F. FRANCISCI LYCHETI BRIXIENSIS,

OLIM REGVLARIS OBSERVANTIAE MINISTRI GENERALIS ORNATISSIMI,

Theologi Præstantissimi, & in doctrina Scotica eruditissimi, ac Scoticarum disciplinarum propugnatoris acerrimi.

In Primum, Secundum, & Tertium Scoti Sententiarum Libros,

AC IN EIVSDEM QVOLIBETA COMMENTATIONES subtilissimæ, multis annis à Franciscanæ Familiæ patribus desideratæ, maximis, quibus antea scatebant, erroribus purgatæ, marginibus ditatæ,

CONTRADICTIONIBVS APPARENTIBVS in Doctrina Scoti cum suis solutionibus auctæ,

Copiosissimis Indicibus quatuor, dictis Sanctorum Patrum, atque Philosophorum propositionibus amplificatæ, ita vt singulis ex eorum animi sententia liceat vti.

Nunc cura, summoq; labore, ac studio Illustrissimi, & Reuerendissimi D. D. F. CONSTANTII Sarnani S. R. E. Cardin. tituli S. Petri de Monte Aureo de eo optimè merentis pristino candori restitutæ, sub SIXTO V. Pontifice ter quaterq; Maximo fœliciter dominante in lucem felicissimè prodeunt.

Cum Priuilegio Summi Pontificis, Senatus Veneti, & aliorum Principum.



Ex bibli.ca Altemps.na

VENETIIS, MDLXXXIX.

Apud Ioannem, & Andream Zenarium.

SIXTO QVINTO
PONT. OPT. MAX.

F. CONSTANTIVS CARDINALIS SARNANVS diuturnam vitam, & perpetuam fœlicitatem.



OMINVM imbecillitas facit (Beatissime Pater) vt alter alterius ope indigeat; & ea quisque lege teneatur, vt alter alteri opitulari, hominiq; homo (vt in Prouerbio est) Deus esse debeat, assiduèq; studeat. Sed qui Deo sese in claustris addixerunt, huiusmodi lege multo quàm cæteri homines magis obstricti sunt. Quippe qui Religioni se se religarunt, vt charitatis vinculo cæteris cum hominibus arctius religarentur; vtq; maius otium nacti illa relegerent assiduè, quę Dei optimi Max. gloriæ, hominumq; vtilitati vsui essent. At qui in altiori dignitatum fastigio locati sunt, certè non sibi ipsis, verum alijs in eo sese locatos existimare debent; vt maiorem potestatem nacti, magis, magisq; cæteris hominibus prodesse possint. Itaque qui in claustris inane otium quærunt; qui in eminentiori dignitate vitæ, commoda, & oblectamenta spectant; qui denique cuiuscunque sint conditionis sibi tantùm viuunt, humanitatis, charitatisq; omnino expertes, ac Deo iniuncti, si etiam sint necesse est. Sed hæc, quæ Philosophi, Theologiq; omnes passim docent, abs te vno melius multo disci possunt, quam ab illis. Tu enim summo Christianæ Reipub. bono, & natus es, & vixisti semper, & dignitatibus plurimis functus, ac Pontifex factus es. Bone Deus quis explicare posset, quantum doctrina, sapientia, eloquentiaq; tua profueris hominibus, quot labores exantlaueris; quot pericula adieris; quot incommoda pertuleris, vt alijs vsui esses? Sed antiacta omissa vita, quæ tibi laboriosa fuit, cæteris autem fructuosa semper, Pontifex factus ea gessisti, quæ non admirabilia tantum sunt, sed admirationem omnem vincunt. Proh Deus, quàm fœliciter exigui temporis curriculo scelera penè omnia vindicasti, fugasti, sustulisti, tranquillitatem, securitatem, salutem iamdiù desideratas reuocasti, Religionem labefactatam restituisti, Christianam Rempub. legibus non modò saluberrimis, ac sanctissimis, verum etiam exemplo tuo rectissimè constituisti, copiam in ma-

gna penuria peperisti, ærarium expleuisti, opera magnificentissima partim inchoasti, partim absoluisti: Quibus in rebus tantam curam, diligentiam, vigilantiam, solertiam, sollicitudinem adhibere consueuisti, vt apertè quisque intelligat te cæteris dominari, vt illis omninò seruias, teq; verè seruum seruorum Dei non veteri tantum Pontificum consuetudine vocari, sed re ipsa, & esse, & cognosci velle. At laudibus tuis recensendis in altum me prouectum sentio (Beatissime Pater) contraham igitur vela; ad institutumq; meum me referam, quod eiusmodi est, vt ostendam me hominum religiosorum, ac Præsulum officio, tuiq; exemplo monitum iamdiu didicisse, quid mihi agendum esset; & quantopere elaborandum, vt exiguum talentum mihi à Deo impertitum cæteris etiam hominibus qualecunque est, impertire studerem. Itaque Franciscani Ordinis homo, & priuatus Theologus eam, quam potui operam ordini, humanoq; generi præstare destiti, nunquam præsertim concionando, diuersisq; ordinis, ac Ciuitatum in Gymnasijs docendo, interpretando, disserendo, mea & aliorum scripta edendo dedi operam, vt de alijs pro mearum virium exiguitate quam optimè, maximèq; mererer: Sed nunc quanto magis id mihi curandum, quantoq; maiora præstanda sunt? Namque probe intelligo mihi onus impositum non Ætna modo (vt aiunt) sed toto terrarum Orbe longè grauius, & sanè triplex: onus inquam satisfaciendi Deo, tibi, & hominibus. At vbi vires, quibus tot, tantisq; creditoribus faciam satis? Deus me hominem, Sancti Francisci Ordinis hominem, non indoctum hominem, Doctorem, Concionatorem, Theologum fecit: in ordine ipso multarum dignitatum participem esse voluit. Te denique mouit, vt me in Cardinalium Collegium cooptares. Tu verò (benignitate tua incredibili) me fouisti semper, ornasti, auxisti honoribus in ordine nostro non contemnendis; denique S. Rom. Eccl. Cardinalem creasti, hoc est in illum me legisti Senatum, qui Apostolicus, ac totius Orbis augustissimus est, qui Diuino potius, quàm humano splendore præfulget, quiq; vnà cum Dei Vicario Christianam Rempublicam regit. Verùm non tam spectare libet dignitatem ipsam, quam rationem, qua tanta dignitate auctus à te sum: etenim cum in ordine nostro quamplurimi essent amplissimi Præsules, maximiq; nominis viri, me nec tale quidquam sperantem, nec optantem, nec procurantem, nec efflagitantem, nec cogitantem, nec denique promerentem ecclesiæ Dei cardinem fecisti; quodque admirabilius est, ad

gradum hunc celsissimum, ad quem per longos, arduosq; anfractus peruenire cæteri solent, tuque ipse peruenisti, me priuatum Theologum per compendiariam viam è Perusino Gymnasio perduxisti, equidem sic existimo, nullum vnquam huic par beneficium ab homine in hominem esse collatum. Quamobrem beneficij tui magnitudo immensa facit, vt gratiæ referendæ facultatem omnino desperem. Veruntamen in eo me cum Deo, tum etiam tibi aliqua ex parte satis esse facturum arbitror, si meam in cæteris hominibus iuuandis consuetudinem non retinuero solum, sed dignitate auctus etiam auxero. Id quod assiduè, libenterq; me facturum, quoad viuam cum Deo, tum etiam tibi spondeo, recipioq;, idq; vt citius præstare incipiam, cum iamdiu Fratris Francisci Lycheti Ordinis Minorum Regularis obseruantiæ olim Generalis opera in Primum, Secundum, & Tertium Sententiarum latuerint, ac nonnullis hucusque essent polluta erroribus, illa nunc diligentius quam per me fieri potuit, reuisa, ac expurgata, notationibusq; in marginibus illustrata denuo in lucem edere, ac maximo felicissimoq; nomini tuo dicare volui; ea enim ratione, non illis modo, sed auctori ipsi, hominibusq; cunctis lucem non exiguam allaturum me sum arbitratus. Tibi igitur lucubrationes hę dicandæ omnino erant, qui & litteras non minus foues, quàm amas, & me tibi ita deuinctum habes, vt cogitationes, actiones, facultates, doctrinam, labores, lucubrationes, meaq; omnia ad te referre iure quidem optimo debeam. Idq; vt apud omnes homines testatum facerem epistolam hanc tam altè repetitam edere potissimum volui. Quod verò ad munusculum hoc attinet, te rogatum summopere velim, vt hilari maximè vultu, gratissimoq; animo illud accipias, foueasq; atque adeò existimes, vt mei ergæ te, tuosq; omnes deuinctissimi, deditissimiq; animi perpetuam significationem, atque testimoninm futurum. Vale Beatissime Pater, ac diu, felicissimèq; viue.

INDEX

INDEX QVAESTIONVM

FRATRIS FRANCISCI LYCHETI
REGVLARIS OBSERVANTIÆ
Ministri Generalis,

In Primum, Secundum, & Tertium Sententiarum Libros, Vnà cum Quæstionibus Quolibetalibus.

Cura Illustrissimi, & Reuerendissimi Domini CONSTANTII *à Sarnano S. Rom. Eccl. Cardinalis amplissimè nuper in lucem editus.*

In Primum Librum Quæstiones Præambulæ.

Vtrum

Vtrum



F. FRANCISCI LYCHETI
BRIXIENSIS, ORDINIS MINORVM
REGVLARIS OBSERVANTIAE
OLIM GENERALIS, THEOLOGI
PRAESTANTISSIMI,
In Primum Sententiarum.

QVAESTIONES SVBPTILISSIMAE,
Nuper cura Illustrissimi & Reuerendissimi CONSTANTII SARNANI Sanctæ Romanæ Ecclesiæ Cardinalis ornatissimi è tenebris eruta in lucem fœlicissimo auspicio prodeunt.

Quæstio Prima.



Titulus quæstionis quomodo sit intelligendus.

TRVM homini pro statu isto sit necessariū aliquam doctrinā specialem supernaturaliter inspirari ad quam non possit attingere lumine naturali intellectus. ¶ Titulus huius quæstionis sic debet intelligi. Posito, q homo sit ordinatus ad æternam beatitudinē: de qua sancti & catholici loquuntur, & velit eam efficaciter: an ad ipsam adipiscendam sit ipsi homini pro isto statu (qui est status vię) necessaria aliqua specialis cognitio: ad quam via naturali attingere non possit. Intelligitur ergo de necessitate suppositionis, & non de necessitate absoluta: quia posito, quòd velit beatificari: an sit necessaria talis cognitio supernaturalis.

Necessariū sumitur hic pro necessario ex suppositione.

Hoc idem quæsitum mouet Scotus in Prologo primi senten. quæst 1.
Diuus Thomas prima parte summæ quæst.1.artic.1.
Ricardus primo sent quæst.1. Prologi.
Franciscus de Mayronis, in Prologo primi sent. quæst.21.
Baconitanus primo sent. quæst.1. Prologi.

Opinio Aristo. & sequacium.

In ista quæstione videtur esse controuersia inter philosophos, & theologos. Opinio philosophorum est, quòd omnis notitia necessaria ad vltimam perfectionem hominis ex caussis merè naturalibus potest acquiri. Et hic nota, quòd si vltima perfectio hominis consisteret in sola speculatione abstractiua substantiarum separatarum, de qua. Ar. 10. Ethic. capit. 10. nulla esset difficultas: quia ad illam acquirendam non requiritur aliqua cognitio merè supernaturalis, sed loquendo de fœlicitate, de qua sancti loquuntur: quæ est in clara visione deitatis, & fruitione eiusdem: tunc quæstio habet difficultatem. Et si philosophi teneant absolutè, quòd omnis cognitio necessaria homini, volenti acquirere fœlicitatem, quam catholici expectant, potest acquiri ex causis merè naturalibus Contra hanc opin. Doc. specialiter arguit tribus medijs satis euidentibus, quibus probat, quòd homini pro statu isto agenti propter vltimam fœlicitatem, quam expectamus sit necessaria aliqua cognitio merè supernaturalis.

Scotus in 4. sent. dis. 49. quæst. 5. facit multas rōnes, quibus ostendit quod naturaliter Deꝰ clarè visus est finis noster naturalis, & hic ꝑbat oppositum. Respōdetur q Scotus in hac re de fine semper fuit problematicus, & ideo rationes sunt persuasiones, vide Ioannem de Bassolis. in 1. distin. 49. quæst. 5.

Prima ratio est ibi. Contra istam positionem potest argui tripliciter. Et ratio breuiter stat in hoc. Omne agens propter finem aliquem: si agit per cognitionem, de necessitate cognoscit finem, propter quem agit, sed homo pro statu isto non potest ex puris naturalibus distinctè cognoscere vltimū finem, propter quem agit: ergo est sibi necessaria aliqua cognitio supernaturalis, qua cognoscat distinctè vltimum finem, propter quem agit Maior sillogismi patet in littera Doctoris, & probatio stat in hoc: quia agens propter finem, agit ex appetitu finis: modo nihil potest appeti nisi præcognoscatur, vel ab ipso appetete, si est cognoscens: vel ab alio dirigente ipsum ad talem finem: vt patebit infra distinc. 2. q. 1 In proposito, homo est agens per cognitionem, & per se agens, vt patet 2. Phy. t. cap. 50. hoc est per formam propriam, si ergo agit ꝑpter finem vltimum, agit ex appetitu talis finis, & debet intelligi de appetitu rationali, qui sequitur cognitionem, vt patet a Doct. in pluribus locis. Minor patet in littera Doct. quæ satis clara est, & stat in hoc. Aut enim philosophus sequēs viam naturalem posuit vltimum finem hominis cōsistere in sola speculatione substantiarum separatarū; & tunc errauit: quia (vt dixi) finis vltimus hominis est in visione clara Dei, & fruitione eiusdem. Vel posuit vltimum finem hominis, vt christiani ponunt. & hoc non apparet ex dictis eius, nec aliqua naturali ratione hoc probauit. Aut fuit dubius de vltimo fine hominis, vt patet per illud 1 Ethi. cap 9. vbi dubitando ait. Si quidem igitur &c. Ista auctoritas sic exponitur a Commen. Ibi enim philosophus dubitando quærit: an fœlicitas sit res scibilis per intellectum: an acquisibilis per assuetudinem: aut alio modo adipiscendi, vt per prouidentiam Diuinam aut per fortunam, & casum. Sed manifestum est: quoniam si fuerint hic res aliquæ, quas largitur Deus hominibus: dignius est, vt sit fęlicitas ab eo donata ipsorum: maximè cum sit præstantior rerum quæ pertinent hominibus, hæc illę. Sequitur ergo q tūc philosophus nō cognouit distinctè vltimum finem hominis: quia si distinctè cognouisset nullo modo dubitaret. Si ergo Arist. princeps omnium philosophorum non cognouit distinctè vltimum finem hominis ꝑꝑ quem homo agit, stat ratio Docto. q sit ei necessaria aliqua cognitio distincta de fine vltimo, quę via naturali haberi non possit. ¶ Secundo probatur eadem minor per rōnem. Hic Doc. probat eandem minorē per rationem sumptam a posteriori, & minor est ista. Sed homo pro statu isto non potest cognoscere distinctè vltimum finem propter quem agit, & probatio est satis clara in littera: præsupponendo vnum. s. q aptitudo alicuius naturæ ordinatæ, vel aptæ ad aliquem finem potest dupliciter cognosci in esse tali naturæ, scilicet, vel per cognitionem perfectam, & distincta talis naturæ per quam arguimus talem aptitudinem intelli: sicut per cognitionē distinctam hominis con-

Aptitudo, posse alicui naturæ inesse, potest dupliciter intelligi.

cludimus aptitudinem ad ridendum de ipso homine, vel per operationem talis naturæ, sicut per actum ridendi hominis concludimus ipsam proprietatem inesse homini. Ad propositum. Doc. præsupponit q pro statu isto non possumus via naturali cognoscere distinctè, & sub ratione propria aliquam substantiam, vt probat infra dist. 3. q. 3. Ideo omittit istũ modum cognoscendi aptitudinem ad finem proprium inesse tali substantiæ, & accipit secundum modum cognoscendi, s. a posteriori, & per operationem, cognoscimus n. talem herbam esse ordinatam ad talẽ finem, puta ad talem sanitatem inducendam propter operationem ipsius, & sic clara est ratio Doct. quia nullam operationem experimur in nobis propter quam possimus concludere hominem ordinari ad claram visionem Dei, & fruitionem eiusdem, vt patet. Et posito, quòd hoc concludi possit: tamen loquendo de fine vltimo, & perfectissimo hominis, & completiuo, qui vltra visionem, & fruitionem Dei includit perpetuitatẽ ipsius visionis, vt clarè patebit in quarto. 49. dist. ad concludendum via naturali animam esse immortalem, quod tamen sola fide tenemus, vt probat Doct. in quarto, dist. 43.

Finis non cognoscitur nisi per operationem à posteriori.

Quadã dubia ad notitiam primæ rationis doct. necessaria.

DVBITATVR de ista propositione, omni agenti per cognitionem necessaria est cognitio distincta sui finis. Primò quia fidelis agit pp vltimum finem, & tamen nõ est ei necessaria cognitio distincta vltimi finis: quia talis de communi lege nõ habetur: vt patet a Doct. præsenti q. Dico, q propositio Doct. debet sic intelligi, q est necesse, vt cognoscere distinctè, an. a. sit finis, vel ne: & nõ est necesse, vt cognoscat distinctè. a. an se. Vult ergo dicere, quòd agens efficaciter pp finem vltimum, puta propter fruitionẽ Dei est ei necesse scire distinctè an fruitio Dei sit vltimus finis, vel ne: quod tamen non potest scire ex puris naturalibus, sed tantum per reuelationem, posito modo, q per reuelationem sciat fruitionem esse finem vltimum: non est postea necesse, vt cognoscat distinctè illam in se, nec obiectum illius ad hoc, vt possit efficaciter agere propter illam. Si enim esset neuter; puta q nesciret determinatè an fruitio sit vltimus finis, vel ne: non posset agere propter ipsam: oportet enim, q distinctè, & determinatè sciat ipsam esse vltimum finem si efficaciter agit ad illam: licèt illam nõ cognoscat in se distinctè. Et sic intelligitur propositio, & ratio doctoris.

Responsio ad primum.

Cognitio distincta sumitur ĩ hoc loco pro certa cognitione.

¶Secundo dubitatur de illa propositione. s. q philosophus soli rationi naturali innitendo, vel errabit circa vltimum finem hominis, vel dubius remanebit: quia philosophus secundum rationem naturalem habuit ponere finem vltimũ perfectè quietare potentiam beatificabilem, patet quia beatitudo est bonum perfectum: habuit etiã illam ponere in ente perfectissimo, vt patet 10. Ethic. c. 10. via etiam naturali potuit scire, q cognitio distincta primi obiecti in se sit perfectior omni alia, & magis obiectum esse per se quietatiuum, vt perfectè cognitum, & perfectè amatum: ergo ponendo fœlicitatem in tali obiecto sic cognito non errasset, quia nec nos erramus secundum fidem, nec dubius fuisset. Nec valet dicere, q via naturali non potuit cognoscere primum distinctè; quia nec nos possumus cognoscere de lege cõmuni. Dico, q si philosophus cognouisset esse possibile homini sic posse cognoscere, & amare primum, non errasset nec dubius fuisset, sed non potuit via naturali cognoscere, hoc esse possibile homini.

Secundum dubium.

Beatitudo est bonũ perfectum.

Ad secundum.

¶Tertio dubitatur de illa propositione. s. vltimus finis nõ potest cognosci ex actibus quos experimur, esse conueniens nobis. Primo dubitatur, quia Doc. in prin. dis. 1. q. 2. dicit, q vltimus finis est obiectum beatificum sub ratione perfectissima, hoc idem in 4 dist. 49. vult etiam in primo, dist. 2. q. 1. in quarta ratione de infinitate primi, quòd voluntas nostra actu elicito non potest vltimate quietari nisi in ente infinito, & hoc cognoscit homo p actus suos: quia dicit Doc. præsenti q. quòd pro statu isto tãtum per actus quos experimur cognoscimus potentiam ordinari ad tale obiectum: si ergo voluntas per quemcunque actum elicitum circa ens finitum experitur se non quietari, & hoc erit notum intellectui: ergo intellectus naturaliter poterit scire voluntatem ordinari ad ens infinitum, & sic potest cognoscere naturaliter.

Tertium dubium principale.

¶Secundo sic supponendo, quod dicit Doc. in q. prima prologi, quòd intellectus habet naturalem inclinationem ad omne ens, & naturaliter cognoscit hoc per actus suos: quia data cognitione cuiuscunq; entis finiti adhuc appetit cognoscere ens perfectius, sicut dictum est de voluntate supra: ergo naturaliter scit se appetere perfectissimum ens: patet per philosophum in prohe. metha. qui facit hanc consequentiam, omnes homines naturaliter scire desiderant: ergo maximam scientiam maxime desiderabũt: maxima sciẽtia est circa maximè scibilia cuiusmodi sunt substãtiæ separatæ: ergo homo per actus suos scit se non posse quietari, nisi in ente perfectissimo perfectissime cognito: ergo naturaliter scit finem summum sibi naturaliter conuenire ex actibus suis: licèt illum finem in se non cognoscat distinctè, quem nec nos etiam illuminati distinctè cognoscimus. ¶Tertio appetitus noster naturalis appetit summam beatitudinẽ summæ, & in particulari, vt patet a Doc. in quarto, distin. 49. ergo intellectus noster potest scire per actus suos se naturaliter appetere illam: quia posito quocunque actu circa alia a summa beatitudine non quiescat. ¶Respondeo ad primum concedendo propositiones Doc & dico, q ratio cõcluderet si intellectus via naturali posset scire obiectum infinitum, vt clarè visum esse possibile homini: quãuis sciat, quòd maior perfectio est in obiecto, vt clarè viso, nescit tamen an talis visio possit conuenire homini. Cum dicitur voluntas vult illud: ergo &c. Dico, q ex hoc solo, q vult nõ concluditur illud esse possibile sibi: quia etiam voluntas est impossibilium, vt probat Doc. in secundo, dist. 6. q. 1. Cum dicitur appetitus naturalis appetit illud, vt sic, & appetitus naturalis non est ad impossibile, vt Doc. concedit in quarto, dist. 43. q. 2. Dico, vt dicit ibi Doc. quòd oporteret prius pbare illud esse possibile, quod non probatur via naturali.

Ad tertium principale.

Voluntas est impossibilium.

Appetitus triplex vide Scotũ in 4. sen. dist 49. q. 1 o.

¶Ad secundum concedo ppositionem Doc. s. q intellectus naturaliter potest scire se habere appetitum etiam respectu entis perfectissimi, sed naturaliter non potest scire, se habere appetitum naturalem, circa illud perfectum qualitercũque cognitum: quia oporteret probare, quòd appetitus naturalis, esset ad cognitionẽ perfectissimam: cuiusmodi est clara visio. Et posito etiã, quòd inesset ei talis appetitus naturalis, adhuc non sequitur, quòd intellectus cognoscat illum sub illa rõne, qua appetit illum finem sub rõne perfectissima, quia oporteret cognoscere relationem illius appetitus, quæ terminatur ad illum finem: quæ cognosci non potest, non præcognito termino. Prima tñ responsio vr melior. Et cum dicit, quòd intellectus habet naturalem inclinationem ad omne ens, concedo, sed oportet probare, quòd habeat naturalem inclinationem, vt intuitiue, cognoscibile a tali potentia. Sicut etiam, non sequitur intellectus habet naturalẽ inclinationem ad cognoscẽdum ens infinitum, & illud est cognoscibile cognitione formaliter infinita: ergo naturaliter appetit sic cognoscere, non sequitur, quia hoc est simpliciter impossibile. ¶Ad tertium dico, quòd non intelligit de beatitudine in particulari de qua sancti loquuntur: sed loquitur de beatitudine in esse verè reali, quia non appetit illam sic in communi, quia non esset actu existens, sed appetit aliquod bonum summum vltimate quieta-

Quõ beatitudo appetitur in particulari secũdum esse existentiæ, ut distinguitur contra beatitudinem in cõmuni.

quietatiuum: & posito quòd appetat id in particulari: non tamen sequitur, quòd appetat illud naturaliter, vt clarè visum. Dico etiam, quòd tantùm appetit illud, vt bonum commodi: obiectum autem non beatificat, nisi vt clare visum & amore amicitiæ principaliter amatum. Et posito etiam, quòd sic appetat, adhuc non sequitur, quòd intellectus cognoscat illum appetitum sub illa ratione, qua sic appetit: & sic patet.

Quartū dubium principale.

Dubitatur de illo, quod dicit, scilicet ad efficaciter inquirendum finem vltimum est necesse scire, quòd perpetuo possit conuenire homini in anima & corpore. Contra, quia vltimus finis sub sua ratione formali est simpliciter appetibilis: ergo sufficit ad efficaciter operandum cognitio illius finis: ergo non est necesse scire sub ratione perpetuitatis. Secundo, quia conditio per se obiecti primi, est perfectior, quàm conditio eius per accidens, patet, quia si finis vltimus est beatitudo nostra, erit magis beatitudo sub ratione formali, quàm accidentali.

Respondeo ad quartū principale.

Respondeo, quòd aliud est loqui de fine vltimo in se clarè viso, & aliud vt obscurè cognito. Primo modo homo efficacissime moueretur ad illum, etiam si sciret ipsum durare tantùm per instans. Secundo modo nota, quia cōiter quis non mouetur efficaciter, puta ad sanitatem, si sciat parum duraturam. sic de fine vltimo, etiam nobis reuelato, nisi sciret ipsum perpetuo habere, non moueretur, saltem ita efficaciter ad illum acquirendum. Dico secundò, quòd Doct. non dicit expressè, quòd quis non moueretur efficaciter ad finem vltimū, nisi sciret illum dari perpetuo in anima, & in corpore: sed quòd non ita efficaciter: quia illę conditiones reddunt illum finem appetibiliorem.

Ista media nō sunt media ex natura rei, sed tantum ex voluntate diuina contingenter ordinante talia media.

SECVNDA ratio principalis, quæ est ibi. Secundo sic, omni cognoscenti agenti &c. hic Docto. intendit probare, quòd homini volenti efficaciter vltimum finem, sit necessaria cognitio mediorum ad finem: quia nunquam aliquis agit efficaciter propter aliquem finem acquirendum: nisi cognoscat media necessaria ad illum finem. Sed homo via naturali non potest media huiusmodi cognoscere: & tota ratio est. Quia meritum ordinatum ad talem finem, consistit in sola acceptatione diuinæ voluntatis: vt diffusius probabit, infra distinctio. 17. Posito ergo, quòd homo via naturali cognosceret vltimum finem distinctè, (cuius tamen oppositum probatum est in prima ratione) adhuc est sibi necessaria cognitio: qualiter talis finis possit acquiri. Non enim posset ex puris naturalibus cognoscere: quòd talis finis est sic, vel sic acquisibilis: puta per talem, vel talem operationem hominis: quia collatio talis præmij, est ex sola determinatione voluntatis diuinæ. Et posito, quòd etiam hoc cognosceret: adhuc ignoraret, quæ, & quot opera requiruntur: & an illa sufficiant, cum hic omnia consistant in sola acceptatione voluntatis diuinæ, merè liberè & contingenter, sic vel sic acceptantis: & sic patet ratio Doct.

Dubium.

Sed hic occurrit dubium. Quia ex quo voluntas diuina declarauit vitam ęternam posse acquiri per obseruantiam præceptorum Dei: & homo ex puris naturalibus potest scire, si obseruat præcepta Dei vel ne: vt patet. & sic sequitur, quòd possit certitudinaliter scire via naturali: se esse dignum vita ęterna: cuius oppositum sancti tenent.

Responsio notanda.

Respondeo quòd ad hoc, vt quis sciat se esse dignum vita ęterna per obseruantiam præceptorum: oportet scire se obseruasse in charitate: & ex instinctu charitatis. Omnis enim actus meritorius, elicitur liberè à voluntate, & hoc charitate ad huiusmodi actum inclinante voluntatem, vel partialiter concurrente cum voluntate, vt alia causa partiali: vt patet à Doct. infra distin. 17. & patet per communiter Doct. sed hoc scite non potest.

Deus de potentia absoluta sine charitate potest aliquem iustificare. vide Scotum in 3 di. dis. 13.

IBI, contra istas duas rationes instatur, &c. vt clarius Doctor intelligatur: hunc ordinem intendo seruare: videlicet, quòd exposito argumento contra dictum Doctorem ad illud immediatè respondebo: notando semper locum responsionis in Doctore. Deinde exponam secundum argumentum: & immediatè exponam responsionem ad illud: & sic deinceps.

Arguit ergo Doct. primo contra primam rationem: probando, quòd homo ex puris naturalibus, potest distinctè cognoscere suum vltimum finem: cuius oppositum prima ratio ostendit. Prima ergo ratio est ibi. Omnis natura creata essentialiter dependet &c.

Dubia de demonstratione, quia.

DVBITATVR de illa propositione Docto. scilicet quòd ex causato cognito potest demonstratione quia, quę libet eius per se causa cognosci: quia pono, a, causatum: si ex cognitione, a, potest cognosci eius per se causa: aut hoc est: quia immediatè effectus causat cognitionem causæ: & hoc est impossibile, quia tunc effectus virtualiter contineret entitatem causæ: vt patet à Doct. in primo, distinct. 2. quæst. 1. distinct. 8. quæst. 1. in secundo, distinct. 3. quæst. 10. in quolib. quæst. 14. aut quia cognitio effectus, est causa cognitionis causæ: & hoc habet minorem probabilitatem, cum cognitio causæ, sit perfectior: aut præmissæ, vt cognitæ, & pertractatæ: ita quòd minor rectè sumatur sub maiori: & hoc nota: quia medium, quod est effectus in tali demonstratione: quia non continet virtualiter notitiam causæ: quæ causa scitur per demonstrationem ergo per effectum, nullo modo scitur demonstratione, quia, ipsa per se causa.

Secundum dubium.

Secundò si per effectum scitur eius per se causa: aut scitur per effectum, inquantum dependet ab illa causa, aut per effectum in se absolutè cognitum.

Concedo effectum continere causam non in esse reali, sed in esse cognito.

Non primo, cum talis dependētia sit relatio: quæ non cognoscitur, non præcognito termino: vt patet à Doct. præsenti quæst. & quæst. . distin. 8. quæst. 1. & in quolib. quæst. 14. artic. vlt. Tum etiam, quia talis dependentia cognita non est ratio cognoscendi terminum ad quem, nec fundamentum: vt ostendit Docto. contra Hen. distinct. 8. quæst. 1.

Non secundo, patet, quia in tali effectū se absolutè cognito, cum nullo modo virtualiter contineat causam, non sequitur cognitio causæ: quia semper quæritur à quo causatur talis cognitio, & tamen ex alia parte, si ex causato cognito non possit cognosci eius per se causa, non demonstratur per effectum demonstratione quia, & sic perit doctrina phylosophi primo Poste. & primo Physi. & primo Metaph. & alibi.

Responsio ad primū.

Respondeo quòd, nec effectus, nec cognitio effectus in se est causa cognitionis causæ distinctæ: sed si est causa: erit tantùm causa cognitionis causæ in conceptibus communibus: sicut etiam expositum est de Deo. dist. 3. q. 1. quō per creaturas cognoscitur in cōcepubus communibus. Secundò dico, quòd per effectum deuenimus in cognitionem causæ: sic quòd cognito aliquo effectu: intellectus quærit causam illius effectus: puta diuidendo: vt cum cognosco hominem esse risibilem, quæro causam immediatam illius effectus diuidendo: puta si est effectus: ergo ab aliquo ente, non ab ente in communi: quia tunc omne ens posset esse causa, non absente quod est substantia: & sic diuidendo vsque ad animal rationale: & hoc modo procedo ab effectu ad causam: qua cognita tunc demonstratione quia, per effectū demonstrat causā de homine: sed illa causa prius cognoscit, licet postea demōstretur inesse homini per effectum.

Quomodo causa cognoscitur per effectum.

Responsio ad secundū.

Ad secundum dico, quòd per effectum in se absolutè cognitū inuestigatur causa: vt supra dixi. Si verò

cognoscitur sub illa dependentia distinctè: quia dependet à causa. Dico, quòd per illam non acquiritur cognitio causæ in se: imò illa cognitio dependentiæ, dependet à cognitione tã effectus, quàm causæ: prius enim cognoscitur terminus, & fundamẽtum, quàm cognoscatur relatio: & sic præhabita cognitione, distinctè tam causæ, quàm effectus & cognitione ipsius dependentiæ. potest postea demonstratione quia, cognosci causa de effectu. sic arguendo a. dependet in esse à Deo, ergo Deus est causa a. vel sic cognosco distinctè a. dependere a Deo vt efficiente, ergo cognosco distinctè Deum esse causam a. Ex his patet sensus illius propositionis: qua declarata adduco primam rationem Doct. quæ vt clarius intelligatur. Doct. supponit aliqua. Primo quòd dependentia causati est idem realiter cum ipso causato: & hoc quãdo terminatur ad talem causam: sine qua impossibile est causatum habere esse, vt patet ab ipso in 2. distin. j. & sic dependentia, qua homo dependet a prima causa: est eadem res realiter quòd homo. Secundo supponit quòd cognoscens dependẽtiam aliquam, & hoc distinctè, cognoscit etiam terminum talis dependentiæ. patet, quia omnis dependentia causati ad causam est relatio: & relatio non potest distinctè cognosci, nisi distinctè cognoscatur terminus, ad quem est talis relatio, vt patet. Tertio supponit, quòd dependentia hominis causati à prima causa, terminatur ad absolutũ in prima causa puta ad Deum sub ratione deitatis: patet in alijs relationibus: nam paternitas in creaturis, non terminatur ad filiationem, sed terminatur ad rem absolutã quæ est filius, & hoc patebit à Doc. infra dist. 30. & in 3. dist. 8. Patet etiam, quod deitas sub ratione deitatis est terminus dependentiæ creaturę ad ipsam, vel saltem illud, quod est ratio formalis creandi. vt patet à Doct. in quolib. q. 9. Ijs præsuppositis formatur ratio sic. Cognoscens aliquam naturam distinctè, cognoscit & relationem eandem sibi realiter, & per consequens cognoscit terminum talis relationis distinctè. vt patet ex tertio præsupposito. Sed natura humana est naturaliter cognoscibilis ab ipso homine: ergo dependentia ipsius ad Deũ, est naturaliter cognoscibilis: ergo & deitas quæ est terminus talis dependẽtiæ erit naturaliter cognoscibilis. Et sic patet ratio Doct. quæ tenet cõparando naturam, vt dependentem, in ratione causati effectiuè ad ipsum Deum causantem. Potest hæc ratio Doct. etiam formari, comparando naturã humanã ad ipsum Deũ: vt ad vltimum finem. Nam dependentia naturæ humanæ vt terminata ad Deum in ratione vltimi finis: est idem realiter cum ipsa natura humana. & sic, naturaliter cognoscens talem dependentiam: naturaliter potest cognoscere Deum in ratione vltimi finis: & eodẽ modo formetur ratio sicut prima: posito etiã quòd talis relatio, quæ dicitur dependentia, sit realiter distincta, adhuc stat ratio: quia cognoscens aliquã naturam, ut causatam, uel ut ordinatam ad aliquem finem, ad quem dependet ut à causa finali, potest cognoscere talem dependentiam. & per consequens terminum dependentiæ. ¶Ibi. Confirmatur ratio. Ista confirmatio clara est, quia si per cognitionem alicuius naturæ inferioris, natura humana cognoscitur, eius finis similiter, per cognitionem naturæ humanæ cognoscitur vltimus finis ipsius: patet similitudo: quia natura inferior, puta lapis in ratione finiti, non minus dependet ad suum propriũ finem: quàm natura humana finita ad suum finem. ¶Ibi. Ex hac etiam ratione. Ista litera clara est ex declaratis, supra in probatione minoris primæ rationis. Vbi dixi quòd potest cognosci aptitudo ad finem proprium: vel ex cognitione substantiæ aptæ ad talem finem: uel ex actibus illius substantiæ. uide supra. ¶Ibi. Si autem dicatur, &c. Quia posset dici ad rationem quod cõcludit de fine naturali hominis: puta de fęlicitate naturaliter acquisibili. De qua Philosophus. 10. Ethic. sed non concludit de fine supernaturaliter acquisibili: qui est clara uisio Dei. ¶Ibi. Contra. Aug. Hic Doct. intendit probare, quòd etiam talis finis sit naturaliter acquisibilis. Et ratio clara erit quibusdam præsuppositis. Primo, quòd natura humana, & potentia, siue aptitudo ad aliquid, sunt una res realiter: & per consequens cognoscens naturaliter naturam humanam: naturaliter cognoscit aptitudinem illius: & cũ omnis aptitudo sit formaliter relatio: sequitur, quòd cognoscens naturaliter aptitudinem aliquã, naturaliter cognoscit terminum ad quem est. Secundo præsuppono ex dicto Augu. primo de prædestinatione sanctorum, quòd homo naturaliter habeat aptitudinẽ ad fidem, & charitatem: dicente Augu. Posse habere fidem, & charitatem naturæ est hominum. Tertio præsuppono, quòd fides habeat Deum sub ratione deitatis pro obiectio, ut probat ipse in 3. distin. 23. & similiter charitas. ut patet ab ipso ubi supra dist 27. Et sic sequitur quòd cognoscens distinctè fidem, & charitatem, cognoscit etiam distinctè obiectum fidei & charitatis. Formatur ergo sic ratio. Cognoscẽs naturaliter naturam hominis & hoc distinctè. naturaliter cognoscit aptitudinem ad fidem & charitatem: cùm sit eadem res natura humana, & per consequens cognoscit ipsam fidem, & charitatem naturaliter. Et ultra sequitur, quòd naturaliter possit cognoscere ipsum Deum sub ratione deitatis. ut patet ex tertio præsupposito. ¶Vel sic potest formari. Cognoscens naturaliter dispositionem ad ultimũ finem, naturaliter cognoscit illum. Sed fides, & charitas disponunt ad ultimum finem hominis. ergo naturaliter cognoscens fidem, & charitatem: naturaliter cognoscit ultimum finem hominis: posito etiam, quòd talis aptitudo esset realiter distincta, adhuc sequitur propositum: quia cognoscens naturam humanam, potest cognoscere eius aptitudinem. ¶Ex ista ratione fundata super dicto Augu. apparet quomodo, quidam nouus expositor primæ par. Sum. S. Thom. nõ rectè intellexit rationem Scot. quia fundamentum rationis stat in hoc: quòd posse habere fidem naturaliter inest homini, id est, quòd natura hominis habet naturalem aptitudinem ad fidem & charitatem: nã si non haberet talem aptitudinem, nunquam posset eam recipere. Et quod dicit ille expositor, quòd homo tantum est in potentia obedientiali ad fidem, & charitatem: & sic debet intelligi dictum Aug. Hoc nihil est: quia omnis potentia obedientialis præsupponit aptitudinem, id est non repugnãtiam ad illud, ad quod est in potentia obedientiali: & talis aptitudo, cui inest: naturaliter inest: stat enim aliquid esse aptũ ad a. & non naturaliter inclinari ad illud: si enim esse sursum non repugnat b. ergo b. est aptum natũ esse sursum: & tamen talis aptitudo non potest dici naturalis inclinatio. Et sic stat ratio Doct. quòd cognoscens talem aptitudinem naturaliter ad fidem & charitatem, naturaliter cognoscit fidem & charitatẽ. Dico etiam, quòd homo habet naturalem inclinationem ad fidem, & charitatem: ita quòd non tantũ est in potentia obedientiali ad illas, ut dicit ille expositor: sed etiam in potentia naturali: quia natura humana habet naturalem inclinationem ad perfectionem sibi conuenientem. ut patet. ¶Secundo arguit Docto. Ibi. Item homo naturaliter appetit finem istum, &c. Ratio Doct. stat in hoc, supponendo aliqua. Primo quòd appetitus naturalis est realiter idẽ quòd natura appetens. vt probat ipse in 4. dist. 49. Secũdo, quòd appetitus naturalis hominis est ad summam perfectionem: & in particulari, vt ipse probat vbi supra, & quòd voluntas non põt perfectè quietari, nisi in ente infinito: vt ipse probat in 1. dist. 1. q. j. & dist. 2.

Quomodo demonstratio quia, supponat cognitionem causæ.

Caietanus 1 par. Sum. q. 1. Arti. 1. dicit quod magnum discrimen est inter D. Thomã, & Scotũ de Deo, & de fine.

D. Thomas tenet quòd Deus est finis nobis supernaturalis.

Scotus tenet quod naturalis, & probat tribus medijs. & quia Caietanus tenet quòd Deus vt finis est supernaturalis.

Respondet ad rationes Scoti, & ad primam rationem dicit, quod D. Augustinus cõparat naturam humanam ad naturã brutorum ac si diceret. D. Augustinus posse habere fidem natura hominum est, non brutorum, ex hoc non sequitur quòd hoc sit naturale homini posse habere cognitionem Dei supernaturalem.

Respondetur quòd D. Augustinus non comparat hominẽ ad bruta, sed ad hominem fidelem simpliciter. posse habere fidẽ natura hominum est. sed posse habere actum fideliũ est.

Ad secundam rationem negat minorẽ Caietanus vide hic Lychetum bene respondentem.

Ad tertiã rationem. negat Caietanus antecedens.

Notandum est, quid aliud est loqui de potẽtia quatenus est propensa ad actum, & aliud est loqui de potẽtia, quatenus est sub actu actualiter, hic est, & potest esse supernaturalitas, vt homo inclinatur ad beatitudinem, hic nõ est supernaturalitas, quòd autẽ homo actu sit beatus hic est supernaturalitas. Caietanus ponit de potẽtia sub actu. sed in rei veritate inter D. Thomam & Scotum in hoc nulla est dissensio. Scotica.

& dist.2. par.1. q.j. & in 4.dist.49. Istis præsuppositis arguitur sic. Homo naturaliter potest cognoscere seipsum: ergo sub illa ratione, qua appetit vltimum finem: cum ille appetitus sit idem, quòd homo: ergo naturaliter potest cognoscere vltimū finem, ad quē ordinatur. patet, quia talis appetitus naturalis, siue inclinatio: naturalis terminatur ad illum finem: & sic patet ratio Doct. ¶Tertio arguitur. Ibi. Item naturaliter cognoscibile est. Ista ratio satis clara est in litera & potest multipliciter formari. Nam potentia quælibet non potest perfectissimè quietari; nisi in optimo contento sub adæquato obiectio illius potentię. Si ergo potētia visiua naturaliter cognoscit adæquatum obiectum: naturaliter potest cognoscere quodcunque contentum sub illo. vt patebit, infra in ista q. Quia cognoscere obiectū, vt adæquatum, est cognoscere illud, vt inclusum in omni per se cōtento: & sic est cognoscere quodlibet contentum. Hoc idem dico de intellectu respectu entis inquantum ens. & sic patet ratio Doct. Et confirmatio sequēs tenet ex hoc fundamento, quòd omnis potentia cognitiua habet naturalem inclinationem ad suum obiectum, & per consequens si perfectè cognoscit se ipsam: perfectè cognoscit se, vt inclinatam ad tale obiectū: & sic tandem cognoscit obiectum, ad quod naturaliter inclinatur. & sic patet tota ratio. ¶Ibi. Contra secundam rationem. Hic Doct. arguit contra secundam rationem principalem, qua ꝓbat esse necessariam cognitionem mediorum ad finem vltimum acquirendū, & illa secunda ratio supponit (vt supra visum est) ꝙ via naturali possit cognosci natura humana sub illa ratione, qua ordinatur ad vltimum finem, & quòd finis vltimus possit cognosci: & licet hoc sit falsum, vt supra patuit: tamen hoc supposito, adhuc probat Doct. quòd saltem est aliqua doctrina supernaturalis necessaria homini, quæ erit respectu mediorum, & ratio patet supra. Nunc Doct. probat, quòd si naturaliter cognoscitur homo, & vltimus finis hominis: quòd etiam naturaliter cognoscuntur omnia media necessaria ad illum finem acquirendum. Arguit ergo sic. cognoscens naturaliter extrema, inter quæ cadit medium, naturaliter cognoscit medium inter illa: patet si enī cognoscit extrema, sub ratione extremorum, quæ vt sic, includunt media inter illa: necessariò cognoscit media inter illa: ergo naturaliter cognoscens hominem, & vltimum finem ipsius: naturaliter potest cognoscere omnia media ordinata ad talem finem: maximè: quia necessitas mediorum accipitur à fine vt infra patebit. q. de praxi. Cōfirmatur ratio. ita enim in proposito entium ad finem, scilicet vltimum, videtur necessaria connexio ad ipsum finē vltimum; quia talis finis non videtur posse acquiri sine illis medijs, à quibus necessario dependet: vt patet de sanitate, & de medijs ad illam; modo propter talem connexionem in alijs finibus ad media, ex cognitione talium finium cognoscuntur talia media, ergo, & in proposito, ex cognitione vltimi finis hominis cognoscuntur omnia media, ordinata ad illū finem. ¶Deinde respondet Doct. ad ista argumenta. Ad primum licet procedat de fine, qui est causa finalis. Dat Doct. duas responsiones ad primam rationē. Prima est, quòd ratio illa concludit de fine, qui est causa finalis. Nota, quòd Deus potest dici finis hominis dupliciter. Vel, vt causa finalis: & sic dicitur finis omnium rerum inquantum mouet metaphoricè voluntatem suam ad causandum res ad extra. Et mouet inquantum amatus, & desideratus, & hoc modo dicitur finis, qui est causa finalis; quia voluntas diuina amando, & desiderando ipsum Deum, producit omnia in ordine ad ipsum. Et sic Doct. concedit, ꝙ ratio concludit de isto fine. Et finis huiusmodi non est finis beatificatiuus: quia vt sic, lapis beatificaretur

Potētia non quietatur nisi in perfectissimo.

Contra secundam rationem arguit Scotus.

Qualiter Deus dupliciter possit dici finis hominis.

in Deo, cum sit causa finalis ipsius. Sed non concludit ratio de fine attingibili per operationem, sicut dicimus, quòd finis vltimus potentiæ visiuæ in quo quietatur perfectè, est perfectissimus color, vt attingibilis per visionem: Et hoc modo finis beatificatiuus, ex hoc dicitur beatificatiuus potentiæ inquantū natus est perfectè attingi per operationem talis potentiæ.

¶Sed occurrit dubium. Videtur enim quòd homo naturaliter possit cognoscere Deum sub ratione deitatis, si illa ratio concludit de vltimo fine, qui est causa finalis, patet, quia dependentia ipsius finiti terminatur ad ipsum Deum absolutè, vt dixi supra in ratione prima: ergo cognoscens talem dependentiam naturaliter: poterit naturaliter cognoscere ipsum Deum sub ratione propria: & tunc vltra: si cognoscit Deum sub ratione propria: potest etiam cognoscere ipsum esse vltimum quietatiuum hominis, vel nō: & sic tandem naturaliter poterit ipsum cognoscere sub ratione finis attingibilis per operationem hominis. Similiter in illa ratione prima potest concludi, ꝙ naturaliter potest cognosci Deus, vt primum effectiuum, & sic sub ratione propria. patet per dictū Doct. q.8. quol. quòd illud est ratio terminandi dependentiam causati, quod est ratio formalis producendi illud: sed voluntas diuina est ratio formalis causandi: vt patet ab ipso in pluribus locis: ergo erit ratio formalis terminandi talem dependentiam. Et sic naturaliter cognoscens dependētiam causati ad primam causam: naturaliter poterit cognoscere terminum illius dependentiæ. Ideo responsio Doct. non videtur multum efficax. ¶Dat ergo alia responsionem, negando minorem, scilicet quòd homo naturaliter possit cognoscere seipsum sub ratione propria: & sub ratione illa qua ordinatur ad vltimum finem, vt attingibilem per operationem: & litera plana est.

Dubium.

Dimittit Lychetus hāc instantiam concludere contra Doctorem, sed hoc certum nihil est, nā Arist. cognouit sic Deū, & talē dependētiam creaturæ ad ipsum, & ex hoc non cognouit Deū distinctè, & sub ratione beatificatiui.

¶Sed ex ista responsione. Oritur difficultas contra Doct. & videtur stare argumentum primum. Nā ipse vult expresse in q.14. quolib. quòd anima separata non possit ex puris naturalibus cognoscere Deum sub propria ratione: & tamen certum est quòd ipsa anima separata perfectissime cognoscit seipsam sub ratione propria, ergo & dependentiā ipsius ad Deū: & per consequens ipsum Deum sub ratione propria. Et formetur ratio, vt supra. ¶Deinde vult ipse expresse, quòd angelus ex puris naturalibus non possit cognoscere Deum, sub ratione propria: vt patet in 2. dist.3. quæst.10. & tamen ipse concedit, quòd angelus possit cognoscere seipsum distinctissime, & perfectissimè, & hoc ex puris naturalibus; vt probat in 2. dist. quæst.9. & alibi.

Difficultas.

Quomodo angelus non cognoscit Deum.

¶Dico ergo, quòd posito, quòd homo cognoscat seipsum distinctissime, & similiter angelus & anima: adhuc non sequitur quòd cognoscat distinctissimè dependentiam, qua dependet ad Deum, vt efficientem: vel vt causam finalem. Et tota ratio stat in hoc: quia nulla relatio potest distinctè cognosci, nisi præcognito termino: vt patet à Doct. in ista quæst. pen. prolo. & dist.8. primi. Modo Deus sub ratione deitatis via naturali non potest cognosci. ergo nec relatio terminata ad ipsum. Et cum dicitur quòd talis relatio est idem realiter cum tali natura: & per consequens cognoscens naturam, cognoscit & relationem. Negatur consequentia: quia sufficit, quòd distinguatur formaliter: & sic talis relatio formaliter distinguitur à fundamento: vt patet à Doct. in 2. distinct.j.

Responsio.

Nulla creatura distinctissimè cognoscit relationem dependentiæ ad Deū.

¶Si iterum dicatur, quòd ex quo angelus cognoscit seipsum intuitiuè: & cognitio intuitiua terminatur ad rem existentem inquantum existens: vt patet à Doct. in 1. dist.1. & distin.8. & alibi. Sed quæ sunt idem realiter, dicunt eandem existentiam. ergo si angelus

Cognitio intuitiua.

gelus cognoſcit ſe intuitiuè: etiam intuitiuè cogooſcet talem relationem: & per conſequens terminum relationis. ¶Dico qoòd cognitio iotuitiua talis relationis dependet non ſolum à fundamento: ſed etiam à termino. Dico vltra quòd licet talis relatio dicat eandem exiſteottam realiter: nõ tamen dicit formaliter. ¶Sequitur nunc litera Doct. Et dicit in litera.

Nulla natura pro ſtatu iſto cognoſci poteſt ſub ꝓpria ratione.

Ad primum argumentum: ꝙ nec anima, nec natura noſtra poteſt cognoſci naturaliter pro ſtatu iſto ſub ratione propria, & quiditatiua, ſed tãtum ſub rationibus generalibus. puta, ꝙ eſt ens, vel ſubſtantia finita, & huiuſmodi. Et quomodo ſic cognoſcatur, exponetur, infra diſt. 3. q. 3. Modo anima inquantũ ens, vel ſubſtantia non ordinatur ad talem finem: quia ſi hoc conueniret ſibi ratione entitatis, vel ratione ſubſtantiæ: tunc quælibet ſubſtãtia ſic poſſet ordinari: quod eſt falſum. ¶Ad ſecundum dicendum, ꝙ mens ſiue anima eſt eadem ſibi, & proportionabilis ſibi in ratione entitatis: cum ſit penitus eadem anima ſiuè intellectus: ſed non eſt proportionabilis ſibi pro ſtatu iſto in ratione obiecti. Vult dicere, ꝙ licet intellectus ſit penitus idem ſibi: ooo tamen pro ſtatu iſto poteſt intelligi ſub ratione propria: quia noo proportionatur ſibi in ratione obiecti: quia pro ſtatu iſto non eſt in proxima diſpoſitione, vt poſſit intelligi. Et ratio eſt: quia pro ſtatu iſto, vt patebit, infra diſtin. 3. q. 3. nihil poteſt mouere intellectum, niſi tantum ſeoſibile.

Quomodo anima eſt proportionabilis ſibi. & pro quocunque actu poteſt habere cognitionem imperfectã iſtorum terminorum Deus eſt trinus & vnus, vide tertiã diſtinct huius.

¶Ad tertium dicendum, ꝙ anima, vel intellectus eſt proportionabilis ſibi in ratione obiecti, non ſub ratione propria, ſed ſub ratione generali, abſtracta a ſenſibilibus: puta ſub ratione entitatis: quia ſenſibile mouet intellectum pro ſtatu iſto, non tantum ad cognitionem ſui: ſed etiam ad cognitionem omnium ſuperiorum: vt patebit, infra diſtin. 3. q. 3. ¶Ad confirmationem dico. In iſta litera Doct. concedit vnum, quod eſt valde ponderãdum, ſcilicet quòd ex cognitione alicuius ſubſtantiæ, poteſt cognoſci finis proprius illius ſubſtantiæ. Si abſolutè hoc intelligeretur non poſſet euadi, quin angelus ex puris naturalibus poſſit cognoſcere Deum ſub ratione deitatis: ſupponendo ꝙ finis proprius, & vltimatus ipſius: ſit Deus ſub ratione deitatis.

Quomodo intelligitur dictum Doctо. quòd cognit'a ſubſtãtia poteſt cognoſce finis.

¶Dico ergo, quòd hoc dictum ſic debet intelligi, quòd ex cognitione ſubſtantiæ poteſt cognoſci finis proprius illius ſubſtãtiæ: ſi cognoſcatur ſub illa ratione, qua ordinatur ad talem finem: & ſic angelus, licet naturaliter cognoſcat ſeipſum ſub ratione propria, & abſoluta: non tamen ſub illa ratione, qua ordinatur ad vltimum finem. ¶Ibi. In propoſito autem deficit vtraq; via, id eſt, quod finis vltimus hominis non poteſt naturaliter cognoſci: nec per cognitionem diſtinctam ipſius hominis: quum non poſſit haberi pro ſtatu iſto: nec per aliquã operatiooem ipſius hominis: quia vt ſupra patuit per nullam talem poſſumus concludere naturaliter talem finem conuenire homini. Et hoc eſt, quod dicit, infra ibi. Sed probatio minoris tetigit, id eſt, ꝙ probatio minoris primæ rationis factæ pro opin. (quæ minor fuit talis: ſed homo pro ſtatu iſto oon poteſt naturaliter cognoſcere vltimum finem) tetigit vnam viam de ignorantia actus: quia, ſcilicet nullum actum experimur ionobis, per quem concludere poſſumus talem finem ſic poſſe coouenire: ſupponendo aliam viam de ignorantia naturæ in ſe, ſcilicet poſito quòd natura humana non poſſit in ſe cognoſci: & per conſequens nec finis vltimus illius. Aliquis poſſet dicere, quòd talis finis poſſet cognoſci p cognitionem alicuius operationis humanæ: & hoc excludit in probatione illius minoris.

Vide Ochã in 1. ſent. diſtin. 14. in 2. Artic. vbi dicit quod duplex eſt finis quidã naturalis vt ſanitas, poſitis potentibus, ac medicamentis applicatis. Alius eſt finis merè liber vt Deꝰ.

¶Ad ſecundũ de Auguſtino: litera patet ex ſupradictis. Dicit enim quòd illa potentia habendi charitatem, vt ipſa, ſcilicet charitas eſt diſpoſitio reſpectu Dei in ſe ſub propria ratione, id eſt, vt ipſa diſponit ad amorem Dei in ſe, & propter ſe: vt patet, in 3. diſt. 28. & 29. quia inclinat primo ad amorem Dei in ſe: vt patet ibi, & habet Deum ſub ratione deitatis pro obiecto, vt patet: vbi ſupra, & 27. diſt. 3. & ſic potentia habendi charitatem ſub iſta ratione conuenit homini, ſecundum rationem ſpecialem, non communem ſibi, & ſenſibilibus, & ideo non eſt illa potentialitas naturaliter cognoſcibilis de homine, ſcilicet ſub illa ratione ſpeciali, quæ ſic reſpicit charitatem. & poſito, quòd natura humana poſſit naturaliter cognoſci in ſe, ſub ratione propria: non tamen ſequitur, quòd poſſit naturaliter cognoſci ſub illa relatione, qua ordinatur ad charitatem: vt ipſa charitas diſponit. ¶Ibi. Et ita reſpondeo. Dicit Doct. quòd iſta reſponſio eſt ad propoſitionem oppoſitam minoris primę. Nam minor primæ rationis eſt: ſed homo naturaliter non poteſt diſtinctè cognoſcere vltimom finem: & oppoſita minoris eſt iſta. homo poteſt naturaliter cognoſcere vltimum finem: quod probatum fuit per auctoritatem Augu. ſcilicet potens cognoſcere hominem, inquantum poteſt habere fidem & charitatem, &c. Sed poſtea negat iſtam, ſed homo poteſt cognoſcere naturam humanam naturaliter, inquantum ordinatur ad fidem, &c. Sed inquantum adducitur contra illam reſponſionem de potentia naturali, & ſupernaturali, &c. Dicit Doct. quòd auctoritas Augu. poteſt immediatè adduci contra minorem primæ rationis. Et patet reſpooſio, vt ſupra. Vel poteſt adduci contra reſponſionem datam ad primam rationem, factam contra concluſionem Doct. quæ dicit, quòd illa ratio bene concludit, hominem naturaliter poſſe cognoſcere ſuom finem naturalem: non autem ſupernaturalẽm. Modo auctoritas Augu. poteſt adduci ad concludendum etiam de fine ſupernaturali: & inquantum ſic adducitur. Reſpondet Docto. ibi. Concedo Deum eſſe fioem naturalem homiois.

Quomodo Deus ſit finis naturalis hominis.

Hoc ſic debet intelligi, quòd Deus ſub ratione deitatis eſt finis naturalis hominis, id eſt ad quem naturaliter inclinatur, ſed talis finis non poteſt naturaliter attingi, id eſt, quòd intellectus ex puris naturalibus oon poteſt ipſum Deum cognoſcere diſtinctè: nec cognitiooe intuitiua: nec cognitione abſtractiua.

Dubium.

¶Sequitur in text. Et hoc probat ratio ſequens de deſiderio naturali quam concedo. ¶Sed videtur quòd ratio Docto. de deſiderio naturali non ſit ſoluta: quia licet homo pro ſtatu iſto nõ poſſit ſe cognoſcere naturaliter ſub illa ratione, qua naturaliter inclinatur ad vltimum finem: quia nec ſeipſum diſtinctè: ut patet, ſupra tamen ratio videtur coocludere, quòd ſaltem anima ſeparata poſſit cognoſcere vltimum finem diſtincte: quia diſtinctè cognoſcit ſeipſam. ergo, & inclinationem naturalem ad vltimum finem: cum illa nihil addat ſupra naturam animæ: vt patet à Doct. 49 4.

Reſponſio.

¶Dico breuiter, quòd non cognoſcit diſtinctè, & ſub ratione propria illam inclinationem naturalem, vt terminatam ad ultimum finem: quia talis non poteſt perfectè cognoſci, niſi vltimus finis, ad quem terminatur diſtinctè præcognoſcatur. ¶Ibi. Ad aliud negandum eſt illud quod aſſumitur. Hic Docto. ex hoc negat hominem pro ſtatu iſto poſſe cognoſcere vltimum finem ſub ratione propria: quia ſub obiecto intellectus ipſius non continetur talis finis: vt patet in litera. Et videtur innuere, quòd ſi pro ſtatu iſto haberet ens, inquantum ens pro obiecto adæquato: poſſet naturaliter cognoſcere vltimũ finem ſub ratione propria.

Homo pro ſtatu iſto nõ poteſt cognoſcere finem vltimum ſub ratione propria.

Nonnulla dubia ſunt hic videnda.

CIRCA aliqua dicta Doct. ſunt aliquæ difficultates. Prima in hoc quod dicit. licet mens ſit eadem ſibi: non tamen pro ſtatu iſto eſt proportionabilis ſibi in ratione obiecti intelligibilis. hoc enim videtur repugnare, pooere animam perfectè præſentem intellectui,

Mentem eſſe ſibi notã

poteſt intelligi duobus modis, vno modo habitualiter, & eſt quod mēs eſt ſufficiens ad hoc vt poſſit exire in actum ſecundum, niſi eſſet impedimentum.

tellectui, & non poſſe cognoſci ab illo, cum ad cognitionem nihil aliud requiratur, niſi præſentia obiecti, vel in ſe: vel in ſpecie intelligibili. hoc enim facit perfectam memoriam, vt patet à Docto. infra diſt. 2. par. 2. quæſt. 3. & diſt. 3. quæſt. 7. Si ergo anima eſt in ſe præſens intellectui proprio: poterit in eo cauſare ſpeciem intelligibilem ſui: & ſic abſtractiuè intelligi: ſicut etiam eſſentia angeli vt præſens intellectui ſuo poteſt ſaltem in eo partialiter cauſare ſpeciem intelligibilem: vt patet à Doct. in 2. diſt. 3. quæſt. 11. Si etiã in ſe præſens poteſt intuitiuè cognoſci: cum ibi tantum requiratur præſentia obiecti in ſe: vt patet à Docto. infra diſt. 1. quæſt. 2. diſt. 8. quæſt. 3. Nec valet dicere, quòd non eſt præſens in ratione obiecti intelligibilis: quia quæro quid ſit eſſe præſens in ratione obiecti intelligibilis, ſi in cognitione abſtractiua, ſufficit ſpecies intelligibilis. ſi in intuitiua, ſufficit præſentia in ſe: & ſi aliquid aliud requiratur: aſſignetur illud. ſecundum enim Doct. obiectum dicitur eſſe præſens in ratione obiecti intelligibilis: quando intellectus, & tale obiectum ſic ſunt ſufficienter approximata: quòd nullum apparet impedimentum, quin actio ſequatur. Nec oportet fugere ad ſenſibilia: quia intellectus in cognoſcendo non dependet à ſenſibus; & quamuis ſecundum Doctor. infra diſt. 3. quæſt. 1. prima motio ſit à ſenſibilibus: non tamen ſequitur quòd facta prima motione, quin poſſit ſe intelligere propter perfectam præſentiam.

Alio modo actualiter, ſiue in actu ſecundo, & ſic non intellexit. D. Auguſtinus.

Reſponſio.

¶ Ad iſtam inſtantiã dico breuiter; quòd, & ſi anima ſit intellectui proprio perfectè præſens (cum ſint idem realiter) non tamen eſt præſens in ratione obiecti intelligibilis actu (quod tunc eſt: quando poteſt mouere potentiã ad ſui cognitionem: vel aliorum virtualiter, vel eſſentialiter contentorum in eo, vt habet rationem obiecti intelligibilis) & nulla alia ratio aſſignari poteſt: niſi quia Deus ordinauit intellectum noſtrum nihil pro ſtatu iſto poſſe naturaliter intelligere: niſi ſenſibilia in ſe, vel eſſentialiter, vel virtualiter incluſa in ſenſibilibus: vt patet à Doct. infra diſt. 3. quæſt. 3. non tamen ſibi repugnat: nec, vt eſt in ſe: patet, quia ſeparata à corpore perfectè intelligit: nec vt in corpore abſolutè: patet, quia vt in corpore glorioſo perfectè intelligit ſe. Eſt ergo ex ſola ordinatione diuina, quæ diſpoſuit tantum cooperari ſenſibilibus ad motionem intellectus: non autem inſenſibilibus.

Quare anima non cognoſcit ſe intuitiuè.

Dubium.

¶ Secunda difficultas eſt circa hoc quod dicit, quòd per actus quos experimur concludimus potentiam reſpicere tale ens pro obiecto. Ex hoc infero, quòd tunc per talem actum concludimus naturaliter vltimum finẽ eſſe conuenientem nobis: patet, quia ex cognitione entis imperfecti intellectus appetit naturaliter cognoſcere perfectiſſimum: quia tantum in illo perficitur. Secundo ex actibus arguitur, quòd intellectus habet naturale deſiderium ad omne ens. ergo ad perfectiſſimum ens. ergo ex actibus poteſt ſcire perfectiſſimum ens eſſe obiectum conueniens ſibi: habet etiam naturalem inclinationem ad omnem cognitionem: vt patet infra præſenti quæſt. & hoc cognoſcit ſe habere talem inclinationem per actus ſuos ad perfectiſſimam cognitionem: quæ eſt de perfectiſſimo obiecto: patet, quia quacunque alia poſita; & iſta non poſita nõ quietatur. ergo ſi per actus noſtros concludimus tale obiectum eſſe conueniens potentiæ: concludimus etiam de infinito.

Reſponſio.

¶ Reſpondeo ad primum concedendo, quòd cognito ente imperfecto habet deſiderium ad cognoſcendum perfectiſſimum: non tamen ſequitur, quòd ſub ratione perfectiſſima, niſi prius probetur, quòd talis cognitio poſſit conuenire homini: quod naturaliter probari non poteſt. Conceſſo etiam, quòd ſit ei poſſibile ſic appetere cognoſcere etiam intuitiuè illud: negatur poſtea, quòd intellectus per actũ ſuum poſſit naturaliter cognoſcere ſe habere tale deſiderium ſub illa ratione qua inclinatur ad illud.

Intellectus habet in[illegible] naturalem [illegible]

obiectum cognoſcẽdum, ſed non habet potentiã illud pertingendi.

Ad ſecundum dico, quòd illa propoſitio non intelligitur de quacunque cognitione, ſcilicet quòd inclinetur naturaliter ad cognitionem perfectiſſimã cuiuſcunque entis: & poſito quòd ſic inclinetur: non tamen ad intuitiuam primi entis: niſi probetur illã eſſe poſſibilem homini: poſito etiam quòd ſic inclinetur nõ ſequitur quòd intellectus per actum ſuum poſſit naturaliter cognoſcere ſic ſe inclinari. Hoc idem dico ad illam propoſitionem Doct. ſcilicet quòd intellectus naturaliter inclinatur ad omnem cognitionẽ, & quacunque naturaliter perficitur.

Apparens cõtradictio.

¶ Tertia difficultas eſt in hoc, quod videtur concedere reſpondendo ad Auer. ꝙ ſi intellectus haberet ens, inquantum ens pro obiecto adæquato: ꝙ naturaliter poſſet in quodcunque ens: & ſic naturaliter poſſet cognoſcere vltimum finem: & in hoc videtur ſibi contradicere: quia expreſſe vult ꝙ intellectus ſeparatus nõ poteſt ex puris naturalibus diſtinctè cognoſcere vltimum finem in ſe: vt patet. q. 14. quol. & d. 3. q. 9. 2. Et tamen concedit ipſe ꝙ ens inquantum ens eſt obiectum adæquatum intellectus noſtri: & hoc ex natura ĩtellectus: vt patet, infra diſt. 3. q. 3. & diſt. 1. & alibi. ergo ex puris naturalibus poteſt cognoſcere Deum ſub ratione deitatis.

Solutio.

¶ Reſpondeo & dico primo, ꝙ iſta ſtãt ſimul ꝙ intellectus habeat ens inquantum ens pro obiecto adæquato: & ꝙ naturaliter non cognoſcat quodlibet ens contentum: quia ad cognitionẽ obiecti non tantum requiritur potentia, ſed etiam requiritur præſentia obiecti, vel in ſe: vel in aliquo repræſentatiuo: vt patet, infra diſt. 3. q. 6. Et etiam requiritur ꝙ tale obiectum concurrat actiuè ad cognitionem illam: vel aliquid ſupplens vicem obiecti: vt patet ab ipſo, infra diſt. 3. q. 7. & in quol q. 14. & 15. Sed tamen iſta conceditur: poteſt cognoſcere ens inquantum ens, vt adæquatum obiectum intellectus. ergo poteſt cognoſcere quodlibet contentum: ſed in propoſito negatur iſta: ꝙ intellectus ſeparatus poſſit cognoſcere ens inquantum ens naturaliter: licet habeat ens inquantum ens pro obiecto adæquato.

Alia cõtradictio.

¶ Si dicatur per dictum Doct. in iſta quæſtione: ꝙ cui naturaliter nota eſt aliqua potentia, ei naturaliter notum eſt obiectũ illius potentiæ. Cum ergo intellectus ſeparatus naturaliter cognoſcat ſeipſum ſub ratione propriã & diſtinctiſſima: ergo naturaliter notum erit ei ens inquantum ens: cum ſit eius obiectum adæquatum.

Solutio.

¶ Dico ꝙ iſta propoſitio debet ſic intelligi: ꝙ ſi alicui nota eſt aliqua potentia ſub ratione diſtincta: & ſub illa ratione qua reſpicit obiectum adæquatum, ꝙ ei notũ erit tale obiectum. Sed in propoſito licet intellectus ſeparatus cognoſcat ſe ipſum ſub ratione diſtinctiſſima: nõ tamen ſub illa ratione, qua reſpicit ens, inquãtum ens ſub ratione adęquata. Et ſic patet quomodo Doct. ſibi non contradicit.

Actus primus.

Actus ſecundus quid ſit.

¶ Infra. Quod autẽ addit de Aug. in confirmatione illius rationis. Dictũ Aug. eſt ꝙ mens eſt ſibi nota. Et dicit Doct. ꝙ hoc eſt verũ de actu primo ex ſe ſufficiente ad actum ſecundum. Nam actus primus pro nunc eſt principium operationis: actus ſecũdus eſt operatio. Et in propoſito: intellectus eſt ſufficiens principium producendi cognitionem ſui niſi impediatur. Modo pro ſtatu iſto impeditur exire in cognitionem ſui ſub ratione ꝓpria: quia pro ſtatu iſto natus eſt tm̃ moueri à ſenſibilibus: vt dixi ſupra. Et eſt ſimile ſicut de colore qui eſt ſufficiens principium mouendi potentiam viſiuam: & moueret niſi impediretur. Sic intellectus eſt ſufficiens principium cauſandi cognitionem ſui: & ſtatim cauſaret niſi impediretur. Impeditur autem pro ſtatu iſto, vt dixi: & ſic patet expoſitio iſta.

Intellectus tantum mouetur à ſenſibilis.

¶ Ibi. Si obijciatur contra iſta. homo in ſtatu naturæ potuit cognoſcere naturam ſuam igitur finem

naturæ ex deductione propriæ rationis.

Cur naturā noſtram non poſſimus cognoſcere ſub propria ratione, ſicut Adam in ſtatu innocētia, dicit D. Auguſtinus propter peccatum.

¶ Reſpondet Docto. quòd oporteret ſcire qualis fuerit cognitio ipſius: ſed in præſenti loquitur de homine pro ſtatu naturæ lapſæ. Dico etiam, quòd poſito, quòd Adam potuerit diſtinctè cognoſcere naturam ſuam abſolutè: non tamen ſequitur quòd naturaliter potuerit illam cognoſcere ſub illa ratione, qua ordinatur ad vltimum finem: quia etiā hoc forte negaret Doct. vt patet in quolib. quæſt. 14. niſi fortè dicatur, quòd aliud eſt cognoſcere naturaliter, a, eſſe vltimum finem, & aliud eſt ipſum, a, diſtinctè cognoſcere in ſe. licet ergo Ang. non poſſit naturaliter cognoſcere vltimum finem diſtinctè, & in ſe: puta Deum ſub ratione deitatis: vt probat in quolib. vbi ſupra, fortè tamen poteſt naturaliter cognoſcere ipſum Deum, vt clarè viſum eſſe vltimum finē, & perfectiſſimam beatitudinem natam conuenire creaturæ rationali: & fortè etiam hoc potuit cognoſcere Adam naturaliter: licet nec Angelus nec Adam potuerint illum naturaliter in ſe cognoſcere, & diſtinctè: nec intuitiuè, nec abſtractiuè. ¶Ibi. Item contra reſponſionem ad rationem vltimam. ſi ideo non cognoſcitur quid ſit primum obiectum intellectus: qa non cognoſcitur intellectus ſub ratione propria, ſub qua reſpicit tale obiectum. ergo non poteſt cognoſci de quocunque, quòd ipſum ſit intelligibile. quia non cognoſcitur potentia, ſub illa ratione, ſub qua reſpicit quodcunque, vt obiectum intelligibile. ¶Concedit Doct. quòd pro ſtatu iſto non habetur cognitio ita diſtincta de anima, vel potentia animæ, quòd ex tali cognitione poſſit cognoſci tale obiectum ſic correſpondere, ſed tantum à poſteriori arguimus potentiam reſpicere tale pro obiecto: quia experimur in nobis tales actus terminari ad tale, & tale obiectum. ita quòd obiectum potentiæ non concluditur ex cognitione potentiæ, ſed ex cognitione actus, quem experimur. ſed de obiecto ſupernaturali neutram cognitionem poſſumus habere, ſcilicet, nec per cognitionem potentiæ, nec per actum, quia non experimur in nobis aliquam cognitionem terminari ad obiectum ſupernaturale: ideo deficit ibi vtraque via cognoſcendi finem proprium illius naturæ, ſcilicet per cognitionem naturæ in ſe, & per actus noſtros.

Quid ſit obiectum potentia quomodo cognoſcitur.

Notabis.

¶Sed, nota in reſponſione in qua dicit, quòd cognitio vltimi finis excedit facultatem naturalem naturę, ſcilicet lapſæ, quaſi velit inferre, quòd non excedit facultatem naturæ inſtitutæ cuius tamen oppoſitum tenetur: quia nec angelus ex puris naturalibus poteſt habere talem cognitionem, vt dixi. ¶Dico ꝙ Docto. non intendit, inferre, quòd natura inſtituta hoc poſſit: ſed, quia in præſenti quæſtione tantum loquitur de natura lapſa. ideo non eſt præſentis ſpeculationis de natura inſtituta: an poſſit ex puris naturalib⁹, &c. Et ſic patet reſponſio. ¶Ibi. Ad argumentum contra ſecundam rationem patet, quia ſupponit quoddam negatum, ſcilicet, quòd finis vltimus cognoſcatur naturaliter, & ſimiliter quod cognoſcatur ordinatum ad talem finem ſub propria ratione. Ad confirmationem, &c. nota, quòd media, ex natura rei ſunt illa, quibus abſolutè poſitis ponitur finis. quibus non poſitis impoſſibile eſt finem poni. vt patet de agente naturali, quod non poteſt immediatè inducere animā intellectiuam, niſi prius tranſeat per omnia media, quia prius acquiritur vegetatiua, & poſt ſenſitiua: ſed media ad placitum ſunt illa quæ ſi etiam non ponantur finis abſolutè poſſet acquiri. patet, quòd non ſic media ex natura rei requirantur, quia ſicut Deus ordinauit dare beatitudinem per merita: ita potuiſſet dare ſine aliquo merito. vt patet à Doct. in pluribus locis. ſunt ergo merita præcisè media ad placitum diuinæ voluntatis.

Medium ex natura rei quid ſit & medium ad placitum.

Via naturali non poſſumus concludere quod primum ſubſtantia ſit finis noſter ſub illis proprietatibus, quæ ſibi conueniunt, cum omnino ignoremus illas, vt puta, quia beatificat, vt in tribus perſonis, & quòd agit contingenter, & ſimilia.

TERTIO principaliter arguit Docto. contra opin. Philoſophorum probando, quòd via naturali non poſſumus acquirere cognitionem vltimi finis: maximè neceſſariam agētibus propter illum finem. ¶ Hic aduerte, quòd Docto. non intendit probare per hanc rationem tertiam, quòd naturaliter non poſſumus cognoſcere primam ſubſtantiam in ſe, & ſub ratione propria, & ſub proprietatibus ſibi tantum competentibus: quia etiam hoc negat ab ipſo Angelo. vt patet. quæſt. 14. quolib. hoc etiam patet per illud, quod dicit ibi. Contra tres rationes ſimul, &c. ſed intendit probare, quòd via naturali non poſſumus concludere, quòd prima ſubſtantia ſit vltimus finis noſter ſub illis proprietatibus, quæ ſibi tantum conueniunt cum omnino ignoremus illas. vt puta quòd beatificat vt in tribus perſonis, vel quòd beatificat tantum contingenter. Si enim naturaliter concludimus hoc, etiam naturaliter poſſumus concludere primam ſubſtantiam eſſe vnam in tribus: vel agere merè contingenter, licet non poſſimus naturaliter illam cognoſcere in ſe: & hoc eſt quod Doct. intendit in iſta tertia ratione: ſi enim Deus vt in tribus tantum beatificat, oportet prius ſcire quòd prima ſubſtantia ſit trina, & vna, licet hoc in ſe non cognoſcatur, & ſecundo, quòd vt ſic ſit obiectum conueniens creaturæ rationali, vt huiuſmodi. Et ſic primo adducitur prima ratio ibi. Cognitio ſubſtantiarum ſeparatarum eſt nobiliſſima, &c. ¶ Vt iſta ratio clarius intelligatur. Præſuppono primo, quòd vltimus finis hominis eſt beatificatiuus ſub ratione nobiliſſima. Cognitio enim nobiliſſima debet eſſe de nobiliſſimo obiecto, ſub ratione nobiliſſima, patet, quia ponimus cognitionem ſubſtantiarum ſeparatarum eſſe nobiliſſimam: quia circa nobiliſſimum genus. vt patet. 6. Metaphy. t.c. 2. honorabiliſſimam, inquit, ſcientiam oportet circa honorabiliſſimum genus eſſe. hoc ille: ergo erit de prima ſubſtantia principaliter ſub ratione nobiliſſima, quod eſt ipſam cognoſcere non præcisè in conceptibus communibus nobilibus, & ſenſibilibus, ſed ſub proprietatibus, quæ tantum ei conueniunt, & præcipuè ipſam cognoſcere ſub ratione propria, vt patebit. infra quæſt. 3. Secundo præſuppono, quòd voluntas hominis ſi rectè vult beatificari: debet velle illum finem ſub illa ratione, qua verè eſt beatificatiuus. Sed non poteſt ipſum velle ſub tali ratione: niſi vt ſic præcognoſcatur, & præoſtendatur ſibi ab intellectu: ſed intellectus pro ſtatu iſto non poteſt cognoſcere vltimum finem ſub ratione nobiliſſima: ergo ad hoc, vt voluntas poſſit agere propter illum, eſt ſibi neceſſaria cognitio talis finis. Et quòd non poſſit haberi via naturali: patet probatio in litera Doct. duplici via. Prima, quia ſi propria ſubſtantiæ ſeparatæ via naturali poſſent cognoſci: præcipuè talis cognitio tradita eſſet in Metaphyſica, ſed hoc non: vt claret ex litera Doct. quia huiuſmodi propria non includuntur virtualiter in primo ſubiecto Meth. vt patebit. infra quæſt. præſenti. tractat enim de omnibus in communi non in particulari.

Cognitio dicitur nobilior duobus modis, vno modo ex obiecto, alio modo ſecundum proportionem. vide Scotum in 1 diſt 3. q. 2. Artic 2. & Antoniū Andream 2 Met. q. 2.

Dubitatio. Metaphyſica non eſt ſcientia ratione ſubiecti vniuerſalis, ſed ratione ſubiecti principalis.

Sed hic occurrit dubium. Quia Doct. vult quòd ſubiectum Metaphyſicæ ſit ens inquantum ens: vt patebit. infra diſtin. 3. quæſt. 2. & in ſua Metaphyſica. Tunc arguo ſic. Perfectus Metaphyſicus perfectè cognoſcit ſubiectum Metaphyſicæ, ergo perfectè cognoſcit ens inquantum ens. probatur conſequentia: quia per Docto. vbi ſupra, quod eſt ſubiectum adæquatum Metaphyſicæ eſt obiectum adęquatum intellectus. Tunc vltra ſi naturaliter poteſt cognoſcere ens inquantum ens: ergo naturaliter poteſt cognoſcere quodlibet contentum: vt ſupra deduxi.

Reſponſio.

¶ Reſpondeo, quòd eo modo quo quis eſt perfectus Metaphyſicus: eo modo cognoſcit ſubiectum

Meta-

Metaphysicæ, & cum perfectus Metaphysicus versetur præcipuè in cognitione valde vniuersalium: ideo Metaphysicus cognoscit ens inquantum ens demonstrando de ipso passiones vniuersales, siue incomplexas. vt unum bonum &c. siue disiunctas, vt actus, vel potentia finitum, uel infinitum vnum, uel multa, &c. Nam Metaphysicus maximè considerat ista uniuersalia, abstracta tamen a sensibilibus. Et quãdo dicitur, quòd metaphysicus cognoscit ens inquantum ens. Concedo quòd cognoscit illud inquantum est subiectum matephysicæ: quia ut sic ens inquantum ens dicit vnum conceptum realem communem omni enti, & indifferentem, & ex hoc non sequitur, quòd cognoscat quodlibet, contentum. Et quando dicitur, quod est adęquatum subiectum metaphysicæ est adęquatum obiectum intellectus. Dico quòd hoc non est verum quo ad omnia, Est enim verum quo ad hoc: quòd sicut subiectum metaphysicæ est commune omni enti reali, & prædicatur in quid de illis: vel saltem est prædicatum uniuocum: sic & obiectum intellectus. Sed non est uerum quãtum, ad hoc, quòd sicut quodlibet ens inquantum ens est obiectum intellectus, quòd similiter quodlibet ens sit subiectum metaphysicæ. Et ideo ly inquãtum stat specificatiuè: quando dicimus ens, inquantum ens est subiectum metaphysicæ quia tantum specificat rationem formalem entis, idest quòd ens sumptum in sua ratione formali, & quiditatiua, non descendendo ad aliquod inferius est subiectum Metaphysicæ, sed stat reduplicatiuè, quando dicimus ens, inquantum ens est obiectum adequatum intellectus: & sic ly ens non solum accipitur in sua ratione formali: sed etiam accipitur pro quolibet ente contento. ut patet ĩ.d.3. ¶Ibi. Secundo probo ratione, quia non cognoscuntur talia cognitione propter quid. Nam nulla proprietas demõstratur de aliquo subiecto ꝓpter quid: nisi præcognoscatur de subiecto quid sit: vt patet in primo poste. & diffinitio subiecti est mediũ demõstrãdi propter quid: vt patet in secundo poste. & si subiectum non habet diffinitionem, tunc entitas subiecti est ratio demonstrandi proprietatem de illo: ut patebit a Doc. ĩ. in q. de subiecto theologiæ. Sed in proposito, homo pro stant isto nõ potest cognoscere primam substantiam in se: ut patet. Tum: quia nec aliquam substantiam creatam sub ratione propria, ergo multo minus increatam. Tum: quia prima substantia est obiectum tantum uolũtarium: ut patet a Doc. in quol. q. 14. & alibi. Tum: quia quę maxime sunt remota a sensibus nostris sunt difficilima ad cognoscẽdum: ut patet in prohemio metaphy. & sic patet ratio Doc. quomodo pro statu isto homo non potest cognoscere aliquam proprietatem de substantijs separatis: & hoc propter quid. ¶ Deinde probat quòd nec etiam potest cognoscere demonstratione quia. s. ab effectu ad causam: quia effectus magis ducunt in errorem: & litera satis clara est. Et quod dicit ibi: ꝙ effectus non sunt ab ipso Deo inquantum trinus. hoc dicit propter unitatem rationis formalis: quia ratio formalis producendi omnes effectus in Deo est tantum uua: ideo dicit Doc. d. 4. q. 2. quòd ista est uera: Deus creat, intelligendo subiectum pro hoc Deo existente in natura diuina, non intelligendo aliquod suppositum in illa natura, uel incommunicabile: quia incommunicabilitas non est ratio talium actuum: cetera patent.

Ens dicit unum conceptum realẽ.

Ens inquantum ens stare potest reduplicatiuè & specificatiuè.

ubi subiectũ non hẽt diffinitionem, entitas subiecti est ratio demonstrandi de illo proprietatem.

Substantia prima est obiectum uolũtarium.

Effectus non sunt a Deo ut trinꝰ est.

Dubium.

CIRCA aliqua dicta Doc. dubitatur. Primo circa hoc, quod dicit proprietas primæ naturæ ad extra est causare contingenter: & ad oppositum huius, magis effectus ducunt in errorem. Contra uidetur enim sibi contradicere: quia quæst. 2. distin. 2. huius probat per effectum primum agere contingenter. hoc idem dist. 8. quęst. vlti. & dist. 39. ubi dicit dis. 8. quòd aliquę illarum rationum non possunt solui à Philosophis: & pręcipuè illa, quę accipitur dist. 2. & 39. primi, quæ procedit ab effectu. ¶ Dico primo, quòd illa ratio probat primum agere contingenter: supponendo, quòd sit ordo essentialis inter causam primam & secundam (quod fortè non est notum naturaliter: ut ipse dicit in theore. conclusione 16. non potest, inquit, probare ordinem essentialem esse in efficientibus, & aliam propositionem etiam ibi adducit. Non potest, inquit, probari Deum coagere omni causæ secundæ aliqua actione propria sibi) & ideo si negaretur ordo essentialis, per effectũ contingenter productum non posset probari primũ agere contingenter. ¶ Dico secundo, quòd si teneretur, quòd uoluntas creata sit totalis causa sui actus, non concurrente prima causa, ut videtur tenere una opin. recitata a Doct. in secundo dist. 37. tunc ratio Doct. dist. 2. non probaret Deum agere contingenter. Supponit ergo in illa ratione uoluntatem creatam depẽdere a primo ente, tam in esse & cõseruari, quàm etiam in agendo, & quòd uoluntas creata non sit totalis causa sui actus per remotionem primæ causæ: dico tertio, quòd Doct. in præsenti quæst. non dicit absolutè, quòd effectus ducit in errorem, uidelicet in necessitatem agendi in primo ente: sed hoc tantum dicit secundum opin. Philosophorum. Et si dicatur: Philosophi supponunt ordinem essentialem causarum. ergo per rationem Doct. dist. 2. possumus cognoscere primum agere contingenter per effectum: & sic uidetur posse concludi, quòd uia naturali possumus cognoscere hanc proprietatem de primo ente. Respondeo, quòd si illa ratio Doct. dist. 2. concludit contra Philosophos oportet concedere, quòd per effectum possumus cognoscere demonstratione quia, primum agere contingenter: & in hoc sibi non contradicit: quia in præsenti q. videtur tm̃ loqui secundũ opi. Philosophorũ. & in d. 2. absolutè loquitur cõtra Phylosophos: sicut ẽt d. 8 q. ult. Et cũ infert ꝙ tũc talis ꝓprietas posset sciri naturaliter: Dico ꝙ hoc põt dupliciter ĩtelligi. Vno mõ de aliquo ente primo cõfusè cognito, Alio mõ d̃ primo ente, ut distinctè cognito: primo mõ cõceditur: sed secũdo mõ negatur. Si iterũ dicatur. quõ isti effectꝰ ducũt ĩ necessitatẽ primi agentis: cum isti effectus inferiores sint tm̃ possibiles est. n. implicatio, cãm agere de necessitate, & cãtũ esse possibile. Dico ꝙ necessitas primi agentis non ꝓbatur p qualẽcunq; effectũ: sed ꝓbatur per effectũ necessarium. tenendo opi. Auer. & Arist. ut patebit. ĩ. d. 8. q. ult. uel potest dici, & melius, quòd secundum uiam philophorum non potest esse nouitas in effectu sine nouitate causæ: & sic a prima causa nõ põt immediatè produci effectus nouus: & si cõtingenter ageret, sequeretur ꝙ a prima causa posset esse effectus nouus sed de hoc alibi. Si iterum dicatur. Si per rõnẽ naturalẽ absolutè loquẽdo, & nõ pręcisè sm opi. philosophorum. põt cognosci ista proprietas de primo ente: quæ est contingenter agere ad extra. ergo ista rõ destruitur: qua ꝓbatur ꝙ substantia separata nõ põt cognosci quantũ ad eiꝰ ꝓpria. Dico primo ꝙ proprietas incõplexa nõ põt distinctè cognosci de prima substantia: & hoc naturaliter. Dico secũdo ꝙ posito ꝙ illa cognoscatur: adhuc rõ Doc. stat: quia in tali rõne nõ intẽdit absolutè de quacũque ꝓprietate: sed de ꝓpritate perfectissima, sm quam primũ ens natum est esse obiectũ beatificum: vel etiam sm ꝙ beatificatur: quia, licet personæ non sint rõnes formales obiecti beatifici: tñ nunq̃ obiectũ illud beatificat, nisi ut in tribus: & talis proprietas uia naturali sciri non potest.

Responsio.

Ordo essentialis nõ naturaliter est notus inter primam. & secundam causam.

Scire naturaliter deũ agere cõtingẽter potest dupliciter intelligi.

Argumentũ Hen. contra Doc.

CONTRA istã rõnẽ arguitur ab Hen. in sua sũma: q̃a in ista tertia rõe Doct. ꝓbauit, quòd nõ possumus uia naturali distinctè cognoscere aliquam proprietatem de prima substantia: puta, quòd sit trina,

&

& vna & sic de alijs, Nunc specialiter arguit argumento Hen. contra istam. probando, quòd via naturali possumus cognoscere istam propositionem. Deus est trinus, & vnus: & sic de alijs veritatibus necessarijs. Et ratio stat in hoc: quia si naturaliter possum cognoscere terminos alicuius propositionis necessariæ possum naturaliter cognoscere illam propositionem: patet: quia talis propositio si est immediata, cognoscitur cognitis terminis: vt patet primo poste. t. c. 6. Si verò mediata: tunc cognoscendo terminos possum cognoscere medium inter illos: & sic cõiungere illud medium cum vtroque extremo: & sic habebo duas propositiones immediatas: & per illas cognoscitur mediata. Exemplum: hæc est mediata: homo est risibilis: nunc cognoscendo hominem distinctè & risibile distinctè possum cognoscere mediũ inter hominem & risibile: puta animal rationale: & coniungendo illud medium cum risibilitate, habeo istam immediatam. animal rationale est risibile: & cum homine a parte prædicati habeo aliam immediatam, scilicet homo est animal rationale: & sic statim sequitur ista mediata. ergo homo est risibilis. Sic in proposito tu dicis, quòd ista. Deus est trinus, & vnus, est tantum reuelata, & nullo modo naturaliter nota: & ego probo, quòd sit naturaliter nota. Et argutio sic. Termini istius propositionis sunt naturaliter noti. patet: quia fidelis, & infidelis non contradicũt de ista veritate (puta, ꝙ fidelis dicit, quòd deus est trinus, & vnus: & infidelis negat) nisi naturaliter cognoscant terminos: quia non disputant de nominibus iãtum: sed de conceptibus significatis per illa nomina: deus trinus, & vnus. Et sic patet quomodo isti termini sunt naturaliter noti. Probatur modo consequentia, scilicet quòd ista propositio. Deus est trinus, & vnus, sit naturaliter nota: quia aut est immediata: & tunc cognosco cognitis terminis: aut est mediata, & tunc concipiendo terminos possum cõcipere medium inter illos & coniungere cum extremis: vt dixi supra. ¶ Ibi. Ad illud respõdeo de substantijs separatis &c. Nota primo quòd Doc. in ista propositione. Deus est trinus, & unus non concedit, quòd termini sub ratione distincta cognoscantur naturaliter: puta, quòd deitas in se, & trinitas in se: quia siquis cognosceret deitatem in se distinctè naturaliter: statim posset cognoscere omnem proprietatem de illa, naturaliter: ut patuit in tertia ratione: sed bene naturaliter possum cognoscere hunc conceptum scilicet deum, & similiter trinum, sic in cõfuso: puta, quòd aliquod ens est trinum. & vnum: fidelis, affirmat hoc, & infidelis negat. ¶ Modo exponamus litteram, quæ habet aliqualem difficultatem. Ibi. Accipio tunc aliquam veritatem, talem primam, & immediatam: puta si sit aliqua veritas immediata, & singularis: tunc omnes veritates, quæ particulariter, enunciant communia ad prædicatum, de communibus ad subiectum sunt mediatæ, & habent euidentiam ab illa immediata. Exemplum ponamus, quòd hæc sit immediata, scilicet, Franciscus est primo hoc sensibile. a Frãcisco possum abstrahere hominem, animal, & substantiã quæ sunt communia ad Fran. ab hoc sensibili possum abstrahere sensibile in communi: uiuẽs & corporeum: quæ sunt communia ad hoc prædicatum: quod est hoc sensibile. Dico tunc quòd possum formare multas propositiones mediatas, quæ habebunt euidentiã ab illa immediata: puta aliqua substantia est sensibilis: aliquod animal est sensibile, aliquis homo est sensibilis. Nam iste propositiones mediatæ sunt particulares, & enunciant siue prædicant communia ad prædicatum propositionis immediatæ: de communibus ad subiectum propositionis immediatæ: vt patet intuenti. Nam cum dico aliquod animal est sensibile: ly animal: est commune ad Franciscum: & sensibile est commune ad hoc sensibile. ¶ Et nota, quòd dicit Doctor. quod huiusmodi propositiones mediatæ sumptæ ab aliqua singulari immediata enũciant particulariter, idest quòd tantum sunt particulares: patet: quia ab vna immediata singulari non potest inferri una mediata vniuersalis. Modo applicando ad propositum. Supponamus, quòd hæc sit immediata, deitas est trina, & vna, & isti termini sint nobis naturaliter ignoti: & per consequens, & ipsa propositio. Ab ista immediata possunt accipi multæ mediatę, modo pręexposito: puta abstrahendo a deitate substantiam: vel ens: quæ sunt communia illi: & similiter ab hac trinitate singulari abstrahendo trinitatem in communi: tunc possunt formari multæ propositiones mediatę: vt hæc aliquod ens est trinum, & vnum: vel aliqua substantia est trina & una. Et quia immediata est nobis naturaliter ignota: sequitur, qd omnes mediatæ sint nobis naturaliter ignotæ: cum noticia illarum dependeat a noticia propositionis mediatæ. Et sic litera clara est vsque. ¶ Ibi. Per hoc ad argumentum. Nego maiorem. Scilicet, quòd quorumcunque necessariorum terminos naturaliter cognoscimus: & illa necessaria reuelata naturaliter cognoscimus. Et ad probationem dicit Doc. distinguendo de medio: quia medium potest capi dupliciter. Nam est quoddam medium essentialiter ordinatum inter extrema qd videlicet adæquatur illis extremis: & cum illis extremis conuertitur: & tale medium, vel est passio, prior respectu passionis posterioris: vel est diffinitio subiecti, vel passionis demonstrabilis. Quocunque accipiatur tale medium, siuè pro passione priori, siue per diffinitionẽ subiecti: siuè per diffinitionẽ passionis demonstrabilis: sic est inter extrema essentialiter ordinatum: quòd cognitis illis extremis, scilicet subiecto & passione demonstrabili de subiecto: statim cognoscitur illud. Et assignat rationem. ¶ Ibi. Concedo igitur &c. Et ratio, quòd statim cognoscatur, est: quia intellectus eius scilicet talis medij includitur in altero extremo, si est passio, idest quòd si ponatur passio prior pro medio demõstrandi passionem de subiecto: talis passio includitur in subiecto conuertibiliter. Vel si ponatur medium quod sit diffinitio, siue quod quid est alterius extremi: erit idem cum tali extremo. Nam si diffinitio subiecti est medium in demonstratione potissima: est idẽ cum subiecto. Vel si ponatur diffinitio passionis demonstrabilis (ut ponũt quidam Albertistæ) similiter talis diffinitio erit idem cum passione: loquendo de diffinitione quiditatiua passionis. Cognitis ergo extremis puta homine, & risibilitate: statim cognoscitur passio intermedia: si ponitur medium essẽtialiter ordinatum: per quod demõstratur risibilitas vniuersaliter de omni homine. Si verò mediũ sit diffinitio subiecti, vel diffinitio passionis: patet, quòd cognitis illis extremis scilicet subiecto, & passione demonstrabili cognoscitur tale medium. Aliud est medium nõ essentialiter ordinatum inter extrema vniuersalia, cuiusmodi est mediũ particulare sub illis extremis: tũc non sequitur, ꝙ cognitis extremis: puta aliqua passione in cõi, & aliquo subiecto in cõi: ꝙ cognoscatur tale medium: vt patet p exemplum Doc. ibi positũ. Sic in proposito. Ista conclusio est nobis reuelata: deus est trinus & vnus: non quòd distinctè cognoscam deitatem, sub ratione deitatis: quia talis cognitio de lege communi nulli reuelatur: quicquid sit ex speciali priuilegio. Hæc propositio est mediata, & dependet ab aliqua immediata: quam non cognoscimus, nec via naturali, nec per reuelationem (sẽper loquendo de lege communi) vt infra exponam in quæst. de subiecto theologiæ in illa q. An theologia sit sciẽtia. Et sensus huius propositionis mediatæ scilicet deus est trinus, & unus est iste. Aliquod ens (quod nomi-

Declaratio litere: certa ha c literam Lichetus mouet duas pulchras difficultates, sine quibus presens litera complete nõ potest intelligi.

medium duplex.

Nota quod ponentes ordinem inter passiões (ut facit Antonius Andreas) habent dicere quod nõ est ordo causalitatis, sed est ordo effectuũ de quo loquitur Scotus ĩ primo sent. dist. 27.

nominamus Deum) eſt trinum & vnum. Non ergo ſequitur, quòd cognito ente: & cognita vnitate, & trinitate, quòd cognoſcam medium inter illa: quod eſt eſſentia diuina, vt hæc eſſentia. Et ſic patet litera Doc. ¶ Ibi. Hæc ratio tertia potiſſimè concludit de prima ſubſtantia immateriali: quia eius tãquàm obiecti beatifici potiſſimum eſt cognitio neceſſaria. Iſta tertia ratio eſt illa quam ſupra fecit, quòd ſubſtantiæ ſeparatæ non poſſunt naturaliter cognoſci a nobis, quantum ad earum proprietates. ¶ Sequitur. Et tunc reſponſio iſta ad obiectionem contra ipſam, ideſt reſponſio quam fecit contra rationem Hen. factam cõtra illã tertiã rõnẽ. Iſta videlicet reſpõſio ſupponit, ꝙ nunc naturaliter, non concipimus Deum, niſi in conceptu generali communi ſibi, & ſenſibilibus ideſt, ꝙ quando Doc. dixit, quòd hæc propoſitio neceſſaria: Deus eſt trinus, & vnus: eſt nobis mediata ſupponendo, quòd cognoſcamus ens dici de ipſo Deo: & tunc dicimus, quòd Deus eſt aliquod ens, quod eſt trinũ, & vnum. Si enim naturaliter poſſemus cognoſcere Deum ſub ratione deitatis: tũc iſta propoſitio. Deus eſt trinus, & vnus: eſſet naturaliter cognoſcibilis: & cognitis illis extremis, ſtatim cognoſceretur mediũ inter illa: non ſic quando concipimus Deum tantum in conceptu communi: vt puta aliquod ens quod nominamus Deũ, vel quod prædicatur de Deo in qd: eſt trinum & vnum. Sequitur. Si etiam negetur ſuppoſitum. Videlicet quòd non tantum deus cognoſcitur ex creatura in conceptu communi: ſed etiã, quòd ex creatura poſſit cognoſci in conceptu particulari. Sequitur. Oportet dicere cõceptum &c. Ideſt, quòd etiã poſito, ꝙ cognoſcatur in particulari ex creatura: tñ cõceptus ille erit imperfectior cõceptu habito de Deo virtute volũtatis diuinę: & ſic patet lr̃a Doc.

In conceptu generali: & communi cõcipim⁹ Deũ.

Diffic.

OCCVRRIT difficultas in hoc quod dicit Doc. ibi. Si autem negetur illud ſuppoſitum adhuc oportet dicere conceptum, qui poteſt fieri de Deo virtute creaturę eſſe imperfectum. Sicut ergo dictũ eſt de conceptu generali, & ſpeciali: ita dicatur ſecundum aliam viam de imperfecto, & perfecto conceptu. Vt clarius intelligantur inſtantiæ declaro hanc literam per duo dicta. primum ponendo ens eſſe cõmune Deo, & creaturę: & eſt tale aliquod ens eſt trinum, & vnum: veritas huius propoſitionis cuius termini abſtrahuntur a ſenſibilibus, dependet ab aliqua immediata ſingulari: puta ab iſta deitas eſt communicabilis tribus ſuppoſitis: & contra hoc dictum non intendo inſtare. Secundum eſt ſecundùm opi. Hen. quòd veritas huius: aliquod ens eſt trinum & vnum: includit conceptum entis, non, vt communem deo, & creaturis: ſed, vt tantum analogum: ita quòd talis conceptus entis tantum dicitur de Deo, & cauſatur à creatura: & ſecundùm Hen. cognitio huius propoſitionis dependet a creatura: & ſic cõceptus huius propoſitionis, inquantum cauſatur a creatura eſt imperfectus: & ſi cauſaretur virtute eſſẽtiæ eſſet perfectior: & ſic euidentia talis conceptus imperfecti debet accipi ab euidentia conceptus perfecti: vult ergo dicere Doc. quòd ſi iſte cõceptus aliquod ens eſt trinum & vnum poſſet cauſari virtute creaturę tunc erit neuter, & non euidens, & fieret euidens per conceptum cauſatum virtute eſſentiæ diuinæ. Et ſic contra hoc dictum multipliciter inſtatur vt clarius intelligatur illa litera, primo: quia videtur ſibi contradicere in illa q. an theologia ſit ſcientia vbi ſic dicit. principium immediatum de linea poteſt eſſe euidens intellectui moto a linea, & clarius euidens intellectui moto à verbo ad notitiam lineæ: tamen principium uno modo cognitum, non demonſtrat ſe alio modo cognitum: ſed vtroque modo eſt per ſe notum, licet clarius ſic, vel ſic. Ex hoc infero, quòd quamuis conceptus huius aliquod ens eſt trinum, & vnum ſit imperfectior, vt cauſatur virtute creaturę, & perfectior, vt cauſatur virtute eſſentiæ: nõ tamen ſequitur, quòd habeat euidentiam a conceptu cauſato virtute eſſentiæ: ſicut & de linea &c. Secundo videtur etiam ſibi contradicere. Si enim iſte conceptus poteſt haberi virtute creaturæ quamuis imperfectior: ſequitur ꝙ cognitio huius: aliquod ens eſt trinum, & vnum: non ſit ſupernaturalis: nec erit ſimpliciter neceſſe, quòd habeatur talis cognitio ſupernaturalis virtute eſſentiæ. Nam hoc modo ipſe Doct. arguit contra Tho. præſenti quæſt. in hoc, quòd Tho. dicit, quòd hæc concluſio poteſt ſciri, & medio, naturali, & medio ſupernaturali: & arguit Doct. quòd ſi poteſt haberi medio naturali, non erit ſimpliciter neceſſaria cognitio ſupernaturalis. ¶ Reſpondeo ad primam inſtantiam: dico quòd cõceptus huius aliquod ens, eſt trinum, & unum eſt tantum euidens: loquendo de euidentia ex natura rei, & conceptu, qui habetur uirtute deitatis. Et dico, quòd non eſt ſimile hęc & de linea, quia in propoſito ſunt duę propoſitiones: quarum vna eſt euidens propter euidentiam alterius: ibi verò eſt tantum una propoſitio, quæ in alio, & alio lumine perfectius, & imperfectius uidetur: ſed iſta aliquod ens eſt trinum: eſt una mediata, quæ habet euidentiam a perfectiore notitia: puta huius immediatæ deitas, vt deitas eſt trina, & vna: uel ſaltem illa, quæ eſt uirtute eſſentiæ eſt euidentior: etiam loquendo de reuelata: & quia in hoc ſaltem voluntas reuelans ſupplet uicem obiecti ſupernaturalis. ¶ Ad ſecũdam dico quòd & ſi iſta propoſitio aliquod ens &c. poſſit haberi virtute creaturæ: quia termini illius concipiuntur virtute creaturæ: non tamen eſt euidẽs virtute creaturæ: ſed ex natura rei eſt euidens a conceptu, qui habetur virtute eſſentiæ: nec per aliquod medium naturale poteſt euidenter demonſtrari. licet ergo argumentum Doc. concludat contra Tho. qui poſuit eandem concluſionem poſſe habere euidentiam ex medio naturali, & medio ſupernaturali: hic autem ponitur tantum habere euidentiam ex medio ſupernaturali: & ſic patet quid dicendũ. ¶ Secũdo occurrit difficultas in hoc, qd dicit: ꝙ oĩum neceſſariorum, reuelatorũ terminos naturaliter cognoſcimus: quia accipio hãc. Deus eſt trinus, & unus: quęro quomodo iſti termini accipiuntur, aut ꝓ uocibus tãtum: aut pro conceptibus: aut pro rebus ſignificatis: non primo: quia tunc eſſet tantum diſputatio de uocibus. non ſecundo: quia aut illi conceptus accipiuntur pro rebus cõceptis, aut pro actibus, quibus concipiũtur: ſi primo habetur propoſitum: quia tũc tales termini ſignificant ipſas res: & ſic naturaliter intelliguntur. ſi ſecundo cõtra: quia nomina ſignificant res: vt probat Doc. primo Perhier. quæro modo, quod eſt ſignificatũ huius termini Deus: aut eſt deitas ipſa: & ſic poterit naturaliter cognoſci, aut ſignat aliqd ens in cõfuſo, qđ noĩamus, Deũ: & tũc hoc ꝑdicatũ trinũ in ꝑſonis, & vnũ in eſſẽtia nõ uerificatur de tali ſubiecto: patet; qa talis ꝓprietas nõ cõuenit enti, ſic in cõfuſo cõcepto: ergo ſi ſignata horũ terminorũ naturaliter cognoſcim⁹: ſequit, ꝙ cognoſcamus illa diſtinctè: patet: quia cognoſcẽs aliquid ſub illa rõe, qua aliqd, ſignat, cognoſcit, & ipm ſignatum: patet p Doc. in ſimili. cognoſcẽs naturã ſub illa rõne q ordinat ad vltimũ finẽ, cognoſcit & vltimũ finẽ: ſ; iſti termini naturaliter cognoſcunt ſub illa rõe, qua ſignant Deũ diſtinctè, ergo &c. ¶ Rñdeo primo: ꝙ ſignant Deũ incõfuſo. i. ꝙ hoc nomẽ De⁹ ſignat mihi aliqđ ens in cõfuſo, qđ noĩam⁹ Deum: & ſic res illa in confuſo ſignatur: & cum dr ꝙ hoc prædicatum trin⁹, & vnus, &c. nõ verificatur de Deo confuſè accepto: concedit ꝙ non immediatè verificatur, vt ſit propoſitio immediata: verificatur. n. pro quanto uerificat prius de Deo in ſe & ſub ꝓpria ratione. ¶ Dico ſecundo: ꝙ ſignatum huius nominis deus

Declarat literam p duo dicta.

Secundo.

D. Tomas prima parte ſumma. q. 1. Artic. 1.

Reſponſio.

Aliud difficul.

Reſponſio.

Alia rñſio.

deus est ipsa deitas in se: & cum dicitur, quòd posset naturaliter cognosci, dico, quòd non sequitur: quia plus contingit significare, quàm intelligitur: ut patet a Doc. in primo d. 22. & sic ab aliquo potest imponi, quòd hoc nomen deus significet deitatem sub propria ratione. & tamē non cognoscat illud significatū. Et tunc negaretur, quòd uiator possit cognoscere hoc nomen deus sub illa ratione, siue relatione, qua distinctè significat deitatem: quia tunc oporteret prę concipere deitatem in se, & distinctè: quia non potest cognosci distinctè aliqua relatio nisi præcognoscantur termini relationis, ut patet a Doc. præsenti. q. & q. pe. & alibi. ¶ Tertio dubitatur in hoc, quod dicit: φ cognoscens extrema propositionis necessariæ potest cognoscere medium essentialiter ordinatum inter illa. Nam extrema propositionis mediatæ cognoscūtur pro statu isto: ut patet de homine, & risibilitate: & tamen non cognoscitur diffinitio essentialis, quæ ponitur medium essentialiter ordinatum inter illa extrema: quia pro statu isto ignoratur ultima differētia: & per consequens diffinitio essentialis. secundo si tale medium pro statu isto potest cognosci: quero a quo causatur cognitio distincta talis medij? non a subiecto: patet: quia tantum cognoscitur confusè: nec apparet, quòd pro statu isto aliquid aliud causaret illam cognitionem medij: quia sola sensibilia mouent intellectum pro statu isto: & nulla differētia substantialis in se cognoscitur, cum nulla moueat intellectum: ut patet a Doc. J. d. 3. q. 3. ¶ Respondeo; quòd conclusio Doc. debet intelligi de medio, quale potest haberi pro statu isto: & concedo, quòd nō cognoscitur ultima differentia: tamen cognitis extremis illis potest inuestigari diffinitio conuertibilis cū utroque extremorum: & hoc per uiam diuisionis, eo modo, quo docet Ari. secundo poste. Dico secūdo quòd si extrema distinctè cognoscerentur statim sciri posset medium essentialiter ordinatum inter illa, quod ponitur causa præcisa & adequata inherentiæ passionis ad subiectum. Sed hoc non sequitur de medio particulari, quod ponitur medium inferius ad utrumque extremum: ut supra patuit: cum non possit esse essentialiter ordinatum inter talia extrema cōmunia: quia tunc conuerteretur cum utroque extremorum aliter nō poneretur medium essentiale, & ad adequatum inter illa.

Alia difficul.

Responsio.

Ultima differentia à nobis ignoratur. Medium du plex est, siue uniuersale, & particulare. Applica.

D. Thom. prima ... q. 1. ... in summa pro cipale.

QUARTO principaliter arguitur sic. Homini volenti efficaciter ultimam fęlicitatem, necessaria est sibi aliqua cognitio supernaturalis: & ratio stat in hoc. Quia ex quacunque creatura naturalis ordinatur ad ultimum finē, ad quem ex se, id est ex natura propria est indisposita: necesse est ipsam disponi ad habēdum illum finem; sed talis dispositio fit per cognitionem supernaturalem. ¶ Ibi. Si inferetur, quòd agens perfectum: puta deus potest statim remunerare imperfectionem, & statim agere. Litters sequens clara est.

Henricus in sua summa.

QVINTO arguitur sic. Deinde Hen. in sum. sua arguit probando illud idem quod Tho. & ratio stat in isto dicto: quòd anima intellectiua, pro statu isto, non potest excedere actionem intellectus agentis & intellectus agens de se est limitatus ad cognitionem habitam per uiam sensus: sed uolenti ultimum finem necessaria est cognitio aliquorum quæ non cadunt sub sensu. ¶ Ibi. Hæc ratio uidetur concludere contra eum qui fecit eam. Hic Doc. deducit Hen ad hoc inconueniens: quòd si intellectus agens habet tātum actionem circa ea, quæ cadunt sub sensu: ex hoc sequitur, quod nullam actionem poterit habere circa sinceram ueritatem: quia talis ueritas secundùm eum non potest haberi nisi sensuum ab intellectu agē te, sine speciali illustratione dei. Et sic lux increata non poterit uti intellectu agente, ut instrumento ad cognitionem alicuius sinceræ ueritatis: sed de hoc, J. patebit. d. 3. q. 4 ubi est specialis quæstio: an sincera ueritas possit haberi uia naturali. ¶ Ibi. Istæ duæ rationes non uidentur plurimum efficaces. Prima enim uidelicet facta a sancto Tho. supponit unū, qd adhuc non est probatum sufficienter: uidelicet, φ homo ordinatur finaliter ad cognitionem supernaturalem. Et etiam posito, quòd sic ordinaretur oporteret ostendere, quòd cognitio naturalis non potest sufficienter disponere pro statu isto ad cognitionem supernaturalem consequendam. ¶ Ibi. Secunda ratio scilicet Hen. petit duo, quæ indigent probatione: scilicet, quòd cognitio aliquorum, quæ non possunt cognosci per uiam sensuum sit necessaria. Secundo petit, quòd lumen intellectus agentis, sit ad talia cognoscibilia sensibilia limitatum: sic quòd non possit habere actionem aliquam circa insensibilia.

Nescio uidere necessitatē huius dispositionis.

Nota tamen quod intellectus noster possibilis habet duos actus, actum scilicet ... actum fine productū, & actum passiuum siue receptiuum. Actus producitiuus intellectus possibilis est quo intellectus cum fac. & simul cum obiecto naturali producit notitiam rei.

AD Q. DOC. Respondēdo ad q. Primo præmittit aliqua. Deinde ostendit propositū uidelicet: φ sit homini pro statu isto, uolēti beatificari: necessaria aliqua doctrina supernaturalis. Primo ergo præmittit distinctionem potentiæ naturalis: uiolentæ: & naturæ. Naturalis, si naturaliter inclinetur potentia. Violenta dicitur si fit contra inclinationem naturalem: ut patet de graui extra centrum. Et neutra, si neque inclinatur ad istam formam, neque ad oppositā: sicut superficies non magis inclinatur ad albedinem, quam ad nigredinem: immo nullam naturalē inclinationem habet ad huiusmodi accidentia. Materia uero prima dicitur potentia neutra: & tamen inclinatur naturaliter ad omnes formas substantiales: de qua naturali inclinatione materiæ primæ patebit. infra d. t. q. t. Et de naturali inclinatione absolutæ, quæ opponitur uiolento. Vide Doc. in 2. d. 18 ¶ Sequitur in litera. In hac autem comparatione & Dicit Doc. quòd comparando receptiuum ad perfectionem, ad quam est in potētia receptiua naturali: uel ad perfectionem, ad quam est in potentia neutrali: uel ad illud ad quod nullam habet inclinationem naturalē: nulla est ibi supernaturalitas: cum ex natura sua sit in potentia receptiua ad huiusmodi: & sic intellectus vi comparatur ad quamcunque cognitionem ad quam est in potentia receptiua: nulla est ibi supernaturalitas. Habet enim naturalem inclinationem ad omnem cognitionem: cum cognitio quantumcunque minima, sit perfectio intellectus & qualitas absoluta: ut probat Doctor. in quolibe.. q. 14. Sed supernaturalitas attenditur ex comparatione ad agens: ita quòd illa perfectio dicitur supernaturalis: quæ nullo modo potest causari ab agente naturali. Et agens naturale pro nūc est omne aliud a Deo: & per consequens omnis perfectio quæ subest causalitati agentis naturalis dicitur naturalis: ut ly naturale distinguitur contra supernaturale ¶ Ibi. Pro statu autem isto. Hic dic t Doc. φ intellectus possibilis est tantum natus moueri ab intellectu agēte & fantasmate: & sic sola illa cognitio est naturalis quę ab istis agētibus imprimi potest. ¶ Et quomodo pro statu isto dicuntur fantasmata mouere intellectum patebit. J. distinctio. 3 quæst. 1. 2. & 3. ubi hoc diffusè declarabitur. Phantasmata enim tantum mouent intellectum possibilem: causando in eo partialiter tantum speciem intelligibilem. Non enim mouent ad cognitionem alicuius obiecti. ut docet Doc. J. in 1. distin. 3. q. 7. & q. 15. quolibet. Et quod dicit de intellectu agente; uerum est quòd ad causationem speciei intelligibilis una cū fantasmate concurrit: ut patet a Doc. J. dist. 3. q. 6. & pe. Et nullo modo concurrit intellectus possibilis: ut patet a Doct. in quæst. 15. quoli. Sequitur. Virtute autem istorum. s. intellectus agentis, & fantasmatis: pōt haberi oīs cognitio incōplexa, quę sm legem cōem habetur a uiatore. ¶ Ex hoc apparet φ pro statu isto: nec uia naturali nec supernaturali: (loquendo

Intellectus possibilis respectu obiectiui naturalis quo ad illum actum nullum nec indiget dispositione, nec confortatur. quia natura eius non exceditur ab obiecto. respectu obiecti supernaturalis indiget dispositione, dispone corroborari, & confortari. de hoc actu

(loquendo de commutu lege) habemus noticiam in complexam diſtinctã dealiqua ſubſtãtia: nec de ſubſtantijs ſeparatis:nec de materia prima:nec de aliquo ſingulari ſub ratione ſingularitatis: quia virtute fantaſmatis habetur tantum cognitio eorum quæ eſſentialiter vel uirtualiter includuntur in ſenſibilib⁹ quorum tantum habem⁹ fantaſmata. Modo nulla ſubſtãtia mouet intellectum noſtrum ad ſui cognitionem. vt ꝓbat Doc. j̃.d.3.q.3. Et vltra de ſubſtantia habem⁹ tantum conceptum qui eſſentialiter cõtinetur in aliquo ſenſibili: vt probat Doc. j̃.d.3.q. 3. & hoc idẽ de materia prima: nec de aliquo ſingulari habemus concept⁹ diſtinctos ſub ratione ſingularitatis: vt ipſe probat in 7. metha. ſuæ: q. 15. Tantum ergo illa complexa pro ſtatu iſto cognoſcuntur quæ virtute fantaſmatum, & intellectus agẽtis habentur: & ſunt omnia ſenſibilia in ſe. & omnia eſſentialiter, & virtualiter coniẽta in eis. Sequitur. Et ideo licet de⁹. Dicit Doc. quòd quamuis ex ſpeciali priuilegio poſſit reuelari alicui ſimplex noticia, & diſtincta deitatis: vt in raptu alicuo: non tamen hoc eſt ſecundum communem legẽ: quia fides eſt proprie de complexis nobis reuelatis: quorum termini poſſunt fieri nobis noti virtute fantaſmatum, & intellectus agentis. vt. j̃. patebit in q. de ſubiecto theolog. In illa. ſ. q. An theologia ſit de omnibus: & quando reuelatur nobis hoc complexum: deus eſt trinus, & vnus: non habemus noticiam ſimplicem deitatis, & incomplexam, & diſtinctam: ſed tantum cognoſcimus per reuelationẽ ꝙ eſt aliquod ens qđ nominamus deum quod eſt trinum, & vnum. ¶ Ibi. de complexis autem veritatibus ſecus eſt. Hæc litera clara eſt hic, & ex ſupra declaratis. ¶ Ibi. Verũ autem poſt primam traditionem. Doc. in. 3.d.23. docet quomodo aliquis naturaliter poteſt aſſentire articulis fidei reuelatis, & hoc idem in. q. 14. quoli. Et ſic iſti articuli fidei dicuntur ſupernaturaliter traditi: quia tantum per reuelationem diuinę volũtatis. ¶ Ibi. Aliter etiam poteſt dici ſupernaturalis. Doc. declarat quomodo cognitio reuelatorum neceſſariorum poteſt aliter dici ſupernaturalis. ex hoc ꝙ ſupplet vicem obiecti ſupernaturalis. Nã eſſentia diuina vt cognita: nata eſt facere, vel cauſare notitiam huius complexi: deus eſt trinus, & vnus: quia vt. j̃. declarat Doctor. in q. de ſubiecto theologię noticia theologica habens euidẽtiam ab obiecto: habet euidentiã ab illo primo noto. & ſic ſi eſſentia diuina eſſet in ſe cognita ab aliquo intellectu: tũc vt ſic cauſaret notitiam huius cõplexi: deus eſt trinus, & vnus: ſaltẽ quãtum eſt ex parte ſua comparãdo illam ad intellectum quem poteſt ſuo modo mouere: qui eſt ſolus intellectus diuin⁹ vt declarat Doc. in quolibet. q. 14 Et forte etiam diceretur ꝙ notitia eſsẽtię diuinę cauſata a volũtate diuina: non cauſaret immediate notitiam alterius. Sed hoc reſeruo declarandum in q. 15. quoli. Notitia ergo huius: deus eſt trinus, & vnus diceretur ſupernaturalis: quia eſſet ſolum a volũtate diuina: quæ ſola ſupplere poteſt vicem eſſentię diuinę nõ in ratione obiecti intelligibilis: quaſi hæc propoſitio cognoſcatur per voluntatem diuinã vt primo cognitam: ſed ſic dicitur ſupplere, quia immediate cauſat talem notitiam.

vel loquitur D. Thomas qui dicit qđ intellectus noster indiget dispone. Alius est actus recepti uus quo ad ipsum actũ nec respectu obiectis natu ralis neque super natu ralis indi get dispone, rõ ẽ: quoniã intellectus noster possi bilis aequali iclinatione na turaliter in clinatur ad quamcunq; notitiam re cipiẽda, vel supernatu ralem. Item aequali inclinatio ne inclinaĩ ad perficiẽ quacunque cognitione, siue notitia, naturaliter ideo cũ isto actu recepto ne. Intellectus noster non indiget dispositio nes & ĩ hoc loquitur. D. Thomas.

volũtas diui na quot mo dis potest di ci supplere ui cẽ essentia

¶ Deinde declarat Doc. ꝙ aliquãdo perfecte ſupplet: aliquando imperfecte. Perfecte contingit dupliciter. Vnomodo abſtractiue aliomodo intuitiue. Nam ſi cauſat diſtinctam cognitionem huius complexi: de⁹ eſt trinus, & vnus: loquendo de cognitione abſtractiua: tunc perfecte ſupplet: quia entitas vel cognitio deſtincta ſubiecti illius cõplexi in quocũque intellectu cauſaret partialiter, ſaltem remote notitiam huius complexi: deus eſt trinus, & vnus: loquendo de intellectu quem poſſet mouere. Vel ſi deus eſſet præſens in aliqua ſpecie intelligibili: ipſum diſtinctè repreſentãte in ratione obiecti intelligibilis: vt videtur ponere Doc. in ſecun. diſtinc. 3. quæſtio. 9. talis ſpecies eſſet partialiter cauſa notitię abſtractiuę diſtinctę deitatis, & forte eſſet cauſa cognitionis huius complexi. Deus eſt trinus, & vnus, Vel ſaltem deus, vt ſic diſtinctè cognitus, eſſet cauſa cognitionis talis cõplexi in illo intellectu: & ſic volũtas diuina cauſando talem notitiam diſtinctam, vel ſpeciem intelligibilẽ diſtincte repreſentãtem deum ſub ratione deitatis in ratione obiecti intelligibilis: diceretur perfectè ſupplere vicem obiecti ſupernaturalis. Secundo modo dicitur perfecte ſupplere vicem obiecti ſupernaturalis in cognitione intuitiua: quia eſsẽtia diuina vt in ſe intuitiue cognita: quantum eſt ex parte ſua: nata eſſet cauſare notitiam intuitiuam huius complexi: deus eſt trinus, & vnus. Si ergo voluntas diuina immediate cauſaret notitiam intuitiuam ipſius deitatis: vel notitiam complexam intuitiuam huius: deus eſt trinus, & vnus: diceretur perfectè ſupplere: immo perfectiſſime vicem obiecti ſupernaturalis. Tertio poteſt dici ſupplere imperfectè vicem obiecti ſupernaturalis: vt quando cauſat in aliquo cognitionem confuſam huius complexi deus eſt trinus, & vnus: quia tũc talem notitiam cauſaret, qualem obiectum ſi eſſet in ſe preſens, vel in ſpetie intelligibili non cauſaret. Nam vt ſic tantum natum eſſet cauſare notitiam abſtractiuam ſui diſtinctam. Si vero eſſet in ſe præſens natum eſſet cauſare notitiam intuitiuam diſtinctam. ¶ Ibi. Pro quanto igitur. hæc notitia obſcura ſiue confuſa in illa clara includitur eminenter, ſicut imperfectum in perfecto. pro tanto releuãs hanc obſcuram ſupplet vicem obiecti illius clare notitię cauſatiui: ſupplet quidẽ imperfectè: vt ſuper intelligendo modo pręexpoſito. ¶ Ibi. Nec veritatum talium, &c. Dicit quòd voluntas diuina non poſſet ſupplere vicem alicuius obiecti inferioris puta entis creati: reſpectu harum veritatum. patet: quia in hoc dicitur ſupplere vicem obiecti perfectè, quando cauſat talem notitiam qualẽ ipſum obiectum natum eſſet cauſare: ſi eſſet in ſe præſens, vel in ſpecie intelligibili: vel dicitur ſupplere imperfecte: quando nõ cauſat notitiam ita diſtinctam qualẽ tale obiectum ſi eſſet in ſe præſens: vel in ſpecie intelligibili natum eſſet cauſare. Si ergo reſpectu harum veritatum poteſt ſupplere vicem alicuius obiecti inferioris ſequeretur quòd tale obiectum inferius ſiue creatum: ſi eſſet pręſens alicui intellectui in propria exiſtentia natum eſſet cauſare notitiam intuitiuam huius. Deus eſt trinus, & vnus, vel ſi eſſet præſens in ſpecie intelligibili diſtinctè repræſentante ipſum: tunc natum eſſet, vt cognitum cauſare notitiam abſtractiuam diſtinctam omnium ueritatum neceſſariarum de deo: quod eſt impoſſibile. quia ſi ſic: tunc creatura virtualiter contineret ipſam deitatem: vt. j̃. patebit. d. 3. q. 1. & d. 8. & q. 14. quolibet, & in 2. d. 3. q. 10. ¶ Ibi. Differentia iſtorum duorum modorum ponendi ſupernaturalitatem notitiæ reuelatæ. patet ſeparando vnũ ab alio, &c. i. quòd hęc notitia: deus eſt trinus, & vn⁹ poteſt dici dupliciter ſupernaturalis. Primo quia tantum eſt ab agente ſupernaturali. Secundo quia eſt ab agente ſupplente uicem obiecti ſupernaturalis: & ſi iſta duo poſſent ſeparari: eſſet manifeſta diſtinctio ſupernaturalitatis. Si enim notitia hæc tantum eſſet a uoluntate diuina: nõ ſupplente uicem obiecti ſupernaturalis: tunc diceretur ſupernaturalis tantum primo modo. Et ideo Doctor. ponit exemplum in alio: ut puta uoluntas diuina immediate cauſat in aliquo intellectu noticiam huius: homo eſt riſibilis: tunc talis noticia diceretur ſupernaturalis primo modo. non autem ſecundo modo: quia tantum ſuppleret vicem obiecti naturalis. Et nota qđ primus modus ſupernaturalitatis non infert ſecundum modum ſupernaturalitatis: ſed bene econtra.

Hæc notitia Deus est tri nus, & unus põt dici duo bus modis supernatu ralis

Exemplum.

Primum

Primum patet: quia non sequitur. causat talem notitiam immediate supernaturaliter: ergo supplet vicem obiecti supernaturalis? non sequitur vt patet in exemplo de cognitione huius: homo est risibilis. Secundum patet: quia bene sequitur, supplet vicem obiecti supernaturalis: ergo causat notitiam supernaturaliter: & sic patet littera.

Dubium. DVBITATVR in hoc quod dicit: quòd intellectus possibilis, quacunque cognitione naturaliter perficitur, & ad quamcunque naturaliter inclinatur. ¶ Contra: quia si naturaliter inclinatur ad omnem: ergo nõ magis ad vnam quàm ad aliam: consequens est contra Phylosophum in Prohemio Meth. vbi arguit: omnes homines natura scire desiderant, ergo maximam scientiam, maxime desiderabunt: probatur consequentia per Doct. in 4. d. 49. vbi vult, quòd inclinatio naturalis sit semper necessario & summe: quia non est in potestate inclinantis naturaliter intense, vel remisse inclinari: & per consequens sequitur, quòd si intellectus ita intense inclinatur ad vnam, & ad obiectum illius, sicut ad aliam: quòd ita perfectè quietatur in imperfecta, sicut in perfecta: quia in vtraque totus eius appetitus satiatur habito desiderato. *Responsio.* ¶ Respondeo. Et dico primo, posito, quòd de facto non magis inclinetur ad vnum, quàm ad aliud, quia secundùm totum conatum, inclinatur ad omnia: adhuc diceretur magis inclinari ad perfectius: non accipiendo magis, idest intensius: sed sic præsentibus duobus: quorum vnum sit perfectissimum, & aliud imperfectius, prius appeteret perfectissimum, & intensissime: quamuis etiam appeteret aliud intensissime. Dico etiam quòd si talis inclinatio posset intendi respectũ perfectissimi, esset in intensissima, & respectu minus perfecti, esset minus intensa. *alia responsio.* Dico secundo, quòd non sequitur æque intense appetit vnum, sicut aliud: ergo æque quietatur in vno sicut in alio: quia illud perfectè quietat, quod est perfectè quietatiuum: quietatio enim vera se tenet ex parte obiecti quietatiui: quamuis ergo minus perfectum bonum æque intensè appetatur: sicut & perfectum bonum, cum non sit in potestate appetentis magis, & minus appetere: non tamen sequitur quòd ita in vno quietetur, sicut in alio: exemplum de appetitu sensitiuo, puta visiuo: ita enim intense appetit videre visibile, vt 4. sicut visibile, vt 8. cum non sit in potestate eius, respectu cuiuscumque visibilis magis, & minus appetere: tamen tantum perfectè quietatur in perfectissimo visibili: quia illud natum est perfectissime quietare, sic in proposito. Ad consequentiam philosophi, debet intelligi ex parte obiecti quia si. a. vt 4. est naturaliter appetibile: ergo. b. vt 8. erit magis appetibile, licet ex parte appetentis æquæ intense inclinetur ad vnum: sicut ad aliud: perfectius enim appetibile includit rationem maioris appetibilitatis, quam minus perfectum: ideo ex ratione sui, est natum magis appeti. *aliud dubiũ* ¶ Secundò principaliter dubitatur de isto, scilicet quòd supernaturalitas accipitur quando receptiuum comparatur præcisè ad agens supernaturale. Dubitatur supponendo, quòd angelus potest docere hominem pro statu isto, e[...]in de articulis fidei: vt patet a Doc. in 2. d. 11. & suppono, quòd angelus possit naturaliter cognoscere hanc: deus est trinus & vnus, saltem habita specie intelligibili deitatis: de qua Doc. in 2. d. 3. quæst. 9. sequitur quòd angelus possit docere hominem hanc veritatem: & hoc naturaliter: ergo ista veritas, deus est trinus &cet. non erit supernaturalis: quia ab agente naturali, scilicet angelo docente. *Obiectio.* ¶ Si dicatur quòd, & si angelus possit illam cognoscere naturaliter præhabita specie intelligibili deitatis: nõ tamen potest illam docere natur[...]iter: quia non potest causare in intellectu nostro pro statu isto immediate aliquã cognitionẽ alicuius mere intellectualis: vt patet a Doc. in 2. d. 11. ¶ Dico, quòd hoc parum valet: *Solutio* quia, & si hoc non possit: tamen non potest negari quin possit docere per aliqua signa: vt docet Doc. vbi supra. Secundò arguitur: quia non videtur, quòd supernaturalitas præcisè sumatur incomparatione ad agens supernaturale: quia dicit Doc. in. q. præsenti. quòd intellectus noster sit proportionatus supernaturaliter, & per aliud in ratione mouentis: & per aliud in ratione formæ: & sic videtur dicere assensum quo intellectus formaliter assentit illi veritati sit supernaturalis: & non per comparationem ad agens supernaturale. *Responsio* ¶ Respondeo ad primam instantiam. Et dico primo, quòd angelus ex puris naturalibus non potest cognoscere illam: vt patet à Doc. quæst. 14. quolibet. *alia responsio* ¶ Dico secundo: quòd etiam posito quòd possit naturaliter cognoscere: adhuc non sequitur quod possit illam docere: quia aliud est causare certitudinem in intellectu viatoris respectu alicuius mere intelligibilis: & aliud est proponere aliqua signa ordinatè. Primo modo nõ posset causare, licet secũdo modo. Si dicatur saltẽ potest causare certitudinem huius: aliquod ens est trinum, & vnum: quod non est merè intelligibile. Dico, quòd & si posset causare, vel docere hominem hanc propositionem, aliquod ens &c. nõ tamen põt causare euidentiã, quia euidentia illius dependet ab aliqua immediata merè intelligibili. *alia responsio* ¶ Dico tertio: quòd etiam posito, & non concesso, quòd angelus posset causare certitudinem illius: non tamen sequitur quòd possit causare assensum respectu illius: tamen responsio secunda est melior. ¶ Ad secundam instantiam: dico quòd nullam includit difficultatem: quia & si talis assensus dicatur supernaturalis in ratione formæ: ista tamen supernaturalitas est tantum incomparatione ad agens supernaturale, sed dicitur supernaturalis in ratione formæ, ex hoc, quòd est aliqua forma supernaturalis, quæ est quædam inclinatio informans intellectum: sicut etiam, si aliqua cognitio esset supernaturaliter causata, diceretur supernaturalis per comparationem ad agens supernaturale.

TRES RATIONES primæ, quibus innittitur ista solutio: confirmantur per auctoritates. Prima ratio, quæ erat de ignorantia vltimi finis. probatur per auctoritatem Aug. quæ est clara in litera. Secunda ratio, quæ erat de ignorantia mediorum ad finem. confirmatur per Aug. 11. de ci. Dei: litera clara est. Tertia ratio, quæ erat de ignorantia proprietatum primi entis. confirmatur per Aug. 11. de ci. Dei. c. 2. Et patet tota ista litera.

CONTRA istas rationes instatur simul. quòd seipsas destruant. Hic Doc. per hanc rationem intendit probare, quod tres rationes prius factæ: aut tantum procedunt ex fide: aut si non procedunt ex fide: tunc ex ipsis concluditur oppositum eius, quod probant. Nam per primam, probatur, quòd cognitio vltimi finis sit necessaria. Per secundam, probatur, cognitio mediorum ad vltimum finem esse necessaria. Et per tertiam probatur, quod cognitio proprietatis de[...]: puta quod sit trinus & vnus, sit necessaria: & horum cognitio, scilicet vltimi finis: mediorum, ad finem: & propri[...]um dei via naturali haberi nõ posfit. Modo hic Doc. probat quod per has rationes concluditur, quod vi[...] naturali potest haberi cognitio prædictorum: patet, quia quod ostẽditur esse necessarium cognoscendum, hoc ostenditur esse verum: sed per has rationes ostenditur, cognitionem prædictorum esse necessariam. Et si hi[...] ostenditur via naturali, sequitur quod potest haberi. Et sic iste tres rationes concludunt oppositum eius, quod probant:

probant: videlicet concludunt, quod naturalis talis cognitio potest haberi, & tamen dicit, quod per has tres rationes intendit probare, quod huiusmodi cognitio non possit naturaliter haberi. Si enim demonstratur via naturali, quod cognitio vltimi finis sit necessaria: sequitur, quod via naturali scitur, & cognoscitur talis finis, sicut si demonstratur naturaliter hominem esse risibilem, naturaliter scitur hominem esse risibilem. Similiter si naturaliter demonstratur, quod cognitio mediorum ad finem est necessaria, demonstrãs naturaliter huiusmodi cognoscit illa naturaliter: impossibile est enim demonstrare, quod a. est necessarium Frãcisco, nisi cognoscat ipsum a. Similiter dico de tertia ratione, quia si naturaliter demõstro, quòd homini est necessaria cognitio primæ substantiæ quo ad eius proprietates, necessario cognosco illam primã substantiam quo ad eius propria: aliter esset impossibile hoc demonstrare, quod sit necessarium scire viatori. Cum ergo istæ tres rationes procedant via naturali, statim destruunt seipsas: patet, quia per illas demonstro, quòd homo via naturali non põt cognoscere vltimum finẽ quo ad primam, nec media ad finem vltimum quo ad secundam: nec proprietates primæ substãtiæ quo ad tertiam, & tñ dum huiusmodi demonstro posse sciri naturaliter per illas demonstrationes scio, & cognosco illa necessaria, vt supra dixi. Si vero procedunt ex fide nihil concludunt cõtra philosophos, vt patet.

Sensus litteræ. ¶ Ibi. Respondeo, naturali ratione ostenditur. Sẽsus huius litteræ est. Naturali ratione potest demonstrari: videlicet, quod agenti propter fruitionem tanquam finem vltimum acquirendum, est necessarium scire alteram partem determinate. s. an fruitio sit finis vltimus, vel non sit finis vltimus. Si. n. nesciret ipsam esse finem vltimum, non ageret propter finem vltimum, Et sic necessarium est ad sciendum an sit finis vel nõ: quòd in tali problemate non est merè dubius nec neuter, scilicet, quòd non sit ei necessarium scire determinatè an ipsa fruitio propter quam agit, sit finis eius vel non: & hoc modo tres rationes prædictæ sunt naturales, patet discurrendo per illas. Sed vt concludunt alterã partem determinatè (puta quòd ipsa fruitio est finis) sunt theologicæ, & sic debet intelligi ista littera. ¶ Dico ergo, quòd istæ tres rationes procedunt via naturali, & tñ non sequitur, quod via naturali cognoscantur illa. De prima patet. q̃a per eam demonstro, quòd agenti propter vltimũ finem, est ei necessarium cognoscere vltimum finẽ. non in se, sed quòd cognoscat, puta quòd fruitio Dei clarè visi sit vltimus finis, & tñ non cognoscit illũ in se, sed quòd fruitio talis sit vltimus finis hominis non scitur via naturali, si enim agit efficaciter propter vltimum finem: puta propter a. oportet eum scire, quòd a. sit vltimus finis, vel ne: quia si nesciret a. esse vltimum finem non ageret efficaciter propter illum, & sic prima ratio non demonstrat, quòd cognitio vltimi finis in se sit necessaria, sed demonstret, quod si agit propter a. tanquam propter finem, quòd oportet scire indistinctè, an a. sit finis, vel ne: ita quòd nõ sit neuter, nec dubius. Similiter secunda ratio demonstrat, quòd agenti propter finem oportet scire media ad finem illum ordinata non in se, sed quòd sciat an a. sit medium, vel ne: puta an charitas sit medium necessarium, vel ne: non enim probat, quòd sit necessarium scire charitatem in se distinctè, sed demonstrat, quòd oportet eum scire distinctè, an charitas sit medium ordinatum ad finem talem, vel ne: ita quòd respectu talis medij non debet esse neuter, aut dubius, aliter efficaciter non ageret propter talem finem, sed huiusmodi medium non potest naturaliter sciri: hoc idem dico de tertia ratione, & sic patet quomodo demonstrant naturaliter contra philosophos, quilibet enim philosophus concederet istam, quod agenti propter finem est ei necessarium cognoscere distinctè, an a. sit finis, vel ne, non quòd sciat illum finem in se, & sic dico de medijs,

Intellectus agens est actiuus respectu quarumcunque intelligibilium possibilium.

AD argumenta pro opinione Arist. Nunc exponenda sunt argumenta pro opinione philosophorũ, & soluenda. Primo arguitur pro opinione philosophorum. ¶ Ibi. In ista quæstione videtur esse controuersia inter philosophos, & theologos. Actiuo naturali, & passiuo debite approximatis, & nõ impeditis, necessario sequitur actio. Sed in anima est actiuum naturale, & passiuum respectu cuiuscunque cognitionis, quia intellectus agens, & possibilis: quia agens est omnia facere, & possibilis omnia fieri, siue recipere, quæ causantur ab agente, vt patet tertio de anima. t. c. 18. est inquit intellectus hic quidem talis in omnia fieri: ille vero, in omnia facere, hæc ibi, & patet littera. ¶ Dicit actiuum naturale, non vt distinguitur contra supernaturalem, sed vt distinguitur contra actiuum a proposito, siue contra actiuum liberum. Accipitur ergo hic actiuum naturale pro actiuo agente per modum naturæ, & de necessitate naturæ: tale enim si est perfectè approximatum passo: remoto omni impedimento, de necessitate naturæ producit effectum. Non sic est de agente libero, cum actio eius sit in potestate sua. ¶ Et quod dicit, quòd actio non dependet essentialiter, nisi ab actiuo, & passiuo, vt a causis prioribus, sic debet intelligi, quod talis actio, siue effectus dependet ab actiuo, ut a causa effectiua, & a passiuo, vt a causa receptiua. Si vero effectus sit per se subsistens, sicut ignis productus, & actiuum requirat passum in quod agat: tunc tale passum concurrit, vt causa receptiua, non effectus per se subsistentis, sed formæ substantialis, quæ est pars essentialis talis effectus: quæ recipitur in materia quam præsupponit actiuum. Minor rationis est clara, scilicet, sed intellectus agens est actiuus omnis intellectionis respectu cuiuscunque intelligibilis, & intellectus possibilis est receptiuus earum. ¶ Ibi. Confirmatur ratio, omni potentiæ passiuæ naturali, &c. Ista confirmatio clara est.

Actiuũ naturale dupliciter.

AD HOC argumentum respondet Doct. ibi. Ad argumenta pro opinione Arist. ¶ Ad primum dico, quòd cognitio depẽdet ab anima cognoscente, & ab obiecto cognito. Doc. concedit maiorem, scilicet, quòd omni actiuo &c. loquendo semper de actiuo totali, sed negat minorem, scilicet, quod intellectus agens sit actiuus, vt comparatur ad omnia intelligibilia, intelligendo de actiuo totali. Nam ad cognitionem obiecti requiruntur duæ causæ partiales integrantes vnam totalem, vt subinfert declarat Doct. infra dist. 3. q. 7. & 9. & in quolib. q. 15. & sic quamuis intellectus agens possit esse partialis causa respectu cuiuscunq; cognitionis, cognitio tamen haberi non potest nisi obiectum intelligibile concurrat, vt alia causa partialis: modo essentia Diuina est obiectum merè voluntarium, vt probat Doct. q. 14. quolib. Et quod hic dicit de intellectu agente, quòd competit sibi actio respectu cognitionis: An sibi hoc cõpetat, vel intellectui possibili, vide in q. 15. quolib. ¶ Ibi. Ad confirmationem rationis dico. Ad maiorem. Hic Doc. dicit, quòd natura potest capi dupliciter. Primo, vt est principium motus, & quietis, sicut describitur secundo Physic. tex. comm. 3. est inquit natura principium alicuius, & causa mouendi, & quiescendi in eo, in quo est principium, & per se, & non secundum accidens, hæc ibi. Secundo, vt distinguitur contra agens a proposito, quod est agens liberum, vt patet secundo Physic. Si primo modo accipiatur naturale principium intrinsecum passiuo Ista propositio est falsa, scilicet, quod omni passiuo naturali. i. quod inclinatur naturaliter ad aliquam perfectionem, correspondet principium naturale intrinsecum. Nam ma-

Ad cognitionem obiecti requiruntur duæ causæ partiales.

Natura dupliciter capitur.

teria-

teria prima est passiuum naturale: quia inclinatur naturaliter ad omnem formam substantialem, & tamē in tali materia, non est principium naturale intrinsecum productiuum formæ substantialis, vt patet à Doc. in 2. dist. 18. Si etiam accipiatur principium naturale, vt distinguitur contra principium actiuum liberum, siue sit intrinsecum passiuo, siue sit extrinsecum, adhuc ista maior est falsa. s. quòd omni passiuo naturali. i. naturaliter inclinato ad aliquam perfectionem correspondeat sibi aliquod principium naturale actiuum: accipiendo naturale actiuum pro actiuo creato. Nam anima intellectiua naturaliter inclinatur ad claram visionem Dei, & fruitionem eiusdem, & ad cognitioné abstractiuam distinctam deitatis, & ad omnem habitum perficientem ipsam, cuiusmodi sunt habitus infusi, qui sunt valde perfectiores acquisitis, & tamen nullum istorum potest causari ab agente naturali creato. Si vero intelligatur sic de principio actiuo naturali: puta ꝙ est ens in natura, concedit Doc. quòd omni principio naturali passiuo respectu cuiuscunque perfectionis, ad quam inclinatur, correspondet aliquod actiuum in natura, idest in tota coordinatione entiũ, & tale erit Deus.

Difficultas 2 Phys. tex. 3.

SED in ista littera occurrunt duæ paruæ difficultates. Prima, quia Doc. hic videtur exponere Aristo. secundo Physi. vbi dicit, quòd natura est principium motus, & quietis, quòd ipsa natura dicatur de principio actiuo intrinseco, & tamen in 2. dist. 18. exponit dictum Arist. sic, quòd natura, quæ est principium motus, & quietis dicitur de principio passiuo, quod scilicet habet naturalem inclinationem ad motum, & quietem, vt patet de graui, quod naturaliter inclinatur ad motum, & ad quietem respectu centri.

An natura dicatur de pricipio passiuo, vel actiuo.

Responsio.

¶ Dico, quòd quamuis natura sic diffinita ab Arist. dicatur de principio passiuo, nō negat tamen, quin etiam possit dici de principio actiuo. ¶ Dico vltra, quòd hic Doct. non intendit exponere Aristo. sed intendit tantùm loqui de principio actiuo naturali intrinseco, quodcūque sit illud, sicut dicimus, quòd grauia, nun tantùm dicuntur entia naturalia, quia habēt naturalem inclinationem ad motum, & quietem, sed etiam quia habent principium intrinsecum sui motus, & quietis, vt grauitas ipsa, vt patet a Doc. in 2. distinct. 2. in illa q. An angelus possit se mouere. Accidit ergo principio naturali passiuo habere in se principium sui motus, vt patet de medico sanante se.

Quomodo grauia habent principium intrinsecū sui motus, & quietis.

Alia diffin.

¶ Secunda difficultas est in hoc, quod dicit, quòd passiuo naturali respectu cuiuscūque perfectionis, ad quam naturaliter inclinatur correspondet actiuum naturale, vt distinguitur contra agens à proposito, & sic ex responsione concedit, quod tali passiuo, respectu perfectionis supernaturalis correspondet principiū supernaturale actiuum, & hoc est falsum, quia tale actiuum supernaturale non distinguitur contra agēs a proposito. Immo est tantum agens a proposito respectu eorum, quæ fiunt ad extra, vt innuit Doct. in multis locis.

Responsio.

¶ Dico primo, quòd Doc. non dicit sic absolutè, quòd cuicunq; passiuo naturali correspondeat actiuum naturale, vt distinguitur contra agens à proposito, sed quòd sibi correspondet, saltem aliquod agens, quòd dicitur ens naturale, i. ens in natura, siue in tota coordinatione entium.

Quō passiuo naturali correspondet actiuum naturale.

¶ Posset etiam dici agens naturale, vt distinguitur contra agens a proposito, accipiendo agens naturale pro eo, quod supplet vicem agentis naturalis, & sic deitas ipsa si sibi non repugnaret agere ad extra naturaliter, ageret in intellectu creato claram visionem sui, & fruitionem eiusdem. Et quia volūtas Diuina supplet vicem huiusmodi agētis: hoc modo potest dici agens naturale, licet mere liberè agat. Et ꝙ hoc non sit incongruum dicere, patet idem in simili a Doc. in 14. q. quolib. & aliqualiter in 15. ¶ Ibi. Cum probatur maior, dico, quòd potentia passiua non est frustra. Dicit Doc. quòd licet potentia passiua animæ nostræ non possit completè reduci ad actum, nisi per agens supernaturale, puta ad beatitudinem, vel ad aliquod supernaturale, potest tamē disponi ad ipsum actum. Si Doc. intelligat, quòd ipsa anima, vel quòd aliquod agēs naturale, possit causare aliquam dispositionem ad claram visionem Dei, vel ad distinctam cognitionem abstractiuam Dei, vel ad quodcunque aliud supernaturale: sic quòd talis dispositio sit ex natura rei, non credo esse verum. Nam Doc. sibi contradiceret.

Duplex dispositio.

Dico ergo, quòd loquendo de dispositione, quæ est ex determinatione agentis supernaturalis, talis dispositio potest causari ab agente naturali, vt patet: quia Deus ordinauit attritionem esse dispositionem ad gratiam: talis attritio potest causari ab anima ex puris naturalibus, vt patet a Doc. in 4. dist. 14. q. 2. Et quando Doc. loquitur, ꝙ dispositio ad actum supernaturalem potest causari ab agente naturali: debet intelligi tantùm de dispositione, quæ est ex sola determinatione agentis supernaturalis. De qua dispositione patet a Doc. in 1. dist. 17. & in 4. dist. 1. q. 1. & q. 4. & dist. 14. & alibi sæpè. ¶ Ibi. Si autē objciatur, ꝙ illud vilificat naturam, ꝙ ipsa non possit consequi perfectionem suam ex naturalibus, cum natura minus deficiat in nobilioribus ex secundo cœli. text. comm. 59. ¶ Dicit Doc. ꝙ si fœlicitas nostra tantùm cōsisteret in speculatione illa suprema, quam posuit Arist. 10. Ethic. c. 10. non diceret theologus naturam deficere in necessarijs: quia certum est, ꝙ illa potest haberi a nobis. Sed quia ponimus aliam eminentiorem posse naturaliter recipi: ergo in hoc magis dignificatur natura, q̄ in oppositum, & sic satis patet ista littera.

Apparens cōtradictio.

¶ Hic quidam volunt reprehendere Doc. dicentes sibi ipsi contradicere, quia in 4. d. 49. subtiliter probat, ꝙ homo ex puris naturalibus non potest attingere fœlicitatem, ad quam ordinatur. Et hic dicit, ꝙ illa fœlicitas eminentior potest naturaliter recipi.

Solutio.

¶ Dico, ꝙ in materia de beatitudine, loquitur de principio actiuo naturali. Hic vero loquitur de principio passiuo naturali. Cum dicit naturaliter potest recipi. i. est perfectio, ad quā ipsa anima est in potentia naturali receptiua. ¶ Ibi. Illud autem quod additur de secundo cœli. s. ꝙ natura minus deficit in nobilioribus. 1. c. 50. secundum aliam translationem. Dicamus inquit, ꝙ extra rationem est, vt natura ponat stellas motas, & non dedit eis instrumentum motus, natura autem nihil ponit ociosè sine causa, & impossibile est, vt natura esset ingeniata in animalibus, & dimisisse hæc corpora habētia vitales dispositiones, & abstulisset eis ea, per quæ possent moueri per se a ab intrinseco, & remouit eas a rebus habentibus instrumentum motus: hæc ibi, & t. com. 59. secundum aliam translationem. Et iam declarauimus inquit, ꝙ stellæ non mouentur omnino per se, & ꝙ natura nihil facit ociosum, & sine fine: rectè ergo fecit ea, quę non mouentur figura immobili omnino: stella autem non mouetur, quia nihil habet ex instrumentis motus, hæc ibi. Si ergo natura inferior anima, potest naturaliter attingere perfectionem, ad quā ordinatur: multo magis anima cum sit perfectior poterit attingere naturaliter ad omnem perfectionem ad quam ordinatur.

Quō natura non deficit in necessarys.

¶ Dicit Doc. ꝙ philosophus loquitur ibi de organis correspondentibus potentiæ motiuæ. Nam si natura dedisset stellis potentiam motiuam respectu motus progressiui, etiam dedisset eis organa per quę stellæ possent moueri motu progressiuo, patet. Si enim naturæ inferiori dedit potētiam motiuam, & organa necessaria ad motum progressiuum: multo magis dedisset stellis, si eis dedisset potentiam motiuam, cum natura minus deficiat in nobilioribus secundum philosophum, vbi supra. Et

quod

quod dic. in non orbatis: dico quòd licèt natura multis animalibus imperfectis dederit potentiam motiuam: tamen propter eorum imperfectionem non dedit organa. Sequitur. Sed in proposito. Dico quòd data est homini potentia, sed non organica: cum intellectus non sit potentia organica: nō tñ sunt naturaliter data omnia alia præter potentiam concurrentem ad actum, idest licet anima habeat potentiam ad actum: non tamen habet omnia requisita ad illum: quia ad actum requiritur etiam obiectum: vt supra dixi. ¶ Ibi. Aliter tamen posset dici. Sensus huius litteræ est, quòd sumendo potentiam passiuam, vt refertur correlatiuè ad actiuam: sic actiua est naturalis: sed quando comparatur ad actum receptum à potentia actiua; tunc non refertur correlatiue: & per consequens non est necessarium sibi correspondere potentiam actiuam naturalem. Quia ergo ista potentia passiua dicitur naturalis respectu actus: quia ipsum recipit naturaliter: & non dicitur naturalis respectu agentis. Ideo non sequitur, quòd si potentia passiua sit naturalis: quòd etiam actiua sibi correspondens sit naturalis. ¶ Ibi. Posset autem tertio modo facilius dici ad minorem Qñ dicebat ꝙ intellectus possibilis est receptiuus oīs itellectionis. Dicit Doct. quòd licèt intellectus absolutè sumptus sit naturaliter receptiuus intellectionis supernaturalis: non tamen pro statu isto: quia pro statu isto tantum recipit cognitionem sensibilium, & contentorum in eis essentialiter vel virtualiter, vt infra patebit. d. 3. quæst. 1. 2. & 3. ¶ Nota tamen, quòd quando dic. Docto. pro statu isto non potest recipere &c. Debet intelligi semper accipiendo statum istum: vt status iste accipitur pro stabili permanentia. legibus diuinæ sapientiæ firmata: quibus legibus stabilitum est: quòd intellectus noster non intelligat pro statu isto, nisi illa quorum species relucent in fantasmate, & hoc siue propter pœnam originalem peccati: siue propter naturalem concordiam potentiarum animæ in operando, vt dicit Docto. infra dicta 3. quæst 3. ¶ Si dicatur. Nonne Deus potest infundere homini existenti in isto mundo notitiam distinctam deitatis? ¶ Dico quòd sic. Sed tunc intellectus non diceretur recipere, vt in statu isto: quia vt in statu isto recipit mediantibus fantasmatibus: & de hoc vide Docto. in secundo d. 11. Et sic patet solutio: ad primum argumentum.

Intellectus non est potentia organica.

Potentia passiua duplex.

Terminatio intellectus nostri pro statu isto.

SECVNDO principaliter. Arguitur pro opinio. Phi. ¶ Ibi. Phil 6. Meta. tex. c. secundo. Quare inquit: tres erunt philosophię Theoricę: Mathematica: Physica: Theologia. Et Commen. ibi. modi philosophiæ speculatiuæ sunt tres scilicet scietia rerum mathematicarum: naturalium: & diuinarum: scilicet substantiarum: in quarum diffinitione accipitur Deus. hæc ille. Et ratio stat in hoc. Intellectus potest perfici naturaliter omni scientia speculatiua, & omni practica: ergo non est ei necessaria aliqua alia notitia specialis &c. antecedens patet: qa scientia speculatiua sufficienter diuiditur in metaphysicam, & phisicam. siue naturalem, & mathematicam. quas naturaliter habere possumus. Et similiter practica sufficienter est diuisa in practicam actiuam, & factiuam, quas naturaliter habere possumus. ergo. Practica actiua est cognitio, quæ tantum dictat de praxi elicienda, quæ stat in sola actione immanente: vt cognitio quę dictat de omni actu virtutis, qui primo elicitur à voluntate conformiter tali cognitioni: licèt etiam actus imperatus in potentia sensitiua dicaẗ materialiter actus virtutis. vt patet à Doct. in 2. d. 42. & in 3. d. 34. Et breuiter illa cognitio, quæ dictat de operatione, non transeunte in materiam extra, dicitur practica actiua. illa vero quæ dictat ad opus recipiendum extra, vt ars domificatoria, vel fabrilis dicitur practica factiua, quia dictat de opere extra. de his patebit in quæstione vltima. de praxi. ¶ Respondet Docto. Ibi. Ad secundum dicitur, quòd diuersa ratio scibilis, diuersitatem scientiarum inducit. Hæc est responsio Sancti Tho. in prima parte sum. quæst. prima. articulo primo. Et responsio Sancti Tho. stat in hoc: quòd eadem conclusio potest sciri per aliud, & aliud, medium, & diuersitas mediorum inducit diuersitatem notitiarum eiusdem conclusionis: vt patet in ista conclusione; terra est rotunda: quæ ab astrologo probatur per medium mathematicum: puta sic arguendo. Omne illud à cuius centro ad circumferentiam eiusdem, omnes lineę eductæ sunt æquales, est rotundum. sed à centro terræ ad circumferentiam eiusdem, omnes lineæ, ducuntur æquales: ergo terra est rotunda. Physicus vero, siue naturalis probaret per medium circa materiam consideratum: vt sic arguendo. Illud est rotundum, cuius partes mouentur circa centrum: sed partes terræ sunt huiusmodi, ergo &c. ¶ Ibi. Contra. hic Docto. arguit contra Thom. primo, quia si cognoscibilia in theologia possunt sciri medio theologico, & medio naturali: sequitur quòd istorum non sit simpliciter necessaria notitia supernaturalis, quia naturalis est sufficiens. & patet litera. ¶ Ibi. Dicta autem responsio ad secundum exponitur sic. Hæc responsio est ad aliud argumentum, scilicet quo probatur, quòd alius, & alius habitus specie distinctus, non potest esse eiusdem conclusionis, siue eiusdem obiecti: patet quia scientia specificatur ab obiecto: ergo scientiæ: specie distinctæ erunt obiectorum specie distinctorum, & similiter conclusionum specie distinctarum. Respondet Tho. prima 2. q. 54. articulo secundo. & Goffredus quolib. 14. quòd habitus scientiæ potest dupliciter considerari. Vno modo, vt est habitus. & sic habet distinctionem ab obiecto: & sic distincti habitus specie sunt distinctorum obiectorum specie. Alio modo inquantum est forma. & sic habet distinctionem à principijs, quæ sunt causæ effectiuæ habitus scientifici. Licet ergo vbi est eadem conclusio, non sit distinctio habituum per obiecta: potest tamen esse distinctio habituum circa eandem conclusionem per diuersa principia: siue per diuersa media, quæ sunt causæ effectiuæ notitiæ. ¶ Ibi. Contra istud Doct. improbat hanc responsionem: & primo in hoc: quod dicit: quòd licèt eiusdem conclusionis non sit alius, & alius habitus in ratione habitus: tamen eiusdem conclusionis potest esse alius & alius habitus in ratione formæ: sic quòd habitus, vt habet rationem formæ potest esse alius & alius. vt uero habet rationem habitus erit tantùm vnus respectu vnius conclusionis: & Docto. probat hoc esse impossibile. quia est impossibile, quòd aliqua distinguantur in superiori: & non distinguantur in inferiori: vt quòd homo, & asinus distinguantur in animali, siue in ratione animalis: & quòd non distinguantur in rationibus proprijs. Cum ergo omnis habitus sit forma: & non econtra: est impossibile, quòd habitus dicatur distingui in forma: & non in ratione habitus. Et certæ isti non possunt respondere ad istud argumentum, nisi aliter exponant responsionem Thomæ. ¶ Ibi. Præterea supponit ꝙ principia distinguant in alio genere, quàm in genere causæ efficientis. Hoc Thom. non supponit loco supra allegato. Sed hoc supponit in prima secundæ quæstione prima. articulo 3. vbi vult, quòd obiecta distinguant habitus in genere

Scotus impugnat hāc solutionem, & non impugnat. D. Thomā tāquam falsum dicentem, sed insufficienter dicētem. bene enim sol uit D. Thomas ostendēdo, possibilitatem ipsorum scibilium, sine ipsius Theologia. sed non ostendit necessitatem talium scibilium. sed ostendit ꝙ talia scibilia in lumine naturali, vel supernaturali possunt sciri, & ideo non ponet necessitatē. nec oportet dicere sicut dicit Caietanus quod si non explicite, tamen implicite habetur diuersitas cognoscibiliū, vnā D. Thomas ostendit potētiā, non autem necessitatē, vide Ioānē de Bassolis. q. 1 prologi.

causæ formalis, vel finalis. Dicit enim, quòd obiectũ est forma extrinseca ipsius habitus: & dat ei speciem. Et hoc improbat Doct. vt patet in litera.

¶ Et nota, quòd Doct. accipit principia pro obiectis non pro præmissis: aliter nihil concluderet contra Thom. quia ponit alias, & alias præmissas respectu alterius, & alterius syllogismi: etiam secundùm Doctor. principia ergo distincta, siue media distincta, quibus distinguuntur scientiæ accipiuntur pro alio, & alio obiecto. & Tho. vult, quòd huiusmodi obiecta distinguant formaliter, vt supra dixi. Et Doctor. hoc improbat subtiliter: quia si huiusmodi obiecta habent rationem aliquam distinguẽdi habitum, nullam aliam habere possunt, nisi effectiuam: quia scientia causatur ab obiecto, & ex hoc specificatur ab illo: & sic accipit distinctionem ab illo: & de hoc vide quæ dicit Docto. infra dist. 3. quæst. 7. & vide quæ ibi exposui. ¶ Ibi. Præterea semper stat ratio, qa quantuncunque possent poni habitus cognoscitiui distincti: non tamen saluatur necessitas vnius habitus, quasi alia cognitio sit impossibilis, ponendo possibilitatem alterius habitus vndecunque distincti. ¶ Ibi. Ideo respondeo. Dicit Doct. quòd licet in illis scientijs speculatiuis tractetur de omnibus speculabilibus, saltem in communi: non tamen tractatur de omnibus, quo ad multa alia: puta quo ad proprietates incomplexas primæ substantiæ.

Aliqui expositores dicunt. SED ALIQVI expositores Theologiæ dicũt quòd Tho. non intendit, quòd per medium reuelatum solum sciantur ea, quæ in alijs scientijs humanitus inuentis traduntur: imò multæ aliæ necessitates sunt, ad quas intellectus non potest aspicere, nisi supernaturaliter adiutus. Vult ergo dicere, quòd de eisdem rebus possunt esse diuersæ scientiæ: secũdum quòd eadem res potest considerari secundùm diuersa media. Et addunt, quòd etiam posito, quòd eadem res possit sciri per medium naturale, & Theologicũ: tamen Theologia non superfluit, &c. ¶ Sed hæc responsio non soluit. Quia non concluditur necessitas simpliciter alicuius supernaturalis: vt patet intuenti.

Solutio declarationis exponentis rationem S. Thom. ¶ Ad aliud de habitu & forma. Dicunt, quòd non intendit aliqua distingui in ratione superioris, puta formæ: & non distingui in ratione inferioris, puta habitus. Sed intendit, quòd habitus possunt distingui secundùm modum distinctionis formarum: & secundùm modum distinctionis proprium habitibus. ¶ Sed hæc responsio non euacuat rationem Doct. Primo, quia Thom. non intendit, vt isti exponunt, vt patet prima. 2. quæst. 54. artic. 2. vide ibi. Secundo: quia modus formæ in plus se habet, quàm modus habitus, vt patet: & sic ratio Doct. adhuc stat. Et vltra non quærit Thomas de distinctione habituum secundùm modum, sed secundùm rem, scilicet quomodo isti habitus distinguuntur, &c.

4. Met. contex. 2. et 16. TERTIO principaliter. Arguitur pro opin. Philosophorum. ¶ Ibi. Præterea potes intelligere naturaliter principium, &c. Hæc ratio stat in hoc, quòd naturaliter cognoscens principia per se nota: naturaliter potest cognoscere omnes conclusiones virtualiter inclusas in tali principio. Sed naturaliter intelligimus principia prima, in quibus virtualiter includuntur omnes conclusiones scibiles: ergo naturaliter possumus cognoscere istam conclusionem: Deus est trinus, & vnus: & sic de alijs. Et probatio ma. &. mi. patet in litera. ¶ Aliqualiter tamen expono ipsam

Expositio literæ. literam. Cum dicit, quòd scientia conclusionum nõ dependet, nisi ex intellectu principij: & ex deductione conclusionum ex principio: vt patet primo Poste. t. cap. 5. Tunc scire opinamur vnumquodque, & non secundùm accidens, &c. Notitia enim conclusionis immediatæ causatur à notitia principiorum, & à deductione ipsorum. Et tunc intelligitur deductio: quando minor, actu sumitur sub maiori, siue quando præmissæ sunt pertractatæ: quod est ipsas ponere in modo & figura: vt patet primo priorum. Et tunc notitia præmissarum sic dispositarum est causa notitiæ conclusionis: partialis tamen, & alia partialis est intellectus. Et quòd sit causa, patet, quia intelligens statim cognoscit, id est pertractans præmissas in debito modo, & figura statim cognoscit conclusionem: patet per diffinitionem syllogismi perfecti, quæ ponitur primo priorum. t. com. 1. Videlicet syllogismus perfectus est, qui nullius indiget, ad hoc, vt sit euidens, siue perfectus, id est, quòd non indiget reduci ad alium syllogismum: puta per conuersionem præmissarum, vel conclusionis: vel per transpositionem, de quibus vide primo priorum: & sic patet maior. ¶ Ibi. Probatio primæ partis minoris. Prima pars minoris est ista. Naturaliter intelligimus principia prima. Et hanc probat: quia termini primorum principiorum sunt communissimi: ergo istos possumus naturaliter intelligere: quia communissima à nobis primo intelliguntur: vt patet 1. Physic. t. cap. 2. Innata est, inquit, via ex notioribus nobis, & certioribus in certiora naturæ & notiora. An hoc intelligatur de cognitione confusa, vel distincta. vide infra distin. 3. quæst. 2. vbi diffusè exposui hanc materiam. Tunc sic: si possumus naturaliter cognoscere terminos alicuius propositionis per se notæ: & naturaliter possumus cognoscere ipsam propositionem. vt patet primo Poster. t. cap. 6. Et de propositione per se nota multa exposui infra dist. 2. quæst. 2. huius. ¶ Ibi. Probatio secundæ partis minoris. Secunda pars minoris est ista. In quibus supple principijs virtualiter includuntur omnes conclusiones scibiles. Probat istam partem: ex hoc, quia termini primorum principiorum sunt communissimi: & sic quando distribuuntur: distribuuntur pro omnibus conceptibus inferioribus: & accipiũtur tales termini vniuersaliter in primis principijs: vt patet de isto principio. De quolibet dicitur esse, vel non esse: & de nullo ambo eorum simul. ¶ Respondet Docto. ad hoc argumentum. Ibi. Ad tertium respondetur sic. Et primo adducit responsiones quorundam: & secundo dat responsionem propriam. Prima responsio est Henr. in Sum. qui dicit, quòd prima principia tantum possunt applicari ad conclusiones sensibiles. Tum, quia termini eorum sunt abstracti à sensibilibus: nam pro statu isto intellectus noster tantum determinatur ad sensibilia, vel ad inclusa virtualiter, vel essentialiter in eis: vt etiam vult Scot. infra dist. 3. quæst. 3. Et sic Henr. diceret ad minorem, quòd naturaliter cognoscimus prima principia, scilicet illa quorum termini abstracti sunt à sensibilibus. ¶ Ibi. Contra. Hic arguit Docto. contra Henr. probando, quòd prima principia: etiam verificantur de insensibilibus: & patet in litera. non enim magis dubitatur, quòd contradictoria non sunt simul vera de eodem immateriali, quàm materiali, sed pro quo instanti dicantur contradictoria in Deo, an pro instanti æternitatis: vel temporis, vel naturæ, vel originis: vide, quæ notaui in 2. distin. 2. de mensura Angelorum, & videbis multa bona & ponderanda. ¶ Dico tamen vnum, quòd si Henri. intelligat, quòd per prima principia naturali tantum possunt sciri conclusiones sensibiles supple: quorum termini, vel sunt in se formaliter sensibiles: vel virtualiter, vel essentialiter continentur in sensibilibus, quòd Henric. bene dicit: nec in hoc Docto. reprehendit Henric. quia, & ipse Docto. expressè vult, quòd pro statu isto tantum cognoscamus sensibilia: vel in se formaliter, vel quæ continentur virtualiter, vel essentialiter in sensibilibus. Si verò Henric. intelligat,

Quid sit syllogismus perfectus.

Henr. in Sum.

ligat, quòd prima principia nullo modo possunt applicari insensibilibus: loquendo de intellectu nostro ex natura intellectus. hoc patet esse falsum. cum intellectus noster ex natura intellectus: possit naturaliter cognoscere multa insensibilia, & immaterialia, vt subtiliter. patet, infra à Doct. dist. 3. quæst. 3. & ibi diffuse glosaui. Si etiam loquatur de intellectu nostro pro statu isto, quòd non possit applicare prima principia conclusionibus immaterialibus: quarum termini non habentur virtute sensibilium, idest, nisi termini illi præcisè habeantur virtute sensibilium: ita quòd si illi termini: puta huius conclusionis Deus est trinus, & vnus cognoscerentur distinctè: per reuelationem tamen adiuti, adhuc cõclusioni tali non possemus applicare primum principium: puta hoc, aut Deus est trinus, & vnus, aut non: quod dependet ab isto de quolib. &cet. tunc ratio Doct. euidenter concludit contra Henr. quia si Deus reuelaret mihi distinctè deitatem, & proprietates ipsius, statim possem applicare aliquod primum principiũ. De lege tamen communi, vt supra dixi. etiam loquendo de Theologia reuelata: prima principia tantum possunt applicari conclusionibus: quarum termini habentur ex sensibilibus. ¶ Ibi. Et ideo aliter dicitur. Hæc est responsio Præpositiui: parte prima Sum. qui dicit, quòd primum principium tantum potest applicari decem generibus, vel contentis in eis: patet, quia communitas principij, sumitur à communitate terminorum. Sed terminus primi principij, quod est ens (cum dicimus de quolibet ente dicitur esse, vel non esse) quod tantum diuiditur in decem genera. ¶ Ibi. Hoc nihil valet, quia non magis dubitamus, quòd contradictoria non sunt simul vera de Deo, quàm de alio. Hæc tamen respõsio debet exponi sicut responsio Henri. Certum est enim, quòd via naturali non possumus applicare huiusmodi contradictoria Deo: cum non cognoscamus ipsum in se: bene sic possunt applicari: dubitando de aliquo ente. An sit beatum, an non beatum: & isti termini abstrahuntur à sensibilibus.

Præpositiuus parte prima Sum.

¶ Ibi. Alia datur responsio. Hæc est responsio Gul. var. lib. 1. quæst. 5. qui dicit, quòd ex maioribus solum: non sequuntur conclusiones, sed cum minoribus adiunctis. Sed minores non sunt naturaliter manifestæ, quæ debent illis maioribus adiungi. ¶ Contra arguit Doct. Minores sumendæ sub primis principijs: prædicant de sumptis sub terminos subiectos primorum principiorum, idest, quod subijcitur in maiori prædicatur minori: vt hoc. De quolibet ente verum est dicere, quòd est, vel non est. Sed omne animal est ens. ergo de quolibet animali verum est dicere, quod est, vel non est. Et sic patet, quòd si primum principium sit notum naturaliter: quòd etiam minores, quæ subsumuntur erunt notæ naturaliter: cum notum sit: terminos primorum principiorum dici de quolibet quia sunt communissimi. ¶ Ibi. Ideo respondeo. Nunc Doct. dat responsionem propriã, concedendo maiorem absolutè, & primam partem minoris: negando secundam partem minoris, scilicet istam, quòd in primis principijs includuntur virtualiter omnes conclusiones scibiles. ¶ Ibi. Ad probationem dico. Responsio stat in hoc: quòd ex quo terminus prædicatus in primo principio est communissimus: ideo virtute primi principij: de quolibet subiecto, contento sub subiecto primi principij, verificantur prædicata communia dicta de subiecto primi principij. exempli gratia. De quolibet ente dicitur esse, vel non esse. Sed animal est ens: ergo de animali dicitur esse, vel non esse. Non enim virtute talis principij potest concludi aliqua proprietas inferior prædicato primi principij: vt puta, quòd sit sensibile, vel viuens. & hmõi: & q tantum prædicata communia dicta de subiecto primi principij possint verificari de quolibet contento sub subiecto primi principij ostendit ratione. Quia medium non potest esse propter quid respectu passionis: nisi quæ includitur virtualiter in ratione illius medij: sicut patet de risibilitate, quæ demonstratur de homine per rationale: in quo virtualiter, & adæquatæ includitur. Sed certum est, quòd in ratione subiecti principij communissimi: non includitur ꝓpter quid aliqua passio particularis: sed tantum communissima: sicut etiam in ratione animalis non includitur risibilitas virtualiter: quia tunc per rationẽ animalis demonstraretur primo de animali: & deinde de omni inferiori ad animal: quod est impossibile. Sic in proposito: licet in subiecto primi principij cõmunissimi includantur passiones communissimæ, & conuertibiles cum ipso: non tamen includũtur passiones inferiorum: & sic patet quomodo secunda pars mi. est manifestè falsa. ¶ Ibi. Secunda ratio Logica est. Quare, videlicet per primum principium non possint demonstrari particularia prædicata de contentis sub subiecto primi principij: sed tantum demonstrantur communissima prædicata. Hoc patet per rationem Logicam: quia sub prædicato vniuersalis affirmatiuæ: non contingit descendere ad aliqua inferiora: quia descensus esset manifestè falsus. exemplum. Omnis homo est animal: non potest descendi sub animali: vt descendendo sic. Et hæc sunt omnia animalia: ergo omnis homo est hoc animal? committitur enim fallacia consequentis, à positione consequentis ad positionem antecedentis. Quicquid alij dicant: quòd licèt sub prædicato stante confusè tantum non liceat descendi copulatiuè, nec disiunctiuè, sed forte disiunctim: vt sic descendendo: ergo omnis homo est hoc, vel hoc, vel hoc animal: & sic de singulis: quod certè non est intelligibile. Teneo enim ad mentem Doct. hic: & infra dist. 21. quòd non liceat descendere quouismodo. Si ergo sub prædicato primi principij non licèt descendere: sequitur quòd per primum principium: tãtum verificatur prædicatum communissimum de quolibet cõtento sub subiecto primi principij. ¶ Ibi. Contra illud obijcitur. Hic arguit probando, quòd sub prædicato primi principij contingat descendere: patet, quia bene sequitur: de quolibet ente affirmatio, vel negatio est de necessitate vera: ergo de necessitate sequitur: hoc esse album, vel non album, &c. Respondet Doct. quòd ista propositio. De quolibet affirmatio, vel negatio: valet ista de quolibet cuiuslibet cõtradictionis: altera pars est vera: altera falsa: vbi est duplex distributio ex parte subiecti, scilicet de quolibet, videlicet ente: & cuiuslibet, scilicet contradictionis, & sic sub vtroque licèt descendere, quia ista est vera. De quolibet ente cuiuslibet contradictionis altera pars est vera, & altera est falsa: igitur de hoc ente cuiuslibet cõtradictionis altera pars est vera altera est falsa. Licet ergo descendatur sub subiecto dupliciter: non tamen potest descendi sub prædicatæ: quia semper stat confusè tantum. Licet ergo sequatur. ergo de hoc ente huius contradictionis altera pars est vera, & altera est falsa: non tamen sequitur: ergo ista pars est vera. Et sic patet responsio ad argumenta pro opinione Philosophorũ.

Exemplum.

IBI AD ARGVMENTA principalia.

¶ Primo arguit sic: quia potentia habens aliquod cõmune pro obiecto adæquato, & naturali. vt naturale distinguitur contra supernaturale: potest in quodlibet contentum sub illo: patet ista, quia sicut adæquatum potentiæ non exceditur à potentia, id est, quòd potentia non potest in aliquid aliud: aliter excederetur à potentia: nec excedit potentiam, id est, quòd nihil cõtinetur sub tali cõe, quin percipi posit à tali potẽtia: vbi ergo saluatur rõ talis cõis illud põt pcipi

à potentia cuius est tale obiectum: sed ens, inquantum ens est adæquatum obiectum, & naturale intellectus nostri: patet per Aui.1.Metaph.c.5. Ens, & res, prima impressione imprimuntur in anima, nec possunt manifestari ex alijs: communissimum enim, quod immediatè imprimitur in anima est ens.

Gul. var. lib.1.q.2.

¶ Ad primum argumentum factum in principio quæstionis respondit Doct. primo adducēdo responsionem Gul. var. lib.1.q.2. qui distinguit maiorem: quando dicitur, quòd potentia habens aliquod commune pro obiecto naturali: naturaliter potest in quodlibet contentum sub illo. Dicit, quòd si intelligatur obiectum naturale illud, ad quod potentia naturaliter inclinatur. licet ex causis naturalibus non possit attingere ad illud: talis potētia potest in quodlibet contentum, id est, quòd habet naturalem inclinationem ad cognitionem cuiuscunque contenti: & in hoc non reprehenditur à Doct. Vel accipit obiectum naturale illud, quod potest attingi a potentia ex causis naturalibus: & sic negatur ista: quòd habens aliquod commune pro obiecto adæquato, quod potest ex puris causis naturalibus attingere, causando naturaliter cognitionem illius: quòd possit naturaliter attingere ad quodlibet contentum: siuè, quòd ex puris naturalibus possit causare cognitionem cuiuscunque contenti sub ratione propria. Et assignat rationem: quia stat, quòd intellectus possit naturaliter causare cognitionem alicuius obiecti adæquati (vt puta entis, inquantum ens, quod est adæquatū obiectum intellectus) & quòd tamen non possit causare cognitionem cuiuscunque contenti. ¶Et dicit, quòd concessa minore in vtroque sensu, scilicet ista. Sed intellectus habet ens, inquantum ens pro obiecto naturali, hanc concedit: quia & intellectus habet naturalem inclinationem ad ens, inquantum ens: & ex puris naturalibus potest attingere ad cognitionem entis, inquantum ens. Et in primo sensu concedit conclusionem, scilicet, quòd si intellectus naturaliter inclinatur ad ens, inquantum ens: ergo naturaliter inclinatur ad quodcunque contentum sub ente. Sed in secundo sensu negat conclusionem sequi, scilicet, quòd si intellectus possit attingere ex puris naturalibus cognitionem entis, inquantum ens: ergo ex puris naturalibus potest attingere ad cognitionem cuiuscunq; contenti sub ente. Negatur ista consequentia: & ratio negationis patuit supra. ¶Doct. contra decisionē huius Doct. arguit. Ibi contra hanc cōclusionem arguo: quia destruit seipsam. Et primo declarat quid sit obiectum adęquatum potentiæ. Dicimus enim illud esse adęquatum obiectum potentiæ visiuæ, quod prædicatur de omni perceptibili a potentia visiua: & nihil potest percipi a potētia visiua: in quo non sit ratio illius obiecti adęquati. Et quomodo hęc adęquatio debeat intelligi: & secundum quam primitatem, vel communitatis, vel virtualitatis: prolixè exposui infra dist.3.q.3. vide ibi. ¶Deinde, dicit quòd est impossibile. aliquid esse obiectum primum naturaliter alicuius potentiæ, quin quodlibet contentum sub illo sit per se obiectum naturaliter: quia si non: tunc non esset adæquatum naturaliter, sed excedēs. Et nota benè hanc literam: quia importat multas difficultates, quas declaraui, infra dist.3.q.3. vide ibi. ¶Ibi. Ratio autem, quæ adducitur pro responsione: fallit secundum fallaciam figuræ dictionis, commutando hoc aliquid in quale quid. Cum arguit ens est naturaliter intelligibile: ergo ens vt primum obiectum hoc est adæquatum: est naturaliter attingibile. non sequitur. Licet enim ens in communi acceptum: dicatur vnū de numero intelligibilium: quia sic possum cōcipere ens in se vnica intellectione; sicut etiam substantiā in communi. Non tamen sequitur: naturaliter possum cognoscere conceptum entis in communi: ergo naturaliter possum cognoscere ens, vt adæquatum obiectum intellectus? non sequitur: quia, vt est adæquatum obiectum intellectus consideratur, vt ratio eius per se includitur ī quolibet intelligibili. Et ideo si naturaliter possum intelligere ens, inquantum ens: sub illa ratione, qua includitur in quolibet per se intelligibili: sequitur de facto, quòd naturaliter possū intelligere quodlibet intelligibile. Nec valet responsio Franci. in Prolo. quòd possum intelligere quodlibet per se intelligibile sub ratione entis, & non sub ratione propria, quia si cognosco ens, inquantū ens esse obiectum adæquatum naturale: hoc est, inquantum ratio entis continetur in quolibet per se intelligibili: certum est, quòd naturaliter non possum cognoscere ipsum, vt sic adęquatum: quin naturaliter possim cognoscere quodlibet contentum sub ratione propria. ¶Ibi. Ad argumentum igitur est alia responsio realis. Hic Doct. dat respōsionem propriam negando mi. quòd ens, inquantum ens sit adæquatū obiectum intellectus naturaliter attingibile à causis naturalibus. Vult enim Doct. quòd obiectum adæquatum intellectus nostri pro statu isto naturaliter attingibile, sit quiditas rei sensibilis: accipiendo sensibile, vel in se formaliter, vel inclusum essentialiter, vel virtualiter in sensibilibus, vt patet à Doct. infra dist.3.q.4 Si verò loquamur de intellectu ex natura intellectus: adhuc oportet dicere, quòd ens, inquantum ens, vt est commune enti limitato, & illimitato: non est adæquatum obiectum, naturaliter attingibile, intellectus creati ex natura intellectus. vt patet à Doct. q 14. quolib. Quid ergo erit obiectū adęquatum intellectus creati ex natura intellectus? Dico, vt dicit Doct. ibi supra, quòd est ens limitatum. Deinde dicit, quòd ens, inquantum ens: vt etiam est commune enti limitato, & illimitato est adæquatū obiectum intellectus: etiam pro statu isto. Obiectum dico naturale: intelligendo naturale, ad quod potentia naturaliter inclinatur. ¶Ibi. Confirmatur responsio per Ansel. de libe. arbit. arguit hic à fortiori: si nulla potentia maximè cognitiua ex se sola non potest in actum respectu alicuius obiecti, non concurrente tali obiecto, vel aliquo supplente vicem: quid mirū: si in obiectum merè supernaturale non possit ex causis merè naturalibus: est ergo argumentum à magis, ad minus negatiue: quia magis videtur, quòd ex se sola possit causare actum cognitionis respectu albedinis (quia talis potentia est perfectior albedine: & ideo magis videtur continere illā virtualiter) quàm, quòd possit cognoscere obiectum merè supernaturale ex puris causis naturalibus: quia tūc sequeretur, quòd imperfectius posset virtualiter continere perfectius. vt infra patebit, distin.3. quæst.1. Sed non potest in actum respectu albedinis ex se sola: ergo nec in obiectum supernaturale ex causis merè naturalibus.

Francisc. in Prolo. q.21.

Quid sit obiectum intellectus pro statu isto.

Difficultas.

SED OCCVRRIT hic aliqua difficultas. Quia si ad ens, inquantum ens, intellectus noster habet naturalem inclinationem. Quæro: aut cognoscitur via naturali, aut supernaturali. Si via naturali: ergo naturaliter poterit concludi, quòd homo ordinatur ad perfectissimum ens, sub ratione perfectissima: & sic poterit cognoscere via naturali vltimum finem, sub ratione perfectissima. probatur consequentia vltima: quia si cognosco, a, sub illa ratione, qua ordinatur ad b. & hoc via naturali: naturaliter etiam possum cognoscere ipsum, b, sub illa ratione, qua est terminus talis relationis, qua potentia ordinatur ad illud. ¶ Dico primo, quòd naturaliter non cognoscitur quòd aliqua potentia creata habeat naturalem inclinationem ad ens, inquantum ens, vt obiectum adæquatum: quia tunc non posset perfectissimè quietari, nisi in perfectissimo ente, vt supra dixi. Oporteret enim probare, quòd

Responsio.

Quid sit obiectum adæquatum potentia.

Nota & bene.

quòd intellectus creatus poſſit quietari in ente perfectiſſimo ſub ratione perfectiſſima: quia appetitus naturalis non eſt ad impoſſibile, vt infra patebit. diſtinctione 3. quæſtione 3. & in 4. diſtinctione 43. ¶ Dico ſecundo, quòd etiam poſito, quòd ſit notum naturaliter, quòd intellectus creatus habeat naturalem inclinationem ad ens, inquantum ens. & per conſequens ad perfectiſſimum contentum ſub ente: non tamẽ ſequitur, quòd poſſit attingere illud perfectiſſimum via naturali, vt patet. Et cum dicitur, quòd cognoſcens naturaliter, a, ſub illa ratione, qua ordinatur ad b, cognoſcit etiam naturaliter ipſum b. Cõcedo: ſed poſtea negatur, quòd via naturali cognoſcatur, quòd intellectus creatus ſit ordinatus ad vltimum finem: ita quòd cognoſcatur ſub illa ratione, qua ordinatur ad vltimum finem; quia talis relatio ordinis non poteſt cognoſci: termino non præcognito: vt ſupra dixi. Licet ergo ſit cognitum via naturali, quòd intellectus creatus habeat naturalem inclinationem ad primum ens: non tamen eſt notum via naturali, quòd ſit ordinatum ad tale ens ſub ratione vltimi quietatiui: ita quòd relatio illius ordinis naturaliter cognoſcatur. ¶ Dico vltimatè, quòd, & ſi via naturali notum ſit intellectum creatum naturaliter inclinari ad quodcunque ens: & quòd non poſſit quietari, niſi in ente perfectiſſimo: non tamen eſt notum via naturali, quòd tale ens ſit ſic, vel ſic quietatiuum: puta, vel, vt eſt terminus viſionis intuitiuè, vel fruitionis, & huiuſmodi. Sed de iſta materia. in 4. diſt. 49. ¶ Secundo principaliter arguit per argumentum à minori affirmatiuè. ſi ſenſus ex puris naturalibus poteſt in omnem perfectionem, ad quam ordinatur: ergo à fortiori, & intellectus: patet conſequentia per Philoſophum. 3. de Anima. t. c. 45. vbi vult, quòd natura non agit fruſtra: nec deficit in neceſſarijs. Et arguit ibi Philoſophus à fortiori: quòd ſcilicet ſi natura non deficit in neceſſarijs in imperfectis: ſi tamen non ſint orbata: multo minus deficiet in perfectis: ergo videtur, quòd intellectus naturaliter poſſit in omnem perfectionem, ad quam ordinatur. ¶ Reſpondet Docto. negando conſequentiam, quæ reſponſio, ſupra patuit: reſpondendo ad confirmationem primi argumenti in reſponſione pro opi. Philoſ. vbi oſtenſum eſt: quòd ſuperiora ordinantur ad perfectionem maiorem paſſiuè recipiendã, quàm ipſa poſſint actiuè producere. ¶ Tertio principaliter arguitur ſic. Si talis doctrina ſit neceſſaria hoc erit, quia potentia erit improportionata obiecto, ſic cognoſcibili: & ſic fiet per aliud proportionata: & tunc quæro, aut illud aliud eſt naturale, aut ſupernaturale. Si primo, ergo totum, ſcilicet potentia, & illud aliud erit improportionatum obiecto: & ſic per aliud fiet proportionatum. Si ſecundo: ergo erit ei improportionata: patet, quia ponitur improportionata tali doctrinæ ſupernaturali: & ſic per aliquid aliud fiet proportionata: & ſic quæro de illo alio: aut eſt naturale, aut ſupernaturale. Si primo arguatur, vt prius: quia totum eſſet improportionatũ obiecto. Si ſecundo erit proceſſus in infinitum: aut oportet ſtare in primo, dicendo, quòd potentia intellectiua ſit ex ſe proportionata omni cognoſcibili: & ſecundum omnem modum cognoſcibilis, ſcilicet abſtractiuè, intuitiuè, intensè, remiſsè: & huiuſmodi, & quod non ſit procedere in infinitum. patet. 2. Metaphy. t. c. 5.

Deus poteſt cognoſci ſub ratione entis, ſed non talis entis, ſcilicet Dei. vide Franciſcũ de May. in Prologo. quæſt. 2. 1. ideo Parisienſes in 4. ſen. dicũt, quòd illa propoſitio omnis potentia habẽs aliquod obiectũ, &c. ſic habet gloſſari, quod eſt verum, quòd de quolibet contento ſub ente poſſum ſcire, quòd eſt ens, ſed non ſequitur quod poſſum ſcire particularius.

Declaratio literæ.

¶ Reſpondet Doct. Ibi ad tertium dico. Et quamuis iſta litera ſit ſatis clara: tamen ipſam aliqualiter declaro. Cum dicit, quòd veritati complexæ alicui firmiter tenendæ, intellectus poſſibilis eſt improportionatus: puta huic veritati Deus eſt trinus, & vnus: ſiuè cognitioni huius veritatis. Sequitur. Hoc eſt, non eſt proportionabiliter mobile reſpectu talium agentiũ, quę ex phantaſmatibus, & ex lumine naturali intellectus agentis non poſſunt cognoſci, id eſt non eſt proportionaliter mobile ad ea, quæ ex phantaſmatibus, & ex lumine intellectus agentis non poſſunt cognoſci: ſolum enim illa poteſt naturaliter cognoſcere, quæ virtute phantaſmatum, & virtute intellectus agẽtis cognoſci poſsũt. vt ſupra patuit, & magis patebit. infra diſt. 3. quæſt. 1. & 3. Dicit ergo Doct. Licet intellectus poſſibilis ſit potentia paſſiua proportionata: quia habet naturalem inclinationem ad cognitionem huius veritatis. Deus eſt trinus, & vnus. Non tamen eſt proportionata in ratione mobilis, reſpectu talium agentium, &c. Sequitur. Cum autem arguis. igitur fit proportionatus per aliquid aliud, id eſt, quòd ſi non eſt proportionatus huic cognitioni Deus eſt trinus, & vnus, fiet proportionatus per aliquid aliud: concedo quòd ſit proportionatus per aliud in ratione mouentis: quia per mouens ſupernaturale reuelans: ſupple hanc cognitionem, ſiue hanc veritatem: aſſentit illi veritati. Sequitur. Et per aliud in ratione formæ, id eſt, quòd intellectus poſſibilis ſit proportionatus tali veritati in ratione formæ: quia per iſtũ aſſenſum factum in ipſo, qui eſt quaſi quędam inclinatio in intellectu ad illud obiectum proportionans illud iſti. Nam primo intellectus poſſibilis recipit ſupernaturaliter hanc cognitionem quam cognoſcit Deũ eſſe trinum & vnum. Reuelare enim hanc veritatem alicui intellectui: eſt cauſare in illo notitiam illius veritatis, vt patebit à Doct. in 2. diſt. 9. Deinde ſupernaturaliter cauſatur aſſenſus ĩ intellectu, quo aſſentit huic veritati: & alius eſt actus, quo cognoſco hanc veritatem: & alius, quo aſſentio illi veritati: licet enim aliquis poſſit naturaliter habere cognitionem de iſta propoſitione, Deus eſt trinus, & vnus: non poteſt tamen firmiter aſſentire illi vt ſimpliciter verę: Nam tã infidelis, quàm fidelis cum diſputant de iſta, vterque cognoſcit illam, id eſt cognoſcit quid importatur per illam, ſed fidelis aſſentit: infidelis vero non, & loquitur hic Doct. de primo ſimpliciter aſſenſu: quia ego poſſum aſſentire illi adhibendo fidem dictis ſanctorum, ſed non facta reuelatione alicui, primo nemo firmiter poſſet aſſentire. Dicit ergo Doct. quod ſit proportionatus illi veritati per aliud in ratione formæ: quia per iſtum aſſenſum factum in ipſo. Sequitur. Cũ vltra de illo alio quæris, an ſit naturale, vel ſupernaturale. Dico quod ſupernaturale, ſiuè intelligatur de agente, ſiue de forma, id eſt, quòd agens proportionans effectiuè intellectum tali veritati in ratione mobilis eſt ſupernaturale: quia ſola voluntas diuina cauſans cognitionem, & aſſenſum illius veritatis. Et ſimiliter aſſenſus quo aſſentit illi veritati, eſt ſupernaturalis. Sequitur. Cum inſers: ergo ĩtellectus eſt improportionatus ad illud, & per aliud proportionatur, id eſt, quod ſi agens proportionans effectiuè ſit ſupernaturale: ergo intellectus erit improportionatus illi: & per cõſequens proportionatur per aliquid aliud: puta per aliud agens. Et tunc quæro de illo, vt prius: & ſic fiet proceſſus in infinitum. Similiter ſi forma, ſiue aſſenſus eſt ſupernaturalis: ergo intellectus poſſibilis erit ſibi improportionatus: & tunc fiet proportionatus per aliquid aliud: & ſic in infinitum. Dicit Docto. quod intellectus poſſibilis ex ſe eſt in potentia obedientiali ad agens ſupernaturale: & ita ſufficienter proportionatus illi ad hoc, vt ab ipſo moueatur, id eſt, quòd quæcunque potentia receptiua eſt in potentia obedientiali, ad primum agens, reſpectu cuiuſcunque receptibilis in eo. Et quia intellectus poſſibilis eſt in potentia receptiua cuiuſcunque cognitionis, & cuiuſcunque aſſenſus: ideo cum ſit in potentia obedientiali ad primum agens, poterit immediatè moueri ab illo reſpectu cuiuſcunq; cognitionis, & cuiuſcũq; aſſenſus. Sequitur. Similiter ex ſe eſt capax illius aſſenſus cauſati à tali agente etiã naturaliter capax. Hoc

Reuelare aliquid eſt cauſare notitiam illius.

dicit quia intellectus possibilis: & si sit in potẽtia obedientiali ad primum agens: non tamen est in potẽtia obedientiali respectu eorum: quorum nõ est capax: sed tantum respectu eorum: quorum est capax. Et quia est capax talis assensus, & naturaliter capax (id est, quòd habet naturalem inclinationem ad recipiẽdum illud:) ideo respectu talis assensus est merè in potentia obedientiali ad primum agens. Et sic non requiritur aliquid aliud medium proportionans intellectum possibilem tali agenti. Sequitur. statur igitur in secundo non in primo. Quia veritas ista reuelata non est sufficienter inclinatiua intellectus ad assentiendum sibi: & ita est in proportionabile agens, & passiuum sibi improportionabile; id est, quòd veritas illa supernaturaliter causata: non potest sufficienter mouere intellectum possibilem, causando in eo assensum, quo formaliter assentiat illi veritati. Sed agens supernaturale est sufficienter inclinatiuum intellectus ad istam veritatem: quia solum agens supernaturale potest immediatè causare assensum, quo intellectus formaliter proportionatur tali veritati: ita quòd non oportet intellectum per aliud proportionari tali agenti: cum sit in perfecta potentia obedientiali ad illud. Nec oportet proportionari per aliud formæ, id est assensui ab ipso impressæ, vel impresso: quia agens supernaturale est sufficiens ad immediatè causandum talem assensum. Sequitur: sicut oportet ipsum supple intellectum possibilem proportionari tali obiecto: puta huic veritati Deus est trinus, & vnus: per aliud, duplici modo prædicto, id est per aliud in ratione agentis: & per aliud in ratione formæ, vt supra expositum est.

Intellectus possibilis est in potentia obedientiali ad primũ agens, respectu eorum tãtum, quorum est capax.

¶ Quæstionem secundam non exponimus, quia nimis est facilis.

Quæstio Tertia.

Vtrum Theologia sit de Deo sub aliqua ratione speciali.
Alexander Alensis 1. par. Sum q 1. membro 3.
Scotus 1. sent quæst 1. Laterali ipsius Prologi.
D Thomas 1. par. Sum. quæst. 1 Artic. 7.
Ricardus 1. sent. quæst. 6. Prologi.
Durandus 1. sent. quæst. 5. Prologi.
Ioannis Bacconitatus, 1. sent. quæst 3. Prologi.



IRCA tertiam quæstionem quæruntur tria. Primo, an Theologia sit de Deo, tanquam de subiecto, supple adæquato: de quo demonstrentur veritates Theologicæ. Secundo, an sit de Deo sub aliqua ratione speciali: puta, vt sit de Deo, tanquam glorificatore, vel tanquam gubernatore. & huiusmodi. Tertio, an scientia Theologica sit de omnibus ex attributione ipsorum ad primum subiectũ.

DE PRIMO DICO. ¶ Hic Docto. primo declarat quid sit aliqua cognitio in se: & est illa, &c. Et sententia literæ est: quòd cognitio in se est illa, quam facit obiectum de se: & hoc dupliciter. Nam quando obiectum est in se præsens, secundum propriam existentiam: cognitio, quæ est ab intellectu, & tali obiecto sic præsente dicitur cognitio intuitiua in se: quia talis est, qualem obiectũ, vt sic præsens natum est facere de se. Quando vero obiectum non est in se præsens: sed relucet in aliqua specie intelligibili causata ab intellectu agente, & phantasmate illius obiecti: vt infra patebit. dist. 3. quæst. 6. Cognitio causata à tali obiecto, vel à specie intelligibili supplente vicem talis obiecti: dicitur cognitio abstractiua in se. Quia talis est, qualem tale obiectum, sic præsens; natum est de se facere. Si verò obiectum non est præsens, nec primo, nec secundo modo: sed tantum habeo cognitionem de illo, ex aliqua reuelatione: talis cognitio dicitur cognitio in nobis: quia est talis, qualis nata est haberi de tali obiecto, nullo modo præsente: nec primo, nec secundo modo: nec contento eminenter, vel virtualiter in alio representatiuo. Quod dico propter essentiam diuinam; quæ nõ tantum est ratio causandi cognitionem cuiuscunque obiecti: vt patebit, infra quæst. pen. prolo. sed etiam est ratio representandi perfectissimè omnia entia in ratione obiecti: vt patebit, infra dist. 2. & dist. 39. & sic intellectus beati cognoscens huiusmodi obiecta in essentia diuina: talis cognitio dicitur in se: quia talis est qualis nata est fieri ab obiecto: vel ab aliquo virtualiter continente ipsum: de quo, infra dist. 3 & dist. 8. & i 2. d. 3.

Cognitio intuitiua & abstractiua quid sit.

Quomodo essentia diuina sit ratio causandi cognitionem, & representãdi.

¶ Secundo Doct. declarat quid sit scientia Theologica in se: & quid in nobis. Nam cognitio Theologica in se, &c. Hic dico duo. Primo, quòd cognitio Theologica, quæ est de obiecto Theologico: aut est intuitiua: & sic dicitur cognitio intuitiua in se, quando est ab obiecto Theologico in se perfectè præsente: vel ab aliquo perfectè supplente vicẽ talis obiecti. Quod dico propter voluntatem diuinam: quæ immediatè (saltem partialiter) & vt causa principalis causat cognitionem intuitiuam obiecti Theologici. Et tunc perfectè supplet vicem talis obiecti: quando causat cognitionem, vt terminatam ad tale obiectum in se perfectè præsens. Secundo dico: quòd quando tale obiectum est præsens intellectui creato per speciem intelligibilem representantẽ ipsum in ratione obiecti cognoscibilis (quæ à solo Deo, vt à causa totali potest immediatè causari: de qua patet à Doct. in 2. dist. 3. q. 10.) cognitio causata ab intellectu creato, & à tali specie intelligibili: vt à duabus causis partialibus, integrantibus vnam totalem: de quibus a Docto. vbi supra dicitur cognitio abstractiua in se talis obiecti Theologici: quia talis est, qualem natum est facere obiectum Theologicum, vt sic præsens in specie intelligibili. ¶ Et nota, quòd differentia est inter cognitionem intuitiuam in se obiecti Theologici, vt comparatur ad intellectum creatum: & vt comparatur ad intellectum diuinum. Nam cognitio primo modo: non causatur immediatè ab illo obiecto: puta à deitate quia, vt sic causaret de necessitate: cuius oppositum patet à Doct. in pluribus locis: sed à voluntate diuina supplente perfectè vicem, &c. vt dixi supra. Cognitio vero secundo modo est immediatè ab essentia diuina, vt essentia (saltem partialiter) vt patet à Doct. infra quæst. pen. dist. 2. dist 39. & alibi. Secundo differunt: quia cognitio primo modo, nullo modo est comprehensiua talis obiecti: cum sit finita, & obiectum infinitum. secundo verò modo est verè comprehensiua, cum sit æque infinita sicut, & obiectum. De qua comprehensione vide Doct. in quoli. quæst. 14. Et multæ aliæ differentiæ possunt assignari. Cognitio vero Theologica in nobis est illa, quam intellectus noster natus est habere de obiecto Theologico: nullo prædictorum modorum præsente, scilicet nec in se, nec in specie intelligibili: sed tantum est per reuelationem. Et sic patet ista distinctio de Theologia in se, & in nobis.

Cognitio Theologica intuitiua.

Cognitio intuitiua Theologica est secunda.

Cognitio Theologica in nobis.

DE SECVNDO dico. quòd ratio primi subiecti, &c. Hic Docto. intendit declarare rationem primi subiecti scientiæ, dicens, quòd ratio eius est continere in se primo virtualiter omnes veritates illius habitus, cuius est. Pro maiori intelligentia præmitto aliqua. Primo, quòd veritates in scientia sunt in duplici genere: quædam sunt notæ ex terminis: vt omnes propositiones per se notæ, & quædam sunt notæ præcisè propter propositiones per se notas. primæ dicuntur contineri in subiecto, non præcisè virtualiter: sed quia subiectum continet essentialiter, & formaliter diffinitionem: ideo hæc est vna immediata: omnis homo est animal rationale:

Caietanus 1 par Sum. q 1. Arti 7. vnam tantum D Thoma dicit q principia continent totã scientiam in suo ordine virtualiter.

nale: & quia diffinitio est causa immediata, & adæquata respectu passionis demonstrandæ. hæc erit mediata, animal rationale est risibile. Et sic, vt subiectum comparatur ad diffinitionem continet hanc mediatam formaliter, & essentialiter: vt verò comparatur ad passionem continet illam virtualiter: qa ratio formalis subiecti est causa immediata & præcisa illius: & vt sic: potest etiam dici virtualiter continere istam: animal rationale est risibile. Secundæ sunt conclusiones demonstratæ, quæ virtualiter, & immediatè continentur a præmissis per se notis: quia ex illis immediatè inferuntur: remotè verò virtualiter cōtinentur in subiecto demonstrationis. Secundo præmitto, quòd veritas in scientia non accipitur pro notitia propositionis, nec pro ipsa ꝓpositione: sed præcisè pro habitudine prędicati ad subiectum, siue pro conformitate prædicati ad subiectum. vt infra patebit. distin. 3. quæst. 4. & si talis habitudo est euidens ex terminis erit veritas per se nota: si verò est tantum euidens per alias propositiones per se euidentes, erit veritas nota ex alio cuiusmodi est veritas omnis cōclusionis demonstratæ. Dicitur ergo subiectum virtualiter continere huiusmodi veritates: quia includit essentialiter causam præcisam, & adæquatam passionis demonstrabilis: & sic quasi remotè continet virtualiter habitudinem euidentem huius: animal rationale est risibile: imò subiectum propriè virtualiter continet, & non rationale: quia rationale propriè est ratio formalis continendi: & ideo se habet vt quo: subiectum verò, vt quod: & quia euidentia illius immediatè continet immediatè euidentiā conclusionis: sequitur quòd subiectum remotè continet virtualiter euidentiam, siue euidētem habitudinem prædicati ad subiectum ipsius conclusionis. Et sic patet quomodo subiectum virtualiter continet omnē veritatem illius habitus cuius est. Tertio præmitto, quòd cū dicimus, quòd veritates scientificæ demonstrantur de subiecto scientiæ, non intelligitur, quòd demonstretur ipsa conclusio: quia illa non prædicatur de subiecto: nec præcise intelligitur, quòd demōstretur passio de subiecto, sed demonstratur propriè inhærentia, siue habitudo passionis ad subiectum: nō quòd talis habitudo, siue inhærentia in se demōstretur de subiecto, sed demonstratur, quòd passio dicit necessariam habitudinem, siue inhęrentiam ad subiectum propter diffinitionem subiecti: quæ est præcisè causa talis habitudinis necessariæ, ita quòd posito omni alio, & sola diffinitione subiecti circunscripta, nulla esset habitudo necessaria passionis ad subiectū: sed posita illa, & omni alio circunscripto: quod non est de formali ratione illius, esset præcisa causa talis habitudinis necessariæ. Quarto pręmitto: quòd habitus sciētiæ potest dupliciter intelligi, vno modo pro notitia conclusionis demonstratæ, alio modo pro illa habitudine necessaria passionis ad subiectum. secundo modo subiectum est præcisa, & adæquata causa illius habitus, siue habitudinis necessariæ, qua remota esset impossibilis talis habitudo necessaria, nisi dicatur, quòd intellectus diuinus sit causa: quia omnes termini sunt præcise suo modo producti ab actu intellectus diuini: vt infra patebit. dist. 3. quęst. 4. & dist. 36. 43. & sic quasi remotè continet illam conformitatem, & habitudinem; si tamen subiectum esset circunscriptum, talis habitudo nullo modo posset haberi, & stante ratione subiecti, & omni alio remoto, statim posset haberi. De habitu vero primo modo, scilicet de notitia conclusionis: certum est, ꝙ illa possit causari à voluntate diuina: sic tamen intelligendo, ꝙ non posset illam immediatè causare in aliquo intellectu, vt sibi euidentem propter aliud, nisi saltem prius natura causaret in illo intellectu notitiā propositionis immediatæ, propter quam est euidens illi intellectui. Aliud est enim causare notitiam conclusionis absolute: & aliud est ipsam causare, vt euidentem: euidentia enim notitiæ est simpliciter propter euidentiam principiorum: licet ergo posset illā absolutè causare sine principijs: non tamen posset illam causare, vt euidentem sine eis. Et ideo posita voluntate diuina: & circunscripta omni ratione principiorum, & notitia eorū: non posset causari in intellectu nostro notitia euidens, vt euidens à sola volūtate diuina: sed per impossibile ipsa circunscripta, & posita sola ratione principiorū, & notitia eorū immediatè notitia conclusionis, vt euidens posset causari: loquendo semper de euidētia propter aliud, & de euidentia per discursum syllogisticū, quæ est, præcisè à tali subiecto, & talibus principijs: quod dico ꝓpter intellectum diuinum, qui cognoscit hanc euidentissimè, scilicet homo est risibilis: sed nullo modo est causata, nec est sibi euidēs per discursum syllogisticum: vt infra patet. q. pen. quæ est an Theologia sit sciētia: fit enim immediatè sibi euidens ab essentia diuina: non enim est sibi euidens propter euidentiā alicuius principij: quæ oīa bene nota. Ex his ergo patet quomodo subiectum dr̄ continere prędicatum, s. passionem: & per cōsequens propositionē immediatā, quę constat ex diffinitione, & passione: & per illā mediatam. Similiter patet quomodo dr̄ primo, i. adæquatè continere, vt effectum adæquatum, vt causa adęquata, & huiusmodi, & quo ad notitiā conclusionis euidentem: & quo ad habitudinē necessariā. ¶Ibi. Cōtra istud arguitur dupliciter. Hic Doct. adducit duas instantias: quibus intendit ꝓbare, ꝙ subiectum sciētiæ non contineat virtualiter oēs veritates. Prima stat in hoc: quia cōe non continet virtualiter veritates inferiorū: patet, quia cōtinere virtualiter dicit perfectionem in cōtinente: & si cōtinet æquiuocè dicit simpliciter maiorē perfectionem contento: sed subiectum sciētiæ: puta Physicę est cōe ad omnia cōtenta in illa scientia. probat per simile: sicut se habet obiectum potentiæ ad potentiā sic se habet obiectū scientiæ ad scientiā: sed obiectū potentię est cōe ad omnia per se perceptibilia à tali potentia: ergo & subiectū scientię erit cōmune ad oīa considerata in tali sciētia. ¶Secundo arguitur: quia in scientijs assignatur cōiter pro subiecto primo aliquod cōe, & per cōsequens tale cōe non poterit virtualiter continere passiones inferiorum: sicut nec ipsa inferiora. ¶Ibi. R̄ndeo ꝙ proportio obiecti ad potentiā est proportio motiui ad mobile, siue actiui ad passiuū: si enim obiectū cōparatur ad actū est ibi proportio causæ ad effectū: vt verò ꝓducit saltē partialiter actum illū in potentia: est tunc proportio motiui ad mobile: dr̄ enim obiectū mouere potentiā pro quāto producit aliquid in potētia, & potentia dr̄ moueri ab obiecto pro quāto aliquid recipit ab illo: & qn̄ aliquod agēs agit in aliqd̄ passū: quodlibet eiusdē rationis potest agere in tale passū: & similr̄ qn̄ aliquod passum potest pati ab aliquo, quodlibet eiusdē rōnis pōt pati ab illo: & etiā pati à quolibet eiusdē rōnis cū illo: exemplū si aliquod visibile potest agere in aliquā potentiā visiuā, quodlibet visibile eiusdem rationis potest similiter agere: & similiter si aliqua potētia nata est pati ab aliquo visibili, quælibet eiusdē rationis nata est pati ab illo visibili, & à quolibet eiusdem rationis cum illo visibili: & sic sequitur quòd prima extrema proportionis actiui ad passiuum sunt communia ad omnia per se extrema illius proportionis: & hic ꝓpositio prolixius est exposita. in 2. distin. 9. vbi adduxi multas instantias pro maiori declaratione proportionis. vide ibi. In proposito. obiectum ad habitum præcisè se habet vt causa ad effectum. ideo non sequitur quòd si causa cōis potest causare aliquē effectum: ꝙ etiā causa particularis possit illū causare: & accipit habitū non tan-

Scotus verò tenet quòd tota scientia continetur in suo subiecto.

Arguit Caietanus contra Scotum, si scientia continetur in subiecto primo virtualiter, sequeretur ꝙ tot essent sciētiæ quot sunt species mundi, probat consequentiam, quia non est possibile, quòd vna species contineat virtualiter passiones alterius speciei.

Secundo arguit, sicut habet obiectum potentia ad potentiam, sic subiectū scientia ad scientiam, sed sic est quod obiectum potentiæ non cōtinet virtualiter omnia eius obiecta, vt color est obiectum visus, hac albedo non continetur virtualiter in colore, bene continetur sub colore, sic & obiectū sciētiæ erit qd̄dam cōmune ad omnia considerata in sciētia, sed non continetur virtualiter.

D. Thomas non est contrarius Scoto, licet Caietanus contrarium oppositum tenent.

Pro resolutione huius notandum est, quod subiectum primo, & independenter cōtinet sciētiā virtualiter, dependenter verò & in suo ordine principia continent totam scientiam virtualiter, ideo D. Thomas bene dicit & Scotus.

Ad rationē Caietani, ad primam respondeo, & nego consequētiam, & ratio est, quia non vnaquaque species facit scientiam, nam multa species possunt contineri sub eodē subiecto vnius sciētiæ, datur, quod corpus mobile sit subiectum in philosophia naturali, nonne sub corpore continen-

tur multa species virtualiter, ideo non valet consequentia, sicut de alijs scientijs apparebit.

tantum pro notitia conclusionis demonstratæ: sed etiam pro illa habitudine necessaria passionis ad subiectum: non enim sequitur quòd si homo in communi mediante sua differentia specifica potest adæquatè causare passionem, & inhærentiam illius ad subiectum, quòd Ioan. possit illam causare: nec similiter sequitur quòd si homo potest causare euidentem notitiam illius conclusionis, quòd Ioan. possit: patet vt supra, quia circūscripto omni alio ab homine: stante ratione formali illius hominis potest causare euidentiam huius: homo est risibilis: & posito omni alio, & ipso circunscripto non potest euidenter sciri, vt supra exposui. Et ideo non valet, inferiora possunt causare notitiam superiorum, ergo habitum scientificum: non sequitur, quia licet possint causare notitiam incomplexam superiorum: non tamē possunt immediatè causare notitiam complexam, nec euidentem ex terminis nec euidentem ex præmissis: patet de euidentibus ex terminis: quia talis euidētia dependet præcisè à rationibus terminorum. vt infra patet. dist. 2. q. 2. & dist. 3. q. 4. licet ergo notitia terminorum propositionis immediate possit causari ab aliquo inferiori: tamen non potest immediatè causari, vt euidens, cum talis euidētia sit ab illis terminis, qui habent necessariam habitudinem adinuicē. Hoc idē dico de euidentia cōclusionis: positis enim terminis propositionis per se notæ præsentibus alicui intellectui, & circunscripto omni alio: includerent euidentem habitudinem, & euidentem notitiam illius propositionis, sed posito omni alio: & ipsis circūscriptis non esset intellectui creato propositio euidens. Et similiter dicendum est de euidentia conclusionis. Et ex his patet quomodo Doct. tantum loquitur de subiecto scientiæ respectu passionū: quas vt causa præcisa, & adæquata continet: & sic commune non continet passiones inferiorum, nec primo, nec per se: nec inferiora continent passiones superiorum primo: licet contineant per se. ¶ Ad secundum patet: quia subiectum, quod virtualiter continet, &c. comparatur tantum ad passiones conuertibiles cum illo: quas adæquatè cōtinet. Et licet ponatur aliquod subiectum commune: puta in Physica abstractum à pluribus subiectis: illud tamen non ponitur continere passiones subiectorum inferiorum: sed præcisè passiones conuertibiles cum illo: vnde quot species continentur sub illo, tot scientiæ, specificæ possunt haberi: quia quælibet virtualiter continet proprias passiones verè demonstrabiles per diffinitionem illarum specierū. Sicut ergo ab istis subiectis particularibus habentibus vnitatem specificam potest abstrahi vnum subiectum commune, communitate generica: ita ab illis scientijs specificis potest abstrahi vna scientia communis, communitate generis: & sic patet ista litera, quam bene pondera. ¶ Et quia multi arguunt contra positionem Doct. vt clarius intelligatur, pono aliquas conclusiones Doct. Quarum prima. Subiectum scientiæ, virtualiter cōtinet prædicatum: quod est supple passio demonstrabilis. ¶ Secunda, secundum aliquos ad mentem Scot. Notitia subiecti continet notitiam prædicati, siuè passionis: & per consequens continet etiam notitiam propositionis immediatè: & notitia propositionis immediatè continet notitiam conclusionis. ¶ Tertia conclusio. Deus sub ratione deitatis est subiectum Theologiæ necessariorum: tam Theologiæ in se, quàm in intellectu beato. Et hoc subiectum (vt primo notum) continet virtualiter veritates Theologicas necessarias. Ad præsens hæ conclusiones sufficiant. Et vide Scot. in quæst. 3. Prologi.

Ad secundam rationem nego maiorē propositionem, non est par ratio de obiecto potentiæ, & scientiæ, quoniā obiectum potentiæ comparatur ad potentiam tanquā motiuum ad mobile, obiectum autem scientiæ tanquam causa ad effectū.

Gregor. de Ari. contra Doct. de continētia virtuali.

CONTRA tamen primam conclusionem arguunt multi & maximè Greg. de Arimi. in Prolo. quæst. 4. vbi vult, quòd si subiectum continet virtualiter passionem: quòd secundum dicta Scot. sit causa effectiua illius passionis: & per consequens ipsa passio sit alia res à subiecto. Et quòd sic intelligit Scot. scilicet quòd virtualiter continere: puta, a, est effectiuè causare illud. Dicit Gregor. sic. Item Scot. manu propria postquam exposuerat quid est primo continere virtualiter: magis hoc ipsum declarans addidit in margine. Idem inquit est, a, vt habitualiter cognitum continere, b, quod est speciem, a, in memoria posse gignere speciem, b, in intelligentia. Patet ergo, quòd loquitur in hac materia de continentia virtuali causæ effectiuæ, & sic passio erit simpliciter alia res à subiecto: quod est impossibile, scilicet, quòd subiectum virtualiter contineat huiusmodi passionem realiter distinctam. Et probat.

Digne Lychetus impugnat Gregorium Ariminensem.

Expositio.

SED ANTEQVAM respondeā argumentis istius. Ex pono primo, quid intelligat Scot. ¶ Dico primo, quòd si loquamur de propria passione: quæ est talis aptitudo fundata in tali natura. puta risibilitas in homine: quòd illa realiter non distinguitur ab ipsa natura. Et de tali Docto. propriè loquitur. ¶ Et quum dicit Gregor. quòd Docto. dicit in illa quæst. quòd subiectum virtualiter continet huiusmodi passionem. Hoc expresè non dicit: quia dicit Scot. quòd subiectum virtualiter continet prædicatum: quod referri debet secundum aliquos Parisienses: quòd virtualiter continet notitiam prædicati simplicem, & etiam virtualiter continet notitiam diffinitionis simplicem, scilicet ex hoc, quòd continet essentialiter diffinitionem: quæ est ratio formalis causandi notitiam distinctam subiecti: quæ notitia distincta est de subiecto secundum omnes partes essentiales illius: ac per consequens continet virtualiter notitiam propositionis immediatè constitutam ex diffinitione, & proprietate. ideo Docto. parum. infra addit. Obiectum autem siuè subiectum, quòd idem est: se habet ad habitum, sicut causa ad effectum. Et etiam patet hoc ex litera Doct. in margine, quam adducis: quia species intelligibilis obiecti in memoria causat speciem intelligibilem passionis in intelligentia, siue in ipso intellectu. ergo loquitur Docto. quòd subiectum continet notitiam prædicati virtualiter. Si modo vis inferre, quòd virtualiter contineat ipsum prædicatum effectiuè. Hoc expresè non habetur ibi. Posito tamen quòd Scot. hoc dicat, quòd subiectum continet virtualiter, & effectiuè propriam passionem. Dico primo, quòd hoc verum est de illo subiecto, quod respicit passionem realiter distinctam ab ipso: sed huiusmodi aptitudines non distinguuntur realiter à naturis earum: quæ tamen sunt propriæ passiones. Et quòd sic Doct. intelligat patet in illa quæst. vbi expressè dicit: quòd si proprietates diuinæ: vt puta bonitas, vel sapientia realiter differrent ab essentia: ipsa essentia realiter esset causa earum. ergo sicut differunt ratione: ita essentia de sua ratione habet rationem incausati. Ille autem proprietates: licet per identitatem cūm essentia sint incausatæ: non tamen secundum suam rationem formalem primo includunt incausationem sui. hæc ille. Et sic patet, quòd quando Scot. loquitur de causa propriè effectiua passionis: loquitur, quando illa passio realiter distinguitur ab illo subiecto: cuiusmodi sunt multæ qualitates absolutè: quas Docto. in multis locis nominat proprietates: vt caliditas in tanto gradu est proprietas ignis, causata immediatè à substātia ignis, & realiter distincta: vt patet à Scot. si bene recolo. in 4. distinct. 12. Et huiusmodi passiones non sunt propriè demonstrabiles de subiecto, sed bene illę aptitudines, quæ sunt idem realiter cum illo. ¶ Si tamen Gregor. vult quòd omnino Doct. dicat, quòd subiectum continet uirtualiter effectiuè ipsam passionem:

Solutio argumentorū Gregor. contra Scot.

Quomodo subiectū sit causa effectiua passionis, vide Scotum in 4. di. stin 3. q. 3. & 9. Meta. quæst. 14.

nem: potest concedi, quòd eo modo, quo passio potest habere esse a subiecto: eo modo causatur ab illo. Sed quia realiter nõ potest distingui a subiecto: ideo non potest causari ab illo realiter: quia uero ipsa distinguitur formaliter a subiecto, subiectũ habet simpliciter rationem in causati, secundùm suam rationẽ formalem, & quiditatiuam, & passio habet rationẽ causati secundùm suam rationem formalem: sed nõ secundùm suam entitatem realem, cum sit eadem res realiter cum subiecto. Et hæc est intentio Doc. ut patet supra, ubi dixi de proprietatibus diuinis.

Obiectio Responsio.

¶ Si dicatur, quòd causa effectiua producit aliud inquantũ aliud ¶ Dico primo, quod illud intelligitur de causa factiua quæ producit aliud in materiam extrinsecam: non de causa actiua cuiusmodi est subiectum: quia pròducit passionem in subiecto. & hæc expositio patet a Doc. in secundo d. 25. Secundo dico, quòd producere aliud inquãtum aliud: aut reduplicat aliã, & aliam rationem, & sic concedo. Si uero reduplicat aliam & aliam rem, negatur vniuersaliter. Primo modo sensus est: quòd causa producit effectũ à se formaliter distinctũ: ita quòd ista alietas accipiatur præcisè secundùm rationem formalem; sic quòd alia sit formalitas in subiecto: & alia in passione. Secundo modo sensus est: quòd causa producat aliam rem realiter distinctam, isto modo negatur uniuersaliter secundùm aliquos: ut patet in primo. d. 3. q. 7. & si semper producit aliud hoc nõ erit uniuersaliter nisi ubi agens, & patiens sunt distincta subiecto. Hæc expositio patet a Sco.

Causa effectiua est duplex Physicalis qua producit effectum, realiter distinctũ & metaphisicalis. Quomodo potentia a ima pullulãt ab anima.

Dico tertio, quòd duplex est causa effectiua: quædam est physicalis, quæ agit per motum, uel mutationem: & talis producit effectum realiter distinctum: quædam est metaphysicalis quæ abstrahit à motu, & mutatione: & talis non est necesse quòd habeat effectum realiter distinctum: cuius non esse aliquando præcesserit. Quarto dico, vt aliqui volunt intelligere: quòd subiectum dicitur causa effectiua passionis: accipiendo effectiuam pro pullulatiua. Et illud quod pullulat ab alio: non est necesse realiter distingui ab illo: ut dicunt ipsi. Hoc idem diceret Sco. quia ipse uult in secundo. d. 16. quòd potentiæ animæ pullulant ab ipsa anima: & tamen sunt idẽ realiter cum ipsa. ¶ Et ex his patet quomodo Gre. in hac parte non habet mentem Doc. Et sic argumenta sua non sunt ad propositum. Posito tamen (licet non ad mentem Sco.) quòd ipsa passio sit alia res a subiecto, & effectiuè causata ab illo: argumenta sua cõtra hanc positionem nihil concludunt.

Primum argumentum. Grego.

¶ Arguit enim primo sic: accipiendo lineam rectam, quę est diuisibilis in duo media: illa diuisibilitas est propria passio lineæ rectæ. Tunc sic. Vel est aliqua passio actu existẽs in ipsa linea: qua ipsa linea formaliter est diuisibilis: quę dicitur diuisibilitas: ita quòd habeat illam diuisibilitatem actu: vel quòd tantum habeat potẽtia. Non primo: quia tunc Deus posset facere lineam sine diuisibilitate. Non secundo: quia quando linea diuideretur causaret diuisionem in seipsa: quod est absurdũ.

Responsio. Diuisibilitas lineæ est negatio unionis partium

¶ Certè hæc ratio nullius est uigoris. Primo quia ipsa diuisibilitas nõ est aliqua res positiua: sed est tantum negatio unionis partium. Patet enim quòd quando linea actu diuiditur quòd nihil nouum aduenit. Posito etiam, quòd sit alia res. Dico, quòd est alia res respectiua tantum. Cum dicis ergo Deus potest facere lineam sine ipsa. Negatur consequentia: quia non posset facere aliquod subiectum actu existere sine relatione: quæ de necessitate naturæ consurgit. Sicut non potest facere duo alba sine similitudine: & tamen similitudo est realiter distincta ab illis. Sic dico, quòd stante aliqua linea recta: de necessitatę consurgit ista aptitudo ad diuidi. Secundùm etiam non sequitur. Si linea est diuisibilis in potentia ergo cãt diuisionẽ actu in se? Non enim sequitur quòd si aliqua natura causat de necessitatę naturæ in se aliquam aptitudinẽ ad aliquem actum: quòd etiam in se causet actum. hoc enim non est uniuersaliter uerum.

Pulcherima reflexio argumẽti Gregory.

Nam materia prima causat in se istam aptitudinem: quod est esse informabile a forma ergo actu informat seipsã? Et similiter natura intellectualis causat in se, in eodẽ instanti, quo est, aptitudinem ad beatificari, ergo causat in se actum beatificum? Sic in proposito, linea causat in se hanc possibilitatem qua posset diuidi. ergo in se causat actualem diuisionem?

Secundũ argumentum.

¶ Secundo arguit ad idem: aut talis diuisio recipitur in linea antequam sit diuisa: aut post: aut simul. Dico quòd ipsa diuisibilitas, quæ est passio lineæ est primo passio quantitatis continuæ: ita quòd quantitas continua est primo, & per se diuisibilis. Et data quacunque quantitate: illa est per se diuisibilis & non primo. Detur ergo quantitas. b. Dico quòd esse diuisibile competit illi per se. Cum quæritur tunc. Diuisio actualis aut est in ipsa linea ante diuisionem: aut post: aut simul?

Responsio.

¶ Respondeo quòd hoc, est nihil dicere: quia talis separatio partis a parte nihil est in se: ideo non oportet quęrere in quo recipitur.

Responsio.

Dico secundo quòd esse diuisum ab alio dicit quendam respectum; ita quòd sunt duo respectus fundati in duabus partibus: ita quòd unus fundatur in parte. a. & terminantur ad partem. b. & econtra. & sic ratio nihil concludit.

Tertium argumentum.

¶ Item arguit: quia esse annihilabile est passio cõmunis omni creaturæ, ergo si passio est alia res a subiecto: potest Deus facere creaturam absque eo quòd si annihilabilis.

Responsio.

¶ Dico quòd quando Doc. loquitur de passione, quę est alia res a subiecto: loquitur de illa, quæ est res cuiusmodi est uisibilitas, annihilabilitas enim nihil est: patet: quia talis relatio terminatur ad nihil. Et huiusmodi relatio quæ terminatur ad nihil est nihil. vt patet a Doc. in secundo. d. ult. & d. 7. Dico secundo quod si accipiatur pro aptitudine ad annihilari; quòd nõ sequitur: quòd si talis aptitudo sit realiter distincta: quòd possit facere ipsam rẽ sine aptitudine tali: quia & si posset facere absolutum sine alio absoluto: a quo realiter distinguitur: non sequitur quòd possit ipsum facere sine omni respectu a quo realiter distinguitur: ut supra patuit.

Quartũ argumentum.

¶ Item arguit sic. Nulla creatura continet primo aliquam rem uirtualiter, ergo nec subiectum passionem, antecedens patet: quia causa secunda non potest producere aliquam rem quin & illa causetur etiam a Deo saltem partialiter.

Responsio.

¶ Dico quòd hoc nihil est. Non enim Sco diceret quod sic continet primo: quòd prima causa non concurrat: sed eo modo quo aliqua causa secunda potest continere aliquid: non excludendo causas superiores. Sic similiter subiectum continet passionem.

Obiectio.

¶ Si hic dicatur. Si subiectum continet passionem effectiuè. ergo Deus posset facere passionem sine subiecto, patet: quia potest supplere causalitatem cuiuscunque causæ secundæ: hoc esset fortius argumentum quàm argumentum Greg.

Responsio. Subiectũ respectu passionis hẽt duplicem rationem.

¶ Dico quòd subiectum respectu passionis habet duplicem rationem. Vnam, quòd est causa effectiua illius nisi impediatur, & præueniatur à prima causa. Aliã: quia est de necessitate receptiuũ passionis: & passio habet necessariam habitudinem ad subiectum: tanquam ad receptiuum: sicut, & posito, quòd album possit causare similitudinem: licet Deus posset supplere hãc causalitatem: tamen similitudo non posset causari, nisi reciperetur in albo: cum habeat necessariam habitudinem ad illud: & hoc patet simpliciter a Doc. in 4. d. 11. Et sic patet ex his: quòd etiã posito, quòd ipsa passio sit alia res a subiecto (non tamen ad mentem Sco. nec secundùm ueritatẽ) tamen argumenta istius minimè concludunt: essent enim alia argumẽta multo efficaciora.

Vltimum.

Vltimo arguit Greg. quia sphericitas est passio de cœlo, & astris demonstrabilis, secundo cœli. t. c. 22. & 48. & tamen cœlum non est causa effectiua

Responsio.

ctiua suæ ſpericitatis cum illa ſit eterna: & res eternę ſecundùm Ariſt. non habent cauſam agentē. ¶ Reſpondetur primo: quòd ſubiectum non eſt propriè cauſa ut dixi ſupra. Secundo, quòd etiam ſi ponatur propria cauſa: non ſequitur, quòd ęternum non habeat propriam cauſam effectiuam: ut patet a Sco. in ſecundo. d. 1. q. 3. & in primo d. 8. q. ulti. etiam ad mē tem Ariſto. Verum eſt, quòd cauſa effectiua eſt in duplici genere. Quędam, eſt quę producit aliud per motum, vel per mutationem: & talis non eſt alicuius ęterni: quia eſſe talis producti, de neceſſitate pręceſſit nō eſſe illius duratione: ut patet à Sco. in ſecundo. Alia eſt quę producit aliud, non per motum, vel per mutationem: & tale productum poteſt eſſe ęternum: ut ſingulariter probat Sco. in primo diſt. 8. q. ult. & in ſecū do d. 1. q. 3. & alibi.

Cauſa effectiua eſt in duplici genere.

Alfon. Tol. in plo. q. 6.

SECVNDO principaliter arguit Alf. Tol. in prolo. q. 6. probando, quòd ſubiectum non continet virtualiter prædicatū: ſiue propriam paſſionem: ſic: quia quandoque prędicatum eſt perfectius ſubiecto: ſicut patet quando demonſtratur, quod forma ſubſtā tialis poteſt informare materiam: & imperfectius nō continet uirtualiter perfectius. hæc ille. ¶ Sed iudicio meo in hac parte nō hēt mentē Doc. Mens enim Sco. eſt quòd propria paſſio demonſtrabilis de ſubiecto contineatur uirtualiter in illo: & ſic patet quod propria paſſio non eſt forma ipſius materiæ. Et cum dicit, quòd demonſtratur formam ſubſtantialem poſſe informare materiam. Dico, quòd hæc eſt propria paſſio materiæ: quòd ſit informabilis mediatè vel immediatè, forma ſubſtantiali. Et dico mediatè propter pluralitatem formarum, quæ poſſunt eſſe in eodem: vt patet à Sco. in quarto. d. 12. Iſta aptitudo quòd eſt eſſe informabile: eſt propria paſſio materiæ, & demō ſtrabilis de ipſa, & non forma ſubſtantialis: ut patet intuenti. Sicut etiam dicimus quòd eſſe beatificabile obiecto beatifico, eſt paſſio creaturæ rationalis, ergo obiectum beatificum eſt paſſio illius? non ualet. Similiter eſſe beatificabile beatitudine formali, eſt paſſio ipſius, ergo beatitudo illa: puta fruitio: eſt paſſio propriè ſumpta demonſtrabilis de ſubiecto: patet hoc eſſe falſum: quia quando demonſtratur paſſio de ſubiecto, demonſtratur neceſſitas inhærentiæ unius ad aliud: cum demonſtratio propriè ſumpta, & à priori ſit de neceſſarijs, ſaltem de complexis: patet à Sco. in prolo. Sic eſt in propoſito de materia. Hoc idem dico de forma. Nam forma ſubſtantialis eſt apta nata informare materiam: & hæc eſt paſſio demonſtrabilis de illa, ergo materia eſt paſſio ipſius formæ: patet eſſe falſum: & ſic nihil contra Doc. ¶ Multi etiam alij contra primā concluſionem arguūt: vt Gul. ocham. in prologo, & multi alij poſteriores: quorum argumenta ex dictis ſupra facillimè ſoluuntur: quia parū, vel minimè diſcrepant ab argumentis Grego. & Alfon.

Reſponſio.

In eodē poteſt eſſe formarum pluralitas.

Gulie. Ochā in plo. q. 9.

CONTRA ſecundam concluſionem arguit Greg. ubi ſupra probando, quòd notitia ſubiecti nō contineat uirtualiter notitiam paſſionis: & ſic deinceps ut dixi in concluſionem ſupra. ¶ Et primo arguit ſic. Omnis notitia primo continens uirtualiter aliam notitiam, continet primo virtualiter omnem aliam notitiam: ſine qua cauſaliter illa haberi non poteſt: ſed notitia ſubiecti non ſic continet notitiā paſſionis: patet de multis: quia eſſe informabile, eſt paſſio materiæ: eſſe beatificabile paſſio rationalis creaturæ: eſſe riſibile paſſio hominis: & ſic de alijs. Iſtę sūt paſſiones connotatiuæ: quia cōnotant res diſtinctas à ſubiecto: ut eſſe informabile connotat formā diſtinctam à materia: eſſe beatificabile connotat beatitudinem, ut rem diſtinctam à rationali creatura: eſſe riſibile connotat actum ridendi: & ſic de alijs. Conſtat autem quod notitia materiæ non continet notitiam formæ primo uirtualiter: cuius tamen noticia cauſaliter præexigitur ad notitiam illius paſſionis. Similiter, nec notitia creaturæ rationalis primò uirtualiter continet notitiam beatitudinis: nec notitia hominis actum ridendi. Et hæc omnia probantur: quia nulla notitia unius rei cōtinet primò uirtualiter notitiam alterius: quia aut intuitiua cōtinet intuitiuam: & hoc non: quia per notitiam intuitiuam vnius rei non poteſt haberi intuitiua alterius rei. Tum quia multomagis huiuſmodi notitia poteſt cauſari ab ipſamet re, cuius eſt intuitiua: & per conſequens non primo uirtualiter continetur à notitia intuitiua alterius. Aut notitia abſtractiua unius continet notitiam intuitiuā alterius: & hoc non ut patet. Tū quia abſtractiua non poteſt eſſe prima: nec per conſequens primo continere. Tum quia multominus per abſtractiuā unius rei poteſt haberi intuitiua alterius: quàm per intuitiuā, & ſecundùm non eſt poſſibile: ut probatum eſt, ergo. Aut intuitiua unius continet abſtractiuam alterius: & hoc non: quia uel abſtractiuam communem confuſam: & hoc nō: quia talis etiam ab alio poterit cauſari uel propriam, & diſtinctam: & hoc non: quia nulla talis poteſt haberi niſi præhabita intuitiua eiuſdē rei. Aut. 4 abſtractiua unius continet abſtractiuam alterius: & hoc non propter cauſas iam dictas, hoc eſt eorum Achiles contra Sco.

Primum argumentum.

RESPONDETVR Sed antequam reſpondeam expono concluſionem Doc. Concluſio enim noſtra ſecunda poteſt triplicem habere ſenſuum. Primum quòd notitia habitualis unius, continet notitiā habitualem alterius. Et hic ſenſus eſt uerus: & hoc patet à Sco. ubi ſupra. Et per illud quod ſcripſit in margine manu propria ſic expono concluſionem iſtam. ¶ Subiectum enim propriè paſſionis, ex quo continet eſſentialiter diffinitionem poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem ſui, repreſentantem ſe, & omnia ſuperiora: vel poteſt cauſare aliam, & aliā ſpeciem reſpectū alterius, & alteri⁹ ſuperioris: vt ſatis patet à Doc. in primo. d. 3. q. 1. Similiter dico, quòd reſpectu propriè paſſionis, habet unam & eadem ſpeciem intelligibilem repræſentantem ipſam ſub ratione obiecti intelligibilis: vel aliam & aliam cauſatas tamen ab ipſo. ¶ Secundo. ſuppono, quòd notitia habitualis nihil aliud eſt niſi obiectum in ſe, uel in ſpecie intelligibili perfectè præſens intellectui: ita quòd obiectū in ſe perfectè præſens intellectui, & in ſua exiſtentia dicitur notum habitualiter: quia ſtatim intellectus cum illo obiecto, ut duæ cauſæ partiales, poſſunt cauſare cognitionem intuitiuam: & quando illud obiectum in ſe præſens continet plura alia uirtualiter, & perfectè. illa alia contenta, per præſentiam obiecti dicuntur nota habitualiter: quia ipſum obiectum partialiter poteſt cauſare notitiam intuitiuam illorum, ſi nata ſint cognoſci intuitiuè. Similiter, quando obiectū non eſt pręſens in ſe intellectui: ſed in ſpecie intelligibili repreſentante ipſum, dicitur notum habitualiter notitia abſtractiua. Et ſimiliter contenta in illo eſſentialiter, uel uirtualiter perfectè, ſunt nota habitualiter noti[illegible]a abſtractiua: quia talis ſpecies una cum intellectu: poteſt cauſare notitiam abſtractiuam, tam obiecti, quàm contentorum eſſentialiter uel uirtualiter. (Si tamen illa contenta non habeant proprias ſpecies intelligibiles) quia propria ſpec[illegible] intelligibilis vna cum intell[illegible], nata eſt cauſare notitiam illius cuius eſt: ut ſatis patet a Sco. in primo d. 3. q. 6. & pen. ac. 17. d. 1. Et tamē poſſumus dicere, quòd notitia habitualis obiecti continet uirtualiter notitiam habitualem contentorum: quòd eſt, quando ſpecies intelligibilis contentorum dependet ab huiuſmodi notitia. ¶ Nota tamen, quòd ſi ſumus in ſtatu iſto, quòd notitia habitualis contentorum poteſt dupliciter intelligi, uel propinqua, uel remota. Propinqua: ſi ſpecies

Expoſitio cōcluſiōis Sco.

Triplicē poteſt habere ſenſum.

Notitia habitualis quid ſit.

Notitia habitualis dupliciter intelligitur.

cies intelligibiles obiecti causat partialiter cum intellectu agente species intelligibiles contentorum virtualiter, vel essentialiter in tali obiecto: & hoc non habeo pro inconuenienti: quòd vna species intelligibilis partialiter possit causare aliā; vt satis patet à Sco. in secundo d. 9. Remota: ut fantasma obiecti una cū intellectu agente potest causare speciem intelligibilē contentorum: tamen prius causat speciem intelligibilem ipsius obiecti: vt patet à Sco. in primo d. 3. q. 1. & 2. quia causa naturalis producit effectum nobiliorem, quem potest producere. Sic etiam obiectū habet duplicem notitiam habitualem. Remotam: quando habet esse in fantasia per aliquod fantasma: & propinquā quādo habet esse in intellectu per speciem intelligibilem ipsum repræsentantem, hoc patet à Sco. in primo d. 3. q. 6. Et sic sequitur quòd notitia habitualis obiecti continet notitiam habitualem essentialiter contentorum & etiam uirtualiter. Sequitur etiā, quòd si uirtualiter continet notitiam illorum habitualem: quòd etiam uirtualiter contineat notitiam illorum actualem. Si ergo continet uirtualiter notitiā diffinitionis, & uirtualiter notitiam passionis. sequitur, quòd uirtualiter continet notitiam propositionis immediatæ: cum illa dependeat à notitia terminorum: vt ista. animal rationale est risibile, hęc autem notitia principij continet notitiā conclusionis: & sic sequitur à primo ad vltimum, quòd notitia habitualis obiecti non contineat uirtualiter notitiam sui actualem, sed etiam notitiam terminorum: & propositionū, & conclusionū, quę pertinent ad demonstrationē: per quam demonstrātur passiones de ipso subiecto. ¶Alius sensus est quòd notitia actualis subiecti contineat primo uirtualiter notitiam actualem passionis & sic deinceps: ut exposui. ¶Deinde suppono, quòd obiectum uirtualiter continere notitiam alterius habitualem, uel actualem: potest dupliciter intelligi. Vno modo ut causa totalis: & hoc non: quia nec etiam cōtinet notitiam sui habitualem abstractiuam nec actualem: patet: quia ad habitualem de necessitate concurrit intellectus agens, ut causa principalis: ut patet à Sco. in primo d. 3. q. 6. & q. pe. in secundo d. 3. q. ult. nec etiam ad actualem abstractiuam concurrit, ut causa totalis: quia concurrit intellectus agens, vel possibilis; uel uterq; simul. De intellectu in communi patet à Sco. in prolo. q. 1. d. 2. q. 7. pe. & ul. primi in secundo d. 3. q. 10. & 11. & d. 9. De utroque intellectu patet in quol. q. 15. Si ergo obiectum non continet cognitionem sui habitualem, ut causa totalis (cū etiam ad huiusmodi cognitionem habitualem possit concurrere angelus cū fantasmate, & intellectu agente: ut patet à Sco. in secūdo d. 11.) nec etiam sui actualem: multo minus continebit cognitionem habitualem, uel actualem aliorum contentorum uirtualiter uel essentialiter ut causa totalis. ¶Alius sensus est: quòd obiectum sic continet cognitionem sui habitualem, uel actualem, ut causa partialis, & contentorum in ea virtualiter: quòd ipsa causa partiali non concurrente primo: notitia talis obiecti nec contentorum virtualiter, & perfectè in illo posset causari, uel haberi ab aliquo intellectu creato: ut satis probaui in secundo d. 3. q. 10. glosando ibi Doc. Non debemus ergo sic intelligere, quòd continēs uirtualiter notitiam alterius quòd sic contineat, ut causa totalis, ut nulla alia cōcurrat: sed sic continet partialiter, quòd eius causalitas partialis à nullo possit suppleri: nisi fortè à Deo. Addo etiam, quòd quando est aliqua passio connotatiua quæ dicit relationem cuiusmodi est risibilitas; beatificabilitas; informabilitas: & huiusmodi, non potest haberi nisi præcognoscantur fundamentum, & terminus. Ideo dicit Doc. in q. 1. prolo. quòd uia naturali non possumus cognoscere relationem ad Deū, sub ratione deitatis, nisi præcognoscamus ipsam deitatem. Non uult ergo Doc. quòd obiectum sic contineat uirtualiter notitiam alterius: quòd nihil aliud concurrat ab illo: sed sic habet determinatam causalitatem respectu illius: & primo, quòd à nullo potest suppleri nisi fortè à Deo.

Vna species intelligibilis potest aliam causare.

Obiectū habet duplicē notitiā habitualem.

Scotus dicit, quòd primarium subiectum alicuius habitus continet virtualiter omnes veritates illius habitus.

A Caietano 1 prima parte summa q. 1. Artic. 7. reputatur hęc dicta Bouum, & eadem.

Sed pro Scoto dicendum est, hoc esse falsum, & ratio est, quia prima est respectu latitudinis obiecti.

Secunda est respectu latitudinis potentia.

EX HIS declaratis intelligendo scilicet quòd notitia habitualis obiecti continet virtualiter notitiam actualem, uel habitualem propriè passionis patet quòd totum argumentum Greg. totaliter ruit, & sequētia: quando dicit, aut cognitio intuitiua continet intuitiuā &c. Non sunt ad propositum. Patet enim quando dicit, quòd materia non potest causare cognitionem formæ: quòd non intelligit mentem Doc. ut supra exposui: quia non negamus quòd non possit haberi perfecta cognitio informabilitatis nisi concurrat ipsa forma: sed bene dicimus quòd ipsa materia sic concurrit partialiter ad cognitionem illius proprietatis: quòd à nullo, talis causalitas suppleri potest. ¶Si instaretur (licet ipse non dicat) ergo forma continet uirtualiter partialiter cognitionem illius proprietatis. Conceditur ergo sic potest demonstrari illa informabilitas de forma sicut de materia: & sic de alijs. Negatur consequentia: quia tunc sequeretur, quòd magis posset demonstrari de intellectu cum principalius concurrat. Dico ergo quòd ad subiectum demonstrationis duo requiruntur. Primo quòd ratio formalis ipsi⁹ subiecti sit ratio cōtinēdi uirtualiter proprietatem, secundò quòd sit ratio proxima, & formalis recipiendi illam in subiecto de quo demonstratur licet ergo ratio formalis ipsius formę, sit ratio continendi uirtualiter, partialiter cognitionem illius proprietatis: non tamen illa proprietas potest demonstrari de forma cum in forma non sit aliqua ratio proxima recipiendi ipsam in ipsa forma. Et sic patet quòd hoc argumentum quod est Achilles eorum ac multorum aliorum præcedentium & sequentium: nihil contra Doc. concludit. ¶Si verò teneatur secundus sensus, scilicet quòd notitia actualis obiecti possit cōtinere uirtualiter notitiam alterius actualem. Dico (licet forte nō ad mentem Sco. quia uerba illius hoc expresè non asserunt) quòd non habet pro inconuenienti, quòd notitia actualis obiecti sub ratione propria & perfectissima contineat uirtualiter notitiam proprietatis &c. ita quòd illa notitia actualis una cū intellectu potest causare notitiam passionis: loquēdo de causalitate competente sibi: licet alia aliqua causalitas concurrat: sicut ad cognitionem huius proprietatis, quę informabilitas concurrit forma, uel notitia ipsius formæ. Et cum dicis. Aut intuitiua potest causare intuitiuam proprietatis. Dico quòd sic: quia notitia intuitiua subiecti pōt cāre intuitiuā passionis: sustinendo secūdum mentem Doc. & veritatem quòd ipsa passio est eadem res cum subiecto. Et cum dicis quòd cognitio intuitiua non potest causare aliam intuitiuam: habes hoc probare. Cum uero addis quòd illa intuitiua potest haberi ab obiecto intuitiuè cognito. Dico quòd si accipis obiectum intuitiuè cognitum ipsam passionem seorsum sumptam. Hoc non potest dari cum sit eadem res & existentia cum subiecto. Et obiectum inquantum existens, ac præsens propria existentia, ut sic causat cognitionem intuitiuam: vt patet à Sco. in primo d. 1. & d. 3. in secundo d. 3. & 9. in quarto d. 10. & 49. & in quol. q. 13. & alibi. Si dicatur hic (licet non ipse dicat) sicut notitia intuitiua subiecti potest causare intuitiuā passionis: & passio dicit eandem rem cū subiecto, ergo intuitiua passionis potest causare intuitiuam subiecti. Negatur consequentia: quia licet sint eadem res: tamen subiectum propriè continet passionem per identitatem, & nō econtra. Sicut essentia diuina, & paternitas per eos etiam, sunt eadem res simpliciter: tamen dicimus, quòd ipsa essentia diuina continet paternitatem

&

Solutio obiectionis Greg. contra Sco.

Ad subiectū demonstrationis requiruntur duo.

Achiles multorum.

& non econtra. Sic in proposito hoc subtiliter patet à Doc. in primo, in secũdo, & in quolibet. in multis locis. Dico etiam, qoòd posito, quòd passio sit distincta realiter (loquendo de passionibus connotatiuis quæ includunt relationem: ut beatificabilitas: informabilitas, & huiusmodi) quòd notitia subiecti intuitiua potest causare partialiter: ut supra exposui notitiam intuitiuam huiusmodi passionis. Et cum dicis quòd intuitiua illius passionis: forma informabilitatis potest haberi ab ipsa. Negatur: quia relatio nõ potest causare cognitionem intuitiuam sui: ut patet a Scò, in pluribus locis. ¶ Si etiam dicatur: quod tamen ipse non forte cogitat: quòd subiectum sicut potest causare cognitionem intuitiuam sui: ita & proprietatis: & sic notitia intuitiua subiecti non causabit notitiam intuitiuam passionis. Dico, quòd hoc non est inconueniens. Possum etiam dicere, quòd immediatè non potest causare, nisi prius causet intuitiuam sui: ut etiam patet in simili, à Doc: in d. 9. secundi. ¶ Tertio possum dicere quòd subiectum non potest causare notitiam intuitiuam passionis nisi mediante intuitiua sui. Si loquamur de notitia abstractiua: eodẽ modo possum dicere, quòd notitia abstractiua subiecti potest partialiter causare abstractiuam passionis. Et hoc non improbat ipse Gre. nec improbare posset: & eædem difficultates possent fieri de notitia abstractiua: sicut de intuitiua factæ sunt, & applica ad expositum. Cum etiam dicit, quòd intuitiua nõ potest causare abstractiuam. Hoc credo manifestè falsum: quia aliqua cognitio intuitiua potest partialiter causare intuitiuam sui, & etiam abstractiuam. Sic etiam essentia angeli potest partialiter causare in intellectu ipsius cognitionem sui intuitiuam, & abstractiuam: vt patet à Sco. in secũdo d. 3. Quod etiam dicit, quòd cognitio abstractiua non potest causare intuitiuam. Verum est, quòd abstractiua alicuius obiecti non potest causare intuitiuam eiusdem obiecti: sed bene potest causare intuitiuam sui ipsius cum habeat propriã existentiam in intellectu. Idem dico, quòd intuitiua alicuius obiecti fortè, non potest causare abstractiuã illius: sed bene respectu sui ipsius, potest causare abstractiuam & intuitiuam: ut dixi supra in simili per Sco. de essentia angeli. Et sic patet solutio istius argu. quod tamen uidebatur insolubile.

Relatio non potest causare cognitionem sui intuitiuam.

Vide Barginum. 3. q. Prologi contra lychetũ. tenentẽ opinionẽ Pauli Scriptorũ. Solutio Achillis impugnantium Scotum.

SECVNDO principaliter arguit probando, quòd notitia subiecti non contineat uirtualiter passionis notitiam: & dat duo exempla: quia posse causare calorem in corpore illuminabili, & calefactibili est passio corporis radiosi. Secundùm, esse purgatiuũ colerę est passio reubarbari. Et addit, quòd quælibet harum est immediata, scilicet, omne radiosum est calefactiuum: & omne reubarbarum est purgatiuum colorę: & tamen notitia corporis radiosi non continet primo notitiam passionis: quia non continet primo notitiam calorum. Similiter notitia reubarbari non cõtinet primo notitiam colerę, ergo nec passionem illius. ¶ Respondetur (licet sit responsum supra). Eodem enim modo potest respõderi, uel loquẽdo de notitia habituali obiecti: uel etiam de notitia actuali ipsius: & eodem modo dicatur sicut ad primum argumentum. Posset tamen addi, quòd si passio subiecti est quid absolutum: ut puta purgatiuum coleræ, notitia ipsius passionis non dependet a notitia colerę: vel à colera: patet in simili. Est aliqua albedo uerè causata à causa effectiua, ergo non potest cognosci in se: vel ipsa albedo non potest causare cognitionem sui absolutam in aliquo intellectu, nisi cõcurrat causa illius albedinis? Non sequitur. Potest enim absolutè causare partialiter notitiam sui, aliter sequeretur, quòd nullum ens creatum posset causare cognitionem sui, nisi simul, uel prius causaretur cognitio cuiuscunque causæ: & sic oporteret simul uel prius cogitare Deum in se &c. Sic dico in proposito. Et hoc est: quia notitia albedinis, non dependet essentialiter à notitia suæ causæ. ¶ Dico etiam quòd licet cognitio coleræ prærequiratur ad cognitionem passionis reubarbati, ergo tunc sequitur, quòd notitia reubarbari non continet uirtualiter notitiam passionis: nisi etiam contineat uirtualiter notitiam colerę? patet hoc esse falsum: quia ista possunt esse duo ordinati effectus: puta notitia colerę, & notitia passionis reubarbari à diuersis tamen causis. Et sic patet quòd notitia subiecti si continet notitiam passionis reubari: ex hoc non sequitur, quòd uirtualiter cõtineat notitiam coleræ: sed solum sequitur quòd non præhabitata notitia coleræ, non potest immediatè habere notitiam passionis reubarbari perfectã: & patet in exẽplo pro statu isto: quia intellectus agens non potest immediatè causare speciẽ intelligibilem alicuius obiecti, quia tamen habet in uirtute sua cum fantasmate: ut patet à Doc. in primo d. 3. q. pen. & in tertio d. 8. ergo continet ẽt uirtualiter speciem sensibilem exteriorem illius obiecti? Non sequitur: quia species sensibilis tantum præexigitur, ut effectus prior: qui est alterius causæ: ad effectum posteriorem: qui est alterius causæ. Similiter species intelligibilis puta albedinis continet virtualiter notitiam illius una cum intellectu agente, vel possibili: quæ tamen non potest haberi, nisi præhabeatur actus fantasiæ: quia oportet intelligentem fantasmata speculari 3. de anima, ergo sequitur, quòd species intelligibilis: uel quòd notitia obiecti, quæ non potest haberi sine actu fantasiæ, q cõtineat uirtualiter notitiam illam fantasticam. Hæc etiam responsio potest applicari ad primum argumẽtum. ¶ Et quod dicit iste Doc. quòd istæ propositiones sunt immediatæ scilicet omne radiosum est calefactiuum: & omne reubarbarum est purgatiuum coleræ, habet probare. Aut enim sunt notæ per se ex notitia distincta terminorum: aut cõfusa: sed nec sic nec sic, ergo. Nam si distinctè cognoscatur reubarbarũ sub ratione propria: diffinitio reubarbari erit immediata causa ipsius passionis reubarbari: & sic per diffinitionẽ reubarbari poterit demõstrari purgatiuũ coleræ esse passionem reubarbari. Hoc idẽ dico de corpore radioso: nec eoam sunt per se notæ, terminis cõfusè conceptis: quia appræhensis terminis immediatè intellectus non assentit huic: nisi uelis dicere, quòd propositio immediata sit duplex scilicet quædam est immediata per experientiam, & quo ad sensum: & hoc modo istæ possunt dici immediatæ. Et similiter hæc erit immediata: ignis est calefactiuus: quia notũ est per experientiam, quòd semper ignis calefacit apposito calefactibili: sed non sequitur modo, sunt notæ per sensum, uel per experientiam, & immediatè, ergo sunt simpliciter, & absolutè immediatę: negatur ista consequentia: quia quo ad sensum aliquod prædicatum est immediatum de aliquo subiecto: qđ simpliciter tamen inhæret illi subiecto per rationem formalem illius subiecti: uel per aliquid aliud:

Contex.

Duplex est propositio immediata vel per se nota.

¶ Tertio principaliter arguit sic: quia si notitia subiecti continet uirtualiter notitiam passionis: sequitur, quòd notitia solis continet uirtualiter notitiam huius passionis solis: quòd est esse calefactiuum: quòd uidetur falsum: quia notitia calefactiui dependet a notitia caloris. ¶ Addit etiam multa alia quæ idem cõcludunt, & omnia argumenta facta contra conclusionem potuissent fieri vnico argumento: & per dicta superius patet responsio ad illa argumenta, & similia.

CONTRA eandem conclusionem arguunt Ocham in prolo. & Alfon. Tole. in prolo. quæ argumenta eodem modo soluuntur sicut & argumenta Greg licet aliqua pauca uerba addant: quæ tamen nõ requirunt specialem solutionem: sicut quòd luna sit ecclypsabilis. Nam notitia lunæ, non continet uirtualiter

Guliel. Ocham & Alfon. To.

liter notitiam passionis: quæ est esse ecclypsabile: quia etiam contineret virtualiter notitiam terræ: quia luna ecclypsatur per interpositionem terræ inter solē, & lunam: & sic patet quomodo eodem modo soluitur hoc argumentum. ¶ Deinde ipse Greg. arguit contra particulas secundæ conclusionis. Et primo probat, quòd notitia passionis, & notitia subiecti nō sint, vel non contineant virtualiter notitiam propositionis immediatæ. Et dat exemplum de multis propositionibus: quæ sumuntur per viam sensus: ut ista, omne reubarbarum purgat coleram, & cōstat, quòd quis potest habere notitiam incomplexam, distinctā de reubaro, & de colera: etiam, & de eo, quòd est purgare, qui tamen nō cognosceret, quòd omne reubarbarum est purgatiuum coleræ. Et licet nouerit quòd hoc singulare reubarbarum est purgatiuum coleræ, & illud, & illud: & sic de pluribus. Ad habendam tamen notitiam vniuersalem, quòd omne reubarbarum &c. necessario requiritur quædā alia notitia vniuersalis non causata ab illis singularibus: qualis est secundùm aliquos, si aliquod absolutum, vel proprietas cōsequens absolutum competit alicui indiuiduo: cuilibet indiuiduo eiusdem rationis potest aliquod simile competere.

Idem Greg. arguit.

¶ Responsio, & dico primo quòd cum ipse dicit quòd hæc, omne reubarbarum est purgatiuum coleræ est immediata. Hoc habet probare: quia purgatiuum colere est demonstrabile de reubarbaro per rationes formales reubarbari. Et quòd dicit, quòd non omnis propositio immediata est per se nota. Si intendit de immediatione causæ. negatur ista: quia hæc: quia animal rationale est risibile est immediata immediatione causæ. Cum autem rationale sit immediata causa risibilitatis: hæc erit (scilicet animal rationale est risibile) per se nota. Si uerò intelligat immēdiatione subiecti cuiusmodi est ista, omnis homo est risibilis: quia homo est immediatum subiectum risibilitatis: talis est verè demonstrabilis per rationem subiecti: si habet: nec est per se nota. Et si intelligat, quòd hæc, omne reubarbarum &c. est immediata immediatione causæ, hoc habet probare. Et supposito quòd sit immediata immediatione causæ: habet probare, quòd non sit per se nota. Nam apud Sco. d. 2. q. 2. primi esset per se nota. Supposito etiam quòd sit immediata immediatione causæ. Tunc dico quòd notitia talis tantum dependet à notitia terminorum. Et dicit, quòd præsupponit aliam notitiam alterius propositionis. Dico, quòd notitia propositionis uniuersalis præsupponit notitiam terminorū in uniuersali: quæ tamen sumitur ex multis particularibus, & notis per experientiam. Nam uia sensus primo cognoscimus hoc singulare quod est hoc reubarbarum esse purgatiuum coleræ: & hoc, & hoc: & sic de alijs: & tandem concludimus simile de omnibus: & habita notitia in vniuersali, quòd omne reubarbarum &c. quæ est sūpta per multa experimenta: tunc intellectus si habet illam propositionem immediatam cognitis terminis illius: statim cognoscit illam: quia notitia propositionis immediatè immediatione causæ: tantum dependet à notitia terminorum. Non sequitur, ergo notitia subiecti, & prædicati non continet notitiam propositionis immediatæ. Negatur consequentia vt supra patuit. Si verò hæc omne reubarbarum &c. est immediata immediatione subiecti: patet quòd nō cognoscitur cognitis terminis: sed est demonstrabilis per alias propositiones immediatas: & hic est processus quem facit Arist. primo Metaph. in primo Phi. in secundo Poste. Nam prius procedimus per viam sensus à multis particularibus ad vniuersale, & deinde procedimus à priori, à causa ad effectum: licet tamen hoc totum argumentum vnico verbo solui posset: quia quando Doc. dicit quòd notitia subiecti continet notitiam prędicati: per consequens notitiam propositionis immediatè loquitur de notitia habituali subiecti: vt dictum est supra. Si etiam loquatur de actuali: patet quòd nihil concludit ex supe rius habitis. ¶ Deinde ipse Gre. arguit contra vnum Doc. non dicit. Probat enim Gre. quòd vnum principium non continet aliud eiusdē demonstrationis: sic notitia unius principij non continet notitiam alterius principij in eadē demonstratione. Sed hoc Doc. non dicit: sed solum dicit, quòd subiectum continet prędicatum: & sic continet propositionem immediatam, & immediata continet conclusionem: non autē dicit, quòd una immediata contineat aliā. Vult enim Doc. quòd propositio immediata sit per se nota: cuiusmodi sunt duæ præmissæ in demonstratione potissima: & omnis propositio per se nota, est nota ex notitia terminorum. ¶ Deinde Gre. arguit quo ad illam particulam, quòd notitia subiecti non continet primo uirtualiter propositiones immediatas, ergo nec conclusionem. patet consequentia: quia propositiones immediatæ continent, uirtualiter conclusionem etiam secundùm Sco. igitur, vel ipsæ præmissæ continent primo virtualiter conclusionem: & si sic, igitur subiectum non continet primo: cum secundùm Sco. standum sit in tali ordine cognoscendi ad vnum primum: vel non cōtinent primo: & tunc deducitur eorum continentia in aliud: aut igitur in aliud à subiecto: & habetur propositum, scilicet, quòd subiectum non primò continet: vel reducitur in subiectum: & tunc sequitur, quòd subiectum continet primò propositiones immediatas: quod non est verum. Tum quia subiectum principij non cōtinet primo passionem: vt patet ex prima conclusione. Nec notitia subiecti notitiam passionis: vt patet ex secunda igitur nec notitiam principij, cum notitia principij nō possit sine notitia subiecti, & prædicati haberi, & multa verba dicit. ¶ Respōdetur breuiter, quòd notitia subiecti habitualis: vel etiam actualis tenendo secundam viam continet primò, & virtualiter notitiam propositionum immediatarum: & vltimò continet notitiam conclusionum. Et sic concedo, quòd continentia propositionis immediatę reducitur ad subiectum, quod primo continet. Et quod dicit, quòd subiectum principij non primo continet passionem: nec notitia subiecti notitiam passionis. Hæc omnia sunt manifestè falsa: ut supra patuit. ¶ Deinde sic arguit. Si quodlibet subiectum cōtinet primo virtualiter omnem veritatem scientiæ: igitur, vel continet primò notitiam cuiuslibet causæ, vel effectus, per quam conclusio demonstratur: uel nulla scientia haberetur per causā, vel effectum. Dico, quòd virtualiter continet notitiā passionis, tanquam effectum: & notitiam propositionum immediatarum, tanquam causam: & illæ notitiæ, notitiam conclusionis. Et quod dicit ipse, quòd nec res creata continet primo uirtualiter primā notitiam alterius rei: puta notitiam incomplexam, vnde nec notitia causæ continet primo notitiam effectus: nec econtra. Alioqnin ad omnia cognoscenda producibilia à sole sufficeret notitia incomplexa solis: quod est falsum. Doc. idem argumentū facit Gul, Ocham in prologo, ac alij multi. ¶ Dico, quòd habet probare hoc, quòd notitia causæ non contineat virtualiter notitiam alicuius effectus: maximè, quando talis causa est sic pręcisa, & adequata, quòd est impossibile ipsum effectum fieri ab alio non concurrente tali causa, saltem in ratione subiecti: & vltra quando talis effectus est sic conuertibilis cum causa, quòd est impossibile ipsum effectum alteri inhærere, quàm suæ causæ: sicut est in proposito. Passio enim subiecti demonstrabilis de illo: sic necessario dependet à subiecto quòd est impossibile ipsam esse sine subiecto: ut supra dixi: & adęquatè conuertitur cum illo: &

Responsio.

Propositio immediata dupliciter.

Greg. idem.

Idem Greg.

Vltimū argumentum.

Responsio.

Hoc idem Gu. Ocham.

& de necessitate inhæreret illi: & fluit à principijs illius subiecti: & maximè quia nos tenemus, quòd ipsa sit idem realiter cum subiecto. Et posito etiam quòd distingueretur realiter: vt dixi supra adhuc sic conuertibiliter inhæreret subiecto, quòd est impossibile ipsam esse sine subiecto, & non inhærere illi: & sic patet, quòd inconueniens adductum de sole nullius est vigoris: quia effectus productus à sole extra nec inhęret sibi: nec conuertitur cum illo: nec sic præcisè, & adęquate est à sole: quin possit fieri saltem à causa prima, non concurrente sole: nec in ratione causæ: neq; in ratione subiecti: nec est idem realiter cum ipso sole. Si verò diceretur, quòd posse sic vel sic producere est passio solis. Admittatur: & tunc dico, quòd notitia solis distincta: virtualiter contineret notitiā illius passionis. Et multa alia Gre. dicit contra istam conclusionem: quę breuitatis causa transeo: cum ex superius habitis facilimè solui possint.

EX DICTIS patet responsio ad primam q. Hic Doc. ponit vnam conclusionē, videlicet q̀ Theologiæ in se respectu necessariorū solus Deus est subiectum. Et primo probat per diffinitionem subiecti. Continens virtualiter omnes veritates theologicas, & necessarias est subiectum theologiæ in se, respectu necessariorum: sed Deus est huiusmodi ergo. Maior patet per diffinitionem subiecti positam in secundo arti. Probatio minoris: quia nihil aliud a Deo continet illas veritates: nec vt causa: nec vt illud, ad qd̄ habeant attributionem. Primum patet: quia nihil aliud à Deo potest causare notitiam veritatis theologicæ necessariæ: vt puta istius, Deus est trinus, & vnus:

Continens virtualiter notitiam cōtinet entitatem.

quia si virtualiter contineret talem veritatem siuè notitiam: etiam virtualiter contineret entitatem, de qua ē talis notitia: vt patet à Doc. j̄.d.3.q.1 & d.8.q.1.& in secundo d.3.q 9. Quia cōtinens virtualiter notitiā alicuius: virtualiter etiam continet entitatem illius. Et vide ibi bonā glo. Patet ergo quòd nihil aliud à Deo virtualiter continet notitiā veritatis necessariæ theologicæ. Secūdùm probat Docto. in litera .f. quòd nec continet per attributionem: & patet. Nam si veritas huius propositionis. Deus est trinus, & vnus haberet attributionem ad aliquid aliud à Deo: sequeretur, quòd etiam ipse Deus verè attribueretur alteri: quod est falsum. ¶ Ibi. Nec aliud continet eas, vt effectus demonstratione quia. Quia aliquis posset dicere, q̀ per notitiā alicuius effectus possumus deuenire in cognitionē veritatis theologicę necessarię. Sd̄ hoc excludit dicens: quòd nullus effectus demōstrat Deū trinum. Et hoc diffusè declaratum est supra q. 1.

Difficultas. 1.

SED IN ISTA littera oriuntur duæ difficultates. Prima circa hoc quod dicit: quòd nihil aliud, vt causa continet veritatem necessariam theologicam. ¶ Contra: quia ipse vult in secundo d 3 q.9. quòd angelus habens speciem intelligibilem deitatis: potest causare notitiam ipsius deitatis. Et vltra: potens cognoscere deitatem distinctè: potest cognoscere veritates necessarias de Deo: ut patet ab ipso, hoc & q. 1. & j̄. d. 3. ergo.

Responsio.

¶ Dico, quòd Doc. negat quòd aliqd aliud à Deo via naturali possit cognoscere deitatem sub ratione deitatis. Et quando dicis, quòd habens speciem &c. Dico quòd talis species est supernaturaliter causata: vt patet à Doc. in secundo d. 3. q. 9. Sed hęc responsio non videtur euacuare difficultatē: quia licet talis species supernaturaliter causata sit: tamen ipsa naturaliter agit: ut patet à Doc. in simili in pluribus locis: & sic intellectus angeli cum specie, quæ est aliud à Deo: videtur virtualiter continere veritatem theologicam necessariam: & sic vt causa. Dico, quòd voluntas diuina causando talem speciem supplet vicem obiecti theologici: quia nisi talis species causaretur: esset impossibile intellectum angeli naturaliter cognoscere Deum distinctè.

Difficultas secunda.

¶ Secunda difficultas est in hoc quod dicit, quòd effectus non demonstrat. Nam per effectum deuenimus in cognitionem plurium veritatum necessariarum de Deo: patet: quia per effectum demonstramus primam causam esse: & ipsam esse necesse esse: & esse summum ens: & esse simpliciter independentem: & omnes istæ veritates sunt necessariæ.

Responsio.

¶ Ad hoc dico, quòd veritates necessariæ, quæ sunt de Deo, non possunt sciri per aliquem effectum: ex quo enim per effectum nō possumus cognoscere Deum distinctè: sequitur, quòd nec etiam prædicatum, competens ei necessario, potest cognosci.

Per nullum effectū possumus distinctè Deum cognoscere.

¶ Et cum dicitur de prima causa &c. Dico, quòd benè demonstratione quia, & per effectum possumus cognoscere, quòd aliquod ens est summū: vel, quòd aliquod ens est prima causa: vel, quòd aliquod ens est necesse esse: uel independens: sed quid sit illud ens in se: naturaliter nō potest cognosci. ¶ Secunda ratio est ibi. Secundo sic. Hæc ratio est satis euidens: sed est pōderanda. Hæc ratio concludit theologo: qui habet concedere, quòd multa in theologia considerantur: quæ nullo modo possunt esse intellectui creato naturaliter nota: ut ly naturaliter distinguitur contra supernaturaliter: qui à prima substantia à nullo intellectu creato potest cognosci distinctè, quo ad eius proprietates incomplexas: vt probat Doc. in quolibet q. 14. art. 2. & patebit etiam j̄.d. 3. q. 1. Et si ista theologica fiunt intellectui creatu nota, hnc erit tātum per reuelationem.

Obiectum theologię est obiectū motiuum intellectus diuini.

Concludit etiam ex hoc: quia obiectū theologicum respectu intellectus diuini naturaliter est motiuum illius: & est impossibile ipsum mouere naturaliter intellectum creatum: sed si mouet tātum voluntariè mouet: ut patet à Doc. in quoli. qu. 14. & ideo theologia in se: & in intellectu diuino est de aliquibus: quæ soli intellectui diuino sunt naturaliter nota: & si aliqua soli illi intellectui sunt naturaliter nota erit subiectum illius scientiæ cum sit perfectissimum consideratum in tali sciētia: & sic erit de Deo vt de subiecto.

qua sit theologia in se.

Dicit ergo sic. Primo quòd theologia supple in se est de his rebus: quæ soli Deo sunt naturaliter notę: patet ista: quia ex quo cognitio theologica est suprema cognitio, & supernaturalis, respectu omnis intellectus creati: sequitur, quòd erit de aliquo obiecto intellectui creato non naturaliter noto, ergo erit de obiecto soli intellectui increato naturaliter noto. Et probatio in littera clara est. Addit Doc. Sed solus Deus est sibi naturaliter notus: ut satis patet in q. 1. & in distinctio. 39. & in quolib. quęst. 14. ¶ Tertia ratio est ibi. Tertio sic, & deducit ista ratio ad huc inconueniens: scilicet, quòd si Deus non esset subiectum theologię, in se esset subiectum in alia sciētia: patet, quia solus Deus est sibi naturaliter notus: & multæ proprietates de solo Deo verificantur. Et sic ista scientia esset semper theologia in se: quod est falsum. Quia aūt esset superior patet: quia subiectū qd̄ est Deus est simpliciter nobilius ¶ Si dicatur, quòd quamuis Deus non sit subiectum theologiæ in se: tamen notitia de Deo traditur in theologia in se. ¶ Contra hoc arguit Doc. quia cognitio subiecti in aliqua scientia est magis distincta, quàm cognitio alterius considerati in illa scientia, quod non est primo subiectum illius, hoc patet: quia ex quo subiectum, vel notitia subiecti: virtualiter continet notitiam cuiuscunque cōsiderati in illa scientia: Sequitur, quòd cognitio subiecti erit distinctior: & sic patet litera.

Quomodo theologia pro aliqua parte sui est sapientia, & scientia.

¶ Ibi. Pręter autem istas tres rationes. Deinde Doc. probat intentum principale per quasdam persuasiones. Et prima satis clara est. Et quod dicit, quòd theologia pro aliqua parte sui est sapientia. Verum est, vt cognitio theologica est de ęternis: & pro aliqua parte sui est scientia: & hoc verum est, vt est cognitio temporalium: etiam, vt habent attributionem ad ęterna.

Portio superior.

¶ Ibi. Secunda persuasio: Quod dicit de portione superiori

periori &c. Nam perfectio portionis superioris in intellectu est cognitio æternorū: quia intellect⁹ dicitur portio superior strictè loquendo inquantum respicit æterna. De hoc uide diffuse in Doc. in secundo d. 24 & in tertio d. 15. & litera patet. ¶Ibi. Tertia persuasio est hæc. Persuasio ex hoc tenet quia fides habet Deum sub ratione deitatis pro obiecto: ut probat Doc. in tertio distin. 22. cetera patent.

Fides habet Deum sub ratione deitatis p obiecto.

EX HIS dictis respondeo ad secundam q. Litera clara est usque ibi. Contra istas omnes positiones. Antequam declaremus improbationes Doc. declaro unum quòd scilicet, aliud est loqui de subiecto alicuius scietiæ: & aliud de ratione formali illius subiecti. Dicitur enim subiectum scientiæ, de quo proprietas aliqua demonstratur: uel de quo est demonstrabilis: ratio verò formalis subiecti dicitur illa, quę cōstituit aliquid in esse subiecti, sicut si quæratur, hō est subiectum in aliqua scientia: ut puta in illa qua scitur hominem esse risibilem: sed quid est illud, quod constituit ipsum in esse tali? Dico, quòd est quiditas hominis: puta animal rōnale: & breuiter, Diffinitio est ratio formalis constituendi aliquid in esse subiecti sciētiæ: si illud habet diffinitionem quid rei: licet aliqui exponentes Doc. dicant quòd diffinitio rei non est ratio formalis subiectiua: sed hoc non uidetur ad mentem Doc. ut patebit .j. in responsione ad argumenta. Si verò subiectū non habet diffinitionem: sicut Deus qui est subiectum theologiæ: & ens inquantum ens subiectum metaphysicæ: tunc ratio formalis explicatur sub nomine abstracti: puta Deus sub ratione deitatis: & ens sub ratione entitatis: vel sub aliqua alia ratione: quæ non est diffinitio, nec quiditas illius: sicut aliqui dicunt, quòd Deus sub ratione bonitatis est subiectum theologiæ: sed quicquid sit, pro nunc sufficiat, quòd oportet ponere Deum subiectum theologiæ sub aliqua ratione formali subiectiua. ¶Vnde aliqui dicunt, quòd Deus sub ratione entis in communi: vel sub ratione entis infiniti: uel sub ratione entis necessarij, est subiectū theologiæ: ita quòd, uel entitas in communi est ratio formalis subiectiua: uel entitas infinita: uel entitas necessaria. ¶Contra quam positionem arguit Doc. & prima ratio stat in hoc. Ratio formalis subiecti est ratio continendi uirtualiter omnes ueritates in illa sciētia, patet ista, & diffusè exposita est in secundo ar. sed entitas in communi, uel entitas necessaria: non est ratio formalis continendi omnes veritates theologicas, ergo Deus sub tali rōne non est subiectum theologię. Probatur minor per oppositum: quia si esset ratio cōtinendi ueritates theologicas, ergo naturaliter quis posset cognoscere ueritates theologicas: quod est falsum. Probatur consequentia: quia cognoscens naturaliter rationē formalem alicuius subiecti: quę communiter est medium in demonstratione potissima: ut patet in secūdo Poste. potest cognoscere passionem demonstrabilem de subiecto: cuius est talis ratio formalis. Exemplū: quia si quis cognosceret animal rationale, cognosceret etiā risibilitatem: & sic haberet hanc propositionem immediatam, animal rationale est risibile, qua cognita posset statim cognoscere propositiones mediatas cōtentas uirtualiter in illa. Sic in proposito cum entitas in communi: siue entitas necessaria possit uia naturali demonstrari, saltem arguendo ab effectu: ut patet per philosophos: qui demonstrant esse aliquod summum ens: uel aliquod ens necesse esse (non dico de ente infinito: quia multi dubitāt an philosophi hoc demonstrauerint: ut patebit .j. d. 2.) ergo cognoscens illam naturaliter poterit naturaliter cognoscere proprietates: quæ insunt subiecto theologię per illam rationem formalem: & sic coniungendo proprietatem cum ratione formali, habebit illam propositionē immediatam, & per se notam: & ex immediata sequuntur mediatæ: quæ uirtualiter continentur in illa. Et sic tota theologia potest sciri uia naturali: quòd est falsum. ¶Ibi secundo, quia ex quo conceptus communes non sunt soli Deo naturaliter noti: patet: quia etiā cognoscuntur naturaliter à creatura, etiam loquendo de conceptibus complexis (quorum termini incomplexi abstrahuntur à creaturis) qui appropriantur primo enti, vt ens necessarium, & huiusmodi, sed theologia in se est de ueritatibus soli Deo naturaliter notis cum sit simpliciter suprema, & tales ueritates non includuntur uirtualiter in huiusmodi conceptibus creaturæ naturaliter notis: quia tunc, & ueritates illæ possent naturaliter cognosci: quod est falsum ergo. ¶Ibi. Contra aliam positionem. Fuit alia opi. quòd Deus sub ratione bonitatis, uel sub ratione alterius attributi est subiectum theologiæ. Contra quā opi. potest argui per rationes superius factas. Tum quia bonitas summa: via naturali potest cognosci: & sic formetur argumentum ut prius. Tum, quia non est soli Deo naturaliter nota. ¶Ibi. Sed adhuc arguo. Nunc arguit per rationes speciales. Et prima stat in hoc: quia ex quo cognitio de subiecto est distinctior, & perfectior in aliqua scientia, quàm cognitio alicuius: quod non est subiectum in illa scientia, ut patuit supra. ergo tale subiectum non potest poni, nisi sub ratione formali perfectissima quam potest habere: patet quia cognitio perfectissima, & distinctissima subiecti est ex ratione formali, & quiditatiua illius: sed cognitio illius sub aliqua ratione attributali non est perfectissima: vt patet supra. ¶Secunda ratio. Ibi. Secundo quia si illæ proprietates. Primo declaro litteram: & post formabo rationem. Primo dicit quòd si illæ proprietates: puta bonitas, uel sapientia realiter different ab essentia: essent veræ causatæ ab essentia. Ex hoc dicto aliqui volūt quòd propria passio sit realiter distincta à subiecto: cuius oppositū tenet Doc. Et probant ex dicto Doc. .j. in ista q. ubi dicit, quòd subiectum non tantum sic habet, ut receptiuum passionis: sed etiam est causa effectiua eiusdem. Sed quid sit de intentione Doc. diffuse exposui in secūdo arti. Secundo dicit, quòd ex quo differunt ratione ab essētia: saltem secundùm rationem dicuntur causari: & hoc tenet per illam propositionem Doc. in quolib. qualis est ordo inter aliqua, ubi realiter distinguūtur, talis est, ubi tantum ratione distinguuntur. Et quod dicit, quòd istę proprietates sola ratione distinguuntur ab essentia: non dicit secundùm intentionem propriam: quia etiam distinguuntur plusquam ratione: vt pa ebit .j. d. 8. q. pe. ¶His declaris formo sic rationem. Nihil, quod habet rationem causati, uel quasi causati ab aliquo subiecto potest esse ratio formalis illius: patet quia ratio formalis subiecti propriè, vel est prior subiecto: uel saltem est simul: & ultra est medium demonstrandi causatum, uel quasi causatum à subiecto: uel à rōne formali illius subiecti: sed istæ proprietates saltem secundùm rationem sunt causatę ab essentia, ergo non possunt esse ratio formalis subiecti theologię (qui est Deus.) ¶Tertia ratio est ibi. Tertio, quia illud secundùm propriam rationem. Hic presupponitur, quòd ex quo subiectum est magis ens & actualius, quàm proprietas, ut patet ratio formalis illius subiecti, per quam est tale ens in actu, erit magis ens: & magis in actu quàm aliqua proprietas. Illud ergo erit magis ratio formalis subiecti quod est magis in actu: sed essentia diuina, uel deitas est magis in actu, quàm proprietas attributalis: patet, quia essētia diuina est omnino incommunicabilis ad extra: immo repugnat sibi: non sic repugnat proprietati attributali: & si sibi repugnat: ex hoc est: quia est idē realiter essentiæ diuinæ. ¶Ibi. Si verò dicatur &c. quòd quælibet proprietas est infinita: & ideo incommunicabilis propter infinitatem. Contra. Infinitas ista est

in

Differentia inter subiectum & rationem formalem subiecti.

Explicatur Deus sub ratione deitatis, licet non habeat diffinitionem.

Exemplum.

Quia Deus sub ratione bonitatis, vel alterius attributi nō sit subiectū theologię in se.

Subiectū est causa passionis effectiua, idest pullulatiua, siue emanatiua, vel fluitiua.

Deitas est magis in actu, quàm proprietas.

in eis propter identitatem earum cum essentia: sicut ex radice, & fundamento omnis perfectionis intrinsecæ: ut clarius parebit. ꝫ.d.8.q.pe.& in quol.quæst.t.

Difficultas.

¶Sed hic oritur aliqualis difficultas: quia quæro an rationi formali bonitatis existentis in Deo repugnet communicabilitas ad extra. si sic, est ita actualis sicut essentia diuina, si non: tunc arguo sic, & accipio bonitatem. Bonitas diuina formaliter distinguitur ab essentia diuina: ut patet à Doc. ex intentione. ꝫ.d.8.q.p. ergo infinitas est gradus intrinsecus illi⁹ bonitatis cũ sit formaliter infinita ut patet à Doc. ubi supra, & infinitas est gradus intrinsecus: ut patet ab ipso in quol. q. 5. immo infinitas bonitatis eodẽ modo distinguitur ab essentia sicut, & bonitas: vt potest probari ex dictis Doc. ꝫ. d. 8. ergo bonitati cum sit formaliter infinita repugnat communicari ad extra.

Bonitas diuina formaliter distinguitur ab essentia diuina.

Responsio.

¶Ad hoc dico quòd responsio Doc. stat in suo robore: & hoc est propter identitatem realem: sicut enim bonitas secũdùm suam entitatẽ pullulat ab essentia diuina: ita, & infinitas ipsius: ut patet à Doc. in pluribus locis; & si non esset idem realiter cum illa: non posset pullulare, vt infinita: alioquin essent plura infinita realiter distincta in actu: quod est impossibile: ut patet a Doct. ꝫ.d 2.p. 1.q. vlt. & d.8 & alibi.

Quomodo bonitas diuina nõ esset infinita.

¶Ibi. Contra viã etiam de respectibus. Opi. aliquorum fuit, quòd Deus sub ratione glorifi .atoris, uel gubernatoris: quæ dicunt respectum ad extra sit subiectum theologiæ. Contra quàm arguit Doc. tribus medijs. ¶Ibi. Sed facio rõnes speciales. Hic Doc. intendit probare, quòd De⁹ sub aliquo respectu ad extra non potest esse subiectũ theologiæ primo: quia scientia realis est de ob ecto reali: sed respectus ad extra est tantum ens rationis: vt patet à Doc. in primo d.30. & talibi sæpè. Hic no. quòd si subiectum scientiæ in se sit ens reale: à fortiori ratio formalis subiecti erit ens reale: patet: quia propter talem rationem habet, quòd sit subiectum: vt supra patuit.

Not. hic aliqua bona de subiecto scientia, & scientia.

Nota etiam quòd quælibet scientia in se formaliter est entitas realis: patet in nobis: quia ponit habitus in prædicamento qualitatis, & omnis cognitio in se est formaliter ens absolutũ, tam in nobis quàm in Deo: vt patet à Doc. in quol. q. 14. aliqua tamen dicitur realis de nominatione extrinseca: quia scilicet ẽ de obiecto reali: vt physica, & metaphysica, aliqua verò dicitur præcisè rationalis: quia est de ente rationis: ut logica quæ per se est de secũdis intẽtionibus: in se tñ est realis. No. etiã, quòd est impossibile nobilissimam scientiam esse de obiecto sub rõne ignobilissima: cuiusmodi est relatio rationis, ergo theologia erit de Deo sub ratione uerè reali, ergo nullo modo sub ratione: puta glorificatoris: ut quidam dicunt. ¶Secundo arguit, & rõ stat in hoc: quia scientia per se, tam denominatione extrinseca, quàm intrinseca est de obiectio per se: patet, tum quia effect⁹ per se, est à causa per se: scientia est effectus sui obiecti primi, ut supra patuit, ergo. Tum quia aliæ scientiæ dicuntur per se, quia respiciunt obiectum per se: ideo subalterna denominatione extrinseca dicitur per accidens: quia respicit obiectum sub ratione accidentali, cum ergo theologia sit scientia per se, & perfectissima: à fortiori habebit obiectum per se: sed absolutum, & respectiuum faciunt tantum unum per accidens: quia aggregatum ex rebus diuersorum generũ, patet etiam: quia si ex eis esset vnum per se: sequeretur, quod constitutum non esset, nec ens absolutum, nec ens respectiuum per se, patet: quia constitutum dependet in esse à partibus constituentibus, si enim esset absolutum, ergo respectus esset de essentia absoluti, si etiam esset respectiuum, ergo absolutum esset de essentia respectiui, & sic non esset nec absolutum: nec respectiuum. ergo theologia in se nõ est de Deo sub ratione alicuius respectus.

Quare ex absoluto, & respectiuo non fit vnũ per se.

Scientia subalterna supponit duas scientias.

Et prætereа theologia in se est tantum una scientia: ut ab omnibus conceditur, ergo est tãtum de uno subiecto, & sub vna ratione consideratо: patet cõsequentia: sed si esset de ente per accidens non esset unum subiectũ: nec una scientia, patet: quia scientia quæ est de ente per accidens, vt subalterna supponit duas scientias, tractantibus de partibus illius totius separatim: vt si de homine albo esset scientia: tunc illa scientia præsupponeret vnam, quæ esset de homine: & aliam quæ esset de albedine: sic in proposito. ¶Tertio arguit ibi. Tertio nullus respectus ad extra &c. Ratio stat in hoc. Illud, quod est ratio demonstrandi aliquid de aliquo necessario: ita quòd. a. dicatur necessario conuenire. b. propter rationem. c. ipsum. c. necessario conuenit ipsi a patet, quia quod conuenit a. contingenter non potest esse ratio, quòd aliquid conueniat ipsi. a. necessario, quia tũc esset maior necessitas in effectu quàm in causa. Sed multæ proprietates demõstrantur inesse Deo de necessitate: ut patet ergo ratio formalis demõstrãdi magis necessario conuenier ipsi Deo. Cum ergo ratio formalis subiecti sit medium in demonstratione potissima: sequitur, quòd nullus respect⁹ ad extra poterit esse formalis ratio subiecti theologiæ in se: de quo multæ ueritates necessariæ demonstrantur, immò si per talem respectum ad extra demonstrarẽtur huiusmodi ueritates: tales ueritates nullo modo essent necessariæ: sed contingentes.

Opi. Docto. de subiecto theologia in se &c.

¶Ibi Cõcedo igitur quartum membrum. Et sit pro conclusione Doc. quòd subiectum theologię in se respectu necessariorum est Deus sub ratione deitatis: siuè sub ratione, qua hæc essentia: uel sub ratione, qua hæc deitas, quæ idem important, quia sicut subiectum scientiæ (loquendo semper de subiecto habẽte unitatem specificam) est perfectissimum consideratum in illa scientia: ita, & ratio formalis talis subiecti debet esse perfectissima, &c.

Gregor. de Ari. nititur rationes dicto soluere in prol. q. 4.

GREGORIVS de Arim. peritissimus sustinendo opi. Aegi. de Roma: quæ est quòd Deus sub ratione respectus ad extra: puta sub ratione glorificatoris est subiectum in theologia. Respõdet in prolo. q. 4. ad obiectiones quas Doc. facit cõtra op Aegi. Et omnes responsiones stant in uno dicto: uidelicet, quòd cũ dico sub ratione glorificatoris: nihil re, uel ratione intelligitur addi ipsi Deo, quod sit contractiuum ipsius dei: quod sit subiectum theologiæ, sed per rationem specialem intendit ipsammet rationem ueritatis: quia secundùm omnem ueritatem de ipsa scibilem, nam non sic obijcitur alicui intellectui creato: sed intendit ipsam deitatem restrictam in ratione obiecti ad determinatum gradum ueritatum: quæ de ipsa sciri possunt. Et si Deus nõ absolutè sumptus: sed sub ista r. tione cõt actus dicitur subiectum. Per illa enim aduerbia absolute, & contractè non datur intelligi talis specialis ratio addita, hæc illæ. Et sic patet solutio ad argumenta Doc.

Responsio ad rationes Greg

SED ISTA expositio non uidetur sufficere. Tum, quia multæ veritates nec ssariæ demonstrant de Deo, & non sub ratione glorificatoris: ut quòd pater generat: uel quòd Spiritus Sanctus procedit a patre, & filio. Non. n. istæ ueritates demonstrantur de Deo, ut contracto in ratione glori catoris. ¶Et cum dicit, quòd non consideratur ut subiectum theologiæ sub illa ratione, qua omnes ueritates sunt scibiles de Deo: quia intellectus creatus sub illa ratione non potest ipsum cognoscere. Sed semper salua reuerentia tanti uiri hoc haberet probare: quòd intellectus beati non possit sic eum cognoscere. Credo enim, qđ possit ipsum cognoscere sub omni ratione, qua omnis ueritas est scibilis de eo: habet aliunde probari: nec sequitur, quòd ex hoc comprenderet Deum: quia ad actum comprensiuũ requiritur aliud, quàm cognoscere ipsum, secundùm omnem modum cognoscendi: ut diffusè declarabo. ꝫ. d. 1. & Deo duce in q.

in q.14.quol. ¶ Verum est tamen, quòd rationes Doc. contra Egi. concludunt, si ratio glorificatoris dicat respectum additum, aliter non: sed an necessariò dicat respectum: diffusè habet pertractari. j. d. 30. ¶ Item respondet ad rationes, quas facit Doct. probando, quòd Deus sub ratione deitatis sit subiectum. Et responsio sua stat in hoc, quòd non est de ratione subiecti uirtualiter: & per consequens ratio formalis subiecti non est ratio continendi virtualiter. Sed hæc materia de continentia virtuali diffusè est pertractata in exponendo articulum secundùm. ¶ Et addit, ꝙ etiam posito, ꝙ de ratione subiecti sit cõtinere virtualiter. Dicit, ꝙ hoc est verum, loquendo de subiecto scientiæ propriè dictæ: sed theologia non est scientia &c. Sed iudicio meo hæc responsio nõ euacuat: quia si theologia sit sapientia, prout est de æternis: tamen habet omnes conditiones scientiæ vt comparatur ad intellectum creatum: cum sit notitia certa, & euidẽs: & de obiecto necessario: & causata per discursum syllogisticum, vt patebit. j. q. pen.

Responsio Greg.

Confutatio responsionis Grego.

Conditiones veræ scientiæ.

AD PRIMAM quæstionem de theologia nostra. Pro intelligentia huius literæ, nota primo, ꝙ obiectum habitus uirtualiter continet illum habitũ: vt diffusè exposui in secundo artic. ¶ Secundo nota, ꝙ quando dicit Doc. ꝙ obiectum habitus, existentis in nobis, & habentis euidentiam ex tali obiecto: tale obiectum non tantum absolutè continet illum habitum uirtualiter: sed etiam, ut primo notũ intellectui, virtualiter continet. Et hoc potest habere duplicem sensum in hoc, quod dicit, quòd continet ut primo notum. Nam dupliciter est notitia obiecti scilicet habitualis, & actualis: & intelligo pro nunc notitiam habitualem principium productiuũ talis notitiæ. Exemplum, homo est præsens intellectui per speciem intelligibilem: tunc dicitur habitualiter notus: quia sicut habens habitum acquisitum ex frequẽtatis actibus faciliter potest exire in actum: sic habẽs speciem intelligibilem obiecti, statim potest causare cognitionem illius: quia illa species intelligibilis, & intellectus sunt duæ causæ partiales, integrantes unã totalem, respectu cognitionis abstractiuæ: ut patet ex dictis Doct. in primo d.3 q. 8. & d. 17. & in secundo d.3.q.ult.& expressè in quol.q.13. art. 2. Et tale obiectum, uel præsens in se: uel in specie intelligibili dicitur pertinere ad memoriam, quæ nihil aliud est, nisi intellectus habens obiectum præsens: ut patet à Doc. in primo d.2.3.6.7. & alibi. Et talis memoria apud Doc. multotiens uocatur scientia, vel notitia habitualis: ut patet d.2.3.6.17. primi, & alibi. Notitia uerò actualis obiecti est cognitio actualis illius. Quando ergo Doc. dicit, quòd habitus (puta notitia actualis conclusionis, quia scitur hominem esse risibilem) est in aliquo intellectu, habens euidentiam ab obiecto: ita quòd non habet illam notitiam ex aliqua reuelatione, vel credulitate: tunc notitia talis obiecti uirtualiter continet notitiam conclusionis: sic intelligẽdo, quòd notitia habitualis obiecti: puta species intelligibilis hominis existens, in intellectu Frãcisci: quæ dicitur notitia habitualis: uirtualiter continet notitiam huius cõclusionis: ꝙ homo est risibilis ut supra exposui in arti. secundo. Vel si loquatur de notitia actuali obiecti: tunc oportet dicere ꝙ notitia actualis illius obiecti uirtualiter continet notitiam cuiuscunq; conclusionis. Quando ergo obiectum non est præsens intellectui, habẽti habitum, nec in se, nec in specie intelligibili, uirtualiter cõtinet habitum: quia quantũ est ex se: si esset præsens intellectui, produceret saltem, vt causa partialis illum habitum. Cum uerò est præsens intellectui: tunc respectu habitus potest habere hanc duplicem primitatem scilicet, ut primum virtualiter continentiuum: & vt etiam primo notum. ¶ Secundo principaliter Doct. hoc applicat ad propositum de habitu theologiæ in nobis. Et dicit primo, quòd quamuis Deus sub ratione deitatis virtualiter contineat omnes veritates theologicas necessarias: quia quantum est ex se si esset perfectè præsens alicui intellectui: uel, ut causa totalis: uel, ut partialis, posset causare in intellectu illo ueritates necessarias de ipso. Secundo dicit, quòd Deus sub ratione deitatis non est notus intellectui nostro pro statu isto: & per consequens cognoscens hanc ueritatem necessariam. Deus est trinus, & unus, non est sibi euidens ex obiecto. cum non cognoscat illud distinctè: sed tantum, uel est sibi reuelata, uel credita alicui docẽti &c. ¶ Tertiò dicit, quòd theologia nostra respectu necessariorum: cum non sit euidens ex obiecto, non habet aliquod obiectum uirtualiter continens talem habitum illa duplici primitate: quæ requiritur ad habitum habentẽm euidentiam ex obiecto. ¶ Quarto dicit, quòd si loquamur de primo obiecto habit⁹ theologici in nobis, non ut habente hãc duplicem primitatem: sed de primo obiecto idest de primo noto, vel perfectissimo noto: dicit, quòd est ens infinitum, de quo, tanquam de perfectissimo noto nobis: demonstramus ueritates theologicas necessarias: non, quòd aliquo modo uirtualiter contineat eas: nec, ut in se absolutè: nec ut primo noto: quia solus Deus sub ratione deitatis sic continet, & sic patet litera Doc.

SED CIRCA dicta istius Doc. occurrunt aliquæ difficultates. Et primo contra hoc, quod dicit, quòd Deus sub ratione infiniti est subiectum theologiæ nostræ: accipiendo ipsum subiectum, non ut continens uirtualiter &c. sed ut primo notum nobis.

Difficultas.

CONTRA hoc arguit Ioan. Anglicus in prolo. q. 3. & arguit sic. Aut naturaliter cognoscimus conceptum infinitum de Deo: aut supernaturaliter; Non primo modo: quia ut sic non est subiectum in theologia nostra: sed theologiæ philosophorum. Si secundo modo, ergo ita bene potest cognosci Deus sub ratione deitatis: sicut conceptus entis infiniti, & sic Deus sub ratione deitatis erit magis subiectũ theologiæ nostræ, quàm sub ratione entis infiniti. ¶ Secundo arguit contra illud quod dicit Doct. quòd ens infinitum est primum notum nobis de Deo: aut enim intelligitur de primo noto secundùm quid nominis: aut secundùm quid rei. Si primum, cum in theologia nostra præsupponatur quid nominis Dei: sequitur, quòd Deus sub ratione deitatis erit subiectum in theologia nostræ. Si secundo, modo, hoc est falsum: quia diffinitio infiniti in perfectione non est capibilis ab intellectu nostro: & hoc est contra naturam subiecti: quia cognitio quid nominis solum præsupponitur. ¶ Tertiò arguit sic. Illud est prius notum nobis de quo formatur quæstio, quàm illud quod quæritur: sed de Deo quærimus in theologia: vtrum sit infinitus in perfectione, & vigore: sed conceptus infiniti non est primus conceptus, sicut conceptus Dei, patet maior: quia in omni propositione prius concipimus subiectum, quàm prædicatum, quod de illo prædicamus: sed illud de quo quærimus est subiectum: quod quæritur est prædicatum: vt cum quæritur. vtrum Deus sit infinitus, hæc ille.

Ioan. Angli. Bacconus cõtra Doc primo arguit in prol. q. 1.

Secundo argu. 2.

Tertiò argu. 3.

PRO RESPONSIONE ad ista argumenta præmitto duo. Primum, quòd quando Docto. dicit, quòd ens infinitum; siuè aliquod ens sub ratione infinitatis est subiectum theologiæ. Hoc dicit propter conceptum infinitatis: quia conceptus perfectior, qui possit haberi pro statu isto (loquendo semper de lege communi: quia certum est ꝙ Deus posset causare cognitionem deitatis distinctã abstractiuam: ut patet in secundo d.3.quæst.9.) est cõceptus infinitatis: ut patet ab ipso in primo dist.3.q.1.

Declaratio op. Gre.

Deus posset causare cognitionẽ distinctã deitatis.

Secundùm, quòd eo modo aliquid ponitur ratio subiecti illud est perfectius inter omnia quæ considerantur in tali scientia, ut patet. Nam sicut subiectum, vt verè continet virtualiter considerata in tali scientia, in se est perfectius ipsis consideratis, vt patet à Doct. præsenti. quæst. Sic illud, quòd ponitur subiectum, vel ratio subiecti in aliqua scientia, non habente euidentiam ex tali subiecto ponitur perfectius inter omnia considerata ab intellectu, habente huiusmodi scientiam: & patet: quia eo modo, quo ponitur ratio subiecti: eo modo per illam demonstrantur proprietates de subiecto: cuius est talis ratio. Sicut ergo ratio formalis continendi uirtualiter ueritates est medium demonstrandi proprietates de subiecto in scientia, habente euidentiam ex tali subiecto, vel ratione formali: sicut patet de ratione subiecti theologiæ in se: sic in scientia non habente euidentiam ex subiecto: sicut est theologia in nobis: ratio formalis subiecti talis scientiæ: & si non sit vera ratio continendi uirtualiter ueritates in tali scientia theologica consideratas: tamen erit nobis ratio demonstrandi huiusmodi ueritates: quia nobis nihil est notius, & perfectius, per quod possint demonstrari, quoniã ratio talis subiecti: ideo ipsa est ratio demonstrandi &c. Ex hoc infero cum ratio entis infiniti sit perfectior conceptus consideratus in theologia nostra non habente euidentiam ex subiecto: vt patuit supra a Doct. sequitur, quòd erit ratio demonstrandi veritates necessarias theologicas: quamuis non contineat eas primo uirtualiter, & illud, quod sic est ratio demonstrandi, est ratio formalis subiecti: sequitur, quòd infinitas intensiua erit ratio formalis subiecti theologiæ in nobis. Nihil enim est nobis notius, per quod possimus concludere de aliquo ente, quod sit trinum, & vnum; Sicut est infinitas intensiua talis entis: si tamen illud ens posset distinctè in se cognosci: entitas illa notior esset in demonstratione.

Ad primũ arg. Io. Angli Bacconis.

¶ His præmissis respondeo ad argumenta magistri Io. Anglici. ¶ Ad primum potest dari vtrunque membrum: vt quòd naturaliter concludimus infinitatem de aliquo ente. Et cum dicit. Illud est subiectum scientiæ Philosophorum. Cum supportatione, hoc indiget probatione: quia subiectum in metaphysica est ens inquantum ens. nisi accipiat subiectum pro nobiliori considerato in tali scientia: & sic ens infinitum est nobilissimum consideratum in scientia philosophorum. Et cum infertur ergo non est subiectum theologiæ nostræ, negatur consequentia. Et cum dicit, quòd theologia nostra est scientia supernaturalis, concedo, ergo, & cognitio subiecti theologiæ nostræ est supernaturalis? negatur consequentia: quia theologia nostra non est de terminis incomplexis: sed de propositionibus: vt patuit supra quæst. 1. ¶ Si arguatur sic per argumentum Doct. factum contra opi. primani de ratione formali subiecti: qui sic arguit in sententia. Cognoscens naturaliter rationem formalem alicuius subiecti, per illam naturaliter potest scire omnes ueritates in tali scientia, ergo si uia naturali possimus cognoscere rationem formalem subiecti theologiæ nostrę; sequitur, quòd possimus cognoscere naturaliter veritates consideratas in theologia nostra: quod est falsum. ¶ Dico, quòd hoc verum esset, si tale subiectum contineret virtualiter huiusmodi veritates; & vt sic esset notum nobis: vt patet a Doct. vbi supra & potest elici ex dictis ipsius in quæst. 1. prologi, & distinc. 3. quæst. 1. primi. Sed in proposito ratio formalis subiecti theologiæ nostræ, vt nostrę; non est ratio continendi virtualiter veritates theologicas vt dixi. ¶ Si dicatur. Si per rationem infinitatis demonstro Deum esse trinum, & vnum:

Henricus in sua summa existimauit subiectũ huius scientiæ esse Deum sub ratione infiniti. Sed dicit quis. Scotus sic tenet, respond. 1 ir. q. Scotus non sic uniuersaliter loquutus fuit ut Henricus de subiecto, quia Henricus de theologia in se, & in nobis posuit Deũ sub ratione infinitatis. Scotus verò loquendo de theologia in se, posuit Deum esse subiectũ sub ratione deitatis sed de theologia in nobis posuit Deũ sub ratione infinitatis.

vel aliquod ens esse trinum, & vnum: quare philosophi qui perfectius hoc cognouerunt non potuerunt demonstrare huiusmodi infinitatem? ¶ Dico, quòd nec etiam nos absolute possumus demonstrare talem ueritatem per rationem infinitatis; sed habita reuelatione huius: quòd Deus est trinus, & unus, si uolumus alicui fideli hoc persuadere nihil notius est nobis ad hoc persuadendum; quã infinitas intensiua talis entis: ita quòd demonstratio trinitatis per rationem infiniti tantum ualeret credenti articulis fidei: sed puro philosopho nihil valeret: sed diceret quòd omnino repugnaret tali naturæ esse formaliter in tribus suppositis. ¶ Si etiam detur secundùm membrum. videlicet, quòd cognitio entis infiniti sit supernaturalis: adhuc non sequitur, quòd dicit: quòd ita bene posset cognosci Deus sub ratione deitatis: & sic esse subiectum theologiæ nostræ. ¶ Dico quòd si aliquis intellectus haberet cognitionem distinctam supernaturalem ipsius deitatis: quòd theologia in tali intellectu haberet Deum sub ratione deitatis pro subiecto: ut patet à Doct. respondendo ad secundam quæst. Sed quia de communi lege non traditur cognitio supernaturalis distincta ipsius deitatis: & per consequens non erit ratio formalis subiecti theologiæ nostræ: & quia perfectissimus conceptus, quem possumus habere de aliquo ente uia naturali: siue etiam uia supernaturali: loquendo semper de communi lege: est conceptus entis infiniti: ideo magis per huiusmodi infinitatem cognitam demonstramus ueritates theologicas, quàm per rationem deitatis in se: cum illa sit nobis ignota. Concludimus enim multa de Deo per rationem infinitatis. Quia si quæratur, quare est trinus & vnus? quia infinitus: quare est necesse esse? quia infinitus quare omnipotens? siue loquendo de omnipotentia mediatè siue immediatè, de qua Doct. 7. quæst. quolib. quia infinitus, & non quia Deus. ¶ Si dicatur. An ens infinitum, siue entitas infinita distinctè cognoscatur, an confusè? non distinctè vt patet: si confusè, ergo non erit ratio demonstrandi: uel si sic: sequitur, quòd ita bene Deus confusè cognitus erit ratio demonstrandi veritates theologicas in theologia nostra. Dico, quòd loquendo de entitate formaliter infinita in particulari: quod non potest distinctè cognosci uia naturali: nec etiam uia supernaturali de communi lege: quia sic cognosceretur deitas distinctè: quia sola deitas est entitas formaliter infinita. Si verò in communi: puta, quòd sit aliquod ens infinitum: sic potest cognosci confusè. Et cum dicitur, ergo Deus ita confusè cognitus potest esse subiectum. Dico, quòd non sequitur: quia cognitio entis infiniti uidetur terminari ad perfectiorem conceptum: (& hoc quo ad nos) quàm cognitio confusa ipsius Dei, & ideo ens infinitum erit magis subiectum in theologia nostra quam Deus sub ratione deitatis: & sic patet responsio ad primum argumentum. ¶ Ad secundùm argumentum cum dicit de primo noto de Deo: aut illud ens infinitum est primo notum secundùm quid nominis: aut secundùm quid rei. Dico, quòd secundùm quid nominis. Et cum infertur, quòd ita Deus est ita notus nobis: vel saltem ita potest esse. Dico primo, quòd cum Deus non habeat diffinitionem nisi secundùm quid nominis. Non sequitur, quòd de communi lege ita possit esse notus nobis sicut ens infinitum. Sed posito, quòd ita possit esse notus nobis: non tamen sequitur quod sit ratio formalis subiecti theologię nostrę quia per ens infinitum perfectior conceptus innotescat nobis, q̃ per ipsum Deum, sic notum secun-

Conceptus infiniti est perfectior quẽ possumus habere pro statu isto de quo uis ente.

Ad secũdũ arg.

secundum quid no[illegible]. Et quia conceptus perfectior in theologia nostra est nobis ratio euidentior demonstrandi veritates theologi[illegible] in theologia nostra (vt supra diffusè exposui: [illegible] ideo conceptus entis infiniti erit magis ratio form[illegible] subiecti theologiæ nostræ: quàm conceptus ipsius Dei distinctè cogniti. Et sic patet responsio ad argumenta istius Doct. quam responsionem bene nota. ¶ Ad tertium: cum dicit, quod illud est prius notum de quo quæritur, quàm illud quod quæritur. cum ergo ens infinitum in theologia nostra quæritur de Deo: quia quærimus, an Deus sit ens infinitum, ergo Deus de quo quæritur erit prius notum in theologia nostra. ¶ Respondeo quòd aliud est loqui de subiecto scientiæ: & aliud de ratione formali illius. Et sic concedo quòd Deus est primo notũ in theologia nostra: & sic concedo quòd est subiectũ. Sed quærendo de ratione formali ipsius subiecti. Dico quòd est entitas infinita. Nõ quæritur ergo in theologia nostra ens infinitum de Deo, vt aliquid demonstrabile de ipso, cum non sit demonstrabile in theologia nostra. sed si quæritur, vt ratio formalis illius, vel vt ratio perfectissima ipsius Dei. Sicut etiam quærimus, an homo sit animal rationale: non quærimus vt aliquid verè demonstrabile propter quid de ipso homine. Secundo dico, quòd etiam in theologia nostra non propriè quærimus. An Deus sit ens infinitum: sed magis quærimus. An illud ens, quod nominamus Deum: quod tamen est nobis ignotum in particulari sit infinitum: & non quæritur infinitas, vt demonstrabilis propter quid de ipso: sed magis quæritur an alicui entitati, quam nominamus Deum conueniat infinitas intensiua: & sic patet responsio.

Ad tertium arg.

NVNC AVTEM videndum est. Hic Doct. tractat de subiecto theologiæ respectu veritatum contingentium: & litera satis clara est. Et primo dicit, quod veritates contingentes non continentur virtualiter in aliquo subiecto: quia continentia uirtualis subiecti, de qua in proposito loquimur habet necessariam habitudinem ad virtualiter contentum. Nam subiectũ virtualiter continens demonstrabile de ipso in duplici habitudine se habet ad illud: ut in habitudine receptiui, & in habitudine efficientis de necessitate: vt patebit à Doc. infra. Sed prædicatum, quod potest contingenter inesse subiecto non de necessitate producitur ad aliud subiectum. Secundò dicit, quòd inter propositiones cõtingentes est ordo: ita quòd vna erit prima, loquendo semper de contingentibus, ad eandem materiam pertinentibus: vt hæc erit prima contingens: Deus vult Franciscum saluum fore, ex ex qua sequuntur multæ aliæ contingentes: videlicet, ergo vult ipsum esse in gratia, & similiter, ergo vult ipsum mereri. Similiter in alia materia. Hæc erit prima contingens, verbum est incarnatum ergo natum: verberatum, passum, & huiusmodi. ¶ Tertio dicit ibi. Dicitur autem primum subiectum primæ veritatis contingentis: quod visum, vt tale natum est primo videri coniungi cum prædicato illo. Exemplum. Si quis intuitiuè videret Deum in ordine ad hæc prædicata: puta velle prædestinare Franciscum: velle dare gratiam: velle mereri: velle ipsum actu glorificare: statim est sibi notum: quòd velle ipsum prædestinare: esset immediatius ipsi Deo, quàm prædicata sequentia: quia alia prædicata præsupponunt hoc prædicatum: & ideo in ista materia, hæc esse[illegible] prima contingens. Deus vult Franciscum prædestinare. Nam ordinatè volens: prius vult finem alicui, quàm velit media ad finem, & sic prius vult homini beatitudinem, quàm media ad consecutionem ipsius: ut patet à Doct. [illegible] primo [illegible] c.41. & in secundo di[illegible]. 7. quæst. 3. & in secundo di[illegible]nc 20.q.2. & alibi. Et nota quod dicit Doct. in[illegible]uè: quia propositio contingens semper est respectu prædicati contingenter existentis. Nam quæcunque abstrahunt ab existentia non sunt propriè contingentia, & ideo si intellectus meus nunc abstractiuè cognosceret parietem, & albedinem: nesciret tamen an paries sit albus: nisi actu uideret vnionem albedinis ad subiectum: quod non potest esse sine intuitiua cognitione. ¶ Quarto dicit ibi. Ex his ad propositum scilicet, quòd diuina essentia est primum subiectum theologiæ, contingentis: quia omnes conclusiones contingentes demonstrabiles resoluuntur in aliquas propositiones contingentes primas, & prædicata earum primò insunt deitati. Quomodo autem demonstrentur patet: quia sicut à fine sumuntur principia practica: & conclusiones, & multa alia, quæ sequuntur: ut patebit in quæst. de praxi. sic per hoc, quòd uidemus Deum uelle finem ultimum: puta Ioanni. statim concludimus ipsum velle tale, & tale medium ad illum finem acquirendum, non quòd necessariò concludamus hoc, quia tunc si Deus uellet mihi beatitudinem, sequeretur, quòd necessario uellet mihi dare gratias: & necessario vellet me mereri: quod est falsum: patet, quia posset absolutè me beatificare sine gratia, & sine merito: ut patet à Doct. in primo distinc. 17. & in secundo distinc. 5. quæst. 2. Posito ergo quòd uoluntas diuina uelit dare beatitudinem, mediante gratia, & merito: concludimus ex fine illo necessitatem gratiæ, & meriti: necessitatem dico consequentię non consequentis. Et cum dicit parum infra, quòd eo modo est subiectum theologiæ contingentium, quo est subiectum necessariorum. Dico non debet intelligi quantum ad cõtinentiam uirtualem: quia tantum respectu necessariorum est sic subiectum, & non contingentium: sed quantum ad hoc est simile, quòd sicut de Deo, per rationem deitatis demonstrantur ueritates necessariæ: ita de Deo per rationem deitatis demonstrantur veritates contingentes. Et addit parum infra quòd hoc est verum de theologia contingentium in intellectu Dei & beatorum: qui uident ipsam deitatem intuitiuè: & per consequens per rationem deitatis demonstrant omnes ueritates, tam contingentes, quàm necessarias. ¶ Ibi nota totius theologiæ & cet. Hic in litera, quod dicit Doc. s. quòd uisio essentiæ diuinæ est sicut cognitio metaphysica entis, idest sicut cognitio entis in metaphysica terminatur ad ens tanquam ad terminum incomplexum, sic uisio deitatis terminatur ad deitatem, vt ad terminum incomplexum. Et addit, quòd beata visio non est theologia, quia scientia theologica tantum respicit complexa, licet talis visio sit supernaturalis, & pertineat ad cognitionem theologicam incomplexorum in theologia: nõ tamen dicitur scientia theologica quæ ut sic est respectu incomplexorum. ¶ Ibi. subiectum uero theologiæ nostrę. Dicit Doct. quòd sicut Deus sub ratione entis finiti est subiectum theologię nostrę respectu necessariorum: quia ut tantum primò notum, & non ut uirtualiter continens: sicut diffusè supra exposuimus, sic sub ratione entis infiniti est subiectum theologiæ contingentium. Nam ueritates contingentes in theologia magis persuaderi possunt nobis per rationem entis infiniti: quàm per rationem deitatis abstractiuè, & confusè cognitæ: sicut supra exposuimus de veritatibus necessarijs. ¶ Ibi. Contra. hic arguit Doct. probando, quòd Deus sub ratione deitatis non sit subiectum theologiæ contingentium immo magis uerbum, quia illud ponitur subiectum contingentium, de quo primo uerificantur ueritates contingentes: sed de verbo omnes articuli reparationis nostrę immediatè uerificantur: patet de omnibus articulis, pertinentibus ad redemptionem ergo. E[illegible] quod dicit de ueritatibus tam in se, quàm in intellectu diuino.

Contingẽtes veritates nõ continentur i aliquo subiecto.

Vide Franciscum de Mayronis distinc. 2.q.6. huius primi; ipse ibi mirabiliter tenet opinionẽ Scoti.

Quæcunque abstrahunt ab existẽtia

non sunt proprie contingentia.

Deus potest me beatificare absq; merito.

Visio essentiæ diuinæ est sicut cognitio metaphisica entis.

Idem est subiectum theologiæ nostræ, & infinitæ, materialiter sed non formaliter.

Exemplum veritas huius verbum est mortuum: hoc cognitum ab intellectu diuino dicitur ueritas in intellectu diuino: quia intellectus diuinus ab ęterno cognouit hoc cõtingens. s. quòd verbum est mortuum: veritas vero huius in se est quãdo realiter verificatur de verbo: puta quãdo mors infuit in cruce. ¶ Ibi Respõdeo. Aliquod cõtingens potest dici primo de verbo, & aliquod de Spiritu Sancto, & aliquod de Deo trino. Exemplum primi. verbum est incarnatũ. Exemplum secundi Spiritus Sanctus apparuit in specie colũbe, & missus fuit Apostolis in linguis igneis. Exemplum tertij. Deus creauit mũdum. Deus prędestinat. Deus glorificat: patet etiam de patre: quia vox patris audita est &c. Et sic tres personę possunt dici quasi partes subiecti, & dicit quasi: quia ibi nõ est propriè pars: cum tale dicat imperfectionem: sed Deus ponitur subiectum: quia communis tribus personis. Aduerte tamen cum dicit hic quasi pars: contradicit sibi in hoc quòd dicit 1. d. 5. q. 2. quòd in Deo nõ est pars nec quasi pars cum dicant imperfectionem: quia ibi loquitur de parte componente siuè quasi componente: & sic persona non est composita nec quasi composita: hic antem tantum loquitur de parte subiectiua. Si dicatur, quòd etiam illa dicit imperfectionem. Dico, quòd si esset pars. vel quasi pars naturę diuisibilis, uel quasi diuisibilis esset ibi imperfectio: sed ponitur ibi quasi pars naturę tantum communicabilis: & nullo modo nec verè, nec quasi diuisibilis.

Solutio apparentis contradictionis de quasi parte.

IBI EX PRAEDICTIS apparet improbatio illius opi. s. in prolo q. 1. quę penit exemplum esse primum subiectum: & hoc probat; quia ad nullã sciẽtiam per se pertinet aliqua ueritas, nisi sit de subiecto primo: uel de parte eius subiectiua: uel integrali: uel essentiali: uel de aliquo ad subiectum essẽtialiter attributo. Exemplum in physica, vbi multę veritates demonstrantur de subiecto primo: puta mobilitas de corpore mobili: & alię passiones quę conuertuntur cum corpore naturali. Et multę demonstrantur de materia, & forma, quę sunt partes essentiales corporis naturalis: puta, quòd materia est subiectum generationis, vel quòd materia est perfectibilis primo à forma substãtiali: similiter de forma: puta quòd det esse materię: puta esse formale: vel quòd sit principiũ rerũ naturaliũ: uel quòd sit terminus formalis generationis. Aliquę etiam demonstrantur de partib⁹ integralibus: puta, quòd pars integralis corporis physici: est ita diuisibilis sicut, & totum corpus: & est ita composita ex materia & forma, sicut totum cõpositum: & quòd includat quantitatem & huiusmodi. De partib⁹ ẽt subiectiuis patet quia multę ueritates demonstrantur de elementis, & mixtis &c. De his ẽt, quę habent essentialem attributionem ad corpus naturale, quę tamen non sunt nec partes essentiales: nec integrales: nec subiectiuę illius: multę ueritates demonstrantur: ut patet de motu: transmutatione: & de multis alijs. Sed in proposito: Si Christus esset subiectum theologię: illa de quibus demonstrantur multę veritates theologicę: vel essent partes subiectiuę vel essentiales: vel integrales Christi: uel haberent ordinem essentialem attributionis ad Christum. Sed de patre demonstratur quòd generat filium: & de s. s. ꝙ procedit a patre, & filio. De patre ẽt demonstratur ista cõtingẽs. s. ꝙ creat per filiũ: & de. s. s. ꝙ tẽporaliter miss⁹ est, & tñ nec pater: nec s. s. sunt partes Christi: nec subiectiuę: nec integrales: nec essentiales: ut patet nec habẽt essentialiter attributionem ad ipsum: quia tunc dependerent ab ipso: quod est impossibile: Et vltra sequeret[ur], ꝙ ęternum haberet essentialẽ attributionem ad tpale pate[r], quia Christus, vt Christus includit natur[am] di[uinam] & hu[m]anã: & sic Christ⁹ ẽ Christus tñ ex tpe, & [illegible] tpale e[illegible] essẽ [illegible] ęterno: quia qd hẽt essential[i]ter at[tri]butione ad aliud, est

Opinio Seraphyci Bona. in plogo primi libri. q. 1.

Verum Seraphyeus Bona. & alij quod tenent quod Christus sit subiectum in theologia possent sub sustinere opinionem, dantes hac distinctione ut dicit Gabriel Bul. 9. q. prologi subiectũ potest capi tribus modis.

Primo primi

essentialiter posterius illo. Et aduerte, ꝙ Christus non solum non potest poni, vt subiectum specificũ continens virtualiter oẽs ueritates: quia patet hoc esse simpliciter impossibile: sed nec ẽt põt poni, ut subiectũ, quasi hñs unitatem genericam: de quo dixi supra qa tale subiectũ sic se hẽt: ꝙ oĩa cõtenta in tali sciẽtia: de quibus immediatè demõstrantur aliq[uę] veritates, vel sunt partes subiectiuę, uel essentiales, &c. vt supra & sic Doc. probat de utroq; subiecto. ¶ Ibi. Tũ q. 1 Christus sm diuinitatem non hẽt aliquam talem prioritatẽ sm ꝗ posset pr̃, uel trinitas attribui: patet, quia ubi est talis prioritas, & posterioritas: ibi est ordo essentialis: qualis non est in diuinis ad intra: quia dependens essentialiter est imperfectius &c. ¶ Cõtra ẽt istã opi. sunt duę rõnes ultimę de respectibus ad ex̃: quia uerbũ esse incarnatũ dicit tñ respectum rõnis: ut patebit in 3. d. 1. q. 1. & sic thęologia, quę esset de uerbo, sub tali respectu non esset realis: nec sil'r esset una p se sciã: nec ẽt posset demõstrari aliqua ueritas necessaria: qa talis respectus inest tñ contingenter: hęc oĩa sunt exposita supra. ¶ Ibi. Contra idem est prima ratio posita ad solutionem primę. q. quia ueritates necessarię de patre & de. s. s. & de trinitate impossibile est contineri virtualiter primo in Christo: quia si verbũ incarnatũ nõ fuisset, illę ueritates necessarię nihilominus fuissent. Alię rõnes sequętes sunt per se clarę in lr̃a: ¶ Vł igitur dicendũ: ꝙ si totius medicinę ponatur corpus humanum ut subiectum, de quo demõstrantur passiones primo: puta sanitas: tunc corpus inferius: puta corpus sanabile sanguineum, uel colericum nõ poterit poni pro subiecto primo, & adęquato: patet, quia sanitas in communi, nata est prius sciri de corpore sanabili in cõmuni. Si enim hoc totum corpus sanguineum sanum, ponatur subiectum adęquatum in medicina: tunc particulare esset subiectum magis adęquatum, quàm commune corpus. Tum etiam, quia tale includit aliquam passionem demonstrandam de corpore: quę non potest esse ratio subiecti: patet qa sicut subiectum est prius natura passione: ita ratio formalis subiecti erit prior natura, si ergo passio poneretur rõ formalis subiecti: tunc idẽ esset prius seipso: patet quia ratio formalis subiecti est prior passione demonstrabili: & per consequens si passio poneretur rõ formalis. esset prior seipsa. Sequitur in litera ibi. Et breuiter quicquid diceretur de aliqua medicina, tradita scilicet quòd esset de tali particulari: & de ente per accidens: puta de corpore sanguineo sano: falsum esset impossibile primam scientiam de corpore hominis, esse primo de corpore hominis sanguineo: patet quia rõ corporis hominis in cõmuni est simpliciter prior ratione hominis sanguinei, & ideo esset aliqua scientia prima de corpore hominis in communi, quàm de corpore hominis sanguineo: sicut patet. Hoc idẽ dico de prima scientia theologica, quòd erit primo & adęquatè de aliquo alio, quàm de Christo, prius enim natum est sciri aliquid de verbo absolutè, quàm de uerbo, vt incarnato: quia ab ęterno, & ante omnem comparationem ad extra scitur uerbum gigni a patre: quia productio ad intra est necessario prior omni productione ad extra: tam simpliciter, quàm secundum quid: ut probat Doc. in 2. d. 1. q. 2. Similiter erit aliqua scientia simpliciter prior de patre, & de. s. s & de ipso Deo trino, & uno, quàm sit de ipsis sub aliquo respectu ad extra, & per cõsequẽs cum Christus dicat duas naturas: ita ꝙ verbum dicit respectum passionis ex tempore ad natur[am] assumptã; de ipso non poterit esse simpliciter prima scientia ut patet, erit ergo theologia de Deo, ut de primo, & adęquat[o] subiecto ut ipse Deus est c[omun]is t[r]ibus psonis, & tũc saluabit, q[uod] ueritas t[h]eologica, uel est de primo subiecto: pu[ta] q̃ inest De[o] p rõnẽ Dei, ut ista veritas, siuè p[ro]p[ter] [illegible]: ꝙ est infinitę bonitatis: uel quòd est com-

rate christi, & est Christus cõtinens duas naturas. Tertiò primitate uniuersalitatis & concomitãtia, et sunt res, & signa.

Cõclusio de subiectotheologia vide D. Thomam prima parte summa q. 1. artic. 7. tenentem opinionẽ Scoti.

communicabilis tribus: & breuiter omnis proprietas dicens perfectionem simpliciter, vel quasi de parte subiectiua primi subiecti: vt generare patri: generari filio: spirare patri, & filio: spirare.s.s. & multæ aliæ quæ insunt ratione personarum: vel erit de aliquo, quod attribuitur ad subiectum primum: puta de creatura, quæ attribuitur Deo, quantum ad respectum, quem habet ad Deum, ut Deus est: quia dependentia creaturæ terminatur ad Deum, ut Deus est: & de multis alijs: vel per attributionem ad quasi partem subiectiuam: vt patet de natura assumpta quantum ad respectum, quem habet ad verbum, terminans illum respectum: ut patebit in 3.d.1.q.1.& q.19.quol.

Opinio Liconensis.

ALITER tamen ponitur Christum esse subiectum primum. ¶ Hic Doc. recitat opi. Liconiensis in exameron: quæ ponit Christum esse subiectum theologiæ sub triplici respectu, siuè vnitate: prima ad patrem, & Spiritum Sanctum: secunda verbi ad naturam assumptam: tertia Christi capitatis ad membra, & per ista opi. videtur esse prima ratio ad primam. q. quæ est de continentia virtuali: & sic Christus quantum ad humanitatem continet septem articulos: & quantum ad naturam diuinam realiter continet alios pertinentes ad diuinitatem. Secundo arguitur: quia partes integrales, vel subiectiuę theologiæ non continentur sub Deo: patet per glo. super Ose. d. quòd materia libri Oseę sunt 10. tribus quæ non sunt aliquid Dei. Tertio quia in aliquo libro scripturæ nihil de Deo narratur ergo.

Veritates contingentes in nullo subiecto virtualiter continentur.

¶Respondeo primo, quòd veritates contingentes in nullo subiecto virtualiter continentur: vt supra patuit: habent tamen aliquod subiectum de quo immediatè ennociantur. Et primo illud est verbum: loquendo de veritatibus pertinentibus ad humanitatē. Nam veritates theologicæ de incarnatione: passione: natiuitate: sunt istę. verbum est factum homo, verbū est homo natus, verbum est homo passus, cum dicis passio inhæret secundùm naturam humanitatis. Respōdeo humanitas non est ratio primi subiecti ad qd̄ stet vltima resolutio: sed est quasi passio prior medias inter verbum, & alias passiones, vt natus: & huiusmodi. patet enim quòd humanitas non potest esse ratio subiecti respectu passionis primæ, quæ est esse incarnatum: quia aliud dicitur de verbo nō præintellecta humanitate in ipso, ut in subiecto: patet quia, & si in eodem instanti assumpserit totum, & partes simul: vt patet in tertio d.2. tamen sicut partes intelliguntur esse in toto: sic etiam quasi prius quodammodo intelligitur assumere partes quàm totum: ut patet in tertio, vbi supra, & quia caro est prior humanitate: ideo quasi prius, verbū dicitur esse incarnatū, quàm habere humanitatem: licet simul omnia assumpserit: vt patet in tertio vbi suprà sicut etiam dicimus, quòd Ioannes primus intelligitur esse ens. deinde substātia: & sic descendēdo, sic in proposito. Vel aliter secundū aliquos posset dici: licet fortè nō ita ad sensum literę, potest ergo etiam sic intelligi quantum ad vnionem: quia prius intelligitur vnionem terminari ad verbū, quàm humanitas intelligatur ibi. Vnio enim illa causatur immediate à Deo, & fundatur in humanitate, & terminatur ad verbum. Si ergo verbū dicatur incarnatum: quia terminat talem vnionem: tunc erit prius incarnatum quàm intelligatur humanitatē prædicari de illo. Prius.n. intelligitur vnio albedinis ad subiectum q̄ intelligatur albedinē prædicari de subiecto, nec diceremus subiectū terminare vnionē albedinis, ratione ipsius albedinis: cū prius intelligatur vnionē illā terminari, quàm intelligamus albedinem esse in subiecto vt in subiecto.i. qua prius denominet subiectum. Sic dico in proposito: q; verbum prius intelligitur terminare vnionem naturæ humanæ q̄ vnione dicatur simpliciter incarnatum: & q̄ intelligatur humanitas in illo, vt in subiecto.i. vt denominās suo modo subiectum. Non enim est ibi, ut accidens in subiecto cum non informet verbum: nec aliquo mō perficiat: ut patet à Doc. in 3.d.1.q.1. sed dicitur prædicari de verbo denominatiuè vt prædicatio denominatiua distinguitur cōtra quidditatiua: non vt distinguitur ꝯ substantialem, qua dicimus vnā substantiā prædicari de alia: licet una non sit de essentia alterius. vide Sco. in 3.d.7.q.1. ¶ibi. Ad secundùm dico: q; sufficeret scientiæ subiectorum partialium attributio ad primum subiectū, qualis attributio potest saluari respectu cuiuscunque materiæ assignatæ per illas glosas.

Humanitas non est ratio primi subiecti.

Homo prędicatur de Deo denominatiuè.

Aliter tamen potest dici, quòd materia cuiuslibet libri est Deus: de quo ibi narratur: quomodo genus humanū gubernauerit: sed gens gubernata est materia remota: & ita intelligendæ sunt glo. tales. Per idē patet ad tertium: quia licet sit aliquis liber nullū continens miraculum: tamen quilibet continet gubernationem & prouidētiam Dei circa hominem in communi, vel determinatam gentem &c.

Materia cuiuslibet libri est Deus.

Respōsio ad argumenta principalia.

NVNC respondendum est ad argumenta principalia primæ q. de subiecto theologiæ. Prima ratio stat in hoc: quia forma simplex subiectum esse nō potest. per Boe. primo de tri. sed Deus est forma simplicissima: vt patebit. ī.d.8. ergo. Respondet Doc. quòd auctoritas Boe. est vera de subiecto accidentis, siuè inhæsionis tale.n. subiectum nō est simplex. Si dicatur, q; anima est subiectum ēt accidentium spiritualiū: & tamen est forma simplex. Dico q; summè simplex nec est in se compositū, nec alteri cōponibile. sicut ex subiecto & accidente fit vnum cōpositum per accidens: licet forte posset etiā aliter exponi: sed hoc sufficit ꝑ nunc. Certum est autem, q; subiectū considerationis potest esse etiā summè simplex, quia tale nihil includit pertinens ad cōpositionē. ¶Secūdo arguitur: quia subiectū scientię est efficiens scientiā: (vt supra patuit:) & ex alia parte si ponitur subiectū habet rōnem materiæ: quia rationē receptiui proprietatis demonstrabilis: sed idem numero nō pōt esse materia & efficiēs: vt patet per philosophum secūdo phi. t.c.70. vbi uult q; multotiens forma, & efficiens, & finis coincidāt in idem: sed materia cum nullo istorū coincidit ergo.

¶Rn̄det Doc. q; philosophus intelligit de materia ex qua fit res naturalis: ut patet ibi: cū dicit in principio illius tex Quoniam aūt causę quatuor sunt de omnibus physico cognoscere &c. & sic verum est, q; materia talis nullo mō est efficiēs: nec finis: nec forma: sed non loquitur de materia in qua: quę.s. est receptiua accidentis: quia talis est vltimatè substantia: cū accidēs nō recipiatur immediatè in materia: vt alias patebit: & multotiens subiectū accidētis erit cā efficiens accidentis: vt patet de substantia ignis, quæ est immediata causa caloris sui: ut patebit a Doc. in quarto. d.12. materia ēt: circa quā est aliqua scientia: potest esse causa efficiens alicuius puta passionis demonstrabilis de illa. ¶Nota tn̄ quod dicit de subiecto sciētiæ. Hic Doc. vult expresśè, q; subiectū scientiæ dicatur subiectū in rōne causæ efficientis.i. q; subiectū scientiæ est cā effectiua, saltem partialis notitiæ conclusionis demōstrabilis. sustinendo, q; entitas subiecti sit cā effectiua sciētiæ. Vel si dicatur (ut supra exposui) q; notitia subiecti est cā effectiua notitię conclusionis demōstrabilis: remota tn̄: quia notitia principiorū est immediatè cā.

Quomodo materia, & efficiēs coincidunt.

Et sic hac uia de notitia subiecti magis saluatur subiectū logicæ: quia certū est, q; sillogismus qui ponitur subiectum logicæ à Doc. ut patet in vniuersalibus: nō continet uirtualiter notitiā conclusionis demōstrabilis: patet quia ens rōnis nō pōt esse causa effectiua, nec totalis, nec partialis alicuius scientiæ, quæ est qualitas absoluta: vt diffusè patet à Doc. q.13. quol. & d.14. Si tn̄ diceretur, q; notitia syllogismi cōtinet remotè vir-

Syllogismus est subiectū adęquationis logicæ

tualiter notitiam conclusionis demonstrabilis in logica, vt notitiam huius: q; syllogismus habet tres terminos. Sed tunc esset quæstio de notitia subiecti logicæ: sed quia non est pręsentis speculationis, altàs dicetur. Dicit tamen Doc. q; per quandam similitudinē potest dici materia: & litera satis clara est. Dicitur enim subiectum scientiæ materia propter quandam similitudinem ad factionem vbi simul concurrunt ratio obiecti circa quod: & ratio materiæ susceptiuę: quia factio est actus transiens extra, idest quòd terminatur ad aliquod productum: quod non recipitur in ipso faciente: sed recipitur in materia extra: ut patet de faciente domum: vbi forma domus est in materia extra: sed nō est sic de actu proprio, sciētię: quia actus est actualis notitia conclusionis scientię: dicitur tamē transire: quia non terminatur in se: sed ad obiectū circa quod est: manet. n. in sciēte. Si dicatur. Nōne factio est subiectiuè in faciente, & terminatur ad materiam extra: quia per ipsā acquiritur aliquid in materia extra: ut patet de forma domus. Productio uerò respectus, quę terminatur ad actum intelligēdi productū dicitur actio immanens: quia intellectio producta recipitur ipso producente: quia tamen talis intellectio terminatur ad obiectum, tunc tale obiectum potest dici materia circa quam. ¶Ad tertiam rationem. ibi. Ad illud de primo poste. Tertio principaliter arguitur: quia subiectum scientiæ habet partes: principia, & passiones, vt patet primo poste. t. c. 43. una (loquit) scientia est, quæ est vnius generis, quæcunque ex primis. s. principijs componitur, & partes, & aut passiones horum sunt per se. hæc ille. Sed Deus non habet partes, nec integrales: nec subiectiuas (ut patet) nec principia: quia non diffinitur: immo est simpliciter primum principium, ut ĩ. patebit d. 2. parte 1. q. 1. nec passiones cum tales sint extra essentiam subiecti: in Deo autem nihil est extra suam essentiam. ¶Respōdet Doc. q; philosophus loquitur de subiecto scientiæ naturaliter inuentæ: quia tale propriè habet partes subiectiuas. Est enim scientia secūdùm ipsum de vniuersalibus primo, & per se: licet de singularibus sit per se, & non primo: habet etiam principia supple intrinseca, cum tale sit verè diffinibile, & passiones primo, & per se de ipso demonstrabiles. Et hoc modo quantum ad duas primas conditiones non ponitur Deus subiectum (ut patet) quia, & si Deus sit communicabilis pluribus personis: non tamen est diuisibilis in illis: quia tunc ibi essent tres naturæ diuinæ: nec propriè diffinibilis: ut patebit. ĩ. d. 8. q. 2. & in quol. q. 1. posset tamen dici, quòd personæ diuinæ sunt quasi partes subiectiuæ, & hoc intellige: ut supra exposui. Quod autem additur de passionibus, quòd ibi non sit passio dicunt aliqui. Gul. Varro. li. 1. d. 2. ar. 1. & 2. quòd attributa sunt quasi passiones huius essentiæ. Sed hoc non ualet: quia consideratio attributorū à nobis naturaliter intelligibilium, est consideratio metaphysica, & non theologica. Nam quod dicimus illud, quod nominamus Deum est summè sapiens, summè bonum, & huiusmodi potest à uerò metaphysico sciri: & sic talia attributa dicuntur proprietates demonstrabiles de deitate à metaphysico. Et addit: nisi sint aliqua attributa per se tantum conuenientia huic essentiæ, ut hæc: & non, ut à nobis nunc naturaliter intelligitur confusè. Fortè sunt multæ proprietates, quæ tantum sunt natæ cognosci per rationem deitatis distinctè cognitæ, ut hæc deitas: & tales proprietates possunt dici quasi passiones demōstrabiles, quæ tamen proprietates non cognoscuntur de deitate, ut confusè cognita: ut puta, ut cognoscitur inquantum ens, uel inquantum est aliquod ens summum, & huiusmodi: sed inquātum est in hęc essentia. ¶Ibi. Qđ autem accipitur: quòd passio est est extra essentiam subiecti. Dicit, quòd hoc uerum est, ubi passio est realiter causata à subiecto &c. Hic multi uolunt intelligere, quòd mēs Doc. fuerit: quòd in creaturis passio est realiter causata à subiecto: & ex hoc quòd sit realiter distincta à subiecto: cuius oppositum expressè tenet Doct. quòd sit realiter distincta à subiecto. Aliqui tamen faciunt magnam differentiam inter distinctionem essentialem, & realem: concedentes; quòd licet passio distinguatur realiter à subiecto non tñ essentialiter: & sic intelligendo subiectum non potest separari à passione. Sed quicquid sit: in secundo arti. exposui, quomodo subiectum est causa passionis, vide ibi. Multi tamen Parisini accipiunt notitiam passionis pro passione: supplè, quòd notitia passionis est realiter causata a subiecto: & sic realiter distincta: ipsa tamē passio non est realiter causata. ¶ Sed postea esset difficultas: quia dicit Doc. quòd illud, quod habet rationem passionis in diuinis, nō est realiter causatum, quod non potest intelligi de notitia illius: quia tn intellectu beato talis notitia est realiter causata: nisi dicatur, q; in intellectu diuino nō est realiter causata: sic exponendo, quòd notitia illius, vt habet rationem passionis in diuinis, respectu intellectus diuini nō est realiter causata: quia est simpliciter idem, quòd essentia diuina realiter & essētialiter: ut patet à Doc. ĩ. d. 2. ¶Ibi. Quod tertio dicitur. Nota hanc responsionē: quia dicit Doct. quòd non est necesse subiectum habere principia intrinseca: per quæ demonstrentur passiones de ipso: sicut de homine demonstratur risibilitas per diffinitionem ipsius, quæ est principium intrinsecum ipsius hominis: sed sufficit, quòd tale subiectum sit principium suo modo effectiuum passionis demonstrabilis: & sic ex ratione talis subiecti (licet nullo modo ex parte rei distincta à subiecto) possum demonstrare passiones de ipso: vt patet de ente respectu suarum passionum. ¶Ibi. Secunda uia est ostendere, quòd aliud est hic subiectum, non ergo Deus, antecedens probatur; primò per Aug. de doctrina Christiana. Omnis doctrina est rerum, vel signorum, ergo res, vel signum est hic subiectum. Secundo. Scriptura habet quatuor sensus: sed cuilibet sensui correspondet aliquod subiectum primum. ergo quatuor subiecta prima. ¶Respondet Doc. ad Aug. quòd loquitur de materia remota scientiæ: sicut dicimus, quòd physica ex quo est scientia realis, quòd erit de rebus: sed postea specificatur de quibus rebus: & tandem erit de rebus naturalibus: & sic erit de aliquo primo cui omnes res naturales habent attributionem. Sic in proposito theologia cum sit scientia realis, erit, vel de reebus significatis: vel de ipsis signis significantibus res: sed post quæritur de quibus rebus, erit de diuinis: & per consequens de aliquo primo: cui omnia in tali scientia considerata habent attributionem aliquo modo: & tale primum erit Deus. ¶Ad secundùm dicit: quòd licet aliqua pars scripturæ habeat quatuor sensus: tamen tota scriptura habet omnes sensus istos pro literali: quia quicunque sensus in vna parte scripturæ non est literalis: in alia parte erit literalis: quia sensus moralis in vna parte scripturæ erit ille sensus ad literam in alia parte, sicut cum dicitur Lu. quintodecimo abijt in regionem longinquam: moraliter idest recessit per peccatum à gratia Dei: siue à salute animæ: hic sensus moralis, erit literalis in alio loco scripturæ: puta in isto. Longè à peccatoribus salus. & sic de alijs. ¶ Tertiò arguitur auctoritate Commen. s. Eustrachij super primo ethi. in prolo. qui vult, quòd scientia moralis sit de homine, quoad animam: & medicinalis, de homine, quo ad corpus. Tunc sic. Sciētia practica habet pro subiecto primo illud cui acgratur finis sciētię practicę. cū ergo

Subiectum scientiæ unde dicatur.

Personæ diuinę possunt esse partes subiectiuę Theologiæ, non compositiuæ, nec integrales, & sic intelligitur Scotus.

Passio est extra essentiā subiecti non realiter, sed formaliter.

Exemplum de multiplici sensu scripturæ sacræ reducibili ad unum.

ergo finis sci[illegible] moralis qui est fęlicitas naturalis acquiratur h[illegible], quo ad animã, ipsa anima erit subiectũ moralis scien[illegible], & similiter finis medicinę: qui est sanitas acquir[illegible] hoi, quo ad [illegible]orpus. ipse hõ, quo ad corpus erit sub[illegible] medicinę. Sic dico in proposito, cũ theologia sit scientia practica (ut patebit 7 q.ul. pro[illegible] & d. 38.) & finis illius, qui est clara visio Dei, & eiusdem fruitio acquiratur homini, quo ad animam. sequitur, quod homo, quo ad animam erit subiectum theologiæ. ¶Ibi. Item aliter, & redit quasi in idem. finis scientiæ est per actum suum attingere obiectum primum inducedo in ipsum for ma principaliter intentã à scientia. puta in speculatiua inducere in subiectum esse cognitum: quia cognitio ibi intendi[illegible], [illegible] scientificus inclinat principaliter ad cognitionem obiecti, ut per ipsã attingatur obiectum, quod tunc attingitur cum habet esse cognitum. Et si sit scientia practica est inducere formam: ad quam ordinatur eius praxis: quæ est bonitas mor[illegible]: quæ in theologia principaliter intẽditur in subiecto, vt in homine, quo ad animã. ¶Respõdet Doc. & respõsio stat in hoc: quod ideo hoc est subiectum scientiæ moralis: quia virtualiter continet quo ad animam omnes veritates in illa contentas. nã per rationem animæ concluditur talis finis moralis sciẽtiæ cõuenire homini: puta fęlicitas naturalis: & habita cognitione finis: per animam concluduntur omnia media ad illum finem: cuiusmodi sunt virtutes morales, quæ ordinantur ad fęlicitatem naturalem, vt ad finem: & sic per rationem formalem animæ concluduntur, & finem sic natum conuenire homini: & omnia ad illum finem ordinata. Et hoc magis patebit in q. de praxi. Cum ergo per rationem formalẽ animæ non possit concludi vltimum finem theologiæ conuenire homini: quia tunc via naturali cognosceretur vltimus finis hominis: cuius oppositum probatum est q. 1. prologi. sequitur, quod homo nõ erit subiectũ theologiæ. in quo si poneretur subiectum, contineret virtualiter ultimum finem theologiæ, non tantum quo ad cognitionem illius: sed [illegible] quo ad [illegible] vt 7. patebit d. 3 q [illegible] & d. 8. q. 2. ¶Ibi secundo. Sic homo est finis &c. Hic [illegible] [illegible] quod Deus [illegible] subiectum theologiæ quia finis ul[illegible]imus: patet a simili: quia homo ut finis ultimus sciẽtiæ moralis ponitur subiectum eius, quo ad anim[illegible] concupiscentiæ præsupponit amo[illegible], ut finem, ad quem ordinatur [illegible] in [illegible] do d. 6. q. 2. [illegible] ergo [illegible] amatur amore concupiscentiæ: patet quia propter hominem amatum amore amicitiæ, sequitur, quod homo sic amatus erit ultimus finis moralis [illegible]: & sic subiectum eius, cum ergo Deus sit simpliciter ultimus finis theologiæ: cum tantum [illegible] propter se: immo repugnat formaliter eius [illegible] propter aliud: ut probat Doct. in q[illegible] 49. & omnia in theologia considerata sint tantum propter ipsum diligibilia, sequitur ex ista [illegible] subiectum theologiæ. ¶Ad [illegible] propositio est falsa scilicet, quod finis scientiæ est inducere formam &c. F[illegible] proprie scientiæ est tantum attingere obiectum [illegible] scientiæ, [illegible] nihil aliud est, nisi [illegible] obiectũ &c.

SOLVM oritur [illegible] difficulta in hoc quod dicit in respon[illegible]one: quod [illegible] co[illegible]net rationem fęlicitatis naturalis: quia [illegible] cum talis fęlicitas consistat in [illegible] primæ substantiæ separatæ: ut uult Arist. [illegible] Sequitur [illegible] virtualiter continebit [illegible] sequitur ultra, quod [illegible] continebit [illegible] primæ substantiæ separatæ: & consequenter [illegible] patet à Doc. in primo d. 3. & in secundo d. [illegible] teria de cognitione angelorum, & subtiliter hoc probat in quol. q. 14. Sed hoc est impossibile, quod uirtualiter contineat huiusmodi entitatem, ut ipse probat in locis præallegatis.

RESPONDEO, quod eo modo, quo uirtualiter ani[illegible] intellectiua continet cognitionẽ substantiæ separatę: eo modo continet entitatem illius substantiæ: sed tantum virtualiter, uel essentialiter cõtinet cognitionem substantiæ separatæ quantum ad conceptus communes sibi & nobis: & sic uirtualiter, vel essentialiter continet huiusmodi conceptus. De prima enim substantia (ut in d. 3. declarabitur: & partim declaratum est supra q. [illegible] non cognoscuntur aliquæ proprietates de ipsa: sed tantum cognoscitur, quod est aliquod ens infinitum: aliqua causa prima, & huiusmodi. ¶Secundo dico, quod animam virtualiter cõtinere fęlicitatem naturalem potest dupliciter intelligi. Primo, quod per rationem animæ potest concludi, quod talis fęlicitas: puta speculatio substãtiæ separatæ nata est inesse animæ intellectiuę, ut ultima fęlicitas naturalis ipsius. Secundo, quod uirtute naturali possit peruenire ad huiusmodi fęlicitatem. & vterq; sensus est verus.

Quod sit finis scientia practica.

Homo nõ potest esse subiectũ Theologiæ.

Quod [illegible]

Responsio.

Animã virtualiter continere felicitatem naturalem potest dupliciter intelligi.

Quæstio Prima Lateralis.

Vtrum theologia sit de Deo sub aliqua ratione speciali.
Strabus Bonauent primo sent q. 1. Prologi artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summæ q. 1 membro. 3.
Scotus primo sent. q. 1. lateralis ipsius Prologi.
D. Tomas prima parte summæ, q. 1. artic. 7.
Ricardus primo sent. q. 6 Prologi.
Durandus primo sent q 5. Prologi.
Ioannes Bacconthorpe, primo sent q. 3 Prologi.

AD ARGVMENTA alterius quæstionis in qua quærebatur. Vtrũ theologia sit de Deo sub aliqua ratione speciali. ¶Primo arguitur, quod theologia non sit de Deo sub ratione absoluta deitatis: sed sub aliqua alia ratione speciali: & patet per Vgo. de sacramentis in principio: qui uult, quod Deus sit sic subiectum, ut restaurator: & per Cassio. super Psalmos qui [illegible] uult, quod Christus caput cum membris sit hic subiectum. ergo, vt [illegible] ecclesię ponitur subiectum. ¶Respondet Doc. quod isti loquuntur tãtum non de ratione formali: sed de materia proxima: materia enim proxima subiecto theologię (speci[illegible] loquendo de theologia contingentiũ: quę respiciunt restaurationem [illegible] Christus, ut restaurator: & vt caput ecclesię. ¶Secundo arguitur: probando quod Deus non sit subiectum sub ratione absoluta Dei: sit dictum: sed sub [illegible] speciali ratione, cum est subiectum metaphysicę sub ratione absoluta Dei: ut patet 6. metaphy. t. c. 2. honorabilissimam (inquit scientiam) debet esse circa honorabilissimum genus: quale est metaphysica: ut ibi patet. ergo si Deus ponitur subiectum theologię erit subiectum sub aliqua alia ratione speciali. ¶Respondet Doct. prio [illegible] antecedens: ad probationem dicit [illegible] quod philosophus non intendit ibi: quod Deus sit ad quantum [illegible] metaphysicę sed ens [illegible] tum [illegible] Deus [illegible] nobilissimum consideratur [illegible] metaphysica, & nobiliori modo consideratur in [illegible] [illegible] in alia [illegible] naturaliter [illegible] uenta [illegible] consideret per [illegible] conceptibus commu[illegible] si per [illegible] prologi. D[illegible] quod [illegible] aliquam communissimis, in quo dem[illegible] passiones communes [illegible] quę [illegible] principalis de ente, & passionibus [illegible] subiectũ cõ[illegible] passiones

An Deus sit subiectum [illegible] metaphysicæ.

ma intelligentia ut est quid c[illegible] ne omnibus intelligentys et ipse [illegible] do [illegible] illunt met. & non primo.

co[illegible] ssimas conuertibiles [illegible] ecto, de quibus [illegible] d. 39. ¶ Tertio principaliter [illegible] r actoritate Com. q[illegible] lt, quod genus substantiarum sit subiectum metaphysicæ, vnde ipse reprehen[illegible] Aui. ponentem metaphysicam probare primam causam esse: quia nulla scientia probat subiectum suum. [illegible] d suppo[illegible] t. ubi di[illegible] it sic primo phy. comm vult. sed notandum est, quòd istud genus entium, scilicet esse sep[illegible] tum a materia non dec[illegible] atur nisi in hac scientia naturali: & qui dicit quod prima philosophia scilicet metaphisica mittur declarare entia separabilia esse: peccat. hæc enim entia sunt subiecta primæ philosophiæ: & declaratum est in posterioribus analeticis: quòd impossibile est aliquam scientiam declarare subiectum esse: aut quia manifestum per se: aut quia declaratum in alia scientia. unde Aui. peccauit maximè cum dixit: quòd pr[illegible] philosophus demonstrat primum principium esse, & processit in hoc suo libro de scien[illegible] a diuin[illegible] et ut[illegible], quam existimauit esse necessariam: & esse[illegible] in illa scientia: & pecc[illegible] pec[illegible] io manif[illegible] sto hæc ille. ¶ Respondet Do[illegible] t. sust[illegible] endo Aui. & ex hoc improbando positionem C[illegible] m[illegible] tarios. Dicebat enim Auer. quòd [illegible] a mæ separata sit subiectum metaphysicæ. Ratio quia nulla scientia probat suum subiectum esse: sed supponit esse probatum in alia scientia. modo substantiæ separatæ probantur et[illegible] in scientia naturali: ut patet. 8. physi. ergo metaphysicus non demonstrat illas esse: sed supponit illas. Et contra hoc arguit Doct. quia tunc sequeretur, quòd scientia naturalis esset simpliciter prior tota metaphysica: patet: quia ipsa ostenderet de subiecto metaphysicæ si est. Hoc autem est valde inconueniens: quia tunc physica esset prior prioritate perfectionis: patet: quia cognitio subiecti in aliqua scientia sub ratione propria est perfectissima: ut patuit supra ergo physicus qui probat subiectum metaphysicæ esse, esset nobilior metaphysico. E[illegible] ultra sequeretur, quòd physica esset etiam simpliciter prior tota metaphysica: quod est inconueniens: (etiam loquendo de prioritate durationis) [illegible] et enim quo ad nos physica sit prior: tamen simpliciter, & absolutè metaphysica est simpliciter prior [illegible] cum [illegible] simpliciter de rebus æternis &cet. ¶ Ibi, secundo.

Quomodo metaphysicus demonstrat primā substantiam: potest utraque opinio sustineri. Sicut tum Auer quando in petit Scotus quòd meth probat abstracta esse, concedo que ad quaestium quid est. & quod i tatis e[illegible] nan de Auer dicit quod naturalis phi[illegible] bat. ab[illegible] ita ea ecco de qu[illegible] s[illegible] Qui[illegible] & mōstrare [illegible] esse.

Quia per omnem conditionem effectus potest demonstrari de causa: quia est. ¶ Hic Doct. intendit probare quòd etiam metaphysicus demonstrat primam substantiam separatam esse: arguendo ab effectu. Et ratio clara est in littera: quia per omnem conditionem effectus [illegible] quam impossibile est inesse effectui, nisi causa sit, potest demonstrari de causa, quia est. Hæc est manifesta. Sed in metaphysica considerantur multæ proprietates effectuum: quæ non possunt inesse effectibus, nisi causa [illegible] vt patet [illegible] quia effectus dependet: & ideo arg[illegible] mus, quòd est [illegible] quid independens &cet. ut patet in littera, & sic consideratur prima cā a metaphysico, ut circumscribitur à motu, & mutatione: quia consideratur [illegible] quantum est producens, & inquantum transmutans: & quòd aliquid p[illegible] tantum prod[illegible] ere [illegible] pro[illegible] [illegible] tra [illegible] à motu, & mutatione patet [illegible] Doct. di[illegible] c. 2. & 5. primi. Et sic per ra[illegible] on[illegible] [illegible] bus pot[illegible] demo[illegible] stro[illegible] ne quia: demo[illegible] [illegible] um e[illegible] e: ut similiter demo[illegible] [illegible] tito pri[illegible] [illegible] c. 2. quæst. [illegible] & tamen e[illegible] ect[illegible] , inqua[illegible] tum e[illegible] bil[illegible], abstra[illegible] à mo[illegible], & mut[illegible] tione: patet qu[illegible] [illegible] unda intelligentia secundùm Aui. est ve[illegible] produ[illegible] ti ma, & tamen ne[illegible] per m[illegible] [illegible] per[illegible] [illegible] nem. Hoc idem secundùm Au[illegible] [illegible] expo[illegible] nit in isto primo d[illegible] inc. 8. quæst. [illegible] & quæstio. 7. quolib. ¶ Si dicatur, quòd non possumus cognoscere aliquid esse [illegible], ut abstrah[illegible] motu, & mutatione: quia om[illegible] [illegible] st. cognitio &cet. Et breuiter omne [illegible] su[illegible] p[illegible] à metaphy. videtur habere eunde[illegible] [illegible] quo [illegible] nur [illegible] se sibili: & sic primam s[illegible] [illegible] m esse, non potest demonstrari. [illegible] per [illegible] m [illegible] Dico, quòd licet cognitio abstr[illegible] ter[illegible] inorum depe[illegible] deat aliquo modo [illegible] a cognitione sensitiua eorundem [illegible] a cognitione abstractiua terminorum [illegible] multæ propositiones necessariæ [illegible] ab omni[illegible] condi[illegible] nibus materialibus. L[illegible] et enim intellectus pro statu isto non cognoscat rationem totius, & partis: nisi præsuppo[illegible] co[illegible] ione sensitiu[illegible], & partis [illegible] tamen habe[illegible] cognitione abstractiua totius, & partis po[illegible] sor[illegible] hanc propositionem: Omne totum ma[illegible] est [illegible] parte: etiam nullo [illegible] existente. Et de ho[illegible] e diffuse Doct. in [illegible] mo distin. 3. quæstio 4. d[illegible] [illegible] ris in [illegible] bus: & [illegible] qualiter in quol. Pri[illegible] iam etiam substantiam esse: potest multipliciter prob[illegible] a metaphysico: ut haber diffusè videri a Doc. in primo d[illegible] st. 2. quæst. 1. vbi probat primum esse [illegible] & primum in e[illegible] nentia: & ul[illegible] um [illegible] e iam [illegible] bendo naturalia sensibilia: unde ibi. Ex his patet: quo[illegible] odo metaphysicus per medium abstractum a materia sensibili probat primam substantiam esse. Non d[illegible] o tamen quod tale medium sit abstractum secundùm esse: qui omne effectum le generabile, & corruptibile apud philosophum depen[illegible] det à materia: sed per medium abstractum, secundùm considerationem, eo modo, quo Doct. arguit in primo distin. 2. quæst. 1. ¶ Vltimo arguitur probando, quod Deus, sub ratione finis, sit subiectum: quia ratio finis est nobilissima: ut patet per Ari. 6. meta. c. ult. si scientia esset de omnibus causis: illa qua esset de fine esset nobilissima. Ex hoc concluditur: quòd sit subiectum sub ratione boni: quia ratio boni est ratio finis: vnde philosophus secundo metaphy. c. 8. ult. quòd qui ponit infinitatem in finibus: quòd destruat naturam boni: quia ratio boni est ratio finis. Vnde philosophus secundo meta. t. [illegible] on 8. ut, quòd qui ponit in finit[illegible] [illegible] quod destru[illegible] am[illegible] m boni: quia, & natura[illegible] fin[illegible]. Vnde fe[illegible] [illegible] trans[illegible] lat[illegible] nem [illegible] (inquit) qui faciunt causas infinitas auferunt naturam boni, & non percipiunt. [illegible] ibi Com. & [illegible] es ca[illegible] s fi[illegible] les esse [illegible] [illegible] unt finem: & qui destruunt finem: destruunt [illegible] bonum, & nihil percipi[illegible] [illegible] [illegible] m de [illegible] orum n[illegible] per e[illegible] [illegible] He[illegible] le.

Finis formaliter vel fundamentaliter. Bonitas potest dupliciter accipi.

¶ [illegible] det D[illegible] quod [illegible] s potest [illegible] pro illo re[illegible], quo [illegible] [illegible] [illegible] bus: uel pro fu[illegible] lament[illegible]. Secun[illegible] lo[illegible] odo: Deus sub ratione d[illegible] s di[illegible] ar[illegible] in[illegible]: & si [illegible] der lo est nobo[illegible] li[illegible] s. Ad[illegible] ud de bo[illegible] itate: dicitur, quod bonita[illegible] potest dupliciter accipi: vel pro bonitate formal[illegible] te[illegible] [illegible] in deo pon[illegible] [illegible] butum: uel pro bonitate [illegible] entiali, & qu[illegible] [illegible] uæ no[illegible] it ir[illegible] x, & or[illegible] [illegible] itati a[illegible] [illegible] [illegible] ioe [illegible] p[illegible] f[illegible] & pe[illegible] [illegible] equens habet[illegible] ratione e[illegible] ti[illegible] ni[illegible]. De ho[illegible] teb[illegible] fra[illegible] pr[illegible] [illegible] 2. d[illegible] q[illegible] [illegible] in q[illegible] o 1. q[illegible]

primam substantiam ēe potest multipliciter probari a metaphysico.

AD TE[illegible] TI[illegible] [illegible] STIONE[illegible] in qu[illegible] [illegible] A[illegible] [illegible] d[illegible] [illegible] libus. ¶ Ite[illegible] [illegible] [illegible] [illegible] r. E[illegible] quo [illegible] [illegible] sub ratione deitati loquendo [illegible] se: & [illegible] d[illegible] per[illegible] [illegible] eo[illegible], quæ [illegible] e[illegible] ct[illegible] [illegible] en [illegible] el cognos[illegible], vt infra p[illegible] et [illegible] [illegible] bus quæ[illegible] ritur. H[illegible] [illegible] He[illegible] q[illegible] l. 3. q[illegible]

tion

non est de omnibus scibilibus: quia quidditates relucentes in essentia diuina, mouent intellectum diuinum, vt tunc propria, ad notitiam veritatum, in ipsis virtualiter [illegible] quod essentia diuina nõ mouet intellectum diuinum ad notitiam illarum quidditatum: sed non [illegible] veritatum inclusarum.

Improbatio Henrici. ¶ Ibi. Contra illud. Hic Doc. improbat hanc opinionem quantum ad hoc, scilicet, quòd huiusmodi quidditates possent mouere intellectum diuinum: quia si sic, intellectus diuinus vilesceret: quia tunc pateretur ab alio quàm ab essentia sua: quia illæ quidditates effectuæ causarent notitiam veritatum inclusarum: & sic ab illis reciperet aliquam perfectionem: quod est impossibile: quia talis notitia causata, esset verè realiter distincta ab intellectu diuino: & per consequens verè reciperetur ab illo: & multa alia inconuenientia sequerentur.

Quod obiectũ adæquatum intellectus diuini. ¶ Ibi. Secundo sic. In ista ratione Doc. supponit vnum, scilicet quod obiectum adæquatum intellectus diuini est essentia diuina singularissima: & non aliquod commune, loquendo semper de obiecto motiuo: & hoc est communiter ab omnibus concessum. Sed si intellectus diuinus esset actuabilis à diuersis obiectis: siue perfectibilis ab illis: tũc aliquod commune esset obiectum illius. Hoc patet de omnibus alijs potentijs: quia enim potentia visiua nata nata est moueri a pluribus coloribus: ideo ponitur aliquod commune pro obiecto adæquato. Et quod dicitur, nec obstat, & obiecta alia attribuuntur ad essentiam suam: & ita dicitur primum obiectum propter talem attributionem. Dico, instat contra: quia tunc sequeretur, quòd substantia esset primum obiectum intellectus nostri: quia omnia alia accidentia attribuuntur substantiæ, vt patet 5. Metaphy. & tamẽ substantia non ponitur primum obiectum intellectus: vt infra patebit. d.3.q.3. Et ratio est quia alia accidentia habent propriam rationem mouẽdi intellectum ad sui cognitionem. Sic erit in proposito: quia si alia obiecta possunt mouere intellectum diuinũ, causando partialiter [illegible] cognitionem sui: ab omnibus illis poterit abstrahi aliquod [illegible] commune, quod erit primum obiectum intellectus diuini: [illegible] de hoc

Essẽtia quo modo erit primum obiectum. diffusè pertractabitur in isto primo d.3. ¶ Ibi. Tertio: quia si essentia diuina esset primum obiectum non erit primum primitate præcisionis: patet quia nõ prædicatur de omnibus per se intelligibilibus ab intellectu diuino. ergo erit primum primitate virtutis, videlicet, quia virtualiter continet notitiam [illegible] per se intelligibilium ab intellecta suo: aliter non diceretur primum virtute. Si ergo alia obiecta possunt causare notitiam sui in intellectu diuino: & per consequens mouere ipsum causando ibi talem notitiam ipsa non erit adæquatum obiectum, in ratione motiui, respectu intellectus diuini, hoc autem est falsum apud cum [illegible] omnes.

Opinio Doc. IBI. IDEO DICO aliter. In ista litera sunt notandæ multæ propositiones. Prima est. Diuina theologia est de omnibus cognoscibilibus: quia obiectum primum theologiæ Dei, scilicet essentia alia actu cognita in intellectu suo, idest, quòd essentia diuina producit omnia ubiecta secundaria in esse cognito respectu intellectus diuini: & intellectus diuinus habet cognitionem omnium a sola essentia diuina. ¶ Sed

Difficultas. contra hanc propositionem vt [illegible] difficultates dicit Doc. Primò, quia ipse vult expressè in primo. d.2.q.4 respondendo ad quæstionem quòd omnia obiecta secundaria [illegible] nes veritatis sincerè sunt ab actu intellectus diuini, hoc idem in 36. d.2. 43 & in secundo. d.1.q.1. & in quolib. q.14. Secundo, tunc ista obiecta sunt nota intellectui diuino non per essentiam sed per actum intellectus sui: & sic videtur sequi, quòd veritates istæ non sunt notæ per rationem obiecti theologici.

Responsio. ¶ Respondeo primo, quòd huiusmodi entia sunt producta in esse cognito ab actu intellectus diuini, tanquam à causa, quodammodo immediata: tamen ab essentia diuina vt à causa remota, suo modo dicuntur esse producta in tali esse cognito: vt expressè patet à Doc. in isto primo d.3.q.4. vbi vult, quòd sinceræ veritates reluceant in essentia diuina, vt in causa remota & hoc ideo est quia essentia diuina est ratio formalis producendi cognitionem sui in intellectu suo: & tunc ipse intellectus, & essentia mediante tali actu: sunt ratio formalis producendi omnia alia in esse cognito. Secundò dico, quòd, & si talia obiecta tantum habeant esse per actum intellectus diuini, qui producit illa in esse cognoscibili: essentia tamen diuina facit illa actu cognita in intellectu diuino. Dico etiam, quòd quando Doc. dicit, quòd producuntur per actum intellectus diuini: non semper accipit actum per actualem intelligentiam, siue actu intelligendi sed pro actu, quo producuntur in tali esse: qui actus pertinet magis ad genus actionis: & ideo differunt actus intellectus, & actus intelligendi, quia omnis actus intelligendi est actus intellectus: non è contra: patet quia actus, quo elicitur actus intelligendi, dicitur actus intellectus, & tamen non dicitur intellectio vt patet.

Essẽtia diuina, & creatura, ead ẽ [illegible]

Nota & bene. ¶ Nota tamen quòd cum dico quòd essentia diuina facit obiecta secundaria actu cognita in intellectu diuino: non est intelligendum quòd causet aliã cognitionem à cognitione prima: quia intellectus diuinus cognoscit essentiam: cum in re tantum sit ibi vna cognitio. vt infra patebit in isto primo. d.2.q. & d.39. Sed facit illam cognitionem primam terminari ad obiecta secundaria: ita quòd secundum aliam, & aliam terminationem ad alia, & alia obiecta dicitur diuersificari: in re tamen, tantum est una cognitio simplicissima: & hoc diffusè patebit, infra d.39.

alia difficultas. ¶ Secunda difficultas est de cognitione contingentium. Nam si virtute essentiæ, diuinæ contingentia cognoscuntur ab intellectu diuino: tunc videtur expressè, quòd Doc. sibi cõtradicat in multis. Primò, quia expressè vult, quòd essentia diuina non contineat virtualiter veritates contingentium, vt patuit supra & tamen si notitia talium veritatum, virtute essentiæ fieret in intellectu diuino: tales veritates virtualiter continerentur in essentia diuina: quia continens virtualiter notitiam alicuius: etiam virtualiter continet entitatem illius: vt patet expressè à Doct. in isto 1. d.3. & d 8. in 2. d.3.q.9. in quol. q.14 Secundò sibi contradiceret: quia expressè vult, quòd essentia diuina de necessitate naturæ moueat intellectũ diuinũ respectu cognitionis

Responsio.

Item alia ab ipsa causata: & sic si essentia diuina moueret intellectũ diuinũ respectu veritatis cõtingentis: sequeretur quòd intellectus diuinus necessariò intelligeret hãc partem [illegible] fore veram: & ita posset errare, vel oppositum non posset euenire: & tunc non esset contingens [illegible] necessarium illud, quod ponitur esse contingens: hæc sunt verba formalia Doc. q 14 quolib.

An essentia diuina moueat intellectum diuinum. ¶ Respondeo quòd essentia diuina vt essentia nõ mouet intellectum diuinum respectu veritatis contingentis: quia tunc sequerentur inconuenientia supradicta: sed quia essentia diuina mouet intellectum diuinum ad notitiam terminorum huius veritatis cõtingentis: & postea voluntas diuina determinat de omnibus contingentibus: tunc præsupposita determinatione diuinæ voluntatis respectu contingentiũ: essentia diuina facit [illegible] contingentia actu cognita in intellectu diuino: sine [illegible] intellectum diuini actu terminari ad contingentia. Et hoc patet expressè à Docto. in isto. 1 d.39. & sic intelligendo doctrinam patet, quod sibi non contradicit. Esset tamẽ aliqualis difficultas in ista responsione: sed breuitatis causa ipsam differo vsque ad 39.d. primi Expuno tamen aliqualiter hanc literam. cum dicit, quòd essentia diuina in primo signo naturæ est essentia sua primo cognita

cognita in intellectu suo: & [illegible] obiectum natu[illegible] te præsens po[illegible] necessi. [illegible] produc[illegible] prius sui notitiam, tanquam quasi effectu perfe[illegible]ssimum: esset enim impossibile ipsam prius esse [r]ationem producendi notitiam aliorum. E[t] in isto signo naturæ (licet possint etiam plura sig[illegible] intelligi, vt exposui in 2 d.1.q.1.) essen[tia] diuina est [sim]pliciter ra[tio] co[g]noscendi omnia alia in[tr]inseca: puta personas, & relationes, & omnia alia, quæ sunt ibi ex natura rei, sequuntur: & in secudo signo natu[ræ] quiditates virtualiter continentes veritates proprias, siue proprietates cognoscuntur per rationem essen[tiæ] diuinæ. Aduerte tamen, quòd essentia diuina est c[au]sa immediata talis cognitionis, & non notitia. non enim intellectus cognoscit quiditates illas, per notitiam essentiæ diuinæ, vt per rationem formale[m] illius: sed sola essentia est ratio formalis, quasi causandi talem cognitionem: [illegible] amen p[illegible] s[illegible] r[illegible] fandi cognitionem sui. Sequitur: [in] terti[o] autem signo sunt istę veritates, siue proprietates, virtualiter contentę in illis quiditatibus notę sic intell[illegible], q[uia] ipsa essentia est præcisa ratio cogn[oscen]di huiusmodi proprietates sub ratione sua ab[solu]ta, & [no]n in quantum cognita: quia vt dixi supra, [illegible] n[on] est ratio formalis cognoscendi: ne[c] [illegible] cognitio illarum quiditatum est ra[ti]o formalis cognoscendi illas proprietates, sed præ[ci]se essentia: v[el] hac essentia: intellige tamen, quòd essentia tantum concurrit partialiter, vt inf[ra] patebit. d. 2 parte. 2.q.3. Si quęratur an poterit ipsa essentia prius causare cognitionē proprietatum, quam quidit[at]um: dico, quòd non, quia est causa merè naturalis: & ideo prius natura est ratio formalis producendi notitiam quiditarum cū sint perfectiores &c. Ibi tamen illę quiditates finitæ nullam virtutem habent respectu intellectus diuini immutandi: quia intellectus diuinus non est natus perfici ab illis quiditatibus idest non est natus recipere aliquam perfectionem ab aliquo: cuiusmodi est cognitio: quia ille intellectus est infinitus: & illæ quiditates finitæ: & infinitum à finito nul[l]o modo perficitur: hoc debet sanè intelligi: quia si per in[n]possibile daret[u]r v[na] quidi[t]as infinita, essentialiter distincta a tali intel[lect]u non seque[retur] [illegible] sum posse pe[r]fi[ci] à t[a]li quidi[tate] [illegible] non [illegible] formaliter [in]finitus: qu[ia] potentia receptiua rep[illegible] [in]fini[illegible] tiuè, [c]um illa essenti[aliter] includat imperfectionem: debe ergo intellig[i] quòd non potest suo modo perfici, nisi ab obiecto [for]maliter infinito: quod sit i[de]ē sibi realit[er]: cuiusmodi est essentia diuina: ita quod [si] essentia diuina in t[erti]o signo non moueret ad cognitionem talium proprietatu[m]: nunquam [in]tellectus intelligeret eas. S[equ]itur. sic ergo Deus de om[ni]bus cognoscibilibus s[o]lum habet [illegible] n theol[ogi]c[a]m: quia tantum virtute prim[i] obiecti t[illegible] a[illegible] is intellectu[m] ei[us]: n[on] quòd si[t] [re]cepti[u]us alicuius perfectionis: quia o[mn]is perfe[cti]o in tali i[n]tellectu, est [si]mpliciter ea[d]em sibi: mod[o] inter recipiens, & recept[um] [illegible] ta[illegible]men p[illegible] v[illegible] perfectio intel[lec]tus diuini est in [illegible] se[cun]do qu[illegible] conn[illegible] p[ri]mo, su[illegible] essentię diuinæ. v[illegible] d. [illegible] a. ¶ Secunda propos[itio] [illegible]. Sed [illegible] ereat[i] be[illegible] ter[illegible]. E[t] hæ[illegible] d[illegible] dua p[illegible] qu[illegible] ditates [illegible] co[illegible] tione p[illegible] est cogn[illegible] Q[uo]modo [illegible] te[l]lectu beati poss[illegible] hu[illegible] bus, habet d[i]ffus[è] vide[illegible].2.q.v[illegible] cuoda pars est, quò[d] [illegible] c[ognitionem] theolog[illegible] v[eri]tatibus [illegible] ip[s]is quiditatibus, vt osten[illegible] e[illegible] diuina. ¶ Sed

cir[illegible] p[illegible] occurrit difficultas. Quia quæro, aut [illegible] tes fiunt no[t]æ intellectui beato cre[at]o, vir[tute] essen[ti]æ diuinæ aut virtute voluntat[is] di[uinæ] [illegible] p[illegible]: qu[illegible] essen[tia] [illegible] ti[illegible] pos[illegible] quem intellectum creatū: vt [illegible] p[illegible] q 1. & 15. quolib. Non 2. qu[illegible] theologici quod est [illegible] a. Dico q[uod] fiunt notæ per v[o]lunt[atem] [illegible] dici[tu]r, quod non essent veri[illegible] æ: quia non no[tæ] virtute obiecti theo[logi]c[i]. Dico quod sufficit, q[uod] [illegible] notę virtute [illegible], q[uod] [illegible] simpliciter idē obiecto theologico: vel v[irtu]te ali[illegible] perfectè supplentis vic[em] obiecti theol[o]gici [illegible] di est volunt[as] diuin[a]: & hoc p[a]te[t] [illegible] quoli. q [illegible] & præsertim in q. 15. & [illegible] d, [illegible] & quomodo Do[illegible] non con[illegible] ¶ [illegible]. Sed dictum est. H[illegible] D[oc]t[or] q[illegible] p[illegible] M[illegible] [illegible] de q[illegible] [illegible] per [illegible] n fu[illegible] p[illegible] [illegible] de omnibus. D[illegible] de th[illegible] in se, & th[illegible] intellectu be[a]t[o] [illegible] mo[illegible] de om[nibus] [illegible]: quia omni[illegible], [vir]tu[t]e o[b]iecti [the]ologici p[illegible] co[illegible] posi[illegible] quo[illegible] esse [illegible] diuin[a] [illegible] co[gnosce]ndi omnia [cogn]oscibilia, quantum est [illegible] & de facto est ratio cognoscendi om[nia] [in]tellectui [illegible] uino: licet respectu intellectus creati non po[ssit] [esse] ratio cog[nosce]ndi omnia; cum n[on] [illegible] [intelle]ctum creatum possit mouere: & posito, quod possit mouere; adhuc oporteret ostendere, an sit capax omnium intelligibilium simpli[citer]; nec est inconueniens: q[uo]dem [illegible] in alio. & [illegible] lumine. vt p[at]ebit in q. [im]mediatè sequēti. secu[n]do mo[do] lo[quendo] dicit quòd potest esse de omnibus scibili[bus] [illegible] scibi[li]a non sunt infinita. ¶ Sed hic occurri[t] di[ffic]ultas. Quia D[oc]t[or] in isto 1.d.2.q.1. vult expr[illegible], quod intelligi[bilia] sunt actu infinita in intellectu diui[no] [illegible] ab intellectu creato successi[u]è cognosc[i] possi[n]t. ¶ Item in 3 d.14.q.[illegible] dicit q[uod] anima Christi potest v[id]ere infini[ta] in e[illegible] diuina ergo P. u[illegible] c[illegible] pond[illegible] do secun[illegible] h[illegible] Doc[illegible] hi[c] de ob[iecti]s infini[ti]s [illegible] me[illegible] a genu[illegible] prout [illegible] ter [illegible] [illegible] [illegible] omn[illegible] entitatē, & [illegible] a no[illegible] po[illegible] intel[illegible] gno[illegible] genere, quod nō [illegible] tu[illegible] [illegible] linea infinita, v[illegible] [illegible] est, quod no[n] continere [illegible] ne[illegible] Angel[illegible] &c. & [illegible] ad [illegible] P[illegible] [illegible] D[illegible] [illegible]

essentia diuina ra[tio] [illegible] cognosc[endi] per[sonas], & re[lationes]

Infinitum à finito nullo modo perficitur.

[illegible] [illegible]

[illegible]

Et Viatorū sit de oībus Theologia Beatorum potest esse de omnibus scibilibus, sed non de omnibus cognoscibilibus, nisi quātum ad aliquos respectus. esse plurium intelligibilium. Ibi. De possibilitate theologiæ nostræ &c. Dicit Doc. ꝙ theologia nostra non potest esse simpliciter de omnibus cognoscibilibus: & hoc loquendo de communi lege. Nam Deus si vellet, posset causare cognitionem distinctā cuiuscunque cognoscibilis: sed hoc non facit. Quia autem secundum communem legem non possit esse de omnibus probat dupliciter. Primò quia theologia nostra tantum est de complexis reuelatis, (vt supra exposui) & est tantum de illis complexis: quorū termini sunt nobis naturaliter noti: vt puta, ꝙ Deus est trinus, & vnus: non enim habetur cognitio deitatis, sub ratione deitatis via naturali: nec trinitatis, sub ratione trinitatis, vt theologi loquūtur: sed habetur notitia de istis terminis in confuso, & vt accipiuntur à sensibilibus: vt puta sic dicendo: aliquod ens, quod nominamus Deum est trinum, & vnum &c. Secūdo probat. Ibi. Tum propter defectum theologiæ nostræ. Nam theologia nostra est tantum de reuelatis, & dicitur fides: multa autem cognoscimus pro statu isto non per reuelationem sed ex euidentia rei: modo fides, siue reuelatio, & cognitio euidens non possunt simul esse respectu eiusdem obiecti secundum aliquos. *Fides & euidens cognitio non sunt respectu eiusdem.* Cum dicit ibi secundum aliquos loquitur secūdum opinionem propriam. vt patebit in 2. d. 24. contra S. Tho. ¶ Sed hic occurrit difficultas. *Difficultas.* Quia notitia theologica nostra inest nobis per rationem obiecti theologici: aliter non diceretur notitia theologica: sed vt supra patuit, obiectum theologiæ nostræ est Deus sub ratione infinitatis: & tale non continet virtualiter &c. vt supra exposui. Tum etiā: quia pro statu isto non possumus habere notitiam distinctam obiecti theologici: ergo nec per virtutem illius habetur notitia theologica nostra. ¶ Respondetur licet pateat solutio ex supradictis i q. de subiecto theologiæ: pro nunc tamen dico, quòd sufficit, ꝙ theologia nostra insit nobis per aliquid, imperfectè supplens vicem obiecti theologici. vt exposui in q. 1. prolog. *Responsio.* ¶ Ibi. Tamē omnis theologia &c. Hic dicit Doc. ꝙ theologia tam beatorum, quàm nostra potest esse de omnibus cognoscibilibus, quantum ad aliquos respectus: vt quia includunt respectum terminatum ad Deum, sub ratione deitatis: & talis respectus non potest cognosci nisi Deo præcognito: vt supra exposui. in q. 1. & diffusè pertractat Doct. in quolib. q. 14. & sic cognitio omnium scibilium, quantum ad illos respectus, dicitur cognitio theologica. ¶ Ibi. Sic ergo vt verè dicatur theologia est de omnibus: & est omnis cognitio non includens imperfectionem: & ideo in intellectu Dei est omnis cognitio, vt supra patuit: qui non potest habere aliquam cognitionē imperfectam, puta cōfusam, vel abstractiuam: vel successiuam: vel quouis modo limitatam. Non est autē omnis cognitio in intellectu creato: quia potest cognoscere lapidem etiam per motionem propriam: & ideo non præcisè virtute essentiæ diuinæ. Est etiā cognitio omnium quantum ad respectus: puta creationis, qui terminatur ad essentiam diuinam, vt hęc: si tamen essentia, vt hæc terminet respectum creaturæ & non sub ratione alicuius attributi, nobis naturaliter noti: licèt hic dubiè loquatur: alibi tamen tenet, quòd terminetur ad essentiam, vt hæc, vt patet in 2. d. 1. & in quolib. q. 8. & alibi: & hic etiam tenet idē. vt patet per verba sequentia cum dicit. Et ista est fortè ratio. quarè non possumus scire de intellectu creato, quòd ordinatur ad hunc finem, vt hunc: quia non possumus cognoscere respectum fundatum in natura intellectuali ad istam essentiam, tanquam ad finem proprium: quia nec extremum, ad quod est respectus, scilicet essentiam, vt hæc: sequitur ideo nec rationem imaginis, respectu illius naturæ in se, sicut sancti loquuntur de imagine: patet quia cognoscens imaginem sub illo respectu, quo fertur ad trinitatē, necessariò cognoscit illum respectum, quem distinctè non potest cognoscere, nisi præcognita distinctè, trinitate: vt patet à Doc. in quoli. q. 14. arti. 3. nec etiā confusè, nisi præcognita trinitate, saltem confusè, qd tantum fit per reuelationem. vt supra patuit præsenti. q. &. q. 1. ¶ Hic tamen occurrunt aliqua dubia. *Primum dubium.* Primum: quia si theologia nostra est de omnibus scibilibus, quantum ad respectus supradictos. Quæro, aut intelligit: quòd est de omnibus de facto: & tunc sequitur, quòd est de omnibus respectibus creaturæ ad Deum de facto. Aut loquitur de possibili: & tunc quæro. aut talis cognitio theologica est de omnibus illis respectibus, vt distinctè conceptis: aut confusè conceptis. Si primo modo: tunc Deus, sub ratione deitatis, poterit distinctè cognosci à nobis: patet: quia respectus non potest distinctè cognosci: nisi, & terminus distinctè concipiatur: vt patet à Doc. q. 14. quoli. & si Deus potest à nobis distinctè cognosci sub ratione deitatis: tunc distinctè possunt cognosci à nobis veritates theologicæ, virtualiter inclusæ in Deo. Sed hoc non est de communi lege vt supra patuit: & sic contradiceret sibi parum supra. quia dixit, quòd de possibili, & communi lege: est tantum de his complexis, quorum termini naturaliter à nobis concipiūtur. Et hoc idem in q. 1. prolo. & in 3. d. 23. & in quolib. q. 14. Si secundo modo: tunc sicut talis respectus confusè concipitur: ita, & terminus respectus. ¶ Dico primo, quòd de facto est de omnibus: loquendo de respectibus confusè conceptis: *Responsio.* quia in theologia nostra cognoscimus, quòd omnes creaturæ dependent à Deo: ita quòd talis respectus est relatio creaturæ ad creatorem. Dico secundò, quòd potest esse de omnibus, etiam distinctè conceptis: sed non de communi lege: sed magis ex speciali priuilegio. Dico tertiò, quòd potest esse de omnibus: ita quòd notitia talium respectuum confusa dicitur theologica, & sicut illi respectus confusè concipiuntur. ita, & terminus respectus: quia concipitur aliquod ens, quod nominamus Deum, terminare respectum creaturæ ad ipsum. & posito, quòd ipsa creatura cognoscatur in se perfectè, adhuc nō sequitur, ꝙ relatio creaturæ ad ipsum Deum cognoscatur: quia cognitio talis nō tantum dependet à fundamento, sed etiam à termino: ideo cognoscitur tantum per reuelationem: quia cognitio talis, habetur virtute primi obiecti theologici, vel virtute alicuius supplentis vicem talis obiecti: de quo supra diximus. ¶ Secundum dubium est. *Secundum dubium.* quia videtur quòd cognitio talis respectus non sit præcisè theologica. probatur. Quia non habetur præcisè virtute obiecti theologici, vel virtute alicuius supplentis; probatur, quia cognitio respectus non tantum dependet à fundamento: sed etiam à fundamento: vt patet à Docto. hic. ¶ Respondeo, quòd dicitur cognitio theologica, quantum ad hoc, quòd dependet à Deo sub ratione deitatis: licèt etiam dependeat à fundamento: tamen ab illo dependet non dicitur Theologica. *Responsio.* & sic patet litera huius quæstionis.

IVXTA HOC QVAERO. Vtrum theologia in se sit scientia. Dicit Docto. quòd quātum ad istam conditionem, quòd sit per discursum syllogisticum: theologia in se non est scientia: propter duplicem imperfectionem. Tum, quia scientia causata per discursum syllogisticum est effectus æquiuocus: & per consequens includit imperfectionem: patet quia ex quo causa æquiuoca est essentialiter perfectior effectu: vt patet à Docto. d. 12. 4. sequitur, quòd effectus erit essentialiter imperfectior: sed scientia theologica non includit imperfectionem: patet de theologia in intellectu diuino. *Scientia per discursum habi. a dicit imperfectionem.* Quia autem scientia causata per discursum sit effe-

effectus æquiuocus: patet quia causatur à notitia præmissarum, & à forma syllogistica: sed notitia præmissarum distinguitur specie à notitia conclusionis: patet. Tum quia talis notitia præmissarum uocatur ab Ari. primo poste. intellectus: quia tantum præsupponit cognitionem terminorum. Tum etiam, quia notitia præmissarum dicitur notitia pp se: quia intellectus assentit præmissis pp se: notitia verò cõclusionis sciteç per discursum syllogisticum dicitur scientia, & est propter aliud: quia intellectus assentit conclusioni propter præmissas. Secundò dicit imperfectionẽ ex parte intellectus: quia scientia verè causata, cum sit accidens recipitur in intellectu, cuius est, & sic intellectus est in potẽtia receptiua ad illam, & hoc est imperfectionis. Sed theologia in se, siuè in intellectu diuino, nullo modo est causata: quia tunc distingueretur essentialiter ab essentia, & intellectu diuino: nec etiam intellectus diuinus est in potentia receptiua ad illam: cum talis sciẽna est simpliciter idem, quòd intellectus diuinus: ut subtiliter probat Doc. in hoc. 1. d 2. q. 1. Dicitur tamen scientia, quo ad tres alias cõditiones. quia est cognitio certa: de obiecto necessario: causata à causa euidente intellectui: quia notitia ꝓprietatũ indiuinis dependet suo mõ ab essentia diuina vt à causa, siuè quasi causa vt supra patuit. ¶ Ibi. Verum autem scientia sit quantum &c. Videtur hic Doc. ad hoc declinare, quòd in intellectu beatorum theologia possit dici scientia: etiam quantum ad illã quartam conditionem: quia potest acquiri per causam applicatam scito per discursum sic, quòd intellectus beati videns in essentia diuina: puta quiditatem hominis: ex quo talis quiditas, vt uisa in essentia diuina virtualiter continet veritates &c. & per consequẽs talis veritas conclusionis, siuè notitia cõclusionis potest verè causari à notitia præmissarum. Nam sicut intellectus distinctè cognoscens hominem: potest statim formare præmissas, & applicare illas conclusioni: ita uidens ipsum hominem in essentia diuina potest idem facere: ut patet in litera Doc ¶ Secundo dicit Doc. quòd discursus (qui formaliter est illatio cõsequentis ex antecedente, & fundamentaliter est duæ præmissę, formatæ in debito modo, & figura: et terminatiuè ipsa conclusio) non requirit successionẽ temporis, sed naturæ tantum, idest non est necesse, vt prius tempore sciantur præmissæ: & posterius tẽpore conclusio: uel quòd prius tempore sciatur vna præmissa, & posterius tempore alia præmissa: quia talis successio tantum est in intellectu imperfecto, cuiusmodi est intellectus noster coniũctus. Sed sufficit ad verum discursum successio naturę, ita quòd notitia præmissarum, siuè euidentia prius natura habeatur, quàm notitia, vel euidentia conclusionis. Et vltra in discursu syllogistico, per quem acquiritur vera scientia requiritur, quòd præmissæ sint magis notæ, vel euidentiores: & conclusio sit nota per notitiam præmissarum, siuè per euidentiam præmissarum: & sic patet quomodo beatus potest scire hominem esse risibilem, videndo quiditatem hominis in lumine essentiæ diuinæ: & sic discurrere applicando causam per discursum syllogisticum ad ipsum scitum. Et cũ dicitur ab Augu 15. de tri. c. 16. vel 41. f. quòd sciẽtiã naturam, uel obiectum scientiæ unico intuitu videbimus: dico, quod Aug. loquitur dubiè, cum dicit fortassis &c. nec illud intendit asserere: sed quòd verbum nostrum (idest cognitio distincta essentiæ, & cõtentorum in ea, virtualiter, vel ideoticè) non sit æquale verbo Dei idest noticię genitę, quæ proprijssimè dicitur verbum Dei, quæ notitia perfectissimè exprimit memoriam fecundam. vt ĩ. patebit. d. 27. & sic non negatur talis discursus à beato intellectu cui vna proprietas potest esse euidens ex euidentia quiditatis &c. ¶ Et ex his patet quomodo in intellectu diuino non sit propriè discursus: videlicet qui sit à magis noto ad minus notum: quia hoc dicit imperfectionem: potest tamen ibi esse discursus syllogisticus: sic quòd prius natura aliquid cognoscatur: & posterius natura aliud: patet quia intellectus patris prius natura cognoscit essentiam diuinam, & omnem perfectionem intrinsecam: & posterius natura quiditates: vel quòd prius natura cognoscit quiditatem hominis, & posterius natura veritates inclusas in quiditate hominis: non tamen ibi est discursus: ita quòd procedatur a magis noto ad minus notum: & quòd noticia vnius sit a causa noticię alterius: cum hęc omnia includant imperfectionem. ¶ Sed hic occurrunt aliquæ difficultates ex dictis Doc. Prima quia Doct. vult in q. de subiecto Theologię: quòd Deus, sub ratione deitatis, sit subiectũ theologię Dei: & ibi vult, quòd theologia Dei sit euidens ex subiecto: ita ꝙ subiectum, vt primo notum continet veritates necessarias theologicas: ergo videtur, quòd intellectus diuinus verè discurrat à magis noto ad minus notum. ¶ Præterea in illa q. An Deus sit subiectũ Theologię sub aliqua ratione speciali: dicit, ꝙ cognitio subiecti est perfectissima in scientia cuius est subiectum: & in q. immediatè præcedente vult, ꝙ cognitio subiecti in aliqua scientia sit simpliciter distinctior cognitione cuiuscunque alterius considerati in tali scientia: & per consequens talis scientia erit notior: & sic poterit discurrere a magis noto ad minus & notum. Nec valet dicere, ꝙ non est ibi successio secũdũ prius & posterius natura: quia oppogitum probatum est. supra ex dictis Doc. ¶ Dico, quòd ad verum discursũ in quo proceditur a magis noto ad minus notum requiritur secundum aliquos: quòd notitia conclusionis sit verè causata à noticia præmissarum: tota autẽ cognitio theologica in intellectu diuino, est tantum vna intellectio, eadem sibi: vt patet in isto. 1. d. 2. licet posset diuersificari sed alium, & alium respectum ad aliud, & aliud obiectum: ut patet a Doc. io 1. d. 39. & sic eadem notitia non potest dici magis & minus nota. ¶ Dico 2. ꝙ, & si in theologia in se possint formari pręmisse, & ex his educi conclusio· ita ꝙ notitia præmissarum sit euidentior notitia conclusionis: hoc tãtum erit verum, vt cõparatur intellectui creato: qui potest habere aliam, & aliam notitiam respectu pręmissarum, & conclusionis: tamen hoc non est verum in intellectu diuino, qui tantum potest habere vnam notitiam omniom. ¶ Dico. Tertio: quòd etiam posito, quod intellectus beatus creatus una simplici cognitione possit cognoscere præmissas, & conclusionem, & similiter intellectus diuinus: tameo intellectus creatus poterit discurrere a magis noto ad minus notum: ita quòd eadem notitia, ut terminatur ad præmissas erit euidentior se ipsa, ut terminatur ad conclusionem, quia euidentia conclusionis est ab euidentia præmissarum, & prius natura talis notitia potest termioari ad præmissas, & posterius natura ad conclusionem. Licet ergo realiter non dicatur magis uel minus euidens: secundum tamen diuersas terminationes potest dici magis uel minus euidens. Ex hoc enim quòd terminatur ad propositionem per se notam, dicitur propter se euidẽs. ut uerò terminaur ad conclusionem natam fieri euidentem ab alio: dicitur propter aliud euidens. Et quòd intellectus beatus creatus possit unico actu simplici cognoscere oĩa in essentia diuina. patet à Doc. in 3. d. 14. q. 2. & in quolib. q. 15. Intellectus uerò diuinus & si unico, & simplicissimo actu cognoscat omnia, & præmissas, & cõclusiones, & quodammodo prius natura præmissas, & posterius conclusiones: non tamen poterit dici magis uel minus euidens: nec in se realiter: nec propter aliam, & aliam terminationẽ· quia omne quod sonat imperfectionem excludendum est, ab intellectu

Theologia in se nullo modo est causata.

Discursus non requirit successionem temporis: sed naturæ tantũ.

In Deo non est habitualis cognitio, sed tantum actualis. vide D. Thomam cõtra Gentiles libro primo cap. 56.

[illegible]

De ratione discursus tria sunt. vide Mauritium in illa quæstione utrum mortale sit vite-

na differentia cõstituens hominis. q. 29. vniuersalium. Quomodo discursus est in intellectu diuino.

Sunt hic tres difficultates notanda.

Secũda difficultas.

Prima responsio.

Secunda.

Tertia.

Intellectus creatus vnico actu pręcognoscit omnia.

Intellectus diuinus in intelligẽdo differt à creato quomodo to-sonat discu-

nõ mouerat intellectum diuinum.

Alia reſponſio.

ctu diuino. Nam eſſentia diuina immediatè mouet intellectum diuinum ad cognitionem omnium: ita perfectè ad cognitionem vnius, ſicut alterius: ita ꝙ cognitio vnius nnn dicitur euidens propter cognitionem alterius. ¶ Dico vltra, quod intellectus diuinus cognoſcit omnia, vt in eſſentia diuina clarè viſa: & non vnum per aliud. vt dicit Doct. q. 15. quoli. Eſſent etiam aliç difficultates, quas breuitatis cauſa pertranſeo: & fortè aliàs declarabuntur. Ibi. Sed aliud dubium eſt. An cognitio contingentium dicatur ſciẽtia theorica: cum theologia tam noſtra, quam beatorum conſideret, etiam contingentia vt ſupra patuit. videtur quòd non, cum non ſit de obiecto neceſſario vt patet. Dicit Doct. duo primũ ꝙ perfectionis eſt in ſcientia, ꝙ ſit euidẽs, & certa: ſed ꝙ ſit de obiecto neceſſario, hæc non eſt conditio ſcientiæ: patet: quia aliquando corrumpitur in nobis ſed eſt conditio obiecti quod reſpicit, ſiue ad quod terminatur illa: ergo cognitio, quæ eſt certa, & euidens, & quæ quantum eſt de ſe perpetua. in ſe eſt formaliter perfectior illa, quæ eſt de obiecto neceſſario, quæ tamen ex ſe non eſt perpetua: qualis eſt ſcientia noſtra: obiectiuè tamen illa, quæ eſt de obiecto verè neceſſario erit perfectior: modo contingentia, vt pertinent ad theologiam nata ſunt habere cognitionem certam, & euidentem, & quantum eſt ex parte ſui euidentiam perpetuam: hoc patet quæ omnia cõtingẽtia theologica nata ſunt videri in primo obiecto theologico: non tamen ex natura rei: quia nec contingentia in ſe continentur in tali obiecto, cum ſint tantum a determinatione diuinæ voluntatis, vt infra patebit. d. 39. ſed poſitis contingentibus ex determinatione voluntatis diuinę: tũc vidẽtur ab intellectu diuino per eſſentiam, ideſt ꝙ eſſentia diuina eſt ratio formalis cauſandi euidentem notitiam talium contingentium in intellectu ſuo. vt patebit. 1. d. 39. videntur etiam ab intellectu beato in eſſentia diuina, ſed virtute voluntatis diuinæ. in hoc ſupplentis vicem eſſentiæ diuinæ, vt dixi ſupra, & hæc eſt certiſſima cognitio: quia non tantum videntur contingentia illa: ſed etiam videtur cauſa talium contingentium ſcilicet determinatio volnntatis diuinæ: propter quam determinationem dicuntur habere ſuo modo euidentiam: licet notitia illorum ſit ab eſſentia diuina: vt talis cognitio comparatur ad intellectum diuinum: & a voluntate diuina ſupplente vicem eſſentiæ diuinæ, vt comparatur intellectui creato perfectè ſupplẽte, vt comparatur ad intellectum beatum, & imperfectè ſupplẽte, vt comparatur ad intellectum viatoris: quia tantum per reuelationem obſcuram, & hoc de communi lege. Sequitur ibi: viſio autem extremorum veritatis contingentis, & vnionis eorum neceſſario cauſat euidentẽ certitudinem de tali veritate euidente ideſt quòd eſſentia diuina in intellectu ſuo primo cauſat notitiam terminorum: ſecundo voluntas determinat velle vnire illos terminos in re: putà, quòd antichriſtus erit exiſtẽs tertio. eſsẽtia diuina cauſat viſionẽ huius vnionis determinatè à voluntate diuina, ad quam viſionẽ claram, ſtatim ſequitur certitudo illius contingentis: & ſic intellectus diuinus ſcit ab ęterno certitudinaliter antichriſtum fore: vt magis patebit. infra d. 39. Hoc idem dico de intellectu beato: quia voluntas diuina ſupplendo perfectè vicem eſſentiæ diuinę: cauſat notitiam terminornm huius contingẽtis verbum eſt incarnatũ. ſecũdo cauſat viſionẽ vnionis naturæ humanæ ad verbum: qua habita: ſequitur certitudo huius contingentis. Hoc idem erit in intellectu viatoris, excepto, quòd de communi lege termini contingentis reuelatę accipiuntur, ſiue cognoſcuntur virtute intellectus agentis & ſantaſmatis. vt ſupra patuit, & poſt voluntas diuina cauſat notitiam vnionis terminorum (obſcurè tamen) & poſt cauſat aſſenſum. vt patuit in j. q. & ſic in nobis habetur certitudo de hoc reuelato, niſi prius cauſetur in nobis aſſenſus: quia notitia talis vnionis non eſt nobis euidens ex natura rei: & ſic patet de perpetuitate. quia nata eſt eſſe perpetua: imino eſt in intellectu diuino ratione eſſentię: & in intellectu beato uirtute voluntatis diuinæ ſupplentis perfectè vicem eſſentiæ: & in intellectum noſtro ſupplente imperfectè &c. ¶ Ibi. Sed nunquid eorum cognitio eſt ſcientia &c. patet reſponſio in littera. Et quod dicit circa vltimum de notitia cõtingentium diffusè declaraui. ſupra Et quando dicit in vltimo ꝙ notitia contingentium in ea magis aſſimilatur intellectui principiorum: hoc dicit. quia euidẽtia de contingentibus non eſt cauſata à prioribus, ſiue præmiſſis in ſyllogiſmo: & ideo notitia talis, magis aſſimilatur intellectui qui eſt notitia præmiſſarum: quã ſcientiæ quæ eſt notitia concluſionum demonſtratarum per notitiam præmiſſarum.

Quatuor cõditiones ſũt ipſius ſcientia ſecũdũ, Scotum. 4. prologi & ſeptem ſecũdum Franciſcum de Mayronis in prologo primi libri ſẽt. q. 14.

Eſſentia diuina quomodo ſit ratio formalis cauſandi.

In viatore quomodo cauſatur notitia contingentium.

AD SECVNDAM quæſtionem dico. Hic Doc. intendit probare duo. Primum, quòd theologia in ſe non ſit ſcientia ſubalternata nec ſubalternãs. & hoc patet per conditiones ſcientię ſubalternatę. Nam ſcientia ſubalternata capit ſubiectum ſub ſubiecto ſcientiæ ſubalternatis: ita oportet, ꝙ ſit minus cõmune, & ꝙ addat tali ſubiecto differentiam accidentalem: & ꝙ accipiat principia ſua à ſcientia ſubalternante: vel ſaltem aliquam præmiſſarum: ſicut dicimus, ꝙ perſpectiua ſciẽtia ſubalternatur geometrię: quia ſubiectum geometrię eſt linea: ſubiectum verò perſpectiuę non erit linea in communi: ſed linea determinata per differentiam accidentalem ſcilicet linea viſualis: & perſpectiuus ad probandum concluſiones in perſpectiua ſcientia accipit principia à geometria ideſt præmiſſas: vel ſaltem vnam accipit: ita ꝙ concluſio demonſtrata in geometria erit vna pręmiſſa ad demonſtrandum concluſionem in perſpectiua: vel plures concluſiones demonſtratę in geometria erunt præmiſſę ad demonſtrandum concluſionem in perſpectiua: ita quòd notitia talium præmiſſarum in perſpectiua erit cauſa notitiæ concluſionis in perſpectiua, & notitia huiuſmodi pręmiſſarũ erit cauſata a notitia præmiſſarum in geometria. Et ex his ſequitur, quòd præmiſſę in ſcientia ſubalternata non ſunt per ſe notę: quia non ſola cognitione terminorum: ſed ſunt notæ à præmiſſis in ſcientia ſubalternante. ideo habens ſcientiam ſubalternatam nõ dicitur propriè demonſtrare propter quid: vt patet primo poſte. quia non procedit ex præmiſſis per ſe notis. ¶ His præſuppoſitis patet, quòd theologia in ſe non eſt alicui ſcientiæ ſubalternata. Et hoc probat Doc. quia ſi alicui eſſet ſubalternata: maximè ſubalternaretur metaphyſicæ, cuius ſubiectum eſt communiſſimum: & prædicatur de ſubiecto theologię in ſe in quid. Licet ergo habeat primam conditionem: ſ. habere ſubiectum ſub ſubiecto: tamen duæ aliæ cõditiones deficiunt: patet de differentia accidẽtali: quia non ponimus Deum, ſub aliqua ratione accidentali, ſubiectum theologiæ in ſe, ſed ſub propria ratione, & quiditatiua. ſcilicet Deum, ſub ratione deitatis, vt patuit ſupra. Tertia etiam conditio ſibi deficit: quia non poteſt demonſtrari aliqua proprietas theologię in ſe de ſubiecto theologico per principia metaphyſicalia. quia ſi ſic: illa proprietas poſſet ſciri naturaliter: & ſic de illa non eſſet cognitio theologica ſed naturalis. Dicit etiam Doct. quòd theologia in ſe nullã aliã ſcientiam ſibi ſubalternat: quia nulla alia ſcientia accipit principia immediata naturaliter nota. ¶ Ibi. Contra. Reſolutio &c. Doc. in iſta ratione intendit probare, ꝙ theologia in ſe poteſt ſibi ſubalternare aliàs ſcientias: ſupponẽdo vnum: quòd cognitio quiditatis in verbo, eſt cognitio theologica: vt ſupra patuit: quia talis cognitio non poteſt haberi, niſi virtute per

titia contingentium.

Ad ſcientiã ſubalternatam tria requiruntur.

Theologia in ſe non eſt ſubalternata.

Theologia in ſe non ſubalternat.

te primi obiecti theologici: uel virtute alicuius supplentis uicem talis obiecti: hoc stante: probat intentū. Et ratio stat in hoc. Quia ex quo notitia conclusionis resoluitur in notitiam præmissarum: & notitia præmissarum in notiam terminorum: ita quòd sicut notitia terminorum est causa notitiæ præmissarum: ita notitia præmissarum est causa notitiæ conclusionis: & sic vna notitiā dependet ab alia, sicut notitia cōclusionis, quæ est imperfecta, & minus euidens dependet à notitia præmissarum perfectiori, & euidentiori. Sicut ergo notitia: puta hominis in verbo est notior notitia hominis, vt in lumine naturali: sic notitia huius propositionis: animal rationabile est risibile: vt in verbo: est euidentior se ipsa vt in lumine naturali cognita. Hoc idem dico de ista conclusione: homo est risibilis: & sic poterit demonstrari hominem esse risibilē per animal rationale, ut principiū theologicum: & sic scientia de ista conclusione: homo est risibilis: videtur subalternari notitiæ theologicæ, qua cognoscitur animal rationale esse risibile: vel poterit subalternari noticiæ eiusdem conclusionis, vt [illegible] in verbo. ¶Doc. respondet. Ibi ad hoc respondeo: quòd & si metaphysicus &c. Et nota hic singularem responsionem.

Nota hic.

Eadem enim propositio potest esse per se nota terminis distinctè conceptis, & etiam confuse cōceptis. vt patebit infra in isto. 1. d. 2. q. 2. & d. 3. q. 4. Nā geometer habet hanc propositionem per se notam: linea est longitudo siue latitudine: terminis confusè conceptis: quia non cognoscit distinctè ad quod prędicamentum, vel ad quam speciem prędicamēti pertineat. & an sit ens absolutum, vel respectiuum: hæc enim magis spectant ad metaphysicum: ideo metaphysicus habebit istam per se notam, ex conceptu distincto terminorum: quia distinctè sciet ad quod genus, & ad quam speciem pertineat: & an absolutum an respectiuum. Geometer ergo habebit hanc propositionem per se notam linea &c. ex solo conceptu confuso terminorum: nec probatur per istam metaphysici. hoc est per notitiam habitam ex conceptu distinctio terminorum. Licèt ergo vna sit perfectior alia: nō tamen imperfectior probatur per perfectiorem, & dat Doc. clarum exemplum: quòd si eadem conclusio: puta homo est risibilis: possit probari per diuersa media à diuersis: ita quod unus procedat per præmissas per se notas terminis confusè conceptis: & alius procedat per præmissas per se notas terminis distinctè conceptis: & quòd talis conclusio ita distinctè sciatur ab vno sicut ab alio: licet tamen non clarius: esset exemplum valde ad propositum. Sic in proposito: quamuis homo via naturali probet hominem esse risibilem, distinctè cognoscendo illam conclusionem: & similiter eandem conclusionem cognoscat in verbo distinctè: clarius tamen in verbo, quam in lumine naturali: non tamen notitia, quæ habetur in verbo erit causa notitię quæ habetur de ista conclusione in genere proprio: nec vna notitia scit per aliā.

Clarum exēplum Doctoris.

¶Secundum principale est ibi. Sed quod de theologia notitia Hic Doc. recitat opi. S. Tho qui dicit ꝙ theologia nostra est scientia proprie dicta: & subalternatur Theologię Dei & beatorum. patet in prima parte. q. 1. arti. 2. Et modus ponendi. S. Tho. potest reduci ad tria puncta sicut reducit Alfonsus Tol. in prolo. q. 2. articu. 3. videlicet quòd scientiæ etiam propriè dictę sunt in duplici ordine. Quædam procedunt ex principijs in eisdem euidēter notis: sine recursu ad aliquā scientiam superiorem: sicut geometria, & virtute [illegible] omnis scientia subalternans. Quædam verò procedunt ex principijs notis euidenter: non tamen in eis, sed in scientia superiori: sicut scientię subalternatę: & ex hoc [illegible]. Primus punctus. quòd de ratione scientiæ propriè dictæ non est [illegible] principia in eadem euidenter nota. Secundus punctus est. ꝙ habitus

Opi. D. Tho.

Quid sit de ratione scientiæ propriè dictæ.

theologicus reuelatus possibilis viatori: de lege communi non procedit ex principijs primo modo notis: quia articuli fidei, qui ponuntur principia dicti habitus: non sunt nobis in via euidenter noti, sed tantū crediti. Tertius pūctus est, quòd habitus Theologiæ reuelatæ procedit ex principijs notis. secundo modo euidenter: quia articuli fidei, qui nobis in via sunt crediti tantum: in scientia verò Dei, & beatorū sunt euidenter noti: ex istis elicitur, quòd habitus Theologię reuelatę: in nobis sit scientia propriè dicta subalternata scientiæ Dei, & beatorum. ¶Contra quam opi. arguit Doc multis medijs primo. Ibi. Contra hoc arguitur sic. Et reducit ipsum ad contradictionem: quia alibi dicit, ꝙ scientia, & fides non stant simul de eodem obiecto. idest ꝙ aliquis verè sciat, puta hanc conclusionem Deus est trinus, & vnus, & ꝙ simul habeat fidem de eadem conclusione. Cum ergo Theologia nostra sit reuelata, & tota stet cū fide, vel est fides: & ex alia parte dicat ꝙ Theologia nostra est scientia propriè dicta: ergo stat cum fide, & non cum fide: quia theologia nostra stat cum fide cum sit de articulis reuelatis, & non stat cum fide cum sit scientia propriè dicta: quæ secundum eos non stat cum fide

Doct. arguit contra. D. Tho.

¶Secunda ratio est. Ibi. Præterea scientia Dei. Certum est apud omnes, quòd scientia subalternans, & scientia subalternata sunt duæ scientiæ: quia alterius, & alterius subiecti, saltem obiectiuè distincti. Tum quia ex alijs, & alijs principijs procedunt. Tum quia subalternans demonstrat simpliciter propter quid: subalternata verò non. Sed Theologia in quocunq; intellectu est tantum vna scientia. Tum quia vnius subiecti sub eadem ratione formali &c. ergo non potest esse subalternata Theologiæ beatorum: quia tūc essent duę scientiæ distinctæ: & sic essent distinctorū subiectorum.

Nota quòd Capreolus in 3. libro sent. distinc. 25. habet ꝙ fides non est de scitis, ista est sententia D. Thomæ secunda secundæ q. 1. arti. secūdo.

¶Tertio arguit. Ibi. Præterea scientia secundum rationem causæ. Hic Doc supponit vnum scilicet quòd scientia subalternata dependet à scientia subalternante: saltem quantum ad hoc, ꝙ cognitio principiorum subalternatæ sit causata à notitia principiorum subalternantis: vel saltem ab obiecto illius scientię, vel à principijs. Sed certum est, ꝙ notitia Thologica nobis reuelata: puta notitia huius, Deus est trinus, & vnus: non est aliquo modo causata à notitia beatorum, quæ est clara visio huius. Deus est trinus, & vnus: vt patet ergo non subalternatur ei. Et cum dicit Doc. Nulla scientia dependet ab aliquo vt à proximo: nisi ab obiecto suo de quo est, & intellectu scilicet à quo, & in quo est: & lumine idest à forma syllogistica: & præmissis: vt quidam Scotistæ exponunt de illo lumine. Et debet addi de proximo: quia talis scientia dependet à voluntate diuina, vt à causa remota. Sed certum est, ꝙ notitia Theologica nostra non depēdet à visione beatorum, ut causa effectiua: nec ut ab obiecto: nec vt à lumine: quia talis uisio non est forma syllogistica, uel præmissæ.

Theologia nostra non dependet à Theologia beatorū vt à causa effectiua.

¶Quarta ratio est. Ibi. Præterea scientia subalternans, & subalternata. Hęc ratio patet ex supradictis: quia vbi subalternans desinit, ibi subalternata incipit, idest quòd conclusio demonstrata in subalternante est præmissa in subalternata (vt dixi supra) & per consequens subalternans, & subalternata [illegible] sunt primo de eisdem prędicatis. non enim subalternata demonstrat proprietatem demonstratam in subalternante: ut patet: quia conclusio in subalternante est prę[illegible]missa in subalternata: sed Theologia Dei beatorum & nostra est præcise de eisdem prædicatis (licèt natura sit de eisdem per reuelationem: illa uerò beatorum per demonstrationem, & fo[illegible] per d[illegible]rsum: sed illa quæ est Dei, licèt sit de eisdem simpliciter prædicatis: non tamen per demonstrationem ut supra patuit) modo si nostra e[illegible] non posset esse primo de eidē prędicatis, siue proprietatibus. ¶Quinta ratio est. Ibi.

Habens

Habens scientiam subalternantem &c. Et ratio stat in hoc, quòd habens scientiam subalternatã, potest habere subalternantem: resoluendo præmissas subalternatæ in præmissas subalternantis. quia principia subalternantis sunt vniuersaliora: & sic ordine cognitionis intellectualis prius nota: quia ibi, vt huiusmodi non proceditur à magis notis à sensu: & econuerso: habens subalternantem, potest habere subalternatam: accipiendo conclusionem subalternantis: & probando per eam conclusiones subalternatæ. Sed Deus, & beatus nõ potest habere nostram theologiam: quia nos solum obscurè & fide credimus: & Deus & beati clare vident: modo fides repugnat visioni: neque econuerso viator potest habere visionẽ de communi lege: ergo Theologia Dei, & beatorũ non subalternat sibi Theologiam nostram.

Deus & beatus non potest habere theologiam nostram.

Tho. Caie. de Vio.

NOVVS expositor S. Tho. respondet ad rationes Sco. contra Tho. de subalternatione Theologiæ. Ad illud de vnitate Theologiæ dicit. Primò, quòd scientia de Deo adæquata non potest esse, nisi vna: in adæquata verò potest multiplicari: & talis est Theologia. Secundò dicitur, & melius, vt ipse dicit (quamuis in idẽ redeat) quòd antecedens est falsum: quoniam ad vnitatẽ scientiæ requiritur vnitas rationis formalis obiecti, vt res: & vnitas rationis formalis obiecti, vt obiectũ: quamuis ergo deitas sit ratio formalis obiecti, vt res respectu vtriusque Theologiæ: alia tamen, & alia est ratio formalis eiusdem obiecti, vt obiectũ, est in vtraq; Theologia: quoniam Deus, vt clarè visus obijcitur beatis. Deus autem, vt reuelatus abstrahendo à claritate, & obumbratione: obijcitur Theologiç nostrç absolutè sumptæ. ¶ Ad secundum dicit quòd Theologia nostra, & beatorum non sunt de ijsdem veritatibus: prout manifeste patet de veritatibus articulorum fidei: de quibus est Theologia beatorum, non nostra. Et per hoc patet responsio ad formam argumẽti: quod subiectũ Theologiæ nostræ addit ad subiectum Theologiæ beatorum: quia addit esse reuelatum: quia Deus, vt reuelatus, est subiectum Theologiæ nostræ. Potest etiam dici quòd non est necesse, subiectum scientiæ subalternatæ addere aliquid subiecto scientiæ subalternanti: sed, quòd scientia subalternata capiat subiectum, sub subiecto scientiç subalternantis: hæc ille.

Cõtra Tho. Caie.

SED HAEC RESPONSIO non satisfacit. Cum dicitur quòd subiectum theologiæ beatorum est Deus, vt clarè visus: quia hæc est ratio formalis obiecti, vt obiecti. idest vt obijcitur. hoc enim nihil est. Tum quia obiectum actu obijci, dicit tantũ relationem rationis: & tunc aliquid sub ratione entis rationis esset subiectum scientiæ realis, vt realis: cuius oppositum probatum est supra. Tum quia nihil ponitur subiectum alicuius scientiæ nisi sub illa ratione. qua præcedit illam scientiam: sed Deus, vt clare visus non præcedit visionem intellectus beati: patet quia visione illa dicitur visus. Tum quia: quæro quomodo ponitur subiectum Theologiæ Dei. Si sub ratione deitatis absolutè: cui tamen accidit actu uideri: eodem modo debet poni respectu theologiæ beatorum. Si verò, vt clare visus: ergo sub ratione alicuius posterioris deitate: & sic sub ratione alicuius, quasi accidentaliter erit subiectum Theologiæ Dei: quod est falsum. Tum etiam: quia non esset assignare aliquod subiectum theologiæ beatorum sub aliqua per se ratione: sed tantum accidentali: & sic scientia beatorum diceretur per accidens. Tum etiam: quia ex quo communiter ponitur subiectum scientiæ subalternatæ addere differentiam accidentalem subiecto scientiæ subalternantis: quæro, an subiectum scientiç subalternanis ponatur subiectum sub aliqua ratione accidentali. Si sic, ergo non differret à subiecto scientiç subalternatæ. quod est falsum: quia præsupponitur subiecto subalternatæ. Si verò addat differentiam per se idest quòd subiectum scientiç subalternantis est subiectum, sub aliqua per se ratione formali. sequitur, quòd cum Deus, vt clarè visus dicat tantũ rationem formalem per accidens; non erit subiectũ theologiæ beatorum: & per consequens theologia beatorum non erit subalternans respectu theologiæ nostræ. Multç aliç rationes possent assignari: tamen breuitatis causa illas omitto. Tum etiam: quia ista positio non tantum est improbata à Sco. sed etiam a multis alijs. vt ab Alfon. Tole. & ab alijs quam plurimis. ¶ Ad aliam responsionem. vbi dicit, quòd theologia nostra non est de eisdem veritatibus: de quibus theologia beatorum. Quæro theologia nostra est de ista veritate Deus est trinus, & vnus? & similiter theologia beatorum (idem enim est obiectum respectu vtriusque) aut enim theologia nostra est de illa, vt reuelata: & theologia beatorum vt clare uisa? Sed hoc nihil est: quia si theologia beatorum est de ista veritate, vt clarè visa: tunc sic: aut scientia theologica beatorum terminatur ad istam. Deus est trinus, & vnus in se absolutè: & sic habetur propositum quòd non sub ratione, quia clarè visa. Aut terminatur ad ipsam, vt clare visam: ergo beatus prius videt illam: & post alia visione videt illam: & sic secunda visio erit tantum actus reflexus. Probatur: quia nulla cognitio terminatur ad obiectum, vt cognitum nisi prius sit cognitum: sic in proposito. ergo illa prima visio, huius, Deus est trinus, & vnus: nõ erit theologica: quod nullus diceret. Tum etiam: quia omnis veritas theologica, quæ dicit conformitatem prædicati ad subiectum præcedit perfectionem illius: ergo ista, vt visa, siuè, vt clarè percepta non diceretur simpliciter veritas theologica respectu intellectus beati. Sed de hoc magis patebit. in 3. d. 23. Et quod dicit, quòd subiectum scientiæ subalternatç non addit &c. Hoc est manifestè falsum: & contra communem uiam, tam philosophorum, quàm theologorum: nec oportet in hoc insistere: quia est pertractandum in primo poste. ¶ Alias autem rationes Docto. magis euidentes non soluit. Et multæ solutiones huius noui expositoris accipiuntur à Capreolo. ut patet intuenti opera Capreoli.

Complures solutiones Caietani accipiũtur à Capreolo.

Quæstio 4. & 5. Lateralis.

Vtrum Theologia sit scientia practica, vel speculatiua.

Secundò à quo scientia dicatur practica.

Scotus primo sent. q. 4 & 5 Prologi.
D. Thomas prima parte summæ q. 1. Artic. 4.
Durandus in Prologo primi sent. q. 6.
Ricardus primo sent. q. 4 Prologi.
Franciscus de Mayronis primo sent. Dist. 48. q. 2.
Ioannes Baccomitanus primi sent. q. 4 Prologi.



CIRCA quartam quæstionem Doct. quærit duo. Primò. An Theologia sit scientia practica? Secundo à quo sciẽtia dicatur practica? ¶ Ibi ad istas, quæstiones soluẽdas &c. Hic præmittitur quòd praxis idem est, quod operatio: & propriè loquendo illa operatio, quæ ex se bene, uel male fieri potest dicitur praxis: quia talis operatio requirit scientiam directiuam. Et nota, quòd quædam est scientia practica factiua: & est illa, quæ dirigit ad opus, quod recipitur in materia extra: ut ars domificatiua: & huiusmodi: & quia tale opus potest bene, uel malè fieri: ideo indiget in intellectu scientia directiua. Alia dicitur practica actiua: quæ dirigit in opus non receptum in materia extrinseca, sed receptum

Operatio bona vel mala praxis dicitur.

Scientia practica factiua. Practica actiua

in

Speculatiua.

in ipſo operantem: vt ſcientia : quæ dirigit ad actus, qui benè, vel malè moraliter poſſunt fieri: & ideo tales actus dicuntur praxes : quia ad hoc quòd bene fiant requirunt ſcientiam directiuam in intellectu. Et ſic ſcientia practica, tam factiua, quàm actiua eſt ſemper directiua alterius potentię ad agendum: ſpeculatiua verò ſcientia ſtat in ſola conſideratione nõ dirigendo aliquam aliam potentiam ad rectè agendum: ſicut eſt ſcientia phiſicalis, & metaphiſicalis: & huiuſmodi: quæ ſolum ſtat in conſideratione conſideratorum in tali ſcientia. Et ſic patet, quod dicit Docto. hic, quòd habitus practicus aliquo modo extenditur ad praxim: quæ extenſio nihil aliud eſt, niſi dirigere operationẽ, ad quam extenditur: vel eſt dirigere potentiam operatiuam ad rectè, vel non rectè agendum: & tunc dicitur rectè agere, cum elicit actũ conformiter rationi rectę: & dicitur non rectè agere, cum elicit difformiter. Hoc præmiſſo, ſequitur declarare primò quid ſit praxis.

Diffinitio praxis.

IBI DICO IGITVR PRIMO. Hic Doc. ponit diffinitionem praxis, ad quam extẽditur cognitio practica: & dicit, ꝙ praxis eſt actus alterius potentiæ quam intellectus naturaliter poſterior intellectione: natus elici conformiter rationi rectę ad hoc, vt ſit actus rectus. Et ſingulæ, particulæ huius diffinitionis exponuntur à Doc. Prima conditio eſt, quòd praxis eſt actus alterius potentiæ, quàm intellectus. Ad quod intelligendum : accipio dictum Ariſt. Tertio de anima. t. c. 49. videlicet, quòd intellectus extenſione ſit practicus : intellectus enim acceptus ſecundum ſuam entitatem non dicitur extendi vt patet ſed ſi extenditur, hoc tãtũ eſt denominatiuè: eo quòd in ſe recipit aliquam intellectionem, quę eſt verè directiua in actum alterius potentiæ. Nam per cognitionem practicam, ſiuè directiuam in praxim receptam in intellectu dicitur denominatiuè practicus: & quando recipit cognitionem, quę nullo modo eſt directiua in actus alterius potentiæ : dicitur ſpeculatiuus denominatiuè à tali cognitione ſpeculatiua. Sequitur ergo, quòd quando intellectus ſtat præciſè in actibus ſuis: ſiuè ſyllogizando, ſiuè diuidendo, ſiuè diſcurrendo: & huiuſmodi: nunquam dicitur practicus denominatiuè : cum dicatur practicus extenſione. Extendere enim eſt extra ſe tẽdere: oportet ergo, quòd dicatur practicus ex hoc, ꝙ recipit aliquem actum dirigentem potentiam extra intellectum in operationem: & ex hoc dicitur extenſione practicus: & hoc patet: quia tantum ſtat in actibus cognoſcendi, qui verè non ſunt directiui alterius potentię in operationem, ſemper dicitur ſpeculatiuus. Et ex hoc apparet, quòd quamuis intellectus per vnum actum intelligendi dicatur extendi ad alium actum: vt puta per notitiam præmiſſarum dicitur extendi ad notitiam concluſionis : tamen nõ dicitur practicus: aliter logica diceretur ſcientia practica, quod communiter non tenetur: & ſi aliqui oppoſitum teneant. Et ꝙ logica non ſit ſciẽtia practica : vide illam quæſtionẽ quam facit Ant. And. in primo, metaphyſicę & etiã Doc.

Intellectus practicus.

Intellectus ſpeculatiuus.

Logica non eſt ſcientia practica.

¶ Ibi. Secunda conditio &c. Secunda cõditio praxis eſt: ꝙ talis actus, ſiuè operatio, qui dicitur praxis: eſt naturaliter poſterior intellectione. Pro declaratione huius literę : nota primò: ꝙ ex quo praxis dicitur operatio bona, vel mala: & ideo ſemp indiget cognitione directiua: & directiuũ naturaliter eſt prius directo: ſequitur quòd omnes illi actus, qui naturaliter ſunt priores cognitione directiua, ſiuè, qui nullo modo ex natura ſua poſſunt dirigi, cum nec bene, vel malè fieri poſſunt : tales actus non dicuntur praxes : & huiuſmodi ſunt omnes actus, qui non poſſunt ſubeſſe imperio voluntatis: cuiuſmodi ſunt actus vegetatiuæ, & virtutis digeſtiuæ, & nutritiuæ: & huiuſmodi. Nota ſecũdo, quòd ſunt multi actus potentiæ ſenſitiuæ, qui quantum eſt ex parte ſua: ſunt naturaliter priores intellectione: cum omnis cognitio (pro ſtatu iſto) intellectiua præſupponat cognitionem ſenſitiuam : vt ſunt actus potentiæ viſiuæ: guſtatiuæ: tactiuæ: auditiuæ : & olfatiuæ: quia tamen iſti actus, vel ſaltem multi poſſunt benè, vel malè fieri, etiam moraliter: quia poſſunt ſubeſſe imperio voluntatis : vt ergo eliciuntur à potentia ſenſitiua ex imperio voluntatis, conformiter ſe habentis cognitioni practicæ: & vt ſic eliciti poſſunt dici praxes : vt verò ſunt priores cognitione practica nullo modo dicuntur praxes. Exemplum : pono, quòd aliquis primo, videat pauperem ante omnem actum elicitum voluntatis, vel intellectus : iſta viſio nullo modo eſt praxis: quia, vt præcedit actum voluntatis, & intellectus non poteſt, nec bene, nec malè moraliter fieri vt patet à Docto. in 2. d. 42. & in 3. d. 33. poſtea intellectus cognoſcit illum pauperem, vt valde indigentem, cui ſubueniendum eſt ex pietate: talis cognitio dirigit voluntatem, vt velit ſubuenire: pauperi: illud velle conformiter ellicitum tali cognitioni, dicitur primo, praxis: vt infra patebit. Et ſi talis voluntas, ſic directa imperat potentiæ uiſiuæ, vt uelit ipſum videre oculo pio: talis viſio ſic imperata dicetur praxis. Et ſic patet, quod, vt dicitur praxis, eſt poſterior intellectione directiua.

Actus qui non ſubſunt voluntatis imper. non dicuntur praxes.

Actus potentiarum ſenſitiuarum poſſunt dicẽ praxes licèt ſint priores praxi.

¶ Ibi. Ex his duabus conditionibus &c. Hic Docto. infert vnum correlarium ſcilicet quòd omnis praxis de qua ſupra eſt actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Ratio, quia praxis eſt eſſentialiter poſterior ipſa intellectione practica. Sed ſolus actus elicitus voluntatis, vel imperatus eſt eſſentialiter poſterior. De actu elicito: patet. quia voluntas non poteſt elicere actum niſi circa obiectum præcognitum : nec ſimiliter poteſt imperare potentiæ viſiuæ, vt videat pauperem niſi pauper præcognoſcatur ab intellectu : & ſic patet propoſitum. ¶ Et nota, quòd propriè actus elicitus voluntatis, eſt actus immediatè procedens, à voluntate : & receptus in ea. Actus verò propriè imperatus voluntatis eſt actus alterius potentiæ: elicitus à tali potentia ex imperio voluntatis : vt viſio imperata dicitur actus imperatus.

Actus eliciti uel imperatus voluntatis eſt praxis.

Actus elicitus.

Actus imperatus.

¶ Ibi. Quicunque alius detur aliquis eiuſdem rationis cum illo poſſet eſſe prior. Hic remouet vnam inſtantiam contra hoc, quod dixit ſcilicet quòd ſolus actus voluntatis elicitus, vel imperatus eſt eſſentialiter poſterior intellectione : quia aliquis actus potentiæ viſiuæ, poteſt eſſe poſterior intellectione: & tamen non erit, neque elicitus, neque imperatus à voluntate. Exemplum : ſi aliquis prius cognouerit albedinem, & poſt per horam potentia viſiua videat illam, nullo imperio voluntatis præcedente: talis viſio albedinis erit poſterior intellectione eiuſdem. Dico, quòd ex ratione viſionis non eſt, quòd ſit poſterior eſſentialiter: quia ſi viſio, (vt uiſio) eſſet eſſentialiter poſterior intellectione : puta viſio albedinis : quelibet viſio eiuſdem rationis eſſet eſſentialiter poſterior: quod eſt falſum. Nam aliqua viſio albedinis eſt neceſſario prior intellectione albedinis quia pro ſtatu iſto, intellectus non poteſt habere ſcientiam de albedine, niſi prius videatur à potentia viſiua: & ſic patet ad inſtantiam. Solus ergo actus uoluntatis elicitus, uel imperatus eſt eſſentialiter poſterior intellectione: quia nullus talis poteſt dari, niſi ſit eſſentialiter poſterior intellectione.

Non omnis actus potentię ſenſitiuę prior eſt intellectione.

Actus voluntatis imperatus eſt eſſentialiter poſterior intellectione.

¶ Ibi. Hoc patet ſecundo ſic. Hæc eſt ſecunda ratio, qua probat Docto. quòd praxis eſt actus voluntatis elicitus, vel imperatus. Probat ex 6. Ethi. quia artifex eget virtute. ideſt arte ad recte agendum : non autem indiget virtute reſpectu illius, quod non eſt in poteſtate ſua, ideſt niſi enim artifex habeat in poteſtate ſua opus : nullo modo indiget arte, vt rectè

agat illud opus. Si enim opus de necessitate sit: ad quid indiget arte siue scientia practica directiua in tale opus? ex hoc enim quòd potest bene, vel malè fieri (quod non contingeret, nisi opus esset in potestate agentis) ideo indiget aliqua arte, siue scientia practica directiua in opus. Et si artifex habet in potestate sua factionem, siue opus: quanto magis prudens habet in potestate sua operationem virtuosam, quæ est formaliter uirtuosus? prudentia enim est uirtus uniuersalis, in intellectu, quæ dirigit uoluntatem ad actum uirtuosum: quia actus nunquam posset dici bonus, vel malus moraliter, nisi esset in potestate uoluntatis: nec similiter aliqua operatio sensitiua posset dici bona, uel mala moraliter, nisi esset in potestate uoluntatis. Et ideo, vt uoluntas rectè agat eliciendo actum in se, vel imperando actum alterius potentiæ, indiget prudentia, siue scientia practica actiua. Et sic patet, quòd praxis est actus elicitus, vel imperatus à voluntate. ¶ Ibi. Contra istam conclusionem. Hic arguit Doct. reducendo vnum dictum contra aliud: quia ex quo praxis est actus elicitus, vel imperatus voluntatis: ergo actus intellectus potest esse imperatus à voluntate: & per consequens erit praxis: & hoc dictum contradicit dicto superiori: videlicet, quòd praxis est alterius potentiæ, quàm intellectus. ergo. ¶ Ibi. Respondeo. Nota in ista responsione duo: primum. Ibi. Licet speculatio &c. Dicit Doc. quòd licet aliqua speculatio sit imperata à uoluntate (ut quando uoluntas imperat intellectui, ut speculetur de ente, vel de passionibus entis) non tamen est praxis, prout Doct. loquitur de praxi, quæ est terminus alicuius cognitionis practicæ, siue directiuæ: cum talis speculatio, vt sic, non possit dici, nec bona, nec mala moraliter: quia nec circa obiectum propriè operabile. Dic. secundo. Ibi. Cum dicitur intellectio est imperata à voluntate, ergo est praxis. Dicit Doct. quòd intellectio imperata à voluntate dicitor praxis, vel practica: quia nata est denominari quasi accidentaliter à praxi, ad quam est extensibilis: non tamen est terminus talis extensionis: nullus enim actus intelligendi est praxis cum non sit actus alterius potentiæ licet possit dici practicus: quia denominatur à praxi: putà pro quanto actus elicitus voluntatis, siue praxis extenditur ad ipsum actum imperatum dicetur practicus, vel fortè non debet intelligi de omni cognitione imperata: quia non omnis est extensibilis ad praxim. Sed de cognitione imperata, quæ nata est extendi ad praxim: vt quando voluntas imperat intellectui: vt quæratur media ad aliquem finem: tunc cognitio medij, ordinati ad finem, intentum à voluntate, quæ ab ipsa est imperata, ex quo nata est dirigere uoluntatem in praxim: puta in electionem talis medij: talis cognitio sic imperata, potest dici denominatiuè practica, & non praxis: cum non sit terminus extensionis practicæ. ¶ Ibi. Tamen econuerso benè conceditur, quòd omnis praxis est actus elicitus voluntatis, vel imperatus. Sed ex ista propositione inferre, ergo omnis actus elicitus vel imperatus à voluntate est praxis: committitur fallacia consequentis: à positione consequentis, siue magis communis: ad positionem antecedentis, siue minus communis. Nam actus elicitus, vel imperatus à voluntate in plus se habet, quàm praxis. ¶ Hic tamen oritur vna difficultas. Quia omnis operatio bona, vel mala moraliter videtur praxis: sed multæ intellectiones imperatæ à voluntate possunt esse bonæ, vel malæ moraliter, vt clarè patet à Doct. in 2. distinc.

Prudentia est virtus vniuersalis in intellectu.

Operatio nõ dicitur bona uel mala moraliter nisi libera.

An intellectio imperata à uoluntate sit praxis.

Quæ cognitio dicatur practica.

Difficultas.

42. & in multis alijs locis potest elici, vt in 6. & 17. & 27. primi. vt in distinc. 6. 7. secundi, & in 3. & in 4. ¶ Dico, quòd, & si multæ cognitiones imperatæ, sint bonæ moraliter: quia tamen illæ cognitiones imperatæ, si sint de fine, vel de his, quæ sunt ad finem, sunt verè directiuæ in praxim: quæ propriè est actus alterius potentiæ, quàm intellectus: magis dicuntur practicæ, quàm praxes.

Responsio.

¶ Ibi. Tertia conditio &cet. Tertia conditio praxis, est quòd actus, qui dicitur praxis eliciatur, vel imperetur à voluntate, conformiter rationi rectæ idest cognitioni practicæ: quæ tunc dicitur recta, quando non tantum dirigit in actum: sed & dirigit de omni circunstantia, faciente pro rectitudine actus: & probat per dictum Aristo. 6. ethi. c. 3. quòd electio recta necessario requirit rationem rectam: quod non tantum verum est de electione, strictè sumpta, quæ propriè est respectu mediorum ad finem: sed pari ratione de qualibet volitione recta, siue sit respectu mediorum ad finem, siuè respectu ipsius finis, vt infra patebit contra Hen. Omnis autem praxis, vel est volitio, siue actus elicitus à voluntate, vel sequens volitionem idest actum imperatum: & sic patet, quòd omnis praxis debet elici conformiter rationi, siuè cognitioni rectę. Item ex dicto August. 15. de tri. ca. 7. Intellectus intelligit sibi, & alijs idest, quòd sicut intellectus potest iudicare de actibus suis: ita, & de actibus alterius potentiæ scilicet quomodo sint eliciendi ad hoc, vt dicantur recti, vel morales: & sic de actu uoluntatis, naturaliter posteriore ipsa intellectione, potest iudicare antequam eliciatur: putà cognoscendo actum volontatis, sic, vel sic esse eliciendum: quia cognitio practica, non tantum iudicat de actu, vt absolutè à voluntate eliciendo, sed iudicat etiam de omni circunstantia, requisita ad actum moralem: & per consequens si rectè iudicet, idest si talis notioa rectè dirigit: oportet illum actum voluntatis conformiter elici tali cognitioni rectæ ad hoc, vt dicatur formaliter rectus. Et ex hoc patet quòd à Doct. tantum diffinitur praxis recta: quia omnis operatio, quæ elicitur à voluntate, vel imperatur, vt conformiter rationi rectæ, dicitur recta vt patet à Doc. in isto primo distinc. 17. in 2. dist. 7. 40. 42. in 3. dist. 33. & 34. & 36. in d. 14. in quoli. q. 18. & alibi sæpè.

Praxis recta tantum diffinitur à Doc.

¶ Ibi. Ex duabus conditionibus vltimis. Dicit Doct. quòd ex quo praxis est essentialiter posterior intellectione. Et secundò, quòd ad hoc, vt dicatur recta: oportet, quòd sic elicita conformiter rationi rectæ: sequitur, quòd actus elicitus à voluntate erit primo praxis: quia ille solus est simpliciter posterior essentialiter intellectione, actus uerò aliarum potentiarum: si dicantur posteriores intellec[illegible] hoc est inquantum imperantur à [illegible], sequente cognitionem: & similiter [illegible] actus voluntatis elicitus est simpliciter [illegible] conformis rationi rectæ: actus uerò aliarum potentiarum non possunt dici conformes rationi rectæ: nisi inquantum sunt imperati à voluntate, primò sequente rationem rectam: ut patet hic à Doct. & in multis alijs locis.

Primo p[illegible] xis est a[illegible] à volunt[illegible] elicitus.

¶ Ibi. Tunc vltra. Hic Doct. ex præcedentibus intendit inferre, quòd si actus elicitus voluntatis, conformiter rationi rectæ separetur ab actu, imperato voluntatis, adhuc erit verè praxis, & probat Docto. hoc, duplici ratione. Et hoc probat contra eos, qui dicunt quòd actus

voluntatis elicitus non est praxis, nisi in ordine ad actum imperatum in alijs potentijs. vt diffusè patebit infra. ¶ Et prima probatio est. Ibi. Quandocunque aliquid est primò tale coniunctum cum aliquo posteriori, si potest separari ab illo, adhuc esset tale. Ista propositio est manifesta. & dicit quòd talis actus elicitus voluntatis, vt conformis rationi rectè, potest esse sine actu imperato in alia potentia, putà sensitiua: vt patet de obiectis immaterialibus: circa quæ voluntas potest habere actum rectum, sine quacunque operatione exteriori: patet quia huiusmodi obiecta non sunt obiecta, circa quæ potentiæ sensitiuæ operari possint. Nõ negat tamen Doct. quin etiam actus voluntatis possit rationi rectæ coo formiter elici à uoluntate, etiam circa sensibilia, sine actu alterius potentiæ sensitiuæ: siuè intertoris, siuè exterioris. ¶ Secunda ratio est. Ibi. Secundò hoc idem probatur. Et ratio stat in hoc principaliter: quòd sicut potentia sensitiua verè potest concupiscere aliquid, vt gustatiua cibum: & tamen actu non comedit: & tamen ille actus concupiscendi, vt sequitur cognitionem directiuam potest dici praxis: ergo a fortiori potentia volitiua potest velle puta comedere, absque hoc, quòd sequatur comestio in potentia gustatiua, Et sic tale, velle erit verè praxis.

¶ Probatur modo Docto. quòd talis voluntas habet rationem principij motiui cum intellectu & ratione: & per consequens talis actus, productus a voluntate cum ratione, erit verè praxis. Exponitur ergo litera sic in principio. Ibi. Tertiò de anima. vbi Aristo. inquirens principium motiuum &c. Dicit ibi, quòd duo sunt motiua, videlicet appetitus & ratio: & hoc sic intelligendum est: quòd ratio, siue cognitio practica potest dici causa partialis volitionis: & appetitus rationalis alia causa sustinendo illam opin. quam ponit Doct. in 25. d. 2. quod cognitio obiecti sit partialis causa actus voluntatis. Si verò voluntas est totalis causa sui actus, tunc potest dici, quod ratio, siuè cognitio practica est causa talis actus, non effectiua: sed causa sine qua non: quia est impossibile voluntatem habere actum, circa aliquod obiectum, non præcognitum. Et quod sic possit poni, vt causa sine qua non. Vide Docto. in secundo vbi supra. Potest etiam dici, quod ratio est principium motiuum, respectu actus uoluntatis: non, quod effectiuè, siuè partialiter, siuè totaliter causet illum: sed quia talis ratio, siuè cognitio est directiua voluntatis in talem actum: (quia talis ratio, siuè cognitio est directiua voluntatis in talem actum): quia talis actus non esset rectus, nisi esset elicitus à voluntate, conformiter tali cognitioni, rectè dirigenti ipsam voluntatem in actum. Hoc illud idem posset dici de appetitu sensitiuo, sequente cognitionem sensitiuam: quia appetitus sensitiuus est causa sui actus, putà concupiscendi: vt patet à Docto. in t. d. 17. Non curo m[...] disputare, an sit causa partialis, vel totalis. [...] cognitio sensitiua potest dici principium m[...], respectu talis actus concupiscendi aliquo i[...] trium modorum qui supra patent. ¶ Ibi. Intellectus non mouet sine appetitu: voluntas autem appetitus est. Hic accipitur intellectus pro intellectione. Et tunc sensus est: quòd sustinendo intellectionem esse causam partialem actus voluntatis, & voluntatem esse aliam causam partialem, non potest causare actum voluntatis sine voluntate. Vel sensus est, quòd intellectio non potest dici directiua potentiæ sensitiuę in aliquem actum: nisi voluntas sequens talem cognitionem moueat potentiam sensitiuam ad actum imperando illi: &c. Alij sensus possent dari: sed, quia

Appetitus [s]ensitiuus [e]st causa sui actus.

non multum faciunt ad propositum nostrum: ideo omitto illos. ¶ Ibi. & consequenter ostendit, quòd appetitus duo quandoque sunt sibi contrarij: ideo est ponere quasi vnum mouens specie: quia duobus appetitibus communis est ratio speciei intermediæ: uidelicet ratio appetitus &c. Quod dicit, quòd duo appetitus sunt quandoque contrarij: patet de appetitu rationali, & sensitiuo: nam sensitiuus puta gustatiuus actu concupiscit potum: & voluntas actu elicit actum contrarium: & sic isti duo appetitus dicuntur contrarij in appetendo. Et hic Docto. loquitur tantum de appetitu rationali, qui sequitur cognitionem intellectiuam: & de appetitu sensitiuo, qui sequitur cognitionem sensitiuam: quia isti multotiens sunt contrarij in suis operationibus circa vnum, & idem obiectum. De appetitu verò naturali voluntatis, & naturali in potentia sensitiua non est præsentis speculationis. Et quod addit, quòd appetitus pra dicatur de appetitu rationali, & sensitiuo secundum rationem speciei intermediæ. Hoc dicit: quia sufficiebat Aristoteli dicere tantum, quòd in homine sunt duo motiua: videlicet ratio, & appetitus; qui appetitus postea distinguitur in appetitum rationalem, & sensitiuum. Sequitur in littera. Vult ergo expresse, quòd sicut appetitus sensitiuus habet rationem principij motiui, cum sensu & fantasia: ita voluntas habet rationem principij motiui, cum intellectu, & ratione &c. Et hæc litera ex supradictis satis clara est. Litteræ sequentis sensus talis est. Sicut ergo potentia sensitiua potest concupiscere aliquid sine actu exteriori: (sicut potentia gustatiua concupiscit cibum: & tamen non prosequitur illum:) & illa concupiscentia est vere praxis: si ipsam præcedit cognitio directiua. Sic & volitio sine actu imparato exterioris potentiæ erit verè praxis: si sit elicita conformiter rationi rectæ: & Sic patet primus articulus.

Duo appetitus sunt quandoque contrarij.

In homine sunt duo motiua, scilicet ratio & appetitus.

MVLTI tamen contra diffinitionem praxis, datam à Docto. subtiliter arguunt: præcipuè Ioan. Anglicus Bacho. in prolo. q. 4. qui videtur tenere, quòd praxis est sola operatio intellectus, & nullo modo voluntatis. Ideo ad argumenta Doct. respondet. ¶ Ad primum dicit, quòd hic textus non habetur ab Aristo. videlicet quòd intellectus extensione sit practicus. ¶ Secundo dicit: quòd etiam hoc posito: talis extensio non debet intelligi circa aliam potẽtiã: sed circa obiectum. Nam si intellectus tendit in obiectum, in ratione simpliciter scibilis, dicitur speculatiuus. Si verò in ratione operabilis, dicitur practicus: & talis cognitio, quæ sic tendit in tale obiectum dicitur praxis. ¶ Ad aliud, quando Docto. dicit, quòd prima praxis est operatio, quæ est in potestate, nostra. dicit, quod dictare de operabili quid cõueniens, & quid disconueniens, maximè est in potestate intellectus: & sic talis cognitio dictatiua dicitur praxis. Et sic dicatur, quòd voluntas est primum principium artificialiũ, & operabilium, vt patet tertio de anima 6. Meta. & 6. Ethi. & sic prima praxis in voluntate. Dicit, quòd voluntas facit ad praxim accidentaliter: ita quòd disponit intellectum ad praxim, imperando cognitionem, quæ est vera praxis. Facit etiam consequẽter: quia voluntas prosequitur: quod est dictatum ab intellectu, siuè à cognitione: & sic debet intelligi Aristo. tamen neuter actus voluntatis scilicet antecedens, & consequens est quidditatiuè praxis: sed actualis dictatio intellectus est quidditatiue praxis, & hoc probat: per Arist. qui dicit 6. Ethi. c. 3. quod est in mente affirmatio, & negatio: hoc in appetitu est prosecutio, & fuga. Arist. enim ibi distinguit affirmationẽ, & negationẽ in intellectu practico, contra prosecutionem imperatam à voluntate, sed talis actualis dictatio est quiditatiuè

Io. Anglicus Bacho in prolo. q. 4.

Quomodo voluntas faciat ad praxim.

tiuè praxis. ¶ Secundo probat: quia Philosophus. 6. Ethic. determinat, quod intellectus practicus est, qui affirmat aliquid, & negat: finaliter Com. 21. concludit. Sunt vnque quibus verum animam affirmando, & negando: quinque sunt secundum numerum: ars: scientia: prudentia: sapientia: intellectus. Sed ista epilogatio non valeret, nisi in intellectu præcisè concluderet praxim: quia isti quinque habitus sunt intellectuales. ¶ Tertio arguit idem per diffinitionem praxis. primo. Ethi. com. 1. quæ talis est. Praxis quod consueuerunt transferre in actum: est secundum electionem hominis energeya idest operatio. Et vult Comm. quòd praxis, & energeya, communiter acceptę sunt idem: sed praxis specialiter addit supra energeyam: quod est operatio secundum electionem: electio verò (ut ait Cōmu.) est de duobus propositis iudicium hominis hoc præaltero præponens. Et subditur in com. Sequitur autem post electionem motus, & impetus ad actum. Et sic patet, quòd electio præcedit motionem voluntatis, & talis electio dicitur verè praxis. Et multa alia dicit, quæ quodammodo in idem incidunt: ideo omitto.

Responsio ad dicta Bach. contra Docto.

RESPONDEO, & dico primo, quòd solutiones datæ contra rationes Docto. non concludunt, Quod dicit, quòd hic textus non reperitur in Ari. &c. Dico quòd communiter à doctoribus sic allegatur. Dicit enim sic tex. vt patet t. commu. 49 Et intellectus operatiuus, & est cogitans in re, differt à speculatiuo in perfectione scilicet fine, secundum alium textum. Omne enim desiderium est desiderium ad aliquid. Desiderium enim non est principium intellectus speculatiui: sed ille alius est principium intellectus, & cogitatio apud actionem. Desiderium enim mouet: & ideo cogitatio mouet: quia est desideratiua eiusdem. Ibi Commen. intellectus operatiuus differt à speculatiuo perfectione, & fine. Finis enim speculatiui est scire tantum: operatiui autem operari. Et quia omne desiderium est ad aliquid: ideo desiderium non est principium monés intellectum operatiuum: sed illud desideratum mouet intellectum: & tunc desiderabit intellectus: & cum desiderauerit: tunc mouebitur homo scilicet à uirtute desideratiua, quæ est intellectus: aut imaginatio &c. Ex his apparet expresse, quòd intellectus non dicitur propriè operatiuus, siuè practicus, nisi extendatur ad praxim. Ex hoc enim eliciunt exponentes philosophum, istam propositionem, scilicet, intellectus extensione fit practicus. ¶ Et quod addit, quòd talis extensio debet intelligi circa obiectum &c. Hoc patet non esse verum in exponendo. supra tex. Aristo. Præsertim, sicut intellectus dicitur speculatiuus denominatiuè à cognitione speculatiua, tendente in obiectum solum speculabile: sic debet denominari practicus à notitia practica dirigente voluntatem circa obiectum operabile. Non enim dicitur intellectus practicus denominatiuè à praxi, sed à notitia practica, quæ notitia non dicitur notitia, nisi inquantum dirigit aliquam potentiam in veram praxim: & non videtur primo dirigere aliam potentiam, nisi voluntatem &c. ¶ Si vult dicere, quòd talis notitia practica, dicitur practica ex hoc, quòd dirigit intellectum in veram praxim: ita quòd cognitio sequens notitiam practicam dicatur praxis. Et hoc non: quia ita bene prima cognitio tendit in obiectum operabile, sicut & secunda: & sic non est maior ratio, quòd vna dicatur praxis, quàm alia circa obiectum operabile. Præterea: apud Aristo. & etiam apud communiter omnes. electio recta, est vera praxis: & tamen ipsa est actus voluntatis: quia primò actus voluntatis dicitur rectus: quia confessè idest conformiter se habet ratio-

Intellectus operatiuus differt à speculatiuo.

A notitia practica nō à praxi dicitur intellectus practicus.

ni rectæ vt patet 6. Ethyc. Nec possumus dicere, quòd electio sit actus intellectus: quia tunc talis electio esset elicita ab intellectu, vt conformis rationi siuè cognitioni. Et sic quæreretur de illa ratione, siue cognitione, an sit praxis, vel ne? Si sic. ergo præsupponit aliam rationem, cui conformetur: & sic in infinitum. Si non, statim contradicit sibi: qui vult, quòd ratio siuè cognitio, tendens in obiectum operabile, dicatur praxis. Et quod dicit, quòd electio est tantum actus intellectus: negatur communiter ab omnibus. Et dictum Com. scilicet electio est de duobus propositis, iudicium hominis hoc, præaltero præponens. Debet sic exponi scilicet quòd electio est actus voluntatis conformiter elicitus iudicio recto: ita quòd hic non est prædicatio formalis, scilicet, electio est iudicium hominis. ¶ Et quod dicit: quòd post electionem sequitur motus, & impetus ad actum. Verum dicit: sed non eo modo, quo ipse exponit: quia hic appetitus accipitur pro appetitu prosecutiuo idest quòd facta electione secundū iudicium rectum: supplè, cum voluntas actu elicito efficaciter eligit, putà velle ambulare: statim sequitur prosecutio imperando appetitiui sensitiuo &c. ¶ Et similiter secunda solutio non concludit: quia tantum innititur primæ solutioni, quàm dedit. Male etiam exponit illam auctoritatem scilicet quòd voluntas est primum principium artificalium, & operabilium: quia certum est, quòd nunquam contingit operari circa aliqua: nisi voluntas primo actu elicito velit sic, vel sic operari, & quando efficaciter vult: tunc imperat potentijs sensitiuis. Et propriè tales actus dicuntur in potestate voluntatis & non actus dictatiuus operandi in intellectu. Patet enim quòd nullus actus intellectus, vt præcedit actū voluntatis est in potestate ipsius: cum intellectus sit potentia merè naturalis & agens de necessitate naturæ. Si dicatur: quòd ideo tales actus sunt in potestate intellectus, vt sunt imperati à voluntate: & sic dicantur praxes: sequitur, quòd actus voluntatis elicitus, quo imperat, erit magis praxis: quia ille est magis in potestate operantis: vt patet. Ad aliam aucto. de 6. Ethi. scilicet de affirmatione, & negatione in intellectu: & prosecutione, & fuga in voluntate. Concedo, quòd ibi Ari. accipit affirmationem in intellectu practico: quæ negatio, vel affirmatio est cognitio dictatiua: putà cognitio, qua intellectus cognoscit, quòd bonum est amandum: talis cognitio dicitur affirmatiua: quia dictat bonum esse amandum. Et ideo talis cognitio dicitur practica: quia dirigit voluntatem. vt prosequatur bonum ipsum diligendo. Similiter cognitio, qua intellectus cognoscit malum non esse amandum, dicitur cognitio dictatiua negatiua: & est cognitio verè practica: quia dictat voluntati fugam, siuè nolitionem mali. Et talis nolitio conformis tali cognitioni, est verè praxis: ad quam nolitionem efficacem in voluntate, vel volitionem sequitur imperium voluntatis in potentijs sensitiuis, quantum ad fugam, vel prosecutionem. ¶ Et ad aliam auct. quòd intellectus practicus est, qui affirmat &c. & quòd omnes isti habitus sunt in intellectu. Conceditur totum. Et quòd talis affirmatio, vel negatio est verè in intellectu: siuè talis cognitio affirmatiua, vel negatiua: & concedo, quòd ab illa denominatur practicus: sed postea nego, quòd talis cognitio dicatur vera praxis: sed tantum dicitur practica vt supra exposui. Et ex his, quæ dixi: possunt multa similia solui.

Electio non est actus intellectus.

Ioan. An. Bacho contrad. cit sibi

Qui actus dicuntur in potestate voluntatis & qui non.

Volitio seu nolitio conformis cognitioni dictatiuæ intellectus dicitur praxis.

SECVNDO principaliter. Contra descriptionem praxis, datā à Doct. arguit Alfon. Tol. in prolo. q. 9. ¶ Et primo, quod hæc descriptio non est conuer-

Alfon. Tol. in prolo. q. nona. ar-

gumento 1. gibilis eum descripto: patet quia est aliqua operatio voluntatis elicita conformiter rationi rectæ &c. quæ tamen non est praxis: vt patet de dilectione vltimi finis: & quòd talis dilectio non sit praxis probat. Quia omnis praxis, vel est electio, vel secundum electionem: electio verò non est respectu finis.

Secundum argumētū.

¶Secundo arguit ex dictis Docto. Quia omnis operatio, ad quam inclinat virtus appetitiua, est verè praxis: hoc patet à Docto. in q. de scientia practica: sed aliqua virtus appetitiua inclinat ad virtuosè studendum, & speculandum: puta amor habitualis, qui est virtus appetitiua: & tamen operatio intellectus secundum Doct. non potest dici praxis: vt patuit supra. ¶Ad secundum argumentum, patet responsio ex supradictis. Concedo enim quòd omnis operatio, ad quam inclinat virtus appetitiua sit praxis: loquendo de operatione, quæ non est actus intellectus. Dico secundo, quòd virtus appetitiua propriè inclinat ad actum elicitum voluntatis: oporteret etiam probare, quòd virtus moralis inclinet ad actum studij: vt sic: quia ille actus absolutè non diceretur formaliter formalis: quicquid sit, respōsio prima magis videtur ad propositum. ¶Ad primum. Dico, quòd dilectio finis potest esse praxis, vt patebit à Doc. in præsenti. q. Et cum dicit, quòd electio nō est respectu finis. Negatur hoc. Et sensus illius auctoritatis de electione patebit infra à Doc. ¶Multi etiā alij vt Guliel. Ochan. & Gre. de Ari. arguunt contra eandem diffi. praxis. Sed quia eorum argumenta parum differunt à rationibus aliorum supradictis: & ex declaratis supra facillimè solui possunt. Ideo pro nunc sufficiant, quæ dixi.

Gulielm. Ocham & Gre. de Arim.

EX HOC ARTI. patet secundus. ¶Secundus arti. est: quia dictum est supra quod scientia practica. Quæritur modo in isto articulo qualiter dicatur extendi ad praxim. Hic dicit Doc. duo. Primò, quòd scientia practica dicitur practica ab extēsione aptitudinali: quia videlicet est apta nata extendi ad praxim: siue quia est apta nata dirigere voluntatem in praxim: & dicit, quòd talis extensio, siue directio aptitudinalis includit duplicem habitudinē, siue relationem ad ipsam praxim: videlicet prioritatis, & conformitatis. prima habitudo: patet: quia notitia practica secundum esse est prior ipsa praxi, vt supra patuit. Secunda patet: quia notitia practica est vere relatiua praxis, siue voluntatis, in praxim. ad notitiam ergo practicam requiritur ista duplex habitudo. ¶Ibi. De conformitate autem &c. Quod dicit parum infra. Veritas considerationis practicæ est confessè se habens appetitui recto. ly, confessè, siue conformiter debet accipi sic. Appetitus rectus, siue praxis recta elicita a voluntate ad hoc, vt sit recta cōfessè, idest cōformiter se debet habere consideratio ni practicæ. ¶Expono tamen hanc litteram, cum dicit, quòd neutra relatio requiritur actualis, idest quòd actu sit prior: & quòd actu sit dirigens: quia tunc notitia non esset practica, nisi actu dirigeret in praxim: & sic quando actu non dirigeret, non esset practica. Nota, quòd aliud est loqui de habitu practico, & actu; actus enim practicus dum est, semper actu dirigit, nisi ponatur impedimentum ex parte potentiæ dirigibilis: quia dirigere conuenit ei necessariò: non debemus ergo imaginari, quòd eadem notitia practica actualis quandoque dirigat, quandoque non, cum semper, dum continuatur semper dirigat, habitus verò dicitur actu dirigere non ex se: quia habitus in se non dirigit potentiam, sed dicitur dirigere inquantum, vel inclinat intellectum ad actus similes ex quibus generatur, vel inquantum causat partialiter huiusmodi actus directiuos. Quando habet ergo actum, actu dirigit, & quādo non habet actum, actu non dirigit: si ergo habitus practicus præcisè diceretur practicus: quia actu extenditur, siuè actu dirigit, sequeretur, quòd idem habitus esset quandoque practicus, & quandoque non, sufficit ergo duplex relatio aptitudinalis. Hic declaratur: quia communiter conceditur, cognitionem practicam extendi ad praxim, vt directiuam ad directum, siuè vt regulatiuam ad regulatum. Cognitionem autem esse priorem praxi naturaliter, & conformem idest conformatiuam, seu regulatiuam praxis, non est ipsam esse conformatā praxi, quasi priori idest quòd practica cognitio non dicitur practica ex hoc, quòd actu conformetur praxi, quasi priori regulæ quasi dicatur dirigi ab ipsa praxi, sed est ipsam cognitionem practicā esse conformatiuam praxis, quasi posterioris idest quòd cognitio verè practica est propriè regula, & forma directiua, & regulatiua praxis: & sic praxis dicitur simpliciter regulari à tali cognitione, pro quanto praxis, conformiter elicitur tali cognitioni practicæ idest quia voluntas eo modo elicit praxim, sicut cognitio practica dictat esse eliciendum. Vtrū autem sic dirigere voluntatem in praxim dicat aliquam efficientiam, respectu praxis idest an cognitio practica sit causa effectiua partialis, vel totalis ipsius praxis. De hoc erit sermo in secundo. d. 25. à quo causetur actus voluntatis. vide ibi. Ex isto secundo. patet &c. Hic dicit Docto. quòd practicum, & speculatiuum non sunt differentię essentiales scientiæ, vel notitiæ in cōi, quæ est quoddam absolutum: ut probat Doc. q. 13 quoli. Et assignat rationem: quia practicum formaliter dicit illam duplicem relationem: de qua supra. Relatio autem non potest esse differentia essentialis, constitutiua alicuius absoluti: quia tale constitutum esset absolutum: & respectiuum essentialiter. Et speculatiuum dicit negationem illius duplicis habitudinis, siuè relationis. Negatio verò non potest esse constitutiua alicuius entis absoluti. Scientia tamen practica constituitur in esse practico per differentiam essentialem, per quam conuenit sibi illa relatio, & specificè constituitur in esse tali per differentiam essentialem: per quam conuenit sibi illa duplex negatio.

Scientia practica duplicē habet habitudinē aptitudinalem dicit.

Expono litere.

Differentia inter habitum practicum & actum.

Quæ sit cognitio verè practica.

Relatio non potest esse differentia essentialis constitutiua alicuius absoluti.

CIRCA TERTIVM ARTI. sunt opin. In isto artic. Doct. respondet ad secundum quęsitum quod erat: An scientia practica diceretur practica per se, ex ordine ad praxim, vt ad finem? Et sensus tituli quæstionis est: videlicet. A quo scientia habet vt dicatur practica. An à fine: an ab obiecto: an ab aliquo alio: & non quæritur hic de principio formali, à quo formaliter dicatur practica: quia certum est, quod scientia practica formaliter, & intrinsecè dicitur practica ab extensione aptitudinali: de qua supra. Sed quæritur hic, à quo scientia habet ipsam extensionem aptitudinalem: siue quid est illud, quod dat scientiæ, vt sit extensiua ad praxim? an praxis an obiectum? an aliquid aliud? Et tandem Doc. concludet, quòd scientia practica, a quo habet entitatem effectiue: ab eodem etiam habet talem extensionem. Sed quia ab obiecto operabili habet entitatem: ita ab illo habet, quod est esse practicum: & sic secundum Doct. dicitur practica ab obiecto, circa quod est. ¶Sed antequā probet opi. suam prius recitat opi. varias in ista positione: quarū prima est Gotfred. de fontibus. Et quia positio istius Doc. est satis difficilis: ideo expono illam: vt facilius intelligatur. ¶Ibi. Vna est talis: quòd ab alio dicitur intellectus practicus, & ab alio habitus, vel actus. ¶Ad quod intelligendum suppono. Primò secundum istum, quòd intellectus, vt nudus omni cognitione, non dicitur, neque practicus: neque speculatiuus: quia est sicut tabula rasa &c. Secundò suppono, quòd intellectus consideret sanitatem, vt bonum conueniens, & consideret ens inquantum ens: vel phisicalia, vt huiusmodi:

Opinio Gotfredi de fontibus.

iusmodi: vel mathematicalia, vt huiusmodi. Prima consideratio dicetur practica: quia circa operabile. Nam sanitas est verum operabile: quia nata acquiri in nobis. Secunda consideratio dicetur speculatiua: quia circa tantum speculabile, & nullo modo operabile. Nam physicalia, & mathemathecalia: vt huiusmodi, non ordinantur ad opus idest quòd consideratio eorum non dirigit voluntatem, vt talia acquirat sibi. Nam talis consideratio est sola speculatio illorum. Operabile ergo, vt huiusmodi, & speculabile, vt huiusmodi: distinguunt per se actum practicum, & actum speculatiuum: & ex consequenti habitum practicum, & speculatiuum, qui causantur ex illis actibus. Habitus ergo practicus, & actus dicuntur per se practici ab obiecto, operabili. Et habitus speculatiuus, & actus dicuntur speculatiui ab obiecto, nullo modo operabili: sed ab obiecto omnino speculabili. Tertio suppono, quòd intellectus practicus dicitur ab alio practicus, quàm ab illo habitu, vel actu practico. Nam primo intellectus considerat sanitatem, vt bonum conueniens. Secundò voluntas appetit illam explicitè: & media ordinata ad illam implicitè. Tertiò imperat intellectui, vt discurrat per media, ordinata ad acquisitionem sanitatis: quousque ostendat sibi medium, conueniens ad sanitatem acquirendam, & sic intellectus tandem inuenit, quòd dieta est medium conueniens, talis cognitio, quæ dictat voluntati, vt eligat dietam si vult acquirere sanitatem, dicitur practica accidentaliter: quia ordinat sanitatem ad opus: & accidit sibi sic ordinari: & à tali cognitione, & similiter à cognitione sanitatis, vt actu ordinatur ad opus dicitur, vel denominatur intellectus practicus. Et hoc est, quod intellectus practicus includit in suo actu non essentialiter: sed tantum connotando ordinem ad desiderium finis explicite: & eorum, quæ sunt ad finem implicitè idest quòd cognitio practica accidentaliter, quæ est cognitio dietæ ordinat ad sanitatem, vel includit sanitatem vt supra connotando scilicet quòd voluntas velit explicitè sanitatem, & media implicitè &c.

¶ Ibi. Quapropter cum speculabile ordinari ad opus &c. Dicit, quòd intellectus practicus non dicitur practicus à consideratione sanitatis in se: & non ordinate ad opus immo, vt sic dicitur intellectus speculatiuus. Accidit enim sanitati actu non ordinari ad opus: & talis consideratio, quæ est ad sanitatem, cum non ordinatur ad opus, dicitur accidentaliter speculatiua: & ab illa dicitur accidentaliter intellectus speculatiuus. Sed consideratio respectu sanitatis, vt actu ordinatæ ad opus (modo prius exposito) est practica accidentaliter: quia denominatur ab illo, quod accidit sanitati in se scilicet ordinari ad opus: & tali consideratione dicitur intellectus practicus. Sed habitus, & actus practici, & speculatiui per se distinguuntur penes obiecta formalia per se: quia practicus dicitur ab operabili per se, vt à sanitate: speculatiuus dicitur à speculabili per se, vt ab ente. ¶ Ibi. Nec intellectus illo habitu diceretur practicus &c. Dicit enim Doct. quòd uidetur inconueniens, quòd aliquis habitus, qui est per se practicus subiectetur in intellectu: & tamen intellectus ab illo non denominetur practicus: sicut quòd albedo sit in homine: & quòd per illam non dicatur albus. ¶ Ibi. Respondet ad primum quod scientiæ practicę finis est opus &c. Exemplum: obiectum, à quo denominatur scientia practica: & similiter actus illius scientiæ est operabile per se, vt sanitas in se. Finis illius scientiæ est opus in potentia: quia sanitas est apta poni in opus & ordinari: quòd autem actu ordinetur accidit ei: & consideratio illius obiecti operabilis, vt huiusmodi, est consideratio illius tantum in vniuersali: & talis consideratio nō sufficit ad hoc, vt sanitas acquiratur: patet vt supra ideo requiritur consideratio particularis, & in actu, quæ est consideratio dietę. vt supra. Ista consideratio est per alium habitum à scientia practica. Nam est per habitum acquisitum ex actibus practicis accidentaliter, vt dixi supra. Et ista cognitio, & habitus denominant ipsum intellectum practicum, idest quòd per huiusmodi denominatur practicus, & hoc tantùm accidentaliter: modo præexposito. ¶ Ibi. Ad secundum dicitur, quòd denominatur &c. Docto. iste dicit, quòd ille habitus, qui est per se practicus denominat habitualiter ipsum intellectum: in quo est, non simpliciter, sed tantum secundum quid idest quod per illum habitum non dicitur intellectus simpliciter practicus: nec per actum practicum per se dicitur intellectus actualiter practicus, sed tantum secundum quid: sed dicitur simpliciter practicus habitualiter, ab habitu practico accidētaliter. Similiter dr̄ simpliciter practicus, & actualiter ab actu practico accidentaliter: vt dixi supra. ¶ Expono tamen hanc literam de verbo ad verbum. Cum dicit primo, quòd ab alio dicitur intellectus practicus, & ab alio habitus, vel actus practicus. idest quòd intellectus non dicitur practicus proprie ab habitu, vel actu per se practico, qui habitus, vel actus per se practicus dicitur per se practicus ab obiecto per se practico: & à tali intellectus non dicitur practicus, sed ab alio scilicet habitu, vel actu putà ab actu accidentaliter practico: vt infra patebit. *Expositio positionis Gotti de verbo ad verbum.* Sequitur: quia verum operabile, & non operabile idest obiectum per se operabile, siuè aptum natum attingi per opus. vt sanitas: & obiectum per se non operabile idest obiectum nullo modo ordinabile ad opus, siuè nullo modo attingibile, siuè acquisibile per opus, vt obiecta per se speculabilia, vt cœlum, siuè astra: & huiusmodi talia obiecta sunt obiecta specialia formaliter diuersa idest quòd obiectum ordinabile ad opus, & obiectum nullo modo ordinabile ad opus sunt formaliter, & essentialiter distincta per proprias rationes formales, & specificas, constituentes in tali esse obiectali scilicet operabili, & speculabili. *Obiectum ordinabile ad opus & obiectū nullo modo ordinabile ad opus, sunt formaliter, & essentialiter distincta.* Sequitur ideo per se distinguunt illa, quæ per se respiciunt ipsa idest quòd habitus practicus habet ab obiecto per se operabili, quòd dicatur per se practicus: & per consequens habet ab ipso effectiue scilicet quòd distinguatur per se ab habitu speculatiuo: & similiter habitus speculatiuus: sicut habet effectiuè ab obiecto speculabili: quòd sit talis, ita effectiuè habet ab ipso, vt per se distinguatur ab habitu practico. dicit ergo, quòd illa obiecta scilicet ens verum operabile, & ens uerum non operabile per se distinguunt, scilicet effectiuè illa, idest habitus, & actus practicos, & speculatiuos quæ scilicet habitus & actus per se respiciunt ipsa scilicet obiecta & respiciuntur idest vel ordinantur, vel causantur ab ipsis obiectis. Sequitur: sed intellectus non dicitur practicus, nisi sit operatiuus, qualis non est, nisi illud, quod apprehendit, ordinet ad opus idest quòd intellectus non dicitur practicus ab illo habitu per se practico, qui per se respicit operabile per se: quia per talem habitum, vel actum non dicitur intellectus operatiuus: tunc enim dicitur operatiuus, quādo obiectum, quod actu apprehendit, putà sanitatem, ordinat ad opus idest, ꝙ qñ habet cognitionem actu directiuam ad opus, puta ad media ad sanitatem: tunc per illam dicitur operatiuus. Sequitur: quòd non fit nisi motus ex appetitu finis idest quòd nunquam habetur cognitio medij, ordinati

ad finem, puta ad sanitatem, nisi prius voluntas petierit ipsam sanitatem: quia stante tali appetitu imperat intellectui vt quærat media ad illam acquirendam: quibus inuentis, cognitio talium mediorum dicitur vere practica: & per illam intellectus dicitur uere practicus, & uere operatiuus quia habet cognitionem, actu dirigentem ad opus. Sequitur: ita, quòd practicus intellectus includit in suo actu scilicet verè practico (qui est cognitio mediorum ad finem) non formaliter, vt aliquid de essentia actus, sed connotando, ordinem necessariò ad desiderium finis explicitè, & eorum, quæ sunt ad finem implicitè idest quòd actus, quo intellectus dicitur practicus necessariò connotat ordinem ad desiderium finis idest quòd voluntas prius vult finem explicite: & postea, quæ sunt ad finem implicitè: prius enim vult sanitatem explicitè, & post media implicitè: & ideò imperat intellectui, vt inueniat media explicitè ordinata ad sanitatem: & sic talis ordo voluntatis ad finem explicitè, & mediorum implicitè includitur in actu verè practico, sine necessariò præexigitur: & talis ordo non est de essentia actus: quia ordo talis ad desiderium finis &c. est in voluntate appetente, & actus practicus in intellectu: sed tantum præexigitur, nisi enim prius voluntas vellet sanitatem explicitè, & media implicitè non haberetur cognitio medij explicitè, quæ dicitur actus verè practicus. Sequitur: quapropter cum speculabile ordinari ad opus accidat speculabili, licèt ei non accidat ordinabile esse. Hic non accipit speculabile simpliciter, quod nullo modo ordinabile est ad opus, sed accipit speculabile secundum quid scilicet pro omni eo, quod actu non ordinatur ad opus: licèt tamen sit ordinabile: sic sanitas in se considerata, dicitur speculabilis, & accidit sibi, quòd actu ordinetur ad opus: quod tunc contingit, quando voluntas prius vult ipsam explicitè. & media implicitè: & habita cognitione medij necessarij: tunc talis cognitio est ordinatiua sanitatis ad opus, idest dirigit voluntatem ad volendum efficaciter medium: per quod acquiritur sanitas: & sic ordinari actu accidit sanitati: ordinabile verò non accidit: sicut actu ridere accidit homini: licet risibile non accidat. Sequitur differentia inter intellectum practicum, & speculatiuum, inde prouenient erit accidentalis: & per respectum ad aliquid extra intellectum: idest quòd cognitio sanitatis, vt actu ordinatur ad opus, est accidentalis: quia respicit sanitatem, non absolutè, sed sub isto respectu accidentali. quòd est actu ordinari ad opus: & dicitur practica accidentalis: & cognitio sanitatis, vt actu non ordinatur ad opus, est accidentalis: quia respicit sanitatem sub illo respectu: quòd est actu non ordinari ad opus: sicut consideratio hominis sub isto respectu, quòd est actu ridere, vel sub isto respectu quod est actu non ridere est consideratio accidentalis. dicitur ergo, quòd differentia inter cognitionem, qua cognoscitur: puta sanitas, vt actu ordinatur ad opus: & cognitionem, qua cognoscitur ipsa sanitas, vt actu non ordinatur ad opus, est tantum accidentalis: & prima dicitur practica accidentalis: & secunda dicitur speculatiua accidentalis: à prima dicitur intellectus propriè, & simpliciter practicus: à secunda verò dicitur speculatiuus tantum secundum quid, quia per respectum ad aliquid extra intellectum: licet per respectum ad ordinem ad desiderium finis explicitè, & eorum quæ sunt ad finem implicitè: & sic dicitur cognitio practica accidentalis: vel non includendo talem ordinem, quia tunc est considerare sanitatem, vt actu non

Quomodo intellectus dicatur practicus.

Speculabile accipitur dupliciter.

Videre accidit homini sed non risibile. Differentia inter intellectum practicum & speculatiuum.

ordinatur ad opus. Sequitur: licèt differentia actuum, & habituum sit formalis, secundum differentiam formalem obiecti operabilis, & non operabilis idest quòd differentia habituum per se practici, & habitus per se speculatiui differentia scilicet essentialis, siue formalis est accipienda effectiuè scilicet ab obiecto per se operabili: & ab obiecto per se speculabili vt supra patuit: & loquitur hic de speculatiuo simpliciter, qui respicit obiectum nullo modo ordinabile ad opus. Sequitur: vnde in tertio de anima. text. comm. 49. dicitur quòd intellectus speculatiuus, & practicus differunt fine: quæ auctoritas potest intelligi de fine remoto: & sic accipitur habitus practicus per se, & speculatiuus per se, & simpliciter: qui differunt fine remoto scilicet obiectis: quia finis remotus habitus per se practici est verum operabile, & finis speculatiui verum nullo modo operabile: potest etiam intelligi de fine proximo, & sic habitus accidentaliter practicus respicit verum operabile, vt actu ordinatur ad opus modo præexposito: & habitus accidentaliter speculatiuus respicit verum operabile, vt actu non ordinatur ad opus vt supra dixi vel potest Tertio exponi: quòd habitus verè practicus, à quo intellectus simpliciter denominatur practicus, respicit verum operabile: puta sanitatem non tantum, vt bonum conueniens naturæ, sed vt tale bonum actu ordinatur ad opus: quòd tunc est quando stante desiderio sanitatis explicitè, & mediorum ad sanitatem implicitè dictat voluntati de medio necessario ad sanitatem: & sic connotat ordinem: de quo supra. Et habitus speculatiuus non per accidens: de quo supra. nec simpliciter speculatiuus quia talis respicit obiectum nullo modo operabile. sed speculatiuus, secundum quid, licèt non per accidens: qui respicit puta sanitatem, vt simpliciter bonum conueniens naturæ, speculatiuus verò secundum quid, & per accidens respicit sanitatem, vt actu non ordinatur ad opus: actu enim non ordinari accidit sanitati ut supra dixi, habitus ergo propriè, & simpliciter practicus, sed non per se practicus, sed tantum accidentaliter practicus differt fine ab habitu, secundum quid speculatiuo: licèt non per accidens: quia finis practici simpliciter est sanitas, vt actu ordinatur ad opus, & finis speculatiui secundum quid est sanitas, vt bonum conueniens natura. Sequitur. & 6. Ethic. Tertio. Bonum intellectus practici est verum, confessè se habens appetitui recto: quæ sic debet intelligi finis intellectus practici (accipitur enim ibi bonum pro fine) est verum, siue ens verum operabile confessè idest conformiter se habens appetitui recto idest quòd talis finis: puta sanitas est regulatiua, siue conformatiua appetitus recti idest quòd voluntas non potest recte velle, nec rectè imperare potentijs alijs: nisi in eliciendo actum conformetur primo fini, vt regulatiuo remoto, & considerationi finis, ut regulatiuo minus remoto & considerationi mediorum ad finem, vt regulatiuo proximo: quæ consideratio mediorum dicitur simpliciter practica: & ex multis talibus considerationibus causatur habitus simpliciter practicus: primum tamen conformatiuum, siue regulatiuum appetitus recti, est finis operabilis, vel consideratio illius finis, quæ dicitur practica per se & ex multis illius causatur habitus per se practicus. vt supra dixi quo principio qui à fine operabili [illegible] per se practica, & conclusiones per se practicæ: & etiam ab ipso [illegible] deducuntur omnia media ad finem ordinata:

Tripliciter potest intelligi auctoritas Philosophi q speculatiuum & practicum differunt fine.

Bonum intellectus practici est verum.

Bonum intellectus speculatiui erit verum.

ordinata: & cognitio mediorum dicitur simpliciter practica. vt supra dixi. Bonum verò, siue finis intellectus speculatiui simpliciter erit verum, nullo modo operabile: nec per consequens conformatiuum, siue regulatiuum alicuius appetitus, sed erit præcise in speculatione talis finis &c. Sequitur. exemplum: intellectus speculatiuus secundum quid tantum apprehendit sanitatem, vt bonum conueniens, idest quod apprehensio sanitatis, vt boni conuenientis est speculatiua secundum quid: & ab illa apprehensione intellectus dicitur speculatiuus secundum quid, & appetitus scilicet voluntas appetit illam, vt bonum, sibi conueniens, & sequitur aliquomodo consilium, intellectus practici, quòd sanitas est acquirenda, idest quòd consideratio sanitatis, vt boni conuenientis dictat voluntati, vt velit illam: & nota, quòd consilium intellectus practici (quod nihil aliud est, nisi consideratio practica simpliciter) non est dictare absolutè de sanitate: quia de fine non est consilium: sed est dictare de medijs ad sanitatem: consilium ergo intellectus practici est cognitio mediorum ad finem, quæ dictat voluntati, vt si vult sanitatem efficaciter, quòd eligat talia media. & ab ista consideratione dicitur intellectus simpliciter practicus.

Quid sit cōsilium intellectus practici.

Sequitur: stante ergo desiderio finis: intellectus practicus, ex hoc principio scilicet illud, per quod melius potest acquiri est procurandum: procedit discurrendo. & terminatur discursus in vltima conclusione consilij. Ista enim sunt per ordinem. primò est apprehensio sanitatis, vt boni conuenientis: & talis apprehensio speculatiua, secundum quid. secundò voluntas appetit sanitatem distinctè, & media confusè tantum: quia intellectus ostendit primò, quòd sanitas est bonum acquisibile per media. Tertiò intellectus habet propositionem quiescentem in ipso: quòd illud medium est procurandum, siue efficaciter volendum, per quod melius potest acquiri sanitas: & licet talis cognitio sit practica, quia tamen non est immediatè ordinatiua ad opus non dicitur simpliciter practica: nec ab illa dicitur intellectus simpliciter practicus. quartò voluntas imperat intellectui, vt discurrat per omnia media, & ostendat sibi medium conuenientius. quintò intellectus sic discurrit, & tandem inuento medio in fine discursus: tunc consulit voluntati, vt eligat tale medium, & illud consilium nihil aliud est, nisi cognitio illius medij, quæ est regulatiua, siue dictatiua voluntati, vt eligat medium tale si vult sanitatem: & talis cognitio cum sit immediatè ordinatiua ad opus, dicitur simpliciter practica, & ab ista, dicitur intellectus simpliciter practicus: vt supra dixi: & nunquam iste nominat intellectum practicum, nisi per huiusmodi cognitionem. Et licèt quandoque videatur nominare intellectum practicum ante hanc cognitionem: non tamen nominat ipsum actualiter practicum, nisi habita ista: licet sit practicus ante istam tantum in potentia, & quandoque remota, vt cum tantum considerat finem, & quandoque proxuna, vt cum discurrit per media. Sequitur. Et ronis ille discursus qui scilicet est per media: sicut sumunt principium ex apprehensione finis desiderati, qui est primum obiectum intellectus practici: patet. quia cognita sanitate, vt bono conueniente, voluntas vult illam, & imperat intellectui, vt inueniat media: tunc intellectus à tali fine, sic desiderato, summit principium discursus: & vnum principium erit scilicet illud, per quod sanitas melius potest acquiri est efficaciter eligendum: stante hoc principio: discurrit per omnia media, & ipso inuento: concludit: sed per hoc medium melius potest sanitas acquiri: ergo hoc medium est eligendum. Et hoc est quod sequitur: ita vt ista inueta. sc licet media ad finem operetur: idest quòd intellectus practicus inuentis medijs dictat voluntati, vt eligat illa media, quibus finis acquiritur, & tale dictare est ad finem operari: quia est ordinare media debita ad finem, & ideo voluntatem finis præsupponit scilicet ipse intellectus practicus: & ad electionem sequentem consilium ordinatur idest quòd intellectus practicus, siue cognitio simpliciter practica, quæ pro tanto dicitur consilium, pro quanto dictat de electione mediorum ipsi voluntati, quæ electio propriè sequitur consilium. ¶ Ibi. Contra hanc opin. Hic Doct. contra duo arguit. primo contra illud, quòd habitus per se practicus, & per se speculatiuus dicuntur tales per se ab obiectis: contra hoc arguit Doct. quia secundo. Metaphy. t.c. secundi. finis speculatiuæ, est veritas, practicæ autem opus. ergo dicuntur tales à fine: non autem ab obiectis: & hæc instantia est tantum ad hominem: quia Doct. vult, quòd habitus dicatur per se practicus ab obiecto, & non à fine in ratione obiecti. vt infra patebit: & habet ipsam soluere scilicet quòd finis est duplex scilicet remotus, qui est obiectum, & proximus, qui est opus, siue praxis: quæ elicitur circa obiectum: & de hoc infra. Tamen pro quanto auctoritas est contra opin. Gotfred. Respondet ipse Got. distinguendo, quòd duplex est opus scilicet in potentia, & in actu: & vult dicere, quòd cognitio simpliciter practica, siue habitus per se practicus respicit obiectum: puta sanitatem, vt est obiectum simpliciter operabile idest vt est aptum acquiri per opus, & à tali obiecto dicitur per se practicus: & hoc modo opus in potentia, siue obiectum, illud, vt operabile, est finis habitus practici. Cognitio verò, quæ respicit opus in actu idest quæ respicit obiectum: puta sanitatem, vt actu ordinatur ad opus (quòd tunc fit, quando talis cognitio est respectu medij, vt supra dixi) à tali cognitione dicitur intellectus simpliciter practicus: quia per talem cognitionem dicitur operatiuus: modo præexposito. Prima enim consideratio quæ respicit tantum sanitatem, vt præcisè ordinabilem ad opus non sufficit, ad hoc, vt obiectum subijciatur operationi in actu, & in particulari: patet quia talis cognitio nullo modo dictat de medijs, per quæ obiectum actu acquiritur, siue per quæ finis desideratus à voluntate actu acquiritur: quia ergo actus melior est potentia in bonis (melius est enim simpliciter esse actu iustum, quàm potentia) (ideo requiritur talis consideratio particularis & in actu, idest quæ dictet de medio particulari: per quod in actu acquiratur finis, qui erat acquisibilis in potentia. Dicitur enim consideratio actualis, & particularis: ex hoc solo: quia dictat de medio particulari &c. Et licèt consideratio finis in se sit particularis: non tamen dictat de medio particulari: per quod actu acquiritur finis. ideo ponit considerationem medij esse simpliciter practicam, & habitum causatum ex huiusmodi considerationibus esse simpliciter practicum, & à tali dici intellectum simpliciter practicum. Et sic ponit duplicem habitum. practicum, scilicet per se practicum, qui respicit operabile, vt aptum ordinari ad opus, & à tali dicitur intellectus secundum quid practicus: & practicum per accidens, qui respicit obiectum, vt actu ordinatur ad opus vt supra exposui, & sic ipsum ponit penes finem, qui accidit obiecto idest quòd

Quid sit dictare.

Scotus Arguit contra hanc opinionem.

Finis est duplex.

Duplex est opus.

Duplex est habitus practicus.

quòd ponit eum circa opus in actu, quod accidit obiecto: accidit enim obiecto sic actu ordinari ad opus, & talis habitus dicitur simpliciter practicus, & ab ipso intellectus simpliciter dicitur practicus. Et hoc est secundum principale, scilicet de habitu simpliciter practico: & de habitu per accidens speculatiuo qui respicit finem, qui accidit obiecto idest qui respicit obiectum sub illo respectu, quòd est actu nō ordinari ad opus vt supra dixi. ¶ Ibi. Similiter tunc habitus practicus. Hic Docto. arguit contra aliud; quia Got. dixit, quod intellectus non dicitur practicus ab habitu per se practico, arguit contra, deducendo ad duplex inconueniens primum, quòd tunc esset habitus practicus in intellectu speculatiuo: & ratio stat in hoc; quia omnis habitus existens in intellectu, denominat intellectum, ut patet:) sed habitus per se practicus est in intellectu: aut ergo talis intellectus denominatur à tali habitu speculatiuus: aut practicus. Si secundo habetur intentum. Si primo, ergo ab habitu per se practico denominaretur speculatiuus, quod est inconueniens: secundum sequeretur quòd habens talem formam non denominaretur à tali forma: & sic habens in se formaliter habitum practicum non denominaretur formaliter practicus: quod est inconueniens. ¶ Ibi. Ad secundū dicitur. Respondet Got. quòd intellectus dicitur denominatiue practicus à tali habitu; non simpliciter, sed tantum secundum quid practicus. ¶ Ibi. Contra Docto. arguit contra hanc rationem deducendo ad inconueniens: quia tunc sequeretur, quòd actus per se practicus esset in intellectu speculatiuo. idest quòd denominaret intellectum speculatiuum simpliciter: patet quia intellectus à tali habitu, cū sit vera qualitas simpliciter denominatur: aut ergo simpliciter dēnominatur practicus: aut simpliciter speculatiuus: si primò libetur intentum. Si secundo: sequitur inconueniens, quòd ab habitu per se practico dicatur simpliciter speculatiuus: & quòd sequatur: patet: quia si denominatur simpliciter, & per se denominatur secundum quid practicus: ergo ab illo denominatur simpliciter speculatiuus: modo actus, vel habitus per se practicus potest esse in intellectu, sine tali relatione ad actum voluntatis, idest quòd potest esse consideratio per se sanitatis in intellectu absque hoc, quòd voluntas velit illā explicitè & media ad illā implicitè. Sed iste Got. consequens concederet scilicet quòd talis habitus per se practicus posset esse in intellectu, absq; tali relatione ad volūtate: sed alium habitum poneret posse haberi in intellectu practico ex actibus, nō tū practicis, sed ex actibus intellectus practici generatū. Habitus generatus ex actibus practicis est habitus per se practicus, qui respicit obiectum per se operabile; & illi actus generantes ipsum dicuntur per se practici: quia respiciunt obiectum per se operabile: & tales actus nō dicuntur actus intellectus practici: quia nō sunt nati denominare simpliciter intellectū practicū actus verò intellectus practici idest qui nati sunt simpliciter denominare intellectum practicum sunt illi, qui respiciunt obiectum, vt actu ordinatur ad opus (vt supra exposui,) & habitus generatus ex talibus actibus denominat simpliciter intellectum practicum. ¶ Ibi. Contra: habitus practicus: Hic Docto. intendit probare, quòd habitus per se practicus est sufficiens ad denominandum simpliciter intellectum practicum: quia sufficit ad ea, ad quæ ille habitus generatus ex actibus intellectus practici: patet: quia cognita sanitate, vt bono conuenienti naturæ; potest intellectus à tali fine accipere omnia ordinata ad talem finem (si tamen virtualiter includantur in tali fine vt infra patebit) absque hoc, quòd voluntas eliciat aliquem actum: & posito quòd etiam eliciat, tamen ex hoc non dat considerationi aliquā

Differentia inter actum practicum & actum in tellectus practici.

rationem, quæ dicatur talis consideratio pateret: quia illam etiam haberet nullo actu voluntatis prius elicito: & quantum ad hoc discordat Dueto. à Got. ¶ Ibi. Tunc multa accidentia eiusdem speciei essent in eodem: non enim propter ordinem voluntatis, & non ordinem de quo supra) potest poni distinctio in specifica huius actus, & illius. Sed hoc argumentum est tantum ad hominem, qui simpliciter negat duo accidentia, solo numero differentia, posse esse in eodem: sed hoc non esset inconueniens apud Sco. vt patet in 5. Meta. suę. Aduerte tamen, quòd si Gotfredus sic accipit, quòd intellectus non dicitur simpliciter, & propriissimè practicus, nisi per habitum, vel actum, propriissimè practicum, quòd fit per singularia dictamina, & finis, & eorum quæ sunt ad finem simpliciter dictando, vel de prosecutione, vel fuga: non deuiat à Sco. vt patet infra. Nam talis cognitio sic in particulari dictatiua est propriissimè, & completissimè practica. Et vltra: si poneret intellectum per se denominari practicum ab habitu, per se practico: licet tamen non ita completè, diceretur practicus à tali habitu: qui est tantum respectu sanitatis, vt operabils: sed completè diceretur practicus ab habitu: vt supra dicto. Et sic intelligendo denominationem illam, quam vocat secundum quid: dici secundum quid, quia non ita completè facit intellectum practicum, sicut alij habitus. duo prima argumenta Sco. s. de 2. Metaphy. & de denominatione habitus practici non essent contra eum. Sed quia ipse Gotfredus vult, quòd talis habitus propriissimè practicus habeat hoc per respectum ad voluntatem &c. Et quia voluntas nihil tribuit cognitioni, nec facit ipsam esse magis, vel minus practicam: ideo secundum argumentum est contra eum scilicet quòd ille habitus generatus ex actibus per se practicis sufficeret ad ea &c. Non vult Sco. quòd huiusmodi habitus in se sufficeret: sed quòd habita cognitione sanitatis per se ordinabilis ad opus: potest sine actu voluntatis tandem deuenire in verissimam cognitionem practicam, dictando prosequi, vel fugere: & de medijs ordinatis. ¶ Ibi. Subiectum denominatur à per se conditione, sui accidentis, essentiali: quàm &c. exemplum, magis homo dicitur albus ex ratione per se albedinis, quàm ex ratione accidentaliter, competente albedini. Supposito, quod esse per se actum practicum competit actui, ex ratione formali actus: quia, vt talis actus est per se ab obiecto per se operabili: tunc sicut tale obiectum causat talem entitatem actus: ex consequenti dicitur causare proprietatem illius actus: quod est esse practicum: esse enim practicum formaliter est à ratione formali actus: licet effectiue sit ab obiecto. esse ergo practicum per se conuenit actui, siuè habitui per se secundo modo: & consequitur essentia actus, uel habitus. esse verò practicum, ex hoc, quòd talis actus includit ordinem ad voluntatem, finem explicitè appetentem, & media ad finem implicitè: accidit actui: quia tantum conuenit ei per respectum ad voluntatē, sic appetentem, & non ex ratione formali ipsius actus. ideo intellectus magis debet denominari simpliciter practicus ab habitu per se practico, quod est contra eum, quantum ad hoc: quòd nō uult intellectum dici per se practicum à tali habitu; sed tantum secundum quid, non tamen concluderet: accipiendo pacticum magis, & minus completè. Et sic patet.

Quomodo Gotfre potest concordari cum Sco.

Opinio Gotfredi.

Exemplum.

ALITER DICITVR Hæc est opinio Hen. quoli. 8. q. prima qui dicit, quòd habitus practicus, siuè actus practicus: dicitur practicus: ex hoc quòd est extensibilis ad praxim, vt ad finem, quia praxis est ultimus

Henri quol. 8. q. 1.

timus finis idest est illud ultimum, ad quod dirigit noticia practica: & probat hanc opi. tribus medijs, qui postea soluentur loco suo.

Sco. improbat Hen.

CONTRA istam positionem. Hic Doc. probat, quòd notitia practica non habeat à praxi, quòd sit practica. ¶Et primo, probat sic, quia supra probatum est, quòd notitia dicitur practica propter extensionem aptitudinalem. Aptitudo enim quæ conuenit alicui naturæ, & repugnat alteri: conuenit sibi per aliquod absolutum, sibi intrinsecum, si talis natura est absoluta, cuiusmodi est notitia: ut patet à Doc. q. 13. quolib. Si uerò non est absoluta, conuenit sibi per aliquod intrinsecum: patet discurrendo per aptitudines, quæ conueniunt vni, & repugnant alteri. Illud autem intrinsecum: communiter est ipsa entitas naturæ: uel aliquid pertinens ad essentiam ipsius. Sed certum est, quòd ex quo talis notitia habet aptitudinem extendendi ad praxim, est uerè causata, cum sit qualitas absoluta: ut patet à Doc. supra, ergo, & conditio per quam sibi conuenit talis aptitudo: erit causata ab eisdem causis, à quibus, & notitia. Sed notitia est causata ab intellectu, & ab obiecto: ut probat Doct. j. dist. 3. q. 7. & 15. quolib. ergo & aptitudo talis iuerit sibi effectiuè ab intellectu, uel ab obiecto: non ab intellectu: quia tunc omnis consideratio esset practica; cum omnes sint in intellectu, & omnium sit unus intellectus, ergo erit effectiuè ab obiecto: & sic notitia practica denominatur practica (denominatione tamen extrinseca) ab obiecto, à quo dependet in esse, & conseruari, ergo non à praxi; cum praxis sit posterior tali notitia practica. ¶Sed hic oritur una parua difficultas, quia ex quo notitia practica est effectiuè ab intellectu: immò intellectus est principalis causa, ut comparatur ad obiectũ imperfectius: vt patet à Doc. j. d. 3. q. pen. & alibi sæpe. ergo talis notitia dicitur practica ab intellectu. ¶Ad quam respondeo: quòd & si entitas notitiæ, & quantum ad substantiam ipsius: & quantum ad intensionẽ sit principaliter ab intellectu: tamen quantum ad specificationem: puta, quòd dicatur talis, vel talis, uel quòd distinguatur specie ab alia, habet principaliter ab obiecto. Vnde Doc. dicit. j. d. 3. q. 7. quod omnis scientia specificatur ab obiecto: & sic patet ad difficultatem. Et de huiusmodi specificatione uide singularem glo. quam feci super q. 10. d. 3. 2. ¶Ibi. Si dicatur: quòd etiam finis est causa prior: immò prima inter omnes secundùm Aui. 6. meta. & ita ab ipso fine potest esse conditio talis naturæ, vt ei conueniat talis aptitudo: & sic à praxi, ut à fine notitiæ practicæ; poterit esse talis aptitudo: vel ab aliquo alio fine, accipiendo finẽ pro causa finali: quæ inter omnes causas est simpliciter prima in causando: ergo talis conditio nõ erit præcise ab obiecto. ¶Ibi. Contra. Finis oon est causa &c. Hic Doc. arguit, quòd notitia practica non sit practica à fine, siue à causa finali: quod ideo dico; quia Doc. j. uult, quòd omnia principia practica sumantur à fine: & per consequens notitia practica dicatur practica à fine: ut patebit: & uerum est, quòd dicitur practica à fine, ut habet rationem obiecti, non autem à fine, qui est causa finalis quorum differentia infra patebit. Et argumentum Doc. est satis clarum: quia certum est, quod causa finalis non mouet efficiens, nisi inquantum amata, & desiderata, siuè modo talis finis ametur, siuè non ametur: adhuc talis notitia erit practica ergo ab aliquo alio, quod erit obiectum, circa quod erit talis notitia.

Difficultas.

Responsio.

Scientia quãuis sit principaliter ab intellectu, specificatur tamen ab obiecto.

Difficultas.

SED INSVRGIT aliqualis difficultas. Quia certum est, quòd obiectum est per se causa cognitionis, saltem partialis, ut patet à Doc. j. d. 3. q. 7. Et per se causa agit propter finem (ut patet 3. phi.) ergo est impossibile, quòd talis notitia sit effectiuè ab obiecto: nisi causa finalis moueat obiectum, ut amata, & desiderata ad producẽdum huiusmodi cognitionem: ergo talis notitia dependet à fine, hoc idem dico de intellectu. Nec obstat de uoluntate si esset separata ab intellectu &c. quia intellectus non posset agere per se, nisi propter finem.

Finis ut causa finalis nõ mouet, nisi metaphoricè.

RESPONDEO primo: quòd & si obiectum non possit agere nisi propter finem, inquantum amatum, & desideratum: posito tamen, quòd talis finis actu non ametur: adhuc obiectum ageret ex necessitate naturæ talem, uel talem notitiam: cum ipsa in essendo non dependeat à fine, ut à causa finali: quia vt sic habet esse tantum secundùm quid: & non mouet nisi tantum metaphoricè: & nullo modo realiter, ut patebit infra d. 1. q. 4. ¶Dico secundò, quòd etiam posito, quòd oon possit agere, nisi propter finem: tamen talis notitia secundùm rem nihil accipit à fine, vt à causa finali: patet quia finis, qui est causa finalis: tantum mouet efficiens, oon causando aliquid in ipso efficiente: quia finem mouere efficiens nihil aliud est: nisi efficiens amare finem: propter quem finem amatum producit talem, uel talem effectum: ut patet à Doc. j. d. 2. q. 1. Nec finis, & efficiens dicuntur causæ essentialiter ordinatæ: quia finis non est causa efficientis, & sic non potest argui, quòd quicquid est causa causæ est causa causati: quia hoc ualet in eodem genere causarum essentialiter ordinatarum. ¶Dico tertiò: secundùm aliquos hic exponẽtes Doc. quòd hic loquitur de praxi, ut de fine, quia talis notitia non dependet à praxi ut à causa finali: nisi, ut amato, & desiderato. Siuè modo uoluntas amet, siuè nõ amet: adhuc talis notitia erit practica ab obiecto. Tũ etiam: quia praxis est posterior notitia practica: & sic posset applicari litera sequens. Ibi scilicet. Si dicas &c. ¶Vel potest dici quarto, quòd Doc. loquitur de supposito, producente notitiam practicam, & non de intellectu simpliciter: cum actiones sint suppositorum: quia si tale suppositum, siuè actu uoluntatis amet finem: siuè noo amet, adhuc vna cum obiecto potest producere notitiam practicam. Et sic potest applicari litera sequens de fine aptitudinali: secundũ quamlibet responsionem. Credo tamen, quòd duę primæ responsiooes sint efficaciores. ¶Ibi. Si dicas finis est aptus natus amari, antequam aptitudo ista insit cognitioni, idest posito, quòd finis, ut actu amatus sit posterior notitia practica, & per consequens, vt sic, non sit causa talis aptitudinis in notitia practica: tamen finis, ut est aptus amari erit prior, & vt sic erit causa talis aptitudinis. Contra: quia nihil dicitur causare, inquantum præcisè est aptum natum causare: non enim dicitur calor actu calefacere: ex hoc solo, quòd est aptus natus calefacere: causa enim in actu simul est cum effectu in actu: & effectus nunquã est in actu, nisi causa sit in actu: ut patet per philosophũ 2. phi. t. c. 37. & 5. meta. cap. de causa t. cap. 3. Cũ ergo finis non dicatur actu causa finalis, nisi inquantum est actu amatus ab efficiente: sequitur, quod talis aptitudo, siuè entitas; cuius est talis aptitudo non poterit esse à fine, ut apto nato amari: quia ut sic non ponitur causa actualis alicuius effectus. ¶Ibi. præterea, aut finis, vt elicitus extra &c. Nota hoc argumentum: quia est multum efficax. Quia si isti dicant, quòd finis scientiæ faciat scientiam practicam. Iste finis potest considerari tripliciter. Vno modo, ut est elicitus, & productus extra: & sic est posterior scientia practica: modo prius non potest dependere a posteriori in nullo genere causarum: ut patet. Aut iste finis accipitur, inquantum est intentus à producente scientiam practicam: puta inquantum amatus, & desideratus: & hoc iam probatum est supra: quia siuè ametur siuè non: adhuc erit talis scientia. Aut tertio modo consideratur finis, ut cognitus ab intellectu: & sic habet rationẽ obiecti cognoscibilis. Et sic concedo, quòd

Finem mouere efficiens, est efficiens, finẽ amare.

Argumentum multũ efficax.

quod obiectum circa quod est talis scientia dicitur finis:& ab ipso fine, vt ab obiecto intelligibili, unà cum intellectu simpliciter dependet scientia practica: specificatur tamen ab obiecto ut dixi supra. ¶Ibi. Praeterea si scientiam practicam, & ordinari ad praxim, ut ad finem conuertantur (Quia dixit Hen. quod sciētia dicitur practica quia ordinatur ad praxim, ut ad finem. & per consequens scientiam ordinari ad praxim, ut ad finem dicitur ipsam esse practicam) ergo si la scientia, quę non ordinatur ad praxim, vt ad finem non erit practica: nec per consequens scientia moralis, quae non ordinatur ad praxim, ut ad finem: maximè secundùm ipsum, qui vult, quòd respectu finis dicatur practica: ut patebit infra. Cum ergo scientia moralis habeat fœlicitatem pro fine: ad quem sciētia practica non dirigit praxim, uidelicet actum uoluntatis ut infra patebit sequitur, quòd scientia moralis non erit practica: quod est contra philosophum primo ethi. c. 3. & 10. c. 11. Posuit enim philosophus fęlicitatem in sola speculatione substantiae separatae: ut patet 10. ethi. c. 10. ¶Ibi. Si dicatur, quòd fœlicitas est finis remotus, sed finis propinquus est praxis scilicet dirigere in actum uirtutis, propter fœlicitatem. Diceret fortè Henri. quòd scientia moralis nō dicitur practica ex hoc, quòd sit directiua uoluntatis in fœlicitatem: cum illa tantum consistat in speculatione. Sed dicitur practica ex hoc, quod dirigit voluntatē, vt eligat actus virtutis, qui ordinantur ad fœlicitatē: sicut media ad finem, & sic dicitur practica ex hoc, quod dirigit uoluntatem circa media ad finem. ¶Ibi. Contra. Ad dirigere non ordinatur necessario, nisi aptitudinaliter &c. Sensus huius literae est. Si enim notitiam esse directiuam aptitudinaliter in praxim, & esse practicam sunt penitus idem: tunc quaestio, ita erit de notitia directiuâ sicut de practica. Sicut enim quaeritur à quo dicatur practica: ita quaeritur à quo dicitur directiua, & ita probare notitiam esse practicam: quia directiua: est probare idem per idem. Sicut econtra probare notitiam, à quo habet, ut sit directiua: quia practica, est probare idem per idem. Et hoc intendit. ¶Ibi. Item. Dirigere est actus intellectus: quia eius est habitus scilicet prudentia, à quo est iste actus elicitus: omnis enim actus directiuus, vel est causatiuus habitus prudentiae [illegible] omnes actus praecedentes habitum prudentiae) vel est eff[illegible] modo ipsius habitus prudentiae: ut omnes [ac]tus directiui sequentes habitum prudentiae: de quo [illegible] patebit infra d. 17 & certum est, quod omnis actus directiuus in praxim pertinet ad prudentiam. Aduerte tamen, quòd si ipse Hen. ponit ipsam extensionem, siuè ipsum dirigere, quod idem est, esse praxim, quę est actus uoluntatis: quia extensio illa tātum pertinet ad actum intellectus: haec ratio tenet. Si iterò accipiet ipsum dirigere pro actu intellectus: & praxim pro termino illius extensiuè, siuè directionis: qui terminus est actus uoluntatis: non teneret ratio contra Henr. Sed ex dictis Hen. uidetur Doct. tenere primo modo: non secundo modo Ideo ratio contra ipsum tenet. ¶Ibi. Ideo dic tu aliter, quòd finis scientiae moralis, sicut & prudentiae est actus uirtutis moralis, ad quem ordinatur, & ille actus est praxis. ¶Contra hoc arguit Doc. non negando, quòd actus uirtutis sit praxis: cum secundùm Doc. omnis actus uirtutis appetitiuae sit praxis Sed contra hoc arguit: quod dicit: quòd scientia practica ordinatur ad actum uirtutis, tanquam ad finem: & arguit. ¶Ibi. Contra. Non omnis cognitionis practicae, finis est praxis, aliqua enim est cognitio practica respectu praxis potentiae inferioris puta appetitus sensitiui uisiuae potētiae, vt cum imperatur aliqua visio à uoluntate, regulata à cognitione recta: uel motiuae potentiae: ut cum imperatur aliquis motus progressiuus à uoluntate re-

Dirigere est actus intellectus.

gulata, à cognitione recta, ut motus ad ecclesiam, nullus autem actus potētiae sensitiuae est nobilior aliquo actu intellectus: ut patet: quia si potentia est essentialiter nobilior, & eius operatio erit essentialiter nobilior. Et dici specialiter de actu potentiae inferioris: quia de actu uoluntatis: patet ab ipso in quarto d. 49. quòd est nobilior actu intellectus. De a[ctu] ergo potentiae sensitiuae loquitur. Potest enim esse actus virtutis in parte sensitiua: ut patet a Doc. in 3. d. 33. & talis actus erit verè praxis: & certum est, quòd erit ignobilior notitia intellectiua practica: modò nobilius non potest ordinari ad ignobilius, vt ad finem. Sed quia Doc. dicit, quòd nobilius non potest ordinari ad ignobilius, ut ad finem propter hoc dictum. Vt clarius intelligatur distinguo de fine. Nam primò accipitur finis, ut est causa finalis: & hic potest accipi pro respectu, siuè pro reuelatione causaris, & sic non est semper nobilior: vel pro fundamento illius: & tale fundamentum secundùm suam entitatem aliquando est nobilius efficiente, & effectu: ut quando volo aliquid propter Deum amatum, & desideratū. Aliquando aeque nobile: ut quando idem est simpliciter efficiens, & finis: ut in Deo producit effectum ppter seipsum. Aliquando est ignobilior efficiēte: ut quando homo uult medicinam propter sanitatem amatam: homo enim in se est nobilior sanitate. Dico tamen, quòd ubi causa finalis est alia res ab efficiente, quem mouet ad agendum: quantum ad hoc est nobilior efficiente, distincto ab ipsa: [illegible] mouet ipsum ad agendum. Nam mouens, ut huiusmodi est nobilius mo[to, ut] huiusmodi. Secundo accipitur finis, ut est perfectio ordinati ad finem, & hoc ut perfectio intrinseca, & hoc modo operationes potentiarum dicuntur fines illarum: fines dico perficientes ipsas, & sic intelligere est finis intellectus, & uelle finis uoluntatis. & uidere finis potentiae uisiuae. Et ubi talis finis distinguitur realiter a potentia secundùm suā entitatem, est ignobilior potentia (ut patet) tamen semper est nobilior [in]quantum perficit potentiam: quia perficiens est semper nobilius perfectibili: & sic. Potest etiam dici nobilius denominatione extrinseca: scilicet inquantum unit potentiam nobilissimo obiecto ut cognitio Dei. Et quanto nobiliori modo vnit, tanto nobilior est ut visio Dei in se. Licet ergo homo in se sit nobilior fruitione, qua clarè fruitur Deo: tamen est ignobilior, inquantum perficitur ab ea accidentaliter: & inquantum unitur per ipsam deitati. Tertio accipitur finis terminatiue: ut obiecta, quę terminant operationes potentiarum: & talis inquātum simpliciter terminat, ut huiusmodi est nobilior re terminata, & fortè: quia ut dat operationi quandam perfectionem extrinsecā (quae est, quòd vna intellectio) potest dici nobilior alia: quia terminatur ad nobilius obiectum. Quarto accipitur pro illo, quod ultimatè quietat potentiam, & replet capacitatem illius: & sic dico, quòd talis finis in se aliquando est nobilior potentia: ut deitas, quae est ratio formalis quietandi. Aliquando est ignobilior: ut perfectissimus color, qui ultimatè quietat potentiam uisiuam: & tamē est in se ignobilior illa: potest tamen dici nobilior inquātum quietatus, & satians Quinto accipitur finis pro effectu causae: sicut dicimus finis efficientis est productio effectum sibi similem. Si efficiens est aequiuocum: finis est ignobilior. Si uniuocum: aeque nobilis. Sexto accipit finis, in respectu ad media ordinata ad acquisitionem illius: sicut uirtus ordinatur ad beatitudinem, & potio ad sanitatem, & hoc modo respectu eiusdem medij dicetur nobilior, & ignobilior. Nam inquantum est id, ad quod ordinatur medium est nobilior: sed inquantum producitur à tali medio est ignobilior. In se autem, si medium est causa equiuoca est nobilior: si vniuoca est aeque nobilis. Similiter

Actus virtutis est potest in parte sensitiua.

Finis dicitur multipliciter.

Finis non est per se nobilior efficiente.

Finis potentiarum est actus secundus earum.

Homo potest dici nobilior et ignobilior fruitione Dei.

Finis est potētiam quietare.

Virtus nobilior est beatitudine quæ bonum honesti bono commodo præfertur.

ter dico de uirtute, respectu beatitudinis naturalis: ipsa enim beatitudo, cum sit principaliter bonum cõmodi est nobilior uirtute: quæ principaliter est bonum honesti: hoc patet à Doc. in secundo d. 36. & in 4. d. 46. tunc est nobilior inquantum uirtus ordinatur ad illam: & sic patet de fine. Licet multa alia essent dicenda: sed pro nunc sufficiant ista. Certum est autem, quòd actus moralis in parte sensitiua nullo istorum modorum potest dici finis. Tota enim rectitudo in illo, dependet a rectitudine cognitionis practicæ. ¶Ibi. Dicitur, quòd licet intellectio sit nobilior in esse naturæ, quàm operatio potentiæ inferioris: non tamen in genere moris: quia melius moraliter est fortiter agere, quàm cogitare fortiter agere. ¶ Contra hoc dupliciter. Hic Doct. improbat hanc responsionem. Primò, quia falsum supponitur. Supponitur enim, quòd intellectio practica non possit esse bona moraliter. Nam ipsa notitia est rectitudo à qua dependet omnis actus moralis, & hoc diffusè patebit à Doc. infra d. 17. huius, & in d. 7. & 40. & 42. & in tertio d. 33. & in quarto d. 14. & alibi sæpe. ¶Ibi. Confirmatur: quia prudẽtia est simpliciter nobilior virtute morali, ut talis uirtus est in appetitu sensitiuo: patet: quia, & potentia intellectiua est simpliciter nobilior, ergo sicut habitus est nobilior formaliter alio habitu: ita, & actus, siuè præcedens habitum: siuè sequens erit nobilior actu alterius habitus, ergo actus practic⁹ etiam in esse moris erit simpliciter nobilior actu uirtutis in parte sensitiua. An modo prudentia sit nobilior uirtute morali: ut ponitur in uolũtate non est præsentis speculationis: posset tamen absolutè dici, quòd uirtus moralis in uoluntate est simpliciter nobilior prudentia: licet fortè secundùm quid posset dici ignobilior, pro quanto dicitur moralis: quia conformis prudentiæ, de hoc in isto primo d. 17. & in quarto. d. 49. ¶Ibi. Ex hoc patet, quòd dictare secundùm prudentiam de fortiter agere idest cognitio, quę dictat de fortiter agere in potentia, supple sensitiua, vt in potentia motiua est simpliciter nobilior quam fortiter agere: quia fortiter agere nõ est bonum moraliter, nisi pro quanto sit imperatum à uoluntate, conformiter se habente illi cognitioni dictatiuæ de fortiter agere, & ideo actus perfectè moralis, & formaliter moralis est actus elicitus uoluntatis: qui dicitur formaliter moralis: quia primò conformiter elicitur cognitioni rectæ: quæ conformitas est ratio actus moralis, ut infra patebit d. 17. actus verò moralis in potentia sensitiua dicitur tantum materialiter moralis: de quo patebit in secundo d. 42. & in tertio d. 34. & in 4. d. 14. & in quol. d. 17. & 18. Et quia dicit Doc. quòd quando quæritur, excellentia unius ad alterum, non debet comparari optimum ad infimum, sed optimum ad optimum: fortè esset dubiũ an infima cogitatio sit formaliter nobilior in esse moris optimo actu morali in potentia sensitiua. De hoc alias erit sermo: non enim oportet hic multum immorare cum non sit præsentis speculationis. ¶Ibi. Confirmatur: quia prudentia &c. Hæc litera patet vsque ibi secundo: responsio illa non uidetur ad propositum. ¶Hic Doc. improbat illam respõsionem, in qua dicitur, quòd intellectio est nobilior in esse naturæ: non tamen in genere moris: quia quæritur unde intellectio sit practica idest à quo habet, ut sit practica non supponendo eam esse practicam: quia nec supponitur de ipsa potentia circunstantia, quę est finis: sed illa circũstantia inquiritur: & per consequès cum quæritur de cognitione practica: & prima circunstantia, à qua foret practica: ipsa [illegible] pitur in esse naturæ idest cum quæritur, an intellectio talis dicatur practica: & si dicitur practica, à quo fine dicitur practica? patet quòd quando sic quæritur tantum quæritur de intellectione in esse naturæ: non autem de intellectione in esse moris. Si quæretur. An intellectio in esse moris sit practica: & à quo fine sit practica: est quærere quod supponitur. Nam cum dico notitia in esse moris: suppono ipsam esse practicam, & suppono circũstantiam finis, à qua dicatur practica. Sicut cum dico. An uolitio perfectè moralis sit propter finem: supponitur quod quæritur. Nam cum dico uolitio perfectè moralis includit finem, ut primam circunstantiam, & sic est quærere quod supponitur. Distinguere enim intellectionem practicam in esse naturæ, & in esse moris est præsupponere quod quæritur: quia cum dicitur intellectio moralis statim supponitur ipsam esse practicam: & ultra est distinguere aliquid, put cõsideratur præcise sub alio membro distinctionis. Nam intellectio, ut practica est moralis. Distinguere enim intellectionem practicam in esse ~~[illegible]~~ naturæ, & in esse moris: est distinguere illud, quod præcisè consideratur sub uno extremo distinctionis. Huius enim distinctionis sunt duo extrema scilicet in esse naturæ, & in esse moris: sed notitiam esse practicam, præcisè pertinet ad hoc extremum, quod est in esse moris: & sic patet litera. ¶Ibi. Ideo corrigitur ista opi. ab alijs. Hęc est opi. Io. Rodithon. qui dicit, quòd habitus dicitur practicus à fine: qui est consideratio practica idest ꝙ habitus practicus, causatus ex frequentatis actibus, dicitur practicus à consideratione actuali practica. ¶Ibi. Sed contra illud. Hic Doc. arguit contra hanc positionem: quia eadem est quæstio de consideratione practica: quæ & de habitu practico. Quærit modo Doc. à quo talis conderatio dicatur practica: aut à fine illius considerationis: & hoc improbatum est supra, aut ab obiecto: & habetur intentum.

Intellectio practica põt esse bona moraliter.

Inter quæ debet fieri comperatio.

Opinio Ioa. Rhoditon in prolo. q. 6. art. 2 Var. li. 1. q. 4.

Alf. Tol.

ALFONSVS Tol. in prolo. quæst. 10. respondet ad rationes Doc. quibus probat, quòd habit⁹ practicus dicatur practicus, non à fine sed ab obiecto. Et primo negat, quòd habitus practicus dicatur formaliter practicus illo duplici respectu prioritatis: uidelicet, & conformitatis aptitudinalis. Dicit enim ꝙ habitus practicus, inquantum practicus est actiuus, uel factiuus: sed nulla relatio est principium actiuũ, vel factiuum &c.

Responsio.

DICO quòd quando Arist. diuidit habitum practicum in actiuum, & factiuum: non intelligit, ꝙ actiuus sit uerè principium alicuius operationis: sed sic intelligit, quòd habitus practicus actiuus, ideo dicitur actiuus: quia dirigit in operationem, quæ manet in operante: puta in volitione aliqua, quæ manet in uoluntate eliciente illam, & dicitur factiuus eo, quòd dirigit in opus nòn receptum in agente, sed in passo extrinseco: sicut habitus practicus dirigit, putà ad nauem fabricandam. ¶Dico secundo, quòd posito, quòd habitus practicus actiuus sit principiũ alicuius operationis, saltem partiale: puta alicuius actus uoluntatis: non tamen dicitur actiuus, inquantũ practicus formaliter: quia tunc relatio esset principium operationis realis: sed benè inquantum est quædam qualitas absoluta: cui inest illa aptitudo prioritatis, & conformitatis esse actiua saltem partialiter: & hoc sufficit. Non enim habitus practicus, inquantum practicus est principium alicuius operationis realis: vt ly inquantum accipitur reduplicatiuè: quia tunc notaretur quòd ratio formalis practici: quæ est illa aptitudo &c. esset causa inhærentiæ huius prædicati; videlicet quòd est principium actiuum ad subiectũ; quod est falsum. Sed benè concedimus (sustinendo opinionem quòd cognitio actualis sit partialis causa actus uoluntatis, ut dixi supra) quòd habitus uel act⁹ practicus: ut est quædam qualitas absoluta sit principium &c. ¶ Deinde respondet ad primum argumentum quod facit Doc. probando, quòd talis aptitudo insit habitui practico ab obiecto, ut a causa efficiente:

ciente: ut ibi exposui. Et concedit, quòd talis aptitudo idest habitui per aliquam conditionem intrinsecam ipsius habitus: & quòd effectiuè est ab obiecto. Prima tamen causa est causa finalis, à qua denominatur practicus. Et in hoc parum discrepat (vt credo) ab opi. Doc. ut supra exposui. Si [illegible] intelligat quòd præcisè dicatur practicus à fine: tunc habet respondere ad argumenta Doc. quæ relinquit insoluta, & iudicio meo solui non possunt.

Capreolus.

ITEM IO. Tholosanus dictus Capreolus nititur in q. 2. prolo. soluere argumenta Doc. & [illegible] respondet ad aliqua dicta Doc. sed minimè rationes principales euacuat: immò nec tangit. Dicit enim quòd prioritas [illegible] tudinalis, & conformitas de qua supra: non sufficiunt ad hoc, ut habitus sit simpliciter practicus: sed requiritur, quòd ordinetur habitualiter ad finem: quæ sit operatio extra intellectum per voluntatem proponentem operari per talem habitū.

Solutio rationum.

¶Sed (ut patet ex supradictis) hæc solutio nō euacuat rationes Doct. Et quia ex dictis supra facillimè respondetur, ad dicta Capreoli, breuitatis causa transeo.

Opinio Doc. à quo habet scientia: ut scilicet dicatur practica

CONCEDO ergo, quòd habitus non dicitur primo practicus ab actu ꝓprio &c. ¶Hic Doc. intendit ostendere, quòd habitus practicus, dicitur practicus à fine ipsius praxis: non tamen inquantum est finis: sed inquantum est primum obiectum. Primum patet: videlicet quòd dicatur practicus à fine. Et similiter secundùm patet: quòd dicitur practicus à fine, non inquantum finis: sed inquantum obiectum: vt supra declaraui. Et ut clarius hoc intelligatur pono exemplum: quomodo à fine sumuntur principia practica & conclusiones: & multa ordinata ad finem acquirendum. Deus qui est finis ultimus hominis attingibilis per operationem: uirtualiter cōtinet hoc prædicatum, quod est diligibilis super omnia: continet dico: puta per rationem formalem ipsius Dei: tunc sic. Ens infinitū est super omnia diligibile. Deus est huiusmodi, ergo. Cognitio entis infiniti est verè practica: ut infra patebit, & cognitio huius principij. Ens infinitum, est super omnia diligibile est uerè practica, & similiter cognitio conclusionis deductæ: quia cognosco Deum esse super omnia diligibilem est uerè practica: quia directiua in praxim: puta [illegible] amorē ipsius Dei. Ex ista conclusione multa alia possunt sequi: ut puta, ergo est ei obtemperandum, ergo est laudandus, & honorandus & huiusmodi. Et [illegible] ogn[illegible] io horum sequentium dicitur uerè practica: quia est directiua in praxim: & sic patet, quomodo cognitio principiorum & conclusionum practicabilium sumitur ab ipso fine: sic ut talis finis uirtualiter includit notitiam tam principiorum quàm conclusionum, & sequentium ab illis. ¶ Vel ponatur aliud exemplum in scientia morali, quæ est uerè practica. Nā finis scientiæ moralis est fęlicitas naturalis: & sic notitia principiorum practicabilium in scientia morali, sumitur à fęlicitate naturali: ita quòd fęlicitas naturalis, vel notitia eiusdem uirtualiter includit notitiam principiorum practicabilium, & conclusionum: & omniū deducendorum ex principijs, & conclusionibus in tota scientia morali, & hoc si talis finis non contineatur uirtualiter in subiecto scientiæ moralis: quia si ibi uirtualiter contineretur: tunc per rationem subiecti continentis, concluderetur finis ille in tali scientia: & sic ab ipso sumeremur omnia principia practica, & conclusiones practicæ in tali scientia: ut infra patebit præsenti q. Secundùm patet scilicet, quòd scientia practica sumatur à fine ut habet rationem obiecti: nō tamen accipitur à fine ut habet præcisè rationem finis: siuè ut habet rationem causæ finalis. ¶Ibi. Nunc Doc. probat secundùm principale: uidelicet quòd principia practica, & conclusiones: & si sumuntur à

Cognitio principiorum & conclusionumq; practicabilium à fine sumuntur.

fin[illegible] non tamen à fine inq[illegible]tum fini[illegible] sed à fine, inquantum obiectum. Exemp[illegible]um. P[illegible] practica in scien[illegible]ia morali, [illegible] à f[illegible]: qui est fin[illegible] [illegible] mo[illegible]ali : fc[illegible] ab ipsa, inquantum est fi[illegible] tum [illegible] finalis: [illegible]a vt si[illegible], non dicitur fi[illegible] amata, & desiderata à uolu[illegible]te: sed [illegible] uolun[illegible] illam, [illegible] non a[illegible]et: ad[illegible] tia princ[illegible] practicabilium, po[illegible] est a[illegible] ipsà fę[illegible], quia [illegible] ut præsens intellectui, uirtualiter includit n[illegible]tiam talium principiorum. Nam ut causa par[illegible] rente intellectu, ut al[illegible] ipsa part[illegible], talem causat notitiam princip[illegible]rum, dando ei aptitudinem: de qua supra dixi. ¶ Nunc expono literam cum dicit. Ideo enim fini praxis, dat talem aptitudinem: siue naturā habentem talem aptitudinem: puta fęlic[illegible]tas: ideo causat talem naturam idest talem not[illegible]m h[illegible]bētem talem aptitudinem: puta prioritatis, & cōformitatis. Seq[illegible]itur. Quia ut obiectum primum [illegible]cludit principia, idest, q[illegible] ipsa fęlicitas in ratione primi obiecti intelligibilis, uirtualiter includit princi[illegible]a practica in scien[illegible]a morali. Sequitur. Non autem inqu[illegible]tum finis idest quòd fęlicitas naturalis in scientia morali, non includit principia practica: siuè notitiam princi[illegible]orum, inquantum finis: supple inquantum causa finalis, ut amata, & desiderata à uolūtate: [illegible] patet, quia priusquàm ametur à uoluntate, i[illegible]cludit noti[illegible]m talium pri[illegible]piorum. ¶I[illegible]. Tum quia, quodcūque aliud i[illegible]cluderet uirtualiter talem noti[illegible]am: eodem modo daret no[illegible]æ conform[illegible]tem t[illegible]m. Probat enim Doc. quòd finis in ratione obiecti, continens uirtuali[illegible]er not[illegible]tiam talium principiorum: puta fęlicitas natur[illegible]lis continens uirtu[illegible]liter notitiam principiorū in scientia morali: dat tali notitiæ, quòd sit di[illegible]ectiua in praxim, & quòd det ex hoc quod co[illegible]tine[illegible] uirtualiter prob[illegible], quia si aliud a fęlicitate virtualiter contineret notitiam principiorum in scientia morali: daret tali no[illegible]iæ directiuitatem in pra[illegible]im, ergo similiter, & finis continens uirtualiter huiusmodi notitiā. Sequ[illegible]tur. Putà si ipsa praxis includeret primo [illegible] genere isto [illegible] notiti[illegible]m: uel illud circa quod est talis operatio: putà obiectum circ[illegible] quod est operatio. Sequitur. Homo enim fo[illegible]tè [illegible] n[illegible] oralis scientiæ q[illegible] medicinæ: [illegible] f[illegible]tas, uel sanitas id[illegible] respectu medi[illegible]æ, homo q[illegible]ntū ad corpus e[illegible] subiectum m[illegible]d[illegible]næ, qui[illegible] uirt[illegible]liter continet notitiam eo[illegible] m[illegible]æ in med[illegible]ina consid[illegible]erantur. N[illegible]m p[illegible]r corp[illegible] hu[illegible] s[illegible], uel sic mixtū concluditur talis, vel talis sanitas. Et sic ratio sanitatis, vel noti[illegible]a eiusdem, virtualiter continet[illegible]r in corpore humano. [illegible]militer homo qu[illegible]tu[illegible] ad animā: fortè est subiectum scientiæ mora[illegible]: quia uirtualiter co[illegible]i[illegible]et noti[illegible]m eorum, quę in scientia morali considerantur, & etiam finis sciētiæ moralis conclu[illegible]itur per rationem homi[illegible]s, quo ad an[illegible]: quia enim homo unit anima intellect[illegible]: ide[illegible] rati[illegible]ne an[illegible]æ congruit sibi talis, uel talis fę[illegible]icitas. Et sic ratio finis vtriusque idest scientiæ moralis, & medicinę incl[illegible]ditur in rati[illegible]ne illius circa quod est pra[illegible] scilic[illegible] in [illegible]a nine hominis, circa quem, siuè propter quem elicitur ultim[illegible]tè praxi[illegible]: [illegible] quòd respectu scientiæ moralis, duplex est finis scilicet pro[illegible]imus, & remot[illegible]. Proximus est fęlicitas na[illegible]ralis: prop[illegible]ter quam h[illegible]mo elicit actum uirtu[illegible]is. Finis uerò re[illegible]otu[illegible], est ipse h[illegible]o: ad quem vltimatè or[illegible]inatur ipsa fęlicitas: ut supra pa[illegible]uit in quæ[illegible]one d[illegible] subiec[illegible] the[illegible]ogiæ. Si[illegible]liter respectu medicinæ duplex est [illegible] pro[illegible] vt sanitas: remotus v[illegible] homo. ¶I[illegible] [illegible] dicatur quod principia prima practica s[illegible]per [illegible], er[illegible] semper finis prim[illegible] includit uirtualiter [illegible] me[illegible]. Et q[illegible]ia Doc. videtu[illegible] decli[illegible]re ad hoc [illegible]od notitia princ[illegible]piorum, & conclusionum practicabil[illegible]um in aliqua

Homo quomodo dicatur subiectū medicinæ & scientiæ moralis.

Finis proximus, et remotus.

aliqua scientia, non sumitur semper à fine talis scientiæ: sed aliquando à subiecto illius: ut patet de medicina, & scientia morali: & per consequens finis in tali scientia non includit uirtualiter notitiam taliũ principiorum: ideo hic arguit quòd finis scientiæ practicę, includat uirtualiter notitiam principiorum, & conclusionum practicabilium: & arguit sic. Prima principia practica semper sumuntur à fine, ergo semper finis primo includit uirtualiter notitiam principiorum. ¶Respondet ibi. Si concederetur consequens. Dicit Doc. quòd potest concedi consequens, & antecedens: uidelicet, quòd prima principia uirtualiter includuntur in ipso fine: non in ratione finis: sed in ratione obiecti: & tunc respondet tacitè obiectioni: quia dictum est parum supra, quòd homo quantum ad animam uirtualiter continet notitiã principiorũ, & conclusionum in scientia morali, ergo finis sciẽtiæ moralis cuiusmodi est fęlicitas non continet talẽ notitiam. Dicit quòd finis cõtinet, & si non proximus saltẽ remotus, & sic homo in scientia morali dicitur finis remotus, & continet non in ratione finis ut dixi: siuè inquantũ finis: sed in ratione obiecti siuè inquantum obiectum. ¶Ibi. Quia si negaretur consequens scilicet hoc, ergo semper finis primo includit uirtualiter notitiam eorum. ¶Sequitur. Negandum esse antecedens uniuersaliter sumptum scilicet hoc, Prima principia practica semper sumuntur a fine. Sequitur. Quod particulariter est uerum: ubi scilicet ratio finis, non concluditur ex aliquo pertinente ad cognitionem practicam. ¶Sensus huius literæ est. Si teneatur, quòd principia practica, sumantur à fine scientię practicæ: loquendo de fine praxis proximo & non remoto. Dicit Doc. quòd hoc antecedens, est particulariter uerum quando scilicet ratio illius finis nõ includitur uirtualiter in aliquo pertinente ad cognitionẽ practicam, sicut patet in exemplo prius posito. Principia enim practica in scientia morali: non sumũtur primo è fine proximo illius scientiæ: putà à fęlicitate naturali: sed sumuntur ab ipso homine quo ad animam: quia notitia talis finis proximi, uirtualiter includitur in ipso homine: & per consequens scientia moralis practica, concluditur ex ratione hominis. Vbi uerò finis scientiæ practicæ non continetur uirtualiter in aliquo pertinente ad scientiam practicam: tunc principia practica in tali scientia sumuntur à tali fine. Et ideo hoc antecedens est tantum particulariter uerum: quòd principia practica sumuntur à fine: quando scilicet talis finis, non includitur uirtualiter in aliquo alio pertinente ad scientiam practicam. Et sicut antecedens est particulariter uerum: ita & cõsequens. ¶Ibi. Vel aliter posset exponi antecedens sic. Prima principia practica semper sumuntur a fine &c. Dicit Doc. quòd prima principia practica, sumũtur a fine &c. Pro intelligentia huius literæ pono exẽplum de actu nudo, & circunstantionato: & accipio istam propositionem. Bonum est diligendum. Dilectio boni potest considerari nude: ut scilicet est tantum quędam dilectio, non considerando super quod obiectum transeat. Secundo talis dilectio, potest circunstantionari circunstantia obiecti: quod fit quando transit super debitum obiectum: puta super bonum: & sic dicitur bona ex circunstantia ex genere. Si uerò transiret super malum diceretur mala ex circunstantia ex genere: quia transit super obiectum indebitum. Et de hoc uide prolixe in secundo d. 7. & in quol. q. 18. Tertio talis dilectio, quæ est bona ex genere debet circunstantionari circunstantia finis: quæ est prima inter omnes circunstantias, præsupposita circunstantia ex genere, ut patet à Doc. in 2. d. 40. Et sic ulterius talis dilectio potest circũstantionari alijs circunstantijs, putà circunstantia causæ: loci: temporis: modi &c. Dicit ergo Doc. quòd cognitio, siuè

Actum nudũ quid & circunstantionatus.

notitia præcedens dilectionem ut praxim: si talis cognitio, dictat absolutè dilectionem esse eliciendam: talis cognitio non est propriè practica: quia nec talis dilectio est propriè praxis. Si uerò dictat dilectionẽ ex genere: tunc dicitur practiça: quia directiua in praxim: puta in dilectionem transeuntem super debitũ obiectum. Et quòd sic dictet habet ab obiecto super quod transit talis dilectio. Si uerò dictet bonum esse diligendum propter Deum: ita quòd, dictet de circũstantia finis: tunc rectitudo illius notitiæ erit à fine. Et hoc est quod dicit Doc. hic.

¶Expono tamen aliqualiter literam, cum dicit prima principia practica sumuntur à fine: uerum est inter illa quæ sumuntur ex circunstantijs moralibus, præsupposita circunstantia ex genere idest, quòd illa principia practica: siuè cognitio talium principiorũ quæ dictat praxim esse eliciendam cum alijs circunstantijs, præter circunstantiam ex genere: quòd talis cognitio sẽper sumitur à fine. Nam præsupposita circunstantia ex genere: quæ est circunstantia obiecti debiti: prima circunstantia, saltem primitate perfectionis, & intentionis, est circunstantia finis: loquẽdo ergo de actu bono secũdùm genus: sic obiectum est circunstantia: immò prima circunstantia. Sed præsupposita ista circunstantia, & loquendo de alijs circunstantijs, obiectum non est circunstantia: ut patet. Sequitur alio modo accipiendo actum nudè sic obiectum est circunstantia, idest quòd actus ut nudè consideratus est primo circunstantionabilis circunstantia obiecti, ista enim est simpliciter prima, & necessario præsupponitur omnibus alijs, si enim actus non transiret super debitum obiectum, nunquam posset esse perfectè moralis, quacunque alia circunstantia posita. Sequitur. Ex hoc uidetur antecedens improbatũ: uidelicet quòd principia practica; siuè cognitio talium semper sumitur à fine: patet hoc esse falsum: quando cognitio simpliciter dictat de prima circunstantia: quæ est circunstantia obiecti, talis enim cognitio sumitur ab obiecto: quia obiectum dicitur prius quocunque alio: & per consequens prima dictatio est à circunstãtia obiecti, obiectum enim causans partialiter talem notitiam, dat ei illam aptitudinẽ ad reuelandum de prima circunstantia: & patet litera.

Expositio literæ.

EX HOC PATET solutio secundę quæstionis propositæ: cuius teneo partem negatiuam: uidelicet, quòd scientia practica non sumitur à fine, inquãtum finis: ut supra patuit. Sequitur. Sed primam relationem, scilicet cõformitatem habet per se ab obiecto: quod, uel est rectitudo praxis (supple formaliter) uel aliquid uirtualiter includens ipsam rectitudinem. Nam propriè loquendo de cognitione practica: quæ est notitia cõclusionis practicæ, habet duplex obiectum, scilicet complexum, & incomplexum. Complexum est ipsa conclusio. Incomplexum est subiectum conclusionis. Et sic conclusio: puta ista, ergo proximus est diligendus: potest dici rectitudo formaliter: quia notitia quæ immediatè terminatur ad illam conclusionem dicitur directiua praxis: & obiectum dicitur rectitudo uirtualiter: quia uirtualiter continet huiusmodi notitiam: & dicitur formaliter rectitudo: quia terminatur ad conclusionem: ita quòd non dependet à conclusione, nec in esse, nec in fieri: sed tantum formaliter terminatur ad ipsam: quia uerò talis notitia uirtualiter continetur in obiecto: sequitur quòd erit uirtualiter rectitudo. Est enim talis notitia formaliter recta: cum talis rectitudo, sit formaliter in tali notitia, & formaliter denominet ipsam: sed dicitur uirtualiter rectitudo: quia talis rectitudo est ab obiecto partialiter causante talem notitiam, & rectitudinem eius. Sequitur. Et ideo cognitioni illi; (quæ supple est recta, uel uirtualiter, uel formaliter:) praxis est conformabilis, ut sit recta: quia cognitio

Obiectũ complexũ, obiectum incomplexum.

cognitio est talis cogniti: supple cognitio dicitur formaliter rectitudo: quia est talis cogniti, puta conclusionis cognitæ, uel uirtualiter rectitudo: quia talis obiecti cogniti, quod uirtualiter continet huiusmodi notitiam, & rectitudinem eius. ¶Sequitur. Sed de alia relatione scilicet de prioritate est dubium unde conueniat cognitioni. Dicit Doc. quòd quamuis rectitudo notitiæ practicæ sit ab obiecto: aptitudo tamen prioritatis non uidetur esse ab obiecto: sed magis ex ordine potentiarum: quia uoluntas non potest elicere praxim, nisi præsupponat cognitionem directiuam. Sequitur. Sed non semper ista intellectio, prior est practica: sed tantum, quando est determinatiua rectitudinis respectu ipsius praxis: & hoc formaliter, uel uirtualiter. Dicit Doc. quòd non omnis intellectio, quæ est prior praxi elicienda, dicitur uerè practica: sed tantum illa intellectio, quç est directiua in praxim: siuè illa intellectio quæ est rectitudo praxis: siuè uirtualiter: ut supra dixi. ¶Ibi. Quando enim in appræhensione præuia est determinatio de rectitudine praxis: sed de potentia cuius est praxis, nó est aliquo modo determinabilis aliunde &c. Dicit Doct. quòd loquendo de notitia propriè practica, requirit has conditiones scilicet, quòd sit prior praxi: secundo quòd ex se sit conformatiua, & directiua in praxim: & tertio, quòd respiciat voluntatem: quæ est apta nata determinari, & dirigi à tali notitia respectu praxis. Et hoc ideo dicit Doctor, fortè respectu uoluntatis diuinæ: quia & si aliqua cognitio in intellectu diuino sit prior praxi: & quantum est ex parte sua sit directiua praxis: fortè tamen uoluntas diuina, non est determinabilis nec dirigibilis: & sic talis notitia, non diceretur plene practica. ¶Ibi. Potest igitur dici, quòd licet absolutè ex natura intellectus, & uoluntatis sit cognitio prior, tamen quòd cognitio conformis sic prior: hoc est simul ex obiectu, & ordine potētiarū. Nam ex ordine potentiarum habet, quòd dicatur prior conformatiua: & quòd sit uerè conformatiua: hoc habet ab obiecto, & tertiò quòd dicatur uerè cōformatiua ex ratione potentię sic practicantis scilicet uoluntatis: quæ sit aliquo modo regulabilis aliūde. Sequitur. Hoc autem accidit, quandocūque determinata rectitudo praxis, est cognoscibile necessarium: siuè ut principium per intellectum: siuè ut cōclusio per scientiam. Cognoscibilia practica, & necessaria, sunt complexa necessaria: & istorum quędā sunt principia per se nota: quædam sunt conclusiones. Exemplum primi. Summum bonum est super omnia diligendum. Exemplum secundi. Ergo De⁹ est summe diligendus: & hæc cognitio dicitur practica respectu alicuius principij practici per se noti necessarij: uel conclusionis practicæ necessariæ. Sed cognitio principiorū dicit intellect⁹, ut patet primo poste. Cognitio uerò conclusionis dicitur scientia: ut patet ibidem. ¶Ibi. Quando autem rectitudo determinata, contingenter conuenit praxi. Hæc litera stat in duobus dictis, vel in tribus. Primum quòd aliqua rectitudo conuenit praxi necessariò: sic intelligēdo. quòd talis notitia, vndecunque sit causata, de necessitate est recta: ut notitia huius. Bonum est diligēdum: siuè Deus est diligendus, dicitur necessario recta: quia stante tali notitia pro quocūque tempore, sic necessario est recta, quòd praxis cōformiter elicita erit necessario recta: & hoc contingit quòd sit necessario recta, quādo talis rectitudo causatur ab obiecto: siuè a fine inquantum habet rationē obiecti, tale enim obiectum causans talem notitiā, necessario causat talem rectitudinem. Secundùm dictum, quòd rectitudo scientiæ practicæ, aliquando dicitur contingēs: quia talis rectitudo potest inesse, & nō inesse: & hoc contingit, quando rectitudo illa nō est ab obiecto: sed ab aliqua uoluntate sic contingenter determinante. Exemplum cognosco quòd adultera rectè debet lapidari: quia hoc est statutum à legislatore: talis notitia dicitur esse recta ex hoc quòd dictat conformiter legislatori: non tamen necessariò recta: patet, quia si legislator statueret adulteram non esse lapidandam: cognitio dictans ipsam esse lapidandam non esset recta. Breuiter ergo dico, quòd omnis rectitudo, quæ est à uoluntate determinante contingēter dicitur contingens. ¶Ex his elicio duo correllaria. Primum quòd notitia practica, quæ dictat obseruantiam præceptorum primæ tabulæ est necessariò recta: quia illa rectitudo sumitur ab ultimo fine inquantum habet rationem obiecti. Et ideo Doct. in tertio d. 37. dicit quòd Deus, non potest dispensare contra principia practica per se nota: nec contra conclusiones deductas ex talibus principijs: & sic præcepta primę tabulę sunt de lege naturæ proprijssimè sumpta, uide ibi. Secundùm est quod notitia practica circa omnia præcepta secundæ tabulæ non est de necessitate recta: quia talis notitia sic recta non sumitur ab obiecto necessario sic causante: sed à uoluntate diuina, contingenter dante talem rectitudinem. Ideo enim obseruantia præceptorum secundæ tabulæ dicitur recta: quia sic determinatum à uoluntate diuina: si contrarium determinasset, talis notitia non diceretur recta. Tertium est quòd notitia, puta præceptorum secundæ tabulæ, dicitur recta cōtingenter, & determinatiua praxis, & hoc loquendo de intellectu in communi: & uolūtate in communi: quia hóc non est uerum, de quocunque intellectu: & de quacunque uoluntate. Nam talis notitia, ut est in intellectu humano dicitur recta, & conformatiua praxis eliciendæ à uoluntate in eodem supposito: vt verò talis notitia est in intellectu diuino, non dicitur directiua uoluntatis diuinæ in praxim eliciendam ab ipsa: patet quia tota rectitudo præceptorum secundæ tabulæ est à determinatione diuinæ uoluntatis, præcedente cognitione talium præceptorum: & sic patet litera Doc.

Tres conditiones cognitionis practicæ.

No bene de rectitudine praxis.

Primum correllarium.

Præcepta primæ tabulæ sunt de lege natura.

HIS VISIS respondendum est ad primam. q. vbi sunt quinque uiæ tenentes partem negatiuam: vt quòd theologia: siuè scientia theologica, non sit sciētia practica. Prima est Hen. in summa. ¶Ista opi. stat in duobus dictis. Primum quòd respectu ultimi finis, non oportet ponere in intellectu notitiam practicam directiuam praxis circa ultimum finem: patet, quia ponitur notitia practica circa quod contingit uoluntatem posse errare: & ideo talis uoluntas, ne erret in eliciendo actum, indiget directiuo: siue scientia directiua: sed non contingit uoluntatem aliquam errare circa ultimum finem, ergo. Cognitio ergo ultimi finis est speculatiua: & tātum requiritur ut ostensiua finis: non autem directiua uoluntatis circa finem: & ideo scientia theologica, quia principaliter respicit ultimum finem, dicitur speculatiua. Secundùm dictum est, quòd notitia quę dirigit uolūtatem circa ea quæ sunt ad finem, dicitur uere practica: quia contingit uoluntatem errare in eliciendo actum circa ordinata ad finem, ideo ne erret indiget scientia directiua. Et quamuis scientia theologica, quæ est directiua in praxim, circa ordinata in ultimum finem, quantum ad hoc possit dici practica: absolute tamen loquendo, scientia theologica dicitur uerè speculatiua propter causam superius dictā. Et quòd dicatur speculatiua probat auctoritate & rationibus: quæ patent in litera. ¶Doctor autē contra hanc positionem multis medijs arguit: & intēdit probare quòd scientia quæ est ostensiua ultimi finis, dicatur uerè practica. ¶Prima ratio est ibi. Contra hoc sic arguitur, primo ratione positionis eorum, duco ad oppositum quadrupliciter. Et prima ratio est satis clara in litera. Et quod dicit Doc. quòd secūdùm

Hen. in sū. ar. 9 q. 2. in solutiōe ad. 3. ar.

dùm eos, contingit errare circa finem in particulari, patet. Nam & multi philosophi circa illum errauerunt: ut patet primo ethi. vbi recitantur diuersæ opi. de fælicitate ultima: quam aliqui posuerunt in honoribus: aliqui in uoluptatibus &c. Patet etiam: quia secundùm Aui. 9. metaphy. ultima intelligẽtia, ultimatè quietatur in alia quàm in prima. Ne ergo erret voluntas circa finem in particulari: oportet ponere in intellectu notitiam ueri finis, dirigentem uoluntatem ad illum: & talis notitia est uerè practica. Et similiter in modo diligendi forte posset contingere error: quia si uoluntas diligeret ultimum finem, vt tantum bonum commodi, erraret. Si etiam diligeret illum tantum amore mercenario: similiter erraret. Si etiam minus diligeret quàm tenetur: erraret.

¶Secunda ratio est ibi. Præterea habitus directiuus. Hæc ratio est satis clara, & quod dicit de substantia actus &c. patet, quia dilectio secundum substantiam consideratur, ut est tantum dilectio, & dilectio secũdùm intensionem, consideratur ut sic, uel sic intensa: quæ dilectio secundùm substantiam, uel secundùm intensionem est circunstantionabilis, & circunstantia obiecti, & omnibus alijs circunstantijs, ut supra exẽplicaui. Dicit ergo Doc. quòd & si uoluntas esset determinata ad substantiam actus tendentis in finem in in particulari: puta quòd ipsa dilectio, ut est circa finem in particulari, non posset dici mala quantum ad substantiam dilectionis: cum transeat super obiectũ debitum: propter tamen alias circunstantias ponitur scientia directiua ut supra explicaui: & patet litera.

¶Tertia ratio est ibi. Præterea tertio sic. Cuius dilectio principaliter intenditur extra genus cognitionis eius cognitio principaliter intenditur intra genus cognitionis &c. Ista ratio formetur sic. Illud est subiectum in aliqua scientia: cuius cognitio principaliter intenditur intra genus cognitionis. Sed in theologia, cognitio finis principaliter intẽditur intra genus cognitionis, ergo finis est subiectum in theologia. Tunc vltra. Sed à fine sumuntur principia practica, & principia practica concludunt practicas conclusiones, ergo theologia erit scientia practica. Probatur minor primi syllogismi sic. In quacunque scientia, dilectio finis principaliter intenditur extra genus cognitionis: in illa principaliter intenditur cognitio eiusdem finis, patet: sed in theologia (secundùm eos) principaliter intenditur dilectio finis extra genus cognitionis: ita quòd talis dilectio non pertinet ad potentiã cognitiuam: sed tantum uolitiuam. Nam dilectio naturalis intellectus cum sit sola inclinatio naturalis, nõ sufficeret ad praxim: cum illa non sit in potestate nostra. Et nota, quòd quando dicit Doc. quòd finis est primum obiectum theologiæ, debet intelligi de fine inquantum est obiectum: & sic Deus, sub ratione deitatis est finis totius theologiæ à quo sumuntur principia practica theologiæ: non inquantum finis: sed inquantum obiectum. ¶Quarta ratio est ibi. Præterea ad idem genus secundùm praxim, uel speculationem pertinet principia, & conclusiones: quia à fine sumũtur omnia ordinata ad finem. Si ergo cognitio mediorum sit practica: etiam cognitio finis erit practica cum cognitio mediorum resoluatur in cognitionẽ finis. Si ergo conclusiones sumptæ à fine sunt practicæ, ergo & principia sumpta à tali fine erunt practica, ergo & cognitio finis. Expono aliqualiter literam: cũ dicit ad idem genus secundùm praxim, uel speculationem pertinent principia, & conclusiones idest, quòd omnia principia practica, & conclusiones practicæ, simpliciter pertinent ad scientiam practicam: ita quòd est impossibile conclusionem practicam resolui in principia speculatiua: quia si principia sunt practica, & conclusiones uirtualiter contentæ in illis, erunt practicæ, & econtra. Similiter si principia sunt speculatiua, & conclusiones in illis uirtualiter contentæ erunt speculatiuæ; & econuerso. Sequitur, ergo cum cognitio finis sit directiua in actibus, circa ea quæ sunt ad finem: non quòd cognitio finis in se, sit immediatè directiua circa medium ad finem: sed quia, per cognitionem finis, cõcludimus cognitionem eorum quæ ad finem illum ordinantur: & cognitio mediorum est directiua actuum uoluntatis, circa illa media ad finem: ideo dicimus quòd cognitio finis, est directiua in actibus, circa ea quæ sunt ad finem: uel breuius: cognitio mediorum ad finem immediatè, & formaliter est directiua actus uoluntatis circa talia media. Sed cognitio ipsius finis, est tantum directiua, remotè & uirtualiter, quia cognitio mediorum uirtualiter includitur in fine, uel in cognitione finis, & hoc est quod sequitur, & cognitio eorum, quæ sunt ad finem, sit quasi inclusa scilicet uirtualiter in cognitione finis, quasi principij: nõ quod finis in se dicat principium practicum, cum sit terminus incomplexus: sed est talis entitas à qua primo accipitur principiũ practicum, sic etiam dicimus, quòd principium speculatiuum sumitur à primo subiecto scientiæ; sicut homo principium omne rationale est risibile, sumitur à quiditate hominis. Et addit. Si cognitio eorum quæ sunt ad finem, sit cognitio conclusionum practicarum; quia tunc talis cognitio uirtualiter continetur in cognitione finis: & si cognitio talium, esset tantum cognitio conclusionum speculatiuarum, talis cognitio non includeretur in cognitione finis. Sequitur, ergo cognitio finis, erit cognitio practica: quia de principio practico: sic intelligendo, quòd finis dicitur principium practicum; quia ab eo sumitur prima ratio principij practici, si ergo, cognitio principij practici sumpti a fine, sit practica, sequitur quòd cognitio ipsius finis erit practica, aliter cognitio practica uirtualiter includeretur in cognitione speculatiui, sicut etiam si cognitio principij speculatiui, sit speculatiua: sequitur quòd cognitio subiecti à quo sumitur cognitio principij sit speculatiua, non enim datur medium, quia aut est practica aut speculatiua nõ practica, quia tunc cognitio principij speculatiui uirtualiter contineretur in cognitione practica, quod est falsum. ¶Ibi. Sic patet responsio ad rationem eius primam. Nunc Doc. soluit rationes factas pro opin. Hen. quibus probat: quòd scientia theologiæ sit simpliciter speculatiua. Et prima ratio sua est ista. Nulla cognitio est practica quæ ordinatur ad operationẽ in qua non contingit error, & rectè agere: patet, quia notitia practica, ideo ponitur, ne uoluntas in operando erret, & ideo si uoluntas circa aliquid non posset errare, licet respectu illius requiratur cognitio, vt ostensiua talis obiecti: quia uoluntas non fertur, nisi in præcognitum: non tamen requiritur ut directiua, sed nec uoluntas nostra nec beatorum potest errare circa ultimum finem, ergo cognitio ultimi finis, & si requiratur ut ostensiua non tamen ut directiua.

Expositio litera.

A quo sumatur princpiũ speculatiuũ

Finis dicitur princpiũ practicum

Oĩs cognitio aut est practica, vel speculatiua.

Respondet Doc. & dat duas responsiones. Prima, quòd uoluntas creata potest errare circa ultimum finem, saltem in particulari: ut supra patuit: potest etiã errare, circa, circunstantias actus: ut supra patuit, nõ enim uoluntas creata, est determinata ad actum rectum, respectu cuiuscunque obiecti: non enim ut elicit actum, necessario illum elicit, ut rectũ: hoc enim soli uoluntati diuinæ competit, ut patet à Doc in isto primo d. 1. q. 1. & d. 39. & 44 & in secundo d. 2;. & alibi. Secundo respondet, quòd posito quòd sit determinata respectu ultimi finis idest quòd in uolendo illum necessariò rectè uelit: & nullo modo possit errare: adhuc cognitio ultimi finis, erit uerè practica, & hoc probant duæ ultimæ rationes quæ patent.

Voluntas creata potest errare circa ultimum finem.

¶Secundo arguit Hen. auctoritate Aug. in sermone de Iacob, & Esau. Omnia inquit opera nostra, sunt

vt

ut mundetur oculus interior, quo videatur Deus, ergo uidetur ex ista auctoritate, quòd uisio Dei sit ultimum, ad quod opera nostra ordinantur, & sic talis visio, non erit practica, sed mere speculatiua. ¶ Respondet Doc. dando duas respõsiones. Prima ad hominẽ: quia ex ista auctoritate, uidetur concludi contra eos: quòd uisio Dei sit ultimus finis theologiæ: quod tamen ipsi non concederent: quia uolunt quòd ultimus finis theologiæ sit dilectio Dei clarè uisi. Secundo respondet exponendo auctoritatem: quòd Aug. loquitur de operationibus exterioribus quæ sunt ieiunia: uigiliæ &c. quia actus, quicunque exterior, natus est conformari alicui interiori: à quo habet suam bonitatem. iste enim actus exterior scilicet uigilare, non est bonus moraliter nisi sit imperatus ab actu elicito uoluntatis primo bono moraliter. Prius enim uoluntas elicit, siuè determinat ieiunare: & hic actus est primo bonus moraliter, ut supra patuit, & post imperat actum exteriorem: qui tantum est bonus materialiter: & bonus pro quanto est conformis actui elicito: ut patet à Doc. præsenti. q. & ĩ. d. 17. & in secũdo d. 7. 40. 42. & in quolib. q. 17. Et ultra actus elicitus uigiliæ, uel ieiunij, ordinatur ad alium actũ interiorem: puta ad perfectiorem cognitionem Dei: sicut sancti faciunt: & tandem illa cognitio ordinatur ad amorem Dei. Sancti enim ideo quærunt magis, ac magis cognoscere Deum, ut ipsum magis ament, & sic tandem actus interiores: quibus uoluntas imperat, actus exteriores ordinantur, ut perueniatur ad uisionem Dei: & illa visio, ultimo ordinatur ad amorem ipsius Dei: & sic auctoritas, est magis ad propositum quàm ad oppositum.

Responsio ad hominem.

¶ Tertiò arguit Hen. quia ubi non potest esse error, ibi non requiritur scientia, ut directiua: sed sancti, & beati nõ possũt errare circa ultimum finem, ergo theologia beatorũ non erit practica, ergo nec nostra: quia nec nos possumus errare circa ultimum finem. ¶ Respondet Doc. quòd sicut agens per se intendit formam inducere, & per accidens intendit remotionem contrarij: patet de igne, quando corrumpit lignum, non enim intendit per se corrũpere lignum: sed per se intendit inducere formam ignis in materia ligni: & quia forma ignis inducenda, est incompossibilis formę ligni: ideo per accidens intendit corruptionem formæ ligni. Si enim illæ formæ essent compossibiles in eadẽ materia nunquam nec per se: nec per accidens intenderet corruptionem formæ ligni. Sic in proposito, habitus theologiæ per se dirigit, idest per se intendit dirigere uoluntatem in operationibus suis, ne in operando erret: sed per accidens, excludit errorem, tanquam aliquid incompossibile sibi. Si ergo habitus sit perfectus omnem errorem excludit: immo si nõ excluderet, esset imperfectus. Beati igitur licet nõ possint errare: non sequitur, quòd nõ habeant habitum per se directiuum: quia eo per impossibile circunscripto, errare possent, si enim non haberent distinctam notitiam ultimi finis, possent etiam illum in particulari errare: sed posito tali habitu perfecto, uel perfecta uisione illius finis, non possunt errare.

An beati possint errare.

¶ Quarto, & ultimo arguitur ab Henri. quolib. 5. q. 4. & quolib. 8. q. 1. quià Deus non habet scientiam practicam: maximè autem habet istam, scilicet theologicam, uel solus supple habet: quia solus habet eam perfectissimè cum habeat eam, ex seipso. Si ergo in Deo nõ est practica, ergo nec in aliquo alio. ¶ Respondet Doc. remittendo se ad dicenda in præsenti. q. vbi fiet specialis mentio, an theologia in intellectu diuino sit practica. Et posito quòd ibi non sit practica: quia fortè uoluntas diuina nullo modo est regulabilis, propter sui maximam perfectionem: non tamen sequitur, quòd in intellectu creato, non sit practica: quia uoluntas creata, etiam perfectissima: est ex se regulabilis & determinabilis: ut patet à Doc. in pluribus locis.

SECVNDA VIA ponit, quòd licet dilectio finis, rectè possit elici, & non rectè: negat tamen dilectionem finis esse praxim: quia non est circa obiectũ cõtingens, & hæc est opi. Gul. Var. quam probat multis rationibus: quæ postea soluentur. ¶ Ibi. Contra istam uiam. Est quarta ratio posita contra Hen. uidelicet quòd si cognitio mediorum ad finem sit practica: quòd etiam cognitio finis erit practica: quamuis finis sit obiectum merè necessarium. Hæc ratio exposita est supra. ¶ Ibi. Item verè praxis est illa operatio ad quam inclinat uirtus appetitiua: ut uirtus, quæ existit in appetitu: ut amicitia in uoluntate (dummodo talis operatio, non sit actus intellectus: quia nullus talis potest dici praxis: ut supra patuit) quia quælibet talis uirtus appetitiua, est habitus elicitus ex secundo eth. electio autẽ est praxis: ut patet sexto ethi. & etiam infra patebit: sed ad dilectionem ultimi finis non tantũ inclinat charitas, sed etiam amicitia acquisita: ut patebit infra d. 17. & in 3. dist. 27. est enim habitus habitus appetitiuus: & per consequens habitus electiuus, idest inclinans ad electionem.

Gu. Varroli. 1. q. 4.

Amicitia inclinat ad dilectionem.

TERTIA via ponit, quòd uel uolitio non est propriè praxis: sed tantum actus ea posterior: vel si ipsa est praxis: hoc non est nisi in ordine ad actum aliquem imperatum potentiæ inferioris: puta appetitus sensitiui: vel potentiæ motiuæ: uel huiusmodi, & hæc est opi. Heruei natal. quol. 1. q. 3. ar. 4. quã probat multiplici medio. ¶ Ibi. Cõtra illud &c. Hic Doc. arguit contra opi. Heruei. & intendit probare quòd etiam actus uoluntatis elicitus: etiam non habens ordinem ad aliquem actum imperatum, potentiæ inferioris, sit uerè praxis. Et ratio stat in hoc, quòd dicit Arist. 6. eth c. 2. quòd electio, non est recta, sine ratione recta, & habitu uirtutis. Si enim habitus uirtutis requiritur ad electionem rectam: certum est, quòd ille habitus erit causatus ex multis electionibus: ut patet de habitu fortitudinis uel temperãtiæ. Si enim esset causatus tantum ex actibus posterioribus electione: puta ex actibus imperatis in potentijs sensitiuis: tunc talis habitus non requireretur ad electionem rectam: patet quia ad illam inclinaret. Habitus. n. inclinat tãtum ad similes actus ex quibus generatur. Si ergo electio recta, sit à ratione, & habitu virtutis: sequitur quòd talis electio secundùm habitum uirtutis, erit uerè praxis. Et nota quòd hic accipitur habit[9] pro habitu uirtutis moralis: quæ uirtus moralis primo, & principaliter est in uoluntate: ut patet à Doc. in 3. d. 33.

Herueus.

SED HIC OCCVRRIT dubium in hoc quòd dicit Doc. quòd electio recta, siuè actus uirtutis, quod idem est: est ab habitu uirtutis: quia expressè dicit. ĩ. d. 17. quòd potest esse habitus uirtutis, & electio recta: licet nõ sit generata ab habitu uirtutis: hoc idem in secũdo & in tertio & præcipuè in 4. d. 14. q. 2. dicit, quòd nõ est de ratione actus moralis: quòd sit generatus ab habitu uirtutis: nec quòd sit generatiuus virtutis, & tamen oppositum hic dicit. ¶ Dico quòd Doc. non negat esse electionem rectam, nullo habitu uirtutis præsupposito: sed aliquis non dicitur propriè uirtuosè agere, & perfectè: nisi agat secundũ habitum uirtutis: cum habitus faciat promptè faciliter & expedite operari. Actus etiam qui simpliciter elicitur à uoluntate & ab habitu est ualde perfectior: vt patet à Doc. ĩ. d. 17. & in 3. d. 27. ¶ Ibi. Præterea sub alia forma arguitur: quia habitus ex eisdem actibus generatur: ad quos inclinat ex 2. ethi. c. 2. & 3. actus enim præcedentes habitum, & sequentes ipsũ, sunt semper eiusdem rationis: & si differunt: differũt præcisè sicut perfectum, & imperfectum: quia communiter actus sequentes habitum, sunt perfectiores: & hoc si fiant à potentia æquali conatu: ut patebit. ĩ. d. 17. Sed

Apparens cõtradictio.

Solutio.

Quis agat secũdum habitum uirtutis.

d.17. Sed uirtus moralis quæ primo ponitur in uolũtate: ut iustitia & temperantia: primo & per se inclinat ad electiones rectas: ut puta iustitia, inclinat uoluntatem, ad uolitiones iustas, & rectas: quòd auté

Quid sit uirtus moralis.

sic inclinet patet.2.ethi.c 5. ubi ponitur, quòd uirtus moralis sit habitus electiuus, idest habitus inclinans ad electiones: & electio, propriè, est circa ea quæ sunt ad finem: & sic uirtus propriè moralis: ut iustitia: tẽperantia: & fortitudo, est circa media ad finem: ut patebit in 3. Sequitur ergo, quòd, si per se inclinat ad electiones: quòd etiam sit per se generata ex electionibus, & tales electiones, sunt veræ praxes: ut patet. 6. eth.c. 3. & per consequens non tantum actus electionem sequentes (cuiusmodi sunt actus imperati in potentijs sensitiuis) sunt praxes. ¶Ibi non solum falsũ est negare electionem esse praxim: cum actus uoluntatis elicitus conformiter rationi rectè sit simpliciter primo praxis: ut supra patuit in primo arti. & potest separari ab actu exteriori: qui si separetur adhuc erit praxis, quia quod est primo tale coniunctum alicui posteriori, adhuc, erit tale, si a tali posteriori separetur, ut supra patuit, & ratio patet in litera, cum dicit de pecunijs ut præsentantur in fantasmate, potest eligere uelle dare eas liberaliter &cet. Non intelligas, quòd pecuniæ prout sunt in fantasmate, possint esse præsentes intellectui, in ratione obiecti, actu intelligibilis: quia vt ibi præsentes, non possunt mouere in-

An pecunia possint mouere intellectũ.

tellectum: sed tantum ut præsentes, per speciem intelligibilem: ut patet à Doc. infra distinc. 3. quæst. 6. & 7. & alibi. Vel ergo hic loquitur secundum opin. Hen. uel si secundùm opi. propriam debet exponi, quòd non possunt naturaliter esse præsentes intellectui pro statu isto: nisi prius fuerint præsentes in aliquo fantasmate uel uirtute fantastica: quicquid sit, non est præsentis speculationis. ¶ Ibi. Præterea. Ordo iste electionis, ad actum imperatum, non potest esse, nisi vt causæ ad causandum effectum. Vult dicere, quòd ordo electionis ad actum imperatum, est ordo ipsius electionis ut causæ ad actum imperatum, ut ad causatum ab ipso actu elicito: mediatè tamen, pro quanto voluntas ipso actu elicito, imperat potentiæ sensitiuè, vt eliciat talem actum: & quia uult quòd electio dicatur praxis ex tali ordine, vt causæ ad causatum: sequitur quòd electio habebit ab actu imperato, in potentia sensitiua, ut dicatur praxis: & sic electio, vt in se talis aut prior actu causato non erit praxis: quod tamen est inconueniens: quia causa nihil habet ab effectu: neque ex ordine ad ipsum effectum: & maxime proprietatem aliquam: qualis est actum esse praxim: cau-

Causa nõ habet proprietates suas ab effectu.

sa enim ut prior quocunque suo effectu habet proprietates suas: & præcipuè illas habere non potest ab effectu quem producit: neque ex ordine ad ipsum effectum: & hoc est quod intendit: & specialiter nihil recipit ab effectu in eo quòd causat ipsum.

Rationum Heruei solutiones.

¶ Ibi. Tunc ad auctoritatem. 6. ethicorum. Hic Doctor soluit rationes Heruei. Primo enim arguebat sic. Herueus ibi, quasi in principio tertiæ viæ. Quia omnis praxis sequitur electionem. si sic: cum solus actus imperatus in potentia inferiore, propriè sequatur electionem uoluntatis: solus actus sic imperatus erit praxis. Et quod praxis sequatur electionem: patet sexto etht. cap 3. Actus principium, est electio, idest electio est principium actus. Sequitur. non cuius gratia: sed vnde motus, idest quòd electio non dicitur finis talis actus: sed verè est principium effectiuum, & sic electio naturaliter præcedit ipsum actum. ¶Respondet Doct. ibi. Tunc ad auctoritatem sexti ethi. dico quòd ibidem philosophus statim subdit. Electionis autem appetitus, & ratio quæ gratia alicuius, idest practica: sunt supple principium: videlicet quòd appetitus.s. uoluntas vt informata uirtute morali: puta temperantia, est principium eligendi actum temperantiæ: una tamen cum ratione: quæ est gratia cuius: quæ scilicet ratio est gratia electionis: quia ordinatur ad rectitudinem eius: & talis ratio siuè cognitio est practica. ¶ Nunc

Expositio literæ.

exponitur litera cum dicit ibi. Neque sine habitu morali est electio scilicet recta. Doc. debet intelligi: vt supra exposui, de electione perfectè recta: & cum alijs conditionibus quas dixi supra. Sequitur. Igitur uirtus, supple moralis, habet actum elicitum immediatiorem sibi, quàm sit actus ille cuius electio est principium ut imperans: & talis actus immediatus, non potest esse, nisi actus elicitus a uoluntate. ¶Ibi. Neque sine habitu est electio. Subdit philosophus. Bona actio enim sine more non est, idest uirtute. sed si ista sit maior: ad probandum quod prędixit de electione scilicet quòd electio non sit recta sine uirtute in uoluntate, & ratione in intellectu. Sumetur ista minor. Bona electio, est bona actio. Et ut clarius intelligatur fiat sic argumentum, ad probandũ, quòd electio dicitur recta à uirtute & ratione, & arguitur sic. Omnis bona actio, est à more, idest uirtute quod non est sine ratione pręuia: sed bona electio est bona actio, ergo bona electio erit à uirtute & ratio-

Actio nõ dicitur bona nisi à uirtute & rõne.

ne: & patet litera. ¶ Ibi. Præterea. Habitus practicus. secũdo Herueu arguit sic: quia habit⁹ practic⁹ generatur ex praxibus: sed habitus practicus generatur ex actibus sequentibus electionem. igitur illi actus sunt praxes. ¶Respondet Doc. quòd habitus practicus generatur ex electionibus: sicut prædictum est de eligente frequenter liberaliter dare: & patet litera: & quod dicit de habitu practico, debet intelligi de habitu morali existente in uoluntate: qui ex hoc dicitur practicus: quia generatur ex praxibus: impropriè tamen dicitur habitus practicus, quia propriè habitus practicus est ille qui generatur ex actibus practicis, & tales sunt propriè actus intellectus: uel habitus moralis potest dici habitus practicus: pro quanto est conformis habitui prudentię: qui propriè dicitur habitus practicus. Sed quicquid sit, paruin curandum est de nomine quando res constat. ¶Ibi. Ad tertiũ. Ad Commen. Hic Doc. respondet ad argumentum Gul. Var. qui sic arguebat ibi. Dicit autem Comm. primo ethic. quòd praxis est operatio secundùm electionem. electio etiam est tantum circa contingens ex tertio ethi. quia est appetit⁹ cõsiliatiuus, idest quòd electio est appetitus cõsiliatiuus: ex hoc, supple, quòd ad hoc ut sit recta circa media ad finem, præexigit

Quid sit electio.

in intellectu consilium de electione medij. Modo, cõsilium non est, nisi de contingente. ¶ Respondet Doc. ibi. Ad tertium ad Com. Oportet quòd ly secundùm: non sit ibi nota causæ efficientis: si descriscriptio debet esse conuertibilis cum descripto scilicet descriptio electionis quæ talis est. Electio recta conformiter se habet rationi rectę: quod ergo primo elicitur à uoluntate, conformiter rationi rectæ, est electio recta, & econtra, scilicet. Electio recta conformiter elicitur rationi rectæ. Sequitur. Sed debet intelligi ly secundũ: effectiuè uel formaliter. Effectiuè: quando electione, imperatur actus in parte sensitiua: ille actus dicitur praxis secundùm electionem: quia hoc habet ab electione recta, inquantum ab ipsa imperatur. Formaliter uerò praxis dicitur secũdùm electionem, idest quòd est ipsa electio primò, secundùm quòd conformatur consilio intellectus. Sequitur. Vel accipitur electio pro electione actus uolendi: qui non est electio uel uolitio aliquá: sed actio de

Electio est productio.

genere actionis. Nam. Electio idem est quòd productio actus: sicut dicimus. uoluntas elicit actum uolitionis idest producit. Sequitur. Secundum istam: elitionem, quasi secundùm principium actiuum est

omnis praxis, idest quòd praxis est primo à uoluntate tanquam à principio formali fundamétali productiuo: & est ab ipsa electione, siué productione tanquam à principio formali, quo producens, dicitur productione producens: siue quo eliciens, dicitur elicione eliciens. Sequitur. Quia actio de genere actionis reducitur ad principium productiuum: nõ quod veré sit principium productiuum: sed quia terminatur ad productum: uel est uia ad productum: dicitur reduci ad principium productiuum.

Tres uiæ coincidunt, & dissentiunt.

ISTE TRES VIAE. ponunt theologiá esse puram speculatiuam scilicet Hen. Herueus: & Gul. sed diuersimode: ut supra patuit in illis uijs. Quę quidem viæ, videntur in hoc concordare, quòd sit aliqua operatio in potestate hominis, quæ non dicatur praxis: patet quia prima uiá ponit quòd dilectio ultimi finis in particulari non est praxis: cum tameo illa dilectio sit in potestate uoluntatis: quod etiam ipse Hen. concedit. Secunda uia dicit, quòd dilectio finis vltimi, non dicitur praxis: quia licet sit in potestate hominis: tamen non est circa obiectum contingens: quod requiritur in praxi. Tertia uia dicit, quòd aliquis actus uoluntatis, qui est uere in potestate hominis, non dicitur praxis: ut actus elicitus immediaté à uoluntate: quia non includit ordinem ad actum imperatum in potentia inferiori. Et probatur quòd aliquis actus in potestate hominis nõ sit ueré praxis: & per consequens cognitio quæ extenditur ad huiusmodi actum, non dicitur practica, ut patet de cognitione ultimi finis, secundùm duas primas opi. Et similiter de cognitione, præcedente actum uoluntatis, nõ habente ordinem ad actum imperatum. Et sic omnis talis cognitio quæ extenditur ad huismodi actum, esset practica: tunc quælibet cognitio, esset practica: patet quia quamlibet sequitur aliqua dilectio, uel delectatio. Similiter. 10. ethi. c. 10. Fælix est Dei amátissimus: & tamen istam fęlicitaté ponit philosophus speculatiuam non practicam.

Quid sit Fęlix.

Impugnatio positionis. Henri. Heruei. et Gual.

CONTRA hanc conclusionem communem, istis tribus vijs instatur. ¶Hic Doc. dicit, quòd si dilectio finis non esset ueré praxis, quòd duo sequerentur inconuenientia. Primo sequeretur, quòsi esset aliquis actus humanus, qui non esset, praxis: dicitur actus humanus propriè qui procedit ab homine ut homo: sic intelligendo, quòd ille actus, qui procedit à uoluntate humana libere, & à ratione hominis, dicitur act⁹ humanus: & sic dilectio finis cum procédat liberé à voluntate, mediante ratione, diceretur actus ueré humanus: tamen non esset praxis: quod uidetur incõueniens. Secundo sequeretur, quòd cognitio directiua in dilectione; siué uolitione quacunque, non sit practica: quod est inconueniens: patet quia talis cognitio est ueritas confesse idest conformiter se habés appetitui recto, idest quòd talis cognitio, est conformatiua appetitus recti, idest quòd appetitus non potest rectè elicere: nisi in eliciendo, conformiter se habeat tali cognitioni, & sic ista auctoritas debet exponi. talis enim ueritas, siuè rectitudo formalis, vel uirtualis talis cognitionis, dicitur proprie opus, idest propria operatio mentis practicæ, idest intellectus practici: quia intellectus per huiusmodi cognitionem est ueré practicus: & quòd sit propria operatio intellectus practici: patet. 6. ethi. c. 3. ¶Ibi. Quod additur de delectatione non est ad propositum: quia delectatio nõ est operatio: sed tantum consequitur perfectam operationé: ut. j. patebit d. 1. q. 3. & in 4. d. 49. Siué talis delectatio sit de speculatione: siué de obiecto speculato: vt cum quis congnoscendo solem: delectatur & de sole cognito: & de cognitione solis: talis enim delectatio consequens illam operationem, potest quodámõ dici amor complacentiæ, quo intellectus complacet & obiecto cognitioni obiecti, sufficiat quòd non est operatio: nec per consequens praxis: & sic notitia ad quá concomitatur talis delectatio non erit practica: cũ notitia ueré practica sit directiua in praxim: ut supra patuit. Amare aũt obiectũ cognitum, vel etiã cognitionem obiecti, & hoc sic uel sic circunstantionabilem: puta circunstantia obiecti, & alijs circunstátijs erit ueré praxis, & per cõsequẽs cognitio quæ dirigit in huiusmodi dilectionem: siue obiecti cogniti: siué cognitionis obiecti erit uere practica. ¶Ibi. Qd aũt additur de fęlicitate. quod est speculatiua: quia fęlix est Dei amantissimus, debet intelligi quòd felix ẽ ualde amatus à Deo: nõ aũt debet sic intelligi: quod fęlix maximè amat. Et quod passiué intelligatur patet ibi: cũ subdit philosophus. Si quidem cura humanorũ. Sic exponitur talis auctoritas. Si à Dijs. i. Deo vel Angelis: qui dicũtur Dij à philosophis, sit aliqua cura humanorum. i. quod diligant, vel odiant actus hominũ, & bona hominũ (quia multorum hominũ opinio fuit: quod nec Dij scirẽt, nec curarent opera hominum) rõnabile est ipsos Deos gaudere optimo, & cognatissimo. i. de eo quod exercemus nos, in actibus intellectus & uoluntatis: quæ sunt optimæ potentiæ: & optimi actus: & cognatissimi Dijs. i. cognati Deorum sumus per illas potentias: eo quod uniuocé, tam potentiæ, quàm actus illarũ sunt in Angelis Deo & hominibus. Rationabile est Deos, rebeneficiare homines, & sic se exercẽtes in illis actibus ut amicos. Ex quo ultimo patet, quòd nos passiuè amamur à Deo secundùm philosophum, eo quòd nos, ipse rebeneficiat. Et quod dicit Doc. parũ supra de delectatione: siue de obiecto speculatiuo: siué de speculatione: certum est quòd istæ delectationes sunt abinuicem seperabiles: patet in dánatis. Si tamen permíttuntur aliqualiter delectari: quia de cognitione detentionis ignis, possunt delectari: licet de detentione illa non delectentur, cum odiant illam: ut patebit à Doc. in quarto distinc. 44. Aliquando contingit delectari simul, & de speculatione, & obiecto speculabili: ut patet: & sunt duæ delectationes realiter distinctæ: una quæ terminantur ad speculationem. alia quæ terminantur ad obiectum speculabile. ¶Ibi. Sed prætermissa auctoritate illa nunquid felix speculatius &c. Hic Docto. quærit, an felix speculatiuus, amet finem actu elicito: ut distinguitur contra delectari, idest quèm Aristo. ponit felicem in speculatione substantiæ separatæ: ut patet. 10 ethi. c. 10. amet ipsam substantiam separatam quam speculatur? videtur dicere quòd sic: vt patet 12 meta. t. c. 3. vbi uult, quòd principium mouens mouet ut amatum: & sic intelligentia inferior amat principium: & tamen fęlicitas eius consisteret: non in amore sed in speculatione illius: ut patet. 10. ethi. & tamen talem speculationem diceret esse practicam: quamuis talis speculatio extendatur ad talem amorem. Cum ergo scientia, tam practica, quã speculatiua accipiatur ab ipso: quare ergo non tenetur in hoc: uidelicet, quòd speculatio, siué notitia vltimi finis, quamuis extendatur in amorem illius, non esse practicam, sed meré speculatiuam: sicut ipse tenet. ¶Ibi. Respõdeo. Illud amare, quod poneret in intelligentia, poneret necessitate naturali, uoluntati in esse. Hæc litera est satis clara: & videtur Doc. declinare ad hoc quòd fuerit mens Arist. quòd fęlix speculatiuus, ueré amet actu elicito obiectum fęlicitatis: & quòd speculatio talis obiecti dicatur practica: præsertim loquendo, non de substantijs separatis: sed de fęlicitate quàm habemus in hac uita: loquendo uerò de fęlicitate in substantijs separatis: diceret quod cognitio vltimi finis, non esset ueré practica: quia intelligentiæ necessitate naturali diligunt ultimum finem: & per consequens circa talem dilectionem non contingeret errare, nec recté agere: & litera patet.

Fęlix est ualde amatus à Deo.

Actus potentiarum dicuntur optimi.

Damnati nollent puniri, & consequenter nollent iustitiã punitiuam.

Cognitio ultimi finis an sit uerè practica.

¶Ibi.

¶Ibi. igitur melius est theologo, qui habet ab eo discordare in minori. Vt cognoscantur maior, & minor, formetur sic syllogismus. Nulla scientia quę ordinatur ad dilectionem finis: in qua dilectione non contingit errare: nec rectè agere, est verè practica: sed in dilectione intelligentiæ inferioris, circa ultimum finem non contingit errare, nec rectè agere (cum diligant de necessitate naturæ), ergo scientia illius finis non erit practica. Theologus enim habet concordare cum philosopho in maiori: sed discordare in minori: & per consequens habet discordare in conclusione, tenendo, quòd talis scientia finis sit uerè practica. est igitur melius theologo: qui habet a philosopho discordare in minori. discordare etiam in conclusione, quàm conuenire in conclusione: quam conclusionem ipse philosophus non poneret, si minorem cum theo. teneret scilicet istam: sed intelligentia inferior in dilectione vltimi finis, potest rectè, & non rectè illum diligere: & non diligit ipsū necessitate naturali. Sequitur, cum igitur dicis, quòd ab ipso accipimus rationem speculatiui, & practici: dicit, quòd bene conuenimus cum ipso in maiori, in qua ponitur ratio formalis scientiæ practicæ: sed postea discordamus in minori. accipimus enim ab ipso rationē scientiæ practicæ: & sic non discordamus ab ipso.

Theologus habet cōcordare, & discordare cum philosopho.

Boñ. & Egidius

Iste uir ponit tertium genus scientiæ, q theologi nō admittunt.

QVARTA VIA Hæc est opi. Bona lib. primo in prologo quæst. 3. Et Egi. li. primo. qui dixit theologiam esse affectiuam: quæ opi. si intelligatur sic quòd sit affectiua ex hoc quòd talis scientia dirigit in amorem: siuè ex hoc quod dirigit potentiam affectiuam scilicet uoluntatem in amorem: siuè in affectum, uerum dicit, & concordat cum opi. Doc. Si verò ponat affectiuam tertium membrum inter practicam, & speculatiuam, hoc est contra primum articulum ubi ostensum est dilectionem, etiam ultimi finis esse ueram praxim: & per consequens scientiam theologiæ ad ipsum amorem dirigentem esse uerè practicam. Est etiam contra multas auctoritates: quæ ponunt scientiam præcisè distingui in practicā, & speculatiuam.

Gul. Var.

QVINTA VIA quæ est Gul. Var. li. 1. quæst. 4 dicit theologiam esse contemplatiuam. Pro qua via adducitur Aug. 13. de tri. c. 14. ubi uult, quòd sapientia est respectu contemplationis. scientia uerò respectu actionis: sed theologia est proprijssimè sapientia, cum sit principaliter de æternis, ergo theologia erit scientia contemplatiua. ¶Ibi. Responsio August. 12. de tri. c. 4 dicit quòd istæ duæ portiones animæ, inferior, & superior non distinguuntur nisi penes officia, idest quòd portio superior respicit æterna: & inferior temporalia: idem enim intellectus ut cognoscit æterna per talem cognitionem, dicitur portio superior: & ut idem cognoscit temporalia, per talem cognitionem, dicitur portio inferior: ita quòd in tali intellectu ante huiusmodi cognitiones, non est distinguere ex natura rei portionē superiorem, & inferiorem. Hoc idem dico de uoluntate: quæ ut diligit æterna dicitur portio superior: ut uerò diligit temporalia dicitur portio inferior. Sed de huiusmodi portionibus uide Doct. in secundo d. 24. & in tertio d. 15. & uide quæ ibi prolixe exposui, præcipue in secundo d. 24. Sequitur. In vtraque portione est trinitas: scilicet in superiori proprie est ymago trinitatis. de quo uide 1. Doc. d. 3. q. 9. siue ultima, & in 2 d. 16. & d. 24. & quæ ibi exposui. Sola igitur portio superior, est contemplatiua cū respiciat æterna. igitur ista contemplatio de qua Aug. loquitur non determinatur ad speculationem intra genus scientiæ, idest quòd contemplatio illa non includit præcisè notitiam de æternis: ita quòd, tantum sistatur in speculatione illorum. Sed illud contemplatiuum continet memoriam: intelligentiam: & voluntatem: accipit hic memoriam pro perfecta fęcunditate: quæ ut sic includit intellectum & voluntatem: vt. 1. patebit. d. 3. q. ult. & intelligentiam pro actuali intellectione æternorum: & voluntatē pro actuali amore æternorū. ut 1. patebit. d 3. q. ult. Et sic patet quod contemplatio ista non stat præcisè in cognitione: sed etiam in amore rei cognitæ. & sic cognitio æternorū ordinatur ad amorem illorum: & per consequens erit uerè practica.

Portio superior & inferior

Sola portio superior est contemplatiua.

Gotfre. quol. 13 q. 1.

ALIA EST OPI. videlicet Gotfre. discordās à præcedentibus in conclusione: quæ dicit q theologia nec est tota speculatiua: nec tota practica: sed partim practica, & partim speculatiua: quia in theologia aliqua considerantur, ut sunt operabilia. alia uerò, vt sunt speculabilia: & probat ibi. Secundo sic probat. ¶Expono istam literam. Nulla speculatiua cognitio distinctius tractat de operationibus quàm eorum cognitio sit necessaria ad speculationem idest quòd si aliqua sciētia speculatiua tractet de aliquibus operabilibus: tantum de eis tractat, quantum cognitio eorum est necessaria speculationi: quia non considerat illa operabilia nisi tantum speculatiuè. Sequitur. Nec practica distinctius tractat de speculabilibus q̄ eorum requiratur cognitio propter praxim, ad quā extenditur idest quòd, & si scientia practica tractet de aliquibus speculabilibus: ex eo tractat de illis, inquantum eorum cognitio est necessaria propter praxim: & non aliter tractat. Sequitur. Ista autem, supple theologia tractat de operabilib' distinctius, quā cognitio eorum requiratur ad speculationem, idest quòd theologia: ita distinctè tractat de operabilibus, ac si cognitio eorum nullo modo requiratur ad speculationem, & per cōsequens, ut sic tractat de operabilibus in se dicitur practica. Et similiter: ita distinctè tractat de speculabilibus, ac si eorum cognitio nullo modo requireretur ad cognitionem practicam, & per consequens, vt sic tractat de illis, dicitur speculatiua: & patet ista litera. ¶Ibi. Contra istam opi. Arguitur sic Hic Doc. arguit contra istam opi. & præcipuè contra hoc: qui uidetur ponere theologiam esse duplicem habitum scilicet practicum, & speculatiuum. Certum est enim quòd theologia nostra tantum dicitur unus habitus, nō numero, sed fortè genericus. Et quia ista opinio uidetur ponere distinctos habitus theologiæ propter distincta obiecta, considerata in illa: ita quòd propter operabilia dicitur practica, & propter speculabilia speculatiua. Cōtra hoc arguit Doc. Quia illi habitus distinguuntur ex obiectis, quæ habent euidentiam ex illis: patet: quia sicut entitas scientiæ est ab obiecto, ita, & vnitas, & distinctio. Nam sciētiæ propriè, quæ habent euidentiam ab obiecto, specificantur ab illo. Sed theologia nostra non habet euidētiam ex obiecto, cum sit tantum reuelata: ut diffusè exposui in quæstione de subiecto theologiæ: ergo nō habet distinctionem ex obiecto operabili, & ex obiecto speculabili. Et quod dicit Doc. tunc enim oporteret ponere duas fides infusas, idest q si theologia haberet distinctionem ex illis obiectis, ex quibus non hēt euidentiam: oporteret ponere duas fides infusas scilicet unam de speculabilibus, & aliam de operabilib'. ¶Ibi. Præterea. Illa opi. de duobus habitibus. Dicit Doc. q & si possit habere probabilitatem de theologia nostra: nullam tamen habere potest de theologia in se, & patet litera, & præsertim ex supra dictis. in q̄stione de subiecto theologię. ¶Ibi. Præterea. Deduco rationem eius ad oppositū. Et ratio Doc. stat in hoc: videlicet quòd theologia nō tractat distinctius de speculabilibus q̄ cognitio eorum requiratur ad cognitionem practicam, uel praxim dirigendā, idest q præcisè tractat de speculabilibus: pro quanto eorum cognitio est necessaria ad praxim dirigendam: & hoc p

Theologia nostra dicitur unus habitus.

Ab obiecto scientiæ: est entitas scientiæ vnitas, & distinctio.

bat ibi. Quælibet cognitio de conditionibus appetibilitatis finis: & de conditionibus eorum, quæ sunt ad finem, quatenus sunt ad finem. Et tertio de conditionibus quibuscunque huius scilicet appetibilitatis finis: vel illorum, scilicet mediorum ad finem: circa quas, supplè conditiones, contingit potentiam operatiuam errare, nisi dirigatur, est necessaria ad practicam cognitionem: sed nulla est cognitio, hic tradita de fine: nec de his, quæ sunt ad finem, quin sit talis ergo &c. Et quomodo circa finem contingit errare: & circa ea, quæ sunt ad finem supra patuit. Conditiones finis nostri (qui est Deus in se) reddentes ipsum appetibiliorem sunt istæ: quòd finis noster ultimus est creator, gubernator, redemptor, & huiusmodi. Conditiones uerò finis (quæ est beatitudo nostra formaliter) puta clara uisio essentiæ, uel fruitio eiusdẽ sunt perpetuitas, securitas, & huiusmodi, & patet ista litera usque ad finem.

Conditiones reddentes finem appetibiliorem.

S. Tho.

ALIA OPINIO tenet eandem conclusionẽ: sed ponit cum hoc theologiam esse simpliciter unũ habitum, & hæc est opinio. S. Tho. prima parte sum. quæst. 1. arti. 4.

Opini. Doc. propria.

AD QVAESTIONEM ergo respondeo. Hic Doc. intendit probare, q theologia sit simpliciter practica: & probatio sua principalis stat in hoc: loquendo de theologia necessariorum. Omnis notitia, quæ naturaliter est prior praxi: & conformis siuè cõformatiua ipsius dicitur practica: sed notitia theologica necessariorum est huiusmodi: ergo talis notitia erit practica: maior patet supra per descriptionẽ notitiæ practicæ: mi. probatur à Doc. ibi. Probatio minoris: quia primum subiectum theologiæ &cet. Hic duo faciam. Primo probabo minorem in forma: deinde exponam literam. Probatur ergo mi. Oĩs notitia, uirtualiter contenta in aliquo primo obiecto uirtualiter conformatiuo idest habente uirtutem dãdi rectitudinem notitiæ: est verè practica, sed notitia theologiæ necessariorum est huiusmodi. Nam (ut ꝓbatum est in quæstione de subiecto theologiæ) notitia theologica omnium necessariorum uirtualiter cõtinetur in Deo sub ratione deitatis: & per consequẽs proprietas talis notitiæ etiam ibi uirtualiter continetur. Et talis proprietas notitiæ theologicæ est rectitudo formalis, siuè directiuitas in praxim, siuè cõformatiuitas. Quod hic sit à Deo sub ratione deitatis: probatur. quia Deus sub ratione deitatis est finis simpliciter ultimus, qui est amabilis super omnia propter se, & omnia alia propter ipsum: & sic sequitur, q est uirtualiter directiuus, siuè conformatiuus: quia causando notitiam theologicam necessariorum: dat illi directiuitatem formaliter. Secundo expono literam. Cum dicit: quia primum subiectum theologiæ est uirtualiter cõforme volitioni rectæ idest quòd uolitio recta, ex hoc dicitur recta: quia cõformis tali obiecto, supple sic cognito. Sequitur. Quia à ratione eius sumuntur principia prima rectitudinis in uolitione, idest quòd à rõne formali primi obiecti theologiæ, uel à notitia eiusdem: sumuntur principia prima idest notitiæ primorum principiorum in theologia: quæ nòtitia dat rectitudinem uolitioni: quia uolitio ideo dicitur recta: quia conformiter elicitur cognitioni principiorum formaliter rectæ: siuè cognitioni cõclusionis formaliter rectæ. Et, ut clarius hoc intelligatur pono exemplũ. Nam deitas est rõ formalis qua Deus dicitur finis totius theologiæ præsertim necessariorum: cognita tali deitate in se: & per cõsequẽs cognito ipso Deo: & similiter cognito primo prædicato de ipsa deitate: puta diligibilitate, quæ uirtualiter continetur in deitate: statim possum formare hoc principium. Quicquid includit deitatem, sub ratione deitatis est super omnia diligibile. Deus includit deitatem, sub ratione deitatis, ergo Deus est super omnia diligibilis. Notitia istarum præmissarum uirtualiter continetur in deitate, uel in notitia deitatis: & talis notitia est verè directiua in praxim: dictat enim immediatè illud esse super omnia diligibile quod formaliter includit deitatem. Et similiter notitia conclusionis. Et sic ex ista maiore possunt subsumi multæ minores: putà: scilicet, pater includit formaliter deitatem ideò est super omnia diligibilis. Et sic de alijs personis. Et breuiter ratio diligibilitatis super omnia: de quocunque concluditur in Deo: ratione deitatis concluditur. Ex quo ergo notitia principiorum dicitur formaliter recta ab obiecto: puta à Deo, sub ratione deitatis: sequitur, quòd Deus sub ratione deitatis est virtualiter rectitudo praxis: vel notitia ipsius deitatis: quia habet in virtute sua notitiam principiorum, & conclusionum: & per consequens habet in virtute sua notitiam talium necessariorum. Sequitur in litera. Ipsum etiam supple obiectum theologicum determinat intellectum creatum ad notitiam rectitudinis determinatæ ipsius praxis, quo ad omnia theologicalia, necessaria prius naturaliter, quàm aliqua uoluntas creata uelit: aliàs non esset necessaria. ¶Vt hoc clarè intelligatur: pono, quod intellectus creatus habeat Deum sub ratione deitatis perfectè pñtem. Certum est, quòd in intellectu tali prius causatur notitia: putà huius conclusionis pater est super omnia diligibilis: quàm uoluntas eliciat actum circa talem conclusionem: talis notitia dicitur formaliter determinatiua, siuè directiua, siuè rectificatiua praxis eliciendę: & quia talis notitia uirtualiter continetur in Deo, sub ratione deitatis: dicimus, quòd ipse Deus sub ratione deitatis determinat talem intellectum ad notitiam rectitudinis determinatę ipsius praxis: quia causat in tali intellectu huiusmodi notitiam, quę est formaliter rectitudo rectificatiua praxis eliciendę. Si ergo Deus sub ratione deitatis prius causat talem notitiam, quam voluntas eliciat actum: sequitur quòd talis notitia erit prior praxi elicienda. Confirmatio sequens clara est ex supradictis.

¶Hic tamen occurrunt aliqua dubia, quę faciunt difficultatem propter dicta Doct. Primum circa hoc, quod dicit: quòd obiectum theologicum uirtualiter continet notitiam rectitudinis, respectu intellectus creati, quia dicit, quòd determinat ipsum ad notitiam rectitudinis &cet. Sed simpliciter loquitur de omni intellectu: hoc est difficile sustinere: quia theologia nostra respectu necessariorum, ex quo non habet euidentiam ab obiecto theologico, putà à Deo, sub ratione deitatis: ut patet ab ipso in quęstione de subiecto theologię, sequitur, quod talis notitia non habeat rectitudinem, respectu praxis à tali obiecto: patet: quia ab eadem causa simpliciter est notitia, & rectitudo eius: vt supra patuit quęstione pręsenti. Patet etiam: quia tota theologia nostra respectu necessariorum idest omnis notitia theologica de necessarijs in intellectu uiatoris est simpliciter reuelata: loquendo semper de communi lege: ut ab ipso patet in quęstione de subiecto theologię. Sequitur ergo, quod cognitio theologica nostra non dicatur rectitudo formaliter ab obiecto theologico: cum ab illo non habeat euidentiam.

Dubia.

¶Dico primò quòd hic Doct. loquitur absolutè de intellectu creato: non determinando se ad intellectum viatoris, vel comprehensoris: intelligendo sic, quòd si in aliquo intellectu creato esset notitia ipsius deitatis, sibi perfectè pręsentis: & per consequens si haberet notitiam huius principij: quod includit Deum sub ratione deitatis est super omnia diligibile: statim talis notitia dice-

Solutio.

Deitas est formalis ratio qua Deus dicatur finis totius theologiæ.

dicerentur formaliter rectitudo ab obiecto, a quo habet euidentiam. Et certum est, quod notitia theologica necessariorum in intellectu comprehensoris est formaliter rectitudo respectu praxis eliciendæ: ita quod talis rectitudo est a tali obiecto.

Obiectio.

¶ Si dicatur quomodo hoc est possibile cum ad talem notitiam non concurrat aliquo modo deitas, sub ratione deitatis: vt subtiliter probat doctor. in. q. 14. quoli. & sit sic: ergo, nec notitia, nec rectitudo illius, virtualiter continetur in tali obiecto.

Responsio.

¶ Dico, (vt alias dixi) quod sufficit quod sit ab aliquo, perfectè supplente vicem talis obiecti: cuiusmodi est voluntas diuina.

Alia. Obiectio.

Si dicatur, quod etiam hoc potest sequi in intellectu nostro: quia voluntas diuina, saltem imperfectè supplet vicem obiecti theologici: & sic habita tali notitia, possum formare principia, & conclusiones, & multa alia.

Sol.

¶ Dico, quod non est simile: quia omnes articuli fidei de necessarijs, sunt simpliciter reuelati: nec credo unum articulum propter alium: vt subtiliter patet à Doct. in. 2. dist. 24. Sed quicquid sit dico paucis, quod omnis notitia theologica est simpliciter practica a quocunque causetur, siuè ab obiecto, siue à supplente vicem obiecti: quia notitia theologica est simpliciter talis obiecti primi: quod si esset immediatè ab illo, haberet euidentem rectitudinem, respectu praxis eliciendæ.

Notitia theologica est practica.

Gre. de Ari. q. 5 art. 2 Prima ratio.

HIC QVIDAM Doc. arguit contra hoc dictum Doc. Videlicet, quod habitus practicus dicatur practicus ab obiecto, virtualiter continente illũ, & quod theologia necessariorum dicatur sic practica. Contra hoc arguit. Quia tunc sequeretur, quod metaphysica de Deo esset pratica, & non speculatiua: quod etiam videtur falsum secundum Sco. qui in soluendo quoddam argumentum in principio quæstionis factum, ad probandum theologiam non esse praticã ex authoritate Boe. assignantis tres partes scientię speculatiuæ: quarum vna est theologia: ait sic. Dico, quod Boe. intelligit per theologiam metaphysicam hinc vt apparet, non vult negare Boe. sed exponere.

Secunda ratio.

¶ Preterea quod hoc cõsequẽs sit falsum scilicet quod metaphysica sit scientia practica arguit sic. Nam cuiuscunque scientiæ practicæ, actus proprius elicitus est notitia practica: patet quia ex actibus practicis generatur habitus practicus, & actus sequentes habitum, similes sunt præcedentibus: ex quibus est genitus. Sed nullus actus proprius metaphysicæ (& loquor de metaphysica quæ acquiritur ex studio libri metaphysicæ) est notitia practica: quod patet: quia nulla talis conclusio est formaliter directiua praxis.

Tertia ratio.

¶ Item arguit sic. Quia si habitus practicus diceretur practicus: quia virtualiter continetur in obiecto &c. sequeretur, quòd de nulla re mundi posset haberi scientia speculatiua. Consequens reputo sic absonum: vt nec curem probare: nec expedit, cum ipse aliquas scientias ponat speculatiuas, consequentia patet: quoniam nulla res est in mundo, quæ non sit bona: & per consequens: quæ non contineat virtualiter aliquam notitiam, directiuam operationis voluntatis circa ipsam.

Confir.

¶ Confirmatur istud. Quia etiam notitia, quæ est simplex appræhensio rei: est notitia secundum istum doc. taliter directiua: quanto magis autẽ notitia complexa, qua cognosceretur rem esse bonã: talem autem quælibet res de se potest causare: concurrentibus alijs partialibus causis. hæc ille.

Contra aliud dictum arguit Greg. supra. Secundo ar.

¶ Deinde arguit contra aliud dictum, quod imponit doctori: videlicet quòd simplex appræhensio obiecti potest dici practica: & arguit sic. Omnis notitia practica affirmat, aut negat aliquid circa qualitatem operationis. Sed notitia incomplexa non est huiusmodi: ergo. Probat maiorẽ per Aui. & per phil. ¶ Item sic arguit. Si aliqua talis notitia incomplexa esset propriè practica: multo magis notitia complexe medicinę theoricæ esset practica: consequens patet talium per Aui. primo lib. medicinæ. & per rationem patet illud consequens esse falsum: quia tunc non esset distinctio inter practicam, & speculatiuam.

Confir.

¶ Confirmatur. Si enim simplex apprehẽsio alicuius herbæ, uel aromatis est practica: multo magis illa complexa: qua scitur illam herbam esse calidam, vel frigidam. Nam ex ista potest immediatius, & melius quod dirigi ad operandum: & tamen ista non est propriè practica, cum nihil dicat de qualitate operationis.

Tertia art.

¶ Vlterius secundũ hoc: omnis notitia cuiuscunque rei esset practica, & nulla speculatiua: patet, quia secũdùm ipsum Sco. notitiam esse practicam nihil aliud est: quàm ipsam esse directiuam. Sed notitia incomplexa nõ est directiua, nisi quatenus est manifestatio obiecti: & cum omnis notitia complexa sit etiam manifestatio obiecti: quęlibet erit directiua praxis alicuius.

Quarto art.

¶ Præterea. Qua ratione notitia simplex unius rei est directiua praxis circa illam rem, vt dilectionis, vel alterius: eàdem ratione cuiuslibet rei notitia simplex erit directiua dilectionis, aut odij, vel alterius praxis circa eam. Et maximè hoc patet: si (sicut ipse dicit) simpliciter notitia de Deo, qualis est uisio beatifica: sit directiua praxis, scilicet dilectionis circa ipsum: ac per hoc practica: Sic enim, & cuiuslibet creaturæ notitia est directiua dilectionis circa eam: & per consequens secundùm eum practicam: hæc Greg.

Responsio Ad rationes greg.

AD ISTAS RATIONES respondeo. Et primo quando dicit: quod tunc sequeretur, quod metaphisica esset scientia practica, quæ considerat de Deo, vt est prima causa: primum independens, esse infiniti vigoris, summè sapiẽtem, & huiusmodi. Dico primò, quod hoc non sequitur. Vnde pro intelligentia huius: quod de eodem, sub alia, & alia ratione considerato, potest esse notitia practica, & speculatiua. Exemplum. Nam de homine secundùm corpus, vt sic, vel sic mixtũ potest esse scientia pràctica, vt medicina. Similiter considerato sub ratione animæ, intellectiuæ, natæ beatificari potest esse scientia moralis: & etiam vt consideratur ipsa anima, vt tantum est actus corporis physici: vel, vt id, quo sumus, ĩtelligimus, & mouemur motu progressiuo & huiusmodi: potest esse scientia speculatiua. Nam in lib. de anima consideratur anima, & potentia illius, & operationes, & proprietates: vt sũt tales, vel tales entitates: & hmõi consideratio dicitur speculatiua: vt uerò consideratur, vt est quoddã bonum creatum, ordinatum ad talem, vel talem finę: vt propter aliud diligibile, & huiusmodi potest dici notitia practica. Sic dico in proposito: quod Deus multipliciter potest considerari: vt est simpliciter primum, indepedens: prima causa &c. ita quòd talis consideratio nõ respicit Deum, vt obiectum operabile, siuè, ut amabile, & talis consideratio potest esse metaphysicalis, & merè speculatiua. Si uerò theologicè cõsideratur: patet, quòd talis consideratio erit practica: quia non tantum sistitur in huiusmodi consideratione: sed etiam talis cõsideratio dirigit in praxim.

Difficultas incidentalis sed valde nominanda.

¶ Sed occurrit nõ parua difficultas. Quia pono, quòd quis cognoscat perfectè quiditatem animæ: an notitia talis sit practica an speculatiua. Si dicatur, quòd sit speculatiua. Contra. Quia quiditas animæ cum sit substantia perfecta, & causa partialis talis notitiæ: & per consequens uidetur quòd det rectitudinem talis notitiæ, & sic practica. Si dicatur quòd talis notitia sit practica: non est intelligibile, quòd de vno, & de eodem obiecto, sub eadem ratione considerato, possit esse notitia practica, & speculatiua: quæ noticiæ habeant euidentiam ab obiecto, & virtualiter includantur in illo. Si dicatur, quòd

ipsa anima intellectiua potest considerari sub duplici bonitate scilicet essentiali, & quidditatiua, & sub bonitate, quæ non tantum sit passio entis: sed sit quædam bonitas, consequens naturam indiuidui. Vt primo modo consideratur, talis consideratio erit speculatiua. Secundo uerò modo erit practica. Sed hoc nihil est: quia etiam Deus, sub ratione deitatis, vt etiam suo modo pta scindit à bonitate attributali: adhuc est subiectum perfectissimum, super omnia diligibile: & est ratio perfectissima obiecti fruibilis: vt patet a Doc. in distinc. 1. primi. q. 2. ¶Præterea. Arguo sic. Nam obiectum agit secundum vltimum potentiæ suæ ad cognitionem sui: & similiter intellectus, qui est altera causa partialis, ergo producit notitiam suam perfectissimam, quantum potest. Aut ergo illa notitia est practica, aut speculatiua. Si primo, ergo non potest agere ad cognitionem sui speculatiuam. Si secundo, ergo non potest producere notitiam sui practicam: præsertim, cum notitia specificetur ab obiecto. ¶Oportet, ergo dicere, quòd si de eodem obiecto possit esse notitia practica, & notitia speculatiua: quod in illo sit alia, & alia ratio: secundùm quas alia, & alia cognitio accipi possit. Et sic ab anima intellectiua, ut est tantum quædam entitas quidditatiua causatur immediatè notitia speculatiua: & ut est quædam bonitas perfectionalis causatur notitia practica. Exemplum. Nam fantasma albedinis causat speciem intelligibilem in intellectu: non tantum ipsius albedinis: sed omnium contentorum, essentialiter, uel uirtualiter in ea scilicet albedine. Et sic species intelligibilis albedinis tantum causat cognitionem ipsius speculatiuam: & similiter species intelligibilis coloris causat notitiam speculatiuam ipsius. Species verò boni, contenti in albedine causat notitiam practicam ipsius bonitatis quòd dirigit uoluntatem in dilectionem bonitatis albedinis. Et non habeo pro inconuenienti, quòd idem sub eadem ratione formaliter virtualiter contineat plures species intelligibiles: quarum una sit partialis causa cognitionis speculatiuæ, & alia cognitionis practicæ. ¶Si uerò teneatur, quòd una, & eadem species intelligibilis possit paroaliter causare cognitionem obiecti cuius est: & omnium contentorum, tam uirtualiter, quàm essentialiter. Dico, quòd potest esse partialis causa respectu unius cognitionis practicæ, & respectu alterius speculatiuæ. Exemplum: homo uirtualiter continet proprias passiones: similiter talem, uel talem bonitatem: cognitio causata à specie intelligibili hominis, vt tantum terminatur ad quidditatem ipsius, absolutè potest dici speculatiua. Cognitio uerò bonitatis hominis, secundum quam est diligibilis, causata ab eadem specie intelligibili, dicitur practica. Similiter si obiectum esset in se præsens in cognitione intuitiua, non solum posset causare cognitionem sui intuitiuam: sed etiam omnium contentorum virtualiter in eo: vt patet à Doct. 3. d. 8. q. pe & in quol. & alibi. Et sic cognitio intuitiua hominis absolutè sumpti posset dici speculatiua: cognitio uerò bonitatis hominis, secundum quam est diligibilis posset dici practica: quia directiua in praxim. & quando Doctor dicit, quòd cognitio practica habet rectitudinem ab obiecto: & similiter speculatiua hēt ab obiecto, ut dicas speculatiua. Dēt sic intelligi, q idem obiectū secundùm aliud, & aliud uirtualiter, vel essentialiter contentū causat aliam, & aliā notioā: ita q si illud cōtentū esset per se, & haberet virtutē causandi notitiam: tantum causaret notitiam, vel practicam, vel speculatiuam. Si enim bonitas obiecti esset per se, & esset causatiua notitiæ sui: talis notitia esset practica. Si modo à continente illam causaretur, eadem notitia esset similiter practica.

Solutio.

Idem continet virtuali ter plures species intel ligibiles.

Hoc patet à Doct. vbi supra. in simili.

ET EX HIS patet ad omnes instantias, quas facit Gre. vbi supra. & Gul. Ocham in prolo. q. 4. principali, quç est. 10. in ordine. Quādo inferunt, quod si notitia practica diceretur pratica ex hoc, quod virtualiter continetur in obiecto &c. quod tunc notitia de omni re esset practica: & sic de triangulo, lapide, herba, & huiusmodi. Responsum est, quod non est inconueniens de eadem re secundum aliam, & aliam proprietatem accipere scientiam practicam, & speculatiuam. Et similiter quando dicunt, quod tunc metaphysica, siue cognitio metaphysicalis quæ est de de Deo sub ratione infiniti: primæ causæ, independentis, & huiusmodi, quòd esset pratica: negatur. ¶Et dico primo, quòd si cognitio illorum tantum sumatur à sensibilibus: quod propriè non dicetur practica. Si verò esset ab ipso Deo, virtualiter cōtinente: non haberem pro inconueniens, ipsam esse præcticam: quia talis notitia haberet conformitatem, directiuam ab ipso Deo in ueram praxim. Cognitio autem metaphysicalis non est, nisi de conceptibus sumptis à sensibilibus. vt supra. patuit. ¶ Dico etiam, quod non haberem pro inconueniēte, quod aliqua notitia, immediatè causata à Deo, vel a uoluntate Dei, supplente vicem obiecti, quod dicatur speculatiua, & aliqua, quòd dicatur pratica. Exemplum. Si Deus causaret in me notitiam, puta primæ independentiæ, vel notitiam similitudinis, & aequalitatis personarum, vel notitiam paternitatis, vel filiationis diuinæ, vel notitiam conceptus entis, qui prædicatur de Deo: quod huiusmodi notitiæ dicantur speculatiuæ. Nam si omnia ista per se essent, & causarent notitiam sui: certum est, quod talis notitia esset tantum speculatiua. Si verò causaret notitiam bonitatis Dei: vel notitiam patris, includentis bonitatem infinitam formaliter, & huiusmodi tales notitiæ essent practicæ: quæ si huiusmodi obiecta per se essent, & possent causare cognitionem sui: non causarent nisi notitiam practicam. Et sic patet, quòd non sequuntur tot in conuenientia, vt isti dicunt. ¶Dico vltra, quòd non est inconueniens aliquam cognitionem metaphysicalem esse practicam. Sed hoc pro nunc transeat. ¶Ad alia, quæ dicit Greg. contra doc. quod non sit aliqua notitia simplex, & incomplexa practica. ¶Dico primo, quod non inuenio, quod doc. dicat absolute, quod sit aliqua notitia simplex, & incomplexa pratica: sic intelligendo, quod illa dicatur notitia incomplexa, quæ terminatur ad obiectum incomplexum. Nam notitia Dei, absolutè sumpti non est directiua alicuius actus voluntatis, qui terminetur ad obiectum simpliciter incomplexum. Sed est directiua in hoc obiectum, quòd Deus est bonum diligibile, vel quod Deus sit in se diligibilis. Et sic talis notitia dictat Deum esse diligendum. Si verò intelligat ipse, quòd notitia practica dicatur complexa, circa qualitatem operis: putà, quòd dictet sic, vel sic operari: hoc haberet probare. Sed quicquid sit: si à Doct. ponitur notitia simplex, & incomplexa practica, debet intelligi de practica largè sumpta: quia propriè notitia pratica dictat de aliquo verè agibili, & sic notitia conclusionis circa agibile dicitur propriè practica, & præcipuè quando dictat in paroculari vt infra patebit. ¶Dico vltra, quòd si notitia simplex obiecti dicatur praoca potest dici practica virtualiter: quia à notitia obiecti sumitur notitia principiorum practicabilium: & à notitia principiorum sumitur notitia conclusionum, & sic talis notitia simplex obiecti magis recedit à vera cognitione pratica, & accedit ad cognitionem speculatiuā: patet vt per rationem. Doct. infra & sic patet quòd instan-

Hic soluuntur instatia Gregor. & Gul.

De Deo potest esse notitia practica & speculatiua.

Alicua cognitio met. est practica.

Noritia practica dicta large, vel propriè.

Instantię facię à Greg. contra Doc. nihil concludũt.

IBI SED OBIICITVR, quia ex quæstione præcedente Deus, non est hic primum subiectum, inquantum finis. Hic Doc. arguit contra superius dicta, & primo contra hoc, quod dixit, quòd scientia theologica, respectu necessariorum sumitur à subiecto theologico: siuè à Deo, sub ratione deitatis. Contra hoc arguit: quia supra in præsenti quæstione dixit Doct. quòd omnia principia practica sumuntur à fine; sed Deus, sub ratione finis non est subiectum theologiæ necessariorum: ut supra patuit in quæstione de subiecto theologiæ. ¶ Respondet ad hoc argumentum ibi. Ad primum dico. Responsio clara est, & stat in hoc, quòd principia practica in theologia non sumuntur à fine, inquantum finis: supple inquantum includit illum respectum, quòd est amari, & desiderari: siuè secundùm alium respectum: sed sumuntur à fine, inquantum habet rationem obiecti. Et tunc finis, à quo sumuntur principia practica in theologia, est tantum sub ratione deitatis. ¶ Secundo arguit Doc. quòd cognitio finis vltimi, non sit uere practica. Ibi. Item cognitio finis ultimi non est immediatè conformis, siuè conformatiua: nec nata est esse conformis, siuè conformatiua immediatè praxis eliciendæ: patet: quia cognitio propinquè practica est de conclusione practica. ¶Respondetur. Ibi. Ad secundùm dico. Et responsio stat in hoc. Nam obiectum dicitur conforme, idest conformatiuum praxis eliciendæ uirtualiter, & remotè: & notitia practica, ab eo producta dicitur conformis, idest conformatiua formaliter ipsius praxis: quia ab obiecto recipit ipsam rectitudinem, à qua formaliter dicitur conformatiua praxis: ut supra dixi. Et talis notitia, quæ formaliter dicitur conformatiua praxis (& hoc propinquè) est propriè cognitio conclusionis practicæ: quia uoluntas conformiter elicit uelle: puta Deum diligere super omnia: cognitio verò subiecti dicitur conformatiua remotè, & uirtualiter: & sic concedit, quòd cognitio talis finis in se est remotè practica. ¶Tertiò arguit probando, quòd sit aliqua cognitio theologica respectu necessariorum, quæ non dicitur verè practica, sed speculatiua: ut cognitio huius, Deus est trinus, uel pater generat filium. Et litera clara est ex supradictis. ¶Respondetur: ibi. Ad tertium dico. Hic Doc. concedit absolutè, quòd omnis cognitio theologica, quæ habetur uirtute obiecti theologici est practica: quia notitia ipsius Dei, & cuiuscunque intrinseci, per ipsum cogniti: conformis est praxi aptitudinali, siuè conformatiua praxis: & etiam est prior, si cognitum sit necessarium. Et hoc non contradicit his, quę superius dixi scilicet quòd aliqua cognitio, quæ habetur uirtute Dei sit speculatiua: ut de conceptu entis, de paternitate, similitudine, & æqualitate. Ista enim secundùm suas rationes formales sunt uerè speculabilia. Et quod dicit, quòd notitia cuiuscunque intrinseci, quæ habetur uirtute Dei est practica. Hoc debet intelligi de notitia complexa, siuè de notitia obiecti complexi: vt putà de ista, pater est æqualis filio & econtra. Debet etiam intelligi de notitia obiecti, includentis bonitatem diuinam, uel inclusi in tali bonitate. Non enim notitia paternitatis, vt paternitatis, dicitur propriè theologica: sed magis metaphysica. Et si intelligat hic Doc. quòd omnis notitia, quæ habetur uirtute obiecti theologici, siuè complexa, siue incomplexa, siue inclusa in bonitate diuina, siue circunscribendo ipsam sit practica: tunc teneatur illud quod supra dixi, quòd notitia, quæ habetur uirtute Dei est practica: & omittatur quod dixi de paternitate, similitudine, & æqualitate. Prima tamen expositio magis uidetur ad mentem Doc. vt patet hic in litera: ubi expresse vult, quòd essentiale est ratio absoluta terminandi actum amandi: & per consequens si paternitas intelligeretur circumscribi à perfectione diuina essentiali, magis diceretur obiectum speculabile: quia ut sic non esset ratio terminandi actum amandi. ¶ Ibi. Cum instatur de illis ueritatibus, quæ uidentur maxime theologicæ, & non metaphysicæ, ut Deus est trinus, pater generat filium, dicit, quòd sunt practicæ, prima enim includit uirtualiter notitiam rectitudinis dilectionis, tendentis in tres personas: ita quòd si actus eliceretur circa unam, excludendo alias, sicut infidelis eliceret, esset actus non rectus. Hic aduerte primò, quòd hæc ueritas complexa Deus est trinus, & unus, non dicitur proprie continere notitiam rectitudinis &c. quia notitia conclusionis, demonstrabilis uirtualiter, continetur à principijs, vel à notitia principiorum, ut supra patuit de subiecto theologicæ: sed dicitur continere uirtualiter, ratione subiecti scilicet ipsius Dei, à quo principaliter accipitur rectitudo, tam principiorum, quàm conclusionum practicabilium, ut supra patuit, & sic deitas, uel notitia deitatis uirtualiter continet rectitudinem notitię huius: Deus est trinus, idest quòd ex se necessariò causat notitiam trium, ut rectam. Nota secundo quòd potest esse notitia recta, quę præcisè regulet in dilectionem unius personæ: patet: quia uiator potest rectè frui una persona, non fruendo alia: ut patet à Doc. d. prima quæst. 2. huius, & in 2 d. 43. licet enim illa notitia excludat actu aliam personam, non excludit tamen habitualiter, ut infra patebit distinc. prima quæst. 2. tunc enim esse: actus non rectus si simpliciter excluderet alias personas. Sequitur: ibi: secunda includit notitiam rectitudinis, secundùm quòd actus est circa duas personas, quarum una est sic ab alia: non enim hæc ueritas pater generat filium, primo includit uirtualiter talem notitiam sic rectam: sed Deus sub ratione deitatis, eo modo, quo supra exposui aliam propositionem. Potest etiam breuiter dici, quòd includere rectitudinem notitiæ: potest dupliciter intelligi videlicet originatiue, & terminatiue: primo modo rectitudo notitiæ ab eo est originatiuè, à quo est talis notitia: & sic à solo Deo, sub ratione deitatis est primo originatiuè, secundo modo ipsa ueritas complexa dicitur uirtualiter continere rectitudinem notitiæ, pro quanto talis notitia terminatur ad tale complexum: ideo enim est recta: quia est talis complexi, sicut dicimus etiam, quòd ideo actus est bonus ex genere quia transit, siuè terminatur ad tale obiectum: ut patet à Doc. in secundo distinc. 7. ¶Ibi. Si obijciatur contra hoc sic. Hic Doct. arguit probando, quòd notitia de personalibus sit simpliciter speculatiua: quia non regulat uoluntatem in dilectionem personalium: patet: quia ratio terminandi actum dilectionis est bonitas essentialis: solum enim essentiale, quod dicit perfectionem in diuinis est diligibile: personale autem, cum nullam perfectionem formaliter dicat (vt patet à Doct. infra distinc. 26. & alibi sæpe) non erit ratio terminandi actum dilectionis: modo theologia magis est de personalibus, quàm de essentialibus: quia essentialia plurima possunt à nobis in metaphysica cognosci: ergo theologia erit magis speculatiua, quàm practica. ¶ Respondet Doc. quòd aliud est loqui de termino dilectionis, ut quo: & aliud, vt quod: siuè aliud est loqui de ratione formali, terminandi actum dilectionis: & aliud est loqui de re, quæ terminat. primo modo ponitur perfectio sua bonitas, siuè essentialis, siuè attributalis ratio formalis terminandi actum dilectionis, secundo modo ponuntur personæ terminare: sed tamen non sufficit ad rectitudinem actus, quòd habeat rationem formalem, conuenientem in obiecto, sed etiam

An principia practica sumantur à fine.

De conformatiue praxis propinquè & remotè.

Aduerte ne cōtradictionem putes.

Quomodo istæ virtutes sint practicæ.

Includere rectitudinē duplicitur potest intelligi.

Obiectio.

Essentiale dicit pfectionem indiuinis, non autem rationale.

Solutio.

etiam requiritur, quòd habeat obiectum conueniēs, in quo sit talis ratio formalis. ¶ Quarto principaliter arguit Doc. ibi. Item tunc scientia Dei esset practica. Et deducit ad inconuentens, quòd notitia theologica in intellectu diuino posset dici verè practica. ¶ Respondet: ibi. Ad quartum posset concedi, quòd theologia Dei de necessarijs sit practica. Hæc litera clara est hic, & ex supradictis. Vult enim quòd possit dici practica ex his conditionibus: videlicet quia prior praxi, siuè uolitione diuina: & quia talis cognitio, quantum est ex se, est conformatiua, & directiua praxis, quantum ad voluntatem determinabilem, siuè rectificabilem: sed quantum ad voluntatem indeterminabilem, & in rectificabilem non potest dici practica: quia cognitio propriè practica, ex supra habitis tres conditiones requirit, quòd sit prior praxi, quòd sit conformatiua praxis, & quòd respiciat uoluntatem determinabilem, & hoc ultimum deficit in diuinis, & hæc est expresse mens Doct. ut infra patebit, & loquor semper de cognitione Dei respectu necessariorum: quia illa necessario præcedit actum diuinæ uoluntatis. Secus est de notitia contingentium: quia sequitur actum diuinæ uoluntatis: ut patet in præsenti quæst. & infra distinc. 39. & in quoli. quæst. 14. & litera clara est. ¶ Ibi. Tum quia intellectus diuinus non discurrit. Per istam rationem sicut, & per priores: probat, quòd notitia necessariorum in diuinis præcedat actum uoluntatis: quia intellectus diuinus non discurrit: ideo cognito primo obiecto, in eodem instanti omnia necessaria sunt sibi nota. Et dicit Doct. quòd hoc argumentum minus concludit, quàm alia præcedentia: quia & si ibi non sit discursus, potest tamen intellectus diuinus prius intelligere vnum, & posterius aliud: ut diffusè exposui supra in illa. q. an theologia sit scientia?

Notitia propriè practica hēt tres conditiones

Vide Franciscum Mayronis in prologo primi sent. q. 14.

Dubium.

¶ Sed in hoc, quod dicit Doct. quòd intellectus diuinus prius cognoscit omnia necessaria in diuinis, quàm uoluntas diuina uelit illa. Occurrit aliqualis difficultas: tum quia secundùm ipsum distinc. 1. primi quæst. 2. & alibi sæpe: intellectio, & uolitio diuina, cum sint perfectiones simpliciter præcedunt omnem proprietatem hypostaticam: & per consequens uolitio diuina intelligitur prior ista veritate necessaria, pater generat filium. Et Doct. concedit infra distinc. 6. quòd pater uolens generat filium. Quæro tunc: an pater in illo priori, quo uult generationem filij, intelligat generationem filij? & si sic: quæro, qua notitia, an abstractiua? an intuitiua? non abstractiua: quia est imperfecta, non intuitiua: quia illa sequitur existentiam obiecti præsentis. Sed quia hæc difficultas est discutienda in distinc. 10. huius primi respondendo ad ultimum argumentum principale. Ideo solutio huius differatur usque ibi. ¶ Ibi. Si obijciatur, quòd tunc uoluntas diuina non erit prima regula sui in actibus suis: si eius actum præcedat notitia, cui in agendo debet conformari, ad hoc, ut rectè agat. Hic Doct. facit tres rationes cū una confirmatione, probando, quòd notitia theologica Dei, respectu necessariorum: non dicatur uerè practica: & dat duas responsiones: & in prima concedit, quòd sit uerè practica: quia habet tres conditiones scilicet quia prior praxi, directiua praxis, & uoluntas est practicabilis. Sic intelligendo, quòd ex perfectione uoluntatis est, quòd ipsa tantum nata est conformiter agere potentiæ priori in agendo: hoc est: quòd tantum nouit prius, quantum posset nosse: non autem, quòd sit determinabilis ab intellectu: quia hoc dicit imperfectionem, Secunda responsio est, quòd talis notitia non dicatur propriè practica: quia deficit sibi tertia conditio: quia uoluntas

Solutio datur alibi.

diuina nullo modo est potētia practicabilis: & hanc secundam responsionem videtur magis approbare: & licet tota litera clara sit, usque ad secundùm arti. Expono tamen aliqua dicta in litera. Cum dicit primo: quòd sicut libertas stat cum apprehensione obiecti præuia idest quòd stante apprehensione obiecti, uoluntas circa illud potest liberè elicere actum: licet talis apphensio sit simpliciter necessaria: & ita summa libertas stat cum summa apprehensione præuia: apprehensio autem praxis perfectissima (siuè apprehensio obiecti perfectissima: circa quod uoluntas nata est elicere praxim) includit notitiam conformitatis, quando ipsa necessariò conuenit praxi idest quòd talis apprehensio est, uel formaliter, uel uirtualiter ipsa rectitudo praxis, ut supra exposui, & hoc quando ipsa scilicet apprehensio necessariò conuenit praxi idest quando ipsa necessariò est recta: non est autem necessariò recta, nisi ab obiecto necessario, quod dat necessariò rectitudinem praxi: ut supra dixi, & dicitur conuenire necessariò praxi: quia habet ab obiecto necessario hanc rectitudinem, cui praxis conformiter est elicienda. Sequitur. Cum additur, quòd tunc uoluntas sit determinata aliunde, idest a tali apprehensione obiecti. negandum est: loquendo de determinatione, quę fit per agens sufficiens: sicut dicimus, quòd causa prima determinat secundam ad agendum, vel quod calor in ligno sufficienter determinat ipsum ad agendum: & hoc modo apprehensio non determinat uoluntatem diuinam ad uolendum rem apprehensam: quia hoc repugnaret perfectissimæ libertati: & posito, quòd talis apprehensio concurrat, ut partialis causa ad actum uoluntatis (tenendo illam tertiam positionem d. 25. secundi) adhuc nullo modo determinaret: quia semper uoluntas diuina esset principalior causa sui actus: & hoc est, quod dicit parum infra: licet enim non possit differ(ri)re &c. Sequitur, sed ex perfectione voluntatis est, quòd ipsa tantum nata est conformiter agere potentiæ priori in agendo, quando illa prior prius perfectè agit circa obiectum: vult dicere quòd quando intellectus diuinus cognoscit obiectum, ut diligibile uoluntas diuina ex sua summa libertate diligit illud conformiter tali notitiæ: sequitur: hoc est, tantum nouit prius, supplè intellectus diuinus, quantum potest nosse: quod dico propter contingentia: quarum intellectus diuinus non habet omnem notitiam, ante actum uoluntatis diuinæ: ut patet à Doc. infra d. 39. ideo circa illa, non oportet uoluntatem diuinā conformiter agere, ut potentię priori, cum cognitio talium sit simpliciter posterior: quia ipsa scilicet potentia intellectiua non prius conformiter nouit tale obiectum idest quòd cognitio talis contingentis in intellectu diuino non est prior, nec absolute, nec ut conformatiua actu uoluntatis diuinæ: Sequitur: sed semper aliter accidit circa cognoscibilia necessaria ex se: quia talis cognitio præcedit ut prior absolutè, ut prior in conformando, & dicit necessaria ex se, qualia sunt omnia intrinseca ipsi Deo: quiditates uerò quæ sunt ab æterno, sunt tantum necessariæ secundùm quid: & in tali etiam esse dependent ab intellectu diuino: ut patet à Doc. infra dist. 3. quæst. 4. dist. 35. 36. 42. & in secundo d. 1. q. 1. & in quolib. q. 14 Et quod etiam dicit, quòd uoluntas diuina necessariò cōformatur tali apprehensioni necessariorum, non necessariò conformatur, vt causæ necessariò producenti, & determināti: sed hoc est ex sua infinita perfectione, quòd quando ostenditur sibi ab intellectu obiectum, formaliter infinitum, & infinita dilectione diligibile, & necessariò diligit illud, ut magis infra patebit distin. 10 Sequens litera non indiget expositione cum hic sit clara: & etiam ex supradictis.

Expositio literæ.

Quomodo voluntas diuina necessariò diligit.

SECVN-

Prima conclusio.

SECVNDVS ARTI. quæſtionis eſt de theologia contingentium. Dicit Docto. in præſenti arti. duas concluſiones. ¶ Prima, quòd Theologia cõtingentium in intellectu creato eſt ſimpliciter practica: putà notitia huius, filius Dei eſt incarnatus. Talis notitia: quia prior praxi: quia directiua in praxim: quia reſpicit voluntatem creatam, determinabilem, & rectificabilem: ſequitur, quòd ſit verè practica.

Secunda conclusio.

¶ Secunda concluſio eſt, quòd notitia theologica contingentium: in intellectu diuino non eſt practica: tenendo iſta duo. Primum, quòd cognitio practica, & praxis, ad quam extenditur ſint ſimpliciter in eodem ſuppoſito. Secundum, quòd in Deo non ponatur tertia potentia alia ab intellectu, & voluntate: quæ ſecundum aliquos dicitur potentia executiua, ſequens determinationem voluntatis.

¶Ibi. Illud primum eſt dubium. Dicit Doc. ꝙ eſt dubium, quòd ad hoc, vt aliqua notitia dicatur practica, oportet, ꝙ ſit ſimpliciter in eodem ſuppoſito, in quo praxis elicitur, ſiuè à quo praxis elicitur. Probat tamen hoc duplici ratione: videlicet, ꝙ talis notitia, quæ non reſpicit praxim in eodem ſuppoſito, nõ ſit verè practica: quia ſi eſſet practica: ſequeretur, ꝙ cognitio mea, de hoc, ꝙ eſt Deum creare mundum, eſſet practica. Nam cognitio eſt in me, & creatio mũdi, quę dicitur praxis ſuo modo eſt in Deo. Similiter iſta cognitio eſſet practica, qua cognoſco intelligentiam mouere cœlum: mouere enim cœlum effectiuè eſt in ſuppoſito intelligentiæ: & notitia qua cognoſco eſt in me. Ibi. Saltem videtur hoc concludere, ꝙ cognitio practica non poteſt eſſe alicuius intelligentis inferioris, operante ſuperiore ſecundum illã praxim. Supple ſecundum quàm operatur ſuperius: niſi fortè ſecundum illam praxim ſuperioris, inferius, cuius eſt cognitio aliquid operetur: quia tunc fortè poſſet concedi practica. ¶ Secunda ratio eſt ibi. Item ſi cognitio practica. & ratio ſtat in hoc: quia ex quo cognitio practica, videtur habere cauſalitatem reſpectu praxis eliciendæ: ſed cognitio mea, qua cognoſco Angelum mouere cœlum nullam cauſalitatẽ habet, reſpectu talis motus. ſi ergo habet aliquã cauſalitatem, tantum habebit, reſpectu praxis eliciendę, à ſuppoſito, in quo eſt cognitio talis: & ſic non erit practica, reſpectu praxis eliciendæ in alio ſuppoſito. ¶Ibi. Contra. Hic arguit Doc, ꝙ ſi cognitio iſta, qua cognoſco intelligentiam mouere cœlũ non eſt, practica. ergo erit ſpeculatiua: & tamen cognitio, qua intelligentia cognoſcit ſe mouere cœlum: erit practica: vt patet. Et ſic de eadem concluſione poterit eſſe notitia practica, & ſpeculatiua, quod eſt inconueniens. Et declaro iſtam literam. Cum dicit. Igitur de eodem, putà obiecto, vel concluſione, vnus intellectus haberet notitiam practicam ſcilicet ille intellectus: cuius ſuppoſitum habet in poteſtate ſua actionem, vel praxim. Alius ſpeculatiuam ſcilicet intellectus, cuius ſuppoſitum non habet in poteſtate ſua praxim: ſicut eſt de iſta. Cognoſco Angelum mouere cœlum. Iſta cognitio non erit practica: quia praxis, quæ eſt mouere cœlum non eſt in poteſtate mea. Secus ſi talis praxis poſſet eſſe in poteſtate mea. Et hoc eſt, quòd ſequitur. Si praxis eſſet poſſibilis vni intelligenti, & non alij. Reſpondet Doc. ibi. Ad hoc

Quid includat perfecta rectitudo praxis.

poteſt dici, quòd perfecta rectitudo praxis includit circunſtantiam operantis, ſicut, & alias circunſtantias. Hic Doc. expreſsè concedit: quòd quæuis notitia ſit in vno ſuppoſito, & praxis in alio ſuppoſito: ꝙ talis notitia erit verè practica, ſi dictet de circunſtãtijs: & vna de circunſtantijs, quæ requiritur, eſt circũſtantia cauſæ, ſiuè operantis: vt patet à Doct. in 2. d. 40. & ſic cognitio, qua cognoſco Deum eſſe amandum: putà ab Angelo, eſt verè practica: quia eſt directiua, quantum eſt de ſe in praxim. Et ſimiliter cognitio, qua Angelus cognoſcit, homini eſſe ieiunãdum, & ſimiliter cognitio, qua Deus cognoſcit, homini eſſe ieiunandum. Et ſic concedit Doc. quòd prima probatio infert, tanquam inconueniens idest quòd concedit hoc, ꝙ cognitio mea, de hoc, quod eſt Deũ creare mundum, vel de hoc, quod eſt intelligentiam mouere cœlum ſit verè practica: quod ibi inferebatur, tanquam inconueniens. ¶ Ibi. Et ſi obijciatur: quòd non ſaluatur prioritas practicæ cognitionis ad praxim: prius enim dilectio Dei, reſpectu ſui, eſt recta, quàm homo, vel angelus poſſit intelligere, quòd Deus eſt amandus a voluntate. ¶Reſpõdetur à Doc. ibi. Reſpondeo iſta prioritas. Dicit Doc. ꝙ quamuis cognitio, qua cognoſco Deum eſſe amandum à diuina voluntate, ſit actu poſterior volitione diuina: quia tamen quantum eſt ex parte obiecti, & intellectus nata eſt eſſe prior: quia Deus quantum eſt ex parte ſua natus eſt, reſpectu cuiuſcunque intellectus, cauſare notitiam huius: Deus eſt amandus à quacunque voluntate, priorem omni volitione, etiam volitione diuina. ¶Et ſi hic dicatur: ꝙ prior eſt volitio diuina, quam cognitio huius in intellectu creato: etiam ſi intellectus creatus eſſet ab ęterno: immo (vt dicit Doc. in d. 1. q. 1. 2.) Prior eſt productio ad intra, quacunq; productione ad extra, ſiuè ſimpliciter, ſiuè ſecũdum quid. Volitio autem diuina, cum ſit perfectio ſimpliciter ſimplex: eſt prior omni productione ad intra, vt vult Doc. in pluribus locis. *Obiectio.*

¶ Dico, ꝙ ſolutio eſt facilis: quia obiectum, quantum eſt ex parte ſua, ſi eſſet præſens intellectui, in ratione obiecti intelligibilis, ſemper natum eſt producere notitiam ſui prius, quã voluntas habeat actum circa illud. Et ſi modo voluntas prius de neceſſitate elicit actum priorem omni notitia creata: hoc non eſt ex ratione formali voluntatis: ſed ex hoc: quia neceſſario eſt prior productio ad intra, tam reſpectu operationis, quàm reſpectu perſonæ: quàm ſit aliqua actio ad extra: & de hoc vide diffusè in Doc. d. 1. q. 2. & quol. q. 14. *Solutio.*

¶ Ibi. Ad aliã obiectionem. Hic reſpondet Doc. ad ſecũdam rationem, qua probauit, ꝙ cognitio de praxi alterius voluntatis non eſt practica: quia cognitio practica habet aliquam cauſalitatem, reſpectu praxis eliciendæ; ſed talis cognitio non poteſt cauſare actum voluntatis, exiſtentis in alio ſuppoſito. Dicit Docto. quòd ſi loquamur de cognitione ſtrictè ſumpta: quæ eſt immediatè applicabilis ad opus, quantum eſt ex identitate ſuppoſiti, cognoſcentis, & operantis, cognitio mea de praxi alterius voluntatis, nõ erit ſic practica, non tamen negatur, quin ſit verè practica.

Expoſitio literæ.

¶ Hanc tamen literam expono, ꝙ loquendo de practica propriè ſumpta (tenendo ꝙ practica propriè ſit cauſa, vel totalis, vel partialis praxis eliciendę (oportet, ꝙ tã cognitio, quam praxis elicienda ſint in eodem ſuppoſito: quia cognitio in vno ſuppoſito non videtur cauſa praxis eliciendæ ab alio ſuppoſito: & poſito, ꝙ ſic poſſit eſſe (quia non habeo pro inconuenienti, quòd cognitio (putà Angeli) exiſtens in intellectu animæ ſeparatæ poſſit partialiter cauſare volitionem illius in voluntate alterius: concurrente tamen illa voluntate, vt poſſet petere ex his, quæ expoſui. in ſecundo. d. 9.) adhuc non diceretur fortè perfectè practica: quia perfectè practica requirit identitatem ſuppoſiti intelligentis, & operantis: qualem denominationẽ denotat infinitiuus ſignans praxim cõſtructus: cum ſcire: ſicut dicimus Fran. ſcit operari moraliter: ibi non tamen notatur, ꝙ Franci. habeat notitiã de operatione morali, ſed, ꝙ ſcit elicere operationem moralem. Et ſic conceditur, ꝙ ſolus Deus ſcit ſe diligere infinitè, licèt Angelus ſciat ipſum infinitè à ſe diligendum. Nam cum dico, ſcit ſe infinitè diligere, denotatur, ꝙ habeat in ſe formaliter. ſcientiam, ſecundum quàm ſcit elicere actum infiniti amoris, & ſic

Solus Deus ſcit ſe diligere infinitè.

denotatur

denotatur identitas suppositi, scientis, & amantis: sicut etiam dicimus, pater in diuinis scit generare filiũ, idest quòd habet scientiam, qua scit generare filium: & ideo licet filius in diuiuinis sciat generationem patris: non tamen scit generare: quia in primò tantum denotatur, quòd filius cognoscit generationem, quam pater generat, in secundo non tantum notatur scientia, sed etiam notatur, quòd ipse verè possit generare, & sciat verè generare. Et sic licet angelus, sciat Deum à se, scilicet Deo diligendum infinitè: non tamen scit diligere Deum infinitè: quia tunc notaretur, quòd haberet scientiam, qua sciret diligere Deum infinitè, quod est falsum: quia Deus tantum à se ipso est diligibilis infinitè. ¶Ibi. Qui sic respondet. In ista litera indit duas conclusiones, prima est, tenendo, quòd scientia practica possit esse in uno supposito, & praxis elicienda in alio supposito: tunc omnes veritates de praxibus agentium causatorum, possunt cognosci à quocunque intellectu practicè: quia respectu illarũ possunt prius cognosci, quàm eliciantur, patet: quia intellectus meus, ut intellectus etiam creatus, quantum est ex se, potest cognoscere omnes ueritates de praxibus omnium causatorum, antequam eliciantur: & similiter ab intellectu diuino: inmo ab intellectu diuino prius necessario cognoscuntur: cognouit enim ab æterno me uelle ieiunare hodie &c. Secunda conclusio est, quòd omnes ueritates de uolitione diuina necessariæ sunt practicæ: puta ista Deus est summe diligendus à se. An modo in omni intellectu sint practicæ? dico, quòd in intellectu increato essent practicæ, si uoluntas diuina esset regulabilis: tamen quantũ est ex parte sua sunt practicæ: quia habent ab obiecto rectitudinem, & directiuitatem: in intellectu etiam creato, quantum est ex se possunt dici practicæ: tenendo, quòd scientia practica non requirat necessariò identitatem suppositi, cognoscentis, & operantis: qa talis cognitio nata est ex obiecto habere rectitudinẽ. Sed contingentes de volitione diuina: puta de ista, voluntas diuina vult me diligere Ioannem, nõ sunt practicę: quia ante istam praxim, ad quam extenduntur, non habent conformitatem, idest nõ sunt conformatiuæ praxis: imò istæ veritates de volitione diuina, sũt simpliciter posteriores volitione diuina qua uult illas: exemplum, Deus practicè cognoscit homini esse penitendum: quia talis cognitio nata est dirigere in actum pœnitentiæ: & habet rectitudinem, non ab obiecto, sed simpliciter à determinatione voluntatis diuinæ: ut supra patuit (tenendo etiam, quòd notitia practica non requirat identitatem suppositi cognoscentis, & operãtis) sed non cognoscit practicè, quòd Deo est volendum hominem penitere: quia talis cognitio nullo modo præcedit talem uolitionem. ¶Ibi. Si quæris qualis est theologia contingentium an scilicet simpliciter practica? an speculatiua? & hoc loquẽdo de theologia in se, non comparando alicui intellectui. Dicit, quòd talis est in se, qualis est ex obiecto: non est autem ex obiecto conformis, idest conformatiua praxis: quia ex obiecto nulla nata est haberi notitia determinatæ rectitudinis contingentis: ut supra patuit: & sic ex obiecto non est practica: & per consequens in se erit speculatiua. Huic congruit, quòd in intellectu diuino non sit practica: sic intelligendo, ꝗ in tali intellectu non sit practica ex obiecto, neque de volitione diuina, respectu contingentium, neque de volitione creata, respectu contingentium: tenendo vt supra practicam requirere identitatem suppositi cognoscentis, & uolentis: si modo talis videtur esse res in se, qualis est in perfecto genere illo, non in imperfecto, & quia in intellectu diuino nullo modo est practica ex obiecto, neque de uolitione diuina: ideo simpliciter, & in se nullo modo est practica: præcipue loquendo de practica ex obiecto, ergo si in intellectu diuino est speculatiua, ergo simpliciter, & in se erit speculatiua. ¶Ibi. Si obijciatur. Hic Doct. instat contra hoc, quod dixit scilicet, quòd theologia contingentium est in se speculatiua, & ex alia parte concedit, quòd in intellectu creato est practica: ut supra patuit: & per consequens sequitur, quòd practicum non repugnat speculatiuo: & sic idem erit practicum, & speculatiuum. ¶Dicit, quòd esse practicum ex obiecto, & esse per se speculatiuum ex obiecto, per se opponuntur: & sic eadem scientia non potest per se esse practica, & speculatiua, per se ex obiecto: sed bene aliqua cognitio, quę ex se est speculatiua, potest dici practica, non ex illo obiecto, quod respicit, nec ex alio, sed aliunde: puta à uoluntate, determinante intellectum ad notitiam praxis, idest quòd uoluntas diuina determinat hanc praxim esse rectam scilicet adorare Christum in Eucharistia, & tunc cognitio illius erit practica: quia uerè regulatiua in actum rectum, ex determinatione uoluntatis diuinæ. Si enim non esset sic determinatum: talis ordinatio non diceretur recta, & per consequens cognitio talis non esset practica, sed speculatiua ex tali obiecto, dicitur ergo practica tantum per accidens: quia à determinatione voluntatis diuinæ, & tale practicum non repugnat speculatiuo in se. ¶Ibi. Contra hoc. Hic Doct. instat probando, quòd notitia contingentium nullo modo, nec per se, nec per accidens potest dici practica: quia cui conuenit vnum oppositorum per se, siuè primo modo, siue secundo modo dicendi per se, aliud oppositum, nec per se, nec per accidens conuenit, exemplum de primo modo: rationale conuenit per se primo modo homini, irrationale non conuenit sibi, nec per se, nec per accidens, exemplum secundi: risibile conuenit per se secundo modo homini, rudibile, nec per se, nec per accidens conuenit, cum ergo practicum, & speculatiuum sint opposita, sequitur, quòd si notitiæ contingentium: conuenit per se esse speculatiuum: quòd esse practicum, nec per se, nec per accidens possit conuenire. Respondeo: licèt antecedens posset exponi de per se primo modo, vel secundo modo: non autem tertio modo: prout dicit idem, quod solitariè. ¶Sensus huius literæ est, quòd hoc antecedens scilicet. Cui conuenit vnum oppositorum per se, ei aliud oppositum, nec per se nec per accidens ocnuenit: non debet sic exponi, ut ly per se accipiatur pro perseitate tertij modi, prout idem est quod solitariè conuenire: quia si vnum oppositum conuenit solitariè alicui, non conuenit sibi aliud: & sic accipiendo ly per se: antecedens non habet difficultatem. Potest etiam exponi: quia aliquid conuenire alicui est prædicari de ipso. Ideo illud non conuenit sibi per se tertio modo: quia, ut sic tantum est propositio de secundo adiacente, non de tertio. ¶Ibi. Tamen concedo, quòd nullo modo inhærendi inhæret oppositum prædicati huius, quod est per se esse speculatiuum: quia theologia contingens per se, secundo modo, est per se speculatiua ita quòd inhærẽtia sit per se, & prædicatum determinetur per se: uult dicere, quod esse per se speculatiuum inest per se secundo modo theologię contingentium: sicut dicendo homo per se secundo modo est risibilis per se, idest quòd hoc prædicatum risibile inest homini per se secundo modo: ita quòd prædicatum sit per se, & per se inhæreat: est enim aliquod prædicatum per se: quod tamen per se non inhæret: sicut hic homo est albus, album est suo modo vnum prædicatum per se: quia per se potest prædicari de isto albo: & isto: non tamen inhærent per se homini. Sequitur. Sed per accidens esse practicum: per accidens non opponitur illi idest ꝗ practicum per accidens, quale est à voluntate diuina

Filius non scit gñare.

Prima cõclusio.

Secunda cõclusio.

Qualis sit theologia cõtingentium.

Quòd theologia contingentium nec per se, nec ꝑ accidens potest dici practica.

vt

vt supra dixi: non opponitur speculatiuo, nec per se, nec per accidens imnio stant simul: sed practicum per se, quod est ex obiecto opponitur speculatiuo: ideo tale, nec per se, nec per accidens inest speculatiuo.

Veritas elicitans horum opiniones.

¶ Ibi. Si arguitur, per se est speculatiua per se: ergo per se est speculatiua: vult dicere. si Theologia contingentium per se, scilicet secundo modo est speculatiua per se, idest speculatiuum per se, inest Theologię contingentium per se secundo modo: ergo per se, & simpliciter est speculatiua: conceditur: sed tunc practicum per accidens (de quo supra dixi) non repugnat tali scientiæ speculatiuæ per se: sed bene practicum per se simpliciter repugnat.

Theologia pōt considerari quatuor modis. Primo modo in se ac in sua entitate, & isto modo partim est practica, partim est speculatiua.

¶ Ibi. Si verò alterum istorum, quæ tenet, ista responsio non teneatur, idest quòd si non teneatur, quòd scientia practica requirat identitatem suppositi, cognoscentis, & operantis, quo ad primum: sed teneatur, quod possit esse practica, respectu praxis eliciendæ in alio supposito: patet, quòd tam in intellectu diuino, quam creato potest dici practica: siuè non teneatur: quo ad secundum: quòd non sit in Deo potentia executiua alia à volitiua: sed teneatur, quòd vltra volitiuam sit etiam in Deo potentia executiua: patet quòd in Deo potest esse scientia practica de contingentibus: quia licet cognitio Dei non sit prior actu voluntatis, respectu contingentium: est tamen prior actu potentiæ executiuæ: & sic patet. Doct. tamen in litera sequenti videtur declinare ad hoc, quòd theologia in intellectu diuino, nullo modo sit practica, nec respectu necessariorum: quia voluntas diuina est ex se determinata ad rectitudinem actus, circa essentiam diuinam nec respectu contingentium: loquendo semper de practica, quæ requirit identitatem suppositi, cognoscentis, & operantis: quia non videtur poni ibi alia potentia executiua &c.

Secūdo modo potest cōsiderari respectu obiecti, & hoc modo etiā dicimus, q est partim speculatiua partim practica, quia obiectū est Deus de quo habetur vtrumque.

AD ARGVMENTA principalia primę quęstionis. Primum argumentum cum sua responsione clarum est. ¶ Primo enim arguit sic Io. 20. hæc autem scripta sunt, vt credatis idest quòd ista ordinantur ad credere, & tale credere est speculatiuum: patet: quia ei succedit visio clara. vt patebit in quarto d. 49. ¶ Respondet, quòd fides nō est habitus speculatiuus: quia ad actum practicum inclinat: quia ad credere, quod dirigit voluntatem in praxim, respectu credttotum, nec credere est speculatiuum: patet quia ordinatur ad veram praxim, putà ad dilectionem credendorū, nec similiter clara visio: patet: quia clara visio deitatis est directiua in fruitionem obiecti clarè visi.

Tertio ratione intellectus increati scilicet Dei, & sic tota est speculatiua, & nihil practica, qa in voluntate diuina nullo pacto potest esse actus de agibilibus ad finem.

¶ Secundò arguit ibi. Præterea Practica ponitur esse circa contingens tertio de anima. t.c. 49. Sed obiectum Theologiæ non est contingens: ergo &c. ¶ Respondet Doc. ibi. Ad secundum dico. Hæc responsio stat in hoc: quòd licet obiectum agibile, quod præsupponitur cognitioni practicæ, aliquando sit necessarium in se: (vt in proposito de subiecto Theologiæ,) tamen quia finis agibilis obiecti est actio, & illa contingenter causatur: scientia practica est circa illam actionem contingentem, quam dirigit, & regulat: & talis actio dicitur obiectum contingens scientię practicę. ¶ ibi. Contra hoc arguitur primo, quia scientia est necessariorum: vt primo poste. t.c. 51. similiter 6. Ethy. Scientificum distinguitur à ratiocinatiuo idest practico penès necessarium, & contingens. ¶ Præterea. Si theologia est circa contingens agibile. ergo est habitus actiuus, cum ratione vera; & hæc est diffinitio prudentiæ vt dicitur. 6. Ethi. c. 6. ergo theologia est prudentia, & non scientia.

Quarto potest considerari Theologia ratione intellectus creati, & sic est tota practica.

¶ Respondet Doc. ad primum. ibi. Ad primum respondeo. Et pro intelligentia huius responsionis nota, quòd est scientia est tantum de necessario complexo: vt supra patuit in illa q. an theologia sit scientia: ita quòd ex parte sua requirit tantum necessitatem inherentię prædicati ad subiectum & non requirit necessario subiectum illius complexi esse in se necessarium. Nota etiam, q obiectum immediatum notitiæ practicæ (quod est operatio) licet in se sit mere contingens, potest tamē de illa operatione aliquid concludi de necessitate: putà quia demonstratur ipsam necessario esse rectā, si conformiter eliciatur cognitioni practicæ rectæ. & sic scientia practica, licèt sit circa contingens in se, est tamen de complexo, vt de necessario, & dicitur complexum necessarium: quia omnino infalsificabile: & sic patet litera Doc. ¶ Ibi. Tunc patet ad auctoritatem primo poste. Scientia est necessarij dicti de contingente. idest quòd est de aliqua proprietate, respectu alicuius subiecti contingentis in se: & non oportet intelligere ipsam proprietatem esse necessariā in se: sed quòd necessario inhæreat. Sequitur in litera. Et ita veritates necessariæ includuntur in veritate contingentis: vel concluduntur de aliquo, quod est contingens per rationes alicuius prioris necessarij. Nam istæ veritates necessariæ in scientia practica concluduntur de aliquo contingente per rationem alicuius prioris necessarij, non in se necessarij: quia si subiectum non est necessarium, nec inclusum erit necessarium: debet ergo sic intelligi per rationem necessarij idest necessario sibi conuenientis. ¶ Ibi. Per idem ad auctoritatem. 6. Ethi. hæc responsio patet ex supradictis. Quia enim habitus partis ratiocinatiuæ idest potentiæ practicæ est circa actum, inquantum contingenter elicitur, aliter ille actus non esset in potestate agentis. & sic artifex non indigeret virtute ad rectè agendum, vt expositum est in primo ar. Sed habitus scientificus idest quòd talis habitus practicus, vt dicitur scientificus est circa eundem actum, non absolutè, sed inquātū de eo aliquid necessario cōcluditur, concludit. n. q necessariò sit rectus: si elicit conformiter tali habitui. ¶ Ibi. Si obijcitur &c. ꝟ. ad hoc respondet. ¶ Ibi. Ad secundum scilicet de prudentia. Et dicit Doc. q diffinitio prudentiæ debet intelligi de habitu actiuo proximo: qualis est habitus acquisitus ex actibus. Vnde sicut circa factibilia, ars se habet ad habitum experti: ita circa agibilia se habet scientia moralis ad habitum prudentiæ. Nam habitus vno modo accipitur pro habitu acquisito in vniuersali idest qui non acquiritur ex hoc actu particulari, vel hoc: vt quòd vnus homo est ordinabilis ad beatitudinem: & hoc siuè de actionibus immanentibus, siue transeuntibus. Alio modo pro habitu, acquisito ex actibus practicis idest dictaminibus in particulari, vt quòd domus debeat sic, vel sic ędificari: & sic talis habitus propriè dicitur prudentia. De hoc vide Docto. infra d. 17. Et ex hoc patet q ratio Gul. Ocham in prolo. q. 4. quæ est. 11. in ordine: quā facit contra hoc quod dicit Doc. de habitu prudentiæ nihil concludit: vt patet intuenti eam.

Quomodo sit intelligenda diffinitio prudentiæ.

¶ Tertio principaliter arguit Doc. per auctoritatem Boetij. de trinitate. vbi assignat tres partes speculatiuę. quarum vna est theologia secūndum eum: quia dicit ibi q subiectū huius est prima substātia: de qua dicit q substantia Dei caret materia. ¶ Respondet Doct. q Boe. intelligit de Metaphy. quam vocat diuinam: sicut ēt Philosophus. 6. meta. t.c. 2. dicit Metaph. diuinam: quæ apud ipsum est speculatiua: qui diuidit ibi speculatiuam in mathematicam, naturalem, & diuinā. Et quod addit Boe. de subiecto huius, quòd est prima substantia &c. verum est, quòd Deus cōsideratur in Metaphy. perfectissimè quàm in alijs scientijs humanitus acquisitis considerari potest: tamen vt ibi præcise consideratur in conceptibus communibus sensibilibus: hoc est ab ipsis sensibilibus abstractis nō enim consideratur ibi, vt obiectum attingibile per actum voluntatis: sicut in theologia consideratur, & certum est vt supra dixi contra Grego. q de eodem obiecto;

Quid Beatus intellexit per Theologiā.

obiecto, vt diuersimodè consideraro potest esse habitus practicus, & speculatiuus: & hoc est, quod dicit Doc. parum supra in illa obiectione scilicet quòd non est idem obiectum habitus scientifici, & ratiocinatiui: quomodo idem obiectum potest esse pluriũ habituum, tamen diuersimodè consideratum: idem tamen habitus non potest esse plurium obiectorum quia tunc idem dependeret età duobus obiectis: quod est impossibile: vt alias ostensum est. ¶ Quarto principaliter arguit ibi. Omni practica aliqua speculatiua est nobilior, nulla autem est nobilior theologia. ergo theologia non est practica. Probatio maioris. Tum quia speculatina est sui gratia: quia est in sola speculatione, practica verò est gratia vsus: quia ipsa ordinatur ad opus. Tum quia speculatiua est certior vt patet primo Meta. in prologo. Respondet Doc. & primò dicit vnum notabile scilicet quòd nobilitatis est inferiori attingere suum superios secundum Philosophum 7. poli. c. 14 vel 9. & accipit ibi attingere pro ordinari: & sic sensitiua in homine: quia immediatè ordinatur ad intellectiuam, est nobilior sensitiua in bruto, potentia enim sensitiua exterior ordinatur ad sensitiuam interiorem, & interior ad intellectiuam. ideo intellectiua pro statu isto dependet à sensibus saltem occasionaliter vt infra patebit d. 3. q. 4. & sic illa sensatio est simpliciter nobilior, quæ ordinatur ad nobiliorem operationem, respectu potentiæ nobilioris. Sequitur, ꝙ illa cognitio erit nobilior, quæ ordinatur ad actum voluntatis, quàm illa, quæ nullo modo ordinatur: quia actus voluntatis est nobilior: quia nobilioris potentię hoc supponit, vt verum. Et probat hoc subtiliter in quarto d. 49 Secundò dicit, ꝙ Philosophus non ponit aliquam sciẽtiam esse conformem praxi idest conformatiuam praxis voluntatis circa finem: quia posuit voluntatẽ circa finem habere tantum quandam motionem naturalem: siuè quandam naturalam inclinationem: & per consequens respectu illius non posuit scientiam directiuam. Si tamen posuisset aliquam praxim circa finem. Vult dicere breuiter: quod si philosophus posuisset aliquam praxim circa finem vltimum: non negasset scientiam practicam, respectu istius praxis esse nobiliorem speculatiua scientia circa idem: puta si aliqua esset speculatiua circa illa, circa quæ est sciẽtia moralis, non diceret istam speculatiuam esse nobiliorem morali scientia &c. ¶ Ibi. Ad probationem primam. Dicit Doc. ꝙ illa est nobilior scientia, quæ est gratia alicuius actus potentiæ superioris se: qualis est theologia, quæ est gratia praxis eliciendæ à volũtate, quæ est nobilior intellectu. Illa verò, quæ est tãtum gratia actus inferioris potentiæ est ignobilior illa, quæ est gratia sui: & hoc si illa, quæ est gratia sui sit nobilioris potentiæ. ¶ Ad aliam probationem de certitudine dicit Doc. duo. Primum, quòd quęlibet scientia est respectu sui obiecti, est ęquè certa secundum proportionem: quia quælibet resoluitur in sua principia immediata: & patet etiam supra q. de subiecto theologię. quod scientia est certa, & infallibilis notitia de obiecto necessario per causam euidentem applicatam per discursum syllogisticum: & ideo quęlibet scientia est ęque certa: non est tamen ęque certa secundum quantitatem, idest quòd vna potest esse perfectior alia, illa enim, quæ est obiecti perfectioris, & certioris est certior. Et sic quia philosophus posuit scientiam practicam tantum circa media ad finem: vt patet de practica actiua, & factiua: & aliquã speculatiuam ponit circa ipsum finẽ, & circa substãtias separatas. ideo posuit aliquam speculatiuam nobiliorem, & certiorem omni practica ab ipso posita. Sed nos ponimus cognoscibile operabile idest natũ attingi per operationem, quæ est vera praxis: esse maximè cognoscibile: quia ponimus Deum, sub ratione deitatis. ¶ Vltimo arguitur sic: quia theologia est inuenta omnibus necessarijs, existentibus propter fugam ignorãtiæ. ergo est speculatiua. Sic enim arguit philosophus primo Metaph. in proœ. probãdo metaphysicam esse speculatiuam ¶ Respondet Doct. ꝙ hæc est inuenta propter necessaria intrinseca, nõ extrinseca. nam hæc docet moderari passiones, & operationes: nec est inuenta ad fugam ignorantiæ: patet: quia quam plurima tradi potuissent in scriptura sacra: sed hæc eadem frequentius replicantur, vt inducatur auditor ad operationem eorum, quæ ibi persuadentur.

Vide vnũ notabile.

Quomodo Theologia sit nobilior.

Ad quid sit inuenta Theologia.

AD ARGVMENTA secundæ q. Ista argumenta cum suis responsionibus sunt clara hic: & ex superius diffusè declaratis. Tamen pro maiori declaratione aliqualiter adduco illa. Primo arguit probãdo, quòd scientia practica non dicatur practica ab obiecto: quia tertio de aĩa. t. c. 49. intellectus practic⁹ differt fine a speculatiuo. cum ergo, q̃ sunt principia distinguẽdi, sint principia essẽdi. sequitur ꝙ finis erit principiũ essendi practicũ, & nõ obiectũ. ¶ Secundo arguit quia practica est minus nobilis, q̃ speculatiua: quia practica est gratia vsus: vt patet 1. Metaph. in prolo. Hæc ratio non teneret, nisi vsus esset per se finis illius habitus: patet quia scientia ab eo habet suam nobilitatem, a quo habet suam denominationem vltimam: sed denominatur practica, quia gratia vsus. ergo talis vsus erit per se finis illius habitus, & non obiectum: patet quia non dicitur per se practica gratia obiecti: vt patet per philosophum.

¶ Tertio arguit auctoritate philosophi secundo Meta. tex. c. 3. Finis speculatiuę veritas: finis practicæ opus. ergo dicitur practica ab opere: siuè à praxi: vel à fine. ergo non ab obiecto praxis. ¶ Respondet Doctor ad primum: quòd philosophos tertio de anima loquitur de fine cognito idest de obiecto operabili cognito: & patet: quia intellectus ratiocinans: siuè discurrens ratiocinatur propter finem cognitum: & vt est principium demonstrationis: patet: nam prius cognoscit obiectum operabile, natum dare rectitudinem actus: quo cognito accipit principia practica ab illo, vt cognito: & tãdem a principijs discurrit ad conclusiones, quæ virtualiter includuntur in illo: & præcipuè concludendo ex talibus principijs media necessaria: quibus obiectum operabile possit attingi: & sic tandem ratiocinatur à principijs ad media: siuè ad cognitionem mediorum, quæ formaliter erit rectitudo praxis, qua attingitur obiectum operabile, vt prius cognitum: & sic patet, quomodo practica differt fine idest obiecto operabili, cognito à speculatiua. ¶ Ad secundum dicit: quòd practica non est gratia vsus, vt per se finis: sed obiectum cognitum est per se finis practicę: obiectum dico, natum dare rectitudinem tali notitiæ. Addit, ꝙ ipsa practica habet aliquam habitudinem ad vsum: siuè ad operationẽ, qua obiectum possit attingi: sic, ꝙ vsus sit per se obiectum eius: vel aliquid includens virtualiter ipsum vsum. Si ponitur, ꝙ vsus, siuè operatio, siuè praxis, sit per se obiectum talis notitiæ practicæ debet intelligi, vt talis operatio habet rationem obiecti cogniti: non vt habet rationem causæ finalis, idest ꝙ scientia practica denominatur à praxi, habente rationem obiecti, siuè a praxi, vt cognita: non vt à praxi, habente rationem causæ finalis, siue, vt actu amata. Si verò ponitur obiectum vsus: quod melius, & magis ad intentionem Doc. videtur poni: patet quomodo denominatur ab illo, vt obiecto. Sequitur. Quale philosophus non posuit esse aliquod ens, nisi ens ad finem. obiectum enim scientiæ practicæ ponitur tantum ens finitum, & ordinatum ad finem: & sic vsus practicæ tantum ponitur circa ens ad finem: & omne tale obiectum est ignobilius ente speculabili: non tamen

vult,

vult, quod omne obiectum speculatiuæ sit simpliciter nobilius quolibet obiecto practicæ: sed, quod aliquod obiectum scientiæ speculatiuæ est simpliciter nobilius: patet de vltimo fine, & de substantijs separatis: iō aliqua speculatiua est simpliciter nobilior omni practica, cum practica habeat tantum secundum philosophum pro obiecto ens ad finem. ¶ Ad tertium dicit Doc. quod practica, & speculatiua habent diuersos fines: loquendo de per se finibus infra genus cognitionis: quia habitus speculatiuus habet pro fine immediato actum cognoscendi speculatiuum: practicus verò habitus habet actum praticum, idest quod habitus speculatiuus immediatè ordinatur ad ipsam specul.tionem in se: practicus verò immediate ordinatur ad cognitionem practicam: quæ vltra ordinatur in praxim: & sic speculatiuæ finis dicitur veritas idest cognitio putà conclusionis dicitur finis speculatiuæ, vt est in simplici speculatione: finis verò immediatus practicæ est opus, idest cognitio, quæ immediatè dirigit in opus. Sed isti fines non distinguunt primo: patet quia habitus illi causantur ex similibus actibus illi ergo actus habent primo ab obiecto, quod dicantur practici, vel speculatiui: & sic habitus illi, primo distinguuntur per obiecta: & sic patet solutio.

Quomodo practica, & speculatiua habent diuersos fines.

Finis speculatiua dicitur ueritas.

AD RATIONES pro opi. opposita. Nunc Doct. soluit argumenta, facta ab Henri. quol. 8.q.1. quibus probabat: quod scientia practica dicitur practica à fine, & non ab obiecto: & illa argumenta ponuntur iuxta tertium arti. ibi. Aliter dicitur: quod illud, à quo habitus, & actus dicuntur practici est finis, & extensio cognitionis practicæ ad praxim: quæ est extensio ad finem. ¶Et primo arguit Hen. ibi. Arguitur etiam per rationes sic primo: & deducit ad hoc inconueniens: quia si habitus diceretur practicus ab obiecto, tunc de eodem obiecto posset esse notitia practica & speculatiua: patet quia intellectus extensione fit practicus: quod non est verum nisi de eodem intellectu prius speculatiuo, & postea practico extenso ad opus. ¶Respondet doc. ibi: ad primum dico: quòd non potest esse circa idem obiectum habitus speculatiuus, & praticus. Cum probatur: quia intellectus extensione fit practicus. Dicit quòd Arist. posuit tres gradus intellectus: primus est considerare speculabilia tantum. Secundus considerare agibilia: putà sanitatem in se, non dictando prosequi: & hoc efficaciter: licet enim cognitio sanitatis in se dictet voluntati, ut uelit sanitatem: nunquam tamen dictat efficaciter, nisi dictet de medijs, non in vniuersali, sed in particulari: vt patet à doct. in.2. dist.6.q. 2. & in. 4.di. 49. & in præsenti. q. Tertius ut dicit: quando amplius extendendo se iubet prosequi, vel fugere: & sic in isto tertio gradu dictat de medijs in particulari: quibus efficaciter voluntas potest attingere sanitatem, & cognitio, isto tertio modo potest dici perfectè practica: cognitio verò in secundo gradu, licet sit uerè pracuca, non tamē perfectè practica: & quia, ut sic recedit à perfectè pracuca potest dici speculatiua: & hoc est quod dicit. Concesso tamen, quod intellectus speculatiuus extensione fiat practicus: non est ad propositum: quia distinguendum est uel aptitudinali extensione, ut in secundo gradu: uel actuali ut: in tertio gradu: quia utroque modo est practicus: licet complectius in tertio, quàm in secundo: & sic negatur consequentia. Et quod dicit doct. quod practicum, & speculatiuum sunt differentiæ accidentales intellectus: qa ut exposui supra ītellectus dr̄ practicus: qa recipit notiuā practicā: & speculatiuus: qa recipit speculatiuā: & hęc accidūt sibi. Et quod dicit, ꝙ practicū & speculatiuum sunt differentiæ essentiales habituum, & actuum. hoc debet sane intelligi: quia ille differentiæ dicuntur essentiales: non quod sint de essentia habituum: ut supra patuit in secundo ar. sed quia necessariò consequuntur essentiam habituum: & necessariò sibi insunt primo per rationes essentiales: quibus practica, & speculatiua constituitur essentialiter in tali esse. aliter doct. sibi contradiceret. ¶Secundo principaliter arguit Hen. probando, quod de eodem obiecto possit esse scientia practica, & speculatiua: ut patet de medicina, quæ diuiditur in practicam, & speculatiuam: & tamen est de eodem corpore sanabili. ¶Respondet doc. ibi. Ad illud de medicina. Hic recitat opi. Hen. quol.6. qui dicit, quod habitus uniuersalis est speculatiuus: sed quando ex eo acquiritur habitus particularis, tunc fit practicus. ¶Contra hanc responsionem arguit Doc. Quia sequeretur qd ex principijs speculatiuis posset sequi conclusio practica: quod supra improbatum est ibi. Ideo aliter dicendum est. Nota hanc singularem responsionem, quomodo medicina possit dici speculatiua, & practica: & hæc littera satis clara est. ¶Ibi. Ad aliud de bonitate & malitia. Hic Doc. dat triplicem responsionē ad ultimam rationem Hen. Prima respōsio patet hic; & clarius supra ubi declarauimus, quod bonitas actus accipitur à fine, inquantum habet rationem obiecti. E similiter secūda respōsio patet hic: & clarius supra vbi declaraui de bonitate ex gn̄e. Tertia tandē respōsio est magis ad propositum: ut patet in littera. ¶Ibi. Contra istud arguitur. Hic Doc. facit duas rationes speciales: quibus probat habitus non distingui per obiecta: quia omne formaliter tale, est tale per aliquid intrinsecum sibi quiditatiuè: sicut homo est formaliter rōnalis per differētiā q̄ditatiuā. ergo habitus practicus erit formaliter talis per aliquā differētiam essentialem & intrinsecam: sed obiectum non est intrinsecum habitui: ut patet: modo quę sunt principia cōstituēdi formaliter, sunt principia distinguēdi formaliter, sed obiecta nō sunt principia cōstituēdi intrīsecè habitus. ergo nec prīcipia distinguēdi formaliter. ¶Scd̄a rō est: ꝙ obiectū nō distīguit habitum nisi effectiue: patet qa habit⁹ tm̄ hēt esse ab obiecto effectiuè. ergo, & tm̄ distinctionē ab ipso effectiue: quia eo modo, quo aliquid dat esse, eo modo distinguit, si essentialiter: essentialiter, si accidentaliter, accidentaliter, si effectiuè, effectiuè: ut patet à Doc. in pluribus locis. Sed causæ efficientes non distinguunt effectus specie: patet quia causæ specie distinctæ possunt producere effectus eiusdem speciei: ut patebit infra d.2. parte.2.q.2. ubi probat Doc. quòd possunt esse duo effectus eiusdem speciei: quorum unus fit à causa æquiuoca, putà unus mus à sole, & alius à causa uniuoca, putà ab alio mure. ¶Ad primū respondet Doc. ꝙ habitus habet illā aptitudinalem relationem per causam formalem, & intrinsecam: & sic notitia practica distinguitur formaliter, & quiditatiuè à speculatiua per suam entitatem quiditatiuam. Sed quia illam entitatem habet effectiuè ab obiecto: & per consequens & illam proprietatem, ideo ab obiecto habet, ut effectiuè, siuè originatiue distinguatur à speculatiuo. ¶Ad secundum dicit Doc. in sententia: quod quando sunt duæ causæ specie distinctæ: sed uniuocæ suis effectibus: & hoc uel uniuocatione completa, quando producit effectum similem in substantia: ut quando homo producit hominem: tūc homo productus est similis in forma: quia in humanitate: & in modo essendi formæ: quia sicut humanitas, in qua est similitudo realiter existit in homine producente: sic realiter existit in homine producto. sed, uniuocatione diminuta, quando effectus est similis in forma, sed non in modo essendi formæ: ut quando domus extra similis domui in mente. Domus enim extra est suo modo à domo intra: & sic conueniunt in domo: quia domus in mente est domus, licet secun-

Tres gradus intellectus.

Intellectus fit practicus per extensionem quatenus dilatatur in actum uoluntatis regulandi illam. Quare intellectus dicatur practicus.

Singularis responsio quomodo medicina possit dici speculatiua, & practica.

Quomodo habitus nō distinguantur per obiecta.

Habitus habent esse ab obiecto effectiuè.

Quomodo domus extra est à domo intra.

secundum quid, & domus extra est domus simpliciter: differunt tamen in modo essendi: quia domus in mente habet tantum esse cognitum, domus verò extra habet verum esse reale. Et sic patet quomodo ibi est similitudo in forma domus: sed in modo essendi formę nulla est similitudo. Dicit Doc. φ tales causæ sicut specie distinguuntur: ita producunt effectus, specie distinctos. Et tales causæ semper sunt obiecta, specie distincta: quæ producunt notitias, specie distinctas: nam lapis vt præsens in ratione obiecti intelligilis: de qua infra dist. 3. q. 6. producit seipsum in esse cognito: quia producendo notitiam sui: producit seipsum in esse cognito. & sic lapis, ut in ratione obiecti intelligibilis est similis lapidi in esse cognito: quia vterque est lapis: licèt extra sit lapis simpliciter, & ut cognitus tantum secundum quid: & sic differunt in modo essendi. Et licet notitia sit absolutè sumpta alterius speciei à lapide: tamen, vt per ipsum dicitur lapis cognitus: & specificatur ab ipso dicitur effectus saltem diminutè vniuocus. ¶ Multorū enim opiniones recitassem in hac materia de Theologia practica, aut speculatiua, cum plurimæ sint, & variæ: ne tamen studentum ingenijs fastidium nimia prolixitate afferrem ea, quę magis ad propositum faciunt perstringendo, protinus potui, superflua sicco pede pertransiui.

Tho. de vio Caietanus. Responsio quòd Theologia Dei de necessarijs sit practica circa hoc semper remansit Scotus anxius, & dubius. Theologia contingentium est speculatiua, uide Scotū in 3 sent. distinct. 37.

VNDE ETIAM quidam nouus expositor primæ par. S. Th. dicit: φ Theologia est magis speculatiua, quàm practica. Tum quia principalius agit de rebus diuinis, quàm de actibus humanis. Tum: quia agit de humanis actibus, propter Dei speculationē: quia in speculatione consistit ęterna beatitudo &c.

SED HOC IMPROBATVM extat à Scoto: vt patet in ista quæstione: nec egent alia nostra impugnatione. Et rationes Sco. satis euidentes sunt. ¶ Addit insuper ille expositor modernus rationes Sco. nō concludere theologiam esse practicam: sed si valent: cōcludunt eam duntaxat esse, vel practicam, uel eminenter continere practicæ rationem. ¶ Addit etiam φ non pōt inferri, φ theologia sit speculatiua, aut practica: vt vna contra aliam distinguatur: sed uel est speculatiua, & eminenter continens rationem practicę, uel est practica, & eminenter continens ratonē speculatiuæ. hæc ille. Sed ex rationibus Sco. luculentissimè apparet positionem hanc non esse ueram: nec vllo modo tali firmitate stari posse. Tum quia ipse non soluit rationes Sco. Dicta hæc sufficiant pro dilucidatione huius vltimæ. q. Et sic finis prologi.

Distinctio. Prima.

Vtrum fruitio sit tantum vltimi finis,

Seraphicus Bonauent. primo sent. Dist. 1. q. 2. Artic. 3.
Scotus primo sent. Dist 1. q. 1.
D. Thomas prima secunda q. 2. Artic. 3.
Ricardus primo sent. Dist. 1. q 3.
Durandus primo sent. Dist. 1. q 2.
Ioannes Baccconitanus, primo sent. Dist 1. q. 1.
Franciscus de Mayronis primo sent. Dist. 1 q. 1.



TRVM per se obiectum fruitionis sit vltimus finis. ¶ Titulus quæstionis sic debet intelligi. An entitas vltimi finis sit per se ratio formalis, terminandi fruitionē ordinatā. Et Notādū φ aliud est loqui de obiecto per se terminatiuo fruitionis: & aliud de ratione formali talis obiecti. Exemplum. Deus est obiectum, terminans fruitionem: & deitas est ratio formalis: quia dicimus, φ Deus terminat fruitionem, sub ratione deitatis: & illud dicitur per se terminare, quod per se includit rationem formalem terminandi. Et illud dicitur per accidens terminare, quod non ex sua ratione formali terminat: sed ex ratione formali alterius, & sic debet intelligi titulus quæstionis.

CIRCA PRIMVM ARTICVLVM dicit Doc. duo. Primum, φ fruitio ordinata est illa, quæ habet debitas circunstantias: de quibus circunstantijs actus moralis diffusè patet à Doc. infra d. 17. & in 2. d. 7. & 40. & in quol. q. 18. Secundum est, φ fruitio in cōmuni est, siue habeat illas circunstantias, siue non. Hic Docto. non intelligit, φ fruitio in communi dicatur fruitio inordinata: ut videtur exponere. Alfon. tol. qui arguit contra Doc. d. 1. primi. Sed Doc. sic intelligit, φ ex quo determinauit de fruitione ordinata, & determinata, quæ habet debitas circunstantias, illa dicatur communiter sumpta, siue habeat, siue non habeat: & non accipit ibi in communi vt declarat Alfon. pro indifferenti ad inordinatam, & ordinatā: & Doctores multotiens vtuntur isto modo loquendi: quo Doc. hic vtitur.

Alfon. non rectè habet mentē Doc. de fruitione in cō.

QVANTVVM AD SECVNDVM videtur esse opinio Aui. Opi. Auicen. fuit. 9. Metaphy. c. 4. φ secūda intelligentia immediatè producit tertiam, quantum ad totum suum esse: quam opin. diffusus pertractat Doc. in 4. d. 1. q. 1. Et ideo voluit, quòd quando aliquis effectus secundum totum suum esse dependet ab alio in esse, & conseruari: natus est perfectè quietari in illo, à quo sic dependet. Et probat per propositionem Proculi. 35. quia naturaliter effectus redit ad suam causam. hoc est, quòd sicut producitur in esse à tali causa: ita habet naturalem inclinationem redeundi ad illam, & quietari in illa. ¶ Cōtra istud. Hic Docto. intendit probare, quòd tantum in ente perfectissimo intellectus creatus, natus est perfectissimè quietari: & rationes sunt satis claræ in litera: & maximè prima & secunda ratio. ¶ Primo arguit sic. Quādo potentia habet aliquod commune pro obiecto, non perfectè quietatur nisi in perfectissimo contento: patet ista. Tum: quia in isto perfectissimo contento, perfectissimè reperitur ratio illius obiecti cōmunis. si ergo potentia naturaliter inclinatur ad proprium obiectum: tunc perfectissimè inclinatur ad perfectissimum contentum. patet hoc per consequētiam philosophi primo Meta. in prohę. si omnes homines natura scire desiderant ergo maximam scientiam, maximè desiderabunt. maxima autem scientia est circa maximè scibilia, quæ sunt substātię separatę: vt patet 6. Meta. Sic arguo de voluntate, quæ naturaliter inclinatur ad bonum. ergo ad summum bonū summè inclinatur. ergo in illo tantum summè quietatur. Tum etiam: quia perfectio vltimata potentiæ est in actu secundo, quo vnitur optimo contento sub obiecto illius potentię: vt patet à Doc. infra d. 2. parte prima. q. 1. ergo potentia non erit perfectior in actu secundo, nisi illo actu attingat, siuè vniatur perfectissimo contento. Cum ergo voluntas secundum Aui. primo Meta. c. 1. habeat ens, inquantūm ens pro obiecto, saltem in ratione terminatiui: sequitur, φ voluntas non poterit perfectè quietari, nisi actu suo terminetur perfectissimo enti, & per illum vniatur sibi. ¶ Secunda ratio supponit vnum scilicet φ potentia dicatur perfici in hoc, φ attingit obiectum per se illius potetię. potentia. n. visiua pficitur in hoc, φ actu suo attingit visibile: & quot sunt obiecta p se, idest φ per se includunt rationem primi obiecti: tot nata sūt perficere potētiam modo prædicto, scilicet pro quā to attinguntur à tali potentia præsertim si talia per se obiecta includunt perfectionem: quod dico propter relationes diuinas, & fortè creatas: quæ nullam formaliter includunt perfectionem: quæ tamen per se continentur sub ente. Tunc arguo sic. Potētia, quæ plura

D. Thomas & Alexander attribuunt hanc opinionem Auicennæ, tamen ex dictis eius 9. Meth. c. 4. apparet oppositum.

Prima rō.

Voluntas inclinatur ad bonum

Secunda ratio.

plura per se respicit obiecta (idest quæ respicit plura obiecta: quæ per se continentur sub primo obiecto illius potentiæ) non potest in vno illorum propriè quietari, nisi eminenter, vel virtualiter contineat perfectionem illorum obiectorum: patet: quia dum respicit vnum illorum, diminutè perficitur: quia non continet perfectionem alterius: quam etiam respicit: ideo singulum semper diminutè perficit. Si ergo vnum illorum debeat vltimatè, & completiuè perficere: oportet ipsum continere perfectionem aliorū virtualiter, vel eminenter, sed voluntas creata respicit, siuè inclinatur ad omne ens, sicut ad per se obiecta: quia habet ens commune pro obiecto: vt patet à Doc. infra d.3.q.3. & in 4. d.49. & præcipuè inclinatur ad entia, quæ includunt aliquam bonitatem: quia obiectum fruibile, siuè amabile semper includit, vel bonitatem essentialem, vel attributalem: vt exposui supra q.vl. prologi. & infra magis patebit. d. presenti. q.3. ergo talis voluntas non potest vltimatè perfici, & completiuè, & perfectè quietari, seu satiari, nisi à perfectissimo ente: & tale est primum ens, quod continet virtualiter, & eminenter perfectionem omniū aliorum.

Voluntas creata inclinatur ad omne ens.

Tertia rō.

¶Tertia ratio clara est: quia si intelligentia inferior videt superiorem, vt finitam. ergo potest appetere perfectiorem, & sic non quietari in illa finita. si videt eam, vel credit infinitam, & non sit. ergo decipitur: & sic non beata: aut uidet eam, nec finitam, nec infinitam. ergo non perfectè videt: & sic non beata.

Quarta rō.

¶Quarta ratio stat in hoc: quia secunda intelligentia finit actum fruitionis tertiæ, non virtute propria, sed virtute alterius scilicet primę idest quòd habet à prima entitatem talem, quæ possit esse obiectum fruitionis: & tunc illa, quæ dat talem entitatem videtur magis habere rationem obiecti fruibilis: & sic tertia magis quietabitur in prima, quàm in secunda. Et hęc quarta ratio tenet: supponēdo, ꝙ prima intelligentia contineatur sub primo obiecto tertiæ intelligenti.

Gul. Ocham in primo d. 1.q.1.

IN HOC PASSV VOLVERVNT quidam dicere distin.1.q.4. quòd Doc. intendit hoc probare rationibus naturalibus: & dicunt, ꝙ istę rationes hoc non concludunt via naturali.

Responsio.

Voluntas creata habet ens in quantum ens pro obiecto adequato.

Duplex perfectio potentiæ.

AD QVOD DICO primo ꝙ Doc. supponit vnū in prima, & secunda ratione: quòd intellectus creatus, & similiter voluntas creata habent ens, inquantū ens pro obiecto adæquato: & si hoc esset notum via naturali: rationes Doctoris euidenter, & naturaliter concluderent: vt patet intuenti: supponendo vnum, ꝙ duplex est perfectio potentiæ: videlicet intrinseca, & extrinseca. intrinseca, ut operatio ipsius. extrinseca vt obiectum, terminans illam operationem. hoc patet à Doc. in ista quæstione. & in quarto dist.49. Sicut ergo potentia non dicitur perfectissime quietari in aliqua perfectione intrinseca, nisi in perfectissima operatione, nata sibi conuenire: sic non dicitur perfectissime quietari in perfectione extrinseca, nisi in obiecto perfectissimo, nato attingi à tali potentia. cum ergo sub ente, inquantum ens contineatur ens infinitum: sequitur, ꝙ potentia habens ens, inquantū ens pro obiecto: non potest perfectissimè quietari, nisi in ente infinito. Et ideo admitto distinctionem, quam facit G. Ocham de obiecto adęquato intellectus scilicet quòd talis adæquatio sic intelligatur: ꝙ quodlibet contentum in particulari, & sub propria ratione est apprehensibile ab intellectu: vel talis adęquatio sit alicuius cōmunissimi inter oīa, quæ possunt appræhendi ab aliqua potentia: nec potest appræhendi aliquid à tali potentia, nisi de quo ipsum prædicatur. Et dicit quòd intellectus creatus non habet ens, inquantum ens pro obiecto adæquato primo modo: sed bene secundo modo. Et sic non sequitur, quòd si cognoscam ens in sua maxima communitate, ꝙ possim cognoscere quodlibet contentum sub ratione propria. Modo rationes Doc. pręsupponunt de adęquatione entis primo modo: & in hoc non deuiat à Doc. tamen fortè posset probari via naturali ens, inquantum ens, esse obiectum adęquatū intellectus creati: & hoc ex natura intellectus: vt patebit infra à Doc. d.3. & d.8. & in 2.d.2. & in quol. q.14.

Gul. Ocham vbi supra.

¶Ad secundam rationem respondet idem: quòd ista propositio deberet probari: videlicet ꝙ potentia non quietatur, nisi in perfectissimo, contento sub obiecto communi: quia si sensus potest habere delectationem, respectu plurium sensibilium: si esset aliquod sensibile minus perfectum, quod semper approximaretur illi sensui: necessariò semper quietaret illum sensuum: quia excluderet omnem tristitiam, contrariam illi delectationi.

Responsio.

¶Respondeo quòd licèt ratio illius habeat aliqualem apparentiam, non tamen concludit contra rationem Doc. quia bene conceditur, quòd stante tali approximatione quietaretur: non tamen sequitur, quòd perfectissimè: quia in perfectiori obiecto sibi approximato magis quietaretur. Et quod dicit, talis delectatio excludit tristitiā oppositam: conceditur. Sed ex hoc non sequitur, ꝙ excludat omnem tristitiam. Et vltra posito etiam, ꝙ excluderetur omnis tristitia: adhuc non sequitur, ꝙ perfectissimè quietaretur quietatione, de qua loquimur in proposito. Nam aliquid quietari in alio contingit dupliciter Vno modo positiuè scilicet per positionē obiecti perfectissimè quietatiui. Alio modo per exclusionem actualem tristitiæ. de prima quietatione intendit loqui Doc. & patebit infra.

Quietari aliquid in alio contingit duobus modis.

Idem.

¶Tertio arguit Doc. contra opinionem Auiceñ. ibi. Item intelligentia inferior videns superiorem &c. Et ratio clara est. ¶Ad hanc rationem respondet qui supra dupliciter concedendo, quòd tertia intelligentia videat secundam etiam finitam: & quòd videat aliquid perfectius ea: & tamen non sequitur, quin sit perfectè quietata in secunda. Et cum dicitur à Doc. quòd tertia intelligentia potest appetere illud perfectius. Dicit ille, quòd non ostenditur, quod possit rectè appetere.

Responsio.

¶Sed iudicio meo hoc nihil est: supponendo mihi vnum. quòd aliud est loqui de beatitudine, quā potentia est apta nata habere, & aliud est loqui de beatitudine, quæ tantum est in potestate dantis: & certum est, ꝙ isto secūdo modo potētia tm̄ pōt rectè appetere, q̄tū voluntas recta dātis vult eā appetere, & nō pl⁹: vt patebit in 4.d.49. Sed loquendo primo mō hoc est euidēs, ꝙ uolūtas pōt rectè velle illud, ꝙ est obiectū q̄etatiū. & sic responsio illa data cōtra Docto. parū cōcludit.

Idem.

Responsio.

¶Dat aliā rñsionē, ꝙ intelligētia tertia nō cognoscit primā: & p cōsequēs nō p̄t appetere. Dico, ꝙ si via naturali probari posset aliquod ens eē infinitū: illud maximè intelligeret à tertia intelligētia. Dico secūdo: ꝙ si tertia itelligētia vidēdo secūdā: aut videt ipsā eē primā: & sic decipit̄, aut videt ipsā eē secūdā, & ꝓductā ab alia. ergo p̄t intelligere ꝓducētē, & ꝓducēs ęquiuocū est simpliciter nobili⁹ ꝓducto: & p cōsequens p̄t appetere illā.

¶Vltimo arguit Doc. ducēdo rōnē Auicenę ad oppositū: ibi. Itē duco rōnē ad oppositū.

Idem.

¶Ad hāc rōnē rñdet. Idē ubi supra dicēs ꝙ nō seq̄tur intelligētia secūda finit, rōne alterius finis. ergo nō q̄etat, sicut diceret: sensibile nō delectat, nisi in virtute alteri⁹: qđ tñ nō delectat, & tñ q̄etat appetitū sensitiuū.

Responsio.

¶Hoc nihil ē cōtra rōnē Doc. Supponēdo primo, ꝙ tertia intelligētia possit intelligere primā: vt ēt philosophi cōcederēt. Scđo, ꝙ rō formalis obiecti q̄etatiui dicit entitatē pfectā, & absolutā, vt patebit ĩ. à Doc seq̄t ergo: ꝙ si secūda intelligētia q̄etat tertiā, ĩ virtute primę (cū ētitas illius dependeat à prima ĩ eē, & cōseruari) ꝙ nō p̄t q̄etare, nisi in virtute primę (cū rō q̄etatiua depēdeat in eē, & cōseruari à prima itelligētia.) Et vltra sequitur, ꝙ ratio q̄etatiua scđę ē impfectior, rōne q̄etatiua primæ, & tertia intelligentia

assensu,& etiam remittere:ut patet à Doc.in 2. d.42.

Apparēs cōtradictio.

SED IN HOC Doct. videtur sibi contradicere:quia uult d.3.primi q.7.quòd maior conatus intellectus facit actum perfectiorem,& per consequēs maiorem assensum,& minor conatus minorem:sed maior conatu, & minor sunt ab intellectu : ut patet per ipsum,ergo.

Solutio.

¶Dico quòd nulla est contradictio: quia stante intellectu qualiter disposito, & similiter obiecto non est in potestate sua maiori , uel minori conatu assentire.Et quod dicit Doc.d.3.sic debet intelligi , quòd quando est magis dispositus stante eodem obiecto ex se magis conatur , & quando minus minus:ex hoc intendit ibi probare Doc. quòd intellectus concurrat actiuè ad intellectionem, uel intellectus dicitur assentire maiori,uel minori conatu nō ex parte intellectus, cum æqualiter ex parte sua assentit : sed quia uoluntas potest eum magis , uel minus firmare in cognitione talis obiecti: quāto magis firmatur ibi, tanto magis intelligit : quia tunc impetio uoluntatis magis applicatur obiecto,ut causæ partiali:qua applicatione maiori facta,sequitur maior conatus in intelligendo , ita quòd intellectio quantum ad subiectum,& quantum ad intensionē , est causata ab intellectu,& obiecto:sed perfectius ab ipso,quanto perfectius à voluntate firmatur in cognitione illius obiecti: & hoc patere potest à Doc. in secundo distinc. 42.

Intellectus concurrit actiuè ad intellectionē.

Quæstio Secunda.

Vtrum ultimus finis habeat tantum,una rationem fruibilitatis.

Scotus primo sent dist. 1. q. 2.
Franciscus de Mayronis primo Sent Dist.1.q 6.
Ioannes Bacconitanus primo sent.Dist.1.q 2.

SECVNDO quæritur. Vtrum ultimus finis habeat tantum unam rationem fruibilitatis. ¶ Vt titulus huius quæstionis clarius intelligatur,declaro aliqua. Primum,quòd ratio fruibilitatis dicitur illa , quæ constituit aliquid in esse fruibili: sicut etiam ratio obiectalis est illa, quæ constituit aliquid in esse talis obiecti. Exēplū primi. Deus est ultimum obiectum fruibile: & deitas est ratio formalis, quare dicatur Deus obiectum fruibile: quia dicimus,Deus sub ratione deitatis,vel sub ratione,qua hæc essentia, est ultimum obiectum fruibile. Exemplum secundi. Sonus est obiectum auditus,& quidditas soni est ratio formalis, constituēs sonum in esse talis obiecti . Secundùm declarandum est, quòd tres personæ in diuinis sūt obiecta fruibilia,& similiter attributa: putà sapientia,bonitas, charitas , & huiusmodi. De ydeis videbitur infra d. 35. Et sic patet, quòd sunt plura obiecta fruibilia: ut pater,filius,& spiritussanctus, & similiter attributa. ¶Quæritur modo: an ista plura obiecta fruibilia habeant tantum unam rationem formalem fruibilitatis communem eis? an plures? ita quòd pater habeat unam sibi propriam,& filius aliam sibi propriam.& sic de alijs,& sic patet titulus quæstionis.

Deus est ultimum obiectum fruibile.

Deitas ē ratio formalis

Quis sit uiator.

DE PRIMO dico. Hic Doc. intendit probare duo. Primum, quòd uiator (qui pro nunc dicitur ille,qui est in statu uiæ: in qua potest mereri , uel demereri: & ultrà , qui non est compræhensor) potest ordinatè frui essentia diuina,non fruendo aliqua persona. Et ratio Doc.stat in hoc. Essentia diuina potest distinctè concipi à uiatore , aliqua persona non cognita, ergo uoluntas uiatoris potest ordinatè frui essentia non fruendo aliqua persona.consequentia patet : quia essentia diuina est summum bonum , & perfectissima ratio fruibilitatis,antecedēs probatur: quia essentia diuina est ens absolutum prius quacunque relatione, & sic relatio diuina non potest esse de conceptu:siue de quiditatè essentiæ diuinæ: & quòd ipsa sit ens absolutum , & prius relatione probatur per August. & sententia August. stat in hoc : quòd omne, quod relatiuè dicitur, est aliquid, excepto relatiuo, idest, quòd omne relatiuum est aliquid: supple aliquod absolutum, excepto relatiuo, idest excepta relatione : & sensus est breuiter , quòd omne relatiuum dicit aliquod absolutum , quod est fundamentum relationis, secundùm quam relatiue dicitur . Exemplum , simile non tantum dicit similitudinem : sed etiam fundamentum similitudinis, putà albedinem , ideo dicit Augustin. si essentia relatiuè dicitur non est essentia : idest si essentia diuina uerè dicatur relatiuè: tunc non erit essentia : patet quia si relatiuè dicitur, dicit relationem , & fundamentū absolutum. Quæro ergo de fundamento si est essentia , ergo essentia diuina non dicitur relatiuè: quia fundamentum relationis non dicitur relatiuè ad aliud: sed solum illud , quod constat ex fundamento, & relatione : & sic patet dictum August. Et quod dicit infra cap. 3. Qua propter si pater non sit aliquid ad se, non erit aliquid , quod ad alterum dicatur . Sensus est, quòd si pater non dicit aliquid ad se idest aliquod fundamentum relationis absolutum: sed tantum dicat paternitatem : tunc pater non relatiuè refertur: patet: quia paternitas non refertur, ergo oportet, quòd illud, quòd relatiuè dicitur ad aliud dicat duo scilicet fundamentum absolutum relationis , & ipsam relationem : & sic intendit probare, quòd essentia diuina sit uerè fundamentum paternitatis & filiationis: & per consequens prior origine:& sic patet ratio doctoris.

Essentia diuina est qd absolutum ergo ē prior persona quæ est quoddā relatiuum, nam omne fundamentū est prius fundato.

Septimo de trini cap.1. vel 5.

Prima diffi.

¶Sed occurrunt duæ difficultates . Prima: quia uidetur , quòd Doc. sibi contradicat in hoc, quod dicit: quòd omne relatiuum (loquendo semper de relatiuo reali) includit aliquod absolutum. Nam secundùm ipsum proportionalitas est relatio uerè fundata in alia relatione scilicet in proportione, ut declaraui in quæst. 1. huius distinc. ergo proportionale erit relatiuum : & tamen non includit aliqđ absolutum.

¶ Præterea . Ipse uult in isto primo distinc. 19. quæst. 1. & distinc. 31. & quæst. 6. quol. quòd æqualitas, similitudo, & identitas transferantur ad alia prædicamenta, quàm ad substantiam , in qua propriè reperitur identitas, & quantitatem, in qua propriè reperitur æqualitas, & qualitatem , in qua propriè reperitur similitudo : ut patet à philosopho. 5. metaph. c. ad aliquid , sed certū est,quòd una paternitas est similis alteri paternitati , & æqualis secundùm magnitudinem , & uerè idem alteri , & sic sequitur , quòd paternitas erit immediatè fundamentum similitudinis realis, & æqualitatis, & identitatis, & sic simile uerè relatiuè dicitur , & tamen non dicit aliquid ad se.

Secūda difficultas.

¶ Secunda difficultas est: posito, quòd uiator uerè concipiat essentiam diuinam & etiam personas simul : an ordinatè possit frui essentia diuina non fruendo aliqua persona ?

Respondeo ad primā.

¶Ad primam difficultatem respondeo, quòd Doct. intelligit, quòd nullum ens relatiuum est, quod non dicat de necessitate aliquod fundamentum absolutum: & hoc mediatè, uel immediatè . Nam impossibile est apud ipsum in quarto in materia de Eucharistia, & in quolib. aliquam relationem esse , sine fundamento absoluto . Et concedo , quòd proportionalitas, similitudo, æqualitas, & identitas possunt immediatè fundari in relatione : mediatè tamen fundantur in aliquo absoluto.

Ad secūdā

Quomodo possumus frui essētia nō fruēdo personis.

¶Ad secundam difficultatem dico: quòd non est inconueniens, quòd aliquis, actu fruatur essentia diuina, & hoc ordinatè non fruendo aliqua persona: si tamen habitualiter fruatur ipsa persona: ut patebit, ꝗ. à Doc. in simili. Nam in aliquo instanti potest frui essentia diuina, & in tempore immediato illius instātis postea frui persona. ¶ Secundùm dictum principale est ibi Secundo etiam dico, quòd uiator potest frui una persona. In ista litera dicit duo. Primum ꝙ uiator potest distinctè concipere unam personam, non concipiendo aliam, & sic ordinate frui una (cū in ipsa sit perfectissima ratio fruibilitatis, ratione deitatis inclusæ in ipsa) non fruendo alia. Secūdùm est, ut potest elici ex intentione Doc. quòd etiam posito quòd uiator simul cognoscat personas diuinas: adhuc ordinatè potest frui una non fruendo alia: qđ dictum potest habere duplicem sensum. Primus est ꝙ uiator actu fruatur patre amando illum propter semetipsum, & quòd non eliciat amorem erga filiū: sed sit in proxima dispositione, ut ipsum diligat, & semper habitualiter diligat ipsum: & hic sensus est verus, & multotiens hoc contingit. Nam multi deuoti eliciunt actum amoris erga filium: ut in sacramento Eucharistiæ, & actu non eliciunt erga patrem: sunt tamen parati & prompti diligere ipsum. Secundus sensus est, quòd uiator potest actu frui patre nō fruēdo filio: ita quòd negatio fruitionis erga filium non tantum accipiatur pro non diligere, sed pro odire: ita quòd aliquis, actu diligat patrem, & actu odiat filium: & hic sensus est manifestè falsus: uel etiā quòd actu diligat filium, & quòd non uelit diligere spiritumsanctū: quia nō diligere nō est odire: ut patebit.

Fruitio duplex actualis, & est qñ quis actu fruitur.

Alia habitualis, et est qñ quis est in proxima dispositione ad diligendum Deū.

Gul. Ochā. d. 1. primi q. 5.

ET EX HIS apparet, quòd quidam non rectè improbat Doc. ut nititur improbare qui dicit. Primò: quòd est impossibile concipere essentiam, non concipiendo personam. Et quando Sco. dicit, quòd relatio non est de conceptu essentiæ diuinæ, ergo potest concipi essentiam non concipiendo personam. Respondet ipse, quòd licet non sit de intellectu ipsius, est tamen idem realiter ipsi: & quæ sunt idem realiter, unum non potest concipi, alio non cōcepto. Sed hoc habet probare, & non probat. Nam apud Doc. subiectum, & propria passio sunt idem realiter, & tamen subiectum potest præcognosci qđ sit, non simul cognita passione. Hoc idem de essentia, & relatione, & multa ibi dicit, quæ concludūt ex isto fundamento, ꝙ quando aliqua sunt idē realiter: impossibile est unū concipi, alio non concepto. ¶ Ad aliam rationem Doc. qua probat, ꝙ una persona pōt concipi à uiatore, alia non concepta: quia sunt articuli distincti respectu personarum. ¶Respondet ꝙ non sequitur ex hoc, ꝙ vna psona potest concipi sine alia: sed potest credi cōcipi una persona, sine alia, quia ad distinctionem articulorum sufficit distinctio signorum, siuè conceptuum, siue uocum: & ideo possunt esse tres articuli respectu trium personarum: ex quo personæ distinguuntur realiter: non potest una intelligi, alia non intellecta. Hæc ille. ¶Sed responsio ista nō euacuat rōnem Doc. quia posito, ꝙ unum correlatiuū non possit distinctè intelligi, alio nō intellecto: vt ipse Ocham infert respondendo: tamen ex quo pater, inquantum pater non dicitur relatiuè ad spiritūsanctum, ergo pater potest intelligi, spiritusancto nō intellecto: ut deducit Doc. Multi alij instāt cōtra positionē Doc sed quia eorum instantiæ ex supra declaratis facilè possunt solui: ideo illas transeo.

Responsio Ocham.

Improbatio responsionis Ocham.

Ocham.

Responsio Ocham non satisfacit.

Henricus quolib. 2 q. 7. quære oū alibi, & alios.

DE SECVNDO arti. Hic Doc. duo principaliter intendit. Primò recitat opi. Hen. tenentis esse impossibile, comprehensorem de potentia Dei absoluta, posse uidere essentiam, non uidendo personam: nec per consequens frui essentia, non fruendo personis, reducit aliquas rationes. Secundò Doc. probat hoc esse possibile de potētia Dei absoluta. Sed primo adducit rationes Doc. & post rationes Hen. & solutiones earum Doc. ergo ibi quātum ad istum art. de potentia absoluta Dei intendit probare, quòd non est contradictio, quòd aliquis uideat essentiam diuinam, non uidendo personam, uel quòd clarè uideat vnam personam, non uidendo aliam. Et hoc probat primò, quòd si non est implicatio respectu patris, ꝙ pro aliquo instanti uideat essentiam: & pro illo non videat filium: hoc idem potest probari de quolibet compræhensore. Probat ergo hoc primo de patre ibi. Pater prius origine, quàm generet filium est perfectè beatus. ¶ In ista litera sunt plura dicta: ex quibus sequitur intentum, primum ꝙ in quocunque instanti pater est perfectè beatus, in eodem istanti perfectè uidet essentiam, & fruitur ea: ut patet. Secundùm, ꝙ in aliquo priori originis, quàm generet filium est pfectè beatus. ergo sequitur, quòd in illo priori uideat essentiam, & fruatur ea: & per cōsequens in illo priori non uidet eam, ut communicatam filio, ergo in aliquo priori potest uidere essentiam, & frui ea nō videndo filium, & hoc est inquantum littera sonat.

Difficultas.

SED CIRCA secundum dictum occurrunt aliquæ difficultates. ¶Prima est: ꝙ si pater prius origine sit beatus, quàm generet filium, uidetur sequi, quòd posterius origine generet filium: & sic erit contradictio in dictis suis: quia ipse in 2. d. 1 q. 1. & in quol. q. 8. uult, ꝙ prius origine dicatur respectu huius quod est à se, & posterius origine dicatur respectu huius, quod est ab alio. Si ergo posterius origine generaret filium, ergo ab alio haberet, ꝙ generaret filiū, quòd est falsum. ¶ Aliqui periti uiri in isto passu exponunt Doc. & dicunt, ꝙ hic prius origine debet accipi pro priori natura: ita ꝙ pater in aliquo priori natura, quā generet filium. Sed saluo meliori iudicio non credo ꝙ hoc sit ad intentionem Doct. Respondeo. quia sustinendo, ꝙ pater constituatur. in esse per paternitatem: ut sic est tantum prior origine filio: ut expressè pater à Sco. in primo. d. 26. & 28. in 2. d. 1. q. 1. in quolib. q. 4. 8. & alibi sæpe. Cum ergo beatitudo patris præsupponat patrem habere esse, & pater tantum est prius origine filio, sequitur, ꝙ non erit prior natura beatus, quam generet filium. Si verò dicatur, ꝙ pater constituitur in esse per absolutum: & vt sic est prior natura filio, ad quod videtur declinare Doct. in primo d. 26. Dico, ꝙ hoc non est ad propositum Doct. quia hic non habet determinare: an pater constituatur per absolutum? sed supponit communem opin. ꝙ constituatur in esse per paternitatem. Si uerò dicatur, quòd quando dicit Doc. quòd pater prius origine est beatus &c. non accipit ibi patrem inquantū pater est: sed accipit principale esse patris quod est Deus, & sensus est, quòd Deus in aliquo priori natura est in se Beatus, quàm generet filiū: & hic sensus, licet sit uerus (quia omne dicens perfectionem in diuinis est prius natura personis diuinis: ut patet à Doc. in pluribus locis) fortè tamen non esset ad mentionem Doc. & ideo est difficilè hic declarare intentionem Doc. Nam uidetur expressè implicatio dicere pater prius origine est beatus, quàm generet filium: cum generare prius insit patri, quàm beatitudo: patet quia per generationem actiuam constituitur in esse patris: sustinendo communem opi. de persona, vt expressè pater à Doc. in 1. d. 28. q. 3. siuè ultima, & d. 26. & q. 4. quolib.

Pater est pfectè Beatus i. omnē perfectionē quā habet pater. habet à se & nullam à filio. Aliud dictū arbitror pater est pfectè beatus idest beatitudo patris præsupponitur gñtioni.

Videtur expressè cōtradictio.

¶Dico ergo (saluo semper meliori iudicio) quòd dictum Doct. sic debet intelligi. Pater prius origine est beatus quàm generet filium idest quàm habeat filium genitum: ita, quòd in aliquo priori originis pater est perfectè beatus, & in aliquo posteriori originis filius habet esse genitum. Quod sic expono quia in quo instanti pater habet esse, in eodem

Explicatio huius ꝙ scilicet pater prius origine est beatus quā generet filiū.

instanti

instanti habet omnem perfectionem diuinam: & quia in aliquo priori originis habet esse per generationem actiuam: siue per paternitatem, quod idé est: sequitur, quòd in illo priori est perfectè beatus: & sic in illo priori perfectè uidet essentiam, non uidendo eam, ut in filio: quia in illo priori filius non est: & sic habetur intentũ. Et dico, quòd ipsum generare patris est verè prius ipso filio: quia producens non tantum est prius producto, accipiendo ipsum pro absoluto producentis, sed etiam producens, inquantum actu producit, est prius producto: ut patet à Doc. in. 2. d. 2. & 25. Sic in proposito pater, vt producit filiũ est prior ipso filio: & quia cõstituitur in esse per productionem actiuam: sequitur quòd talis productio actiua est prior ipso filio.

SED TVNC videtur contradictio in dictis Doc. quia ipse vult, quòd quamuis pater prius origine producat creaturam, & filius posterius origine: non tamen sequitur, quòd in aliquo priori sit posita in esse à patre: in quo non sit posita in esse à filio: sed quia tantum pater hoc habet à semetipso, & filius à patre: & hoc expressè patet à Doc. in 2. d. 1. q. 1. & in quol. q. 8. Si ergo prius origine dicat aliquod prius, in quo posterius non est: sequitur quòd creatura, siuè in esse cognito, siuè uolitio, siue in esse realis existentiæ, erit producta à patre in aliquo instanti, in quo non erit producta à filio, & tunc si producitur à filio in posteriori originis, erit bis producta: quod est impossibile. ¶ Similiter uidetur sequi, quòd spiritus sanctus sit verè productus à patre in aliquo priori, in quo non producatur à filio: quia pater prius origine producit spiritum sanctum, & filius posterius origine: quod patet à Doc. dist. 12. primi.

Solutio. ¶ Respondeo, quòd aliud est loqui de priori origine, quo pater producit filium in esse simpliciter, & quo producit creaturam, uel spiritum sanctum: quia quando producit filium comparatur ad ipsum: sic, quod est simpliciter prior secũdum principium formale productiuum, & secundum productioné, qua constituitur in esse, & sic non tantũ dicitur prior origine: quia producit à semetipso: sed etiam posito per impossibile, q̃ hoc nõ héret à semetipso: adhuc sic produceret filium: & inquantũ produceret, esset prior filio producto: sed non est sic qñ comparatur ad creaturam, & spiritũ sanctũ: quia simpliciter eadé rõ formalis producẽdi creaturã, & spm sctm est in filio: sed tunc tm dr pater prius origine producere: quia à semetipso, & filius posterius origine: quia a patre: & tamen in quocunq; instanti ponitur creatura in esse, & spũs sctus à patre, in eodé ponitur à filio, & sic patet quõ nulla est contradictio in dictis Doc. Et ex ista solutione facilimé omnia dicta Ocham in d. 1. primi q. 5. & Greg. de Ari. & Alfon. Tol. & multorum aliorũ solui possunt: quæ dicta, cã breuitatis nõ adduco.

Responsio Hen. ¶ Ibi. Respondetur, q̃ pater habet essentiam, ut in tribus personis. Hic Henri. respõdet ad rationem Doc. qua probat, quòd pater prius origine uideat essentiã, q̃ generet filium: & ista responsio stat in hoc, q̃ pater habet essentiam pro obiecto, non absoluté: sed, vt cõmunicatam tribus personis: ita q̃ pater non intelligit ipsam in se, & absoluté: sed intelligit, ut communicatam tribus. prius tamen origine filio: quia pater à semetipso, & filius à patre: sed nullo modo prius, ut ex posuimus de priori. ¶ Ibi. Contra: quælibet persona. Hic intẽdit probare, quòd pater intelligit essentiam, non ut communicatã filio: & ratio stat in istis. Primò, quòd si aliquid intelligit aliud formaliter, habet in se formaliter intellectionem, & intellectum: hoc patet, & diffusé patebit à Doc. infra dist. 3. quæst. 7. & in quarto d. 43. Secundò, quòd intelligens aliquid formaliter, habet ipsum intelligibile præsens, vt patet: quia ad intellectionem requiritur præsentia obiecti, uel aliquid supplens præsentiam talis obiectι: ut patet in prologo. q. 1. & alibi: & si est perfectissimũ intelligẽs, nõ tm hét pfectissimũ obiectũ in se præsens: sed et hét illud in se formaliter: hoc patet: quia si non: tunc ipsum obiectum perfectissimũ esset aliud ab intellectu, & intellectione: qđ est cõtra philosophum 12. metaphysicæ.

¶ Ex his sequitur: quod ex quo pater perfectissimè intelligit essentiam, & ut intelligens habet in formaliter intellectionem, & intellectum. ergo ex secundo dicto, ut intelligens, habet in se formaliter essentiam, & ut sic intelligens, non intelligit ipsam ut communicatam filio. Expono tamen istam litteram: cum dicit, quælibet persona intelligit formaliter intellectu: hæc propositio potest habere duplicem sensum. primo, quod persona intelligat formaliter intellectu, vel ut principio formali productiuo intellectionis: sicut dicimus ignis calefacit calore formaliter, idest quod calor sit ratio formalis calefaciendi ipsi igni: vel ut in principio receptiuo, siuè formali ratione recipiẽdi ipsã intellectionẽ: sicut dicimus, quod ipsi igni substantia est alba superficie formaliter, idest qđ superficies est ipsi substantię formalis ratio recipiendi albedinem, & utroque modo semper inest formaliter. De primo patet à Doc. in isto primo, d. 3. q. 7. & 8. & d. 17. & in. 2. d. 3 q. 8. contra Tho. De secundo etiam patet in pluribus locis. Propositio ergo Doc. est simpliciter uera utroque modo: patet quia intellectus est formalis ratio producendi intellectionem ipsi personæ: quia intellectus concurrit, vt partialis causa: & persona ipso intellectu producit intellectionem. Est etiam intellectus ipsi personæ ratio formalis, quasi suo modo recipiendi intellectionem qua formaliter persona dicitur intelligens. Si ergo pater intelligit formaliter intellectu, utroque modo exposito, sequitur quod intellectus erit formaliter in patre, & similiter intellectio: nec dicitur formaliter intelligere intellectu, ut est in filio: sicut non dicimus, quod ignis calefacit formaliter calore, existente in ligno: sed calore formaliter existente in ipso: sic in proposito de patre: vnde Aug. 15. de tri. cap. 7. vel. 9. quælibet persona intelligit sibi, idest intelligit formaliter intellectu, & intellectione formaliter existentibus in illa. Sequitur. ibi. igitur ita uidetur, quòd quælibet intelligit perfectè per se intelligendo essentiam, ut est in se formaliter, idest si pater intelligit formaliter in intellectu essentiam, vt in patre formaliter existente: sequitur quòd pater per se intelligat essentiam, vt est in se formaliter, idest quòd perfectè intelligit essentiam, ut in se absoluté, & non ut communicatã filio: siue sequitur, quòd intelligendo essentiam perfecté, habeat illam in se formaliter, & perfecté præsentem, & non ut communicatam filio. Si enim pater est perfectissimé intelligẽs essentiam: statim sequitur, quòd si habet in se formaliter intellectum, quòd etiam in se héat formalr ipsã essẽtiã, in rõne obiecti actu intelligibilis. Et qđ dico d pře, idé dico d alijs personis. ¶ Ibi. Confirmatur. hic Doc. adducit duo inconueniẽtia, si pr̃ intelligeret beatifica uisione essentiam, vt in filio primum q̃ pater aliquid reciperet à filio, vel ab aliquo, ut in filio, & tunc intellectus patris, ut patris vilesceret, recipiendo aliquid ab alio: ut patet per argumẽtũ philosophi 12. meta. t. c. 51. quo probat Deũ non intelligere aliquid aliud à se: & sic pater non haberet omnem perfectionem à se. 2m quia sequitur, q̃ nõ omnis perfectio simplr sit prior proprietatibus: quia uisio si tantum esset in patre ab essentia, ut communicata filio, illa visio esset posterior proprietatibus. ¶ Hic tamen occurrit aliqua difficultas: quia non vr̃, q̃ rõ Doc. concludat de patre si intelligeret essentiam, vt in filio, sicut concludit, si intelligit crea- *Dubium.*

Expositio litteræ.

Calor est ratio formalis calefaciendi.

turam. Quia vt Doc.declarat.q.pe.prologi. Intellectus diuinus vilesceret, si moueretur ab aliquo extra ipsum. In proposito non est sic: quia essentia diuina non est aliud ab intellectu paterno, nec extra ipsum.

Solutio.

¶Dico, quòd ratio Doc. concludit, si rectè intelligatur. Nam essentia diuina partialiter quasi causat intellectionem sui in intellectu patris. vt patet a Doc. Hic parum. ĩ.& in q.pe.prolo. & ĩ.d.2.6.& 7.& alibi sæpè:cum ergo filius distinguatur realiter à patre: si essentia, ut in filio, quasi moueret intellectum patris, vt patris: tunc quasi reciperet intellectionem ab aliquo, quod est extra intellectum patris, ut patris, quia ab essentia,ut in filio.

Essentia diuina partialiter causat intellectionem.

¶Secundùm inconueniés est ibi. Immo, quod est maius inconueniens. Nam si pater reciperet uisionem beatificam ab essentia, vt in filio, ergo non hêt omnê perfectionem simpliciter à semetipso patet: quia suppositum nullo modo dicit aliquam rationem agendi: sed tantum est conditio agentis: ut patet à Doc. d. 3. q. 6. & d. 7. sed tota ratio agendi est à principio formali. Et ex hoc dicimus, quòd pater generat filium à semetipso: quia rationem formalê generandi habet à semetipso: & non dicimus, quòd filius spirat spiritum sanctum à semetipso:quia rationem formalem spirandi non habet à semetipso. Si ergo pater, quasi reciperet uisionem beatificam ab essentia, ut in filio, tunc non haberet illam à semetipso, sicut nec filius dicitur habere esse à semetipso: quia illud esse habet à memoria fecunda,ut in patre. ¶Immo sequitur aliud inconueniens. Ibi. Aliud, quòd non omnis perfectio simpliciter. In isto dicto supponit vnum manifestum apud omnes theologos: ꝙ omnis perfectio simpliciter, aliquo modo dicitur prior omni ꝓprietate hypostatica, & hoc est satis clarum apud Doc.in d. 28. huius primi. & in quoli.q.prima. Si ergo pater,quasi reciperet uisionem essentiæ ab ipsa essentia,ut in filio, sequitur, quòd talis uisio sit posterior ipso filio: & sic perfectio simpliciter erit posterior proprietate hypostatica,quod est absurdum.

Gul Och in primo d.1. q.5.

AD ISTAS rationes respondet Ocham. vbi supra. ¶Ad primam exponit dictum Augu. quod debet sic intelligi, scilicet quòd persona patris non intelligat intellectu,vt in alia persona: ita quòd intelligat illa persona: quia tunc esset illa persona.

Ocham non rectè exponit Aug.

¶Sed ista expositio non uidetur ad mentem Augu. quia quando August. dicit, quòd pater intelligit sibi, & filius similiter, uult dicere, quòd illam intellectionem habet pater in se formaliter, & similiter, ut intellectu intelligit sibi, habet ipsum intellectum in se formaliter. Hoc idem dico de filio, & spiritu sancto. Et si intelligit formaliter intellectu: sequitur, quòd habet essentiam intellectam in se formaliter, hoc idem de filio, & de Spiritu Sancto. Et quod dicit Doc.quòd in perfecte intelligente se: non minus requiritur,quòd habeat in se obiectum, ut formaliter intelligibile, quàm, quòd habeat intellectum in se,quo intelligat. Dicit Ocham,ꝙ hoc non est simile: quia intellectus requiritur,ut realiter, & formaliter idem cum intellectione, & realiter cum intelligente, & non,ut formaliter idem.

Instantia Ocham.

¶Et ultra dicit,quòd aliquod intelligibile non requiritur ut formaliter idê cum intellectione, & potest realiter distingui ab intelligente,ut patet de persona filij,quæ est intelligibilis à patre,quæ tamen non est formaliter idem cum intellectione patris:nec realiter idem cum patre. Et ideo non oportet, quòd omni eodem modo intelligens habeat intelligibile,quo habet intellectum.hæc ille.

Responsio ad Och.

¶Respondeo ad Ochã.Primò,ꝙ haberet probare,ꝙ intellectio, & intellectus sint idem formaliter: cuius oppositũ patebit à Doc.ĩ.di.8. q.pe. sed quicquid sit non curo: quia intentio Doc.non est, quòd omni modo,quo habetur intellectus, habeat, & intelligibile:sed ꝙ in perfectissimo intelligente se hêat intelligibile,vt perfectè præsens sibi, & ut idem sibi, & ut existês formaliter in illo,quomodo sint idê formaliter non est præsentis speculationis. ¶Et quod dicit de filio,ꝙ est intelligibilis à patre &c. Hoc non est ad propositum:quia Doc.loquitur de obiecto motiuo,cuiusmodi non est filius: vt patet à Doc. hic. Sed essentia diuina non tm̃ quasi mouet intellectũ patris ad cognitionem sui:sed ẽt ad cognitionê cuiuscunq; alterius:ut patet à Doc.in pluribus locis,loquitur ẽt de obiecto beatificatiuo, in quo ultimatè perficitur per actum sm̃,ut ĩ.patebit d.2.parte prima.q.1.in illis preambulis.

Idem Och.

¶Deinde Ochã rñdet ad confirmationê,& ad incõueniẽtia. Sed,ut euidens est intuenti responsio illius:illa non euacuat rationem Doc.vt patere potest ex declaratione rationis.

DEINDE declarat Doc.modũ,quo cõprehensor potest uidere essentiam,& frui ea,nõ uidẽdo personas,nec fruendo eis: qui modus ponitur. ibi. Modus ponendi est iste. Licet ista litera sit satis clara: tñ pro imperitis in uia Doc. declaro aliqua. Primò, qñ dicit,actus hñs primũ obiectum, à quo essentialiter dependet. Hoc sic dẽt intelligi: quia ex quo ipse vult q.1.prol.& d.. .q. 7.hui⁹,& in 2.d.3.q. 10. & 11. & in quoli.q.15.ꝙ actus cognoscẽdi,siuè abstractiuè, siuè intuitiuè cãtur ab obiecto,& ab intellectu, ut à duabus causis partialibus. Actũ ergo causari partialiter ab obiecto est essentialiter dependere ab illo.

Quid sit actum causari partialiter ab obiecto.

Secundo dicit,quòd idem actus,qui est obiecti secundarij, essentialiter non dependet ab illo, & per consequens idem actus põt manere respectu obiecti primarij, à quo essentialiter depẽdet,absq; hoc,ꝙ maneat, respectu obiecti secundarij, à quo essentialiter non depẽdet:sed non èconuerso: non enim ideo actus potest manere,respectu obiecti secundarij, si non maneat, respectu primarij: quia à primario simpliciter depẽdet in esse,& in conseruari:ut patebit ĩ.d.3.q.vl.quo modo intellectio est in continuo fieri: hoc idem in 2.distinc.2.quæst.4.distinc.3.quæst 8.in quoli.quęst. 13.Hic Doct.uocat obiectum primarium, quod est causa illius actus, & secundarium, quod cognoscitur uirtute obiecti primarij, & non uirtute propria: & sic essentia diuina apud ipsum: est obiectum omnino primarium, virtute cuius, omnia obiecta secundaria cognoscuntur: vt patet ab ipso hic, & quæst. penult. prolog. & 39. huius & alibi. Obiecta autem secundaria sunt omnes creaturæ, & omnes relationes diuinæ, siuè communes, siuè hypostaticæ.

Obiecta primaria, & secundaria.

Diffi.

¶Sed hic oritur difficultas. Quia dicit, quòd essentia diuina est obiectum primariũ, respectu uisionis ipsius cõpręhẽsoris. Quia si sic: sequitur,ꝙ talis visio partialiter causatur ab essentia,& tũc essentia immediatè poterit aliquid causare ad extra,qđ expresè est contra ipsum:ut patet in quol.q.8.& q.14.

Responsio.

¶Dico,ꝙ talis uisio immediatè causatur à uoluntate diuina: & in hoc supplet uicem obiecti perfectè. Nã dicit Doc. in q.1.prolo.ꝙ uoluntas diuina, quãdo causat cognitionem essentiæ diuinæ in aliquo intellectu,non ostẽdendo eam in se,tunc supplet uicem essentiæ diuinę imperfectè: quando uerò causat,ostendendo eam in se:tunc supplet perfectè. Requiritur ergo essentia diuina in tali uisione, non ut causans ipsam, sed, ut terminans in propria præsentialitate,& existentia. Sed de hoc diffusius dicetur in 4.d.49. ¶Tertio dicit,ꝙ eadẽ uisio primo põt esse obiecti primarij (putà essẽtiæ diuinæ) deinde obiecti secũdarij,putà psonę diuinæ.

Gul.Och.in 1.d.1.q 5. contra Doc.

CONTRA hoc arguit Ocham, ubi supra. Quia non est transitus de contradictorio in contradictorium, sine mutatione. Si ergo idem actus prius non terminabatur ad personam, nunc autem terminatur ad ipsam: ergo erit aliqua mutatio

mutatio, uel in persona, vel in actu, & talis mutatio erit acquisitiua. Vel ergo acquiritur aliquod absolutum nouum, & hoc est falsum, uel aliqua relatio rationis noua, & hoc non potest esse, nisi per nouum actum: & sic non manet idem actus.

Solutio rationis Ocham.

¶Respondeo, qđ nulla est mutatio, sed tantum noua terminatio: quia talis uisio, prius non terminabatur ad personam: nunc autem terminatur. Et sic concedo, quod persona diuina prius non habuit esse uisum, & post habet esse uisum, & concedo, quòd in persona est aliqua relatio rationis noua, & tamen secundum illam non dicitur mutari. Sicut, & nunc non dicitur Deus mutari, quando prius non amabatur à me, & nũc amatur, ut patet a Doc. infra in d. 30. Et quãdo dicit, ꝙ talis relatio rationis, siuè terminatio passiua est p nouũ actũ. Negaſ consequẽtia. & patet p exẽplũ. Quia posito, qđ tantũ habeã unã uisionẽ, qua possim uidere decẽ obiecta, & nouẽ nõ sint p̄sentia, & post fiunt pręsentia, illa prius non habebant esse uisum, nunc autẽ habent esse uisum, & tamen non per nouum actũ uidendi. Sic in proposito uoluntas diuina prius non præsentabat p-sonas uidenti essentiam: nũc autem illas facit esse pręsentes: & in eodem instanti, quo fiunt præsentes talis uisio terminatur ad eas, & sic nunc habent aliquod esse uisum, quod prius non habebant, & tamen non per nouum actum uidendi: & sic patet quod ratio Ocham non concludit.

Henri. quol. 2. q. 7.

DEINDE in isto secundo articulo adducuntur argumenta Hen. contra positionem Doc. & soluũtur a Doc. Et primo arguit Hen. ꝙ est impossibile cõprehensorẽ uidere essentiam, non uidendo personam: & prima rõ est talis, ꝙ si uideret essentiã, non uidẽdo personas, illa uisio esset confusa: quia præcisè alicuius cõmunis tribus personis.

Responsio.

¶Respondet Doc. quòd cognitio cõmunis diuisibilis in plura, quod cõmune abstrahitur ab illis pluribus, dſ cõfusa, qa uniuersalis: sed essentia diuina, q̄uis sit cõmunis tribus p̄sonis, nõ tamẽ diuiditur, nec hẽt rõnẽ uniuersalis, cũ, ut sic sit singularissima. Dicit secũdo quod aliud est cõmune cognoscere i. se, & aliud contenta cognoscere præcisè in illo. Primo mõ natura cõis potest distincte cognosci, & diffiniri, & nõ confusè. sicut cognoscens naturam humanam, ut priorẽ omni singularitate. Scđo mõ dicuntur singularia pręcisè cognosci confusè, quãdo cõparanſ ad naturã diuisam in illis, & tunc cognoscens naturam, ẽt in se distinctè, tũc cognoscit confusè oĩa singularia, contenta sub illa, cum sit nata diuidi, vel actu sit diuisa in illis: sed cognoscens distinctæ naturam diuinam in se, non cognoscendo actu personas diuinas, non dicitur cognoscere illas personas confusè, quia talis natura non est diuisa in illis.

Nota hanc distinctionem.

Si etiam concederetur, quod uidens essentiam diuinam in se, non uidendo personas, quod cognoscat illas personas confuse: sic intelligendo, quod uideat aliquid, quod natum est prædicari de illis, & natum est esse constitutiuum quiditatiuè illorum fortè non esset inconueniens: licet hoc non sit multum in uso. Et cum dicit parum infra, quod non oportet in essentia, distinctè concepta, personam distinctè concipi: quia persona non est primus terminus uisionis: ex hoc non debet inferri, ꝙ si persona non distinctè concipitur, essentia distinctè concepta ergo persona confuse concipitur, concepta essentia, quia confusè sic concipi requirit naturam, ut diuisam, &c.

Item Henri.

¶Secundo, principaliter arguit ad idem cognitio intuitiua est tantum existentis, vt existens est, & ut præsens in sua existentia: sed essentia diuina non existit, nisi in personis, ergo non potest uideri sine personis, vel sic formetur ratio, quæ præcisè dicunt vnam existentiam, impossibile est uidere vnum, non uidendo aliud: sed essentia, & persona dicunt præcise unam existentiam: ergo.

Responsio.

¶Respondet Doc. quod aliud est loqui de existẽtia, & aliud de incõmunicabili subsistentia: quia cognitio intuitiua bene terminaſ necessariò ad existens, vt existens: essentia autem diuina, vt prior personis est verè existens: existẽtia propria immo existẽtia, quę est de ratione formali essentiæ diuinæ: vt infra patebit. d. scđa parte prima. q. 2. & in ql. q. prima. Sed nõ est necesse, qd cognitio intuitiua terminetur ad incõmunicabile subsistens: & exemplũ patet.

Exemplum.

Cum dicit Doc. ad formam argumenti: ꝙ licet nõ sit uisio, nisi existentis, inquantum existens, & non est existens, nisi in persona: non sequitur igitur est existẽtis, inquantum est in persona idest quod ratio terminandi uisionem sit ipsa persona, in qua essentia existit, vel quod sit ipsa essentia, sub illa ratione præcisè, qua existit in persona: ita quod si per impossibile esset sine persona nõ posset terminare uisionem: & iste intellectus est manifestè falsus: sicut patet de albedine, actu non existente, nisi in pariete, quæ tamẽ non terminat sub illa ratione, qua diciſ existere ĩ pariete: idest quòd existẽtia, vel subsistentia parietis sit ratio terminandi: si enim albedo esset separata a pariete, posset perfectè uideri intuitiuè. Debet ergo inferri, quod uisio, uel est alicuius subsistentis, uel alicuius existentis in subsistẽte, idest quòd est alicuius uerè existentis: quod tamen non existit, nisi in aliquo supposito subsistente: sed tale suppositum: in quo existit nullo modo est ratio terminandi huiõi uisionem.

Ista est per se. essentia diuina existit essentia identificata realiter cũ personis dicitur habere subsistentiam.

Item Henricus.

¶Tertio principaliter arguit ad idem: quia non potest aliqd perfectè intuitiuè uideri, in quo sunt plura distincta ex natura rei: nisi etiam illa distinctè uideantur: patet de albedine, existente in pariete: quæ nõ potest intuitiuè uideri, nisi omnes partes eius intuitiuè uideanſ: sed personæ diuinę sunt in essentia diuina ex natura rei: ergo.

Responsio.

¶Respondet doc. quod aliud est loqui de partibus, ex natura rei integraliter constituentibus aliquod totum, & aliud de personis tantũ subsistẽtibus in aliqua natura. Primo modo non potest uideri album, nisi uideãtur partes, in qoibus est diuisum: sed non sequitur secũdo modo: qa essentia non est diuisa in personis. ¶Et nota, quòd dicit in respõsione, quòd oniuersale diuiditur: qũo hoc contingat, diffusè exposui, exponendo. d. 3. 2. Et quod dicit, quod essentia diuina est de se hæc: diffusius patebit. j. d. 5. q. 2. & 26. & in quolibet.

Subtilis obiectio contra Doc.

¶Sed in responsione Doc. (in qua concedit, ꝙ cognitio intuitiua est existẽtis, inquantũ existens est: & hoc idẽ uult infra. d. 3. & d. 8. q. pe. & in 2. d. 5. & in 4. d. 10. & 49. q. 12. & in quol.) uidetur maxima difficultas. Quia ex quo essentia diuina dicit totum esse existentiæ personarum: ita quod essentia diuina, & persona est tãtum una existentia: ut patet expressè a doc. in pluribus locis: & per Aug. de tri. ubi uult, quòd pater est ipsa deitate: licet dicaſ pater paternitate. Tũc arguo sic. Quęcunque dicunt tantum unam existentiã, impossibile est uidere unum, non uidendo aliud: sed persona diuina, & essentia sunt huiusmodi: ergo est impossibile uidere essentiã, nõ uidẽdo personã.

Solutio obiectionis.

¶Respondeo p nunc: ꝙ licet essentia, & persona, siue proprietas hypostatica dicant unã existẽtiã tñ realiter i formaliter tñ non dicuntur eandẽ existentiã: immo ex quo sunt distinctè formalitates ex natura rei: ẽt dicunt distinctas existentias ex natura rei: & non est inconueniens apud Doc. quòd ĩ Deo sint plures existẽtiæ: ex natura rei formaliter distinctæ. Nã. infra. d. 8. q. pe. exp̄sse cõcedit: quòd in Deo p̄nt esse plura infinita, ex natura rei formaliter distincta: infinitas aũt nõ potest cõpetere alicui, ex naturà rei, nisi formaliter existẽti. Sed ista materia diffusius pertractabiſ infra d. 2. part. 2. q. 1. q̄ tamen est. 4. ĩ ordine. in respõsione ad primũ argumẽtũ. Esset tamen ualde inconueniens ponere plures existentias in Deo ex natura rei, realiter distinctas.

Ex prædictis arguit Hen.

¶Ibi: Ex ijs arguitur ad propositum. Deinde arguit Henricus probando, quòd uoluntas compræhensoris non possit frui essentia, non fruendo personis, nec

vna persona, non fruendo alia: quia voluntas non potest magis abstrahere obiectum suum, quàm intellectus ostendere; id est quòd si intellectus non potest videre. a. sine b quòd etiam uoluntas non poterit velle. a. sine. b. Sed intellectus comprehensoris (accipitur hic comprehensor pro clarè vidente essentiam: non autem pro comprehensore propriè sumpto: quia vt sic a solo intellectu diuino comprehendi potest) non potest videre essentiam non vidēdo personas. ergo. Confirmatur: quia si in obiecto nulla est distinctio, nec re, nec ratione, voluntas non potest velle vnum, sine alio: patet: sed persona nec re, nec ratione distinguitur ab essentia: non re, patet: quia tunc essent quatuor res: quia tres personæ, & vna essentia: non ratione, quia distinctio rationis est tantum respectu distinctorum prius. Si.n. intellectus ratione distinguit. a. a. b. prius apprehendit. a. &. b. vt distincta. ¶ Respondet Doc. ad prædictā rationē: posito, quòd intellectus non videat essentiam, sine persona, adhuc voluntas potest frui essentia non fruendo persona. Ad probationem dicit, quod intellectus potest videre aliquod obiectum primum, puta aliquod totum, in quo vnitiuè plura per se obiecta continentur: sicut homo est vnum obiectum primum, & totale, in quo plura partialia per se continentur vt omnia superiora, quæ vnitiue continentur in illo primo: quia quodlibet natum est per se terminare actum intellectus, cum quodlibet sit per se intelligibile: licet ergo intellectus primo videat illud totū obiectum, & omnia obiecta per se vnitiuè contenta in illo: voluntas tamen potest habere actum circa vnum, & non circa aliud, & patet exemplum de episcopatu: in quo ostēditur sacerdotium: potest enim voluntas habere actū elicitum circa episcopatum & non circa sacerdotiū. Si dicatur episcopatus non potest haberi sine sacerdotio, cum per se includatur in illo. Dico, quòd voluntas potest habere actum etiam circa impossibile: vt patet a Doc. in secundo. d. 6. q. 2. Dico etiam quod aliud est habere actum simpliciter circa episcopatū, non habendo tamen actum circa sacerdotium: & aliud est velle episcopatum efficaciter (quod est uelle omnia requisita ad episcopatum): primo modo potest habere actum circa episcopatum scilicet actum complacentiæ, simplicem, & non efficacem, secundo modo non potest: ut patet a Doc. in secundo ubi supra & Doct. intelligit primo modo. Sed in proposito posset velle efficaciter essentiam non uolendo personas (loquendo de potentia Dei absoluta) quia in uolitione essentiæ efficaci, non includeretur necessariò uolitio personarum, cum tota ratio obiecti uolibilis sit essentia: aliter pater i primo signo originis nō esset perfectè beatus, cum beatitudo sit fruitio efficacissima ultimi finis. Dico tamen, quod quādo uult episcopatum, totum ostensum non est tantum episcopatus sed est quoddam totum includens episcopatū, sacerdotium, diaconatum &c. & ideo potest uelle unum, non uolendo aliud. Et sic ut essentia cum personis ostenditur: ostendit ut quoddam, quasi totum continens essentiam, & personas: ideo uoluntas potest, uel essentia non uolendo personas: non tamen è contra: quia in persona includitur essentia, ut ratio obiecti uolibilis: & ideo est dissimile de episcopatu: quia nec episcopatus est ratio, quare sacerdotium sit obiectum uolibile nec è contra. ¶ Ad confirmationem. Dicit Doct. quòd personæ non distinguuntur re: quod si intelligat, quòd nullo modo distinguantur præter opus intellectus. hoc non dicit secundum intentionem propriam, cum oppositum teneat infra d. 3. parte. 2. q. 1. & d. 8. q. pe. & alibi sæpe. sed loquitur secundum opi. aliorum: tenendo tamen, quod sola ratione distinguantur non sequitur, quod intellectus primus habeat illa, sicut obiecta distincta: sed sufficit, quòd in primo obiecto concipiat aliquid, putà, quòd in essentia concipiat proprietatem: sicut etiā dicimus, quod homo, ut in subiecto differt à se, ut in prædicato: & similiter homo, ut in concreto differt tantum ratione a se, ut in abstracto: & sic habere, & habitus distinguntur tantum ratione ut infra patet a Doc. in d. 8 q. pe. non enim est necesse, quod illa, quæ ratione distinguntur, quod prius concipiātur ut obiecta distincta. ¶ Vltimo loco arguit Henri. ratione fruitionis: & utraque ratio stat in hoc: quia si aīa Christi fruitur persona patris, & non fruitur persona filij, non uidetur perfectè quietata in patre: quia persona filij est obiectum fruibile, nec persona patris continet eminenter personam filij, cum sint eiusdē simpliciter perfectionis: & tunc ultra si potest frui persona filij, aut eadem fruitione, qua fruitur patre, aut alia. non eadem, quia eadem fruitio non uidetur esse respectu duorum obiectorum fruibilium, æque perfectorum: non alia quia illæ duæ fruitiones, aut sunt incompossibiles: & tunc fruitio non esset perpetua, quia quando una inest, alia non inest propter incompossibilitatem, aut sunt compossibiles: & tunc duo actus eiusdem speciei sunt in eodem subiecto: quod est contra philosophum. 5. meta. ¶ Dico breuiter, ut dixi in declarando titulum. q. quod tota ratio obiecti, ultimatè fruibilis est essentia diuina, & in quocunque est, est semper ratio talis obiecti: & quia tantum una est in tribus personis: ideo tantum in eis est vnum obiectum fruibile, quod est ratio formalis terminandi actum fruitionis: & sic ita perfectè quietat potentiam fruentem in vna persona, sicut in tribus. quia ipsa sola est tota ratio quietandi, nec personales proprietates aliquid addunt: nō. n. magis quietat, vt in se, quā ut in persona, & sic negatur, quòd tres personæ sint tria obiecta per se fruibilia sed bene sunt tria supposita, habentia eandem rationem obiecti fruibilis quia eandem essentiam: & ideo terminant actum fruitionis, ut quod: sed nō, ut quo, siuè, ut ratio formalis terminandi. Et cum quæritur: aut eadem fruitione fruitur persona filij, qua, & persona patris. Dico quòd simpliciter eadem: quia fruitio tantum dependet ab essentia diuina: bene uerum est, quòd talis fruitio potest habere aliam, & aliam terminationem, respectu alterius, & alterius personæ: & sic diuersificari secundum alium, & alium respectum rationis. De quo alias: essentia enim diuina est obiectum primum, a quo essentialiter dependet actus fruitionis: & personæ sunt obiecta secundaria: ut supra patuit.

Duplex velle voluntatis.

Beatitudo est fruitio.

Habitus. & habere sola ratione distinguūtur.

Item Henricus.

Persona filij est obiectum fruibile.

Responsio.

Tres personæ non sunt tria obiecta sed bene tria supposita.

Fruitio tantum dependet ab essentia diuina.

QVANTVM ad tertium articulum. In ista littera plura notantur a doc. Primum, quòd ostensa essentia diuina, & personis non est in potestate uoluntatis creatæ ordinate frui sic, uel nō frui sic: putà frui essentia, non fruendo personis: uel una persona, & non alia: & hoc stante ordinatione diuinæ uoluntatis quæ ordinauit, ut comprehensor fruatur essentia, ut in tribus personis: & littera clara est. Secundum est ibi. Sed de potestate absoluta uolūtatis. Et uult Doc. quòd uoluntas de potestate sua absoluta non potest frui persona, non fruendo alia: siuè ordinatè, siuè inordinatè. & assignat rationem. Quia posito, quòd uoluntas comprehensoris absolutè possit uelle frui, qd tamen ille actus fruitionis præcisè terminetur ad essentiam in se, & non, ut in tribus: uel quòd præcisè terminetur ad essentiam in una persona, & non ad essentiam, ut in alia persona: hoc tantum est in potestate Dei. & exemplum positum est satis ad propositum: & assignat rationem Doc. ibi. Actus autem fruitionis, quantum est ex natura sui primi obiecti, natus est, ut sit trium personarum in essentia: quia ex quo essentia est ratio formalis obiecti fruibilis, & ipsa essentia perfectissimè est in tribus personis: sequitur, quòd quantum est ex natura essentię, quòd actus fruitionis

sit

ſit ipſius eſſenriæ, ut in tribus perſonis. Et addit, quòd niſi ponatur miraculum ex parte obiecti, actus fruitionis erit ex ſe trinum perſonarum. Sed Deus de poteſtate ſua abſoluta poteſt facere, quòd talis actus pręcisè terminetur ad eſſentiam, & non ad perſonas: uel ad eſſentiam, ut in una perſona, & non ut in alia: & hæc eſt intentio Doc. ¶ Ibi. Si dicas quòd iſta ratio. Propter hoc Doc. arguit contra hoc quod dixit: quia ſi actus fruitionis ſit de ſe eſſentiæ, ut in tribus: videtur quòd non ſit in poteſtate Dei, quòd actus fruitionis ſit tantum eſſentiæ, vt in ſe, & non ut in tribus: vel quòd ſit tantum eſſentiæ, ut in vna perſona, & non in alia. Licet reſponſum ſit parum ſupra dicit tamen, quòd actus alicuius creaturæ eſt in poteſtate Dei, quã tum ad aliquam conditionem: puta, quòd ſic referatur, vel non ſic referatur: & exemplum eſt ſatis ad propoſitum: licet aliquibus ſit dubiũ: quia poſito, quòd aliquis eliciat actum homicidij, poſito tali actu, non eſt in poteſtate ſua, ut utatur illo actu ad Deum: puta referendo ipſum ad Deum, patet quia eliciẽs actum homicidij, fruitur ipſo actu: quia omnis peccans, ut ſic sẽper fruitur actu peccati: & hoc declarabitur. ĩ. q. ultima huius d. & clarius in ſecundo. Et tamen eſt in poteſtate Dei abſoluta referre actum homicidij ad ſe: immo poſſet illum actum acceptare, ut dignũ uita æterna, ut poſſet probari ex dictis Doc. in diſ. 17. primi, & ex dictis Franciſci May. in eadẽ d. & Ochã in eadem, & in quoli. ¶ Ibi dimittatur exemplum illud, & teneatur ratio &c. Non omittit hoc exemplũ ex hoc quòd non ſit ad propoſitum: ſed ex hoc, quòd aliquibus videtur dubium, quòd actus peccati referatur ad Deum ab una potentia puta Dei: & nõ ab alia, putà à creatura. Aſſignat ergo rationem, quare ſit in poteſtate Dei abſoluta, ut actus fruitionis ſic terminetur, uel non ſic terminetur: quia accidens neceſſariò conſequens actum poſitum, poteſt non ineſſe, manente actu. Nam accidit actui fruitionis, quòd ſic terminetur ad eſſentiam, ut in tribus perſonis, & tale accidens dicitur ineſſe actui neceſſariò, non tamen neceſſitate abſoluta: quia tunc non poſſet ſeparari: ſed de neceſſitate conditionata: quia impoſſibile eſt ex parte creaturæ, quin talis actus ſit eſſentiæ, ut in tribus: & per conſequens ex parte creaturæ neceſſe eſt, ut ſit ipſius eſſentiæ, ut in tribus: tamen ex parte Dei non eſt neceſſe, ut tale accidens, ſiuè tale conditio, putà, quòd actus terminetur ad eſſentiam, ut in tribus.

Actus creaturæ quo ſit in poteſtate Dei.

In prima tãtũ erit una fruitio.

QVANTVM ad quartum articulum de facto. Hic articulus clarè patet in litera. Et uult Doc. hic, quòd in patria de facto erit tãtum vna fruitio, & una uiſio trium perſonarum: quia erit eſſentiæ, ut in tribus perſonis. Et probat per auctoritates Auguſt. quę ſunt claræ. Ad illã in qua dicit, omnem ſcientiam noſtram, uno ſimul conſpectu fortè videbimus: & accipit ſcientiam habitualem, non pro habitu acquiſito, vel infuſo, ſed pro obiecto, præſente intellectui: ſic enim multotiens accipit ſcientiam, prout obiectum habet eſſe in intellectu, ut memoria, uel pars memoriæ: ut ĩ patebit. d. 2. parte. 2. q. ultima, & d. 6. & 27. Et quod dicit fortè: debet referri ad obiecta ſecũdaria, relucentia in verbo: quia fortè non uident illa unico intuitu: immo fortè uident ueritates, contentas in illis uirtualiter diſcurrendo, ut ſupra patuit. q. illa. An theologia ſit ſcientia? vt verò comparantur ad eſſentiam diuinam: illam, & perſonas unico intuitu uidebimus: & ſic etiam illa fruemur in tribus perſonis. ſecundo principaliter dicit, quòd loquendo de uiatore, quòd uiator licet de facto poſſit frui ordinatè una perſona non fruendo alia: tamen cum illa de facto ſtat fruitio habitualis, reſpectu aliarum perſonarum: quia ex quo habent eandem eſſentiam, quę eſt tota ratio obiecti fruibilis: non poteſt quis ordinate frui vna perſona, non fruendo alia, ſaltem habitualiter. i. vt ſit in ꝓxima diſpoſitione ad fruendũ: & non accipitur hic habitualiter ſic, quòd habeat habitum: ſed ſicut habens habitum acquiſitum, poteſt promptè, & faciliter operari, ſic fruens acto una perſona, debet eſſe diſpoſitus de proximo, ut cum oſtenſa ſibi fuerit alia perſona, quòd ſemper paratus ſit ita frui illa, ſicut alia: & licet de facto non fruatur illa oſtenſa, ſufficit, quòd ſit paratus frui illa loco, & tempore, & non ponat obicem, puta odiendo illam, uel determinando velle non frui ea: & hoc intendit Doct. in iſto articulo.

Quomodo accipiatur habitualiter.

VLTIMO ſunt ſoluenda argumenta principalia: quibus primo probat ꝙ in Deo ſunt plures rationes fruibilitatis: & primum argumentum eſt in principio quæſtionis, & ſtat in vno fundamẽto, ſcilicet. Qđ dicit rationem bonitatis proprię, dicit rationẽ propriæ fruibilitatis, ſed paternitas in diuinis, & filiatio dicunt propriam rationem bonitatis: ergo. Probatio minoris eſt manifeſta in litera per philoſophum & Com. c. 7. primi Ethi. vbi habetur, ꝙ bonum ęqualiter dicitur enti: & dicit ibi Commen. ꝙ ſicut ens, & vnum ſunt in omni genere, ita & bonum. ¶ Reſpondet Doc. ibi. Ad argumenta principalia. ¶ Et reſpõſio ſtat in hoc. Quia obiectum verè fruibile dicit bonitatem perfectam, in qua non poteſt eſſe vere ratio alicuius defectus: ſed verè eſt ibi ratio omnis boni: quã uis ergo paternitas ſit bonum, vt bonum cõuertitur cum ente: non tamen eſt tale bonum, de quo loquimur in propoſito: & patet litera. ¶ Secũdo arguit ibi, Præterea ſicut vnum conuertitur cum ente. Et ratio ſtat in hoc: ꝙ ex quo vnum, & bonum conuertuntur: eo modo, quo vnum reperitur in diuinis, & bonum: ſed vnum in diuinis eſt eſſentiale: quia commune tribus perſonis: patet, quia dicimus, quòd tres perſonę ſunt vnus Deus, vel vna eſſentia, vel vna natura: eſt ẽt perſonale: patet, quia dicimus, quòd pater eſt vna perſona, & talis vnitas competit tãtum patri, & filius eſt vna alia perſona. Et vltra ſequitur, ꝙ ſicut in Deo ſunt tres vnitates, & per conſequens tres bonitates: ergo ſunt ibi tres rationes fruibilitatis. ¶ Reſpondet primo ab Henr. ibi. Ad ſecundum dicitur. Et litera clara eſt. Et vult, ꝙ vnum partim dicatur eſſentiale, & partim notionale: quia ſecundùm vnam rationem dicitur de eſſentia: & ſecundùm aliam de perſona. Nam vnum dicit indiuiſionem: & eo modo, quo aliquid eſt vnum, eo modo eſt indiuiſum, ſicut enim Fran. eſt vnum numero: ita ẽ indiuiſus numeraliter, & ſicut homo eſt vnum ſpecie: ita eſt indiuiſus ſecundùm ſpeciem. Sic in propoſito eſſentia diuina eſt vna ſubſtãtia: ideo eſt indiuiſa ſecundùm ſubſtantiam, vel eſt vna natura: ideo eſt indiuiſa ſecundùm naturam: & quia eſſentia eſt communis tribus: & per conſequens eſſentiale: ergo & vnitas eſſentiæ eſt communis tribus, & ſic talis vnitas eſt quid eſſentiale. Sed pater eſt vna perſona: ideo eſt in indiuiſus ſecũdùm perſonalitatem: & quia pater eſt vnum notionale: ſequitur, quòd vnitas patris erit notionalis: & ſic patet intentio Hen. quomodo vnum dicatur eſſentiale, & notionale. ¶ Ibi. Sed contra iſtius cauſam quærit argumentum. Supple argumentum factum quærit cauſam, quare vnum non dicatur ſic eſſentiale, ſicut bonum, cum ęque ſint conuertibilia. Et Henr. non aſſignat cauſam. Dicit enim ipſe, quòd bonum eſt tantũ eſſentiale: & Doc. quærit cum bonum conuertatur cum uno: quare unum non dicatur eſſentiale: & ſimiliter quando dicit, ꝙ unum eſt partim eſſentiale, & partim notionale: quare non ſic bonum, cum ſint æquè conuertibilia. ¶ Doctor ergo reſpondet ad argumentum ibi. Ideo eſt alia reſponſio. Et nota iſtã literam Doc. in qua plura dicit. Primò, quòd ratio ſuppoſitalis, ſiuè perſonalis, nec eſt formalis ratio agendi, nec eſt formalis ratio termini alicuius actionis

Bonum põt capi dupliciter.

Scotus dat aliam reſpõſionem.

Ratio formalis agendi semper dicit perfectionem.

nis. Hoc declaro sic. quia ratio formalis agendi semper dicit perfectionem, vt notum est: sed ratio suppositi nullam perfectionem dicit: quia in creaturis dicit tãtũ negationem duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis: vt diffusè patet a Doct. in 3. d. 1. q. 1. & in quol. q. 9. & 19. vel dicit negationem duplicis cõmunicabilitatis, scilicet vt quo, & vt quod. vt patebit infra d. 2. parte 2. q. 1. in corpore q. & talis negatio non dicit aliquam perfectionem, nec rationem agendi. Ratio vero suppositi in diuinis, uel dicit illam duplicem negationem, de qua supra vt dubitatiuè loquitur Doc. infra d. 13. & 28. vel accipitur pro aliquo positiuo, vt assertiue loquitur Doc. in 3. d. 1. q. 1. & quomodocunque accipiatur: clarum est, ꝙ nullam perfectionem quiditatiuã dicit. Et declaro per exemplum. Nam hic homo generat hominem: humanitas est ratio formalis generandi eum, & quiditatiua: & suppositum ipsius hominis est conditio ipsius generantis. Similiter humanitas in homine generato est ratio formalis terminãdi generationẽ, siuè terminus formalis generationis: & ratio formalis, qua genitum dicitur suppositum est conditio ipsius geniti. Secũdò dicit, ꝙ ex quo ratio formalis obiecti fruibilis: siuè ratio formalis terminãdi fruitionẽ, qđ idẽ est: est pfectio q̃ditatiua, vt patet q̃a perfectio fruitionis principaliter accipit̃ à rõne formali obiecti fruibilis: ideo dicit Doc. ꝙ bonitas, q̃ est ratio formalis terminandi actũ fruitionis: de necessitate est perfectio quiditatiua. Tertio dicit, quòd vnitas potest esse, & perfectio quiditatiua, & ratio suppositi: quod debet intelligi de unitate fundamentali. sicut dicimus, quòd natura diuina est vna: tunc talis vnitas est vnitas quiditatiua: quia essentia diuina est entitas perfectionalis, & quiditatiua: aliquando accipitur vnitas pro ratione suppositi, eo modo quo dicimus, quòd paternitas est vna. Et sic possumus dicere quòd essentia diuina est bonitas quiditatiua, & similiter vnitas quiditatiua: & vt sic est ratio obiecti fruibilis: paternitas verò nec dicit vnitatem quiditatiuã, nec bonitatem: & sic patet litera Doc. ¶ Tertiò & vltimo arguit Doc. ibi. Præterea. Actus non terminatur ad obiectum. Vt hæc ratio clarius intelligatur formo eam sic. Omnis actus qui terminatur ad obiectũ, inquantũ obiectũ numerat̃, ratio formalis illius obiecti numeratur. Sed actus fruendi terminatur ad tres personas, inquantum tres, siue inquantum tria obiecta ergo. Probatio minoris credimus in Deum, inquantum trinus ergo videbimus Deum inquantũ trinus: quia visio succedit fidei secundum totam eius perfectionem, idest ꝙ si credimus nunc in Deum, vt trinum: ꝙ tunc erit visio Dei, vt trini: tunc vltra videbimus Deum, vt trinum: ergo fruemur Deo, vt trino quia fruitio sequitur visionem. ¶ Respondet Docto. ibi. Ad tertiũ dico. Dicit primo Doc. quod ly inquãtũ potest capi tripliciter. Primò, vt denotat illud, qđ immediatè sequitur accipi secundùm suam rationẽ formalem. Exemplum. Homo inqnantum rationalis est albus: sensus est quòd homini sumpto in ratione formali rationalitatis non repugnat albedo: & hoc modo. ly inquantum accipitur specificatiuè: q̃a tantum specificat rationem formalẽ illius, quod immediatè sequitur. Secundò accipitur ly inquantum: ut non tantum specificat rationem formalem illius, quod immediatè sequitur: sed etiam denotat illud, qđ immediatè sequitur esse causã inhęrẽtiæ prædicati ad subiectum: siuè illud reduplicatum sumatur ꝓ seipso toto primo. Exemplum. Homo inquantum homo est risibilis, siuè sumatur pro aliquo, quod includitur in intellectu subiecti. Exẽplũ, homo inquantum rationalis est risibilis: & hoc modo ly inquantum accipitur reduplicatiuè. Hoc declarato respõdetur ad argumentum. Quia si ly inquantum acci-

Vnitas accipit dupliciter.

Paternitas non dicit vnitatem quiditatiuam, nec bonitatem.

Inquantũ potest capi dupliciter.

Exemplum.

piatur reduplicatiuè, & specificatiuè simul (nam quãdo accipitur reduplicatiuè semper accipitur specificatiuè.) Dicit Doc quòd maior est uera: & sensus maioris est: quòd si obiectum numerari est causa, quare hoc prędicatum. s. ꝙ ratio formalis obiecti numeretur: in sit subiecto propositio est uera: sed minor est falsa. Et sensus est, ꝙ trinitas sit causa inhęrentiæ: prædicati ad subiectum. s. fruitionem, uel uisionem: & formetur sicut clarius intelligatur. Sed tres personæ, inquantum tres terminant actum fruitionis, idest quòd trinitas personarum, inquantum trinitas: est causa, quare hoc prædicatum insit subiecto: hic sensus falsus est: & sic patet responsio ad argumentum.

¶ Deinde arguit Doc. ad oppositum. ibi. Ad oppositum in omni ordine essentiali &c. Hic intendit probare, quòd tantum sit una ratio formalis ultimi finis: & postea respondet ad ista argumenta, quòd sint plures rationes formales. Pro intelligentia istorum argumentorum & solutione. Nota ꝙ quando Sco. loquitur, quòd tantum est una ratio formalis obiecti fruibilis, intẽdit simpliciter de ratione formali, constituente obiectum in esse fruibili: & sic tãtum est una scilicet ipsa deitas: & quando hic concedit, quòd sunt plures, intelligit de rationibus tantum terminatiuis non constituentibus aliquid in esse fruibili: & sic pater terminat fruitionem meam, ut quod non tamen paternitas est ratio formalis, dans patri, quòd sit obiectum fruibile: sed est sola deitas. Et hoc declarato patent argumenta cum suis responsionibus. Et sic finis huius quæstionis. ¶ Istas tamen rationes deduco, respõdẽdo singilatim ad eas primo arguitur sic in ordine essentiali finitum est tantũ unus finis ultimatè, & ille est ratio fruitionis, ergo est tantũ una rõ fruitionis, siuè obiecti fruibilis. ¶ Dicit Doc. ꝙ. est tãtum unus finis in se, q̃ scilicet sit ratio obiecti fruibilis: tamen habet in se distinctas rationes, idest proprietates personales quæ non sunt, formaliter rationes vltimi finis, idest quæ nullo modo pertinent ad formalem rationem obiecti fruibilis, cum nullã dicant perfectionem formaliter: & sic possibile est frui eo, sub ratione vltimi finis formaliter, non fruẽdo illo sub illis rationibus, idest ꝙ possibile est frui essentia absolutè, non fruendo ea, vt in tribus, siuè, vt habente in se proprietates personales, cum nullo modo pertineant ad rationem obiecti fruibilis. ¶ Secundò sic: sicut est tantum vnum primum efficiens: ita tantum vnus vltimus finis: hoc probatur à Doct. 3. d. 2. q. 1. Cum ergo sit tantum vnum efficiens primum sub ratione formali, tantum, ergo tantum vnus finis vltimus sub vna ratione tantum. Respondet Doc. primo, ꝙ primo efficienti accidit, quòd sit etiã primus finis: vt supra patuit: & ideo non sequitur, ꝙ si in primo efficiente sit tantum vna ratio, ꝙ etiam in vltimo fine sit tantum vna. Secundo dicit, quòd de facto vltimus finis habet tantum vnam rationem (loquendo de ratione obiecti fruibilis) sed in ipsa vna ratione, quæ ponitur deitas possunt esse plures rationes personales, quæ & si non pertinent ad rationem obiecti fruibilis, potest tñ essentia terminare actum fruitionis, vt actu est sub illis: quod tunc contingit, quando fruitio terminatur ad personas: potest etiã essentia absolutè terminare actum fruitionis absque hoc, quòd personæ terminent: & sic in ista potest potentia fruens quietari, vt in ratione obiecti verè fruibilis, absque hoc, quod quietetur in illa, vt in personis. ¶ Confirmatur: quia sicut una persona non potest efficere sine alia: ut patet in 2. d. 1. q. 1. sicut una non poterit finire, siuè terminare actum fruitionis sine alia. ¶ Respondeo negando similitudinem: quia eadem ratio formalis est necessario in tribus: ideo ex natura rei una non potest efficere sine alia, sed terminare

Vna est rõ formalis obiecti fruibilis & est ipsa deitas.

Realiter est tantum vna rõ fruibilitatis sed formaliter sunt plures.

minare actum fruitionis, quo quis fruitur non est ex parte ipsius: patet quia fruens Deo elicit actum, referendo illum in Deum: & ideo possum elicere vnum actum, referendo præcisè in vnum personam, & nõ in aliam: bene tamen sequitur, quòd una persona, ex natura rei, non est finis, nisi alia persona sit finis: patet quia finis ex natura rei, qui est essentia diuina, est realiter in tribus personis. non tamen sequitur, ergo quælibet persona ex natura rei est finis vltimus, qa quælibet includit deitatem: ergo potentia fruens nõ potest elicere actum circa Deum absolutè, vel circa vnam personam, & non circa aliam: non sequitur. ¶ Vltimò arguitur in Deo est tantum vna maiestas, sed propter vnam maiestatem debetur ei vna tãtum adoratio: & per consequens vna tãtum fruitio. ¶ Respondet, quòd tantum est vna maiestas, quæ ex natura rei est ratio formalis obiecti adorabilis, & illa est deitas propriè, in qua tamen deitate possunt esse plures proprietates, vt dixi supra, & sic de possibili põt adorari essentia, absque personis, & vna persona absque alia: de facto tamen est vna adoratio habitualis omnium. licèt de facto possit etiam esse tantum vna actu respectum vnius personę, vt dixi supra.

Vna p̃sona ex natura rei nõ ẽ finis, nisi alia persona sit finis. Maiestas Dei est sua deitas. D. Thomas prima secũdę. q. 2. Art. 1. ait, q̃ fruitio est actus voluntatis, & potentiæ appetitiuæ rationalis, scilicet volũtatis, sed non determinat an fruitio sit amor, vel delectatio. Caietan. commentando illum Articulum dicit, quod fruitio formaliter est delectatio cõnotatiue aũt, vel cõsiliter est amor, id est cãns amorem. Contra hanc rationem est ratio Scoti in 1. senten. dist. 1. q. 3. arguit sic, frui propriè loquendo dicit actum, qui terminatur ad obiectũ habens rationem trãsitionis, & non causa, delectatio est ab obiecto habente vim causę. declaro cum dicimus frui Deo, nostra fruitio terminatur ad Deum, qui est extra nos, & ideo iste actus transit ad extra nos ad Deum, & à Deo fruitio habet rationem trãsitionis.

Quæstio Tertia.

Vtrum fruitio sit Passio recepta in voluntate, puta aliqua delectatio.

Seraphicus Bonauent. primo sent. Dist. 1 q. 1. Artic. 2.
Scotus primo sent. Dist. 1. q. 3.
Diuus Thomas prima secunda. q. 2. Artic 1.
Richardus primo sent. Dist 1. q. 1.
Durandus primo sent. Dist 1. q. 1.
Franciscus de Mayronis, primo sent Distin. 1. quæst. 2.
Ioannes Bacconitanus primo sent. Dist. 1. q. 1.

TERTIO quæritur vtrum frui sit aliquis actus elicitus à voluntate: vel passio recepta in ipsa voluntate: puta aliqua delectatio. & titulus quęstionis clarus est.

IBI. QVANTVM ad primum hic Doc. primo præmittit aliqua. primum q̃ sicut in intellectu sunt duo actus assentiendi alicui verò complexo. vnus, quo assentitur alicui vero cõplexo propter se, sicut principio. alius verò, quo assentitur alicui verò, non propter se, sed propter aliod verum. sicut conclusioni propter principium, ita in voluntate sunt duo actus assentiendi bono: vnus, quo assentitur alicui bono propter se. alius, quo assentitur bono propter aliud bonum, ad quod refertur illud bonum. Aduerte q̃ aliud est cognoscere principiũ, & aliud assentire: fortè enim aliquando ista separantur: verum tamen est, q̃ intellectus cognito principio noto ex terminis, assentit necessariò vt infra patebit. sed non omni propositioni cognitæ, non euidenti ex terminis, neque ex principio necessario assentit, vt verè vel vt falsè: sed de hoc alias erit quæstio. Assensus verò voluntatis non videtur differre ab actu, quo vult obiectum: si enim vult bonum propter se, illud velle est assentire: similiter dum vult propter aliud, illud velle est simpliciter assentire. non enim volitio distinguitur ab assensu. Sequitur: ista similitudo accipitur à philosopho. 6. Ethi. c. 3. quod in mente est affirmatio, vel negatio. i. in intellectu est cognitio affirmatiua, uel negatiua, siuè assensus, vel dissensus, quo assentit, vel dissentit complexo: & dicitur cognitio affirmatiua tantum denominatione extrinseca, eo: q̃ terminatur ad complexum: in se enim formaliter omnis cognitio est incomplexa, & simplex, & similiter omnis assensus. Sequitur hoc in appetitu est prosequi, & fuga. i. volitio, qua vult, & nolitio, qua odit. Et sicut in mẽte est affirmatio propter se, & pp aliud, idest assensus, quo assentit verò, pp se, vt principio, & assensus quo assentit verò: putà conclusioni propter aliud: siuè cognitio propter se, & propter aliud: quæ dicitur propter se, vel propter aliud, ex hoc, q̃ terminatur, ad cõplexũ, qđ est cognitum propter se. i. cui⁹ cognitio, siuè cuius euidẽtia, non est propter aliud cõplexũ, sed tantũ dependet à terminis: vel ex hoc, q̃ terminatur ad cõplexũ, propter aliud complexũ cognitum, vel euidens. Sequitur: ita in appetitu est dupliciter prosecutio, vel adhæsio propter se, & ppter aliud, idest volitio propter se, uel propter aliud: & talis uolitio dicitur propter se, uel propter aliud tantũ denominatione extrinseca, ex hoc, q̃ elicitur à uolũtate circa obiectũ, quod uult pp se, uel ppter aliud. ¶ Ibi. Est tamen hic duplex differẽtia scilicet inter assensum intellectus, & assensum uoluntatis prima, qa illi duo assensus intellectus scilicet propter se, & pp aliud distinguũtur ex natura obiectorum, sunt enim alteri propter aliam, & aliam euidentiam illius, & illius ueri: & ideo habent distincta obiecta, ipsos causantia: ita quòd euidẽtia, siuè ueritas propter se causat assensum propter se, & euidentia, siuè ueritas pp aliud, ut ueritas cõclusionis, q̃ est propter principiũ, causat alium assensum propter aliud: uel notitia principij causat assensum propter se, & notitia conclusionis, quæ depẽdet à notitia principij causat assensum propter aliud, modo euidentia conclusionis est alterius rationis ab euidentia principij: similiter notitia conclusionis demonstratæ est alterius rationis à notitia principij, ut supra patuit. Sed assensus uolũtatis propter se, & propter aliud non habent distinctionẽ ab obiectis: quia licèt unum obiectum sit ex natura rei uolibile propter aliod: ut omne ens creatum, & aliud obiectum sit ex natura rei tãtum uolibile propter se, & repugnet sibi ex natura rei, quòd sit ppter aliud uolibile sicut primum ens, ut probat Doc. in 4. d. 49. tñ uolũtas p̃t uelle illud pp aliud, & creaturã, pp se: & hoc ex libertate uolũtatis: & sic isti actus habent (denominatione extrinseca) à uoluntate distinctionem, sic, vel sic acceptante obiectum: sicut. n. põt liberè uelle, ita põt sic, uel sic uelle, s. referẽdo, uel nõ referẽdo ad aliud. & loquor de mõ uolẽdi, pertinẽte ad uolũtatẽ, sicut est uelle pp se, uel pp aliud, intensè, uel remissè, & hmõi: nõ aũt de modo uolendi, qui simpliciter se tenet ex parte obiecti: qa non põt ex se frui una persona, clarè uisa, nõ fruendo alia ut supra patuit. ¶ Scđa dñia est: qa inter assensum pp se, & pp aliud, respectu intellectus, nullũ cadit mediũ. i. nullus assensus medius: quia nõ est euidẽtia media, q̃ non sit nec pp se, nec pp aliud: omnis. n. ppositio necessaria est simpliciter euidens, vel pp se, uel pp aliud: patet discurrẽdo in oĩbus. oĩs ẽt propositio cõtingẽs est pręcisè euidẽs, ex uisione terminorũ, & unionis eorum. ut supra patuit in. q. 3. prologi. & licet inter cõtingentes detur ordo (ut supra patuit) tamen propriè loquẽdo nulla est euidẽs pp aliud, & sic ĩtellect⁹ necessariò assentit illi ex sola uisione, & unione terminorũ. sed ĩ uolũtate pręter illos assensus p̃t eẽ assensus, nec pp se, nec pp aliud: & hoc pbat Doc. Ibi uolũtas aũt circa tale onsum se põt hẽre. Hic Doc. intẽdit pbare, q̃ uoluntas p̃t assentire alicui bono: putà diligendo illud absolutè: ita ut non diligat, nec pp se, nec pp aliud, & tñ talis dilectio nõ erit inordinata: p̃sertim si tale bonum ostendatur à ratione, ut in se bonum absolutè: ita quòd primò ratio dictet tale bonum esse diligendum, non dictando, an propter se, an propter aliud, sed postea rõ ex imperio uolũtatis p̃t ulterius inquirere, an tale bonum sit pp se, uel propter aliud diligendum? & cum ista opi. concordat Aureo. lib. 1. d. 1. q. 3. & similiter Och. lib. 1. d. 1. & multi alij.

¶ Ad

¶Ad rationem Doc. respondet Greg. de Arimi. in primo. d. 1. q. 1. art. 1. concedendo, q aliquid potest absolutè ostendi voluntati, ut bonum: & q voluntas potest illud diligere: sed dicit, quòd illud necessariò diligitur, vel propter se, vel propter aliud, licèt non dictetur a ratione ipsum esse diligendum, aut ꝓpter se, aut propter aliud: sicut etiam aliquid potest absolutè appræhendi absque hoc, q dictetur ipsum esse diligendum, vel obediendum: & tamen voluntas nō potest habere actum circa illud, nisi diligendo, vel odiendo. Sed salua semper reuerentia tanti viri. Exemplum non videtur ad propositum: quia omnis operatio voluntatis, vel est uelle, vel est nolle: vt patet: est ergo impossibile, voluntatem habere aliquem actū circa obiectum, nisi volendo illud, vel diligendo, qđ idem est: uel nolendo illud, siuè odiendo, quod idem est, sed non est sic de propter se, vel de propter aliud. Nam si ratio ostendit aliquod bonum esse diligendū & tamen non dictet illud esse diligendum, aut propter se, aut propter aliud: non video, quando voluntas absolute possit velle illud: quoniam velle propter se, vel propter aliud, necessario præsupponit ipsum velle: sed non ècontra: ideo exemplum suum non est ad propositū. Negaretur etiam, q ratio posset ostendere aliquod bonum voluntati, & non dictet illud esse diligendum, vel odiendum. Quia quæro, aut ratio cognoscit illud bonum esse diligendum vel non diligendum, aut non cognoscit. Si primo modo talis cognitio ex quo est verè practica, necessario dictat, tale bonum esse diligendū, vel obediendū (vt patuit supra in q. vlti. prolo.) Si secundo modo, nō video tūc q voluntas possit illud diligere, vel odire, nisi sibi ostendatur sub ratione diligibilitatis, vel odibilitatis.

DE SECVNDO articulo principali, quia habemus actum bonum propter se, secūdo delectationem, consequentem actū perfectum, & tertio actū pp aliud, 4. actum neutrū, primus est perfectus, secundus nō est actus elicitus: sed quędā passio ut infra patet, tertius est actus perfectus: quia propter aliud, quartus est actus neuter, primus ſm Doc. dicitur fruitio, secundus usus &c. Ideo quærit Doc cui istorum conueniat fruitio. Et arguit pro una parte, probando, q volitio propter se sit fruitio: & pro alia parte probādo, q fruitio sit formaliter delectatio, cōsequēs actū perfectum: & tādem tenet q actus perfectus sit formaliter fruitio: & clarius hō patet in 4. d. 49. Et dicit, q aliquę auctoritates probant de actu perfecto, & aliquę đ delectatione, & aliquę de utroq; simul: sed hoc tertium erit tm̄ unum per accidens: quia non significat immediate unū per se conceptum, sed plures: sicut ylion significat bellum Troianum, ut patet. 7. meta. t. c. 13. De primo uidetur auctoritas Aug. 83. q. q. 30. omnis itaq; humana peruersio est frui utendis, & uti fruendis: mō peruersio, siuè peccatum est formaliter in actu uoluntatis: patet: quia est carentia rectitudinis q̄ dēret in esse actui, ut patet à Doc. ī 2. d. 34. 37. peccatum. n. formaliter ſm cōiter theologos ē deformitas, fundata in actu uolūtatis primo, licet possit ēt esse deformitas in actibus alterius potentię à voluntate, sed tm̄ materialiter & nō primo, nec formaliter: vt patet à Doc. in 2. d. 42. non est ergo in delectatione primò. Tum quia delectatio non est mala, nisi quia actus, ad quem concomitatur est malus. Tum quia delectatio non est in potestate voluntatis immediatè: sed præcisè dr̄ in potestate voluntatis: quia cōcomitatur actum, qui est in potestate voluntatis: ergo peccatum primò est in voluntate, ergo fruitio mala, erit actus voluntatis malus, & per consequens fruitio bona, erit formaliter actus volūtatis. Tū quia vbi vnum oppositum, ibi & aliud oppositum natum est inesse. Tum quia delectatio non est bona, nisi quia actus, quē sequitur est bonus. Tū quia delectatio non est in potestate voluntatis, nisi quia actus, quem sequitur est in pt̄ate voluntatis. modo nullus est actus bonus formaliter, nisi elicitus à uolūtate, cōformiter rationi rectę: vt supra patuit in q. de praxi, & ī: patebit. d. 17. ¶Secūdo ꝓbatur per Aug. primo de Doct. Christiana. c. 1. Frui est amore inhęrere alicui rei, pp seipsum, ergo amor, quo voluntas amat aliquid pp se, est formaliter fruitio. Præterea Inhęsio vr̄ esse per potentiā motiuā inhęrentis. i. q qn̄ volūtas ꝓprie inhæret obiecto, est per actū suū, quē ꝓducit tēdere in illud, & si liberè inhæret obiecto pp se, est liberè ꝓducere actū quo vult obiectū pp se, hūc inhæret obiecto, siuè, quo fertur in obiectū pp se. Sicut etiā dicimus, q ipsa actu suo inhæret cētro. quia ꝓducit suo mō, vbi passiuū in se, quo inhæret, & quiescatur in cētro, & sic sequitur, q fruitio sit act⁹, quo uolūtas inhęret obiecto, & nō delectatio: patet: quia delectatio nō vr̄ effectiue esse à potētia inhęrēte (q̄ ꝓpriè dr̄ inherere per aliquid, ꝓductu ab ipsa, q formaliter inhęret) sed effectiuè ab obiecto delectabili, vt patuit in 3. d. 15. ergo potētia fruēs, nō dr̄ per illā inhærere formaliter obiecto propter se: cū talis inhæsio noiet potētiā motiuā, siuè ꝓductiuā act⁹, quo inhæret. Seqē sed ista rō nō cōcludit: aduerte, q nō dicit Doc. ex intentione quod non concludat, sed non concludit tenenti delectationem esse de essentia beatitudinis: quia ipsi haberent dicere, q licet delectatio sit effectiuè ab obiecto delectabili: tn̄ mediāte ipsa, volūtas inhęret obiecto, & delectat̄ ī tali obiecto, vt in fine vltimo. sed tūc vr̄ sequi, q fruitio nullo mō sit in pt̄ate fruētis, sed q potētia fruens tm̄ passiuè se hēat: quod nō vr̄. vt patebit, in 4. d. 49. & sic rō Doc. vr̄ magis cōcludere ꝓpositum. s. q fruitio sit formaliter actus. ¶Ibi q aūt frui sit tm̄ delectatio. Hic Doc. adducit aliquas auctoritates, q̄ videtur dicere, fruitionē esse delectationē. prima ē Augu. primo de tri. c. 8. hoc est n. plenū gaudiū nr̄um, quo amplius nō est frui trinitate i. q fruitio trinitatis est summū gaudiū nr̄m: ergo. sed fortè dēt exponi, q nō sit hic p̄dicatio formalis, sed tm̄ cālis. i. q fruitio trinitatis est cā gaudij nr̄i, nō q ipsa sit formaliter, & quiditatiuè gaudiū: pōt ēt exponi per p̄dicationē concomitantię. i. q fruitio est id, ad quod concomitatur gaudium, siue delectatio. secunda auctoritas est Aug. 83. q. q. 30. Frui dicimur ea re, de qua capimus voluptatē. Dicit Doc. q si sit locutio per identitatē, vel quasi diffinitio. i. q voluptas sit simpliciter idē, q fruitio, vel q sit diffinitio ei⁹, vel pars diffinitionis, erit fruitio essentialiter delectatio: sed magis vr̄ hęc p̄dicatio cālis, siuè cōcomitātię, quā formalis: & exponatur vt supra. ¶Ibi. Quia autem frui accipiatur pro vtroque: patet ex 10. de tri. c. 10. vel 13. Fruimur cognitis, in quibus voluntas ipsis ꝓpter seipsa delectata conquiescit i. q conquiescit ipsis cognitis, propter seipsa cognita: modo ad actum pertinet, cū dr̄ fruimur. & similiter delectatio: cū dr̄ in qbus &c. Si ergo delectatio tm̄ accideret fruitioni, nō poneret̄ in eius diffinitione: sed pt̄ faciliter exponi, q nō ponit̄ i eius diffinitione, vt essentia, sed tm̄ vt passio cōcomitās actū fruitionis, qa ad actū fruitionis cōcomitat̄ delectatio in ipsis cognitis, qb⁹ fruimur. Et breuiter oēs tales auctoritates faciliter exponi pn̄t, & hn̄t ēt exponi à Doc. cū ipse uelit in 4. d. 49. delectationem nullo mō pertinere ad essentiā beatitudinis. Ibi. Quòd autem sit magis ꝓpriū significatū. Hic Doc. vr̄ tenere: q fruitio sit actus, & non delectatio, & probat: quia frui construitur cum ablatiuo, significante obiectum ex vi transitionis. Nam cum dicimus fruor Deo, illud ablatiuū scilicet Deo significat obiectum fruitionis, ex vi transitionis, idest, q fruitio transit, siuè terminatur proprie ad obiectum quo fruimur: & sic frui dicit tendentiam, siue transitionem in obiectum fruibile: & talis constructio, appropriatur

Caietanus respondet Scoto. necesse est q frui, vel fruitio est actus quia transit in obiectum habens vim transitionis sed non trāsitionis simpliciter, sed possessiuo. quia frui est uerbum denotans possessionem quod cōstruitur cum genetiuo, vel ablatiuo, ratione cuius diceret tantū ablatiuo, quā esset possessiuum. & actus ipsa est delectatio, & nō amor quia facit possidere, vt ego fruor Cantu. idest delectatione qua possideo. & sic frui est delectatio, & illud prouerbium cat. 1 quum dicitur ne, ni fruamur cu[m] viris amplexibus, fruibus non est amare, sed delectari, ergo fruitio ē delectatio, sed non amor, sed hec responsio est debilis quia Scotista loquuntur de frui propriè & quòd dicit Caietanus de possessione fruor Deo. idest possideo Deum. sed prius amo. quam fruor, immo ex amore sequitur delectatio. & sic Caietanus non bene Scoto respōdet.

appropriatur verbis,significantibus actum (ut patet) non autem construitur con obiecto in ablatiuo,ex vi causæ. Cum enim dico fruor Deo, non significatur ex vi talis constructionis,quod Deus sit causa fruitionis,sed tantum significatur, quod sit obiectum, terminans actum.Sed cum dico,delector Deo,ex vi huius constructionis,habetur, quod deus sit causa delectationis:qualis constructio debetur passionibus, significans per verba purè passiua. Nam cum dico delector deo:hoc verbum delector est vet bū pure passiuum,significans hanc passionem scilicet delectationē & sensus est delector Deo idest Deus delectat me:quę delectatio non est actus, sed passio, consequens āctū. Et sic patet quomodo doct. videtur expræssè tenere fruitionem esse actum.

VLTIMO Doc.arguit,quod frui sit delectatio, & non actus elicitus a uolun.ate.primū est in principio. q. & clarum est in littera. ¶Respondet Doc. ibi. Ad primum arg.dico. Et dicit Doc. quod bene fructus est ultimum,quod expectatur de arbore, non ut vt possideatur corporaliter,sed vt attingatur per actū potētię gustatiuę,ad quam gustationem sequitur delectatio. Sequitur. Si igitur fructus dicatur,quo fruendum,est delectatio,non est fructus:quoniam ipsa delectatio non est obiectum fruibile:immo sequitur ipsum obiectum fruibile:quia sequitur actum, quo attingitur obiectum fruibile: immo fructus est illud ultimum expectandum scilicet est ipsum obiectum fruibile quod ultimo expectatur, ut habeatur per actum gustationis. Sequitur. Sed nec delectatio est frui. Dicit Doc. quod non solum delectatio non est obiectum fruibile,sed nec etiam est frui, siuè fruitio formaliter.Sequitur. Sed primum,quo attingo expectatum,ut expectatum est frui, idest quod illa operatio,qua attingo expectatum scilicet obiectum fruibile dicitur frui. Delectatio enim non potest dici frui: quia non est id, quo attingitur fructus scilicet obiectum fruibile:immo sequitur operationem, qua attingitur obiectum fruibile,nam potentia prius amat obiectum fruibile,& postea sequitur delectatio. Illud ergo, quo potentia attingit obiectum fruibile est formaliter frui:& illud est actus voluntatis perfectus. ¶Secundò principaliter arguitur,quod fruitio sit formaliter delectatio. Et ratio stat in auctoritate Pau.ad Gal.5. fructus autem spiritus est gaudium &c.si ergo gaudium dicitur fructus ipsius spiritus, & gaudium est tantum passio ergo gaudium est fruitio formaliter,probatur consequentia : quia fructu fruimur per se sed gaudiū est fructus. ergo gaudiū est frui.¶Respōdet doc.quod auctoritas est in oppositum:& expono litteram. Cum enim dicat auctoritas, non actus esse fructus .i. ꝙ fructus nō est actus sed passio: quia gaudium,quod dicimr fructus spiritus,non est actus, sed passio, consequens actum:sequitur,quod frui non est delectari:quia fructus est obiectum fruitionis: patet quia fructu per se fruimur, ut obiecto : passio autem non est obiectum fruitionis : tunc enim ita posset esse primum obiectum sui : sic potest esse primum obiectum alterius:patet:quia si fructus est obiectum fruitionis & gandium est fructus:& per consequens obiectum fruitionis:& ipsum gaudium ponitur fruitio ergo idem erit obiectum fruitionis, & ipsa fruitio. quod non est intelligibile:quia fruitio terminatur ad obiectum fruibile:& si idem esset obiectum fruibile & fruitio idem realiter terminaretur ad seipsum, & secundum idem. Sequitur ideo frui sit passionis, ut obiecti idest ut terminatur ad passionem, ut obiectum fruibile,ipsum frui non erit passio,sed frui erit actus aliquis,potens habere istas pasiones pro obiectus proximis, suo primo obiecto:patet. nā primum obiectum fruibile,immediatè terminans actum fruitionis,ordinate est Deus, ut finis ultimus , ad quam fruitionē cum cōmittat delectatio de ipso Deo: & sic delectatio illa est obiectum fruibile proximum Deo, ut obiecto summo delectabili. De hoc in.4.d.49. Sequitur ibi. Et cum dicitur, quod per se fructu fruimur:non dēt intelligi in ratione formalis principij, sicut dicimus calor calore calefacere,uel agens actione agit.nō .n. frui est effectus formalis fructus,sed est effectus formalis fruitionis :& sic dicimus fruimur fruitione, sed debet intelligi fructu in ratione obiecti, & sic per se fruimur fructu idest obiecto per se fruibili:sicut si diceretur amabili per se amamus scilicet ut obiecto,per se terminatiuo amoris: sed in ratione causæ formalis dicimus amore amamus. Et sic patet ista.q.

Delectatio non est fruitio formaliter.

Expositio authoritatis pauli.

Quomodo frui sit effectus formalis.

Quæstio Quarta.

Vtrum fine Apprehenso per intellectum necesse sit voluntatem frui eo?

D. Thomas prima 2 q.10. Artic.1 & 2.
Scotus primo sent Dist.1 q.4.
Franciscus de Mayronis primo sent. Dist.1 q.7.

VARTO quæritur. Vtrum ultimo fine apprehenso per intellectum, necesse sit uoluntatem frui eo. In ista q. sic procedam. Primo recitabo opi. & rationes aliorum,illasque soluam . Secundo improbabo illas opi. Tertio,& ultimo erit respōsio ad argumenta principalia.

QVANTVM ad istos quatuor art.est opi.Hen. & Tho. quod uoluntas de necessitate fruitur fine ultimo in uniuersali,obscurè appræhenso,puta appræhēsa beatitudine sic in uniuersali,non determinando,in quo distinctè consistat:dicunt isti quod uoluntas de necessitate uult eam. Et hanc conclusionem probant primo. ¶Ibi. sicut se habet principium &c Ad hanc rationem respondet doc.ibi. Ad argumenta pro opi. Et dicit quod comparatio operabilia ad finem, & de monstrabilia,putà conclusiones ad principia possunt habere talem ordinem: quia sicut in speculabilibus omnes cōclusiones demonstrabiles sumuntur à principijs speculabilibus,ita in operabilibus omnes conclusiones practicæ sumunt a fine ut claré expositū. q. vl.prolo.Et similiter sicut in speculabilibus principia sunt nota propter se,& conclusiones propter principia,sic in operabilibus,finis est propter se notus, & similiter omnia principia practica,& conclusiones practicæ sunt notæ propter finem:ut diffusè declaraui in q.vl.prol. secundo dicit,quod etiam,ut ista comparatur ad potentias possunt habere similem ordinem, quātum ad hoc: quod sicut intellectus assentit principijs propter se, & conclusionibus propter principia: ita : & uoluntas vult finem propter se,& ordinata ad finem propter finem : sed non est simile quantum ad necessitatem, & libertatem: quia cum intellectus sit potētia merè naturalis,& tantum agens modo naturali,necessariò assentit cuicunque assentit:uoluntas verò cū sit potētia merè libera,libere assentit cuicunque assentit.¶Secundo arguunt ibi. Secundo hoc idem probatur. Et rō clara est in littera. ¶Respōdet doc.ibi. Ad secundum cum dicitur de participatione. Et dat duas responsiones, quarum prima est nota & secunda est, Ibi. Minor etiam est falsa,& distinguit, uel uirtute efficientis, uel uirtute primi obiecti. Primo modo maior est falsa,& sensus est,uoluntas necessario uult,a.cuius participatione,uel efficientis uult,b. patet hoc esse falsum:quia si uolo Franc. uirtute Ioan.ut efficientis ipsum:non sequitur, quod uelim Ioannē.& exemplū etiam doc.clarum est in littera. Et dicit etiam doc. ꝙ minor

Henri quol. 3 q. 3 & quol.4 q.2.
Tho. prima 2 q 10 art.1.& 2.

minor sumpta cum maiori non est ad propositum: patet quia in maiori accipitur participatio, ut efficientis, & in minori non potest accipi hoc modo: quando dicit, sed participatione ultimi finis uult quicquid uult. Nam si accipitur hic participatione, ut efficientis, falsa est. Si uerò sumatur participatione eo modo, quo dicimus ens participatum ad intentionem Aug. & secundùm quòd Doc. declarat dist. 8. quòd participare idem est, quòd partem capere: de quo uide ibi. argumentum est in quatuor terminis: quia in maiori accipitur participatio, ut efficientis, in minori uerò alio modo. ¶Ibi. Si intelligatur secundo modo ut primi obiecti. Maior est uera, & minor falsa, & sensus maioris talis est. Voluntas necessario uult a. cuius participatione, ut primi obiecti uult b. Et intelligitur hic primum obiectum: quando positio non potest habere actum circa secundarium obiectum, nisi necessariò habeat actum, circa primarium obiectum, ut supra exposui quæst. 2. præsentis d. & sensus minoris falsæ est talis. Sed participatione ultimi finis, ut primi obiecti uult omnia alia: & hic sensus est falsus: quia tunc omnis actus uoluntatis, quo uult, omne aliud à Deo esset actualis usus: quia tunc uellet illud actu propter Deum: cuius oppositum experimur. ¶Tertiò arguunt ibi, tertio probatur idem sic &c. Respondetur ibi. ad tertium. Hic Doc. dat duas responsiones. Prima stat in hoc, quòd libertas uoluntatis nõ tantum attenditur penes hoc, quòd potest uelle, & nolle: sed etiam penes hoc, quòd potest uelle, & non uelle, & hic non uelle accipitur pro actu suspensiuo: non tamen debes intelligere, quòd non uelle sit aliquis actus elicitus à uoluntate: sed tantum est negatio uolitionis, sicut aliqua uoluntas (ut notum est experientia) præsentatio aliquo obiecto nunc diligit illud, nunc odit, sed tantum habet negationem dilectionis, & hoc secundùm aliquos: de quo Doc. in 3. d. 30. Sic in proposito, licet uoluntas non possit habere nolle, siuè odium, respectu ultimi finis, tamen ex libertate sua potest suspendere actum dilectionis, non diligendo illud bonum. ¶Secunda responsio est ibi. Hæc responsio difusius habet pertractari in 2. d. 43. vide ibi bonam gl. quam feci. ¶Vltimo arguunt ibi. Item Aug. Respondetur ibi. Ad auctoritatẽ Augu. & dat duas responsiones. In prima dicit, quòd Aug. non loquitur de uolitione actuali, sed de habituali, siuè de inclinatione naturali: & sic omnes necessariò uolunt beatificari: quia talis inclinatio naturalis, necessariò inest omni homini: & talis inclinatio nullum actum elicitum uoluntatis dicit: ut subtiliter probat Doc. in 4. d. 49. In præsenti uerò loquitur de actu elicito uoluntatis. ¶Secunda responsio est ibi. Similiter auctoritas non est ad propositum. Dicit Doc. quòd si auctoritas Aug. concludit de actu elicito uoluntatis: quòd tantum concludit de actu concupiscentiæ, siuè de amore concupiscentiæ, & nõ de amore amicitiæ. Nam est amor amicitiæ alicuius obiecti, propter se amati. Amor uerò concupiscentiæ est alicuius obiecti, propter aliud amati: quæ differentia clarè patet à Doc. in 2. dist. 6. q. 2. Fruitio uerò dicit amorem amicitiæ: patet per Augu. quia frui est amore inhærere alicui rei, propter semetipsam, cum ergo actus beatificus sit fruitio: ut probat Doc. in 4. d. 49. sequitur, quòd erit amor amicitiæ, & tamen est notum, quòd omnes uelint ultimum finem propter se, diligendo illum, propter seipsum, sed si omnes volunt ultimum finem, uolũt illum ut bonũ sufficiens eis: & sic diligunt illum, ordinando ipsum ad bonũ proprium, amatum amore amicitiæ. ¶Quantum ad secũdũ art. hęc biera clara est usque ibi. ¶Quantũ ad tertium ar. qui est de fine, clarè uisò. Dicunt quòd uoluntas informata charitate necessariò fruitur tali fine: quia ibi nulla est ratio alicuius mali nec defectus boni: & homo si uideat illũ finem, uisione practica: quæ scilicet sit directiua praxis in talem finẽ: quia isti uolunt præcipuè Tho. quòd cognitio practica necessariò causet actum uoluntatis. De hoc vide, quæ dixi in 2. d. 7. & 25. ubi improbatur Tho. præcipuè in d. 7. Et addunt, quòd est tanta necessitas, & connexio scilicet uisionis, & practicæ, & fruitionis, quòd Deus de potẽtia absoluta, nõ posset separare uisionem: à fruitione sic quòd stet uisio practica deitatis, & uoluntas nõ fruatur. ¶Quantũ ad quartũ art. qui erat de uoluntate non eleuata per charitatẽ, respectu ultimi finis, clarè uisi, dicunt, quòd impossibile, est uoluntatem charitate non eleuata, frui fine, etiam uiso: quia agere præsupponit esse, ergo agere supernaturale præsupponit esse supernaturale, uolũtas autem illa non habet esse supernaturali, ergo non potest habere actum supernaturalem. Item tũc posset talis uoluntas esse beata sine charitate consequens falsum, quia tunc charitas non erit necessaria ad beatitudinem, consequentia patet: quia frui fine, clarè viso est beatitudo. ¶Ibi. contra secundùm ar. arguit per rationes eorum: quia si uoluntas necessario fruitur fine, in uniuersali, apprehenso obscurè: multo magis fruitur fine in particulari, obscure uiso: cum ibi tota ratio finis in uniuersali includatur, immo magis, ergo tertia ratio magis probat de fine particulari. Similiter secunda ratio magis probat de fine particulari: patet quia creaturam esse participantem dicit dependentiã essentialem, quæ non est, nisi ad ens particulare, participans non habet participatum pro causa, uel pro mensura, à qua essentialiter dependet, dependentia enim entitatis realis non est, nisi ad ens reale, & ita ad singulare, & loquitur hic de dependentia, quæ fundatur in ente reali, actu existente: quia talis non est, nisi ad ens reale, actu existens, quod dico: quia in genere animalis species realiter mensurãtur à perfecta specie illius generis: & sic essentialiter dependent ad mensuram, non tamen uerè realiter. ¶Ibi. Contra tertium articulum. Ratio Doc. ut clarius intelligatur. Suppono mihi aliqua. Primũ, quòd apud Doc. infra dis. 17. & in 3. di. 27. ita habitus charitatis dicitur principium elicitiuum actus, siuè productiuum: quod idem est, quemadmodum, & voluntas, licet utrumque sit principium partiale ipsius actus: quia enim uoluntas est causa principalis & utitur ipso habitu charitatis (licet enim charitas ex se necessariò agat, & sit principium per modũ naturæ: quia tamen non agit, nisi pro quanto uoluntas utitur tali habitu, & quia uoluntas liberè potest ipso uti, & non uti ad agendum, siuè ad comperandum) ideo dicitur, quòd charitas, ut sic elicit actum communem sibi, & uoluntati liberè, secundùm, quòd respectu ipsius actus, & quantum ad substantiam, & quantum ad intensionem, uoluntas est causa principalis, & utitur ipso habitu charitatis: & per consequens talis actus dicitur merè contingenter productus: ut patet à Doc. infra 17. d. Et probat Doc. quòd si talis habitus esset causa principalis, & determinans voluntatem ad agendum, nunquam uolũtas diceretur contingenter agere, respectu eorum, quæ simul eliciuntur à uoluntate & ab habitu. Istis suppositis declaro rationem Doc. quæ stat in uno principali. Quia habens idem principium elicitiuũ, eo modo, quo tale principium est elicitiuũ, eo modo, secundũ illud agit, si necessariò, necessariò, si contingenter, cõtingenter, & hoc patet: quia tota perfectio agendi, similiter necessitas, uel contingentia agendi sẽper sumitur à ratione formali agendi, siuè à principio elicitiuo: quod idem est. Facio enim differentiam inter principium productiuum, siuè elicitiuum. & principium agens, siuè eliciens: quia primum nominat rationem

Quid sit participare.

Quomodo accipiatur uelle.

Duplex uolitio.

Duplex est amor.

Quid sit fruitio.

Agere præsuponit esse.

Actus charitatis est principium elicitiuum.

Tota perfectio agendi sumitur à ratione formali.

tionem formalem agendi, siuè eliciendi: & secũdum nominat principium quod, siuè suppositũ agens: ut patet à Doc. in pluribus locis pͣsertim in d. 2. 3. & 7. huius pr mi. Et rō de rigore sermonis hæc est falsa: principium e icitiuum elicit, vel agit: quia ly agere verificatur tm̃ de supposito: & similiter hæc est falsa. suppositũ est rō formalis agendi: ut patuit supra q. 2. huius. d. Ex hoc arguit Doc. ꝙ ex quo voluntas hñs charitatẽ ut. 8. est principium elicitiuum actus contingenter, ergo habens eadem in patria, erit similiter principiũ elicitiuũ cõtingẽter actus fruitionis: cũ nulla sit facta mutatio ex parte eius.

Difficultas. ¶Sed in lr̃a Doc. occurrit q̃dã difficultas: qa ipse uult exp̃ssè in 3. d. 31. q. vnica. & in 4. d. 49. ꝙ uoluntas hẽs eandẽ charitatem hic, & in pr̃ia. ꝙ eliciat hic actum fruitionis, distinctũ spẽ ab actu fruitionis, elicito in patria: & hoc pp aliã, & aliã pñtiam obiecti: de qua uide ibi. Sic posset dici in proposito, ꝙ uolũtas, vt in patria licet habeat eandem charitatem, quam habet in uia: tamen non sequitur, ꝙ eodem mõ sit principium elicitiuum: qa si sic tũc seq̃retur, ꝙ fruitio elicita in uia, & elicita in patria essent eiusdẽ spẽi.

Responsio. ¶Dico, ꝙ ly eodem mõ, non debet referri ad actum perfectum, & imperfectum, siuè eiusdem spẽi, siuè alterius speciei: quia ut sic nõ eodẽ modo se habet: quia alia præsentia obiecti concurrit in patria, & alia in uia: sed debet referri ad modum agendi: putà necessariò, vel contingenter: quia si remanet eadem uoluntas in patria, habens simpliciter eandẽ charitatẽ, quam & in uia: sequitur, quòd si in uia est principium elicitiuum contingenter, ꝙ similiter, & in patria. Sed licet alia, & alia præsentia obiecti faciat ad maiorem, uel minorem perfectionem actus: non tamen dat uoluntati, qũocunque habituatæ, ꝙ sit principium elicitiuum, necessariò, vel contingenter.

Huic rõni Gul. Ochã rñdet in 1. d. 1. q. ult. ¶Ad hanc rationem Doc. multi respõdent, & videntur incidere in idem: & maximè respõdet Ocham, negando, quòd uoluntas in patria, hñs eadem charitatem, eodem modo, sit principium elicitiuum fruitionis, sicut in uia: quia ad actum fruitionis in pr̃ia cõcurrit uisio essentię diuinæ, ut cã partialis: in uia uerò nõ. ¶Sed iudicio meo hæc respõsio non soluit rõnẽ Doc. quia posito, ꝙ talis uisio cõcurrat, ut cã partialis ad actum fruitionis: quia tñ erit cã minus principalis q̃ voluntas, habẽs charitatẽ: ut patet à Doc. ex intẽtione in 2. d. 24. sequit̃, ꝙ actus fruitionis erit merè cõtingẽter elicitus, vt exposui, supra.

Impugnatio rñsionis Gul. ¶Præterea. Si responsio Ocham concluderet, sequeretur, ꝙ voluntas, ut in uia frueretur de necessitate patet: quia sicut uisio clara essentiæ diuinæ cõcurrit actiuè ad fruitionem in patria: ita cognitio eiusdem essentię, ut in uia, cõcurrit actiuè ad fruitionem in via: cũ non sit maior ratio hic, & ibi, ergo si in patria erit fruitio, necessariò elicita, hoc similiter erit in via qđ est falsũ & cõtra ipsũ. ¶Ibi. Itẽ qđ dicit in isto art. Arguit Doc. contra unũ dictũ istorũ, qđ tale est, ꝙ tãta est cõnexio inter uisionẽ essentiæ diuinę, & fruitionẽ eiusdẽ, ꝙ impossibile ẽ, uisionẽ esse sine fruitione. Et arguit sic. Quia natura absoluta prior alia natura absoluta potest esse sine tali posteriori: & hoc est clarũ: & diffusè declarat Doc. in 2. d. 12. q. 1. & uid expositionẽ quã feci ibi. Sed uisio, & fruitio sunt duæ naturæ absolutæ ergo. Et licet Doc. hic nõ ꝓbet istã minorẽ: satis tñ patebit in simili. 1̄. d. 3. q. ult. & diffusè ꝓbat Doc. in quol. q. 13. & in 4. d. 10.

Hen. quol. 12 q. 5. ¶Ibi. Respondet: ꝙ maior est uera de illis absolutis. Dicit Hen. ꝙ licet vnum possit esse sine altero, vbi non est dependentia essentialis unius ad aliud: tñ qñ ambo causantur de necessitate à tertio, est impossibile, unum esse sine altero: sic in proposito uisio, & fruitio necessariò causantur ab essentia diuina, non quòd causet necessariò uisionem, sed causata uisione, necessariò causatur à uoluntate diuina fruitio.

Cõtra Hen. ¶Ibi. Cõtra. si nõ depẽdent à tertio. Dicit Doc. ꝙ si Deus non causat necessariò ambo. s. visionẽ & fruitionẽ, nec utrumque: licet causet alterum: & certũ est quòd Deus nõ cãt ambo d necessitate: qa tũc seq̃ret, ꝙ necessariò cãret uisionẽ: qd ipsi negãt nec ẽt cãt vtrũq; si alterũ cãt. i. ꝙ nõ est necesse, Deum causare fruitionem, licet causet visionẽ. Et hoc probat: qa si Deus p̃t cãre fruitionẽ immediatẽ, & contingenter, ẽt p̃t cãre illã contingenter mediante uisione, contingenter cãta, ut cã secunda. Hic Doc. supponit: ꝙ visio essentiæ diuinæ sit cã fruitionis, saltem partialis. Nã si cãta uisione, Deus necessario cãret fruitionem: seq̃retur unum absurdum, ꝙ cã prima possit determinari ad agendum à cã secunda, qđ est cõtra rõnẽ causæ primę determinari à cã secunda ad agendũ. ¶Ibi. Cõtra quartũ art. Dicunt isti, ꝙ impossibile est, uoluntatẽ nõ hñtem charitatẽ frui fine ultimò, clarè uiso. Et rõ Doc. stat in hoc: ꝙ si uoluntas nõ possit frui obiecto clare uiso, sed tm̃ mediãte charitate, sequæret, ꝙ ipsa charitas eẽt simpliciter potẽtia volitiua: uel pars illius potentiæ: qd est incõueniens. Nam illud est potẽtia, quo simpliciter possumus agere: sicut dicimus, ꝙ calor est potẽtia calefactiua: quia habens illum, p̃t illo simpliciter calefacere. Sic in proposito. illud erit simpliciter potẽtia fruitiua: quo aliquis simpliciter p̃t frui. ergo si uoluntas simpl̃r fruitur mediante charitate, charitas erit potẽtia fruitiua, quod est inconueniens: quia sola uolũtas est potẽtia fruitiua.

Diff. ¶Sed hic orit̃ una dif. quia ex litera Doc. habetur, ꝙ ipsa charitas non sit potẽtia fruitiua, nec pars potẽtię fruitiuę. Contra hoc: qa ipse uult expræssè. 1̄. d. 17. & in 3. d. 27. & in 4. d. 49. ꝙ ipsa charitas est cã partialis actus volũtatis meritorij: & sic ẽt actus fruitionis. ergo vĩ pertinere ad potentiã fruitiuã.

Responsio. Dico breuiter, quòd ipsa uoluntas dr̃ simpl̃r potẽtia fruitiua, qua hñs illã p̃t frui: quia ipsa est cã substãtiæ actus absolutè, & habitus, si necessariò ponitur, nõ ponitur propter substantiam actus, sed pp perfectionem actus, ut patet à Doc. 1̄. d. 17. sequentia clara sunt.

Vide Frãciscũ de Mayronis in 1. lib sent. di. 1. q̃no uolũtas sit libera, & non libera. IBI CONTRA primum art. arguo sic. Hic Doc. intendit probare, ꝙ uoluntas potest frui, & nõ frui ultimo fine in uniuersali, obscurè uiso: & ratio stat in hoc, ꝙ si est in potestate uoluntatis frui ultimo fine, & non frui illo, mediante aliquo, quod est in potestate illius: sequitur ꝙ erit in ptãte illius immediatè frui tali fine, vel non frui: & hoc patet: quia si immediatè nõ est in ptãte eius sequeretur, ꝙ posset necessitari ad fruendũ mediãte illo, qđ est in potestate illi⁹. Sed uoluntas mediãte actu intellectus p̃t frui ultimo fine, putà imperando intellectionem ultimi finis, uel firmando intellectum in tali cognitione: ut patet. Et similiter est in potestate illius non frui, mediante illo, quod est in potestate eius: quia potest auertere intellectũ à cognitione ultimi finis. & per cõseq̃ns nõ frui eo. ergo sequit̃, ꝙ oñso ultimo fine in uniuersali, & obscurè ẽ in ptãte uolũtatis frui, & nõ frui. ¶Secundo ꝓbat idẽ ibi. Cõfirmat̃ ista rõ. & cõfirmatio clara ẽ in lr̃a, q̃ stat in hoc: ꝙ uolens de necessitate finẽ, necessariò remouet omne prohibens, si potest: sed ꝓhibens uolitionẽ finis, est non consideratio finis: quia voluntas non fertur, nisi in præcognitum: cum ergo voluntas possit remouere huiusmodi non consider ationem, sequitur, ꝙ de necessitate remouebit. Et sic d necessitate faciet intellectum semper stare in consideratione finis: cuius oppositũ sæpe experimur. ¶Tertiò arguit ad idem ibi. Omne necessariò agens. hæc ratio cum sequenti clara est in litera.

Ochã Alf. To. Capol⁹. & Tho. Ca. CONTRA conclusionẽ & rõnes Doc. arguit Ocham. d 1. q 6. & Alf. Tol. in primo. d. 1. & Capol⁹: & quidam noui expusitores. S. T. & multi alij: & quia rationes eorum, & rñsiones quodãmõ in idẽ incidunt: ꝓ nũc adduco rõnes Ocham, qui sic dicit.

Quam-

Quamuis conclusiones Doc. (ut credo) sint tenẽdę: tamen rationes eius non uidentur probare sufficienter, ideo arguo contra eas. Et primo contra rationẽ factam in principio.q. ibi. Ad oppositum necessitas naturalis non stat cum libertate, quæ ratio satis clara est: cum ergo uoluntas uelit finem contingenter, sequitur, quòd nullo modo necessariò. quòd autem uelit contingenter probat sic. Ea, quæ sunt ad finem uult cõtingenter, ergo & finem: quia eadem potẽtia non potest uelle liberè aliquid, & aliud necessariò: quia necessitas naturalis non stat cum libertate in eadem potẽtia, ergo uolens finem de necessitate esset alia potẽtia, à uolente contingenter ordinata ad finẽ. Et sic nulla est potentia, quæ posset uelle aliquid pp finem: patet, quia uelle propter finem præsupponit uolitionem ipsius finis. ¶Contra hanc rationem arguit Ocham, & principaliter contra hoc, quòd necessitas naturalis agendi non stat cum libertate, & dicit ipse, quòd eadem res omnino indistincta ex parte rei, potest agere de necessitate, & libere, & contingenter. Et patet primo de uoluntate diuina, quæ de necessitate uult esse ẽtiam diuinam, & creaturas uult merè contingenter. ¶Sed breuitatis cã singilatim respondebo ad rationes ipsius. Et dico primo: quòd non est simile de uoluntate diuina, & creata, & prius declaro aliqua, primo, quòd uoluntas diuina est de necessitate absoluta rectissima: ut patet, secundo, qđ essentia diuina, ex quo est formaliter infinita, est diligibilis, etiam amore infinito, tertiò, quòd si uoluntas diuina posset deficere ab uno gradu rectitudinis posset non esse Deus, quod est impossibile. Ex his sequitur quòd ex quo uoluntas diuina est infinita, ergo tenetur diligere essentiam diuinam amore infinito: quia sic est diligibile à tali uoluntate. Si ergo uoluntas diuina posset non diligere, posset deficere à rectitudine, quam tenetur habere, quòd ergo diligat essentiam de necessitate: hoc non est ex ratione uolũtatis, ut uoluntas: sed ex hoc, quòd ipsa est formaliter infinita, & respicit obiectum formaliter infinitum, & hæc est ratio, quam facit Doc. infra. d. 10. Sed, ꝙ eadem uoluntas uelit creaturas contingenter ex hoc est: quia creaturę sunt formaliter finitæ, & nullo modo tenetur illas diligere: ut dicit Doc. infra d. 10. & 41. & alibi sæpè. Non est ergo simile de uoluntate creata: quia cum non sit infinita, non habet necessariò omnem perfectionem quam potest habere: nũc similiter omnem rectitudinem, & quamuis teneatur diligere Deum: si tamen non diligit: licet deficiat a rectitudine, quam tenetur habere: non tamen deficit à suo esse quiditatiuo sicut uoluntas diuina deficeret; ut exposui supra.

Voluntas diuina est de necessitate absoluta.

¶Secundò principaliter dico, quòd non est simile: quia essentia diuina, ut cognita ab intellectu diuino de necessitate absoluta suo modo causat amorem sui in uoluntate diuina, licet partialiter: sed tamen fortè principaliter, ut possit elici à Doct. j.d.2. 6.7. & in 2.d.1.q. 1. & in quol. & ex alia parte ipsam uoluntas tenetur de necessitate habere omnem rectitudinem, quam potest habere, & de facto habet illã: quòd ergo diligat de necessitate, non est simpliciter, ex ratione uoluntatis, ut uoluntas: sed: quia tenetur habere omnem rectitudinem, quam potest habere: ut dixi supra, & ultra, quòd essentia diuina de necessitate absoluta, mouet eam ad sui amorem? Sed, ut cõparatur ad creaturas, merè contingenter diligit illas: quia nulla creatura, quantumcũque perfecta potest de se mouere ad sui amorem: ut probat Doc. j. dist. 41. Sed in proposito ultimus finis, quamuis sit obiectum diligibile super omnia: non tamen immediatè mouet aliquam uoluntatem ad sui amorem: quia tunc de necessitate moueret: sed uoluntas ultimi finis est illa, quæ mouet: & si mouet contingenter mouet. Multæ aliæ rationes possent addi, quas nunc transeo. ¶Secundò arguit ad idem probando, quòd idem, omnino indistinctum, potest de necessitate agere, & libere: quia uoluntas secundùm Sco. uult libere: & intellectus necessariò causat intellectionem: & tamen intellectus: & uoluntas secundùm ipsum Ocham sunt penitus indistincta, ex parte rei: ut asserit se uelle probare. j. ergo idem omnino, ex parte rei potest agere per modum naturæ, & per modum libertatis.

Idem Ochã ubi supra.

¶Dico, quòd intellectus, & uoluntas non tantum distinguuntur ex natura rei adinuicem; sed etiam formaliter: licet non realiter: ut patet à Doc. in 2. d. 16. & potest elici ex multis dictis eius, ut in primo distinctio 2.3.6.7.17.39.42. & alibi. ¶Tertiò arguit probando, quòd non tantum idem potest esse causa diuersorum specie, unius per modum naturę, & alterius per modum uoluntatis: sed etiam potest esse causa plurium, solum numero differentium: unius scilicet per modum naturæ, & alterius per modum contingentiæ. Et probat ex dictis Doc. nam Doc. uult, quòd uoluntas creata causat contingenter uolitionem, quam ipsa recipit, & in uoluntate alterius causat uolitionem suimet de necessitate, & per modum naturæ: patet quia Doc. uult in 2. d. 25. quòd obiectum est causa partialis, non tantum actus intelligendi, sed etiam actus ipsius uolendi. Pono ergo casum, quòd uoluntas sit præsens alicui intellectui, in ratione obiecti: certum est, quòd ipsa erit causa partialis intellectionis suæ: ut potest elici à Doc. in primo d. 3.q.7. & in 2.d.3. & 25. Et sic cognita potest esse præsens uoluntati alterius: & sic partialiter causabit dilectionẽ sui in illa uoluntate. Et non est dicendum, quòd liberè: quia obiectum, ut obiectum, non uidetur concurrere liberè ad aliquem actum. ergo per modum naturæ. Nam si causaret illam uolitionem contingenter: tunc illa uolitio esset in potestate sua, & per consequens esset in potestate sua non diligi ab illa uoluntate. secundùm suum libitum: quod est falsum.

Respon∫io.

Idem Ochã

Ponitur casus.

¶Respondeo, & dico primo: quòd non habetur expresse à Doc. quòd obiectum sit causa partialis uolitionis: nec etiam, quòd intellectio actualis sit causa partialis eiusdem. Nam in 2.d.25. ubi diffusè pertractat istam materiam: tandem dicit, quòd si obiectum concurrit ad uolitionem, quòd tantum partialiter concurrit.

Responsio.

¶Secundò dico: quòd quando Doc. loquitur de obiecto respectu uolitionis: fortè loquitur de intellectione illius obiecti: quòd talis intellectio actualis est partialis causa. Sed quicquid sit saltem ut dicit Ocham: ipsa uoluntas: ut in se præsens intellectui, erit causa partialis intellectionis suæ, & non nisi necessariò: & erit causa libera uolitionis: ergo idem indistinctum ex parte rei, potest agere: per modum naturæ, & per modum libertatis: Dico, quòd si loquamur de cognitione abstractiua: ipsa uoluntas non est causa talis cognitionis: sed aliqua species intelligibilis: ut patet à Doc. j.d.3.q.6. & 7. & d. 17. & in 2.d.3. ¶Si dicatur, quòd saltem ipsa uoluntas erit causa partialis speciei intelligibilis, & nõ nisi naturalis: & hoc, ut comparatur intellectui separato: quia uult Doct. in 2.d.3.q.11. quæ est ultima: ꝙ obiectum, respectu intellectus separati, potest esse causa partialis immediata speciei intelligibilis. Dico, quòd non semper species intelligibilis, alicuius obiecti, causatur à tali obiecto; sed aliquando causatur ab alio, continente illud, uel uirtualiter, uel essentialiter, uel saltem per identitatem realem: ut patet à Doc. ex intentione d.3. primi. Et sic in proposito talis species intelligibilis esset immediate causata ab anima intellectiua, continente potentias suo modo, uirtualiter, & per realem identitatem: ut patet à Doc. in 2. d. 16. Vtrũ modo

Obiectum ẽ causa partialis uolitionis.

mõ sit tm̃ una species aiȩ, & intellectus, & uolũtatis? an plures? non est præsentis speculationis: quia hoc ñ facit ad principale intentum. Si uerò loquamur de cognitione intuitiua. Dico breuiter, ꝙ talis cognitio nõ potest immediatè causari à uoluntate, ut uoluntas: sed immediatè causatur ab aĩa intellectiua: quia ex quo cognitio intuitiua, immediatè cãtur, saltẽ partialiter ab obiecto, ut existente, & præsente; sequitur, ꝙ cũ aĩa dicat totam existentiam ipsius uoluntatis: ꝙ ipsa immediatè cãbit talẽ cognitionem. ¶Si adhuc quæratur: si uoluntas esset realiter distincta ab anima, ergo posset immediatè cãre cognitionẽ intuitiuã: quia tũc hẽret propriã existentiam, ergo saltẽ sm̃ rõnem; licet sit idem realiter cum aĩa, poterit cãre: patet cõsequẽtia per vnam propositionẽ Doc. q. 1. & 4. quol. videlicet. Qualis est ordo inter aliqua, si essent distincta realiter, talis est ubi solum rõe distinguuntur. ¶Respondeo ꝙ posito tali casu: licet hoc sit impossibile: ipsa voluntas pt̃ dupliciter considerari. Vno mõ, ut ẽ potentia libera, & indiuiduum potentiæ libere: Alio vt ẽ indiuiduũ entis, vel indiuiduũ substantiæ. isto secundo mõ cãret cognitionẽ sui: nõ primo. ¶Dico ultimo ꝓ oĩbus istis: ꝙ adhuc nõ est ꝓbatũ euidenter, ꝙ ipsa uoluntas, vt est obiectum intellectus, vel alterius uoluntatis agat de necessitate. Possumus. n. dicere, & faciľr persuadere, ꝙ ipsa uoluntas, respectu cuiuscunque actionis propriȩ; siuè receptȩ in se: siuè in alio: ꝙ tm̃ hẽt unũ modũ agẽdi. f. liberè. ¶Et qñ dicit Ochã: ꝙ si est in ptãte uoluntatis meæ cãre amorẽ in alia voluntate; tunc esset in ptãte mea posse diligi ad libitum, & non diligi. Dico ꝙ hoc concluderet si uoluntas mea esset cã totalis: cuius oppositũ tenet Doc. & ẽt ipse Ochã. Posito. n. ꝙ uoluntas mea, ut cognita sit perfectè pñs alij uolũtati, & ꝙ uelit cãre dilectionem in alia uoluntate, tamen si alia uoluntas nõ causat partialiter, nunq̃ sequitur talis dilectio. Et nõ est mirum, ꝙ eadem uoluntas, & ut uoluntas, & ut obiectum liberè agat: quia, & voluntas diuina, & ut uolũtas, & vt obiectum, siuè qũocũq; cõparet intellectui creato, uel uoluntati creatæ semp liberè, & contingẽter agit. Põt ẽt dici, ꝙ posito, ꝙ uoluntas sit totalis cã sui actus; & ꝙ causaret, ut totalis cã actum amoris in alia uoluntate, ita ꝙ illa alia uoluntas se tm̃ habeat in potentia passiua, siuè receptiua, adhuc nullum videtur sequi inconueniens. Et cum dicitur ꝙ tunc esset in potestate uoluntatis talis diligi, & non diligi ab illa alia uoluntate. Dico, ꝙ diligi, & non diligi ab illa alia potest dupliciter intelligi. primo quòd illa alia diligat formaliter actum, receptum à uoluntate illa: & non diligat formaliter: quia non habet ab illa actum receptum, & hoc modo nullum est inconueniens, secundo, ꝙ sit in potestate uoluntatis, causantis actum diligi liberè ab illa alia uoluntate: ita quòd illa dicatur liberè diligere: & quòd faciat illam elicere actũ, quo libere diligat, & hoc esset inconueniens. De hac tñ materia vide, quȩ diffusè exposui in 2. d. 9. de locutione angelorũ; vbi multa singularia notaui.

Voluntas pt̃ considerari duobus modis.

Solennis solutio de libertate uolũtatis contra Ocham.

Diligi, et nõ diligi pt̃ dupliciter intelligi.

¶Nũc Ochã rñdet ad argumenta Doc. & primo negat illã propositionem, ꝙ si uoluntas põt uelle aliqd contingenter, mediante actu suo, hoc idem põt immediatè. Et dicit, ꝙ si uoluntas vult aliquod ancedẽs, de necessitate uult consequens, scitũ esse consequens: ita ꝙ stante uolitione antecedentis: licet contingẽter eliciatur, necessariò stabit uolitio consequentis. licet ergo hẽat in potestate sua uelle consequens, mediante uolitione antecedentis non tamen sequitur quòd possit uelle illud contingenter immediatè: & hoc stãte volitione antecedentis. Sic ad propositum quamuis sit in potestate uolũtatis uelle finem ultimum, mediante actu suo; putà mediante cognitione finis: tamen stante tali cognitione de necessitate uult finem: sicut est in potestate uoluntatis velle potionem amaram, & non uelle, mediante volitione efficaci sanitatis, uel uolitione: tñ stante volitione sanitatis, de necessitate uult ipsam potionẽ amarã. Dico breuiter: ꝙ hæc non sunt ad propositum, quia in uolitione alicuius finis efficaci virtualiter includitur volitio eorũ, q̃ sunt ad finẽ: & simiľr in uolitione alicuius antecdẽtis virtuaľr includiť uolitio ꝯsequentis, si sciť eẽ ꝯsequẽs. Et ꝓcipuè, si vult efficaciter añcedẽs: nec ẽ simpľr verũ, ꝙ uolens añtecedens, necessariò uelit ꝯsequens: ẽt fortè posito, ꝙ cõsequẽs sit đ intellectu añcedẽtis: & nõ loquor de volitione efficaci. & de hoc uide Doc. in 2. d. 6. q. 2. in rñsione ad vltimũ argumentũ principale. Sđ in cognitione alicuius obiecti uõ includiť uirtuaľr volitio eiusdẽ. aľr voluntas de necessitate uellet oẽ obiectũ, sibi pñs, in rõne obiecti. Qñ ergo Doc. dicit: si aliqua uolũtas pt̃ uelle aliquid, mediãte actu suo, pt̃ ẽt illud uelle immediatè. hoc dẽt intelligi, nisi talis uolitio uirtuaľr, & de necessitate includať in tali actu. Dico scđo ꝙ Doc. loquitur absolutè de necessitate: quia isti dicunt: ꝙ fine sic apꝑhenso, de necessitate voluntas fruitur illo: ita ꝙ sit sibi simpľr impossibile nõ frui illo: si sic: tunc seqretur, ꝙ volũtas de necessitate firmaret intellectũ in cognitione talis finis: ita ꝙ nõ eẽt in facultate eiꝰ quouismõ auertere intellectũ à tali ꝯsideratione; ut ipse declarat in cõfirmatione seqñti, & sic talis actus intellectus nõ eẽt plenè in ptãte volũtatis. Stat ergo rõ Doc. ꝙ si volũtas pt̃ mediãte actu suo &c ¶Et ex his patent seqñtia Ochã parũ ualere ꝯ rõnẽ Doc. Omitto nunc quasdam rationes, factas ab Alf. Tol. in 1. d. 1. ꝯ hoc quod dicit Doc. de fruitione beatorum: quæ licet faciliter solui possint: quia tamen magis pertinent ad materiã de beatitudine: ideo Deo duce soluenť ibi..

Destructio rñsionũ Gul. Ocham.

Rõnes Ochã nihil ualẽt cõtra Scotũ.

Gul. Ocham nũc ad Doc. argumenta respondet.

AD ARGVMENTA principalia. ¶Ad primum dicit doc. ꝙ finis, siue obiectũ quietatiuũ aptitudinaliter cõuenit appetitui, siue naturali, siuè libero, referẽdo singula singulis, puta volũtati summum bonũ, & lapidi puta cẽtrũ, & sic dẽt intelligi dictum Aui. ꝙ talis finis necessario cõuenit. Tale ẽt qetatiuũ semp cõuenit actualiter appetitui naturali: nisi ponatur impedimẽtũ ab extinseco, puta si lapis teneať sursum: quia non est in potestate talis appetitus naturalis descendi, vel non descendi in centrum, non tamẽ semper conuenit actualiter voluntati: quia posito ipso, perfectè præsente, voluntati: adhuc est in facultate uoluntatis velle ipsum, vel non velle: vt patuit sup. ¶Ibi. Ad scđm dico. litera clara est. Nota tñ differẽtiã inter mouere metaphoricè, & mouere propriè siue realiter. Dicimus. n. ꝙ finis mouet efficiens metaphoricè, non causando aliquid in efficiente realiter: sed dicitur tantum mouere intentionaliter, inquantum amatus, & desideratus ab efficiente: & sic finem amari ab efficiente, est finem mouere ipsum efficiens: vt patet. j. à Doc. d. 2. q. 1. Sed mouere realiter aliquid est aliquid realiter causare in illo qd mouetur. ¶Nota. scđo in litera, ꝙ efficiens naturale, ut distinguitur contra agens à proposito de necessitate mouetur à fine, propter quem agit; quia talis finis de necessitate amatur à tali efficiente, loquendo semper de amore naturali, qui est tantum inclinatio naturalis: sed agens à proposito, siuè uoluntarium habet in ptãte sua diligere finem, propter quem agit, uel non diligere, & ideo finis mouet necessariò, & metaphoricè efficiens naturale: sed tantum contingenter efficiens à proposito. Tertia ratio cum sua responsione est satis clara. Et qñ dicit in responsione ibi. Ita hic uolitiones non præsupponunt aliquam uolitionem vnã immobilem. Quia Tho. dicit, quòd uolitiones, respectu eorum, quæ sunt ad finem, quæ dicuntur mobiles, & uariabiles, præsupponunt unam immobilem, & inuariabilem, quæ est uolitio ipsius finis. Dicit Doc. ꝙ si hoc esset uerum: tunc sequereť alterum

Differentia inter mouerẽ metaphoricè, et mouere propriè.

Agens dupliciter. s. naturale, & à proposito. finis mouet necessariò.

istorum inconuenientium: vel (videlicet), voluntas volens aliquod ordinatum, puta diligens Franciscū, necessariò simul diligeret vltimum finem; & sic nunquam posset velle aliquod creatum, quin simul velit vltimum finem: quod est manifestè falsum: & patet, q hoc sequatur: quia si volitio entis ad finē est variabilis, & non pōt inesse voluntati, nisi eidem insit uolitio ipsius finis, quæ est omnino inuariabilis, ergo sequitur, q non pōt uelle aliquod ens ad finē, nisi simul velit, & ipsum finē, vel saltē sequitur hoc inconueniens (quia si negaretur ipsam esse simul sub duobus actibus: quia uoluntas eodem actu, quo uult aliquid pp finē, & ipsum finē: quia adhuc nō est decisum a Doc. an eodē actu, an pluribus actibus, & sunt uariæ op.) Dicit Doc. q hoc posito, q Franciscus velit. a. pp finē. b. vno actu, referendo ipsum. a. ad. b. actualiter: nō tñ sequitur, q volens aliquod ens ad finem in se, & absolutè aliqua uolitione, q ipsum eadē uolitione simul referat ad finem. Et tñ tenendo, qd dicit Tho. q volitio entis ad finē præsupponit de necessitate uolitionem inuariabilem ipsius finis posito, q sit eadē volitio: sequitur, q nunq posset uelle aliquod ens ad finē in se, & absolutè, nisi semper eodē actu referat actu ipsum ens ad finem, ad ipsum finem: cuius oppositū experimur.

Hic expressè patet q falsa si propria Tho. s de immobilitate uolitionis finis.

Quæstio. Quinta.

Circa dist. istam Primam quærūtur quinq.

Primo.

Vtrum Deo conueniat Frui?

Seraphicus Bonauent. primo sent. dist. 1. q. 1. art. 3.
Scotus primo sent. dist. 1. q. 5.

Quæro Secundo.

Vtrum viator fruatur?

Scotus primo sent. dist. 1. q. 5.
Ricardus primo sent. dist. 1. q. 2. artic. 2.

Quęro Tertio.

Vtrum Peccator Fruatur?

Scotus primo sent. dist. 1. q. 5.
Ricardus primo sent. dist. 1. q. 2. artic. 2.

Quæro Quarto.

Vtrum Bruta fruantur?

Scotus primo sent. dist. 1. q. 5
Diuus Thomas prima secunda. q. 11. artic 2.
Ricardus primo sent. dist. 1. quæst. 2. artic. 2.

Quæro Quinto.

Vtrum Omnia fruantur.

Scotus primo sent. dist. 1. q. 5.



BI. AD SOLVTIONEM istarum quæst. Hæc litera non indiget expositione: quia de se clara est.

§ Ibi. ex his ad præpositas quæstiones. Dico, quòd frui nihil dicit, nisi actum inhærendi obiecto propter se, quem comitatur delectationis quietatio: siue, qui actus est, supple ipsa quietatio, hoc est, actus vltimatè terminans potentiam &c. Hæc litera est satis difficilis. Et nota. q Doc. hic tñ loquitur de fruitione in se, ut se extendit ad ordinatam, & inordinatā. Et qñ dicit: q actus. s. fruitionis ultimatè terminat potentiā. s. tñ uetē, inq̄tū potētia seipsam terminat actu suo. i. q fruitio est actus, q ultimatè terminat. i. quietat potentiā: quia ipsa potētia elicit illum pp se: & inq̄tum potētia seipsam terminat actu suo. i. inq̄tum potētia libertate sua vult se ultimatè. i. pp se quietari actu suo. Ita q de rōne fruitionis nō vr esse, q ipsa quietet potentiā, quantū est ex parte obiecti; sed quātū est ex parte potentiæ, obiecto, pp se inhærentis. Et sensus huius literę est vz, q non est de rōne formali fruitionis, q quietet potentiā: illa. s. quietatione vera, q nata ē eē ab obiecto uerè quietatiuo; sed quietatio illa est ex sola potētia, seipsam sic determinante. s. suo actu inhærendo alicui obiecto, etiam fruitio pp se: ut patet de voluntate fruēte fine præfixo, vel præstituto: de quo supra dixi. q. 1. huius. d. Cum dicit. voluntas diuina fruitur essentia diuina simplr. i. pfectissimè. Dr necessariò, vt necessitas opponit cōtingētiæ: ñ vt opponit libertati: sūma. n. libertas stat cū necessitate, licet ñ stet cū coactione: vt. ĩ. patet. d. 10. q. vnica. Dr p se: nō, q fruitio insit voluntati diuinæ in aliquo mō dicēdi per se. nō in primo: qa nō ē de essētia sua, cū sit opatio eius, nec in scdo mō cū nō sit ppria passio: & si ēt ponat quasi passio voluntatis diuinę nec hoc mō hic accipit p se: sed accipit p se, vt noiat ly p se, vel principiū p se elicitiuū, vel p se receptiuū. Exēplū primi. Calor est p se. i. ex sua rōe formali principiū calefaciendi. Exēpliū secundi, Superficies ē p se receptiua coloris. i. q ex natura sua ē principiū receptiuū, siuè rō formalis recipiēdi colorē. & sic uoluntas dr per se principiū elicitiuū fruitionis: qa ex sua rōe formali hēt vñ sit principiū p se elicitiuu fruitionis: ē ēt suo mō rō formalis quasi recipiēdi fruitionē: immediatè. n. fruitio ē in uolūtate; licet in diuinis nō sit principiū receptiuū; nec quasi: qa hæc nominant impfectionē ut patet. ĩ. d. 5. q. 2. Et cū dr. primo nō accipitur ibi primo, vt accipiē primo post. sed accipit (hic primo: quia à seipsa hēt, & ñ ab alio realr distincto; nec in fruendo ab alio dependet, sicut dicimus, q terra est primo grauis. i. q hoc hēt ex sua natura intrinseca; & ex sua formali rōne, q sit grauis. In beatis uerò, beati fruunt p se: quia principiū p se pductiuū est volūtas, charitate informata, nō primo: qa hoc hñta volūtate diuina immutabilr, nō ex natura rei: quia talis fruitio nō dr formalr, necessaria: ut patet in 4. d. 49. sed immutabilr ex determinatione diuinæ uoluntatis, q̄ determinauit nunq̄ cōcurrere ad actū oppositū fruitionis: vt patet à Doc. i. 4. d. 49. & in 2. d. 5. 24. De uoluntate uiatoris hñte charitatē patet, q fruitur p se: qa hēt charitatē, sed nō immotabilr: qa illā amittere pt. Pcōr verò nullo modo quiescit in ultimo fine &c. § Ibi. Sed tūc ē dubitatio. In ista lra Doc. uult, q pctōr ñ fruat actu suo, videlicet peccādo; sed fruat seipso, p quē elicit actū peccādi. Expono tñ hāc lram cū dicit, q pctōr fruit seipso, & ñ obiecto: quia obiectū sui actus amat amore concupiscētię. Exemplum. quis peccat inordinatè circa obiectū delectabile: qd dr obiectū act⁹ pcti. i. circa qd elicit act⁹ pcti, peccās diligit illud obiectū amore ɔcupiscētię: patet: quia uult illud inordinatè, siuè diligit illud sibi inordinatè, ergo talis amor inordinatus ɔcupiscentiæ psupponit amorē inordinatū amicitię: qa nūq̄ ē dordinatio i actu ɔcupiscētiæ nisi sit pri⁹ inordinatio in amore amicitiæ: ut patet à Doc. in 2. d. 6. q. 2. & sic peccās circa obiectū, qd uult pp se amatū amore amicitiæ ñ fruit obiecto: quia illud uellet simplr pp se: nec fruit actu illo, quo vult obiectū inordinè ad seipsū: patet qa nō primo reflectit volūtas sup illo

Fruitio ē actus q quietat potētiā.

Fruitio est actus voluntatis elicitiuè. & actus itellectus suppositiuè.

Expositio litera.

illo actu, uolēdo illū pp se.primo.n. uolūtas peccādi vult delectabile sibi,& post vult illā volitionē,& tādē vult seipsam uelle, & sic primo non vult illū actū pp se,nec pp aliud:quia in illo instāti,quo uult obiectū, voluntas nullū actū hēt circa volitionē obiecti. fruit ergo seipso,cui amat tale obiectū delectabile. Et dicit Doc.cōiter: quia cōiter peccātes diligūt se amore amicitię inordinato:quia ē radix oīs actus inodinati vt patet à Doc.in 2.d.6.q.2.posset tñ peccādo frui aliquo alio:qa posset quis inordinatē amare filiū pp seipsū,nō diligēdo ī ordine ad seipsū , vt dilectū prius.

Quomodo peccātes diligant se.

¶ Sed in hoc videtur sibi contradicere: quia supra. q.2.præsentis.d.dixit q peccator nō pōt referre actū peccati in Deum: quia fruitur illo. Hoc idē uidetur velle in præsenti.q. vbi quærit:an peccator fruatur. Dico primo, q in illa.q.2. non uidetur assertiuè loq: vt ibi patet. Secundo dico q quando Doc. dicit, q peccator fruitur actu peccandi: impropriè loquitur de fruitione , quæ est amore inhærere alicui rei propter seipsam,sed quia peccator elicit actum peccandi nullo modo referibile à tali potentia ad obiectū verè fruibile ; ideo peccator dicitur frui illo ; sed loquendo de fruitione propria, licet inordinata,peccator fruitur seipso,& sic patet quomodo Doc. sibi nō contradicit.

Apparēs cōtradictio.

An peccator fruatur.

AD QVAESTIONEM penultimam. Nota quid sit inhærere negatiuè:& quid ꝯriè.Inhærere.n.negatiuè alicui obiecto, nihil aliud ē nisi nō ꝯsiderare illud obiectū;nec,vt referibile alteri;nec,vt irreferibile;sed tm̄ absolutè adhærere illi.i.nec amādo illud pp se : supplè appræciando illud esse amabile pp se,& actu nō referre ad aliud;nec ēt amādo pp aliud.i.referēdo ad aliud;sed tm̄ est amare illud absolutè istis ꝯditionibus circūscriptis. Sed ꝯriè inhærere est amare pp se aliqd obiectū,appreciādo ipsū esse amabile pp se. Ista.n. ꝯriant.s. apꝑciare obiectū pp aliud. amare ergo obiectū pp se ꝯriè,ē apꝑciare illud pp se, & nullo mō eē referibile ad aliud.Isto scdo mō bruta nō possūt frui: licet fortè primo mō. Et q nō possint verè frui:patet ēt:quia amore nō inhærēt:quia nō ꝓpriè amāt,loqn̄do de amore, qui uerè est actus elicitus,liberè ꝓductus.Nec simlr propriè inhærēt:quia inhærere propriè obiecto fruibili,ē vi potentię inhęrētis. i. q illa potētia ꝓpriè inhæret obiecto fruibili: quæ vi sua liberè elicit actū,quo attingit obiectū, vel quo inhæret sibi:ut supra exposui. q.3. pñti.d.2.& q nō sic inhæreat patet: quia potētia bruti,quasi infigitur in obiecto delectabili,vi ipsius obiecti:quia non ducit se in illud: sed ducitur ſm Dama:li.2.cap.24.

Inhærere negatiuè obiecto,est nō cōsiderare obiectum.

Inhærere cōtrario.

Est amare per se aliqd obiectum.

Nec est intelligēdū,q potētia bruti nō sit cā,saltē partialis sui actus,quo inhæret, siuè quo infigitur in obiecto:quia in hoc sibi ꝯdiceret:ut patet.ꝫ.d.17.sed intelligit sic,q licet sit cā partialis sui actus : quia tamē nō elicit illū liberè, sed ex necessitate naturæ obiecto præsente:iō nō ducit se in tale obiectū, sed magis ducit ui illius obiecti,& sic exponit Doc.ꝫ.dist.17.¶Ibi. Ex his patet ad ultimē.q. ¶ Hic Doc.ostēdit, qūo appetitus naturalis nō fruit ꝓpriè:quia appetitus naturalis,ut hmōi,nō inhæret alicui amore,qui ponit actus elicitus,cum appetitus naturalis nullo mō sit potētia elicitiua:sed p̄cisè inclinatio naturalis:q̄ realr non distinguit à natura cuius ē: ut ꝓbat Doc.in 4.d.49.q.9. Nec ēt fruitur abusiuè,eo mō, quo bruta fruuntur: illa.n. eliciunt actū, sequentem cognitionem sensitiuam: appetitus uerò naturalis tm̄ naturaliter inclinatur, quæ inclinatio nullam cognitionem sequitur.

Brutum ducitur nō ducit , qa agit ex necessita te naturæ , nō aūt liberè.

Appetitus naturalis nō fruitur.

AD ARGVMENTA principalia. ¶Et arguit sic Doc. Fruitio est respectu finis patet: quia est amore inhærere alicui rei pp se: & sic amatum amore amicitiæ hēt rōnē finis, sed Deus nō hēt finē, cum sit ultimus finis, ergo non potest frui. ¶Respondet Doc.& responsio stat in hoc: quòd accipiendo finē, pro obiecto uerè fruibili,& non pro respectu, fundato in illo, ut supra exposui. quæst. 1. essentia diuina potest dici finis fruibilis,respectu,uoluntatis diuinę.

¶Ibi. Non tamen potest sibi competere ratio finis respectu sui,sicut , nec respectu sui est finis . Sensus huius literæ est : quia si essentia diuina includeret respectū finis , respectu uoluntatis diuinæ : tunc uideretur , quòd uoluntas diuina esset ens ordinabile ad finem. Nam finis , vt sic,semper uidetur esse nobilior his , quæ sunt ad finem : modo essentia diuina non est nobilior uoluntate , cum sint penitus idem realiter, & formaliter; ut patet à Doc. ex intentione. infra distinc.8.quæst.penul.& q. i. quol. Tum etiam quia uoluntas diuina est ita formaliter infinita : sicut & essentia diuina : vt patet à Doc. infra distinc. 8.quæst.penul.

Essentia diuina pōt dici finis fruibilis,capiendo finem ꝓ obiecto fruibili , nō aūt pro respectu fundato in illo.

Ibi. Si obijciatur. Hic Doc. arguit deducendo ad inconueniens : quia si Deus non habet finem quomodo poterit agere propter finem, & similiter quomodo erit uera illa propositio scilicet superioris agentis est superior finis . ¶Rn̄det ad primam instantiam quòd Deus agit propter finem effectus : ordinando scilicet effectum ad seipsum amatum,& non agit propter finem sui. Nam si haberet causam finalem non esset simpliciter primum effectiuum, & ineffectibile: quia cuius est causa finalis, eius semper est causa efficiens : ut patet infra distinc. 2. par. 1. quæst. 1. & vide quæ ibi exposui . ¶Ad secundam instantiam dico,quòd debet intelligi de fine effectus:quia agens superius ordinat non se; sed effectum ad finem vniuersaliorem,uel superiorem: & ita ille finis superior est agentis, non ut finis eius , sed ad quem ordinat illud quod agit.

Deus agit ꝓꝓ finem nō ꝓꝓ finē sui, sed ꝓꝓ finē sui effectus

AD argumentum secundæ.q.vbi Doc.arguit sic. probando, quòd uiator non fruatur : quia frui est actus amicitiæ,& non actus desiderij : patet quia frui est amor amicitiæ,& non desiderium ; sed uiator tm̄ habet actum desiderij,respectu vltimi finis:patet: qa desideriū est respectu absentis. ¶Respondet Doc. quòd viator præter actum desiderij(qui est respectu non habiti, quo uiator iustus appetit Deum actu cōcupiscentiæ) hēt iustus aliū actū amicitiæ , volendo Deo in se bene esse. licet Deus sit absens: & hic actus amicitiæ est fruitio;non autem ille,qui est desideriū; & actus amicitiæ propriè est charitatis : quia charitas primo inclinat ad amorem Dei propter se:ut patet a Doc.in 3.d.28.& 29. actus verò desiderandi nō est propriè actus charitatis:sed magis actus spei: ut patebit in 3.d.26.

Frui ē actus amicitiæ, & nō desiderij

Actus amicitiæ ꝓpriè est charitatis, actus uerò desiderādi est actus spei.

AD PRIMVM argumentum tertiæ.q. Dicit Doc.q peccator,actu peccandi , non quietatur simplr: quia quietatio simplr , & ultimatè nō tm̄ sumit per cōparationē ad actum fruitionis ; sed etiam per comparationem ad obiectum uerè fruibile : immo principaliter. licet ergo peccator actu peccandi quærat se quietari: quia tamen illo actu non inhęret imobili,siuè obiecto uerè quietatiuo:iō simplr non quietat. ¶Ibi. Nec hic debet intelligi quietatio summa. Dicit Doc. quòd quietatio summa propriè erit in patria: de qua erit sermo in 4.d.49. Sed debet intelligi hic summa suo modo propter actum irreferibilem,ita acceptantem obiectum .

Peccator nō quietatur : quia nō inhæret obiecto uerè quietatiuo.summa quietatio erit in patria.

Peccator quietatur quietatione ex parte potentiæ accepta,non tū quietatione ex parte obiecti.

¶Ibi. Secundo arguitur sic : qui uult, alium vti actu suo , non frui eo. patet : quia non appræciatur illum, vt summum bonum ; sed peccator uult Deū uti actu suo ; patet : quia uult illum actum esse , ergo uult illum actum esse à Deo,cum nihil possit esse, nisi à Deo: & per consequens uult Deum uti actu illo: quia Deus tantum utitur omni creatura,uolendo illam in ordine ad seipsum: & hoc est propriè uti. ¶Respondet Doc.dicens:quòd ista pōt negari.s. qui uult alium uti in actu suo non fruitur eo: & hoc loquen-

do de fruitione inordinata. possum enim inordinatè amare aliquod obiectum propter se, & sic frui illo; & tamen alium uelle amare illud, non propter se, sed propter aliud: immo possum amare aliquod obiectũ propter se, & sic frui eo, & tamẽ uelle a nullo amari, nec propter se, nec propter aliud (& sic minus appreciatur illud obiectum, quam uolendo, alium amare illud in ordine ad aliud (vt patet in zelotipia. Et tũc dicam ad probationem maioris: quòd licet fruens appræcietur fruibile tanquam summum bonũ: non tamen uult illud ab omnibus sic appreciari: quando inordinatè sic fruitur: non igitur sequitur, vult illud, vel amat illud ut summum bonum. ergo uult alios illud amare ut summum bonum. ¶ Ibi. Aliter potest responderi negando minorem. Dicit Doc. quòd nõ sequitur aliquis uult fruibile esse, ergo uult illud esse à Deo: & ratio defectus est quia non oportet uolentem antecedens, uelle consequens, quando consequens non includitur per se in antecedẽte, sicut si volo hominem esse de necessitate, uolo ipsum esse animal: quia hoc consequens est de per se intellectu antecedentis. Sed quando non est de intellectu antecedentis, vel saltem realiter non includitur in illo, non sequitur, ꝙ si uolo antecedens, quòd uelim consequens: sic in proposito non sequitur: uolo hoc fruibile esse, ergo uolo illud esse à Deo, sed tantum sequitur per locum extrinsecum: qui est ab effectu causæ efficientis ad causam efficientem. Sed de isto an volens antecedens necessariò velit consequens, etiam posito, quòd consequens sit de per se intellectu antecedentis: uide, quæ dicit Doc. in 2. d. 6. q. 1. in responsione ad quartum argumentum factũ pro opi. S. Tho.

Nõ oportet volentẽ antecedẽs, velle cõsequẽs q̃n consequens non includitur ꝑ se in antecedẽte.

Potest quis velle episcopatũ, non tñ Sacerdotiũ.

AD ARGVMENTVM quæstionis ultimę. Dicit Doc. quòd appetitus naturalis non inhæret alicui contrariè: & hoc ut in pluribus: quia fortè esset dubium de appetitu naturali uoluntatis, uel intellectus: an alicui possit inhęrere contrariè: licet hoc non possit sustentari apud Doc. quia appetitus naturalis super est respectu boni commodi: ut patet ab ipso in 2. d. 6. q. 2. & 49. 4. posito tamen quòd possit sic inhęrere non tamen actu elicito amoris: quia appetitus naturalis nullum actum elicitum dicit: sed tantum naturale inclinationem: ut patuit supra. q. 4. & diffuse in 4. d. 49. modò frui est amore inhęrere: amore dico elicito à uoluntate. Finis primę d.

Quo appetitus naturalis non sit actus elicitus uide Scotũ in 3 libro sẽt. dist. 17. q. unica.

Distinctio. Secundę. Quæstio. Prima, & Secunda.

Circa istam secundam dist. in qua Magister agit de essentia Dei, & eius unitate & personarum pluralitate. Primo quæritur.

An Deum esse sit per se notum.

D. Thomas prima parte summa. q. 2. art. 1.
Scotus primo sent. dist. 2. q. 2.
Franciscus de Mayronis primo sent. distinc. 2. quæst. 1.
Durandus primo sent. distinc. 3. quæst. 3.

CIRCA d. secundã Doc. q̃rit duo. Primum an Deum esse sit per se notum. Secundũ an ista ꝓpositio. Deus est. sit ꝑ se nota, & primo Doc. respõdet ad scd̃m. IBI. QVONIAM s̃m philosophum. Quia ista litera est satis difficilis. Primo Not. est de propositione per se nota: quòd ly per se nõ accipitur propriè loquendo, vt distinguitur contra ꝑ accidens: quia nõ dicimus, ꝙ per se notum ꝑdicetur de aliqua propositione in primo, uel in scdo mõ dicẽdi per se: ut patet: sed ly per se accipitur, vt distinguitur contra ly p aliud: ita ꝙ ꝑ se excludit q̃cunq; alia notitiam, ꝑter notitiã terminorũ: quia primo posito ꝓpositio per se nota immediatè cognoscitur, cognitis terminis. Et ĩo dicit Doc. ꝙ in ꝓpositione ꝑ se nota excludit q̃cunq; cã, & rõ, q̃ est extra per se conceptũ terminorũ propositionis, ꝑ se notæ. ¶ Et si dicat. Nõne notitia ꝓpositionis ꝑ se notæ causatur aliũde, q̃ a terminis, saltẽ partialr: quia ab intellectu: vt posset ꝓbari ex dictis Doc. j. d. 3. q. 4. & 7. & i quol. q. 15. Immo talis notitia causat, saltem partialiter à uolũtate diuina: vt patebit. j. d. 3. q. 4. ¶ Dico, ꝙ ly ꝑ se nõ excludit cãm efficientẽ notitiæ ꝓpositionis ꝑ se notę: quia certũ est, ꝙ intellectus cõcurrit effectiuè; sed excludit q̃cunq; aliã notitiã, ꝑter notitiã terminorũ: ita ꝙ cognitis terminis, statim intellectus cãt euidentẽ notitiã illius ꝓpositionis, ita ꝙ nõ hẽt necesse ad hoc, ut talis notitia sit euidẽs, ꝙ depẽdeat ab alia notitia, ꝑter notitiã terminorum, sicut hẽt necesse in ꝓpositione nõ ꝑ se nota. Põt ẽt dici ꝙ aliud est loqui de euidentia ꝓpositionis, & aliud de notitia talis euidentiæ. primo mõ dico, ꝙ sicut euidentia ꝓpositionis ꝑ se notæ, est formalr à terminis: ita notitia eiusdẽ, vt euidẽs est, à notitia terminorũ, licet ergo notitia ꝓpositionis ꝑ se notę, absolutè sumpta, sit partialiter ab intellectu, tñ, vt euidens, est à notitia terminorũ. Si dicat. Nõne voluntas diuina põt immeditè cãre notitiã, ꝓpositionis, vt euidentẽ. Dico, ꝙ põt cãre immediatè notitiã terminorũ, post, notitiã ꝓpositionis. nõ. n. esset possibile cognoscere aliq̃ ꝓpositionẽ, terminis nõ præcognitis, vel saltẽ simul cognitis: illa tñ notitia nõ esset euidẽs intellectui, nisi à notitia terminorũ, qđ bñ nota. ¶ Deinde Doc. diffinit ꝓpositionẽ per se notã ibi. Dicitur ꝓpositio ꝑ se nota: q ex terminis ꝓprijs, q sunt aliq d eius. h. d. q a nõ qualescũq; termini possunt facere propositionem per se notam, sed proprij, & speciales termini faciũt illam. vt ipse declarat parum j. sequitur: ut sunt eius idest eo modo, quo ponuntur illi termini proprij in ea: ut in concreto, vel in abstracto distinctè, vel confusè. Nam aliquando propositio est per se nota, quando ponitur terminus distinctè in ea, ut animal rationale est risibile. nam animal rationale distinctè improbat, quòd homo cõfusè. Aliquando ponitur terminus confusè, & non erit per se nota, ut homo est risibilis. nam ly homo ponitur confusè. Aliquando etiam erit per se nota, terminis confusè conceptis: & patebit. j. ideo dicit Doct. vt sunt eius. ¶ Deinde declarat qui sunt termini proprij propositionis, per se notæ. ibi. Vlterius. Et dicit, quòd alius terminus est diffinitio, & alius diffinitum: non sic intelligendo, quòd termini propositionis, per se notæ: putà prædicatum, & subiectum sic se habeant, ꝙ subiectum sit diffinitum, & prædicatum diffinitio subiecti: vel ꝙ subiectũ sit diffinitio & ꝑdicatũ diffinitũ: q a tũc ista nõ eẽt ꝑ se nota. aial rõnale ẽ risibile: nec ista. oẽ totũ ẽ mai' sua parte, & multę alię. Nã aliq̃n subiectũ distinctè importatũ, qđ est diffinitio, facit ꝓpositionem ꝑ se nota cum alio termino: vt in ista. animal rõnale est risibile: quia cognitis istis terminis est euidens animal rõnale eẽ immediatã & præcisam causam ipsius risibilitatis: non sic est de homine respectu risibilitatis. Aliquando etiam accipiuntur termini confusè ab aliquo artifice: qui ex illis immediatè habebit propositionem ꝑ se notam. ¶ Deinde declarat Doc. quòd terminus diffinitionis, & terminus diffiniti: siuè accipiantur pro ipsis uocibus; siuè pro conceptibus, quòd differunt: & hoc intendit probare propter hoc: quia si essent penitus idem, nunq̃ posset esse propositio per se nota terminis distinctè acceptis; quę non esset per se nota terminis confusè acceptis; & sic ista. homo est risibilis esset ita per se nota; sicut ista. aial rationale est risibile.

Aliqua sunt ꝓpositiones ꝑ se nota ex solo cõceptu confuso terminorum. Aliqua vero uolũt terminos distinctè cõceptos ut ĩ ista Deus est.

Deum esse ẽ demonstrabile euidẽter tũ a cõ sicè, vt a motus mot. uel eminentia.

Per se nõ excludit tãm efficientem.

Diffinitio ꝓpositionis ꝑ se nota.

Termini ꝓprij propositionis per se nota sũt subiectũ & ꝑdicatum, sed requiritur, quod subiectum se habeatur ut diffinitio, & prædicatũ ut diffinitũ uel cõtra.

Terminus diffinitionis, et terminus definiti semper differunt.

&

& probatio quòd isti termini differant, satis patet in litera: quia si diffinitio, & diffinitum essent penitus idẽ, in demõstratione potissima esset petitio principij: patet: quia unus modus petitionis principij est, quando probamus aliquid per æquè notum. Si ergo homo, & animal. rõnale sunt penitus idem, ergo ista propositio homo est risibilis, est æquè nota, sicut ista. animal rationale est risibile. ¶ Item in demõstratione potissima essent tantum duo termini, si diffinitio, & diffinitum essent penitus idem. ¶ Vltimo hoc idem probat per Arist. 1. phy. t c. 5. quia nomina sustinẽt ad diffinitionem, hoc quod totum ad partes. i. ꝙ diffinitum se habet ad diffinitionem, sicut totum ad partes; sed totũ prius cognoscitur confusè, & post per partes distinctè, sic, & diffinitum prius cognoscitur cõfusè, & post per diffinitionẽ distinctè. diffinitio ergo distinctè importat hoc, quod diffinitum importat confusè. Si ergo diffinitio & diffinitum essent penitus idem: tunc, vel utrumque idem importaret distinctè, vel confusè, quod est manifestè falsum. ¶Ibi. Ex duobus declaratis. Dicit Doc. hic: ꝙ declarata propositione per se nota. Et secundo quomodo alius est terminus diffinitionis: & alius est terminus diffiniti infert unam conclusionem: ꝙ nunq̃ est aliqua propositio per se nota de quiditate confusè accepta, nisi eadem sit per se nota, de quiditate distinctè accepta. Nam ſm Doc. omnis propositio, quæ est per se nota, terminis confusè acceptis, erit etiam per se nota, si termini distinctè cõcipiantur: non tamen econtra. s. ꝙ non omnis propositio per se nota, terminis distinctè conceptis: erit per se nota terminis confusè conceptis: & hoc probat tripliciter. ¶Primo ibi. Hæc etiam eadem conclusio probatur. Et sententia literæ est: quòd si omnis propositio, quæ est per se nota, terminis distinctè acceptis, esset per se nota, terminis confusè conceptis: tunc propositio, in qua superius prædicatur de inferiori, vt hæc. homo est animal, uel substantia, in qua termini confusè concipiuntur, esset per se nota: quod est falsum. Si tamen termini distinctè accipiuntur erit p se nota: quia tunc manifestum erit, quòd unum extremum includit aliud. ¶Secundò. Ibi. Similiter aliàs q̃libet propositio esset per se nota in scientijs specialibus: quam metaphysicus posset habere per se notam ex diffinitionibus extremorum, quod non est uerum: quia geometer non utitur aliquibus principijs, tanq̃ per se notis, nisi quæ habent euidentem ueritatem, ex terminis confusè cognitis, putà concipiendo lineam confusè: euidens est, ꝙ linea est longitudo, sine latitudine, non cõcipiendo adhuc distinctè ad quod genus pertineat lineam: sicut considerat metaphysicus: alias autẽ propositiones, quas metaphysicus posset cognoscere, putà, ꝙ linea est species quantitatis continuæ distincta contra superficiem, & corpus, & huiusmodi tales propositiones non habet geometer pp se notas. Sequitur ergo, quòd diffinitio distinguitur à diffinito, & si nullo modo distinguerentur, tunc geometer habens propositionem per se notam, terminis confusè conceptis, statim haberet per se notam, terminis distinctè conceptis, cuius oppositum patet in litera, & aliqua propositio potest esse per se nota, terminis distinctè conceptis, quæ non erit per se nota, terminis confusè conceptis. ¶Tertiò. Ibi. Patet hoc tertio. Scilicet, ꝙ non omnis propositio per se nota, de quiditate distinctè accepta, putà de diffinitione, est p se nota, de quiditate confusè accepta, putà de diffinito: patet. nam risibile est per se notum de animali rationali, vt est quiditas hominis distincta, & tamen non est per se notum de homine, qui est diffinitum: patet q̃a est demonstrabile de ipso. Similiter habere tres angulos æquales duobus rectis est per se notum de diffinitione trianguli, quæ est ista. Omnis figura plana, tribus lineis contenta, habet tres angulos, æquales duobus rectis: & tamen illa passio, quæ est habere tres &c. non est per se nota de triangulo: immo demõstratur per diffinitionem trianguli. Concludit ergo Doc. ꝙ illa dicitur propositio per se nota, quæ habet euidentem veritatem, ex proprijs terminis eius, ut sunt eius: ita quòd quicunque intellectus perfectè concipit tales terminos, statim habet euidentem ueritatem de vnione terminorum: quia sunt tales termini, qui q̃tum est ex parte eorum, semper nati sunt facere euidentem ueritatem de unione eorum cuicunque intellectui, concipienti illos. ¶Ibi. Ex hoc patet. Hic Doc. improbat opi. Tho. in prima parte q. 2. art. 1. in solutione principali ub. dicit ꝙ cõtingit aliquid esse per se notum dupliciter. Vno modo ſm se: & non quo ad nos. Alio modo secundùm se: & quo ad nos. Ex hoc enim aliqua propositio est per se nota: quia prædicatum includitur in ratione subiecti: ut homo est animal nam animal est de ratione hominis. Si igitur notum sit omnibus de prædicato, & de subiecto quid sit propositio illa, erit omnibus per se nota. Si autem apud aliquos notum sit de prædicato, & subiecto quid sit propositio, quantum in se est: erit per se nota: non tamen apud illos, qui prædicatum, & subiectum propositionis ignorant. hęc ille ¶Contra hoc instat Doc. quia propositio per se nota, & per se noscibilis idem sunt. non enim propositio dicitur p se nota: quia ab aliquo intellectu actu cognoscitur p se. si enim nullus intellectus eam cognosceret: tunc nulla propositio erit per se nota. Dicitur enim per se nota: quia quantum est de natura terminorum, nata est habere euidentem ueritatem, siuè euidentem conformitatem prædicati ad subiectum: ut magis. ĩ. patebit. d. 3. q. 4. ¶ Ibi. Ex his patet. Hic etiam Doc. improbat Tho. vbi supra qui facit distinctionem inter propositionem per se notam in se, & in nobis: q̃a quæcunque est per se nota, cuicũque intellectui, erit per se nota: licet non actu cognita: tamen quantum est ex terminis est euidenter nota si termini cõcipiantur. ¶Ibi. Item propter idem. Hic Doc. improbat opi. Tho. ubi supra qui distinguit propositionem per se notam sapientibus, uel insipientibus. Quædam inquit sunt animi conceptiones, & per se notæ apud sapientes tantum: ut incorporalia in loco nõ esse: & adducit Boe. de ebdo. Contra quam arguit Doct. quia hoc totum pertinet ad conceptionem terminorum, quæ præsupponitur ad intellectum propositionis per se notæ. habet enim propositio per se nota euidentem ueritatem ratione terminorum: quòd modo concipiantur, uel quòd non concipiantur accidit ei: non dicitur per se nota: quia concipitur: quia si non conciperetur: adhuc esset per se nota.

¶ Ibi. Nec illa distinctio valet. Hic improbat vnam distinctionem Gul. Var. lib. 1. distinc. 2. quæst. 8. qui uult, quòd aliquæ sint per se notæ primi ordinis, aliquæ secundi ordinis: quia quæcunque in suo ordine habet euidentem veritatem. ita enim ista. animal rationale est risibile est per se nota concipienti terminos: sicut ista. oẽ totũ est maius sua parte erit euidens terminis cõceptis:. omnes. n. sunt simpliciter euidentes ex suis terminis.

INTER QVAS reueren. magister Gul. Ocham arguit contra aliqua dicta Doct. de propositione per se nota: præsertim contra hoc, quod dicit Doct. quòd aliquid est per se notum de diffinitione, quod non est per se notum de diffinito. Nam hæc est per se nota. animal rationale est risibile. & hæc non est per se nota. homo est risibilis: & probat, quòd hæc non sit per se nota. animal rationale est risibile, & accipit vnum dictum Doct. dist. 2. quæst. 1. primi; quòd prædicatum nõ est per se notum de aliquo subiecto cõ-

Sententia litera qua sit

Definitio distinguitur à definito.

D Thomas prima parte summa. q. 2. art 1 dicit quod hæc propositio Deus est, per se nota est in se, non autem nobis.

Scotus in 1. sent dist 2. q. 1. dicit ꝙ hæc propositio duobus modis pt cõcipi, uno modo ut comparatur ad intellectũ diuinũ, et ad intellectum creatũ beatum, et tunc est per se nota.

Si uerò comparatur ad intellectum uiatoris, nõ est per se nota quantum intellectus uiatoris nõ potest distinctè cognoscere terminos huius propositionis.

Secundo potest capi 2 se idest secundum suã naturam, quæ ad purã rõnem conceptibilem terminorũ suorum, tũc est per se nota.

Hæc distinctione pñt cõcordari Scotus & D. Thomas, nã dicit D. Thomas ꝙ hæc non est per se notu nobis, considerat ipsam quo ad potentiam determinatã.

cletus: ſed quia hẽt artẽ, q̃ per ſe eſt ratio formalis faciendi ſtatuã. Eſt tñ ordo in cauſis per accidẽs: quia vna eſt propinquior cauſæ per ſe, & alia remotior: patet per philoſophũ. 5. meta. t. c. 2 vbi philoſophus vult, quòd polycletus, reſpectu ſtatuæ faciendę ſit propinquior quàm album. Dicit ergo Doc. quòd aliud eſt loqui de cauſis per ſe, aut per accidens, & aliud eſt loqui de cauſis eſſentialiter ordinatis, ſiuè de cauſis accidẽtaliter ordinatis: nam in primo eſt tãtum comparatio vnius ad vnum. ſ. cauſæ ad cauſatũ: cauſa enim per ſe præcisè comparatur ad effectum, quem cauſat, vt cum ignis producit ignem; & quod dicit, quòd cauſa per ſe eſt, quæ cauſat ſecundum naturam propriam. hoc ſic debet intelligi de ratione formali cauſandi: quia illud eſt per ſe ratio formalis cauſandi, quod ſecundum propriam naturam eſt ratio formalis cauſandi, ſicut calor dicitur ſecundum rationem formalem caloris, ratio formalis cauſandi, & nõ dicitur ratio formalis cauſandi propter aliquod ſibi accidens: vel ſi exponatur da cauſa per ſe, vt quod: tunc illa dicitur per ſe, vel quæ includit quiditatiuè aliquid, quod eſt ſimpliciter ratio formalis cauſandi: vel quæ includit aliquid accidentaliter, qđ tamen eſt per ſe ratio formalis cauſandi. Per accidẽs quod includit aliquid, quod nullo modo eſt ratio formalis cauſandi: ineſt tamen alicui quod eſt per ſe cã. Sequitur. In ſecundo eſt comparatio duarum cauſarum inter ſe, inquantum ab eis eſt aliquid cauſatũ; vt cum comparantur. Deus, ſol, & homo ad hominẽ genitum, quæ dicuntur cauſæ eſſentialiter ordinatę: vel vt comparantur ad Io. genitum, pater, auus, abauus; & ſic aſcendendo: & iſtæ dicuntur cauſæ accidentaliter ordinatæ. Ibi, & differunt cauſæ eſſentialiter ordinatæ à cauſis accidentaliter ordinatis. tripliciter. Hic ponit cõditiones requiſitas ad cauſas eſſentialiter ordinatas, quibus cognitis, patet quomodo differunt ab accidentaliter ordinatis. prima conditio eſt, quòd in cauſis eſſentialiter ordinatis, cauſa ſecunda, inquantum cauſat dependet à prima. i. ꝙ cauſa ſecunda in cauſando dependet à prima. non, quòd aliquid recipiat à prima, dum cauſat: vt patet à doc. in 4. d. prima. q. 1. ſed prima non agente: ſecunda agere non põt: & ſic ſecunda in agendo dicitur dependere à prima: & hoc magis patebit in reſpondendo ad obiectiones Ocham. infra. Et communiter cauſa, quæ dependet in agendo ab alia (& loquor de illa, quę ſimpliciter dependet) dependet etiam in eſſendo, vt patet à Doc. in 2. d. 3. q. 10. In cauſis vero per accidens; & ſi vna poſſit dependere ab alia in eſſendo ſicut Io. a Fran. non, tamen in agendo: quia Io. poſſet generare, mortuo Frã. Aduerte tamen, quòd ſi dependeret in eſſe, & conſeruari, forte etiam dependeret in cauſando. ſed effectus præciſe dependet in eſſe à cauſa ſecunda pro illo primo inſtanti, quo accipit eſſe à tali cauſa; ſed pro toto tempore, ſequẽte dependet præciſè à prima cauſa in eſſe, & conſeruari: vt patet a doc. in 2. d. 2. parte prima. q. 4. Secunda cõdõ eſt, ꝙ in eſſentialiter ordinatis eſt cãlitas alterius rõnis, & alterius ordinis: quia ſuperior eſt pfectior. ſ. eſſentialiter, & quiditatiuè. in accidentaliter ordinatis non: eſt enim impoſſibile, quòd inter indiuidua eiuſdem ſpeciei ſit talis ordo cauſarum, eſſentialiter ordinatarum; cum inter illa, non ſit ordo eſſentialis: vt patet expreſſe a philoſopho. 3. met. t. c 11. In indiuiduis inquit eiuſdẽ ſpeciei, nõ eſt hoc prius ſcilicet, eſſentialiter: illud verò poſterius. eſſentialiter. oportet ergo, quòd cauſæ eſſentialiter ordinatæ differant ſpecie; nec ſufficit, quòd differant, vt ſpecies ſpecialiſſimæ, quæ adinuicem ſunt diſperatæ: quia duæ ſpecies ſpecialiſſimæ eiuſdem generis non vniũtur adinuicem ad productionem alicuius effectus, vt cauſæ per ſe eſſentialiter ordinatæ: vt patet à doc. in 2. d. 3 q. 8. uide ibi. Et cum dicit, quòd inter illas eſt cauſalitas alterius ordinis, & alterius rationis: eſt caſualitas alterius ordinis: quia ſuperior in alio ordine cauſandi, cauſat, putà: quia cauſat reſpectu ſecundæ independenter, & eſt mouens non mota: inferior uerò dependenter, & mouet inquantum mouetur à prima: & ſic eſt mouens mota: & per conſequens cauſalitas cauſæ ſuperioris eſt alterius ordinis à cauſalitate inferioris: eſt etiam cauſalitas ſuperioris, alterius rationis à cauſalitate inferioris: quia ſuperior eſt eſſentialiter perfectior, cauſalitas enim dicitur alterius rationis; quæ conſequitur entitatem alterius rationis: ſicut ergo cauſa ſuperior eſt eſſentialiter perfectior, & quiditatiuè cauſa inferiori: ita cauſalitas ſuperioris erit eſſentialiter perfectior cauſaliate inferioris. Niſi teneatur, ꝙ ad ordines eſſentialiter cãrũ ſufficit alius & alius modus habendi formã eiuſdem ſpeciei: ut uidetur Doc. tenere in 2. me. q. 5. uide quæ ibi expoſui. Sed in accidentaliter ordinatis nõ eſt talis: ordo eſſentialis & hoc dependet ex prima cõdõne cãrũ, accidentaliter ordinatarũ: uidelicet, quia ſecũda nõ depẽdet in agẽdo à prima: nulla enim cauſa eiuſdem rationis, cũ alia eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ dependet eſſentialiter ab illa ĩ cauſando: quia (ut dixi) non eſt iſti ordo eſſentialis: nam in cauſatione alicuius ſufficit unum unius rationis: patet quia calores, qui ponũtur eiuſdem rationis ad cauſandum calorem in ligno, ſufficit unus calor: nõ enim oportet ponere duos calores ad cauſandũ calorem in ligno: ſed ſi eſſent eſſentialiter ordinati, unus non ſufficeret ſine alio. Nec ualet inſtãtia de patre, & matre, quæ ſunt eiuſdem ſpeciei & tamen neceſſariò concurrunt ad eundum effectum. ut patet à Doc. in 3. d. 4. quia non ponuntur cauſæ accidentaliter ordinatæ, ſed tãtum ponuntur, ut duæ cauſæ partiales, integrantes unam totalem. De hoc patebit. ĩ. d. 3. q. 8. & in 2. d. 3. Tertia conditio eſt, quod omnes cauſæ per ſe eſſentialiter ordinatæ ſimul neceſſario requiruntur ad cauſandum: non ſic intelligendo: ꝙ ſicut inferior non poteſt producere effectum, non concurrente ſuperiore: ita, nec ſuperior poteſt producere, inferiore non concurrente. Sed, ꝙ inferior nullo modo concurrit, ſuperiore non agente, ad eũdem effectum communem: non tamen econtra. Si tamen teneatur, quòd ſimpliciter omnes concurrant. adhuc oportebit dicere, quòd ſemper ſuperior concurrit, ut mouens non mota, & vt alterius ordinis, & rationis in cauſando: quia ſemp ſecunda agit in uirtute primæ, quamuis prima non poſſit ſecundum philoſophum attingere immediatè effectum nouum, non concurrente ſimul ſecunda, & particulari: ſemper tamen ſecunda attingit effectum in uirtute primæ, & in cauſando dependet a prima, ſed non econtra. Et quòd ſimul concurrant ad effectũ: patet quia aliter aliqua per ſe cauſalitas deeſſet effectui. Si enim neceſſario dependet ab. a. b. c. d. ut à cauſis eſſentialiter ordinatis ad illum effectũ: ſi poſſet produci ab una tantum: aliæ per ſe cauſalitates deeſſent: immo nullo modo poſſet produci, niſi teneatur, quòd cauſa ſuperior eminenter continet cãlitatem omnium inferiorum ut infra patebit: & ſic ſuperior per ſe ſufficeret: primus modus ſecundum uiam theologorum, & ſecundum ueritatem eſt uerus. ſecundus uero modus ſecundum uiam philoſophorum eſt probabilis, immo neceſſarius de quo, infra diſtinct. 8. quæſtio. ulti. & in quoli. q. 7. Sed in accidentaliter ordinatis, non ſic: quia nõ requiritur, ſimultas earum ad cauſandum: vt patet quia ſi ſic: ſequeretur, quòd hic homo non poſſet generare, niſi ſimul concurrerent pater eius, auus, abauus, proauus. & ſic aſcendendo, vel in infinitum, vel ad primum hominem: putà vſque ad Adam.

Diuerſus ordo & comparatio cauſarum.

Quo differant cauſę eſſentialiter ordinatæ a cauſis accidentaliter ordinatis.

Prima conditio.

Filius nõ dependet a patre niſi per conſtans.

Secunda conditio.

quomodo cã ſuperior eſſentialiter eſt alterius ordinis & rationis.

Tertia conditio.

Secunda cã ſemp attingit effectum uirtute prima.

Improbatio Ocham.

ET EX HOC APPARET. Improbatio illius, q Ochã cõtra Doct. de cã per se, & per accidens in 2.d.2.q.10 Vbi vult, q ita hæc sit per ser se album calefacit sic calidom calefacit: quia iam albuin, quã calidum sup ponunt pro aliquo supposito: vel vtraque sit per accidens. Cum tam albedo quàm caliditas accidat supposiro. Et ita non est maior rauo, q calidum per se calefaciat, quàm: quòd albus per se calefaciat: cum vtrunqne accidat supposito calefacienti. Sed hęc non est mens Doct. vt patuit. supra Dicerer enim doc. ideo calidum per se calefacit: quia suppositum habens caliditatem, quæ est per se ratio formalis calefaciendi, secundum illam calefacit. Et albũ per se non calefacit: quia suppositum habens albedinem secundum illam; nullo modo potest calefacere, cum non sit ratio formalis calefaciendi.

Gulielm. och. arguit contra doct. de dependētia a prima ca.

CONTRA primam differentiam: Arguit Ochã, ubi supra, sic dicẽs. Quæro, quid est causam secundã dependere à prima in causando? aut hoc est: quia sine ea causare non potest: aut quia in suo esse dependet a prima, aut quia recipit virtutem à prima: vel aliquam influentiam à prima. Primum non: quia in multis, sicut causa secunda non potest causare sine prima. ita nec èconuerso: patet q̃a sicut multa agentia particularia non possunt causare effectum suum, sine sole, ita sol sine ipsis. Nec secundũ: quia aliquando causa dependet in esse, & cõseruari ab aliqua alia, sine qua, si causa conseruaretur à Deo nihilominus posset effectus esse. Nec potest dari tertium: quia talis influentia, vel motio nõ posset esse: nisi sit, vel motus localis, vel aliqua forma substãtialis, uel accidentalis. Sed patet, quòd frequenter causa secunda in agendo, nec motum localem, nec formam absolutã recipit à prima. ¶ P. Secundum Sco. alibi. scilicet in primo d.3. quæstio 7. & in 2.d.3. quæstio. ulti. & diffusè in quolib. quæstio. 15. Obiectum, & intellectus sunt duæ causæ partiales, respectu intellectionis: & tñ ſm eũ neutra dependet ab alia in cãndo, sed vtraque agit uirtute propria: ut patet ab ipso Sco. in primo. d.3. q pen. & alibi sæpe. Et tunc q̃rit Ochã: aut sunt essentialiter ordinatæ, aut accidentaliter. Si primo: ergo non semper secunda dependet à prima in causando. Si secundo: ergo secunda potest agere, sine prima: ut patet. Et cõfirmat hoc: quia secundom Sco. intellectus, respectu intellectionis est cã principalis, & vniuersalis, & illimitata: & tñ obiectũ i causando non dependet ab ea.

Respõsio ad rõnem Ochã

¶ Pro responsione ad rationem. Ocham præmitto unum dictum Sco. in 4. d.1 q 1 in respõsione ad ultimũ argumentum principale. Vbi sic dicit, quòd nihil potest agere in quocunque ordine agendi, nisi propria uirtute. Nisi enim habeat formam actiuam, & intrinsecam non potest omnino agere ita etiam nisi habeat propriam uirtutem intrinsecam: quia illa forma est uirtus. Quòd si prius non habuit formam, & uirtutem & nunc agit in aliquo ordine: oportet, quòd nunc de nouo habeat formã, & uirtutem in illo ordine. Eadem enim natura manens absque omni mutatione, nullo modo est nunc actiua, nunc non actiua: sed tamen agens dependens ab alio dicitur agere in uirtute alterius, quia uirtus agentis, dependentis non sufficit sine illa uirtute, à qua dependet. Et parum. infra. Causam etiam secundam (idest quæ habet formam actiuam in esse quieto) agere in uirtute alterius, non est recipere. tunc aliquid ab illo altero: sed tantum hẽre ordinem inferiorem ad illud alterum agen . in suo ordine simul. Et parum infra. Et ex hoc patet, q causæ primę in causam secundam propriè dictam, quando simul agunt: non est influentia noua, quæ sit creatio alicuius inhærentis causæ secundæ. Sed influentia, ibi est determinatus ordo istarum causarum in agendo effectum communem. hæc ille. ¶ Et ex hoc patet respõsio ad rationem Ocham. Non enim dicitur causa secunda dependere à prima in agendo, ex hoc, quòd non potest agere sine prima: tũ quia aliqñ ſm ipsũ, nec prima põt agere sine secũda, nec ex hoc: quòd secunda habet suum esse, & conseruari à prima: nec ex hoc: quòd secũda in causando aliquid recipit a prima. Sed dicitur dependere à prima in agẽdo. propter determinatum ordinem inferioris causæ, ad ordinem causæ superioris. Posito ergo, quòd causa superior non possit agere sine inferiori, non tamen sequitur, quòd in agendo dependeat ab inferiori: sed superior simul causando cũ inferiori semper in agendo habet ordinem superiorem, & inferior inferiorem.

Pulchra declaratio quo causa secunda depēdet à prima in agendo.

Nota & bene.

¶ Dico secundo, quòd propriè loquendo, nulla dicitur causa secũda respectu alicuius primæ: nisi illa secunda, etiam dependeat à prima in esse, & conseruari, ut posset deduci ex dictis doct. in præsenti. d. & dist. 8. q. ulti. & in 2. dist. 37. & in quoli. q.7. In causis verò accidentaliter ordinatis, & si una dependeat ab alia in esse, non tamen dependet totaliter ab illa in suo conseruari, sed à solo Deo. Et posito, q sic dependeret: ultra hoc requiritur determinatus ordo in agendo, ualet superioris, & inferioris, qualis non est in causis, accidentaliter ordinatis, cũ illę sint eiusdem speciei specialissimæ. Et sic patet instantia de sole: quæ non concludit: tum quia posito, quòd sol non possit agere, sine causa inferiori: non tamen in agendo dicitur dependere: quia in esse suo non dependet ab inferiori.

In essentialiter ordinatis causa secunda nõ potest agere sine prima.

¶ Dico tertio, quòd causæ essentialiter ordinatæ sic se habẽt, quòd impossibile est, secundam agere, sine prima: etiã per impossibile prima circumscripta: propter determinatum ordinem, quem habet secunda in agendo ad primã. Et ideo per impossibile circunscripto primo ente, & existente sole, impossibile est, solem aliquid producere: præcipuè cum effectus necessario in esse, & conseruari dependeat à prima causa: & ideo ipsa circũscripta, esset simpliciter impossibilis talis effectus: sed non è cõuerso circunscriptis causis secundis quia prima continet uirtualiter, & eminenter causalitates omnium secundarum causarum.

Obiectio.

¶ Si dicatur cũ agere sequatur esse, & sol habet formam propriam, & uirtutem propriam, qua agere potest, cum hoc sit uerum de omni causa secunda ot patuit. supra per Doc. uidetur, quòd possit agere circũscripta prima.

Responsio.

Dico, quòd ultra uirtutem propriam, quam habet, requirit ordinem determinatum, qui est agere in uirtute superioris & in agendo dependere à superiori. Effectus enim non tantum dependet à causa secunda: sed etiam à prima. Et ideo non credo absolutè, quòd inter causas inferiores, & cœlum sit simpliciter ordo essentialis in causando: quia per possibile cœlo circunscripto, adhuc ignis posset calefacere, & posset corrumpere aliud, & generare aliam substantiam, ut subtiliter deduci potest ex dictis doct. in d. 48. 4. quæstio. 2. ubi uult expressè, quòd cessante motu primi mobilis, adhuc aliquid inferius moueri potest: uide ibi.

Circumscripto cœlo ignis potest generare.

Obiectio.

¶ Si dicatur, quòd etiam per possibile, uel impossibile, circunscripta omni causa secunda prima non posset agere omnem effectum causæ secundæ: patet quia philosophi uolunt, quòd imperfectio effectus tantũ attribuatur causæ secundæ, quãuis ille effectus dependeat etiam à prima. Et dicunt, quòd impossibile est, primam causam agere immediate effectum

Solutio.

¶ Respondeo, quod hoc bene concluderet, si probatum esset, quòd causa prima agit tantum de necessitate naturæ: ut patet subtiliter à Doc. in primo. d.2. q.1. & d.8 q. ultima. & q.7. quoli. Sed ex quo primum agens tantum agit contingenter ad extra. dico, quòd immediatè posset producere omnem effectum, nulla secunda causa concurrente, vt patet per communiter doc. Et præsertim a doc. subtili

Item alia.

tili vbi supra. ¶Dico secundo, quod posito, quod prima causa non possit agere, circumscripta omni secũda, adhuc esset ordo essentialis inter illas, & omnis causa secuoda in agendo dependeret à prima, & de necessitate ageret, in virtute primæ: cum prima eminenter, & virtualiter contineat causalitatem cuiuscũque secundæ, vt subtiliter patet à Doc. in locis. vbi supra allegatus. & in. 2. d. 37. Et sic patet quomodo ratio Ocham non concludit contra Doct.

Ad aliam rationem Gulıel. Ocham.

¶Ad aliud de intellectu, & obiecto. Dico, quod non sunt duæ causæ essentialiter ordinatæ: sed duæ causę partiales, respectu effectus communis licet vna sit perfectior, tamen neutra in agendo agit in virtute alterios: nec vna illarum eminenter continet totam causalitatem alterius. Sed vt dicit Doc. in primo d. 2. q. 8. causa im perfectior aliquid addit, intantum, quod effectus nõ solum non potest esse perfectior à causa perfectiori plusquam ab imperfectiori, immo non potest esse plus à perfectiori tantum, quàm ab imperfectiori tãtum: Sunt ergo causæ essentialiter ordinatæ tantum vno modo: videlicet, quod vna est simpliciter perfectior altera: ita tamen, quod vtraque in sua partiali causalitate est perfecta, non dependens ab alia. Hæc Scot. sed non sunt causæ essentialiter ordinatæ: ut supra exposuimus.

Ad aliam rationem.

¶Ad aliud, cum dicit, quod intellectus est causa vniuersalior &c. Hoc verum est, vt dicit, Doct. in primo. d. ,. q. 8. Quia intellectus partialiter concurrit ad intellectionem cuiuscunque obiecti, & obiectum est tantum causa determinatæ intellectionis, loquendo de obiectis creatis. Sed inter illa non est essentialis ordo, sic, quod partialis causa imperfectior in agendo dependeat à perfectiori, nec quod agat in uirtute perfectioris, sed tantum dicitur ordo essentialis inter illa ex boc, qood una causa essentialis semper est perfectior: & aliquando respectu intellectionis, intellectus est causa imperfectior, quam obiectum: & aliquando ècontra obiectũ est causa perfectior: vt patet à Doc. in primo. d. 3. q. 8.

Intellectus concurrit partialiter ad intellectionem cuiuscunque obiecti.

Secundo arguit Gulıel. Ocham contra Doc. in primo d. 2. q. 5 0.

¶Secũdo principaliter. Arguit ochã vbi supra. cõtra scdam differentiã, quã Doc. ponit inter cãs. essentialiter ordinatas, & accidẽtaliter ordinatas: q̃ est ꝙ causę essentialiter ordinatę sunt alterius rõnis, & alterius ordinis, quia superior est perfectior: & arguit sic. Aut accipitur superioritas pro prioritate secundum perfectionem, aut ꝓ prioritate secundũ illimitationem. Nón primo modo: quia esset petere principium, quod causæ essent alterius ratioois: qa superior: quia idem est, ac si diceretur: quia perfectior est perfectior. Non secundo modo: quia causa illimitatior non est semper perfectior limitata: patet de corpore cœlesti: quod est imperfectius animali: vt dicit Doc. in. 2. d. 18. Et tamen corpus cœleste est causa illimitatior. Similiter quando intellectus humanus intelligit essentiam angeli, intellectus est causa illimitatior, essenria angeli: & tamen essentia angeli est causa perfectior, respectu intellectionis: quod etiam tenet Doc. in primo dist. 3. q. 7. & alibi.

Corpus cœleste quomodo sit imperfectius animali.

Responsio.

¶Dico quod superioritas ista amplectitur vtrumque simul: videlicet quód causa superior sit perfectior, & illimitatior: nec hoc est petitio principij, vt patet intueoti litteram Doctoris. sed est ad maiorem declarationem illius, quod dicit.

EX HIS ergo declaratis. Doctor probat intentum principale. Et primo probat, quod infinitas essentialiter ordinatorum est simpliciter impossibilis. Et prima ratio est ibi. Tum: quia vniuersitas casuatorum est causata. & littera clara est. Si enim tota vniuersitas causatorũ sit causata: & certum est, quod non ab aliquo illius vniuersitatis: quia tunc idem causaret seipsum. patet: si enim illud est de numero illius vniuersitatis & per cõsequẽs de numero causatorũ, & tota illa vniuersitas est causata ab illo: ergo illud causabit seipsum. Et quòd tota uniuersitas causatorum, essentialiter ordinatorum, sit causata: patet: quia illud, qood est simpliciter in causatum ponitur extra illam uniuersitatem, nec ualet dicere, quòd tota illa uniuersitas causatorum, essentialiter ordinatorum non sit causata, sed in infinitum causabilis. Contra. si. a. pertinens ad uniuersitatem causatorum, essentialiter ordinatorũ sit essentialiter causatum a. b. & b. a. c. & c. a. d & sic ascendendo. si. a. est in actu causatum: sequitur, quòd omnes causæ superiores, quæ pertinent ad uniuersitatem illam sint actu causatæ. patet quia. a. est actu causatũ, ergo omnes causæ a quibus essentialiter dependet erunt in actu. quando. a. actu causatur. patet consequentia quia effectus in actu non potest esse, nisi a cã in actu. ut patet per philosophum. 2. phi. t. c. 37. & 5. met c. de causa. t. c. 3. Et tunc quæro, aut illæ causæ superiores sunt causatæ in actu, ant aliqua illatũ non est causata. Si secundo, habetur intentum. Si primo ergo erunt omnes causatę ab aliquo illius, & uniuersitatis: & sic idem erit causa sui ipsius; nec ualet dicere, ꝙ bñ, a. est cãtũ. a. b. & b. a. c. & c. a. d. non tñ a. erit causatum, nec a. c nec a. d. sed præcisè a. b. & b. ꝑcise a. c. & c. ꝑcisè a. d. & sic ascẽdẽdo.

Quo in essentialiter ordinatis necessario deuenitur ad vnũ primũ in causatũ.

Dico primò, ꝙ nõ sequitur quia in causis essentialiter ordinatis, quicquid est cã causæ est causa cãti. Dico scđo, ꝙ hoc posito, adhuc habetur intentum: quia adhuc oportet ponere aliquid esse causa, quod sit extra illam uniuersitatem; ut patet: sufficit mihi, quòd si tota oniuersitas causatorum sit causata, quòd quicquid est illius uniuersitatis erit causatum, & non ab aliquo illius uniuersitatis; quia quocunq; assignato, quęro, aut est cãtum ab aliquo illius uniuersitatis, aut à nullo, aut ab aliquo extra illã uniuersitatem nõ primo. quia oportet concedere, quòd idem esset tandem causatum à seipso. non secundo quia non ens non potest esse causa entis ut patet, si tertio habetur propositum, quòd erit status in essentialiter ordinatus. ¶Secunda ratio est. ibi. Tum secundo. Et ratio stat in hoc. Quia cum causæ essentialiter ordinatę simul concurrant, si est processus in infinitum in talibus causis in ascendendo: ergo erunt infinitæ causæ in actu; cum nihil agat, nisi sit in actu. Sed apud Doc. fortè non est inconueniens, quòd dentur infinita in actu. Dicit. n. in 3. d. 14. quòd posset poni animam Christi simul posse recipere infinitas uisiones; & non tantum hoc; sed etiam simul elicere illas; hoc tamen esset inconueniens apud philosophos; & etiam Doc. hoc assertiuè non dicit: ut patet ibi; esset tamen incõueniens, qoòd darentur iofinita in actu, inter quæ esset ordo essentialis: ita quòd inter illa sit essentialis dependentia causati ad causam.

Infinita in actu possunt poni.

¶Tertia ratio est ibi. Tum tertio. Et rõ stat in hoc. ubi est ordo essentiale inter aliqua, ibi necessario est prius, & pósterius essentialiter patet: qnia non est ordo ioter aliqua, inter, quæ non sit ratio prioris, & rõ posterioris; loquendo de quocunque ordine essentiali. Si enim est ordo essentialis inter perfectiones, necessariò una pfectio erit prior prioritate perfectionis. Si est ordo durationis inter aliqua, necessariò unum erit prius, & aliud posterius duratione. Si ergo inter causas sit ordo essẽtialis, necessario una erit essentialiter prior. ut patet. Cum ergo inter causas essentialiter ordinatas, necessario sit prioritas, & posterioritas essentialis. Sequitur, quòd si in essentialiter ordinatis nõ sit status: ita quòd non sit aliqua prima: quod in essentialiter ordinatis non sit prius, & posterius: patet: quia ubi non est primũ ibi non est prius: quia prius est, quòd est primo propinquius ; ut patet per philosophum. 5. met. t. c. 16. & si ibi non est prius: ergo nec ordo essentialis: & sic ponere ordinẽ essentialem in causis,

&

& negare ibi prius, est negare ordinem essentialẽ, negatur aũt prius, vbi negatur primũ. ¶Ibi. Tum quarto: quia superior causa est pfectior in cãndo ex differẽtia scda, ergo ĩ infinitũ supior est ĩ infinitũ pfectior, & ita infinite perfectionis in cãndo, & per cũsequens non cãns in uirtute alterius: qa quælibet talis in virtute alterius causans est impfectè causans: quia est depẽdens ab alio in causando.

Dubium.

Sed quomodo teneat ista rõ quod sit status, est aliqualiter difficilè: quia fortè concederetur, quod in infinitum superior, est in infinitũ pfectior:

Solutio.

sed nõ sequitur ex hoc, quod det prima, sed data quacunq; alia, daretur superior, & pfectior. Dico, quod ratio doc. euidenter concludit: si rectè intelligatur: pono enim. q. a. causetur à causis essentialiter ordinatis: certũ est, quod omnes simul actu cõcurrũt ex tertia differẽtia posita supra, & superior est perfectior. ex scda dfia: & in infinitũ superior, in infinitũ pfectior: ergo illa, quę in infinitũ est supior actu concurrit ad. a. effectũ: ergo ibi erit status: patet quia illa, quę in infinitũ est pfectior (quęcũq; sit illa non curo) si ponitur causata non erit in infinitum perfectior: quia cã illius erit perfectior: ergo illa causata nõ fuit in infinitum perfectior. similiter in infinitũ pfectior non concurrit ad. a. dependendo ab alio: quia si in agendo dependeret non esset in infinitum perfectior, vt patet. ergo ibi erit status ad illam, quæ in infinitum est superior: quia illa non erit causata, nec aget in virtute alterius: sed omnino independenter: ergo simpliciter prima, nec valet dicere, quod illa prima non potest assignari: quia data, siuè assignata quacuoque, adhuc superior erit assignabilis, & assignata illa superiore, adhuc alia superior erit assignanda. & sic in infinitum: quia quæro à te an omnes causæ essentialiter ordinatæ simul actu concurrant ad effectum. a. si non: ergo oon erunt essentialiter ordinatæ: quod est contra suppositum: sic ergo danda est aliqua in actu, quæ sit in infinitum superior: & per consequens in infinitum perfectior, quęcunq; sit illa: & ibi necessariò erit status: quia illa non erit cãta nec dependens ab alia, ergo prima. ¶Quinta euidentior alijs est ibi. Tum quinto. Quia effectiuum nullã imperfectionẽ ponit necessario. Et ratio: quia effectiuũ, vt huiusmodi necessariò nõ includit limitationẽ, patet quia daẽ aliquod simpliciter perfectũ, summũ, quod ex natura sua diceret imperfectionem, in nullo esset perfectissimũ. Sicut si ens, vt ens necessariò includeret imperfectionem, vbi esset in illo, semper diceret imperfectionem, & sic non posset esse perfectissimum ens. Sic in proposito, si effectiuum, vt effectiuum necessariò includeret imperfectionem, nullum esset perfectissimum effectiuum, quod est falsum: & si datur perfectissimum effectiuum, illud in agendo non potest dependere ab alio. Si sic: ergo illud erit primum: & sic habetur propositum. ¶Ibi. b. probaẽ sic.

Nisi ponatur status in causis essentialiter ordinatis, nihil esset prius alio.

Hic Doc. intendit probare, quod nisi ponatur status in causis essentialiter ordinatis: quod est impossibilis infinitas in accidentaliter ordinatis. Et vis istius rationis stat in hoc, quod dicit, quòd nulla difformitas perpetuatur, nisi in virtute alicuius permanentis, quod non est aliquid illius successionis, sed est aliquid prius essentialiter: quia quodlibet successionis dependet ab ipso. Exemplum de difformitate &cæt. Nã impossibile est motum perpetuari, nisi ab aliquo permanente, quod sit alterius speciei, & hoc propter difformitatem in motu: quia est essentialiter successiuus, in quo est semper nouum prius, & nouum posterius.

Per pulchra deductio ad probandum statum in communi.

Similiter est de hominibus. Nam, quod perpetuentur infiniti homines successiuè: hoc non potest esse ab uno illorum: ergo ab aliquo alterius speciei, à quo tota successio indiuiduorum speciei humanæ essentialiter dependeat. Si enim successio hominum perpetuetur: ergo est status in causis, essentialiter ordinatis: patet nam causæ essentialiter ordinatæ necessario simul concurrunt. Pono ergo, quòd hic homo, sol, Deus, & sic in infinitum sint causæ essentialiter ordinatæ, respectu, socratis, & simul concurrant. Nunquid omnes concurrent in generatione alterius producti à socrate. si sic: ergo istæ causæ variantur, maximæ proximæ. Oportet ergo, quod continuentur ab aliqua natura permanente: quia causæ saltem proximæ cum deficiant non possunt perpetuare. Potest etiam dici, & fortè melius, quòd Doc. in ista secunda conclusione nõ intendit absolutè, quòd nisi ponatur status in essentialiter ordinatis, non potest poni infinitas in accidentaliter ordinatis: sed quod nisi ponatur ordo essentialis causarum, in quo est status (vt ꝓbatum est quinque rationibus) noo poterit poni infinitas in accidentaliter ordinatis: & quod sic intelligat videtur ex tertia conclusione, vbi dicit, quod, & negando ordinem essentialem causarum non erit infinitas talis: ergo videtur velle in secunda conclusione quod nisi ponatur ordo essentialis causarum &cæt. ¶Ibi probatur etiam &cæt. Dicit Doc. quod si negetur ordo essentialis in causis, adhuc infinitas est impossibilis in accidẽtaliter ordinatis. Et sensus literæ stat in hoc scilicet quod si vis dicere, quod successio hominum potest perpetuari, tuoc sic, aut ab aliquo eiusdem speciei, aut alterius speciei: si secundum: ergo ponis ordinem essentialem: quia causam alterius speciei, à qua essentialiter dependebit tota successio. Si primum: ergo cum natura humana in aliquo indiuiduo sit causata, & in alio non causata habetur propositum, quod erit ibi status scilicet in illo, in quo nõ est cãta. Si verò ponatur in quolibet indiuiduo causata: ergo ab aliquo alterius speciei: vt patet: & sic ponis ordinem essentialem causarum: & sic patet hæc litera. ¶Ibi. Ad secundam instantiam. hæc littera clara est. Et quod dicit accipiendo possibile, vt diuiditur contra oecessarium, quod idem est, quòd contingens ad vtrumlibet. Nam possibile, vt diuiditur contra impossibile potest stare cum necessitate: patet de filio, Dei, qui dicitur possibilis, vt diuiditur cõtra impossibile, idest quod nõ est ens impossibile, & tamen est necesse esse, vt diffusè patebit infra parte. 2. ¶Ibi.

Secunda cõclusio de primo effectiuo.

Secunda conclusio de primo effectiuo est ista. Quia primum effectiuum est omnino incausabile omni genere causarum: videlicet efficientis finalis materialis, & formalis. Et probat primò, quod noo sit causabile cã finali: & probatio est ibi. Et vlterius cõcludit. Et rõ stat in hoc. Primũ effectiuũ est oĩno impfectibile: aliter nõ esset primũ: ergo est oĩno infinibile. probaẽ cõsequentia sic. Cuius est cã finalis, eius est cã efficiẽs, patet. Nõ. n. dẽ causa finalis ipsius efficiẽtis, sed ipsius effectus:

Causa finalis præsupponit efficiens et mouet ipsum metaphoricè.

quia cã finalis ꝑsupponit efficiẽs, & mouet ipsum tm̃ metaphoricè ad producendũ effectũ, quia in quãtũ amata, & desiderata ab efficiente, efficiens ꝓducit effectũ pp finem, sic amatũ, & desideratũ: & quid sit mouere metaphoricè exposui supra. d. 1. q. 4. Tunc sic. Omne hñs cãm finalem est effectibile, sed primũ effectiuũ nõ est effectibile. ergo primũ effectiuũ non habet cãm finalem. Item, ꝙ non sit cãbile intrinsecè, nec à cã materiali, nec formali, & ꝓbat. Ibi. Duæ aũt alię cõsequentię. ¶Et prima ꝓbatio stat in hoc. Quia cã extrĩseca. s. efficiens, & finalis nullã impfectionem includit de necessitate, aliter nõ posset esse in primo ente. cã verò intrinseca. s. materia, & forma, cũ sit pars alicuius cõpositi: necessario ĩcludit ĩpfectionẽ: ergo rõ causæ extrinsecę erit prior naturaliter rõne causæ intrĩsecę, & prior est cãlitas causę extrinsecę. q̃ intrinsecę: vt patet qa finis primo mouet efficiẽs, & efficiẽs ꝓducit formã ĩ materia, et sic ꝓducit cõpositũ. Cũ ergo à primo efficiẽte negeẽ cãlitas passiua. s. efficiẽtis, & finalis, vt patuit sup. ergo ab ipso negaẽ cãlitas causę materialis, & formalis, cũ sit necessariò posterior.

Ordo causarum cuiuslibet compositi.

¶Secundo

Materia & forma possunt duobus modis intelligi causari

¶Scdo ꝓbat idẽ ibi. Aꝛ ꝓbanſ eedẽ ꝯſequẽtię. Et iſta clara eſt. Cauſæ.n. intrinſece, vt materia, & forma poſſunt dupliciter intelligi cauſari, aut quantum ad entitatem earum propriam, aut quantum ad aliquem reſpectum, puta, quod materia dicatur actu materialiter cauſare compoſitum intrinſecè, & forma dicatur actu cauſare formaliter compoſitum intrinſece. primo modo cãutur à ſolo Deo loquendo de materia: quia ipſa immediatè creatur: vt patet a Docto. in 2. d. 12. q. 2. Forma vero cauſatur ab agente naturali; non tamen cauſatione, diſtincta à cauſatione cõpoſiti: vt patet à doc. in 2. diſt. 17 ſecũdo mõ materia, & forma ſemper cauſantur ab agente: non. enim materia habet, quod poſſet materialiter cauſare niſi ab agente, inducente, formam in materia, qua inducta, tam forma, quam materia dicuntur cauſare intrinſecè compoſitum: ſed de hoc erit ſermo. in 4. d. 1. q. 1. Si ergo tam materia, quam forma non ſunt cauſæ intrinſecæ, niſi ab efficiete, moto à fine: ergo cauſalitas efficientis erit ſimpliciter prior cauſalitate materiæ, & formę: & per conſequens ſi. a. ſit cauſatum à materia, & forma intrinſecè: ergo ab aliquo efficiente priori, à quo tam materia, quã forma dependent in cauſando; & per conſequens ſi primum effectiuũ eſſet cauſatum intrinſece a materia, & formam haberet aliud efficiens prius; & ſic primum effectiuum non eſſet primum. ¶Ibi. Tertia concluſio. Hic probat Doct. ꝙ primum effectiuum eſt in actu exiſtens.

Tertia concluſio de primo effectiuo

Hæc litera clara eſt vſque ibi. Et ipſum poteſt eſſe. ſicut patet ex quinta ratione poſita ad. a. quòd primũ effectiuum poſſit eſſe. probatur ex quinque rationibus; quibus probat eſſe ſtatum in cauſis eſſentialiter ordinatis. & ad probandum, ꝙ primum effectiuum ſit in actu; illę quinque probationes ſumuntur ex cõtingentibus. Prima ſic. Vniuerſitas cauſatorum eſt cauſata, & actu exiſtens: ergo prima cauſa, a qua dependet, eſt exiſtens: patet quia non exiſtens nihil realiter poteſt cauſare: & ſic pertractentur aliæ rationes ſequentes. ¶Ibi. Vel ſi accipiantur de natura, & quiditate, & poſſibilitate ſunt ex neceſſariis. i. ſi illę quinq; rationes ſic pertractentur, non arguendo de actuali exiſtentia, ſed de poſſibilitate: illę rationes procedẽt ex neceſſariis; vt ſi ſic arguatur. Vniuerſitas cauſandorum eſt effectibilis. ergo ab aliquo, vel a nullo, vel à ſe: & ſic de aliis. ¶ Ibi effectiuum ſimpliciter primũ poteſt eſſe à ſe: ergo eſt à ſe. Hæc litera vſq; ibi. Iſtud vltimum &c. Et deducitur ſic. Cui repugnat eſſe ab alio, ſi poteſt eſſe (hoc dicit propter ens impoſſibile, cuiuſmodi eſt figmentum) poteſt eſſe à ſe: patet; quia non ab alio, cum ſibi repugnet eſſe ab alio. Et ſi poteſt eſſe à ſe: ergo eſt à ſe: probatur conſequentia ſic: ſi. a. poteſt eſſe à ſe: aut ergo ab aliquo, quod non eſt ipſum. a. aut ab aliquo, quod eſt ipſum. a. aut à nullo. Non primo mõ; quia ſupra. probatum eſt, ꝙ ſibi repugnat eſſe ab aliquo, alio à ſe. Nõ ſecũdo mõ: quia idem cauſaret ſeipſum: & nihil eſt, quod gignat ſeipſũ: vt inquit Aug. primo de trin. Non tertio: nõ quia illud, quod in ſe nihil eſt, non poteſt aliquid realiter cauſare: ſequitur ergo, quòd ſi primum effectiuum poteſt eſſe à ſe: ergo, eſt à ſe. i. ꝙ eſt eſſentialiter quædã entitas neceſſaria, quæ eſt ſua exiſtentia, quæ nec ab alio, nec à ſeipſa, nec à nullo dependet; ſed eſt in ſe talis: litera ſequens eſt ſatis clara. vt patet intuenti.

Quinque rõnes quibus probatur ſtatus in cauſis eſſentialiter ordinatis.

Cap. 1.

IVXTA TRES concluſiones. Hic doc. ponit tres alias concluſiones. Prima aliquod finitiuum eſt ſimpliciter primum; hoc eſt, non eſt aliud ordinabile, nec in virtute alterius natum finire alia: & hoc poteſt probari quinque rationibus poſitis a d. a. quæ ſic deducuntur. ¶Prima ſic deducitur. Vniuerſitas cauſatorum eſt finita: ergo dependet ab aliquo, tanquam à fine: non ab aliquo illius vniuerſitatis: quia idem eſſet finis ſui ipſius ergo ab alio extra illam vniuerſitatem & ſic arguatur, vt prius mutãdo nomen cauſati in nomen finiti: & ſicut ibi dicebatur aut illud eſt cauſatum à ſe, aut ab alio &c. ita hic dicatur, illud aliud, aut eſt finitum à ſe, aut ab alio &c. Secũda ſic deducitur. Si non eſt ſtatus in finibus, ergo actu erunt infiniti fines. quod eſt impoſſibile. Tertia ſic deducitur. aliquid eſt propinquius fini: ergo eſt primum finitiuum. Quarta deducitur ſic. Superior finis eſt perfectior in finiendo; ergo in infinitum ſuperior erit in infinitũ perfectior; & ita infinitè perfectionis in finiendo; & per conſequens non finiens in virtute alterius: & ſic primum finitiuũ. Quinta ſic Eſſe finem alicuius non includit de neceſſitate imperfectionem; ſed ſi eſſet finis in virtute alterius, neceſſario includeret imperfectionem; quia dependentiam finis, ergo in aliquo debet poni, ſine imperfectione ergo erit i aliquo, finis, nõ in virtute alterius, ſed in virtute propria: & ſic primum finitiuũ. ¶Ibi. Secunda concluſio eſt hęc. Primum finitiuum eſt incauſabile: hæc concluſio ſatis clarè probatur in litera. Et ratio ſtat in hoc cuius non eſt per ſe agens, eius non erit aliquod agens: patet, quia non oportet fugere ad agens per accidens (quaſi dicendo, & ſi non habet agens per ſe: tamen agens habet per accidens, vt patet de caſu, & fortuna qui tantum ſunt effectus per accidens) quia omnis effectus in re poſitiuus neceſſariò habet cauſam per ſe agentem; & ſi caſus, & fortuna, reſpectu alicuius cauſæ intendentis per ſe alium effectum, dicantur effectus per accidens; tñ reſpectu alterius cauſæ per ſe erunt effectus: vt patet a doc. inf. d. 2. parte. 2. ſecundi in quol. q. ult. hinc eſt, ꝙ Ari. reducit caſum, & fortunã ad agens per ſe: vt patet. 2. phi. t. c. 66. 67. reducit. n. illos ad naturã, & ad intellectum. i. ad agens per ſe, uel per modũ naturæ. & per modum intellectus, ſiue ad agens naturale & ad agens à propoſito. Sed primi effectiui nullũ: eſt per ſe agens. ut ſupra. probatum eſt. nec per ſe, nec per accidens de per ſe patet. de per accidens patet: quia cuius eſt agens per accidens, eius erit aliquod per ſe agens, ut ſupra. patuit, ergo nullum erit agens ipſius primi, effectiui. Tunc ultra. cuius non eſt aliquod agens, eius non eſt aliquis finis. probatur: quia omne per ſe agens agit propter finem. ex. 2. phi. t. c 47. 61, 70: ubi uult philoſophus, etiam hic de natura, de qua minus uidetur. quia non cognoſcit finem, nec amat actu elicito, ſed tantum habet naturalem inclinationem: ergo multo fortius agens à ꝓpoſito, ſiue agens per intellectum agit propter finem. Tum: quia cognoſcit illũ. Tum: quia actu elicito uoluntatis amat illum. Tum: quia actu elicito ordinat effectum ad finem, quem actu elicito amat. cuius ergo eſt cauſa finalis, eius erit cauſa efficiens: patet, quia efficiens agit aliquid propter finem. ſcilicet ordinando illum effectum ad finem, quem diligit: non eſt ergo cauſa finalis, reſpectu primi efficientis, quia primum efficiens mouetur metaphoricè ab ultimo fine ad producendum effectum; inquantum. enim amat ultimum finem producit effectum illum amatum, & deſideratum: ſed primum efficiens non poteſt agere propter alium finem à ſeipſo: ut patet, ergo agit propter ſeipſum, tamquam propter finem. ſi ergo primum efficiens haberet finem alium, ad quem ordinaretur, haberet aliquod efficiens, quod cauſaret illud in ordinę ad illum finem: patet ergo, quòd ſi primum effectiuum eſt ſimpliciter ineffectibile, quòd erit etiam ſimpliciter infinibile; & ſi eſt ſimpliciter incauſabile cauſa finali; ſtatim ſequitur, quòd erit primum finitiuum: ſicut etiam arguimus, ſi eſt ſimpliciter ineffectibile; ergo erit primum effectiuum. ¶Ibi. Tertia concluſio eſt. Primum finitiuum eſt actu exiſtens: & probatur ſic. Cui repugnãt eſſe ab alio, ſi poteſt eſſe, poteſt eſſe à ſe: ergo eſt à ſe: ſed primo finitiuo repu

Prima rõ. Vniuerſitas cãtorũ eſt ſinita, ergo pẽdet ab alio.

Secunda rõ, ſi non eſt ſtatus infinibus, ergo actu erunt infinits fines.

Tertia rõ aliquod eſt ꝓpinquius fine, ergo eſt primum finitiuum.

Quarta rõ. Superior finis eſt perfectior in finiẽdo, ergo.

Quinta rõ. eſſe finẽ alicuius nõ includit de neceſſitate imperfectiõ. ꝯ, ſed eſſe finẽ i virtute alterius.

Primum finitiuũ eſt incauſabile.

Agẽs à propoſito agit propter finẽ: quia cognoſcit illum, quia actu elicito volũtatis amat illũ ſi amat finẽ ergo cognoſcit finẽ.

Primum finitiuum eſt actu exiſtẽs quia ſibi repugnat eſſe ab alio.

finalis,

gnat esse ab alio: probatur: quia cuius non est causa finalis, eius non est causa efficiens, vt patet supra, sed primi finitiui nulla est causa finalis: ergo primum finitiuum est simpliciter in effectibile: ergo, vt potest esse, potest esse a se, ergo actu est a se: ita consequentia deducatur vt prius.

CONCLVSIONIBVS tribus. Hic Doctor ponit tres alias conclusiones. ¶Prima. Aliqua natura eminens est simpliciter prima secundum perfectionem. Et pbat per dictum Ari. quòd formæ se habet, sicut nu meri in ordine essentiali. Dicit Doc. in ordine essentiali: quia supra probauit, φ superior essentialiter est alterius rationis, siue alterius speciei. modo formæ specificę se habet sicut numeri: quia quanto aliqua est superior, tanto est perfectior: & hæc conclusio probatur illis quinque rationibus, positis ad a. Et formetur sic p rima. Vniuersitas causatorum de necessitate includit imperfectionem: ergo reducatur ad aliquid simpliciter perfectum, non ad aliquid eiusdem vniuersitatis: quia idē reduceret ad seipsum: & sic idē respectu eiusdē esset perfectum, & imperfectum: ergo ad aliud non eiusdē vniuersitatis. & illud dicatur. a. tūc sic. Aut. a. est simpliciter perfectum aut non. Si primum habetur propositum. Si secundum arguatur, vt prius. Secunda sic. Si in perfectionibus essentialiter ordinatis non est status ad aliquam primam ergo in actu sunt infinitę perfectiones essentialiter ordinatę, & sic infinitę species essentialiter ordinatæ: quod est impossibile, ergo standum est ad aliquam primā. Tertia sic. Imperfectionibus essentialiter ordinatis, vna est prior alia: ergo datur prima: quia prius est, quod est primo propinquius. Quarta sic. Quanto perfectio est superior, tanto perfectior: ergo in infinitum superior erit in infinitum perfectior: ergo erit infinitæ perfectionis, & illud non reducitur ad perfectius: quia non esset infinitæ perfectionis: ergo ibi erit status. Quinta sic. Ens simpliciter perfectum necessariò non includit imperfectionem, aliàs in nullo reperiretur perfectissimè ergo in aliquo debet perfectissimè reperiri, sed si reduceretur ad perfectius non esset in illo perfectissimè; in quo est perfectissimè: ergo ibi erit status in perfectionibus. ¶Ibi. Secunda conclusio est ista: & hæc clara est in litera. Et ratio stat in hoc: quia primum effectiuum est simpliciter incausabile. probatur sic: quia est infinibile: ergo est simpliciter in causabile. probatur consequentia, cuius non est causa finalis, eius non erit causa efficiens; & cuius non est cā efficiens; eius non est causa materialis, nec formalis, omnes istæ consequentiæ patent supra. probatur antecedens: quia si primum in perfectione haberet finem, ad quem ordinaretur, non esset simpliciter primum in perfectione: patet, quia excederetur à tali fine. Aduerte hic, quòd non quelibet finis dicitur perfectior ordinato ad finem, ut supra declaraui. i. q. de praxi: loquitur ergo doc. hic de fine ex natura rei, ad quem alia ex natura rei ordinantur, siuè de fine præexistente, & nō de fine acquisibili per operationem. Et primum effectiuum est simpliciter ex natura rei infinibile quacunque ratione finibilitatis &c. ¶Ibi. Tertia conclusio. Suprema natura est aliquid actu existens: & probatur sic. Cui repugnat esse ab alio, si potest esse, potest esse à se: ergo erit à se: sed primo eminentissimo repugnat esse ab alio, aliàs non esset primum eminentissimum: ergo &c. & deducatur hæc consequentia vt prius.

QVANTVM ad secundum articulum. Hæc litera huius articuli clara est, & circa finem articuli persupponit unum probandum diffusè in 4. d. 12. Quia causa ęquiuoca est essentialiter nobilior suo effectu: cum ergo primum effectiuum sit causa effectiua ęquiuoca omnium causatorum, & hoc mediatè, uel immediatè; sequitur quòd essentialiter erit eminentius eis: & per cōsequens inter omnia entia simpliciter erit eminentissimū: & hoc est quod Doctor intendit in hoc articulo.

QVANTVM ad tertium artic. In isto articulo. Doc. intendit duo probare. Primò ponit unum præambulum. scilicet quòd primum effectiuum est omnino necesse esse: & probat. ¶Ibi. ex hoc arguo sic. Et ratio stat in hoc: quod nihil potest destrui nisi per aliquod sibi incompossibile positiuè, uel priuatiuè. Exemplum primi. Albedo non potest destrui, nisi per nigredinem, quæ est sibi incompossibilis positiuè. Et licet albedo posset à Deo destrui siue positione nigredinis in subiecto: ut patet à Doct. in 4. d. 43 tamen posito, quòd sit aliquid, quod nullo modo possit destrui, nisi p aliquod incōpossibile sibi, sicut priuatio non potest destrui, nisi per habitum, tāquam per aliquod positiuum incompossibile sibi: illud non posset destrui, nisi per positiuum illud. Exemplum secundi. Visio non destruitur, nisi per cecitatem, quæ est sibi incompossibilis priuatiuè. Si ergo primum effectiuum potest nō esse; hoc erit per aliquod sibi incompossibile priuatiue, uel positiuè; & certum est, quòd priuatiuè nihil est sibi incōpossibile (ut patet) quia priuatio est in subiecto apto nato; sed in primo effectiuo non est aliquod subiectum, quod sit receptiuum habitus, & priuationis: quia primum effectiuum nullo modo est compositum, ut patuit supra. Esset enim necesse, quòd in entitas primi effectiui, posset destrui priuatiuè, quòd tatis priuatio in aliquo reciperetur: quod est impossibile. Nec est destruibile per aliquod sibi incompossibile positiuè, quod posset sibi inesse; & probo p omnia incompossibilia positiua: putà cōtrariè: relatiuè: disparatè & huiusmodi: & incompossibile dicatur. a. illud. a. non potest destruere. b. positiue, nisi positiuè insit. Nam albedo non potest destruere nigredinem, nisi insit enti habenti nigredinem. Sic. a. nō potest destruere. b. nisi insit enti, in quo est ipsum. b. & tunc quæro, aut. a. est à se: & cum. b. sit à se. & a. non potest destruere. b. nisi. a. insit: & si sic, alterum inconuenientium sequitur. Vel, quòd duo omnino incōpossibilia sint simul, quod est impossibile, uel quòd neutrum eorum sit: quia utrunque destruit esse alterius cum sint ęqualis uirtutis: quia utrunque à se: & hæc incompossibilitas positiua debet intelligi incōpossibilitas formalis; sicut duæ formæ formaliter repugnant inter se: ita quòd non possint esse simul in eodem: eo, quòd una formaliter expellit aliā: ut patet de contrariis. Si uerò dicatur quòd. a. est incompossibile. b. non formaliter sed uirtualiter: de qua incompossibilitate uirtuali patebit. inf. in responsione ad primū arg. principale huius q. & in 4. d. 49. q. 12. Et sic dicimus, quòd. a. est incompossibile. b. uirtualiter: quia habet in uirtute sua aliquem effectum, qui formaliter est incompossibilis ipsi. b. sicut dicimus, φ aqua uirtualiter est incompossibilis caliditati: quia uirtualiter continet frigiditatem, quæ est in cōpossibilis formaliter caliditati: & hoc est quod dicit Doc. hic. Aut. a. per effectum ipsius potest destruere ipsum. b. qui effectus sit formaliter in compossibilis ipsi. b. & hoc non quia effectus. a. est simpliciter imperfectior ipso. b. & imperfectius nō potest destruere perfectius: & sic patet litera Doc. ¶Secundo principaliter Doc. probat, φ tantum sit unum primum effectiuum. Ibi. Ex hoc ultra ad propositum. Et in ista ratione supponit unum, quòd quæcunque differunt, per aliud differunt adinuicem, & per aliud conueniunt: patet quia Fran. & Ioan. differunt per dfias indiuiduales, & conueniunt in humanitate. Si ergo essent duo prima necesse esse, quæ dicantur. a. & b. differrent,

Primum effectiuum est simpliciter in causabile, quia est infinibile.

Cā equiuoca est nobilior suo effectu.

Quō destrui tur aliquid positiue & aliquid priuatiue.

Primum effectiuum est omnino necesse esse, quia nihil est sibi incompossibile.

Aqua virtualiter est in compossibilis caliditati, quia virtualiter continet frigiditatem.

Differunt constantius, & Gaudus p differentias indiuiduales.

differrent,& conuenirent:& tunc quæro aut.a. &.b. sunt simpliciter primo diuersa,aut sunt verè differentia.non primo modo:quia duę naturæ perfectæ non possunt esse primo diuersa:vt patebit.infra.d.3.Si secũdo mõ:tunc.a.differt a.b.per aliq̃ rationẽ formalẽ quæ dicat.c.& cõuenit cum.b. per aliqd aliud.a.c.& illud dicatur.d.& certum est,quod illud,in quo conuenit,non includit formaliter illud,per quod differt nec econtra:vt patet de animali,& rationali.

¶Querit modo vltra doc.aut.c.& d. sunt necesse eẽ: quæ formaliter differunt adinuicẽ,aut nõ.Si primo. ergo.a. erit necesse esse per duas rationes formales necessario essendi,& sic circumscripto.d. erit necesse esse per.c.& ex alia parte non erit necesse esse circumscripto.d. cum sit ratio formalis necessariò essendi: & sic.a.erit necesse esse, & non necesse esse. Si secundo scilicet si.a &.b. sunt possibilia tantum,vel vnum illorum.ergo.a.non erit necesse esse ; qa nihil erit necesse esse per aliqđ possibile,quod in sua rõne formali includitur. Et hoc est quod dicit Doc.in ista rõne.

Ocham in primo. d. 2. q. 1 v. instat contra doc. Secundo arguit.

CONTRA hanc rationem arguit vnus doc.Primo sic:quia Deus,& creatura conueniunt in ente, & differunt suis proprijs rationibus. ergo si ratio Doc. esset bona includeret duas rationes formales:& tunc illæ,aut sunt necesse esse, aut possibiles: & arguatur vt Doct.arguit.Scdo arguit in hoc quod dicit Doc. quod illę duæ rationes formales, formaliter differunt: sed in Deo sunt plura formaliter distincta secundum Scot. in primo. d. 8. q pen. & etiam secundum ipsum Ocham, relatio, & essentia differunt formaliter in Deo: & tunc arguatur vt prius, aut illa formaliter distincta sunt rationes formales,necessariò essendi, aut non : & sic arguatur vt prius.

Pro responsione nota

¶Pro responsione ad argumenta istius Doct. præmitto aliqua. Primo quod essentia a. &. b. a qua abstrahitur ens commune est in actualissima existentia: quæ existentia est de essentia.a. &. b. vt patet a Doct. præsenti.d.q.2.& in quol.q.1.Primum enim effectiuum scilicet a. & similiter aliud primum effectiuum scilicet b.habent aliam,& aliam entitatem actualissimam,& pfectissimè existentẽ:& nullo modo realiter contractam:vt patebit infra à Doc.d 5.& 26.& istæ duæ entitates, siuè naturæ actualissimæ:aut sunt eiusdem speciei specialissimæ, aut alterius speciei. Non secundo : quia vna species necessario est pfectior alia essentialiter:vt patet. 8. met. quia formæ se habent sicut numeri:& sic vna illarum esset eminẽtior essentialiter: & si sic. esset contra præsuppositum:qđ est, q̃ ista duo necesse esse sint simpliciter eminentissima Si primo:stat arg. Doc. quia istæ duæ naturæ realiter conueniunt in aliqua natura specifica : sicut dicimus quod natura sortis,& natura Pla.conueniunt in humanitate:& vltra hoc differũt per suas differẽtias, & sic sortes constat per suá humanitatẽ,& differentia indiuidualem.Sic in proposito:natura a. cõuenit q̃ditatiuè cum natura.b.& vltra hoc differt ab ipso. b. non per id,quo conuenit:sed per aliquam rationem formalẽ,distinguentem.a.a.b.& tunc stat arg.doc.Secundo præmitto,q̃ licet à natura.a &. à natura.b. possit abstrahi conceptus communis entis, qui tñ cõceptus est posterior ipso.a.&.b.& p cõsequẽs nullo mõ est rõ constituendi.a.&.b vt patet.& quod talis cõceptus sit posterior: patebit infra à Doc.d.8. & sic nullo mõ est ratio constituẽdi prius:non sic est de conceptu specifico: quia talis præsupponit naturam communem indiuiduis, & priorem ipsis:vel est ipsa natura,sic essentialiter prior. Et sic si darentur duo prima effectiua, scilicet. a. & b. illa de necessitate conuenirent in aliqua natura communi priore. a. &.b.& distinguerentur per. c. &. d. & cum una ratio non includat formaliter aliam:si ille rationes sunt necesse esse: tunc arg. Doc. stat in suo robore. ¶Si dicatur hic, quod non sequitur quod.a. erit necesse esse duplici necessitate: quia necessitas præsupponit entitatem : sed ipsum.a. habet esse per istas duas rationes formales, quæ sunt rationes formales necessariò essendi : ita quod sicut una non dicit totam entitatem ipsius.a. sequitur, quod nec etiam necessitatem simpliciter ipsius.a. sicut si homo diceretur habere necesse esse saltem secundum quid,non diceretur necesse esse per rationem animalis:quia si sic: posset argui, vt Doc. arguit, quod duplici necessitate esset necesse esse: sic in proposito.

Vna species est perfectior alia essentialiter.

Obiectio.

Responsio.

Dico, quod, & si necessitas præsupponat entitatem: tamen sicut est impossibile, aliquid esse ens duplici entitate, & vltimata, sic est impossibile aliquid esse simpliciter necesse esse duplici necessitate simpliciter: quia circumscripta vna, adhuc esset necesse esse per aliam : & ex alia parte non esset necesse esse: quia esset circumscripta ratio simpliciter necessario essendi : in proposito istę entitates, quę constituũt ipsum.a sunt simpliciter necesse esse, sicut, & ipsum. a. quia quod est necesse esse in primo ente, est ibi necesse esse in vltima necessitate. Non.n.dantur gradus ibi necessitatis, secundum quos vna dicatur maior, & altera minor: & ideo stat argu. Doc. quòd si.a. esset necesse esse illa duplici necessitate circumscripta vna &c. Et sic concedo, quòd si animal est simpliciter ratio necessario essendi homini, & similiter rationale, tunc homo existens necesse esse ista duplici necessitate simpľr, & vltimatè : per impossibile circũscripta vna, eẽt necesse eẽ,& nõ necesse esse: sic dcm̃ Doc. de necessitatè primi effectiui dẽt intelligi. ¶Sed occurrit difficultas duplex.: Prima in hoc quod dixi fm Doc. quòd conceptus entis est posterior entitate primi effectiui: si sic. vf sibi contradicere : quia ipse vult in primo. d.3 & d.8.q̃ prædicetur in quid;& si sic: tunc sequitur,q̃ est prior illo quiditatiue,& de quiditatę eius. ¶Dico,q̃ ille conceptus ex hoc põt dici de quiditate, & prior quia sumitur ab entitate diuina q̃ditatiua:tñ in se ille conceptus entis est posterior:nec dicit aliquid pertinens ad quiditatẽ Dei. Et ex hoc quod dixi possunt solui multæ obiectiones. ¶Secunda difficultas est, an conceptus entis sit posterior creatura:cum etiam sumatur à tali creatura. ¶Dico fm aliquos exponentes doctorem, quòd conceptus entis, qui est prædicabilis de Deo, & creatura in quid est simpliciter prior omni creatura: cum talis conceptus primo sumatur ab essẽntia primi effectiui:potest tamẽ dici quodammodo posterior, prout à creatura abstrahitur : propriè tamen predicatur in quid de creatura, vt prior. Posset tamen dici, quòd conceptus entis ex natura rei non est prior quid itatiue, & essentialiter creatura: nec proprie de quiditate eius: & hoc ex natura rei : sed quia abstrahitur ab ipsa creatura quiditatiue:ideo prædicatur in quid de illa. ¶Ex his patet responsio ad primum argumentum Ocham : quia, & si Deus,& creatura conueniant in conceptu entis:nõ tamen ille conceptus, cum sit posterior Deo põt dici ratio necessario essendi ipsius &c. Si ẽt.a.& b.essent duæ naturæ, spẽ distinctę (quod non credo esse verũ vt patebit per argumentum Doc. præsenti d. q. illa. An tantum sit vnus Deus: quod etiam argumentum recitat magister Ocham vbi sopra acceptãdo illud tanquam verum:& affirmando quod.a.&.b.non differunt specie: quia unũ esset perfectius alio essentialiter:sed differunt solum numero: vide ibi) adhuc argumentum doc.concluderet quia.a.de necessitate haberet unam realitatem, qua conueniret cum.b. & aliam, qua differret a.b. quæ realitates essent priores ipso.a. & tunc formetur argumentum, vt prius de illis realitatibus. ¶Si dicatur, quod hoc videtur sequi, vt comparatur ad creaturam: quia certum est,

Deus est supra oẽ ens ergo ipsum ens non prædicatur de Deo.

Respondetur quod Deus est supra oẽ ens in essendo, non autem in prædicando.

Conceptus entis, q̃ prædicari potest de Deo, & creatura in quid est simpliciter prior omni creatura, nõ tamẽ ex natura rei, qđ cum quidditatiuè abstraatur à creatura, id eo in quid pter de ipsa.

Hic patet euidens solutio argumentorum. Gul. contra Doc.

Obijcit contra se.

eſt, q habet aliquid, in quo conuenit cum creatura: quia ens pdicatur in quid de vtroque: vt patet a Docto. infra d. 3. q. 8. & et habet aliquid, quo differt à creatura, vt manifeſtum eſt; & ſic formetur argumentũ

Solutio. de illis realitatibus vt prius. ¶ Dico breuiter q ſi a. cõueniat cum creatura in aliquo conceptu: non tamen conuenit cum ipſa in aliqua realitate: vt patet a Doc.

Obiectio. d. 8. & ſic. a. ſeipſo differret à creatura. ¶ Si dicatur ſaltem, illud à quo accipitur conceptus entis, in quo cõuenit cum creatura, differt ab illo, à quo accipitur ratio differentiæ qua differt à creatura: & ſic formetur

Reſponſio. argumentum vt prius de illis duobus. ¶ Reſpondeo, quod ſi ſingularitas eſſentiæ diuinæ eſſet extra illam formaliter, forte argumentũ haberet aliqualem apparentiã; ſed eſſentia diuina eſt de ſe formaliter hæc: vt patet. inf. a Doc. d. 5. q. 2. & 26. Et ſic dico q eſſentia diuina ſeipſa tñ realiter differt a creatura, & conceptus entis accipitur ab ipſa, vt eſt formaliter hæc: qui cõceptus vt dixi. ſup. eſt poſterior ipſa.

Eſſentia diuina ſeipſa tantum realiter differt à creatura.

¶ Ad aliud argumentum illius dico breuiter de attributis: q, & ſi formaliter ſint neceſſe eſſe: ita, quòd ſapientia ſit neceſſe eſſe ſimpliciter, alia neceſſitate formaliter à bonitate; tamen non ſequitur, quòd circunſcripta vna illarum, ipſe Deus eſſet, neceſſe eſſe, & non neceſſe eſſe: quia ſicut entitas Dei nullo modo eſt ab entitate attributorum cum ſit prior illis: ut patet a Docto. in primo, & in quol. ita nec neceſſitas Dei eſt ab illis: imo ſi per impoſſibile omnia attributa diuina eſſent circunſcripta: ita eſſet neceſſe eſſe, ſicut ipſis non circumſcriptis. Ratio ergo concluderet contra Doct.

Reſpõſio ad arg. Ochã.

Attributa non ſunt rationes eſſendi ipſius Dei.

ſi huiuſmodi attributa eſſent rationes neceſſario eſſendi ipſius Dei: quod non eſt verum: immo, & ſi ipſa attributa ſint formaliter neceſſe eſſe: originaliter tamen, & propter realem identitatem, quam habent cum eſſentia ab ipſa ſunt neceſſe: ut patet a Doc. inf. d. 8. q. pe. & in quol. Quod dicit ipſe de eſſentia, & relatione patebit infra præſenti. d. quòd relatio non eſt formaliter neceſſe eſſe; ſed tota neceſſitas illi⁹ eſt pp identitatem realem cum eſſentia diuina. ¶ Et quãdo dicit Ochã ubi. ſup. quòd ſi eſſentia eſt neceſſe eſſe, & relatio ſimiliter. ergo datur ibi aliqua ꝯpoſitio eſſentiæ, & relationis, cũ eſſentia ſit prior relatione: & per ꝯñs uĩ quòd ſit in potentia ad illã. ¶ Dico quòd dato q relatio eſſet formaliter neceſſe eſſe: adhuc eſſentia diuina non eſt aliquo mõ in potentia ad illã, cum ſit ſimpliciter in ultima actualitate: & magis relatio dr̃ eſſe in actu p eſſentiam; q̃ econtra: & de hoc uide diffuſe Doc. in 1. d. 1. q. 2. & d. 26. & in quol. Et ſic patet qualiter argumentũ Doct. eſt euidens.

Relatio magis eſt in actu per eſſentiam quam econuerſo.

¶ Scdo principaliter arguit Doc, ꝓbando, q nõ põt eſſe plura prima effectiua. Ibi. Scdo probat idẽ: quia duæ naturæ eminentiſſimæ &c. Et rõ ſtat in hoc: quia ſicut unitas addita numero uariat ſpeciem: (patet qa ſi ternario addit una unitas erit numerus quaternarius, & alia ſpecies à ternario, & perfectior) ſic in gradibus perfectionalibus, & ſpecificis. Nota tñ quòd quidã ſunt gradus perfectionales indiuiduorum. i. conſequentes eſſe indiuiduale: & talis gradus additus alteri nõ uariat indiuiduum: patet quia ſi albedini vt duo addatur alius gradus erit eadẽ albedo: ſed perfectior. Alij ſunt gradus perfectionales ſpecifici. i. ultimatè conſtituentes aliquid in eſſe ſpecifico: ut ultima differentia hominis: & ſi illi ultimæ differentiæ adderetur unus alius gradus ſpecificus, uel ipſi homini: tam non eſſet homo: ſed alia ſpecies perfectior homine. Iſti enim gradus ſemper uariant ſpecies quibus adueniunt: ita quòd de neceſſitate una erit perfectior alia. Si ergo repugnat duas naturas non ultimatẽ perfectas eſſe æquales in perfectionibus ſpecificis diſtinctis: à fortiori repugnat, quòd dentur duæ naturæ eminentiſſimæ ſpecie diſtinctæ, quæ omnino eſſent æquales.

Dr̃ia inter gradus indiuiduales & ſpecificos.

Obiectio. Si dicatur quòd illæ duæ naturę eſſent eiuſdem ſpeciei: & ſolo numero differrent. Tunc primũ

Reſponſio. argu. de neceſſe eſſe euidenter concludit: ut patuit. ſupra & ultra hoc eſt argumentum Doct. infra præſenti. d. & 2. q. quoli. quod ſi aliqua natura communis cõpatitur ſecũ plura indiuidua, quantum eſt ex parte ſua poteſt eſſe in infinitis: & ſic concludit Doc. ibi: quòd actu eſſent infiniti dij: unde ibi & præſertim in quol. q. 2. ubi diffuſè pertractat illam propoſitionem. ¶ Ibi. Hoc patet tertio per rationem de ratione finis. Et ratio ſtat in hoc ſupponendo, quòd tãtum ſit unum uniuerſum: quod ab omnibus conceditur, & tota coordinatio entium uniuerſi eſt tantũ ad unum finem: ut patet. 12. meta. Sed ſi eſſent plura prima, eſſent plures fines ultimi, & æque perfecti. ergo eſſent duæ coordinationes entium in uniuerſo. Probatur conſequentia: quia ultimus finis terminat coordinationẽ entium uniuerſi: & alius, qui etiã ponitur ultimus finis, aut terminat eãdem coordinationem: aut aliam. ſi ſecũdo habetur propoſitum, quòd erunt duæ coordinationes entiũ in uniuerſo: quod eſt contra propoſitũ. Si primo. ergo ſequitur, quòd idẽ ens ſimpliciter poteſt ſimul hẽre duos fines, ſiue duas cãs finales totales: quod eſt impoſſe: quia ſi. a. habet neceſſario duas cãs totales: ſequit ipſum eſſe, & non eſſe: ſic quia poſita una cauſa totali alicuius, ponitur illud. & ipſa remota, remouetur; & poſita alia idem ponitur. ergo idem ſimul eſſet ordinatũ ad finẽ ultimũ, & nõ eſſet ordinatũ: & loquor de cã totali eiuſdem ordinis: pro cuius intelligentia dico, q cã efficiens eiuſdem ordinis, & totalis eſt illa, q̃ eſt eiuſdem ſpẽi ſpãliſſimæ, & æq perfecta: & dr̃ totalis: qa ad ſui cãlitatem nihil indiget: & ſic duo ignes ęq̃ perfecti, reſpectu ignis generandi dñr duæ cauſæ in genere cauſæ efficientis eiuſdem ordinis: & totales: quia vtraque eſt per ſe ſufficiens ad generãdum eundem ignem: non enim ſunt cauſæ partiales illius, nec etiam vna in cauſando dependet eſſentialiter ab alia, cum ſint eiuſdem ſpeciei.

G. E. pulcherrima ratio oſtendens vnũ tãtũ eſſe principiũ, quia ſi plura eſſent principia ergo plures fines, q eſt, falſum, quia, ſicut in ordine eſſentiali eſt ſtatus ad aliquod vnũ ſimpliciter primum ergo in ordine finiũ ſtãdum eſt ad vnum finẽ qui eſt finis omnium.

Cauſæ uero efficientes, uel finales alterius ordinis ſunt cauſæ alterius ſpeciei: & per conſequens alterius perfectionis eſſentialis: & dñr totales: quia quælibet per ſe eſt ſufficiens cauſare effectum in ſuo ordine. i. quòd ad cauſandum non requirit aliquid quod ſit eiuſdem ſpeciei: quando tamen ſunt alterius ordinis: & adinuicem eſſentialiter ordinatæ, & totales: una non poteſt immediatè cauſare effectum, non concurrente alia: non quòd illa aliudet, uel ſuppleat quouiſmodo cãlitatem alterius (ęq̃. n. perfectè in ſua ſpecie cauſat homo effectum ſicut prima cauſa in ſuo ordine: ſiuẽ ſpecie: & æquè, hõ dr̃ cã totalis illius effectus ſicut prima cauſa) ſed quia inter illas eſt ſimpliciter eſſentialis ordo: ſic quòd talis effectus præſupponat neceſſariò talem ordinem eſſentialem: ideo una non poteſt illum effectum cãræ, non concurrentibus oibus eſſentialiter ordinatis ad illũ effm: ita quòd q̃libet per ſe, ut totalis cauſa in ſuo ordine attingat illum effectum: licet illa attingat illũ in uirtute alterius, & dependenter. Nec credo eſſe uerũ, quod aliqui aſſerunt, quòd cauſæ eſſentialiter ordinatæ concurrant ad effectum tantum partialiter. Si enim partialiter tantum: ſequeretur, quòd prima non produceret effectũ, ut totalis cauſa. de hoc aliàs. Nec ualet dicere, quòd ſi. a. eſt a. b. c. d. ut a tribus cauſis totalibus, quòd. a. eſſet, & non eſſet: quia poſita cauſa totali alicuius effectus ponitur effectus, & ipſa remota, non ponitur. poſito ergo. b. ponitur. a. remoto. b. remouetur. a. & ex alia parte poſito. c. ponitur. a. ergo. a. ſimul eſſet & non eſſet. Dico quòd hoc non ſequitur de cauſis eſſentialiter ordinatis. quia. b. & ſi ſit cauſa totalis, & æque perfecta in ſuo ordine ſicut & c. in ſuo: tamen eſt impoſſibile. b. cauſare circunſcripto. c. & d. propter ordinem eſſentialem earũ. ita quòd effectus. ſcilicet. a. non

Cauſa eſſentialiter ordinata non concurrunt ad effectum partialiter, quia prima non produceret effectum, vt totalis cauſa.

non tantum dependet in suo esse a. b.c.d. vt à causis totalibus alterius ordinis: sed dependet inquantum vna agit in virtute alterius: esset tamen impossibile, quòd idem effectus dependeret à duobus ordinibus causarum essentialiter ordinatarum: quia posito vno ordine causarum respectu effectus.a. statim ponitur.a.& ipso remoto remouetur: & posito alio ordine ponitur.a.ergo.a.simul esset & nõ esset: & sic debet Doc. intelligi. Similiter est impossibile ꝙ idẽ effectus sit a duabus causis totalibus eiusdẽ ordinis siue eiusdem speciei: puta ꝙ Io sit a Francisco & Antonio, vt à duabus causis totalibus: quia bene sequitur Io. fore simul & nõ fore: quia posito Fran. ponitur: non posito non ponitur: & posito Anto. ponitur. Si tamen inter Franciscum & Antonium esset ordo essentialis: quod est impossibile. Io. simul esset ab illis. Ad propositum: si essent duo fines vltimi: illi essent eiusdem ordinis & speciei & perfectionis: & sic idem simul esset ordinatum ad finem vltimũ & non ordinatum: quia posito vno esset actu ordinatũ ad illum: & alio remoto non esset ordinatum. Et ex hoc patet confirmatio sequens: quia nulla duo possunt esse per se terminantia alicuius eiusdem, si illa duo sunt terminantia eiusdem ordinis, & eiusdem rationis: & arguatur vt prius.

Idẽ effectus non põt esse à duabus causis totalibus.

Quia idem simul esset & nõ esset.

OSTENSO esse de proprietatibus relatiuis primi entis. Doc. in isto artic. intendit quædam pręambula: quæ multũ faciunt ad probandum infinitatem primi effectiui. Primum pręambulum est, ꝙ primum effectiuũ est intelligens, & volẽs: & probat tribus rationibus. Prima ibi. Primũ agẽs est ꝑ se agens. Et ratio principaliter stat in hoc. Omne agens per se independenter ꝓpter finẽ est cognoscẽs, & volẽs: sed primum effectiuum est huiusmodi. Maior ꝓbat̃ ibi. Omne agens naturale p̃cisè &c. Probat ergo maiorem ex hoc: ꝙ si esset aliquod agẽs naturale p̃cisè cõsideratum ex necessitate agẽdi: si illud agens ageret independẽter: ęque ageret, ẽt si pp nullũ finẽ ageret. Ignis.n. vt simpliciter consideratus ex necessitate naturali agendi ita calefaceret combustibile, etiã si ꝓpter nullum finem ageret. Si ergo ignis agit propter finem: ex hoc agit: quia in agẽdo dependet ab aliquo amante cognoscente illum finem. Probatur. Quia omne agens propter finem, agit ex appetitu finis 2.phisico. Sed nunquam posset appetere finem, nisi ille finis esset p̃cognitus, & amatus: vel ab ipso agente propter finem: vel ab aliquo à quo dependet in agendo, & sic patet illa maior. Minor probatur quãtum ad primam partem.s. quod primum, est per se agens: quia si est primum agens simpliciter, sequitur quod est per se agens, quia si esset per accidens agẽs, non esset primum agens: patet, quia causa per accidens, semper reducitur ad al. quod agens per se: vt patet 2.phisicorum.

Rationes ꝓbãtes infinitatẽ primi effectiui.

Prima ratio.

Secundo principaliter. Arguit̃ & ratio stat in hoc: ex quo primum efficiẽs agit pp finẽ, ergo inquãtum amat finẽ: qa causa finalis mouet efficiẽs ad ꝓducendũ effectũ, inquantum est amata ab ipso efficiẽte: aut ergo inquãtũ amata actu voluntatis: & si sic. ergo primũ efficiẽs est intelligẽs, & volẽs: qa voluntas nõ fertur, nisi in p̃cognitũ. Si verò, vt amata tm̃ amore naturali. tũc q̃ro: aut primũ efficiẽs naturaliter amat aliũ finẽ a se: ita ꝙ aliud a primo efficiẽte, vt amatum amore naturali moueat primũ efficiẽs ad efficiendũ aliquẽ effectũ: & tũc esset impfectio in ipso: qa naturaliter inclinaret̃ ad aliqd aliud a semetipso, vt ad finẽ: & sic esset aliquo mõ ens ad finẽ. Si verò tm̃ naturaliter amat finẽ, q est ipse.i. aut ipsemet, vt amat' amore naturali à seipso mouet seipsum ad ꝓducẽdũ effectum: & hoc nihil est, nisi ipsum esse ipsum: patet quia amor naturalis nihil est, nisi natura, quæ sic amat: vt patet à Docto. in 4.distin.49. & hoc non saluat rationem causæ finalis: quia causa finalis, vt causa finalis, vt amata mouet efficiens ad producendum aliquid.

Amor naturalis qd sit.

SED in hoc occurrũt aliquę difficultates. Primò: quia sicut dicit doc. in 2.d.6.q.2 & in prolo. q. de subiecto theologiæ. & in primo d.1. & in 4.d.49. & alibi, ꝙ amor cõcupiscentię, q est amare aliquid, nõ pp se sed pp aliud: de necessitate p̃supponit amorẽ amicitiæ: qui est amare aliquid pp se. Amãs ergo aliquid pp seipsum, ordinãdo illud ad se: talis amor p̃supponit amorẽ suimet: eodẽ modo dico de amore naturali: quia aliqñ agẽs naturale ꝓducit aliquẽ effectũ, quẽ amat amore naturali pp semetipsũ amatũ amore naturali: patet quia multa agẽtia naturalia: q̃ esse suũ amore naturali amãt: ideo ꝓducunt quantũ pñt illa, q̃ pñt cõseruare esse suũ: & sic nõ vr̃ incõueniẽs, ꝙ idẽ amatũ amore naturali à seipso moueat seipsũ ad ꝓducendũ effectũ. Scd̃o dicit doc. supra.d.1.q.4. ꝙ efficiẽs naturale (hoc est agẽs de necessitate naturę) si est ꝑ se efficiẽs, causa finalis mouet ipsum metaphoricè de necessitate naturæ.i. vt amata necessariò ab efficiente amore naturali. Sustinẽdo ergo opi. philosophorũ, ꝙ primũ agens agat de necessitate naturæ: sequit̃, ꝙ agit effectũ pp aliquẽ finẽ necessariò amatũ: & non est verisimile, ꝙ agat pp aliũ finẽ à semetipso. Tertio: quia hoc idẽ vr̃ sequi de amore elicito à voluntate: sustinẽdo, ꝙ inter essentiã diuinã, & volũtatẽ diuinã, & dilectionẽ eiusdem, nõ sit aliqua distinctio extra intellectũ: vt est quasi cõis opi. tunc si voluntas diuina producit aliquid ad extra. ergo propter finẽ amatum: & non nisi propter essentiam diuinam vt amatã actu voluntatis: & essentia diuina est idẽ penitus, quod voluntas diuina, & amor diuinus. ergo nihil aliud est nisi ipsam esse ipsam.

Primum dubium.

Amor cõcupiscentię qd sit.

Secundum dubium.

Item aliud.

¶Respõdeo generaliter ad ista argumẽta præsupponẽdo, qđ dixi supra, ꝙ agẽs ꝑ modũ naturæ si non est intelligẽs: neq; volens æque ageret: si ꝓpter finem nõ ageret: sicut si ꝓpter finem ageret. ergo si per se agens, vt hmõi agit propter finem: ex hoc agit: quia in agendo dependet ab aliquo cognoscente & amãte talem finẽ: & si talis finis non cognosceret̃, nihil ageret ꝓpter finẽ: cum ergo primũ agens agat pp finẽ: & in agendo à nullo depẽdeat: sequit̃ ꝙ cognoscit, & amat primum finẽ actu elicito voluntatis: qui sequit̃ cognitionẽ: & nõ amore naturali, q nullomodo sequit̃ cognitionẽ: vt patet a doc. in 1.met. suę. ¶Rñdeo ergo ad primũ argumentũ, & concedo, ꝙ aliqđ agẽs naturale ꝓducit aliquẽ effectũ ꝓpter seipsum amatũ amore naturali: quia ordinat illũ tantũ ad sui conseruationẽ. Et sic non sequit̃ ꝙ si ꝓducit effectũ ꝓpter seipsum amatũ amore naturali, ꝙ ipsum tm̃ sit ipsũ: & nõ sit causa finalis: qa ꝓpter cõseruationẽ sui esse naturaliter amatã ꝓducit effectum: & hoc sufficit ad rationẽ causæ finalis: sed in primo effectiuo hoc non sequitur: quia a nullo est dependens, nec penitus indiget aliquo ad sui conseruationem, cum sit simpliciter necesse esse: & ideo ipsum amare se amore naturali nihil aliud est nisi ipsum esse ipsum: immo, vt sic amatum nihil penitus produceret.

Responsio.

Ad primũ.

Primum effectiuum est simpliciter necesse esse ergo aliqd non indiget ad sui cõseruationem.

¶Dico secundo, ꝙ agens naturale posset esse causa finalis ut amatum amore naturali: quia omne tale habet naturalẽ inclinationem ad perfectionem suã, uel intrinsecam, uel extrinsecam ordinando illam ad seipsam sic amatam: sicut lapis producit motum deorsum ad centrum: & suo modo quietem in centro ordinando centrum, ut bonum extrinsecum: & quietem in centro, ut bonum intrinsecum ad seipsum, ut amatum amore naturali: & sic non sequitur, quòd si producat aliquid propter seipsum amatum amore naturali: ꝙ ipsum sic amatum nõ sit causa finalis: sed non est sic in primo agente: quia primũ agẽs nõ habet naturalẽ inclinationẽ ad aliqđ obiectũ

Item alia.

Primũ agẽs non habet naturalem inclinatio-nẽ ad aliquẽ obiectũ ex-tra, ut bonũ sibi extrinse-cum sed ad seipsum.

extra vt bonum sibi extrinsecum, nec ad operationẽ aliquam circa aliud a se, vt bonum intrinsecum: sed tantum habet naturalem inclinationẽ ad seipsum: & iõ ipsum sic amatũ à seipso amore naturali nihil aliud esset, nisi ipsum esse ipsum: & sic nõn haberet rationẽ causæ finalis. ¶ Ad secũdũ argumentũ. Dico primo, ꝙ nõ est simile de agente secundario, & de agẽte primo ꝑꝑ causas supradictas. Dico secundo quòd si primũ agẽs producit aliquid de necessitate ad mentẽ philosophorũ: producit illud ꝑꝑ finem de necessitate amatum: & hoc amore elicito. Et dicit Arist. quod volũtas primi si produceret aliquem effectũ immediatẽ: de necessitate ordinaret illum ad essentiam suã, amore elicito necessariò amatam: & hoc patet in confirmatione sequenti in hoc, quod dicit primũ dirigere, &c. Nam si per impossibile primũ nõ esset intelligẽs, neq; volens: cum tantũ se amaret amore naturali, & ad nihil aliud inclinaretur: nihil penitus produceret. Et si dicatur: quod ex quo primum de necessitate ꝓducit effectum immediatẽ secundum mentẽ philosophorũ: vt patet a Doc. infra. d. 8. q. vlt. & 7. q. quol. ergo vr, ꝙ necessariò inclinetur ad illũ, & per cõsequẽs illum amabit amore naturali: & si sic, eodem mõ sequit, quod ꝓducit illum ꝑꝑ seipsũ amatũ amore naturali. Dico, ꝙ inclinatio naturalis, vel est ad esse suũ vel ad aliquam perfectionem sui esse: vt patere põt à Doc. in. 4. 49. d. modo nullum creatum pertinet ad esse, siue ad conseruationem primi effectiui: nec potest esse aliqua perfectio ipsius, neque intrinseca, neque extrinseca: & sic ad nihil aliud extra se, naturaliter inclinatur: & licet producat illum de necessitate naturæ, hoc non erit ex inclinatione ad illum: sed ex summa perfectione ipsius: quæ necessario redundat, & communicatur alteri: vt patet p doc. infra. d. 8. q. vlt. exponentem dictum Aui. Et ex his patet respõsio ad tertiũ argumentum. ¶ Tertio principaliter arguit Doc. ibi. Itẽ tertio arguitur sic. Et rõ stat in duobus dictis. Primum: ꝙ aliqua cã secũda producit aliquẽ effectum contingenter: intelligẽdo ꝯtingẽter ad vtrũlibet: quia. s. est in potestate sua illũ ꝓducere, & nõ producere. Aliter si ois causa secũda ꝓduceret effectum suũ de necessitate: tunc omnia euenirent de necessitate: & sic non oporteret consiliari, & hmõi: vt inquit Arist. Secundũ dictũ est: quod secũda cã ꝓducit effectũ in uirtute primę causę: ita quòd prima cã attingit illum effectũ: immo magis quã secũda cã: quia in libro de causis. Prima causa plus influit in effectum quã secunda. & non sustinendo illam opi. q̃ Doc improbat in. 2. d. 37. quæ dicit, quod voluntas creata est totalis, & immediata cã sui effectus. & Deus causat tantum mediate sed dicitur agere in uirtute primæ: quia in esse, & in conseruari depẽdet à prima. His dictis declaratis, patet argumentum Doc. quia si impossibile est secundam causam agere effectum, nisi in quantum mouetur à prima, siue in virtute primę, sequitur, quod si secunda causa cõtingenter agit quòd prima causa magis contingenter agit cum in agendo dependeat a prima. ¶ In ista tamen ratione ocurrunt duo dubia. Primum in hoc, quod dicit: quòd secunda causa, non causat nisi inquantum mouetur à prima. Et in hoc videtur sibi cõtradicere: quia in. d. 1. q. 1. quarti. vult expræsse, quod secũda causa in agẽdo nihil penitus recipiat à prima: & tamen impossibile est aliquid moueri ab alio: nisi saltẽ motum recipiat. si tantum localiter mouet: vel si alio modo mouetur tunc recipiet aliquod absolutum: quia motus ex. 5. phy. est tantum ad substantiam, quantitatem, qualitatem & vbi. ¶ Secundum dubium est in hoc quod dicit: quod secunda agit in virtute primę: & p cõsequẽs cũ secunda agat aliquid contingẽter: sequit quod etiã prima cõtingẽter agit. q a ex quo prima cã prius agit, quã secunda: aut ergo in illo priori attingit effectũ se

Primũ agẽs ꝓducit aliquid de necessitate (vt dicunt philo.) ꝓducit illud ꝑꝑ finẽ de necessitate amatum, & hoc amore elicito inclinatio naturalis, vel est ad esse suum, vel ad aliquam perfectionẽ sui esse causa secunda producat effectum contingenter, quia est in potestatę sua illum ꝓducere, & non producere secunda causa ꝓducit effectum in virtute primę causæ quia in esse, & in conseruari ĩpẽdet a prima.

Ad secũdũ.

Primum dubium.

Causa secũda dicitur moueri à prima quia nihil potest agere respectu effectus, siue mouere nisi prima causa simul agat vel moueat ad eũdem effectum.

Secundum dubium.

cundę causę, aut nõ. Si primo mõ. ergo cũ secũda cã in illo priori nihil agit: & si in aliquo signo posteriori agit ad illũ effectũ, sequit ꝙ idẽ erit bis productũ. si secũdo mõ. ergo prima cã nihil agit: q a agere ad effectũ est attingere illum. ¶ Ad primũ dubiũ dico: quod cãm scdam moueri a prima in agẽdo: non intelligit propriẽ moueri: quia argumẽtum bene cõcluderet, Sed intelligitur moueri ex hoc, quod dicit ordinẽ inferiorem ad primã causam: ita quòd impossibile est, ipsam agere, prima non agẽte. ¶ Secũdò dico, quod secundam causam moueri a prima, põt dupliciter intelligi. Primò, quod in se moueat. Secũdo, ꝙ nihil potest agere respectu effectus, siue mouere: nisi prima causa simul agat, vel moueat ad eũdem effectum. Et isto secundo modo verum est dictum Doc. Sed vt sic nihil recipit in se. ¶ Ad secundum dubiu dico breuiter: ꝙ prima causa non agit in aliquo priori: sed simul cu secunda causa. Et si dicatur: quia in lib. de causis dicitur: quod prima causa prius agit quam secunda: Dico quod sic debet intelligi prius, idest perfectius: vt patet a Sco. in 2. d. 37. quia prima causa indepẽdenter agit. Et secunda dependenter. & ibi vide singularem glo. de ista mar. ria. ¶ Ibi. Contra istam rationẽ instatur. Primo contra primã consequẽtiã. quia p nostrum velle posset aliquid contingẽter causari: & ita nõ requirit, quod prima causa illud contingẽter causet. ¶ Itẽ philosophus antecedẽs cõcessit. s. ꝙ aliqd cõtigẽter catur: & negauit cõsequẽs intelligẽdo de velle Dei. s. quod prima cã cõtingenter causet: posuit. n. cõtingentiam in inferioribus: nõ propter hoc ꝙ Deus contingenter velit: sed ex motu, qui necessario causatur inquantum vniformis: sed difformitas sequit in partibus eius: & ita contingentia. ¶ Contra secundam consequentiam si causat ꝯtingẽter ergo volẽs. illa cõsequentia non videtur tenere: quia aliqua naturaliter mota possunt impediri: & ita oppositum contingenter, & violenter potest euenire. ¶ Et nota quod dicit de vniformitate motus &c. Nam motus primi mobilis, qui est ab oriente in occidens: qui alio nomine vocatur motus diurnus semper est vniformis, & simpliciter inuariabilis. Et primum mobile mediatẽ mouetur à prima causa: & immediate ab aliqua intelligentia: vt patet. 8. physic. t. c. 78. Et quod hæc sit intentio Aristot. videlicet quod mouens infinitum moueat cœlum mediatẽ: & mouens finitum immediatẽ: patet per Com. 12. meta. com. 41. & respectu istius motus nulla sit contingẽtia in effectibus: sed contingẽtiam in effectibus accidit in difformitate motus: & difformitas accidit in alijs partibus cœli: vt patet de motu solis. Vnde Arist primo de generatione. Sol in circulo obliquo idest in zodiaco secundum, quod est in alio & alio signo, uel gradu: uel in minuto talis signi est causa diuersorum effectuum. secundum enim philosophũ, prima difformitas est in partibus alicuius sempiterni: licet sit uniformis secundum totum: quia. n. motus ille est uniformis, ex uniformi habitudine mobilis ad mouens. Ideo habet partes nouas difformes: & ex hac difformitate partium potest ulterius sequi alia difformitas, vel uarietas in substantiis genitis illo modo: & sic à causis vniformibus: puta ab intelligentia, & cęlo se uniformiter habentibus, causatur primo aliquid vniforme constans ex partibus difformibus, ut motus: & mediante illo alia difformitas simpliciter. Hæc Scot. in. 4. d. 48. q. 2. ¶ Ibi. Ad primum dicendum est. Dicit Doc. quòd tenendo, quod Deus sit primum mouens, respectu uoluntatis nostræ, idem sequitur de ipsa uoluntate quod de alijs: quia siuẽ immediatẽ necessariò moueat eam, siuẽ mediatẽ. sic intelligendo quod si. a. necessariò mouet. b. & b. necessariò motum mouet. c. quia motum tamen ab. a. sequitur quod. b. necessario

Responsio ad primum

Causam moueri a prima dupliciter potest capi.

Responsio ad secundũ.

Prima causa prius idest ꝑfectius agit, quam secunda.

Motus diurnus semper est vniformis: quia eo modo, quo pars vna mouetur, ita & alia

Motus cœli est vniformis secundum se totum non autem secundum partes.

Deus est primo mouens respectu.

necessario moueat.c.Dicit ergo Doc. q̃ si Deus mouet immediate voluntatē neccessariò ad actū suum: sequitur,q̃ ipsa necessariò moueat seipsam ad actum suum.Et cū dicit:q̃ si Deus est primū mouens respectu voluntatis.i.posito q̃ si sic:quia adhuc non determinauit: an voluntas nostra sit immediata & totalis causa sui actus, non concurrente voluntate dicta. hoc.n. determinabitur in 2.d.37. vbi probat duabus rōnibus ipsam cōcurrere ad oēm effm volūtatis nrę. hoc ergo posito sequitur intentū. Supponit ēt in ista ratione ordinē essentialem cārū: licet hic nō probet illū: immò in suis theoreumatbus: dicit, q̃ non pōt probare ordinē essentialē esse in efficiētibus: vt patet in propositione:siuè conclusione:siue theoreumate. 16.& ibi dicit non potest probari, Deum coagere omni causæ secundæ aliqua actione propria sibi.

Contingēter cāri est qñ effectus fit, tunc, qñ pōt fieri.

¶Ibi.Ad ẽm dico.Hic Doc. facit differentiā: q̃ aliud est contingenter causari: & aliud est aliquem effectū esse possibilem.i.non esse sempiternum. Nam cōtingenter causari propriè est,q̃ effectus fit tunc:quando pōt fieri:quia cā ēt, vt cāt,est prior effectu: vt patet a Doct. in secundo.d. j. Cā vero naturalis,qñ cāt effectum:sic de necessitate cāt illū: q̃ talis effectus non potest non fieri:pōt tñ dici contingens: quia in se nō est necessarius,& sempiternus:sed nō pōt dici contingenter productus:quia nō potuit, nō cāri, stāte perfectas dispōne causæ,& passi. ¶Ibi.Nunc dico,q̃ philosophus &c.Sensus huius lr̃æ est: quia ẽm Arist. 12. meta. Intelligētia applicata orbi suo neccessariò mouet illum. ergo ille motus erit simpl̃r neccessarius:& sicut totᵘ est simpl̃r necessarius:ita,& q̃libet pars eius, cum totū non possit esse necessariū, partibus non necessariò existentibus.Et sic illa pars motus in circulo obliquo:vel alibi,necessariò cābit effectum: cum sit agens merè naturale:siuè motus cāet:siuè natura, causus est talis motus: vt putà natura solis: quod magis vr̃. Nō.n.credēdū est motū causare s̃bam: sed q̃a per motū sol fit in alia,& alia parte circuli obliqui: quia in vna parte signi pōt esse cā generationis alicuius effectus: & in alia parte non poterit esse causa generationis eiusdem: & tamē ipse sol de necessitate causat.

Motus non potest substātiam cāre.

¶Ad tertium dicit: q̃ si aliqua cā pōt impedire: hoc erit in virtute superioris causæ. Pono.enim,q̃ cōiunctio Iouis,& Saturni in aliquo gradu Causari (concurrente particulari causa) sit causa alicuius effectus. totus iste ordo causarum erit virtute causę superioris, & tandem primæ.Si modo esset alia coniunctio, puta Solis cum marte in aliquo signo, & gradu posset vna cum causa particulari impedire actionē primæ coniunctionis, producendo effectum oppositū effectui,producendo à prima coniunctione.hoc nō esset, nisi in virtute causæ superioris, necessariò mouentis illas causas ad talem effectum oppositum:& illa supior in virtute superioris & tandem in virtute primę: & sic si ille effectus impeditus fuerit: erit primò à cā prima:& hoc est quod dicit.¶Sequit̃.Sic ergo vt triplici via ostensum esse:q̃ primū agēs est intelligens,& volens.Nota tñ,q̃ fortè istę non sunt rōnes demonstratiuę:q̃a Doct.in suis theore. theo.14. sic dicit:non pōt ꝓbari Deum esse sapientē,vel intelligentē. Et connotando illā propositionē dicit: & ꝑ ꝯns nec ꝓscientē, nec ꝑdestinantē, nec per artē,siue ꝑ ydeas, siue quocunq; modo intellectualiter aliquid producentē. Deinde ponit aliā propositionem. Nō potest inquit probari Deum esse volentē. Et in com. suo.nec per consequens amantē,nec iustum, nec misericordē, nec per consequens iudicem meritorum, vel demeritorum. hæc ille. Et iō istæ rationes Doct. sunt multum ponderandę, nec Doct. dicit illas esse demonstratiuas: tamen sunt multum efficaces.

Istę rōnes nō sunt demonstratiuæ, tñ sunt multū efficaces.

SECVNDVM præambulum ad infinitatem primi effectiui ostendendam: est quòd intellectio,& volitio primi effectiui nō est aliud ab essentia ipsius. ¶Et probat ibi.Nūc vlterius.Et rō ista stat in hoc. patet,q̃ Deus dr̃ cā finalis,vt est actu amatus à voluntate sua:& causatio causæ finalis est metaphoricè, siuè intentionaliter mouere voluntatē suam ad producēdum effectum. ergo ad hoc, q̃ voluntas diuina producat effectum necessario ꝓsupponit caliditatē vltimi finis,& eius causatione.i.q̃ necessariò præsupponit amorem finis:al̃r non produceret pp finē:tūc arguit̃ sic. Omne simpliciter incausabile, & improducibile necessario est idē primo effectiuò (patet. supra quia oē tale est simpliciter independens & est à se: & probatū est, q̃ tm̃ est vnū primū incābile) sed amor quo volūtas diuina amat Deū ē hmōi: patet,q̃a si ille amor ē cātus.ergo est cātᵘ à volūtate diuina. ergo ab ipsa amāte Deū. ergo ille amor cātus ꝓsupponit aliū amorē, respectu finis amati. vel ergo erit processus in infinitum in amoribus: quod est inconueniens: vel standum est ad primum amorē, quo voluntas diuina amat Deum:& sic erit penitus incausabilis, & independens,& vt simpliciter idē,quod primum effectiuum:& sic patet sensus huius rationis.¶Ibi. hoc ostendit Arist. 12. meta. & inf.Iste rōnes philosophi possunt declarari.¶Pro declaratione huius literę supponenda est primo dr̃ia potentiæ actiuę, & factiuæ. Nam potentia actiua propriè dr̃ illa,cuius opus recipitur in illa.Et factiua, cuius opus recipitur in materia extrinseca.Exemplum primi. Intellectus, est potentia actiua. quia operatio intellectus, putà intelligere recipitur in ipso intellectu. Exemplum secundi. Ignis est propria factiua: quia productū ab igne recipitur in materia extra: sed de dr̃ia ista patebit.infra pt̃i.d.parte.2. & diffusius patet à Doct. in quoli. q. 13. & uide q̃ ibi prolixè exposui. Intellectus ergo propriè dr̃ potentia actiua.¶Scd̃o dicit,q̃ ultima ꝑfectio entis in actu primo est in actu secundo,ut unitur optimo.Actus primus est principiū operationis. Actus uerò scd̃us est ipsa operatio:& potentia operatiua nō pōt uniri optimo oƀo,nisi mediāte operatione sua: ut patet de potentia uisiua: q̃ nullo mō unit̃ ꝑ fectissimo uisibili,nisi mediāte uisione illius. Iō doc. uult in primo.d.1.q.1.q̃.dupliciter est perfectio potentiæ operatiuæ: una extrinseca, q̃ est oƀm pfectissimū illius potentię,alia intrinseca: q̃ est opō optima: qua potētia attingit tale oƀm. Et sic potētiam uniri oƀo,mediāte opatione, nihil aliud est, nisi ipsam attingere oƀm ꝑ opōnē:ut patet à doc.in quoli.q.13.& in 4.d.49.Et sic pfectio optima pfectissimæ potentię est opō pfectissima illius: & talis dr̃ esse, q̃ terminat̃ ad optimum: & sic ultima perfectio intellectus diuini erit cognitio essentiæ diuinæ. Si ergo talis cognitio esset realiter distincta ab intellectu diuino, siuè ab ipso Deo: tūc optimum illius essentiæ esset aliud: quod est inconueniens: quia sequeretur quòd substantia primi posset existere sine sua ultima perfectione: ut posset probari per propositionem Doct. in primo.d.1.q.1.& in 2.d.12.q.2. uidelicet absolutū prius alio, & realiter distinctum ab illo potest esse sine posteriori &c.

Deus dicitur causa finalis, vt est actu amatus à volūtate sua.

Materia dupliciter.

Actiua, cuiᵘ opus recipitur in illa, vt intellectus factiua cuius opus recipitur i materia extrinseca, vt ignis

Actus est primus est principium operationis. actus secundus est ipsa operatio.

Duplex est perfectio potentiæ operatiuę, una extrinseca, que est obiectum pfectissimū illius potentiæ.

Altera intrinseca, que est operatio optima, qua potētia attīgit tale obiectum.

IN ISTA tamen litera Doct. ur̃, q̃ sibi ꝯdicat. Primo in hoc, quod dicit intellectum esse potentiā actiuam. Nā.j.parte secunda huius.d.productum in esse simpliciter ab intellectu diuino non est in ipso intellectu.ergo non est potentia actiua.Similiter expressè uult in 2.d.9.de locutione angelorum: q̃ intellectus unius angeli potest causare actum intelligendi,in intellectu alterius angeli: & similiter speciem intelligibilem: patet etiam de intellectu diuino,qui actu suo producit obiecta secundaria in esse secundum quid: ut patet à Docto. in primo. distinct. 3. quæstio.4.& 35.distin. 36. & 43. & in secunda distin. 1.q.1.& diffuse in quol.q.14. & tamen illa obiecta secunda-

Apparēs cōtradictio.

cundaria non sunt formaliter in intellectu diuino. ¶Respõdeo quod non habeo pro inconuenienti eãdem potentiam respectu diuersorum terminorũ diuersimodè appellari. Nam si terminus productus est extra: ipsa dicetur productiua: vt enim intellectus producit aliquid, quod verè recipitur in materia extrinseca, respectu illius, potest dici potentia factiua: vt verò producit aliquid quod non recipit formaliter in ipso intellectu: nec in aliqua materia extrinseca: sed illud productum erit in se subsistens: tunc dicitur potentia productiua: vt patet à Doc. infra. parte 2. huius. d. vt verò producit aliquid, vel quasi producit: quod tantũ est in ipso formaliter dr̃ potẽtia operatiua, siuè actiua: vnde Doc. infra parte. 2. & d. 1. q. 1. secundi: vult expresse, quod intellectus dicatur ex parte intellectionis potentia operatiua: & respectu filii producti in diuinis potentia productiua. ¶Secunda difficultas est in hoc quod dicit, quod vltima perfectio primi eius est in actu secundo quo coniungitur optimo. Non enim aliquid vnitur alteri, nisi includat relationem, qua formaliter dicitur uniri terminatam ad illud, cui vnitur, & coniungitur. Vnde Doc. expressè. q. 13. quol. vult quod operatio beatifica includat de necessitate relationem realem terminatam ad obiectum, vt existens est. Et in hoc videtur sibi contradicere: quia. q. præallegata: vult, quòd actus beatificus intellectus diuini nullam relationem includat terminatam ad ipsam essentiam: quæ est obiectum beatificum, & non tantum relationem realem: sed nec etiam relationẽ rationis. & tamen hic concedit, quod verè vnitur, & coniungitur obiecto optimo &c. ¶Respondeo, q̃ quãdo est vnio inter aliqua realiter distincta, & habẽtia esse realis existentiæ includunt relationẽ realẽ: & quando est inter extrema habentia esse secũdũ quid: vel saltem vnũ illorũ: tunc nõ est necesse, quod includãt relationẽ realem: vt patet de cognitione abstractiua. quæ vnit obiecto habẽti esse tantũ secũdũ qd: ut patet à Doc. q. 13. quol. Qñ verò est inter extrema sic realiter eadem: quod vnũ illorũ vnitiuè est in alio secundum omnimodam identitatem realẽ, tũc ibi nulla est relatio, nec realis, nec rationis. Et sic actus beatificus intellectus diuini nullam relationem includit ad essentiam, vt obiectum beatificum: vt Doc. exponit. 13. q. quol. Hic ergo debet intelligi unio potentiæ ad obiectum pro unione fundamentali scilicet quod ipsa potentia p operationem absolutã verè attingit optimũ obiectum: sicut etiam Doc. vult expsse in. 4. d. x. & 49. & q. 13. quol. quod ultima pfectio potentiæ intellectiuæ est illa qua unit optimo: & illam uocat operationem absolutam: & si ad ipsam cõsequatur aliqua relatio ad obiectum: ex hoc est: quia talis operatio realiter distinguitur ab obiecto: & sic patet quomodo nõ est cõtradictio. ¶Ibi. Secũda rõ. Quia dixit Arist. quod si intelligere primi eẽt aliud ab ipso, esset laboriosa eius continuatio. & Doct. ubi supra assignat rationem: quia potentia solummõ receptiua est potẽtia contradictionis: vt patet: qa si tm̃ se habet receptiuè: sequitur q̃ nullã necessitatẽ dicat respectu recepti: vt patet à doc. in prol. q. de subiecto theologiæ, & sic intellectus primi posset esse aliqñ intelligens: & aliquando nõ; & hoc est quod dicit. ¶Ibi. Aliter ostenditur propositum. Hic ponit rõnẽ Tho. in primo. d. 3. & Egi. d. 2. primi. & rõ stat in hoc: qa obiectũ, & potentia intellectiua sunt idẽ. ergo intellectio qua talis intellect' intelligit illud obiectũ. Doc. dicit hanc rõnẽ non concludere: & patet instantia de intellectu angeli, & eius essentia; quæ quãuis sint realiter idem: non tamen intellectio realiter identificatur illis. ¶Ibi. Hæc conclusio secunda: videlicet, quod essentia Dei sit idem, quod volitio sua. secunda ex corrolarijs. primo sequitur quod voluntas sit idem essentiæ diuinæ. Tum quia si uelle est simpliciter incausabile: ut supra patuit. ergo à fortiori, & voluntas, cuius est tale velle. si enim posterius est simpliciter incausabile, ergo, & prius. cũ ergo sit tantũ vnũ simpliciter incausabile: vt supra patuit. sequitur, quod si voluntas sit incausabilis: quod illa erit realiter ipsa prima natura omnino incausabilis. Secũdo sequitur quod intelligere primi respectu sui sit idẽ illi naturæ: qa simpliciter necesse eẽ patet, qa si velle sit necesse esse: a fortiori inteligere: cum oĩno p̃supponatur ipsi velle sed tãtum est vnum necesse esse: ut supra patuit: si intelligere sit necesse esse: erit realiter ipsa prima natura: q̃ est simplr̃ necesse esse. Tũ ẽt qa intelligere vr̃ propinquius naturæ diuinæ, q̃ velle. ergo si velle est idẽ illi: à fortiori, & intelligere. Tertio sequitur, quod intellectus sit idẽ illi naturæ, & arguatur, sicut sup. argutũ est de vouẽte & uelle. Quarto sequitur q̃ ipsa ratio intelligẽdi sit idẽ sibi: quia illa necessario p̃supponitur intellectioni, & volitioni: & accipit rationẽ intelligẽdi p formali rõne causandi, vel quasi causandi intellectionẽ in ratione formali obiecti intelligibilis, quicquid sit illa. ¶Ibi. Ostenso de intelligere se, & uelle se. Hic Doc. intendit probare: quod intellectio primi effectiui respectu aliorum intelligibilium à se sit eadem cum ipso. & probat: qa nullum intelligere primi, est accidens sibi: quod si esset distinctum realiter, de necessitate esset accidens: vt patet de umai alio intelligere. Probo autem quòd non possit esse aliud à primo. Et p̃suppono q̃ primũ effectiuum possit realiter causare hominẽ: certũ ẽ, q̃ non posset illũ causare: nec voluntas illũ velle, nisi pintelligeretur: vt patet. Quæro tunc aut intellectio hominis est idem cum primo effectiuo: aut est aliud. Si primum habeo tunc propositũ. si secundũ ergo illud intelligere erit causabile: quia oẽ aliud à primo effectiuo est causabile: sed voluntas non posset illud velle nisi præintelligeretur: & tunc quæro de illa alia intellectione. aut est idem aut aliud. Si primũ, ergo & prima intellectio erit idem: cum non sit maior rõ de secunda q̃ de prima. Si secundũ. tũc erit pcessus in infinitũ in intellectionibus respectu eiusdẽ hoĩs causabilis: uel standum circa ad primam intellectionẽ hominis: & sic formetur ista ratio sicut illa de velle primi effectiui: licet Doc. hanc rationẽ non sic expræssè ponat in ista litera. formetur ergo sic exponẽdo litteram Doc. Primũ effectiuum ex quo est omnino incausabile habet ex se, hoc est ex natura propria, vnde possit causare quodcunq; cãbile: saltẽ ut prima cã illius cãbilis: quia secũdũ philosophos nõ posset cãre effectũ impfectũ scda cã nõ ↄcurrente. hẽt ergo ex se posse cãre vt prima cã oẽ causabile, circũscripto quocũq; alio, qđ nõ ẽ idẽ sibi, vt patet: sed circũscripta cognitiõe cãbilis, nõ posset illud, vt prima cã cãre, vt patet in Fra. ergo sequit, q̃ talis cognitio sit idẽ primo effectiuo. ¶Sed hoc videtur sibi ↄtradicere: quia expsse vult in primo. d. 39. & 40. & magis expresse in quol. q. 14. q̃ volũtas diuina pri' vult, & determinat de quocunq; causabili illud fore, q̃ intellectus diuinus cognoscat illud. ergo circũscripta cognitione huius. Fran. ẽ producibilis ad extra s̃m esse existẽtię. adhuc uoluntas diuina p̃t illud producere. ¶Respondeo breuiter: q̃ Doc. in locis supradictis bene concedit q̃ volũtas diuina prius determinat de propositione cõtingẽti: & post intellectus cognoscit illã: & quãtũ ad hoc nõ p̃requirit cognitio illi' ↄtingẽns: sed cognitio terminorũ ppositionis cõtingẽtis, de necessitate p̃cedit determinationẽ volũtatis diuinę: nisi. n. Frã. vt cognitus & existẽtia. Frã. vt cognita eẽnt p̃sentia volũtati diuinę: nunquã uolũtas diuina posset determinare, quod Frã. actu existat: & sic dictũ Doc. in isto loco debet intelligi de cognitione terminorum. complexionis contingentis, quod illa circumscripta. &cæt.

¶Secundo

Responsio.

Non est inconueniens eandem potentiam respectum diuersorum terminorũ appellari factiua, pductiua, & operatiua, ut patet de intellecta, q̃n producit aliqd, qđ vere recipitur in materia extrinseca resp. illius dici potest potentia factiua si verò producat aliquid, quod non recipiatur formaliter i ipso intellecta, nec e aliqua materia extrinseca, sed illud productum, erit in se subsistens tunc dr̃ potẽtia actiua. Vt vero pducit aliqd uel quasi pducit dicitur potẽtia operatiua.

Dubium.

Solutio.

Regula pulcherrima. Quando est unio inter aliqua distincta realiter & habentia esse realis existentia, icludũt relationem realem, quã do verò est inter extrema habẽtia esse secundum quid, tunc non est necesse, ut includant realem distinctionem, Quando autem est inter extrema sic realiter eadem, quod vnum illorum uni

vnit ẽ ĩ alio secundum omnimodã identitatẽ. tunc ibi nulla est relatio, nec realis, nec rationis.

Intellectio primi effectiua respectu aliorũ intelligibilium a se est eadem cum ipso.

Expositio litera doctoris.

Apparens expressa contradictio.

Responsio.

Notan. difficultas.

¶Secundo occurrit dubium in ista consequentia. Primum effectiuum non habet ex se, vnde possit causare: puta causabile, à circumscripta cognitione ipsius. a. ergo talis cognitio nõ est aliud à primo effectiuo: tũ quia nõ sequitur, angelus nõ põt cãre. puta. a. circũscripta cognitione ipsius. a ergo talis cognitio est idẽ cũ ipso. a. immo ſm theologos realiter distinguitur: tũ ẽt posito, ꝙ impossibile sit primum effectiuũ non hr̃e cognitionem lapidis: non sequitur, ꝙ talis cognitio sit idem cũ primo effectiuo: quia diceref, ꝙ talis impossibilitas non esset ex ratione intrinseca talis entitatis: sed magis ex rõne extrinseca quia de necessitate cãt illã. & hoc patet à Doc. in 2. d. 1. q. 5. rñdendo ad q

Responsio.

¶Ad primum argumentum rñdeo. ꝙ rõ Doc. concludit in primo effectiuo: quia uolitio alicuius cãbilis de necessitate pręsupponit cognitionẽ eiusdem: & cũ talis uolitio sit idem cũ primo effectiuo: ut patuit sup. magis sequif, ꝙ talis itellectio p̃supposita sit idẽ. Vel sic, & magis ad ꝓpositũ literę, si talis intellectio est aliud a primo effectiuo: & ipsa circũscripta, est impossibile primum effectiuũ posse cãre aliquod cãbile ergo si cãndo aliquod cãbile necessario prequiritur talis cognitio, vt alia à primo effectiuo: sequif ꝙ primũ effectiuũ in cãndo dependet ab aliquo ente creato: vel in gñe causæ efficientis: sustinendo, ꝙ cognitio obiecti partialiter cõcurrat ad actũ uoluntatis: ut patet in 2. d. 25. uel ut a cã, sine qua non: ut patet ubi. supra & utrunq; est simpliciter inconueniens: quia primum effectiuum posse ex se causare omne causabile, ut prima causa à nullo alio à se dependet. Si dicatur, ꝙ non potest in effectum imperfectum sine secunda causa. ergo aliquo modo dependet ab illa in causando. Negatur consequentia: quia in ordine primę causæ nullomodo dependet à secunda. Nõ. n. habet à secunda nec ut à cã effectiua: nec ut a cã sine qua nõ: ot sit prima cã & agat oĩno indepẽdẽter. Et ex his patet solutio ad ſm. Ibi. secundo ꝓbaf idem. Quia omnes intellectiones eiusdẽ intellectus hñt similẽ habitudinem ad intellectũ ſm identitatem essentialem, uel accidentalem: sicut patet de omni intellectu causato, & eius intellectionibus: quia uniuersaliter perfectiones eiusdem generis: ideo si aliquæ habẽt receptiuum, & omnes: & si aliqua est accidens, & q̃libet: sed aliqua non potest esse accidens in primo, ex præcedente cõclusione: quia non intellectio suiipsius. ergo nulla est sibi accidens. ¶Ibi. tertio sic. Hic Docto. deducit ad hoc incõueniens: quòd si intelligere primi, respectu alterius obiecti a se non esset idem: tunc reciperetur in intellectu ipsius: & cum intelligere primi respectu suiipsius sit idem realiter cum ipso intellectu: tunc illud aliud intelligere reciperetur in primo intelligere: quod est inconueniens.

Cognitio obiecti partialiter concurrit ad actum voluntatis.

Bona difficultas.

¶Sed dubitatur in ista consequentia: quia non videtur sequi: quòd si prima intellectio sit realiter idem cum intellectu primi effectiui: & secunda intellectio recipitur in tali intellectu. ergo recipitur in prima intellectione: & patet instantia. Intellectio, qua intelligo lapidem recipitur, immediatè in intellectu meo: sed voluntas est idem realiter cum intellectu: vt patet à Docto. in 2. d. 16. ergo intellecio recipitur in voluntate? non sequitur; quia si sic. voluntas formaliter intelligeret. ¶Pręterea. Accidens recipitur in creatura; & relatio creaturæ ad Deum est idem realiter cum illa. ergo recipitur in illa: ? hoc est manifestæ falsum.

Voluntas est eadem realiter cum intellectu.

Responsio.

Volũtas realiter intelligit.

¶Dico, quòd non haberem pro inconuenienti, quòd voluntas sit realiter receptiua intellectionis, cum sit eadem res, quæ intellectus. Et cum infertur. ergo intelligit. Conceditur: sic quòd realiter intelligat: quia ipsa realiter est res, quæ est intellectus: sed non conceditur, quòd formaliter intelligat: vel quòd formaliter sit receptiua intellectionis: quia sumpta secundum suam formalitatem distinguitur à formalitate intellectus: vt patet a Docto. in 2. distin. 16. Et non est inconueniens, quòd aliquid eiusdem generis cum alio sit receptiuum alterius generis: sed bene esset valde inconueniens, quòd aliquid eiusdem generis, immo eiusdem rationis sit receptiuum alterius eiusdem generis: & ꝙ denominetur ab illo. Sic est in proposito de intelligere primi effectiui, respectu suimet: & de intelligere eiusdem, respectu aliorum: sequeretur, enim quòd sicut intellectus primi verè intelligit: sic, & primum intelligere si esset receptiuum secundi intelligere, quòd intelligeret: quod est valde absurdũ.

Non est inconueniens aliquid esse generis, cũ alio esse receptiuum alterius eiusdem generis.

¶Ad aliod de relatione dico, quòd hæc esset vera realiter: relatio est alba: quia realiter est res, quæ est alba: formaliter tamen non esset vera: quia formaliter distinguitur a creatura: vt patet a Docto. in princip. d. 1. Et vltra nullo modo esset eiusdem generis: esset bene valde inconueniens quòd sit receptiua aliquid eiusdem generis.

Obiectio.

¶Si dicatur. Nonne aliqua creatura quæ realiter includit relationem ad creatorem, ut eamdem sibi est realiter pater? ergo paternitas recipitur in tali relatione, quæ sunt eiusdem generis.

Responsio.

¶Dico, qoòd paternitas est de genere relationis: sed relatio creaturæ ad creatorem in nullo genere continetur: sed est simpliciter transendens. vt dicit Docto. in secundo & credo in 4. Ad euitandum ergo hoc incõueniens: valet, quòd aliquid eiusdem generis sit receptiuũ alterius eiusdẽ generis simpliciter cõcedif ꝙ intelligere respectu aliorum in primo effectiuo sit idẽ cum ipso.

In Deo est tãtum vnũ intelligere respectũ omnium.

¶Ibi. quarto sic. Hic probat, quòd tantum sit vnum intelligere primi effectiui, respectu omniũ: & dicit, qood unum intelligere potest esse plorium obiectorum ordinatorum: patet quia vna intellectio ne intelligo propositionem, & terminos propositionis: & quanto intelligere est perfectius, tanto erit plorium obiectorum: cum ergo intelligere primi sit simpliciter perfectissimum. ergo erit omnium obiectorum, & sic tantum erit unum intelligere primi: & cum intelligere se in primo ente sit idem. ergo intelligere respectu aliorum erit idem cum primo ente: cum sit penitus idem intelligere, quod intelligere sui. ¶Ibi. quinto posset sic argui. Hic recitat unam rationem magistri Alex de Alexan. in primo d. 35. q. 2. Iste intellectus non est nisi qooddam intelligere. sed iste intellectus est idem omnium: ita, quòd non potest esse alius, respectu alterius obiecti. ergo nec intelligere est aliud. ergo est idem intelligere omnium.

Genus non cõuenit animali, vt animal prædicatur de homine, sed tãtum in suppositione simplici.

¶Ibi. Sophisma est accidentis. Et declaratur sic ista litera per exemplum. animal & homo sunt idem absente: quia homo est animal: & tamen non sequitur. si animal est genus. ergo homo est genus: quia homo, & animal, ut animal prædicatur de homine extraneãtur ipsi generi. quia genus non conuenit animali: ut animal prædicatur de homine: sed tantum in suppositione simplici: & vt sic non prædicatur de homine. Sic in proposito intellectus est quoddam intelligere: sed intellectus est idem omnium intelligibilium. ergo & intelligere? non sequitur: quia intellectus. & ipsum intelligere, ut prædicatur de intellectu extraneãtur huic, quod est esse omnium intelligibilium. Accidit. n. intellectui, ꝙ sit intelligere, quod est oĩum. Similiter est de intelligere, & uelle. ualet. n. diuisim sic, intelligere est idẽ, quod uelle: puta intelligere Dei, & uelle ipsius. ergo si intelligere terminaf ad. a. & uelle terminatur ad. a. non sequitur coniunctim. idest ꝙ utrunque terminetur ad. a. sed bene sequitur diuisim. idest quòd uelle est aliquid, quod terminatur ad. a. quia uelle est ipsum intelligere, qood terminatur ad. a. Et sic patet ista litera. ¶Ibi Intellectus primi. Alij probant aliter scilicet ꝙ sit tantum unum intelligere primi, respectu omnium: quia intellectus primi hẽt unum actum adęquatũ sibi & coæternum. s. intelligere se, qđ est idẽ sibi, igif nõ põt hr̃e alium. dicit doc.

quod nõ sequitur. patet q̃a licet intelligere primi adæquur ipsi intellectui diuino: & essentiç diuinç. s. intẽsiuè: q̃a illa intellectio tãta est, quãtũ obiectũ est intelligibile: & iõ non p̃t hr̃e aliã respectu talis obiecti: nõ tñ adęquat extensiue. s. q̃ non possit hr̃e aliquã aliã respectu alterius obiecti. Et patet p exemplũ doc. quia intellectus beati habet actũ adęquatũ. s. visionẽ Dei: adęquatum dico intensiuè: q̃a pfectiorem: nec æquè perfectã hr̃e p̃t: & tamen cũ hoc stat, q̃ etiã videt alia & hoc est q̃a visio Dei nõ adęquaẽ sibi extensiuè. & si fortè ĩtensiuè ponendo q̃ videat Deũ s̃m totã capacitatem illiu⁹ intellectus. i. q̃ habeat tãtã visionem intẽsiuè, quãta põt creari: sicut patet de ĩtellectu aĩæ Christi de quo vide Doct. in. 3. d. 14. quę ẽt alia obiecta uidet alia intellectione, realiter distincta à visione beatifica.

Quomodo intellectus beati habeat visionem Dei.

¶ Ibi. Itẽ arguitur. Alij arguunt ad idem: q̃a intellectus primi habet in se per identitatem. s. realẽ pfectionem maximam intelligẽdi. s. intellectionẽ, qua se intelligit, q̃ est pfectissima intellectio. ergo hẽt per identitatẽ oẽm aliã. s. aliorum obiectorũ. Dicit doc. q̃ non sequiẽ: quia maxima intellectio est simpliciter incãbilis: & per cõsequẽs idẽ. q̃a nõ p̃nt esse duo icausabilia perfectissima: vt sup. patuit: minor verò ĩtellectio: puta intellectio lapidis est verè causabilis. ergo p̃t esse alia ab illa maxima.

¶ Ibi quarta cõclusio est: q̃ intellectus primi intelligit semp, & distincto actu, & necessariò, quodcũq; intelligibile: & etiã prius naturaliter, q̃ illud intelligibile sit in se. s. in actuali existentia. Prima particula. s. q̃ intelligat semp: patet. sup. q̃a intellectio primi respectu oĩum intelligibilium est eadem sibi. ergo sẽper: & sic etiã patet tertia particula. s. necessariò: q̃a si primũ est necesse esse, & ĩtellectio oĩum ĩtelligibiliũ est eadẽ sibi. ergo erit necesse esse. Scda particula patet: quia nulla ĩperfectio ponẽda est in primo vt ab oĩbus, cõcediẽ; & q̃cq̃d ibi poniẽ ponit sub rõne pfectissima. mõ intelligeẽ aliq̃d cõfusè ẽ impfectionis: & intelligere distĩctè pfectionis. ergo si intelligere respectu oĩum intelligibiliũ sit in intellectu primi, oĩum erit distĩctissimè. quarta paticula. s. q̃ tale ĩtelligere sit prius obiecto ĩtellecto p̃ducto ad extra in esse reali (quod dico: q̃a forte nõ est necesse, q̃ prius intelligatur antequã producatur ab intellectu diuino in esse diminuto, siue obiectiuo: vt exposui in 2. d. 1. q. 1.) probat tripliciter. primo quia intelligere respectu oĩum, est necesse esse vt. sup. patet ergo prius ipso causato quod tantũ hẽt esse possibile. Secundo q̃a oẽ aliud a primo, depẽdet à primo, vt a cã: vt sup. patet. sed primũ nõ est sufficiẽs cã alicuius nisi pręintelligat illud: vt sup. patet ergo cũ cã formaliter sumpta sit naturaliter prior effectu: & ẽt q̃dlibet necessario requisitũ ad cãm; sequitur, quod intellectio effectus sit prior naturaliter ipso effectu. Tertia ratio p̃bat secũdã & quartã particulã, quia artifex perfectus distĩctè cognoscit oĩa agẽda, añquã fiãt: aliter nõ perfectè operareẽ: quia cognitio artificis est mẽsura, siuè exẽplar iuxta, q̃ operatur. i. cui cõformaẽ in operando: vt patet in. q. de praxi: quia habitus perfectè practicus, perfectè dirigit, & cum ipso non stat error; & per consequens distinctè dictat de operabili: quod non est, nisi talis notitia esset distincta. Cum ergo Deus sit omnium artifex, & perfectissimum: sequitur, quod omnia prius, & distinctè cognoscar, quam producat.

Egi. de Roma quolib. 3. q. 10.

Maxima intellectio è simpliciter incausabilis & cõsequens idem.

Intelligere confusè dicit imperfectionem.

Obiectum intelligitur antequam sit

Artifex perfectus cognoscit oĩa distĩctè, antequã fiant Cognitio artificis est mensura, iuxta quam omnia operatur.

¶ Ibi. Contra istam. Hæc littera ponit exẽplum. Dico tamen, quod non concludit contra istã tertiã rationẽ: quia ars vniuersalis nõ sufficit ad singularia producenda: ut patet à Doc in primo met. q. 5. & per philosophũ in prohe. meta. vbi vult, quod expertus certius operetur circa singulare, artifice inexperto &c.

Ars vniuersalis non sufficit ad singularia producenda.

¶ Sed in hoc, quod dicit: quod obiectus intellectus est ipsius entis communissimè sumpti videtur sibi contradicere: quia in quolib. q. 14. expresse tenet, q̃ intellectus creatus hẽt tantũ ens creatũ pro obiecto adæquato.

Apparens cõtradictio.

¶ Dico, q̃ loquitur ibi de obiecto attingibili ab intellectu creato ex causis naturalibus. hic aũt loquitur de obiecto, ad quod intellectus habet naturalem inclinationem, à quocunque causetur cognitio talis obiecti: vt satis exposui in quæstio. 1. prologi. & etiam patet expressè in quol. vbi supra. Sequentia clara sunt.

Solutio.

OSTENSIS igitur his præambulis arguo infinitatem quatuor vijs. Et præmitto vnum; videlicet posito, quòd infinitas intensiua non repugnet esse in entibus: quia hoc demonstratiuè sciri non potest; sed tantum per quasdam persuasiones: vt patet a Docto. arguendo ad quartam viam: tunc rationes Docto. concludunt infinitatem de primo effectiuo. Ex hoc præsupposito patet: qualiter multi reprehendentes Docto. & nitentes soluere rationes, quas facit de infinitate primi effectiui, & credentes, ipsum velle demonstratiuè, & absolutè hoc probare via naturali, non ita perfectè intelligunt sensum Docto. Stante ergo illo præsupposito quòd infinitas nõ repugnat in entibus, probatur ipsa infinitas: primo ex parte efficiẽtis. Et arguit sic. Primum mouet motu infinito. ergo habet potentiam infinitam. hoc dictum Aristot. 8. physic. t. cõ. 78. & 12. met. t. comen. 41. & 42. diuersimodè exponitur. Hæc ratio coloratur quantum ad antecedens sic. & ęquè concluditur propositum, si potest mouere per infinitum: sicut si moueret per infinitum. quia æque oportet esse in actu: patet quia perfectio agentis non est ex hoc, quòd actu agit; sed ex hoc quòd habet potentiam ad agendum: & in hoc ista opin. bene dicit: nec improbatur a Sco. stante hoc, probatur consequentia. si primum potest mouere motu infinito (actu enim non mouet motu infinito: vt probat philosophos. 8. phy. t. c. 78.) ergo si ex se, & nõ virtute alterius mouet motu infinito. ergo in virtute sua habet totũ effectum simul, & independenter: & sic habet in virtute sua infinitos effectus; patet quia habet in virtute sua omnem effectum, natum causari per infinitum motum, & per infinitum tempus: tales sunt infiniti: quia generatio perpetua est, & infinita, si motus primi mobilis est infinitus: Si ergo primum habet in uirtute sua infinitum effectum. idest infinitos effectus per motum producendos: & sic successiue in infinitum. sequitur, quòd primum erit infinitum. Et sic patet ratio huius opi. si tamen sic intelligat per infinitum effectum infinitos effectus successiue per motũ producendos: vt tenet opi. immediate sequens. Si vero intelligat per infinitum effectum, ipsum motum infinitum duratione. Tunc Doct. improbat illam consequentiam scilicet, quòd non sequitur: potest mouere motu infinito, idest motu durante in infinitum. ergo est infinitæ virtutis: non sequitur: quia duratio maior non facit rem perfectiorem ergo primum ita erit perfectum producendo effectum, durantem tantum per horam; sicut si produceret, vt durantem perpetuò. nihil ergo concluditur. nisi quòd primum mouens diutius mouet, & ex se: sed ex hoc non concluditur infinitas ipsius; nisi dicatur, quòd si ex se mouet motu infinito, q̃ erit æternus: & quia æternus ideo infinitus: sed hoc est probandum. scilicet quòd per æternitatem possit concludi infinitas intensiua.

Infinitas quatuor vijs ostẽditur ex parte efficientis.

Ex hoc patet quã friuole impugnant. Doc.

Hen. quoli. 4 q. 3.

Duratio maior non facit rem perfectiorem.

¶ Ibi. Secunda declaratio consequentiæ. Contra secundam expositionem. scilicet de effectibus infinitis: patet quòd non concludit: quia virtus q̃ potest producere effectum perfectum. vt duo in vno tempore, potest in alio producere similem effectum: & per consequens tanta est perfectio in producendo vnum in vno tempore; sicut producendo mille æqualis perfectionis, cum primo in mille temporibus. perfectio enim agentis attẽditur in hoc q̃ potest producere perfectiorem effectum; & quãto

perfectiorem

Indiuiduum eiusdē speciei nō ē ordo essentialis.

perfectiorem intensiue;tāto agens perfectius.modo in indiuiduis eiusdem speciei non est ordo essentialis. non enim unum est essentialiter perfectius alio; vt patet per philosophum.4. meta.t.c. 11. Sed infinitas non est, nisi in indiuiduis eiusdem speciei,inter q̄ est ordo accidentalis: sed non in speciebus:quia non possunt esse infinitæ species,nec actu, nec potentia: quia una essentialiter est perfectior alia, ergo in infinitum perfectior erit infinita intensiue:& per consequens non causata:quia repugnat infinito posse causari hæc patent subtiliter a Doc.in secundo lib.metaphisicæ suæ. ¶Ibi. Si quis autem alius probat infinitatem specierum. Pro intellectione huius literæ declaro unum.uidelicet si omnia corpora cælestia possent redire ad vniformitatem; putà cęlum stellatum inceperit moueri in primo gradu arietis;& sic consequenter omnia corpora inferiora in eodem gradu. tamen, quia corpora inferiora perficiunt cursum suum,transeūdo circulum obliquum diuersi modè: vt patet: quia sol in vno anno. Luna in uno mense,& sic de alijs: & si omnia ista corpora simul possent redire ita quòd in principio Arietis omnia coniungerentur:non possent esse infinitæ species: quia secundum Ptholomeum redirēt omnes effectus priores; quia redeunte eadem causa redit idem effectus. Si uerò isti motus essent incommensurabiles, idest quòd corpora ista nunquam simul coniungantur putà in principio arietis,ergo erunt infinitæ coniunctiones; putà, quia sol tantum perficit cursum suum io uno anno, & Saturnus in 30. annis potest coniungi cum Saturno in eodem signo,gradu & minutis totiens q̄ contingit pertransire zodiacum: ita quòd aliquando coniungitur in principio Arietis; aliquando in Cancro:& sic de alijs planetis, & sic patet quomodo possunt esse infinitę coniunctiones, specie distinctę: & sic causarēt infinitos effectus specie distinctos. ¶Ibi, Vltima probabilitas, Probatio stat in aliquibus pręsuppositis. primo, quòd causa equiuoca est essentialiter perfectior effectu: ut probat subtiliter Doc. in 4.d.12. Secundo, quòd effectus perfectior æquiuocè productus requirit necessariò causam perfectiorē. Tertio, quòd species sunt sicut numeri, ut patet. 8. met.tex.cap.10. ita quòd una species semper addit gradum perfectionis ad aliam: nō enim possunt esse duæ species æqualis perfectionis. Si ergo una causa quantum in se est potest p̄ducere mille species: erit perfectior illa, quæ tantum potest centum:quia q̄libet requirit specialem perfectionē in causa, ergo si aliqua potest simul producere infinitas, quantum in se est, erit actu infinita. licet enim sit impossibile esse infinitas species, nec actu, nec potentia, ut probat Doc. in secundo meta. propter incompossibilitatē talium effectuum, tamen si principium potest,inq̄tum in se est illas producere, erit æquè infinitum; quia ista impossibilitas non erit ex parte primi effectiui, sed ex parte effectuum, Sed primum effectiuū est huiusmodi,hoc tamen Doc. ista ratione non probat. Vult ergo Doc.quòd si consequentia ista.primū mouet motu infinito,ergo est infinitū aliquo mō teneat, quòd specialiter tenet, quia primum potest p̄ducere infinita simul, quantum in se est, quorum quodlibet requirit specialem perfectionem in causa productiua. ¶ Ibi. Ex istis potest propositum sic ostendi. Hæc ratio tenet supponendo vnum,scilicet. Causabilia licet simul non possint poni:si tamen sint talia, quòd uirtualiter contineantur in aliqua causa: ita q̄ quodlibet causabilium requirat specialem perfectionem in causa: & infinita talia possint in causis contineri. Sed hic fortè est dubium scilicet quòd infinita causabilia: quorum quodlibet requirit specialem perfectionem in causa possiot cōtineri in aliqua vna causa: uel in pluribus. Et si sint talia causabilia licet actu non possint esse simul, tunc ratio Doc. concludit, & stat in hoc: ualet quòd continentia uirtualis, uel eminentialis est perfectior: vel saltem æquè perfecta continentia formali. Ex hoc enim sol dicitur perfectior, quia uirtualiter continet calorem q̄ si formaliter esset calidus, & sic perfectius est in primo effectiuo, quod uirtualiter contineat causalitatē omnis causæ secundæ, quam si formaliter haberet illā. cum ergo primum effectiuum,ex quo est eminētissimum, & simpliciter indepedens: & omnis causa secunda in agendo dependeat ab illo: vt supra patuit. sequitur,quòd omnis causalitas secunda uirtualiter, vel eminenter continetur in primo effectiuo:& causalitates causæ secundæ sunt infinitæ, saltem successiuè,ergo continens illas uirtualiter,erit infinitæ uirtutis, quia perfectio agendi sumitur ex hoc, quòd agens potest: & non ex hoc, quòd actu agat: ut patet à Doc.7.q.quol. & sic stat ratio Doc. ¶ Ibi. Si obijcitur. Doc.facit unam instantiam, probando,quòd licet primum uirtualiter,& eminenter contineat causalitatem omnium secundarum causarum, non tamen sequitur, quòd simul possit producere infinita causabilia,quia oportet probare, quòd sit totalis causa omnium illorum, quod tamen non probatur: diceretur enim quòd licet homo dependeat à primo effectiuo ut à causa prima:non tamen, ut à causa totali: quia ad productionem hominis,requiritur etiā alia causa maximè proxima, quia homo depēdet ab homine, ut à causa proxima. ¶Respondet Doc. dicens. primo quòd hoc nihil obstat, quia si causa prima haberet simul, unde esset totalis causa &c. Posset etiam formari ista ratio sicut, & ratio prima de infinitis effectibus, solo numero distinctis,quòd si ęquè perfectè potest simul producere infinitos, sicut quēlibet seorsum, quòd erit infinitum,ut ī.patet respondendo ad obiectiones Achilini, & Francisci Mayronis. 1.sēt.d.2.q.8. uide ibi. Idest, q̄ prima cā inquātū prima,si includeret in se formaliter oēm causalitatē causæ secundæ, esset formaliter causa totalis omniū; quia haberet in se causalitatem ignis,hominis,& huiusmodi, tamen non esset perfectior quàm nunc vt est prima causa,idest ut continet uirtualiter omnem causalitatem secundam,idest ut sit illud,in cuius uirtute omnis causa secunda agit. ¶Ibi. Tum etiam quia ille secundæ causæ &c. Sensus est: si enim causę secundæ requirerentur ad maiorem perfectionem habendam in causando, tunc sequeretur, quòd effectus, qui distantius causatur à prima causa, idest ad quem possibiles secundę causę concurrunt,esset perfectior,quod est falsum,immo effectus,qui esset immediatè à prima causa, secūdùm uiam philosophorum, esset perfectissimus, quia effectus imperfectus non potest immediatè esse à prima causa. Nam tota imperfectio est à causis secundis, ut patuit supra.Philosophi, enim volūt, quòd primum effectiuum agat quicquid agit de necessitate naturæ,ergo producit effectum perfectum quantum potest, & sic ab ente perfectissimo agente,secundùm totam uirtutem suā non potest immediatè esse imperfectio effectus, & si aliquis effectus est imperfectus erit à secunda causa, & non à prima, valet, quòd quamuis ille effectus sit à prima causa,sicut à secunda,imperfectio tamen tātum secundæ causæ attribuitur. ¶Ibi. Tum etiam quia totæ perfectiones causarum secundarum. Pro intelligentia huius literæ pono tale exemplum,q̄ ad causandum putà. g. requirantur istę causæ specie distinctæ,scilicet à, ut prima. b. vt secunda, & sic deinceps.c.tertia &c. & quòd in.b. sit formaliter perfectio causandi, vt quatuor, putà ad causandum. g. calidum,vt quatuor,sit calor in.b,vt quatuor,& in c. sit calor,ut tria,si totus iste calor ponatur formaliter in.a. videlicet calor, vt septē,quid erit perfectius, an habere

Non possunt esse infinitæ species, nec actu,nec potentia.

Nota, et bñ.

Optima speculatio.

Dubium

Continētia uirtualis est p̄fectior formali.

Homo depēdet à primo effectiuo aut à causa prima depēdet aūt ab homine;vt à cā p̄xima. sent. dist. 2. q. 8.

G.Deus non p̄ducit immediatè suos eff. quià determinauit p̄ducere oīa mediātibus causis secundis.

Opinio philosophorum d̄ primo effectiuo. si aliq̄s effectus ē imp̄fectus illa imperfectio secunda causa debet attribui nunquā primæ.

Continētia virtualis est perfectior formali.

habere in uirtute sua totom ipsum calorem, & esse id, in cuius uirtute. b. & c. agunt: quàm tantum habere in se formaliter illum calorem? Certum est, q primum arguit maiorem perfectionem: quia ut sic non tantum erit causa ęquiuoca respectu. g. & respectu. b. quæ semper est perfectior effectu: sed etiam erit illud in cuius virtute. b. & c. agunt: sed si poneretur formaliter in. a. tunc. a. ratione illius caloris esset tantum causa uniuoca: & hoc est quod dicit Doct.

Achilinus Bononien.

SED ALIQVI in hoc passu dicunt rationes Doc. per uiam efficientiæ non concludere infinitatem intensiuam de primo effectiuo. Tum: quia ad concludendam talem infinitatem oporteret concludere, quòd infinitæ species sint possibiles: & quòd virtualiter contineantur in primo, quia quęlibet species requirit aliam, & aliam perfectionem in agente. Sed philosophi negarent infinitatem specierum esse possibilem, neque simul, neque successiuè. ¶ Si diceretur, quòd si darentur infinita indiuidua in actu, putà infiniti homines: tunc essent infinitæ perfectiones in actu, & æquiuocè continerentur in primo effectiuo: & sic posset concludi infinitas primi effectiui.

Infinitas spē rū sm̄ philosophū est im possibilis, in diuidua sūt infinita, successiuè.

Risio Fran. Mayronis i corstatu.

¶ Vnus Doc. satis subtilis respondet, quòd perfectio indiuiduorum, aut mensuratur penes distātiam à non gradu speciei: & tunc conceditur antecedens, & negatur consequentia. Aut mensuratur penes distantiam à non gradu perfectionis: & tunc conceditur consequentia scilicet quòd primum esset infinitę virtutis: & negatur antecedens scilicet si infiniti homines existerent, infinitæ perfectiones essent.

Improbatio eiusdem. Effectus æquocus arguit perfectionē in causa.

¶ Sed quicquid sit de ista responsione: dubiū nullo modo euacuatur: quia effectus æquiuocus de necessitate arguit perfectione in causa: loquendo de effectu absoluto: & posito, quòd duo homines sint æquales in perfectione: & qòd tanta perfectio requiratur in productione vnius, quanta in productione alterius: & sic eadem uirtus ut. 8. quæ requiritur ad productionem unius est sufficiens ad productionem alterius: & sic eadem esset ratio producendi, & infinitos homines. ¶ Sed difficultas stat in hoc: an maior perfectio requiratur in agente, quando producit duos effectus simul æquè benè, & æquè perfectè, sicut si tantum vnum produceret: quia si duos potest producere simul æquè benè, sicut, & quemlibet seorsum: sequitur, quòd simul posset producere infinitos æquè benè, sicut unum illorum, & quòd hoc sequatur aliàs probaui exponendo. q. 10. d. 3. secundi. Sed hoc uidetur inconueniens: & sic patet q responsio huius Doc. non euacuat difficultatem.

¶ Et ex hoc patet responsio illorum minusquam sufficiens: quòd licet posset producere infinitos effectus successiuè: ergo, & simul: & tamen non esset infinitę virtutis: quia si calori apponeretur successiuè in infinitum calefactibilia, causaret infinitos calores successiuè: ergo quantum est ex parte sua, & simul causaret: patet quia causato primo calore, non aduenit sibi noua perfectio, ad causandum secundum calorē.

Responsio

¶ Respondeo cum supportatione tanti uiri, quòd quamuis in causatione secundi caloris non adueniat calori causanti, nec requiratur noua perfectio: tamē si posset causare duos calores simul æquè perfectè, sicut, & unum illorum: dico, quòd requireretur maior uirtus: & sic si non esset impeditus, cum sit agens naturale, æquè bene causaret infinitos, sicut, & unū illorum, sed quia experimentaliter uidemus, quòd non ita æquè benè simul causat duos, amoto quocunque impedimento, sicut unum illorum, signum est, quòd maior virtus requiritur: & si infinitos ęquè benè: infinita uirtus requiritur. Nec iudicio meo ad euitandum infinitatem non ualent istæ instantiæ de sole, si duraret in infinitum, causaret effectus infini-

G. B. Nota quod cū agēs naturale simul æquè perfectè, virtutē hēat maiorē producendo effectus, maiorem uirtu ot nō requi improductio

tos: & cum habeat totam uirtutem simul uirtualiter continet illos simul. Et similiter intellectus noster potentialiter producere infinitas intellectiones successiuè, & semper remanet eadem uirtus, ergo simul virtualiter continet illas, & tamen non est formaliter infinitus. ¶ Patet responsio ex supradictis quòd tantū continet illos successiuè, & si contineret duos æquè benè, & æquè perfectè, sicut unum illorum esset maioris perfectionis: & sic non oporteret recurrere ad vitandas istas instantias: quòd secunda causa in alio, & in alio instāti habet aliam, & aliam uirtutē à Deo: vt patet per Augu. 8. super genesim. Et de hoc uide Sco. in 2. d. 1. & 2. & q. 12. quolib. Et sic respectu alterius, & alterius effectus, erit alia, & alia uirtus: sed sic non erit de primo effectiuo: sed patet ex supradictis, quòd si etiam eadem uirtute posset prodocere infinitos effectus successiuè: non tamen sequitur, quòd simul. ¶ Ibi. Iuxta istam uiam. Hic Doc. adducit rationes quorundam ad demonstrandum infinitatem primi effectiui, & probant sic primo. Primum effectuum habet uirtutem creatiuam: ergo est infinitę potentiæ: patet consequentia: quia inter extrema creationis scilicet esse, & nō esse est distantia infinita.

ni unius esse eius, que requirat tempo d ctione pius effectuū. Quia maior perfectio in tensiua non concluditur in aliquo n gēte gg hoc. q poit in plura successiuè si posset in pauciora.

Ric. & Hen.

¶ Ibi. Sed hoc antecedens. Pro ista litera nota, quòd hoc antecedens scilicet, quòd Deus potest creare, idest de nihilo aliquid facere: si exponatur sic, quòd potest facere aliquid de nihilo ut ly nihil præcedit duratione ipsum esse: tunc est tantum creditū: quia philosophi simpliciter negarēt aliquid de nouo posse fieri ex nihilo. Nam quicquid de nouo fit: quod non fit sempiternum nec necesse esse, de necessitate erit à secunda causa concurrente tamen prima: & secunda causa semper præsupponit materiam in sua actione. ¶ Si dicatur quòd anima intellectiua est immediate à Deo, & de nouo producitur: ergo uerè creatur, ut patet per philosophos.

Improbatio. Deus de nihilo pōt aliquid creare duplici ter intelligitur, primo modo ut ly nihil prędedit ipsum esse, & tunc est tm̄ creditum: qa simpliciter negarēt philosophi, aliqd de nouo posse fieri ex nihilo secūdo modo prout ly nihil præcedit esse in aliquo instā ti naturę tā non duratio nis, nō ē creditū sm̄ Auicennam.

¶ Dico, quòd non verè creatur, quia anima intellectiua non alia actione producitur in esse, qoàm producatur totum compositum: ut alias exposui in scindo, & diffusius exponetur in 4. d. 43. vbi ista materia copiosè pertractatur à Doc. Aut exponitur sic, vt ly nihil præcedit esse in aliquo instanti naturæ tantum, non durationis: tunc secundùm Auic. hoc antecedens non erit creditum: quia secunda intelligentia est sic causata à prima: & sic non esse ipsius in aliquo instanti natnræ præcessit esse: intelligendo tamē de instanti naturæ priuatiuè, non positiuè, ut habet exponi. ī. d. 8. q. ulti. & clarius declarar Doc. in 2. d. 1. q. 2. Nam si in instanti naturæ positiuè non esse præcederet esse: sequeretur quòd etiam præcederet duratione, ut alias exposui supra. d. 3. tertij sen. Sed hoc non sequitur accipiendo tantum priuatiuè: & sensus est, quòd si in instanti. a. intelligentia secunda non haberet esse: non esse quantum est ex se præcederet ipsum esse: accipiendo ergo hoc antecedens sic. Aliquid producitur de non esse ad esse ergo creatur: negatur consequentia, quia creare propriè requirit extrema mutationis, idest, quòd mutetur de non esse prius duratione ad esse posterius duratione, & quando non esse non præcedit duratione ipsum esse: ibi nulla est mutatio, siuè nouitas. Hoc etiam patet de filio Dei. Nā nō esse eius prius origine præcessit esse eius, quia tamen non præcedit prius duratione: ideo non dicitur mutari, nec creari. ¶ Ibi. Sed quicquid sit de antecedente: consequentia non probatur. Ista litera Doc. continet aliqua dicta ualde notabilia: & litera clara est.

Solutio.

Non esse præcedit eē priuatiuè, non aūt positiuè

Qñ non esse nō procedit duratione ipsū esse, ibi nulla ē mutatio siuè nitas nō esse præcessit esse ut terminus à quo.

OSTENSO proposito. Hic Doc. intendit probare infinitatem primi effectiui, ex hoc, quòd distinctè intelligit omnia intelligibilia: & dicit plura in ista litera, ex quibus infert propositum. Primum est ibi. Intelligibilia sunt infinita, & hoc actu in intel lectu

Nota, quòd Scotus hoc in loco pbat aliqd ens esse infinitū

Actu innumeris bus itelligibilibus ī itellectu, ōia intelligente actu sunt infinita, ergo intellectus simul intelligens omnia est infinitus, ergo aliquod ens est infinitum actu in entibus.

lectu omnia intelligente. Hanc propositionem probat parum. J. ibi. Antecedens sic. Quæcunque sunt infinita in potentia &c. Hic uult probare, quòd infinita intelligibilia actu sunt in intellectu diuino: & probatio stat in hoc: quia intellectus creatus pōt successiuè infinita intelligere, accipiendo unum post aliud, putà, si generatio indiuiduorum in infinitum continuaretur: & intellectus creatus in infinitum duraret; posset infinita indiuidua successiuè intelligere: & sic in tali intellectu non essent simul actu omnia intelligibilia: nec actu simul omnia intellecta, sed bene in intellectu diuino sunt actu infinita intelligibilia simul, & etiam infinita intellecta, quæ tamen successiuè sunt in intellectu creato. ¶ Secundum est ibi. Consequentia primi enthimematis sic probo. Infert ergo Doc. quòd intelligere primi effectiui, ex quo est actu infinitorum intelligibilium sit infinitę perfectionis, & hoc est, quod dicit in ista litera.

Intellectus creatus pōt successiuè infinita intelligere; accipiendo unū post aliud.

¶ Nota tamen, quòd quando dicit, quòd infinita intelligibilia sunt actu in intellectu diuino, putà infiniti homines, vel infiniti lapides: & hoc non debet intelligi quòd sint ibi intelligibilia ex natura rei: quia sola essentia diuina est sic intelligibilis ab intellectu diuino, quoniam intelligibile propriè ex natura rei præcedit actum intelligendi: quia tale pertinet ad memoriam, quæ est productiua actus Sunt enim omnia intelligibilia creata actu intelligibilia ꝑ actū intellectus diuini, quòd enim lapis dicatur esse intelligibilis: hoc habet ab actu intellectus diuini: quia ante illum actum nullum esse habet: nec simpliciter: nec secundùm quid: nec possibile, ut diffusè patet à Doc. in 1. d. 3. q. 4. d. 35. 36. dist. 43. & in 2. dist. 1. q. 1. in quol. 14. & diffusius. q. 15. & sic quia omnia intelligibilia actu intellectus diuini simul producuntur in esse tali: & quia illa sunt infinita ut dixi supra sequitur, quòd infinita intelligibilia actu sunt in intellectu diuino, & actu sunt cognita. Vt uerò ista intelligibilia comparantur ad intellectum creatum sunt ibi intelligibilia ex natura rei, cum præcedant actum intellectus creati, & possunt pertinere ad memoriā productiuā, uerbi siuè intellectionis perfectę, ut patet à Doc. in 1. d. 3. q. 2. & 27. d. & in quol. q. 15. & in 2. d. 3. in materia de cognitione Angelorum. ¶ Item in hoc quod dicit Doc. quòd intellectus diuin' actu intelligit infinita: licet multi credentes sequi uiam Ari. dicant primum effectiuum nihil intelligere extra se, tamen Doc. pro nunc supponit, quòd perfectissimè intelligat omnia intelligibilia: & aliqualiter probat in prologo in illa. q. an theologia sit de omnibus entibus. Sed diffusè hoc patet in primo d. 3. q. 4. d. 15. & 30. & 39. in 2. d. 1. q. 1. & in quol. ¶ Istis præsuppositis patet, quòd intellectio primi effectiui est formaliter infinita: & arguo sic. Continens uirtualiter, uel eminenter infinitas perfectiones est formaliter infinitum: sed intellectio primi effectiui, ut est infinitorum intelligibilium continet eminenter infinitas intellectiones: patet quia quodlibet intelligibile natum est intelligi propria intellectione ab intellectu creato, & illa dicit perfectionem cum sit entitas absoluta de prædicamento qualitatis. ut patet subtiliter à Doc. q. 13. quol.

In ītellectu diuino sunt actu infinita intelligibilia simul. & ī infinita ītellecta, respectu uerò ītellectus creati intelligibilia sunt infinita potētia. Infiniti homines sunt actu ī ītellectu diuino.

Omnia intelligibilia creata sūt actu ītelligibilia ꝑ actū intellectus diuini. Lapis ut dicatur intelligibilis hēt hoc ab actu intellectus diuini.

Intellectus diuinus actu intelligit infinita.

Diff. de visione animæ Christi.

¶ Circa hoc tamen occurrit difficultas: quia tunc videtur sequi, quòd uisio animæ Christi, quæ simul potest esse infinitorum obiectorum, ut patet à Doc. in 3. d. 14. q. 2. possit esse formaliter infinita. ¶ Dico, quòd hoc non sequitur: quia non necessario ex perfectione sua esset obiectorum secūdariorum, posset, enim esse uisio unius obiecti tantum, & non alterius: sed uisio diuina ex perfectione sua est necessariò sui, & aliorum: & sic respondet Doc. in 3. ubi supra.

Responsio.

¶ Sed ista responsio videtur contradicere probationi, qua probat intelligere primi, esse infinitum. In tertio enim dicit, quòd ex perfectione sua necessariò est aliorum: & per consequens infinitorum: & hic dicit quòd ideo est infinitę perfectionis, quia est infinitorum obiectorum. ¶ Dico, quòd non est contradictio aliqua, si rectè intelligatur. Nam quando dicit in tertio quòd ex perfectione talis actus, de necessitate est aliorum obiectorum: sic debet intelligi, quòd ille actus etiam per possibile, vel impossibile, circumscripto omni alio intelligibili à se, nullam imperfectionem includit: immo summam perfectionem, cum intelligere primi, quod est optimum ens, sit penitus idem cō ipso primo: & ex tali perfectione sequitur, quòd sit omnium intelligibilium; ita quòd si darent aliqua itelligibilia, & nō esset illorū, ad ipsū cōcomitaretur aliqua imperfectio, ut patebit in primo d. 39. Hic uerò probat perfectionem primi intelligere tantum à posteriori. Sicut etiam probatur ꝑfectio primi effectiui sic. Infinita producibilia possunt simul produci à primo effectiuo: ergo est infinitæ perfectionis. Sic similiter infinita intelligibilia simul actu sunt intellecta per intelligere primi: ergo illud est infinitum.

Videtur contradictio.

Solutio.

¶ Si dicatur, quòd hæc probatio videtur à priori: quia per causam: tum quia actus intelligendi specificatur ab obiecto. vt patet à Doc. in primo d. 3. q. 7. tum etiam: quia obiectum concurrit actiuè ad intellectionem: ut patet à Sco. in prolo. q. 1. & ult. & d. 3. q. 7. & alibi sæpè.

Obiectio.

¶ Dico breuiter, quòd hoc verum est de obiecto ex natura rei, pertinēte ad memoriam, quod est motiuum intellectus, sed huiusmodi intelligibilia, respectu intellectus diuini non sunt obiecta ex natura rei: nec per consequens possunt mouere intellectum diuinum, sola enim essentia diuina mouet intellectum diuinum (loquendo de motione tantum extensiua, quia non propriè mouet) ad cognitionem sui, & aliorum, vt clare patet è Doc. in prologo. q. pen. & d. 39. primi. ¶ Secundo dubitatur, quia non videtur sequi, quòd si intelligere primi est infinitorum obiectorum: ergo est infinitæ perfectionis. Sicut etiam secundùm multos non sequitur: primum effectiuū, vt causa æquiuoca similiter uirtualiter continet infinitos homines: ergo est infinitę perfectionis? non sequitur ut dixi supra. Oporteret ergo hic probare quòd intelligere primi virtualiter continet, uel eminenter infinitas intellectiones, quarum quælibet specialem includit perfectionem in intelligere primi: & hoc non potest esse, nisi illę intellectiones specie distinguantur. Nam si tantum numero: uidetur sequi quòd si intelligere primi sit perfectum ut. 8. & perfectè sit unius hominis: ita videtur quòd etiam infinitorum hominum: patet, quia intellectio putà Francisci nata est esse vt quatuor: & similiter Io. ut quatuor, & sic de alijs, non sic quando specie distinguntur: quia una necessariò est perfectior alia. ¶ Respōdeo pariformiter ad dicta superius: quòd maior perfectio requiritur in aliqua intellectione, quæ ex natura sua æquè distinctè, & æquè perfectè simul est duorum obiectorum, solo numero differentium, sicut est vnius tantum, & si infinitorum æquè perfectè, erit infinitę perfectionis: quamuis ergo vnum intelligere, quod potest esse plurium obiectorum, non æquè perfectè sicut unius tantum, non requirat necessariò maiorem perfectionem, non tamen sic est, quando ita benè, & ita perfectè, & ita distinctè, est plurium sicut unius tantum, in proposito autem intelligere primi æquè bene, & æquè ꝑfectè, & ęquè distinctè est infinitorum intelligibilium solo numero differentium sicut unius tantum, ergo. ¶ Dico secundo, quòd non haberē pro inconuenienti, quòd intelligere primi sit actu infinitorum obiectorum specie differentium, etiam sustinendo uiam naturalium;

Solutio.

Sola essētia diuina mouet intellectum diuinū motione tm̄ extensiua, et per quandā similitudinē ad alia obiecta, sic quòd ista notitia, ꝑ quā Deus cognoscit se, & omnia, si posset causari, & produce, merè naturaliter causaretur, et ꝑduceretur.

Diff.

Responsio.

Alia responsio.

G. B. *Species non possunt esse infinitæ, nec simul, nec successiuè.* *Nota, quòd Doct. per rõnem formalem intellectus diuini intelligit diuinã essentiã.* *Nũc probat obiectum qđ est diuinum esse infinitum.* *Ratio formalis intelligẽdi quid sit.* *Quia intellectus diuinus est infinitus. & essentia diuina.* *Notitia duplex s. intuitiua, quæ est rei præsentis ut præsẽs est, quæ eum potentia habet causare iudicium de existentia rei.* *Rõ formalis intelligendi quid sit.* *Ratio repræsentandi est dupliciter.* *Notitia uerò abstractiua est rei absentis.* *Quomodo essentia diuina sit rõ formalis.* *Intellectus creatus habet essentiã diuinam præsentem, nõ inst. & absolutè, sed ut uisã.*

lium: quia in numeris est processus in infinitum: & quilibet numerus specie distinguitur ab alio numero, & cum infiniti numeri sint successiuè intelligibiles ab intellectu creato: infinitæ erunt species numerorum actu intelligibiles: immò actu intellectæ ab intellectu diuino. Sed hoc differatur usque ad d. 39. huius primi. uide tamen quæ exposui in secũdo mei Doc. s. quomodo intelligitur, quòd non possunt esse infinitæ species: nec simul, nec successiuè: quia in infinitum perfectior esset formaliter infinita: & an hoc intelligatur de speciebus numerorum.

¶ Ibi consimiliter etiam de ipsa ratione intelligendi &c. Hic Doc. intendit probare: quòd etiam ratio intelligendi respectu intellectus diuini sit formaliter infinita. Sed primo declaro quid sit ratio intelligendi: eodem modo potest declarari ratio intelligẽdi, sicut declaratum est de ratione formali subiecti. Quando hic Doc. dicit ratio formalis intelligendi dẽt sic accipi: uidelicet, p rõne formali obiecti intelligibilis: sicut dicimus homo est obiectum intelligibile. Si quæratur, quæ est ratio formalis constituendi ipsum in tali esse? Oportebit dicere, quòd erit quidditas propria. Ratio ergo formalis intelligendi est ratio formalis obiecti intelligibilis: & hoc potest dupliciter intelligi conformiter ad obiectum. Primo dicitur ratio formalis repræsentatiua obiecti, idest quæ facit obiectũ esse præsens potentiæ in ratione obiecti. Sicut dicimus, quòd species intelligibilis est ratio formalis repræsentandi hominem, in ratione obiecti intelligibilis: & hoc in cognitione abstractiua: in cognitione uerò intuitiua: dicimus, quòd ratio formalis repræsentatiua hominis erit propria existẽtia hominis, uel fortè propria quidditas hominis: in esse tamen reali: non autem in esse obiectiuo, siuè secundùm quid: de hoc uide, quæ prolixe tractaui, & difficultati in quol. vbi de hac materia sunt singularia dubia. ¶ Nota tamen, quòd ratio repræsentandi est duplex tam in cognitione abstractiua, quàm in cognitione intuitiua: uidelicet formalis, & uirtualis: vt patet à Doc. q. 14. quol. Formalis in cognitione abstractiua est species intelligibilis, causata ab obiecto, cuius est: uel à fantasmate illius. Virtualis est species intelligibilis, causata ab aliquo, uirtualiter continẽte entitatem obiecti: cuius est talis species. Sed formalis in cognitione intuitiua est propria entitas (sub ratione, qua actu existit) obiecti intuitiuè cognoscibilis. Sed uirtualis est entitas uirtualiter, siuè eminẽter cõtinens entitatem alterius obiecti, intuitiuè cognoscibilis: quia tunc immediatè potest causare cognitionem intuitiuam talis obiecti, & sic essentia diuina est ratio formalis, non tantum repræsentatiua sui in ratione obiecti, sed etiam cuiuscunque alterius, tam respectu cognitionis abstractiuæ, quam intuitiuæ: sic tamen intelligẽdo, quòd respectu intellectus sui, ex natura sua, est tantum sui repræsentatiua: & hoc solum respectu cognitionis intuitiuæ: respectu uerò intellectus creati essentia diuina, nec sui, nec alterius est repræsentatiua, ut patet à Doc. q. 14. & 19. quolib. Sed sola uoluntas diuina potest ipsam perfectè repræsentare tam in cognitione abstractiuâ, causando speciem intelligibilem in intellectu creato: ut patet in Angelis. de qua specie Doc. in 2. d. 3. q. 9. quàm euã in cognitione intuitiua: & tunc dicitur repræsentare in cognitione intuitiuã, quãdo actu causat visionem illius in intellectu creato, & sic intellectus creatus habet ipsam essentiam præsentem, non in se, & absolutè, sed ut uisam, ut patet à Sco. in quol. q. 14. & 18. Secũdo principaliter ratio intelligendi, siuè ratio obiecti intelligibilis potest accipi pro ratione formali, productiua actus intelligendi: & hæc ratio posset pariformiter distingui, sicut prima: sed breuitatis causa hoc relinquo: utraque tamen ratio includit perfe-

Nota, quòd essentia diuina nũquam mouet intellectum creatum, nisi mediante uolũtate, mouet tamen intellectũ increatum immediatè. *Maior propositio.* *Minor.* *Conclusio ergo essentia diuina est perfectionis infinitæ.* *Dubium.* *Dicitur rõ, quæ probat intellectũ creatũ esse infinitum formaliter, hac distinctione qđ ratio concluderet, si intellectus esset causa totalis omnium obiectorum specie differentium, & licet contineat infinitas intellectiones specie distinctas, non tamẽ est infinitus formaliter, cũ illas ut causa sit partialis tantum, & non totalis continet, et si intellectus sit principalis causa intellectionis quantum ad substantiam & quantum ad intensionem: unitas tamen intellectionis ipse est eisen principaliter à ab obiecto.* *Responsio.* *Dubium.* *Rõsio.* *Hæc tertia via, quæ est ex parte finis, probat Scotus*

ctionem aliquam. Posset ergo argui infinitas essentiæ diuinæ primo ex hoc, quòd est ratio formalis repræsentandi infinita obiecta in cognitione abstractiua: quia quantum est ex parte sua posset causare infinitas species intelligibiles infinitorum hominum. & sic esset formaliter infinita. Probat enim Doct. in 2. d. 3. q. 9. contra Hen. quòd si aliquis habitus eẽt repræsentatiuus infinitorum obiectorum, esset formaliter infinitus. Secundò probatur idem ex hoc, quòd est ratio formalis cuiuscunque obiecti intelligibilis quantum ad hoc, quòd potest causare cognitionem tam abstractiuam, quàm intuitiuam cuiuscunque intelligibilis, & formetur ratio, ut prius.

¶ Ibi. Secundo iuxta istam uiam. Tota ista ratio stat in hoc. Potens causare cognitionem infinitorum obiectorum: quorum quodlibet requirit aliquam perfectionem (dicit specialem perfectionem, vt est ratio formalis causandi intellectionem sui in aliquo intellectu) est perfectionis infinitæ, & hoc si potest ęquè distinctè, & æquè perfectè, sicut obiecta illa possent causare. Sed essentia diuina in intellectu diuino est huiusmodi: quia actu producit, siuè, quasi producit non tantum cognitionem [illegible], sed simpliciter cognitionem omnium intelligibilium. Hæc est manifesta ex supradictis.

¶ Sed dubitatur quia ex hoc uidetur posse concludi, quòd intellectus creatus sit formaliter infinitus sicut aliqui contra Doc. instant: quia supponendo, quod dicit Doc. in d. 3. q. 7. primi. & in 15. q. quol. quòd in intellectus concurrat actiuè ad cognitionem omnium obiectorum, etiam specie differentium, loquendo pro nunc de obiectis creatis: tunc sic si ponerentur in uniuerso infinitæ species, intellectiones illarum, essent specie distinctæ: ut patet, & essent infinitæ, si actu intelligerentur illæ species: ita quòd quælibet cõcurreret ad sui cognitionem, ergo uidetur, quòd intellectus creatus uirtualiter contineat infinitas intellectiones specie distinctas, & sic formaliter infinitus. ¶ Dico, quòd si contineret illas, ut causa totalis posset concludi infinitas illius: sed tantum continet vt causa partialis. ¶ Si dicatur quòd saltem continet illas ut causa principalis. Concedo comparando intellectum ad obiecta imperfectiora: quia si obiectũ esset perfectius intellectu esset principalis causa intellectionis: ut patet à Doc. in primo dist. 3. q. 1. tunc vltra, si continet, ut causa principalis: ergo uidetur, quod sit infinitus: patet consequentia, quia entitas specifica intellectionis principaliter erit ab intellectu, cum sit causa principalis. ¶ Dico primo, quòd nõ est verũ, nisi de causa totali. Secundò dico, quòd quamuis intellectus sit principalis causa intellectionis, & quantum ad substantiam illius, & quantum ad intẽsionẽ: tamen unitas specifica intellectionis est principaliter ab obiecto, vt patet à Doc. in 1. d. 3. q. 7. vbi uult quòd intellectio specificetur ab obiecto: immo uult expressè Doc. in 2. d. 25. & in 3. d. 21. & in 4. d. 49. quòd alia, & alia præsentia obiecti causat alium, & alium actum, specie distinctum. Nam si obiectum est in se præsens causat cognitionem intuitiuam: si uerò est tantum præsens in specie intelligibili, causat cognitionem abstractiuam, quæ cognitiones specie distinguuntur: ut patet à Doc. d. 25. secundi. & tamen sem per remanet idem intellectus respectu utriusque intellectionis: specificatio ergo intellectionis est ab ipso obiecto principaliter. hoc uide clarius in secundo. d. 3. q. 10.

TERTIA VIA. Hic Doc. per rationem finis probat principium effectiuum esse infinitæ perfectionis. & ratio stat in hoc: quia appetitus naturalis nullo modo est ad impossibile. ut patet à Doc. in 1. d. 45. Sed uoluntas: naturalis, naturaliter appetit infinitum bonum: ut patet: quia dato quocunque bo-

no infinito, non summè quietatur: nam si bonum infinitum non esset conueniens uoluntati naturali, statim illud refugeret: cuius oppositum experimur. Dicit etiam, loquendo de uoluntate rationali: sic experimur in nobis, quòd sine quocunq; habitu, acquisito, uel infuso ualde delectabiliter appetit, & uult actu elicito in ente infinito quietari: quia dato quocunque ente finito, adhuc delectabiliter appetit infinitum.

¶Nec iudicio meo soluunt rationem Doc. illi qui dicunt respondendo ad hanc rationem Doc. quòd oporteret prius probare ens infinitum esse possibile, ad hoc, ut appetitus naturalis possit illud appetere, & similiter cum dicunt de appetitu rationali, quòd ratio Doc. non concludit, quia uoluntas potest esse impossibilium, ut patet. 3. ethi. c. 5. & hoc expresse vult Doc. in 2. d 6. & in 4. d. 49. De appetitu naturali non est necessè probare illi, an appetibile ab ipso sit possibile, cum talis appetitus simpliciter præcedat omnem cognitionem, ut patet à Doc. in primo meta. & in 2. & in 4. sent. Præterea. Cum inclinatio naturalis sit maior quacunque inclinatione cuiuscunque habitus, ut patet à Doc. in 4. d. 49. & ualde inclinamur ad bonum infinitū: sequitur, quòd tale bonum est possibile in rerum natura. Et cum ultra dicunt, quòd ēt uoluntas rationalis est impossibilium: uerum est: loquendo de uolitione conditionata, siuè de uolitione non efficaci, ut Doc. declarat in 2. d. 6. & in 4. d. 48. sed loquendo de uolitione sequente syllogismū practicum, siuè de uolitione efficaci non est respectu impossibilium, ut probat Doc. ubi supra cum ergo intellectus, ex natura intellectus habeat ens, inquantū ens pro obiecto adæquato, saltem ad quod naturaliter inclinatur, ut patuit in q. 1. prolog. & Doc. etiā declarat in 14. q. quol. cum intellectus ergo nō abhorreat bonum infinitum: immò delectabiliter illi assētiat: sequitur, quòd uoluntas sequendo talem cognitionem intellectus in uolendo, huiusmodi bonum nō erit respectu impossibilis, sed respectu possibilis.

QVARTA VIA ex parte eminentiæ. Hæc ratio stat in uno principali: videlicet, quòd infinitas intensiua non repugnat entitati; quo præsupposito: sequitur, quòd primum eminentissimum non erit perfectissimum ens, nisi sit infinitum, quia finitum potest excedi ab infinito, & sic nō erit perfectissimū: & patet litera. Et quòd infinitas non repugnet entitati. Doc. si persuadet. ibi. Minor huius consequentiæ &c. Et dicit primo, ꝙ non potest ostendi à priori, quòd infinitas competat enti, vel quòd non repugnet entitati: patet in simili: quia sicut repugnantia ex suis rationibus proprijs repugnant, nec possunt per aliquid manifestius probari: patet de cōtrarijs, quare enim duo contraria repugnant simul in eodē? hoc nō potest probari per aliquid notius, quam per rationes terminorum: ut puta quia albedo est talis naturę, & nigredo talis, quòd adinuicem repugnant in eodem: sic non repugnantia, siuè compossibilia non uidentur per aliquid notius probari quàm per rationes terminorum, putà: quia hoc est tale, & illud tale: ens autem per nihil notius explicatur: & infinitum intelligimus per finitum ut patet in litera, & sic deducit principale intentum: quia omne compossibile est ponendum: cuius non apparet incompossibilitas: sed quòd entitati competat infinitas non apparet aliqua incōpossibilitas: quia si aliqua appareret: maximè hoc esset: vel quia finitas est de ratione entis: uel passio cōuertibilis cum ente, quòd sit de ratione entis hoc non uidetur: quia tunc non oporteret insistere, an aliquod ens sit infinitum: quia manifestū esset quodlibet ens, esse simpliciter finitum: nec est passio entis, ut patet quia passiones entis conuertibiles cum illo sunt naturali notæ: ut patet de ueritate bonitate &c. Ibi. Item suadetur sic. infinitum suo modo non repugnat quantitati, idest in accipiendo partem post partem, ergo nec infinitum suo modo repugnat entitati, idest in perfectione simul essendo. Si intelligit, quòd infinitum contrariè actu non repugnet quātitati molis: hoc est impossibile secundū ipsum in secundo meta. suæ. Si autem loquitur de infinito contrariè in magnitudine: & hoc de possibili: ita quòd in infinitum possit fieri additio in magnitudine: adhuc (loquendo secundum intentionem philosophi) tale infinitum non potest esse, quia secundum ipsum quantam magnitudinem contingit esse in potentia, tantam contingit esse in actu: ut patet. 3. phi. t. c. 69. Loquendo verò secundùm theologos adhuc est dubium si quantitas per diuinam potētiam possit augeri in infinitum: quia sicut forma intensibilis non potest intendi in infinitum: ut dicit Doc. in 3. d. 13. ita forte uidetur, quòd magnitudo non possit in infinitum augeri: si enim in infinitum posset augeri: actu simul posset à Deo produci, sicut etiam probat Doc. ubi supra de forma intensibili, quod si posset in infinitum intendi posset simul produci actu infinita intensiuè. Si uerò loquitur de infinito in quantitate: & hoc secundùm multitudinem: patet, quòd tale potest esse in potentia: tamen vt probat secundo meta. ita quòd accipiendo unam partē alicuius, quanti continui post aliam, semper restat extra aliquid accipiendum in infinitum, & hoc loquendo de partibus secundùm proportionem, quia qdlibet continuum est diuisibile in infinitas partes proportionales. De hoc uide, quæ exposui super secundo Doc. d. 2. q. 9. & super secundo meta. Doc. Sicut ergo quantitati non repugnat infinitas secūdùm partes proportionales: ita entitati non repugnat infinitas intensiua, & secundùm gradus perfectionales. Vel breuiter dicendum quòd hic: si loquitur de infinito contrariè in quantitatem molis, & de infinito in actu, quòd non loquitur secundùm opi. propriā, & hoc sequendo uiam philosophi: immo simpliciter uult in secundo meta. quòd tale infinitum sitim possibile in actu, & fortè etiam in potentia: tamen secundùm multos, qui nolunt, quòd forma intensibilis potest intendi in infinitum: etiam quantitas augmentabilis posset augeri in infinitum. Et sic applica persuasionem sequentem. Vltima persuasio fortè est melior: quia si infinitum intensiuè esset simpliciter impossibile, esset multum disconueniens intellectui immo statim apprehenso illo dissentiret intellectus: tamen oppositum experimur, quòd scilicet suo modo delectabiliter assentit illi.

¶Ibi. Per illud potest colorari illa ratio Ansel. Hic Doc. exponit illam auctoritatem Ansel. quæ talis est. Deus est, quo maius cogitari non potest: & exponit sic: Deus est vnum cogitabile, quo cogitato, sine contradictione maius cogitari non potest siue contradictione, & quòd debeat addi sine contradictione, patet quia si tale cogitabile includeret cōtradictionem, sicut dicimus de chimera: tunc nō esset vnum cogitabile, cum vna pars non possit contrahere aliam cum sint omnino incompossibiles. ut patebit infra à Doc. in distinc. 3. in quæst. de vestigio trinitatis,

¶Ibi. Summum cogitabile prædictum sine contradictione esse in re &c. Hic probat Doc. quòd illud cogitabile summum sit in re. Et primo quantū ad esse quiditatiuum, siuè quantum ad esse obiectiuum, quod idem est: quia in tali ente quiditatiuo summè quiescit intellectus: loquendo de cognitione abstractiua, quæ cognitio abstractiua terminatur tantum ad ens in esse obiectiuo, siuè quiditatiuo: nō ad ens, inquantum existit, ut patet à Doc. in multis locis. Secundò probat, quòd illud summum habeat verum

primum ens est infinitum. voluntas habens naturalem inclinationē ad summum bonū, sed nullum bonum finitum est summum: ergo dandum est infinitum bonū in rebus.

Achilinus Bonon. G. B.

Argumentū contra Achilinum Bono. omnis potentia, quæ hēt iclinationē naturalē ad fugiendum malū, & ad ꝯsequendum bonum, naturaliter pōt appetere illud bonum, sed uolūtas habet naturalem inclinationē ad fugiendum malū, & ad ꝯsequēdum bonum, ergo potest naturaliter appetere illud bonum, ergo tale bonum est possibile i rerū natura: sed tale bonum est infinitum, ergo voluntas naturaliter appetit bonum infinitum.

Nunc ꝓbat Scotus infinitatem nō repugnare entitati eminentissimo, i compossibile est, aliquid esse ꝑfectius sed omni finito non est incompossibile aliqd esse ꝑfectius ergo eminētissimum non est finitū, ergo infinitū, sed eminentissimum existit mētibus igitur infinitum.

Item Cui nō repugnat in finitas intensiuè illud nō est summè ꝑfectum nisi sit actu infinitum, sꝫ enti non repugnat infinitas intēsiuè, ergo aliqꝺ ens non ē sūmè perfectū, nisi sit actu īfinitū, ergo datur infinitum actu existēs in rebus.

Duplex ē q̄titas s. molis, & uirtutis, siuè ꝑfectionis.

Vtrum forma intensiua tum sit intēsiua.

Alij dicunt hoc esse problema neutrum: sicut aliacus Alij verò tenent qꝺ possit augeri in infinitū extra subiectum, non autem i subiecto.

Scotus uero 3 sent d 13. quod forma extra subiectum non ē possibilis augeri in infinitum, nec etiam i subiecto, ut patet ꝙ gratia animæ Christi collata, q̄tū fuit, ut nulli alteri creaturę maior sit elargita, neque fieri potest, ut elargiatur.

Conciliātur opiniones ꝙ priores opiniones loquūtur ꝺ forma accidentali corporali, secunda autē de forma accidētali spirituali.

Nota illam regulā Ari. 3. phi. t. c. 69.

Quantū contingit eē in potentia tātum contingit eē i actu

verum esse existentię: quia si illud summum tantum haberet esse in intellectu cogitãte, esset cõtradictio, patet quia illud est magis perfectum, quod est in re, quàm illud, quod tantum habet esse in intellectu cogitãte: vt patet. Summũ ergo cogitabile à nullo põt causari, & à nullo dependet: & ex alia parte si tantũ esset in intellectu cogitante, tunc dependeret à tali intellectu: qđ est cõtradictio. ¶ Vltimo infert de summo cogitabili. ibi. Vel aliter coloratur: & ratio stat in hoc, quòd illud est perfectius cognoscibile, siuè cogitabile, quod potest cognosci cognitione intuitiua, quàm illud, quod tantum potest cognosci cognitione abstractiua: sed cognitio intuitiua terminatur ad rem existentem, inquantum existens: ergo summum cogitabile erit actu existens.

VLTIMO. Hic Doc. inducit rationem alterius Docto. qua nititur probare primum esse infinitum. Et ratio stat in hoc, scilicet quia Deus non est causa intrinseca formalis, nec est compositum ex materia, nec est in materia: ergo est infinitum: patet consequentia: quia si esset in materia terminaretur ad ipsam, & finiretur per ipsam, idest, quod includit materiam includit limitationem: ergo per locum ab oppositis, quod non includit materiam, nec est natũ esse in materia erit illimitatum & infinitum intẽsiuè. Deus est huiusmodi. Dicit doc. quòd hæc ratio non concludit: & patet instantia de angelo, qui secũdum Tho. est simpliciter immaterialis, & tamen non est infinitus. Nec Tho. potest dicere, quòd licet angelus si immaterialis: tamen est finitus in entitate: quia essentia angeli finitur per eius esse existentiæ. Contra hoc arguit Doc. quia esse existentię secundum eum, est realiter distinctum ab essentia, & est posterius ipsa essentia, & accidens essentiæ: ergo essentia angeli in illo priori, cum sit simpliciter immaterialis esset infinita formaliter: & per consequens non erit finibilis per aliquid posterius. Quod enim formaliter est tale per nullum posterius potest fieri nõ tale. Dicit ergo Doc. quòd quælibet entitas habet intrinsecum sibi gradum suæ perfectionis, in quo est finitum, si est finitum, vel infinitum si est infinitum: & tale per nullum sibi posterius variatur. ¶ Et quod dicit infra de fallacia consequentis. Corpus finitur ad corpus: ergo quod non est ad corpus est infinitum: dicitur quòd est fallacia consequentis: vt patet tertio Phi. t. c. 31. & inde: non enim sequitur. Omne corpus terminatum ad corpus est finitum: ergo corpus quod non terminatur ad corpus erit infinitum: non sequitur: & patet instantia: quia primum cęlum non terminatur ad corpus secundum superficiem connexam: & tamen non est infinitum: & est simile ac si argueretur. Omne animal est substantia: ergo, quod non est animal non est substantia. Lignum non est animal, ergo non erit substantia.

AD Primum argumentũ huius quæstionis principale. Nota in primo argumento differentiam contrariorum formaliter, & virtualiter. Illa dicuntur repugnare formaliter, quæ sic se habent, quod vnum formaliter expellit aliud, ita quòd vnum formaliter succedit alteri: Sicut caliditas, & frigiditas, priuatio, & habitus, & huiusmodi. Illud vero dicitur repugnare virtualiter alteri, quod habet in virtute sua, aliquem effectũ, quod formaliter repugnat alteri: & sic aqua dicitur repugnare virtualiter caliditati: quia habet in virtute sua frigiditatem, quę formaliter repugnat caliditati, similiter ignis virtualiter repugnat frigiditati, quia habet in virtute sua caliditatem, quæ formaliter repugnat frigiditati, & ex his patet arg. Doct. quòd si datur infinitum bonum in vniuerso, de necessitate destruet omne malum, & hoc formaliter, si ipsum repugnat malo formaliter: vel saltem virtualiter vt patet in exemplo de sole. Respondetur. Ibi. Ad primum arg. & respõsio facilis est. Ibi. Contra. Nunquid philosophi ponentes Deum agere ex necessitate naturæ non ponebãt aliquod esse malum in vniuerso? Dicit Doc. quod philosophi sic ponentes, non potuerunt saluare aliquod malũ fieri contingenter in vniuerso, vt supra patuit arguendo qđ voluntas diuina quicquid vult ad extra contingenter vult, vt patebit d. 8. q. vltima primi, & in secundo dist. 1. q. 1. & 37. distin. & in 2. q. quolib. Sed quomodo malum contingat in vniuerso ẽm philosophos (loquendo semper de malo, vt est priuatio alicuius priuationis, quod est malum naturæ) dicerent philosophi, quod, quando essent duo ordines causarum agentium de necessitate naturæ, tunc si aliquid natum esset recipere aliquam perfectionẽ naturalem ab vno ordine causarum: & de necessitate reciperet, cum ageret de necessitate, nisi impedimentum esset: si alius ordo fortior de necessitate produceret oppositionem illius perfectionis, tunc malum contigeret. Exemplũ: si luna, & sol, & aliqua stella fixa, vt coniunguntur in aliquo puncto: putà canchri si non impediantur, de necessitate producẽt aliquam perfectionem: sed si alius ordo causarũ fortior putà Mars Saturnus, & Venus, vt coniunguntur in aliquo signo Zodiaci: & talis ordo esset fortior, & natus de necessitate producere in eodem susceptiuo oppositum perfectionis alterius ordinis: si tunc produceret tunc, malum naturæ contingeret in vniuerso. ¶ Ibi. Quid autem philosophi possunt dicere de libero arbitrio nostro & de malitia moris. Hoc diffusè habet pertractari in 2. distin. 37.

¶ Secundo principaliter arguit. ibi. Item, corpus infinitum nullũ aliud corpus secũ compatitur &c. Respondetur ibi. Ad secundum argumentum. Hęc responsio satis clara est in littera, nec indiget expositione. ¶ Tertio arguit ibi. Præterea. Quod ita est hic, quod non alibi est finitum, respectu vbi. Argumentum clarũ est cum sua rñsione. ¶ Quarto, & vltimo arguit ibi. Itẽ. 8. phi. t. c. 79. Virtus infinita, si esset, mouetet in non tempore; modo nulla virtus potest mouere in nõ tempore, quia motus propriè dictus necessariò est in tempore: quia tempus est mensura motus: vt patet 4. phi. t. c. 99. & 102. ¶ Respondet ibi. Ad vltimum dico. Nota hanc responsionem Doc. & stat rñsio in ista consequentia. Virtus infinita est in magnitudine: ergo mouet in nõ tpe: tam antecedens, quàm consequẽs includunt cõtradictionẽ: de antecedẽte: patet quia si est virtus infinita: certum est, quod mouebit corpus in instanti, in quo est talis virtutis: & ex alia parte, quia est in corpore, siuè in magnitudine corporis extensa per accidens: mouebit illud in tpe pp duas causas: quia habebit vnã partẽ corporis propinquiorẽ & aliã remotiorẽ. Secundo, quia tale corpus aliqualiter resistit sibi: sed ista duo. s. resistentia, & diuersa approximatio partium mobilis ad ipsum mouẽs, faciũt successionẽ esse in motu, & corpus propriè moueri: ergo ex hoc, quod in antecedẽte illo ponit virtus in magnitudine: sequitur, quod propriè mouebit: & ita iungendo ista duo simul: qđ est infinitum, & in magnitudine: sequitur, quod propriè mouebit, & in nõ tempore: quod est cõtradictio: quia motus propriè dictus de necessitate est in tempore: quia ergo virtus in magnitudine mouebit in tempore: & quia infinita mouebit in nõ tpe: & sic cõtradictio in tali antecedente: similiter, patet cõtradictio in cõsequẽte: videlicet ergo mouebit in nõ tpe. Nã, quod motus sit in non tpe est implicatio cõtradictionis: quia oĩs motus fit in tpe: sed nõ sequit̃ hoc de virtute infinita, & non in magnitudine: quia illa põt agere in instanti: non tñ mouere in instanti: quia est implicatio cõtradictionis. Sequentia clara sunt, & si quid difficultans est, clarè exponet̃ infra d. 8. q. vlt. Et sic finis huius quæst.

intelligitur de quãtitate cõtinua, non aũt tenet in numeris & verũ est q numerus causatur ex diuisione cõtinui, cõtinuũ aũt est diuisibile in infinitũ: ergo semper est dabilis aliquis numerus maior in potentia q̃ sit in actu. Tho. 1. par. sum. q̃st. 7. arti pri.

Scotus primo sent. d. 2. q. 3. reprehendit insigs Caiet. radices, & processum D. Thome, processus (dicit Caietanus) est talis, forma finitur per materiam ergo forma q non est natu esse in materia est infinita. Cõtra antecedẽs arguit Scotus. Omnis forma prius natura q recipiatur in materia est secũdũ se in tali gradu entitatis.

Possunt hi duo viri facillimè, data hac distinctione conciliari; Nam Scotus quãdo asserit q omnis forma prius natura q recipitur in materia est secundum se in tali gradu entiũ, loquitur de forma secundum terminos suæ quidditatis, & per intrinsecè. D. Thomas vero (dum inquit) forma finitur per materiã, loquitur de forma secundũ terminos suæ quidditatis & extrinsecè, ad hoc, vel illud indiuiduũ, & ita nõ absolutè, & simpliciter, q autem hoc verũ sit, colligitur apertissimè ex eo q nõ absolutè inquit forma finitur per materiã, sed addit quodammodo, finitur enim in quantũ forma cõis Socratis, et Platonis de se, ex materia limitaĩ ad Platonem.

Et ex his patet quid de Angeli infinitate dũ n. Scotus ait, q si forma nõ recip ibi lis in materia esset infinita, esset ia Angeli esset infinitus: procedit optime illud argumentũ de finitate, & infinitate intrinseca. At D. Thomas loquitur de finitate & infinitate extrinseca.

Quæstio Tertia.

An sit tantum unus Deus.

Seraphicus Bonauent. primo sent dist. 2. q. 1 art. 1.
D. Thomas prima parte summæ q 3. art. 11.
Scotus primo sent. dist. 2 q 3.
Durandus primo sent. dist. 2 q. 1.
Alexander Alensis. prima parte summæ. q. 24. membro. 2.

Scotus septẽ vijs probat Dei unitatem.



ERTIO quæritur. An sit tantũ vnus Deus. Titulus quæstionis clarus est & non est necessè quærere. An possit esse alius Deus siue, possint eẽ duo Dij: qa si possent esse, necessariò actu essent: vt patet supra quæst. prima huius dist. in qua declaratum est, quòd cui repugnat esse ab alio: si potest esse potest esse à se: & si potest esse à se, actu est à se.

Gul. Var. li. 1. d. 2. q. 1

IN ISTA Q. Hic recitat opi. Gul. Var. qui dicit, quòd tantum esse vnum Deum est tantum per fidem acceptum: sed Doc. septem vijs probat tantũ esse vnum Deum: ita, quòd via naturali hanc conclusionem demonstrat.

Prima via.

¶Ibi. Prima via ex parte intellectus infiniti. Hæc ratio satis clara est in litera. & quando dicit Doct. q. cognoscere aliquid per essentiam: sic debet intelligi, quòd essentia sit ratio formalis cognoscendi: & sic erit rõ formalis mouendi, intellectũ ad sui cognitionem, & hoc patet à Doc. in 2. d. 3. q. 8. Vbi quærit an Angelus possit se cognoscere per essentiam suam: & sic si. b. possit cognosci ab a. per essentiam. b. tunc. b. saltem partialiter causaret in. a. cognitionem sui: qđ patet à Doc. ubi supra quia aliquid cognosci per essentiam propriam, est saltem partialiter causare cognitionem sui in intellectu cognoscente: & sic sequitur quod dicit Doc. quòd cognitio, qua cognoscitur. b. est naturaliter posterior ipso. b. quia causata ab ipso. b. & ita. a. non erit Deus: quia tunc esset in potentia receptiua ad cognitionem. b. quia talis cognitio non esset idem, quòd Deus, neque esset idem cũ. b. Et quod tangit infra ibi. Quia autem actus ipsius. a. sit posterior ipso. b. Hic dicit, quòd si talis actus cognoscendi nõ esset naturaliter posterior obiecto sed esset prior, uel simul natura: tunc talis actus posset intelligi sine obiecto: sicut etiam obiectum sine actu.

Cognoscere per essentiã. sic debet intelligi. q̃ essentia sit ratiõ formalis cognoscẽdi.

Cognosci p̃ essentiã propriã est saltem partialiter causare cognitionem sui itellectus.

¶ Sed in hoc uidetur sibi contradicere: quia in q. 14. quolib. vult, quòd aliquis potest cognoscere actũ beatificum, & tamen non cognoscit obiectum beatificum.

Argumentũ probãs unũ esse Deũ. si sũt duo Dij. s. a. & b. sũt quæro utrũ vnus intelligat aliũ, uel non. si nõ ergo non est p̃fectus, quia ignorat per fectissimum cognoscibile ergo, non est Deus, si aũt intelligit. q̃ ro q̃uo, aut p̃ essentiam p̃priam; aut p̃ essentiã Dei itellecti, si secundum ergo cognitio Dei intelligentis est posterior Deo intellecto, & cũ cognitio Dei sit De⁹. sequitur. q̃ Deus intel-

¶Item in q. 13. vult, quòd actus cognoscẽdi sit qualitas absoluta, licet includat aliquam relationem ad obiectum: sed talis qualitas potest esse sine tali relatione: ergò & sine obiecto. ¶Dico, quòd hic nulla est contradictio, quia quando Doc. dicit quòd si actus esset simul natura, uel prior natura obiecto posset esse sine tali obiecto, non sic debet intelligi, q̃ actus causatus non possit in aliquo intellectu conseruari, saltem à prima causa sine obiecto: quia Deus omnem intellectionem saltem obiecti creati posset conseruare ipsis obiectis destructis: sed debet intelligi, quòd talis actus posset habere uerum esse, obiecto non concurrente ad tale esse: quia si simul natura: nullo modo posset causari ab ipso obiecto, nec vt à causa totali, nec partiali: quia causa etiam quando causat semper est prior natura cãto, ut patet à Doct. in secundo distio. 1. q. 3. & 25. d. ergo si actus cognoscendi. b. est simul natura cum. b. non dependeret in esse ab ipso. b.

¶Si dicatur, quòd non est necesse dependere ab ipso. b. in esse. quia non omnis actus cognoscendi depẽdet in esse ab obiecto, cuius est actus: patet quia intellectus diuinus cognoscit creaturam: & tamen talis cognitio non dependet à creatura, nec quasi depẽdet: sed ille actus est ab essentia diuina uirtualiter, vel eminenter continente creaturam. ¶Concedo, q̃ aliquis actus potest causari aliunde ab obiecto, cuius est: sed tunc tale obiectum vir tualiter, vel eminẽter continetur in causante actum: sed in proposito. b. nec actualiter, nec eminenter continetur in. a. quia tunc esset imperfectius. a. & per consequens nõ esset Deus, & sic patet ratio Doc.

ligens est posterior Deo intellecto, & ita nõ est Deus.

Apparens cõtradictio.

Solutio.

Oppositio.

Ri spo Ocham in 1. q. quol istat contra Doc.

AD ISTAM tamen rationẽ respondet Ochã in 1. q. quolib. Et primo dicit, quòd quando Doc. dicit, quòd intellectus est infinitus, hoc est tantum creditum, & non naturali ratione ostensum. ¶Sed hoc nihil contra Doc. quia hoc posito adhuc sequitur intentum Doc. quia si. a. & b. essent duo Dij, vtrunque esset perfectissimum ens: ita quòd nec. a. esset perfectius. b. nec, è, contra: & hoc posito statim stat ratio Doc. ut patet intuenti. ¶ Ideo Ocham dat aliam responsionem & dicit: quòd etiam posito, quòd sit formaliter infinitus, adhuc est tantum creditum, quòd. a. cognoscat. b. perfectissimè: quia diceret philosophus, quòd Deus nihil extra se cognosceret. Sed iudicio meo uidetur esse notum, & apud Aristo. & Commen. & multos alios, quòd Deus cognoscat aliquid aliud extra se. Tum quia ipse. 12. metaphysicæ. t. c. 51. concludit, quòd est intelligens. Tum quia in causis essentialiter ordinatis, necesse est primam causam simul agere: sed non, nisi cognoscendo, & amando. Tum, quia causa superior agit propter finem superiorem scilicet ordinando effectum ad finem superiorem: quod non potest esse, nisi cognosceret ista inferiora. Item ad hoc faciunt rationes, quas Doc. facit q. 1. huius distincti. quando probat, quòd primum effectiuum est intelligens, & volens. Verum tamen est, quòd non cognoscit aliquid extra seipsum: ita quòd recipiat cognitionem ab obiecto extra: quia tunc talis intellectus vilesceret: sed quia hoc requirit diffusum tractatum, pro nũc omittatur, & sic patet quòd. a. perfectissimè cognoscit. b. ¶Dat etiam Ocham aliam responsionem dicens, q̃ ratio Doc. non concludit, quando quærit Doc. aut. cognoscit. b. per essentiam. b. Dicit Ocham, quòd ly per: potest dicere circunstantiam obiecti cogniti p̃ talem cognitionem, sic intelligendo, quod. b. est obiectum cognitionis ipsius. a. siue terminans huiusmodi cognitionem, & in hoc uerum dicit: aut ly per essentiam dicit circunstantiam causę efficientis: & hoc modo negat quòd. b. possit causare huiusmodi cognitionem in intellectu. a: & si talis cognitio causaretur: conceditur esse posterior ipso. b.

Resposio.

Ista Ochã.

Confutatio. Notum est Deũ cognoscere sinè aliqd extra se, quia i essẽtiis iter ordinatis necessè est primam causã simul agere, sed non, nisi cognoscẽdo, & amando.

Deus non cognoscit aliquid extra seipsum ita q̃ recipiat cognitionẽ ab obiecto extra quia tunc talis intellectus uilesceret.

¶Sed iudicio meo non soluit rationem Doc. quia vt dicit Doc. nihil perfectissimè cognoscitur, nisi cognoscatur per essentiam propriã, uel per aliquid virtualiter, vel eminenter continens illud: sed. b. nõ continetur in. a. Et ultra: nam causans cognitionem propriam alicuius obiecti non potest causare, nisi virtualiter contineat entitatem talis obiecti, ut patet à Doc. in 1. d. 3. q 1. & dist. 8. & in 2. dist. 3. q. 10. & 10 quol. q. 14. Nec valet dicere, quòd notitia. a. æquiualet notitiæ propriæ, & simplici ipsius. b. ut dicit Ocham ita quòd. a. per suam unicam cognitionem, & simplicem potest ęquè sufficienter iudicare inter. a. & b. sicut si. a haberet unam propriam cognitionẽ, qua cognosceret se, & aliam, qua cognosceret. b. Certum est, quòd hoc non ualet. Tum quia huiusmodi cognitionem non cognosceret perfectissimè ipsũ. a. quia talis cognitio, nec uirtualiter, nec eminenter posset includere cognitionem propriam. b. sicut dicimus, quòd cognitio Dei æquiualet omni cognitioni simplici creaturarum: hoc ideo est, quia uirtualiter, & eminenter continet huiusmodi cognitionem, & non posset continere, nisi creaturæ eminenter cõtinerentur

tinerentur in essentia diuina: sed. b. non contineretur in. a. & per consequens nec cognitio propria. b. contineretur in cognitione propria ipsius. a.

Alf. Tol. in 1. d. 3. q. 1. art. 2.

HANC ETIAM rationem Doc. nititur soluere Reuerendus magister Tole. & dicit quod. a. cognoscit. b. sed non per essentiam ipsius. b. cogniti. sed per essentiam ipsius. a. & ad probationem Doc. quàdo dicit, quòd nihil cognoscitur perfectissimè, nisi cognoscatur per essentiam suam: vel per aliquid includens essentiam suam perfectius, quàm ipsa sit in seipsa. Dicit, quòd hoc est falsum: quia licet quod cognoscitur perfectius quàm in seipso, necessariò cognoscatur per aliquid representans essentiam suam perfectius, quàm ipsa sit in seipsa: sicut patet de cognitione, qua creatura cognoscitur in uerbo: ad cognoscendum tamen aliquid ita perfectè sicut cognoscitur in se ipso sufficit, quòd cognoscatur p aliquid representans essentiam suam: ita perfectè sicut ipsa est in seipsa: & sic esset in proposito; hæc ille. Et addit dicens: posset etiam concedi, quòd unus Deus cognoscit alium per essentiam Dei cognitam. Et quando dicitur, quòd omnis actus cognoscendi, qui non est idem obiecto, est posterior obiecto, non est verum si sit idem alteri obiecto, quod non est posterios illo, & sic esset in proposito. Sed salua semper reuerentia tam reuerendi magistri. Dico primò, quod est impossibile unum Deum perfectè represètare in ratione obiecti intelligibilis alium Deum, nisi uirtualiter, & eminenter contineat illum, & hoc patet tam in representatiuo secūdùm quid, quàm simpliciter. Dicimus enim, quòd species intelligibilis hominis representat ipsum hominem in ratione obiecti intelligibilis: licet vt ibi. habeat tantum esse secūdùm quid: nihil tamen posset causare speciem intelligibilem ipsius hominis, si non contineret virtualiter, vel eminenter entitatem ipsius: ut patet. Nam esse rationem representandi aliquid in ratione obiecti intelligibilis dicit perfectionem, maximè si tale representatiuum est uirtualiter, vel eminenter representatiuum: patet etiam in representatiuo simpliciter, quod est in cognitione intuitiua: quia nihil pōt esse ratio formalis representandi aliquid in ratione obiecti intelligibilis intuitiuè: (ita quòd faciat tale obiectum esse actu intelligibile in potentia propinqua intuitiuè) nisi contineat in se entitatem illius virtualiter, uel eminenter, hoc subtiliter patet à Doc. in 2. d. 3. q. 10. & uide ibi singularem glosam. Si ergo in proposito unus, Deus esset ratio formalis represētandi alium Deum in ratione obiecti intelligibilis intuitiuè, contineret illum uirtualiter, vel eminēter.

Nota q impossibile est unum Deū perfectè representare in rōne obiectis intelligibilis alium Deum, nisi virtualiter & eminenter contineat illum.

Improbatio

Species intelligibilis representat hominē in ratione obiecti intelligibilis.

Esse rationē representandi aliquid ī rōne obiecti intelligibilis, dicit perfectionem si tale est representatiuum, uirtualiter, uel eminēter representatiuum.

¶Secundo dico: quòd etiam posito, quòd. a esset ratio formalis representandi. b. in ratione obiecti intelligibilis intellectui ipsius. a. Quæro tunc, cum ipsum. b. sit præsens intellectui. a. ante cognitionem ipsius. b. à quo immediatè causatur talis cognitio? Si ab essentia. b. stat ratio Doc. si ab ipso. a. ergo. a. continet virtualiter, vel eminenter ipsum. b. quia continens notitiam distinctam alicuius obiecti, necessariò uirtualiter, vel eminenter continet ipsum obiectum, vt patuit supra. Nunquam enim Deus posset causare in intellectu diuino distinctam notitiam hominis, nisi uirtualiter, uel eminenter contineret ipsum hominem: licet enim aliqua substantia sit perfectior accidente, & per consequens licet homo sit perfectior cognitione asini, nunquam tamen posset causare immediatè distinctam cognitionem asini, nisi entitatē asini virtualiter, vel eminenter contineret: & singularem rationem huius vide in Sco. q. 14. quolib.

Homo est pfectior cognitione asini.

Alia confutatio Alf.

¶Et ad aliud, quod ultimo dicit Magister Alfon. concedendo, quòd. a. potest cognoscere. b. per essentiam ipsius. b. cogniti &c. Et post dicit, quòd talis cognitio (etiam posito, quòd non esset idem cum ipso. b. dummodo sit idem cum. a.) non erit naturaliter posterior. b. Hoc totum conceditur: posito, quòd talis cognitio sit idem cum. a. sed hoc indiget pbatione, quia quæro quid intelligis per essentiam ipsius. b. si intelligis quòd. b. per essentiam suam causat totaliter, uel partialiter cognitionem sui in intellectu. a. est impossibile, quòd talis cognitio sit idē, quod. à. quia si sic: tunc ipsum a. esset in se causatū a. b. vel ut a causa totali, vel ut a partiali. Si uerò intelligis per essentiam. b. terminatiuè tantum, idest quòd talis cognitio terminetur ad essentiam. b. Hoc est valde improprie dictū: & et hoc posito, adhuc stat principalis difficultas, cū cognitio p Aug. q. de 3. c. vlt. sit à cognoscēte, & cognito: à quo ergo causatur talis cognitio? certum est, quòd vel ab obiecto cognito: uel ab alio virtualiter, vel eminenter continente obiectum cognitum, & sic sequitur idem, quod prius.

8. de tri. cap. vltimo.

¶ Deinde Doc. probat principale intentū alia ratione sumpta ex parte intellectus infiniti. ibi. Secundò ex parte intellectus arguitur. sic. Et quando dicit, quòd idem actus non potest habere duo obiecta adæquata: potest sic exponi, quòd non possit habere duo obiecta adæquata in ratione motiui, & hoc verum est, quia tunc simul dependeret in esse à duobus obiectis: & sic uno circunscripto simul esset, & non esset, esset quidem posito uno à quo dependet in esse, ut ab obiecto totali: & non esset, alio circunscripto, a quo dēpendet in esse, ut ab obiecto totali, siuè adæquato. Sequeretur etiam, quòd idem actus esset simpliciter causatus, & non causatus: esset quidem causatus, ut est ab alio Deo cognito, & nō esset causatus, ut est à primo Deo cognoscente, quia tunc distingueretur realiter ab ipso, cuius oppositū probatum est supra. Vel potest sic exponi, quòd idem actus potest terminari ad duo obiecta adæquata, & sic dependere à duobus obiectis adæquatis in ratione termini, & hoc similiter est impossibile, quia tūc idem actus simul terminaretur adæquatè, & nō terminaretur adæquatè, circunscripto uno illorum obiectorum, & arguatur ut supra. sequeretur etiam, quòd ut terminaretur ad essentiam Dei cognoscentis non includeret aliquam relationem, nec realem, nec rationis propter realem idētitatem ipsius actus, & essentiæ, ut patet à Sco. in quol. q. 13. ut uerò terminaretur ad alium Deum, ut ad obiectum adæquatum, necessariò includeret relationem realem ad ipsum, quia cognitio intuitiua, vt terminatur ad obiectum actu existens, & realiter distinctum includit relationem realem ad illud. ut probat Doc. q. 13. quolib. & ex hoc sequerentur multa inconuenientia: ut patet intuenti.

Quō idem actus nō pōt habere duo obiecta.

Idem actus non pōt habere duo obiecta adæquata in ratione motiui ga tunc simul dependeret in esse à duobus obiectis.

Idem actus pt terminari ad duo obiecta adæquata, & ēt depēdere à duobus obiectis adæquatis.

¶Vel tertio potest sic exponi, quòd aliquis intellectus uno, & eodem actu potest adæquatè quietari in duobus obiectis adæquatis in ratione quietatiui; & hoc est impossibile, quia circunscripto uno illorum adæquatè quietaretur, & non quietaretur, & formetur ratio, ut supra. Similiter sequeretur, quòd vt quietaretur in essentia sua nullam relationem, nec rationis necessariò includeret, ut patet à Sco. in quolib. ubi supra, ut uerò in alio quietaretur necessariò includeret relationem realem ad illud, ut patet à Sco. ubi supra.

Aliquis intellectus uno, & eodē actu pōt adæquatè quietari in duobus obiectis adæquatis, in rōne quietatiui.

EX HIS patet quòd responsio Magistri Gul. Ocham ad argumentum Doc. in q. 1. quol. non euacuat, nec soluit. Dicit enim ipse, quòd idem actus non potest habere duo obiecta adæquata secundùm prædicationem, potest tamen habere duo obiecta adæquata secundùm perfectionem, & sic esset in proposito, & dicit, quòd huiusmodi obiecta sufficienter quietarent, sed non respondet ad difficultates supra expositas, ut patet in litera sua. Magister tamen Alfon. Tole. loco præallegato dat duas respōsiones,

Responsio Gul Ocham non sufficit.

1. Rūsio. Al.

Prima,

Prima, quòd Deus cognosceret illum alium Deum non per essentiam alterius Dei: sed per propriam essentiam: & sic perfectissimè in essentia sua cognosceret alium Deum: & sic ille alius Deus non esset obiectum adæquatum. Sed ista responsio supra est improbata. Dat aliam responsionem, quòd si vnus Deus cognosceret alium Deum per essentiam alterius Dei: quòd ille actus cognoscendi non haberet duo obiecta adæquata: siuè intellectus vnius Dei nõ haberet duo obiecta adæquata, sed aliquid commune utrique Deo esset obiectum adæquatum.

2. eiusdem responsio.

Ratio doc. adhuc stat.

¶Sed patet, quòd ista responsio non infrigit rationem doc. Tum quia loquendo de obiectis quietatiuis: certum est: quòd illud commune non est adæquatum quietatiuum: quia nec perfectissimũ: vt patet: cum ergo uterque Deus esset summè perfectus: ita adæquate vnus esset quitatiuus sicut, & alius. Tum etiam: quia loquendo de obiecto motiuo: certum est: quòd intellectus diuinus non habet aliquod commune: vt patet per communiter docto. & supra ostensum in quæst. penult. prolo. & sic non posset euadere, quin isti duo dij essent obiecta adæquata in ratione motiui. Et ultra posito, quòd obiectum adæquatum intellectus diuini esset aliquod commune, adhùc stat argumentum Doc. quia illud commune non moueret intellectum ad cognitionem aliquam, sed contenta sub tali communi. Quæro tunc an eadem cognitio diuina possit simul esse à duobus obiectis contentis: si sic: ergo eadem erit causata, & incausata dependens, & independens: vt dixi supra, si non, sed alia, & alia respectu alterius, & alterius Dei: ergo vnus Deus habebit duas cognitiones, realiter distinctas: & sic non esset Deus, ut dicit Doc. Et multa alia possent adduci, & elici ex supradictis contra responsionem istorum, quæ breuitatis causa omitto.

¶Ibi quantum ad secundam viam, quæ sumitur à voluntate infinita. Hæc ratio clara est: & quod dicit Doc. ibi, quòd quodlibet naturaliter plus diligit esse suum, quàm esse alterius, cuius nihil est, vt pars, vel effectus. Hoc dicit quia aliter qui dicunt, quod pars naturaliter plus diligit esse totius, quàm suum esse proprium quod est esse partis: licet Doc. Hec improbet in 3.d.27. & quòd effectus naturaliter plus diligit esse causę, quàm esse proprium: quod tamen improbat vbi supra, tamen ad excludendum omnium instantiam dicit Doc. quòd nisi sit pars, vel effectus plus diligit esse suum: sed si essent duo dij, vnus non esset pars, nec effectus alterius.

Apparens contradictio.

¶Item quod dicit ibi. Sed uoluntas libera quando est recta conformatur uoluntati naturali. videtur contrarium dicere alibi: vt patet in. 3 d.6.q.2.& 49. quarti. & etiam. 50. Immo uoluntas recta, & libera ad hoc, quòd si recta oportet in multis agere contra suum appetitum naturalem, & uelle contrarium naturali inclinationi: vt patet in multis.

Concordantia.

¶Dico, quòd aliud est loqui de uoluntate recta per essentiam: cuiusmodi est sola uoluntas Dei, quæ est regula omnis rectitudinis creatæ: vt patet à doc. quęst. vlti. prolo. & d.44. primi. & alibi sa pe. Et aliud est loqui de voluntate creata, quæ ad hoc, vt dicatur recta oportet conformari regulæ uoluntatis diuinæ, siuè determinationis diuinæ: vt patet à Sco. in pluribus locis. Voluntas secundo modo accepta potest agere contra suam inclinationem naturalem: immo, & tenetur agere, quando uoluntas diuina sic, & sic determinauit: tenetur enim velle mortem, quando Deus vult ipsam mori: & tamen inclinatio sua naturalis est totaliter ad oppositum. Sed loquendo de prima voluntate tenetur conformari suæ inclinationi naturali cum utraque sit rectissima, vna in esse naturæ, scilicet inclinationis naturalis: alia in esse actus liberè eliciti: & sic patet ratio Doc. quomodo uoluntas unius Dei tenetur plus diligere se, quàm alium Deum: & si non plus diligeret non esset rectissima. Cum ergo teneatur diligere alium Deum amore infinito: & plus se teneatur diligere: sequitur, quòd dabitur amor maior infinito. quod est impossibile.

Voluntas creata tenetur agere aliquando contra inclinationẽ naturalem.

Alfon.

AD HANC rationem respondet Magister Alfon. vbi supra, quòd natura perfectissima non plus tenetur diligere se &c. quia in statu beatifico propter eius perfectionem tantum gaudet quilibet beatus de bono alterius quantum de proprio: & per consequens tantum diligit ipsum.

Confutatio.

¶Sed hæc euasio non concludit contra rationem Doc. Tum quia si vnus tantum diligit bonum alterius, quantum bonum proprium: hoc erit, vt conformetur uoluntati diuinæ sic determinanti. Tum etiam: quia vnus beatus plus diligit bonum suum intensiuè, quàm bonum alterius: immo ad hoc tenetur licet extensiuè posset plus diligere bonum alterius, si in re sit maius: sed hoc requirit prolixiorem expositionem: & ideo differatur vsque ad dist.50. quarti.

Vnus beat' plus diligit bonum suũ intensiuè, q̃ bonum alterius.

Ocham q.1. quols.

¶Gul. vero Ocham aliter respondet. Et primò dicit, quòd non est notum naturaliter Deum diligere aliquid extra se. Sed hoc supra improbatum est.

¶Aliter respondet, quòd non est demonstratum, quod vnus Deus diligat infinitè alium Deum: quia non potest demonstrari, quòd vterque sit infinitus intensiuè.

Improbatio.

¶Hæc responsio non soluit rationem doc. quia posito, quòd vterque Deus non sit infinitus, vterque tamen est summè perfectionis possibilis simpliciter: & sic sequeretur, quòd vnus summè teneretur diligere alium: & quia magis tenetur diligere seipsum: ergo posset dari dilectio maior summa, quod est impossibile.

Idẽ Ochã

¶Ideo aliter respondet, quòd ista propositio: quilibet naturaliter tenetur plus diligere se, quàm alia: est uera si naturaliter diligit se: alia verò liberè: Deus autem secundùm philosophos omnia naturaliter diligit.

Improbatio.

¶Dico, quòd etiam philosophi concederent, q̃ liberè diligeret se, & alia: quia secundùm eos est intelligens, & volens, vt probatum est supra: licet cum dilectione libera stet necessitas dilectionis: & quòd possit stare diffusè patebit à doc. quæstio. 16. quoli. sed dilectio naturalis in proposito non est actus uoluntatis liberè elicitus: sed est sola inclinatio naturalis: de qua hic doc. loquitur. Et ideo Deus magis inclinatur ad esse suum, quàm ad esse alterius Dei: & per consequens magis tenetur diligere se actu elicito: & sic stat ratio Doc.

¶Ideo dat etiam aliam responsionem, quòd dato quod. a. liberè diligat. b. adhùc uoluntas libera conformatur uoluntati naturali: aliter enim uoluntas nostra &c. Sed patet responsio in exponendo rationem Doc.

¶Ibi. Secundo sic de uoluntate. Aut. a. fruitur. b. Hæc ratio patet ex se, & ex supradictis: licet Ocham nitatur soluere eam: & quia solutio est eadem cum solutione ad secundam rationem primæ viæ: ideo hic pariformiter dicatur cõtra responsionem Ochã sicut ibi responsum est.

¶Ibi. De tertia via hæc ratio clara est.

Ocham nititur soluere rõnem doc.

¶Ibi. Quantum ad quartam viam. Hęc via est satis clara. Et Ocham respondet ad hanc rationem vbi supra, videlicet, quòd causa totalis potest dupli-

citer intelligi. Primo, quòd illud dicatur causa totalis quo posito, omni alio circunscripto, potest effectus sufficienter produci: & illo modo causa totalis dicitur causa efficiens. Secundò dicitur causa totalis illud, quod potest aliquem effectum sufficienter producere, & sine quo non potest talis effectus produci: & isto modo causa totalis, & causa præcisa idem sunt. Primo modo idem effectus simul potest esse à duabus causis totalibus: sicut idem calor numero potest simul produci à sole, & ab vno igne, vel à duobus ignibus.

Rationes Ocham contra docto. nihil efficiunt.

¶Sed iudicio meo hoc videtur simpliciter impossibile: vt patet in littera Doc. quòd idem calor sit totaliter à duobus ignibus simul: quia circunscripto uno, adhuc ille calor esset ab alio igne: & ex alia parte non esset circunscripto alio igne, à quo essentialiter dependet.

¶Hic respondet Ocham, quòd ille calor adhùc esset, circunscripto illo igne, & illo posito. Et cum dicitur, quòd noo esset circunscripto illo igne. Dicie, quòd hoc verum esset si essentialiter dependeret ab igne circunscripto: sed essentialiter non dependeret: quia sufficienter esset ab igne non circunscripto.

Impossibile est vnũ, atq; eundẽ effectum totaliter esse à duabus causis, quia una illarũ nihil produceret, vel idẽ bis pduceretur.

¶Sed hoc videtur simpliciter contra rationem, quòd vnus, & idem effectus sit totaliter à duabus causis: quia, vel vna illarum nihil produceret: vel idem bis produceretur: quòd enim duæ actiones totales in eodem ordine causarum terminentur ad euodem effectum videtur omnino contra rationem: cum effectus per vnam actionem totalem simpliciter capiat totum suum esse: ergo, vel alia superflueret, vel idem bis caperet esse. Multæ aliæ rationes possent adduci, quas relinquo alijs peritis lectoribus. Ibi. Iuxta idem. Hæc ratio similis est rationi præcedenti, & eodem modo formetur.

G. B. Argumentũ pbãs vnum esse Deũ nu!!i simpliciter necesse esse põt plurificari in plurib. sed Deus est simpliciter necesse esse, ergo Deus non põt plurificari in plurib. ergo vnus Deus ergo non plures dij.

¶Ibi. De sexta via. Hanc rationem cum instantijs contra eam vide in 2.quæst. quolib. vbi doc. eam prolixè declarat, & omnes instantias contra eam soluit: & ex dictis ibi patebit, quòd responsio, quam facit Ocham contra istam rationem non soluit ipsam.

¶Ibi. Secundo arguo sic. Hæc ratio exposita est supra præsenti. distin. quæst. 1. artic. 3. Et ibi patent solutiones contra instantias factas ab Ocham in primo. distin. secunda. & in quolib. quæst. 1. & similiter ad instantias Magistri Alfon. in primo. dist. 2. quæst. prima. artic. tertio.

¶Ibi. De septima via Dicit doc. quòd loquendo de omnipotentia, vt theologi loquuntur, scilicet, quòd primum possit in omnem effectum immediatè: ita quòd possit producere omne producibile, nulla causa secunda concurrente, sicut exponit doc. in isto primo. distin. 42. & diffusius in quoli. quæst 7. hoc modo accipiendo omnipotentiam, negarent philosophi primum effectiuum esse omnipotens: quia non concederent effectum imperfectum posse immediatè produci à primo effectiuo: vt supra exposui in quæst. prima pręsentis distinctionis. Sed hoc tantum est creditum: quo credito posito: aliqui sic arguunt. Si. a. est omnipotens: ergo potest destruere alium Deum, scilicet. b. Dicit Doc. quòd hæc ratio non valet: quia omnipotentia respicit tantum possibile: vt clarè ostendit docto. in isto. 1. d. 20. & 42. & 7. quæst. quol. vide ibi. Ibi. Ideò ex omnipotentia. Et hęc littera clara est vsque in finem ar.

Omnipotentia impprie dicta potest uia naturali demostrari.

Obiectum omnipotentia est ens causabile, idest creatura.

A D I L L A quæ sunt pro alia opinione respondeo ad auctoritatem Rabi Moysi.

¶Hic doc. respondet ad argumenta facta pro opinione Gul. var. posita supra: & responsio ad auctoritatem clara est in littera.

Singulare potest cupi tripliciter. Primo vt ẽ secūdo tantũ prædicatur. Secundo vt est fundamentum secũda intentionis. Tertio pro ratione individuali.

¶Ibi. Ad secundam rationem de singulari. Pro expositione huius litteræ: nota, quòd singulare potest tripliciter accipi. Primo vt est secunda intentio, scilicet, vt est quædam prædicabilitas tantum de uno solo: siue ut est una secunda intẽtio nata tantum applicari alicui de seipso, tantum potente prædicari. Secundo pro fundamento talis secundæ intentionis: puta pro Francicisco. Tertio pro ratione indiuiduali determinatiua naturæ ad singularitatem, quæ est quidam actus aduentens naturæ faciens ipsam esse singularem: de qua singularitate patebit in isto primo distinctio. quinta. quæstio. secunda. & 26. d. sed clarius & prolixius in secundo. distinctio. tertia. Tunc dico, quòd singulare primo modo sumptum, scilicet pro secunda intentione potest in se concipi: & tunc est obiectum conceptum: potest etiam concipi sub modo uniuersali, vt dicendo singulare est vniuersale. Nam hoc quod dico prædicari de uno solo tantum: est commune ad hoc prædicari de uno solo, & ad hoc prędicari de vno solo: & sic de alijs. Prædicari autem prædicatione signata: per se competit secundis intentionibus: & per accidens primis intentionibus: vt patet à Docto. in suis vniuersalibus: & isto modo ibi obiectum conceptum est singulare: sed modus concipiendi est vniuersale: quia sub modo vniuersali concipitur. Si vero singulare primo modo sumptum accipiatur simul cum fundamento: puta cum Francisco: tunc totum obiectum conceptum est Franciscus cum singularitate primo modo sumpta: & singularitas illa est pars conceptus. Si verò accipiatur tantum Franciscus pro obiecto concepto: tunc singularitas primo modo sumpta est modus concipiendi: quia cum dico Franciscus est singulare: sensus est, quòd concipio Franciscum sub modo singularitatis. Sic dico in proposito de essentia diuina, si concipitur essentia diuina: vel potest concipi, vt obiectum conceptum: & tunc via naturali tantum concipitur in vniuersali, & nullo modo, vt hęc. Si verò concipiatur singularitas primo modo sumpta, quæ prædicatur denominatiuè de essentia diuina: & de qualibet re singulari: tunc ipsa singularitas est obiectum conceptum: & vt sic est communis omni enti singulari. Si verò concipiatur, vt pars concepti, puta concipiendo aliquam essentiam primam singularem: hoc potest esse. Si verò conciperem essentiam singularem sub modo singularitatis, id est, sub propria singularitate, & sub propria incommunicabilitate ad plura: in quibus diuidatur, hoc non est possibile via naturali: sed fit fallacia, vt patet. Nam arguendo sic. Franciscus potest cognoscere. a. singulare: ita quòd singularitas ipsius. a. sit concepta, vt obiectum, vel pars obiecti: ergo potest cognoscere. a. sub modo singularitatis seu sub ratione formali singularitatis? Non sequitur: sed fit fallacia figuræ dictionis commutando rem in modum.

Prædicari pdicatione signata p se cõpetit secũdis intẽtionibus, & per accidens primis.

G. B. Regula pulcherrima scitu. Quãdocũq; singulare dicis modum concipiendi compossibile respectu subiecti illius ppositionis. Propositio est uera sed si dicit modũ cõcipiendi incõpossibilem est falsa.

A D R A T I O N E S principales. Prima ratio cum sua responsione patet in littera. Ibi. Ad secundam dico.

¶Hæc responsio est satis clara in littera: & stat in hoc, quòd numerus non dicit precisè modum significandi grammaticaliter, quales alij modi grammaticales: vt masculinum & fœmininum &c. quæ præcisè dicunt modum concipiendi rem absque aliquo reali correspondenti tali modo concipiendi:

G.B Regula quãde fungu osare debet modum cõcipiendi cõposs[i]bile respectu subiecti illius ppositionis, ppositio est vera. Si autem e cõtra est ppositio falsa, vt patet intuenti.

cipiendi: patet in isto exemplo: Deus est generis masculini: licet enim Deus concipiatur sub isto modo: non tamen Deus est masculus: sed numerus singularis, vel pluralis non tantum dicit modum concipiendi rem, sed oportet, quòd ipsa res concepta correspondeat modo tali. Nam cum dico homines currunt est numeri pluralis: hic numerus pluralis, qui est modus concipiendi rem sub modo pluralitatis habet conceptum sic in re: ideo hæc esset falsa: homo est numeri pluralis: quia modus repugnat rei conceptæ: sic est in proposito: nam cum dico dij sunt numeri pluralis: dico, quòd ille modus repugnat huic concepto: quia impossibile est, quòd sint duo dij in re: & sic plurale hoc modo includit rationem in se falsam: cum enim dico Deus est singularis numeri: hæc ratio est in se vera: quia includit rem, scilicet Deum, & modum sibi conuenientem, qui est numerus singularis: cum vero dico dij sunt pluralis numeri: hæc ratio est in se falsa: quia includit rem simpliciter incompossibilem: est enim incompossibile esse plures Deos: ideò non sequitur, quòd si singulare primo modo possit vere prædicari de singulari: quòd etiam plurale possit verè prædicari de plurali, quando res pluralis est incompossibilis, vt in proposito.

Deus est, est ratio in se vera; quia includit re, & modum sibi cõuenientem. Dij sunt est. Propositio in se falsa, quia includit rem simpliciter incompossibilem.

¶ Tertia ratio cum sua responsione satis clara est. Et cum dicit de perfectione simpliciter &c. Vnum tantum nota pro nunc: quia infra in præsenti distinctio. parte secunda. quæst. prima, illius partis in responsione ad illam quæstionem diffusè pertractabitur de perfectione simpliciter. Hic tamen pro ista littera Docto. nota quòd passiones entis conuertibiles cum ipso: vt vnum verum bonum &c. & similiter omnia trascendentia, quæ dicunt perfectionem, & ex sua ratione formali nullam necessariò includunt imperfectionem; vt intellectus, voluntas, sapientia, spiritus, substantia, transcendens: & huiusmodi: omnes istæ perfectiones dicuntur perfectiones simpliciter: quia eis non repugnat infinitas, vel in se, vel in suis inferioribus: patet quia datur infinitum bonum, infinitus spiritus: & sic de alijs. Omnia verò entia de se limitata, vt sunt omnia genera, & contenta in eis non possunt esse perfectiones simpliciter: quia in se, & in suis inferioribus repugnat infinitas: vt patet: quia impossibile est ens limitatum esse infinitum intensiuè: ideo reductio ad huiusmodi entia, non est reductio ad simpliciter perfectum: sed reductio ad entia primo modo: putà hoc ens ad ens: vel hoc bonum ad bonum: & huiusmodi: est reductio ad simpliciter perfectum: cum ens: & bonum dicantur perfectiones simpliciter modo præexposito: & patet littera Doc.

Perfectio simpliciter est, quæ sic se habet, quod in supposito absolutè cõsiderato melius est ipsũ, q̃ nõ ipsum. Quæ sint p. fectiões simpliciter, & quæ non.

Arg. pbans plures esse Deos. Omne ens p participationẽ reducitur ad ens tale per essentiam. Sed indiuidua in quacunq; specie creata sunt entia p participationẽ ergo species habentes ea dem indiuidua sunt entia per essentiam.

¶ ibi. Ad vltimum dicitur. Aliqui respondent ad hoc argumentum: videlicet, quòd plura bona finita sunt meliora paucioribus: sed non plura bona infinita: quia illa sunt impossibilia.

¶ Ibi. Sed hoc non videtur respondere ad argumentum. Et vt ista littera clarè intelligatur formetur sic argumentum. Quæcunque plura bona, si essent essent meliora, ponenda essent in vniuerso: sed si essent plura infinita, essent plura bona meliora: ergo plura infinita, essent ponenda in vniuerso.

Sed quicq̃d est ens p essentiã est Deus ergo si plura sunt entia p essentia sũt plures Dij.

¶ Respondeo quòd si ly si: replicat incompossibile maior est falsa: quia cum plura incompossibilia non possint esse, ergo nec meliora: & minor est vera, id est si plura bona infinita essent compossibilia essent meliora. Si verò ly si replicaret compossibilitatem maior est vera, id est quæcunque plura bona si essent compossibilia essent meliora & illa essent ponenda: ne vniuersum careat sua perfectione: & minor est falsa, scilicet sed plura bona infinita essent compossibilia. Et sic finis huius primæ partis præsentis distinctionis. Sequentes quæstiones pertinent ad trinitatem personarum.

Responsio vera doctoris. Dicitur. Q. maior nõ est simpliciter vera, q. non ostimus dicta, genera, et species non sunt entia simpliciter pfecta, ergo indiuidua nõ debẽt reduci ad talia, sed ad illud qđ nõ habet imperfectionẽ cõ comitantem ipsum.

Super Secundam partem distinctionis secundæ primi. q. 4. in ordine.

Quæstio Quarta.

Vtrum cum vnitate diuinæ essentiæ simpliciter stet pluralitas personarum.

Seraphicus Bonauent. primo sententia. distinctio. 2. questio. 2. Artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summæ. quæstio. 14. membro 1.
Scotus primo sent. dist 2. q. 4.
D Thomas prima parte summæ. q. 39 Artic. 2.
Durandus primo sent. dist 2 q 4.
Ricardus primo sent. dist 2 q 1.
Franciscus de Mayronis primo sententia. distinctio. 2 quæstio. 14.

SVPER quæstionem quartam. In qua doc. quærit quatuor. Primo an possibile sit cum vnitate essentiæ diuinæ stare pluralitatem personarum. Secundo an sint tantum tres personæ in essentia diuina. Tertio an essentia diuina possit stare in aliquo, & ipsum esse productum. Quarto an sint tantum duæ productiones intrinsecæ. Et Docto. primo respondet ad 3. quæst. & primo declaro titulum quæstionis: in qua quæritur, an essentia diuina possit stare in aliquo & ipsum esse productum.

PRO CVIVS intellectione præsuppono aliqua. Primo, quòd essentia diuina ex semetipsa est in patre, id est, quòd proprietas constituens primam personam, sine quacunque productione immediate oritur ab essentia diuina: & est ratio formalis, constituens primam personam in esse personali: & hoc diffusè patebit in isto primo, distinctio. 28. Secundo suppono, quòd essentia diuina non potest esse terminus formalis alicuius productionis; nisi per veram productionem sit communicata alicui supposito, accipienti esse per productionem: quod clarè patebit infra distinctio. 5. quæstio. secunda, & 26. d. Et quia suppositum productum, cui essentia diuina communicatur, realiter distinguitur à supposito producente: quærit Docto. quomodo essentia diuina, cum sit singularissima, & perfectissimè existens in prima persona, eadem possit communi-

Diuina essentia in eodem instãti æternitatis ẽ primo primitate adæquationis in tribus psonis, primitate autem immediationis est primo in patre, & virtute illius in alijs suppositis quibus ab illo primo cõicatur.

Argumentū probās diuinā essentiā terminū esse formalē productionis verbi. Qualiter res habet ordinē in esse, talē habet in produci, sed illud quod primo est in uerbo est essentia ergo primus terminus erit essentia, sed primus terminus ꝓductione est formalis ergo. Scotus ꝑsupponēdo ꝓductionē personarum diuinarum esse possibilē intendit ꝑsuadere, et probare Trinitatē ꝑsonarū non tamē intendit naturali eam demōstrare: & ꝑsuadet tali argumento. Quicqd de ratione, sua formali est principium producendi illud in quo cūq; est à se, & sine imperfectione est principiū productiuū, sed memoria fecunda, q̄ est quoddā aggregatū ex intellectu et essentia diuina, vt obiecto cognito ē principiū productiuū notitiæ genitæ ergo cū in Deo sit memoria perfecta, in Deo erit principiū ꝓductiuū notitia genitæ. Exemplum. Calor est rō formalis calefaciēdi ex sua ratione formali, & quidditatiua.

cari alteri supposito, realiter distinctio à prima persona, quin, & ipsa, vt in secunda persona realiter non distinguatur à seipsa, vt in prima persona: quia vt, in prima persona est ratio formalis communicandi seipsum per productionem: & in secunda persona est terminus formalis, siue terminus communicatus per productionem: cum in creaturis semper ratio formalis producendi aliquid, realiter distinguatur à termino formali productionis; siue à termino formali communicato producto per rationem formalem producendi, ut patebit infra: & ideo doc. prius declarat productionem esse possibilem in diuinis: quam probat multiplici ratione. ibi.

QVIA sicut dixi &c. Et antequam exponam rationes doct. præmitto vnum, quòd hic doct. non intendit probare trinitatem personarum via naturali, ut aliqui uolunt imponere Doct. vt Alfon. in primo distinctione. secunda. & similiter Ocham, & multi alij. Docto. enim præsupponit productionem personarum esse possibilem in diuinis, tanquam articulum fidei: huiusmodi tamen possibilitatem per has rationes intendit persuadere, tam fideli, quàm infideli: nec intendit hoc demonstrare via naturali quia statim sibi contradiceret. Nam expressè. quæst. 14. quolibe. prolixè declarat quomodo est impossibile cuicunque intellectui creato, etiam angelico posse naturaliter cognoscere distinctè ipsam trinitatem. Hnc idem in secundo distinctio. tertia: quæstione nona. Si tamen sint aliquæ rationes possibiles ad hoc persuadendum. præcipuè sunt istæ positæ à Docto. quæ ita subtiles sunt, quòd videntur concludere euidenter propositum: & ex hoc multi moti sunt ad imponendum doctori, quòd his rationibus intendat naturaliter demonstrare trinitatem personarum, non intelligentes mentem ipsius: ideo incipiamus declarare has rationes: quarum prima ponitur ibi. Quia sicut dixi &c. Prima ratio est hæc. Quicquid de ratione sua formali est principium productiuum, illud in quocunque est à se, & sine imperfectione, in eo est principium productiuum. Istud totum intellectus habens obiectum &c. Sed quia ista minor quantum ad omnes terminos infra in ista quæstione respondendo ad quædam dubia diffusè declaratur: pro nunc omitto illam: sed declaro maiorem, quæ continet multas particulas. Prima ibi. Quicquid de ratione sua formali est principium productiuum. Quia tota perfectio, & ratio producendi est à principio formali: sequitur. quòd illud tale ex sua ratione formali, & quiditatiua habet, quòd dicatur principium formale producendi. Exemplum, dicimus, quòd calor: puta in ligno dat ipsi ligno, vt possit calere: & ideo dicitur, quòd calor est ratio formalis calefaciendi: & quòd sic sit ratio formalis calefaciendi est ex sua ratione formali, & quiditatiua: sicut etiam dicimus, quòd albedo det homini esse album: vel sit ratio formalis, qua homo dicatur albus: hoc est de sua ratione formali, & quiditatiua: quòd ergo aliquid sit alteri ratio formalis agendi: puta supposito, in quo est. hoc habet ex sua ratione formali, & quiditatiua. Sequitur in litera. Illud in quocunque est à se, & sine imperfectione, in eo est principium productiuum. In ista maiori. Docto. intendit loqui de productione, quæ est in aliquo, sine imperfectione, id est, quæ terminantur ad aliquod in se verè subsistens. Si enim producens esset in potentia receptiua respectu producti: sicut intellectus noster respectu intellectionis, quam producit: ibi productio esset cum imperfectione: quia cum potentialitate recipiendi terminum productum. Si etiam productum reciperetur in materia extrinseca: sicut ignis producit calorem in ligno: adhùc productio esset cum imperfectione: quia non posset habere productum perfectum: sed esset cum potentialitate ad recipi in materia extrinseca. Intelligit ergo quòd respectu productionis perfectè ratio formalis producendi sit in aliquo supposito, sine omni imperfectione: & sit producti perfectè in se subsistentis: cuius producti terminus formalis non recipiatur in aliquo: sicut est in generatione naturali, qua generatur compositum. vbi terminus formalis, scilicet forma, quæ est pars compositi: recipitur in materia. Et quod addit à se: intendit simpliciter, quòd tale principium productiuum non præhabeat productum, tanquam terminum sibi adæquatum. Nam in filio in diuinis est idem simpliciter principium productiuum, quod in patre: quia simpliciter eadem memoria fœcunda, quæ est principium productiuum filij: vt patebit in præsenti quæstione: & tamen filius, mediante illo principio, non potest producere alium filium: quia huiusmodi principium vt in filio præintelligitur habere productum sibi adæquatum, scilicet ipsum filium. Et si in filio non haberet terminum sibi adæquatum: etiam in illo esset verè productiuum alterius notitiæ genitæ. Et quia pater habet illud principium à se: ideò in illo priori per illud potest producere: cum illo priori, vt in patre non habeat productum sibi adæquatum. Et si fieret instantia de spiritusancto: quia filius habet principium producendi spiritumsanctum non à se, sed a patre: ergo filius non potest producere spiritumsanctum: quod est falsum. Ideò dixi, quòd Doctor per illud à se principaliter intendit excludere, quòd illud principium non præintelligatur, in quo est habere productum, vt sibi adæquatum: & sufficit sibi exemplificare per illud à se: quod clarum est in patre respectu filij. Et ex his patet, quòd instantia, quam facit Alphon. Tole. in primo distinctio. secunda quæstio. prima. articulo. 3. & similiter ad instantiam quam facit Ocham in primo distinctio. secunda, & sic patet ista maior. Sed minor Docto. est ibi. Istud totum, scilicet intellectus habens obiectum intelligibile sibi præsens: ex ratione sua formali est principium productiuum notitiæ genitæ: sic est intellectus diuinus &c. Ad hanc minorem respondet Alphon. vbi supra, quòd philosophi hoc negarent, nec hoc potest demonstrari via naturali. Dico, quòd nec Docto. intendit hoc demonstrare naturaliter: sed quantum possibile est hoc persuadere; quia si memoria nostra fęcunda potest esse principium formale productiuum notitiæ genitę, cui accidit, vt recipiatur in ipso producente: à fortiori in diuinis memoria fœcunda poterit esse principium producendi notitiam genitam per se subsistentem.

Nota ad hoc, q̄ aliqd ꝓpriè ꝓducatur oportet q̄ sit subsistens per se subsistēs sicut filius in diuinis ꝓducitur à patre, & illa ꝓductio est respectu illius terminata, secus autē nisi nō autem actio. Memoria fęcunda est in patre vt ꝓductiua est: non autē in filio. Nota, q̄ in productione verbi est aliquod, q̄ se habet ut terminus totalis vt filius, aliquid verò, vt terminus formalis vt essentia, & ꝑsona simul. Ex dictis soluuntur instantia Alphōsi et Gul.

¶ Ibi. Contra istam rationem insto, vt declaretur. Hic Doctor adducit aliquas rationes contra minorem primæ rationis: & hoc, vt illa minor magis enucleetur, & prima ratio satis clara est. Ad istam primam rationem respondet Doctor ibi. Istas rationes excludendo confirmo rationem. Et dicit, quòd intellectus noster, respectu notitiæ genitę dicit rationem receptiui, & rationem productiui. Primum est imperfectionis: quia dicit potentialitatem respectu notitiæ à qua perficitur. Secundum est perfectionis: quia

Argumentū probās in diuinis nullā esse notitiā genitā. Principiū ꝓductiuū alterius notitiæ habēs notitiā adæquatā nō pōt esse notitiā hr̄e. sed in diuinis intellectus diuinus, & obiectum habēt notitiā ingenitam adequatam ergo

distinguo autem eiusdem rationis, & sit cõcedo, aut alterius, et sic nego. Quia si habet notitiã ingenitam adæquatam, põt uerò notitiã genitam adæquatam.

quia ratio productiui vt huiusmodi non includit necessariò aliquam imperfectionem: quia si sic non posset reperiri in primo ente: vt supra declaraui in prima quæstione huius distinctionis. Et quòd intellectus noster dicat rationem productiuam, respectu notitiæ patebit infra distinctione. 3. quæstione. 7. Etiam an hoc conueniat intellectui agenti, vel possibili non est necessè hic declarare: sed in quolib. quæstione. 15. prolixe declarabit: vbi videtur declinare ad hoc, quòd tam possibilis, quàm agens sit productiuus: agens tamen principaliter, & possibilis minus principaliter: quia ergo intellectus noster de necessitate includit imperfectionem, cum sit ens limitatum: ideo imperfectionis est, quòd sit receptiuus alicuius imperfectionis: licet perfectionis sit, quòd sit productiuus eiusdem. cum ergo intellectus diuinus sit perfectissimus, & formaliter infinitus: & similiter essentia diuina: vt supra probatum est quæstione. 1. præsentis distinctionis: sequitur, quòd nulla potest ibi esse imperfectio: & per consequens non potest esse in potentia receptiua alicuius notitiæ, qua perficiatur sicut est intellectus noster & ex alia parte ipsa memoria fæcunda Dei est ratio formalis producendi notitiam sui. Probo: quia hoc competit memoriæ nostræ: & hoc est perfectionis non includentis necessariò imperfectionem. ergo talis ratio producendi perfectissimè reperitur in memoria diuina: & quia non potest producere illam notitiam in seipso: quia tunc intellectus diuinus esset in potentia receptiua ad illam. sequitur ergo, quòd poterit ipsam producere, vt per se stantem: siuè in se subsistentem: & talis notitia genita in diuinis nihil aliud est realiter, & formaliter: nisi idem, quòd filius, siuè verbum in se subsistens, & nulli inhærens nec aliquid perficiens: sed res in se perfecta, & perfectè, in se subsistens, realiter distincta à supposito diuino producente, non realiter tamen distincta à principio productiuo, quod est intellectus; & essentia diuina, vt aliqualiter patuit supra: & magis patebit.

Tria sũt efficientia intellectiua possibilis secundũ Scotistas primo productiuus secũdo passiuus tertio receptiuus.

Memoria fecũda Dei est rõnẽ formalis pducẽdi notitiã sui.

Notitia genita nihil est aliud realiter & formaliter nisi idem q filius siuè uerbũ, se subsistẽs, & nulli inhẽrẽs, neq. aliquid pficiens. Licet tñ notitia est eadẽ cũ principio pductiuo i intellectu, & essentia diuina.

¶ Ibi. Quandocunque in aliquo concurrunt duo per accidens: siuè separabiliter. Hic Doctor intendit probare, quòd si illud, quod est ratio producendi, verè separetur ab illo, quod est ratio patiendi, cui accidentaliter coniungitur: ipsum separatum, adhùc erit verè ratio producendi: & patet de medico sanante se secundo physicorum tex. commen. secundi. & 86. quia si infirmitas separetur à medico: quæ est ratio patiendi. adhùc medicina, siuè ars medicinæ in medico erit ratio sanandi: vt patet: quia mediante illa poterit alium sanare: quia accidit medico, vt medicus est, quòd sit infirmus. cum ergo in diuinis ratio producendi notitiam genitam necessariò sit separata à ratione patiendi. sequitur quòd intellectus diuinus, qui est ratio producendi huiusmodi notitiam, quamuis non sit receptiuus eiusdem: & per consequens nec ratio patiendi ab illa: quia hæc sibi repugnant: tamen adhuc est perfectissima ratio producendi notitiam genitam: & hoc est, quod dicit. Si dicatur hic, vt multi dicunt, quòd intellectus diuinus est bene ratio non propriè producendi: sed quasi producendi notitiam essentialem: quæ tamen non dicitur verè producta: quia non distinguatur realiter à supposito habente talem intellectum: sufficit enim intellectui diuino quòd habeat notitiam qua perfectissimè intueatur essentiam suam.

Nota q intellectus diuinus ponitur productiuus, nõ autẽ receptiuus: quia cũ intellectus diuinus sit in se perfectissimus, aliũ de nõ pot aliq perfectionẽ recipere.

Nota, q ly quasi sũmitur distra-

Siuè & facit hunc sensum. quasi genitam. i. nõ genita.

¶ Contra. quia adhùc stat ratio Doctoris. quia si intellectus noster est simpliciter ratio producendi notitiam essentialem: & hoc perfectionis est non includens necessariò aliquam imperfectionem: multo magis intellectus diuinus (in quo omnis perfectio, quæ non necessariò includit imperfectionem, perfectissimè, & formaliter reperitur) poterit esse ratio producendi: non dico secundùm quid: sed simpliciter notitiam essentiæ diuinæ: & sic cum talis notitia sit uerè producta: erit necessariò in se subsistens: vt patuit supra.

Intellectus diuinus est rõ pducendi. Quia intellectus humanus est simpliciter rõ producendi notitiã essentialem, et hoc dicit pfecti est ergo multo magis intellectus diuinus poterit esse rõ pducendi nõ secũdũ q d sed simpliciter, notitiã essentiæ diuinæ.

¶ Ibi. Exemplum huius patet: quia si in intellectu nostro esset concreata: vel consubstantialis notitia sui, secundùm quòd quidam intelligunt Augusti. de notitia condita 14. de trinita. Exemplum hoc est valde ad propositum: quia posito, quòd anima habeat notitiam sui concreatam: & per consequens ingenitam: tamen si ipsa anima potest habere aliquod obiectum: putà actu intelligibile: & aliquod passum sibi approximatum: putà, quod ipse intellectus, & ipsa anima in ratione obiecti intelligibilis sint perfectè præsentes alteri intellectui: licet non possit producere notitiam sui in se, cum habeat illam, vt concreatam: tamen erit ratiò producendi notitiam sui in alio intellectu, in quo potest recipi: & hoc diffusè patebit à Docto. in secundo distinc. 9. de locutione angelorum. Nam ibi habetur; posito, quòd angelus perfectè cognoscat se tantum approximatus intellectui alterius Angeli: ipse Angelus in ratione obiecti potest causare notitiam sui in intellectu alterius Angeli: vt diffusè ibi glosaui. Sic dico in proposito, quòd quamuis intellectus diuinus habeat notitiam ingenitam essentiæ diuinæ: habens tamen essentiam diuinam, vt obiectum præsens, in ratione intelligibilis poterit uerè producere notitiam: ita quòd essentia diuina concurrat in ratione obiecti: talis notitia erit verè genita: & non poterit esse formaliter in supposito, producente illam per intellectum: cum habeat aliam ingenitam, qua perfectissimè cognoscit essentiam: nec talis notitia poterit recipi in alio intellectu creato: vt patet: quia talis notitia erit adæquata essentiæ diuinæ formaliter infinita: de qua producitur: & sic infinita: vt patet præsenti distinc. & infra distinc. 10 & 38. & in secundo distinc. 1. quæstione. 1. & in quolibe. & alibi sæpè. Modo notitia finita non potest recipi in intellectu limitato, & finito. ergo talis notitia genita erit per se sistens, quod est propositum, & sic debet intelligi littera Doctoris.

Hen. quol. 9. q. 15. Var. ii 1. d. 3 q. prima.

Intellectus diuinus q uis habeat notitia ingenitã, essentia diuina, tñ tãquã obiectũ præsens rõne intelligibilis, ut essentia diuina poterit uerè pducere notitiã, q cum nõ possit esse formaliter in supposito producentẽ, in quo cũ habeat aliã notitiã igenitã, oporteret necessariò esse in alio, et cũ illa notitia sit ingenita oportebit q recipiatur in alio, q d sit p se subsistens sed uerbum est p se subsistens ergo recipitur in uerbo.

¶ Ibi. Ad confirmationem illius glosæ & cet. Confirmatio illius rationis erat ista: quia si in diuinis poneretur notitia genita frustra poneretur: quia notitia ponitur ad hoc, vt intellectus perficiatur tali notitia, vel vt suppositum habens intellectum perficiatur illa notitia: & in nobis intellectus noster uerè perficitur notitia genita: quia realiter distinguitur ab ista, & est in potentia receptiua ad illam: sed si notitia genita poneretur in diuinis, intellectus diuinus, uel suppositum habens huiusmodi intellectum non posset perfici ab illa: quia tunc esset in potẽtia receptiua ad illã: quia esset realiter distincta a tali supposito: sed suo modo in-

Nota, ꝙ notitia genita ꝙ eſt ſummū bonum, & ſi non poneretur perficere intellectū non tñ dr̃ fruſtra.

tellectus diuinus, vel ſuppoſitum habens intellectum dicitur perfectus per notitiam ingenitam eandem ſibi realiter: & ſic patet, quòd talis notitia genita fruſtra poneretur in diuinis.

§Ad hanc, ergo inſtantiam, ſiuè ad confirmationem reſpondet Docto. ibi. Ad confirmationem illius gloſæ. Et reſponſio eſt, quòd in omni genere principij non includentis imperfectionem principij eſt ſtatus ad aliquod ſimpliciter perfectum. Et dicit non includentis imperfectionem: quia aliqua includunt imperfectionem, ſcilicet illa quæ agunt dependenter: & ſimiliter illa, quæ perficiuntur actionibus ſuis: & hoc, vel in ſe formaliter, vt intellectus noſter, & aliæ potentiæ cognitiuæ, & appetitiuæ in rebus: vel in ſuo ſimili: vt homo producit hominem, vt conſeruetur ſpecies humana ſaltem in ſuo ſimili: vel ſi tale principium eſt pars vniuerſi: tunc producendo aliquam ſpeciem in uniuerſo, per quam ipſum uniuerſum fit perfectius perficitur, cum ſit pars vniuerſi: quia quanto totum eſt perfectius, tanto partes ſunt perfectiores: omnia iſta agentia includunt imperfectionem. Aduerte etiam, quòd hæc propoſitio fortè poteſt intelligi ex parte producti ſcilicet quòd in omni ordine principiandi non includentis imperfectionem, nec ex parte principij: nec ex parte principiati eſt ſtatus ad vnum ſimpliciter perfectum ſcilicet tam principium quàm principiatum. In propoſito tamen magis videtur regula applicari primo modo. Et dicit, quòd tale principium ſimpliciter perfectum agit ex plenitudine perfectionis, ideſt quòd eſt tantæ perfectionis: quòd ſuam perfectionem alij communicat quantum poteſt. Et dicitur agens ex liberalitate ſecundum Auicen. 6. metaphy. cap. vltimo, & ſic pater in diuinis producendo filium erit ſummè liberalis, accipiendo liberalitatem pro hoc ſolo, quod communicat ſuam perfectionem, quantum poteſt filio: nihil ex tali communicatione expectando: non quòd communicet ex liberalitate, quæ eſt actus voluntatis: quia producit filium per modum naturæ, & non per modum uoluntatis: ut infra patebit: niſi dicatur, quòd pater bene producit filium uolens: non, quòd uoluntas ſit principium formale productiuum filij: ut patet infra diſtinctione .6. In propoſito tamen accipitur liberalitas ſumma pro communicatione, qua aliquid communicatur alteri: non expectando ex tali commonicatione, quo perficiatur, ſiuè modo illa communicatio ſit per modum naturæ, qualis eſt generatio filij, ſiuè per modum uoluntatis, qualis eſt ſpiratio Spiritus Sancti. Tunc ultra ad propoſitum: ſed intellectus, & uoluntas ſunt principia non includentia imperfectionem: & hoc loquendo de intellectu, & uoluntate tranſcendenter: quia ut ſic nullam includunt imperfectionem: quia ſi ſic: tunc intellectus diuinus eſſet imperfectus: & non loquendo de intellectu limitato: qualis eſt omnis intellectus creatus. Sit ergo intellectus, vnde intellectus eſt agens, non includens imperfectionem. ergo in rerum natura erit in exiſtentia reali, aliquis intellectus perfectiſſimè actiuus: & talis erit, qui erit productiuus alicuius per ſe ſtantis, cui communicabit ſeipſum perfectiſſimè: & tale productum erit notitia genita non perficiens intellectum: ſed per ſe ſtans. Hoc idem dico de uoluntate. Nota etiam cum dicit eſſe ſtandum ad aliquod ſimpliciter primum perfectum: non debet intelligi, quòd ſtetur præciſè ad actum ſimpliciter perfectum: quia ſunt duo principia ſimpliciter perfecta & prima ſcilicet uoluntas diuina, & intellectus: ſed debet intelligi in eodem ordine: putà in ordine agentium per modum naturæ, ſtatus eſt ad unum ſimpliciter primum perfectum: & tale eſt intellectus diuinus: & ſimiliter in ordine agentium per modum uoluntatis, ſtatus eſt ad primam uoluntatem ſimpliciter perfectam: uel ſic in ordine agentium per modum libertatis, ſtatus erit ad unum ſimpliciter primum perfectum. Et ſic patet iſta ratio Doctoris.

Nota hanc declarationem.

Homo pducit hominē, ut conſeruetur ſpēs humana, ſaltē ī ſuo ſimili.

Principium ſimpliciter pfectū agit ex plenitudine pfectionis, & ex liberalitate pr̄ pducit filiū natura, ut pricipio, uolūtate ut cōcomitāte, & pducit ſpm̄ ſctm̄ uolūtate, ut principio, & natura ut cōcomitāte ut de D. Bona. 1. diſt. 1 q 2.

Statū ē ad aliqd̄ ſimpliciter primum uerū eſt & in eodē ordine agentiū p modū naturæ, ut itellectus diuin⁹. Duo ſunt principia ſimpliciter perfecta uolūtas ſcilicet diuina, et itellectus diuinus.

§Ibi. Cum autem arguitur poſt de impoſſibilitate. Nunc Docto. reſpondet ad ſecundam partem illius confirmationis. Prima pars erat, quòd talis notitia genita poneretur fruſtra, quæ ſoluta eſt. Secunda pars, quòd erat impoſſibile ponere talem notitiam genitam, quæ impoſſibilitas duplici ratione probatur ibi. prima ſtat in hoc, quòd ex quo intellectus diuinus habet notitiam eſſentiæ diuinæ, quaſi productam: & talis notitia in ratione, quaſi producti adæquatur intellectui diuino, ut principio, quaſi productiuo: ſi ſic. ergo non poteſt habere ulteriorem notitiam genitam eſſentiæ diuinæ: quia illa alia eſſet ſibi adæquata in ratione producti: quod videtur impoſſibile. Secunda ratio impoſſibilitatis erat. Ibi. Secundò probatur: quia intellectus eſt potentia actiua non factiua &cet. & per conſequens non poteſt producere huiuſmodi notitiam: quia tunc eſſet receptiuus eiuſdem: & ſic eſſet in potentia receptiua: quod eſt impoſſibile: quia hoc eſſet imperfectionis.

Intellectus eſt potentia actiua nō factiua.

§Ad iſtas duas rationes reſpondet Docto. Ad primam ibi. Cum autem arguitur poſt de impoſſibilitate duco ad oppoſitum. Et ratio ſtat in hoc ſupponendo vnum, quod ſicut impoſſibile eſt idem principium, quaſi productiuum notitiæ genitæ habere duo, quaſi producta ſibi adæquata, ſiue duas notitias, quaſi productas, reſpectu eiuſdem obiecti ſibi ſimpliciter adæquatas: ſic eſt impoſſibile idem principium vere productiuum habere duo verè producta: puta duas notitias verè productas ſimpliciter ſibi adæquatas, reſpectu eiuſdem obiecti. Sed non eſt impoſſibile, quòd ſi habet vnam quaſi productam ſibi adæquatam: quòd non poſſit habere aliam verè productam ſibi adæquatam: & ideo argumentum eſt ad oppoſitum: quia ſtante prima quaſi producta: adhùc eſt principium verè productiuum alicuius notitiæ verè productæ.

Impoſſibile ē idē pricipiū duas hēre notitias quaſi pductas reſpectu eiuſdē obiecti ſimpliciter ſibi adæquatas ſꝫ nō ē īpoſſibile, ꝙ hēt una quaſi productā ſibi adæquatā, & nō poſſet habere aliā verè pductā ſibi adæquatā.

§Ad ſecundam rationem reſpondet. Ibi. Cum arguitur vlterius de actiuo, & factiuo. Et nota hanc reſponſionem: dicit enim Docto. quòd potentiæ verè productiuæ accidit, quòd dicatur actiua: vel quòd dicatur factiua: quia hoc non eſt ex ratione formali potentiæ productiuæ: ſed accidit ſibi ex aliquo poſteriori: quia ſi effectus productus natus ſit tantum recipi in ipſo producente, dicitur potentia productiua actiua. Si verò effectus productus tantum ſit natus recipi in materia extrinſeca, dicitur potentia factiua. Nam potentia productiua habet tantum productum pro termino, & tantum reſpicit illum: ꝙ modo productum recipiatur in ipſo producente: vel in materia extrinſeca: hoc non eſt ex ratione formali producti, vt producti: vel producentis, vt producentis: ſed

Nota, ꝙ principiū pductiuū duplex ē. Quodā ipſo ctū, & limitatū, ut ob ta le ē actiuū, uel factiuū, & tale pſuppoit aliqd̄, in qd̄ agat. Aliud ē pricipiū pductiuū ſimpliciter pfectū nō pſupponens aliqd, iqd̄ agat, & tale nō ē actiuū, nec factiuū, ut itellectus & uolūtas diuina.

sed ex ratione accidentali. Et vide Doctorem in quæstione. 13. quolibetorum. vbi diffusè declarat differentiam potentiæ actiuæ & factiuæ. Si verò potentia productiua habeat productum in se subsistens: ita quòd in nullo recipiatur: tunc talis potentia tantum dicitur productiua: & sic est in proposito: quia memoria fœcunda in diuinis est tantum productiua notitiæ genitæ: quia talis notitia genita non est nata recipi in aliquo, tanquam in subiecto: sed erit in se verè subsistens: & sic patet ista responsio, quam benè nota. Stat ergo ratio prima Doctoris in robore suo: & rationes positæ contra fuerunt pro maiori declaratione minoris primæ rationis.

Notitia genita est ut in se subsistens.

Quot modis accipitur intelligentia.

Nota, quod intelligentia capitur hoc in loco pro actuali notitia, s. in se subsistente, & per se stante, ut filius siue uerbum diuinum.

SECVNDA RATIO principalis, qua Docto. probat productionem in esse in diuinis est ibi. Secundo principaliter ad conclusionem principalem &c.

¶ Et pro intelligentia huius rationis, quæ est satis difficilis aliqua sunt notanda. Primo declarabo terminos: postea declarabitur ratio de verbo ad verbum. Dico ergo, quòd intelligentia aliquando accipitur pro portione superiori intellectus: quæ tantum respicit æterna: & sic Angeli dicuntur intelligentiæ, vt vniti æternis per actum intelligendi. Aliquando accipitur pro intellectu informato cognitione obiecti. Aliquando pro cognitione sola producta. Et hoc dupliciter scilicet vel pro notitia, siuè cognitione producta non in se subsistente: sed tantum habente in esse in intellectu producente, & realiter perficiente ipsum: cuiusmodi est in nobis: vel pro notitia in se subsistente & per se stante: & talis intelligentia accipitur in proposito: quæ nihil aliud est, nisi filius, siuè verbum diuinum.

Memoria duplex. s. intellectiua, & creata, quæ nil aliud est nisi quoddam aggregatum ex intellectu nostro, & obiecto intelligibili. Memoria diuina nil aliud est, nisi quoddam aggregatum ex intellectu & essentia diuina, ut obiecto cognito, & hæc est perfecta, cōpleta, & infinita quia semper intellectus diuinus intelligit cognoscit, ac intuetur diuinam essentiam, quæ semper ab æterno monet intellectum ad sui cognitionē.

¶ Secundò est notandum: quòd memoria aliquando accipitur pro potentia memoratiua, quæ est intellectus: vt patet à Docto. in quarto distinctio. 45. & hoc modo non accipitur hic. Aliquando accipitur pro principio productiuo notitiæ actualis: & sic memoria includit tantum intellectum, & obiectum perfectæ præsens, vt duo principia partialia respectu notitiæ genitæ: & in simul sunt vnum totale: & tale propriè dicitur memoria.

¶ Tertiò est notandum: quòd differentia est inter principium productiuum quod: & principium productiuum quo: & hoc loquendo in diuinis ad intra. Nam principium productiuum quod: semper distinguitur realiter à producto: vt pater in diuinis, qui est principium quod, distinguitur realiter à filio. principium verò quo (quod est ipsa memoria) tantum distinguitur, vel ratione, vel ex natura rei à filio: & idem principium quo, vt in patre est ratio communicandi se filio. Eadem ergo memoria, vt in patre dicitur principium communicatiuum sui: & vt in filio dicitur communicatum: & in diuinis inter communicans, & communicatum tantum est distinctio rationis.

Nota. Differentia est inter principiū productiuū quod, et principium productiuum quo. Primū distinguitur semper realiter à producto, ut pater à filio. secundū verò distinguitur à filio, vel rōne, vel ex natura rei. Principium quo, memoria fœcunda, essentia verò principium quo, principalius concurrens ad productionem uerbi.

¶ Quarto est notandum: quòd in nobis obiectum aliquando tantum habet esse in intellectu & in notitia eiusdem obiecti secundùm quid: quia quando est præsens intellectui tantum per speciem intelligibilem: tunc est præsens tantum secundùm quid, & similiter quando intelligitur vt sic præsens habet esse secundùm quid in tali cognitione abstractiua, & vltra hoc semper est differens, vel ab vtroque: quando obiectum non est ipsemet intellectus: vel saltem à notitia: quia semper distinguitur realiter ab obiecto. Si verò obiectum sit in se præsens tam intellectui, quàm notitiæ productæ: habebit esse simpliciter ibi: cum non sit ibi secundùm similitudinem tantum: sed secundùm propriam existentiam: tamen habet esse differens realiter, vel ab vtroque quando scilicet ipse intellectus non est obiectum sui, uel saltem à notitia intuitiua, quæ semper distinguitur: realiter: in Deo autem essentia diuina: & est perfectissimè præsens intellectui paterno, & perfectissimè existens in intelligentia, idest in uerbo diuino: & non realiter differens: nec ab intellectu paterno: nec ab intelligentia, scilicet à filio, siuè verbo: immò, ut in uerbo dat esse simpliciter illi. Dicit ergo sic. Obiectum, ut in memoria, idest, ut pars memoriæ (quæ ut dixi consistit ex intellectu & obiecto præsente:) producit seipsum, ut est in intelligentia, idest quòd communicat seipsum, ut est in intelligentia, idest ut est in uerbo habet esse propriè communicatum: & in patre est ratio communicandi se: & hoc est quod dicit: uel est ratio producendi seipsum, ut est in intelligentia referendo scilicet quòd ut est in patre est ratio communicandi: & ut in filio habet esse communicatum. Sequitur. Quia autem obiectum &cet. Clarum est ex dictis, quòd si memoria esset perfecta (quæ tunc est quando scilicet obiectum, & intellectus sunt simpliciter idem, & obiectum perfectissimè præsens intellectui) & intelligentia perfecta, idest notitia genita: siuè uerbum, siue filius: quæ notitia tunc est perfecta, quando obiectum est simpliciter idem cum tali notitia genita. Ergo ablata omni imperfectione &cet. obiectum simpliciter idem memoriæ gignet, idest quòd intellectus, & obiectum, ut sunt simpliciter idem constituentia perfectissimam memoriam gignet, idest communicabit, ut partiale communicatiuum aliquid, idest seipsum in intelligentia, idest in filio, siuè uerbo: cui filio, siuè intelligentiæ est simpliciter idem. Et sic habeo propositum, quòd est ibi productio: quia essentia diuina non posset communicari filio, nisi per productionem filij: sicut nec natura humana potest communicari: putà Francis nisi producendo suppositum, cum communicetur: & sic patet euidentia argumenti.

verò distinguitur à filio, uel rōne, uel ex natura rei. Principium quo memoria fœcunda, essentia verò principium quo, præcipalius concurrens ad productionem uerbi.

Declaratio rationis.

Argumentū probans productione in diuinis.

Quicquid ex rōne sua habet uirtutē quādpiā producendi sufficientē, ubi cūque illud fuerit illā habebit: ecce maior.

Minor, sed in intellectu diuinis hīs obiectū sibi præsens, hēs aīr tutē sufficientē in notitiā genitā producendi. ergo cū in Deo sit intellectus habens obiectū sibi pñs poterit producere notitiā genita, sed indiuinis nō differt eē à posse ergo si se producit, sed notitia genita est filius ergo producit filium.

TERTIA RATIO. principalis est ibi. Præterea. 3. sic in qualibet conditione entis &cet. Pro intelligentia huius litteræ. præmitto aliqua. Primo, quòd conditiones entis, de quibus Doctor nunc intendit sunt communiter passiones disiunctæ ipsius entis: quarum, quædam includunt perfectionem sine imperfectione aliqua: quædam verò necessariò includunt imperfectionem. Exemplum primi. Causatiuum, productiuum independens, infinitum intensiuè, & huiusmodi: patet, quòd ista non includunt necessariò aliquam imperfectionem. aliàs non essent formaliter, & perfectissimè in primo ente. Exemplum secundi. Causabile, dependens, finitum positiuè, necessariò includunt imperfectionem: ideò istæ non possunt formaliter esse in primo ente. Secundò præmitto quod dicit Doc. quòd quando ens diuiditur per opposita: alterum diuidentium est perfectionis in ente. alterum imperfectionis. Hoc dictum non debet absolutè intelligi: quia non uerificatur in multis diuidentibus ens per opposita: patet: quia productiuum dicit perfectionem simpliciter: & tamen producibile non necessariò includit im-

Dupplices sunt passiones entis.

Quædā simplices, ut unū, bonum.

Quędā disiūcta, ut ista sūt dupplices.

Quædā īcludūt pfectionē sine imperfectione aliqua, ut cāusatiuū, & q̄ sequuntur.

Quædā necessariò īcludūt īpfectionē, ut cāusabile.

Notabilis passus.

Argumentũ probans indiuiduũ esse productionẽ. *In qualibet conditione entis, q non est ex se imperfectũ, necessitas simpliciter ẽ perfectionis: ergo in principio productiuo necessitas est simpliciter perfectionis ergo nullum principium simpliciter perfectum, nisi sit necessarium sed tale nõ potest esse necessariũ ad extra, ergo ad intra igitur producit.*

perfectionem: patet de filio Dei, qui est uerè producibilis. Aliqui ergo exponentes Doc. in isto passu dicunt, quòd hoc non debet intelligi de diuidentibus ens per oppositum contrariè, contradictoriè, & priuatiuè: quia tunc communiter vnum diuidentium est perfectionis simpliciter, aliud uerò imperfectionis.

¶ Deinde addit Doc. quòd in qualibet conditione entis, quæ non est ex ratione sua imperfecta, necessitas est simpliciter perfectionis: igitur in productiuo; quia illud non dicit ex se imperfectionem: & patet, quia sicut necessarium est conditio perfectionis in ente, inquantum ens: ita etiam est perfectionis in quolibet diuidente ens: quod non est ex se necessariò imperfectum, siuè limitatum. Sicut enim quando ens diuiditur per opposita, alterum diuidentium est perfectionis in ente: alterum imperfectionis: ita in quolibet, quod est imperfectionis cuiuslibet diuisionis illud membrum est possibile, quod est perfectionis est necessarium. Producens autem, inquantum tale, non includit imperfectionem, ergo producens non est perfectum, in ratione producentis, nisi sit necessariò producens. Producens autem primum non potest esse necessariò producens aliud à se ad extra. ergo ad intra. quod est propositum.

Primum dubium.

IN ISTA LITTERA sunt multa dubia. Primo in hoc, quod dicit, quòd in diuidentibus ens immediatè communiter vnum membrum est perfectionis, & reliquum imperfectionis.

Nota, quod diuisio entis per quantũ, et nõ q̃tũ est prima diuisio theologica, per finitum verò, et infinitũ diuisio physica. *Item aliud.* *Responsio.* *Responsio ad aliud.*

¶ Contra. primò quia ens prima sui diuisione diuiditur per quantum, & non quantum: vt patet à Doc. in quolibetis. q. 3. & tamen ens non quantum nullam imperfectionem dicit: ut patet de relationibus diuinis secundùm ipsum.

¶ Secundò si ens quantum ex se nullam includit imperfectionem: sed tantum perfectionem, ergo quodlibet ens quãtum erit perfectionis simpliciter: & sic lapis erit perfectionis simpliciter. ¶ Respõdeo ad primum, quòd Doc. tantum loquitur de diuidẽtibus ens quantum ut patet. ¶ Dico ad secundum: quòd lapis potest considerari dupliciter. Primo, vt suppositum substantiæ limitatæ, & sic repugnat sibi perfectio simpliciter. Secundò, ut suppositum entis quanti, & sic nõ repugnat sibi perfectio simpliciter: quia nec enti quanto: hoc patet à Doc. præsenti dist. parte secunda. q. 1. & dist. 8. & in quol. q. 5.

A potere potest considerari primo, vel suppositum substãtiæ limitatæ & sic repugnat sibi perfectio simpliciter, secundo ut suppositum entis q̃ti, & hoc modo sibi nõ repugnat perfectio simpliciter.

Secundum dubium. *Item aliud.*

¶ Secundò dubitatur circa eandem cõclusionem, quia productiuum, & productibile diuidunt immediatè ens quantum, & tamen productibile non necessariò includit imperfectionem, patet de filio Dei Secundò causatiuum uniuocè, & causabile uniuocè diuidunt ens transcendenter: & tamen causabile vniuocè est tantæ perfectionis, quantæ causatiuum, cũ sint eiusdem naturæ.

Responsio. *Filius Dei dupliciter considerari potest, ut est suppositum producibilis & hoc modo sibi nõ repugnat aliqua imperfectio secundo modo ut est suppositũ naturæ diuinæ, & hoc modo nulla includit imperfectionẽ.*

¶ Respondeo ad primum, quòd producibile, vt producibile includit imperfectionem, cum semper includat possibilitatem. Et cum dicis de filio Dei, dico, quòd vt est suppositum producibilis non repugnat sibi aliqua imperfectio: vt verò est suppositum in natura diuina nullam includit imperfectionem. Accidit enim producibili, vt producibile: quòd sit suppositum in natura diuina: sicut etiam homini, inquantum super positum substantiæ genericæ non repugnat esse insensibilem: ut suppositum tamen naturæ intellectualis repugnat sibi. Dico secundo, quòd productiuum, aut comparatur ad producibile alterius naturæ, aut ad producibile eiusdem naturæ singularis. Secundò modo producibile est eiusdem perfectionis: nec hoc modo sunt propriè diuidentia ens quantum. primo modo necessariò includit imperfectionem.

Ad aliud.

Ad aliud dico, quòd causabile posito, quòd sit eiusdem nature specificæ cum causatiuo, semper includit imperfectionem: quia possibilitatem, & potẽtialitatem, & dependentiam.

Dubitatio.

¶ Secundò principaliter dubitatur circa aliud dictum Doc. uidelicet quando dicit supra in prædicta litera, quòd in qualibet conditione entis: quæ non est ex ratione sua imperfecta, necessitas est simpliciter perfectionis. Ista littera potest habere duplicem sensum, primum quòd illud, quod non includit imperfectionem aliquam sit formaliter necessarium in se. Secundum, quòd illud, quod nullam imperfectionem includit in ratione superaddita entitati perfectæ: sicut esse productiuum causatiuum, quæ nullam imperfectionem includunt: ita quòd productiuum includit necessitatem producendi &c.

Dubium.

¶ Contra primum sensum occurrit dubium: quia relatio in diuinis nullam includit imperfectionem: & tamen non est formaliter necesse esse: sed tantum idempticè ex hoc, quòd identificatur cum essentia diuina: ut patebit infra à Doct. præsenti. dist.

Responsio.

¶ Dico, quòd dictum Doc. debet intelligi, quòd illud includat perfectionem non includendo necessariò imperfectionem: modo relatio diuina, & si nullam includat imperfectionem formaliter, tamen non includit aliquam perfectionem formaliter.

Alf. Tol.

¶ Contra secundum sensum arguit Alfon. Tol. in primo distinc. a. & dicit, quod ista positio est nimis periculosa: quia tunc sequeretur, quòd cum Deus sit perfectissimum productiuum, necessariò produceret creaturam: quod est inconueniens.

Solutio instantiæ Alf. contra Sco. *Nota, quòd argumentũ Alfonsi contra Scotum nihil valet: ex quo esse productiuũ dicat perfectionem, sine imperfectione aliqua, includet necessitatem producendi ergo includit necessitatem producendi respectu cuiuscunque producibilis nõ valet, immo committit fallaciam figuræ dictionis commutando quid in quale, id est simpliciter necessarium incontingens.*

¶ Dico breuiter, quòd dictum Doct. debet sanè intelligi: & uerum est, quòd ex quo esse productiuum dicit perfectionem, sine imperfectione aliqua includit necessitatem producendi: sed non sequitur modo. includit necessitatem producendi. ergo includit respectu cuiuscunque producibilis. Sufficit enim, quòd perfectissimum productiuum includat necessitatem producendi, saltem respectu alicuius producibilis: sicut etiam dicimus, quòd perfectissima uoluntas de necessitate includit actum amoris, sed non circa quodcunque amabile, sed tantum circa summum amabile: vt probat Sco. infra distinc. 10. & in quolib. quæst. 16. Dico secundo, quòd productiuum, quod ex se nullam includit imperfectionem, dicit necessitatem producendi. Hoc uerum est, ut comparatur ad productionem: quæ nullam imperfectionem includit tam ex parte principij productiui, quàm ex parte producti. cum ergo in entibus reperiatur summum productiuum, ergo & summa productio, sed non potest esse summa productio, nisi terminetur ad summum producibile. cum productio capiat denominationem à producto. Et sic tale productiuum includit necessitatem producendi: & sic debet Doc. intelligi. Vt uero productiuum comparatur ad productionem necessariò includentem imperfectionẽ ex parte producti, patet, quòd non includit necessitatẽ producẽdi, & sic ut productio diuina cõparatur ad creaturam, necessariò includit imperfectionem ex parte creaturæ. & ideo Doc. optimè se limitat in littera, quando dicit, quòd non est producens perfectum in ratione producentis, nisi sit necessariò producens: producens autem primum non potest esse necessario producens aliud à se: ex hoc dicit: quia talis productio necessariò includeret imperfectionẽ: vt verò comparatur ad intra nullam imperfectionẽ includit.

Obiectio.

Si dicatur, quòd prima causa secundũ philosophos necessariò producit aliud à se: & tamen talis productio non erit perfectissima: immo includit imperfectionem cum terminetur ad productum limitatum

Responsio. Nota, q relationes sunt simplices differentiæ.

mitatum,& dependens. Dico secundum Doct. j.d. 8.q.vltima.& secundo.d.j.q.3.quòd est implicatio contradictionis, primam causam producere, aliud de necessitate naturæ.

Quadã sũt relationes incompossibiles in eodem supposito, & in eadẽ natura, vt causæ, & causatum.

QVARTA RATIO PRINCIPALIS Doct.est ibi. Præterea relationes oppositæ de secundo modo. ¶ Pro intelligenda litteræ nota, quòd eadẽ natura creata potest fundare in se aliquas relaoones secundi modi, quæ ponuntur.5.metaphysicæ.c.de ad aliquid: vt sunt omnes relationes, quæ non requirunt naturam esse communicatiuam in se, & communicatam: siuè quæ non requirunt naturam esse rationem formalem communicandi se alicui supposito. & eandem esse terminum formalem productionis suppositi: quod idem est, quòd eandem naturam esse actu communicatam: sed tantum istæ relationes respiciunt aliquid aliud à natura, vt productum ab illa, & receptum in illa: sicut sunt multæ relationes mouenos, & mobilis: quæ possunt fundari in eodem simpliciter, sed respectu tertij: sic intelligendo, quod idem non potest mouere se absolutè: sed sic intelligendo, quod idem, vt comparatur ad effectum, quem producit, & ad quem est in potẽtia receptiua: & sic idem potest esse fundamentum relationis mouentis, & mobilis. Nam vt producit effectum in seipso: tunc habet relationem mouentis: vt verò recipit illum, habet relationem mobilis. & sic duæ relationes verè reales secundi modi possunt fundari in eadem natura. Si dicatur, quod relationes reales oppositæ sunt inter extrema realia realiter distincta: sed idem realiter non potest distingui à seipso. ergo &c. Dico quòd hęc materia requirit prolixiorem tractatum: ideo differatur vsque ad distinctionem. 26. huius primi. vbi Docto. aliqualiter pertractat hanc difficultatem, & aliqualiter exposui super. 25. distinctionẽ secundi. Sed pro nunc sufficiat, quòd duæ relationes oppositæ secundi modi possunt fundari in eadem natura, vt relationes mouentis, & mobilis: non tamen relationes producentis, & producti possunt fundari in eadem natura creata: quia eandem naturam posse fundare huiusmodi relationes est ipsam per productionem esse sui communicatiuam: siue rationem formalem communicandi, se, alicui supposito: & similiter per productionem esse actu communicatam. Nam inquantum fundat relationem producenos, est esse communicatiuã: siuè rationem formalem communicandi se: & inquantum fundat relationem producti est ipsam esse communicatam producto: & tunc de necessitate erit in duobus suppositis: quia, vt communicatiua sui, erit in supposito producente: & vt communicata, erit in supposito producto: modo vna natura numero in creaturis nõ potest esse in duobus suppositis: & hoc propter imperfectionem, & limitationem talis naturæ. ¶ His declaratis infert. Doct. intentum principale. videlicet q eadem natura diuina potest immediatè fundare relationes producentis, & producti. & est quodammodo argumentum à fortiori. Nam si natura creata eadem potest fundare duas relationes oppositas secundi modi: licet cum imperfectione naturæ: quia imperfectionis est fundare relationem mouentis, & mobilis: quia vt fundat relationem mobilis includit potentialitatẽ receptiuã alicuius fm, q formaliter dicitur mobilis. cum ergo relaooues producentis, & producti, quæ pertinent ad eundem modum relatiuorũ non includant ex se aliquam imperfectionem in fundamento: sequitur a fortiori, quòd natura diuina, q̃ est perfectissima, poterit immediatè fundare relaoones producentis, & producti: & si sic. sequitur, quòd productio erit in diuinis. ¶ Ibi. Confirmatur ratio. Hæc est bona confirmatio, & stat in hoc. infinitas diuinæ essentiæ: siuè illimitatio eiusdem incomparabiliter plus excedit quamcunque aliam illimitationẽ, quam repugnantia quarumcunque relationum secundi modi excedat repugnantiam quarumcunque aliarum eiusdem modi. Vt hoc intelligatur pono dictum Docto. in 25. distinctio. 2. & alibi. quòd aliquæ relationes non sunt repugnantes, neque in eadem natura: neque in eodem supposito, vt relationes mouentis, & moti: quia idem suppositum numero potest mouere se: vt probat Docto. in isto primo. d.3.q.7.& in 2.d.2.q.10. Aliæ sunt relationes quæ nõ repugnant in eadem natura: sed bene in eodem supposito: vt relationes producentis, & producti, quæ possunt inmediatè fundari in natura diuina: sed non in eodem supposito: quia relatio producentis fundatur in producente: & relatio producti in producto. Aliæ sunt relationes eiusdem modi repugnantes in eodem supposito, & in eadem natura numero: vt relationes causantis, & causati: & hoc, quia causa semper producit aliud in natura: suppositum.n.cãtũ, dicit simpliciter aliam naturam, saltem numero distinctam à natura suppositi causantis: omnes istæ relationes pertinent ad secundum modum: repuguãtia, ergo relationum causantis, & causati est maior repugnantia, quàm repugnantia relationum producẽtis & producti: & mouentis, & mobilis: patet quia relationes causantis, & causaõ repugnant in eodem supposito & in eadem natura: relationes verò producentis, & producti repugnant tantum in eodem supposito, & non in eadem natura: & relationes mouentis, & mobilis: adhuc minus repuguant: quia non repugnant, nec in eadem nature: nec in eodem supposito. Dicit ergo Doc. quod illimitatio essentiæ diuinæ plus excedit omnem aliam illimitationem, (cum in infinitum excedat. Nam inter finitum, & infinitum est distantia simpliciter infinita: vt patuit supra à Doc.q.1. præsentis. d.) quàm repugnantia relationum secundi modi excedat repugnanoam aliarum relationum eiusdem modi. hoc patet. Si ergo natura creata: quia aliqualiter illimitata, potest fundare relationes oppositas secundi modi, ut relaoones mouentis, & mobilis: quanto magis natura diuina, quæ est in infinitum illimitatior omni illimitatione creata, poterit fundare relationes producentis, & producti: quæ (vt dixi) ex sua raoone formali nõ repugnat simul esse in eadem natura: licet repugnet simul esse in eodem supposito: & hoc est, quod Doct. intẽdit. ¶ Ibi. Confirmatur etiam ratio: quia omnia relaoua opposita æqualiter includunt contradictionem: scilicet aliquam secundi modi non includunt contradictionem: igitur nec alia.

Quadã sunt incompossibiles in eodẽ supposito, sed non in eadẽ natura, vt relationes producentis, & producti, vt in diuinis pater, & filius distinguuntur realiter non autẽ essentialiter.

Quadã sunt compossibiles in eadẽ natura, & in eodẽ supposito, vt relationes mouẽtis, & mobili. Duæ relationes, oppositæ secundi modi possũt fundari ĩ eadẽ natura, vt relationes mouẽtis & mobilis, non tñ relationes pducentis, & pducti põt fũdari in eadem natura creata.

Dubium. Responsio. Essentia diuina dupliciter cõsideratur. Vno mõ vt est sui cõicatiua, & hoc mõ est ĩ supposito pducẽte, ſ in pře scdo modo, vt est cõicata est ĩ supposito producẽte. ſ in filio. G.B. Arg. a minorẽ ad maius, se tenet affirmatiuis, si natura creata eadẽ põt fundare duas relationes

oppositas secundi modi licet cũ imperfectione, ergo & natura diuina qua est perfectissima poterit imediatè fundare relationes pducentis, & producti. Fundare relationẽ mouẽtis & mobilis quõ dicat imperfectionem.

Repugnãtia relationum cãusæ, & cãæ est maior repugnãtia, q repugnantia relationum producentis, & pducti, & mouẽtis, & mobilis; ratio: quia relationes causantis, & causati repugnant in eodem supposito & in eadem natura, relationes verò pducentis, & producti repugnant tñ in eodẽ supposito.

Omnes relationes secundi modi æqualiter contradicunt; q sicut impossibile est, q idẽ sub eadẽ rõne, & respectu eiusdem sit causa, & causatum, efficiens & effectum, sic impossibile est, q idẽ sub eadẽ ratione, & respectu eiusdem sit mouens, & mobile.

Relationes producẽtis, & producti non contradicũt in eadem natura, sed bene in eodem supposito.

. HIC QVIDAM sic exppnunt: quòd relationes secundi modi æqualiter contradicunt: sed non ęquè distant. dicentes, quòd inter contradictoria est maior, & minor distantia. Sed quicquid sit de ista distantia parum curo. Dico tamen, quòd dictũ Doc. sic debet intelligi: quòd omnes relationes secũdi modi æqualiter contradicunt: patet de omnibus: quia sicut impossibile est, quòd idem sub eadem ratione, & respectu eiusdem sit causa, & causatum, & efficiens & effectum: sic est impossibile, quòd idem sub eadem ratione, respectu eiusdem sit mouens & mobile: licet enim idem realiter possit esse mouens, & mobile: non tamen idem sub eadem ratione, & respectu eiusdem: patet quia voluntas, vt est mouens, accipitur, vt est in actu virtuali: vt verò est mota, accipitur: vt est in potẽtia formali: siuè receptiua effectus producti: sed est impossibile, quòd eadem, vt in actu virtuali sit mouens, & mota. ¶ Et quod dicit Doc. Sed aliquæ relationes secundi modi non includunt cõtradictionem. Hoc nõ debet referri ad eundem modum contradictionis, quem posuit: quia æqualiter omnes repugnãt: sed magis debet referri

ad

ad fundamentum absolutum: videlicet quòd aliquę relationes, quę includunt cōtradictionem: respectu vnius, & eiusdē, & sub eadē rōne considerata: nō tñ includunt cōtradictionē, quin possint fundari in eadē natura numero, vt relationes mouentis, & mobilis non cōtradicunt in eadē natura. ergo nec relationes producentis, & producti contradicunt in eadē natura: licet in eodē supposito. aliq̄ tñ magis repugnāt & minus repugnāt, vt dixi. sup. & sic patēt rōes Doc. q̄ sūt valde sing. ¶ Ibi. Arguit aliter qdā Doc. sic. &c. Hic Doc. introducit aliquas rōnes aliorum, quibus probāt productionē esse in diuinis. Prima rō est ista. Prima psona cōstituit p relationē ad scdam. & rō clara est similiter rōnes sequentes. Sed, quia istę rationes non videntur multum efficaces nec fideli nec infideli: ideo Doc. soluit illas. ibi. Istę rationes non declarant propositum per manifestius. Et patet, quia infideli esset minus notum aliquod per se subsistens constitui in esse tali per relationem, quā productionem esse in diuinis: patet quia philosophi dicerent esse simpliciter impossibile: & magis impossibile aliquod suppositum esse per se ens. siuè per se subsistēs per aliquam relationem, quam quod natura diuina p productionē sit cōicata alicui supposito. Nam sola sba singularis est per se subsistens, vt ēr præscindit ab oi accidente. Et hic quidā volunt dicere, q̄ Doc. intendebat per rationes prius factas ostensiuè demōstrare philosophis trinitatem personarum: sed vt dixi. sup. in prin. q. tñ intendebat adducere fortiores persuasiones, si quæ essent: & ita rationes Doct. magis persuaderent infideli productionem diuinam, q̄ rationes hic positę. ¶ Ibi Si etiam vult persuadere fideli. Certum est q̄ illa ratio procedit ex minus noto: est. n. magis notum productionem esse in diuinis cum sit simpliciter articulus fidei, quàm personam constitui per relationem. non. n. est articulus fidei, q̄ persona sit simpliciter constituta per relationem: & facilius sustineri potest, q̄ est constituta per absolutum, q̄ per relationem: vt diffusè patebit in isto primo. d 26. Et an constituatur persona per relationem originis ad aliam personam: hæc materia plene tractatur à Doct. in primo. d. 28. & in quol. q. 4. tota litera sequens est in se clara vt patet intuenti.

Hen. quol. 6. q. 5. Bona. in 1. d. 2. q. 2.

Nota q̄ Scotus soluit rationes. Henrici, & d. Bonauenturæ non tāquā falsas, sed quia nō videntur multū efficaces, neq̄ fideli, neque infideli.

Ocham in 1. & 4. quol. & alij tol.

TENENDO igit quatuor rōnes primas &c. Nunc Doct. respondet ad argumenta principalia. Pro responsione primo nota. q̄ necessarium in se potest capi dupliciter. primo quiditatiuè, & originatiuè, idest, quòd tale necessarium, est in se formaliter, & quiditatiuè necessarium, & etiam talis entitas sic necessaria à nullo originatur, nec producitur: & isto modo solus Deus, dicitur necessarius: quia talis entitas necessaria est simpliciter incausabilis ut supra patuit. q. j. huius. d. & hoc modo ois persona diuina est sic necessaria originatiuè, accipiēdo origina ri pro cāri: non aūt pro produci: quia omnes personæ sunt simpliciter incābiles: patet quia sunt eiusdē naturæ: quæ est omnino incausabilis: filius tñ, & spiritussanctus sunt personæ productæ: non tamen cātæ: & sic sustinēdo opi. philosophorū, q̄ cęlū, & aliæ intelligentiæ sunt necesse esse: & tñ causatæ: haberēt dicere, q̄ talia formaliter, & quiditatiuè dicerent entitatem necessariam: & hoc modo essent ex se necesse esse: non tamen dicerentur ex se necesse causatiuè, cū talia sint verè causata: & sic sicut à primo effectiuo habent effectiuè entitatē, ita & necessitatem. In proposito de filio Dei dicit Doct. q̄ est formaliter ex se necesse esse. i. qđ filius Dei formaliter īcludit entitatem verè necessariam: non tamen est ex se necesse esse originatiuè, quia talem entitatem non habet à semetipso. sed habet à patre ipsum producente. Hoc idem dico de spiritusancto. ¶ Et addit vnum Docto. quòd filius Dei est magis necesse esse,

Necessariū in se potest dupliciter accipi.

Intelligētia secunda non est necessaria tanta necessitate quāta est filius diuinus s. ū dam theologos

Intelligētia secūda si est necessaria & sic necessaria in natura à prima disticta, filius aūt habet eādē naturam & ex consequēti eādē necessitatem cū patre.

quàm aliqua alia intelligētia causata: quia vltra hoc, quod sit necessariò productus: etiam formaliter includit eandem naturam, quam, & pater à quo producitur: intelligentia verò, & si sit necessario causata à primo effectiuo: tamen dicit aliam naturam specie distinctam a natura primi effectiui. Sed an sit possibile aliquid esse necessarium, & ab alio causatum habet videri infra in isto primo. d. 8. q. vlti. & in. 2. dist. 1. q. 3. & in quol. q 7. vbi Doc. probat quod est implicatio contradictionis aliqd esse necesse esse, & esse causatum. Sed difficultas est ex quo filius est ex se formaliter necesse esse. ergo constituentia filium sunt rationes necessariò essendi filium: & sic videtur, quod filiatio, quæ est vltima ratio constituendi filium, sit ex se necessarium: quod non videtur. Solutio huius difficultatis differatur vsque ad solutionem vltimi argumenti principalis ad primam. q. huius secundę partis. ¶ Ibi ad secundā probationē maioris. Nota in ista rātione. Duplex esse possibile. s. possibile logicum, & possibile reale. Primū nihil aliud est, nisi nō repugnātia terminorū: & sic dicimus Deū esse Deū est possibile: quāuis sit summè necesse esse. Secundū scilicet reale. dicit Doc. quod possibile reale est, quod accipitur ab aliqua potentia in re, sicut à potentia inhærente alicui: vel terminata ad illud sicut ad terminum. Et dicitur possibile reale accipi à potentia inhærente idest a potentia actiua transmutatiua: qua mediante dicitur aliquis posse transmutare aliud, essentialiter à se distinctum. Et aliqnando possibile reale dicitur posse transmutari ab alio essentialiter distincto. Loquendo de possibilitate reali. primo modo filius nō dicitur possibilis, cum nō sit potentia actiua trāsmutatiua. Nec secundo modo dicitur possibilis, quia non recipit suum esse ab aliquo essentialiter distincto: sed tantum personaliter: videlicet à patre, qui simpliciter habet eandem essentiam cum filio: licet realiter, siue personaliter distinguatur à patre. Et cōcedit Doc. quod filius est terminus productionis: siuè generationis: & hoc modo potest dici possibilis. ¶ Sed in hoc videtur quod Doc. sibi contradicat: quia tunc videtur, quod non sit ex se formaliter necesse esse. Quia in cuius conceptu quiditatiuo non cadit esse illud formaliter, & quiditatiuè, non est necesse esse, sed si filius hoc modo sit possibilis: quia producibilis ab alio in suo conceptu quiditatiuo non includit esse. hoc patet in simili: quia sustinendo secundum opin. philosophorum: quod secunda intelligentia sit necesse esse: & cum hoc causata: & per consequens possibilis. Dicit Doc. in. d. 8. q vl. arguendo sic pro Aui. si intelligentia secunda est ab alio. ergo in conceptu eius quiditatiuo non cadit esse. ergo est de se possibile esse, & non existens. hoc idem in. 2. d. 1. q. 2. & etiam patere potest in. d. 3. Dico, quod quando Doct. dicit pro Aui. quod intelligentia, quæ est ab alio non includit in suo conceptu quiditatiuo esse, siue existens. non sic debet intelligi, quod esse intelligentię non sit formaliter in illa: sed sic debet intelligi, quod tale esse, siuè existens non habetur ab illa semetipsa, sed q̄a est capax talis esse, vt habeat illud ab alio: sequitur, q̄ non sit quiditatiue illud. & sic Doc. intelligit Partformiter potest dici de filio: quia tamen intelligētia ex hoc, quod habet tale esse: licet ab alio communicatum. dicitur ex se necesse esse formaliter: sic dico de filio. ¶ Ibi. Ad tertiam probationem. Respondet Doc. ad argumentum dando dupliceem responsionē quarum una non nominatur expræsse: quando dicit quod producens est prius producto: transeat: quia concedo, quod saltem est prius origine. Et cum infertur. ergo producens in illo priori potest intelligi esse, producto non intellecto. Dico, quod si producens constituatur in esse per relationem ad productum (quod Doct. tenet: sustinendo, quod personæ

constituantur

Duplex possibile logicum & reale.

Duplex possibile reale.

Potentia duplex est. Vna dī actiua. q̄ est principiū trāsmutādi aliud inquātum aliud.

Quomodo filius Dei sit possibilis.

Apparens cōtradictio.

Altera est potentia passiua. q̄ est principium transmutandi ab alio inquantum ab alio.

Responsio. Nota, quod qn̄ Scotus dicit pro Aui. quid intelligētia, qua est ab alio non includit in suo conceptu quidditatiuo esse, siuè existēs dēt intelligi, q̄ tale esse, siuè existens non habetur ab illa. idest a semetipsa sȝ ab alia ita dicēdum est de filio.

cōstituātur per relationes: vt patet in primo. d. 28. & in quol. q. 4.) tunc producens non potest intelligi, ꝓducto non intellecto. Alia responsio est ista: quæ patet in litera: videlicet, quòd si persona constituatur in esse per absolutum, quòd persona producens potest intelligi esse, producta non intellecta. Et cum infertur. si persona producens potest intelligi esse, persona producta non intellecta ergo persona producta potest intelligi non esse. Negatur consequentia: quia tunc in tali abstractione committitur mendacium: sicut hic: potest intelligi homo non intellecta risibilitate. ergo homo potest esse sine risibilitate? sic est in proposito. ¶Ibi. Ad quartam probationem. Dico, quòd illa persona &c. In ista litera debet accipi ꝑsona pro proprietate personę: quia nō dicimus propriè, quòd persona sit in essentia: sed, quòd proprietas personalis est in essētia. Et cum dicitur, quòd circunscripta productione. essentia diuina non habet productum: siuè proprietatem hypostaticam ipsius producti: dicit, quòd essentia diuina non includit formaliter, & quiditatiue proprietatem hypostaticā. Et sustinendo, quòd proprietas hypostatica sit relatio per textum Aug. probat, quod essentia diuina nō includit illam quiditatiuè: qui tex. sup. expositus est. dist. 1. q. 2. huius primi. Si verò proprietas hypostatica sit quid absolutum. adhuc essentia diuina non includit illam quiditatiuè: quia talis proprietas ex sua ratione formali non dicit aliquam perfectionem quiditatiuè: & patebit à Doc. 26. dist. huius primi. Et infra dicit Doct. quòd non sequitur mutatio sic arguendo. Essentia diuina de se formaliter, & quiditatiuè non includit proprietatem: & illam per productionem habet, ergo mutatur. Non sequitur: q̄a ad hoc, vt aliquid mutetur: requiritur quòd prius fuerit sub opposito eius, ad quod dicitur mutari: sicut dicimus quòd materia mutatur a priuatione unius formæ ad ipsam formam. i. quòd prius in aliquo instāti durationis fuerit sub priuatione: & post fiet sub forma. Nam si in eodem instanti, in quo priuatio nata esse: inesse materiæ ab agente, forma produceretur in materia: tunc materia non diceretur mutari: quia in re priuatio non infuisset prius duratione: licet infuisset, nisi agēs extrinsecum peruenisset producendo formam in ipsa materia. Sed de huiusmodi mutatione: vide bonam glo. quam feci super distin. 3. tertij. & super distin. 39. primi Doct. in proposito nunquam fuit aliquod instans durationis in quo essentia diuina non habuerit proprietatem hypostaticam. ¶Ibi. Ad quintam probationem dico: quòd in generatione, in creaturis cōcurrunt duæ rationes scilicet, quòd ipsa est mutatio, & est productio: ut est mutatio, est forma subiecti mutati: vt est productio est termini producti, ut uia. ¶Nota pro sensu huius literæ. Nam in generatione in creaturis dicimus, ꝙ aliquid uerè transmuttatur à priuatione alicuius formæ ad ipsam formam: patet quando ex ligno generatur ignis: tūc materia ligni, quæ erat priuata forma ignis uerè transmutatur, siue mutatur à priuatione illius formæ ad ipsum formam: & sic generatio ignis includit mutationem aliquam idest materiam mutari à priuatione ad formam: & quia materia uerè mutatur. sequitur, quòd ipsa est subiectū mutationis: & sic generatio sumpta pro mutatione est forma denominās ipsam materiam, siue subiectum generationis, & hoc est imperfectionis: quia si agens esset perfectissimum posset ignē generare, sine mutatione subiecti. Qn̄ uerò accipit generatio, ut est ꝓductio: tūc talis ꝓductio tm̄ respicit ꝓductū ꝓ termino: & nō includit aliquod sbm mutari. Et hoc mō ḡnatio, ut est ꝓductio transferre ad diuina. & sic pater in diuinus verè ꝓducit filium, non præsupponendo in tali productione aliquod subiectum, vel materiam prius mutari: putà à priuatione ad formam nihil enim ibi præsupponitur, nisi natura diuina: quæ in generatione filij nō est materia, nec quasi materia, nec potentia receptiua, nec quasi potentia receptiua: ut infra Doc. declarat. d. 5. q. 2. & d. 27. q. 1. ¶Ibi. Ad secundum principale. Doc. hic dicit, quod quàmuis filius producatur à patre, nòn tamen dependet à patre: quia dependentia sequitur entitatem, videlicet quiditatiuam idest ꝙ omne dependens, propriè loquendo, de dependentia, semper dicit aliam entitatem essentialem ab entitate illius, à quo dependet: & sic cum filius habeat eandem entitatem essentialem, quam pater habet scilicet naturam diuinam: ideo non dependet à patre. ¶Ibi. Ad vltimum dico. Licèt hęc litera sit clara. Nota tamen, quando dicit, ꝙ generatio est perfectior alijs mutationibus: vt enim generatio, & alię mutationes scilicet alteratio loci, mutatio, augmentatio, & huiusmodi comparantur ad terminum, à quo denominantur: generatio est perfectior: quia, terminus est perfectior. Nam generatio ex quintò phy. terminatur ad substantiam: & similiter ex septimo Meta. terminatur ad compositum. Aliæ verò mutationes tantum terminantur ad aliquod accidens: vt augmentatio ad quantitatem, alteratio ad qualitatem, loci mutatio ad vbi: vt verò generatio, & aliæ mutationes comparantur ad subiectum, in quo sunt: generatio, vt est mutatio, non vt est productio est imperfectior: quia supponit subiectum magis in potentia: patet quia ipsa fundatur in materia quæ est in potentia ad formam substantialem: & vlterius ad alias formas. Aliæ verò mutationes sunt in subiecto in actu: puta in composito quod tantū est in potentia ad formas accidentales: & loquor semper de genertitione, vt est mutatio. Et sic finis huius quæstionis.

Essentia diuina non includit quiditatiuè proprietate hypostaticam, quia talis proprietas ex sua ratione formali non dicit aliquā perfectionē quidditatiuè.

Non propriè mutari illud dr quod prius fuerit sub opposito eius, ad qd dicitur mutari si aut dicimus materiam mutari à priuatione unius formæ ad ipsam formā.

Nunquam fuit aliquod instans durationis, in quo essentia diuina non habuerit proprietatem hypostaticam. In generatione in creaturis, cōcurrunt duæ rationes, prima ratio est mutatio, secunda est productio. autē mutari est forma subiecti mutari: ut est productio è termini producti.

Duplex est generatio. Quadam est generatio mutatio in productio in creaturis, in qb. generans præsupponit subiectum. Quadam est generatio productio tantum ut in diuinis.

nisi ubi agēs non præsupponat subiectum. Quamuis filius producatur à patre, non dependet à patre: quia omne dependens ꝓpriè loquēdo semper dicit entitatem essentialem, aliam ab entitate illius a quo depēdet, sed filius habet eandem entitatem essentialem patre ergo nō dependet à patre. cont ex 4. contex. 26.

Quæstio Septima.

Vtrum sint ibi. Tantum duæ productiones Intrinsecæ?

Scotus primo sent. dist. 2. q. 7.
D. Thomas prima parte summę q. 27. Artic. 5.

AD QVARTAM quæstionem de numero productionum patet veritas: quia sunt tantum duæ productiones. Hoc declaratur ab aliquibus sic. s. ab Hen. quol. 6. q. prima. Actus notitionales fundantur super actus essentiales: sed tantum sunt duo actus essentiales, manentes intra, qui sunt intelligere, & velle. ergo tantum sunt duo actus notitionales, qui sunt productiui ad intra. ¶Ibi. confirmatur ratio. Actus notionales sunt propriè proprietates personarum: sicut generatio actiua patris: & generatio passiua filij: & spiratio passiua spiritussancti. Et tenendo, quod persona constituatur per relationes: tunc generatio actiua patris est proprietas ipsius, constituens ipsum patrem: & in re nullo modo differt à paternitate. Hoc idem dico de generatione passiua filij, & filiatione: vt clarè patebit. infra 28. d. & in quol. q. 4. Potest etiam dici, ꝙ spiratio actiua sit actus notionalis: vt distinguitur contra actum essentialem. Essentiale enim in diuinis dicitur, quod est commune tribus. Et per oppositum, quod non est cōmune tribus potest dici notionale: & de hoc vide Sco. prima. q. quol. & in hoc Doc. non contradicit Hen. Sed quando dicit, ꝙ actus notionales fundantur supper essentiales. Hoc non est ad mentem Doc. vt patebit: nisi sic intelligat, ꝙ actus notionales:

Declaratio Henric.

Spiratio actiua pt dici notionalis. essentile in diuinis dicitur quod est cōmune tribus.

les: putà generatio, & spiratio præexigunt actus essentiales scilicet intelligere, & velle. si enim sic intelligeret non discordaret à Sco. vt patebit. infra sed hæc non est mens Hen. Et cum dicit, quòd actus notionales adæquantur actibus essentialibus. Si sic intelligat: quòd sicut intellectus diuinus habet tm̃ vnum intelligere, respectu essentiæ. ergo tantum vnam generationem: & similiter voluntas tantum habet vnũ velle. ergo tantum vnum spirare. Hoc verum est: sed ipse Hen. non sic intelligit huiusmodi adæquationẽ: sed sic intelligit, quòd generatio adæquatur intelligere in ratione principii. Vult enim quod intelligere, Dei sit ratio formalis, & adæquata, respectu generationis filii: vt infra patebit. Et sic cũ tantum sit vna intellectio. tantum erit generatio: licet dicat, quòd velle non sit ratio producẽdi Spiritum sanctum, sed ipsa voluntas. Et Doct. hoc improbat inferius, scilicet, quod intelligere sit ratio formalis generandi filium: vt patebit in præsenti. quæstio. Hoc idem improbat. d. 5. q. 2. & d. 6. & specialiter in 27. d. q. 1 & in 2 d. 1 q. 1 & similiter in quol. ¶ Ibi. Et modus ponitur iste. Et parum. infra ibi. Tam intellectus, quàm voluntas in quocunque habet esse propter separationem illorum à materia. i. quòd sunt potentiæ immateriales, & in operando non indigent aliquo organo, sicut aliæ potentiæ: & quia immateriales, ideo sunt reflexiuæ super se, & super actus suos. Sequitur in litera. Postquam habuerit esse in actu suo primo simplicis intelligentiæ, aut volitionis idest, quod intellectus dicitur esse in actu suo primo per simplicẽ intellectionem: & dicitur simplex intellectio, vt distinguitur contra intellectionem conuersiuam: & quia terminatur ad obiectum simplex, à quo totaliter causatur. vt vult ipse Hen. vt infra patebit. d. 3. q. 7 Hoc idem dico de volitione simplicis voluntatis. Et quod dicit, quòd per intellectionem simplicem habet esse in actu primo. Hoc ideo est: quia secundũ ipsum vt infra patebit: ipsa notitia simplex est actus primus, siue ratio formalis producendi verbũ: quicquid dicat de uolitione, saltem hoc tenet de notitia simplici. Et quantum ad hoc, quòd dicit, quòd notitia simplex totaliter est ab obiecto, uel à fantasmate, improbatur à Docto. infra d. 3 q 7. Et quod dicit ꝙ intellectio simplex est ratio formalis producẽdi uerbum, etiam in nobis: improbat Docto. infra d. 27. ¶ Sequitur, Sunt supra se conuersiuę &c. i. quòd intellectus habita cognitione simplici obiecti: postea conuertitur supra se seipsum cognoscendo, & super cognitionem simplicem, illam cognoscendo, & super obiectum cognitum relucens in cognitione simplici. Et in hoc Doct. sibi non contradicit. Sequitur. Intellectus enim non solum intelligit uerum simplici intelligentia: sed etiam intelligentia cõuersiua intelligendo se intelligeré, & conuertendo se super obiectum intellectum, & super actum simplicem intelligendi, & super se intelligentem per actum suum conuersiuum: quia notitia secunda, quæ est in uerbo non solum scit, & intelligit rem: sed sic scit. & intelligit rem, ut sciat se scire, & intelligere eam. In ista litera. Hen. uult, quod uerbum dicatur esse à notitia simplici: & hoc postquam conuersus est ad eam, ad quæ conuertitur: tunc uerbum causatur ab intellectu informato notitia simplici: ita ꝙ verbum est declaratiuum obiecti, & intellectus, ut informati notitia simplici: & uerbũ nihil aliud ẽ, nisi ꝗa scio me hoc scire & hoc est quod dicit: ꝙ non solum intelligit rẽ notitia simplici: sed etiam mediante notitia conuersiua: quia notitia secunda, siuè conuersiua accipiẽdo in ablatiuo: quæ notitia uerbo. idest ad quam immediatè sequitur uerbũ de re cognita. mediante ergo tali notitia secunda. s. conuersiua non tantum scit & intelligit rem: sed etiam scit se scire, intelligere eam: totum hoc est bene dictum: excepto hoc, quòd uerbum necessario requirat notitiã conuersiuam: ut patet. infra. Docto. 27. d. ¶ Sequitur. similiter uoluntas non solum uult bonum &c. Hæc litera clara est usque ibi. Sed ista conuersio partim uno, & eodem modo conuenit intellectui, & uoluntati: & partim alio, & alio modo. Sententia huius literæ est quod intellectus habita notitia simplici obiecti. ui sua cõuertit se supra se, & super intellectionẽ simplicẽ, & super rẽ cognitã. Similiter uolũtas habita uolitione simplici, obiecti. uirtute sua conuertit se supra se &c ¶ Ibi Sed alio, & alio modo quantum est ex parte obiectorũ, ad quę se conuertit. Dicit quod uoluntas, & intellectus, ut comparantur ad obiecta, ad quæ se conuertunt differunt: quia intellectus ut nudus recipit notitiam genitam ab obiecto, ad quod se conuertit, & à seipso, ut informato notitia simplici. ita quòd intellectus, ut formatus notitia simplici, & obiectum, ad quod intellectus uirtute sua se conuertit sunt actiua notitiæ genitæ: ita quòd ipsam imprimunt in intellectu nudo, idest quòd ipse intellectus, ut recipit notitiam genitam à seipso, ut informato notitia simplici, & ab obiecto modo præexposito consideratur, ut nudus, quoddam purum potentiale. ¶ Ibi. Voluntas autem postquam conuersa est &c. Sententia huius literę est: quòd uoluntas postquam uirtute sua conuersa est super seipsã uolentem, & super uolitionem simplicem, & super rem uolitam: ipsa uoluntas ut nuda se habet purè actiuè in productione spiritussancti: sed ipsa uolitio simplex, & res uolita, & ipsa ut uolens se habet quasi materia idest, quòd uoluntas, ut nuda de seipsa uolente. & de uolitione simplici: & re uolita producit amorem incentiuum, idest Spiritumsanctum. In productione uerò filii hoc modo contrarie: quia intellectus intelligens notitia simplici: & ipsa notitia simplex: & essentia cognita non se habet ut quasi materia: sed sunt uere productiua notitiæ genitæ: & intellectus vt nudus se habet merè passiuè. Sequitur. Qui habet esse à producentibus ipsum nõ per informationem eius, de quo est quasi subiectiuè nec per aliquam impressionem factam eidem, idest quòd Spiritus Sanctus, qui habet esse à producentibus ipsum, scilicet à uoluntate nuda: quæ est ratio producendi ipsum: habet dico esse est non per informationem eius, de qua est, quasi subiectiuè: qui Spiritus Sanctus est de uoluntate, ut informata uolitione simplici, ut de quasi materia prima: ut dicit supra. Nõ tamen ille Spiritus Sanctus subiectatur ibi: nec imprimitur in ipsa uoluntate, ut informata amore simplici: sed per quandam quasi excussionem, vel expulsionem: aut progressum, aut magis propriè loquendo per quandam expirationem producti de eo, de quo subiectiuè producitur, idest quòd quamuis uoluntas, ut nuda producat Spiritum Sanctum de seipsa, ut informata amore simplici ut de quasi subiecto: non tamen producit illum ita, quòd subiectetur in tali uoluntate: sed magis exprimit illum ut per se stantem, & nullo modo receptum in tali uoluntate.

¶ Econtrariò est de notitia genita: quæ producitur ab intellectu informato notitia simplici de ipso intellectu, ut nudo vt de quasi materia, & imprimit ibi. per quandam informationem: ita quòd talis notitia genita non dicitur propriè per se stare: sed esse in intellectu nudo tamquam in subiecto. Et tota litera sequens patet usq; ibi Et hic apparet differẽtia intellectus, ut intellectus. & intellẽs ut natura. Ista litera stat in duobus dictis: quando accipitur intellectus, ut intellectus, accipitur, ut merè passiuè se habet tã respectu notitiæ simplicis, quàm respectu notitiæ genitæ: respectu enim utriusque tantum passiuè se habet: sed intellectus ut natura accipitur ut est prin-

Intelligere non est ratio formalis generandi filium.

Intellectus & voluntas sunt potentiæ immateriales in operando, quæ non indigẽt aliquo organo sicut aliæ potentiæ.

In quibus benedicit Hẽ.

Voluntas & intellectus, vt comparantur ad obiecta differũt

Sententia huius literæ.

Quomodo ipsa volitio simplex & res volita, & ipsa, vt volens se habet vt materia

Quid sit amor incentiuus.

Opi. Henri.

Spiritussanctus est de voluntate, vt informata volitione simplici, vt de quasi materie quamuis votũ: at vt nuda producat Spiritum sanctum de se ipsa, vt informata amore simplici, vt de quasi toto: nõ tã producit illũ quod subiectetur in tali voluntate

Alio modo accipitur intellectus, vt intellect. Alio modo vt natura.

principium actiuum, vel productiuum verbi. Et qa vt dixi supra, notitia simplex est ratio formalis producendi &c. tunc intellectus, vt informatus tali notitia simplici: quia vt sic est vere productiuus ratione notitiæ simplicis: ideo sic dicitur intellectus, vt natura cum natura sit quędam vis insita rebus ex similibus similia procreans. Dicit etiam in ista litera, ꝙ notitia simplex, & notitia genita, siue verbum sunt vna res secundùm rem: sed tantum differt verbum a notitia simplici: quia verbum procedit ab ea vt declaratiua eius: verbum.n.tantum valet sicut scio me hoc scire. Expono tamen aliqualiter hanc literam de verbo ad verbum. Cum dicit. Et hinc apparet differentia intellectus, vt intellectus, & intellectus vt natura. vocat intellectum, vt intellectum ipsum intellectum, vt nudum, & merè passiuum: & intellectū vt natura vocat intellectum informatū notitia simplici obiecti. sequitur declaratio quid sit intellectus, vt nudus, & vt natura, dicit.n. quia intellectus vt in patre existens in actu intelligendi suam essentiam.i. simplici notitia essentię: quem actum, siue quam notitiam operatur ipsa essentia in ipso intellectu suo: vt talis intellectus est quasi in potentia.s. receptiua ad notitiam essentialem: siuè notinam simplicem, ipsius essentię: & vocat notitiam essentialem: quia est communis omnibus personis: & vt distinguitur à notitia notionali: quæ est verbum diuinum. Sequitur secundùm rationem intelligēdi.i. secundùm illam notitiam essentialem ipse intellectus patris est fęcund⁹, fęcunditate naturali (nam est fęcunditas per modū naturæ, & fęcunditas per modum voluntatis: & dicitur aliquid fęcundum quando est principium ꝓductiuum dispositum, & non impeditum) ad producendum de seipso.s. intellectu nudo: & per impressionem, vt dixi supra aliquid sibi simile: ad quod.s. principium formale productiuum: (quod est ipse intellectus formatus notitia simplici) est quasi in potentia receptiua.i. quòd intellectus nudus est quasi receptiuus notitiæ genitæ, ab ipso intellectu formato: qui intellectus formatus dicitur principium ꝓductiuum: per hoc ꝙ est actu sub illa notitia essentiali: quia illa notitia, (vt dixi supra) est ratio formalis producendi notitiam genitam secundùm ipsum Hen. Intellectus enim, vt est quædam notitia essentialis.i. ut est habens talē notitiam: secundùm actū.i. per illam est in actu principiandi: quia secundùm illam dicitur natura, & principium actiuū: quo principio.s. actiuo pater de eodem intellectu.s. nudo, & puro: & vt est tantum intellectus (quod idem est ꝙ esse nudum) vt de puro passiuo, siuè receptiuo: vt dixi supra, format notitiam.i. gignit notitiā, quam recipit in ipso intellectu nudo: & talis notitia est verbum: quæ secundùm rem est eadem notitia cum illa de qua formaē: siuè, quæ est principium formale ꝓducendi: quæ est notitia essentialis: siue simplex: & & differt tantum secundùm rationem: vt dixi supra.

Natura est quędam uis insita rebus ex similibus similia procreans.
Expono literam de verbo ad verbū.
Intellectus, vt intellectus dicitur intellectus nudus, & merè passiuus; Intellectus verò ut natura dicitur intellectus informatus notitia simplici obiecti.
Notitia notionalis dicitur verbū diuinum.
Duplex fęcūditas una per modum naturæ. Altera per modum voluntatis.
Notitia essentialis est ratio formalis producendi notitiam genitam.

¶Sequitur. Et per omnē eundem modum. Hic declarat, quomodo verbum nostrum ꝓducitur in nobis: & vult ꝙ eodem modo producatur sicut & diuinum. Cognitum enim.i. obiectum cognoscibile primo simplicem sui notitiā imprimit.s. intellectui repræsentando se illi, vt purè passiuo.i. ꝙ obiectum imprimit intellectui nostro, ut purè passiuo notitiam sui simplicem, per quam ipsum obiectum est actu præsens intellectui: quia intellectio est similitudo obiecti cuius est. Sequitur. Intellectus autē sic perfectus notitia simplici obiecti (& talis notitia secundùm ipsum: vt infrà, patet præsenti.q. & d.27.q.1. est notitia cōfusa obiecti) siue formatus tali notitia per ipsum obiectum cognitum, siuè cognoscibile (quia obiectum, ut cognitum non causat notitiam: sed vt cognoscibile) quod obiectum cognitum continet ipse intellectus formatus notitia simplici: continet dico non per impressionem: quia obiectum cognitum non recipitur formaliter in intellectu cognoscente: sed continet expressiuè.i. ꝙ intellectus formatus tali notitia est suo modo declaratiuus, & expressiuus sui obiecti. & talis intellectus sic formatus factus est fœcundus &c. Applica sequentia sicut prius de formatione verbi Dei. ¶Doc. tamen improbat primo: quòd verbum nostrum sic producatur vt ipse ponit: vt patebit infrà.d.27.

Quomodo verbum nostrū producitur in nobis.
Intellectio est similitudo obiecti cuius est.
Obiectū cognitū nō recipitur formaliter in intellectu cognoscēte, sed expressiuè.
In quibus Sco improbat Hen.

Secundo improbat quòd uoluntas de seipsa, ut informata amore simplici de quasi subiecto, vel materia producat spiritum sanctum: vt patebit infrà. d.5. q. 2. admittit tamen quòd ipsa est principium formale productiuum spiritus sancti saltem partiale: vt patebit infrà a Doc.b.10.q.1.

Tertio improbat, ꝙ intellectvs, vt informatus notitia simplici dicatur natura: accipiendo naturam, vt est ratio formalis producendi per modum naturæ: vt patet in ista.q.&.d.6.&.7.&.13.&.17.& alibi.

Quarto improbat, ꝙ intellectus patris, ut nudus informetur notitia genita: ut patet in præsenti.q.& d.5.q.2.ex intentione.&.d.27.huius.q.1.

Quinto improbat doct. ꝙ intellectus nudus sit, de quo producatur verbum, siuè per impressionem, siuè non per impressionem: vt patet infrà.d.5.q.2.

Sexto quando dicit: ꝙ intellectus virtute sua se cōuertit supra se &c. Si hoc intelligat, quòd cognitio cōuersiua sit totaliter causata ab intellectu obiecto non concurrente: uel aliquo alio vice obiecti: non tenetur apud Doct. ut patet ex intentione in quol. q 14. & aliqualiter.q.15. Hoc idem dicerē de voluntate tenendo illam opi. quòd obiectum, uel cognitio obiecti sit causa partialis volitionis: de quo in 2. d. 25. & sic patet positio huius doc. quam bene nota.

ISTA opinio ponit tres articulos: quos non credo esse veros. Hic doc. primo improbat istam conclusionem ꝙ intellectus, ut nudus conuersus super intellectum formatum notitia simplici formetur ab eo notitia genita: vt clarius dicam hanc conclusionē contra quam arguit doc. notitia genita, siuè verbū in diuinis formatur, siuè producitur ab intellectu patris, ut informato notitia simplici: & hoc vt intellectus nudus prius conuertitur super seipsum formatum: & talis notitia genita recipitur in intellectu nudo. ¶Contra hanc arguit doc. ibi. Hoc improbo sic. Nam intellectum cōuerti super seipsum formatum notitia simplici est ipsum se intelligere ut habentem notitiam simplicem: & hoc cum dicat actionem erit alicuius suppositi. Quærit modo doc. quod est illud suppositum quod actione sua conuertit se super intellectum formatum notitia simplici. Certum est ꝙ non est suppositum filij: patet quia esset filius ante filium. Nam ista conuersio super intellectum formatum notitia simplici præcedit generationem filij, ut supra patet ergo si intellectus vt in filio sic conuertitur: tunc erit filius ante filium. ¶Ibi. Si autem ut cōuertitur super intellectum formatum est ipsius patris: tunc arguo sic. Cuius est &c. Tota ista ratio in hoc consistit. Si pater mediante intellectu nudo cōuertitur super intellectum formatum notitia simplici.s. vt productiuum notitiæ genitæ, productiuum dico ipsius notitiæ genitæ de intellectu nudo p impressionem ipsius notitiæ genitæ in intellectu nudo. (Nam propriè producere de aliquo per impressionem producti in illo, est ipsum productum formaliter inesse illi de quo producitur: sicut de materia ligni producitur forma ignis, & recipitur formaliter in illa materia) est ipsum intellectum nudum, ut in patre formaliter existentem suo modo recipere illam notitiam genitam, productam ab intellectu formato notitia simplici: quod in simili patet. si enim intelle-

i. 233. C 7.
Hic improbatur positio henri.
Intellectum cōuerti super seipsum formatū notitia simplici est ipsum se intelligere, vt habentem notitiā simplicem.

intellectus meus purè passiuè se haberet ad.a.obiectum, ut actiuum: tunc intellectus meus reciperet notitiam illius obiecti.a.tanquam à causa productiua illius notitiæ: & sic intellectus meus informaretur tali notitia: & per consequens esset formaliter intelligens per illam notitiam, in intellectu meo receptam. Sic est in proposito. si intellectus patris vt patris habeat intellectum formatum notitia simplici: vt productiuum illius notitiæ: imprimendo illã in intellectu patris ut patris. ergo pater formaliter haberet in se illam notitiam: & persona filij esset formaliter in patre. & per consequens pater esset formaliter filius. sicut paries habens formaliter albedinem est formaliter albus. Et hic est sensus totius literæ. hanc tamen ut clarius intelligatur expono de verbo ad verbum. ¶Ibi. Tunc arguo sic. Cuius est vt cõuertitur.i.cuius suppositi est intellectus nudus, ut conuertitur super seipsum formatum notitia simplici. Sequitur. eius est ut notitia genita formatur.i. intellectus nudus est eiusdem suppositi inquantum ille intellectus tali notitia genita formatur. Ista propositio sic declarata probatur a doc.ibi. Assumptum probandum, probo sic. Cuius est vt conuertitur super intellectum formatum; eius est, vt habet intellectum formatum pro obiecto actu præsente.i. cuius suppositi est, ut intellectus nudus conuertitur super intellectum formatum eiusdem suppositi est intellectus nudus, ut habet intellectum formatũ pro obiecto actu præsente: ergo eius est, ut ab illo obiecto formatur.i. ergo eiusdem suppositi est intellectus nudus, vt ab illo obiecto.i.ab illo intellectu formato notitia simplici, informatur.s. notitia genita. Sequitur. probatio huius consequentiæ: videlicet ꝙ eiusdem suppositi est intellectus nudus, vt ab illo obiecto formatur: quia passiuum proportionatum dispositum, & approximatum actiuo sufficienti ꝓportionato, natum est immediatè perfici ab illo actiuo. per philosophum 9.meta. Sequitur parum infra intellectus autem nudus, & conuersus, & habens intellectum formatum, vt obiectum præsens, est passiuum dispositum proportionatum, & approximatũ intellectui formato, ut obiecto sufficienter actiuo. hoc patet per Hen. vbi supra, qui vult, quòd intellectus nudus, præmissa conuersione, sit passiuum naturale, respectu notitiæ genitæ. Et ideo intellectus formatus notitia simplici est actiuum naturale, imprimens notitiam genitam in intellectu nudo conuerso. Sequitur: ergo intellectus nudus, vt conuersus, nulla facta variatione circa ipsum esse subsistentiæ.i.circa ipsum suppositum subsistens, vel cuiuscunque entitatis, ut sic formatur notitia genita. Cum ergo intellectus nudus, ut est patris conuertatur super intellectum formatum, vt passiuum ad actiuũ, a quo recipit notitiã genitam: ergo in patre erit formaliter notitia genita: & sic pater formaliter erit filius: patet consequentia: quia si in homine est formaliter quantitas, & albedo sit formaliter in quantitate, ergo homo erit formaliter albus: sic in proposito.

Hic exponitur litera de verbo ad verbum.

Sco. contra Hen.

Optima regula. Passiuum ꝓportionatũ dispositum, & approximatum actiuo sufficienti ꝓportionato natũ est immediatè ꝓfici ab illo actiuo.

¶Ibi. Hic posset poni vna responsio, quòd intellectus nudus per hoc quòd de seipso actualiter formatur illa notitia. siue ex hoc, quòd est quasi materia informata notitia genita habet esse in persona genita. Sed nota, quod hæc responsio non euacuat argumentum Sco. quia si intellectus, vt nudus conuertitur ad intellectum formatum notitia simplici, quæro cui personæ conuenit iste actus conuersiuus, aut personæ filij, aut patris: & arguo, ut prius argutum est in argumento præcedente. Sed si absolutè diceret, quòd intellectus nudus, ut de quo formatur notitia genita, siuè, vt suo modo recipiens notitiam genitam: siuè se habens quasi materiam est filij, id est, quòd vt est filij habet illam notitiam: non loquendo de illa conuersione intellectus nudi super intellectum formatum. Si ergo Hen. sic intelligat, dicit doc. Ibi. Sed contra istam responsionem fiunt duo argumenta prima, quæ ponentur. dist.5.quæst. ulti. contra opi. de quasi materia, quæ ibi specialiter improbabitur: vide ibi, vbi diffusè probat, quod essentia, siuè intellectus diuinus tantum habetur in filio, vt terminus formalis generationis: ergo non potest ibi esse, ut materia, nec quasi materia: & per consequens ut in filio non formatur notitia genita: quia vt sic haberet rationem materiæ, vel vt quasi materiæ: quod est impossibile, ut probat doc. hic & hoc idem in 27.dist.huius. quæst.1.

Hæc responsio non euacuat argumentũ Scoti.

Essentia, siue intellectus diuinus tantũ habetur in filio, vt terminus formalis generationis, ergo non potest ibi esse materia, nec quasi materia.

¶Ibi. Secundus articulus est, quòd intellectus informatus notitia actuali essentiali est principium actiuum, & elicitiuum notitiæ genitæ. Quia dicit Hen. vbi supra, quòd notitia simplex, siuè essentialis in intellectu patris est ratio formalis producẽdi notitiam genitam. Contra quem articulum arguit doc. multis medijs.

¶Primo ibi Hoc improbo sic. Hæc ratio stat in hoc. habens formaliter principium productiuum notitiæ genitæ, potest illo formaliter producere. sed pater habet formaliter memoriam fęcundam quæ est principium productiuum verbi: patet per Aug. quia verbum gignitur à memoria: ergo pater formaliter producit notitiam genitam memoria, ut principio productiuo: & non intelligentia siue notitia simplici, quod idem est: & hic est sensus huius literæ. Declaro tamen hanc literam cum dicit ibi: ergo licet in patre concurrant memoria, intelligentia & uoluntas: pater non gignet verbum formaliter intelligẽtia, ut quo. Formaliter enim generare, ut quo, est in se habere formaliter principium siuè rationẽ formalem generandi: sicut dicimus ignis formaliter calefacit calore, vt quo: quia habet in se formaliter calorem, qui est ratio formalis calefaciendi: sic pater dicitur formaliter generare memoria, vt quo: quia habet in se memoriam formaliter, quę est principium generatiuum, siuè ratio formalis generandi. Sequitur. ut autem habet notitiam actualem est in actu intelligẽtiæ.i. quòd pater per notitiã actualẽ est in actu intelligentiæ.i. ꝙ tantum per ipsam est formaliter intelligens omne intelligibile: & per consequens per ipsam non est formaliter producens verbum: cum talis notitia sit simpliciter finis potentiæ propter hoc tantum ponitur, ut per ipsam obiectũ intelligatur, non vt per ipsam aliquid generetur. Sequitur. sed vt est in actu memoriæ.i. vt habet obiectum intelligibile præsens intellectui suo &c. Memoria enim apud doc. ut infra patebit est intellectus habens obiectum perfectè præsens: & hoc in ratione intelligibilis, non ut actu intellecti: quia, ut intellectus habet obiectum præsens in ratione intellecti, magis dicitur intelligentia propter actualem intellectionem, quam habet: & ut sic non est uerè productiuus: ut uerò habet obiectum præsens, in ratione intelligibilis, hoc totum dicitur memoria: quia hoc totum est principium formale operandi, siuè intelligendi: & est principium formale producendi verbum: & hoc totum dicitur actus primus, respectu actus secundi, actus enim primus, ut sępe dictum est, est principiũ actionis, uel operationis: actus verò secundus est ipsa operatio, siuè actio, siuè generatio, & huiusmodi.

Nota ꝙ hic Scotus probat, ꝙ pater formaliter ꝓducit notitiã genitã, scilicet memoria, et non intelligentia, siuè notitia simplici ut dicebat Henri.

Attende hanc declarationem.

Quid sit generare vt quo.

D. Tho. 1. par. sum. q. 27. Ar. 1 d. q̃ omnes actiones immanentes & sic ꝓductiones proficiscuntur ab ipsis se sunt tantum duæ ꝓductiones.

¶Ibi. secundo sic. Secundo probat doc. intentũ.s. quòd notitia simplex non est principium productiuum filij: patet quia principio productiuo correspondet productum, ut finis, siuè terminus productionis: sed notitiæ simplici non correspondet aliquod productum per ipsam, ut finis, uel terminus

produ-

Et secundò ipsos actus. s. intelligere & velle pr̃ intelligēdo essentiā generat filiū, velle verò quo pr̃ & filius diligūt essentiā producitur spiritus sanct⁹. et sic intelligere est principium quo pr̃ generat filiū, velle verò est principium quo pr̃ & filius spirāt spiritū sanctum.

Arguo sic, at quo φ intelligere nō est principium productiuum filij, sed memoria adest illud quo pr̃ generat filiū. φ illud ē principiū productiuū filij, vt memoria est principiū productiuū filij & non intelligere. ergo. maior probatur quoniā in omni agēte est quod, & quo principiū quod in igne est ignis, principium quo in igne calor, sic pater est principium quod, memoria verò est principium quo, minor probatur p D. August. 15. de tri c.7. vel 15. vbi dicit verbum gigni a memoria non ab intelligētia. D Aug. φ intelligentiā nō aliud intellexit nisi intelligere actualiter, nam intellectus est potētia, intelligere est actuale intelligere.

productionis: patet ista; quia intellectio est ultimus terminus ꝑductus ab intellectu, & finis vltimus intentus ab intellectu, & ab obiecto. Intenditur enim ab intellectu talis notitia, ut per ipsam obiectum tãtum intelligatur: sed productio intenditur non, vt ibi sistatur. sed ut per ipsam productum habeatur: & sic actus primus: (cuiusmodi est memoria) est principium productiuum, & non actus secundus: cuiusmodi est intellectio.

¶Ibi. Tertio sic. Ista ratio stat in uno dicto: uidelicet φ habens principium productiuum, cui non correspondet productum adequatum potest illu ꝑducere: sed pater habēs intellectū & obiectū ꝑfectè præsens intellectui, habet principium formale productionum filij: ergo si filius per tale principium non est productus: adhuc pater illo principio potest producere. Si ergo per Hen. pater producit filium notitia simplici, vt principio productiuo: ergo pater habet filium ante filium: quia memoria, vt memoria est principium formale productiuum verbi: vt patet per Aug & experimentaliter patet in nobis: quia verbum nostrum (quod est intellectio perfecta obiecti) immediatè ꝑducitur à memoria, videlicet ab intellectu, & obiecto præsente, vt patebit. ĩ. d. 27. & multæ sunt auctoritates Aug. φ verbum est à memoria, ut memoria. Si ergo secundùm Hen. ipsum verbum potest esse à notitia simplici: & cum etiam possit esse à memoria, ut memoria: vt dixi: ergo pater habebit duo verba, siuè duos filios: quorum vnũ correspondet memoriæ, & aliud notitiæ simplici, quod est inconueniens: & hoc intendit docto. in ista littera.

¶Ibi. Præterea. Verbum est illius immediatius vel bum, à quo immediatius exprimitur. Hic doc. arguit contra Hen. deducendo ad vnum inconueniẽs: videlicet quòd verbũ esset immediatius expressiuũ notitiæ simplicis, quàm essentiæ diuinæ: & φ sit inconueniens: patet etiam in nobis: quia verbum nostrum, siuè intellectio perfecta obiecti immediatè exprimit, & manifestat, declaratq; ipsum obiectũ, à quo specificatur: vt patet, & non dicitur exprimere, siuè manifestare aliam notitiam obiecti. Sic in ꝓposito notitia genita: secundùm cõmuniter loquentes: dicitur immediatè expressiua obiecti, siuè essentiæ diuinæ, siuè memoriæ fœcundæ. Si ergo talis notitia genita immediatè exprimere ut a notitia simplici, a principio formali productiuo: tunc ab ipsa specificaretur, non à memoria fœcunda: & sic magis, & immediatius esset expressiua, & manifestatiua notitiæ simplicis, quàm obiecti, siuè essentiæ diuinæ. Nam quælibet notitia (pruprie loquendo) est semper expressiua illius, à quo specificatur. Vnde notitia simplex dicitur immediatè declaratiua essentiæ diuinæ, cum ab ipsa specificetur: vt patet à Docto. infra distinc. 27. cum ergo notitia genita apud omnes sit immediatè expressiua essentiæ diuinæ siuè memoriæ: sequitur, quòd immediatè exprimitur ab illa, & non à notitia simplici.

¶Ibi. Præterea. Si actualis intellectio patris. Quinto, siuè ultimo. arguit doc. contra Hen. Et supponit duo in isto argumento. Primum, quòd actualis notitia est ab essentia diuina, ut a principio productiuo: quod etiam ipse Hen. concedit vt supra patuit: & patet etiam ratione: quia si actualis notitia simplex non esset immediatè ab essentia, sed ab alia notitia: tunc quæro de illa alia, aut est immediatè ab essentia, aut non: si primum non est maior ratio de vna, quàm de alia: si secundum ergo erit ꝓcessus in infinitum in notitijs. Stat ergo, quòd notitia simplex sit ab essentia, siue à memoria. Secundo supponit φ notitia genita, & notitia essentialis sunt eiusdem rationis: patet quia non uariatur ratio formalis ex hoc quòd est esse communicatum, & non communicatum: quia tunc essentia diuina esset alterius rationis, ut in patre, & vt in filio: quia in patre non est communicata per productionem: in filio est communicata per generationem. Dicit ergo doc. quòd si notitia simplex esset realiter distincta a patre, talis notitia esset uerè producta, & uerè genita: ergo cum essentia diuina sit principium formale productiuum notitiæ simplicis, quæ verè non principiatur: quia realiter non distinguitur à supposito principiante: adhuc esset principium productiuũ eiusdem, si verè principiaretur: ergo notitia genita, quæ uerè principiatur à patre, erit ab essentia diuina, siuè à memoria fœcunda, ut à principio formali productiuo, & notitia simplici: vt dicebat Hen.

ergo filiⁿ nō producitur p intelligere et ideo Caietanus meo iudicio non soluit argumentū Scoti, dum asserit quod aliqua intelligentia sit ipsa gignitio verbi.

SED CIRCA hoc quod dicit notitiam genitam, & notitiam simplicem esse eiusdem rationis occurrunt aliqua dubia. Primo quia notitia simplex est formaliter perfectio simpliciter: notitia verò genita non est formaliter perfectio simplex: primum patet à doc. infra præsenti. d. & d. 8. & in quol. Item in primo. d. 1. q. 2. quia intellectus paternus est formaliter beatus in uisione deitatis. hoc idem in quæst. 14. quol. quæ visio est notitia ingenita, siuè simplex: non potest autem esse beatus formaliter in aliquo, quod non est perfectio simpliciter: patet etiã in isto primo, dist. 2. quæst. 1. & in quol. quæst. 14. q intelligere filij est optimum illius substantiæ: ergo. Secundum patet. s. quòd notitia genita non sit perfectio simpliciter formaliter: quia si sic: cum ipsa necessariò includat relationem constituentem ipsam: ergo relatio includeretur formaliter in aliquo, qđ est perfectionis simpliciter: quod est falsum. Tum quia talis relatio nullam perfectionem dicit. illud modo, quod non dicit aliquam perfectionem, non est de formali ratione perfectionis simpliciter. Tũ etiam quia quicquid formaliter includitur in perfectione simpliciter, est perfectio simpliciter: vt patet à doc. in quol. sed relatio non est perfectio simpliciter: vt probat doc. quæst. 1. quol. ergo. Tunc vltra. Quæ sic se habent, quòd vnum ex sua rationem formali est perfectio simpliciter, & aliud non: non sunt eiusdem rationis: vt pater: sed notitia genita, & notitia simplex sunt huiusmodi: ergo. Si vero dicatur, quòd bene concludit, si notitia genita esset constituta per relationem: sed diceretur, φ esset constituta per proprietatem absolutam. Sed hoc nihil est: quia adhuc talis proprietas nullam perfectionem diceret: vt patet a doc. infra d. 26.

¶Secundo dubitatur, quia notitia ingenita est entitas absoluta: vt patet a doc. quæst. 14. quol. & d. 10. quarti. Sed notitia genita est entitas relatiua; modo absolutum formaliter, & relatiuum formaliter non sunt eiusdem rationis: ergo nec notitia genita & ingenita.

¶Respondeo quòd dictum doc debet sanè intelligi. Non enim vult ipse, quòd de facto notitia genita, & ingenita sint simpliciter eiusdẽ rationis: vt patet per argumenta superius facta: sed ex hoc dicuntur eiusdem rationis: quia si notitia simplex esset realiter distincta a supposito producente: tunc esset verè notitia genita, & eadem quæ nunc. Et similiter, si notitia genita nunc esset idem realiter cum producente esset simpliciter eadem, quod notitia simplex: & ex hoc dicerentur eiusdem rationis.

¶Sed quomodo est possibile, quòd idem, ut realiter distinctum dicatur verè genitum: & formaliter relatiuum: & quod non sit perfectio simpliciter: & φ si illud idem esset realiter idem, φ dicatur absolutum, & perfectio simpliciter.

¶Dico breuiter, quòd notitia est realiter idem cũ supposito producente, necessariò pullulat ab essen-

tia

tia diuina, vt perfectio simplex, & vt entitas absoluta: vt uero realiter distinguitur à supposito, producente necessariò producitur, vt entitas relatiua. Accidit ergo notitiæ diuinæ, quòd dicatur entitas absoluta formaliter: quia hoc habet propter identitatem realem cum supposito producente: accidit etiã, quòd dicatur entitas relatiua: quia hoc est propter realem distinctionem à supposito producente. Si dicatur non ne paternitas est idem realiter cum supposito producente? Dico quod sic: ergo erit entitas absoluta &c. Dico quòd sunt aliquæ entitates quæ diuersimode pullulant ab essentia diuina: quędam enim simpliciter pullulant vt entitas absoluta: & quædam vt entitas relatiua. Et si quęratur ratio diuersitans, nulla alia est assignanda: nisi quia hæc est talis entitas, & illa talis: & sic notitia simplex est talis entitas, quòd vt est idem realiter cum supposito necessariò pullulat ab essentia, ut entitas absoluta: ipsa eadem entitas est talis entitas, quòd si realiter distingueretur à supposito producente, esset verè genita, & verè entitas relatiua: & paternitas est talis entitas, quòd vt est idem realiter cũ supposito patris, oritur de necessitate, vt entitas relatiua: & est talis entitas, quòd si etiam esset distincta realiter non esset verè genita, nec esset entitas absoluta: & sic patet ad difficultatem.

¶Ibi. Tertius articulus est. hic instat cõtra tertium articulum, vbi Hen. vult, quòd cõuersio intellectus nudus super se formatum est necessaria ad hoc, vt intellectus nudus formetur ab intellectu formato .i. ꝙ intellectus formatus notitia simplici non potest esse principium immediatè productiuum verbi, siuè notitiæ genitę, quæ dicitur propriè verbum, nisi prius conuertatur super notitiã simplicem, & super obiectum cognitum, & super se cognoscentem doc. instat probando, quod talis conuersio non est necessaria quia sola memoria sufficit, quæ tantum includit intellectum, & obiectum perfectè præsens: & sic intellectus patris habens essentiam, ut obiectum intelligibile sibi præsens est naturale principium .i. principium per modum naturę non solum operatiuum respectu intellectionis patris: sed etiam productiuũ respectu notitiæ genitę circunscripta illa reflexione: sola enim memoria perfecta sufficit.

Nota ꝙ secũdus artic. dicitur esse falsus in nobis. Primo quia notitia confusa nõ põt esse principiũ notitiæ distinctæ. Secundo quia simul in eodem intellectu respectu eiusdẽ esset cognitio cõfusa & distincta. Tertio quia notitia simplex, q͞ñ non esset causatiua notitiæ distinctam. Tertius art. est falsus in nobis. s. ꝙ verbũ nrm̃ gñatur per actũ reflexũ;

¶Ibi. Secundus etiam articulus est falsus in nobis. Quia in secundo artic. dixit, quòd notitia simplex obiecti est principium productiuum verbi: & quia hoc etiam concedit de verbo nostro: & vult, quòd notitia simplex obiecti confusa tamen: est principiũ productiuum notitiæ distinctæ eiusdem obiecti: & deducit ad alterum inconuenientium: videlicet, vel quòd simul in eodem intellectu respectu eiusdem obiecti esset cognitio confusa, & distincta: uel aliquid, quando non est, causabit: patet primum inconueniens: quia si notitia confusa causat notitiã distinctam: ergo in eodem instãti, quo causatur notitia distincta in eodem instanti est notitia confusa: patet quia causa etiam, quãdo causat adhùc est prior natura effectu: ut patet à Sco. in. 2. d. 1. Sicut etiam hoc idem exposui in 15. d. Si verò in eodem instanti, quo est notitia distincta non est notitia confusa: ergo notitia confusa causat distinctam, quando non est: sed de ista materia diffusius pertractat doc. infra distin. 27.

¶Ibi. Tertius articulus etiam est falsus in nobis. Quia Hen. dixit in tertio artic. ꝙ verbum nostrum generatur per actum reflexum, siuè conuersiuum super actum primum, vt per illud sciat quis se scire: & sic videtur, quod tale uerbum habeat immediatè pro obiecto actum rectum, quo obiectum est sibi præsens. Exempli gratia: primo cognosco lapidẽ: secundo reflecto me super illã cognitionẽ & super lapidẽ cognitũ: & ex tali reflexione causatur verbũ per quod scio me scire lapidem: & sic illud verbum immediatè respicit primam cognitionem lapidis: sed hoc non est verum: quia in patria beati habebunt perfectissimum verbum; ergo si illud verbum esset cãtum per actum reflexum: tunc haberet visionem, quia videret deitatem pro obiecto immediatè: & talis visio est quid creatum: ergo verbum terminaretur ad aliquod creatum: ergo non esset perfectissimum: quia verbum perfectissimum immediatè terminatur ad obiectum increatum: & sic patet improbatio opi. Hen.

ꝙ beati in patria habebũt pfectissimũ verbũ. & tamẽ nõ actum reflexũ, ergo ad verbum habendum, seu notitiam genitã nõ sequitur cõuersio seu reflexio intellectus. Beati in patria habebũt pfectissimũ uerbum, quod immediatè terminatur ad obiectum increatum.

DICO tunc ad q. Hic doc. aliter probat, quòd tantum sint duæ productiones in diuinis: & per cõsequens tantum duæ personæ productę: quia vni productioni adæquatæ correspondet vnum productũ adæquatum. Nota tamen primo in ista littera ꝙ illa propositio .s. omnis pluralitas est reducenda ad vnitatem &c. potest multipliciter intelligi vel .s. ꝙ omnis pluralitas aliquorum eiusdem rationis sit reducenda ad vnum eiusdem rationis. & sic non est vniuersaliter vera: patet quia pluralitas indiuiduorũ eiusdem speciei non reducitur ad unum illius speciei: quia inter illa nõ est aliquis ordo prioris, & posterioris, nisi fortè per accidens. Nec similiter est vera in cãtis, quòd pluralitas causatorum reducitur ad unum causatum &c. quia tunc idem reduceretur ad seipsum: vt patet: & posito, quòd non reduceretur ad seipsum adhuc talis pluralitas non reducitur ad unum illius pluralitatis. Est tamen uera, ꝙ pluralitas omnium causatorũ reducitur ad aliquod extra illam pluralitatem: quia ad vnitatem causæ, scilicet primæ à qua dependet illa pluralitas. Est etiam propositio semper vera in essentialiter ordinatis, scilicet ꝙ omnis pluralitas essentialiter ordinatorum reducitur ad unum primum illius pluralitatis: quia in essentialiter ordinatis non est procedere in infinitũ: sed statur ad unum primum: vt patet per philosophum. 2. meta. t. c. 5 & probat hoc ibi. t. c. 6. & de hoc vide Doc. in 2 meta. & quę ibi exposui: & sic in causis effectiuis deueniendum est ad vnum primum effectiuum: & similiter in finibus, in mensuris, & huiusmodi. Est etiam vera in speciebus, dicentibus formaliter perfectionem: nam pluralitas talium specierum reducitur ad vnam primam cum non sit procedere in infinitum in illis; vt probat doc. in 2. meta. & uide quæ ibi notaui. Et dixi de speciebus, dicentibus formaliter perfectionem, propter species numerorum: quia vna species dicitur perfectior alia non simpliciter, & formaliter: sed quia continet materialiter plures vnitates, ut notauit super secundò meta. docto.

Argumentũ probãs indiuinis duas tantum esse pductiones. Omnis pluralitas reducitur ad aliquod unum, vel ad sẽta paucitatem, ad quãtam reduci põt. Sed pluralitas principiorum. actiuorũ nõ põt reduci ad vnitatẽ, neque ad maiorem paucitatem, ꝙ ad dualitatem ergo duo tantum erũt principia pductiua.

Nota hac differẽtiã inter species numerorum & alias species.

¶Secundo nota. cum dicit, quòd pluralitas principiorum actiuorum, uel productiuorum reducitur &c. possunt esse duæ reductiones: una respiciens modum indeterminatum producendi, scilicet, vel per modum naturæ, uel per modũ uoluntatis: alia respiciens modum determinatum producendi. primomodo pluralitas omnium principiorũ actiuorum, vel productiuorum reducitur saltem ad duo, non numeraliter, sed secundum genus, scilicet ad principium actiuum, vel productiuum, tantum per modum naturæ: sub quo continentur omnia alia principia productiua per modum naturę: reducitur etiam ad principium productiuum per modũ uoluntatis: sub quo continentur omnia principia productiua per modum uoluntatis. secundo modo erit reductio ad unum numero, sic intelligendo. pluralitas omnium principiorum productiuorum per modum naturę reducitur ad unum principiũ primum per modum naturę: & tale est essentia respectu intellectus diuini: ut probat docto. in quoli. q. 14.

Duo sunt modi pducẽdi. unus est naturæ alter verò voluntatis. Duę sunt reductiones. una est, quæ respicit modũ indeterminatũ pducẽdi, vel per modũ naturæ, vel p modum voluntatis. Altera respicit modum determinatum producendi.

q.14.ar.2. Et hoc loquendo de principio quasi productiuo, & partiali respectu primę, intellectionis diuinæ. Loquendo verò de principio, verè productiuo, quo producitur aliquid realiter distinctum, non ab illo principio, sed à supposito, habente illud principium: tale principium est ipsa essentia cum intellectu diuino. Similiter pluralitas omnium principiorum productiuorum per modum voluntatis: reducitur vltimo ad vnum primum. s. ad voluntatem diuinam: quæ sola primo, & perfectissimè agit liberè; & nullo modo per modum naturæ; & sic patet ista propositio.

¶Tertio nota probationem, qua probat: ꝙ necessariò sunt duo in genere: quia principiare per modū naturæ, & ꝑ modū voluntatis sunt modi simpliciter repugnantes in eodē omnino ex natura rei indistincto: ita ꝙ est simpliciter repugnās, ꝙ idē formaliter acceptū agat per modū naturæ, & per modū voluntati: ꝓbat quia principium ꝑ modum naturæ inclinatur ex se ad agendū naturaliter. i. ꝙ pręcisè agit secundùm impetum naturæ: ita ꝙ eius actio nullo modo est in potestate sua, nec intētio, nec remissio actionis: sed principium per modum voluntatis, tm̄ liberè agit & habet in potestate sua actionē: vt patet de voluntate nostra: & similiter de voluntate diuina ad extra. Et licet ad intra sit principiū, necessariò ꝓductiuū: tn̄ cum tali necessitate stat libertas voluntatis: ita ꝙ nullo mō est ꝓductiua ꝑ modū naturę. Et hoc magis patebit. ī. d. 10. & singulariter in quol. q. 16.

Quid sit intellectus ꝓductiuus, & operatiuus.

¶Quarto nota, cū dicit: ꝙ intellectus inquantum operatiuus, & inquantū productiuus: hoc patet. ī. s. quomodo dicitur operatiuus, & qūo productiuus. Nota ēt, qūo est productiuus notitiæ infinitæ. vide glosam, quam feci super d. 10. huius primi ar. 1.

Arg. probās tm̄ esse duas ꝑsonas ꝓductas, & vnā tantum improductam. Perfectissima ꝓductio habet tantū duos modos ꝓducendi. s. naturæ, & voluntatis. ergo tm̄ duæ personæ productæ. ergo vna improducta.

¶Vltimò infert doc. propositum. s. ꝙ tm̄ sint duæ personæ productæ, siuè tm̄ duæ productiones numero: quia ibi sunt tm̄ duo principia ꝓductiua alterius rationis: quia unum per modum naturæ. s. intellectus cum obiecto: & aliud per modum uoluntatis. s. ipsa voluntas & vtrunque habet productionē sibi adæquatam: ita ꝙ intellectus tm̄ vnam: & voluntas tantum vnā: ergo tantum sunt ibi duæ ꝓductiones: & per consequens tantum duo ꝓducta. Sed qūo non possunt esse plures productiones eiusdē rationis: puta plures generationes, vel plures spirationes patebit. quæst. 2. quoli.

OBIICITVR contra istam deductionem. intendit doc. probare primo, ꝙ sint tria principia ꝓductiua in diuinis: duo per modum naturæ. s. essentia diuina, & intellectus: & aliud per modū libertatis. s. voluntas. Si ergo sunt tria principia ꝓductiua: ergo, & tres productiones: & cum cuilibet productionum correspondeat productum: erunt tria producta: & hoc est, quod intendit probare per istam rationem primam. Ad istam primam rationem respondet doc. ibi. Ad primum respondeo, quòd hoc totum &c. Et dicit, ꝙ intellectus, & essentia sunt duo principia partialia per modum naturæ; & integrant unum totale: & sic tantum est unum principium per modum naturæ: & littera clara est.

Vnū est principium per modum naturæ, q sicut ignis ꝓducit ꝑ naturā lucē, ita pr̄ generat filium ꝑ naturam.

¶Secundo docto. arguit contra hoc, quod dixit: quòd sunt duo actus productiui. s. productio filij ꝑ modū naturę: & ꝓductio spiritus sancti ꝑ modum libertatis: & argumentū stat in hoc. qūo est possibile, ꝙ intellectus habeat duos actus diuersarū rōnū: quorum unus dicatur ꝓductiuus, siuè productio: & aliud dicatur operatiuus, siuè operatio: quæ est ipsa intellectio: quia tunc videret, quòd intellectus esset duæ potentiæ, quia potentiæ distinguntur ꝑ actus. secundo de anima. t. c. 33. Hoc idem dico de actu ꝓductiuo volūtatis: & de actu operatiuo, qui dicitur velle: ergo videtur, quòd istæ duæ potentiæ habeant tantum actus operatiuos siuè essentiales. s. velle & intelligere. Et nota istum terminum de actu productiuo: dicitur enim generatio actus productiuus, non quòd sit ratio formalis producendi: qua suppositum verè producit: sed est id, quo suppositum producens formaliter producit. Et pro maiori intelligentia. nota ꝙ utimur istis uocabulis diuersimode, scilicet esse producens & esse productiuum. Primū tantum competit supposito: quia tantum illud ꝓducit, vel generat. Secundum tantum competit rationi formali producendi: quæ dicitur potentia ꝓductiua. Exemplum: pater producit filium: memoria fęcunda est potentia productiua, qua mediante pater producit. Aliquando accipitur potentia ꝓductiua tantum formaliter: & tunc nihil aliud est, nisi productio relatio: & dicitur potentia productiua, non quòd sit ratio formalis producendi: sed quia terminatur ad productum. Istæ ergo propositiones sunt uerę pater producit filium mediante memoria fęcunda, vt principio formali fundamentali, & absoluto. Alia pater producit filium productione relatione, ut principio tantum formali, quo denominatur actu ꝓducens: sicut dicimus, ꝙ Fran. est similis Petro albedine, ut principio fundamentali similitudinis: & dicitur similis similitudine, vt principio tantum formali.

Actus ꝓductiuus quid sit.

Esse producens & esse ꝓductiuum differunt.

Potētia ꝓductiua formaliter quā dicatur.

Quomodo pater ꝓducat filiū memoria fęcūda, ut principio formali fundamētali, & absoluto.

¶Argumentum secundum. s. quòd non debeant poni isti actus productiui est ibi. secundo: dubium est de istis actibus productiuis.

Memoria in patre est principium operatiuum patris.

¶Respondet doc. ibi. Ad secundum dubiū dico, ꝙ memoria in patre est principium operatiuum pr̄is: quo. s. actu primo pater formaliter intelligit, ut in actu secundo: est etiam eadem memoria patri principium ꝓductiuum: quo pater existens in actu primo ꝓducit, ut in actu secundo notitiam genitam.

¶Pro intelligētia huius litteræ p̄suppono. Primo, ꝙ actus primus, quo suppositum agit est forma quæ est principiū ꝓductiuum alicuius: & actus secundus est actus ꝓductus uel ipsa productio: ita ꝙ suppositum non dicitur actus primus ꝓpriè quamuis dicatur ꝓducere; sed tantum ratio formalis ꝓducēdi existens in supposito dicitur actus primus: quia suppositum mediante illa ꝓducit. Secundo dico, quòd memoria fęcunda in patre: quæ est intellectus, & essentia diuina, perfectè p̄sens in ratione obiecti intelligibilis est principium operatiuū, respectu intellectionis: quia intellectio propriè dicitur operatio, quæ est finis potentię operantis: dr̄ etiā principium ꝓductiuum, respectu productionis filij: non ꝙ talis productio sit vltim⁹ finis principij ꝓductiui: sed est productum per talem productionē: & sic ut est principiū operatiuum pr̄is, est id, quo pater, vt actu primo formaliter intelligit, ut in actu secundo. i. est id, quo mediante, ut actu primo pater formaliter intelligit, ut in actu secundo. i. quo pr̄ habet intellectionem, ut actum secundum: & sensus breuis est, quòd, memoria fęcunda, ut principium operatiuum est actus primus patri, quo mediante habet intellectionem, siuè operationem, ut actū secundum: hoc idē dico, vt est principium productiuum, est id, quo pater, ut actu primo producit, ut in actu secūdo. i. ipsa memoria, ut est principium productiuum est patri actu primus, quo mediante producit in actu secundo. i. quo mediante habet productionem, ut in actu secundo: & illa productio terminatur ad notitiam genitā: & sic patet sensus istius lr̄æ. Sequit̄ in lr̄a ibi. Et actus primus prior est prioritate originis actu secundo. i. ꝙ memoria ut principium operatiuum est prius origine ipsa operatione: & vt principiū ꝓductiuū est prius origine ꝓductione & ꝓducto. Sequit̄ non fundat̄ igitur actus ꝓductiuus super actū essentialē, qui cōsistit in actu scđo: videlicet ꝙ est operatio.

Actus primus operatiuus vel ꝓductiuus est prior actu secundo.

Dicit Doc. q quamuis generatio filij pexigat necessariò cognitionem essentiæ in intellectu pris; non tñ illa cognitio est ratio formalis producendi filium, vt dicebat Hen. sed est ipsa memoria fœcunda; immo si per impossibile non esset talis cognitio adhuc intellectus patris, vt habens essentiam perfectè psentem in ratione obiecti intelligibilis esset principiũ verè productiuũ: sunt ergo isti actus. s. actus operatiuus, & actus productiuus quasi effectus ordinati eiusdẽ causæ; ita q actus operatiuus prius est, quàm actus productiuus: & tamen vterque ab eadem memoria; & exemplum patet in littera, quæ clara est.

Difficultas.

SED oritur una difficultas in hoc, quod dicit, q actus primus est prior origine actu secundo: putà, q memoria pductiua in patre est prior origine ipsa productione. Videtur enim q doc. sibi contradicat tenendo: q personæ cõstituantur in esse per relationes: vult. n. ipse expresse in 28. d. 1, q, vlt, quæ est in tertia in ordine. & 4. q quol, q pater constituatur in esse personali per paternitatem: & per ipsum doc. idem est patrem constitui in esse personali per paternitatẽ: sicut, & per generationem actiuã, cum sint penitus idem. Si ergo principium pductiuum, siue generatiuum est prius origine generatione; ergo suppositũ habens illud principium, quo verè generaret erit prius origine ipsa generatione; ergo pr qui est suppositum generans per tale principium erit prior origine ipsa generatione actiua: & sic constitutiuũ essentialiter erit prius origine cõstitutiuo essentialiter: qđ nõ est intelligibile. ¶Respondeo primo q qñ doc. dicit, q pductiuum in diuinis est prius natura productione; & sic ex argumento facto pater erit prius origine productione. Dico, q põt exponi de productione passiua: & sic nulla est difficultas: quia et pr, inquãtum pr, in diuinis est prior origine filio: & similiter pr, inquãtum generans, est prius origine genito: vt põt deduci ex dictis doc. in 1. d. 26. & 28. & in quol. q. 4. Secundo dico, q bene principium productiuum est prius origine productione actiua, qua cõstituit pr in esse psonali. Et cũ dr qđ pr generat filium, vt habẽs tale principium productiuum: concẽdo: sed postea negatur, q pater sit prior origine productione actiua.

Principium productiuũ, siuè generatiuũ est prius origine generatione, productione actiua, qua constituitur pater in esse personali, Solutio,

Instantia.

¶Si dicatur generatio actiua necessariò psuppoõit principium productiuum, & suppositum producens secundùm illud principium.

Responsio,

¶Dico, q bene generatio actiua psupponit principium productiuum. s. memoriã fœcundam: non tñ psupponit suppositũ producens: & hoc patet à Sco. expresse in quol. q. 4. in rñsione ad primũ argumentum, vbi dicit, q actio necessariò psupponit esse simpliciter: nõ aũt esse incõmunicabile, pcipuè qñ suppositum incõmunicabile constituitur in tali esse per huiusmodi actionem. Sic est in proposito de generatione in diuinis: quia ipsa generatio verè præsupponit esse simpliciter. s. memoriam fœcundam: sed non præsupponit suppositum incommunicabile: quia per illã generationẽ tale suppositũ constitui in esse.

Apparens contradictio.

¶Sed contra hoc. Videtur. n. q doc. sibi contradicat in hoc, quod dicit, q generatio actiua nõ præsupponit suppositum generans; quia in isto primo, d. 7. dicit expresse, q gerundiuum constructum cum potentia notat actum, vt egredientẽ ab eodem supposito, cui attribuitur potentia: hæc sunt verba formalia doc. Cum ergo memoria fœcunda sit potentia generandi ipsi pri: vt patet à doc. in pluribus locis: ergo generare est actus egrediẽs à supposito, habente talẽ potentiã generandi: ergo præsupponit suppositum: & ideo dicit doc. q memoria fœcunda nõ est potẽtia generandi filio: quia tunc actus generationis actiuæ intelligeretur à supposito filij egredi.

Concordantia.

¶Rñdeo, q doc. in eadẽ di. in respõsione ad primũ arg. factum cõtra primam opinionẽ: dicit q generatio actiua, qñ respicit principium productiuũ, p se existens, potest immediatè elici à tali principio: cuiusmodi est Deus: & concordat cum hoc: quod dicit in quol. vbi supra nec vult doc. in illa. d. 7. primi, q generatio psupponat suppositũ generãs: cum in eadem. q. contrarium dicat. Dico ergo, quòd actũ generationis egredi à supposito põt dupliciter intelligi. Primo modo, q verè sit à supposito. Alio modo, q egrediaf à principio pductiuo, vt actu existẽte in supposito. Primo modo nõ egredif à patre: sed bene secũdo modo: qa memoria fœcũda, à qua immediatè pullulat generatio actiua constituens patrẽ in esse personali: primo inest patri & per patrem inest filio.

Actum generationis egredi à supposito dupliciter potest intelligi.

¶Sed si quæraf, si à memoria fœcunda immediatè pullular generatio actiua: ergo in eodẽ instanti erit filius: & p cõsequẽs pr, vt prior origine nõ producit filium: immo nec diceretur generare formaliter.

¶Dico, quòd illa generatio pullular a memoria fœcunda, vt posterius origine: & in eodem instãti originis constituit patrem in esse psonali: sed in eodem instanti originis: quo cõstituit patrẽ non habet productionem: sed in alio instanti posteriori originis: & sic pater formaliter generat, ut prior origine: & dr generare formaliter p generationẽ actiua, constituentem ipsum in esse personali: & hoc modo dictũ doc. in d. 7. primi. debet intelligi de actu egrediẽte à supposito &c. ¶Ibi. Tunc ad illud. 2. de anima de distinctione potentiarum per actus &c. Hæc responsio nota est ex præcedentibus.

¶Ibi. Alia responsio esset de intellectu agente & possibili: quia si agens esset productiuus, & possibilis operatiuus: patet quòd actus producendi conueniret intellectui agenti, & actus operandi intellectui possibili: & sic isti duo actus distinguerent intellectũ agentem, & intellectum possibilem a posteriori tñ.

¶Tertio doc. arguit cõtra illud, quod dixit. s. quòd pluralitas principiorũ nõ põt reduci ad vnitatẽ principiandi: & argumentũ est ibi. Tertio. Probatio illa non vr valere, q adducitur ad ostendendum dualitatem &c. Et ratio stat in hoc: quia licet principiare contingenter, & principiare necessariò sint oppositi modi principiandi, tamen hæc dualitas potest reduci ad unitatẽ. Posito. n. quòd aliqua creatura principiet necessariò, & alia ꝯtingẽter; tñ hæc dualitas reducef ad unitatẽ, & illud vnum necessariò principiabit.

Pulcherrimã regula. Scoti Quando cumq; sũt duo principia, habẽtia oppositos modos principiandi quorum neutrũ dicit imperfectionem vnũ ad aliorum non habet reduci nunquam ad primum naturæ. Nota & bene.

¶Respondet doc. Ibi. Ad tertium dico. Et responsio satis clara est: quæ stat in hoc, quòd qñ unus modus principiandi est imperfectior, potest reduci ad modum principiandi pfectiorem: & patet quia modus principiandi per modũ naturæ in creaturis, pp suam imperfectionẽ reducitur ad modum principiandi contingenter in diuinis: qui nullam includit imperfectionem: & patet quia modus principiandi in creaturis essentialiter dependet à modo principiãdi contingenter in Deo: ut patet à doc. ex intentione præsenti. d. q. 1. & ỹ. d. 8. q. vlt. & in 2. d. 1. & in quol. q. 7. sed qñ unus modus principiandi nullam includit imperfectionem, & alius modus principiãdi oppositus similiter nullam includit, unus modus non potest reduci ad alium: & sic est in proposito, de modo principiandi liberè in diuinis, & de modo principiandi per modum naturæ. Et quod addit: quòd nec ambo possunt reduci ad vnũ tertium modum propter duas rationes. Prima; quia isti modi includerent imperfectionem, si possent reduci: quod est cõtra suppositum. Secunda quia ille tertius modus haberet tantum unum modum principiandi. s. vel p modum naturæ, vel p modum voluntatis, cum ista sint immediata. Non. n. põt dari aliquis modus principiandi, q non sit, aut p modum naturæ, aut p modum uoluntatis: & tunc si ambo reducerent ad tertiũ, vnũ reduceretur ad aliud, & idẽ ad seipsum.

¶Quarto

¶Quarto principaliter arguit doct..contra illud, qđ dictum est prius: ꝙ vtrunq; principium productiuum habet productionem sibi adæquatã & coæternam: ergo stante illa non potest habere aliam. : quia si intelligat adæquatum extensiuè: tunc petitur principium.s.quia non probat hoc: sed supponit esse verum: quod tamen est dubium. Si intẽsiuè adhùc non sequitur: quia licet principium productiuũ habeat ꝓductũ adæquatũ intẽsiuè: tñ stãte illo ꝓducto põt habere aliud: vel æq; perfectũ, vel minus pfectũ sicut patet in causa vniuoca: quæ posito, ꝙ producat vnum effectum sibi adæquatum intensiuè: adhuc potest habere alium similem: patet etiam; quia licet visio verbi adæquetur potentiæ animæ Christi: (quia perfectior non potest haberi: tenendo, ꝙ talis visio sit ita perfecta, ꝙ perfectior nõ põt creari: vt videtur tenere doc.in 3.d.14.) tamen potest noscere actu elicito aliud intelligibile: vt patet à doc.in 3.d.14. Similiter Deus nouit se notitia adæquata intensiuè: quia talis notitia est ita formaliter infinita, sicut Deus, vt supra patuit præsenti. d. q.3. & tamen nouit etiam alia à se ut supra patuit præsenti.d.q.1. & magis patebit infra d.39.ergo sic erit in proposito.

¶Quinto arguit. & ratio stat in hoc: quia principium ꝓductiuum, ut tale, est prius principiato: immo, quando actu principiat: adhuc intelligit prius, vt patet subtiliter à doc. in 2.d.1. & d.25. & alibi. Et vide quæ ibi exposui. Si ergo prius: sequitur, ꝙ non mutatur ratio principij: per hoc, ꝙ nunc habet productum: patet quia ratio formalis prioris non mutatur per aliquod posterius: ergo si tale principium non haberet hoc principiatum, posset habere aliud, cum habeat eandem rationem principij, quã prius: ergo tale principium (si sit perfectum) si potuit habere aliud principiatum: puta.b. si non fuisset principiatum.a.videtur, ꝙ simul possit habere.a. & b.ut duo principiata, cum per.a.principiatum non tollatur à principio ratio principiandi.

¶Doc.remittit se ad d.7.huius primi. Quia tamen ibi non soluit has duas rationes expresse: immo clarius põt solui ex dictis.in q.2.quol.aliqualiter soluo eas. Ad primam, quæ est quarta in ordine: dico, ꝙ genitũ adæquatur principio productiuo intensiuè; quia est ita perfectum: cũ includat eandẽ perfectionem: immò sibi cõmunicatur tota perfectio principij ꝓductiui: adæquatur, ẽt extẽsiuè. Cum dr, ꝙ hoc non probat. Dico, ꝙ hoc ostendit.ĩ.d.7.in quol.q.2. vbi doc.hic probat, & argumento ostensiuo, & argumento, ducẽte ad impossibile. vide ibi, & q̃ ibi exposui. ¶Ad secundum: dico breuiter, ꝙ principiũ ꝓductiuu eiusdẽ rõnis indiuinis: est ita pręcisè principiũ respectu illius ꝓductionis: ꝙ si nõ esset illius præcisè, nullo modo posset esse alterius: & illa productio filij est ita necessè esse indiuinis, ꝙ si illa precisè non esset, esset simpliciter impossibile posse esse aliam: vt subtiliter ostenditur à doc.in q.2.quol. Et sic dico, ꝙ tale principiũ ꝓdoctiuũ (quamuis sit prius ꝓducto) sic pręcisè determinatur ad illud productũ, ꝙ simpliciter repugnat ei posse habere aliud ꝓductum: ẽt posito, ꝙ nõ haberet prius ꝓductum. Cum ergo dr: ꝙ cũ sit prius non uariatur rõ principij productiui. Dico, ꝙ licet in se non varietur: tamen in illo priori non habebit rõnem principij ꝓductiui, respectu alterius ꝓducti: cũ sit determinatũ ad tale productũ. De hoc vide singularia doc.in quoli.q.2 & aliqualiter.ĩ.d.7.& præcipuè aliqua à me ibi exposita.

¶Vltimo doc.adducit aliquas instãtias cõtra multa dicta in ista.q. quæ instantiæ sunt ibi. Contra ista instatur.& primo sic. Intelligentia est in patre. Hic arguit contra unũ dictum superius contra Hen. dicebat enim doc. si intellectus nudus, ut patris conuertitur super intellectum formatum &c.Ibi deducebat ergo notitia genita, siuè uerbum esset formaliter in patre: quod est falsum: sed hic probat isto argumento, ꝙ verbum sit formaliter in patre, & probat sic. Intelligentia est formaliter in patre: & intelligentia est verbum: ergo verbum est formaliter in patre. Ad hanc rationem respondet doc. Ibi. Ad primum dico. Sentẽtia huius litterę est: quòd pr̃ habet in se formaliter memoriam intelligentiam, siuè notitiam simplicẽ, & voluntatẽ: quę omnia dicunt perfectionem, & eadẽ sunt formaliter in filio, & spiritu sancto. Non enim pater intelligit per filium: nec diligit per spiritum sanctum, quasi filius sit formaliter intellectio patris, & spiritus sanctus sit formaliter amor patris: sed intelligit per intelligentiam formaliter sibi in existentem, quæ non est notitia genita, & amat per amorem sibi formaliter in existentẽ, qui amor non est formaliter spiritus sanctus: & ꝓbat per auctoritatem Aug. quæ clara est. Ibi. Intelligit igitur, quòd pater formaliter est memoria sibi, id est, quòd memoria est formaliter in patre. & sic intelligentia, & voluntas, siuè volitio: & hæc omnia sunt formaliter in filio, & in spiritu sancto: cum dicant perfectionem simpliciter. Sequitur in littera. Et in hoc est dissimilitudo inter personas, & partes imaginis in nobis secundùm ipsum: patet quia imago in nobis (vt patebit infra d.3.q.vlt.) habet tres partes.s. memoriam perfectam, comprehendendo etiã voluntatem, quæ attribuitur patri, & habet intelligentiam perfectam, quę attribuitur filio; & amorẽ perfectum, qui attribuitur spirituisancto. sed non sequitur; quòd omnis perfectio, quę est in vna parte imaginis: sit in alia formaliter, sicut est in personis diuinis; nec similiter dicimus, quòd secunda pars imaginis sit formaliter memoria: nec formaliter voluntas, siuè amor: nec similiter dicimus, quòd voluntas, siuè amor sit formaliter memoria, & intelligentia: sicut dicimus in diuinis, quòd filius est memoria sibi, intelligentia sibi, & uoluntas sibi: hoc idem dicimus de patre, & spiritu sancto. Sequitur in littera. Cum igitur dicitur proprius actus intelligẽtiæ est verbum: nego; cum de ratione verbi sit, quòd sit notitia genita.

Quõ pater non intelligat per filium.

Dissimilitudo imaginis in personis diuinis & in nobis.

¶Ibi. Cum dicis. sufficit quòd sit notitia declaratiua. Dicerent isti, quòd ex quo verbum est declaratiuum obiecti, uel memorię, cuius est: videtur, quòd notitia actualis cum sit verè declaratiua memorię, siue obiecti intelligibilis, cuius est sit verbum.

Hen. supra.

¶Rñ dei doc. negando ibi. Nego intelligẽdo &c. Snia huius lrę est, ꝙ notitiã esse declaratiuam memorię p̃ris, siuè essentię diuinę, vt p̃sentis intellectui patris põt dupliciter intelligi. Vno modo, quòd declarato dicat tm̃ relationẽ rõnis, qua relatione, pr̃ mediante tali notitia declarat essentiã: & sic intellectio simplex est perfectè declaratiua. Alio modo, vt dicit relationẽ realẽ ad personam dicentem: ita ꝙ talis notitia non tm̃ includit relationẽ declarantis ad obiectum declaratũ: sed ẽt includit relationẽ realem ad psonam dicentẽ, siuè exprimẽtem, & talis notitia ꝓpriè dicitur verbũ diuinũ. Alia verò notitia simplex; & si dicat relationẽ rõnis ad obiectum declaratum; & quãtum ad hoc posset dici verbum: quia tñ nõ dicit relationem realẽ ad aliquã personam dicentem, siue exprimentem: ideo non dicitur propriè verbũ: de quo in pręsenti loquimur: & de hac materia prolixius declarat doc.ĩ.d.27.q 2. ¶Secũdo principaliter arguit doc.contra aliud dictũ superius: videlicet ꝙ notitia simplex, & actualis non põt esse rõ formalis producendi notitiam genitam: & hic probat cõtrarium per dictũ Augu.Ibi. Pręterea. Augu.15. de tri. Dicit ꝙ verbum est uisio de visione: ergo visio, siuè actualis notitia est ratio formaalis producendi visionem, siuè notitiam genitam.

Sententia litteræ.

Visio capitur multipliciter.

¶Respondet doc. ibi. Cũ verò dicitur secundo: ꝙ est notitia de notitia. Sensus litteræ est, ꝙ visio potest capi dupliciter. Vno modo actualiter. s. pro notitia actuali simplici. Alio modo habitualiter: & hoc dupliciter. s. vel pro habitu infuso, siuè acquisito ex pluribus actibus: vel pro ipsa memoria fœcunda. Debet ergo sic intelligi in nobis visio obiecti, siuè actualis notitia illius est verè producta de visione habituali: accipiendo visionem habitualem pro memoria fęcunda. Et quòd Augu. sic intelligat probat per aliud dictum Augu. Ibi. Tunc enim est verbum simillimum rei notæ: de qua gignitur supple in ratione obiecti intelligibilis: & imago eius, supple ipsius obiecti intelligibilis quando de visione scientiæ uisio cogitationis exoritur: & dicit docto. ꝙ istæ constructiones sunt in transitiuæ. Nam visio scientiæ est ipsa scientia: & visio cogitationis est ipsa cogitatio: & acceipitur ibi scientia habitualiter non pro habitu infuso, uel acquisito ex pluribus actibns sciẽdi: sed pro memoria fœcunda: quæ dicitur scientia habitualis ex hoc, quòd sicut habens habitum scientiæ, causatum ex frequentatis actibus faciliter potest exire in actum sciendi: ita habens memoriam fęcundam (quod est habere obiectum perfectè pręsens intellectui) promptè, & expeditè potest producere verbum, quod erit imago, & similitudo obiecti præsentis in memoria: & sic patet ꝙ quando Augu. dicit uisio cogitationis exoritur de uisione scientiæ: sensus est, ꝙ cogitatio in nobis, siuè actualis notitia in nobis propriè dicitur verbum, quando exoritur de uisione scientiæ. i. de scientia habituali. s. de ipsa memoria fęcunda: cuius memorię ipsa cogitatio, siuè uerbum est similitudo, & imago: pariformiter est dicendum de uerbo diuino: quod exprimitur de scientia patris. i. de memoria ipsius patris. Sequentia clara sunt.

Scientia habitualis.

¶Et quod ibi dicit. Si potest esse in anima scientia sempiterna &c. Hoc debet intelligi de scientia habituali, quæ est in memoria, & accipit ibi scientiam habitualem pro obiecto perfecte præsente intellectui, quod obiectum sibi præsens dicitur esse in memoria: quia ut sic pertinet ad memoriam fęcundam: & obiecto sic perfectè præsenti magis attribuitur ratio memoriæ, quàm intellectui: quamuis vtrunque sit pars memoriæ: quia notitia est propriè declaratiua, & manifestatiua ipsius obiecti: cum principaliter specificetur ab ipso, vt supra exposui. Et quòd Augu. accipiat scientiam sempiternam pro memoria patet parum infra per expositionem doc. Nota etiam, cum dicit scientia sempiterna, non debet intelligi scientia habitualis sempiterna propriè, nisi accipiendo sempiternum pro coęterno: & hoc quando anima est sibi præsens, siuè intellectui suo in ratione obiecti intelligibilis actu: quia vt sic est pertinens ad memoriam: & licet sit semper præsens entitatiuè qa idem realiter qd intellectus: non tamen est præsens, saltem pro statu isto in ratione obiecti, actu intelligibilis. vt patet supra q. 1. prolo. Et ideo Augu. loquitur conditionaliter cum dicit si potest esse in anima scientia sempiterna &c. Et posito, ꝙ sit: tamen intelligentia. i. actualis intellectio eiusdem animæ non erit sempiterna: patet quia actu non semper se intelligeret. Sed quicquid sit sufficit, ꝙ habetur ab Aug. quomodo accipit aliquando scientiam pro obiecto præsente intellectui: & hoc in ratione obiecti actu intelligibilis

An sit differentia inter memoriā et intelligētiā in patre.

¶Tertio principaliter arguit doc. cõtra idem. Ibi. Præterea. Non videt differentia inter memoriam, & intelligentiam in patre. Argumentum stat in hoc: ex quo memoria, & intelligentia patris sunt penitus eadem res: quomodo est possibile, ꝙ memoria, sit ratio producendi: & non intelligentia?

¶Respondet doc. Ibi. Ad tertiam instantiam: illi aduersarij. s. tenentes, ꝙ propter opus intellectus nulla est distinctio inter intellectum, & uoluntatem, ut magis patebit infra d. præsenti. q. 1. huius partis secundæ & d. 8 q. pe. adhuc isti habent concedere tantam distinctionem inter intellectum, & uoluntatẽ, vt intellectus dicatur principium productiuum filij, & non. s. s. & similiter uoluntas principium productiuum. s. s. & non filij: si enim essent penitus idẽ esset impossibile, ꝙ si intellectus est principium filij: quin etiam, & uoluntas. Sic dicit in proposito de memoria, & intelligentia: ꝙ posito, quòd non distinguantur realiter. i. præter opus intellectus: ut accipit hoc realiter: adhuc etiam secundùm istos erit saltem per intellectum tanta distinctio, quòd vnum erit ratio formalis producendi, & non aliud. Et ista responsio docto. est tenendo opi. eorum. s. quòd nulla sit distinctio præter opus intellectus. Tamen. Respondendo secundùm opi propriam, & secundùm veritatẽ habet dicere, ꝙ intellectus, & voluntas distinguntur saltem ex natura rei, aliter intellectus non esset realiter principium productiuum filij, & spiritussancti. Si enim essent penitus idem præter opus intellectus: si vnum ex natura rei est principium alicuius, & reliquum erit similiter ex natura rei: sed hoc magis patebit infra d. 8 q penul. & d. 13. & alibi sæpe: sic est dicendum de memoria, & intelligentia: quòd ita distinguntur, quòd aliquid conuenit vni, quod non alteri. Et probat per Augu 15. de tri. c. 8. Talis est. n. scilicet distinctio, quòd si pater esset memorialiter noscens: non autem intelligens non esset perfectus. i. quòd si pater haberet tãtum scientiam habitualem, accipiendo scientiam habitualem pro memoria (vt dixi supra) & non haberet intelligentiam. i. notitiam actualem obiecti relucentis in memoria: tunc pater esset imperfectus, vt patet per philosophum. 12. met. t. c. 51. quia per actum secundum, siuè per notitiam actualem coniungitur optimo. vt supra patuit. q. 1. huius. d. exponendo dictum philosophi: patet ergo quomodo memoria, & intelligẽtia non sunt penitus idem: quia per memoriam solam nõ, dicitur ita perfectus: sicut per intelligentiam.

Quare pater actu productiuo, & nõ operatiuo producit notitiã genitã.

¶Quarta instantia est: quare pater isto actu. s. productiuo producit notitiam genitam, & non illo. s. operatiuo, non videtur ratio: cum vterque sit actus secundus & principietur uirtute eiusdem actus primi: quia tã intellectio actualis quàm generatio filij est à memoria fęcunda patris, ut à principio formali productiuo. vt supra patuit.

Propositio contingens immediata.

¶Respondet doc. ꝙ sunt aliquæ propositiones contingentes immediatæ: sicut illa calor calefacit: & licet calor necessariò calefaciat, quando est præsens passo: dicitur tamen contingens: quia est de actuali operatione, quę non semper necessariò inest: & dicitur immediata: quia non potest probari per aliam; ut patet: sed hęc est immediata necessaria. s. calor est calefactiuus, cũ non possit ꝓbari per aliã: & hoc fortè accipiendo calorẽ ꝓ ratione formali caloris, si habet aliquã: & tũc hæc esset mediata, & illa immediata. s. a. est calefactiuũ: & accipit. a. ꝓ rõne formali, & quiditatiua ipsius caloris: & hoc patet: qa passio est demonstrabilis de subiecto: & rõni formali subiecti inest immediatè: vt patet à doc. supra pra senti. d. q. 2. Sic dico in ꝓposito: hæc est p se, & immediata. s. operatio, ut operatio est, non est ꝓductiua: patet qa ipsa est finis potẽtiæ operatiuæ, & perfectio operãtis. nã operans per suam operationem perficitur formaliter: & hoc si operatio realiter distinguat: sicut patet in nobis de intellectu, qui pficit sua operatione. s. cognitione: & similiter de alijs potentijs, siuè cognitiuis, siuè appetitiuis: modo ꝓductio nõ est formaliter perfectio ꝓducẽtis: patet qa tunc Deus pficeret formaliter

maliter

maliter producendo creaturam: & similiter pater in diuinis formaliter perficeretur generatione filij: sed ipsa productio tantum habet productum extra essentiam, seu entitatem producentis. i. quòd tãtum terminatur ad productum extra essentiam producentis. i. realiter distinctum a producente: & hoc modo accipitur hic extra essentiam: vel saltem non includitur formaliter in persona producentis. Hic tamen nota, quòd productio in nobis: si capitur pro respectu producentis ad productum: talis respectus est formaliter in producente: sed est posterior producto: accipiendo productum pro re verè producta: ut exposui in secundo. distinctio. prima. Si verò accipitur productio, ut prior producto, & non pro respectu producentis: talis productio in se nihil est. producere enim nihil aliud est, nisi quòd habens principium productiuum immediatè ponit productum in esse: ita quod nullo mediante, ponitur productum: & tunc talis productio; sicut in se nihil est formaliter, ita nec in alio: quod bene nota. Et sic productio isto secundo modo nihil est formaliter in persona producente. Et si accipitur primo modo nihil est in persona producente, supple perficiens ipsam, sicut operatio perficit.

Productio ut posterior producto, est relatio: sed ut prior nihil est.

Productio quid sit.

¶Ibi. Quare igitur actus secundus, quo pater intelligit, uel operatur formaliter (operari formaliter est habere in se formaliter operationem) non producit? dicit, quòd non est assignanda alia ratio, nisi quia intelligere ex ratione sua formali est operari patris, & non producere: & patet littera. Et responsio clara est in littera: & similiter quarta instantia cum sua responsione. Nunc sunt soluenda argumenta principalia.

Operari formaliter q.d.

AD PRIMVM argumentum principale. Antequam docto. soluat argumenta Auerro. quibus uidetur probare, quòd est impossibile, quòd eadem natura possit communicari vniuocè, & æquiuocè. Primo declarat, quòd Auer. in 8 phi. commẽto. 46. cuius textus incipit. Vtrum autẽ vnumquodque mouentium, quę non mouentur &c. uidetur loqui de natura perfecta contra Auicen. quia Aui. videtur dicere quòd animal perfectum; cuiusmodi est homo, equus, & similia, potest vniuocè, & æquiuocè causari: ita quòd vnus homo potest causari vniuocè, scilicet per propagationem, ut quando causatur ab alio homine mediante semine: & alius homo potest causari æquiuocè non ab alio homine: sed ab alia causa æquiuoca, puta à sole: & si Auer. sic intelligat verum dicit. & docto. in hoc sibi non contradicit. Si verò intelligat: quòd etiam entia imperfecta non possunt generari vniuocè, & æquiuocè: quantum ad hoc docto. sibi contradicit: & probat quòd eadem natura potest communicari æquiuocè, & uniuocè: sic intelligendo, quòd natura specifica in uno indiuiduo potest esse per propagationem: & hoc quando generatur ab alio indiuiduo eiusdem speciei: sicut vnus mus generatur ab alio mure: & in alio indiuiduo potest esse ęquiuocè: & non per propagationẽ: vt quãdo communicatur alteri indiuiduo eiusdem speciei ab alio alterius speciei: ut quando vnus mus generat putà à sole mediãte putrefactione alicuius: putà æqui, vel alicuius alterius: & sic duo indiuidua eiusdem naturæ specificę, & imperfecta sic se habẽt, quòd unum potest generari æquiuocè: hoc est non ab aliquo eiusdem speciei: & aliud potest generari vniuocè: uidelicet ab aliquo eiusdem speciei. Non autem sic debet intelligi, quòd unum & idem numero possit ęquiuocè, & uniuocè generari: quia hoc nõ pertinet ad intentionem quæstionis: licet non haberem pro inconuenienti, quòd si mus, qui nunc est generatus ab alio murè vniuocè; si fuisset generatus à sole; adhùc ẽt esset idẽ mus numero, qui nunc est, quando generatur ab alio mure: & hoc expressè patet à doc. in 2. d 20. q. 2.

Quare Auicennam. 15. de animalibus, & in tractatu de diluuijs ad hoc.

Scotus contradicit Auerroi.

¶Ibi. Quia conclusio sua sit falsa. Hic doc. p auctoritates, & rationes intendit probare, quòd eadem natura specifica imperfecta tamen: possit communicari æquiuocè, & vniuocè: ita quòd uni indiuiduo ab alio alterius speciei, & sic equiuocè: & alij indiuiduo ab alio eiusdem speciei, & sic uniuocè: vt supra exposui. probat primo per Aug. qui vult, ꝙ generatum per putrefactionem, quod est æquiuocè generatum propagat alia, quod est vniuocè generare: quia mus, qui generatur per putrefactionem, putà à sole propagat alium murem. i. generat alium murem mediante semine: & tamen isti duo mures sunt eiusdem speciei ergo.

Eadẽ natura specifica imperfecta tñ põt cõmunicari uniuoca, et equiuoca.

¶Ibi. Quia si negat Auer. assumptum de apibus, & animalibus. Quia fortè diceret, ꝙ omnes apes generantur per putrefactionem, & nulla per propagationem. Et similiter fortè diceret, ꝙ omnes mures generantur per propagationem. Dicit doc. quòd saltẽ hoc non potest negare de plantis: quia experientia notum est, ꝙ una planta generatur æquiuocè, & non ex semine: & tamen eadem producit semina, ex quibus generãtur aliæ plantæ eiusdem speciei, cum planta, generante per semina.

Doctrina subtilissima.

¶Ibi. Contradicit etiam ei Aug. Littera sequẽs est satis clara usq; ibi. Quòd autem omnia prædicta generata æquiuocè sint eiusdem speciei cum generatis uniuocè hoc probat à posteriori. Dicimus. n. quòd duo mures sunt eiusdem speciei: quia vnus habet similem operationem: & circa idem obiectum, & ab eodem nutritur, & conseruatur: & sic de alijs: ita tamen, ꝙ omnes istæ particulæ debent accipi collectiuè, & non diuisiuè: quia non sequitur, homo videt albedinem per potentiam visiuam: & similiter mus videt eandem per potẽtiam visiuam, & sic visio hominis vr̃ similis visioni muris: & tñ mus, & homo non sunt eiusdem speciei: & ideo oportet, ꝙ omnes istæ cõditiones, & plures aliæ collectiuæ accipiãtur.

Rõnes ꝓbantes genita ex putri. & ex semine sunt eiusdẽ speciei.

¶Item probat idem, ꝙ sint eiusdẽ speciei. ibi. Habent etiam hæc & illa mẽbra eiusdem speciei: & mẽbra leonis non differunt à membris cerui: nisi quia anima ab anima. primo de anima. c. 53.

¶Sed hic oritur una parua difficultas: quia doc. vr̃ expressè tenere, ꝙ multæ partes organicæ specie distinguantur abinuicem: ergo si anima est ratio distinguendi unam partem organicam ab alia: oportet ponere plures animas in pluribus partibus organicis.

Difficultas.

¶Rñdeo: ꝙ hoc dictũ nõ debet sic intelligi: sed sic, ꝙ une anima requirit alias, & alias partes organicas: ut puta anima hominis: & alia puta aĩa equi reqrit alias partes organicas specie distinctas à partibus organicis hominis: & sic debet intelligi, ꝙ mẽbra leonis differunt à mẽbris cerui: qa aĩa differt ab anima.

Responsio.

¶Ibi. Cõtradicit ẽt sibi magr̃ suus 7. met. vbi vult, ꝙ aliqua possunt gñari ab arte, q̃ erũt eiusdẽ speciei cũ generatis à natura: & tñ ars, & natura distinguunt̃ specie: puta qñ materia est similis, & similiter disposita p ingeniũ artis. & ita similiter est disposita p naturã: tunc pñt eadẽ fieri: supple si applicat ars materiã suis actiuis, & passiuis: ita bñ ꝓducunt̃ naturalia, sicut si à natura ꝓducerent̃. Sic vult Ari. vbi sup. ꝙ aliqua pñt fieri à casu eiusdẽ spẽi cũ his, q̃ fiũt à natura, patet: ut cũ aliqd fit ab arte, & à casu. i. aliqs effectus põt ꝓduci fm ꝓpositũ, & intentionẽ artificis: & alr̃ effectꝰ eiusdẽ speciei poterit ꝓduci à casu: supple p̃ter intentionẽ, & ꝓpositum artificis: & ex his patet, quõ sit possibile naturã eiusdẽ speciei impfectã posse diuersimodè. i. æquiuocè, & uniuocè cõicari indiuiduis eiusdẽ speciei. ¶Ibi. Ad primũ rñdeo. Primũ argumẽtum quod facit Auer. quo probat, ꝙ natura eiusdẽ speciei non põt æquiuocè, & uniuocè cõicari:

7. met. contex. 22. & 23. & 31.

quæ ratio est in principio quęstionis. Et ratio stat in hoc, ꝙ ex quo materiæ diuersæ necessariò correspõdent diuersis agentibus: sequitur ꝙ illę materiæ sint alterius speciei: ergo, & formæ, quæ sunt in illis materijs erunt alterius speciei: patet quia alterius materiæ est altera forma: & sic alia materia habet aliã formã sibi propriam: aliter tunc quodlibet generaretur ex quolibet: vt patet. ¶Rñdet doc. & responsio stat in hoc, ꝙ accipiendo materiã, quæ realiter in exsistit cõposito: verum est, ꝙ materię eiusdẽ speciei habẽt formas eiusdẽ speciei; & materiæ alterius speciei habẽt formas alterius speciei. Si autẽ accipiatur materia ꝓ opposito, ex quo transmutato corrupto fit res, & nõ in est rei: sicut cum dicimus, ꝙ ignis fit ex aere, tanquam ex opposito. i. quòd ignis agendo in aerem, tãquam in oppositum corrumpit formam aeris, & in materia aeris producit formam ignis: & sic intelligendo non est verum: quòd formæ eiusdem speciei sint à materijs eiusdem speciei: patet quia ignis generatur ex aere corrupto: & similiter ex terra corrupta &c.

Q̃uo intelligitur, ignis fit ex aere.

Apparens cõtradictio.

¶In ista littera doc. occurrit vna parua difficultas. Videtur enim sibi doc. contradicere quia in 2. dist. 14. vult ꝙ omnes materiæ sint eiusdem rationis loquendo de materijs, quę insunt rei. Nam dicit ibi contra communem opi. ꝙ si in cęlo esset materia esset simpliciter eiusdem rationis cum materia istorum inferiorum. Si ergo omnes materiæ sunt eiusdẽ rationis: ergo & formæ receptæ per dictum docto.

Vnio dictorum Scoti.

¶Responsio est facilis, quia ibi loquit de materia prima denudata ab omni forma: & sic sunt eiusdem rationis; hic verò loquitur de materia secunda, q̃ est in vltima dispositione ad recipiendã formã specificam: sicut dicimus, ꝙ materia receptiua animæ intellectiuæ est corpus organicũ humanũ: & materia receptiua formæ asini erit tale corpus organicum: & quia huiusmodi materię sunt alterius rationis: sequitur, ꝙ forma hominis, & forma asini sunt alterius rationis: & quia omnia corpora humana sunt eiusdẽ rõnis: sequitur, ꝙ oẽs animæ intellectiuæ sunt eiusdẽ rationis.

Difficultas.

Sed tunc postea esset alia difficultas: sustinẽdo, qđ cęlum sit animatum anima intellectiua. cuius oppositum nõ probat doc. immò dubitatiuè de hoc loquitur: vt patet in 2. dist. 14. q. 1. Si ista est vera, ꝙ materiæ alterius rationis tãtum sint receptiuæ formarũ alterius rationis: cũ corpus cęleste, & corpus humanum sint alterius rõnis: vt patet: ergo anima intellectiua informãs corpus cęleste, & anima informans corpus humanum erunt alterius rationis: sed de hoc alias: quia non est pręsentis speculationis.

¶His declaratis negat ista propositio. Materię eiusdem rationis sunt uñ ab agẽte eiusdẽ rõnis: quia corpus vnius muris potest esse ab agente æquiuoco per putrefactionem: & corpus alterius muris potest esse ab agente vniuoco ꝑ ꝓpagationem: & sic per illam ꝓpositionem Auer. i. materiæ alterius rõnis sunt ab agẽtibus alterius rõnis: ergo, & materię eiusdẽ rõnis sunt ab agentibus eiusdem rationis: non sequitur: ut patet per exemplum de mure. ¶Secundum argumẽtum Auer. est ibi. Scdo argui ex opposito inferẽdo, ꝙ eadẽ species tunc esset a natura, & à casu: Et argumentum est satis clarum in littera.

Aliquid fieri à casu qđ fit.

¶Ad quod rñdet doc. Ibi. Ad 2m dico. Et rñsio stat in hoc: ꝙ non dr aliquid fieri à casu ex hoc, ꝙ fit raro: & non fieri à casu ex hoc, ꝙ fit, vt in pluribus. Ex hoc. n. dicitur aliquid fieri à casu, quia non habet causam determinatam sed fit præter intentum causæ: sic intelligẽdo, ꝙ illud dicitur fieri à casu, vt comparatur ad aliquam causam intendentem aliquem effectum, a quo impeditur. Exemplum. Aliquis fodit terram, vt inueniat thesaurum: inuentio thesauri est effectus intentus: & fodiendo inuenit aquam, & inuentio aquæ non est effectus intentus à fodiente. ideo dicimus quòd inuentio aquę fit a casu: quia non habet ipsum fodientem, ut causam determinatam. i. intendentem talem effectum: vt verò inuentio aquæ comparatur ad aliã causam potest esse effectus intentus ab illa alia causa: & sic respectu illius causæ non erit à casu: sed de ista materia diffusè. vide in doc. quęst. 21. quæ est vltima quolib. hoc est, quod doc. dicit in ista litera. Et quod dicit ibi parum. ¶. Accipitur etiam raro, vel vt in pluribus, prout disiungit inter opposita cõtradictoriè: non prout inter disperata disiungit. Nã in diuisione philosophi. 2. phi. quæ talis est: omnis effectus, uel fit raro, vel vt in pluribus: membra diuidentia. s. raro, & in pluribus sunt contradictoria, nõ disperata, nec contraria: quia hoc, quod dico, ut in pluribus: tantum valet sicut ex determinata intẽtione: & hoc quod dico, vt raro: tantum ualet sicut non ex determinata intentione: modo fieri ex determinata intentione, & fieri non ex determinata intentione sunt contradictoria: & cum dico effectus fit vt in pluribus. i. ex determinata intentione, vel effectus fit raro. i. non ex determinata intentione: & hoc modo raro: vt in pluribus dicuntur contradictoria: & sic per ly raro nihil positiuum intelligitur: patet; quia omne positiuum in effectu casuali est ex determinata intentione naturæ: quod idem est, sicut esse, vt in pluribus. Si ergo raro; & ut in pluribus essent disperata: tunc raro diceret aliquod positiuum, & illud esset ex determinata causa: & per consequens, vt in pluribus: accipiuntur ergo tantum contradictoriè. Sequitur ibi. Cũ igitur arguitur generabile hoc si generatur æquiuocè, uel ex semine: aut igitur ex necessitate, aut in pluribus, vel raro ex necessitate: concedo, ꝙ non: aut in maiori parte, vel raro: concedo, ꝙ in maiori parte. i. si quæritur, an genitum per putrefactionem, & per propagationẽ fiat ex necessitate, vel vt in pluribus, vel raro. Dicit Doc. ꝙ tale nõ fit ex necessitate: & ultra dicit, ꝙ si illud fiet ex intentione fit, ut in pluribus: si verò nõ fit ex intentione fit raro. ¶Ibi. Et etiã ut est disiunctio &c. Dicit Doct. ꝙ ẽt comparando effectum æquiuocum ad causam æquiuocam sub disiunctione, & contradictoriè adhuc effectus æquiuocus fit, ut in pluribus à causa æquiuoca. Istæ cõtradictoriæ sunt, ex semine, & nõ ex semine: vt effectus põt fieri naturaliter non ex semine: ita ꝙ ista est uera effectus æquiuocus, ut in pluribus, fit nõ ex semine. i. ꝙ causa æquiuoca, nõ agẽs ꝑ semẽ, est causa determinata agens ex intẽtione, & ꝓposito. Sequitur. Licet rarius eueniat hoc quod generatur non ex semine quàm quod generatur ex semine: ut uidelicet comparantur ad inuicem duo disperata. i. vt mus comparatur ad causam æquiuocam, & mus, ut comparatur ad causam uniuocam: causa æquiuoca, & uniuoca sunt duo disperata. Similiter effectus æquiuocus, & effectus uniuocus: non tamen, ut comparatur adinuicem unus dicitur æquiuocus, & alius uniuocus cum sint in proposito eiusdem speciei: sed sic dicuntur pro quãto cõparantur ad causam æquiuocam, & uniuocam: isti duo effectus, ut comparantur ad suas causas: effectus æquiuocus rarius eueniet: quia cõiter sunt plures mures, qui generantur per ꝓpagationẽ, & uniuocè, q̃ qui generãtur sine ꝓpagatione, & æquiuocè: tamen effectus æquiuocus, ut comparatur ad effectum uniuocum: licet dicatur fieri raro in numero: non tamen dr fieri à casu: quia semper fit à causa determinata, intẽdente hm̃oi effectum: & sic, ut est disiunctio inter cõtradictoria fit ut in pluribus: ut supra exposui. ¶Ibi. Cũ arguitur. 3. de motu &c termino. Deinde docto. arguit confirmando dictum Auer. uidelicet ꝙ duo effectus eiusdem speciei sic se habeãt ꝙ unus illorum non põt produci æquiuocè, & alius uniuocè, sed vterq; uniuocè: quia diuersorũ motuũ, siuè diuersarum productionum specie sunt

Contingens multiplex est.

Plurimum. Raro, & æquale.

Raro fieri uel in pluribus sunt cõtradictoria.

diuersi

diuersi termini specie, siuè diuersa producta specie. 5.phi.t.c.31. Iam inquit igitur alius specie denigratio, & dealbatio: omnis autem dealbatio omni dealbationi idem secundùm speciem erit, & omnis denigratio omni denigrationi hoc idē.t.c.48. sed ꝓductio ęquiuoca, & productio vniuoca differūt specie: ergo, & producta differūt specie: & sic erit in ꝓposito applicādo ad diuina: quia productio filij, & ꝓductio spiritus sancti sunt simpliciter alterius rationis: vt patet à doc. infra d.13. & prolixè.2.q. quoli. ergo filius, & spirit⁹ sanctus sunt alterius speciei: & sic sūt diuersæ naturæ in illis: qđ est falsum. ¶Rñdet doc.

Declaratio huius motuum specie differentiū, &c.

Ibi. Cū arguitur 3. de motu, & termino. Dicit doct. ꝙ ista ꝓpositio motuum differētium specie sunt termini specie differētes: non est immediata sed dependet primo ab ista: videlicet, ꝙ motū differentiū specie sunt fluxus differentiū specie, vel formæ ſm quas sunt fluxus differunt specie. Exemplum. Nā duę calefactiones, q̄ sunt fluxus formæ dr̄ eiusdē speciei: quia formæ, ſm quas sunt istę calefactiones, siuè fluxus sunt eiusdem speciei. patet. Secunda propositio est ista, ꝙ forma fluēs, vel forma ſm quam est fluxus est eiusdem rationis cū forma termināte: calefactio terminatur ad calorē in esse quieto, siuè ad calorē ꝑmanentē: dicim⁹ ergo, ꝙ duę calefactiones sunt motus eiusdem speciei: quia, & fluxus istarū sunt eiusdē speciei. Fluxus.n. calefactione est acquisitio partis post partem: ita ꝙ semper includit respectum partis prioris ad partē posteriorē: & forma ſm quā est fluxus est ipse calor, qui successiuè acquiritur: & terminus talis motus, siue calefactionis est calor in esse qeto, siuè permanēte: sed frigefactio, & calefactio differunt specie: quia termini ad quas sunt differūt specie: qui sunt calor, & frigus in esse quieto: & etiā fluxus differunt specie: quia formæ, ſm quas sunt, differunt specie. s. frigus, & calor in esse successiuo: & sic stat, ꝙ diuersorum motuum specie distinctorū sunt diuersi termini: uidelicet quando formæ, ſm quas sunt isti fluxus differunt specie, & termini ad quos terminant similiter differunt specie: Et hoc expresse intendit philosophus, vbi supra.t.c.48. dr̄, inqt, vnusquisq; supplè motus in quod mutat magis quàm ex quo, vt sanatio in sanitatem: egrotatio aūt in egritudinem. Et ibi Cōmen. Et quia inquit substantia motus est de natura cuius, ad quod est non eius ex quo est: ideo motus denominatur ab illo, cum dr̄ ꝙ motus de albedine ad nigredinē est nigrificatio, non albificatio: hęc ille: licet ergo generatio ęquiuoca, & generatio vniuoca differant specie: non tamē sequit, ꝙ termini differunt specie; quia nō sunt eiusdē rōnis cum generatione, sicut dicimus, ꝙ terminus calefactionis. & terminus frigefactionis differunt specie: quia sunt eiusdē rōnis cum motibus, siuè cū formis fluentibus: sed mus genitus ęquiuocè non est eiusdē rationis cū generatione: quia natura muris est quid absolutū, & generatio ꝓpriè dicta quid respectiuū; & similiter mus genitus vniuocè nō est eiusdē rōnis cū generatione vniuoca ꝓpter causam supradictā: hoc idem dico in diuinis, ꝙ q̄uis ꝓductio filij, & ꝓductio spiritus sancti sint alterius rōnis: nō tn̄ filius, & spiritus sanctus sunt alterius rōnis: quia terminus formalis productionis filij (qui est essentia diuina: vt patebit. j. d. 5. q. 2.) nō est eiusdem rōnis cū ꝓductione: q̄ est sola relatio: hoc idem dico de spiritu sācto. ¶Ibi. Quod autem sit falsū quādo alterum illorū est falsum &c. Hic probat doc. ꝙ ista propositio est falsa motuū differentiū specie sunt termini specie differentes: & hoc qn̄ altera illarū conditionū deficit: patet quia idem vbi potest acquiri p motū circularem, & rectum, q motus differunt specie: vt patet. 7. phi. t.c.21. & littera clara est. ¶Ibi. Qualitercunque sit de exemplo. Hic dicit doc. ꝙ quamuis hoc exemplum

Generatio æquiuoca, et generatio vniuoca differunt specie.

Nota & bene.

non sit fortè ad propositum: tamen illa propositio non est vera, nisi pro quanto dependet ex alijs duabus supradictis: & quòd exemplum non sit ad ꝓpositum: patet quia exponendo Ari. diceretur, ꝙ motus circularis ad vbi est vbi fluens: & motus rectus ad vbi est similiter vbi fluens: modo vbi fluens, & vbi terminās, siuè vbi permanens sunt eiusdem rationis: & per cōsequens motus circularis, & motus rectus: vt sunt quidam fluxus ſm vbi: sunt eiusdem speciei: licet rectum, & circulare, qui accidunt lineę, seù magnitudini, super quam mouentur non sint eiusdem rationis: & patet littera. ¶Ibi. Sed adhuc videtur remanere difficultas istorum argumentorum. Auer. Dicit docto. supponendo, ꝙ Fran. possit esse à causa æquiuoca. & Io. a causa vniuoca: non tamen ista duo indiuidua possunt fieri æquiuocè, & vniuocè ab aliquo eiusdem speciei: patet quia causa ęquiuoca ꝓducens Fran. ęquiuocè esset superior, & perfectior tota natura humana: & sic de necessitate esset alterius speciei: sed in proposito filius in diuinis, & spiritus sanctus producuntur ꝓductionibus alterius rationis, vt dixi supra. ergo natura diuina non potest communicari filio, & spiritui sancto à supposito eiusdem rationis: sed pater est eiusdem rationis cū filio, & spiritu sancto (quia eiusdem speciei) ergo non pōt cōmunicare naturam diuinā filio, & spiritui sancto ꝓductionibus omnino alterius rōnis. ¶Ibi. Rñdeo natura creata non pōt &c. Hęc est singularis responsio, q̄ stat in hoc, ꝙ suppositum vnius naturæ creatæ non pōt cōmunicare eandem naturam alteri indiuiduo ęquiuocè: patet quia si æquiuocè posset illā cōicare: putà Fran. tunc natura cōicata in Fran. esset essentialiter imperfectior, & alterius rationis à natura suppositi cōicātis: vt patet: in diuinis verò est oppositu: quia, & si pater sit eiusdem rationis cum filio, & spiritu sancto: tamen includit principia alterius rōnis æquè perfecta. s. intellectum, & voluntatem: & p cōsequens productiones ſm intellectū, & voluntatem sunt alterius rationis: & sic idem suppositū pōt cōmunicare eādem naturam ꝓductionibus alterius rationis filio, & spiritui sancto: nō dico tamen, ꝙ filius dicetur produci vniuocè, & spiritus sanctus ęquiuocè, cum vterq; sit eiusdem rationis cū pr̄e producente: sed benè verū est, ꝙ alia ꝓductione alterius rōnis producitur filius, & alia spiritus sanctus: & hoc est propter diuersitatem principiorum. ¶Ibi. Vlterior ratio eius quod supponit hic de duplici principio. Hæc est ratio satis singularis: quare homo per intellectum, & voluntatem non potest diuersimodè communicare naturam suā: & tn̄ pater in diuinis naturā, quā habet intellectum, & uoluntatem diuersimodè cōicat: rō clara est in lr̄a, nec indiget alia expositione.

Difficultas.

Responsio.

AD argumenta quæ probant, ꝙ non sunt tantū in Deo duo principia productiua. Ista argumenta sunt supra in principio.q. ¶Ibi. Quod non tantum sint duæ probo: quia philosophus 2. phy. t.c.49. Sunt inquit propter hoc. quæcunque ab intellectu vtiq; aguntur, & quæcunque à natura: hęc ille. Distinguit ergo naturam, & intellectum, tanquā diuersa principia actiua: vtriusq; aūt ratio. s. intellectus, & naturæ inuenitur in Deo: quia neutrū includit imperfectionem: ergo sunt tria principia ꝓductiua. s. intellectus, voluntas, & natura diuina. ¶Cōfirmat p philosophū. 9. me. t.c.3. palā: quia & potentiarū aliæ esse irrationales, aliæ cū rōne: ipsum. j. & q̄ quidē cū rōne oēs contrariorū sunt eodē: & hoc ꝓbat: quia scientia est oppositorū: cā aūt: qa rō est scietia: rō aūt eadē ostendit rē, & priuationē: hæc ille. Hic arguit, ꝙ ex quo intell's est indeterminat⁹ ad opposita, & natura ē determinata ad vnū: ergo intell's habet aliā rōnem principij, q̄ natura: & sic natura, & intell's sunt duo principia, & volūtas aliud: ergo, & pl'es ꝓductiones q̄ duę.

Intellectum concurrere ad agẽdum cũ voluntate duplicem habet sensum.

¶Pro intellectione huius litteræ, in qua rñdet ad argumentũ, & cõfirmationẽ. Primo nota, ꝙ qñ Ari. distinguit agẽs in naturã, & intellectũ: p agẽs p intellectũ nõ excludit voluntatẽ. Artifex.n. agit à proposito, siuè per intellectum: ita quòd intellectus cõcurrit ad agendũ cũ voluntate: quod põt dupliciter intellecti: vel ꝙ actus intellectus sit partialis causa act⁹ voluntatis, quo vult aliquid: vel ꝙ talis actus intellectus sit directiuus voluntatis in operationẽ. Primus sensus potest stare, tenẽdo opi. quam supradixi: quæ ponitur in 2.d.25. quod cognitio obiecti sit partialis causa actus voluntatis. Si secundus sensus teneatur verus est, & magis ad ꝓprium, vt satis patuit supra in q. de praxi. Et sic quando dicimus, ꝙ intellectus concurrit cum voluntate, altero istorum modorum debet intelligi, vel vtroque modo: videlicet ꝙ talis cognitio non tantum sit directiua in praxim: sed etiã, ꝙ sit causa partialis praxis. Idem est ergo simpliciter apud Ari. agere per intellectum, & agere à proposito: agere per voluntatem, & agere per potentiam rationalem: de quo vide diffusè in q. 16. quol.

¶Secundo nota. ibi. Ad quam dico, ꝙ intellectus comparatur ad suam naturam &c. Hic dicit doc. in sententia, ꝙ intellectus, vt comparatur ad suam primam operationem, putà ad operationem, quæ præcedit actum voluntatis est merè agẽs à natura: & de necessitate naturæ agit, quando obiectũ est præsens: quia tunc sunt duæ causæ partiales integrantes vnã totalem, & agentem simpliciter de necessitate naturæ: de quibus infra. d.3.q.7. & 8. vt vero cõparatur ad actum uoluntatis, non dicitur sic agens à natura: vel per modum naturæ: quia aliquando actus intellectus est imperatus à voluntate, non quòd ille actus eliciatur à volũtate: sed ex hoc dicitur imperari: aut quia firmat intellectum in cognitione obiecti: & tunc talis cognitio sic firmata à voluntate intẽditur: aut quia remouet intellectum ab vno obiecto cognito, & conuertit ad aliud obiectum: & sic dicitur imperare illum actum, quo intellectus conuertitur ad aliud obiectum cognoscendo illud: sed de hoc diffusè in 2.d.42. vbi singulariter hanc materiam pertractat.

¶Ibi. Nono meta. cap. 4. Potentia rationalis ꝓpriè dicitur intellectus, & potentia rationalis participatiuè dicitur voluntas: vt patet à Doc. in quoli. q. 16. Dicit ergo, ꝙ potentia rationalis nõ potest ex se exire in actum: quia tunc simul exiret in opposita: hoc manifeste patet: quia si in intellectu ponantur plures species intelligibiles: putà albi, nigri, calidi, frigidi, & huiusmodi. quantum est ex parte sua exiret in cognitionem omnium obiectorum relucentium in illo per species intelligibiles: quia omnibus per modum naturæ cooperatur, vt particularis causa: & quantum est ex se simul omnia intelligeret, quod nõ est possibile pro statu isto; quicquid sit de statu alio, alias pertractabitur: & simul etiam exiret in oppositum illorum: vt supra dixi: quia scientia ostendit rẽ, & priuationem eius. Si ergo intellectus determinatur ad aliud obiectum: aut hoc ideo est: quia species vnius obiecti intelligibilis fortius mouet: ut patebit infra d.3. aut quia voluntas potest ipsum determinare ad aliud, & ad aliud obiectum: hoc tamen non debet sic absolutè intelligi: quia voluntas non posset determinare intellectum ad cognoscendum vnum obiectum, non prius cognitum: cum non habeat actum, neque elicitum: neque imperatum, nisi circa præcognitum: sed sic debet intelligi, ꝙ voluntas potest firmare intellectum in cognitione vnius obiecti: qui tamen intellectus, quantum est ex parte sua exiret simul in omnia obiecta: vel quia potest ipsum remouere à cognitione vnius obiecti, & conuertere ad cognitionem alterius; qui tamen intellectus quantum est ex parte sua nunquam remoueretur à cognitione illius obiecti, cum sit agens merè naturale: & multa alia potest uoluntas circa intellectũ: quę breuitatis causa omitto: & sic voluntas determinatiua intellectus dicitur potentia rationalis participatiuè tamen: & dico determinatiua modo præexposito: & intellectus dicitur potentia determinata rationalis: per essentiam: & dicitur determinata modo prę-exposito. Similiter si intellectus determinatur ad oppositum alterum putà, quòd determinetur ad obiectum, vel ad priuationem ipsius hoc erit à voluntate: quia ipse intellectus quantum in se est: esset rei, & priuationis ipsius. & sic philosophus concludit vbi supra, ꝙ præter potentiam intellectiuam, quæ de se est oppositorum: oportet ponere aliam, scilicet appetitum. Ille inquit contrariorum, scilicet potentiæ rationales: quare simul facient contraria, scilicet, si agerent approximata passiuo sine aliquo determinante. hoc autem impossibile. Necesse ergo alterum aliquid esse, quod proprium est. Dico autẽ hoc appetitũ aut proheresim. Hæc ille. Et ibi Com. hoc inquit principium quod facit magis agere alterum contrariorum est appetitus, & voluntas. appetitus enim cum fuerit alterius contrariorum: tunc actio agentis pendet ex illo contrario: & similiter à uoluntate. hęc ille. Ex quo patet, quòd voluntas determinat intellectum ad alterum oppositorum.

Nota q̃ñ intellectus determinatur ad vnũ obiectum.

Volũtas est rõnalis participatiuè. Intellectus verò p essentiam.

¶Et quod dicit in vltimo de voluntate productiua alicuius adæquati &c. Diffusè ptractatur à Doc. in 2. d. 1. q. 1. & in quolib.

Quæstio Quinta.

Iuxta hoc quæro vtrum sint tantum tres personæ in essentia diuina.

Seraphicus Bonauent primo sententia distinctio. 2. quæstio 4. Artic. 3.
Alexander Alensis prima parte summa. quæstio. 14. membro. 5.
Scotus primo sent. dist 2. q. 5.
D. Thomas prima parte summa. q. 39 Artic. 2.
Ricardus primo sent. dist. 2 q 2 Artic. 2.
Durandus primo sent. dist. 2 q 4.
Franciscus de Mayronis primo sententia. distinctio. 2 quæstio. 9.



D QVAESTIONEM quintam in ord. cũ q̃ritur de trinitate psonarum in diuinis: an tantum sint tres personæ. Hic doc. primo probat, ꝙ tantum sint duæ personæ productæ. Secundo, ꝙ tantum est una improducta: & sic tantum tres. primum patet: & primo probat, ꝙ vna sit producta per intellectum: & alia per voluntatem. secundo ꝙ persona producta per intellectum sit necessariò alia à persona producta per voluntatem. De primo patet: quia intellectus, ut est pfecta memoria. i. ut habens obiectum actu intelligibile sibi præsens (dicitur actu intelligibile, & non vt actu intellectum: quia, ut sic non habet rationem principij productiui: cum sic habeat tantum esse diminutum: quia esse cognitum: sed pręcisè, ut actu intelligibile. i. vt sit in potentia proxima, & dispositum ad productum) per aliquem actum sui. i. per actum productiuum est productiuus termini adæquati (hic accipitur terminus adæquatus non pro termino formali. s. pro essentia tantum: sed pro tota persona producta, quæ includit essentiam, & proprietatem: qui terminus adæquatus, siuè totalis dicitur infinitus: eo ꝙ includit, ut terminum formalem

Quomodo accipiatur terminus adæquatus.

lem essentiam diuinam, formaliter infinitam) nihil autem seipsum producit ex primo de tri. ergo quod producitur actu intellectus, aliquo modo distinguitur à producente: non essentialiter: cum producens, & productum habeant eandem essentiam. ergo realiter personaliter: ut patet respondendo ad argumēta principalia primæ. q. huius secundæ partis. Et dicit, q distinguitur realiter à persona producente, & non à principio productiuo: quia hoc est speciale in diuinis. s. q principium productiuum non distinguatur realiter à producto. quia illud idē principium, quod est in patre communicatur filio: in creaturis autem semper principium ꝓductiuum realiter distinguitur à producto: & hoc magis patebit infra d. 5. q. 2. in solutione dubiorum. patet ergo quomodo est aliqua persona producta actu intellectus. Cōsimiliter arguitur de producto actu uoluntatis: aliqualiter tamen differenter, quia hic uoluntas habet essentiam præsentem non per proprium actum, sed per actum intellectus diuini. actum dico intelligendi: quia uoluntas non potest habere aliquem actum, neque operatiuum: neque productiuum circa aliquod obiectum non præcognitum. an modo essentia prius tamen cognita (non quòd esse cognitum sit ratio formalis principij ꝓductiui, sed quòd tantum præexigatur: ut scilicet præsens per esse cognitum) concurrat cum uoluntate ad productionē spiritussancti. an cognitio essentialis ipsius essentiæ concurrat: an sola uoluntas sit totale principium ꝓductiuum spiritussancti. De hoc alias erit sermo. s. d. 10, huius primi. & q. 26. quol. sufficit pro nunc, q actu uoluntatis, siuè totaliter, siuè partialiter habetur aliquod productum.

¶Secundum huius primi membri. s. quòd persona producta actu intellectus sit alia à persona producta actu voluntatis. Probat Doc. quia prius ostensum est, quòd tantum sunt duæ productiones in diuinis. Si ergo persona filij non esset alia à persona spiritussancti. sequeretur, q eadem persona esset ꝓducta duabus productionibus totalibus, & sufficientibus: quod est impossibile: quia tunc posita una ꝓductione poneretur persona. & alia per impossibile circunscripta, non esset illa eadem persona: & sic simul esset, & non esset. Deinde probat, quòd non possunt esse plures, quàm duę productæ: quia vt ostensum est supra tantum sunt duæ productiones, scilicet una per modum naturæ, & alia per modum uoluntatis: & hoc magis patebit in 7. d. huius, & subtiliter probatur in quol. q. 2. & uide quę ibi exposui. Si ergo sunt duæ productiones, ergo tantum duo producta: patet quia uni productioni correspondet tantum unum productum: licet enim idē principium formale productiuum possit habere plura producta: ut patet de sole: non tamen eadem productione potest producere plura: quia una productio est tantum unius producti.

Duæ sunt ꝓductiones.

Vni productioni correspōdet vnū productum.

¶Ibi. Nunc restat probare, quòd tantum sit una non producta. Hic ostendit secundum principale. & primo recitat op. Hen. quol. 6. q. 1. q illud ostenditur, sicut ostenditur unitas Dei. Hoc etiam ostendit per Hyla. c. 5. de synodo: ubi uult, quòd qui dicit duos innascibiles confitetur duos deos. Item probat, quia non sunt plura supposita absoluta: quia tunc natura diuina esset diuisa in illis: quia illa supposita absoluiè non possent esse nisi tres substantiæ. erunt ergo plura relatiua. i. plura supposita constituta in esse suppositali per relationē: aut ergo erunt constituta relatione mutua inter se. i. quòd sicut pater constituitur per paternitatem: ita, & filius per filiationem, quæ sunt relationes mutuæ: aut ad alia, scilicet supposita. Sed si essent plura supposita non producta non distinguerētur relatiuè, id est per relationes ad alia supposita: quia non per relationē ad alia supposita producentia: quia nulla sunt ex hypothesi. s. posito, quòd sint plura non producta: illa non producta non sunt producibilia: quod tamen sequeretur: si distinguerentur per relationes ad alia producentia: tunc enim essent uerè producta: sicut si filius distinguitur filiatione à patre producente: sequitur, quòd filius sit productus. Nec similiter illa plura non producta non distinguuntur per relationem ad alia producta: quia tunc haberent eandem relationem ad illa producta: quia si. a & b. sint producta a. c. & d tunc c. & d. referuntur eadem relatione ad. a. & b. & si c. & d. constituerētur in esse per relationes ad producta: tunc. c. & d. essent constituta eadem relatione: & per consequens. c. & d essent simpliciter idem suppositum: quia haberent idem principium formale constitutum. & quòd c. & d. haberent eandem relationem spirationis actiuę ad spiritum sanctum. ergo relatione inter se distinguerentur. i. quòd prima persona pręcisè distinguitur per relationem ad secundam, & secunda præcisè per relationem ad primam, & tertia per relationem ad primam, & secundam: quæ sunt relationes originis, id est, quæ notant, uel personam originare aliam, uel originari ab alia: & sic habetur propositum, quòd tantum sit una persona non producta. & sic patet ratio Hen.

¶Contra. Doc. arguit contra opi dicens, quòd ꝓbationes istæ non sunt sufficientes. prima non: patet quia unitas Dei probatur ex hoc: quòd diuina infinitas non diuiditur in plures essentias: ut supra patuit. q. 1. & 3. primæ partis huius. d Non autem ita manifestum est, quòd ratio ingeniti non sit in pluribus suppositis. Tum quia ratio innascibilis non dicit aliquam perfectionem simpliciter: ut patet infra distin. 26. & in quolib. quęst. 1. & 5. modo unitas Dei probatur specialiter ex hoc, quòd non possunt esse plura infinita intensiuè: ut specialiter patet q. 3.

Doc. improbat rationes Hen.

¶Similiter auctoritas Hylarij. dicit, quòd ita est, non tamen probat ita esse: quasi dicat: non sufficit dicere ita esse, nisi probet: ideo locus ab auctoritate debilis est: & maximè quādo doctrina alicuius doc. non est in totum approbata ab ecclesia: ita quòd contradicens illi de facto contradicat determinationi ecclesiæ.

Nota & bene.

¶Ad rationem dicit Doc. quòd non plures esse personas absolutas non est magis notum conclusione. s. quòd non sint plura ingenita: immo, qui tenēt personas constitui per absoluta, negant expresse posse esse plura ingenita: ut magis patet infra dist. 26. & dist. 28. nec sequitur diuisio naturæ in illis absolutis: vt patet. d. 26. huius. Cum ultra accipit quòd illa plura ingenita non distiguuntur relationibus inter se: quia hoc non esset, nisi per relationes originis. Hanc consequentiam oportet probare. s. quòd non distinguantur, nisi per relationes originis. hoc enim concesso statim haberetur propositum: vt supra patuit. Sed qui diceret esse plura ingenita, haberet dicere, quòd constituerentur, non per relationes originis, sed per aliquid aliud: purà per negationem nascibilitatis. De hoc erit sermo infra distinctio. 28. quæstio. vlti.

¶Aliter persuadeo conclusionem intentam sic. Et ratio stat in hoc, q quando aliquid potest diuidi in plura supposita eiusdem rationis: si non determinatur ad certum numerū suppositorum, per aliud à se quantū est ex se potest esse in infinitis. Si ergo ingenitu[illegible]otest esse in pluribus suppositis eiusdē rationis [illegible] non possit determinari ad certum numeru[illegible]ppositorum. cum hoc sit cōtra rationem inge[illegible] q sit determinabile ab alio. ergo in diuinis possu[illegible]t esse infinita ingenita: & si possunt esse, necessariò

cessariò actu sunt infinita: quia nihil est possibile in diuinis ad intra, quin actu sit ibi necesse esse.

Respondet Ochā ad rationē Doc.

SED Ocham responderet hic, sicut respondet quæst. 1. prologi primi. q̄ non est demonstrabile, q̄ species plurificabilis non determinat se ad certum numerum indiuiduorum: quia non potest demonstrari, quia aliqua astra sint eiusdem speciei: & tamen, illa, secundùm philosophos determinant sibi certum numerum indiuiduorum sub qualibet specie ita quòd per nullam potētiam possunt plura fieri sub illa specie.

¶Sed hæc ratio non concludit: quia & si plura indiuidua secundùm certum numerum continerentur sub aliqua specie: hoc non erit secundùm naturam illius speciei: sed per aliquod extrinsecum. Docto. autem loquitur quod est ex se plurificabile in plura eiusdem rationis, ex se non determinatur ad certum numerum indiuiduorum: & si determinetur hoc erit aliunde.

¶Deinde quando dicit Ocham, quòd non potest demonstrari: quòd aliqua species astrorum si potest esse in pluribus indiuiduis, quòd etiam possit esse in infinitis: haberet hoc probare, quòd non possit demonstrari: sed ista materia dimittatur usque ad q. 2. quol. Sco. quia ibi diffusè pertractatur: & clarius patebit, q̄ responsio Ocham ad argumentum Doc. nō euacuat illud. Sequentia clara sunt.

A D argumenta principalia. Primum argumentum cum sua responsione clarum est. Et quod dicit relationibus in communi: difficultas est. an à pluribus relationibus productiui possit abstrahi unum commune: puta productiuum: & si sic. possumus dicere, quod producens una relatione refertur ad productum: sub qua tamen relatione in communi continentur duæ relationes producentis ad duo ꝓducta: & similiter à duabus relationibus productorum potest abstrahi relatio producti in communi: qua tamen continentur duæ relationes duorum ꝓductorum. Et sic potest responderi ad argumentū: quòd sicut relatio producentis cōstituit ipsum producens in esse personali: ita relatio producti in diuinis constituit ipsum productum in communi: sed non sequitur modo de relationibus in particulari: quia duo producta constituuntur in esse per aliam, & aliam relationem. ergo & duæ relationes producentis constituunt aliud, & aliud producens? non sequitur; quia una persona tantum constituitur in esse per primam relationem originis, scilicet per productionem filij.

¶Ibi ad secundam rationem. Dicit Doc. quòd relationes producti possunt distingui propter distinctas rationes producendi, quæ sunt in producente: licet sit idem suppositum producens. Nam generatio passiua, & spiratio passiua distinguuntur per distinctas rationes producendi: istæ distinctę rationes producendi sunt intellectus, & uoluntas: & sic una productio est per modum naturæ, quæ est ab intellectu: & alia quæ est per modum libertatis, est à uoluntate: & istę duæ relationes, sic distinctæ distinguunt etiam formaliter, & intrinsecè duo producta: & quæ sunt principia distinguendi formaliter: sunt etiam principia constituendi formaliter: ut patuit supra in quæst. de praxi. Si dicatur. nonne etiam generatio actiua, & spiratio actiua distinguuntur. Dico, quòd sic. Et per quid distinguuntur? Dico, quòd per intellectum, & uoluntatem in patre: & loquor semper de distinctione originatiua. Sicut enim generatio passiua, & spiratio passiua dicuntur dist[illegible]gui originatiuè, siuè principiatiuè per intellec[illegible] & uoluntatem: formaliter verò seipsis disting[illegible]: sic generatio actiua, & spiratio actiua. Sed [illegible] non sequitur. generatio actiua, & spiratio actiua distinguntur propter diuersas rationes producendi. ergo constituunt aliud, & aliud suppositum. Non sequitur: quia ille duæ relationes sunt formaliter in uno supposito: & similiter principia productiua sunt in eodem, & tantum per primam suppositum constituitur in esse.

Quomodo distinguantur generatio passiua & spiratio passiua.

¶Ibi. Ad tertium. Quod dicit Doc. quòd ideò potentia infinita non potest habere plures terminos adæquatos: puta intellectus: quia semper habet unum adæquatum in produci: & hæc est bona respōsio. Sed posito per impossibile, quòd non habeat semper unum adæquatum in produci: an possit habere plures terminos: uel plures productiones eiusdem rationis. Dico quòd non quia memoria fœcunda sic est determinata ad hanc generationem; ut licet q̄ si per impossibile illa non esset nullam aliam posset habere: ut patet subtiliter à docto. in q. 2. quolib. Et sic finis. q.

Prima. q. huius secundæ partis distin. & tamen quarta in ordine totius distin.

Quæstio Quarta.



AD PRIMAM quæst. in qua quærebatur. An possibile sit cum unitate essentiæ diuinæ stare pluralitatem personarum. In ista. q. Doc. declarat primo rationem suppositi: & deinde probat intentum principale.

¶Primum ibi. Ad uidendum autem istam incompossibilitatem uidenda est ratio extremorum, scilicet naturæ, & suppositi. Et ut ista littera clarius intelligatur præmitto aliqua. Primum. ista differunt inter se indiuiduum, siuè singulare, quod idem est suppositum: & persona. Indiuiduum propriè, siuè singulare in creaturis est quid constitutum ex natura, & hecheitate. ita quòd hecheitas est quedam entitas positiua actualis contrahens naturam ad esse singulare: siuè ad esse incommunicabile ut quod: ut subtiliter patet à doc. infra distin. 5. quæst. 2. & magis diffusè in 2. distin. 3. in quæstionibus de indiuiduatione. Nam esse incommunicabile propriè ut quod. est non habere aliquod inferius de quo possit prædicari in recto, siuè prædicatione dicente hoc est hoc: & hoc modo quodlibet singulare in quocunque prædicamento est simpliciter incommunicabile ut q̄d: ut patet. Et dixi de singulari in creaturis: quia nulla natura creata est de se hæc: hoc est ex sua ratione formali: sed est contrahibilis per aliam, & aliam hecheitatem: ut clarè exposui super dist. 3. secundi. Docto. In diuinis uerò non ponimus singularitatem posse determinare, uel contrahere naturam diuinam, ut dicatur singularis: quia ipsa de se, & de sua ratione formali est hæc: ut subtiliter patet à doc. infra d. 5. q. 2. & d. 26. & q. 1. quol.

Differentia inter indiuiduū, suppositū, vel singulare. & persona. Hecheitas quid sit.

Incōmunicabile ut quod est nō habere aliquod inferius de quo possit prædicari. Natura diuina est se. & de sua ratione formali est hęc.

¶Sed si dicatur. ex quo singulare est incommunicabile ut quod. ergo essentia diuina erit incommunicabilis ut quod: quod est falsum. nā hæc est uera; pater Deus: filius est Deus &c.

Dubium.

¶Respondeo, q̄ ideo locutus sum de singularibus in creaturis: quia est impossibile dari aliqd̄ singulare quod sit communicabile pluribus singularibus: non sic est de essentia diuina, quæ est pluribus suppositis communicabilis: de quibus essentialiter prædicatur. Si dicatur. nonne albedo est singularis: & tamen hæc albedo potest alteri cōmunicari, ut quod: cum hæc sit uera. hic paries est albus hac albedine. Dico, ut dixi supra, quòd cum dico singulare est incommunicabile ut quod, debet intelligi quiditatiuè,

Responsio.

Obiectio.

Solutio.

&

& essentialiter.i.quòd non possit communicari alteri, vt sit de essentia,& quiditate illius: non autem debet intelligi denominatiuè, & accidentaliter: & sic patet de ratione singularis. Suppositum vltra singularitatem, quæ est incommunicabile, vt quod. addit etiam negationem cõmunicabilitatis; vt quo ita ꝙ suppositum propriè est incommunicabile, ut quo, & vt quod: dicit.n. entitatem per se existentem, & subsistẽtem omnino incommunicabilem, & vt quo, & vt quod. sicut Franciscus,& Ioan.hic lapis: & huiusmodi: & sic suppositum tantum reperitur in prędicamento substantiæ. Sed an vltra singularitatem, quæ est ens positiuum ratio suppositi vltimata dicat aliquam entitatem positiuam constituentem in esse suppositali: an tantum dicat negationem communicabilitatis &c. Hoc diffusè exposui substinẽdo vtrãque partem super.q 1.dist.1. tertij doc. & Deo duce subtiliter exponam in isto primo dist.23.vel 28.quia ibi erit magis ad propositum: sed pro nunc sufficiat, quòd suppositum sit simpliciter incommunicabile, & vt quo, & vt quod & quid sit cõmunicari vt quo.

Quid addit suppositum vltra singulare.

dico communicari propriè, vt quo contingit dupliciter. Vnomodo perficiendo. Aliomodo vt aliquid propriè vnitur alteri: non tamen perficiendo illud. Primo modo dicimus: quòd omnis forma partis, siue substantialis: siue accidentalis potest communicare alteri perficiendo illud: ita quòd sit actus informans, & perficiens: sicut dicimus: ꝙ corpus est animatum hac anima: & hic paries est albus hac albedine. Secundo modo, vt aliqua natura singularis apta nata suppositari vnitur alteri supposito: non tamen informando: aut perficiendo illud: sicut natura humana vnitur supposito diuino: ita quòd tantum ibi sustentatur: sed nullomodo perficit illud: & sic dicimus, ꝙ verbum est homo humanitate. Si etiam natura humana singularis vniretur alteri supposito: puta alicui alio non perficeret: neq; informaret illud: repugnat.n. naturæ singulari natæ suppositari in se: vel in se subsistere: quòd sit forma informans, siuè perficiens aliud suppositum: vt patet à doc. quæst.9. quol.

Cõmunicari vt quo cõtingit dupliciter.

Natura humana vnitur supposito diuino, sed nullomodo pficit suppositũ diuinum.

Est tamen differentia inter illud, quòd propriè communicatur, ut quod: & ex consequenti cõmunicatur, ut quo: & inter illud, quod communicatur impropriè, ut quod,& impropriè, vt quo. Quia primo modo illud quod communicatur, vt quod: dicit totam essentiam illius, cui communicatur in cõcreto: & illud tale, vt dicitur communicari, vt quo: dicit totam essentiam in abstracto: totam dico si est species specialissima, partem verò essentiæ: si est genus, vel differentia. Exemplum. Franciscus est homo quiditatiuè: & dicitur humanitate homo. Secundo vero modo illud, quod cõmunicatur, ut quod impropriè non est de essentia: nec de quiditate illius cui communicatur: & dicitur communicari: vt qđ: quando prędicatur de illo in concreto: & dicitur communicari vt quo impropriè quando illud sumptum in abstracto non est de essentia, nec de quiditate illius. Exemplum Franciscus est albus albedine: vel verbum est homo humanitate: & de istis multa vide in expositione, quam feci super. 1. quæst. dist. 1. tertij docto.

Differentia inter cõicari ppriè vt qđ, & quo, & impprie.

Ex his patet differentia inter singulare, & suppositum: quia singulare potest communicari, vt quo: differẽter tamen: quia singulare quod est aptum natum per se subsistere si communicatur alicui supposito, vt quo: non tamen informat, nec perficit illud. singulare verò, quòd non est aptum natum in se subsistere: si communicatur alteri, vt quo perficit, & informat illud: & sic omne singulare est communicabile ut quo: suppositum verò, nec vt quo, nec vt quod est aliquo modo communicabile. Sed persona vltra rationem suppositi addit, quòd sit alicuius intellectualis: ita quòd persona est suppositum in substantia intellectuali, & est incommunicabilis, & ut quo, & ut quod: sicut Franciscus, vel Ioan. ita quòd Franciscus vt est suppositum substantiæ prædicamentalis dicitur tantum suppositũ: ut verò consideratur, vt suppositum naturæ intellectualis dicitur persona.

Particulare indiuiduũ, suppositum, & persona differunt vt de Franciscum.

Suppositum naturæ humanæ cõsideratur dupliciter.

¶His præmissis patet littera doc. Quia tamen sunt ibi aliqua difficilia in uerbis tantum declaro illa incipiendo ibi. Vbi notandum quòd natura nũ se habet ad suppositum: sicut v[niuersa]le ad singulare.i. quòd natura ut singularis, siuè contracta per singularitatem: & natura vt contracta ad suppositum non sunt idem: patet quia vnum potest reperiri sine alio quia natura singularis potest reperiri sine ratione suppositi: vt patet in omnibus accidentibus, quæ sunt communicabilia ut quo: & patet etiã de natura nostra assumpta.i. singulari assumpta à uerbo: & si communicetur ut quo: sed ubi est ratio suppositi nullo modo est communicabile ut quo, nec ut qđ. Vel sic naturã ad suppositum nõ se habet: sicut uniuersale ad singulare.i. ꝙ non eo modo distinguitur natura a supposito: sicut uniuersale à singulari: ita ꝙ suppositũ dicat pcisè singulare: quia stat aliquid esse singulare, & nõ suppositum: ut hæc albedo est singularis, & non suppositum. Sequitur. Neque se habet natura ad suppositum, sicut quo ad quod i. ꝙ suppositum naturæ non dicitur proprium quod ipsius naturæ: & sic suppositum, & natura non dicuntur præcisè distingui vt quo, & vt quod: ita ꝙ suppositum sit proprium quod ipsius. Nam cuicunq; quo correspondet propriũ quod, uel quis: sicut dicimus, ꝙ humanitati correspondet proprium quod: quod est homo; q[uia] homo est humanitate homo. Sequitur. Et ita sicut natura est quo, ut humanitas, uel deitas: ita habet proprium qđ uel quis, ut homo, uel Deus. Sequitur. Qđ non contrahitur ad suppositum. i. ꝙ illud quod: qđ est proprium naturæ non includit rationem suppositi. Nam Deus est propriũ quod, uel quis respectu naturæ diuinæ, uel deitatis: ut patet a Docto. infra dist 4. quæst. 1, & tamen non est suppositum, nec includens rationem suppositi: & sic debet intelligi. Sequitur. Et sicut suppositum est quod, vel quis: ita habet suum quo propriũ, quo subsistit. Exemplũ Hoc subsistens hac subsistentia subsistit: uel ratione hac formali subsistendi subsistit: uel hoc suppositum hac suppositalitate est suppositum: siuè hac ratione suppositali est suppositum. Nota tamen, quòd suppositum includit duplex quo: cui correspõdet proprium quod: unum est ratio essendi quiditatiuè: & aliud est tantum ratio subsistendi. Exemplum primi. hoc suppositum est homo humanitate. Exemplum secundi. hoc suppositum est suppositum suppositalitate. Sequitur. Et tamen suppositum concomitanter de necessitate est singulare: quia ratio formalis suppositi, tantum inest naturæ singulari: ut exposui in 3.d.1.q.1. Sequitur. Et etiam non potest esse quo respectu alterius. Et parum infra ibi. Vbi sciendum, quòd communicabile dicitur aliquid, uel per identitatem: ita quòd illud cui communicatur sit ipsum, id est, ꝙ communicabile propriè, ut quod sic per identitatem communicatur, ut illud, cui communicatur, dicatur ipsum in recto quiditatiuè, & essentialiter: sicut dicimus, quòd homo cõmunicatur Francisco, ut quod: & tunc sensus est, quòd Franciscus est homo essentialiter, & quiditatiuè. Sequitur. Vel per informationem: ita quòd illud, cui communicatur sit ipso non ipsum.i. quòd illud quod propriè communicatur, ut forma perficiẽs dicatur quo respectu illius cui communicatur, & non quod sic intelligendo, quòd non sit ipsum per identitatem essentialem, & quiditatiuam. Exemplum. Anima communicatur corpori, & sic est quo respectu corporis: non tamen

uniuersale

Vnicuique quo propriè correspõdet suum quod.

Suppositum includit duplex quo.

Quomodo dicatur aliquid cõicabile propriè

Quo anima cõicetur corpori.

men

men est quod illius essentialiter,& quiditatiuè: quia hæc est falsa: quòd corpus sit anima: vel quòd corpus essentialiter,& quiditatiuè sit animatum. Sequitur. Natura igitur quæcunque,& quantum est ex se, & de ratione naturæ est communicabilis utroque modo. videlicet pluribus suppositis: quorum quodlibet sit ipsum:& etiam ut quo tanquam forma, non tamen informans: sed tanquam forma, qua singulare, uel suppositum sit ens quiditatiuè:& sic patet littera Docto.

Natura diuina est communicabilis pluribus suppositis.

¶Ibi. Ex his declaratur propositum.&c. Secundũ principale in isto art. est quòd natura diuina est communicabilis pluribus suppositis: ita quòd quodlibet sit ipsum, supplè essentialiter & quiditatiuè. videlicet q hæc sic uera. pater est quiditatiuè Deus,& filius similiter,& spiritussanctus. Et hoc probat tribus modis, & vno exemplo.

¶Prima ratio stat in hoc: quòd quælibet natura est pluribus communicabilis per identitatem. ergo & natura diuina cum sit perfectissima:& remouet vnum dubium: quia aliquis posset dicere, quod est pluribus communicabile est diuisum in illis. hoc patet quia homo communicatur pluribus suppositis. & per consequens quot sunt supposita hominis, tot sunt realiter humanitates. oportet ergo q communicabile plurib⁹ sit vniuersale. Hoc dubiũ remouet cum dicit, quòd natura diuina est simpliciter indiuisibilis, cum sit impossibile esse plures naturas diuinas: ut probatum est supra in quæst.1. præsentis.d.cũ ergo sit communicabilis: sequitur q sit communicabilis tantum per identitatem: ita q sit simpliciter eadem in pluribus suppositis.

Essentia diuina est communicabilis tñ p identitatẽ.

¶Secunda ratio est ibi. Hoc etiã arguitur &c. Sed quia hoc argumentum concludit ex ratione perfectionis simpliciter: ut clarius intelligatur aliqualiter declaro, quid sit perfectio simpliciter cum dicit. q quicquid inest naturæ diuinæ ut natura est: est perfectio simpliciter.i. quia natura diuina, ut sic, est prior natura omnibus proprietatibus. quicquid inest in illo priori naturę est perfectio simpliciter: & sic insunt sibi omnia, dicentia perfectionem: nam omnis perfectio diuina est prior omni proprietate personali: ut patet à Doct. quæst. 1. quol. & per consequẽs quicquid inest naturæ diuinæ in illo priori naturæ est perfectio simpliciter. Post sequitur declaratio perfectionis simpliciter. Vnde not. quòd duplex est perfectio. s. simpliciter, & ex sua ratione formali excludit omnem imperfectionem. Alia est perfectio limitata, & dicitur illa, quæ ex sua ratione formali semper includit imperfectionem: ut omne ens creatum,& dependens ab alio quodcunque sit illud. Et nota, q illa res dicitur non includere ex sua ratione formali aliquam imperfectionem: quę vt in summo accepta excludit omnem imperfectionem, & realiter includit omnem perfectionem: vel saltẽ formaliter dicit perfectionem infinitam: & illa res dicitur ex sua ratione formali includere imperfectionem: quæ in summo accepta adhuc includit imperfectionem. Exemplum primi. Ens, vnum, verum, bonum, res, intellectus: uoluntas: intellectio: volitio: sapiẽtia: & huiusmodi. Ista enim accepta in summo: ut puta, summa entitas, summa ueritas &c. omnem excludũt imperfectionem, & omnem perfectionem simpliciter includunt, saltem per eminentiam. Exemplum secundi, natura angelica, & natura humana etiam in summo accepta non excedendo limites naturę angelicæ semper includunt imperfectionem: quia limitationem & dependentiam. Tertio nota: quòd omnes perfectiones simpliciter sunt compossibiles in eodem realiter: hoc est de se notum: quia sequetur infinitum ens, illud realiter erit infinitum bonum, infinitum sapiens, & huiusmodi. similiter si detur

Perfectio simpliciter q sibi vult.

Duplex est perfectio.

Declaratio perfectionis simpliciter.

infinitum bonum. illud erit realiter infinitum ens. Quarto no. q aliquid esse perfectionem alicuius cõtingit dupliciter: aut ut est suppositum naturæ limitatæ: aut ut est suppositum naturæ omnino illimitatæ: puta entis, boni, veri, & huiusmodi. primo modo aliqua perfectio limitata est melius tali supposito, quàm perfectio simpliciter in summo accepta: patet quia melius est lapidem, ut est suppositum lapidis esse album, quàm sapientem: quia primum est perfectio sibi conueniens. & secundum est perfectio omnino repugnans. non enim dicitur aliquid esse melius per aliquod, quod omnino sibi repugnat, secundo modo, ut est suppositum naturæ illimitatæ: tunc omnis perfectio simpliciter nata est competere illi: patet quia melius est Franciscum, inquantum suppositum entis, esse substantiam infinitam, quam finitam: patet quia infinitas non repugnat entitati; nec per consequens alicui supposito entis, inquantum entis. Quinto no. quòd quando dicitur perfectio simpliciter est melius ipsum, q̃ non ipsum &c, debet accipi ly non ipsum pro suo incompossibili: non autem pro contradictorio: ut notat docto. in q.5. quolib. patet quia melius est lapidem esse, quàm non esse: & tamẽ lapidem esse, non est perfectio simpliciter, sed limitata: incompossibile ergo est perfectioni simpliciter omne illud, quod ex sua ratione formali includit imperfectionem. Et sic dico, quòd omnis perfectio simpliciter est cõmunicabilis cuicunque supposito naturæ omnino illimitatæ, & tales. patet quia accipiendo quodcunque ens, ut suppositum entis, sibi non repugnat aliqua perfectio simpliciter, cum etiã illa nullomodo repugnet entitati. Perfectio ergo simpliciter.s. excludens ex sua ratione formali omnem imperfectionem, & includens omnem perfectionem in summo: est melius ipsum, quàm nõ ipsum: siuè quàm suum incompossibile.i. est melius simpliciter ipsam esse in quolibet supposito absoluiè considerato quàm non esse, id est melius est simpliciter supposito illam habere illã, quàm, suum incompossibile: quia habẽdo illam est melius, simpliciter: habendo verò suum incompossibile, puta quodcunque ens limitatum non est melius simpliciter: sed tantum secundũm quid, & limitatè.

Aliqd esse pfectionẽ alterius cõtingit duplr.

Melius est ipsum q̃ non ipsum quomodo intelligatur.

¶His declaratis patet ratio docto. quia ex quo natura diuina est perfectio simpliciter: si ipsa esset incommunicabilis: tunc non esset melius ipsum esse in quolibet supposito, quàm non esse; & sic non esset, perfectio simpliciter & patet ratio.

¶Tertia ratio est ibi. Hoc etiam arguitur ex parte rationis suppositi. Et quod dicit ibi. non oportet illam rationem includere quamlibet rationem entis per identitatem.i. quòd non oportet rationem suppositi includere quamlibet rationem entis per identitatem. Hoc dicit docto. propter perfectionem simpliciter: quia perfectio simpliciter in quocunque est per identitatem realem includit omnem entitatem, quæ est in illo: uel ipsa est inclusa realiter in omni alio quod est in illo. Exemplum. essentia diuina est pfectio simpliciter: & includit realiter quicquid est in Deo: & simpliciter sapientia diuina est idem realiter cum omni illo, quod est in Deo: ratio autẽ suppositi puta filij in diuinis non includit realiter omnem entitatem, quæ est in Deo: patet quia non realiter paternitatem, nec spirationem passiuam, cũ realiter distinguatur ab illis. ergo istæ tres rationes suppositales (cum una non includat aliam realiter) possunt esse ibi. Cũ essentia diuina, ut realiter distinctæ. ergo & constituta per istas relationes suppositales: & sic patet, q non repugnat naturæ diuinæ simplicissimæ, perfectissimæ, & singularissimę esse in pluribus suppositis:& hoc intendit Docto. in ista ratione.

Essentia diuina est perfectio simpliciter.

¶Ibi.

Essentia diuina est simpliciter illimitata.

¶Ibi. Hoc. quarto declaratur ex infinitate &c. Ista persuasio est per quoddam exemplum satis clarum, & ad propositum, & procedit à fortiori: quia, scilicet essentia diuina est simpliciter illimitata: & hoc ratione suæ infinitatis. Dicit ergo. anima intellectiua, quæ est aliqualiter illimitata in perficiendo partes corporis indiuisibiliter. i. quòd nullomodo extēditur, nec per se: sicut quantitas, quæ est per se. i. ratione sui præcisè extensa: nec per accidēs: sicut albedo extenditur: quia ad extensionem quantitatis. & dicitur aliquid extendi per accidens dupliciter: vel q̄a recipit quantitatem, & sic forma substātialis corporalis, vt forma ignis extenditur per accidēs: vel quia recipitur in quanto partibiliter tamen: ita quòd vna pars recepta potest signari in vna parte quanti: & alia in alia: nullo istorum modorum anima intellectiua extenditur. immo tota, & indiuisibiliter est in qualibet parte corporis: & hoc modo dicit aliqualiter illimitata: quia sine sui diuisione perficit plura perfectibilia: & notāter dicit de anima intellectiua: quia aliæ animę fortè extenduntur per accidens secundùm multos, & præcipuè secundùm ipsum: licet etiam albedo cubitalis perficiat plures partes: tamen quia perficit illas partes tantum secundùm aliam, & aliam sui partem non dicitur aliquo modo illimitata: quia vna pars signata præcisè perficit illā signatam. Dicit etiam doctor quòd perficere plures partes sine sui diuisione est simpliciter perfectionis: quia anima intellectiua ponitur forma perfectissima inter omnes formas naturales: non quòd sit producta ab agente naturali dicitur naturalis cum a solo Deo immediatè producatur: ut patet per philosophum. 16. de animalibus: sed dicitur naturalis quia perficit corpus naturale: & quomodo vide docto. in 4. dist. 43. Dicit etiam q̄ perficere materiam est imperfectionis: non est imperfectionis ex hoc solo, quòd perficit: sed magis concomitanter: quia forma perficiens materiam dependet a materia: & ultra est pars alicuius compositi: & ista sunt imperfectionis. Similiter partes corporis, vt partes dicūt imperfectionem vt patet infra d. 8. quæst. 2. & etiam pręsenti. dist. quæst. 1. Si ergo tollatur à partibus corporis ratio partis: sed quòd sint per se supposita subsistentia in eadem natura: & similiter tollatur ab anima, q̄ formaliter perficiat illas partes: & hoc per informationem, & inhærentiam. erit exemplum multum ad propositum: quia tunc eadem natura numero erit communicata pluribus suppositis: ita quòd illa supposita erunt subsistentia in tali natura: intelligendo etiam quòd illæ partes nullum esse supplē quiditatiuum, & dicens perfectionem habeant in se vltra ipsam animam: sed quòd tantum includant proprietatem ypostancam, qua subsistunt in tali natura: sicut etiam personæ diuinæ vltra essentiam, in qua subsistunt nullum esse quiditatiuum dicens perfectionē includunt: sed tantum proprietatem personalem: ita quòd ipsæ personæ dicuntur simpliciter habere esse, & totam perfectionem essentialem: quia habent essentiam diuinam. Sed dico etiam, quod illæ partes corporis, quæ ponuntur per se existere, & non partes alicuius: & quę ponuntur subsistere in anima: debent intelligi, quòd nullum aliud esse includant preter proprietates: ita quòd præcisè illę proprietates ypostaticæ sunt rationes subsistendi in natura ipsius animæ. aliter exemplum non esset ad propositum: & hoc magis patebit infra distin. 5. quæst. 2. & distin. 26.

Duplex extensio p accidens.

No. hic de aia sensitiua.

Anima intellectiua immediatè producitur à Deo.

Quare aia intellectiua dicatur naturalis.

Prima diffi circa rōnes docto.

¶Sed circa aliqua dicta docto. in istis rationibus superius positis occurrunt aliquę diffi. Prima difficultas est in prima ratione: vbi dicit, quòd quæcunque natura est in pluribus communicabilis. nam ex hoc videtur sequi: quòd natura solis sit pluribus communicabilis: quod est contra mentem philosophorum: & sic de alijs stellis. Sed de hac difficultate parum est curandum: quia apud doc. & apud communiter theologos non negaretur quicquid sit de mente philosophorum: non enim est præsentis speculationis hoc pertractare. Sed maior difficultas videtur sequi: quia si natura diuina est pluribus communicabilis, quantum est ex natura sua: sequitur quòd sit in infinitis suppositis communicabilis per argumentum docto. in primo. dist. 2. q. 1. & in quol. quæst. 2. & alibi: quod est indeterminatum ad plura eiusdem rationis, nisi aliunde determinetur, quantum est ex parte sua, potest esse in infinitis. si ergo essentia diuina est indeterminata ad plura supposita, quātum est ex parte sua. ergo potest esse in infinitis, nisi aliunde determinetur: & si potest esse. ergo actu est. hanc consequentiam ultimam facit doc. vbi supra.

Responsio.

¶Respondeo, q̄ essentia diuina est simpliciter determinata ad certum numerum suppositorum: ita q̄ est impossibile ipsam esse in pluribus vel in paucioribus. Et cum quæritur à quo determinatur? Dico, q̄ propter duplicem rationem formalem producendi est tantum in vno filio, & tantum in vno spiritusancto: ita quòd in intellectu est ita determinatus ad hanc productionem filij: quòd est impossibile habere aliam, etiam ipsa circunscripta. hoc idem dico de voluntate, respectu productionis spiritussancti: & hoc patet subtiliter à docto. in 2. q. quol. & q̄ nia non potest esse in persona producta, nisi de necessitate sit in persona non producta: ideo tantum est in tribus. Si quæratur: vnde est determinata tantum ad vnam personam improductam: ita quòd non ad plures? Dico, quòd à semetipsa: quia est talis natura, quòd est simpliciter impossibile ipsam posse esse in pluribus suppositis nō productis. Et de hoc patebit infra dist. 28. Est etiam alia ratio quę est Doc. in 2. q. huius partis: quare non potest esse in pluribus productis, quàm in duobus tantum: quia illa producta sunt adæquata potentijs productiuis: & semper sunt in produci, & in producto esse: quod clarius patebit infra dist. 9.

A quo determinatur essentia diuina.

Quare essentia diuina non pōt esse in pluribus productis.

Secūda diffi.

¶Secunda difficultas est in hoc, quod dicit: quòd ex quo diuina natura est perfectio simpliciter: ideo potest esse in pluribus suppositis. Ex hoc videtur sequi, q̄ possit esse in supposito lapidis per dictum Docto. hic: quia perfectio simpliciter est melius ipsum quàm non ipsum in quolibet supposito entis: quia etiam non repugnat infinitas: vt dixi supra. ergo lapidi vt suppositum entis, non repugnat perfectio naturæ diuinæ: quod videtur inconueniens.

Responsio.

¶Diceretur q̄ nō est inconueniens: & tunc sensus est quòd huic supposito entis inquantum entis non repugnat talis perfectio: sed bene repugnat lapidi, vt est suppositum lapidis.

SED hic restat ulterior difficultas. Hic doctor intendit probare, quòd inter essentiam diuinam, & & proprietatem personalem sit aliqua distinctio p̄ter omnem actum intellectus. s. q̄ nullo modo sit causata per actum collatiuum intellectus, nec alterius potentiæ. Expono tamen aliqualiter litteram, cum dicit, q̄ sine assertione &c. Non debet intelligi, q̄ hic non sit determinata intentio doct. Tum quia istæ rationes cōcludunt euidenter propositum: supposito hoc articulo: q̄ essentia est realiter in tribus suppositis, realiter distinctis. Tum etiam quia. d 8. q. pe. hoc asserit esse simpliciter necessarium. hoc idē in pluribus alijs locis. Sequitur. Et probo sic. primū suppositū. s. pater habet realiter. i. (preter omne opus intellectus) entitatem communicabilem. s. naturam diuinam alioquin non posset eam communicare, nisi haberet in se eam formaliter: non enim habet eam virtualiter eo modo, quo causa habet effectum.

Hic exponitur littera.

Quō pr̄ habeat essentiā diuinā.

ctum, si enim non haberet eam realiter nõ esset realiter Deus: habet etiam realiter entitatem positiuã, & entitatem incommunicabilem.s. proprietatem personalem, qua constituitur in esse personali: & incõmunicabili: alioquin non esset positiuè, & in entitate reali suppositum. Er quomodo proprietas personalis, siue suppositalis in diuinis sit necessariò positiua, licet in nobis tantum dicat negationem: vide quę exposui super 3. Doc.d.1.q.& aliqualiter.3.dist.18. & sic patet ratio ista. quæ stat in hoc: quia si sunt penitus idem præter omnem actum intellectus, quod competit vni præter actum intellectus, siue ex natura rei, de necessitate competit, & alteri: sed essentiæ diuinæ competit ex natura rei, vt sit communicabilis pluribus suppositis: & hoc repugnat proprietati personali: & similiter proprietati personali competit esse incommunicabile ex natura rei: & hoc repugnat essentiæ diuinæ. Sequitur ergo ꝙ inter se distinguntur aliqua distinctione: quæ non est per actum intellectus diuini, neque creati.

¶Ibi. Si dicas. ꝙ ante omne opus intellectus in patre nulla est distinctio essentiæ & proprietatis. Contra: quia tunc pater totum communicaret filio: patet quia pater realiter, & præter omne opus collatiuum intellectus generat filium: & in tali generatione realiter communicat sibi naturam diuinam: quæ ponitur terminus formalis generationis: ut patebit.3.d.5.q.2. si enim realiter non communicaretur per talẽ generationẽ: tunc in diuinis nõ esset generatio realis: & per consequens nec genitum reale: quæ omnia sunt absurda. Si communicatur natura diuina realiter filio, & proprietas patris pręter omne opus intellectus est idẽ naturæ diuinæ. ergo realiter pater communicat proprietatem filio: & sic filius erit realiter persona patris.

Quomodo pater generet filium.

¶Ibi. Secundo arguitur sic. Pro intelligẽtia huius litteræ nota quòd distinctio in intellectu, quę tantũ est penes diuersum modum concipiendi idem tantum dependet ab intellectu sic considerante: & in re nullam penitus præsupponit distinctionem: sed illa distinctio, quę est in intellectu penes diuersa obiecta formalia de necessitate præsupponit in re ante omnem considerationem aliquam distinctionem illorum obiectorum formalium. Nota secundo, ꝙ obiecta formalia nata sunt cõcipi distinctis actibus intellectus. vt.3. patebit.d.8. Nam quæ sic se habent, quòd sunt obiecta formalia vnum distinctè potest concipi, alio non concepto: sed hoc diffusè pertractari habet.3.d.8.q.2. in respõsione ad primum arg. principale.

Intelligentia litteræ.

¶His declaratis infert Doct. principale intentum: videlicet, ꝙ proprietas personalis, & essentia distinguantur ex natura rei, siue præter omnem considerationem intellectus. Et ratio stat in hoc. pater in primo signo originis in quo habet à se quicquid habet, & in quo est prior filio: intelligit essentiam, quæ dicatur.a.& proprietatem, quæ dicatur.b. vt diuersa obiecta formalia mõ præposito: aut intelligit.a. & b. vt idem obiectum formale: sed sub alio modo concipiendi sicut naturam humanam sub modo cõcreti, vel abstracti. Si secundo modo. ergo.b. non erit ibi distinctum præter opus intellectus ab.a. & sic ex natura rei ita.b. erit communicabile, sicut.a. & per consequens persona patris ex natura rei erit præcisè natura diuina: & sic pater præter opus intellectus nõ erit distinctus à filio: pater quia si b. est idem ex natura rei quod.a. & a. ex natura est ita in filio, sicut in patre. ergo pater, & filius ex natura nihil aliud includunt, nisi naturam diuinam: & sic pater, & filius sunt simpliciter idem inter se ex natura rei: & sic nõ erũt duæ personæ realiter distinctæ: cuius oppositum tenet ecclesia. Si primo modo pater intelligit.a. & b.

Quo proprietas personalis, & essentia distinguantur.

vt duo obiecta formalia.s. ex natura rei. sequitur ꝙ a.& b. erunt in actu existentia. & præter omne opus intellectus distincta. Probat supponendo unum.s.ꝙ cognitio intuitiua est existentis, & existens in propria existentia: & præsentis in propria præsentia: vel præsens in alio, in quo virtualiter continetur: sicut creatura cognoscitur intuitiuè ab intellectu diuino: sed non ut in propria existentia: quia etiam cognouit ab æterno: sed sufficit, quòd creatura virtualiter contineatur in essentia diuina: & tale virtualiter cõtentum non habet esse merè per opus collatiuum intellectus. Et quod dicit quòd continetur eminenter, siue uirtualiter secundùm totam entitatem. hæc bene nota: quia nulla creatura continet aliam virtualiter, & eminenter secundùm totam eius entitatem: vt exposui supra in d.3.q.10. In proposito tamen nihil est in Deo: quod virtualiter, siue eminenter contineatur, in alio, etiam intrinseco ipsi Deo: quia tale sic contentum est ens per participationem: & per cõsequens includens limitationem. Stat ergo quòd b. non continetur in a. Si ergo pater intuitiuè intelligit.b. vt obiectum formale distinctum ab.a. ꝙ b. terminabit illam cognitionem intuitiuam secundùm eius propriam existentiam: & similiter a. terminabit secundùm propriam existentiam: & per consequens.a. & b. erunt ibi distincta præter opus intellectus.

Solus Deus cõtinet virtualiter secundùm totã entitatẽ.

¶Et nota ex ista littera quomodo est necesse concedere proprietates diuinas dicere ex natura rei aliã existentiam ab existẽtia naturæ diuinæ: & nõ est hoc inconueniens: esset tãtum inconueniens: si essent ibi tales existentię realiter distinctę.

¶Dubitatur tamẽ in hoc, quod dicit, ꝙ intellectus patris quicquid cognoscit, cognoscit intuitiuè: & cognitio intuitiua terminatur ad rem existentem, & pręsentem in actuali existentia: & hoc in se, vel in alio eminenter continente totam entitatem ipsius. Nam relatio rationis perfectè cognoscitur ab intellectu diuino: & tamen non est pręsens in actuali existentia: nec in se, ut patet: nec in alio continente eminẽter: quia relatio rationis non potest eminenter contineri in alio: quia omne tale sic contentum est ens reale. Sed hanc difficultatem, diffusè pertractabit infra distin.30.

Dubium.

¶Nota etiam in littera quomodo doct. concedit expresse esse in Deo plura obiecta formalia ex natura rei: quę secundum propriam existentiam terminant cognitionem intuitiuam intellectus diuini: quę tamen existẽtię licet sint aliquo modo distinctę pter omnem actum intellectus cõsiderantis: tamen sunt una res realiter, & essentialiter.

Respõsio data alibi.

¶Si dicatur cum paternitas, & filiatio sint realiter distincta, & terminent cognitionem intuitiuam secundùm propriã existentiam. ergo inter se verè realiter distinguuntur ut duę res existentes, quod videtur inconueniens.

Dubium.

¶Dico, quòd si sic cõcederet: adhuc non esset inconueniens: quia cum essentia diuina dicunt unam, & eandem existentiam realiter: licet fortè formaliter distinctam. Dico secundo quòd res aliquando accipitur pro essentia perfecta: siue pro aliqua natura dicente perfectionem: aliquando accipitur pro entitate conceptibili, & existente nullam imperfectionem includente. Primo modo paternitas, & filiatio sunt tantum vna res, & una existentia. Secundo modo possunt dici plures res, id est, plures quiditates conceptibiles extra intellectum existentes: & sic res accepta pro quiditate simpliciter in communicabili non est inconueniens in diuinis esse plures res existentes secundùm propriam existentiam.

Responsio.

Res accipitur multipliciter.

¶Ibi. Si dicas, quòd essentia de se facit vnum conceptum in intellectu patris &c. Essentiam de se facere

re unum conceptum in intellectu patris nihil aliud est, quàm ipsam in ratione obiecti intelligibilis, quasi producere vnam cognitionem intuitiuam, immediatè repræsentantem essentiam diuinam. Et ista opi. dicit quòd intellectus patris fabricat circa ipsam essentiam sic cognitam diuersas rationes &c. Sed hæc positio clarius habet perscrutari. 1. distin. 8.

Conceptus potest accipi tripliciter.

q. 3. Nota tamen, quòd conceptus potest accipi, vel pro obiecto intelligibili; vel pro obiecto actu cognito, vel pro intentione: vt patet à doc. in theorematibus. Essentiam ergo de se facere vnum conceptum potest intelligi, quòd faciat vnam notitiam præcisè terminatam ad vnum cóceptum ex natura rei & ad unum obiectum ex natura rei: vel si facit de se plures conceptus. i. vnam notitiam, cum tantum sit vna in diuinis: terminatam tamen ad plures conceptus. i. ad plura obiecta formalia ex natura rei. Et isto secúdo modo intendit docto. quòd pater habet notitiā intuitiuam: & unam tantum terminatam: tamen ad plura obiecta formalia ex natura rei, Sed Hen. intelligit tantum primo modo. Ideo doc. instat contra ipsum ibi. Contra quicquid intellectus causat sine actione obiecti circa obiectum.

Intelligētia litteræ.

¶Pro intelligentia litteræ est notandum. Primo, ꝙ intellectus diuinus, & essentia diuina possunt dupliciter considerari. Vno modo consideratur intellectus, ut intellectus: & vt pars memoriæ, & essentia consideratur, vt in ratione obiecti intelligibilis, & vt est pars memoriæ. Alio modo consideratur intellectus, vt actu intelligens, siuè considerans essentiam, & essentia cósideratur, vt actu cognita ab intellectu diuino. Primo modo intellectus diuinus, & essentia diuina dicūtur principium operatiuum alicuius verè realis, putà cognitionis intuitiuæ: & similiter dicuntur principium productiuum alicuius suppositi verè realis: ut patuit supra. Sed secūdo modo non sunt principium nec ratio formalis producendi aliquod reale: cum ut sic tantum considerentur habere esse secundùm quid, siuè diminutum: patet quia cognitum inquantum cognitum dicit tm̄ relationē rōnis: & similiter cósiderans inquantū cōsiderās. Ex his infert doc. Si intellectus, vt cósiderans aliqd operatur circa essentiā, vt cognitam, inquantum huiusmodi; illud operatum erit tantum ens rationis: & sic proprietas patris erit relatio rationis: & per consequens vltimum constitutiuum patris in esse personali erit tantum ens rationis: quod est inconueniens; & hoc intendit doc. in præsenti ratione. Declaro tamē

Declaratio litteræ.

litteram cum dicit ibi. Quicquid intellectus causat sine actione obiecti circa obiectum præcisè: hoc est virtute propria intellectus: & hoc loquendo de obiecto vt habet esse cognitum in intellectu præcisè: & de intellectu vt considerans est. illud supplē causatū est præcisè relatio rationis. hęc littera clara est ex supradictis. Sequitur. Nunc autem illa ratio, i. conceptus siuè obiectum intelligibile quem facit essentia de se, pro quanto ex natura rei est perfectè præsens intellectui suo in ratione obiecti actu intelligibilis: potest etiam hic accipi ratio pro notitia terminata ad conceptum, siuè obiectum. & hoc dupliciter vel vt terminatur précisè ad vnum obiectum ex natura rei: & sic dicitur vna ratio, & formaliter, & terminatiuè: vt tenet Hen. vel terminatur ad plura obiecta formalia ex natura rei: & sic tantum erit vna formaliter sed plures terminatiuè. ratio primo modo siuè pro notitia, siuè pro obiecto: patet quòd est absoluta. i. quòd talis conceptus, quem facit essentia de se est verè absolutus: aliter non beatificaret intellectū patris: supple vt in obiecto. intellectus enim patris beatificatur in essentia, ut in obiecto: sed in cognitione essentiæ formaliter beatificatur cum habeat illam in se formaliter. Sequitur ergo præter istam rationem absolutam, siuè conceptum essentiæ absolutum: nulla est alia in re ante actum intellectus; aliàs haberetur propositum. s. quòd essent plura obiecta formalia; siuè plures conceptus præter omne opus collatiuum intellectus. Sequitur. nulla etiam. s. ratio, siuè conceptus est in intellectu patris per re: nisi per actum intellectus negocianris, & non per impressionem factam ab obiecto; quia non imprimit per re. s. ex natura rei, nisi unum cóceptum realem; quod potest intelligi; vel quòd obiectum non imprimit eandem notitiam, ut terminatā ad aliud obiectum formale ex natura rei: & sic erit alia notitia à notitia essentiæ, non alia formaliter, sed terminatiuè: vt supra dixi. Vel potest intelligi, quòd non imprimit in intellectu alium conceptum, siuè obiectum: & hoc obiectiuè tantum, non formaliter; siuè per informationem; sic, quòd virtute essentiæ ipsum imprimatur obiectiuè intellectui patris. i. quòd fiat præsens intellectui patris in ratione obiecti actu intelligibilis: vel quòd uirtute eiusdem essentiæ imprimatur obiectiuè aliud obiectum formale: puta proprietas personalis, quę dicatur. a. i. quòd uirtute essentiæ. a. fiat p̄sens intellectui patris in ratione obiecti actu intelligibilis. & hoc ex natura rei. modo per Hen. nullus conceptus habetur præter conceptum realem essentiæ diuinæ ergo quælibet ratio alia, siuè conceptus à ratione ablata essentiæ, erit præcisè relatio rationis: quod est inconueniens; quia tunc ratio proprietatis patris erit tantum relatio rationis fabricata per actū collatiuum intellectus: & sic pater ex natura rei erit præcisè natura diuina: & sic similiter filius esset, & per consequens non erunt ibi tria supposita ex natura rei realiter distincta.

¶Ibi. Secundo oportet videre qualis sit ista differentia, quę ponitur præcedere omnem actum intellectus. Dicit duo. primo quòd in rebus est differentia manifesta, scilicet suppositorum, & naturarum. i. quòd omnia supposita realiter distinguntur: ita quòd manifestum est, vnum suppositum esse aliud per realem identitatem: & similiter manifestū est, plures naturas verè reales posse esse eadem per realem identitatem: & ista non oportet probare cū experientia sint nota. Est etiam alia manifesta in intellectu considerante: & hoc est, vel modorum concipiendi eandem rem: sicut logicè consideratur idē, vel sub modo concreti, vel sub modo abstracti, vt homo, & humanitas: vel est obiectorum formalium ex natura rei. i. ꝙ intellectus experitur se cognoscere aliud, & aliud obiectum, ita quòd cognitio eius non terminatur præcisè ad unum obiectum: immo experitur, quòd terminatur ad plura obiecta: quæ ex natura rei præcedunt eius cognitionem. Secundo dicit, quòd ex differentia manifesta tam in rebus, q̄ in intellectu concluditur differentia immanifesta.

Omnia supposita realiter distinguntur.

De differentia manifesta in rebus patet; quia ex differentia creaturarum concluditur differentia ydearū in intellectu diuino; quia creaturę, ut in intellectu diuino tantum distinguuntur, vt habent esse cognitum: esse enim cognitum creaturarum dicitur ydea: vt patet à doc. 1. d. 35. & 36. & 39. Similiter ex distinctione reali suppositorum in Deo: quę est manifesta fidelibus. concluditur minima præter opus intellectus hic intenta. s. quòd essentia, & proprietas aliquo modo præter opus intellectus distinguntur: patet si pater, & filius realiter distinguntur ratione proprietatum: quæ sunt rationes realiter distinguendi; & sunt realiter idem in essentia: patet quia tantum est vna essentia in illis. si ergo essentia est ratio, qua pater, & filius conueniunt realiter. & proprietas est ratio; qua differunt adinuicem realiter. ergo proprietas, & essentia aliquo modo distinguuntur præter opus intellectus: & si nullo modo distinguntur

Q̄uo creaturæ in intellectu diuino distinguntur.

tunc

tunc sicut essentia ex natura rei est ratio conuenientiæ. ergo & proprietas cum sit penitus idem ex natura rei. Ex distinctione ergo suppositorum manifesta concluditur ista immanifesta. Similiter ex differentia manifesta obiectorum formalium in intellectu: quorũ unus non continetur in alio eminenter (quia tunc continens sufficeret sine contento: de quo. q. 4. quol.) cõcluditur, q̄ talia obiecta præter omne opus intellectus aliquo modo distinguntur: qualia sunt essentia diuina, & proprietas.

¶Sed nunquid hæc distinctio dicetur realis.

¶Respondeo non est propriè realis &c. Hæc litera sic declaratur. Non est propriè realis actualis: sicut communiter dicitur realis actualis illa, quæ est differentia rerum, & in actu. i. quòd distinctio inter proprietatem, & essentiam non est realis actualis, qualiter est inter veram rem & rẽ: quia si sic: tunc in eadem persona esset differentia rerum: & sic illa persona non esset simplicissima: patet quia si paternitas esset verè alia res ab essentia, cum paternitas fundetur in essentia: sequeretur cõpositio personæ ex pluribus rebus. Sequitur: & sicut non est realis actualis: ita non est realis potentialis: quia nihil est ibi in potentia quod non est in actu. Distinctio realis actualis est sicut inter Fran. & Ioan. actu existentes: sed distinctio realis potentialis est sicut inter Fran. & Ioan. in potentia existentes. Sequitur. potest autem vocari differentia rationis secundùm Var. & Bona. accipiédo rationem pro quidditate rei, secũdùm quòd quiditas est obiectum intellectus idest q̄ essentia, & proprietas dicuntur distingui ratione: quia sunt duæ quiditates conceptibiles: siuè quia sunt duo obiecta formalia, distinctè conceptibilia: & sic ratio accipitur hic pro quiditate conceptibili. Sequitur vel alio modo potest vocari differentia virtualis &c. vult dicere, quòd in vna persona potest esse differẽtia virtualis: siuè distinctio quando continet in se plures realitates: dicimus enim quòd in eodem homine est distinctio virtualis: quia cõtinet in se realitatem animalis, & rationalis, quæ distinguuntur præter opus intellectus: sic in proposito in persona patris, quę est tantum vna res est distinctio virtualis essentiæ, & proprietatis, quæ non sunt duæ res: cum paternitas non dicatur vera res: sed magis realitas &c.

Distinctio realis actualis & realis potentialis.

¶Ibi. Vel vt proprissimè dicatur. Hic Doct. facit duo, primo distinguit modos vnitatis. secundo intẽdit declarare principale intentum: videlicet qualis sit distinctio inter essentiam, & proprietatem, & hęc litera clara est vsque ibi. In quinto est vnitas simplicitatis quæ est verè identitas. quicquid enim est ibi, est realiter idem cuilibet. Si hoc intelligatur prout verba sonant: tunc paternitas erit eadem realiter filiationi: cum omnia in diuinis sint vnum vnitate ista simplicitatis. Dico, quòd sunt idem realiter: quia sunt simpliciter eiusdem essentiæ, & naturæ: non autem sunt idem realiter, idest suppositaliter, siuè personaliter. Si dicatur, quod tunc erit maior identitas simplicitatis inter attributa, quam inter personas: & sic non erunt vnum perfectissima simplicitate. Dico, quòd ad perfectissimam identitatem simplicitatis non requiritur omnimoda identitas: quia tunc non diceretur propriè identitatis aliquorum: nisi inter illa esset aliqualis distinctio: identitas enim aliquorum præsupponit ipsa adinuicem aliquo modo differre: Ad perfectissimam ergo identitatem simplicitatis sufficit idẽtitas realis illorum: ita quòd quodlibet cuilibet sit perfectè idem realiter: accipiẽdo realiter modo præexposito. Vel potest dici ad dictum Sco. quòd essentia est simpliciter idem cuilibet existenti in ipsa: & quòd vna persona diuina est vna vnitate simplicissima, alia ab vnitate alterius p̄sonæ: & sic una persona est realiter idẽ cuilibet existenti in ipsa. Non. n. est inconueniens ponere in diuinis plures vnitates simplicissimas: puta vnitatem p̄ris filij, & spiritussancti: & vnum realiter distinctum ab alio: respectu tamen essentiæ diuinæ omnia sunt vnum vnitate simplicissima.

Dubium.

Responsio.

Obiectio.

Solutio.

Item alia solutio.

¶Ibi. Ita adhuc vltra omnes est identitas formalis: voco autem identitatem formalem: vbi illud q̃d dicitur sic idem includit illud, cui sic est idem in ratione sua formali.

Hic dicit Sco. infer⁹ est idem f. r maliter superiori & no econtra.

¶Ex hac litera Docto. manifestè patet: quòd inferius est idem formaliter superiori: superius autem non est idem formaliter inferiori: quia superius nõ includit in sua ratione formali inferius: sed bene econtra. Et sic secundum aliquos totum essentiale, vt humanitas est idem formaliter partibus essentialibus, vt animæ intellectiuæ, & corpori organico, & non econtra. Multa tamen sunt dicenda de identitate formali & de distinctione formali: quę omnia reseruo vsque ad d. 8. q. pe. vbi agitur de distinctione formali attributorum: sed pro nunc sufficiat scire quid sit identitas formalis. vt intentum Doct. manifestum fiat: videtur enim declinare ad hoc, quòd essentia, & proprietas distinguantur formaliter: quia nec essentia includitur quiditatiuè in proprietate: nec proprietas in essentia; vt patet: & licèt hic non ita expressè dicat ipsas distingui formaliter: alibi tamen expressè dicit vt post videbitur.

¶Ibi. Nunquid igitur debet concedi aliqua distinctio. Dicit Doct hic, quòd magis debemus dicere paternitas & essentia sunt non idem formaliter, quam quòd distinguantur formaliter. Et si inferatur, si non sunt idem formaliter. ergo distinguũtur formaliter. Negat hoc doctor dicens: quòd formalitas in antecedente negat, & in consequẽte affirmatur: quia vt infra patebit. d. 8. q. 2. in responsione ad primum argumentum principale, aliqua non sunt idem formaliter: & tamen non distinguatur formaliter: vt gradus intrinsecus non est idem formaliter cum eo, cuius est: & tamen non sequitur. ergo distinguitur formaliter: quia cum dico a. & b. distinguntur formaliter, dico quòd a. dicit distinctam formalitatem à formalitate. b. ita quòd a. & b. sint duæ formalitates Modo gradus intrinsecus non dicit aliquã formalitatem distinctam. ideo non sequitur, nõ sunt idem formaliter, ergo distinguuntur formaliter. Nã in antecedente negatur formalitas; supplè negatur, quòd. a. & b. sint duæ formalitates: in consequente verò affirmatur formalitas: supplè quòd. a. & b. sint duæ formalitates distinctæ adinuicem: & sic patet littera.

¶Ibi. Ista differentia manifestatur per exempla. Hic docto. intendit declarare quomodo est possibile, quòd in vna re non composita possint esse plura, quæ adinuicem distinguantur præter opus intellectus: sic tamen quòd inter se, & cum illa re simplici sint realiter idem: & patet de albedine, quæ est forma simplex. nam in ipsa est aliquid, à quo accipitur ratio disgregatiui. & non dico (vt aliqui) quòd ab vno gradu albedinis accipiatur ratio coloris, & ab alio ratio differentiæ: quia non credo hoc esse ad mentem doc. quia si accipiatur albedo in uno tantũ gradu perfectionali: adhùc in ipsa reperitur aliquid, à quo accipitur ratio coloris, siuè generis: & aliquid, à quo accipiatur ratio differentiæ: ita quòd illa duo, à quibus accipiuntur genus, & differentia, præter omne opus intellectus distinguntur: ita q̄ vnum non includitur formaliter in alio, nec econtra. Sed hæc diffusius patebunt infra dist. 8. q. 2. sed pro nunc sufficiat habere, quomodo in una re simplici possunt esse plures formalitates: siuè realitates. Et littera patet.

Essentia & relatio secũdum Scotũ sunt idẽ realiter. & distinguuntur formaliter. Tamen D. Tho. 1. par. q. 28. Ar. 2. dicit q̄ relatio & essentia sunt idẽ secundũ rẽ. differunt secundum intelligẽtia rationem. & Caietanus prima par. sũma q. 28. Art. 2. dicit quòd relatio & essentia sunt idẽ realiter differunt secundum rationem tatum. Sed contra. D Tho. primo sent. distin. 33. dicit quòd relatio & essentia distinguuntur secũdum conceptus. distingui secundũ cõceptus est distingui plusquã ratione, nam distingui p conceptum realem non est nisi distingui formaliter, & ex natura rei. nam distingui secũdum rationem intelligentia nõ est distingui p rationẽ tantũ (vt dicit Caietanus)

¶Ibi. Ista autẽ distinctio, siuè nõ formalis idẽtitas.

Hic

sed est distinguit per conceptum cognitã, quia intelligentia non est nisi intellectus sub actu suo, ideo bene. D. Thomas semetipsum declarat dicens, prout in relatione importatur respectus ad suum oppositum qui non importatur in nomine essentia, ego dico ꝙ quod D Tho. & Sco nõ differunt nisi in verbis.

Hic doc. probat intentum, ꝙ.s. proprietas personalis, & essentia distinguuntur formaliter: vel saltem nõ sunt idem formaliter: & probat per auctoritates sanctorum: quæ omnes auctoritates stant in isto ꝓsuposito, ꝙ quando aliqua sunt simpliciter idem præter opus intellectus, quod competit vni ex natura rei, competit & reliquo, & ecõtra vt dixi supra. Prima ergo auctoritas Aug. quæ stat in hoc, ꝙ essentia est quid absolutum: & paternitas est essentialiter relatio. ergo si sunt penitus idem essentia: erit essentialiter, siuè formaliter relatiuum: & paternitas erit similiter formaliter ens absolutum. Et hic auctoritas Aug. exposita est supra d. 1. q. 2. Secunda est Augu. 7. de tri. c 2. vel 12. non eo verbum inquit, quo sapientia: quia verbum non ad se dicitur. i. non est enutus absoluta, sed relatiua: quia verbum relatiuè ad eius cuius est verbum dicitur. i. relatiuè dicitur ad ꝑsonã dicentem. s. ad patrem Idem: n. in re sunt verbum filius genitum. differunt tãtum vel nomine, vel ratione: verbum relatiuè dr̃ ad ꝑsonã verbãtẽ: vt. j. patet dist. 27. filius relatiuè ad patrem dicitur genitum relatiuè ad personam gignentẽ. habetur ergo ꝙ filius, siuè verbum formaliter dicitur relatiuũ, & relatiuũ includit relationem, qua formaliter dicitur relatiuum, & absolutum in quo fundatur talis relatio, q̄ adinuicem distinguuntur. Si ergo verbum nõ eo verbum, quo sapientia. i. non eodẽ dicitur verbum, quo dicitur sapientia: sequitur, ꝙ illo, quo dicitur verbũ formaliter. s. relatio (supponendo, ꝙ personę constituantur in esse personali relationibus: quod differatur vsque ad. d. 26. huius) non sit idem ex natura rei cum illo, quo dicitur sapientia: dicitur autem verbũ sapiẽtia ipsa essentia diuina: & hic accipitur essentia pro omni eo, quod est perfectio simpliciter: quę ꝓ nunc importat idem, ꝙ essentia non faciendo ꝓ nunc distinctionem aliquam ex natura rei inter essentiã, & attributa: quia tunc erit sermo infra d. 8. q. pen. ergo persona verbi est ibi ex natura rei: & per consequens, quæ constituunt ipsam, sunt in illa ex natura rei. constituit autem essentia diuina, & proprietate personali relatiua. ergo pręter omne opus intellectus essentia, & proprietas distinguuntur. Ex his etiã patet auctoritates sequentes, q̄ simili mõ exponant.

Difficultas. OCCVRRIT tamen vna bona difficultas. Quomodo est possibile, ꝙ paternitas, & filiatio distinguantur realiter adinuicem: & tamẽ sint idẽ realiter essentiæ diuinæ singularissimæ: quia per dictũ doc. in rñsione ad primum arg. principale pñtis. q. expressè habetur, ꝙ eo modo, quo personæ diuinæ, siuè proprietates personales sunt idem in essentia: eo modo sunt idem adinuicem: & in essentia sunt idẽ

Responsio. realiter: vt patet. ergo adinuicem. ¶Dico breuiter, ꝙ maior est distinctio inter paternitatem, & filiationẽ, q̄ inter paternitatem, & essentiam: quia paternitas, vt comparatur ad essentiam, propter infinitatem essentiæ transit in identitatem realem ipsius: vt verò comparatur ad filiationem: dico, quòd non potest transire in realem identitatem: quia nec filiatiõ est formaliter infinita nec similiter paternitas: vt probat doc. in quol. q. 5. Si enim per impossibile istę ꝓprietates non includerentur in essentia, essent omnino distinctæ: quia nec paternitas esset ratio alicuius conuenientiæ cum filiatione: nec econtra. sunt enim primo diuersa: vt patebit infra. d. 13. & 26. Et bene nota hanc responsionem quia facit ad multa in ista materia.

Gre de Ari in primo distin 26. conclusione tertia. NOTA tamen quòd Grego. de Arimino ponit, quòd diuinæ personæ non distinguuntur personaliter aliquibus ꝓprietatibus hoc modo acceptis, scilicet aliquibus proprietatibus, quæ sint ipsarum personarum transitiuè: & hoc pro entibus aliquibus sibi proprijs incomplexè significabilibus: pro quibus termini complexi possunt personaliter, seu significatiuè supponere. & sic supponentes esse subiecta propositionum: quomodo nonnulli opinant ꝓprietates personarum: dicentes, ꝙ in patre est aliqua entitas cõis sibi, & filio & spiritui sancto. s. essentia diuina. & aliqua entitas non illis communis sed sibi propria quam vocant paternitatem & hanc dicunt esse proprietatem eius. Et similiter in filio opinantur esse aliquam entitatem sibi propriam, vtpotẽ filiationem: & in spiritusancto spirationem passiuam. Et hæc est positio Sco. vt patet præsenti. d.

¶Secundo cõcedit Gre. ꝙ diuinę personę distinguuntur proprietatibus intransitiuè: intelligendo illas proprietates, vt sit constructio intransitiua: cum dicitur proprietates personarum. i. proprietates, q̄ sunt personæ: videlicet pro aliquibus tantum complexè formaliter, vel ęqualenter significantibus. quõ dicit August. de fide ad Pe. & ponitur à Magist. d. 26. ꝙ proprium est patris, ꝙ vnum filium genuit: & ꝓprium est filij, quòd de essentia patris natus est: & proprium spiritussancti, quòd solus de patre, filioque procedit. Constat autem, ꝙ talia propria nõ sunt aliquæ entitates secundùm se extra animam ꝓprię personis. Non enim est entitas aliqua: pater vnũ filium genuit: nec etiam filius nascitur ex patre. Nã quamuis filius sit vna res, & natiuitas vna res, & similiter pater, quæ significãtur per terminos huius cõplexi: filius nascitur ex patre: non põt tamen dici, ꝙ hoc totum filius nascitur ex patre sit aliqua res: nisi fortè materialiter, & non significatiuè sumeretur istud dicendum. Cum ergo dicitur, ꝙ proprietas patris est ꝙ vnum genuit filium: aut, quòd filius nascitur ex eo: non denotatur, ꝙ aliqua entitas extra animam existens sit propria patri: sed tantummodo, ꝙ ille solus genuit filium: & quod idem est, ꝙ ex eo nascit tm̃ filius: & hoc modo pater, & filius distinguunt adinuicẽ. Et multa alia dicit pro ista positione: sed pro nunc ista sufficiant ad propositum nostrum.

¶Et probat quod dicit primo. s. ꝙ nõ sint dabiles aliquæ tales proprietates personales incomplexę extra animam existentes: vt paternitatẽ in persona patris extra animam distinctam ab essentia. Et probat sic primo: quia vel tales entitates essent extrinsecę ꝑsonis: vel intrinsecè inclusę in eis: non primo modo: qm̃ ipsæ essent per se subsistentes: & per consequens essent ꝑsonæ: & tunc vltra: sequitur ꝙ in diuinis essent ad minus sex ꝑsonę: vel essent ꝑsonis inhærẽtes, vel insistentes, sicut formæ in materijs, quod est impossibile in Deo: qui nulli subsistere potest: vt dicit Aug. 7. de tri. Sed nec potest dici, ꝙ sint aliquæ entitates intrinsecè inclusę in personis: secundùm quem modum imaginari videntur quicunque tales proprietates ponunt in personis. Hoc autẽ esse impossibile probatur multipliciter.

Prima ratio Greg. ¶Primo quidem per expressam determinationẽ ecclesiæ extra de sum. tri. & fi. cath. cap. Damnamus. vbi dicitur. Pater ab æterno filium generando suam substantiam ei dedit: iuxta quod ipse testatur: pater quod dedit mihi maius est omnibus: at dici non potest, quòd partem substantiæ illi dederit, & partem ipse sibi retinuerit: cum substantia patris indiuisibilis sit &c. Patet ergo, ꝙ sine vlla diminutione filius nascendo substantiam patris accepit: & ita pater, & filius habent eandẽ substantiam. & sic eadem: res est pater, & filius, & spiritussanctus ab vtroq; procedẽs. Cum ergo (vt profitetur ecclesia) filius totã substantiã patris sine diminutione acceperit: manifestè patet ꝙ nullam entitatẽ in se habet sibi propriã pater, quam filio generando non dederit. Nec potest dici, ꝙ quamuis totam sine diminutione patris substãtiã filius generando acceperit: non tamen accepit oẽm entitatẽ patris: qm̃ non illam propriam: quam vltra

communem essentiam pater includit. Tum quia nõ minus est indiuisibilis, & omnino simplex persona patris, quàm sit essentia communis: & per cõsequẽs iuxta determinationẽ ecclesiæ impossibile est, quòd partẽ sui. s. communẽ essentiã filio dederit, & partẽ aliam sibi retinuerit: ergo sine diminutione filius totam entitatẽ patris accepit: nulla ergo entitas est in patre, quę non sit in filio. Tum quia stultissimum est imaginari, quòd in patre sit aliqua entitas, quæ non sit substantia, vel de substãtia eius: sic enim esset ei accidentalis, vel extranea: ergo si totam substantiam patris accepit filius, omnem entitatem patris habet filius.

Secunda ratio. ¶Secundò, si essent in personis tales proprietates: tunc non eadem res esset pater, & filius, & spiritussanctus (vt dicit ecclesia) quoniam illo posito non solum essentia communis est patri: sed ipsa simul cum illa propria entitate patris, quæ non est in filio: & per consequẽs nõ eadẽ res, quæ est pater est filius.

Tertia ratio. ¶Tertio: sequitur, quòd essentia diuina non est pater, nec econtra: cuius oppositum dẽt tradit ecclesia vbi supra. d. q vna quædam summa res est incõprehensibilis quidẽ, & ineffabilis, q̃ veraciter est pater, filius, & spiritussanctus. s. tres simul personæ ac singillatim quælibet earundẽ: & ideo solummodo est trinitas non quaternitas: sed quælibet trium personarum est illa res: vales substantia essentia, seu natura diuina: consequentia probatur ex hoc quòd nullum includens plura est aliquid illorum: & similiter nullum illorum est ipsum, sed ipsius est: transitiue loquendo: & illud includens est ex eo: sicut anima nõ est homo, sed hominis: nec homo est anima, sed ex anima: simili modo probari potest q essentia non esset filius nec spiritussanctus nec econtra.

Quarta ratio cum sequentibus. ¶Quarto: si quælibet habet aliquam propriã entitatem præter communẽ entitatẽ, quæ est Deus: sequitur, q quælibet persona, præter diuinitatem cõmunem, habet etiam propriam diuinitatem: & sic in trinitate erunt quatuor diuinitatẽs, vna communis: & tres propriæ: & vna persona erit alius Deus ab alia propter illam propriam entitatem: s. diuinitatem, quam sola includit. Hæc autem omnia sunt erronea: consequentia probatur ex eo, quòd impossibile est esse in Deo aliquam entitatem, quæ non sit Deus: alioquin sequeretur, quòd persona non esset Deus, sed eius pars esset Deus. ¶Item omnis entitas, quæ non est Deus vtique est creatura, iuxta illud Aug. primo de tri. Omnis substantia, quæ Deus nõ est, creatura est: & quæ creatura non est, Deus est: & constat, q substantiam pro essentia, vel entitate ponit: sicut dicimus, q substantia albedinis est alia à substantia nigredinis: alioquin non sufficienter probaret intentũ. s. quòd filius est Deus. Hoc etiam monstrat Aug. super illud ps. Infixus sum in limo profundi, & non est substãtia: paternitate accipit substantiã: vnde ait. Omnia. n. substantiæ sunt eo ipso, q sunt natura: quæ nulla sunt in substantia omnino nihil sunt. *Psal. 68.* Si ergo aliqua entitas esset in persona, quæ non esset Deus: iam persona composita esset ex Deo, & creatura: quod blasphemum est dicere. ¶Item Hugo de sacramentis lib. primo. Omne, qd in Deo est: aliud quàm Deus esse nõ potest: sed si illa entitas propria est deitas: & per positionem non est alia diuinitas communis: ergo est alia diuinitas propria: & patet consequentia. Si verò diceretur, quòd illa entitas propria non est entitas distincta modo aliquo à deitate communi, sed est ipsa: tunc sequitur, quòd nulla pluralitas entitatum est in personis: & per consequens non est in ea aliquid, quo conueniat cum alia persona, & aliquid aliud, quo distinguitur ab ea.

¶Item, quòd nulla proprietas est in persona, vel est personæ: transitiue loquendo, qua distinguatur ab alia persona: sed ipsamet persona nulla plura, quoquomodo includens, se ipsa primo iuxta sensum supra positum distinguitur ab alia: & sic habetur propositum.

¶Quinto secundùm hanc viam: sequitur, q nulla persona sit summe simplex: quod est error. Consequentia probatur: quia secundùm hic quęlibet persona habet in se aliquid, quod ipsa nõ est: nec econtra: sed est aliquid eius. Simplex autem nihil, quod ipsum non sit, habet in se: vnde propter istã causam Magister determinat, q proprietas personæ est ipsa persona. d. 23. primi libri. *Nota bene hac omnia.*

¶Et aduertẽdum est, q omnes præmissę rationes procedant contra quamlibet opinionem, ponentẽ aliquam proprietatẽ, modo suprapositio: siuè illa proprietas vocetur res: siuè formalitas, vel quiditas, vel modalitas, vel alio quolibet nomine: dummodo aliqua pluralitas, & distinctio ponatur intra personam diuinã: q̃ oia nomine entitatis intelligo significari.

¶Pro hac conclusione sunt sanctorum auctoritates. Ait. n. Hylari. tertio de tri. propè finem. Audis, ego, & pater vnum sumus: vnum sunt, Cis, qui est nihil habens: quod non sit etiam in eo, à quo est.

¶Itẽ idem. 7. de tri. Indico quid sunt. s. pater, & filius cum vnum ex vno est: quia neq; vnus vni aliud per generationem, quàm quod suum est dedit: neq; vnus ab vno per natiuitatem obtinet, q̃ quod vnus.

¶Item Isy. de summo bono lib. 1. ait. Ideo vnum sunt pater, & filius: quia nihil habet pater, quod non habeat filius. ¶Insuper August. de sum. tri. loquens de verbo consubstantiali di. Et idẽ verbum (inquit) hæc veritas est: quoniam quicquid est in ea scientia: de qua genitum est etiam in ipso est. Scientia autem de qua est genitũ, est pater: vt ibi patet, Quicquid ergo est in patre est in eius verbo. Ex qbus omnibus patet, q nihil omnino: aut entitas aliqua est in patre, quæ non sit in filio: nec econtra. Quod etiam hmõi verba filij confirmant. Ioan. 16. dicentis, Omnia, q̃cunque habet pater mea sunt. & proinde cantat ecclesia: in patre totus filius, & totus in verbo pater: non ergo in personis diuinis, præter communẽ essentiam, sunt aliquæ speciales, & propriæ entitates cogitandæ: vt est ex dictis ostensum. Cui quoq; consonat dictum Hugo. lib. 1. de sacramentis di. Nihil aliud esse, quàm essentiam vnam, quam cõfitemur. *Nulla entitas est in patre, quæ non sit in filio.*

¶Deinde arguit contra se primo per illud verbũ præfationis: in personis proprietas: & in essentia vnitas, & in maiestate adoretur æqualitas: ex quo patet, quòd proprietas est aliqua entitas: alioquin non esset in personis: & non est entitas, quæ est persona: quia nihil est in se ipso: ergo est entitas personæ.

¶Secundo si proprietas personæ nõ sit aliqua entitas propria, & partialis personę: tunc non esset vna proprietas, seu notio communis patri, & filio: cuius oppositum dicit Magister. d. 29. primi. & patet consequẽtia: quia nulla persona cõmunis est pri, & filio.

¶Rñdet ad primum: quia illa auctoritas in sententia nullo modo est cõtra propositum. Et dicit, q illa verba accipiunt impropriẽ. Sicut ẽt dr: & in maiestate adoretur æqualitas: nõ. n. est ibi æqualitas aliqua entitas distincta, & similiter, nec vnitas est aliqua entitas distincta, cum dr, & in essentia vnitas. Et dat alias expositiones, quæ non sunt multum necessariæ pro nunc: quia idem concludunt in rem.

¶Ad secundum negat consequentiam: quia pari modo probaretur, quòd essentia, cum sit cõmunis tribus personis, esset partialis entitas ipsarum: sicut ergo essentia est pater, & filius, & spiritussanctus: sic illa communis notio (si ponatur) est pater, & filius: & non aliqua partialis entitas ipsarum. Et hoc intelligo, si loquamur de notione, prout est aliquid incomplexe significabile, modo supradicto. Si verò de cõmuni notione loquamur, vt est aliquid significabile

ficabile complexè tantum: tunc non valet consequẽtia: quia notio sic sumpta non est aliqua entitas, existens in persona: immo nec aliqua entitas omnino. Hęc Grego.

HVIC conclusioni Greg. posset multis medijs instari: sed pro nunc sufficiãt omnia illa media quibus Sco. probat, proprietatem, ypostaticam distingui ex natura rei ab essentia: quæ media partim ponuntur in præsenti.q. & infra d. 8. q.3. & alibi. Possunt etiam adduci omnia illa media, quibus docto. probat per quid personæ distinguuntur adinuicem: vt patet infra d. 13. Possunt iterum adduci omnia media quibus doc. probat per quid personæ constituuntur in esse reali, & incõmunicabili, siuè personali, quæ ponuntur a doc. infra di. 26. Item possunt adduci omnia media, quibus doc. probat personas constitui in esse personali, quæ ponuntur infra d.23. & 28. & in quoli.q. 4. Hæc omnia omitto: quia principalis intentio est respondere argumentis Grego. contra docto. subtilem.

Respon. ad rónes Greg. ad primam. ¶Respondeo ad rationes Grego. Ad primam dico, ꝙ proprietates illæ sunt intrinsecæ personis & intrinsecæ constituunt personas: & cum probat impossibilitatem per illud cap. Damnamus. patet, ꝙ non est contra nos: quia vult, quòd pater generando filium non det ei partem substantiæ patris: sed totã substantiam: & certum est, quòd illud cap. loquitur de natura diuina, quæ est tota in tribus: & sic per generationem pater communicat illam filio: & hoc probat per illud Ioan.5. Pater, quod dedit mihi maius est omnibus: quod tantum potest intelligi de natura diuina quæ est terminus formalis generationis filij: vt infra probat doc. d.5.q.2. & ibi multa exposui de ista materia. Tum etiam quia Magist. vult. d.5. primi. ꝙ filius sit genitus de substantia patris: & patet ꝙ ly substantia tantum accipitur pro natura diuina: quia magister vult ibi: ꝙ sit genitus de substãtia patris. i. v: consubstantialis patri, vt exponitur ibi à docto. Non ergo accipit ibi cap. illud substantiam pro omni entitate incommunicabili. Non.n. talis entitas incommunicabilis dicitur substãtia, accipiẽdo, prout hic accipitur à magistro, & ab ecclesia: quia accipitur substantia pro entitate deitatis, quæ est vltima perfectio quiditatiua personarum: modo entitas personalis, siuè proprietas nõ est aliqua perfectio, nec quiditatiua nec attributalis: cum per ipsam, persona distinguatur a psona: aliqua perfectio esset in vna persona, quę non in alia: ergo talis entitas, nec dicit perfectionem, nec imperfectionem. vt patet à doct. in pluribus locis. Immo illud cap. est magis contra Grego. quia si vult, quòd pater generet filium realiter: ergo filius per generationem accipit aliquod esse reale: aliter non esset persona ex natura rei: quæro tunc, quod esse reale accipit à pře: aut esse quod est pater: loquendo de totali esse reali tantum: si sic ergo pater generat seipsum realiter: qđ est impossibile: ergo per illud cap. habetur, quòd pater generando filium, tantum communicat filio essentiam diuinam. & omnem entitatem, quæ est perfectio simpliciter, & nõ proprietatem, qua pater est pr̃ realiter.

Ad secundam. ¶Ad secundam: cum dicit, ꝙ si essent in personis tales proprietates: tunc non eadem res est pater filius, & spiritussanctus, vt dicit ecclesia. Dico, *Persona esse eadem rem potest intelligi dupliciter.* ꝙ istæ tres personæ esse eandem rem potest dupliciter intelligi. Primo, ꝙ sint eadem natura diuina, siuè eadem essentia: vel perfectio essentialis diuina essentialiter, & realiter. Secundo, ꝙ sint eadem natura diuina omnibus modis ex natura rei: ita ꝙ paternitas sit formaliter essentia diuina, & econtra. Primo modo conceditur, quòd sunt eadem res: & sic sancti intelligunt & ecclesia: nec aliũ sensum habere potest, saluando realem productionem in diuinis, & realem distinctionem personarum, & vnitatem essentiæ diuinæ: vt posset euidenter per multas rationes probari. Secundo modo. Dico, quòd nõ sunt eadẽ res formaliter: quia nec pater dicitur formaliter essentia diuina, vt patebit infra a doc. d. 4.q.2. & d.5.q 1. & 2. & d.26. Et sic concedo, ꝙ pater, & filius, & spiritussanctus vltra essentiam diuinam (qua dicuntur vna res realiter, & essentialiter: & qua dicuntur Deus) includunt aliquas proprietates ex natura rei formaliter distinctas ab essentia diuina: vt patet à docto. infra d.8.q.3. Vel saltem distinctas ex natura rei: vel non idem formaliter: vt patet hic pręsenti.q. à doc. & quibus etiam proprietatibus personæ realiter distinguuntur adinuicem: accipiẽdo realem distinctionẽ secundùm quòd exposui in responsione ad primum argumentum principale pręsentis quæstio.

Ad tertiã. ¶Ad tertium quando dicit, ꝙ tunc essentia diuina non esset pater: nec econtra. Respõdeo, ꝙ essentiam *essentiã diuinam esse patrem potest intelligi duobus modis.* diuinam esse patrem potest dupliciter intelligi: vel per identitatem realem: vel formalem. Primo modo dico, ꝙ essentia diuina est pater prædicatione idemptica: vt patet infra à doc. d.4.q.2. accipiendo tamen patrem substantiuè, non adiectiuè: essentia.n. diuina, nec prædicatione idemptica, nec formali est pater, accipiendo patrem adiectiuè: vt subtiliter ꝓbat doc. infra d.5.q.1. Et similiter concedo, ꝙ pater est essentia diuina prædicatione tantum idemptica, & accipiendo patrem substantiuè: non autem adiectiuè. vt patet à doc. infra d.5.q.1. Sed accipiendo secũdo modo. dico, ꝙ pater, nec adiectiuè, nec substantiuè est formaliter essentia: nec ecõtra: vt patuit supra. Et cum dicitur per illud cap. ꝙ vna quædam summa res est &c. Concedo, quòd tres personę sunt ipsa natura diuina, siuè ipse Deus realiter, & essentialiter: non tamen omnibus modis est eadem ex natura rei: & sic debet intelligi.

Ad quartam. ¶Ad quartam: quando dicit, quòd si persona habet aliquam propriã entitatem, præter communẽ: quòd tunc sequitur, ꝙ quælibet persona, præter diuinitatem communem, habet etiam propriam diuinitatem: & sic in trinitate essent quatuor diuinitates. Dico primo ꝙ miror: ꝙ tam excellens Doc. inferat hanc consequentiam: quia secundùm Magi. vt patet. d.5. in diuinis est res, quæ nõ est genita: sed generans, & res tantum genita, & res tãtum spirata, & res, nec generans, nec genita, nec spirans, nec spirata: quę est essentia diuina: & tamen non sequitur, ꝙ illę res, quæ est generans &c. dicant propriam diuinitatem, distinctam à diuinitate communi: quia illę tres res sunt realiter, & essentialiter natura diuina: non tamẽ sequitur, ꝙ formaliter: vt patet per illud cap. Damnamus: vbi Papa contradicit Ioachin dicenti Magistrum Petrum esse hęreticum. Nos autem *Vide hic Bargium. tuentẽ quaternitatem.* sacro approbante concilio credimus, & confitemur cum Petro, scilicet, quòd vna summa res est essentia, vel natura diuina: quæ nec generat, nec generatur: & tamen non sequitur, quòd sit quaternitas: quia illę tres res pater, filius, & spiritussanctus sunt illa vna res: quaternitas autem non esset, nisi esset quartum realiter distinctum a tribus. Apparet ergo, quòd consequentia, quam infert Grego. non est multum, nec satis euidens. Respondeo ad argumentum negando consequentiam: supponit.n. manifestè falsum: videlicet, ꝙ proprietas personæ sit entitas, pertinens ad perfectionem quiditatiuam: quod non est dicendũ. Si.n. esset aliqua perfectio quiditatiua diuina, illa esset diuinitas: quia ibi nulla est perfectio quiditatiua, nisi deitas, vel diuinitas: aliæ perfectiones sunt perfectiones attributales. Sed nos ponimus huiusmodi entitates dicere, nec perfectionem, nec imperfectionem: vt supra

dixi: sunt enim proprietates incõmunicabiliter existendi. Et ideo non sequitur, quòd sint entitates diuinæ propriæ personis. Sicut etiam non sequitur Petro & Ioan. vltra humanitatem, quæ est entitas quidditatiua sunt proprietates, quibus personaliter, vel suppositaliter, vel indiuidualiter distinguuntur: ergo huiusmodi proprietates sunt humanitates formaliter. non sequitur: sed tantum fortè sequitur, quòd sunt humanitas realiter, non formaliter. Sic istæ proprietates in diuinis sunt diuinitas realiter, & essentialiter: non tamen sequit, quòd formaliter. ¶ Ad aliud quãdo dicit, quòd omnis entitas, quæ non est Deus est creatura. ¶ Respondeo quòd aliquid esse Deum potest dupliciter intelligi. Primò, quòd omnis entitas, quę non est realiter Deus, est creatura. Secundo: quòd omnis entitas, quæ non est formaliter Deus: vel quæ ex natura rei non est omnibus modis: idem quod Deus, est creatura. Primo modo posset concedi: quia omnis entitas, quæ est verè realiter distincta à Deo, non est Deus, & per consequens est creatura: sed isto modo non dicimus, quod huiusmodi proprietates sint entitates, sic distinctæ à Deo, & per cõsequens sint creatura: sunt enim ipse Deus realiter, & essentialiter: licet non formaliter. secundo modo negatur, quòd omnis entitas, quę non est formaliter Deus sit creatura: est enim realiter Deus. primo modo intelligit Aug. non secundo modo: qui ponit huiusmodi proprietatem distingui à Deo vt patet: q̄a non eo pater est Deus, quo pater est pater, vt expositum est in præsenti. q. Et per idem patet ad illud Hugo. cum dicit, quòd omne, quòd in Deo est, aliud esse, non potest quam Deus: verum enim dicit, quòd omne tale est realiter, & essentialiter tale: non tamẽ vult, quod sit formaliter tale, vel omnibus modis ex natura rei sit Deus. Et sic patet quid Aug. & Hugo. intelligant. ¶ Ad aliud de simplicitate. Dico pręmittendo aliqua. Primò, q summa simplicitas non dicit ex sua ratione summam identitatẽ, excludendo omnem distinctionem: immo cum summa simplicitate stat aliquorum distinctio, vt magis. ĩ. patebit. d. 5. q. 2. & d. 8. q pe. & d. 25. & in quol. Si. n. cũ summa simplicitate non staret aliqua distinctio, præter opus intellectus, nullo modo posset saluari distinctio personarum, cum unitate naturæ diuinæ. Secundo præmitto, quòd simplicitas opponitur compositioni: & compositio potest accipi, vel ex his, vel cum his: & omne compositum ex his de necessitate includit plura: quorum vnum est potentia, vel quasi potentia, & aliud est actus, vel quasi actus Similiter omne componibile alteri, vel habet rationem actus. informantis, uel rationem materiæ informabilis. Tertio præmitto, quòd ubi aliqua duo adinuicem comparantur, ita q unum transit in perfectam identitatem alterius (loquendo de identitate reali) nunquam illa componunt aliquid: quia ut sic unum non dr̃ actus informans, respectu alterius, vt patebit. ĩ. a doc. d. 5. q. 2. & d. 26. Quarto præmitto, q quãdo sunt aliquæ duæ entitates, comparatæ adinuicem: quarum una: sit in ultima actualitate: ita q sibi repugnat formaliter posse vlterius contrahi, uel determinari: & alia non habet rationem actus informantis, siuè perficientis, sed tantum est ratio, qua aliquid dicatur subsistere incommunicabiliter in aliqua natura: nonq ex his, potest fieri compositio, nec quasi compositio vt subtiliter patet a doct. ĩ. d. 5. q. 2. & d. 26. & in quolib. ¶ Istis præmissis patet responsio, quòd non sequitur personam diuinam non esse summè simplicem, quia nullo modo est composita, nec quasi composita ex essentia, & proprietate. Tum quia ibi proprietas transijt imperfectam identitatem realem essentiæ diuinæ. Tum quia essentia diuina ex se est simpliciter in vltima actualitate, & proprietas nullo modo nata est esse actus, nisi ypostaticus: ot ĩ. patebit locis prællegatis. Et cũ dicit, quòd persona habens in se aliquid, quod ipsa non est: non est summè simplex Dico, q hoc non sequitur, nisi ubi non est ipsum realiter, & essentialiter. Si enim nõ est ipsum formaliter: & tamen est ipsum verè realiter: tunc non sequitur compositio: immo stat summa simplicitas. ¶ Ad auctoritates primo ad illam Hylarij: patet, quod illa auctoritas tantum loquitur de entitate, pertinente ad perfectionem: cuiusmodi non est proprietas personalis: & sic filius nihil habet pertinens ad entitatem perfectionalem: quin illa eadem entitas sit ẽt in patre, à quo est filius: & sic hoc modo pater, & filius vnum sunt: non tamen dicit, quòd sint unum in proprietatibus, quibus constituuntur inesse reali personali: & quibus adinuicem pater, & filius realiter distinguuntur. ¶ Ad Ysy. de summo bono: concedo similiter: quod pater, & filius idem sunt. vel sunt unũ. s. secundum omnem perfectionem, siuè quiditatiuã siuè attributalem: & sic nihil pertinens ad huiusmodi perfectionem habet pater, quod nõ habeat filius: & sic debet intelligi: non enim vult. q sint unum in persona: immo sunt distinctæ personæ: ergo pręter illud, in quo sunt vnum, includunt aliquas entitates suppositales, siuè personales, quibus realiter distinguuntur. ¶ Ad auctoritatem Aug. dico, q scientia de qua filius est genitus est ipsa memoria patris: ut patet a Doc. præsenti. d. & ĩ. d. 6. & 27. & hæc memoria est in filio: ut patet a doc. ĩ. d. 7. & falsum est, q pr̃ sit illa scientia formaliter. Ad oĩa alia patet r̃nsio.

Aliquid esse Deum potest intelligi duobus modis.

Cũ summa simplicitate stat distinctio præter opus intellectus.

Quo pater & filius sũt vnum. & nõ vnum.

¶ Deinde arguit Greg. de Ari. contra Scotum probando, q proprietas personalis non distinguitur ex natura rei ab essentia. in primo. d. 33. & 34. sic dicẽs. Hæc opin. quæ est in suis uerbis proprijs recitata sic apparet, tam ex rationibus eius recitatis, q̄ ex dictis eiusdem alibi. sup. in d. 8. cum de attributis diuinis ageretur in simul recollectis: ponit ex natura rei distingui essentiam à proprietate: sic quòd in persona diuina sunt aliqua plura inter se distincta ex natura rei, ante omnem operationem intellectus creati, vel increati: quæ plura aliquando vocat realitates, vbi supra aliquando entitates, vt d. 2. q. vlt. aliquando verò formalitates: sed vbi constat de intellectu non est cura de nomine. Hac tamen pluralitate non obstante, dicunt tam essentiam, quam personam esset summè simplicem, propter perfectionem: immò, vt alibi dicunt perfectissimam identitatem proprietatis ad essentiam & econuerso. Conclusio ista videtur mihi falsa, & incompossibilis istis alijs simul dictis. Vnde probo primò, quòd huiusmodi distinctio, vel pluralitas non est compossibilis cum simplicitate essentiæ: quod ex dictis illiusmet opinantis ostendo. ¶ Primo sic. Entitas communicabilis patris, scilicet essentia diuina est summè simplex, vt dicunt, & verum est: ergo ipsa est omne quod ipsa habet, ad qd̄ non dicitur relatiuè: patet consequentia per eos supra. Sed (vt dicunt) ipsa habet istas entitates incommunicabiles, quas vocant proprietates personales, cum omnes fundet: nec ad eas dicitur relatiuè: ergo ipsa est quælibet illarum ex natura rei: aut si non sint essentia. ipsa non erit summè simplex. ¶ Cõfirmatur: quia sicut ipsemet dicit in hac dist. 33. q. 2. in repor. Parisien. contra opi. duas, quarum vna posuit inter essentiam, & proprietatem distinctionem realem, non simpliciter, sed rei absolutæ & rei relatiuæ: alia verò distinctionem modalem, quam pro tanto (vt isti referunt) dicebat posse vocari realem: quia non erat per operationem intellectus: sic oportet saluare simplicitatem diuinam: vt ratio, quæ est causa simplicitatis in persona, ponat habens esse id, quod habetur. Ex quo sequitur necessario, quòd si formalitas communicabilis habet formalitatem, vel entita-

Gre de Ari. arguit contra Sco.

tem

tem incommunicabilem (vt dicunt) ꝙ ipsa sit illa, vel ipsa non est simplex. ¶Secundo probo, ꝙ talis distinctio repugnet simplicitati personæ ꝑ rationem eorum ibidem contra dictas opi quæ talis est. Ex quibuscunque qualitercunque distinctis ex natura rei est aliquid vnum: alterum eorum est actus, & alterũ potẽtia. Si ergo (essentia, & relatio distinguãtur qualitercunq; ex natura rei & ex eis est persona) alterũ erit actus, & alterum potentia: & per consequẽs persona ex natura rei erit cõposita compositione, quæ destruit simpliciter eius simplicitatem: hæc omnia verba sua sunt. ¶Deinde exquisitè probãt illã maiorem, quam probationẽ: non oportet nunc recitare hic. Nulla argumentatio, vel declaratio alia est opportuna ad ostendendum incompossibilitatem secundùm dicta eorum, aut ẽt falsitatem conclusionis in se: cum expressè dicant, ꝙ si qualitercunq; distinctio est, aut sit ex natura rei inter proprietatem, & essentiam, persona non erit simplex simpliciter, sed cõposita cõpositione, quę destruit eius simplicitatẽ. Cum ergo (secundùm ipsos, & secundùm veritatẽ persona sit summè, & simpliciter simplex) sequitur, ꝙ nulla omnino est natura rei distinctio. ¶Præterea. Ad idẽ arguo sic. Pater habet in se aliquã entitatẽ cõicatã filio: & aliquam entitatem nõ communicatam filio: ergo pater non est oĩno simplex. Antecedẽs (licet sit falsum) est datum ab opi. in prima responsione facta supra, & consequentia tenet per consilium. extra de sum. tri. & fi. ca. Damnamus. sicut supra patet. d. 26. conclusione. 3. illius. q. ¶Tertio arguo contra cõclusionem in se ex dictis opi. & probo per aliam rationem, quam supra facit contra prædictã opi. q̃ est talis de verbo ad verbũ. Omnis res (accipiendo rẽ generalissime) habens distinctionẽ ab alia re qualitercunque, aut est ens informans, aut informatũ, aut ꝑ se existẽs, nec informans, nec informatũ. Si ergo relatio sit res distincta ab essentia, aut ergo sic: non primo vel secundo modo: quia sic vel esset actus, vel potentia respectu essentię: & per cõseqnens faceret cõpositionẽ in persona. Si verò sit res: tertio modo. s. ꝑ se subsistens: sequitur, ꝙ proprietas ꝑ se subsistit sicut persona: & sic persona non includeret essentiam, vt aliquid sui. sed tantum relationem: quod est impossibile: hęc ipse. Ex quibus patet ꝙ (cũ accipiat rem generalissimè, & qualitercunq; distinctam ab alia) sequitur quòd proprietas non est realitas, vel entitas, aut formalitas, vel modalitas, aut quouis alio modo nominaretur ex natura rei distincta ab essentia: saltem si argumentatio eorum bona sit, cum res generalissimè accepta dicatur de qualibet entitate.

¶Vnde eadem argumentatio potest fieri. Posito hoc termino entitas: vel hoc termino formalitas loco huius termini communis res. ¶Confirmatur: quia si non sic intelligant: vt dicatur, ꝙ non valet argumentatio contra ponentes relationem non esse propriè rem, sed modalitatem rei: contra quos ista argumenta valent. ¶Præterea. Ista formalitas relationis ꝑcisè secundùm se est distincta ab essentia ex natura rei: & cum hoc (vt dicunt in. q. ꝓximè allegata) est sibi eadem perfectissima identitate, ac si non distingueretur ab ea: ergo secundùm argumentationem eius contra præpositiuum. d. 26. ipsa non est ab essentia se tota primo diuersa: sed aliquo sui conuenit cum illa, & aliquo sui distinguitur: ergo per secundam suam rationem nunc supra allegatam: habet in se aliqua distincta ex natura rei: & sit. a. id, quo ista formalitas est eadem essentiæ: & sit. b. id, quo distinguitur ab ea: & tunc de. b. precisè sumpto quęro vtrum sit aliquo modo idem essentiæ ex natura rei, vel non. Si non: ergo persona includens. b. & essentiam non est simplex: quia secundùm illos non saluatur simplicitas personæ, nisi propter perfectissimam identitatem eorum quæ includit. Et postea de ipso. b. quæretur an sit informans, vel informatum: aut per se subsistẽs, sicut statim ipsi arguebant. Si verò sit aliquo modo idem ex natura rei ipsi essentiæ: ergo aliquo sui est idem, & aliquo sui distinguitur, sicut prius: & sic in infinitum: vel oportet dare aliquid in persona, quod nullo modo erit idem ex natura rei ipsi essentiæ: & per consequens: persona non erit summè simplex: quod est erroneum, & cõtra eos. Plura alia ex dictis eorundem possent adduci repugnantia istis: sed dicta sufficiant.

RESPONDEO ad primum. Cum dicit, quòd essentia diuina propter sui simplicitatem est omne, quod ipsa habet, ad quod non dicitur relatiuè. Dico, quòd hoc potest dupliciter intelligi. Primo ꝙ sit puta paternitas (ad quam essentia non dicitur relatiuè) ex natura rei, accipiendo ex natura rei pro vera identitate reali. Secundo, quòd sit paternitas ex natura rei, id est, quòd sit eadem omnibus modis præter omne opus intellectus collatiui. Primo modo essentia diuina est paternitas: quia ipsa paternitas transit hoc modo in perfectam identitatem realẽ, propter infinitatem, & simplicitatem essentiæ diuinæ: vt patet à Sco. in primo. d. 5. q. 2. & d. 26. & in quol. & sic prędicatione identica conceditur ista: essentia est paternitas: vt patet à Doc. in primo. d. 5. q. 1. & alibi. Et hoc modo non conceditur ista: essentia est pater accipiendo patrem adiectiue: vt patet à dnc. in isto primo. d. 5 q. 1. Non. n. pater põt ꝑdicari de ipsa identicè, cum vt sic adiectiuè sumptus, sit tantum natus prædicari formaliter: nec ẽt est vera formaliter: quia tunc esset vera in primo modo dicẽdi ꝑ se: vt patet à Sco. vbi supra & vide ibi, quę exposui. secundo modo dico, ꝙ pñitas non est ex natura rei essentia: nec ecõtra: quia paternitas, vt paternitas. nõ transit in essentiã diuinã in istã identitatem realem: quia tunc oibus modis paternitas, & essentia essent idẽ ꝑter opus intellectus collatiui, quod non concedimus. Sunt. n. distinctæ realitates: licet non distinctæ res: imò sunt simpliciter vna res realiter. Et cum infert: ergo si istæ proprietates sunt distinctæ ex natura rei ab essentia diuina: essentia non erit perfectè simplex. Hoc habet probare. Stat. n. cum perfectissima simplicitate distinctio aliqua, præter omne opus intellectus, ut infra patebit a Doc. d. 5. q. 2. & d. 26. & vide quę ibi exposui, & difficultates, quas ibi adduxi. Ad hoc. n. vt esset aliqualis cõpositio oporteret, quòd proprietas aliquo modo diceretur actus perficiens, vel informans essentiam diuinam: non enim determinat essentiam: sed tantum ypostasim: de hoc vide Sco. vbi supra. ¶Ad confirmationem illam dico (vt dixi supra) quòd formalitas communicabilis habet formalitatem incommunicabilem, & eo modo, quo habet eo modo est illa. Et cõcedo, ꝙ habet ipsam ex natura rei, accipiendo ex natura rei realiter: non autem accipiendo ex natura rei, sicut exposui supra. secundo modo: & est eadem responsio cum priori vt patet. ¶Ad secundũ quo ꝓbat ꝙ talis distinctio repugnat simplicitati ꝑsonę ꝑ rõnẽ eorũ in repor. d. 33. q. 2. Dico primo ꝙ (vt patet ibi) non vult doc. ꝙ hmõi distinctio repugnet simplicitati cum ipse respondendo ad. q. illam concedat expressè huiusmodi distinctionẽ. Facit. n. ibi aliqua argumẽta cõtra huiusmodi distinctionẽ, q̃ alibi ꝑsupponit soluta: vt in primo. dist. 2. parte 2. q. 1. dist. 5. q. 2. d. 26. & alibi.

¶Ad tertiũ r̃ndeo vt supra r̃nsum est ad secundũ argumẽtũ: ꝙ illa argumẽta ibi facta in reportatis q̃uis ibi nõ soluat: ꝑsupponit tñ alibi in simili esse soluta: aliter sibi contradiceret in pñti. d. & infra. d. 8. q. 3. vbi in responsione cuiusdã argumẽti dicit, ꝙ necessè est ꝓprietatẽ ypostaticam distingui formaliter

Responsio ad argumenta Gre. de Ari.

Istu est uera essentia est paternitas: et tamẽ ista est falsa essentia est pater.

Quomodo stat distinctio cũ summa simplicitate.

ab essentia diuina: vide ibi. Et sic ad mentem huius Doct. potest faciliter responderi. primo, quòd licet proprietas non sit informās, nec informata, nec per se subsistens; est tamē ratio formalis per se sobsisten di: & talis non dicitur proprie actus alicuius: vt patet subiliter a Sco. in primo. d. 26. & d. 5. q. 1. ¶Potest secundo dici simul ad secundum & tertium argumentum quòd Sco. accipit rem, vt distinguitur contra modum rei: & sic relatio in diuinis non potest dici res, sed magis modus rei: de quo modo. vide docto. in quol. q. 3. & sic conceditur quo ad secūdum, quòd ex quibuscunque, scilicet rebus qualitercunq; distinctē ex natura rei est aliquid vnum: alterum est actus, & alterum est potentia: sed postea negatur, ꝙ resolutio, & essentia sint res huiusmodi: sed essentia est vera res & relatio modus rei. Et similiter quo ad secundum: conceditur quòd omnis res, accipiendo rem generalissimè, vt res generalissimè accepta, distinguitur contra modum rei: aut est ens informās, aut informatum, aut per se existens: sed negatur, ꝙ hoc modo relatio sit res, sed tantum est modus rei: & maximè, quando est talis modus rei, quòd nullo modo potest esse perfectio alterius. Et cū dicit Grego. quòd res generalissime accepta dicitur de qualibet entitate: negatur, quòd hoc modo dicatur de entitate accepta pro modo rei. ¶Ad vltimum dico, ꝙ paternitas se tota distinguitur ab essentia: quia formalitas paternitatis in nulla realitate quiditatiuè cōuenit cum essētia diuina, licet realiter sit idem cum essentia diuina: sicut etiam in nobis vltima differentia se tota distinguitur quiditatiuè ab eo, cuius est vltima differentia, licet sit realiter eadem cum eo. Et sic in proposito: licet paternitas secundùm totā suā entitatem realem transeat in identitatem realem cū essentia diuina, & sit id, quod essentia diuina: nō tamen transit formaliter, siuè secundùm identitatem formalem: eadem enim entitas secundùm se tota est realiter essentia diuina, & eadem simpliciter est distincta formaliter: nec enim imaginor in paternitate duas realitates, & quòd secundùm vnam dicatur idem realiter cum essentia diuina, & secundùm aliā distinguatur formaliter ab essētia diuina: sed est vna entitas simplicissima, quæ, vt comparatur ad essentiam diuinam, dicitur realiter, & identicè essentia diuina: non tamen dicitur formaliter essentia diuina. Et patet, quomodo falsum est, quod assumit, s. quòd proprietas aliquo sui distinguatur ab essentia diuina, & aliquo sui conueniat cum essentia: & sic non oportet procedere in infinitum. Et sic patet responsio ad rationes Greg.

Quòrelatio in diuinis non sit res.

¶Nunc restat respondere ad rationes opi. recitatæ. Ad primam cum dicitur, quòd essentia est vna realiter: proprietates sunt plures realiter realitate relatiua: ergo differunt. Respondeo primo quòd si argumentum esset efficax probaret, quòd essentia non esset realiter proprietates: quod est hęreticum & contra ipsummet doc. in verbis sine medio præcedentibus: vbi ait. Est ergo essentia diuina paternitas, & quęcunque alia proprietas, & econuerso, licet non formaliter. ¶Ad argumentum tamen dico, ꝙ sicut essentia est vna substantiandi essentia realiter: ita proprietates sunt vna essentia realiter: & sicut proprietates sunt plures: non quidem essentialiter: sed plures proprietates realiter: ita essentia est plures ꝓprietates realiter, licet non sit plores essentiæ: & ita si suppleantur propositiones, addendo suis adiectiuis sua substantiua, sicut oportet in isto argumento, & multis alijs circa istam materiam, patebit ꝙ non concludont. ¶Ad aliam cum dicitur, ꝙ pater habet rem communicabilem, & rem incommunicabilem &c. Istud argumentum etiam probaret, ꝙ non esset eadem res, nec eadem essentia: quia sicut dicunt, ꝙ non est eadem realitas, quæ est communicabilis, & quæ est incōmunicabilis realiter: sic nec eadem res est, quæ est communicabilis, & quæ incommunicabilis: similiter nec eadem essentia: & tamen constat, ꝙ proprietas est res, & essentia quædam. Dico ergo ad argumentum, ꝙ antecedens est falsum: & vt apparet non bene cōsonum fidei propter illam partem, quæ dicit, ꝙ pr̄ habet aliquam rem, vel realitatem, vel aliquam entitatem (non curo de nomine) nō cōmunicatā filio: nam manifestè repugnat espressè determinationi ecclesiæ in illo cap. Damnamus. vt in 3. conclusione. q. circa. d. 26. in prima responsione illius. q. patet euidenter. Et si arguatur contra hoc, quasi sic: sequitur, ꝙ pater communicat filio paternitatem. Dico, ꝙ hoc consequens potest habere duplicē sensum. Vnus est: ꝙ communicauit filio entitatem illam, quæ est paternitas: & sic concedo illud. Alius est: communicauit filio paternitatem. i. communicauit, ꝙ filius esset pater: & iste sensus est falsus: nec sequitur ex primo, qui verus est, & quē omnes habent concedere: sicut omnes conceduut, ꝙ communicauit essentiam, quę est paternitas. ¶Ad aliod dicendū: ꝙ pater nullo sui transitiuè conuenit, aut distinguit à filio: sed seipso primo conuenit essentialiter cum filio, & distinguitur personaliter ab eodem: sicut ibidem ad eandem rationem clarius est respōsum. ¶Ad aliud dico, ꝙ assumptum fundamentum illius rationis. s. ꝙ beatus intuēdo Deum videt deitatem distinctam à proprietate. est falsum. Immo videt eam penitus indistinctam, sicut est in rei veritate: & ideo rationi, quæ super hoc fundatur non oportet vlterius respondere. ¶Ad primam auctoritatem. Omnis essentia, quæ relatiuè dicitur &c. Dico primo, ꝙ falsè additur ibi ly aliud: nihilominus, siuè sit, siuè nō: auctoritas non est contra: quia non aliud vult Aug. nisi, ꝙ omnis essentia quæ dr̄ aliquid relatiue: dicitur etiam aliquid ad se: vt dictum est supra de relationibus. q. 2. Et cum dicitur, ꝙ in re est essentia, quæ est ad se, & non ad aliquid: & pater dicitur relatiuè. Sed non est formaliter eadem entitas ad se, & non ad se. Dico primo: ꝙ ita potest argui quia non eadem entitas est realiter ad se, & non ad se: & sic si argumētū valeat: valebit illud ad ꝓbandum, ꝙ nō sunt vna res. Scdo dico, ꝙ istud contradicit auctoritati allegatæ, q̄ dicit, ꝙ omnis essētia, q̄ relatiuè dr̄ est aliquid &c. Et si pr̄ non esset aliquid ad se, &c. ergo essentia esset aliquid ad aliud, & aliquid ad se: alioqoin non oīs res, q̄ dr̄ relatiuè esset aliqoid ad se, vt dicit auctoritas. Dico ergo, ꝙ auctoritas est expresè ad oppositū eius, ad qđ adducitur: & est ꝓ conclusione, q̄ teneo. Nam ex ea patet (vt sup. d. 30. est diffusius declaratū) ꝙ oīs entitas mundi, quæ est relatiua, vel aliquid ad aliud: ꝙ ipsa est ad se. Sic in ꝓposito: dico, ꝙ pr̄ est pr̄ ad aliquid, siuè relatiuè: sed cū hoc est diuinitas non ad aliquid, sed ad se. Similiter essentia est essentia ad se, & non ad aliquid: & est pr̄ ad aliquid, & nō ad se, nec pp ista oportet ponere aliquam distinctionem in patre: qm̄, & si aliqua entitas relatiua poneref in illo pręter essentiam cōem, adhuc illa esset entitas q̄dam, & essentia. Et constat ꝙ non diceref entitas, vel essentia relatiuè, ut ibi sup. ostensum est es intentione Aug. ibidem. ¶Et notandum, ꝙ vbi sancti dicunt aliquid esse, vel dici ad se: aliquid vero ad aliquid: illud pōt intelligi de terminis illis absoluto, & relatiuo: & est sensus, ꝙ ille ꝑdicatur de aliquo ad aliquid: ille aūt non ad aliquid, sed ad se absolutè: cum hoc aūt stat, ꝙ ꝑdicenf de eodem. Pōtēt itelligi de rebus ꝓ quibus termini tales supponunt, uel uerificant. Et tunc cum dr̄ de aliquo, ꝙ est ad aliquid debet intelligi, quòd est pater ad aliquid: verbi gratia. Cum dr̄, quod pater est ad aliquid debet intelligi, ꝙ est pater ad aliquid. Et cum dr̄ ꝙ aliquid est ad se i dēt intelligi,

Gre. de Ari. respōdet rationibus Scoti.

Patrem cōmunicasse filio paternitatem, duobus modis intelligi potest.

Nota & bene.

ligi,quòd est ipsum ad se:verbi gratia. Si dicatur, q homo est ad se: intelligẽdum est quòd homo est ho mo ad se.Sed pater,quòd simul cum hoc, quòd homo est homo ad se:etiam est pater ad aliquid: & cũ hic quòd Deus est creator ad aliquid: est etiã Deus, & spiritus ad se:nec sequitur (sicut patet ad bonum intellectum) non est Deus ad aliquid. ergo nõ est ad aliquid? ¶ Ad aliam auctoritatem eiusdem dico, q ly eo,& quo:possunt dupliciter accipi. Vno modo secundùm quòd sunt pronomina, quę possunt pro aliquibus entitatibus extra animam supponere:quo modo accipit argumentum:& tunc dico quòd non sic accipit Aug.cum ait,quòd filius non est eo verbũ, quo sapiẽna:quia hoc esset prorsus falsum : quoniã filius vnica simplicissima entitas est:& ea est sapientia,& verbum,& filius,& omne quod est: & ideo sic acceptis illis vocabulis verè dicitur, quòd filius est eo verbum,quo sapientia.i.ea entitate est verbum, qua est sapientia. Et similiter econuerso ea entitate, qua est verbum est sapientia:propter quod secundũ hãc acceptionem etiam verè dicitur, quòd eo est sapientia,quo verbum. Alio modo ly eo & quo possunt accipi,vt sunt cõiunctiones: & hoc dupliciter. Nam aliquando sic acceptæ sumuntur,vt æqualent dictioni:in qua est nota reduplicationis, vt inquantum,& secundũ quod:& huiusmodi. Et sic reddunt propositionem reduplicatiuam, & secundùm hunc modum istæ duę æquiualent:homo inquantum animal est sensibilis:& homo eo,quo est animal est sensibilis:ita quòd ly quo ponatur ad terminum reduplicatum. Alio modo possunt accipi,vt sunt coniunctiones causales æquiualentes istis:ideo, & quia: & eodem modo reddentes propositionem causalem. Et hoc modo istæ duæ æquiualẽt.homo eo,quo est animal,est sensibilis:& homo:quia est animal est sensibilis. Nunc ad propositum dico quòd Augu.accipit in verbis allegatis ly eo,& quo primo modo, scilicet, vt habent vim reduplicandi: & idem valet ista. filius non eo est verbum,quo est sapientia: quod,& ista filius non inquantum sapientia est verbũ:& hęc est vera:quia sua opposita est falsa,scilicet hęc filius, inquantum sapientia est verbum: quoniam tunc sequitur,quòd pater esset verbum,cum pater sit sapiẽtia. Et eodem modo accipit ly eo,& quo:cum ibidẽ ait,quòd eo sapientia,quo essentia. Nam istis vocabulis acceptis contractè ad essentiam, & sapientiam Dei:hæc est vera:filius inquantum est essentia est sapientia. Et quia pater est essentia,& ambo vna essentia: ideo concludit in fine præcedentis capituli per istud medium quòd pater, & filius sunt vna sapientia:& ne quis putaret:quòd sicut sunt vna sapientia, sic essent vnum verbum,cum ipsum verbũ sit sapientia:ideo ait,quòd filius,non inquantum sapientia est verbum:hoc expressè est intẽtio sua in illo cap. sicut patet diligenter aduertẽti. Et quamuis(vt puto)iste fuerit intellectus Augu.posset tamen intelligi,& bene secundo modo:etiam vt ly eo, & quo teneantur causaliter:vt essent nota causalitatis præcisè. Et tunc esset sensus,quòd filius non præcisè: quia est sapientia est verbum:& hoc est verum:quia tunc pater(cũ sit sapientia) esset verbum. Sed ad hunc sensum nõ videtur posse intelligi,quod sequitur, scilicet sapiẽtia vero eo,quo essentia. Non enim quia essentia ideo sapientia non plusquam econtra:ideo essentia:quia sapientia,vt vs:& ideo præcedens modus conueniẽtior est. Ex neutro autem istorum modorum exponendi dictum Aug.sequitur,q filius aliquo alio extra animam sit sapientia,& alio sit verbum:sicut cõcludere nititur argumentum: sicut non sequitur, q albedo aliquo alio extra animam sit ens,& alio sit albedo:quamuis vtroque modo ista sit vera. Albedo non inquantum ens est albedo: & similiter ista albedo non inquantum color est albedo: & tamẽ non p aliud a parte rei est color,& per aliud est albedo.

Eo, & quo possit intelligi dupliciter.

¶ Nunc ostendendum est responsiones Greg. non euacuare rationes,quas facit Sco.pręcipuè in repor tatis.d.33.q.1. Et prima ratio Sco. est: quia pater ex natura rei in primo signo originis habet rem communicabilem,vt essentiam, & rem incommunicabilem,vt proprietatem,& hoc ex natura rei : aliter nõ esset persona ex natura rei: sed realitas communicabilis ex natura rei:& realitas incommunicabilis ex natura rei non sunt eadem realitas ex natura rei : vt patet: ergo. Et hoc argumentum est idem in sentẽtia cum illo primo facto pręsenti.d.à doct. Cum ergo Grego.dicit, quòd si argumentum doc.esset efficax probaret,q essentia non esset realiter proprietas. Dico,quod non sequitur: quia paternitas cum sit eadẽ res cum essentia realiter tñ non formaliter: bene sequitur:q sicut essentia est realiter communicabilis: q etiam paternitas sit realiter communicabilis cũ sit vna res realiter:non tñ sequitur,q p̃nitas sit formaliter communicabilis,& essentia formaliter incõmunicabilis,cum non sint vna formalitas: quod iñ sequeretur si essent vna formalitas: sicut etiã sequit in nobis: homo est realiter capax beatitudinis: & similiter risibile,siuè relatio creaturæ ad Deum,cum sint vna res realiter:non iñ sequitur:homo formaliter est capax beatitudinis: ergo, & relatio ipsius ad Deum:Sunt enim distinctæ formalitates. Cum ergo essentia diuina sit ex sua ratione formali communicabilis,& proprietas ex sua ratione formali sit incommunicabilis: & hoc præter omnem operationem intellectus:sequitur, q non sunt idem ex natura rei, siue formaliter. Et quãdo respondet ad argumentum doc.q essentia est plures proprietates realiter,licet non sit plures essentiæ:non soluit argumẽtum: quia cum id essentia est p̃nitas realiter. quæro aut inter essentiam, & paternitatem nulla est distinctio,præter omnem actum negociatiuum intellectus:& statim sequitur: quod ita præter opus intellectus est paternitas communicabilis, sicut essentia: aut inter ipsas est aliqualis distinctio,pręter oẽ opus intellectus:& tunc habetur intentum, Et certe argumentum Sco.non potest solui. ¶ Similiter cum dicit, q hoc argumẽtum:pater habet rem communicabilem,& rem incommunicabilem &c.probaret,q nõ esset eadem res,nec eadem essentia: quia sicut nõ est eadem realitas,quæ est communicabilis, & quæ est incommunicabilis realiter,sic nec eadem res, quæ est communicabilis, & quæ est incommunicabilis s similiter nec eadem essentia. ¶ Respondeo,q si(accipiendo realiter propriè) essentia esset realiter communicabilis,& paternitas realiter incommunicabilis:tunc essentia non esset realiter paternitas. Esset.n. implicatio contradictionis,si realiter non distinguerentur:& ideo dixi prius: q accipiendo realiter proprie,vt distinguitur contra modum rei vel vt distinguitur contra formaliter: q essentia est realiter incõmunicabilis:quia ut sic est ipsa res realiter, quæ p̃nitas:& similiter p̃nitas est realiter communicabilis:q a ut sic est realiter res,quæ est essentia. Sed apud doc.non sequitur tale inconueniens,qui cõcedit, q essentia ex sua formali ratione est communicabilis, & paternitas ex sua formali ratione est incommunicabilis: & sic essentia non est formaliter paternitas, uel non est adæquatè ipsa paternitas ex natura rei. Et qñ respondet ad argumentum &c. q hoc concedere.f.q pater habet aliq realitatem nõ cõicatã filio, uñ repugnare determinationi ecclesiæ in illo c. Damnamus.ext.de sum.tri. & fi.catho. ubi dr p̃ ab æterno filium gñando suam substantiam ei dedit, iuxta, quod ipse testatur p̃ qđ dedit mihi maius est omnibus:& dici non potest,quòd par tẽ substantiæ ilh dederit,

Quomodo rõnes Greg. de Ari non concludunt contra Scot.

Nota hoc exemplum.

derit,& partem ipse sibi retinuerit, cum substantia patris indiuisibilis sit, vt pote simplex omnino: sed nec dici potest,quòd pater in filium transtulerit suã substantiam generando,quasi sic dederit eam filio, quòd non retinuerit ipsam sibi alioquin desinisset esse substantia. Ex his patet, quòd pater non habeat sibi aliquam entitatem propriam, quam non dederit filio. ¶ Respondeo cum supportatione tanti viri,quòd non rectè intelligit illud capitulum. Loquitur enim,quòd pater dedit omnem substantiam filio,quod concedimus: sed ista proprietas patris non est substantia,vt patebit.j.d.26.& 25. Dico etiam,quòd tantum loquitur de entitate pertinēte ad perfectionem:vt pater cum dicit,quod dedit mihi pater maius est omnibus, quod principaliter intelligitur de essentia diuina,& secundariò de attributis: vt j. patebit a doc.d.5.q.2.¶ Et si arguatur contra Grego.si paternitas est penitus idem cum essentia:ergo pater communicauit filio paternitatem. Dicit, quod patrem communicare filio paternitatem verum est, sic intelligendo, quod communicauit illam entitatem,quę est paternitas:quia essentiam diuinam, quę est paternitas. Sed certe hic sensus videtur omnino includere repugnantiam:quia quęro,aut paternitas ex natura rei tantum dicit essentiam: aut vltra essentiam:aliquam formalitatem, vel realitatem,vel modum rei,quo vltimatè dicatur pater. Si secundo modo habetur propositum,quòd illam non communicauit filio:quia tunc filius esset pater formaliter. Nō primo modo: quia tunc pater non distingueretur realiter a filio:patet quia est simpliciter eadem essentia:si ergo pater tantum ex natura includit essentiã, & filius ex natura rei tantum includit essentiam: ergo pater,& filius sunt penitus idem ex natura rei: quod est contra sanctos, & contra determinationem ecclesiæ in illo cap. Damnamus. vbi patet quòd in diuinis sint tres personę ex natura rei,& non per actũ negociatiuum intellectus. Et multa alia possent adduci inconuenientia. ¶Ad secundam responsionem ad secundum argumentum Sco. quod fuit tale: qđ secundùm aliquid sui cōuenit realiter cum aliquo, & per aliquid sui realiter differt ab illo habet ī se aliqua distincta ex natura rei: sed pater conuenit realiter cum filio per essentiam,& realiter distinguitur ab eodem per proprietatem relatiuam, ergo in patre relatio,& essentia distinguitur ex natura rei. Dicit Grego.quòd seipso distinguitur, & seipso est idē filio. ¶Sed hæc responsio non potest stare. Quia quęro,quid dicit pater,quo est idem filio:aut tantum essentiam:& sic esset ratio distinguendi : quod est impossibile:aut vltra essentiam dicit aliquam proprietatem, & tunc stat argumentum Sco. vt patet. Ad responsiones quas dat ad auctoritates,quæ auctoritates ponuntur præsenti.d. Cum dicit,quòd ita potest argui,quòd non eadem entitas est realiter ad se, & non ad se: & sic si argumentum valeat valebit illud ad probãdum quòd non sunt vna res. Dico primo, quòd non est simile quia diceretur,quòd realiter est ad se, & non esset realiter ad aliud: quia relatio transit in identitatem realem essentiæ non econtra. Essentia enim propter sui infinitatem realiter continet omnem relationem diuinam non econtra. vt patet a doc.in simili in 2. d. 16. hoc idem patet in isto primo.d.5.q.2. & in quoli.& sic realiter loquendo erit tantum ens ad se:non sic sequitur in proposito: quia non transit in idēntitatem formalem:& hoc modo posset etiam dici de communicabili, & incommunicabili de quo supra. Dico secundo,quòd si loquimur de re propriè,sic intelligendo eadem res secundùm totam entitatem realem est absoluta,& secundùm totam est relatiua:statim sequeretur, quòd essent distinctæ res propriè dictæ:& hoc modo non

Essētia que modo contineat omnē relationē.

potest intelligi de essentia,& proprietate. Sed accipiendo rem pro formalitate hæc est vera: quòd paternitas secundùm totam suam entitatē est ad aliud: & essentia secundùm totam suam entitatem est ad se. Hoc idem dico de communicabili,& incommunicabili:non enim paternitas secundùm totam entitatem, quã dicit vera res, est incommunicabilis: quia tunc essentia diuina esset incommunicabilis: sed bene conceditur,quòd paternitas secundùm totam suam entitatem, qua dicitur formaliter paternitas est incommunicabilis:& sic essentia,& paternitas non dicunt eandem formalitatē licet dicant eandem rē. Et similiter paternitas secundùm totam rē: qua dicitur res realiter,& propriè non est ad aliud: quia vt sic non distinguitur ab essentia, sed tantum secundùm suam formalitatem. ¶Ad illud, quod addit in sentēia,quòd idem simpliciter potest dici ad se,& ad aliud: vt cum dicitur, quòd pater est ad aliquid debet intelligi,quòd pater est ad aliquid: & cũ dicitur, quòd aliquid est ad se debet intelligi, quòd est ipsum ad se: verbi gratia: si dicatur,quòd homo est ad se,intelligendum est,quòd homo est homo ad se:sed simul cum hoc, quòd homo est homo ad se, est etiam homo ad aliquid:sic in proposito de patre in diuinis potest dici ad se,& ad aliud &c. ¶Se dicta responsio est manifestè falsa: quia vt sic nulla relatio posset distingui a suo subiecto, quod isti concedūt. Ideo pro nunc dimittatur ista materia, vsque ad d. primam secundi, vbi probabitur,quòd multæ relationes realiter distinguuntur à suis fundamentis. In proposito tamen de patre in diuinis hoc sustineri non potest,scilicet,quòd pater ex natura rei tantum dicat essentiam diuinam. Tum quia nulla esset realis distinctio inter personas,cum omnes personæ tãtum ex natura rei dicant essentiam. Tum quia omnes personæ essent æquè communicabiles ex natura rei:patet quia nihil ex natura rei includunt, nisi essentiam diuinã per te:modo essentia diuina est formaliter communicabilis. Tum quia non posset saluari productio in diuinis:patet, quia si pater ex natura rei tantum dicit essentiam diuinam: quæro qđ generet pater:si personam filij:quæro quid dicat persona filij ex natura rei,cum ipse sit persona ex natura rei:si dicit tantum essentiam diuinam, & eandē, quam pater dicit? ergo in re essentia diuina erit generans,& genita: & sic a seipsa erit ex natura rei distincta,cum nihil gignat seipsum ex primo de trin. Et multa alia incōuenientia possunt adduci, quæ relinquo alijs. ¶ Et ex his patet,quid dicēdum ad omnia sequentia istius doc. procedunt enim omnia ex hoc,quod vult,quòd filius sit vnica simplicissima entitas,& illa est sapientia, & filius,& verbum, & omne quod est:& sic cum dicitur non eo est filius, quo sapientia distinguit de ly eo,& quo.sed quia hęc omnia procedunt ex falso fundamento nō oportet hic multum immorari vt patet. Ex his potest faciliter responderi ad omnes obiectiones, quas faciunt alij contra Sco. & quomodo responsiones eorum non euacuant rationes Sco. vide positionem Ochã quo lib.primo.q.2.& aliqualiter in primo.d.2.& similiter vide positionem Alfon.& Ioãnis angli.& multorum aliorum.

Quomodo essentia est communicabilis,& paternitas incõicabilis.

An relatio distinguatur a suo fundamento.

¶Quidam nouus expositor sancti Tho.parte prima.q.19.art.primo.nititur soluere rationes Sco. probantes proprietatem personalem distingui ex natura rei ab essentia diuina,& tantum respōdet ad duas scilicet ad istam. Pater seclusõ opere intellectus habet entitatem communicabilem, & entitatem incōmunicabilem,&c.secūda est.Pater intelligens in primo signo originis à se,aut intelligit essentiam, & proprietatem : puta paternitatem : vt duo obiecta formaliter distincta:aut non: si sic habetur intentum:

Tho.Caiet. nititur soluere rationes Sco.

quia

quia cognitio intuitiua est rei secundùm esse presẽs in se: si non: ergo distinguuntur tantum in modo concipiendi: ergo ex distinctione inter ea non est hoc communicabile, & hoc incommunicabile: & tenet sequela: quia distinctio secundùm modum concipiendi nihil facit in re. ¶ Respondet premittendo aliqua scilicet, quòd sicut in Deo secundùm rem, siuè in ordine reali est vna res non purè absoluta, nec purè respectiua, nec mixta, aut composita, aut resultãs ex vtraque: sed eminentissimè & formaliter habens, quod est respectiuè, immo multarum rerum respectiuarum: & quod est absolutè: ita in ordine formali, seu rationum formalium (secundùm se, non quo ad nos loquendo) est in Deo vnica ratio formalis, non purè absoluta, nec pure respectiua, nec purè cõmunicabilis, nec purè incommunicabilis: sed eminentissimè, & formaliter continens quicquid absolutè perfectionis est: & quicquid trinitas respectiua exigit: oportet, autem sic esse: quia cuilibet simplicissimæ rei secundùm se maximè vni oportet respondere vnam adæquatam rationem formalem: alioquin non esset per se primo vnũ intelligibile, a quouis intellectu. ¶ Confirmatur: quia verbum Dei vnicum tantum est. Cõstat enim verbum si perfectum est adæquare id, cuius est: fallimur autem ab absolutis, & respectiuis ad Deum procedendo: eo quòd distinctionem inter absolutum, & respectiuum, quasi priorem re diuina imaginamur: & consequenter illam sub altero membro oportere poni credimus: & tamen est totum oppositum: quoniam res diuina prior est ente, & alijs differentijs entis: est enim super ens, & super vnum. Et propterea quemadmodũ virtutes inferiores, non vt dearticulatæ ac distinctæ inter se ad vnam solis virtutem etiam formaliter eleuantur: multo magis absolutum, & respectiuum ad vnam rem, & rationem formalem diuinam eleuantur: hoc præmisso respondetur ad primum argumentum Scoti negando consequentiam: ad probationem eius negatur assumpta cõditionalis. Ex hoc enim quod est vnius rationis in se non sequitur: ergo tantum communicabilis, vel tantum incommunicabilis: sed stat, quòd sit, & communicabilis, & incommunicabilis: & hoc propter infinitatem illius rationis formalis: nec est mirabilius vnicam rationem formalem habere vtrunque quàm vnicam rẽ: immo illud secundùm rectam philosophiam sequitur ex hoc posito per fidem. ¶ Ad secundum argumẽtum dicit, quod pater in primo signo originis non intelligit essentiam, & paternitatem, vt duo obiecta formalia secundùm se: sed vt vnum formaliter, & multa virtualiter: vt patet ex dictis: non tamen ita ꝙ in illa summa re, atque ratione formali paternitas, & essentia sint virtualiter: sed ita, quòd sint formaliter, & realiter: sed distinctio earum est virtualiter: quia ita ibi sunt, ac si essent distinctæ. Et rursus: quia ita exercet propria vtriusque, ac si essent distinctæ. Vnde Sco. errauit dimittendo hunc modum loquẽdi & introducendo, vt proprijssimum alium de distinctione formali ex natura rei. Nouus si quidem hic modus alienus valde est à diuinitatis eminentia formalis: hæc ille.

Verbũ Dei vnicum tãtum est.

Contra Th. Caiet.

¶ Respondeo primo ad modum ponẽdi istius expositoris præmittendo aliqua. Primo, quòd omnis perfectio, etiam in creaturis, quæ non necessario includit imperfectionem ponitur formaliter in Deo vt sapientia, intellectus, & huiusmodi: perfectio vero, quæ necessario includit imperfectionem, puta limitationem, & dependentiam: vt homo Lapis, q̃titas, & huiusmodi: non ponitur in Deo formaliter, sed tantum eminenter, vel virtualiter: & sic omnes mundi perfectiones ad vnam rem perfectissimam reducũtur: & sic quæ sunt sparsa hoc modo in creaturis sunt vnita in ipso Deo. Secundo præmitto, ꝙ quamuis omnis pluralitas reducatur ad vnitatem, (scilicet, si talis pluralitas non includat repugnantẽ modum, & oppositum modum) tamen aliqua pluralitas propter modum repugnantem non potest reduci ad vnitatem. Exemplum primi. Omnis pluralitas imperfectorum reducitur ad vnum perfectissimum: & similiter omnis pluralitas dependentium reducitur ad vnum simpliciter independens: & sic de alijs. Exemplum secundi: pluralitas productiuorum, siue rationum formalium producendi nõ potest reduci ad vnitatem vnius rationis formalis producendi: & hoc propter repugnantem modum ꝑducendi: vt patet de ratione formali producendi ꝑ modum naturæ: & de ratione formali producendi per modum voluntatis: quia isti duo modi sunt formaliter repugnantes: ideo nõ possunt reduci ad vnitatem: & hoc satis patet a Doc. præsenti. d. part. 2. q. vlt. & d. 10. & in quol. Et sic oportet ponere in diuinis duas rationes formales producendi, scilicet vnã per modum naturæ, qua producitur filius, & altam per modum voluntatis, qua producitur spiritus, sanctus vt subtiliter patet à docto. in isto pri. vbi supra. & d. 13. & alibi sæpe. Ex his infero, quòd omnis pluralitas distinctorum debet reduci ad vnitatem, nisi sit formalis repugnantia in illo vno. Et sic in primo non potest poni, nisi perfectissima vnitas essentialis omnium, quæ sunt in illo: & similiter perfectissima vnitas realis omnium existentium in illo. Nõ potest tamen poni perfectissima vnitas formalis omnium existentium in illo: præcipuè ponendo illud vnum esse perfectissimè in pluribus suppositis, realiter distinctis adinuicem: & quòd sit in vno à se, & in alio per realem generationem. Et ideo omnis distinctio quæ includit aliquam imperfectionem, remouenda est ab illo: & distinctio, quæ nullam ponit imperfectionem: quia nec compositionem, nec potentialitatem, nec propriè diuersitatem: immo magis ad declarandam infinitam perfectionem: valet, quòd vna res simplissima sit indiuisibiliter in tribus suppositis, talis distinctio ponenda est ibi. Et ideo videtur pura fictio, quòd Deus sit eminẽtissimè formaliter absolutum, & respectiuum: quia si sic quæro quomodo saluatur, quòd una persona realiter generet aliam realiter distinctam? quando enim pater generat filium: quæro pro quo supponit pater? Si pro persona includente paternitatem, & essentiam: ita ꝙ paternitas non sit formaliter essentia? habetur propositum. Si pro essentia tantum? quæro pro quo supponit filius? certum est quòd pariformiter tantum supponet pro essentia: ergo pater non generat aliq̃d realiter distinctum: immo tantum seipsum generabit. Et præterea cum suppositum proprie generet, & non potest generare verè realiter, nisi sit suppositum ex natura rei: cum ergo pater realiter generet illud suppositum, non potest poni natura diuina, cũ sit tribus communicabilis: ergo pater, vltra essentiã, aliquid ex natura rei includit, per quod dicitur suppositum ex natura rei: ergo tale inclusum ex natura rei erit ab essentia distinctum: quia si nullo modo distinctum: ergo pater tantum erit essentia. ¶ Et ex his patet quod responsio ad primum argumentum Sco. nihil valet: quia est impossibile (vt supra exposui respondendo ad Greg.) quòd idem ex natura rei: & preter omne opus intellectus sit formaliter communicabile, & incommunicabile: licet non sit inconueniens concedere idem realiter esse incommunicabile, & communicabile: eo tamẽ modo, quo supra exposui contra Grego. Et quod dicit, quòd non est mirabilius vnicam rationem formalem habere vtrunque, quam vnicam rem: patet hoc non esse simile: quia esse incommunicabile ex natura rei secundùm suam

Exemplum primi.

Exemplũ secundi.

Duæ sunt rationes formales producendi in diuinis.

Caietanus nõ soluit primum argumentũ Scoti.

suam rationem formalem importat aliquid, quod non importat esse communicabile, vt patet: licet ergo incommunicabile transeat in perfectam idenotatem realem in naturam communicabilem (vt sup. exposui) adhuc tamen potest saluari ex natura rei perfecta ratio huius, quod dico incommunicabile. Si vero transiret in perfectam identitatem formalem naturæ diuinæ, vel in omnimodam identitatẽ illius, præter omne opus intellectus; esset impossibile saluare ex natura rei in diuinis rationem incommunicabilis, & rationem communicabilis: vt patet: & sic patet, quòd ista mirabilitas, quã adducit iste nouus expositor nihil est ad propositum, & minimè valet. ¶Ad illud quod dicit ad secũdum argumentum patet ex his, quæ supra dixi nullo modo soluere argumentum Sco. Et quod dicit, quòd ibi dicitur distinctio virtualis ex hoc, quòd sunt ibi, ac si essent distincta. Miror quòd tã ingeniosus vir, & magister somniauerit hoc: quia si præter opus intellectus non esset ibi aliqualis distinctio: nescio quomodo poterit rectè saluare realem distinctionem personarum: nisi fingat, quòd ideo est ibi realis, ac si ibi esset, non quòd tamen ibi sit: sicut ponit de illa distinctione, quæ dicuntur virtualiter distincta: quia sunt ibi, ac si essent distincta: & sic esset facilè declinare omnem difficultatem. Et quod dicit; Scot. errauit dimittendo hunc modum loquendi, & introducendo aliũ modum. Ad hoc. Silentium sit pro responsione. Sufficeret enim sibi respondere ad rationes doc. licet non posset illas euacuare, & non corripere tantum Doctor. cuius ego infelix non sum dignus sequi vestigia. Multa omitto contra istum expositorem &c.

Caietanus nõ soluit argumentũ secũdum Scoti.

Item Ochã quærit rationes doct. soluere.

¶Insuper Ocham quoli. primo. q. 2. dicit, quòd in re nullo modo paternitas distinguitur ab essentia diuina. Distinguit tamen dicens, quòd distingui ex natura rei potest dupliciter accipi, Vno modo propriè: & tunc illa distinguuntur, quæ sunt plura: quorum vnum non est realiter alterum. Alio modo impropriè: quando scilicet est aliqua ratio absoluta, quæ est plures res relatiuè: & est aliqua res, quę est illa res absoluta, quæ est plures res relatiuè; & tamen ipsa non est plures res relatiuè. Vult dicere: quòd ideo essentia, & paternitas dicuntur distingui ex natura rei impropriè: quia essentia est aliqua res absoluta, quæ est plures res relatiuè: quia ipsa est pater, filius, & spiritus sanctus, siuè est paternitas, filiatio, & spiratio passiua: & paternitas est res relatiua, quæ est essentia diuina: & tamen ipsa paternitas nõ est filiatio, & spiratio passiua. Hac distinctione præmissa respondet ad omnes rationes in contrarium: quia si arguatur. Ex natura rei aliquid prædicatur de essentia, quod non prædicatur de paternitate; ergo paternitas, & essentia distinguuntur ex natura rei. Antecedens patet; quia de essentia prædicatur ex natura rei filiatio & tamen non prædicatur de paternitate: consequẽtia probatur: quia quæ possunt fundare duo contradictoria, præter opus intellectus, aliquo modo distinguuntur, prę̨ter opus intellectus; sed paternitas, & essentia sunt huiusmodi: patet quia essentia est filiatio, paternitas non est filiatio ergo. Respondet ipse Ocham negando consequentiam: quia non sequitur aliquid verè prædicatur de essentia, quod non prædicatur de paternitate: ergo pater, & essentia distinguunt: quia antecedens est verum, terminis supponentibus personaliter, & significatiuè: & consequens est falsum, terminis significatiuè acceptis: quia manifestũ est, quòd aliquid verè prædicatur de isto termino essentia, ut stat personaliter, quod non prædicatur de paternitate, vt stat etiam personaliter: & tamen essentia, & paternitas, vt stãt personaliter, nõ distinguũtur: quia denominaretur, quòd in re esset aliqua distinctio alia, quam dicta sit sed bene sequitur, quòd essentia supponit pro aliqua re, quæ est plures personæ, & paternitas supponit pro aliqua re quæ non est plures personæ; tamen si essentia, & paternitas supponant simpliciter, vel materialiter in consequente: tunc consequens est verum, sicut antecedens: quia isti conceptus essentia, & paternitas distinguntur realiter: hæc ille.

Opinio Ocham non potest tueri.

¶Sed iudicio meo ista non possunt bene sustentari. Et primo quæro ab eo quando concedit, quòd paternitas, & filiatio hoc modo distinguuntur præter opus intellectus: quia essentia est tres personæ, & paternitas non est tres personæ. Si ipse intelligit, quòd detur aliqua distinctio, præter opus intellectus, minor vera distinctione reali. non est contra Sco. Si verò intelligit, quòd nulla penitus detur tũc videtur manifesta contradictio in dictis suis. s. quòd paternitas sit omnibus modis idem cum essentia, & similiter filiatio sit omnibus modis idem ipsi essentiæ: & quòd paternitas nõ sit filiatio: vt arguatur sic in forma. Quæ sunt omnibus modis idem, præter omne opus intellectus, ita quòd est impossibile imaginari aliquam non identitatem, quicquid conuenit vni, præter opus intellectus, conuenit, & alteri: sed per te paternitas, & essentia sunt huiusmodi: ergo si filiatio ex natura rei prædicatur de essentia, etiam ex natura rei prædicatur de paternitate: maior est manifesta: quia da oppositum: statim sequitur, quòd non sunt omnibus modis idem; & sic patet contradictio ponere paternitatem esse penitus idẽ, quod essentia, & non esse ex natura rei quicquid est essentia. ¶Ad responsionem argumẽti; dico quòd est implicatio concedendo antecedens, & negando consequentiam: vt patet ex supradictis Deinde quæro, cũ dico essentia est filiatio: pro quo supponit siuè subiectum huius propositionis quid significat? certũ est, quòd naturam diuinam, & non conceptum. Deinde quæro, cum dico paternitas est essentia diuina: pro quo supponit paternitas, vel quid importat significatiuè? Si aliquid distinctum ab essentia: & hoc præter opus intellectus habetur propositum: & cõsequentia facta erit vera: aut tantum essentiam diuinam? si sic. ergo paternitas est filiatio. probatur sic. quæcunque supponunt simpliciter pro. a. quicquid prædicatur de vno, prædicatur & de alio: sed paternitas, & essentia supponunt tantum pro essentia: siuè pro eodem supposito. si ergò filiatio prædicatur de essentia: necessariò prædicabitur, & de paternitate. Videtur enim manifesta implicatio, quòd supponant simpliciter pro eodem, & quòd non recipiant prædicationem eiusdem. Nec vales dicere, quòd essentia supponat pro aliquo absoluto, quod est tres personæ, & paternitas supponat pro aliquo, quod non est tres personæ; & sic non supponũt pro eodẽ. Hæc euasio nulla est: quia semper quæro, vt prius: cum dicis, quòd paternitas supponit pro aliquo quod non est tres personæ; quæro quid est illud, pro quo supponit? aut est aliquid ex natura rei distinctum ab essentia? & habetur propositum: aut est tantum ipsa essentia? & sic idem quod prius. Et certè uidetur omnino falsum, quod ipse concedit respondendo ad unũ aliud argumentũ: uidelicet quòd subiecta istarum propositionum. essentia est tres personæ: paternitas non est tres personæ: similiter essentia est filiatio: paternitas non est filiatio: significent omnino idem: & quòd prædicata similiter non uerificentur de paternitate, & filiatione: uidetur enim simpliciter impossibile, quòd subiecta duarum propositionum sint omnino idem in essendo, & in significando: & quòd prædicta non ita uerificentur de uno, sicut de alio. ¶Ex his omnibus quæ dixi in ista materia omnes obiectiones aliæ ipsius Ocham ut supra solui possunt. Et similiter omnes obiectiones aliorum

Quomodo sit vera ista propositio vide Franciscum de May distin. præsenti. q. 14.

rum

rum ut Alfonsi tol. & Ioann. anglici Bacchonis & multorum aliorum.

Ad argumenta principalia quomodo debet intelligi propositio philosophi, an quęcunque vni & eidē &c.

¶Ad primum argumentum. principale. Hic doc. respondet ad principalia argumenta. Primum argumentum stat in hoc: quòd quæcunque vni & eidem simpliciter &c. Hoc sic debet intelligi ad hoc, quod aliqua sint eadem simpliciter inter se: duo requiruntur: & hoc si sunt eadem propter identitatem in tertio. Primo requiritur, quòd illud tertium sit unum ens simpliciter, & non secundùm quid. Sicut est vnū in essentia simpliciter: uel unum in natura simpliciter: vel unum in supposito simpliciter. Exemplum primi, & secūdi, ut natura: puta hominis singularis, & actu existens. Exemplum tertij, vt suppositum talis naturæ. Exemplum, quando est unum tantum secundùm quid: vt homo in esse diminuto: vel in esse cognito: vel opinato.

Quō ista propositio sit uera vide Franciscum de Mayronis dist. præsenti q. 14.

Secundo requiritur, quòd illa duo, quæ sunt eadem in tertio sint simpliciter eadē illi & non secundum quid. Exemplum de simpliciter. Si Franciscus esset vnum, siuè idem simpliciter cum hac natura humana, actu existente; idem dico essentialiter, vel realiter: & similiter Io. hoc modo esset idem; tunc inter se essent idem essentialiter, & secundùm esse existentiæ. Similiter si essent idem homini in esse reali, & quiditatiuo: essent simpliciter idem inter se Exemplum de secundùm quid: ut albedo, & dulcedo sunt idem lacti tantum secundùm quid: & sic inter se erunt idem tantum secundùm quid: nam in lacte tantum sunt idem accidētaliter. Et ideo Arist. primo elencho. dicit quòd hæc regula patitur instantias duas, quas ibi facit; & hoc quia non possumus concludere identitatem simpliciter aliquorum inter se, quando sunt idem alicui, quod est in se secundùm quid: & quando sunt idem illi tātum secundùm quid. Et per hanc regulam prius expositam tenet omnis forma syllogismi perfecti: qa enim homo, & risibile sunt simpliciter idem animali rationali: quod est unum simpliciter per illud tertium concluditur risibile de homine.

Ad primū.

¶ Ibi. Ad primum argumentum principale. Hic Doc. respondet ad primum argumentum principale. Dicens, quòd maior sic est intelligenda. s. quæcunque aliqua identitate sunt eadem alicui, illa, tali identitate inter se sic sunt eadem: quia non potest concludi aliqua idētitas extremorum inter se, nisi secundum illam idētitatem, qua sunt eadem medio: & medium in se sic sit idem. Nota, quòd Doct. loquitur præcise de idētitate extremorum, quam habent tantū ratione medij.

Attēde hāc declarationem notanter positam.

Et ideo quamuis paternitas, & filiatio in diuinis sint idem realiter essentiæ diuinæ: non tamen sequitur, quòd præcisè illa identitate sint idem inter se, cum distinguātur realiter adinuicem: sed quia sunt præcisè idem ratione essentiæ, ideo inter se habent identitatem essentialem. i. quòd essentia est ita in patre sicut in filio. Et ideo concedimus, quòd pater est ille idem Deus qui est, & filius. concedimus etiam, quòd ratione deitatis sunt una res realiter: ratione tamen proprietatis distinguuntur realiter, siue personaliter. Sunt etiam aliqua, quæ inter se sunt eadem realiter: quę tamen non sunt eadem ratione alicuius medij, cui sint idem. Nam paternitas, & essentia diuina sunt eadem: quia vnum extremum. s. essentia, qa infinita includit aliud per realem identitatem. patet ergo quòd loquitur hic de identitate extremorum, quam habēt ratione medij, cui sunt idem: nō quod sic sint idem inter se, sicut sunt idem illi medio: sed si inter extrema concluditur aliqua identitas ratione medij habebit illā tantum, ut in illo medio. i. eo modo, quo medium unit extrema adinuicem eo modo sunt illa idem inter se: & non sequitur ulterior identitas. Sequitur. Et per hanc propositionem sic intellectam tenet omnis forma syllogistica: quia unū extremum concluditur de alio in conclusione ratione medij: quia enim homo, & risibile sunt idem rationali, risibile concluditur esse idem homini per rationale: nec concluditur quòd sic sint præcisè idem inter se, sicut sunt idem rationali. nam homo est idem rationali formaliter, & risibile realiter: sed concluditur. identitas realis tantum: quia per tale medium habent præcisè talem identitatem. Requiritur etiā, quòd medium sit unum in se: quia si nō esset unum in se. i. si non diceret vnum conceptum in se (sicut est terminus æquiuocus: qui non immediatè significat vnum conceptum: sed plures æqualiter) non posset concludi identitas extremorum ratione medij: sed syllogismus esset in quatuor terminis. Ideo Doct. dicit, quòd omissa altera conditione. s. vel unitatis medij inter se, vel extremorum ad medium non est syllogismus. vult enim, quod utraque conditio reseruetur: aliter committeretur paralogismus accidentis. s. si extrema non sic essent idem medio. Posset ēt committi fallacia æquiuocationis. s. si medium non significaret unum conceptum. Exemplum de paralogismo accidentis. Animal est genus. homo est animal. ergo homo est genus. Hic est paralogismus accidentis. Primo quia genus, & homo non sunt simpliciter idem animali. immo, ut genus conuenit animali repugnat sibi, quòd sit idem homini: & similiter, ut animal est idem homini repugnat sibi genus. Secundo: quia etiam medium non est simpliciter idem in utraque præmissa. Nam in prima accipitur tantum animal in esse cognito; & nullo modo in esse essentiali; vt patet à Docto. in uniuersalibus. In secunda verò accipitur, ut habet uerum esse essentię & ut est in homine. ¶ Ibi. Cum accipitur in minori &c. Dico, quòd pater non est simpliciter idem formaliter essentiæ diuinæ: quæ in se est vnum formaliter: & similiter nec filius est sic idem. Nam pater, & filius inter se distinguntur formaliter: & si essent idē formaliter illi: etiam inter se essent idem. Ideo nota quòd si inclusum in aliquo essentialiter esset idem formaliter includenti: tūc animal, & rationale cum includantur essentialiter in homine, inter se essent idem formaliter: quod tamen Doc. negat & Aristo. tertio metaphy. tex. c. 10. Vbi vult, quòd genus non prædicetur per se de differentia; nec ècontra. ideo bene nota identitatem formalem quando dicit Docto. Voco autem identitatem formalem &c.

Ratio quare animal non est idem formaliter homini.

¶ Ibi. Et si dicas, quòd saltem ex idētitate reali. ¶ Nota de identitate reali: aut accipitur identitas realis quādo sunt vna res: puta una essētia, vel una natura, vel una entitas perfecta, vel una essentia perfecta, & realis. hoc modo personæ sunt idem realiter essentiæ diuinæ, & inter se: sed accipiendo idem realiter. i. suppositaliter, siuè personaliter, etiam secundùm existentiam personalem, siue suppositalem Dico, quòd pater, & filius non sunt sic idem essentiæ diuinæ: quia tunc essentia esset in se una persona, siuè unum suppositum.

Nota declarationem literæ de verbo ad verbū vsque in finem q.

¶Ibi. Per hoc patet ad talia sophismata. hic Deus est pater. filius est hic Deus. ergo filius est pater: patet quia medio existenti hoc aliquid oportet extrema cōiungi: & iste est syllogismus resolutorius. ¶Potest primo responderi; quia secundùm philosophum secundo prior. Omnis talis syllogismus, cuius medium est hoc aliquid, non est bonus, nisi sit reducibilis ad tertiam figuram per vniuersalem propositionē. modo maior erit falsa. s. ista. omne quod est hic Deus est pater. nam filius est hic Deus & nō est pater.

Quid sit commutare quale quid, in hoc aliquid.

Dat Doct. aliam responsionem. Et primo dicit, quòd est fallacia figuræ dictionis commutando quale quid in hoc aliquid: & licet Deus non sit propriè quale quid. s. vniuersale cum sit simpliciter singularis: quia tamē est communicabilis pluribus, & ut quo, & vt quod: cuiusmodi non est singulare in creaturis.

creaturis.ideo habet rationem qualis quid, & suppositum diuinum habet rationem huius alicuius: quia simpliciter incommunicabile:ideo concludendo in conclusione filium esse patrem ratione essentiæ, quæ habet rationem qualis cuius.i.communis. committitur fallacia figuræ dictionis nunquam.n. tenet talis syllogismus resolutorius, nisi medio existente incommunicabili,saltem ut quod:quale non est in proposito:tenet.n.per hoc:quæ uni, & eidem incommunicabili, vt quod sunt vnum incommunicabile,ut quod:inter se sic erunt idem. ¶Ibi. Similiter ibi videtur esse fallacia accidentis &c. Exemplū. Hic Deus est pater:hic Deus est filius. ergo filius est pater.est.n.fallacia accidentis,concludere identitaté inter se propter identitatem in tertio,cui extraneantur nam quia pater,& Deus sunt idem: concludere identitatem patris, & filij inter se fit fallacia accidentis.nam quando dico. hic Deus est pater, hic Deus est filius: ly Deus extraneatur filio: vt hic Deus est pater:quia in prima tantum stat pro patre. fit etiam fallacia consequentis.s.a positione consequentis ad positionem antecedentis:sicut non sequitur.animal est.ergo homo est.Sic in proposito.minor identitas est superius ad maiorem:ideo maior identitas se habet,ut antecedens:& minor, vt consequens non valet ergo.pater,& filius sunt vnum essentialiter: quia sunt unus Deus.ergo sunt unum personaliter: non sequitur: quia hæc est simpliciter maior unitas.

Exemplum.

¶Quia si arguas. Deitas est pater: filius est deitas. ergo filius est pater.Hoc argumētum est aliud à primo:quia in primo Deus potest supponere pro pluribus suppositis ideo habere rationem communis. Hic autem deitas non potest supponere pro aliquo supposito diuino.ergo saltem videtur valere hoc argumentum.

¶Respondet Doctor. quòd quamuis non supponat pro alio supposito in maiori,& in minori:ga tantum stat pro ipsa deitate:tamen adhuc habet rationem qualis quid: quia ipsa est veré communicabilis pluribus. fit ergo fallacia figuræ dictionis cómutando quale quid in hoc aliquid: & nihil aliud est commutari quale quid in hoc aliquid,quam interpretari ex ui illationis illud habere rationem huius alicuius,quod habet rationem qualis cuius.i.ꝙ concludendo extremum incommunicabile de extremo incommunicabili per medium communicabile:est interpretari tale medium esse incommunicabile:quia talia extrema non possunt uniri in conclusione:nisi per medium incōmunicabile.Aduerte etiam qn̄ Doc.concedit istam. deitas est pr̄: ꝙ ly pr̄ non potest accipi adiectiuè: quia tunc adiectiuum possiet prædicari de vltimaté abstracto: qđ est cōtra doc.j.d.5.q.1.accipitur ergo pr̄ substātiuè: & sic est prædicatio non formalis sed idemptica. Et quō esset contra doc.patebit.j.d.5.q.1. ¶Addit Doct.ibi. Quia si saltem arguas extrema esse idem realiter inter se:quia ēt in medio sunt idem:hoc tenet per illā propositionem.s.q̄ uni, & eidem sunt realiter eadē inter se,sic sunt eadem: cum ergo pr̄,& filius sint idē realiter deitati inter se,erunt idem realiter: quod tn̄ est falsum:quia sequeretur ꝙ pater esset realiter filius.

Commutari quale quid in hoc aliquid quid sit.

¶Respondet doc.ꝙ sunt idem essentialiter non suppositaliter.i.ꝙ sunt præcisè idem identitate tertij.i. ꝙ sicut pater includit deitatem realiter: ita filius includit eandem: & ita filius est illud idem essentiale, quod est pater: quia sicut pater est realiter, & essentialiter Deus:ita,& filius:& hoc est quod dicit:quòd filius est idem cum eo.s.cum Deo: qui Deus est pater: siuè filius est ille idem Deus,qui est pr̄:licet ergo pater,& filius sint idem essentialiter, pro quanto includunt eandem essentiam: & similiter idem realiter,pro quanto includunt eandem rem essentialem, & dicentem perfectionem simpliciter.s.ipsam naturam diuinam: non tamen absolutè sunt idem realiter:accipiendo realiter suppositaliter: siuè personaliter:patet quia pater,& filius ultra essentiam,quam includunt,& per quam sunt idem: includunt etiam proprietates personales: quæ adinuicem distinguntur,& formaliter,& realiter: patet quia una non includit aliam per identitatem: immo sunt primo diuersa in realitate: vt j.patebit.d.13.& d.26. & ideo pater, & filius ratione proprietatum distinguntur realiter,siuè suppositaliter:licet ergo sint idem essētialiter ratione essētiæ æquè perfectè inclusę in vtroque extremo,modo præexposito:non tamen ex hac identitate potest inferri identitas formalis, siuè suppositalis.i.quòd non potest inferri:quòd si pater est idem Deus,qui,& filius. ergo pater est formaliter, vel realiter filius:quia pater vltra essentiam includit proprietatem,per quam repugnat sibi,quod sit realiter filius.

Filius est idem cum Deo, & est idem Deus.

Quō distinguantur pater,et filius.

¶Ibi. Quia si adhuc confirmetur illa ma. argumenti principalis scilicet,quæcunque vni,& eidem sunt eadem &c.quia negare eam videtur destruere primum principium:ponendo negationem,& affirmationem esse veras de eodem.nam ponere. a.& b. esse eadem realiter. c. & negare esse eadem realiter inter se est negare idem,& affirmare. ¶Respōdet Docto.quòd quando.a.& b.includunt plura: ita quòd secundùm unum conueniūt,& secundùm aliud differunt possunt esse idem, & non esse idem: quia ratione unius erunt idem,& ratione alterius non idē: vt patet de Fran. & Io. quæ ratione humanitatis inclusæ in utroque erunt idem in humanitate, saltem in communi:& ratione hæcheitatis erunt nó idem. Similiter albedo ratione coloris, in quo conuenit cum nigredine erit idem cum nigredine:& ratione disgregationis,in qua non conuenit cum nigredine non erit idem. Sic in proposito pater ratione deitatis,in qua conuenit cum filio erit idem filio:& ratione proprietatis, in qua non conuenit cum filio non erit idem filio:modo contradictoria sunt de eodē, & respectu eiusdem.

¶Ibi. Si contra hoc arguas. Adhuc instat probando: quòd saltem videtur sequi, quòd deitas differat à paternitate: & intendit, quod formaliter:quod tamen non videtur uerum: & intēdit probare ex hoc:quòd si pater, & filius sunt idem in deitate: & tamen inter se non sint idem, quòd ipsa deitas non erit idem cum patre: siuè cum paternitate. Et probat sic. Affirmatio differt ab affirmatione, cuius unius, scilicet affirmationis negatio dicitur de alia, scilicet affirmatione: vel saltem talis negatio stat cum alia affirmatione: quia neutrum est uerum de affirmatione contradicente illi negationi, id est, quòd neutrum istorum, scilicet dicitur, & stat. est uerum de affirmatione contradicente. Exemplum est de Francisco & Ioanne, negatio Ioannis dicitur de Francisco: patet quia Franciscus non est Iohan. ideo affirmatio Iohan. de Francisco, quæ contradicit negationi Iohann. de Francisco. non dicitur de Francisco: quia hæc est falsa. Franciscus est Iohan.nec etiam stat cum Franciscus. Aliquando enim affirmatio stat cum affirmatione: & tamen non dicitur de ea: vt cum aliqua ratione unius sunt idem, & ratione alterius non sunt idem. nam affirmatio filij, ut Deus in diuinis stat cum affirmatione patris: patet quia filius est idem essentialiter quod pater: vt supra exposui: & tamen affirmatio filij non dicitur de affirmatione patris: quia hæc de rigore sermonis est falsa. pater est filius: quia hæc denotat identitatem formalem suppositorum. In proposito.Si affirmatio deitatis stat cum non paternitate:

Quō differant deitas, & paternitas.

nitate: puta in alia persona.s.filij. i. si affirmatio deitatis, vt in filio stat cum negatione paternitatis. sequitur quòd ipsa deitas differt à paternitate: quæ.s.paternitas nunquam stat in eodem cum non paternitate. si enim non paternitas stat cum essentia, ut essentia est in filio: sequitur, quòd ipsa paternitas, siue affirmatio paternitatis non stabit cum essentia, ut in filio: quia si staret: sequeretur, quòd affirmatio paternitatis, & negatio paternitatis simul starent cum essentia in eodem. i. vt in filio. ergo essentia differt a paternitate. Et merito arguit. s. de stare, & non de dici: quia, & si negatio paternitatis stet cum affirmatione deitatis: ut in filio: nunquam tamen conceditur de rigore, quòd negatio paternitatis dicatur de deitate: quia Deus est pater: quia est simpliciter vera si.n. negatio paternitatis dicitur de Deo absolutè. de rigore sermonis ista esset vera absolutè. Deus non est pater. ¶ Ibi. Respondeo maior posset concedi. Exemplum. Sit homo, & asinus. nam negatio contradictoria asini stat cum homine: quia hæc est vera. homo non est asinus. ergo affirmatio asini de homine erit falsa dicendo. homo est asinus. Et ut clarius intelligatur distinguo maiorem: aut ly differt accipitur proprè, vt importat distinctionem realem, uel essentialem: aut, vt importat aliqualem distinctionem: putà formalem, vel ex natura rei: vel non identitatem omninò adæquatam. Primo modo patet in exemplo de homine. Secundo modo patet sic. Affirmatio, puta hominis, vt constituti differt ab affirmatione rationalis, ut constitutiui: quia negatio rationalis, ut huiusmodi, stat cum homine: quia hæc est uera. homo non est rationalis, ut constitutiuum est: & tamē non sequitur ultra quòd homo differat realiter à rationali: sed tantum ex natura rei. Sic in proposito affirmatio deitatis, ut in patre est, differt ab affirmatione filiationis, ut ipsa deitas est in patre. Nam, ut in patre aliquid conuenit sibi, quod repugnat filio: quia vt in patre conuenit paternitas: quæ quidem paternitas repugnat filio. Similiter affirmatio deitatis, ut in filio differt ab affirmatione paternitatis: quia ut in filio negatio paternitatis stat cū deitate: & sic patet quomodo deitas differt à paternitate, & filiatione, & hoc ex natura rei: posset etiam deitas differre à seipsa: non tamen ex natura rei: sed tantum ratione, vt consideratur in patre, & in filio: quia affirmatio deitatis ut in patre differt ab affirmatione eiusdem, ut in filio: quia negatio deitatis, ut in filio stat cum affirmatione eiusdem, ut in patre: quia hæc est uera. essentia ut in patre est principium communicandi seipsam: & ut in filio non est principium communicandi seipsam filio: cum ibi sit communicata. ideo ipsa differt aliquo modo in filio, & in patre. Si verò accipiatur sic. Affirmatio differt ab affirmatione, cuius una negatio dicitur de alia affirmatione. hoc est verum, quando dicitur vniuersaliter, & necessariò, & per rationem propriam subiecti: sicut negatio asini dicitur de homine, & uniuersaliter: quia hæc negatio competit omni homini: & per rationē formalem ipsius hominis: quia est talis entitas, quòd affirmatio asini simpliter sibi repugnat. ergo negatio illius sibi necessario, & uniuersaliter conuenit. Et quando est contradictio realis, siuè rei ad non rem: ut in exemplo præfato de asino, & non asino. Et similiter affirmatio de qua affirmatur talis negatio est res: ut hic homo est non asinus, & sic homo realiter differt ab asino. Si uero contradictio esset tantum rationis: puta entitas realis ad non ens rationis; vel affirmatio de qua affirmatur negatio est rationis: & negatio realis: uel utrunque ens rationis: semper affirmatio differt ab affirmatione tantum ratione. Exemplum primi. Vt negatio generis dicitur de homine. ergo homo differt ab affirmatione generis tantum ratione. Exemplum secundi. Negatio hominis dicitur de genere secundè intētionaliter sumpto: ergo genus differt ab homine tantum ratione. Exemplum tertij. Negatio generis dicitur de spē, accipiendo utrunque, ut quid. ergo affirmatio speciei vt quid, differt tantum ratione ab affirmatione generis, ut quid. Applicando igitur primam partem. s. dici de alio. sic negatio patris dicitur de deitate, ut in filio: quia hæ sunt ueræ. Deus ut supponit pro filio non est pater. ergo affirmatio deitatis, ut in filio differt à patre. Dico, quòd bene sequitur, quòd ut supponit pro filio differt realiter à patre: quia filius differt realiter à patre: sed non sequitur, quòd Deus in se differat à patre: quia negatio patris non conuenit Deo necessario: nec vniuersaliter: quia tunc Deus non posset stare pro patre: neque per rationem deitatis conuenit sibi negatio patris: sed negatio patris tantum conuenit Deo, ut stat pro filio. ¶ Ibi. Quasi arguas illud quo pater distinguitur à filio &c. Dein de Doc. instat probando, quòd cum unitate essentiæ non possit stare pluralitas personarum: quæ scilicet personæ sint realiter Deus: & quòd tamen adinuicē realiter distinguantur. Et quærit deducere ad hoc impossibile. s. quòd in diuinis erit aliqua entitas, uerè alia ab essentia diuina: uel oportet dicere, quòd illa supposita non differant adinuicem. Arguit ergo sic accipiendo. a. pro proprietate patris: aut. a. inquantum. a. est idem essentiæ: aut aliud. si aliud. est impossibile: quia tunc essentia, & a. essent duæ res realiter distinctæ: si idem. sequitur quod a. inquantum distinguit est idem: patet quia. a. distinguit patrem à filio: & a inquantum. a. est idem essentiæ. ergo. a. inquantum est idem essentiæ distinguit patrem à filio. & per consequens essentia distinguit patrem à filio: quod est impossibile: quia essentia est ratio conuenientiæ: qua pater conuenit cum filio. ergo non est ratio distinguendi. ¶ Respondet præmittendo unum declaratum. sup. d. 1. q. 2. quòd ly inquantum potest dupliciter accipi. s. reduplicatiuè pro quanto illud quod immediatè sequitur ly inquantum notatur esse causa immediata: quare prædicatum insit subiecto: uel specificatiuè tantum, scilicet pro quāto illud, quod immediatè sequitur ly inquantum notatur accipi secundum suam rationem formalem: quæ tamen ratio non est causa inhærentiæ prædicati ad subiectū. hoc præmisso dicit duo. primo quod. a. inquantum a accipiendo ly inquantum primo modo, non est idem essentiæ: nec aliud: quia si. a. inquantum. a. hoc modo esset idem. sequeretur quod. a. esset causa immediata, & præcisa identitatis essentiæ: & sic sequeretur, quod. a. contineret essentiam per realem identitatem: quod est impossibile: immo econtrario essentia: quia formaliter infinita continet per realem identitatem ipsum. a. ut j. patebit. d. 5. q. 2. & d. 8. q. pen. Si etiam. a. inquantum. a. esset aliud ab essentia: sequeretur, quod aut esset causa præcisa, & immediata. quare realis alietas inesset ipsi. a. & sic esset simpliciter impossibile. a. esse realiter idem essentiæ. & hoc patet per exemplum. nam homo, & non homo sunt opposita contradictoriè: & de quolibet alterū verificatur absolutè: quia dato quocunque ente, aut est homo, aut non homo: & tamen non verificatur alterum oppositorum de quocunque ente cum ly inquantum, & hoc reduplicatiuè: patet quia album inquantum album, aut est homo, aut non est homo. si est homo. ergo homo necessario inest albo. si non est homo. ergo homo nunquam poterit prædicari de albo. & sic nunquam aliquod album poterit esse homo. Exemplum etiam magis euidens est de albo, & non albo, quæ opponuntur contradictoriè: & alterum inest, puta homini: quia homo, aut est albus, aut non albus: non tamen inest, cum ly inquantum.

si enim

Exemplum.

Not. hāc declaratione.

Paternitas conuenit patri, & repugnat filio.

Exemplum primi.

Exemplum secundi.

Negatio patris non conuenit Deo necessario.

Inquantum potest duobus modis accipi.

Vide Antonii Andreā. 1. met. q. 1.

si enim homo inquantum homo esset albus, albedo necessariò inesset homini. si etiam homo inquantū homo non est albus: sequitur quòd albedo nunquā poterit inesse. Et per hoc patet ad illud quod sequitur, scilicet quòd licet idem, & aliud sint immediatè opposita circa ens: scilicet quia omne ens comparatum alteri: aut est idem aut aliud: non tamen sunt immediatè opposita, cum ly inquantum: vt supra patuit. licet enim. a. sit absolutè idem esseñtiæ: aut aliud: quia bene conceditur quòd est idem realiter: non tamen conceditur cum ly inquantum propter rationem supradictam: quia. s. tunc. a. contineret necessariò essentiam per realem identitatem. Secundo principaliter dicit: quòd si accipiatur ly inquantum tantum specificatiuè, quòd. a. quocunque modo acceptum formaliter: puta sub ratione sua formali est idem essentiæ. i. quòd identitas realis cum essentia non repognat ipsi a formaliter accepto: & si non repugnat actu est idem: quia quicquid ibi potest esse necessariò est. sic etiam homo inquantum homo: specificatiuè accipiendo inquantum est albus: quia albedo potest inesse homini accepto secundùm rationem formalem hominis, &c. Addit tamen q. a. non est formaliter idem essentiæ: vt supra patuit in corpore. q. Sed tunc non sequitur. a. formaliter. i. in se formaliter acceptum est idem essentiæ. a. formaliter distinguit. ergo essentia distinguit: sed est fallacia figuræ dictionis commotando hoc aliquid in quale quid: sicut supra dixi. quando commutatur quale quid in hoc aliquid interpretatur tale medium, scilicet quale quid habere rationem huius alicuius: sic similiter quando commutatur hoc aliquid in quale quid, interpretatur hoc aliquid. habere rationem qualis cuius. Sic est in proposito: quia essentia habet rationem qualis cuius: & illud quod personaliter distinguit habet tantum rationem huius alicuius: quia sola proprietas incommunicabilis distinguit personaliter. inferre: ergo. quòd essentia personaliter distinguit virtute alicuius proprietatis incommunicabilis est interpretari illud quod habet rationem qualis cuius. i. communicabilis habere rationē huius alicuius. s. incommunicabilis: sicut est in illo syllogismo. ¶ Ibi. Si adhuc instes. Adhuc Doc. instat: probando, quòd essentia diuina non sit in tribus personis, realiter distinctis: ita quod sint ibi plures proprietates personales aliquo modo, præter opus intellectus distinctæ: quod oportet concedere: si illæ personæ realiter distinguuntur: vt supra patuit. Et tunc sic arguit de illis proprietatibus: & ponit exemplum de una illarum, quæ dicatur. a. quia. a. inquantum a. est res, vel ens: & hoc patet: & tunc quærit qd ens, aut est ens, quod est essentia: & sic habetur propositum. s. quòd essentia non erit in distinctis suppositis. Si vero est res, & non essentia. ergo. a. erit alia res ab essentia: quod est inconueniens. ¶ Respondet, quòd est ens, & res inquantum. a. accipiendo ly inquantum, tam specificatiuè, quàm reduplicatiuè. nam. a. includit quiditatiuè ipsum ens: vel est ens quiditatiuè. Et addit: quòd quando aliquid est tale quiditatiuè semper conuenit sibi: siuè, vt idem alteri: siuè, vt distinctum: sicut homo est quiditatiuè animal rationale, & semper est tale: siuè homo consideretur, vt idem alteri: vel ut non idem: siue vt distinctus. ista enim præsupponunt semper quiditatem rei. Sic in proposito a. est ens quiditatiuè inquantum realiter continetur in essentia: quia talis continentia realis non tollit ab a. suam propriam rationem formalē, & qoiditatiuam: immo præsupponit eam. prius. n. est res in se quiditatiuè quàm dicatur esse idem alteri, vel non idem. Sed cum quæris quod ens est. a dicit, q est ens, quod est. a. & hoc descendendo sub cōceptu entis: sicut substantia est per se ens: & descendendo ad ens speciale substantia est ens, quod est substantia: & sic de alijs: & hoc loquendo semper quiditatiuè. ¶ Deinde quærit ex quo. a. est per se ens quiditatiuè: an sit per se essentia. Dicit, q non: quia nō est formaliter essentia, & quiditatiuè. ¶ Ibi. Si infers. ergo est alia res. est fallacia consequentis. Non. n. sequitur. Si paternitas non est per se essentia. ergo est alia res. est. n. fallacia consequentis à negatione inferioris, siuè antecedentis ad negationem superioris, siuè consequentis. nam esse idem alicui per se infert esse idem simpliciter non econtra. ergo non sequitur: nō sunt per se eadem res. ergo nō sunt simpliciter. sicut non seqoitur. homo, & risibile nō sunt idem formaliter. ergo non sunt idem simpliciter? Sunt. n. idem realiter ¶ Ibi. Si objicitur Doc. probat tribus rationibus: q si paternitas non sit per se essentia. s. formaliter, q erit simpliciter alia res ab essentia primo sic. a. est per se res. i. formaliter, & quiditatiuè: & non est per se essentia. s. formaliter, & quiditatiuè. ergo erit per se alia res ab essentia. ergo est simpliciter alia res. prima consequentia patet. s. q sit per se alia res: qoia idem, & diuersum, siuè aliud sunt immediatè opposita circa ens. i. q de quocunque ente alterum immediatè verificat. s. vel q erit idē, vel aliud alteri. Si ergo a. est p se res: aut ergo est p se eadē res essentiæ: aut p se alia res. secunda consequētia patet s. q si p se ē alia res ab essentia: q erit simpliciter alia res: qa p se non est determinatio distrahens: vt patet: quia homo est p se aliud, & ēt simpliciter aliud ab asino. ¶ Secundo pbat primā consequentiā. s. primæ rōnis, q erat ista. ergo est p se alia res ab essentia: & tñ hæc rō est ēt ad principale. s. q vnitas essentiæ non sit in pluribus suppositis realiter distinctis: qa sequeret q a. esset simpliciter alia res ab essētia: & sic essētia nō esset realiter qcqd est ibi. Arguit ergo sic. si. a. est p se res. s. formaliter: aut est p se res, q̄ est essētia: aut p se res, q̄ nō est essētia. si primo. ergo. a. ē p se essētia. si scdo. ergo ē p se alia res ab essētia. & hęc scda rō differt a prima pp illā iplicationē mediā: vt patebit rñdēdo ad istā scdam. ¶ Tertio arguit sic. Essētia ē p se res formaliter, & qditatiuè, & pprietas ē p se res: & nō sunt p se eadē res formaliter, vel realiter. ergo sunt duę res: & sic vtraq; ē p se res alia ab altera. ¶ Ibi Ad primū licet posset cōclusio, &c. Ista differūt alietas pseitatis, & pseitas alietatis: qa cū in alietate includat negatio. primo mō ē negatio pseitatis: & ē sēsus. Qñ dr. pñitas ē p se alia res ab essētia i. q pñitas nō ē p se eadē res cū essētia. E cū infert i scda cōsequētia. ergo ē alia res ē fallacia cōsequētis à negatione añtis: & ē sēsus: nō ē p se eadē res cū essētia. ergo nō ē eadē res absolutè cū essētia: sed simpliciter alia? nō seqt. scdo mō accipiēdo, vt ē pseitas alietaos: tūc ē sēsus. Qñ dr. ergo pñitas ē p se alia res ab essētia. i. q pñitati cōuenit p se esse aliā rē ab essentia: qd ē filiū: qa tūc distingueret verè realiter ab essētia. & hoc mō in prima cōsequētia ē fallacia añtis arguēdo sic. Pñitas ē p se res: qa ē p se q̄dā relatio: & nō ē p se essētia. i. q essētia nō conuenit illi p se nec primo mō: nec scdo mō. ergo ē p se alia res ab essētia. ē. n. sēsus. Pñitas, & essētia in ante nō sūt una res p se, siuè formaliter. ergo nō sunt una res realiter, & absolutè? nō seqt. à negatione añtis ad negationē cōsequētis. Ibi. Tñ qa nō vr bñ logicè dictū. s. q negatio si qua includat in alietate (in alietate. n. includit nō idētitas) posset aliquid attingere pter terminū respectus. Terminus respect⁹ alietatis ē tm̄ termin⁹ sequēs ipsā alietatē: & p cōsequēs negatio inclusa in ipsa alietate tm̄ hēt vim sup terminū sequentē, & nō pcedētē. Ex quo ergo alietas seqt ly p se qd ē modus cōpositionis: quia dicit pdicatū p se inhęrere subiecto: malè distinguit dicēdo, q pōt accipi, ut alietas perseitatis: vel perseitas alietatis. Ideo potest dici aliter. Dat Doc. responsionē secundū propriā intentionem.

Arguit Scotus quòd essentia diuina nō sit in tribus personis.

Essentia & paternitas an sint una res.

tionem. Ed dicit primo, quòd in hoc consequēte: ergo a. est per se alia res ab essentia, quod de vi sermonis tantum potest haberi, & esse rem aliam ab essentia per se inest. a. quia ibi præcisè notatur perseitas alietatis: quia per se præcedit alietatem: quod tamē consequens est falsum: quia tunc essentia, nec per se, nec per accidens posset esse idem, a. vel inesse ipsi. a, patet per propositionem Doc. supra. q. de praxi q̄n aliquid inest alicui per se. s. primo vel secundo modo oppositum eius nec per se, nec per accidens potest inesse. Ideo negat primam consequentiam: quia duę propositiones in antecedente sunt veræ, & consequens falsum. Illæ duæ propositiones sunt istæ. prima. a. est per se res. secunda. a. non est per se essentia, & sunt veræ: vt supra patuit. Ad probationem illius primæ consequentiæ dicit, quòd idem, & aliud, cū ly per se non sunt opposita immediata: patet q̄a datur aliquid, quod non est, nec hoc, nec illud homo enim nec est per se albus, nec per se non albus: quia si esset per se albus primo vel secundo modo oppositum nec per se, nec per accidens posset inesse. Similiter si esset per se non albus: non posset esse, nec per se, nec per accidens albus: sic in proposito: idem. n, & aliud absolutè accipiendo sunt bene opposita circa omne ens: sed non cum ly per se, nec cum ly formaliter. Et sic cum infertur. a. aut est per se res eadē cum essentia: aut est per se res non eadem, siuè per se res alia ab essentia: dico, quòd, nec hoc, nec illud pp rōnē supradictam. Absolutè tamen dico si quæritor a. aut est res eadem cum essentia, aut alia. Dico, quòd eadem. s. realiter, non autem formaliter: & tunc non sequitur vltra si est eadem res cum essentia: quòd sit per se eadem res cum essentia, sed est fallacia consequentis a positione consequentis ad positionem antecedentis. Nam esse idem absolutè est superius ad esse idem per se: ideo non sequitur a. est eadem res absolutè cum essentia: ergo est eadem res per se.

¶Ibi. Ad secundum: antecedens potest distingui, &c. Cum enim dicit: in antecedente. Paternitas, aut est per se res, quæ est essenna: aut est per se res, q̄ nō est essentia? Si accipitur in sensu composito vtraque est falsa: & est sensus: paternitas est per se essentia: paternitas est per se non essentia: & sicut non sequitur: homo, aut est per se albus, aut est per se non albus: vtrunque enim est falsum: quia si esset per se albus primo, vel secundo mō dicendi per se nunq̄ posset esse nō albus, nec per se, nec p accidens: similiter si esset per se non albus, nunquam posset esse albus: quia quando aliquid cōuenit alicui primo, vel secundo modo; eius oppositum non potest sibi cōpetere, nec per se, nec per accidens. Nec ex hoc negantur ambo contradictoria; quia ista non contradicunt: homo est per se albus, homo est per se non albus; sed bene ista contradicunt: homo est per se albus, homo non est per se albus: quia totum quod affirmatur in prima, negatur in secunda. Sed primo modo in prima affirmatur per se album: in secunda tantum negatur album: & ly per se affirmatur. Exemplum in diuinis est in incomplexis, & in complexis. paternitas aut est per se essentia, aut est per se non essentia. ista non contradicunt: sicut contradicunt paternitas est per se essentia: aut non est per se essentia: & secundum est per se concedendum; quia essentia non conuenit paternitati, nec in primo nec in secundo modo dicendi per se. Exemplum in complexis: paternitas est per se res, quæ est essentia diuina: aut paternitas est per se res, quæ non est essentia diuina. Ista non cōtradicunt: sed bene istæ paternitas est per se res, quæ est essentia diuina: & paternitas non est p se res, quæ est essentia diuina: & secunda est vera: q̄a essentia diuina non prædicatur per se de paternitate. Similiter in ista disiunctiua complexa: paternitas est per se essentia diuina, aut paternitas non est per se essentia diuina. secundum est verum: modo præexposito.

Exemplum.

Exemplum.

¶Ibi. Sed non sequitur vlterius propositum, propter positionē consequentis. Nō enim sequitur, paternitas est idem realiter, vel essentialiter cum essentia diuina: ergo est idem formaliter: vel essentia prædicatur de paternitate per inhærentiam realem ergo, & per inhærentiam formalem? quia est fallacia consequentis a superiori ad inferius affirmatiuè.

Quō paternitas est per se essentia diuina.

¶Ibi. Hæc secunda distinctio non habetur ex vi sermonis. Quia ly: quæ est essentia: possit dicere inhærentiam formalem prædicati ad subiectum, vel idēticam, non est ex vi illius implicationis: quia tantum ex vi sua potest notare inhærentiam identicam prædicati ad subiectum. i. quòd tantum notat prædicatum esse idē subiecto aliquo modo, vel realiter, vel essentialiter, vel alio modo: sicut dicimus, quòd homo est per se res, quæ est risibilis? Et hoc si accipitur in sensu diuiso: quia sensus est, quòd homo est res, natura per se: quæ natura est risibilis: sic quando accipitē hęc in sensu diuiso: paternitas est per se res, quę est essentia: sensus est: quòd paternitas est quædā res per se respectiua, quæ est essentia realiter. Quando vero ly, quę accipitur in sensu composito: licet ex vi sua non notet inhærentiam formalem prædicati ad subiectum: tamē quia vnitur ly per se ex eadem parte extremi ratione coniuncti potest notare huiusmodi inhærentiam.

¶Secundo principaliter arguitur probādo, quòd vnitas essentię non sit in pluribus suppositis: quia si esset in illis esset per proprietates vltimatè constituentes talia supposita, quæ proprietates sunt in essentia diuina: vt j. patebit. d. 5. q. 2. & tunc quero, aut sunt ibi essentialiter idem, aut accidentaliter, nō datur medium, non primo quia multiplicato illo, q̄d est essentialiter idem essentię multiplicatur essentia; non secundo, quia nihil est accidens essentię diuinę.

¶Respondet Doct. quòd si accipiatur accidentaliter pro eo, quod est extra essentiam alicuius: sicut ēt differentia est extra conceptum generis: tunc insunt sibi accidentaliter: non tamen accidentaliter sicut accidens dicitur inesse alicui habenti esse completū: & hoc magis patebit. j. dist. 5. q. 2. Sed dubitatur in hoc, quòd dicit in argumento. s. quòd multiplicato eo, quòd est de essentia alicuius, multiplicatur ipsa essentia: quia sic arguam proprietas est idem realiter essentia: ergo ipsa multiplicata realiter, multiplicatur essētia realiter: ergo sicut sunt tres proprietates realiter distinctæ, ita tres erunt essentiæ. Dico breuiter quòd hoc sic debet intelligi, quòd multiplicato illo secundùm quod sunt idem, vel realiter, vel essentialiter multiplicatur essentia: & sic quia personæ sunt præcisè idem ratione essentiæ; ideo non sequitur quòd multiplicatis personis multiplicetur essentia; quia tantum sequitur, quando talis multiplicatio fit præcisè, secundùm illud, secundùm quod sunt idem: & quia secundum essentiam sunt præcisè idem: igitur, &c.

Dubium.

Responsio.

¶Tertio principaliter arguitur: nihil est ponendū in entibus: & maximè in summo bono: quę non posito nihil perfectionis deficit in vniuerso: sed aliquo posito, quia persona diuina non existente, in diuina essentia, nihil perfectionis deesset in vniuerso, ergo, &c Minor patet, quia secunda persona non posita, nihil perfectionis deficit in vniuerso; patet quia tota perfectio saluatur in prima: ergo secunda persona nō est ponenda: ergo sufficit, quod essentia sit tantum in vno supposito. Nec valet dicere, quòd si secunda persona non esset non haberet perfectio summa, sub omni modo, quo posset haberi. Quia hoc nihil est: talis enim modus habendi non est perfectio aliqua: quia tunc primæ persona deficeret aliqua perfectio.

¶Respondet

¶Respondet Doct. quòd si in maiori, &c. formetur sic ratio, quodcunque bonum si non esset, nihil perfectionis deficeret in vniuerso: necessario nõ est ponendum: sed si secunda persona non esset, nihil deficeret in vniuerso: ergo scda psona nõ est necessario ponenda. Dicit ergo, quòd si in maiori intelligatur conditio possibilis: maior est vera, & minor falsa. Sensus maioris est, si possibile esset nõ esse tale bonum, &c. Conceditur: sed minor est falsa: quia non est possibile secundam personam nõ esse, etiam per quamcunque positionem possibilem, vt magis patebit. q. 2. quoli. Et addit quòd si secunda persona deesset, summum bonum deesset: quia secunda persona est simpliciter summum bonum sicut, & prima: & ideo si pater esset summum bonum esset quia est summum bonum. Si autem ponatur conditio impossibilis: maior est falsa, & minor uera: patet de maiori, scilicet quodcunque bonum, si impossibile esset deesse, nihil perfectionis deesset vniuerso: quia tunc illud bonum pertineret ad perfectionem vniuersi. & mi. vera: quia sensus est si esset impossibile secundam personam non esse: aliqua perfectio non deesset vniuerso.

Non est possibile secundam personam nõ esse.

¶Quarto, & vltimo arguitur per rationem ducentem ad impossibile: quia sequeretur, quòd una persona esset necesse esse: quia in ipsa essent plures necessitates essendi: patet quia esset necesse esse per id, in quo conuenit cum alia persona, scilicet per essentiã, & per id, quo distinguitur ab alia persona. s. pprietate: & sic arguat. ut sup. argutũ est de vnitate Dei.

¶Respondet Doct. primò quòd illud argumentum. supra de vnitate Dei bene concludit: quia si sint duo dij. puta a. & b. erunt eiusdem speciei, vt ibi exposui: & vt etiam arguit Doct. si ergo realiter cõueniunt in natura diuina specifica, quæ diuiditur in eis: patet quia sunt duo dij habentes aliam, & aliam naturam diuinam: sicut etiam Franc. & Io. qui realiter conueniunt in humanitate habent aliam, & aliã humanitatem: & sic natura diuiditur non quòd detur natura specifica realiter communis pluribus, quæ post diuidatur in illis, sed intelligitur sic: quia natura Franc vt prior singularitate est in differens ad hãc singularitatem, & illam: & idem dico de natura Io. & hoc modo dicitur communis & diuidi: vt prolixe exposui super secundo Doct. d. 3. q. 1. & sicut talis natura est in potentia ad hæcheitatem, & contrahibilis: ita quòd per illam fit in vltima actualitate: ita quòd non est amplius diuisibilis, id est, quòd contracta per hæcheitatem sic facta est propria illi indiuiduo, quòd non est amplius contrahibilis: sic in pposito: natura diuina diuisa in alio, & alio Deo, vt intelligitur prior singularitate est indifferens ad omnem singularitatem, & in potentia ad quamcũque: & per consequens per hæcheitatem contrahentem fit in vltima actualitate: & sic vnus Deus realiter cõstituitur per naturam diuinam contractam: & per hæcheitatem: cum ergo natura diuina in vno Deo dicat totam quiditatem, & essentiam, & totam perfectionem quiditatiuam ipsius: sequitur quòd erit formaliter necesse esse propria necessitate, alia à necessitate contrahentis: & similiter hæcheitas cõtrahens, cum sit vltima actualitas: per quam natura diuina fit in vltima actualitate in isto Deo erit formaliter necesse esse, & propria necessitate: aliter non esset vltima actualitas: & sic patet quomodo si essent duo dij quilibet esset necesse esse duplici necessitate essendi. Sed non est sic de persona: quia tota necessitas essendi ipsius est ab essentia diuina, quæ ex se, & ex sua formali ratione est in vltima actualitate, & necessitas est conditio perfectionis simpliciter: vt sup. patuit. d præsenti. & per consequens formaliter infinitum est formaliter necesse esse: proprietas autem personalis, cum non sit perfectio simpliciter, vt probat Doct. in quolib. quæst. prima. & 5. non erit formaliter necesse esse: sed est necesse esse tantum identicè, quia realiter identificatur essentiæ diuinæ: & sic persona cõstituta per essentiam, & proprietatem non esset necesse esse duplici necessitate, sed tantum necessitate diuinæ essentiæ. Si dicatur ipsi a. inquantum. a. aut repugnat posse deficere aut non. Si primo ergo. a. inquantum. a. est necesse esse, &c. Dico breuiter, quòd si. a. per impossibile distingueretur realiter ab essentia, quòd posset deficere: sed hoc est simpliciter impossibile, scilicet quòd realiter possit distingui.

Quæ natura humana dicitur cõmunis & dicitur diuidi.

Tota necessitas i essendi persona ab essentia diuina.

Proprietas personalis nõ est necessitas simpliciter.

Distinctio tertia.

Circa primam partem tertiæ distinctionis. In qua magister agit de cognoscibilitate Dei.

Quæstio Prima.

Quæritur vtrum Deus sit naturaliter cognoscibilis. Ab intellectu viatoris?

Seraphicus Bonauent. primo sententia. distinctio 3. quæstio. 1. Artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summæ. quæstio. 2, membro 1 Artic. 1.
D Thomas prima parte summæ q 12 Artic. 12.
Ricardus primo sent. dist 3 q 1 Artic. 1.
Durandus primo sent dist. 3 q 1.
Franciscus de Mayronis primo sententia. distinctio. 3 quæstio. 1
Ioannes Baconitanus primo senten: dist. 3. q. 1.



Værit Doct. in hac. q. an Deus sit naturaliter cognoscibilis ab intellectu viatoris. Et primo declarat titulum. q. Secundo adducit quandam opinio. Tertio respondet ad quæsit.

¶Ibi in prima. q. non est distinguendum (sicut. s. Thom. distinguit in prima parte: sum. q. 12. art. 12.) quòd Deus possit cognosci negatiuè, non affirmatiuè, id est, quòd Deus tantum cognoscatur per negationem: puta remouendo incõpossibilia. Sicut si diceremus: Deus non est corporeus: & huiusmodi: & non affirmatiuè: puta cognoscendo aliquid de Deo, affirmando illud, siue attribuendo: vt quòd Deus sit infinitum ens, vel summũ bonum: & dicit Doct. quòd est quodammodo implicatio, quòd cognoscatur negatiuè, & non affirmatiuè: quòd probat auc. & ratione. Auctoritate patet primo: secundo per Hier. In fine negatio non cognoscitur nisi per affirmationem: hoc etiam expresse patet. 4. meta. 1. c. 2. & clarius. 1. c. 16. vbi expressè habetur, quòd nũquàm negatio cognoscitur, nisi per affirmationem: & maximè hoc est verum de negatione, quæ necessariò inest: aliqua enim negatio necessario inest: quia eius oppositum sibi repugnat, ut negatio asini necessario inest homini, quia affirmatio alius formaliter repugnat homini: negatio verò albi contingenter inest homini, quia album esse non repugnat homini. Negatio ergo, quæ necessario inest cognoscitur propter aliquam affirmationẽ, cui formaliter repugnat affirmatio opposita negationi: nã affirmatio asini repugnat homini propter aliquam affirmationem, siue entitatem positiuam in homine scilicet propter rationalitatem. Et sic in proposito si co-

D. Thom. 1. par summæ. q. 3. Arti 4. dicit q viator potest cognoscere propositionẽ illa Deus est, sed non põt ipsius Dei esse cognoscere contra in quit Scotus, si viator põt scire huius propositiõis veritatem Deũ esse ergo naturaliter etiã Dei esse. nam cuiuslibet propositionis quæstionis, termini præcognoscuntur, in hac propositione est terminus esse ergo debet p cognos. absolute esse sub aliquo cõcepto proprio secũdũm q verificatur de aliquo tanquam de subiecto erge.

Caietanus sentens saluare D.Th. ab hac instãtia & dicit q responsio. D.Tho. est optima quoniam esse e prędicatum primi modi quiditatiui & essentialis, quod est falsum de alijs rebus quæ habeant esse per participationẽ, exinde nascitur quòd esse in se, & absolute est proprius terminus quæstionis quid est,at est terminus an e secũdã qd. idest vt fundat veritatem propositionis,& sic videtur qd opinio. D Thomæ sit bona Caietanus. n. nõ saluat D. Th quoniã esse capitur duobus modis, vno modo quatenus differt ab essentia, non nisi vt concretum, & abstractum, & esse sic cõceptum non est ad propositum. Secũdo modo capitur esse vt dicit essẽtiã quia D Th quãdo inquirit an Deus sit, loquitur de esse vt dicit existentiam & patet q a dicit quod quærimus p effectus, primum esse e prędicatum qditatiuũ primi modi Caietanus: credidit q esse vt dicit existẽtiã esset prędicatum imme-

si cognosco Deum non esse lapidem, quæ negatio inest necessario Deo; cognosco aliquid positiuum, cui formaliter repugnat affirmatio opposita negationi lapidis: puta quia cognosco Deum esse spiritum, cui repugnat omne corpus: ideò statim cognosco ipsum non esse lapidem. An modo non possit cognosci negatio, quæ contingenter inest nisi propter aliquam affirmationem in illo; de hoc alias. In proposito enim loquitur de negatione, quæ necessariò inest Deo, cuius opposita affirmatio simpliciter repugnat; vt patet in litera Doctor.

§ Ibi. Similiter etiam, aut negatio concipitur præcisè: aut, vt dicta de aliquo. Vt cum dicimus Deus est non lapis: si tantum concipitur ista negatio in se, & absolute: puta non lapis: sequitur, quòd per hoc non magis cognoscitur Deus quam chymera: patet quia ita non lapis dicitur de chymera sicut de Deo. Si verò concipitur non lapis, vt dicitur de aliquo: tunc quæro an illud substratum, siuè subiectum, de quo dicitur non lapis: aut est conceptus affirmatiuus, aut negatiuus? Si primo. habetur propositum: quia tunc non tantum concipio non lapidem, sed concipio aliquid affirmando illud esse: vt puta, quòd non tantum concipio non lapidem: sed concipio Deum esse, à quo remouetur lapis, cui attribuo non lapidem; & patet littera.

§ Ibi. Nec est distinguendum de cognitione: si est; & quia est, &c. Quæstio si est: est quæstio de aliquo conceptu incomplexo, scilicet an Deus sit talis conceptus in se simplex cognoscibilis, cui non repugnat esse, scilicet actualis existentiæ: non enim quæstio si est: propriè quærit: an aliquid actu existat: sed an possit existere: vt patet à Doctor. in quarta distinctione primi, quæstione secunda, aduerte tamẽ quòd si est propriè v: dicit actualem, vel aptitudinalem existentiam: est quid demonstrabile de illo, de quo quæritur: per diffinitionem illius; vt patet à Doctor. in secunda distinctione primi, quæstione tertia si. Nam per animal rationale demonstratur, quod existentia non repugnat homini: & ideo quæstio si est, de qua Ari. primo posteriorum, non propriè quærit actualem, vel aptitudinalem existentiam, cum illa sit demonstrabilis: vt patet à Doctor. in secunda distinctione primi, quæstione tertia, & etiam patere potest ex dictis eius. in primo. distinctione tertia, quæstione quinta, contra Hen. & distinctione trigesimasexta. Nam per diffinitionem demonstratur existentia de re, cuius est: & quæstio si est: præsupponitur in omni demonstratione; de subiecto enim præsupponitur si est: vt patet primo posteriorum. Nota tamen, quod si est: contingit à nobis sciri dupliciter. Vno modo simpliciter, quando, scilicet cognoscitur si est demonstratiuè, & per propriam causam eius: quæ dicitur quod quid est subiecti: per quod demonstratur: ipsum si est de suo subiecto. Et sic nullo modo præcognoscitur si est ante demonstrationem, vel diffinitionem: immo quidquid est præcognoscitur ipsi si est: sicut causa præcognoscitur suo effectu: alio modo potest sciri si est: secundùm quid, & imperfectè: non quidem per demonstrationem, sed per aliqua accidentia: vel per diffinitionem descriptiuam: aut etiam per diffinitionem quid nominis ipsius subiecti: & sic necesse est præcognoscere si est ante quamlibet demonstrationem, vel diffinitionem dicentem quid rei. Quæstio vero quia est: quærit veritatem propositionis: vt patet primo posteriorum. Et est sensus. an ista propositio sit vera, Deus est cognoscibilis à nobis, scilicet, an Deum esse sit verum cognoscibile à nobis. Sed certum est quod veritas propositionis præsupponit cognitionem extremorum: oportet ergo prius habere conceptum simplicem illius subiecti: de quo quæro esse.

§ Ibi. Nec oportet distinguere de si est, vt est quæstio de veritate propositionis. Et quod dicit hoc Doctor. quod non oportet distinguere de si est, &c. quia in se est idem cum illa quæstione quia est: quia quæstio quia est: propriè quærit veritatem propositionis: vt patet primo postariorum. Posito ergo: quod sit quæstio de veritate propositionis: vbi quæritur esse de conceptu Dei, adhùc oportet præconcipere terminos illius quæstionis, quia cognitio propositionis præsupponit cognitionem terminorum: & sic quæritur de conceptu simplici illius subiecti, scilicet Dei si est possibilis naturaliter, id est possibile naturaliter, siuè via naturali habere conceptum simplicem Dei. Sequitur: nec valet distinguere de conceptu naturali, & supernaturali: quia quæritur de naturali. Non enim quæritur an via naturali, vel supernaturali possit haberi aliquis conceptus simplex de Deo. sed quæritur de naturali, id est, quæritur an via naturali possit haberi aliquis talis conceptus. Sequitur: nec valet distinguere de naturali absolutè. quia quæritur de naturali tantum pro statu isto, scilicet an pro statu isto via naturali, id est, ex solis causis naturalibus possit haberi aliquis conceptus simplex de ipso Deo.

§ Ibi. Nec valet distinguere de cognitione Dei in creatura vel in se. Et arguit sic Docto. quia si cognosco Deum per creaturam: puta per aliquẽ effectum; certum est, quod illa cognitio terminatur ad obiectum cognitum: aut ergo ad Deum in se? & tunc habetur propositum: quia illum conceptum Dei in se quærimus. Si vero non terminatur ad Deum in se sed ad creaturam: tunc idem erit terminus & principium discursus: & ita nulla notitia habetur de Deo.

§ Et nota, quòd quando dicimus, quod aliquid cognoscitur per aliud multum differt ab illo, quo dicimus, quod aliquid cognoscitur in alio; ut patet à Doctor. quæstione decimaquinta, quolib. Nam cum cognoscimus. b. per a. tunc cognitio ipsius. b. terminatur ad ipsum. b. in se. Sicut per principia cognita cognosco conclusionem in se: & sic quando per creaturam cognosco Deum. sensus est: quod per creaturam cognitam, tanquàm per medium cognitum, cognosco ipsum Deum: ita quod talis cognitio terminatur ad Deum in se: non sic est, quando cognoscimus. a. in b. & de hoc vide Sco. loco prææallegato.

§ Ibi. Est igitur mens. quęstionis i. sta. vtrum aliquem conceptum simplicem possit intellectus viatoris naturaliter habere: in quo conceptu simplici concipiatur Deus, id est, an possimus via naturali cognoscere aliquod obiectum simplex de Deo, sub quo cognoscatur Deus à nobis, id est, an possimus habere cognitionem alicuius conceptus simplicis: quem nominamus Deum; vel quem attribuamus alicui enti quod nominamus Deum, per quem aliquomodo dicatur Deus à nobis cognoscibilis. Et hic titulus. q. & mens istius. q. respondendo ad illam diffusè declarabitur.

§ Ibi. Ad hoc dicit quidam Docto. Hæc est opi. Hen. in summa. articul. 22. quæstione prima secunda, & tertia, & quod dicit ibi. Sed in vniuersali qd sibi analogicè commune est & creaturæ: tamen quasi vnum à nobis concipitur propter proximitatem conceptuum, licet sint diuersi conceptus. Et not. secundùm istum Doctor. quod conceptus analogi-

diatum quiditatiuũ, de claro homo est substantia est corpus, est corpus animatum, hec oia sunt prędicata quiditatiua, sed non immediata vt homo est animal rationale, hoc est prędicatum qditatiuũ immediatũ sic ly esse existentia est p dicatũ quiditatiuum, sed non immediatum. esse vt dicit essentiã est prędicatum quiditatiuum immediatum, modo cognosco Deum quod sit, ergo ex quo ad aliquem conceptum prędicatum quia ab illis rebus distinguitur.

cus dictus de Deo, & creatura non dicit in se vnum conceptum communé Deo, & creaturæ: licet per prius de Deo quàm de creatura: sed dicit tantum duos conceptus immediaté, vnum de Deo, & alium de creatura: sed cóceptus Dei est perfectior & propter approximationem horum conceptuum, quasi vnum conceptum communem Deo, & creaturæ concipimus: tamen in re nulles est cómunis. i. quòd quia vterque conceptus conuenit in hoc nomine entis. s. conceptus Dei, & conceptus creaturæ: & hoc modo dicuntur proximi. videntur esse vnus. i. tamen videntur cóuenire in vno conceptu communi Deo & creaturæ: cum tamen conueniant in solo nomine. s. entis: quod nomen est æquiuocum analogicú: quia prius conuenit conceptui Dei: & posterius cóceptui creaturæ.

¶ Ibi. In particulari nó cognoscitur ex creaturis: Dicit Hen. quòd Deus nó cognoscit in particulari: puta in se, vel sub propria ratione formali, & quiditatiua: quia creatura est peregrina similitudo eius.

¶ Ibi. Ité in vniuersali tripliciter cognoscitur: generalissimé: generalius: & generaliter. Sententia huius litteræ est: videlicet quòd primus gradus generalissimé cognitionis est cognoscere indiuiduum vagum vt hoc ens, non determinando quod ens: puta an homo: an asinus: & huiusmodi: sed tantum sic vage cognoscendo: & tunc est pars conceptus ipsius entis: quia concipiendo minus commune, quasi concipio partem illius conceptus communis: sicut si concipio indiuiduum vagum hominis concipio partem conceptus hominis. In secundo gradu est cócipere ens in se: & ens in se conceptum non est pars conceptus, modo præexposito: & vt sic est conceptus analogicus eo modo quo prius declaraui secundùm intentionem Hen. quia non in se communis: sed videtur vnus propter approximitatem &c. Et talis conceptus entis: qui videtur vnus, & dicitur de Deo, vel conuenit Deo, mó prædicto: aut concipit vt est ens indeterminatú negatiue. i. nullo mó aptum natum determinari: siué contrahi: siué plurificari: & tunc concipitur, vt ens in se existens, & singularissimum, & formaliter infinitú. Nam, vt sic repugnat sibi à quocúque posse determinari. Conceptus verò entis, qui dicitur de creatura, cum sit communis ipsis, & prædicabilis de illis, vt vniuersale de inferioribus: & indeterminatus priuatiué tantum: quia contrahibilis, & determinabilis ad creaturas: sicut animal determinatur ad species per differentias suas.

¶ Ibi. Post istos tres gradus cócipiendi generalissimé concipitur Deus generalius. Dicit Hen. quòd Deus dicitur generalius cognosci vt cum cognoscimus aliquod attributum: & hoc cum summa præeminentia: vt cognoscendo súmú boná súmú verú: & huiusmodi. Generaliter verò dicitur cognosci qñ non tantum cognoscimus attributa in summo: sed cú cognoscimus illud, vt penitus idem illi cuius est. No. quòd attributa possunt dupliciter concipi: vel vt talia simpliciter: puta bonitas, sapientia, & huiusmodi, & sic in tali attributo adhuc cognoscitur generalissimé: & sic posset distingui, vt prius: quia bonitas dicit vnum cóceptum analogicum dictum de bonitate Dei, & creaturæ: & hoc modo prius posito, s. quòd talis conceptus videtur vnus propter approximationem &c. Et tunc habebit tres gradus secundùm quòd prius exposui: primus gradus, vt hoc bonum vage: secundus bonum in se: tertius vt boná indeterminatum negatiué: idem dico de alijs attributis: secúdo modo accipit attributú nó simpliciter, sed cum summitate: vt summum bonum: summus sapiens: & huiusmodi: & hoc modo cognoscit Deus generalius. Si verò cognoscant ista attributa non tm in se, & in summo: sed inquantum sunt simpliciter idem primo attributo, s. ipsi esse simplicissimo Dei: tunc Deus cognoscitur generaliter.

QVO ad secundam q. Nunc respondet Hen. ad secundam q. principalem præsentis d. quæ talis est. An Deus sit primum cognitum a nobis naturaliter pro statu isto. Respondet distinguendo de modo cócipiendi naturaliter, & rationaliter. Concipere naturaliter, vt ad præsens spectat est cócipere secundùm cursum naturæ: sicut dicimus aliquid esse nobis notum, & naturæ. Rationaliter verò concipere, vt ad præsens loquimur est per discursum: & talis præsup ponit cognitionem propositionum. Et dicit Hen. quòd loquendo de modo concipiendi naturaliter Deus est primum obiectum intelligibile à nobis ex creaturis: quia naturalis cognitio procedit ab indeterminato ad determinatum: & loquitur hic de primitate originis. Si ergo naturaliter cognitio procedit ab indeterminato ad determinatum: sequitur, quòd Deus erit simpliciter primo cognitum cú sit simpliciter indeterminatum: quia indeterminatum negatiué, vt supra patuit. Ens verò, & passiones entis sunt indeterminatæ priuatiué tantum.

¶ Ibi. Rationaliter auté est Deus posterius creatura obiectum cognitum secundum tres gradus. Primo generalissime, & hoc secúdum tres gradus: quia primo concipit hoc bonum supple vt est indiuiduú vagum: deinde bonum vniuersale, vt est bonum in se: siué, quod est indeterminatum priuatiué: deinde bonum prima abstractione abstractum: quod est indeterminatum negatiue &c.

¶ Ibi. Exponitur primú membrum, s. naturaliter: quo modo est sic cognitum primo: quia Deus, vt sic primum cognitum non distinguitur ab alijs propter simplicitatem: quia nihil est extra ipsum: sed omnia in ipso simplicissimo. Sequitur. Et quia non est primum cognitum, nisi tantum quo ad primos duos gradus generalissimé concipiendi: quorú neuter peruingit ad aliquam rationem determinantem illud attributum Deo, s. summam simplicitatem: & sic patet positio Hen. quo ad secundam q. de primo cognito, quæ etiam improbatur diffuse ab Ocham. d. 3 q. 1. & 2. primi.

RESPONDEO aliter ad primá q. Hic Doc. intendit pbare, quòd via naturali pót haberi aliquis conceptus, in quo per se, & quidditatiue concipiatur Deus. Hæc conclusio pót habere triplicem sensum. Primus est, quòd Deus pót naturaliter cognosci sub conceptu proprio, & quidditatiuo: & hic sensus non est verus apud Doc. vt inf. patebit. & supra patet q. 3. & pe. prolo. & prolixius in q. 14. quol. Secundus sensus est, quòd potest concipi Deus sub aliquo conceptu quiditatiuo: puta cognoscendo Deum, quòd est ens quiditatiue: & hic sensus pót distingui: vel quòd cognoscatur conceptus entis de ipso Deo affirmando conceptum entis de Deo in se: ita quòd via naturali cognoscens hanc propositionem. Deus est ens quidditatiue: distincte cognoscat terminos: vel cum dico Deus est ens quiditatiue: via naturali tantum cognoscatur confuse, quòd est aliquid, quod nominamus Deum, quod est ens quiditatiue. Hic secundus sensus est verus, sed primus est manifeste falsus: quia uia naturali non possumus distincte cognoscere hác propositionem. Deus est ens quiditatiue: nisi distincte cognoscamus terminos: modo Deus in se nó potest distincte cognosci. Tertius sensus est, quòd uia naturali potest cognosci Deus sub aliquo conceptu quiditatiuo: non tantum sic in cói: sed etiam in indiuiduo vago: vt puta concludendo uia naturali, quòd est aliquod perfectissimum ens quiditatiue: & hic sensus est verus: & cognitio talis entis isto modo

Deus possit cognosci sub cóceptu pro prio, & quiditatiuo.

modo, & modo præcedenti præsupponitur cognitioni attributorum de ipso. Non enim possum cognoscere bonum inesse alicui, nisi aliqualiter præcognoscam ipsum in suo esse quidditatiuo, & essentiali: nec possum cognoscere albedinem in esse substantiæ: nisi præcognoscam substantiam, saltem confusè in esse quidditatiuo: vt puta, quòd est aliquod ens quidditatiuè per se existens, cui attribuo albedinem: & sic debet hic intelligi Doct.

¶ Ibi. Secundo dico. Hic Doctor. intendit probare, quòd ipse Deus possit naturaliter intelligi in aliquo conceptu quidditatiuo verè vniuoco sibi, & creaturæ: & non tantum analogico: accipiendo analogicum vt supra exposui secundum intentionem Henri. Non enim Doctor. negat: quin cum vniuocatione stet analogia: accipiendo analogum prout dicit conceptum communem: qui per prius conuenit vni, & per posterius alteri: sicut etiam conceptus entis est conceptus vniuocus, & analogus, communis Deo, & creaturæ: licet per prius, id est, perfectius conueniat Deo, & per posterius creaturæ. Et quod hoc intendat Doctor. patebit infra distinctione 8. quæstione secunda. Sed conceptus analogicus secundum Henr. (vt supra dixi) non est unus conceptus communis Deo, & creaturæ: sed sunt duo conceptus: qui tamen videntur vnus propter approximationem.

Analogum mediat inter vniuocū & æquiuocū 4 mot. contex. secūdo, & ideo secūdum Scotum, hic nō datur purū analogum, cū omne tale stat cum vniuoco.

Fallacia æquiuocationis tunc cōmittitur, qn̄ medium in vna præmissa accipitur p vno significato, & in alia p alio. Achiles Scotistarum.

¶ Ibi. Et oe fiat contentio, &c. Hoc dicit propter æquiuocum, quod æquè primo importat plura significata: & tantum nomē est commune illis: ideo de eodem nomine verificantur ista: canis currit, & canis non currit: & talis affirmatio, & negatio non sufficit ad contradictionem: quia æquè primo affirmatio verificatur de cane latrabili: & æquè primo negatio verificatur de sydere cœlesti: vel de pisce marino. Sed quando vltra nomen est conceptus communis, alius a conceptibus inferiorum esse, & non esse respectu illius conceptus æquè primo importati, siue significati contradicunt: & sic intendit probare de conceptu entis, quòd non tantum nomen sit commune Deo, & creaturæ: sed etiam conceptus significatus. Cum ergo ens dicat vnum conceptum in se potest esse medium demonstratiuum in syllogismo sine fallacia æquiuocationis: quæ fit quando medium in vna præmissa accipitur pro vno significato: & in alia pro alio sicut hic. Omne ens est bonum: Animal est ens. ergo animal est bonum, id est, in vtraque præmissa accipitur idem significatum entis.

¶ Ibi. Et vniuocationem sic intellectam probo tripliciter. Primo sic. Omnis intellectus certus de vno conceptu, &c. In ista ratione tam singulari Doctor. supponit vnum, videlicet quòd ens dicatur in quid de Deo, & decem prædicamentis: vt communiter omnes concedunt: quia si quæratur quid est substantia? rectè respondetur, quòd est ens: & si quæratur, quid est Deus? rectè respondetur, quod est ens. Sed tenentes contrariam opi. de vniuocatione entis dicerent, quòd substantia non est ens quidditatiuè: vt ly ens dicit conceptum alium à conceptu substantiæ, & a conceptu Dei: sed quod substantia est ens quidditatiue, quod est substantia: ita quod quãdo quæritur quid est substantia: & respondetur, quòd est ens; ly ens non dicit alium conceptum à conceptu substantiæ: sed penitus eundem: & sensus est, substantia est ens, & cum quæritur quod ens? dicerent qd est ens, quod est substantia: & sic de omnibus alijs. Hoc supposito, quòd ens dicatur in quid modo præexposito, nunc probat Doct. quod ens dictum in quid verè dicat conceptum alium à conceptu substantiæ, & à conceptu Dei: & ex hoc soluuntur multæ instantiæ factæ contra hanc rationem, quæ diffusius patebunt. j. dist. 8.

Ens ens dicatur vniuoca de Deo, & de decem prædicamētis.

¶ Secundo no. propter rationem Doct. quòd qn̄ antiqui disputabant de primo principio. Aliqui dicebant, quòd ignis est primum principium. Alij vero dicebant, quòd aqua: qui dicebãt, quòd primũ principium erat ignis: dubitando an illud principiũ esset creatum, vel increatum: certi erant, quòd creatum erat ens quidditatiuè: & similiter increatum: & sic intellectus eorum erat certus de conceptu entis & dubius de duobus: puta an illud principium esset creatum, vel increatum: ista certitudo non erat penes nomen tantum: sed penes conceptum: sicut, & dubietas nō erat penès nomina, sed penès cōceptus: non enim disputabant de nominibus tãtum: sed de conceptibus: quia non est verisimile, quòd tantum de nominibus disputassent. Si ergo intellectus eorũ fuit certus de conceptu entis. videlicet quòd primũ principium erat ens, & dubius de duobus conceptibus, scilicet an esset ens creatum, vel increatum: sequitur quòd ens commune creato, & increato verè dicat alium conceptum à cōceptu creato, & increato. Probo quia si creatum non dicat alium conceptum à conceptu entis. ergo idem intellectus de eodem conceptu erit dubius, & certus: quod est impossibile: patet quia certus est quòd primum principiũ est ens: & dubius est, an sit ens creatum: & per consequens si ens creatum dicat eundem conceptum intellectus erit dubius, & certus de eodem conceptu. Si dicatur quòd (quando dicitur quod est certus, ꝙ primum principium est ens: & quod est dubius an sit ens creatum) est certus de conceptu entis nō alio à conceptu primi principij: sed certus, quod primũ principium est ens quod est primum principium: & est dubius an sit ens creatum, vel increatum. sic, ꝙ non est dubius de eodem conceptu, sed de alio: & sic erit certus de vno, & dubius de alio, & ille certus nō erit cōis. Sed certe hoc nihil est: q si intellectus est certus, quòd primum principium est ens: & similiter est certus, quòd creatum est ens, & increatum est ens. Quæro mō a te: an cōceptus primi principij sit idem conceptus simpliciter, quod conceptus entis creati, vel increati? si sic? ergo certus, & dubius de eodem conceptu? si non? hoc non videtur: quia primum principium aut est ens creatum, aut increatum. ergo oportet dicere, quod si intellectus est certus: quod primum principium est ens: & creatum est ens: & similiter increatum: & dubius an primũ principium sit creatum, vel increatum: talis intellectus habebit conceptum entis simpliciter alium à conceptibus entis creati, & increati: & sic patet ratio Doct. contra quam nulla valet instantia.

Opinio veterum philosophorū de primo principio.

Hoc hētur primo phys. contex. 48.

Veteris philosophi non tantum de nomine entis sed etiā de conceptu entis disputabant.

¶ Ibi. Confirmatur etiam ratio. Ista confirmatio multum valet pro vniuocatione entis: quæ duo supponit. Primo, quod quando aliquis videt disputare duos philosophos: puta. a. & b. an ignis sit substantia, vel accidens: certus est, quod substantia sit ens & similiter accidens, & ꝙ sint ens quidditatiuè. Secũdo, ꝙ quando habet certitudinem, ꝙ substantia sit ens, & similiter accidens non habeat tantum certitudinẽ de nomine entis: sed habeat certitudinem de conceptu entis: ita ꝙ qn̄ est certus, ꝙ substãtia est ens sit certus de aliquo conceptu, & non de nomine tantum: & similiter qn̄ est certus, ꝙ accidens est ens. Istis præsuppositis patet confirmatio, ꝙ si. c. videat disputare. a. & b an ignis sit substantia, vel accidens habet conceptum certum, ꝙ substantia & accidens sunt ens q̇ditatiuè: & similiter certus est, quod ignis est ens q̇ditatiuè: sed dubitat an ipse ignis sit substantia, uel accidens. sequitur ergo quod. c habebit conceptum certum alium à conceptibus dubijs: vt patet.

Cōfirmatio pro vniuocatione entis.

Solutio. ¶ Si dicatur, quòd est certus, quod substantia est ens quod est substantia: & quòd similiter est certus, quòd accidens est ens, quod est accidens: & sic habet duos conceptus certos: vnum de ente, quod est substantia, & aliud de ente, quod est accidens: & tamen dubitat: an ignis sit ens, quod est substantia: vel ens, quod est accidens: & sic non sequitur, quod habeat conceptum entis communem substantiæ, & accidentis alium à conceptu substantiæ, & accidentis.

¶ Dico, quòd solutio huius instantiæ patet supra. & dico breuiter, quòd instantia nulla est: quia cum sim certus, quod ignis sit ens quiditatiuè & dubius an sit ens, quod est substantia, vel ens, quod est accidens: & certus sum, quòd substantia est ens, & quòd accidens est ens. sequitur, quòd si conceptus, de quo sum certus, non sit aliud à conceptu substantiæ, vel à conceptu accidentis: tunc idem intellectus simul erit certus, & dubius de eodem conceptu: patet quia certus sum, quòd substantia est ens: & quòd tantum est ens, quod est substantia. Et similiter dico de accidente: & certus sum, quod ignis sit ens, & dubius sum, an sit ens, quod est substantia: vel ens, quod est accidens, & sic applica vt prius. Et addit Doctor. ad ostendendum, quod conceptus entis, de quo est certus sit alius à conceptu substantiæ, & accidentis: quia si in intellectu. c. destrueretur conceptus accidentis: vt puta: quia conclusum esset per syllogismum demonstratiuum, quòd ignis esset substantia, & non accidens: adhuc conceptus entis dictus de accidente remaneret in eodem intellectu: ergo sequitur, quòd conceptus entis, de quo est certus sit alius a conceptu accidentis, de quo erat dubius. Ibi. Quia si non cures. Ista litera clara est, & magis patebit. infra distinctione octaua.

Quòd ens dicat conceptum vniuocum cum Deo, & creatura. ¶ Ibi. Secundo principaliter arguo sic. Hic doctor. probat quòd ens dicat conceptum vniuocum Deo, & creaturæ alium a conceptu Dei, & creaturæ, & hoc probat per argumentum deducens ad impossibile: quia si ens non diceretur de Deo, & creatura quiditatiuè, & vniuoce: via naturali nullus conceptus realis posset haberi de Deo: & sic Deus naturaliter non posset à nobis cognosci: saltem quantum ad aliquem conceptum realem, dictum de Deo: quod est inconueniens & impossibile. Vt clarius intelligatur ista ratio suppono aliqua. primo quod causans cognitionem alicuius in ratione obiecti intelligibilis, continet, vel essentialiter, vel virtualiter entitatem illius, cuius cognitionem causat: dicimus enim, quòd homo causat notitiam animalis in me: quia continet ipsum animal essentialiter, & quiditatiuè: & causat cognitionem risibilitatis in me: quia continet ipsam virtualiter: non potest autem causare cognitionem, puta asini: quia asinus secundùm suam entitatem, nec essentialiter, nec virtualiter continetur in homine: vt patet. Secundo suppono, quòd nulla creatura nec uirtualiter, nec essentialiter continet entitatem deitatis vt patet: deitas enim non est de essentia creaturæ, nec virtualiter, vel eminenter continetur in ea: quia hoc esset imperfectionis: & sic sequitur, quòd nulla creatura, nec partialiter, nec totaliter potest causare cognitionem Dei in se: & hoc in ratione obiecti intelligibilis quod dico propter intellectum: quia & si intellectus possit partialiter concurrere ad cognitionem cuiuscunque obiecti in ratione potentiæ intellectiuæ: nullum tamen obiectum in ratione obiecti potest causare nec partialiter, nec totaliter cognitionem alterius obiecti: nisi tale obiectum virtualiter, vel essentialiter, vel eminenter

Deitas non est de essentia creaturæ

continetur in illo: & de hoc vide singularem glosam quam feci. supra quæst. 10. distinctio. 3. secundi Doctoris.

¶ Tertio præsuppono, quod pro statu isto nihil potest mouere intellectum nostrum, causando in illo aliquam cognitionem, nisi tantum quiditas rei sensibilis vt infra patebit: ita quod nulla substantia potest immediate causare in intellectu nostro speciem intelligibilem sui, vel actum intelligendi ut infra patebit præsenti. d. Solum ergo obiectum sensibile (& loquor de sensibili per se; non de sensibili per accidens cuiusmodi est substantia) pro statu isto potest mouere intellectum nostrum ad sui cognitionem, & contentorum in eo virtualiter, vel essentialiter: & sic sensibilia in ratione obiecti possunt in intellectu nostro causare cognitionem superiorum. Exemplum. Visa albedine à potentia visiua exteriori causatur phantasma albedinis in virtute phantastica: quod phantasma, est quædam similitudo repræsentans albedinem cum conditionibus materialibus, ut materialibus, vt hanc albedinem, vt hic & nunc: & vt in tali, vel tali subiecto, & vt huiusmodi. phantasma vero albedinis relucens in phantasia est causa partialis causandi speciem intelligibilem albedinis in intellectu possibili, & alia causa partialis, & principalis est intellectus agens: & hoc patebit. infra præsenti. distinct. quæst. penult. quæ species intelligibilis primo repræsentat indiuiduum vagum albedinis. secundo ipsum naturam albedinis in se. & tertio hanc albedinem signatam. vt patet à Doctor. Illa ergo species intelligibilis albedinis est causa partialis cognitionis albedinis, vt expressè patet à Doctor. in quoli. & alia causa est intellectus, non distinguendo modo de intellectu agente, & possibili, de quo patebit quæst. 15. quolib. & sic illa species intelligibilis, vt partialis causa potest causare cognitionem omnium superiorum: puta coloris, qualitatis, & entis, quæ essentialiter continentur in albedine: potest etiam causare cognitionem omnium passionum virtualiter contentarum in albedine: puta disgregationis, & omnium passionum entis, &c. Et hoc dico sustinendo, quod superiora non habeant proprias species intelligibiles: quia tunc species intelligibilis qualitatis esset partialis causa cognitionis illius: vtraque tamen via est sustentabilis, vt patebit. infra. Et si ponantur singulæ species intelligibiles superiorum. Tunc dico, quod phantasma relucens in phantasia partialiter primo causat speciem intelligibilem albedinis: & deinde speciem intelligibilem coloris: & sic ascendendo. Dico ergo, quod naturaliter solum illa intelliguntur ab intellectu nostro pro statu isto. vel quæ sunt in se sensibilia; vel quæ virtualiter, vel essentialiter continentur in illis: & sic per albedinem possum cognoscere ens in communi: & cognito ente in communi possum illud applicare alteri: vt puta substantiæ intelligendo, quod aliqua substantia sit ens quiditatiuè: licet illam non cognoscam in se, vt clarius patebit. infra. Si ergo ens non prædicaretur vniuocè de ipso Deo, & creatura non posset haberi naturaliter aliquis conceptus realis de Deo patet. Nam albedo non potest immediate causare cognitionem Dei in se: quia deitas nec virtualiter, nec essentialiter continetur in albedine. Si ergo virtute albedinis possum cognoscere aliquid de Deo quiditatiuè, illud tale virtualiter, vel essentialiter continetur in albedine: pono modo, quod cognoscam pro statu isto, quod Deus est ens: certum est, quod cognitio entis dicti de Deo est causata ab aliquo sensibili, puta ab albedine: quæro tunc cum cognosco ens dici quiditatiuè de Deo: aut conceptus entis,

Quiditas visibilis est primum obiectum motiuum intellectus nostri pro statu isto

Quid sit fantasma.

Nota & bene.

Vtraque via est sustentabilis.

entis, quod est albedo dicitur de Deo? & sic albedo prædicaretur formaliter de Deo, quod est impossibile: aut conceptus entis, qui est alius simpliciter ab albedine dicitur quiditatiuè de Deo? & tūc habetur intentum, quòd ens prædicatur vniuocè de Deo, & creatura. Si dicatur, quòd conceptus entis, qui dicitur de Deo non est alius a conceptu Dei, licet sit alius à conceptu albedinis. Hoc nihil est: qoia qoæro à quo causatur cognitio illius conceptus? certum est, quòd non potest causari ab aliquo sensibili: quia conceptus entis qui est Deus nec virtualiter, nec essentialiter continetur io aliquo sensibili, vt supra dixi. & tamen intellectus noster pro statu isto tantum natus est moueri à sensibilibus, id est, quòd tantum recipit cognitionem causatam à sensibilibus: loquendo semper via naturali: quia supernaturaliter posset immediatè recipere cognitionem insensibilis à Deo. & sic patet ratio Doctorum. Sed quia in illa ratione sunt aliqua di-
Declaratio secunda rationis de verbo ad verbum. cta, quæ aliqualem important difficultatem: ideo illa declaro, sequendo litteram. Cum dicit ergo nullus conceptus realis. Sic debet intelligi: nulla cognioo alicuius conceptus realis, &c. Sequitur. Sed illa sunt phantasma, vel obiectum relucens in phantasmate. Hoc debet sanè intelligi: qoia nec phantasma, nec obiectum relucens in phantasmate mouent immediate intellectum nostrum ad cogni-
Not. & bene. tionem alicuius, vt patebit infra præsenti. distinctione, quæstione septima. Sed debet sic intelligi, quod phantasma, vel obiectum relucens in phantasmate immediatè mouet intellectum possibilem causando in eo partialiter speciem intelligibilem talis obiecti, vt vult expresse Doctor. infra præsenti distinctione, quæstione penultima. una specie intelligibili causata postea causari cognitio obiecti, & contentorum in eo virtualiter, vel essentialiter. Sequitur. Ergo nullus conceptus simplex, id est, ergo nulla cognitio, quæ terminatur ad conceptum simplicem, &c. vel nullus conceptus, id est, obiectum conceptibile fit modo naturaliter in intellectu nostro, id est, præsens intellectui nostro in ratione obiecti, actu intelligibilis, nisi virtute intellectus agentis, & phantasmatis. Sequitur. Sed conceptus, qui non esset vniuocus alicui obiecto, relucenti in phantasmate, id est, conceptus, siue obiectum conceptibile, qui non includeretur essentialiter in aliquo obiecto relucenti in phantasmate, id est, in obiecto, cuius species intelligibilis esset immediatè causata in intellectu possibili virtute intellectus agentis, & phantasmatis. sed ille conceptus esset omnino alius, & prior ad quem iste haberet analogiam, id est, si conceptus, quem habet de Deo non esset inclusus quiditatiuè, & vniuocè in conceptu, puta in albedine conceptibili virtute phantasmatis: sed esset omnino alius: & per consequens non essentialiter inclusus, & prior, scilicet, & natura, & perfectione, ad quem conceptus albedinis tantum haberet analogiam: ita, quòd conceptus Dei, & albedinis non conuenirent in aliquo vno communi, sed præcisè essent duo conceptus: quorum vnus est essentialiter prior, & perfectior, scilicet conceptus Dei, & alius posterior, & imperfectior, scilicet conceptus obiecti relucentis in phantasmate: puta conceptus albedinis: & per consequens: dicitur iste habere analogiam: quia cum dico ens non dico conceptum communem Deo, & creaturæ, sed tantum nomen est
Quò ens prędicetur analogicę. commune: prædicatur tamen analogicę: quia per prius de conceptu Dei, & per posterius de conceptu creaturæ: modo talis conceptus Dei non posset fieri virtute intellectus agentis, & phantasmatis: probat hic Doctor. ibi obiectum quodcunque, sioe relucens in phantasmate, secundùm opinionem aliquorom, vt infra patebit. quæstione septima, siue in specie intelligibili & hoc secundum intentionem propriam, vt infra patet. quęstione sexta, & septima, tale obiectum cum intellectu agente, vel possibili cooperante, secundùm vltimum suæ virtutis facit in intellectu, scilicet possibili: sicut effectum sibi adæquatum conceptum proprium, id est, notitiam, immediatè terminatam ad ipsum, & notitiam omnium inclusorum in eo, scilicet essentialiter, vel virtualiter, id est, quòd obiectum quodcunque, vt præsens intellectui in ratione obiecti, actu intelligibilis præcisè causat notitiam sui, & omnium essentialiter, vel virtualiter cootentorum, & est impossibile causare notitiam alicuius alterius: ideo talis notitia, scilicet obiecti, & inclusorum dicitur effectus adæquatus tali obiecto: vt causæ tamen partiali: & quod dicir virtualiter contentorum debet intelligi quod contineat illud, secundum totam eius entitatem eo modo, quo exposui in secunda distinctione tertia, qoæstione 10.

¶ Sensus tamen literæ est cum dicit obiectum *Sensus literæ.*
relucens in phantasmate, vel specie intelligibili facit, &c. id est, quòd phantasma talis obiecti causat notitiam illius, & omnium contentorum, & hoc secundùm opinionem. Henri. vel scilicet obiectum relocens in specie, &c. id est, species intelligibilis causat (partialiter tamen) notitiam obiecti proprij, cuius est immediatè repræsentatiua, & notitiam omnium contentorum, & hoc secundùm propriam intentionem. Et nota (vt dixi supra, quòd Doctor. accipit *Conceptus*
conceptum aliquando pro obiecto conceptibili, *accipitur*
aliquando pro actu iotelligendi, quo concipitur *multipliciter.*
obiectum: aliquando pro obiecto, actu intellecto: in proposito accipit, & pro actu intelligendi, & pro obiecto actu intellecto. In proposito si conceptus Dei, id est, obiectum conceptile non ponitur vniuocus Deo, & obiecto relucenti in phantasmate, vel specie intelligibili, sed tantum analogus modo prædicto non includitur in tali obiecto, nec essentialiter: quia non vniuocus: nec virtualiter: quia perfectius essentialiter non potest contineri in aliquo virtualiter, secundùm totam suam entitatem: & per consequens nullus conceptus, siue nihil poterit cognosci de Deo via naturali: & sic patet ratio.

¶ Ibi. Et confirmatur ratio. Dicit Doctor. quòd huiusmodi obiectum, puta sensibile: vltra cognitionem sui adæquatam, & vltra cognitionem inclusorum in eo essentialiter, vel virtualiter ex tali obiecto nihil aliud potest cognosci, nisi per discursum. Hic respondet tacitæ obiectioni: quia forte diceretur; licet enim ex obiecto sensibili non possit causari cognitio Dei: quia Deus nec essentialiter, nec virtualiter continetur in tali sensibili: tamen potest cognosci ex obiecto sensibili per discursum. Sed hoc remouet quia discursus præsupponit cognitionem istius simplicis ad quod discurritur: vt patet de omni discursu. Sequentia clara sunt.

¶ Ibi. Tertio sic. Omnis inquisitio metaphysica, &c.

Hæc est tertia ratio Doctor. qua subtiliter probat, quòd ens dicat conceptnm vniuocum communem Deo, & creaturæ: & ratio consistit in hoc: quia *Quò ens dicat conce-*
multa attribuimus Deo, & cognoscimus inesse for- *ptum vniuo-*
maliter Deo: vt puta quòd est summum bonum, *cum.*
summum ens, & huiusmodi: quæ tn̄ noo possent de

Deo cognosci, nisi illa, vt in se considerata, dicerent conceptum vniuocum communẽ Deo, & creaturæ. Exemplum. Dicimus enim, quod Deus est formaliter ens, & cognoscimus ens dici perfectissime de Deo. Certum est, quod intellectus noster primo mouetur ab aliquo ente sensibili: & sic cognoscit aliquod ens sensibile in se; deinde abstrahẽdo cognoscit ens in se, ut est superius ad omne sensibile; & sic potest cognoscere ipsum ens, applicãdo illud Deo: quæro tunc si cognosco conceptum entis formaliter dici de Deo: aut ille conceptus est alius a conceptu Dei, & creaturæ: & habetur propositum; aut est idem, quòd conceptus creaturæ? & sic cognosceretur creatura dici de Deo; quod est falsum: aut ille conceptus est idem quod Deus? & tunc talis conceptus non posset cognosci ex creaturis, ut patuit supra. dicit ergo Doctor. quòd omnis inquisitio metaphysica de Deo supponit intellectum habere conceptum eundem vniuocũ, quem accipit ex creaturis. Si enim inquirere volo ex creaturis an Deus sit perfectissimum ens; præsuppono, quòd tam Deus, quàm creatura sit ens quiditatiuè: & qđ conceptus entis sit communis Deo, & creaturæ: aliter nulla esset comparatio in entitate; sic dico de bonitate, & sapientia: & huiusmodi.

Cõceptus entis est communis Deo, & creaturis.

¶Ibi. Quia si dicas non: sed alia est formalis ratio eorum quæ conueniunt Deo, id est, quòd bonitas, quæ formaliter prędicatur de Deo non est eiusdem rationis cum bonitate creata; nec iste bonitates conueniunt in bonitate in communi, tanquam in conceptu alio. Contra hanc responsionem arguit Doctor. deducendo ad hoc inconueniens; quod ita posset dici Deus formaliter lapis, sicut dicitur formaliter bonus. Et pro intelligentia litteræ præmitto vnum, scilicet, quòd Doctor. supponit, quòd aliqua, quæ formaliter prædicantur de creatura: prædicentur etiam formaliter de Deo, sicut bonitas formaliter prædicatur de Deo, & etiam de creatura. Et nisi bonitas, quæ formaliter prædicatur de Deo esset eiusdem rationis cum bonitate creata, id est, quòd si bonitas Dei, & bonitas creaturæ non conuenirent in bonitate trascendenti: tanquam in conceptu vniuoco alio à bonitate creata, & increata, nunquam per creaturam posset haberi cognitio de bonitate, conueniente Deo: patet vt supra in secunda ratione: quia si non diceret alium cõceptum, sed tantum conceptum bonitatis creatæ; tunc tantum cognoscerem Deum sub ratione bonitatis creatæ: quod est falsum: si etiam tantum esset cõceptus Dei: tunc cognoscendo Deum, sub ratione bonitatis, cognosceretur sub ratione deitatis, vel saltem illa bonitas increata non cognosceretur ex creaturis; cum in nulla contineatur, nec virtualiter, nec essentialiter. Et quia isti dicerent fortè, quòd conceptus bonitatis dictus de Deo est simpliciter alius à conceptu bonitatis dictæ de creatura; & nullo modo conueniũt in conceptu bonitatis in communi, alio ab illis; sed conceptus bonitatis creaturæ habet attributionem ad conceptum bonitatis in Deo, tanquam imperfectum ad perfectum. Docto. contra hoc arguit: quia tunc per creaturam nihil cognosceretur formaliter dictum de Deo: patet quia cognitio bonitatis Dei non potest causari à creatura, cum non includat illam nec virtualiter, nec essentialiter, ut dixi. Et sic ita cognosceretur formaliter lapis dictus de Deo sicut bonitas, & sapientia: patet quia conceptus lapidis in se habet attributionem ad ydeam lapidis in mente diuina. Si ergo cognosco bonitatem dictam formaliter de Deo per bonitatem creatam; quia bonitas creata habet attributionem ad illam: ergo similiter lapis potest cognosci, vt dictus formaliter de Deo, quia habet attributionem ad seipsum, ut est ydea in mente diuina: & sic Deus ita formaliter diceretur lapis sicut formaliter dicitur bonus, uel sapiens. Si ergo cognosco de Deo formaliter, vel conceptum entis, vel boni, & huiusmodi: & hoc per creaturam: ille conceptus communis, quem postea attribuo Deo continetur in creatura sensibili: essentialiter, & erit alius à conceptu Dei in se, & a conceptu creaturæ in se: ut supra ostendi: alioquin ex creatura nihil simpliciter cognosceretur de Deo naturaliter: quòd est falsum: & sic patent istæ tres rationes multum euidentes.

Q̃do bonitas Dei, & creatura cõueniant.

¶Ibi. Tertio dico. Hic Doct. dicit, quòd Deus nõ potest in particulari, hoc est sub ratione propria cognosci naturaliter à creatura: quia cognoscere ipsũ in particulari est cognoscere Deũ sub rõne deitatis: & hæc conclusio probata est superius. q.1. prolo. & q.14. quolib. Licet etiam hic parum infra assignet vnam rationem. Sed primo ostendit, quomodo ratio ab Hen. facta non concludit propositum: dicit enim Hen. quòd non potest cognosci Deus in particulari per creaturam; quia quod cognoscitur in particulari, cognoscitur per similitudinem, & nulla creatura est similis Deo. Dicit docto. hic quòd aut Hen. loquitur de similitudine vniuocationis; sicut dicimus quòd homo, & asinus sunt similes in animali, quod prædicatur vniuocè de illis. Si sic: sequitur, quòd nihil cognoscitur de Deo: quia nihil dictum de Deo habet similitudinem vniuocationis cum creatura; & sic bonitas non posset cognosci de Deo; puta per bonitatem creatam, cum non conueniat in aliquo communi vniuoco: vt patet per Hen. Et tamẽ ipse Hen. vult expressè, quòd per creaturam cognoscantur multa attributa de Deo; vt supra patuit. Aut loquitur de similitudine imitationis, supplè, quòd cognoscitur per aliquod simile per imitationem; & si sic: sequitur contra Hen. quòd Deus in particulari potest cognosci per creaturam, quia creaturæ imitantur essentiam diuinam: vt hęc essentia, ut in se existens. Et certum est, quòd creatura imitatur Deum primo in ratione dependentis ad independens. Secundo in ratione finiti ad vltimum finẽ. Tertio in ratione causati ad primam causam. Quarto in ratione exemplati ad suum exemplar. Quinto in ratione mensurati perfectionaliter ad suam mensuram perfectionalem: & non tantum ista imitatio terminatur ad Deum in ratione attributi: sed etiam ad Deum sub ratione propria, in qua principaliter est tota perfectio independentis primi, causalitatis primæ, finis vltimi, exemplaris perfectissimi, & mensuræ optimæ.

Deus nõ põt cognosci sub propria ratione.

Similitudo duplex s. vniuocationis, & imitationis.

Creatura immitatur Deum quintuplici dependentia.

Apparẽs cõtradictio.

¶Si dicatur, quòd docto. sibi contradicit quia contra Henri. dicit, quòd creaturæ imitantur hanc essentiam, ut hanc essentiam, siuè vt nudam, & in se existentem: & sic per creaturam posset cognosci essentia diuina in se, & in particulari. Et post dicit, quòd creaturæ non imitantur essentiam, nisi imperfectè. Respondeo, quòd nulla est contradictio: quia Hen. habet concedere, quòd creaturæ imitentur essentiam perfectè, siuè secundum conceptum Dei in se, & in particulari; patet quia non tantum imitantur Deum secundùm aliquod attributum: sed etiam secundùm esse Dei, quod præsupponitur omni attributo; & quia vult, quòd de Deo non possit haberi aliquis conceptus quiditatiuus alius à conceptu deitatis: ideo habet concedere, quòd per creaturas possit cognosci conceptus deitatis in se cum ipsæ creaturæ non possint imitari Deum secundùm alium conceptum quiditatiuum inferiorem, siuè imperfectiorem. Sed Doc. ponit Deum posse cognosci secundùm alium conceptum quiditatiuum: puta secundùm conceptum entis realis, & secundùm talẽ conceptum ipsæ creaturæ imitantur; & sic per illa

Responsio.

potest

potest naturaliter cognosci in cõceptu imperfecto, quiditatiuo tamen.

Deus vt hec essentia non cognoscitur à nobis.

¶Ibi. Est igitur alia ratio huius conclusionis, quòd Deus ut hec essentia in se non cognoscitur naturaliter à nobis quia sub ratione talis cognoscibilis est obiectum voluntarium, & non naturale, nisi respectu sui intellectus tantum. Sed hoc vide diffusè in q. 14. quoli.

¶Ibi. Quarto dico, quòd ad multos conceptus proprios de Deo possumus peruenire, qui non conueniunt creaturis: cuiusmodi sunt conceptus omnium perfectionum: simpliciter in summo &c.

Apparens contradictio.

¶ Sed hoc videtur contrarium dictis supra in quæstio. 1. prolo. vbi dicit Docto. quòd via naturali non possumus peruenire: ad conceptus proprios ipsius Dei. Tum quia si sic: sequeretur, quòd possemus naturaliter cognoscere Deum sub ratione propria: patet quia si aliquis cognoscit. a. sic competere. b. ita quòd ipsum. a. cuicunque alteri repugnat: sequitur quòd possit cognoscere ipsum. b. distinctè.

Solu.

¶ Dico, quòd Doctor. hic loquitur de conceptu complexo proprio, sumpto a sensibilibus: vt puta cognoscimus, quòd aliquid est summum ens, & summum bonum: & huiusmodi. In prologo vero loquitur de proprietatibus incomplexis, quæ non sunt communes sensibili, & insensibili, & illas via naturali ignoramus. Et cum dicit, quod tunc posset cognosci Deus sub ratione propria: negatur: quia cum cognosco summum bonum de Deo, nõ attribuo illud deitati in se in particulari, sed alicui enti, quod nominamus Deum: via enim naturali cognoscimus aliquod ens esse summum bonum, summum verum: & huiusmodi: ignoramus tamen naturaliter quid sit illud ens in se.

Inter conceptus simplices, cõceptus entis infiniti est perfectissimus, inter cõceptus ergo complexos, cõceptus boni est perfectissimus. Deinde conceptus boni est perfectissimus inter attributa.

¶Deinde Doctor. dicit, quòd conceptus perfectior, & simplicior nobis possibilis est conceptus entis simpliciter infiniti. Et dicit Doct.

¶Primo, quòd conceptus entis infiniti est simplicior conceptu entis summè veri, summè boni: & huiusmodi. Et hoc probat: quia cum dico ens bonum est magis per accidens, quàm ens infinitum. Nam passio, siuè attributum magis facit vnum per accidens cum eo, cuius est, quàm infinitas: patet quia ipsa simpliciter est intimior: homo enim albus est magis vnum per accidens, quàm homo risibilis: quia risibilitas est simpliciter intimior naturæ hominis, quàm albedo: quòd autem infinitas sit huiusmodi, scilicet, quòd sit intimior naturæ diuinæ, quàm quodcunque aliud attributum, vel quàm quæcunque alia passio, vel quasi passio: patet quia per possibile, vel im possibile, circumscripto omni attributo a deitate: adhuc ipsa deitas intelligitur formaliter infinita: & per consequens ipsa infinitas (cum sit gradus intrinsecus deitatis) erit simplicior quocunque attributo, idest quod conceptus entis infiniti erit simplicior conceptu entis Dei.

Quid dicãt aliqui Scoti de infinitate

¶ Hic tamen aliqui exponentes Doctor. volunt expressè intelligere, quod infinitas sit de ratione formali deitatis: quia intimior deitati, quàm quæcunque passio, vel quasi passio: licet hoc Doctor. expressè non dicat, in quolibe. tamen. quæstione quinta. dicit aliqua, quæ videntur sonare, quod infinitas sit de ratione formali deitatis. Dicunt enim isti, quod si non est de ratione formali ipsius: tunc propositio in qua prædicatur proprietas de diffinitione, siuè de ratione formali subiecti: de quo demonstratur proprietas non esset per se nota: patet quia talis proprietas posset demonstrari de ratione formali subiecti per gradum intrinsecum, cum ille sit intimior: & sic per infinitatem.

Propositio immediata potest duob' modis intelligi.

¶ Diceretur ad hoc, quòd propositio immediata potest dupliciter intelligi, vel immediatione causæ, vel immediatione subiecti: nam ista propositio animal rationale est risibile: est immediata immediatione causæ: quia rationalitas illa est præcisa, & immediata causa risibilitatis: sed ista homo est risibilis: est immediata immediatione subiecti: quia risibilitas primo inest homini: non enim inest parti compositi, sed toti composito primo: vt patet à Doctor. in tertia distinct. secunda. licet ergo finitas sit gradus intrinsecus, & intimior rationalitati: non tamen ipsa finitas est præcisa causa risibilitatis, sed rationalitas: sic dico de propositione per se nota: quia teneo, quod omnis propositio propriè immediata sit per se nota. Et cum dicis, quod propria passio esset demonstrabilis de ratione formali subiecti, siuè de diffinitione, si subiectum habet diffinitionem. Negatur hoc. Si dicatur infinitas est intimior. Concedo. Sed ex hoc non sequitur, quod sit ratio demonstrandi proprietatem de diffinitione, siuè de ratione formali subiecti. Sed de hoc diffusè dicturus sum exponendo. 5. quæstione quolibe.

Conceptus entis infiniti est perfectior cõceptu entis boni.

¶ Ibi. Perfectio autem istius conceptus multipliciter probatur. Hic Doctor. intendit probare multiplici ratione, quod conceptus entis infiniti sit perfectior conceptu entis boni, entis veri, & breuiter conceptu cuiuscunque attributi. Et primo probatur sic. Ille conceptus est perfectior inter omnia conceptabilia a nobis, qui virtualiter plura includit. Hæc est nota, quia inclusio virtualis dicit perfectionem in includente: sed conceptus entis infiniti est huiusmodi: probatur: quia sicut ens virtualiter includit vnum, verum, bonum, & cæt. ita ens infinitum includit bonum infinitum, verum infinitum, & omnem perfectionem simpliciter sub ratione infiniti.

¶ Aduerte tamen, quod conceptus entis infiniti non continet propriè virtualiter conce[ptum] infiniti boni: quia tale contentum est ens per participationem: vt supra patet. distinctione secunda, sed dicitur virtualiter continere non verè: sed quasi continere, vel saltem ex hoc: quia per infinitatem entis: quasi demonstratur de eo infinitum bonum, &c.

¶ Secunda ratio est ibi. Tum: quia demonstratione quia. Vltimo concludimr esse de ente infinito, vel esse infinitum de aliquo ente: sed quæ cognoscuntur ex creaturis demonstratione quia: illa sunt perfectiora, quæ vltimo cognoscuntur demonstratione quia: patet quia difficillimum est ea cognoscere ex creaturis propter eorum amotionem a creaturis.

Aliqui conceptus competunt Deo, & formaliter communicantur creaturis.

¶ Ibi. Si autem dicis de summo bono. Hæc littera clara est vsque ibi. Simplicitas communicatur creaturis: infinitas autem non secundùm modum, quo conuenit Deo. Hoc si debet intelligi, quod sunt aliqui conceptus, qui competunt Deo, & formaliter communicantur creaturis, scilicet, per participationem formalem: quia conceptus, qui conuenit Deo, & conceptus, qui conuenit creaturæ, conueniunt in conceptu communi vniuoco: vt patet de bonitate creata, & increata: nam bonitas creata participat bonitatem increatam formaliter, id est, quod est eiusdem rationis cum bonitate increata, cum vtraque vniuocetur in bonitate in communi. Hoc idem dico de simplicitate, quæ communicatur creaturis participatiuè: accipiendo semper participare eo modo, quo exponit Docto. infra distin. 8. Infinitas autem, scili-

Infinitas repugnat communicari creaturis.

cet intensiua nō potest communicari creaturis: quia repugnat aliquid esse creatum, & esse intensiuè infinitum. & dicit, quòd infinitas non potest communicari creaturis secundùm modum, quo conuenit Deo, id est, secundùm intensionem: quia hoc modo infinitas tantum conuenit Deo, & non alio modo.

¶Quinto. dicit Doct. quod ista, quæ cognoscunt de Deo cognoscuntur per species intelligibiles creaturarum: & declarat modum: dicens. Si minus, & magis uniuersale (primo intentionaliter tamen) cognoscuntur per eandem speciem minus vniuersalis: tunc species minus uniuersalis, ut causa partialis primo causat cognitionem minus vniuersalis: vt patet a Doct. præsenti. d. quæst. 2. & immediatè post. cognitionem magis vniuersalis: & sic ascēdendo vsque ad conceptum entis, & non tantum hoc: sed ēt causabit partialiter notitiam omnium passionum tam minus vniuersalis, quam magis: patet quia ille passiones virtualiter continentur in suis subiectis: modo talis species poterit etiam causare notitiam omnium virtualiter contentorum: vt supra patuit: si ergo causat notitiam superioris à fortiori causabit notitiam uirtualiter contentorum in illo superiori. Si verò ponitur alia, & alia species: tunc illæ species vt infra patebit causantur virtute phantasmatis, & intellectus agentis: & hoc magis patebit præsenti. d. quæst. 2. habitus ergo pluribus speciebus, puta entis: boni: actus: primi: summi, &c. poterunt vti illis multis speciebus ad concipiendum ens bonum, summum, &c. & facere ex illis cognitis vnum conceptum complexum proprium Deo: & sic concipere aliquid esse summum ens: esse primam causam: & huiusmodi. Et nota, quòd non est in potestate intellectus vti tali vel tali specie: quia ex se præcisè vtitur illa, quæ fortius mouet, & communiter est illa: cuius sensibile extra fortius mouet sensum vt infra patebit. quæst. 2. potest tamen imperio volontatis vti vna, & non alia vel vti pluribus talibus, &c. & quomodo hoc vide quæ exposui in 2. dist. 9. & dist. 42. Et dicitur actu vti simul pluribus speciebus cum actu concurrit, ut causa partialis principalis tamen: cum illis speciebus, vt causis partialibus, & minus principalibus ad causandum notitiam obiectorum quorum sunt species: & dicitur, quòd intellectus vtitur specie: & non econtra species vtitur intellectu: hoc dicitur quia de rigore sermonis causa magis principalis dicitur vti minus principali: & non econtra: vt patebit infra distin. 17. Et an intellectus possit simul plura intelligere: dico quòd sic: non tamen æquè perfectè illa plura simul sicut quodlibet seorsum, vt supra patuit. dist. 2. q. 1.

An intellectus possit plura intelligere simul.

¶Ibi. Ex hoc apparet improbatio illius opin. de illa suffossione. Hic improbat specialiter dictum Hen. qui dicit vt supra patuit, quòd intellectus sub specie creaturæ, quæ non repræsentat, nisi creaturā ex suo accumine suffodit ad cognoscendum ea, quæ sunt, & dicuntur de Deo per speciem alienam ex creaturis. Hoc improbat, quia ex quo conceptus proprius Dei, & analogus nec virtualiter, nec essentialiter inclusus in conceptu creaturæ (vt supra patuit) nullo modo continetur in creatura: quomodo potest illum suffodere, si ibi non est: non enim virtute creaturæ potest haberi aliqua intentio, siue species intelligibilis, quæ sit repræsentatiua alicuius proprij in Deo: quia si aliqua creatura virtualiter posset continere huiusmodi speciem: posset etiam virtualiter continere ipsum Deum in se, vt probaui super secundo. Doct. d. 3. q. 9 & hoc potest probari ex his quæ Doct. dicit in quolib. q. 15. art. 2.

¶Et quod adducit simile de æstimatiua, quæ ex speciebus sensatis suffodit intentionem insensatam, idest speciem obiecti insensibilis, vt species amicitiæ, vel inimicitiæ, quæ non sunt obiecta sensibilia: patet quòd non potest huiusmodi intentionem, siuè speciem suffodere: & patet exemplum. Et si fugit videndo lupum hoc non est: quia eliciat speciem inimicitiæ ex illis sensibilibus extra: vt patet per exēplum Doctor. sed quia sensatis illis sensibilibus extra: ex naturali instinctu fugit vt obiecta disconuenientia, non quòd eliciat speciem inimicitiæ, per q̄ cognoscat ipsum esse inimicum. Et de hoc magis patebit in quarto. distinctio. 45. Si dicas, quòd intentio ibi conuenientis in oue non multiplicat se, id est, quòd species conuenientis non multiplicat se, id est, non causat aliam, & aliam speciem: sicut dicimus, quòd species albi multiplicat se in medio, id est, quòd causata specie albi in parte propinqua ab ipso albo: statim causat aliam in parte proxima, & illa aliam, vsque ad organum, & cæt. Dicit ergo, quòd species conuenientis non multiplicat se vsque ad æstimatiuam, nisi sub accidentibus sensibilibus extra conuenientibus. Dicit, quòd hoc nihil est: patet: si enim agnus videt ouem sub speciebus lupi si sub illis non suffodit speciem disconuenientis: puta inimicitiæ, cum non sit ibi inimicitia, nec per consequens species eius: quare ergo fugit, & si non fugit per illam suffosionem cum non sit ibi talis suffosio: ergo nec alias fugeret, scilicet videndo lupum. Si ergo fugit hoc erit: quia instinctu naturali percipit illa accidētia sensibilia, ut obiecta nociua suæ propriæ naturæ, non quòd ibi suffodiat speciem inimicitiæ, &c.

SED in ista litera Doctor. occurrunt aliqua dubia. Primo in hoc, quòd dicit, quòd conceptus entis infiniti est perfectior conceptu entis veri, boni: & huiusmodi. Contra hoc arguit Ocham. Et prima ratio stat in hoc: quia nullus conceptus negatiuus est formaliter perfectior conceptu positiuo: sed conceptus entis infiniti, ultra conceptum entis includit negationem: maior patet, & minor probatur: quia iste conceptus, ens infinitum, est compositus: patet quia si esset simplex cum sit quiditatiuus: ex quo conceptus entis est quiditatiuus aliquis conceptus simplex quiditatiuus esset conuertibilis cum Deo, quod isti negant. ergo conceptus entis infiniti erit compositus. Tunc quæro de secundo conceptu partiali, scilicet, de conceptu infinitatis, aut est negatiuus, aut positiuus: si primo habetur propositum: si secundo, cum conceptus infinitatis sit simplex: quia non possunt dari conceptus partiales: ex quibus componatur: & est conuertibilis cum Deo: quia nihil aliud a Deo est infinitum: ergo aliquis conceptus simplex proprius Deo, & positiuus esset nobis possibilis: quod ipsi negant.

Arguit Ocham contra Sco.

¶Respondetur ad hoc argumentum concedendo maiorem, negando minorem. Ad probationem. dico primo, quòd conceptus entis infiniti est simplex: quia ens infinitum est simplex: non enim gradus intrinsecus potest distinctè concipi sine eo, cuius est gradus: sed de hoc patebit infra distinctione octaua. Et cum dicit, quòd talis conceptus est quiditatiuus. Negatur hoc: quia licet conceptus entis vt entis sit quiditatiuus: non tamen conceptus entis cum suo gradu intrinseco est quiditatiuus: vt ī. patebit. d. 8.

Soluitur ratio Och.

Cōceptus entis cum suo gradu intrinseco non est quiditatiuus.

¶Dico secundo, quòd cōceptus entis infiniti suo modo est compositus. Et cum quæritur de conceptu infinitatis, aut est simplex, aut compositus? Dico, quòd est simplex. Et cum vltra quæritur aut est negatiuus, aut positiuus? Dico, quòd formaliter est positiuus. Et cum vltra deducitur ille est conuertibilis cum Deo. Concedo.

Et

Et cum dicitur vltra: ergo aliquis cōceptus simplex proprius Deo, & posioous esset nobis possibilis naturaliter. Negatur hoc vltimom: quia primo non cognosco infinitatem Dei sub ratione propria: & posito, quòd hoc cognoscerem: non tamē sequitur quòd cognoscam conceptum proprium Dei: quia nec Deum sub ratione propria: sed bene sequitur, quòd possum cognoscere conceptum infinitatis esse proprium conceptum alicuius entis, ignorando q̃d sit illud ens in se: scilicet ergo cognoscam infinitatem intensiuam in se, vel quid sit infinitas intensiua: non tamen sequitur, quòd cognoscam illam vt proprietatem ipsius Dei: sed sequitur, quòd cognoscendo infinitatē intensiuam, si illa est possibilis in entibus, quòd possit inesse alicui enti. Et cum dicis tantum inest Deo. Dico, q̃ naturaliter notum est quòd si est possibilis in entibus quòd tantum inest alicui enti, quod nominamus Deum: ignoratur tamen via naturali illud ens in se. Docto. autem dicit, quòd nulla proprietas Dei simplex potest via naturali cognosci inesse ipsi deitati: vnde dicit in 1. q. prolo. q̃ Deus non potest cognosci via naturali in aliquo conceptu sibi proprio.

Arguit etiā Och.

¶Deinde arguit Ocham contra hoc, quod dicit Docto. scilicet, quòd infinitum non est quasi passio, nec attributum Deo. Et arguit sic Omne quod demonstratur de aliquo; quod non prædicatur de eo in primo modo dicēdi per se est passio illius: sed infinitum est huiusmodi respectu Dei: quia nihil negatiuum, vel includens negationem prædicatur de positiuo per se primo modo: ergo infinitum est passio Dei, sicut esse immortale, incorruptibile, & huiusmodi.

Responsio.

¶Respondetur negando maiorem: quia de aliquo ente demonstratur finitas, & tamen non est passio illius, nec de quiditate eius: posito ergo, quòd infinitas possit dēmonstrari de primo ente: non sequitur qoòd sit passio illius. Ad minorem, cum dicit, quòd infinitum dicit negationem: negatum est supra, nec tamen conceditur, quòd prædicetur de Deo in primo modo dicendi per se: sed de ista materia an infinitum sit passio, vel quasi passio diffusè habes videri in 5 q. quoli Et multa dicit Ocham quæ tantum habent veritatem ex solo hoc, q̃ conceptus infinitatis sit tantum conceptus negatiuus & non positiuus.

Opi. Ioan. Angl. cōtra Sco.

ITEM Ioannes Anglicus Bacho. In 1. d. 3. q 3. dicit, quòd aut loquimur de infinito secundùm formale significatum eius, quantum ad modum significandi famosūm: dicunt aliqui, quòd cū ille modus significandi sit negatiuus, quòd multa alia dicta de Deo faciunt conceptum perfectiorem. Aut loquimur de infinito, quantum ad modum concipiendi, scilicet euidenter, & euidenter sic dicunt, quòd multa alia dicta de Deo faciunt conceptum perfectiorem. i. euidentiorem: quia multa alia. s. quòd est causa omnium, & finis omnium, & huiusmodi: sunt euidentiora, quàm quòd est infinitum in perfectione. Aut loquimur de infinito, quantum ad præcisum eius conceptum: & hoc dupliciter: aut de conceptu infiniti comparando ipsum ad omnes alios cōceptus simul aggregatos de Deo: aut comparando ipsum ad vnum conceptum singularem. Primo modo dicunt, quòd talis conceptus aggregatus est perfectior conceptu infiniti: quia talis conceptus aggregatus habet vim cognitionis diffinitiuæ: quia explicat, & addit omnes differentias vsque ad vltimas: sed conceptus infiniti nihil explicat sed virtualiter continet &c.

¶Item: quia talis conceptus sic aggregatus magis quietat appetitum: patet quia intellectus concipien do infinitum, multa alia appetit scire, sed non sic, quando concipit Deum, sub tali cōcepto sic aggregato. Si secundo modo loquimur. s. comparando conceptum infiniti ad unum conceptum singularē: dicit, quòd multi alij conceptus sunt perfectiores de Deo, quàm conceptus entis infiniti: & probat quadroplici via. Sed quia hoc vltimum directè videtur contradicere conclusioni Doct. recitabo argumenta, quæ sunt contra conclusionem Docto. & post soluam illa sustinendo positionem Doc.

¶Prima ratio stat in hoc: quia conceptus, quo cōcipitur Deus sub ratione substantię est perfectior illo, quo concipitur sub ratione infiniti: patet quia substantia est perfectior omni accidente, & concipere Deum sub raoone infiniti est concipere Deum sub ratione accidentali: quia infinitum, vt distinguitur contra substantiam dicit quantitatem.

¶Item ille conceptus est perfectior, sub quo concipitur Deus in prædicato essentiali, quàm ille, sub qoo concipitur, vt in aliqua proprietate: sed conceptus substantiæ est huiusmodi: quia dicitur prædicatum essentiale, & conceptus infinitatis dicit quodammodo proprietatem. Vnde Ansel. Mono. 15. loquens de infinitate, & accidentibus, & spiritu dicit: istud vltimum, scilicet spiritus solum videtur substantiam significare: cætera vero substantiæ proprietates. Hæc secunda via. s. de conceptu speciei probat intentum: qoia prima via fuit de conceptu generis generalissimi, scilicet de substantia. Et hoc sic: quia conceptus, quo Deus concipitur, vt prima intelligentia est perfectior, quàm conceptus infiniti: patet quia vt concipitur in ratione primæ intelligentiæ collocatur in perfectissimo genere viuentium: patet quia intelligere est perfectissimum viuere. secundo de anima. t. c. 36 & præsertim quando hoc sibi conuenit per excessum super omnes intelligentias: sed vt concipitur sub ratione infiniti non sic concipitur, vt collocatur in perfectissimo genere viuenoum: patet quia vt concipitur sub ratione infiniti adhuc restat dubium apud modum intelligendi naturalem vtrum sit substantia, vel accidens.

Intelligere est pfectissimū viuere.

¶Item: quia vt concipitur sub ratione intelligentiæ concipitur sub illa ratione, qua est summè beatificabilis: vt patet secundùm intentionem philosophi. 10. ethi. cap. 8. ergo ratio intelligentiæ est nobilissima, quam naturaliter cognoscimus.

¶Tertio principaliter arguit propositum ex oia. de conceptu indiuidui, vel quasi indiuidui: & dicit sic: conceptus de Deo, vt Deus est perfectior, & nobilior conceptu infiniti: quia Deus sub illa ratione est nobilius conceptibile naturaliter, secundùm quā est obiectum theologiæ nostræ naturalis: sed hoc est sub absoluotissima ratione deitatis, & non sub ratione infiniti: quia plus quæritur in metaphisica sub ratione deitatis, quàm infiniti: vt patet. 12 meta. vbi philosophus diffinit eum sub hoc nomine Deus. Ista sufficiant pro nunc.

Deus ē obiectum theologię nřę sub absolutissima ratione deitatis.

RESPONDETUR ad rationes istius doc. & primo præmitto aliqua. Primo, quòd aliquod ens potest dupliciter considerari. vno modo, vt cōcipitur sine gradu intrinseco. alio modo, vt concipitur cum gradu intrinseco: sicut albedo potest concipi, vt hæc albedo tantum, vt præcisè includit entitatem specificam albedinis cum hęcheitate: alio modo potest concipi sub modo intrinseco: puta, vt includit tot, & tot gradus perfectionale consequentes naturam indiuidui. Primo modo concipitur imperfectè. Et secundo modo perfectè: vt patet a Doc. infra dist. 8. q. 2. sic dico, quòd ens primum siue substantia prima potest dupliciter considerari. vno modo secundùm suum esse specificum præcisè. alio modo, vt includit infinitam perfectionem intensiuè: & sic conceptus, qui est de essentia, ut includit infinitatem

Responsio ad rones Ioan. Angl.

Aliquando ens pōt duobus modis considerari.

Substantia prima pōt duobus modis considerari.

tem erit perfectior illo conceptu, vt includit tãtum entitatem specificam.

Difficultas incidit.

¶Sed hic esset bona difficultas, quia dicit Docto. in q. de subiecto theologiæ: quòd Deus sub ratione deitatis est subiectum theologiæ: non autem sub ratione infinitatis: & q cognitio de subiecto est perfectissima: vt patet ibi. An ergo conceptus deitatis in se sit perfectior conceptu infinitatis in se?

Responsio ad difficultatẽ.

¶Posset dici primo sine assertione, & saluo semper meliori iudicio: q ipsa deitas in suo esse specifico, quæ formaliter, & essentialiter est hoc perfectissima entitatis specifica: loquendo tantum de gradu specifico: ita quòd gradus specificus deitatis: vt suo modo prior infinitate, quæ est gradus intrinsecus est perfectissima entitas. Et si quæratur an talis gradus sit formaliter, & quidditatiuè infinitus? Dico, q est talis entitas, cui nata est conuenire infinitas, vt gradus intrinsecus: & est talis entitas, quòd ab ipsa suo modo, pullulant tam gradus intrinseci, quam omnia attributa: & vt fortè non est inconueniens dicere conceptum deitatis esse perfectiorem conceptu infinitatis: licet fortè ly conceptus si posset dari, esset alterius rationis: quicquid sit, hoc magis disputatiuè dico, quàm aliquid asserendo.

¶Dico secundo quòd deitas in suo esse specifico non posset distinctè concipi, siue gradu intrinseco: & posito, quòd possit concipi, tali gradu non concepto: non tamen potest concipi distinctè infinitas, nõ concipiendo deitatem, cuius est: cum eudem conceptu concipiatur vtrunque: non enim infinitas, vt est gradus intrinsecus deitatis potest distinctè concipi alio conceptu à conceptu deitatis: & sic difficultas supponit vnum, quod non admittitur: videlicet, quòd alius sit conceptus deitatis, & alius sit conceptus infinitatis. Secundo principaliter præmitto, quòd quando Doc. dicit, quòd conceptus entis infiniti est perfectior &c. Loquitur tantum de conceptu complexo: & sensus est quòd inter omnes conceptus complexos, qui de Deo dicuntur: vt conceptus entis boni: entis veri, & huiusmodi: conceptus entis infiniti est perfectissimus: & non intendit de conceptibus quidditatiuis, & in complexis cuiusmodi est conceptus substantiæ: conceptus intelligentiæ: conceptus deitatis, & huiusmodi: & sic ex ista responsione possunt solui omnia argumenta Ioannis Anglici.

In Deo sunt cõceptus in triplici differentia. Quidã sunt proprij habiti ex propriis qui nõ possunt cõgnosci nisi naturaliter à nobis, ut Deus est trinus & vnus. Alij sunt proprij habiti ex cõmunibus, seu ex creaturis, ut sunt infinitas, summũ ens & similes. Alij sunt cõmunes Deo, & creaturæ ut bonũ verum.

¶Dico etiam, q loquendo de conceptu infinitatis intensiuè: adhuc ille est perfectior, qui possit haberi in nobis via naturali. Et cum dicit, q conceptus substantiæ est perfectior. Negatur. Et cum dicit q infinitas intensiua est accidentalis. Hoc indiget probatione, cum sit gradus intrinsecus ipsius Dei, & gradus intrinsecus est essentialiter, & realiter idem: nec aliquo modo distinguitur formaliter ab eo, cuius est gradus: loquendo de distinctione positiuè: nec dicit alium conceptum à conceptu: cuius est: vt dixi supra. Et vltra dico, quòd cõcipere Deum sub ratione substantiæ in communi est ipsum concipere imperfectè, & confusè: sed concipere Deum sub ratione entis infiniti est ipsum cõcipere perfectè: quia sub gradu perfectionis infinitæ: & similiter dico, quòd perfectius est concipere Deum sub ratione entis infiniti intensiuè, quàm ipsum concipere sub ratione intelligẽtiæ in communi propter rationem superius factam.

Gradus intrinsecus nõ dicit alium conceptum a conceptu cuius est gradus.

¶Ad vltimum quando dicit, quòd perfectius est intelligere Deum, sub ratione deitatis, quàm sub ratione infinitatis. Dico primo quòd docto. loquitur tantum de conceptu, qui potest haberi via naturali: modo via naturali non potest concipi Deus sub ratione deitatis: vt patet: potest tamen concipi sub ratione entis infiniti: puta quòd est aliquod ens infinitum. Diceretur etiam, quòd res perfectius concipitur, quando concipitur sub gradu intrinseco, qui est perfectio intrinseca illius, quàm quando præcisè concipitur sine tali gradu. Dico etiam, quòd concipere Deum sub ratione entis infiniti distinctè includit conceptum deitatis in se, vel saltem præsupponit. Sed quicquid sit: Prima responsio est magis ad propositum: quia docto. loquitur de conceptu qui potest haberi à nobis via naturali: & sic patet solutio ad rationes contra Docto.

Deus nõ põt concipi sub rõne deitatis, sed sub rõne entis.

¶Potest etiam responderi ad illa argumenta, quæ probant de conceptu aggregato &c. patet. n. quòd conceptus entis infiniti (cum dicat infinitatem intensiuam) est simpliciter perfectior conceptu aggregato, etiam ex mille conceptibus. cum nullus eorũ, vt sic dicat infinitatem intensiuam: non enim conceptus entis boni, etiam summi boni dicit perfectionem infinitam: vt patet. Et quando dicit quòd ille conceptus aggregatus est magis appetibilis. Hoc habet probare. Et quando dicit, quòd cognoscens conceptum entis infiniti adhuc appetit alia. Et si concedatur hoc: non sequitur, quòd sit conceptus imperfectior illo conceptu aggregato: vt patet: sed de huiusmodi appetibilitate alias dicetur, vt in dist. 49 quarti.

¶Ex supradictis apparet, quòd nouus expositor. S. Tho. non bene intellexit Sco. cum dicit sic in prima parte. q. 13. arti. 12. vnde non videtur rectè sensisse Sco. dicens quòd simplicior, & perfectior conceptus proprius Deo nobis possibilis sit conceptus huius nominis ens infinitum. Iam enim patet, quòd cõceptus deitatis est simplicior perfectior, ac prior: hæc ille. Et nõ oportet hic multum insistere, cum responsio sit nota ex superius dictis, nec libenter circa talia friuola vagor.

Tho. Caietanus.

AD argumenta principalia. Ad primum respõdet Sco. quòd quando dicit quòd sicut se habent sensibilia ad sensum ita fantasmata ad intellectũ &c. Dicit quòd ista comparatio debet intelligi quantum ad primam motionem intellectus ab obiecto. Intellectum moueri ab obiecto est aliquid recipere causatum ab obiecto. Et tripliciter põt moueri. Primo recipiendo speciem intelligibilem: & hæc est simpliciter prima motio in cognitione abstractiua: nec debet intelligi, quòd immediatè moueatur pro statu isto ab obiecto, recipiendo ab illo speciem intelligibilem obiecti, vel contenti virtualiter, vel essentialiter in eo: sed recipit illam à fantasmate obiecti, quod fantasma supplet vicem obiecti. Et quomodo dicatur obiectum esse causam præcisam talis fantasmatis ipsum repræsentantis: & similiter quomodo dicatur causa præcisa speciei intelligibilis, & sui, & contentorum virtualiter, vel essentialiter vide glosam, quam feci super secundum Docto. dist. 3. quæstio. 10. Dico tamen, quòd si obiectum esset in se præsens, posset causare speciem intelligibilem saltem, vt causa partialis in intellectu sibi proportionato: ita quòd non requireretur aliquod fantasma medium: vt patet de lapide præsente intellectui separato: de hoc vide Docto. in secunda distinctio. 3. quæstio. vltima, & ibi vide singulares difficultates. Sed ad propositum sufficiat, quòd prima motio intellectus pro statu isto est recipere speciem intelligibilẽ ab aliquo fantasmate, supplente vicẽ obiecti: & quantũ ad hoc est vera cõparatio philosophi, q sicut sensibilia immediatè causant speciẽ sensibilem in sensu: ita phantasmata immediatè causant speciem intelligibilem in intellectu: differenter tamen quia phãtasmata tantum causant partialiter, & intellectus agens est alia causa partialis: vt patebit. infra præsenti. d. quæst. 6. & pe.

Intellectus mouetur ab obiecto tripliciter.

& pe. species vero sensibilis tantum causatur à sensibili: nulla potentia sensitiua concurrente: vt patet à Doct. in quolib. Secundo intellectus, habita specie intelligibili, immediatè mouetur, recipiendo notitiam abstractiuam à specie intelligibili, vt à partiali causa: & in hoc talis species supplet vicem obiecti intelligibilis: & quòd immediate sit à specie intelligibili patebit à Doct.infra præsenti. d.quæst.6.& d. 17.& in 4.dist.3.& 10 quoli. Et quādo dicitur, quòd intellectus mouetur ab obiecto i cognitione abstractiua sic debet intelligi; quòd ideo dicitur moueri ab obiecto; quia mouetur à specie intelligibili, repræsentante obiectum in ratione intelligibilis, & supplente vicem talis obiecti:& quantum ad hoc nō intelligitur comparatio Philosophi, quando dicit quòd sicut se habent sensibilia ad sensum; ita phantasmata ad intellectum; quia phantasma nullo modo mouet intellectum ad cognitione alicuius obiecti, vt infra patebit præsenti. d.q.7. Tertio itellectus dicitur moueri percipiēdo notitiam intuitiuam ab obiecto existente & in se præsente. Sed an possit recipere aliquam cognitionem intuitiuam pro statu isto, hoc alias habet videri præcipuè 10 4.distin.45.

Hic exponitur littera. ¶ Nunc expono literam huius responsionis, cum dicit ibi. Sed non debet intelligi quantum ad omnem actum sequentem motionem primam; potest enim intellectus abstrahere obiectum inclusum in aliquo primo mouente, & considerare illud abstractum, non considerando illud, à quo abstrahit. Hęc littera potest habere multiplicē sensum. Primo quia in phantasmate non tantum virtualiter continetur, vt in causa partiali species intelligibilis, puta albedinis: sed et species intelligibilis omnium superiorum; & intellectus agens, vt causa magis principalis causata prima specie intelligibili, immediatè repræsentatiua albedinis, in ratione obiecti intelligibilis, potest abstrahere obiecta superiora; supple causando species intelligibiles repræsentantes huiusmodi obiecta; & sic habita specie intelligibili, puta coloris, vel qualitatis inclusæ in albedine, talis species, puta qualitatis potest immediate causare (partialiter tamen) notitiam qualitatis in se ita φ intellectus tantum considerabit qualitatem, non considerando albedinem. Alius sensus pt esse, φ intellectus, habita cognitione albedinis, pōt abstrahere omnia superiora, considerando illa in se: sic intelligendo, φ species intelligibilis albedinis, causata cognitione abstractiua albedinis, potest causare cognitionem cuiuscunque superioris: & sic intellectus poterit stare in cognitione superioris in se, non stando in cognitione inferioris: & vterque sensus est verus: & ad propositum literæ. Sequitur. Et considerando illud sic abstractum, cōsiderat commune sensibili, & insensibili puta si stet in consideratione trāscendentis, φ est commune sensibili, & insensibili, Sequitur. Et pōt considerare istud abstractum, & aliud abstractum cum quo sit proprium alteri, s. insensibili: potest enim considerare ens in se abstractū ab ente sensibili: similiter potest cōsiderare actualitatem in se abstractā ab actualitate sensibili: & similiter potest considerare primitatem in se abstractā, à primitate sensibili: puta à primitate in numeris, vel sto figuris: & tunc coniungēdo vnum abstractum cum alio facit vnum propriū insensibili, attribuendo sibi, puta ens primum, vel ens actualissimum.

Ly sicut duppliciter exponitur, s. vt dicit impossibilitatem, vel vt dicit difficultatem. ¶ Ad secundum Doct. primo adducit expositionē Auer. & non improbat illam in se, sed tantū improbat illam rationē expositionis. Dicit enim Auer. super illud. sicut se habet oculus noctuæ &c. φ hoc nō dicit impossibilitatem, sed difficultatē. i. φ sicut oculo noctuæ est difficile videre lumen solis: ita intellectui nostro est difficile videre, vel cognoscere manifestissima naturę: & vult ipse Auer. φ intellectus noster possit cognoscere manifestissima naturæ: licet cum difficultate, ut substantias separatas: quæ dicuntur manifestissima naturæ, cum sint maxime intelligibilia propter earum perfectam entitatem. Et assignat Auer. causam, quare substātiæ separatæ possunt à nobis cognosci: qa si nullo modo possint cognosci à nobis; tunc natura fecisset ociose illas substātias abstractas intelligibiles, & non possibiles intelligi ab intellectu nostro. Et dicit Doct. φ hæc ratio non cōcludit: quia illud dicitur ociosè fieri, quod nō attingit finem, propter quem fit: modo finis substantiæ separatæ non est φ intelligantur ab intellectu nostro: & ideo si non possunt intelligi ab intellectu nostro non dicuntur ociosæ in natura. ¶ Secunda ratio est ibi. Tum quia non sequitur: non sunt intelligibiles ab intellectu nostro: ergo à nullo? Possunt enim intelligi à seipsis: & ideo est fallacia consequentis. arguendo ab inferiori negatiuè ad superius: sicut non sequitur: homo non currit: ergo animal nō currit: stat. n. quòd asinus currat, qui est animal: sic non sequitur: intellectus noster non intelligit substātias separatas: ergo nec alius intellectus? Ibi. Vnde licet multipliciter possit exponi aucto. philosophi. Hæc est singularis expositio quæ clara est in littera.

Fallacia cōsequentis committitur, quando arguitur ab inferiori negatiuè ad superius.

¶ Ad tertium principale. Nota hanc responsionē. Dicit enim Doct. quòd infinitū potentiale est ignotum: quia vnumquodque est cognoscibile, inquantum est in actu; siue in actu quidditatiuo, vel essentiali, siue in actu existentiæ: non infinitum in potentia, inquantum huiusmodi non est actu infinitum. Et addit Doct. quòd infinitum secundum modum suæ infinitatis non potest ab aliquo intellectu cognosci: qa vt sic nullo modo cognosceret infinitum: patet quia modus infinitatis est semper accipere alterum post alterum: & cognoscere alterum post alterū est semper cognoscere finitum: puta, si imaginetur quantitatem infinitam, illa non potest intelligi, vt infinita secundum modum suæ infinitatis: quia cum infinitū sit, cuius quantitatem accipiētibus semper restat aliquid accipere: accepta quacunque parte quantitatis illa est finita: cognoscere ergo primo vnam partem, & post illam aliam: & sic in infinitū: semper est cognoscere quantitatem finitam. Et addit, quòd bene intellectus infinitus potest totum infinitū simul intelligere: ita quòd simul, & vno actu intelligit infinitas partes, vt supra exposui dist.2 q.1. sed non pōt intelligere tale infinitum secundum modum suæ infinitatis: vt patuit supra, nec etiam potest intelligere infinitum successiuè: ita vt vnam partem post aliam partem cū hoc sit imperfectionis, & limitationis ipsius intellectus. Ibi. Et cum arguitur de 2. Metaph. Vltra enim sic arguitur. infinita non contingit cognoscere ergo nec infinitum: antecedens patet. 2. Metaph. t.c, 11. Nam inquit quæ sic sunt infinita, supplē in multitudine quomodo contingit intelligere: hoc idem. t.c.8. Sed si inquit infinitæ essent pluralitate species causarū non esset ita cognoscere. Tunc enim scire putamus cum causas ipsas nouerimus. Infinitum verò secundum adiectionem non est ex parte scire infinito tempore: hoc ibi probatur consequentia: quia eadem videtur esse proportio intellectus ad infinitum, & infinita: quia æqualis excessus, quia vtrobique infinitas. ¶ Respondet Doct. negando cōsequentiam; quia si cognosceret infinita esset virtutis infinitæ: & hoc si simul actu cognosceret infinita: & vltra quòd æquè perfectè simul cognosceret infinita, sicut quodlibet seorsum aliter non sequitur vt supra patuit. dist. 2. quæst. j. vide ibi, sed non sequitur nec intellectum esse infinitum intensiuè, nec notitiā esse infinitam: si est alicuius obiecti infiniti sub ratione infinitatis: patet de frui: si verò comprehenderet obiectum: & hoc actiuè causando cognitionem

Infinitum duplex. potentiale, & actuale.

appre-

apprehensiuam: tunc esset infinitus: patet quia cognitio comprehensiua adæquatur obiecto sic cognitio. i. q tanta sit cognitio intensiuè, quantum obiectum natum est cognosci: & quia obiectum infinitum natum est cognosci cognitione infinita: ideo causans talem esse partialiter erit infinitum: & similiter talis cognitio comprehensiua erit infinita intensiuè, & talis non potest haberi nec uia naturali, nec supernaturali.

¶Respondeo ad auctoritatem Grego. clara est in littera.

AD argumenta pro prima opi. ¶Ista responsio stat in hoc. Nam quando abstraho hominem à Frã. & à Io. abstraho ipsum hominem, vt prius omni singularitate: & vt indifferens ad omnem singularitatẽ hominis: & vt contrahibilem ad singularitatem per aliquid posterius ipso: puta per hæcheitatem, ad quã est in potentia. Sed quando abstraho à Deo non põt abstrahi aliquid prius, quod sit in potentia ad illud. vt supra exposui. d. 2. quæst. 1. quia natura diuina est ex se hæc: & quicquid est in Deo est ex se hoc: non abstrahitur ergo aliquid in re quod sit in potentia ad determinari sicut in creaturis: sed sic abstrahitur, quòd possum considerare singulare in communi, & vt hoc tantum. In primo casu est abstractio alicuius prioris natura à posteriori ad quod est in potentia. In secundo casu est tantum abstractio posterioris à priori. Et sic finis huius q. primę.

Quæstio Secunda.

Vtrum Deus sit primum cognitum à nobis naturaliter pro statu isto.

Scotus primo sententia dist. 3. q. 2.
Franciscus de Mayronis, primo sententia distinctio. 3 quæstio. 2.
Ioannes Baconitanus primo senten. dist. 3. q. 1.

Ordo intelligibilium est triplex.



D secundam quęst. Hic dicit q triplex est ordo intelligibilium. In proposito hic ordo est ordo posterioris ad prius: ita q intelligibile potest intelligi esse primum, vel primitate originis, siue generationis: vel primitate perfectionis: vel primitate adæquationis, de quibus membris infra patebit.

¶Loquendo igitur de primo ordine. s. originis. Hic Docto. intendit ostendere quid sit primum intelligibile primitate originis respectu intellectus nostri, & præmittit aliqua.

Quid sit cõceptus simpliciter simplex.

¶Ibi. Quantum ad primum præmitto duo. Primum est de conceptu simpliciter simplici: & dr conceptus simpliciter simplex qui non est resolubilis in priores conceptus sicut ens, & passiones entis, & vltimæ differentiæ de quibus infra patebit. Hoc sic debet intelligi, q conceptus simpliciter simplex nõ est resolubilis in plures quiditatiuos, vt inferius resoluitur in superiori: vel in conceptus quiditatiuos, & qualitatiuos, sicut diffinitum resoluitur in conceptum quiditatiuum, scilicet generis, & qualitatiuum, scilicet differentiæ: licet enim vltimæ differentiæ resoluãtur in conceptum entis: tamen sunt conceptus simpliciter simplices: quia ens non prædicatur in quid de eis vt infra patebit q. immediatè sequenti.

An deitas sit cõceptus simpliciter simplex.

¶Sed difficultas est, an deitas sit cõceptus simpliciter simplex? Posset sustineri, q sic, & q non. Si teneat q cõceptus simpliciter simplex dr ille, qui nullo modo resoluitur in priores cõceptus quiditatiuos, qui verè sint de quiditate illius: & sic deitas dicit conceptum simpliciter simplicem: quia conceptus entis est simpliciter posterior deitate: nec est propriè de quiditate ipsius vt supra exposui. d. 2. quæst. 1. Si verò teneatur, quòd ille dicitur conceptus simpliciter simplex, qui non resoluitur in plures cõceptus qualescunque: hoc modo deitas nõ dicit cõceptum simpliciter simplicem: quia resoluitur in conceptum entis, qui licet in se sic non sit prior: est tñ communior & sic prior accipiendo prius, à quo non conuertitur subsidendi consequentia: & si non sit de quiditate Dei: tamen dicitur prædicari in quid. Et quomodo hoc intelligatur supra dixi. in d. 2. q. 1. exponendo illud argumentum, quo probat, q non possunt esse plura necesse esse. vide ibi.

Quomodo deitas dicit conceptum simpliciter simplicẽ & quomodo non.

Aliud est cõfusum intelligere, & aliud est cõfusè. Et aliud est intelligere distinctè, aliud est intelligere distinctum.

¶Secundo doct. præmittit aliud. s. q aliud est cõfusum intelligere: & aliud est confusè: nã cõfusum intelligere est intelligere ipsum totum quod est resolubile in plures conceptus: sed confusè intelligere est intelligere sicut per nomen exprimitur: vt quando cognosco aliquod diffinitum, puta hominẽ: sed distinctè intelligere est quando cõcipitur, sicut exprimit p diffinitionẽ: vt puta p animal rationale. stat n. q cognoscã confusum: nõ tamen confusè: immo distinctè, ut cum cognosco hoiem sub ratione, qua est animal rationale, cognosco tunc confusum, sed non cõfusè: confusè n. cognoscere, est non tm̃ cognoscere ipsum hominem, sed q cognoscam, vt præcisè est quoddam totum, non cognoscendo ſm partes suas diffinientes ipsum: quia vt sic cognosceret distinctè.

¶Ibi. His præintellectis. Hic Doc. primo intẽdit loqui de actuali cognitione confusè intelligendi, & ponit hanc conclusionẽ. Primum actualiter cognitum confusè (loquẽdo de primitate originis) est species specialissima cuius singulare efficacius, & fortius primo mouet sensum siuè sit audibile, siuè visibile, siuè tangibile. Antequam deducã rationes doc. declaro aliqua. Primo, quòd aliquid potest dici singulare respectu speciei specialissimæ, & respectu generis proximi: & sic ascendendo. Exemplum, hæc albedo dicitur singulare albedinis: hic color dicitur singulare coloris: hæc qualitas dicit singulare qualitatis: & hoc ens singulare entis. Secundo præmitto, quòd quando doct. dicit, q primum cognitum primitate originis est species specialissima cuius singulare, &c. debet intelligi de singulari illius speciei debitè approximato potentiæ sensitiuę, & omni impedimento remoto, tam ex parte singularis, quam ex parte potentiæ. Tertio præmitto, quòd quando singulare mouet potentiam exteriorem, causando in ea speciem sensibilem: statim in virtute fantastica causatur species fantasiabilis, quæ dicitur fantasma representans ipsum singulare cũ conditionibus materialibus: & psum fantasma cum sit agẽs merè naturale: ut partialis causa concurrente intellectu agente, ut alia partiali causa immediatè causant speciem intelligibilem representantem naturam illius singularis: præscindendo ab ea omnes conditiones materiales. Quarto præmitto, quòd talis est ordo inter potentiam superiorem, & inferiorem: q qñ inferior efficacius mouetur ab aliquo obiecto, superior etiã efficacius mouetur propter ordinem potentiarum. Exemplum. Si enim aliqua albedo efficaciter mouet potentiam visiuam, causando speciem sensibilẽ efficaciter mouetur virtus fantastica, recipiendo fantasma albedinis: & illud fantasma efficaciter mouet intellectum possibilem, causando speciem intelligibilem albedinis: stãte ergo efficaci motione alicuius singularis, respectu potentiæ sensitiuæ communiter stant aliæ motiones superiores. Quinto præmitto, q quando Doc. dicit, q species specialissima primo primitate originis confusè cognoscitur: potest esse duplex sensus. Primus, q si ponatur, q species intel-

ligibilis

ligibilis speciei specialissimæ sit partialis causa cognitionis speciei specialissimæ, & cuiuscunque superioris: argumentum Docto. debet applicari ad speciem intelligibilem sic, quòd illa prius origine causat cognitionem speciei specialissimæ, & posterius origine causat cognitionem superioris. Alius sensus est, quòd si ponatur alia, & alia species intelligibilis, respectu superioris & inferioris: puta, quod vna sit respectu albedinis, & alia respectu coloris, & & alia respectu qualitatis, & alia respectu entis. Tūc dico, quòd argumentum doct. potest sic applicari. Fantasma prius origine causat speciem intelligibilē illius speciei specialissimæ: cuius singulare fortius mouet sensum, & posterius origine causat speciem intelligibilem: puta generis: & sic deinceps: & vltra sequitur, quòd species intelligibilis primo causata: prius origine nata est causare cognitionem obiecti cuius est: & species intelligibilis. secundo causata nata est posterius origine causare cognitionem obiecti cuius est. Istis præmissis, patere potest euidentia argumenti docto. Et quod dicit ibi parum infra. Et hoc supposito, quòd singulare non possit cognosci sub ratione propria: de quo alias. Loquor enim modo de illis, quæ certum est posse intelligi secundùm omnem opi.

Singulare an possit cognosci sub ratione propria.

¶Hic Docto. non intendit disputare nunc an singulare posit cognosci sub ratione propria, vel nō: de quo ipse in metaphisica sua. lib. 7. quæstio. 15. sed intendit tantum loqui de vniuersali: quia notum est apud omnes, quòd vniuersale potest intelligi ab intellectu nostro: quia intellectus est vniuersalium: sed non est sic notum apud omnes, quòd singulare posit cognosci ab intellectu nostro: ideo intendit loqui de re magis, vel minus vniuersali: & sic probat intentum quòd primum cognitum cognitione confusa, & primitate originis est species specialissima, cuius singulare &c. Ratio ergo prima docto. est ibi. Causa naturalis agit ad effectum suum &c. Si ponatur, quòd species intelligibilis sit partialis causa cognitionis minus vniuersalis, & magis vniuersalis: tunc ista minor debet sumi sub illa maiori: videlicet sed species intelligibilis, puta albedinis, est causa naturalis respectu intellectionis: & similiter intellectus est causa naturalis: ergo talis species producit cognitionem perfectiorem quàm potest: sed cognitio speciei specialissimæ est perfectior cognitione generis: patet quia cognitio specificatur ab obiecto.

Dubium.

SED hic occurrit aliqualis difficultas: quia videmus per experiētiam, quòd causa naturalis prius producit effectum imperfectum: & deinde perfectum: vt patet in generatione hominis: sic erit in proposito. Dico, quòd hoc nihil est: quia docto. loquitur de causa naturali perfectè disposita, & nullo modo impedita: talis enim immediatè attingit effectum perfectissimum: vt patet à doct. in 2. in 3. d. 4. & alibi. In proposito species intelligibilis obiecti, & intellectus agens, siue possibilis sunt debitè approximati: & non apparet aliquod impedimētum: nec apparet, quòd requiratur aliqua dispositio prior respectu speciei.

Responsio.

Item aliud.

¶Si iterum dicatur: cum cognitio distincta speciei sit perfectior cognitione confusa eiusdem: videtur sequi, quòd prius origine producat cognitionem distinctā speciei specialissimæ. Dico primo, q notanter docto. dicit effectum, quem primo potest producere modo species intelligibilis speciei specialissimæ non potest partialiter primo producere, nisi notitiam confusam: inter notitias autem confusas perfectissimè est notitia speciei specialissimæ: & sic gradatim ascendendo. Non dicit autem absolutè quòd causa naturalis producat primo effectum perfectissimum, sed dicit quòd prius producit effectum perfectissimum, quem primo potest producere. modo primo non potest producere, nisi notitiam confusam: ergo primo producit notitiam speciei specialissimæ, quæ est perfectior Secundo dico, quòd cognitio distincta alicuius habentis partes præsupponit distinctam cognitionem partium: nā si distinctè cognosco hominem secundùm omnes suas partes: sequitur, quòd cognosco hoc animal, & etiam rationale, & alia cognitione cognoscitur animal, & alia cognoscitur rationale: ita quòd cognitio distincta diffiniti præsupponit duas cognitiones partium: modo est impossibile vnam & eandem causam simul producere duas cognitiones æq; perfectè, vt supra probaui dist. 2. quæstio. 1. & certū est: quòd cognitio animalis seorsum sumpta, est imperfectior cognitione hominis: & similiter cognitio rationalitatis, est imperfectior cognitione hominis: & ideo cognitio hominis est perfectior qualibet cognitione partium. Si teneatur alius sensus: videlicet quòd magis vniuersale cognoscitur per propriam speciem: & minus vniuersale per propriam: patet tunc, quòd species minus vniuersalis tantum causat cognitionem illius: & illa est cognitio confusa: vt patet: quia cognitio distincta est cognoscere partes ipsius: in quas natum est resolui.

Responsio.

¶Dico secundo, quòd doc. limitatè loquitur cum dicit. Causa naturalis primò producit effectum perfectissimum, quem primo potest producere: modo species intelligibilis cum intellectu non potest primo producere, nisi notitiam confusam obiecti: sed inter notitias confusas, vna est perfectior alia: ideo si potest producere imperfectiorem, & perfectiorem: si est perfectè disposita prius producit perfectiorem: quæ est speciei specialissimę: si tamen species intelligibilis primo representet speciem illam: & post producitur notitia omnium essentialiter inclusorum: & sic habita notitia entis per viam diuisionis poterit cognoscere speciem distinctè: & sic primum simpliciter conceptum distinctè est conceptus entis, qui est conceptus communissimus: & p consequens, quæ sunt propinquiora sunt prius distinctè cognita: quæ remotiora posterius distinctè cognita. Et hoc probat dupliciter. primo ibi. Hoc sic probo &c. Quia concipere distinctè. a. est cognoscere omnia, quæ quidditatiue includuntur in. a. Sed conceptus entis includitur quidditatiuè in omnibus inferioribus. ergo est simpliciter primum cognitum distinctè: & post propinquiora &c. Et addit, quòd conceptus entis est simpliciter simplex: & sic potest distinctè concipi sine alijs: non alia sine eo.

Inter notitias cōfusas vna est perfectior alia.

Primum dubium.

SED occurrunt aliqua dubia. Videtur enim si ad cognitionem distinctam: puta hominis sufficeret cognitio omnium partium: quòd cognitis illis partibus cognoscatur, & homo perfectè: quòd non videtur: quia cognitis anima, & corpore distinctè, nō propter hoc cognoscitur humanitas: cum sit alia entitas absoluta realiter distincta ab omnibus partibus: & sic cognitis illis separatis cognosceretur homo: etiam hoc non sequitur, si cognoscantur, vt vnitæ cum adhuc distinguitur realiter ab ipsis, vt vnitis: vt patet à doc. in 3. d. 2.

Secundum.

¶Tum: quia cognitis omnibus partibus distinctè: à quo causatur cognitio totius? non à partibus quia sunt imperfectiores toto etiam simul sumptæ: modo imperfectius non potest causare cognitionem perfectioris vt supra: patet. quæstio. 1. præsentis. distinctio.

Tertium.

¶Tum etiam si cognitis omnibus partibus cognosco totum distinctè. quæro an sit alia cognitio distincta totius: & alia omnium partium: aut eadem: non secundo modo patet: quia prior est cognitio partiū,

& imper-

& imperfectior. Si alia quæro ad quid terminatur cognitio totius: aut terminatur ad totum: aut ad partes: non ad partes: quia tunc non esset alia cognitio totius, & partium. si ad totum absolutè. ergo illa erit confusa. patet, ergo cognitio confusa totius stat semper cum cognitione distincta eiusdem: quod est impossibile.

Quartum. ¶Tum etiam: quia aut eadem cognitione cognoscuntur simul omnes partes totius: aut alia, & alia cognoscitur alia, & alia pars: non primo: quia non potest esse eadem cognitio plurium: & hoc distincta omnium. Si alia, & alia. ergo cognitio distincta totius erit tantum quoddam aggregatum ex pluribus cognitionibus distinctis: quod videtur inconueniens.

Quintum. ¶Tum etiam: quia nunquam totum: puta homo: posset perfectè distinctè concipi: patet, quia cognoscere perfectè hominem quantum est cognoscibilis distinctè: est cognoscere omnes eius partes, quãtum sunt cognoscibiles. Sed hoc est impossibile: patet, quia si in instanti.a. perfectè, & distinctè cognosco hominem. ergo in eodem instanti simul cognosco omnes partes eius, quantum sunt cognoscibiles: & per consequens cognosco simul plura æque perfectè simul: sicut quodlibet seorsum patet: quia ex præsupposito cognoscitur quælibet pars quantum est cognoscibilis: aliter totum non perfectè cognosceretur distinctè.

Sextum. ¶Tum: quia accipio aliquod quantum diuisibile in partes infinitas: & quæro si potest cognosci ab intellectu creato distinctè, & perfectè: patet quòd sic: quia tale quantum est cognoscibile limitatum. Tũc sequitur, quod oportebit prius cognoscere partes infinitas: quæ tamen non possunt pertransiri: & tamen si actu distincto cognosco illud quantum: & distincta cognitio requirit cognitionẽ omnium partiũ: sequitur quod actu cognoscam infinita: & sic esset talis intellectus infinitus: vt supra patet. d. 2. q. 1.

Septimum. ¶Tum: si cognitio distincta conceptus quiditatiui est præcisè cognoscere ipsum secundum omnes conceptus quiditatiuos, inclusos in eo. ergo relatio: puta paternitas potest distinctè cognosci sine cognitione fundamenti, & termini: patet quia fundamentum, & terminus non sunt de conceptu quiditatiuo relationis: quia ponuntur in diffinitione tantum, vt addita: ut patet à doc. infra di. 30. Sed modo est impossibile nec distinctè, nec confusè posse cognoscere aliquam relationem sine fundamento, & termino: vt supra patuit. q. 1. prolo. & infra patet. d. 8. q. 1. & in quol. q. 14.

Octauum. ¶Tum: quia requireretur magnum tẽpus ad hoc posset: puta homo cognosci; si non potest cognosci distinctè, nisi precognoscatur omnes cõceptus quiditatiui, inclusi in eo: quod est multum difficile: sicut etiã ipse doc. habet pro inconuenienti de cognitione speciei: vbi vult, quod si prius oporteret preconcipere conceptus vniuersaliores ante conceptum speciei: tunc oporteret ponere magnum tempus, antequam cõciperetur species alicuius singularis debitè approximati sensui, & non impediti &c.

Nonum ¶Tum: quia quæro an potẽtia sensitiua: puta visiua posit videre distinctè aliquod albũ: patet quod sic: quia aliter talis potẽtia esset imperfecta: si perfectè non posset videre obiectum sibi perfectè approximatum. si ergo põt ipsum distinctè videre: puta aliquod album. ergo oportet ipsum prius videre oẽs conceptus, quiditatiuè inclusos, sed includuntur conceptus entis. ergo oportet ipsam prius videre conceptum entis: quod tamen videtur manifestè falsum.

Decimum. ¶Tum etiam: quia si potest uidere distinctè albũ, poterit prius uidere omnẽ partẽ distinctè illius albi: quia oẽs sunt de integritate illius: & per cõsequẽs posset videre minorẽ, & minorem partem in infinitum: & sic oportebit crescere potentiam uisiuam in infinitum: ut patet per philosophum de sensu, & sensato. Si dicatur, quod non poterit sic uidere distinctè, ergo sequitur, quòd nunquam poterit videre perfectè distinctè aliquod uisibile: & sic potẽtia respectu sui obiecti debite approximati non poterit habere perfectam uisionem: & per cõsequens esset aliquod visibile, quod nullo modo esset natum uideri: vel non posset uideri, quantum est uisibile ab aliqua potentia uisiua: quod est multum inconueniens: patet quia, & si sit aliquod intelligibile, quod non possit intelligi ab aliquo intellectu creato, quantum est intelligibile: ut obiectum formaliter infinitum: tamẽ illud obiectum potest intelligi, quantum est intelligibile ab intellectu infinito.

¶Tum: quia ponendo, quod magis, & minus uniuersale cognoscantur per eandem speciem minus vniuersalis: quod doc. non improbat: vt supra patet. sequitur, quod si cognitio distincta minus vniuersali sit secundùm omnes conceptus, quiditatiuè inclusos in minus vniuersali, quod necessariò erit simul distincta, & confusa cognitio eiusdem obiecti: quod doct. habet pro magno inconuenienti: ut supra patet. d. 2. contra Hen. Quia autem sequatur patet: quia per doct. species minus uniuersalis, unà cum intellectu necessariò prius causat notitiam confusam ipsius minus uniuersalis: si modo causat notitiam superiorum; certum est quod tunc minus uniuersale est æque præsens intellectui: immo magis: quia species intelligibilis illius magis representat ipsum. ergo tunc, uel causat nouam cognitionem confusam illius, quãdo causat cognitionẽ superiorum: vel prius habitã cõtinuat: patet quia intellectus, & talis species sunt causa per modum naturæ, & non sunt impedita. ergo simul erit cognitio confusa, & distincta eiusdem obiecti, ergo. *Vndecimũ.*

¶Tum, & pono, quod Fran. distinctè cognoscatur: puta ab angelo: quod est possibile: ut patet à Docto. in 2. d. 3. q. vlt. quæ est 11. Tunc quæro: aut in conceptu quiditatiuo Francisci includitur conceptus hominis, animalis, corporis, substantiæ, & entis ex natura rei: & præter omne opus intellectus cõparatiuũ: aut tãtum per actum intellectus. Nõ secundo modo: quia tunc conceptus tõnis esset de quiditate cõceptus verè realis. Si primo modo: tunc pono, quod angelus videat distinctè intuitiuè ipsum Fran. hoc est possibile: ut patet a doc. in 2. ubi supra, ergo sequitur, quòd angelus prius videbit intuitiuè conceptum entis, deinde conceptum substantiæ: & sic deinceps descẽdendo vsq; ad conceptum indiuidui. Sed hoc nõ vr. possibile specialiter apud doc. qui vult, quod intuitiua cognitio tantum sit rei existentis, ut existentis: & præsentis, vt præsentis: sed tales conceptus superiores nõ videntur habere prius existentiam, quàm cõceptus indiuidui: siue, quòd cõceptus superiores in illo priori, quo intuitiue videntur nõ videtur habere aliquã existentiã patet: quia nõ existent, nisi ut in singularibus actu existẽtibus: ut patet à Doc. in 2. d. 3 q. 1. Ex his ergo apparet, quàm difficile sit sustentare: quod nihil dicitur cognosci distinctè, nisi cognoscatur secundùm omnes eius partes. *Duodecimum.* *Quę non sit cognitio intuitiuà.*

¶Secundo principaliter posset multum dubitari, quõ conceptus entis possit distinctè cõcipi sine alijs, quia tũc talis cõceptus esset simpliciter prior, quod tamen non uidetur uerum, vt patet à Doc. infra. d. 8. q. 2. & patet per philosophum. 2. me. t. c. 4. principia inquit sempiternorum esse verissima, &c. sed de hoc vide infra. d. 8. q. 2.

¶Ibi secundo probo, &c. secundo principaliter probat doc. sic: in cognitione distincta prius cognoscuntur cõceptus cõiores: quia secundum Aui. 1. met. c. 3. metaphysica

est

est prima secundùm ordinem distinctè cognoscēdi: quia ipsa habet certificare principia aliarū sciētiarū. ergo cognoscibilia in metaphysica sunt prima distinctè cognoscibilia: modo metaphysica maximè cōsiderat cōissima: vt patet per philosophū primo met. in prohe. Si ergo principia in metaphysica hñt certificare principia aliarū scientiarū. i. ꝙ cōsiderata in alijs scientijs distinctè cognoscunt per principia cōissima: quæ pertinent ad metaphysicam: ergo non tñ sic intelligo, ꝙ præcisè cognoscantur inferiora ꝑ considerata tantū in metaphysica: quia tunc ad metaphysicam pertineret considerare oēs quiditates in particulari, i. sub ratione propria, & distincta earū: cuius oppositum expresse tenet Doc. in met. lib. 1. q. pen. Sed sic intelligo, ꝙ ex quo non potest distinctè cognosci aliqua quiditas: puta humanitas, nisi ẜm oia inclusa in illa quiditate cognoscatur: & cū conceptus cōissimus includat ibi quiditatiuè, vt conceptus entis, inquantum ens, qui tñ pertinet ad cōsiderationem metaphysici: sequitur ꝙ primum cognitum distinctè pertinet ad cōsiderationem metaphysicæ: & vt sic intelligitur esse primam in ordine distinctè concipiendi.

Quomodo metaphysica est prima & vltima. ¶ Ibi. Nec in hoc contradicit sibi Aui. quia ponit eam vltimam in ordine doctrinæ: & primam in ordine distinctè cognoscendi: quia ponitur vltima in ordine confusè concipiendi. i. ꝙ prius concipiuntur termini aliarū scientiarum confusè: vt supra patuit: & post termini cōiores & vltimo cōissimi: q ad metaphysicā pertinent: & hæc est vltima. Sed in concipiendo distinctè: puta lineam erit prima: quia incipit à cōissimis inclusis in linea. Et cum dicit, ꝙ geometer, inquātum geometer nō vtitur principijs ꝑ se notis, nisi tñ illis, q sunt euidētia ex confuso conceptu terminorum, qualis occurrit primo ex sensibilibus: puta linea est longitudo, &c. nō curans ad quod genus pertineat linea: sed modo cognita geometria, & alijs scientijs specialibus: sequitur metaphysica de conceptibus cōibus: ex quibus pōt fieri redditio per viam diuisionis ad inquirendum quiditates terminorum in scientijs specialibus: & tunc ex illis quiditatibus, sic cognitis, distinctius cognoscuntur principia sciētiarū specialium. Hęc littera debet sanè intelligi: si. n. intelligitur ꝙ termini scientiarū specialiū non possunt distinctè concipi, vt in illis scientijs pręcisè: puta, ꝙ geometer nō possit, vt geometer cognoscere lineam diffinitiuè, nisi per metaphysicam: ita ꝙ tota cognitio diffinitiua, & completiua sit pcisè à metaphysica: forte hoc non videtur verum: quia vltimæ differentiæ lineæ cognitio magis videtur pertinere ad geometrā: cum doc. velit, ꝙ scientia specialis cognoscat considerata in illā particulari: & sub ratione propria: vt patet in sua met. sua vbi supra. Si verò intelligitur, quòd geometer nō cognoscat diffinitiuè completiuè lineam, nisi per metaphysicam: non ꝙ metaphysica tradat notitiam omnium, pertinentium ad distinctam cognitionē: puta lineę: hoc modo erit verum: quia geometer non potest distinctè, & complete cognoscere lineam, nisi præcognoscat conceptum entis: & post præcognoscat, an linea sit in genere substantiæ, vel quantitatis: quia quod cognoscitur diffinitiuè, & completissimè quiditatiuè diffinitur, non tantum per genus propinquum, sed etiam per generalissimum: ergo oportet scire ad quod genus pertineat linea. & hoc non potest, nisi per metaphysicam, quæ primò diuidit ens finitum in decem genera: vt patet in 5. met. text. cap. 13. secundùm se inquit (id est, ens per se, vt distinguitur contra ens per accidens: de quo ibi. text. cap. 13.) sunt quæcunque signant figuras prędicationis. Et parum infra. Quoniam ergo prędicatorum alia, quid si generat: alia quale, alia quantum, &c. Habita ergo cognitione ad quod genus pertineat, potest per viam diuisionis deuenire ad distinctam cognitionem lineę. An modo habita per metaphysicam cognitione ad quod genus ꝑtineat linea: possit geometer, vt geometer per viam diuisionis cognoscere diffinitiuè lineam. Dico; quòd si ad metaphysicum non pertinet considerare omnes quiditates in particulari: vt videtur tenere Doctor. vt dixi: quòd metaphysica non erit necessaria, nisi vt habeatur notitia conceptuum transcendentium, & generalissimorum: & hoc magis videtur. Est ergo metaphysica necessaria ad cognitionem distinctam terminorum conceptorum in scientijs specialibus modo præexposito. Scientia ergo specialis, vt geometria, & physica, & huiusmodi nō præhabita metaphysica pręcisè cognoscit terminos confusè: & per consequens principia per se nota in illis sunt tantum nota, terminis confuse conceptis: quia in illo priori, quo nullo modo intelligitur habere metaphysicam non potest concipere ad quod genus pertineant illi termini: nec similiter potest scire omnes conceptus transcendētes: qui nec includuntur quiditatiuè in illis terminis: sed eorum consideratio spectat ad metaphysicam: sed habita per metaphysicam notitia prædictorum: forte non vt metaphysicus, sed vt geometer, vel vt physicus poterit acquirere notitiam distinctam terminorum per viam diuisionis: & sic cognoscere sua principia ex cognitione distincta terminorum: & sic habere sua principia per se nota terminis distinctè conceptis: quod bene nota. sustinendo tamen, quòd ad metaphysicam tantum non pertineat considerare omnes quiditates in particulari, pertinentes ad speciales scientias: sed quòd quælibet scientia specialis consideret quiditates in particulari: & sub ratione propria quiditatiua pertinentes ad illam scientiam. Ex his patet quomodo metaphysica dicitur prima, & non dicitur prima.

Ad quod genus ꝑtineat linea.

Ad met. nō pertinet cōsiderare oēs quiditates in particulari.

Nota & bene.

¶ Ibi. Sed comparando totum ordinem confuse concipiendi ad totum ordinem distinctè concipiendi quis sit prior, id est, an cognitio confusa sit simpliciter prior distincta: puta an pro statu isto prius origine cognoscatur aliquid confusè quàm distinctè. Dicit Doctor. quòd sic. prius enim origine cognoscitur totum, quàm partes. Et quia in ordine confusè cōcipiendi est species specialissima: cuius singulare fortius mouet sensum. ideo prius simpliciter cognitum primitate originis est species specialissima. Et hoc debet intelligi tantum, quando singulare illius speciei est perfectè præsens, & optimum dispositum respectu potentiæ sensitiuæ: quæ etiam sit bene disposita. Communiter tamen prius origine concipit magis vniuersale, quàm minus vniuersale: & hoc est: quia cōmuniter singulare magis vniuersalis, prius, & fortius sentitur, quàm singulare minus vniuersalis: quod est verum communiter: si tñ singulare minus vniuersalis, fortius moueat sēsū: tunc spēs intelligibilis illius speciei, prius origine cāt notitiam illius, q notitiam magis vniuersalis. Ex his apparet ꝙ Doct. hic, & in sua meta. lib. 2. q. vlt. sibi nō contradicit. hic enim vult ꝙ primum cognitum, primitate originis, non est magis vniuersale: sed simpliciter minus vniuersale: & ibi vult ꝙ magis vniuersale: vide ēt quæ ibi prolixè exposui, ostendendo qūo illa qō non contradicit qōni huic. Et ibi glosaui auctoritates philosophi. & Aui. ꝙ ut faciūt ibi ad ꝓpositū, q ẜm aliū, & aliū sensum pñt verificari, vt ibi patet. Nunc rñdeo ad illas instātias factas cōtra illud. s. ꝙ distinctè cognoscere, est cognoscere ẜm oēs partes, &c. Ad primā dico ꝙ distinctè cognoscere aliq d non est tantum cognoscere oēs partes illius, etiam vnitas: & hoc si totum, sit aliud à partibus vt vnitis

Responsio ad alias instantias.

sed est cognoscere ipsum totum secundùm omnes suas partes: ita quòd si est vna cognitio totius, & partium: illa terminetur ad totum, & ad partes. Si vero alia, & alia: vna terminetur præcisè ad totum, & alia ad partem: vel si sint plures, per te, alia ad vnam: & alia ad aliam. & hoc dicitur distinctè cognosci.

¶Ad secundum dico: quòd cognitio totius realiter, vel conceptibiliter distincta à partibus, causatur a specie intelligibili totius, si intelligitur abstractiuè: si vero intuitiuè: causatur ab ipso toto. immo, forte totum essentiale causat cognitionem, non tantum sui sed etiam partium. Et tenendo quòd magis vniuersale cognoscatur abstractiuè per speciem minus vniuersalis: tunc species illa poterit partialiter causare notitiam totius, & omnium ad quiditatem ipsius pertinentium: vt supra patuit. q. 1. quia obiectum causat cognitionem sui, & omnium virtualiter vel essentialiter contentorum.

Alia et alia cognitione cognoscitur homo et partes.

¶Ad tertium dico: quòd loquendo de toto essentiali, & in nobis, quòd alia cognitione cognosco totum: & alia, & alia partes: & sic alia cognitione cognosco hominem: & alia corpus & alia animam. similiter alia cognitione cognosco hominem: alia animal: alia corpus: & sic ascendendo. Et concedo quòd cognitio hominis terminatur præcisè ad hominē: & cognitio animalis ad animal. Et cū dicitur quòd cognitio hominis est confusa, cognitio partium distincta. ergo idem cognoscitur simul distinctè, & confusè. Dico quòd cognitio hominis absolutè, est confusa: & cognitio partium hominis præcisè, non est cognitio hominis distincta: cum illa sit tantum cognitio partium & non hominis. Sed habita cognitione hominis, & omnium partium vt sunt hominis. hoc totum vocatur cognitio distincta hominis: & sic cognoscere hominem secundum omnes suas partes (licet talis cognitio plures includat cognitiones) est cognoscere distinctè hominem. Ista vero non simul stant, scilicet, quòd simul cognoscam hominem distinctè, & confusè, quia congnoscere cōfusè est ipsum cognoscere, non secundùm omnes partes: & cognoscere distinctè est ipsum cognoscere secundùm omnes suas partes. sicut etiam cum cognosco propositionem aliquam distinctè: non tantum cognosco propositionem in se, sed simul cognosco terminos illius: licet alia cognitione cognoscā propositionem: & alia, & alia terminos: & stantibus simul illis cognitionibus: tunc distinctè cognosco propositionem. Nisi forte dicatur (vt aliqui dicunt) quòd prius habetur cognitio terminorum, & vnionis eorum: & post cognoscitur veritas propositionis distinctè: & habita illa, non remanet prior cognitio terminorum: quia illa continet notitiam terminorum: sed hoc non credo absolutè verum, de quo alias. Et ex his patet responsio ad quartum.

Cognosceri confusè. & distinctè quid sit.

¶Ad quintum concedo absolutè quòd intellectus creatus non potest simul cognoscere æquè benè plura, sicut quodlibet seorsum: & hoc æque intensè. In proposito concedo: quòd non æque intensè simul cognoscit totum & partes: sicut unum illorum seorsum acceptum: tamen cognoscit totum, & partes distinctè; sicut ego cognosco lapidem distinctè secundùm omnes suas partes: non tamen ita intensè, sicut intellectus angeli, quia perfectior: & tamen angelus non cognoscit distinctius: posito quòd lapis possit à me cognosci distinctè: sic in proposito,

¶Ad sextum dico breuiter, quòd illud quantum, potest distinctè cognosci secundùm omnem eius quiditatem: quia secundùm omnem conceptum inclusum quiditatiuè: sed non potest distinctè cognosci secundùm omnem partem integralem: & hoc loquendo de partibus proportionalibus: quia tunc actu cognoscerentur infinita, immo infinities infinita: quia illud est diuisibile in infinitas partes: & quælibet pars adhuc est diuisibilis in alias infinitas. hoc enim modo, tantum potest cognosci ab intellectu infinito intensiuè. potest tamen cognosci distinctè ab intellectu creato, secundùm omnes partes integrales quantitatiuas.

Relatio potest quiditatiuè & distinctè cognosci, nō præcognitis fundamento & termino.

¶Ad septimum dico: quòd cognitio paternitatis confusa, non potest haberi aliquo modo, nisi præcognitis fundamento, & termino: & magis termino: quia prope est ad aliud, siue est entitas formaliter ad aliud, vt ad terminum: habita tamen tali cognitione potest eam distinctè cognoscere, & quiditatiuè. i. secundùm omnes conceptus quiditatiuè, & essentialiter inclusos: & quo ad istam cognitionem quiditatiuam distinctam, potest haberi sine termino, & fundamento præcognitis. i. quòd cognitio fundamenti, & termini non requiritur ad cognitionem eius tantum quiditatiuam distinctam: licet requiratur ad cognitionem eius absolutam: quia est impossibile cognoscere relationem, fundamento & termino non præcognitis &c.

¶Ad octauum dico: quòd hoc est necessarium, quia talis cognitio distincta, vt supra patet. fit per diuisionem magis communis: & hoc non est inconueniens: est tamen inconueniens ibi de indiuiduo sensibili, perfectè præsente sensui, sub ratione propria.

¶Ad nonum dico: quòd visio illa potest terminari ad quiditatem albedinis absolutè, non ut quod: sed vt quo. i. quòd quiditas albedinis, est ratio formalis terminandi visionem: non autem terminat ut quod: sed tantum vt singularis. i. quòd singularitas est conditio obiecti: vt patet a docto. lib. 1. met. sup. quæst. 6. Cum dicitur de conceptu entis. Dico quòd talis conceptus nō cognoscitur nisi abstractiuè: modo potentia uisiua non abstrahit: cognoscit ergo albedinem distinctè, eo modo quo potest sibi competere cognitio, siue visio distincta: visio enim tantum terminatur ad rem existentem: & sic suo modo videt albedinem: & quicquid realiter, & essentialiter existit in albēdine: si visio est perfecta & distincta: nō tamen ibi distinguendo unum conceptum ab alio. Vel breuiter dicendum, quòd non potest uidere, nisi quod cadit sub obiecto eius adequato: quod est præcisè color, vel lux: non est sic de intellectu: quia habet totum ens, pro obiecto: & potest abstrahere conceptus etiam communissimos. Potest breuiter dici: quòd cognoscere aliquid distinctè secundùm omnes conceptus essentialiter inclusos, tantum pertinet intellectui: cum sit virtus illimitatior, & virtus abstractiua: & hoc magis placet.

Visibile duplex.

¶Ad decimum dico: quòd nō potest videre omnem partem albi: quia datur minimum visibile, virtute quo, minus uideri nō pōt: ut patet de sensu & sensato: & cum dicitur quòd tunc esset aliqua pars non uisibilis: dico quòd esse uisibile potest dupliciter intelligi: primo quòd sit uisibile per se: & hoc modo est ibi aliqua pars ita parua, quæ nullo modo potest mouere sensum. secundo quòd sit uisibile nō per se: sed ut in toto potest coagere ad sui uisionē: sed separatum non: & hoc modo quæcunque pars potest uideri, ut præcisè in toto: non tamen distinctè potest uidere omnes partes, cum sint ibi infinitę. Si. n. intellectus nō potest simul uidere partes infinitas: multo minus potentia uisiua.

¶Ad undecimum patet responsio ex dictis ad primum, secundum etiam tertium articulum.

¶Ad duodecimum & ultimum patet responsio ex his quæ exposui prolixè in quol. de notitia intuitiua.

¶Ibi.

¶Ibi: Si.n.aliqualis alius eſſet. Dicit doc.ꝙ ſi ſpecies intelligibilis ſpecialiſſimæ (quæ agit ſm vltimum potentiæ ſuæ) immediatè produceret conceptum ſuperioris: ille eſſet perfectiſſimus, quem poſſet producere: quia cauſa naturalis non impedita &c. producit effectum perfectiſſimũ quem po. teſt. Si ergo conceptus ſuperioris, eſſet perfectiſſimus in quem poteſt: ſequitur, ꝙ nunquam talis ſpecies, poterit producere conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ: cum ille ſit perfectior conceptu ſuperioris.

¶Secundo principaliter doc. probat idem ibi. Secundo ſic: quia ſecundùm Aui.&c. Hic doc. pſupponit vnũ, qđ dicit ſupra d.2.q.1.ꝙ aliqua eſt ꝓpoſitio p ſe nota, terminis confusè cõceptis: vt mathematicus, habet iſtã per ſe notã: putà: totum eſt maius ſua parte: vel linea eſt lõgitudo ſine latitudine: terminis cõfusè cõceptis. Et metaphyſicus haberet illas ꝓpoſitiones p ſe notas, terminis diſtinctè ꝯceptis: ſi ergo metaphyſica eſt vltima in ordine doctrinæ: ſequitur ꝙ prius concipiuntur principia aliarum ſcientiarum, & termini illarum ante principia metaphyſicæ: modo ordine doctrinę, eſt à confusè concipiẽdi ad diſtinctè: prius.n. occurrit totum & deinde reſoluitur in partes: ſi.n.cõiora: puta ens & hmõi primo cõciperentur: tunc metaphyſica, quæ primo tractat de illis eſſet ſimpliciter prima ordine doctrinæ: quod eſt contra Auicen.

Q̃ro meta. ſit vltima in ordine doctrinæ.

¶Tertia ratio eſt ibi. Tertio: quia ſi oporteret p̃concipere conceptus vniuerſaliores, ante conceptum talis ſpeciei: tunc ſuppoſito caſu de ſingulari mouente ſenſum, & intellectum, exiſtente ſoluto.i. non impedito: oporteret ponere magnum tempus, antequam conciperetur ſpecies illius ſingularis primo ſenſati: quia prius oporteret intelligere omnia prædicata communia dicta in quid de illa ſpecie ſecundùm ordinem: cuius oppoſitum manifeſtè experimur: nam viſa aliqua albedine ſingulari, prius, & facillimè intellectus fertur in cognitionem albedinis in ſe, quam in cognitionem ſuperiorum. Et quod dicit de ſingulari mouente ſenſum, & intellectum. Non debet intelligi, ꝙ ſingulare immediatè moueat intellectum: ſed tantum mediatè: quia prius mouet ſenſum exteriorem, cauſando ſpeciem ſenſibilem: & ſpecies ſenſibilis, in ſenſu exteriori cauſat phantaſma, in virtute phantaſtica: & phantaſma cauſat ſpeciẽ intelligibilem in intellectu poſſibili: qua cauſata, ſtatim: põt ſequi intellectio: & hoc loquẽdo de ſingulari exiſtente ſoluto, i. nullo modo impedito, ſed debitè approximato &c.

Singulare moueat intellectũ mediatè non autem immediatè.

¶Ibi. Ex hoc apparet cauſa, quare intellectus intelligit prius vnum intelligibile, quàm aliud: licet ſpecies plurium ſint ibi præſentes: hoc.n. non eſt à voluntate. Dicit doc. ponẽdo quòd in intellectu ſit ſpecies nigredinis, & albedinis: ſpecies ſoni: ſpecies tangibilis obiecti, & huiuſmodi: quæ omnes agunt de neceſſitate naturæ ad cognitionem obiectorum: quorum ſunt ſpecies: & certum eſt, quòd omnia illa obiecta, quorum ſunt tales ſpecies, non ſimul intelliguntur: quare ergo vna prius mouet ad cognitionem ſui obiecti? Hoc præcipuè erit: quia ſingulare ſpeciei repreſentatæ fortius mouet ſenſum exteriorem: quo moto, fortius excitatur virtus phantaſtica: qua excitata, phantaſma talis ſingularis, fortius & prius excitat ſpeciem intelligibilem: & hoc non eſt a voluntate: quia intellectus tunc non habet actum intelligendi.

Quare intellectus intelligit prius vnũ intelligibile quàm aliud.

¶Sed in hoc videtur, quòd docto. ſibi contradicat: qui in ſecunda diſtinctio.9.quæſtio. ſecunda. expreſsè dicit, quòd eſt in poteſtate angeli, quantum ad primam intellectionem, vti hac ſpecie in memoria: vel illa: ad illam intellectionem actualem iſtius, vel illius: hæc ſunt verba formalia Docto. vide reſponſionem huius in gloſa quam ibi feci.

Apparens cõtradictio.

¶Ibi. Secundo dico de cognitione actuali diſtinctè conceptorum. Hic docto. Intendit probare, quòd loquendo de cognitione diſtincta actuali primum cognitum primitate originis, eſt magis vniuerſale: & hæc ratio eſt ſatis clara in littera.

Solutio datur alibi.

¶Secunda ratio eſt ibi. Secundo probo idem. Et ſimiliter hæc littera eſt nota.

CONTRA iſtud obijcitur. Hic docto. intendit probare, quòd magis vniuerſalia ſint primo nota nobis, primitate originis: & littera clara eſt.

Dupliciter confuſum.

¶Ibi. Ad primum dico. Hæc reſpon. ſtat in hoc, quòd ſicut duplex eſt confuſum, ſcilicet partium ſubiectiuarum & partium eſſentialium: ita duplex eſt ordo, ſcilicet, confusè concipiendi, & diſtinctè: & quanto aliquid eſt magis confuſum partium eſſentialium, tanto prius cognitum cognitione confuſa: & quanto aliquid eſt magis confuſum, cognitione partium ſubiectiuarum: tanto prius cognitũ, cognitione diſtincta: ſed comparando iſta duo confuſa inter ſe: primum ſimpliciter cognitum, eſt cõfuſum partium eſſentialium. Et hoc eſt quod dicit ibi. De iſto duplici confuſo.

¶Ibi. Ad Aui. dico. Hęc littera clara eſt: excepta iſta littera, quæ ponitur ibi: quando obiectum non eſt debitè approximatũ, non mouet ad cognoſcendum ſe, ſub perfectiſſima ratione, ſed ſub aliqua imperfecta: hoc ſic intelligitur: quando ſenſibile eſt præſens ſenſui: vt ſingulare magis vniuerſalis, cũ video coloratum hoc, ſ. vt eſt ſingulare coloris: tunc tale ſingulare, cauſat præcisè in ſenſu ſpeciem coloris: & ita intellectus ſequẽs, primo cognoſcit colorem: licet tale ſingulare ſit in ſe album: tamen vt à remotis non videtur, niſi vt indiuiduum coloris, nõ vt indiuiduum albedinis: ſed vt tale coloratum ſit perfectè præſens: tunc cauſat viſionem albi: & ſic tandem, cauſatur in intellectu ſpecies intelligibilis ſpeciei albedinis: & tunc tale dicitur perfectè mouere ſenſum: & intellectus primo cognoſcit ſpeciẽ illius ſingularis. ſ. albedinem: & hoc magis patet in metaphy. Doc. lib.1.q.vlti. vide quæ ibi expoſui.

¶Ibi. Ad tertium dico. Tertium argumentũ ſtat in hoc: quia in argumentando, prius componimus ſyllogiſmum ex propoſitionibus: & propoſitiones ex terminis: & vltimo reſoluimus ſyllogiſmum in propoſitiones: & propoſitiones in terminos: ergo in ſyllogiſmo, prius cognoſcimus terminos: & poſt propoſitiones: & vltimo ſyllogiſmum: ſicut ergo dixi in compoſitione complexorum, hoc idem dico in compoſitione incomplexorum: nam homo prius componitur ex ente: ſubſtãtia: corpore animato: ſenſitiuo, & rationali: & vltimo reſoluitur in ea, ex quibus componitur. Cum ergo via compoſitiua ſit prior reſolutiua: ſequitur, quòd primo cognitum in hoc homine, erit magis vniuerſale: cum magis vniuerſale primo componat: vt patet à doc. in 4 d.1.q.1.

¶Reſpondet doc. ibi. Ad tertium dico. Et reſponſio ſtat in hoc. videlicet, ꝙ vtrobique, ſ. tam in cõplexis, quàm in incõplexis, proceditur ab includẽte ad incluſum: & ſicut in complexis, cum principium includat virtualiter concluſionem: ſequitur quòd prius cognoſco principium: & ſimiliter cum termini principiorum includant ipſa principia: ſequitur, ꝙ prius cognoſco terminos: ſic in incomplexis, cum inferius includat eſſentialiter ſuum ſuperius: ſequitur ꝙ cognitione confuſa, prius cognoſco inferius, quàm ſuperius.

QVANTVM ad notitiam habitualem. Hæc littera patet vſq; ibi. Quantum ad iſtam notitiã habitualem, & virtualẽ dico: ꝙ cõiora ſunt prius nota via originis: & ſatis patet littera. Dñr aũt habitua-

Quid sit primo notum habitualiter. liter, siuè virtualiter nota, ex hoc, quòd includuntur in primo intellecto: & dicitur primum intellectum (in proposito) illud, quod per se intelligitur: ita quòd intellectio præcisè terminatur ad illud, & nullo modo ad inclusum. Sed quia habita notitia confusa puta hominis: tunc inclusa, siue partes essentiales illius dicuntur intelligi: non actu, quia, tunc intellectio actu terminaretur ad illud: & tunc esset per se intellectum: sed intelligitur habitualiter, eo quòd est actu intelligibile: quia, scilicet in potentia propinqua ad intelligi: non q actu intelligatur. Et sic magis vniuersale, est primo cognitum habitualiter, minus vniuersali (semper stando in cognitione habituali).

Difficultas. ¶Nota tamen de cognitione habituali, & virtuali: quia posset fieri difficultas. Si ens, inquantum ens, est primo cognitum habitualiter, & virtualiter, ergo erit aptum prius cognosci actualiter: & sic ordo distinctè concipiendi, erit prior ordine confusè concipiendi: sicut etiam forma, quæ est apta prius perficere materiam, etiam actu prius perficit.

Solutio. Dico, quòd non sequitur, quòd ens prius cognoscatur: nam ex quo Doct. tantum loquitur de cognito habitualiter, & virtualiter distincto contra cognitum actualiter: qualem ordinem habet aliquid in se, talem habet respectu cuiuscunque: sicut dicimus, quòd homo prius constituitur per ens: deinde per substantiam: & sic descendendo: ita homo, intellectu talem habebit ordinem: quòd quando præsentatur intellectui in cognitione actuali, sic perficit intellectum secundùm istud esse quod habet in se: ergo prius est intellectu perficiendo, vt ens: secundo vt substantia: & sic descendendo. Et intelligo non perficiendo formaliter: sed tantum obiectiuè: vnde qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur: talis est, vbi non distinguuntur realiter: vt patet a Doct. in 2.d.1. & in quol. vbi ergo plures formæ realiter distinguuntur; vt vegetatiua: sensitiua: & intellectiua: quæ realiter distinguuntur, talis est ordo inter illas: sic quòd vegetatiua prius perficit; deinde sensitiua: & vltimo intellectiua: ergo vbi in vna forma sunt idem realiter, & virtualiter, ibi continentur, vt in intellectiua: adhuc secundùm rationem talis est ordo; quòd intellectiua intelligitur prius perficere, vt vegetatiua, quàm vt sensitiua: & post intelligitur perficere vt sensitiua: & postremo vt intellectiua. Et sic quanto communiora, tanto sunt prius nota intellectui nostro: licet pro statu lapsus sit oppositum: & non debet intelligi q actualiter sic sit: sed aptum natum esset sic esse ex parte obiectorum: sed pro statu isto repugnat intellectui ordo ille &c.

Plures formæ realiter distinguntur.

Tho. Gait. nititur soluere rões Doc. SED ad rationes, quas facit docto. probando, quòd species specialissima est primum cognitum, loquendo de cognitione confusa actuali. Respondet quidam nouus expositor. S. Tho. in libro, qui intitulatur de ente, & essentia.

Responsio ad primum. ¶Ad primum dicit, quòd perfectissimus conceptus est conceptus entis, in quem possunt huiusmodi agentia naturalia. Et cum dicitur à Doc. quòd tunc non posset producere conceptum specificum, cum ille sit perfectior. Respondet, quòd nulla virtus potest imperfectiorē effectum suo effectu perfectissimo simpliciter: quelibet tamen virtus potest in effectum perfectiorem suo perfectissimo effectu, in quem potest pro aliquo priori: quia ille non est perfectissimus, nisi secundùm quid. Exemplum: virtus generatiua leonis non potest in perfectiorem effectum, quàm sit leo: potest tamen in effectum perfectiorē illo, quem producit in principio actionis: qui tamen effectus fuit perfectissimus: quem pro tunc posset producere.

Responsio ad secundum. ¶Ad secundum argumentum respondet: q termini metaphysicales, vt sic, non ponuntur à nobis primo cognosci: sunt enim termini metaphysicales abstracti abstractione formali: & secundùm istum, abstractio formalis est, quæ forma abstrahitur à subiecto, vel a materia: & abstractio totalis est, qua totum vniuersale abstrahitur à partibus subiectiuis: secundùm primam abstractionem quantitas abstrahitur à materia sensibili: & secūdùm secundā abstractionem animal abstrahitur ab homine & leone: & sic dicit q ens quandoque habet abstractionē formalē, quando. s. cum præcisione ceterarum rōnum genericarum, & specificarum accipitur: & quãdoq; habet abstractionē totalem: quando, s. vt totū vniuersale potestate includit cætera genera, & species.

Responsio ad tertium. ¶Ad tertium respōdet, q non oportet in quacunque formatione conceptus specifici semper sigillatim præformare conceptum confusum entis: sed sufficit ens primo omnium fuisse cognitum: in illo enim omnia virtualiter concipiuntur.

¶Vlterius dicit, q non oportet tantum ipsis interesse: quia non est ordo essentialis inter conceptus confusos: & q non sit talis ordo essentialis (vt Scotistæ videntur tenere) probat: quia quando sunt aliqui conceptus essentialiter ordinati, ordine originis: impossibile est extremos generari, non genitis intermedijs: sed experimur nos concipere hominē, & substantiam: & tamen intermedia ignoramus, non solum distinctè, sed etiam confusè ergo. Et dicit, quòd Scotistæ non possunt soluere hanc rationem. Et si contra illam rationem arguatur. s. si non est ordo essentialis inter conceptus confusos actuales superioris, & inferioris: ergo ita potest primo generari conceptus speciei specialissimæ, sicut entis: quod est contra eos. Dicit, quòd licet non sit ordo essentialis inter omnes alios conceptus inter se præter conceptum entis: est tamen ordo essentialis inter conceptum entis: & inter omnem alium conceptum: & sic oportet prius ens concipi: quo concepto possunt alia concipi.

Caietanus contra Scotum. ¶Deinde dicit contra Doct. q ens, & quodlibet simpliciter simplex potest cognosci cognitione cōfusa actuali: & antequam probet præmittit, q non est de ratione cognitionis distinctæ actualis, quòd obiectum cognoscatur per resolutionem in partes rationis: sed sufficit, quòd obiectum penetretur ab intellectu secundùm omne, quod actualiter in illo inuenitur: siuè hoc fiat per resolutionē obiecti in partes rationis: siuè fiat ex claro intuitu obiecti simplicis. Similiter non est de ratione cognitionis cōfusæ actualis: q intellectus intelligat obiectum secundùm aliquid: & s'm aliquid ignoret: sed sufficit, q intellectus feratur in obiectum: & nō penetret eius actualitatem: quo pmisso probat intentum: & ratio sua stat in hoc: q quando intellectus fertur in ens actualiter, & nescit ipsum separare à substantia, & accidente cognoscit ipsum cōfusè: sed hoc patet per experientiam: quia videmus multos per plures annos exercitatos in studijs adhuc nesciēte distinguere rationem propriam entis à substantia, & accidente. Et addit, q ex quo cōceptus actualis confusus entis est conceptus imperfectissimus omnium: ergo est prius via originis: patet quia imperfectiora sunt priora via generationis ex 9. met. T.c. 5.

Hoc rō esset multū euidens si valeret.

Perfectio cōceptus est duplex. scilicet obiectalis, & euidentiæ. ¶Et si dicat ad hoc, q pfectio conceptus est dupliciter. s. obiectalis, & euidētiæ: & ille cōceptus est pfectior obiectalis, q habet obiectū pfectius positiuē: ille aūt est pfectior euidētia, qui habet obiectū pauciora includēs: vt patet in phe. meta. lectione scda.

¶Cōtra hoc arguit pbando, q cōceptus actualis cōfusus entis sit cōceptus impfectissimus, (loquēdo de pfectione euidentiæ) & rō stat in hoc: quia ille cō-

ceptus

ceptus est ineuidētissimus sub quo intellectu magis remotus est à cognitione aliorum, q̄ sub quocunq; alio conceptu: sed intellectu habens conceptum entis magis distat ab aliorum cognitione, quàm habēs quemcunque alium conceptum: patet quia quando sunt aliqui duo cōceptus, quorū vnus actualiter includit, alterum ipse est in proximiori dispositione ad cognoscendum reliquum, q̄ econuerso: modo alij conceptus includunt conceptum entis, & non econtra. Et confirmat hoc per dictū Sco. qui dicit, ꝙ pars totius actualiter intellectæ est satis proxima intellectui: adeò, vt proximus esse non possit. Et dicit, ꝙ illud de prohemio metaphysicę, s. ꝙ euidentia actualiter penes obiectum, pauciora actu includens non est ad propositum: quia certitudo illa est certitudo obiectalis: sermo autem noster est de euidentia se tenente ex parte intellectus. Ex talibus enim euidentibus, & certis procedit intellectus ad sibi ineuidentia, & incerta.

Caietanus cōtra Scotū.

¶Vltimo arguit contra doc. probando, ꝙ species specialissima nō sit obiectū simpliciter cōfusissimū: & dicit, ꝙ magis vniuersale, puta genus est magis cōfusum: quia plura continet sine ordine: species autē cōtinet partes suas ordinate: modo prouerbiū est: vbi pluralitas sine ordine ibi cōfusio. Et si dicat, ꝙ genus cōtinet species ordinatè: quia cōtinet eas medijs differentijs: q̄ sunt valde ordinata. Arguit cōtra: quia genus non cōtinet species, & differētias in actu, sed in potentia: vt dicit Porphy. c. de differētia: ergo cōtinet eas indistinctè: tenet consequētia: quia actus est: qui distinguit. 7. meta. tex. c. 49. Et sic patet quid dicat iste nouus expositor.

Ocham etiā contra doct. arguit.

ITEM Ocham in 1. d. 3. q. 5. arguit contra multa dicta Doc. Et primo cōtra hoc, quod dicit, quòd conceptus speciei, vel generis nō est simpliciter simplex: & primo sic arguit. Qn̄ aliquid cōponitur ex pluribus partes sunt ibi modo sibi cōuenienti: si totum sit realiter: partes sunt realiter: si totum sit ens rationis, & habēs actualiter esse cōpositū, & esse obiectiuum partes proportionaliter erunt: ergo conceptus speciei specialissimæ non pōt esse sine partibus suis: & ita cum Sco. ponat, ꝙ cōceptus entis est pars: non potest esse conceptus speciei specialissimæ, sine conceptu entis: quod ipse negat.

¶Secundo arguit. Quando aliqua habent oēs partes simpliciter easdē sunt simpliciter idē: ergo si cōceptus speciei est cōpositus habebit easdem partes, quas habet diffinitio, ergo diffinitio, & diffinitum non essent distincti termini: quod Sco. negat. distin. secunda. quæst. 2.

¶Si dicatur, ꝙ aliter componunt conceptum speciei, & conceptum diffinitionis: quia in conceptu diffinitionis sunt in actu: sed in cōceptu speciei sunt tantum potentialiter, & virtualiter.

¶Cōtra: quia non dicimus formā facere materiā compositam, eo ꝙ sit in materia tantum in potentia, & non in actu: sic in proposito.

Ocham contra Scotum.

¶Secundo principaliter arguit cōtra aliū dictum doc. s. ꝙ illud dicitur confusè concipi, qn̄ concipit, sicut exprimit p nomē: & distinctè, qn̄ cōcipit, sicut exprimit p diffinitionē: innuens, ꝙ diffinibile nō pōt distinctè cognosci sine diffinitione. Contra. Omne qd concipit ſm totū, & ſm quamlibet partē distinctè concipit: sed cōceptus diffiniti est hmōi: patet, tū quia aliqua species non habet diffinitionē ꝑprie dictā: tū quia conceptus alicuius speciei est simpliciter simplex: tum quia communissimum non est semper primum distinctè cognitum: nec etiam cōmunius semper prius distinctè cognoscitur.

¶Tertio principaliter arguit ꝯ hoc, qd dicit doc. ꝙ species specialissima, cuius singulare, &c. Primo cognoscitur &c. Sed quia istæ rationes procedunt de singulari: de quo doc. ad præsens non intendit pertractare: ideo pro nunc omittantur.

¶Quarto principaliter arguit contra rationes, quas doc. facit probando, ꝙ species specialissima sit primum cognitum: & primo arguit contra primā: quia quando accipit, ꝙ causa naturalis &c. aut intelligit, ꝙ causa naturalis producit effectum perfectissimum, secundùm numerum: aut secundùm speciē? Si primo modo? falsum est: quia ignis in calefaciendo non producit perfectissimum calorem, quē pōt: quia successiuè producit illum. Si secundo modo: aut intelligit de causa totali, aut partiali? Si primo, si est nata producere plures effect⁹: nullus eorū prius producetur, nisi fortè prioritate tēporis: quia vnus potest produci in instanti: & alius tantum successiuè, & productus in instanti erit prior: sed nō sequitur, quòd sit perfectior: patet per phylosophum. 9. meta. quæ sunt priora generatione sunt imperfectiora: quod debet intelligi de totali causa ordinata habente plures effectus. Si intelligit de causa partiali: non sequitur, ꝙ producat effectum perfectissimum: in quem potest prius origine: patet quia substantia animæ primo causat cognitionem, & postea ista cognitio, & substantia animæ poterunt producere vnam volitionem, quæ est perfectior cognitione prima producta in naturalibus.

Scotus probat ꝙ species specialissima sit prima in cognitum.

¶Præterea, secundùm Sco. visibile distās prius intelligit sub ratione cōiori, quàm minus cōi: ergo nō semper producitur primo effectus perfectissimus. Si dicatur, ꝙ causæ istæ sunt impeditæ propter improportionem medij.

Contra, quando est aliqua causa productiua multorum effectuum: ita ꝙ quęcunq; sufficiunt ad productionem vnius effectus: puta. a. & nō alterius: puta. b. & tunc a. & b. si simul producantur prius natura producitur b. quàm a. quia prius natura secundùm phylosophum. 5. met. & ſm eos: est illud quod potest esse sine alio, & non econuerso: ergo non pōt produci cōceptus speciei specialissimæ, nisi producatur conceptus communior: sed econuerso potest secundùm eos quando obiectum improportionaliter existit: ergo prius natura producitur conceptus cōior. Si dicatur, ꝙ conceptus speciei specialissimæ potest produci sine cōceptu cōiori. Contra, si cōceptus ille, sic excedens non simul causaretur, hoc erit pp defectum intellectus agentis, aut possibilis, aut speciei intelligibilis: non pp defectum intellectus agētis, vel possibilis: quia semper vniformiter se habent: nec speciei intelligibilis. s. vniuersalis: quia quęro à quo causaretur illa species illius vniuersalis: & non potest dari, nisi intellectus agens, & singulare: vel species singularis: vel natura cōis: quæ oia sunt præsentia, & sufficienter approximata quādocunq; generatur species rei singularis. Hoc confirmatur: quia si primo non habetur conceptus entis: & postea habetur: tunc erit tempus medium inter productionem cōceptus speciei specialissimæ, & productionem conceptus entis. Et quæro de illo tpe: aut fit aliqua mutatio: aut nulla? si nulla: non est maior ratio, quòd ageret post illud tempus mediū, quàm in illo tempore medio: si aliqua mutatio? non potest dari terminus talis mutationis: quia nec species, nec actus intelligendi: vt patet.

¶Itē arguit ꝯ hoc, quod dicit doc. ꝙ cōceptus perfectissimus, in quē pn̄t est cōceptus speciei specialissimę: ipse probat, ꝙ cōceptus singularis sit pfectior. Sed quia doc. prius præmisit velle tm̄ loqui de magis, & minus vniuersali, & non de singulari: ideo hęc argumenta Ocham, quę ꝓbant de singulari ad pręsens omitto: cum non sint contra conclusionē Doc.

Ocham contra secundã rationẽ.

¶Contra secundam rationem Doc. arguit Ochã, & ꝓbat: posito, ꝙ termini metaphysicales sint prius noti terminis aliarum scientiarum: ex hoc non sequitur, ꝙ metaphysica ordine doctrinę sit prior alijs scientijs: quia scientia metaphysicalis est de cõplexis: quæ cõplexa sunt posterius nota ordine doctrinæ: quia non semper sequitur, ꝙ si termini sint prius noti, ꝙ complexa ex illis terminis sint prius nota: patet quia isti termini: corpus celeste: astra, & paritas, & imparitas, & huiusmodi sunt manifestè noti: & tamen istud complexum astra sunt paria: nõ potest euidenter cognosci.

¶Preterea. Metaphysica non tantum est de compositis: sed etiam est de substantijs separatis: q̃ sunt posterius notę ẜm istos. ergo, & si metaphysica non esset vltima ordine doctrinæ, quantum ad illam partem, quæ est de complexis compositis ex terminis communibus: tamen posset esse vltima, quantum ad illam partem, quæ est de substantijs separatis.

Contra tertiã rõnem.

¶Contra tertiam rationẽ arguit. Tum quia ęquè concluderet magnum tempus, si conceptus speciei specialissimę primo producitur, antequam deueniatur ad conceptum entis. Tum quia dicerent alij, quòd simul (saltem tempore quamuis non natura) producerentur conceptus entis communissimi: & conceptus speciei specialissimę.

¶Deinde arguit contra secundum articulum, in quo ponitur ꝙ ens necessariò est primum distinctè cognitum, primitate originis: & dicit ꝙ hoc est simpliciter falsum: quia ex quo conceptus entis non est de essentia speciei specialissimæ: cum talis cõceptus non sit aliquid reale: sed tantum in intellectu: sed species specialissima est res extra intellectum. ergo talis species potest distinctè concipi, sine conceptu entis.

¶Preterea. Ita ens ꝑdicatur in q̃d de Deo, sicut, & de creatura. ergo sicut Deus pōt distinctè cognosci, sine cognitione entis ergo similiter, & creatura, cũ non sit maior ratio de vno, quàm de alio, quòd autẽ Deus sic possit cognosci (& hoc loquendo de cognitione intuitiua) patet, quia in re est simpliciter simplex, & sic to re aut totaliter ignoratur: aut totaliter cognoscitur. Cognitio autem intuitiua non est respectu alicuius conceptus. Itẽ aliquod sensibile distinctè cognoscitur à sensu, sine cognitione entis. ergo sic similiter, & ab intellectu, cum sit potentia superior, & perfectior. Vltimo arguit contra tertium arti. Sed quia rationes illę procedunt ex malo intellectu cognitionis virtualis, & habitualis: & vltra qa ex illa parua glo. quam ibi feci facillimè solui possunt (prolixitatem vitando) illa argumenta prætereo. Multi etiam alij Doc. arguunt contra positionẽ Sco. in hac materia: sed quia eorum argumenta, vel coincidunt cum argumentis, & responsionibus istorum: vel si quid addant facillime solui potest per easdem responsiones, vel expositiones ad argumenta istorum: illa ideo relinquo.

Soluuntur rationes Th. Gaie.

NVNC soluenda sunt dicta istarum opi. Et primo ad illum nouum expositorem. S. Tho. respon. Quando ergo respondet ad primum argumentum, Sco. de causa naturali, &c. Dico quòd argumentum docto. est euidens. Et quando dicit, ꝙ causa naturalis producit effectum perfectissimũ pro illo tempore quo producit illum, non tamen perfectissimum simpliciter: quia pro alio tempore potest producere perfectiorem: vt patet de virtute actiua respectu leonis. Dico (vt supra dixi) quòd docto. loquitur de causa naturali, nullo modo impedita, & perfecta, quantum ad hoc: quòd non prærequirit aliquam dispositionem pręuiam: sed, quòd immediatè possit attingere terminum principaliter intentum, cuiusmodi est in proposito de causis naturalibus, respectu intellectionis: sic enim intellectus, & obiectum: siuè species intelligibilis obiecti sunt causæ perfectæ: quod nulla præuia dispositione posita, & amoto quocunque impedimento, statim attingunt perfectissimam intellectionem obiecti, quam possunt habere: non enim cognitio magis vniuersalis est dispositio præuia requisita ad cognitionem minus vniuersalis (loquendo de cognitione confusa) & sic patet ꝙ illę causæ si in primo instanti, quo sunt sic vnitæ non producunt conceptũ perfectissimum: pro nullo alio tempore possunt producere ipsum. Et quod dicit de virtute actiua leonis non est ad propositũ: quia si virtus actiua leonis esset causa, ita perfecta respectu sui effectus principaliter intenti: sicut est obiectum perfectè præsens intellectui, vel in se, vel in specie intelligibili subito attingeret leonem, sicut etiam obiectum intellectionem: sed quia virtus actiua leonis est valde imperfecta: ideo prius attingit multas dispositiones pꝛuias, quæ sunt effectus imperfectiores.

Ad secundã rõnem.

Solutiones singulares Lychets.

¶Ad secundam responsionem, quam dat ad secundum argumentum Docto. Dico, ꝙ illa responsio non euacuat rationem docto. quia siuè loquatur de abstractione metaphysicali formali, siuè totali non videtur respondere ad rationem docto. Si n. metaphysica est posterior ordine doctrinæ, quantum ad cognitionem complexorum: erit etiam posterior, quantum ad cognitionem incomplexorum: qualitercunque illa incomplexa abstrahantur: vt patet intuenti: & responsio facta ad istam secundam rationem, patet quomodo parum concludit, ex superius declaratis, vide ibi. Et quando dicit, quòd termini metaphysicales, vt sic, non ponuntur primo cognosci: (supplè, vt sunt abstracti abstractione formali) sed quòd significatum huius termini ens concretũ quiditate sensibili est primo cognitum. Ex hoc videtur magis stare ratio docto. qui tantum loquitur de terminis, metaphysicaliter conceptis, qui sunt termini abstracti a sensibilibus: quia illi termini posterius cognoscuntur. Cum verò iste expositor dicat, ꝙ ens non in se, sed vt concretum quiditate sensibili est primo cognitum. Tunc quæro ab eo: aut tale ens dicit conceptum distinctum à quiditate sensibili? aut eundem conceptum, quem dicit quiditas sensibilis? Si primo videtur, ꝙ conceptus entis, vt sic, sit abstractus à quiditate sensibili: & sic stat argumẽtum docto. Si secundo: tunc quærendum est de illa quiditate sensibili: & manifestum erit, quòd species specialissima quiditatis sensibilis: cuius singulare fortius mouet sensum, erit primo cognita cognitione confusa, & primitate originis. Si verò intelligat, quòd ens concretum quiditate sensibili, sit tantũ ens sensibile: ita quòd ens sensibile est primo cognitũ: sequitur, quòd illud ens sensibile erit primo cognitum: cuius singulare fortius mouet sensum: & si singulare alicuius speciei specialissimæ fortius mouet sensum: sequitur, quòd species specialissima erit primo cognita confusè.

¶Ad tertiam responsionem, ex dictis supra patet, quod nihil facit ad argumentum doc.

¶Ad illud, quod dicit de ordine essentiali originis, antequam respõdeam præmitto aliqua. Primo, quòd ordo essentialis originis inter conceptus confusos potest dupliciter intelligi: aut inter res conceptas confusè: aut inter conceptus confusos: quibus illæ res concipiuntur. Exemplum primi. homo, animal, sensibile, viuens, corpus, & substantia. Exemplum secundi. cognitio hominis, cognitio animalis, & sic deinceps. Secundo præmitto, quod dicit docto. in 4. dist. 1. q. 1. quòd idem dicitur prius, & po-

Exemplum primi, exemplum secundi.

& posterius generari secundùm aliam, & aliam realitatem: quia Fran. prius origine dicitur ens, deinde substãtia, deinde corpus, & sic deinceps. Tunc dico ad rationem istius, quòd accipiendo ordinem essentialem originis primo modo: extrema non possunt generari, intermedijs nõ generatis, quòd enim Franciscus dicatur generari secundùm substantiam, & secundùm humanitatem, & ꝙ simul non sit genitus secundùm animalitatem, corporeitatem, & huiusmodi: est impossibile, quia vbi est talis ordo, est impossibile haberi posterius sine priori. Si verò intelligat, quòd vbi est talis ordo extrema oon possunt concipi, intermedijs non conceptis. Dico, quòd hoc potest habere duplicem sensum. Primò sic, ꝙ Franciscus intelligatur, vel concipiatur generari secundùm substantiam, & secundùm suum esse vltimatum: & quòd non intelligatur generari secundùm alia intermedia: hoc fortè importat difficultatem. Secundo sic: ꝙ extrema, puta substantia, & homo non possint absolutè concipi intermedijs nõ conceptis: hic sensus est falsus: quia contingit concipere hominem, & substantiam, non concipiendo ipsum esse animal, vel viuens. Et patet quòd hic non est ordo essentialis originis, sic, quòd conceptio hominis confusa essentialiter dependeat à conceptione animalis. Si verò intelligatur ordo essentialis inter conceptus confusos, secundò modo sumptos, scilicet inter cognitiones confusas superioris, & inferioris.

Extrema possunt concipi, non conceptis intermedijs.

¶ Dico, quòd non inueni à Docto. quòd inter tales conceptus confusos sit ordo essentialis originis: & sic stat, quòd extremi conceptus possunt haberi, intermedijs non habitis. Benè verum est, quòd loquendo de conceptibus distinctis inter illos est ordo essentialis originis: quia homo non potest distinctè concipi non conceptis omnibus superioribus: & ita non potest homo distinctè concipi: ita quòd distinctè concipiatur quod ens est, nisi omnia intermedia concipiantur, vt patet.

Inter conceptus distinctos est ordo essentialis.

¶ Dico etiam, ꝙ posito, quòd sit ordo essentialis originis inter conceptus confusos, secundo modo dictos, hoc debet intelligi quantum ad produci: quia (vt dicit docto.) si ponatur vna species intelligibilis eadem respectu speciei specialissimæ, & omnium superiorum: illa species vna cum intellectu prius origine causat cognitionem confusam, puta albedinis: & posterius origine causat cognitionem confusam coloris, & sic deinceps, & sic est ordo essentialis originis inter huiusmodi cognitiones, qualis potest esse inter plures effectus ab eadem causa ordinatè productos: & sic istæ cognitiones confusæ ab eadem causa ordinatè producuntur: & tunc negatur, quòd extrema possint haberi, siue produci, intermedijs non productis: licet intellectus, habita cognitione confusa superioris, possit præcisè considerare illud non considerando inferius: vt patuit à Docto. supra quæstio. 1. præsentis. dist. tamen quantum ad produci, comparando ad eandem causam, non potest conceptus superioris produci à specie intelligibili alicuius speciei specialissimæ, non producto prius conceptu confuso speciei specialissimæ, & sic patet ad rationem istam, quæ prius videbatur sibi omnino insolubilis.

¶ Ad aliud argumentum, quo probat, quòd ens, potest confusè concipi. & primo respondeo ad illud, quod præmittit, nam quando dicit, quòd cognoscere aliquid distinctè est illud cognoscendo penetrare secundùm omnia, quæ sunt in illo. Hoc conceditur: nec in hoc differt à positione Docto. quia habeo pro eodem cognoscere hominem penetrando secundùm omnia ipsius hominis, & cognoscere eum secundùm omnes partes eius: non enim possum perfectè penetrare hominem, nisi cognoscam omnes partes essentiales hominis: cognoscere aliquid secundùm omnes partes suas est ipsum distinctè cognoscere. Tunc ad argumentum respondeo, quando dicit: quòd ens confusè cognoscitur ab aliquo intellectu, quando nescit separare ens à substantia, & accidente, &c. Dico primo, quòd Docto. supponit, quòd ens dicat distinctum conceptum, alium à substantia, & accidente: vt supra exposuimus quæstio. 5. præsentis distinctio. Et sic intellectus cognoscens ens, cognoscit ipsum distinctè. Et cum dicit, quòd nescit ipsum separare à substantia, & accidente. Hoc falsum est: quia notum est apud intellectum: ꝙ omnis substantia est ens non econtra: & quòd omne accidens est ens, & non econtra. Credo tamen, quòd ens apud istos possit confuse concipi: quia isti ponunt, quòd ens non dicat alium conceptum à substantia, & accidente: & sic patet argumentum parum concludere.

Caietanus in hoc non differt à Scoto.

Cognoscere aliquid secundum oēs partes quid sit.

¶ Ad aliud quo probat, quòd conceptus entis sit primò cognitus: quia imperfectissimus. Hoc negatur: & cum probatur ex 9. metha. quòd imperfectiora sunt priora via generationis. Dico quòd hæc propositio habet veritatem in formis eiusdem ordinis: vt patet a Docto. in quolib. in 4. in materia de eucharistia: & vera est quantum ad esse, quia communiter, quæ prius generantur in respectu ad aliquem effectum principaliter intentum sunt imperfectiora: vt patet in generatione hominis: non enim est absolutè vera, quòd primo genita sint imperfectiora: patet quia prius generatur substantia, quàm accidentia, & tamen substantia perfectior. Sic dico, quòd licet conceptus entis sit imperfectissimus: non tamen sequitur, quòd prius cognoscatur: non enim valet substantia est prior generatione accidente: ergo à prius cognoscitur: imo econtra prius accidentia cognoscuntur.

9 met. con-tex. 15.

Illa regula Arist. valet quando illa priora se habent p modum potentie & posteriora p modum actus.

¶ Si dicatur; quòd quando perfectum, & imperfectum comparantur ad eandem causam, imperfectum prius generatur. Cum ergo cognitio entis sit imperfectior cognitione hominis: sequitur, ꝙ species intelligibilis hominis prius origine causabit cognitionem entis.

Obiectio.

¶ Dico, quòd quando imperfectum, & perfectum sic comparantur ad eandem causam, quòd imperfectum sit dispositio præuia ad perfectum: imperfectum prius generatur: vt patet in generatione hominis, cuius prius generatur sanguis, deinde caro &c. sed cognitio entis non prærequiritur, vt dispositio præuia ad cognitionem hominis, vt supra dixi: ergo nec est multum necesse hic distinguere de perfectione obiectuali, & de perfectione euidentiæ: qua etiam distinctione posita: certum est, quòd conceptus entis est perfectior perfectione euidentiæ: & ratio contra hoc parum concludit: quia hic loquimur de euidentia conceptus in se: & certum est, quòd ex quo ens dicit conceptum simpliciter simplicem statim fit euidens cuicunque intellectui concipienti illum: non sic est de alijs conceptibus includentibus ipsum ens: immo (vt supra dixi) conceptus entis est simpliciter euidentissimus, cum tantum sit cognoscibilis distinctè: & sit simpliciter primum in cognitione aliorum distincta.

Solutio.

Conceptus entis est simpliciter euidentissimus, cum tantũ sit cognoscibilis distinctè.

¶ Ad vltimum de cognitione confusa, siuè de conceptu confuso. Dico primo, quòd conceptus confusus magis, vel minus nõ attẽditur principali-

ter penes hoc, quòd est importare partes ordinatè, vel inordinatè: vel magis, vel minus ordinatè: sed attenditur penes hoc, quod talis conceptus includit plures per se partes: & sic illud erit magis confusum quod includit partes in actu, quàm illud quod tantum in potentia. si enim inclusio partium est causa, quòd aliquid dicatur confusum: sequitur, quòd vbi est maior, & perfectior inclusio, erit magis confusum: & huiusmodi est inclusio actualis partium. Dicimus enim hominem esse perfectiorem animali: quia plura includit actu, quàm animal: licet animal plura includat potentia.

Multiplex actus.

7. met. contex 49.

¶ Si etiam dicatur, quòd inclusio partium sine ordine includit maiorem confusionem, transeat. Et cum dicit, quòd genus est huiusmodi: negatur: quia includit omnes species ordinatè, secundùm differentias ordinatas, ita quòd non æquè primo includit omnes, vt patet. Et cum dicit, quòd nulla est ibi distinctio: quia actus est, qui distinguit, &c. Dico, quòd actus est multiplex, scilicet actus formalis, actus entitatiuus, de quibus Doctor. in 2. distinctio. 12 quæstione secunda, & actus obiectiuè, siue obiectalis, & actus, qui importat actualem existentiam: omnes isti actus possunt suo modo distinguere, & sic inter species potentialiter contentas in genere est saltem distinctio obiectiua, siuè entitatiua per actū obiectalem, siue entitatiuum. Et est distinctio formalis: quia per differentias: licet non sit distinctio per actum includentem actualem existentiam: & sic patet ad rationes huius noui expositoris.

Soluuntur rōnes Ochā.

NVNC respōdendum est ad rationes Ocham. Ad primam quam facit de causa naturali. dico primo, quòd etiam causa loquendo de perfectione naturali effectus: si est perfecta & non impedita statim producit effectum perfectissimum quem potest: & si calor successiue producat calorem, talis successio accidit propter imperfectionem in causa.

¶ Dico etiam, quòd non est ad propositum: quia fit comparatio causæ ad duos effectus numero distinctos: modo quando calor producit in ligno calorem successiuè est tantum vna productio numero: & per consequens tantum vnum productum numero. si fieret ergo comparatio inter effectum perfectum & effectum imperfectum qui tantum numero distinguantur, diceret, quòd causa naturalis prius origine produceret effectum perfectum; & posterius origine effectum imperfectum: licet fortè casus non admitteretur, posita æquali dispositione, ex parte vtriusque effectus: quia vel nihil produceret, vel si aliquid produceret: effectum perfectiorem produceret. In proposito non fit comparatio causæ ad duos conceptus, solo numero differentes. Et cum dicit: aut attenditur ista perfectio specificè, & non numeraliter: ita quod causa eadem comparetur ad plures effectus speciè distinctos, vel saltem plusquam numero: quia propriè cognitio hominis, & cognitio animalis non distinguuntur specie, quia nec obiecta: nisi accipiendo cognitionem specificam impropriè sumptam. Sed quicquid sit an huiusmodi cognitiones specie distinguantur: alias pertractabitur. cum quærit: aut est causa partialis respectu illorum; aut totalis (si partialis. illa posterius origine potest producere effectum perfectiorem: patet de substantia animæ, quæ prius producit cognitionem sui: & ipsamet cum cognitione partialiter producit volitionem sui, & quæ est perfectior cognitione. Dico, quod hoc non est multum ad propositum: tum quia si essentia animæ sit partialis causa cognitionis sui: non tamen ipsa sub eadem ratione formali est partialis causa volitionis sui: quia non ponit obiectū aliquod in se esse causam alicuius volitionis: licet fortè cognitio talis

Cognitio hominis & animalis non propriè specie distinguūtur.

obiecti posset esse causa: sustinendo quòd voluntas non sit totalis causa volitionis suæ: de quo patet in secunda distin. 15. Dico etiam, quòd & si substantia animæ inquantum intellectus sit causa cognitionis: tamen ipsa inquantum intellectus non est causa, nec totalis, nec partialis volitionis: vt patet à Docto. in pluribus locis: præsertim in primo. dist. 3.7.10. in 2. distinctio. 26. & alibi. Dico tertio, quòd (vt dixi) causa naturalis perfecte disposita producit effectum perfectissimum, quem potest: vbi autem requirit aliquam dispositionem, prius producit illam: & tunc dico, quòd licet substantia animæ possit comparari secundùm istum ad cognitionem, & volitionem, vt ad duos effectus, specie distinctos: tamen non est æqualiter disposita respectu vtriusq;: quia ad volitionem alicuius obiecti semper præ-requiritur cognitio eiusdem, vt dispositio, siue, ut causa sine qua non: vt patet à Docto. in secunda dist. 25. In proposito autem causæ naturales agentes cognitione, quando non sunt impeditæ non prærequirunt aliquam dispositionem positiuam: vt supra exposui, & sic patet, quid dicendum sit de specie intelligibili speciei specialissimæ. si ponatur, quod sit partialis causa cognitionis speciei, & cognitionis superiorum: quòd ipsa prius origine producit cognitionem speciei specialissimæ, vt partialis causa. Et quod dicit de causa totali. hoc idem dico. Et cum dicit, quòd non est maior ratio de vno, quàm de alio. Hoc indiget probatione. cum verò dicit, quòd quando comparatur ad duos effectus, specie distinctos: ita q vnum prius origine producit, & aliud posterius origine. Verum est, si vnum est producibile in instanti: & aliud successiuè. Hæc omnia indigent probatione. Oporteret enim probare, q si vna causa puta sol potest pducere plures effectus specie distinctos successiue: q prius non posset producere perfectiorem, quàm imperfectiorem. Et quod dicit de philosopho, q priora generatione sunt imperfectiora. Hoc verum est, vt comparantur ad agens: quod nō potest immediate attingere effectum principaliter intentum: ideo oportet ipsum prius producere dispositiones præuias: & ideo priora in tali generatione sunt imperfectiora effectu principaliter intento: vt verò comparantur ad agens quod non requirit dispositionem præuiam respectu effectus principaliter intenti: non est verum: q effectus imperfectior sit prior generatione.

Causæ naturales agētes cognitione, quando non sunt impeditæ nō prærequirunt aliquam dispositionem.

Priora generatione sūt posteriora perfectione verum est, qn̄ agens nō potest immediatè attingere effectū principaliter intentū.

¶ Ad aliud de visibili distanti dico (vt ibi dicitur) q ideo visibile distans prius causat cognitionem cōmunioris: quia non est perfecte proportionatum. Exempli gratia. posito, q a longe videatur: puta aliquod indiuiduum coloris: tale indiuiduum causat similitudinem coloris in potentia sensitiua: & talis species sensitiua causat phantasma in phātasia, quod repræsentat indiuiduum coloris cum cōditionibus materialibus: & illud phantasma causat partialiter in intellectu possibili, speciem intelligibilem coloris, representātem colorem, in ratione obiecti intelligibilis: & talis species, partialiter causat cōceptum perfectissimum, quem potest: & sic prius origine causat conceptum coloris, quam conceptum qualitatis. Si verò tale visibile esset debitè proportionatum potentiæ visiuæ: ita q causaret speciem sensibilem representantem: puta hanc albedinem: tunc primum cognitum esset species albedinis. Et quando arguit contra de illa improportione. Et quod dicit, q non potest haberi conceptus speciei specialissimæ sine conceptu superiori. negatur hoc: quando sensibile est perfectè proportionatum. Et cum arguit cōtra, quærendo quæ requiruntur ad causandum conceptum superioris: vt entis. Dico breuiter: q per quamcunque speciem intelligibilem alicuius speciei

ciei ſpecialiſſimæ, poteſt haberi conceptus entis. Et ſi ponantur diſtinctæ ſpecies intelligibiles reſpectu ſuperioris, & inferioris. Dico ꝙ fantaſma cuiuſcunque ſingularis ſpeciei ſpecialiſſimæ, poteſt cauſare ſpeciem intelligibilem ſpeciei ſpecialiſſimæ, & omnium ſuperiorum: vt ſupra expoſui.

¶ Ad rationem factam cõtra ſecundã rõnem doc. patet ꝙ ratio doc. eſt euidens. Et quãdo dicit Ochã: ꝙ metaphyſica eſt de conceptibus complexis: admittitur. Cum addit, ꝙ aliquando complexa erunt poſterius nota: licet termini ſint prius noti: vt patet de aſtris, & partiale, & paritate, & imperitate. Dico ꝙ: aut loquimur de propoſitionibus per ſe notis: aut de ꝓpoſitionibus non p ſe notis, ſed de cõcluſionibus deductis: ſi de propoſitionibus per ſe notis. Dico ꝙ ordine doctrinæ, ſunt poſterius notæ in metaphyſica: & ſimiliter, termini earum, ſunt poſterius noti, quàm in alijs ſcientijs: & patet de iſta propoſitione: omne totum eſt maius ſua parte: quæ eſt nota metaphyſico, terminis diſtinctè conceptis: ſed prius nota in alia ſcientia, terminis confuſe conceptis: & tunc dico, quòd ſi termini diſtinctè concipiantur à metaphyſico: ſtatim ille habebit propoſitionem per ſe notam: ſi ſunt tales termini, ex quibus poſſet componi propoſitio per ſe nota: & ſic, ſi iſta propoſitio eſſet per ſe nota: aſtra ſunt paria: ſtatim notis termini, diſtinctè eſſet metaphyſico per ſe nota: & habitis principijs per ſe notis ex terminis, diſtinctè conceptis: ſtatim poteſt habere euidentiam propoſitionum virtualiter contentarum in illis. Cum ergo ordine doctrinę ſit prior cognitio confuſa terminorum, cognitione diſtincta eorum: patet ꝙ ratio Ocham nihil concludit contra rationem Doc.

De ſubſtantijs ſeparatis tm̃ habentur conceptus cões nobis & illis.

¶ Ad illud de ſubſtantijs ſeparatis: hoc minus cõcludit: quia de ſubſtantijs ſeparatis, tantum habentur conceptus communes illis, & nobis: & non habetur aliquis conceptus proprius incomplexus: vt ſupra patuit: nec eſt intentio Aui. quòd metaphyſica dicatur vltima in ordine doctrinæ reſpectu ſubſtantiæ ſeparatæ: ſed ſimpliciter, & abſolutè dicitur vltima.

¶ Ad aliud quod facit contra tertiam rationem docto. in qua Doc. dicebat quòd, ſi prius cauſaretur conceptus entis, ꝙ requireretur magnum tempus ad habendum conceptum ſpeciei ſpecialiſſimę. Et dicit Ocham, ꝙ idem ſequeretur, ꝙ ſi prius cauſaretur conceptus ſpeciei, requireretur magnum tempus antequam haberetur conceptus entis: quia oporteret tranſire per omnia media. Dico ꝙ non eſt ſimile: quia facilius eſt habita cognitione inferioris, ꝙ habeatur cognitio ſuperioris, quàm econtra: nam cognita ſubſtantia: oportet multas facere diuiſiones antequam deueniatur ad cognitionem puta hominis: non autem econtra. Similiter cognito aliquo toto: in quo plures partes includuntur: facilius eſt cognoſcere omnes illas partes: quàm cognita aliqua parte, cognoſcere aliquod totum: tum etiam: quia notitia inferioris poteſt eſſe cauſa notitiæ ſuperioris: quia tale inferius eſt perfectius, & eſſentialiter continet ſuperius: vt ſupra dixi in q. 1. præſentis diſt. cognitio autem ſuperioris, non poteſt eſſe cauſa cognitionis inferioris: cum ſuperius nec eſſentialiter, nec virtualiter contineat entitatem inferioris. Cognito ergo, ꝙ ſit neceſſe tranſire per eadem media, à cognitione ſpeciei ſpecialiſſimę ad cognitionem entis: & econtra: tamen maius tempus incomparabiliter requiritur tranſeundo à conceptu entis, ad conceptum ſpeciei ſpecialiſſimæ: quàm econtra.

¶ Dico etiã ſuſtinendo, ꝙ ſit eadem ſpecies intelligibilis, ſpeciei ſpecialiſſimæ, & omnium ſuperiorũ: ꝙ per eandem ſpeciem, facilius eſt tranſire à cognitione ſpeciei ſpecialiſſimæ, ad cognitionẽ entis, quàm econtra: vt patet intuenti.

¶ Poſito etiam, ꝙ ſit alia ſpecies intelligibilis ſpeciei ſpecialiſſimæ: & ꝙ quodlibet ſuperius habeat ſpeciem intelligibilem propriã: adhuc patet, ꝙ facilius eſt, habita cognitione ſpeciei ſpecialiſſimę (includentis eſſentialiter omnia ſuperiora) tranſire ad conceptum entis: quàm habita cognitione entis per ſpeciem intelligibilem ipſius, tranſire ad cognitionem ſpeciei ſpecialiſſimæ, cum ens nullum inferius includat, nec virtualiter nec eſſentialiter: & ſic patet quomodo ratio Ocham non concludit.

¶ Ad vltimum quod facit contra ſecundum articulum principalem, in quo doc. dicit, ꝙ neceſſariò primum cognitum cognitione diſtincta eſt ipſum ens. Et Ocham intendit probare, ꝙ ſpecies ſpecialiſſima, poſſit diſtinctè concipi, ſine conceptu entis: ſed hoc negaretur à Doc. Et cum probat illud: poteſt diſtinctè quiditatiue cognoſci, nõ cognito illo, quod non eſt de quiditate illius: hoc concedit. Et cũ addit, ꝙ ens non eſt de quiditate ſpeciei ſpecialiſſimæ: negatur. Cum probatur, ꝙ ſpecies ſpecialiſſima non habet eſſe extra animam: ſed ens tantum in anima: hoc habet probare: quia vt infra patebit, ipſum ens, eſt de intrinſeca ratione cuiuſcunque creati, & dicit conceptum realem: vt infra patebit præſenti d. & d. 8. Et quando dicit, ꝙ Deus poteſt diſtinctè cognoſci (loquendo de cognitione intuitiua) quæ terminatur ad rem exiſtentem inquantum exiſtens: vt dicit Sco. ergo ſimiliter, & creatura. Dico primo, ꝙ non eſt ſimile, de Deo, & creatura: quia ens, non eſt de intrinſeca ratione Dei: cum conceptus entis, ſit ſimpliciter poſterior: eſt autem de intrinſeca ratione creaturę: & de hoc vide ſupra ea quæ dixi in diſt. 2. q. 1. exponẽdo illud argumentũ, quo ꝓbatur, ꝙ nõ poſſunt eſſe ſimpliciter duo neceſſe eſſe. Dico ſecũdo, ꝙ poſito, ꝙ cõceptus entis ſit ſuperior Deo, & de intrinſeca ratione eius: dico ꝙ in cognitione abſtractiua, Deus non poſſet diſtinctè cognoſci, nõ cognito conceptu entis: & hoc idem dico de creatura. Et cum dicit de cognitione intuitiua non eſt multum ad propoſitũ: quia in tali cognitione, illud dicitur diſtinctè cognoſci, quando cognoſcitur ſecundùm perfectam exiſtentiam: ſupponitur autem, ꝙ conceptus entis abſtrahat ab omni exiſtentia: & ſi ad huiuſmodi cognitionem intuitiuam requiritur: tunc cognoſcitur, inquantum actu exiſtens.

Ens non eſt de intrinſeca ratione Dei, ſed creaturæ.

¶ Ad illud quod dicit Ochã contra doc. de cõceptu ſimpliciter ſimplici, ꝓbando ꝙ ſpecies ſpecialiſſima dicat cõceptũ ſimpliciter ſimplicẽ, patet rñſio: quia cõceptus ſpeciei, accipitur pro re cõceptibili, quæ eſt compoſita ex pluribus realitatibus cõceptibilibus, Et concedo, ꝙ ſicut entitas ſpeciei ſpecialiſſimę habet eſſe præter operationem intellectus: ita & omnes partes illius: & eo modo quo habet eſſe eodem modo & partes. Et hęc omnia clarius habẽt videri infra d. 8. Ad aliud quod dicit contra docto. de cõfuſe & diſtinctè concipi: vbi probat, ꝙ ſpecies ſpecialiſſima poteſt concipi diſtinctè ſine diffinitione: hoc patet eſſe falſum: & probationes quas facit ſunt manifeſtę falſę, vt patet intuenti & ſequenti doctrinam ſubtiliſſimi docto.

Augu Sueſ. in ſua metaphy.

QVIDAM nouus expoſitor. Philoſophi arguit contra Sco. de primitate cognitionis. Et primo: ſic recitat poſitionem Sco. dicens. Sco. in prima d. 3. ponit ꝙ via originis in cognitione confuſa ſemper minus vniuerſale prius occurrit intellectui: & hoc, qa illius ſingulare fortius mouet ſenſum. Modo ex hac eorũ diuiſione hr̃, ꝙ ſemper ſingulare magis vniuerſalis fortius mouet ſenſum: tam in ꝓxima ꝙ in remota diſtantia: vt patet. Etiam habetur, ꝙ via

gis vniuersalis non potest effici in intellectu, nisi per cognitionem accidentium omnium, vel non sine ac cidentibus communibus: vt sine sensu, voce, loquela, &c. Tunc arguo sic. Illud via originis primo intellectui nostro in cognitione actuali occurrit cuius accidentia primo via originis cognitione actuali nobis occurrunt: patet hoc ex primo præsupposito: sed cognitio accidentium generis, & magis vniuersalis prius via originis nobis occurrit. hæc ratio. Simpli. nullis additis demonstrat.

Ratio simplicij nō demonstrat. ¶Tertio principaliter. Hæc positio videtur insufficiens primo quia per hanc non habemus, quid sit prius posteriusve cognitum in vniuersalibus post rem: sed solum in vniuersalibus in re. Adhuc cū intellectus possit procedere naturaliter voluntarie, & formiter atque scientifice: ex hac determinatione nō habemus, quid sit præcognitum in vnoquoque pro cessuum: sed per hanc positionem tantum habetur, quid sit præcognitum in processu diffinitiuo: hæc ille.

Solutiones rationum Aug. suo. AD istum nouum expositorem philosophi respondeo. Et primo, quando infertur per Sco. habetur, quòd semper singulare magis vniuersalis fortius mouet sensum, tam in proxima, quàm in remota distantia. Hoc Sco. nō dicit, nec ex dictis eius hoc potest inferri: vt patet intuenti dicta ipsius. Vult enim, quòd quando singulare in debita distantia, & proximatione fortius mouet sensum: vniuersale illius singularis prius cognoscitur cognitione confusa: quòd habita cognitione sensitiua huius albedinis à phantasmate illius: tūc primum causatum erit species intelligibilis albedinis: & secūdo erit species intelligibilis proximioris albedinis: & sic deinceps: tenendo (vt supra dixi) quod ponantur tot species intelligibiles, quot vniuersalia magis, & minus cōmunia. Si vero tantum vna ponatur: patet quòd species intelligibilis albedinis prius partialiter causat cognitionem confusam ipsius albedinis: & post cognitionem superiorum: vt expo sui. Et sic semper posita debita dispositione sensibilis: puta, quòd videatur, vt indiuiduum speciei specialissimę: tunc quando tale singulare fortius mouet sensum: tunc primo species specialissima, illius via originis cognoscitur. Et etiā falsū assumit, quòd singulare magis vniuersalis fortius moueat sensum, quàm singulare minus vniuersalis, stante æquali dispositione vtriusque singularis. Assumit etiam falsum, cum dicit, quòd singulare magis mouet sensum, siue in proxima, siue in remota distantia: vt patet ad sensum. Et multa alia dicit, quę ipse non inuenit in Sco. sed transeo breuiter.

Aug. nō habet Sco. mētem. ¶Deinde respondeo ad rationes, quas facit. Cum primo dicit: quòd hæc positio non est peripatetica. Miror certe, quòd semper vtatur isto vocabulo quasi alij peritiores in via philosophi, & Commen. nihil viderint. Oporteret enim ipsum ostēdere, quę dicit: ostendat mihi, quod dicta à Doct. subtili non sint ad mentem philosophi, & credam: sed quia hoc non ostendit, sicut etiam in alijs locis dixit non esse peripatetice dictum: adduxi literam philosophi, & Auer. ostendendo, quòd erat peripatetice dictum. Ideo parum curo ex quo oppositum non ostendit per dicta philosophi, & sequacium ipsius, Credo. n.

Scotus fuit perfectissimus Aristotelicus. Doctor. subtilem fuisse perfectissimum Aristotelicum, vt opera, & commentaria sua ostendunt. Sed his omissis: quia parum curo insistere contra istum nouum interpretem: respondeo ad illud, quādo dicit, quòd Sco. sibi contradicit, quia si magis vniuersale est prius cognitum cognitione habituali: igitur, & in cognitione actuali. Negatur consequentia. Et cum dicit, quòd potentualiter tale quandoque erit actualiter tale. Parcat mihi, quòd non intelligit Doctor. non enim Docto. vult, quòd illud dicatur prius cognosci habitualiter, quia est aptum natum sic cognosci, quòd talis potentia reducatur ad actum: quia Doct. tantum loquitur de cognito habitualiter, vel virtualiter distincto, contra cognitum actualiter: & sic qualem ordinem habet aliquid in se, talem habet respectu cuiuscunque, sicut dicimus, quod homo prius constituitur ens, &c. vide supra, vbi hoc exposui respondendo ad similem difficultatem.

Suessanus non intellexit Scotum.

¶Ad aliud, cum dicit; si intellectus naturaliter est aptus natus perfici a minus perfecto: igitur cum deducitur ad actum, prius perficietur a minus perfecto. Dico (vt supra dixi) quòd non intelligit Doctor. quia loquitur tantum de perfectione habituali, vel virtuali, vt distinguitur contra actualem. i. posito, quod intellectus actu perficiatur cognitione, puta albedinis: quod est proximius illi non in actuali cognitione: sed tantum in habituali, vel virtuali: patet, quod magis vniuersale: ergo illud est prius cognoscibile, cognitione actuali non sequitur, vt supra diffuse exposui. Iste enim imaginatur, & non recte, quòd Sco. velit, quod illud, quod est prius cognitum via originis cognitione habituali, vel virtuali: possit etiam esse prius, cognitum cognitione actuali. Et nota verba Docto. dicit enim sic. Si vna forma includat virtualiter plures, prius perficiet materiam sub ratione communioris formæ: puta sub ratione substantiæ, quàm sub ratione corporis: & semper in illa via generationis imperfectius erit prius: quia proceditur a potentia ad actum: ergo sicut conceptus plures cō muniores & minus communes habituales, vel virtuales nati sunt perficere intellectum via generationis, vel originis: ita, quod imperfectior semper est prius: ita si vnus conceptus virtualiter includat omnes illos prius perficiet sub ratione conceptus prioris, & vniuersalioris, quam sub ratione conceptus particularis. Hæc Sco. patet ergo quod non vult Doct. quod tale sic prius cognitum cognitione habituali sit natum prius cognosci cognitione actuali: nisi forte loquendo de cognitione distincta.

¶Potest etiam responderi, vt respondet quidam; quæ responsio est prius recitata ab isto nouo interprete: videlicet, quod obiecta, eo modo mouent intellectum, quo sunt præsentia, nisi sit aliquod impediens. Et sic licet obiectum sit præsens intellectui sub ratione magis vniuersalis: tamen (intellectus in intelligendo, & mouendo dependet a sensu: & sensus mouetur ab obiecto extra sub ratione naturæ specificę) quando obiectum est in debita distantia ad sensum tunc oportet intellectum moueri ab obiecto sub ratione naturæ specificę: & ita obiectum præsens, sub ratione vniuersalis non potest mouere sub tali ratione, ex impedimento singularis sensibilis ad extra, mouentis ipsum sensum. Concedo ergo, quod quæcunque sunt præsentia intellectui, eo ordine mouent intellectum, quo ordine sunt præsentia: nisi eorum motio impediatur ab aliquo sensibili extra: hæc ille. Et hāc rationem dicit ille interpres esse friuolā. Hoc dicit forte: quia eam non recte intelligit. Quando ergo dicit, quod nunquam dicitur aliquid proxime cognoscibile, quod nunquam tali ordine cognoscitur. Cō ceditur amoto semper impedimento.

Anto. trombeta in sua meta.

Suessanus non intellexit rationē Scoti.

¶Et cum infertur, quod per nos stante tali dispositione impeditiua; nunquam intellectus potest post cognitionem speciei cognoscere vniuersalius. Dico primo, quod hoc nihil est contra nos: quia tunc ponitur impedimentum quo stante nō potest sequi cognitio, &c. Intelligitur enim dictum istius, quod q̄tum est ex parte sua est obiectum prius cognoscibile: sed quando singulare sensibile fortius mouet sensum, prius causatur cognitio perfectior, siue conceptus perfectior, qualis est cōceptus speciei: & sic magis vniuersale esset prius cognoscibile ex parte sua,

quàm

quàm minus vniuersale:& semper loquitur pro statu naturæ lapsæ:& sic posito tali impedimento nō potest sequi. Dico secundo, cum dicis, quòd stante tali impedimento vniuersalius non potest cognosci: negatur, quòd non possit cognosci: hoc enim impedimentum non ponitur propter negationem cognitionis absolutè: quia tunc sequeretur, quòd stāte cognitione speciei specialissimè intellectus non posset aliquo modo cognoscere superiora:& sic nō posset formare hanc propositionem homo est animal: vel substātia, vel ens: oportet enim cognoscere extrema cognoscens vnionem extremorum, & ponens differentiam eorum adinuicem: vt patet 2 de anima. vbi probatur sensum communem esse ex hoc, quòd ponit differentiam inter obiecta sensuum particularium, siue sensuum exteriorum:& per consequens cognoscit illa obiecta: & sic patet quomodo intellectus simul potest habere cognitionem speciei specialissimæ & multorum superiorum. Dico tamen, quòd stante tali ordine non potest cognosci prius prioritate originis: quia prius de necessitate cognoscitur species specialissima, cuius singulare fortius, & efficacius mouet sensum. Et ideo stante tali impedimento nunquam potest cognosci primo: non tamen sequitur, quòd non possit cognosci secūdo, siue in aliquo posteriori instanti:& sic patet.

Magis vniuersale actu prius cognoscitur cognitione confusa.

¶Ad illud, quod secūdo principaliter dicit, quòd magis vniuersale actu prius cognoscitur cognitione cōfusa: quia nobis certius. Dico, quòd stante debita dispositione tam sensus, quàm obiecti: tunc sensus non erat circa sensibile: vt patet 2. de anima & hoc clarius intelligitur a Sco in isto primo. d. 3 q. 4. de sinceris veritatibus:& sic si habet album perfectè præsens, & non sit in dispositio in sensu: ita sensus certus est, quod est album: sicut, quòd est coloratum: immo per prius apprehendit sub ratione albi, quàm sub ratione coloris:& sic semper Doct. loquitur. Particularia enim sunt prius nota nobis, & magis vniuersalia naturæ: quare a particularibus tāquā a notioribus inchoandum est: magis ergo vniuersalia sunt notiora naturæ. Et ideo in ordine distinctè concipiendi incipimus a magis vniuersalibus.

Ratio Simplicij.

¶Ad illam rationem, quam dicit esse Simplicij. Dico, quòd concessis illis præsuppositis: tamen sanè intellectis: quod dico propter, secundùm præsuppositum: quia licet absolutè accidens magis commune communiter sit certius: stante tamen dispositione potentiæ, & obiecti sensibilis particularis in se non video istam maiorem certitudinem magis vniuersalis: vt dixi supra, postea negatur ista; videlicet, quòd cognitio accidētis magis vniuersalis prius nobis occurrit: ponēdo debitam propinquitatem sensibilis. Bene verū est: quòd si sensibile videatur a remotis prius occurrit, vt singulare magis vniuersalis: vt vero est in debita distantia, & propinquitate qualis requiritur ad videndum singulare speciei specialissime: prius occurrit, vt singulare speciei specialissime, quam vt singulare magis vniuersalis: vt patet per experientiā; & sic ratio ista nihil concludit.

Nota bene hæc omnia.

¶Ad illa alia inconuenientia, quæ adducit: primo quòd per hanc positionem non habemus, quid sit prius aut posterius cognitum in vniuersalibus post rem: sed solum in vniuersalibus in re. Dico, quòd hoc nō est necesse: quia quærimus tantum, quid sit simpliciter primo cognitum via originis: posito, quòd singulare nō cognoscatur in se:& sic concluditur, quòd species specialissima cuius singulare fortius mouet sensum: & habita cognitione talis speciei: intellectus postea potest omnia essentialiter, vel virtualiter inclusa in tali specie cognoscere, & hoc sufficit.

¶Ad aliud, quod dicit, quòd contingit intellectū procedere naturaliter voluntariè, &c. Dico, quòd vt patet ex litera Docto. non oportet quærere omnem modum: sed quæritur absolutè, quid sit primum cognitum primitate originis. Cognoscere enim voluntariè præsupponit cognitionem naturalem: quia cognitio dicitur voluntaria, inquantum voluntas imperat intellectui, vel firmādo illum in priori cognitione: vel remouendo a priori cognito, & conuertendo ad aliud obiectum, vt patet a Sco. in 2 d. 42. Nunquam enim voluntas posset habere actum, nisi circa prius cognitum. Et ideo superfluum est quærere omnem processum, siue omnem modum procedendi.

Quare dicatur cognitio voluntaria.

NVNC de ordine perfectionis. Hæc litera est satis clara. Et, quod dicit de visione aquilæ respectu solis:& de visione nostra respectu cādelæ. Vt clarius intelligatur: pono, quòd sol sit visibilitatis, vt 8 & lumen candelæ tantum, vt duo. Aquila videt solem tantū, vt vnum:& Ioannes videt lumen candelæ, vt duo: dico, quòd quamuis visio aquilæ sit perfectior simpliciter quia terminatur ad perfectius visibile: visio tamen candelæ est perfectior, secundùm proportionem attingibilitatis obiecti: patet, quia sol est attingibilis, vt 8 & tantum attingitur, vt vnum: & lumen candelæ est attingibilitatis, vt duo: & eodem modo attingitur. De hoc tamen vide, quæ prolixè exposui sup q. 2. lib. 2. meta. Doct. vbi multa notaui, &c. Et sic posito isto exemplo applica literam respectu cognitionis, quæ terminatur ad primum ens, & cognitionis, quæ terminatur ad ens sensibile.

Visio Aquilæ est perfectior simpliciter quàm visio mea, quia est circa obiectum perfectius. Mea autem visio circa lumen cādelæ est perfectior secundum proportionē, quia intēsius oculus meus videt lumē cādelæ quàm Aquila lumen solis. Oculus meus attingit lumen candelæ quantum visibile est, at non sic facit Aquila, applica.

AD argumenta huius q. Primo arguit sic. Deus est primum ens simpliciter: ergo primum cognitū: antecedens patet. d. 2. consequentia patet. 2 me. t. c. 4. Vnumquodque inquit sicut se habet, vt sit i. ad esse, ita, & ad veritatem. Ibi. Cōm. in fine commēti. Quāto inquit magis perfectum inesse, tanto magis erit perfectum in essendo verum.

¶Secundo arguit: quia 2. top. c. 29. Rursus si quidē magis, & minus dicitur, & simpliciter inest: q. n. non est bonum, vel album: neque magis, & minus album vel bonum dicere: hoc ibi: ex intentione elicitur hęc in his, quæ sunt per se. i. quæ absolutę, & simpliciter insunt hæc regula tenet: sicut simpliciter ad simpliciter ita magis ad magis, & maximum ad maximum: patet si album est simpliciter visibile: ergo magis album, &c. & econuerso magis album est magis visibile: ergo simpliciter album est simpliciter visibile:& sic patet regula. In proposito nihil potest perfectissimè cognosci, nisi Deo perfectissime cognito: ergo nihil potest simpliciter cognosci, nisi Deo simpliciter cognito: ergo cum aliqua cognoscuntur à nobis Deus erit simpliciter cognitum prius.

¶Tertio. perfectissimus actus potentiæ est circa obiectum perfectissimum, siue simpliciter primū: hoc patet à Doct. ī. præsenti. d. q. 7. Tum etiam, quia actus specificatur ab obiecto. Tum etiā: quia nobilitas sciētiæ accipiē à nobilitate obiecti: vt patet 1. de aīa. t. c. 1. Cum inquit, omnium scientiam, siue. s. cognitionem rem esse bonam opinemur, ac honorabilem: magis autem alteram altera, aut secundùm certitudinem, aut ex eo, quòd melior quidē, & mirabilior est. hoc ibi: sed perfectissimus actus est circa Deum ex. 10. eth. c. 10 quia ibi ponit felicitatem: ergo Deus est simpliciter primum obiectum cognoscibile.

¶Respondet Doc. ad primum dupliciter, primo, quòd propositio philosophi intelligiē de obiecto ex parte sui. i. quòd sicut est simpl. primū, ita quātū i se est: ē primatū cognosci: sed quòd prius non cognoscaē nō est parte obiecti. i. quòd sicut est ens primū: ita, & prima cognoscibilitas inest: sed mō nō seq̄tur q̄tū i se ē: est primū cognoscibile: ergo illud primo actu cognosciē ab intellectu nr̄o: nō sequiē: req̄riē. n. vltra, quòd sit primū cognoscibile: quòd ēt sit pn̄s intellectui i rōne obiecti actu intelli-

Deus nō est primum cognitum secūdum actualem cognitionem, sed secundum cognoscibilitatem.

intelligibilis: modo hoc non potest esse vt supra patuit. præsenti. d. q. prima. vbi habitum est: quod primum mouens intellectum est aliquod sensibile. Secũdo dicit quòd si intelligatur de cognosci actu .i. sicut se habet ad entitatem ita ad cognosci actu. i. quod si est primum ens, quod primo cognoscatur actu: vera est comparando ad intellectum, qui respicit omnia intelligibilia, secundùm gradum propriũ cognoscibilitatis eorum. i. qui cognoscat illa: ita perfectè quantum sunt cognoscibilia: quia talis intellectus habet pro obiecto primo motiuo simpliciter primum ens, & necessario primo cognoscit illud: vt patebit magis in quolibet q. 15. arti. 2. modo nullus intellectus creatus intelligit omnia, secundùm suam intelligibilitatem: & maximè intellectus pro statu isto: in quo maximè cognoscit sensibilia, vt infra patebit. q. sequenti, &c.

¶Ad secundum. Respondet, quod illa est vera in causis præcisis: si. n. bonum est præcisa causa diligibilitatis: magis bonum erit magis diligibile. Et sic similiter, si ens est præcisa causa intelligibilitatis maximè ens erit maximè intelligibile: ergo & ens simpliciter erit simpliciter intelligibile: sed non, valet in causis non præcisis. Si enim Deus esset causa præcisa cognoscendi rem: puta hominem simpliciter: sicut est causa præcisa cognoscendi ipsum perfectissimè: valeret consequentia. a. non cognoscitur perfectissimè nisi Deo perfectè cognito. ergo. a. non cognoscitur simpliciter Deo non cognito: sed quia a. potest simpliciter per motionem propriam: licet non ita perfectè sicut per motionem essentiæ diuinæ. ideo potest simpliciter cognosci. a. Deo non præcognito. Si dicatur entitas est causa cognoscendi rẽ simpliciter: ergo magis ens erit causa cognoscendi rem perfectius: ergo maximum ens erit causa cognoscendi rem perfectissimẽ: ergo econuerso: maximum ens: est causa cognoscendi perfectissime: ergo est causa cognoscendi rem simpliciter. Dico, quod si magis, & maximè & simpliciter comparentur ad eandem rem: non sequitur absolutè, nisi magis ens sit causa cognitionis: vnde nõ sequitur ens, quod est lapis est causa cognoscendi se simpliciter: ergo homo, quod est magis ens erit causa cognoscendi lapidem perfectius: non sequitur: quia homo nullo modo est causa cognoscendi lapidem: valet tamen de Deo: quia est causa cognoscendi lapidem simpliciter perfectius, & perfectissimè: sed modo non est cã cognoscendi rem simpliciter: & hoc præcisè patet, quia cognitio lapidis põt haberi ab intellectu creato, & ipso lapide: nec fortè est causa præcisa cognoscendi ipsum perfectius: quia lapis cognoscitur perfectius ab intellectu angeli, quàm ab intellectu nro: est tamen causa præcisa cognoscendi lapidem perfectissime: modo non sequitur lapis non potest perfectissime cognosci, nisi Deo perfectè cognito: ergo nec simpliciter nisi ipso cognito: non sequitur, quia in primo arguitur à causa præcisa; in secundo a cã non præcisa. ¶Ad tertium dicit Doct. ꝙ maior est vera de primitate perfectionis, quia pfectissimus actus tm̃ dr̃ respectu perfectissimi obiecti: vt patet 3. de anima. t. c. primi. non aũt intelligit de primitate adæquationis, quia illud ponit ens inq̃tũ ens: loquendo de intellectu ex natura intellectus, & de obiecto motiuo. vt j. patebit q. seq. Loquẽdo vero de intellectu nr̃o pro statu isto est quiditas rei sensibilis: loquẽdo de obiecto motiuo. Si. n. Deus esset primũ obiectũ adæquatũ, & motiuũ: tunc esset primũ cognitũ: q̃a nunq̃ obiectũ motiuũ ad cognitionẽ plurium obiectorũ põt câsare cognitionẽ alicuius cõtẽti virtualiter in ipso nisi prius in illo intellectu cã, & notitiam sui: & hoc loquẽdo de obiecto nãli, & p modũ naturę motiuo: q̃a nunq̃ tale põt câre notitiã alicuius in aliquo intellectu nisi prius in illo causet notitiam sui: vt exposui prolixæ in quol. & sic essentia diuina: quæ ponitur obiectum adæquatum motiuum intellectus diuini obiectum. s. naturale: primo causat in illo intellectu notitiam sui: & post aliorum: secus quando est obiectum voluntariũ: quia tunc bene potest causare notitiam aliorum prius quàm notitiam sui: & sic patet quomodo: si esset adæquatum obiectum & naturale: q; esset necessario primum cognitum. *Essentia diuina est obiectum voluntarium, non naturale.*

QVOD autem dicit ista opi. recitata: & hoc quantum ad secundam q. de indeterminato negatiuè, & priuatiuè &c.

¶Pro intelligentia huius litteræ est notandum ꝙ docto. accipit magis indeterminatum & minus vt sit comparatio inter magis vniuersale, & minus vniuersale; & cum indeterminatum negatiuè sit tãtum singulare (non enim est magis nec minus indeterminatum: quia nec magis vniuersale, nec minus) ideo loquẽdo de indeterminatione qualis est in primo intellecto, scilicet, qualis est in illo, quod est primo cognitum primitate originis: illud est species specialissima &c. Et quando dicit, quòd licet indeterminatio negatiua sit aliquo modo maior: intelligit tantum entitatiuè, id est, licet singulare sit perfectius vniuersali: & maxime Deus: non tamen ex hoc sequitur, quòd sit primo cognitum primitate originis.

¶Pro intelligentia litteræ, nota etiam ꝙ aliquando est abstractio accidentis a subiecto: & sic non est verum prius cognoscitur subiectum quàm accidens quod abstraho. Aliquando fit abstractio a singularibus: & tunc in cognitione confusa prius cognoscitur minus vniuersale & in cognitione distincta prius cognoscitur magis vniuersale. Aliquando fit abstractio minus noti a magis noto: quod fit per discursum syllogisticum: & sic abstrahitur conclusio minus nota à principio magis noto: & hoc modo verum est quòd conclusio posterius cognoscitur: quia notitia illius dependet a notitia principij: sed tamen non possent formari principia, & conclusiones nisi prius terminis cognitis, vt patet. Et sic ponendo, quòd Deus sit posterius cognitum & sit conclusio (puta quia demonstro ipsum esse ens vel summum bonum: & huiusmodi) oportet ponere, quòd ante illum discursum sit prius cognitum in se: & sic patet littera istius secundi membri: quod ibi incipit. Quod arguit etiam in secundo membro: quòd notitia rationali Deus sit vltimum cognitum. Et sic finit quæst. *Abstractio multiplex.*

Quæstio Tertia.

Vtrum Deus, siuè ens sit obiectum adæquatum naturale respectu intellectus viatoris?

Scotus primo sententia dist. 3. q. 3.
D. Thomas prima parte summa. q. 84 Artic. 1.
Franciscus de Mayronis primo sententia distinctio. 3 quæstio. 2.
Ioannes Bacconitanus primo senten. dist. 3. q. 1.



ERTIO quærit Docto. Vtrum ens sit obiectum adæquatum naturale respectu intellectus viatoris? IN ista quæstio, est vna opi. Hæc est opi. Sancti Tho. qui dicit quod primum obiectum intellectus nostri primitate adæquationis est quiditas rei materialis. *D. Thomas prima parte summa. q. 12 Art. 4 & quest. 84. Artic. 1. dicitas quòd quiditas rei materialis sit obiectum*

¶Pro intelligentia opi. S. Tho. hoc præmitto: videlicet quòd S. Tho. aut intelligit de obiecto tãtum motiuo,

¶Contra. Quia si substantia est perfectè præsens in se poterit esse obiectum proximum: similiter si sit præsens in specie intelligibili: ideo enim ponitur species intelligibilis obiecti, quando oon habetur præsentia obiecti in se.

¶Si dicatur: nonne anima est perfectè præsens intellectui, & tamen non est obiectum proximum? & similiter Deus est perfectè præsens intellectui (cum omni rei sit intimus,) & tamen oon est obiectum proximum? Oportet ergo addere, quòd sit præsens nó tãtum realiter, sed sit præsens in ratione obiecti, vel mouentis, vel terminantis: & lumẽ gloriæ facit substantiam immaterialem esse præsentem in ratione obiecti.

¶Dico, quòd hoe non concludit: qoia si substantia immaterialis est obiectum ex ratiooe sua formali: tamen fit proximum obiectum per lumen, &c. Ista approximatio tantum requiritor propter præsentiam obiecti: si ergo sit perfectè præsens in se nó requiritur alia approximatio: & si anima nostrà pro statu isto posset mouere intellectum oon requireretur alia approximatio, quam præsentia ipsius: sed pro statu isto non potest: quia tantum intellectus mouetur a quiditate rei sensibilis: tamen noo repugnât ex natura potẽtiæ. Et ex his patet qoomodo ratio Sco. euidenter concludit. Multa alia possent dici ad propositom, sed causa breuitatis transeo.

¶Ibi. Contra hoc arguitur tripliciter, &c. Vt clarius intelligatur ista ratio notandum est, quod illud de desiderio naturali: patet sic: quia potentia tantum desiderat illam, quæ continentur sub obiecto illius potentiæ: patet, quia potentia visiua naturaliter non desiderat videre sonum, quia oon cõtinetur sub suo obiecto: Sed intellectus cognoscens effectum perfectissimè habet desiderium naturale ad cognoscendã causam perfectissimè, & sub ratione propria: patet ex experientia: ergo illa causa continetur sub obiecto potentiæ: ergo tale obiectum noo repugnat sibi ex natura potenoę.

Instantia.

¶Si dicatur concedendo, qoòd sit desiderium naturale huiusmodi, tamen illud desideratom oon potest cognosci, nisi mediante lumine supernaturali.

Solutio.

¶Contra. Quia stante præsentia perfecta obiecti non requiritur lumen ad simplicem cognitionem, puta intensam, vt duo tantum: patet a fortiori. Si. n. obiectum minus perfectum in enotate, & in cognoscibilitate: & per consequens in actualitate præsens intellectui causat cognitionem sui sine alio medio: vt patet in cognitione intuitiua: & similiter, quando est præsens in specie intelligibili sine alio medio causat: quanto magis obiectum perfectius, & perfectè præsens poterit sine medio: & si medium ponitur, aut ponitur in ratione actiui: & hoc non: quia accipio cognitionem substantiæ immaterialis, vt vnum intẽsa: si obiectum materiale potest in cognitionem sui vna cum intellectu non alio medio concurrente: in cognitionem etiam intensam, vt quatuor: quãto magis substantia immaterialis cum incomparabiliter sit maioris actualitatis, & actiuitatis. Illud ergo lumen ponetur tantum ad intensiorem actum, &c.

Instantia solutio.

¶Si dicatur, quod ponitur ad disponendum potentiam.

¶Contra. Quia ipsa ex se est dispositissima, & in ratione receptiui cum ibi nullum sit conoarium: & in ratione motiui respectu actus absolute sumpti: quia fortè requiritur dispositio aliqua ad actum perfectiorem: si ergo ex se potest vna cum obiecto materiali in cognitionem perfectam illius: quaoto magis poterit cum obiecto immateriali perfectiori. Nã calor, vt 2 cum calore, vt 10. potest calefacere: quanto magis vnitus cum calore, vt 20. Sic in proposito: si intellectus vnitus cum intelligibili, vt 6. potest causare intellectionem: quanto magis vnitus cum obiecto intelligibili vt 30. patet ergo quomodo argumẽtum Sco. perfectè concludit.

¶Ibi. Secundo sic: nulla potentia potest cognoscere, &c. Hoc argumentum si intelligatur, vt verba sonant non erit contra Tho. quia ipse bene forte concederet, quod ens commune sensibili, & insensibili potest cognosci: sed talis cognitio erit causata ab aliquo materiali: sicut etiam Sco. concedit, quod possum intelligere Deum sub ratione entis: & hoc cognitione causata a sensibili. Si vero Thom. pooeret obiectum terminatiuum esse ens materiale: argumentum Scoti concluderet. Si etiam poneretur ens commune sensibili, & insensibili posse mouere intellectum sub ratione sua formali: ita esset contra Sco. sicut contra Tho. quia Sco. ponit primum obiectũ motiuum esse rem sensibilem. Si diceretur, quod nõ posset mouere in se, nisi prius esset motus a sensibili. Dico, quod idem concluderetur apud Scot. sicut apud Tho. Sed quia Thom. expressè ponit, quod omne per se intelligibile, siue loquendo de obiecto motiuo, siue terminatiuo est quiditas rei materialis abstracta à singularibus materialibus: vel contentum sub tali quiditate: ideo absolutè argumentum Scot. concludit cõtra ipsum: quia metaphysica, id est: cognitio metaphysicalis est de ente communi sensibili, & insensibili: & de passionibus entis communibus sensibili, & insensibili: & tale nõ continetur sub quiditate rei materialis. Si vero diceretur, quod accipitur quiditas rei materialis non tantum pro quiditate materiali in se: sed etiam pro abstracto, & contento in huiusmodi quiditate. Contra. Quia tunc illud abstractum cum sit communius deberet poni pro obiecto adæquato: & sic etiam patet vis virtutis argumenti, &c.

Cognitio metaphysicalis est de ente communi.

¶Et quia ista argumenta: videntur etiam concludere contra Scot. qui ponit tantum quiditatem rei sensibilis pro obiecto adæquato intellectus nostri: & tamen multa cognoscimus, quæ non sunt in se sẽsibilia: quia ens, & passiooes entis, & multa transcendentia: quæ oon continentur sub quiditate sensibili.

Doct. videtur contra se concludere.

¶Dico, quod noo est contra: quia tãtum loquitur de obiecto motiuo: non autem terminatiuo. Si dicatur: obiectum habitus metaphysici mouet intellectum: & illud est ens commune sensibili, & insensibili. Sostinendo hoc possumus dicere, quod quiditas rei sensibilis est primum obiectum motiuũ loquendo de prima motione: quæ est causare speciem intelligibilem sui, & omnium superiorum: & habita specie intelligibili superiorum illa superiora, vt relocẽt in tali, specie possunt causare cognitionem sui vna cum intellectu: & sic pro statu isto non potest habere cognitionem, nisi sensibilium, & contentorum essentialiter, vel virtualiter in illis: licet contenta essẽtialiter possint forte habere propriam motionem. s. causare propriam cognitionem: non tamẽ propriã speciem intelligibilem: quia illa causatur tantum à phantasmate, & intellectu agente: sed loquendo de intellectu ex natura intellectus: quodlibet ens natũ causare cognitionem sui posset illam causare in intellectu nostro ex natura intellectus: & sic substantiæ separatæ præseotes in se, vel in specie intelligibili possent partialiter causare cognitionem sui: etiam possent causare speciem representantem superiora: & fortè cognitionem eorum: & sic cognitio superiorum non dependeret quoquomodo a sensibili.

Concordantia.

Nota quod obiectum intellectus, aliud est terminatiuum & sic è ens sua maxima communitate.

Aliud è motiuum naturale, vt quiditas rei sẽsibilis.

Aliud motiuum supernaturale, vt Deus. Primum Dubium.

DVBITATVR in hoc, quod dicit. s. desiderium naturale est in intellectu cognoscente effectũ ad cognoscendum causam. Tum quia desiderium naturale ad scientiam est tantum ad illam, vt ad perfectionem qua. s. potentia perficiatur: ergo est tantũ ad cognitionem absolutè, & non ad cognitionem,

vt

vt includit relationē ad obiectum: quia ipsa scientia absolutè perficit potentiam; sicut patet in proœmio me. omnes homines natura scire desiderant: ibi Doctor vult, quòd tale desiderium sit ad scientiam, vt ad formam perficientem: & si non, sequitur, quòd non sit desiderium naturale ad obiectum ad quod est talis scientia.

¶Secūdo: quia desiderium naturale præcedit omnem notitiam: & per consequens non præsupponit aliquam cognitionem: ergo etiam si non esset cognitio effectus esset naturale desideriū. ad qd cunq; est.

Desiderium naturale est ad perfectionem intrinsecam, & extrinsecam.

¶Respondeo ad primum, q desiderium naturale est non tantum ad perfectionem intrinsecam: sed ēt ad extrinsecam: potentia enim visiua appetitiua naturaliter non tantum appetit visionem coloris in se: sed etiam appetit coniungi perfecto colori, vt obiecto extrinseco: sic in proposito intellectus appetit coniungi suo obiecto perfectissimo: quod non contingit, nisi per intellectionem qua coniungitur: appetit ergo scientiam nō solum: vt formam perficiētem formaliter, & intrinsecè: sed etiam eam appetit, vt per ipsam attingat obiectum ad quod habet naturale desiderium.

¶Ad secundum concedo, q non præsupponit aliquam cognitionem: sed debet sic intelligi, q desiderium naturale non tantum est ad cognoscendum effectum: sed etiam ad cognoscendum causam: & præcipuè causam perfectissimam a qua magis dependet effectus.

Secundū dubium.

¶Secundo principaliter dubitatur in hoc, quod dicit: nulla potentia potest cognoscere aliquid sub ratione communiori, quàm sit eius obiectum primum. Tum quia essentia diuina est obiectū primū, & adæquatum intellectus diuini: & tamen potest cognoscere omne cognoscibile: sed conceptus entis est cognoscibilis: similiter conceptus substantiæ transcendentis: qui conceptus sunt communiores ipsa essentia diuina. Tum etiam, quia Doc. q. 14. quolib. vult, q obiectum adæquatum intellectus creati sit tantum ens limitatum, siue finitum: & tamen potest cognoscere conceptum entis, vt communem enti limitato, & illimitato: vt sup. patuit. q. 1. præsentis. d. & sic cognoscet aliquid sub ratione communiori, q̄ sit obiectum eius adæquatum. Si dicatur, q loquitur ibi de obiecto tantum motiuo. Contra. Quia conceptus entis, vt communis Deo, & creaturæ est obiectum motiuum: supponendo, q habeat speciem propriam intelligibilem: quod Doct. non negat: etiam si nō habeat sufficit, q species inferioris possit illam causare. Tum etiam: quia metaphysica est de ente in quantum ens, vt est commune enti limitato, & illimitato: & tamen ens limitatum ponitur obiectum adæquatum intellectus creati.

Instantia solutio.

Responsio.

¶Respondeo ad primū: q essentia diuina est obiectum adæquatum intellectus diuini, & in ratione motiui: quia ipsa mouet ad cognitionē omnis obiecti: & ēt in rōne terminatiui: quia cognitio intellectus diuini terminatur ad essentiam: ita, q non cognoscit aliquid aliud ab essentia, nisi præcisè, vt in essentia: vt patet à Doct. in quol. q. 15. Dico etiam, qđ cognoscit omnia intuitiuè, & perfectissimè: cognoscere .n. conceptum entis in tali communitate est ipsum cognoscere tantum abstractiuè: quæ cognitio est imperfecta.

¶Ad secundum dico, q ens limitatum est obiectū motiuum, &c. cum dr̄, q ille conceptus mouet: dico q in se non mouet cum tantum habeat esse diminutum: sed species intelligibilis illius mouet: tamen talis species est causata ab aliquo ente limitato in quo continetur conceptus entis quiditatiuè: vt supra patuit. Loquendo tñ de obiecto adæquato terminatiuo: dico, q est ens inquantum ens: vt est cōmune enti limitato, & illimitato. Et sic doc. indistinctè loquitur de obiecto adæquato, &c. Et per hoc patet rñsio ad tertium argumentum. ¶Tertio principaliter dubitatur in hoc: q dicit in vltima rōne. s. quicquid p se cognoscitur a potētia cognitiua, vel est eius obiectū primum, vel continet sub eius obiecto primo. Contra. Tum, quia conceptus entis intelligit: & tñ nō est obiectū primum, siue adequatū: patet, qu obiectum adæquatum nō intelligit vna intellectione: vt patet e q. a obiectū adæquatū p se includit in oi p se intelligibili: vt patet a Doc. q. 1. plo. & sic pcipiēs obiectū adequatū pcipit oia p se intelligibilia: vt patet a doc. ubiq; nō pcipiunt vnico actu ab intellectu nr̄o. Nec similiter conceptus entis continet sub aliquo: patet, q est conceptus communissimus. ¶Dico, q doc. cū accipit ens esse obiectū adæquatū intellectus nr̄i in rōne motiui, siue terminatiui non accipit ipsum ens tm̄ p conceptu entis cōi oi enti: sed accipit p ut includitur in omni ente: siuè vt comprehendit omne ens. Et hoc modo cōceptus entis: & si non contineat sub aliquo cōiori: cum sit cōissimus: tñ dr̄ aliquō cōtineri: cū ponat esse de numero entiū intelligibiliū: eo mō quo exposui sup. q. 1. pl. & nota bene oia ista.

Tertium dubium.

Respon.

CONGRVENTIA etiam illa. Soluit Doc. rōnē Tho. qua probabat primum obiectum esse quiditatem rei materialis: quia potentiam pportionat obiecto: & sic cum intellectus nr̄ sit in materia habebit obiectum materiale, &c. Dicit doc. q inter obiectū & potentiā non est propriè similitudo: & hoc in mō essendi: quia obiectum poterit hr̄e alium modū essendi a mō essendi potentiæ: vt j. patet. se habent. o. ut motiuum, & mobile: nam obiectū est pprie motiuum potentiæ, & potentia mobilis ab ipso. Dr̄ .n. obiectum esse motiuū potentiæ, pro quanto est cāt iuum alicuius effectus: siue vt totalis: siue, vt partialis cā: qui natus sit recipi in tali potentia: & potentia dr̄ mobilis ab obiecto, p quanto nata est recipere effectum ab obiecto cātum: & sic obiectū motiuū se habet, vt actus: quia actiuum, vt huiusmodi dr̄ esse actiuum, vt est in actu virtuali: vt j. patebit: & mobile, vt huiusmodi dr̄ esse in potētia. s. receptiua: & hoc mō actus, & potentia sunt simplr̄ alterius rōnis: & p consequens magis sunt dissimilia, s. obiectū, & potētia, q̄ similia. Et sic cōcedit, q inter illa est pportio, q̄ semp requirit dissimilitudinē pportionatorū: vt patet in oibus pportionib⁹. positis in 5 li. Eucli. pportio .n. dupla requirit dissimilitudinē pportionatorū: quatuor .n. & duo inter q̄ ē pportio dupla sunt alterius rōnis. sunt .n. numeri spē distincti: & sic de alijs. ¶Th. arguit pbādo, q inter potētiā, & obiectū sit similitudo: quia licet agēs factiuū. vt ignis: possit esse dissimile obiecto circa qđ. i. passū receptiuū suæ actionis, vt calefactibile: tñ opans in cognitiua opatione. i. vt cognoscēs: oportet assimilari obiecto circa, qđ opat: quia tale obiectū nō est passiuū, siue receptiuū respū potētię: sed magis actiuū: & pūs assimilās. Nā oēs antiqui ɔcordāt in hoc: q cognitio fit p assimilationē. ¶Rñdet Doc ɔcedēdo, q bñ potētia pt p actū suū cognoscēdi assimilari obiecto. & hoc dupl̄r, s. formal̄r, qñ. s. actu intelligit obiectum: quia actus intelligēdi est similitudo obiecti: vt j. patebit. q. 6. pñtis. d pt ēt assimilari, vt in potentia pxima: & hoc, qñ habet actu spēm intelligibilem: q̄ non est vera similitudo obiecti sicut actus intelligendi: vt patebit j. qu. 6. quia tñ est intellectus p spēm illam cā ppinqua actus intelligendi: iō potentia dr̄ esse in potētia pxima. vt sit sil̄is obiecto. Nō tñ potētia i se ē sil̄is in mō essēdi: vt patet p multa exēpla hic i lr̄a posita.

Saluit Scotus rationē D. Thomæ.

Th arguit.

Sco. respon.

IN ista litera occurrunt aliqua dubia. Primo in hoc, quod obiectum, & potentia se habent, vt dissimilia: quia se habent obiectum, vt motiuū, & potentia, vt mobilis: quia vt actus, & potētia. Ex hoc sequitur

Primum dubium.

quod

q idem erit dissimile sibi, patet: quia idē potest mouere se: & per consequens idem erit motiuum, & mobile: hoc patet à Doct. in secundo dist. 2.q.10 vbi probat de grauibus, & leuibus: immo idem omnino indiuisibile potest mouere se: vt patet à Doct. de angelo vbi supra hoc idem patet de intellectu: qui potest mouere se: in præsenti. d.4.7. & in 2. d.3.q.8. Et similiter eadem voluntas omnino indiuisibilis potest mouere se: vt patet a Doct. in primo d.2. parte.2.q.3. hoc idem in secundo. d.25. & in quoli. & alibi, vt in primo. d.26. ergo idem indiuisibile erit dissimile sibi.

Secundum.

¶Secundo dubitatur in hoc, quod dicit: quòd intèr causam, & causatum est proportio, quę requirit dissimilitudinem, quia si sic: sequitur, quòd causa vniuoca, & effectus vniuocus sint dissimilia: qđ non videtur: quia sunt eiusdem speciei specialissimę.

Respond. ad primum.

Quō idem ē dissimile sibi

¶Respondeo ad primum: quòd licet in re in eodem absoluté considerato non sit dissimilitudo respectu eiusdem: tamen vt idem consideratum in ratione motiui, & in ratione mobilis poterit esse dissimile sibi: quia inter istas rationes. s. motiui, & mobilis est necessariò dissimilitudo: vult ergo Doct. tantum habere, quòd inter potentiam, & obiectum nō requiratur necessariò similitudo in modo essendi: quia obiectum semper habet rationem motiui, & potentia rationem mobilis: quæ rationes sunt in se formaliter dissimiles, & quodammodo oppositæ, & quòd idem sit motiuum, & mobile est ratione suę illimitationis: vt patet à Doctor. in isto primo. distin. 2. & 26.

Ad secūdū.

¶Ad secundum patet per idem: quia esse causabile, & esse causatiuum: quia causatiuum est in actu, & causabile in potentia: & vt sic necessario sunt dissimilia: licet in se absoluté considerata aliquando sint eiusdem speciei.

Opinio Hen.

ALIA est opinio, quæ ponit Deum esse primū obiectum supple adæquatum intellectus nostri: & hæc est opi. Hen. quol. 15.q.9.

¶Ibi. Contra istam opi. Hic Doct. arguit contra Hen. & intendit probare, quòd Deus nō sit adæquatum obiectum intellectus nostri, & hoc in ratione motiui. Et ratio stat in aliquibus dictis.

¶Primum, quòd obiectum adæquatum alicuius potentię habet naturalem ordinem ad talem potentiā, & hoc in ratione motiui: hoc patet, quia obiectū adæquatum, & potentia sic proportionantur, quod extremum, vt est obiectum adæquatum naturaliter potest mouere potentiam causando in ea cognitionem sui: & potentia nata est moueri naturaliter a tali obiecto: & sic habent naturalem ordinem adinuicem: quòd sicut quodlibet contentum sub obiecto adæquato natum est mouere quamlibet potentiam contentam sub potentia, cui adæquatum obiectum adæquatur: sic quælibet potentia contenta sub illa, nata est moueri naturaliter a quolibet contento sub obiecto adæquato: & ista proportio naturalis ordinis, scilicet obiecti, & cuiuslibet contenti ad potentiam, & econtra: expressè patet à Doct. in prolo. q.1. & clarius in quol. q.14.

Deus sub ratione deitatis nō potest agere ad extra.

¶Secundum dictum est, quod Deus sub ratione deitatis non habet naturalem ordinem ad aliquem intellectum creatum: vt patet: quia tunc naturaliter posset cognosci à tali intellectu: posset etiam naturaliter mouere intellectum creatum: est enim de ratione obiecti habentis naturalem ordinem ad potentiam in ratione motiui, vt possit illā naturaliter mouere: & sic Deus sub ratione deitatis posset agere ad extra: quæ omnia sunt inconuenientia.

¶Tertium dictum: quod Deus fortè sub ratione alicuius generalis attributi: puta bonitatis veritatis, & huiusmodi: dicit naturalem ordinem ad intellectum creatum: non sic tamen intelligendo, quòd ipse Deus naturaliter possit mouere intellectum creatum ad cognitionem alicuius generalis attributi: q a non ponimus ipsum posse naturaliter causare in intellectu creato: nec sui cognitionem: nec cuiuscunq; alterius: quod patet à Doct. q 14. quol. Sed sic debet intelligi, quod generale attributum: quod prædicatur de Deo habet naturalem ordinem ad intellectū creatum: & hoc, vèl in se, vel in suo inferiori: puta, q bonitas in se sumpta naturaliter moueat intellectū creatum ad sui cognitionem: vel saltem aliquod inferius essentialiter creatū: vel aliquod inferius creatum continēs ipsum virtualiter. Et si poneret Deus adæquatum obiectum intellectus creati sub ratione generalis attributi: Deus in se non esset adæquatum obiectum: sed magis illud generale attributū.

Quō Deus dicit ordinem naturalem ad intellectū creatum.

¶Quartum dictum est: quod Deus sit obiectum adæquatum intellectus creati sub ratione entis: sustinendo opi. Doct. quod ens sit commune vniuocum Deo, & creaturæ: & tunc sensus est: quod ens sub ratione entis habet naturalem ordinem ad intellectū creatum mouendo illum: & hoc, vel in se, vel in rebus creatis continentibus essentialiter, vel virtualiter ipsum: & sic patet ratio Doc. qua probatur Deū sub ratione deitatis non esse adæquatum obiectum intellectus creati.

¶Ibi. Præterea. Certum est: quod Deus non habet primitatem adęquationis propter communitatem. Dicit Doct. quòd duplex est adæquatio obiecti: vel communitatis: vel virtualitatis. Primo modo illud dicitur obiectum adæquatum intellectus creati: qđ est commune ad omnia per se intelligibilia ab intellectu creato: & prædicatur de illis. Secundo modo, quod virtualiter cōtinet omnia per se intelligibilia: & per consequens, quod potest causare cognitionē omnium per se intelligibilium ab intellectu creato: & iste secundus modus potest dupliciter intelligi. Primo, quòd illud dicatur obiectum adæquatū virtualiter respectu alicuius potentiæ: quod sic virtualiter contineat omnia per se intelligibilia ab aliqua potentia, quòd ipsum solum possit mouere potentiam ad cognitionem cuiuscunque obiecti intelligibilis: ita, quòd sit impossibile talem potentiam posse moueri ad cognitionem alicuius intelligibilis, nisi tantum ab illo: & hoc modo essentia diuina ponitur adæquatum obiectum intellectus diuini in ratione obiecti: quia ipsa mouet intellectum diuinum ad sui cognitionem, & omnium per se intelligibiliū: & est impossibile intellectum diuinum moueri ab aliquo alio obiecto ad sui cognitionē: vt clare patet a Doct. q. pe. prol. & clarius in q.14. quol. Et hoc modo essentia diuina quamuis virtualiter, & eminenter contineat omnia per se intelligibilia: quia tamē alia per se intelligibilia possunt per se mouere intellectū creatum non ponitur adæquatum obiectum intellectus creati: loquendo de adæquatione virtuali. Secūdo potest intelligi obiectum adęquatum virtualiter sic: quòd posset mouere intellectum creatum ad cognitionem cuiuscunq; per se intelligibilis: sic tamē, quòd etiam quodcunque per se intelligibile posset mouere intellectum creatum motione propria ad sui cognitionem: hoc etiam modo Deus sub ratione deitatis quamuis virtualiter, vel eminenter contineat omne per se intelligibile: non potest tamen mouere aliquem intellectum creatum ad cognitionem alicuius per se intelligibilis: vt supra patuit. Si dicatur, quòd voluntas diuina potest mouere intellectum creatum ad cognitionem cuiuscunque per se intelligibilis. Conceditur: sed hoc non arguit ipsam esse adæquatum obiectum adæquatione virtuali: quia quod sic est adæquatum potest mouere in ratione obiecti intelligibilis: voluntas autem diuina

Nota de adequatione obiecti.

Obiectū virtualiter adæquatū est dupliciter.

Voluntas diuina potest mouere intellectū creatum.

etsi

etsi effectiue possit mouere quemlibet intellectum causando in eo cognitionem cuiuscunque obiecti: non tamen potest in ratione obiecti intelligibilis: vt patet.

¶Ibi. Per easdem rationes probatur. Hęc litera clara est. Substantia enim in communi non potest poni primum obiectum intellectus creati: nec primitate communitatis, quia non prædicatur per se de omni per se intelligibili: quia non de qualitate, nec quantitate: nec primum primitate virtualitatis: tum, quia alia obiecta a substantia possunt per se mouere intellectum ad sui cognitionem: tum etiam, quia non teneo, quòd substantia possit mouere aliquem intellectum ad cognitionem omnium accidentium: cum nec contineat omnia illa virtualiter, secundùm totá eorum entitatem: & de hoc vide singularem glo. quá feci super d.3.q.10. secundi Doct.

Primum dubium.

Vide Burgum cõtradicẽtem hic Licheto

Secundũ dubium.

IN ISTA litera sunt aliqua dubia. primo in hoc, quòd dicit, quòd primum obiectum alicuius potentiæ habet naturalem ordinem ad illam potentiam, s. in ratione motiui. hoc nõ videtur. Tum: quia sonus est primum obiectum primitate adæquationis potentiæ auditiuæ: & tamen non potest naturaliter mouere illam ad sui notitiam: quia tunc sonus in communi audiretur: nec similiter potest mouere ad notitiam omnium contentorum in eo: quia tũc particulares soni non haberent propriam virtutem mouendi ad sui notitiam, siue auditionem. Tum: q͂a sensibile in communi ponitur obiectum adæquatũ virtutis phantasticę: & tamen virtus phantastica nõ percipit, nisi singularia sensibilia: modo obiectũ primum motiuum alicuius intellectus necessario prius mouet ad sui notitiam, quam ad notitiam contentorum: vt patet in quolib. & supra in prolog. q. pen. & d.1.q.2. vbi habetur, quòd essentia diuina: quæ ponitur primum obiectum intellectus diuini: necessariò prius mouet ad sui notitiam. ergo sensibile in communi prius mouet virtutem phantasticam ad sui notitiam: & sic virtus phantastica primo cognoscit naturam communem omni sensibili. Tum, quia ens sub ratione entitatis ponitur primum obiectum naturale potentiæ volitiuę: vt patet à Docto. præsenti. d.q. præsenti. & in 4 d.49. ergo habet naturalem ordinem ad voluntatem: & sic necessariò mouebit voluntatem ad sui volitionem. & tunc voluntas non erit libera respectu sui actus. Si dicatur, quòd tãtum mouebit partialiter: & per consequens habebit actũ in sua potestate. Contra. & accipio obiectum perfectius volũtate: puta naturam angelicam: tunc voluntas erit causa minus principalis: & natura angelica erit causa magis principalis. tunc sic effectus magis dependet a causa magis principali, quàm a minus principali. ergo volitio erit necessario causata: patet consequentia per Doct. ꝟ. d.17. vbi vult, quod si habitus esset causa magis principalis actus, quam voluntas: quòd tunc actus non esset in potestate voluntatis: quod est falsum.

Tertium dubium.

Respon. ad primum.

¶Respondeo ad primum, quòd sonus, vt est præcisè quid commune omnibus inferioribus non dicitur obiectum adæquatum: sed vt includitur in omnibus per se audibilibus: & sic obiectum adæquatũ potentiæ auditiuę est vnum aggregatum ex omnibus per se audibilibus: quibus sonus ponitur communis, & dicibilis in quid. Et sic concedo, ꝙ quodlibet per se audibile, potest causare notitiam sui in potentia auditiua: & talia per se audibilia nõ sunt, nisi singularia, quæ mouent. Dico secundo, quòd aliud est loqui de conditione obiecti motiui; & aliud de ratione formali mouendi. primo modo singularitas est conditio mouentis. secundo modo, natura communis est ratio mouendi. De hoc prolixè dictũ est in primo meta. q.6. Similiter sonus in communi est ratio formalis terminandi auditionem: & singularitas est tantum conditio terminantis: vt ibi patet. Nota tamen, quod sonus in communi non est ratio formalis mouendi cuicunque inferiori: quia tunc virtualiter contineret inferiora: sed est fortè ratio formalis mouendi ad sui notitiam præcisè, & non ad notitiam inferiorum: sed quodlibet inferius habet propriam rationem mouendi ad sui notitiam: vt infra patebit de obiecto intellectus. & sicut dixi de ratione formali mouendi. hoc idem dico de ratione formali terminandi. Et per hoc patet responsio ad secundam instantiam: quæ est de obiecto virtutis phantasticę eodem enim modo respondeo sicut ad primum.

Natura non est ratio mouendi suo inferiori.

Ad secũdũ.

¶Ad aliud de volũtate. Dico primo, quod non est manifestum apud Docto. obiectum aliquod posse mouere voluntatem, nec vt causa totalis: nec vt causa partialis: vt patet in 2.d.25. vbi prolixè loquitur de hac materia.

Ad tertium.

¶Dico secundo, quòd posito, quòd obiectum cognitum sit partialis causa actus voluntatis: tamen voluntas communiter ponitur causa magis principalis. Cum dicitur de angelo, &c. Dico, quòd & si angelus sit perfectior essentialiter volũtate nostra: tñ respectu volitionis non dicitur causa magis principalis, & voluntas minus principalis. Nam quãtum ad hanc conditionem, quòd est vti alia causa: quæ conditio conuenit semper causæ superiori: magis conuenit voluntati respectu sui actus, quàm angelo: q͂a voluntas in eliciendo actum amoris erga angelum: magis vtitur angelo, quàm econtra: & sic semper est causa magis principalis, & quòd magis vtatur angelo, quàm econtra: patet, quia essentia angeli cognita nullo modo causat partialiter volitionem sui voluntate simul, vel prius non eliciente actum: sed bene quando voluntas actu elicit essentia angeli actu concurrit. Et sic oportet intelligi dictum Docto. in primo. d.17. vbi de hoc erit sermo prolixior.

Nota bene hoc dictum.

Quartũ dubium.

¶Quarto arguitur contra illam conclusionem de ordine naturali obiecti: quia tunc sequeretur, ꝙ idem formaliter haberet naturalem ordinem ad seipsum: & tunc idem respectu eiusdem esset naturaliter prius, & posterius: quia ordo naturalis est tantũ vbi est prius, & posterius. probatur antecedens: quia idem intellectus est obiectum naturale sui: quia mouet ad sui notitiã, quando seipsum cognoscit: & hoc patet de intellectu angelico per Docto. in 2.d.3.q.8. Dico breuiter, quod non est inconueniens, ꝙ idem vt in actu virtuali habeat naturalem ordinem ad seipsum, vt in potentia formali: & sic idem, vt in actu virtuali est naturaliter motiuum sui, vt in potentia formali. vt patebit ꝟ. præsenti. d.q.7. & in 2.d.2.q 10. & d.25. & alibi.

Respond. ad quartum.

AD q. igitur respondeo. Hic Docto. ponit duos artic. In primo ostendit de quibus rebus prędicatur ens in quid: & de quibus non. In secundo ostendit quomodo ens sit adæquatum obiectum intellectus nostri.

¶Primus articulus est ibi. Quantum ad primum. dico, quod ens non est vniuocum dictum in quid de omnibus per se intelligibilibus: quia non de differentijs vltimis: nec de proprijs passionibus entis. Intendit ergo Docto. primo probare, quod ens non prædicetur in quid de vltimis differentijs quibus supple aliqua vltimate differunt: & quid sint vltimę differentiæ. ꝟ. patebit in præsenti. q. Prima probatio est ibi. Si differentiæ includant ens vniuocè, & non sunt omnino idem. ergo, sunt diuersa aliquid idem entia: & talia sunt propriè differentia ex. 5. & 10. me. In ista ratione Doc. supponit differentiam inter prædicari vniuocè, & esse prędicatum tantum vniuocũ: quam ponit in 3. Prędicari vniuoce pro nũc de pluribus

Differētia inter prædicari vniuoce,& prædicatum vniuocum.

ribus est quòd non tantum nomen sit commune illis: licèt cōceptus significatus per nomen vere prædicetur in quid de illis: sicut animal de homine & asino. Prædicatum vero tātum vniuocum est: quòd non tantum nomen sit cōe pluribus: sed conceptus significatus per nomen vere prædicetur de illis nō tamen in quid: vt album prædicatur de ligno,& lapide: quia non tantum nomen prædicatur de illis: sed ēt conceptus nominis vere prædicatur: licèt tātum denominatiue. Prædicatum vero æquiuocum est quando tantum nomen est cōe pluribus: & significata nominis sunt immediata illa plura: de quibus nomen prædicatur. Quando ergo doc. accipit prædicari vniuoce intelligit, ꝙ conceptus significatus p nomen prædicetur in quid de illis. Secundò supponit, ꝙ quando aliqua includunt aliquid quiditatiue, & non sunt omnino idem adinuicē, ꝙ illa sunt propriè dr̄ia: quia inter se differunt, & in aliquo quiditatiuè conueniunt: & loquit̄ Doc. de illis q̄ propriè differunt: nā aliqua sunt dr̄ia ſm quid tantum: aliqua sunt dr̄ia simpliciter: vt illa quæ conueniunt in aliquo quiditatiuè,& inter se differunt essentialiter, & quiditatiuè. Tunc doc. arguit sic. Sint. a. & b. vltimè dr̄iæ: aut. a. & b. sunt primo diuersa, idest in nullo quiditatiuè conuenientia: sed seipsis quiditatiuè diuersa: & tunc habetur intentum: aut. a. & b. sunt differentia, idest in aliquo quiditatiuè cōuenientia: & per aliud,& aliud differentia: & illa quibus differunt. a, & b. dicantur. c, & d. tunc quærendum est, vt prius: aut ergo stabitur, quòd vltimæ differētiæ sint primo diuersa: & in nullo quiditatiuè conuenientia: aut erit processus in infinitum.

Quid sit prædicatū æquiuocum.

¶ Secunda ratio est ibi. Secundo sic. Ista ratio est satis euidens, & stat in hoc: quòd est similis modus in componendo compositum reale, & conceptum non simpliciter simplicem: & est similis modus resolutionis vtriusq; compositi. Certum est, quòd cōpositum semper componitur ex aliquo quod est in potentia: & ex aliquo quod est in actu, & resoluitur in illa: & similiter cōceptus nō simpliciter simplex: puta conceptus hominis componitur ex aliquo potentiali: puta determinabili siue contrahibili, & ex aliquo actuali: puta determinatiuo siue cōtractiuo: sicut cōceptus hoīs cōponit̄ ex cōceptu aīalis, vt determinabili,& contrahibili: & conceptu rationalis, vt determinatiuo,& contractiuo: & non tantùm cōceptus hoīs componitur ex cōceptu aīalis determinabili: sed ex omni conceptu per se determinabili quiditatiuè: vt ex cōceptu corporis substātiæ entis: & similiter cōponitur ex omni concepto per se determinatiuo: & sic resoluitur in illa, hoc idem dico de composito reali: modo cōpositū reale vt hō non tātum resoluitur in corpus organicum, & aīam intellectiuā: sed resoluit̄ in materiā primā, & vltimā formam: ita ꝙ materia prima, & vltima forma sint simpliciter diuersa: q̄a materia prima est tm̄ determinabilis,& in potētia subiectiua. Forma vero vltima substātialis sic est vltimus actus cōpositi: ꝙ nullomō pt esse in potentia subiectiua alicuius ptinētis ad esse cōpositi, sunt ēt aliquæ formæ intermediæ q̄ includūt aliq̄d materialitatis: siue aliq̄d potentialitatis subiectiuæ: & aliq̄d actualitatis: vt oēs formæ q̄ sunt inter materiā primā hoīs,& vltimā formā: siue q̄ p̄exigunt, nā materia prima hoīs anteq̄ dicatur pars substātialis hoīs prius sit sub forma seminis: deinde sub forma lactis: deinde sub forma sanguinis: deinde sub forma carnis: deinde sub forma organicationis: & vltimo sub aīa intellectiua: oēs istæ formæ intermediæ, vt patet includūt aliq̄d actualitatis, & aliquid potētialitatis subiectiuæ. Stat ergo resolutio hoīs vltimata ad vltimā formā: q̄ nihil potentialitatis subiectiuæ includit: & ad primā materiā quæ nihil actualitatis includit: & sic sunt simpliciter simplicia: & primo diuersa. Hoc idē dico de cōceptu simpl'r simplici: puta de cōceptu hoīs, ꝙ resoluit̄ in aliqua primo diuersa: puta in aliquē cōceptū tm̄ determinabilē,& cōtrahibilem: & in aliū cōceptū tm̄ determinatiuū,& cōtractiuū: & cōceptus tm̄ determinabilis est cōceptus entis, & conceptus tm̄ determinatiuus: & nullomodo determinabilis est cōceptus vltimæ dr̄iæ: & p consequens vltima dr̄ia non includit ens quiditatiuè: q̄a si sic tunc in sua ratione formali,& quiditatiua includeret aliquid determinabilitatis, & contrahibilitatis: & tunc nō esset tantum conceptus determinatiuus.

Homo resoluitur an corpus organicum. & animam intellectiuam.

An materia prima,& vltima forma sint primo diuersa.

Primum dubium.

SED in ista littera Doc. occurrunt aliq̄ difficultates. Prima in hoc quod dicit: ꝙ materia prima est simpl'r simplex: & sil'r vltima forma. Hoc v̄r repugnare dictis suis: quia illud est simpl'r simplex quod nō est resolubile in priores conceptus quiditatiuos: vt ipse dicit præsenti. d. q. 2. & alibi. sed materia prima resoluitur in ens quiditatiuè: quia ens prædicatur in quid de ea: vt expresse patet ab ipso in q. præsenti. ergo non erit simpliciter simplex. Hoc idem dico de forma vltima compositi realis.

Responsio. simpliciter simplex dupliciter pōt intelligi.

¶ Dico quòd aliquid esse simpliciter simplex potest dupliciter intelligi. Vno modo ꝙ nō sit cōpositum realiter ex re, & re: siue ꝙ nō includat realiter aliq̄d potētialitatis, & aliquid actualitatis: & sic materia prima dicitur simpliciter simplex. Alio modo aliquid dr̄ simpl'r simplex: quod non est compositū ex conceptu determinabili,& conceptu determinatiuo: & sic materia prima nō est simpl'r simplex: q̄a resoluitur in conceptum entis quiditatiuè. Si etiam tertio dicamꝰ, ꝙ illud dr̄ ꝓpriè simpl'r simplex: q̄d non est resolubile in plures conceptus essentiales: quorum vnus sit essentialiter determinatiuus: & aliud essentialiter determinabilis: & hoc modo materia prima est simpliciter simplex: quia & si includat ens quiditatiuè, vt cōceptum determinabilem: tn̄ ille conceptus non contrahitur ad materiam primam per aliquem conceptū essentialē: vt patet: sed tantū per aliquē modū intrinsecum: & isto modo sola species, vel specialissima, vel subalterna dr̄ conceptus non simpliciter simplex: quia vere resolubilis in plures conceptus essentiales, scilicet determinabilis, & determinatiui.

Secundum dubium.

¶ Secundo dubitatur in hoc quod dicit, ꝙ materia prima, & forma vltima sunt primo diuersa: quia in hoc sibi v̄r contradicere: quia vult ipse expresse, ꝙ illa dicantur primo diuersa: q̄ in nullo conceptu quiditatiuo conueniunt: & ex alia parte cōcedit hic in præsenti. q. ꝙ materia prima, & forma vltima conueniunt in cōceptu entis quiditatiuè.

Solutio.

Vide Scotū in secundo distinc. 13. q. 1. quō materia,& forma sunt primo diuersa dicamꝰ physicè, non aūt metaphysicè, vel in realitatē vē in conceptu, vide Trombetam in formalitatibꝰ. Item alia solutio.

¶ Dico quòd non vult doc. ꝙ materia prima sic simpliciter, & absolute primo diuersa scilicet in nullo prædicato dicto in quid conuenientia: quia in hoc sibi contradiceret: sed dicuntur primo diuersa quantum ad esse actuale formale,& potentiale subiectiuum: sic intelligendo, ꝙ nec materia prima includit quiditatiuè aliquid actualitatis formalis: nec forma vltima includit quiditatiuè aliquid potentialitatis subiectiuè respectu formæ substantialis: & in hoc dicuntur primo diuersa.

¶ Potest etiam dici ꝙ dicuntur primo diuersa in hoc quòd distinguuntur se totis subiectiuè: quia non conueniunt in aliquo genere quiditatiuè: non tamen dicuntur primo diuersa obiectiuè: quia non distinguuntur se totis: obiectiuè cum conueniant in ente quiditatiuè.

¶ Nota etiam quòd quando doc. dicit: quòd materia prima nihil actualitatis includit: non loquitur simpliciter de actualitate: quia statim contradiceret sibi. nam in d. 12. quæst. 1. & 2. Secundi, dicit & probat, quòd est verè actus entitatiuus: & per

consequens conclud t entitatiuam actualitatem. In proposito ergo debet intelligi, quod nihil actualitatis formalis includit.

Sequitur litera Doct.

¶Ibi. Secundum, scilicet propositum de passionibus entis probo dupliciter. Hic Doct. intendit probare, quòd ens non prædicetur in quid de suis passionibus: & non loquor hic de passionibus disiunctis: sicut sunt actus, & potentia: finitum, & infinitum: absolutum, & respectiuum: quantum, & non quantum: vnum, & multa: & huiusmodi: sed loquor de passionibus conuertibilibus cum ente: vt vnum bonum verum, &c. Et probat intentum tribus rationibus. Et prima ratio formatur sic. Nihil includitur quiditatiue in aliquo: quod tantum ponitur in eius diffinitione, vt additum: patet, quia tale additum præsupponit quiditatem cui additur. dicitur enim propriè addi habenti esse completum quiditatiue: sed ens tantum additur in diffinitione passionis: patet, quia passio tantum prædicatur de subiecto per se secundo modo: vt patet primo post. tex. c. 9. quasi in principio. vbi ponit, quæ per se primo modo: & quæ per se secundo modo: & in per se secundo modo subiectum ponitur in diffinitione: vt patet ibi. Et clare exponit Commen. ibi. Hoc idem patet. 7. met. t. c. 4. vbi vult, quòd substantia sit prior accidente diffinitione, &c. & sic substãtia ponitur, vt additum in diffinitione accidentis. Modo ens habet proprias passiones: vt patet. 4. met. t. c. 5. Quoniam inquit sicut sunt, & numeri inquantum numerus propriè passiones: vt imparitas: paritas: commensuratio: æqualitas: excedentia: & defectio: & hæc secundùm se, & adinuicem insunt numeris. Similiter autem, & de solido, & immobili: & leui, & graui sunt alia propria: sic, & enti inquantum ens sunt quædam propria: & ea sunt de quibus est philosophi perscrutari veritatem hæc ibi. Si ergo ens habet illas passiones cadit in diffinitione earum, vt additum: & per consequens non poterit de eis prædicari quiditatiue, &c. Confirmatur: quia si hæc est per se secundo modo ens est vnum: vt supra patet primo Poster. quia passio prædicatur per se secundo modo de subiecto. ergo ista non erit per se vnum est ens. consequẽtia patet: quia per se non cõuertuntur in per se: vt patet primo Post. t. c. 35. ens enim includit causam inhærentiæ passionis ad subiectum: non econtra. si enim esset per se vnum est ens: tunc vnum includeret causam talis inhærentiæ per se: vt patet à Doctor. libro tertio metaphysic.

¶Secunda ratio est ibi. secundo sic. Ista ratio est satis clara hoc tamen supposito: videlicet, recipiens prædicationem alicuius in quid est inferius eo, quod prædicatur in quid: vt patet: & quicquid est inferius ente aut est creatum: aut increatum: & passiones entis non sunt inferiores ente: cum conuertantur cum illo: & si ens prædicaretur in quid de illis. de necessitate essent inferiores; & sic aut creatæ; aut increatæ.

Difficultas alibi soluitur.

¶Et quod dicit in ista litera: quòd ens sufficienter diuiditur (tanquàm in illa, quę includunt quiditatiue ipsum) in ens increatum, & in 10 genera videtur dubium: quia substantia transcendens est ens quiditatiue: & tamen non sequitur, quòd sit creata aut increata: & similiter sapientia transcendens est ens quiditatiue. Sed quia hæc difficultas: videlicet an substãtia transcendens possit prædicari de substantia creata: requirit prolixiorem tractatũ: ideo hæc difficultas dimittatur vsque ad distinctionẽ octauã huius quæstione secunda, in responsione ad vltimum argumen. principale.

¶Item, quod dicit in litera, quòd omnia transcendentia dicuntur perfectiones simpliciter. Hoc debet sanè intelligi: quia loquitur de transcendentibus quantis non necessariò includentibus aliquam imperfectionem.

¶Tertia ratio est ibi. Tertio argui potest: & declaro literam. Quia si vnum includit ens quiditatiue non includit præcisè ens: quia idem tunc esset passio sui ipsius, id est, quòd si vnum sit præcise ipsum ens: & cum vnum dicatur passio entis: tunc idem esset passio suiipsius: quod est falsum. Sequitur. ergo includit ens, & aliud, id est, quòd ipsa vnitas vltra entitatem inclusam quiditatiue (si dicatur ens quiditatiue) dicitur etiam aliquid aliud ab illa entitate: & illud aliud dicatur a. Sequitur. aut igitur illud a. includit ens supplè quiditatiue: aut nõ. si sic. vnum bis includeret ens: patet, quia si vnum primo includit ens quiditatiue, & includit aliquid aliud: & illud aliud includit ens quiditatiue. sequitur, quòd vnum includit bis ens quiditatiue: quod est inconueniens. Sequitur: & esset processus infinitum supplè semper quærendo de illo alio. Exemplum. vnum dicatur a. a. includit ens quiditatiue: illud ens dicatur b. & vltra ens includit aliquid aliud, & dicatur c. quæritur aut c. includit b. quiditatiue: si sic. aut præcise b. aut aliquid aliud. si præcise b. ergo a. includit bis ipsum b. siue ens. si c. includit aliquid aliud. illud aliud dicatur d. aut d. est b. quiditatiue: & sic processus in infinitum. Sequitur. Vel vbicunque stabitur illud vltimum; puta c. quod est de ratione vnius: & non includit ens supplè ipsum c vnum: siue a. ratione entis inclusi non est passio entis: vt patet. Sequitur. Et per consequens illud aliud inclusum, quod est a. est primo passio: quia inclusum in a. non includit ipsum ens quiditatiue: & sic stat, quòd quicquid est prima passio entis non includit ipsum ens quiditatiuum.

QVANTVM ad secundum articulum principalem. Hic Doctor. ponit hanc conclusionem: quòd ens est primum obiectum intellectus nostri primitate adæquationis propter duplicem primitatem concurrentem in ea. videlicet causalitatis, & virtualitatis. Nam omne per se intelligibile, aut includit essentialiter rationem entis: vel continetur virtualiter, vel essentialiter in includente essentialiter rationem entis. Et propter istam positionem aliqua sunt præmittenda.

Primum: quòd hic Doctor. loquitur de obiecto adæquato motiuo. Et sensus est: quòd omne per se intelligibile, aut includit ens quiditatiue: vt sunt genera, & species substantiæ: & multa in prædicamento qualitatis: & fortè in prædicamento quantitatis. Dato enim quocunque intelligibili per se: si per se mouet intellectum ad sui cognitionem: aut est ens quiditatiue: aut virtualiter, vel essentialiter includitur in aliquo, quod est ens quiditatiue: sicut fortè, si ponantur vltimæ differentiæ specierum prædicamenti substantiæ posse mouere intellectum ad sui cognitionem: vel si ponantur passiones entis sic posse mouere. Si vero detur aliquod intelligibile, quod non possit mouere intellectum ad sui cognitionem: saltem illud tale continetur in aliquo, vel virtualiter, vel essentialiter: quod potest causare cognitionem talis contenti. Et multa sunt entia: quæ non sunt tantæ virtutis, vt possint causare cognitionem sui. nam nulla relatio potest causare cognitionem sui in aliquo intellectu: licet sit ens quiditatiue. Et ratio, quia est impossibile, quòd effectus absolutus essentialiter dependeat in esse, & conseruari ab aliquo, quod est essentialiter relatio. Et si quæratur à quo causatur cognitio relationis. Dico, quòd à fundamento, & termino: vt patet à Doctor. quæstione prima, prolo. & quæstione 14 quol. Et tamen dubium est de quantitate: an possit causare cognitionem sui cum non ponatur

Quare relatio non potest causare cognitionẽ sui.

natur

natur de numero actiuorum: & hoc, secundùm aliquos. Sed non video aliquam repugnantiam (cum sit ens absolutum, & ens, quantum includens gradus perfectionales) quin possit causare cognitionem sui: & licet quantitas non ponatur de numero actiuorum: hoc debet intelligi quantum ad transmutationem generatiuam, & alteratiuam: quia non potest esse principium alicuius accidentis corporalis. Et hæc est mens Doctor. in 4. distinctione duodecima, quæstione tertia, in responsione ad argumenta principalia. vbi expressè dicit, quòd si quantitas esset præsens intellectui: moueret illum ad sui cognitionem: licet pro statu isto non moueat: quia tantum sensibilia mouent. Immo ibi videtur declinare ad hoc, quòd etiam quantitas possit causare speciem sensibilē in sensu: licet non sine sensibilibus proprijs: vt patet: vbi supra.

An quantitas possit cãre cognitionem sui.

¶Si tamen teneatur, vt Franciscus videtur tenere: & multi alij. quòd non agat ad sui cognitionem. Dico tunc. quod cum sit per se intelligibilis, & quiditatiuè ens: saltem virtualiter continetur in substantia corporea: & sic talis substantia causat cognitionem quantitatis. Sed quid de materia prima, quæ nullo modo ponitur principium actiuum? ipsa enim est per se intelligibilis, & quiditatiue continetur sub ente. Dico primo, quòd ipsa potest per se mouere intellectum ad sui cognitionem. Et si dicatur, quòd tantum cognoscitur per analogiam ad formam per philosophum. Dico hoc non esse verum: & quomodo intelligitur philosophus in ista parte. vide Doctor. in 2. distinct. 12. & vide glo. quam ibi feci. Et si ipsa materia prima sustinendo, quòd sit entitas realis absoluta realiter distincta à forma posset mouere intellectum creatum ad sui cognitionem: teneo tamen absolutè, quòd a nullo intellectu creato possit cognosci sub ratione propria: quia materia prima cũ sit tantum entitas creabilis in nullo ente creato, quantumcunque perfecto virtualiter continetur, secundùm suam entitatem: quia si sic: tale ens posset esse causa illius: quod est manifestè falsum. Si dicatur, quòd licet entitas materiæ virtualiter non contineatur in aliquo ente creato: cognitio tamen illius potest virtualiter contineri. Patet hoc esse falsum: & de hoc vide subtiliter Doctor. in 2. distinctione tertia, quæstione decima. Et vide ibi glo. quam feci: & præcipuè vide ipsum in quolib. quæstione 14. vbi facit hoc argumentum, & soluit illud. Si dicatur, quod materia prima saltem essentialiter continetur in aliquo, quod includit ens quiditatiue: quia in cõposito. Dico, quòd loquor semper de materia separata a composito. de qua Doctor. in 2. distinctio. 12. Si etiam loquamur de materia in composito. dubiũ est an entitas compositi possit causare notitiam distinctam materiæ: sed quicquid sit. ad præsens sufficiant hæc, quæ dixi de materia prima.

Materia prima põt mouere intellectum.

¶Sed quid dicendum est de entibus rationis: quę non sunt ens quiditatiue: nec continentur essentialiter in aliquo includente ens quiditatiue? vt patet: quia sic essent ex natura rei: nec etiam virtualiter: & tamen intentiones sunt veræ intelligibiles. Si dicatur (vt quidam dicunt) quod sunt tantum intelligibiles per accidens. Hoc non videtur: quia quod non est per se intelligibile: non est per se scibile. secundæ autem intentiones sunt per se scibiles cum per se cõsiderentur à logico. Dico primo, quod potest sustineri secundas intentiones esse per se intelligibiles: cũ per se considerentur a logico. Et cum dicis, quod omne per se intelligibile, vel est ens quiditatiue: vel virtualiter, vel essentialiter continetur in aliquo includente ens quiditatiue. Cõcedo. & dico, quod secundæ intentiones cum sint relationes rationis possunt virtualiter contineri saltem in fundamento, & termino: & sic cognitio earum potest partialiter causari a fundamento, & termino. Et si iterum dicatur. Aliqua secunda intentio fundatur in prædicamento relationis, & terminatur ad aliquid in eodem prædicamento: vt secunda intentio, quæ est species fundatur i paternitate, & terminatur ad indiuidua paternitatis: & tamen relatio realis, si non potest causare cognitionem sui: multo minus, nec cognitionem alterius. Dico, quod ab eodem fundamento a quo partialiter causatur cognitio paternitatis potest partialiter causari cognitio secundæ intentionis fundat in eo. Si dicatur, quod per se intelligibilitas est passio entis. Quæro aut est tantum passio entis realis? si sic. ergo intelligibilitas non potest per se competere enti rationis. si tãtum per se competat enti rationis? ergo entia realia non sunt per se intelligibilia. Si dicatur, quod competit enti, quod est commune enti reali, & enti rationis. Et hoc non: quia illud ens commune non dicit aliquem conceptum communem enti reali, & enti rationis: sed tantum nomẽ: & sic est æquiuocum: vt patet a Doctor. in quolib. licet aliqui videntur dicere, quod dicat conceptum communem: qui nõ est, nec ens reale, nec ens rationis: sed omnino indifferens: & hoc credo nõ esse intelligibile: modo nullum æquiuocum, vt æquiuocũ habet passionem aliquam. Si dicatur, quod intelligibilitas per se potest distingui in intelligibilitatem, quæ per se competit enti reali: & intelligibilitatem, quæ per se competit enti rationis. Sed hoc nihil est: quia tunc non posset assignari vnum per se obiectũ primum primitate adæquationis: & sic videtur, quod secundæ intentiones non sint per se intelligibiles.

Dubium de ente rationis.

Entia rationis sunt vere intelligibilia.

Responsio.

Aliud dubium de ente rationis.

Solutio.

Item aliud.

Conceptus entis nõ est communis Deo, & creaturæ communi enti reali, sed solum in cõmunitate rationis, vide Parisiensis in primo notabili primi libri me.

¶Respondeo primo: quod ex quo primum obiectum intellectus motiuum eiusdem non potest esse, nisi ens reale: ideò ponitur ens reale adæquatũ obiectum intellectus nostri: & per se intelligibile in ratione obiecti motiui tantum competit enti reali: & sic omne per se intelligibile: vel est quiditatiue ens reale, vel essentialiter, vel virtualiter continetur in aliquo includente quiditatiue ens reale. Et cum quęritur an ens rationis sit per se intelligibile? Dico, quod sic. Et cum vltra dicitur. Omne per se intelligibile ab intellectu continetur sub obiecto adæquato intellectus. Ens vero rationis non continetur: quia ens reale non prædicatur de illo. Dico, quòd contineri sub adæquato obiecto alicuius potentiæ contingit tripliciter.

Singularis responsio.

Primo quiditatiue recipiendo prædicationem eius in quid. Secundo tantum sub prædicato vniuoco recipiendo prædicationem illius quasi denominatiue. Tertio, quia virtualiter continetur in aliquo: quod continetur quiditatiue sub adęquato obiecto: & hoc tertio modo ens rationis continetur sub ente reali: non, quod recipiat prædicationem entis realis: sed quia ponitur in aliquo ente reali: quod potest causare cognitionem illius. Et cum quæritur de per se intelligibilitate. Dico, quod accipiendo per se intelligibilitatem in potiori significato est passio entis realis: sicut etiam quando absolute loquimur de ente: intelligimus de ente reali. Et concedo, quod huiusmodi intelligibilitas non est passio entis rationis. Et cum vltra dicitur: si non prædicatur de ente rationis. ergo ens rationis nõ est per se intelligibile. Dico, quod ex quo ens rationis habet tantum esse, secundùm quid: & absolutè sibi repugnat habere esse simpliciter: ideo per se intelligibilitas tantum competit sibi sm quid: cum intelligibilitas consequatur entitatem cuius est. Et cum dicis. Si dantur duę per se intelligibilitates: vna entis realis & alia entis rationis. ergo non erit vnum obiectum adæquatum sub vna ratione formali.

Aliquid cõtineri sub obiecto adæquato cõtingit tripliciter.

Quõ ens rationis est intelligibile secundùm quid.

¶Dico primo: quòd si loquamur de obiecto adæquato simpliciter est tantum vnum, scilicet ens reale: & tunc illud, quod est secundùm quid reducitur ad illud, quod est simpliciter, & primo tale.

Quare ens rationis cõtinetur sub adæquato obiecto intellectus nostri.

¶Secundo dico, quòd tãtum est vnum obiectum adæquatum secundùm vnam rationem formalem: & illud est conceptus entis realis. Ens autem rationis, licet actu habeat per se intelligibilitatem, secundùm quid: & rationem formalẽ obiecti secundùm quid: quia tamen virtualiter continetur in aliquo ente reali includente simpliciter conceptum entis in quid: & rationem formalem eiusdẽ: ideo ponimus ens rationis contineri sub adæquato obiecto intellectus nostri.

¶Potest secundo principaliter dici ad vitandam tantam prolixitatem: quòd omne ens rationis continetur sub adæquato obiecto intellectus nostri tantum reductiue: eo modo quo Doctor. dicit in prædicamentis: quòd omnis relatio rationis est tantum in prædicamento reductiue. Et tunc si arguatur: vt sic habet tantum esse per accidens: & nihil per accidens pertinet ad artem. Dico, quòd per accidens potest capi aliquo trium modorum quos ponit Arist. 5. met. quos vide ibi. Vel etiam, vt dicit aggregatum ex rebus diuersorum generum: & tale non pertinet ad scientiam: nec etiam aliquod trium modorum: vt patet 6. met. quamuis ergo secunda intentio sit tãtum reductiue in prædicamento relationis: non sequitur quin habeat conceptum in se. Sicut anima intellectiua est tantum in prædicamento substantiæ p reductionem: vt inquit Doct. in 2. d. 1. q. vlt. & tamẽ dicit vnum conceptum in se: sic dico de omni secunda intentione. Et sic eo modo quo potest habere conceptum: eo modo est intelligibilis. Et si habet cõceptum per se, secundùm quid: est intelligibilis per se secundùm quid. Et sic sufficit, quòd eo modo cõsiderẽtur a logico quo possunt habere esse. & sic concederetur, quod omnes secundæ intẽtiones sunt per se cognoscibiles a logico: quia habent reductionem ad obiectum adæquatum intellectus: & hoc sufficit. Et multa alia essent dicenda de ista materia: quæ causa prolixitatis vitandę omitto. Si etiam volumus exponere Doct. de obiecto adæquato non in ratione motiui, sed in ratione terminatiui erit facilior expositio. Et tunc diceretur, quòd ens reale est adęquatum obiectum intellectus: quia omne per se intelligibile, vel includit ens quiditatiuè, vel essentialiter: vel virtualiter includitur in aliquo includente ens quiditatiuè: vel saltem habet reductionem: quod dico propter secundas intentiones: & omnia entia rationis, & omnes negationes, & priuationes habent reductionem ad aliquod quod per se includit ens quidttatiue. Posset tertio modo exponi de obiecto adęquato inquantum huiusmodi: an modo tantum dicat vnum cõceptum communem dictum de omni per se intelligibili: an vltra hoc includat omnia per se intelligibilia: ita, vt cum dico. Fran. cognoscit ens inquantum ens: siue inquantum ens est adæquatum obiectum intellectus: quòd tunc cognoscat tãtum conceptum entis in se: an vltra hoc cognoscat ipsum, vt inclusum in omni per se intelligibili: & p consequens cognoscat omne p se intelligibile. Hanc difficultatem sup. exposui in q. 1. prologi. respondẽdo ad primum argumentum principale.

Per accidẽs potest capi tribus modis.

Secunda intẽtiones sũt per se cognoscibiles à logico.

Aug. Suessa.

HIC tamẽ quidam nouus interpres philosophi nititur soluere aliquas rationes Sco. de obiecto adęquato intellectus. Et primo declarat propositũ suũ dicens, quòd tripliciter dicitur obiectum: aut obiectum operationis agẽtis. eo modo quo Arist. appellat cibum obiectum virtutis nutritiue: aut est ratio agendi, vel mouendi. quomodo Arist. vocat sonum obiectum auditus. 2. de anima. Et sic dicũtur. 5. obiecta. 5. sensuum. Tertio modo obiectum dicunt peripatetici omnem terminum principaliter intentum: qui per aliquam actionem habet esse post non esse: aut habere potest esse post non esse: & sic forma dicitur obiectum agentis. Nam ipsa actionem finit: & ipsa erat in mente agentis. & hoc pacto dici solet in potentia obiectiua esse omnem rem antequam sit. Sic igitur tertio modo obiectum dicitur esse omne contentum in virtute agentis, quod per eius actionem potest produci: quo producto cessat omnis actio eius.

¶Ex his apparet, quàm ineptè dicunt exteri ipsum ens inquantum ens esse obiectum intellectus Ipsum enim non potest esse mouens: quia si ratio mouendi esset ens: omne ens esset aptum mouere intellectum consequens est contra Arist 9. met. & Auer. ibi cõm. 30. vbi dicitur id mouere intellectum: duntaxat, qđ est actu: quale non est materia, quæ tamen est ens. Amplius ipsum non est subiectum actionis intellectus. Adhuc ipsum non est finis intentus ab intellectu: nec eius cognitio est præintenta: quoniam illa habita non cessat intellectus vlterius intelligere. Ipsum igitur ens nullo pacto potest dici obiectum intellectus: nisi inueniatur aliqua alia ratio obiecti, quam nullus peripateticus diceret.

Ad rationes Doct. respondet.

¶Respondet ad primam rationem Scot. negando maiorem: quia siue contineat omnia intelligibilia: siue prædicetur de omnibus intelligibilibus: nõ adhuc sumitur ratio obiecti.

¶Ad secundam negatur maior: quia non dicitur obiectum eo, quòd cõtineat omnia. Item minor est falsa: quia ens non est obiectum metaphysice.

¶Ad tertiũ negatur maior: quia non dicitur obiectum ab eo: quia est ratio intelligendi. Item minor est falsa: quia si ens esset ratio intelligendi omne ens per se esset intelligibile: & ita singulare, & materia: quæ non concedunt peripatetici. Hæc interpres ille.

¶Addit etiam dicens. Vlterius apparet, quàm ineptè dicunt ens esse primum obiectum voluntatis. Nam volũtas, nec ab illius cognitione mouetur: sed a conclusione syllogismi practici per intellectum facta: nec eius actio recipitur in ente: nec est finis intentus à voluntate.

¶Præterea. Voluntas, & intellectus apud peripateticos non differunt, nisi ratione, siue diffinitione tantum. Intellectus enim dicitur, vt syllogicans finẽ esse exequendum. Voluntas autem est idem intellectus, vt assentiens, vel dissentiens exequutioni: nec aliter vnquam differunt. Hæc interpres nouus.

Ad August. Suessam respondetur.

¶Dico ad nouum interpretem. præmittendo aliqua. Primo præmitto, quòd vnius potentiæ oportet vnum per se assignare obiectum: vt patet de potentijs sensitiuis quibus assignantur obiecta adęquata, vt patet 2. de anima. Non enim potentia visiua habet pro obiecto adæquato tantum vnum visibile: nec sic omnia singularia visibilia: sed aliquod cõmune sub quo contineatur omne per se visibile Sic dico, quòd respectu intellectus oportet assignare aliquod commune obiectum, & adæquatum. Secundo præmitto, quòd ens inquantum ens est saltem commune vniuocum omni enti reali per se intelligibili: vt sup. probatum est. Tertio præmitto, quòd ratio obiecti, aut potest assignari, vt obiecti motiui: vel vt obiecti terminatiui.

¶Istis pręmissis dico conformiter Doctori, quòd loquendo de obiecto terminatiuo non potest conuenientius assignari adæquatum obiectum, quàm ens inquantum ens. Tum, quia intellectus ex natura intellectus habet naturalem inclinationem ad ens inquantum ens: & ad omne ens: vt patet à Doct. quæstio. 1. prolog. & quæstio. 14. quolib. Tum, quia nul-

lum

lum est ens in quod intellectus non possit terminari per actum intelligendi. Et hoc modo potest dici finis intellectus: quia intellectus intendit intellectionem: vt ipsa mediante attingat obiectum, siue, vt ipsa terminari possit ad obiectum: vt posset deduci ex dictis Sco. in quol. quæst. 13 14. & 15. & iden falsum est, quòd ens non sit finis potentiæ. Dicit enim Sco. in 4 distinct. 49. & in primo q. 1. distinct. 1. quòd duplex potest esse finis intellectus, scilicet intrinsecus, & extrinsecus. Intrinsecus: vt cognitio. Extrinsecus: vt obiectum ad quod terminatur cognitio. Et sic ens inquantum ens est finis intellectus, & perfectissimum cōtentū est vltimus finis: vt patuit. supra q. 1. prolog. Nec enim dico, quòd ens accipiendo ipsum tantum pro illo conceptu communi sit finis intellectus, & adæquatum obiectum intellectus: quia vt sic est tantum vnum de numero intelligibilium. Sed dico: vt supra exposui, quòd ens inquantum ens, vt includitur in omni per se intelligibili est adæquatum obiectum intellectus in ratione terminatiui. Potest etiam dici, vt sic terminus adæquatus actionis intellectus: pro quanto actio intellectus, siue intellectio terminatur ad ipsum. Est enim terminus actionis duplex Vnus productus mediante actione sicut genitum dicitur terminus adæquatus generationis: quia per ipsam accipit esse. Alius est psuppositus, vt obiectum potentiæ. Hæc distinctio patet à Doct. in isto. 1. distinctio. 3. quæstione vltima. respondendo ad vltimum argumentum hoc idem in quolib. quæst. 13. Et sic falsè imaginatur, quòd terminus actionis tantum sit productum, quod prius fuit in potētia obiectiua. Immo actioni, vt actio non correspondet pductum, vt terminus: patet, quia intellectio dicitur actio: vt patet per philosophum. 9. met. t. c. 16. Quorum inquit non est aliquod aliud opus præter actionem in illis existit actio: vt visio in vidente: & speculatio in speculante. hæc ille. Nisi forte iste nouus interpres loquatur de actione transeunte. Si vero loquamur de obiecto adæquato in ratione motiui. Dico, quòd non potest poni, nisi ens saltem loquendo de ente limitato: quia fortè Deus non potest poni à nobis, nec etiam ab aliquo intellectu creato esse ens per se intelligibile: & hoc in ratione obiecti motiui: quia ipse Deus, (vt supra dixi) tantum ponitur obiectum intellectus diuini: nec etiā aliquid potest causare cognitionem illius: & hoc in ratione obiecti: vt supra exposui. Et cum arguit iste: quia tunc quodlibet ens posset per se mouere intellectū. Dico, quòd nō, nisi superficialiter intelligit dicta Sco. Non enim pono conceptum entis in communi, vt indifferentē ad omnia entia esse per se rationem formalem mouendi intellectum, vt iste fortè imaginatur. Nec pono, quòd quodlibet ens sit per se ratio mouendi intellectum: quia multa non mouent: vt supra dixi. Sed quia multa tam sensibilia, quàm per se intelligibilia possunt per se mouere intellectum non solum ad sui cognitionem: sed etiam ad cognitionem omnium virtualiter, & essentialiter inclusorum in eis. Ideo pro obiecto adæquato non possumus conuenientius ponere, quàm ens inquantum ens: vt prolixe supra exposui: & sic non sequitur inconueniens quod dicit. Sufficit enim, quòd omne ens, vel per se moueat, vel saltem contineatur virtualiter in aliquo ente, vel essentialiter, quod sit ratio mouendi intellectum ad cognitionem talium contentorum. Et quod dicit de materia prima, & de singularibus, quòd non possint mouere intellectum. Falsum dicit loquendo semper de intellectu ex natura intellectus. De materia prima, quid senserit Aristotel. vide Scot. in 2. De singularibus quid philosophus senserit. vide Scot. in septimo metaphys. Et quod dicit non esse peripateticè dictum. Hæc est optima fuga dicere semper non esse peripateticè dictum: & non adducere auctoritates philosophi in contrarium: nisi fortè dicere suum habeatur pro auctoritate. Ex his omnibus patet, quòd responsiones datę ad rationes Doctor. non soluunt illas rationes. Immo nec respondet ad illas prout Doct. adducit illas: vt supra patuit in exponēdo huiusmodi rationes Scoti.

Terminus actionis duplex.

Nota hanc declarationem.

Quō ens est obiectum intellectus crea. i.

Fuga Suessani

¶ Ad illud de voluntate. Miror, quòd tantus interpres velit dicere hoc esse ineptè dictum: præsertim, quando dicitur à tanto Doctore, qui à toto studio Parisiensi: in nullo potuit vnquam reprobari: qui habetur, vt subtilissimus Doctor quicquid sit: cuilibet datur licentia loquendi. Ad Rem. nihil est ad propositum dicere, quòd intellectio entis non mouet voluntatem: quæ enim consequentia est ista? Cognitio entis non mouet voluntatem: ergo ens non est obiectum voluntatis? Illi enim, qui tenent obiectum esse causam actus voluntatis negarent istam consequentiam: vt patebit in secund. distinctione vigesima quinta. Item. Si ponatur voluntas, vt totalis causa sui actus: vt multi volunt: vt patebit in 2. distinctione vigesima quinta, & trigesima septima, negarent istam consequentiam, & dicerent non esse de ratione obiecti voluntatis mouere voluntatem, Sufficit enim terminare actum voluntatis. Item falsum est, quòd cognitio entis non possit mouere voluntatem: tenendo, quòd cognitio possit esse partialis causa actus voluntatis: vt patebit in secund. distinctione vigesimaquinta. Et quòd etiam cognitio, non tantum conclusionis practicæ possit mouere: patuit supra quæstione vltima, prolog. Et quod dicit, quòd tantum conclusio syllogismi practici potest mouere voluntatem. Dico, quòd etiam supposito, quòd cognitio aliqua possit mouere voluntatem: quòd falsum est, quòd tantum talis cognitio, vel conclusio possit mouere. Et quod dicit: quòd intellectus, & voluntas tantum ratione differunt secundùm philosophos. Hoc non est verum, nec probat, sed in distinctio. 16. secundi probabitur contrariū. Et pro nunc sufficiant hæc cōtra illum nouum philosophi interpretem: ad quem erubesco respondere iuxta suorum labiorum incircuncisionem.

Scotus a toto studio Parisiēsi in nullo potuit unquam reprobari.

Erubescit Lychetus respōdere Suessano.

IBI. Quod autem supposui communitatem entis in quid ad omnes conceptus quiditatiuos prædictos. Hic Doctor. per duas rationes per quas prius probauit, quòd conceptus entis sit alius à conceptu Dei. & creaturę vniuocè dictus: probat idem de omni alio ente: videlicet, quòd ens dicat conceptum alium, & vniuocum de omni substantia.

Exponitur litera Doc. qua probat vniuocationē entis respectu substātię & accidentis.

¶ Prima ratio est ibi. Primam sic. De quocunque enim prædictorum. Et ratio stat in hoc supponendo vnum, quòd ens prædicetur in quid de substantia, & accidente. Probat modo, quòd ille conceptus entis dictus in quid de substantia, & accidente erit alius à conceptu substantiæ, & accidentis. Et accipio pro exemplo substantiam, & accidens: & differentias contrahentes ens ad substantiam, & accidens: puta esse per se, & esse in alio. Et istę differentiæ dicantur a. & b. si intellectus est certus, quod substantia est ens quiditatiue: & similiter, quòd accidens est ens quiditatiue dubitādo de a. & b. s. an substantia sit ens per se an in alio: & similiter dubitando an accidens sit ens per se, an in alio: tunc intellectus habebit conceptum entis dictum in quid de conceptibus substantię, & accidentis: de quibus est certus, quod sunt ens quiditatiue: alium à conceptu substantię, & accidentis: patet, quia si conceptus entis dictus de substantia esset tm̄ ꝯceptus substantiæ. Et similiter si ꝯceptus entis, dictus in q̄d de cōceptu accidēns esset idē ꝯceptus: tūc intellectus de eodē cōceptu simpl.

Achylles Scotistarū.

esset certus, & dubius: patet, quia certus est, quòd cõceptus substantiæ est ens: & dubitat an sit ens per se an in alio. Et cum sit simpliciter idem conceptus. s. conceptus entis dictus de substantia, & conceptus substantiæ: & de necessitate cõceptus substantiæ aut est conceptus per se: aut cõceptus in alio: tunc idem intellectus erit simpliciter certus, & dubius de eodẽ conceptu: quod est impossibile: & iste est sensus lræ.

Declaratio literæ.

¶Sed quia litera videtur importare aliqualem difficultatem declaro eam per exemplum prius positũ. cum dicit. De quocunque enim prædictorum conceptuum quiditatiuorum. s. conceptus substantiæ, & accidentis: qui dicuntur conceptus quiditatiui: eo quòd includunt ens quiditatiue. Sequitur. Contingit intellectum certum esse ipsum. s. cõceptum quiditatiuum: siue conceptus quiditatiuos esse ens: dubitando de differentijs contrahentibus ens ad talem vel tales conceptus. s. substantiæ, & accidentis: vtrum sit tale ens, vel non, id est, an conceptus substantiæ sit ens per se: vel ens in alio: qui sunt modi contrahentes ens ad conceptum substantiæ, & accidentis. Sequitur. Et ita conceptus entis, vt conuenit illi conceptui: puta substantię est alius ab illis conceptibus inferioribus: de quibus intellectus est dubius: supple est alius a conceptu substantiæ, & accidentis: de quibus intellectus est dubius. s. an conceptus substantiæ sit ens per se, vel ens in alio. Est enim certus, ꝙ conceptus substantiæ est ens, & similiter de cõceptu accidentis: sed est dubius an conceptus substantiæ sit ens per se an ens in alio. Si vero exponatur sic. quòd conceptus entis erit alios a conceptibus differentiarum: sic intelligendo: quòd intellectus sit certus: ꝙ substantia est ens: dubitando de differentijs; an sint ens per se: an ens in alio. ita tamen, quòd sit certus; quòd conceptus entis per se est ens, & conceptus entis in alio sit ens Si ergo intellectus est certus de istis duobus conceptibus differentiarum, quòd sint ens: dubitando an sint ens per se an in alio: tunc habebit conceptum entis alium a cõceptibus differentiarũ.

¶Ibi. Secundam rationem pertracto sic. Pro intelligentia huius rationis nota, quòd hæc ratio concludit propositum de communitate entis: supposito, quòd non possit haberi cognitio propria substantiæ sub propria quiditate: & vltra, quòd ꝓ statu isto nihil cognosco de substantia sibi attributi denominatiue: nisi præcognoscatur in esse quiditatiuo: puta, quòd in se sit ens quiditatiue; vt supra exposui in 1. q. præsentis d. in responsione ad q. Tunc arguo sic. Cognosco ens dictum in quid de substãtia. ergo ens est alius conceptus dictus in quid a cõceptu substãtiæ: & alius ab illo a quo abstrahitur: patet, quia aliter nihil de substãtia pro statu isto cognosci posset: ex quo enim substantia non potest causare immediate cognitionem sui: nec per consequens cõtenti virtualiter, vel essentialiter in ea: vt patet de albedine, quæ prius causat cognitionem sui: si potest: & deinde omnium inclusorum: vt supra exposui in q. 2. præsentis d. Si ergo cognosco de substantia ens dici in quid: siue, quòd substantia est ens quiditatiue; cognitio entis erit causata ab aliquo sensibili; puta ab albedine, quæ causat cognitionem sui, & omnium inclusorum essentialiter Habita ergo cognitione entis in se possum illud considerare, & coniungere cũ alijs abstractis a sensibilibus, vt cum abstraho absolutum ab absoluto: actum ab actu, & huiusmodi: & sic coniungendo facio vnum conceptum complexum: puta sic dicendo: aliquod ens est ens per se: & aliquod ens est ens in alio: & aliquid est per se actus: & aliquod est actus in aliquo, & huiusmodi. per primum intelligo substantiam: & per secundum accidens. Si ergo conceptus entis non esset alius ab albedine: tunc cognoscere ens dici in quid de substantia nihil aliud esset, nisi cognoscere albedinem dici in quid de substantia: quod nihil est. Similiter si nõ esset alius a conceptu substantiæ in se: tunc cognoscere ens dici in quid de substantia nihil aliud esset, nisi cognoscere substantiam in se: quod est contra præsuppositum, scilicet, quòd substantia non potest immediatè causare cognitionem sui in intellectu nostro pro statu isto. Dico ergo: quòd ex quo substantia non potest immediatè causare cognitionem sui, id est, sub propria ratione formali: nec etiam potest causare mediatè referendo ad cognitionem substantiæ sub propria ratione Si ergo substantia non potest causare cognitionem sui sub propria ratione. ergo non poterit causare cognitionem essentialiter, vel virtualiter inclusi prædicabilis illius substantiæ. Nam quando obiectum est optimè dispositum, & perfectè præsens potentię, & agens mere naturale: si non potest causare immediatè cognitionem. ergo nec mediatè, id est, non poterit causare cognitionẽ alterius obiecti inclusi in illo: cum secunda causatio præsupponat primam: & sic patet litera Doct.

¶Ibi. Hoc autem, quod suppositum est in ratione ista de substantia. Hic Doctor. probat per singulare argumentum: quòd nulla substantia pro statu isto potest immediatè immutare intellectum ad sui cognitionem: & quia hæc ratio potest intelligi tam de cognitione intuitiua, quàm abstractiua, & econtra. ideo expono quid sit immutare immediatè ad sui cognitionem tam intuitiuam, quàm abstractiuam Dicimus enim, quòd albedo in cognitione abstractiua immediatè immutat intellectum sic intelligendo: quòd aliquod album singulare immediate immutat potentiam sensitiuam causando in ea speciem sensibilem: & partialiter causando visionem sui.

Substantia non potest immutare intellectum ad sui cognitionem.

Quid sit immutare intellectum.

¶Secundo a tali specie sensibili, vel a visione illa causatur phantasmata in phantasia: & illud phantasma perfectè representat album singulare: phantasma vero immediatè immutat intellectum causando speciem intelligibilem: & a specie intelligibili immediatè immutatur recipiendo cognitionem albedinis. Sic ergo immutare intellectum immediatè in cognitione abstractiua est causare speciem intelligibilem sui in tali intellectu: per quam immutatur ad cognitionẽ illius obiecti. Sed immutare intellectũ in cognitione intuitiua est ipsũ obiectũ in se existẽs, & perfectè præsens causare notitiam sui in tali intellectu. Modo ad propositum. cum nulla substantia possit immediatè immutare aliquem sensum; quia solum sensibilia per se immutant: si immutat intellectum tantum immediatè immutat: vel causando speciem intelligibilem sui ad quam sequitur cognitio abstractiua; vel immediatè causando cognitionem sui intuitiuam; & in vtraque cognitione semper requiritur præsentia obiecti, vel in se, vt in cognitione intuitiua: vel in specie intelligibili, vt in cognitione abstractiua. Et ex his patet ratio Doctor. quòd quicquid præsentia sua immutat intellectum: eius absentia potest cognosci. Et litera clara est.

Substantia nõ potest immutare aliquẽ sensum.

¶Ibi. Per idem concludimr etiam propositum de partibus essentialibus ipsius substantiæ. Hic Doctor. probat per eandem rationem: videlicet secundam, quòd conceptus entis dictus in quid de materia, & forma sit alius a conceptu materiæ, & formæ: quia aliter, nec materia, nec forma substantialis possent cognosci pro statu isto: nec aliquid de eis: supponendo, quòd non possint immutare intellectum nostrum: & eodem modo formetur ratio sicut supra formata est.

¶Ibi. Iste rationes, &c. Hic Doctor. respondet ad tertiam obiectionem: quia aliquis posset dicere

quòd

quòd per has rationes posset concludi: quòd conceptus entis sit alius à differentijs vltimis, & passionibus entis,& dictus in quid de eis. Patet quantum ad primum:quia aliquis intellectus potest esse certus, quòd vltima differentia albedinis sit ens: dubitando an sit tale,vel tale ens.ergo, & similiter quo ad secundam rationem:ex quo vltima differentia,puta hominis nõ potest immediate immutare intellectum ad sui cognitionem. ergo non potest cognosci conceptus entis de ea: nisi sit alius à conceptu sensibilis: per quod cognoscitur conceptus entis:& similiter alius à conceptu vltimæ differentiæ hominis.ergo.Dicit Doctor.quòd licet per has rationes possit concludi alietas conceptus entis à conceptibus differentiarũ vltimarum,& passionum : non tamen concluditur, quòd talis conceptus dicatur in quid de illis : quia non est certus,quòd vltimæ differentiæ, vel passiones entis sint ens quiditatiue.Per has tamen rationes concluditur alietas conceptus entis dicti in quid de conceptibus substantiæ,& accidentis, & partiũ substantiæ:quia certus est,quòd omnia ista sint ens quiditatiue:& ideo per illas rationes non intendit probare,quòd ens dicat cõceptum in quid de illis cum illud supponat tanquam notum:sed intendit probare,quòd ille conceptus dictus in quid de substantia, & accidente de materia, & forma sit alius à conceptu istorum.

Aug Sue∫∫a. ¶Et ex hoc apparet improbatio responsionis, quã facit quidam in primo suæ meta. approbans responsionem Iohan.dicens,quòd non concludit prima ratio Doct.alietatem conceptus : sed tantum alietatẽ entis:quod nihil est.

¶Ibi. Vel aliter,& melius. Probat per hanc rationem, quòd vltimæ differentiæ, & passiones entis nõ sunt ens quiditatiue:quia sunt conceptus simpliciter simplices. Si ergo vltima differentia includeret ens quiditatiue : tunc non esset conceptus simpliciter simplex. Nam conceptus simpliciter simplex : aut simpliciter scitur : aut simpliciter ignoratur : vt dicit hic Doct.

Conceptus simpliciter simplex. ¶Sed pro intelligentia huius nota,quòd cõceptus simpliciter simplex aliquando accipitur quiditatiue:& est ille,qui non habet alios conceptus quiditatiuos:ex quibus quiditatiue componatur: sed est tãtum vnus in se quiditatiue : & talis , vel totaliter scitur quiditatiue:vel totaliter ignoratur quiditatiue. Et conceptus non simpliciter simplex quiditatiue est ille,qui componitur ex pluribus conceptibus quiditatiuis, vt homo ex animali:corpore:substantia : ente:& talis,secundùm vnum conceptũ potest ignorari:& secundùm alium sciri : & hoc modo accipitur hic.

Obiectio. ¶Et quando dicit Doctor.in isto primo.distin.2. quæstio.2.quòd ens infinitum : vel ens necesse esse : vel ens vnum non dicunt cõceptum simpliciter simplicem: quia ens infinitum includit entitatem, & infinitatem : & tamen vnum non est de essentia alterius.

Responsio alibi. ¶Respondeo secundùm glos. quam ibi feci.

¶Ista litera exponitur. Cum dicit, quòd non est circa eos deceptio sicut est circa quiditatem complexorum : puta non contingit intellectum decipi circa conceptum simpliciter simplicem:quia,vel totaliter scitur,vel totaliter ignoratur: sed circa quiditatem complexam contingit errare. Posset enim quis scire, quòd homo est substantia: dubitando,an sit animal propter distinctionem conceptuum inclusorum in homine. Sequitur. Quod non est intelligendum quasi intellectus simplex formaliter decipiatur circa intellectionem quiditatis:quia in intellectione simplici non est verum,vel falsum.

Quid sit veritas formaliter, & virtualiter.

¶Nota pro intelligentia huius literæ, quòd veritas,vel falsitas formaliter consistit in actuali diuisione, vel compositione intellectus: vt quando actualiter format propositiones: sed veritas,vel falsitas virtualiter est , quando obiectum includit verum virtualiter:vt homo,qui includit animal, & superiora, id est, habet in se terminos ex quibus intellectus potest formare propositionem veram, vel falsam. Et nota,quòd quiditas simpliciter simplex non dicitur nec virtualiter vera : nec virtualiter falsa : sic intelligendo:quòd non dicitur virtualiter vera quiditatiue:quia non includit aliquid,quod possit dici in quid de ea:nec similiter virtualiter falsa quiditatiue:quia non includit aliquid dictum in quid quod possit ab ea negari Secus est de quiditate non simpliciter simplici:quia potest esse virtualiter vera quiditatiue:cũ includat aliquid dictum in quid:ex quo intellectus potest formare propositionem quiditatiue veram. Hoc idem dico de propositione virtualiter falsa.

Nota.

¶Ibi . Tertio etiam modo potest responderi ad primam rationem. Sensus huius literæ est : quòd si ille conceptus de quo est certitudo , scilicet conceptus entis sit alius ab illis de quibus est dubitatio : & si ille certus saluetur in alterutro illorum dubiorum vere erit vniuocus: sed non oportet,quòd insit vtrique illorum in quid: sed vt sit vniuocus cum eis: vel vt determinabilis ad determinans: vel vt denominabilis ad denominans: & sic patet.

¶Ibi.Ex his apparet quomodo in ente concurrat duplex primitas, scilicet primitas communitatis in quid ad omnes conceptus nõ simpliciter simplices & primitas virtualitatis in se,vel in suis inferioribus ad omnes conceptus in se simpliciter simplices. Et quòd ista duplex primitas concurrens sufficiat ad hoc, quòd ipsum sit primum obiectum intellectus: licet neutram habeat præcise ad omnia per se intelligibilia.Doct.per exemplum declarat. quod clarum est in litera.

Primitas duplex.

CONTRA hanc conclusionem de ista duplici primitate in obiecto arguit quidam.& primo sic. Ens in sua maxima communitate est adæquatum obiectum intellectus:& vt sic præscindit ab ista duplici primitate, scilicet essentiali, & virtuali probat antecedens:quia primo physic.t.c.5 probat philosophus,quòd confusum est prius notum, id est, primum obiectum per hoc, quòd puer primo vocat omnem hominem patrem : & post distinguit patrẽ inter alios.ergo ens sub communissima ratione erit primum obiectum.

Ioan. Angl. Bac. in pro.d.3 q.1.

¶ Præterea. Ens, vt concernens vnitatem seu communitatem essentialem, & vt concernens virtualem natum est causare conceptum per accidens vnum:quia conceptus passionis cum conceptu quiditatiuo est vnus per accidens:sed omne per accidẽs præsupponit aliquod primum per se.ergo ens, vt præscindit ab illa duplici primitate erit primũ obiectum intellectus.

ITEM alius arguit contra eandem conclusionem in prim. distinctione tertia, quæstione octaua. Et arguit sic primo. Ens non habet aliquam primitatem respectu omnium intelligibilium : patet, quia ens rationis, & secundæ intentiones sunt per se intelligibiles : & tamen ens neutram primitatem habet respectu talium. De primitate communitatis patet:quia nihil est commune vniuocum enti reali,& enti rationis.

Item arguit Ocham contra Doct.

De primitate virtualitatis patet : quia illa primitas non est , nisi respectu entium realium.

¶Secundo arguit sic.Ens rationis potest cognosci nullo ente reali cognito. ergo per se continetur sub primo obiecto intellectus:& non sufficit, quòd contineatur in illo virtualiter:sed non continetur per se sub ente vni-

noco.ergo ens vniuocum non est obiectum adæquatum intellectus.

¶Tertio arguit, quòd ista duplex primitas non sufficiat; quia sic Deus esset primum obiectum intellectus nostri: patet, quia prædicatur per se de omni intelligibili per se ab intellectu; vel includit illud virtualiter, vel essentialiter; nec valet dicere, quòd non includit sic virtualiter; quia creatura potest virtute propria mouere intellectum. Contra hoc arguit sic. Qua ratione genus potest virtute propria mouere intellectum eadē ratione differentia vltima pōt mouere intellectū virtute propria. ergo illa cōtinentia virtualis qua aliquid includens essentialiter rationem entis, includit essentialiter, vel virtualiter differentiam, vel passionem: non facit ad hoc, quòd ens sit primum obiectum adæquatum intellectus. ergo ad hoc, quod aliquid sit primum obiectum oportet, quod per se prædicetur de quolibet per se intelligibili.

¶Quarto arguit sic. Si partes essentiales essent per se intelligibiles virtute propria quantumcunq; continerentur essentialiter in toto: illud totum non diceretur obiectum adæquatum: quamuis esset per se prędicabile de alijs per se intelligibilibus. ergo quāuis ens prædicetur per se de aliquibus intelligibilibus, & includat aliqua alia essentialiter, vel virtualiter; non dicetur propter hoc primū obiectum adæquatum. Et sic exemplum Doctor. de colore non est ad propositum. Dicit ergo ille; quòd nihil est obiectum adæquatum intellectus; quia tale est per se commune ad omnia per se apprehensibilia ab intellectu: sed nihil est tale respectu omnium intelligibilium; vt patet de secundis intentionibus, & huiusmodi.

Respōsio ad rationes Io anglic. bacco.

¶Respondetur primo ad obiectiones Iohan anglic. & deinde ad obiectiones Ocham; licet solutio earum patere possit ex superius declaratis.

¶Ad primam Iohan cum dicit; quòd ens, vt omnino indifferens est obiectum, &c. Dico, quòd quādo Doctor. assignat ens sub ista duplici primitate, &c. non intelligit, quòd ens sic sit primum obiectū adæquatum intellectus: ita, quòd illud solum attingat. sed quæritur aliquod vnum, quod se aliqualiter habeat ad omnia attingibilia ab illa potentia: ita quòd omnia simul collecta proprie, & formaliter sunt adæquatum obiectum potentiæ: sed denominatio eorum est ab aliquo vno, quod se habet aliqualiter ad omnia ista; & sic ens est adæquatum obiectum intellectus; non, quòd ipsum solum intelligatur ab intellectu; sed quia aliqualiter se habet ad omnia intelligibilia: vt supra diffuse exposui. Et quòd Doctor. sic intelligat; patet expresse in quæst. 1 prolog. vbi dicit sic. Licet enim ens, vt est quoddam intelligibile vno actu sicut homo intelligibilis vna intellectione sit naturaliter intelligibile: illa enim vnica intellectio entis, vt vnius obiecti est naturalis; non tamen ens, vt primum obiectum, id est adæquatum potest poni naturaliter attingibile: nisi quodlibet sub eo contentum sit naturaliter attingibile: quia est primum obiectum, vt includitur in omnibus per se obiectis. Hæc Scot. Cum dicit ergo Ioan. angli. quòd ens sic abstractum est adæquatum obiectum, &c. Si intelligat, quòd illud sit communius respectu omnis intelligibilis transeat. Si vero intelligat, quòd inquantum huiusmodi sit adæquatum, vt indifferens, & vt præscindens ab omni inferiori. Hoc est manifeste falsum. Et illud, quod adducit de philosopho, quòd cōfusum est prius notum.

Quō confusum sit priº notū nobis.

Non est ad propositum: quia philosophus ibi loquitur de prius noto primitate originis non autem de primitate adæquationis, vt patet, secūdum communiter expositores.

¶Ad aliud de conceptu per accidens. Dico, quòd si intelligit, quòd obiectum adæquatum alicuius potentiæ sit aliquis conceptus per se cognoscibilis: & nō vt includitur in omnibus per se intelligibilibus: tūc est oppositio in adiecto ponere aliquid esse adæquatum obiectum potentiæ: & vt sic non includi in omni per se perceptibili a tali potentia: vt patet a docto. in q. 1. prolo. immo obiectum adæquatum, vt sic percipi: est pcipere omnia per se contenta sub tali obiecto. Dico vltra, quòd non intelligit mentem Doct. quia Doct. non ponit ens esse adæquatū obiectum intellectus sic, vt percipiatur cum illa duplici primitate; sed sic dicit, quòd quia in ente concurrit ista duplex primitas. s. communitatis; cum sit communissimum vniuocum; & virtualitatis, vel in se, vel in suis inferioribus; si aliquid commune debet poni obiectum adæquatum intellectus respectu omnium perceptibiliū ab intellectu maxime erit ens: & sic Doct. debet exponi.

In ente duplex est primitas.

¶Nunc ad rationes Ocham. Ad primam de ente rationis: secundis intentionibus, & huiusmodi: patet responsio ex his, quæ supra dixi. quomodo secundæ intentiones sint per se intelligibiles.

Respōsio ad rationes Ocham.

¶Ad aliud cum dicit; quòd tunc Deus esset adæquatum obiectum: quia virtualiter continet, &c. patet responsio ex his, quæ supra dixi. Et posito etiam quòd Deus contineat virtualiter, &c. tamen ex quo quærimus aliquod obiectum commune ad omnia per se intelligibilia: propter istam communitatem in ente, & virtualitatem, vel in se, vel in suis inferioribus ponimus esse obiectum adæquatum.

¶Ad illud de partibus essentialibus; patet ex sup. dictis non esse contra Doct. si intelligatur ens esse adæquatum obiectum modo præexposito. Multi alij adducunt rationes contra Doct. sed quia coincidunt cum prioribus, & facillimè solui possunt ex supradictis, illas omitto: & præsertim quorundam minus Doct. intelligentium.

AD aliquas rationes Sco. de vniuocatione entis respondet insuper nouus interpres philosophi.

Ang. Suessa.

¶Ad illam de conceptu certo, & duobus dubijs adducit responsionem Io. quam ipse approbat: q̇ ex natura rei non posset idem conceptus esse certus, & dubius. Et dicit, q̇ quicunque concipit aliquam rōnem entis: necessario illum concipit: aut sub conceptu Dei, vel rei productę: substantiæ, vel accidentis. Et dicit, q̇ dubitatio non accidit philosophis de lumine ex parte rei, vel conceptus: sed ex ignorantia quid nominis: propterea quia ignorabant quid importetur nomine substantię, aut accidēns. Et ad formam. negatur minor, & cōceditur maior. Et ad pbationem minoris patet solutio: q̇ disputātes de lumine non ex parte rei dubitant de ipso: si est substantia, vel accidens: sed propter ignorantiam quid nominis: & sic patet, rationem hanc non esse Achillem sed Thersitam. ¶Ad aliud dicit concedendo, q̇ substantia, & accidens in ente conueniunt: non quidem in conceptu entis ex parte rei cōi: sed in illo disiūcto qd̄ repręsentat p conceptionē entis Differunt aūt pprijs, & distinctis conceptibus ¶Ad aliud dicit: q̇ cōceptus entis qui distinctè significat pens nihil aliud est q̇ conceptus substantiæ, vel accidentis: qui vt disiunctiuè accipit est alius ab illis distinctè sumptis: & sic non tenet rō. Et quia oēs rn̄siones istius noui interpretis incidunt quodāmodo in idē: & ēt q̄a magis sunt aliorū rn̄siones: omittant alię. ¶Rn̄deo quis satis rn̄sum sit. sup. tn̄ aliqua alia hic dico. Præmittē do primo, q̇ disputantes, & adinuicē ꝯdicentes non disputant, nec ꝯdicunt de nominibus solum. Exemplum. Fidelis, & infidelis disputant de ista propositione. an Deus sit trinus, & vnus non ꝯtendūt de istis nominibus; sed de cōceptibus; vt sup. patuit. q. 1. prologi.

Respōsio ad Ang Suessa.

logi. Secundo præmitto: quòd omnis quæstio præsupponit aliquod certum, & quærit dubium: & illud certum præsuppositum non est tantum nomen: vt patet, vt cum quæritur; an homo sit risibilis: præsupponit hominem esse ens. Item cum quæritur: an lignum sit substantia, vel accidens: præsupponitur, quòd sit ens tanquàm certum: & similiter præsupponitur, quòd tam substantia, quàm accidens sit ens. Si ergo habeo certitudinem, quòd lignum sit ens; dubitando, quòd sit substantia vel accidens: si conceptus entis, non sit alius à conceptu substantiæ & accidentis: tunc intellectus meus erit verè certus, & dubius de eodem conceptu. Non enim disputabant philosophi de nominibus sed de conceptibus: quia vnus dicebat lumen esse substantiam: & alius esse accidens: ergo præsupponebant tanquam certum conceptum entis dici de substantia & accidente; & per consequens si conceptus entis tantum esset conceptus substantiæ, vel accidentis: & non esset alius ab illis conceptibus: intellectus fuisset certus de vno conceptu, & dubius de duobus. Et sic patet quomodo ista responsio nullo modo soluit verè Achillem contra quem tot & tanti insudarunt nec vnquam soluere potuerunt.

Phylosophi nō disputabant de nominibus sed de cōceptibus.

¶Ad aliud quando dicit de conceptu disiuncto. Hæc non est responsio sua, licet Iohannis Rhoditon. lib. s. dist 2. quæstio 6. Contra hanc responsionem arguit Sco. in isto primo. dist. 8. q. 2. & arguit sic. Ista certitudo præcedit omnem apprehensionem quorumcunque diuidentium ipsum ens: ergo præcedit certitudinem de toto disiuncto: antecedens probatur: quia non oportet in prima apprehensione qua scitur hoc esse aliquid: vel ens: apprehendere a se, vel ab alio, vel per se, vel in alio: & sic de alijs disiunctis: & sic patet quomodo responsiones huius minime valent.

¶Ad aliud patet ex his quæ dixi supra &c.

Expositio litteræ.

CONTRA istam vniuocationem entis. Hic docto. arguit contra conclusionem quam posuit de vniuocatione entis, vt clarius innotescat. Et primo per philosophum 3. met. t. c. 10. vbi vult, quòd ens non sit genus: vt patet circa fi. illius text. Hæc littera clara est. Et quod dicit philosophus si ens esset genus: differentia non esset ens; propter hoc dicit quia genus non prædicatur in quid de differentia: vt patet in tertio meta. t. c. 10. circa fin. Impossibile inquit prædicari aut species generis de proprijs differentijs aut genus sine suis speciebus: & multas rationes adducit Docto. in metaphysica sua: sed si differentia specifica est ens quiditatiue: ens non est genus: & si prædicatur de pluribus vniuocè: videtur esse genus.

¶Respondetur ibi ad primum arg. Hic Docto. dat primo vnam responsionem generalem: videlicet, quòd rationes factę in tertio meta. non sunt determinatæ secundùm intentionem philosophi. Ibi enim mouet (si bene memini). 23. vel 24. quæstiones arguendo ad oppositas partes; vt ibi patet: quas quæstiones postea soluit in alijs libris sequentibus. Et quod dicit, quòd duo opposita non possunt cōcludi nisi alterum argumentum sit sophysticum: hoc patet. Nam si argumento ostensiuo ostendo vnum oppositum de aliquo subiecto: aliud oppositum ostendi non potest nisi tantum sophysticę: quia si argumento ostensiuo vel demonstratiuo; tunc duo opposita possent concludi de eodem: quod est impossibile. Cum ergo philosophus in tertio meta. semper arguat, & pro & contra: sequitur, quòd vnū est sophysticum & non determinat quid sit illud: nihil ergo ibi dictum debet sumi pro auctoritate. Vnde Com. eius tertio meta. com. 3. dicit in primo argumento ad primam quęstio. ibi disputatam esse fallaciam consequentis; si contraria pertinent ad eandem scientiam; ergo non contraria non pertinent ad eandem scientiam; non enim sequitur sicut etiam hic. Si homo currit; ergo non homo non currit; nam asinus potest currere. Sequitur; quamuis etiam istud argumentum specialiter non oportet tenere, quòd concludat. Hoc dictum debet referri ad argumentum primum philosophi, tertio meta. videlicet, quòd argumentum quo probat, quòd ens non est genus: non oportet specialiter tenere, quòd concludat: infert enim ibidem, scilicet, tertio met. t. c. 10. in fine textus. Quare si vnum est genus aut ens: supple est genus; nulla differentia, neque vnum, neque ens erit, id est, si ponatur, quòd ens sit genus; nulla differentia erit ens. Et similiter si ponatur, quòd vnum sit genus: nulla differentia erit vnum, Sequitur. Quæro aut intendit inferre, quòd non per se, primo modo erit differentia ens & vnū, & sic conclusio non est inconueniens de vno, scilicet, quòd differentia nō sit vnum per se primo modo; est tamen inconueniens de ente, scilicet, quòd differentia non sit ens per se primo modo. Nam differētia est ens per se primo modo secundùm ipsum Arist. aut intēdit inferre negatiuè absolutè, scilicet, si ens, vel vnum essent genus: differentia nullo modo esset ens, vel vnum, vel per se primo modo; vel denominatiuę; vel quocunque alio modo. Hoc autem est falsum; vt patet de animali respectu rationalis; licet enim rationale non sit animal per se primo modo; non tamen negatur quin sit aliquo modo animal.

Ens non est genus.

¶Ibi Tamen tenendo, quòd argumentum valeat, concludit oppositum magis, quàm propositum. Docto. hic dat aliam responsionem. Et in ista littera multa bona dicit; quæ declarantur de sententia in sententiam. Dicit enim primo, quòd ens non ponitur genus; tenendo, quòd sit vniuocum decem generibus propter nimiam communitatem. Nam aliquæ differentiæ specificæ sunt ens quiditatiuè: & si ens esset genus: tunç huiusmodi differentiæ non essent ens: vt dixi supra. Secundo dicit: quòd si ens esset tantum ęquiuocum ad decem genera esset tantum decem genera; quia idem conceptus quocunque nomine significetur habet eandem rationem generis. Exemplum. Conceptus substantiæ quæ est genus generalissimum; remanens idem conceptus quocunque nomine significetur; siue nomine substantiæ: siue nomine entis: semper importatur idem conceptus & per consequens eadem ratio generis.

Quomodo ens sit vniuocum.

¶Ibi. Ad videndum autem quomodo sit verum. Supple, quòd aliquæ differentiæ specificæ sint ens quiditatiuè: cum tamen prædictum sit, quòd ens non prædicatur per se primo modo de differentijs vltimis. Et sententia litteræ stat in hoc; quòd eodem modo differentia est ens quo & natura à qua sumitur est ens. Exemplum. Si ponantur in homine plures formæ substantiales; vt Docto. expresśe ponit in quarto in materia de eucharistia: tunc ab vna forma priori accipitur ratio generis, siue conceptus animalis & ab anima intellectiua accipitur conceptus differentiæ; & si anima intellectiua est ens quiditatiuè etiam conceptus differentiæ sumptus ab ea erit ens quiditatiuè: sed talis conceptus non est vltima differentia; patet, quia nec anima intellectiua; patet; in anima enim intellectiua, quamuis ipsa sit vnica, & simplex forma: sunt tamen plures realitates, in quas resoluitur: & sic nō erit conceptus simpliciter simplex. Nam si est ens quiditatiue: & similiter alia anima: puta sensitiua sit ens quiditatiue; certum est, quòd in ipsa anima intellectiua est aliqua realitas prior, à qua accipitur conceptus entis:

4 sent. dist. 2. q. 3.

In anima intellectiua plures sunt realitates.

& quia

& quia vna anima essentialiter differt ab alia: & certum est: ꝙ non per conceptum entis: quia eodē nō possunt conuenire quiditatiuè, & differre: ergo differt per aliam realitatem: & illa realitas, qua anima differt ab alia anima, est simpliciter vltima realitas animæ, faciens ipsam differre à quocunque alio, quod non est ipsa: & sic illa realitas, qua anima intellectiua vltimatè differt ab anima sensitiua, erit primo diuersa ab vltima realitate animæ sensitiuæ: & per consequens illæ realitates non sunt ens quiditatiuè: quia tunc esset processus in infinitum in realitatibus: vt supra exposui. Sequitur ergo, ꝙ differentiæ sumptæ ab illis vltimis realitatibus, quæ dicuntur vltimæ differentiæ, erunt primo diuersa: & per consequens nō includent ens quiditatiuè, & sunt simpliciter simplices: & tota littera clara est per exemplum positum.

¶Ibi. Et si arguas contra istud: ꝙ si rationale includit ens quiditatiuè: ergo addendo talem differentiam generi erit nugatio, eo, ꝙ ens bis diceretur: quia dicendo animal rationale, dico bis ens quiditatiuè: patet, quia animal est ens quiditatiuè: & similiter rationale: sicut etiam si animal prædicaretur in quid de rationali, dicendo animal rationale, bis diceretur animal.

Singularis responsio de nugatione. Quādo duo inferiora ad tertiū sic se habēt, quod vnū denominat alterū cōmittitur nugatio.

¶Ibi. Dico. Hic nota singularem responsionem, quam declaro exponendo litteram: Dicit enim sic. Quando duo inferiora ad tertium sic se habent, ꝙ vnum denominat alterum. Exemplum: homo albus, quæ comparantur ad ens. Sequitur. Illud commune, vt ens particulare denominat seipsum sine nugatione: patet tunc.n. dicitur nugatio, quando idem bis nominatur sub eadem ratione: vt dicendo animal animal. Si verò nō nominat sub eadē rōne, non erit nugatio: sic in proposito. Nam cum dico homo: dico ens quiditatiuè: cum verò dico album: dico ens denominatiuè: & sic ens denominatiuè, particulariter sumptum, denominat seipsum quiditatiuè, & particulariter sumptum: sic cum dico aliquis homo est albus, sensus est, ꝙ aliquod ens est ental e, accipiendo ental e pro ente denominatiuè sumpto. Sic in proposito. Cum dicitur animal rationale: ly rationale accipitur denominatiuè: & tūc ens denominatiuè sumptum particulariter denominat seipsum. Nam hæc est falsa, rationale est ens quiditatiuè: licet hæc sit vera, rationalitas est ens q. ditatiuè. Nota tamen, ꝙ rationale, non dicitur propriè denominatiuum animalis, cum nō sit accidēs: sed loquitur de denominatiuo largè sumpto: de quo infra d. 8 q. peu. & in quol.

¶Secundo principaliter arguit doc. cōtra vniuocationem entis & argumentum est. ibi. Item etiam in 4. meta. vbi vult, ꝙ ens dicatur de entibus, sicut sanum de sanis; vt patet. t. com. secundi. Ens (inquit) dicitur multipliciter, & non dicitur æquiuocè, sed attribuitur vni rei, & vni naturæ, sicut omne sanans attribuitur sanitati: quoddam.n. dicitur sanū, quia conseruat quoddam, quia facit sanitatē, & quoddā, quia si generat: & quoddam, quia recipit hæc ille; sicut ergo sanitas dicitur æquiuocè, siuè sanum de sanis, sic, & ens de omnibus entibus: vult etiam ibi in illo textu, ꝙ metaphysica dicitur vna scientia, non propter vnitatem vnius subiecti communis omnibus entibus: sed quia omnia entia attribuuntur vni, scilicet, substantiæ: & sic ens erit analogū, & nō vniuocum: vide in medio tex. Et similiter inquit ens dicitur multis modis: sed illi modi attribuuntur vni rei, &c. vide litteram sequentem.

Quō analogia stet cum vniuocatione.

¶Respondetur. ibi. Ad aliud quod dr̄ de 4. meta. Hic doc. ostendit quomodo analogia stat cū vniuocatione. Nam ab oibus conceditur, ꝙ animal p̄dicatur vniuocè de oibus animalibus: & tn̄ per prius de vno, accipiendo prius. i. perfectius, & p posterius de alio. Certum est.n. ꝙ vna species animalis est perfectior essentialiter alia, cum inter illas sit ordo essentialis, cum vna sit mensura perfectionalis alterius: & sic animal prędicatur analogicè de homine, & de asino: quia p̄fectius de homine, q̄ de asino: non tn̄ sic intelligendo, ꝙ animal in se sit perfectius in homine, q̄ in asino: sed sicut dicimus, ꝙ vna materia est perfectior alia, non in se: sed, quia perficitur nobiliori forma: sic animal in homine est p̄fectius animali in asino, non in se: sed quia in homine determinatur, & contrahitur, & suo modo p̄ficitur nobiliori differentia: sed quicquid sit, de hoc alias dicetur: sufficit.n. pro nunc habere, ꝙ cum analogia stat vniuocatio: & sic licet ens dicatur analogicè de oibus entibus: tn̄ cum tali analogia stat vniuocatio.

Quō animal prædicetur analogicę de homine, & de asino. Vna materia est perfectior alia, nō in se, sed quia p̄ficitur nobiliora forma.

¶Ibi. Consimiliter philosophus dicit in 7. phi. t. c. 31. ꝙ in genere latent æquiuocationes, pp quas nō pōt fieri comparatio s̄m genus. i. ꝙ loquendo de genere physico, siuè de genere, quantum ad realem philosophum in ipso latent æquiuocationes.

Vniuocatio physica differt a logica.

¶Pro intelligentia huius litteræ: nota, ꝙ vniuocatio physica, siuè vniuocatio apud realem philosophum (qui tm̄ cōsiderat de rebus, & nō de cōceptibus) sumitur penes naturam, habentē vnitatem speciei specialissimæ: quia in tali propriè fit comparatio: vt patet de albedine. Dicimus enim, ꝙ aliquid est magis, vel minus album, quàm aliud albū: ideo apud realem philosophum vniuocatio sumitur ab aliqua natura, secundùm quam ꝓpriè pōt fieri cōparatio: & talis natura erit tm̄ species specialissima: sed à natura habēte vnitatem genericam: puta à colore, non accipit realis philosophus vniuocationē: patet, quia s̄m naturam genericam non fit propriè cōparatio. Non.n. dicimus, ꝙ album est magis albū, quàm nigrum: ideo color non erit vniuocum apud realem philosophum: ideo dicit, ꝙ in genere latent æquiuocationes, quia in genere sunt plures naturæ specificæ, quę non sunt comparabiles adinuicem: vt patet de albo, & nigro. Deinde dicit Doct. ꝙ quantum ad logicum, in genere non est æquiuocatio: quia ponit diuersos conceptus sub illo. Logicus enim tantum considerat per se secundas intentiones, vel conceptus per accidens: quibus applicat secundas intentiones: & non dicit aliquid prædicari vniuocè, ex hoc, ꝙ secundùm illud possit fieri cōparatio: sed ex hoc: quia dicit vnum conceptum cōem pluribus, nō attendens aliquā cōparationem conceptuum: sed tantum attendens vnitatem conceptus communem pluribus.

In genere latent æquiuocationes, qa in genere sunt plures naturæ specificæ, q ad inuicem nequeunt comparari. In genere logico pōt fieri comparatio, quia genus logicū dicit vnum cōceptum cōicabilē pluribus.

¶Ibi. Ita igitur omnes auctoritates, quæ sunt in metaphysica, & in physica possunt exponi propter realem diuersitatem illorum: in quibus est attributio: cum qua tamen stat vnitas conceptus, abstrahibilis ab eis: vt supra patuit: concedit tamen, quòd omne accidens habet essentialem attributionem ad substantiam: & tamen à substantia, & accidente potest abstrahi conceptus vnus: philosophus enim secundo metaphy. t. c. 2. attribuit omne accidens substātiæ. Cum analogia ergo stat vniuocatio: quia vera vnitas conceptus de omnibus analogatis.

¶Tertio principaliter arguit. ibi. Item 7. meta. t. c. 14. Sicut inquit, & ens existit in omnibus sed non simpliciter: sed huic quidem primum, scilicet, substantiæ: illud verò consequenter. s. accidentibus. Ita, & quod quid est simpliciter quidem substātiæ: alio verò modo alijs: qa. s. quiditas secūdùm Com. ibidem: inuenitur simpliciter in substātia, accidētia verò nō habēt quiditatē simpliciter: vnde sequitur in textu, ostendendo, ꝙ accidens non habeat quid simpliciter cum dicit: quare, & qualitas est eorum, quæ quid est. i. quæ habent quiditatem, sed nō simpli-

Accidēs nō habet quid simpliciter.

simpliciter, supplè habet quiditatem: sed sicut de nõ ente logici: dicunt quidam esse non ens non simpliciter: sed non ens sic, & quantitatem. Dicit, quòd accidentia non sunt entia, &c. Exponitur ista littera sic. Sicut logici dicunt non ens: puta simpliciter esse ens: vt secundę intentiones sunt non ens simpliciter: tamen dicuntur ens secundùm quid: sic scibile propriissimè est conclusio demonstrabilis. Et principia prima non sunt scibilia propriè, cum non sint demonstrabilia: ergo non scibile, supple propriè, erit scibile: videlicet impropriè. Si ergo accidentia hoc modo dicuntur entia: videtur, ꝙ ens dicatur æquiuocè de substantia, & accidente.

Secundæ intentiones sũt ens secundũ quid, nõ aũt simpliciter.

¶Respondet doct. ibi. Ad illa, quæ dicuntur de septimo metaphysicæ. Et sententia litteræ stat in hoc: quòd licet substantia dicatur simpliciter ens, & propriissimè: & accidentia habeant attributionem ad ipsam: & per consequens, non sint ita simpliciter ens sicut substantia, non tamen sequitur, quòd prædicetur æquiuoce de substantia, & accidente: quia (vt dixi supra) cũ prædicatione analogica stat prędicatio vniuoca. Vult etiam in ista littera: quòd licet substantia primo, & simpliciter diffiniatur: tamen vult, ꝙ etiam accidentia verè diffiniantur; licet non primo. Cum enim dicit secundùm philosophum, quòd primo, & simpliciter diffinitio: & quod quid erat esse substãtiarum est. i. quòd diffinitio, & quod quid erat esse, quod accipitur pro essentia rei primo competit substantiæ. Sequitur. Et non solum, sed aliorum simpliciter est: nõ tamen primo, id est, quòd diffinitio, & quod quid erat esse non solum competit substãtiæ: sed etiam alijs simpliciter competit: differenter tamen; quia substantiæ competit primo: accidenti vero non primo. Nec mirum, quòd competat primæ substãtiæ: quia ipsa est prior omni accidente tempore, diffinitione, & cognitione: vt patet. 7. meta. t. c. 4. Sequitur. Et probatur hoc ibi: supplè, quòd diffinitio; & quod quid erat esse simpliciter competat accidenti; quia ratio significãs idem nomini, id est, diffinito est diffinitio: si illud supplè nomen, vel diffinitum: cuius est ratio est per se vnum, id est, quòd si nomen dicit vnum conceptum per se, erit simpliciter diffinibile: sicut albedo, & nigredo: album verò: quia dicit vnum conceptũ per accidens, non est per se diffinibile, sed tantum per accidens. Sequitur. Vnum verò dicitur, sicut, & ens: & intellige per se ens; ens autem &c. Dicit, quòd ens diuiditur in quantitatem, qualitatem, &c. loquendo semper de ente per se. Sequitur ergo: quòd si aliquid est per se ens, erit per se vnum; sicut homo est per se ens: ideo est per se vnum. Sicut etiam, si aliquid est per accidens ens: vt homo albus: ita erit per accidens vnum: & sic ratio istarum, supplè per se entium erit diffinitio. Sequentia clara sunt.

Accidentia definiũtur, sed non primo.

¶Quarto arguit doct ibi. Item Porphyrius. Hoc clarum est cum sua responsione.

¶Quinto arguit. Ibi. Item primo phi. Principium est contra Parmenidem, & Melissum, quòd ens multipliciter dicitur: patet. t. c. 13. principium inquit maxime omnium proprium est; quoniam multipliciter dicitur illud quod est. i. ipsum ens: & arguit, quòd si omnia sint vnum ens: ergo omnia sunt, vel hoc vnum ens, vel illud, quod non sequeretur, si ens esset vniuocum. Sicut non sequitur. Omnis homo est vnus homo: ergo ille vnus homo, vel ille vnus homo?

¶Respondet Doc. ibi. Ad illud quod arguitur de primo Phy. Dicit Docto. ꝙ Aristo. non accipit ens multipliciter equiuocè: sed multipliciter. idest de multis. Nam Parmedinens & Melissus: vt patet primo Phy. t. c. 13. Asserebant tantum esse vnum ens; contra quos arguit Arist. assumendo hoc principium. Ens dicitur multipliciter, idest ens prædicatur de multis: ergo si omnia sunt vnum ens: quæro aut sunt vnus homo: aut vnus equus: & huiusmodi; & sic patet, quo non accipit ibi ens dici multipliciter, idest ęquiuocè, sed multipliciter, idest de multis. Et quòd sic intelligat statim, postquam dixit ens dici multipliciter, infert: quomodo dicunt, dicentes vnũ esse omnia, vtrum substantiam omnia: aut quãtitatem, aut qualitatem, & iterum vtrum substantiã vnam omnia, vt hominem vnum, aut equum vnũ, aut qualitatem vnam, &c. vult ergo, ꝙ ens non dicatur multipliciter de illis, idest ęquiuocè, sed multipliciter idest de multis vniuocè: de quibus exemplificat, &c.

Ens multipliciter dr̃. i. de multis prædicatur vniuocè dicitur ens multiplex multiplicitate suppositorũ, non autẽ significatorũ.

¶Ibi. Cum dicitur, quòd argumentum philosophi non valet, &c.

¶Respondet Doct. primo, ꝙ consequẽtia ista descendendo sub prædicato, stante confusè tãtum, nõ tenet formaliter: sed est fallacia figuræ dictionis, & fallacia consequentis. Exemplum. Omnis homo est animal, ly animal stat confusè tantum: quia non licet descendere sub animali: & si descẽdatur descensus erit falsus: vt patet sic descendendo. Et hæc sunt omnia animalia: ergo omnis homo est hoc animal? Nam est fallacia consequentis a positione consequẽtis ad positionem antecedentis; non enim sequitur: homo currit: ergo hic homo currit; sic in proposito. quando Parmenides, & Melissus dicunt Omnia sunt vnum ens, accipiendo ly ens pro ente in communi. Certum est, quòd ens stat confusè tantũ: & sic non licet descendere. Fit etiam fallacia figure dictionis, commutando quale quid in hoc aliquid; quia ly ens, stans confusè, tantum significat quale quid: vt verò descenditur sub illo, statim mutat quale quid in hoc aliquid. Sequitur. Tamen si ipsi intellexerunt, sicut philosophus imponit eis, quòd omnia entia sunt vnum ens: non loquendo de vno confusè, sed de aliquo vno determinato. Benè sequitur antecedens intellectum. videlicet. Si omnia entia sunt vnum ens numero; ergo erit hoc ens, vel illud &c.

Cõmittitur fallacia cõsequẽtis, qñ argumentamur à positione consequentis ad positionem antecedentis.

Fallacia figura dictionis fit, quando cõmutatur quale quid in hoc aliquid.

CONTRA hanc conclusionem de vniuocatione entis arguunt quidam noui expositores Sanctus. Thom.

Tho. Gnost. arguit: contra docto.

¶Primo sic. Quia tunc ens esset genus, quia non includeretur quiditatiuè in differentijs specificis; quia si sic: tunc esset nugatio, dicendo animal rationale. Nec valet dicere, ꝙ rationale dicat ens denominatiuè particulariter: quia aliud est loqui de ente in sua ratione communi, in qua indistinctè vniuocantur supradicta: & aliud est loqui de ente, particulariter accepto. Licet enim palliari possit, ꝙ ens particulatum ad album; & rationale denominãt ens particulatum ad animal: non tamen potest intelligi: ꝙ a prima pars rationis albi, formaliter sumpti, denominat primam partem rationis animalis: ea enim est ens, eodem modo sumptum, cum vniuocum sit, remanet ergo. ꝙ nugatio est dicere apud Sco. animal rationale: immo animal album: eodem modo arguendo, vt prius vtendo loco nominum eorum rationibus quiditatiuis. Nec valet dicere, ꝙ in rationali non includitur quiditatiuè, sed in rationalitate: quia tunc sequitur principale intentum nostrum, ꝙ scilicet ens in nulla differentia includatur quiditatiuè: quia rationalitas non est differentia, sed differẽtię principium secundum veram Auicen. doctrinam: differentia enim prędicatur de specie, rationalitas autem non.

¶Secundo. Quia si ens est vniuocum substãtiæ, & accidenti: ergo in ratione substãtiæ expresse cadit ens, quod est inconueniens. Probatur consequentia,

quia

quia omne superius cadit in ratione essentiali sui inferioris. Tunc vltra: & si ens cadit in ratione substantię: ergo, & in diffinitione eius: probatur ista cõsequentia per Arist. secundo topi. c. 5. qui dicit, ꝙ quando aliquid ponitur in diffinitione alicuius, loco illius, si ponatur eius ratio clarior erit intellectus. Cum ergo substantia ponatur in diffinitione hominis, & loco substãtiæ liceat ponere eius rationem, in qua explicite cadit ens, vt clarior sit diffinitio: sequitur, ꝙ ens debeat poni in diffinitione hominis explicite, vt clarior reddat: quod est falsum. Et multa alia dicit, quæ breuitatis causa omitto: & quia facillimè solui possunt.

Gul. Och. cõtra Doc. arguit.

DEINDE Ocham in prim. d. 2. q. 9. arguit contra Doc. in ista materia: nõ contra principalem cõclusionem: quia nõ negat ens esse prædicatum vniuocum Deo, & creaturæ, & 10. prædicamentis, sed arguit contra multa dicta à Doc.

¶Et primo dicit, ꝙ illa ratio Doc qua probat ens dici vniuocè de Deo, & creatura, scilicet, intellectus certus de vno conceptu, &c. non concludit: nisi ꝓbetur, ꝙ sicut aliquis potest habere tres propositiones in uoce, habentes distincta prædicata: ita ꝙ nullum prædicatum includatur in alio. s. ꝙ Deus est ens, & ꝙ est ens creatum, & ens increatum, & vnum scire, & duos dubitare: ꝙ ita potest habere tres ꝓpositiones in mente, consimiles habentes distincta prædicata: aliter ratio non concludit. Et ideo respondet ad argumentum Doc. dicens, ꝙ intellectus non est certus de vno conceptu, sed de duobus sub disiunctione: quia dicerent alij, ꝙ formando propositiones in mente, non ex quibuscunque signis institutis ad placitum, saltem cathegoromaticis, talis intellectus non format, nisi duas propositiones: in quarum vna prædicatur substãtia, & in alia accidẽs: dicendo a. est substantia, & a. est accidens. Et tertiã format de disiuncto prædicato: dicendo, ꝙ a. est substantia, vel accidens: & ideo talis non posset formare propositionem corrispondentem isti in voce a. est ens: nisi distinctè apprehendendo, & conceptũ substantiæ, & conceptum accidentis.

¶Secundo arguit contra secundam rationẽ Doc. qua probat, ꝙ si ens nõ esset vniuocum Deo, & creaturæ: Deus non posset naturaliter intelligi, &c. Dicit, ꝙ ista propositio est falsa: videlicet ꝙ obiectum possit causare in aliquo intellectu aliquam notitiam simplicem sui: & aliam simplicem obiecti, contenti virtualiter, vel essentialiter: & hoc probat in prolog. q. 3. quæ est nona in ordine in conclusione primalicet ibi non loquatur de obiecto, sed tãtum de notitia obiecti. Et declarat hoc per experientiã dicens: ꝙ quilibet experitur in se, ꝙ quantũcunq; cognoscat intuitiuè, & perfectè aliquam rem: nunquã per hoc cognoscit aliam rem, nisi prahabeat notitiam illius alterius rei. & ratio est. Quia omnis notitia abstractiua alicuius rei in se, vel notitia propria alicuius rei, præsupponit notitiam intuitiuam illius rei: sed notitia intuitiua alicuius rei non potest haberi naturaliter, nisi effectiuè mediatè, vel immediatè ab illa re: & multa alia dicit ibi: quæ faciliter solui possunt.

¶Tertio arguit cõtra aliud dictũ Doc. videlicet, ꝙ ens nõ prædicatur vniuocè de vltimis differẽtijs, nec de passionibus: & intendit ostendere, ꝙ etiam prædicatur in quid de illis. Primo; quia omnis res, vel est per se in genere, vel pars essentialis alicuius existentis per se in genere: sed per Sco. differentia vltima est aliquid reale extra animam: & per consequens erit per se in genere, vel erit pars essentialis, componens cum alia parte, ab ea realiter distincta: sed siuè sic, siuè sic: ens secundùm eos prædicatur in quid: & per consequens vniuocè. Maior probata est prius: vbi probatum est, ꝙ nulla est distinctio à parte rei in creaturis, nisi distinctio rerum.

¶Item maior est conuenientia vnius differentiæ cum alia, quàm cum Deo: & istæ differentiæ vltimæ realiter distinguntur: ergo secundùm principia istorum per aliquid distinguntur, & in aliquo conueniunt: sed illud in quo conueniunt prædicatur de eis in quid. Maior probatur: quia omnis res creata plus distinguitur à Deo, quam à quacunque re creata: ergo cum conueniat cum Deo aliquo modo: sequitur, quòd plus conuenit cum quacunque re creata. Si ergo Deo, & creaturæ est aliquod commune vniuocum: à fortiori illis differentijs vltimis.

¶Item arguo, sicut ipse arguit. Omnis intellectus certus de vno conceptu, & dubius de duobus habet alium conceptum neutrum ab illis duobus: sed aliquis potest esse certus de a. quod est ens, dubitando an sit differentia vltima, an non vltima: ergo est aliquis conceptus communis differentijs vltimis, & non vltimis.

Responsio Scoti.

¶Ad istam rationem respondet Sco. tripliciter. Primo, ꝙ non est certus de tali, ꝙ sit ens quiditatiuè. Secundo, quòd talis conceptus est simpliciter simplex. Tertio, ꝙ ille conceptus, de quo est certitudo, est alius ab illis; de quibus est dubitatio. Et si ille certus saluatur cum alterutro illorum dubiorum, verè est vniuocus: sed nõ oportet, ꝙ in sit vtrique illorum in quid: sed, vt sit vniuocus cum eis, vel vt determinabilis ad determinans, vel vt denominabilis ad denominans.

¶Sed istæ responsiones Sco. non videntur sufficere: Prima no. quia idem sequeretur de Deo: quia posset dici, ꝙ non est certum, ꝙ cõceptus entis prædicetur de Deo quiditatiuè. Secunda responsio nõ videtur sufficere: quia tanta simplicitas, vel maior est in Deo, quàm quanta est in quacunque differentia vltima. Tertia similiter non sufficit: quia idem posset dici de Deo.

Soluuntur rõnes Ochã.

RESPONDETVR primo ad obiectiones Ocham. Ad primam, quam facit contra primam rationem Doc. de conceptu disiuncto patebit responsio a Doc. infra d. 8. q 2.

¶Ad aliud contra secundam rationem. Dico, ꝙ non sufficienter probat, ꝙ idem obiectum non possit causare notitiam simplicem sui, & alterius contenti. Et quod dicit de cognitione intuitiua, quòd non experimur, quòd si intuitiuè cognosco vnam rem, quòd per hoc cognoscam aliam rem: modo cognitio simplex abstractiua alicuius obiecti necessariò præsupponit simplicem intuitiuam eiusdem rei. Dico primo, quòd Doct. non dicit, quòd notitia simplex vnius obiecti sit causa notitiæ simplicis alterius obiecti: sed dicit, quòd vnum obiectum potest esse causa cognitionis sui, & contentorum essentialiter, & virtualiter: vt supra diffusè exposui: & sicut in cognitione abstractiua eadem species intelligibilis, supplens vicem obiecti, causat cognitionem obiecti simplicem: & omnium contentorum virtualiter, & essentialiter. Sic dico, quòd quando obiectum est in se præsens secundùm propriam existentiam causat partialiter cognitionem sui intuitiuam, & omnium contentorum realiter, & virtualiter. Nam, vt dicit Doc. distinctio. 8. penult. quæstio prim. & in quolib. cognitio intuitiua est verè existentis, inquantum existens est: & omnis virtualiter contenti in tali re, sic existente. Et quod dicit, quòd hoc non experitur. Dico, quòd si pro statu isto possemus habere cognitionem intuitiuam alicuius obiecti, & virtualiter contenti in eo, esset hoc facile experiri.

Cognitio intuitiua est verè existentis, inquantum existẽs.

Dubium.

¶Sed dubium est, an possimus pro statu isto cognoscere aliquid intuitiuè? & quid Doct. de hoc sentiat, differatur vsq; ad 45. d.4. vbi diffusè pertractat hanc materiam. Et cum dicit, ꝙ cognitio abstractiua alicuius obiecti, simplex necessariò præsupponit intuitiuam eiusdem obiecti.

Responsio.

¶Dico primo, quòd si loquatur de intuitiua, & abstractiua, respectu eiusdem potentiæ: negatur: quia intellectus cognoscens aliquid abstractiuè, nō prius cognoscit idem intuitiuè. Si verò intelligat, ꝙ cognitio abstractiua alicuius obiecti simplicis præsupponat intuitiuam eiusdem in alia potentia inferiori: puta in sensitiua exteriori: absolutè hoc non credo esse verum, nisi de primo obiecto. Nam intellectus potest abstractiuè cognoscere quiditatem, abstractam ab omni singulari: quæ tamen ab aliquo sensu non potest cognosci. Et multa alia essent hic dicenda, quæ differantur vsque ad 45.4.

¶Ad aliud de differentijs vltimis. Concedo, quòd omnis res per se existens in genere, & pars verè essentialis illius rei, est ens quiditatiuè: sicut patet de materia, & forma, quæ verè & realiter componunt aliquod tertium. Sed negatur de realitate: quia illa propriè realiter non componit. Nam, & si anima intellectiua sit vera res, & realiter componibilis cū alia re, vltima: tamen realitas in anima non dicitur propriè verè res, nec pars realis compositi: sed est quædam realitas ex natura rei distincta ab anima. Et quando dicit, ꝙ differentia vltima realiter distinguitur ab eo cuius est: hoc habet probare. Et cum dicit, ꝙ in nulla re creata potest esse aliqua distinctio nisi rei, & rei. Dico, ꝙ hoc non est sufficienter probatum ab ipso: & rationes quas facit ꝑ ista materia alias soluentur: licet quilibet parū instructus in via Sco. faciliter possit soluere.

¶Ad secundam rationem de differentijs vltimis, quòd sint ens quiditatiuè: cum dicit, quòd maior conuenientia est vnius differentiæ vltimæ ad aliam, quàm cum Deo. Dico, ꝙ si intelligit, quòd pura differentia vltima magis conuenit cum alia differentia, quàm cum Deo. Si intelligat de conuenientia quiditatiua in aliquo communi: negatur hoc absolutè: quia illa vltima differentia est ita primo diuersa à Deo, sicut ab alia vltima differentia: cum nullo modo recipiat prædicationem alicuius quiditatiuam. Haberet ergo probare, ꝙ esset maior conuenientia vnius differentiæ ad aliam in aliquo quiditatiuè dicto: quod non probat.

¶Ad tertiam rationem, qua probat, ꝙ vltimę differentiæ sint ens quiditatiuè. Quia intellectus certus &c. Ad hanc rationem respondet Doct. tripliciter, vt patuit supra. Et cum dicit, quòd istæ responsiones non sunt sufficientes: hoc non sufficienter probat. Et quando dicit, quòd prima responsio Sco. non concludit: quia hoc idem posset sequi de Deo: quia etsi aliquis sit certus: quòd Deus sit ens: tamen non est certus, ꝙ sit ens quiditatiuè. Dico, ꝙ est maior certitudo incomparabiliter, ꝙ Deus sit ens quiditatiuè, quam ꝙ vltima differentia: hoc patet: quia cum Deus sit simpliciter prima entitas, & perfectissima: si conceditur, quòd sit ens perfectissimum, statim notum est, ꝙ sit ens quiditatiuè; licet postea contingat dubitare: an conceptus entis, dicti quiditatiuè de Deo sit alius: nec etiam aliquis dubitat, quin substantia perfecta sit ens quiditatiuè: licet possit dubitare, an talis conceptus entis sit alius à conceptu substantiæ. Sed de differentijs vltimis est maxima dubitatio, an sit ens quiditatiuè: cum non sint per se in genere: nec sint propriè partes reales, realiter constituentes aliquid per se in genere. Tum etiam: quia vltimæ differentiæ sunt tantum quædam realitates, & non sunt verè res.

Vltima differentia nō sunt vera res, sed tantum quædā realitates.

¶Ex ista solutione, patet solutio ad rationem Ocham, quam facit contra tertiam responsionem Doct.

¶Ad rationem factam contra secundam responsionem Doct. Quando dicit Ocham, ꝙ maior est simplicitas Dei, quàm cuiuscunque creaturæ: & tamen ens prædicatur in quid de Deo. Dico, quòd si verè Deus sit summè simplex: & nullo modo cōpositus ex re, & re, nec alteri componibilis: nec conceptibiliter compositus ex genere, & differentia: nec compositus ex actu positiuo, & priuatione alicuius perfectionis: vt infra patebit. distin. 8. & his modis sine dubio est magis simplex, quàm quælibet creatura: sed cum tali simplicitate stat, ꝙ non sit simpliciter simplex, accipiēdo simpliciter simplex, modo præexposito: negatur ergo ista consequentia: Deus absolutè est magis simplex, quàm quælibet creatura; ergo est magis simpliciter simplex. Et ratio negationis consequentiæ supra patuit.

NVNC respondendum est ad rationes alterius Doct. siuè noui expositoris S. Thom. Et dico primo, ꝙ non est hæc nugatio animal rationale est ens: quia non repetitur idem conceptus sub eadem ratione: nam cum dico animal est ens, accipitur ens quiditatiuè: cum verò dico rationale est ens, accipitur denominatiuè: sicut etiam, cum dico album est ens: ideo idem conceptus sub eadem ratione non repetitur. Et cum dicit, ꝙ aliud est loqui de ente in sua ratione communi, &c. Dico primo, ꝙ cōceptus entis in communi abstrahit à prædicari in quid, & in quale. Si enim conceptus entis quiditatiuè includeret prædicari in quid: tunc de omni in quid prædicaretur: quod est falsum. Si etiam ex se includeret denominatiuè prædicari: de omnibus tantum denominatiuè prædicaretur: Dico ergo, ꝙ simpliciter abstrahit à prædicari in quid, & in quale. Sicut etiam albedo est indifferens ad prædicari in quid, & in quale: nam, vt comparatur ad inferiora prædicatur in quid: & vt comparatur ad substantiam prædicatur in quale. Sic dico de conceptu entis, qui vt comparatur ad Deum, & ad 10. genera dicit conceptum quiditatiuum: vt verò comparatur ad vltimas differentias dicit conceptum denominatiuum: & similiter, vt comparatur ad album: differenter tamen: quia vt comparatur ad album, prædicatio entis, respectu albi, est prædicatio magis per accidens: quia album dicit conceptum tantum per accidens: & de conceptu per accidens nihil per se prædicari potest: vt supra patuit à Doct. d. 2. q. 2. & alibi. Vltima verò differentia dicit conceptum per se: quia simpliciter simplicem. Et similiter cum dico rationale, dico formam, cōnotando subiectum: & sic cum dico rationale est ens: quia accipitur rationale denominatiuè, quia significat formam, connotando suo modo subiectum: ideo ens, vt prædicatur de rationali, dicit tantum conceptum denominatiuum: quia de conceptu denominatiuo nihil potest se prædicari propriè. Si ergo vtrobique accipiatur conceptus entis in communi, vt prædicatur de animali, & rationali: patet quòd, & si importetur idem conceptus entis: non tamen sub eadem ratione: quia, vt prædicatur de animali, accipitur conceptus entis sub ratione quiditatiua: & vt prædicatur de rationali accipitur sub ratione denominatiua. Et quando Doct. dicit, ꝙ ens particulatum &c. patet, ꝙ loquitur de ente, vt simpliciter inclusum in rationali: & in albo, cum dicitur homo est albus. Dico secundo, ꝙ ens verè non prædicatur quiditatiuè de rationali, sed de rationalitate: sicut nec de albo, licet de albedine. Et cum dicit, ꝙ rationalitas non est differentia: hoc nihil est: quia quando Doct. dicit, quòd ens prædicatur in quid de

Rōnes Tho. Caiet. soluuntur.

Nota dictū singulare.

Accidentia ad sua inferiora comparata, in quid prædicantur de suis inferiorib⁹; comparata verò ad substantiam ꝑdicantur in quale.

Vltima differentia dicit conceptū simpliciter simplicem.

Ens nō ꝑdicatur quiditatiuè de rationali, sed de rationalitate.

de differentia specifica, non accipit ibi differẽtiam, quæ significat formam, connotando subiectum: sed accipit illam rem in se, quæ verè est principium distinguendi essentialiter. Nec enim Doct. diceret, quòd animatum sit ens quiditatiuè: quia significat animam, connotando subiectum, quod informat: diceret tamen, quòd anima, quæ est principium distinguendi essentialiter animatum à non animato esset ens quiditatiuè.

¶Ad secundam rationem istius expositoris concedo totum, q si homo diffiniretur explicitè per omnia superiora esset clarior diffinitio. Et concedo, quòd si loco illius, quod ponitur in diffinitione, poneretur ratio eius: talis diffinitio esset clarior. Et concedo, quòd quis non possit perfectè cognoscere hominem distinctè, nisi cognoscat omnia, essentialiter inclusa in illo: & patet quòd hæc ratio nihil concludit: quia similiter dicerem, quòd quando diffinitur homo per animal rationale, q si loco animalis poneretur ratio eius esset clarior diffinitio: & sic semper deberemus diffinire hominem, explicando omnia essentialia illius, tam proxima, quàm remota. quod tamen breuitatis causa non facimus: sufficit enim nominare illas partes, quæ, simul vnitæ conuertuntur cum diffinito: & non sunt proprietates diffiniti.

Tho. Caie. respõdet. ad rõnes Doct.

DEINDE multi conantur soluere rationes Doct. quas facit pro vniuocatione entis, inter quos ille nouus, & benè nouus expositor S. Tho. nititur pro posse illas soluere, licet sub breuitate.

¶Ad primam de intellectu certo, &c. dicit sub breuitate, quòd illa ratio concludit alietatem conceptus entis, quod concedit: sed postea negat, quòd talis conceptus prædicetur vniuocè, quia non prædicatur quiditatiuè. Sed hæc responsio videtur sibi contradicere, concedendo alietatem conceptus entis, & negando ipsum prædicari in quid: quia (vt supra exposui) cum quæritur an substãtia sit ens absolutè: loquendo an sit ens quiditatiuè, an denominatiuè? certum est, quòd tam philosophi, quàm in theologia expertissimi, statim concederẽt, quòd substantia est ens quiditatiuè: licet dubitarent, an ens dictum in quid de substantia, dicat alium conceptum à conceptu substantiæ: multi dicerent, q substantia est ens quiditatiuè. Si vltra quæreretur quod ens? Responderent, q substantia esset ens, quod substantia: ita q conceptus entis, quiditatiuè sumpti, dicti de substantia esset tantum conceptus substantiæ.

Improbatur rñsio Tho. Caie.

¶Doctor ergo supponendo (à peritis, & sapientibus concessum) quòd substantia, & accidẽs sit ens quiditatiuè: probat alietatem conceptus entis à cõceptu substantiæ, & accidentis: & sic responsio istius noui expositoris magis confirmat rationem Doct.

¶Ad secundam rationem doc. qua probat, quòd si ens non diceret alium cõceptum à conceptu Dei, & creaturæ nihil de Deo naturaliter possemus cognoscere, &c.

¶Respondet ad minorem doc. in qua dicit. Sed creatura non continet virtualiter cognitionẽ Dei: quia nec ipsum Deum. Dicit, q continere virtualiter contingit dupliciter. Primo sicut causa continet effectum. Secundo sicut effectus continet causam: & isto secundo modo, quilibet effectus virtualiter continet Deum.

Alia rñsio Tho. Caiet. improbat.

¶Sed certè hæc responsio non acceptaretur à peritis, quòd effectus virtualiter contineat causam. Nam continentia virtualis apud omnes peritos est continentia perfectionalis: & sic effectus contineret causam, esset prior, & perfectior in continendo.

¶Præterea. Si hoc modo creatura virtualiter cõtineret ipsum Deum in se: & per consequens causaret cognitionem ipsius Dei: quæro tunc, an possit causare cognitionem Dei in se: si sic ergo Deus naturaliter posset cognosci, sub ratione propria à creatura: quod communiter negatur: aut potest causare cognitionem alicuius dicti de Deo, puta cognitionem entis, dicti de Deo: & tunc stat ratio Doct. quòd nisi conceptus entis, cogniti de Deo esset alius à Deo, & creatura, & essentialiter incluso in creatura: nunquam per creaturam posset cognosci de Deo. Et multa alia inconuenientia sequerentur ex responsione istius.

¶Ad rationem tertiam Doc. sic dicit. Concesso toto antecedente, negatur consequentia: sufficit.n. analogia illius rationis formalis. Et quia tantum hæc verba dicit ad rationem illam tam subtilem, nõ respondendo ad multa ibi dicta: nec iudicio meo soluere posset: ideo nõ oportet improbare: ita breuem responsionem.

¶Ad quartam rationem Doct. qua Doct. probabat, q ens prædicaretur vniuocè de substantia, & accidente. Respondet ad illud, quod Doct. supponit videlicet q substantia non immutat intellectum per propriam speciem, hoc negat. Et ad probationem Doct. dicit, quòd quantitas, & accidentia in eucharistia agunt, & patiuntur totum, quod ageret, & pateretur substantia si esset: sicut enim acceperunt modum essendi substantiæ, scilicet, non habere substãtiam: ita etiam agere, & pati eius: & ideo ex multis hostijs sensatis generatur in intellectu species intelligibilis substantiæ panis, & eius quiditatiua cognitio. Sicut, & ad nutritionem agunt, ac si esset ibi panis: non enim minus ex illis accidentibus nutrimur, quàm ex alijs hostijs non consecratis: sicut non minus ex consecratis generantur vermes, & cineres, quàm ex non consecratis. Vnde ad argumentum dicit, q panis absens immutat: quoniam nõ est omnino absens: remansit enim ibi accidens suum, quod est vice panis: quare non est simile de visu respectu tenebræ. Nec est contra nos auctoritas Arist. quoniam hæc omnia habent locum, vbi est simpliciter absentia obiecti, quam hic non concedimus, quo ad operationes: hæc ille.

Destruitur alia rñsio Tho. Caie.

¶Dico, quòd in ista respõsione multa tangit, quæ prolixiorem tractatum requirunt. Quod dicit, quòd accidentia panis possunt causare speciem intelligibilem substantiæ: & per consequens cognitionem ipsius substãtiæ: hoc est manifestè falsum: quia si huiusmodi accidentia possent causare distinctam notitiam substantiæ panis, supplendo vicem substantiæ panis, tunc virtualiter continerent substantiam panis secundùm totam eius entitatem: vt alias exposui in d. 3. secundi Doct. Et multę rõnes possent adduci, quòd accidens non possit causare notitiam distinctam, nec speciem intelligibilem alicuius substantiæ: sed non est præsentis speculationis. Et quod dicit, quòd accidentia eucharistiæ habent modum substantiæ: concedatur quantum ad hoc, quòd actu per se stant, licet non aptitudine: non tamen habent talem modum substantiæ panis, vt sic possint causare notitiam distinctam substantiæ. Si enim non possunt causare quando insunt substantiæ: nec quando separata sunt: [illegible] sit simpliciter eadem entitas accidentis, vt p[illegible]. Item quod dicit, quòd accidentia illa nutriunt, [illegible] q ex illis causetur caro, vel sanguis: & huiusmodi. Hoc est manifestè falsum: vt patebit in 4. in materia de eucharistia. Et similiter quod dicit, quòd ex illis generantur vermes patebit esse falsum in materia de eucharistia. Et glosa quam dat dictis Arist. minus vera est: vt patet intuenti, & ex dictis supra.

CON-

Aug. Sueſſa. contra vnius Doct.

CONTRA ſolutiones datas à Sco. ad rationes probantes, nihil eſſe commune vniuocum Deo, & creaturæ, inſtat nouus interpres philoſophi lib.4. meta. Ad primam vbi Sco. vult ens eſſe analogum, cum quo analogo ſtat vniuocatio; quia inter entia eſt ordo eſſentialis, & attributionis ad vnum. Sicut etiam inter ſpecies eiuſdem generis eſt ordo eſſentialis, & attributionis: & ſic genus eſt analogum, & vniuocum: inſtat ſic dicens. Sed hæc ſolutio eſt peruerſio textus non expoſitio. Iſti enim non videntur intelligere quid ſit ordo attributionis: credunt enim ordinem eſſentialem eſſe ordinem attributionis, & errant. Peripatetici enim (vt Boe. exponit in lib. prædicamentorum) volunt concenter aliqua eſſe ordinem attributionis, quoties vnum illorum eſſe tale formaliter cætera ſunt talia attributiuè, vel denominatiuè, vel formaliter: vt ſana: ſolum enim animal eſt formaliter ſanum: quia ſolum animal eſt tale ſanitate, quæ eſt ſibi forma: cætera ſunt ſana attributiuè. Ex his ſequitur, quòd ea quæ ſunt per attributionem ad aliquid non poſſunt in illo æquè formaliter conuenire: ſed vnum in illo formaliter conuenit: cętera in illo conueniunt attributione: & hoc modo non poſſunt in illo vniuocari. Sed in propoſito ſubſtantia eſt ens formaliter, & nouem præſentata ſunt ens attributiuè: ergo.

Reſpõſio ad argumenta Aug. Sueſſ.

¶Sed ſalua reuerentia huius interpretis dico, ꝙ non rectè intelligit ordinem attributionis, nec inuenitur ab Ariſt. quòd nomen attributionis tantum in illo modo dicatur. Tum quia imperfectiora in eodem genere habent attributionem ad vnum perfectum illius generis, vt ad menſuram: vt patet expreſſè a philoſopho. 10. metaphy. t.c.7. vbi expreſſè Ariſt. & Auer. volunt, quòd in vnoquoque genere ſit vnum, quod ſit menſura ſupple perfectionalis omnium illius generis: & ſic habent attributionem ad illud vnum: nec oportet hic multum inſiſtere. Dico tamen, quòd analogia ita reperitur in æquiuocis, ſicut in vniuocis: magis tamen ꝓpriè in vniuocis. Exemplum primi: ſanum prædicatur ęquiuocè analogicè de animali ſano, vt de ſubiecto ſanitatis: & de vrina, vt de ſigno, &c. & tamen omnia ſana habent attributionem ad animal ſanum: non ꝓpter hoc tantum: quia ſanitas in ſit formaliter animali: ſed propter hoc; quia perfectius conuenit animali. Exemplum ſecundi: in genere animalis homo eſt perfectius animal alijs animalibus: & ſic alia animalia reducuntur ad hominem, vt ad perfectiſſimum in illo genere: & ſic dicuntur habere attributionem ad illum: & ſic animal eſt commune omni animali, vt analogum vniuocum. Et quomodo animal dicatur perfectius participari ab homine alias expoſui in iſto primo, & in 2.d.3. Et quod dicit quòd nouem prædicamenta non ſunt entia formaliter: ſed tantum per attributionem ad ſubſtãtiam. Hoc nõ eſt exponere philoſophum, ſed totaliter declinare à vera expoſitione. Tum quia Ariſt. ponit ens diuidi in 10. prædicamenta vt patet 5. met. t.c. 7. vbi diuidit ens in ens per accidens, & in ens per ſe. Eius inquit quod eſt aliud per accidẽs dicitur aliud per ſe. Et ens per ſe diuidit in 10. prædicamenta, vt patet in eodem. c.t.c. 14. Per ſe inquit ea dicuntur eſſe, quæ prædicamenti figuras ſignificant, id eſt, quæ ſignificant diuerſa prædicamenta. Quotiens enim dicitur totiens eſſe ſignificat. Cum igitur eorum, quæ prædicantur alia quid eſt; alia quantum: alia ad aliquid: alia agere, aut pati; alia vbi: alia quando: ſignificat ipſum eſſe idem, quod vnumquodque iſtorum ſignificat; hæc ibi: ex iſto textu patet expreſſè, quomodo alia prædicamenta ſunt per ſe, & formaliter ens. Dicuntur tamen 9. prædicamenta habere attributionem ad ſubſtantiam: quia eſt perfectiſſimum prædicamentum: & quia ingreditur diffinitionem additamentalem ipſorum: vnde 7. meta. t.c.41. Subſtantia eſt prior accidente diffinitione, tempore, & cognitione. Si dicatur, quòd accidentia ſunt entia, quia talis entis. Dico, ꝙ non debet intelligi formaliter, ſed cauſaliter, vel ſubiectiuè: & huiuſmodi: vt exponit Sco. in 7. meta. ſuæ. & quòd non intelligat, ꝙ accidentia tantum dicantur entia; quia talis entis formaliter, id eſt, quòd in ſe non ſint formaliter ens: ſed tantum; quia ſunt talis entis: patet per tex. Ari. 7. meta. cap. 1. vbi præmittit ens dici multipliciter: principaliter tamen de ſubſtantia: ait enim ſic t.c. 2. Cum autem id, quod eſt tot modis dicatur: patet horum primum ens eſſe ipſum quid eſt, quòd quidem ſubſtantiam eſſe ſignificat & infra. Cętera autem ex eo dicuntur entia: quia eius, quod hoc pacto eſt ens: quædam quantitates: quædam qualitates: quædam paſſiones ſunt: quædam aliud quippiam tale, &c. Dicit ergo, quòd alia entia à ſubſtantia dicuntur entia, inquantum taliter entis, vt dicit alia tranſlatio, id eſt, inquantum habent habitudinem ad tale ens, quod eſt ſubſtantia, vt ad cauſam: hæc quidem quantitates: eſſe iſta verò qualitates: alia paſſiones aut aliquid aliud tale: omnia enim huiuſmodi ſunt talis entis, id eſt, ſubſtantiæ, vel qualitates, vel quantitates, vt ſui ſubiecti, & cauſæ propriæ. Ex his patet expreſſè intentio Ari. qui vult: ꝙ etiam alia entia à ſubſtantia dicantur formaliter, & quiditatiuè ens: & ſic patet, quomodo iſtę nouus interpres non habet intentionem Ari. nec ſui Cõmen. ſi rectè inſpiciantur textus Ari.

Q̃uo accidentia ſint entia, quia entis.

Cum dr̃ accidentia nõ eẽ entia ſimpliciter, intelligitur, q̃ nõ habẽt eſſe ꝑfectũ, ſicut habent ſubſtãtię nã oĩa acciden tia fundantur in ſubſtantia.

Caiet. non habet intentionẽ Ariſ. & Auer.

¶Secunda ratio eſt, quia Ari. 7. me. & Auer. com. 16. vbi dicitur, quòd ſola ſubſtantia eſt ens formaliter: cætera non ſunt entia, niſi ſicut ſolet dici: non ſcibile, eſſe ſcibile, & vas ſalubre: vbi patet ens non poſſe illis vniuocè conuenire. Reſpondet Sco. d. 8. 1. q. 2. quòd verba Ari. debent intelligi non ſimpliciter: ſed pro tanto pro quanto inter ſubſtantiam: & cętera prædicamenta eſt ordo perfectionis: modo cum tali ordine analogiæ ſtare poteſt vniuocatio conceptus.

¶Dicit interpres ille: quòd hæc ſolutio Sco. puerilis eſt. Primo: quia Ariſt. vtitur eodem exemplo, quo vſus eſt in 4. de ſanis: vult enim ens ita dici de 10. prædicamentis, vt ſanum de ſanis: igitur non de ordine perfectionis, ſed attributionis loquitur. Secundo: ſi ita eſſet, Ari. non concluderet, cętera accidentia non poſſe habere quiditatem ſine ſubſtantia: vult enim ſolam ſubſtãtiam habere quiditatem per propria ſui generis: accidentia autem non, niſi per ſubſtãtiam: igitur accidentia non ſunt entia niſi attributione.

Alia rñſio ad Auguſt. Sueſſ.

¶Dico, quòd iſta euaſio parum: videlicet vt patet intuenti litteram Sco in prim. d. 3. q. 3. exponendo, quomodo in vtroque genere eſt vnum, &c. vt ſupra patuit. Et cũ dicit de 4. me. t.c. 2. Dico, ꝙ iſta ſimilitudo debet attendi quãtum ad attributionem, quia ſicut omnia ſana habent attributionem ad animal ſanum, ſic omnia entia, alia à ſubſtantia habent attributionem ad ipſam: vt ſupra expoſui: non eſt autem ſimile quo ad hoc, quòd ſicut ſanitas ineſt tantum formaliter animali: ita quòd iſta eſt vera: tantum animal eſt ſanum formaliter: ita ſimiliter tantum ſubſtantia eſt ens formaliter, & quiditatiuè: & ſic accidentia non eſſent formaliter ens: quod eſt falſum, & contra Ariſt. vt ſupra patuit: vnde 4. me. t.c. 2. Ens inquit multis modis dicitur: ſed ad vnũ, & ad vnam aliquam naturam, & non æquiuocè: ſed & vt omne ſanum ad ſanitatem dicitur, partim; quia conſeruat, partim, quia efficit: partim, quia indicat

ipſam:

ipsam partim, quia est susceptiuum ipsius. Sic & id, quod est multis quidem modis, sed ad vnum principium dicitur &c. Vult ergo, q quantum ad istam attributionẽ sit similitudo. Si.n. sanitas inesset formaliter vrinæ, sicut animali sanum, diceretur non æquiuocè de vtroque: & tamen sanum in vrina haberet attributionem ad animal sanum. Sic in proposito cum ens: prædicetur formaliter de substantia, & accidente, poterit prædicari de ipsis vniuocè: licet accidens habeat attributionem ad substãtiam.

¶Et quod dicit, quòd secundùm Aristo. sola substantia habet quiditatem per propria sui generis: accidentia autem non, nisi per substantiam.

¶Dico, q hoc est expressè contra Arist. vbi 7.me. t.c.16. ait. Illud autem palàm: quia quæ primo, & simpliciter diffinitio, & quod quid erat esse substantiarũ est: & nõ solum: sed etiã aliorum similiter est: verum tñ nõ primo: hæc ibi. Et statim subiungit ꝓbationẽ, s. q alia entia habeant diffinitionem: sicut vnumquodq; est ens & vnum: ita habet qđ quid est, & diffinitionem: & vide ibi litteram: vbi vult quòd si aliquid est ens per se: ita per se habet diffinitionẽ: si per accidens: per accidẽs habet diffinitionem: vnde ait Hoc autem si vnius fuerit nõ eo, q continuũ: sicut Ilias, aut quæcunq; colligatione se si quotiens dicitur vnum.i.si fuerit vnius entis per se, non quòd sit vnum eo, q continuum.i. vnitate continuitatis: quia hoc non sufficit ad vnitatem diffiniti: vt sic eius ratio possit dici diffinitio, sicut Ilias.i.poema, siue tractatus de bello Troiano, quod fuit factũ in quadam continuitate temporis: non est supple diffinitio: nec etiã sufficit, q sit vnumquodque colligatione: sicut domus: sed supple tunc ratio erit diffinitio, si significet, quotiens dicitur vnum per se Et subdit. Vnum verò dicitur sicut ens: ens autem hoc quidẽ hoc aliquid: aliud verò quantitatẽ, aliud qualitatem significat.i.quòd ens per se significat, aut substantiã, aut quantitatem, aut qualitatem &c. quia igitur de ratione diffinitionis est, q significet vnum: sequitur, quòd eo modo, quo aliquid est vnum, eo modo habebit diffinitionem: & per consequẽs ens p se habebit diffinitionem per se, & ens per accidens tñ sm quid, & per accidens: vnde subdit. Qua propter erit hominis albi rõ, & diffinitio: alio verò modo albi, & substantiæ, s. albi quidem per se, & simpliciter: substãtię verò p se primo. Et vide expositionẽ Cõm. q vult expressè, q alia entia à substãtia possunt diffiniri. Et vide expositionẽ Sco. in isto primo. d.3.q.3.

Adhuc instat Augu Sue. contra Sco.

¶Item instat istę nouus interpres contra rñsionẽ, quam facit Sco. q ens non dicatur genus: licet prædicetur in quid, & vniuocè de pluribus differẽtibus specie: quia genus non prædicatur in quid de differentijs: ens verò prædicatur in quid de illis: & sic nõ est genus. Contra hanc rationem arguit: quia hæc consequentia est Boetij in lib. Porphy. in secunda editione sup illo verbo. Si quis inquit omnia vocet entia, æquiuocè nuncupabit: vbi facit enthimema hoc: videlicet. Ens vniuocè prędicatur, igitur est genus: deducit per hoc: quia vniuocè communiter ꝑdicari, est prædicari vt genus. Quod si ipsi negabunt Boe. non est mirum si nos negamus ipsos: malo.n. errare cum Boetio, quam cum eis rectè sentire.

¶Respõdeo primo, q aliud est dicere aliquid sm opinionem Ari. & aliud secundùm alterius opinionem. Sco. enim dicit, quòd sustinendo positionem Ari. ens non potest poni genus, quamuis prædicetur vniuocè de pluribus specie differẽtibus in qđ, vt patet in lrã Sco. ꝑsenti d q 3. rñdendo ad illud argumentũ de genere. ¶Potest dici secundo, q nõ est inconueniens exponere Boe. s. q si ens ꝑdicaretur in quid de pluribus specie differẽtibus, ita q sit cõtrahibile p differẽtias specificas, tunc verè esset genus. multæ.n. sunt cõditiones requisitę ad hoc, vt aliquid dicat propriè genus, &c.

Item Aug.

¶Item instat contra illam responsionem, q licet Deus conueniat cum creatura in aliquo conceptu reali, non tamen conueniunt in aliqua realitate: & sic sunt primo diuersa in realitate, licet non in conceptu reali. Contra quia tunc nulla essent simpliciter. primo diuersa, quod est contra Arist. 5 me. textu non habente commentum. & 12. me. t.c. 12. probatur consequentia. quia omnia saltẽ conuenirent in conceptu cõmuni reali. Itẽ si Deus, & creatura conuenirent in conceptu reali entis formaliter: tũc tam Deus, quam creatura essent formaliter seipso ens: & sic creatura esset seipsa per essentiã formaliter ens, quemadmodum Deus. hoc autem est falsum.

Respõsio ad primum Augu.

¶Respondeo ad primam instantiam, q assumit falsum, s. q omnia conueniant in cõceptu cõi reali in quid, vt patet de vltimis differentijs, & passionibus entis. & de hoc vide ĩ. d.8.q.2. in responsione ad primum argumentum principale.

Ad secundum.

¶Ad secundũ illa cõsequẽtia est manifestè falsa. Et dico, q aliquid esse seipso tale, potest dupliciter intelligi. vel originatiuè, vel formaliter. secundo modo hõ seipso est homo humanitate: sed primo modo non est seipso homo, quia aliunde causatur. Sicut etiam dicimus, q filius Dei est ex se necesse esse formaliter. sed non originatiuè, vt patuit supra d.2. parte 2.q.3. ¶Deinde nititur soluere argumenta Sco. de vniuocatione entis. Sed quia (vt patet ex his, quæ supra declaraui in pręsenti q.) non euacuant rationes Sco. nec vt video ipsas. Sco. rationes bene percipiunt, vt patet in litera huius noui interpretis: breuitatis causa transeo. Vide tamen quæ dicit Sco. ĩ. d.8.q.2. vbi soluit quasdã instantias de entis vniuocatione, &c.

Opin. Egidij de Roma.

HIS visis de ente restat vlterior dubitatio. Vtrũ posset poni aliquod aliud transcendens primũ obiectum intellectus nostri. Hic recitat vnam opinionẽ, quæ est Egidij de Roma quol.4.q.10. qui dicit, q verum est obiectum adæquatum, & primum intellectus nostri, & non ens: & probat tripliciter.

SED contra istam cõclusionem de veritate, &c. Arguit Doc. & primo arguit sic. Obiectum adęquatum intellectus dicitur primum primitate communitatis, & primitate virtualitatis, intelligendo vt supra exposuit. verum non est huiusmodi. patet quia de his, quæ sunt maximè intelligibilia non prædicatur in quid: quia nec de Deo, nec de substantia, nec de accidentibus absolutis: cum sit passio entis: nec virtualiter vt patet. Non enim veritas continet virtualiter notitiam illorum, quæ sunt per se intelligibilia: quia non notitiam substantiæ, nec notitiam subiecti cuius est: sed magis econtra.

¶Secundo arguit Doct. ibi. Item verum est passio entis, & cuiuslibet inferioris ad ens. si ergo homo tãtum intelligitur sub ratione veri, tanquam obiecti adæquati: ergo homo non intelligitur sub ratione propria, & quiditatiua, sed tantum sub ratione accidentali: sed cognitio quiditatiua alicuius, prior est cognitione accidentali.

¶Ibi. Confirmatur ratio ex secundo priorum. Hic Doctor arguit à magis ad minus. Et supponit, quòd quando obiectum adæquatum alicuius habitus, vt puta adæquatum obiectum habitus metaphysicæ comparatum ad ipsum habitum, inferius tali obiecto extraneatur suo superiori. Exẽplum. Ens inquantum ens, est adæquatum obiectũ habitus metaphysici: ergo hoc ens erit adæquatum? Non sequitur: quia hoc ens inferius extraneatur enti, uel habitui, inquantum ens est sic adæquatum obiectum. Et si inferius extraneatur suo superiori, uel habitui, quanto magis aliquod subiectum extraneatur suæ passioni: quia inferius includit essentialiter suũ superius: subiectũ aut non includit

passionem

passionem essentialiter. Si ergo ens non põt poni primum obiectum habitus metaphysici, sub ratione alicuius inferioris, cui minus extraneatur: multominus poterit poni primum obiectum habitus metaphysicę, siue obiectum intellectus, sub ratione veritatis, cui magis extraneatur: quòd autem non possit poni sub ratione inferioris: patet quia ens, vt ens, potest cognosci, non cognito inferiori. Et hoc probo: quia cum scientia mulæ in vniuersali, stat ignorantia huius mulæ singularis.

A D rationes in oppositum: Nunc Doct. intendit soluere rationes, quas facit Aegidius pro se: quarum prima est. Ibi. Distinctæ potentiæ habent distincta obiecta formalia, i. oportet assignare distincta obiecta, respectu intellectus, & voluntatis: sed si ens ponetur adæquatè obiectum intellectus: quæritur quid erit obiectum adæquatum voluntatis? si ponitur ens: ergo idem obiectum. Videtur ergo dicendum, ꝙ ens, sub ratione veritatis, sit adæquatum obiectum intellectus, & ens, sub ratione bonitatis, sit adæquatum obiectum voluntaos.

Ens sub ratione veritatis obiectũ adæquatum intellectus

Sub ratione bonitatis obiectũ adæquatum voluntatis.

¶Ad hanc rationem respondet Doc. primo ducendo illam cõtra Aegydium: quia volontas nõ potest habere actum aliquem circa aliquid, sub quacunque ratione, nisi illud sub illa ratione sit præcognitum: hoc ab omnibus conceditur: si ergo voluntas non habet aliquem actum, nisi circa ens, sub ratione boni, siue sub ratione volibilis: talis ratio erit præcognita ab intellectu: & per consequens ratio formalis obiecti voluntatis cadit sub obiecto intellectus: & sic istæ potentiæ non distinguuntur per distincta obiecta formalia.

¶Ibi. Item intellectus. Hic probat: ꝙ ita bonum est cognoscibile ab intellectu, sicut & verum: & per consequens voluntas non distinguitur ab intellectu propter distinctum obiectum: quia quod est obiectum voluntaos est simpliciter obiectũ intellectus: cum omne tale sit per se intelligibile ab intellectu: & littera patet. Ibi. Ad illud, quod accipitur in argumento. Ista littera clara est.

¶Ibi. Secundam rationem etiam duco ad oppositum. Secunda ratio Aegidij cum sua responsione: patet in littera.

¶Ibi. Tertiam deduco ad oppositum. Et ista importat aliqualem difficultatem. Tertia ratio Aegidij est ista. Nihil dicitur esse propriè obiectum alicuius potentiæ, nisi secundùm, quòd est proprium motiuum illius: sed ens secundùm quòd absolutum non est propriè motiuum: ergo. Minorem probat: quia nihil mouet potẽtiam, nisi secundùm ꝙ habet habitudinem ad eam: sed illud secundùm quod ens formaliter habet habitudinem intellectum est veritas: quia secundùm Ansel. de veritate. c. 3. Veritas est ratitudo sola mente acceptabilis.

Veritas est ratitudo sola mẽte acceptabilis.

¶Respondet Doc. reducendo rationem istam cõtra Aegidium. Ibi. Tertiam deduco ad oppositum. Quia Aegidius dicit, ꝙ ratio obiecti est respectus ad potentiam, loquendo de ratione obiecti motiui: Doc. dicit, ꝙ illud propriè est ratio obiecti motiui, quod est ratio formalis mouẽdi. Et illud est forma, siue essentia obiecti, qua obiectum mouet: sicut ratio agendi dicitur esse illa forma, secundùm quam agens agit: talis autem ratio formalis mouendi non potest esse respectus ad potentiam: & probat per Arist. 2. de anima. Et littera sequens clara est.

Dubium.

S E D restat vnum dubium si ens secundùm rationem suam communissimam sit primum obiectum intellectus: quare non põt quodcunq; contentum sub ente naturaliter mouere intellectũ: & si sic: tunc naturaliter posset Deus cognosci à nobis, & substantia omnis immaterialis, quod negatum est hic, & supra in q. 1. prologi.

¶Ibi. Respondeo. Ista responsio stat in duobus dictis. Primum quòd si loquamur de intellectum ꝓ statu isto: adæquatum obiectum intellectus in ratione motiui est quiditas rei sensibilis: vt supra diffusè exposui. Si verò loquamur de intellectu, ex natura intellectus, non restringendo ipsum ad aliquem statum: tunc ens sub ratione cõmunissima est adęquatum obiectum intellectus in ratione motiui.

Responsio.

S E D circa hoc secundum dictum occurrunt aliqua dubia. Primum, quòd si ens sub ratione cõmunissima est primum obiectum Intellectus creati, ex natura potentiæ, in ratione motiui: sequitur, ꝙ Deus, cum sit perfectissimè intelligibile naturaliter possit mouere intellectum creatum: cuius oppositũ expresse tenet Doc. q. 14. quoli. Respondendo ad illud argumentum, quod ibi facit, s. Eiusdem obiecti primi accepti secundùm totam suam indifferentiã ad potentiam, quam primo respicit acceptã, secundùm totam suam indifferentiam, est idem modus se habendi in mouendo, s. naturaliter, vel non naturaliter: nunc autem ens illimitatum mouet naturaliter aliquem intellectum, vt diuinum, igitur simili modo mouet quemlibet intellectum. Et respondẽdo Doc. ad hoc argumentum dicit sic. Essentia diuina est motiua immediatè sui intellectus, sed non intellectus creati: quia intellectus diuinus est primom mobile omnino: & ideo primum mouetur à prima forma motiua: & nihil aliud est immediatè mobile à prima forma motiua: quia non potest immediatè mouere, nisi primo modo motionis, s. immediatè: hæc ille. Et tamen statim: sequitur, ꝙ si ens sua ratione cõmunissima sit adæquatum obiectum intellectus creati ex natura potentiæ: ꝙ maximè intelligibile cuiusmodi est essentia diuina poterit mouere intellectum creatum naturaliter.

Primum dubium notãdum.

Essentia diuina est motiua immediatè sui intellectus, s. non intellectus creati.

¶Respondeo, ꝙ quando Doc. dicit ꝙ ens sub ratione communissima est adæquatum obiectũ intellectus creati in ratione motiui. Accipit ibi ens, vt est communissimum ad omne ens limitatum, siuè creatum: non autem, vt comprehendit sub se ens illimitatum: vt expresse patet à Doc. in quol. q. 14. & sic non sequitur, quòd Deus sit naturaliter cognoscibilis ab intellectu creato.

Solutio ens sub ratione cõissima est adæquatum obiectũ intellectus creati in ratione motiui.

¶Alia difficultas est: ꝙ si ens limitatũ, sub sua rõne cõissima sit adæquatũ obiectũ intellectus creao ex natura potẽtię: & hoc sub rõne motiui: sequit, quòd quodlibet ens limitatũ, ꝑ se intelligibile, possit mouere hmõi intellectũ: & ꝙ q̃libet intellectus sit mobilis à quocunq; tali ente: & ꝙ q̃libet intelligibile limitatũ sic possit mouere: patet. Tũ quia dicit Doc. in q. 1. ꝓlogi, rñdendo ad primũ argumentũ principale: vbi sic dicit. Impossibile est aliquid esse obiectũ primũ naturaliter, qn q̃libet ꝯtentũ sub illo sit ꝑ se obiectũ naturaliter. Da. n. oppositũ: & tũc nõ est adæquatũ naturaliter, sed excedens, & aliqd eo inferius est adęquatũ: & ita primũ: hæc ille. Tũ q̃a dicit in q. de subiecto theologię. Proportio obiecti ad potentiam, est ꝓportio motiui ad mobile, vel actiui ad passiuũ: q̃ñcunq; aũt aliquod agens agit in aliquod passum, põt quodlibet agens eiusdẽ rõnis in quodlibet passum eiusdem rõnis agere: ergo prima extrema ꝓportionis actiui ad passiuũ sunt cõia ad oĩa extrema illius ꝓportionis. Nam inter illa communissima est adęquatio; quia in quocunq; est ratio vnius illud respicit quodlibet, in quo est ratio alterius: hęc ille. Ex hoc ergo: sequitur, quòd si ens limitatum sub ratione cõmunissima est adæquatũ obiectũ in rõne motiui intellectus creati: quòd quodlibet, vbi est ratio entis, poterit mouere intellectum creatũ. Tum etiã, quia ipse Doc. dicit in 2. d. 9. q. 2. respõdendo ad q. quòd prima extrema proportionis actiui, & passiui sunt vtilissima abstracta à quocunq; actiuo, &

Secundũ dubium valde notandum.

quocunque passiuo: & ista proportio inest particularibus sub vtroque extremo per rationē communē: hæc ille. Hoc idem in q. 14. quoli. vbi sic dicit. Obiectum proprium secundùm totam suam indifferentiā est adęquatum obiectum, & respicit potētiā suā sm totum genus suum, vt propriū extremū: aliquis igitur est modus proprius, secundùm quem hoc extremum respicit illud: ille idem modus saluabitur inter quæcunque extrema, particulariter contenta sub istis primis extremis: quia particularia extrema: & si respiciunt secundùm hoc, quod includunt prima extrema: & ita se respiciunt eodē modo, quo illa prima: hæc ille. Si ergo ens limitatum, sub ratione communissima, est primum obiectum in ratione motiui, & respicit intellectum creatum in ratione passiui: statim sequitur, quod quodlibet contentū sub ente limitato, quod est primum extremum proportionis: possit mouere quemlibet intellectū creatum, qui continetur sub intellectu creato in cōmuni: qui est aliud extremū proportionis: sed multa sunt entia, per se intelligibilia, quæ non possunt mouere aliquem Intellectum creatum, vt relationes: vt patet à Doc. & similiter 4. species qualitatis: & similiter artificialia, inquantum huiusmodi: vt patet à Doc. in 4. d. 1. q. 1. & multa alia.

Respōsio ad secundū dubium.

¶Respondeo, quod si Doc. intelligeret, quod ens limitatum in sua ratione cōmunissima esset adæquatum obiectum intellectus creati in rōne motiui: accipiendo adæquatum, prout includit in omni per se intelligibili, vt ipse exponitur in q. 1. prologi: oporteret cōcedere, quod omne per se intelligibile posset mouere intellectum creatū. Debet ergo sic intelligi (vt supra exposui) videlicet quia sunt multa entia, quæ sunt obiecta intellectus creati in ratione motiui: vt omnis substātia, & partes earum: & multæ species qualitatis, & fortè multę quantitates, vt dixi supra, & quia oportet nos ponere aliquod cōmune, pro obiecto nihil communius inuenimus substantiæ & accidenti limitatis ipso ente limitato. Quia etiā multa sunt per se intelligibilia, vt passiones, & relationes reales, quæ virtualiter continentur, vel in substantia, vel in quantitate, vel in qualitate: ideo huiusmodi continentia possunt mouere intellectum ad notitiam talium contentorum, quæ continentia conueniunt in ente quidditatiuè: & vltra, quia multa essentialiter contenta in alijs sunt per se intelligibilia: cuiusmodi sunt differentiæ vltimæ: & tn̄ non possunt mouere intellectum creatum. Continentia ergo essentialiter huiusmodi differentias vltimas mouent intellectum creatum ad earum notitiam: quæ tamen continentia, tam in prædicamento substantiæ, quàm quantitatis, & qualitatis cōueniūt in ente limitato quidditatiuè.

¶Item: quia fortè superiora non mouent intellectum creatum ad sui cognitionem: sustinendo, quod tātum sit vna species intelligibilis speciei specialissimę, & omnium superiorū vt supra exposui: in q. 1. & 2. præsenti d. tunc cognitio superiorum causatur à specie specialissima, siuè à specie intelligibili speciei specialissimę, supplētis vicem spēi specialissimę.

Nota quō intelligatur ens limitatū esse obiectū adæquatum.

¶Dico ergo, quod nō debemus ponere ens limitatū, vt primum obiectum adæquatum intellectus creati: & hoc simpliciter in rōne motiui: quia (vt dixi) oporteret poneret quod quodlibet, in quo saluatur rō talis entis esset per se motiuum intellectus creati: sed sic ponere debemus: quod ex quo inter omnia habemus assignare aliquod obiectum primum potētię, vel primitate cōitatis essentialis: vel primitate virtualitatis in se, vel in suis inferioribus: quia non inuenimus aliquod sic primum respectu omnium per se intelligibilium sicut ens: ideo dicimus, quod est primum obiectum motiuum intellectus creati: & hoc vel in se, vel in suis inferioribus: & inferiora, vel per se mouent ad sui notitiam: vel saltem virtualiter, vel essentialiter continentur in alijs per se intelligibilibus, quæ mouent ad cognitionem contentorum. Et hunc intellectum bene nota, si vis euadere multas difficultates de primo adęquato obiecto intellectus. Propositio autem Doc. adducta. Prima, s. posita in q. 1. prologi conceditur: quia si ponatur ens, inquātum ens: esse naturaliter adæquatum obiectū in ratione motiui, quod quodlibet per se intelligibile poterit mouere: sed postea negatur, quòd ens sit huiusmodi: sed tantum ponitur primum adęquatum modo præexposito. Alia, quæ ponitur, in q. de subiecto theologiæ: quod obiectum respicit potētiam in ratione motiui. Conceditur. Et cum dicit, quod prima extrema proportionis, &c. Hoc verū est: quod si aliquod adęquatum obiectum potētiæ sit primum extremū in ratione obiecti motiui, quod quodlibet cōtentū erit huiusmōi: vt patet de colore: qui si poni primū extremū proportionis in ratione motiui, respiciens potentiam visiuā in rōne passiui: sequit, quod quilibet color potest mouere quamlibet potentiam: sed ens sic nō ponitur, vt supra exposui. Et ex his patet quid dicendum ad alia dicta Doct.

Expositio litteræ.

¶Ibi. Si quærit, quæ est ratio istius status. Ista lra clara est: tn̄ aliqua dicta ibi exponunt. Quod dicit ibi. Intellectus noster pro statu isto non intelligit, nisi illa, quorum species relucent in fantasmate. Hoc debet intelligi de obiectis primo motiuis. i. quod pro statu isto nihil primo, & immediate mouet intellectum nostrum ad sui cognitionem, vel contentorum in eo: nisi illud, cuius species intelligibilis relucet in fantasmate. i. nisi illud, cuius species intelligibilis partialiter causatur à fantasmate talis obiecti: vt supra exposui. quæst. 2. præsenti dist.

¶Ibi. Quodcūque vniuersale intelligimus eius singulare fantasiamur. i. quod qn̄ intelligimus vniuersale: puta albedinē in se per potētiā intellectiuā: tunc singulare albedinis actu fantasiamur per virtutē fantasticā. Et sensus est: quod nunquā intellectus posset intelligere aliqd vniuersale, puta albedinē in se, nisi prius virtus fantastica habuerit aliquē actū circa singulare illius vniuersalis: nec intellectus posset diu sistere in cognitione alicuius vniuersalis, nisi virtus fantastica haberet actum circa singulare, vel singularia talis vniuersalis: & hoc propter ordinē talium potentiarū.

¶Ibi. Nō est primū obiectū intellectus: vnde potentia est quiditas rei materialis: sed est aliquid cōe ad oia intelligibilia: hoc expositum est supra. Sequitur. Licet primum obiectum adæquatū intellectus in mouendo pro statu isto sit quiditas rei sensibilis. Hoc patuit. s. & tale obiectū in minus se habet, quàm quiditas rei materialis, quia omne sensibile est materiale: vt patet: nō autē omne materiale est sensibile: vt patet de substantia, & partibus eius, quæ sunt materialia: & tn̄ non sunt sensibilia: & oia sensibilia possunt mouere intellectum pro statu isto: sed non omnia materialia: vt supra probatum est de substantia, quod non possit immediate immutare intellectū nostrū.

Obiectum adæquatum intellectus est quiditas rei sensibilis.

¶Ibi. Et si dicas. Hic Doc. improbat opi. dicentiū, quod substātia separata nō possit mouere intellectū nostrum, ēt separatū: nisi in maiori lumine, quàm sit lumē naturale intellectus agētis. i. quod intellectus agens non possit habere actionē aliquā circa substantias separatas: nisi sibi daretur desuper maius lumen, quo possit agere in substantias separatas. Et hoc Doct. improbat, & improbatio clara est in littera: & magis patebit in 4. in materia de beatitudine.

Tho. Caie. nititur soluere rationes Scoti.

QVIDAM nouus expositor primæ partis S. Tho. quæstio. 12. artic. 5. nititur soluere rationes, quas facit Doct. præsenti dist. q. 3. & præcipuè in 3. dist. 14. q. 1. & in 4. dist. 49. q. 11. quibus probat lumē gloriæ creatum non esse necessariū ad Dei visionē.

Primo:

Primo: quia obiectum ex se, lux intelligibilis sufficienter ex se potēs mouere intellectum ad sui visionem non eget lumine coagēte sibi ad causandam visionem. Deus est huiusmodi: ergo.

¶Secundo, si lumen gloriæ ponitur, vt forma qua intellectus facit, & sit sufficiens ad vidēdum Deum: ergo per aliquam formam creatā possibile esset naturaliter videre Deum, probatur sequela: quia sicut cecus, miraculosè illuminatus, naturaliter videt: ita beatus, supernaturaliter illuminatus, naturaliter videt Deū: lumen enim gloriæ, sicut & quælibet perfectio posita in intellectu perficit intellectū naturaliter, quamuis supernaturaliter ponatur.

¶Tertiò, quia quicquid potest Deus mediāte causa secūda effectiua, potest immediatè, & sine illa. Sed lumen gloriæ ponitur, vt efficiat visionem: ergo.

¶Quarto, quia magis vr̄ necessarium ponere speciem intelligibilem Dei, quàm lumē gloriæ, sed illa non ponitur: ergo probat̄ antecedens: quia illa esset pp perfectionē intellectus, vt memoria est: istud autem perficit in actu secūdo, ad quod sufficit obiectū præsens in seipso, hæc est Sco. s̄nia in diuersis locis.

¶Respondet ille expositor nouus, dicens: q̀ potest concedi totum, & dicit, q̀ indigentia non est ex parte Dei, seu obiecti, sed ex parte intellectus creati: vnde consideratis vtrisque negatur maior.

¶Ad secundum dr̄, q̀ hic est seruandum illud: sententiam tene, & linguam cohibe: simpliciter quidē nullum inconueniens est concedere, q̀ pp aliquam formam creatam: nō tamen speciem: intellectus naturaliter videt Deum: qm̄ quilibet habitus, & omnis forma est ex propria natura principium proprij actus: habens enim charitatem, vt sic naturaliter diligit Deum meritoriè. Nō enim minus charitas inclinat ad actum proprium, quàm cæteri habitus: signum autem naturalitatis est delectatio: experimur enim nos omnia delectabiliter operari: quorū habitus habemus, siuè naturales, siuè supernaturales: Verumtamen ne errandi causa sumatur: distinguēdum est, q̀ videre Deum naturaliter per aliquā formam creatam potest intelligi dupliciter. Vno modo per formam creatam, & naturalem. Alio modo per formam creatam, & supernaturalem, & non solū supernaliter. Primo modo est impossibile, & refutatū. Secundo verò modo est necessarium. Et tale est lumen gloriæ. Illuminatus quidem illo naturalissimè videt Deum: adeò vt impossibile sit non videre illū, stante lumine: vnde patet, q̀ non est simile de ceco illuminato, & de intellectu illuminato: q̄a ibi vis data est naturalis, licet supernaturaliter data: hic verò vis data est supernaturaliter, & supernaturalis.

Videre Deū naturaliter per aliquam formam potest intelligi dupliciter

¶Ad tertium negatur argumentum: est enim sophysma figurę dictionis: mutatur siquidem quid in quale, seù in ad aliquid. visio enim Dei creata nō significat rem absolutè, sed significat actum in ordine ad agēs creatum: & sic est simile si argueretur. Deus producit actum meritorium, mediante volūtate, & charitate Petri: ergo potest producere illum sine eis.

¶Ad quartum negatur antecedens: nec probatio aliquid valet: qm̄ memoria intellectiua impertinens est fœlicitati, quæ consistit in actu, & non in habitu. Et bene aduerte, q̀ Sco. cum sequacibus non potest amplius in hac materia sustineri: quoniam in clem. ad nostrum. de hæreticis. expresè errores damnantur dicentes: q̀ anima nō indiget lumine gloriæ eleuante ipsam ad videndū Deum: vbi cernis ecclesiam amplexam. S. Tho. doctrinam determinasse non solum indigentiam luminis: sed causam, s. vt eleuetur anima ad talem visionem. Hęc expositor ille nouus.

RESPONDEO, & dico, quòd iste responsiones minimè soluunt rationes Sco.

Impugnatio solutionum Th. Caieta.

¶Ad primam cum dicit, quòd ista indigentia ponitur ex parte intellectus. Dico hoc esse falsum. Ad quod intelligendum præmitto aliqua. Primo, quòd cognitio causatur ex obiecto, & potentia, vel ex aliquo, supplente vicem obiecti: vt patuit s̄. in prolog. q. 1. & j. magis patebit pręsenti d. q. 7. & 8. & in quolib. q. 15. requiritur ergo præsentia obiecti. Sicut ergo in cognitione abstractiua requiritur p̄ntia obiecti nō in se, sed in aliquo representatiuo: puta in specie intelligibili: & tunc, stāte tali præsentia, potest immediatè causari cognitio abractiua, s. ab intellectu, & specie intelligibili: vt supra patuit. d. præsenti. q. 1. & 2. & etiam præsenti q & magis patebit j̄ d. præsenti q. 6 & 7. vide, quæ ibi exposui. ista enim sufficiunt absque quocunque alio. Sic quādo obiectum est in se præsens in propria existentia, & præsentiālitate: & est talis entitatis, vt sit effectiuum, saltem partialiter sue cognitionis intuitiuæ: tunc intellectus, & tale obiectū sunt sufficiens causa respectu cognitionis intuitiuæ, etiam circumscripto quocunque alio. Similiter est dicēdū, q̀ si intellectus creatus haberet Deum præsentē in specie intelligibili deitatis: ille intellectus cum tali specie esset sufficiens elicitiuū cognitionis abractiuę deitatis, nullo alio concurrente: vt satis patet à Doct. in 2. dist. 3. q. 9. Ita vr̄ dicendum de cognitione intuitiua deitatis, q̀ quando deitas est in se præsens in propria existentia intellectui creato: q̀ intellectus ille, vnà cum essentia præsente, vel vnà cū voluntate diuina, perfectè supplente vicem essentiæ potest (nullò alio concurrente) causare perfectā visionem deitatis. Secundo præmitto, q̀ intellectus creatus, sicut ex natura sua habet tale commune pro obiecto, q̀ possit in quodlibet contentū sub tali cōmuni: posita tamen præsentia illius cōtenti: hic patet discurrēdo per obiecta cuiuscunq; potētiæ. Et si potentia non potest in tale obiectū ex natura talis potētiæ: tunc tale obiectū non per se cōtinetur sub adæquato obiecto illius potētiæ. Et vltra si ex se non hēt aliqualē actionē circa cognitionē illius obiecti: nec fuit per prius potēs intelligere, nunquam per quodcunque posterius fit potens intelligere: quia quod simpliciter & absolutè repugnat alicui priori, nunquam per posterius poterit fieri non repugnans; Si ergo visio deitatis simpliciter repugnat intellectui creato: nō fiet nō repugnans per habitū posteriorē.

¶Item habitus præsupponit potētiam simpliciter posse: patet quia habitus, vel tātum inclinat ad actū, vel si ponitur causa actus, tantum ponitur partialis, & minus principalis: vt patet j̄. dist. 17. Immo si habitus esset totalis causa actus: tunc talis habitus esset simpliciter potentia: quia illud est potētia, quo quis simpliciter potest agere: vt supra patuit d. 1. q. 4. & j̄. patet. dist. 17. & in 4. dist. 44. q. 2. & dist 49. & sic lumē gloriæ diceretur simpliciter potentia: quod non cōceditur. Nunquam ponitur habitus, vt per ipsum habeatur substantia actus: sed si ponitur, ideo ponitur, vt per ipsum habeatur perfectior actus: vt patet infra à Doct. dist. 17. Potentia ergo potest absolutè in actum: licet non in actum ita perfectū, sicut posset habituata: vt infra patet dist. 17. & in tertio. di. 27. Si ergo tale lumen requiritur, non requiritur absolutè propter Dei visionem: quasi aliter nullo modo posset Deus videri quantumcunque præsens in ratione obiecti sensibilis: sed magis requiritur ad hoc, vt habeatur perfectior, & intensior visio: sicut etiam charitas ponitur in voluntate, non vt sit simpliciter ratio actus: quasi voluntas non possit frui Deo sine charitate: quia probatū est supra, q̀ de potentia Dei absoluta posset frui sine charitate: vt patet di. 1. q. 4. Si ergo ponitur, ideo ponitur in patria, vt per ipsam habeat perfectior fruitio: vt patet à Doc. in pluribus locis: hoc ergo modo nō negaret̄ in intellectu lumē gloriæ, vt p illud habeatur perfectior visio deitatis.

Habitus præsupponit potentiam.

Istud lumē gloriæ non negatur à Scoto de facto, sed negat necessitatem talis luminis. hāc quoque viam tenuit Aureolus quolibeto tertio, quam sustinet Ioānes Bachonitanus in prologo primi. q. 1. & Franciscus de Mayronis in tertio di. 10. 2. q. 2.

¶Ex his patet, ꝙ responsio istius non soluitur rationem Doc. & ꝙ tale lumen nõ requiritur absolutè in intellectu creato, vt per ipsum habeat visio deitatis in quocunq; gradu: sed si ponitur, ideo ponitur, vt habeatur visio deitatis in gradu perfectiori.

¶Responsio ad secundum argumentum non soluit rationẽ Doc. nec intelligitur rõ Doct. Arguit. n. Doc. à fortiori: quia posito, ꝙ tale lumen requirat, vt habitus supernaturalis: si tñ intellectus per illum intelligit, siue videt, naturaliter videt: quia talis visio erit naturalis, & naturaliter causata. Tunc sic: si habitus gloriæ, q in se est imperfectior intellectu, põt naturaliter habere actum visionis, sine quocunque alio supernaturali sibi inhęrẽte, multo fortius intellectus creatus, stante pñsentia obiecti, poterit habere actum visionis diuinæ (ad quã naturaliter ordinat) sine quocunque habitu infuso: & sic argumentum Doc. debet intelligi. Sequẽtia, q̃ dicit in illa rñsione non sunt ad propositum, & procedunt ex malo intellectu illius argumenti.

¶Ad respõsionem ad tertium argumẽtum dico: ꝙ nulla est ibi fallacia: vt patet intuenti rõnem Sco. Et certum est, ꝙ Deus immediate põt ꝓducere oẽm effectum causæ secundę, vt oẽs concedunt Theo. Et quod dicit de visione, ꝙ non est res absoluta. Dico, ꝙ est qualitas verè absoluta: vt infra patebit. d. præsenti q. vlti. in rñsione ad vltimum argumentũ principale: & clarius extat ꝓbatum à doc. in q. 13. quol. & aliqualiter in 4. d. 10. nec oportet hic adducere rationes: & sic non mutatur quid est in ad aliquid.

Visio ẽ qualitas absoluta.

¶Et quod addit de illo simili, quod non sequitur, Deus producit actum meritorium, mediante charitate, & voluntate Petri: ergo immediatè potest ꝓducere. Dico primo, ꝙ actus meritorius, vltra substanoã, & intensionẽ actus, includit respectum rõnis (quod est acceptari, vt dignũ tali præmio) vt docet Doc. infra d. 17. & sic actus meritorius, vt meritorius dicit formaliter respectum rationis: visio aũt, vt visio est, qualitas absoluta. Posset ergo Deus immediatè producere substantiam, & intensionem actus meritorij.

¶Dico secundo, ꝙ etiã Deus sine charitate, & sine voluntate Petri posset ꝓducere actũ meritoriũ: & quo ad substantiam, & intensionem, & acceptionẽ passiuam: nec aliqua apparet contradictio: vt patebit ex multis dictis Doc. infra d. 17. & alibi. Veruntamen Petrus tali actu tãtum diceretur mereri passiuè, & non actiuè: quia si immediatè produceretur à Deo, & reciperetur in voluntate Petri: voluntas Petri tantum se haberet in potentia receptiua.

Actus meritorius potest esse sine charitate.

¶Responsio quarta patet, quòd nihil concludit ex dictis supra contra primam responsionem.

¶Ad illud de clementina, &c. Dico primo, ꝙ non loquitur de lumine creato: vt patet in tex. illo: vbi sic dicitur. Quinto, ꝙ quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ, ipsam eleuante ad Deum vidẽdum, & eo beatè fruendum: hæc ibi. Vult enim ibi clementina illa, quòd intellectus creatus non possit ex suis puris naturalibus beatificari in deitate: quia nullus, vt sibi relictus in suis naturalibus, posset Deum videre: immo nec abstractiuè cognoscere, sub ratione propria deitatis: vt supra patuit in prolo. & in 2. distio. 3. de intellectu angelico: & subtiliter in quolib quæstio. 14 requiritur enim præsentia obiecti: & ideo si Deus voluntariè non faceret se præsentem intellectui creato esset simpliciter impossibile ipsum videre, est ergo supernaturalis talis visio: quia hoc tantum est in potestate Dei facere se videri lumen ergo glorię poterit esse ipsa deitas, q̃ dicitur lux increata, & lumen gloriæ: dans cuicunque intellectui beato, vt glorificetur in illa.

¶Dico secundo, quòd aliud est loqui de facto: & aliud de possibili posito enim, quòd de facto, & de potentia Dei ordinata nullus intellectus creatus videat, vel possit videre sine tali lumine creato: loquendo tamen de possibili, & de potentia Dei absoluta; non dicit illa clementina, quòd sit simpliciter impossibile intellectui creato videre essentiam diuinam sine tali lumine. Posset absolutè si vellet ostendere se intellectui creato sine tali lumine infuso, & hoc modo loquitur Sco. quòd non requiritur tale lumen de necessitate naturæ: quasi sit impossibile simpliciter, vt Deus videatur sine tali lumine.

Nota de lumine glorię.

¶Dico tertio: quòd non accipitur ibi lumen tale creatum: quo mediante possit Deus videri: sed vult, quòd talis visio sit ex gratia Dei: non ex puris naturalibus: vt exponit gloss. ibi: quæ sic dicit ad litteram. Non intelliget inquit quasi hoc possit sua naturali virtute. Hoc expressè est hæreticum, & reprobatum, de consecra. distin. 4. cap. vlti, Et ibi soluitur, quod opponitur de libertate arbitrij: & est contra doctrinam Apostoli ad Rom. 6. Gratia Dei vita æterna, i. beatitudo perfecta. Huius ratio est: quia illud quod est proprium superioris naturæ, non potest natura inferior assequi, nisi per rationem superioris naturæ, cuius illud est proprium. Sicut nec aqua potest fieri calida, nisi per actionem ignis. Videre autem Deum per essentiam, in quo perfecta beatitudo consistit soli Deo est proprium. Nulla igitur natura intellectualis potest Deum per essentiam videre, nisi Deo hoc faciente, propter quod dominus Ioan. 14. Qui diligit me, diligetur à patre meo: & ego diligam eum, & manifestabo ei meipsum. Hæc gloss. Ex his: ergo apparet quomodo Sco. nedum sit sustentabilis, sed verè est imitabilis: cuius doctrina est ita singularis: quòd in nullis adhuc extat reprobata: nec quidem verè reprobari potest. Et non tantum ipse fuit huius opi. sed etiam multi alij, præsertim Durandus, qui fuit ordinis prædicatorum hoc asserit: & probat multis rationibus: quarum prima talis est. Lumen gloriæ ponitur propter excellentiam obiecti super intellectum creatum, ergo frustra. probatur cõsequentia: quia obiectum in infinitum excedit, nõ solum intellectum creatum, secundùm se: sed etiã cum tali lumine: & cõsequẽter lumen tale nõ reddit intellectum de improportionato proportionatum. Secundo, quia quicquid sit. Frater Th. in 4. d. 49 tenet, ꝙ visio Dei potest communicari homini in solis dispositionibus viæ: ergo non exigitur lumen gloriæ, quod est propria dispositio patriæ: hæc in summa Durãdus. Iste tamen expositor nititur soluere has rationes: quam solutionẽ non recito: quia eam non reputo veram, &c.

Videre Deũ ꝑ essentiam soli Deo est proprium.

Doctrina Scoti in nulle est reprobata adhuc.

Opinio Durandi de lumine glorię.

AD argumenta principalia. Nunc Doc. respondet ad rationes principales factas in principio q. quibus probat, ꝙ Deus sit adæquatũ obiectum intellectus nostri: & ꝑ cõsequens non est ens, inquantũ ens.

¶Prima ratio est ibi. Arguitur, quòd sic. Et argumentum stat in hoc. Illud est principium obiectum potentiæ, quod est causa cognoscendi omnia per se perceptibilia à tali potentia: sed Deus est huiusmodi: patet quia est perfectissimum ens, & perfectissimum cognoscibile: & per consequens est causa cognoscendi omnia alia: quia 2. meta. t. c. 4. Primum in vnoquoque genere est causa essendi alijs in eodem genere.

Primum in aliquo genere est causa imperfectorũ quæ intelliguntur.

¶Respondet Doct. ibi. Dico ad primum, ꝙ non semper perfectissimum. Hic Doct. primo rñdet ad propositionem Arist. ꝙ nõ semper primũ in aliquo genere est causa imperfectorũ: patet quia in gñe aïalis primũ aïal est homo: & tñ nõ est cã aliorũ aïalũ.

Non

Non potest ergo intelligi de causa effectiua: sed forte accipit causam pro ratione mẽsurandi perfectionaliter: & sic primum in genere animalium est mensura omnium imperfectorum. Nec similiter sequitur: est primum visibile in genere visibilium: ergo est causa visibilitatis oĩbus visibilibus: patet hoc esse falsum. Sic in proposito non sequitur. Deus est perfectissimum intelligibile in genere intelligibilium: ergo est causa cognoscẽdi omnia alia intelligibilia: non.n.sequitur formali consequẽtia: vt patuit supra de perfectissimo visibili: & si sic sequatur de materiali consequentia. Deus est perfectissimum intelligibile: ergo est causa cognoscendi omnia alia. Hoc tenet in Deo qui est causa omnium, & virtualiter continet omnia intelligibilia. Sic etiam intelligendo non sequitur, ꝙ Deus sit adæquatum obiectum intellectus nostri: quia & si sit causa cognoscẽdi oĩa alia: nõ tamen adæquate & præcisè: quia alia obiecta pñt mouere intellectum nrm: vt supra exposui.

¶Secundo principaliter arguitur. Illud est primũ obiectum: quo cognito, alia cognoscuntur, & non econtra: sed cognito Deo omnia alia cognosci possunt: & non econtra, probatur minor: sicut omnia alia depẽdent à Deo in essendo, participãdo ipsum, ita dependent in cognoscendo: quia vnumquodq; sicut se habet ad esse: ita ad cognitionem ex 2. meta.

¶Ad hoc respõdet doc. ibi. Ad secundam rõnem dico. Vt hęc responsio intelligatur facio argumentum in forma. Nullum ens participatum cognoscitur, nisi vt est ab ente imparticipato: sed omne ens creatum est ens participatũ: ergo nullum ens creatũ põt cognosci, nisi vt est ab ente in participato. Maior potest habere duplicem sensum. Primum est: nullũ ens participatum potest cognosci, nisi sit ens ab ente imparticipato. Secundus verò est, nullum ens participatum potest cognosci, nisi per rationem entis imparticipati, vt prius cogniti. Si ergo maior accipiatur in primo sensu, & minor in secundo sensu: patet, quòd argumentum est in quatuor terminis.

¶Ibi. Et ratio realis istius defectus. Sensus huius litteræ est: ꝙ, & si aliquid præcisè dependeat ab aliquo, & quantum ad entitatẽ, & quãtum ad cognoscibilitatẽ (quia cognoscibilitas sequitur entitatẽ) nõ tamen sequitur, ꝙ dependeat in cognosci, i. ꝙ cognitio entis, sic dependentis, sit præcisè ab illo, à quo dependet: potest.n. esse ab intellectu, & à re dependente. Exemplum. Filius dependet à patre in essendo: quia habet suum esse à patre: & dependet quantum ad cognoscibilitatem: quia cognoscibilitas sequitur de necessitate entitatem: & tamen non sequitur, ꝙ filius tantũ cognoscatur per rõnem pr̃is: quia pr̃e mortuo pfectè cognosci põt: sic est in ꝓposito.

¶Ibi. Ad illud. 8. de trini. dico, ꝙ loquitur ibi de notitia boni in communi. Et quia hic doc. ita clarè exponit hanc responsionem: ideo prætermitto illam. Et sic finis huius quæstionis.

Quæstio Quarta.

Quæritur vtrum aliqua veritas certa, & sincera possit naturaliter cognosci ab intellectu viatoris absque lucis increatæ speciali illustratione.

Scotus primo sententia. dist. 3. q. 4.
D. Thomas prima parte summa. q. 44 Artic. 3.

QVARTO quærit Doct. Vtrum aliqua veritas certa, & sincera possit naturaliter cognosci ab intellectu viatoris, absque lucis increatæ speciali illustratione.

IN ista q. est opinio vna talis, quę expresse tenet, ꝙ nulla veritas sincera possit haberi via naturali, &c. Et declaro intentionẽ ipsius exponendo litteram.

Hen. 1 summ. ar 1. q. 2.

¶Ibi. Quia inter intentiones generales est per se ordo naturalis, &c. Et accipit hic intentionẽ ꝓ conceptu passiuo, siuè pro conceptibili: & sic dupliciter est conceptus generalis, s. cõceptus entis, & cõceptus veri: & cõceptus entis est prior cõceptu veri; q̃a prima rerum creatarũ est esse: qd esse accipit ꝓ conceptu entis: & ordo naturalis inter hos conceptus est ordo prioris, & posterioris: ita ꝙ vnus conceptus naturalis est prior alio: vt patet de conceptu entis respectu aliorum. Et ꝙ conceptus entis, sit prior cõceptu veritatis, ꝓbat et rõne. Ille cõceptus est prior: qui potest haberi sine alio, & nõ econtra: sed conceptus entis, cũ sit entitas absoluta, põt haberi sine cõceptu veritatis: cum illa dicat respectum ad ipsam: ergo conceptus entis est prior conceptu veritatis.

Libro de causis propositio 4.

¶Ibi. Hæc etiam cõclusio probatur, s. ꝙ cõceptus entis, sit prior cõceptu veritatis: patet, q̃a conceptus veritatis, siue veritas nõ concipitur, nisi intelligẽtia cõponente, vel intelligẽte: & talis cõpositio p̃supponit intelligentiam simplicem extremorum. Nã veritas dicit respectũ cõformitatis exẽplati ad exemplar: sic, ꝙ conformitas eorũ, s. exemplaris, & exemplati dr̃ veritas: modo talia extrema possunt cõcipi diuisim, cõformitate non cõcepta: quis.o. absolutè põt concipere hoiem, non concipiendo conformitatem ad suum exẽplar: & sic prius intelligẽtia simplici põt cõcipi entitas aliqua, sine conformitate ad exemplar: & per consequens sine veritate: & sic cõceptus talis entitatis est prior. Et cum dicit: ꝙ tunc concipit̃ illud, quod verum est. Sic debet intelligi: ꝙ concipiendo entitatẽ in se, cõcipit̃ illud, quod est conforme suo exemplari: sed quando cõcipitur sub ratione veritatis: tunc concipitur sub ratione conformitatis ad exemplar.

¶Ibi. Si igitur in q. p̃posita. Hic dicit duo. Primũ, quòd si accipiatur sincera veritas pro conceptu vero: sic homo naturaliter põt concipere aliquod verũ: puta entitatẽ in se: & hoc ꝓbat: quia inconueniẽs est naturam esse inexpertem propriè operationis, secundùm Dam. i. ꝙ natura nata habere ꝓpriã operationem: sicut visus visionem, & intellectus intelligere: & quòd priuetur illa est inconueniens: & loquitur de propria operatione actiuè, & non passiue: ita ꝙ intellectio dr̃ propria operatio: quia tantũ actiuè est ab illo: saltem principaliter: licet ipse Hen. ponat, quòd totaliter: vt patebit, infra q. 7. præsentis d. Et si hoc est inconueniens in natura inferiori, est magis inconueniens in natura superiori: qualis est natura intellectiua: vnde philosophus 2. cęli, t.c. 50. vbi reputat, quòd magnum inconueniens esset stellas habere virtutem progressiuam: & non haberet organa ad ꝓgrediendum. Adhuc inquit irrationabile nullum organum ipsis dedisse naturam ad motum. Nihil.n. vt contingit facit natura, i. natura nihil ponit ociose sine causa: vt dicit alia translatio, neq; de animalibus curasse: sic autem p̃ciosa despexisse. Sed videtur tanquàm studiosè factum auferre ab eis omnia, per quæ contingebat procedere ipsa per se ipsa: hæc ibi. Ex quo concludit in textu sequenti: quòd stellæ sunt corpora sphærica: & non mouentur motu progressiuo: quia tunc haberent organa, &c. Sic in proposito ex quo natura intellectualis habet potentiam intelligendi verum, ociosè esset, si non haberet necessaria ad operandum, & intelligendum verum. Potest ergo intelligere verũ: puta conceptũ entis: non tamen sequitur, ꝙ sub ratione veritatis.

Stella sunt corpora sphærica, & nõ mouentur motu ꝓgressiuo, q̃a carẽt organa.

¶Secundum dictum est ibi. Sed si loquamur de cognitione veritatis, id est, an ex puris naturalibus possit cognosci aliqua sincera veritas, id est aliqua

Duplex est exêplar rei.

conformitas alicuius entitatis ad suum exemplar: & tunc distinguit de exêplari: quia dupliciter est exêplar rei, scilicet creatum, quod est species intelligibilis ipsius rei: & tunc cognoscere veritatê alicuius rei per exemplar creatum, est cognoscere conformitatem rei ad speciem intelligibilem ipsius. Exemplar verò increatum est ydea in mente diuina: & tûc cognoscere veritatem rei per huiusmodi exemplar, est cognoscere conformitatem illius rei ad propriâ ydeam, quę relucet in mente diuina.

Hen.

Et tunc ponit duas conclusiones. Prima impossibile est habere aliqnam sinceram veritatem de aliqua re, vt comparatur ad exemplar creatum: & hoc probat tribus rationibus.

Prima conclusio.

¶Quarum prima est: obiectum, à quo abstrahitur exemplar creatum, s. species intelligibilis est mutabile; ergo non potest esse causa alicuius immutabilis: antecedens patet: quia omne sensibile est mutabile: & a solo tali accipitur species intelligibilis in intellectu nostro: consequêtia patet: quia causa magis habet rationê immutabilis; cum ipsa causet inquantum est in actu: & effectus habet magis rônem possibilis, & mutabilis: modo sincera veritas est immutabilis conformitas obiecti ad suum exemplar. Si ergo extrema, s. obiectum, & exemplar sunt mutabilia: quomodo erunt causa talis conformitatis, vt omnino immutabilis: quia tunc in effectu esset maior perfectio, quàm in causa. Et hæc est ratio Aug. 83. q. q. 9. vbi vult, ꝙ à sensibilibus non est expectanda sincera veritas: quia sensibilia sine intermissione mutantur.

Quia sensibilia mutantur, ideo à sensibilibus non est expectanda sincera veritas.

¶Secunda est: quia anima est de se mutabilis, & passiua erroris: patet, quia de se est sicut tabula nuda, & ita sicut est passiua, i. receptiua veritatis: ita erroris: & sic mutabilis ab vno ad aliud. Sed species intelligibilis recepta in ipsa est magis mutabilis. Tum: quia accidens, tum quia causata, siuè abstracta à sensibili: quod est magis mutabile, quàm anima: ergo per talem speciem non potest anima sic rectificari: vt per talem speciem habeat certam, & infallibilem notitiam de obiecto, cuius est talis species: quia tunc immutabilem esset causatum in anima per omnino mutabile.

¶Tertia ratio stat in hoc: quia si intellectus potest habere certam, & infallibilem veritatem de aliquo obiecto: puta, ꝙ albedo sit color: illa veritas habetur per speciem intelligibilem albedinis, & coloris: quia intellectus per talem speciem potest cognoscere obiectum: sed non est possibile: patet, quia intellectus ꝑ hmôi speciem nescit discernere verum à nô vero, siuè à verisimili: patet quia talis species aliqñ repræsentat se tâquam se: & hoc in ratione obiecti, actu intelligibilis, i. ꝙ ipsa est tunc obiectum actu intelligibile: & tunc veritas est: quia tunc intellectus intelligit secûdum, quòd obiectum est sibi præsens: aliquando repræsentat se, vt obiectum: quod tunc contingit, quando intellectus intelligit ipsam, vt obiectum: credendo intelligere actu obiectum, intelligendo ipsam: & tûc falsitas est: quia accipit vnum pro alio: accipit enim speciem illam pro obiecto, cuius est species.

Secunda côclusio.

¶Secunda conclusio est: ꝙ pôt haberi sincera veritas de aliqua re, vt côparaſ ad exêplar increatû: sed hoc nô pôt esse via naturali. Et tûc modus pnniſ: videlicet, qûo pôt haberi sincera veritas de aliqua re, vt comparatur ad exemplar increatum. Et quia ista littera est satis obscura: ideo declaro eâ de particula in particulam. Cum dicit. Deus, non vt cognitum, habet rationem exemplaris: ad quod aspiciêdo cognoscitur sincera veritas: est. n. cognitum in generali attributo: sed est ratio cognôscêdi, vt nudum exêplar, & ꝓpria rô essentiæ creatę. Sêsus est, ꝙ Deus, vt habet ydeas creaturarû, est rô cognoscêdi illas creaturas: quia qñ ostêdit nobis ydeas creaturarû, est rô cognoscendi creaturas: & hoc, vt exemplar nudû, i. non vt cognitum. Sequitur. Qualiter aût possit esse ratio cognoscendi, & non cognitum: poniſ exêplû. Et littera stat in hoc: quia species intelligibilis est ratio cognoscendi obiectum, cuius est: non tamen, vt cognita. Nam prius cognoscitur obiectum per illâ, quàm talis species cognoscaſ, vt patet. Similiter qñ radius solis deriuatur ab ipso sole ad potentiam visiuam directo aspectu: tunc videtur sol, quando radius videtur: quando vero deriuatur obliquo aspectu: puta, quando reflectitur ad opacû: si radius solis prius terminetur ad aliquod opacum vbi reflectitur: & in tali reflexione deriuatur ad oculum: nô est necesse, ꝙ si videam illum radium: quòd simul vel prius videam solem. Sic quando beati vident ydeas, vt in mente diuina, vident eas directo aspectu: quia deriuantur à Deo aspectu directo: & sic etiam Deus videtur. Sed quando Deus ostendit nobis tantum ydeas: non, vt in ipso relucentes deriuantur ad intellectum, quasi obliquato aspectu: & hoc est quod dicit Hen.

Optimum exemplum.

¶Ibi. Ponitur autem qualiter habet triplicem rationem respectu actus videndi, s. lucis acuentis, & speciei immutantis, & characteris, siue exemplaris configurantis &c. Sicut dicimus, quòd sol mediante luce acuit: quia visibilia in potentia remota facit visibilia in potêtia propinqua. Species verò immutat: quia facit colores causare suas similitudines in medio, & in organo: & etiam in diaphano producit lumen, quod est species lucis: vt patet à Doc. in 2. d. 13. Tertio sibi assimilat alia, i. simul lucentia, & luminosa facit, per quod sunt aliqualiter similes soli. Sic Deus, qui est lux increata acuit intellectum per ostensionem ydearum, & immutat per infusionem actuum, & configurat per relucentiam ydearum de ipsis obiectis.

¶Ibi. Vltimo additur, ꝙ perfecta notitia veritatis: est quando duę species exemplaris côcurrunt in mente: vna inhærens, s. causata, alia elapsa, s. incausata in mente lucendo: causata est species intelligibilis impressa intellectui possibili à rebus sensibilibus. Et sic patet positio Hen.

Doc. contra Hen.

PRIMO istę rationes videntur concludere impossibilitatem certæ cognitionis naturalis. Si enim requiritur (vt dicit Hen.) ad certam notitiam alicuius obiecti immutabilitas eiusdem: sequitur statim, quòd de nullo obiecto possit esse aliqua certitudo: quia omne tale, secundum ipsum continuè mutatur. Nec valet dicere, ꝙ vt côparaſ ad lumê supernaturale, ꝙ pôt de ipso haberi certitudo: q̃a si obiectû côtinuè mutaſ, vt côparaſ ad quodcunq; lumen, patet, ꝙ semper mutatur. Si. n. homo côtinuè mutatur, in quocûq; lumine videaſ: semper videbitur inquantû côtinuè mutaſ. Et vltra hoc q̃d dicit Hen. ꝙ res sensibilis côtinuè mutaſ. Hoc est manifestè falsû. Nâ hęc fuit opinio Heracliti. 4. Metaphy. tex. Commu. 22. qui volebat, quod omnis res sensibilis, primo quocunque instanti, semper haberet aliud, & aliud esse, vt infra declarabo.

¶Ibi. Similiter si propter mutabilitatem exemplaris. Hic Docto. arguit contra secundam rationem Henr. quæ fuit talis. Quia anima de se est mutabilis, & passiua erroris. ergo ne erret in cognitione alicuius: oportet quòd rectificetur per aliquid immutabilius ipsa anima: patet consequentia. Si enim mutabilitas est ratio, qua non habetur certitudo de sensibili. ad hoc ergo, vt certificetur de aliquo sensibili: oportet, vt certificeſ ꝑ aliquid immutabilius i eo: sed exêplar creatû, videlicet spês intelligibilis câta à sensibilibus est mutabilius ipsa anima.

Scotus arguit contra Henricum.

anima: ergo per tale exemplar, vt res sensibilis comparatur ad illud non potest certificari de tali re sensibili. Contra hanc rationem arguit doc. & deducit ad duo inconuenientia: quorum primum est: quia si anima non potest habere certitudinem de aliquo obiecto per aliquod mutabile: ergo nec per actum intelligendi quodcunque obiectum quocunque lumine non potest habere certitudiné de aliquo obiecto: patet quia actus intelligẽdi est mutabilis: immo tantum esse habet in continuo fieri: vt infra patebit. d. præsenti. q. vlti. in responsione ad vltimum argumentum: & in quol. prolixę. q. 13. Siuè ergo res sensibilis comparetur ad exẽplar creatũ: siue ad exemplar increatum: in quocunque lumine per nullum actum intelligendi, tale sensibile poterit anima certificari de tali sensibili: quod est contra ipsum. Secundum inconueniens est: ꝙ etiam ipse actus intelligendi nunquam in se erit verus, nec aliquam certitudinem continebit: & sic anima non poterit esse certa de aliquo actu suo intelligendi: quod est falsum: probatur ex dictis Hen. Si de illo, quod continuè mouetur non potest haberi certitudo: cũ ergo actus ille sit mutabilior ipsa anima: sequitur, quod nunquam poterit esse certa de aliquo actu suo intelligendi: & sic intellectus, reflectendo se super actum suum intelligendi, nullam certitudinem haberet de actu intelligendi: supra quem reflectitur: nec similiter aliquam de actu reflexiuo, cum ille sit simpliciter mutabilior anima: quæ omnia sunt absurda.

¶Ibi. Similiter secundùm opi. istam. Hic doc. deducit Hen. cõtra seipsum: quia Hen. dicebat: ꝙ quãdo species intelligibilis, causata à sensibilibus, occurrit cum specie illapsa: tunc habeť certitudo de obiecto sensibili. Contra hoc arguit: ostendendo contra Hen. ꝙ nulla tunc haberetur certitudo de re sensibili: aut oportebit eum dicere: ꝙ de re sensibili potest haberi certitudo per exemplar creatum. Primũ ꝓbatur: ꝙ tunc nulla esset certitudo: quia quando aliquid cõcurrit, quod repugnat certitudini, per illud nunquam potest haberi certitudo: ꝓbatur: quia qñ propositio contingens cõcurrit cũ altera de necessario, nunquam põt sequi conclusio de necessario, sed tantum de contingenti: sic qñ exemplar creatum, quod repugnat certitudini concurrit cũ specie illapsa, per quam habetur certitudo: nunquam ex his duobus, simul concurrẽtibus habebitur certitudo. Et si vult dicere, quòd habetur certitudo: tunc oportet eum concedere, ꝙ exemplar creatum non repugnat certitudini.

Quãdo propositio cõtingens cõcurrit cũ altera de necessario nunq põt sequi cõclusio de necessario, sed tm̃ de contingente.

Instantia.

¶Si dicať, ꝙ hæc ratio, quã facit Doc. cõtra Hen. etiam cõtra ipsum Doc. concluderet: qui sic arguit de fide infusa, & fide acquisita in quol. q. 14. ar. 1. Qñ ad eundem actum concurrit regula fallibilis: licet cum regula infallibili ille actus non est infallibilis. Probatur per simile: quia ex duabus præmissis, quarum vna est necessaria, & alia contingens: non sequitur conclusio necessaria: & ratio; quia quod dependet ex pluribus non potest esse pfectioris cõditionis quocunque illorum: nunc aũt quicunq; actus credendi ad hoc, ꝙ eliciatur dependet à fide acquisita mouente: igitur si illa sit fallibilis, nunquã actus elicitus erit ex principio tali: supple ex fide infusa, quæ dicitur regula infallibilis: quin sibi posset subesse falsum: hæc ibi. Sic erit in proposito: quia diceretur, ꝙ quamuis certitudo sit a specie illa illabente, vt à regula infallibili, & a specie intelligibili causata à sensibilibus, vt a regula fallibili, non tamen sequitur incertitudo obiecti sensibilis.

An ex duabus præmissis quarũ vna est necessaria, & alia contingens, sequatur cõclusio necessaria.

Solutio.

¶Dico, ꝙ nõ est simile de fide infusa, & fide acquisita: quia certitudo actus, vt est à fide infusa semper est determinatè vera: ita ꝙ talis actus simpliciter dr̃ determinatè verus: licet cum fide infusa concurrat fides acquisita: & simul inclinet ad eundẽ actũ: nunquam tñ certitudo actus habetur à fide acquisita, vt talis est: sed tm̃ a fide infusa: quia fidei infusæ nunquam potest subesse actus falsi: inclinationi verò fidei acquisitæ, quantum est ex parte sua põt subesse actus falsi. Si ergo certitudo actus credẽdi dependeret ab vtroque habitu: tunc argumentũ Doc. cõcluderet contra seipsum: sed quia tota certitudo actus credẽdi accipiť ab habitu infuso: licet cũ illo cõcurrat fides acquisita: patet ꝙ argumentũ Doc. de fide infusa, & acquisita nõ cõcludit. Argumentũ verò factum contra Hen. cõcludit contra ipsum Hen. quia ipse vult, ꝙ certitudo de aliquo sensibili simul depẽdeat à specie intelligibili causata a sensibilibus, quæ est regula fallibilis: & a specie infusa, quæ est regula infallibilis.

Nota de fide infusa, et acquisita.

¶Ibi. Idem ẽt patet de tertia ratione. Doc. hic improbat tertiã rõnem Hen. q̃ talis erat. Quia ex quo anima per exemplar creatum nõ põt discernere verum à verisimili: sequitur, ꝙ per tale exẽplar nõ poterit habere certitudinem de aliquo sensibili: ꝓbat antecedẽs: quia talis species intelligibilis põt representare se, tanquam se intellectui & se tanquã obiectum: sicut est in somnis, si representat se tanquã se, veritas est: si verò se tanquam obiectum, falsitas est. Contra hoc arguit Doc. non contra rõnem istam in se: sed reducẽdo Hen. ad alterũ inconuenientium: videlicet, ꝙ vel nulla erit certitudo de sensibili, quãtumcunque alia species infusa concurrat cum ista specie intelligibili: quod est contra ipsum: vel oportebit Hen. dicere: ꝙ per talem speciem intelligibilẽ poterit haberi certitudo de sensibili.

Scotus arguit contra Henricum.

¶Ibi. Quia autem ista conclusio non fit ſm mentem Aug. &c. Nũc Doc. probat ex dictis Aug. ꝙ põt haberi certitudo de sensibilibus, vel de abstractis ab eis, absq; speciali lucis increatæ illustratione: cuius oppositum asserebat Hen. dicens fuisse intẽtionem Aug. videlicet: ꝙ de sensibilibus nulla esset certitudo: probatur ergo per Aug. ꝙ possit haberi sincera veritas, & certitudo, &c. patet per August. secundo Soli. Spectamina disciplinarum. i. principia sciẽtiarum quisque verissima esse nulla dubitatione concedit: ergo de principijs scientiarum põt esse certitudo, & infallibilitas: quæ tamen principia sumuntur a visibilibus. Idem etiam probat per Boetiũ de ebdo. Communis inquit, animi conceptio est, quã quisque probat auditam. i. conceptio alicuius ꝓpositionis ꝑ se notę ab omnibus intelligentibus terminos illius ꝓpositionis, & vnionẽ terminorũ: est supple fundamentaliter ꝓpositio, quã vnusquisque ꝓbat. i. scit euidenter esse veram, quando audit eã pręcoucipiendo terminos, & vnionem terminorum. Deinde probat auctoritate Arist. 2. met. t. c. primi. Prima inquit principia sunt omnibus nota: sicut ianua in domo; quia ianua neminem latet: licet interiora domus lateant.

¶Ibi. Ex his tribus auctoritatibus. Hic intendit ꝓbare, ꝙ non tm̃ possit via naturali haberi certitudo de principijs, per se notis: sed ẽt de omnibus cõclusionibus virtualiter contẽtis in eis: & argumentũ stat in hoc. Illud est simpliciter naturale: quod sequitur naturam alicuius speciei: siuè quod cõsequitur ad naturam alicuius speciei: hoc patet. Sed posse habere certitudinem infallibilem de primis principijs: & de conclusionibus virtualiter cõtentis in eis, cõsequitur naturã speciei humanæ: ergo talis certitudo infallibilis potest haberi naturaliter: probatur minor, quod conuenit oĩbus alicuius speciei, sequiť naturã specificã: sed posse habere certitudinẽ infallibilẽ de principijs primis, &c. conuenit oĩbus indiuiduis speciei humanæ: hoc patet ꝑ tres auctoritates supra positas, s. Augusti. Boetij, & Aristo. Si ergo

potest haberi certitudo infallibilis de principijs primis: etiam potest haberi certitudo de conclusionibus virtualiter contentis in eis. Hoc probat: quia cuilibet naturaliter euidens forma syllogismi perfecti: sicut patet ex diffinitione syllogismi perfecti primo priorum.c.1. quæ talis est. Syllogismus pfectus est, qui nullius indiget præter illa, q̃ sumpta sunt, vt appareat necessarius. Syllogismus verò imperfectus est: qui indiget vnius, aut pluriũ: q̃ sunt necessariã per sumptos terminos: non autem p sumptas propositiones: qui imperfectus potest exponi: q̧ est ille, qui vnius indiget.i.vno, videlicet conuersione, vel transpositione: aut plurium.i.pluribus, s.conuersione simul, & transpositione: quæ quidem sunt necessaria Nam syllogismi habent euidentem necessitatem illationis per sumptos terminos, i. q̧ manent idem termini: non autem per sumptas ꝑpositiones: quia non manent eadem propositiones: patet, quia imperfectus, vt reducatur ad pfectum, indiget conuersione alicuius, vel aliquarum ꝑpositionũ. Syllogismus ergo perfectus dicitur ille, qui nullius indiget: quia nec conuersione, nec trãspositione: vt sunt duo primi modi primæ figuræ: omnes autem alij ad hoc, vt dicantur simpliciter perfecti reducunt vel ad barbara, vel ad celarent, vt patet primo priorum. Hæc volui explicare propter iuuenes.

Syllogismus imperfectus indiget vnius aut plurium.

Syllogismus pfectus nullius indiget.

¶Ibi. Secundo apparet. Hic Doc. ꝓbat per Aug. quòd non tantum habemus certitudinem de principijs per se notis: & de conclusionibus p se contentis: sed etiam de multis contingentibus, & de multis, quæ fiunt nota per experientiam; & auctoritates Augustini sunt claræ in littera.

QVANTVM ad secundũ articulum. Hic Doc. intendit probare, q̧ de tribus naturaliter possumus habere certitudinem infallibilem: videlicet de principijs per se notis, & de conclusionibus. Secundo de cognitis per experientiam. Et tertio de actibus nostris.

¶Primum ibi. Quantũ ad certitudinẽ de principijs. Hæc littera satis patet: & prolixius supra d.2. q.2. & clarè exponam respondendo ad præsentẽ q. Tota ergo ista rõ stat in hoc, videlicet, q̧ est impossibile alicui intellectui, stante apprehensione terminorũ ꝑpositionis per se notæ, & cõpositionis eorũ, quin habeat certam, & infallibilẽ veritatem de conformitate illius compositionis ad terminos: Est.n. impossibile, quòd aliquis cognoscat totum, & partem, & compositionem horum terminorum, quin habeat certitudinem infallibilem de conformitate compositionis terminorum.

¶Ibi. Confirmatur ratio ista per simile p philosophum.4.meta.t.c.8. & 9. Et littera stat in hoc, s.q̧ duæ notitiæ: siuè duę opi. dicuntur formaliter repugnare: quando simul de eodẽ repugnant: vt de homine assentio, quòd est homo: & simul assentio, q̧ non est homo. Nam isti duo assensus formaliter inter se repugnant: quia vnus formaliter expellit aliũ. Et duæ notitiæ, siuè duæ opiniones, vel duo assensus dicuntur virtualiter repugnare: quando vna est causa alicuius effectus: qui formaliter repugnat effectui alterius causæ: vt supra exposui. d.2.q.1. exponendo primum argumentum principale. Modo notitia, qua cognosco totum, & partem, & qua cognosco vnionem illorum inter se, est causa necessaria huius conformitatis, & veritatis: videlicet q̧ totum est maius sua parte. Si ergo stat in intellectu, q̧ ista compositio, siuè vnio totius, & partis sit falsa: tunc notitia talis compositionis erit causa necessaria huius falsitatis, s.q̧ omne totum est maius sua parte: quia ergo prima notitia, qua cognosco esse veram vnionẽ inter totũ, & partẽ est causa necessaria veritatis: & notitia, qua cognosco compositionem esse falsam est causa necessaria falsitatis: ideo istæ duæ notitiæ repugnant virtualiter: quia sunt duæ causæ necessariæ duorum effectuum, inter se formaliter repugnantium: & sic patet littera ista.

¶Ibi. Sed nunquid in ista notitia principiorum, & conclusionum non errabit intellectus: si sensus omnes decipiantur circa terminos?

¶Respondet Doc. quòd habita cognitione sensibilium p sensus, nunquàm intellectus errabit: & dicit duo in ista littera. Primum, quòd intellectus non habet sensum pro causa: sed tantum ꝓ occasione: quia cognitio alicuius complexionis necessariẹ, nec in esse, nec in fieri dependet ab aliquo sensu: & vt clarius hoc intelligatur pono talem ordinem. Potẽtia visiua accipit speciem sensibilem ab aliquo sensibili extra: puta ab albedine, & vidit illam: deinde in virtute phantastica causatur phantasma singularis albedinis, prius visæ: deinde virtute phantasmatis, & intellectus agentis causatur species intelligibilis albedinis: quæ representat albedinẽ in se: & sicut dico de isto sensibili: ita de omnibus alijs. Habita ergo specie intelligibili albedinis, & specie intelligibili coloris: illæ species intelligibiles vnà cum intellectu causant cognitionem terminorum: quibus terminis cognitis statim intellectus, nullo sensu cooperante, nec interiori, nec exteriori, potest formare compositionem illorum: & perfectè cognoscere compositionem eorum: ita quòd notitia talis compositionis: puta omnis albedo est color: statim erit sibi euidens. Patet ergo quomodo intellectus, habita cognitione habituali plurium terminorum, virtute propria potest causare, nedum cognitionem actualem illorum terminorum (concurrente tamen specie intelligibili, vt partiali causa) sed etiam potest causare compositionẽ, & vnionem illorum: & eandem perfectè cognoscere: & sic non dependet à sensu: immo si omnis sensus erraret circa aliquod complexum, nunquàm intellectus erraret, stante cognitione habituali terminorum, vel actuali. (Et voco pro nunc cognitionem habitualem terminorum: quandò termini sunt prẹsentes intellectui in ratione obiecti intelligibilis per speciem intelligibilem: Dico actualem, quando actu ab intellectu cognoscantur) patet: quia si potentia visiua iudicaret rubeum esse viride: stante cognitione in intellectu istorum terminorum rubei, & viridis: intellectus haberet infallibilem certitudinem, quòd rubeum non esset viride. Secundum dictum est ex intentione Doct. quòd si sensus erraret circa complexum: & hoc, vel aliqui sensus tantum, vel etiam omnes simul, adhuc intellectus non erraret: quia semper haberet apud se terminos, qui essent causa veritatis: sed hoc infra clarius patebit.

Quò intellectus non habeat sensum p causa, sed tm̃ pro occasione.

DE secundis cognoscibilibus, scilicet de cognitis per experientiam. Hic Doctor. intendit probare, quomodo possumus habere certam, & infallibilem notitiam de notis per experientiam: & licet littera Doct. sit satis clara: tamen aliqualiter exponitur.

¶ Vnde nota, quòd notitia experimentalis propriè est notitia pertinens ad intellectum, non ad sensum: quæ tamen pro statu isto semper habet ortum à sensu, licet aliquando dicatur notitia experimentalis etiam notitia sensitiua. De hoc vide, quæ exposui super primo metaphy. Doct. quæstio. quarta & quinta, experientia est notia alicuius singularis, prius tamen cogniti à sensu: vt puta, quòd hic ignis sit calidus: prius habetur notitia aliqua a sensu tactus: quia tangendo ignem per accidens, statim tangens calefit: & tandem intellectus percipit, q̧ talis ignis est calidus formaliter: quia efficit talẽ effectum. Et dicit Doc. q̧ licet experiẽtia

Notitia experimẽtalis pertinet ad intellectum.

puta

puta de ista, quod ignis sit calidus, non habeatur de omnibus singularibus, sed tantum de pluribus, puta de isto igne, & de isto, & de isto: nec quod semper, sed quod pluries: tamen expertus infallibiliter nouit, quod ita est, & semper, & in omnibus: supple, q ignis calefacit: & quod semper calefaciat si habeat passum approximatum, & quod hoc contingit in omnibus ignibus: quia nouit per experientiam, q iste ignis, & iste, & iste circa passum approximatum semper calefacit: & per istum idem iudicat de alio eiusdem speciei. Sequitur. Et hoc per istam propositionem quiescentem in anima: quicquid euenit, vt in pluribus ab aliqua causa non libera, est effectus naturalis illius causæ.

Propositio quiescēs in anima.

¶Ad hoc enim, vt aliquis sit certus, quod ignis semper calefaceret passum approximatum dispositum: & quod omnia indiuidua ignis sint huiusmodi, hoc cognoscit infallibiliter: quia certitudinaliter scit, quod omne illud, quod euenit a causa naturali, siue non libera est effectus eius naturalis: & quia scit ignem non esse causam liberam calefaciendi: & nouit per experientiam, q hic ignis calefacit, & ille. sequitur q habebit certam, & infallibilem notitiam de isto vniuersali: q omnis ignis natus est producere calefactionem: & q semper actu calefacit calefactibile approximatum, & dispositū: quia ignis est causa naturalis, & per cōsequens de necessitate agit. Sequitur. Quia causa non libera non potest producere, vt in pluribus effectum: ad cuius oppositum ordinatur, vel ad quem ex forma sua non ordinatur. i. q ex quo causa naturalis, siue non libera ordinatur ad producendum talem effectum: puta calefacere: vel quod herba talis speciei sit naturaliter ordinata ad talem effectum, vt in pluribus producit illum effectum: & si aliquādo oppositum illius effectus casualiter eueniat: hoc non erit ex forma talis causæ: sed magis propter aliquod extrinsecum: patet quia ipsa semper, & necessario, cum non sit causa libera, intendit producere effectum, ad quem ordinatur: & hoc est quod intendit Doct.

¶Ibi. Sed vlterius notandum. Deinde Doct. dicit duas conclusiones. Prima est, quòd aliquando habetur notitia experimentalis de conclusione: quia notum est sępe intellectui, quòd luna eclypsatur: & tūc habita tali cognitione: intellectus per diuisionem quærit media, & causas propter quid: & inuēta causa eandem conclusionem prius notam per experientiam demonstratiuè ostendit: & tunc cognitio conclusionis, sic à priori demonstrata est in primo genere cognitionis: tunc enim perfectiori modo cognoscit, quo possit. Sicut etiam notum est per experiētiam: quòd omnis homo est risibilis: & tunc intellectus diuidendo petit causam immediatam risibilitatis: vt patet 2. Post. qua inuenta statim eandem cōclusionem à priori demonstrat.

¶Secunda conclusio est ibi. Quādoque autem est experientia de principio: ita quòd non cōtingit amplius per viam diuisionis vlterius inuenire principium notum ex terminis: sed statur in aliquo vero, vt in pluribus: cuius extrema experimentatum est frequenter vniri: puta, q herba talis speciei est calida: nec inuenitur aliquod medium aliud prius, per quod demonstretur passio de subiecto propter qd. sed statur in isto, sicut in primo noto per experientiam: tunc licet incertitudo, & fallibilitas remoueantur per illam propositionem: supple quiescentem in anima: videlicet: effectus vt in pluribus alicuius causæ non liberæ est naturalis effectus eius: tamen iste est vltimus gradus cognitionis scientifice ex hoc: videlicet, q non contingit demonstrari per aliquid prius. Sequitur. Et forte ibi non habetur necessaria cognitio actualis vnionis extremorum: sed aptitudinalis. i. q non cognoscitur caliditas talis herbæ actu necessario inesse herbæ talis speciei: sed si talis passio, puta caliditas cognoscitur inesse necessario: hoc verum est loquendo de aptitudine. & sensus est. Herba talis speciei est apta nata esse sic, vel sic calida.

¶Ibi. Si enim passio est res alia absoluta, &c. Hic à Doct. habetur q si accipiatur passio pro re absoluta: puta pro actuali caliditate herbæ talis speciei: vt in pluribus talis passio realiter distinguitur à subiecto. Si verò accipiatur passio pro aptitudine ad rem absolutam talis aptitudo non distinguitur realiter. Primo modo accipiendo passionem expertus non haberet cognitionem: quia ita est: supple necessariā: sed diceretur habere cognitionem necessariam, quando cognosceret herbam talis speciei ita esse aptam natam, &c.

DE TERTIIS cognoscibilibus. Hic Doct. ostendit, quomodo potest esse certitudo infallibilis de actibus nostris: sed quia hæc litera est de se clara, & manifesta non curo aliter eam exponere.

QVANTVM ad tertium articulum. In isto art. respondet Doct. ad rationes Henr. prius factas. Ad primam ad illud de mutatione obiecti. antecedens est falsum. s. q obiectum continuè moueat: nec est opi. Aug. sed Heracliti. 4. met. t. c. 22. vbi philosophus. Amplius autem omnes videntes hanc motam naturam: de permutatione autem nihil verum dicemus. Circa verò omnino permutans non contingere verū dicere: ex hac existimatione pullulauit opinio dictorum summa, quę est dicentiū Heraclytizzare: & qualem Cratilus habuit: qui tandem nihil opinatus est oportere dicere: sed digitum mouebat solū: & heraclytum increpauit dicentem bis in eodē flumine non est intrare. Ipse. n. existimauit, nec semel. Hæc Arist. ¶Dicti philosophi dīt nihil esse verum, quia nihil fixum: sed oīa sensibilia erunt in continua pmutatione. Et Heraclytus posuit omnia continue moueri, & nihil esse determinatè verum: qui ēt opinatus est nihil oportere dicere: supple verbo exprimere: sed digitum mouere solum. s. qđ volebat. Vnde, & Aristippum reprehendit dicētem: quia bis in eodem flumine non est intrandum. i. q homo nō potest bis intrare: putabat. n. iste Aristippus: q antequā homo intraret secundo fluuium: prima aqua fluminis iam defluxerat: nec esse eadem, quæ prius. Hic. n. s. Heraclitus existimauit. s. q nec semel potest homo in eundem fluuium intrare: quia antequàm semel etiam intraret: dicebat totam aquam defluxisse.

Quòd entia omnia sint in apparentia secundū Hera. et Cratilum.

Opinio Aristippi.

¶Ibi. Et etiam consequentia non valet: dato q antecedens sit verum: quia adhuc secūdùm Arist. posset haberi certa cognitio de hoc, q omnia mouentur. Non sequitur etiam. Obiectum est mutabile. ergo quod gignitur ab eo non est repręsentatiuum alicuius, sub ratione immutabilis: quia mutabilitas in obiecto non est ratio gignendi: sed natura ipsius obiecti, quod est mutabile.

¶Hoc dictum Doct. tenet ex vna propositione, quam Doct. facit infra quæst. 6. præsentis dist. Quæcunque species intelligibilis gignitur ab aliquo repræsentat ipsum secundùm illam rationem, secundùm quam gignitur ab eo. cum ergo natura in aliquo ente mutabili sit ratio formalis gignendi speciē intelligibilem: vt ĵ. patebit. q. 6. & natura, vt natura præcedit mutabilitatem. ergo species intelligibilis repręsentat illam absolutè: non autem sub ratione mutabilitatis. Et q mutabilitas non sit ratio formalis gignēdi speciem intelligibilem: patet, quia illa species intelligibilis est entitas absoluta: vt infra patebit. quæstione sexta. mutabilitas autem est entitas respectiua. ¶ Ibi. Genitum igitur ab ipso repræsentat naturam per se. igitur si natura vnde natura: puta natura albedinis habeat aliq. immutabilē habitudinē a

siue

siue necessariam habitudinem ad aliud: puta ad colorem: illud aliud per suum exemplar. 1. color per propriam speciem intelligibilem; & illa natura, scilicet albedo per suum exemplar: videlicet per propriam speciem intelligibilem repræsentantur, vt immutabiliter vnita: siue, vt necessariò vnita: & sic per illa exemplaria habetur infallibilis certitudo, quòd albedo est color.

Mutabile repræsentat immutabile

¶Ibi. Patet etiam, quòd per repræsentatiuum in se mutabile potest repræsentari aliud sub ratione immutabilis: quia essentia Dei, sub ratione immutabilis repræsentatur intellectui per aliquid omnino mutabile: siue illud sit species, siue actus. De specie patet: quia species intelligibilis infusa angelis, per quam poterant cognoscere Deum, sub ratione deitatis: vt patet à Doct. in 2. d. 3. q. 9. repræsentabat Deum sub ratione deitatis in ratione obiecti intelligibilis: & Deus sub ratione deitatis est omnino immutabilis: sed talis species, cum sit creata est mutabilis. De actu eoam patet. Nam actus intelligendi Deum, sub ratione deitatis est magis similitudo obiecti, quàm species intelligibilis: vt patet à Doct. in 2. & tamen ille actus cognoscendi, cum sit creatura est mutabilis: & est similitudo obiecti omnino immutabilis: sed de hoc in q. 15. quol. diffusè exponam.

Finitum potest repræsentare infinitum.

¶Ibi. Hoc patet per simile: quia finitum potest repræsentare aliquid sub ratione infiniti: patet de specie intelligibili infusa angelis, quæ est finita: & tamé repræsentat Deum sub ratione infiniti: & similiter visio beatifica in intellectu creato est finita: & tamé repræsentat obiectum beatificum, sub ratione infinita. Dicit ergo Doct. non est maior ratio, quòd infinitum repræsentetur per finitum, quàm quòd immutabile repræsentetur per aliquod mutabile.

¶Ibi. Ad secundam dico. Hic respondet ad secundam rationem Henr. Sententia huius responsionis stat in duobus dictis. Primum, quòd anima est mutabilis ab ignorantia negatiue ad notitiam cuiuscunque obiecti, & econtra: & hoc patet. Secundum est, quòd circa principia per se nota nunquam mutatur à deceptione ad rectitudinem: nec econtra. Et hoc, stante apprehensione terminorum, & vnione eorū: quia vt supra expositum est impossibile intellectui apprehendenti terminos, & compositionem terminorum alicuius complexi per se noti; quin habeat infallibilem certitudinem de tali complexo: & sic, stante tali apprehensione, impossibile est ipsum decipi circa tale complexum.

¶Ibi. Ad tertium. Hic respondet ad tertiam rationem Hen. & dicit, quòd si illa ratio de vero, & verisimili haberet aliquam apparentiam magis concluderet contra opi. Hen. qui negat speciem intelligibilem: vt patet per ipsum quol. 5. q. 4. cuius opinio de negatione speciei intelligibilis recitatur à Doct. infra q 6 & 7. præsentis d. Illud ergo, quod potest se repræsentare, tanquàm obiectū in somnijs est phantasma: & sic si intellectus solo phantasmate immutatur: per quod obiectum est sibi præsens: & nō per aliam speciem intelligibilem: non videtur, quòd per aliquid, in quo obiectum sibi relucet possit discernere verum à verisimili; quia illud phantasma aliquando repræsentat se, tanquàm obiectum: & tunc falsitas est. Aliquando repræsentat se tanquàm se: & tunc veritas est: & sic per tale phantasma non potest discerni verum à verisimili. Sed ponendo speciem intelligibilem in intellectu non valet ratio, scilicet, quòd talis species possit repræsentare se, tanquàm se: vel se tanquàm obiectum: quia si posset repræsentare se, tanquàm obiectum: hoc contingeret in dormiendo, sed certum est, quòd intellectus in dormiēdo nunquam vtitur specie intelligibili. sequens litera in isto articulo clara est.

CIRCA quartum artū Contra conclusionem opi. arguo sic. Hæc litera est nota vsque ibi. Item tertio. Hic arguit Doct. ex quo Hen. dicit, quòd homo ex puris naturalibus nō potest habere certam, & infallibilem veritatem de aliquo sensibili, nisi mediante luce increata: puta, quòd non potest habere certam, & infallibilem notitiam huius. animal rationale est risibile: nisi mediante luce increata. Et sic Doc. inquisitiuè arguit contra ipsum de luce increata cū dicat. Aut lux æterna causat aliquid prius naturaliter actu supple intelligendi: aut non (& sic) aut ergo in obiecto: aut in intellectu non in obiecto: quia obiectum inquantum habet esse in intellectu non habet esse reale: siuè esse existentiæ: sed tantum intentionale: quia tantum, vt cognitum in cognoscente: vel, vt repræsentatum in suo repræsentatiuo: & vt sic tantū habet esse diminutum, & secūdùm quid: & hoc modo non est capax alicuius accidentis realis: quia accidens reale non potest recipi, nisi in subiecto habente verum esse existentiæ. Sequitur. Si in intellectu, id est, si lux increata prius causat in intellectu aliquid. igitur lux increata nō immutat intellectum ad cognoscendum sinceram veritatem, nisi mediante effectu suo, id est, quod non causat immediate in intellectu notitiam certam, & infallibilem: sed tantum illam causat mediante effectu suo, prius in tali intellectu producto. Sequitur. Et ita æquè perfectè videtur opinio communis ponere notitiam in lumine increato: sicut ista opinio: quia communis opin. ponit eam videri in intellectu agente: qui est effectus lucis increatæ: & perfectior, quàm esset illud lumen accidētale causatum. Si autē nihil causat ante actū, id est, si lux increata nihil causat ante notitiam certam, & infallibilem. ergo sola lux causat actum: aut lux cum intellectu, & obiecto. Si primo. hoc est valde inconueniens: quia tunc ab intellectu agente negaretur nobilissima actio; nata sibi competere: & patet litera. Si secundo, & hæc est communis opi. quæ ponit lucem æternam, sicut causam remotam causare omnem certam cognitionem, vel veritatem: vel igitur erit ista opi. inconueniens, vel non discordat à communi opi. & sic patet iste quartus art.

Accidēs reale non recipitur nisi in subiecto reali.

AD Q. igitur dico. Hic Doct. ostendit intendere, quomodo veritates infallibiles videantur in regulis æternis: & hic tantum loquitur de veritatibus necessarijs: vt iā patebit.

Opinio Sco. de sinceris veritatibus.

¶Et pro intelligentia huius literæ præmitto tale exemplum. Ista veritas albedo est color, dicitur videri in terminis cognitis, vt in obiectis proximis: quia cognitio terminorum est causa notitiæ infallibilis conformitatis terminorum: & sic ista veritas infallibilis, siuè cognitio infallibilis huius. albedo est color, dicitur videri in albedine, & colore cognitis modo præexposito Secundo ista veritas videtur in speciebus intelligibilibus terminorum: quia species intelligibilis coloris est partialis causa, & immediata notitiæ coloris: & similiter species intelligibilis albedinis est partialis causa notitiæ albedinis. pro tanto ergo dicitur, quod notitia infallibilis huius propositionis. albedo est color. videtur in speciebus intelligibilibus sicut in continente obiectum proximum: quia tales species intelligibiles virtualiter continent notitiam terminorum: licet aliqui exponant, quod tales termini dicuntur contineri in speciebus repræsentatiuè. Sed hoc non placet. Tertio notitia infallibilis hoius ꝓpositionis. albedo est color. dicitur videri in aliquo: vt in cuius virtute obiectum proximum, siuè termini cogniti mouent intellectum: & si posset poni, quod termini cogniti: siuè cognitio eorum moueat intellectum pro statu isto in virtute phantasmatis (quod non credo verum) tunc talis notitia infallibilis diceretur videri in phantasmate coloris,

loris,& albedinis: vt in illo,cuius virtute obiectum proximum mouet. Quarto eadem cognitio infallibilis potest dici videri in aliquo, vt in obiecto remoto: puta in albedine sensibili extra, & in colore sensibili extra: quia, nisi mouerent sensum pro statu isto de conformitate eorum, nunquam haberetur infallibilis cognitio.

Conclusio prima. ¶Modo applicando ad diuina. Dico primo, quòd veritas ista: vt supra videtur in ipsis terminis cognitis, tanquàm in obiectis proximis immediatè, & necessario causantibus conformitatem illorum, & notitiam illius conformitatis.

Veritas in fallibilis accipitur multipliciter. ¶Nota de veritate infallibili. Nam aliquando termini dicuntur veritates infallibiles: quia conformes suo exemplari, s. intellectui diuino eo modo, quo dicimus aliquod esse verum ens: quia conforme suo principio productiuo: & sic omne productum potest dici verum: vt patet 6. met. Doc. Sic fortè in proposito termini dicuntur veritates, quia conformes suo principio productiuo, s. intellectui diuino. Aliquando accipitur veritas pro habitudine necessaria prædicati ad subiectum: & hæc est dupliciter. quædam est habitudo necessaria euidens ex terminis: ita quòd solis terminis apprehensis, intellectus apprehendit necessariam habitudinem terminorum ad inuicem: & hoc modo propositiones per se notæ dicuntur veritates infallibiles, siue habitudo euidens inter huiusmodi terminos. quædam est necessaria habitudo: sed non ex sola ratione terminorum: vt habitudo inter terminos conclusionis demonstrabilis: quia talis habitudo, vt sit euidens dependet à propositionibus per se notis. habitudo ergo seu conformitas necessaria terminorum ad inuicem dicitur veritas infallibilis. & sic termini propositionis per se notæ, vt apprehensi saltem distinctè necessario causant necessariam habitudinē: & sic intellectus apprehendens huiusmodi terminos, necessario apprehendit habitudinem inter eos. & hoc modo videt veritatē infallibilem in terminis illis, i. q videt necessariam, & euidentem habitudinem, & conformitatem. Aliquando videt non in solis terminis apprehensis: sed in principijs: nō tamen absolutè acceptis: sed in principijs pertractatis. i. positis in forma, & figura: quia tunc statim inducens cognoscit. Et propriè obiecta secundaria causant huiusmodi habitudinem: non autem notitiam habitudinis: nec similiter notitiam terminorum: vt J. patet. & si aliquo modo dicuntur causare: hoc erit præcise illo modo, quo J. exponam. Et dicit, q huiusmodi obiecta secundaria sunt lux: quia manifestatiua: patet, quia illis apprehensis, vel principijs pertractatis apprehēsis, statim manifestat habitudo necessaria, &c. Dicuntur etiam immutabiles: quia obiecta illa secundaria, vt præcisè habent esse obiectiuum sunt necesse esse: & immutabiles: vt prolixè exposui in 2. Doct. d. 3 q. 1. Et similiter sunt æternæ: quia in tali esse ab æterno sunt producta ab intellectu diuino: & hoc necessario, & ab æterno: vt J. patet, d. 39. & in 2. d. 1. q. 1. & d. 3. q. 1.

Secunda conclusio. ¶Secundo videt in intellectu diuino sicut in continente obiectum proximum: & hoc dupliciter. Primo, vt in causa proxima: quia omnes termini, virtute intellectus diuini, producuntur in esse cognito: vt docet Doct. J. præsenti. q. & clarius in 36. d. & 43. huius. Immo nulla creatura potest esse in intellectu diuino, vt obiectum intelligibile ex natura rei: vt clare docet Doc. in 2. d. 1. q. 1. & in quol. q. 15. Sed tantum dicuntur obiecta intellectus diuini p actum ipsius intellectus: immo ante actum intellectus diuini, nullum penitus esse habent, nec possibile, nec aptitudinale: quia possibilitas cuiuscunque rei est à solo actu intellectus diuini: vt clarè innuit Doct. infra distinc. 43. Quia ergo intellectus diuinus virtualiter continet omnes terminos, tam in esse possibili, quā in esse cognito. ideo veritas ista, quę est conformitas albedinis ad colorem: siue notitiam infallibilis huius conformitatis habetur actu intellectus diuini: vt sicut à continente virtualiter terminos huius conformitatis in esse cognito. Secundo, quia talis cognitio diuina est similitudo obiecti cogniti: ideo obiectum cognitum, vt sic dicitur contineri in tali cognitione, vt aliqui expōnunt) sed prima expositio est magis ad mentem Doct.

Tertia conclusio. ¶Tertio huiusmodi veritas videtur in intellectu diuino: vt in cuius virtute obiectum proximum mouet intellectum nostrum: siue termini sic cogniti: qui dicuntur obiecta proxima, id est, quòd tales termini sic cogniti virtute intellectus diuini causant euidentem conformitatem. Et licet Sco. secundo, & tertio modis hoc attribuat intellectui diuino, scilicet quòd sit causa, continens virtualiter: & in cuius virtute: debet exponi de ipso actu intelligendi, vel de ipso intellectu, vt est sub actu intelligendi, id est, quòd intellectus diuinus, vt habens actum illū intelligendi, tanquàm principium formale est cau sa modo præexposito: vt aliqui exponunt Doct. sed iudicio meo non ad mentem ipsius. Et quòd non debeat sic intelligi patet à Doct. infra d. 36. & 43. & in 2. distinctione prima, quæstione prima, & in quol. q. 15. & alibi.

Quarta conclusio. ¶Quarto videtur in memoria secunda (quæ includit essentiam, & intellectum diuinum) tanquàm in obiecto remoto: quia ipsa est primo, quasi cā actus intelligendi: vt supra patuit. dist. 2. & post est principium verè productiuum personarum ad intra: & vltimo est principium productiuum obiectorum secundorum: vt clarè patet in 2. distin. 1. q. 1. vide, quæ ibi prolixè exposui. ideo videtur ibi tāquàm in obiecto remoto: Et licet Doc. in ista litera tantum nominet intellectum esse causam remotam: semper tamē includit essentiam: vt ab ipso patet in pluribus locis: & sic per hæc declarata poterit quodammodo patere litera: quam tamen declaro de dicto in dictum propter aliqua difficilia ibi inclusa.

Declaratio literæ. ¶Ibi. Ad intellectum primi: videlicet quomodo veritas sincera dicatur videri in obiecto proximo. Dico, quòd omnia intelligibilia actu intellectus diuini habent esse intelligibile, id est, quòd ante illum actum nullo modo habent rationem obiecti intelligibilis: sed tantum per actum intellectus diuini: vt dixi supra. Sequitur. Et in eis: supple obiectis intelligibilibus, siue in terminis cognitis: omnes veritates de se relucent, id est, quòd conformitates terminorum relucent in ipsis terminis: quia termini illi nati sunt immediatè facere euidentem veritatem cōformitatis eorum: si sint termini propositionis per se notæ. Sequitur. Ita quòd intellectus intelligens ea, & virtute eorum intelligens necessarias veritates de eis: videt in eis, sicut in obiectis istas veritates necessarias, id est, quòd intellectus creatus intelligens albedinem, & nigredinem: quæ dicuntur obiecta intelligibilia per actum intellectus diuini: & virtute eorum, scilicet terminorum intelligens necessarias veritates de eis, id est, necessarias habitudines, vel conformitates videt in eis sicut in obiectis, scilicet proximis istas veritates necessarias, id est, istas habitudines terminorum, vel conform tates, idest, quòd tales termini, vt cognoscuntur ab intellectu creato, nati sunt, quantum est ex seipsis facere euidentem veritatem de conformitate eorum. Et non pōt hoc applicari ad intellectum diuinum: quia in obiectis secundarijs, virtute eorum, non est natus videre huiusmodi conformitatem: vt supra patuit in illa q. an theologia sit scientia. & clare ostēdit Doctor. in quolib. quæstione decimaquarta, & 15.

Sequitur,

euidentem veritatem de quocunq; obiecto in quocunque intellectu nato ab ipso immediatè moueri. Sicut etiam essentia diuina quãtum est ex parte sua, nata est facere euidentem veritatem de quocunque necessario, & de quocunque virtualiter cotento, respectu cuiuscunque intellectus, quem immediate mouere possit: vt supra patuit in quæst. 1. prolog. & in quæst. 14. quolib. repugnat tamen sibi immediate posse mouere intellectum creatum: quia tũc mouere de necessitate naturæ. Sic in proposito.

Quo intellectus diuinus dicitur mouere intellectum creatum.

¶ Ibi. Iuxta hoc etiam posset dici. Hic Doct. dat aliam responsionem: & videtur hic cõcedere, quòd obiecta secundaria vere moueant intellectum creatum ad certam cognitionem conformitatis eorum: sed hoc non in virtute propria: sed in virtute intellectus diuini dantis eis tale esse: quo mediante possint mouere intellectum creatum. Et tunc veritates sincere dicerentur videri in intellectu diuino, vt in causa proxima obiecti in se: quia intellectus diuinus, siue actus intellectus diuini est causa proxima, & immediata secundorum obiectorum: & obiecta secundaria sunt causa proxima notitiæ euidentis conformitatis eorum: ita cum dicitur, quòd veritates videntur in intellectu diuino, vt in causa ꝓxima debet referri causa proxima respectu obiecti secundarij; & non respectu intellectus diuini.

Diffic.

SED tunc occurrit non parua difficultas: videlicet quomodo illa obiecta secundaria possint partialiter causare talem notitiam, cum tantum habeant esse secundùm quid?

Responsio.

¶ Dico breuiter, quòd iste passus sic debet intelligi: quòd talia obiecta, vt relucent in specie intelligibili, dicuntur mouere intellectum creatum: non, ꝙ in se moueant: sed quia species intelligibilis causat immediate talem notitiam: & sic talia obiecta dicũtur mouere ex hoc, quòd species intelligibilis eorũ, quæ tantum potest esse ab illis obiectis immediatè mouet: & hoc patebit. j. q. 7. præsentis d. & d. 17, & in 2. d. 3. & expresse in quol.

Dictum notabile.

¶ Si dicatur: nonne species intelligibilis est entitas absoluta? Dico, quòd sic. Modo: quomodo ergo potest esse ab illis obiectis habentibus esse tantum secũdùm quid. Dico, quòd sufficit hoc, quòd species intelligibilis sit causata a phantasmate talis obiecti: & tale phantasma sit causatũ a specie sensibili talis obiecti: & species sensibilis sit immediatè a tali obiecto: ita, quòd natura existens in tali sensibili sit ratio formalis causandi talem speciem. Si vero obiecta secundaria comparentur intellectui separato: natura eorum existens in singulari erit ratio formalis causandi speciem intelligibilem in intellectu puta angelico: vt patet a Doct. in 2. d. 3. Et ex his patet quomodo talia obiecta secundaria dicuntur mouere intellectum in cognitione abstractiua.

¶ Ibi. Et si obijcias contra istos duos modos integrantes tertium modum de causa, scilicet quòd ideo dicimur videre in regulis æternis propter duplicẽ causalitatem intellectus diuini videlicet quia producit obiecta secundaria in esse intelligibili: & quia est istud virtute cuius obiecta secundaria producta mouent naturaliter intellectum creatum. Dicit Doct, quòd ex quo voluntas diuina, est immediatum principium cuiuslibet actus ad extra: & intellectus diuinus nihil mouet ad extra nisi in virtute voluntatis diuinæ magis dicere debemus, quòd istæ veritates videntur in voluntate diuina, quam quòd videantur in intellectu diuino, qui dicitur lux increata.

Intellectus diuinus aliquo modo è prior voluntate.

¶ Respondet Doct. ibi. Respondeo. intellectus diuinus inquantum aliquo modo prior est actu voluntatis diuinæ. Tota ista responsio stat in hoc: quòd loquendo de productione, secundùm quid, quæ præscindit ab existentia reali: ista obiecta secundaria immediate producuntur actu intellectus diuini: & eadem obiecta virtute intellectus diuini, non concurrente actu voluntatis diuinæ mouent intellectũ creatum, quantum ad conformitatem eorum: supple, ꝙ vt sunt in intellectu creato cognita, & composita: de necessitate naturæ causant conformitatem eorum: & tota ista causatio non est respectu alicuius habentis esse existentiæ. Si vero loquamur de notitia actuali terminorum dic, vt supra quia ipsa obiecta secundaria mouent intellectum creatum, ad sui actualem notitiam, & ad actualem notitiam conformitatis eorum in virtute voluntatis diuinæ: licet quantum esset ex parte intellectus diuini (cum sit ens perfectissimum, & infinitum) possent mouere ad huiusmodi notitiam: posito, quòd intellectus diuinus possit agere ad extra. Dicit ergo Doct. quod notitia actualis terminorum, & compositio eorum, & perceptio, siue actualis notitia conformitatis eorum, dependent à voluntate diuina, & ab ipsis obiectis secundarijs, non vt habentibus esse secundùm quid: sed talia obiecta secundaria mouent intellectum nostrum ꝓ statu isto, vt existunt in singularibus: sic intelligendo, quòd ratio eorum formalis mouendi est natura eorum existens in singularibus: quia vt sic primo mouent sensum: & vltimo species intelligibiles repræsentantes naturam eorum, absolute mouent intellectum ad perceptionem eorum simplicem: quibus cognitis, & perceptis, & compositis mouetur intellectus noster ad actualem perceptionem conformitatis eorum: tota ergo ista motio fit a talibus obiectis: modo præexposito, & in virtute voluntatis diuinæ. Sed quia vt supra exposui, cõformitas terminorum dicitur veritas: & quia talis conformitas est ab ipsis terminis virtute intellectus diuini: ideo dicimus videre conformitatem, siue sinceram veritatem in ipsis terminis, vt in obiectis proximis: & intellectu diuino, vt virtualiter cõtinente huiusmodi terminos: & vt id in cuius virtute tales termini mouent intellectum creatum ad eorum conformitatem adinuicẽ.

Quo intellectus diuinus dicatur operatiuus, & productiuus

¶ Et vt clarius ista intelligantur pono aliqua signa. In primo signo intellectus diuinus dicitur operatiuus respectu intellectionis essentiæ diuinæ, & omnium ibi existentium: quæ intellectio dicitur propriè operatio: & similiter voluntas diuina dicitur operatiua ad intra amando essentiam diuinam: qui amor dicitur operatio eius. Et vltra intellectus diuinus est productiuus respectu generationis filij. Et voluntas dicitur productiua respectu productionis spiritus sancti: quæ omnia supra declaraui. d. 2. parte 2. Et in isto signo nihil est creaturæ nec in esse cognito, nec in esse possibili: vt patet á Doct. in 2. d. 1. q. 1. In secundo signo intellectus diuinus mediante actu suo producit omnes quiditates in esse cognito: in quo esse cognito fundatur esse earum possibile: vt patet a Doct. j. d. 36. & 43. Et in hoc signo omnia obiecta intelligibilia simplicia, quæcunque sint illa, sunt ab intellectu diuino. In tertio signo obiecta secundaria virtute intellectus diuini, si sunt præsentia intellectui creato, dicuntur mouere intellectũ creatum ad eorum conformitatem. Et hoc signum subdistinguitur. Primo: quia illa obiecta secundaria quantum est ex parte intellectus diuini (si sibi nõ repugnaret agere ad extra) virtute ipsius intellectus diuini, possunt mouere intellectum creatum ad eorũ simplicem apprehensionem, semper intelligendo, vt supra exposui. Secundo, quòd talia obiecta, vt mouent intellectum creatum ad notitiam eorum simplicem mouent in uirtute uoluntatis diuinæ: cũ talis notitia sit uera qualitas absoluta in esse reali. Et intellectus creatus uirtute uoluntatis diuinæ cõponit illos terminos: & termini sic compositi, uirtute intellectus diuini causant conformitatem eorum

Nota signa intellectus diuini ad obiecta secũdaria.

adinui-

adinuicem: quæ conformitas dicitur veritas sincera. Et deinde intellectus creatus virtute voluntatis diuinæ percipit huiusmodi conformitatem: ita, quod notitia conformitatis depēdet ab intellectu creato: & ab ipsis terminis, intelligendo, vt supra, & à voluntate diuina vt à prima causa in cuius virtute tam intellectus creatus, quàm obiecta secundaria mouent ad perceptionem talis conformitatis: & sic ex istis declaratis patere potest intentio Doct.

¶Ibi. Et ex isto apparet qualiter non est necessaria specialis illustratio ad videndum in regulis æternis. Dicit Doct. quòd ex quo Aug. tantum loquitur de sincera veritate necessaria ex vi terminorum: non oportet ponere specialem illustrationem ad videndum in regulis æternis: sufficit enim generalis influētia lucis increatæ. Intentio Aug. & Doctor. est quòd omnia principia p se nota, siuè veritates talium principiorum, dicuntur videri in regulis æternis: quia conformitas terminorum principij per se noti videtur visis terminis, vt in obiecto proximo. Secundo videtur in intellectu diuino, vt virtualiter causante, siue continente illos terminos. Tertio videtur in eodem intellectu, vt in cuius virtute tales termini mouent ad conformitatem eorum adinuicem. Quarto videtur in memoria diuina fęcunda, vt in causa remota, vt supra exposui: & sic patet quomodo ad visionem talis veritatis non requiritur specialis illustratio lucis increatæ: & hoc est quod dicit. Declaro tamen hanc literam. August. non ponit in eis, s. regulis æternis videri, nisi vera, s. complexa, quæ sunt necessaria ex vi terminorum cuiusmodi sunt sola principia per se nota: & in talibus supple principijs per se notis est maxima necessitas, tam causæ remotæ, quā proxime respectu effectus: puta tam intellectus diuini ad obiecta mouentia, quàm illorum obiectorum ad veritatem complexionis de eis: memoria fęcunda est causa remota tam respectu veritatis principij, quàm respectu terminorum principij: & intellectus diuinus mediante actu suo, est causa remota veritatis principij: licet sit causa propinqua respectu terminorum principij: & sic litera debet applicari. Sequitur. Et licet etiam non sit tanta necessitas ad perceptionem illius veritatis, quòd oppositum includat contradictionem. Vult dicere Doct. quòd quamuis sit maxima necessitas, quòd ad tales terminos, & compositionem eorum sequatur talis conformitas: ita quòd includit contradictionē ipsam conformitatem non sequi (cum omnes causæ huius conformitatis agant simpliciter de necessitate naturę ad huiusmodi conformitatem) non est tamen simpliciter necessarium, quòd talis conformitas percipiatur: quia si voluntas diuina non coageret intellectui, & terminis ad perceptionem, siue ad notitiam qua intellectus percipit: nunquàm sequeretur talis perceptio. Dicit tamen, quòd est maxima necessitas ex parte causæ proximæ coassistente sibi causa remota, id est, quòd quantum est ex parte terminorum, qui dicuntur causa proxima: & quantum est ex parte intellectus diuini, qui dicitur causa remota: & quantum est etiam ex parte intellectus creati esset maxima necessitas causandi huiusmodi perceptionem. Si enim non repugnaret intellectui diuino, causare aliquid ad extra in esse reali maxima necessitate, sequeretur in intellectu creato perceptio veritatis principij.

Declaratio literæ.

¶Ibi. Et si ponatur, quòd Deus coagat terminis ad istum effectum influentia generali: non tamen necessitate naturali. Hic respondet tacitę obiectioni: quia dixit, quòd non est simpliciter necessitas, vt talis conformitas percipiatur: posset aliquis dicere: immo de necessitate percipitur: quia ipsi termini, vt apprehensi, & intellectus diuinus quantum est ex parte eorum de necessitate naturæ agunt ad huiusmodi perceptionem: & Deus semper coagit istis terminis influentia generali: ergo stante apprehensione terminorum, & influentia generali Dei de necessitate naturæ sequitur perceptio conformitatis. Respondet Doct. quòd & si Deus coagat omni creaturæ influētia generali: nunquā tñ necessitate naturali: nunq̄. n. ad aliquā actionem realem cócurrit Deus cum creatura necessitate naturali: sed tantum voluntate libera, & contingenti.

¶Ibi. Sed siue sit influētia generalis siue (quod plus est) necessitas naturalis influendi terminis ad hunc effectum: patet, quòd non requiritur illustratio specialis. Hæc litera est extra textum, & sensus est, quòd etiam posito, quòd Deus coagat terminis ad conformitatis perceptionem: & hoc siue generali influentia siue naturali necessitate: patet, quòd ad huiusmodi perceptionem non requiritur specialis illustratio lucis increatæ.

¶Ibi. Assumptum de intentione Aug. &c. Hic Doctor. ostendit per dicta Aug. quòd quòd ipse tātum loquatur de veritatibus principiorum per se notorum, vt supra exposui. & quòd huiusmodi veritates possunt pcipi sine speciali illustratione lucis increatæ: nam secundum ipsum etiam philosophi huiusmodi veritates perceperunt. Istæ auctoritates Aug. hoc ostendunt. Prima ostendit quomodo multi philosophi potuerunt videre veritates infallibiles multorum principiorum, qui philosophi derident Christianos ex hoc, quòd sola fide multas veritates vident: & vult ibi Aug. quòd Christiani nō vident credita in regulis æternis: & per aliam auctoritatē vult quòd magis requiritur specialis illustratio ad videndas veritates contingentes, quàm necessarias: & tamen philosophi multas veritates contingentes viderunt, vel per historias, vel per sensus, & huiusmodi: & tamen in huiusmodi perceptione non fuit eis necessaria aliqua specialis illustratio lucis increatæ.

¶Ibi. Contra: quid igitur? Hic arguit per dictum Aug. probando, quòd philosophi non potuerunt videre huiusmodi veritates sinceras, quia non nisi puræ animæ ad illas pertingunt. *12. de Tri. c.14. vel 31. & 83. q. 46.*

¶Respondet Doct. ibi. Respondeo. Ista puritas nō debet intelligi à vitijs. Et litera clara est.

¶Ibi. Vltimo modo potest concedi, quòd cognoscuntur veritates sinceræ in luce æterna, sicut in obiecto remoto cognito.

¶Supra dixit Doct. quòd quamuis huiusmodi veritates videantur in intellectu diuino, tanquàm in libro, non tamen sequitur, quòd intellectus diuinus in se videatur, siue actus intellectus diuini, vt supra exposui: hic autē dicit, quòd in ipso Deo, vt in obiecto cognito possunt cognosci. Si quis enim Deum distincte cognosceret: ab ipso posset sumere omnia principia tam speculabilia, q̄ practicabilia: quia lux increata siue essentia diuina est primum principium entium speculabilium, & vltimus finis rerum practicabilium. Quando dicit Doct. quòd essentia diuina est principium omnium speculabilium. Debet sic intelligi, quòd omnia entia speculabilia suo modo causantur ab intellectu diuino, & ab essentia diuina: nam ante actum intellectus diuini, nullus terminus, siue nulla quiditas est in aliquo esse: vt dixi sup. & ideo omnes quiditates, & omnes propositiones necessariæ speculatiuæ sumuntur ab ipsa. Et ipsa essentia est vltimus finis practicabilium: quia ab ipsa, vt a causa remota sumuntur omnes termini: ex quibus fiunt propositiones tam practicæ, quàm speculatiuæ. Sumuntur etiam practicabilia ab ipsa essentia non tantum, vt a causa remota: sed ab ipsa, vt à fine vltimo, à quo sumuntur omnia principio practi-

ea: & ab illis principijs cõclusiones practicæ: vt clarè exposui in q. de praxi: sic semper intelligendo, q ab ipsa vt cognita sumuntur omnia ista. Et infert Doct. vnum corollarium, quòd cognitio omnium tam speculabilium, quàm practicabilium per principia sumpta à luce ęterna, vt cognita est perfectior, & purior cognitione sumpta per principia in genere proprio: & hoc modo cognitio omnium pertinet ad Theologum, & patet litera vsque ad finem quæstionis.

Prima instantia. IN littera ista sunt aliqua duplicia. Primum in hoc, quòd s. omnia intelligibilia actu intellectus diuini habent esse intelligibile.

¶Primo instatur: & quæro an lapis habeat præcisè esse intelligibile actu intellectus diuini: ita q. nullum aliud esse habeat: & si sic: tunc tale esse, esset tm ens rationis & non reale: vt etiam ipse vult supra distin. 36. sed hoc est impossibile. s. q tantum habeat esse rationis: quia quicquid est à causa reali vt realis est: est ens reale: vt patet à Docto. infra præsenti. d. q. 7. modo intellectus diuinus est tantum causa realis, & agens necessario: ergo omne quod est ab ipso erit uerum ens reale: ergo non tantum intelligibile.

Secunda. ¶Secundo instatur: quia passio subiecti nõ est immediate ab alio, quàm à subiecto, quia ponitur subiectum causa adæquata illius: sed esse intelligibile est passio entis, & consequitur bẽ ens: ergo esse intelligibile puta lapidis erit adæquatæ, & immediatè ab ipso lapide: ergo nõ primo ab intellectu diuino.

Tertia. ¶Tertio instatur: si producit omnia in esse intelligibili: ergo producit omnia in esse essentiæ: consequens est contra ipsum, infra di. 36. consequentia patet: quia esse intelligibile præsupponit esse essentiæ: & sic prius omnia haberent esse essentiæ, quàm esse intelligibile: sicut passio præsupponit esse essentiæ subiecti.

Quarta. ¶Quarto instatur: quia causa naturalis & agẽs per modum naturę, & non impedita producit effectum perfectissimum, quem potest producere: hæc patet à Doct. supra præsenti. d. q. 2. sed intellectus diuinus est huiusmodi: patet quia vt producit esse intelligibile: producit vt consideratur prior voluntate: ergo tantum per modum naturæ: non est etiam impeditus, cum sit formaliter infinitus: continet etiam virtualiter effectum perfectissimum: patet, quia infiniti vigoris intensioe: ergo primo producit omne intelligibile secundum esse perfectissimum, quod sibi nõ repugnat: ergo primo producit in esse realis existentiæ: quod tamen est falsum: quia tunc creaturæ haberent esse necessarium.

Quinta. ¶Quinto instatur, quia hoc magis videtur competere essentiæ diuinæ, quàm intellectui diuino. Tum quia sicut intellectio actualis obiecti, est principaliter ab essentia diuina: quia est principalis ratio intelligendi ipsi intellectui diuino: ergo ipsa erit principalior ratio producendi omnia in esse intelligibili. Tum quia essentia: sicut magis virtualiter & eminenter continet omnia secundum eorum entitatem: vt patet quia non tantum formaliter infinita: sed etiam fundamentaliter, & originaliter, & origo omnis perfectionis diuinæ: vt patet infra distinct. 8. q. penult. & in quolib. q. 1. ergo magis continet omnia secundum eorum intelligibilitatem: & per consequẽs magis debet dici, quòd producuntur actu essentiæ diuinæ, quàm actu intellectus diuini.

Sixta. ¶Sexto instatur: quia quæro aut producũtur omnia vt actu intelligibilia: aut vt tantum potentia intelligibilia. si primo: ergo omnia actu sunt: probatur cõsequentia: quia actu intelligibile actu est: probatur, quia obiectum actu intelligibile est pars memoriæ actualis, quæ nõ potest dici actualis, nisi actu sit: patet, quia vt sic est principium productiuum notitiæ, vt patet à Doct. in isto primo. d. 2. parte. 2. q. 3. d. 3. q. 6. & 7. dist. 6. 7. 27. & in 2. dist. 1. q. 1. dist. 3. q. 8. 9. 10. & alibi sæpe. Si producit omnia in esse intelligibili tantum in potentia: ergo ab ęterno nõ intelligit omnia actu: patet quia nihil potest intelligi actu, nisi sit intelligibile actu: ergo sequitur, quòd intelligibilia non producuntur actu intellectus diuini in esse intelligibili.

¶Respondeo ad omnes istas instantias tenendo secundum veritatem omnia esse producta actu intellectus diuini. & primo ad primam. Dico, quòd per esse intelligibile non intelligit Doct. ipsam intelligibilitatem præcise: quæ ponitur passio entis: sed intelligit esse obiectiuum: ad quod sequitur esse intelligibile, id est quòd intellectus diuinus produxit lapidem ab ęterno in esse obiectiuo, id est in tali esse, in quo potest esse obiectum potẽtiæ, id est in sua entitate propria: quia vnumquodque est obiectum potentiæ secũdum suã propriã entitatem: & per consequens tale est ens intelligibile: non tamen quòd in tali esse possit actu mouere aliquem intellectũ: quia vt sic habet tantum esse secundum quid, & possibile: vt patet infra dist. 36. Com probatur de causa reali, quæ non producit nisi effectum realem, &c. Dico primo, quòd Doct. non dicit sic: sed tantum dicit, q oĩs intellectio est realis, quę est causata à re, vel à specie intelligibili: patet quia. prima est intuitiua, quæ est à re existente. secunda est abstractiua. Dico secundo, quòd propositio erit vera de causa reali realiter causante: sed intellectus diuinus est causa realis: non tamen quando causat talia in esse intelligibili, dicitur realiter causare: quia tunc haberẽt verum esse reale. Dico tertio (cõcedendo propositionem, scilicet quod causatur à causa reali, vt reali, reale est) quòd intellectus diuinus non potest dici causa realis: licet enim sit realiter infinitus, & perfectissime existens: non tamen potest esse causa alicuius loquendo de causa proprie accepta, quia intellectus diuinus vt prior voluntate diuina, tantum agit per modum naturæ, & necessariò: modo repugnat, quòd aliquid sit causa necessaria: vt patet à Doct. in 2. distin. 1. q. 3. quia cum dico causat, intelligitur causare aliud, & possibile: & cum dico, causat necessariu: dico causatum possibile esse necessarium. Dico ergo, quòd intellectus diuinus tantum causat illa in esse cognoscibili secundum quiditatem, quòd dicitur causa secundum quid, & non proprie causa. *Responsio ad primam.*

¶Ad secundum dico, quòd non causat immediate intelligibilitatem: puta lapidis: sed suo modo producit lapidem in esse obiectiuo ad quem concomitatur talis passio. Cum dicitur, quòd passio præsupponit essentiam rei. Dico, quòd essentia rei potest dupliciter considerari. Vno modo in esse reali. Alio modo tantum in esse obiectiuo, & in esse possibili. Tunc dico, q passio in esse reali p̃supponit essentiã in esse reali: & passio tm in esse obiectiuo, siue possibili presupponit essentiã in esse obiectiuo: & possibili tm: sic est in proposito: de esse intelligibili rei ab ęterno: & per hoc patet responsio ad tertiã instantiã. *Ad secundam.* *Ad tertiam.*

¶Ad quartam, concedo propositionem illam: loquendo de effectu, quem potest producere: sed nego quòd intellectus diuinus possit producere effectum in esse realis existentiæ: quia repugnat sibi posse aliquid causare ad extra: vt patet à Doc. in isto primo. d. 2. d. 8. q. vlt. in quolib. q. 7. quęst. 14. & alibi. potest enim producere aliquid extra tantum in esse obiectiuo, siue possibili. Et loquendo de tali esse. dico quòd producit hominem in esse perfectissimo, quod sibi potest competere: & sic non posset producere hominem in esse perfectiori. *Ad quartã.*

¶Ad quintum dico primo: quòd non est simile de intellectione obiecti: & de esse obiectiuo talis *Ad quintã.*

obiecti:

obiecti: quia fortè intellectus diuinus se solo potest producere secundum, & non primum: sicut etiam intellectus noster causat suo modo intentiones secúdas: & hoc tantum in esse obiectiuo: & tamen non causat se solo notitiam earum: cũ dicitur, quòd essentia magis continet virtualiter, & eminenter. Dico, quòd verum est quantum ad esse reale: & non q tum ad omne obiectiuum, & possibile. Nec tamen sequitur essentia diuina continet virtualiter a. secundùm esse reale: ergo immediatè potest ipsum producere in tali esse: sufficit enim, quòd possit producere diuina: quæ est eadem realiter illi: vt patet a Doct. Dico secundũ, quòd posito, quòd producantur in tali esse etiam ab essentia diuina: & magis, quàm ab intellectu diuino: tamen talis productio magis attribuitur intellectui: sicut etiam verbum diuinum: licet sit ab intellectu diuino, & essentia: dicitur tamen exprimi per intellectum. Sed de hoc alias erit sermo prolixior.

Ad sextum. ¶Ad sextũ: dico primo, quòd esse actu intelligibile potest dupliciter intelligi, vel in actu quiditatiuo obiectali tantum: vel in actu reali. primo modo omnia sunt actu entia intelligibilia: non autem secundo modo: dico secundo, quòd actu intelligibile potest adhuc dupliciter accipi. Vno modo, quòd ex natura rei sit præsens intellectui diuino in ratione obiecti actu intelligibilis. Alio modo, quòd dicatur actu intelligibile eo, quod virtualiter continetur in essentia: per quam est actu intelligibile. ita, quòd sola virtute essentiæ habeatur notitia illius, & sit præsens intellectui diuino, primo modo non sunt actu intelligibilia: sed tantum secundo modo. *Actu intelligibile accipitur multipliciter.*

Alia diffic. ¶Secundũ principaliter dubitatur in hoc, quod dicit quòd in talibus terminis relucent de se omnes veritates tanquàm in obiectis proximis. Contra primo: quia veritas relucens in illis terminis, est quædam conformitas euidens vnius termini ad alium terminum: vt patet a Doct. in præsenti quæst. & alibi, sed talis conformitas est relatio: vt patet: aut ergo realis, aut rationis: non secundo: quia tunc esset illa veritas tantum causata ab aliquo extra rationem terminorum: & sic non contineretur virtualiter in terminis: cuius oppositum dicit Doct. Non primo modo, quia relatio realis est inter terminos reales, & realiter distinctos: vt patet a Doct. infra distinct. 26. sed illi termini: vt sunt precisè termini propositionis necessariæ, & per se notæ: non habent esse reale: quia tunc haberent esse tantum contingenter. Tum etiam: quia hæc est necessaria: & per se nota: homo est animal rationale: & tamen termini non distinguuntur realiter: ergo non continent talem conformitatem.

¶Secundo instatur: ista veritas necessaria, aut precisè est a terminis, vt obiectis proximis: aut a terminis, & à complexione terminorum: nõ primo: quia Doct. dicit sic apprehensa, & composita causant apprehensionis conformitatem: ergo talis conformitas præsupponit compositionem terminorum. Et ibi etiam dicit, videtur quòd contradictionem includat aliquem intellectum talem compositioné formare, & compositionem non esse conformem terminis: ergo talis conformitas non est immediata à terminis illis. Nõ secundo: quia tunc talis veritas, seu conformitas non esset necessaria: quia dependeret ab intellectu componente terminos: & vltra euidentia propositionis per se notę non esset tantum ratione terminorum: cuius oppositum dicit Doct. supra d. 2. par. 1. q 2.

Responsio. ¶Respondeo ad primum, quòd illa conformitas nõ est relatio actualis, nec rationis, nec realis: sed est tantum relatio fundamentalis: ita, quòd termini nullo intellectu considerante habẽt necessariam, & euidentem conformitatem adinuicem: ita, quòd animal rationale euidenter includit risibile: percipiens ergo terminos percipit euidentem conformitatem inter illos, id est, quòd percipit euidenter vnum terminum habere necessariam, & euidẽtem habitudinem fundamentalem ad alium terminum: puta, q vnus euidenter includit alium.

¶Ad secundum dico, quòd tantum termini includunt illam veritatem, & conformitatem: sed nõ potest percipi illa conformitas, nisi prius percipiantur termini illi, & compositio eorum quibus perceptis statim percipitur, quòd illa compositio est conformis illis terminis. Dico etiam, quòd percipiens terminos illos nulla facta compositione euidẽter percipit necessariam habitudinem vnius ad alium, & euidentem conformitatem: sed non percipit compositionem esse conformem terminis, nisi prius cõponantur, & percipiatur talis compositio. *Termini ante compositionem eorũ includunt veritatem.*

Alia difficultas. ¶Tertio principaliter dubitatur in hoc, quod dicit, quòd illa obiecta secũdaria sunt lux, quia manifestatiua. Contra: quia obiectum manifestare se potentiæ est facere cognitionem sui in tali potẽtia per quam manifestatur, siue cognoscitur: sed hoc nõ est possibile. Tum quia habens esse tantum possibile, & secundùm quid: nõ potest esse causa, nec totalis, nec partialis alicuius entis in actu, & absoluti: patet, q́a causa non causat realiter, nisi inquantum est in actu sed notitia illorum obiectorum est entitas realis, & actualis, & absoluta: vt patet. q. 13. quolib. ergo non sunt manifestatiua sui. Si dicatur, quòd sunt manifestatiua inquantum sunt in actuali existentia. Contra: quia tunc non causant necessariam veritatem cum tantum habeant esse contingens, & possibile.

¶Secundo posito, quòd illa obiecta secundaria causent partialiter notitiam sui, qua fiunt manifesta intellectui: quomodo sunt manifestatiua veritatis necessariæ inclusæ in illis obiectis. Si enim causant talem notitiam euidẽtem quęro ad quid terminatur, aut terminatur ad obiecta illa præcisè: aut ad cõformitatem terminorum: quæ dicitur veritas: aut ad compositionem terminorum: aliud nõ videtur posse assignari. Si primo: ergo tantum habetur notitia de terminis incomplexis. Si tertio, ergo talis notitia erit p̃cise ab intellectu: patet, quia solus intellectus componit illos terminos. Si ergo compositio terminorum precisè fit virtute intellectus: etiam notitia talis compositionis erit precisè ab intellectu: ergo illa obiecta non sunt manifestatiua veritatis compositionis. Si secundo: contra, quia illa conformitas, vt dictum est supra est tantum relatio fundamentalis, & talis nihil est distinctum a fundamento, & termino: sed est precisè fundamentum, & terminus: ergo dicere, quòd talis notitia terminatur ad conformitatem, est dicere, quòd præcisè terminatur ad terminos: & sic tantum erunt termini manifesti.

¶Respondetur ad primum: & dico primo: quòd, & si nõ possint causare talem notitiam virtute propria: sufficit, quòd virtualiter cõtineantur in aliquo, quòd possit causare huiusmodi notitiam: & sic continentur in voluntate diuina. Dicimus enim, quòd omne obiectum est manifestatiuum sui: potẽtiæ cuius est obiectum: & tamen non quodlibet potest causare notitiam sui: sed sufficit, quòd virtualiter, vel essentialiter contineatur in aliquo: quod sit causatiuũ talis notitiæ. Dico secundo, quòd species intelligibilis eorum est causatiua talis notitiæ, quæ species causatur saltem remote ab aliquo singulari extra existente: & propinquè ab intellectu agente, & phantasmate: vt alias exposui: & hoc modo possunt dici causare notitiam sui. Dico tertio, quòd aliquid manifestari potest dupliciter intelligi, s. effectiue, vel formaliter. primo modo causans notitiam alicuius *Responsio.* *Non quodlibet obiectum causat notitiã sui.*

obiecti

obiecti manifeſtat effectiuè illud. Secundo modo obiectum relucens in tali notitia, fit formaliter notum tali notitia: & hoc tantum denominatione extrinſeca: vt patet per Doctor. in quarto, diſtinctione prima, quæſtione prima. & ſic obiectum actu cognitum manifeſtat ſe formaliter: quia nunc eſt notum intellectui. Dico breuiter tamen, quòd iſta obiecta ſecundaria ſunt propriè manifeſtatiua veritatis incluſæ in illis: ſic tamen intelligendo, quòd ipſis terminis cognitis vndecunque cauſetur talis notitia: ſtatim vt ſic cogniti cauſant euidentem conformitatem fundamentalem in intellectu apprehẽdente terminos illos: ſtante enim notitia horum terminorum, ſcilicet animalis, rationalis, & riſibilis, ſtatim eſt notum intellectui: quòd animal rationale immediate, & adæquate includit riſibile: ſicut etiam ſtante notitia perfecta duorum alborum: eſt immediate notum, quòd illa duo alba ſunt fundamentaliter ſimilia: ſic in propoſito.

Notitia veritatis fundamentalis propoſitionis terminatur ad terminos.

¶Ad ſecundum dico primo, quòd loquendo de veritate, ſiue de conformitate fundamentali, quòd notitia talis veritatis præciſè terminatur ad terminos: ſicut cognitio ſimilitudinis fundamẽtalis præciſè terminatur ad duo alba. ſic in propoſito: nec eſt neceſſe, quòd terminetur ad aliquod tertium diſtinctum à terminis.

Dico ſecundo, quòd loquendo de veritate compoſitionis terminorum, quòd notitia veritatis neceſſariæ non terminatur præciſè ad illam compoſitionem, ſed terminatur ad compoſitionem, & ad terminos ſimul: quia tunc apprehendit compoſitionem talem eſſe vere conformem terminis, id eſt quòd ſicut termini habent conformitatem adinuicem: ſicut totum & pars habent talem conformitatem, quòd totum natum eſt eſſe maius parte: ita ſi eodem modo ab intellectu componantur formando iſtam: totum eſt maius parte: tunc percipiens talem compoſitionem: & etiam terminos percipit manifeſtè talem compoſitionem eſſe conformem terminis: & hoc vndecunque cauſetur talis notitia.

Concedo etiam, quòd ſecundo modo terminatur ad conformitatem fundamentalem, non ad relationem realem actualem: quia nec termini habent eſſe actuale, ſed tantum eſſe obiectiuum, & poſſibile.

¶Ex his aduerte bene, quomodo termini propoſitionis continent neceſſario, & adæquate euidẽtem veritatem propoſitionis per ſe notæ, & quòd talis euidentia præciſè dependet ab illis terminis: licet enim illi termini ſint immediate cauſati ab intellectu diuino, qui cauſat illos in tali eſſe: concomitanter dat etiam talem conformitatem: ita quòd talis conformitas eſt tantum ab illis terminis, vt à cauſa immediata totali præciſa, & adæquata: ita quòd ipſis circunſcriptis eſt ſimpliciter impoſſibile, quòd habeatur talis conformitas: iſta tamen conformitas eſt etiam ab intellectu diuino, vt à cauſa tantum remota pro quanto, ſcilicet cauſat terminos in tali eſſe: ſed ipſis cauſatis: tunc cõformitas actualis ſi qua ſit erit præciſè à terminis.

Ex his infero, quòd licet notitia propoſitionis per ſe notæ poſſit aliunde cauſari, quàm a terminis: tamen conformitas euidens non poteſt aliunde cauſari prætèrquam à terminis. Et vltra licet abſolute poſſit aliunde cauſari notitia propoſitionis per ſe notæ: tamen quòd cauſetur talis notitia, vt euidens forte non poteſt ſic cauſari, niſi forte ab illo, qui virtualiter, & eminenter continet terminos ſecundum totam eorum entitatem: quod forte ſoli Deo competit, vt expoſui in ſecundo, diſtinctio. 3. Et omnia iſta bene nota, & pondera, quia ad multa valent.

¶Quarto principaliter dubitatur in hoc: quod dicit, ſcilicet quòd ab eſſentia diuina ſumuntur omnia principia tam practica, quàm ſpeculabilia. Cõtra. Primo: quia de eodem obiecto ſub eadem ratione formali conſiderato eſſet ſcientia practica, & ſpeculatiua, quod non videtur: quia tunc practica, & ſpeculatiua non diſtinguerentur ab obiectis: cuius oppoſitum expreſſe tenet quæſtio. vlt. prolo. patet, quòd non diſtinguerentur per obiecta: quia à quo ſumuntur principia ſiue practica, ſiue ſpeculatiua, ab eodem ſumuntur omnes concluſiones virtualiter contentæ in illis principijs: vt patet per Doctor. vbi ſupra. & per conſequens ab eodem ſumitur tota ſcientia. Cum ergo omnia principia tam practica, quàm ſpeculatiua accipiantur à deitate: ſequitur propoſitum, ſcilicet quòd iſtæ ſcientiæ non diſtinguuntur per obiecta. Nec valet dicere, quòd eſſentia diuina, prout conſideratur ſub alio & alio reſpectu, poteſt accipi alia & alia ſcientia: & ſic vt conſideratur ſub ratione vltimi finis, accipitur ſcientia practica; & vt conſideratur ſub illo reſpectu, quo eſt principium omnium accipiuntur principia ſpeculatiua: quia iſti reſpectus ſunt tantum reſpectus rationis: vt patet: & ſic ſcientiæ illæ eſſent tantum entis rationis, & non realis obiectiue, quod eſt inconueniens.

Quarta diffinitio.

¶Secundo inſtatur: quia tunc ſequeretur, quòd omnis ſcientia ſpeculatiua eſſet verè practica, quod eſt impoſſibile: probatur, quia omnis talis habet eſſentiam pro vltimo fine: patet quia omnis ſcientia eſt ordinabilis ad vltimum finem omnium: & ſic ad eſſentiam, vt ad vltimum finem.

Responſio.

¶Reſpondeo ad primum. Dico primo, quòd ſuſtinendo, quòd ſcientia practica, & ſpeculatiua diſtinguantur propter diſtincta obiecta, vel propter diſtinctas rationes formales, in eodem obiecto: dico vt dixi in illa quæſtio. prolog. de praxi. Reſpondendo ad rationes Gregorij. vide ibi.

Dico ſecundo, quòd non apparet inconueniens, quòd ab eodem obiecto ſimpliciter illimitato, & ſub eadem ratione formali, reali tamen & abſoluta, ſumantur tam principia practica, quàm ſpeculatiua. Cum dicitur, quòd hoc eſt contra Doctor.

Dico quòd Doctor. non dicit ibi expreſſè, quòd ſpeculatiua denominetur ab alio obiecto, & practica ab alio: ſed dicit, quòd practica ſumitur ab obiecto: & non à fine vt finis eſt: nec à praxi: ſed tantũ à fine, ſiue ab obiecto praxis: non negando quin etiam ab eodem obiecto non poſſit accipi ſcientia ſpeculatiua.

Dicit enim Doctor. in primo metaphyſ. ſuæ. quæſtione ſeptima. vbi ſic dicit: patet, quomodo Deus inquantum Deus, vel inquantum bonus, vel ſecundum aliam rationem abſolutam, poteſt eſſe obiectum ſcientiæ practicæ: ergo ſcientia practica, & ſpeculatiua non diſtinguuntur penes obiectum: quia nullum eſt intelligibile: circa quod non poſſit eſſe ſecundum rationem abſoluta eius, ita operatio voluntatis ſicut operatio intellectus: hæc ille. Et ſic poſſet concedi, quòd ab eodem obiecto ſimpliciter illimitato: & forte etiam non illimitato poteſt eſſe ſcientia practica, & ſpeculatiua: practica tamen dirigit ad dilectionem illius vt vltimi finis: ſpeculatiua tantum ſtat in conſideratione abſoluta illius eſſentiæ: Et per hoc patet reſponſio ad ſecundum.

Scientia practica, & ſpeculatiua non diſtinguuntur penes obiectũ.

Quæstio Quinta.

Circa secundam partem huius distinctionis tertiæ, in qua Magister agit de cognoscibilitate Dei per vestigium.

Quæritur vtrum in omni creatura sit vestigium Trinitatis.

Scotus primo sententia dist. 3. q. 5.
D. Thomas prima parte summa q. 45 Artic. 7.
Ricardus primo sent. dist. 3 q. 1. Artic. 1.
Durandus primo sent. dist. 3. q. 4.
Franciscus de Mayronis primo senten. dist. 3 quæst. 3.

D. Tho. primo par summa. q. 45 articu. 7. & q. 93 art. 6 ponit differentiam inter imaginem, & vestigiũ. quia vestigium repræsentat imperfectè vestigiatũ, sed imago repræsentat imaginem perfectè, quia vestigium repræsentat sub ratione speciei, vel etiam vniversali, sed imago repræsentat sub ratione individui.

QVINTO quærit Doctor. Vtrum in omni creatura sit vestigium Trinitatis.

QVANTVM ad primum articulum. Hic recitatur prima opinio sancti Tho. quæ opinio stat in duobus dictis.

Primum est de descriptione vestigij. & dicit, quòd vestigium in corporibus est impressio derelicta ex transitu alicuius supervacuum (supple in potentia plenum) vel supra plenum: ipsum imperfectè repræsentans: illud supple cuius est vestigium. Et nota, quod vestigium in corporibus non est aliquid impressum super omnino vacuum, nec super omnino durũ, nec super omnino fluuidũ: sed super materia molli quæ cedit, & impressionẽ recipit & seruat.

Secundum dictum est, quòd vestigiũ repræsentat aliquid tantum sub ratione speciei: imago vero sub ratione individui. Et exempla patent in litera.

¶Ibi. Quantum ad secundum articulum, in quo quæritur de ratione vestigij: siue in quo consistit ratio vestigij Trinitatis.

¶Hic recitatur opinio Henric. quolib. 9. q. 1. & 2. qui dicit, quòd creatura habet triplicem relationem ad Deum, secundùm tres modos relatiuorum, quos ponit Philosophus quinto Metaph. t. c. 20.

Contra arguit Scotus, si esset tantum vnum animal, nec possit esse animal aliud ad hanc impressio pedis in puluere posset esse vestigium animalis, & non imago, & tamen repræsentaret singulare, & non aliquid secundum speciem

Quorum primus fundatur super vnum & multa vt similitudo super vnũ, & dissimilitudo super multa: & æqualitas super vnũ, & inæqualitas super multa: & quomodo hoc sit, infra exponam dist. 3 q.

Secũdus modus fundatur super actionem, & passionem, siue super potentiam actiuam, & passiuam, vt paternitas, & filiatio: & quomodo hoc intelligatur. vide Doct. in 3. dist. 8. & in quolib. q. 13.

Tertius modus fundatur super mensuram & mẽsurabile: de quo modo subtiliter vide Doct. in quolib. quæst. 13 Dicit ergo Henr. quòd secundum primum modum creatura dicit relationem exemplati ad suum exemplar: & quoad secundum modum dicit relationem ad Deum vt causati ad causam: & quoad tertium modum dicit relationem mensurati ad Deum mensurantem, siue ad Deum, vt finita ad causam finalem. Et sic ratio vestigij Trinitatis in creatura consistit in his tribus respectibus simul: ita quòd vnus sine alio non sufficit.

Possunt conciliari quo ad quid dicat Caietanus, nam in omni creatura est vestigiũ, quia non in omni creatura reperiuntur ista tres res realiter

¶Ibi. Sed respectu, cuius est ex parte Dei, id est quid repræsentat vestigium in Deo. Dicit Henric. quòd tantum repræsentat appropriata tribus personis diuinis: quia per primum respectum, scilicet similitudinis repræsentat artem exemplãtis, quæ appropriatur filio: per secundum: potentiam producentis quæ appropriatur patri. per tertium: bonitatem finientis quæ appropriatur Spiritui sancto: & sic patet opinio Henr.

¶Ibi. Contra illud, quod dicitur in primo membro. Hic Doct. arguit contra id, quod dicit Tho. vbi supra, scilicet quòd vestigium repræsentat tantum sub ratione speciei: & imago sub ratione individui. Et supponit vnum etiam secundum Tho. quòd imago repræsentat totum immediate, & vestigium repræsentat partem. Si ergo per possibile tantum esset vnus homo in mundo. & à me esset cognitus: si viderem vestigium pedis illius hominis: certum est, quòd tale vestigium non repræsentaret ipsum hominem confusè, id est secundum aliquam rationem communem sibi, & alijs: sed repræsentaret ipsum distinctè: & tamen illud vestigium, vel similitudo pedis non diceretur imago: ergo falsum est dicere, quòd illud, quod repræsentat aliquid sub ratione individui est imago eius. Nam ad hoc, quòd dicatur imago, requiritur, quòd repræsentet, vel quòd sit similitudo totius individui, & secundùm omnes partes: patet etiam, quòd non est verum, quòd vestigium tantum repræsentat sub ratione speciei per casum positum, s. si tantum esset vnus homo &c.

distincta. s. vnitas, species, & ordo, probatur quia in reb. simplicibus, (sicut sunt accidentia) non reperiũtur ista tres res, & per hoc posset approbari opi. D. Tho. qui dicit, q vestigiũ consistit in tribus rebus realiter distinctis, non consistit, nisi i individuis de prædicamento substantiæ, neque in vniuersalibus consistit vestigium isto modo, nam secundum metaphysicos sicut est deuenire in ordine entiũ ad vnũ primũ ens, ita est deuenire ad vnũ infimum in illo infimo ente non reperiuntur istæ tres res realiter distincte, & sic patet, quòd in solis individuis substantia erit isto modo vestigiũ.

QVANTVM ad hoc. Doct. hic describit vestigium in corporibus, dicens. Vestigium est similitudo illius partis animalis, à qua imprimitur in aliquid sibi cedens: per cuius cognitionem argutiuè deuenitur in cognitionem totius, id est quòd vestigium est aliquid impressum ab aliqua parte animalis: puta à pede hominis, quod impressum est immediate similitudo illius partis, qua parte cognita faciliter deuenimus in cognitionem totius: nam per illud vestigium cognoscitur immediate, quòd pars imprimens sit pars illius totius: per quam cognitam argutiuè cognoscatur totum. Si autem impressum esset immediate similitudo totius: tunc non diceretur vestigium, sed imago illius. Et patet litera Doct.

Dubium.

SED aliqualiter dubitatur, quomodo per vestigium cognoscitur vestigiatum: non enim cognitio partis est causa cognitionis totius; cum cognitio totius sit perfectior cognitione partis. Tum etiam, quia vestigium est similitudo partis: sed non potest cognosci similitudo partis: puta hominis, nisi præcognita parte illa: & illa pars non cognoscitur esse pars hominis, nisi præcognoscatur homo: si ergo præcognoscitur homo: ergo per vestigium cognitum non deuenitur in cognitione vestigiati: quia præcognoscitur.

Declaratio.

¶Dico, quòd cognitio partis non est causa cognitionis totius: sed parte cognita inclinatur intellectus ad cognoscendum totum, cuius est pars: ita quòd cognitio totius aliunde causatur: sicut cognitio effectus non est causa cognitionis causæ: sed cognito effectu monetur intellectus ad cognoscẽdam causam, & cognitio causæ aliunde causatur, quàm ab effectu: vt supra expositum est quæstio. 1. prolo. Ad aliud concedo, quod actu non cognoscitur similitudo partis: nisi etiam toto simul cognito, nec etiam actu cognoscitur illud impressum esse similitudinem partis parte non præcognita. Quomodo ergo per vestigium cognoscitur vestigiatum, si illud præcognoscitur: Dico, quòd absolutum vestigij prius cognoscitur in se: & post cognoscitur, quod est similitudo partis præhabita cognitione partis in se: & quia illa est pars totius habita cognitione partis potest inquisitiue deueniri in cognitionẽ totius: & hoc modo per vestigium cognoscitur vestigiatũ: prius tamen ignotum, & habita cognitione vestigiati: tunc actu potest cognosci tale impressum esse formaliter vestigium talis vestigiati.

Quomodo vestigium cognoscitur vestigiatum

¶Ibi. Hoc etiam ad propositum applicando. Hic Docto. improbat opin. Thom. de illa differentia posita inter vestigium, & imaginem: loquendo de vestigio, & imagine Trinitatis: quia nulla creatu-

Hic doctor improbat opinionem D. Thome.

rate-

ta repræsentat Deum nisi secundum cõceptus communes,& non secundum conceptum specialem,scilicet speciei specialissimæ: vt diffuse ostensum est supra quæst. prima præsentis distinctio. Et sic non est differentia creaturæ ad creaturam: puta lapidis ad animam rationalem in repræsentando Deum in ratione communi,& non communi: quia omnis creatura quæcunque sit illa, tantum repræsentat Deum in conceptu communi.

Hic improbat opinionem Henr. ¶Ibi. Quod etiam dicitur in secundo membro. Hic improbat opin.Hen.& primo in hoc, quod dicit, quòd vestigium tãtum consistit in relationibus. Et dicit Doct. quòd consistit etiam in aliquo absoluto; in quo fundatur relatio similitudinis, scilicet vestigij ad vestigiatum. Hoc probat. Quia vestigium est similitudo vestigiati: ex quo supple vestigio cognoscitur illud vestigiatum: & sic vestigium potest præcognosci naturaliter illi, cuius est vestigium: sed relatio non potest præcognosci termino naturaliter: si enim vestigium tantum esset relatio, vt dicit Henr. nunquam per vestigium cognosceretur vestigiatum: quia vestigiatum est terminus talis relationis: sed terminus semper prius cognoscitur relatione, vt dixi supra; immo nulla relatio potest cognosci, nisi termino præcognito.

¶Ibi. Item quod dicitur, quòd illi tres respectus pertinent ad illos tres modos relatiuorum. Secundo Doct. improbat Henr. ex hoc, quod dicit, quòd relatio primi, & secundi modi fundatur in creatura ad ipsum creatorem. Cum ergo talis relatio sit mutua: vt patet per Arist. quinto Metaphys. t.c.20. sequeretur, quòd Deus posset referri ad creaturam relatione reali, quod est impossibile, vt tenent communiter Doct. & subtiliter probat Doctor. infra. distinctio 30.

¶Ibi. Quod autem adducit de primo modo de similitudine non valet: quia similitudo primi modi est similitudo vniuocationis: patet per Arist. quinto Metaphys cap. ad aliquid. talis enim similitudo propriè fundatur super vnum speciem: sicut dicimus, quod album est simile alteri albo: quia vtrunque album participat albedinem in communi: & patet, quòd huiusmodi similitudo non est creaturæ ad Deum: immo secundum ipsum non est aliqua conuenientia creaturæ ad Deum in aliquo conceptu vniuoco, vt supra patuit quæst. 1 præsentis distin. Similitudo ergo exemplati ad exemplar non est similitudo vniuocationis (cum exemplar, & exẽplatum non vniuocentur, nedum in aliqua specie specialissima, sed nec in aliquo conceptu etiam communissimo) sed magis exemplati ad exemplar, est similitudo imitationis: & per consequens talis relatio magis pertinet ad tertium modum relatiuorum, quę relatio est mensurati ad mensuram: exemplar autem habet rationem mensuræ respectu exemplati.

QVANTVM ergo ad secundum articulum: Hic Doct. determinat, in quibus consistit vestigium Trinitatis. Et primo dicit, quòd omnis respectus creaturæ ad Deum pertinet ad tertium modum relatiuorum: & conclusio debet sanè intelligi: nõ enim omnis respectus creaturæ ad Deum est mensurati ad mensuram: vt patet de respectu effectus ad causam: sed quantum ad hoc: quia nulla relatio creaturæ ad Deum est mutua. Deinde dicit, quòd vestigiũ

In quibus consistit vestigium. consistit in aliquibus absolutis: & fortè in aliquo respectu sicut in tertia sui parte. Et primo probat de absolutis per August. 6. de Trinitate. capit. 10. vel 28. Hæc igitur omnia, quę arte diuina facta sunt, & vnitatem quandam in se ostendunt, & speciem, & ordinem: vnitas autem est perfectio absoluta, sicut patet per exempla sua. Vnum inquit aliquid est sicut natura corporum: vnitas enim accipitur pro ipsa entitate. Species etiam, siue forma est aliquid absolutum, sicut patet per exempla sua ibidem, sicut sunt qualitates corporum, & doctrinæ animarum. Ordo autem aliquem respectum dicit: sed non ad finem vltimum, sed ad operationem: vnde dicit: aliquem ordinem tenent, sicut sunt pondera, & amores, aut delectationes animarum: & sic hic ordo accipitur pro respectu actus primi ad actum secundum: & si ordo accipitur pro ipsa operatione vt amor: & huiusmodi satis patebit in quæst. 13. quolib. quòd licet operatio talis puta intellectio, & volitio includat aliquem respectum: non tamen est essentialiter relatio. Hæc tria sic sumpta repræsentant sub ratione similitudinis tria correspondentia eis in Deo: quia vnitas summam vnitatem primi principij, à quo est origo. Species summam pulchritudinem, ordo seu operatio perfectissimam operationem. Nota quòd hic non accipitur proprie similitudo, quæ est inter indiuidua eiusdem speciei specialissimæ: sed accipitur similitudo tantum vniuocationis pro quanto, scilicet quòd vnitas, quæ est formaliter in creatura, & vnitas quæ est formaliter in Deo, conueniunt vniuoce in vnitate communi: & hæc similitudo vltra hoc, quòd est vniuocationis; habet etiam, quòd illa similia conueniunt vniuocè in conceptu, qui eodem nomine dicitur: & quo ad hoc differt vestigium hoc modo acceptum à vestigio secundum proportionalitatem: licet enim productum & producens primum sint vniuoce saltem in conceptu entis: & sic aliqualiter dicantur similia summe vniuocationis in conceptu entis: nõ tamen sunt vniuoca modo supradicto, vt patet: & sic patet litera. Litera sequens clara est vsque ibi. Sed quomodo accipitur ratio vestigij in diuinis, quæ sit similitudo partis, cum in diuinis non sit pars. Respondeo &c. *Quomodo accipiatur ratio vestigij in diuinis.*

In diuinis non est proprie numerus. ¶Nota pro intelligentia huius litteræ, quòd in diuinis propriè non est numerus: vt declarat Doctor infra distinctio. 24. nec propriè pars, nec quasi pars constitutiua: vt infra patebit à Doct. distinc. 5 quæstio. 2. licet possit esse ibi quasi pars non integralis, nec essentialis, sed subiectiua, vt supra dixi in prolog in quæst. de subiecto Theologiæ, quòd tres personæ sint quasi partes subiectiuæ: tamen vt nos concipimus Trinitatem esse quoddam totum non in re: sed in nostro intellectu, sic concipiente: persona erit ibi pars, vt concipitur in nostro intellectu. Et nota, quòd per rationem vestigij non deuenimus in cognitionem personarum quo ad eorum propria: sed tantum quo ad propriata: & quia vnum, verum, bonum sunt in qualibet creatura: & hæc sunt appropriabilia tribus personis: & si actu ista tria quæ complent rationem vestigij, appropriẽtur illi personæ: adhuc in intellectu nostro erit ibi persona vt pars: si etiam ex natura sua sint appropriabilia: licet non actu approprientur: adhuc erit ibi pars: & sic vestigium dicitur repræsentare partem inquantum est appropriabile illi personæ: & ipsa persona cognita, cognoscimus totum, id est ipsam Trinitatem. *Quid cognoscitur de Deo per rationem vestigij.*

Expositio literæ. ¶Nunc expono istam literam, vt Trinitas est quasi quoddam totum numerale saltem in conceptu intellectus nostri: quia in intellectu nostro possunt esse tres conceptus distincti realiter respectu trium personarum: persona est ibi quasi pars huius totius: non accepta in se, sed prout concipitur in intellectu nostro: ita etiam appropriatum personæ inquãtum appropriatum est ibi quasi pars eiusdem: quia accipitur pro illo cui appropriatur. i. quòd species, vnitas, & ordo: vel vnum, verum, & bonum: vt actu

appropriantur: puta filio in quo est summa vnitas: qu a principium omnis creaturæ: & summa pulchritudo: & perfectissima operatio, vt patet: & similiter summa bonitas: summa vnitas: summa veritas: ista vt actu appropriantur filio per intellectum nostrum dicuntur pars: quia filius cui appropriantur, dicitur pars hoc modo prædicto. Sequitur. Nec tantum hoc: sed etiam appropriabile &c. id est licet vnitas, veritas, & bonitas non actu approprientur vni personæ: quia tamen sunt appropriabilia vni personæ, puta patri, vel filio: adhuc ista appropriabilia vni personæ, sunt ibi quasi pars: quia & illa persona cui sunt appropriabilia, habet rationem quasi partis: & hoc est quod dicit: quia eius ratio, scilicet appropriabilis vt est, & vt concipitur: complete saluatur in vna persona, id est quòd vnitas, veritas, & bonitas, vel species vnitas, & ordo: vt concipiuntur, vt appropriabilia possunt complete saluari in vna persona: & per consequens ratio eius, scilicet attributi appropriabilis, non ponit Trinitatem: cum ex se sit appropriabile vni personæ: sed ponit concomitanter vnitatem alicuius personæ: in qno sit, vel cuius sit appropriabile. Sequitur. Licet igitur creatura communiter non repræsentet, nec personam vt persona: quæ est in intellectu nostro quasi pars Trinitatis: vt patet, nec appropriatum vt appropriatum: quia appropriatum vt appropriatum alicui personæ non potest cognosci nisi præcognoscatur illa persona, cui approprietur. Sufficit ergo, quòd creatura, quæ dicitur vestigium Trinitatis, repræsentet ipsa attributa, vt sunt appropriabilia vni personæ: & sic illa appropriabilia: vt huiusmodi dicuntur quasi pars: quia & persona cui sunt appropriabilia, habet rationem quasi partis, respectu totius Trinitatis, modo præexposito: & sic patet expositio literæ.

QVANTVM ad tertium articulum, in quo videndum est: in quibus fundatur respectus vestigij, siue creaturæ ad Deum, siue econuerso, cui dicitur vestigium. Hic Docto. Primo ponit opinio. Henr. Secundo ipsam improbat. Et tertio respondet ad articulum. Quantum ad primum, ibi. Dicitur secundùm Boe. de ebdomada diuersum est esse: & id quod est, & illud quo aliquid est, dicitur ratitudo eius: quo autem ipsum est, vt est dicitur aliquitas eius.

Hen. quol. 3. q 9. & quol. 5. q. 2. & quol 4. q. 7. & 8 & quolib. 2. q. 3.

¶ Pro intelligentia huius literæ ponit Henr. quatuor. Primum ibi. Diuersum est esse: & accipitur ibi esse pro omni imaginabili. Secundum ibi. Et id quod est, id est illud quod actu, vel aptitudine existit: illud vero quod includit contradictionem ad esse, dicitur figmentum. Tertium ibi. Illud quo aliquid est, id est illud quo aliquid est ens possibile, dicitur ratitudo eius. Quartum ibi. Quo autem ipsum est quod est, id est illud quo mediante aliquid actu existit, dicitur aliquitas eius, quæ aliquitas est ipsa aptitudinalis, vel actualis existentia; quæ ens actu existit, vel aptum est existere. Et nota secundùm istum, quòd respectus vestigialis est illa triplex relatio creaturæ ad Deum, scilicet relatio producti ad producens: relatio exemplati ad exemplar: & relatio finiti ad vltimum finem. Et hæc triplex relatio in creatura est quiditas rei, & non fundatur in ipsa ratitudine: quia ille triplex respectus, & est quiditas rei, & ratitudo eius, id est, est illud quo formaliter entitas creata est quiditas possibilis. Et eum dicitur humanitas, est tantum humanitas: ergo ratio humanitatis, id est humanitas inquantum humanitas, non est res rata, id est quòd de se non est rata, vel ens possibile: sed aliquo alio extra rationem formalem humanitatis: quia erit rata ab illo respectu vestigiali: quia ille respectus vestigialis, dicitur quiditas, inquantum exemplatus ab idea diuina.

Triplex est relatio creaturæ ad Deū

¶ Et pro clariori intelligentia, nota quod ens ratum dicitur illud, vel quod actu existit præter opus intellectus: vel quod est aptum natum existere.

Quid sit ens ratum.

Secundo nota, quòd aliquitas, scilicet existentia aptitudinalis qua ens ratum, siue ens possibile existens dicitur tali existentia existens: vel accipitur aliquitas pro existentia actuali, qua ens ratum, id est actu existens dicitur existere actu: vel aliquitas accipitur pro existentia aptitudinali, vel actuali.

Tertio nota, quòd ratitudo nihil aliud est, nisi quiditas constituens aliquid in vero esse: vel actuali, vel aptitudinali. Exemplum: homo vere est aptus existere, dicitur verum ens ratum: quia sibi non repugnat existere: & respectus vestigialis: de quo supra est quiditas, siue ratitudo hominis constituens ipsum in tali esse vero, vel rato: existentia vero hominis aptitudinalis dicitur aliquitas eius.

¶ Dicit ergo Henr. quòd diuersum est esse: & id quod est: accipit ibi esse pro ente imaginabili: quod est commune enti, & non enti: & id quod est: accipit pro ente possibili existere, vel pro actu existente: & ratitudinem accipit pro quiditate dante tale esse possibile: & aliquitatem accipit pro existentia aptitudinali, vel actuali.

Henrici opi.

¶ Dicit ergo, quòd ratitudo ipsa, siue quiditas, siue respectus vestigialis, quæ idem important secundùm ipsum non fundatur in quiditate: quia idem fundaretur in seipso: sed fundatur in aliquitate, scilicet in existentia aptitudinali, vel actuali ipsius creaturæ.

¶ Et nota, quòd talis respectus vestigialis in qualibet creatura dicit participationem passiuam entis imparticipati secundùm triplicem relationem, scilicet creaturæ vt productæ ad ipsum Deum vt producentem: & exemplatæ ad ipsum exemplar: & finitæ ad vltimum finem. Ista triplex relatio dicitur ratitudo, siue quiditas cuiuslibet entis creati dans cuilibet esse ratum, scilicet esse verum ens. Et hanc positionem probat Henr. sic: videlicet, quòd quælibet creatura dicatus ens ratum, siue ens verum ab ipsa ratitudine: siue ab ipsa participatione passiua entis imparticipati. Quia humanitas est tantum humanitas: ergo ratio humanitatis non est res rata, id est humanitas in se sumpta formaliter, non dicitur verum ens ratum, nisi inquantum est ens participatum modo prædicto: ergo participatio passiua: quæ est esse rationem formalem humanitatis erit ratitudo, siue quiditas humanitatis, vt entis rati. Item adducit alia argumenta: quæ post exponentur respondendo ad illum.

CONTRA ISTA. Docto. hic arguit contra positionem Henr. & principalis intentio est probare, quomodo respectus vestigialis non dicatur quiditas rei creatæ: & antequam hoc probet, præmittit vnam distinctionem de realitate: nam aliquando accipitur res à reor reris, & dicitur realitas opinabilis, quæ est communis secundùm Henri. figmento, & non figmento.

Cōtra Hēri.

Res dicitur à reor reris

Secundo pro re dicta à ratitudine, quę secundùm ipsum Henri. dicitur realitas quiditatiue: quia ponit rem quiditatiuam esse ratam per hoc, quod est exemplata: quod non conuenit figmentis: vltra istas realitates non restat nisi realitas existentiæ actualis. Habemus ergo tria per ordinem, scilicet realitatem opinabilem: quiditatiuam: & existentiæ. Hac distinctione præmissa arguit Doct. contra positionem Henr.

¶ Ibi.

¶Ibi. Quæro tunc quid intelligit per aliquitatem. Et vt hæc ratio Doct. clarius intelligatur, formetur sic diuisiue: quia dicit Henr. quòd ratitudo fundatur in aliquitate dans simpliciter esse ratum.

Prima ratio contra Hen. Contra: aut aliquitas accipitur pro ente communi enti, & non enti: aut pro entitate quiditatiua: aut pro entitate existentiæ actualis, vel aptitudinalis. Similiter ratitudo, aut accipitur conformiter istis tribus modis. Si primo modo accipitur aliquitas, & ratitudo: cum tale ens de se sit nihil: ista duo de se erunt nihil. Si verò aliquitas accipiatur primo modo: & ratitudo secundo modo: tunc ratitudo fundabitur in ente, quod de se est nihil: & quod fundabitur in illo, quod de se est nihil, nihil est: quia quod non est à se aliquid: siue in se aliquid: nec ad aliud erit: & sic ratitudo, & aliquitas erunt duo nihila. Si verò ista duo accipiantur secundo modo, scilicet pro entitate quiditatiua: tunc ratitudinem fundari in aliquitate, nihil aliud erit, nisi quiditatẽ fundari in quiditate: & sic idem fundari in seipso, quod non est intelligibile. Si verò aliquitas accipiatur tertio modo, scilicet pro existentia actuali: & ratitudo secundo modo: hoc est contra Henr. qui ante actualem existentiam ponit ens ratum, quod est ens possibile: & sic ratitudo fundatur in illo. Si verò accipiatur aliquitas pro existentia aptitudinali: & ratitudo secundo modo: tunc per hoc argumentum non concluditur contra Hen. quia ipse diceret, quòd ipsa ratitudo fundatur in ipsa aliquitate possibili dans sibi tale esse possibile: sed bene alia argumenta, quæ sequuntur, concludunt contra ipsum. Si verò accipiatur aliquitas tertio modo: & ratitudo tertio modo: nihil aliud est, nisi existẽtiam fundari in existentia: quod est absurdum. & sic patet ista ratio Doct.

Aliquitas est quid commune alicui & nihilo. ¶Ibi. Si dicas, quòd aliquitas, quæ est realitas opinabilis, est quid commune alicui, & nihilo: sed alia est aliquitas, quæ est propria figmentis: & alia, quæ est propria rei possibilis esse: ex qua componitur res habens aliquitatem, & ex ipso esse; sicut ex ratitudine sua. Contra. Hoc est dicere, quòd duplex est aliquitas. alia alicuius, & nihili: & alia alicuius tantum: sicut si diceretur, quòd duplex est albedo: alia albi, & nigri: & alia albi tantum, quod est absurdum.

¶Ibi. Et præterea de illa aliquitate. Hæc litera clara est.

Secunda ratio. ¶Ibi. Præterea secundo sic. Humanitas aut habet in se conceptum, cui non repugnat aliquid subesse in effectu: aut cui repugnat de se aliquid subesse in effectu: aut cui de se aliquid subest in effectu, id est aut humanitati non repugnat existentia actualis: aut sibi repugnat: aut tertio est id cui de se aliquid subest in effectu, id est quod de se, & ex semetipsa est actu existens.

Si detur primus modus: habetur intentum: quia illud est verum ens ratum, cui de se non repugnat actualis existentia: & sic cum humanitas inquantum humanitas sit verum ens absolutum: & vt sic sibi nõ repugnat actualis existentia: ergo ratitudo accepta pro respectu vestigiali non constituit humanitatem in esse rato: quia tunc respectiuum esset de quiditate absoluti: quod est falsum.

Si detur secundus modus: ergo actualis existentia, nunquam poterit in esse humanitati: patet quia si a. repugnat, b absolute per nihil adueniens ipsi. b. a. non poterit conuenire. b. sicut rudibile repugnat absolute homini: ergo per nihil adueniens homini poterit sibi conuenire: sequitur ergo, quòd cum humanitati absolute sumptæ non repugnat actualis existentia: ergo humanitas inquantum est possibilis existere erit verum ens ratum: & vt sic tantùm absoluta includit: ergo respectus vestigialis non erit ratitudo humanitatis.

Si detur tertius modus: hoc est impossibile: quia tunc esset entitas omnino independens.

Tertia ratio. ¶Ibi. Præterea Philosophus 4. Metaph. Pro intelligentia huius literæ: nota quòd aliquid esse ad aliud, contingit dupliciter.

t.c.26. & 27. Esse ad aliud quiditatiue, & denominatiue. Primo quiditatiue, & essentialiter: & sic omnis relatio in se sumpta est ad aliquid essentialiter, id est quòd in suo conceptu quiditatiue includit esse ad aliud.

Secundo denominatiue: & sic omne ens in quo fundatur aliqua relatio dicitur ad aliud denominatiue: quia per relationem fundatam. Sed omnia entia esse ad aliud primo modo: siue quiditatiuè, id est omnia entia esse tantum relationes, est inconueniens per Philosophum quarto metaphysicorum vbi supra, quia si omnia apparentia essent vera, id est si omnia entia essent sola apparentia: quæ apparentia est quiditatiue relatio: tunc omnia entia essent quiditatiue ad aliquid. Nec valet dicere, quòd erunt ad aliud ad opinionem, & sensum: quia in argumento ducente ad impossibile, conclusio debet æque, vel magis esse impossibilis, sicut præmissa, ex qua deducitur talis conclusio: vt patet in primo Priorum. Si ergo omnia apparentia essent vera quo ad sensum, & opinionem, id est quòd sensus & opinio iudicaret omnia apparentia esse vera: & sic omnia apparentia esse ad aliud, id est quòd si sensus iudicaret aliquid apparens hominem esse verum hominem: & sic si iudicaret apparens aliquid esse ad aliud: ita quòd illud, quod apparet esse ad aliud iudicaret vere esse ad aliud: tunc talis conclusio, scilicet esse ad aliud modo præexposito, non differt à præmissa, scilicet quòd apparet esse hominem &c. ergo si conclusio debet esse magis impossibilis: oportet quòd intelligatur simpliciter, & absolute: & quo ad intellectum, id est si antiqui quo ad intellectum dicebant omnia apparentia esse vera, id est quòd omnia entia simpliciter, & absolute erant tantum apparentia: ergo sequitur simpliciter, & absolute, quòd omnia entia essent ad aliquid quiditatiue, quod est inconueniens: & sic hæc conclusio est magis impossibilis, vel saltem erit impossibilis, sicut præmissa ex qua sequitur: & sic patet ista litera.

Quarta ratio. ¶Ibi. Præterea quarto sic. Pro intelligentia huius literæ est sciendum, quòd habere quid rei potest tripliciter contingere.

Habere quid rei tripliciter. Primo habere veram diffinitionem: sicut homo diffinitur per animal rationale.

Secundo habere tantum aliquod prædicatum dictum in quid: vt rationale est ens quiditatiue: & tamen non potest propriè diffiniri, scilicet per genus, & differentiam.

Tertio pro entitate dicente in se quid: & sic, ens, inquantum ens, est entitas in se quidditatiuè: quia potest prædicari in quid de inferioribus. Potest addi quartus modus, scilicet pro ente, quod nec diffinitur, nec habet prædicatum dictum in quid, nec est quid: tamen est idem realiter alicui existenti habenti entitatem: vt patet de passionibus entis: & fortè de vltimis differentijs. Omnia supradicta, quæ possunt habere quid rei aliquo modo præexposito: possunt habere quid nominis: non tamen econtra: illa verò, quæ tantum habent quid nominis: & nullo modo quid rei, sunt tantum ficticia. Dicit ergo Doct. humanitas, inquantum humanitas: aut habet tantum quid nominis. i. quòd tãtum sit ens ficititium, vel chimericum:

& patet litera. Et nota in ista litera qoomodo figmenta non possunt diffiniri diffinioone propriè dicta: puta diffinioione per genus, & differentiam: quia in diffinitione vna pars non repugnat alteri: modo figmentum est compositum ex partibus incompossibilibus, siuè adtauicem repugnanobus.

Figmentum non potest desiniri.

SECVNDO contra opinlonem arguitur ex dictis eius. Et primo inducit ad hoc, quòd respectus vestigialis non sit ratitudo entis rati: quia per ipsum ens ratum est actiuum sua ratitudine: probatur ista. Quia omne actiuum, inquantum est huiusmodi est in actu: sed ens ratum dicitur esse in actu per ratitudinem, vt ipse dicit: sed certum est apud ipsum: quòd nulla relatio est alicui principiuio formale agendi: cum ergo respectus vestigialis sit tantum relatio: sequitur quòd oon erit ratitudo alicuius.

¶Ibi. Item secundum ipsum. Nulla creatura inquantum rata: siue inquantum participata differt specie ab illo, quod est Deus: & tamen secundum omnes, esse quod est Deus, est absolutum. si ergo ratitudo ipsa est tantum relatio, & relatio differt specie ab absoluto: vt patet: & sic creatora inquantum rata, differret specie à Deo, & non differret specie.

¶Ibi. Item secundum ipsum. ens rationis participat ens ratum. Hæc ratio sic debet intelligi: quia ens rationis fundatur in ente rato, id est in ente possibili existere, vel actu existente: & ideo inquantum fundatur, ibi dicitur participare ens ratum: non tamen ens rationis dicitur formaliter, & quiditatiuè ens ratum à tali participatione, cum sit posterior ipso ente raoonis. prius enim intelligitur ens rationis io se suo modo habere esse, quàm intelligatur fundari in alio: igitur in proposito, licet creatura dicatur ens participatum ab ipso ente imparticipato: non tamen formaliter, & quiditatiue dicitur esse verum ens ratum tali participatione passiua: immo prius intelligitur in se esse verum ens, siue ratom, quàm intelligatur sub tali respectu, scilicet participatione passiua.

QVANTVM ad istum articulom. Hic Docto. ponit opinionem propriam. Et sententia Docto. est, quòd nulla relatio potest esse ratitudo alicuius entis absoluti: & probatio clara est in littera. aliqualiter tamen expono literam. Nullus respectus est ratitudo: siuè id, quo aliquid est firmum ens, vel verum ens, vel certum ens: quæ omnia importani idem. Sequitur: quia omnis respectus aliquid habet in quo fundatur, quod secundum se non est ad aliud. Hoc debet intelligi de fundamento remoto: quia etiam relatio potest immediatè fundari in alia relatione: vt proportionalitas fundatur in duabus proportionibus: & hoc patet expressè à Docto. in multis locis. Debet ergo intelligi de fundaioento remoto: quia omne, quod relatiuè dicitur, est aliquid excepta relatione per Augustin. 7. de Trinit. & exposui dictum Augustinum, vt supra distinctio. prima, quæstione secunda. Intelligit etiam Doctor. de ente absoluto, quod non sit ratum aliqua relatione: multæ enim relationes sunt vera entia realia, & realiter distincta à suis fundamentis: vt probat Doctor. in secunda distinctione prima. & per consequens rata ratitudine pertioente ad genus relationis. Si verò accipiatur ipsa ratitudo pro participatione passiua: patet, quòd relaoo realis non erit rata participaoone passiua aliqua relatione, qua dicatur ens participatum: cum talis relatio entis participati præsupponat ens, tanquam fundamentum illius participationis passiuè. Seqoitur. Et in illo priori in quo, scilicet fundamentum relationis est essentialiter ens ad se, loquendo de fundamento absoluto, si oon est essentialiter ens certum: aut ens firmum, id est si in illo priori quo est ens absolutum, non est essentialiter ens certum, aut ens firmum, non erit capax alicuius respectus, per quem fiat ens ratum: & probat, quia ens non ratum si fiat ratum: aut fiet ratum ex se, quod est impossibile: quia tunc esset ex se necesse esse: vt supra patuit distinctione secunda, quæstione prima. aut ab aliquo causante fiet ratum: & si hoc prius naturaliter absolutum aliquod potest terminare illam causationem, quàm respectus: quia formalis raoo cuiuslibet termini primi peoducti non est necessariò respectus: prius enim causa attingit aliquod absolutum, tanquam effectum: quo absoluto producto, statim ex natura rei oritur relatio producti ad producens, & econtra: loquendo de omni producente creato: & de hoc prolixius patebit in secundo. distinctio. t.

Nullus respectus est ratitudo.

SED OCCVRRIT dubium in hoc, quod dicit, quòd caosatio caosæ prius terminatur ad absolutum in effectu, quàm ad respectum. Instatur primo, quia tunc relatio esset in aliqoo priori in quo non esset terminus: patet quia causatio est relatio: & causa qoando causat adhuc est prior natura effectu: vt patet præsenti quæstione, & in secundo. distinctione prima, quæstione secunda. Tum etiam, quia relatio causæ ad effectum est simul natura cum relaoone effectus ad causam: immo videtur, quòd relatio effectus ad causam sit quasi prior natura: licet verè non sit prior: & hoc patet a Docto. in secundo, vbi supra: ergo causatio causæ non videtur prius terminari ad absolutum effectus: quia in eodem instano, quo ponitur: ponitur terminus eius. Tertio, si enim ponitur prius absolutum effectus, quàm respectus ad causam primam. Quæro in illo priori: an tale absolutum sit verè causatum: aut non causatum. Si primo, ergo includit respectum causati, siue respectum dependentis. Si secundo, ergo erit incausatum, & independens: quod est falsum. Quartò patet, quia in Deo est vera generatio: & tamen illa non prius terminatur ab absolutum, quàm ad relatiuum: ergo videtur idem concedendum esse in creaturis.

Primum dubium.

Secundum.

Tertium.

Quartum.

¶Respondeo ad primum, cum dicitur, quòd causatio est relatio: falsum est. nam quando causa causat, nihil aliud facit, nisi quòd effectum, quem habet in virtute sua ponit in esse: non est intelligendum, quòd quando causa causat, qnòd sit aliqua relatio media inter ipsam, & caosatum prior ipso causato: sed tantum absolutum in causa ponit effectum absoluiè: quo posito oritur relatio causati ad causam: & causæ ad caosatum: si talis causa non est Deus, qui non refertur realiter ad creaturam. Et quando communiter dicitur, quòd generatio terminatur ad genitum: & quòd est via in naturam, & huiusmodi: debet sanè intelligi. Si accipitur generatio formaliter pro relatione: illa verè terminatur ad absolutum geniti: ita quòd est posterior tali absoloto. Si verò generatio accipitur, vt prior genito: tunc generatio formaliter nihil est in se aliud à causa generante: sed est præcisè ipsum absolutum causæ: pro quanto ponit genitum in esse.

Responsio ad primum.

¶Ad secundum concedo totum: loqoendo de causatione: quæ est formaliter relatio: sed loquendo de causatione, quæ nihil aliud dicit, nisi causam

Ad secundum.

ſam ponere effectum in eſſe : eſt falſum, quòd talis cauſatio ſit poſterior : immo eſt prior natura. Et cum dicitur, quòd talis cauſatio terminatur ad abſolutum. Dico, quòd illud terminari non eſt relationis ad terminum : ſed præcisè eſt ponere abſolutum effectus in aliquo priori : in quo non intelligitur reſpectus effectus ad cauſam.

Ad tertiũ. ¶Ad tertium dico breuiter, quòd tale abſolutum in illo priori eſt fundamentaliter cauſatum, ſiue fundamentaliter dependens pro quanto, ſcilicet in illo priori eſt fundamentum receptiuum reſpectus.

Ad quartũ. ¶Ad quartum dico, quòd Doct. intelligit de genito : quod eſt ens ad ſe : modo perſona in diuinis eſt formaliter relatiua : tenendo, quòd conſtituatur in eſſe perſonali per relationes : vt infra patebit diſtinctio, 26. quid ſit tenendum. an per abſoluta : an per relationes.

AD rationes pro opinione poſita. Hic Doct. intendit ſoluere rationes Henr.

¶Ad illud Aui. de humanitate. Pro intelligentia huius reſponſionis eſt notandum, quòd ſi ratitudo accipiatur pro realitate quiditatiuè : tunc humanitas erit rata aliqua ratitudine : quia realitatibus pertinentibus ad eſſe quidditatiuum humanitatis : & ſic humanitas nunquam excludit prædicata eſſentialia : ſed includit. cum humanitas inquantum humanitas ſit talis per ſua prædicata eſſentialia : omnia verò poſteriora excludit : ſic intelligendo, quòd quando humanitas præcisè conſideratur, vt humanitas tantum includit illa, quæ pertinent ad eſſe ipſius : & vt ſic nõ includit illa, quæ nõ ſunt de eſſentia eius : vt ſunt omnes paſſiones entis : & etiam paſſiones propriæ humanitatis ſed de hoc vide Doct. in 2. diſt. 3. & ſic patet ſolutio primi argumenti Henr.

¶Secundo principaliter arguit Henr. ibi. Quicquid includitur in per ſe intellectu alicuius inquantum tale : eſt illud, quo ipſum formaliter eſt tale. Sed reſpectus veſtigialis includitur in ratione entis rati : patet quia dicitur ens ratum inquantum participat ipſum eſſe. ſi enim non participaret, ſed eſſet de ſe eſſe : tunc eſſet abſolute neceſſe eſſe.

¶Reſpondet Docto. Ibi. Ad ſecundum. tam maior eſt falſa, quàm minor : quòd maior ſit falſa : patet, quia animal includitur in per ſe conceptu hominis : & tamen non eſt id, quo formaliter eſt homo. oportet ergo addere, quòd includitur in intellectu alicuius, tanquam vltimum eius : nam homo eſt formaliter homo per rationale : quia eſt vltimum quod includitur in intellectu hominis, tanquam vltimum eius. Et tunc minor eſt falſa, & maior probationis minoris, quæ eſt iſta. Cui conuenit eſſe, & non ex ſe eſt ens ratum participando ipſum eſſe, vel inquantum participat ipſum eſſe. Primo dicit, quòd ſi per ly inquantum : intelligatur reduplicari aliquid per ſe primo modo : eſt falſa. Et ſenſus eſt. Creatura inquantum participat ipſum eſſe, eſt ens ratum, id eſt quòd participare eſſe, ſiue participatio paſſiua eſt ratio formalis, & quiditatiua. Quare creatura dicatur ens ratum. ſicut dicimus, quòd homo inquantum rationalis eſt homo, id eſt quòd rationalitas eſt ratio formalis, & quiditatiua, quòd homo dicatur homo. Sequitur. Vel ſi accipiatur in maiori participando gerundiuum : & prout exponitur per quia : vt puta, cum dicitur creatura non eſt ens ratum, niſi participando ipſum eſſe : illud gerundiuum, quod eſt participando : exponitur per ly quia. & ſenſus eſt. Creatura eſt ens ratum : quia participat ipſum eſſe : & tũc diſtinguitur de ly quia : quia aut dicit cauſalitatem pertinentem ad primum modum per ſe : tunc eſt falſa : quia cum dicitur creatura eſt ens ratum : quia participat ipſum eſſe. ſenſus eſt, quòd participare ipſum eſſe eſt ratio formalis, & quiditatiua, quare creatura dicatur ens ratum.

Creatura an ſit ens ratum.

Sequitur. Si autem intelligatur per ly inquantum : cauſalitas, quæ pertinet ad ſecundum modum per ſe : qualis eſt in ſubiecto reſpectu propriæ paſſionis. ſicut cum dicimus homo, inquantum rationalis eſt riſibilis : & ſic concedit, quòd creatura, inquantum creatura participat eſſe : quia creatura eſt cauſa : quare hoc prædicatum, ſcilicet participare eſſe inſit ipſi creaturæ. Sequitur. Non tamen eſt propriè vera, è conuerſo, ſcilicet quòd inquantum participat eſſe, eſt tale ens : ſicut hic licet ſit propria. homo inquantum homo eſt riſibilis. iſta tamen eſt impropria. homo inquantum riſibilis eſt homo. Sic in propoſito hæc eſt propria. lapis inquãtum tale ens : puta inquantum ens creatum participat eſſe : quia ly inquantum non tantum ſtat ſpecificatiuè : ſed etiam ſtat reduplicatiuè. iſta autem eſt impropria. lapis inquantum participat eſſe eſt tale ens : quia ly inquantum non poteſt ſtare reduplicatiue : licet forte ſpecificatiue.

¶Ibi. Exemplum. Hæc eſt falſa propriè loquendo : homo inquantum riſibilis eſt homo. ſi tamen ly inquantum accipiatur reduplicatiuè : quia ſenſus eſſet. riſibilitas eſt præcisè cauſa ; quare homo ſit homo. Si verò ly inquantum accipiatur ſpecificatiuè, vt ſcilicet tantum reduplicat rationem formalem riſibilitatis : & ipſa riſibilitas reduplicata non ſit cauſa inhærentiæ prædicati ad ſubiectum : vt ſuprà expoſui diſtinctio. prima, quæſtione ſecunda. Et ſenſus eſt, quando accipitur ſpecificatiuè tantum : quòd hoc prædicatum homo conuenit homini ſumpto ſub riſibilitate. Et patet littera vſque ibi. Tunc intelligo ſic. Nam in primo inſtanti naturæ eſt ens, quod eſt ipſum eſſe, ſiuè ex ſe eſſe, quod eſt Deus. In ſecundo inſtanti lapis eſt ens ratum abſolutè : quia vt dixi ſupra prius cauſa attingit effectum in ſe abſolutum : & poſt conſequitur relatio : & ſic in illo priori, quo lapis eſt lapis non intelligitur, nec vt participans, nec non participans : quia in illo priori tantum competunt ſibi prædicata eſſentialia : ſicut cum dicimus, quòd in illo priori, in quo homo eſt homo, non eſt riſibilis, nec non riſibilis : quia riſibile, & non riſibile ſunt tantum prædicata poſteriora. In tertio verò inſtanti eſt ipſa participatio, & reſpectus quidam conſequens ad ipſum lapidem : ſicut dicimus de cauſa, & effectu : quòd cauſa etiam, quando cauſat eſt prior natura effectu : & in ſecundo inſtanti naturæ intelligitur effectus in ſe abſolutè : & in tertio inſtanti conſequitur relatio effectus ad cauſam.

Inquantum poteſt accipi duobus modis.

Nota hæc de tribus inſtantibus.

¶Deinde arguit Henric. ibi. Secundo ſic. Iſta ratio poteſt ſic formari. Illud, ſine quo creatura non poteſt quiditatiue, & vltimate cognoſci, eſt quiditas eius, ſiue ratitudo. Sed ſine participatione paſſiua (modo præexpoſito) creatura non poteſt perfectè, & vltimatè quiditatiuè cognoſci. ergo talis participatio paſſiua, quæ conſiſtit in reſpectu veſtigiali erit quiditas illius. Minor patet per Boe. de ebdo. Quia ſi pauliſper amoueas primum bonum, id eſt ſi non conſideres illud : tunc creaturæ in eo, quòd ſunt, non erunt bona, id eſt quòd ſi non cognoſco eas, inquantum ſunt participatæ à primo bono imparticipato : implicat poſſe cognoſcere eas quiditatiuè.

¶Reſpondetur à Doctor. ibi. Ad argumentum de primo phyſicor. t. c. primi. Dicit Doctor. Primo, quòd non ſequitur. relatio eſt prior cognitione cauſati cogniti per cauſam. ergo talis relatio eſt de eſſentia cauſati ? non ſequitur. ſic in propoſito : poſito enim, quòd participatio paſſiua ſit prior cognitione entis participati ; non tamen ſequitur, quòd ſit de eſſentia illius. Aliud eſt enim

cognoscere aliquid perfectè quiditatiuè, secundùm quòd includit omnia prædicata essentialia: & aliud est ipsum perfectè cognoscere, secundùm omnem causam extrinsecam. primo modo lapis potest perfectè cognosci, sine quocunque respectu ad causam extrinsecam: sed secundo modo non potest perfectè cognosci, nisi cognoscatur inquantum includit relationem ad quamlibet per se causam: & cognitio secundo modo nõ dicitur pertinere ad cognitionem quiditatiuam lapidis.

¶Ibi. Ad Ang. patet litera. ¶Ibi. Ad Boe. dicẽdum est. Dicit Doct. quòd esse creaturæ: puta lapidis potest in se absolute considerari: & sine omni respectu ad Deum: & si potest considerari sine tali respectu. sequitur, quòd ille respectus oon erit de quiditate lapidis: & sic subtracto Deo per intellectum: poterit lapis absolutè considerari quantum ad suum esse quiditatiuum, Deo non considerato: & si respectus lapidis ad Deum esset de quiditate lapidis: tunc esset implicatio contradictionis, cognoscere lapidẽ, non cognito Deo: quia respectus non potest cognosci, termino non præcognito: vt supra exposui. Et quod dicit de bonitate apud Boe. accipitur illa bonitas non pro absoluta bonitate lapidis: sed pro quodam influxu Dei, siue pro quadam efficientia bonitatis creatæ à Deo: & sic si intelligitur lapis in se sine isto respectu quod est creari, siue effici à Deo: tunc lapis non est bonus: illo modo capiendo bonitatẽ: quia vt sic nõ intelligitur sub isto respecto, quod est creari, vel effici: quod creari est bonitas isto modo: esset tamen bona bonitate absoluta: & patet litera.

Bonitas duplex.

AD PRIMVM argumentum principale. Dico, quòd per vestigium distinctè inuestigatur illud, cuius est imago: siue similitudo, scilicet pars totius: & patet ista littera ex his, quæ dixi supra quomodo vestigiom repræsentat attributum inquantum appropriabile, &c. Nota tamen, quòd per vestigium absolutè sumptum non naturaliter inuestigatur ipsa Trinitas, etiam eo modo quo exposui. supra de imagine Trinitatis. Si verò cognosceretur vestigiũ sub illa relatione, qua refertur ad vestigiatum: tunc posset cognosci Trinitas: sed talis relatio vestigij ad vestigiatum non posset cognosci, non præcognito vestigiato: vt patet à Doc. in simili de imagine. supra præsenti. d. q. 1. & diffusè in quol. q. 14. Et multa bona vide ibi.

¶Ibi. Ad secũdum dico. Patet ista litera: & clarius patebit. j. præsenti d. q. vlt. & in 2. d. 16. Et quod dicit, quòd quælibet essentia creata, inquantum talis essentia creata, repræsentat Deum, sub ratione vestigij. Difficultas esset de relationibus. Posset breuiter dici, quòd nulla relatio est creata à Deo, cum in ad aliquid non sit motus. Posset secundo dici: quòd, & si relatio non sit vestigium Trinitatis, quantum ad omnem assignationem: quia secundùm istam assignationem, quæ est vnitas species, & ordo: tamen posset dici vestigium, quantum ad istam assignationem: quod est vnum, verum, & bonum: & fortè quantum ad aliquam aliam assignationem positam à Doctor. Ratio vltima cum sua responsione clara est in littera.

Aduerte hanc obiectionem de relationib^o.

DVBITATVR in hoc, quod dicit: quòd per vestigium distincte inuestigatur id cuius est imago: Tum: quia vnum, verum, bonum, ponitur imago respectu istorum appropriabilium, scilicet summi boni, veri, &c. sed illa non sunt appropriabilia, nisi vt formaliter infinita: sed talia à nobis non possunt distinctè concipi. Non enim via naturali possum distinctè concipere bonitatem infinitam: licet enim possim concipere, quod aliqua bonitas est formaliter infinita: non tamen illam possum distinctè concipere in se. ergo.

Primum dubium.

¶Tum: quia si per vestigium distinctè possum inuestigare id, cuius est imago: quia est similitudo illius. ergo per imaginem Trinitatis, qualis est in nobis: possum distinctè concipere Trinitatem, cuius est imago. consequens est falsum: & contra Doct, in primo. distinctione prima, & in quolib. quæstione decimaquarta, consequentia patet: quia ex hoc distinctè potest concipi pars: cuius vestigium est imago ex hoc, quòd est imago eius: ita, quòd esse imaginem eius est ratio distinctè inuestigandi: sicut in proposito de imagine in nobis.

Secundum.

¶Tum: quia quæro à quo potest causari distincta cognitio: puta boni infiniti: non à bono creato: quia tunc contineret illud virtualiter: vt patet à Doctor. in simili in primo. distinctione præsenti. quæstione prima, & distinctione octaua, quæstione prima, & in secundo. distinctione tertia, & in quolib. quæstione decimaquarta, articulo secundo, nec etiam potest ab aliqua alia creatura causari propter causam dictam, s. quia contineret illud virtualiter: modo nulla creatura potest virtualiter continere bonum infinitum, vt patet.

Tertium.

¶Tum: quia videtur sibi contradicere: ponendo, quòd per vestigium distinctè inuestigatur illud, cuius est imago, scilicet ipsa pars: & quòd totum tantum confusè inuestigatur. Si enim distinctè cognosco aliquam partem: puta pedem alicuius hominis: & distinctè cognosco esse partem hominis: statim sequitur, quòd cognoscam distinctè ipsum hominem: ponens enim distinctè differentiam inter a. & b. cognoscit vtrumque distinctè. aliter non poneret distinctam differentiam inter illa: sed cognoscens distinctè a. esse partem b. ponit distinctam differentiam inter illa cõcipiendo distinctè, partem non esse totum, cuius est pars: nec econtra.

Quartum.

¶Tum etiam, quia bene sequitur, distinctè cognosco summum bonum esse appropriabile alicui personæ diuinæ: puta patri, vel filio. ergo distinctè possum concipere illam personam. ergo, & totam Trinitatem: quia personæ sunt relatiuę.

Quintum.

¶Tum sexto: quia statim sequitur, quòd possim naturaliter distinctè concipere aliquam personam: quia per vestigium distinctè inuestigatur id, cuius est imago, scilicet pars: sed vna persona dicitur pars: vt supra patuit: & appropriabile oon dicitur pars, nisi pro quanto est appropriabile alicui parti, scilicet alicui personæ.

Sextum.

¶Respondeo præmittendo quandam declarationem, scilicet quando Doctor. dicit, quòd per vestigium distinctè inuestigatur illud, cuius est imago: non intelligit, quòd per cognitionem talis vestigij habeamus distinctam notitiam illius partis in se: cognoscendo eam distinctè: sicut nec per imaginem Trinitatis habemus distinctam notitiam illius: sed sic intelligitur, quòd vestigium est naturalis similitudo partis: & naturaliter suo modo repręsentatiuum illius: & ideo habita notitia vestigij inuestigatur illud, cuius est similitudo: & hoc distinctè, accipiendo distinctè, pro quanto ponitur similitudo illius partis: licet pars cognoscatur tantum confusè: sicut per vestigium impressum à pede hominis cognosco, quòd est similitudo pedis hominis: & sic cognito illo, possum cognoscere illud, cuius est similitudo naturalis: puta, quòd est similitudo pedis, & totum dicitur cognosci, siue cõfusè inuestigari: pro quanto tale vestigiũ non est naturalis similitudo totius: imo nullo modo est similitudo totius. Et per hoc patet responsio ad instantias.

Responsio.

¶Ad primam dico: quòd per bonum creatum non possum naturaliter concipere bonum infinitum distinctè & sub ratione propria illius: sed dicitur naturaliter inuestigari distinctè; quia est naturalis

Ad primũ.

turalis

ruralis similitudo boni infiniti: & sic per bonum finitum cognitum possum naturaliter inuestigare, quòd est aliqund bonum infinitum: licet illud non possim distinctè in se cognoscere.

Ad secundam. ¶ Ad secundam patet responsio: quia sicut per vestigium inuestigatur illud cuius est imago: ita per imaginem: cum vtrunque sit similitudo: non tamen concipitur distinctè in se. Et vltra, sicut per vestigium impressum à pede non scirem illud esse vestigium pedis: nisi præhabita cognitione pedis: ita nec per imaginem trinitatis cognitam non scirem ipsam esse imagiuem naturalem trinitatis: nisi præhabita cognitione trinitatis. Est tamen differentia: quia per bonum finitum possum naturaliter inuestigare aliquod esse summum bonum, non prius cognitum: quia bonum participatum debet reduci ad bonum imparticipatum: sed per imaginem trinitatis, naturaliter notam non possum naturaliter inuestigare aliquod ens esse trinum, & vnum: & hoc est: quia anima secundùm suas potentias, & operationes non est ens participatum ab aliquo ente vt trino. Et ideo vestigium est magis naturalis similitudo partis, &c. quàm anima secundùm potentias, & operationes respectu trinitatis: immo quo ad multa deficit: vt infra patet quæstio.vlt. præsentis distinctio. & de hoc alias.

Ad tertiā. ¶Ad tertiam patet responsio: quia non ponitur bonum infinitum posse naturaliter cognosci in se, & distinctè per bonum finitum: sed quòd per bonum finitum possum inuestigare aliquod esse bonum infinitum, & quomodo: & à quo causatur ista cognitio. Dico parisformiter, vt dixi supra præsenti distinctio. quæstio.1. quomodo, scilicet Deus potest naturaliter cognosci in conceptu communi, & confuso.

Ad quartā. ¶Ad quartam patet ex supradictis: quòd nulla est contradictio: quia non pono partem distinctè concipi in se: sed pono, quòd per vestigium distinctè inuestigatur illa per se, id est, quòd vestigium est naturalis similitudo talis partis, confusè etiam acceptæ: & nullo modo est similitudo illius totiue, cuius est talis pars: posito etiam, quòd pars cognoscatur distinctè: non sequitur, quòd totum distinctè cognoscatur: vt patet intuenti. Si enim distinctè cognosco pedem, & distinctè scio pedem non esse totum: propter hoc non sequitur, quòd distinctè cognoscam totum in se. Cognoscere enim totum distinctè est cognoscere illud secundùm omnes partes. Ex his quæ supra dixi patet solutio ad alias instantias.

Quæstio Sexta.

Circa tertiam partem distinctionis, in qua Magister agit de immagine.

Quæritur primo de Memoria,

Vtrum in parte intellectiua propriè sumpta, sit memoria, id est; intellectus habens speciem intelligibilem priorem, naturaliter, actu intelligendi?

Scotus primo sententia. dist. 3. q 6.
D. Thomas prima parte summa q. 79 Artic 6.

SEXTO quærit Doc. An in parte intellectiua propriè sumpta sit memoria propriè. i. habens speciem intelligibilem, priorem naturaliter actu intelligendi.

PRO declaratione tituli q. præmitto aliqua. Primum, quòd memoria in proposito accipitur pro principio productiuo actus intelligēdi: vt supra patuit d. 2. parte secunda: & infra patebit. d. 6. & 7. & talis memoria (vt dixi) includit intellectum, & præsentiam obiecti intelligibilis, sub ratione intelligibilis: quæ duo integrant vnum principium formale productiuū actus intelligendi: vt infra patebit. q. 7. & 8. præsentis dist. & etiam vltima quæst. Secundum: obiectum esse præsens intellectui potest dupliciter intelligi. Primo in se, & in propria existentia: & sic pertinet ad memoriam, vt est principium productiuum notitiæ intuitiuæ eiusdem obiecti. Secundo, vt non est in se præsens: sed tantum in aliquo repræsentatiuo: & sic pertinet ad memoriam, vt est principium productiuum notitiæ abstractiuæ eiusdem obiecti, sic representati. Tertio præmitto, q Doct. in præsenti quæstione tantum loquitur de memoria, vt est principium productiuum notitiæ abstractiuæ: & quia principium productiuum alicuius est prius ipso producto vt patet: & obiectū in cognitione abstractiua, vel representatiuū obiecti pertinet ad memoriam supradictam: sequitur, q tale representatiuum erit prius ipso actu intelligendi. Sed quia representatiuum obiecti pōt multis modis accipi: restringit ergo se Doc. ad vnum tantum modum: an, scilicet respectu cognitionis abstractiuæ alicuius obiecti sit necesse prius ponere in intellectu possibili speciem intelligibilem, representantē obiectum in ratione intelligibilis: quæ species pertineat ad memoriam: vel sit pars memoriæ productiuæ cognitionis abstractiuæ. Et sic titulus quæst. debet intelligi.

Obiectū esse præsens intellectus potest dupliciter intelligi.

IN ista quæstio. Hic recitatur opinio Hen. qui negat omnem speciem intelligibilem, naturaliter præcedentem actum intelligendi: & modus ponendi Hen. patet in littera: vult enim Hen. quòd in cognitione abstractiua obiectum sit tantum præsens in phantasmate, formaliter existénte in virtute fantastica: & quòd non est necesse ponere aliquam speciem intelligibilem in intellectu possibili, respectu cognitionis abstractiuæ: sed sufficit phantasma: & hanc positionem probat auctoritatibus, & rationibus: quæ exponentur respondendo ad illas.

Henri. quol. 4. q 7. 8. & 21. & quol. 5. q. 14 Hoc idem Gotfr. quol 9. q. 19. & quol. 13. q. 3.

CONTRA istam opi. hic Doc. supponit vnū verum, quòd intellectus potest cognoscere vniuersale: & per consequēs intellectus potest habere obiectum perfectè præsens in ratione vniuersali. Nota, quòd Doct. tantum loquitur de vniuersali, hoc est de natura, vt indifferenti ad singularia: & vt priori quolibet singulari: non autem loquitur de vniuersali secundo intentionaliter capto: siuè de natura, vt accepta sub tali intentione: patet quia loquitur hic de vniuersali, vt præcedit cognitionem sui: sed vniuersale secundo intentionaliter captum non potest fundari in natura absoluta: sed tantum in natura, vt cognita: vt Doc. innuit in suis vniuersalibus. Intendit ergo loqui de vniuersali, vt est natura indifferens ad omnia singularia, & vt prior illis. Cum ergo dicit in littera. Intellectus potest habere obiectum, actu vniuersale pfectè sibi præsens in ratione obiecti, prius naturaliter quam actu intelligat. i. q potest habere naturam, vt priorem quacunque singularitate, præsentem sibi in ratione obiecti: supple intelligibilis: priorem naturaliter, quàm actu intelligat illam: & cum non possit illam habere præsentem, nisi per aliquod representatiuum naturæ, vt naturę, & tale representatiuum existens in intellectu vocat speciem intelligibilem: quæ ideo dicitur species intelligibilis: quia est representatiua obiecti intelligibilis sub ratione, qua est intelligibile, & non sub ratione, qua actu intelligitur.

Intellectus pōt cognoscere vniuersale.

¶Ibi. Antecedens assumptum videtur satis manifestum: quia obiectum, in ratione obiecti, est prius naturaliter actu: & per consequens vniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti inquantum obiectum. Ista vniuersalitas non accipitur pro aliqua secunda intentione: sed pro aliqua conditione naturæ indifferentis ad singularia, & præcedentis illa.

¶Ibi. Consequentiam probo, scilicet, quòd in illo priori intellectus habet obiectum sibi præsens in specie intelligibili: & probat primo ex parte vniuersalitatis obiecti: secundo ex parte præsentiæ: ex parte vniuersalitatis obiecti arguit sex vijs: probando, quòd tale vniuersale, vt prius actu intelligendi non possit esse præsens intellectui in ratione obiecti intelligilis, nisi per speciem intelligibilem causatam, impressam intellectui possibili representantem tale vniuersale in ratione obiecti intelligibilis.

¶Ibi. Primo arguo sic. Hic probat primo ratione sumpta ex parte phantasmatis representantis. Et ratio stat in hoc. Vniuersale, vt est prius actu intelligendi, antequam intelligatur, oportet esse præsens intellectui, non in se (vt patet) ergo in aliquo representatiuo: aut ergo in phantasmate, aut in specie intelligibili: aliud dari non potest, non in phantasmate (vt probat) ergo in specie intelligibili, patet consequentia à tota disiunctiua ad vnam partem, cum negatione alterius: quòd autem non possit esse præsens in phantasmate: siue quòd phantasma non possit representare aliquod vniuersale: siue aliquod ens sub ratione vniuersalis probat Doc.

Vniuersale & prius actu intelligēdo.

¶Sed pro intelligentia probationis Doct. suppono aliqua. Primo, quòd representatiuum alicuius in ratione obiecti intelligibilis est duplex, scilicet, omnino illimitatum, vt essentia diuina. Aliud omnino limitatum, vt representatiuum causatū: primo modo essentia diuina propter sui illimitationem perfectissimè est representatiua omnium intelligibiliū quantumcunque diuersorum: vt patet à Sco. dist. 2. & 37. & de tali non intelligitur. Secundo suppono, quòd representare aliquid perfectè: vel esse representatiuum alterius entis à seipso: est ipsum ens cōtinere eminenter aliud secundùm totam entitatem illius: vt patet à Doc. dist. 3. secundi: & ex intentione ipsius. distin. 2. primi. Et sic nulla creatura quantumcunque perfecta potest esse representatiua alterius, non contenti virtualiter in ipsa. Tertio suppono, quod ratio vniuersalis, & ratio singularis sunt rationes omnino representabiles diuersæ: sic quòd non potest reperiri aliquod vnum representatiuum simpliciter limitatum perfectè representans vtrunque: & quòd singulare possit etiam habere representatiuum in intellectu, sub ratione singularitatis, quod dicatur species intelligibilis: de hoc patebit in 2. d. 3. q. 10. & 11. comparando singulare ad intellectum ex natura potentiæ.

Instantia.

¶Si fieret instantia quòd eadem species intelligibilis potest esse representatiua minus vniuersalis, & magis vniuersalis, puta albedinis, & coloris: & Doct. dubitatiuè loquitur quæstio. prima, præsentis distinctio.

Responsio.

¶Dico, quòd hoc sustinendo non est simile de representatiuo alicuius sub ratione singularis, & sub ratione singularis, & sub ratione vniuersalis: & de representatiuo alicuius sub ratione minus vniuersalis, & sub ratione magis vniuersalis: quia in primo modo intelliguntur representabilia simpliciter diuersarum rationum: non sic intelligendo, quòd hęc albedo, & albedo in communi sint diuersarum: rationum: cum vna sit de quiditate alterius: sed sic, quod ratio vniuersalitatis, & ratio singularitatis sunt diuersæ rationes. Sed secundo modo minus vniuersale, & magis vniuersale non sunt representabilia, vt omnino diuersarum rationum, cum vtrunque sit representabilis sub ratione vniuersalis. Istis suppositis patet ratio Sco. quòd phantasma sit representatiuum simpliciter limitatum: & est primo representatiuum naturæ singularis sub cōditionibus, & circunstantijs singularibus, & materialibus: sequitur, quòd idem phantasma, manens simpliciter idem, non potest representare naturam in ratione obiecti intelligibilis, sub ratione simpliciter absoluta, & vniuersali. Nota tamen propter illa, quæ dixi in secundo supposito: quòd representatiuum est duplex, scilicet, formale & virtuale. Primum est species intelligibilis respectu obiecti intelligibilis. Secundum est continens virtualiter, vel eminenter entitatem alicuius obiecti intelligibilis: vt docet Doc. in quolibetis. quæst. 14. Secundum ergo suppositū debet intelligi de representatiuo virtuali, & non formali. Posset etiam addi tertium representatiuum, quod dicitur representatiuum essentiale: & sic obiectum inferius est representatiuum essentialiter obiecti superioris: ex hoc, quòd continet tale superius essentialiter: & per consequens non tantum potest esse ratio formalis: licet remota producendi speciē intelligibilem sui: sed etiam potest esse ratio formalis, remota tamen producendi speciem intelligibilem omnium superiorum: vt supra exposui. Doct. autem in præsenti quæstio. loquitur tantum de representatiuo formali: quod est, vel species intelligibilis, vel phantasma: & probat quòd non phantasma.

Representatiuū formale, virtuale, & essentiale.

¶Ibi Respondet quòd species eadem. Hic ponitur responsio Hen. ad argumentum Doct. & dicit, quòd licet eadem species, siue idem phantasma, nō possit representare idem sub diuersis rationibus: tamen sub alio, & alio lumine pōt representare: quia in lumine virtutis phantasticæ tantum representat sub ratione singularis: sed in lumine intellectus agētis representat sub ratione vniuersalis.

¶Ibi. Contra. Hic Doc. arguit contra responsionem Henri. Et pro intelligentia huius responsionis nota. Dicimus. n. quòd aliquid potest competere alicui: puta a ratione posterioris, & aliquid ratione ipsius. Exemplum primi. Francisco competit esse similem: puta Iohanni albo, ratione albedinis sibi inhærentis: & competit sibi esse similem Iohanni essentialiter, ratione naturæ existentis in vtroque. Primo modo competit sibi tantum per accidens. Secundo modo per se: quia ratione naturæ, quæ est de essentia Francisci. Hoc idem dico de representatiuo, quòd competit alicui esse representatiuum ex sua ratione formali, & priori: vel ex aliquo posteriori: & per accidens. Exemplum primi: species sensibilis albedinis, ex sua ratione formali, est representatiua albedinis. Exemplum secundi: potentia sensitiua, vel organum habens in se talem speciem sensibilem potest dici representatiuum albedinis: & hoc per accidens: quia non ratione talis potentiæ: sed ratione illius speciei. sibi accidentaliter inherētis Dicit ergo Doc. quòd hic quæritur de representatiuo ex sua ratione formali: siue de representatiuo in se: & illud est in se simpliciter tale: nec fit tale per aliquid posterius: nec variatur per quodcunque posterius, quo ad suam rationem formalem representandi: nec similiter per quodcunque extrinsecum: licet fortè per aliquod extrinsecum possit magis, vel minus disponi ad perfectius, vel imperfectius representandi: erit tamen semper ex sua ratione formali tantum representatiuum alicuius sub eadem ratione: & non sub diuersis omnino rationibus: cū ergo phantasma ex sua ratione formali sit tantum representatiuum alicuius sub ratione singularis: per

per nullum posterius sibi adueniẽs: nec per aliquod extrinsecum poterit esse representatiuum alicuius sub ratione vniuersalis: ergo falsum est dicere, quòd idem phantasma in lumine intellectus agẽtis est representatiuum vniuersalis, & in lumine virtutis phantasticæ sit representatiuũ singularis: & hoc est, quod dicit Doc. & patet littera Doct. vsque ibi sit respondeat.

Henri. ¶Hic ponitur vna responsio Hen. qui dicit, quòd non est inconueniens idem sub eadem ratione formali esse representatiuum diuersorum: & probat p simile: quia idem secundùm eandẽ qualitatem potest esse simile diuersis. Sicut vnum album, secundùm eandem albedinem, est simile diuersis albis. *Responsio ad Hen.* Dicit Doc. ꝙ hoc nihil est ad propositum: & respõsio Doct. stat in hoc. Licet eadem qualitas: puta eadem albedo possit esse similis decem albis: ita quòd in eadem albedine sint decem similitudines terminatæ ad decem alba: est tamen impossibile, quòd eadẽ albedo vna similitudine sit similis duabus albis: quia tunc eadem similitudo per se dependeret à duobus terminis totalibus. Sic dico in proposito, vbi est ordo essentialis: siuè dependentia essentialis vnius ad aliud, est impossibile vnum dependere à duobus in eodem genere: nam species representatiua essentialiter depẽdet ab ipso representato: quia representatiuum imitatur suum representatum, sicut imperfectum suum perfectum: & semper loquor de representatiuo: quod ex sua natura est posterius representato, & in essendo, & in perfectione: quia essentia diuina est perfectissima ratio representandi quodcumq; intelligibile: tñ ipsa est simpliciter prior in essendo, & in pfectione. Si ergo phantasma p se representaret aliqd sub rõne singularis, & aliqd sub rõne vniuersalis: tunc idẽ depẽderet à duob⁹ totaliter: qa, vt representat singulare ipsum imitat, vt posterius suum prius: & sic idem simpliciter dependeret à duobus in eodem genere: quod est impossibile. Patet ergo, ꝙ non est simile de albedine habente plures similitudines.

¶Secundo principaliter ex eadẽ via arguit Doct. probando, quòd phantasma non potest esse representatiuum alicuius obiecti intelligibilis sub ratione vniuersalis & probat sic. Quia representatiuum alicuius obiecti intelligibilis sub ratione vniuersalis & probat sic. Quia representatiuum quod secundùm totam virtutem suam representat obiectum aliquod sub vna ratione, non potest simul representare idem, vel aliud sub alia ratione obiecti: sed phãtasma in eodem instanti, in quo intelligitur vniuersale secundum totam virtutem suam representat obiectum, vt singulare virtuti phantasticæ: quia tũc est actualis imaginatio illius obiecti in singulari: ergo. Maior patet. Tum quia representatiuum formale in representando dependet à representato: qa sub eadem ratione formali representat, quo causatur: sed idem non potest in eodem instanti dependere à duabus rationibus formalibus oppositis: vt patet: nec etiam pro alio instanti. Tum quia representatiuum representans aliquid secundum totam virtutem suam alicui potentię, vt ibi existens: in eodem instanti non potest representare illud perfectè alteri potentiæ, cui non inexistit: vt patet de specie sensibili existente in organo potentię visiuæ: quę nõ representat idem in eodem instanti secundùm totã virtutem virtuti phantasticæ: immo nec in alio instanti: cum in virtute phantastica sit propriũ representatiuum: ergo à fortiori nõ poterit representare diuersa sub diuersis rationibus: siuè idem sub oppositis rationibus. *Virtus limitata in agẽdo in eodẽ instãti non põt habere duos effectus.* Tum: quia sicut virtus limitata in agendo in eodem instanti non potest habere duos effectus perfectos, præcipuè diuersarum rationum: ergo nec virtus limitata in representando in eodem instanti poterit representare idem sub diuersis rationibus: & maximè diuersis potentijs: vt supra dixi: & sic patet ista maior.

Obiectio. SI obijciatur, quòd idem representatiuũ potest representare idem sub ratione magis, & minus vniuersalis: vt supra dixi: & illud representatiuum, qd ponitur à Sco. representat secundùm totam virtutem, cum sit agens merè naturale: ergo idem sub diuersis rationibus potest ab eadem specie intelligibili representari: vt albedo sub ratione albedinis: & sub ratione coloris, & qualitatis, & entis.

Responsio. ¶Dico primo, quòd non sunt rationes oppositæ sicut ratio singularis, & vniuersalis. Secundo dico, quòd ad mentem Sco. sunt ponendæ aliæ, & aliæ species respectu magis, & minus vniuersalis: vt supra patet. q. 1. & 2. præsentis d. Tertio dico, quòd fortè non est inconueniens posse representare idem sub diuersis rationibus potentiæ, cui inexistit. Quarto dico, quòd non est probatum, ꝙ eadem species intelligibilis in eodem instanti sit simul ratio reprẽsentandi minus vniuersale, & magis vniuersale, quia fortè simul non potest esse ratio formalis producẽdi notitiam minus vniuersalis, & magis vniuersalis: cum prius producat notitiam confusam magis vniuersalis: vt diffusè patet. quæst. secunda, præsentis distinctio.

Obiectio. ¶Si iterum dicatur: quòd sicut eadem species intelligibilis. Primo representat singulare vagum. Secundo ipsam naturam in se. Tertio singulare signatum: vt patet à Doct. in sua metaphy. in 7. lib. ergo similiter, & phantasma poterit.

Solutio. ¶Dico vltra ea, quæ dixi supra, quòd primum representatum occurrens intellectui est singulare vagum. Nam primo intellectus iudicat de aliquo singulari vago: vt de aliqua albedine. Secundo de albedine in se. Et tertio de omni albedine singulari iudicat ipsam esse albedinẽ: sicut dixi supra, exponendo dictum Augu. q. 3. præsentis distinctio. quòd secundum formam communem iudico de occurrentibus esse talia secundùm illam formam: sed non intelligit, quòd eadem species intelligibilis representet aliquid sub ratione vniuersalis: & sub ratione propria singularis: cum ipse velit, quòd singulare natum sit representari intellectui sub ratione propria singularitatis per speciem propriam causatam ab illo: vt patet in secunda distinctio. 3. quæstio. 11. & sic per speciem intelligibilem vniuersalis posset representare omnia singularia illius vniuersalis: sed tamen sub ratione vniuersali, & non sub ratione propria singularitatis.

Intellectus agẽs dicitur agere actione reali. ¶Ibi. Ex alio membro arguitur sic. Doct. ex via intellectus agentis probat necessitatem speciei intelligibilis duplici medio. Primum stat in hoc. Cuicunque agenti, actione reali, correspondet aliquod productum reale actu existens. Sed intellectus agẽs dicitur agere actione reali, corrispondet sibi aliquod productum actu reale existens: sed illud productum non potest recipi in aliquo phantasmate: nec in virtute phantastica: quia tale esset de necessitate extensum: & si non in se, saltem in representando: & sic tantum representaret singulare sub conditionibus materialibus: & sic per illud non esset vniuersale præsens in ratione obiecti. Maior est nota: & minor patet 3. de anima tex. com. 13. vbi habetur, ꝙ intellectus agẽs est id, quo est omnia facere: & sic verè actiuus. Habetur etiam tertio de anima. t. c. 17. quòd intellectus agens est sicut ars ad materiam, i. ita comparatur ad intellectum possibilem: sicut ars ad materiam: ars verò est actiua alicuius receptibilis in materia. Si ergo intellectui agẽti correspondet sibi aliquod productum: illud productum erit verè

¶Ibi. Antecedens assumptum videtur satis manifestum: quia obiectum, in ratione obiecti, est prius naturaliter actu: & per consequens vniuersalitas, quæ est propria conditio obiecti inquantum obiectum. Ista vniuersalitas non accipitur pro aliqua secunda intentione: sed pro aliqua conditione naturæ indifferentis ad singularia, & præcedentis illa.

¶Ibi. Consequentiam probo, scilicet, quòd in illo priori intellectus habet obiectum sibi præsens in specie intelligibili: & probat primo ex parte vniuersalitatis obiecti: secundo ex parte præsentiæ: ex parte vniuersalitatis obiecti arguit sex vijs: probando, quòd tale vniuersale, vt prius actu intelligendi non possit esse præsens intellectui in ratione obiecti intelligilis, nisi per speciem intelligibilem causatam, impressam intellectui possibili representantem tale vniuersale in ratione obiecti intelligibilis.

Vniuersale ē prius actu intelligēdi. ¶Ibi. Primo arguo sic. Hic probat primo ratione sumpta ex parte phantasmatis representantis. Et ratio stat in hoc. Vniuersale, vt est prius actu intelligendi, antequam intelligatur, oportet esse præsens intellectui, non in se (vt patet) ergo in aliquo representatiuo: aut ergo in phantasmate, aut in specie intelligibili: aliud dari non potest, non in phantasmate (vt probat) ergo in specie intelligibili, patet consequentia à tota disiunctiua ad vnam partem, cum negatione alterius: quòd autem non possit esse præsens in phantasmate: siuè quòd phantasma non possit representare aliquod vniuersale: siuè aliquod ens sub ratione vniuersalis probat Doc.

¶Sed pro intelligentia probationis Doct. suppono aliqua. Primo, quòd representatiuum alicuius in ratione obiecti intelligibilis est duplex, scilicet, omnino illimitatum, vt essentia diuina. Aliud omnino limitatum, vt representatiuum causatū: primo modo essentia diuina propter sui illimitationem perfectissimè est representatiua omnium intelligibiliū quantumcunque diuersorum: vt patet à Sco. dist. 2. & 37. & de tali non intelligitur. Secundo suppono, quòd representare aliquid perfectè: vel esse representatiuum alterius entis à seipso: est ipsum ens cōtinere eminenter aliud secundùm totam entitatem illius: vt patet à Doc. dist. 3. secundi: & ex intentione ipsius. distin. 2. primi. Et sic nulla creatura quantumcunque perfecta potest esse representatiua alterius, non contenti virtualiter in ipsa. Tertio suppono, ꝙ ratio vniuersalis, & ratio singularis sunt rationes omnino representabiles diuersa: sic quòd non potest reperiri aliquod vnum representatiuum simpliciter limitatum perfectè representans vtrunque: & quòd singulare possit etiam habere representatiuum in intellectu, sub ratione singularitatis, qđ dicatur species intelligibilis: de hoc patebit in 2. d. 3. q. 10. & 11. comparando singulare ad intellectum ex natura potentiæ.

Instantia. ¶Si fieret instantia quòd eadem species intelligibilis potest esse representiua minus vniuersalis, & magis vniuersalis, puta albedinis, & coloris: & Doct. dubitatiuè loquitur quæstio. prima, præsentis distinctio.

Responsio. ¶Dico, quòd hoc sustinendo non est simile de representatiuo alicuius sub ratione singularis, & sub ratione singularis, & sub ratione vniuersalis: & de representatiuo alicuius sub ratione minus vniuersalis, & sub ratione magis vniuersalis: quia in primo modo intelliguntur representabilia simpliciter diuersarum rationum: non sic intelligendo, quòd hęc albedo, & albedo in communi sint diuersarum rationum; cum vna sit de quiditate alterius: sed sic, ꝙ ratio vniuersalitatis, & ratio singularitatis sunt diuersæ rationes. Sed secundo modo minus vniuersale, & magis vniuersale non sunt representabilia, vt omnino diuersarum rationum, cum vtrunque sit representabilis sub ratione vniuersalis. Istis suppositis patet ratio Sco. quòd phantasma sit representatiuum simpliciter limitatum: & est primo representatiuum naturæ singularis sub cōditionibus, & circunstantijs singularibus, & materialibus: sequitur, quòd idem phantasma, manens simpliciter idem, non potest representare naturam in ratione obiecti intelligibilis, sub ratione simpliciter absoluta, & vniuersali. Nota tamen propter illa, quæ dixi in secundo supposito: quòd representatiuum est duplex, scilicet, formale & virtuale. Primum est species intelligibilis respectu obiecti intelligibilis. Secundum est continens virtualiter, vel eminenter entitatem alicuius obiecti intelligibilis: vt docet Doc. in quolibetis. quæst. 14. Secundum ergo suppositū debet intelligi de representatiuo virtuali, & non formali. Posset etiam addi tertium representatiuum, quod dicitur representatiuum essentiale: & sic obiectum inferius est representatiuum essentialiter obiecti superioris: ex hoc, quòd continet tale superius essentialiter: & per consequens non tantum potest esse ratio formalis: licet remota producendi speciē intelligibilem sui: sed etiam potest esse ratio formalis, remota tamen producendi speciem intelligibilem omnium superiorum: vt supra exposui. Doct. autem in præsenti quæstio. loquitur tantum de representatiuo formali quod est, vel species intelligibilis, vel phantasma: & probat quòd non phantasma. *Representatiuū formale: virtuale, & essentiale.*

¶Ibi Respondet quòd species eadem. Hic ponitur responsio Hen. ad argumentum Doct. & dicit, quòd licet eadem species, siuè idem phantasma, nō possit representare idem sub diuersis rationibus: tamen sub alio, & alio lumine pōt representare: quia in lumine virtutis phantasticæ tantum representat sub ratione singularis: sed in lumine intellectus agētis representat sub ratione vniuersalis.

¶Ibi. Contra. Hic Doc. arguit contra responsionem Henri. Et pro intelligentia huius responsionis nota. Dicimus. n. quòd aliquid potest competere alicui: puta a ratione posterioris, & aliquid ratione ipsius a. Exemplum primi. Francisco competit esse similem: puta Iohanni albo, ratione albedinis sibi inhærentis: & competit sibi esse similem Iohanni essentialiter, ratione naturæ existentis in vtroque. Primo modo competit sibi tantum per accidens. Secundo modo per se: quia ratione naturæ, quæ est de essentia Francisci. Hoc idem dico de representatiuo, quòd competit alicui esse representatiuum ex sua ratione formali, & priori: vel ex aliquo posteriori: & per accidens. Exemplum primi: species sensibilis albedinis, ex sua ratione formali, est representatiua albedinis. Exemplum secundi: potentia sensitiua, vel organum habens in se talem speciem sensibilem potest dici representatiuum albedinis: & hoc per accidens: quia non ratione talis potentiæ: sed ratione illius speciei. sibi accidentaliter inhęrētis Dicit ergo Doc. quòd hic quæritur de representatiuo ex sua ratione formali: siue de representatiuo in se: & illud est in se simpliciter tale: nec fit tale per aliquid posterius: nec variatur per quodcunque posterius, quo ad suam rationem formalem representandi: nec similiter per quodcunque extrinsecum: licet fortè per aliquod extrinsecum possit magis, vel minus disponi ad perfectius, vel imperfectius representandi: erit tamen semper ex sua ratione formali tantum representatiuum alicuius sub eadem ratione: & non sub diuersis omnino rationibus: cū ergo phantasma ex sua ratione formali sit tantum representatiuum alicuius sub ratione singularis:

per

per nullum poſterius ſibi adueniēs: nec per aliquod extrinſecum poterit eſſe repreſentatiuum alicuius ſub ratione vniuerſalis: ergo falſum eſt dicere, quòd idem phantaſma in lumine intellectus agētis eſt repreſentatiuum vniuerſalis, & in lumine virtutis phantaſticæ ſit repreſentatiui ſingularis: & hoc eſt, quod dicit Doc. & patet littera Doct. vſque ibi ſit reſpondeat.

Henri. ¶Hic ponitur vna reſponſio Hen. qui dicit, quòd non eſt inconueniens idem ſub eadem ratione formali eſſe repreſentatiuum diuerſorum: & probat p ſimile: quia idem ſecundùm eandē qualitatem poteſt eſſe ſimile diuerſis. Sicut vnum album, ſecundùm eandem albedinem, eſt ſimile diuerſis albis. *Reſponſio ad Hen.* Dicit Doc. ꝙ hoc nihil eſt ad propoſitum: & reſpōſio Doct. ſtat in hoc. Licet eadem qualitas: puta eadem albedo poſſit eſſe ſimilis decem albis: ita quòd in eadem albedine ſint decem ſimilitudines terminatæ ad decem alba: eſt tamen impoſſibile, quòd eadē albedo vna ſimilitudine ſit ſimilis duabus albis: quia tunc eadem ſimilitudo per ſe dependeret à duobus terminis totalibus. Sic dico in propoſito, vbi eſt ordo eſſentialis: ſiuè dependentia eſſentialis vnius ad aliud, eſt impoſſibile vnum dependere à duobus in eodem genere: nam ſpecies repreſentatiua eſſentialiter depēdet ab ipſo repreſentato: quia repreſentatiuum imitatur ſuum repreſentatum, ſicut imperfectum ſuum perfectum: & ſemper loquor de repreſentatiuo: quod ex ſua natura eſt poſterius repreſentato, & in eſſendo, & in perfectione: quia eſſentia diuina eſt perfectiſſima ratio repreſentandi quodcunq; intelligibile: tñ ipſa eſt ſimpliciter prior in eſſendo, & in pfectione. Si ergo phantaſma p te repreſentaret aliqd ſub rōne ſingularis, & aliqd ſub rōne vniuerſalis: tunc idē depēderet à duob⁹ totaliter: qa, vt repreſentat ſingulare ipſum imitaſ, vt poſterius ſuum prius: & ſic idem ſimpliciter dependeret à duobus in eodem genere: quod eſt impoſſibile. Patet ergo, ꝙ non eſt ſimile de albedine habente plures ſimilitudines.

¶Secundo principaliter ex eadē via arguit Doct. probando, quòd phantaſma non poſſit eſſe repreſentatiuum alicuius obiecti intelligibilis ſub ratione vniuerſalis & probat ſic. Quia repreſentatiuum alicuius obiecti intelligibilis ſub ratione vniuerſalis & probat ſic. Quia repreſentatiuum quod ſecundùm totam virtutem ſuam repreſentat obiectum aliquod ſub vna ratione, non poteſt ſimul repreſentare idem, vel aliud ſub alia ratione obiecti: ſed phātaſma in eodem inſtanti, in quo intelligitur vniuerſale ſecundum totam virtutem ſuam repreſentat obiectum, vt ſingulare virtuti phantaſticæ: quia tūc eſt actualis imaginatio illius obiecti in ſingulari: ergo. Maior patet. Tum quia repreſentatiuum formale in repreſentando dependet à repreſentato: qa ſub eadem ratione formali repreſentat, quo cauſatur: ſed idem non poteſt in eodem inſtanti dependere à duabus rationibus formalibus oppoſitis: vt patet: nec etiam pro alio inſtanti. Tum quia repreſentatiuum repreſentans aliquid ſecundum totam virtutem ſuam alicui potentię, vt ibi exiſtens: in eodem inſtanti non poteſt repreſentare illud perfectè alteri potentiæ, cui non inexiſtit: vt patet de ſpecie ſenſibili exiſtente in organo potentię viſiuæ: quę nō repreſentat idem in eodem inſtanti ſecundùm totā virtutem virtuti phantaſticæ: immo nec in alio inſtanti: cùm in virtute phantaſtica ſit proprium repreſentatiuum: ergo à fortiori nō poterit repreſentare diuerſa ſub diuerſis rationibus: ſiuè idem ſub oppoſitis rationibus. *Virtus limitata in agēdo in eodē inſtāti non pōt habere duos effectus.* Tum: quia ſicut virtus limitata in agendo in eodem inſtanti non poteſt habere duos effectus perfectos, præcipuè diuerſarum rationum: ergo nec virtus limitata in repreſentando in eodem inſtanti poterit repreſentare idem ſub diuerſis rationibus: & maximè diuerſis potentijs: vt ſupra dixi: & ſic patet iſta maior.

Obiectio. SI obijciatur, quòd idem repreſentatiuū poteſt repreſentare idem ſub ratione magis, & minus vniuerſalis: vt ſupra dixi: & illud repreſentatiuum, qd ponitur à Sco. repreſentat ſecundùm totam virtutem, cum ſit agens merè naturale: ergo idem ſub diuerſis rationibus poteſt ab eadem ſpecie intelligibili repreſentari: vt albedo ſub ratione albedinis: & ſub ratione coloris, & qualitatis, & entis.

Reſponſio. ¶Dico primo, quòd non ſunt rationes oppoſitæ ſicut ratio ſingularis, & vniuerſalis. Secundo dico, quòd ad mentem Sco. ſunt ponendæ aliæ, & aliæ ſpecies reſpectu magis, & minus vniuerſalis: vt ſupra patet. q. 1. & 2. præſentis d. Tertio dico, quòd fortè non eſt inconueniens poſſe repreſentare idem ſub diuerſis rationibus potentiæ, cui inexiſtit. Quarto dico, quòd non eſt probatum, ꝙ eadem ſpecies intelligibilis in eodem inſtanti ſit ſimul ratio repreſentandi minus vniuerſale, & magis vniuerſale, quia fortè ſimul non poteſt eſſe ratio formalis producēdi notitiam minus vniuerſalis, & magis vniuerſalis: cum prius producat notitiam confuſam magis vniuerſalis: vt diffuſè patet. quæſt. ſecunda, præſentis diſtinctio.

Obiectio. ¶Si iterum dicatur: quòd ſicut eadem ſpecies intelligibilis. Primo repreſentat ſingulare vagum. Secundo ipſam naturam in ſe. Tertio ſingulare ſignatum: vt patet à Doct. in ſua metaphy. in 7. lib. ergo ſimiliter, & phantaſma poterit.

Solutio. ¶Dico vltra ea, quæ dixi ſupra, quòd primum repreſentatum occurrens intellectui eſt ſingulare vagum. Nam primo intellectus iudicat de aliquo ſingulari vago: vt de aliqua albedine. Secundo de albedine in ſe. Et tertio de omni albedine ſingulari iudicat ipſam eſſe albedinē: ſicut dixi ſupra, exponendo dictum Angu. q. 3. præſentis diſtinctio. quòd ſecundum formam communem iudico de occurrentibus eſſe talia ſecundùm illam formam: ſed non intelligit, quòd eadem ſpecies intelligibilis repreſentet aliquid ſub ratione vniuerſalis: & ſub ratione propria ſingularis: cum ipſe velit, quòd ſingularè natum ſit repreſentari intellectui ſub ratione propria ſingularitatis per ſpeciem propriam cauſatam ab illo: vt patet in ſecunda diſtinctio. 3. quæſtio. 11. & ſic per ſpeciem intelligibilem vniuerſalis poſſet repreſentare omnia ſingularia illius vniuerſalis: ſed tamen ſub ratione vniuerſali, & non ſub ratione propria ſingularitatis.

Intellectus agēs dicitur agere actione reali. ¶Ibi. Ex alio membro arguitur ſic. Doct. ex via intellectus agentis probat neceſſitatem ſpeciei intelligibilis duplici medio. Primum ſtat in hoc. Cuicunque agenti, actione reali, correſpondet aliquod productum reale actu exiſtens. Sed intellectus agēs dicitur agere actione reali, corriſpondet ſibi aliquod productum actu reale exiſtens: ſed illud productum non poteſt recipi in aliquo phantaſmate: nec in virtute phantaſtica: quia tale eſſet de neceſſitate extenſum: & ſi non in ſe, ſaltem in repreſentando: & ſic tantum repreſentaret ſingulare ſub conditionibus materialibus: & ſic per illud non eſſet vniuerſale præſens in ratione obiecti. Maior eſt nota: & minor patet 3. de anima tex. com. 13. vbi habetur, ꝙ intellectus agēs eſt id, quo eſt omnia facere: & ſic verè actiuus. Habetur etiam tertio de anima. t. c. 17. quòd intellectus agens eſt ſicut ars ad materiam, i. ita comparatur ad intellectum poſſibilem: ſicut ars ad materiam: ars verò eſt actiua alicuius receptibilis in materia. Si ergo intellectui agēti correſpondet ſibi aliquod productum: illud productum erit ve-

rè reale: & non potest poni intellectio obiecti: quia illa non est prima actio intellectus agentis: seu primus terminus actionis realis, sed primus terminus actionis realis intellectus agentis est vniuersale in actu, i. est aliqua species intelligibilis habens verum esse reale: & dicitur vniuersali in actu non in prædicando: sed in representando: & sic patet ista ratio.

Dubitatio. SED in ista littera de prima actione intellectus agentis fortè ab aliquibus diceretur, quòd prima actio ipsius est abstrahere vniuersale à singularibus: & à conditionibus materialibus: quia intellectus agens de non vniuersali facit vniuersale. Contra: quia tunc nihil ageret realiter: quia vniuersale, sic abstractum, non est aliquid reale existens: & solum tale est terminus realis actionis, vel productionis.

¶Si iterum dicatur. Ex quo intellectus agens est virtus actiua, & non factiua: ergo terminus realis actionis erit in ipso intellectu agente patet. Ex hoc enim virtus actiua distinguit à factiua: quia actio, siuè terminus actionis est in agente: factio autem, siuè terminus factionis recipitur in materia sensibili extra: vt subtiliter patet à. Doc. quæstio. 13. quol. Ergo species intelligibilis: quæ dicit terminus realis actionis ipsius intellectus agentis erit subiectiuè in intellectu agente: & tamen ponitur in intellectu possibili.

Solutio. Intellectus agēs & possibilis distinguntur ex natura rei. ¶Dico primo: sufficit, quòd talis terminus recipiatur in eadē potentia: non enim intellectus agens, & possibilis distinguuntur, vt duæ potentiæ, cum sint vna potentia realiter: licet distinguantur ex natura rei.

¶Dico secundo, quòd fortè non esset inconueniens ponere intellectum agentem virtutem factiuam: cum terminus cuiuscunque actionis intellectus agentis recipiatur in intellectu possibili, & ideo Aristot. dicit, quòd intellectus agens est, quo est omnia facere: & est sicut ars ad materiam, quæ omnia nominant factionem. Posset tamen breuiter responderi: quòd virtus actiua non est ratio agendi aliquid extra suppositum, in quo est: non enim propriè dicimus intellectum agentem agere: sed suppositum dicitur agere intellectu agente, vt potentia actiua: & sufficit, quòd actio intellectus agentis sit in supposito, cui intellectus agens est ratio agendi. Potentia verò factiua propriè, secundùm quam suppositum aliquid facit, dicitur factiua: quia terminus factionis non recipitur in supposito, cuius est talis potentia factiua: sed recipitur in materia sensibili extra.

Differentia inter virtutem actiuam & factiuam.

¶Item quando dicit Doc. ibi. Ille autem terminus realis non est in phantasmate: quia intellectus agens nihil causat in phantasmatibus: quia illud receptum esset extensum, eo modo, quo dixi supra, & ita intellectus agens non transferret ab ordine in ordinem. Sic debet intelligi, quòd intellectus agens transfert aliquod ens de ordine sensibilium in ordinem intelligibilium. Nam omne per se sensibile est extensum: vt patet: & vt sic non est in potentia propinqua, vt intelligatur. Si ergo representatiuum sensibilis in potentia sensitiua tam interiori, quàm exteriori (quod semper representat ipsum sensibile extensum: puta in tali, vel tali quāto, & vt hic, & nunc, & sub tali rōne) non est primo intelligibile: ergo intellectus agens transfert illud sensibile in ordinem intelligibilis in potentia propinqua, partialiter causando aliquod representatiuum, representās ipsum sensibile, vt abstractum ab ipsis conditionibus materialibus: & tale representatiuum non potest poni, nisi species intelligibilis: quæ immediatè recipitur in intellectu possibili.

Intellectus agēs transfert de ordine in ordinem.

¶Nota tamē, quòd ea, quæ dixi de intellectu agēte, quòd transfert de ordine in ordinem, &c. vera sunt loquendo de intellectu pro statu isto, vbi sensibilia tantum sunt præsentia in potentia remota. Nam album extra est intelligibile tantum in potentia remotissima: & album præsens virtuti phantasticæ per phantasma representans illud extensè est in potentia intelligibile minus tamen remotè: quia vt sic intellectus non potest ipsum primo intelligere: vt verò est præsens intellectui per speciem intelligibilem ipsum representantem sine cōditionibus materialibus: tunc est intelligibile in potentia propinqua: quia, vt sic præsens pertinet ad memoriam perfectam, vt exposui declarando titulum. q. & tunc est memoria perfecta, quando statim potest producere. Si verò album comparetur intellectui non pro statu isto. Dico, quòd non sic transfertur de ordine sensibilis in ordinē imaginabilis. & de ordine imaginabilis in ordinē intelligibilis. (Intellectus enim agens tantum transfert de ordine imaginabilis in ordinem intelligibilis: & virtus phātastica transfert de ordine sensibilis in ordinem imaginabilis) quia vt sic est tantum intelligibile ab illo intellectu separato: & sic album immediatè saltem, vt partialis causa potest mouere intellectum ex natura intellectus: causando immediatè cognitionem sui intuitiuam, nulla eiusdem albi sensitiua præcedente. Potest etiam, vt partialis causa immediatè causare speciem sui intelligibilem in intellectu possibili separato: concurrente intellectu agente, vt alia partiali causa: per quam speciem intelligibilem potest abstractiuè cognosci: & de hoc vide Doct. in secunda distin. 3. quæstio. 10. & 11. & vide ibi expositiones quas feci.

¶Ibi. Et confirmatur ratio. Hic Doc. confirmat rationem prius positam, probando per auctoritates: quòd primus terminus actionis realis intellectus agentis sit species intelligibilis. Vnde Commētator. 3. de anima cōm. 18. dicit, quòd vniuersalia nullum esse habent extra animam: quod intendit Pla. quia si ita esset non indigeremus ponere intellectum agentem: hæc in ti. illius cōm. Ex quo patet: quòd ideo ponitur necessitas intellectus agentis, vt faciat de non vniuersali vniuersale. Et patet etiam per hanc auctoritatem: quia intellectus agens est facere de non vniuersali vniuersale: quæ auctoritas nō habet alium sensum: nisi quòd intellectus agens de illo quod erat representatiuum singularis facit representatiuum vniuersalis: ut notat Doct. parum infra. Cum dicit: siuè ly de accipiatur materialiter; siuè virtualiter. Si ly de accipiatur materialiter: tunc intellectus agens facit de representatiuo singularis, i. de ipso phantasmate quod est representatiuū singularis representatiuum vniuersalis, causando speciem intelligibilem, non imprimendo ipsam in phantasmate, sed tantum intellectu possibili: sed exprimendo ipsam, i. quòd non possit causare pro statu isto speciem intelligibilem: nisi præsupposito phantasmate de quo exprimat. Si verò ly de intelligatur virtualiter: sensus est, quòd intellectus agens producit speciem intelligibilem de ipso phantasmate virtualiter continente ipsam, vt partiali causa: vt infra patebit q. penul. præsentis distin. & sic intellectus agens vna cum phantasmate producit speciem intelligibilem.

Intellectus agens de nō vniuersali faciat vniuersale.

¶Ibi. Item secundùm istam viam. Hæc est secunda ratio, qua probatur necessitas speciei intelligibilis sumpta ex ratione intellectus agentis. In ista ratione Doc. supponit vnum, quod communiter ab omnibus conceditur, scilicet, quòd actio prima intellectus agentis sit ad vniuersale in actu: quod dictum non potest habere veritatem, nisi de aliquo representatiuo ipsius vniuersalis: semper supponēdo;

do: quòd prima actio intellectus agentis sit verè realis: ergo terminatur ad aliquod verè reale, & realiter existens. Vniuersale verò, quod est vniuersale in prædicando: vt pota homo in communi: vt sic non habet aliquod esse reale, vt præscindit à singularibus: abstrahit enim ab omni existentia: siuè accipiatur homo sub secunda intẽtione: adhuc minus esse reale habebit: quia vt sic tantum consideratur in esse cognito. Si ergo prima actio intellectus agentis terminatur ad vniuersale in actu: & talis actio est verè realis: sequitur, quòd tale vniuersale in actu erit tantum in repręsentando: & illud erit species intelligibilis actu existens.

¶ Si dicatur concedendo, quòd prima actio intellectus agentis sit realis: sed terminus illius actionis non recipitur in intellectu agente: sed in virtute fantastica: & sic non oportet ponere speciem intelligibilem pertinere ad memoriam intellectiuam, vt memoria intellectiua est. Contra hoc arguit probando, quòd omne productum ab intellectu agente tm̃ recipiatur in intellectu possibili: quia intellectus agens in ratione actiui non excedit possibilem in ratione passiui: ergo quicquid causatur ab intellectu agente, immediatè recipitur in possibili: & sic stat ratio Doct.

¶ Nota tamen hanc propositionem, quando dicit, quòd intellectus agens in ratione actiui non excedit possibilem in ratione passiui: quia non habet veritatem e conuerso. Ista est enim vera: quòd omnis actio intellectus agentis recipitur in intellectu possibili. ista tamen non est sic vera, ꝙ quicquid recipitur ab intellectu possibili, sit causatum ab intellectu agente, nec partialiter, nec totaliter: quia potentia receptiua naturalis in plus se habet, quàm potentia actiua naturalis: vt supra patuit in q. 1. prolo. Intellectus enim possibilis, ex natura intellectus, est in potentia passiua naturali ad multa, quæ non subsunt causalitati agentis naturalis: vt supra patuit. Si tamen vera sit propositio e conuerso, scilicet ꝙ quicquid recipitur in intellectu possibili, causatur ab intellectu agente: erit vera pro statu isto, & naturaliter loquendo, sustinendo tamen, quòd intellectus agẽs sit partialis causa intellectionis: & forte principalior intellectu possibili: vt videtur innuere Docto. in quolib. quæst. 15.

¶ Ibi. Secundum tertiam viam. Probat Docto. principale intentum per duas rationes sumptas ex magis, & minus vniuersali, & tota vis primæ rationis stat in hoc. Habitus, vt habitus talis obiecti inclinat naturaliter ad cognitionem talis obiecti, & potentia inclinata nunquam posset tale obiectum cognoscere, nisi esset præsens per speciem intelligibilem: vt patet de obiecto habitus metaphysici: qui inclinat ad ens inquantum ens. ergo ens, vt ens erit intellectui præsens, & non per fantasma: vt probatum est per duas rationes primas, nec per habitum: quia habitus, vt habitus non est similitudo obiecti intelligibilis, inquantum intelligibile. Et si forte ponatur similitudo obiecti. hoc tantum erit similitudo obiecti intelligibilis, non inquantum intelligibile: sed vt cognitum. Tum etiam quia habitus inclinat ad similes actus, ex quibus causatur. Cum ergo inclinet ad cognitionem entis in vniuersali, ergo intellectus ante habitum causatum, prius intelligit ipsum ens in se: & non potest ipsum intelligere, nisi sit sibi præsens: ergo erit præsens per speciem intelligibilem. Et nota bene, quòd ex his duabus rationibus vltimis habetur, quòd vniuersalius est præsens per propriam speciem intelligibilem ipsum repræsentantem. Sed quia in litera istarum rationum sunt aliquæ obscuritates: ideo expono illam. Cum dicit ibi. Habitus minus vniuersalis: & magis vniuersalis sunt distincti habitus proprij: alioquin Metaphysica, vt metaphysica. i. scientia metaphysicalis, vt metaphysicalis non esset habitus intellectus distinctus: supple ab alijs habitibus. Hic Doct. loquitur de habitu scientifico. Et cum dicit, quòd isti habitus scientifici magis vniuersalis, & minus vniuersalis sunt distincti formaliter, quia distinguuntur suis rationibus formalibus, distinguuntur etiam ab obiectis, quorum sunt tales habitus.

¶ Si dicatur. Ex quo enim habitus metaphysicus est entis, inquantum ens: & habitus physicus est corporis mobilis, sub ratione, vel naturalitatis, vel mobilitatis: ista duo obiecta non distinguuntur realiter, vt patet, nec formaliter, cum inferius sit idem formaliter suo superiori, licet non econtra: vt patuit à Doct. supra dist. 2. q. 1. partis secundæ.

Obiectio.

Inferius est idem formaliter suo superiori, nõ econtra

¶ Pro nunc dico, quòd sufficit ista obiecta distingui obiectiuè, & conceptibiliter: & talis distinctio est sufficiẽs distinctionis habituum magis, & minus vniuersalis. Sequitur. Habitu autem vniuersaliori contingit vti, non vtendo aliquo alio habitu minus vniuersali: patet quia habens habitum metaphysicum potest vti illo: cognoscendo ipsum ens inquantum ens, non cognoscendo pro tunc aliquod inferius. Et nota, quòd si habitus ponatur, vt tantum inclinans, & facilitans potentiam ad similes actus, ex quibus causatur: tunc potentia dicitur vti illo, quando secundùm inclinationem talis habitus operatur, siuè quando elicit actus, ad quos talis habitus inclinat. Si verò ponatur habitus, vt partialis causa actus: vt videtur innuere Doct. infra dist. 17. & in 3. dist. 27. tunc potentia dicitur vti tali habitu, quando elicit actus circa aliquod obiectum: quorum habitus est causa partialis. Potentiam ergo vti habitu est elicere actum circa aliquod obiectum, ad quem actum talis habitus inclinat potentiam, vel cuius actus est causa partialis: & sic patet, quòd habens habitum metaphysicum, qui tantum, vel inclinat ad actus: vel est partialis causa actuum similiũ, ex quibus generatur: & per consequens talis habitus tantum inclinat potentiam ad actus circa obiectũ vniuersalissimum, siuè complexum, vt principia, & cõclusiones: siue incomplexum, vt subiectum metaphysicæ. Si ergo intellectus per talem habitum potest cognoscere ens inquantum ens, oportet, quòd sit sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis: non est autem præsens per habitum scientificum: vt supra dixi: ergo erit sibi præsens per speciem intelligibilem, quod est propositum: & patet ista ratio.

Solutio.

Potentiam vti habitu.

¶ Ibi. Item vltimo, quo ad hanc viam arguo sic. Ista ratio stat in duobus dictis.

Primum est de indifferentia vniuersalis, quando dicimus, quòd vniuersale est indifferens ad omnia inferiora secundum totam suam indifferentiam: sic intelligitur inquantum ipsum, vt sic conceptum est idem cuilibet inferiori: sicut cum concipio animal secundum totam suam indifferentiam ad omnia animalia: ipsum concipio, vt est idem omni animali: & vt commune omni animali. Si verò conciperem animal tantum, vt in aliquo inferiori: puta in homine: tunc non conciperem animal secundum totã suam indifferentiam, qua est idem cuilibet animali.

Secundum dictum est, quòd possum concipere vniuersale secundum totam suam indifferentiam: vtputa possum concipere ens, secundum quòd est indifferens ad omnia entia: sed certum est, quòd nõ possum ipsum concipere, nisi essent præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis, hoc autem non potest esse, nisi per aliquod repræsentatiuum ipsum repręsentans secundum totam suam indifferentiam: & illud non potest esse, fantasma: quia non repræsentaret ipsum secundum totam suam indifferentiã

sed vt inquantum est idem alicui singulari fantasiabili. ergo erit præsens per speciem intelligibilem representantem ipsum secundum totam indifferentiá, & sic habetur propositum.

De necessitate speciei intelligibilis contra multos.

DE SECVNDO membro scilicet præsentiæ obiecti Hic Doc. probat necessitatem speciei intelligibilis tribus rationibus sumptis ex præsentia. In prima ratione supponit Doc. vnum: quòd intellectus potest habere aliquam operationem sibi propriam sine potentijs inferioribus. hoc est non dependendo à potentijs inferioribus, quod suppositū potest habere multiplicem sensum. Primus est, q pro statu isto intellectus possit aliquid immediatè intelligere: sic quòd non requiritur, q aliqua potentia inferior prius habeat operationem circa illud: vt potentia sensitiua, vel imaginatiua: & iste sensus est falsus: quia intellectus pro statu isto non potest immediate moueri ab aliquo sensibili: prius enim sensibile mouet potentiam sensitiuam exteriorem: & deinde causatur fantasma in virtute fantastica: vt supra exposui. Secundus sensus est, quòd intellectus

Intellectus absque potentia sensibili potest operari.

prius habita operatione sensitiua, possit habere in se omnia necessaria ad causandum propriam operationem: ita q haberet præsentiam obiecti in seipso scilicet per speciem intelligibilem repręsentantem obiectum in ratione intelligibilis: & hic sensus est verus. Si enim isto modo non posset habere operationem propriam, nisi dependeret à potentijs sensitiuis: tunc sequeretur, quòd non posset operari, nisi circa illud, quod relucet in virtute fantastica: & sic semper in operando dependeret a virtute fantastica: quia non haberet in se necessaria ad operādum, puta pręsentiam obiecti: sed tantum in alio: puta in virtute fantastica: & si sic dependeret in operando: dependeret etiam in essendo secundum argumentū Philosophi. Separatur enim hoc ab hoc sicut perpetuum à corruptibili: vt patet in proœmio libri de anima. t. c. 12 & 13. & quomodo illa auctoritas philosophi intelligatur vide Sco. in 4. d. 43. q. 3. immo posset dici intellectus sic dependens in operādo virtus organica: quia potentia sensitiua dicitur vti organo: cum species sensibilis repręsentans sensibile tantum recipitur in organo: & sic obiectum relucet ibi. Cum ergo fantasma sit in organo virtutis fantasticæ tantum repręsentabit obiectum, vt in tali organo: & per consequens, si intellectus haberet obiectum pręsens, tantū in virtute fantastica, tunc non posset operari circa illud: nisi quodammodo organicè, modo præexposito: & per consequens si potest habere operationem propriam, modo præexposito poterit habere præsentiam obiecti in se: non autem vt in aliqua virtute inferiori: sed talis præsentia haberi non potest, nisi per speciem intelligibilem ergo.

Quomodo sit intelligenda authoritas Arist. separatur hoc ab hoc sicut perpetuum quo a corruptibili vide Scotum in 4 sent. 43 q. 3.

Exponit aliquam dicta.

Expono tamen aliqua dicta in litera. cum dicit ibi. Aut intellectus potest habere obiectum: puta vniuersale sibi præsens in ratione obiecti intelligibilis absque hoc, quòd sit præsens alicui potentiæ inferiori. Hoc sic intelligitur: quòd licet idem obiectū possit esse diuersimode præsens alij, & alij potentię: non tamen erit præsens sub vna, & eadem ratione: quia albedo, vt est pręsens virtuti fantasticę est tantū pręsens sub ratione singularis: vt verò est presens intellectui est primo presens sub ratione vniuersalis: vt supra declaraui. & sic intellectus potest habere obiectum sibi pręsens sub ratione vniuersalis absque hoc, quod sit pręsens potētię inferiori sub illa ratione vniuersalis.

¶Ibi. Ergo habet scilicet obiectum sub ratione vniuersalis potest esse præsens intellectui absq; hoc, q sit præsens potentiæ inferiori sub tali ratione. ergo actu est præsens. probatur hæc consequētia: quia agentia talis præsentiæ obiecti &c. Probatio huius consequentiæ supponit vnum, scilicet quòd in virtute fantastica sit actu fantasma singularis alicuius vniuersalis fortius mouentis sensum exteriorem: quo posito patet probatio consequentię: quia fantasma, & intellectus agens sunt sufficienter approximata intellectui possibili: & agunt per modum naturæ: & ita causant necessariò in illo præsentiam obiecti, cuius est receptiuus: & patet litera.

¶Secunda ratio est ibi. Secundo sic. Aliæ potentiæ cognitiuę habent obiectum præsens eis non solum præsentialitate secundaria, scilicet quia illa sunt pręsentia alijs potentijs inferioribus: sed propria pręsentialitate, sicut sensus communis habet colorem sibi præsentem. non tantum inquantum est præsens visui: sed quia habet speciem eius præsentem in organo. sensus communis, ergo cum hoc sit perfectionis in potentia cognitiua &c. à fortiori erit in intellectu: & litera clara est.

¶Tertia ratio est ibi Item potentia non potens habere actum, nisi circa obiectum sibi præsens: si non potest habere illud pręsens: nisi per aliquam aliam potentiam, cui contingenter coniungitur: dependet in operatione sua a tali potentia, sibi contingenter coniuncta: & ita est imperfecta: & litera clara est. Sed q intellectus contingenter coniungatur potentiæ sensitiuæ in operando: patet quia potest intellectus separari, & separatum existere sine potētia sensitiua, vt patet de anima separata: patet etiam, quia vt coniungitur corpori glorioso nō habet obiectum pręsens per fantasma: cum non habeat tunc necessitatē vti potentijs sensitiuis in cognitione abstractiua: vt supra patuit. q. 3. presentis d.

¶Ibi. Si obijcias. Pluralitas non est ponenda, nisi vbi est necessitas. Cum ergo ita bene possit poni intellectum habere actum sine specie, sicut cum specie. ergo non est ponenda talis species. *Obiectio.*

¶Respondet Doc. dicens, quòd necessitas est quādo perfectio naturæ hoc requirit. Et patet litera.

ADQVAESTIONEM ergo dico, q est necesse ponere in intellectu speciem intelligibilem, priorē naturaliter actu intelligendi abstractiuè: quod etiā probat auctoritatibus philosophi, & Aug. & primo per Aristo. 3. de anima. t. c. 37. qui sic ait. Omnia ea, quę sunt quodammodo est anima, aut enim sensibilia quæ sunt: aut intelligibilia: est autem scientia quidem scibilia quodammodo: sensus autē sensibilia. & ibi Com. Contingit inquit necessariò, vt anima sit entia omnia vno modorum: secūdum quos possibile est dicere animam esse omnia entia. Ista textus Arist. exponitur ab Henr. & Gotfr. sic quòd Aristo. non loquitur vniformiter hic, & ibi scilicet de intellectu, & sensu: quia de sensu loquitur quantum ad speciem impressam idest q sensus habet in se quodā modo omnia sensibilia per quādam similitudinem. scilicet per speciem sensibilē impressam sensui, quæ est similitudo sensibilium: sed de intellectu loquitur quantum ad habitum scientię: supplè, quòd anima est omnia entia sensibilia per habitum scientiæ impressum: non autem per speciem intelligibilem. *Henr & Gotfr.*

Contra expositionem Hen & Gotfred.

¶Contra hanc expositionem arguit Doc. ibi. Sed hæc expositio non videtur esse ad intentionem Philosophi. quia vult, quòd sicut omnia entia sensibilia sunt in sensu per quandam similitudinem: quia per speciem sensibilem: quæ similitudo sensibilium: sic etiam quòd omnia scibilia siue omnia intelligibilia sunt in intellectu tantum per quādam similitudinē quia per aliquid, quod est formaliter similitudo illorum: & illud non potest esse, nisi species intelligibilis: non autem habitus scientiæ, cum non sit similitudo intelligibilis; circumscripta omni alia specię obiectum repręsentante. Nec valet dicere, q omnia intelligibilia sunt in intellectu per fantasma: quia

tunc

tunc anima non esset omnia intelligibilia per intellectum, siue per scientiam: sed tantum per fantasma, quia tunc nihil ibi esset repræsentans intelligibile, nisi fantasma.

Apparens contradictio. ¶Si dicatur, quòd secundum Sco. præsenti. d. q. vl. actus intelligendi est similitudo obiecti: immo perfectius est similitudo obiecti, quam species intelligibilis: vt patet expresse ab ipso in quol. q. 14. & habitus causatur ex actibus: & semper inclinat ad similes actus circa idem obiectum. ergo habitus causatus ex illis actibus erit similitudo obiecti, quod hic negat.

Solutio. ¶Dico primo, quod non sequitur, quòd si actus est similitudo obiecti: quòd similiter habitus causatus: tum quia actus immediatè causatur ab obiecto: habitus verò non: & sic per dictum supra eo modo, quo actus imprimitur ab obiecto, eo modo repræsentat illud: tum etiam, quia potentia per actum cognoscendi actu cognoscit obiectum, non autem per habitum.

¶Dico etiam, quòd differentia est inter actum cognoscendi, & speciem intelligibilem in repræsentando. Nam actus repræsentat obiectum inquantù cognitum. Et si etiam ponatur, quòd actus cognoscendi repræsentet entitatem obiecti in se: non tamè sub illa ratione, qua est intelligibile: ita quòd per actum dicatur obiectum esse præsens intellectui in ratione intelligibilis: species verò dicit similitudo obiecti, quia per ipsam est præsens intellectui in ratione intelligibili.

¶Ibi. Expressius tamen est ad istud intentio Aug. Et hæc litera clara est.

Memoria non est prior actu intelligendi. ¶Ibi. Si respondeas. Hic ponitur responsio Henr. quia Aug. ubi supra vult, quòd memoria, vt memoria sit prior actu intelligendi: & non potest esse memoria perfecta prior actu intelligendi, nisi obiectū sit præsens intellectui, vel in se, vt in cognitione intuitiua: vel in aliquo repræsentatiuo, vt in cognitione abstractiua: & tale repræsentatiuum, quod pertinet ad memoriam intellectiuam (vt memoria intellectiua est prior actu intelligendi, & principium formale productiuum actus intelligendi) est tantum species intelligibilis. Dicit Hen. q memoria est in parte intellectiua propriè sumpta, vt est principiū productiuum actus intelligendi: & talis memoria est ipse intellectus, vt habens actum intelligendi confusum: ita quòd talis notitia confusa obiecti est intellectui ratio formalis producendi notitiam distinctam: sicut exposuimus mentem ipsius. supra d. 2. parte. 2.

¶Sed vltra, quæ dicta sunt ibi. cōtra hanc positionem. Hic specialiter Doct. arguit ostendens: q hæc positio est contra Aug. & Hen. Quia sit contra Hen. ostendit ibi. Contra opinionem. Nam Henr. ponit, quòd vniuersale, vt relucens in fantasmate est ibi, quasi memoria: & vt mouens ad actum intelligendi est ibi præsens, quasi intelligentia. ergo per istā opin. nullus actus intelligendi est memoria. Et quòd con-

Expressa cōtradictio Hen. tradicat sibi Hen. patet, quia ponit, quòd obiectum, vt relucens in fantasmate, vnacum intellectu dicitur memoria: & tamen prius dicit, quòd ipse intellectus, vt habens notitiam confusam obiecti dicitur memoria: & propriè de ratione memoriæ est mouere intellectum ad actum intelligendi: & tamen dicit, quòd obiectum, vt relucet in fantasmate, & per consequens, vt est in memoria non mouet intellectum ad actum intelligendi: & ex alia parte dicit, q obiectum, vt est in intelligentia idest in intellectu habente cognitionem obiecti mouet ad actum intelligendi. i. vt actu cognoscitur notitia confusa: illa notitia confusa est ratio gignendi notitiam distinctam: & sic secundum ipsum nullus actus intelligendi esset à memoria, vt memoria est: quia vt relucet in phantasmate non mouet: sed esset ab intelligētia: quia vt intelligentia mouet ad actum intelligendi. i. vt actu intellectum mouet ad actum intelligendi. Et sic patet quomodo contradicit.

¶Ibi. Est etiam hoc contra Augu. vt apparet. 15. de tri. c. 11. vel 18. Intelligentiæ tribuentes cogitationis formationem. Nam Augu. vult, quòd nullus actus intelligendi, vt sic, sinè confusus, siuè distinctus sit actus memoriæ. i. pertinens ad memoriam: sed q sit actus intelligentiæ. i. pertinens ad intelligentiam, & ad actualem intellectionem, ideo dicit, quòd nihil intelligimus, nisi per intelligentiam, id est, quòd nihil formaliter intelligimus, nisi per formalem intelligentiam, siuè intellectionem inhærentē nobis. *Nullus actus intelligendi est actus memoriæ.*

¶Ibi. Similiter autem ratione. Improbatur etiam opi. Henri. ratione, & formetur sic ratio. Aut ille actus. i. cognitio confusa obiecti, qua memoria est in actu primo: ut, scilicet, sit productiua actus secūdi: est idem cum illo actu intelligentiæ, cuius est productiua: quia Hen. posuit notitiam confusam obiecti pertinere ad memoriam: & quòd illa notitia est ratio formalis producendi intelligentiam, siuè notitiam distinctam. Ideo quærit Doct. si illa notitia confusa sit idem cum illa distincta: aut alia. Si idem: tūc idem erit ratio gignēdi se: quod est impossibile. Si alia: quæro aut erit simul cum notitia distincta: & tunc respectu eiusdem obiecti erunt simul notitia confusa, & distincta: quod non est intelligibile: quia tunc idem simul distinctè, & cōfusè cognosceretur: aut non est simul? & tunc memoria formaliter gigneret quando non esset: patet. Si enim in eodem instanti, quo producitur notitia distincta nō est notitia confusa: ergo notitia confusa, quæ pertinet ad memoriam non est productiua notitiæ distinctæ: quia tunc non est: & tamen productiuum, quando actu producit est prius natura ipso producto: & de hoc vide expositionem, quam feci super. d. 1. q. 3. & d. 15. q. vnica. secundi Doc.

¶Ibi. Si etiam dicas, quòd memoria est memoria per habitum scientialem. Hoc non stat cum opi. patet, quia hic quæritur de memoria vt in parte intellectiua tantum: vt, scilicet, obiectum est præsens intellectui, vt intellectus est: ita quòd intellectus potest se conuertere ad illum absq; mendicatione virtutis phantasticæ: vt supra patuit. Cum ergo secundùm Hen. per habitum scientialem obiectum non sit præsens, nisi in phantasmate: oporteret intellectū conuerti ad phantasma ad hoc, ut actu intelligeret: & sic in operando dependeret à potentia inferiori: quod est supra improbatum: & sic patet littera.

CONTRA conclusionem Doc. arguit Ochā, quòd respectu notitiæ abstractiuæ non est ponenda aliqua species intelligibilis: sed ponitur aliquis habitus præuius. Dicit enim Ocham. in 2. q. 14. & 15. quòd intellectus ante cognitionem intuitiuam obiecti est in potentia essentiali ad cognitionem abstractiuam: sed habita cognitione intuitiua est in potentia accidentali ita quod potest in cognitionem abstractiuam: & prius non potuit: & habitus derelictus à cognitionibus intuitiuis ponitur in intellectu, vt prior cognitione abstractiua: & quòd talis habitus, sic derelictus ponatur in intellectu respectu cognitionis abstractiuæ: non autem species intelligibilis, sic probat. Quando aliquid est in potentia accidentali respectu cognitionis: non oportet ponere aliud, quàm illud, per quod est in potentia accidentali ad eliciendum actum: sed posito tali habitu in intellectu inclinante ad aliquam cognitionem est intellectus in potentia accidentali: ergo præter talem habitum: non oportet alium ponere in intellectu. Minor patet per philosophum tertio de anima: vbi dicit, quòd aliter est intellectus in potentia ante *Ocham arguit contra necessitatem speciei intelligibilis ponendæ. Primum argumentum.*

ante adiscere, & inuenire, quàm post: quia ante est in potentia essentiali: & post quando per actum aliquem derelinquitur aliquis habitus: tunc est in potentia accidentali ad alium sibi consimilem: ergo intellectus per habitum generatum ex actu est in potentia accidentali. Vnde nunquam experitur aliquis se esse in potentia accidentali respectu intellectionis, nisi post intellectionem. Si enim ponantur mille species præuiæ actui intellectus (si nullum actum habent intellectus) nó plus est, nec experitur, quàm si nulla sit ibi species. Si enim non ponatur alia species: & tamen si actus intelligendi ponatur, statim intellectus intelligit, & experitur se esse in potentia accidentali respectu alterius cognitionis: ergo.

¶ Item. Omnia illa, quæ possunt saluari per speciem, possunt saluari per habitum; ergo superfluit species.

Secundum. ¶ Item, quòd habitus necessariò requiratur ad intelligendum aliquod obiectum: patet, quia si non requireretur, sed sufficeret tantum species: ergo si species corrumpatur post centum mille intellectiones: non aliter posse intelligere illud obiectum: cuius est species, quam ante omnem intellectionem: quia habitus non ponitur; & species corrumpitur.

¶ Si dicas, quód per multas cognitiones augetur species.

¶ Contra. Tunc per augmentationem speciei semper inclinatur intellectus plus ad intelligendũ: & per consequens superflueret totaliter habitus: qui ab omnibus ponitur. Et sic vel species superfluè ponitur, vel habitus: sed habitus ab omnibus ponitur, & non species: ergo videtur, quòd species superfluat.

Tertium. ¶ Item si species ponitur nó ponitur, nisi propter assimilationem, vel propter causationem intellectionis, vel propter repræsentationem obiecti, vel propter determinationem potentiæ, vel propter vnionem mouentis, & moti, & propter ista maximè ponitur species: sed propter nullum istorum: oportet ponere, non propter assimilationem: quia illa assimilatio, aut est in essentia, & natura intellectuali, per quam assimilatur obiecto cognito: aut est assimilatio effectus ad causam. Non primo: quia intellectus intelligendo substantiam magis assimilatur in natura sua propria obiecto, quod est substantia: quàm per speciem, quæ est accidens: quia minus assimilatur accidens substãtiæ, quàm substãtia substãtiæ. Nec secũdò: quia illa assimilatio passi ad agens est per hoc, quòd recipit aliquem effectum causatum ab agente: sed isto modo assimilatur intellectus sufficienter per intellectionem causatam ab obiecto, & receptam in intellectu.

¶ Item tãta assimilatio requiritur in notitia intuitiua, quanta in abstractiua: sed in intuitiua non requiritur aliquid præuium cognitioni assimilans: ergo nec in abstractiua.

Quartum. ¶ Item repræsentatum debet esse prius cognitum: aliter repræsentans nunquam duceret in cognitionem repræsentati, tanquam in simile: statua enim Herculis nunquam duceret me in cognitionẽ Herculis, nisi prius vidissem Herculem, nec etiam scire possum, vtrum statua sit sibi similis, aut non: sed secũdùm ponentes speciem: species est aliquid præuium omni actu intelligendi obiectum.

Quintum ¶ Item, si ponitur propter repræsentationẽ obiecti: hoc non est nisi, quia distans non potest agere in distans: hoc autem falsum est: sicut post patebit. Nam si obiectum distans non possit agere in intellectum, causando intellectionem, nisi prius causaret speciẽ: quia oportet obiectum esse præsens passo in se, vel in alio: ergo eodem modo obiectum distans non potest causare speciem in intellectu, nisi causando aliquid præuiũ speciei: per quod obiectum est præsens intellectui ad causandum illã speciem: & similiter ante illam speciem oportet ponere aliam: & sic in infinitum: ergo obiectum distãs, si potest causare speciem in intellectu sine aliquo præuio, per quod sit præsens: ergo eodem modo potest causare immediatè intellectionẽ sine aliqua specie præuia repræsentante.

Sextum. ¶ Nec debet poni species propter causationem intellectionis: quia secũdùm eos corporale, & materiale non possunt agere in spirituale: & ideo oportet ponere talem speciem in intellectu.

¶ Sed contra. Sicut corporale, & materiale non potest esse causa partialis immediata respectu intellectionis, quæ recipitur in spirituali: quia in intellectu possibili, qui est spiritualis qualitas: ita nec materiale potest esse causa partialis in intellectu agente, concurrens ad producendum speciem, quæ est spiritualis: & sicut tu ponis, quòd corporale potest esse causa partialis ad causandum speciem in spirituali: ita ego pono, quòd corporale est causa partialis ad causandum intellectionem in spirituali. Nec debet poni species propter determinationem potentiæ: quia omnis potentia passiua sufficienter determinatur per agens sufficiens: maximè quando ipsamet potentia est actiua: sed agens sufficiens est obiectum, & intellectus, vt probatum est. Nec debet poni propter vnionem obiecti cum potẽtia, tanquam mouentis, & moti: quia tunc eodem modo arguerem, quòd ante illam speciem oporteret ponere aliam: quia ad hoc, quòd obiectum possit causare primam speciem in intellectu: requiritur, quòd vniatur sibi, sicut requiritur vnio ad hoc, quòd causet intellectionem: & hoc erit per aliam speciẽ: & sic in infinitum. Sic ergo patet, quòd habitus sit ponendus propter experientiam: & non species: hoc Ocham vbi supra, & multa alia dicit, quæ non sunt contra Doct.

QVIDAM alij arguũt contra positionẽ Doc. licet eorum argumenta minus valeant, quàm argumenta Ocham, arguuntque sic. Si species præcedit actum intelligendi: tunc in intellectu erunt duo recepta ordine quodam. s. species, & actus intelligẽdi: & sic, vel erunt ambo qualitates, vel species erit qualitas, & actus intelligendi erit passio, quoniam verius perficit intellectum, quàm species: cum species præsupponatur actui intelligendi, tanquam dispositio: erunt ergo ambo qualitates (vt omnes cõcedunt) tunc, vel eiusdem speciei, vel diuersarum: & non possunt poni in diuersis speciebus qualitatis: ergo in eadem specie. Et tunc arguo, quòd intellectus non esset denudatus à specie recepta, tanquam à medio recipiendi; quod est contra Auer. in multis locis. *Aug. Suess. Arguit primo.*

¶ Item difficile esset dare illius speciei necessitatem: cum non sit necessaria tanquam dispositio, nec tanquam medium inter puram ignorantiam, & scientiam: nec vt causa actus intelligendi. Omnia enim argumenta, quæ alteram harum partium probant, sunt debilia: & non excedunt naturam sermonis dialectici. Facilius ergo dicendum puto intellectionem esse speciem secundùm eum: sed differre solum in modo, & ratione: potest enim effectus comparari ad intellectum potentiæ: & ad formam intellectus abstractam à materia, quæ vocatur obiectum intelligibile: si enim intellectui cõparetur: sic passionis, & intellectionis nomen sibi vendicat: si autem obiectum respiciat intelligibile, cuius est similitudo: sic rationem speciei retinet: erit ergo vna res absolutè, licet modi intelligendi illam sint diuersi. *Secundo.*

¶ Item

Tertio. ¶Itē arguit. Si talis species poneretur prior actu intelligendi: tūc intellectus esset in actu, antequam intelligeret, quod omnes peripatetici extraneum reputant. Et quòd sequatur ipsum esse in actu probat, quia ex intellectu, & specie fit verius vnū, quàm ex materia, & forma: & quod verius est vnum, verius est ens: ergo intellectus, & species sunt verius ens: sed quod verè est: actus est: ergo intellectus per speciem informatus est actus, vel in actu: & sic intellectus erit in actu, antequam intelligat, quod est falsum: hæc ille.

Ad rationes Ocham ad primam. RESPONDEO primo ad rationes Ochā. Et dico ad maiorem primi argumenti, q aliquid esse in potentia accidentali, siuè propinqua potest duplicíter intelligi.

Esse in potētia accidentali potest intelligi dupliciter. Primo: quia illud, per quod aliquid est in potentia accidētali est ratio, quare actus promptè, faciliter, & expeditè elicitur: & per quod potentia magis inclinatur ad similes actus. Hoc modo intellectus per habitum causatum ex pluribus actibus dicitur in potentia accidentali: quia habens talem habitum prōptius, facilius, & expeditius elicit similes actus illis, ex quibus causatur: sustinēdo, quòd habitus non cōcurrat actiuè ad actus exteriores, & ante illum habitum intellectus dicitur esse in potentia essentiali, siue remota. Sustinendo verò, q habitus sit partialis causa actus sequētis: dico, quòd intellectus per talem habitum non tantum est in potentia accidentali ad promptè, faciliter, & expeditè producendum talem actum: sed etiam ad producēdum perfectiorem actum intensiuè: vt patet à Doc. infra distinct. 17.

Secundo aliquid potest intelligi esse in potentia accidentali: quia illud, per quod est in tali potentia est simpliciter ratio, quare potentia intellectiua sit in potentia propinqua ad agendum absolutè: sic, q ante illud nullo modo posset agere: & hoc modo per speciem intelligibilem intellectus est in potentia accidentali respectu cognitionis abstractiuæ: ita q ante illam nullo modo potest intelligere, cum tunc non habeatur præsentia obiecti: & sic intellectus, vt non habens speciem intelligibilem obiecti dicitur in potentia essentiali, siue remota: vt verò est habens illam dicitur in potentia accidentali, siuè propinqua: quia tunc habet omnia requisita ad causandam intellectionem. Et cum dicit, quòd habitus sufficit. Negatur, cum per habitum, vt habitus est, non habeatur præsentia obiecti, quæ necessaria est ad actum intelligendi.

¶Et cum dicit, quòd nos experimur, quòd per actum intelligendi, siuè per habitum sumus in potentia propinqua, &c. non autem per speciem intelligibilem.

¶Dico primo, quòd bene per habitum experimur nos esse in potentia propinqua ad eliciendos similes actus illis, ex quibus causatur habitus, ad quos actus habitus inclinat: & tale huiusmodi non experimur per speciem intelligibilem alicuius, cum species intelligibilis obiecti præcedat omnem actū intelligendi illius obiecti.

¶Secundo dico, quòd non est necesse habere talem experientiam, seu cognitionem experimentalem (vt etiam patet secundum ipsum de cognitione intuitiua obiecti) quia si potētia habet obiectum in se præsens, statim operatur circa illud, causando intuitiuam cognitionem illius: & tamē patet, quòd ante illam cognitionem non habet aliquem actum cognitum experimentalem circa illud obiectum, sic in proposito. Sufficit enim, quòd causæ actus sint debitæ approximatæ, & non impeditæ: quibus positis statim sequitur actio.

Ad secūdū. ¶Deinde quando dicit, quòd si post centum mille intellectiones species intelligibilis corrumperetur, non posset intellectus cognoscere abstractiuæ.

¶Dico primò, quòd casus non est admittendus, quia per aliam, & aliam intellectionem intenditur species intelligibilis, vt infra patebit. Et cum dicit, quòd tunc per illam magis inclinaretur ad actum intelligendi. *Intensio speciei intelligi.*

Dico, quòd si loquatur de inclinatione naturali potentiæ per quodcunque sibi aduenient, illa non intenditur: vt patet à Docto. in quarto, distinctio. quadragesimanona, quia inclinatio naturalis est ipsa natura inclinata. Si verò inclinatio naturalis sumatur ex parte speciei. Dico, quòd quanto illa intenditur in suo esse, tanto inclinatio naturalis intenditur, cum sit eadem res, & sic intellectus habens talem speciem magis inclinatur ratione talis speciei. Sed hæc nihil ad quæstio. quia si species intenderetur, tunc per illam posset perfectior actus causari.

¶Dico secundo, quòd si talis species corrumperetur, ita quòd in potentia nihil esset nisi habitus derelictus ex actibus: intellectus non posset cognoscere obiectum abstractiuè: quia tunc non posset haberi præsentia obiecti, quæ est necessaria ad actum intelligendi: & sic non esset inconueniens, quòd post centum mille intellectiones, destructa specie intelligibili, per quam solam habetur præsentia obiecti in cognitione abstractiua: intellectus nullam cognitionem abstractiuam haberet de tali obiecto: sicut non est inconueniens, quòd post centum mille visiones potentia visiua non possit videre album, destructa specie sensibili albi, per quam sola habetur præsentia albi in ratione obiecti visibilis.

Oporteret ergo ponere, quòd destructa specie intelligibili per habitum possit haberi præsentia obiecti intelligibilis, in ratione obiecti intelligibilis, quod non probat, nec probare posset: cum obiectum, sub ratione qua intelligibile, sit prius habitu: quia & prius actibus, ex quibus generatur habitus.

¶Ad aliud, quando dicit, quòd si species ponitur, aut ponitur propter assimilationem &c. *Ad tertiū.*

Dico, quòd quamuis species intelligibilis sit similitudo obiecti, sub ratione qua intelligibile: vt supra exposui: principaliter tamen ponitur, vt per illam habeatur præsentia obiecti intelligibilis, quæ aliter haberi non posset: & sic patet, quòd illa, quæ dicit de assimilatione non sunt ad propositum.

Si tamen teneatur, quòd propter assimilationem ponitur: tunc ad obiectiones, quas facit respondeo, præmittendo vnum, quòd aliquid assimilari alteri contingit multipliciter.

Vno modo in ratione naturæ: ita quòd vna natura est similis alteri: & sic species intelligibilis non ponitur ad hoc, vt intellectus fiat similis in sua natura obiecto, nec econtra. *Simile vnū alteri esse potest multipliciter capi.*

Secundo dicitur aliquid assimilari alteri tantum accidentaliter: sicut dicimus, quòd Franciscus est similis Ioan. albo ratione albedinis, quam habet: & sic intellectus habens actum intelligendi dicitur similis obiecto cognito: quia actus intelligendi est similitudo obiecti cogniti: & similiter per speciem intelligibilem est accidentaliter similis obiecto intelligibili, inquantum intelligibile: & sic aliter est similis obiecto per speciem intelligibilem, & aliter per actum intelligendi: similitudo enim per actum intelligendi abstractiuum necessariò præsupponit similitudinem per speciem intelligibilem.

Tertio potest aliquid dici simile alteri, loquendo de similitudine proportionis: & sic intellectus per speciem intelligibilem magis proportionatur obiecto intelligibili, inquantum intelligibile, quàm per aliquid aliud: & hoc modo loquendo de tali similitudine proportionis: patet, quòd species intelligibilis est necessaria: quia sine illa est simpliciter improportionatus obiecto intelligibili ad ipsum attingendum per intellectionem. Et quod dicit, quòd tanta assimilatio requirit̃ in notitia intuitiua, quàm in abstractiua. Concedo, loquendo de assimilatione tertio modo: & sicut in cognitione intuitiua ad hoc, vt potentia possit intuitiue cognoscere obiectum, requiritur præsentia obiecti in se: ita in cognitione abstractiua ad hoc, vt potentia possit cognoscere obiectum, requiritur præsentia obiecti: & quia in tali cognitione abstractiua nõ habetur in se præsens: sed per speciem intelligibilem hr̃ præsens: ideo hoc modo requiritur tanta similitudo.

Ad quartũ. ¶ Ad aliud, quando dicit, ꝙ repræsentatum debet esse prius cognitum &c. Dico, ꝙ aliquid repræsentari potest multipliciter intelligi. *Repræsentari multis modis dicitur.* Vno modo in ratione imaginati: sicut dicimus, quòd imaginatum cognoscitur per imaginem: & tale prius cognoscitur: vt patet de statua Herculis &c. Secundo in ratione obiecti intelligibilis, & tale prius non cognoscitur: modo per speciem intelligibilem hr̃ tantum præsentia obiecti, in ratione obiecti intelligibilis: & de huiusmodi repræsentatione. vide Doct. in q. 14. quolib. Concedo etiam, ꝙ repræsentatum prius cognoscitur specie intelligibili, cũ species intelligibilis cognoscatur tantum actu reflexo, de quo alias.

Ad quintũ. ¶ Et quod dicit de distante. Hoc nihil est. Tum: quia semper requiritur approximatio obiecti secũdum præsentiam. Nam in cognitione intuitiua obiectum debet esse approximatum secũdum suam existentiam, & præsentiam. Vnde non credo, quòd intellectus angeli existens in cœlo possit intuitiuè videre lapidem propter maximam distãtiam: de quo in 2. dist. 5 q. 10. & 11. & in 4. dist. 45. sic in cognitione abstractiua requirit̃ approximatio obiecti, qualis possit haberi, quæ approximatio nihil aliud est, nisi obiectum esse proportionaliter præsens intellectui, in ratione obiecti intelligibilis: non potest autem esse præsens in ratione obiecti intelligibilis, sub ratione vniuersali, nisi per speciem intelligibilem. Et cum dicit, quòd sicut obiectũ distans potest causare speciem intelligibilem: ita, & cognitionem. Dico, ꝙ si intelligit, ꝙ obiectum distans: puta lapis: extra posit, vt causa propinqua causare speciem intelligibilem in intellectu nostro. Negatur, sed dicitur causare, vt causa remota: quia prius causat speciem sensibilẽ in sensu exteriori: deinde causatur species sensibilis in virtute fantastica, quę species dicitur fantasma: & ipsum fantasma vnà cum intellectu agente est causa immediata speciei intelligibilis: vt infra patebit à Doct. ratio autem, quare obiectum distãs non potest immediatè causare speciem intelligibilem sui est propter ordinẽm potentiarum: de quo supra patuit quæst. 3. præsentis distinct. Si verò tale obiectum compararetur intellectui, nõ habenti essentialem ordinem ad virtutem fantasticam, & sensum exteriorem, posset immediatè causare speciem intelligibilem in tali intellectu: vt alias exposui super q. 11. dist. 3. secundi Doct.

Ad sextum. ¶ Ad aliud cum dicit, quòd non debet poni species propter causationem intellectionis. Respõdeo, quòd specialiter propter hoc ponitur, vt inferius probabo per dicta Doct.

¶ Et quod adducit de corporali, & materiali, &c. ꝙ nõ possunt producere aliquem effectum spiritualem. Hoc non dicitur a Doct. Immo vult ipse Doct. in 2. di. 3. quòd non tantum corporale possit mouere intellectum nostrum ad sui cognitionem, sed etiã potest mouere intellectũ angelicum, partialiter causando in eum cognitionem intuitiuam. Et de hoc quomodo corporale possit agere in spirituale, patebit infra in q. immediate sequenti. Bene verum est, quòd non possunt agere in spiritum, causando, nec totaliter, nec partialiter effectum corporalem, cum talis effectus non possit recipi in spiritu: vt patebit in 4. dist. 44. Et hæc sufficiant.

AD rationes alterius opin. Ad primam dico, ꝙ sunt duæ qualitates. Et cũ quæritur in qua specie qualitatis. *Ad rationes August. sum. ad primam.* Dico, ꝙ sub prima, cum species intelligibilis sit qualitas de difficili mobilis, & intellectio sit qualitas de facili mobilis (si tamen qualitas de difficili, & de facili mobilis sint eiusdem speciei, saltem subalternæ, vel dicantur modi eiusdem rei) quod fortè magis videtur, vt patet in prædicamento qualitatis Doc. Vel si ponantur diuersæ species, ita ꝙ vna sub habitu, & alia sub dispositione, patet ꝙ species intelligibilis ponitur sub specie habitus, cum sit qualitas de difficili mobilis: vt patebit in ista q. respondẽdo ad argumenta Henri. Intellectio verò ponitur sub dispositione. Fortè etiam possent poni in tertia specie qualitatis, cum sint passiones spirituales secundum vnam opi. & de hoc vide Doct. in quol. q. 13. Et cum dicit, ꝙ si ponantur in eadem specie, ꝙ tunc intellectus non esset denudatus à specie recepti tanquam à medio recipiẽdi. Dico, ꝙ licet hoc requirat prolixiorem tractatum: tamen pro nunc dico, ꝙ si essent sub eadem specie generica non tamen sub eadem specie specialissima: & posito, ꝙ sint eiusdẽ speciei specialissimæ: adhuc vna non esset ratio recipiẽdi aliam: & hoc infra declarabitur.

¶ Ad aliud, quòd tunc intellectus esset in actu, antequam intelligeret. *Ad tertiũ.* Dico primo, quòd hoc est necesse ipsum esse in actu suo entitatiuo, & existentiæ ante omnem intellectionem.

¶ Et si dicatur, quòd intellectus ante intelligere nihil est eorum, quæ sunt: vt patet 3. de anima t. c. 5.

¶ Ista auctoritas sic debet intelligi, ꝙ ante intelligere aliorum non est de numero intelligibilium in potentia propinqua: vt diffusè Doct. exponit in 1. dist. 3. q. 7. & in 2. dist. 3. & in quolib. Et quando probat, ꝙ esset in actu. Admitto. Cum verò deducit, ꝙ sit verius ens, quàm compositum ex materia & forma. Non credo, ꝙ Io. de Ianduno, qui fuit peritissimus Aristotelicus hoc non intellexerit, cõtra quem ista opin arguit. Sed quomodo hæc auctoritas intelligatur. vide Sco. in suis vniuersalibus.

¶ Et qđ dicit, ꝙ species intelligibilis, & intellectio sunt vna res. *Ad secundum.* Hoc dicit s̃m opi. Aegydij quol. 3. q. 12. & 13. quam opin. Docto. improbat in q. immediatè seq. Et miror, ꝙ hęc opi. non soluat argumenta Sco. quibus probat necessitatem speciei intelligibilis.

AD primũ argumentũ principale. Nunc Doct. respondet ad argumenta principalia facta in principio q. quibus probat nullam esse necessitatem ponendi talem speciem intelligibilem. Et primum argumẽtum patet in litera. Et respondet Doc. primo, ꝙ si argumentum concluderet contra ipsum Doct. concluderet etiam ꝯ oẽm opi. ꝙ nullo modo possit intelligi vniuersale: quia si tu dicis, ꝙ illud, qđ imprimitur à singulari est singulare, à quocũq; imprimatur (cum actio sit circa singulare) illud autem, quod est singulare nõ potest repræsentare vniuersale: & si vniuersale non est p̃sens in ratione intelligibilis, nullo modo potest intelligi: & sic per nihil impressum in anima (cum omne tale sit singulare) potest haberi præsentia obiecti vniuersalis, ac per consequens nõ erit intelligibile. Sequitur. Ideo r̃ndeo. Hic Doct. primo dat vnam distin. deinde respondet ad argm̃.

Quid sit ratio agendi, & ratio agentis. Distinctio est hæc, quòd alia est ratio agendi, & alia est ratio agentis, siue conditio agentis: ratio agendi est natura vt natura: ratio agentis est singularitas: Exemplum. Hæc albedo causat speciem sensibilem in organo visus: ratio formalis causandi est quiditas albedinis, siue essentia albedinis, propter quam hæc albedo agit: conditio verò agentis est singularitas agentis. Et nota, q̈ tota perfectio agentis, inquantum agens sumitur à formali ratione agendi, & non à cõditione agẽtis: & quãto ratio formalis est nobilior, tanto effectus producibilis per eam erit nobilior. Hoc præmisso respondet ad argumentum, cum dic. Quæcunque species gignitur ab aliquo repræsentat ipsum secundum illam rationem, secundum quam gignitur ab eo. Dicit Doct. q̈ ista est vera, loquendo de ratione formali gignendi: modo ratio formalis gignendi est natura, vt natura: loquendo verò de cõditione agentis gignentis negatur illa propositio. Sed contra hanc responsionem arguit Doct. quia videtur sequi, quòd species sensibilis possit repræsentare vniuersale: patet quia talis species, quæ gignitur ab hac albedine est à ratione formali gignendi, siue imprimitur à ratione formali gignendi.

¶Respondet Doct. vltimatè, q̈ quando aliquid imprimitur ab aliquo (rationem formalem includente) sicut à causa totali (quæ ratio formalis sit in singulari) repræsentat ipsum sub illa ratione, sub qua gignitur, loquendo de ratione gignendi: & etiã repræsentat ipsum concomitanter sub ratione gignentis: aut saltem non sub ratione opposita rõni gignẽtis: & ideo species in sensu non repræsentat obiectũ sub ratione vniuersalis, quæ est cõditio opposita rationi gignẽtis singularis. Sed in proposito obiectũ nõ est causa totalis gignẽs respectu speciei intelligibilis, quia cum ipso agit intellectus agens sicut partialis causa.

Primum dubium. IN ista tamen litera occurrunt aliqua dubia. Primũ est de ratione formali gignendi: quia ex qua natura est prior singularitate: vt patet p ipsum in 2. dist. 3. hoc idem in isto primo. dist. 5. q. 2. & 26. di. & vt sic habet tm̃ esse sm̃ quid: cum vt sic sit prior existentia, & supra ostensum est, q̈ nihil habens tm̃ esse secundum quid potest esse ratio formalis agẽdi, respectu alicuius habentis esse simpliciter, siue existẽs: *Species intelligibilis habet esse reale.* modo species intelligibilis habet verum esse reale. Similiter, quando Ioan. producitur à Francisco, ratio formalis agendi in Francisco est natura, vt natura: & vt sic tantum habet esse secundum quid. ergo non potest esse ratio formalis agendi, vel producendi Ioannem secundum verum esse reale absolutum, & actu existens.

Secundum dubium. ¶Secunda difficultas est de conditione agentis, quæ secundum Doct. est ratio singularitatis, quare perfectio agendi nõ etiam sumitur à singularitate, cum singularitas dicat ens positiuum, & reale, vt patet à Doct. infra dist. 5. q. 2. & 26. Est enim singularitas actus positiuus, realiter actuans, & perficiens naturam, cui aduenit: vt patet à Doct. vbi supra. sed de hoc vide prolixius in secundo, dist. 3.

Tertium dubium. ¶Item circa idem occurrit alia difficultas, quia agens agit inquantũ est in actu: & si agit verè actione reali, verè erit in actu reali: sed singularitas, vt singularitas est prior existentia naturæ, immo præscindit ab omni existentia, vt subtiliter patet à Doc. in 2. dist. 3. & per consequens singulare agens non erit in actu: & sic nullo modo poterit agere.

Quartum dubium. ¶Quarta difficultas est in hoc, quod dicit, quòd ratio formalis gignendi speciem intelligibilem est natura obiecti: & conditio agentis est singularitas obiecti. hoc videtur contra ipsum, quia infra q. pen. expressè vult, quòd ipsum fantasma sit causa partialis speciei intelligibilis: & per cõsequens natura fantasmatis erit ratio formalis gignendi speciem intelligibilem: & sic species illa repræsentaret naturam fantasmatis: cum eo modo repræsentet, quo gignitur à ratione formali gignendi, vt patet per rationem Doct. ergo per speciẽm intelligibilem tantum hr̃ pñtia naturæ fantasmatis, quod est contra Doct.

Quintum dubium. ¶Quinto dubitatur in hoc, quod dicit, quòd species sensibilis cõcomitanter repræsentat singulare: ergo species sensibilis primo, & immediatè repræsentat naturam in se, si sic: tunc arguitur sic. Eo modo, quo habetur præsentia obiecti in ratione obiecti, eo modo potest cognosci: sed per speciem sensibilem primo, & immediatè habetur præsentia naturæ, vt naturæ: patet quia talis species eo modo repræsentat, quo imprimitur à ratione formali gignẽdi: ergo actus sentiendi poterit terminari ad naturam in se, quod est contra Doct. Item in eo, quod dicit, quòd repræsentat singulare concomitanter: quæritur an repræsentet singulare sub ratione singularitatis? aut sub alia ratione? Si primo? ergo per ipsam poterit cognosci singulare sub ratione singularitatis, quod est contra ipsum in primo metaphys. & in septimo: Si secundo, detur illa alia ratio, sub qua repræsentat, non sub ratione vniuersalis, vt patet. Si dicatur, quòd repræsentat ipsum sub ratione singulari non distincta, sed quodammodo confusa: tunc arguo sic, & accipio hanc albedinem singularem, quæ imprimat speciem sensibilem in organo visus: tunc sic. Eo modo species sensibilis repræsentat albedinẽ, quo imprimitur à ratione formali agendi albedinis, vt à totali causa: vt patet à Doct. & conditio agentis est singularitas propria ipsius albedinis: si ergo primo repræsentat rationẽ formalẽ gignendi, & concomitanter conditionem agentis: sed illa conditio est singularitas propria albedinis: ergo per ipsam speciem sensibilem poterit cognosci hæc albedo, sub ratione propria singularitatis.

Sextum dubium. ¶Item occurrit alia difficultas: quia si teneatur, quòd sicut obiectum intelligibile est tantum partialis causa speciei intelligibilis: sic similiter obiectum sensibile erit tantum partialis causa speciei sensibilis (vt aliqui tenẽt) quomodo poterit saluari, quòd species sensibilis impressa à ratione formali agendi, vt à partiali causa, non repræsentet ipsam albedinem, sub ratione vniuersali?

Responsio ad primũ. RESPONDETVR ad primam difficultatem, præsupponendo vnum, q̈ quando Doct. dicit, quod ratio formalis agẽdi est natura, siuè entitas quiditatiua: vt etiam supra expositum est in d. 1. q. 2. nõ vult, q̈ sit ratio agendi alicui supposito, nisi actu existat, q̃ existentia est idem realiter cum ipsa natura: vt patet ab ipso in 2. di. 1. & ibi diffusè pertractat illam materiam. Existentia enim est gradus intrinsecus naturæ, licet ergo ratio formalis agendi (cum sit rõ quiditatiua) sit ipsa natura, nunquã tamen aliquod suppositum agit mediante ratione formali agendi, nisi talis ratio formalis actu existat: requiritur ergo existentia in natura, non vt ratio formalis agendi: nec vt pars rationis formalis agendi: sed vt dispositio, sine qua impossibile est rationem formalem agendi habere actum, siuè actionem realem.

Ad secundum. ¶Ad secundam difficultatem. Concedo, q̈ ratio singularitatis est actus perficiens naturam: negatur tamen, q̈ sit ratio formalis agendi: quia propriè loquendo de ratione formali agendi est ratio quiditatiua, vt supra patuit dist. 1. q. 2. Sicut enim propriè terminus formalis generationis est entitas quiditatiua, per quã genitum est simile generanti: ita ratio formalis generandi erit entitas quiditatiua, per quã genitum est sibi simile in natura: ratio autem singularitatis, & si dicat perfectionem additam naturæ: non tamen est ratio quiditatiua.

¶Dico secundo fortè non haberem pro incon-

tenienti, ꝙ entitas singularitatis sit ratio formalis agendi: & quomodo hoc possit intelligi: vide in expositione, quã feci super d.3.q.vltima secund. Doc.

Ad tertiũ. ¶Ad aliud, quod est de singulare agit, inquantum est in actu: ita ꝙ nisi sit actu existens non potest agere reali. Et cum dicis, ꝙ per singularitatem non est actu existens: quia singularitas est prior, existentia. Dico, ꝙ si singularitatis sit prior existentia: non tamen dicitur conditio agentis, nisi actu existat: non ꝙ existentia singularitatis propriè dicatur conditio agentis, sed quia agens actu agere nõ potest, nisi actu sit singulare singularitate existente in eo, & eo modo requiritur existentia singularitatis, quo dixi de existentia naturæ.

Ad quartam. ¶Ad quartam difficultatem: dico, quòd ratio formalis agẽdi respectu speciei intelligibilis potest dupliciter intelligi. Vno modo pro ratione formali agendi remota, à qua dependet ratio formalis agendi propinqua quantum ad suum esse. Alio modo pro ratione formali agendi propinqua. Primo modo natura obiecti pro statu isto est ratio formalis agendi speciem intelligibilem: quia ipsa est prima ratio formalis immutandi sensum exteriorem: quo immutato immutatur virtus phantastica, recipiendo phantasma talis obiecti. Secundo modo phantasma est ratio formalis agendi speciem intelligibilem, loquendo de ratione formali partiali. Si tamẽ obiectum comparetur ad intellectum separatum à corpore: natura talis obiecti erit ratio formalis agẽdi proxima, & immediata respectu speciei intelligibilis imprimendæ in tali intellectu: vt patebit in 2.dist.3.q.10 & 11. *Rõ formalis agẽdi remota ꝓpinqua.*

¶Et quando dicitur, quòd tunc species intelligibilis repręsentabit naturam phantasmatis, & si sic: tunc phantasma erit prius præsens intellectui in ratione obiecti intelligibilis, quàm ipsum obiectum.

¶Dico, quòd species intelligibilis primò, & immediatè repręsentabit naturam ipsius obiecti: quia, & si natura phantasmatis sit ratio formalis imprimendi talẽ speciem: non tñ est ratio formalis imprimendi immediatè speciem propriam, sed tantum imprimendi speciem obiecti: quia species intelligibilis, si immediatè imprimeretur ab obiecto esset tantum repręsentatiua obiecti in ratione intelligibilis: à quocunque ergo imprimatur talis species, semper repręsentatiua eiusdem: sicut patet de specie intelligibili impressa intellectui angelico, quę repręsentat Deũ, sub ratione deitatis in ratione obiecti intelligibilis, & tamen immediatè causatur à voluntate diuina, & nõ ab obiecto: & in hoc dicimus, quòd voluntas diuina supplet vicem talis obiecti. Sic in proposito phantasma supplet vicem obiecti. An modo phãtasma (cum sit vera res absoluta) possit causare aliquam speciem intelligibilem in intellectu possibili repręsentãtem ipsum phãtasma, in ratione obiecti intelligibilis, de hoc alias, quia hoc ꝑtractare non est præsentis speculationis.

Ad quintã. ¶Ad quintam difficultatem dico, ꝙ species sensibilis repręsentat ipsam naturam, sed non absolutè: sed vt in aliquo singulari: & sic dicitur repręsentare concomitanter singulare, non.n. in aliquo priori natura dicitur repręsentare naturam in se, quin in illo repręsentet in aliquo singulari: & ideo potẽtia sensitiua puta visiua nunquàm per speciem sensibilẽ habet naturã obiecti sensibilis ꝑsentẽ in rõne obiecti sensibilis in se, & absolutè: sed tñ habet illam præsentem, vt in aliquo singulari. Et quãdo additur, ꝙ tunc singulare, sub ratione singularitatis põt cognosci. Negatur consequentia, quia posito, ꝙ singulare, sub rõne propria singularitatis ꝑducat speciem sensibilem, non tamẽ talis species sensibilis repręsentat illud singulare sub propria ratione singularitatis.

Ad sextã. ¶Ad vltimũ dico, ꝙ posito, ꝙ natura obiecti sensibilis sit ratio formalis agendi, & partialis: non tamen sequitur, ꝙ species sensibilis, sic impressa repræsentet naturam, vt natura est: sicut species intelligibilis. Et ratio, quia si sensus concurrit partialiter ad speciem sensibilem, & intellectus agens ad speciem intelligibilem. non tamen sequitur, ꝙ sicut species intelligibilis repræsentat naturam in se, ꝙ etiã species sensibilis: quia intellectus agẽs est virtus immaterialis, & propter suam immaterialitatem est valde abstractiua: non sic est de potentia sensitiua, quæ cum sit virtus organica, & immersa materiæ quantum ad esse, & quantum ad operari: non potest dici virtus abstractiua, siuè partialis causa causandi aliquam speciem repræsentatiuam alicuius abstracti, siue à singularibus, siue à conditionibus materialibus. Et sic patet responsio ad dubia.

¶Secundo principaliter arguit Doct. ibi. Secundo sic. Præsentia obiecti est causa præsentiæ speciei, & non econtra. non enim quia species est in oculo, ideo obiectum est præsens, sed econtra: ergo prima repræsentatio obiecti non est per speciem, ergo superfluè ponitur species propter præsentiã obiecti.

¶Respondet Doctor. ibi. Ad secundum de præsentia ista.

¶Ista responsio sic debet intelligi, ꝙ in cognitione abstractiua obiectum prius est præsens præsentia reali, vt possit causare speciem intelligibilem, id est quòd ipsum fantasma repræsentans ipsum obiectũ cum conditionibus materialibus: & supplẽs vicem illius in causando speciem intelligibilem dicitur obiectum esse sic præsens: quia fantasma repræsentans ipsum: sic est præsens causando speciem intelligibilem. Idem videtur dicendum in secunda pñtia in specie intelligibili, ꝙ obiectum dicitur præsens, vt causatiuum cognitionis suæ: quia species intelligibilis, in qua relucet, sic est præsens intellectui, vt possit esse causa partialis intellectionis obiecti. Vel sic intelligo, quando Doct. dicit, ꝙ duplex est præsentia obiecti, scilicet realis, & intentionalis: & per primam præsentiam, siuè approximationem talem, potest gignere speciem talem in intellectu, quod sufficit, vt sit præsens præsentia reali alicui sensui exteriori: quia si talis præsentia non haberetur, nũquam posset intelligi via naturali propter ordinem potẽtiarum: posita ergo prima præsentia alicuius sensibilis, respectu potentiæ sensitiuæ exterioris: per talem præsentiam habetur species sensibilis in organo sensus: qua habita tunc causatur fantasma eiusdẽ sensibilis in virtute fantastica, & vltimatè ab illo fantasmate, vt à partiali causa causatur species intelligibilis, repræsentans ipsum sensibile sub ratione vniuersali. Est etiam præsens præsentia intentionali, hoc est per aliquam speciem, sicut visibile extra dicitur primò præsens potentiæ visiuæ præsentia reali, qua causatur species sensibilis in organo visus: & secundo per illam speciem dicitur præsens præsentia intentionali, siuè præsentia obiectali: & nisi esset præsens ipsa præsentia nunquam posset videri: sed respectu virtutis fantasticæ dicitur primo præsens præsentia reali, non imprimendo aliquid in virtute fantastica: sed ex hoc solo dicitur præsens pñtia reali: quia est pñs tali præsentia sensui exteriori, imprimendo speciem sensibilem: ad quã sequitur causatio fantasmatis, per qood fantasma dicitur sensibile esse præsens virtuti fantasticæ præsentia obiectali: quia vt sic præsens immediatè potest cognosci à virtute fantastica: & sic ista præsentia secunda præsupponit primam præsentiam. Similiter dico respectu intellectus, quòd non potest haberi præsentia secunda, qua obiectum dicitur præsens in ratione intelligibili: nisi habeatur prima pñtia obiecti impri- *Nota de duplici præsentia obiecti.*

imprimentis realiter aliquid præuium, saltem in po tentia inferiori, vt supra exposui. Et sic patet quomodo prima præsentia non est sufficiens ad hoc, vt obiectum possit intelligi.

Nota verba Doctoris.

¶Et nota in ista litera ista verba Doct. cum dicit: Dico, quòd obiectum respectu potentiæ habet primo præsentiam realem. s. approximationem talem, vt possit gignere speciem talem in intellectu: quæ est ratio formalis intellectionis.

Quæ sit ratio formalis gignendi intellectionem.

¶Hic apparet quomodo Doct. vult, quod ratio formalis gignedi intellectionem abstractiuā sit species intelligibilis, & non obiectum relucens: licet tamen aliquis velit dicere ex intentione Doct. quod species nō moueat intellectum, sed tm̄ obiectum relucens: qd̄ non credo esse verum. Tum quia obiectum, vt ibi tantum habet esse s̄m quid, & nullum esse reale. Cognitio verò abstractiua est verum ens reale absolutū de prædicamento qualitatis positū in prima specie qualitatis: vt patet à Doc. in quol. q. 13. modo verum ens réale non potest causari, nec totaliter, nec partialiter ab aliquo habente tm̄ esse s̄m quid, quod est esse repræsentatum. Nec valet dicere, quòd non causat sub illa ratione formali, qua est repræsentatum: sed sub ratione absoluta talis naturæ, posita tamen præsentia illius per speciem intelligibilem. Sed hoc nihil est, quia etiam talis natura, vt sic nullam existētiam dicit, vt patet. Multæ aliæ essent rationes ex dictis Docto. quibus patere posset, quod respectu cognitionis abstractiuæ im̄ species intelligibilis est ratio formalis partialiter causandi: sed quia patet expressè intentio Doc. quod species intelligibilis sit huiusmodi ratio formalis: ideo illas rationes pro nunc prætermitto. Et quod hæc sit expressè intentio Doct. patet hic in præsenti litera, patet etiam ex titu. q. quando quærit. Vtrum in parte intellectiua propriè sumpta sit memoria propriè. i. habens speciem intelligibilē, priorē naturaliter actu intelligendi: vbi vult expressè, quod species intelligibilis pertineat ad memoriam, vt memoria est productiua actus intelligendi. Hoc etiam patet in exponendo auctoritates Aug. vbi loquitur de memoria, vt in dist. 2. par. 2. & dist. 27. huius. Sed expressè hoc patet infra dist. 17. & in 2. di. 3. q. 10. vel 11. Et clarissimè hoc dicit in quol. & in 4. d. 12. q. 3. in responsione ad vltimum arg. principale.

Species intelligibilis quomodo sit ratio formalis partialiter causandi.

¶Tertiò principaliter sic. Ista rō deducit ad hoc inconueniens, quòd si ponerentur species intelligibilis necessariò: cum illa agat de necessitate naturæ ad intellectionem obiecti: si plures ponerentur, tunc actu essent plures intellectiones, quod videtur impossibile: & litera clara est.

Idem. 10 de Trin. c. 5. 6. & 7 & 14. de Tri. c. 6.

¶Respondet Doct. ibi. Ad tertium Aug. 9. de Tri. qui ponit memoriam esse multorum simul cognitorum habitualiter: ergò oportet s̄m omnem opin. ponere multa cognita in memoria habitualiter: & illa vt sunt ibi, sunt aliquo modo causæ notitiæ genitæ, & non, nisi causæ naturaliter: igitur si argumētum valet s̄m communem opin. concluderet actualem cognitionem simul plurium. Ideo respondeo sicut dictum est de primo cognito. Hic dicit Doct. quod est quo sunt plura cognita habitualiter, & non accipitur hic habitualiter cognito pro habitu scietiæ, sed pp quandam similitudinem ad aliquam scientiam: quia sicut habens habitum scientiæ promptè, & expeditè potest operari: ita habens præsentiam obiecti in ratione intelligibilis promptè, & expeditè potest intelligere illud. dicitur ergo cognitum in proposito, quando est præsens potentiæ in ratione obiecti, & in cognitione abstractiua est præsens per speciem intelligibilem: & sic species intelligibilis potest dici habitualis cognitio: quia est ratio formalis causandi notitiā actualem illius obiecti: quia ergo sunt plures species, s̄m quas dn̄r plura obiecta habitualiter cognita: quærit Doct. quare habetur cognitio vnius, & non simul habetur cognitio alterius?

Singularis responsio.

¶Dat singularem responsionē, quod tunc illud obiectum actu cognoscitur, cuius species intelligibilis fortius, & efficacius mouet intellectum: & illa species intelligibilis fortius mouet, cui⁹ singulare obiecti intelligibilis fortius mouet sensum, & causam huius supra exposui q. 1. præsentis dist. Et nota, quod Doc. in ista litera aliqua tangit, quæ alibi soluenda sunt. Primum, quod posito primo actu intellectionis alicuius obiecti: est in potestate nostra cognitio actualis cuiuslibet habitualiter noti, quomodo hoc intelligatur. vide literam Doct. in 2. dist. 42. & expositionem, quam ibi feci: & etiam in eodem secundo, d. 9. & forte infra etiam exponetur. dist. 6. Secundum an plura simul intelligi possint. Et oportet dicere, quod sic, s̄m Doc. quia ponens dr̄iam inter aliqua duo simul cognoscit illa duo: est tamen dubium, quod non æquè perfectè cognoscit aliqua plura simul sicut quodlibet seorsum sumptum: vt exposui supra d. 2. q. vlt. & in 2. dist. 3. q. 10. vide ibi multas difficultates.

An plura intelligi possint.

¶Ibi. Ad Algazelem dico. Hæc litera patet: quia licet aliqua in suo esse reali repugnent adinuicē esse in eodem subiecto, vt duo contraria: intentiones tamen eorum, siue species intelligibiles, siue intellectiones non repugnant in eodem: cum vna formaliter non contrarietur alteri.

¶Quarto, & vltimo arguit Doc. ibi. Quarto, quia tunc vt sequi, quod intellectus non patietur ab intelligibili, inquantum intelligibile: sed tantum patietur passione reali, recipiendo quandam formam, quæ erit sicut perfectio eius realis: recipit enim speciem illam, vt subiectum recipit accidens reale: & ita non patitur intellectus, inquantum intellectus ab intelligibile, quod est pati tantum intentionaliter: & ex hoc sequitur, quod intelligere nō erit motus rei ad animam, immo omnis intellectio erit actio eius absoluta: sicut forma stans non hn̄s aliquē terminū extra.

¶Respondet Doct. ibi. Ad quartum dico, quod non tantum intellectus patitur ab obiecto reali imprimente talem speciem realem, & sic dicitur pati realiter, quia realiter recipit formam realem. Sequitur. Sed ab illo obiecto, vt in specie intelligibili patitur passione intentionali: & illa passio est receptio intellectionis, quæ est ab intelligibili, inquantū intelligibile est relucēs in specie intelligibili: & istud pati est intelligere. Et cum vltra deducis, quòd tunc intellectio non est motus rei ad animam.

Obiectū potest mouere animā metaphoricè dupliciter.

¶Nota pro intelligentia literæ rem. i. obiectum mouere animam non motu phisico: sed potius metaphorico contingit dupliciter. Primo mouet ad ip sam per speciem intelligibilē impressam in anima, quæ species impressa dr̄ motus: & inquantum obiectum relucet in ea, dicitur mouere per illam tātum intentionaliter, & motu metaphorico. Intellectus enim agens, & fantasma realiter mouent: quia verè causant speciem intelligibilem, quæ est qualitas realis: & intellectus recipiens illam realiter patitur ab intellectu agente, & fantasmate: vt verò obiectū inquātum relucet in specie intelligibili dr̄ mouere tm̄ motu metaphorico: & intellectus, vt cōparatur ad obiectum, inquantum relucens in specie intelligibili dr̄ moueri metaphoricè. Similiter qn̄ intellectus agēs, & species intelligibilis causant intellectionem obiecti, imprimēdo illā in intellectu possibili realiter mouēte intellectū possibilē: quia causant ibi dem verā qualitatem, quæ est intellectio: vt patet à Doc. q. 13. quolib. Et sic intellectus possibilis recipiēs intellectionem ab intellectu agēte, & specie intelligibili dr̄ realiter pati ab illis. Quia verò obiectum per huiusmodi intellectionem habet esse cognitū: tunc dicimus, quod obiectum, vt sic cognitum metaphoricè mo-

mouet intellectum possibilẽ: & intellectus possibilis, vt comparatur ad tale obiectum dicatur moueri metaphorice: & hoc modo potest dici, quòd intellectio est motus rei ad animam: siuè ꝙ est motus obiecti ad ipsam animam, loquendo de motu metaphorico: & ꝙ hic sit sensus Doct. vide in quolib. q. 15.

¶Ibi. In principio quæst. ad oppositum sic.

¶Argumẽtum factum ad oppositũ sic exponitur. Impossibile est aliquid esse in potẽtia propinqua ad agendum aliquid realiter, & prius non erat, nisi per aliquam mutationem realem. i. nisi per aliquid receptum realiter, per quod dicatur esse in tali potentia propinqua: cum ergo intellectus sit nunc in potentia propinqua, & prius non ad actum intelligendi: ergo per aliquam vnionem realem. i. per aliquã formam realem receptam in illo. Si dicatur, ꝙ talis mutatio realis est in obiecto. Contra: quia obiectum in cognitione abstractiua habet tantum esse sm quid, & diminutum: & vt sic non potest fundare, nisi relationem rationis, qua refertur ad mouens: & sic non mutatur realiter, sed tñ sm quid: cum ergo potentia sit nunc realiter in potentia propinqua, & prius non erat realiter in potentia propinqua: ergo per aliquid realiter receptum in ipsa erit realiter in potentia propinqua: & illud est species intelligibilis.

¶AD rationes alterius opi. Hic Doct. intẽdit soluere argumenta facta pro opin. Henr. Prima ratio Henr. cum responsione Doct. clara est in litera. Et quomodo intelligatur illa auctoritas Com. primi de anima c. 53. ꝙ membra leonis non differunt à membris cerui, supra exposui q. 4. partis secundæ d. secundæ, quæ est septima in ordine. ibi vide.

¶Ibi. Ad aliud de Philosopho. 3. de anima tex. c. 6. Arguit sic Henr. ibi. Hæc dñ esse sententia Arist. Et ratio stat in hoc, ꝙ ex quo anima est locus specierũ. s. pars intellectiua: cum ergo locus non contineat locatum in se, & subiectiuè: sequitur, ꝙ intellectus non habet in se, & subiectiuè speciem intelligibilẽ.

Quomodo intellectus potest dici locus specierum.

¶Respondet Doct. ꝙ intellectus potest dici locus specierum pp multas conditiones loci. Tum: quia sicut locus conseruat locatum, sic intellectus conseruat species intelligibiles: & organa sensitiuæ potentiæ non sunt loca: quia non ita saluant species receptas in eis: species quippe intelligibiles non videntur deleri, sicut species sensibiles: quia species sensibilis ita est in organo, ꝙ potest corrumpi per cõtrarium formaliter: vel per dispositionem disconuenientem in susceptiuo: sicut patet per Phi. de me. & remi. Senes, & pueri sunt male reminiscitiui propter abundantiam humorum nimiam: & etiam propter indispositionem, & læsionem organi. Isto vtroque modo non est species intelligibilis in intellectu: vt per se deleatur per aliquod cõtrarium, seu per indispositionem receptiui.

¶Et nota, ꝙ quando dicit Doct. species sensibilis, potest deleri ab organo per cõtrarium formaliter: non debet intelligi, ꝙ speciei sit aliquid contrarium formaliter: sed quia ipsi organo, vel qualitati existẽti in organo, quæ facit ad conseruationem speciei, potest deleri per aliam qualitatem, formaliter sibi contrariam. Exemplum. Si organum tactus fuerit calidum formaliter, per frigus potest expelli calor iste. Potest enim deleri per indispositionem organi, vt puta si dispositio organi consistat in debita dispositione caloris, & sicci: calor ille, vel siccitas possunt in tantum intendi, ꝙ non esset amplius dispositio organi: vel si consistat in debita proportione frigidi, & humidi: frigiditas, & humiditas possunt in tantum intendi, ꝙ illa debita proportio, quæ est dispositio, in organo corrũpatur. Species verò intelligibilis in intellectu non habet aliquod contrarium formaliter, nec indispositionem: & per consequens videtur omnino indelebiles. Et ex hoc loco multi exponentes Doct. dicunt, quòd species intelligibilis, semel recepta in intellectu possibili, est simpliciter indelibilis, & bene dicunt.

Dubitatio.

¶Sed quàre multi habentes huiusmodi species intelligibiles non intelligunt obiecta, quorum sunt species: vt patet in freneticis?

Solutio.

¶Dico pauciS: ꝙ, & si sint ibi species indelebiliter: non tamen mouent intellectum, quando est indispositio in parte sensitiua, præsertim interiori: vt supra patuit q. 4. præsentis d. sicut in dormientibus species intelligibiles non mouent intellectum: est enim pro statu isto talis ordo: ꝙ oportet intelligentem fantasmata speculari: sicut supra exposui in pñti d. remoto tñ impedimento in parte sensitiua illæ species possent mouere intellectũ partialiter causando cognitionem abstractiuã obiectorũ, quorũ sunt.

¶Notandum est, ꝙ intellectus semel receptas species intelligibiles nunquam amittit, etiam in morte: & per consequens anima separata à corpore per illas species poterit abstractiuè cognoscere omnia obiecta: quorum in vita habuit species. Sed de hoc multa sunt dicenda in quarto, dist. 45.

Dubium notabile.

OCCVRRIT tamen aliqualis difficultas in hoc, quod dicit Doct. ꝙ huiusmodi species sunt indelebiles: quia intellectio est, ita qualitas absoluta, sicut species intelligibilis: vt patet à Doc. q. 13. quol. & non habet aliquod contrarium formaliter, nec aliquã indispositionem in organo: & nihilominus delentur ab intellectu, vt per experientiam patet.

Solutio.

¶Dico, ꝙ non est simile: quia intellectio non tñ dependet ab intellectu in esse, & conseruari, vt à receptiuo: sed etiam dependet ab obiecto, & ab intellectu, vt à causis productiuis: dependet dico in esse, & conseruari: & sic cessante actione obiecti, & intellectus illa intellectio desinit esse: vt infra patebit q. vlt. præsentis d. & in quol. q. 13. Nõ ergo desinit esse intellectio pp aliquod contrarium formaliter, vel pp aliquam indispositionẽ factam in intellectu: sed pp defectum causæ, non continuantis actionẽ. Species verò intelligibilis, & si dependeat ab intellectu agente, & à fantasmate in esse, vt à causis partialibus integrantibus vnam totalem: vt infra patebit q. pen. præsentis d. non tamen dependet in conseruari: quia destructo per possibile omni fantasmate: adhuc species intelligibilis esset in intellectu. Et ideo species intelligibilis non debet poni actio, nec propriè, nec impropriè: sicut ponitur itellectio actio impropriè, pp hoc solum, ꝙ sicut actio est in continuo fieri: ita intellectio, licet ipsa intellectio sit ens absolutum. Et quare sic dicatur actio, licet non propriè de genere actionis patebit infra q vl. præsentis d. in respõsione ad vltimum argumentum. Species tamen intelligibilis (cum sit accidens) dependet ab intellectu possibili quantum ad conseruari: patet ergo quomodo non est simile de intellectione, & specie intelligibili.

¶Ibi. Quod additur de Philosopho, quòd speculamur quod quid est in fantasmatibus.

¶Hæc responsio debet sic intelligi, quòd talis est ordo inter intellectum, & virtutem fantasticam, ꝙ nunquã intellectus primo cognoscit vniuersale, nisi virtus fantastica prius fuerit fantatiata singulare illius vniuersalis repræsentatũ per fantasma illius singularis: semp enim qñ intellectus intelligit vniuersale, vel in eodem instanti virtus fantastica speculatur singularẽ, vel ante speculata fuit. Et sic intellectus speculatur quod quid est. s. quiditatẽ rei vniuersalem in ipso fantasmate, id est quòd non potest speculari sic: nisi prius, vel simul virtus fantastica speculetur in ipso fantasmate singulare illius quiditatis vniuersalis repræsentatum per illud fantasma. Et similiter se habent fantasmata ad intellectũ, sicut

sensibilia

Nota & bene. sensibilia ad sensum. i. q᷑ sicut sensibilia non possunt esse in sensu interiori, nisi prius, vel simul fuerint in sensu exteriori: ita q᷑ sensus interior non potest habere operationem circa obiectum suum, ni si prius, vel simul aliquis sensus exterior habuerit operationem circa sensibile: sic nec intellectus non potest cogitare obiectum suum abstractiuè, nisi prius fantasmata mouerint virtutem fantasticam ad cognitionem singularis repræsentati ab illo fantasmate. Nō tamen intelligas, q᷑ virtus fantastica cognoscat aliquod singulare sub propria hæcheitate: sed tm̃ intelligit, vt quoddam aggregatum ex pluribus accidentibus: & idem dico de omnibus alijs sensibus.

¶Ibi. Quod adducitur de Aug. q᷑ non ponit speciem intelligibilem in memoria, sed scientiam.

¶Dicit Doct. q᷑ si Aug. non nominat speciem intelligibilem: tm̃ ponit aliquid, quod includit speciē intelligibilē, per quā in cognitione abstractiua habetur præsentia obiecti: & q᷑ sic intelligat, probat p auctoritates Augu. Ponit enim scientiam pertinere ad memoriam: & patet, q᷑ non loquitur de scientia propriè sumpta: quia illa non pertinet ad memoriā, vt dixi supra, vt memoria est: sed accipit sciētiam in cognitione abstractiua speciē intelligibilē, per quā habetur præsentia obiecti: & talis propriè pertinet ad memoriā (cū memoria, (vt exposui sup. in tit. q.) nihil aliud dicat, nisi intellectum, & præsentiā obiecti in se respectu cognitionis intuitiuæ: vel in alio re spectu abstractiuę) & illud aliud non est, nisi species intelligibilis: & sic illud pertinet ad memoriam. Et q᷑ sic accipiat scientiam pro specie intelligibili: patet 15. de Trin. c. 10. cum præmisisset. Ex ipsa scientia, quam memoria tenemus, gignitur verbum: acci pit scientiam pro præsentia obiecti, vt est in intellectu: patet quia subdit, q᷑ formata cogitatio ab ea re, quam scimus verbum est. i. q᷑ cogitatio actualis alicuius rei dicitur verbū, quæ cogitatio formatur ab ea re, quā supple scimus, siue intelligimus, vel cogitamus: patet ergo, q᷑ accipit ibi scientiā pro re præsente intellectui, à qua re præsente, si est in se præsens causatur notitia intuitiua: si vero est tātum præsens in specie intelligibili: tunc à tali specie causatur cogitatio, quæ dicitur verbum. Et idem de Trinit. 15. c. a. cum præmisisset. Simillima est visio cogitationis scientiæ, & accipitur visio cogitationis, vt est cōstructio intransitiua: & idē est, q᷑ ipsa cogitatio. Idē dico de visione scientiæ, vt exposui 3. dist. 2. par. a. & sensus est. Cogitatio est simillima scientiæ, quod nō potest intelligi de scientia habituali: sed tm̃ de ipso obiecto, quod scitur. Et patent aliæ auctoritates.

Quomodo sit intelligenda litera. ¶Ibi. Præsentia habitualis obiecti est virtualiter scientia: quia in obiecto, sic præsente concipitur virtualiter tota scientia de tali obiecto. Quæ litera sic debet intelligi, q᷑ in pñtia habituali obiecti in cognitione, videlicet abstractiua cōcipitur tota sciētia illius obiecti: i. q᷑ species intelligibilis, per quā obiectum est præsens, cōtinet virtualiter notitiam illius obiecti: quia ipsa est causa partialis cognitionis obiecti in se: & etiam virtualiter, & essentialiter contentorum in illo (si tantum ponatur vna species intelligibilis respectu obiecti, & contentorum in ea) si verò ponantur plures: patet q᷑ obiectum est causa remota illarum plurū, vt supra exposui. Et fantasma obiecti vna cum intellectu erit causa propinqua illarum: vt exposui in q. 2. præsentis di. quia ergo species intelligibilis est partialis causa cognitionis obiecti, & cognitionis omnium contentorum essentialiter, vel virtualiter, si tantum ponatur vna, vel si ponatur plures secundum pluralitatem obiectorum, in primo obiecto cōtentorum erunt partiales causæ cognitionis illorum: & habita cognitione ter minorum formantur propositiones per se notæ: quibus formatis ab illis terminis sic cognitis, siue à speciebus (quod melius est) causatur notitia cōformitatis eorum: vt supra exposui in q. 4. præsentis dist. Et habita cognitione principiorum sequitur notitia conclusionum virtualiter contentorum in eis: & sic patet, quomodo in præsentia habituali obiecti in memoria intellectiua virtualiter continetur tota scientia de tali obiecto.

¶Ibi. Hæc species est illa scientia, quæ reducit intellectum de potentia essentiali ad accidentalem, secundum Arist. 8. phys. t. c. 22. & 2. de anima. t. c. 2. 5. & 55. &c. Species enim intelligibilis reducit intellectum de potentia essentiali. i. remota ad potentiam accidentalem. i. propinquam, vt supra exposui. exponendo argumentum ad oppositum circa principium quæst. Dicitur enim aliquid esse in potentia essentiali, siue remota, quando est in potentia ad formam, quæ est principium operationis: & dicitur in potentia accidentali, quando tantum est in potentia ad operationem, præhabita forma, quæ est principium talis operationis: & sic intellectus possibilis, respectu speciei intelligibilis, quæ est partialis causa operationis, dicitur esse in potentia essentiali, vt cōparatur ad ipsam: ipsa verò recepta est in potentia accidentali: quia ad operationem sequentem formam. Sequitur. Non autem illa, quæ propriè dicitur scientia, quæ est, habilitas quædam derelicta ab actibus. i. q᷑ scientia propriè dicta non reducit intellectum de potentia essentiali ad accidētalem: & hoc absolute loquendo. Certum est enim, quòd intellectus est in potentia essentiali ad habitum scientificum: & ipso habito est in potentia accidentali, respectu actus, ad quem inclinat talis habitus: vel cuius est causa partialis. Sed talis habitus, vt comparatur ad primum actum intellectus præcedentem habitum: non reducit intellectum de potentia essentiali ad accidentalem: & hoc est, quod dicit. Nam ante istam supple habilitatem derelictam ab actibus ad primum actum considerandi, requiritur, quòd sit iam reductus intellectus de potentia essentiali ad accidentalem: alioquin non operaretur tunc magis, quàm prius: hoc patuit supra exponendo argumentum ad oppositum. Sequitur. Vnde in cognitione, supple abstractiua species, in qua relucet quiditas dicitur scientia non tantum virtualiter: quia totam continet: sed formaliter ipsa species intelligibilis potest dici habitus cognoscitiuus: quia est qualitas mansiua in intellectu disponens ipsum ad actū, id est quòd species intelligibilis non tantum dicitur scientia virtualiter, vt supra exposui: sed etiā dicitur formaliter habit⁹ intellectualis, siue cognoscitiuus: non tamen scientificus, sed intellectualis, quia informat intellectum, & est substantiuè in illo, & de difficili mobilis: dicitur ergo habitus de prima specie qualitatis, quia difficilis, vt remoueatur ab illo: & dicitur intellectualis, quia est qualitas informās intellectum: loquitur ergo de habitu scientifico. Sequitur. Et ex hoc habetur argumentum pro specie intelligibili: quia nō vī quomodo aliqua sciētia tota dici possit vna ratione primi obiecti: nisi quatenus illa scientia cōtinetur virtualiter in illo primo obiecto intelligibili. Non enim tota illa sciētia est vna ab obiecto, quatenus relucet in fantasmate: quia illa nō esset vnitas alicuius habitus intellectualis, sed alicuius imaginabilis: quia sī obiectum vniuersale nō fit per suum repræsentatiuū in intellectu, sed in virtute fantastica: omnia explicanda, & explicabilia de obiecto illo erūt ibi idem: & ita non erit, nisi habitus fantasticus, & non intellectualis. Et de hoc vide in additionibus factis ad primum, dist. 3. q. 6. ibi. Præterea in eadem quæstio. post completam decisionem. Doct. statim post illa verba, &c. vide ibi.

Quid sit esse in potentia essentiali, & accidentali.

¶Ibi. Quod arguitur post in secunda opinione, quòd potentia, quæ est ad aliquem actum ordinata actuatur primo per illum actum. Hæc litera vsque ad finem quæst. clara est.

Quæstio Septima.

Quæro vtrum pars intellectiua propriè sumpta, vel aliquid eius sit causa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi?

Scotus primo sententia dist. 3. q. 7.
D. Thomas prima parte summa. q. 85 Artic. 2.



SEPTIMO quærit Doct. Vtrum pars intellectiua propriè sumpta, vel aliquid eius sit causa totalis gignens notitiam actualem, vel ratio gignendi?

¶Pro intelligentia tit. quæst. præmitto aliqua.

Ratio formalis gignendi differt à causa gignente.

Primo, quòd differentia est inter rationem formalem gignendi, & causam gignentem: quia primum dicitur principium, quo suppositum, vel singulare gignit: secundum dicit principium quod. Exemplum. Ignis calore calefacit: calor est ratio formalis calefaciendi: & dicitur principium quo. Ignis verò est causa calefaciens, & dicitur principium quod.

Secundum, pars intellectiua propriè sumpta tãtum includit intellectum agentem, & intellectum possibilem. Potest ergo titulus quæstio. intelligi. an pars intellectiua, videlicet intellectus agens simul, & intellectus possibilis, vel aliquid eius, id est vel solus intellectus agens, vel solus possibilis sit ratio formalis totalis gignendi notitiam actualem cuiuscunque obiecti perceptibilis à tali potentia? Loquendo de intellectu existente in corpore propriè dicimus: an intellectus sit principium quo gignendi, siue ratio formalis. & suppositum sit principium, quod gignit: vt in quarto exponam distin. 12. Loquendo verò de intellectu etiam nostro separato talis intellectus potest esse principium quod: vt patebit in 4 distin. 45. & in quolib. quæst. 9. & quæst. 14. Et sic patet titulus quæst.

Hen. & Præpositiuus.

IN ista quæst. est vna opin. quæ attribuit totam actiuitatem respectu intellectionis ipsi animæ: & hæc est opin. Henr. quolib. 4. q. 7. Et in ista quæstio. tenebo hunc ordinem. Primo adducam opin. improbandas. Primo opinionem primam, & respondebo ad argumenta pro opin. illa. Deinde improbabo secundam, & respondebo ad argumenta pro illa opin. & sic deinceps. Secundo principaliter exponam aliqua dicta Docto. respondendo ad quæst. & tertio respondebo ad argumenta principalia. Primam opin. improbat Doct. auctoritatibus, & ratione; primo auctoritatibus.

¶Ibi. Contra istam opinionem, quòd non sit intentio Aug. Apparet. 9. de Trin. cap. vlt. Per has auctoritates Doct. intendit probare, quòd pars intellectiua non sit totalis causa notitiæ: sed etiam obiectum concurrit saltem, vt partialis causa: & auctoritates claræ sont in litera.

¶Ibi. Hoc etiam arguitur ratione sic. Nota hanc singularem rationem, quam probat Doc. q anima, siue pars intellectiua nõ sit totalis causa intellectionis: & in ista ratione præmittit duo. Primum, q tantum sunt quatuor genera causarum per se: vt patet 2. phys. t. c. 28. quæ sunt materia, forma, efficiens, & finis, quæ numerantur ab Arist. vbi supra sic dicente, Vno quidem igitur modo causa dicitur, ex quo fit aliquid cum insit, sicut æs statuæ, & argentũ phielæ: & hæc est causa materialis. Subdit. Alio autem modo species, & exemplum: hæc autem ratio est ipsius, quod quid erat esse: & hoc tangit causam formalem, à qua principaliter, & vltimatè accipitur quod quid erat esse totius compositi. Subdit. t. c. 29. qui textus sic incipit. Amplius vnde principium mutationis primum: aut quietis est, vt consilians causa, & pater filij, & omnino faciens facti: & commutans commutari: & hæc est causa efficiens. Et de causa finali statim sequitur. Adhuc autem quemadmodum finis: hic autem est, quod cuius causa, vt ambulandi sanitas: propter quid enim ambulat? dicitur vt sanetur. Istæ etiam causæ patent ab Arist. 5. metaph. t. c. 2. Et incipit tex. ibi. Causa vero dicitur vno quidem modo, ex quo fit aliquid in existente. & vide literam. Et infra. Omnes inquit causæ dictę in quatuor cadunt modos manifestissimos. Et ibi Com. exponit, quòd omnes causæ reducuntur ad hæc quatuor genera. Secundo supponit Doct. quòd causa formalis, cum sit terminus alicuius productionis: est posterior efficiente, & materia: vt patet: finis verò si accipitur tantum in intentione, supplè inquantum amatus, & desideratus mouet efficiens, est prior efficiente. Sed finis in re, qui principaliter intenditur ab agente, vt sanitas est simpliciter posterior: vbi ergo est agens perfectum, & non impeditum approximatum materiæ dispositæ, & omni impedimento amoto: si tale agẽs agat per modum naturæ de necessitate sequitur actio: cum ad actionem tantum illa requirantur, à quibus dependet in esse.

¶His præmissis Doct. per hanc rationem deducit opinionem ad manifestissimum inconueniens: videlicet, quòd si anima intellectiua est totalis causa intellectionis de necessitate actu intelliget quodcunque obiectum, cuius oppositũ experimur, & quòd hoc sequatur, probatur sic. Actiuo naturali, & totali, & passiuo debitè approximantis, & non impeditis de necessitate, sequitur actio respectu cuiuscũque. Actiuum naturale est totale actiuum, & passiuum naturale eorundem est receptiuum. Ista propositio exposita est supra in q. 1. prologi. Sed anima per Henr. est totale actiuum respectu intellectionis cuiuscunque intelligibilis: & ipsa eadem est principium passiuum, siue receptiuum intellectionis cuiuscunque intelligibilis: & ibi non apparet aliquod impedimentum: cum ipsa anima sit perfectissimè sibi præsens: ergo poterit sequi cognitio cuiuscunque intelligibilis absentis, immo nec aliquo modo existentis: patet quia intellectio tantum dependet in esse, & conseruari à totali causa effectiua, & à subiecto receptiuo, cum sit accidens inhærens. Et sic patet litera Doct. Et quod dicit ibi. Non enim potest poni imperfectio alicuius causæ in se retẽta prima hypothesi, scilicet quòd si tantum sunt quatuor genera causarum: & illæ causæ sunt sufficientes respectu effectus. stante hoc supposito non potest poni imperfectio: nec causæ effectiuæ totalis, nec passiuæ. Sequitur. Fugere tunc ad causam sine qua nõ, quæ requiratur ad hoc, quòd notitia gignatur. Quia fortè diceret Hen. Et si obiectum non concurrit effectiuè ad intellectionem: concurrit tamen, vt causa sine qua non. Dicit Docto. contra: quia hoc est asserere quòd omnes per se causæ non sunt sufficiẽtes causæ, quod est contra suppositum: sed requiritur aliquid aliud, à quo res causanda dependet essentialiter, supplè in esse: ergo non erunt tñ quatuor genera causarum: sed plura: vel si plura non ponantur: aliquid depẽdebit essentialiter ab aliquo in suo esse, quod tamen non est causa eius: quod non est intelligibile: & sic patet euidentia rationis Doct.

Primum dubium. IN ista tamen ratione occurrunt aliqua dubia. Primum, quia statim videtur sequi, quòd anima semper intelliget seipsam, cuius oppositum experimur: & accipio vnum dictum Doct. in q.2. præsentis dist. videlicet. Causa naturalis non impedita producit effectum perfectissimum, quē potest: sed anima intellectiua est totalis causa intellectionis suæ, qua intelligit seipsam: patet quia in hoc non est differentia inter animam cognoscentem seipsam, & angelum cognoscentem seipsum: & tamen essentia angeli est tota ratio formalis cognoscendi se: vt patet à Doct. in 2. dist. 3. q. 8. sequitur ergo, quòd ipsa anima (cum sit totalis causa cognitionis sui, & respectu aliorū tantū causa partialis: vt patet à Doct. præsenti quæst.) semper perfectius, & immediatius cognoscet seipsam.

Responsio. ¶Dico, quòd propositio ista. s. actiuo, & passiuo debet sic intelligi, quando actiuum est perfecte præsens præsentia requisita ad actionem: quia color est actiuus visionis: & tamen maior præsentia potest impedire visionem. si enim actu applicaretur oculo: visio non causaretur: requiritur ergo præsentia cum debita proportione. Sic dico in proposito, quòd quamuis anima sit sibi perfectissimè præsens præsentia entitatiua: cum sit simpliciter eadem res: ex tali tamen præsentia non sequitur actio, siue intellectio. requiritur ergo præsentia obiectalis, qua sit præsens in ratione obiecti intelligibilis: & talis præsentia pro statu isto non potest haberi, nec mediatè, nec immediatè: vt supra patuit quæstione 3. præsentis distinctio. vbi probatum est, quòd pro statu isto nulla substantia immutat intellectum nostrū ad cognitionem sui. Et si anima aliquando sit præsens intellectui proprio in ratione obiecti intelligibilis, hoc non erit respectu conceptus proprij: sed tantum respectu conceptus communis sibi, & sensibilibus: vt supra patuit quæst. 3. præsentis distinc. Dico tamen, quòd anima separata erit tunc totalis causa cognitionis suæ: de quo alias.

Secundum dubium. ¶Secundum dubium est in hoc, quòd Docto. dicit, quòd si anima est totalis causa intellectionis, puta lapidis, non requiritur obiectum, vt causa sine qua non: hoc videtur esse contra ipsum Doct. quia posito, quòd volūtas sit totalis causa sui actus, quod fortè tenere videtur: vt patet in secundo, distin. 25. & distinct. 27. non excludendo tamen causam primam: & tamen voluntas præsupponit actum intellectus, vt causa sine qua non: vt ipse videtur dicere in secundo, dist. 25.

Item aliud. ¶Præterea. Ipse vult expressè, quòd cognitio intuitiua sit respectu obiecti præsentis, & existentis: ita quòd talis notitia esse non potest, nisi terminetur ad rem existentem, inquantum existens est: vel ad aliquid, quod eminenter, & virtualiter cōtineat illud: vt patet in primo, distinct. prima, distinctio. 8. quæstio. penult. & in multis alijs locis: & tamen talis præsentia, & existentia non est causa cognitionis intuitiuæ: patet quia ratio formalis agendi est ratio quidditatiua, siue entitas quidditatiua: vt patuit in quæstio. immediatè præcedenti. Si ergo actus voluntatis dependet ab actu intellectus: & non vt à causa effectiua: sequitur vel, quòd non erunt tantum quatuor genera causarum: vel quòd aliquid dependebit ab alio, quod non est causa eius: vt ipse arguit contra Henri. Et hoc idem dico de notitia intuitiua.

Responsio ad secundū. ¶Respondeo, quòd ratio Doct. contra Henri. est euidentissima: & istæ instantiæ nihil concludunt cōtra Doct. Et quod dicitur de voluntate. Dico, quòd non est simile: tum quia voluntas est potentia essentialiter posterior intellectu in operando: necessariò enim præsupponit operationem intellectus: & ideo posito, quòd sit totalis causa sui actus: tamen nō potest illum immediatè ꝓducere circa aliquod obiectum, nisi intellectus prius cognouerit illud. Intellectus verò, vt intellectus circa obiectum intelligibile non præsupponit actum alterius potentiæ circa tale obiectum. Et de hoc vide, quæ exposui super 2. Doct. d. 42. quæstio. 1. quomodo, scilicet, voluntas præexigit necessariò cognitionem: hoc idem vide in expositione quol.

Item alia. ¶Dico secundo, quòd si voluntas posset habere actum suum circa obiectum, nullo actu alterius potentiæ præsupposito, ita posset causare volitionem illius obiecti: si esset absens: sicut quādo est præsens: quia ipsa voluntas esset totale actiuum respectu volitionis, & receptiuum eiusdem.

Ad aliud. ¶Ad aliam instantiam. Dico primo, ꝙ existentia obiecti, & approximatio eiusdem in esse existentiæ requiritur, vt dispositio necessaria respectu notitiæ intuitiuæ: quia natura lapidis, & si sit ratio formalis producendi notitiam intuitiuam: non tamen erit actu ratio formalis alicui supposito, nisi actu existat: vt patuit in quæstio. immediatè præcedenti. Et ideo dixi. Actiuo, & passiuo debitè approximatis, & non impeditis: quia Doct. dicit in 2. d. 26. ꝙ notitia intuitiua, & abstractiua differunt specie ꝓpter aliā, & aliam præsentiam obiecti: non ꝙ illa præsentia obiecti sit ratio formalis agendi: sed natura ipsa est ratio formalis: licet aliter, & aliter præsens sit ratio formalis producendi alium, & alium effectum: hoc idem in 3. d. 31. vbi vult, ꝙ fruitio in via, & fruitio in patria differant specie propter aliam, & aliam pꝛæsentiam obiecti fruibilis: hoc idem in 4. d 49. & in quolib. Et sic posito, ꝙ obiectum sit partialis causa cognitionis: aliter tamen, & aliter quando est in se præsens, & quando est præsens in specie intelligibili; quia vt in specie intelligibili est tantum natum causare notitiam sui abstractiuam: vt vero in se præsens est natū tm̄ causare immediatè cognitionem sui intuitiuam. Si verò ponatur obiectū nullo modo esse causa intellectionis: sed tantum ipsa anima intellectiua. argumentum Doct. stat in suo robore: quia cum ipsa sit totalis causa, & perfectè præsens, & nullum appareat impedimentum: posset habere ex se cognitionem cuiuscunque obiecti, siue intuitiuam: siuè abstractiuam: siuè obiectum, sit: siuè non sit.

¶Ibi. Per hoc etiam improbantur diuersi modi ponēdi tenētium istam opi. siuè enim ponatur obiectum necessarium in ratione causæ sine qua nō: vel in ratione termini: vel in ratione excitantis: si non detur sibi aliqua per se causalitas: cū ipsæ per se causæ sint perfectæ in se, & approximatæ: & omne impedimentum remotum: nullo modo saluabitur, ꝙ ipsum, supplè, obiectum necessariò requiratur: nisi ponendo quinque genera causarum: vel nisi ponendo aliquid dependere ab alio in suo esse, cuius tamē non sit causa: quod est manifeste falsum. Et sic patet euidentia huius rationis: non enim patet necessitas obiecti, vt requiratur ad intellectionem: si anima intellectiua est totalis causa intellectionis. Et si aliquādo præter causas aliquid requiritur: hoc erit propter indispositionem agentis, vel passi. Exemplum. Ignis est causa effectiua ignis producēdi in materia ligni: & si lignum sit humidum dicimus, ꝙ siccitas, vel caliditas est causa sine qua non respectu ignis producendi: non ꝙ ipsum attingat: sed quia ignis nō posset ipsum producere, nisi pmissa dispositione in ligno: sed quādo agens, & passum sunt optimè disposita non requiritur talis causa sine qua non: siuè dispositio. Cum ergo intellectus sit per se totalis causa intellectionis, & optimè dispositus ad agendum, & ad recipiēdum intellectionē: ergo.

¶Si

Obiectio. ¶Si dicas, quòd non potest intelligere puta lapidem: nisi lapis sit præsens: ergo ex hoc sequitur, ꝙ obiectum erit causa saltem partialis. Causam enim

Responsio naturalem hoc modo probamus aliquid causare: quia quando est præsens: sequitur effectus: & quãdo est absens non sequitur: sicut ignis est causa caloris in ligno quando est præsens: quia tunc lignum calefit, & quando est absens lignum nõ fit calidum. Nã nihil aliud videmus nisi talẽ præsentiam: sic in proposito de obiecto.

Alia obiectio. ¶Si iterum dicatur. Nonne requiritur præsentia multorum obiectorum ad hoc vt intelligantur: & tamen non mouent, nec causant intellectionem, vt patet de relationibus realibus, & intentionalibus? De ratione enim obiecti etiam secundùm Doct. & alios sequentes viam Doct. est principaliter terminare actum intellectus: & quòd sit effectiuum actus accidit sibi.

Responsio. ¶Dico: ꝙ intellectus non potest esse causa totalis cognitionis alterius entis, non contenti in eo essentialiter, vel virtualiter. Et licet multa entia non sint secundùm se motiua intellectus, tamen sic continẽtur in aliquo obiecto: ꝙ esset impossibile intellectũ habere cognitionem illorum: nisi obiectum continens partialiter moueret intellectum cognitionem illorum causando. Non ergo absolutè requiritur vt terminatiuum ante actum intellectus: quia prius est actus intelligẽdi in se causatus, quàm intelligatur terminari ad obiectum: vt patet à Doc. in q. 13. quolib. vbi vult, quòd actus intelligendi sit entitas absoluta: & prius relatione, quæ fundatur in illo: & terminatur ad obiectum: vide ibi. Prius enim aliquid est in se tale, quàm habeat respectũ ad aliquid aliud: vt supra patuit. q. 5. de illa participatione passiua cõtra Hen. patet etiam in simili in d. 2. q. 1. contra positionem Tho. dicentis: quòd forma finitur per materiam vbi sic dicit. Quæcunque essentia absoluta finita in se est finita, vt præintelligitur omni comparatione suæ ad aliã essentiam: sic in proposito actus intelligendi absolutè, prius in se est tali, vt præintelligatur omni comparatione ad aliud.

Obiectio. ¶Si dicatur: posito, ꝙ lapis sit perfectè præsens intellectui in propria existentia, & præsentialitate propria: & ꝙ nullo modo sit actiuus suæ cognitionis: nec eminenter secundùm suam entitatem contineat in intellectu: nonne intellectus cognoscit ipsum intuitiuè?

Solutio. ¶Dico quòd non: quia cognoscere aliquid est formaliter habere cognitionem illius. Vnde Doc. infra sic ait. Formaliter autem intelligimus intellectu, inquantum intellectus recipit intellectionem: quia si causat eam actiuè: non tamen dicor intelligere intellectu, inquantum causat: sed inquãtum habet intellectionem, vt formam: habere enim qualitatem est esse quale: & ita intellectum habere intellectionem, siue recipere (quod idem est) est ipsum esse intelligentem. Nos igitur intelligimus intellectu: inquantum intellectus recipit intellectionem. Ideo philosophus loquens sic de intellectu tertio de anima dicit intelligere est pati: & necesse habuit dicere ipsum esse passiuum: & quod intelligere est quoddam pati: hoc est, quòd intellectio inquantum est quoddam quo formaliter intelligimus; est forma quædam recepta in intellectu: non autem intelligimus ea, inquantum est quid causatum ab intellectu, si causatur ab eo. Nam si Deus eam causaret, & eam intellectui nostro imprimeret: non minus ea intelligeremus: oportet ergo prius ipsam cognitionem esse in se causatam, quam includat respectum ad aliud.

3. de anima contex. 2.

¶Si dicas: ꝙ quando lapis est sic præsens: tunc cognoscitur. Dico, ꝙ est euidens signum ipsum lapidẽ esse partialem causam talis cognitionis. Et bene nota, quę dixi in ista ratione: quia ex his poteris multa soluere.

AD argumenta opinionum per ordinem. Primo ad auctoritatem Aug. dico, ꝙ imago, quæ ponitur ab eo esse in spiritu &c.

¶Nunc Doct. respõdet ad rationes pro opi. Hen. quarum prima fuit talis, & fundatur super auctoritatem Aug. secundo super Gen. cap. 28. Et sententia litteræ stat in hoc: quòd nullum corpus potest agere in spiritum: causando, scilicet, aliquid in spiritu: ergo obiectum materiale, & corporale non erit partialis causa alicuius recepti in spiritu: & expono auctoritatem: quia inquit imago corporis est in spiritu: qui est præstantior corpore: ideo est præstantior imago corporis in spiritu, quàm ipsum corpus in sua substantia. Si præstantior: ergo corpus non agit ipsam imaginem in spiritu: & quòd non possit agere probat cum subdit. Nec sane putandum est facere aliquod corpus in spiritu, tanquam spiritus corpori facienti materię vice subdatur: omni enim modo præstantior est res, quæ facit illa re de qua facit, id est, quòd omne agens est pręstantius passo. Sequitur. Nec vllo præstantius est corpus spiritu: immo spiritus corpore: & sic sequitur, quòd corpus nõ potest aliquid agere in spiritu: cum ergo imago corporis sit in spiritu: patet ꝙ non erit causata à corpore: sed à spiritu: vt patet per hoc quod dicit. Quamuis ergo incipiat imago corporis esse in spiritu: tamen eandem imaginem non corpus in spiritu: sed spiritus in seipso facit celeritate mirabili: quia quando corpus est præsens spiritui: ipse spiritus quodammodo instantaneè in seipso imaginem corporis efficit.

Corpus non agit in spiritum virtute sua actiua naturali, & naturaliter sed tanquã instrumentũ diuinæ iustitiæ.

¶Ibi. Item. 10. de tri. cap. 5. Anima conuoluit, & rapit imagines corporum factas in semetipsa, & ex semetipsa. Ista auctoritas exponetur infra à Doct. primo ad primam ibi. Ad argumenta opinionum per ordinem: & responsio stat in hoc, ꝙ imago (de qua loquitur Aug. quæ immediatè recipitur in spiritu: vt puta imago coloris) non accipitur pro specie sensibili coloris: sed pro visione ipsius: patet quia species sensibilis tãtum recipitur in organo sic mixto: visio verò recipit in aliqua parte animæ: & ideo Aug. accipit imaginem corporis pro actu: & concedit Doct. ꝙ corpus non est totalis causa actus: sed partialis: & littera clara est. Et ex hac littera habetur à Doct. quòd etiam pars sensitiua actiuè concurrat ad actum: potentia enim visiua est partialis causa, & principalis visionis: nec est inconueniens apud Doct. (vt alias patebit) ponere sensum agentem, & sensum possibilem.

¶Ibi. Istam conclusionem sic intellectam probat ratio sua in auctoritate præallegata: quia illa propositio, scilicet, quòd agens est præstantius patiente nõ est immediata, &c. Hic Doct. ostendit quomodo ista propositio est vera. Omne agens est præstãtius patiente: illa enim ꝓpositio est vera tribus præsuppositis. Primo ꝙ agens sit præstantius effectu: secundo ꝙ effectus agentis sit actus, & forma patientis: tertio quòd actus sit nobilior potentia. Et sic sequitur, ꝙ agens inducens huiusmodi formam est nobilius patiente.

Omne agens est pſtantius passo debet sane intelligi.

¶Nota tamen: quòd non est absolutè verum agẽs esse nobilius in se passo etiam illis tribus præsuppositis: quia ignis agit caliditatem in substantia nobiliori: puta in substantia mixta: & tamen ignis in se non est nobilior substantia mixta: nec est intelligendum, quòd effectus productus sit in se nobilior potentia passiua in se; quia intellectus possibilis cum sit substantia est nobilior omni intellectione: immo aliquando melius est simpliciter esse potentiam receptiuam,

Q̃ño debet intelligi agens pſtantius passo vide Sco. in 4. sent. dist. 44. q. 2.

ceptiuam, quàm esse aliquam actiuam: quia melius est simpliciter posse recipere intellectionem, quàm agere calorem. Fit ergo ista comparatio sic. Agens in eo, quòd agit semper est præstantius passo: siuè receptiuo in eo, quòd recipit. Et hæc non est immediata: sed est vera: quando agens producit effectum, quo effectu est nobilius: & effectus ille natus est informare talem passum: ergo erit nobilius in eo, quòd agit ipso passo in eo quòd patitur: siuè in eo quòd recipit talem effectum illius agentis. Et sic patet expositio propositionis Aug. quam etiam Doc. simili modo exponit in 4.d.44. Et loquitur Doc. tantum de causa totali, vt patet in littera: quia illa si est æquiuoca semper est nobilior effectu: partialis verò æquiuoca aliquando erit ignobilior: vt patet.

¶Ibi. Per istud patet ad auctoritatem Aug. 10. de tri. c. 5. vel 15.

¶Nunc exponit secundam auctoritatem. Format enim anima in se imaginem, hoc est sensationem: & de se, hoc est ipsa est in potẽtia naturali ad sensationem: quia habet naturalem inclinationem ad illam: & non est in potentia neutra: sicut superficies ad albedinem: & istam naturalitem ostendit cum dicitur de se: & loquitur ibi Aug. tantum de sensationibus: quia dicit ibi: quòd illas partes animæ: quæ corporum similitudinibus informantur habemus communes cũ bestijs. Hoc verum est de illis, quæ informantur imaginibus: hoc est sensationibus: extendendo nomen imaginis ad sensationem: vt supra patuit.

¶Ibi. Ad rationem primam pro illa opi. Prima ratio Hen. est ista: Intellectio est operatio vitalis; & sic perfectior omni non viuo: nunc autem effectus perfectior non potest esse à causa imperfectiori. Dicit Doct. quòd effectus perfectior non potest esse à causa imperfectiori totali, potest tamen esse à causa partiali: & sic operatio vitalis potest esse à non viuo. Nota tamen, quod nulla intellectio in se absoluté sumpta potest esse perfectior aliqua substantia quantumcunque minima: cum substantia sit prior accidente diffinitione, & cognitione: vt patet. 7. met. t. c. 4. participatiuè tamen potest dici perfectior: vel potest dici perfectior ex hoc, quòd vnit obiecto perfectiori; vt patet à Doc. in quol. q. 13. & in 4. d. 10. Intellectio tamen albedinis est simpliciter perfectior ipsa albedine: quamuis albedo sit partialis causa.

Quò effectus perfectior possit esse à causa imperfectiori.

¶Secundo arguit Hen. ibi. Secundo sic. Quanto forma est perfectior, tanto est actualior: & per consequẽs actiuior; sed anima intellectiua inter omnes formas est actualissima: ergo maximè actiua. Cum ergo forma inferior sit totalis causa suę operationis: vt patet de igne à fortiori anima intellectiua erit totalis causa intellectionis: quæ est propria operatio eius.

¶Respondet Doct. ibi. Cum arguitur post de forma perfecta. Hoc concludit, quòd aliquam actiuitatem habeat &c. Et quòd non possit esse causa totalis respectu intellectionis circa quodcunq; ens: & quòd aliqua forma inferior possit esse totalis causa suæ operationis: euidenter Doc. ostendit, dicens: quòd si anima esset totalis causa intellectionis respectu cuiuscunque entis: in se contineret quodcunque ens: supplè virtualiter, vel eminenter: & ex hoc sequeretur, quòd ipsa esset simpliciter illimitata: quod est falsum. Hoc concludit tenendo, quòd obiectũ possit esse partialis causa suæ intellectionis: & quòd intellectiones specificentur ab obiectis: vt supra exposui. d. 2. q. 1. & vide singularem glo. quam feci super d. 3. q. 10. secundũ Doc. Si enim obiectum tãtum requireretur vt terminatiuum: non concluderetur talis illimitatio: quia verò Doc. supponit quod prius

Vide singularẽ glosiã Lycheti.

probauit: quòd obiectum est sic partialis causa intellectionis suæ: quòd talis intellectio à nullo põt causari, nisi virtualiter, vel eminenter contineat tale obiectũ. Et quod dicit de formis inferioribus, &c. Benè concludit, quòd si sunt causæ totales suarum actionum, quòd ex hoc non sint simpliciter illimitatæ. Si tamen agerent circa obiecta specie distincta: quorum quodlibet natum esset partialiter concurrere ad actionem: non possent poni totales causæ, nisi virtualiter continerent illa obiecta: & sic cõcluderetur illimitatio talis formæ. Exemplum. Pono, quòd ignis agat circa omnia combustibilia. Si combustibilia tantum passiuè se habent non cõcluditur maior illimatio ignis in agendo. Si verò combustibilia essent partialis causa actionis ignis: non posset poni ignis totalis causa actionis respectu cuiuscunque combustibilis, nisi eminenter, vel virtualiter cõtineret entitatẽ illorum. Et ex hoc sequeretur illimitatio ignis in agendo.

¶Tertio arguit Hen. ibi, tertio sic. philosophus 2. physi. & 6. ethi. Ista ratio stat in hoc. Intellectio est operatio immanens: & operatio immanens tantum est in agente. Hoc autem probatur multis auctoritatibus, scilicet 2. phy. t. c. 25. qui incipit. Duę igitur sunt principantes materiam: vide ibi Com. & 6. eth. cap. 5. Est, inquit, aliud facere, aliud agere. Itaq; habitus cum ratione actiuus; aliud est quàm habitus cum ratione factiuus, nec alter in altero continetur; nam neque actio est factio; neque factio est actio. & patet ibi: & in com. quo actio est in agente: sed hoc clarius patet. 9. met. t. c. 16. vbi dicit. Quorumcunque igitur aliquid alterum est, quod fit præter vsum: horũ actus in facto est vt ædificatio in ædificato: & contextio in contexto. Similiter autem, & in alijs: & totaliter motus in eo quod mouetur. Quorum vero non est aliquod aliud opus præter actionem in ipsis existit actio, vt visio in vidente: & speculatio in speculante: & vita in anima: hæc ille.

¶Ex hac littera patet expressè, quòd actio cuiusmodi est intellectio: est propriè in agente. Nam & huiusmodi actio dicitur finis potentiæ: vt ibi dicit Arist. & Cõm. vnde Cõm. sic ait. Quædam res sunt: quarum finis est agere tantum: & quædã sunt, quarum finis est aliquod actum, Omnia igitur entia conueniunt in hoc, quòd complemẽtum, & perfectio eorum, supplè vltima est in operatione propria: & hoc duobus modis; quoniam aut finis est agere, vt in visu cuius finis erit videre: aut aliquod actum, vt in ædificatoria: hæc ille. Ex hoc arguit Hen quòd si obiectum esset causa intellectionis: cũ intellectio sit tantum operatio, siuè actio: tunc esset subiectiuè, s. in obiecto agente.

¶Ibi. Quarto, & est quasi idem. Actio propriè dicta, vt distinguitur contra factionem denominat agens: vt patet per Arist. vbi supra sic dicentem. Quoniam verò est horum quidem vltimum vsus: & visus visio: & præter hanc supplè visionem nullum fit alterum à visu opus. Et Com. vbi supra, sic ait. Omnia verò, quæ non habent acta: sed finis eorum est actio &c. Sequitur Actiones enim eorum existẽt in eis, vt videre in visu: & vita in anima: & fortuna in ea, i. felicitas: vt inquit Ari. Et sic patet quomodo actio denominat agens. Modo intelligere denominat hominem secundùm intellectum; ergo intelligere erit ab intellectu.

¶Respondet Doctor, ad ista duo argumenta ibi. Alia duo argumenta &c. Dicit Doc. quòd sufficit ad rationem actionis: quòd denominet agens, & sit in agente: & si agens aliquod ponitur totalis causa: tũc actio erit in illo. Si verò sunt plures causæ partiales sufficit, quòd sit vna illarum: nec refert an sit principalis,

cipalis, vel minus principalis: patet, quia si intellectus meus moueretur ab essentia angeli: ipsa esset causa principalis cognitionis: & intellectus meus causa minus principalis: vt patebit in q. immediatè sequenti: & tamen intellectio causata reciperetur in intellectu meo: similiter si moueretur à lapide lapis esset causa minus principalis, & intellect⁹ magis principalis: & tamen intellectio lapidis reciperetur in intellectu.

Dubium. ¶Occurrit tamen aliqualis difficultas: quia dicit Doc. q intellectio, quæ est actio non tantum est in eodem supposito agente: sed est in eadem parte intellectiua: nec est extra principium eius actiuum: sed manet in parte intellectiua: quę est partialis causa eius. Hoc videtur repugnare dictis eius: quia intellectus agens, & obiectum causant intellectioné: & tamen intellectio non recipitur in intellectu agéte: sed tantum in intellectu possibili.

Responsio. ¶Dico primo, quòd intellectus agens, & possibilis non distinguuntur, ut duæ potétiæ: sed tantum, vt duæ realitates: vt supra dixi: & sunt simpliciter eędem potentiæ.

¶Secundo dico: q non tantum intellectus agens est partialis causa intellectionis: sed etiã intellectus possibilis: vt patet à Doc. in 15. q. quol.

Opinio Gof. ALIA est opi. quæ totaliter est in alio extremo: quæ dicit, quòd anima intellectiua, vt intellectiua est, nihil habet actiuitatis respectu intellectionis: & hæc est opi. Gof. quol. 6. q. 7. & 8. q. 2. & 9. q. 19. & 13. q. 3. Et vult, quòd ipsum obiectum inquantum relucens in phantasmate illustrato ab intellectu agente non effectiuè, sed quasi formaliter concurrente respectu intelligibilis sit totalis causa intellectionis: & hanc positionem probat multis rationibus.

CONTRA istam opi. Hic Doct. improbat opi. istam multis rationibus. Et primo deducit ad hoc inconueniens: quòd in parte intellectiua (vt intellectiua comprehendit intellectum agentem & possibilem) nulla erit ratio formalis agendi respectu intellectionis: quod videtur valde inconueniés: quia tantum phantasma se haberet effectiuè respectu intellectionis: quæ est operatio propria intellectus: vel si sit ibi efficientia aliqua (præter efficientiã phantasmatis) per quam effectiuè fiat irradiatio, vel illustratio super phantasmata: illa erit pręcisè ipsius Dei: qui creauit tale lumen in intellectu possibili: nam isti ponunt intellectum agenté esse effectum lucis increatę: & sic est quoddam lumen creatum à luce increata. Et sic sequitur, vel quòd Deus agit immediatè ad intellectionem quamcunque: quia illustratis phãtasmatibus: effectu lucis increatæ: sequitur intellectio obiectorum: & si talis intellectio nullo modo est ab intellectu: sequitur, vel quòd immediatè erit à Deo: vel tantùm à phantasmate illustrato: & sic tota pars intellectiua esset priuata omni operatione propria: & sic nec intellectionem: nec volitionem aliquam posset causare: quod est absurdum, cum à natura inferiori non negetur, quin sit actiua operationis, vel actionis suæ propriæ: & natura nobilior dignificanda est: vbi non apparet contradictio, & impossibilitas.

¶Ibi. Item secũdo ex ista opinio. Hic arguit Doc. deducendo ex dictis Gof. ad hoc inconueniens, scilicet, quòd angelus non posset habere intellectioné nouam, quantumcũque habeat obiecta multa præsentia habitualiter: puta per species intelligibiles: patet quia secundùm Gof. agens, & passum sunt distincta subiecto: modo intellectus angeli habentis plures species intelligibiles per quas obiecta sunt præsentia habitualiter: non distinguitur subiecto ab illis speciebus: vt patet: ergo non possunt agere in intellectum angeli, causando aliquam notitiam nouam: quod est inconueniens. Sed fortè diceret ipse, q est merè creditum angelum posse habere nouam intellectionem.

¶Ibi. Tertio si phantasma. Pro intelligentia huius litteræ nota, quòd assensus intellectus, quamuis sit actus intellectus simplex, & incomplexus: dicitur aliquando verus: & est quando assentit complexo vero: aliqoando falsus: & est quando intellectus assentit complexo in se falso: aliquando assentit alicui complexo assensu vero: vt quando assentit huic, q homo est risibilis: aliquando assentit eidem assensu falso: puta quando assentit illi, vt vero, vel vt falso, vel dissentit. Cum ergo phantasma, vel relucens in phantasmate agat secundùm vltimum potétiæ suæ: semper causabit assensum verum: vel semper causabit assensum falsum: & sic de eodem non poterit esse aliquando assensus verus, & aliquando assensus falsus: cuius oppositum experimur in multis: & sic patet littera. *Assensus intellect⁹ quãdoq; verus, quãdoq; falsus.*

¶Ibi. Item quando dicitur, quòd intellectio secundùm philosophum est actio manés intra. Si cõtra opi. istam arguatur deducendo ad hoc inconueniens: q tunc intellectio esset subiectiuè in obiecto: quia actio est in agente.

¶Respondet Gof. dicens: q licet intelligere grãmaticaliter significet actiuè, & intelligi passiuè: tamen secundùm rem intelligere est passio: & quod intelligitur est agens: & patet littera.

¶Ibi. Contra: philosophus distinguens actionem à factione: vt supra patuit, assignat diuersa principia propria actioni, & factioni. Et nota, quòd secundùm philosophum distinguitur actio à factione propter diuersa principia: loquendo de actione pro re producta: & de factione pro re facta: non autem de actione respectus: & factione respectus: quia vt sic nõ distinguuntur propter diuersa principia: cum vtraq; sit in subiecto, scilicet, factio in faciente, & actio in agente: sed res acta, puta intellectio, & omnis operatio tam intellectiua, quàm sensitiua semper est in potentia agente: res verò facta, vt forma artificialis, vel naturalis recipitur in alia materia, quàm in faciente: vt patet de igne respectu ligni, in quod producit calorem: vel formam substantialem ignis: actio ergo, & factio distinguuntur propter distincta principia receptiua. Si ergo intelligere esset realiter passio (cum passio non recipiatur propriè in agente, sed in passo) factio, & actio non differrent propter diuersa principia receptiua: cum vtraque reciperetur in passiuo extra agens: & sic patet littera. *Differentia inter actionem & factionem.*

¶Ibi. Item habitus. Hic Doct. arguit contra principalem intentum probando, quòd obiectum non sit totalis causa intellectionis: & intellectus sit tantum potentia receptiua: & arguit quodammodo inquisitiuè: quia certum est apud omnes, quòd multi habitus ponuntur in intellectu, quibus intellectus faciliter, promptè, & expeditè operatur: ergo disponunt ipsum intellectum non ad patiendum (cum sit optimè dispositus ad recipiendum quamcunque intellectionem: vt ab omnibus conceditur) ergo ponitur habitus, vt disponat intellectum ad agendum: ergo sequitur, quòd respectu intellectionis habebit aliquam actiuitatem. Sed de hoc prolixius tractatur infra. d. 17. *Obiectũ non est causa totalis intellectionis.*

¶Ibi. Item quomodo intellectus discurret syllogizando, vel argumentando: si phantasma causat omnem intellectionem: non enim videtur intelligibile, quomodo phãtasmata occurrétia causant omnem discursum.

¶Item quomodo causabuntur intétiones logicæ: vel relationes rõnis. Si. n. phantasma causat oẽm intellectionem

tellectionem quæcunque causata ab eo erit realis: quia illa dicitur esse realis intentio: quæ immediatè causatur à re, vel à specie repręsentante rem in se. Si ergo secunda intentio sit à phantasmate (cum tantum sit causa realis) sequitur, quòd nulla intellectio causabit intentiones logicas: quia intellectus nullo actu suo poterit conferre vnum obiectum ad aliud: quæ collatio causat secundam intentionem. Et hoc dictum potest habere plures sensus. Primus: quòd si intellectus non habet in potestate sua intellectioné obiecti: nec etiam habebit in potestate sua actum, quo comparat vnum cognitum ad aliud: cum talis intellectio necessariò præexigatur actui comparatiuo. Sicut etiam Doct. arguit. de voluntate: quæ si non habet in potestate sua actus intellectus: quòd etiam non habebit in potestate sua actum discurrendi ab vno ad aliud: vide in 2. dist. 42. q. 1. Sed in proposito patet: quòd intellectus causat actum comparatiuum, quo comparat vnum obiectum cognitum ad aliud: ergo etiam causat actum cognoscendi, &c. Secundus sensus est: si intellectus est verè actiuus actus comparatiui: erit etiam actiuus actus intelligendi. Et cum dicit, quòd intentio causatur ab intellectione: non accipitur hic intelligere propriè, qua obiectum intelligitur: sed accipitur pro actu intellectus comparatiui: nisi dicatur actus comparatiuus sit intellectio: quod non videtur.

Nota logicè hanc litteram.

¶Hic tamen nota: quia secunda intentio nó propriè causatur, nec ab intellectu, nec ab aliquo actu intellectus: cum omnia talia causent naturaliter, & secundùm vltimum potentiæ; & omne causatum à re, vt res est erit necessariò reale: & hoc ét patet in littera: accipitur ergo hic causari pro derelinqui: nam quando intellectus actu suo comparat vnum cognitum ad aliud: statim resultat quædam relatio rationis: sicut etiam, positis duobus albis, statim resultat ex natura rei similitudo realis: sic posito actu collatiuo intellectus comparantis vnum cognitum ad aliud cognitum: statim resultat talis relatio rationis. Sed esset bona difficultas, quod esse habet secunda intentio: posito, qꝫ ipsa nō recipiatur nec in obiecto: nec in intellectu: de hoc in vniuersalibus. Sequentia clara sunt.

Secūda intentio non causatur ab actu intellectus.

AD argumenta pro secunda opi. Doc. respondet ad argumenta facta propositione Gof. Et primum argumentum est tale. Impossibile est idem respectu eiusdem esse in actu, & in potentia, sed si intellectus esset causa actus, esset in actu respectu act⁹: & cum talis actus recipiatur in ipso intellectu: tunc esset in potentia ad eundem actum. Declaro tamen litteram istius Doct. qua probatur: quòd impossibile est idem respectu eiusdem esse in actu, & in potentia: quia agens tale est in actu, quale passum est in potentia: vt patet. 3. physi. t. com. 17. vide expositionem Com. sic dicentis. Illud quod est in actu in motore, per quod mouet est illud, per quod motor induxit illud, quod est in potentia in actu: verbi gratia, quoniam homo qui est in actu facit. Exempli gratia: de sanguine menstruoso, qui est homo in potentia hominem in actu. Et inducit hoc ad declarandum, quòd motor non mouet, nisi secundùm quòd est in actu; & per motum mouetur secundùm quòd est in potentia: hæc ille. Hoc idem patet primo de generatione. t. c. 28. vbi Commen. sic ait. Et quia illud, quod augmētatur non crescit, nisi adueniēte cibo extrinseco: cibus autem non est actu id, ad quod aduenit. verbi gratia: neque actu est os: neque caro: sed potentia: qua propter cibus aliquo modo est similis: hæc ille. Si ergo agens tale est in actu, quale passum est in potentia: sequitur, quòd idem non possit agere aliquid in seipso: quia tunc respectu eiusdem esset in actu, & in potentia: quod videtur esse oppositum primi principij metaphysici noti per rationem actus, & potentiæ.

¶Idem etiam esset efficiens, & materia: quod videtur esse contra philosophum. 2. physi. t. com. 70. vbi vult, quòd multotiens causa formalis, & finalis, & efficiens coincidant in vnum, & hoc maximè apparet in agentibus vniuocis: materia autem non coincidit cum aliquo istorum. Vnde Com. ibi exponens sic ait. Multotiens reducuntur tria ad vnum. i. & accidit in scientia naturali vt tres causæ. s. agens: & forma: & finis sint vnum secundùm subiectum: & plures secūdùm diffinitionem: & hoc accidit, quando naturalis voluerit reddere causam generationis non causas generabilium: & generatio est ab æquali in specie: verbi gratia, quoniam homo generatur ex homine: ideo generans & generatum sunt vnum secundùm formam: & forma generata est finis motus materiæ ab agente: & sic ista forma erit agens, & finis, & forma: hæc ille. Sequitur. Tunc etiam idem referretur ad se relatione reali: quod videtur impossibile. 5. met. t. com. 20. & 27. Vbi expresse habetur, quòd relatiuum ad aliud refertur.

Generatio est ab æquali in specie.

¶Ibi. Tandem ad hæc deducunt: videlicet, quòd si intellectus posset agere in seipsum, producendo intellectionem in seipso: posset poni quodlibet in se agere, & mouere se: vtpote, qꝫ aer ad præsentiam solis illuminaret se, & non sol: & lignum ad præsentiam ignis calefaceret se, & non ignis: & sic de alijs.

¶Ibi. Propter idem: dicunt, qꝫ intellectus agens nó potest aliquid causare effectiue in intellectu possibili: quia non distinguitur ab eo subiecto: & littera clara est.

¶Respondet Doc. ibi. Ad argumenta pro secunda opi. Quod tangit. an ista causalitas conueniat intellectui agenti: an possibili: vide in quol. q. 15. vbi specialiter pertractat hanc materiam.

Pulchra dubitatio.

¶Ibi. Cum probatur, quòd possibilis non potest habere illam causalitatem: quia nihil idem agit in se.

Nihil agit in seipsum, verū est de agente vniuoco.

¶Respondeo: quòd illa propositio non est vera; nisi de aliquo agente vniuoco. i. quòd ista propositio: quòd nihil agit in seipsum: habet veritatem in agente vniuoco: quia tunc esset in actu formali, & & in potentia formali respectu eiusdem: quia si est agens vniuocum respectu alicuius effectus similis sibi: tunc actu haberet formam eiusdem speciei & esset in potentia ad formam eiusdem speciei. Exemplum. Posito, quòd Franciscus possit producere Io. in seipso: alterum duorum sequeretur. Vel quòd natura humana in Fran. quæ est tota ratio producendi, & assimilandi sibi Ioánem: esset ratio formalis recipiēdi Franci. aliam naturam humanam: puta naturam Ioannis: & sic Frácisco essent duæ humanitatis formaliter, & quiditatiuè: quod est impossibile. Et si possent esse duæ, ita & infinitæ possent esse. Vel sequeretur, quòd simul esset & non esset: patet quia dum Franciscus causat humanitatem vniuocè: aut causat illam, quam habet: & tunc quando causat habet illam: quia illa est ratio formalis causandi: & dum causatur illa, & mouetur ad recipiendum illam caret illa: & sic esset, & non esset. Aut causat aliam humanitatem, quam tamen non potest recipere simul cum alia: & tunc simul esset, & non esset: patet quia si in instāti. a. causat in se illam aliam humanitatem: necessariò habet humanitatem: quæ est ratio formalis causandi: & in eodem instanti, quo recipit illam aliam, alia non est: quia tunc essent in eodem instanti duæ humanitates: ergo in eodem instanti, quo causat habet: & in eodem instanti, quo recipit non habet: ergo esset, & non esset. Si

dicatur: quòd sicut quando ignis producit ignem in materiam ligni: in eodem instanti desinit forma ligni, & introducitur forma ignis: sic quando recipitur illa alia humanitas in eodem instanti desinit prima. Dico: quòd non est simile: quia tunc humanitas prima ageret, quando non esset. Et probatur sic: quia in instāti .a. agit: ergo in instāti .a. est: & in eodem instanti recipit illam aliam: ergo in eodem instanti non est: alioquin essent duæ humanitates simul in eodem instanti in eodem supposito, & hoc est, quod dicit Doct. si enim aliquid sic ageret in se vniuocè: sequeretur, quòd simul haberet formam eiusdem rationis, ad quam mouetur: & dum moueretur ad illam, careret illa: igitur simul haberet illam, & non haberet: saltem hoc sequitur de duabus formis eiusdem speciei vel de eadem.

Scotus cōcedit duo indiuidua eiusdem speciei posse esse in eodem.

¶Si dicatur. Nonne Doc. in 5. met. sue concedit, quòd duo indiuidua eiusdem speciei possunt esse in eodem: vt duæ intellectiones eiusdē speciei: vel duæ species sensibiles eiusdem speciei in eodem puncto aeris: & similiter duo lumina eiusdem speciei: ergo similiter in proposito.

¶Dico, quòd non est simile: licet .n. idem agens, vel duo agentia possint producere duo indiuidua eiusdem speciei in eodem subiecto: vt duas intellectiones eiusdem speciei: non tamen vnum indiuiduum existens in illo subiecto potest esse ratio formalis producendi aliud eiusdem speciei in eodem subiecto.

¶Ibi. In agentibus autem æquiuocè, id est, in illis agentibus, quæ non agunt per formam eiusdem rationis cum illa, ad quam agit: propositio illa quòd nihil mouet se: non habet necessitatem, &c. Et quod dicit infra de actu virtuali, & potentia formali est sciendum, quòd idem esse in actu virtuali, & in potentia formali respectu alicuius: nihil aliud importat: nisi quòd idem puta voluntas respectu actus volendi est in actu virtuali, id est, quòd habet in actu virtutem, siue potentiā producendi volitionem: & eadem voluntas dicitur in potentia formali, id est, quòd inquantum est in potentia ad recipiendum volitionem vt formam est in potentia formali: quia apta nata informari tali forma; quādo ergo aliquid habet actu virtutem producendi aliquid: & est in potentia ad recipiendum, illud dicitur in actu virtuali, & in potentia formali: nec ista repugnant: esse verò formaliter actu album: & in potentia ad recipiendum eandem albedinem bene repugnat.

¶Ibi. Ista glo. de agentibus vniuocis: & æquiuocis, necessaria est: & littera clara est.

¶Ibi. Si arguas: ergo in omnibus posset esse idem in actu virtuali, & in potentia ad actum formalem; & sic quodlibet potest mouere se.

¶Respondet Doc. quòd in ista illatione est non causa, vt causa: vt arguendo sic. Non repugnat idem esse in actu virtuali, & in potentia formali respectu eiusdem: ergo non repugnat solem esse in actu virtuali respectu caloris, & in potentia formali respectu eiusdem: committitur fallacia: quæ est à nō causa, vt causa: non enim repugnat soli ex ista ratione generali: quòd sit in actu virtuali, & in potentia formali: vt puta sic dicendo: ideo sol non potest esse in actu virtuali respectu caloris: & in potentia formali respectu eiusdem: quia ista repugnant adinuicem, scilicet, simul esse in actu virtuali, & in potentia formali: non enim hæc est causa præcisa, quare sol non possit esse in actu virtuali, & in potentia formali respectu caloris: sed causa præcisa, quare non sic possit esse est: quia corpora cœlestia non suscipiūt peregrinas impressiones: & sic patet quomodo arguitur à non causa ad causam. Istam tamen difficultatem de actu virtuali, & potentia formali vide in Doct. in 2. distin. 25. vbi prolixius pertractat hanc materiam.

¶Ibi. Sed si obijcias: quòd talia principia metaphysicalia, scilicet de actu, & potentia, ex quo sunt generalia non debent negari propter aliquas difficultates speciales. Dicebat enim Gof. hoc esse vnum principium metaphysicale, scilicet, quòd idem non sit in potentia, & in actu. Dicit Doc. quòd nullum est principium metaphysicale, sub quo continentur multa singularia falsa: & patet littera: non enim hoc est principium metaphysicale. Nihil idē est in actu virtuali, & in potentia formali respectu eiusdem: vt supra patuit: sed bene hoc est vnum principiū metaphysicale. Nihil idem est in actu formali, & in potētia respectu eiusdē actus formalis: vt quòd Fran. sit actu formaliter albus, & quòd simul sit in potentia ad eandē albedinem, est impossibile.

¶Ibi. Cum arguitur 2. physi. Dicit Doc. quòd loquendo de materia prima, quæ est altera pars compositi: non coincidit cum causa efficiente: quia illa materia non potest esse causa alicuius, & receptiua eiusdem: vt quòd materia ligni sit receptiua formæ substantialis ignis, & effectiua eiusdem: est omnino impossibile. Loquendo tñ de materia sm quid; q̄ nō est altera pars cōpositi p se: cuiusmodi est subiectum accidentis, nam accidentia habent substātiam p materia nō ex qua, sed pro materia in qua recipiuntur: dicit Doct. quòd est necesse idem quandoque esse materia, & efficiens respectu eiusdem: & hic vult expressè, quòd subiectum sit causa necessaria propriæ passionis, & receptiua eiusdem: sed quomodo hoc intelligatur supra exposui in quæst. de subiecto theolo. vide.

Subiectū est causa effectiua .i. emanatiua, & emanatiua.

¶Ibi. Quod arguitur postea de relationibus realibus oppositis patet littera: & vide expositionem, quam supra feci. dist. 2. parte 2. quæst. 3. illius partis: sed prolixius vide expositionem, quam feci in d. 25. secundum Doc.

¶Ibi. Ad Achillem eorum: quòd quodlibet moueret se. Hic Doc. ostendit quando aliquid est causa alicuius totalis. Si enim ad præsentiam .a. respectu alicuius passi: puta .b. dispositi, & non impediti statim sequatur effectus: puta .c. ex hoc arguimus, quòd .a. est causa totalis .c. Sic per oppositum quando non sequitur talis effectus, signum est, quòd non est causa illius. Et ideo arguimus, quòd lignum non calefacit se: quia lignum est semper approximatum sibiipsi, & sufficienter: & nō potest poni aliquod impedimentum: & tamen nullo alio posito non sequitur calefactio in ligno: sed posita præsentia ignis, sequitur calefactio ligni. Ex hoc arguimus, quòd lignum non est causa calefactionis suæ: sed bene ignis.

Lignū nō est cā sua calefactionis, sed ignis.

¶Ibi. Sed dices. Saltem dicam lignum esse causam partialem: vt præsente igne coagat ad calefactionem sui in ratione effectiui, vel actiui partialis.

¶Dicit Doct. ibi. Nec ista cauillatio valet, quia causæ duæ partiales non ponuntur respectu eiusdē effectus: quando altera præcisè habet totum effectū in virtute sua. Si enim altera habet totum effectum in virtute sua: sequitur, quòd totum potest producere: & sic alia causa partialis nihil posset producere: vel idem bis produceretur: sed ignis habet virtualiter totum calorē. ligni: ergo lignum hic nullam habet causalitatem partialem.

¶Ad propositum igitur cum anima sit sibiipsi approximata, & non semper impeditur: & tamen non semper est in actu respectu cuiuscunque intellectionis: concluditur ipsam non esse causam actiuā totalē: sed aliquid aliud requiritur, s. obiectū: qa eo p̄nte sequit effectus: eo nō p̄nte, nō pōt hri effectus.

¶Ibi.

¶Ibi. Concluditur ergo primo causalitas aliqualis in obiecto: nec totalis: quia obiectum propter sui imperfectionem non potest habere in virtute sua totaliter intellectionem propter suam perfectionem. Et ideo concluditur, quòd cum obiecto requiritur aliqua alia causa actiua partialis. Et licet obiectum sit aliquando perfectius ipsa intellectione: tamen ipsa intellectio est talis entitas: quòd non potest esse, nisi ab obiecto, & à potentia: & hoc patet per experientiam: quia posita præsentia obiecti, cum potentia sequitur intellectio: & ipsa remota nullo modo sequitur. Et ideo arguimus intellectionem dependere ab vtroque.

Opinio Hen.

TERTIA opi. Hæc est opinio Hen. quolib. 5. quæstio. 14. qui dicit: quòd intelligibile, vt simpliciter præsens intellectui non per speciem intelligibilem: sed per phantasma, vt illustratur ab intellectu agente est in intellectu possibili, vt in memoria: vt autem immutat ad actum intelligendi est in eo, vt in intelligentia: cuius notitia terminatur in ipsum obiectum. Et quantum ad ista duo intellectus est passiuus, id est, quòd obiectum, vt relucens in phantasmate est in intellectu possibili, vt in memoria: siuè est præsens intellectui possibili, vt in memoria: siuè vt pars memoriæ. Nam vt sic mouet intellectum ad cognitionem confusam: & sic intellectus patitur ab illo realiter: quia recipit ab obiecto cognitionem confusam. Vt autem immutat ad actum intelligendi: & hoc tantum intentionaliter est in intellectu possibili, vt intelligentia, id est, est præsens intellectui possibili, vt informato illa cognitione confusa: quia tunc talis cognitio terminatur ad ipsum obiectum. Et hoc modo patitur etiam intellectus ab obiecto intentionaliter tantum. Et quid sit pati intentionaliter: vide supra in quæst. immediatè præcedenti: vbi declaraui hoc.

Intellectus patitur ab obiecto tñ intentionaliter.

¶Deinde addit Hen. quòd intellectus factus in actu primo, id est, vt habens cognitionem confusam obiecti: naturali acumine suo potest suffodere & discurrere in vnoquoque quid sit: componendo, diuidendo, ratiocinando, & sic inquirere quid respectu intellectus simplicis, id est, notitiæ incomplexæ distinctę: & propter quid respectu complexæ: vt respectu conclusionis simplicis. In isto discursu intellectus inquantum discurrit est actiuus. Inquantum tamen concipit est passiuus.

Hen. retractat.

¶Ibi. Iste idem istam positionem de passione respectu notitiæ primæ simplicis, & confusæ: & actione respecto notitiæ distinctæ inuestigatæ videtur retractare & corrigere alibi. Et littera stat in hoc, quòd Hen. quolib. 3. quæstio. 6. videtur dicere, quod phantasma, siuè obiectum relucens in phantasmate tantū inclinat intellectum possibilem, & excitat: quo excitato causat notitiam confusam: & patet littera.

CONTRA. Neutra istarum opi. nec retractata: nec retractans videtur esse vera. Non retractata. Hic Doct. improbat Hen. quantum ad hoc, quod dicit: quòd intellectus factus, in actu secundùm notitiam primam confusam est actiuus notitiæ distinctæ. Et quærit Doctor. aut est actiuus virtute sui: aut virtute notitiæ confusæ? Si virtute sui? non videtur rationabile, quòd aliqua causa possit esse actiua respectu perfectioris in aliqua specie: & nullo modo possit esse causa actiua respectu imperfectioris eiusdem speciei. Et addit Doc. in eadē specie: quia non sequitur absolutè: si aliquid est causa perfectioris, quòd possit esse causa imperfectioris: vt patet: quia agens naturale est causa formæ substantialis: quæ est perfectior materia: & tamen non potest esse causa materiæ: sed si potest causare perfectius in aliqua specie: potest etiam causare imperfectius in eadem specie. Cum ergo in proposito intellectio confusa, & distincta eiusdem obiecti videntur alibi esse eiusdem rationis: quia eiusdem obiecti ergo.

Non semper potēs producere perfectius pōt & imperfectius.

¶Aduerte tamen, quòd non sequitur absolutè: quòd notitię dicantur eiusdem rationis: quia eiusdē obiecti: quia statim sibi contradiceret: quia in 2. vult expresè. d. 3. & alibi: quòd cognitio intuitiua, & abstractiua differant specie, etiam respectu eiusdem obiecti. Sic ergo intelligitur: quòd duæ notitię abstractiuæ sunt eiusdem speciei; quando sunt eiusdē obiecti non in se præsentis: sed in aliquo repræsentatiuo. Si autem dicas, quòd respectu secundæ notitiæ, scilicet, distinctæ intellectus est actiuus virtute notitiæ confusæ. Contra hoc arguit Doctor. quia tunc sequeretur, quòd imperfectius esset ratio formalis producendi perfectius: quod est impossibile. Hæc etiam opi. retractata est: & supra improbata, distin. 2. parte 2. & distin. 3. quæstio. 6. Improbatur etiam infra d. 26.

Quō duæ notitiæ abstractiuæ sunt eiusdē speciei.

¶Ibi. Opi. etiam retractans non videtur esse vera; quia quæro quid intelligitur per inclinationem: aut aliqua forma quæ sit in intellectu, per quam inclinetur: aut nihil? si nihil: non magis inclinatur intellectus nunc ad intelligendum obiectum, quàm prius inclinabatur: si aliqua: aut illa forma est actus intelligendi: & tunc oppositum opinionis eorum: quia obiectum causabit actum: quod ipse negat retractando positionem primam: aut illa forma est aliquid prius actu intelligendi, vt species intelligibilis recepta in intellectu possibili? quam tamen negant vt supra patuit in q. immediatè præcedenti.

¶Ibi. Item in causis ordinatis inferior non inclinat superiorē: sed econuerso: sed intellectus est causa superior quam species alicuius obiecti: patet, quia intellectus vtitur magis specie obiecti, quàm econtra: sicut etiam dicimus, quòd potentia est causa superior habitu: posito, quòd habitus sit causa actiua actus: quia vtitur habitu non econuerso: vt patet infra d. 17. ergo obiectum relucens in tali specie non inclinabit intellectum.

Opinio Th.

QVINTA opi. Hæc est opi. Thom. in prima parte sum. quæst. 85. art 2. qui vult, quòd species intelligibilis sit ratio formalis gignendi notitiā actualem: ita quòd intellectus tantum passiuè se habet. Et hāc positionem probat auctoritatibus & rationibus. Primo auctoritate Com. 3. de anima. cap. 5. circa principium, paulo ante positionem Teophrasti, & Themistij. Intellectus se habet ad formas vniuersales: sicut materia prima ad formas indiuiduales. Et alibi. Anima nostra est infima in genere intelligibilium: sicut materia in genere entium. Et 3. de anima. t. c. 2. Intellectus ante habitum est in potentia essentiali, sicut materia ante formā. Hoc idē 8. phyti. t. c. 22. & 3. de anima. Intellectus nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere. Dico autem intellectum, quo opinatur, & intelligit anima: & hic nihil aliud est actu eorum quæ sunt ante intelligere. Et ibi Com. scilicet. 3. de anima. com. 5. Et intendo inquit per intellectum virtutem animæ: quæ dicitur intellectus verè: non virtutem, quæ dicitur intellectus largè, scilicet virtutem imaginatiuam: sed virtutē, qua distinguimus res speculatiuas, & cogitamus in rebus operatiuis futuris. Et infra. Diffinitio igitur intellectus materialis, siuè possibilis est illud, quod est in potentia ad omnes intentiones formarum materialium vniuersalium: & non est in actu aliquod entium, antequam intelligat ipsum: hæc ille. Ex omnibus istis auctoritatibus concluditur potentia intellectus respectu intelligibilis esse purè potentialis: & quod est purè potentiale non est principium actiuū

alicuius

alicuius actus, nisi informatus aliqua forma: & tunc principium formale erit forma.

Expositio litteræ.

¶ Ibi. Arguitur vlterius. Deinde probat D. Tho. suam positionem per rationem: & littera sic exponitur. Faciens dicitur assimilari facto primo fundamentaliter: quando ratio faciendi fundamentaliter est similis termino formali rei factæ. Exemplum. Ignis facit ignem in materia ligni: nam forma ignis in igne (quæ est ratio formalis agendi, vel faciendi) est similis formę ignis receptæ in materia ligni. Secundo faciens dicitur assimilari facto formaliter, scilicet, per factionem, quæ est respectus: & tali factioni competit talis similitudo non ex se: sed à ratione formali. i. quia talis factio respectus est talis formæ: ideo per illam faciens assimilatur facto. Sic dico de actione, quòd p ipsam assimilatur obiecto modo prædicto de factione: cum ergo intellectio sit similis obiecto: sequitur, quòd ratio formalis, quæ erit ratio agendi erit illa forma, per quam agens assimilatur obiecto: circa quod est talis actio: & illud videtur species intelligibilis. Et cum dicit. Et ita illa similitudo erit formalis ratio agendi. Accipit similitudinem fundamentaliter pro forma.

Factioni competit similitudo non ex se, sed à ratione formali.

¶ Ibi. Ad hoc etiam adducitur. Adducit Tho. aliã rationem, qua probat, quòd intellectus sit tantum passiuus respectu intellectionis. Et ratio stat in hoc. Nullum agens indeterminatum potest in aliquam actionem determinatam circa obiectum determinatum, nisi determinetur aliunde, intellectus est de se indeterminatus ad omne intelligibile, & ad omnem intellectionem: ergo ad hoc, quòd intelligat aliquid requiritur determinatio aliqua: & illa determinatio erit species intelligibilis: ergo.

Aegi. de Roma.

SEXTA opi. Hæc est opi. Egi. quolib. 3. q. 12. & 13. qui dicit, quòd notitia actualis genita: siuè in sensu: siuè in intellectu est species. Et ratio formalis gignẽdi notitiam actualem est ipsum obiectum: vel aliqua species in virtute obiecti: sic intelligendo, quòd quando obiectum est in se præsens ab eo causatur immediatè notitia quæ est species intelligibilis: quando verò non est præsens in se: sed in specie intelligibili: tunc vna species intelligibilis causatur ab alia.

¶ Ibi. Pro ista opi. quatenus dicit speciem intelligibilem esse notitiam actualem adducitur Aug. 2. de tri. vbi inquit. Illa tamen informatio sensus, quæ visio dicitur: à solo imprimitur corpore, quod videtur. Et ista auctoritas supra exposita est in q. de specie intelligibili.

Idem est sonatio, & auditio.

¶ Ibi. Hoc idem: secundo probatur per philosophum. 2. de anima. t. c. 138. qui vult quòd idem sit sonatio, & auditio: quia idem est actus actiui, & passiui. Dicit enim ibi Arist. Sensibilis autem actus, & sensus idem est vnus: esse autem ipsorum non idem: & ibi Com. Actio inquit sensibilis ex anima in mouendo sentiens: & actio sensus, quæ est in sentiente. s. qualitas, qua sentiens qualitates in mouendo etiam virtutem visionis est eadem actio: licet modus esse sensibilis extra animam differat à modo sui esse in sentiente: verbi gratia, quòd sonus qui est in actu extra animam: ita mouet instrumentum auditus: sicut auditus, qui est in actu mouet virtutem auditus. Et vide litteram. Cum ergo sonatio in actu causet speciem soni in aure: ergo illa species causata est idem cum auditione: & ita species sensibilis, & sonatio idem sunt.

CONCLVSIO istarum duarum opi. vltimarum improbatur per quædam argumenta facta contra opi. secundam: quæ opi. attribuebat totam actiuitatem obiecto: vt supra patuit. Et littera patet vsque ibi. Sed contra secundam opi. arguitur specialiter: quòd ipsa sit falsa; tam in sensu, quàm in intellectu: quia tunc medium diceretur videre si species sensibilis, & visio essent idem: quia species sensibili, etiam recipitur in medio. Nec valet dicere, q species in medio, & in organo sunt alterius rationis: quia receptiua sunt alterius rationis: quia albedo in lapide, & in equo sunt eiusdem rationis: & tamen equus, & lapis differunt specie. Tum etiam quia in oculo cęco, manente tamen sic mixto, vt prius causatur species: & tamen non videt. Similiter in oculo dormientis: alias non excitaretur ab excellenti sensibili præsente. Et tota ista littera clara est.

Albedo in lapide, & in equo sunt eiusdem rationes.

SED antequàm respondeam ad q. principalem prius respondeo ad argumenta facta pro. 5. & 6. opinionibus.

¶ Ad auctoritatem philosophi. 3. de ani. Hic Doc. respondet ad auctoritates adductas pro opinione 5. Et quando dicit, quòd intelligere est pati. Dicit Doc. quòd homo intelligit formaliter non inquantum causat intellectionem: sed inquantum recipit eam. Sicut dicimus quòd ignis est formaliter calidus, non inquantum causat caliditatem: sed inquantum recipit ipsam, qua denominatur. Et quia recipere formam est quoddam pati: ideo intelligere formaliter (quod nihil aliud est nisi recipere intellectionem, qua intelligimus) erit quoddam pati: & hoc modo dicitur intellectus passiuus: quia inquantum formaliter intelligit est receptiuus intellectionis: & sic passiuus; non autem dicit Arist. quòd sic sit passiuus respectu intellectionis: q nullo modo sit actiuus respectu eiusdem: & littera clara est nec indiget expositione.

Vide quomodo intelligere sit pati.

Recipere formã ẽ quoddam pati.

¶ Ibi. Et per idem respondetur ad aliud de potentia accidentali, & essentiali. Littera patet hic: & supra diffusè exposui in q. immediatè præcedenti: exponendo argumentum principale ad oppositum in principio q. ibi vide.

¶ Ibi. Sed illa auctoritas, quæ dicit, q intellectus possibilis nihil est eorum, quæ sunt ante intelligere: requirit aliam expositionem, quam intantum pertractant aliqui, vt dicant intellectum possibilem esse in pura potentia in genere intelligibilium: sicut materiam primam in genere corporalium: quæ non est intentio philosophi. Et q sit vera substantia probat Doc. Tum quia intellectus possibilis est immediatè receptiuus intellectionis: quæ est æqualitas absoluta: & littera clara est.

¶ Ibi. Sed oportet exponere illam auctoritatem hoc modo. Naturaliter intelligimus primo illa, quę primo occurrunt ex phantasmatibus &c. Et sententia huius litteræ est: quòd intellectus possibilis ante intelligere aliorum, puta sensibilium non est de numero intelligibilium in potentia propinqua: oportet enim prius intelligere sensibilia: quia illa sola p statu isto mouent intellectum: vt supra patuit. q. 1. 2. & 3. præsentis distin. & ideo ante intelligere sensibilium: licet intellectus possibilis sit de numero entium intelligibilium in potentia remota: non tamen erit de numero entium intelligibilium in potentia propinqua, nisi prius habita intellectione sensibilium.

Intellectus possibilis est de numero entiũ intelligibiliũ in potẽtia remota, non propinqua.

¶ Et aduerte, quòd Doctor non intelligit: quòd post intelligere aliorum intellectus possibilis sit de numero intelligibilium potẽtia propinqua i. quòd possit intelligi sub ratione propria, vel in conceptu proprio: quia si sic intelligeret sibi contradiceret: quia in q. 3. præsentis distin. probauit quòd pro stato isto non cognoscimus aliquam substantiam: neque materiam primam nisi in conceptu communi nobis, & sensibilibus. Erit ergo intellectus possibilis de numero intelligibilium in potentia propinqua.

qua, quãtum ad conceptus communes nobis, & sensibilibus, quia intellectus cognoscendo aliquod sensibile, potest abstrahere multos conceptus cões: & postea applicare illos, vt suprà diffusè exposuimus. Ista etiam propositio. s. intellectus nõ est aliquod intelligibilium ante intelligere. i. non est possibile intelligere se ante intelligere aliorum est multiplex secundum compositionem & diuisionem, vt notat Doct. in 2. d. 3. quæstio. 8. in responsione ad primum argumentum principale. Et ibi vide expositionem quam feci.

¶Ibi. Et cum post arguitur de illa similitudine, ꝙ sit ratio tam faciendi, quàm agendi. Dicit Doct. ꝙ in faciente forma est ratio faciẽdi, in qua forma faciẽs assimilat sibi factum, vt exemplificaui suprà. Sed in agente nihil est productum, nisi ipsa actio. Hic accipit actionem, non pro actione respectus; sed ꝓ qualitate producta, quæ recipitur in agente. Et quare talis qualitas dicatur actio infra patebit. q. vlt. præsentis. d. in responsione ad vltimum argumentum, & in quol. q. 13. Et quod dicit hic Doct. quòd non oportet, quòd agenti ratio agendi sit aliquid, in quo assimiletur agens alicui alteri producto. Hoc debet intelligi de assimilatione vniuocationis: quia agens, vt agens non potest producere in se aliquid eiusdem rationis cum forma, quæ est ratio formalis agẽdi in ipso agente, vt supra patuit respondẽdo ad argumenta Gof. Sed loquendo de similitudine æquiuocationis: de qua patebit in q. immediate sequẽti. ratio formalis agendi in agente erit ratio assimilandi æquiuocè ipsum agens producto.

¶Ibi. Sed dices, saltem illa est ratio agendi, in quo agens assimilat sibi productum, s. actionem ipsam. Ista responsio. s. ꝙ faciens &c. In faciente puta igne producente ignem in materiam ligni est forma per quam ignis faciens est similis igni facto, sed quia D. Tho. vult, ꝙ species intelligibilis agit intellectionẽ, quæ dicitur actio, & ipsam assimilat obiecto repræsentato per speciem intelligibilem. ideo dicit Sco. ꝙ non est simile: quia in primo faciens per formam tantum assimilatur facto. Hic autem intellectio est vltimus terminus productus. ergo forma, siue quidditas speciei est tantum ratio, qua species assimilatur intellectioni productæ, & non qua assimilatur alteri à producto: puta obiecto. Et post dicit. ergo illa quidditas speciei est ratio agendi, qua species, siue agens sibi assimilat actionem, siue intellectionem productam. Et patet responsio. Et sic explano litteram Doct. cum dicit. Bene concedo, quòd species illas supplè intelligibilis, quæ est similitudo obiecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productæ est aliqua ratio agendi, sed non totalis, nec etiam principalis. Ex hac littera patet expresse, quòd intentio Docto. est, quòd species intelligibilis sit partialis causa cognitionis abstractiuæ, & non obiectum relucens in tali specie, vt quidam volunt intelligere Docto. Sequitur. Sed quando duæ causæ concurrunt: sufficit in propinquiori similitudo formalis, siue vniuoca, & in remotiori virtualis, siue æquiuoca. Exemplum. Ad productionem hominis concurrunt Deus, Sol, & homo; ipse Deus assimilat hominem productum tantum æquiuocè. homo vero assimilat sibi vniuocè. Sequitur. Et ita intellectus quasi causa superior æquiuocè; & virtualiter assimilatur cognitioni: species autem quasi causa propinquior quasi vniuocè, & formaliter assimilatur ei.

Caietanus in suo commentario, huic obiectioni Scoti nõ respõdet.

Hic habetur à Doc. ꝙ species intelligibilis sit causa intellectionis.

¶Ex hoc loco videtur, quòd Docto. sibi contradicat: quia supra dixit contra Tho. quòd intellectio esset effectus æquiuocus, si species esset causa totalis. ergo similiter qñ est partialis, & tñ hic dicit, ꝙ spẽs intelligibilis assimilat intellectioni formaliter, idest vniuocè. ergo intellectio erit effectus vniuocus.

Apparẽs cõtradictio.

¶Dico, quod tam intellectus, quàm species dicuntur causæ simpliciter æquiuocè respectu intellectionis. dicitur tamen, quòd ipsa assimilatur formaliter intellectioni ex hoc; quia est causa magis proxima, & magis specificatiua intellectionis: nam vna intellectio dicitur propriè distingui spẽ ab alia intellectione; quia est ab obiecto tali specie distincto ab alio. Intellectus vero dicitur magis assimilari virtualiter: quia causa magis remota. Tum etiam, quia non propriè specificat intellectionem: nec propriè dicitur talis intellectio: quia talis intellectus, sed quia talis obiecti.

Solutio.

¶Ibi. Cum arguitur post de indeterminatione intellectus ad diuersos actus, & obiecta. Dicit Docto. quòd indeterminatio ad agendum est duplex. Quædam est materialis propter defectum actus. Sicut lignum est indeterminatum ad calefaciendum, ad frigefaciendum, ad humectandum, & huiusmodi: quia ex se non est sufficiens, nec includit aliquam rationem formalem calefaciendi, frigefaciendi, vel humectandi. Si ergo determinatur ad calefaciendum: hoc erit per aliquam formam receptam, quæ erit ratio formalis calefaciẽdi ipsi ligno. Alia est indeterminatio agentis propter illimitationem virtutis actiuæ, sicut sol est indeterminatus, & non determinatur aliunde ad aliquid producendũ; sed ex forma sua, idest quòd quiditas talis agentis erit ratio formalis agendi, & producendi. In proposito autem intellectus est indeterminatus secũdo modo, & non primo modo. Et sic patet responsio ad rationes Thomæ.

Duplex est indeterminatio ad agendum.

AD rationes pro sexta opi. Ad auctoritatem August. patet, quòd accipit ibi visionem pro specie sensibili, impropriè tamen, vt supra patuit exponendo illam auctoritatem in q. immediatè præcedente.

¶Ad illud de philosopho, quòd idem est sonatio, & auditio: patet ꝙ non accipit ibi speciem sensibilẽ alicuius soni, & auditionem propriè dictam esse idẽ, vt patet intuenti litteram Aristo. & Commen.

¶Sed in præsenti adduco responsiones, quas facit Alfon. ad argumenta Doc. quibus probat, ꝙ anima intellectiua non sit totalis causa actus intelligendi. Ipse enim Alfon. tenet expresse, ꝙ intellectus agens sit totalis causa. Respondet Alfon. primo reducendo argumentum contra Doc. quia dicit Doc. in illo argumẽto. Intellectiones distinguũtur per obiecta: ergo causantur ab illis. Addit, sed ꝓpria passio habet formaliter distinctionem a subiecto: cum subiectum ponatur in diffinitione passionis: vt patet. septimo met. ergo propria passio causatur a subiecto. hoc est contra Doc. quia passio non distinguitur realiter. ad rationem Doc. respondet negando istam. s. ꝙ actus habeant ab obiectis, ꝙ distinguantur formaliter. Et cũ dicitur, actus distinguũtur per obiecta; ergo habẽt aliquid effectiuè ab obiectis, vt formaliter distinguãtur. Negat consequentiam: sicut non sequitur actus distinguũtur per suas proprias rationes formales. ergo ab eis habent aliquid effectiuè, vnde formaliter distinguantur. Concedit ergo, ꝙ actus distinguantur per obiecta: quia circa aliud, & aliud obiectũ intellectus causat alium, & alium actum: & sic obiectũ tantum requiritur, vt materia circa quam.

Alfon cole. in primo di. 3. q. 2.

¶Dico primo ad illud de passione, ꝙ passio secundum Doc. est a subiecto causata vt supra patuit in q. de subiecto theolo. & præsenti. d. q. 7. & vide expositionem, quam feci ibi in q. de subiecto theo. quõ dicatur causari: & iõ nõ distinguitur realr a subiecto.

Respõsio ad dicta Alfon. col.

¶Dico secundo, quòd posito, quòd non sit causata a subiecto. Docto. non diceret, quòd passiones habent a subiectis; vt formaliter distinguantur inter se; quia si non effectiuè, vel originatiuè

 à subiecto

à subiectis: non est concedendum, ꝙ à subiectis habeant, quod formaliter distinguantur. Et cum dicit, quòd subiectum ponitur in diffinitione passionis. Verum est tanquam additum; sicut etiam alia accidentia dicuntur diffiniri per substantiam, diffinitione tantum additamentali, & tamen si accidentia nõ essent causata à subiectis eorum: non dicerentur formaliter distingui per subiecta. Et quãdo dicit respõdendo ad formam argumenti Doc. ꝙ non sequitur. actus distinguntur per obiecta. igitur habẽt aliquid effectiuè ab obiectis; vt formaliter distinguantur: patet ꝙ non rectè negat illam consequentiam, vt supra exposui: quia ꝙ aliqua distinguãtur essentialiter per a. & b. aut hoc erit: quia a. & b. sunt differentiæ essentiales illorum: aut quia a. & b. distincta essentialiter adinuicem causant distincta essentialiter. Et illa instantia, quam adducit non est ad propositum: quia quando dicit actus distinguntur formaliter per a. & b. tanquam per rationes formales: ergo actus habẽt effectiuè ab a. & b. vt formaliter distinguãtur: patet ꝙ hoc nõ est ad propositum; quia iam supponit Docto. ꝙ actus formaliter distinguantur suis rationib. formalibus, & per consequens habent formaliter ab illis, vt distinguantur formaliter: sed quia obiecta nõ sunt rationes formales actuum, vt patet. Si ergo conceditur ꝙ actus distingũtur formaliter per obiecta; statim sequitur, ꝙ ab obiectis habent effectiuè entitatem, qua formaliter distinguantur. Et cum dicit, ꝙ distinguntur per obiecta tanquam per materiã circa quam. Hoc nihil est; quia non dicimus aliqua propriè distingui formaliter per a. & b. tãquam per materiam circa quam: ꝙ enim actus magis terminetur ad vnum obiectum, quàm ad aliud, ex hoc non dicitur distingui formaliter ab alio per aliud, & aliud in ratione termini.

Subiectũ ponitur in diffinitione passionis, verũ est, tanquã additum.

Actus formaliter distinguuntur suis rationibus formalibus.

Item Alf. ¶Ad aliud Doc. quando dicit, ꝙ si actus intelligẽdi non esset effectiuè ab obiecto, vnus actus intelligendi non esset perfectior alio. Dicit Alfon. ꝙ non sequitur. actus intelligendi est perfectior: quia perfectioris obiecti: ergo est effectiuè ab illo: patet instantia. homo est perfectior asino: quia habet perfectiorem differentiam: ergo homo est effectiuè à tali differentia: non sequitur.

Responsio. ¶Respon. quòd non rectè intelligit mentem Doc. nam Doc. præsupponit, ꝙ aliquid est perfectius alio formaliter per suam rationem formalem: & sic habet ab illa formaliter, ꝙ sit perfectius. Si ergo conceditur, ꝙ actus est formaliter perfectior: quia perfectioris obiecti: cum non habeat ab obiecto formaliter illam perfectionem: quia obiectum esset perfectio intrinseca actus. sequitur, ꝙ habebit illam effectiuè ab obiecto: quia perfectius obiectum natum est causare perfectiorem actum.

¶Ad aliud Doc. quo probat, ꝙ si anima esset totalis causa intellectionis: quòd tũc esset formaliter infinita, &c.

Item Alf. ¶Respondet Alfon. primo reducendo rationẽ cõtra Doc. quia Doc. ponit, ꝙ est partialis causa omnis intellectionis: ergo erit formaliter infinita: apparet consequentia: quia vt est partialis causa vnius intellectionis requirit aliquem gradum perfectionis; & vt erit partialis cã alterius intellectionis, specie distinctæ, erit maioris perfectionis: ergo si infinitarũ perfectionum erit infinitæ perfectionis. Respondet ergo ad rationem Doc. concedendo, ꝙ causa, quæ põt habere infinitos actus simul, & pro simul quantum est ex se est infinita intensiue: non tamen causa potẽs habere infinitos actus simul, sed non pro simul erit infinita intensiue: modo anima habet infinitos actus simul: sed non pro simul.

Responsio ad Alfon. ¶Dico primo, ꝙ ratio reducta contra Doct. nihil concludit: non enim sequitur, ꝙ si sit partialis causa infinitorum actuum, quòd sit infinita: & quomodò hoc non sequatur supra exposui. d. 2. q. 1. & clarius in d. 2. q. 10. secundi Doct.

¶Ad aliud quando dicit, ꝙ causa potens habere infinitos actus simul, & pro simul est infinita intensiue. Si loquatur de actu eiusdẽ speciei multi Doct. hoc negant. Si tamen adderetur, quòd si æquè perfectè posset simul in infinitos actus, sicut in quemlibet seorsum sumptum: fortè haberet euidentiam, vt supra deduxi. d. 2. q. 1. Si verò potest habere infinitos actus simul, vt totalis causa, qui actus specie distinguantur: clarum est, ꝙ erit intensiuè infinita: sed non probat, ꝙ si anima esset totalis causa, quòd nõ possit habere simul, & pro simul infinitos actus. Ex quo. n. ponitur totalis causa, & agit circa subiectũ optimè dispositum; non apparet quin simul, & pro simul possit habere infinitos actus: quia ex quo est causa totalis, & agit scdm totã virtutem: aut simul, & pro simul habebit infinitos actus: aut nullum habebit, cũ non sit maior ratio de vno, quàm de alio, vt alias deduxi. Dico vltra, quòd si esset causa infinitorum actuũ, specie distinctorum: licet non pro simul, sed tãtum successiue: adhuc sequeretur, quòd esset infinita intensiue, vt clarè ostendi supra d. 2. q. 1.

¶Ad aliud Doc. quod stat in hoc: ꝙ si anima esset totalis causa actus: ergo potest actu intelligere obiectum, absque hoc, ꝙ obiectum requiratur: quia non saluatur necessitas obiecti pp hoc, vt concurrat, vt cã sine qua non, vel in ratione termini, vel in ratione excitantis, vt patuit supra. Si ergo requiritur obiectum, de necessitate requiritur, vt causa effectiua actus. Respondet Alfon. ꝙ non sequitur: quia finis necessariò requiritur ad actionem agentis naturalis, & tamen causa finalis non est causa effectiua. *Alfon.*

¶Dico, ꝙ hæc respõsio nihil facit contra Doc. quia dixi in illa ratione, ꝙ quando habentur causæ perfectæ, & priores effectu, circunscripto quocunque alio, effectus potest sequi: causæ autem priores sunt efficiens, & materia: finis verò, qui est causa finalis, si requiritur, tantũ requiritur vt amatus, & desideratus. Si ergo intellectus est causa effectiua, & totalis intellectionis, & similiter est causa receptiua eiusdem, & agit propter finem desideratum, & amatum: patet ꝙ omni alio circunscripto potest causare actum intelligendi. Et ex his patet, ꝙ responsiones Alfon. ad rationes Doc. nihil contra Doct. concludunt. *Respõsio ad Alfon.*

¶Item Alfon. vbi supra negat omnem actionem ab intellectu possibili respectu actus intelligẽdi: concedendo, ꝙ tota actiuitas respectu actus intelligendi tantum inest intellectui agenti. Sed quia apud Doc. adhuc non extat declaratum, an actiuitas respectu actus intelligendi competat solum intellectui agenti, vel intellectui possibili, vel vtrique simul, sed de hoc se determinat in 15. quodlib. ideo vsque ibi differatur.

AD q. respondeo. Nunc Doc. respondendo ad q. declarat intentionẽ suam, videlicet ꝙ intellectio causatur ab intellectu, & ab obiecto, vt à duabus causis partialibus. Et primo dicit, ꝙ obiectum non est totalis causa intellectionis: sicut supra expositũ est: & ad hoc adducit vnam specialem rationem: quia si obiectum esset totalis causa non posset saluari imago in mente, vt mens est: quia nihil ipsius mentis haberet rationem parẽtis: accipit enim hic mentem pro ipsa anima intellectiua: & vult, ꝙ in mente, vt mens est sit imago trinitatis: vt patet per August. 14. de trini. quia meminit sui, cognoscit se, & diligit se. Quæro ergo à quo ipsa cognitio est causata? Si dicis, quòd non ab ipsa anima, vel à parte intellectiua animæ? sequitur, quòd in ipsa non sit imago: quia tunc non erit ibi prima pars imaginis, quæ est parens: quæ repræsentat patrem, in quo est *Opin. Sco. a quo causetur intellectio.*

summa

summa ratio parentis: ergo anima concurrit actiuè ad intellectionem. Sed de hoc prolixè patebit. q. vlt. præsentis d. & in 2. d. 16.

Anima non est tota causa intellectionis.

¶ Ibi. Nec tota causa intellectionis est anima intellectiua. Propter rationes factas contra opi. primam: & vltra illas assignat etiam aliquas speciales.

¶ Prima. Quia si obiectum non esset aliquo modo causa actiua intellectionis: tunc actus intelligendi non esset similitudo obiecti: quod patet, quia cognitio talis est determinata similitudo talis obiecti, & repugnat sibi, quod sit similitudo alterius obiecti. Sequitur ergo, quod ipsa in essendo habeat esse, saltem partialiter à tali obiecto: nam ex quo intellectus ex se vniformiter agit circa quodcunque obiectum: non videtur, quod possit dari vni actui intelligendi, quòd sit similitudo magis vnius obiecti, quàm alterius. Sicut ergo species sensibilis, puta albedinis sic est similitudo albedinis, quòd non potest esse similitudo nigredinis: & hoc habet ab albedine causante ipsam speciem sensibilem: sic videtur impossibile, quòd vnus actus intelligendi sit sic determinata similitudo alicuius obiecti, quòd nullo modo alterius, & non sit causatus ab obiecto dante sibi tale esse. Et nota, quod actus intelligendi non dicitur similitudo obiecti in essendo: sed tantum in repræsentando: differenter tamen à specie intelligibili: quia aliter actus intelligendi est similitudo obiecti, & aliter species intelligibilis, vt exposui in q. de specie intelligibili in responsione ad q.

Nota hanc declarationem.

¶ Si dicatur. Nonne actus intelligendi abstractiuè causatur à specie intelligibili, & non ab obiecto relucente in tali specie?

¶ Dico, quòd sic. Quomodo ergo actus intelligendi erit similitudo obiecti, ex quo non causatur ab illo? Dico, quòd sufficit, quod sit causatus à specie intelligibili supplente vicem obiecti: præcipuè cum ipsa sit talis naturæ, quòd habet causare actum intelligendi, similem obiecto, cuius est species: est enim species intelligibilis causa determinati actus determinatè repræsentantis præcisè tale obiectum.

¶ Secunda ratio est ibi. Nec distingueretur essentialiter propter distinctionem obiecti: quia essentialis distinctio non est ab eo, quod non est causa.

Duplex est distinctio essentialis.

¶ Pro intelligentia huius litteræ: nota, quòd duplex est distinctio essentialis, siue aliqua dicuntur essentialiter distingui dupliciter, vno modo formaliter, & quiditatiuè, vt homo, & asinus distinguuntur essentialiter per rationes formales distinguendi, quæ sunt de intrinseca ratione illorum, vt homo per rationale, & asinus per irrationale, alio modo extrinsecè, & originatiuè: sicut homo, & asinus dicuntur distingui essentialiter per causas effectiuas essentialiter distinctas causantes aliud, & aliud esse: quando ergo cognitio hominis, & cognitio asini dicuntur distingui essentialiter per hominem, & asinum, tanquam per duo obiecta specie distincta: non potest dici, quòd talis distinctio sit ab obiectis, vt tantum terminatiuis. Tum quia obiectum, vt terminatiuum est posterius actu intelligendi, ad quem terminatur, accipiendo obiectum terminatiuum, vt includit respectum, quo actu terminat: & tunc non distinguerentur propriè essentialiter, sed tantum per aliquid posterius. Tum quia de rigore sermonis aliquid distingui essentialiter per alia, vel est propter distinctas rationes essentiales in eis, vel propter distincta principia essentialiter nata causare essentialiter distincta. Si ergo istæ cognitiones distinguuntur essentialiter per obiecta: hoc erit tantum, quia illa obiecta nata sunt causare tantum distinctas cognitiones essentialiter.

¶ Tertia ratio est ibi. Nec esset simpliciter perfectior intellectio perfectioris intelligibilis posito æqualiconatu hincinde ex parte intellectus. Et ratio est clara in littera.

Dubitatio.

SED in ista ratione occurrunt aliquæ difficultates. Primo, quia diceretur, quod cognitio hominis esset nobilior cognitione lapidis; quia esset distincta specie à cognitione lapidis: & nobilior species ex sua ratione formali: species enim se habent sicut numeri, vt patet 8. Meta. t. c. 25.

¶ Dico, quod si distinguerentur species, inquantum producuntur ab anima, vt a totali causa: tunc quæro: aut quo habent, vt distinguantur sic: non quia terminantur ad diuersa obiecta: cum prius sint in se talia, quàm intelligantur terminari. Aut ideo distinguuntur specie, quia anima habet virtutem posse producere intellectiones obiectorum species distinctas? & hoc non: quia, tunc, vel omnes simul produceret, vel nullam: patet quia quando agens est dispositum, & materia disposita, si est agens naturale statim sequitur actio. Sed anima per te est talis causa, & disposita: & ipsa etiam est passiua, siue receptiua, & optimè disposita: & respectu omnium intellectionum: ergo omnes intellectiones producibiles simul erunt productæ vel nullæ: cum non sit maior ratio de vna, quàm de alia: si enim agens non potest simul producere distincta, puta ignis diuersos ignes: hoc est, quia simul non habet materiam dispositam ad recipiendum: & si haberet decem materias æquè dispositas & æqualiter sibi præsentes, vel simul produceret decem, vel nihil: quia non esset maior ratio de vno, quàm de alio: sequeretur etiam cum sit actiua merè naturaliter, & passiua optimè disposita etiã respectu infinitarum intellectionum: quod simul intelligeret infinita, vt potest deduci ex his quæ supra dixi d. 2. q. 1. vbi probatur infinitas Dei.

Alia dubitatio.

¶ Secunda difficultas est ibi. De dicto philosophi, quod fœlicitas est in speculatione. Hoc non probat cognitionem esse nobiliorem, quia causata à nobiliori obiecto. Tum quia, substantia separata nõ mouet intellectum nostrum pro statu isto: de alio autem statu dubitauit Ari. Tum quia tantum cognoscimus de illis cõia nobis, & illis, vt supra patuit in q. 1. prologi. & præsenti d. q. 1. & cognitio illorum cõium tãtum causatur à sensibilibus, vt supra patuit præsenti. d. q. 1. 2. & 3. & sic non sequitur ista nobilitas pp causalitatem obiecti; cum illud sit tm̃ sensibile. Si aũt loquamur de statu alio: adhuc non sequitur: quia fœlicitas maximè nobilissima erit in speculatione primæ substantiæ, & illa non mouet aliquem intellectum præter diuinum, vt probat Doc. q. 14. quodli.

Solutio ingeniosa.

¶ Dico saluo semper meliori iudicio, quod fantasma, puta entis in actu entis absoluti, vt puta fantasma albedinis causat, vna cum intellectu agente spẽm intelligibilẽ albedinis, & coloris, & qualitatis, & actus, & absoluti, & entis, vt supra exposui q. 1. pñtis dist. 2. q. 2. Similiter fantasma alicuius primi in alio gñe causat similitudinem alicuius primitatis, & superiorũ. Similiter fantasma alicuius boni causat spẽm intelligibilem bonitatis naturæ specificè, & vltimo oĩum superiorum; & sic de alijs. Et nota, quod spẽs intelligibilis entis in se, & primitatis, & bonitatis (cum non necessariò includant imperfectionem, cum possint stare cum infinitate) põt dici nobilior specie intelligibili albedinis, quæ de necessitate includit imperfectionẽ: species ergo intelligibilis entis (supponendo, quod hẽat speciẽ intelligibilẽ propriã) sic causat partialiter cognitionem abstractiuam entis, quod non posset alia species intelligibilis causare: & similiter species boni, & primi, & actus, & coniungendo ista simul causant cognitionem partialiter, puta entis primi, actus primi, summi boni, & sic de alijs: & sic concurrunt plures causæ partiales. Si ergo tota cognitio esset ab anima, vna cognitio non esset nobilior alia.

¶Dico secundo: q si fęlicitas consistat secundum Arist. in speculatione substantiarum separatarum, & hoc quo ad propria ipsarum: si illæ non concurrerent actiuè dando talem perfectionem cognitioni: cognitio illarum non esset nobilior cognitione lapidis: immo cognitio lapidis posset esse nobilior, si anima maiori conatu ipsam produceat: & si pro statu isto non moueant: tamē pro alio statu poterunt mouere: loquendo de substantijs separatis alijs à prima. De alio autem statu dico, quòd licèt essentia diuina non moueat naturaliter, nisi intellectum diuinum: tamen voluntas diuina perfectè supplet vicem illius obiecti causando partialiter, vel totaliter visionem diuinæ essentiæ in intellectu beati &c.

¶ Quarta ratio, qua probat, q anima non sit totalis causa actus intelligendi est ibi. Videtur enim, q tunc esset infinita actiuitas in intellectu: hæc ratio patet hic, & ex his, quæ dicta sunt supra in d. 2. q. 1.

¶Quinta ratio est ibi. Similiter nō videretur, quomodo aliqua tota scientia virtualiter cōtineretur in obiecto, si sola anima intellectiua haberet causalitatem respectu actus, & habitus: & hęc ratio. supra exposita est in q. de specie intelligibili respondendo ad rationes Hen. Concludit ergo Doc. q intellectus, & obiectum sunt duæ causæ partiales intellectionis integrantes vnam totalem: quia secundum Aug. 9. de trini. ex cognoscente, & cognito paritur notitia.

Quō intellectus, & obiectum sunt duæ causæ partiales integrātes vnam totalē.

¶Non tamen, q Doc. nō vult, q omne obiectum intelligibile sit partialis causa intellectionis: quia tunc entia rationis: possent causare partialiter notitiam sui; & similiter relationes reales, & similiter negationes, & priuationes: & huiusmodi, cuius oppositum probatum est. supra q. 3. pręsentis dist. Debet ergo sic intelligi, q ex cognoscēte, & cognito causatur notitia, ita q causatur partialiter ab ipso cognito, vel saltem ab aliquo virtualiter, vel essentialiter cōtinente ipsum: & in hoc supplente vicem talis obiecti: vt prolixè exposui. supra d. præsenti. q. 3.

¶ Ibi. Qualiter autem hoc sit distinguo de pluribus causis concurrentibus ad eundem effectum.

¶Hic Doc. intendit declarare, quomodo obiectū, & intellectus concurrant, vt duæ causæ partiales ad actum intelligēdi. Declarat ergo primo quomodo dicuntur plures causæ concurrere ad eundem effectum. Et dicit, q quædam concurrunt ex æquo: sicut duo trahentes aliquod corpus. Et dicuntur concurrere ex æquo. quia sunt causæ eiusdem rationis: ita q vna non dicitur ex sua ratione formali principalis, & alia minus principalis. quia si virtus, vt octo, esset necessaria ad trahendam nauem, si vnū trahens haberet virtutem, vt sex, & aliud, vt duo licèt illud: vt sex perfecti⁹ cōcurrat; & illud vt duo imperfectius: tamen hoc est in eadem virtute secundum speciem, licèt in vno sit perfectior, & in alio imperfectior: & si virtus, vt duo augeretur, vt sex, æque pfectè traheret, & si haberet virtutē vt octo solus sufficeret. Sunt ergo concurrentes ex æquo quia vt sic sunt simpliciter eiusdem rationis: & per cōsequens inter illas nullo modo est ordo essentialis: sic q nec vna dicitur ex sua quiditate formali perfectior alia, nec vna dependet ab alia in agendo. Quædam verò concurrunt, nō ex equo, sed habentes ordinem essentialem adinuicē: & hoc dupliciter vel sic, quòd superior moueat inferiorem: ita quòd inferior non agat, nisi quia mouetur à superiore: & tunc inferior habet virtutem illam qua mouet à superiore. Exemplum: de potentia motiua: quæ est in manu, baculo, & pila: si enim baculus mouet pilam hoc habet à manu actu mouente baculum: & hoc modo Deus, & homo sunt causæ essentialiter ordinatæ: quia homo nō agit, nisi in virtute Dei, & eo modo mouet, quo mouetur a prima causa; & hoc satis dictū est in isto primo. d. 2. parte prima contra Ocham. non credo tamen, q baculus habeat formaliter aliquam actiuitatem respectu motus pilæ, sed tota actiuitas est à manu mouente baculum, & vtente in ipso, vt instrumento, sicut vtens ferra in scindendo lignum: de hoc in 4. d. 1. q. 1. & 4. vide ibi: & quæ etiam exposui. Sed homo habet propriam actiuitatem, propriam formam agendi: tamen in agendo dependet a prima causa, & quomodo hoc vide supra d. 2. & in 4. d. 1. q. 1. Sunt ergo aliquæ causæ essentialiter ordinatæ quarū vna agit in virtute alterius sic, q tota actiuitas est à superiore, vt dixi de mouente pilam mediante baculo, & alia agit in virtute alterius sic tamen, quòd habet actiuitatē, & formam propriam respectu eiusdem effectus. Sequitur. Quandoque autem superior non mouet inferiorem, nec dat ei virtutem, qua mouet, sed superior de se, idest ex sua ratione formali habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior imperfectiorem, nec recipit virtutem istam à perfectiore. Exemplum. Si mater ponatur habere virtutem actiuam in generatione prolis: vt ipse tenet in 3. dist. 4. illa potentia actiua matris, & potentia actiua patris concurrunt, vt duæ causæ partiales, ordinatæ quidem: quia altera perfectior reliqua: non tamē imperfectior recipit suam causalitatem a perfectiore, nec tota illa causalitas est eminenter in causa superiore, seu perfectiore: sed aliquid addit imperfectior intantum, q effectus non solum non potest esse perfectior a causa perfectiori plusquam ab imperfectiori, immo nō potest plus esse a perfectiori tantum, quàm ab imperfectiori tantum, cum necessariò ab vtraque dependeat.

Declaratio quo mō causæ partiales dupliciter possunt concurrere.

Exemplum pulchrum

Exemplum pulchrum.

¶ Ibi. Ad propositum obiectum intelligibile præsens in se, vt in cognitione intuitiua: vel in specie intelligibili, vt in cognitione abstractiua, & pars intellectiua non concurrunt, vt causæ ex ęquo ad intellectionem: quia tunc alterum haberet causalitatem imperfectam, & reliquum suppleret eam: et si alterum esset perfectum posset habere in se vno existente totam causalitatem amborum. Dicit ergo Doct. quòd si intellectus, & obiectum concurrent ad actū intelligendi, sicut duo homines trahentes nauem: si intellectus fieret perfectior, posset ex se solo causare intellectionem. Si etiam obiectum fieret perfectius posset ex se solo causare intellectionem: cuius tamē oppositum experimur. Vtraq; ergo causa in suo ordine est perfecta, & si alia cresceret in infinitum: semper esset partialis causa intellectionis obiecti. Nec credo, quòd essentia diuina, quamuis sit formaliter infinita, possit mouere aliquem intellectum, vt totalis causa intellectionis suæ: dato per possibile, vel per impossibile, quòd possit mouere intellectū creatum: semper enim intellectus creatus concurreret, vt partialis causa, & ipsa similiter, vt partialis causa: licet tamen principaliter.

¶ Et si dicatur: nonne voluntas diuina potest causare cognitionem deitatis, vt totalis causa?

Instantia.

¶ Dico, quòd sic: non tamen posset causare in ratione obiecti intelligibilis: cum obiectum in ratione obiecti intelligibilis tantum moueat potentiam naturaliter, vt communiter conceditur.

Solutio.

¶ Ibi. Si arguitur contra istud: q si in causis talib. essentialiter ordinatis neutra est perfectio alterius, vel ergo species intelligibilis non erit causa partialis intellectionis, vel si erit non erit forma informās intellectum. Similiter. Vnius effectus per se oportet assignare vnam causam per se, siue vnam rationem formalem agēdi: sed intellectio, cum sit de nouo causata est effectus per se: ergo respondebit sibi vna causa per se. Sed hoc totum intellectus habens speciem intelligibilem est vnum per accidens: ergo non potest esse ratio formalis producendi intellectionem.

¶Respon-

¶ Respondet Doct. Ad primum, quod accidit speciei intelligibili, vt sit perfectio intellectus: non enim ex hoc dat intellectui aliquam perfectionem agendi, nec similiter recipit, & dat exemplum, quod clarum est in littera. Si enim species intelligibilis esset per se existens, & debitè approximata intellectui possibili esset ratio formalis agēdi: & sicut etiam patet de obiecto præsente in se quod est per se causa partialis intellectionis: & tamen non informat intellectum: species ergo intelligibilis est per se causa partialis intellectionis ex sua ratione formali, quòd modo perficiat intellectum accidentaliter: hoc sibi accidit.

¶ Ad secundum dicit Doct. quod in ordine essentiali causarum, non oportet ponere vnam per se rationē formalem causandi respectu vnius effectus: immo quot sunt causæ essentialiter ordinatæ tot sunt rationes formales causandi respectu eiusdem effectus. Et quando omnes simul concurrunt possunt dici vna causa tantum vnitate ordinis: quia vna vt prima, & alia vt secunda. Et posito, quòd vltra vnitatem ordinis vna causa accidat alteri: hoc non conuenit eis per se inquantum causa, sic in proposito, intellectus est per se causa partialis intellectionis, & similiter species intelligibilis, & dicunt tantum per se vnitatem ordinis: quia vna est principalis in agendo, & alia minus principalis: licèt minus principalis non dependeat à principali in agendo: quòd modo vna accidat alteri; vel quòd sit vnita per accidens hoc non conuenit eis inquantum sunt per se causæ.

Henr. quoli. 4 q. 8. PRO tertia & quarta opin. non sunt argumenta adducta, ad quæ oportet respondere. In ista littera concordantur opinio tertia, & quarta, quæ sunt opi. Henri. ab ipso Hen. quodli. 4. Prima opin. Hen. quæ ponitur tertia in ordine ponit obiectum, vt in fantasmate illustratum ab intellectu agente esse causam cognitionis cōfusæ, quæ dicitur inchoatio habitus, & habita cognitione confusa, intellectus mediante illa est actiuus notitiæ distinctæ. Secunda opi. ipsius Hen. quæ est quarta in ordine ponit intellectum esse actiuum omnis intellectionis: & fantasma in virtute fantastica tantum inclinat intellectum, vt supra patuit.

¶ Iste opi. sic concordantur: quia intellectus dicitur passiuus, inquantum recipit illam inchoationem habitus, quæ dicitur passio, inquantum recipitur, vel imprimitur in intellectu possibili: & talis passio impressa intellectui ab obiecto relucente in fantasmate, & illustrato ab intellectu agente non est species intelligibilis: nec forma mouens ad actum intelligendi, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti, vel repræsentans ipsum: cum ipsa impressio prima habeat rationem, & quo, & quod respectu intellectionis. quo quia per ipsam est intellectus in potentia propinqua ad actum intelligendi: sicut per grauitatem est corpus in potentia ad vbi: est etiam quo quantum ad hoc, quod manet in intellectu impedito ab actuali intellectione, & dicitur quod quia sibi primo occurrit: sicut secundum Aui. primum sensatum est species, non vt obiectum terminans, sed vt quod, quasi deducens: non per collationem, sed per continuationem ducit in obiectum: vult ergo, quòd illud impressum sit quædam passio ducens, & inclinans intellectum ad actum intelligendi. Et intellectus dicitur actiuus secundum opin. inquantum occurrens illi passioni imbibit illam, & transmittit, ad intima sua: & sic recipit eam à se intimius, quam ab obiecto. Secundo est actiuus, inquantum coagit illi passioni transfuse ad causandum notitiam distinctā de eodem obiecto. Et hoc est, quod dicit: illi etiam passioni sic intimatæ occurrit intellectus secundo,

Quō intellectus dicatur actiuus.

& illo secundo occursu immergit se illi penetrando illam: & in hoc est distincta, & perfecta cognitio intellectus.

QVICQVID sit de opinionibus illis, quas iste medius nititur exponere, &c.

Scotus arguit contra Henricum. ¶ In ista littera. Doct. arguit contra multa dicta in superiori littera. Et primo contra hoc, quod supra dictum est, scilicet quod quid est relucens in fantasmate esse rationem formalem agendi fantasmati, & accipit quod quid est pro quidditate obiecti relucente in fantasmate. Et arguit, quod talis quidditas (vt sic) non sit ratio formalis agendi ipsi fantasmati: & ratio stat in hoc. Nihil est ratio formalis agēdi alicui, quod non inest formaliter: nō enim dicimus, quòd calor separatus à ligno sit ratio formalis calefaciendi ipsi ligno: sed quiditas obiecti non inest fantasmati: quod patet. nō enim quiditas albedinis, siue quod quid est albedinis inest formaliter fantasmati albedinis: ergo.

¶ Si dicatur: quòd licèt non insit formaliter est tamen ibi secundum esse repræsentatum.

¶ Contra. Nihil est ratio formalis agendi alicui actione reali: quod non habet esse reale, & realiter existens. Hæc præpositio fuit declarata supra in quæst. de specie intelligibili. & in q. de sinceris veritatibus. Sed quicquid est, vt relucēs in fantasmate, habet tantum esse secundum quid, siue diminutum: quia habet tantum esse repræsentatum: ergo. Et ex hoc apparet expressè intentio Doc. quòd obiectum, vt relucens in specie intelligibili non sit partialis causa intellectionis, quæ est actio realis: quia vt sic tātum habet esse secundum quid: vt patet.

¶ Ibi. Præterea præter hoc &c. quia Hen. dixit, quod quod quid est, splendēs in fantasmate est ratio agendi in ipsum scilicet intellectum: & hoc inquantum illud quod quid est stat in lumine intellectus agentis, & penetratur ab ipso lumine, & ambitur ab ipso intellectu agente. Quærit modo Doc. quid est ipsum quod quid est stare in lumine intellectus agentis: si nihil aliud est, nisi intellectum agentem esse in anima (quia ipse Henri. ponit intellectum agentem esse effectum in anima lucis increatæ, vt supra patuit,) & in fantasia eiusdem animæ esse fantasma, scilicet ipsius quod quid est: & vt sic ipsum, quod quid est, est ratio agendi in ipsum intellectum: ergo perpetuò, quando fantasma est in virtute fantastica, fit ista penetratio, & ambitio ab intellectu agente, & ita erit in frenetico, & dormiente: quod ipse negat, cuius est opin. Si enim quandiu fit ista penetratio quod quid est est ratio formalis agendi in intellectum: ergo erit actualis operatio in dormiente: quod negatur ab ipso. Si verò quod quid est stare in fantasmate &c. dicit aliquid aliud, quàm tantum stare in fantasmate, & in lumine intellectus agentis: illud tale non videtur posse poni, nisi aliqua actio noua: sed respectu actionis nouæ: oportet assignare terminum nouum, siue nouum productum tali actione noua: ille terminus productus non erit formaliter in fantasmate: vt patet ergo erit in intellectu possibili: ergo quod quid est non agit per aliquam penetrationem, quæ penetratio præcedit actionem quod quid est: ipse Henr. concordando illas duas opiniones dicit, quòd bene quod quid est dicitur agere, pro quanto agit per quandam penetrationem in intellectum, qua penetratione facta: tunc intellectus agit, &c. Sed contra hoc arguit Docto. quia vt quod quid est est in fantasmate, & in intellectu agente est talis penetratio. Sed ponitur, quòd vltra hoc, est etiam actio noua: ergo per illam aliquid recipitur in intellectu possibili, idest quòd quod quid est cum intellectu agente coagit causando aliq. impressionē nouam in

Scotus arguit contra Henricum.

intellectu possibili. Sed hoc dicit illa prima opi quæ ponit, quòd primo causatur notitia confusa &c. & sic non concordat eam cum secunda.

¶ Ibi, Si dices alia opi. ponit speciem intelligibilem impressam, sed ista opi. ponit tantum inchoationem habitus scientialis.

¶Contra. Doc ostendit, q ista secunda opi. habet ponere speciem intelligibilem impressam, quia ista opin. istam impressionem in intellectu possibili esse primum, quo intellectus est in potentia accidētali. s. propinqua: cum tamen prius ante scilicet illam impressionem fuerit in potentia essentiali, sive remota ad actum intelligendi, & sic per istam impressionem obiectum est magis præsens in ratione obiecti intelligibilis, q̄ prius: & sic intellectus magis in potentia accidentali, sed si per talem impressionem nō est magis præsens nunc in rōne obiecti intelligibilis, quàm prius: sequitur, q non est magis intellectus nunc in potentia accidētali, quàm prius: ergo si ponitur per talem impressionem magis pñs nunc, q̄ prius: sequitur q illud, quo est sic pñs est species intelligibilis: quia per illā tm̄ est præsens in rōne obiecti actu intelligibilis. Nam per inchoationem habitus scientialis non habetur sic pñs vt supra patuit. Et q ista opi. habeat sic ponere speciem intelligibilem apparet ex hoc, quod dicit. s. q intellectus primo ei occurrit, tanq̄ ostendenti obiectum pp naturalem continuationem ad ipsum, sicut dicit Aui. quem adducit primum. sensitum est species, non vt obiectum terminans: sed vt quod quasi deducens nō per collationē, sed per continuationem ducit in obiectum, sed hoc non posset esse, nisi obiectum reluceret in eo, scilicet intellectu, & ita haberet rationem speciei.

¶ Ibi. Similiter hoc qđ dicit hic improbat aliud, quia ista opi. concordans dicit, q illa inchoatio habitus scientialis præcedit actum intelligendi: contra quia habitus, propriè loquendo de habitu, vt philosophus loquitur secundo ethi. c. 1. generatur ex aliquo actu elicito: & sicut vltimus gradus habitus generatur ex vltimo actu: ita primus gradus habitus, qui dē inchoatio habitus generatur ex primo actu: ergo non præcedit omnem actum intelligendi. *A quo generetur habitus*

¶ Hoc confirmatur secundum ipsum Hen. quoli. 5. q 19. quia ponit istam inchoationem esse totam essentiam habitus.

¶ Ibi. Quod vlterius dicitur de occursu illo &c. littera clara est.

VLTIMO loco restat respondere ad argumenta principalia posita in principio q. Et quia quedā argumenta videntur probare, q anima non sit activa respectu intellectionis, etiam vt causa partialis: primo rñdet ad illa. Et quędam argumenta vīr probare, q tota activitas sit ab anima intellectiua: ideo respondet ad illa. Primum ergo argm̄, quo probatur animam nō habere activitatem respectu intellectionis fundatur super dictum philosophi. 2. de anima, t. c. 52. Manifestum inquit igitur, q non actu, sed potentia tantum: unde non sentitur sicut combustibile non comburitur ipsum à seipso sine combustivo: combureret enim seipsum, & nihil indigeret actu ignem esse.

¶ Vult dicere, q si sensus esset activus, semper ageret sensationem absque quocunque extrinseco: sicut si combustibile esset combustivum semper combureret seipsum. Et ibi Commen. Sensus non est ex virtutibus activis, quæ agunt ex se absque eo, quòd indigeant actione, quæ provenit ab eis motore extrinseco: sed quia sunt ex virtutibus passiuis: quæ indigēt motore extrinseco, & ideo non sentiunt ex se: quemadmodum combustibile non comburitur ex se absque motore extrinseco, scilicet igne, & quemadmodum combustibile si esset combustibile ex se: tunc possibile esset, vt combureretur sine igne extrinseco existente in actu, sic sensus si sentirent ex se, secundū q sunt virtutes activæ, tunc possibile esset, vt sentirēt absque extrinseco, hæc ille: ergo si anima intellectiua esset activa respectu intellectionis semper intelligeret. & ita sine obiecto: patet quia esset optimè disposita in recipiendo, vt supra exposui.

¶ Secundo arguitur sic: quia tertio de anima. t. c. 18. Intellectus possibilis est, quo est omnia fieri: dicit enim sic Aristo. Et est intellectus hic quidem talis in omnia fieri: ille verò in omnia facere, sicut habitus quidem, & sicut lumen: quodam enim modo, & lumen facit potentia existentes colores, actu colores. Et alia littera habet sic. Oportet igitur vt in ea. s. anima sit intellectus s̄m quod efficitur omnes: & loquit̄ de intellectu possibili. Et intellectus, q est intellectus s̄m quod facit in ipsum intelligere omnia, & loquit̄ de intellectu agente. Expressè ergo habetur ab Arist. q intellectus possibilis sit tantum passiuus: & hoc idem à Com. vide ibi.

¶ Tertio arguit sic: quia si esset activus sequeretur, q omnes intellectiones essent eiusdem speciei: quod est falsum: probatur consequentia: quia actiones distinguuntur specie propter principia specie distincta. Sed intellectus vnus, & idem numero, si poneretur causa activa intellectionis esset causa activa omnium cum non sit maior ratio de vna, quàm de alia: & sic omnes intellectiones essent eiusdem speciei.

AD argumenta principalia. Hic Doct. respondet ad argumenta nunc facta, & responsio clara est.

¶ Ad primum dicit, quòd dictum Arist. esset verū, si sensus esset causa totalis actus sentiendi: sed non concludit quando est tantum causa partialis.

¶ Ad secundum dicit, quòd intellectus possibilis ex hoc dicitur possibilis: quia est ille, quo formaliter sumus intelligentes: & eo modo præcisè est quo est omnia fieri: eo enim sumus formaliter intelligētes, inquantum recipit, non inquantum agit: licèt verè agat, sed hoc accidit sibi, inquantum est, quo intelligimus. Sed hanc difficultatem de intellectu possibili. an sit activus, vel ne prolixe Docto. pertractat in 15. q. quoli. vide ibi. *An intellectus possibilis sit activus. vide Scotū in 15. q quolib.*

¶ Ad tertium dicit primo: posito, q intellectus esset totalis causa intellectionis: non sequeretur omnes intellectiones esse eiusdem speciei: patet quia sol vnus, & idem numero est causa multorum specie distinctorum. Secundo respondet concedendo consequentiam, si intellectus esset causa totalis: ideo concluditur, quòd tantum sit causa partialis.

¶ Deinde facit duo argumenta, quę videntur probare, q anima sit totalis causa intellectionis. Primū est ibi. Ad oppositum Aui. 9. meta. Immaterialitas est ratio intellectui, sicut intelligibilis: ergo intellectus ex sua immaterialitate se solo est activus respectu intellectionis.

¶ Secundo, si obiectum est ratio formalis agendi: ergo intellectiones obiectorum diversorum specie essent diversæ specie: patet quia actus differunt specie, qui sunt a causis diversis specie. Falsitas cōsequentiæ probatur: quia tunc de qualibet specie specialissima esset propriè scientia: & ita de plurib. specieb. specialissimis non posset esse vna scientia: quod videtur manifestè falsum, & contra communem opin.

AD primum in oppositum concedit Docto. quòd est partialis causa intellectionis aliorum obiectorum a se, & est totalis causa respectu intellectionis sui: sed hanc pro statu isto non potest habere.

¶ Ad secundum cōcedo conclusionem. Hic Doc. admittit, q cognitiones diversarum specierū habitæ virtute ipsarū differant spē: & probat, q̄a ad individua eiusdē speciei non requirit̄ totalis cā diversa specie,

specie, vel aliquid in totali causam diuersum specie ab eo, qd est in totali causa alterius indiuidui. Nunc autem ad intellectionem albi, & nigri necessariò requiruntur aliqua diuersa specie: puta album, & nigrum: vel aliqua includentia ipsa: ergo ista duo magis differũt, quàm indiuidua vnius speciei: & sic specie differũt. Et vltra concedit Doct. quòd omnes habitus, qui habentur virtute obiectorum specie distinctorum differunt specie.

¶ Ibi. Et cum dicis: quomodo tunc esset vna scientia de pluribus speciebus specialissimis?

Species specialissima includit multas species virtualiter. ¶ Respõdet, quòd vna species specialissima potest includere multas alias species virtualiter: siue vt passiones eius, siue per modum causæ, siue per alium ordinem essentialem, & tunc habitus ille, qui est formaliter illius obiecti primi includentis alia est virtualiter aliorum obiectorum: licet non formaliter, & primo. Est igitur ille habitus vnus ab vnitate primi obiecti virtualiter continentis, omnia, quæ continentur in illo: non est autem proprius cuicunq; virtualiter contento in primo obiecto: sed qui essent proprij illis essent distincti, sicut illa sunt distincta: hæc Doct.

¶ Sensus huius litteræ est: quòd quando aliqua vna species continet virtualiter plures species: vel vt passiones sibi inhærentes, vel per modum causæ &c. (& hoc intelligendum est de obiectis nullo modo motiuis ad sui intellectionem: quia de illis essent habitus proprij: quia & ipsa obiecta essent causa cognitionis suæ) puta pro statu isto albedo, quæ continet virtualiter multas passiones secundum earum entitates: & sic secundum earum cognoscibilitatem cõtinet etiam virtualiter multas relationes, vt similitudinem & huiusmodi. tunc species intelligibilis in intellectu partialiter causat primo cognitionem albedinis, vt obiecti primi: & post causat cognitionem proprietatum, & aliorum virtualiter contentorum: & sic scientia omnium istorum potest dici vna, non formaliter, cum sint plures notitiæ: sed vna virtualiter: quia vt obiecti primi virtualiter continentis cognitionem aliorum.

Dubium. SED est difficultas primo: quia sol continet virtualiter multas spẽs ergo species intelligibilis solis causat cognitionem illarũ in intellectu: patet q; non.

Responsio. ¶ Dico, quòd si sol contineret illas secundum totam entitatem, & præcisè, & adæquatè: ita quòd ipso circunscripto in alio non continerentur: etiam posito quocunque alio, vel circunscripto quocunque alio à sole, adhuc sol contineret: tunc species intelligibilis solis causaret cognitionem illarum, vel si illarum essent propriæ species intelligibiles: tunc illæ tantum virtute solis, & intellectus agentis causarentur: sicut supra exposui quæst. 1. & 2. 3. & 6. præsentis. d. Sed sol non sic continet, nisi proprias passiones: & forte aliquas relationes, partialiter tamen loquendo de relationibus, quia relatio dependet à fundamento, & à termino: & cognitio eiusdem dependet ab vtroque: vt exposui in quæstio. tertia. post. d.

Dubiũ valde notandum. ¶ Secundo est difficultas: an omnes cognitiones, quæ habentur virtute vnius obiecti specifici differat specie: vel sint eiusdem speciei? Videtur, quòd specie differant: vt patet per Doct. hic in littera.

¶ Contra primo. Quia cognitio entis, vt ens potest haberi, vel causari ab aliquo inferiori: quia vt supra patuit à doct. inferius potest causare cognitionẽ sui, & superiorum: & sic Metaphysica non distingueretur specie à scientia inferiorum.

Item aliud. ¶ Secundo: quia quæro à te si cognitio lapidis haberetur immediatè à Deo in intellectu meo, ipso lapide non concurrente, an distingueretur specie à cognitione hominis, habita virtute hominis? si sic, habetur propositum, si non: ergo etiam nec distingueretur specie, si produceretur ab ipso lapide: quia respectus ad aliud, & aliud agens non variat speciem: vt patet à Doct.

Item aliud. ¶ Tertio: quia si cognitio vnius speciei, virtualiter contente in alia, etiam secundum cognoscibilitatem non distingueretur specie à cognitione speciei continentis: sequeretur, quòd de aliqua specie non posset esse scientia propriè: quod est inconueniens: cum quælibet species habeat propriam diffinitionem, & passionem demonstrabilem de ea.

Responsio ad primum. ¶ Respondeo ad primum: quòd sicut superius tantum obiectiuè distinguitur ab inferiori, & non specie, sic scientia superioris obiectiuè distinguitur: siue sit causata à superiori, siue ab inferiori: & hoc sufficit ad habendum distinctos: habitus. Si dicatur: ergo sunt vnius speciei. Negatur: quia inferius, & superius, nec deberent specie specialissima, nec sunt eiusdem speciei.

Non hic.

Ad secundum. ¶ Ad secundum dico: quòd deberent specie: & cũ dicitur illa cognitio non habetur virtute lapidis. Dico, quòd sufficit, vt habeatur à Deo supplente vicem lapidis in huiusmodi causalitate. Sicut cognitio habita à Francisco, & cognitio habita à Io. sunt eiusdẽ speciei: si modo cognitionem Ioãnis causaret Deus supplendo vicem Io. esset etiam eiosdem speciei: sic in proposito.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium: scientiam esse propriam vnius speciei contingit dupliciter. Primo, quòd habeatur virtute illius, vel à supplente vicem illius. Secundo, q; sic sit propria terminatiuè: quòd non potest terminari ad aliud. Secundo modo concedo, sed non semper primo modo: nisi quando species est motiua. Si etiam diceretur, quòd cognitio illa, quæ non habetur virtute sui obiecti distingueretur specie ab alia, non esset inconueniens. quia sicut ipsa si posset haberi, virtute sui obiecti, distingueretur specie: sic potest dici distingui specie, quando habetur solum virtute alterius speciei: & non est inconueniens vnum obiectum esse causam partialem plurium cognitionum specie distinctarum. Circa hanc materiam de vnitate habitus vide diffusè alios sequentes doctrinã Scoti vt Ioannem canonicum, & multos alios. Et sic finis huius q.

Vide Ioannem Canonicum primo physic. q. 1.

Quæstio Octaua.

Quæro de comparatione istarum duarum causarum partialium, quæ causant notitiam genitam?

Vtrum principalior causa notitiæ genitæ sit obiectum in se, vel in specie præsens, vel ipsa pars intellectiua animæ?

Scotus primo sent. dist 3. q. 8.



VAERITVR octauo. Vtrum principalior causa notitiæ genitæ sit obiectum in se, vel in specie præsens: vel ipsa pars intellectiua aiæ. RESPONDEO, quòd pars intellectiua habet principaliorẽ causalitatem respectu cognitionũ nobis naturaliter conuenientium. Hic Docto. intendit probare per duas rationes, q; intellectus sit principalior causa respectu intellectionis, quàm obiectum: & hoc loquendo de illis obiectis, quæ naturaliter à nobis cognoscuntur. Et prima ratio, quæ fundatur sup hoc: q; intells est cã illimitatior, & vniuersalior, q; obiectũ. patet in littera. Et sist secunda rõ, quæ sun

datur super hoc, quòd intellectu nostro agente ad intellectionem obiectum in se, vel in sua specie coagit: & non econtra patet.

Prima difficultas. IN ISTA tamen littera doc possunt occurrere aliquæ difficultates. Prima. Si doc. tantum intelligitur de obiectis, quæ mouent intellectum nostrum pro statu isto nulla est difficultas: quia obiecta moti ua intellectus nostri pro statu isto sunt tantum sensibilia: vt supra patuit. Sed si loquatur de intellectu ex natura potēti, tunc est difficultas, præsertim si comparetur ad naturam creatam perfectiorem ipso intellectu. Posito ergo, quòd essentia angeli sit perfectè præsens intellectui nostro in ratione obiecti: an talis essentia sit principalior causa? Et videtur quòd sic: quia causalitas sequitur entitatem, & quanto entitas est perfectior, tanto causalitas erit perfectior. Cū ergo essentia angeli sit simpliciter perfectior intellectu nostro: ergo videtur, quòd sit causa principalior.

Responsio. ¶ Respondeo, quòd si principalitas causalitatis accipitur a perfectiori ratione causandi, essentia angeli in ratione obiecti erit principalior causa. Si verò principalitas accipitur ratione maioris illimitationis, vel vniuersalitatis: intellectus erit causa principalior: quia partialiter potest concurrere ad cognitionem cuiuscunque obiecti: non sic essentia angeli in ratione obiecti: vt patet. Si etiam principalitas in causa accipitur ex hoc, quòd vna agente, alia coagit, & non econtra: posset dici, quòd intellectus est causa principalior: nam existente præsente essentia angeli, intellectu causante cognitionem angeli, essentia angeli necessariò coagit intellectui: non autem econtra: quia voluntas posset auertere intellectum ab essentia angeli, & conuertere ad aliud obiectum. Sed quicquid sit de hoc, scilicet an voluntas possit impedire, siue auertere intellectum ab essentia angeli ad aliud obiectum prolixius habet videri in 2. d. 9.

Secunda difficultas. ¶ Secunda difficultas est de illo textu Ari. 2. de anima. t. c. 55. & 60. quòd intelligimus cum volumus: ait enim sic. Ille autem, quia volens possibilis est considerare, nisi aliquid prohibeat exterius. Est enim in facultate intellectus, habita specie intelligibili obiecti ipsum intelligere: sic q non indiget aliquo exteriori: non sic est de sensu, qui & si habeat speciem sensibilem in organo, actu tamen sentire nō potest, nisi obiectum sensibile sit in se præsens. Nec est intelligēdum absolutè, quòd sit in facultate intellectus intelligere obiectum: vel non intelligere, posita præsentia obiecti in se, vel in aliquo representatiuo: quia

Intellectus necessario assentit obiecto præsenti. tunc doc. cōtradiceret sibiipsi. Vult enim in d. 1. q. 3. quòd intellectus necessariò assentiat obiecto præsenti: hoc idem in q. 4. respondendo ad argumenta: q intellectus, quantum est ex se de necessitate assentit primis principijs, & cōclusionibus propter illa: hoc idem vult ibidem, ponendo differentiā inter intellectum, & voluntatem dicit, quòd non est in potestate intellectus dissentire verò. Et in d. 2. parte 2. vult, q intellectus, vt comparatur ad operationem propriā simpliciter agat per modum naturæ: & qd quantum est ex se necessariò sit contrariorum, & molta alia possent adduci. Non est ergo intelligenda illa auctoritas sic absolutè: quòd sit in facultate intellectus intelligere, & nō intelligere, posita præsentia obiecti: sed sic debet intelligi: vel, quòd intelligimus, cum volumus: quia habita specie intelligibili possumus intelligere, absque præsentia obiecti exterioris: vel possumus intelligere, cum volumus propter libertatem voluntatis, quæ non tantum potest sibi imperare, & potentijs sensitiuis: sed etiam potest imperare intellectui, vt vtatur modo vna specie intelligibili, modo vna alia: præhabita tamen cognitione obiecti, vt supra patuit a doc. in q. 6. præsentis. d. & hoc idem in

Possumus intelligere cū volum⁹, quō hoc sit intelligendum.

d. 9. secundi. Sed hoc clarius vide in 2. d. 42. & vide ibi, quæ prolixe exposui. q. 1.

AD primum argumentum. dico. Nunc Doct. respondet ad argumenta principalia: quibus probat, quòd obiectum sit principalis causa intellectionis: & stat argumentum in vno dicto Ari. 3. de anima. t. c. 54. vbi vult, quòd obiectum mouet appetitū non motum: & hæc est vna conditio primi motoris, q mouet alia, & non mouetur: vt ibi patet: & à Com. ibidem: ergo videtur obiectum causa principalior.

¶ Respondet doct. & responsio statim hoc. Quia intellectus respectu obiectorum, quæ non sunt in se præsentia duplicē actum habet, scilicet speciem intelligibilem, & actū intelligendi: & respectu vtriusque actus est principalior causa. De specie intelligibili patet: quę causatur à fantasmate, & ab intellectu agente, qui intellectus agens est principalior causa: similiter respectu actus intelligendi, & respectu vtriusque actus non dicitur moueri ab obiecto: sic intelligendo, quòd in actione sua dependeat ab obiecto. Et quando dicitur, quòd intellectus non mouet nisi motus: sic exponitur: quòd non potest mouere ad actum secundum causando illum principaliter: nisi prius sit motus ad actum primum scilicet recipiendo speciem intelligibilem, per quam obiectum est præsens: in vtraque tamen motione semper est principalior causa. Et quod dicis, quòd obiectum mouet non motum: sic intelligitur: quòd licet sit partialis causa speciei intelligibilis, & quantum ad hoc moueat: quia tamen illam non recipit, nec similiter actum intelligendi: ideo non dicitur moueri. *Quō intellectus non mouet nisi motus.*

¶ Secundo principaliter arguitur. Illud est principalius agens, quod magis assimilat effectum, vel cui magis assimilatur effectus, sed actus intelligendi magis assimilatur obiecto, quàm intellectui: ergo obiectum est principalius agens.

¶ Respondet doc. primo quòd argumentum est magis ad oppositum: quia effectus magis assimilantur causæ proximæ, & minus principali: quàm causæ remotæ: & magis principali: vt patet de homine producto ab alio homine, à sole, & à Deo: & sic actus intelligendi magis assimilatur obiecto, vt causę proximæ, & minus principali. *Duplex est assimilatio.*

¶ Dat aliam responsionem dicens: quòd duplex est assimilatio, scilicet æquiuoca & vniuoca: loquendo de assimilatione ęquiuoca principalior causa magis assimilat æquiuocè: quia perfectius concurrit ad effectum, & magis ad formam, qua effectus assimilatur sibi æquiuocè: non autem vniuocè: quia hoc esset imperfectionis in causa prima si assimilaret effectum sibi vniuocè: quia tunc non esset simpliciter perfectior suo effectu. Dicit etiam vnum notabile: quòd loquendo de assimilatione vniuoca: principalior causa magis assimilat effectum formaliter, & vniuocè non sibi, sed causæ proximæ: quia magis, & perfectius dat formam, & entitatem, quæ effectus est similis vniuocè causæ proximæ, quàm ipsa causa proxima det.

¶ Tertium argumentum cum sua responsione: patet hic, & ex dictis. supra in fine. quæst. præcedentis. vbi aliqualiter exposui de vnitate scientiæ, quomodo ab obiecto dicatur vna.

Quæſtio Nona.

Vltimo circa iſtam partem diſtinctionis, Quæro vtrum in mente ſit diſtinctè imago Trinitatis?

Seraphycus Bonauent primo ſent. diſt. 3. q. 3.
Alexander Alēſis prima parte ſumma. q. 6 o. memb 3 art 3.
Scotus primo ſent diſt 3 q. 9
D Thomas prima parte ſumma q. 93. Art. 5. & 6.
Ricardus primo ſent. diſt 3 q 1. Art. 2.
Durandus circa ſecundam partem. 3 diſt q. 3.
Ioannes Bacconitanus. primo ſent. diſt. 3. q 3.



QVAERITVR nono. Vtrum in mente ſit diſtinctè imago Trinitatis? Titulus. q. ſic debet intelligi. An in anima intellectiua ſint aliqua, quæ diſtinctè repræſentent Trinitatē. i. ex quo trinitas dicat vnitatem eſſentiæ: diſtinctionem perſonarum: & originationem vnius perſonæ ab alia: an in anima intellectiua iſta tria poſſint reperiri. ſ. vnitas eſſentiæ, & realis diſtinctio inter aliqua tria, quæ repræſentant patrem, filium, & Spiritumſanctum: & verè ſit originatio vnius ab alio.

HIC primo videndum eſt quid ſit ratio imaginis in corporibus. Dicit Doct. quòd imago in corporibus dicitur eſſe repræſentatiua totius immediatè: ſicut ſi totū corpus eſſet impreſſum pulueri illud repræſentatiuum derelictum in puluere diceretur imago illius corporis: quia totum diſtinctè repræſentaret: eſt ergo imago in corporibus ſimilitudo totius. Et addit, quòd etiam requiritur imitatio: quia nō ſequitur: hoc eſt ſimile huic: ergo eſt imago illius? vt patet de duobus ouis omnino ſimilibus: requiritur ergo imitatio: ita quòd illud, quod dicitur imago verè imitetur imaginatum: quæ imitatio dicit dependentiam eſſentialem imaginis ad imaginatum, vel cauſati ad cauſam, vel menſurati ad menſuram: vel vt participati ad imparticipatum: niſi enim diceret ordinem, & eſſentialem dependentiam ad imaginatum non diceretur imago propriè. In imagine ergo Trinitatis creata requiritur, quòd talis imago ſit ſimilitudo totius trinitatis: & cum hoc dicat veram imitationem ad totam trinitatem.

Imago in corporibus eſt ſimilitudo totius.

DE ſecundo ſciendum &c. Pro intelligentia huius literæ nota, quòd eſſe partem alicuius contingit dupliciter. Primo propriè: ſicut caput eſt pars hominis. Secundo impropriè. ſ. pro conceptu de aliqua re formato, non complectente totam entitatem rei: ſicut cóceptus animalis in homine: vel conceptus intellectus poſſibilis de intellectu abſolute: & ſicut intellectus poſſibilis, ſic conceptus, poteſt dici pars intellectus, vt intellectus comprehendit agentem, & poſſibilem: quáuis non ſit verè pars: ſic in trinitate accipitur ratio partis, & ratio totius impropriè: nō enim trinitas eſt quoddam totum propriè conſtitutum ex partibus: cum in Deo non ſit pars: ſed in conceptu poteſt dici pars trinitatis: & ipſa trinitas poteſt dici quoddam totum. Dicit ergo Doct. quòd cū conceptus vnius perſonæ in intellectu noſtro ſit partialis reſpectu conceptus trinitatis: illa creatura, quę ducet nos in cognitionem trinitatis per modū imaginis repræſentabit trinitatem quantum ad illū conceptum, qué intellectus noſter poteſt habere de ea: & dicit per modum imaginis: quia non ſequitur: aliquid ducit nos in cognitionem trinitatis: ergo erit imago trinitatis? quia ſpecies intelligibilis impreſſa in intellectu angelico repræſentans Deum ſub ratione obiecti intelligibilis ducit intellectū angeli in cognitionem trinitatis: vt patet à Doc. in 2. d. 3. q. 9. & tamen non eſt imago trinitatis. Et ſimiliter viſio beatorum ducit in cognitionem trinitatis: & tamen nō eſt imago. Ad hoc ergo, vt aliquid dicatur imago: oportet quòd ducat nos in cognitionem trinitatis per modū imaginis: ita quòd illud ſit repreſentatiuum vnitatis eſſentiæ trinitatis perſonarū, & originationis vnius perſonæ ab alia: & hoc ſemper cum imitatione eſſentiali ad ipſam trinitatem, quam repreſentat.

Eſſe partem alicuius dupliciter contingit.

Ad hoc vt aliquid dicatur imago

DE tertio. ſ. in quibus conſiſtat imago in nobis. Et declarat tria in iſto articulo. Primum eſt de his, quæ manifeſta ſunt in nobis. Secundum in quibus non conſiſtit imago. Tertium: in quibus conſiſtit.

¶Primum ibi, Quantum ad primum. Hic oſtēdit quomodo notum eſt nobis per experientiam habere actum intelligendi, & actū volendi: qui actus ſunt aliquo modo in poteſtate noſtra, quando obiectum eſt præſens: & ſi ſic: oportet ponere in nobis aliquo modo principia actiua, & potentias: quibus ſumus potentes reſpectu ipſorum actuum: aliter nō eſſent in poteſtate noſtra: vt ſupra patuit. q. 7 præſentis. d. arguendo contra opi. Goffre. Et addit, quòd eadem potentia ſub eadem ratione formali non poteſt eſſe principium actus intelligendi, & actus volendi propter oppoſitos modos principiādi: quia actus volendi cauſatur per modum libertatis, & actus intelligēdi per modum naturæ: qui modi ſunt repugnantes, vt ſuprà vidimus. d. 2. parte 2. experimur ergo in nobis actum intelligendi, & potentiam intellectiuam, quæ eſt principium actus intelligendi: experimur ēt actum volendi, & potentiam volitiuam, quæ eſt principium elicitiuum actus volendi.

¶Ibi. De ſecundo in iſto art. Hic Doc. oſtendit in quibus non conſiſtit imago. Conſiſtit enim imago in his, quæ experimur in nobis: experimur aūt duos actus primos. ſ. intellectum, & voluntatem: & dicuntur actus primi, quia ſunt principia operationis: experimur etiam in genere duos actus ſecundos, ſcilicet actum intelligendi, & actum volendi: qui dicuntur actus ſecūdi, quia ſunt operationes productę ab actibus primis. Dicit ergo, quòd imago trinitatis nō conſiſtit in ſolis actibus primis. ſ. in intellectu, & voluntate: tum cum ſint tantum duo non repreſentarent trinitatem, ſed magis dualitatem. tum quia, & ſi inter intellectum, & voluntatem ſit conſubſtantialitas, & realis identitas: vt ſubtiliter probat Doc. in 2. d. 16. non tamen inter illas eſt diſtinctio realis, quæ requiritur in trinitate, nec ordo originis: quia nec intellectus originatur a voluntate nec econtra. Nec eſt imago in ſolis actibus ſecundis: puta in actu intelligendi, & in actu volendi: tum quia tantum repreſentarent dualitatē: tum quia inter illos non eſt conſubſtantialitas, vt patet.

¶Ibi. Ex his ſequitur tertiū. Hic Doc. dicit, quòd imago cōſiſtit ſimul in actibus primis, & in actibus ſecundis. i. quòd imago ſimul comprehendit intellectum, & voluntatem: actum intelligendi, & actū volendi. Et expono iſtam literā. Cum dicit. Anima habet in ſe aliquam perfectionem, ſecūdum quam formaliter eſt actus primus reſpectu notitiæ genitę: quia habet in ſe formaliter intellectum, qui dicitur actus primus, ſiue principium notitiæ genitæ, & habet in ſe aliam perfectionem, ſecundum quam recipit formaliter notitiam genitam, & illa perfectio eſt intellectus poſſibilis, ſecundum quem anima recipit notitiam genitā: quia intellectus poſſibilis eſt ratio formalis recipiendi illam.

In quibus cōſiſtit imago.

¶Si dicatur, quòd intellectus poſſibilis eſt actus primus, ſiue principium productiuum notitiæ genitæ, vt videtur innuere Doc. 15. q. quolib.

Obiectio.

Dico tunc, quòd intellectus poſſibilis poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo in ratione principij actiui, & ſic dicitur actus primus reſpectu notitiæ

Solutio.

genitæ.

genitæ Alio modo in ratione receptiui, & sic est id secundum quod anima intellectiua recipit notitiam genitam. Sequitur. Et habet in se aliam perfectionẽ, secundum quam recipit formaliter volitionem. Voluntas enim potest dupliciter considerari. Vno modo in ratione principij actiui, & sic est actus primus respectu volitionis. Alio modo in ratione principij receptiui, & sic est id, secundum quod anima recipit volitionem. Voluntas enim est ratio formalis recipiendi volitionem. Sequitur. Istę tres perfectiones dicuntur memoria intelligentia, & voluntas: accipit hic memoriam pro principio productiuo totali respectu notitiæ genitæ, & talis memoria includit intellectum, & obiectũ præsens, vel in se, vel in aliquo repręsentatiuo: compręhendit etiam sub memoria perfecta voluntatem, quæ est principium productiuum actus volendi. Intelligentia accipitur hic pro intellectu, vt informato actu intelligendi, & voluntas accipitur pro voluntate, vt informata actu volendi: ita quòd per memoriam repręsentatur pater, in quo est perfectissima fęcunditas respectu filij, & spiritus, s. per intelligentiã repręsentatur filius, qui producitur, vt notitia genita: & per volũtatem repręsentatur spiritus. s. qui producitur per modum amoris. Sequitur. Anima igitur inquantum habẽs actum primum totalem respectu intellectionis. s. anima, vel aliquid animæ, & obiectum sibi præsens in ratione intelligibilis dicitur memoria. i. quòd ipsa animę, vt est intellectus habens obiectum præsens dicitur memoria. Sequitur. Et hęc memoria perfecta includendo tam intellectum, quàm illud, quo obiectum est sibi præsens. i. quòd tunc est memoria perfecta, quando includit intellectum, vt actum primum respectu notitiæ genitæ, & vt includit obiectum, vel in se præsens, siue vt includit id, quo obiectum est pręsens: puta speciem intelligibilem, per quã obiectum est præsens in ratione intelligibilis, & hoc totũ vocatur memoria perfecta, quæ attribuitur patri. Sequitur. Ipsa eadem anima inquantum recipit notitiam genitam dicitur intelligentia, & intelligentia pfecta, vt est sub illa notitia genita: non enim vult Doc. quòd secũda pars imaginis sit notitia genita: quia illa non dicit cõsubstantialitatem cum anima: cum realiter distinguatur; sed vult, quòd anima, vt est habens intellectum informatum notitia genita sit secũda pars imaginis. i. quòd intellectus, vt iformatus notitia genita est secunda pars imaginis: quia dicit consubstantialitatẽ cum anima saltem ratione intellectus. Sequitur. Voluntas etiam dicitur perfecta, inquantum est sub illo actu volendi: non enim Doc. vult, quòd actus volendi, siue amor productus sit tertia pars imaginis: cum non dicat aliquam consubstantialitatem cũ anima: quia realiter distinguitur ab ipsa: sed vult, quòd ipsa voluntas, vt informata actu volendi, siue amore sit tertia pars imaginis: quia ratione voluntans dicit consubstantialitatem. Sequitur. Accipiendo igit ista tria ex parte animę, vt sunt sub prędictis actibus suis: in istis (inquam) tribus est consubstantialitas ratione illarum trium realitatum, quæ sunt ex parte animæ. Sed est distinctio, & origo ratione istarum actualitatum receptarum in anima.

Quõ accipiatur memoria.

Solus filius est imago patris, quia productus est per modum naturæ, non omnis creatura est imago licet sit vestigium, sed solus homo, ac aĩa humana dicitur imago trinitatis, quia notificat trinitatem perfectiori modo quam vestigium.

Quõ voluntas dicatur perfecta.

¶Pro intelligentia huius literæ: nota, quòd si accipiatur memoria productiua pro intellectu agẽte (quia tunc dicitur esse sub actu suo, vt habet præsentiã obiecti in se, vel in spẽ. Nam obiectũ dicitur actus, quia pars memoriæ, & intellectus possibilis sit virtus tantum receptiua) tunc sunt tres entitates, quæ sunt vna res realiter. s. intellectus agẽs, possibilis, & voluntas, & sic ibi vera consubstantialitas. Sed si possibilis pertinet propriè ad memoriam productiuam, vt suprà dixit non esset fortè inconueniens ipsum secundum vnam realitatem esse productiuum, & secundũ aliã receptiuum: & hoc modo diceretur memoria, vel pars memoriæ: vt productiuus, & intelligentia, vt receptiuus. Et similiter voluntas diceretur parens, vt productiua, & vt receptiua diceretur voluntas, vt habens actum volendi, & sic voluntas, & intellectus, vt productiua: complent perfectam rationem parẽtis: vt patet à Doc. & sic realitas productiua intellectus, & realitas receptiua (ponendo ibi aliqualem distinctionem) & similiter volũtas sunt vna res realiter cũ anima: & realitas intellectus productiua dicitur esse sub actu, quando habet obiectum præsens in se, vel in aliquo alio, vt partem memoriæ: quia tũc dicitur esse in potentia propinqua, & realitas receptiua dicitur esse sub actu suo, inquantum habet actualem intellectionem. Et similiter voluntas, vt productiua dicitur esse sub actu, quando est in potentia propinqua ad volendum: quod tunc contingit, quando habet omnia requisita ad actum volendi, & dicitur, vt receptiua sub actu quando actu habet in se amorem obiecti. Si enim dicatur, quòd in intellectu possibili non sunt istæ duæ realitates: tunc debemus dicere, quòd realitas intellectus possibilis: vt productiua habens obiectum præsens repręsentat patrem. Secũdo eadem realitas intellectus possibilis, vt habens in se formaliter intelligentiam actualem obiecti repræsentat filium: idem dico de voluntate. Quando ergo dicit Doc. Istę tres realitates, vt sub actibus suis &c. Secũdum istum tertium modum prima realitas est intellectus possibilis, vt pars memoriæ productiuæ: & voluntas, vt principium productiuum: secũda est idem intellectus, ut habẽs actualem intellectionem. tertia est eadem uoluntas, vt habens actualem amorem. Est ergo consubstantialitas, quia istæ entitates, quæ sunt simpliciter una res realiter habent in se notitiam, & amorem: sic paternitas, & filiatio, & spiratio passiua in diuinis sunt eadẽ essentialiter: quia tantum est una essentia fundans in se, & identificans sibi realiter illa. In imagine uerò nostra est tantum similitudo, quo ad hoc: quia una essentia animæ, ut includens tres realitates modo prædicto, est eadem respectu notitiæ, & amoris &c.

Singularis declaratio de intellectu possibili & voluntate.

In imagine nostra est tãtum similitudo.

SED hic occurrunt duo dubia. Nunc Doc. contra superius dicta innuit duas difficultates. Prima est de uoluntate, quæ est actus primus uolitionis: quia non pertinet ad primam partem imaginis: quia non est memoria, nec pertinet ad memoriam: nec ad secundam partem: quia non est notitia genita: nec ad tertiam, quia nõ est amor productus: ergo in anima non est assignanda perfecta ratio imaginis.

Duo dubia occurrunt. Primum dubium.

¶Secunda difficultas est in hoc: quia prima persona in diuinis originat secundam: & prima, & secunda originãt tertiam: sed certum est, quòd tertia pars imaginis nostræ non originatur simul a prima, & secunda; ut patet.

Secundum dubium.

¶Respondet Doct. ad primum, quòd accipiendo primam partem imaginis, sicut accipit August. 9. de Trin. cap. 4. Et deinceps mens, notitia, & amor. Per mentem intelligit actum primum perfectum respectu utriusque actus secundi: & hoc modo mens habet rationem perfectæ parentis, Similiter accipiẽdo primam partem imaginis, ut accipit August. 10. de Trin. cap. 10. Et deinceps memoria, intelligentia, et uoluntas. Accipit ibi memoriã pro actu primo perfecto respectu utriusq; actus secundi: qui dicit perfectam fœcunditatem: & patet littera.

¶Et quod dicit. ibi. Contra Hen. quolib. 6. q. 2. qui uidetur dicere, quòd pater non habeat ex se fœcunditatem ad spirãdum: sed eam habeat quodammodo sibi derelictam ex productione filij. Contra hoc arguit Doc. licet in simili hãc positionem prius reprobauerim. suprà d. 1. q. 2. tamen hic specialiter hoc reprobat, & improbatio clara est.

¶Ad secun-

Quò in nobis sit imago trinitatis.

¶Ad secundum dico. Dicit Doc. quòd & si in nobis sit imago trinitatis quantum ad hoc, quòd est repræsentatiua vnitatis essentiæ distinctionis personarum, & originationis: non tamen in nobis est sic imago, vt sit secundum omnia repræsentatiua: sufficit.n. q̀ sit repræsentatiua trinitatis, & vnitatis, quæ requirunt consubstantialitatem distinctionem, & originē, licet non sit repræsentatiua secundum omnem modum: quia tertia persona in diuinis est verè ꝑducta à prima, & secūda persona, sed in imagine nostra tertia pars imaginis non est simul producta a prima, & secunda: vt patet, & rationem huius assignat, quę stat in duobus dictis. Primum est. Filius potest producere spiritum sanctum: quia in productione filij communicatur à patre tota fœcūditas, siue tota ratio formalis producēdi spiritum. i. vt infrà patebit. d. 10. & ideo filius verè producit spiritum. f. Secundum est.

Quæ sit memoria in nobis.

Memoria in nobis, quæ est intellectus cum præsentia obiecti: producendo notitiam non communicat sibi rationem formalem producendi amorem: quia tunc talis notitia, quæ est accidēs esset formaliter voluntas: quæ voluntas est ratio formalis producendi amorē, & patet littera. Et similiter si poneretur notitia genita aliquo modo ꝑductiua tertię partis imaginis: non esset productiua, nisi per modum naturæ: quia non esset formaliter voluntas: nec haberet in se formaliter volūtatem, & tamen tertia pars imaginis non producitur per modum naturæ: sicut nec spiritus. f. sed producitur per modum voluntatis.

¶Ibi. Est tamen hic aliquis ordo inter secundam partem imaginis, & tertiam: quia tertia præsupponit secundam naturaliter: licet non sit ab ea, saltem vt à causa totali: licèt fortè possit esse ab ea, vt à causa partiali secundum illam opin. positam à Doc. in 2. d. 25. & patet littera.

Littera est clara, et stat in tribus dictis.

¶Ibi. Vlterius in speciali. Ista littera est satis clara: & stat in tribus dictis fundatis super dictis Augu. vt patet in littera. Primū est, quòd in anima potest esse imago, imperfectè tamen, quando intelligit ista inferiora, & amat illa. Secundum est, quòd in anima potest esse imago perfectior, quando habet intelligentiam sui, & diligit se. Tertiū est, quòd in anima tunc est perfectissima imago, quando actu intelligit trinitatem, & actu amat: quia tunc non tātum est ibi imago trinitatis, sed etiam similitudo: quia actus intelligendi est similitudo obiecti.

AD primum argumentū principale. Nunc Doc. respondet ad argumenta principalia. Primo arguit sic, quia imago repræsentat illud distinctè, cuius est imago: ergo mens repræsentat distinctè trinitatem consequēs falsum: ergo, & an̄cedens. patet falsitas cōsequentis: tum quia tunc naturali cognitione posset cōcludi trinitas ex mente naturaliter nota: cuius oppositum probatum est. suprà in prolo. q. prima. & d. 3. q. 1. & in 2. d. 3. q. 9. & in quol q. 14 ar. 2. Tum quia nulla creatura in repręsentando excedit perfectionē suæ ideæ: sed idea mentis non repręsentat Deum inquantum trinus, quia idea est Dei inquātum est causa, quia idea est ratio æterna in mente diuina secundū quam aliquid est formabile, siue causabile extrà vt secundum propriam rationem eius, vt infra patebit. di. 35. idea ergo, vt idea respicit causabile à Deo: sed Deus non est causa, nisi inquantum vnus: hoc patet: quia ratio formalis causandi est tantum volūtas diuina: vt patet à Doc. in 2. d. 1. qō 1. & in quoli. q. 8. imo causare primo cōuenit Deo, vt est hic Deus nō vt est in tribus suppositis. Si enim illa supposita non essent: adhuc pfectissima ratio causandi esset in eo, vt infrà patet. d. 4. q. 2 & in 2. d. 1. q. 1.

¶Respōdet, quòd quælibet essentia creata inquantum hæc essentia producta secundum talem ideam non repræsentat Deum sub ratione trini, sed sub ratione vnius: quia nō causatur, nec ideatur à Deo sub ratione trini, sed sub ratione vnius, sed tātum aliqua natura ratione essentiæ suæ, & multorum cōcurrentium in ea, tanquam vnum aggregatum potest esse repræsentatiuum trinitatis, & eorum, quæ comprahenduntur in trinitate, tale quid est mens accepta in se, & cum operibus suis: quia ibi est vnitas, & distinctio, & ordo originis: tale autem etiam quantum ad talem concursum nihil est, quod sit inferius mente, sicut patuit in parte sensitiua.

¶Et cum arguitur, quòd si ibi esset imago posset cognosci per cognitionem mentis.

Imago dicit relationē ad imaginatū.

¶Respondet ista concurrentia in mente valent credenti trinitatem ad perscrutandum, & persuadendū quomodo possit esse. Sed hoc clarius, vide in quoli. q. 14. quia imago dicit relationem ad imaginatum: cognoscere ergo mentem sub ratione imaginis est cognoscere relationē imaginis ad imaginatum; sed relatio cognosci non potest, nisi termino præcognito: oportet ergo prius cognoscere trinitatē: sed hoc vide ibi: & multa alia, quæ faciunt ad propositum.

¶Ibi. Ad secundum, patet argumentum cum sua responsione.

¶Ibi. Ad tertium. Tertia ratio stat in hoc: quia si in mente est imago trinitatis: ergo est ibi aliquod productum. Sed nihil est ibi productum: quia actus secundi non sunt ibi producti: patet quia actionis nō est actio, nec vt subiecti, nec vt termini: vt dicit Aris. 5. phy. t. cō. 10. qui sic ait. Neque in agere, & pati est motus, neque motoris, aut moti: quoniā motus non habet motum, neque generatio habet generationē, & vniuersaliter neq; transmutatio transmutationē, & ibi Com. exponendo dicit. Actio, & passio non habent motus, neque motoris, & moti, neque generati generantis, & vniuersaliter transmutantis, & trāsmutati: quoniam motus non habet motū, neque transmutatio habet transmutationem vniuersaliter. hæc ille. Et in t. sequenti expressè dicit Aris. quòd motus non habet motum, vt subiectum, neque vt transmutando aliquid. vide ibi. Dico ergo, quòd actionis nō est actio, neque vt termini: quia vna actio de genere actionis non potest esse terminus productus ab alia actione: quia tunc quærerem de illa producente, si esset producibilis, aut non? Si primo, ergo mediante alia actione: & sic processus in infinitum. Similiter si aliqua actio potest produci. ergo alia actione producitur. & quæro de illa alia &c. Item actionis non est actio, vt subiecti: quia vna actio nō est subiectum alterius: vt patet. Cum ergo actus secundi, scilicet intellectio, & volitio sint formaliter actiones. ergo nō sunt productæ: quia si essent productæ: tunc essent termini actionum: & sic actionis esset actio.

Actionis nō est actio nec vt termini nec vt subiecti.

¶Ad tertium dico, quòd actus secundi sunt producti. Respōsio stat in hoc: intellectio, volitio, visio, auditio, et sic de omnibus alijs actibus aliarum potentiarum, licet sint qualitates absolutæ: ut probat Doc. q. 13. quoli. et uerè sint producta per actionem intellectus, et obiecti, et nullo mō dicantur actiones de genere actionis: quia illæ tantum sunt entia respectiua: tamen quo ad aliquas cōditiones, quæ conueniunt actioni de genere actionis possunt dici actiones, siue actus secundi. Prima conditio actionis est: quòd cessante agente non habet esse permanens: sed tantum habet esse quantum agēs continuat actionē. Secunda est, quòd actio necessariò est alicuius, uel ut producti, uel ut obiecti. Tertia, quòd actio proprijssimè est ad formam diuisibilē, cuius una pars acquiritur post aliā. Intellectio, uolitio, etc. dicuntur actus secundi, siue actiones: licet sint qualitates absolutæ quo ad secundas primas conditiones: quia tamdiu habent esse, quamdiu potentiæ continuant illa. Scdo terminantur de necessitate ad obiectum. Lumen uerò, quia

rò, quia non est alterius à se, vel vt termini producti, vel vt obiecti: circa quod nō dicitur actus secūdus, siue actio: imo nec intellectio, nec visio, nec lumen acquiruntur actione propriè dicta: quæ terminatur ad formam; cuius vna pars nata est acquiri post aliā.

¶Ibi. Ad aliam probationem. Cum dicitur quòd actus talis est generatiuus habitus. est facilis responsio: quia esse generatiuū vt actio: nihil aliud est, nisi actionem ipsam, quæ est relatio de genere actionis terminati ad productum. esse verò principium formale productiuum est habere in se virtutem producendi. In proposito. intellectio producit habitum secundo modo. i. vt est quædam ratio formalis absolutè producendi, & non primo modo, supple vt sit actio de genere actionis: quia vt supra patuit est ens absolutum, & nullo modo actio de genere actionis. imo primo modo non est producere: quia vt sic est tantum quædam relatio, & via ad productum.

Aduerte hanc declarationem. ¶Quia tamē hæc littera videtur aliqualiter obscura ipsam declaro. Cum dicit. Actio de genere actiuois non potest esse eiusdem rationis, nisi termini sint eiusdem rationis: patet quia duæ calefactiones dicūtur esse eiusdem rationis: quia calores terminantes sunt eiusdem rationis. Sequitur. Ergo si actus generaret habitum, vt actio de genere actionis terminata ad habitum, vt ad terminum, non posset esse actio eiusdem ratioois cum altera: nisi illa alia esset generatiua habitus. Vult dicere Doc. si vnus actus intelligēdi sit generatiuus habitus, vt actio de genere actionis: sequeretur q alius actus intelligendi eiusdem rationis esset generatiuus habitus. hoc tamen patet esse falsum: quia aliquis actus intelligendi eiusdem rationis non est generatiuus habitus: vt patet. non enim vna intellectio remissa est generatiua habitus: vt patet. cum habitus generetur ex frequentatis actibus, vel ex vno valde intenso, & perfecto. Si ergo actus intelligendi est generatiuus habitus: non est generatiuus, vt est actio de genere actionis: sed vt est quædam forma absoluta. Sequitur. Tunc dico breuiter, quòd actus est generatiuus habitus, sicut forma aliqua, supple absoluta, est causa, vel ratio causandi aliā formam: non est autem talis actus gignitiuus, vt actio de genere actionis: tali enim actione de genere actionis gignitur tā actus, quàm proprius habitus terminatiuus talis actionis: eo modo, quo dicimus producens productione producit: vel agēs actione agit: vt suprà declaraui. Sequitur. Et ad significandū gignitionem talem, quæ est actio de genere actionis dicimus potentiam elicere actum intelligendi .i. q nomine actionis vtimur elitione: sicut enim dicim⁹ agens actione agit: ita dicimus, quòd potētia eliciēs actum, elitione elicit: ita quòd tam actio, quàm elitio in re idem important, sed differunt nomine, vel ratione. Et sic finis huius. q. & di. tertiæ.

Actus est generatiuus habitus.

Distinctio Quarta.

Vtrum ista sit vera Deus. genuit alium Deum?

Scotus primo sent. dist 4. q. 1.

Quæstio Prima.

Vtrum ista sit vera. Deus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Alexander Alensis. 1 parte summa. q. 65. memb 3 Art. 1.
Scotus primo sent dist. 4. q. 2.


IRCA quartam distinctionē quæritur. Vtrum ista sit vera. Deus genuit alium Deum? Doc. respondet dupliciter ad hanc. q. Primo quantum ad realitatem. Secundo quantum ad Logicam. Quantum ad primum dicit sic.

RESPONDEO ad q quòd nō genuit alium Deum: quia cuilibet entitati formali correspondet adæquatè aliquod ens, vel aliquid, quod est ens entitate tali. ista autem deitas est entitas formalis, quia se tota est forma: & nō habet sibi sic adæquatum correspondens, nisi Deum: quia ipsum includit, deitas autem est de se hæc: ergo Deus est de se hic &c.

¶Sēsus huius litteræ est, quòd cuilibet entitati abstractiuè sumptæ, & maximè vltimatè abstractæ: de qua infrà patebit. d. 5. q. 1. correspondet aliquod ens scilicet cōcretum, quod est tale tali entitate. vt humanitati correspōdet homo: qui dicitur primo homo humanitate, & humanitas est seipsa talis: accipiendo seipsum tale formaliter, & sic deitati correspondet primo ipse Deus: cū ergo deitas sit ex se, siue ex sua ratione formali hæc: quia nullo mō contrahibilis p aliquam haccheitatem. vt infrà patebit di. 5. q. 2. & in quol. sequitur, quòd ipse Deus erit primo hic: sicut dicimus, quòd hic homo est hac humanitate homo, & homo in communi est homo humanitate in communi. Sequitur in littera. Illi autem, quod est de hoc se repugnat non identitas: ergo, & alietas, quæ includit non identitatem: ergo non potest esse alius Deus, ergo Deus non genuit alium Deum: quia nō genuit, quod non potest esse. Sensus huius litteræ est. Omne ens, quod de se est hoc. i. ex natura sua, siue ex sua ratione formali intrinseca est hoc, est simpliciter multiplicabile in plura. Sed deitas est de se hæc: ergo Deus adæquatè correspōdens deitati est de se hic: ergo repugnat ei alietas. sicut enim est impossibile esse plures deitates; ita est impossibile esse plures deos. Realiter ergo loquendo hæc est falsa. Deus genuit alium Deum: quia in re importatur alietas deitatis.

QVANTVM ad Logicā dico, q hæc tria differunt. a. est alius à Deo. a. est alius deitate. a. est alius in deitate. sicut hæc tria differunt. fortes est alius ab homine. fortes est alius humanitate. fortes est alius in humanitate. Et expono ista tria singillatim. Nam qū dicitur fortes est alius ab homine. ly homo stat cōfusè, distributiuè, mobiliter: quia isti termini, alius, aliud, non idem; & huiusmodi ratione negationis inclusæ confundunt terminum sequētem (si est capax confusionis) confusè, distributiuè, mobiliter: quia licet descēdere sub illo copulatiue: vt patet in ista. Sortes est alius ab asino. & isti sunt omnes asini: ergo est alius ab isto asino, & ab isto &c. Sensus enim est. fortes est alius ab asino. i. fortes non est asinus. ideo ista est falsa. fortes est alius ab homine, quia esset alius à seipso. nam si est alius ab homine: statim sequitur, q non sit homo.

Notanda logicalis declaratio.

Dic vt docet Scotus in 24. q. vniuer falsum, quo ista duæ propositiones differãt, fortes differt ab homine, et fortes differt ab omni homine.

¶Ibi. In secunda cum dicitur. fortes est alius humanitate: humanitas significatur esse formalis ratio differentiæ. sic non est in prima quando dicitur. fortes est alius ab homine: quia ly homo non est ratio formalis differentiæ: sed ponitur terminus differentiæ. In hac autem secūda notatur esse formalis ratio differentiæ vniuersaliter, sic quòd in nullo indiuiduo illius naturæ cōuenit, quia est aliud indiuiduum alterius naturæ per illam formam, per quam hoc differt ab illo.

¶Vnde non quòd licet ratio formalis alietatis stet vniuersaliter quantum ad negationem inclusam: tamen illa ratio formalis differentiæ non stat vniuersaliter quantum ad illam affirmationem ibi inclusam.

¶Pro intelligentia huius litteræ dico. quòd de rigore ser-

gore sermonis in ista. sortes est humanitate alius à brunello. ratio formalis illius alietatis stat vniuersaliter.i.confundit vniuersaliter, quia sensus est. ꝙ sortes in nullo indiuiduo humanitatis conuenit cũ brunello: quia humanitas est ratio conuenientię eorum tantum, quæ sunt indiuidua humanitatis: vnde sortes humanitate est idem Platoni. Sed humanitas, quę est ratio differẽtiæ, quæ affirmatur de indiuiduis humanitatis non stat, nec distributiuè mobiliter: quia tũc sequeretur, quòd sortes esset alius à brunello hac humanitate, & hac humanitate, & sic de alijs: & sic esset alius à brunello humanitate Platonis: quod est falsum. Nec stat determinatè: quia non licet descendere disiunctiuè, loquendo generaliter: quia de rigore sermonis hæc est falsa. sortes est alius à Platone: ergo hac humanitate est alius à Platone? non sequitur. quia ipsa non est ratio differentiæ, & sic patet litera.

¶Ibi. In tertia cum dicitur. sortes est alius in humanitate. alietas ibi ponit suum determinabile esse commune vtrique extremo, & distingui i ipsis extremis: sicut in ista. sortes est alius in humanitate à Io. ista autem est falsa. sortes est alius in humanitate à Ioanne. extrema sunt sortes, & Ioannes: & determinabile p alietatẽ est humanitas, quę notatur distingui in sorte & Ioanne. & sic ista est vera. sortes est alius in humanitate à brunello: quia tunc notaretur humanitas distingui in sorte, & brunello, & esse communis eis, qd est manifestè falsum. & patet littera.

Nota & bene.

¶Ibi. Ad propositum igitur quam istarum trium significat hæc locutio. filius est alius Deus. Dico, ꝙ nec primam, nec secundam. Non primam, quia non sequitur. sortes est alius homo: ergo est alius ab homine? quia antecedens est verum, & consequens falsum. Nec secundam: quia si sortes est alius hõ à Platone: non tamen sequitur. ergo est alius humanitate à Platone: quia humanitas nõ est ratio formalis differentiæ sortis à Platone. Sic in proposito. hæc est falsa. filius est alius Deus deitate à patre: quia tũc notaretur, quòd deitas esset ratio formalis distinguendi filium à patre: quod est falsum. est enim ratio formalis conuenientiæ personarum adinuicem. Sequitur. Sed significat tertium. vnde bene sequitur. sortes est alius homo à Platone: ergo sor est alius à Platone in humanitate: & ecõuerso. Et idem est cum dicitur. filius est alius Deus à patre: quòd filius genitus est alius Deus a patre generante, ita quòd ly alius ponit suum per se significatum circa per se significatũ extremorum &c. Sensus huius litteræ est. cum dicitur. filius genitus est alius Deus à patre generãte: ly alius ponit suum significatum. s. alietatẽ circa per se significatum extremorum, quæ sunt filius genitus, & pater generans: denotans vnum esse ab alio, siue distingui ab alio: etiam ly alius ponit suum significatum. s. alietatem circa significatum determinabilis. s. Deus: denotans ipsum Deum esse communem vtrique extremo. s. filio, & patri, & distingui in eis: ita quòd Deus in filio sit alius à Deo in patre: quod est falsum. Et sic ista propositio est falsa. filius genitus est alius in deitate a patre generante, vel filius genitus est alius Deus a patre.

AD primum argumentum. Primum argumentum principale, quo probatur hanc propositionem esse veram. Deus genuit alium Deum est tale. Ista est vera Deus genuit Deum. ergo aut se Deum: aut aliũ Deum? non se: quia nihil gignit seipsum. primo de trinitate. ergo alium. Respondet Doc. concedendo antecedens: quia termini in concreto possunt supponere pro suppositis respectu prædicatorũ, respectu quorum non extraneantur suppositaliter. i. ꝙ terminus concretus in suppositione personali potest supponere pro suppositis. Sicut in ista. homo currit. ly homo supponit personaliter: quia talia sũt subiecta qualia permittunt eorum prædicata. nam hoc prædicatum currere tantum verificatur de suppositis: & p consequens supposita hominis non extraneant huic prædicato. Si verò dicatur. homo est species. ly homo non potest supponere pro suppositis: quia spẽs tantum nata est verificari de homine in communi, & non de aliquo supposito hominis. ideo supposita hominis respectu huius prædicati extraneantur. modo in propositó. Cum dicimus. Deus genuit Deum. ly Deus stat personaliter: quia hoc prædicatum generare non verificatur, nisi de suppositó. Non enim poterit verificari de deitate: q̃a deitas, nec generat, nec generatur. vt infra patebit. d 5. q. 1. Sed non sequitur modo. Deus genuit Deũ. i. Deus pater genuit Deũ filium: ergo genuit se Deum, aut alium Deum. Patet, quòd nec se Deum, nec alium Deum. non alium Deum: quia alietas notat suum determinabile: puta deitatem distingui in extremis: quod non significat in antecedente, in quo dicitur Deus genuit Deum. Sequitur. Vnde sicut propositio est falsa vbi alietas additur determinabili quod non est commune suis extremis. Sicut hæc est falsa. Franciscus est alius homo a brunello, siue est alius in humanitate a brunello. vt supra patuit. Similiter hæc est falsa, sol est alius mus: quia tũc notaretur, quòd natura muris esset diuisa in solem, & in murem: sicut cũ dico. Io est alius homo. denotatur, quòd homo distinguitur. nec enim conceditur quòd Io. sit alius asinus: quia tunc natura asini conueniret Io. sic in proposito, cum dicitur. sol est alius mus, sequitur, ꝙ natura muris conuenit soli. & sic sol esset vnus mus distinctus ab alio mure. Si ergo sol generat murem: igitur se murem, aut alium murem? sed alium, qui est mus. Ita in proposito. propositio est falsa in qua alietas additur determinabili, quod non distinguitur in extremis. Sic hęc est falsa. pater in deitate est alius a filio, & ideo non sequitur Deus pater genuit Deum: aut igitur se Deũ, aut alium Deum? sed sequitur. ꝙ genuit alium, qui est Deus: sicut exponit magister in littera. Sequitur. Quia si probetur illa consequentia sic. Si gñat Deũ: aut eundem Deum: aut diuersum Deum: quia idẽ, & diuersum immediatè diuidunt quodlibet ens. ex 10. Metaphy. t. c. 12. omne namque. s. ens: aut diuisum, aut idem, & secundum aliam literã: omne enim ens: aut diuisum, aut idem, & ponit ibi differẽtiam inter diuersum, & differens. vide ibi. Respondet Doct. & responsio clara est: & concedit, quòd Deus genuit eundem Deum: quia filium, qui est idem Deus: sed non sequitur. ergo genuit se Deum: quia pronomen reciprocum: cuiusmodi est ly se: denotat actum terminari ad idem suppositũ, a quo procedit ille actus: patet quia cum dico. Frãciscus diligit se: denotatur, quòd dilectio, quæ egreditur a Frãcisco terminetur ad eundem Franciscum. Sic in proposito. si ista essent verè reciproca. Deus pater genuit se Deum: denotaretur, quòd generatio ipsa egrederetur a supposito patris, & terminaretur ad illud suppositum, & sic idem suppositũ generaret seipsum, quod est impossibile. Ideo non sequitur: Deus pater genuit eundem Deum: ergo se Deum: quia antecedens non est reciprocum: notatur enim generatio egredi a supposito patris, & terminari ad suppositum filij: qui est idem Deus cum patre? Et hoc est, quod dicit: & committitur fallacia consequentis, & figuræ dictionis. De fallacia consequentis patet: quia arguitur a positione consequentis ad positionem antecedentis: nam cum dicitur. Deus genuit eundem Deum: ergo se Deum. non sequitur: quia antecedens in plus se habet: quia bene sequitur. Deus genuit se Deum. ergo genuit eundem Deum: non tamen èconuerso. sicut si argueretur. homo currit ergo animal currit. bene sequitur: quia arguitur a positione antecedentis ad positionem

Deus stat personaliter

Generare verificatur de supposito

Deus genuit filiũ, qui est Deus.

positionem consequentis: siue a minus uniuersali ad magis vniuersale, sed econuerso nõ sequitur. animal currit ergo homo currit: arguitur enim à positione consequentis, siue a positione magis communis ad positionem minus communis, siue antecedentis. Similiter committitur fallacia figuræ dictionis: quæ potest contingere dupliciter: quia in antecedẽte supponit Deus pro filio, & in consequente pro patre. scilicet dicendo. Deus genuit eundem Deum: ergo se Deum, vel alium Deum. ly se Deum supponit ꝓ patre. & ly alium Deum supponit pro alio a deitate patris. Secundo ex quadam similitudine: quia cum dicitur Deus genuit eundem Deum: ergo se Deũ, vel alium Deum, non sequitur: quia propter similitudinem personæ generantis ad personam genitã in deitate: quia idem Deus dicitur de vtraque. velle modo concludere hoc de ipso Deo, vel tantum de vna persona committitur fallacia figuræ dictionis: nam ly se Deum stat pro patre, & ly aliũ Deum stat pro alio in deitate, & sic comittitur fallacia figuræ dictionis.

De⁹ genuit Deũ ly De⁹ stat pro persona vna & alius persona lis.

SECVNDO principaliter arguitur. Generãs distinguitur a generato, sed Deus genuit Deum. ergo Deus genitus distinguitur a Deo generãte, & per consequens genuit alium Deum.

¶Respondet Doct. ꝙ ista argumentatio reducenda est ad duos syllogismos, qui patent in littera. Et dicit, ꝙ in isto syllogismo. generans distinguitur à genito. Deus est generans. ergo Deus distinguitur a genito, committitur fallacia accidentis: quia maior est vera propter formalem oppositionem extremorũ, sic autem extraneatur medium vtrique extremo, in quo extrema sunt vnũ. Et nota, ꝙ medium accipitur hic pro subiecto minoris, & licet generans, & genitã sint idem ipsi absolute, & essentialiter: quia generãs est essentialiter Deus: & genitum est essentialiter idẽ Deus: tamen Deus extraneatur vtrique extremo: vt vnum extremum distinguitur realiter ab altero. concludere ergo distinctionem realem, vel essentialem Dei a genito propter distinctionem generantis, & geniti: quibus, vt sic Deus extraneatur, est facere fallaciam accidentis: vnde fit fallacia accidentis, nisi maior extremitas. s. genitum dicatur de medio, scilicet de minori extremitate in conclusione secundum illã rationem, secundum quam medium. s. Deus dicatur de extremis. s. generante, & genito: dicitur aũt Deus de eis, vt est idem essentialiter, & realiter illis. In conclusione verò genitum dicitur de Deo, vt aliud ab ipso. Et accipitur hic medium pro illo, in quo conueniunt duo extrema, & nõ accipitur hic propriè pro medio syllogismi. Similiter dico, quòd in alio syllogismo committitur fallacia accidẽtis, quando arguitur sic. genitum est Deus. Deus distinguitur a genito. ergo Deus distinguitur a Deo: quia genitũ est Deus: & Deus generans est Deus; & sic Deus extraneatur generanti Deo, & Deo genito, vt generans distinguitur a genito. vt supra patuit. Sicut lac est dulce, & album: tamen extraneatur utrique, ut album distinguitur a dulci.

Quõ accipiatur medium.

TERTIO principaliter arguitur. Deus generat alium: aut igitur Deum, aut non Deum? Si primo: ergo alium Deum. Si secundo, ergo genitũ non erit Deus.

¶Respondet Doc. cõcedendo, quòd Deus genuit alium, & negat, quod alium Deum, vel alium non Deum, nec ista contradicunt. Nam loquendo de cõtradictorijs complexis. ista contradicunt: Deus genuit alium Deum. Deus nõ genuit alium Deum. ista secunda est vera, & prima falsa. Istæ autem non contradicũt. Deus genuit alium Deum, & Deus genuit alium non Deum.

¶Ibi. Et si arguatur. Deus nõ genuit alium Deum. ergo genuit alium non Deum: quia ex negatiua de prædicato finito, sequitur affirmatiua de prædicato infinito.

¶Respondet Doct. ꝙ hæc non tenet in prædicatis compositis: quia non sequitur. lapis non est lignum album. ergo lapis est lignum non album? quia affirmatur lignum in secunda, quod non affirmabatur in prima. Et de hoc vide expositionem, quam feci in d. 3. q. 1. tertij Doct.

¶Et si arguitur in cõtradictorijs incomplexis &c. Pro intelligentia huius litteræ nota, quòd contradictoria complexa sunt propositiones, & contradictoria incomplexa sunt termini. Exemplum primi. Omnis homo est animal. aliquis homo non est animal. Exemplum secundi. Homo aut est animal, aut non animal. Et aliquando in vna propositione erunt prædicata complexa, vt homo, aut est animal rationale: aut non animal rationale: contradictoria ergo omnino incomplexa dicuntur de quolibet: ita quòd alterum necessariò inest. Et sic in proposito. Deus genuit, aut alium, aut non alium. Dico quòd alium. Similiter Deus genuit aut Deum, aut nõ Deum. dico, quòd Deum, & sic alterum contradictoriorum verificatur de Deo. Si verò vnum illorum determinetur per alterum alterius contradictionis: tunc non verificatur. Exemplum primæ contradictionis. alium nõ alium. Exemplum secundæ. Deum nõ Deum. Si modo alius determinetur per Deum, vel nõ Deum, vel econtra: ita quòd deus determinetur per alium, uel non alium non contradicunt. Exemplũ primi. Deus genuit. ergo alium, vel nõ alium. ergo uel aliũ Deũ, vel alium nõ deum. Exemplũ secundi. Deus genuit. ergo Deum, uel non Deũ. ergo genuit alium Deum, vel alium non Deum.

Quæ nõ sint contradictoria in complexa, & complexa.

¶Dico, quòd nec hoc nec illud. & hoc si aliũ deũ, uel alium non deum accipiantur in sensu composito: quia sensus est, quòd genuit vel aliud ĩ deitate, vel aliam personam non deum. Ista bene contradicunt: aut genuit alium deum: aut nõ genuit alium deum. Et secunda est vera, & est contradictio in complexis. Si verò accipiantur in sensu diuiso: tunc cõtradicũt, & est sensus, aut genuit alium deum. i. genuit aliã personam, quæ est deus, aut alium non deum. i. genuit aliam personam quæ nõ est deus. Et prima propositio est vera, & secunda falsa.

¶Et quod dicit ibi. De diuisis ad coniuncta &c. Sic intelligitur, quòd nõ sequitur ex diuisis omnibus coniunctim: quia diuisim ista sunt vera. deus genuit alium. deus genuit deum. Et tamen nõ sequitur coniunctim. ergo genuit alium deum.

QVARTO & vltimo arguitur sic. Deus generat alium habentem deitatem. ergo alium deum.

¶Respondet, & responsio stat in hoc. Nam quãdo ly alius stat absolute substantiuatur, vt. hic deus genuit alium habentem deitatem, ly deus stat pro persona. Et cum dicitur. ergo alium deum, ly alius stat adiectiuè, & substantiuum est deus, & ponit suũ significatum, scilicet ipsam alietatem circa deitatem, & sic est fallacia figuræ dictionis, vt patet hic. Est ẽt fallacia consequentis a negatione antecedentis ad negationem consequentis. nam alius includit negationem. Exemplum. Fran. est alius à Ioanne, & Ioannes est homo. ergo est alius ab homine? quia seqtur. Frã. non est Ioannes. & Ioannes est homo. ergo Fran. non est homo. similiter hic. deus pater genuit alium habentem deitatem. s. filium, & filius est deus, & pater est alius a filio. ergo alius a deo: quia ex primo sequitur, quòd pater non est filius. ergo pater non est deus, quod sequitur ex secundo.

Illa terminus aliũ potest bifariã considerari. vno mõ adiectiuè, alio mõ substantiuè, si accipiatur adiectiuè, propositio est falsa, & facit hũc sensũ Deus genuit alium Deũ, idest Deus genuit aliũ habentẽ deitatem aliã à deitate Dei. Si autẽ ly alium se teneat substantiuè propositio vera est, & est sensus Deus genuit alium qui ẽ Deus.

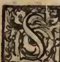
¶Ad Dam. c. 5. deus est diuinam habens naturam, & homo humanam. Dicit Doc. ꝙ descriptio Dam. est tantum quædam explicatio nominis. non autem expressio per se significati. i. hoc quod dico habens deitatem.

deitatem, non importat suppositum habens deitatē de principali significato: quia concretum, quale est hoc: habens deitatem significat formam, quæ inest supposito: & non significat suppositum, sed tantum connotat: sicut album significat albedinem: connotando subiectum, siue concernendo suppositum: album enim importat hoc, quòd habens albedinem, vt cum dico Franc. Albus, idest Franciscus habens albedinem. tamen concretum, & abstractum idem significant: licèt modus significandi sit alius, idest quòd album significat eandem albedinem: sed diuersimodè: quia cum significat eam in concreto significat ipsam, vt inhærentem, vt dico habens albedinem: & cum significat in abstracto significat eam, vt nullo modo inhærētem, nec vt sic natam denominare suppositum, vt albedo in se considerata, quæ vt sic est tantum nata prædicari de inferioribus, vt de hac albedine, & illa, & non de subiecto: cum ista sit falsa. a. est albedo potest bene fieri maior abstractio, vt dicendo albedineitas, de qua in sts d.5.q.1. Et loquitur hic Doc. tantum de concretis concretione ad subiectum, & non de concretis concretione ad suppositum. Ad propositum applicando duo, quòd in huiusmodi ethymologijs, & descriptionibus non oportet, quòd quicquid potest verè coniungi cum descriptionibus, & descriptis. Descriptio huius. Deus est habens deitatem. ly Deus est descriptum: ly habens deitatem est descriptio: & nota quòd ly Deus, vt explicatur per habens deitatem nō supponit pro Deo absolutē, nōn concernendo aliquod suppositum diuinum, quia hæc est falsa. Deus, vt Deus, est habens deitatem, sed suppositum, de quo dicitur Deus est habens deitatem. aliquid ergo verè coniungitur cū ista descriptione, scilicet habens deitatem: quod verè non potest coniungi cum descripto scilicet Deo. patet quia ly alius coniungitur verè cum ista descriptione habens deitatem: quia ista est vera. Deus genuit alium habentem deitatem: quia genuit filium, habentem eandem deitatem: qui est alius a patre: & tamen ly alius non potest verè coniungi cum hoc descripto, scilicet Deus: quia ista est falsa. alius Deus: & similiter ista. Deus genuit alium Deum. & ideo non sequitur. Deus genuit alium habentem deitatem: ergo genuit alium Deum. Sicut etiā hinc nō sequitur, sciens idest habens scientiam. Franciscus est habens duas scientias. ergo Franc. est duo sciens: ly duo benè coniungitur cum hac descriptione, idest est habens scientiam: & tamen non rectè coniungitur cum descripto, vt patet.

Quæstio Secunda.

Quæritur vtrum ista sit vera. Deus est Pater, Filius, & Spiritus sanctus.

Alexander Alensis. 1 parte summæ. q. 63. memb. 3. Art. 1. Scotus primo sent. dist. 4. q. 2.



ECVNDO quæritur. Vtrum ista propositio sit vera. Deus est pater, & filius, & spiritussanctus. Titulus. q. clarus est.

RESPONDEO, quòd propositio est vera. Respondet Doct. & primo declarat quid sit propositio affirmatiua vera: dicens quòd illa propositio affirmatiua est vera: quādo terminus subiectus, quod primo significat hoc primo ponit in propositione, & quando prædicatum est idem subiecto: semper enim in propositione affirmatiua vera intelligitur prædicatum esse idem subiecto: saltem aliqua identitate, vel essentiali, vel formali, vel reali, vel saltem sic intelligitur esse idem, quando prædicatum sic conuenit subiecto, quòd supponit pro eo, vel quòd habeat aliquam identitatem: saltem vnionis verę, in ratione qua prædicatur. Secundo declarat quomodo ista propositio. Deus est pater, &c. sit vera: quia terminus subiectus, scilicet Deus, quod primo significat hoc primo ponit in oratione: significat enim deitatem, & sic illud significatum primo ponit in oratione, & additur prædicatum, cuius significatum est verè idem significato subiecti: quia tres psonæ sunt realiter, & essentialiter idem deitati. deitas enim est communis tribus personis per veram identitatē realem, & essentialem. *Quō deitas sit communis trib. personis.*

¶ Ibi. Verum est tamen, quòd in eius conuersa. Licet hæc littera ponatur extra tex. Doct. tamen verum est, quòd ista prædicatio. pater est Deus: est formalior, & magis per se, quam ista. Deus est pater. sicut etiam ista est formalior. homo est animal: quàm ista. animal est homo.

¶ Sed nunquid eadem est veritas illius. Deus est pater, & filius, & spiritussanctus: & huius deitas est pater &c. Dicit, quòd licet in re sit eadem veritas propter veram identitatem realem: tamē logicè loquendo vna prædicatio multum differt ab alia. Nam cum dico. Deus est pater &c. hęc est prædicatio formalis. Cum verò dico deitas est pater. est prædicatio per identitatem, siue identica, de qua infra patebit dist. 5. quæst. 1. In re tamen est eadem: quia Deus, & deitas tantum nomine, vel tantum ratione differūt, vt supra patuit. distin. 2. parte 2. quæst. 1. & infra patebit. d. 8. q. pe. *Deus est pater, est prædicatio formalis. Deitas est pater est prædicatio per identitatē.*

¶ Et nota pro intelligentia huius litteræ, quòd in prædicatione formali semper prædicatum conuenit formaliter subiecto, idest quòd quando prædicatum conuenit subiecto per quandam inhæsionem, siue per modum formæ informantis, siue inhærentis, & hoc vel essentialiter, vel denominatiuè. Essentialiter, vt homo est animal. Denominatiuè, vt homo est albus: semper enim concretum, siue substantiale, siue accidentale, vt sic, natum est prædicari formaliter, vt inf. declarabo. d. seq. Prædicari verò identicè nihil aliud est, nisi prędicatum esse realiter idem cum suo subiecto, & non per modum formæ: siue inhæsionis, & maximè propter infinitatem vtriusq; extremi, vel saltem alterius: quia quando vnum extremum est formaliter infinitum propter sui infinitatem, & simplicitatem identificat sibi realiter omne, quod conuenit illi. Si ergo prædicatum non est natum prædicari formaliter, scilicet per inhærentiam, saltem in modo prædicandi, si prædicatur de infinito intensiue prædicatur tantum per identitatem, siue identicè, sicut hæc deitas est pater, & filius, &c. est tantum prædicatio identica, & sic patet littera. *Prædicatio formalis de nominatiua & identica.*

¶ Ibi. Sed pro quo supponit Deus, intelligendo istam esse veram, quasi prædicationem formali? ¶ Respōdet Doc. per aliqua dicta. Primum, quòd vnicuique quo: correspondet proprium quod, vel quis: & hoc adæquatè: licèt alicui quo, possint correspondere plura quod: non tamen adæquatè: patet quia humanitas est quo respectu cuiuscunq; suppositi hominis. Hæ enim sunt veræ. hic homo est humanitate hic homo, & similiter ille homo est humanitate homo. Sed proprium adæquatum, quod humanitatis in communi est homo in communi. & proprium adæquatum, quod huius humanitatis est hic homo: sicut ergo deitas est de se hæc, ideo proprium, & adæquatum, quod est hic Deus est hac deitate

Deus est eë incommunicabilis tribus suppositis.

deitate Deus. Et in hoc, quòd dieo hic Deus non intelligo aliquod incommunicabile, immo simpliciter est communicabile tribus suppositis: proprium ergo, & adæquatum quod deitatis est hic Deus non includendo aliquem conceptum personæ. Et vt sic, ista est vera. Deus est pater, filius, & spiritussanctus, vt nullum simpliciter concernit suppositum. Et addit Doct. quòd fortè ista est vera. Deus creat, accipiendo ly Deum, vt est adæquatum quod deitatis, & vt non includit conceptum alicuius incommunicabilis: Et quod dicit hic de colore, cum dicitur. hoc color disgregat, quòd ly color supponit pro primo significato suo: puta pro hoc colore existente: non autem pro colore existente in superficie: quia videtur dicere: quòd si hic color esset separatus a superficie. adhuc hoc prædicatum. quod est disgregare conueniret sibi: ita quòd posset verè disgregare. hoc non debet sic absolutè intelligi. nam si color per possibile, vel impossibile esset separatus ab omni superficie non posset immutare sensum, vt expresse patet a Docto. in 4. dist. 12. q. 2. Dico ergo, quòd si color esset separatus a quantitate, adhuc esset verè immutatiuus sensus: non tamen potentia propinqua: quia vt sic actu nõ potest immutare, sed bene potentia remota: quia ratio formalis immutandi non est a quantitate: sed ab ipso colore singulari existente, non est tamen immutatiuus actu, nisi vt existens in debita quantitate: requiritur ergo quantitas, non vt aliquid peruiens ad rationem immutandi sensum, sed tantum dispositio requisita. vide Doc. in 4. vbi supra.

Qũo color non immutat sensum.

Dubitatio.

SED posset dubitari. An hic Deus, vt non includit conceptum alicuius incommunicabilis possit generare filium, sicut cõceditur ipsum posse creare, & gubernare, & conseruare mundum?

Solutio.

¶ Dico, quòd non: & ratio quia inter generans, & genitũ semper est realis distinctio. Si ergo hic Deus, vt non includit conceptum personæ possit generare Deum: tunc hic Deus generans realiter distingueretur a Deo genito, & cum hic Deus, vt sic tantum dicat deitatẽ. sequeretur, quòd deitas realiter distingueretur a seipsa. Et ideo necesse est hunc Deum supponere per aliquo supposito, cum dicimus. hic Deus generat: sed non est simile, quando dicimus, quòd hic Deus (vt non supponit pro aliquo supposito) creat mũdum: quia vt sic includit omnia necessaria ad creationem: est enim ens infinitum actualissimè existens per se: licet non sit incommunicabile: non enim actio de necessitate præsupponit suppositum, vt supra declaraui. Et addit Doct. quòd ratio incõmunicabilitatis non est ratio agendi, siue creãdi. Sed hæc ratio nõ videtur sufficere: quia diceretur, quòd & si non sit ratio formalis agendi: est tamen conditio agentis, necessariò requisita ad agendum, sicut etiam ipse dicit, quod singularitas non est ratio formalis agendi, sed tantum conditio agentis, vt supra patuit. distin. 3. quest. 6 Dico, quòd non est simile de ratione suppositi, & ratione singularitatis: quia singularitas est conditio simpliciter necessaria respectu actionis: quia natura nunquam potest esse ratio formalis agendi, nisi realiter existat in aliquo singulari; vt exposui supra distin. 3. quæst. 6. non est autem simpliciter necesse ad hoc, vt sit ratio formalis agendi, & propinqua, quòd actu existat in aliquo supposito, nam calor separatus a substantia esset verè ratio formalis calefaciendi, & proxima etiam: tamen non includit rationem suppositi. Si dicatur, si ratio suppositi non esset simpliciter necessaria ad actionem: ergo deitas, vel memoria fœcunda, vt non includit rationem suppositi poterit esse ratio formalis generandi filium, & propinqua. Dico primo, quòd ratio suppositi est necessaria non simpliciter propter generationem; sed propter distinctionem realem producentis, & producti: quia enim generatio requirit extrema realiter distincta, ideo in diuinis necesse est ponere rationem suppositi respectu generantis, & si generatio per possibile, vel impossibile posset esse in diuinis sine reali distinctione generantis, & geniti, non esset inconueniens dicere memoriam fœcundam esse simpliciter rationem formalem generandi proximam, & optime dispositam, vt patet ex dictis Doct. inf. d. 7. & in quol. q. 3. Et vide expositionem, quam supra feci, d. 1.

Actio de necessitate nõ præsupponit suppositum.

Obiectio.

Solutio.

Obiectio.

Solutio.

¶ Ad primum argumentum in oppositum. Argumentum stat in hoc; quia si ista est vera. Deus est pater, filius, & spiritussanctus: ergo duo contradictoria erunt vera respectu eiusdem: cum ergo ista sit vera, nullus Deus est pater, filius, & spiritussanctus: quę est contradictoria huic. Deus est pater, & filius, &c. Et quòd ista sit vera. nullus Deus est pater filius, &c. patet, quia omnes eius singulares sunt veræ: hæc enim est vera. pater non est filius, nec spiritussanctus; & tamen pater est Deus.

Hæc est vera, Deus est pater, filius, & spiritussanctus. & quòd Deus est trinitas.

¶ Respõdetur quòd ista. nullus Deus est pater &c. non est contradictoria huic Deus est pater &c. si pręcisè fiat distributio pro personis: quia tunc non negatur, quod primo affirmatur in affirmatiua. nam in affirmatiua affirmatur, tres personas dici tantum de Deo, vt ly Deus non includit aliquam rationem incommunicabilitatis, siue vt tantum supponit pro Deo præcisè, & non pro aliquo supposito, sed in ista quando dicitur, nullus Deus est pater, &c. accipitur ly Deus, vt supponit pro suppositis. Si verò acciperetur Deus, vt non includit aliquod suppositum, hæc est falsa. nullus Deus est pater, filius, & spiritussanctus.

¶ Secunda ratio cum sua responsione clara est in littera: licet responsio sit extra textum Doc.

Distinctio Quinta.

Circa istam quintam distinctionem in qua Magister agit de generatione in comparatione ad essentiam.

Quæstio Prima.

Queritur vtrum essentia diuina generet, vel generetur?

Seraphicus Bonauent. primo sententia distinctio 5 quæstio 1. Artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summa. questio. 42. membro. 3. Artic. 1.
Scotus primo sententia dist. 5. q 1.
D. Thomas prima parte summa q 39 Artic. 5.
Ricardus primo sent dist. 5. q 1 & 2.
Durandus primo sent. dist. 5 q 1
Franciscus de Mayronis primo sent dist. 5. q. 1 & 2.



VAERITVR circa quintam d. Vtrum essentia diuina generet vel generetur.

IN ista q. errauit Abbas Ioachim, vt habetur extra de summa trini. & fi. ca. c. damnamus. Dixit enim magistrum Petrum esse hæreticum; quia dixit rem esse in diuinis, quæ nec producit, nec producitur: & sic quatuor res erunt in diuinis, scilicet res generans, res genita, res spirata, & res nec generans, nec genita, nec spirata. Et addidit, quòd in diuinis nulla res est, quæ dicatur pater, filius, & spiritussanctus: sed omnes personæ dicũtur vna res: sicut

Opin. Abbatis Ioachim vt habetur ext. de summa trinitate cap damnamus.

sicut multi fideles dicuntur vna ecclesia propter vnã fidem,& charitatem: & sic non erunt vna res vnitate naturæ.

Contra hãc opin. ¶ Istud secundum in opi. Ioachim est hæreticum, scilicet quòd pater filius, & spiritussanctus non sunt vna res vnitate naturæ. hoc est dictu: q non includit realiter,& essentialiter vnam, & eandem rem: & probat, q tres personæ sint simpliciter vna res,& accipit ibi rem pro re: quæ dicitur essentia, siue natura dans verum esse essentiale, & perfectissimũ esse perfectionale, & non accipit rem pro aliquo incommunicabili quia hoc modo tres personæ non sunt vna res, sed tres res, idest tria incommunicabilia, siue tria supposita. Et q sint vna res essentialiter patet: quia pater generando filium, communicauit eandem essentiam filio:& pater, & filius, spirando Spiritumsanctum, eandem essentiam communicauerunt spirituisancto, & sic sunt vna res. Quod autem arguit de euangelio: patet littera.

Quo possit d. fendi Abbas Ioachim vide Bargiũ in 1. sent. dist. 5.

QVANTVM autem ad primum arti. in quo Ioachim dicit magistrum Petrum esse hæreticum contradicit sibi Papa. Nos autem sacro approbante concilio credimus, & confitemur cum Petro, scilicet q vna summa res est essentia: quæ nec generat, nec generatur:& tamen non sequitur quaternitas: quia illæ tres res pater, filius,& spiritussanctus sunt vna res: & quaternitas non posset esse: nisi esset quartum ab eis realiter distinctum.

Extra de summa tri vbi supra.

¶ Pro ista igitur opi. magistri adducitur talis ratio. Quia omne generans realiter distinguitur à genito, vt patet in primo de trinitate. essentia non distinguitur realiter ab aliquo in diuinis: quia ppter suã simplicitatẽ,& infinitatem identificat sibi realiter quicquid dicitur de essentia. Cum ergo non potest habere aliquod realiter distinctum : patet quòd ipsa nullo modo generat.

Vide etiam, Alo. de ales prima parte q. 41. Adam lib. 1. d. 33. q 4. & alios.

¶ Ad hoc adducuntur rationes magistri in littera: quia si essentia referretur ad se, distingueretur à se, idest q si essentia esset generans, & genita: tunc essentia, vt generans realiter referretur ad essentiam, vt genitã. Sed omne, quod realiter refertur ad aliquid: realiter distinguitur ab illo.

Essentia dicunt vsi res ad alterum idreserõ nõ formaliter.

¶ Hic tamen videtur difficultas: quia non sequitur a. realiter refertur ad b. ergo a. realiter distinguitur a. b. Nam Doc. expresse supra d. 2. parte 2. q. 5. q eadem volũtas realiter refertur ad seipsam: patet quia mouet seipsam; modo mouentis ad mobile est relatio realis: & tamẽ non distinguitur realiter. Hoc idẽ vult d. 3. q 7. q idem in actu virtuali, & in potentia formali agit in seipsum actione reali : modo agentis ad passum est relatio realis: & tamen non distinguitur realiter à seipso: cum idem sit agens, & passum. Hoc idem infra d. 26. & in 2. d. 2. q. 10. vbi quærit an angelus possit mouere se. Ibi expresse vult, q aliqd idem possit se mouere motu reali. Et similiter hoc idem vult in d. 25. secundi. Et sic non vr sequi a. realiter refertur ad b. ergo a. distinguitur realiter a. b.

Difficultas.

Solutio. ¶ Dico: q licet in locis præallegatis non sequatur distinctio realis, cum non sit ibi relatio originis, scilicet agentis ad passum, sine mouentis ad mobile. est tamen ibi relatio realis respectu alicuius tertij verè producti nati recipi in eodem agente. Et ideo quando idem producit aliquid in se ipso, licet realiter distinguatur à producto: non tamen realiter distinguitur à seipso, vt receptiuum talis productionis: & de hoc vide expositionem, quam feci dist. 25. q. vnica secundi Doct. Sed in proposito, si essentia generaret: tunc includeret relationem originis terminatam ad genitũ in se. illud autem genitum non posset esse, nisi essentia: quia qua ratione dicitur generans, eadem ratione diceretur genita: & sic includeret relationem originis ad seipsam: sed relatio originis de necessitate

est inter extrema realiter distincta, videlicet originãtis,& originati.

¶ Tertia rõ est: quia pater est formaliter eo, quo generat. i. q est formaliter eo, quod per generationem cõicat genito. Ista rõ supponit vnum. s. q eadẽ essentia sit in trib. personis formaliter, & q essentia est id, quo pr verè est: supple essentialiter, & quiditatiuè, nõ autem id, quo pater est pr, vt patet per Aug. quia pr pater ternitate est pr formaliter: & pr est supple ens quiditatiuè ipsa essentia. Scdo supponit, q genitum nõ est id, quo gñans est quiditatiue, siue essentialiter tale ens: patet quia tunc genitũ esset de rõne formali generantis. sequitur ergo per hanc rõnem, q pr non generat essentiã: quia si essentia esset genita: tunc essentia non esset id, quo pr esset tale ens quiditatiuè, siue essentialiter: quia suum esse essentiale realiter distingueretur à pre,& hoc est, quod intelligit p hãc rõné.

7 de trini. cap 6.

¶ Adducitur ẽt alia rõ: quia in creaturis forma nõ generat, nec gñatur : quia gñatio per se terminat ad compositum : vt patet 7. meta. t. c. 22. sed clarius. t. c. 26. 27. & 32. forma aũt non dr per se gñari. Ait. n. sic Arist. t. c. 22. Omnia q̃ sunt à natura, aut artificio hñt materiã: quodlibet. n. hẽt potentiã ad esse, & nõ esse, & hoc in quolibet est materia, & qd hẽt naturã, & est gñatum hñs naturã, vt domus, aial : & illud, per qd est illa natura est illud, quod dr per formã, aut simile formæ: & est in alio: hõ. n. generatur: illa. n. q̃ sunt p naturã ẽm hoc gñantur. Et ibi vide expõnem Com. vbi expresse patet: q solum cõpositũ per se gñatur. Forma aũt, quæ habet eẽ in composito non gñatur. & quo hoc intelligatur vide Doct. in 2. d. 17. & quæ ibi prolixè notaui. cum ergo essentia diuina se hẽat quasi forma in persona, ergo ipsa, nec gñat, nec generatur. Dicit Doc. q hoc minus valet in natura diuina, q̃ in creaturis: quia in creaturis forma non dicit per se generari: q2 qd per se gñatur est actu existẽs, & per se existens, & sic sola substantia per se gñatur: vt homo, & asinus. Cætera. n. generabilia magis dñr acta, & generata. Hæc ille. Actum autem proprie respicit passum, in quo recipitur. Cum ergo forma in creaturis non sit per se ens existens: ideo non per se generatur: sed essentia diuina est perfectissimè ens, & actualissimum, & perfectissimum per se existens: etiã si per impossibile nulla persona esset: adhuc esset perfectissimè per se existens summa existentia, & actualitate, immo vt sic pintelligitur omni proprietate hypostatica, vt patet à Doc. in plurib. locis in isto primo d. 1. & 2. & 7. & 28. & alibi sæpe. ergo vr, q ista ratio non sic concludat de essentia diuina: sicut concludit de forma in creaturis.

An forma, quæ hẽt esse in compositio generetur.

¶ Ibi. Tamen cõfirmatur ratio sic: quia operatio, q̃ est necessariò distincti opantis non potest eẽ eius, quod hic est vt forma: quia ipsa est per se indistincta in tribus: talis aũt operatio est personalis, quæ est generare. Ratio stat in hoc. generare est operatio alicuius generãtis realiter distincti à genito, ergo nõ est operatio essentiæ diuinæ, vt hæc essentia: siue, vt hæc forma: quia ipsa, vt sic, est simpliciter idem realiter, & essentialiter tribus personis, & si talis generatio esset propriè operatio essentiæ, vt hæc de necessitate distingueretur realiter à persona genita, quod est falsum.

Quid sit generare.

¶ Nota tñ q aliud est dicere gñare esse operationẽ alicuius, vt principij formalis pductiui : & esse operationem alicuius, vt pducentis. Primo mõ nõ est alicuius, vt realiter distincti à producto: memoria. n. fœcunda in diuinis est principium, quo formale productiuũ nontiæ genitæ, vt supra patuit, d. 2. parte 2. ergo gñatiõ est opatio memoriæ fœcũdæ, vt principij quo formalis pductiui: & cõstat, q ipsa nõ distinguitur

Nota hanc differẽtiam in littera.

guitur realiter a producto. Secundo modo de necessitate est alicuius, vt realiter distincti: vt patet: quia persona patris est principium quod producens: & realiter distinguitur à producto. Et quomodo generare dicatur operatio alicuius suppositi realiter distincti est difficile saluare: sustinendo quòd primū suppositum in diuinis constituatur in esse per relationem ad filium: vt patet infra d. 18. Et tamen talis generatio non præsupponit aliquo modo suppositum generans: cum constituatur in esse suppositali per huiusmodi generationem actiuam. Et ideo hoc tangit bonam difficultatem, quam aliqualiter supra dist. 1. pertractaui: sed magis clare infra dist. 7. Deo duce pertractabitur vbi erit materia specialis. Doc. tamen in quolib. q. 4. Hanc materiam respondendo ad principalia argumenta subtilissimè, & acutissimè pertractat: quam bene nota.

HAEC INQVANTVM ad realitatem huius. q. dicta sint: sed loquendo de logica: causa quare non potest hæc esse vera, essentia generat, vt essentia supponit ibi pro persona: sicut ista est vera. Deus generat: quia Deus supponit pro patre: & tamen Deus non distinguitur à se: nec Deus est formaliter is qui generatur: licet Deus generet Deum.

¶Respondeo. In ista litera doc. nota multa singularia dicta. Primum quando subiectum est abstractum vltimata abstractione: & prædicatum ex ratione sua non potest prædicare, nisi formaliter, non potest propositio esse vera, nisi per se primo.

¶Pro intelligentia huius est intelligendum: quòd hic doc. loquitur de abstracto vltimata abstractione propriæ intentionaliter. Sicut dicimus, quòd humanitas est vltimatè abstracta: & non pro ratione fabricata ab intellectu: sicut dicimus, quòd ratio bonitatis nō est ratio deitatis: nec econtra: licet deitas, quæ est vltimatè abstractum verè dicatur bonitas.

Adiectiua vt sic tantū nata sūt prædicari formaliter.

¶Secundum, aliqua sunt prædicata, quæ de sua ratione tantum sunt nata prædicari formaliter: sicut omnia adiectiua adiectiuè sumpta: quia omnia talia prædicantur de subiecto per modum formæ inhærentis: sicut generare, generans, spirare, spirans, sapiens, bonus, & huiusmodi. Et dicuntur ista tantum prædicari formaliter propter modum prædicandi: qui modus est suo modo inhærentiæ prædicari ad subiectum per modum formæ.

¶Tertium, vltimatè abstractum, vt sic tantum includit in prædicatione formali illa prædicata primi modi dicendi per se: & sic concedimus, quòd deitas est substantia, est ens: quæ vt sic prædicantur: tantum sunt nata prædicari formaliter. Si verò prædicatum non est de quidditate illius: & natum sit tantum prædicari formaliter: nunquam poterit prædicari de sic vltimatè abstractis: quia vltimatè abstracta, vt huiusmodi, non possunt terminare dependentiam alicuius formæ per modum informantis, vel inhærentis.

¶Et ex his patet ista propositio: quòd de vltimatè abstractis nullum prædicatum: quod tantum natum est prædicari formaliter potest verificari, nisi sit natum prædicari in primo modo dicendi per se.

¶Secundum dictum est: quòd relatio concretiuè sumpta tantum nata est prædicari formaliter de fundamento: & si fundamentum esset vltimatè abstractū non poterit prædicari de illo, nisi in primo modo dicendi per se. Sed essentia diuina est vltimatè abstracta: & non includit in suo conceptu relationem. ergo nulla relatio potest prædicari formaliter de essentia diuina: & quòd non includat probat per Aug. 7. de trinit. quam auctoritatem supra exposui. dist. 1. quæstione 2.

¶Tertium dictum est: quòd in substantijs, siue simplicibus, siue compositis vltima abstractio est ab strahere substantiam à suppositis.

Quid sit abstrahere substantiam à supposito.

¶Pro intelligentia huius nota, quòd abstrahere substātiam à supposito propriè est sic considerare ipsam, vt non sit apta nata prædicari de supposito, à quo abstrahitur. Exemplū in natura humana: quæ dupliciter pōt cōsiderari. Vno mō vt est apta nata prędicari de supposito: & sic habet rationem concreti: & tunc accipitur pro homine: quia hæc est vera. hic homo est homo. Alio mō pōt considerari in se præcise, vt non concernit suppositum propriæ naturę: quod tūc est: considerando ipsam, vt nullo modo aptam verificari de supposito, sicut humanitas. hęc est enim falsa de rigore sermonis. hic homo est humanitas. Si dicatur. Nonne hęc est vera. hęc humanitas est humanitas. Dico, quòd sic. ergo vt abstracta verificatur de supposito propriæ naturę. Dico, quòd verificari, sine concernere suppositum propriæ naturę est ipsum concernere per modum formę inhęrentis quando formaliter prędicatur: quod tunc est, quando accipitur concretiuè: nec hęc humanitas dicitur proprium suppositū naturę: sed bene hic homo. Et nota, quòd istę abstractiones nō fiunt in re: sed tantum per intellectū: patet quia in re idē est penitus homo, & humanitas. Addit doc. in ista litera, quòd in substantijs propriè tantum est vna abstractio: quę est naturę ad supposita propria, modo prędicto. natura enim humana, cum non sit apta nata prędicari, nisi de supposito proprio: ideo tantum concernit illud.

Abstractiones fiunt per intellectū.

Obiectio.

In substantiis vna abstractio à supposito.

Solutio.

¶Si dicatur, quòd etiā potest prędicari de supposito alterius naturę: vt patet de facto de natura humana assumpta à verbo: & etiam si assumeretur à lapide: quod Deus posset facere, vt patet à doc. in 3. di. 2. adhuc prędicaretur de lapide: quia hęc esset vera. lapis est homo.

¶Dico primo: quòd concernere suppositū est concernere illud per modum formę informātis, vel inhęrentis: sed natura humana respectu alterius suppositi non se haberet per modum formę: quia nullum actum daret: nec quouis modo perficeret: vt exposui in 3. dist. 1 & 2.

Quid sit concernere suppositum.

¶Dico secundo, & magis ad propositum: quòd tantum cōcernit suppositum propriæ naturę: vel aliud suppositum supplens vicem suppositi propriæ naturę: & sic verbum suppleret vicem proprij suppositi naturę humanę, vt patet à doc. in 3. dist. 1. & in quol. q. 19. Addit etiam, quòd quā in eadem substantia sunt plures perfectiones realiter idem: tunc possunt fieri duę abstractiones: vt quando vna perfectio cōcernit suppositum propriæ naturę: & concernit suppositū alterius naturę. Exemplum. Intellectiuum est volitiuum: tunc enim volitiuum prędicatur de intellectiuo: & vt sic concernit aliquod suppositum intellectiui: cōcernit etiam suppositum proprium. Sicut voluntas concernit hanc voluntatem, vt suppositum proprium, quia hęc est vera, hęc voluntas, est voluntas, prima abstractio fit ab intellectiuo quando volitiuum sic consideratur, vt non possit prędicari de intellectiuo: vt cōsiderando voluntatem in se: tunc hęc est falsa intellectiuum est voluntas. Secunda abstractio fit: quando consideratur voluntas, vt non possit prędicari de hac voluntate: quę est suppositum propriæ naturę, vt accipiendo sic pro quiditate voluntatis: & tunc hęc est falsa, hęc voluntas est quiditas voluntatis. Et nota, quòd non accipitur hic suppositum simpliciter pro incommunicabili: de quo supra dictum est: sed accipitur suppositum propriæ naturę pro omni eo, quod potest recipere prędicationem naturę in quid: & sic hęc albedo dicitur suppositum albedinis, suppositum verò alterius naturę accipitur pro omni eo, quod potest recipere prędicationem denominatiuè:

Quomodo hic accipiatur suppositum.

uè: vt ly denominatiuè, distinguitur contra prędicationem essentialem: & sic paries dicitur suppositum albedinis, quando prædicatur de illo: vt cũ dicimus paries est albus.

Nota de multiplici abstractione.

¶Secundum dictum est ibi. Sed in accidentibus quanto plura possunt concernere, tanto plures possunt fieri abstractiones.

In accidentibus absolutis sunt duæ abstractiones.

¶In ista litera sunt duo consideranda. Primum: ꝙ in accidentib. absolutis possunt fieri saltem duæ abstractiones. Vna à supposito alterius naturę: & alia à supposito propriæ naturæ: quia saltem ista duo possunt concernere. Prima fit à supposito alterius naturæ: quod fit cõsiderando accidens, vt non possit prædicari de supposito alterius naturæ: vt cum considero albedinem in se. nam hæc est falsa, paries est albedo. Secunda fit considerando naturam albedinis, vt non sit apta nata prædicari de supposito proprio: puta de hac albedine: vt considerando quiditatem albedinis in se: siuè albedineitatem: & tunc hæc est falsa. hæc albedo est albedineitas: vel quiditas albedinis. Secundum est; quòd in accidentibus respectiuis: aliquando possunt fieri tres abstractiones, & plures, si plura concernunt. Et exemplum clarum est in litera. Infert ergo doc. quid sit vltima abstractio: quia est quiditatis absolutissimè sumptæ ab omni eo, quod est quocunque modo extra rationem quiditatis: vt humanitas inquantum humanitas tantum includit illa, quæ sunt de sua ratione formali, & quiditatiua: vt exposui in 2. d. 3. Et ex his infero, quòd ista de rigore sermonis est falsa. humanitas est animalitas: quia animalitas, vt animalitas de nullo formaliter potest prædicari. forte tamen ista est vera. humanitas est animal: quia animal consideratur sub ratione qua est idem humanitati. Ista tamen humanitas est entitas: est vera prædicatione identica: quia entitas, & si non sit formaliter infinita: est tamen permissiuè infinita; & hæc erit vera prædicatione formali. humanitas est ens: quia ens in concreto consideratum non est natum prædicari, nisi formaliter: & fortè ex istis posset ista negari. hæc humanitas est humanitas: quia humanitas in communi, ex quo nihil concernit non est nata prædicari, nisi de seipsa: dicere enim humanitatem prædicari de hac humanitate formaliter: est dicere humanitatem vltimatè abstractam concernere aliquid, de quo verè prædicetur per modum formæ inhærentis: & vt sic non consideratur vt vltimatè abstracta: nec est vera prædicatione identica: quia humanitas non est formaliter infinita: nec permissiuè cum sibi repugnet infinitas. Ex supra dictis etiam infero: ꝙ de rigore sermonis iste propositiones sunt falsę, deitas est bona, est sapiens, est intelligens, est volens, est generans, & huiusmodi: quia vt sic vltimatè abstracta non includit formaliter, nisi tantum prædicata essentialia. Nec valet dicere quòd sunt vere prædicatione identica: quia huiusmodi prædicata tantum sunt nata prædicari formaliter, & adiectiuè; & per modum formæ inhærentis. Vbi autem est prędicatio identica consideratur perfecta identitas prædicati ad substantiam: ita quòd prędicatum non consideratur, vt aliquid inhærens: sed consideratur, vt eadem res cum subiecto. Sed omnes istæ sunt veræ. deitas est paternitas, est generatio actiua, est bonitas, est intellectio, est volitio, est sapientia, & huiusmodi. sunt enim veræ tantum prædicatione identica: quia vt sic non sunt natæ prædicari formaliter de essentia cum sint vltimatè abstracta: nec concernunt aliquid de quo vt sic verificari possint: quia tamen propter infinitatem essentię diuinę considerantur vt sunt eadem res cum essentia diuina: erunt vere per identitatem: siue per prædicationem identicam: quę prædicatio identica aliquando fit abstracti de abstracto, inquantum vtrumque est infinitum: & sic ista sapientia est bonitas: est vera tantum prædicatione identica. vtrunque enim extremum est formaliter infinitum, vt infra patebit. d. 8. quæst. pen. Aliquando est identica ratione vnius extremi formaliter infiniti: vt in ista. bonitas est paternitas. vbi vero considerantur abstracta vltimata abstractione: & vnum non est formaliter infinitum: nunquam vnum verificatur de altero: nec identicè, nec formaliter: vnde hæc est falsa. paternitas est filiatio: generatio actiua est generatio passiua: & huiusmodi.

Propositiones tantum identicæ in diuinis.

Substantiua possunt duobus modis prædicari, in diuinis.

¶Vltimum dictum in ista litera est: quòd substãtiua possunt prædicari in diuinis scilicet formaliter & per identitatem. adiectiua verò si prædicantur de necessitate formaliter prædicantur. Exemplum de substantiuis. Deus est pater: siue pater est Deus. hæc enim est prædicatio formalis: sed hæc est identica tantum. pater est deitas: vel econtra: accipiendo semper pater substantiuè. Aliqui etiam dicunt, quòd sapiens potest accipi substantiuè: & tunc est prędicatio formalis. Deus est sapiens. & hæc identica. Deus est sapientia. Credo tamen, quòd hoc non sit proprie dictum: quia sapiens significat formam per modum inhærentis. Si dicatur: quòd erit idem de patre, & paternitate. Dico quòd hoc non sequitur in diuinis: quia pater, vt pater est vere substantiuum, cum sit quoddam constitutum per se ex essentia, & paternitate. non sic in creaturis. Et cum dicitur, quòd infra patebit quòd aliquando accipitur adiectiuè. Dico, quòd tunc pater non accipitur inquantum pater: sed inquantum generans: & si generare, siue generans adiectiuè accipiatur: substantiuè verò accipitur generans pro generatione. Sequentia clara sunt ex dictis supra.

Ocham in pro dis. 3 q. 1. Alfon. tol. in pro di. 5.

NONNVLLI arguunt contra multa dicta doc. & primo cõtra illã propositionẽ videlicet. Quãdo subiectum est abstractum vltima abstractione: & prædicatum ex ratione sua non est aptum natum prędicari, nisi formaliter: non potest esse propositio vera, nisi sit per se primo. Hanc propositionẽ dicit esse falsam dando instantias contra eam: quia ista secundum Sco. est vera. essentia diuina communicatur filio. Similiter ista essentia diuina videtur ab intellectu creato. similiter ista secundum Sco. in primo distinctione id est essentia diuina est obiectum fruibile. Et adducit. Ocham responsionem quorundam: qui dicunt, quòd communicari videri, & huiusmodi dicunt præcisè relationem rationis super essentiam: & ideo non ponunt aliquid reale in essentia: & propter hoc non sunt prędicata distinctiua in essentia. Sed generare est aliquid reale in essentia: & reale prędicatum distinctiuum illius, cui conuenit ab alio: & ideo tale prædicatum non potest prædicari de essentia vltimatè abstracta.

¶Contra hanc responsionem arguit Ocham dicens. Abstractum vltimata abstractione non magis abstrahitur ab ente reali, quàm ab ente rationis. ergo tale abstractum non magis recipit prędicationem entis rationis, quàm entis realis. Confirmatur: quia secundum Aui. Sicut equinitas inquantum equinitas, non est vna, nec plures: ita nec est in effectu, nec in intellectu, nec vniuersale, nec particulare.

¶Prętérea. Supposito, quòd communicari, & videri ab intellectu creato dicant pręcise relationem rationis: tamen intelligere, & velle, esse bonum, & esse sapientem: & huiusmodi, dicunt aliquod reale, sicut, & generare: & tamẽ istę sunt verę. essentia diuina intelligit, essentia diuina vult, est bona, est sapiẽs, & huiusmodi.

¶Præterea. Hęc est vera. essentia diuina creat. essentia diuina distinguitur à creatura: & tamen prædicata sunt distinctiua: quia necessariò inferunt essentiam diuinam distingui ab aliquo.

¶Præterea Ratio sua non concludit: quia huius deberet assignari ratio quare tale prædicatum reale distinctiuum non prædicatur de essentia: & assignat rationem: quia subiectum est abstractum vltimata abstractione: & prædicatum non est natum prædicari, nisi formaliter: sed ista causa est communis: siuè prædicatum sit distinctiuum, siuè aliud.

Solutio rationum Ocham.

RESPONDEO ad omnes istas obiectiones, præmittendo vnum scilicet quòd multa conceduntur ex vsu loquentium: quæ tamen de rigore sermonis non sunt vera; vt in multis apparet. Et vltra multa admittuntur propter carentiam exprimendi conceptus: quæ tamen de rigore sermonis non admittuntur. Dico ergo, quòd de vltimatè abstracto nihil potest prædicari formaliter, nisi in primo modo dicendi per se. Et cum dicit. Essentia est communicabilis, & huiusmodi. Dico quòd de rigore sermonis ista propositio non admittitur ista enim est vera, quòd Deus sub ratione deitatis est communicabilis, siuè Deus sub ratione deitatis est principium formale communicandi: non enim Deus, vt est adęquatum quod, siuè concretum deitatis includit rationem incommunicabilis, siuè supponit pro aliqua persona: vt supra expositum est. d.4 q.2. Et similiter ista est falsa de rigore sermonis essentia videtur: sed hæc est vera. Deus sub ratione deitatis videtur: & breuiter omnes consimiles propositiones de rigore sermonis non admittuntur Et ideo iudicio meo non oportet recurrere ad entia rationis scilicet communicabile, & huiusmodi: quòd sit ens rationis: & per consequens prædicabile de essentia: quia concedo cum Ocham, quòd ista entia rationis repugnant, vltimatè abstracto, sicut, & generare. idest quòd de vltimatè abstractis huiusmodi prædicata non verificantur; sicut nec hoc prædicatum generare.

¶Est tamen aliqualis differentia inter huiusmodi prędicata: quia, & si entia rationis non verificentur de essentia vltimatè abstracta, verificantur tamen de adęquato concreto essentię, vt præscindit ab omni ratione suppositali: vt patet de ista. Deus est communicabilis: Deus videtur &c. Aliqua verò sunt prędicata, quæ non prædicantur de essentia vltimatè abstracta, nec de Deo, vt præscindit à suppositis: siuè vt non supponit pro aliquo supposito. Et sic hoc modo hæc est falsa. Deus generat, Deus spirat, Deus generatur, quia generare, cum importet realem distinctionem generantis ad genitum tantum supposito competit: & ideo si ista conceditur. Deus generat vera est, prout ly Deus supponit pro persona patris Et sic patet quòd huiusmodi prędicata distinctiua non verificantur de essentia: nec de adęquato concreto essentiæ quod est Deus: vt non supponit pro aliquo supposito.

Obiectio.

Si dicatur. ista est vera. Deus creat vt non supponit pro aliquo supposito. vt supra patuit. d.4 q.2. Et tamen creare est prædicatū distinctiuum.

Solutio

Dico, quòd nulla prædicata distinctiua ad intra verificantur de Deo, nisi in quantum supponit pro aliquo supposito: prędicata verò distinctiua, quę important respectum ad extra possunt verificari de Deo, vt non supponit pro aliquo supposito.

De vltimate abstractis quod nō prædicetur.

¶Ad alias instantias dico, quòd omnes istę propositiones de rigore sermonis sunt falsę scilicet essentia intelligit, essentia diligit, essentia est bona, & sapiens, & huiusmodi: & quòd sint falsę patet supra exponendo mentem Doc. Et si aliquando conceduntur. hoc nō erit de rigore sermonis: sed ex improprio vsu loquentium. Et sic patet responsio ad istas instantias, & ad omnes alias, quæ fieri possunt; & hoc loquendo de abstractis vltimatè abstractionis, siuè in Deo: siuè in creaturis, Et sic in creaturis omnes istę negarentur de rigore sermonis equinitas inquantū ęquinitas distinguitur à Deo. ęquinitas est creata, equinitas est vna & huiusmodi. Sed bene istę sunt verè. equus sub ratione equinitatis distinguitur à Deo, est creatus &c.

Idē Ocham arguit.

¶Deinde arguit Ocham vbi supra improbando aliud dictum Doc. videlicet, quòd in substantijs sit tantum abstractio à suppositis proprię naturæ: dando instantiam: quia hæc est vera. filius Dei est homo. & hæc est falsa filius Dei est humanitas. ergo substātia concernit aliquod suppositum alterius naturæ.

¶Item hæc est vera hęc humanitas est humanitas: quamuis non prędicetur de supposito alterius naturæ. ergo humanitas non est abstractum vltimata abstractione. sicut nec albedo à suis singularibus.

Responsio.

¶Dico, quòd ad omnia ista patet responsio ex his quæ supra exposui, incurrendo difficultates circa dicta Doc. Et breuiter si rectè intueantur, quæ exposui, supra omnes instantiæ cōtra Doc. possunt solui. Et ex his patet responsio ad argumenta Alfon. tol. in primo. d.5. q. vnica Et quia illa argumēta incidūt cū argumentis Ocham: ideo non replico illa.

ADARGVMENTA in oppositum. Hic Doct. respondet ad argumenta principalia. Et primo ad illa quæ sunt realia. Primo enim arguit sic. probando quòd essentia generet, vel generetur. Quia per Aug. 7. de tri. conceditur sapientiam esse natam: ita quod sapientia, vt est sapientia, & ad se est verè nata.

¶Respondet Docto. quòd licèt sapientia abstrahatur à sapiente, quòd est operans: tamen adhuc significat potentiam operatiuam, vel principium operatiuum. Et ideo non abstrahitur summa abstractione: quia potentia operatiua aliquo modo concernit aliquid. Et propter talem concretionem aliqualiter conceditur, quòd sapientia est nata: nullo autem modo, quòd essentia sit nata.

Dubitatio.

¶Sed in ista responsione occurrit dubium: quia non videtur, quòd propter hoc, quòd sapientia est principium operandi debemus concedere, quòd sit nata, vel quòd sit generans, cum ista prędicata semper importent distinctionem realem: & si hoc absolutè concederet: haberet concedere, quòd memoria fęcunda possit generare: quia ipsa est potentia generandi: vt infra patebit. d 7. Et tamen non conceditur.

Solutio.

¶Dico primo, quòd non haberem pro inconuenienti dicere istam propositionem non esse veram de rigore sermonis scilicet sapientia est nata.

Possumus concedere quòd sapientia sit generās, aut genita cum inter generans & genitum sit distinctio realis cōmunicat.

¶Dico secundo. quòd ideo concedit istam sapientia est generans: quia vt est principium summè dispositum generandi sic concernit aliquod suppositum. Et ideo ratione illius conceditur: quia suppositum sapientiæ, vt principio formali productiuò, siuè, vt potentia generandi verè generat. Et similiter posset dici de memoria fęcunda quæ, vt est potentia generandi, concernit aliquod suppositum, cuius dicatur potentia generandi. Sed essentia, vt vltimatè abstracta, non dicitur potentia generandi. sicut nec ista dicitur potentia generandi intellectualitas, siuè quiditas intellectus: sed bene intellectus potest dici potentia generandi.

¶Secundo principaliter arguit per dictum Ricar. 6. de tri. c. 22 qui videtur concedere contra magistrum, quòd essentia generat. Et auctoritas cū sua responsione clara est in littera.

¶Tertio principaliter arguit sic. Essentia ergo producitur. antecedens patet per August. 15. de

de Trinitate c.26. Essentiam præstat filio sine initio generatio, idest quòd per generationem essentia cõmunicatur filio. consequentia probatur. Tum quia cõicari, & cõicare sunt relatiuè opposita, & non dñt, nisi relationes originis, & non nisi oppositas. ergo communicari, & cõicare importãt idẽ, qd produci, & producere. Tum: quia si sint aliqua duo correlatiua: si vnum extremum vnius sit idem vni. extremo alterius, & reliquum reliquo. Et patet per exemplum positum in littera. Cum ergo communicans, & producens idem sint. ergo communicatum, & productum idem sunt.

Gñatio & cõicatio sũt relationes disparatæ, nam gñatio est relatio originis, cõicatio est relatio cõis.

¶Respondet Doc. & in responsione ponuntur plura dicta. Primum, quòd terminus adæquatus productionis est ipsum productum totale: quia compositum primo generatur, vt patet septimo Metaphy. t.c.22.26.& 27. idest, quòd adæquatus terminus generationis est compositum. Secundum dictum est quòd in composito genito forma est terminus formalis generationis, loquendo de forma quæ est pars compositi, non autem de forma totius. Et est terminus per se formalis generationis: non autem per accidens: quia generatio per se terminatur ad formã quæ est pars compositi: non autem per accidens, vt patet secundo physic. t.c 14. vbi sic habetur. Et etiam natura, quæ dicitur de generatione est via ad naturam &c.

¶Ibi Com. Hoc nomen natura dicitur de generatione, quæ est via ad hoc, quod forma fiat, idest quòd generatio dicitur naturalis, quæ est via ad formam: de qua prædicatur natura. ideo sequitur. Ideo forma est dignior. hoc enim nomen transmutari deriuatur in rebus naturalibus ab eo, ad quod est transmutatio, idest quòd transmutatio dicitur naturalis: quia terminatur ad ens naturale. Et hoc patet per exemplum Com. Illud inquit quod transmutatur de nigredine in albedinem dicitur albescere non nigrescere, & similiter dicimus, quòd illud, quod alteratur de frigore in calorem calefieri, & non infrigidare. hæc ille. Dicit ergo Doct. quòd forma est per se terminus formalis generationis: quia generatio per se terminatur ad formam: patet quia generatio dicitur per se naturalis: quia per se est via formæ: de qua forma per se prædicatur natura, vt patet secundo phy. t.co.4. vide ibi tex. cum com. Probat etiam, quòd sit terminus per se generationis: quia generatio dicitur per se: quia terminatur ad formam per se: patet quia si aliquid dicitur per se finis, siue terminus generationis, dicitur per se generatio, sed forma est per se finis generationis naturalis: patet quia forma, & finis coincidunt per Philosophum secundo physic. t.c.70. quod intelligitur de fine generationis, non autem de fine geniti: vt patet ibi in littera Philosophi secundum translationem aliam. Et multotiens reducuntur tria ad vnum. & ibi Comen. Accidit enim (inquit) in scientia naturali, vt tres causæ, scilicet agens, forma, & finis sint vnum secundum subiectum, & plura secũdum diffinitionem. Et parum infrà. Quoniam homo generatur ex homine: ideo generans, & genitum sunt vnum secũdum formam. & forma generata est finis motus materiæ ab agente. Et sic ista forma erit agens, & finis, & forma, & quia hoc non est verum in rebus, quæ non generantur ab æquali sibi in specie, neque in finibus rerũ generabilium. ideo finis generationis est alia à fine generati. hæc ille. Et sic patet expressè quomodo forma dicitur per se finis generationis naturalis. Tertium dictum in littera Doct. est, quòd generans habet vnam habitudinem ad primum terminum, qui dicitur productus, & aliam habitudinem habent ad formalem terminum, siue ad illud, quod est formalis terminus generationis, & in creaturis vtraque habitudo est realis: quia vtraque habitudo habet terminos realiter distinctos, & est realis dependentia vtriusque producti ad ipsum producens. Exemplum. Ignis generat ignem. ignis est principium, quod generãs & forma substantialis ignis est ratio formalis generandi, siue est quo ignis generat, vt principio formali generandi: & ignis genitus est compositum, quod propriè generatur: & forma ignis geniti est terminus formalis generationis, siue est quo, vt principio formali generationis ignis genitus principaliter accipit esse. & patet in creaturis, quòd tam ignis producens, & ignis productus realiter distinguũtur: quàm forma in igne producente, quæ est ratio formalis generandi, & forma in igne genito, quæ est terminus formalis generationis, quæ etiam realiter distingũntur. ideo sicut relatio ignis generantis ad ignem genitum est realis. ita, & relatio principij formalis generandi ad terminum formalem generationis erit verè realis. Si tamen eadem forma, numero, quæ est principium formale generandi communicaretur igni genito: tunc eadem, vt in igne generante diceretur principium formale generandi, & in igne genito tantum diceretur terminus formalis generationis, & sic relatio formæ, vt principij productiui ad seipsum, vt terminum formalem productionis esset tantum rationis: quia non esset inter extrema realiter distincta, vt patet. Et quòd tantum sit relatio rationis: patet per Aristo. 5. Metaphy. t. non habente. com. in ca. de eodem qui textus incipit. Eadem verò dicuntur &c. vbi vult Arist. quod identitas non sit relatio realis: quia non est inter extrema realiter distincta. Quartum dictum est, quòd in diuinis relatio generantis ad genitum est verè realis, quia inter extrema realiter distincta: relatio verò communicantis ad communicatum, siue relatio principij formalis generandi ad terminum formalem generationis, est tantum rationis: quia eadem essentia numero, vt in patre est ratio formalis generandi: & vt in filio est terminus formalis generationis. Dicerem tamen de rigore sermonis, quòd essentia, vt vltimatè abstracta, non est communicans, nec communicata, sed pater communicat eam filio per realem generationem, & in filio habetur vt terminus formalis generationis, & sic patet responsio ad ista argumenta realia.

Forma est terminus formalis generationis.

Quõ agens, forma, & finis sint vnũ

Relatio realis præsupponit extrema realia distincta realiter.

Identitas non est relatio realis.

AD ARGVMENTA Logica. Hic Doct. respondet ad argumẽta logica, quibus probat, quòd essentia generet, & generetur, quæ argumenta ponuntur circa principium q.

¶ Ibi. Item per argumenta logica. Primò arguit sic. Quando prædicatum prædicatur per se de subiecto potest supponere pro eo: sed essentia per se prædicatur de patre, quia pater est essentia: ergo potest supponere pro patre, & per consequens sicut pater generat: ita, & essentia potest generare. quòd autem essentia non prædicetur per accidens de patre patet. 5. Metaphy. c. de vno. t. cõ.7. vbi habetur, quòd aliquid dicitur per accidens, vel quãdo vnum accidit reliquo, vel quando ambo accidunt tertio: vbi habetur sic. quòd homo, & homo musicus sunt vnum, supple per accidens: aut quia musicum accidit vtrique hominum, quæ est substantia vna: aut quia vterque accidit alicui particularium. & Comen. ibi. Idest aut quia musica accidit ambobus hominibus, qui sunt substãtia, scilicet homini, qui est tãquam genus, & homini, cui accidit musica: quoniam isti duo homines vniuersalis, & particularis, scilicet cui accidit musica sunt vnum essentialiter: & musica accidit particulari. ergo accidit vniuersali: aut dicitur, quòd homo musicus est unum: quia humanitas, & musica accidunt vni particularium, &

in uno &c. modo nec essentia accidit patri, nec econtra: nec ambo accidunt tertio.

Multa sunt prædicationes, quæ non sunt per se, neq. per accidens.

¶Respondet Doct. dicens, quòd essentia non prædicatur per se primo de patre, nec formaliter, vt satis suprà patuit: quia vltimatè abstractum non potest formaliter prædicari de aliquo supposito. Et cum probatur, quòd non per accidens, patet littera: quia multæ sunt prædicationes, quæ non sunt per se, neque per accidens: accipiendo per accidens pro prædicato accidentali; quod est propriè accidens. Non enim genus per se prædicatur de differentia, nec sic per accidens: quia neutrum neutro accidit, nec ambo tertio: Sed est ibi medium extraneum, siue inferius comprehendens aliud, quod inferius potest dici accidens superiori. idest extraneum, sed non propriè accidens. Nec enim rationale accidit animali, nec è contra. nec ambo tertio: puta homini, sicut vnum accidens accidit alteri, vel ambo tertio: rationale ergo se habet, vt medium? quia extraneatur animali dicitur sic accidere. Similiter inferius hoc modo accidit superiori. In proposito in diuinis nõ omnia sunt per se eadem, idest formaliter: nec tamen est aliquid alicui per accidens propriè, sed aliquid est idem alicui absoluta identitate absque formali identitate: & ita est in proposito, cum dicitur. pater est essentia. Ista littera Doct. sic intelligitur, quòd in diuinis non sunt omnia per se eadem. i. formaliter. accipitur autem formaliter prout prædicatum inest subiecto: sicut suprà exposui, scilicet vel per modum inhærentis, vel informantis, sed aliquid est idem alicui absoluta identitate. i. prædicatione identica. Et sic respondet argumento, quando dicit. prædicatum quod per se prædicatur de subiecto potest supponere pro eo. Verum est, si prædicatur formaliter. vt sor. est homo. ly homo supponit pro sorte. & si sor. generet, sequitur ergo homo generat. Sed in prædicatione identica non valet: vt hic pater est essentia. Nota tamẽ, quod pater hic accipitur substantiuè. s. pro paternitate, siue pro persona: secus si adiectiuè, ideo essentia non supponit pro patre.

In diuinis non sunt omnia eadem formaliter.

Obiectio.

Responsio.

¶Et si arguitur. pr̃ generat. pater est essentia, ergo essentia generat: patet syllogismus: quia ĩ syllogismo resolutorio oportet extrema cõiungi. Dico, quòd si pater in minori stat adiectiue est falsa: quia vltimatè abstractũ non põt prædicari identice de adiectiuo: sic nec econtra: si verò accipitur substantiuè est fallacia figuræ dictionis, commutando prædicationem identicam in formalem.

¶Secundo principaliter arguitur. Essentia est pater: ergo essentia generat: antecedens patet per cõuersionem simplicem: consequentia probatur: quia de quo prædicatur subiectũ, & propria passio, sed gñare est propria operatio patris: ergo si pater prædicatur de essentia, & generare similiter.

Pater substantiue & adiectiue.

Essentia est pater generans.

¶Respondet Doct. distinguendo istam. Essentia est pater, quia pater potest accipi adiectiuè, vel substantiuè: substantiuè pater significat personam, quæ est paternitas: & sic ista est vera essentia est pater tantum prædicatione identica: adiectiuè verò pater significat proprietatem denominatiuè, quod est generãs, vel generare: sicut exponit magister. d. 27 quod est idem patrem esse, & genuisse: & sic negatur ista propositio: essentia est pater quia significat patrem formaliter prædicari de essentia. Et hoc modo accipiendo: sensus est, quòd essentia generat, vel est generans. Quando igitur arguis de subiecto, & passione. Dicit Doct. quòd quando passio potest prædicari prædicatione eiusdem rationis cum illa, qua prædicatur subiectum, vel quando habet similem modum prædicandi potest ex subiecto inferri passio: quando non: non. Hic subiectum si sit substantiuũ potest prædicari per identitatem: passio si est passio non potest: sed tantum formaliter, quia est adiectiuum. Sensus litteræ est. Si subiectum passionis prædicatur identice de essentia, & generare (quod dicitur passio prout est operatio, vt est in subiecto) tantum prædicatur de patre formaliter: non sequitur, quòd prædicetur de essentia identice: patet quia adiectiuum nõ prædicatur identice de vltimatè abstracto: nec formaliter, quia non primo modo. Et hoc est, quod dicit Doc.

¶Tertiò arguit Doct. sic. Essentia est pater filij: ergo essentia generat. probat antecedens per conuersionem: quia sequitur pater filij est essentia. igitur essentia est pater filij. probat consequentiam: quia bene sequitur. essentia est pater filij. ergo filius est filius essentiæ: quia in relatiuis est consequentia mutua. quia si. a. est pater. b. ergo. b. est filius. a.

Respõsio magistri Alex. prima parte sum q. 42. memb. 3.

¶Respondet Doc. & antequam det respõsionem propriam adducit responsiones aliorum. Prima responsio est magistri Alex. quando dicitur. Essentia est pater filij. si pater accipitur adiectiuè est falsa. Si verò substantiuè est vera. sic, quòd quando dicimus essentia est pater filij, accipiendo patrem adiectiuè est falsa, & consequentia vera: quia cum dicitur. essentia est pater filij. accipitur ly pater pro generare, vt suprà patuit, & sic sequitur, quòd essentia generat. substantiuè verò antecedens est verum, sed cõsequentia non valet.

R̃sio. Præpositiui.

¶Secunda responsio est magistri Præpositiui, qui dicit, quòd ista est simpliciter vera, scilicet essentia est pater filij. tum quia conuertens est vera, scilicet pater filij est essentia. ergo, & conuersa. tum quia ista simpliciter est vera. essentia est pater: aut ergo est pater alicuius aut nullius? si nullius? ergo non est pater. si alicuius? ergo non nisi filij.

Contra primam r̃ii arguit Henr.

CONTRA magistrum Alex. arguitur sic. Hic Docto. adducit rationem, quam facit Hen. contra Mag. Alex quia Henr. dicit, quòd ly pater tantùm tenetur adiectiue: quoniam nomina, quæ imponuntur à potentia actiua, & passiua (vt sunt magister, & discipulus) sumuntur tantum in significatione adiectiua. Et sensus huius litteræ stat in hoc. Nomina sumpta à potentia actiua (vt pater à potentia actiua generandi, vel à potentia passiua. vt filius à potentia passiua generandi, & sic de alijs) dicuntur adiectiua, & quanto magis sunt determinata ad aliud, vel magis respectus est determinatus ad aliud: vt dicendo pater filij. respectus patris ad filium est magis determinatus: cum sit actu ad filium, quam respectus patris absolutè: & sic patet ista littera. Et quod dicit de respectu modi infinitiui, quem Grammatici dicunt magis supponere, quàm alios: quia illi dicunt finitam inclinationem ad suppositum. ille verò infinitam inclinationem ad suppositum. Infinitiuus autem, & adiectiuum in neutro genere potius substantiuantur, quàm in genere masculino, uel fœminino. Exemplum de infinitiuo. sicut amare potest stare pro prima, secunda, & tertia persona: vt me amare, te amare, & Ioannem amare. Alij autem modi non sunt ita indeterminati: vt de indicatiuo patet. Et infinitiuum, & adiectiuum si incipiantur in neutro genere magis substantiuantur, quàm in masculino, vel fœminino. nam album magis est indeterminatum: quia potest stare pro ligno albo, pro lapide, & huiusmodi: quàm Franciscus albus. Similiter amarè absolutè magis est indeterminatum: quia pro prima, secũda, & tertia persona me autem amare stat tñ pro prima persona. Sic in proposito est de patre absolutè sumpto, & de patre filij: quia ly pater filij habet finitam, & expressam habitudinẽ: non sic autẽ cum ponitur pater absolutè. Et ideo licet pr̃ possit teneri substãtiuè dicendo essen-

do essentia est pater: non tamen, nisi adiectiuè dicêdo essentia est pater filij & sic simpliciter ista est falsa. essentia est pater filij.

¶Et si obijciatur. Essentia est pater, & non est pater, nisi filij. ergo.

¶Respondet Hen. q est fallacia figuræ dictionis: quia in prima pater supponit pro tota persona: in secunda copulat proprietatem tantum circa subiectū. Et patet littera sequens.

Improbatio positionis Hen. ¶Contra modum eius dicendi. Hic Doc. improbat positionē Hen. quo ad illū modū dicendi. Et improbatio stat in hoc. Si enī animal sit de côceptu essentiali hominis, sub quocunque modo concipiatur homo: puta vel sub modo concretiuo, vel abstractiuo. si excludatur ipsum animal, talis modus repugnabit homini: patet quia modus rei præsupponit ipsam rem. & si animal excluditur ab homine, homo non erit. Sed in conceptu relatiui ex hoc, quòd conceptus relatiui (non vt hoc modo conceptus, vel illo. idest non conceptus adiectiuè, vel substātiuè) necessario includitur correlatiuum, vt terminus eius: non q correlatiuum sit de essentia eius: sed sic debet intelligi, quòd includit essentialiter respectū ad correlatiuum: & hoc loquendo de diffinitione quiditatiue relatiui, quæ datur per genus, & differentiam. Si verò de diffinitione additamentali loquamur, tunc correlatiuum, siuè absolutum correlatiui est de côceptu additamētali relatiui: vt patet à Doc. in isto primo d. 30. & per consequens pater quomodocunque accipiatur, siuè adiectiuè, siuè substantiuè semper includit respectum ad correlatiuū vt ad terminū: & ita nullo modo pôt intelligi vt absolutum.

¶Item tunc ista, esset incongrua. pater filij est essentia: quia adiectiuum non substantiatum non supponit congruè pro subiecto. ibi quippe in subiecto determinatur pater per filium, ad quem habet determinatum respectum.

¶Sensus huius litteræ est: q nunquam adiectiuum non substantiuatum supponit pro subiecto. idest q non habet rationem subiecti: & hoc de rigore sermonis. Et ideo hæc erit falsa de rigore sermonis: albus est lignum, vel lapis: Et hęc vera album est lignū vel lapis. Cum ergo per Hen. pater filij tantum habeat rationem adiectiui, & ponitur, vt subiectum. *Scotus est cum Alexādro.* hæc erit falsa de rigore sermonis. pater filij est essentia.

¶Ideo teneo opinionem Alex. Hic Doc. dat propriam responsionem. Et concordat cum magistro Alexan. & dic conformiter, vt ibi exposui.

Responsio ad rationes Præpositiui AD RATIONES. Præpositiui dico, q conuersa est vera substantiuè, adiectiuè incongrua: quia adiectiuum masculinum non potest substantiuari.

¶Ad secundam eius rationem dico. & tota responsio stat in hoc. Quando aliquid est primo relatiuum, vt pater inquantum pater: erit consequentia mutua cum correlatiuo. vt pater filij pater ergo filius patris filius: si etiam relatio conueniat formaliter scilicet vel per informationem, vel per inhęrentiam alicui subiecto: vt paternitas Ioanni. tunc est mutuitas relationum. vt Ioannes est pater Francisci ergo Franciscus est filius Ioannis. In proposito quando dicitur essentia est pater filij: nec essentia est primo relatiuum: sed est hoc, quod dico pater filij: nec etiā ipsa paternitas prædicatur de essentia formaliter, sed tantum identice ideo non sequitur, essentia est pater filij identice: ergo filius est filius essentię: non sequitur: nec identice, nec formaliter: quia cum dico filius est filius essentiæ. necessariò sequitur ipsam esse formaliter correlatiuum filij idest quòd necessario sequitur ipsam referri ad filium formaliter mediante paternitate: & sic pater prædicatur de illa formaliter: quod est falsum: vt supra patuit: & sic arguitur à prædicatione identica ad formalem. Nam in ista. essentia est pater filij est prædicatio identica. & in ista. ergo filius est filius essentię: denotatur ex vi sermonis ipsam essentiam esse patrem filij formaliter, & per consequens esse prædicationem formalem: & sic patet ista littera.

¶Vltimo arguitur sic. genitum, inquantum genitum est aliquid: quia generatio non terminatur ad nihil: & inter nihil, & aliquid: nullum est medium: sed nihil in diuinis est aliquid, nisi sit essentia. ergo filius inquantum genitus est essentia. ergo essentia generatur.

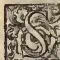
¶Respondet Doc. negando istam: quòd genitum inquantum genitum sit aliquid. Et dicit, quod inter contradictoria est medium cum ly inquantum: vt supra expositum est d. 2. parte. 2. q. 1. respondendo ad argumenta principalia: nec enim homo inquantum homo est albus: nec inquantum homo est non albus: & hoc accipiendo ly inquantū reduplicatiuè: quia si homo inquantum homo esset albus. sensus esset. q homo sit causa præcisa, & adęquata, quare albedo inest homini. Similiter si ista esset vera homo inquantum homo est nō albus. sensus esset. q homo esset causa præcisa, & adęquata. quare albedo non inest homini: & sic albedo simpliciter repugnaret homini. *Inter cōtradictoria est ly inquantū datur medium.* Nec sunt duo contradictoria complexa simul falsa, cum illa non contradicant. Sed ista cōtradicunt. homo inquantum homo est albus. homo nō inquantum homo est albus: & ista secunda est vera, vt patet. Sic in proposito, ista est vera. genitum non inquantum genitum est aliquid. quia ratio gignitionis non est formalis ratio inhærentiæ prædicati, ita scilicet quòd ly inquantum dicat rationem formalē geniti, licet genitum in se formaliter sumptum sit per identitatem essentia.

¶Quid igitur dicetur de genito inquantum genitum? Concedit Doc. quòd genitum inquantum genitum est persona, vel subsistens. Sed non sequitur vltra. ergo inquantum genitum est aliquid accipiendo aliquid pro essentia: quia essentia, & ratio personalis non sunt idem formaliter. & sic finis huius. q.

Quæstio Secunda.

Secundo quæro de secunda parte Distinctionis: Vtrum. Filius generetur de substantia patris?

Seraphicus Bonauent. primo sent. dist. 5. q. 2.
Alexander Alensis. 1 par summa. q. 42. memb. 4. art. 20.
Scotus primo sent. dist. 5 q. 2.
D Thomas prima parte summæ q. 41. art. 3.
Ricardus primo sent. dist. 5 q 3.
Durandus primo sent. dist. 5 q 2.
Franciscus de Mayronis primo sent. dist 5 q. 6.
Ioannes Baccontanus primo lib sent. dist. 4 q 1.



SECVNDO quæritur. Vtrum hęc sit vera. filius generatur de substantia patris. Hæc quæstio includit multas difficultates propter diuersas opiniones. *Idē quol 6. q. 5 et ecbā & alij.*

¶IN ista. q. Hic recitatur primo opin. Henr. in summa ar. 54. quæstio. tertia. & in qool. 8. quæstio 9. quæ opi. vt clarius intelligatur resoluitur in dicta. Primum. in substantia. creata generabili sunt tria, scilicet materia, quæ subijcitur generationi, & forma inducta per generationem in materia, & compositum resultans ex materia, & forma. & hoc dictum Doc. nō improbat.

bit. Secundum. q persona diuina, puta filius est quasi composita: quia includit essentiam quasi materiá, & rationalem quasi formam: & sic filius dicitur genitus de substantia patris, sicut de quasi materia: supple, vt quasi receptiua proprietatis filij. sicut enã dicimus, q ignis est genitus de materia ligni, quia forma ignis recipitur io tali materia. Et probat Henr. per Augustinum contra Maximinum. scilicet q filius sit genitus de substantia patris vt de quasi materia. & arguit sic. filius nullo modo est de nihilo: neque negatiuè: vt cum quis dicitur loqui de nihilo: qñ. s. nihil loquitur; neque affirmatiuè vt ly nihil sit nota materialitatis: quia nihil non potest esse materia alicuius; quia materia est ens positiuum; neque affirmando ly de originaliter, siue ordinaliter. i. post nihil: ita q ly nihil præcedat duratione: modo filius habet esse ab æterno: hos tres modos ponit Ans. mo. c 8 si ergo filius nullo modo est de nihilo. ergo est de aliquo, ergo, de essentia: quia non videtur posse aliud assignari. & hoc dictum Doc. absolutè improbat.

¶Ibi. Et si respõdeat, sicut videtur magister respõdere in litera: q filius erit de substantia patris. i. de patre, qui est substantia. Dicit Hen. q ista expositio nõ est sufficiens: quia tantum exponit de: vt notat rationem principij originantis. & posito, q hoc modo sit de patre, vt supple de principio originatiuo: adhuc restat q. vtrum sit de aliquo, vel nihilo, sicut de materia, vel quasi materia.

¶Si arguitur contra istam positionem, q actus puris non potest esse quasi materia respectu generationis. Sed essentia diuina est huiusmodi. Et secundo per rationem magistri, q essentia non sit quasi materia: cum sit vna trium personarum: quia tunc filius generaretur de essentia vt trium.

Dictum Primum. ¶Respondet ad primum per aliqua dicta. Primum. in creaturis materia est in potentia ad formá tanquam ad differens re, & transiens de potentia in actum per realem transmutationem. sicut materia ligni realiter trãsmutatur de forma ligni ad formam ignis: quæ forma ignis realiter distinguitur à tali materia. Et in hoc bene dicit.

Dictum Secundum. Secũdum dictum. forma generis est in potentia ad formam differentiç. tanquam ad aliquid differens ratione, vel intentione, & transiens de potentia ad actum per transmutationẽ rationis. Et sic animal in communi differt tantom ratione à rationali: & est in potentia ad illud sicut determinabile ad determinatiuum. Et quoad hoc, quòd animal tantum ratione differat à rationali nõ tenetur à Doc.

Dictum Tertium. Tertium dictum. Essentia diuina nõ est in potentia ad aliquid, puta ad filiationem primo modo. tum quia non differt re à filiatione: tum quia essentia non distat ab actu.

Dictum Quartum. Quartum dictum. Productio diuina differt à productione naturali: quia in productione naturali potẽtia, siue materia distat ab actu, & vere transmutatur de vno in aliud: non sic essẽtia diuina trãsmutatur: nec distat ab actu. differt secundo, quia in productione naturali transitur de imperfecto puta de materia ad perfectum, puta ad formam. Sed in generatione diuina trãsitur de perfectissimo: quia de essentia diuina.

Dictum Quintum. Quintum dictum: Productio diuina plus conuenit cum productione speciei ex genere: sed differt, quia in hac productione speciei genus est sicut subiectum, & materia, & est in potentia ad aliquid absolutum, vt ad differentiam, sicut animal ad rationale: quæ tamen sola intentione differunt scilicet genus, & differentia. Sed in productione diuina: essentia est tantum in potentia ad aliquid respectiuum differens ab illo sola ratione

Dictum Sextum. Sextũ dictũ est: q productio speciei ex genere in multis differt à productione diuina. tum quia productio speciei procedit ab esse incõpleto ad esse completum, sicut ab ad animali ad rationale, tum quia genus secundum aliam, & aliam differentiam realem descendit ad species: licet genus sit tantum vnum commune secundum ratione. In productione vero diuina essentia non est aliquid incompletũ determinatum per proprietatem: sed vnum, & idem re singulare totaliter habet esse per productionem in diuersis proprietatibus relatiuis: quod est commune non secundum rationem, sed secũdum communicationem. Et sic vltimate Hen. respondet, q filius non est de substantia, inquantũ est triũ, sed vt est substãtia patris: & sic patet positio Hen. quam Doc. intendit improbare principaliter quantũ ad hoc, qd dicit q filius est de substantia patris, vt de quasi materia, vel quasi potentia: quæ improbatio. infra patet.

HVIC OPI. additur ab alijs. Hic recitatur opin. Gof quol. 9. qui dicit, q essentia diuina in generatione filij habet rationem quasi materiç, cum dicatur subiectiuè generari: quam opinionem probat primo per argumentum Philosophi. 5. Phi. t. c. 8. ubi arguit: quòd generatio non est motus per hoc argumentum. *Gotfre. opinio.*

¶Quod mouetur est idest qood est subiectum motus est ens in actu completo. quod generatur nõ est idest subiectom generationis non est in actu cõpleto. ergo quod generatur nõ mouetur idest quòd ex hoc motus dicitur differre à generatione: quia subiectum motus est ens in actu completo. subiectum vero generationis est ens in potentia, siuè ens in actu incompleto. ergo sequitur, quòd materia generatur subiectiuè quia est subiectum generationis. Quare autem accipiatur pro subiecto generationis in argumento Philosophi, & non pro termino patet: quia si acciperetur tantum pro termino generationis argumentum non valeret: quia dicit, quod mouetur est si enim quod mouetur acciperetur pro termino motus: patet quod talis terminus, dum motus fit, non est cum per motum acquiratur. ergo ly: quod mouetur, accipitur pro subiecto motus. Sicut ergo in generatione naturali materia dicitur generari subiectiuè, quia est subiectum generationis: sic essentia diuina dicitur generari subiectiuè: quia est subiectum generationis: & sic habet rationem quasi materiç. Et quòd dicatur sic generari subiectiuè probatur primo. Illud est subiectum generationis, quod manet idem sub vtroque termino generationis. Essentia diuina manet eadem in patre, & filio. ergo.

¶Secundo. Quia in eodem est terminus, & transmutatio: patet in generatione naturali, in qua materia est subiectum formæ, quç est terminus formalis generationis. Et etiam est subiectum transmutationis: patet quia transmutatio denominat materiam dicimus enim quod materia transmutatur de vno in aliud. cum ergo filiatio, quç est terminus generationis sit in essentia. sequitur, q generatio, quæ est ad talem terminum erit in essentia, & denominabit illam: ergo erit subiectum generationis: & quod est subiectum generationis generatur subiectiuè.

¶Tertiò. Omni potentiç actiuç corresponder aliqua passiua. ergo fçcunditati patris quasi actiuç correspondet aliqua potentia quasi passiua, de qua pater possit producere.

¶Quarto, & vltimo. Si ignis generaret ignem de substantia sua: adhuc substantia ignis generantis ita esset in potentia ad formá ignis generandi, sicut mõ est materia aliena, de qua generatur. sic igitur io proposito. Essentia patris, de qua pater generat erit quasi materia respectu generationis. Et sic patet positio Gotf. Sed antequam adducam argumẽta Doc. contra istas opiniones, quç sunt valde notabilia prius intendo respondere argumentis Gotfr.

Generatio naturalis & processus de non esse ad esse.

AD argumenta pro opin. Ad illud Aug. contra Maximinum positum pro opin. Hen. patet responsio ex declaratis in littera.

¶ Ad primum pro opi. Gotf. Dicit Doc. quòd loquendo de subiecto generationis tale subiectũ transit de priuatione ad formam: termini enim generationis naturalis, scilicet à quo, & ad quem sunt priuatio, & forma. Et ideo generatio naturalis, quæ includit mutationem præsupponit aliquid subiectiuè generari, quod transit de priuationem formæ ad ipsam formam. Sed in diuinis accipitur generatio, vt tantum est productio, vt supra expositum est dist. 2. parte 2. quæst. 3. Et ideo non est ibi aliquid, quod dicatur subiectum generationis: quia illud trãsiret de priuatione ad formam, & sic essentia diuina diceretur priuata, vel quasi priuata forma: cuius oppositũ probatum est, supra dist. 2. parte 2. quæst. 3. in responsione ad argumenta. In generatione enim diuina termini generationis tantum sunt generans, & genitũ, & non priuatio, & habitus. sicut est in generatione naturali. Et per consequens non sequitur, quòd in generatione diuina sit ibi aliquid quasi subiectum. Sed sequitur ex hoc si generatio est vniuoca, quòd aliquid sit commune gignenti, & genito: non autem commune, vt materia, sed vt forma, vel actus in vtroque.

Generatio & productio sibi similis in substantia.

¶ Ad secundum patet responsio: quia relatio non est in essentia sicut forma in materia: & per consequens sic non intelligitur manere eadem sub termino generationis, & sub generatione: est enim proprietas hypostatica in essentia diuina, sicut ratio suppositi in natura: & non sicut actus perficiens, nec forma informans, vt supra expositum est.

Vide ĩ prol. q. 1.

¶ Ad tertium. negatur ista, quòd omni potentiæ actiuæ correspondeat aliqua potentia passiua: accipiendo passiuam in qua sit potentia actiua: siue quæ est receptiua alicuius producti à tali potentia actiua. Et quòd non omni potentiæ actiuæ correspondeat hoc modo aliqua passiua: patet de potẽtia creatiua. Si verò accipiatur potentia passiua obiectiuè, quæ est potentia producibilis. hoc modo concedit Doc. ꝙ si pater est fœcundus actiuè, filius erit producibilis.

¶ Ad vltimum: dicit Docto. quòd si ignis communicaret suam formam igni genito, vt formalem terminum generationis: substãtia ignis non diceretur quasi materia generationis: quia illa haberetur, vt terminus formalis, & sic est in proposito in generatione diuina. Et sic patet responsio ad argumen. Gotfr.

Improbatio Hen. & Gof.

CONTRA istam opi. Hic Doct. improbat opi. Hen. & Gotf. in hoc quod dicunt filium generari de essentia, vt de quasi materia. Et primo arguit sic. Essentia est formalis terminus generationis: igitur nõ quasi materia. Antecedens probat auctoritate euangelij, & August. & quatuor alijs rationibus.

¶ Et pro intelligentia antecedentis est notãdum, ꝙ in composito ex materia, & forma semper sunt tria, scilicet materia, quæ est receptiua formæ partis: & forma partis informans materiam, quæ dicitur terminus formalis generationis compositi, & compositum, siue forma totius, resultans ex materia, & forma. Et in tali composito nunquam materia est terminus formalis productionis: patet quia terminus formalis propriè ante productionem in creaturis nullum esse habet: sed habet esse per productionem agentis. & quomodo dicatur habere esse, vide Doc. in 2. d. 27. Materia verò præsupponitur ipsi productioni: ergo materia nõ erit terminus formalis productionis: & hoc in composito producto: quod dico propter creationem: quia ipsa est terminus formalis creationis: vt patet à Docto. in 2. dist. 12. q. 2. Sed in cõposito producto ipsa præcedit productionem. Et hoc est, quod Doct. intendit inferre: quia ex quo essentia diuina est terminus formalis productionis filij: ipsa nõ poterit esse materia, vel quasi materia ꝓductionis filij: sicut Doct. ꝓbat. Probat ergo antecedens (scilicet quòd essentia sit formalis terminus generationis filij) duab. auctoritatibus, quæ sunt clare in littera.

In composito naturali sunt tria.

¶ Deinde probat ratione. Primo. Nulla entitas formaliter vnica simpliciter perfectior termino formali productionis habetur per productionem: essentia est formaliter infinita, relatio autem non, vt subtiliter probat Doc. q. 5. quodli. ergo si relatio esset formalis terminus productionis persona non haberet essentiã per productionem. Ratio stat in hoc: quia ex quo in productione oportet assignare terminum formalem productionis. sequitur, quòd cum in filio tantum sit essentia, & proprietas respectu generationis filij: oportet assignare terminum formalem: aut ergo talis terminus erit essentia? & sic habetur intentum, aut erit relatio? quæ dicitur proprietas filij. Contra. Quia terminus formalis productionis est perfectissimum, quod per productionem habetur: & sic stat ratio Doct.

Dyonisius Carthusianus conatur respõdere rationib. Scoti, tamen nõ saluat Henricum, nam ausus est dicere, ꝙ essentia diuina concipi\~ existere in patre, alio modo prout, cõcipitur existere in filio cõnotata, primo mõ essentia diuina dicitur materia, vel quasi materia, quia ex ipsa producitur filius, vt autẽ est in filio dicitur termin. formalis generationis contra diuina essentia nõ põt simul & semel eẽ materia, & terminus formalis, quia distinguuntur ex natura ꝓpria materia, & terminus formalis, cum habeant oppositos modos.

¶ Et vt clarius intelligatur ista ratio est notandũ, quòd producens optimè dispositum per productionem suam semper intendit inducere nobiliorẽ formam, quam potest: maximè quando principiũ formale producendi est perfectum. Perfectissimum ergo, quod habetur per productionem illam erit terminus formalis: patet quia ex illo, & materia resultat tota perfectio producti, sed principaliter resultat à termino formali: & quanto terminus formalis est nobilior tanto productum erit nobilius. Si ergo producens per productionem intendit perfectũ productum, & perfectio ipsius producti est principaliter à termino formali. ergo si terminus formalis illius productionis nõ esset perfectior omni alio in tali producto existente: nunquam per talem productionem haberet esse in tali producto. Si ergo essentia diuina, cum sit vnica simplicissima, & formaliter infinita in productione filij non sit terminus formalis (maximè cum pater per talem productionem intendat producere personam, omnino sibi similem in perfectione: & tota perfectio producti est principaliter à termino formali productionis: immo in diuinis tota perfectio producti est ab essentia diuina) sequitur quòd per talem productionem nunquam erit in filio, nec per aliam: quia respectu filij tantum est vna productio, & illa sola productione omnia communicantur filio.

¶ Si obijciatur. Nonne in creaturis forma totius est nobilior forma partis: & tamen ipsa non est terminus formalis: sed tantum forma partis: & nihilominus forma totius habetur per eandem productionem?

¶ Dico, quòd forma totius in creaturis resultat ex partibus: & perfectio eius principaliter est a forma partis: & si forma partis non esset perfectior omni eo, quod pertinet ad productum: nunquam in tali productione haberetur modo cum essentia diuina sit tota perfectio filij producti, & ipsa non est producta, sicut forma totius. ergo si non esset terminus formalis generationis filij nunquam per hãc generationem haberi posset: & sic patet ista prima ratio.

¶ Secundo probatur idem antecedens: quia in creaturis natura est terminus formalis generationis: non autem proprietas indiuidualis, vel hypostatica: quia generatio est naturalis: quia est via in naturam, scilicet in formam: vt patet, secundo physic. t. c. 14.

¶Pro

¶Pro intelligentia huius rationis nota: quòd sicut d.3.quæst.6.huius. Doc. dixit, quòd natura est ratio formalis agendi, & non singularitas, quæ est conditio agentis (actiones enim sunt suppositorum, vel singularium) sic pariformiter in ente producto ratio formalis terminandi productionem erit natura: & singularitas, vel ratio hypostatica erit tantum conditio producti: quia actiones sunt circa singularia, vt patet in procem. met. & talis natura erit terminus formalis productionis: quia generatio dicitur naturalis: quia via in naturam: totum autem productum non dicitur terminus formalis: sed terminus totalis, & adæquatus illius productionis. Cum ergo essentia diuina vna cum intellectu diuino sit in patre ratio formalis producendi filium: & paternitas in patre sit conditio producentis, quia productio est suppositi. ergo ipsa memoria fœcunda erit ratio formalis terminandi generationem filij, & filiatio erit tantum conditio producti. Et est sensus. Sicut producens, vt quod semper est suppositum: & ratio formalis producendi abstrahit à ratione formali suppositi: sic productum, vt quod, erit suppositum. & terminus formalis productionis passiuæ abstrahet a ratione formali suppositi.

Memoria fœcunda est ratio formalis terminandi generationē filij.

¶Tertio probatur idem antecedens: quia alias generatio non esset vniuoca: quia ratio formalis termini eius non esset ratio conuenientiæ generantis cum genito. Pro clariori intelligentia huius est sciendū, quòd ratio suppositi nunquā est ratio formalis conueniendi vniuocè cum alia ratione suppositi, cum istæ rationes sint primo diuersæ, sed ratio conuenientiæ est natura in supposito. sicut Franciscus productus conuenit vniuocè cum Ioanne, quia natura in ipso est ratio conuenientiæ realis cum natura Ioannis. Com. ergo paternitas, & filiatio in diuinis secundum communem opin. sint rationes hypostaticæ erunt primo diuersa: ergo in nullo quiditatiuè conuenientia realiter: ergo pater, & filius conueniunt vniuocè per naturam diuinam, in qua sunt idem, & sicut ratio formalis producēdi est ratio formalis conuenientiæ producentis cum producto, ita terminus formalis productionis passiuæ in ipso producto erit ratio formalis conuenientiæ producti cū producente. ergo filiatio non erit terminus formalis generationis filij, sicut nec paternitas ratio formalis producendi filium.

Ratio conueniendi vniuoce.

¶Quarto, & vltimo probatur idem antecedēs. Et ratio est ibi. Similiter alias non esset ista productio generatio, sed magis esset mutatio ad relationē: quia productio ponitur in genere, vel in specie ex suo termino formali: sicut patet ex 5.physi.t.c.4. vbi sic habetur. Trāsmutatio enim magis nominatur ab illo, ad quod est motus, quàm ab illo, ex quo est motus. & ideo corruptio est transmutatio ad non ens: & generatio est transmutatio ad ens. Hoc idē Commen. ibi. Ergo si terminus formalis huius productionis esset relatio: ista productio poneretur in genere relationis, & non esset generatio.

Quid sit corruptio, & generatio.

¶Probo consequentiam primi enthimematis. Hic Doc. probat consequentiam, scilicet quòd si essentia diuina est terminus formalis generationis: ergo essentia diuina in generatione filij non est materia, nec quasi materia, nec potentia, nec quasi potētia: quod enim est quasi materia: est quasi potentia, supple receptiua. Sed essentia in generatione filij, nec verè, nec quasi est potentia receptiua, quia tunc idem reciperet seipsum patet. dicimus enim, quòd in composito naturali materia est in potentia receptiua formę partis, quę est terminus formalis productionis: cum ergo essentia diuina sit terminus formalis generationis, vt probatum est: si ex alia parte in tali generatione esset materia, vel quasi materia: tunc esset potētia receptiua, vel quasi receptiua termini formalis, qui est essentia, & sic idem reciperet seipsum: quod non est intelligibile.

Essentia diuina est terminus formalis generationis, & non est materia, nec quasi materia.

¶Ibi. Similiter probatur eadem consequentia, & ratio stat in hoc. Sicut in composito creato impossibile est haberi aliquod pertinens ad esse eius duplici modo habendi, vt pater: quia in ipso est forma, & materia, forma, tantum habetur vt terminus formalis, & non habetur vt materia receptiua illius termini: quia tunc idem reciperetur in se: & materia ibi tantum habetur, vt subiectum termini formalis, & non vt terminus formalis: quia tunc præsupponeret in tali composito aliam materiam receptiuam: vel eadem materia reciperetur in se: sic in persona diuina constituta ex essentia, & proprietate eadem essentia non habetur duplici modo habēdi. Si ergo essentia diuina est quasi materia, & est terminus formalis generationis: vel ergo reciperet se, vel vt terminus formalis reciperetur in alia materia, & sic patet manifestè impossibile ipsam essentiam posse haberi in filio isto duplici modo, scilicet vt quasi materia, & vt terminus formalis. Immo videretur sequi, quòd filius bis haberet essentiam, & per consequens, quòd sit bis Deus: quia habere essentiam est esse Deum, & quòd habeat prius eā naturaliter, quàm habeat eā, si ratio quasi materia præcedit aliquo modo rationem formalem termini generationis: & sic patet ista ratio.

Nota & bene.

¶Ibi. Item secundo, essentiæ, vt de ea generatur filius &c. Ista ratio intelligitur sic: essentia absolutè sumpta est quasi principium materiale respectu notitiæ genitę, idest aut essentia absolutè est subiectum, in quo quasi recipitur ipsa notitia genita, & hoc est principiare materialiter, vel quasi materialiter esse subiectum termini formalis: ex quo subiecto, & termino resultat constitutum, tanquam ex principijs intrinsecis: ergo filius ita erit de substantia filij, vel spiritussancti. sicut dicitur de substantia patris: quia vt sic est trium personarum, aut vt est principium quasi materiale habet esse, vt in patre, idest aut ipsam sic esse quasi materiam in generatione filij tantum sibi conuenit, vt est in patre: ergo vt in patre quasi reciperet notitiam genitam, & sic formaliter esset notitia genita, & sic pater esset formaliter notitia genita, cum illa sit in essentia, vt essentia est patris, sicut Franc. est formaliter intelligens, quia intellectio recipitur in intellectu formaliter, vt intellectus est formaliter in Fran. Et quòd sequatur hoc de patre: patet quia cum in intellectu eius, quod est esse de quo aliquid producitur includatur hoc, quod est esse illud, in quo forma inducitur, idest in illo ente, cui cōuenit esse illud, vt de quo aliquid producitur, idest cui conuenit esse principium materiale ipsius producti includitur in intellectu eius, idest quòd includitur quiditatiuè hoc, quod est esse illud, in quo forma inducitur, idest tale ens, quod est receptiuū formæ. Et tota sententia est. Illud, quod est materia, vel quasi materia in generatione quiditatiuè includit ipsum esse receptiuum formæ, quæ est terminus formalis generationis: & includit etiā in intellectu suo, idest quiditatiuè includit, quòd si est receptiuū formæ, quòd habeat illam in se formaliter: & hoc est, quod dicit. Et in intellectu eius, quod est esse in quo includatur habere illud, quod est in eo. Et sententia totius litteræ est. Principium materiale, vt huiusmodi includit in suo conceptu quiditatiuo esse receptiuum termini formalis, & habere illum terminū in se formaliter. Si ergo essentia, vt in patre existens formaliter, & sub illa ratione, qua est in patre formaliter, sit quasi materia filij, siue notitiæ genitæ: ergo notitia illa erit formaliter in essentia, vt in subiecto: & sic erit formaliter in patre mediante essentia,

Intellectio in intellectu formaliter recipitur.

Sententia litteræ.

Obiectio. tia. Aut essentia, vt est quasi materia erit alterius personæ, quam patris: ergo erũt duæ personæ ante productionem filij. Cætera patent. Si dicatur, ꝙ non sequitur, quòd si materia sit de quo aliquid producitur, quòd illud productum recipiatur in materia: patet quia compositum primo, idest adæquatè producitur 7. meta. & tamen non est subiectiuè in Materia.

Solutio. ¶ Dico, quòd sic debet intelligi, quòd si materia sit, vt de quo aliquid producitur, vt terminus formalis, quòd sit receptiua illius: non autem de termino totali, & adæquato, nec possit esse talis terminus totalis. puta humanitas, nisi terminus formalis, puta anima primo recipiatur in corpore, vt in materia. Et si essentia diuina esset quasi materia filij: esset receptiua non filij, sed ipsius filiationis, vt termini formalis, secundum Hen. Sed quia in eodem instanti, quo filiatio est formaliter in essentia diuina, vt in quasi materia resultat persona filij ex essentia, & filiatione cõstituta, & quia essentia est sic quasi materia, vt est in patre: sequitur, quòd filius sit formaliter in patre, & sic intellige sequentem litteram vsque ibi. Si autem essentia, vt in alia substitutione à patre est, de qua generatur filius &c.

¶ Ibi. Si autem dicas, vt est de qua &c. Hæc littera sic debet intelligi. Materia, vt de qua generatur suppositum, siue genitum non habet esse in aliquo supposito: quia volunt isti, quòd materia in se nullã entitatem dicat realem: sed quòd tantum sit ens in potentia sola, idest ens tantum possibile. ideo Sco. arguit contra: quia ex quo ipsa est principium intrinsecum dans esse realiter producto naturali: quòd nisi esset verum ens: non principaliter realiter, & intrinsecè: quomodo enim illud, quod in se nihil est potest constituere intrinsecè aliquod ens in esse reali? Et quia dicit, quòd materia non est alicuius suppositi, vt est id de quo genitum generatur: etiam accipiendo materiam habere verum esse in se ad mentem Sco. in 2. d. 12. verum est, quòd non est alicuius suppositi.

Quomodo materia det esse realiter producto naturali.

Obiectio solu. pulchra. ¶ Si dicatur. de materia ligni generatur ignis; & tamen ipsa est actu suppositi ligni.

¶ Dico, quòd non: quia materiam esse, vt de quo ignis generatur est ipsam esse receptiuam formæ substantialis ignis, vt sic recipit non est sub forma ligni: immo in eodem instãti, in quo introducitur forma ignis expellitur forma ligni. Hoc ad mentem Scoti. Et hoc, quod dixi non est argumentum contra Sco. sed tantum accipiendo ipsam materiam primo modo, idest vt nullum simpliciter esse habet.

¶ Ibi. Si dicatur aliter, quòd inquantum est patris, &c. Argumentum factum supra in textu. Idem secundo concludit contra istam responsionem: quia si essentia est patris, vt de quo generatur filius: statim ipsa, vt in patre includit in intellectu, quòd sit receptiua notitiæ genitæ, & ĩcludit, vt habeat ipsam, vt in patre: ergo falsum est dicere, quòd vt actu quasi informatur notitia genita sit filij: & hoc est, quod dicit.

¶ Ibi, Similiter tunc communicatio essentiæ &c. Hic Doct. supponit, quod ab omnibus conceditur, scilicet quòd quicquid communicatur personæ diuinæ productæ communicatur per productionem, filio per generationem, & spiritui sancto per spirationem. Hoc idem est in generatione creaturæ. Si ergo essentia est quasi materia filij: sequitur quòd saltem per considerationem nostram prius habeat esse in filio, quàm per productionem: patet quia sicut materia est prior forma, ita prius occurrit ad esse compositi.

Obiectio. ¶ Si dicatur non esse inconueniens aliquid prius communicari producto ante productionẽ: & hoc secundum considerationem nostram: quia in creatura præintelligitur materia cõmunicari, quàm habeatur forma per productionem.

Solutio. ¶ Dico, quod non est simile: quia materia non communicatur per aliquid agens, cum præsupponatur omni actioni: sed tantum forma communicatur materiæ. essentia verò diuina, cum sit eadem in tribus non potest haberi in filio, nisi per communicationem, & cum ipsa per considerationem præintelligatur in filio ipso termino formali, qui tantum habetur per generationem: sequitur quòd essentia non erit in filio per generationem: quod est contra August.

Materia est ingenerabilis terminatiuè, generabilis verò subiectiuè. ¶ Ibi. Similiter licèt aliquid, quod non est, &c. Dicit Docto. quòd materia ligni, quod actu non est suppositi, puta ignis, potest fieri per generationem suppositi ignis, non per generationem ipsius materiæ, cum sit ingenerabilis terminatiuè, sed per generationem formæ ignis in illa materia. nam in eodem instanti, quo forma ignis recipitur p generationem in materia ligni, ipsa materia desinit esse suppositi ligni, & fit suppositi ignis, sed quòd eadem materia, quæ actu est suppositi ligni, existens suppositi ligni fiat suppositi ignis ẽ impossibile: nisi ipsa producatur in illo, & si producitur in illo non erit in illa materia: quia materia præexigitur formæ producendæ. Cum ergo essentia sit actu suppositi patris: & eadem etiam actu existens suppositi patris sit etiam suppositi filij: ergo erit per productionem ipsius in filio: & vt sic non habet rationem materiæ, vel quasi materiæ.

Obiectio. ¶ Si dicatur, quòd ipsa vt est suppositi patris fit suppositi filij, & non per productionem ipsius in filio, sed per productionem notitiæ genitæ in ipsa, sicut dixi de materia ligni respectu formæ ignis.

Solutio. ¶ Contra: quia si sic. sequitur argumentum factũ supra in textu. Item secundo essentiæ &c. quòd vt est suppositi patris recipit notitiam genitam: & sic pater erit formaliter sapiens notitia genita.

¶ Ibi. Præterea. Tertio, quando ad productionem effectus &c. Nota, quòd actiuum, puta ignis, qui producit compositum naturale ex materia, puta ligni, & forma ignis, prius habet respectum realem ad illam materiam, quàm ad productum totale, & adæquatum. nam prius mouet materiam ad formã patris, scilicet ad formam ignis, qui est terminus totalis causando illam in tali materia. & hic est duplex relatio: prima est producentis ad terminum formaliter productum. secunda est mouentis ad materiam motam inquantum recipit illum terminum: & hoc habet ex seipso. & habito isto respectu est etiam respectus ignis producentis ad totum productum: & in isto secundo materia ipsa concausat, vt causa materialis. Si ergo pater in generatione filij respiceret essentiam diuinam, quasi materiam prius haberet respectum, & relationem ad illam: vt quasi mouentis ipsam ad receptionem notitię genitæ, siuè proprietatis: & post vel simul haberet aliam relationem ad filium productum. ergo ante relationem realem patris ad filium esset alia prior realis, quę esset ad essentiam, vt quasi materiam: vel si esset tantũ rationis: vtrunque est falsum. Primum patet ab omnibus: quia omnes negant patrem habere aliam relationem realem, quam ad filium, & spiritum sanctum. Secundum similiter patet, quia cum relatio patris ad filium sit verum ens reale non præexigit necessariò aliquid, quod est præcisè ens rationis: vt patet intelligenti. & nota bene hanc rationem. Sequentia clara sunt.

Duplex relatio.

Gre. d. 5. q. 2. primi. GREG. DE ARI. circa hanc materiam ponit, quòd nullus terminus formalis generationis diuinę, qui sit alius à termino totali. Et probat sic primo.

mo. Vbi est terminus formalis alius à termino per se ibi est formalis pars per se termini, & in illo inclusus Sed in simplicissimo nulla est pars. ergo.

¶ Secundo, quia vt videtur si res aliqua simplex causatur à Deo: non assignatur terminus formalis distinctus à termino per se creationis, siue ab eo, qui creatur.

¶ Confirmatur: quia illud est formalis terminus, quo actu productum est tale. Ista autem, quod nullum simplex est aliquo tale, sed seipso. Iam enim non esset simplex.

¶ Et si dicatur, quod filius essentia, & diuinitate est Deus: & filiatione, aut proprietate filius.

¶ Respondet Greg. quòd ex hoc non habetur, quod aliquo alio à se sit Deus, aut filius, vel persona: cum ipse sit sua diuinitas: & omne quod est in eo: & sic in eo non distinguitur, quo est, & quod est: & ideo seipso, & per seipsum est, & Deus est.

¶ Et si dicatur secundo, quòd generatio filij non erit vniuoca: cum per se terminus non sit eiusdem rationis cum producente: cum persona filij sit alterius rationis à persona patris, nec alius terminus ibi formalis datur.

¶ Respondet, ad hoc, quòd sit vniuoca, scilicet sufficit, quòd producens, & productum sint eiusdem naturæ secundum speciem. modo pater, & filius nō tantum sunt vnius naturæ secundum speciem: sed etiam secundum numerum: & ideo maximè vniuoca est generatio ista.

Opinio Sco. RESPONDEO præmittendo aliqua. Primum: quòd cū summa simplicitate stat aliquorum distinctio formalis: licet nullo modo realis: vt supra patuit. d. 2. parte 2. q. 1. vbi ostensum est, quòd cum simplicitate diuina stat non identitas formalis essentiæ, & proprietatis. Similiter probat Doc. infra distin. 8. quæst. 3. quòd cum summa simplicitate Dei stat formalis distinctio attributorum ab inuicem, & ab essentia diuina. Nulla enim potest esse cōpositio, nec quasi compositio inter aliqua duo, quorum vnum transit in perfectissimam identitatem realem alterius propter infinitatem, & simplicitatem alterius extremi, vt infra ostendetur præsenti. q & d. 26. Secundo præmitto, quòd persona filij est verè constituta ex essentia, & proprietate tanquam ex aliquibus de necessitate formaliter distinctis. vt patebit infra d. 8 q. 3. Et sic in filio distinctus est dupliciter terminus generationis. vnus est totalis: & est ipse filius constitutus ex essentia, & filiatione, & alius dicitur formalis, & non potest esse, nisi ipsa essentia: vt ostēsum est supra præsenti. q. exponendo sensum Doc. Tertio præmitto, quòd proprietas filij potest comparari ad essentiam: vel sicut actus perficiens, vel inhærens, siue informans, vel sicut actus hypostaticus, quo persona subsistit in natura diuina. Primo modo facit cōpositionem aliqualem. Secundo modo nullam compositionem facit, nec quasi compositionem, vt infra patebit præsenti. q. & 26. d. huius. Quarto præmitto, quòd quando productum distinguitur à producente, & conuenit quiditatiuè cum producente: in eo est assignare aliquid, quo verè distinguitur: & aliquid, quo verè conuenit. sicut in creaturis Frāciscus distinguitur à Ioanne, & quiditatiuè conuenit cum Ioanne in humanitate: tunc humanitas in Francisco est ratio conuenientiæ quiditatiuè cum Ioanne: & hæcheitas Francisci est ratio distinguendi ipsum à Ioanne: & ideo in Francisco producto (posito etiā, quòd natura humana sit forma simplex) est terminus totalis generationis, qui est ipse Franciscus, includens humanitatem, & hæcheitatem: & est terminus formalis generationis, qui est natura humana, quæ vniuocè conuenit cum producente.

In diuinis non est compositio, sed constitutio.

Sol. rationū Gre. ¶ His præmissis respondeo ad rationes Greg. Ad primam, cum dicit. Vbi est terminus formalis alius à per se termino, ibi formalis est pars per se termini, & in illo inclusus. Dico, quòd hoc verum est primo in composito reali. secundo etiam in re non cōposita ex materia, & forma: sed ex natura, & hæcheitate tanquam ex determinabili, & determinatiuo: tunc terminus formalis est pars termini per se, siue termini totalis, & adæquati: cum ibi sit perfectiuū, & perfectibile. Vbi verò constituentia sic se habent, quòd vnum non est actus alterius, vt perficiens, vel informans: nec econtra, sed actus transiens in perfectam identitatem alterius extremi: tunc non est ibi, nec pars, nec quasi pars: & sic cum essentia diuina, & proprietas filij verè constituant personam filij: essentia diuina, quæ est terminus formalis non erit pars, nec quasi pars filij constituti, & tamen cum tali constituto stat summa simplicitas: quia cum formali distinctione aliquorum stat perfectissima realis identitas, & summa simplicitas, vt patuit in primo supposito.

Essentia diuina quæ est terminº formalis nō erit pars.

¶ Ad secundam dico, quòd si creetur aliqua res simplex, id est non composita ex materia, & forma: adhuc in illa est assignare terminum formalem creationis, & terminum totalem. vt quando angelus creatur, dico, quòd terminus totalis creationis est hic angelus, vt includit quiditatem, & hæcheitatem, siue rationem formalem subsistendi: & terminus formalis erit entitas quiditatiua ipsius angeli: qua quiditatiuè conuenit cum alijs. Et vltra dico, quòd in tali re creata terminus formalis creationis est pars ipsius creati: eo modo, quo dictum est de constituto ex natura determinabili, & hæcheitate determinatiua.

¶ Ad confirmationem illam: cum dicit, quòd illud est formalis terminus, quo actu productum est tale. Concedo: & sic essentia diuina est id, quo filius est Deus, vel perfectissimum ens. Et cum dicit, quòd omne simplex se ipso est tale, & non aliquo alio, aliter nō esset simplex. Dico, quòd esse tale aliquo alio põt dupliciter intelligi. Primo vt sit tale aliquo alio, vt parte, vel quasi parte. Secundo, vt sit tale aliquo alio, non sicut parte, vel quasi parte. sed sicut aliquo includente ipsum constitutum in perfecta identitate reali. primo modo non potest dici simplex: sed bene secundo modo: & sic est in proposito.

Esse tale aliquo alio potest dupliciter intelligi.

¶ Ad aliud quod dicit: quòd licet filius sit Deus essentia, & diuinitate: & sit filius filiatione, non tamen sequitur, quòd aliquo alio à se sit Deus &c. Dico primo, quòd si filius dicat aliquam entitatē præter essentiam, & proprietatem licet non realiter distinctam: patet quòd seipso non erit Deus, sed deitate erit Deus, & filiatione erit filius, & non seipso: quia ipsa sunt aliquo modo alia ab entitate filij:

¶ Secundo dico, quòd si filius non dicat aliam entitatem à deitate, & filiatione: adhuc sic totum, vt vnitum potest dici Deus aliquo alio, & non seipso: patet quia ex quo filius dicit deitatem, & filiationē si hoc modo filius seipso esset Deus (cum vt sic dicat filiationem, & deitatem) tunc sequeretur, quòd filiatio esset filius: & similiter si seipso esset filius, vt hic filius includit deitatem, & filiationem: tunc filius esset deitate filius. Ad aliud, quod dicit de vniuocatione generationis filij. Hæc responsio est pro me: quia si filius conuenit cum patre etiam in idem numero: aut hoc est ratione naturæ diuinæ, aut hoc est ratione proprietatis? non secundo: tum quia per proprietatem distinguitur realiter à patre. tum quia proprietas filij est primo diuersa à proprietate patris, vt infra patebit d. 13. & 26. Si ratione naturæ, tunc habeo propositum: quia illud est terminus formalis generationis filij, quo filius vniuocè, & quiditatiuè conuenit cum patre. Et sic patet responsio ad argumenta Greg.

Ocham in 1. dist. 5. q. 2. contra Scot.

ALIVS etiam Doc. satis subtiliter arguit contra Sco. probando, quòd essentia diuina non sit terminus formalis generationis filij. Et primo arguit sic. Sicut de ratione termini totalis alicuius generationis est non habere esse totale, nisi per productionem; ita de ratione termini formalis est non habere esse formale: nisi per productionem. Sed essentia nō habet esse formale per generationem: quia essentia secundum totum suum esse est in patre.

¶ Secundo arguit sic. Non idem est elicitiuum alicuius productionis, & terminus formalis eiusdem: quia idem non est prius, & posterius seipso: sed secundum istos principium elicitiuum est prius origine: terminus autem formalis est posterius origine: sed essentia secundum istos est principium elicitiuum generationis. ergo non est terminus formalis eiusdem.

¶ Confirmatur: quia secundum istos vna persona tantum vno modo habendi habet essentiam. Si ergo filius habeat essentiam, vt terminum formalem generationis. ergo non habet eam, vt principium elicitiuum: cuius oppositum dicit.

¶ Si dicatur, quòd filius non habet essentiam, vt principium eliciouum, sed pater. hoc non sufficit: quia saltem filius haberet essentiam, vt principium elicitiuum productionis spiritus sancti, & ita duobus modis habendi: & hoc argumentum est tantum contra hominem.

¶ Tertio principaliter arguit. Si essentia sit terminus formalis generationis, aut hoc est, quia simpliciter habet esse per productionem? aut quia habet esse in producto per productionem? Nō primo: quia essentia, cum sit in patre non habet esse simpliciter per quamcunque productionem. Non secundo: quia si anima intellectiua esset primo creata: & postea crearetur materia sub anima intellectiua: non diceretur, quòd anima intellectiua esset terminus formalis illius productionis: & tamen caperet esse in hoc per illam productionem. Et ex his patet: ꝙ non est idem communicari, & esse terminum formalem alicuius productionis, quia illa anima intellectiua esset communicata materiæ: & tamen non esset terminus formalis productionis. Ideo dico aliter, quòd aliud est communicari per productionem aliquam: & aliud est esse terminum formalem illius productionis: patet quia spiratio actiua communicatur filio per generationem: & tamen spiratio actiua non est terminus formalis illius productionis. Dico ergo, quòd terminus formalis productionis est illud, quod capit esse simpliciter per illam productionem. Vnde quando terminus formalis, & terminus totalis distinguuntur: terminus formalis est aliquid ipsius termini totalis capiens simpliciter esse per illam productionem, & per hoc, ꝙ terminus formalis capit simpliciter esse per illam productionem: terminus totalis capit esse simpliciter per ipsam productionem. Et ex isto sequitur, quòd non dicitur aliquid terminus formalis: quia est forma. Nam si Deus crearet ipsam materiam per se existentem, ista materia esset terminus formalis: & tamen non esset forma. Et sic in proposito dico, quòd essentia non est terminus formalis generationis, nec similiter relatio, sed ipsa persona potest dici terminus formalis: non tamen distinguendo terminum formalem contra terminum totalem. hæc Ocham.

Positio Ochā ꝓpria.

RESPONDEO ad primum. Concedo, quòd sicut terminus totalis est ille, qui accipit esse per productionem: sic terminus formalis est ille, qui accipit esse per eandem productionem. Cum dicitur, quòd essentia diuina per productionem in filio non capit esse in filio. Dico, quòd accipere esse contingit dupliciter. Vno modo in se, & absolutè: ita quòd in aliquo instanti originis intelligatur non habere esse; & in alio instanti originis intelligatur habere verum esse. Alio modo quòd intelligatur habere esse alio modo, quo prius non habuit: puta esse communicatum: ita quòd in aliquo priori instanti originis dicatur non habere esse in filio: & in secundo instanti originis dicatur habere esse in filio: vt constitutiua, & vt dans esse filio essentialiter, & quiditatiuè. Primo modo non potest dici terminus formalis generationis: cum esse reale essentiæ diuinæ sit simpliciter primum in diuinis: immo, vt sic intelligitur, vt prior omni proprietate, & omni attributo: vt patet à doc. infra d. 8. q. 3. & diffusè in quoli. q. 1. Secundo modo dicitur terminus formalis generationis filij: quia ipsa essentia per talem generationem habetur in filio, per quam essentiam filius est quiditatiuè Deus, & idem essentialiter cum patre.

Accipere esse contingit dupliciter.

¶ Ad secundum dico, quòd idem esse prius, & posterius seipso potest dupliciter intelligi. Primo quantum ad idem esse reale, vt quòd a. realiter sit prius, & posterius seipso, & hoc est impossibile. Secundo quantum ad alium, & alium modum. Et sic etiam est impossibile, quòd respectu vnius, & eiusdem modi dicatur prius, & posterius seipso: vt verò comparatur ad alium, & alium modum: secundum vnum modum potest dici prius: & secundum alium potest dici posterius. Et sic in proposito essentia diuina, vt est principium elicitiuum in patre, est prior se ipsa, vt est per productionem communicata filio: & hoc est necessarium dicere: quia ex quo ipsa ponitur principium formale productiuum, quo pater producit filium. vt infra patebit. d. 7. & ipsa eadem ponitur communicari filio per talem productionem: sequitur, quòd vt in patre est principium elicitiuum, sit prior seipsa, vt in filio ipsi filio per productionē communicata.

Idem potest esse seipso prius & posterius.

¶ Ad confirmationem dico, ꝙ filius non habet essentiam diuinam, vt principium formale elicitiuum, vt infra patebit. dist. 7. Et quod dicit, quòd saltem habet eam, vt principium elicitiuū spirationis. Dico quòd verum est. Et cum dicit, quòd duobus modis habendi habet eam: quia vt terminum formalem productionis, & vt principium elicitiuum spirationis. Dico, quòd non tantum his duobus modis: sed etiam vt pluribus alijs modis: quia eadem, vt in filio est principium operatiuum intellectionis, & principium operatiuum volitionis, & huiusmodi. Sed hoc nihil est. Et cum dicit, quòd Sco. habet pro inconuenienti, quòd filius habet essentiam duobus modis. Dico, quòd Scotus sic intelligit, quòd non habetur in filio essentia diuina alio, & alio modo habendi, vt dans esse filio. hoc patet arguendo contra Hen. vbi dicit, quòd si essentia diuina esset quasi materia, & esset terminus formalis generationis: tunc filius duobus modis habendi haberet eam, vt dantem sibi esse essentiale, & sic filius esset bis Deus. vide in præsenti q.

Filius duobus modis habendi habet essentiā diuinam.

¶ Ad tertium dico, quòd essentia diuina per productionem habet tantum esse communicatum in filio. Et sic patet responsio ad omnia sequentia ipsius Ocham.

DEINDE respondet Ocham vbi supra ad rationes Doct. & primo illas auctoritates concedit dicens, quòd potest forma dari, siue communicari, siue præstari producto quamuis non sit terminus formalis talis productionis, sicut si Deus crearet materiam sub forma præexistente: illa forma communicaretur tali composito per illam productionem, & tamen non esset terminus formalis talis productionis.

Idem Ochā conatur Sco. rationes soluere.

¶ Dico, quòd hæc responsio (vt patet ex supra dictis) non soluit rationem Sco. quia ex quo essentia diuina, vi productionis communicatur filio, vt dans

Ista responsio nō soluit.

esse

esse essentiale filio: sequitur, quod non potest dari, nisi vt terminus formalis productionis.

Obiectio.

¶ Si dicatur, quòd etiam proprietas filij habetur in filio vi generationis, & tamen non erit terminus formalis.

Solutio.

¶ Dico primo, quòd illud voco terminum formalem productionis, quo productum ex vi productionis est simile producenti, siue similitudine formali, siue similitudine virtuali: quæ distinctio patet supra dist. 3. quæst. 8. Et sic per solam entitatem quiditatiuam vltimatè constituentem productum in esse quiditatiuo productum ex vi productionis est simile producenti, & quia filius in diuinis ex vi productionis suæ non est similis producenti per proprietatem hypostaticam: ideo talis proprietas non potest dici terminus formalis.

Terminus formalis est duplex.

¶ Dico secundo, quòd terminus formalis potest capi dupliciter. vno modo pro eo, qui est terminus principalis. alio modo pro termino quodammodo concomitante: & tunc essentia diuina dicitur terminus formalis primus, siue principalis: & attributa dicuntur termini formales concomitantes, siue quodammodo denominatiui: & breuiter omne illud, quod fundatur in essentia diuina potest dici terminus formalis concomitanter tamen: & de hoc infra patebit. Et quod dicit de materia. Dico, quòd posito, quòd anima intellectiua Francisci sit creata in instanti a. & in aliquo tempore sequenti creetur corpus organicum: & post communicetur ipsi corpori ex quo corpore, & anima constituitur Franciscus in esse, adhuc illa anima posset dici terminus formalis respectu compositi: quia per illam habetur vltimatè esse quiditatiuum. Et si ipsa anima eadem productione, qua Franciscus producitur esset communicata Francisco: verè diceretur terminus formalis productionis terminatæ ad Franciscum, vt ad terminum totalem. In proposito autem essentia diuina tantum habetur in filio vi eiusdem productionis, qua filius producitur, vt terminus totalis.

Grego. respondet ad auctoritates.

GREG. tamen vbi supra respondet ad has auctoritates: quæ responsio parum differt a responsione data ab Ocham. & dicit, quòd dari per generationem alteri potest intelligi. Primo secundum proprietatem locutionis. & sic omne, quod datur per generationem distinguitur ab eo, cui datur: nec est illud, siue detur ei vt subiecto. sicut forma datur materiæ à generante, siue detur ei vt habenti, seu toti, vt anima potest dici dari animali, id est quòd animal per generationem habet animam. Et eodem modo potest dici, quòd materia datur animali, quia à generante habet materiam: & vtroque modo minor est falsa. videlicet, quòd essentia sic detur filio per generationem. Secundo modo potest intelligi dari per generationem filio à patre, ita quòd nascendo est filius a patre, & in huiusmodi sensu maior idem valet, ac si diceretur. Omne quod filius est nascendo a patre, siue per hoc, quòd nascitur a patre est &c. Et patet quòd est falsa: quia filius non solum habet nascendo, vt sit essentia: sed etiam, vt sit filius, & persona: non enim est intelligendum, quòd filio detur essentia, vt sit aliquid, quod sit in eo, vt in subiecto: vel vt pars eius intrinseca, sed vt aliquod, quod ipse est: & sic non est aliter intelligendum filium habere essentiam, quàm ipsum esse essentiam.

Confutatio responsionis Greg.

¶ Dico, quòd concedendo essentiam dari filio per generationem, sic filium esse essentiam, siue identicè, vel formaliter non curo: non tamen ex hoc saluat quin sit terminus formalis generationis. Ex quo enim essentia est id, quo filius ex vi productionis suæ est similis, siue idem producenti: sequitur, quòd ipsa erit terminus formalis generationis.

¶ Ad secundum argumentum Docto. respondet Ocham, quòd argumentum Doc. procedit, ac si poneretur, quòd relatio esset terminus formalis: sed non ponitur ipsa relatio terminus formalis, sed tantum ipsa persona constituta ex essentia, & relatione.

Ocham respondet ad secundam Doc.

Improbatio ipsius responsionis.

¶ Dico, quòd hæc responsio non soluit rationem Doct. ratio enim procedit ex vno supposito, scilicet quòd in productione filij detur aliquis terminus formalis: quia ipse filius est terminus totalis generationis, quod suppositum supra probatum est. Et ideo Doc. addit, loquendo de termino formali distincto contra terminum totalem: aut essentia est terminus formalis: & habetur propositum, aut relatio: non enim alius potest haberi si relatio. Contra: quia perfectius, quod habetur vi productionis est terminus formalis: quia voco terminum formalè illud, quod ex vi productionis habetur, vt vltimum constitutiuum in esse essentiali, & quiditatiuo. si ergo relatio esset terminus formalis generationis: ex vi talis generationis non posset haberi essentia diuina, vt supra patuit.

Ad tertium respondet idē Ocham.

¶ Ad tertium respondet Ocham dicens, quòd talis vniuocatio (qualis est in generatione diuina) stat cum hoc quòd essentia nō sit terminus formalis: quia ad illam vniuocationem, quæ est ibi sufficit, quòd generans, & generatum sint vna substantia: & quòd illa substantia non differat, nec à generante, nec a generato.

Responsio Ocham improbatur.

¶ Dico, quòd ista responsio non soluit rationem Doc. vt patet ex supra expositis: quia sustinendo, quòd filius ex vi productionis suæ dicatur vniuocè generari, siue esse simile producenti ex vi generationis, quod idem est: oportet assignare aliquid in filio, quod habeatur vi generationis illius, per quod filius sit similis quiditatiuè patri illud non potest esse proprietas vt patet: nec etiam filius, vt filius: ergo erit essentia. Si ergo per essentiam dicitur formaliter similis patri ex vi productionis suæ: sequitur, quòd essentia erit terminus formalis generationis, sicut etiam patet in creaturis, vbi compositum est simile producēti ratione termini formalis habiti virtute illius productionis. Et ex his (quæ dixi) patent alia, quæ dicit Ocham.

Dicit Scot: quod Antiqui Doctores nunquā ausi sunt in diuinis nominare materiam, nec quasi materiā. & Henric⁹ fuit ausus nominare materiā, vel quasi materia in Diuinis. Dionysius Cartusian⁹ in præsenti distinctione dicit contra Scotum hoc non esse verū quia D. Thomas Guilielmus Parisiensis fuerūt Antiqui Doctores tamē nominauerunt materiam, vel

ITA tenendo cum doctoribus antiquis. Hic Docto. intendit declarare qualiter ista propositio sit vera: filius generatur de substantia patris. Et primo declarat quid sit generatio, vt mutatio, & generatio, vt productio tantum. & hæc littera clara est. Et hoc idē supra expositum est, dist. 2. parte 2. quæst. 5. & sic patet: quomodo filius non generatur de substantia patris, vt de materia, vel vt de quasi materia: quia quod sic generatur habet materiā: quæ est subiectum mutationis, vel quasi mutationis.

¶ Ibi. Secundo dico, quòd negata omni materialitate, & quasi materialitate ista est simpliciter vera: filius generatur de substantia patris: vbi per ly de: non tantum notatur efficientia, vel origo: quia tunc creaturæ essent de substantia Dei: quia effectiuè, siue originatiuè sunt immediatè à Deo: nec per ly de: tantum notatur consubstantialitas: quia tunc pater esset de substantia filij: quia sicut pater est consubstantialis filio, ita filius est consubstantialis patri: sed notatur simul origo, & consubstantialitas, vt scilicet in casuali huius præpositionis de: denotatur consubstantialitas cum dicitur de substantia: sic quòd filius habet eandem substantiam cum patre: & per illud, quod construitur in genitiuo cum isto casuali: notatur principiū originans. hoc casuale intelligitur per ly patris: casuale præpositionis de: est substantia, cū dicitur de substantia. Et sensus huius propositionis. filius est de substantia patris, est iste. filius est originatus à patre, vt consubstantialis ei. Et sic patet ista lfa.

¶ Ibi.

quasi materiam in diuinis. Sed in hoc defecit Dionysius & antiquos Doctores nō intelligit Scotus nō istos viros, scilicet D Thomam D Bona. & alios, sed itelligit D. Augustinum, Hilarium, Gregorium, Ambrosium, & alios antiquos patres.

¶ Ibi. Ad intellectum huius affirmatiuæ. qua dicitur, filius est de substantia patris. Dico, quòd intellectus iste saluat, ꝙ filius non sit de nihilo: verè etiam saluat, ꝙ filius erit de substantia patris, sicut requiritur ad filiationem. Et declaratio tam primi, quàm secundi sic est clara in littera per exempla ibi posita: quòd non oportet eam aliter exponere.

TERTIO principaliter ad solutionem difficultatum huius q. videndum est: quomodo relatio, & essentia possunt esse in eadem persona: quin essentia sit materiale respectu relationis: cum nullo modo relatio sit materiale respectu eius &c. Hic Docto. intendit ad maiorem dilucidationem (scilicet quomodo relatio est in essentia, & tamē essentia non sit quasi materia, nec denominet eam, & tamen distinguat vnam personam ab alia) declarare quatuor difficultates.

¶ Prima qualiter persona diuina erit vna, nisi proprietas sit actus, & essentia potentia. Hoc declarat per exemplum præmittendo aliqua. Primo, ꝙ quiditas creata est quo aliquid est ens quiditatiuè: & hoc non est imperfectionis: & sic dicimus, quòd homo humanitate est tale ens quiditatiuè. nō sic intelligendo, ꝙ humanitas sit aliqua entitas verè constitutiua ipsius hominis: cum homo, & humanitas in re sint penitus idem: sed quia esse totale alicuius habentis esse non potest perfectius explicari, quàm per abstractum illius, & sic dicimus, quòd homo humanitate quiditatiuè est homo: non enim partes constituentes ita perfectè explicant totum esse hominis: & perfectius explicatur homo quiditatiuè per humanitatē quàm per animam, & corpus: cum humanitas dicat absolutè entitatem absolutam realem, & realiter distinctam a partibus tam seorsum, quàm simul sumptis, vt patet a Doct. in 3. d. 2. & ibi hanc materiam prolixè exposui.

¶ Secundo ipsa quiditas, puta humanitas: quia est imperfectè actualitatis: ideo diuisibilis est per illud, quod contrahit ipsam ad indiuiduum: puta per proprietatem indiuidualem. Et quomodo dicatur diuisibilis. vide expositionem, quam feci in 2. d. 2. ibi. Auderur natura habens minorem vnitatem vnitate numerali. Et dicit Doc. quòd tale contrahens naturam ad esse sortis dicitur actus formalis respectu naturæ, & natura est aliquo modo potentiale respectu eius.

¶ Tertiò, humanitas in sorte est aliquis actus, scilicet essentialis, & quiditatiuus: & præcisè accipiendo humanitatem. & a. scilicet proprietatē puta hæcheitatem, distinguendo contra se: humanitas est perfectior actus, quàm ipsa hæcheitas: cum humanitas sit actus quiditatiuus, & essentialis. hæcheitas tamen est actus magis proprius: quia determinans naturam ad esse hoc. modo applicando hæc tria ad diuina relinquatur quod est imperfectionis.

¶ Quo ad primum. Deitas de se est, qua Deus est Deus, supple adæquatè: quia adæquatum quod, vel quo ipsius deitatis est Deus, vt præscindit ab omni ratione suppositali: vt supra patuit. d. 4 q. 2. Et similiter ipsa deitas est, qua persona (cuius proprium est a. scilicet cuius personæ actus suppositalis est ꝓprius) est formaliter Deus: quia pater deitate est Deus.

Quo ad secundum est dissimile: quia deitas ipsa per proprietatem personalem non determinatur, nec contrahitur, nec aliquo modo actuatur: quia ipsa est in vltima actualitate, etiam vt præcedit quamcunque proprietatem, vt supra patuit distin. 2. quæstio. 1. partis 1. Si enim sic posset contrahi hoc esset imperfectionis.

Obiectio. ¶ Si dicatur. Nonne essentia sit propria patri per *Solutio.* proprietatem hypostaticam? Dico, quòd non: quia tunc eadem non esset in filio. Potest tamen dici propria patri quanquam ad aliquam conditionem: puta inquantum est in patre est ratio formalis producendi, & non vt est in filio. Sed hoc sibi accidit: quia si esset in filio, & præintelligeretur non habere productum sibi adæquatum: esset ratio formalis producendi ipsi filio.

¶ Dicit ergo Doc. quòd quo ad secundum est dissimile: quia deitas ipsa per proprietatem personalem non determinatur, nec contrahitur, nec aliquo modo actuatur: quia hoc est imperfectionis. Sed deitas de se est hæc, idest quòd ex sua ratione formali est hæc: non enim est imaginandum, quòd deitas, vt deitas sit aliquo modo prior sua singularitate, sicut est de humanitate, quæ ex sua ratione formali præintelligitur sua hæcheitate. deitas enim ex se, & intrinsecè est singularissima. Et sicut supra ostensum est. dist. 2. q. 2. partis 1. quòd existentia est de essentia deitatis, & existentia non potest competere, nisi naturæ singulari, & sic videtur sequi, quòd si existentia est de essentia deitatis singularitas erit intimior existentia. Et sic patet quomodo deitas est de se hæc Et sicut habet vltimam vnitatem de se: ita, & vltimam actualitatem. vltima vnitas naturæ diuinæ est tantū singularitas: sicut 5. met. distinguitur vnum in vnum numero, specie, genere, proportione.

Nota de existentia, & singularitate.

Alia obiectio. ¶ Si dicatur, quòd vnitas incommunicabilis est vltima: vt patet in creaturis: quia vnum singulare non videtur habere vltimam vnitatem: quia adhuc est communicabile alteri, vt patet de albedine singulari, & de natura singulari assumpta à verbo. Sed vnitas suppositalis sibi adueniens est vltima vnitas naturæ: quia tali vnitate natura magis determinatur: quia vt sic sit simpliciter incommunicabilis quocunque modo.

Responsio. ¶ Dico, quòd non est simile: quia natura diuina singularissima non potest constitui per quodcunque sibi adueniens in esse incommunicabili: quia tunc, vt adueniret sibi proprietas personalis patris non posset communicari filio.

¶ Ibi. Quo ad tertium est aliquo modo simile: quia relatio, & si sit proprius actus personæ, & essentia non sit proprius actus personæ, sed aliquis communis actus: tamen essentia est formaliter actus infinitus. relatio autem non est actus infinitus ex sua ratione formali: vt subtiliter probat Doct. 5. q. quoli. licet posset esse infinita per identitatem: non tamen formaliter: quia per impossibile circunscripta deitate, manente tota ratione formali relationis, ipsa relatio non erit infinita, vt patet.

¶ Si quæratur. Si relatio non est formaliter infinita. ergo erit formaliter finita.

Inter finitū, & infinitū datur medium. ¶ Dico, quòd non sequitur: quia inter infinitum, & finitum datur medium, scilicet non finitum. erit ergo relatio in diuinis non infinita. Et de hoc patebit infra distin. 8. quæst. 3. respondendo ad primum argumentum.

¶ Sed quomodo possunt isti duo actus, scilicet essentia, & paternitas concurrere ad constitutionem vnius, puta personæ patris, & neutrum sit actus alterius (actus dico perficiens, vel informans: quia non est dubium, quod paternitas sit actus essentiæ: non tamen perficiens, neque determinans, neque cōtrahens, sed actus personalis non constituens essentiam in esse personali: sed constituens personam in tali esse) de hoc infra patebit. d. 26. quęrit ergo hic de actu tantum perficiente.

¶ Respondeo. Vnitas cōpositi necessariò est ex ratione actus ad potentiam, sicut patet ex philosopho. 7. & 8. met. sed persona diuina non est composita, nec quasi composita, sed est simpliciter simplex: & ita verè simplex, sicut est essentia, & non accipitur hic simpliciter simplex pro non resolubili in conce-

ptus priores qoiditatiuos: quia certom est, quòd persona resoluitur in essentiam, & in proprietatem. Et vltra conceptus simpliciter simplex, vel totaliter scitur: vel totaliter ignoratur: vt supra expositum est. d. 3. q. 2. & hoc non contingit dicere de persona. accipitur ergo hic simpliciter simplex pro perfectissimè & summe simplici. Qualiter autem stat, quod ratio relationis in re non sit formaliter eadem rationi essentiæ: & tamen in eodem concurrentes non constituunt compositum, vel quasi compositum. Dicit Doc. quòd hæc ratio est: quia ista ratio relationis est eadem perfectè illi, scilicet rationi essentiæ. modo perfectio identitatis realis excludit omnem compositionem, & quasi compositionem.

Quō accipiatur simpliciter simplex.

Primum dubium.

SED circa hoc occurrunt dubia: quia non videtur, quòd talis identitas realis aliquorum, cum qua stat distinctio formalis excludat compositum, vel quasi compositum, vt patet in multis.

¶ Primo: quia hæcheitas, & natura in Francisco sunt idem realiter secundum Sco. in 2 d. 3. & tamen Franciscus componitor ex humanitate, & hæcheitate.

Secundum. Secundo: quia color, & differentia, puta disgregare sunt idem realiter respectu albedinis: & tamen diffinitum dicitur quasi compositum.

Tertium. ¶ Similiter secundum Doct. in 2. distin. 1. & in 3. essentia & existentia sunt idem realiter: & tamen potest dici homo, quasi componi ex essentia, & existentia.

Quartum. ¶ Quarto secundum Doc. in 2. d. 1. relatio creaturæ ad Deum est idem realiter cum ipsa: & tamē hoc totum, scilicet relatiuum potest dici quasi compositum ex entitate absoluta creaturæ, & relatione illa?

Quintum. ¶ Quinto d. 3. primi q. 3. forma, à qua sumitur differentia, puta rationale ab anima: & realitas illa, à qua sumitur vltima differentia est realiter idem ipsi formæ: & tamen ipsa forma, puta anima, dicit quasi componi ex illa realitate vltima, & entitate, in qua conuenit quiditatiuè. ergo sic in proposito, quamuis essentia diuina, & relatio sint perfectè idem realiter, ex quo tamen distinguuntur ex natura rei, vel formaliter, persona diuina potest quasi componi ex illis.

Respōsio ad omnia. ¶ Responsio ad omnia simul, & postea singillatim, quòd essentiæ, & relationis est simpliciter maior identitas realis, quàm in aliquo istorum: quia propter suam infinitatem simpliciter, & absolutè, etiam circunscripto omni alio, quod non est idem realiter illi includit perfectissimè illud. & vltra qood est in vltima actualitate, & ex sua ratione formali: ita quòd nihil actualitatis potest sibi aduenire: & etiā omnes relationes sunt ibi in vltima actualitate: & sic patet responsio ad omnia argumenta.

Ad primū. ¶ Dico tamen ad primum: quòd natura ex se non est in vltima actualitate: quia contrahitur per hæcheitatem.

¶ Secundo dico, quòd non sunt sic idem realiter: cum natura ex se non includat realiter quicquid sibi aduenit. Nam hæc est vera. homo est idem realiter Ioanni, & differt realiter à Franc. quia vt in Ioanne est idem realiter illi: & vt in Franc. differt realiter ab illo.

¶ Tertio: quia identitas realis est propter existentiam propriè. Modo natura, & hæcheitas, vt præcedunt existentiam, propriè non dicuntur realiter idē. sed quia existentia est simpliciter eadem in Fr[illegible] respectu naturæ, & hæcheitas: sic natura, & hæcheitas dicuntur realiter eadem. Essentia verò diuina ex se dicit totam existentiam realem, & sui, & omnium existentium ibi. vt patet à Doct. in pluribus locis.

Ad secūdū. ¶ Ad secundum de albedine, scilicet de colore respectu disgregationis: eodem modo dico, vt dixi ad primum. Et addo, quòd color non est simpliciter idem differentiæ: nisi tantum, quia identificatur in albedine.

Ad tertiū. ¶ Ad tertiom dico, quòd existentia, & essentia nō faciunt compositionem, nec quasi compositionem. Et si etiam sit aliqualis compositio. Dico, quòd essentia suo modo est in potentia ad existentiam, & existentia aduenit essentiæ, non vt accidens, sed vt gradus intrinsecus: & ipsa essentia non est ex se in vltima actualitate: immo, vt sic nullam includit existētiam: sicut essentia diuina, vt huiusmodi, quæ in primo modo includit summam existentiam.

Existentia, & essentia non faciunt cōpositionē.

Ad quartū. ¶ Ad quartum dico: quòd creatura facit aliqualē compositionem cum relatione: & hoc patet per vnā propositionem Doct. in 2. & in quol. scilicet qualis est ordo inter aliqua, si essent realiter distincta: talis est, vbi tantum ratione distinguuntur. Si ergo creatura esset realiter distincta à relatione: quæ est ipsius creaturæ ad creatorem: faceret compositionem cū tali relatione, vt patet. talem etiam vbi nunc ratione distinguuntur, vel formaliter. ergo vt sic faciunt aliqualem compositionem: sed hoc non sequitor de essentia, & relatione: quia si per possibile, vel impossibile talis relatio esset distincta realiter (cum sit tantum actus hypostaticus, & nullo modo personalis) nullam compositionem faceret cum essentia diuina: & ideo nec nunc vbi tantum est distinctio ex natura rei, vel formalis. Similiter non posset vlterius actuare essentiam, cum sit penitus in vltima actualitate, vt supra patuit.

¶ Ibi. Secunda difficultas est, quomodo relatio posset esse distinguens personam, & essentiam non distinguens, quin relatio habeat rationem actus: quia actus est distinguere: vt patet septimo meta. t.c. 49.

Relatio est actus personalis, nō quiditatiuus. ¶ Respondeo. Concedo relationem esse actum personalem, non actum quiditatiuum: quia personaliter distinguit, & non quiditatiuè: essentia autem est actus quiditatiuus, quiditatiuè distinguens non personam à persona, cum sit eadem in tribus: sed distinguens personam quiditatiuè à creatura.

Obiectio. ¶ Et si dicatur, quòd actus distinguens est actus eius, quod non distinguit: & sic actus personalis, qui distinguit, erit actus essentiæ, quæ non distinguit. Hoc falsum est, vt talis actus comparatur ad essentiam. Sed bene verum est, quòd vt comparatur ad naturam, quæ distinguitur erit actus eius. sicut hæcheitas dicitur actus distinguens humanitatem: quia humanitas est distinguibilis in plura singularia. essentia verò diuina singularissima, & omnino indistincta est simpliciter eadem in tribus personis. dicitur ergo magis actus personæ: quia ipsam distinguit ab alia persona, & nō actus essentiæ diuinæ, cum sit omninò indistinguibilis.

Solutio.

¶ Ibi. Tertia difficultas est, quomodo potest esse relatio: nisi requirat propriam rationem fundamenti: fundamentum enim videtur esse prius relatione, & quasi perfectibile per eam non è conuerso. cum ergo essentia sit fundamentum istarum relationum, videtur esse quasi materia illarum, & per consequēs perfectibilis.

¶ Respondeo, quòd in creaturis ordo generationis, & ordo perfectionis sunt contrarij: vt patet 9. met. tex. c. 13 &c. Sententia huius literæ est, quòd essentia diuina est simpliciter primū primitate perfectionis: ita quòd vnum infert aliud, & econtra: & per consequens ex quo essentia est simpliciter prima entitas in diuinis, & primitate originis, & primitate perfectionis, etiam vt prior relatione sequitur, quòd sit simpliciter in vltima actualitate: ita quòd ex sua ratione formali sibi repugnat posse actuari,

Quō essentia diuina è prima entitas in diuinis.

vel

vel determinari, vel perfici per quodcunque sibi aduenientens: & per consequens si ponitur fundamentum relationum non habebit rōnem quasi materiæ, nec quasi potentiæ, nec quasi determinabilis, nec quasi per modum recipientis: sed magis dicetur fundm̄ quasi per modum formæ, in qua istæ relationes natæ sunt subsistere: non quidem per informationem: sed sicut subsistens dr̄ esse in natura: sicut sor. dicitur subsistere in humanitate: quia sor. humanitate est homo. Quia tn̄ ista littera est aliqualiter obscura ipsam declaro. Cum dicit, q̄ illa, q̄ sunt priora generatione sunt posteriora perfectione. Hoc debet intelligi in eodem ordine, vt exponit Doc. in 4. in materia de sacramento, & in quol. & sic in ordine formarum substantialiū posterior generatione erit prior perfectione, & ratio est: quia creaturæ procedunt de potentia ad actum, & ideo de imperfecto ad perfectum, vt patet de generatione hominis. Sequitur. Sed eundo ad simpliciter primum: oportet quòd idem sit simpliciter primum, & origine, & perfectione, etiam secundum philosophum ibidem. hoc patet: quia totus ordo originis reducitur ad aliquid primum perfectionis: sicut ad primum originis totalis. hoc patet: quia omnes causæ secundæ: inter quas etiam est ordo prioris, & posterioris reducuntur ad aliquod primum ens, quod est simpliciter primum primitate originis: & illud erit simpliciter primum primitate perfectionis. Sequitur. In diuinis igitur simul debent intelligi ordo generationis, & ordo perfectionis, i. quod est simpliciter primum origine in diuinis: illud est simpliciter primum perfectione. Et non debet intelligi primum origine: quia ab alio originetur, sed hic intelligitur primum origine, cuius esse est simpliciter prius quocunque alio, & quod est sic primum primitate originis: est ei primū primitate perfectionis. Sequitur Sicut igitur in creaturis, si concurrerent isti duo ordines semper vniformiter, puta in Fran. quod est primum origine in Francisco sit primū perfectione, & econtra: tunc non quæreremus primò materiā, quæ substaret formæ: & secundo formam: sed quæreremus primò formam, quæ nata esset dare actum materiæ, & secundo quæreremus materiam, quæ nata esset recipere esse per illam formam, puta si in Franc. forma substantialis esset prior materia primitate originis, & primitate perfectionis primum simpliciter existens in Francisco primitate originis esset forma, & posterius origine esset materia. Sequitur. Ita in diuinis incipiendo à primo signo naturæ omnino primo occurrit essentia diuina, vt est esse per se, & de se, idest vt est de se, & per se existens, quod non competit alicui naturæ creatæ: quia nulla natura creata habet esse, supple existentiæ prius naturaliter, quàm in supposito: ipsa autem essentia secundū Aug. 7. de tri. est, qua pater est, & qua filius est, supple Deus, vel ens perfectum, licet non sit qua pater est pater: quia paternitate est pater, & deitate est Deus. Sequitur. Isti igitur essentiæ abstractissimè consideratæ, vt priori omnibus personalib. conuenit esse per se: & in isto priori occurrit, non vt aliquid receptiuum alicuius perfectionis, cum sit in vltima actualitate, sed vt infinita perfectio potens in secundo signo naturæ communicari alicui, vt quiditas communicatur supposito, tāquam formaliter existenti per eam: & ita pullulant (vt quidam dicunt) relationes ex ea, & personæ in ea & ex ea. Et quomodo dicantur pullulare. infra declarabit. dist. 28. quæstio. vlt. dicuntur tamen pullulare ex ea ex hoc, quòd est principium simpliciter primum omnis originationis: & personæ dicuntur pullulare in ea ex hoc, quòd dicuntur subsistere in essentia diuina, & ex ea: ex hoc quòd est prima entitas, à qua omnis proprietas hypostatica suo modo dicitur habere esse. Sequitur. Non quasi quædam formæ dantes esse sibi, idest quòd personæ non pullulant ab essentia diuina, vt quædam formæ dantes esse sibi, vel vt quasi quędam supposita, in quibus ipsa essentia diuina recipiat esse, puta existentiæ: cum sit simpliciter ens, scilicet per se existens: sed dicuntur pullulare ab essentia huiusmodi supposita, siue proprietates, vt quibus ipsa essentia dat verum esse existentiæ, vt quo formaliter illa supposita sunt, & quo sunt Deus: & ita relatio pullulans, scilicet relatio originis, cum sit per se subsistens: vel quòd magis videtur ratio per se subsistendi, ipsa supple relatio pullulat non vt forma essentiæ: sed vt nata esse Deus ipsa deitate formaliter: non quòd relatio originis dicatur Deus formaliter, quia hæc est falsa. paternitas est Deus, vt est prædicatio formalis: licet sit vera, vt est prædicatio identica: persona tamen constituta per huiusmodi relationem erit formaliter Deus. Et sic patet littera.

Quō debeat intelligi auctoritas Ari. 9. 10 met. contex. & inde.

Primū origine quid.

Quō forma sit prior materia.

Quō relationes, & personæ dicantur pullulare, ex diuina essentia.

¶ Ibi. Exemplum huius potest accipi in creaturis &c. Docto. in ista littera ponit quatuor exempla: quæ omnia essent ad propositum, si non essent cum mutatione. Et quia primum, & tertium sunt cum mutatione. ideo relinquit illa. Tertium tamen est aptius. Primo: quia Scot. intendit probare, quòd eadem essentia diuina, virtute productiua existente in patre, est in filio, & in spiritusancto: & sic tertium exemplum est magis aptum: quia ponit, quòd si materia cordis, virtute actiua ipsius animati, esset sub forma capitis: & sub forma pedis. ista duo tota, scilicet compositum ex forma capitis, & ex illa materia cordis. Et similiter compositum ex forma pedis, & ex illa materia pedis essent verè producta. Secundum autem & quartum sunt ad propositum: quia non est ibi mutatio. Quartum tamen est magis ad propositum: quia ponit ipsam animam existentem in corde virtute productiua ipsius animati posse esse eandem in capite, & in pedibus: ita quòd hoc compositum ex materia capitis: & ex ipsa anima: & similiter compositum ex materia pedis, & ex ipsa anima essent verè producta. Et si caput, & pes essent duo supposita per se subsistentia: & non essent partes alicuius totius. Et vltra. si ipsa anima non informaret cor, nec materiam capitis, nec pedis, sed esset ipsa natura in qua ista tria dicerentur subsistere, scilicet cor, caput, & pes: exemplum esset omnino ad propositum.

Nam ipsa essentia diuina ex semetipsa, & non per productionem, neque per communicationem sui est in patre: ita quòd pater dicitur subsistere in illa ex semetipsa: & eadem est in filio, & spiritusancto per generationem, & spirationem. ideo secunda, & tertia persona dicuntur productæ, & verè subsistere in essentia diuina; & hoc per productiones. Et vltra. istæ tres personæ non dicuntur partes alicuius totius: sed sunt tria supposita penitus incommunicabilia, nec essentia diuina est in eis, sicut forma informans, nec relationes illę sunt in essentia diuina, sicut actus perficientes: vel formæ informantes, sed sicut subsistentia in natura, in qua verè dicuntur subsistere. Et sic patent ista exempla.

Quō essentia sit in patre.

Personæ nō dr̄ partes.

DVBITATVR IN HOC, quod dicit Docto. scilicet, quòd nulla natura creata habet esse prius naturaliter, quàm in supposito. Tum: quia natura creata est naturaliter prior negatione fundata in illa: patet quia talis negatio præsupponit fundamentum, cuius est: sed suppositum formaliter in creaturis dicit negationem duplicis communicabilitatis, scilicet vt quo, & vt quod, vt supra patuit. distinct. 2. parte 2. q. 1. Siue dicit negationem

Dubium singulare.

duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis; vt patet in 3.d.1.q.1. & in quol.q.19. ergo talis natura habet esse prius naturaliter, quàm sit in supposito. Tum etiam, quia natura est prior natura singularitate, ergo & supposito. antecedens patet per Doct. in 2.d.3.q.1. consequentia patet: quia ratio suppositi præsupponit in creaturis rationem singularis. Sed quicquid est prius priore, est prius posteriore: ergo.

Responsio.

¶ Responsio facilis est; quia Doct. sic intelligit, ꝙ in quocunque instanti naturæ positiuo, habet natura verum esse existentiæ: & vt sibi derelictam est necessariò in aliquo supposito, vel saltē in aliquo, ad quod necessariò concomitatur ratio suppositi. Si enim natura humana verè existat, tunc existit in proprio singulari: vt patet in 2.d.3.q.1. & in illo instanti naturæ positiuo, in quo intelligitur verè existere, est actu singularis. Si dicatur. ex quo natura est prior singularitate, accipiendo naturam priorem sua existentia: & similiter singularitatem, vt priorem sua existētia: sequitur, ꝙ ex quo existentia naturæ est prior existētia singularitatis, vt exposui super 2. Doc. q.1.d.3. ergo natura, vt existēs habet verum esse prius naturaliter, quàm sit singularis, vel quàm sit in supposito. Dico ergo, ꝙ Doc. intelligit, ꝙ natura creata non habet verum esse existentiæ in vltima actualitate, nisi in singulari: quia vt prior singularitate, etiam vt habens verū esse existentiæ, est contrahibilis per hæcheitatem existentem propria existētia. Sed natura diuina, vt prius natura supposito, habet verum esse in vltima actualitate. vt supra patuit. Et etiam natura creata non habet esse vltimum actuale, & incōmunicabile, quod esse nata est habere cū sit diuisibilis, nisi actu habeat negationem duplicis communicabilitatis. natura verò diuina etiam vt in supposito diuino nullo modo actuatur, vt supra patuit.

Quō natura creata habeat verum esse existentia.

¶ Ibi. Contra istud obijcitur: quia terminus formalis generationis communicatur: igitur præsupponit illud, cui communicatur essentia autem non præsupponit relationem, sed econuerso. ergo essentia nō communicatur relationi. Et potest esse quarta difficultas: quia aliquid ibi communicatur, & illud erit ibi formalis terminus; & presupponit illud, cui communicatur, essentia autem non potest præsupponere relationem, cui communicetur. ergo è conuerso. Et ita relatio communicatur essentiæ: & tunc relatio erit terminus formalis relationis, & essentia quasi materia: cuius oppositum probatum est supra.

Solutio.

¶ Respondet Doc. ꝙ productio est alicuius termini primi, idest est alicuius producti primi adæquati includentis aliquid in ratione formalis termini ipsius productionis: & aliquid in ratione subsistentiæ in tali termino, vt patet in Francisco producto: productio enim Francisci terminatur ad Franciscum, vt ad totale productum, in quo natura humana est terminus formalis productionis: & ratio suppositi, siue singularitas est conditio ipsius producti, vt supra declaraui. Sequitur. Ideo contradictio est respectu productionis hæc separari, scilicet terminū formalem, & rationem subsistentiæ inquantum, scilicet productione habent esse. Et ratio: quia generatio terminatur ad compositum verè subsistens, vt patet 7. met. quod de necessitate includit naturam, & hæcheitatem, siue rationem subsistentiæ. Sequitur. Licet absolute prioritas esset vnius ad alterum. s. naturæ ad rationem subsistendi, etiam quantum ad separari, sine contradictione considerando ipsa absolute, non inquātum per productionem habent esse. i. licet enim natura humana, vt natura, sit in se prior ratione singularitatis, & ratione subsistendi, sic ꝙ nullam istarū includat, vt probat Doc. in 2.d.3. In productione tamen, qua compositum producitur est impossibilis separatio vnius ab altero: cum productum vtrunq; de necessitate includat Et ex hoc sequitur, ꝙ natura est terminus formalis productionis: quia nulla entitas, simpliciter perfectior termino formali productionis, potest haberi per productionē, vt supra expositum est.

Generatio terminatur ad compositum.

¶ Tunc ad formam argumenti dico, ꝙ cōicatum, inquantum productione cōicatur, non presupponit illud, cui cōicetur, nec econuerso. Exemplū. Si Deus crearet nunc naturam angeli, in angelo creato, natura simplex angeli esset terminus formalis creationis, & ratio subsistendi esset conditio ipsius producti, & tunc diceremus, ꝙ per creationem communicatur angelo talis natura: & tamen illa natura non præsupponit rationem subsistendi, cui communicetur, nec econtra. ratio subsistendi præsupponit naturam cui cōicetur. Sic in proposito, quando dicimus, ꝙ natura diuina cōicatur filio: quia ista cōicatio non est alicui iam existenti, sicut est in alteratione, vbi forma, sm quam est alteratio cōicatur alicui subiecto præexistenti. Sed ista cōicatio, scilicet essentiæ est alicui, vt sit, ideo nec natura cōicatur ante productionem suppositi: quia tunc cōicaretur non producto, nec etiam econuerso: suppositum est antequam natura cōicetur: licet absolutè communicatum sit prius ratione propria suppositi prioritate perfectionis, & ēt prioritate essendi, siue originis. Et hoc, quia in Deo essentia est formaliter infinita: relatio autem non, vt verò intelligitur communicata producto non est prior ratione suppositi, nec econtra: cum productū, vt huiusmodi æquè simul includat vtrunque.

Essentia est formaliter, & radicaliter infinita.

CVM arguitur ad principale per Augu. 7. de tri. c.6. Hic Doc. respondet ad argumēta principalia. q. Argumentum primum positum in principio q. quo probat, quòd filius non generetur de substantia patris stat in hoc, scilicet in dicto Aug. qui dicit personas ex eadem essentia non dicimus.

¶ Respondet Doc. ꝙ Aug. ibi subdit quasi aliud sit ibi essentia: & aliud persona. Similiter concedo, ꝙ non propriè dicitur aliquam personam esse de essentia absolutè, vt supra patuit, sed addendo cum essentia aliquam personam originantem. Et sic dicimus, ꝙ filius est de substātia patris, vt expositum est supra.

Substantialiter potest accipi secūdùm originem, & facit istū sensum filius est de substantia patris. i. filius est originatus a patre, & consubstātialis patri.

¶ Secundo arguitur. Constructio alicuius cū suo genitiuo non notat maiorem distinctionem cōstructibilium, quàm præpositio cum suo casuali: quando additur eidem constructibili. ergo non maior distinctio notatur hic. filius est filius essentiæ patris, quàm ꝙ filius sit filius de essentia patris: sed non conceditur communiter, ꝙ sit filius essentiæ patris. ergo nec debet concedi, ꝙ sit de substantia patris.

¶ Respondet Doc. dicens: ꝙ licet Aug. dicat filium esse filium substantiæ patris, vt patet 15. de tri. c.19. vel 40. Et licet Doc. quidam dicat illam esse propriā, tamen videtur probabilius: quòd quandocunque relatiuum construitur cum aliquo in tali habitudine casuali, in qua aliquid natum est terminare illam relationem, vt correlatiuum: tunc construitur cum illa præcisè, vt cum correlatiuo, vt cum dicitur filius patris filius: & sic talis constructio tātum notat habitudinem, vt ad suum correlatiuum: & vt sic non notat consubstantialitatem cum altero. si ergo filius diceretur filius essentiæ: tunc essentia poneretur ibi præcisè, vt correlatiuum, vt patet. Et ponit exemplū Doc. & patet in littera. Debet ergo exponi Augu. sicut ipse exponit. filij charitatis suæ, idest filij sui dilecti. Et tunc ad argumentum ibidem cum arguitur: ꝙ ad illam: est de essentia: sequitur ista. ergo est essentiæ. Nego consequentiam: quia consequens notat relationem esse inter filium, & essentiam, sicut suum correlatiuum, quod non notat antecedens: sed tantum cōsubstantialitatem in essentia cum origine notata in illa, &c. Et sic finis huius q.

Bona. præsenti d.

D. Tho. prima parte sūma q. 41. facit differentiam inter ex: & de, nam ola sūt ex Deo, tāquam ex principio.

Distin-

Distinctio Sexta.

Circa istam distinctionem sextam quæro, vtrum Deus Pater genuit Deum filium voluntate?

Quæstio Prima.

Seraphicus Bonauent primo sententia distinctio.6.quæstio.2. Artic.1.
Alexander Alensis prima parte summæ. quæstio.42. membro 3. Art 1
Scotus primo sententia dist.6.q 1.
D Thomas prima parte summæ.q 34 Artic.1.
Ricardus primo sent dist.6.q 2.
Durandus primo sent dist 5 q 1.
Franciscus de Mayronis primo sent dist.6.q.1.
Ioannes Baconitanus primo sentent dist 6. q 1.



IRCA septimam distinct. quærit Docto. Vtrum Deus pater genuit Deum filium voluntate Titulus.q. quomodo intelligi possit in littera claré exponitur à Doct.

IN ISTA Q. videntur esse duæ difficultates. Vna, qualiter pater generat filium volens. Alia quomodo saluetur, quòd pater nō generat filium voluntate, vt principio productiuo.

Henri. & Gotf. ¶ Quantum ad primum. Hic ponitur opin. Hen. in summa arti 58 quæst. 2. qui dicit, quòd pater non generat filium volens, sed tantum necessitate naturali, sicut ignis calefacit: licet actu generandi, quasi iam posito voluntas patris quasi complaceat in illo.

¶ Et hoc probatur sic à Goffred. quoli. 5. quæst. 4. Et ratio stat in hoc, supponendo vnum, scilicet quòd intellectio patris est generatio filij: ita quòd intelligere patris sit ipse filius. modo intellectio est prior volitione. Et quòd ipsa intellectio sit ipsa gignitio filij, siue ipse filius probat. Primo: quia eiusdem potentiæ nō sunt duo actus, quia potentiæ distinguuntur per actus. 12 de anima t.c. 33. Sed gignere filium, siue dicere verbum in Deo est potentiæ intellectiuæ, & intelligere similiter. ergo dicere est formaliter aliquod intelligere, & non nisi patris. ergo intellectio patris, vt patris est gignitio.

¶ Ista ratio innititur minori falsæ, scilicet quòd intelligese, & gignere sunt simpliciter idem, ex quo sequitur conclusio falsa, scilicet quòd pater non propriè volens dicit. Docto. ergo intendit in ista littera quatuor ostendere. primo, quòd hæc sit simpliciter falsa. intelligere, & gignere sunt simpliciter idem. secundo: quòd sequatur tale consequens falsum, scilicet ergo gignitio filij, vt filij præcedit quancunque volitionem patris. tertio respondebit ad probationem minoris falsæ. & quarto: quomodo debeat vitari illud consequens falsum, & oppositum teneri.

Quō intelligere, & dicere nō sint idem formaliter. ¶ De primo contra illam opin Hic probat Doct. quòd intelligere, & dicere nō sint idem formaliter. Et ratio stat in hoc. Illa differunt formaliter quorum vnum ex sua ratione formali est perfectio simpliciter. & alia non est perfectio simpliciter. hæc est nota. Sed intelligere patris est perfectio simpliciter: patet quia pater intellectione, & volitione est formaliter beatus, non est autem formaliter beatus, nisi in perfectione simpliciter: cum beatitudo sit vltima perfectio patris: gignere autem non est perfectio simpliciter: quia nulla relatio dicit perfectionem simpliciter: vt patet subtiliter à Doct. in quoli. quæstio. 1. & 5. & patere potest exponendo auctoritatem Ansel. de perfectione simpliciter, vt Docto. exponit supra distin. secunda, parte secunda, quæst. prima, & infra dist. 8. sed prolixius in 5. quæst. quolib. Tum etiam si dicere esset perfectio simpliciter: tunc filius, & spiritussanctus non essent simpliciter perfecti, quia non omnis perfectio simpliciter esset in eis.

¶ Secundo sic. Ista ratio stat in hoc, quòd actio differt à factione in hoc, quòd actio est vltimus terminus: & factio non est vltimus terminus: & per cōsequens differunt. Vult dicere Docto. quòd ex quo intellectio dicitur actio, & productio in diuinis non potest dici actio. ergo ista abinuicem differunt.

Quō intellectio non sit actio. ¶ Nota tamen, quòd loquendo de actione de genere actionis, de qua dicitur in prædicamētis. Actio est secundum quam in id, quod subijcitur agere dicimur. accipitur actio pro respectu agentis ad passum, & intellectio hoc modo non est actio (vt supra patuit. distin. tertia, quæst. vlt. respondendo ad vltimum argumentum principale) sed in proposito accipitur actio pro operatione, cui non correspondet aliquod productum: factioni autem correspondet aliquod productum extra: vt patet. Et similiter productioni, vt productio est, verè correspondet aliquod productum: ad quod terminatur: & per consequens intellectio patris, & productio filij non sunt eadem res formaliter. Sed de ista differentia actionis, & factionis vide diffusè in quol. q. 13. & quæ ibi prolixè exposui.

¶ Ibi. De secundo &c. littera stat in hoc: supponendo vnum concessum à Magistro: quòd pater volens generat filium: quo supposito ex illo antecedente prius facto, scilicet intelligere pris, & gignere sunt idem: sequitur hoc cōsequens manifestè falsum. scilicet ergo pater non volens generat filium: quòd autē hoc consequens sequatur patet in littera: quia ex quo prima intellectio patris est ipsa gignitio: & illa præcedit omnem volitionem. ergo pater tali gignitione non potest gignere filium volens. Si dicatur, quòd filio genito postea complacet sibi: & ex hoc dicatur volens. Patet quòd si volitio sequitur gignitionem, quòd nunquam pater dicitur generare volens.

¶ De tertio. ad argumentum illud de distinctione potentiarum per actus dici posset: quòd illud verum est de actibus adæquatis: aliter non: quia potentia illimitata eadem manens potest habere plures actus. Sed de hoc supra d. 2. parte 2. diffuse expositum est.

Opinio San. Th & Hen. ALITER dicit quidam Doc. Hic ponitur responsio Hen. quoli. 6. q. 3. quòd intellectus, vt intellectus habet illum actum, qui est intelligere. secūdo habet istum actum, qui est dicere: secundum quòd iam factus est in actu per intelligere: sed illud improbatū est supra d. 2. parte 2. q. 4.

Eadem potētia potest habere duos actus. ¶ Ibi. Aliter respondeo. Hic Doc. dat responsionē propriam: quòd eadem potentia potest habere duos actus, quorum vnus sit de genere qualitatis, sicut est intellectio. Alius, qui dicatur productio. licet ergo eadem potentia habeat tantum vnum actum, qui dicatur de genere qualitatis, qui dicatur operatio (& sic intellectus tantum habet intelligere, & non habet velle, nec sentire, quæ sunt operationes distinctarum potentiarum: licet enim actus, qui est de genere qualitatis sit communis omni potentię operatiuæ) tamē ille potentiæ per distinctos actus de genere qualitatis sibi adæquatos distinguuntur, vt potentia visiua distinguitur per actum vidēdi sibi adæquatum à potentia auditiua. Et sic est in proposito de intellectu diuino, qui tantum habet vnum actum, qui dicitur operatio: quæ est qualitas absoluta, & vltra istum habet alium, qui dicitur actus productiuus.

¶ De quarto dico. Hic Doct. declarat secundum intentionem propriam quomodo pater potest dici ꝓpriè volẽs generare filium: quia pr̃ in primo signo originis Intelligit formaliter: & tunc ẽt potest habere actum volendi formaliter. In secundo signo originis gignit filium, nec tãmẽ vult illam gignitionem volitione sequente illam: sed volitione habita in primo signo originis; qua volitione pater formaliter vult: præsupposita aliquo modo intellectione, qua pater intelligit; non autem gignitione verbi: sic ergo dico, quòd pater volens generat: non tantum voluntate consequente: sed voluntate antecedente.

Dubium.

¶ In ista tamen littera occurrit dubium. Ex quo in primo instanti originis non est gignitio filij: & voluntas non potest velle illam, nisi prius ab intellectu cognitam: quomodo tunc ab intellectu cognoscitur: non intuitiuè? quia illa est existentis inquantum existens: modo in illo primo signo generatio filij nõ est existens, nec abstractiuè: quia talis cognitio est imperfecta: ergo nullo modo cognoscit illam: & per consequens voluntas non vult illam: & sic pater non generat volens.

Responsio.

¶ Ad hoc dubium dic vt infra exposui. d. 10. in responsione ad argumenta principalia.

¶ Contra tamen hunc modum ponendi de istis signis arguunt Greg. & Io. angli. præsenti d. quæ argumenta adducam in fi. q. Arguit & Ocham contra huiusmodi signa. d. 9. primi. & ad argumenta sua respõdi infra d 41. vide ibi.

Secundum D. Thomã prima parte summæ q. 41. artic. 2. atque pater producit filium voluntate, quia filius est volitus.

QVANTVM ad secundum art. videtur, q pater non producat filium voluntate, tanquam principio productiuo: quia principium productiuum vnius rationis in diuinis nõ potest habere duas productiones vnius rationis, vt clarè probat Docto. in secunda quæst. quolib. nulla enim productio ibi est vnius rationis, nisi vnica, quia adæquata. ergo cum Spiritussanctus producatur per modum voluntatis, vt principij productiui: sic non producitur filius.

¶ Sed in isto articulo videtur esse difficultas propter verba Augu qui videtur attribuere gignitione voluntati in nobis, vt principio productiuo. Et auctoritates claræ sunt in littera.

Pater generat filium voluntate. ly voluntate, potest intelligi aduerbialiter, & nominaliter, vel substãtiue, primo modo idem est voluntate, q voluntarie, & sic propositio est vera, quod pater producat filium voluntate, i. nõ inuitus, sed accipiẽdo ly voluntate noĩaliter ppositio ẽ falsa, quia facit istum sensum, p̃ voluntate tanq̃ principio productiuo producit filium, q est falsum.

¶ Quantum ad istum articulum. Hic Docto. primo ponit opin. Ioannis rhoditon, qui dicit, quòd quando dicitur pater voluntate generat filium: si ly voluntate, teneatur aduerbialiter pro voluntariè. hæc est vera. pater voluntate, idest voluntarie generat filium. si verò teneatur ablatiuè tunc est falsa: quia vt sic voluntas ponitur principium elicitiuum generationis. Et hanc responsionem Doct. non improbat.

¶ Quicquid sit de ista distinctione non videtur dicendum, quòd pater filium genuerit voluntate, vt principio elicitiuo, siue proximo, siue remoto. De proximo patet supra quia principium vnius rationis est tantum principium vnius productionis eiusdem rationis: De remoto patet: quia sicut voluntas, vt est principium operatiuum aliquo modo posterius operatur, quàm intellectus: ita vt est principium productiuum aliquo modo posterius producit, quàm intellectus, & ita non erit causa superior, neque prior in productione: quæ est propriè intellectus. Et quomodo voluntas dicatur posterius productiua, & operatiua supra patuit. distinct. secunda. parte 2.

¶ Propter istas tamen auctoritates August. expono istam litteram. Dicit Docto. quòd in nobis non est tantum vnicus actus intelligendi, qui sit de genere qualitatis, idest quòd non est in nobis tantum vna intellectio numero, neque tantum vna gignitio numero: & si actus intelligendi, & gignitio essent idem: tunc voluntas nostra nullam causalitatem haberet in ratione actus intelligendi, qui est de genere qualitatis, neque in ratione actus gignendi, qui est de genere actionis: patet quia actus intelligendi, & actus gignendi si sunt idem, & actus intelligendi est tantum vnus. Et similiter actus gignendi de necessitate præcedit omnem actum voluntatis tam illum, qui est volitio (quia volitio præsupponit cognitionem) quàm illum, qui est gignitio: quia actus gignendi voluntatis præsupponit actum volendi: quia potentia prius est operatiua, quàm productiua, vt supra patuit. distinct. secunda, parte secunda. & clarè patebit in secunda distinct. prima, quæst. prima. Sequitur. In diuinis igitur, cum non sit in patre, nisi vnicus actus intelligendi, vt supra probatum est. distinct. secunda, parte prima. quæst. prima respectu illius actus voluntas patris non habebit aliquam rationem principij, vel causæ: patet quia ille actus maximè, vt terminatur ad essentiam diuinam est prior omni actu voluntatis. Sequitur. Cum etiam non sit, nisi vnicus actus dicendi, respectu illius voluntas non habebit rationem principij: quia voluntas, sicut operando, ita producendo sequitur aliquo modo intellectum. Sequitur. Potest tamen voluntas, vt complacens, non vt principians habere actum respectu illius gignitionis: ex hoc, quòd voluntas, vt operans in patre, non præsupponit gignitionem: sed tantummodo intellectionem illam, qua pater formaliter intelligit: licet voluntas, vt productiua sequatur gignitionem. Sequitur. In nobis autem verè sunt auctoritates Augustini, quæ omnes debent intelligi non de prima intellectione: quia illa non est in potestate voluntatis, vt supra patuit. distinctio. tertia. q. 6. clare expositum est in d. 42. secundi Docto. Sed quia intellectus noster potest habere aliam, & aliam intellectionem respectu alterius, & alterius obiecti: voluntas nostra imperio suo potest intellectum firmare in aliquo obiecto: & auertere ab vno obiecto, & conuertere ad aliud: & inquantum imperio suo firmat intellectum in cognitione obiecti intendit illam intellectionem, vt patet à Doc. in 2. dis. 42. & illa intellectio, vt sic firmata potest dici verbum amore productum: sic quòd memoria sit principium proximum: & voluntas principium remotum; inquantum etiam auertit intellectum ab vno obiecto, & conuertit ad aliud obiectum (quod contingit imperando cognitionem illius) talis cognitio, sic imperata, potest dici verbum amore productum: & hoc modo exponantur dicta Aug. Et quomodo voluntas nostra dicitur auertere intellectum ab vno obiecto, & conuertere ad aliud: vide per me exposita super 2. Doc. d. 42. q. 1. Sed nullum istorum potest esse in voluntate diuina respectu verbi diuini: siue respectu intellectionis, vt patet.

Quomodo intellectus possit habere aliam intellectionẽ. respectu alterius obiecti.

¶ Contra istud arguitur, quòd Augu. non tantum intelligit in nobis, sed etiam in Deo: quia nunquam videtur assignare actum volendi voluntati, vt est tertia pars imaginis, nisi illum. qui est coniungere parentem cum prole: & hoc modo habet causalitatem aliquam respectu gignitionis prolis. ergo ista pars, vt est pars imaginis nihil repræsentabit in prototypon, nisi voluntas diuina habeat aliquo modo sic coniungere: coniungere enim parentem cum prole nihil aliud est, nisi velle affirmare memoriam in cognitione, vel auertere intellectum ab vno obiecto, & conuertere ad aliud: vt supra exposui.

¶ Responsio. Dicit Docto. quòd si Augu. multoties assignat voluntati actum illum, qui est coniungere parentem cum prole: tamen aliquando sibi assignat, alium. videlicet dilectionem eiusdem obiecti. & patent auctoritates in littera.

¶ Ibi.

Duo actus cōcurrūt in voluntate nostra.

¶Ibi. Et concurrunt isti duo actus in voluntate nostra, scilicet actus intelligendi obiectum, & actus copulandi parentem cum prole: quia ipsa amans obiectum: amat etiam notitiam eiusdem obiecti: & ex amore obiecti, prius tamen cogniti ab intellectu mouet intelligētiam, idest intellectum formatum actuali cognitione ad intelligendū illud: supple obiectū copulans ipsam memoriæ: de qua ipsa formetur, idest copulans ipsam intelligentiā memoriæ, idest obiecto pręsenti intellectui: quod vt sic pertinet ad memoriam. vt supra exposui. d. 3. q. 7. de qua supple memoria ipsa intelligentia formetur: & tenens eam: supple intelligētiam, siue intellectum formatum actuali cognitione in tali cōiunctione: & per hoc in actuali cognitione obiecti. Sequitur. Istorum autem duorum actuum volūtatis in nobis principalior est ille, qui est dilectio obiecti: quia ille est causa quandoq; dilectionis actus: tamen alius, scilicet dilectio actus est vniuersalior: quia respectu etiam obiecti mali diligimus actum cognoscendi: licet non obiectum. Et quando dicit Doct. ꝙ dilectio obiecti est causa dilectionis actus non debet intelligi de causa effectiua: quia tunc dilectio non esset essentialiter libere producta: patet quia dilectio obiecti: si poneretur causa esset im causa per modum naturæ. Et vltra non appa ret quō vna operatio voluntatis sit causa productiua alterius operationis. ideo accipitur hic causa magis pro occasione, siue pro quadam inclinatione: qa voluntas, habita dilectione obiecti cogniti, statim inclinatur ad dilectionem cognitionis eiusdem obiecti. Sequitur. Voluntas igitur in nobis, vt est pars imaginis repræsentat voluntatem in Deo inquantū voluntas nostra est principium producendi actum diligendi circa idem obiectum: quia voluntas in diuinis, q̄ est principium producendi amorem adæquatum essentiæ diuinæ est obiectum primum memoriæ diuinæ intelligentiæ, & volūtatis: & ille amor productus est Spiritussanctus: cui correspondet in nobis dilectio producta, quæ dilectio frequenter ab Aug. vocatur volūtas: sed voluntas propriè in nobis, quæ est potentia non correspondet Spirituisancto: sed vi spiratiuæ, quæ est in patre, & filio, vt supra patuit d. 3. q. vlt. Et sic patet ista littera.

Henri. quol. 6. q. 5.

¶ Tamen quantum ad intentionem Aug. de dilectione copulante parentē cum prole: dicit quidam Doc. ꝙ illa dilectio copulans, loquendo respectu actus sentiendi est inclinatio facta in potentia per speciem sensibilem. Et littera clara est.

¶ Argumenta principalia cum suis responsionib. patent in littera, nec indigent expositione.

Gre. de Ari. in primo d. 6.

QVIDAM nunc arguit contra Doc. probando, ꝙ huiusmodi signa originis, quæ dicta sunt in 1. art. non sunt ponenda. Et dicit, ꝙ ista verba Doc. nō possunt stare: quoniam, vel sunt verba sine intellectu, vel penitus falsa. vnde prioritas originis propriè loquēdo, non est alia, quàm prioritas causalitatis: extēdendo nomen causalitatis qūo plures sancti dicunt vnā personā esse causam alterius. sicut Aug. Chriso. & Dama. &c. Si ergo in hac prioritate volumus assignare, primum & secundum, vel prius & posterius: producens est primum origine: & productum fm. Cum igitur dicitur: ꝙ pater in primo signo originis formaliter intelligit, vel nulla alia prioritas connotatur in prædictis verbis: Et sic est sensus: ꝙ pater in primo signo originis, i. in patre intelligit: & in secūdo signo idest in filio gignit filium: quod non est intelligibile, vel est idem quod dicere, ꝙ pater ex se, & non à filio habet intellectionem: & hoc est habere in primo signo, & habet à filio quo gignat filium: & hoc est gignere in secundo signo originis: & patet, ꝙ ista verba aut omnino carent intellectu, aut impossibilitatem implicant: nec sic faciunt ad propositum nostrum. Nullus enim dubitat, ꝙ pater ex se voluerit gignere filium quapropter si non aliud intelligitur, cum dr̄ antecedenter voluisset generasse non est ad propositum. Si verò alia prioritas intelligatur qua. s. non solum intelligatur filius esse à patre: & pater esse principium filij: sed etiam aliquo modo præfuisse filio, & prius intellexisse, & voluisse, q̄ genuisse, sic ꝙ in illo priori, in quo intelligebat, vel volebat, nec erat generatio, nec filius, vt verba, & rationes eorum pręten dunt, sic ex toto falsum est, quod dicunt, quod patet primo. Nam impossibile est patrem prius intellexisse, q̄ fuerit. si ergo intellexit in primo signo: in primo signo fuit, aut ergo in illo signo fuit pr̄, vel non? secundum dici non potest: quia sequeretur, ꝙ pater primo fuit, q̄ esset pater. ergo in isto signo fuit pr̄. ergo in illo signo genuit. nam eo pater quo genuit.

¶ Secundo impossibile est prius fuisse perfectā notitiam patris, q̄ fuerit eius verbum perfectum. ergo impossibile est patrem prius intellexisse, q̄ dixisse verbum. consequentia patet: quia pro nullo priori pōt intelligi patris intellectionē fuisse aliquid imperfectum, nec verbum prius esse, q̄ à dicente aliquid sit dictum, añs patet per Aug 15. de tri. c. 15. qui vult, ꝙ verbum Dei nullo modo possit verè cogitari prius fuisse formabile. q̄ formatum: quod tamen oportet dicere si intellectio patris aliquo modo p̄cessisset ipsum verbum. Ratione etiam patet: quia si posita perfecta notitia actuali patris non ponitur simul verbū, non apparet qualiter postea verbum formetur.

¶ Tertio. Aut in primo signo filius habuit esse, aut nō. si non: cum postea habuit esse. sequitur, ꝙ habuit esse post non esse, quod est erroneum. si habuit esse. ergo in illo signo fuit generatio eius.

¶ Quarto. Secundum hanc viam, vt patet in reportatis. d. 6. q. 2. & alibi intellectio est prior volitione, in ipso patre. Nam, vt dicit in quæstionibus reportatis, quòd intelligere patris pręcedit velle, & velle pręcedit dicere, sicut, & intelligere: quia dicere non est intelligere, & volitio prior est generatione filij, & sic habemus illa tria signa seinuicem præcedentia, & sequentia: in quorum primo est intellectio: in secundo volitio. in tertio generatio filij: sed eadem ratione qua in patre præueniunt intellectio, & volitio generationem filij: in filio similiter præueniunt intellectio, & volitio seinuicem: & spiratio Spiritussancti: sicque erunt alia tria signa post illa tria: & per consequens in diuinis erunt sex signa: & tantum in vltimo erit Spiritussanctus: quæ omnia absona sunt.

¶ Item non apparet: qua prioritate intellectio præcedat volitionem: & volitio generationem, nisi prioritate originis: ex quo sequitur quòd intellectio patris sit causa volitionis eiusdem: quod est impossibile, nec isti volunt. Et sic similiter volitio erit principium generationis, quod in eadem q ipsi negant ex toto.

¶ Quinto. Intellectio patris, & volitio eiusdem sicut eius essentia est ipse filius. igitur nullo modo ipsum præcedunt.

¶ Dicendum igitur. ꝙ non genuit pater filium voluntate antecedenter, sicut etiam dicit magister in littera Similiter non est dicendum, ꝙ pater voluntate subsequenter genuerit, quasi voluntate aliā: cum nulla talis in eo poni possit: tunc enim vt arguit Augu. 15. de tri. c. 20. mutabilis esset voluntas diuina: quod est impium dicere.

¶ Dico ergo, quòd voluntariè genuit concomitanter, accipiendo ly voluntariè, non vt liberè contingenter, sed voluntariè, idest complacenter: complacuit enim sibi summe pater in generatione filij sui prædilecti. iuxta illud Mat. c. 3. Hic est filius meus prædilectus, in quo mihi bene complacui.

cui. Et hoc est, quod Magister dicit cum ait, quòd pater volens genuit filium. Hæc ille. Et sic patet opin. illius.

Ad rationes Greg.

RESPONDETVR ad illum. Et prius præmitto aliqua. Primo, quòd ordo prioris, & posterioris potest accipi multipliciter. Primo, quòd illud, quod dicitur prius, vltra entitatem propriam dicat aliquã mensuram, secundum quam dicitur prius alio: sicut dicimus, quòd Franisc. est prior tempore Ioanne, quia ponitur in aliquo tempore tanquam, in mensura, in qua non ponitur Ioannes. Et sic dicimus: quòd vna substãtia in se est prior alia, non tempore: cum per se non mensuretur tempore, vt patet à Doct. in 2. distin. 2. sed æuo, quia ponitur in aliquo æuo priori, in quo non ponitur alia substãtia: siue mensura, quæ dicitur æuum sit successiua, siue non: de qua doct. in 2. vbi supra pro nunc non est quærendum. Sic ergo ponimus aliquam mensuram quodãmodo extrinsecam mensurãtem entitatem alicuius.

Hic vide multiplicem prioritatẽ.

Secundo aliquid prius dicitur altero: sic intelligendo, quòd vna entitas, quantum est ex parte sua, de necessitate præsupponitur alteri: sic quòd pro aliquo signo dicitur prior: non quòd talis entitas prior dicatur prior in aliquo instanti distincto à tali entitate, & mensuratiuo eiusdem entitatis, sed sic dicitur prior, quòd si possent dari aliqua instantia: quæ dicerentur instantia mensuratiua,. quæ dicerentur instantia naturæ, vel instantia originis, siue alia instantia, quæ pro nunc non habent nomina imposita: verè mensuraretur tali instanti priori. Et intellectus posset habere cognitionem per prius terminatam ad entitatem priorem: & per posterius ad entitatem posteriorem. Et ex hoc sequitur, quòd essentia diuina est sic prior omni attributo, & omni proprietate hypostatica. Sequitur etiam: quòd ĩtellectus diuinus est prior voluntate: & quòd intellectio est prior volitione: & quòd generatio filij est prior spiratione, quia si huiusmodi priora haberent aliqua instantia mensuratiua: esset verum dicere, quòd vnum est prius alio in aliquo instanti, quia vnum ponitur in aliquo instanti priori, in quo non ponitur posterius. Nec dico (vt aliqui imaginantur) quòd talis prioritas in diuinis sit tantum per actum intellectus nostri: nec tantum per actum collatiuum intellectus diuini, quia si per impossibile nullus intellectus actu consideraret: adhuc essentia diuina esset aliquo modo prior relatione diuina: sic quòd si esset nata mensurari aliqua duratione, in qua essent plura instantia: per prius mensuraretur, quàm relatio: & hoc ponendo nullum sequitur inconueniens. quantum enim est ex parte sua nata esset per prius terminare actum intellectus, quàm relatio.

Nota bene hanc singularem declarationem.

Secundo præmitto, quòd quando dicimus, pater in aliquo instanti priori intelligit: & in aliquo instanti posteriori gignit. non intelligo, quòd pater in seipso formaliter intelligit. Sed sic intelligo, quòd si dabile esset aliquod instans distinctum ab entitate patris mensurans ipsum patrem: esset verum dicere: pater in aliquo instanti intelligit, in quo non gignit: quia in instanti mensurante intellectionem patris. Dicimus ergo patrem in aliquo instanti priori intelligere, in quo non gignit, sic quòd intellectio, quantum est ex se prius inest patri, quàm gignitio. Sicut si per impossibile separaretur tempus à motu quod est mensura motus: aliqua pars motus diceretur prior alia: sic quòd verum esset dicere, aliqua pars motus est in aliquo priori tempore, quàm alia scilicet quòd si haberet tempus extrinsecum, vt mensura: verè esset prius in aliqua parte temporis, in quo non esset alia. Sed quia non possumus ita explicitè exprimere huiusmodi proprietatem, & posterioritatem: nisi per aliud, & aliud instans, vel originis, vel naturæ, ideo magis ad exprimendum conceptum nostrum, dicimus, quòd pater in aliquo instanti priori intelligit, & in aliquo instanti posteriori gignit, ac si verè essent ibi huiusmodi instantia: quod bene nota. Et ideo non sequitur illud, quod dicit Grego. præsenti dist. & dist. 9. Et Ioan. Anglicus præsenti d. Et Ocham in primo d. 9. videlicet quòd si pater in secundo instanti gignit filium. ergo pater gignit in filio? quia non accipitur secundum instans pro filio, nec pro aliquo distincto à filio. Sed sic dicitur filius gigni in secundo instãti, ac si esset genitus in aliquo instanti distincto. Nec similiter sequitur, quòd si pater in aliquo instãti priori: formaliter intelligit. ergo pater intelligit in patre? quia non pono tale instans esse essentiam patris: nec aliquid distinctum à patre, sed sic: quòd si pater possit habere huiusmodi instantia: esset verum dicere, ꝙ pater in aliquo instanti priori intelligit, sicut etiam dicimus, ꝙ quies alicuius corporis ẽ prior in aliquo tempore, quam quies alterius corporis: & tñ quies non habet tẽpus pro per se mensura, vt patet 4. phy. Sed si haberet tempus pro mensura: tunc esset verũ dicere, ꝙ quies a. est prior in aliquo tempore quiete b.

Instans originis accipitur dupliciter.

Tertio præmitto, ꝙ instans originis aliquando accipitur à Doc. pro instanti naturæ: sicut in proposito. pater in aliquo instanti priori originis formaliter intelligit: & in aliquo instanti posteriori originis gignit. accipitur ibi instans originis pro instanti naturæ. Et hoc tamen modo, vt exposui supra d. 1. q. 2. Et sic non sequitur, quod dicit Greg. quòd tunc intellectio est originatiua filij. Aliquando accipitur instãs originis verè originatiuè. sic intelligendo, quòd illud, quod habet esse in secundo instanti originis sit verè originatum ab eo, quod habet esse in primo instanti originis: ita quòd habens esse in primo instanti originis verè producit illud, quod dicitur habere esse in secundo instanti originis. Sic tamen intelligendo: quòd tale producens est prius ipso producto. Et hoc modo loquitur Doc. in 2. d. 1. q. 1. vbi dicit, ꝙ pater est prior origine filio: quia pater quicquid habet: habet à semetipso: & filius est posterior origine: quia quicquid habet, habet à patre. Et similiter quando dicit ibidem: quòd pater prius origine spirat Spiritumsanctum, & filius posterius origine, idest quòd pater habet à semetipso vim spiratiuam, & filius eandem vim habet à patre. Et sic patet quomodo diuersimodè accipiuntur instantia originis à Docto. Et ex his patet facilis responsio ad obiectiones Greg.

Ad primam rationem Grego.

¶ Ad primam quando dicit, quòd tunc sequitur, quòd in patre intelligit &c. & in secundo signo, idest in filio gigni. responsum est supra. Si tamen volumus ponere in diuinis instantia naturæ, & instantia originis aliquo modo distincta: non tantum per operationem intellectus: sed ex natura rei: sicut etiam ponimus ibi æternitatem esse mensuram omnium: quæ ponuntur in diuinis distinctam ab ipsis mensuratis. Ex hoc non video aliquod inconueniens. Et sic patet, quòd in aliquo priori instanti naturæ: vel in aliquo alio formaliter intelligit, & in secundo instanti gignit. Et sic sustinendo hanc positionem, vel aliam patet responsio ad omnes rationes Greg.

Ad secũdã.

¶ Ad secundam rationem Greg. dico breuiter, ꝙ intellectio patris est prior gignitione filij. Pro cuius intelligentia est notandum: quòd si intellectio absolutè comparetur ad generationem actiuam patris, siue ad paternitatem, quod idem est, est prior ipsa generatione: quia omnis perfectio simpliciter est prior proprietate hypostatica: vt supra patuit dist. 1. 2. & alibi sæpe: & generatio actiua constituit patrem in esse patris: vt infra patebit. dis. 28. q. vlt. & in quoli. q. 4.

¶ Deinde

¶Deinde notandum est, quòd eo modo, quo essentia diuina, & attributa habent ordinem adinuicem: eo modo etiam habent, vt sunt in aliqua persona. Sicut enim essentia diuina absolutè sumpta est prior attributis: sic etiam, vt est in patre, & in filio: & sicut intellectio est prior paternitate: siue generatione actiua absolutè sumpta: sic vt est in patre. Et quia pater dicitur formaliter intelligens intellectione, & formaliter gignens gignitione: sequitur quòd prius dicitur intelligere formaliter, quàm gignere. Et cum dicis. pater est tantum pater per generationem illã. ergo pater inquantum pater non prius intelligit. Responsum est, & est simile. sicut dicimus. homo est prius animal, quàm rationale: & tamen homo non dicitur homo vltimatè, nisi per rationale. Dicimus ergo, quòd homo est prius animal: ex hoc quòd animal præintelligitur in homine ipsi rationali. sic in proposito. Et sic patet responsio ad argumentum.

Ad tertium ¶Ad tertiam cum quærit, aut in primo signo filius habuit esse: aut non. Dico quòd non. Et cum infert. ergo habuit esse post non esse. Dico quòd non esse præcedere esse potest intelligi multipliciter. Primo, quòd non esse filij præcedat aliqua duratione esse ipsius. Et hoc non. Vel non esse filij præcedat ipsum esse aliquo instanti originis: & hoc non est incõueniens. Vel non esse filij præcedat esse ipsius filij aliquo instanti naturæ: loquendo de instanti naturæ propriè sumpto: de quo Doc. in 2 d. 1. q. 2. & in 3. d. 3. q. 1. Et quod ponitur habere esse prius in aliquo instanti naturæ sic sumpto semper præcedit aliqua duratione. & hoc comparando ad opposita, vt expo sui in 2. Accipiendo verò instans pro aliquo instanti priori natura non positiuè: sed magis priuatiuè, sic intelligendo, quòd ipsum non esse quantum est ex parte sua actu inesset, nisi præueniretur ab aliquo agente dante esse: & hoc modo concedo, quòd si filius non produceretur à patre dante sibi esse: non esse quantum est ex parte sua sibi inesset. Et hoc modo potest concedi, quòd haberet esse post non esse. Et de hoc satis patere potest à Doct. in isto primo d 2. parte 1. q. 1. & d. 8. q. vlti. & in 2. dist. 1. q. 2. & in 3. d. 3. q. 1. & alibi sæpe.

Non esse præcedere esse potest intelligi dupliciter.

Ad quartũ. ¶Ad quartum patet responsio ex his, quæ dicta sunt ad secundam rationem. Ex illa enim responsione non sequuntur tot instantiæ. vt iste ponit. Si etiam ponerentur illæ sex instantiæ: non video ex hoc sequi aliquod absurdum, vel impossibile. Oporteret enim ipsum probare ipsam impossibilitatem. Quod enim inconueniens est dicere: quòd intellectus est prior voluntate: & in aliquo instanti intellectio est prior volitione, & in alio instanti generatio est prior spiratione, & post in alio instanti intellectio producit creaturas in esse cognito, & post in aliquo instanti voluntas producit illas in esse volito. Et sic patet responsio ad Grego.

Et ex his, quæ dixi si bene intelligun-
tur: omnes aliæ rationes factæ
contra hanc positionem
Docto. facillimè solui
possunt: & suffi-
cere possunt
ista
pro responsione ad rationes
Io. Anglici Bac. &
Ocham.

Distinctio Septima.

Quæro, vtrum potentia generandi in patre sit aliquid absolutum, vel proprietas patris?

Quæstio Prima.

Seraphicus Bonauent. primo sententia. distinctio 7. quæstio. 1. Artic. 1.
Scotus primo sententia dist. 7. q 1.
D Thomas prima parte summa. q. 1 Artic. 5.
Ricardus primo sent. dist 7. q 0.
Durandus primo sent. dist 7 q 2.
Franciscus de Mayronis primo sent dist. 7. q. 2.
Ioannes Bacconitanus primo sentent. dist. 5. q. 1.



VAERITVR circa septimam distin. Vtrum potentia generandi in patre sit aliquid absolutum: vel proprietas patris. Titulus. quæst. nõ intelligitur de principio, quod generationis: quia apud omnes: certum est, quòd pater est principium, quod generans. Sed intelligitur de principio quo pater generat, siue de ratione formali generandi.

HIC EST OPINIO talis. Hic ponitur opinio Thom. quòd illud quo pater generat est essentia propter hanc rationem: quia generans assimilat sibi genitum in forma, qua agit: filius autem assimilatur patri in essentia, non in proprietate. ergo essentia erit ratio formalis generandi. Et declaratur ratio: quia sicut in creaturis proprietas indiuidualis non est ratio agendi, sed natura, in qua indiuidua conueniunt: ita in diuinis proprietas personalis, quæ correspondet proprietati indiuiduali in creaturis: non erit ratio agendi, vel gignendi. ergo tantum natura diuina. Et ab ista positione non discrepat Doc. nec contra hoc arguit. *S. Th. 1. par. sum. q. 43. art. 5.*

¶Ibi. Contra istud arguitur multipliciter. Hic Doct. recitat aliqua argumenta quorundam, qui nituntur improbare positionem Thom. Et quia hæc eadem argumenta videntur esse contra positionem. Doct. qui tenet expressè, quòd essentia diuina, vna cum intellectu est ratio formalis generandi, vt patebit in corpore. q. Ideo recitando ista argumenta singillatim soluam, sicut & Doc. soluit in fi. q.

¶Primum ergo argumentum contra Thom. & contra Sco. est tale. Omnis forma sufficienter elicitiua alicuius actionis, si per se est, per se agit illa actione, patet de calore separato. cum ergo deitas sit aliquo modo prior personis: & est per se elicitiua generationis. ergo se sola potest generare.

IBI. Quia autem aliqua argumenta contra primam opi. sunt contra me respondeo &c.

¶Hic Doc. respondet ad argumenta facta contra Thom. quia etiam sunt contra positionem propriã. & ad primum argumentum dat duas responsiones. Prima, quòd ista propositio. omnis forma elicitiua actus, si per se est, per se agit illa actione: habet maiorem euidentiam in essentia diuina, quàm in forma creata: quia deitati correspondet suum propriũ, & adæquatum, quod præscindens ab omni ratione suppositali, scilicet ipse Deus per se, & actualissimè existens, vt supra patuit. d. 4. q. 2. Et sicut Deus verè intelligit, & verè operat, ita qũtum est ex se pt gñare,

D Thomas & Scotus cõueniunt qđ id quo pater generat est natura diuina, in qua sibi filius assimilatur: vide. D Thomã prima parte summa. q. 41 Artic. 5. vidi ubi

Caietanum qui ex sententia D Thoma dicit quòd essentia diuina est primum principium quo generationis, non tamē sola, sed ipsa est vt primū quo, intellectus autē est vt proximum quo ecce q Scotus, & D Thomas non differunt.

sicut.dist.4.q à.dictum est: quòd ista est primò vera. Deus creat, vt præscindit ab omni ratione supposita li. Illa autem maior non est sic vera in creaturis: qa nulla forma, quæ est ratio formalis agendi, vt præscindit à ratione suppositorum est per se stans, & per se existens, Deus autem, vt non includit aliquod suppositum, est ens infinitum perfectissimé, & actualissimé per se existens: & si posset habere aliquod productum eiusdem naturæ realiter distinctum: posset verè generare illud. Et quia inter generans, & genitum est semper distinctio realis; ideo oportet ipsum Deum esse in aliquo supposito realiter distincto à producto: & sic requirit suppositū, vt sit in potentia propinqua ad agendum. Et hæc est secunda responsio. Requiritur ergo suppositum generans, vt conueniens huic actioni; qa ista actio est inter aliqua realiter distincta, Deus autem a nullo in diuinis realiter distinguitur: ideo, vt dicatur ratio formalis agendi proxima: oportet vt sit in supposito conuenienti. Et hanc responsionem bene nota.

¶Hic tamen occurrit vna difficultas in hoc quod dicit Doct. quòd essentia diuina non potest habere hanc actionem: nisi sit in supposito cōuenienti realiter distincto a producto. Videtur enim primo, q sibi contradicat, quia in q.4.quolib. expresse tenet: quòd ipsa actio non præsupponit suppositum: vide ibi. Tum etiam per rationem: quia si præsupponit suppositum, ergo suppositum erit prius ista actione: cuius oppositum determinatum est in quolib.q.4.& sustinendo, quòd prima persona constituatur in esse per relationem ad secundam, vt patet infra dist. 28. q.vlt.& in quolib.q.4.ergo si relatio, siue generatio, actio constituit primum suppositum: ipse Deus non præsupponit illud ad hoc, vt dicatur in potētia proxima ad agendum.

¶Respondeo conformiter his, quæ dixi supra dis. 1.& vide ibi singularem expositionem.

¶Secundo arguitur contra Tho. Producentis, & formæ, qua producens producit eadem est relatio ad productum: vt patet.2.phy.t.c.38 & 5.meta.t.c.2. & primi. vbi vult q ad idē genus causę, & principij pertinēt ars, & ędificator. nā ędificator est principiū qd, ars verò principium quo: siue ratio formalis ędificandi. ergo si essentia sit qua pater generat: habebit essentia relationē realem ad genitum: sicut, & pater.

¶Respondet Doct. quòd dictum philosophi est verū de causa, & causato: vbi causa non tantum realiter distinguitur a causato: sed & forma qua agit, quia causato cōmunicatur alia forma realiter distincta: in diuinis autem eadem essentia per generationem communicatur filio: & ideo licet pater distinguatur realiter à filio: non tamen essentia.

¶Tertio arguitur: quia forma inquantum est, in qua assimilantur generans, & genitum nō habet nisi vnitatem rationis, vt accipitur à Dama.li 1.c.8. ergo nec entitatem, nisi rationis, cum ergo essentia diuina sit id, in quo assimilantur generans, & genitum: non poterit esse ratio formalis generandi, quia vt sic habet tantum vnitatem rationis.

¶Respondet doct. quòd vnitas naturæ creatæ, vt præscindit ab omni singularitate habet ex natura rei aliquam vnitatem minorem vnitate numerali: vt diffuse probat ipse in secundo dist.3. nullo enim intellectu considerante ignis generaret ignem sibi similem in natura. Et illud, quod dicit Dam. intelligitur de vnitate numerali, qua generans assimilatur genito, quæ in creaturis tantum est vnitas rationis, sed impossibile est, quòd aliqua vna natura numero secundum esse reale sit in pluribus suppositis: non sic in diuinis. Sed quomodo vnitas numeralis secundum rationem possit esse in pluribus suppositis: vide expositionem, quam feci in dist.3.q.1. secundi Doct.

¶Quarto arguitur contra Thom. Forma non est principium agendi, nisi inquantum agens est in actu per eam: non est autem in actu per ipsam, nisi inquantum est in ipso: non est autem in ipso agente, nisi vt est hæc, ergo, vt est hæc, est principium: & sic natura, vt natura non est ratio agendi.

¶Respondet Doct. quòd cum dicitur forma est principium agendi inquātum est in hoc: dicit quod concludit pro se, quia illud absolutum, quod est patri potentia generandi, nō est potentia generandi filio, quia si essentia, vt essentia, esset ratio generandi in potentia propinqua: tunc vt in filio esset ratio generandi: sed quia nō est ratio generandi in potentia propinqua, nisi vt in supposito patris: patet quod vt in filio non erit ratio generandi ipsi filio.

¶Quinto arguitur. Hic Doct. intendit probare, quòd ratio generandi sit proprietas indiuidualis in creaturis, vel proprietas personalis in diuinis. Et ratio stat in hoc: quia productio per prius est distinctiua, quam assimilatiua: patet quia omnis productio est distinctiua, nō autem omnis est assimilatiua: forma autem, quæ est principium producendi non est distinctiua, nisi inquantum hæc, & assimilatiua, inquantum forma.

Prius secundum consequentiā nō semper est prius secundum causalitatem.

¶Respondet Doct. quòd prius secundum consequentiam non semper est prius secundum causalitatem: patet quia bene sequitur, ignis, igitur calidus: & non econuerso. ergo calidum est prius secundum cōsequentiam, & tamen ignis est prius secundum causalitatem ipso calore: & ita concedo, quòd distinguere est prius in generatione, quam assimilare id est communius, sed distinguere non est perfectius in generatione, quam assimilare, quia distinguere conuenit etiam generationi imperfectissimæ inquantum est à forma, vt hæc: assimilare conuenit sibi inquantum est a forma absolutè: & perfectior erit ratio formæ, quam ratio singularitatis: vt patet.

¶Ibi. Concedo tamen argumentum contra opin. ponentem tantum distinctionē rationis, & non concludit contra me: sicut patebit in sequenti.d.

¶Dicit Doct. quòd si natura, vt prior est singularitate, sit tantum ens rationis: statim sequitur, quòd generatio erit perfectior inquantum distinctiua, quàm inquantum assimilatiua: patet quia est distinctiua secundum singularitatem, quæ dicit entitatem realem: & est assimilatiua secundum naturam absolutè sumptam: quæ vt sic est tantum ens rationis: & sic generans, & genitum vt præcisè conueniunt in natura: quæ dicit tantum vnitatem rationis, tantum ratione distinguuntur. Sed hoc argumentum non est contra Sco. qui ponit naturam absolutè sumptam dicere vnitatem realem, minorem tamen vnitate numerali, vt patebit. infra dis.8.q.2. in responsione ad primum argumentum principale: & clarius in 2.distin.3.quæst.1.

¶Sexto instatur contra probationem, quam facit Tho. vbi dicit, quòd generans assimilat sibi genitum in forma, qua agit. Contra hoc arguitur. Tum quia brutum generans brutum assimilatur ei in specie: & tamen forma specifica bruti non est principium generandi, sed potētia generatiua. Tū quia in augmentatione carnis calor est principium actiuum: vt patet.2.de anima.t.c.50.& tamen illo supple calore generatur caro animata similis generanti in forma vegetatiua.

¶Respondet doct. dicens, quòd istæ instantiæ, nō valent: quia ibi communicatur vtraque forma: & forma principalis actiua, & immediata: est enim caro genita animata, & habens calorem genitum aliqualem naturalem. Sed an caro sit ratio formalis generandi carnem: prolixe videri habet in quarto, in materia de eucharistia.

ALI-

Henri. quol. 3. q. 3. & in summa. art. 57. q. 7.

ALITER dicitur, quòd generationis in diuinis, oportet dare aliquod principium positiuum, quia actio est positiua. Hic recitatur opin. Hen. qui dicit in sententia, quòd essentia est principium elicitiuum generationis, sed non potest esse principium determinatè actionis, nisi determinetur: & sic relatio erit principium non elicitiuum, sed determinatiuum ad talem, vel talem actionem.

Improbatio.

¶ Contra. Indeterminatio est duplex: quædam est potentiæ passiuæ, vt indeterminatio materiæ: & quædam potentiæ actiuæ illimitatæ ad plures effectus. Et ista duplex indeterminatio clara est hic in littera. & supra patet. d. 3. q. 7. parum ante responsionem ad argumenta principalia: & ibi aliqualiter expositum. Cum ergo indeterminatum potentiæ actiuæ illimitatæ seipso determinat ad agendum, idest per formam propriam: sequitur, quod cum essentia diuina sit indeterminata indeterminatione potentiæ illimitatæ ad agendum seipsa: hoc est per propriā entitatem, potest se determinare: ergo non per relationē sibi additam.

¶ Confirmatur. Quia talis indeterminatio principij actiui licet sit ad disperata, non tamen est ad contradictoria: intelligendo de indeterminatione principij actiui per modum naturæ: vt patet de sole, sed non per modum voluntatis: quia voluntas ex sua ratione formali propter suā libertatem est indeterminata ad contradictoria. Et littera clara est.

¶ Item secundo, quando aliquod principium actiuum est indeterminatum ad aliquos duos effectus non ex æquo, sed secundum ordinem naturalem: ex se sufficienter determinatum est ad primum illorū: & posito primo: est determinatum ad secundum: essentia autem diuina est huiusmodi; & patet littera.

¶ Item tertio. relatio est ratio suppositi agentis: igitur si est determinatiua principij quo, habebit duplicem rationem principij respectu generationis, vnam inquantum est ratio agentis: & aliam inquantū est ratio determinatiua principij agendi, & sic ipsa mediabit inter seipsam, & actionem: quia ex quo paternitas est conditio agentis: quia est proprietas patris: & sic est posterior ratione formali agendi, & ex alia parte ponitur, quòd sit determinatiua rationis formalis agendi, ergo erit prior seipsa, vt est conditio agentis, & actio sequitur rationem formalem agendi, & suppositum agens: ergo paternitas media bit inter seipsam, & actionem: quod est falsum. Nā vt est determinatiua principij formalis agendi est prior seipsa, vt est conditio suppositi agentis: sicut enim ratio formalis agendi intelligitur, vt prior supposito agente. ergo, & ratio determinatiua ipsius principij formalis agendi erit prior ipsa conditione agentis: & ipsa paternitas, vt est conditio agentis est prior actione, idest generatione actiua, quæ generatio actiua est formaliter ipsa paternitas. ergo paternitas, vt conditio suppositi agentis mediat inter seipsam, vt scilicet est determinatiua rationis formalis, & vt est actio.

Paternitas est proprietas patris.

¶ Item quarto sic: natura, vt natura ponitur principium elicitiuum istius actionis: ipsa autem, vt natura non est determinabilis secundum Dama. lib. 3. c. 6. Proprietates determinant hypostases, non naturam, vt natura, idest quòd ipsa relatio, quæ est proprietas personalis est ratio distinguendi personam: filiatio enim in diuinis est ratio distinguendi filium à patre, & ideo est actus personæ, distinguens vnum ab alio, & nullo modo est actus naturæ: non posset autem determinare essentiam, nisi esset actus essentiæ.

Natura non est determinabilis.

¶ Item quinto. relatio secundum Hen. tantum ratione differt à fundamento. ergo non potest esse principium determinatiuum ad actum realem: quia nihil concurrit ad rationem alicuius principij respectu actionis realis, nisi reale.

¶ Item sexto: quod dicitur de relatione determinatiua in creaturis videtur falsum. Et patet littera.

AD q. igitur respondeo. Ista littera clara est. Et primo distinguit de potentia. primo accipitur potentia pro potentia logica. & quid sit patet in littera. & supra patuit. d. a. parte 2. q. 3. in resp̄sione ad argumenta principalia. Secundo accipitur potentia, vt distinguitur contra actum, sicut dicimus, quòd ens diuiditur per actum, & potentiam, vt patet 5. meta. & ista potentia non est in Deo: quia quicquid est ibi est in vltima actualitate, vt supra patuit. dist. 2. Tertio accipitur potentia pro potentia reali, quæ est proximum fundamentum relationis agendi, vel patiendi, sicut dicimus, quòd calor est potentia agendi. Et hic in proposito tantum quærimus de potentia agendi, quæ adhuc distinguitur: quia potest accipi, vel pro significato, vel pro connotato, & pro significato dicit tantum relationem: pro connotato dicit aliquod absolutum, accipiendo potentiam pro significato, non est præsentis speculationis: sed accipiendo pro connotato, siue pro absoluto. tunc quæritur quid est illud absolutum in diuinis quo mediante pater posset generare. Accipiendo potentiam: ergo por ta li absoluto potest adhuc distingui, aut accipitur illud absolutum in se, aut accipitur illud absolutum cum omni circunstantia requisita ad actionem. Primo modo tale absolutum potest dici ratio formalis agendi, potentia tamen remota. Secundo modo potest dici ratio formalis agendi potentia propinqua. Et ista distinctio de potentia pro fundamento propinqua, & remota accipitur à philosopho. 9. meta. t. c. 10. Nam ibi habetur expressè de potentia propinqua: inquit enim ibi secundum aliam litteram. Potentiæ verò tales, quando appropinquant secundum quòd est possibile eis de actiuo, & passiuo necesse est, vt quædam agant, & quædam patiantur. Et parum infra. Ergo omne quod habet potentiam secundum rationem, necesse est, cum fuerit appetēs illud, quod habet potentiam non habet illud: & secundū quod habet de appetitu, etiam semper erit, cum passiuum fuerit propinquum: & habuerit potentiam actionis in hac dispositione: & si actio potest ad hoc, & non indigetur addere, in sermone: & si nō fuerit aliquod extrinsecum &c. Ibi. Commen. Ergo omne, quod habet potentiam, idest ergo necesse est cum ratiocinatus habuerit magnum appetitum ad illud, quod potest agere, vt agat illud secundum suum appetitū, & suum posse: sed non agat, nisi quando patiens fuerit propinquum ei, & habuerit in tempore actionis istam dispositionem, quam dicimus, scilicet appetitum, & potentiam ad agere. Deinde dicit. Et si actio potest &c. idest. Et non indigemus cum hoc, quòd potentia possit agere, & addere, nisi aliquod extrinsecum impediat: quoniam sufficit in hoc, quod dicimus, quòd potentia potest agere: quoniam cum fuerit illic impediens, tunc potentia non poterit: hæc ille. Et sic patet expressè quomodo ibi intendit de potentia, quæ habet omnia requisita ad agendum, quæ tunc vocatur potentia propinqua. Sed de potentia primo modo hoc est de potentia absolutè sumpta, qua aliquid potest agere: patet à philosopho. 9. meta. t. c. 2. ibi enim distinguit Aristo. potentiam accipi multipliciter. vide textum cum commen.

Potentia accipitur trib. modis.

De multiplici potentia.

Potētia multis modis sumitur.

LOQVENDO tunc de potentia, idest de proximo fundamento ipsius relationis præcise sumpto, dico, quòd potentia generandi patris non est relatio, sed aliquid absolutum. Primo ergo Doct. probat, quòd potentia generandi in patre non est aliqua relatio,

Pro parte negatiua.

relatio puta paternitas. Et probat multiplici medio.

¶Primo, supponendo vnum communiter concessum, quòd productio filij, & productio spiritus sancti sic distinguũtur, quòd productio filij est naturalis, & per modum naturæ: & productio Spiritus sancti est libera, & per modum voluntaris. Sed si relatio esset ratio formalis generandi, & spirandi: sequeretur, quòd vtraque productio esset naturalis, & per modum naturæ, probatur, quia omnes productiones, quæ dicuntur per modũ naturæ sunt à principio formali productiuo per modum naturæ: & omnes productiones, quæ denominãtur liberè sunt à principio formali productiuo per modum voluntatis. Sed nulla relatio potest esse ratio formalis producendi aliquid liberè: patet quia sola voluntas est ratio formalis sic producendi. Et vltra si paternitas in patre est ratio formalis producendi filiũ per modum naturæ, ergo, & spiratio actiua in patre, & filio erit ratio formalis producendi Spiritum sanctum per modum naturæ: probatur consequentia: quia omnis relatio æquè naturaliter respicit suum correlatiuum: si ergo vna respicit suum correlatiuum per modum naturæ: & reliqua similiter.

Sola voluntas est ratio formalis producendi aliquid liberè.

¶Secũdo. Si paternitas est ratio formalis gignendi (cum paternitas, & generatio actiua sint penitus idẽ, licet nomine differant, vt infra patebit. dist. 28 q. vltima. & in quoli. q. 4) sequitur, quòd idem erit principium suiipsius: quia si paternitas est principium generationis, & generatio est penitus idem, quòd paternitas. ergo idem erit principium sui.

¶Tertio. Quia tũc paternitas esset simpliciter perfectior filiatione: probatur cõsequentia dupliciter. Primo, quia illud, quo producens producit, si non est eiusdem rationis cum forma producti, continet eam virtualiter, & est perfectius ea, patet, quia tota perfectio agentis semper sumitur à ratione formali agendi, vt supra exposui. dist. 1. q. 2. Cum ergo paternitas sit alterius rationis à filiatione, & est ratio formalis producẽdi filium, qui dicitur filius per filiationem: ergo simpliciter erit perfectior filiatione. Secũdo, quod est ratio formalis alicui agendi dicit perfectionem in illo, sed paternitas per te est ratio formalis generandi filium. ergo erit aliqua perfectio in patre: filiatio autẽ non est ipsi filio ratio formalis agendi, nec ad intra, nec ad extra. ergo paternitas erit perfectior filiatione: hoc autem est manifestè falsum: quia tunc personæ non essent æquales in perfectione.

Pro parte affirmatiua.

¶Partem affirmatiuã solutionis probo. Hic Doct. intendit probare, quòd ratio formalis generandi in patre est simpliciter aliquod absolutum. primo sic. Quod est perfectionis in principio productiuo non tollit ab illo rationem principij productiui: sed communicare se in identitate numerali, & adæquata communicatione sibi ponit perfectionem in principio productiuo. ergo hoc non tollit ab aliquo rationem principij productiui. Ista ratio Doct. est satis euidẽs. Illi enim qui dicunt paternitatem esse rationem formalem generandi, ex hoc dicunt, quia videtur impossibile, quòd idem numero sit ratio formalis generandi, & per generationem sit communicatum producto: quia inter rationem formalem generandi, & rem communicatam per talem generationem producto, videtur aliqua distinctio. Cum ergo essentia diuina eadem numero, quæ est in patre sit per generationem communicata filio, nõ videtur possibile, quòd in patre sit ratio formalis generandi, sine communicandi seipsam filio: videtur enim quòd communicari alicui in identitate numerali auferat ipsi communicato rationem principij productiui. Doc. ergo intendit principaliter probare, quòd communicare se in identitate numerali non auferat ab eo rationem principij productiui. Et hoc probat ibi. Sed si Deus per impossibile generaret alium Deum, & ille alius tertium, deitas poneretur principium productiuum alterius, & non relatio, & tunc deitas nõ communicaret se in identitate numerali, nec communicaret se communicatione adæquata sibi in ratione principij productiui: quia deitas posset esse principium alterius communicationis: putà factæ per impossibile à secundo Deo, ergo cum modo deitas communicetur in identitate numerali, & cõmunicatione adæquata sibi, ita quòd deitate non potest esse alia communicatio numero eiusdem rationis cum ista: sequitur, quòd multo magis modo ponetur absolutum esse principium productiuum, quàm tunc poneretur.

¶Et breuiter pro clariori intelligentia præmitto aliqua. Primum, quòd idem numero possit esse in pluribus suppositis, ita quòd in vno sit ex semetipso, & in alio sit per aliquam productionem: sicut nunc de facto essentia diuina ex semetipsa est in patre: vt infra patebit. dist. 28. q. vlt. & eadem per generationẽ est in filio, & per spirationem in Spiritu sancto. Secũdum, quando aliqua sunt eiusdem rationis, si vnum sit principium formale agendi, & reliquum, hoc patet, quia ratio formalis agendi consequitur entitatem quiditatiuam: vt supra exposui. dist. 1. q. 2. & dis. 3. q. 6. Tertium naturam simpliciter eandem numero posse diuersis suppositis communicari est perfectionis omnino illimitatæ: vt supra notaui dist. 2. parte. 2. q. 3. Si enim communicare pluribus idem specie est maioris perfectionis, quàm communicare idem genere. ergo communicare pluribus suppositis in perfectissima identitate, quæ est identitas numeralis, hoc erit tantum infinitæ perfectionis, vt infra patebit. dist. 28. si ergo idem specie communicare pluribus non aufert ab eo quod communicatur, quin sit principium formale productionis, per quam communicatur, à fortiori, si aliquid eiusdem speciei communicatur in identitate numerali non aufert ab eo, quin illud, quod communicatur in tali identitate sit principium formale alicuius productionis, per quã communicatur, cum hic modus sit perfectissimus: & sic patet litera doct. Et exemplum positum ibi de calore in igne satis clarum est. Si ergo Deus generaret alium Deum, rõ formalis generandi esset deitas, à fortiori quando pater generat filium, communicando sibi eandem deitatem, ratio formalis generandi filium, per quam generationem communicatur filio eadem deitas erit deitas ipsa, supplè ratio formalis generandi.

Idem numero potest esse in pluribus suppositis.

Quæ sit ratio formalis generandi filium.

¶Ibi. Secundo probo idem sic. Ista ratio stat in aliquibus dictis. Primum, quòd terminus formalis generationis est simpliciter perfectior omni eo, quod per talem generationem habetur, vt supra patuit à Doct. dist. 5. q. 2. & vide ibi expositionem, quã feci. Secundum, quòd essentia diuina est terminus formalis generationis diuinæ: vt supra probatum est. dist. 5. q. 2. Tertium, quòd tota perfectio producentis sumitur simpliciter à ratione formali producendi, vt supra patuit: cum ergo in patre nihil sit perfectius essentia diuina, & ipsa eadẽ in filio est terminus formalis generationis: ergo in patre erit simpliciter ratio formalis generationis: patet quia aliter nõ potest poni. Si enim paternitas ponitur: statim sequitur, quòd ratio formalis generandi sit imperfectior termino formali, quod est impossibile.

Essentia est formalis terminus generationis diuinæ.

¶Huic rationi instatur, quòd consequentia tantũ valet in generatione vniuoca scilicet ista consequentia, aliquid absolutum est terminus formalis generationis: ergo aliquid absolutum est ratio formalis generationis, dicitur, quòd hæc consequentia valet tantum in generatione vniuoca: sed generatio in diuinis est tantum æquiuoca: & quòd sit æquiuoca probatur

tribus

tribus vijs. Prima ſumitur ex parte perſonarum. Secunda ex parte productionum. Tertia ex parte differentiæ ſpecificæ.

¶Ex prima via arguitur ſic primo. Paternitas, & filiatio differunt ſpecie: ergo perſonæ conſtitutæ per eas differunt ſpecie: antecedẽs probaẽ, quia differunt ſecundum quiditates, & talis eſt differentia ſpecifica. Tum quia paternitas, & filiatio ſunt puri actus: differentia autem actus, & formæ eſt ſpecifica: conſequentia probatur, ſcilicet quòd pater, & filius differant ſpecie. Tum, quia non maior diſtinctio eſt in principijs, quàm in principiatis. Tum quia eadem eſt differentia formalium conſtituentium, & cõſtitutorum. Tum, quia eadem eſt differentia eorum, ſecundum quæ præcisè aliqua differunt, & ipſorum differentium. Tum, quia relationes ſunt idem eſſentiæ diuinæ, ſicut perſonæ, igitur propter iſtud non negabitur differentia ſpecifica perſonarum, ſicut nec relationum.

Relationes ſunt idẽ eſſentia diuina.

¶Ex ſecunda via arguitur ſic: productiones differunt ſpecie ergo, & producta: antecedẽs patet, quia in diuinis non eſt productio, niſi vnica eiuſdem rationis: conſequentia probatur. Tum, quia aliter non eſſet proportio productionum ad producta. Tum, quia productiones ſunt eiuſdem rationis cum productis. Tum quia potentiæ alterius rationis requirunt obiecta alterius rationis, ergo ſi producerent ſua obiecta, producerent ea alterius rationis: ergo ſicut intellectus, & voluntas præſupponunt bonum, & verum formaliter diſtincta: ita producerent terminos formaliter diſtinctos, vel erunt quibus termini, ſic diſtincti producuntur.

¶Ex tertia via arguitur ſic: quod eſt perfectius, eſt ſimpliciter ponendum in diuinis: ſed differentia ſpecifica, cum ſit de perfectione vniuerſi eſt perfectior differentia numerali. ergo.

¶Ad iſta dicit doct. primo, quòd ſiue generatio ponatur æquiuoca, ſiue vniuoca ratio non infringitur, quia in æquiuoca generatione, oportet principium productiuum eſſe perfectius termino formali.

¶Secundo dicit, quòd falſum eſt dicere generationem diuinã eſſe æquiuocam. Dicit enim doct. quòd generatio in diuinis eſt ſimpliciter vniuoca nõ æquiuoca, aut denominatur talis à termino formali generationis, aut à formali proprio ipſi ſuppoſito producto id eſt aut denominaẽ talis à natura in ſuppoſito producto, qui eſt terminus formalis, aut à ratione ſuppoſitali conſtituente ſuppoſitum in eſſe ſimpliciter incommunicabili. Si à natura, cum eadem ſit in patre & filio, ergo generatio diuina erit vniuoca. Si à ratione ſuppoſitali, nulla generatio erit vniuoca: quia nullũ genitum in ſua forma indiuiduali aſſimilatur gignenti.

Generatio in diuinis nõ poteſt eſſe æquiuoca.

¶Hoc etiam arguitur alio modo: quia generatio, & eſt diſtinctiua, & eſt aſſimilatiua: perfectior autem ratio in ea eſt, quòd ſit aſſimilatiua quàm ſit diſtinctiua. Hæc ratio patet in litera, & ſupra expoſita eſt præſenti. d. reſpondendo ad argumenta facta contra opi. Sancti Tho. Si enim diceretur talis, vel talis inquantum eſt diſtinctiua quælibet eſſet æquiuoca: quia quælibet diſtinguit, & patet litera.

AD ARGVMENTA igitur in oppoſitum. Hic doct. reſpondet ad argumenta facta pro opin. tenentium generationem diuinam eſſe ęquiuocam.

¶Ad primum: ex prima via præmittit aliqua. Primum, quòd in diuinis nõ eſt proprie nec genus, nec ſpecies, nec differentia ſpecifica, vt infra patebit. diſt. 8. q, 2. poteſt tamen poni ibi differentia quaſi ſpecifica, licet non verè ſpecifica: ſicut dicimus, quòd paternitas magis differt a filiatione, quàm à paternitate. Secundum, quòd aliqua dicuntur magis diſtingui, quia media minus conueniunt in aliquo genere: & ſic homo, & albedo magis diſtinguntur, quàm homo, & aſinus, vel quàm Fran. & Ioãnes, quia homo, & albedo in nullo genere conueniunt. Aliqua vero dicuntur magis diſtingui propter maiorem repugnantiam, vel incompoſſibilitatem, & ſic homo, & aſinus magis diſtinguntur, quàm homo, & albedo: quia magis repugnant in eodem. Sed hoc modo non eſt propriè dictum aliqua magis diſtingui: propriè enim illa dicuntur magis diſtingui, quę minus in aliquo genere conueniunt: & ita diſtincta genere generaliſſimo plus diſtinguntur, quàm contraria, quæ ſunt eiuſdẽ generis: licet contraria magis repugnent. Tertium eſt, quòd vniuerſaliter quanta eſt diſtinctio id eſt repugnantia conſtituentium, tanta eſt, & conſtitutorum: quia ſi albedo, & nigredo ſunt incompoſſibilia, & conſtituta per ea ſunt incompoſſibilia: & ita eſt in propoſito: quanta enim eſt incompoſſibilitas paternitatis, & filiationis, tanta eſt patris, & filij, ita quòd ſicut paternitas non eſt filiatio, ita nec pater eſt filius. Quartum, loquendo de diſtinctione propriæ dicta, dico, quòd conſtituta minus diſtinguuẽ, quàm conſtituentia, quia conſtituentia minus conueniunt in genere, & conſtituta magis conueniunt, patet quia rationale, & irrationale non conueniunt quiditatiuè in genere, & tamen ſpecies conſtitutæ quiditatiuè cõueniunt, ſic eſt in propoſito, quòd quamuis paternitas, & filiatio non conueniant quiditatiuè in aliqua natura: tamen pater, & filius quiditatiuè conueniunt in Deo: & ſic paternitas, & filiatio magis diſtinguntur id eſt minus conueniunt, quàm pater, & filius. Et ex his patet reſponſio ad rationes factas pro prima via.

Pater & filius quiditatiuè conueniunt in Deo.

¶Ibi. Sed adhuc pondero argumentum. Hic Doc. intendit probare, quòd tanta differentia ſit inter perſonas, quanta inter relationes conſtituentes, quia illę relationes ſunt ſubſiſtentes, & ſubſiſtentes ſunt perſonę diuinæ. ergo.

¶Secundo perſonæ diuinæ aliqua differentia formali differunt, & non niſi differentia illa, quæ eſt relationum, quia nullam aliam habent, & illa quæ eſt relationum eſt ſpecifica ergo.

Quomodo perſonæ diuina differant.

¶Ibi. Ad iſta reſpondeo. Doct. ad has duas rationes reſpondet. Ad primam dicit, quòd licet relationes ſint ſubſiſtentes, & perſonæ per illas ſubſiſtant: vltra tamen illas relationes includunt naturam in qua ſubſiſtunt: & ideo ratione naturæ, magis conueniunt.

¶Ad ſecundam: dicit, quòd non ſequitur: iſtis præcisè perſonę diſtinguntur: ergo diſtinguntur ſpecie? non ſequitur, quia ſi tantum includerent relationes bene ſequeretur, ſed vltra illas includunt naturam, in qua conueniunt, & patet inſtantia, quia Fran. & Io. præcisè diſtinguntur per aliã, & aliam hæcheitatem, ſed illæ hæcheitates ſunt primo diuerſa, ſcilicet in nullo quiditatiuè conuenientia: ergo Fran. & Ioan. ſunt primo diuerſa non ſequitur, quia Fran. & Ioan. vltra hæcheitates includunt naturam, in qua conueniunt quiditatiuè: ſic in propoſito.

¶Ad ſecundam viam de productionibus. doct. reſpondet ad rationem factam pro ſecunda via, & negat conſequentiam: non enim ſequitur: productiones diſtinguntur ſpecie: ergo & producta? poteſt enim eadem natura ex ſua maxima perfectione in ſe habere principia cõmunicatiua alterius, & alterius rationis: puta intellectum, & voluntatem, & ita propter diſtinctionem principiorum formalium poſſunt eſſe productiones alterius rationis: & tamẽ producta erunt vnius rationis propter vnitatem termini formalis ſcilicet naturæ, quæ communicatur. Et cum probatur conſequentia prima per proportionem. Dicit doct. quòd proportio illa productionis

ad

ad terminum formalem est, quòd per ipsam communicatur terminus formalis. Sed non requiritur talis proportio, quòd productio sit vnius rationis, si terminus formalis sit vnius rationis: quia productiones possunt distingui per rationes suas formales aliter, quàm ex terminis formalibus, vt infra patebit. dist. 13. Exemplum huius est, quia quandoque forma eadem potest acquiri mutationibus alterius rationis, vt apparet. 3. phisi. t. c. 2 r. & hoc supra declaratum est. dist. 2. parte. 2.

Quomodo pductiones sint eiusdẽ rationis cũ productis.

¶Cum probatur illa consequentia secunda p hoc, quòd productiones sunt eiusdem rationis cum productis. Dicit doct. quòd sunt eiusdem rationis quantum ad hoc, quia sicut productiones sunt relationes, ita producta sunt relatiua, & hoc tenendo personas constitui per relationes. Si verò teneatur, quòd personæ sint constitutæ per absoluta, simpliciter negatur ista propositio: productiones sunt eiusdem rationis cum productis.

¶Cum arguitur tertio, de potentiarum distinctione supra responsum est dist. 2. parte. 2. q. 4. siue vltima illius partis.

¶De tertia via scilicet de perfectione differentiæ specificæ, patet litera, quia in creaturis differentia specifica non dicit perfectionem simpliciter, immo limitatam, sed dicit perfectionem supplentem imperfectionem, vt patet in litera. Et sic patet responsio ad omnes obligationes pro generatione æquiuoca in diuinis.

Ocham in primo. di. 7. q. 1.

ADVERTE tamen, quòd Ocham in primo. dist. 7. q. 1. respondet ad argumenta doct. Primo ad illa quibus probat, quòd relatio non est ratio formalis producendi, & secundo ad illa, quibus probat, quòd absolutum in patre est ratio formalis generandi. Ad primum ergo primæ vię dicit, quòd Spiritus sanctus æquè naturaliter & æquè necessario producitur sicut filius: nec propter hoc dicitur Spiritus sanctus produci magis per modum voluntatis, quàm filius.

Responsio Ocham non satisfacit.

¶Sed ista responsio videtur esse contra doct. quia Spiritus sanctus, vt inquit Augu. procedit à patre, & filio non quomodo natus, sed quomodo datus. Vbi vult ipse August. quòd Spiritus sanctus producatur per modum voluntatis, & quòd talis productio sit libera: sed de hoc magis patebit. infra dist. 10. Et fortè Ocham hoc haber dicere: quia ipse expresse tenet, quòd intellectus, & voluntas, etiam in creaturis nullo modo differunt adinuicem: sed hoc pertractare non est præsentis speculationis: hoc enim pertinet ad secundum librum. distin. 16. vbi quæritur, an potentiæ animæ differãt ab ipsa anima, & à se inuicem.

Idem Ochã.

¶Ad secundum argumentum dicit, quòd illa generatio non est totaliter relatio in patre ad filium, sicut nec creatio est aliqua relatio Dei ad creaturam: sed illa relatio diceret principaliter paternitatem, & patrem connotando ipsum filium, sicut creare dicit principaliter ipsum Deum, connotando creaturam, cuius esse sequitur ad esse Dei.

Elicit eius responsio.

¶Dico primo, quòd non est simile de creatione, & generatione, quia impossibile est Deum referri relatione reali ad creaturam, vt patet à doct. infra dist. 30. in diuinis autem generans relatione reali refertur ad genitum.

¶Dico secundo, quòd posito, quòd Deus possit referri relatione reali ad creaturam, qua formaliter diceretur creans, illa relatio esset de necessitate elicita à principio formali creandi. Sic in proposito, cũ semper generans vniuocè per generationem actiuã, formaliter in ipso existentem, attingat ipsum genitum, & sit via in genitũ, & terminetur ad ipsum, non poterit poni ratio formalis generationis, sed aliquid aliud erit rõ formalis, aliter idem esset principiũ sui.

Idẽ Ocham

¶Ad tertium dicit Ocham, quòd hoc argumentum doct. minus valet: & tota responsio Ocham stat in hoc, quòd in diuinis nõ potest dici perfectius, & imperfectius, nec vna relatio perfectior alia propter realem identitatem cum Deo.

Non satisfacit. Responsio Ocham.

¶Sed hæc responsio non multum valet, quia, & si omnia in diuinis sint vna res, & per consequens nihil sit perfectius alio realiter: multa tamen in diuinis ex sua ratione formali dicunt perfectionem simpliciter, & formaliter distinctam ab alia perfectione: vt infra patebit. distin. 8. q. 3. vbi probatur, quòd attributa in diuinis differunt formaliter, & tamen quodlibet dicit perfectionem simpliciter, vt ibi patebit. Et aliqua sunt, quæ ex sua ratione formali non dicũt aliquam perfectionem, nec imperfectionem, vt relationes in diuinis.

¶Dico vltra, quòd si per impossibile poneretur, quòd lapis esset ratio formalis producendi hominẽ, esset tantæ perfectionis, quantæ est homo: licet ergo paternitas ex sua ratione formali non dicat perfectionem, neq; imperfectionem: si tamen poneretur ratio formalis producendi filium, de necessitate esset tantæ perfectionis, quantæ terminus formalis cõmunicatus per talem productionem. Et sic patet, quòd responsio Ocham non infringit rationẽ Doc.

Idẽ Ocham.

¶Ad aliud de secũda via, quo probat Doct. quòd ratio formalis generandi est aliquod absolutum. Dicit Ocham, quòd si vnus Deus generaret alium Deum, tunc deitas esset ratio generandi: quia nulla foret relatio talis, quæ posset esse ratio generandi: si tamen esset ibi relatio eadem realiter cum essentia posset concedi, quòd tam essentia, quàm relatio foret ratio generandi.

Eius responsio euacuatur.

¶Sed hæc responsio non euacuat rationem Doct. vt patet ex supra declaratis in illa ratione, nec oportet hic aliter insistere. Et sic patet quomodo responsiones Ocham parum valent contra rationes Doct.

AD FORMAM autem. q. qua quæritur de potentia generandi, an sit aliquid absolutum.

¶Hic doct. duo dicit. Primum, quòd potẽtia generandi, loquendo de fundamento proximo relationis, est quid absolutum, & hoc probatum est supra per duas rationes. Et quid sit illud absolutum supra declarauit. dist. 2 parte. 2. q. 3. quòd est memoria fęcunda patris, quæ memoria duo includit scilicet intellectum, & essentiam diuinam, vt perfectè præsentem in ratione obiecti intelligibilis: hoc idem expresse declarat in secundo dist. 1. q. 1. & in quoli. q. 2. Secundum est, quòd potentia generandi notat actum, vt egredientem ab eodem supposito, cui attribuitur potẽtia, & dicitur per hoc notare talem actum: quia potentia construitur cum gerundiuo, cum dico potentia generandi: hoc dicit Doct. quòd licet in filio sit simpliciter eadem memoria, quæ, & in patre, in filio tamẽ nulla est potentia generandi, quia si filius haberet memoriam fęcundam, vt potentiam generandi, tũc posset generare: in solo ergo patre memoria fęcunda est potentia generandi. Et ideo dicit Doct. quòd ista non concederetur, filius habet scientiam, siue voluntatem generandi, licet ista concederetur: filius scit generationem patris, & vult eam. Et addit, quòd immo videntur illæ negandæ scilicet filius habet scientiam, vel voluntatem generandi: sicut etiam istę negarentur: filius scit generare, & vult generare, quia idem videtur importare velle agere, & habere voluntatem agendi. Sed non idem istis videtur esse velle actionem, quia hæc non includit eam velle, vt actionem voluntatis, quod alia videntur significare.

Petrus Aureolus.

CONTRA primum arguit Aureolus, & probat, quòd in patre nulla est potentia vel è productiua, vel elicitiua, qua generat, vel possit generare filium,

filium, sed potentia qua dicitur posse generare est solummodo actualis connexio, & non repugnantia terminorum, sicut, & potentia, qua Deus potest esse Deus, & sic non est aliud potentia generandi in patre, quàm potentia, qua pater potest esse pater, & quòd potentia generandi in patre non significet aliquod principium productiuum in patre respectu filij probatur multipliciter.

¶Primo vbi est principium productiuum, siue elicitiuum, ibi est productio elicita, sed in Deo non est productio elicita ergo.

¶Secundo sic, posse esse patrem non est potentia productiua, sed est posse connexionis necessariæ eo modo, quo homo potest esse animal: quia si talis potentia esset productiua, etiam pater in diuinis produceretur in esse patris, quod est falsum. Sed eadem est potentia, qua pater potest generare, & qua pater potest esse: sicut est idem actus generare, & paternitas: sicut etiam dicit magister, quòd istæ sunt idem, pater potest esse pater, & pater potest generare. Sed filius non potest esse pater, & filius non potest generare.

¶Tertio. Si potentia generandi est potentia productiua, aliqua perfectio simpliciter esset in patre, quæ non esset in filio. ergo.

¶Quarto. Cuius negatio non est negatio potentię, ipsum non est formaliter potentia, sed secundum August. negatio potentiæ generatiuæ non est negatio potentiæ, sed tantum possibilitatis terminorum: ait enim contra Maxi. lib. 1. quòd filius non genuit, non quia non potuit, sed quia non oportuit, quod exponens magister dicit: non quia non potuit id est non ex aliqua impotentia fuit, & per consequens negatio potentiæ generatiuæ non est negatio potentię.

Expositio magistri.

¶Quinto in patre non potest poni aliqua potentia productiua respectu sui formalis constitutiui alias produceret in esse patris, sed generare est formale constitutiuum patris: ergo respectu generare nulla est in eo potentia productiua.

¶Sexto. Nulla potētia productiua recipit actum in se, sed ab ea egreditur actus, sed generare nō egreditur à patre: patet, quia ipsum constituit.

¶Septimo. Si in patre est aliquod formale principium productiuum, illud non erit paternitas, quia paternitas, & generare idem sunt realiter. Nec erit persona tota, quia tunc generare egrederetur à persona & esset aliud realiter ab ea. Nec essentia, quia actus generationis egrederetur ab ea, & esset aliud realiter ab eo, cum nihil egrediatur à se. hæc Petrus Aureolus.

Quomodo paternitas & generare idem sint realiter.

Gre. de Ari. ad rationes Aureoli.

AD ISTAS RATIONES respondet Grego. Ari. in 1. dist. 7. q. vnica. Ad primam dicit, quòd vel per productionem intelligitur ipsum productum: sicut in creaturis res, quæ producitur, dicitur productio, & tunc ista est falsa, quòd in Deo non sit productio elicita, vel intelligit per productionem ipsum producens, vel eius habitudinem ad productum, & tunc ista est falsa: vbi est principium elicitiuum, ibi est productio elicita, alias potentia creatiua non esset productiua, cum nec creans, vel eius habitudo ad creaturam sit verè producta, vel intelligit quandam rem mediam distinctam tam à producente, quàm à producto: & adhuc ista est falsa, & patet instantia de potētia creatiua, quia inter ipsam, & creaturam non est aliqua res media producta.

¶Ad secundam dicit Grego. quòd si valeret, æquè probaretur, quòd potētia creatiua Dei non esset productiua, quod est falsum apud omnes. Arguā enim sic: posse esse creatorem nō est posse esse po'e i productiua, alias Deus produceret in esse creatoris: sed est eadem potentia, qua Deus producere, & qua potest esse creator: sicut idem est Deum creare, & Deū esse creatorem, ergo potentia creatiua non esset productiua, quod est falsum.

¶Respondet ergo Greg. ad illam rationem, cum dicitur: posse esse patrem non est posse potentia productiua. Hoc nomen pater aliquando est nomen ypostasis, aliquando proprietatis, primo mō esse patrem est esse personæ, quæ producit filium: alio modo est filium generare: hæc multum differunt. Nam primo mō concedimus deitatē esse patrem: non aūt scdo mō, primo mō dico, q; posse esse patrem nō est posse potentia productiua: sed scdo mō posse esse pater est posse potētiæ productiuæ, sicut enim per productiuam potentiā pater potest filium producere, & eius esse principium: sic per eandem potest esse pater, cum non sit aliud primam personam esse patrem, quàm ipsum filium gignere.

¶Et cum dicitur, quòd tunc pater producitur ex se in esse patrem. Negatur consequentia: instantia patet de posse, & esse creatorem vnde, sicut posse esse creatorem non est posse peoducere creatorem, &c. Et ad magistrum dicitur, quòd accipit ibi nomen patris, vt est nomen proprietatis.

¶Ad tertium dicit Greg. quòd si accipiatur perfectio simpliciter, vt est significabile incomplexe nulla est perfectio simpliciter, nisi Deus. Et sic principiū productiuum filij est perfectio simpliciter, quod, & ipse Aureo. habet concedere: nisi velit dicere, aut patrem non producere filium; aut patrem non esse Deum, & sic patet argumentum esse contra Aureo. scilicet quòd aliqua perfectio simpliciter deest filio. Vel intelligit aliquod significabile tantū complexe, sicut, si dicatur, quòd esse sapientem est perfectio simpliciter. Et sic cum dicitur, quòd potentia productiua filij est perfectio simpliciter: idem est, ac si diceretur posse producere filium est perfectio simpliciter, & sic argu. redducitur contra Aureo. Nam si posse producere creaturam esset perfectionis simpliciter, ex hoc sequitur per locum à minori, quòd posse producere creatorem esset perfectionis simpliciter.

¶Respondet ergo ad argumentum Aureoli dicens: si primo mō accipiat perfectio, tunc potentia productiua filij esset perfectio simpliciter, quia ipse pater est perfectio simpliciter, & tamen filius non est minus perfectus, quia licet ipse non sit pater, est tamen id ipsum, & est eadem bonitas, quæ est ipse pater. Si verò accipiat secundo mō sic posse producere filium non esset perfectionis simpliciter: sicut nec posse producere creaturam est perfectionis simpliciter.

¶Ad quartum dicit Grego. quòd minor est falsa, accipiendo potentiā pro principio productiuo, & ideo non sequitur, tenendo expositionem magistri scilicet non quia non potuit id est non fuit ex impotentia, ac si dicatur non quia impotens fuit. Sed non sequitur non fuit impotens, ergo potuit, vel fuit potens producere filium? Sicut non sequitur, iste puer non est iniustus, ergo est iustus?

¶Ad quintum dicit Greg. quòd non sequitur, in patre non est potentia productiua respectu generare, ergo in eo non est potentia productiua? nisi per generare intelligas, ipsum genitum: nam cum hoc, quòd in patre non est potentia productiua respectu alicuius, quod est in eo, bene tamen stat, quòd in eo sit potentia productiua respectu filij.

¶Ad sextum, & septimum simul respondet, quòd à potentia productiua nihil egreditur, nisi, quod ab eo producitur. Et ideo si per generare intelligas ipsum productum, generare egreditur à potētia productiua, quæ est ipse pater, si verò per generare intelligit aliquid aliud, non valet consequentia, quòd si respectu illius non sit potētia productiua in patre; ergo absolutè non sit in ea potentia productiua: hęc Greg.

Greg. Et licet istæ responsiones videantur euadere rationes Aureoli, sustinendo viam Grego. qui tenet expresse quòd idē sit principium, quod producens, & principium quo, siue (quòd idem est simpliciter) patrem generare, & patrem esse potentiam generandi, vt patet ab ipso Greg. præsenti dist.

Responsio ad Aureo secundum viam Sco.

SVSTINENDO tamen opinionem Sco. aliter respondeo ad rationes Aureo. Et prius præmitto aliqua, ex quibus statim patebit responsio. Et primo præmitto, quòd in quocunque producente est reperire rationem formalem producendi, & conditionem producentis: ita quòd ratio formalis dicitur principium, quo producens producit, & conditio producentis constituit ipsum producens, vt dicatur principiū quod, & hoc satis supra patuit præsenti. d. & dist. 1. q. 2. & dist. . . q. 6. Secundo præmitto, quòd, & si in creaturis ratio formalis producēdi, siue principium generandi (quod idem est realiter, & essentialiter) distinguatur à producto, propter hoc, quia eadem natura numero non potest simul esse in plurib. suppositis. In diuinis tamen principium formale productiuum non distinguitur realiter à producto, vt patet, quia sustinendo opin. doct. quòd memoria fęcunda sit principium productiuum filij, siue potentia generandi, est eadem realiter, & essentialiter cum filio producto: licet ex natura rei, & fortè formaliter distinguatur ab illo: & sic nō est necesse principium elicitiuum, siue productiuum in diuinis esse realiter distinctum à producto, sed sufficit, quòd producens, cui tale principium productiuum est potentia producendi sit realiter distinctum à producto, vt supra exposui præsenti. d. & dist. 4. q. 2. Tertio præmitto, quòd aliud est aliquid esse principium elicitiuum alicuius productionis, siue esse rationem formalem eliciendi aliquem actum, & aliud est esse principium quod producens. Exemplum, generatio actiua dicitur actus productiuus, siue generatiuus eo modo, quo supra exposui. Si comparetur ad potentiam generandi, potest dici quasi elicita à tali potentia, quia & si non distinguatur realiter puta à memoria fęcunda, quæ est potentia generandi: distinguitur tamen ex natura rei, & formaliter, & ideo potest dici actus quasi elicitus. Et hoc patet expresse à Doct. q. 4. quoli. Si verò comparetur ad suppositum generans non dicitur actus elicitus à tali supposito: patet quia ipsum constituit. Istis ergo præmissis, patet responsio ad rationes Aureoli.

Memoria fęcunda est principiū productionū filij.

¶Ad primum quando dicitur vbi est potentia generandi, ibi est generatio elicita. Si intelligatur generatio pro genito, patet, quòd genitum est verè productum à patre. Si verò intelligatur pro ipsa generatione, dico, quòd, & si generatio non sit elicita à patre, cum ipsum constituat: dicitur tamen quasi elicita à potentia generandi, quæ est memoria fęcunda, & hoc sufficit.

¶Ad secundum: negatur ista, quòd eadem sit potentia, qua pater potest generare, & qua pater potest esse pater, quia memoria fęcunda, vt potentia generandi, siue principio formali pater potest generare, & paternitate potest esse pater, quia non eodem pater est Deus, quo est pater, vt inquit August. deitate enim est Deus, & paternitate pater. Et quod dicit de magistro, quòd idem est patrem esse patrem, & patrem generare, concedo hoc esse verum, vt ly pater accipitur adiectiuè, quod idem est, quòd generate, siue genuisse, quod supra patuit. dist. 5. q. 1.

¶Dico etiam, quòd ista multum differunt, pater potest generare, & potentia generandi per primum notatur principium quod generans, siue potens generare, & per secundum notatur ratio formalis generandi.

¶Ad tertium dico, quòd potentia generādi potest dupliciter accipi. Vno modo formaliter, vt est quædā relatio. Alio modo fundamentaliter, vt est quoddam absolutum, quod est fundamentum proximū talis generationis. Primo modo potentia generandi in diuinis nullam perfectionem dicit, nec imperfectionem. Secundo modo dicit perfectionem simpliciter, quia vt sic potentia generādi est intellectus, & essentia diuina, & hæc eadem perfectio, quæ est in patre est etiam in filio, sed vt in patre est ratio formalis generandi, in filio autem non: & quomodo hoc patebit, respondendo ad argumenta principalia Doct.

Potentia generandi formaliter & fundamentaliter.

¶Ad quartum patet responsio: quia ly nō potuit, accipitur ab August. & à magistro, vt nominat impotentiam, quæ notat imperfectionem. Dico enim quòd quicquid perfectionis est in potentia generandi in patre, illud idem est in filio, si enim eadem memoria fęcunda, quæ est in filio non præintelligeretur habere terminum adęquatum, ita ipsi filio esset potentia generandi, sicut, & patri.

D. Augustinus vt excludat impotentiam filij dicit non quia non potuit, sed quia nō oportuit. & sic vult ponere potētiam, ad excludendam impotētiam, vt tollatur hæresis.

¶Ad quintum, patet responsio ex supradictis, quia si accipiatur generatio pro producto, patet, quòd nō est necesse ipsum distingui realiter à potentia generādi, siue à principio formali productiuo quo, sed sufficit, quòd realiter distinguatur ab ipso producente. Si verò accipiatur pro generatione ipsa actiua, dico, quòd est quasi elicita à potentia generandi, & distinguitur ex natura rei, & formaliter ab illa. Sed potentia productiua non est ipse pater ideo non sequitur, quod ipse dicit: nam ipsa generatio, vt comparatur patri non est actus elicitus ipsius patris, quia constituit patrem.

¶Ad sextum, & septimum, patet responsio ex supradictis.

QVIA TAMEN dixi, quòd necesse est in patre distinguere principium quo, & quod, quia memoria fęcunda est principium quo generandi, & pater est principium quòd, vt allegaui doct. Grego. vbi supra probat, quòd ibi non est aliquod principium quo, aliud à principio quod producit. Et arguit sic. Si enim sit aliquod principium quo producens producit, & aliud principium quod ipsum producens tamen non à se ipso primo producit, sed alio principio. Si enim non produceret seipso primo, cū per se producat, produceret per se primo per aliqd sui, & tunc, aut per aliquod extrinsecum, aut intrinsecum. Non primo. Quia nihil tale est in diuinis. Non secundo. Quia tunc includeret in se aliquam entitatem, & per consequens in patre ad minus essent plures entitates, quod est impossibile, cum sit infinitæ simplicitatis.

Greg. vbi supra.

¶Secundo arguit. Si pater per aliud à se aliquo modo produceret, tanquam principio quo, esset aliquo modo illud tale causa patris, probatur, quia omne, quod agit per aliquid agit, vt aliquo modo habet esse, vel tale esse per illud: nam principium quo est forma constituens, vel perficiens ipsum principium quod.

¶Tertio. Si aliqua forma simplex substantialis, vel accidentalis per se separata à diuina virtute ipsa seipsa prima ageret, & non aliquo alio principio quo: ergo similiter in proposito.

¶Deinde Greg. in speciali arguit, probando, quòd essentia non sit principium quo generandi, quia omne principium generandi est realiter distinctum à generatione, vel à generato, patet ista, quia omne principium distinguitur ab eo, cuius est principium, sed essentia diuina non sic distinguitur, nec à generatione, nec à genito.

Idem Greg.

¶Ad hanc rationem dicitur à S. Tho. in 1. distin. 7. q principium quod distinguitur à principiato, nō autem principiū quo. Et in hoc Tho. cōcordat cū Sco.

Tho. respondet.

¶Con-

D. Thom. et ordat cum Scot. nota & bene.

¶Contra hanc responsionem arguit Greg. dicens. Si hoc esset verum: non magis principium quo esset principium principiati, quàm econuerso, vel bi gratia, in proposito essentia diuina non magis esset principium quo generationis, vel geniti, quàm econuerso, genitum, vel generatio esset principium eius: similiter essentia ita esset principium essentiæ, sicut generationis: ex quo tale principium à principiato nõ distinguitur, sed est ipsum. Hoc autem nullus diceret, nisi vocabulis abuteretur.

¶Confirmatur. Quia principium, inquantum principium est principium alterius, & non sui, vt patet primo phi. t. c. 8. ideo dicitur ibi, quòd si tantum vnum est, principium non est, vel igitur principium quo non est principium, vel est distinctum ab eo, cuius est principium.

¶Item sic arguit. Si essentia esset principium generationis, vel filij, essentia diceretur relatiuè principium ad illam, vel illum patet consequentia, quia principium, inquantum principium esset aliquid.

Scot. respondet.

¶Ad hanc rationem dicitur à Sco. præsenti distin. quòd vbi principium non distinguitur à producto, ibi inter illa non est realis relatio: vbi vero distinguitur, relatio est realis, licet autem in creaturis semper principium quo sit realiter distinctum à producto: & per consequens realiter referantur adinuicem: in diuinis tamen non est realis distinctio inter illa, vnde nec realis relatio, sed rationis tantum.

Instat Greg.

¶Dicit Grego. quòd hæc solutio Sco. nulla est primo, quia dicit incompossibilia scilicet aliquod esse principium alicuius, & tale non distingui ab illo, vt patet primo phi. t. c. 8. secundo, quia si non exigitur realis distinctio, quid prohiberet relationem, vt relatio est, esse principium quo generationis, vt est actio vel productio, & esse tamen indistinctam ab ea realiter? & cum hoc (vt supra patet) impugnauit. Quod etiam dicit non esse relationem, nisi rationis. Nihil est: nam quod extra animam est, est principium extra animam, & non secundum rationem est tantum ad aliquid: si ergo essentia non realiter referatur, nec realiter est principium, hæc Greg.

Solutio Gre.

RESPONDENDO ad primum, quo probat de quo, & quod, dico, quòd in parte sunt duæ entitates ex natura rei, & formaliter distinctæ: non tamen realiter, nec essentialiter, vt supra patuit. di. 2. parte. 2. & illæ nõ faciunt aliquam compositionem, vt supra patuit. dist. 5. q. 2. & magis infra patebit. dist. 26. Tum, quia paternitas non est actus perficiens essentiam, siue informans: sed magis est actus, quo suppositum subsistit in natura diuina. Tum, quia propter infinitatem, & simplicitatem essentiæ diuinæ transit in perfectam identitatem reale in essentiã diuinam, & ita persona patris constituta ex paternitate, & essentia, tanquam ex duobus constitutiuis formaliter distinctis est ita perfectè simplex, sicut, & essentia.

¶Ad secundum concedo, quòd principium quo constituit ipsum patrem est illud, quo pater est, non quo pater est pater, pater enim verè constituitur ex essentia, & paternitate.

¶Ad tertium dico, quòd si daretur forma simplex separata adhuc esset distinguere, quo, & quod: patet de intelligentia, quæ est forma simplex, in qua natura est principium quo, & quod: ipsa enim natura, vt aliquomodo prior singularitate dicitur principium quo, & constitutum ex natura, & proprietate indiuiduali, siue suppositali est principium quod, & similiter si calor esset separatus, & posset calefacere, in ipso distingueretur principium quod, & quo, quia natura caloris, siue quiditas esset principium quo, & constitutum ex tali quiditate, & hæcheitate diceretur principium quod. Sic dico in proposito de patre.

¶Ad primam rationem, qua probat Grego. quòd essentia non sit principium generandi, &c. Patet responsio ex his, quæ dixi in secundo præsupposito, respondendo ad rationes Aureoli, quæ responsio in re est eadem cum illa sancti Tho.

¶Ad illud, quod dicit contra responsionem sancti Tho. dico, quòd esset difficile tenenti viam Tho. soluere hoc argumentum, quia si inter essentiam, & relationem nulla est distinctio ex natura rei, siue inter essentiam, & personam productam, non magis essentia diceretur principium, quàm persona producta, sed tenenti viam Sco. facilis est responsio, quia ipse vult expresse, quòd relatio originis sit non idem formaliter essentiæ diuinæ, vt supra patuit. dist. 2. parte. 2. q. 1. Immo vult expresse, quòd distinguat formaliter, vt patet infra dist. 8. q. 3. persona vero constituta, & si fortè non distinguatur formaliter ab essentia diuina, quia includit illam in sua quiditate: tamẽ essentia diuina diceretur distingui formaliter à persona, quia ipsa non includit personam quiditatiuè. Et de huiusmodi dist. formali satis dixi in distin. 2 parte. 2. quæst. 1.

Relatio originis est non idem forma liter essentiæ diuinæ immo est ab essentia diuina distincta formaliter.

¶Ad confirmationem, quando dicit principium inquantũ principium est alterius principium, dico, quòd si accipiatur principium pro principio quod, quòd illud est alterius principiati realiter distincti, & sic pater est principium quod respectu filij in diuinis. Si verò accipiatur pro principio quo, concedo, quòd in creaturis est alterius realiter distincti, sed in Deo adhuc distinguo, aut enim principium quo comparatur ad terminũ formalem productionis, aut ad terminum totalem productum. Primo modo non est alterius, nisi vt tantum ratione distincti, quia essentia diuina, vt in patre est principiũ quo communicandi seipsam filio, vt terminum formalem productionis, & sic ipsa essentia communicata tñ distinguitur ratione à seipsa, vt in filio. Secundo modo est alterius distincti, saltem ex natura rei, & formaliter, licet nullo modo realiter.

¶Ad aliud quando dicit, quòd tunc essentia diceretur relatiuè ad productum, patet responsio per Sco. Et cum dicit, quòd solutio Doc. nulla est. Dico, quòd Doc. non negat, quòd principium alicuius nõ distinguatur ab illo, loquendo de principio quod, si vero loquatur de principio quo, dicit vt supra dixi. Et cum dicit vltra: quòd si non exigitur realis distinctio, relatio posset esse principium quo: hoc satis supra improbatum est, quomodo nulla relatio potest esse ratio formalis producendi. Et quod dicit quòd tale principium quo est extra animam conceditur. Et cum infertur, si ergo essentia non referatur realiter, non erit realiter principium. Dico quòd esse realiter principium quod infert inferri realiter, sed non sequitur de principio quo. Et sic patet responsio ad Gregorium.

Essentia est principium quo, non qd.

AD ARGVMENTA principalia. Primo arguitur sic per Aug. 5. de trin. c. 6. Eo pater, quo est ei filius: ergo eo est pater quo generat, sed paternitate est pater, ergo paternitate generat. Respondet Doc. quòd ly eo debet intelligi formaliter, sicut dicimus, quòd Fran. est similis Ioanni similitudine formaliter, sed albedine fundamentaliter. Sic pater generat generatione formaliter, sed fundamentaliter memoria fœcunda, vt supra expositum est.

Felix similis est Conftantio similitudine formaliter, sed albedine fundamentaliter.

¶Secundo arguitur, quia actus proprius est à propria forma agentis, sed generare est actus proprius patris, ergo à propria forma, & illa non potest esse essentia, quia est communis tribus, ergo erit paternitas, probatur maior. Tum, quia forma propria dat esse, ergo, & agere. Tum quia effectus, & causa correspondent sibi inuicem, vniuersalis vniuersali, particularis particulari, patet secundo phi. t. c. 38. vbi inquit

quit Ari. Genera inquit sunt causa generum, & particularia causa particularium, verbi gratia, quoniam artifex est causa statuæ & iste artifex etiam causa huius artificiati. Hoc ide.n.5.meta.c.de causa.t.c.2.

¶Respondet Doct. In ista responsione aliqua dicit. Primo, quòd forma dicitur communicabilis dupliciter. Vno modo, vt est vniuersalis ad multa inferiora, quorum quodlibet sit ipsum, sicut vniuersale commonicatur singularibus. Alio modo forma dicitur communicari pluribus, ita quòd quodlibet sit ipso, & non ipsum, sicut forma communicatur materiæ, nec dicimus, quòd materia sit forma ignis, sed sicut cum dicimos anima communicatur corpori, & tamen corpus nō est anima, sed dicitur animatum ipsa anima. Secundo dicit, quòd a forma communi primo modo est effectus in communi, quia si formam aliquam in vniuersali acceptam consequatur aliqua operatio in vniuersali, quamlibet formam singularē sub illa sequitur operatio singularis eiusdē rationis, nisi aliqua forma singularis sit imperfecta, sicut animal io communi consequitur sis operatio, quod est sentire in communi, sic hoc animal (si non est imperfectum) consequitur sentire eiusdem ratio nis. Non tamen intelligas, quòd causa in communi producat aliquem effectum in communi. Tum quia actiones sunt circa singularia, ex prohemio metaphysicæ. Tum quia in causa duo requiruntur scilicet ratio formalis causandi, & conditio agentis, quæ est singularitas, vt sopra patuit. Debet ergo sic intelligi, quòd sicut propria passio in est singularibus per rationem alicuius communis, cui primo in est: vt patet primo poste. Et hæc propria passio singularis in est hoic singulari per rationem propriam illius singularis sicut effectus communis, qui natus est cōsequi talem formam communem dicitur prius esse à tali natura communi. Tertio dicit doc. quòd si loquamur de secunda communitate, quæ est formæ respectu participantium ipsam, non oportet, quòd talis forma sit principium operationis communis: maximè quando habetur à pluribus suppositis secūdum ordinem, ita quòd vni communicatur ab alio: & hoc communicatione adæquata. Et sic ista est falsa, quòd operatio propria sit à forma propria, quia operatio propria, vt generare in patre potest esse à forma communi, loquendo de communitate secundom nomen.

Forma dicitur communicabilis dupliciter.

In cā duo requiruntur.

¶Ibi. Et cum probatur prima propositio, quia propria forma dat esse ergo dat agere. Negatur consequentia, quia multæ sunt formæ dantes esse, quæ nō sunt actiuæ. Et quare aliqua forma est actiua, & alia non est actiua, vide literam, quia clara est.

Hæc autoritas intelligitur de forma dante esse simpliciter multæ sunt formæ dantes esse, quæ nō sunt actiuæ, vt omnes formæ de genere quantitatis, & omnes relationes, loquendo de actione reali, & solùm qualitates determinatæ specie sunt formæ actiuæ.

¶Ibi. Cum probatur secundo consequentia per philosophum secundo phi. patet quòd loquitur de vniuersali, & particulari primo modo, & non secundo modo, prout scilicet eadem forma numero est communis participantibus eam. Ista enim communitas non est in creaturis, quia nulla vna forma singularis potest participari à pluribus, ita vt quodlibet dicatur habere esse per illam formam, nec est communitas vniuersalis ad participantia, siue communitate vniuersalis primo modo dicta, oon enim natura humana est realiter tota participata à Fran. & Ioanne. Sed quomodo dicatur tunc vniuersale prædicari de pluribus exposui. in distinct.3. quæst.1. secundi Doct.

¶Tertio arguitur. Medium est eiusdem generis cum extremis, sed supposita, quæ sunt extrema sunt relatiua igitur illud, quo suppositum agit, quod est medium inter ea est relatiuum.

Multiplex medium.

¶Respondet ad tertium, quòd quodam est medium per participationem vtriusque extremi: sicut fuscum, quod est medium inter album, & nigrum, & de tali verum est, quòd est in eodem genere cum extremis: sicut probat Aristo. 10 meta. t.c.24. Declaratum est inquit, quòd omnia media sont in eodem genere, & quòd sunt inter contraria, & quòd omnia sunt composita ex contrarijs, vide ibi. Et ibidem. t.c. 2. & 23. Si igitur media sunt in eodem genere, sicut declaratum est, & contraria habent media, necesse est, vt fiat compositum ex his contrarijs, vide ibi. Aliud est medium aliquo alio modo accedentaliter sumptum, sicut operatio inter operans, & terminū: istud nō oportet esse eiusdem generis cum extremis, quia quando anima intelligit se, intellectio eius est qualitas, & tamen operans, & obiectū sunt substātia, tale aūt medium accipitur in proposito, videlicet ipsum quo inter suppositum generans, & generatum, loquendo de quo fundamentaliter, vt supra dixi. Vel potest dici, quòd ipsum quo, non est medium proprie, sed tenet se ex parte alterius extremi scilicet generantis, vt patet, proprium autem medium (si qd detur) potest dici generatio, & de illa verū est, quòd est eiusdem rationis cum extremis, quia ipsa generatio est relatio, sicut extrema sunt relatiua. Ista tamen vltima responsio non saluaret medium esse eiusdem rationis inter extrema: sustinendo, quòd personæ diuinæ sint constitutæ per absoluta, sicut fortè ipse videtur sustinere infra distin.26. Ideo prima responsio est melior.

Quomodo medium est eiusdem generis cū extremis.

¶Vltimo arguitur sic. Potentia est eiusdem generis cum actu, immo in diuinis sont idem, sed actus generandi est relatio, vel relatiuom, ergo & potentia generandi erit relatio vel relatiuum.

¶Respondet Doc. quòd ista propositio, potentiæ, & actus sunt eiusdem generis, vera est de potentia, quæ est differentia entis cōdiuidens ens contra actū, qoia sic ens in communi non tantum diuiditur per actum, & potentiam, sed etiam quodcunque genus entis, & quæcunque species, & indiuiduum, quia sic eadē albedo primo est in potentia supplè obiectiuè, & postea in actu, & hoc modo ad idem genus pertinent actus, & potentia. Et de hac potentia & actu, vide in 2. dist.12. & 16. Et hoc modo propriè loquendo non est de potentia generandi in diuinis, quia illa generatio est simpliciter necessaria, & in actu, sed hic est sermo de potentia, vt est principium productiuū: & hoc modo hęc est falsa, scilicet q. talis potentia sit eiusdem generis cum actu, potest enim forma substantialis esse principium actionis de genere actionis, & actionis de genere qualitatis, vt supra patuit, dist.3.q.vlt. Et sic finis distinctionis.

Potentia & actus sunt eiusdem generis, sed da potentia obiectiua, non autem subiectiua.

Distinctio Octaua.

Quæritur vtrum Deus sit summè simplex, ex perfectè talis.

Quæstio prima.

Seraphicus Bona primo sent. dist. 8 q.1. artic.1.
Alexander Alensis prima parte summæ q.5. mem 2.
Scotus primo sent dist.8.q.1.
D.Thomas.1.parte summæ q.3. artic 2.
Ricardus primo sent. dist.8.q 1 artic.1.
Durandus primo sen. dist.8. q.4.



CIRCA Octauam distinctionem quæritur. Vtrum Deus sit summæ simplex & perfectè talis? Titulus q. sic debet intelligi, pro vt summa simplicitas excludit omnem compositionem ex alijs, & omnem componibilitatem cum alijs.

AD QVAESTIONEM respondeo. His Doct.

Doct. intendit probare simplicitatem diuinam per media quædam particularia, & secundo ex medijs communibus scilicet ex infinitate, & necessitate essendi. Primo modo procedendo primo ostendit Deum non posse componi ex partibus essentialibus sicut ex materia, & forma. Secundo, nec ex partibus quantitatiuis, siue integralibus. Tertio, quòd nec ex subiecto, & accidente.

Deus nõ est compositus ex materia & forma.

¶Primum probatur scilicet quòd non sit compositus ex partibus essentialibus, siue ex materia, & forma. Et ratio stat in hoc. Deus non habet causam efficientem respectu sui, cum sit primum effectiuũ, sicut ostensum est supra dist. 2. parte. 1. q. 1. ergo non est compositus ex materia, & forma, patet consequentia, quia causalitas materiæ, quæ est materialiter causare compositum, præsupponit causalitatem efficientis, patet, quia materia nunquam dicitur causare, nisi actu sit vnita cum forma, sed forma inducitur ab agente. ergo. Arguitur ergo sic Deus est omnino ineffectibilis, ergo est incausabilis causalitate materiæ, & formæ, quia à quo negatur prius, necessario negatur & posterius. Hæc etiam ratio supra patuit. dist. 2. loco. vbi supra.

Deus nõ habet quantitatem finitam.

¶Secundum, videlicet carentiam compositionis quantitatiuæ videtur philosophus probare. 8. phisi. tex. com. 78. vbi tex. sic incipit. Nũc aũt volumus hoc probare hunc motorem impartibilem esse non habentem magnitudinem, determinans prius quædam, quæ præcedunt hanc propositionem. Et com. ibi. In hoc inquit. c. vult Ari. declarare, quòd hic motor primus non est in materia, sed subsistens. Et in eodem loco, t. c. 79. Quoniam autem impossibile est omnino in magnitudine finita esse potentiam infinitam, ex ijsdem manifestum est sic: quia maior potentia agit æqualiter in tempore minori. vide ibi tex. cum Com. Et hoc idem in 12. meta. t. com. 4. vbi habetur. Quia primum est potentiæ infinitæ: potentia autem infinita non est in magnitudine neque finita neque infinita: & hoc probat Aristo. quia maior potentia est in maiori magnitudine, & ita infinita potentia non potest esse in magnitudine finita: nulla est autem magnitudo infinita, ergo nec aliqua infinita potentia in magnitudine.

¶Sed istud argumentum videtur deficere, quia qui poneret potentiam infinitam esse in magnitudine, diceret ipsam esse eiusdem rationis in qualibet parte magnitudinis, & in tota magnitudine, ita quòd potentia infinita erit tota in tota magnitudine, & tota in qualibet parte, nec erit maior maiori, nec minor minori. Sicut etiam anima intellectiua est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte, & per consequens non probaretur per hoc argumentum potentiam infinitam non esse in magnitudine, quia si ponitur tota in toto, & tota in qualibet parte, non oportet tunc ponere magnitudinem infinitam.

Quomodo potentia infinita nõ est in magnitudine finita extensa per accidens ad extẽsionem magnitudinis.

¶Declarando ergo rationem Aristo. dico, quòd conclusio sua est ista, quòd potentia infinita non est in magnitudine finita extensa per accidens ad extensionem magnitudinis, & hoc probat ratio sua hoc modo. Quæcunque potentia est extensa per accidens (cæteris paribus) maior est, & efficacior in maiori magnitudine, licet non sit maior id est formaliter intensior: quia paruus ignis potest plus habere intensiuè de calore, quàm magnus si sit multum rarus, & alius densus; ideo additur in maiori cæteris paribus. Exemplum de calore in igne, qui licet sit æqualis intensionis in parte, & in toto, patet quia si calor sit in igne quantitatis cubitalis; & extensus in tota illa quantitate, & ille calor sit intensus vt quatuor: data quacunque parte quantitatiua illius caloris erit intensa, vt quatuor, vt patet, & tamen calor extensus in tota illa quantitate est efficacior, quàm sit in vna parte illius quantitatis, & hoc patet per experientiam. Et ex hoc sequitur, quòd potentia extensa per accidens quamdiu est in magnitudine finita potest intelligi crescere in efficacia per augmentum magnitudinis. Sed quamdiu intelligitur posse crescere in efficacia non est infinita secundum efficaciam. Et ex hoc sequitur, quòd omnis talis potentia extensa per accidens quamdiu est in magnitudine finita, est intensiuè finita, & non infinita, quia infinitas intensiuè non potest esse sine infinitate in efficacia, & sic sequitur, quod potentia infinita in efficacia non est in magnitudine finita, nec etiam potentia infinita intensiuè. Et vltra cum non sit aliqua magnitudo infinita, patet, quòd non est aliqua talis potentia infinita in magnitudine.

¶Sed quid hoc ad propositum, quòd omnino talis potentia non sit in magnitudine? Respondeo coniungendo huic (scilicet quòd potentia infinita nõ est in magnitudine) illam conclusionem, quam prius probauit philosophus, quòd scilicet tale potens est sine materia, sequitur propositum, quia omni extensione aliquid extenditur, vel si extensio, puta aliqua superficies erit aliquid per se existens, aliquid esset forma informans extensionem extensa per accidens, si enim esset superficies cubitalis separata, quæ diceretur extensa per se, & albedo informaret illam, illa albedo erit extensa per accidens, &c. Si ergo potentia infinita potentiatur in magnitudine, quæritur quid est illud quod est extensum ipsa magnitudine? non ipsa potentia infinita, quia illa non posset esse extensa, nisi in magnitudine infinita, & illa non est dabilis, nec ipsa perficit ipsam, sicut forma materiam, id est quòd ipsa potentia infinita non perficit illam magnitudinem, sicut forma perficit materiam, quia potentia infinita non est in materia, ergo oporteret ponere materiã extensam ista magnitudine, quæ materia perficeretur potẽtia infinita, sicut materia mixti, vel corpus mixtum extẽditur magnitudine per se extensa, & perficitur per animam intellectiuam nõ extensam, sed nulla materia est in habente talem potentiã ex præostensa conclusione philosophi, ex illa igitur, & materialitate præostensa per philosophum, & modo ostensa in ista conclusione habet ista ratio efficaciam. Dicit enim sic Aristo. Quoniam autem aliam substantiam æternam non mobilem, abstractam à sensibilibus esse manifestum est, & ibi Commen. facit rememorationem de hoc, quod declaratum est prius, scilicet substantiam æternam esse, non mobilem, & abstractam ab omnibus materialibus, vide tex. cum commento tex. com. 4.

Tertia conclusio specialis scilicet quòd primum ens non sit compositum ex subiecto, & accidente, quia enim Deus non est materialis, nec quantus, ideo non est capax alicuius accidentis materialis. ergo tantum est capax illorum, quæ conueniunt spiritualibus, puta intellectionis, & volitionis, & habituum illis correspondentium, sed talia non possunt esse accidentia illi naturæ, sicut prolixè exposui supra distinctione secunda, parte. 1. quæstione prima.

SECVNDO probo generaliter propositum scilicet, quòd primum sit summè simplex, & primo probatur ex ratione necesse esse. Quia si primum sit compositum, componentia sint. a. & b. & tunc quæritur. aut. a. & b. sunt formaliter ex se necesse esse, aut non, sed possibile esse, & arguatur eodem modo sicut supra distinctione secunda quæstione 2. argutum est probando, quòd non possunt esse plura necesse esse.

¶ Ibi. Secundo ostendo generaliter propositum per rationem infinitatis. Et primo, quòd non sit componibilis. Quia omne componibile habet rationem partis, sed infinitum non habet rationem partis, vt infra probabitur. q. immediatè sequenti.

¶ Præterea. Omne componibile alteri est imperfectum, patet ista, quia si est alteri componibile caret perfectione illius alterius: non enim continet illam per identitatem realem, quia tunc non esset componibile illi, vt supra patuit. dist. 5. quæst. 2. sed infinitum nullam imperfectionem includit, ergo. Et patet litera.

AD ARGVMENTA principalia. Primo arguitur, quòd simplicitas non sit formaliter ponenda in Deo. Quicquid formaliter ponitur in Deo, dicens aliquam perfectionem illud est perfectio simpliciter, sed simplicitas non est perfectio simplex, quia tunc materia prima esset perfectior homine cum sit simplicior ipso homine.

¶ Respondetur ad hoc argumentum. Et in ista responsione sunt multa dicta. Primum, quòd simplicitas, vt excludit omnem componibilitatem, & omnem compositionem est perfectio simpliciter. Non tamen ex hoc sequitur, quòd omnis creatura simplex sit perfectior creatura non simplici: quia aliquid, quod est simpliciter perfectio potest repugnare alicui naturæ limitatæ, & ita illa natura esset non simpliciter, & perfecte talis natura, si haberet illud, quod sibi repugnat, sicut canis non diceretur simpliciter perfectus canis, si esset sapiens, quia sapientia repugnat illi. Similiter alicui naturæ limitatæ potest repugnare aliqua perfectio simpliciter, & aliqua non, sicut cani repugnat sapientia, quæ est perfectio simpliciter, & non repugnat sibi vita, quæ est perfectio simpliciter. Et tunc non sequitur illam naturam esse perfectiorem, cui competit talis perfectio, quàm cui repugnat, maximè quando illi, cui ista repugnat conuenit alia perfectio simpliciter. Exemplum, actualitas est perfectio simpliciter, & simplicitas est perfectio simpliciter, compositio autem conuenit maior actualitas, licet nō maior simplicitas, materiæ autē, licet conueniat simplicitas, non tamen tanta actualitas, quanta conuenit compositio. Simpliciter autem actualitas est perfectior simplicitate, & ita simpliciter perfectius potest esse illud, cui conuenit actualitas sine simplicitate, quàm illud, cui conuenit simplicitas sine actualitate. Secundum dictum, quòd descriptio perfectionis simpliciter data ab Alex. sic debet intelligi, quòd perfectio simpliciter est melius non tantum suo contradictorio &c. Hoc prolixè exposui supra distin. 2. parte. 2. q. 1.

Inter perfectiones simpliciter datur ordo. ¶ Tertium dictum est, quòd inter perfectiones simpliciter absolutè sumptas est ordo, ita quòd vna ex sua ratione formali est perfectior alia, intellectualitas enim est perfectior sapientia, & tamen vtraque est perfectio simpliciter, nulla enim ex sua ratione formali necessario includit aliquam imperfectionem, quia si sic non posset reperiri formaliter in Deo. Quartum dictum. Quæcunque perfectio simpliciter accepta in summo gradu sibi competente (vt cum dicimus sapientia infinita intellectualitas infinita) vt sic vna non est perfectior alia, nec enim deitas, (vt formaliter infinita) est intensiuè perfectior bonitate formaliter infinita.

¶ Secundo arguitur sic. Quia perfectionis est formæ posse dare esse, licet imperfectionis sit dependere à materia, ergo si prima ratio separetur à secunda scilicet quòd possit dare esse, & non dependere à materia, erit perfectionis in posse dare esse formaliter alicui, & sic erit componibilis.

Dare alicui formaliter necessario ponit limitationem. ¶ Respondetur, quòd dare esse alicui formaliter necessario ponit limitationem, quia dans esse sic non includit per perfectam identitatem realem illud, cui dat esse, & sic tale erit limitatum. Deinde posito, quòd dare esse formaliter posset separari a dependentia ad materiam, ita quòd non dependeat à materia, tamen de necessitate includit dependentiam ad efficiens, virtute cuius forma informat materiam.

¶ Et si instetur de verbo, quod dat esse naturæ, humanæ cum sit suppositum naturæ humanæ, Patet quomodo hoc non est dare esse formaliter, vt prolixè exposui. distinctione prima quæst. 5. 3. dub.

Tho. Caiet. arguit contra Sco. ¶ QVIDAM nouus expositor Sancti Thom. in lib. de ente, & essentia arguit contra Sco. probando, quòd simplicitas non sit perfectio simpliciter. Et primo præmittit quid sit perfectio simpliciter, & exponit Ansel. eo modo, quo Sco. exposuit in prima distinctione 2. parte. 2. quæst. 1. & distin. 8 quæst. prima, & diffusius in quolib. quæst. 6. & hanc expositionem ipse approbat.

¶ Deinde arguit sic: Nulla negatio est perfectio simpliciter, sed simplicitas est negatio formaliter, ergo probatur minor, quia simplicitas nihil aliud est, quàm negatio compositionis. Vnde non est perfectio, sed negatio perfectionis. Et addit sic. Propterea, & deficit hic modus arguendi. In indiuiduo entis quodlibet incompossibile simplicitati dicit imperfectionem, ergo ipsa simplicitas est melior in vno quoque, quàm non ipsa, & consequenter perfectio simpliciter oportet enim addere in antecedente, & ipsa dicit perfectionem, quod falsum est, quia negatiuum prædicatum est, hæc ille.

¶ Secundo arguit sic. Nulla perfectio simpliciter saluatur in relatione, vt relatio est, simplicitas autem saluatur in relatione, vt relatio est, & singulariter patet de relatione diuina, vt paternitate, quæ secundum Sco. nullam perfectionem includit, & tamen est simplicissima, licet hic expositor hoc non tangat.

¶ Tertio arguit sic. Nihil, quod diuiditur per quantum, & non quantum est perfectio simpliciter, patet, quia ens non quantum nullam perfectionem includit, vt patet à Sco. in quæstione tertia quolib. ergo multo minus nec diuisum. Sed simplicitas diuiditur in simplicitatem relatiuam, & absolutam, & simplicitas relatiua dicitur non quanta, quia nullam perfectionem includit, & præcipuè relatio diuina, vt patet expresse à Sco. in prima distinctione septima, & in quolib. quæstione tertia & 5. & alibi ergo simplicitas non est perfectio simpliciter.

¶ Si dicatur ad ista, quòd relatio formaliter sumpta non est simplex, sed simplicitas prædicatur de eo denominatiuè. Hoc non euadit argumenta, quia simplicitas relatiua est passio relationis, secundum hos autem est modus intrinsecus. Impossibile est autem, quòd alterum horum sit perfectius eo, cuius est, vt arguatur sic. Nulla passio est maior entitatis suo subiecto, simplicitas denominans relationem est eius passio, sicut vniuersaliter passio superioris est passio inferioris, licet non primo ergo simplicitas denominans relationem est maioris perfectionis ipsa relatione, sed relatio non est quanta: ergo nec simplicitas relatiua est quanta, ergo nec perfectio simpliciter. Similiter arguere potes, si dicant quòd simplicitas sit modus, quod tamen minus consonum veritati videtur.

Substantiæ ergo immateriales, non ratione simplicitatis sunt perfectiores essentijs substantiarum compositarum, sed ratione simplicitatis subsistentis, & adunantis in se tantum perfectionem ita indiuisè, qua gaudent. Hæc ille Nouus expositor.

Ruunt argumēta Tho. Caiet. contra Sco.

RESPONDEO ad rationes noui expositoris. Ad primam: negatur, quòd simplicitas sit tantum negatio compositionis, sicut enim actualitas dicit gradum intrinsecum illius, cuius est positiuum, ita etiam est simplicitas. Et sicut vnitas ex consequenti dicit in diuisionem à se, & diuisionem à quolibet alio, tamen dicit aliqood positiuum respectu entitatis, cuius est vnitas, sic simplicitas, licet ex consequenti dicat negationem compositionis, tamen vltra illam dicit aliquod positiuum respectu entitatis cuius est, per quod positiuum conuenit sibi negatio compositionis, & sibi repugnat affirmatio compositionis. Et ideo oportet ipsum probare, quòd simplicitas sit tantum negatio.

Simplicitas est tantū negatio compositionis, vnde sicut actualitas dicit gradum intrinsecū illius, cuius est positiuū, ita etiā simplicitas.

¶ Ad secundum de relatione dico præmittendo aliqua. Primum, quòd perfectio simpliciter est de se talis entitas, cui non repugnat infinitas intensiua, & in summo accepta erit formaliter infinita, & per consequens omnis perfectio simpliciter includit perfectionem, & necessario excludit imperfectionem. Secundum si perfectio simpliciter ponitur esse ens quantum, vel contineri sub ente quanto, tantum competere potest supposito entis quanti: & ideo si ponatur relatio ens non quantum, puta paternitas, tunc paternitati, vt suppositum entis, sibi repugnat omnis perfectio simpliciter, ad hoc enim vt sibi non repugnet requiritur, vt sit suppositi entis quanti. Istis præsuppositis, dico, quòd simplicitas, quæ ponitur ens quantum, vel ponitur contineri sub ente quanto, erit perfectio simpliciter, quia vt sic ex sua perfectione intrinseca excludit omnem compositionem. Cum ergo dicit, quòd relatio, vt relatio est simplex. Hoc indiget probatione, & patet instantia de relatione in genere: quòd etsi non sit composita ex re & re, potest tamen dici composita ex realitate, & realitate, sicut quælibet species componitur ex realitate generis, & differentiæ. Posito etiam, quòd non sit composita ex realitate, & realitate, est tamen alteri componibilis, & sic non summè simplex. Et posito etiam, quòd dicatur simplex, non tamen erit simplex illa simplicitate, de qua in proposito loquitur, posito, quòd ipsa non sit ens quantum. Et quod dicit de paternitate in diuinis. Dico primo, quòd ipsa non est ens quantum, & per consequens non est simplex simplicitate includente ens quantum. Dico secundo, quòd oporteret probare, quòd paternitas ex sua ratione formali, quiditatiua non possit esse alteri componibilis, licet enim vt comparatur ad essentiam diuinam nullo modo sit componibilis, cum illa propter infinitatem, & simplicitatem essentiæ diuinæ, propter quam transit in perfectissimam identitatem realem, vt patet à doct. supra distinct. 5. quæstione secunda & infra distin. 26. non tamen probar, quòd non sit componibilis alteri realiter distincto, si ad illud comparetur.

Simplicitas est perfectio simpliciter cōtra Tho. Caiet.

¶Ad tertium negatur simpliciter, quòd simplicitas, de qua in præsenti loquimur sit indifferens ad ens quantum, & non quantum, quia ipsa est tantum ens quantum. Dico vltra ad omnia ista, quòd non sequitur. Simplicitas est perfectio simpliciter: ergo quælibet simplicitas est perfectio simpliciter? patet instantia, quia entitas est perfectio simpliciter, patet quia sibi non repugnat infinitas intensiua, ergo quælibet entitas erit perfectio simpliciter? Non sequitur, sufficit enim ad perfectionem simpliciter, quòd possit reperiri in aliquo, quod sit formaliter infinitum. Et sic dicimus, quòd entitas est perfectio simpliciter, quia aliquod suppositum entitatis est formaliter infinitum, patet de entitate, quæ est essentia diuina. Sic dico in proposito, quòd simplicitas est perfectio simpliciter, quia in aliquo est formaliter infinita, vt simplicitas, quæ est modus intrinsecus essentiæ diuinæ. Sicut etiam dicimus, quòd bonitas est perfectio simpliciter, non tamen quælibet bonitas contenta erit formaliter perfectio simpliciter, sed sufficit, quòd aliqua bonitas in summo accepta sit formaliter infinita, vt bonitas diuina, quæ est perfectio attributalis essentiæ diuinæ formaliter infinitæ. Quare enim dicimus, quòd humanitas non est perfectio simpliciter? quia in aliquo non potest reperiri, vt sit formaliter infinita, & omnino illimitata, data enim quacunque humanitate, etiam perfectissima, semper erit limitata. Et ideo apparet quomodo non sequitur, simplicitas, vt simplicitas est perfectio simpliciter, ergo quælibet simplicitas erit perfectio simpliciter? non sequitur. Sufficit enim quòd aliqua simplicitas contenta sub simplicitate in communi sit perfectio simpliciter, & talis erit in proposito simpliciter in essentia diuina, & cuiuscunque attributi, &c.

Secunda pars quæstionis primæ.

Secundo quæro vtrum. Aliqua creatura sit simplex.

Seraphicus Bonauentura primo sententia. distinctione octaua q 2. art. 2.
Alexander Alensis prima parte summæ. quæstione quinta, memb. 3.
Scotus primo sententiarum, distinctione octaua, quæstione secunda.
Diuus Thomas prima parte summæ, quæstione tertia, articulo quarto.
Ricardus primo sententiarum distinctione octaua, quæstione secunda.
Durandus prima sententiarum distinctione octaua, quæstione secunda.

VAERO iuxta hoc. Vtrum aliqua creatura sit simplex scilicet prout simplicitas excludit omnem compositionem, & componibilitatem.

¶Hic dicitur &c. Hic ponitur opin. Thomæ, qui dicit, quòd quælibet creatura est composita ex actu, & potentia, quia nulla est plura potentia, quia tunc non esset, nec purus actus, quia tunc esset Deus.

S Tho. parte. 1. sum. q. 3. ar. 4.

¶Sensus huius literæ est, quòd si aliqua creatura daretur, quæ non esset composita ex actu, & potentia, aut illa esset: pura potentia tantum, cuius oppositum experimur, aut esset actus tantum, & sic esset purus actus, & per consequens esset Deus.

¶Secundo dicit, quòd quælibet creatura est ens per participationem, quod est eos ab alio causatum, sed ens imparticipatum est causa illius, ita quòd participans dicitur esse causatum.

¶Contra istam conclusionem arguo sic, præsuponendo tamen vnum scilicet quòd si Tho. intelligit

git omnem creaturam componi ex actu, & potentia sicut ex diuersis rebus, ratio Doct. concludit contra Tho. Si verò intelligit, quòd sit composita ex actu id est ex aliqua entitate, & ex potentia id est carentia alterius entitatis, argumentum doct. non concludit contra Tho. arguit ergo Doct. contra hoc scilicet quòd sit composita ex diuersis rebus. Et argumentum clarum est, quia si in quolibet sit compositio ex re, & re accipio illam rem componentem, & quæro si est simplex, aut composita? si simplex? habetur propositum, si composita? erit processus in infinitum.

D. Thom. et Scotus possunt conciliari.

¶ Concedo igitur, quòd est aliqua creatura simplex. Hoc est non composita ex rebus, tamen nulla creatura est perfectè simplex, quin aliquo modo sit composita, vel componibilis. Et hæc est positio doct. Et declarat modum compositionis in qualibet creatura Et vult in sententia, quòd quælibet creatura quantuncunque perfecta sit composita ex aliqua entitate positiua, & carentia alicuius gradus entitatis. Et litera stat in hoc, quòd nulla creatura habet entitatem secundum totam perfectionem, quæ nata est esse entitatis in se. Nam entitati non repugnat infinitas intensiua accipiendo ergo perfectissimam creaturam, patet, quòd non continet totam perfectionem entitatis, quia sic esset formaliter infinita, ergo continet entitatem propriam, & carentiam alterius gradus entitatis, qui non repugnat sibi, inquantum talis creatura suprema est ens. Similiter accipio lapidem, entitas propria lapidis est perfecta, vt quatuor, & omnis alia perfectio repugnat lapidi inquantum lapis est, non autem repugnat sibi, inquantum lapis est ens. Sicut talpæ inquantum talpa repugnat videre, non tamen sibi repugnat inquantum animal, vt patet. 5. metha. capit. de priuatione. t. com. 27.

Autor. 5. meta. capite de perfect. q solũ principium quod est Deus est ens simpliciter perfectum.

¶ Ad istam etiam supplè compositionem sequitur compositio actus, & potentiæ obiectiuè, & sic omnis creatura est composita ex propria entitate, & potentia obiectiua eiusdem entitatis, supplè, quòd nulla creatura est necessaria, vt infra patebit. q. vltima præsentis di. & ideo omnis creatura est possibilis fieri antequam fiat, tunc illa potentia, & actus eius dicuntur componere ipsam.

¶ Est etiam quælibet creatura cõponibilis, quod patet de accidente, quod est componibile cum subiecto, in substantia etiam patet tam de forma, quàm de materia, quæ sunt componibiles adinuicem de substantia etiam per se generabili, & corruptibili patet, quòd est receptiua accidentis nulla igitur substantia esset non receptiua, nisi propter sui perfectionem, sed perfectissima intelligentia est receptiua accidentis: quia capax est suæ intellectionis, & volitionis, quæ non est substantia sua. Et quòd tales operationes sint accidentia probatur dupliciter. Primo, quia tunc esset formaliter beata seipsa, patet quia si intellectio, & volitio intelligẽtiæ sint formaliter sua substantia. ergo erit formaliter beata, & quiditatiuè in seipsa, quod est falsum. Secundo, quia ex quo potest intelligere infinita: si intellectio sua esset sua essentia posset habere essentiam infinitam: quia haberet intellectionem infinitorum. Et quomodo hoc concludat supra patet dist. 2. parte prima, quæst. prima, & distin. 3. quæst. 7. Sequitur etiam, quòd si intellectio esset sua substantia: tunc non dependeret ab aliquo obiecto, nisi à quo dependet suum esse, & ita nihil inferius se, nec etiam se posset intelligere in genere proprio. nam intelligere in genere proprio est, q obiectum saltem partialiter causet cognitionem, vt patebit in 2. d. 3. q. 10. & 11. Et tunc si lapis cognosceretur ab intelligentia in genere proprio, saltẽ partialiter posset causare substantiam abstractam à materia, cum sua intellectio sit sua substantia. & multa alia inconuenientia possent poni, quæ breuitatis causa transeo.

Intellectio & volitio substantiæ creatæ est sibi accidens.

AD argumenta principalia. Ad primum Augu. qui dicit, q nulla creatura est in se simplex. Concedo, q nulla est purè simplex: quia saltem est composita aliquo prædictorum modorum.

¶ Et per idem patet ad argumenta pro opi. non enim est actus purus, qui caret aliquo gradu actualitatis, &c.

¶ Ad aliud de participare dicit Doc. q participare idem est, q partem capere, & participare notat duplicem respectum. Vnum partis ad totum. alium capientis ad captum. Primus respectus est realis, alius rationis tantum. Et non capitur pars propriè pro parte reali, realiter distincta ab alio toto, sed capitur hic totum pro infinito, & pars dicitur aliquod finitum, vel minus bonum. Deinde dicit Doc. quòd omnis perfectio simpliciter est nata esse infinita. & ideo quando in creaturis est finita dicitur esse pars suipsius, vt est in Deo. vbi est infinita, puta sapientia est perfectio simpliciter, & ipsa in Deo est formaliter infinita, & in nobis est formaliter finita. & ideo sapientia in nobis dicitur pars respectu sapientiæ, in Deo: quia minus ens, siue minus perfecta. Deinde notat Doc. quòd pars potest capi tripliciter. Primo, vt totum captum sit tantum pars capientis, vt species capit genus, quod est tantum pars speciei. Secundo, quòd pars capti sit pars capientis, vt cũ aliquod monstrum habet duo capita, & duas animas, & tamen reliquum corpus est tantum vnum. ibi quodlibet dicitur capere corpus alterius, quod est solum pars vtriusque. Tertio, quòd pars capti sit totum capiens, vt finita perfectio hominis est totus homo capiens, & tamen est tantum pars infinitæ perfectionis Dei captæ, idest minor perfectio habita à Deo perfectiore, vel infinito. Primis duobus modis potest concedi relatio realis. Tertiò verò modo non. Et ex his patet, q tantum tertio modo debet intelligi San. Tho. de participatione.

Quid sit participare.

Pars capitur tripliciter.

CIRCA aliqua dicta Doc. in ista materia occurrunt aliquæ difficultates. Primo circa hoc, quod dicit, quòd omnis creatura est saltem composita ex aliqua entitate, & carentia alterius entitatis sibi non repugnantis inquantum ens. Ex hoc videtur sequi, q paternitas in diuinis sit hoc modo composita, patet, quia dicit aliquam entitatem, & carentiam alterius entitatis inquantum ipsa est ens.

Primum dubium.

¶ Sequitur etiam, quòd essentia diuina sic sit composita: quia etsi dicat entitatem infinitam formaliter, tamen inquantum ens non repugnat sibi formaliter entitas lapidis, & tamen caret ea. ergo est composita ex entitate, & carentia alterius entitatis, quod tamen est falsum dicere.

Secundũ dubium.

¶ Respondeo ad primum dubium præmittendo aliqua. Primo, quòd paternitas, quæ est ratio subsistendi personæ patris, ex sua ratione formali, & quiditatiua (si tamen dicat quiditatem) ita est ex se formaliter talis entitas, q nullam perfectionem, nec imperfectionem dicit, ẽt circũscripto omni eo, qđ nõ est de ratione formali ipsius, & hoc patere põt ex multis dictis Sco. in diuersis locis maximè infra distinct. 13. vbi vult, quòd productiones in diuinis seipsis distinguantur, & in 2. q. quolib. vbi expressè vult, quòd paternitas, siue generatio actiua est talis entitatis, quòd si ipsa eadem, quæ nunc est per impossibile non esset, nulla alia paternitas, vel generatio actiua esset. Et expressè vult, quòd huiusmodi relationes nullam perfectionem includant ex sua ratione formali, vt supra patuit. distinct. 7. contra opi.

Responsio ad primum.

Relationes nullam perfectionem includunt.

opi. Henri. & infra patebit. distinct. 13. & 26. & 28. & in quolib q. 3. & 5. & alibi. Secundo præmitto, quòd quando Sco. dicit, quòd omnis creatura est composita ex realitate positiua, & carentia alterius entitatis &c. Non intelligit de perfectione, qua vnum dicitur esse perfectum ex hoc, quòd est idem realiter alicui entitati dicenti perfectionem; sed intelligit, quòd accepto ente aliquo in sua formalitate, quod dicat aliquam entitatem positiuam, & carentiam alicuius perfectionis, quæ perfectio nata esset esse gradus intrinsecus, & hoc inquantum ens. Exemplum. Homini inest carentia perfectionis infinitæ, quæ perfectio non repugnat enti: quia tunc cuilibet enti repugnaret. Tertio præmitto, quòd perfectio entitatiua; siue quæ est gradus intrinsecus entis tantum competit enti quanto scilicet enti dicenti perfectionem aliquam, & non enti non quanto id est non dicenti perfectionem. Quarto præmitto, quòd huiusmodi cōpositio scilicet ex entitate, & carētia, &c. quia res, sic cōposita includat entitatē, quantam, & carentiam vlterioris entitatis quantæ. Exemplum. Homo dicit ex sua entitate aliquam entitatem quantam, cui entitati non repugnat vlterior perfectio, vt perfectio angeli, & hoc inquantum ens oportet ergo, quòd in se sit ens quantum, cui non, vt tali enti, sed vt enti absolutè nata est in esse vlterior perfectio, qua vt tale ens caret. vt homo inquantum homo caret perfectione angeli, quæ repugnat homini inquantum homo, tamen inquantum ens non caret tali perfectione id est non repugnat sibi talis perfectio angeli; quia ergo homo, vt homo est ens quantum, & vt sic caret perfectione, puta angeli, quę perfectio sibi nō repugnat, & hoc inquantum ens dicitur sic componi: scilicet ex ente quanto, & carentia vlterioris perfectionis, qua est ens perfectibile.

Homo inquātum homo caret perfectione angeli, sed nō quantū ens.

Obiectio.

¶Et sic dicatur, quòd ex hoc videtur sequi quòd talpa, quę inquantum animal nata est habere visum quòd etiam inquātum talpa videtur aliqualiter apta, habere visionem.

Solutio.

¶Dico quòd est simile quantum ad hoc, quòd sicut non repugnat talpæ, inquantum animal habere visionem, & repugnat sibi inquantum talpa, sic cuilibet creaturæ, inquantum ens non repugnat sibi etiam perfectio infinita, cui tamen repugnat inquantum talis, vel talis creatura. Sed non est simile quantum ad hoc, quòd creatura composita ex entē, & carentia, &c. sit in se ens quantum &c. Et ideo doct. limitatè loquitur, quòd omnis creatura sit sic composita, nam omnis creatura, quæ est per se terminus creationis est ens quantum, & hoc loquendo de creatura, siue propriè, siue generaliter, vt patet in tertio.

Talpa inquantū animal, potest videre, cum tamen talis potentia in talpa, nihil reale ponat, sed solam non repugnātiam.

Quomodo omne ens sit compositum secundum Scotū.

¶Ex his apparet responsio ad primū dubium. Dico enim quòd paternitas diuina non est sic composita, quia in se non est ens quantum licet enim inquantum ens absolutè non repugnet, infinitas, vt gradus sibi intrinsecus, & vt paternitas careat tali infinitate, tamen non dicitur componi ex ente, & tali carentia, cum paternitas (vt dixi) non dicat entitatem positiuam quantam.

¶Dico etiam, quòd dictum. Sco. potest sic exponi, videlicet, quòd omne ens est compositū, quod includit aliquam entitatem positiuam, & carentiam vlterioris perfectionis, quòd hoc est verum, si entitas illas positiua non sit in se infinita, nec alteri entitati formaliter infinitæ idem realiter. In proposito paternitas, & omnis relatio diuina, quamuis non dicat entitatem formaliter infinitam, dicit tamen entitatem realiter infinitam, quia est realiter essentia diuina, (vt omnes concedunt) & sic etiam inquantum ens non est capax vlterioris perfectionis: quia infinitum non potest intelligi excedi. Et sic sequitur, quòd non sit composita illa vlteriori compositione scilicet actus, & potentiæ obiectiuæ, quicquid enim est ens, & caret aliqua perfectione entis, & hoc formaliter, vel realiter est simpliciter possibile, & terminus potentiæ simpliciter, cuius terminus non potest esse ens infinitum, quod est necesse esse. Illud ergo quod est realiter, vel formaliter infinitum nullo modo est compositum.

¶Ad secundum dubium patet solutio ex supradictis, licet enim essentia diuina careat formaliter, & realiter perfectione lapidis, quia non est, nec formaliter, nec realiter lapis, non tamen caret aliqua, perfectione entis, vt ens, patet quia ipsa formaliter, & realiter est infinita, & ideo non caret aliqua perfectione, qua vlterius possit perfici, etiam inquantum ipsa est ens, quia infinitum intensiuè non potest vlterius perfici. Immo eminenter includit totam perfectionem lapidis, & cuiuscunque entis finiti & limitati.

Aliud dubium.

¶Tertio dubitatur in hoc, quod dicit, quòd omne ens carens aliqua perfectione entis est simpliciter posibile, & terminus potentiæ simpliciter, quia multa sunt entia, quæ carent aliqua perfectione entis, & tā non sunt obiectum potentię simpliciter, & possibilia, patet quia relatio creaturæ ad Deum caret aliqua perfectione entis, & tamen non est obiectum potentiæ productiuæ, patet quia nullam per se terminat productionem cum in ad aliquid non sit motus, vt patet. 5. phi. t. c. 10.

Responsio.

¶Dico quòd Sco. intelligit, quòd omne tale, vel est per se obiectum potentiæ causatiuæ, siue per se terminus alicuius productionis, vel de necessitate concomitatur ad aliquid, quod est per se terminus, &c. Et sic dico, quòd licet relatio creaturæ ad Deum non possit esse per se terminus alicuius productionis, de necessitate tamen concomitatur suum fundamentum, quod verè creatur, & quod est verè obiectum potentiæ simpliciter. Et sicut dixi de relatione creaturæ ad Deum, sic dico de quocunque alio, quod est in creaturis.

Item aliud dubium.

¶Videtur etiam, quòd carēns aliquo gradu entis, &c. non sit simpliciter posibile. Tum quia ydeæ in mente diuina sunt huiusmodi, & tamen non sunt possibile, nec etiam respectu alicuius possibilis, vt infra patebit. distinct. 35. & distinct 36. Tum quia, etiam omnia, quæ producuntur ab actu intellectus diuini (loquendo de productione ad extra, & vt producuntur ante omnem actum voluntatis diuinæ ad extra) sunt necessaria, & nullo modo possibilia, vt supra patuit. dist. 3. q 4.

Solutio.

Ideæ sunt obiecta secūdaria intellectus diuini.

¶Dico, quòd Sco. tantum intelligit de entibus, quo ad esse existentiæ, non autem quo ad esse secundum quid, & talia sunt ydeę, cum tantum sint obiecta secundaria intellectus diuini, habentia tantum esse cognitum, vt infra patebit à doct. distin. 35. & dist. 39. & alibi sæpe &c.

Quæstio Secunda.

Quæritur vtrum. Cum simplicitate diuina stet, quod Deus, vbi aliquid formaliter dictum de Deo sit in genere.

Seraphicus Bonauentura primo sententia distinctione octaua quæstione quarta
Alexander Alensis prima parte summa quæst. 48. memb. 4 artic. 2.
Scotus primo sent. dist. 8. q. 3.
D. Thomas 1. parte summa q. 3. artic. 5.
Ricardus primo sent. dist. 8 q 1 artic. 4.
Ioannes Bacconitanus. 1. sen. dist. 8 q. 1.



SECVNDO quæritur. Vtrum cum simplicitate diuina stet, quòd Deus, vel aliquid formaliter dictum de Deo sit in genere id est an ipse Deus, qui est simplicissimus possit esse in aliquo genere? & an aliquid dictum de Deo formaliter, vt bonitas, sapientia, & huiusmodi, quæ dicunt perfectionem simpliciter, vel relatio originis, vel relatio communis, vt æqualitas, similitudo possint esse in genere aliquo.

HIC SVNT DVAE opi. extremæ, &c. Prima opi. est Henri. qui dicit, quòd cum simplicitate diuina non stat, quòd aliquis sit conceptus communis vniuocus Deo, & creaturæ, & ad hoc ponuntur quædam rationes prius tactæ.

¶In ista q. sic procedam, primo improbabo opi. & deinde respondebo ad argumenta opi.

¶Cōtra istam positionem sunt duæ rationes, quæ tactæ sunt superius. distin. 3. quæst. 1. Vna, quia tunc non posset conceptus ille proprius Deo causari in intellectu nostro, & hæc ratio prolixe exposita est supra & vide ibi.

¶Ibi. Responsio aliquorum ad hanc rationem. *Hen. quol. 10. q. 7.* Hic ponitur responsio Henri. dicentis, quòd ens ratum id est inquantum relatum ad primum ens facit de se notitiam, & ita concipere illud sub ratione illa, &c. Et dicit tria. Primum, quòd ens relatum facit notitiam sui in intellectu concipiente illud. Secundum, quòd non facit notitiam sui sub ratione absoluta, patet quia concipere hominem, inquantum refertur ad aliud, non est præcisè concipere ipsum sub ratione absoluta, sed magis sub aliqua relatione, & sic concipitur illa relatio. Tertium est, quòd relatio habet causare in intellectu conceptum correlatiui, siue relationis correspondentis, & cum non cōcipiatur relatio correspondens, vt in se subsistens, concipietur aliquo modo fundamentum illius relationis virtute istius.

¶Contra. Istud argumentum videtur stare &c. Hic doct. arguit contra responsionem Henri. & primo probat, quòd argumentum factum ab ipso doct. stet in robore suo: quia si est dare aliquod adæquatum pro obiecto à nobis naturaliter cognoscibili, & intelligibili qualitercunque sit præsens intellectui nostro, posset facere conceptum de se, & de his, quæ includit essentialiter, vel virtualiter, hoc supra diffusè expositum est. distin. 3. quæst. 3. de obiecto adæquato intellectus nostri in ratione motiui: quod enim est obiectum adæquatum intellectus, in ratione motiui, solum facit notitiam sui, & omnium essentialiter, & virtualiter contentorum, vt ibi longius exposui, sequitur, quòd nunquam potest facere notitiam alicuius, quod nec essentialiter, nec virtualiter continet. *Deus non potest naturaliter cognosci.* Cum ergo ipse Deus, nec virtualiter, nec essentialiter includatur in aliqua creatura, non poterit naturaliter cognosci, nec etiam aliquis alius conceptus de Deo absolutus possit haberi virtute creaturæ, nisi ille alius essentialiter, vel virtualiter contineatur in creatura. Si ergo conceptus entis non sit communis Deo, & creaturæ dictus inquid de Deo, & creatura, virtute creaturæ non poterit haberi, siue cognosci conceptus entis de ipso Deo, vt clare exposui supra distinct. quæst. 1. & hoc est, quod dicit doct. hic.

¶Quia tamen ista litera est aliqualiter obscura *Declaratio literæ.* declaro eam. Cum dicit. Si est dare aliquod adæquatum obiectum, à nobis naturaliter cognoscibile, & intelligibile qualitercunque sit præsens intellectui nostro, posse supple illud adæquatum facere conceptum de se, & de his, quæ includit essentialiter, vel virtualiter. Hic accipit obiectum naturaliter cognoscibile non pro eo, ad quod potentia naturaliter inclinatur, sed pro eo, ad quod potentia naturaliter potest attingere virtute causarum naturalium, quæ differentia supra patuit quæstione prima prologi. Sequitur. Et secundum iam dicta nullo modo includitur illud absolutum, quod est fundamentum relationis in Deo id est quòd absolutum in Deo, quod ponitur fundamentum relationis correspondentis relationi creatæ, siue relationi creaturæ, non continetur essentialiter, vel virtualiter in aliqua creatura. Sequitur. Probatio assumpti scilicet quòd tale absolutum in Deo non contineatur in creaturis: quia licet dicta responsio Henri. supponat, quòd relatio in creaturis prius naturaliter concipiatur, quàm relatio sibi correspondens, vel fundamentum relationis correspondentis, quod credo esse falsum, vt supra patuit, quia terminus relationis naturaliter præintelligitur relationi sicut, & fundamentum, licet etiam supponat, quòd res creata rata non intelligitur à nobis, nisi inquantum relata: quod improbatum est supra distinct. 3. quæstione quinta, & videtur esse contra August. 7. de trinit. Omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus. *Deus per se existit.* Loquitur autem ibi de subsistentia, vt qua naturaliter est res creata, & naturaliter in se subsistit id est per se existit, alioquin non est argumentum. Si omnis res ad se subsistit, quanto &c.

HIS INQVAM omissis, quæ fortè ab aduersario negarentur, arguo sic. Hic doct. probat, quòd etiam posito, quòd relationem creaturæ cognoscamus relationem correspondentem in Deo, licet hoc sit falsum, vt patuit supra tamen adhuc non sequitur, quòd per relationem correspondentem in Deo cognoscamus aliquod absolutum in Deo, supponendo vnum, quòd absolutum in Deo, quod est immediatum fundamentum ipsius relationis est realiter ipse Deus, *Quid sit absolutum in Deo.* non enim in alio potest immediatè fundari relatio ipsius Dei ad creaturam. Tunc arguitur sic. Causans cognitionem alicuius, de necessitate continet illud essentialiter, vel virtualiter. Sed huiusmodi relatio non sic continet aliquod absolutum, quod sit realiter Deus, ergo &c. maior est nota ex declaratis supra dis. 3. q. 1. huius primi minor patet. Tum quia relatio non continet essentialiter absolutum, quia tunc esset absoluta, nec virtualiter, quia

tunc

tunc esset perfectior, vel æque perfecta. Tum quia talis relatio est tantum relatio rationis, vt infra patebit.dist. 30.

¶Ibi. Istud etiam probatur, quia secundum eos essentia diuina non est nata facere de se, nisi conceptũ vnicum in intellectu, supplè realem.

¶Hic doct. deducit ad hoc inconueniens, quòd si per creaturam ratam possumus naturaliter habere conceptum realem de Deo id est cognitionem aliquam terminatam ad aliquod reale in Deo, tunc per creaturam possemus naturaliter cognoscere Deum, sub ratione deitatis, quod est impossibile, patet consequentia, supponendo vnum secundum opin. eorum, quòd essentia diuina est tantum nata causare vnum conceptum realem de seipsa, quia isti dicunt, quòd bonitas sapientia, & omnia attributa in Deo sunt tantum in essentia diuina per intellectum negociantem, ita quòd in re nihil est ibi, nisi essentia, vt infra patebit.q.immediatè sequenti. Et ideo non potest causare in intellectu aliquam cognitionem terminatam ad aliquid reale in ipsa, nisi cognitionem sui. Et sic de essentia diuina non est natus haberi, nisi vnus conceptus realis, qui est ipsius essentiæ. Si ergo per creaturam ratam potest haberi aliquis conceptus realis de essentia diuina, ille erit tantum conceptus essentiæ diuinæ sub ratione essentiæ: & per cõsequẽs poterit cognosci ex creatura sub ratione propria. Et hoc est, quod dicit hæc ratio supra dist. 3.q.j. vbi prolixe est exposita.

¶Secunda ratio tacta in q. prædicta scilicet q. 1. dist. 3. erat de conceptu vno certo, & duobus dubijs, qui certus est communis illis, quæ ratio ibi prolixè exposita est.

Ab Hen. ar. 21. in summa.

¶Respõdetur tamen ad illam rationem ab aliquibus tripliciter. Primo, quòd aliquis conceptus idem est certus, & dubius, vt conceptus fortis, & platonis dubius est, & conceptus alicuius hominis est certus, & tamen iste, & ille est idem.

¶Hoc nihil est. Dicit Doct. quòd licet idem cõceptus possit diuersificari secundum modos grammaticales, & logicales grammaticales, vt penes quoscunque modos significandi. Logicales, vt penes quoscũque modos concipiendi diuersos, sicut penes particulare, & vniuersale, vel explicitè, sicut diffinito exprimit, vel implicitè sicut diffinitum exprimit, & per istas differentias possent poni nõ tantum certitudo, & incertitudo, sed etiam veritas, & falsitas, tamen quòd idem conceptus, eodem modo conceptus quã tum ad istos modos sit certus, & dubius, est simpliciter impossibile, & per consequens, quòd cõceptus de ente sit certus, & conceptus de ente creato, vel increato sit dubius, hoc non est propter modos significandi diuersos grammaticales, vel logicales, vel ergo erit simpliciter alius, & alius conceptus scilicet conceptus entis in se, qui certus, & conceptus entis creati, vel increati, qui est dubius, & tunc habetur propositum. Et sic, cum dicitur, quòd conceptus hominis sit certus, & conceptus fortis, & platonis est dubius, aut conceptus hominis est alius à conceptu fortis, & platonis? & habetur intentum, aut est idem, ꝙ conceptus fortis, & platonis, & tunc idem cõceptus ex parte rei erit certus, & dubius, quod est affirmare idem, & negare.

ALITER DICITVR. Hic ponitur responsio Henri. quòd sunt duo conceptus, tamen propinqui, & propter istam propinquitatem videntur esse vnus, & tunc intellectus est certus de vno, hoc est de illis duobus confusè conceptis, vel est certus de illis sub vnitate conceptus, & dubius de illis, vt distinctè conceptis.

Hen. in sum ar. 22. q. 3. 2. & 3.

¶Contra. Hic Doct. improbat responsionem Henri. & responsio est satis clara in litera. Exponitur tamen aliqualiter. Cum dicit. Quia non possunt aliqui conceptus cõcipi sub vnitate, nisi simul prius naturaliter concipiantur sub distinctione propria sibi, quæ supponitur illi vnitati, nõ potest intellectus esse certus de eis, inquantum habent illam vnitatem, & dubius de eis, inquantum sunt distincti. Exemplũ. Si ponatur, quòd substãtia, & qualitas sint analogata tantum in ente, ita quòd vnitas analogiæ non possit cognosci, nisi prius cognita substantia & qualitate, vt distinctis, tunc non potest esse certitudo de tali vnitate analogiæ, nisi prius, vel simul sit certitudo de substantia, & qualitate, & p consequens non poterit esse certus de vnitate analogiæ, & dubius de substantia & qualitate. Sequitur. Sed intellectus concipiens ens de Deo, & creatura, si sunt duo conceptus non potest habere conceptus istos secundum aliquam vnitatem, nisi prius naturaliter habeat eos, vel simul sub ratione distinctorum, patet quia ens in Deo, & ens in creatura, si sunt duo conceptus habentes attributionem non possunt concipi, inquantum habent vnitatem attributionis, nisi prius natura, vel saltem simul concipiatur iste, & ille inquantum distincti, puta iste sub propria ratione, & ille sub propria ratione, quia istis sub proprijs rationibus sunt fundamenta vnitatis ordinis, & attributionis.

¶Dicit enim Henri. vt supra patuit dist. 3. quæst. 1. quòd de Deo, & creatura non habetur aliquis conceptus communis, sed tantum cõceptus analogicus? quia conceptus creaturæ habet attributionem ad ipsum Deum, ideo conueniunt in vnitate conceptus analogici, ita tamen, quòd Deo, & creaturæ non ponitur aliquis conceptus communis alius à conceptu Dei, & creaturæ, sed tantum est ibi vnitas ordinis, vel attributionis. Cum ergo vnitas attributionis inter aliqua duo non possit cognosci, nisi prius cognoscantur illa, quorum vnum habet attributionem ad aliud sequitur, quòd non poterit esse certitudo de tali vnitate ordinis, vel attributionis, nisi prius, vel simul natura habeatur certitudo sub ratione propria ipsius creaturæ, quæ habet attributionem ad Deum, & ipsius Dei, ad quem creatura habet attributionem. Et hoc est, quòd dicit.

Secundum Henricũ, de Deo, et creatura nõ habetur aliquis cõceptus cõmunis.

¶Confirmatur istud per argumentum phi. 2. de anima. t.c.146. de sensu communi, quem concludit esse communem per cognitionem differentiæ albi, & dulcis, vt patet in litera philosophi, ex cuius differentiæ cognitione concludit, quòd cognoscit extrema. Sic in proposito, non possunt cognosci creatura, & Deus inquantum conueniunt in vnitate attributionis, nisi prius cognoscantur sub rationibus proprijs, ergo non poterit esse certitudo de tali vnitate, nisi simul, vel prius natura sit certitudo de Deo, & creatura, cum certitudo talis vnitatis simpliciter dependeat à certitudine fundamentorum, sed non sic est ponendo conceptum entis alium à conceptu Dei, & creaturæ, quia de tali conceptu stat certitudo sine certitudine conceptus creaturæ, & Dei.

TERTIO MODO respondetur. Hic ponitur responsio Ioan. Roditon. qui dicit, quòd non est certitudo de conceptu aliquo vno, & dubitatio de duobus, sed est certitudo de duobus disiunctis dubitatio de alterutro illorum, vt puta certus sum, quòd hoc ens est substantia, vel accidens, dubitando tamen determinatè vtrum sit hoc ens, quod est substantia, vel illud ens, quod est accidens.

Ioan. Roditon lib. primo dist. 8.

¶Contra. Hic Doct. improbat istam respõsionem,

Destruitur responsio Ioã nis.

quia ista certitudo scilicet entis præcedit omnem apprehensionem quorumcuque diuidentium ipsum ens, patet quia non oportet in prima apprehensione, quæ scitur hoc esse ens, apprehendere à se, vel ab alio, per se, vel in alio, & sic de alijs disiunctis id est quòd quando apprehendo, puta, quòd aqua est ens, non est necesse prius apprehendere, an ipsa aqua sit ens à se, vel ens ab alio, vel sit ens in se, vel ens in alio, prius enim simpliciter apprehendo, quòd est ens, & postea apprehendo disiunctum disiunctionẽ: habita enim certitudine, quòd aqua est ens, postea quęritur, cum ens diuidatur per ens in se, vel in alio, an ipsa aqua sit ens in se, vel in alio. Et ex istis responsionibus patet responsio ad omnes alias obiectiones factas contra istam rationem doct. quæ iudicio meo nullam habet instantiam, si bene perpendantur, quæ exposui, & præcipuè, quę exposui in distinct. 3. quæst. 1 huius.

¶Ibi. Contra illud etiam est tertium argumentum superius dictum scilicet dist. 3. q. 1. quod erat de inquisitione intellectus, quam habemus de Deo per naturalem inuestigationem, in qua illas rationes creaturæ quæ dicunt perfectionem de se, separamus ab imperfectione, cum qua sunt in creaturis, & eas secundum se acceptas consideramus, vt indifferentes, & eis attribuimus perfectionem suam, & sic acceptas in summo attribuimus eas creatori, vt proprias sibi. Sed hæc ratio supra dist. 3. q. 1. clare exposita est.

¶Et ita arguit Aug. 15. de tri. eodem modo arguit, sicut argutum est in illa tertia ratione, & litera patet. Et consimilia argumẽta frequenter habentur à doc. & à Sanctis, sequentia clara sunt.

¶Ibi. Ad istud est auctoritas phi. 2. meth. t. c. 4. vbi habet Arist. quòd primum ens, quod est Deus, & vniuersaliter principia sempiternorum sunt maximè vera, & maximè entia, quia sunt causa veritatis, & entitatis in alijs. Vnde facit istam consequentiam. Principia sempiternorum sunt causa entitatis in alijs, & similiter veritatis, ergo sunt maximè vera, & maximè entia. Ista consequentia tenet secundum ipsum per hoc principium, quod ponit ibi. Vnumquodque maximè ipsum aliorum est, per quod alijs inest vniuocatio.

Nota & bene.

¶Vult enim ex hoc sensu, quòd illud est maximè ens, quod est causa entitatis in alijs vniuoca, & non æquiuoca, & hoc apparet ex sententia eius. Tum, quia dicit per quod alijs inest vniuocatio. Tum secundo, quia exemplificat de igne quod est maximè calidus, quia est causa caloris in alio. Sed certum est, quòd ignis est causa vniuoca respectu caloris, ergo propositio assumpta, per quam tenet consequentia Arist. habet intelligi de causa vniuoca. Tum tertio, quia hoc dicit Com. in comen. 4. 2. meth. exemplificando de igne, volens, quod hoc nomẽ ignis magis sit dignum habere hanc intentionem calidum, quia est causa caliditatis in alijs. Tũc arguitur sic. Illud, quod est causa vniuoca entitatis, & veritatis in alijs, est maximè ens, & maximè verum. Sed Deus est huiusmodi secundum ipsum Arist. ergo &c. Aut enim in minori accipitur, quòd Deus est causa vniuoca, vel æquiuoca, siue analoga? Si primo modo? habetur intentum, quia causa vniuoca, & effectus eius sunt eiusdem rationis. Si verò accipiatur in minori, secundo modo, argumentũ est, in quatuor terminis, & nihil concludit. Ex hac ergo auctoritate expresse habetur, quòd ipsum ens sit vniuocum Deo & creaturæ.

AD ARGVMENTA oppinionis oppositæ. Primo arguitur pro opinione Henri. probando, quòd ens non dicat conceptum vniuocum commune Deo, & creaturæ, & arguitur sic. Extremis contradictionis nihil est commune vniuocum, patet, quia enti, & non enti nihil est commune vniuocum. Sed Deus, & creatura sunt sub extremis cõtradictionis, patet quia Deus est independens, & creatura dependens, & dependere, & non dependere sunt condictoria.

¶Respondet Doct. & responsio stat in hoc, quòd extrema contradictionis possunt capi dupliciter. Vno modo per se, & præcisè. Sicut esse, & non esse, dependere, & non dependere, & huiusmodi. Alio modo fundamentaliter, sicut substãtia, & accidens possunt dici extrema contradictionis fundamentaliter, patet, quia substantia est ens per se, accidens est ens in alio, ens per se, & non ens per se sunt contradictoria. Si enim ly ens per se accipiatur pro substantia, & ly non ens per se pro accidente, tunc substantia, & ly non ens per se pro accidente, & accidens dicuntur contradictoria fundamentaliter. Si verò ly non ens per se accipiatur tantum pro negatione contradicente enti per se, tunc sunt cõtradictoria per se formaliter. Sic in proposito, si accipiatur causatum, non causatum per se, & formaliter, tunc contradicunt. Si verò fundamentaliter, vt causatum pro ipsa creatura, & non causatum pro ipso creatore patet, quòd nõ contradicunt: licet ergo ab extremis contradictionis formaliter sumptis nõ possit abstrahi conceptus communis vniuocus: tamen ab extremis contradictionis fundamentaliter sumptis potest abstrahi conceptus communis vniuocus dictus in quid. Et sic patet responsio.

Extrema cõtradictionis sumũtur dupliciter.

Quãuis ab extremis cõtradictionis formaliter sumptis non possit abstrahi cõceptus communis vniuocus: ab eis tamen fundamentaliter sumptis potest abstrahi.

¶Secundo arguitur sic & est confirmatio illius rationis. Omnis conceptus communis est neuter respectu illorum, quibus est communis. Sed nullus est cõceptus neuter respectu contradictoriorum, quia est alter eorum.

¶Respondet Doc. quòd conceptus communis est neuter formaliter id est quòd in sua ratione formali non includit conceptum inferioris, & sic conceptus entis non est formaliter conceptus creati, nec increati. Si autem intelligatur quòd iste conceptus scilicet entis est ita neuter, quòd neutrum contradictoriorum dicatur de eo, falsum est, quia conceptus entis est ens positiuè, quod est vnum extremum contradictionis.

Conceptus entis quid sit.

¶Tertio arguitur sic. Primo diuersa in nullo conueniunt quiditatiuè. Sed Deus, & creatura sunt primo diuersa. Maior, patet quia quæ in aliquo conueniunt quiditatiuè non sunt primo diuersa, sed proprie differentia, vt patet. 5. metha. tex. non habente comen. qui tex. incipit. Eadem verò dicuntur. Circa finem illius tex Hic autem tex. non habet comen. quia in alia translatione tex correspondens huic textui non reperitur, neque comen. Hoc etiam patet. 10. metha. t. c. 12. vbi habetur sic secundum translationem aliam. Quæ autem differunt ab aliquo, per aliquid differunt, ergo est necesse vt sit aliquid idem, per quod non differt &c vide tex. cum comen. & sic patet maior. Minor etiam patet, quia si Deus non esset primò diuersus à creatura non esset simpliciter simplex, quia includeret aliquid, quo conueniret cum creatura, & aliquid in quo differret.

¶Respondet Doct. quòd Deus, & creatura non sunt primo diuersa in conceptu, tamen sunt primo diuersa in realitate: quia in nulla realitate conueniunt. Et quomodo intelligatur supra exposui. distinct. 2. parte. 1. q. 1. exponendo illud argumentum doct. quo probat, quod non possunt esse plura necesse esse. Hoc etiam patebit infra respondendo ad primum argumentum principale.

An Deus, & creatura sint primo diuersa.

¶Quarto arguitur sic. Vbi tantum est vnitas attributionis non potest esse vnitas vniuocationis, sed creaturæ ad Deum, in ratione entis, est tantum vnitas attributionis, ergo ens non dicit conce-

ptum communem vniuocum Deo,& creaturæ.

¶ Respondet Doct. quòd licet sola vnitas attributionis non ponat vnitatem vniuocationis, potest tamen stare cum vnitate vniuocationis, patet per exemplum. Species eiusdem generis habent essentialem ordinem, siue attributionem ad primum illius generis, vt patet 3. met. t.c. 21. vbi expresse ponitur, quòd in vnoquoque genere est vnum, quod est mensura omnium illius generis. vide ibi Com. & tamen cum hoc stat vnitas vniuocationis rationis generis in ipsis speciebus: ita & multo magis oportet esse in proposito, quòd in ratione entis, in qua est vnitas attributionis attributa habeant vnitatem vniuocationis: quia nunquam aliqua comparantur, vt mensurata ad mensuram, vel excessa ad excessum, nisi in aliquo vno côueniât: sicut.n. côparatio simpl'r est in simpl'r vniuoco, scilicet in specie specialissima, vt patet per philosophum. 7. phi. t.c. 24. ita omnis côparatio est in aliqualiter vniuoco: quando enim dicitur hoc est perfectius illo. Si quæratur quid perfectius? oportet ibi assignare aliquid commune vtrique. Alia argumenta cum suis responsionibus clara sunt in littera.

Comparatio est in vniuoco.

ALIA est opi. affirmatiua in alio extremo, quæ ponit Deum in genere. Et hæc est opi. Alber. de Saxonia, & Robert. Olchot. Et probant illam opi. per auctoritates, & rationes, quæ inferius soluentur. Prima auctoritas est Dama. in epistola c. 10. Substantia (inquit) quæ continet supersubstantialiter increatam deitatem, &c. videtur enim ibi tenere, quòd Deus sit in genere.

Albertus de Saxonia, & Robertus Olchot. lib. 1. q. 5.

¶ Secunda est Boetij in lib. suo de trini. vbi videtur dicere, quòd duo genera manent in diuinis, scilicet substantia & relatio. Si dicatur ad Boe. quòd tantum sunt ibi secundum aliquem modum similẽ prædicãdi. Hoc non pôt esse verum, vt patet per Augu. 15. de trini. sic dicentem. Si dicam æternus, immortalis, &c. & spiritus. horum omnium nouissimum, quod posui, scilicet spiritus, quasi tantum videtur significare substantiam. Et sic patet, quòd spiritus in Deo dicatur verè substantia, & non tantũ secundum modum prædicandi.

¶ Ibi. Item 5. de trini. videtur dicere, quòd actio proprijssimè conueniat Deo. ergo non tantum manent modi prædicandi, &c.

¶ Tertio ad hoc videtur auctoritas Auer. 10. met. com. 7. exponendo istum tex. Manifestum est igitur, quòd vnum in quolibet genere est natura, & non est hoc vnum natura alicuius eorum: sed sicut in coloribus quærere vnum colorem est vnum. Similiter in substantia etiam quærere vnam substantiã est vnum. sic dicit Com. Manifestum est (inquit) quòd vnum in quolibet genere est alia natura simpliciter naturæ illius generis, & vnum non est natura alicuius eorum, scilicet vnum vniuersale. D. d. Sed in coloribus, &c. Idest, quòd est principium esse substantiarum, & principium numeri earum, quæ existunt in substantia Et intendit, quòd cum huic fuerit iunctũ, quod declaratum est in phisicis, scilicet hoc esse primum motorem æternum, & absolutum ab omni materia, & declarauit post quòd hoc non solummodo est principium tanquam motor, sed tanquã forma, & finis: declarabitur, quòd illud est vnũ de quo declaratum fuit hoc, quod est principium substantiæ. sicut est declaratum, quòd est actus vltimus, cui non admiscetur potentia omnino. Hæc Com. Et sic patet, quomodo Com. vult, quòd illud vnum, quod est mensura aliorum sit primus motor. ergo sicut in alijs generibus principium est aliquid illius generis, ita primus motor est aliquid de genere substantiæ.

¶ Ad hoc ratio prima ponitur talis. Quia potest concipi substantia creata, & substantia increata, & neuter conceptus est simpliciter simplex. ergo resoluendo remanebit ratio substantiæ indifferens ad vtrunque contrahens, & sic indifferenter accepta videtur esse ratio generis.

¶ Secunda ratio est: quia multa entia simplicia ponuntur in genere, sicut angeli secundum ponentes eos esse immateriales, accidentia etiam secundũ ponentes ea esse simplicia. ergo simplicitas Dei non excludit ab eo rationem generis. Et sic patet ista positio. & primo antequam improbetur respondetur ad argumenta.

AD ARGVMENTA pro secunda opi. Hic Docto. respondet ad argumenta facta pro opin. Alberti de Saxonia, quæ immediatè supra sunt posita.

¶ Ad primum. ad auctoritatem illam Dama. &c. Et sensus litteræ talis est. Substantia, quæ est genus generalissimum, duo dicit. Primum, quòd sit ens per se, & hoc est perfectionis. Secundum, quòd possit substare accidentibus propter sui limitationẽ, & hoc est imperfectionis. Primum attribuendum est Deo, scilicet quod est substantia, idest ens per se, & hoc est, quod dicit Dam. Substantia, quæ continet supersubstantialiter increatam deitatem, idest quòd increata deitas potest dici substantia supersubstantialiter, idest quòd est ens per se, quod est perfectionis, vt autem est limitata, & potest substare accidentibus contentiuè omnem creaturam continet, idest quòd ipsa, vt genus generalissimum continet sub se omnẽ substantiam, quæ etiam continet in se omne aliud accidens, siue corporale, siue spirituale, & hoc per modum subiecti, & hoc est imperfectionis. Et sic patet quomodo Dama. vult Deum esse substantiam.

Substantia, vt est genus generalissimum duo dicit.

¶ Ad Boe. dico, quòd nusquam inuenitur in libello illo, quòd duo genera maneant in diuinis, nec breuiter genera, nec differẽtiæ generum, nec etiam modi eorum, nec rationes eorum manent ibi &c. Intendit ergo, quòd duo modi prædicandi sunt in diuinis, scilicet prædicati relatiui, & essentialis, &c. Et accipitur ibi essentiale non pro eo, quod est de essentia alterius, sed pro omni prædicato dicente aliquam perfectionem, & tale est semper in Deo ens absolutum, vt bonitas, intellectio, vt volitio, sapientia, & huiusmodi, vt patet à Doct. q. 1. quoli. Aliquando etiam accipitur essentiale pro omni prædicato, quod est commune tribus personis, etiam si sit relatiuum, & ens rationis, vt creare, quod dicit relationem rationis communem tribus. nam hæc est vera, pater creat, filius creat, & Spiritussanctus vt patet a Doc q. 1. quol. & de hoc essentiali non intendit hic Doc. Alius est modus prædicandi relatiuus, & sub isto comprehenduntur omnia relatiua, & omnes relationes, quę possunt prædicari in diuinis.

Duo sũt modi prædicandi in diuinis ad se, & ad aliud.

¶ Ad Auer. dico, quòd non videtur habere intentionem magistri sui Arist. Sensus totius litteræ stat in hoc. Plato enim posuit, quòd genera, & species sunt quædam naturæ, & substantiæ separabiles subsistentes, & quòd ipsum genus sic separatum esset vnũ, ita quòd vnitas illa nullo modo distinguebatur à natura talis generis, immo esset ipsa natura, quam opinionem sic improbat Aristo. 10. met. c. 3. circa principium. Nullum vniuersale dictum de multis est substantia per se existens Sed ens, & vnum sunt maximè vniuersalia dicta de omnibus. ergo ens, vel vnum nõ est substantia, per se existens. Maior patet: quia substantia per se existens non est communis multis communitate prædicationis. Quærit ergo Aristo. an in substantijs sit aliquid vnum, quod sit mensura aliorum, an hoc ipsum vnum, idest an sicut in alijs generibus sit aliquid, quod sit mensura omnium illius generis, de quo prædicatur vnum denominatiuè, an ipsum vnum? Et probat ipse Arist. quòd non ipsum

Auer nõ habet intentionem sui præceptoris Aristo.

vnum

vnum in se, sed aliquid cui conuenit ipsum vnum. Et hoc est, quod concludit circa finem. Quare siquidem in passionibus, & qualitatibus &c. Idest, quòd sicut in alijs prædicamentis aliquid illius prædicamenti, de quo prædicatur vnum denominatiuè est verè mensura omnium illius generis, ita similiter in prædicamento substantiæ est aliqua substantia, de qua prædicatur ipsum vnum denominatiuè, quæ est mensura omnium illius generis. Et hoc est, quod dicit. Quare siquidem in passionibus, & qualitatibus, & quantitatibus ipsum vnum aliquid vnum, supple ipsum vnum, idest aliquid ens, quod dicitur aliquid vnum, sed non hoc ipsius substantiæ, idest non ipm vnum ipsius substantiæ, siue quod sit ipsi substantiæ, sicut volebat Plato. Sed est aliquid supple de quo prædicatur vnum denominatiuè, quòd est mensura omnium, &c. Et similiter est in substãtijs. Et hoc est, quod dicit. Sed in substantijs necesse est similiter se habere. Si ergo primus motor poneretur mensura ipsius generis substantiæ, vt voluit Auer. hoc ipsum vnum poneretur mẽsura, patet: quia primus motor propter suam simplicitatem multo verius esset hoc ipsum vnum, quàm ydea Platonis, idest quòd ex quo primus motor est simplicissimus, vnitas dicta de ipso esset eadem natura cum illo, & cum primus motor sit magis simplex, quàm ydea Platonis, sequeretur quòd ipsum vnum, quod est natura primi motoris esset mensura, &c. magis quàm ydeo Platonis, quod est falsum. Et ideo Auer. non intellexit mentẽ sui magistri. Secundum ergo Aristo. mensura prima ipsius generis substantia est aliqua substantia illius generis prima, scilicet primitate perfectionis, cui cõuenit vnitas denominatiuè. Et hoc, loquẽdo de mensura intrinseca, quæ dicitur intrinseca non ex hoc, q sit formaliter in ipso mensurato, sed quia intrinsecè continetur in eodem genere, in quo sunt mensurata, sicut dicimus, quòd in genere animalis homo est mensura omnium animalium intrinseca ex hoc, q intrinsecè continetur sub animali. Primus verò motor est mensura omnium aliorum à se perfectissimè, non tamen intrinseca: quia nõ continetur in aliquo genere, in quo continentur mensurata, immo est extra omne genus, & sic dicitur mensura extrinseca. Et sic patet ista littera.

Primus motor est magis simplex, quam idea Platonis.

Quo homo dicitur mensura intrinseca respectiua.

¶ Ibi. Ad aliam rationem concedo. Pro intelligentia huius litteræ nota, quòd aliquid esse in genere cõtingit dupliciter. Vno modo per se, idest quòd recipit prædicationem illius generis per se in primo modo. & sic tantum, quæ sunt in recta linea prædicamentali dicuntur esse in genere. Alio modo non per se, sed reductiuè, vt sunt differentiæ, vel partes componentes totum, quod totum est in recta linea, quæ partes non recipiunt prædicationem illius generis per se. Primo modo aliquid est in genere dupliciter, puta in genere substãtiæ, scilicet compositum ex re, & re sicut homo. & sic genus, & differentia sumuntur ab alia, & alia re in homine, vt puta à sensitiuo, & intellectiuo, & sicut sensitiuum in homine, vel illud, quod prius fuit sensitiuum in homine est verè perfectibile ab intellectiuo, ita animal sumptum à sensitiuo hominis est perfectibile à rationali sumpto ab intellectiuo in homine. Quædam verò non sunt composita ex re, & re, vt angelus, in quo nõ sunt verè duæ res, habentes aliam, & aliam existentiam, sed in ipso possunt esse duæ realitates, quarum vna in primo instanti naturæ est perfectibilis ab alia realitate. & si illa realitas verè distingueretur ab alia realiter esset verè perfectibilis ab alia in homine. Et ab illa realitate in primo instanti naturæ potest sumi ratio generis, & ab alia realitate potest sumi ratio differẽtiæ. Et sic quamuis angelus sit tantum vna res existens, non includens plures res: quia tamẽ in ipsa re sunt duæ realitates, modo præ exposito, ideo potest esse in genere. In Deo autem nec sunt duæ res, quarum vna sit perfectibilis ab alia, vt patet, nec duæ realitates, quarum vna sit perfectibilis ab alia: quia ipse Deus in illo priori, quo præcedit omnem realitatem, omnẽ realitatem, quam includit formaliter, includit formaliter, vt infinitam. Et realitas formaliter infinita non potest intelligi esse perfectibilis ab alia realitate: quia hoc est contra rationem infiniti. Et ex his patet responsio ad vltimam rationem illius opin. Et sic patet hæc opinio, & eius improbatio.

Aliquid est in genere cõtingit dupliciter.

Angelus nõ est compositus ex re, & re, sed ex realitate, et realitate.

In Deo non est aliqua realitas perfectibilis.

TENEO opinionem meam mediam, quòd cum simplicitate Dei stat, quòd aliquis sit cõceptus communis sibi, & creaturæ, non tamen communis, vt generis. Prima pars probata est arguendo contra primam opinionem. Secundam partem probo per Augu. 7. de trini. Manifestum est (inquit) Deum abusiuè substantiam vocari. Ratio sua ibi est: quia substantia dicitur. quod substat accidentibus, absurdum verò est, quòd Deus alicui accidenti substet. Hæc ratio sic tenet. Non enim intelligit, quòd ratio substantiæ sit substare accidẽtibus, vt substantia est genus: quia tunc, vt sic substantia relatiuè diceretur, quod est contra Augu. qui præmisit ibi, quòd absurdum est, q substantia relatiuè dicatur. Sed substantia, vt est genus est limitata, & omnis substãtia limitata capax est accidentis, & sic potest substare alicui accidẽti, Deus verò non.

Opin. Doct.

Substantia est, quæ substat accidentibus.

Cum omnis substãtia limitata capax sit accidentis: ideirco ponitur in genere, non autẽ Deus.

¶ Item arguit Aui. 8. met. c. 4. Quia genus est pars, Deus autem est simplex non habens partem, & partem ergo Deus non est in genere.

¶ Nunc ostendo propositum duobus medijs. Primo ex ratione infinitatis. Secundo ex ratione necesse esse. Ex ratione infinitatis arguitur dupliciter. Primo sic. Conceptus habens indifferentiam ad aliqua, siue qui ex ratione sua est communis ad aliqua, ad quæ non potest conceptus generis esse indifferens, siue communis, talis conceptus non potest esse genus. Sed quicquid dicitur communiter de Deo, & creatura est indifferens, siue commune ad finitum, & infinitum, loquendo de essentialibus: quia quæ dicunt perfectionem in diuinis sunt formaliter infinita, vt infra patebit. q. immediatè sequenti, vel saltem est commune ad finitum, cuiusmodi est creatura, & nõ finitum, cuiusmodi sunt relationes diuinæ, quæ formaliter non sunt finitæ, nec infinitæ, vt subtiliter patet à Doc. 5. q. quoli.

Quæ dicunt perfectionẽ in diuinis sunt formaliter infinita.

¶ Secundam partem minoris, quæ est ista. Nullum genus potest esse indifferens ad finitum, & infinitũ probatur: quia genus sumitur ab aliqua realitate, quæ secundum se est potentialis ad realitatem, à qua accipitur differentia: sed nullum infinitum est potentiale ad aliquid: quia tunc haberet rationem partis. Assumptum patet (scilicet quòd genus sumatur ab aliqua realitate, quæ secundum se est potentialis ad realitatem, à qua accipitur differentia) per Arist. 8. met. c. 5. t. c. 9. Diffinitio inquit est sermo longus. & parũ infra. Ergo in substãtijs est quædam substantia, quæ possibile est, vt habeat diffinitionem, & sermonem, vt substantia composita, siue fuerit sensibilis, siue intelligibilis. Illa autem ex quibus est substantia prima impossibile est, vt habeant hæc, cum sermo diffinitionis significet aliquid de aliquo, & debet esse quædã quasi materia, & quędam quasi forma. Et ibi Com. Illa autem ex quibus est ipsa substantia, & intendit per illa, ex quibus est substantia primo materiam, & formam, scilicet quòd impossibile est, vt forma, aut materia habeat diffinitionem: diffinitio enim est sermo, in quo disponitur aliquid per aliquod. Et infra. In diffinitione oportet, vt sit aliquid, quod significet formam, & aliud significans, quod est quasi materia, hæc ille. Et sic sequitur, quòd illud, quod ponitur

Diffinitio è sermo, in quo disponit aliquid per aliud.

tur in aliquo genere habeat partem & partem.

¶ Apparet etiam per rationem. Hic intendit probare, quòd illud, quod ponitur in genere per se includat plura quidditatiue, scilicet genus, & differentiam: patet quia si genus diceret totam quidditatem hominis, tunc solum genus completè diffiniret, patet: quia illud completè diffinit, quod explicat totam quidditatem diffiniti, & tunc differentia superflueret.

¶ Hanc rationem aliqualiter pertractando intelligo sic, quòd in aliquibus creaturis genus, & differentia accipiuntur ab alia, & alia re, & in aliquibus ab alia, & alia realitate, sicut supra exposui respondendo ad rationes pro opi. Alberti de Saxonia, & per consequens, quod ponitur in aliquo genere de necessitate includit aliquam realitatem, quæ est potentialis, & perfectibilis ab alia realitate: nullum autem infinitum formaliter est in potentia ad aliud, vt perfectibile, vt patet: sed omnis realitas in Deo dicens perfectionem, quæcunque sit illa est formaliter infinita, vt patebit infra quæstione immediatè sequenti. Et sic patet quomodo nec Deus, nec aliquid in Deo est aliquo modo in genere.

Ratione infinitatis ostenditur Deũ nõ esse in genere.

¶ Secundo ex eodem medio, scilicet ratione infinitatis probatur, quòd Deus non sit in genere, & arguo sic in hoc. Quicquid ponitur genus respectu aliquorum est contrahibile ad illa per differentiam: sed ens non est contrahibile ad Deum, & creaturã per differentiam: ergo ens non potest poni genus, nec apparet aliquid aliud, quod possit poni genus respectu Dei, & creaturæ. Maior est nota, vt patet, & minor similiter: quia ens contrahitur per finitum, & infinitum: contrahitur enim ad Deum per infinitatem, & ad creaturam per finitatem: finitum autem, & infinitum sunt tantum modi intrinseci: modò illud, quod ponitur species in aliquo genere non est alius cõceptus realitatis, & modi intrinseci eiusdem realitatis: quia tunc albedo posset esse genus, & gradus intrinseci albedinis possent esse differentiæ specificæ, quod est falsum, & impossibile.

¶ Ibi. Arguo tertio ex secundo medio, scilicet ex ratione necesse esse: & est argumentum Aui. 8. metha. c. 4. Si necesse esse habet genus, ergo intentio generis, vel erit ex se necesse esse, vel non: si primo modo, tunc non cessabit quousque sit ibi differentia.

¶ Hoc intelligo sic, quòd genus tunc includeret differentiam: quia sine illa non est in actu vltimo, & necesse esse est in actu vltimo, vt supra patuit. dis. 2. q. 1. Si autem genus includat differentiam, tunc non est genus, patet: quia genus est contrahibile per differentiam: ergo non includit illam, scilicet formaliter. Si detur secundum membrum, scilicet quòd non sit ex se necesse esse, sequitur, quòd necesse esse esset constitutũ ex eo, quod non est necesse esse.

Ioan. Angli. Baccho.

SED Io. Angli. dictus Bac. in suo. 1. dist. 9. sic dicit, Licet non velim asserere, quòd Deus non sit in genere, cùm non videam rationes, quæ communiter hoc probant concludere: ponitur enim ratio à Sco. d 8 q. 11. & arguit contra rationes Doc. ostẽdendo, quòd non concludant. Prima quæ sumitur ex ratione potentialitatis. Quia infinitum non est in potentia ad aliud. dicit, quòd nõ concludit: & hoc sic ostendit. Quia quodlibet genus diuiditur per duas differentias, quarum vna se habet, vt priuatio, alia vt habitus, & illa, quæ se habet per modum priuationis exprimit rem imperfectam, vt inanimatam, & aliquando respicit rem perfectiorem, vt immortale, & incorruptibile. Illa verò differentia, quæ conuenit rei, & determinat rem secundum, quòd res est perfecta, conuenit rei, secundum quod est in actu. Sed differentia, quæ conuenit Deo, vt contentus infra habitum substantiæ conuenit sibi secundum quòd res est perfecta: quia differentia priuatiua, quæ est immortale, independens, increatum, & huiusmodi, exprimunt rem, vt est imperfecta: differentia ergo quæ conuenit Deo, vt contento infra habitum substãtiæ conuenit Deo secundum quòd est in actu, sed vt sibi conuenit determinari per differentiam sic ipsum est res generis. ergo si Deus sit in genere substãtiæ, Deus erit res generis substantiæ, secundum quòd in actu, non secundum quòd in potentia. hæc ille.

Destruitur respõsio Io. Angli.

¶ Sed hæc responsio non soluit rationem Docto. vt patet intuenti: dicit enim multa, quæ non credo esse vera. Primo enim posito, quòd aliqua differentia dicat perfectionem, quæro tunc quid intelligis per hoc, quod dicis, quòd differentia conuenit Deo, secundum quod est in actu? aut enim intelligis, quòd ipsa differentia exprimit ipsum Deum, secundum quod est in actu? aut intelligis, quòd ipsa differentia determinat genus ad Deum, secundum quòd est in actu? aut intelligis, quòd ipsa dicitur conuenire Deo, secundum quòd est in actu, ex hoc, quòd constituit ipsum in vltima actualitate? Si secundo modo? hoc non potest esse: quia illud, quod ponitur in genere constituitur in esse per genus, & differentiam, vt supra patuit, ergo differentia non præsupponit ipsum Deum in actu. Non primo modo: quia differentia eo modo exprimit diffinitum, quo sumitur à re, vel à realitate diffiniti. Nam rationale non exprimit totam quidditatem hominis, sed tantum illam realitatem à qua sumitur sic differentia, quæ conuenit Deo exprimit aliquam realitatem Dei, à qua sumitur, & genus, quod prædicatur de Deo exprimet illam realitatem, à qua accipitur: & sic realitas, à qua accipitur genus erit in potentia suo modo ad realitatem, à qua accipitur differentia. Nec tertio modo: quia si talis differentia constituit Deum in esse actuali: quia realitas, à qua accipitur constituit ipsum in vltima actualitate, tunc quæro, aut illa realitas, à qua accipitur differentia dicit totum esse quidditatiuum Dei? aut tãtum aliquam realitatem præsupponentem aliquam, à qua accipitur genus? Si primo? ergo genus non intrat quidditatem illius, quod est contra Aristo. 8. met. t. c. 9. Si secundo modo? ergo illa realitas præsupposita erit in potentia ad realitatem, à qua accipitur differentia.

¶ Præterea. Cum de ratione generis sit determinari per differentiam ad speciem: & omne determinabile per differentiam est in potentia ad illam: sed eo modo genus est determinabile per differentiam, quo accipitur ab aliqua re vel realitate: eo enim modo animal est determinabile ad rationale, quo sensitiuum in re, à quo accipitur ratio animalis est determinabile, siue perfectibile ab intellectiuo, à quo accipitur rationale: ergo omne illud, quod per se ponitur in aliquo genere includit aliquid potentiale, & perfectibile, à quo accipitur ratio generis, & aliquid actuale, & perfectiuum, à quo accipitur ratio differentiæ. Quod etiam dicit, quòd aliquæ differentiæ contrahentes genus se habent per modum priuationis, ita quòd vna se habet, vt priuatio, &c. Si intelligit, quòd tantum sit negatio in subiecto nato: illa non potest dici differentia generis, cum omnis differentia generica sit constitutiua entis positiui.

Io. Anglic. ad secundã rationem Doc.

DEINDE ipse. Io. Angli. dicit secundam rationem Doc. non valere, quæ fundatur in hoc, quòd ens infinitum non est in genere. Dicit, quòd hoc non concludit: quia illimitatio non excludit aliquid in genere simpliciter: quia illud non ponit aliquid extra genus simpliciter. quo posito nihilominus res remanet in genere eodem. Sed posita infinitatione, & illimitatione in aliquo, propter hoc non excluditur à proprio genere, in quo collocatur cum multis alijs finitis.

finitis.vet bi gratia. Si linea poneretur infinita, adhuc esset in eodem genere, cum corpore, & linea finitis, quod patet: quia reciperet prædicationẽ quantitatis essentialiter.

¶ Item quia finitum, & infinitum cõgruunt quantitati. Nec valet dicere, quòd licet quantitas infinita esset in genere quantitatis: non sequitur, quòd Deus infinitus erit &c. quia quantitas illa non diceret entitatem totalem, & infinitam, sed præcisè quantitatẽ infinitam: Deus autem dicit entitatem infinitam totalem omnium generum.

¶ Contra. Ideo oportet concedere, quòd quantitas infinita non effugit genus quantitatis: quia recipit essentialem prædicationem quantitatis, tanquã concretum per aliam differentiam quantitatis. Sed quamuis Deus dicat totalem entitatem infinitã, &c. tamen quando dicitur substantia recipit prædicationem essentialem substantiæ, & differt specie ab angelo. Confirmatur. Sapientia conceditur in Deo, & relatio, & sic de alijs, sed remota limitatione, & imperfectione: quare ergo ratio generis non potest poni in Deo remota limitatione, & imperfectione? huius non potest assignari ratio, nisi quia limitatio, & imperfectio sunt ratione generis. Sed hoc est falsum, vt probatum est, supra de qualitate: potest enim quæcunque ratio generis concipi depurata, non considerando tale esse. sicut humanitas potest concipi, φ nihil, sic nisi humanitas tantum hæc ille.

Responsio ad Io. angli. ¶ Respondeo breuiter, quòd si daretur quantitas infinita extensiue, illa esset in genere. sed ens infinitũ intensiue non est in genere. vnde Sco. d. 8. q. 2. sic dicit. Licet esset quantitas infinita in ratione quantitatis, cum tamen quantitas non sit perfectio simpliciter non sequitur, quod sit infinitum ens qua non sequitur, quòd sit ens, quod non potest excedi in perfectione. Esset igitur infinita linea in genere quantitatis: quia esset limitatum ens simpliciter, & excessum simpliciter à perfectiori ente, sed infinitum ens simpliciter non potest esse in genere, & ratio est: quia prima infinitas non tollit omnem potentialitatem, quam requirit ratio generis, sed tantum ponit infinitatem secundum quid alicuius imperfectæ entitatis, in qua vt illa est, bene potest esse compositio in quocunq; gradu illa ponatur, sed secunda necessariò tollit omnem potentialitatem. hæc Sco. Et sic patet responsio ad Io. Angli. Et cum dicit, φ finitum, & infinitum sunt passiones quantitatis secundum philosophum. Dico, φ hoc non est secundum intentionem philosophi. Et de hoc vide Doc. in sua metaphy. lib. 2. & quæ ibi prolixè notaui.

Greg. de Ari. arguit cõtra Doc. ITEM arguit Grego. de Ari. contra aliqua dicta Doc. dicens. Hæc opin. falsa est tam quantum ad illud, quod dicit de genere substantiæ, quàm ad id, quod dicit de accidentibus. Nam siue sint plures formæ substantiales in substantia vna composita, siue vna tantum, falsum est, quòd genus significet partẽ, vt volunt, alioquin non plus prædicaretur de specie in quid, quàm differentia, quod est falsum.

¶ Item si significaret partem, vel sumeretur à parte speciei. vet bi gratia animal ab anima sensitiua, & rationale ab intellectiua (vt dicunt) nihilominus res illa, à qua sumitur genus non esset potentialis ad rẽ, à qua sumitur differentia, nec perfectibilis per eam (vt dicunt) quoniam nulla forma substantialis est perfectibilis per aliam formam substantialem, sed quælibet (etiam si plures essent simul in eodem) immediatè perficit materiam. sicut patebit in secundo de omni forma materiali.

¶ Secundo deficit in eo, quod dicit de accidentibus. Nam aut volunt, quòd realitas generis, & realitas differentiæ non sit aliqua res simpliciter, sed præcise constituunt vnam rem compositam, sicut materia, & forma vnam substantiam compositam: & tũc non minus in accidentibus res, & res, & compositio ref, & ref, quàm in substantia: nisi ad placitum velint componentia accidentis vocare realitates, & componentia substantiæ res, vel volunt, quòd licet sint diuersæ realitates, sunt tamen vna res simplex per identitatem, ita quòd inter ipsas sit distinctio formalis, & vocat realis, siue (quod idem est dictum) ipse sint distinctæ formalitates, & vna res ad sensum datum in [illegible] q. huius d. [illegible]

¶ Et tunc quæro de formalitate vna, an sit eadem aliquo modo ex natura rei illi rei commune vel nõ? Si non? ergo non est vna res, cum alia formalitate. si sic. cum illa formalitas aliquo modo distinguatur, ab eo, & per te non est possibile, vt eodem primo aliquid conueniat cum aliquo, & distinguatur ab eo: oportebit dare formalitatem in formalitate in infinitum, vt in præallegatis q. deducebatur. [illegible]

¶ Præterea. Isti quidem alibi expresè contradicunt tam conclusioni, quam hic ponunt de compositione formæ accidentalis, quam etiam fundamento eius, scilicet quòd in tali forma sit alia realitas, & ratio, à qua sumitur genus, & alia, à qua sumitur differentia. Nam in reportatis parisien. lib. 1. d. 33. q. 2. volentes esse diuersæ aliqua esse eadem simpliciter, & tamen non adæquate aiunt sic. Nisi etiam multa essent eadem simpliciter; quæ non sunt adæquata eidem, sequitur, quòd forma accidentalis, vt albedo esset composita realiter. Nam si ratio communioris, à qua sumitur ratio generis esset alia realitas ab illa, à qua accipitur ratio differentiæ specificæ albedinis, tunc albedo esset composita ex duabus realitatibus, quod negatur communiter. Sunt ergo vna realitas hæc duo in albedine: & tamen neutrum adæquate est realitas albedinis per se: quoniam tunc vnum, vel alterum superflueret. hæc ipse. Quomodo autem in his verbis dicant contradictoria vtriusque quod propositi non oportet declarare, sed solum legere sufficit. [illegible]

¶ Ad rationes eius dicendum. Ad primam quidem. primo quòd illa auctoritas non est vniuersaliter ad propositum sumta, cum diffinitio (vt de ipsa ibidem loquitur philosophus) per eundem ibidem sit tantum substantiæ compositæ. Et per consequens per illam auctoritatem non probaretur aliqua compositio in accidentibus, neque in simplicibus substantijs. *Greg. ad primam rõnem Sco.*

¶ Secundo dico, quòd non est extimandum, quòd genus positum in diffinitionibus substantiarũ compositarum significet materiam, vt partem aliquam substantiæ (vt isti putant): quia genus prædicatur in quid, & in recto nomine principali. Et ideo dicendum, quòd genus non significat tantum partem, sed totum, nec philosophus dicit oppositum vbi allegatur, sed ait 8 meta. t. c. 15. Quia hoc quidem diffinitionis, oportet esse, vt materiam, id verò, vt formã: & hoc est verum: quoniam licet genus non sit materia, nec solam materiam significet, est tamen vt materia, idest simile materiæ: assimilatio autem stat in hoc, quòd sicut materiæ aduenit forma, & sicut ex vtraque sit aliquid in actu secundum speciem, sic in diffinitionibus generi additur differentia: & sic completur diffinitio, quæ significat rem in actu, & distinctè secundum propriam speciem. Nec est propriè intelligendum, quòd genus sit pars speciei. nam constat, quòd genus non est pars speciei plusquam econuerso: sed sunt intentiones diuersæ, quarum neutra alteri est intrinseca. Item genus non est pars rei quã significat species; sicut nulla intentio est pars rei extra. Et cum dicitur, quòd philosophus 5. meta. c. de parte, t. c. 30. Genus est pars speciei, & Commen. commen. 30. ibi ait. Genus est pars formatum speciei:

Quo genus sit pars speciei.

ciei: forma enim speciei diuiditur in genus, & differentiam. Dicit, quòd philosophus sic est intelligendus, sicut ibidem Commen. exponit, scilicet quòd genus est pars speciei, idest diffinitionis speciei, quæ diffinitio aliquando vocatur ab eo forma, sicut per eundem 7. meta. c. 45. Et hoc modo accipit hoc nomen formæ vbi allegatur: vnde ait, quòd & illa, ex quibus componuntur diffinitiones significantes quiditates cuiuslibet rei dicuntur partes diffiniti, & diffinitionis, quod non est intelligendum, quòd partes diffinitionis sint partes diffiniti, nisi quia sunt partes diffinitionis, quæ idem significant, quod diffinitum.

¶ Ad rationem autem, quæ inducitur contra hoc scilicet, quòd si genus significet totam quiditatem rei solum genus completè diffiniret. Neganda est consequentia. Nam ad diffiniendum non sufficit qualitercunque significare essentiam diffiniti. Vnde primo phi t. c. 5 dicitur, quòd diffinitio diuidit in singula, genus autem & si significet totam substantiã compositam, non tamen exprimit explicitè quamlibet eius partem essentialem.

¶ Item quòd adducitur, quòd genus, & differẽtia non diffinirent: quia non significarent primo idem quiditati illius rei falsum est. nam licet genus significet totum, quod significat diffinitio, non tamen eodem modo: quia ipsum implicitè. diffinitio verò significat explicitè, & distinctè.

In definitione nõ est nugatio.

¶ Ad aliud de nugatione dicendum, quòd in diffinitione non est nugatio, quamuis differentia aliquid explicitè significet, quod per genus significatur implicitè: quia neutrũ ponitur in diffinitione alterius. Et ideo si ponantur rationes pro nominibus non diceretur idem nomen bis, quod tamen requiritur in nugatione. Hæc Greg.

Responsio ad obiectiones. Gregor de Arim. cõtra Doct.

RESPONDETVR ad primum quando dicit, quòd genus non significet partem. Dico, quòd facio magnam differentiam, cum dico aliquid significare partem, & per modum partis, & aliquid significare partem per modum totius, quæ differentia prolixè declaratur à Sco. in suis vniuersalibus in illa q. an ista sit vera. homo est animal. Dico tunc, quòd genus significat partem, sed non per modum partis: quia tunc non posset prædicari in recto de specie, sed bene per modum totius, & sic conceditur ista. homo est animal. Hoc idem dico de differentia, quæ tantũ significat partem speciei, sed nõ per modum partis, sed per modum totius.

¶ Ad aliud, quando quæritur an animal sumatur ab anima sensitiua, & rationale ab intellectiua dico, quòd sic. Et cum infert quòd anima sensitiua nõ est in potentia ad rem à qua accipitur differentia: quia omnes formę substantiales in composito sunt immediate in materia, & vna non perficit aliam, vt ipsi dicunt. Dico primo, quòd genus sumitur ab aliqua parte materiali. Ad quod intelligendum præmitto aliqua. Primo, quòd in homine, licet sint plures formæ substantiales, vt patebit à Docto. in 4. in materia de eucharistia, non tamen actu ponitur ibi anima sensitiua, nec vegetatiua: quia anima intellectiua cõtinet eas virtualiter. Secundo præmitto, quòd generãs intendens effectum puta indiuiduum perfectum alicuius speciei, vt quando homo generat hominem, illud indiuiduum, cuius generatio procedit ab imperfecto ad perfectum acquiritur secundum aliud, & aliud esse, ita quòd, vt est sub forma seminis habet tale esse, & postea sub forma sanguinis habet aliud esse, & post sub forma carnis aliud, & sub forma embrionis aliud, & post sub forma organizationis aliud, & post sub forma animæ vegetatiuæ aliud, & post sub forma animæ sensitiuæ aliud, & post sub forma animæ intellectiuæ tũc habet aliud vltimatum esse: & quo-

Alia sensitiua actu non est in hoĩe.

adusque est in continua generatione nunquam poni tur sub aliqua specie specialissima, sed vt tantum habet complementum esse, vt patebit à Doc. in 4. vbi supra. Vt ergo est sub forma seminis tunc est in potentia ad formam sanguinis, non quòd semen informetur forma sanguinis, sed materia, quæ erat sub forma seminis immediatè informatur forma sanguinis, & corrumpitur forma seminis, & similiter vt est sub forma sanguinis est in potentia ad formam carnis, & sic illa materia informatur forma carnis, & corrũpitur in ea forma sanguinis, & sic deinceps, sustinendo, quòd non possint esse plures formæ in composito semper à materia, vel à parte materiali, vt est sub tali forma acciperetur tale genus, & sub alia tale genus: ab vltima tamẽ forma sumeretur ratio differentiæ constituens in vltimo esse specifico. Si verò teneantur plures formæ in composito, puta, quòd in homine esset anima intellectiua, & anima sensitiua, tũc ab anima sensitiua acciperetur animal, & ab intellectiua rationale. Et cum dicitur, quòd anima sensitiua nõ est perfectibilis ab intellectiua, Dico sufficit, quòd sensitiuum sit perfectibile ab intellectiuo, licet anima sensitiua non sit ratio formalis recipiendi: & sic à tali sensitiuo acciperetur ratio generis. Et cum dicit, quòd Scotistæ asserunt omnes formas substantiales immediatè perficere materiam. Hoc est manifestè falsum: quia anima intellectiua immediatè perficit corpus organicum, vt organicum, & similiter anima sensitiua.

Ab aĩa sensitiua accipitur animal ab intellectiua rõnale.

Anima itellectiua et sensitiua perficiunt corpus organicum.

¶ Ad aliud de accidentibus dico, quòd in eadem albedine simplici, idest non composita ex re, & re possunt esse plures realitates formaliter distinctæ, à quarum vna accipitur ratio generis, & ab alia ratio differentiæ. Et cum quærit an vna formalitas sit eadem aliquo modo ex natura rei illi rei communi, idest an formalitas, à qua accipitur ratio differentię sit eadem ex natura rei formalitati, à qua accipitur ratio generis. Dico, quòd accipiendo identitatem ex natura rei pro vera identitate reali, vt opponitur verè distinctioni reali, est eadem ex natura rei, idest quòd vtraque sunt vna res realiter. Et cum infertur. si sic, tunc cum illa formalitas aliquo modo distinguatur ab eo, & per me non est possibile, vt eodem primo aliquo, & distinguatur ab eo, oportebit dare formalitatem in formalitate in infinitum. Dico, quòd hoc non sequitur: quia per realitatem, à qua sumitur ratio generis vere conuenit cum alijs speciebus, & per realitatem, à qua accipitur ratio differentiæ differt ab alijs speciebus. Sicut si ratio generis, & ratio differentiæ acciperentur ab alia, & alia forma: per formam à qua acciperetur ratio generis conueniret, & per formam, à qua acciperetur ratio differentiæ differret. Sic in proposito. sicut etiam patet à Doct. supra d. 3. q. 3. quòd anima intellectiua, quamuis sit forma simplex, realiter tamen includit aliquid, siue aliquã realitatem, per quam conuenit cum alijs animabus intellectiuis, & aliã realitatem includit, per quam verè differt ab illis. sic in proposito. Et sic patet quomodo non est procedere in infinitum in istis formalitatibus, siue realitatibus.

¶ Ad illud, quod dicunt de contradictione: quia in reportatis parasien. &c. Ista littera in reportatis debet sanè intelligi. Vult enim ibi Doc. quòd aliqua sunt eadem alicui simpliciter, non tamen identitate adæquata, siue conuertibili. sicut diffinitio, & diffinitum sunt idem simpliciter, & adęquatè, licet homo, & animal sint idem simpliciter, non tamen adæquatè: quia non conuertibiliter: homo enim est idem formaliter animali, & non econtra, vt supra patuit à Doc. d. 2. parte a. q. 1. sic realitas albedinis, à qua accipitur ratio generis, & realitas, à qua accipitur ratio differentię sunt idem simpliciter ipsi albedini, nõ

Homo, & animal non sunt idem adæquatè.

tamen

tamen adæquate: & si sunt eadem realiter albedini inter se sunt eadem realiter. & sic sunt eadem simpliciter. Dicit ergo, φ si realitas, à qua accipitur ratio generis esset alia ab illa, à qua accipitur ratio differentiæ: tunc albedo esset composita ex duabus realitatibus. Hnc verum dicit: quia Doct. accipit ibi alietatē pro distinctione reali, idest quòd si istæ duæ realitates in albedine essent realiter distinctæ, tunc albedo esset verè composita: quia ergo non sunt realiter distinctæ: immo simpliciter idem realiter, licet sint formalitet distinctę ideo. albedo non potest dici verè composita. Et sic patet, quòd hæ duæ realitates sunt vna realitas realiter, & essentialiter, & tamen non sunt vna realitas formaliter. Et sic patet quomodo Doc. non sibi contradicit, si verba, & intentio Docto. sanè intelligantur.

Destruũtur responsiones Greg. contra Doc.

NVNC ostendendum est qualiter responsiones datæ à Greg. ad rationes Sco. non euacuant illas. Ad primam ergo responsionem quando dicit, quòd si phi. 8. met. t. c. 15. (cum dicit oportet diffinitionem esse rationem longam: ita quòd oportet illud esse materiam, illud verò formam, &c.) sic intelligatur, vt verba sonant, tunc tantum loqueretur de diffinitione substantiæ compositæ ex materia, & forma, & sic non probaretur aliqua compositio in accidentibus, neque in simplicibus substantijs.

¶ Dico, φ responsio non valet: quia eo modo, quo res est composita, eo modo diffinitio exprimit partes componentes. Si est verè composita ex materia, & forma tunc diffinitio exprimit illas partes. Si verò est composita ex realitate, & realitate eodem modo exprimit illas: & sic semper genus, quod ponitur in diffinitione significat materiam, & differentia formam.

Obiectio.

¶ Et si dicatur, quòd omnes partes diffinitionis sunt formæ, vt patet à Comen. c. 45.

Solutio.

¶ Dico, quòd dicuntur formæ in prædicando, siue inquantum sunt prædicata: prædicatum enim habet modum formæ, & subiectum modum materię. de hoc vide Sco. in suis vniuersalibus in illa q. an ista sit vera. homo est animal. Et quod dicit, φ genus, & differentia, vt ponuntur in diffinitione non significant partes &c. Si ipse intelligat φ genus, & differentia, vt accipiuntur pro secundis intētionibus ponantur in diffinitione, puta hominis, hoc est manifestè falsum: quia sicut diffinitum est aliquid ex natura rei, ita diffinitio, quæ conuertitur cum diffinitio erit aliquid ex natura rei. Et sicut hic homo realiter componitur ex hoc corpore, & ex hac anima, ita homo in communi, præter omne opus intellectus, dicitur componi ex corpore, & anima in communi, & de hoc vide Doc. in 3. d. 22. Si verò accipit genus, & differentiam, vt sunt partes diffinitionis pro primis intentionibus, patet ex supradictis, φ genus significat materiam, siue partem, licet nō per modum partis, sed per modum totius. Et ex his patet, quomodo responsiones sequentes ad rationē Doc. nec euacuant, nec soluunt illas.

Vide Scotũ in vniuersalibus q. 16.

Guil. Ochã arguit contra Doc.

CONTRA istam opin. arguit Ocham in 1. d. 8. & arguit contra aliqua dicta Doct. Et primo contra hoc quod dicit. In omni specie sunt duæ realitates, à quarum vna accipitur genus, & ab alia differentia. Hoc est simpliciter falsum: quia aliquod indiuiduũ est simplex simpliciter: ergo non includit tales duas realitates. Confirmatur: quia sicut probatum est prius in creaturis nulla est distinctio à parte rei, nisi sit distinctio rerum: sed secundum istas multa sunt indiuidua, quæ non includunt distinctas res. ergo multo fortius, nec species includit diuersas res, & per consequens, nec includit tales diuersas realitates.

¶ Præterea, Sicut species se habet ad indiuidua secundum istos, ita genus ad species: sed indiuiduũ non includit tales realitates duas: ergo &c. Mi. probatur: quia quęro de illis realitatibus proprijs diuersorum indiuiduorum, aut sunt eiusdē rationis, aut non: non potest dici, quòd sic: quia tunc ab eis posset abstrahi aliquis conceptus communis vniuocus: quod negant isti. Si sunt alterius rationis: ergo indiuidua non sunt eiusdem rationis, sed alterius rationis: ergo non erunt indiuidua eiusdem speciei.

¶ Si dicatur: quòd quamuis istæ differentiæ sint alterius rationis, non tamen indiuidua constituta essent alterius rationis: quia constituta minus differūt, quam constituentia.

¶ Contra. Quando aliqua tota nata sunt denominari a nominibus partium, illa, quæ conueniunt partibus conueniunt totis: sed tunc est ita, φ indiuidua distinguuntur per differentias indiuiduales: ergo illæ denominationes, quæ conueniunt ipsis differentijs indiuidualibus: conuenient ipsis indiuiduis. ergo sicut ipsæ differentiæ sunt alterius rationis: ita indiuidua erunt alterius rationis.

¶ Præterea. Qua ratione dicitur non obstante, φ differentiæ indiuiduorum sint alterius rationis, tamen ipsa indiuidua non sunt alterius rationis, eadē ratione, & facilitate dicetur, quòd quamuis differentiæ specificæ sint alterius rationis, non tamen ipsæ species constitutæ erunt alterius rationis: quia sicut natura specifica non distinguitur, nisi per differentias indiuiduales, ita ipsa natura generis non distinguitur, nec diuiditur, nisi per differentias specificas secundum eos.

¶ Si dicatur, quòd non est simile: quia illa differentia indiuidualis non est quiditatiua, sicut differentia specifica est.

¶ Contra Hoc non est nisi vocabulis vti ad placitum: cum ita sit de essentia indiuidui differentia indiuidualis, sicut de natura speciei est differentia specifica, nec magis sit intrinseca ipsi speciei differentia specifica, quàm differentia indiuidualis ipsi indiuiduo.

¶ Præterea. Quod dicit, quòd illa natura specifica est potentialis, & perfectibilis ab illo actuali. Hoc nō est verum: quia nulla res est in potentia ad seipsam. ergo si a. & b. non distinguantur realiter a. non est in potentia ad b. nec econuerso.

¶ Si dicatur, quòd sufficit distinctio formalis. hoc non sufficit: quia eadem ratione dicam, quòd essentia diuina est in potentia, & perfectibilis per relationem, vel econuerso propter distinctionem formalē inter essentiam, & relationem. Confirmatur quia quando aliqua sunt realiter, vnum non est imperfectius alio: quia idem non potest esse perfectius seipso. ergo cum in proposito potentiale, & actuale sint vnum realiter ex hoc, quòd vnum est potentiale respectu alterius, non potest argui, quòd potentiale sit imperfectius actuali. ergo si illud actuale esset infinitum ex hoc, quòd aliud esset potentiale non posset argui minor perfectio in potentiali, nec per consequens aliqua imperfectio. ergo sine omni imperfectione propter essentiam infinitam posset stare in Deo aliquid potentiale respectu alterius dummodo vnum distinguatur formaliter ab alio. ergo cum infinitate diuinæ essentiæ stat potentialitas alicuius in Deo sine omni imperfectione. sed vbi est potētia, & actus, ibi est aliqua compositio: ergo cum infinitate diuinæ essentiæ sine omni imperfectione stat compositio. quod est absurdum.

Desinitio debet esse longa. si desinitum habeat plures rones cognoscēdi. Si desinitũ habeat vnã rationem cognoscēdi desinitio debet esse breuis.

¶ Præterea. Auctoritas philosophi est ad oppositum: quia sicut patet ex processu philosophi. oportet diffinitionem esse orationem longam: ita φ vna pars significet materiam, & alia formam. qualiter autem hoc sit intelligendum post patebit.

Præte-

¶ Præterea. Secunda ratio non concludit. Primo; quia per illam rationem (cum indiuidua non distinguantur tantum per gradus intrinsecos, sed per differentias simpliciter alterius, & alterius rationis, & tanta sit compositio in indiuiduo, quanta requiritur ad compositum speciei) sequeretur, quod illæ differentiæ essent specificæ, & omnia indiuidua distinguerentur specie.

¶ Si dicatur, quòd illæ differentiæ non sint quiditatiuæ, & ideo non constituunt species quantumcunque sint alterius rationis. Contra hoc est frequenter argutum; quia eadem facilitate dicetur, quòd differentiæ hominis, & asini non sunt quiditatiuæ, & ideo homo, & asinus non sunt alterius rationis.

¶ Præterea arguitur sic, Conceptus speciei non est tantum conceptus realitatis, & modi intrinseci: quia tunc albedo posset esse genus, & gradus intrinseci albedinis possunt esse differentiæ specificæ. Eodem modo arguo ego sic. Conceptus speciei non est tantum conceptus realitatis, & differentiæ contrahentis, & componentis cum illa realitate: quia tunc albedo posset esse genus, & differentiæ contrahentes, & componentes, cum ea possent esse differentiæ specificæ, ergo sicut dicis propter hoc, quòd modi intrinseci non constituunt conceptum, ita compositum, sicut est conceptus speciei, ita habes dicere, quòd differentiæ, quæ distinguuntur formaliter ab illa realitate, non constituunt conceptum ita compositum, sicut est conceptus speciei, ergo ad constitutionem speciei requiritur differentia realis inter differentiam, & realitatem, à qua sumitur genus, quod tamen ipse negat.

¶ Præterea, quæro de alijs modis intrinsecis, aut aliquo modo distinguuntur, vel non sunt omnibus modis idem ex natura rei cum illis, quorum sunt modi, aut non? Si aliquo modo distinguuntur, vel non sunt idem omnibus modis, ergo erit ita aliquid reale vniuocum Deo, & creaturæ, sicut creaturis inter se; quod tamen ipsi negant. consequentia patet: quia vbicunque est aliquid reale contractum per aliqua realia; qualitercunque illa contrahentia distinguantur à contracto ibi est aliquid reale vniuocum, hoc patet: quia non põt aliqua ratio assignari, quare est aliquid reale vniuocum, vel est vnum, & ide non variatum, nec multiplicatum in vniuocatis, & tale nullum est etiam secundum istos. Vel dicitur reale vniuocum, quia est contractum per aliqua realia, & multiplicatum, & variatum per ea, & tunc qua ratione vnum tale est reale, & reliquum: ergo si commune Deo, & creaturis sit contractum per quoscunque modos reales illud commune erit aliquid reale, sicut aliud commune reale. Confirmatur: quia quantumcunque sit minor distinctio inter naturam specificam, & differentias indiuiduales, quàm inter naturam generis, & differentias specificas, tamen tanta vniuocatio est speciei ad sua indiuidua, quanta est generis ad suas species. Immo eo ipso est maior vniuocatio, & magis realis ad indiuidua, quàm ad species. ergo si commune vniuocum Deo, & creaturæ sit realiter contractum per modos intrinsecos reales, qui minus distinguuntur à contracto, quàm differentiæ specificæ distinguantur à natura generis, sequitur quòd æquè vel magis erit aliquid reale vniuocum Deo, & creaturæ, quàm diuersis speciebus eiusdem generis.

¶ Præterea. Secundum eum albedo est aliquid reale vniuocum diuersis albedinibus, non obstante, quòd contrahatur per diuersos modos intrinsecos: ergo eadem ratione, si aliquid commune Deo, & creaturis contrahatur per diuersos modos intrinsecos reales Deo, & creaturæ erit aliquod vniuocum reale?

¶ Præterea. Quæro de illo contracto per modum intrinsecum, aut est aliquid reale, aut tantum ens rationis? Non potest dici, quòd sit ens rationis: quia nullum ens rationis contrahitur per ens reale. ergo oportet, quòd sit ens reale: tunc arguo sic. Nullum contractum est de se illud, ad quod cõtrahitur: quia omne tale est commune. ergo tale contractum per modum intrinsecum diuinæ essentiæ est commune, & est reale, ergo aliquid reale est commune vniuocũ Deo, & creaturæ. Si autem dicatur, quòd ille modus intrinsecus nullo modo distinguatur ex natura rei ab illo, cuius est modus. ergo infinitas non plus est modus diuinæ essentiæ, quàm econuerso, & per consequens non plus modus est contrahens, quam diuina essentia, & ita non ibi erit contrahens, & contractum, cuius oppositum ipse dicit.

¶ Præterea. Ratio non concludit, quia supponit vnum falsum, scilicet quòd intentio generis est aliquid intrinsecum speciei constitutiuum ipsius: cuius oppositum probatum est prius. Hæc Guliel. Ocham.

Respõsio ad rationes Ocham.

RESPONDEO ad rationes Ocham. Ad primam negatur, quòd aliquod indiuiduum positum in recta linea prædicamentali sit simpliciter simplex: omne enim tale de necessitate includit plures conceptus essentiales, in quos resoluitur, vt patere potest à Doct. supra dist. tertia, & distin. quinta, & in 2. distin. 3.

¶ Ad confirmationem conceditur, quòd multa indiuidua, etiam prædicamentalia sunt, quæ non includunt distinctas res: vt qualitates indiuiduales, & breuiter omnia indiuidua accidentalia: quia nullum accidens est compositum ex diuersis rebus, vt patet à Doc. in met. sua & præsenti li. d. 2. in 2. & in 4. Et cum infertur. ergo in tali indiuiduo non sunt plures realitates, à quarum vna accipitur ratio generis, & ab alia ratio differentiæ. Negatur hoc illatum. Et cum dicit, quòd in creaturis nulla est distinctio à parte rei, nisi distinctio rerum. Dico, quod hoc est manifestè falsum, nec probationes, quas supra facit dist. 2. probant propositum suum, vt patet intuenti illas rationes, nec oportet hic immorari.

Esse alteri⁹ rõnis potest dupliciter intelligi.

¶ Ad aliud quando quærit de realitatibus proprijs indiuiduorum, scilicet de ipsis hæcheitatibus, puta de hæcheitate Francisci, & Ioannis, an illæ realitates sint eiusdem rationis, an alterius rationis? Dico, quòd esse eiusdem rationis, vel alterius potest dupliciter accipi, vel quòd sint eiusdem rationis quiditatiuæ, vel alterius rationis quiditatiuæ. Et sic dico, quòd nec eiusdem, nec alterius: quia si eiusdem, tunc haberent quo conuenirent quiditatiuè, & quo differrent. nec etiam alterius: quia, quæ differunt quiditatiuè dicunt quid, sicut quæ differunt formaliter dicunt formalitatem: modo huiusmodi entitates propriè non dicunt quiditatem, vt patet. Vel quòd sint alterius rationis, id est primo diuersæ, & sic conceditur, quòd sunt hoc modo alterius rationis: quia primo diuersæ. Et cum infertur. ergo indiuidua constituta per eas sunt hoc modo alterius rationis. Negatur, quia Franciscus, & Ioan. conueniunt quiditatiuè in homine, & in alijs superioribus, & per consequens non sunt primo diuersa, vt patere potest ex 5. met. t. non habente com. qui tex. incipit. Eadem verò dicuntur hæc quidem secundum accidens &c. hoc idem patet 10. met. t. c. 12. Et cum probat, quòd talia indiuidua erunt alterius rationis per hoc, quòd denominatur distingui per illas realitates proprias. Dico, quòd hoc sequeretur si non includerent aliã entitatem quiditatiuam. Franciscus enim ratione humanitatis est eiusdem rationis quiditatiuè cum Ioanne ratione humanitatis Ioannis, & sic non sequitur, quòd sint alterius rationis, & hoc patet à Doct,

infra

Quo pater & filius sint eiusdem rationis.

infra d. 13. & 26. & supra patuit. dist. 7 Dicimus enim quòd pater, & filius in diuinis sunt simpliciter eiusdem rationis ratione essentiæ inclusæ, licet paternitas, & filiatio sint primo diuersa, vt patuit in locis, supra allegatis, sic in proposito. Et concedo, quòd denominantur distingui per illas realitates proprias; sed ex hoc non sequitur, quòd tanta distinctione illa indiuidua distinguantur, quanta illæ realitates indiuiduorum. Et quando addit, quòd eadem ratione posset dici, quòd duæ species essent eiusdem rationis, quamuis differentiæ constituentes sint alterius rationis. Dico primò, quòd non est simile: quia esse alterius rationis essentialis, & quiditatiuè non potest esse, nisi per differentias constituentes in esse essentiali, & quiditatiuo, & quæcunque sunt principia essendi eo modo, quo sunt principia essendi, eodem modo sunt principia distinguendi, & econtra, vt supra patuit in prolo. q. vl. quia ergo realitates indiuiduales non constituunt indiuidua in esse quiditatiuo, vt patet, ideo non sunt principia distinguendi quiditatiuè, & essentialiter. Dico secundo, quòd sicut indiuidua non distinguuntur tanta distinctione, quanta eorum differentiæ indiuiduales; sic, & species non distinguuntur tanta distinctione, quanta differentiæ specificæ, patet: quia differentiæ specificæ non conueniunt quiditatiuè in aliquo genere, licet quiditatiuè conueniant in ente, vt supra patuit à Doc dist. 3. q. 3. sed duæ species conueniunt in genere quiditatiuè.

Hæcheitas nō est de essentia indiuidui.

Ex cum dicit, quòd ita talis realitas est de essentia indiuidui, sicut, & differentia est de essentia speciei. Si intelligat, quòd constituat indiuiduum in aliquo esse essentiali, & quiditatiuo falsum est; quia tunc esset differentia essentialis, & sic indiuiduum esset contrahibile per aliam realitatem indiuidualem, & tunc de illa alia quæritur, an dicit quiditatem, aut non? si sic? ergo processus in infinitum. si non? ergo nec prima realitas, cum non sit maior ratio de vna, quàm de alia. De hoc vide Doc. in 2. d. 3. Si verò intelligit, quòd sit de essentia, idest de constitutione indiuidui. Conceditur, quòd talis realitas verè cōstituit indiuiduū, non tamen in esse quiditatiuo, sed tantum in esse indiuiduali, & sic patet, quomodo non est vti vocabulis ad placitum.

¶ Ad aliud contra Doc. (qui dicit, quòd natura specifica est perfectibilis à realitate indiuiduali, vt patet in 1. d. 5. q. 2. & d. 26.) cum dicit. nulla res est in potentia ad seipsam. ergo si a. & b. non distinguuntur realiter a. non est in potentia ad b.

Quo natura humana est perfectibilis, & distingui realiter ab hæcheitate.

¶ Dico primo, quòd Doc. vult, quòd talis natura, quæ ex natura rei est prior realitate indiuiduali sit verè determinabilis, & contrahibilis per illam: & quia illa dicit entitatem positiuam, ideo perficit illam, & determinat, & actuat. Et quando dicit, quòd non distinguitur realiter. Dico, quòd natura, vt prior tali realitate est indifferens ad omnem hæcheitatem, vt patet à Doc. in 2. d. 3. & vt sic dicitur realiter distingui: licet vt facta talis natura (puta natura humana) ꝓpria ipsi Fran. non distinguatur realiter ab ipso, sed transeat in realem identitatem ipsius. vt patet à Docto. vbi supra. & ideo Doct. in isto 1. distinct. 5. quæst 2. dicit, quòd essentia diuina ex se, & ex sua ratione formali est hæc, & in vltima actualitate, non sic natura creata.

Quid sit proprie perfici.

¶ Secundo dico, quòd quando Doc. dicit, quòd est perfectibilis. Hoc magis debet intelligi sic, quòd sit actuabilis, & determinabilis, siue cōtrahibilis, quàm perfectibilis: quia propriè perfici est essentialiter, vel accidētaliter perfici, sed a tali realitate, nec essentialiter perficitur, cum non sit de essentia illius, nec accidentaliter, cum non sit accidens eius.

¶ Dico tertio, quòd ideo potest dici perfectibilis à tali proprietate; quia natura est verè actuabilis, cum ex se non sit in vltima actualitate, vt probat Doct. in 2. d. 3. q. 1. & si talis proprietas realiter distingueretur verè ab illa perficeretur, ergo cum modo non distinguatur realiter sequitur, quòd saltem secundum rationem perficiatur: quia qualis est ordo inter aliqua, vbi realiter distinguuntur, talis est, vbi tantum ratione distinguuntur, vt patet à Doc. supra q. 3. prologi. & in quolib. & alibi sæpe. Si ergo talis proprietas distingueretur realiter, esset verè perfectibilis ab illa. ergo vbi modo aliqualiter distinguitur suo modo est perfectibilis ab illa, saltem secundum rationem. Sed hoc non sequitur de essentia diuina: quia ipsa ex natura sua est hæc, & in vltima actualitate, nec potest quouis modo intelligi prior, & vt determinabilis. Et ideo non adduco contra Ocham illam responsionem: quòd sufficit, quòd distinguatur formaliter: quia si hæc esset sola ratio: argumentum, quod facit de essentia diuina, & paternitate concluderet.

Essentia diuina ex natura sua est hæc.

¶ Ad alia, quæ dicit contra secundam rationem Doc. sumptam ex ratione infinitatis (in qua dicit, quòd conceptus speciei non tantum est conceptus realitatis, & modi intrinseci eiusdem realitatis; sed est conceptus realitatis, & alicuius differentiæ specificæ. cū ergo ens contrahatur ad Deum, & creaturam tantū per modos intrinsecos, scilicet per finitum, & infinitum sequitur, quòd non erit eis genus, nec per consequens Deus erit in genere.) Cum dicit primo, quòd cum indiuidua non tantum distinguuntur per gradus intrinsecos, sed per differentias simpliciter alterius, & alterius rationis, sequeretur, quòd illæ differentiæ essent specificæ, & sic indiuidua distinguerentur specie. Dico, quòd ex illa ratione Doct. hoc non sequitur. Et concedo, quòd indiuidua non tantum differunt per gradus intrinsecos, sed per aliquid aliud scilicet per suas proprietates indiuiduales, sed postea nego, quòd huiusmodi proprietates sint differentiæ simpliciter alterius, & alterius rationis, & hoc loquendo de differentijs essentialibus, & quiditatiuis, vt supra patuit sunt enim differentiæ tantum indiuiduales, & constituentes tantum in esse indiuiduali, & non in esse quiditatiuo, vt ipse arguit: quia bene tunc concederetur, quòd essent differentiæ specificæ.

¶ Ad aliud contra eandem rationem. Dico, quòd non est simile de realitate, & modo intrinseco, & realitate, & differentia contrahente, & componente cū tali realitate: quia si conceptus speciei esset tantum conceptus realitatis, & modi intrinseci, tunc albedo esset genus, patet: quia si gradus intrinsecus pertinet ad quiditatem specificam, ergo albedo, vt 4. erit species: quia includit realitatem albedinis, & gradū intrinsecum contrahentem, &c. & similiter albedo, vt 6 & albedo, vt 8. & sic de alijs. Albedo enim potest intendi, & remitti secundum gradus intrinsecos. Si verò conceptus speciei, puta albedo dicat conceptū compositum ex realitate coloris, & realitate differētiæ, tunc albedo non poterit esse genus: quia nō possunt reperiri differentiæ essentiales, contrahentes albedinem ad gradum specificum: quia vt sic tantum nata est contrahi per differentias indiuiduales, quæ (vt dixi) nullo modo sunt differentiæ quiditatiuæ, sed tantum indiuiduales, nec aliæ differentiæ reperiuntur sub specie specialissima. Non sic de gradibus intrinsecis: quia manifestum est, quòd albedo potest contrahi ad albedinem, vt 4. vt 6. vt 8. & si illi gradus pertinerent ad conceptum specificum, sub albedine possent esse plures species. & sic patet, quomodo gradus intrinseci non constituunt conceptū ita compositum, sicut est conceptus speciei: quod tamen sequeretur, si pertinerent ad conceptum speciei.

Quo albedo possit intendi, & remitti.

¶ Ad aliud contra eandem rationem, cum quærit

de

Modi intrinseci quo distinguuntur ab illis quorum sunt modi.

de alijs modis intrinsecis. Dico, quòd modi intrinseci aliquo modo distinguuntur ab illis, quorum sunt modi, non tñ realiter, nec formaliter (nisi fortè formaliter negatiuè, non aũt positiuè) vt infra patebit. rñdendu ad argumenta principalia. Cum infertur, ꝙ si aliquo mõ distinguuntur, ꝙ erit aliquid reale cõe vniuocum Deo, & creaturæ, sicut creaturis inter se. Dico, quòd hoc non sequitur. Et com probatur: quia vbi est aliquod reale contractum per cõtrahentia realia, aliquo distincta a contracto illud contractum est verè vniuocum. Concedo ad bonũ sensum. Sed negatur, quòd aliquid huiusmodi contrahatur: quia non datur aliqua realitas cõmunis Deo, & creaturæ, vt supra patuit d. 2. parte 1. q. 1. exponendo illud argumentum de necesse esse: non enim est commune Deo, & creaturæ, nisi conceptus: quia tantum in communi conceptu conueniunt, & non in aliqua realitate communi, vt patet in præsenti q. & prolixè exposui infra d. 25. respondendo ad quasdam rationes Ocham contra Sco.

Nota & bene.

¶Ad confirmationem cõcedo, ꝙ est maior vniuocatio speciei ad indiuidua, q̃ generis ad spẽs: quia species est tota quiditas indiuiduorum non sic genus. Tum etiam, quia in specie est ꝓpriè comparatio, vt patet per philosophum. 7. phisi. t. c. 24. & 29. vbi vult, ꝙ in specie athoma sit propriè comparatio, non aũt in gñe: quia genus non habet talem vnitatem. Et cũ infert, ergo si cõe Deo, & creaturæ sit realiter cõtractum per aliqua realia, &c. Dico, ꝙ si imaginatur aliquod cõe reale prius natura ipso Deo ꝯtibile, &c. hoc non põt imaginari ẽm mentem Scot. nec etiam põt hoc haberi ex verbis ipsius. Si verò imaginetur aliquid prius, supplè à quo nõ conuertitur subsistendi consequentia. Conceditur, quòd datur aliquod cõe Deo, illud tamen commune Deo non p̃t dici de essentia Dei, cum sit tantum conceptus communis. Species verò, & genus non tantum dicunt conceptũ communem, sed etiam aliquam realitatem prioré, & de essentia suorum inferiorum, sed hoc negatur de communi Deo, & creaturæ. Et per hoc patet ad aliud de albedine, &c.

Cõe Deo & creaturæ est aliquid reale potest intelligi tripliciter.

¶Ad aliud quando quærit de illo contracto, aut est aliquid reale, aut aliquid rationis. Dico, quòd reale potest multipliciter intelligi, vel reale prius, & constitutiuum in esse reali: & hoc non, vt supra patuit, aut conceptus realis, & posterior Deo, licet communior. hoc modo potest concedi. vel, quòd vt comparatur ad creaturam sit aliquid reale prius ipsa, & cõstitutiuum ipsius. vt verò comparatur ad Deum sit simpliciter posterius, prius tamen secundum communitatem, & prædicationem, hoc etiam modo cõceditur tale contractum esse quid reale. Ex his patet responsio ad rationes Ocham.

IBI quo ad illud, quod additur in q. de quocunq; formaliter dicto de Deo. Dico, quòd nihil tale est in genere propter idem, quia nihil dicitur de Deo formaliter, quod est limitatum, & omne genericum est necessariò limitatum.

Ens prius diuidi in infinitũ, & finitũ, quàm in decẽ prædicamenta.

¶Sed tunc est dubium qualia sunt illa ꝑdicaméta, quæ dñr de Deo formaliter, vt sapiens bonus, &c. Rñdeo, ꝙ ens prius diuiditur in infinitum, & finitũ, q̃ in 10. genera. Quod dicit Doc. quòd ens prius diuiditur in ens finitum, & infinitũ, non debet intelligi de simpliciter prima diuisione entis: quia ẽm ipsum in q. 3. vel 4. quoli. ens diuiditur prima sua diuisione in ens quantum, & non quantum. Sed sic debet intelligi, ꝙ ens antequam descendat ad 10. prædicamenta prius diuiditur in ens finitum, & infinitũ, & ens finitum tñ diuiditur in 10. prædicaméta, vt patet per Ar. 5. meta. quia ergo ens prædicatur de 10. generibus. & de his, q̃ sunt formaliter in Deo, q̃ sunt infinita formalr, ideo non põt censeri genus, cũ oẽ genus, & omne generi cum sit formaliter finitum intẽsiuè.

Dubium.

¶Sed oritur difficultas. An ens prout prædicatur de 10. generibus, & de relationibus in diuinis dicat genus? cum ille non sint formaliter infinite sicut nec gña, vt patet à Doc. q. 5. quoli.

Solutio.

Dico, ꝙ nõ est genus: quia ens, vt hmõi est magis indifferens, q̃ ens, quod diuiditur immediatè in ens finitum, & infinitum: patet quia ens reale prius diuiditur in ens quantũ, & nõ quantum, & accipit ibi ens quantũ pro ente hñte aliquam perfectionẽ, vel pro ente necessariò includẽte aliq̃ imperfectionem, vt exposui in quol. q. 3 & alibi ẽt, & non q̃tum pro ente nõ dicente formaliter, nec perfectionem, neq; imperfectionẽ, cuiusmodi sunt relationes dĩuæ. Nam si pr̃nitas diceret perfectionẽ, aliqua pfectio esset in pr̃e, q̃ non esset in filio. Silr nec imperfectionẽ: quia nulla imperfectio est in diuinis.

Paternitas dicit perfectionem negatiuè, idest excludit omnem perfectionem.

¶Ibi. Sed tunc est aliud dubium, q̃o ponitur sapientia transcendens, cum nõ sit cõis oĩbus entibus, & transcendentia vñr communia omnibus entibus.

¶Responsio, sicut de rõne gñalissimi non est in se habere plures sub se species, sed non hr̃e aliud superueniens genus, sicut homo genus qñ, quia non hẽt supra se genus est generalissimus, licet paucas hẽat species, aut nullas: ita oẽ transcẽdẽs nullum hẽt genus, sub quo contineatur, sed ꝙ ipsum sit cõe ad multa inferiora hoc accidit. Hoc patet ex alio: quia ens nõ tñ habet passiones cõuertibiles simplices, sicut vnũ, bonum, &c. sed habet passiones disiunctas, vt possibile, vel necessariò, actus, vel potentia: & hmõi. Sicut aũt passiones conuertibiles sunt trãscendentes: quia consequuntur ens, non inquantum determinatur ad aliquod genus, ita & passiones disiunctæ sunt trãscendentes, & vtrunque membrũ illius disiuncti est transcendens: quia neutrum determinat suũ determinabile. s. ens ad certum genus, & tñ vnum membrũ illius disiuncti est spãle formalr non conueniens, nisi vni enti, sicut necesse esse in ista diuisione necesse, vel posse, & infinitum: in ista diuisione finitum, vel infinitum, & tñ necesse esse, & infinitum tñ cõueniũt vni enti. s. Deo. Ita ẽt prima sapientia p̃t esse trãscẽdens, & quodcunq; aliud, qđ est cõe Deo, & creaturæ, licet aliquid tale dicatur de solo Deo, & de nulla creatura; aliqđ aũt de Deo, & creatura aliqua. Nõ oportet aũt transcendens, vt trãscendens dici de quocũq; ente, nisi sit cõuertibile cũ primo trãscẽdente. s. ente.

Duplex est passio entis, vide parisien. sos ottã primo meta. 2. notabili.

An genus generalissimũ habeat sub se plures species.

¶Est tñ aliquod dubium. Quia dicit Doct. ꝙ de ratione gñalissimi nõ est hr̃e sub se plures species. Hoc debet intelligi non simpliciter & absolutè: nam ipse in suis vniuersalibus vult, quòd sufficit ad rationem generis posse conseruari in vnica specie. Et vltra, quia genus diffinitur ex hoc, ꝙ prædicatur de pluribus differentibus specie. de hoc vide ibi diffusè: nam ipse ibi multas difficultates soluit.

Tho prima par. sum. q. 3. art. 5.

IBI. Alij probant quarto. Dicit Tho. quòd ideo ens nõ est in genere, quia continet in se perfectiones oĩum generum: quasi velit dicere, quod continens extra rõnem formalẽ contenti, & sic si continet virtualiter omnia genera de necessitate erit extra illa.

D. Thomas oñdit Deũ nõ esse in genere, sic arguis, id qđ in se cõtinet perfectiones oĩum generum virtualiter nõ est i genere, sed Deus est sic ergo.

¶Et dicit Doc. quòd argumentum non valet, quia continens aliquid continet illud per modum sui, idest quòd sua entitas est ratio formalis continendi illud aliud. Et dicit, quòd si Deus causaret indiuidua substantiæ illa cõtinerent virtualiter omnia accidentia per modum sui, & non per modum accidẽtium, & tamen illæ substantiæ erunt in genere.

SED videtur mihi, quòd non soluat argumẽtum Tho. quia ex quo enim substantiæ causant accidentia aliorum generum, ideo non sunt in genere accidentium. Sic in proposito. Si Deus continet virtualiter omnia genera non erit in genere.

Scotus considerat hanc

¶Dico primo, quòd argm̃ Sco. concludit i quia & si illæ substantiæ sint extra rõnem formalem gñis

rōnem & dicit ꝙ non est efficax, nam substantia creata in se continet perfectiones omniũ accidentium virtualiter, & tamen substãtia creata ẽ in genere. Dionysius Carthusianus in 1 senten. dist 8. q 6 dicit, ꝙ nulla ẽ impugnatio Scoti nam creatura continet limitate, Deus autẽ illimitate, & eminẽter dico defensionem Dionysii nullã eẽ, qd Scotus et D. Thomas loquũtur de cõtinentia, & nõ de modo continendi, vt dicit Dionysius.

accidentis, tamen possunt esse in genere accidentis saltem per accidẽs denominatiuè, sicut album est in genere qualitatis, hoc idẽ posset dici de Deo, quod est inconueniens.

¶Secundo dico, ꝙ, & si illæ substantiæ contineant virtualiter illa accidentia, non tamẽ sequitur ex hoc, quòd non possint substare accidentibus. Et sic idem diceret de Deo.

¶Tertiò dico, ꝙ & si cõtineant virtualiter omnia accidentia, non tñ sequitur ex hoc ipsa esse oinq illimitata. hoc idem de Deo. Et vltra dico, ꝙ licet vna substantia contineat virtualiter, non tñ accidentia, sed ẽt plures species substantiæ, vt patet de sole, non tñ ex hoc sequitur ipsum solem non esse in gñe substantiæ. Sic dico, ꝙ licet Deus per modum sui. i. per propriam entitatem contineat virtualr̃ oẽs substantias, & oĩa accidentia non per modũ illorũ, non tñ sequitur, ꝙ ex hoc nõ possit esse in gñe: quia licet sit extra rõnem formalem oĩum causatorum, non tñ sequitur ex hoc ipsum non posse contineri in genere substantiæ, cum non sit extra rationẽ substantiæ. Dicit ergo Doc. ꝙ hoc est ex absoluta infinitate Dei.

¶Ibi. Sed contra hoc instatur, &c. Ex hoc vult probare, ꝙ infinita linea possit esse in gñe per hoc: quia philosophus increpat diffinitionem rectæ lineæ per hoc, ꝙ si infinita linea esset posset esse recta, & tñ non haberet mediũ, nec extrema. Non est aũt aliqua diffinitio increpanda: quia non conuenit illi, qđ impoſſe est esse in genere. i. ꝙ ex quo diffinitio competit diffinito, & cuilibet contento, & oẽ tale de necessitate est in gñe, & impossibile est diffinitionem competere alicui, quod non sit in gne. Si ergo diffinitio aliqua est increpanda, non est increpanda ex hoc, ꝙ nõ conuenit illi, quod impossibile ẽ sic diffiniri, sed ex hoc, quia non conuenit illi, quod possibile est diffiniri. Exemplum. Si enim animal rationale est diffinitio hoĩs, & cuiuslibet cõtenti, si per impoſſe daretur aliquis hõ, ꝙ nullo modo esset in gñe, & sic nullo mõ posset diffiniri, illa diffinitio non est increpanda ex hoc, ꝙ non conuenit illi, sed bene esset increpanda, si non posset competere cuilibet homini in genere. Sic in ꝓposito. Si infinita linea esset simpliciter extra genus illa diffinitio rectæ lineæ non esset increpanda: quia nullo modo competere posset sibi. Si ergo hæc diffinitio increpatur ab Arist. quia infinita linea esset recta, & tamen non haberet extrema, neque mediũ, sequitur, quòd ipsa possit esse in genere, & sic diffinitio illa est increpanda: quia non competit diffinito, puta recto, vel lineæ rectæ, & cuilibet cõtento: quia non potest competere lineæ rectæ infinitæ. Ergo secundum Arist. linea recta infinita potest esse in genere, & sic falsum est, quod infinitum non possit esse in genere.

¶Ibi. Responsio. Doc. primo præmittit vnũ, quòd linea recta est vnum ens per accidens cõpositum ex subiecto, & accidente. s. ex linea, & rectitudine, & sic potest dari triplex diffinitio. Prima ratione lineæ, scilicet linea recta est longitudo sine latitudinẽ, cuius extrema sunt duo puncta æque protensa. i. quòd medium nõ sit protensum extra puncta, sed directè maneat in medio illorum punctorum, & hæc diffinitio non est increpanda ab Ari. quia tantum competit lineæ finitæ. Secunda ratione recti sic. linea recta est longitudo in directum protensa, & hæc similiter nõ est increpanda: quia potest competere cuilibet lineæ rectæ, etiam in infinitum. Tertia ratione vtriusque, scilicet rectitudinis, & lineæ, & est ista: linea recta est, cuius medium non exit extrema, & hæc est increpanda rõne recti: quia non põt cõpetere lineæ rectæ infinitæ. Dicit ergo Doc. ꝙ si hoc totum diffiniat, assignabit vna diffinitio corrñdẽs lineæ & alia correspõdens recto, illud, qđ correspõdet recto loco diffinitionis, scilicet linea recta est longitudo in directũ protensa) non contradicit formaliter infinito, & cui repugnat diffinitio formaliter, eidẽ repugnabit diffinitum: illud verò, quod assignatur prius pro diffinitione recti (scilicet quod est hẽre medium inter extrema formaliter) repugnat infinito, patet: quia infinitum in longitudine non hẽt extrema. Si ergo hæc diffinitio data, supra, quã philosophus increpat esset bona, cum ipsa repugnet formalr̃ infinito, sequeret, ꝙ ipm diffinitum. s. rectum formalr̃ repugnaret infinito, qđ est falsum: quia si daretur linea infinita in lõgitudine posset esse recta. rectũ ergo rõne sui, & formaliter non repugnat infinito. i. lineæ infinitæ, & si aliqñ repugnat hoc non erit rõe sui, sed rõne sui subiecti, puta rõe lineæ, q̃ formaliter repugnat infinito. Non ergo philosophus intendit dicere, ꝙ linea infinita prima est in gñe, sed ꝙ rõni recti nõ repugnat formaliter infinitas, & sic increpat illã diffinitionẽ, non ex hoc, ꝙ ipse velit, ꝙ possit dari linea infinita recta, q̃ sit in gñe, cui repugnat talis diffinitio: sed ex hoc increpat: quia ipsa rectitudo formaliter non repugnat infinitati, si posset dari linea infinita, quæ nullo modo potest dari, cum linea in actu necessariò includat duo puncta ipsam terminantia, & illud tale necessariò est finitum. cætera patent.

Infinitum in longitudine non hẽt extrema.

Quõe possit dari linea infinita.

¶Ibi. Sed est alia diff. Tota ista ratio in hoc consistit: quia ens infinitum intensiue non põt esse in gñe: quia illud, quod est in gñe includit aliquid, à quo sumitur rõ gñis, quod non põt esse perfectissimũ ens, cum illud sit in potentia ad aliquid, à quo sumit rõ dñæ, & sic suo mõ natum est perfici ab illo, & vbi distinguitur realr̃ verè perficitur, sicut sensitiuũ ab intellectiuo, vbi verò non distinguitur realiter, sicut in eadẽ albedine, illud à quo sumitur rõ gñis est talis entitatis, ꝙ si distingueretur realr̃ ab illo, à quo sumit rõ dñæ verè perficeretur. Quòd mõ verè non perficiatur hoc sibi accidit: quia pp identitatẽ realem, & tñ suæ rõni formali non repugnat, mõ quicquid est in perfectissimo ente est perfectissimũ, ita ꝙ impoſſe est ibi aliquid intelligi esse, quasi perfectibile ab alio. Vult ergo dicere Doc. ꝙ ex quo à perfectissimo indiuiduo entis, vel à perfectissimo contento sub ente. sequitur absolutè pfectissimũ ens. Ideo illud, à quo sequit summum ens non pt esse in gñe: quia illud, à quo sumitur rõ gñis sp est limitatum, & potentiale. Cum ergo ad q̃titatem formaliter infinitam extensiuè, non sequatur simpliciter infinita quantitas intensiuè. ergo nec infinitum ens absolutè. nam cum dico infinitum ens absolutè, dico ens infinitum in perfectione: quantitas aũt infinita extensiuè non est infinita in perfectione, qđ patet: quia maior extensio non arguit maiorem perfectionem intensiuè, vt patet de albedine existente in magno pariete, & de albedine existente in margarita. In tali ergo quantitate posset esse aliquid, à quo sumeretur ratio generis, quod esset vere perfectibile, vel quasi pfectibile ab aliquo, à quo sumeretur ratio differentiæ, & sic patet, quòd etiam ponendo esse quãtitatem infinitam extensiuè non repugnat sibi esse in genere, non sic est de infinito intensiuè.

¶Dico vltra, quòd si adhuc poneretur infinita q̃titas intensiuè. adhuc fortè non sequeretur infinitum ens simpliciter, sicut si daretur per possibile, vel impossibile finita albedo intensiuè, illa non esset infinitum ens simpliciter, sed non esset sic de bonitate sapientia, & huiusmodi, quæ sunt perfectiones simpliciter, ideo si est infinita bonitas, sequitur, quòd sit infinitum ens simpliciter: sed albedo secundum suam rationem formalem includit limitationem. Sed de hoc alias fortè erit sermo prolixior.

QVIDAM tamen nostras philosophiæ interpres volens euadere hoc argumentum: dicit, ꝙ

Augu. Suef. contra Sco.

perypatheticè loquendo, ad infinitam quantitatem, sequitur ens infinitum absolutè.

Respon. ad Aug.

¶ Sed salua reuerentia hoc non est ad mentem philosophi: quia ipse non vult, quod ad infinitum extensiuè sequatur summum ens, siue infinitum intẽsiuè, sicut non sequitur, datur maxima albedo extensa per accidens tñ, quæ per casum includit tantum duos gradus albedinis intensiuè: ergo absolutè datur perfectissima albedo? non sequitur.

¶ Dico vltra, vt suprà dixi, quòd adhuc non sequitur, scilicet ad infinitam quantitatem intensiuè infinitũ ens simpliciter: & vide aliqua quæ dixi de hoc exponendo. q. 9. d. 2. secundi lib.

¶ Ibi. Contra ista obijcitur: quia ponuntur cõtradictoria, cõcedendo conceptum communem dictũ in quid de Deo, & creatura, & negãdo Deum esse in genere: quia omnis cõceptus communis in quid, vel est conceptus generis, vel diffinitionis alioquin erũt plura prædicata, quàm docuit philosophus 1. topi.

¶ Ad istud dico, quod non sunt contradictoria, vt patet per Aug. 7. de tri. c. 5. vel 32. vbi negat Deum esse substantiam, & tamen cõcedit, quod propriè est essentia.

¶ Ex quo enim Aug. absolutè negat ipsum Deum esse substantiam, & concedit, quod est essentia. Si Augu. vellet, quod essentia nõ esset conceptus cõis essentiæ creatæ, & increatæ. sed tantum nomen esset cõe: ita posset dici, quod substantia, quæ prædicatur de Deo, & creatura diceret tñ nomen cõe, & sic nõ esset inconueniẽs: quia ergo negat Deum esse substantiam, & concedit esse essentiam, vult expresse, quod essentia dicat conceptum cõem essentiæ creatæ, & increatæ, & substãtia non, sumendo substantiam prædicamentalem.

Obiectio.

¶ Et si dicatur, nonne Deus est verissima substãtia?

Solutio.

Dico quod sic & expressè habetur à Doct. sed talis substantia est transcendens, & verè prædicatur quiditatiuè de Deo.

Substantia transcendẽs non prædicatur in quid de substãtia creata.

¶ Sed si quæratur. An talis substantia transcendẽs verè prædicetur in quid de substantia creata? Dico absolutè, quod non: quia aliquod dicitur transcendens per cõmunitatem, sicut essentia, ens, actus, & huiusmodi, & tale transcendens potest prædicari de limitato, & illimitato. Aliud est transcendens non per cõmunitatem, sed quia illud est extra omne genus, & tale tantum prædicatur nomine, & re de ente illimitato, quod bene nota, & sic cum à substantia creata tantum possit abstrahi substantia prædicamentalis, & non transcendens Deo, substantia transcendens non potest prædicari de ente creato.

¶ Ibi. Similiter Aui. 8. met. c. 4. Aui. vult, quod Deus dicatur substantia, accipiendo substantiã pro ente non in alio: vult enim quòd Deus dicatur ens absolutè.

Ens dr̃ vniuocè de deo, & creaturis.

¶ Si postea vltra quæratur quod ens est? Respondet, quod ens non in alio, & sic vult, quod ens dicatur de ente increato vniuocè, & similiter de creatura, & quòd accipiatur vniuocè patet per illud, quod dicit ens in se, idest absolutè sumptum nõ habet principium, & sic scientia de ente hoc modo nõ inquiret principia entis absolutè, sed alicuius entis, puta inferioris alicuius, vt ens creatum. Si verò ens absolutè diceret aliũ conceptum de Deo, & alium de creatura, ita quòd tantum nomen esset cõmmune eis, tunc entis secundum se esset principium, patet: quia entis secundum vnum conceptum, puta ẽm conceptum, qui dicitur de creatura esset ipsum ens principium acceptum secundum alium conceptum, puta ẽm conceptum dictum de Deo. Nam sic primum ens est principiũ effectiuum entis creati, & sic falsum esset entis absolutè sumpti non esse principium, quod est cõtra Auic.

Opinio Antistenicorũ.

¶ Ibi. Respõsio. Ex 8. met. t. c. 9 docet philosophus quale prædicatum dictum in quid sit diffinitio: inducit n. ibi contra ydeas platonis dicta anthistenicorum. Anthistenici volebant omnes res esse simplices, & sic non posse diffiniri diffinitione quid rei: quia dicebant diffinitionem esse rationem longam. i. constare ex pluribus, puta ex materia, & forma, & sic nulla diffinitio propriè dicta poterat indicare quid rei, cũ omnis res sit simplex, sed tantum indicabat quale. i. simile, vt si dicatur, quod argentum diffinitur, illa diffinitio non indicat quid sit argentum, sed aliquid simile, puta stagnum, & sic de alijs. Istam rationem inducit philosophus contra Pla. Nam Pla. negauit diffinitionem à rebus, & tamen posuit res illas simplices, quarum ponebat esse diffinitiones. s. quiditates separatas, & in hoc philosophus approbat Anthystenicos, qui dicunt terminum. i. diffinitionem esse rationem longam. Et post subdit. Quare substantia est, cuius contingit terminũ esse & rõnem, & diffinitionẽ, puta substantiæ compositæ, siue sensibilis, siue intellectualis, & in hoc philosophus improbat opi. Anthystenicorum dicentium oẽm rem esse simplicem. Sequitur. Primorum aũt, ex quibus hæc non est supplè diffinitio. i. quod earum rerum, ex quibus constat diffinitio, vel diffinitum non est diffinitio: quia tunc esset processus in infinitum. Et subdit rationem. s. quod diffinitio sit ratio longa ibi. Si quidem aliquid de aliquo significat ratio diffinitiua. i. quod ipsa diffinitio significat aliquid de aliquo, puta rationale de animali, vel econtra, & hoc debet intelligi virtualiter, & non formaliter: quia ipsa diffinitio non significat formalr̃ aliquid esse verum de aliquo, sed tantum virtualiter, vt patet de ista, animal rationale. Nõ enim in ista est veritas formaliter, quæ consistit in compositione intellectus, vt alias declaratũ est. supra d. 3. q. 3. & subdit philosophus. Oportet hoc quidẽ esse, vt materiam, illud verò, vt formã. i. illud quod signãt rõ diffinitiua, s. aliquid de aliquo, vnũ est, vt materia, & reliquũ, vt forma. ex quo vr̃ ibi arguere, quod ydea si poneretur nõ esset diffinibilis, patet: quia ex quo Pla. posuit ydeam esse rem simplicẽ separatam, & diffinitio est rõ lõga, vt dixi, sequitur ipsam non posse diffiniri. Si ergo rõ Arist. aliquo mõ valeret pp simplicitatẽ ydeæ. s. quod ipsa ydea non posset diffiniri, cũ sit res simplex, & diffinitio sit ratio longa: multo magis ipse philosophus negaret diffinitionem à Deo; cuius est summa simplicitas, & sic ex auctoritate philosophi nihil est dictũ in quid de Deo, vt diffinitio. Et ex eodẽ sequitur, quod nihil oĩno dr̃ de Deo in q d, vt genus, & patet probo. ibi. Quicquid. n. hẽt genus põt habere driam, & diffinitionẽ: q2 7. met. t. c. 43 aut genus nihil est pter spẽs, aut si est, est vt materia, & tunc cuius est genus, oportet ipm ponere posse hr̃e driam, tanquã formã. Si igit̃ aliquid est ddm de Deo in quid, arguendo ex auctoritate philosophi constructiuè nõ destructiuè, sequit̃ quod illud non sit genus, nec diffinitio. Sed cũ infers est genus, vel diffinitio: quia philosophus non dixit esse alia pdicamenta in quid dicta. ergo non sunt alia: arguitur ab auctoritate destructiuè, & est fallacia consequentis. Patet à negatione inferioris ad negationẽ superioris. Nam sic bene sequitur, philosophus hoc dixit esse verum. ergo est verum, per locum ab auctoritate, non tamen sequitur. hoc non dixit. ergo non est verum? committitur fallacia consequentis.

Dr̃ia inter propositionẽ enunciationem & problema.

¶ Ibi. Rñsio philosophus primo topi. &c. Differẽtia est inter ista. s. inter propositionẽ absolutè, enũciationẽ, propõnẽ pbabilẽ, & pblamaticã. in prima attendit̃ absolutè veritas, vel falsitas, in s̃cda affirmatio, vel negatio in tertia pbabilitas. in quarta modus specialis interrogãdi, vt interrogãdo sic. An hõ sit risibilis, vel ne? Nã si quæreretur primo sic. An hõ sit risibilis? esset tñ qõ demonstrabilis, vel probabilis. Sed cum quæritur. An homo sit risibilis, vel ne? tunc est problematica. vt patet primo topi. Et nota, quòd Ari. primo topi. distinxit prædicata propter distinctionem problematum. i quia diuersa problemata

habent diuersum modum terminandi ex diuersitate prædicatorum. Nam terminare problema est determinare, quæ pars sit vera, & quæ sit falsa, cum problema (vt dictum est) sit propositio dubia ad quã probandam, & improbandam possunt haberi rationes probabiles. Et Ari. enumerat ibi prædicata problematum, idest facientia propositionem dubitabilem, & sunt ista, genus, diffinitum, proprium, & accidens. Nam quis posset sic dubitare. An homo sit animal, vel ne? aut animal rationale, vel ne? aut risibilis, vel ne? vel intelligens, vel ne? & huiusmodi. Et differentiam generalem, idest intermediam collocauit sub genere, & tamen differentia specifica habet propriam rationem prædicati, species etiam habet propriam rationem prædicati aliam à diffinitione, & à genere, & à proprio, & ab accidente, alioquin malè poneret Porphi. quinque vniuersalia, & tamen ista duo ibi Ari. non enumerat, & ratio: quia tantum diffiniuit illa prædicata, de quibus problemata quæren da, requirunt specialem artem terminandi, idest determinandi, quæ pars est vera, vel quæ falsa. Et quia si quæreretur ab aliquo an Franciscus sit homo, vel ne? vel rationalis, vel ne? hoc respondenti, non videretur problema: quia hoc esset sibi patens, & manifestum. Et ideo problemata de istis, scilicet de specie specialissima, & differentia conuertibili cum illa nõ sunt terminãda per artem specialem: quamuis in rei veritate possent terminari, idest determinari, q̃ pars vera, vel quæ falsa. Nam problema proponit aliquid certum & quærit dubium, vt in ista, an Franciscus sit animal rationale? supponit tanquam certum, quòd sit homo, & quærit hoc dubium, an sit animal rationale? Et quia transcendentia imprimuntur in anima primi impressione, vt ens, & res, & huiusmodi, ideo non sunt problemata de illis: non enim quæritur an homo sit ens, cum sit notum ipsum esse ens, & dubitatur post quod ens, an animal rationale, vel sensibile, vel huiusmodi. Et sic patet, quid dicendum ad dubium, in quo quærebatur omnis conceptus dictus in quid, si est conceptus communis, vel est cõceptus generis, vel diffinitionis? Dico, quòd nec hoc, nec illud. Et cum infertur, ergo erunt plura prædicata dicta in quid, quàm docuit Aristo. primo topi. Patet responsio ex supradictis: quia Arist. tantum facit ibi mentionem de prædicatis, respectu quorum fiunt diuersa problemata modo præexposito.

Quæ sunt problemata.

Quare Ari. in topi. posuit tãtum quatuor prędicata.

A D primum argumentum principale. Nota ibi in principio, quòd conceptus sunt in duplici genere. Nam quidam dicunt quid, idest quòd prædicantur in quid, & isti sunt in triplici differentia, quidam per modum generis, quidam per modum speciei tantũ, quidam, nec per modum generis, nec per modũ speciei, sed transcendenter. Exemplum primi. Substantia, corpus, animal de suis inferiorib. Exemplum secũdi, vt homo de Franc. Exemplum tertij, vt ens de Deo, & decem prædicamentis. Alij conceptus dicũt quale: quia prædicantur per modum qualis, & nullo modo in quid, & isti sunt in multiplici differentia. Quia quidam prædicantur, vel dicunt quale essentiale. vt differentiæ constituentes speciem, quæ prædicantur de ipsis speciebus, & de contentis sub illis per modum qualis essentialis. Quidam dicunt quale denominatiuè, & hoc tripliciter. Primo per modũ gradus intrinseci. sicut infinitas est gradus intrinsecus Dei. vt dicendo Deus est infinitus, ly infinitus non dicit quid, nec differentiam, sed tantum modum intrinsecum, & similiter finitas. Et hic est duplex. nam quidam est gradus intrinsecus specificus, & sic omnis species habet suum modum, siue gradum intrinsecum perfectionalem, & quidam est indiuidualis. Exemplum primi. Albedo, vt albedo includit gradũ specificum, idest intrinsecum naturæ specificæ albedinis. Exemplum secundi. Hæc albedo intensa, vt quatuor. nam illa intensio est gradus intrinsecus albedinis sic intensæ. Secundo aliquid dicit quale respectu alterius, quod nõ est de essentia illius, nec proprie accidens illius, nec gradus intrinsecus illius, & sic inferius potest prædicari in quale de superiori, vt genus de differentia, & è contra, & passio de suo subiecto. Tertio modo aliquid dicit quale tantum accidentale. vt omne accidens prædicatur in quale accidentaliter de substantia, siue illud accidens sit corporale, siue spirituale. Et sicut multiplex est conceptus dicens quale, ita superius dicens conceptum in quid multipliciter potest contrahi per conceptum dicentem quale. Exemplum. Nam animal immediate cõtrahitur ad hominem per quale essentiale, & ens cõtrahitur ad hominem per gradum intrinsecum, puta per infinitum, & isti sunt principales. Et si quæratur. nonne ens potest contrahi ad hominem per rationale? Dico, q non: quia prius suo modo intelligo homo sit ens: & inde substantia, q̃ intelligatur aial, & huiusmodi. Et hoc patet à Docto. in 4. & in isto primo. Similiter potest aliquid intelligi contrahi per accidens, puta animal per risibile, vel per album. nam hæc est vera: aliquod animal est risibile, & aliquod est album, & hmõi. Dicit ergo Doc. q quando cõceptus dicens quid contrahitur per conceptum dicentem quale essentiale ille conceptus est conceptus generis. Si verò talis conceptus primò tantum contrahatur per conceptum dicentem quale non essentiale, sed quale per modum gradus intrinseci, talis conceptus non est conceptus generis.

Conceptus dicens quid est triplex.

Conceptus dicens quale denominatiuè est triplex.

Exemplum quo conceptus dicẽtes quale contrahunt cõceptus qd.

¶ Ibi. Isti etiam conceptus contrahentes dicũt modum intrinsecum ipsius contracti, & non aliquã realitatem, &c.

¶ Hic nota bene, q differentia est inter differentiã contrahentem, & gradum intrinsecum: quia dfia cõtrahens perficit ipsum genus, quod est contractum, & qñ perficiat illud oportet videre à quo sumitur ratio gnis, & ratio dfiæ. Si ergo illud, a quo sumitur ratio dfię perficit illud, a quo sumitur ratio generis, tunc dfia perficit genus, siue ipsum contractum. gradus verò intrinsecus non perficit ipsum cõtractum: quia illud, à quo sumitur gradus intrinsecus nõ perficit illud, à quo sumitur ratio contracti puta entis. Exemplum. Deus est formaliter infinitus, ipsa infinitas est gradus intrinsecus ipsius deitatis. Nam deitas in quocunque instanti non potest perfectè intelligi, ita, quòd habeam conceptum perfectum de ipsa, nisi intelligam ipsam habere gradum sibi intrinsecum. Impossibile enim esset intuitiuè videre ipsam deitatem, non videndo perfectionem suam intrinsecam. Quia ergo ratio entis non potest accipi ab aliquo in Deo, quod sit verè perfectibile, & gradus intrinsecus non potest accipi ab aliquo, quod sit perfectiuum illius, à quo sumitur ratio entis, cum sit sic intrinsecum illi, q impossibile est in re intueri vnum alio non intuito; merito dicimus gradum intrinsecum nõ dicere realitatem perfectiuam entis contracti.

Differentia inter differentiam cõtrahentem & gradum intrinsecũ.

¶ Ibi. Sed hic est vnum dubium, quomodo potest conceptus communis Deo, & creaturæ realis accipi, nisi ab aliqua realitate eiusdem generis? Et tunc videtur, quòd sit potentialis ad illam realitatem, à qua accipitur conceptus distinguens.

¶ Hic nota, quòd realitas in proposito accipitur dupliciter. Vno modo pro realitate dicente quid. Alio modo pro realitate dicente quale. Dicit ergo. nam sicut realitas dicens quale sumitur ab aliqua realitate, vel re dicente quale, sicut rationale sumitur ab anima intellectiua. Similiter realitas dicens quid debet sumi ab aliqua realitate eiusdem

Realitas duobus modis sumitur

eiuſdem generis, ideſt dicente quid. ſicut animal ſumitur à ſenſitiuo. Dicit ergo Doct. quomodo eſt poſſibile, quòd ſit aliquis cóceptus communis Deo, & creaturæ in quid, niſi ſumatur ab aliqua realitate eiuſdem generis in Deo, quæ realitas ſit quodammodo in potentia ad realitatem dicentem quale? Et ſic in Deo ſi ens prędicatur in quid erit compoſitio, vel quaſi compoſitio.

¶ Ibi. Reſpondeo. Hæc reſponſio eſt valde ponderanda. nam Doct. primo diſtinguit duplicem realitatem, ſcilicet perfectam, & imperfectam. perfecta eſt ipſa realitas ſumpta cum ſuo modo intrinſeco. Imperfecta ſumpta ſine tali modo. Nota ſecundo, quòd realitas ſumpta ſine modo non poteſt eſſe aliquod exiſtens, neque intelligi exiſtens in re, ſed tantum in conceptu. Exemplum. Nam Deus ſumptus cum modo intrinſeco eſt tantum vnum obiectum formale terminatiuum cognitionis intuitiuæ, ita quòd impoſſibile eſt aliquem intellectum intuitiuè cognoſcere ipſam deitatem, vel ipſum ens ſummum, non intelligendo gradum intrinſecum. & vt ſic nihil eſt ibi quaſi poteńale, ſiue quaſi perfectibile ab alio. Si verò intelligatur ipſa realitas ſine modo intrinſeco quid tunc eſt? Dico, quòd in re nihil eſt exiſtens potens terminare intuitiuam cognitionem, ſed tantum eſt conceptus entis, cognitus tantum cognitione abſtractiua, & exemplum patet de ipſa albedine intenſa, vt decem: quia ipſa albedo ſumpta cum gradu ſuo intrinſeco eſt tantum vnum obiectum formale terminatiuum cognitionis intuitiuæ, ita quòd impoſſibile eſt aliquem intellectum poſſe intuitiuè videre realitatem illius albedinis, quin ſimul habeat pro obiecto formali gradum intrinſecum illius, poteſt tamen cognitione abſtractiua concipi ipſa albedo, vt albedo; & tunc illa realitas imperfectè concipitur. Et ſic realitas albedinis non poteſt dari in re, vt ſit in potentia, & perfectibilis a gradu intrinſeco: quia ipſa realitas, vt perfecta (etiam circunſcripto quocunque alio, quod non eſt de ratione ſua intrinſeca) includit gradum intrinſecum.

Realitas imperfecta non eſt aliquid exiſtens.

Notãda difficultas.

¶ Sed oritur maxima difficultas ex quo realitas Dei, vt concepta cum modo includit infinitatem, vt gradum intrinſecum, & ipſa concepta ſine modo nihil eſt in re præexiſtens, niſi tantum conceptus entis. videtur ergo, quòd ipſa infinitas ſit de ratione formali ipſius deitatis: quia ex entitate, & infinitate habetur realitas perfecta deitatis.

Solutio.

¶ Dico primo, quòd fortè non eſſet incõueniens, & ad mentem Sco. ponere ipſam infinitatem eſſe de intrinſeca ratione ipſius Dei. vt fortè patere poſſet ex intentione ipſius. q. 5. quol. Suppoſito tamen, ꝙ non ſit de intrinſeca ratione ipſius vt multi volunt intelligere Sco. Dico, quòd in aliquo inſtanti naturæ poteſt haberi conceptus quiditatiuus, & ſpecificus (non quòd ipſe Deus ſit in genere) puta, quòd ſit aliqua natura intellectualis ex ſemetipſa exiſtens, & habens eſſe à quo accipitur conceptus entis: & in ſecundo ſigno includit infinitatem, & omnẽ gradum intrinſecum.

Obiectio.

¶ Et ſi dicatur. ergo videtur, quòd ſit perfectibilis. Dico, quòd non: quia in re includit omnem perfectionem, & eſt impoſſibile intuitiuè videre ipſam, nó videndo perfectionem ſibi intrinſecam, vt idem obiectum formale.

¶ Si dicatur. in illo ſigno abſtractiuè non intelligitur formaliter infinitas.

Solutio.

¶ Dico, ꝙ in illo ſigno poteſt intelligi originaliter, & fundamentaliter infinitas: quia ab ipſa, ſic exiſtente, pullulant à ſe, & in ſe omnes perfectiones. Et bene nota, quia hic paſſus eſt difficillimus. Et hæc intẽtio poſſet elici à multis dictis Doc. in primo diſ. 8. q. pe. & 28. & q. 1. & 5. quol. & in alijs locis.

¶ Ibi. Si autem tantum eſſet diſtinctio in re, ſicut &c. Vult Doc. ꝙ intellectus non poſſit habere proprium conceptum modi intrinſeci: quia eſt impoſſibile intuitiuè videre hanc albedinem, quin intuitiuè videatur gradus eius intrinſecus, ſiue modus intrinſecus, & licet ille modus fortè non videretur, tamen conciperetur res de neceſſitate ſub modo, ſicut eſt de re ſingulari cócepta, & modo ſub quo debet concipi: quia licet talis res ſingularis concipiatur ſub modo ſingulari, ille tamen modus, quando illa res concipitur non conciperetur. haberet ergo intellectus in cognitione rei ſub modo vnum obiectũ adæquatum, & hic loquor de cognitione intuitiua, & de re ſingulari, & exiſtente ſub modo intrinſeco, ſecus autem de modo intrinſeco ſpeciei: quia non poſſet intelligi homo abſtractiuè, non intellecto modo intrinſeco ipſius, poteſt bene concipi ſine modo, quem habet in inferiori, vt albedo poteſt concipi ſine modo albedinis inferioris, puta poteſt concipi albedo abſolutè, non concipiendo intẽſionem in iſta, vel in iſta albedine, ſed non poteſt concipi iſta albedo ſine modo intrinſeco eius.

¶ Ibi. Et ſi dicas. ſaltem conceptus communis eſt indeterminatus, & potentialis &c.

¶ Dictum eſt ſupra, ꝙ nunquam cóceptus cóis eſt potentialis ad conceptum ſpecialem, puta ad conceptum diſtinguentem, niſi ille cóis accipiatur ab aliqua re, vel realitate, quæ ſit in potentia, & perfectibilis ad illam rem, vel realitatem, à qua accipitur conceptus ſpecialis, ſiue diſtinguens: & quia ipſa res non eſt perfectibilis à ſuo gradu intrinſeco, vt ſupra declaratum eſt. ideo &c.

¶ Ibi. Vel ſaltem non erit infinitus, &c. Reſponſio Doc. clara eſt. I. ꝙ ille conceptus communis Deo, & creaturæ, qui tamen non eſt potentialis, vel perfectibilis à conceptu ſpeciali ſumpto ſub modo intrinſeco eſt finitus negatiuè tantum, ideſt quòd non eſt infinitus de ſe poſitiuè, nec eſt de ſe finitus poſitiuè, ſed eſt indifferens ad finitum, & ad infinitum. Cætera patent.

Cóceptus cõmunis Deo, & creaturis eſt finitus negatiue.

¶ Ibi. Sed ſi arguas. ergo realitas, à qua accipitur eſt finita, non ſequitur. Doc. vult hic in ſententia, ꝙ conceptus eſt duplex, quidam, qui accipitur à realitate perfecta, & vt adæquatur. Et ſic conceptus, puta entis infiniti accipitur ab aliqua re includente infinitatem. aliquando accipitur conceptus diminutè, & non adæquatè rei, vt conceptus entis poteſt accipi ab ente infinito, non tamen vt adæquatum ſibi. nam intellectus cognitione abſtractiua, cum ſit imperfecta, poteſt conſiderare conceptum entis, non conſiderando gradum intrinſecum realitatis, à qua accipitur conceptus entis. ſed intuitiuè non poſſet videre ens, niſi ſub modo ſuo intrinſeco. & hoc eſt, quod dicit.

¶ Ibi. Iſtud ẽt poteſt vlterius declarari. Hoc exemplum eſt multum ad propoſitũ: quia ſi ponamus proprium indiuiduum aïalis, vt hoc aïal, & propriũ indiuiduum hois, vt hic homo, tunc ſicut hoc aïal eſt in potentia & perfectibile ab hoc hoïe, ſic aïal in cõi ſumptũ ab iſto eſt perfectibile à dña hoïs. quod ſic intelligi debet. ꝙ in gñatione hoïs prius hic hõ eſt indiuiduum ſubſtantiæ, deinde indiuiduũ corporis, deinde indiuiduũ viuentis. deinde indiuiduũ aïalis, deinde indiuiduum hominis, & ſicut indiuiduum ſubſtantiæ eſt in potentia ad indiuiduũ corporis. i. vt fiat indiuiduũ corporis, ita ſubſtantia ſumpta à tali indiuiduo erit in potentia ad dñam conſtituentem corpus. & non debet intelligi, ꝙ vnum indiuiduum perfectum alicuius generis fiat indiuiduum alterius: quia hoc eſt impoſſibile, &c. Sic dico in propoſito. nam in Deo imaginamur prius indiuiduum

Exemplum ad ꝓpoſitũ.

Quo vnum indiuiduũ nõ mutatur in aliud.

entis, puta hoc ens: quia illud hoc ens non est in potentia ad indiuiduum gradus intrinseci, immo est simpliciter, & absolutè ipsum met, ita conceptus entis sumptus à tali indiuiduo non erit in potentia ad gradum, vel modum intrinsecum, sumptum ab indiuiduo proprio, & hoc est singulare, & notabile exemplum, &c.

¶ Ibi. Sed saltem quæres, quare entitas non habet proprium indiuiduum in se, quod sit in potentia ad indiuiduum determinantis, vt primò intelligatur hoc ens, quàm infinitum.

Singulare dictum. ¶ Responsio, q quando aliquid est de se esse, &c. Nota singulare dictum. Nam Doc. vult hic, q quando aliquid est de se esse, idest quando aliquid est de se sua essentia, & existentia, q etiam sit de se hoc, & de se sit tota sua perfectio, quæ est gradus intrinsecus illius, cuius est infinitas. & dicit, q quodāmodo prius est de se suum esse, & infinitum ens, quàm intelligatur hoc ens.

Pulcra dubitatio. SI dicatur. nonne Deus includit in sua ratione formali, quod sit de se singulare? vt patet à Docto. dist. 2. dist. 4. q. 2. dist. 5. q. 2. distin. 7. & 26 q. 1. quolib. ergo videtur, quòd prius sit singulare; quàm intelligatur infinitum. & propterea in creaturis est talis ordo, quòd prius est essentia rei. Secundo est hoc. Tertio existens. Quarto est gradus intrinsecus perfectionalis, qui consequitur tantum aliquod indiuiduum. Et quòd prius sit singulare, quàm existens. patet à Doc. d. 3. secundi.

Solutio. ¶ Dico, ad propositum ponendo ista signa. quòd ipse Deus in primo signo, saltem considerationis includit omnia essentialia in re: & quia dicit Docto. *Existentia est de essentia Dei.* dist. 2. q. 2. 1. & q. 1. quoli. quòd existentia est de essentia ipsius Dei; in illo priori est perfectissimè existens: & quia infinitas est magis modus intrinsecus essentiæ, sicut etiam æternitas, & necessitas, quæ sunt existentis, vt existens: vt patet à Doct. dist. 3 q. 4. 1. ideo in secundo signo considerationis potest dici esse formaliter infinitum, & in tertio signo ex semetipso est singularis, & in vltima actualitate. Et cum dicitur, q singularitas est de ratione, &c. Dico, quòd hoc non debet intelligi, quòd sic de ratione quidditatiua, & essentiali, sed quòd sit sic sibi intrinseca; quòd in eodem instanti, & fortè naturæ sibi conuenit, & hoc à semetipsa.

Obiectio. ¶ Si dicatur. Si singularitas non inest sibi in primo signo. ergo in primo signo erit ipse Deus quodammodo determinabilis, & abstrahibilis: quia per singularitatem dicitur in actualitate vltima. hoc autem est contra Doc. d. 2. parte 2. d. 5. q. 2. d. 7. & 26. & 28. primi.

Solutio. ¶ Dico primo, quòd aliquid esse determinabile contingit multipliciter. Primo ab alio, tanquam à causa productiua, & sic Franciscus producens Ioannem, producit singularitatem in illo, & sic determinat illam naturam ad talem singularitatem. Secundo formaliter. *Determinabile est multiplex.* & hoc est quando hæcheitas aliqua aduenit de nouo ab extrinseco naturæ determinabili actuando, & perficiendo illam formaliter, ad quā ex parte sua erat in potentia. Tertio aliquid dicitur determinari à semetipso, & non per aduentum alicuius entitatis perficientis, vel informantis, sed ex necessitate naturæ, & ex ratione perfectissima talis entis, & ex infinitate perfectissima illius est ex semetipsa singularis, & hoc tertio modo possumus dicere ipsum Deum sic esse determinabilem, & hoc modo non est imperfectionis, immò perfectionis, licet fortè vsus talis vocabuli, quod est determinari, sonet aliqualem imperfectionem, & si possemus habere aliquod vocabulum significans nobis illum tertium modum nullam imperfectionem importaret. Et quòd hic tertius modus sit verus patet: quia essentia diuina in primo signo non includit omnia attributa dicentia perfectionem simpliciter, & importantia infinitatem formaliter, quod patet à Doc. di. 8. q. pe. q. 1. quoli. & etiam d. 1. primi. Et tamen in secundo signo dicitur habere omnes istas perfectiones attributales, quod videtur sonare imperfectionem; & quia habet omnes illas ex semetipsa, & ex necessitate naturæ, & ex sua infinita perfectione quodammodo ab ipsa pullulant, & in ipsa sunt formaliter; non q informent, nec perficiant: quia sunt vna res realiter, licet distinctè formaliter.

Creatura non potest fieri hæc ex se. ¶ Ad secundum argumentum dico, quòd non simile est in creaturis. tum quia creatura non potest fieri hæc à semetipsa, sed fit hæc per agens extrinsecum producens illam in tali indiuiduo. tum etiam: quia quælibet natura creata est diuisibilis, & multiplicabilis in suis singularibus. & sic in alio, & in alio singulari est alia, & alia natura. & multa alia possunt assignari propter quæ non curret similitudo.

¶ Ibi. Ad vltimum de sapientia dico. Dico (saluo semper meliori iudicio) quòd sapientia in nobis est indiuiduū sapientiæ, quæ est in prædicamento qualitatis, & non est indiuiduum sapientiæ transcendentis. Et quod dicit Docto. q tunc non esset perfectio simpliciter in nobis. Dico, quòd hoc est verum; quia perfectio simpliciter in nobis est limitata. nam omne fundatum in limitato est limitatum, secundum ipsum 1. q. ista exponendo Boe. *Perfectio simpliciter in nobis est limitata.*

Obiectio. SI DICATVR, quòd ipse habet distinc. secunda, parte 1. quæst. vlt. primi. aliquod dici ens participatum, & reduci posse ad ens per essentiam eiusdem rationis, vt bonitas mea reducitur ad bonitatem per essentiam, quæ est perfectio simpliciter, & vult ipse, quòd illa bonitas per essentiam prædicetur de bonitate per participationem.

¶ Hoc idem in d. 8. huius q. 2. in responsione vnius argumenti de capere, & etiam in multis alijs locis dicit, quòd sapientia prædicatur de sapientia creata, & increata, quod non potest intelligi, nisi de sapientia transcendente.

¶ Præterea ipse dist. 3. quæst. 1. probat, quòd si cognoscimus aliquid formaliter esse in Deo per aliquid, quod formaliter est in creatura, vt puta, quia cognoscimus bonitatē formaliter dici de Deo propter bonitatem formaliter existentem in creatura, & hoc non potest esse (secundum ipsum) nisi bonitas creata, & increata sint eiusdem rationis, idest nisi conueniant quidditatiuè in conceptu bonitatis dicto de vtraque, & talis bonitas communis de necessitate erit transcendens, aliter non transcendens posset prædicari de Deo, quod falsum est. Et hoc idem vult di. 8. præsentis q.

Responsio. ¶ Vnde breuiter respondeo, supponendo mihi aliqua. Primo, quòd transcendens est in duplici genere. nam quoddam dicitur transcendens, quia tantum abstrahibile à Deo. Secundo, vt est abstrahibile à Deo, & à creatura. *Transcendens dupliciter.* Exemplum primi. Nam à sapientia infinita abstraho conceptum sapientiæ, similiter ab intellectu in infinito abstraho cōceptum intellectus, & de multis alijs. Isti conceptus tantum nomine, & re prædicantur de his, à quibus abstrahuntur. Exemplum secundi. Cōceptus entis, & omnium passionum conuertibilium, & simplicium, & multa alia possunt abstrahi, & à Deo, & à creatura. vt bonitas potest abstrahi à bonitate increata, & bonitate creata; & tale transcendens potest prædicari in quid de illis, à quibus abstrahitur.

¶ Si dicatur. quare sapientia non potest abstrahi à sapientia creata, vt sit transcendens?

Sapientia non est transcendens. ¶ Dico, q tantum illa abstrahuntur, vt transcēdentia, quę nata sunt esse indifferentia ad creatum, & increatum.

creatum. Sicut non poteſt abſtrahi rationale, vt dicatur tranſcendens, nec corpus, & huiuſmodi. Et ſimiliter nec albedo. Fortè dices. Illa non poſſunt eſſe in Deo formaliter, ſicut ſapiētia poteſt eſſe. Dico, ſicut res hēt eſſe in ſe, ita ordinatè abſtrahibilia nata ſunt abſtrahi. Exemplum. Sicut Franc. ſic habet eſſe, quòd primo dicitur ens: ergo ab ipſo abſtrahitur conceptus entis. ſecundo dicitur habere eſſe ſubſtantiale, & ſic abſtrahitur conceptus ſubſtantiæ, & ſic deinceps vſque ad hominem. Et quia conceptus entis includit paſſiones conuertibiles, ideo eſt conceptus tranſcendens cum ſuis paſſionibus, nō ſic conceptus ſubſtantiæ, vel corporis. Similiter à ſapientia, puta creata, abſtraho conceptum entis: quia nata eſt prius eſſe ens, deinde conceptum qualitatis: quia prius dicitur qualis. tertio conceptū generis magis proximi qualitati. quarto conceptum ſapientiæ. & quinto conceptum ſpecificum vltimatum: ſicut ergo in ſe habet eſſe, ideo ordinatè abſtraho abſtrahibilia: & quia abſtrahibilia ſunt communia Deo, & creaturæ, vel pluribus prædicamentis, ideo ſunt tranſcendētia. Dico ergo, ꝙ à ſapientia creata, & increata non poteſt abſtrahi ſapientia cōis vtrique dicta in quid, nec ſimiliter ab intellectu creato, & increato: nec iſta videntur incōuenientia attento ordine abſtrahibilium. Et ad inſtantias prius factas. dico, quòd licet Sco. aliquādo dicat ſapientiam eſſe communem creatæ, & increatæ, & intellectum ſimiliter, magis dicit exēplificando, quàm affirmādo illud ſic eſſe. Exempla enim ponimus non vt ita ſint, ſed vt magis adiſcentes aſſentiant. primo priorum.

Exemplificando, non affirmādo, quandoque loquitur Scotus.

¶ Ad illud de di. 2. & 8. de participato. dico, ꝙ intelligit de participato, quod eſt eiuſdem rationis cū illo, quod eſt per eſſentiam poteſt abſtrahi à creato, & increato, & de ſe eſt illud, cui nō repugnat perfectio. Et hoc modo entitas participata reducitur ad entitatem per eſſentiam, & ſimiliter bonitas creata reducitur ad bonitatem per eſſentiam, quæ ſunt communia Deo, & creaturis, nec ſic ſapientia creata poteſt reduci ad ſapientiam per eſſentiam tanquam ad aliquid eiuſdem rationis, ſed bene poteſt reduci ad ſapientiam increatam, quæ eſt alterius rationis. ſicut, & lapis reducitur ad Deum.

¶ Ad aliud de d. 3. quod probat. dico, ꝙ Doc. intendit ibi probare entitatē poſſe cognoſci dici in quid de Deo virtute creaturæ continentis eſſentialiter entitatem, & ſic aliquod ens creatum non tantum cauſat cognitionem ſui, ſed etiam cuiuslibet ſuperioris. Hoc idem de bonitate: quia bonitas creata cauſat cognitionem ſui, & omnium ſuperiorum, & ſic etiam cognitionem bonitatis conuertibilis cum ente, & ſic dico de omnib. alijs huiuſmodi. Et bene verum eſt, ꝙ ens creatum, & ens increatum ſunt eiuſdem rationis in entitate trāſcendenti. Et ſimiliter bonitas creata, & bonitas increata in bonitate tranſcendenti, ſic dico de vnitate, & veritate, & huiuſmodi.

Ens creatū, & increatū quō ſunt eiuſdem rationis.

¶ Et ad dictum Auguſtini, quòd omnis creatura circa nos clamat. Dico, quòd ſic debet exponi, quòd creaturæ non repugnat perfectio ſimpliciter, immo nulla ſibi repugnat, vt eſt ſuppoſitum entis, non autē vt eſt ſuppoſitum talis naturæ, vt exponit Sco. dictū Anſel. d. 2. primi. & 8. & 5. q. quoli. Verum tamen eſt, quòd multæ perfectiones ſunt in homine, propter quas magis ſit ſimilis Deo, quàm in alijs creaturis, vtputa ſapientia, intellectus, voluntas, & huiuſmodi. Et ſic patet quid ſit dicendum. Qui vult tamen tenere oppoſitum, ſcilicet ꝙ ſapientia tranſcendens poteſt abſtrahi à ſapientia creata, fortè non deuiat ab intentione Doc.

Quæſtio Tertia.

Vtrum cum ſimplicitate Dei poſſit ſtare aliquo modo diſtinctio perfectionum eſſentialium præcedens aliquo modo omnem actum intellectus.

Scotus primo ſententia. diſt. 8. q. 4.
D. Thomas in primo ſcripti primi ſentent. diſtinct. 2. Artic. 4.
Franciſcus de Mayronis primo ſent diſt. 8 q. 7.
Ioannes Bacconitanus primo ſentent. diſt. 2. q. 1.



TERTIO quæritur. Vtrum cum ſimplicitate Dei poſſit ſtare aliquo modo diſtinctio perfectionum eſſentialium, præcedens aliquo modo omnem actus intellectus. Titulus huius q. clarus eſt.

IN iſta q. Plures quidem, ac variè hic recitantur opi. quarum prima eſt S. Thom. dicentis, nullam attributorum diſtinctionem cū Dei ſimplicitatē ſtare, præterꝗ rōnis tm̄. Cui quidā alius doctor abhærere vr̄. quam tn̄ opi. ad præſens nō curo recitare, cum in textu Doctoris pateat, & clara ſit vſque ibi. Sed inquantum eſſentia diuina.

S Tho. primo ſcripti. d. 2. Herue. & Henr.

¶ Senſus huius litteræ eſt, ꝙ eſſentia diuina in ſe, & abſolutè conſiderata nullam diſtinctionem attributorum includit ex natura rei, ſed vt per intellectum diuerſimodè comparata ad diuerſa attributa in creaturis continet in ſe diſtincta attributa, quæ ſola ratione inter ſe, & ab eſſentia diſtinguuntur. Et talis comparatio eſſentiæ ad attributa non fit in ratione cauſæ efficientis: quia non comparatur ad illa vt efficiens: quia ſic nō dicimus eſſentiam diuinam eſſe bonam, quia efficit bonitatem, quia ſic poſſet dici lapis: quia efficit lapidem, ſed comparatur magis in rōne cauſæ formalis, vt ipſa eſt quodammodo vna forma continens integritatem omnis perfectionis, & hoc eminēter, quæ perfectiones ſunt imperfectè in creaturis, & ſic ipſa eſſentia, vt forma perfectiſſima comparatur ad diuerſas perfectiones attributales in creaturis, q̇ perfectiones ſecundū gradus ſuos diuerſimodè imitantur eſſentiam. Et ex tali comparatione ſumuntur plura attributa, vtputa, vt comparatur ad bonitatē creatam, veritatem, ſapientiam (quæ diſtinguuntur in creaturis) dicitur bona, vera, ſapiens, & hm̄ōi.

Ratio autē quare in diuinis ponāt attributorū pluralitas, Reſpōdetur quia intellectus Diuinus, & intellect⁹ creatus ī hoc diſtinguūtur. nam intellectus diuinus & ſeipſum, & omnia in ipſo vnico actu olaītelligit. Intellectus aūt creatus non ſic & iō formas varias ī Deo, ac diuerſas cōceptiones.

¶ Et addit: ibi. Vltra iſta opi. quòd pluralitas perfectionum attributalium, vt eſt in eſſentia diuina eſt quaſi in potentia, & vt eſt in conceptu intellectus eſt quaſi in actu, ideſt quòd ante huiuſmodi cōparationem eſt ibi ſola eſſentia diuina, & nulla diſtinctio attributorum, niſi in potentia, ideſt quia ipſa eſt apta nata diuerſimodè conſiderari, & comparari ad attributa creata, & vt actu ſic conſideratur, & comparatur actu eſt talis diſtinctio attributorum. Et addit: ibi. In diuino quidem. Quia intellectus diuinus, & beatus nulla habita comparatione eſſentiæ ad attributa creata, non eſt ibi aliqua pluralitas, niſi in potētia, vt autem cōſiderant ipſam in ſe, & vt diuerſimodè immitabilem à diuerſis attributis in creaturis, ibi diſtinguunt diuerſa attributa. Intellectus verò creatus, & non beatus econtra diſtinguit. Quia primo conſiderat attributa creata, & illa attribuit creatori, ita quòd primo habet attributa creata pro obiectis, & ſecundo attribuit. Intellectus verò creatus beatus primo habet eſſentiam conſiderando eam, vt diuerſimodè immitabilē. Et addit ibi. Limitate autem perfectiones inquantū actu in intelligētia ſunt

dicuntur rationes, idest quòd illæ perfectiones, puta attributales inquantum actu in intelligentia sunt, i. in actuali consideratione, & comparatione essentiæ ad attributa creata dicuntur rationes, idest obiecta conceptibilia. Et hoc est, quod dicit. Et dicitur hic ratio conceptio perfectionis determinate ex respectu ad determinatam correspondentem sibi in creatura.

Gotf quoli. 7. q. 1.

ALII DECLARANT positionem sic. Ista opin. est eadem cum opin. Thom nisi quòd diffusius aliqua declarat, quæ ex supradictis sunt manifesta.

¶ Ibi. Et hæc est intentio Commen. Sensus huius litteræ est. quòd in rebus immaterialibus quando aliqua prædicantur per modum dispositi, & dispositionis, idest per modum materiæ, & formæ: quia subiectum se tenet ex parte materiæ, & prædicatũ ex parte formæ, tunc sunt vnum in re, & in intellectu sunt distincta, & intellectus sic intelligens abstractũ à materia per modum disposin, & dispositionis. i. per modum subiecti, & prædicati intelligit vnam in re tantum, sed diuersum in consideratione: quia vt in prædicato quodammodo differt à seipso, vt in subiecto, & hoc sola ratione, & tunc intellectus vtitur vno in re, vt duobus. s. in intentionibus: quia cõsiderat illud sub diuersis intentionibus. s. prędicati, & subiecti. Et hoc modo dicitur, ꝙ Deus est bonus, sapiens, vita, & huiusmodi Nam sapientia, & deitas sunt vnum in re, sed sola ratione differunt, sicut prædicatum & subiectum: sed in rebus materialibus, puta in lapide, licet materia, & forma sint simul realiter vnita, non tamẽ sunt vna res, sed distinctæ. Et ideo, quando intellectus in rebus compositis sic disponit compositum per formam, aut cum disponit habentem formam, idest subiectum habens formam intelligit vtraque vt aliquo modo adunata in intellectu, & tamen differentia aliquo modo in re, non sic in rebus immaterialibus. Et sic patet intentio huius. Hæc tamen auctoritas postea à Doc. exponetur.

CONTRA istam positionem Doc. instat multipliciter contra hanc opin. & primo sic. quicquid est perfectionis simpliciter in creaturis principalius est in Deo ex se, & non ex respectu aliquo, sed attributũ est simpliciter perfectionis in creatura, ita ꝙ simpliciter est melius ipsum, quàm non ipsum. probatio ma. perfectum semper est independens ab imperfecto, sicut imperfectum dependens à perfecto. attributalis autẽ perfectio in Deo est perfectè, & in creatura imperfectè. ergo.

Aliquid dependere ab aliquo contigit multipliciter.

¶ Nota tamen, cum dicit ibi, ꝙ perfectum non dependet ab imperfecto. Aliquid enim dependere ab alio contingit multipliciter. primo, vt à partibus essentialibus, vt compositũ. secundo vt à causa efficiente vel finali. tertio, vt mensuratum à mensura. primo, & secundo modo perfectum non potest dependere ab imperfecto. Et Doc. supponit, ꝙ attributum in Deo sit ibi sub ratione perfectissima, & infinita. Et quia Tho. dicit, ꝙ attributa in Deo sunt tantum ibi per respectum ad attributa in creaturis, ita ꝙ si aliquis intellectus non comparat essentiam diuinã ad attributa creata, in ipsa essentia non posset distinguere aliqua attributa, sed tantũ esset ibi essentia nuda, & sic vult, ꝙ ipsa attributa in diuinis, & in essendo, & in distingui sint tantum ibi per respectum ad attributa ad extra. Stante ergo supposito Sco. ꝙ ipsa attributa sunt perfectissima in Deo, sequeret ipsa dependere in essendo, & in distingui ab attributis creatis, & sic simpliciter perfectum dependere in essendo ab imperfecto, quod est inconueniens.

¶ Ibi. Minor declaratur sic: quia enim quodlibet creatum in esse quidditatiuo est limitatum, & quælibet perfectio ei essentialis.

Obiectio.

¶ Sed contra hoc dictum, vt magis intelligatur instatur aliqualiter, probando, ꝙ non quælibet perfectio essentialis entis limitati est limitata, q a ens est de essentia hominis, & tamen secundum eum est illimitatum.

Responsio.

Dico, ꝙ perfectio essentialis creaturæ põt dupliciter considerari. Vno modo in esse verè reali, & existente. Alio modo in esse conceptibili. Exemplum Hic homo includit multa esse nam primo dicitur hoc ens. secundo dicitur hæc substantia. tertio dicitur hoc corpus. quarto hoc viuens. quinto hoc animal. sexto hic homo. Istæ perfectiones existentes in Frãcisco, qui est omnino limitatus sunt limitatæ, licet non semper cõceptus sumpti ab istis perfectionibus sint limitati, vt patet de conceptu entis, qui sumitur ab hoc ente in Franci. nec conceptus substantiæ, vt dicit ens per se tantum, qui sumitur ab hoc ente per se Alij verò conceptus sequentes, vi puta conceptus substantiæ prædicamentalis, & corporis, & viuentis, & huiusmodi, sunt limitati. Loquitur ergo Doctor ꝙ quælibet perfectio essentialis creaturæ est limitata modo præexposito,

Perfectio alicuius est dupliciter.

¶ Sequitur in littera. Ideo à nulla tali sumitur attributum. Pari enim ratione à qualibet essentia creata assumeretur attributum, sed ab illo, quod est perfectio accidentalis creaturæ, siue in bene esse eius sumitur attributum, quod dicit perfectionem simplr in subiecta substantia; quia licet vt natura quædam habeat gradum limitatum, tñ, vt perficiens aliud in bene esse eius nullam limitationem importat, & sic est attributum, sic etiam in Deo non notat perfectionẽ primam, sed quasi accidentalem in bene esse.

Attributũ in Deo non notat perfectionem primam, sed quasi accidentalẽ in bene esse.

PRO maiori dilucidatione huius litteræ Sco. hic sunt plura notãda. Primo, ꝙ attributum in creatura dicitur attributum: quia alteri attribuitur, sicut sapientia dr̃ attributum, puta homini, & tale p̃supponit id cui attribuitur hr̃e esse suum essentiale, & quidditatiuum nam attributum dr̃ quia perficit id, quod in se prius est perfectũ essentialiter: Et sic dico in essentia diuina, ꝙ attributũ dr̃ quod quasi secũdo perficit essentiã diuinã, q̃ in se est pfectissima essentialr. Ideo illa, q̃ pertinent ad essentiã diuinã non dñr attributa, nec ẽt omnia, q̃ nõ sunt de essentia illius dñr attributa, vt gradus intrinseci dicentes perfectionẽ, vt infinitas: quia illi sunt sic intrinseci essentiæ, quòd non potest haberi conceptus perfectus de ea sine illis, vt supra declaraui. Sed bene omnia alia dicentia perfectionem in diuinis sunt attributa.

Quare dicatur attributum in creatura: quia alteri attribuitur.

Nullus gradus intrinsecus essentiæ dr̃ attributum.

¶ Secundo nota ꝙ attributũ in creaturis, puta bonitas creata, vel veritas dupliciter põt cõsiderari, aut inquantum est q̃dam essentia creata, & sic importat limitationẽ, aut inquantum perficit subiectã substantiam, q̃ in se est perfecta substantialr. Et sic, vt pficit, põt dici illimitata. Nã perficere, vt perficere non includit imperfectionem aliq̃, licet in creatura perficiens, non inquantũ hmõi, sed inquantum informãs dicat aliquale imperfectionẽ, vt patet à Doc. d. 2 primi. & d. 5. q. 2 Accipitur ergo, vt attributũ in creaturis attribuit Deo sm̃ illam rõnem, quæ tm̃ dr̃ perficere, & non, vt informat. Et est sensus, ꝙ bonitas in Deo est ibi sm̃ illam rõnem, qua dr̃ perfectio secunda illius, quod in se substantialr, & essentialr est perfectũ, non m̃ est ibi, nec vt informans, nec vt actuãs, nec vt determinans: quia oĩa ista dñt imperfectionẽ respũ essentiæ, sed est ibi realiter & essentialiter eadẽ cum essentia, licet formaliter distincta.

Per quid dicitur attributum in diuinis.

¶ Tertio nota, ꝙ perfectiones in creaturis, q̃ sc̃do perficiunt sunt in duplici gñe. Nam q̃dam sunt perfectiones, quibus sumptis in suis rõnibus formalib. non repugnat infinitas, & sic sunt perfectiones simpliciter, vt bonitas, veritas, inquantũ hmõi, & tales sunt transferendæ ad diuina in summo. Quædam sunt, quibus sumptis in rõnibus suis formalibus re-

Quæ perfectionis ad diuina transferuntur.

pugnat infiitas, & sic non possunt esse perfectiones simpliciter, vt albedo, color, lux, & huiusmodi accidentia corporalia, & talia formaliter non sunt transferanda ad diuina, nec in summo, nec aliquo modo, quia hæc esset falsa, Deus est summa albedo, vel summus color, possunt tamen transferri non formaliter, ita quòd dicantur formaliter de Deo, sed proportionaliter, quæ proportio requirit dissimilitudinem. Et sic dicimus, quòd in Deo est perfectio albedinis eminenter solum id est quòd Deus habet tantam perfectionem, quanta est in albedine, & infinitũ maiorem. Et sic patet quomodo perfectiones attributales in creaturis attribuuntur in summo ipsi creatori.

In Deo est perfectio albedinis eminenter, quia Deus habet tantam perfectionem, quanta est in albedine, & in infinitum maiorẽ.

¶Ibi. Item secundo sic. Illa non distinguntur per respectum ad extra, quorum quodlibet continet essentiam diuinã secundum omnem rationem ydealem. Sed quodlibet attributum continet essentiam diuinam secundum omnem rationem perfectionis ydealis ergo &c.

Ydea est esse cognitum in mente diuina esse creatura est simpliciter limitatum.

IN ISTA ratione sunt plura notanda. Primo, ydea nihil aliud est, nisi esse cognitum creaturæ in mente diuina, vt tenet Doct. distin. 35. primi. Et talis ydea correspondet perfectioni creature in esse quiditatiuo, esse autem quiditatiuum creaturæ est simpliciter limitatum, & sic secundum diuersas perfectiones limitatas in creaturis, diuersæ ydeæ distinguntur in mente diuina, vt puta esse cognitum lapidis repræsentat ipsum lapidem in perfectione quiditatiua, vt duo, & esse cognitum asini repræsentat ipsum asinũ in perfectione quiditatiua, vt quatuor, & sic ascendendo, vel descendendo. Et ydea, siue esse cognitum creaturæ non repræsentat aliquam creaturam, siue aliquam essentiam, vt est perfectio simpliciter. Et ideo ydea bonitatis creatæ non repræsentat ipsam bonitatem, vt est quædam perfectio simpliciter, quę inquantum perficit dicitur limitata, sed repræsentat ipsam in sua perfectione quiditatiua limitata. Nam si ydea sapientiæ creatæ, & ydea bonitatis creatæ, & veritatis, & vnitatis, & huiusmodi (quæ dicunt perfectionẽ simpliciter) repręsentarent ipsa, vt perfecta simpliciter, tunc eis tantum corresponderet vnum attributum in diuinis, puta perfectio simpliciter, vel bonitas essentialis, & sic non possent huiusmodi distincta attributa in diuinis accipi per comparationẽ ad distincta attributa in creaturis, vt dicebat Tho. quia vt sunt perfectiones simpliciter, & sub illa ratione, qua sunt perfectiones simpliciter, tantum vnũ attributum corresponderet eis in diuinis. ergo si plura debent sumi in diuinis per comparationem ad plura ad extra, oportet quòd illa ydeata accipiantur in suo esse quiditatiuo, & limitato. Secũdo declaro, quòd quando dicit Doct. quòd attributa continet essentiam diuinam secundum omnem perfectionis ydealis rationem, debet sic intelligi, quòd sicut essentia diuina (quia formaliter infinita) eminenter continet omnem rationem perfectionis ydealis id est omnem perfectionem ydealem correspondentem perfectionibus ydeatis. Et sic eminenter continet omnẽ perfectionem ydeatorum, sic attributum, cũ sit formaliter infinitum, & eadem res realiter, quòd essentia diuina continet omnem rationem perfectionis ydealis modo præexposito. Tertio suppono, quòd quando aliquid equaliter respicit plura, non magis sumitur ab vno, quàm ab alio, nec magis dicitur tale ab vno, quàm ab alio. Cum ergo attributum in diuinis, puta bonitas infinita æqualiter respiciat omnia ydeata (Nã ita eminenter continet perfectionem lapidis, sicut, & perfectionem asini, & perfectionem sapientiæ, & omnia respicit, vt sunt quædam essentiæ limitatæ, & ita respicit essentiam lapidis, sicut essentiam bonitatis, vel veritatis creatæ, & huiusmodi) ergo non magis debet accipi bonitas, vt attributum diuinum ab essentia bonitatis creatæ, quàm ab essentia lapidis, cum æqualiter contineat omnia illa. Sicut etiam essentia diuina æqualiter continet, & respicit omnia ydeata, vt perfectiones limitatas. Stat ergo tota ratio Sco. in hoc, quòd sicut essentia diuina, quę propter suam infinitatem æqualiter continet omnia ydeata, & æqualiter respicit illa, non magis debet accipi ab vno ydeato, quàm ab alio. Et sic falsum est, quod Tho. dicit, quòd bonitas, quæ est attributum in Deo, accipitur per respectum ad bonitatem creatam, ita quòd si talis bonitas creata non esset, non posset accipi bonitas in diuinis, vt attributum distinctum ab alijs.

Attributa quomodo cõtineant essentiam diuinam.

Contra D. Thomam.

¶Ibi. Item tertio sic. Distinctio attributorum fundamentum est respectu distinctionis emanationum personalium, quia filius procedit naturaliter nascendo, tanquam verbum in intellectu, Spiritus sanctus procedit liberaliter spirando, tanquam amor in voluntate, & non vt verbum, &c. Hæc sunt formalia verba Scoti.

Quomodo filius procedat naturaliter nascendo & Spiritus sanctus pcedat liberaliter spirando.

¶In præsenti ratione sunt aliqua notanda. Primo, quòd emanationes in diuinis, puta generatio passiua per modum naturæ, & spiratio passiua per modum volũtatis sunt in diuinis ex natura rei, & præter operationem intellectus collatiui, aliter personæ constitutæ non essent ibi ex natura rei, quia si productio, vel emanatio non est realis, nec etiam productum. Secundo, quòd filius dicitur naturaliter procedi nascendo tanquam verbum conceptum in intellectu id est tanquam verbum verè productum ab intellectu, tanquam à principio formali productiuo, & dicitur concipi in intellectu, quia intellectus, vna cum essentia dicitur verè memoria fęcunda, hoc idẽ dico de Spiritu sancto respectu voluntatis. Tertio suppono, quòd distinctio attributorum est fundamentum distinctionis emanationum id est quòd ipsæ emanationes, quæ sunt ibi distinctæ ex natura rei, de necessitate præsupponunt aliqua attributa distincta ex natura rei, à quibus dicuntur distingui. Non enim est possibile imaginari, quòd vna productio sit per modum naturæ, & alia sit simpliciter per modum voluntatis, & quòd principia productiua non distinguantur inter se ex natura rei, quia videtur impossibile, quòd vnum, videlicet omnino re indistinctum sit principium productiuum, & per modum libertatis, & per modum naturæ. Et sic cum in diuinis emanationes sint ex natura rei, & non sint ibi per respectum ad extra, multo fortius attributa, a quibus sumuntur, erunt ibi ex natura rei, & non per respectum ad extra. Quarto nota, quòd licet Scotus hic nominet intellectum, & voluntatem attributa, nominat ea generali nomine, & impropriè. Et quia Thoma dixit, quòd attributa sumuntur per respectum ad extra, & vult, quòd intellectus, & voluntas, & huiusmodi sint ibi distincta tantum per comparationem ad extra. Ideo Doctor quantum ad hoc nominat ea attributa, tamen ipse absolutè negat ipsa esse attributa, vt patet in ista quæstione infra, & quæstione prima quolibet.

Quęnam sit memoria fęcunda.

Attributa in diuinis sunt ex natura rei, & non per respectum ad extra.

Intellectus & voluntas nõ sũt attributa, nisi impropriè.

¶Ibi. Item quarto sic. Deus intelligit essentiam suam inquantum vera, non inquantum bona, & vult eam, inquantum bona, non inquantum vera, ab æterno etiam intellexit se intelligere essentiam, & velle eam, etiam sine respectu ad extra, quia iste actus consequitur immaterialitatẽ naturalem id est actus, quo intellectus diuinus reflectitur super intellectionem, qua intelligit essentiã, & similiter actus volendi, quo voluntas vult volitionem, qua immediatè vult essentiam, ergo sine tali respectu ad extra essentia includit rationem veri, & boni, similiter rationem intelligentis, & intellecti scilicet ipsum intellectum, qui habet

Deus intelligit essentiam suam inquantum vera, & vult eam inquantum bona.

bet rationem intelligentis, & essentiam, quæ habet rationem intellecti, & similiter includit rationem volentis, & voliti, quæ rationes sunt formaliter distinctæ. Nota tamen, quòd licet secundum doct. intellectus diuinus intelligat essentiam, inquantum vera, & etiam inquantum bona, tamen hoc, quod dicit hic, quòd intelligit eam inquantum vera, non inquantum bona, hoc concludit contra Thomam, qui tenet essentiam sub ratione veri esse obiectum intellectus, & non sub ratione boni. Hoc stante, formo sic argumentum, supponẽdo mihi primo, quòd intellectus prima intellectione, qua intelligit aliquid, non fabricat ens rationis, nec comparat illud intellectum ad aliud. nam primo intelligit obiectũ, & intellectum postea comparat, hoc stante, intellectus diuinus intelligit essentiam inquantum vera, & non inquantum bona & hoc prima intellectione, ergo est ibi veritas, & nõ per comparationem ad extra. Et similiter voluntas prima volitione vult eam, inquantum bona, & non absolutè, inquantum vera, ergo est ibi bonitas sine comparatione ad extra.

Contra D. Thomam.

¶Ibi. Ab æterno etiam intellexit. Potest formari aliud argumentum supponendo aliqua. Primo, & si idem omnino in re possit se intelligere, & sic esse obiectum, & potentia, tamen quòd idem omnino in re intelligat seipsum intellectione, & quòd talis intellectio, qua se intelligit sit omnino idem in re, hoc nõ est intelligibile, quia operatio semper distinguitur ab operante. Cum ergo intellectus diuinus intelligat essentiam suam, vel seipsum. Et vltra intelligat etiam se intelligere propter suam immaterialitatem naturalem. Quæritur tunc, aut intelligit intellectione reali, & non sumpta per respectum ad extra? aut intellectione rationis, quæ sit tantum ens rationis, & hoc per respectum ad extra? Si primo habeo intentum scilicet quòd est ibi intellectio ex natura rei, aliquo modo distincta ab ipso intelligente. Si secundo? ergo tantum est ibi intellectio rationis, & per respectum ad extra. Et sic intellectus diuinus non posset seipsum intelligere, nec essentiam suam realiter, nec diceretur intelligens realiter, sed tantum secundæ intentionaliter. Et vltra, remoto omni ente ad extra sequeretur, quòd non esset ibi intellectio, & sic remota omni creatura, ad quam sit talis comparatio, Deus formaliter nihil intelligeret, quæ omnia sunt absurda, & sicut dixi de intellectione, eodem modo potest formari argumentum de volitione.

Deductio de intellectione cõtra Tho.

¶Ibi. Item quinto sic, beatitudo diuina consistit in eius actibus perfectis intellectus, & voluntatis, sed omnia attributa diuina sese mutuo respiciunt in perficiendo actus illos, beatitudo autem Dei à nullo respectu dependet ad extra, vt clarius intelligatur ista ratio. Suppono primo, quòd Deus sit ex natura rei in seipso beatus obiectiue, & in intellectione, & volitione deitatis formaliter beatus, & hoc à semetipso, etiam omni respectu extrinseco circumscripto, patet, quia btitudo De ad nihil extra dependet, sed est ibi ex natura rei. Tunc sic. Beatitudo formaliter sumpta consistit in actibus secundis, & non primis. Cum ergo Deus sit formaliter beatus in seipso, ergo beatitudo sua formaliter consistit in actibus secundis scilicet in perfectissima visione, & volitione sui. Quæro tunc, aut illa visio, & volitio sui est ibi ex natura rei, & aliquo modo distincta ab ipso? cum non sit intelligibile, actum secundum, esse omnino idem cum actu primo, aut est ibi tantum ens rationis, & per respectum ad extra? Si primo? habeo propositũ. Si secundo? ergo erit formaliter beatus aliquo ente rationis, & aliquo respectu sumpto ab extra, & sic remota omni creatura, ad quam sit talis comparatio non erit aliquo modo formaliter beatus, quæ omnia videntur absurda, ergo, sequitur quod erit ibi visio beata, & volitio similiter ex natura rei. Et addo vltra, quòd ex quo omnia attributa diuina se se mutuo respiciunt in perficiendo actus illos (Nam quædam attributa respiciunt, & quodammodo præsupponunt actum intellectus, vt sapientia, scientia, & huiusmodi. Quædam actum voluntatis, vt charitas, bonitas, & huiusmodi) ergo sicut illi actus sunt ibi ex natura rei, & non per respectum ad extra, ita attributa perficientia illos actus, non tamen quòd illi actus realiter perficiantur.

Vbi cõsistat beatitudo.

Beatitudo Dei formaliter cõsistit in perfectissima visione, & volitione sui.

¶Ibi. Contra rationem eius. Quia sanctus Thomas asserit, quòd illa, quæ distinguũtur ratione in vno extremo, cui correspondent aliqua distincta realiter in alio extremo, semper sumuntur ab illis realiter distinctis. Et quòd hoc sit falsum, ostendit Doctor hic, quia essentia diuina distinguitur ratione ab attributo, puta à sapientia, & tamen in creaturis correspondet distinctio realis inter essentiam, & attributum, vt homo distinguitur realiter à sua sapientia, ergo si essentia diuina distinguitur ratione à sapientia, & talia sumuntur à distinctis realiter, ergo essentia diuina erit in Deo tantum per respectum ad extra, quod non est intelligibile.

¶Ibi. Tum quia bonum, & verum, &c. Hoc cõcludit contra Thomam, qui bonum, & verũ ponit tantum ratione distingui in creatura, & est ratio ad hominem, quia secundum Scotum bonum, & verum in creatura formaliter distinguntur.

Contra D. Thomam q ponit bonũ, & verum sola ratione distingui in creaturis.

¶Ibi. Tum tertio. Vbi est mera distinctio rationis, non requiritur respectus ad aliquid extra, sicut est in diffinitione, & diffinito.

¶Sed in ista litera doctoris occurrunt aliqua dubia. Primum, quia omnis relatio rationis fit semper ex comparatione vnius ad alterum, ergo sicut talis relatio rationis requirit rem ad extra comparatam, ita & distinctio rationis requirit respectum ad aliquid extra.

Dubium.

¶Dico, quòd licet omnis relatio rationis sit causata, vel saltem derelicta per aliquem actum collatiuum intellectus, vel alterius potentiæ comparantis vnum obiectum ad aliud, & sic nõ possit fieri sine tali re comparata, tamẽ multa sola ratione distinguntur sine respectu ad extra id est quòd vt intelligantur distingui ratione, non habent hoc per respectum ad extra. Immo per impossibile remote omni respectu ad extra adhuc distinguerentur. Nam licet intentio generis, & speciei sint causatæ suo modo per actum intellectus comparantis vnum obiectum ad aliud, tamen quòd inter se distinguantur non habent hoc per respectum ad ipsa comparata.

Solutio.

¶Secundum dubiũ est de diffinitione, & diffinito, quia videtur, quòd non tantum ratione distinguantur, immo magis ex natura rei.

Dubium aliud diffinitum & diffinito distinguntur aliquãdo realiter quandoque ex natura rei, interdum ratione tantum.

¶Dico, quòd capiendo diffinitionem, & diffinitum pro vocibus, realiter distinguntur, vt patet, quia sunt diuersæ voces realiter distinctæ. Similiter capiendo pro conceptibus non sunt idem. Tum quia conceptus diffiniti est incomplexus, & diffinitionis complexus. Tum quia conceptus diffiniti importatur confusè, & diffinitionis distinctè. Et similiter accipiendo diffinitum pro re extra, & diffinitionem pro actu intellectus diffinientis distinguntur, patet quia in demonstratione non supponunt pro eodem, vt patet. Aliquando accipiuntur diffinitum pro conceptibili confuso, & diffinitio pro conceptibili distincto, & sic fortè ex natura rei differunt. Aliqui tamen exponentes Sco. dicunt, quòd diffinitio propriè est ens rationis, similiter, & diffinitum. Nam intellectus diffinit effectiuè id est rem conceptam in conceptus diuidit, qualiter in re non est diuisa, ideo totum aggregatum ex illis conceptibus, in quo est res diuisa, est ens rationis. Et quia diffinire est dupliciter

Diffinitio et diffinitũ distinguntur multipliciter.

ter, scilicet effectiuè, quod est actus realis diffiniẽdi, & formaliter quod est declarare distinctè quid sit res, quæ fundatur in illis conceptibus, in quos est diuisus conceptus diffiniti. ideo diffinire secundo modo est præcisè ens rationis & relatio rationis: quia etiam diffinitum, vt tale est tantum in cõceptu, ideo etiam diffinitum, vt tale est tantum ens rationis. Nõ tamen negandum est, quin res realis per diffinitionẽ explicetur, quæ diffinitio est tantum ens rationis formaliter, & fundamentaliter est illi cõceptus diffiniẽtes, vt homo cognoscitur primo cõfusè, idest sub ratione totius. Postea intellectus diuidit ipsum formãdo duos conceptus de eo, scilicet animalis, & intellectualis, qui duo conceptus distinctè declarant, quid sit illud cõfusum, quod est homo. Homo conceptus est in re ens reale, & in intellectu solum ens rationis, & non diuiditur, vt in re, sed vt in intellectu. Similiter animal, & intellectuale sunt conceptus, & ipsi declarant hominem conceptum, illa declaratio, quia est entium rationis, idest conceptuum diffiniẽtium, est tantum relatio rationis. hæc illa opinio. Ex his patet solutio ad dubium.

Homo dupliciter potest considerari, vt in repr. & i intellectu secũdo.

¶ Ibi. Et talis est distinctio in attributis, qualia sunt obiecta intelligentiæ diuinæ, idest intellectionis diuinæ, differentia ratione, idest ꝙ qualia sunt obiecta differentia ratione respectu intellectionis diuinæ (quæ tantum est vna) talis est distinctio in attributis, quæ attributa sunt huiusmodi obiecta, quæ tantum rõne distinguuntur, & hoc secundum S. Tho. ergo nõ per respectũ ad extra: quia quando requiritur respectus ad extra, tunc nõ dicuntur sola ratione distingui, sed partim ab intellectu, & partim aliunde, & hoc, vel à diuersis circunstantibus extra diuersimodè, vt intellectus, qui distinguit dextrum, & sinistrum in columna per respectũ ad diuersas partes animalis. Et similiter distinguit in puncto principiũ, & finem per respectum ad diuersas lineas diuersimodè circunstantes, ita ꝙ respectu vnius dicitur principium, & respectu alterius dicitur finis, vel ab eodem diuersimodè circunstante, vt intellectus distinguit, pnta in lapide, vt diuersimodè circunstante bonum & verum, nam vt præsentatur in ratione intelligibilis, & in ratione appetibilis ibi distinguit verum, & bonum. Hic tamen non loquor de bonitate, & veritate, vt sunt passiones entis. & hoc bene nota.

¶ Ibi. Item contra minorem. Tota vis rationis in hoc consistit, supponendo aliqua. Primo, quòd personæ diuinæ productæ realiter distinguuntur, & nõ per respectũ ad extra: quoniam non sunt ibi per respectum ad extra, & ipsę personæ præsupponunt intellectum, & voluntatem, quæ sunt principia emanationum, siue productionum earum, ita quòd productio filij, quæ est per modum naturæ præsupponit intellectum, vt productionum per modum naturę, & productio Spiritussancti, quæ est libera, præsupponit voluntatem, vt principium productionum p modum libertatis. Secũdo suppono, ꝙ attributa quædam pertinent ad intellectum absolutè, vt sapientia, scientia, notitia, &c. quædam ad voluntatem absolutè, vt charitas, dilectio, amor, & huiusmodi. Sicut ergo intellectus habet respectum ad gignitionem verbi, ita, & omnia attributa, quæ pertinent ad intellectum, habent respectum ad gignitionem verbi. Similiter voluntas habet respectum ad spirandum Spiritumsanctum, & omnia attributa pertinentia ad illã. Similiter sic potest sumi distinctio attributorum per respectum ad productiones realiter distinctas. Ergo intellectus beatus poterit illas distinguere per respectum ad distincta realiter in diuinis, puta per respectum ad productionem filij, & spiritussancti, quæ distinguuntur realiter.

Attributa sunt duplicia. Quędã pertinẽt ad intellectum absolutè. Quędam ad voluntatem absolutè.

IBI. Alia est positio. Hic recitat opi. Hen. quol. 5. q. 1. & quol. 13. q. 1. qui dicit, quòd essentia diuina absolutè considerata, s. inquantum natura aliqua, vel essentia nullam habet distinctionẽ rationis, nisi tantum potentia, scilicet pro quanto potest diuersimodè considerari: quia secundum Com. 12 met. c. 39. qui vult, ꝙ multiplicitas rationũ in Deo non est, nisi in intellectu tantum, non in re, vide literam eius circa medium comentum incipiendo ibi. In eis autem, quæ sunt forma non in materia dispositio, & dispositum reducuntur ad vnum in esse, & duo in consideratione, vide vsque in finem, vbi expresśe apparet, ꝙ in Deo nulla est distinctio, nisi tantum per actum intellectus, &c. In natura ergo diuina absolutè accepta nulla est distinctio rationis nisi in potentia Sed considerata ipsa essentia diuina non in se absolutè, sed vt veritas, prout scilicet habet esse in intelligentia, idest vt actu intelligitur: & potest dupliciter accipi, aut scilicet inquantum essentia mouet intellectum, quasi simplici intelligentia, idest vt mouet intellectum diuinum ad sui simplicem notitiam, qua intellectus diuinus intelligit essentiam, vt essentia est, & sic cõcipitur adhuc per rationem suę simplicitatis, idest quòd cõcipitur, vt omninò indistincta re, & ratione: quia in prima intellectione essentiæ, nulla est adhuc distinctio rationis. Aut inquantum intellectus post istam apprehensionem negociatur circa ipsam pluralitatem attributorum, quasi reducendo ipsa de potentia ad actum, idest quòd ante talem negociationem nõ sunt actu ibi aliqua attributa, sed tantum in potẽtia, sed per talem negociationem causantur ibi talia attributa, & sic per illam negociationem reducuntur de potentia ad actum. Primo modo, intellectus creatus naturalis ad ipsam non pertingit, scilicet cognoscendo ipsam in se, & absolutè, sed concipit ipsam particulatim in attributis conceptis ex creaturis, & sic naturalis intellectus cognoscit eam, vt est summũ bonum, vt supra patuit dist. 3. quæst. 1. recitando opinionem istius. Secundo modo intellectus beatus, quasi prima actione intelligendi capit eam, intelligendo eam in se absolutè. secundo modo quasi intellectus idem componens, & diuidens, idest quòd intellectus beatus primo apprehendit essentiam in se absolutè, & post negociatur componendo, & diuidendo, puta ꝙ sit bona, sapiens, & huiusmodi, & quòd bonitas non est sapientia, &c. ita quòd intellectu beato sunt duo, vel quasi duo actus, vnus, quo capit essentiam in se, & alius, quo componit, & diuidit. Sed intellectus diuinus vnico, & simplici intuitu distinguit rationes contentas in essentia, quæ ex sua perfectione summa, omnes perfectiones simpliciter sola ratione, siue operatione intellectus distinctas continet. Nam eodem actu intellectus intelligit essentiam, & distinguit in ea omnes rationes attributorum. Sequitur. Istę rationes attributorum, secundum quas intellectus de simplici essentia diuersos cõceptus format, non sunt, nisi respectus fundati in essentia. i. quòd attributa, scilicet bonum, verum &c. sunt tãtum respectus rationis fundati in essentia, & sic secundũ istos respectus attributales formantur diuersi conceptus: quia de bonitate habetur vnus conceptus, & de sapientia alius, & sic de alijs. Sequitur, quia conceptus plurium absolutorum intra eam impedit simplicitatis. Sequitur, & sunt conceptus plures, idest quòd attributa dicuntur plures conceptus, & similiter conceptus essentiæ, & attributorum sunt plures, ne sint sinonymi, & sunt in essentia, ne scilicet sint vana, sed non sunt respectus ad extra, sed ad intra. Sic ergo omnia attributa diuina pertinent ad intellectũ, vel voluntatem, quæ ad intellectum mutuo ad intra se respiciunt, similiter quæ ad voluntatem mutuò ad intra se respiciunt. (Exemplum primi. intellectum, & intelligens. Exemplum secundi. volitum,

Opinio Henrici.

tum, & volens, &c.) inquantum scilicet hæc, & illa cadunt sub apprehensione intellectus, qui intellectus primo simplici intelligentia cõcipit essentiã, vt essentia est, deinde negociãdo circa eam cõcipit videlicet eã vt intellecta est, & vt intelligens, & vt rõ intelligendi. Itaque essentia inquantum essentia respicit alia, vt fundata in ipsa, & sic dicitur fundamentum omniũ attributorum, vt verò est concepta, & monens intellectum ad intelligendum dicitur veritas, cuius propria ratio est, vt respiciat essentiã, vt essentia est, sicut illud, cuius est declaratiua, quia ipsa veritas est declaratiua essentiæ diuinæ, & respicit intellectum, vt cui habet declarare scilicet ipsam essentiam, & similiter respicit actum intelligendi, vt quo ipsa habet declarare essentiam ipsi intellectui, & respicit sapientiam, vt habitum, quo intellectus habilis est, vt sibi declaratio fiat. Ipsa verò essentia, vt per actum intelligendi est cõceptiua sui ipsius dicitur intellectus, & sic essentia, quæ dicitur intellectus respicit verũ, vt per quod manifestatur essentia, quæ concipitur, & similiter dicitur intellectio, prout consideratur, vt est id, quo essentia declaratur, vel intelligitur, & similiter ipsa eadem essentia dicitur sapientia, prout consideratur, vt est id, quo intellectus habilis est, vt declaretur sibi essentia. Hoc idem dico de voluntate, de actu volendi, de bonitate, quia eadem, vt diuersimodè concepta, dicitur voluntas, actus volendi, bonitas, &c.

Essentia est fundamentum omniũ attributorum.

¶A summa ergo vnitate essentiæ ordinatè secundum modum concipiendi concipiuntur diuersæ rationes attributorũ, & inter illa adhuc est ordo, secundum quem mediatius, vel immediatius ordinantur ad emanationes, deinde concipiuntur emanationes, & ibi est status ad intra. Deinde sequuntur omnes respectus ad extra, qui sunt per accidens. Hæc est positio Hen.

CONTRA istam opi. arguitur per rationes illas, quas adduxi contra primam opi. primo per tertiam, quia secundum eos distinctio perfectionum attributalium est fundamentum respectu distinctionis emanationum, sed distinctio emanationum est realis, ergo & distinctio attributorum, patet consequentia, quia distinctio realis non præexigit necessario distinctionem rationis, sicut nec aliquid quod est purum ens reale præexigit illud, quod est merè ens rationis.

¶Confirmatur ratio, quia quod est posterius naturaliter non potest esse perfectius ens ente priori naturaliter. Sed ens reale est perfectius ens ente rationis, & distinctio emanationum est realis, & posterior.

¶In ista ratione, cum sua confirmatione sunt plura notanda. Primo quomodo distinctio perfectionum attributalium sit fundamentũ respectu distinctionis emanationum? de hoc vide in tertia ratione contra Tho. supra. Secundo nulla distinctio realis præexigit necessario distinctionem, quæ tantum est rationis.

Bona diff.

¶Sed hic est diffi. quia distinctio creaturarum realis, puta hominis, & asini realiter existentis præexigit de necessitate distinctionem ydearum in Deo scilicet esse cognitum vtriusque, quod tamen est ens rationis.

Solutio.

¶Dico, quòd sic debet intelligi, quòd distinctio realis non præexigit necessario distinctionem rationis, vt rationem distinguendi, quia nulla relatio rationis potest esse ratio distinguendi aliqua realiter, vt patet. Et sic dico de ydeis, quòd quamuis præexigatur, non tamen præexiguntur, vt rationes distinguendi, quia si per impossibile non esset ydea lapidis, & hominis, adhuc inter se verè realiter distinguerentur. In proposito autem intellectus, & voluntas, quę impropriè dicuntur attributa (vt dixi supra) sunt ratio distinguendi generationem filij. & spirationem Spiritus sancti, quia ipsis circumscriptis vna productio non diceretur magis per modum naturæ, quàm alia, nec vna magis per modum libertatis, quàm alia, si ergo intellectus, & voluntas essent ibi tantum ens rationis, tunc ens rationis esset ratio distinguendi aliqua realiter; scilicet generationem, & spirationem, quæ distinguuntur realiter, quod est inconueniens &c.

¶Secundo dubitatur ibi. Sicut nec aliquid, quod est purè reale &c. Hoc videtur difficile. Primo, quia creatura realiter habens esse necessario præexigit suũ esse cognitum in mente diuina, vt patet à Doct. dist. 3. q. 4. & dist. 35. & 36. primi. & dist. 1. q. 1. secundi, & in quolib. Secundo, quia creatura non potest fieri de aliquo simpliciter, vt ly simpliciter excludit omne ens, quia vt excludit esse cognitum ipsius non posset fieri, quia modo præsupponit suum esse cognitum, vt declarat doct. in secundo dist. 17. Tertio: quia in intellectu diuino ante productionem cuiuscunque creaturę sit aliqua relatio rationis, puta comparando seipsum ad alia, vel ad suam essentiam, vt patet à doct. dist 30 primi.

Alia diff.

¶Dico ad omnia ista, quòd dictum Doc. sic debet intelligi, quòd purum ens reale nõ præexigit aliud, quod est merè ens rationis, Ita quòd ens rationis sit ratio essendi entis realis. Sicut in proposito intellectus diuinus est ratio essendi productionis filij per modum naturæ, & voluntas est ratio essendi productionis scilicet per modum libertatis, & sic si essent entia rationis, tunc ens rationis esset ratio essendi, entis realis.

Solutio.

¶Ad primum ergo de ydea dico, quòd & si præsupponatur, non tamen est ratio essendi ipsius creaturæ, quia per impossibile circumscripto tali esse, adhuc voluntas diuina posset producere. Nam ponitur tale esse ydeale, quia intellectus diuinus ante omnem actum volũtatis de necessitate intelligit omnia possibilia, vt patet à doct. distinct. 3. quæst. 4. & distin. 35. 36. 39. & 41. & 43. primi. & in 2. dist. 1. q. 1. & in quoli.

¶Dico secundo, quòd posito, quòd tale esse præexigatur, non tamen est simpliciter purum ens rationis, quia sibi non repugnat verum esse realis existentiæ, patet quia homo ab æterno habuit esse cognitũ, & sibi non repugnauit verum esse reale, ens autem tantum rationis, cuiusmodi sunt secundæ intẽtiones, & comparationes rationis, sic sunt entia rationis, quòd eis repugnat aliquando esse ens reale.

¶Tertio dico, quòd etiam homo, vt habet esse cognitũ in intellectu diuino est simpliciter perfectius, & verius ens, quàm in sua actuali existentia, licet non verius tale, vt patet à Doct. dist. 1. q. 1. 4. Responsio tamen prima est magis ad propositum.

¶Ad secundum patet ex dictis, & ad tertium similiter, quia quamuis talia entia rationis præexigantur, non tamen præexiguntur, vt rationes essendi.

Alia diff.

¶Tertio dubitatur in hoc, quod dicit, quòd posterius naturaliter non potest esse perfectius priori naturaliter, ibi. Confirmatur ista ratio, &c. quia compositum ex partibus essentialibus est naturaliter posterius partibus, & tamen est perfectius illis, & similiter forma est naturaliter posterior materia, & tamen est perfectior materia.

¶Respondeo, quòd aliquid esse posterius alio conuenit multipliciter. Primo compositum naturale est posterius suis partibus. Secundo forma naturaliter est posterior suo perfectibili. Tertio, effectus naturaliter est posterior sua causa. Quarto, mensuratum naturaliter est posterius sua mensura. Quinto imperfectum absolutè circa posterius ente perfectio absolutè,

Solutio.

Aliquid esse posterius alio dicitur multipliciter.

solutè, & hæc omnia dicuntur posteriora in essendo. Posterius primo modo est perfectius suo priori. Similiter secundo modo, vt patet de forma substantiali respectu materię. Sed tertio & quarto & quinto modis posterius est imperfectius, licet tertio modo possit esse æquè perfectum quãdo est causa vniuoca, sed imperfectius, quando est causa æquiuoca. Quando ergo dicit Doct. quod est posterius naturaliter nõ potest esse perfectius ens ente priori naturaliter. Hoc debet intelligi tertio, & quarto, & quinto modis, non autem primo, & secundo. Cum ergo ens rationis non præexigatur enti reali, nec primo modo, quia non est pars essentialis eius, nec secundo modo, quia non est subiectum perfectibile ab ente reali. Si ergo præexigitur enti reali præexigitur aliquo triũ modorum sequentium, sed hoc non, quia ens reale de necessitate est perfectius ente rationis, cum ergo distinctio emanationum sit realis, & posterior, puta intellectu, & voluntate, & intellectus, & volũtas sunt principia distinguendi illa duo modo prædicto, ergo non sunt ibi ens rationis, sed sunt ibi verè ex natura rei, & hoc est, quod intendit doct.

¶Ibi Contra, in illo instanti. Veritas licet consistat in hoc. Quia Hen. ad euadendum, quòd intellectus, & voluntas non sunt in Deo ex natura rei, vt distincta principia productiua, dicit, quòd ipsa essentia sub alia, & alia relatione est principium distinctarũ productionum, puta, quòd essentia diuina, vt est determinata per paternitatem, est principium generationis filij, & vt determinata per spirationẽ actiuam est principium spirationis Spiritus sancti. Doct. arguendo contra eum quærit an ipsa essentia sub paternitate sit principium filij eo modo, quo est principium Spiritus sancti? aut alio modo? si primo? non magis filius erit imago patris ex vi productionis suæ quam Spiritus sanctus. Nam dicitur filius imago patris, quia producitur per modum intellectus, & Spiritus sanctus nõ dicitur imago patris, quia ex vi productionis suæ non producitur per modum intellectus. Si secundo ergo sequitur, quòd ante omnem actum intellectus erit aliqua distinctio principiorũ respectu filij, & Spiritus sancti. Sed quia Hen. diceret, quòd bene verum est, quia essentia sub vna relatiune est principium filij, & sub alia Spiritus sancti. Ideo Doct. contra eum arguit.

Filius dicitur imago patris; quia producitur per modum intellectus.

¶Ibi. Nec valet attribuere istam distinctionem relationibus. Vult dicere in sententia Aut essentia, vt essentia est principiũ productiuum filij, & Spiritus sancti? tunc vterque eodem modo produceretur, & stat ratio, aut intellectus est ratio producẽdi filium, vt videtur dicere, vt patet supra dist. 2. & 6. & volitio respectu Spiritus sancti, adhuc stat ratio, quia intellectio illa est tantum ratio producendi per modum naturæ, & similiter volitio, quia licet voluntas sit principium liberum, tamen actus eius, si est principium non erit per modum naturæ, vt patet à Doct. in plurib. locis, & sic filius, & Spiritus sanctus erunt producti per modum naturæ. Aut relatio in essentia est ratio producendi, adhuc sic stat argumentum cõtra eum, quia si aliqua relatio est ratio producendi, hoc erit per modum naturæ. Nam omnis relatio æquè naturaliter respicit suum correlatiuum id est si aliquæ relationes sunt rationes producendi suum correlatiuum, erunt rationes producendi per modum naturæ. Et sic ita spiratio actiua erit ratio producendi Spiritum sanctum per modum naturæ, sicut & paternitas, siue generatio actiua respectu filij, & sic filius, & Spiritus sanctus erunt producti tantum per modum naturæ. Relinquitur ergo, quòd principia productiua sint in Deo ex natura rei, quorum vnum est per modum naturæ, & reliquum per modum libertatis.

¶Ibi. Hoc etiam arguitur contra istam positionẽ. Ista duo argumẽta patere possunt ex glo. supra quarto & quinto argumentis contra Tho. quam vide. Dico tamen vnum, quòd si Deus ab æterno ex sui immaterialitate intelligit, & vult se, dico ex immaterialitate, propter potentias materiales, & organicas, puta visiuam, quæ licet videat alia, tamen non potest videre, nec se, nec suam visionem. Similiter appetitus sensitiuus, licet appetat alia, non tamen appetit se, quia sunt potentiæ materiales. Intellectus verò non tantum diuinus, sed etiam creatus propter sui immaterialitatem non tantum intelligit alia, sed etiam intelligit suam intellectionem, & seipsum. Similiter voluntas non tantum potest velle alia, sed etiam potest velle, & volitionem suam, & seipsam. Si ergo Deus intelligit se prima intellectione, & vult se prima volitione, & hoc sub ratione boni, & veri, ita quòd ratio veri sit ibi ratio intelligendi, & ratio boni, & ratio volendi, ergo ibi est distinctio veri, & boni ex natura rei. Sequitur. Rationum formalium in obiectis id est quòd veritas & bonitas sunt duæ rationes formales obiectales, siue duæ obiecta formalia ante omnem actum intellectus. Et quod dixi prima intellectione, vel volitione non debet referri ad secundam, cum tantum ibi sit vna intellectio, & vna volitio, vt patet supra dist. 2. sed prima intellectione id est præcedenti quodammodo seipsam vt comparatiuam & negociatiuam.

Potẽtia materialis non potest seipsum cognoscere nec actum suũ.

¶Ibi. Hoc etiam confirmatur. Nota quòd idem actus intellectus diuini secũdum diuersos respectus potest diuersificari. Nam, vt terminatur ad essentiam absolutè dicitur actus beatificus, vt verò terminatur ad creaturas relucentes in mente diuina, non dicitur actus beatificus, quia tunc Deus esset beatus in creaturis, vt etiam ille actus est comparatiuus, siue negociatiuus, nõ dicitur actus beatificus, quia tunc in tali negociatione, siue comparatione esset beatitudo formaliter, vel saltem non posset sine illis esse. Cum ergo beatitudo secundum eos consistat in vera cognitione, & dilectione essentiæ diuinæ, erunt ibi ista ex natura rei, & distinctæ etiam, patet quia talis beatitudo requirit obiectum proprium, & potentiam propriam, & operationem propriam.

Actus diuinus vt terminatus ad creaturã nõ dicitur beatificus.

QVIA IGITVR diuersimodè potest intelligi dicta opi. Hic doct. intendit vltra rationes quas supra facit Hen. alias specialiores adducere. Et primo ostẽdit, quòd formaliter bonitas, & veritas sunt in re, & quælibet perfectio simpliciter ante omne opus intellectus, quia q̃libet perfectio est formaliter in ente perfectissimo ex natura rei, sed bonitas, & veritas est formaliter pfectio simpliciter. maior patet.

¶Ibi. Tum quia aliter non esset Deus simpliciter perfectus, quia non esset quo maius &c. Hoc sic debet exponi supponendo. aliqua. Primo, quia perfectioni simpliciter nõ repugnat formaliter infinitas, enti autem rationis repugnat formaliter infinitas, quia etiam relationi reali, vt patet à doc. hic. & q. r. quoli. & 5. Secundo suppono, quòd licet Deus in se sit formaliter infinitus, tamen perfectius est ipsum intelligere non tantum esse in se infinitum realiter, & formaliter, sed etiam intelligere ipsum includere plures perfectiones formaliter infinitas easdem sibi realiter, licet secundum suas rationes formales distinguantur. Nam eminentius est esse in se perfectissimum, & quodammodo innumeras perfectiones reales, & formaliter infinitas continere in se. Si ergo non haberet illas ex natura rei, nõ esset Deus id quo maius excogitari non potest, & sic intelligitur illa ratio.

Cuilibet relationi repugnat infinitas.

¶Ibi. Tum secundo, quia aliter perfectio simpliciter in nullo esset perfectè, non enim est aliqua perfectio simpliciter in creatura perfectè cum ibi sit cum limi-

limitatione, nec in Deo eſt perfectè, niſi ſit exiſtens in eo, ſed tãtum in ipſo, vt quid cognitum. quod eſt eſſe diminutum; & ſic ſapientia nõ eſſet in Deo, vt Deus eſt exiſtens, ſed tãtum eſſet in eo, vt habens eſſe cognitum, cum ſapientia ſecundum opi. ſit ibi per ſolam negociationem intellectus.

Participare aliquid ab alio conuenit dupliciter.

¶Ibi. Tum tertio. Participare aliquid ab alio pronunc conuenit dupliciter. Vno modo ſecundum proportionem, quæ requirit diſſimilitudinem participantis, & participati id eſt quòd non conueniunt in aliqua forma, quæ prædicetur de participante, & participato. Exemplum. Nam lapis eſt ens participatum à Deo, & tamen nec lapis, nec Deus habent formam communem, in qua cõueniunt in ratione participantis, & participati, præter cõceptum entis, qui prædicatur de eis in quid. Secundo aliquid dicitur participari vniuoce id eſt quòd participans, & participatum cõueniant in forma communi, vt bonitas creata dicitur participata à bonitate increata, & vtraque cõuenit in bonitate communi, quæ eſt perfectio ſimpliciter, ſed in nobis finita, in Deo verò infinita. Et hoc ſecundo modo intendit doct. quòd eſt valde inconueniens in creatura eſſe formaliter bonitatem participatam, quæ eſt finita, & in Deo non eſſe formaliter, & realiter, à qua eſt talis participatio, cum vtraque forma verè conueniat in bonitate. Si ergo bonitas creata eſt realiter ex natura rei in creatura participata, à fortiori bonitas, à qua fit talis participatio eſt in Deo ex natura rei, & non tantum ens rationis, vt dicit Hen. & hoc intendit doct.

¶Mi. principalis rationis, patet quia aliter Anſel. non poneret talia in Deo, quia ſecundum eum. mo. 15. nihil tale ponendum eſt in Deo, quod non ſit melius ipſum, quàm non ipſum, ac per hoc perfectio ſimpliciter, patet etiam eadẽ mi. quia quodlibet tale, puta, bonitas, veritas, & huiuſmodi poteſt eſſe formaliter infinitum, & infinitas repugnat cuicunque, quod non eſt perfectio ſimpliciter.

¶Secundo principaliter oſtendit Doct. quòd attributa, quæ ſunt in Deo ex natura rei non habent identitatem formalem, quia intellectus actu ſuo non poteſt cauſare, niſi relationem rationis ex hoc, quòd eſt virtus collatiua potens conferre hoc, vt cognitum ad aliud. Quæro igitur vtrum veritas dicat præcisè illam perfectionem, quę eſt in re formaliter, aut pręcisè illam relationem rationis factam ab intellectu, aut vtrumque. Si primo, ſequitur (cum ſecundum opi. nulla ſit diſtinctio in re) quòd veritas, & bonitas erunt ſynonyma, quod eſt falſum. Si ſecundo, tunc non eſt perfectio ſimpliciter, vt patet. Si tertio, erit tantum vnum per accidens, ſeparando ergo illam relationem rationis à bonitate, & veritate, tunc manẽt ibi veritas, & bonitas ex natura rei, & ſic inter illa erit diſtinctio, & non erunt tantum ſynonyma.

Cõtradictio apparens.

¶Dubitaſ tamen de hoc, quod dicit ſcilicet quòd intellectus actu ſuo non poteſt cauſare, niſi relationem rationis. Tum quia doct. ipſe vult. diſt. 3. q. 4. primi. & diſ. 36. primi. quòd intellectus diuinus actu ſuo producat omne ens in eſſe cognito, & tñ illud eſſe cognitum non eſt ſola relatio rationis, vt patet per eum. & 35. & 36. diſtin. primi. & in 2. diſt. 3. & 18. Itẽ ipſe vult expreſſe. diſt. 45. primi. quòd intellectus diuinus actu ſuo producit quodlibet ens in eſſe poſſibili, & tum illud ens poſſibile non eſt ſola relatio rationis, immo eſt ens quiditatiuũ, vt patet per ipſum, diſt. 3. q. 5. primi contra Hen. & diſt. 36. primi. & diſtin. 3. ſecundi.

Concordantia.

¶Dico breuiter ad hæc omnia, & ad ſimilia, quòd actus intellectus diuini poteſt dupliciter conſiderari. Vno modo, vt tantũ reſpicit obiectum in ſe. Alio modo, vt reſpicit obiectum inquantum cognitum. Et hoc ſecundo modo non poteſt cauſare, niſi relationem rationis, quia obiectum, inquantum cognitum dicitur tantum habere eſſe diminutum, & vt ſic in ipſo tantum ſunt nata cauſari entia rationis. Et hoc patet à Doct. expreſſe diſt. 2. huius primi. Debet ergo ſic intelligi, quòd intellectus actu ſuo ſcilicet collatiuo, vel comparatiuo, qui actus collatiuus eſt reſpectu obiecti cogniti comparati ad aliud obiectum cognitum inquantum huiuſmodi cætera patent.

¶Ibi. Præterea intellectus intuitiuus. Iſta ratio plura tangit Primo, quòd intellectus intuitiuus, id eſt intuitiuè cognoſcens, de neceſſitate terminatur ad rẽ exiſtentem inquantum exiſtens in exiſtentia reali. Secundo, quòd talis intellectus, qui reſpicit obiectum exiſtens, vt exiſtens, non poteſt diſtinguere in illo aliqua plura id eſt non poteſt cognoſcere in illo aliqua diſtincta, niſi inquantum eſt exiſtens, & eſt ſenſus Nã intellectus abſtractiuus poteſt cognoſcere in obiecto, vt cognito aliqua plura diſtincta ſola ratione, puta in homine cognito poteſt cognoſcere intentionẽ ſpeciei, prędicabilis, inferioris, ſuperioris, ſubiecti, & huiuſmodi. Sed intellectus intuitiuus, qui tantum reſpicit obiectum exiſtens, vt exiſtens, & non vt cognitæ, non poteſt cognoſcere in illo ſic exiſtente aliqua plura diſtincta, niſi illa plura ſint exiſtentia in tali obiecto ſecundum quòd exiſtens eſt. Et ideo non poteſt cognoſcere intuitiuè relationes rationis in aliquo obiecto exiſtente, patet quia illæ tantum fundantur in obiecto inquantum cognito, vel inquantũ comparato, & non inquantum exiſtente. Tertio, quòd intellectus diuinus cognoſcit omnia attributa intuitiuè in eſſentia diuina exiſtente, vt exiſtens eſt, ergo cognoſcit illa, vt ſunt ibi ex natura rei. Si vis dicere, quòd illa attributa ſunt entia rationis cauſata ab actu collatiuo intellectus diuini, & quòd cognoſcit illa in eſſentia diuina. Quæro tunc, aut cognoſcit illa in eſſentia diuina inquantum exiſtens eſt? ergo entia rationis ſunt in exiſtente inquantum exiſtẽs eſt, & quicquid eſt in exiſtente inquantum exiſtens, de neceſſitate eſt ex natura rei, aut cognoſcit illa in eſſentia inquantum cognita, vel inquantum comparata? ergo non cognoſceret intuitiuè, quia cognitio intuitiua eſt ad exiſtens inquantum exiſtens. Relinquitur ergo, quòd cognoſcit illa in eſſentia diuina exiſtente, inquantum ſunt quędam obiecta formalia diſtincta præter omnem operationem intellectus collatiui. Et ſic patet iſta ratio &c.

Nota de cognitione intuitiua & abſtractiua.

Quomodo intellect⁹ diuinus cognoſcat attributa.

Difficultas.

SED oritur difficultas. Quomodo intellectus diuinus cognoſcit creaturas ab æterno? quia non fuerunt exiſtentes in propria exiſtentia. Secundo, quomodo ſecundas intentiones cauſatas in creaturis? cũ in ſe nec exiſtant (quia exiſtentia eſt entis realis) nec fundantur in aliqua re exiſtente inquãtum exiſtens, ſed in re cognita, vel comparata inquantum huiuſmodi. Tertio, quomodo intellectus diuinus cognoſcit relationes rationis cauſatas ab ipſo ab æterno? vt patet à doct. diſt. 30 primi. Non eſt dandum, quòd cognoſcat iſta abſtractiuè propter imperfectionem cognitionis. Nec intuitiuè, quia non ſunt exiſtentia, &c.

Reſponſio.

Quomodo intellectus diuinus poteſt cognoſcere tripliciter actu recto & reflexo.

¶Reſpondeo ſupponendo mihi aliqua. Primo, quòd intellectum diuinum poſſe cognoſcere intuitiuè conuenit tripliciter, & hoc actu recto primo vt obiectum primarium in ſe formaliter exiſtens virtute propria ſuo modo mouens, ſiue quaſi mouens, & ſic cognoſcat intuitiuè eſſentiam ſuam, ſecundo tanquam obiectum non primarium, nec eminenter contentum in eſſentia diuina, nec ex ſua ratione formali aliquo modo mouens intellectum diuinum ad cognitionem ſui, vt proprietates ypoſtaticæ, & relationes diuinæ ad intra cognoſcuntur virtute eſſentię intuitiuæ, & non dicuntur eminenter contineri in

illa

illa propter perfectam identitatem earum realem cum essentia diuina, tertio tanquam obiectum secundarium, eminenter contentum in essentia diuina, & sic omnes creaturæ cognoscuntur intuitiuè in essentia diuina, quia ipsa est perfectissima ratio cognoscendi omnem creaturam, maximè in esse quiditatiuo, licet existentia earum (cum sit merè cōtingens, & sequatur determinationem diuinæ voluntatis) dicatur sic cognosci, vt ostenditur ab essentia diuina, & hoc post determinationem diuinæ voluntatis, vt patet à Doc. dist. 39. primi. Et sic cognitio intuitiua terminatur ad aliquod existens in propria existentia, aut ad aliquod, quod licet non sit existens in propria existentia eminenter, tamen secundum totam suam entitatem continetur in alio verè existente, quod erit causa talis cognitionis, & sic creaturæ cognoscuntur quiditatiuè ab intellectu diuino ab æterno, & hoc virtute essentiæ diuinæ eminenter continentis illas. Et sic patet responsio ad primum argumentum. Secundo suppono, quòd intellectus diuinus cognoscit aliquid actu reflexo, nam primo cognoscit cognitionē suam, qua cognoscit essentiam, secundo cognoscit illam cognitionem, vt terminatam ad essentiam cognitam, & sic cognoscit essentiam, vt cognita est, & hoc simpliciter eadem cognitione, cognoscit essentiam nudè, cognoscit eandem cognitionem absolutè, cognoscit essentiam, vt terminum illius cognitionis absolutè, & sic talis cognitio diuersificatur propter diuersos respectus, tertio cognoscit omnes relationes rationis causatas ab ipso. Tertio suppono, quòd aliquid cognosci intuitiuè contingit tripliciter primo, vt est in propria existentia secundo, vt eminenter cōtinetur in aliquo existente, tertio vt quādo nec habet propriam existentiam in se, nec in alio, nec eminenter continetur in alio, tamen perfectissimè cognoscitur secundum totam suam entitatem quantum est natum cognosci, & cognitione perfectissima, quæ nata est haberi de illo. Et hoc tertio modo dico, quòd relationes rationis, & omnia entia rationis ab intellectu diuino perfectissimè cognoscuntur quantum ad earum totalem entitatem, & impossibile esset aliquo modo perfectius cognosci. Cognitio ergo intellectus diuini, vt terminatur ad essentiam diuinam dicitur perfectissimè intuitiua, vt verò terminatur ad relationes reales in diuinis, non ita perfectè, vt verò ad creaturas eminenter contentas (cum nullam existentiam dicant ibi) minus perfectè, vt verò actu reflexo terminatur ad seipsam erit perfecta, cum terminetur ad perfectionem simpliciter, vt verò terminatur ad essentiam cognitam, vt huiusmodi, adhuc minus perfectè, quia ad ens diminutum, vt verò terminatur ad relationes rationis, adhuc erit minus perfecta, quia tantum ad entia diminutissima. Ipsa ergo intellectio diuina semper erit intuitiua, licet secundum diuersas terminationes alio, & alio modo dicatur diuersificari, nō in se, sed in respectibus. Et sic patet solutio argumentorum.

Aliquod potest cognosci intuitiuè tripliciter.

Cognitio diuina dicitur perfectissima, perfecta et minus perfecta.

Obiectio.

¶Si dicatur, ergo positio Hen. potest stare, quia poterit dicere, quod cognoscit illa attributa intuitiuè modo præexposito, & tamen esse tantum entia rationis.

Solutio

¶Dico, quòd argumentum Sco. ad hominem concludit, quia ipse Hen. vult cognitionem intuitiuam terminari ad rem existentem inquantum existens, & sic fiat argumentum vt prius. Secundo, quia si tantū sunt entia rationis, & similiter cognitio diuina sit tantum ibi ens rationis, vt aliquo modo distinctum ab essentia, quomodo ergo dicetur intuitiua? Similiter sequeretur, quòd omnia attributa tantū actu reflexo cognoscerentur. Similiter sequeretur, quòd intellectus diuinus, & intuitiuus tantum cognosceret illa, vt relationes rationis, & sic non vt perfectiones simpliciter, quæ omnia sunt absurda.

¶Ibi. Item arguitur contra illam expositionem, quia si de aliquo obiecto tantū natus est haberi vnus conceptus realis. Hanc rationem prolixè exposui, & glosaui quam expositionem vide supra distinct. 3. quæst. 1.

¶Ibi. Præterea. Contra conclusionem in se. Tota vis huius rationis in hoc cōsistit. Primo, quòd actus intellectus diuini potest dupliciter considerari. Vno modo absolutè, vt terminatur ad obiectū absolutè, & talis actus non dicit negociatiuus, nec causatiuus entis rationis. Alio modo vt est comparatiuus obiecti cogniti ad obiectum cognitum, & vt sic dicitur causatiuus entis rōnis, & sic causando diuersa entia rationis dicitur quodammodo distinctiuus illorū, quia producit distincta, & similiter intellectus dicitur causatiuus entis rationis non in se, sed per actum intellectus secundo modo dictum. Similiter volitio potest considerari absolutè, vt terminatur ad essentiam. Secundo modo vt est comparatiua obiecti voliti ad aliud volitū, & vt sic potest esse causatiua entis rationis, vt patet à Doct. supra dist. 1. huius. Cum ergo intellectus absolutè, & intellectio absolutè, & natura absolutè præcedant aliquo modo intellectionem, vt comparatiuam, siue distinctiuam entium rationis, distinguentur inter se, & non per talem intellectionem, ergo ex natura rei, patet quia præcedunt distinctiuum eorum, quæ sola ratione distinguntur. Ergo distinctio naturæ, & intellectus, vel intellectionis, & volitionis non erit per intellectum scilicet vt habentem cognitionem comparatiuam, vt supra.

Actus intellectus diuini potest dupliciter considerari.

¶Si dicatur, quòd ista, vt præcedunt huiusmodi cognitionem, nullo modo distinguntur, tunc sequeretur, quòd ista attributa nō magis distinguerentur ista intellectione, quàm natura, vel volitione, quod est falsum, & sic non esset ibi fallacia accidentis dicendo sic, ista intellectione attributa distinguntur, ista intellectio est natura diuina, ergo natura diuina distinguntur, conclusio falsa. Quia si natura diuina distingueretur, tunc ipsa esset ratio distinguendi vnum attributum ab alio, quod est falsum, immo est ratio cōueniendi. Si ergo in isto syllogismo est fallacia accidētis, oportet quòd ratio intellectionis extraneetur rationi naturæ diuinæ inquantum comparantur ad tertium id est quòd inquantum intellectio est ratio distinguendi attributa extraneatur naturæ diuinæ inquantum natura diuina comparatur ad rationem distinguendi attributa, sicut animal extraneatur homini inquantum animal, & homo cōmparatur ad genus, & si essent omnino idem non possent extraneari respectu tertij. Cum ergo intellectio diuina, & natura diuina extraneentur adinuicem, vt comparātur ad rationem distinguendi, sequitur, quòd erit ibi aliqualis distinctio præter opus intellectus, quia si essent omnino idem non extranearentur adinuicem respectu rationis distinguendi, & sic in tali syllogismo non esset fallacia accidentis. Cætera patent.

Essentia diuina non est ratio distinguendi vnū attributum ab alio.

AD QVAESTIONEM. Respondendo dicit, quòd inter perfectiones essentiales non est tantū differentia rationis, hoc est diuersorum modorum concipiendi idem obiectum formale, talis enim distinctio est inter sapiens, & sapientiam, & vtique maior inter sapientiam, & veritatem, nec est ibi tantum distinctio obiectorum formalium in intellectu, quia (vt argutum est prius) illa nunquam est in cognitione intuitiua, nisi sit in obiecto intuitiuè cognito, sic quòd veritas, & bonitas non significent idem obiectum formale, sed diuersimodè conceptum, vt patet de homine, & humanitate, sed quòd significent duo obiecta formalia habentia distinctos modos concipiendi, sicut etiam dicimus, quòd intentio generis, & intētio speciei sunt duo obiecta formalia distincta

Intentio generis & intētio speciei sūt duo obiecta formalia.

nata

nata terminare distinctos actus intellectus, sed secundum opi. Henri. veritas, & bonitas sunt duo obiecta formalia distincta tamen habentia tantum esse in intellectu, quia illa secundum ipsum sunt tantum entia rationis.

¶Intendit ergo Doct. hic probare, quòd distinguantur, vt duo obiecta formalia præter omne opus intellectus, probat ergo quòd sapientia in re non est bonitas in re, & hoc probat. Quia si infinita sapientia esset formaliter infinita bonitas, & sapientia in cõmuni esset formaliter bonitas in communi. Nota primo, quòd hic Doct. vult, quòd bonitas infinita distinguatur formaliter à sapientia infinita, quia ratio formalis bonitatis infinitæ non est de ratione formali sapientiæ infinitæ, nec econtra. Ideo sunt distincta obiecta formalia, & formaliter distincta ex natura rei existentes in essentia diuina. Et nota, quòd gradus intrinsecus scilicet infinitas bonitatis, non est ratio distinguendi bonitatem à sapientia, nec econtra, infinitas sapientiæ, patet quia gradus intrinsecus præsupponit quiditatem contractam, cuius est gradus, nec dicit formalitatem propriè: immo talis infinitas est ratio, quòd quodlibet, quod natum est dici de ente infinito realiter sibi identificetur sed nõ formaliter, hoc patet de essentia diuina, & de infinitate, ratio ergo quòd vnum attributum formaliter distinguatur ab alio non est infinitas, sed magis quiditas, cuius talis est infinitas, sicut etiam hæc albedo intensa vt octo distinguitur ab alia intensa, vt octo, illa intensio non est ratio distinguendi vnum ab alio, sed hæcheitas huius (quam consequi vt intensio, vt gradus intrinsecus) est ratio distinguendi. Nam intensio vtriusquæ præsupponit illas esse in se distinctas. Sic est in proposito, quòd infinitas attributorum præsupponit ipsa esse distincta secundum proprias quiditates, quod patet, quia gradus intrinsecus aduenit quiditati, nec variat rationem formalem eius, vt patet de intensione albedinis, vt octo, quæ adueniens sibi non variat rationem formalem albedinis, secus est de gradu specifico, qui adueniens quiditati specificæ variat rationem formalem eius, vt si gradus specificus adueniret homini, iam homo non esset, sed esset alia species. Si ergo sapientia infinita esset formaliter bonitas infinita, sequeretur, quòd ratio formalis bonitatis in communi esset formaliter ipsa sapientia in communi, cum infinitas vtriusque non variet rationem formalem illarum.

Ratio distinguendi vnũ attributum ab alio est q̃ditas.

Obiectio. SI DICATVR, quòd hoc non videtur valere. Primo, quia non sequitur, sapientia infinita est idem realiter bonitati infinitæ, ergo sapientia in cõmuni est realiter idem bonitati in communi? non sequitur. Similiter intellectio infinita est realiter idem volitioni infinitæ, ergo in communi sunt idem realiter? non sequitur. Similiter paternitas in diuinis est realiter idem essentiæ diuinæ, ergo paternitas in communi, & essentia in communi sunt idem realiter? Similiter essentia infinita est formaliter intellectus infinitus, ergo essentia in communi est formaliter intellectus in communi? non sequitur.

Responsio notanda. ¶Dico ad primum & ad secundum, quòd ex quo infinitas vtriusque non variat rationem formalem, cuius est, & quia ratio formalis bonitatis est alia formaliter à sapientia, ideo si sunt idem formaliter etiam sequitur, quòd in communi sunt idem formaliter, quia tamen infinitas propter suam perfectionem identificat realiter quicquid potest esse in illo ente infinito, ideo non sequitur, quòd si sapientia infinita sit realiter idem bonitati infinitæ, quòd etiam in communi sint idem realiter, quia in communi non est talis ratio identitatis realis, quia non infinitas. Hoc idem ad tertium, dico, quòd infinitas essentiæ diuinæ est ratio identificandi sibi realiter quicquid potest esse ibi, non tamen formaliter, quia (vt dixi) talis infinitas non variat rationem formalem, cuius est. Ad quartum, dico, quòd nõ est simile, quia intellectus infinitus est de ratione formali essentiæ diuinæ, (& hoc secundum aliquos exponentes Doct. sed hoc non credo verum, nisi accipiendo intellectum pro ipsa intellectualitate) & quando aliquid est de essentia alicuius secundum specialem rationem, non sequitur, quòd illis sumptis in generalibus rationibus, vnum sit de essentia alterius, vt patet Nam intellectus non est de ratione formali essentiæ, vt essentia est. Tenendo tamen, quòd intellectus infinitus non sit de quiditate essentiæ infinitæ, dic pariformiter, vt dictum est de bonitate, & sapientia. *Nota.*

Obiectio. ¶Si dicatur, quòd idem posset dici de sapientia, & bonitate infinita, & quòd bonitas infinita, licet sit de essentia sapientiæ infinitæ, & per consequens idem formaliter, tamen non sequitur, quòd bonitas, vt bonitas sit de diffinitione illius, vel econtra.

Solutio. ¶Dico primo, quòd si bonitas infinita in quantum huiusmodi esset verè de essentia sapientiæ infinitę, & hoc sub ratione illa speciali, qua infinita, non sequeretur ipsam in communi esse de essentia sapientiæ in communi, &c.

¶Ibi. Ista etiam opinio confirmatur. Hic Doct. cõfirmat hanc opinionem multis auctoritatibus scilicet quòd attributa distinguantur formaliter abinuicem, & aliquo modo distinguantur ab essentia diuina præter omne opus intellectus.

¶Prima auctoritas est Dam. c. 4. & c. 9. qui dicit, ꝙ esse Dei dicit quoddam pelagus infinitæ substantiæ: cætera autem circumstant naturam.

¶Dicit Doct. quòd hoc non esset, nisi esset aliqua distinctio ex parte rei, patet. Si enim bonitas, & sapiẽtia essent tantum relationes rationis, tũc non essent perfectiones secundæ ex parte rei. Si ergo omnia attributa essent tantum vna res omnibus modis idem præter operationẽ intellectus, ergo non dñr plures perfectiones simpliciter ex parte rei, & sic non sunt perfectiones circumstantes naturam, relatio. n. rationis non potest dici perfectio aliqua, nec simpliciter, secundum quid. Sequitur etiam, ꝙ si huiusmodi attributa sunt tantũ relationes rationis, ꝙ ita bene possent dici perfectiones, vt causatæ ibi per actum intellectus creati, immo & circa quodlibet obiectũ possent huiusmodi perfectiones causari, nõ. n. ens rationis est magis perfectio per hoc, ꝙ diuersimodè causatur ab alio, & alio intellectu. Si etiam attributa diuina non distinguerentur aliquo modo pręter opus intellectus ab essentia diuina, tunc non diceretur ex natura rei pelagus omnium perfectionum intrinsecarum, patet quia si dicuntur circunstare essentiam, vt pelagus substantię infinitæ, ergo ex natura rei præsupponunt ipsam essentiã, & sic aliquo modo distinguntur præter opus intellectus, & multa alia inconuenientia videntur sequi.

Attributa distinguuntur plusquã rõne ab essentia diuina.

¶Secunda est Augustini, qui probat, ꝙ non est aliquid maius duæ personæ, q̃ vna, quia non aliquid verius, quæ consequentia esset ista, si tantum esset distinctio rationis inter sapientiam, veritatem, & magnitudinem, non videretur aliud argumentum, quàm si probaretur, sapientia, ergo sapiens, vel econuerso.

¶Vult dicere, ꝙ si magnitudo. s. virtutis, & veritas, & sapientia, & cætera attributa tm̃ ratione distinguerentur, & sic essent tm̃ relationes rationis, duæ personæ non dicerentur maius secũdum magnitudinem si magnitudo esset tm̃ relatio rationis, quia neque verius, vult. n. probare August. ꝙ personæ sint omnino æquales in omni perfectione, æquè. n. conuenit vni personæ magnitudo virtutis sicut duabus, cum simpliciter sit tota in tribus, & indiuisibiliter, sicut etiã sapientia, & veritas, & cætera attributa.

¶Tertia

¶Tertia est Aug. contra Maxi. Si potes Deũ patrẽ concedere simplicem, & tamen sapientem, & bonũ, &c. quanto magis vnus Deus potest esse simplex.

¶Arguit. n. ibi, ꝙ si in eodem sine compositione & partialitate possunt esse plures perfectiones simpliciter, ergo multo magis possunt esse tres personæ in deitate. i. si perfectiones distinctæ attributales nõ faciũt compositionem in Deo, immo stant cũ summa simplicitate, sequitur, ꝙ relationes ypostaticæ multo magis possunt esse in Deo sine vlla cõpositione, quæ tñ relationes ypostaticæ sũt ibi ex natura rei, & distinctæ prẹter omne opus intellectus. Arguit ergo sic. Si plures perfectiones ex natura rei, & absolutè non faciunt compositionem in Deo, ergo nec relationes ypostaticę, si ergo perfectiones attributales essent tãtum relationes rationis, non esset argumentũ à minori, quia relatio rationis non facit compositionem cũ aliquo, & multæ relationes reales faciunt compositionem. Si ergo magis videtur, ꝙ plures perfectiones simpliciter in aliquo faciunt compositionem aliquam, quàm relationes reales, & tamen non faciunt, ergo nec multo minus relationes reales.

¶Quarta est Aug. 15. de tri. c. 3. qui dicit, ꝙ omnia ista sunt sibi ęqualia, nihil. n. est ꝓpriè sibiipsi æquale vt patet, si ergo filius est ęqualis patri in omni perfectione, & ęqualitas est ibi relatio realis, vt infra patebit. dist. 19. & dis. 31. & q. 6. quoli. ergo, & huiusmodi perfectiones, ſm quas dicuntur æquales sunt ibi ex natura rei. Dicimus enim ꝙ filius realiter est æqualis patri in omni perfectione simpliciter, puta in sapientia, magnitudine virtutis, & huiusmodi, sed si ista essent tantum relationes rationis nulla esset ibi æqualitas ex natura rei. Ex his, & multis alijs auctoritatibus, patet expresse quomodo ista attributa, quæ dicunt perfectionem simpliciter sunt ibi ex natura rei.

Quomodo filius sit æqualis patri.

CONTRA istam solutionem sunt tria dubia. Primum, quia si ponãtur istæ perfectiones distinctæ præter opus intellectus ab essentia diuina, & ipsam ex natura rei circunstare, vr̃ sequi, ꝙ se habeant ꝑ modum actus respectu essentiæ diuinæ, & sic cõpositio. Respondet Doct. ꝙ sapientia est ibi ſm illam rationem, quæ non includit imperfectionẽ. s. vt est id quo habens sit tale, quia Deus dr̃ sapientia sapiens, nõ tñ est ibi ſm illam rationẽ includentẽ necessario imperfectionem. s. esse formam informantem, & partẽ rei.

Primum dubium.

¶Si obiicias, quomodo aliquid est formaliter sapiens sapientia si sapientia non est forma eius.

¶Respondet Doct. per aliqua dicta. Primum, ꝙ anima, vt comparatur ad corpus dr̃ informare illud, & sic denominatiuè dr̃ corpus animatum ab anima informante illud, vt vero comparatur ad totum cõpositum ex anima, & corpore, tunc nõ est forma informãs compositum, sed tñ pars essentialis illius, & ex hoc homo dr̃ animatus nõ denominatiuè, sed essentialiter, quia est pars essentialis illius, & tñ anima nõ informat hominem. Secundum dictum est, ꝙ ex quo sapientia inest essentiæ diuinæ veriori modo, q̃ anima corpori, & quàm toti, quia vt sapientia cõparatur ad essentiam nullo mõ est pars eius, sed est perfectè idẽ illi identitate reali, ergo ergo essentia poterit ab ea denominari absque omni informatione.

Responsio.

Corpus animatum vnde dicatur.

¶Et tunc si quæres vtrum à primo actu posset esse aliqua abstractio formæ. Dicit Doct. ꝙ nõ est ibi abstractio formæ, vt informantis, q̃a ipsa sapientia non informat essentiam, neq; vt pars, quia in Deo nõ est pars, sed est ibi abstractio formæ inquãtum per eam aliquid est tale præcisè acceptum, non considerando identitatem eius ad illud, qđ est tale per ipsam. Cũ. n. dr̃ Deus est sapiens, tunc consideratur sapientia, vt idem ipsi Deo, & vt denominans, cum vero consideratur sapientia in vltima abstractione, vt sic nõ est nata prædicari de aliquo denominatiuè, quia hoc est contra rationem vltimatè abstracti, vt supra patuit. dis. 5. q. 1. Nam vt vltimatè abstracta est tantum nata prædicari, puta de deitate per identitatem, siue prædicatione identica, vt supra patuit. distinct. 5. quæstione secunda.

¶Secũdum dubium est, quia Aug. septimo de tri. c. 5. vbi negat identitatẽ deitatis, & paternitatis. Non eo (inquiens) pater, quo Deus est, sicut nec eo verbũ, quo sapientia, ita concedit identitatẽ magnitudinis, & bonitatis, & perfectionũ essentialium, quia dicit eo magnus, quo Deus, &c. ergo sicut ibi identitatem negat, ita concedit hic, non aũt negat ibi, nisi identitatem formalem, ergo illam cõcedit hic. Respondet Doc. ꝙ tripliciter eodẽ Deus est sapiens, & magnus, non tñ sic eodẽ est Deus, & pater. Primo quia sapientia, & magnitudo sunt perfectiones essentiales non. s. dantes esse essentiale, sed essentiales, quia communes tribus personis, vt patet à doct. q. 1. quoli. sed paternitas non est essentialis. Secũdo quia sapientia, & bonitas sunt ꝑfectiones simpliciter, sed paternitas non, vt ꝓbat Doct. q. 5. quoli. Tertio, quia bonitas, sapientia, & magnitudo sunt eadem identitate mutua, quia omnia sunt formaliter infinita, & ideo ratione infinitatis vnum transijt in aliud in perfectam identitatem realem, & econtra, sed paternitas nõ identificat sibi realiter diuinam essentiam, quia non est infinita, sed econtra essentia ratione suæ infinitatis identificat sibi realiter paternitatem. Et sic patet differentia.

Secundũ dubium

Responsio.

¶Ad formam ergo respondendo cõcedit, ꝙ eodẽ modo est sapiens, & bonus, quo non eodem est pater, & Deus, quia eodem est sapiens, bonus eodẽ. s. in quolibet supposito, quia sicut Deus est in tribus suppositis, ita & bonitas, non sic paternitas, & deitas. Similiter eodem est bonus, & sapiens idẽtitate mutua.

¶Tertium dubium est, quia sicut non esset bonitas realiter infinita, nisi esset realiter eadem sapientiæ, ita videtur, quòd ratio bonitatis non sit infinita formaliter, nisi sit formaliter eadem rationi sapientię, ergo propter eandem rationem, propter quam ponis veram identitatem inter ista, deberes ponere identitatem formalem rationis ad rationem.

Tertium dubium.

¶Respondet concedendo, ꝙ ratio sapientiæ est infinita, & ratio bonitatis, & ideo hæc ratio est illa per identitatem, quia oppositum nõ stat cum infinitate alterius extremi, tñ hæc ratio non est formaliter illa, non enim sequitur, est verè idem alteri, ergo formaliter idẽ eidem, est enim vera identitas. a. & b. absque hoc quòd. a. includat formaliter rationem ipsius. b.

Responsio.

AD ARGVMENTA principalia. Arguit doc. sic probando, ꝙ attributa ex natura rei sint omnino idem. Aug. 15. de tri. c. 5. Nõ sicut in creatura sapientia, & iustitia sunt duæ qualitates, ita in Deo, sed quæ iustitia ipsa est, & bonitas, ex hoc arguit, prædicatio in abstractis non est vera, nisi sit per se primo modo, ergo ista sapientia est veritas, est per se primo modo, & ita nullo modo est distinctio inter subiectum, & prædicatum, sed subiectum per se includit prædicatum, quia hoc pertinet ad per se primo modo.

Quomodo attributa sint omnino idẽ.

¶Respondet Doct. quòd in creaturis nulla est prædicatio vera in abstracto per identitatem, quæ non sit formaliter. Et ratio, quia concipiendo abstractum vltima abstractione concipitur quiditas absque habitudine ad quodcunque quod est extra propriam rationem quiditatis, vt supra patuit distinct. 5. quæst. 1. Vt concipiendo humanitatem, & sic concipiendo extrema nulla erit veritas vniendo ea, nisi præcisè quiditas vnius extremi sit eadem quiditati alterius extremi, & hoc non contingit in creaturis, quia ibi abstrahendo illas realitates, quæ sunt in eodem, puta realitatem generis, & differentiæ considerando eas præcisissimæ, vtraque est finita, & neutra perfectè eadem alte-

In creaturis nulla est prædicatio vera in abstracto per identitatem.

ri, non. n. sunt modo eadem inter se, nisi propter tertium cui sunt eadem, & ideo si abstrahantur à tertio non remanet causa identitatis eorum, ideo nec causa veritatis propositionis vnientis extrema illa, hęc igitur est falsa, animalitas est rationalitas, & ecótra. Oppositum est in Deo, & hoc propter infinitatem, vel vtriusque extremi, vel vnius tm̃. Et ideo abstrahendo sapientiam à quocunque, quod est extra rationem sapientiæ, & bonitatem similiter abstrahendo à quocunque, quod est extra eius rationem formaliter, remanet vtraque quiditas præcisè sumpta formaliter infinita, & ex quo infinitas est ratio identitatis eorũ, ideo hæc est vera identicè, sapiẽtia est bonitas, & ecótra, similiter ista, sapientia est paternitas. Et quòd infinitas sit causa talis veritatis, & identitatis, patet quia ista non conceditur, generatio actiua est spiratio actiua, licet ista sint in eodem supposito.

Difficultas. OCCVRRIT tamen difficultas, quia dicit Doct. ꝙ cócipiendo abstractum vltima abstractione concipitur quiditas absque habitudine ad quodcunque, quod est extra propriam rationem quiditatis, & sic animalitas non est rationalitas, nec econtra. Videtur ex hoc cócedere, quòd ista possit esse vera, quòd humanitas sit animalitas, quia humanitas vt humanitas non excludit illa, quæ sunt de ratione eius quiditatiua, cum ergo animalitas sit de quiditate hominis, ista erit vera, humanitas est animalitas.

Responsio. ¶ Dico, quòd non sequitur quia animalitas, vt animalitas nullum suppositum concernit, & ideo nullo modo potest verificari de aliquo inferiori, vt supra exposui. dis. 5. q. 1. vide ibi multa de ista materia. Nõ enim dicit Doct. ꝙ illud, quod est de quiditate alicuius possit prædicari de eo vltimata abstractione, sed si prædicaretur, & prædicatio esset vera, non posset esse vera, nisi in primo modo dicendi per se, nullo. n. modo posset esse vera prædicatione identica, qa vnũ extremũ nõ includeret aliud per realem identitatẽ.

Alia difficultas. ¶ Item dubitatur, quare infinitum sit pręcisa causa quòd abstractum vltima abstractione possit verificari de alio abstracto prædicatione identica?

Solutio. ¶ Dico, quòd si illud, quod ponitur formaliter in ente infinito non transiret in perfectam identitatem realem, nõ posset euadi compositio ex actu, & potentia, & sic infinitum posset aliquo modo habere rationem partis, quod est contra rationem infiniti ſm virtutem, vt supra patuit præsenti. dist. q. 3. Patet ergo, ꝙ omne ibi existens sit perfectè idem illi, non identitate formali, sed identitate reali, quia ergo includit omne, quod natum est de ipso verificari perfecta identitate reali, ideo ibi conceditur prædicatio identica.

Obiectio. ¶ Si dicatur. Nonne humanitas continet risibilitatem verè realiter? patet ꝙ sic à Doc. in pluribus locis, & tamen ista non conceditur, humanitas est risibilitas. Similiter ſm Doc. in 2. dist. 16. anima intellectiua cõtinet suas potentias, puta intellectum, & voluntatem per realem identitatem, concedit enim ibi perfectã identitatẽ realem, qui dicit. n. sic ad literam. Sic ergo possumus accipere de intellectu, & voluntate quæ non sunt partes essentiales animę, sed sunt vnitiuè cõtẽta in anima quasi passiones eius, pp quas anima est operatiua, non ꝙ sint essentia eius formaliter, sed sũt formaliter distinctę, idem tamen idẽticè, & vnitiuè, vt in primo hóc probatum est de atributis diuinis, hæc ille. Ex his ergo vr sequi, ꝙ ista possit esse vera, anima est intellectualitas, siue quiditas aiæ est q̃ditas intellectus, quæ tñ communiter non conceduntur.

Responsio. ¶ Respondeo, ꝙ nulla istarum propositionum est vera, nec prædicatione formali (vt patet) nec prędicatione identica. Nam humanitas, vt considerata in vltimata abstractione non habet ex sua entitate, ꝙ identificet sibi realiter risibilitatem. Si enim ponitur risibilitas idem sibi realiter, hoc ideo erit, quia est causa necessaria risibilitatis, & causa receptiua eiusdem: est enim impossibile hominem esse sine risibilitate, non quòd repugnet homini ratione suæ entitatis, sed propter hoc, quòd necessariò causat in se talem passionem. Similiter dico de anima intellectiua, quòd entitas eius, vt talis entitas, nõ habet vnde identificet sibi realiter intellectum, & voluntatẽ, sed quia tales potentiæ necessariò pullulant ex ea, & io ea, ideo realiter illi identificantur. Sed non est simile de bonitate diuina, & sapientia diuina: quia bonitas diuina includit verè formaliter infinitatem, vt gradũ intrinsecum, & ratione infinitatis realiter sibi identificat quicquid sibi competere potest. Et si infinitas circunscriberetur ab ea, nõ haberet vnde realiter sibi identificaret sapientiam. Ista ergo identitas realis nõ est, quia est causa necessariò vnius, vel ꝙ necessariò bonitas pullulet sapientiam.

Infinitas est rõ identificãdi omnia, q̃ sibi insunt.

Instantia. ¶ Si dicatur. Nõne omnia attributa suo modo pullulant ab essentia diuina? Dico, ꝙ sic, vt patet à Doct. præsenti q. & supra dis. 2. q. 2. & in quol. q. 1. Nonne etiam est causa, saltem secũdum rationem omnium attributorũ? Dico, quòd sic, vt supra patet in prolo. q. de subiecto theologiæ: ergo cum necessariò pullulet, & suo modo causet omnia attributa, videtur ꝙ ex hoc identificet sibi illa.

Solutio. ¶ Dico, ꝙ hæc non est causa præcisa realis identitatis, sed infinitas intẽsiua. Vnde si per impossibile omnis ratio pullulationis, & causationis circunscriberetur à deitate, stante rõne formali infinitatis intensiuè pfectissimè sibi identificaret quicquid ibi posset esse.

Dubium. ¶ Item dubitatur in hoc, quòd Doc. vult, quòd attributa sint formaliter infinita, & ab inuicẽ formaliter distincta: quia tunc videtur sequi, ꝙ in Deo sint plures existentiæ formaliter distinctæ. Tum quia quiditas, & existentia sunt idem realiter. Tum quia infinitas intensiua est conditio existentis: si enim infinitas extensiua, scilicet durationis (vt æternitas necessariò est conditio existentis, vt patet à Doc. supra d. 3. q. 4. patet etiam. d. 35. à fortiori ergo sequitur, ꝙ infinitas intensiua sit cõditio existẽtis. Tum etiam, si à sapientia per impossibile circunscriberetur essentia diuina, & esset formaliter infinita, propria existentia existeret: ergo si attributa distinguuntur formaliter, sequitur quòd in Deo erunt plores existentiæ ex natura rei.

Attributa sunt formaliter infinita ex se, sed non à se.

Responsio. ¶ Rñdeo, ꝙ hic nullum video inconueniens esse, immo hoc est simpliciter necessariũ ponere in Deo plures existentias ex natura rei distinctas, esset tamen incõueniens ponere plures existentias realiter, & essentialiter distinctas, vt alias exposui.

Thomistæ primo arguit. CONTRA Sco. arguit nouus expositor. s. Tho. tripliciter. Et primo sic. Distinctio formalis ex natura rei. est maior distinctio distinctione reali: ergo pfectiones diuinę non distinguuntur formaliter ex natura rei, consequentia tenet, & añs probatur sic. Distinctio per intimiora est maior illa, q̃ fit per ea, quæ sunt extra intima rei: distinctio aũt realis fit per ea, q̃ sunt extra intima rei: ergo &c. Minor patet ex Sco. in 1. sen. d. 2. dicente, ꝙ distinctio formalis ex natura rei fit p pdicata primi modi, q̃ insunt rei in primo signo, distinctio aũt realis fit p ea, q̃ insunt post. Maior pbatur. Distinctio per aliqualiter intima est aliqualiter distinctio, distinctio p magis intima est maior distinctio: ergo distinctio per maximè intima est maxima distinctio. Si enim simpliciter sequitur ad simpliciter, & magis ad magis, maximum necessariò sequitur ad maximum, &c.

Secundo. ¶ Secundo arguitur sic. Perfectiones diuinæ abstractæ abstractione præcisissima sunt formaliter infinitæ: ergo sunt idem formaliter ex natura rei, antecedens est Sco. in 1. distin. 8. quæst. 3. in responsione ad argumentũ principale: consequentia probatur suppo-

supponendo sm duplicem infinitatem (in responsione ad primũ declarandam) dupliciter posse intelligi illud antecedens. s. de infinitate infra ppriã ratione, & de infinitate infra entis latitudinẽ, tūc sic. Aut intelligis illud antecedẽs verificari de ĩfinitate prima? & hoc non, qa nullum prius includit formaliter suũ posterius, pfectio aũt diuina, puta sapientia est prior infinitate illa, qa modus eius intrinsecus est &c. Aut intelligitur de secunda infinitate? & tunc sequitur intentum, quia si sapientia diuina præcisè, & formaliter sumpta est ita infinita, q ad nullã entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata, oportet q infra suæ rationis formalis ambitum omnem perfectionem simpliciter contineat, & q nullam à ratione sua perfectionem formaliter excludat, & consequẽter, q à nulla formaliter distinguatur ex natura sua, statim.n. q ab alijs perfectionibus distingui ponitur, coarctata formaliter infra entis ponitur latitudinẽ, quod est oppositum accidentis sic intellectum, ponit enim talem, & tãtam entis perfectionem formaliter importare, ita q non omnem. Verbi gratia, ponitur, q sapiẽtia formaliter ex natura sua eam perfectionẽ ponit, quam enti sapientia addit, ita quòd non tñ, quam iustitia seu bonitas enti addit &c.

Tertio. ¶ Tertio sic. Perfectiones diuinæ distinguntur formaliter ex natura rei, ergo inter eas est relatio realis, tenet cõsequentia, quia distinctio illa, cum sit relatio existẽs in rerum natura, nec esse quòd sit realis, sicut, & quodlibet aliud existens in rerum natura reale est, consequens autem est contra Aui. dicentem, quòd eiusdem ad seipsum non est relatio realis.

Rñsio Tho. Gaiet ad rationes Sco. Quid sit infinitum solũ dũ propriã rationem. PRO RESPONSIONE ad primum & destructionem fundamenti Sco. nota, q aliquid esse infinitum contingit dupliciter. Vno modo sm propriam rationem. Alio modo sm q ens, seu simpliciter. Illud est infinitũ sm propriam rationem, quod nullis suæ propriæ latitudinis clauditur terminis, licet sit ad eãdem entis gradum definitum, q non omnem essendi perfectionem habeat. Illud vero est infinitum sm qd ens, seu simpliciter quod nullis infra totius entis latitudinem terminis limitatur, sed omnem habet perfectionem essendi. Exemplum in quantitate molis. Quantitas si daret infinita esset sm quantitatis rationem infinita, esset enim infinita quantitas, non tamẽ esset sm esse infinita, esset namque ens finitum, & limitatum ad quantitatis genus. Similiter in quantitate virtutis albedo si esset infinita intensiuè esset infinita sm propriam rationem, esset.n. infinita albedo, non tñ esset infinitum ens, quia ad speciem esset definita.

¶ Non parum autẽ refert qua quis infinitate dicat esse aliquid infinitum. Prima.n. infinitas, cum attendatur penes ea, quæ infra rei illius latitudinem sunt, rationem rei formalem in ea, qua inuenit formali limitatione relinquit, vt patet in exemplis datis. Secũda autem infinitas, quia attenditur penes ea, ad quæ totius entis latitudo se extẽdit, rem, & eius rationem formalem illimitat, & eleuat ad hoc, vt ipsa omnis sit perfectio in ente possibilis, & non magis sit ipsa, quàm quæcunque alia perfectio simpliciter, ac per hoc distinctionem, & formalem limitationem, qua ab alijs formaliter ex natura rei absolutè sumpta distinguebatur eam comitari non sinit.

¶ Ad propositum ergo descendendo. Dico, q licet sapientiæ, & sapientiæ infinitę prima infinitate sit eadem omnino ratio formalis, tamẽ sapientiæ infinitę secunda infinitate est longe altior ratio formalis. Cõcludit enim in sua ratione formali omnẽ perfectionem simpliciter, & sic cum in Deo sint perfectiones omnes infinitæ secunda infinitate, oportet omnem esse simplicem rationem formalem.

Ad primum argumentũ. ¶ Ad argumentum sub quacunque forma fiat, respondeatur attendendo ęquiuocationem infinitatis, quoniam (vt dictum est) infinitas prima est illa, quæ non variat rationem formalem, & quæ attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei, non autem secunda. Vnde si perfectiones diuinæ nõ essent infinitæ, nisi prima infinitate argumentum cõcluderet, quia autem habent secundam ante omnem actum intellectus, ideo nihil concludit.

¶ Nec obstat, qđ fortè infinitas prima cuiuscunq; perfectionis simpliciter inferat scdam. Sufficit.n. q ratione distinguant, vt aliquid scda fiat, q nõ prima.

¶ Similiter non obstat. Si quis perfectiones communissimas, puta esse bonitatem, & similes, &c. vtranque infinitatẽ hre negaret, nesciens in eis imaginari primam, propterea quia propria latitudine careant. Hoc.n. magis nostro fauet proposito, qm̃ si vtranq; infinitatem habent (quod alibi discutiendum est) distinctione supradicta opus est. Si aũt secundam tm̃ absque distinctione aliqua negandum est esse, & esse infinitum habere omnino eandem rationem formalem, & sic ruit totum Scoticum edificium.

Ad secũdũ argumentũ. ¶ Ad secundum, loquendo de distinctione actuali quacunque, negatur minor. Et ad eius probationem dicitur negãdo omnia assumpta, sufficit.n. ad hoc, q aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est, & non natura, distinctio rationis fundamentaliter inter naturam, & intellectionem. Vnde qñ dicit. Quicquid distinguitur intellectione, vt omnino indistincta est à natura, distinguitur etiam natura. Distinguẽ (ly indistincta) actualiter, vel fundamentaliter. Et primo modo dic esse falsum. Secundò modo verũ. Sed tunc nego minorem subsumendam. s. sed intellectio, & natura sunt indistinctæ fundamentaliter ante omnem actum intellectus, habent enim distinctionem rationis fundamentaliter (vt declarauimus.)

Ad tertium argumentũ. ¶ Ad tertium negatur minor, licet.n. Deus intueatur perfectiones suas ab æterno distinctæ, non tamẽ ab æterno distinctas actualiter, licet ponere distinctionem rationis actualiter causari per actum intellectus diuini non sit à philosophia alienum.

Ad quartũ argumentũ. ¶ Ad quartum negatur consequentia. Sufficit.n. q obiecta intellectus, & voluntatis prędistinguant fundamentaliter, nec est opus distinctione actuali pro tunc, sicut nec intellectus, & volũtas Dei, pro tunc distinguntur, nisi fundamentali distinctione rationis.

Ad quintũ argumentũ. ¶ Ad quintum negatur consequentia. Nominneitas enim cum sit passio nominum, non attenditur penes identitatem rationis formalis rei secundum se, sed penes identitatem conceptus formalis, seu mentalis? Voces enim sunt notæ earũ, quæ sunt in anima passionũ, vnde cum veritas, & bonitas Dei habeant diuersos conceptus in nobis non sunt sinonima.

¶ Ad probationem ergo dicitur, quòd licet significent eandem rem formaliter secundum se, & solum illam, vt rem significatam, tamen significant etiam distinctè conceptus mentales, vt rationes significandi. Et hoc destruit sinonimeitatem (vt dictum est.)

Ad sextum argumentũ. ¶ Ad sextum dr, q ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter seu fundamentaliter cum distinctione rationis actuali ex parte nostri. Loquimur.n. vt concipimus. Formamus autem distinctos cõceptus, quorum vnus ex alio oritur, & de alio non prædicatur, & habet aliquam habitudinem, quã alius nõ habet. Et ideo demonstrationes, prędicationesq; formales, & identicas facimus. Negamusq; de Deo sub vno conceptu, quod affirmamus de ipso sub alio. Implent ergo libros doctores balbuciendo, vt possint excelsa Dei humano more resonantes simplicissimam illam rationem formalem, omne quod in Deo est formaliter complectentem, non nisi particularis conceptibus inspicere, traderæque potentes, & non propter distinctionem, quæ ibi sit ex natura rei. Æqualitas autem inter perfectiones di-

dıoinas ante omnem actum intellectus, non est, nisi fundamentalis non excessus inter se, qui inter eas virtualiter tantum distinctas saluatur.

Ad vltimū argumentū ¶Ad septimum, dicitur quòd quia ante omnem actum intellectus non inuenitur contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantum, quia alterum contradictoriorom est formaliter negatio, quæ non est, nisi per opus intellectus, ideo sufficit pro ıtıne inueniri distinctionem rationis fundamētaliter, quod concedimus, nec aliud exigitur, vt patet de se.

¶Ad vltimum, dicitur, quòd emanationes diuinæ distinguntur, & realiter, & formaliter, & licet distinctionis formalis earum fundamentum sit distinctio intellectus, & voluntatis, non tamen distinctionis

Quomodo distinguantur processiones diuinæ. realis earum. Non enim ideo processiones diuinæ distinguntur realiter, quia altera est ab intellectu, altera à voluntate, sed quia habent realem oppositionem relatiuam (vt Boe. tradidit.) Falsum ergo assumitur, quòd scilicet distinctio perfectionum diuinarum fundet distinctionem realem emanationū diuinarum. Ad fundandam autem distinctionem formalem inter ea sufficit distinctio fundamentalis inter intellectum, & volūtatem, sicut etiam ipse processiones diuinæ non distinguntur formaliter ex natura rei seclusa distinctione reali, sed distinctione rationis virtualiter tantum ante omne opus intellectus, ita quòd absque reali oppositione relatiua non magis distinguntur ex natura rei, quàm intellectus, & voluntas.

¶Potest autem breuius ad hoc, & similia argumenta dici, quòd in diuinis est ante omnem actum intellectus distinctio formalis non formaliter, sed virtualiter id est eminenter contenta hoc modo, quia quodlibet diuinum propria exequitur, ac si esset distinctū formaliter ab alio. Intellectus enim ita intelligit, & non vult, & voluntas ita vult, & non intelligit, ac si esset distinctio formalis formaliter inter intellectū, & voluntatem. Et sic de alijs. Fundatur autem talis modus habendi distinctionē formalem supra deitatis eminentem vnitatem formalem formaliter. Et sufficit ad omnia saluanda, quæ per distinctionem formalem formaliter saluanda inducuntur, quia illi eminenter æquiualet. Hæc ille nouus expositor sancti Thomæ.

Guli. Ochā in primo di. 2. q. 1. DEINDE ponitur opinio Ocham. Et primo ponuntur aliquæ rationes pro via Sco. quarum prima est talis.

¶Primo sic. Distinctio emanationum diuinarum necessario præsupponit distinctionem principiorū elicitiuorum, sed non præsupponit distinctionē rōnis, ergo principia elicitiua distinguunt ex natura rei.

¶Præterea. Si illa distinctio ex natura rei præcedit distinctionem emanationum personarum, ergo nō est vna productio in diuinis per modum intellectus factiuè, & alia per modum libertatis, quia nullum principium præcedit quod ex se aliter se habeat ad hanc productionem, quàm ad illam, & istæ productiones, in quibus est prima distinctio omnino vniformes sunt in naturalitate, vt iam p̄tāte sunt in esse.

Rōnes Guliel. Ocham. ¶Præterea. Arguitur sic. Quicquid vnum, & idem formaliter ens est principium producendi plura supposita eiusdem naturæ, ipsum non determinat ex se ad certam pluralitatem producendorum. Hoc patet inductiue tam in agente æquiuoco, quàm vniuoco, ergo si essentia diuina pro vt est intellectus, & voluntas est vna, & eadem formaliter, & est principium producendi plura supposita in natura diuina, ipsa non determinatur ex se ad certam pluralitatem producendorum. Assumptum patet, quia si aliquid vnum, & idem formaliter existens sit principium producendi plura supposita vnius naturæ, virtus sua productiua non est adæquata per vnam productionem, nec per vnum productum: quia principium productiuum, quod est vnum formaliter, si habeat vnam productionem adæquatam non potest simul in aliam productionem æquè perfectam; quia tale principium producit productum toto conamine suo, & secundum omnem gradum actiuitatis suæ: ergo principium productiuum sibi adæquatum non potest in aliam productionem, & per consequens, si potest in aliam productionem, virtus sua productiua non est adæquata per primam productionem. Sed cuiuscunque principij vnius rationis formaliter virtus non est adæquata per vnum productum, nec erit adæquata per aliud productū eiusdem rationis, nec per tertium, & sic in infinitū, cum eodem modo se habeat in se, & ad illud principium productiuum: ergo quantum est ex se potest in infinita. Confirmatur: quia si illud principium producat duo producta ordine quodam: aut eadē virtute, aut alia? si alia? habetur propositum, si eadem: ergo virtus illa non fuit totaliter exhausta in prima productione, nec per consequens productio fuit adæquata.

¶Preterea. Si aliquod principium producat distincta producta pluribus productionibus eiusdem rationis, nullum illorum adæquabit virtutem productiui principij: ergo si producet plura pluribus productionibus alterius rationis nullum illorum adæquabit virtutem productiui principij: cōsequentia patet: quia nō maior virtus requiritur ad producendum aliqua alterius rationis, quàm ad producendum illa productionibus eiusdem rationis, si neutra productionum eiusdem rationis sit imperfectior alijs productionibus: ergo si virtus principij producentis aliqua supposita productionibus eiusdem rationis non sit adæquata per aliquod illorum, sequitur quòd nec erit adæquata, & si producātur productionibus alterius rationis. Arguitur ergo sic: nullū producens eodem principio formaliter vno potest simul producere plura producta in perfectione sibi adæquata: quia omne productum adæquatum producenti in pfectione entitatis adæquatur sibi in perfectione suæ actiuitatis, & per ɔ̄ns sua actiuitas non potest simul se extendere in alium terminum æquè perfectum. Sed Deus pater simul producit filium, & Spiritumsanctum: quorum vterq; adæquatur patri in perfectione: ergo pater non eodem principio formaliter vnū producit filium, & Spiritumsanctū. Producit aūt filium, siue verbum per intell'm, spiritum aūt sanctum producit per voluntatem: ergo intell's, & voluntas in Deo p̄r non sunt formal'r idem. Confirmatur. Quia voluntas, vt est potētia Dei operatiua non potest hr̄e duo obiecta sibi adæquata: q̄uis possit habere vnum obiectum primariū sibi adæquatum, & aliod secundarium virtualiter inclusum in primario: ergo voluntas, vt productiua potentia non habet duo producta sibi adæquata.

¶Item ad principale arguitur. Filius Dei non libere, sed naturaliter producitur, econuerso autem Spiritussanctus non naturaliter, sed libere spiratur. Vnde Aug. 5. de tri. c. 3. Spiritussanctus: ideo non est filius: quia exit non quomodo natus, sed quomodo datus. Sed Spiritussanctus non potest dici liberè productus pp libertatem intrinsecam in productione sua, quæ non est in productione filij. Tum: quia productiones, quæ terminantur ad spiratum, & natum sunt æquè naturales, & æque naturaliter respiciunt oppositas relationes. Tum: quia actus volūtatis creatæ non est liber formaliter, sed solum denominatiuè à libertate voluntatis diuinæ: ergo Spiritussanctus producitur liberè, & non virtualiter: & sibus econuerso: quia voluntas diuina est formaliter libera, & non intellectus. *Filius nō libere, sed naturaliter producitur.*

¶Præte-

¶Præterea. Productiones non possunt esse diuersæ rationis nisi principia non sint idem formaliter, vel termini formales non sint idem formaliter, sed essentia, quæ est terminus formalis vtriusque est vna formaliter. ergo &c. Confirmatur. Quia quanuis productiones in Deo seipsis formaliter distinguantur, oportet tamẽ vt earum distinctio reducatur ad modum aliquem non identitatis in principijs productiuis aut terminis formalibus productionum. Tum, quia circunscriptis earum terminis formalibus, & principijs non distinguntur. Tum, quia illæ productiones sunt habitudines, & relationes, quæ nõ distinguntur, nisi penes terminos, aut penes fundamenta, aut penes vtrunque.

¶Item si essentia diuina tantũ potest in duas productiones, aut determinatur ad eas ex se prout est eadem realiter, & formaliter? aut per proprietates relatiuas? aut per aliqua in essentia, quæ non sunt idẽ formaliter? Non primo modo, quia illud, quod est omnino idem realiter, & formaliter ex se non determinatur ad diuersa, quia ex se non habet, quod magis determinetur ad vnum, quàm ad aliud, cum secundum se vniformiter se habeat ad vtrunque. Nec secundo modo, quia proprietates relatiuæ originis, vel non different ab originibus, vel sequuntur actus originis, sicut sua fundamenta. Si tertio modo? habetur propositum. Confirmatur, Quia quicquid vnius rationis formaliter est principium diuersarũ productionum non determinatur ex se ad determinatum ordinem illarum productionum, sed vel ex ordine passorum, vel ex ordine passi in recipiendo formam. Exemplum primi, si idem obiectum moueat intellectum primo, & secundario voluntatem. Exemplum secundi, si idem ignis calefaciat, & rarefaciat aerem.

¶Præterea. 8. meta. si materia fuerit vna, & agens vnum, effectus erit vnus, sed productiones diuinæ sunt diuersæ, & passa sunt distincta, ergo est aliqua distinctio in principijs productiuis.

¶Preterea. Si aliqua sint idem realiter, & formaliter, quicquid per se conuenit vni sine connotatione, & respectu ad extrinsecum per se conuenit alteri, quia eidem inquantum eidem realiter, & formaliter non conueniunt opposita, sed aliquid conuenit intellectui dinino, quod non conuenit formaliter voluntati. Tum quia actus dicendi verbum est actus memoriæ. Sed actus dicendi verbum non est actus voluntatis sub ratione voluntatis, quia per actum voluntatis producitur Spiritus sanctus. Tum quia verbum producitur per actum intellectus non per actũ voluntatis, & Spiritus sanctus spiratur per actum voluntatis non per actum intellectus. Tum quia Deus ex natura rei intelligit per intellectum nõ per voluntatem, & vult per voluntatem non per intellectum, quia si vellet per intellectum sequeretur, ꝙ naturaliter vellet quicquid vellet, sicut naturaliter intelligit quicquid intelligit. Tum quia voluntas ex se determinatur ad volendum aliquod obiectum esse, intellectus ex se non determinatum ad intelligendũ illud obiectum esse. Tum quia intellectus diuinus intelligit mala, voluntas autem diuina non vult mala, ergo ista non sunt idem formaliter.

Guli. Ochã contra doct in primo ubi supra.

CONTRA istam opi. arguo per vnum argumentum, quod est æqualiter contra distinctionẽ, vel nõ identitatẽ formalem vbicunq; ponitur, & arguo sic. Vbicunque est aliqua distinctio, vel non identitas ibi possunt aliqua contradictoria de illis verificari. Sed impossibile est contradictoria verificari de quocunque, nisi illa, vel illa pro quibus scilicet supponunt, sint distinctæ res, vel distinctæ rationes, vel res, & ratio, sed si omnia illa sunt ex natura rei non sunt distinctæ rationes nec res, & ratio, ergo erunt distinctæ res. Maior est manifesta, quia si. a. & b. non sunt idem omnibus modis: tunc sunt istæ ambæ verè. a. est idem. a. omnibus modis, & b. non est idem. a. omnibus modis, ita quòd esse idem. a. omnibus modis, & non esse idem. a. omnibus modis verificantur de a. & b. Et ita ipsi concedunt, quòd sapientia diuina est formaliter sapientia diuina, & bonitas diuina nõ est formaliter sapientia diuina, ita quòd esse formaliter sapientiam diuinam verificatur de sapientia diuina, & verè negatur de bonitate diuina, & ita vniuersaliter vbicunque est aliqua distinctio, vel non identitas, ibi verè contingit aliquid verè affirmari de vno, & verè negari de reliquo. Minorem probo, quia omnia contradictoria habent æqualem repugnantiam inter se: tanta enim est repugnantia inter animam, & non animam, asinum, & non asinum, quanta est inter Deum, & non Deum, siue ens, & nõ ens. Nisi fortè dicatur esse maior repugnantia inter ista, quàm illa propter maiorem perfectionem alicuius partis in vna contradictione, quàm in alia. Sed hoc non est ad propositum. Nunc autem ex aliquibus contradictorijs contingit inferre, quòd illa de quibus verificantur sunt distinctæ res, vel distinctæ rationes, vel res, & ratio, ergo vniuersaliter nunquã idem verè affirmatur, & vere negatur, nisi propter distinctionem rerum, vel rationum, vel rei, & rationis. Assumptum patet, quia sequitur formaliter. a. est & b. non est, ergo ibi est aliqua distinctio rerum, vel rationis, vel rei, & rationis. Exemplum primi, vt si substantia est, & accidens non est, sequitur ergo non sunt vna res, sed distinctæ res in actu, vel in potentia. Similiter si vnum ens rationis intelligitur, puta. a. & b. qđ. est ens rationis non intelligitur, sequitur ꝙ sunt distincta entia rationis. Similiter si. a. est extra animam, & b. non est extra animam, sed obiectiuè tantum in anima, sequitur ꝙ a. & b. distinguntur sicut ens reale, & ens rationis, ergo (vt videtur) ex affirmatione, & negatione eiusdẽ de entibus realibus contingit inferre non identitatem realem, ergo si esse idem formaliter sapientiæ verè affirmatur de sapientia, & verè negatur à bonitate, oportet quòd sapientia diuina, & bonitas diuina importent aliqua, quæ nõ sunt idem realiter. Confirmatur ista ratio, quia qua ratione tu dicis aliquid posse verè negari de sapientia diuina, & vere affirmari de bonitate diuina, non obstante reali identitate, propter solam distinctionem formalem, eadem facilitate dicam vniuersaliter, quòd esse, & nõ esse verificantur de. a. & b. propter distinctionem formalem, non obstante quòd sit idem realiter, & ita perit omnis via probandi aliquam distinctionem, vel non identitatem realem inter quæcunque. Si enim dicas, quòd asinus non est rationalis, & homo est rationalis, ergo distinguntur realiter homo, & asinus. Dicam quòd non sequitur, sed sufficit, quòd distinguantur formaliter.

¶Ad istud argumentum posset dici, quòd quando aliquid idem verè affirmatur, & verè negatur simpliciter, & absolutè sine additione alicuius modi, tunc contingit inferre non identitatem realem, & ideo bene sequitur, simpliciter. a. non est & b. est ergo est ibi non identitas realis. Similiter sequitur, sapientia diuina est sapientia diuina, & bonitas diuina non est sapientia diuina, ergo distinguitur realiter, vel non sunt idem realiter. Sed quando aliquid cum aliquo modo sinchategoreumatico affirmatur, & negatur non requiritur non identitas realis, sed sufficit non identitas formalis, ita est in proposito. Nam hæc est vera, sapientia diuina est formaliter sapientia dinina, & hæc similiter, bonitas diuina non est formaliter sapientia diuina. Sed hoc non sufficit, quia ita sunt ista contradictoria, esse formaliter sapientiam diuinã, & non esse formaliter sapien

tiam diuina, sicut illa, esse sapientiam diuinam, & non esse sapientiam diuinam, ergo ita ex illa contradictione contingit inferre non identitatem realem, sicut ex ista, vel qua ratione tu dicis, quòd ex ista non contingit inferre non identitatem realem, eadē ratione dicam ego quòd nec ex illa.

Nunc Guli. Ochām nititur soluere rōnes Sco.

AD PRIMAM rationem primæ opi. Responsio, q̄ ista consequentia non valet, infinita sapientia est formaliter infinita bonitas, ergo & sapientia in cōmuni est formaliter bonitas in communi, quia secundum istos ens dicit conceptum communem Deo, & creaturis, & tamen hæc est vera, sapientia infinita est formaliter ens infinitum, & hæc non est vera, sapientia in communi est formaliter ens in communi. Similiter hæc est vera, sapientia infinita est realiter ens infinitum, & tamen sapientia in communi non est realiter ens in communi, quia ista communia etiam secundum istos non sunt, nisi quidam conceptus, & conceptus secundum istos, vel tm̄ est ens rationis (quia aliter aliqua res esset communis Deo, & creaturis, & certum est, q̄ vnum ens rationis non est aliud ens rationis) vel conceptus est realiter actus intelligendi, & certum est, q̄ vnus actus intelligendi non est realiter alius actus intelligendi, ergo quamuis sapientia infinita sit formaliter ens infinitū, non oportet q̄ sapientia in commum sit ens in communi. Ad probationē quā dicitur, infinitas non destruit rationem formalē illius, cui additur. Cōcedo, & ideo quia infinitas precisè additur cōceptibus, & non additur alicui rei sic dicendo, sapientia infinita est formaliter bonitas infinita, ideo cōcedo, q̄ illi conceptus simpliciter distinguntur, nec sunt vnus. Ista tamen diuersitate non obstante hæc est vera, sapientia infinita est formaliter bonitas infinita, quia in illa termini non supponunt pro conceptibus diuersis, quibus adderetur infinitas, sed pro ipsa re, quæ diuinitas est, cui nulla infinitas, nec aliquid additur, sed seipsa est infinita, & non per aliquid additum, & ideo si in illa, sapientia infinita est bonitas infinita, termini supponūt pro seipsis, sicut in ista, sapientia in communi est bonitas in communi, ita esset vna falsa, sicut reliqua falsa est.

Quid sit cōceptus.

¶Si dicatur, quòd quando aliqua communia distinguuntur quodlibet cōtentum sub vno à quolibet cōtento sub alio aliquo modo distinguitur, ergo omne contentum sub sapientia in communi aliquo modo distinguitur ab omni contento sub bonitate Confirmatur, quia in libro prædicamentorum dicitur, Diuersorum generum, & non sub alternatim positorum diuersæ sunt species & differentiæ, ergo eadem ratione diuersorum generum in communi, non subalternatim positorum diuersæ sunt contenta. Sed sapientia in communi, & bonitas in communi sunt diuersa communia, ergo habent distincta cōtenta. Nec valet dicere, q̄ sufficit, quòd aliqua contenta sint diuersa, quamuis non omnia, quia diuersorum generum, & communium subalternatim positorum aliqua contenta sunt diuersa, & non omnia.

In ante prædicamentis.

¶Ad istud respondeo, q̄ non oportet si sint aliqua diuersa cōia, quòd quodlibet contentum sub vno ab omni contento sub alio aliquo modo distinguatur, quia idem omnibus modis potest esse contentū sub vtroque, secundum philosophum libro topi. Ad cōfirmationem dico, quòd philosophus intendit de diuersis generibus ordinatis in eadem prędicamentali coordinatione, ita quòd primo vnum primum diuidatur in aliqua inferiora, quorum quodlibet immediatè negatur de alio, & vnum eorum, vel quodlibet eodē modo diuidatur in alia, quorum vnum vniuersaliter negetur à reliquo, & sic semper procedendo, sicut substantia diuiditur primo in substantiam corpoream, & incorpoream, & hæc est diuisio immediata, nulla substātia corporea est substantia incorporea, & econuerso. Vlterius substantia corporea diuiditur eodem modo in corpus animatum, & corpus inanimatum, ita quòd negatio vnius ab alio est immediata, & sic vlterius procedendo. Cōsimili modo si substantia incorporea continet multa genera sub se potest fieri consimilis diuisio. Et ideo in talibus generibus verum est, quòd quodlibet contentum sub vno distinguitur à quolibet contento sub alio: quod contingit probare per illam propositionem immediatā, in qua negatur vnum diuidentium generis primo de alio diuidentium. Quando autem genus primū non diuiditur propriè per aliquā duo, quorum vnum vlt negatur ab alio, non oportet, q̄ omne contentum sub vno verè distinguatur ab omni contento sub alio. Et hoc est, quod dicit philosophus 4. topi. quòd quando aliquid continetur sub diuersis generibus, oportet q̄ vnum illorum generum contineatur sub altero, vel ambo duo sub tertio: sicut ponitur exemplum de prudentia, quæ cōtinetur sub scientia, & virtute tanquam sub diuersis generibus, quorum neutrum continetur sub alio, sed ambo cōtinentur sub tertio: puta sub habitu, & dispositione. Hæc est enī intentio philosophi 2. poste. vbi docet vnum modū diffiniendi per diuersa communia, quorum quodlibet est in plus, quàm diffinitum, & tamen totū aggregatum est æquale diffinito, quod non esset possibile, nisi aliquod idem contineretur sub differentibus communibus non subalternis, Ideo dico, quòd aliquid vnum potest contineri sub diuersis communibus nō subalternis, & illa deitas potest contineri sub diuersis communibus in communi, vt sub sapientia in communi, & sub bonitate in cōmuni, tanquam sub communibus quidditatiuis, sicut post patebit, quamuis illa communia non sint subalterna: quia ambo continentur sub ente.

Substantia est indifferens secundum Scot. ad corporeā & in corpoream.

AD secundam dico, quòd nō debet propriè concedi, quòd sapientia infinita includit formaliter bonitatem infinitam, sed propriè debet dici, & veraciter, quòd sapientia infinita est formaliter bonitas infinita. Et ideo dico, q̄ si sapientia infinita, q̄ Deus est diffiniretur, nō poneretur in sua diffinitione bonitas infinita, q̄ Deus est, sed esset oībus modis ipsa sapientia infinita. Et q̄n dicitur, q̄ si sapientia infinita esset diffinibilis, & similiter bonitas infinita, q̄ essent diffinitiones distinctæ Hoc est simpliciter falsum. Sed tantum esset vna diffinitio, quæ comprehenderet sapientiam in communi, & bonitatem in communi, cuius quælibet pars esset in plus, & totum æquale. Et si proteruiatur, quod aliud est quid nominis sapientiæ infinitæ, & aliud bonitatis infinitæ, sicut aliud est quid nominis sapientiæ in communi, & bonitatis in communi: ergo si sapientia infinita, & bonitas infinita haberent quid rei, aliud esset quid rei sapientiæ infinitæ, & aliud bonitatis infinitæ. Dico quòd non sequitur: quia propriè quid nominis, non est, nisi conceptus, vel vocis, vel signi. Et ideo quia hic sunt conceptus distincti, & distinctæ voces, sapientia infinita, bonitas infinita: quia hic ponuntur conceptus communes, vel voces communes, quibus additur infinitum, ideo possunt esse distincta quid nominis. Sed nec talis distinctio, nec aliqua consimilis reperitur inter sapientiam infinitam, quæ haberet quid rei, & bonitatem infinitam, quæ haberet quid rei, ideo nō sunt ibi distincta quid rei, sed tm̄ vnum.

Quod sit proprie quid nominis.

¶Ad aliud concedo cum Doctoribus antiquis, quòd de Deo est aliqua prædicatio per identitatem, quæ non est formalis, nec in quid, cuiusmodi est ista prædicatio: essentia est paternitas, essentia est creatiua, & sic de alijs. Quælibet autem talis. essentia est intellectus, voluntas, sapientia, bonitas. Vno modo accipiendo prædicata est prædicatio formalis, & in quid,

¶Ad

¶Ad aliud de Dam. Dico, quòd intelligit, ꝙ hoc nomen, qui est dicatur de diuina essentia in quid, & non hoc nomen sapientia, & tamen ꝙ sapientia dicatur in quid de sapientia diuina, quia vtrumq; dicitur in quid de essentia diuina. Sed intelligit, ꝙ secũdum proprietatem vocis magis dicitur in quid, quàm sapiens, iustum, & sic de alijs, quia qui est non importat aliquod accidens cuicunque alteri adueniens, etiam quãdo accipitur in communi. Sapiens autem, iustum, & sic alijs in communi accepta, importat aliquod accidens alicui alteri adueniens. Et quando dicitur vltra, ꝙ esse dicit quoddam pelagus substãtiæ infinitæ. Hoc intelligi debet intransiuuè id est ꝙ est quoddam pelagus, quod est infinita substãtia, non ꝙ sit quoddam pelagus continens, vel includens infinitam substãtiam, vel infinitam perfectionem, vel infinitas perfectiones, sed est infinita substãtia, & infinita perfectio. Et propriè loquẽdo nec est infinitę perfectiones realiter nec formaliter, nec includit, vel cõtinet infinitas perfectiones, nisi fortè creabiles (si infinitæ sint creabiles) quas continet virtualiter, tanquam res distinctas, saltem in potentia, quia potest eas producere. Et quando dicitur vltra, quòd alia nomina non dicunt substantiã, sed quæ circunstant substantiam. Dico, quòd intentio Dama. est quòd vniuersaliter nullum nomen dictum de Deo dicit immediatè ipsam substantiã Dei, ita scilicet quòd apprehendendo nomen possumus immediatè apprehendere ipsam substantiã Dei, vel habere cognitionem propriam Dei, vel æqualentem. Sed dicunt immediatè cõceptus aliquos prædicabiles de Deo, qui non sunt ipse Deus, sed circunstant naturam Dei nõ per inhærentiam, vel informationem, sed per prædicationem. Et præcisè à nobis potest talis conceptus apprehẽdi immediatè pro statu isto, & nullo modo ipsa diuina essentia secundum vnam opi. vel non potest haberi cognitio propria de Deo ęquiualens secũdum aliam opi. Et quòd hæc sit intẽtio sua patet per ipsum. c. 4. vbi dicit sic. In Deo quod est impossibile est dicere secundum substantiã. Et post subdit. Quæcunq; autem dicimus affirmatiuè in Deo non naturam ipsius, sed ea, quæ sunt circa naturam eius ostendunt. Et si cum bonum, & si iustum, & si sapiens, & si quodcunque aliud dixeris, non naturam dicis Dei, sed ea, quę sunt circa naturam. Ex ista auctoritate patet, quòd vniuersaliter negat quodcunque nomen dicere naturam Dei, quia quocunq; nomine dicto nõ possumus apprehendere diuinam essentiam, sed tantummodo conceptum, qui circunstat diuinam essentiam per prædicationem. Vel non possumus habere cognitionem propriã de Deo, vel æquiualentem. Et ideo concedo, ꝙ diuina essentia non dicitur pelagus infinitę substãtię propter hoc, ꝙ multæ relationes rationis circa ipsam possunt causari, sed pp cãm dictã.

Nota & bene.

Nullum nomẽ de Deo, dicit immediatè ipsam substantiam Dei.

¶Ad aliud. Aug. 8 de tri. Dico, ꝙ contingit probare, ꝙ non est maius duæ personæ, q̃ vna, quia non est verius, pp solam distinctionem conceptuum quantũcunq; in Deo nulla sit distinctio, tñ ista distinctio est alia, q̃ inter sapientiam, & sapiens: sicut post patebit.

¶Ad aliud dico ꝙ non distinguuntur secundum respectus rationis, sed tantum distinguuntur ratione, & illa distinctio sufficit ad probandum vnũ per aliud. Et quãdo dicitur ꝙ tunc æquè perfectè cognosceretur Deus, cognoscendo ipsum sub vno attributo, sicut sub ratione omnium attributorum. Dico, ꝙ consequentia non valet, quia secundũ istos etiam Deus non potest cognosci nisi sub aliquo conceptu, & tamen perfectius cognoscitur, quãdo cognoscitur sub pluribus, quàm sub vno. Vltra dico, quòd non est talis ordo, ita ꝙ vnum realiter sit propinquius essentiæ, quàm aliud, vnum tamen potest nobis esse prius notum prædicari de Deo, vel de pronomine demonstrante Deum, quàm aliud. Et ad hoc sufficit distinctio talis conceptuum.

¶Ad vltimam auctoritatem dico, ꝙ non accipit æqualitatem propriè, sed pro non inæqualitate. Nec tam dico, quòd aliquid sub vna relatione rationis est sibi æquale sub alia relatione rationis. Nec etiam aliquid sub vno conceptu est sibi ęquale sub alio propriè, sed illud est sibiipsi æquale impropriè, hoc est non inæquale.

AD PRIMAM rationem pro illa opi. dico, ꝙ distinctio emanationũ diuinarum non præsupponit distinctionem principiorũ elicitiuorum, nec ex natura rei, nec distinctionem rationis. Sed sicut videmus in creaturis, ꝙ idem principiũ totaliter est principium elicitiuum diuersorum, ita est in diuinis.

Guliel. ad rõnes Sco. respondit.

¶Ad aliam dico, ꝙ propriè accipiẽdo libertatem, & strictè, secundum ꝙ distinguitur contra principiũ actiuum, vel productiuũ naturale, non est concedendum, ꝙ vna emanatio fit per modũ intellectus, siue naturę, & alia per modum voluntatis, siue libertatis, quia hoc esset dicere, ꝙ vna persona produceretur naturaliter, & alia non produceretur naturaliter, sed liberè. Sed hoc est impossibile, quia propriè loquendo nihil producitur liberè, & non naturaliter, nisi qđ producitur contingenter, & potest produci, & non produci, sed quælibet persona necessario, & naturaliter producitur. Nam ita ex natura habet pater producere Spiritum sanctum, sicut filium, & ita necessario producitur Spiritus sanctus, sicut filius. Tamen metaphoricè loquẽdo, & large potest aliquo modo concedi, ꝙ vna persona producitur per modum naturæ, siue intellectus, & alia per modum voluntatis, siue liberè. Et hoc sic intelligẽdo, ꝙ intellectus, & voluntas vno modo prout vsitantur à sanctis connotãt actum generandi, & actum spirandi, ita ꝙ intellectus dicit ipsam diuinã essentiam elicitiuam actus generandi, & voluntas dicit ipsam diuinã essentiam elicitiuam actus spirandi. Et isto modo cõcedi potest, ꝙ filius producitur per modum intellectus, & Spiritus sanctus per modum voluntatis. Alius tñ intellectus potest haberi, sicut post declarabitur. Concesso etiã cum eis, ꝙ filius producitur naturaliter, & Spiritus sanctus liberè, & ꝙ principiũ elicitiuum aliter se habet ad productionem filij, & ad productionem Spiritus sancti. Dico, ꝙ non oportet pp istam diuersitatem ponere talem distinctionẽ inter principia elicitiua, quia sicut dictum est distinctione præcedenti. Idẽ totaliter indistinctum re, & ratione, potest esse principium naturale respectu vnius, & principium liberum respectu alterius. Et idem principium potest se habere aliter ad vnum, & aliter ad aliud, & ita omnis talis alietas, vel diuersitas, ita potest saluari per vnum principium elicitiuum, sicut per plura.

¶Et si dicatur, quòd oppositi modi principiandi non possunt conuenire eidem formaliter.

¶Dico, ꝙ tales modi principiandi scilicet naturaliter, & liberè non possunt simul competere eidem respectu eiusdẽ. Quod tamen conueniat eidem respectu diuersorum non est inconueniens, & fortè nõ est inconueniens, ꝙ competat eidem diuersis temporibus, aliter, & aliter disposito etiam respectu eiusdẽ, sicut tactum est in distinctione præcedenti.

¶Ad aliam rationẽ qñ accipitur. Quicquid vnũ, & idem formaliter ens est principiũ producẽdi plura supposita eiusdem naturæ nõ determinatur ex se ad certã pluralitatẽ producendorũ. Dico, ꝙ hæc propositio non est vniuersaliter vera. Si tñ accipiat, ꝙ sit principiũ producendi plura supposita eiusdẽ naturę numero, nõ põt inueniri instantia, nisi in proposito, quia nusquã alibi possunt esse plura supposita in certo numero possibili eiusdem naturæ. Si autem accipiatur, ꝙ sit principium producẽdi plura supposita

eiusdem naturę specie, & non numero, sic potest pro positio concedi, qa in nulla specie possunt à quocun que agente produci tot supposita, quin possint plura produci. Si autem producta sunt eiusdem generis, & non eiusdem speciei, potest tale principium ex se determinari ad certam pluralitatem secundũ speciem, sicut sol est principium producendi plures effectus secundum speciem, & ex se determinatur ad istos, ita q alios secundum speciem non potest producere. Ita dico in proposito, q quia ista supposita non sunt omnino eiusdẽ rationis, quin sit maior distinctio inter patrem, & filium, & Spiritum sanctũ, quàm esset inter istas personas, si quælibet earum esset pater, vel quælibet filius, vel q̃libet Spiritus sanctus, sicut post dicitur. Ideo idem principium potest determinari ex se ad certam pluralitatem. Sicut secundum opin. Aui. Eadem intelligentia est principium immediatè producendi aliam intelligentiam, & corpus cęleste, & determinatur ex se ad certam istam pluralitatem. Ita in essentia diuina vnica existens est principiũ producendi filium, & Spiritum sanctũ, & ex se determinatur ad istam pluralitatem. Ad probationem quando accipitur, q talis principij virtus productiua non est adæquata per vnam productionem, nec per vnũ productum. Dico quòd virtutem productiuã adæquari per aliquam productionem pôt intelligi multipliciter. Vno modo, q productum sibi adæquetur secundum perfectionem ita q sit æque perfectum. Alio modo q productum sit perfectissimum productum in quod potest, & hoc potest intelligi dupliciter, vel positiuè, quia est perfectius omni alio, vel negatiuè, qa nihil est illo perfectius producibile ab illo principio. Alio modo accipitur, q producatur secũdum totam virtutem, & secundum vltimum potentiæ, & toto conamine illius virtutis. Quarto modo, potest intelligi ista adæquatio quasi extensiua, quia potest in istam productionem, & nullam aliam. Primo modo dico, quòd talis virtus productiua potest adæquari per primam productionem, quia primũ productum potest esse æquale sibi in perfectione. Et quando dicitur, ergo non potest in aliam æquè perfectam. Nego consequentiam. Ponatur enim quòd sit aliquis calor, qui in aliquo passo possit producere caliditatẽ sibi æqualem. iste calor simul, & semel in alio passo æqualiter disposito, & çqualiter sibi approximato producet æqualem calorem sibi, & alij calori. Cuius ratio est, quia virtus productiua caloris per hoc, quòd producit istum calorem, in nullo penitus impeditur ad producẽdum alium calorem æquè perfectũ, nisi fortè per accidens, quia in agendo diminuitur à re agente. Et quando dicitur, quòd tale principium productum producit toto conamine, & secundum omnem gradum actiuitatis suæ. Cõcedo, quia calor producendo hunc calorem producit toto conamine, & secũdũ oẽ gradum Sed ex hoc non sequitur, quòd non possit alium æquè perfectũ producere. Ita etiam sol secundum totum conamen suum, & secundũ omnem gradum perfectionis suæ, & secundum omnem gradum actiuitatis suę producit aliquid imperfectius, & tamen per eandem virtutem totaliter potest producere aliud, non tantum æquè perfectũ, sed etiam aliquid multo perfectius. Ita dico in proposito, quòd pater secũdum omnem gradum perfectionis suæ, & toto conamine producit filium, & eadem virtute, & perfectione producit Spiritum sanctum æquè perfectũ. Et ita isto modo intelligendo adæquationem, virtus productiua est per quamlibet adæquata, & ita per primam, sicut per secundam. Secundo modo intelligendo adæquationem, & hoc positiuè. Dico, q virtus productiua adæquata per vnũ productum non potest in aliud æquè perfectũ. Sed isto modo virtus diuina non adæquatur per aliquam vnam productionem: quia nec per primam, nec per secundam. Sed per illas duas simul quia scilicet illa duo producta sunt perfectiora omnibus alijs productionibus à Deo, & ibi est status, nec est possibilis tertia. Et hoc est ex natura rei, quæ ex se determinatur ad istas. Si autem intelligatur illa productio negatiuè, sic dico, sicut primus, quòd virtus productiua adæquata per vnum productum potest in aliud æque perfectum, sicut declaratum est de calore. Si dicas, quòd hoc est propter diuersa passa. Hoc nihil refert quantum ad adæquationem: quia æqualiter adæquatur si producatur p se, sicut si produceretur in passo, & è conuerso. Et ita semper habetur ista propositio, quòd virtus productiua adæquata per vnum productum potest in aliud æque perfectum. Tertio modo dico, quòd virtus adæquata per vnum productum non tantum potest in æque perfectum, sed etiam potest in perfectius. Sicut sol in producendo calorem virtus sua adæquatur: quia producit secundum vltimum suæ potentiæ, & toto conamine, & tamen potest producere vermem, qui est multo perfectior calore. Si dicas, quòd hoc est propter diuersitatem passi. Dico, quod nihil refert quin semper sit illa propositio vera, quòd virtus adæquata isto modo potest in perfectius. Similiter si esset aliqua voluntas, quæ posset contingenter producere diuersas volitiones diuersarum specierum per se subsistentes illa voluntas secundum vltimum suæ potentiæ posset producere vnum indiuiduum speciei imperfectioris, & per consequens virtus sua productiua esset adæquata, & tamẽ posset producere aliud perfectius. Quarto modo dico, quod virtus productiua adæquata per vnum productum non potest in aliud æque perfectum. Sed isto modo virtus productiua diuina non est adæquata per vnam productionem, nec per aliam, sed per ambas simul. Et ideo in nullam aliam intrinsecam potest.

Opinio Auicen. 9 met. cap 4

Virtus productiua potest intelligi multipliciter.

Nota responsiones Gulielmi Occham.

Virtus productiua diuina quõ sit adæquata.

¶ Ad confirmationem dico, quòd eadem virtute producuntur ista duo supposita ordine quodam, quia scilicet primum productum est productiuum secundi producti. Et quando dicitur. Ergo in prima productione virtus illa non fuit exhausta. Concedo quòd nec in prima, nec in secunda est exhausta. Sicut nihil exhauritur de sole per hoc, quod producit vnum effectum, vel alium. Vnde illud est verbum metaphoricum, & impropriè dictum. Et quando dicitur. Si non est exhausta ergo non est adæquata? Patet quomodo est adæquata, & quomodo non. Per prædicta, patet etiam quomodo virtus productiua, si producat pluribus productionibus eiusdem rationis, vel alterius rationis, quomodo vnum illorum productorum adæquat virtutem productiuam, & quomodo non adæquat, & quomodo idem potest producere plura producta adæquata sibi in perfectione. Et quando dicitur. Omne productum adæquatum producenti in perfectione entitatis, adæquatur sibi in perfectione suæ actiuitatis. dico, quòd aliquid adæquari alicui in perfectione suæ actiuitatis potest intelligi dupliciter. Vel quia est æque perfectum cum illo principio actiuo, & sic concedo: quia idem est. Vel quia est omne productum, vel productibile ab illo principio actiuo. Et hoc est nihil aliud posse correspondere illi principio actiuo. Et sic dico, quòd aliquid adæquatur alicui in perfectione entitatis, & tamen nõ in perfectione suæ actiuitatis, Et ita est in proposito, sicut patet de vno calore producente duos calores sibi æquales in perfectione, quorum tamen neuter est sibi æqualis in perfectione actiuitatis suæ isto secundo modo. Primo modo in vnum productum adæquat virtutem productiuã in perfectione actiuitatis suæ: illa virtus poterit se extendere in alium terminum æque perfectum. &

sic

sic est in diuinis. Secundo modo non. Ad confirmationem dico, quòd pater habet filium tanquam obiectum primarium, & adæquatum, & similiter Spiritumsanctum, & seipsum, & ita sunt ibi duo producta, quorum vtrunque est obiectum adæquatum voluntatis diuinæ. Et si dicatur. Ergo sunt duo obiecta primaria. Non sequitur. Sicut non sequitur. pater est ens infinitum, filius est ens infinitum. ergo sunt duo entia infinita, tamen sunt duo supposita, quorum vtrunque est obiectum primarium, & adæquatum vno modo: igitur sunt duo producta adæquata vno modo.

¶ Ad aliam rationem patet, quòd omnis libertas respectu Spiritussancti, quæ non est respectu filij. etiam si per impossibile esset ibi libertas contradictionis, & contingentiæ, siue indifferentiæ, posset saluari per vnum principium formaliter, quod respectu vnius esset naturale, & respectu alterius liberum, sicut per duo, quorum vnum esset naturale, & alterum liberum.

¶ Ad aliud dicitur, quòd productiones sunt seipsis distinctæ, & si requirant aliquam distinctionem, sufficit distinctio terminorum productorum. Ad confirmationem dico, quòd non oportet, quòd distinctio productionum reducatur ad aliquam distinctionem, nec in principijs productiuis, nec in terminis formalibus. Et quando dicitur, quòd circunscriptis earum principijs productiuis, & terminis formalibus non distinguuntur. Dico, quòd si circunscribantur realiter verum est, ex hoc tamen nō sequitur, quòd distinctio earum reducatur ad illam distinctionem, tanquam primam. Si autem circunscribantur per intellectum remanebunt distinctæ. Vnde si per impossibile, vel possibile viderentur intuitiuè productiones illæ, non visa aliqua persona, nec visa essentia. Dico, quòd talis intellectus videret illas productiones distingui. Et quando dicitur, quòd relationes non distinguuntur, nisi penes fundamenta, vel terminos, &c. Dico, quòd seipsis distinguuntur formaliter, nunquam tamen sine distinctione fundamentorum, vel terminorum, non tamen tanquam prævia, & hoc saltem verum est, quando ipse relationes sunt cōstitutiuæ, & essentiales ipsius, sicut in proposito, vt post dicetur.

Quō relationes distinguantur secundum Ocham.

¶ Ad aliud dico, quòd aliquod determinari ex se ad diuersa potest intelligi dupliciter. Vel quòd determinetur ad vnum, ita quòd respiciat vnum, & nō aliud, & fiat proprium vni. Et isto modo essentia diuina, nec ex se, nec ex alio, nec quocunque modo potest determinari ad duas productiones: quia includit contradictionem, scilicet quòd essentia sit propria vtrique, & neutri. Aliter potest intelligi, quòd determinatur ex se ad diuersa: quia ex se respicit illa diuersa, & quodlibet illorum illo modo, quo natū est respicere; & sic essentia diuina ex se determinatur ad duas productiones, & cum hoc stat, quòd vniformiter se habeat ad vtrunque. Isto modo enim calor approximatus æqualiter diuersis passis æque dispositis ex se determinatur ad producendum diuersos calores, & tamen ad quemlibet se habet vniformiter.

¶ Ad confirmationem dico, quòd non plus possunt diuersa principia formaliter determinari ad determinatum ordinem productiuum, quàm idē principium formaliter: quia inter productiones, vel pro ducta non potest esse ordo, nisi quia vnum est pars, vel causa alterius, vel perfectius alio. Sed omnia illa poterunt contingere si producantur ab vno principio formaliter, sicut si producantur à duobus. Ita enim poterit idem principium formaliter producere primo partem secundo totum, sicut eadem virtus generatiua primo producit partem corporis humani. secundo totum, sicut si essent distincta principia productiua. Sicut sol eadem virtute formaliter illuminat partem aeris, & totum aerem. Et similiter eadem causa poterit primo producere aliquem effectum, & postea cum illo tanquam causa partiali poterit producere alium effectum. Ita est in proposito, quòd pater producit filium, & pater, & filius producunt Spiritumsanctum per eandem virtutem. Et si quæratur, quæ est causa, ꝗ Dico, quòd ita est, sed sola fide est hoc tenendum; nec est possibile aliquem in via ista scire quare ita est.

Quare pater producit filium, & pater, & filius producunt spiritūsanctū.

¶ Ad aliud: dico, quòd auctoritas philosophi, & Commen. est intelligenda de formis incompossibilibus, & agentibus naturalibus.

¶ Ad aliud concedo maiorem. Et ideo concedo, quòd quicquid conuenit illi rei, quæ est intellectus diuinus, conuenit illi rei, quæ est voluntas diuina, & econuerso: tamen aliqui termini possunt eandem rem principaliter importare, & alia distincta connotare, propter quæ distincta cōnotata potest aliquid verè prædicari de vno, & verè negari de reliquo, sicut dictum est prius. Et ita est in proposito, quòd intellectus diuinus, & voluntas diuina, hoc est isti termini connotant determinato modo grammaticali, vel logicali aliqua distincta secundum vsum sanctorum, & doctorum. ideo potest aliquid cōuenire vni, & non alteri.

¶ Per hoc ad primam probationem. Si debeat concedi, quòd actus dicendi est actus memoriæ, & non actus voluntatis, debet concedi sub isto intellectu, actus dicendi est actus memoriæ, hoc est actus elicitus ab essentia diuina tanquam actus generandi, ita quòd memoria totum istud importat, scilicet essentiam diuinam elicientem actum generandi, & voluntas totum illud, scilicet essentiam productiuā actus spirandi, & ita ex modo significandi secundum vsum loquentium sequeretur, quòd si actus generandi esset actus voluntatis, quòd esset ille actus, quo essentia est eliciens actus spirandi, & ita esset actus spirandi: quia actus spirandi est principium spirandi Spiritumsanctum. Similiter dicō, quòd Deus intelligit per intellectum, & per illam rem, quæ est realiter, & formaliter voluntas. Dicitur tamen non intelligere per voluntatem: quia non omne, quod intelligit, intelligit vniuersaliter per voluntatem, & quæ sit causa illius post dicetur. Si dicis, quòd circunscribendo omnia talia connotata, & loquendo præcisè de ipsa re, hæc est vera. Actus dicendi est actus memoriæ, & non actus voluntatis. Et similiter Deus intelligit per intellectum, & non per voluntatem. ergo in ipsa re est aliqua distinctio, vel non identitas. Dico, quòd circunscribendo omnia cōnotata, ita quòd per ista nomina, intellectus, voluntas, intelligere, velle, nihil connotetur, sed præcisè significetur hoc nomine intellectus illa res, quæ est formaliter intellectus: & hoc nomine voluntas præcisè illa res absolu ta, quæ est formaliter voluntas, & sic de alijs nominibus, & non plus hac institutione noua vocabuli facta ita hæc erit vera. actus dicendi est actus voluntatis, & Deus intelligit per voluntatem, sicut homo intelligit per intellectum: quia tunc termini de nouo instituuntur ad significandum. Et ideo non est mirum, si illa propositio est vera, quæ prius falsa erat. Si dicis. volo circunscribere omnia connotata sine noua institutione vocabuli. Respondeo, quòd hoc non est possibile. Vnde si ista vox homines, præcisè significat et illud, quod hoc nomen homo significat, & non haberet alium modum grammaticalē, puta quòd non plus esset pluralis numeri, quàm homo, & sic de alijs grammaticalibus, quod non esset bene possibile, nisi de nouo instituendo ad significandum, qua institutione facta, ita hæc esset vera. homo est

Quō Deus intelligat per intellectum, & non per voluntatem.

Quō Deus intelligat per voluntatem.

est homines sicut homo est homo. Si dicas nolo loqui de vocibus, sed tantum de rebus. Dico, quòd quamuis velis loqui tantum de rebus, tamen hoc nõ est possibile, nisi mediantibus vocibus, vel conceptibus, vel alijs signis. Et ideo secundum quòd illa signa quæcunque fuerint, aliter significant, & connotant, vel non connotant aliter ad propositiones respõdendum erit modo prædicto.

Deus intelligit mala, & non vult.

¶ Per idem patet ad aliam probationem, quòd Deus intelligit mala, & non vult, non propter aliquam distinctionem, vel non identitatem à parte Dei, sed propter non identitatem à parte creaturæ, sicut Deus beatificat Petrum, & non damnat Petrũ. hoc non est propter aliquam distinctionem formalem inter virtutem diuinam beatificantem, & damnantem, sed propter distinctionem inter pœnam æternam, & vitam æternam: quia per istam, Deus beatificat Petrum, importatur totum istud, Deus dat Petro vitam æternam, & per istam, Deus non damnat Petrum, denotatur totum istud, Deus non punit Petrum pœna æterna. Et ita possunt verificari sine omni distinctione à parte Dei propter non identitatem, vel varietatem à parte creaturæ: quia Deus per eandem virtutem omnibus modis dat Petro vitam æternam, & non dat sibi pœnam æternam. Similiter Deus potest creare aliqua, & nõ creat illa, extra hoc non sequitur, quòd posse creare, & non creare distinguantur formaliter in Deo. Ita in proposito Deus vult a. per istam importatur, quòd a. sit. hoc autem non importatur per istam. Deus intelligit a. & ideo ista possunt verificari sine omni non identitate Dei, sicut & ista, Deus potest creare a Deus non creat a. Similiter per istam, Deus vult malum, nihil importatur, nisi quòd Deus facit aliquid, quod facere non debet, & per consequens eo ipso importatur, quòd sit creatura, ita quod per faciens malum importatur res faciens aliquid, quod non debet, quod potest soli creaturæ conuenire. Per istam autem, Deus intelligit malum, nõ importatur, nisi quod Deus facit, vel permittit aliquid fieri ab aliquo creato, quod non deberet illud facere, & ita aliud connotatur per vnam, & per aliud. Et propter hoc sine omni nõ identitate à parte Dei possunt ista verificari.

Quicquid Deus intelligit naturaliter intelligit.

¶ Per idem patet quomodo sine omni non identitate a parte Dei possunt ista verificari. quicquid Deus intelligit naturaliter intelligit, non quicquid Deus vult naturaliter vult: quia quicquid Deus intelligit, necessariò est aliquid, siue ens reale, siue ens rationis, quod modo sic sibi conuenit, vel est, vel potest esse, & tamen non quicquid Deus vult, necessariò potest inesse. Et ideo non necessariò, nec naturaliter vult. Eodẽ modo possunt aliæ cõsimiles propositiones (quæ videntur contradictoriæ) concedi, quæ tamen secundum rei veritatem non sunt contradictoriæ propter talem connotationem, & hoc est quod dicit Magister lib. 1. distin. 35. quòd Deus propter diuersos effectus sortitur diuersa vocabula, sicut prouidentiam, prædestinationem, præscientiam. Et sic de alijs. Et propter talem diuersam connotationem conceditur, quòd Deus aliquos prædestinat, & alios præscit, & non prædestinat, & sic de alijs sine omni non identitate à parte Dei. Et ideo si ista nomina, intelligere, velle, & sic de alijs, non essent connotatiua, sed præcisè quodlibet istorum importaret illam rem absolutam, quæ Deus est, sine omni connotatione, non plus hæc esset vera Deus intelligit mala, quàm illa Deus vult mala. Et sic argumentis Sco. respondet. In corpore tamen quæstionis sic ponit opi. suam: dicens. Ideo propter istam rationem dico, quòd sapientia diuina omnibus modis est eadem essentiæ diuinæ, quibus essentia diuina est eadem essentiæ diuinæ, & sic de bonitate diuina, & iustitia, nec est penitus aliqua distinctio ex natura rei, vel etiam non identitas. Cuius ratio est: quia quamuis talis distinctio, vel non identitas formalis possit poni æque faciliter inter essentiam diuinam, & sapientiam diuinã, sicut inter essentiam, & relationem: quia tamen est difficillima ad ponendum vbicunque ponatur, non credo eam esse faciliorem ad tenendam, quàm trinitatem personarum cum vnitate essentiæ. ideo non debet poni, nisi vbi euidenter sequitur ex traditis in scriptura sacra, vel determinatione ecclesiæ, propter cuius auctoritatem debet omnis ratio captiuari. Et ideo cum omnia tradita in scriptura sacra, & determinatione ecclesiæ, & dictis sanctorum possint saluari, non ponendo eam inter essentiam, & sapientiã, ideo simpliciter nego talem distinctionem ibi possibilem, & eam vniuersaliter nego in creaturis: quamuis posset teneri in creaturis sicut in Deo, &c. Et multa alia dicit iste Doc. quæ prolixitatis vitandæ causa omitto.

Sapiẽtia diuina omnibus modis ẽ eadem essentia Diuina / *secundum Ochã. quòd est falsum secundum Scotum.*

Respõsiones Ochã ad rationes Sco.

AD rationes Sco. Ad primam istorum primo reduco rationem cõtra suum auctorem dupliciter. sic primo. Si infinita sapientia esset realiter infinita bonitas, sapientia in communi erit realiter bonitas in communi, consequens est falsum, igitur, & antecedens. si ratio sua sit bona, quod tamen est falsum, & contra eum, cõsequentia probatur sicut, & sua: quia infinitas non destruit realiter rationem illius, cui additur sicut nec formaliter: quod patet etiam per probationem suam: quia in quocunque gradu intelligitur esse aliqua perfectio, quæ tamen est gradus illius perfectionis, non tollitur ratio realis illius perfectionis, propter illum gradum, sicut nec formalis, & ita secundum eum si non includit realiter, vt in communi, nec vt infinita. Fortè dicetur, quòd sapientia, & bonitas in communi nõ sunt idem, nec distincta realiter: quia non sunt entia realia, sed rationis tantum. Ista tamen euasio est nulla propter duo Primo, quia ita diceretur sibi, quòd sapientia, & bonitas in communi non sunt idem, nec distincta formaliter, accipiendo formalitatem ex natura rei, sicut nunc loquimur. Secundo quia ista communia iuxta doctrinam suam, & suorum sunt verè realia, & non rationis tantum. Reduco igitur rationem secundo sic. Perfectiones attributales in primo secundum istum Docto. non sunt infinitæ, nisi propter identitatem, cum essentia: igitur eodem modo, quæ sunt idem essentiæ diuinæ sunt infinitæ, & non aliter, sed non sunt idem ei formaliter secundum eum, sed solum realiter, cuius oppositum sumit in ista ratione: vel si sunt infinitæ formaliter, (vt ipse dicit) sequitur quòd sint idem essentiæ diuinæ formaliter, & per consequens inter se, quod est intentum. Ad formam igitur rationis nego consequentiam: quia non sequitur. infinita sapiẽtia est formaliter infinita bonitas. igitur sapientia in communi est formaliter bonitas in communi, sicut nec sequitur. sapientia infinita est realiter bonitas infinita: igitur bonitas in communi est realiter bonitas in communi. Ratio huius est: quia sapientia infinita, & bonitas infinita sunt, aliquid in re circunscripta operatione intellectus, sapientia autem in communi, & bonitas in communi non: quia ista communia non sunt, nisi quidam conceptus, vel entia rationis. Constat autem, quòd non est bona consequentia secundum eos ex identitate formali, quæ est ex natura rei inferre identitatem rationis, cum distinctio rationis sit minor distinctione quacunque ex natura rei. sicut non est bona consequentia per eos ex identitate reali inferre identitatem formalem: quia distinctio, vel non identitas formalis (vt dicunt) est minor distinctione reali.

¶ Et ad probationem quãdo dicitur, quòd infinitas non destruit rationem formalem illius, cui additur,

Ocham in 1.d.2.q.1.

¶ Dicunt aliqui, quòd infinitas præcisè additur conceptibus, & non alicui rei sic dicendo. sapientia infinita est formaliter bonitas infinita. Et ideo concedunt, quòd isti conceptus semper distinguuntur, nec sunt vnus. Ista tamen diuersitate nō obstante hæc est vera sapiētia infinita est formaliter bonitas infinita: quia in ista termini non supponunt pro conceptibus diuersis, quibus additur infinitas: sed pro ipsa re, quę deitas est, cui nulla infinitas, nec aliquid additur, sed seipsa est infinita, & non per aliquod additum: & ideo si in illa, sapientia infinita est bonitas infinita, termini supponunt pro seipsis, sicut in ista, sapientia in communi est bonitas in communi, ita erit vna falsa, sicut reliqua. Sed ista euasio est nulla: quia nō est realis, sed tantum vocalis. Non est enim intentio arguentis, quòd infinitas sit nullus modus realiter superadditus sapientiæ, & bonitati diuinæ, cum sit modus eius intrinsecus secundum eum, sed intelligit, quòd sapientia infinita, quia infinita, non perdit rationem formalem sapientiæ: quia hæc est vera (vt termini supponunt pro re non pro seipsis) sapientia infinita est formaliter sapientia, & similiter hæc bonitas infinita est formaliter bonitas. Et ex hoc videtur eis, quòd si sapientia in communi, & bonitas in communi formaliter distinguantur: quod sapientia infinita, & bonitas infinita formaliter distinguerentur: sic enim intelligunt, quòd infinitas non destruit rationē formalem illi, cui additur, & ad istum intellectum nihil dicitur.

Infinitas est modus itrinsecus.

¶ Et ideo dico aliter, & concedo, quòd infinitas non destruit rationem formalem illius, cui additur, sicut nec realem: quia sapientia infinita est formaliter, & realiter sapientia, & similiter bonitas: sed ex hoc non sequitur, quòd si bonitas in communi non est formaliter sapientia in communi, quòd bonitas infinita non sit formaliter sapiētia infinita, sicut nec sequitur, sapientia in communi non est realiter bonitas in communi: igitur sapientia infinita nō est realiter bonitas infinita. Ratio huius est: quia sapientia, & bonitas in communi non solum prædicantur de sapientia, & bonitate infinita, sed etiam de sapientia, & bonitate finita, quæ realiter, & formaliter distinguuntur. Et ideo sapientia in communi, nec realiter, nec formaliter est bonitas in communi, & poterit (tamen hoc non obstante) sapientia infinita esse bonitas infinita formaliter, sicut, & realiter.

¶ Ad secundum nego minorem: quia si sapientia infinita, quæ Deus est, & bonitas infinita essent diffinibiles nō haberent diuersas diffinitiones, sed vnam præcisè, & hæc esset diffinitio diuinitatis. Et ad probationem dicitur, quòd non est bona consequentia. Alia est diffinitio bonitatis, & sapientiæ in communi: ergo & bonitatis, & sapientiæ infinitæ. Responsio patet ex dictis: quia bonitas, & sapientia in communi dicuntur de sapientia, & bonitate creata, quæ realiter, & formaliter distinguuntur. Et ideo earum diffinitio non est vna, non obstante, quòd diffinitio infinitæ bonitatis, & sapientiæ sit vna tantum.

¶ Ad tertium dico, quòd perfectio attributalis quantum ad rem significatam dicit præcisè illā diffinitionem, quæ est in re: quia dicit præcisè rem, quæ est diuinitas per exclusionem omnis distinctionis, & non identitatis ex natura rei. Et quando dicitur, nomina igitur attributa sunt sinonima. Nego: quia colligitur ab eis ratio sinonimorū: quia ista vna res, quæ ponitur indistincta æquipollet distinctis rebus, vt patet ex dictis Sco. vbi supra.

Primum ratio Sco.

¶ Contra istam conclusionem idem Doc. arguit. Primo sic. Omnis distinctio, quæ cognoscitur intuitiuè ab intellectu est ex natura rei. distinctio attributorum est huiusmodi: igitur &c. Maior patet: quia notitia intuitiua non terminatur ad rem, nisi secundum suam existētiam realem. Minor probatur: quia distinctio attributorum cognoscitur ab intellectu diuino, cuius omnis notitia est intuitiua, cum omnis alia notitia ab intuitiua sit imperfecta.

Secunda

¶ Præterea. Vel perfectiones attributales in primo distinguuntur ex natura rei, vel per actum intellectus diuini. Si detur primum: habetur propositum. Si detur secundum? quæritur quomodo differt intellectus diuinus à natura diuina vel ex natura rei? vel secundum rationem? vel nullo modo? si primum? habetur propositum, vt prius: quia idem iudicium est de omnibus. Si detur secundum? Contra. Distinctio præcedens rationem principij distinctiui non est per illud distinctiuum, sed distinctio naturæ, & intellectus præcedunt intellectionem, quæ est principium distinctiuum eorum, quæ distinguūtur secundum rationem: igitur distinctio eorū non est secundum rationem, siue per intellectum. Si detur tertium? adhuc habetur propositum: quia tunc distinctio per intellectum esset distinctio per naturam, siue ex natura rei: quia quicquid distinguitur intellectione, vt est omnino indistincta à natura, distinguitur realiter à natura. Igitur &c.

Tertia.

¶ Præterea. Distinctio emanationum necessariò præsupponit distinctionem attributorum, sed non præsupponit necessariò distinctionem, quæ tantum est rationis: igitur distinctio attributorum non est tantum rationis, sed aliquo modo ex natura rei. Maior patet: quia distinctio emanationum necessariò præsupponit distinctionem principiorum elicitiuorum, sed huiusmodi principia sunt intellectus, & voluntas: ergo. Minorem probo: quia nulla distinctio realis præexigit necessariò distinctionem, quæ tantū est rationis, sicut nec aliquod, quod est verè reale præexigit aliquod, quod est verè ens rationis. Sed distinctio emanationum diuinarum est verè realis: igitur. Et confirmatur: quia si nulla distinctio ex natura rei præcedit distinctionem emanationum diuinarum personarum: sequitur quòd non sit vna productio in diuinis per modum intellectus, siue naturæ, & alia per modum libertatis, siue voluntatis, & per consequens filius non magis erit quomodo natus, quàm Spiritussanctus, quod est contra August. 5. de trinitate. c. 3. dicentem. Quia ideo Spiritussanctus nō est filius, quia non exit quomodo natus, sed quomodo datus. consequentia patet: quia stante supposito nullum principium præcedit, quod se habeat aliter ad vnam productionem, quàm ad aliam.

LANDVLPHVS in prolo. q. 1. art. 3. Istam rationem Doc. deducit primo sic. Emanationum distinctarum, & oppositarum oportet esse aliquo modo principia non eadem. Sed in diuinis emanatio qua procedit filius, & emanatio, qua procedit Spiritussanctus sunt distinctæ, & oppositæ: quia vna per modum naturæ, & necessariò, & alia per modum voluntatis, & liberè: igitur oportet quòd principia istarū emanationum aliquo modo non sint eadem, scilicet memoria in producendo filium, & voluntas in producendo Spiritumsanctum.

Quarta.

¶ Præterea. Quando aliqua sunt idem omnibus modis ex natura rei quicquid conuenit vni ex natura rei conuenit alteri. Sed aliquid conuenit vni perfectioni attributali, quod non conuenit, immo repugnat alteri ex natura rei: igitur istæ perfectiones non sunt idem ex natura rei omnibus modis. Maior est nota: quia contradictoria nō possunt de eodem omnimodè verificari.

Ad rationes Scot. vĭdet Landul. vbi supra.

¶ Respondeo ad rationes Sco. Istis tamen omnib. & similibus non obstantibus, adhuc non videtur mihi, quòd perfectiones attributales in Deo inter se, vel ab essentia distinguantur ex natura rei.

¶ Ad

¶Ad primum igitur primo reduco rationem contra eum sic. Omnis distinctio, quæ cognoscitur intuitiuè ab intellectu est ex natura rei. Sed omnis distinctio rationis cognoscitur intuitiuè ab intellectu: igitur omnis distinctio rationis est ex natura rei. maior est sua, & minor est vera per probationem minoris suæ: quia constat, quòd omnis distinctio rationis cognoscitur ab intellectu diuino, cuius omnis notitia (vt dicit) est intuitiua: & tamen conclusio est falsa, & contra eum: & per consequens ratio nulla. Ad formam igitur rationis nego maiorem: quia non solum entia realia, sed entia rationis possunt intuitiuè cognosci, & præsertim à Deo, supposito, quòd omnis eius notitia sit intuitiua (vt dicit.) Et quando dicitur, quòd notitia intuitiua non terminatur ad rē, sicut est, &c. Dico, quòd probatio est ad oppositum: quia notitia intuitiua terminatur ad rem, sicut est: & quia distinctio rationis non est ex natura rei, sed per actum intellectus: Deus cognoscit, quòd distinctio attributorum non est in ipso ex natura rei, sed per actum intellectus, sicut cognoscit, quòd relatio identitatis, quæ est idem sibi non est ex natura rei, sed per actum intelligendi. Posset etiam dici supposito, quòd Deus non cognoscat aliquid extra se, sed omnia in seipso, quod videtur satis rationale: quòd huiusmodi distinctionem Deus non cognoscit intuitiuè, sed superintuitiuè, quia in seipso. vt patet ex 1.q. prologi arti.1. Sed ex hoc verò sequitur, quòd sit ex natura rei ita modicum, sicut si cognoscat ipsam intuitiuè.

¶Ad secundum potest vno modo dici, quòd perfectiones attributales in primo non distinguuntur ex natura rei, nec per actum intellectus diuini, sed per actum intellectus creati, licet intellectus diuinus cognoscat distinctionem, qua per actum intellectus creati distinguuntur: & tunc diceretur, quòd distinctio naturæ, & intellectus in ipso non præcedit actū intellectus creati. Secundo si conceditur, quòd huiusmodi distinctio rationis fiat per actū intellectus diuini: adhuc diceretur, quòd distinctio naturæ, & intellectus non præcedit actum, siue intellectionem intellectus diuini: quia natura, & intellectus nullo modo distinguuntur ex parte rei, sed solum ratione: quia Deus intelligit ipsa posse concipi à creatura diuersis conceptibus, & ex hoc dicuntur distingui per actum intellectus diuini.

¶Ad tertium dico, quòd emanationum distinctio non præsupponit distinctionem attributorum, nec ex natura rei, quia nulla est talis, nec secundum rationem, quia talis est posterior emanatione per Aristo. Ad probationem, quando dicitur, quòd distinctio emanationum necessariò præsupponit distinctionē principiorum elicitiuorum potest tripliciter respōderi. Primo per interemptionem maioris: quia videmus, etiam in creaturis, quòd idem principium totaliter est elicitiuum diuersorum, sicut sol per eundem calorem numero desiccat lutum, & liquefacit ceram. Secundo potest dici, quòd maior non est vera, vbi principium penitus indistinctum æquipollet distinctis principijs realiter: quia tunc potest quicquid possunt distincta principia realiter, & per consequens potest esse principium distinctarum emanationum nō minus, quàm si essent distincta principia realiter, & sic est in proposito, vt declaratum est, supra ideo ratio nulla. Potest etiam dici tertio distinguendo de diuinis emanationibus: quia possunt accipi actiuè, & passiuè. Si actiuè? patet ex dictis, quòd minor est falsa quicquid sit de maiore: quia in diuinis non sunt aliqua principia elicitiua talium emanationum, cum emanationes huiusmodi in diuinis nō sint actus eliciti, vt patet ex 4.d. & per cōsequens propter distinctionem talium emanationum non oportet ponere distinctionem aliquam inter attributa. Si passiuè? adhuc idem dico, quòd ad distinctionem ipsarum sufficit, quòd emanationes actiuæ, quæ sunt ab aliquo eorum principia, non quidem sicut potentia, sed sicut actiones non idē conuertibiliter, & adæquatè, sic est in proposito. Cum generatio actiua sit in solo patre, & spiratio actiua in patre simul, & filio.

Prima responsio.

Secunda responsio.

Tertia responsio.

¶Ad confirmationem quando dicitur, quòd si vna distinctio ex natura rei præcedat distinctionem emanationum diuinarum personarum, non erit vna productio per modum intellectus, & alia per modum voluntatis. Est tamen aduertendum, quòd in diuinis non dicitur vna productio per modum intellectus, & alia per modum volūtatis: quia principium productiuum vnius emanationis, vel vnius personæ, puta filij sit intellectus, & non voluntas. Alterius verò puta Spiritussancti voluntas, & non intellectus, prout isti Doc. imaginantur: quia principium productiuum diuinarum personarum nō solum habet esse formaliter, sed realiter, & per consequens si intellectus sic esset principium pductiuum verbi, quòd non voluntas, & voluntas Spiritussancti, quòd non intellectus: intellectus, & voluntas in Deo non solum distinguerentur formaliter, sed realiter. quod est falsum etiam per eum. Sed vna istarum emanationum dicitur per modum intellectus, & alia per modum voluntatis: quia essentia diuina est principium quo productiuum vnius personæ: quia est intellectus, & non quia est voluntas: alterius verò, quia est voluntas, & non quia est intellectus: & istud est possibile sine omni distinctione ex natura rei intellectus, & voluntatis, sicut est verum, quòd diuina natura intelligit, quia est intellectus, & non quia est voluntas: quia si per impossibile esset voluntas, & non intellectus, nec haberet intellectum, nec intelligeret. Et vult quia voluntas, & non quia intellectus: quia si esset intellectus, & non voluntas, nec habens voluntatem non posset velle. Et similiter potest concedi, quòd intellectus est principium productiuum Spiritussancti, non quia intellectus, sed quia voluntas, & voluntas est principium productionis verbi, non quia voluntas, sed quia intellectus, & sic de alijs.

Nota & bene.

¶Ad quartum concedo, quòd quicquid ex natura rei sine connotatione, & respectu ad aliquod extrinsecum conuenit vni eorum, quæ sunt idem omnibus modis, &c. ex natura rei conuenit alteri, & sub isto sensu minor est falsa: quia quicquid conuenit ex natura rei illi rei, quæ est bonitas, conuenit illi rei, quæ est sapientia in primo, & sic de singulis attributis: quia omnia sunt præcisè vna summa res, quæ est essentia, vel diuina natura, aliqui tamen termini possunt istam rem primo, & principaliter importare, & aliqua distincta, & extrinseca connotare, propter quæ distincta connotata potest aliquod verè affirmari de vno, & verè negari de reliquo: vt patebit statim.

QVANTVM ad secundum articulum pono duas conclusiones. Prima est, quòd nulla perfectio attributalis, seu nomine attributi significata est in Deo aliqua entitas parua, vel magna, siue dicatur formalitas, siue ratio quiditatiua, vel formalis, aut alio quouis nomine appelletur, extra animam distincta à diuinitate, ipsa præcisè secundum se sumpta. Secunda, quòd non sunt in Deo aliquæ perfectiones attributales inter se distinctæ, vel plures, quarū hæc non est illa.

Opi. Gre. de Ari.

PRIMAM conclusionem probo primo sic. Sumo ipsam diuinitatem præcisè secundum se absque alio aliquo, quo quomodo ab ea distincto, aut ipsa est sapientia, aut non? si sic? ergo vel nulla sapientia

Prima conclusio Gregorij Ariminensis.

vel

vel ſapientiæ formalitas eſt in Deo diſtincta à diuinitate, quod eſt propoſitum, vel in Deo ſunt plures ſapientiæ? vt dicit Aug. 7. de trini. & idem ſententialiter lib. 5. Si diuinitas non eſt ſapientia, cum Deũ eſſe ſapientem nullus, nedum Chriſtianus, ſed nec gentilis negauerit, ſequitur quòd Deus non eſt ſua ſapientia, quia ipſe ſapiens eſt. Sed hoc eſt falſum dicente Aug. 15. de trini. Ipſe Deus ſua eſt ſapientia: quia nõ eſt aliud ſapientia eius, aliud eſſentia, cui hoc eſt eſſe, quod ſapientem eſſe. Et eodem modo loquitur de bonitate, & magnitudine, & cæteris: lib. 5.

¶ Confirmatur: quoniam ſecundum hoc Deus eſſet ſapiens per aliquam aliam entitatem ſibi inhærentem, & iuſtus per iuſtitiam, & bonus per bonitatem, quæ eſſent in eo, tanquam in ſubiecto, & nõ eſſet ipſe. Et patet conſequentia: quia ex quo ipſe non eſt ſapientia; ſi ſapientia non inhæreret illi, ſed eſſet per ſe ſtans, ipſe vtique non eſſet ſapiens. Et idem iudicium eſt de cæteris. Sed vt dicit Auguſt. 7. de trini. Nephas eſt dicere, quòd vt ſapiens ſubſiſtat, vel ſubdit. Deus bonitatis ſuæ, atque illa bonitas non ſubſtantia ſit, vel potius eſſentia, nec ipſe Deus ſit bonitas ſua, ſed in illo ſit tanquam in ſubiecto.

¶ Ad hanc rationem fortè diceretur iuxta communem modum reſpondendi defendentium illam opi. quòd deitas vtique eſt ſapientia ſua per identitatem, ſeu identicè, & per conſequens non ſubeſt illi, cum idem eidem non ſubſit, ſed non eſt ſua ſapientia formaliter. Contra. Aut per hanc negatiuam vis dicere, quòd diuinitas non eſt formalitas ſapientiæ, nec eadem ſibi, ſed alia ab illa? & tunc cum formalitas ſapientiæ ſecundum iſtos non ſit aliud, quam ratio quiditatiua, ſeu quiditas ipſa ſapientiæ, quam exprimeret propria diffinitio ſapientiæ. Et cum ſecũdum Philoſophum 7. meth. & ſecundum veritatem quiditas rei non ſint aliud ab ipſa, alioquin diffinitio rei non exprimeret ipſam, ſed aliud quod implicat, ſequitur quòd deitas non eſt ſapientia, ſicut nõ eſt formalitas ſapientiæ, & quòd ſicut deitas non eſt formalitas ſapientiæ per identitatem, eo quòd non eſt eadẽ ſibi, & impoſſibile eſt hoc eſſe illud per identitatem, niſi hoc ſit idem illi. Vel ſi hoc ſit diſtinctum ab illo, alias poſſet dici, quòd albedo eſt dulcedo per identitatem, ſeu identicè, quod non eſt niſi abuti vocabulis, & in intelligibiliter loqui. Sequitur, quòd Deus non eſt ſapientia per identitatem, aut ſi eſt? non eſt tamen illa, à qua diſtinguitur. Et ſic vt prius plures ſapientiæ erunt in Deo. Et rurſus iſta ſapientia diſtincta à deitate ſuperuacuè ibi ponitur, ex quo deitas eſt quidem alia ſapiẽtia, quod dicere nephas eſt. Aut per illam negatiuam non vis denotare talem diſtinctionem inter deitatem, & formalitatem ſapientiæ, ſed tantummodo ſignificare, quòd iſta prædicatio non eſt formalis. deitas eſt ſapientia, ita quòd ly formalitas ſit determinatio compoſitionis, & tunc habetur propoſitum quantum ad hoc, quòd nulla pluralitas (qualis dicta eſt) ponitur in Deo, quicquid ſit de illa prædicatione, an ſit formalis, vel non: quia de hoc non inquiritur pro nunc.

¶ Secundo aut formalitas ſapientiæ præciſà ſecũdum ſe ſumpta eſt ipſa ſapientia. Aut aliquod intrinſecum ſapientiæ? quaſi ſapientia includat ſuam formalitatem, & aliquid aliud iuxta imaginationem aliquorum diſtinguẽtium ſapientiam in formalitates, & realitatem tãquam intrinſeca ſibi. Aut eſt aliquod extrinſecum ſapientiæ? Vltimum dici non poteſt: alias nec ſapientia, & ſimili ratione, nec aliqua alia res eſſet ſua quiditas, ſeu illud, quod ipſa eſt, qđ implicat contradictionem: patet conſequentia: quoniã interroganti de aliqua re quid ipſa eſt. Reſpondetur per diffinitionem eius, & per conſequens illud ipſa eſt, quod ſignificat diffinitio, Sed per formalitatem ſecundum iſtos intelligitur ratio quiditatiua, quam ſignificat propriè diffinitio rei. ergo ſi res non eſt ſua formalitas, res non eſt illud, quod ipſa eſt. Si autem detur primum vel ſecundum, niſi deitas ſit illa formalitas ſapientiæ, ſiue ſit realitas ſapientiæ, ſiue non ſequitur, quòd deitas non eſt ſapientia.

Nota & bene.

¶ Tertio ad idem argui poteſt per rationem Anſel. de incarnatione verbi, qua probat poteſtatem Dei à Deo non diſtingui. Arguit enim ſic. Aut poteſtas eſt Deo accidentalis? aut ſubſtantialis, non accidentalis? quia cũ oẽ ſubiectum ſine accidente, aut omne, aut intelligi poſſit: Deus ſine poteſtate, nec eſſe, nec intelligi poteſt. Si verò ſubſtantialis eſt Deo poteſtas? aut eſt pars eius eſſentiæ? aut eſt idipſum, quod eſt tota eius eſſentia? pars autem nõ eſt: quia ſupradictum eſt, quòd partes habens actu, vel intellectu eſt diſſolubile, quod omnino eſt extraneum à Deo. idem ergo eſt eſſentia Dei, & poteſtas eius. hæc ipſe. Sicut arguit de poteſtate, ita de ſapientia, & iuſtitia argui poteſt.

¶ Si dicatur, quòd poteſtas ſit Deo ſubſtantialis, vt ſubſtantiale diſtinguitur contra accidentale, non autem, vt accipitur pro eſſentiali, vt diſtinguitur contra quodlibet, quod eſt extra quiditatiuam rationem alicuius, ſi poteſtas non eſt Deo ſubſtantialis.

Quomodo poteſtas non ſit Deo ſubſtãtialis ſecundũ Gregorium Ariminenſem.

¶ Iſtud non impedit rationem in aliquo: quia adhuc ſequitur, quòd Deus poteſt intelligi ſine poteſtate, cum res quælibet poſſit intelligi ſine quocunq; extraneo ſuæ quiditati. Et certè, qua ratione poſſet intelligi ſine poteſtate, eadem ratione ſine bonitate, & ſapientia, & vita, & intellectu, & omni perfectione ſignificata per aliquod attributum. Sed hoc eſt abſurdum. Tum quia ſecundum hoc diuinitas ipſa nõ eſſet aliqua perfectio eſſentialiter, quod eſt abſurdũ, cũ aliqua creatura ſit eſſentialiter viua, & aliqua eſſentialiter vita, & intellectus.

¶ Item aliqua creatura eſt ſua poteſtas, & ſua virtus, vt calor, qui eſt virtus ſua calefactiua, & ſic de alijs. Abſurdum autem eſt, vt creatura ſit aliqua perfectio, & Deus non.

¶ Quarto ſic. Si detur talis diſtinctio ſequitur, quòd Deus non eo eſt ſapiens, quo eſt Deus, & per conſequens neque eo, quo eſt: ſed alio, & alio: patet quia diuinitate eſt, & eſt Deus: ſapientia verò, ſeu formalitate ſapientiæ, quæ non eſt deitas, ſed alia, & diſtincta ab illa eſt ſapiens: & ſi ſic? ſequitur vlterius, quòd Deus non eſt omnino ſimplex, quod eſt erroneum, vt patet extra de ſumma trinitate, & fide catholica. c. firmiter: & c. ſequenti. & etiam ſecũdum omnes ſanctos, & philoſophos. Conſequentia patet per Augu. 7. de trinita. vbi directe hanc concluſionem ex intentione probat ſic dicens. Si patri nõ eſt hoc eſſe, quod ſapere non ibi erit iam ſumma ſimplicitas, & mox deſtruit conſequens, ſed abſit (inquit) vt ita ſit: quia ibi eſt verè ſumma ſimpliciter eſſentia, & ex hoc ſtatim nullo interpoſito infert oppoſitum antecedentis dicens. Hoc ergo eſt ibi eſſe, quod ſapere, & paulo poſt exponit, quod dixit inconueniens. Quid enim aliud dicimus, cum dicimus, hoc illi eſt eſſe, quod ſapere, niſi eo eſt, quo ſapientia eſt? hæc omnia ita clarè continent propoſitum, vt nulla ſit expoſitio neceſſaria.

¶ Quintò. Sequitur, quòd aliquid de Deo dictum à ſe, ſeu non relatiuè ſignificaret aliquid, quod ipſa deitas in ſe haberet: & illud ipſa non eſſet, nam ſapiẽs dicitur de Deo ad ſe, & ſignificat Dei ſapientiam, ſeu ſapiens formalitatem, qua Deus ſapiens eſt: hanc autem formalitatem deitas habet, & ſecundum hypoteſim non eſt ipſa. ergo ipſa deitas nõ eſt ſummè ſimplex: patet conſequentia per Auguſt. 11. de ciuitate Dei, & allegatur eius dictum in diſt. præſenti 1 ait. n.

In quo pater ad semetipsum dicitur non ad alterum hoc est quod habet, ad semetipsum dicitur vnus habendo vitam, & eadem vita ipse est, propter hoc vnique natura dicitur simplex, cum non sit aliquid habere, vel quod possit amittere, vel aliud sit habēs, aliud quod habet. Et Isydo. (vt etiam magister allegat.) Deus dicitur simplex, quia nō aliud est ipse, & aliud quod in ipso est.

Quō Deus dicatur simplex.

¶ Sextò. Si hæc entitas non est illa, vt dicit ille Docto. demonstrata in subiecto formalitate sapientiæ, & in prædicato ipsa diuinitate. ergo hæc entitas est creatura, & sic aliqua creatura est in Deo, & æterna, quæ erronea, & falsissima sunt: consequentia patet: quia omnis entitas, quæ Deus non est, creatura est, & patet per Aug. primo de trinitate. Vbi volens probare filium Dei esse verum Deum: probat primo ipsum non esse factum, & tunc arguit sic. Si factus nō est, creatura non est. Si autem creatura non est, eiusdem cum patre substantiæ est, omnis autem substantia, quæ Deus non est, creatura est, & quæ creatura non est, Deus est, & si non est filius eiusdem substantiæ, cuius est pater. ergo facta substantia est &c. Accipit autem substantiam pro essentia communiter, vel entitate, alias vt patet non sufficienter probaret eum esse vnum cum patre Deum. Item ideo de moribus ecclesiæ. Omne (inquit) quod est, aut Deus, aut creatura est.

Vnde etiam Scotum prima q. quoli.

¶ Septimo. Idem probo ex dictis proprijs opinantis; ipse nanque in suis reportatis Parisientibus lib. 1. dicit expressè, q vita intellectualis, seu intellectualitas est de per se quiditatiua, & formali ratione essentiæ diuinæ; & probat per hoc: quoniā quod potest (inquit) idem esse alicui non est perfectissimè in illo, nisi sit de ratione quiditatiua, & sit inuiseparabiliter sibi idem. Intellectualitas autem perfectissimè Deo conuenit igitur, &c. ergo intellectualitas secundum eū, non est formalitas distincta à diuina essentia, & per consequens, nec intellectus, aut sapientia, aut aliquid huiusmodi: alias non perfectissimè Deo cōueniret, vt ipsemet fatetur.

Intellectualitas perfectissimè Deo conuenit.

¶ Item d. 45. eiusdem repor. in responsione ad 2. q. dicit, quòd nunquam prædicatio in abstracto est vera, nisi sit primo modo per se, & per consequens quiditatiua secundum eum. ergo vel illa non est vera. diuinitas est sapientia, quod nec ipse, nec aliquis theo. diceret, vel est quiditatiua, & primo modo per se: & per consequens sapientia non est alia formalitas à diuinitate. Hæc conclusio probatur auctoritatibus adhuc præter allegatas in rationib. iam factis. Ait enim Aug. 15. de trini. Non enim percepit Deus sapientiam qua esset sapiens, sed ipse sapientia est. Itē Grego. 16. moralium super primo. Qui autem nouerunt eum ignorant dies illius, ait sic. Deus nanq; hoc est quod habet, æternitatem quippe habet, sed ipse est æternitas; lucem enim habet, idest sapientiā, sed lux sua illa est. claritatem habet, sed ipse est claritas sua. Non est ergo in Deo aliud esse, & aliud habere. Huic concordat Ansel. Mono. Si ergo summa natura non est iusta, nisi per iustitiam, nec iusta potest esse, nisi per se: quid magis perspicuum: quid magis, necessarium, quàm quòd eadem natura est ipsa iustitia? Et subdit. Quapropter si quæratur quid sit illa summa natura, quid verius respondetur, quàm iustitia? Sed constat, quòd omnes tales prædicationes in abstracto essent falsæ posita tali distinctione formali, cum nihil sit illud, à quo distinguitur. ergo, & cætera.

¶ Confirmatur; quia tunc non propriè Deus diceretur esse iustitia, vel sapientia, sed habere iustitiā, econtra clamante Ansel. vbi proximè. Summa natura non propriè dicitur, quia habet iustitiam, sed quia existit iustitia. Ad hoc etiam est auctoritas Com. 12. metha, vbi dicit, quòd Deus est sapiens, & viuus, & scientia, & vita propriè dicuntur de Deo, & infra dicit in eodem com. q in talibus prædicationibus nullus modus est, quo distinguatur prædicatum à subiecto, & disposito extra intellectum, scilicet in essentia rei. Verba omnia sunt sua.

SECVNDAM conclusionem probo. Primo sic. si essent tales perfectiones in Deo distinctæ aliquæ entitates, Deus non esset summæ simplex. Probo cōsequentiam primo ex intentione Ansel. Mono. sic arguentis. Cum summa natura nullo modo composita sit, & tamen omni modo tot illa bona sit necesse est, vt illa omnia nō plura, sed vnum sint. Idem ergo est quodlibet vnū eorum, quod omnia, siue simul, siue singula. Et cum dicitur iustitia, vel essentia idem significat, quod alia: vel omnia simul, vel singula. Ex his patet, q hac consequentia vtitur Ansel. Si summa natura est simplex: illa bona non sunt plura: ergo ex opposito consequentis, si sunt plura, illa natura non est simplex.

Secūda conclusio Greg. de Ari.

¶ Probatur etiam ratione: quoniam de ratione simplicis inquantum simplex est, est non includere plura, & non posse actu, aut etiam intellectu in plura diuidi, vt dicit Ansel. de incarna. verbi. & Philosopho 9. metha. c. de vno: & Comm. 12. metha. dicit, q simplex absolutè significat indiuisibile actu, & potentia. ergo si aliquid est diuisum in plura, seu si est plura, quorum scilicet non quodlibet est ipsum, nec aliquid vnum indiuisum omnino est quodlibet illorū. Hoc enim modo tantum verè dicitur aliquid esse diuisum in plura. Vnde non obstante, quòd Deus sit trinitas personarum, non tamen diuisus est in personas, cum quælibet sit ipse, & ipse omnino indiuisus quælibet est earum. Si ergo inquam aliquid est diuisum, ipsum non est simplex, sed si sit talis multitudo perfectionum diuinarum extra animam comprehendens illas est diuisum in illas. ergo illud non est simplex. Nisi fortè ad hoc dicatur, quòd licet quælibet à qualibet alia sit diuisa, quælibet tamen est ipse Deus, vel aliquod vnum in se indiuisum est quælibet illarum. Sicut dicimus de personis, quæ inter se distinctæ existentes sunt diuinitas, & vna simplex essentia Dei. Sed istud opinio ista dicere non potest, vt statim patebit. Et si aliquis hoc diceret, irrationabiliter loqueretur. Nam secundū hunc modum in qualibet persona esset verè trinitas. Immo quaternitas. Immo, & millenarius nō minoris inter se distinctionis, quàm sit distinctio personalis trinitatis: quod abhorreret auris humana, & patet cōsequentia quia non minor est distinctio absolutorum, quàm relatiuorum. Vnde, & Docto. communiter refugiunt assignare distinctionem personarum per aliqua absoluta. Et præterea. Cur sapientia non erit vnum suppositum, & iustitia aliud, & sic de cæteris.

Quō Deus non sit diuisus in personas.

¶ Tertio probo consequentiam ex dictis opinantis. Ex summo. verbi gratia sapientiam, & iustitiam. Iste per te distinguuntur. Aut ergo se totis primo? aut non se totis primo? Si se totis primo? ergo per opinantem. 26. di. contra præpositiuum sunt primo diuersa, & non aliquid idem entia. Sic enim arguit ipse de personis adinuicem contra illum. Et si sic: ergo in se comprehendens sapientiam, & iustitiam nō est simplex. Quomodo enim simplex est, quod plura includit, quorum vnum non est aliud alterum, nec ipse sunt aliquod idem, quod sit singulum eorum? Sic enim quodlibet compositū posset dici simplex. Si verò non se totis primo: & tamen distinguuntur? ergo secundum tuam argumentationem aliquo sui sapientia est eadem iustitiæ, & aliquo alio sui distinguitur. Et iuxta modum loquendi aliquorum huius opin. dicitur, quòd est eadem sua realitate, & distinguitur

stinguatur à sua realitate? & tunc sapientia non erit in se simplex, aut aliquo sui motum, & aliquo alio sui distinguitur? & sic erit procedere in formalitatibus formalitatum in infinitum. Nec potest dicere, quòd sapientia se tota primo sit eadem realiter, & se tota primo distincta formaliter: quia sic et dicet Præpositiuus, quòd vna persona se tota primo eadem est alteri essentialiter, & se tota primo ab ea est distincta personaliter, & non concluderet iste cōtra illum pluralitatem aliquam intrinsecam in persona, vt intendit.

Duplex responsio. ¶ Ad hanc rationem dupliciter videtur responderi ex dictis opinantis. Primo quidem, quòd non omnis pluralitas facit compositionem, sed pluralitas illorum tantummodo, quorum vnum est potentiale respectu alterius, sicut habetur ex 8. metha. In proposito autem nulla formalitas est potētialis, sed quælibet summè actualitatis, ergo non componunt. Secundo dicitur, quòd vitatur compositio, & saluatur simplicitas, vbi tales entitates, vel formalitates habent summam, & perfectam identitatem inter se: quia idem non componit, nec aggregatur cum seipso, hoc autem contingit, vbi huiusmodi formalitates sunt infinitæ. Nam propter infinitatem essentiæ quicquid potest esse cum ea, est idem sibi.

Greg. de Arim. nititur soluere rationes Scot. HÆ rationes sententialiter ponuntur ab eo. d. 5. q. vlt. & d. 8. q. 4. Sed neutra sufficit. Nō quidem prima: quoniam etsi per illam fortè vitaretur compositio non soluatur tamen simplicitas: quia (vt probatum est) nihil includens plura modo præmisso est simplex, tantoque plus à simplicitate recedit, quanto illa inclusa minus faciunt vnum. Constat autem, quòd minus faciunt vnum plura, quorū quodlibet est in actu, & nullum in potentia respectu alterius, quàm ea, quorum vnum est in potētia ad aliud. sicut minor est vnitas solius aggregationis, quàm compositionis verè, vt ipse etiam fatetur. distinct. 2. quæst. vlti.

¶ Secunda etiam responsio non valet: quoniam aut illa infinitas permittit secum aliam distinctionē, vel pluralitatem formalitatum, seu talium entitatū? & tunc non saluat simplicitatem, vt patet ex dictis eius: ponit enim quòd realitas generis, & realitas differentiæ in specie non composita ex diuersis rebus, qualis est albedo aliquo modo componunt adinuicem, & species talis est composita aliquo modo, quo modo secundum eum repugnat summæ simplicitati, vt Deo esse compositum; & tamē secundum eum distinctio tantum formalis est generis, & differētiæ. vt patet: dist. 2. q. vlt. & d. 8. in illa q. vtrum Deus sit in genere: & lib. 2. dist. 5. quæst. 6. Aut illa infinitas nullam pluralitatem aliquorum permittit secum, & tunc habeo propositum, & ipse recedit a proprio dicto.

¶ Ad hanc etiam conclusionem probandam bene potest applicari ratio Ansel. de incarnatione Verbi, quam facit contra quendam, dicentem tres personas esse tres res distinctas: earum tamen esse vnam voluntatem, & potestatem. Sed propter breuitatem omitto.

Cōclusio auctoritatibus cōfirmatur. ¶ Auctoritatibus confirmatur conclusio: Ait enim Aug. 6. de trini. quòd in Deo eadem est bonitas, quæ sapientia, & magnitudo: & eadē veritas, quæ illa omnia, & non est ibi aliud beatum esse, & aliud magnum esse, aut sapientem, aut verum, aut bonum esse, aut omnino ipsum esse. Item 15. de trini. Vna inquit, eademque res dicitur, siue dicatur æternus Deus, siue immortalis, siue incorruptibilis, siue incommutabilis. Itaque, cum dicitur viuens, & intelligens, quòd est vtique sapiens, hoc idem dicitur: non enim percepit sapientiam, qua esset sapiens: sed ipse est sapientia. Et licet vita, eademque virtus, siue potentia, eademque species, qua potens, ac speciosus dicitur. Et infra eodem c. Hæc quattuor, scilicet vita, sapientia, potentia, species, non æqualia diuidenda sunt: nomina enim quattuor, res autem vna est. Neque valet dicere, quòd Aug. non dicit eam esse vnam formalitatem, sed vnam rem. Dicendum, quòd verum est, quòd non vtitur hoc vocabulo formalitas: quoniam nec suo tempore fortè erat in vsu ad hanc significationem in qua iste Doc. vtitur. Sed in sententia idem dicit, cum tales prædicationes in abstracto det, quæ non possunt esse veræ stante tantùm formalitatis distinctione, seu entitatum earum, quæ p prædicatum, & subiectum importantur. quod etiā iste Doc. habet concedere, vt est ostensum superius. Ad hoc est alia aucto. Augu. in 1. dialo. ad seipsum, qui dicitur inquisitiones de tri. Ibi enim inter cætera interrogat sic. An aliquid distet in Deo, esse, viuere, & intelligere, posse, & respondet nullatenus aliud est in Deo esse, & aliud intelligere, vel aliud viuere, & aliud posse: quia Deus eo ipso, quo est, viuit, & eo, quo intelligit, potest, & eo, quo potest, est: quia simplex diuinitas, & natura vnum habet esse, viuere, & intelligere, & omnino posse, sed non ita est in nobis; dum aliud est in nostra natura viuere, aliud intelligere, aliud posse. In Deo verò hæc omnia vnum, atque idem sunt. Ad hoc etiā est intētio Ansel. Mono.

D. Augustinus non vtitur hoc vocabulo formalitas.

Greg. ad rationes Scot. AD rationes opin. respondeo. Ad primam dico, quòd ita posset argui contra eum dicendo. Si infinita sapientia esset realiter infinita bonitas, sapientia in communi esset realiter bonitas in communi, quod consequens est falsum, vt suum. Et consequentia probatur sicut sua: quia infinitas, sicut non destruit formalem rationem eius, cui additur, sic nec realitatem destruit. Respondeo tamen ad rationem negando consequentiam, quæ etiam secundum dicta eius habet instantiam. Nam dicit, quòd summa essentia, idest diuina est formaliter vita intellectualis, & intellectualitas infinita. ergo essentia est formaliter intellectualitas infinita, & vita infinita, nec tamen in essentia in communi est formaliter vita, vel intellectualitas in communi, & similiter de alijs posset poni exemplum. Non enim inconueniens est aliquid esse de ratione inferioris, quod non est de ratione superioris, nec ex hoc destruitur ratio superioris, & per hoc patet ad probationem illius.

Ad primā.

¶ Ad confirmationem dicendum, quòd loquendo de diffinitione dicente quid rei. Si diffiniretur sapientia diuina, diffinitio eius esset diffinitio bonitatis, & ecōuerso, quicquid sit de diffinitionibus dicentibus quid nominis vtriusque secundum præsentem institutionem.

Ad secūdā. ¶ Ad secundam. Mihi est leue respondere, qui non do aliquod principium emanationum, præter ipsas personas, vt patet in præcedenti distin. patet enim diuersitas principiorum per hoc, quòd solus pater est principium filij. pater verò, & filius sunt principiū Spiritussancti, & secūdum hoc, quòd vnus procedit ab vno, alter à duobus, assignat rationem Aug. 15. de trini. quare filius est natus, & verbum, non autem Spiritussanctus. Sed est datus, & donum. Et similiter Ansel. Mono. Vtrum tamen hæc sit sufficiens ratio, an possit sufficientior assignari videbitur. dist. 13. Secundo si detur principium quo (vt communiter dicitur) adhuc ratio non valet. Vnde negatur tunc antecedens: quoniam non impossibile est diuersarum productionum idem esse principium, sicut patet: quia voluntas diuina secundum istum Doc. est principium Spiritussancti, & principium creaturarum. Item nostra voluntas principium est diuersorum actuum. Lux quoque est principium illuminationis, & calefactionis, & innumera exempla possent ad idem dari.

¶ Ad

¶ Ad id, quod dicitur non posse saluari sine distinctione principiorum, quòd filius naturaliter. spiritus verò, scilicet liberè producatur. dico, quòd hoc non impeditur ex vnitate principij: quoniam, & idē principium aliquorum potest esse principium aliquorum naturale liberum, patet de volūtate nostra. & similiter Deus pater generat naturaliter, & causat liberè, & si voluntas sit principium Spiritussancti (vt vult iste Doc.) adhuc necessariò erit principium, & liberè, & contingenter principium creaturæ. Assumitur autem, & vnum falsum, scilicet quòd Spiritussanctus non naturaliter producatur, vt infra patebit. Cur autem filius, verbum, non autem Spiritussanctus puto non esse nobis comprehensibile in vita ista de lege communi, siue ponatur talis distinctio principij, siue non, vt infra dicetur.

¶ Ad aliam probationem dico, quòd sicut illa natura ex se determinata est ad tot supposita, ita ad tot productiones, nec alia causa quærenda est, nec alia potest dari.

Ad tertiā. ¶ Ad tertiam rationem. Dico, quòd non video in quo sensu illud antecedens possit esse verum, nisi fortè in vno, videlicet. Si ly inquantum teneatur specificatiuè, ita quòd specificet rationē dicentem quid nominis boni, & veri, & denotetur prædicatum esse de ratione illius, cui additur, & de illo prædicari in primo modo dicendi per se, & de alio non sic, sicut diceremus, quòd homo inquantum vnus est indiuisus, & non inquantum animal, eo quòd indiuisum primo, & per se verificetur de vno: quoniam ponitur in ratione vnius, & non de animali, cum in eius ratione non cadat. Si ergo in hoc sensu: quia secundum vnum modum diffiniendi nomina prædicta intelligibile cadit in ratione veri, & non tamen in ratione boni. econtra verò diligibile in ratione boni, & non in ratione veri. Vnde hæc videtur per se in primo modo secundum quòd in talibus potest perscitas inueniri verum est intelligibile, & similiter ista bonum est diligibile, & secundum hoc concedendo antecedens neganda est consequentia, sicut & hæc neganda est, homo inquantum vnus est indiuisus, & nō inquantum animal, & inquantum animal est substantia, & non inquantum vnus. ergo in homine sunt ex natura rei distinctæ rationes animalis, & vnius: cum vnum nullam entitatem, vel formalitatem penitus addat supra entitatem, quæ dicitur vna. vt patet 4. metha. atque 10. & infra probabitur. dist. 24. quæs. 1. Si verò non sic accipitur, antecedens negandum est: quia in nullo alio sensu de virtute sermonis habet veritatem.

¶ Ad auctoritatem Dam. dico, quòd si iuxta sonū accipiatur sequeretur plusquam iste velit concludere. videlicet quòd sapientia non est natura diuina, sed aliquid circa ipsam. Dicit autem iste, quòd sapientia est natura diuina per identitatem, & per consequens est ipsa, & non circa ipsam. Dicendum ergo, quòd non intendit Dama. quòd talia nomina significent aliqua existentia in Deo à Dei natura distincta, sed intentio eius est, quòd ista secundum formam vocis videntur significare ipsam naturam, sed aliqua circa ipsam: quia sic etiam significant in nobis, licet autem sic videatur, tamen non est ita. Et hæc responsio confirmatur per Aug. similiter loquentem, & se statim exponentem. 15. de trini. vbi ait: Si dicatur Deus æternus, immortalis, incorruptibilis, immutabilis, viuus, sapiens, potens, speciosus, iustus, bonus, beatus, spiritus, horum omnium nouissimum, quod posui, scilicet spiritus: quasi tantummodo videtur significare substantiam, cætera autem huius substantiæ qualitates, sed non est ita in illa ineffabili, simplicique natura: quicquid enim secundum qualitates illic dici videtur, secundum substantiam, vel essentiā est intelligendum. Absit enim vt spiritus secundum substantiam dicatur Deus, & bonus secundum qualitatem, sed vtrunq; secundum substantiam, sic omnia cætera quæcunque commemorauimus. Et in fine c. dicit, quòd in Deo idem est iustum esse, quod bonum, quod beatum, idemque spiritum esse, quod iustum, & bonum, & beatum esse. Quod verò inducitur ex Dama. Dicendum esse metaphoricè dictū: nec dictum esse pelagus infinitum propter infinitā, vel aliquantam multitudinem perfectionum distinctarum in Deo, sed propter vnicæ perfectionis, & substantiæ infinitatem. *Dictum Damasceni quō sit intelligēdum.*

¶ Ad auctoritatem Aug. de 8. trini. Dicendum, q. ad illud sufficit distinctio conceptuum correspondentium his nominibus. verum, magnum, quę tamē est alia, quàm distinctio horum sapiens sapientia, vt patebit in q. seq. Nec propter illam argumentationē oportet ponere aliquam distinctionem veritatis, & magnitudinis in Deo, nec hoc intendit Augu. quod patet ex eo, quod ait ibidem. Non enim illi maior est, quæ verior non est, vbi est ipsa trinitas magnitudo: quia in essentia veritatis: hoc est verum esse, quod est esse, & hoc est esse, quod magnum esse, &c.

¶ Ad rationem sumptam ex dicto August. contra Max. Dico primo, quòd ita deducitur ad probandum tantam distinctionem esse attributalium perfectionum, quanta est diuinarum personarum adinuicem, quod iste Docto. non vellet concedere.

¶ Respondeo tamen, & dico, quòd August. non fecit dictam comparationem attendens maiorem, vel minorem distinctionem personarum adinuicē, quàm bonitatis, & sapientię patris, sed attendens maiorem, & minorem similitudinem ad esse partem, & componere. Certum enim est, quòd in creaturis tales perfectiones magis habent rationem partis, & componibilium, quàm supposita subsistentia, & tamen in Deo nōn componunt, nec sunt partes: multo enim minus per seipsæ sunt partes, aut ponunt: & istud expressè patet intuenti ibi verba Aug. quæ recitare propter breuitatem omitto, ponuntur autem à magistro. d. 19. primi lib. capi. Non est aliqua trium personarum in fine.

¶ Ad quartam. primo dico, quòd per illam rationem pariter probaretur, quòd distinguerentur realiter sic arguendo. De quibuscunque idem prædicatum reale, &c. illa distinguuntur realiter. Et si dicas, quòd sufficit distinctio formalis, tunc tibi dicetur sicut, & iudicis: quòd tunc nō poterit probari aliqua distingui realiter, aut plusquam formaliter: & iterum alius dicet eadem facilitate, quòd sufficit distinctio rationis. *Ad quartā.*

¶ Respondeo tamen ad rationem, quòd qualitercunque maior habeat veritatem (quia de hoc in 3. d. videbitur) minor est falsa: & dico, quòd sicut est verum dicere, quòd diuinus intellectus intelligit: ita est verum, quòd eius voluntas intelligit: & sicut voluntas vult: ita intellectus vult: quamuis tales prædicationes: intellectus vult. voluntas intelligit: non sint per se in primo modo, quod tamen non infert aliquam distinctionē intellectus, & voluntatis ex natura rei: & similiter dico de alijs. Vnde si ista sit vera. pater dicit memoria, vel dicit intellectu (quod ego non habeo concedere, nisi memoria, vel intellectus staret appropriate pro patre: quia non do principium quo, aliud à principio quod. Si tamen inquam illa esset vera) hæc esset etiam vera, pater dicit voluntate: & econtra, si ista detur: pater spirat voluntate: hæc etiam esset danda. spirat intellectu: quia intellectus, & voluntas in Deo, sunt idipsum omnino ex parte rei.

¶ Prætereà.

¶ Præterea. Cur talia non concesserim: cum concedam, quòd voluntas creata intelligit, seu homo intelligit voluntate: & vult intellectu: propter identitatem intellectus, & voluntatis in eo?

¶ Ad quintum. dico primo quòd si ratio illa aliquid valeret: ita probaret distinctionem rerum intellectus, & voluntatis, sicut formalitatum (nisi ad placitum quis loquatur) & tamen illud tu non concedis. Respondeo tamen negando consequentiam, quæ etiam nullam habet apparentiam ex forma: cū nec subiecto conueniant, nec prædicato, licet in vna parte conueniant prædicati. Ad rem autem vlterius eundo, dico, q̃ eadē entitas indiuisa omnino, & simplicissima in Deo est intellectio, & volitio, atque essentia: est tamen aliquorū obiectiuè intellectio: quorum ipsa non est volitio: & quorum non est essentia. Nam nullius creaturæ ipsa est essentia: & tamen cuiuslibet ipsa est intellectio: & omnium intelligibiliū, siue malorum, siue bonorum est intellectio: nec tamen est malorum volitio. Ex hoc autem non sequitur aliqua distinctio inter intellectionē Dei, & eius volitionem extra animam: quia cuiuscunque diuina intellectio est intellectio: eiusdem est diuina volitio: & similiter diuina essentia est intellectio: & cuiuscunque diuina volitio est volitio: eiusdem diuina essentia, & diuina intellectio est volitio: & cuius diuina essentia non est essentia: eiusdem nec intellectio, nec volitio diuina, est essentia. Exempla patent, tam in Deo, quàm in creaturis. Constat enim secundum omnes, quòd vnica intellectione omnino indiuisa nouit Deus tam præterita, quàm futura: & per consequens Dei præscientia, & Dei intellectio, sunt idipsum omnino à parte rei: & tamen hoc non obstante illa intellectio aliquorum est intellectio: quorum ipsa non est præscientia, puta præteritorū, quorum tamen intellectio est intellectio, etiam eorundem præscientia est intellectio: & quorum præscientia non est præscientia: nec eorum ipsa intellectio est præscientia. In creaturis autem certum est, q̃ intellectio qua (verbi gratia.) Sortes nouit lapidem est aliqua essentia, quæ nullatenus à seipsa est distincta: ita quòd absque nulla distinctione à parte rei, illa intellectio est illa essentia: & illa essentia est illa intellectio: & tamen illa est intellectio lapidis: & non est essentia lapidis. Ex his patet ad confirmationem, dicendum esse, q̃ illa maior sit vera: accipiēdo significare communiter etiā ad consignificare, alias non: vt patet in exemplis adductis.

Vnica intellectione indiuisa nouit Deus, tā præterita, q̃ futura.

¶ Ex quibus etiam potest argui contra aliam opi. & vlterius concedendum est, quòd hoc verbum diligit, aliquid connotat, quod non connotat hoc verbum intelligit. Et similiter aliud connotat hoc nomen volitio: quod non connotat hoc nomen intellectio. Connotat enim volitio, & dilectio: & similiter vult, & diligit bonum, scilicet existens, vel apparens. Nam nomine volitionis in communi intelligimus consensionem in bonum, vel apparens bonum: sicut præscientia connotat futurum quod tamen nō connotat nomē intellectionis. Et quia omne quod Deo apparet bonum, est bonum: vnque sequitur: Deus diligit malum: ergo malum est bonum. quia verò nomen intellectionis illud non connotat: non sequitur. Deus intelligit malum: ergo malum est bonum? Tota ergo causa quare vna illarum est vera, & reliqua falsa: est diuersitas rei minorum quantum ad connotata: non autem diuersitas horum, quæ significant in Deo: seu pro quibus supponunt illa nomina: intellectio Dei, & volitio Dei. Quæ diuersitas in connotando si tolleretur: ita q̃ per nouam institutionem essent nomina nullatenus connotatiua: aut idipsum vnum connotaret quod aliud: & econuerso, vel vtraque illarum esset vera, vel vtraque falsa: sicut etiā per nouam institutionem fieret: vt nomen præscientiæ non connotaret futurum, neque aliquid, quod non connotat nomen intellectionis: nec econuerso: aliquid connotaret nomen intellectionis: quod non etiam connotaret nomen præscientiæ: tunc sicut hæc esset vera: Deus intelligit præterita. ita hæc foret vera: Deus præscit præterita & sic ad ibidem.

RESPONDEO per ordinem ad omnes istas opiniones. Et primo ad opin. Noui expositoris Diui Thom. Et primo respondeo ad argumenta facta contra Doct. Ad primum negatur antecedens, videlicet, quòd distinctio formalis sit maior reali. Ad probationem, negatur ista propositio absolutè sumpta scilicet, quòd distinctio per intimiora sit maior, quam illa, quæ fit tātum per non ita intima: sed per magis extrinseca.

Responsio ad argumenta Tho. Gaiet. contra Sco.

¶ Vnde pro intelligentia aliqua sunt notanda. Primo, quòd aliqua magis distingui potest dupliciter intelligi, vel quia magis repugnant, vel quia minus conueniunt: vt patet à Doctore in isto primo. & in secundo, & in tertio, & in quarto. & in quolib. Et sic Petrus & Io. magis distinguūtur, quàm Petrus, & albedo: accipiendo distinctionem pro repugnantia: magis enim repugnant Pet. & Io. in eodem, quàm albedo, & Petrus: albedo tamen, & Petrus magis distinguuntur, quia minus conueniunt. Sunt enim diuersorum prædicamentorum non sic Io. & Pet. Et sic quæ magis conueniunt in prædicato in quid, minus distinguuntur. Secundo est notandum, quòd distinctio realis in creaturis fundatur in alia, & alia existentia realis: ita quòd illa quæ realiter distinguūtur, habēt aliam, & aliam existentiam realem, & realiter distinctam. Et ex hoc infero, quòd scilicet quæ realiter distinguuntur in creaturis: de necessitate distinguuntur formaliter, si illa habent formalitatem. patet quia quiditas rei, & existentia ipsius, sunt vna res, vt patet à Doc. infra in isto primo di. 36. & in 2. di. 1. q. 2. & di. 3. q. 1. & in tertio d. 2. sic tamen intelligēdo, q̃ quiditas est prior existentia. vt patet à Doc. in 2 d. 3. & vide expositionem satis notabilem. Humanitas ergo Io. & humanitas Petri, in illo priori, quo præintelliguntur ipsa existentia, verè distinguuntur. & non nisi quiditatiuè, siue formaliter: tamen vt sic non distinguuntur realiter: cum distinctio realis sit tantum rerum actu existentium. & econtra tamen si realiter distinguūtur, ergo & quiditatiue, & formaliter. quia vt sic dicunt distinctas naturas non tamen specie, sed quomodo, vide quæ exposui super secundo Doc. d. 3. q. 1. Tertio est notandum, q̃ & si Pet. & Io. vt præscindunt ab existentia, conueniunt quiditatiue in homine, & in primo modo dicendi p se: non tamen vt existentes: quia vt sic tm̄ per accidens conueniunt: & sic Pet. & Io. actu existentes magis distinguuntur, quàm vt non actu existentes: sed vt tm̄ considera ti secūdum eorum quiditatem: quia vt sic existentes in prædicato in quid, minus conueniunt. Nō sequitur ergo illa distinctio est maior, quæ datur per intimiora. vt patet in exemplis supra. Immo illa distinctio est maior, quæ infert aliam, & non econtra. vnde bene sequitur. distinguuntur realiter: ergo & formaliter: non tm̄ econtra: vt patet in multis: quia hō, & risibile distinguuntur formaliter, non tm̄ realiter. Absolutè ergo loquendo ista propositio est falsa, illa distinctio est maior, quæ datur per intimiora. Si enim bonitas, & sapientia in diuinis, cum sint entia absoluta, realiter distinguerentur: à fortiori, & formaliter, siue quiditatiuè. non tamen econtra.

Aliquid magis vel minus distingui ab alio cōtingit dupliciter.

In quo fundatur distinctio realis.

Quō duæ humanitates, vt præcedunt existētiam distinguuntur.

¶ Dico etiam quod aliqua distingui per extrinseca pōt dupliciter intelligi, scilicet vel per extrinseca alterius prædicamenti aduenientia enti post suū esse cōpletū, & vltimatū. uel per aliqua extrinseca eiusdē prædicamenti: quæ & si sint extra rationem forma-

Aliqua distingui per extrinseca cōtingit dupliciter.

lem: sic tamen quiditatem rei consequuntur, q dicūt eandem rem. Loquendo de huiusmodi extrinsecis negatur eiam, q illa distinctio sit maior, quæ datur per minus extrinseca. plus enim distinguūtur Petrus Albus, & Io. pater: quàm Petrus, & Io. adinuicem: patet, quia sic minus conueniunt. Nam ratione talium extrinsecorum prædicatorum non conueniunt in eadem specie, nec in eodem genere, vt patet. & tamē Io. & Pet. in se considerati, conueniunt in specie specialissima. Nec enim propriè loquēdo accipitur maior, vel minor distinctio ratione maioris, vel minoris intimitatis: immo multotiens distinctio, quæ datur per intimiora alicui, erit minor. Minus enim distinguūtur intellectus, & volūtas, quàm intellectio, & volitio: & tamen intellectus, & voluntas sunt magis intima ipsi animæ quàm intellectio, & volitio, vt patet. Et similiter intellectus agens, & possibilis minus distinguuntur, quàm operatio intellectus agentis, & possibilis, supponendo quòd agēs tantum causet speciem intelligibilem: & possibilis actum intelligendi. Immo si ista propositio esset vera, scilicet illa distinctio est maior, quæ datur per intimiora prose cto innumerabilia inconuenientia sequerentur, quę non oportet ad præsens adducere.

Quæ nō sit distinctio maior.

¶ Dico vltra, quòd applicatio sua non est ad propositum: quia cum dico aliqua intimiora, & aliqua minus intima, ista locutio debet accipi per comparationem ad tertium, cui dicantur magis, vel minus intima: & si hoc modo sumatur, quòd illa magis inter se distinguuntur, quæ sunt magis intima a. quàm illa quæ sunt minus intima. propositio est manifestè falsa: immo sequitur, quòd intimiora minus distinguuntur, vt exemplificaui: & patere potest ex dictis Sco. in 1. dist. 2. q. 1. vbi probat quomodo actus volendi in diuinis sit idem realiter quòd Deus, vide in illis corrolarijs. Hic autem arguit de quiditate, quæ omnino supponitur, vt prima.

Esse infinitum dupliciter pōt intelligi.

¶ Ad secundum argumentum præmitto aliqua. Primo esse formaliter infinitum potest dupliciter accipi: Vno modo, q infinita intensiua sit de formalitate, siue de ratione quiditatiua illius, cuius est. Secūdo modo quòd tantum insit formaliter, & denominatiua prædicatione: accipiendo denominatiuam, vt distinguitur contra quiditatiuā: ita tamen q sit gradus intrinsecus illius, cuius est. Si primo modo intelligit, q sapientia abstracta abstractione præcisissima sit formaliter infinita: patet esse falsum: quia infinitas non est de ratione quiditatiua diuinæ sapientiæ. Si secundo modo adhuc dico, q sapientia sic abstracta non dicitur formaliter infinita: quia vt sic tātum includit prædicata essentialia formaliter: vt supra patet d. 5 q. 1. & in a. d. 3. q. 1. Nec Sco. asserit, quòd vt sic omnino abstracta (eo modo quo dicimus secundum Auic. q equinitas est tantum equinitas) sit formaliter infinita. Sed ipsa sapientia, vt diuina bene est formaliter infinita, accipiendo formaliter secundo modo. Secundo præmitto, quòd sicut talem entitatem consequitur necessariò talis proprietas: puta ad humanitatem de necessitate consequitur risibilitas: ita ad talem entitatem consequitur à fortiori propprius gradus intrinsecus, cum sit intimior omni passione, vel quasi passione: vt patet à Doc. vbi supra d. 3. q. 1. & in quol. 6. q. 5. & sicut ad humanitatem statim consequitur tanta perfectio intrinseca, & ad lapidē tanta, ita ad sapientiam diuinam statim, vt gradus intrinsecus consequitur infinitas intensiua: ita quòd nihil perfectionis in entitate deficit sibi, cum infinitā perfectionem includat. Sapientia tamen quiditatiue accepta, vt tantum includens prædicata essentialia, siue quiditatiua, non includit formaliter infinitatē: impossibile est tamen poni in esse, qn necessaria sit infinita actu, & intrinsecè. ratione ergo quiditatis formaliter distinguitur à quiditate bonitatis: & vt sic implicat ipsam formaliter includere bonitatem: immo, vt sic nec realiter includit ipsam, nec econtra. Cum ergo dicit, quòd ipsa est formaliter infinita cō cedo modo præexposito: & concedo, quòd ad nullam entis perfectionem simpliciter est formaliter terminata sic intelligendo, quòd ratione suæ infinitatis omnem entis perfectionem simpliciter realiter includit, nec plus concludit ratio. Si verò intelligat, quòd omnem entis perfectionem simpliciter formaliter, idest quiditatiue includat. Hoc indiget probatione. Et cum probat, quia si ab alijs perfectionibus distinguitur formaliter ponitur, quòd coarctata formaliter inter entis latitudinem ponitur. Patet responsio ex supradictis, quòd si intelligatur quiditatiue vt sic: non est inconueniens poni, infra entis latitudinem: cum vt sic tantum prædicata quiditatiua includat realiter: tamen ratione sue infinitatis omnē perfectionem simpliciter sibi identificat.

¶ Ad tertium quando dicit si distinguuntur formaliter ex natura rei. ergo inest relatio realis? negatur consequentia: quia relatio realis est tantum inter extrema realiter distincta, & si aliquādo sit inter extrema non realiter distincta, sicut est relatio voluntatis, vt mouentis ad voluntatem, vt motam, vt patet à Doc. infra dist. 26. & in 2. d. 25. & in quol. hæc tamen relatio non potest inesse, nisi ratione alicuius tertij realiter distincti ad quod sit in potentia receptiua, & in actu virtuali ad illud producendum. vt expōsui in 2. di. 25. nulla talis relatio pōtest esse inter perfectiones diuinas. vt patet intuenti. Dico etiam, quòd fortè distinctio formaliter non oritur ex natura rei inter extrema realiter distincta: quia licet illa extrema fundamentaliter distinguantur: non tamen aliqua formali distinctione, quæ sit relatio realis. Prima tamen responsio est sanior. Et ex his patet responsio ad rationes istius exposi.

AD RESPONSIONES quas facit Nonus expositor Sanct. Thom. ad rationes Sco. Com dicit ad primam distinguendo de infinitate, &c. quòd argumentum Scoti concluderet si sapientia diuina esset tantum infinita infinitate, quæ attenditur penes gradus perfectionales propriæ latitudinis rei: & sic formaliter distingueretur à bonitate. Dico, quòd quamuis hæc responsio sit ad propositum Doct. quia sapientia sit etiam sic formaliter infinita: & certè talis infinitas concludit identitatem realem omnium perfectionum diuinarū: quia vt sic est perfectio simpliciter, & formaliter infinita: & ideo ratione infinitatis identificat sibi omnem perfectionē simpliciter. Et hoc modo ista prima infinitas infert secundam: licet non ad illum sensum, quem ipse ponit. Et quando dicit, quòd sapientia diuina est infinita infinitate secunda. Si intelligit formaliter: patet esse falsum ex his, quæ supra dixi. Si realiter, conceditur. sed tunc stat argumentum Doc. Videtur etiam, q sibi cōtradicat: quia dicit, quòd si perfectiones diuinæ essent tantum infinitæ prima infinitate: q argumentum Scoti concluderet scilicet, q distinguerentur formaliter præter omne opus intellectus, & post concedit, q prima infinitas tātum ratione distinguitur à secunda infinitate. Tunc sic. Prima infinitas, & secunda infinitas sunt idē penitus ex natura rei præter omne opus intellectus. ergo si sapiētia, vt primo modo infinita distinguitur formaliter ex natura rei à bonitate. ergo vt etiam infinita secunda infinitate. patet consequentia: quia prima, & secunda sunt simpliciter idem ex natura rei: & sic contradicit sibi.

Infringuntur responsiones Tho. Caietani.

Tho Caie. sibi contradicit.

¶ Præterea. Per te sapientia diuina, vt secundo mō infinita tm rōe distinguitur à bonitate. ergo et vt infinita primo modo. patet sña: quia istæ duæ infinitates tm rōe distinguuntur: & ex alia parte sapiētia, vt primo

primo modo infinita ex natura rei distinguitur à bonitate, & non tantum ratione. ergo manifestè sibi contradicit.

¶ Ad secundam responsionem quãdo negat istam minorem, scilicet quòd intellectus, & voluntas præcedunt rationem primi distinctiui: & ad probationem Doct. dicit, quòd sufficit ad hoc, quòd aliqua distinguantur intellectione, vt intellectio est non vt natura: distinctio rationis fundamentaliter inter naturam, & intellectionem.

Respõsio Caietani nihil est.

¶ Sed certè ista responsio nihil est: quia ex quo intellectus, & voluntas præcedunt rationem primi distinctiui secundum rationem: aut intellectus, & voluntas sunt penitus idem ex natura rei? aut distinguuntur? Si secundo modo? habetur propositum. Si primo modo? ergo sicut intellectus intelligit, & voluntas, vt voluntas intelligit: & sicut voluntas vult, ita intellectus vult. Et sicut intellectus est ratio prodocendi per modum naturæ, ergo & voluntas erit ratio producendi per modum naturæ. Et sicut pater producit filium intellectu, vt principio formali productiuo ergo etiam producit voluntate filium: quæ omnia sunt absurda.

¶ Præterea. Tu dicis, quòd intellectus, & volũtas tantum ratione fundamentaliter distinguuntur, & actualiter distinguuntur intellectione. Tunc sic. Intellectus, & voluntas aliquo modo sunt priores intellectione. ergo aliquo modo distinguitur intellectus ab intellectione, & non ratione, vt patet: quia præintelligitur intellectio actualis intellectione, vt negociatiua. Et multa alia inconuenientia sequuntur ex data responsione.

¶ Ad aliam responsionem, cum dicit, quòd licet Deus intueatur ab æterno perfectiones suas distinctè: non tamen ab æterno distinctas actualiter. Adhuc ista responsio est debilior: quia quæro, aut intellectus diuinus, vt præcedit omnem actum negociatiuum intelligit perfectiones simpliciter simplices circunstare essentiam diuinam ex natura rei? aut vt tantum quasdam relationes rationis? Si primo modo? habetur intentum, quòd distinguuntur ab essentia diuina seipsis. vt patet supra exponendo auctoritatem Dama. Si secundo modo? Contra quia relatio rationis, etiam secundum eos est tantum per actum negociatiuũ intellectus: sed talis intellectus præcedit actum negociatiuum.

Respõsio debilior.

¶ Præterea. Aut intellectus, vt præcedit actum negociatiuum verè, & ex natura rei intuetur essentiam diuinam, & omnem perfectionem simpliciter, vt omnino indistincta ex natura rei? aut aliquo modo distincta? Si secundo modo? habetur propositum. Si primo modo? ergo ista est ita vera. essentia diuina intuetur omnem perfectionem simpliciter. sicut ista. intellectus intuetur. Et similiter ista erit vera cognitio intuitiua intuetur, siue intelligit. Item intellectio intuitiua terminatur ad rem existentem, vt existens est. ergo talis notitia si terminatur ad essentiã, & ad alias perfectiones simpliciter. vt intellectum, voluntatẽ, & huiusmodi. ergo istæ perfectiones sunt ibi ex natura rei existentes. Tunc quæro, aut sunt ibi, vt omnino indistincta, & re, & ratione? aut vt distincta re, vel ratione? Si primo modo; ergo hæc erit falsa. intellectus diuinus intelligit essentiam: quia tunc intellectus non est nisi per actum negociatiuum: & similiter hæc erit falsa. intellectus diuinus intelligit intellectione: quia tunc intellectio non est, nec in re, nec in intellectu: & tunc omnia ista. intellectus, voluntas, essentia, intellectio, volitio essent tantum synonima: immo vt tunc non posset nominari intellectus, nec voluntas. Si secundo modo? aut intelligitur pro primo membro? & tunc habetur propositum: quia distinguuntur ex natura rei. Si pro secundo membro? hoc non potest dici: quia in illo priori non habetur actus negociatiuus intellectus.

¶ Ad quartam responsionem, quando dicit, quòd sufficit, quòd obiecta intellectus, & voluntatis distinguantur fundamentaliter.

Improbatur Tho. Caiet. per mediũ Sancti Tho.

¶ Contra hanc responsionem. S. Tho. vult, quòd obiectum, siue ratio formalis obiecti voluntatis sit bonum, siue bonitas: & obiectum intellectus, siue ratio formalis obiecti intellectus sit verum, vel veritas. Tunc arguo sic. quandocunque duæ potentiæ respiciunt idem obiectum sub alia, & alia ratione formali obiecti: si verè respiciunt ergo in tali obiecto erunt necessariò distinctæ rationes: alioquin nõ verè respicerent sub alia, & alia ratione: sed intellectus diuinus respicit essentiam intelligendo, vt veram: & voluntas respicit amando illam, vt bonam, non vt veram. ergo tales rationes formales erunt ibi: aliter non verè aspicerent. Sicut si aspicerem parietem, vt album: & tamen non esset albus: tunc falsè aspicerem. Et tunc quæro: aut sunt ibi ex natura rei: ita quòd vna non est præcisè alia? & habetur propositum, aut sunt ibi tantum per actum intellectus diuini? & hoc non: quia actus rectus intellectus præcedit omnem actum comparatiuum, siue negociatiuum. Sequitur ergo, quòd si intellectus diuinus intelligit essentiam, vt veram, & non vt bonam: & hoc ante omnem actum collatiuum intellectus diuini. quòd bonitas, & veritas erit ibi ex natura rei, & distinctè præter omne opus intellectus.

¶ Ad quintam responsionem, cum dicit, quòd ad hoc, vt non dicantur synonima sufficit distinctio cõceptuum: quia synonimeitas est passio nominum: ideo non attenditur penes identitatem rationis formalis rei secundum se: sed penes identitatem conceptus: quia voces sunt notæ earum, quę sunt in anima passionum.

¶ Contra hanc responsionem arguo. Primo, quia falsum est, quòd synonima tantum attendantur penes vnitatem conceptus. Tum quia voces principaliter significant res. vt probat Doc. in primo Perhyer. Tũ quia concesso, quòd sit penes vnitatem conceptus: tunc sequitur, quòd etiam synonima erunt apud intellectum diuinum, qui non potest habere, nisi tantum vnum conceptum de omnibus perfectionibus diuinis: patet quia tantum vnicam, & simplicissimã intellectionem. Et sic in illo priori tantum erunt synonima, & hoc accipiendo conceptum pro intellectione rei: quæ etiam dicitur conceptus: vt patet à Doc. in theo. Si verò hic accipit conceptum pro re conceptibili: & sic ista dicunt distinctos cõceptus, qui conceptus erunt tantum relationes rationis: & sic ante negociationem intellectus diuini erunt simpliciter synonima: quia vt sic nullum conceptum ex natura rei dicunt. Tum quia etiam apud intellectum nostrum erunt synonima: quia intellectus noster nõ poterit habere, nisi vnum conceptum à Deo: & hoc negando vniuocationem entis: vt supra patuit d. 3. q. 1. & 3 & d 8. q. 2. Et ipse Tho. S. negat ens dici vniuocè de Deo, & creatura. Tum quia quæro cum intellectus meus intelligit Deum sapientem, vel vt bonũ: ista intellectio ad quid terminatur, aut ad bonitatẽ ex natura rei? & habetur propositum, aut ad bonitatem, quæ sit relatio rationis? ergo nullum cõceptum realem possumus hře de aliqua perfectione diuina: cuius oppositũ probatũ est, supra d. 3. q. 1. & d. 8 q. 2.

Opinio D. Thomæ.

¶ Ad sextam responsionem &c. Cum dicit Doc quòd inter perfectiones diuinas est ordo demõstrationis, quo Docto. vnam demonstrant ex alia: & quòd est distinctio inter prædicationes: vt ista est vera. sapientia non prædicatur formaliter de bonitate, &c.

Dicit, quòd ex parte rei sufficit ad omnia illa distinctio rationis virtualiter, vel fundamentaliter.

¶ Sed hæc responsio minimè soluit rationem Docto. vt supra patuit: nec oportet hic eam aliter improbare; cum sit sufficienter supra improbata. Ridiculum enim est, quòd sancti demonstrent vnam relationem rationis per aliam, & impleant tot quinternos indagando, & inquirendo diuinas perfectiones, & concludere vnam ex alia, & negare vnam ab alia formaliter: si tantum essent entia rationis, quæ æque primo possunt formari, nedum ab intellectu diuino, sed etiam ab intellectu creato.

¶ Ad septimam responsionem. quando dicit, quòd in diuinis nulla est contradictio formaliter, sed fundamentaliter tantum: quia alterum contradictoriorum est formaliter negatio. Patet quòd ista responsio parum valet. Tum quia idem concluderetur de omni contradictione in creaturis, vt lapis, & non lapis: & sic tantum per opus intellectus lapis, & non lapis contradicunt. Quicquid sit de hoc, an negatio sit tantum per opus intellectus: & similiter non esse præcedens, vel sequens rem: sit tantum per opus intellectus: non est præsentis speculationis. Loquendo tamen de contradictorijs fundamentaliter, idest de his, quæ possunt fundare contradictoria: non potest saluare multa contradictoria in diuinis, nisi ponatur distinctio aliqua à parte rei. Ista est vera præter omne opus intellectus. Deus intelligit essentiam suam intellectu, & intellectione: & non vult ipsam intellectu, & intellectione: & similiter voluntas diuina diligit essentiam diuinam præter omne opus intellectus voluntate, & volitione: & non vult intellectu, & intellectione. ergo ibi necessariò præter omne opus intellectus erit distinctio inter intellectum, & voluntatem, inter intellectionem, & volitionem. Et multa alia possunt inferri: & certè non oportet fugere ad distinctionem rationis: quia ante omnem actum negociatiuum: intellectus diuinus verè intelligit essentiam suam, & nullo modo intelligit, voluntate, aut volitione.

Deus intelligit essentiam suam præter opus intellectus.

¶ Ad vltimam responsionem. Cum dicit, quòd emanationes non ideo realiter distinguuntur, quia vna est ab intellectu, & altera à voluntate: sed quia habent realem oppositionem relatiuam.

¶ Contra hanc responsionem arguo, præsupponendo mihi vnum verum. videlicet quòd emanatio verbi in diuinis sit per modum naturæ: & emanatio Spiritussancti sit per modum voluntatis. primum patuit supra distinct. secunda, parte secunda, quæst. tertia, & quarta, & specialiter. distinct. 6. & infra distinct. 1[illegible]. secundum patebit. infra distinct. 10. & 11. & 13 Secundo præsuppono, quòd emanatio Spiritussancti seipsa formaliter distinguitur ab emanatione verbi; vt infra patebit distinctio. 13. & in quolibe. Tertio præsuppono, quòd istæ emanationes sunt in Deo ex natura rei, & distinctè præter omne opus intellectus. His præsuppositis arguo sic. Emanatio verbi dicitur realiter emanatio per modum naturæ: & hoc non habet ex se: sed quia est à principio productiuo per modum naturæ: qui communiter assignatur intellectus. emanatio Spiritussancti est realiter emanatio per modum libertatis, & nullo modo per modum naturæ, & hoc non habet ex se, vt pater. ergo à principio formali productiuo, quod communiter assignatur voluntas. ergo intellectus, & voluntas distinguuntur præter omne opus intellectus: quia intellectus tantum producit per modū naturæ, & voluntas per modum libertatis Isti enim sunt modi omnino oppositi. vt patuit supra distinc. secunda, parte secunda, quæst. vlti. & infra distin. 10. Si enim nulla distinctio præter omne opus intellectus poneretur inter intellectum, & voluntatem, tunc Spiritussanctus ita esset per modum naturæ sicut per modum voluntatis, & econtra. ita filius esset per modum voluntatis, sicut per modum naturæ. Sequeretur etiam, quòd Spiritussanctus ita primo esset ab intellectu paterno, sicut, & filius: & sic Spiritussanctus non esset à filio. Ideo enim nunc est à filio, quia intellectus patris sicut est prius operatiuus, quàm voluntas, ita & prius productiuus, vt supra patuit distinct. 2. parte 2. quæst. 3. & distinct. 6. & in illo priori communicatur voluntas filio, vt principium productiuum: & sic Spiritussanctus procedit a filio. Si verò intellectus, & voluntas essent penitus idem à parte rei: æque primo Spiritussanctus esset à parte. &c.

Emanatio verbi dicitur realiter emanatio per modum natura.

SECVNDO principaliter respondeo ad rationem Ocham, quam facit contra Docto. de distinctione formali attributorum. Dico primo, quòd illa propositio est sufficiens, scilicet vbi est aliqua distinctio, ibi possunt aliqua contradictoria verificari. Concedo enim istam absolutè: sed negatur ista. videlicet quòd impossibile est contradictoria verificari de quocunque, nisi illa, pro quibus supponunt, sint distinctæ res, vel distinctæ rationes, vel res, & ratio: quia ad verificandum contradictoria de aliquibus sufficit, quòd sint distinctæ formalitates: vel quòd sint non idem formaliter, vel quòd vnum dicat veram formalitatem, & aliud non dicat eandem: sed tantum dicat modum, vel gradum intrinsecum illius formalitatis. sicut supra patuit, quòd modus intrinsecus non dicit distinctam formalitatem ab eo, cuius est modus: & tamen est non idem formaliter. Sufficit etiam ad verificandum contradictoria præter opus intellectus de aliquibus, quòd illa sint duæ realitates, quæ tantum distinguuntur ex natura rei: sicut fortè intellectus possibilis, & intellectus agens, & animal, & homo. Non est ergo necesse ad verificandum duo contradictoria præter opus intellectus de aliquibus, quòd illa sint duæ res, accipiendo rem propriè. Et cum infert ex ista propositione falsa. Ergo si esse idem formaliter sapientiæ verificatur de sapientia, & verè negatur de bonitate: oportet quòd sapientia diuina, & bonitas diuina importent aliqua, quæ non sunt idem realiter. Negatur ista consequentia: quia de intellectu possibili verè affirmatur, quòd est receptiuus realiter speciei intelligibilis, & actus, & habitus: & verè negatur de intellectu agente, etiam præter omne opus intellectus. ergo intellectus possibilis, & intellectus agens distinguuntur realiter, non sequitur. Similiter intelligere verè, & realiter affirmatur de intellectu, & negatur de voluntate. ergo intellectus, & voluntas sunt duæ res? non sequitur. Sunt enim vna res realiter. vt extat probatum à Docto. in secundo distinctio. 16. immo secundum ipsum Ocham inter intellectum, & voluntatem nulla est distinctio ex natura rei.

Responsio ad rationes Ocham

Quid sufficit vt aliqua sint contradictoria.

Intellectus & voluntas sunt una res realiter.

¶ Ad confirmationem illam negatur illa similitudo: quia cum aliquid affirmatur. puta de paternitate, quòd est incommunicabilis, & illud negatur de essentia diuina, sequitur, quòd non sint omnibus modis idem præter intellectum negociantem: sed non est sic cum esse absolutè affirmatur de a. & negatur de b. quia esse absolutè sumptum importat esse existentiæ, & essentiæ, & sic ex affirmatione, & negatione esse absolute loquendo posset fortè inferri distinctio realis. Aliud est enim dicere sapientia diuina non est absolutè bonitas diuina: & aliud dicere sapientia diuina non est formaliter bonitas diuina. Et similiter aliud est dicere esse sapientiæ diuinæ formaliter affirmatur de ipsa sapientia diuina, & formaliter negatur de bonitate

diuina:

diuina: & aliud est dicere esse absolutè sapientiæ diuinæ affirmatur de sapientia diuina, & absolutè negatur de bonitate diuina. Et cum dicit, quòd ita sunt ista contradictoria. esse formaliter sapientiam diuinam, & non esse formaliter sapientiam diuinam. sicut illa absolutè. esse sapientiam diuinam, & non esse sapientiam diuinam. ergo ita ex illa contradictione licet inferre non identitatem realem, sicut ex ista. Dico ad antecedens, quòd quamuis omnia contradictoria quantum ad rationem formalem contradictionis æqualiter distent, vt supra patuit distin.2. quia recedendo etiam à minimo esse statim fit sub non esse: ita enim ista contradicunt: Deus, & non Deus. sicut lapis, & non lapis. Sed non sequitur postea, quòd hæc contradictoria ita inter se distent, sicut, & illa. ergo sicut vna contradictio infert distinctionem realem, ergo & reliqua? non sequitur: ita enim genus, & non genus contradicunt, sic sortes, & non sortes. ergo sicut sortes, & non sortes infert realem distinctionem. ergo similiter genus, & non genus. sic dico in proposito de a. & b.

Nota bene.

Responsiones Ocham non soluunt argumenta Sco.

NVNC OSTENDENDVM est responsiones Ocham nullo modo euadere rationes Doct. Cum ergo contra primam rationem Docto. infert. sapientia infinita est formaliter ens infinitum. ergo sapientia in communi est formaliter ens in communi.

¶ Dico primo, quòd ista non est simpliciter vera. sapientia formaliter infinita est formaliter ens infinitum: quia infinitas dicit gradum intrinsecum illius, cuius est: sequeretur enim quòd ens sub ratione infinitatis intensiuæ esset da quiditate, & formalitate sapientiæ infinitæ: sed bene ista vera. sapientia infinita est realiter ens infinitum.

¶ Dico secundo, quòd concesso hoc antecedente. sapientia infinita est formaliter ens infinitum. quòd consequentia est vera, scilicet ergo sapientia in communi est formaliter ens in communi. Et cum dicit, quòd secundum Sco. Deo, & creaturæ tantum conceptus est communis: qui conceptus, vel est ens rationis tantum: vel est realiter actus intelligendi. Dico, quòd hoc non habetur expresse à Doct. Et posito hoc: adhuc nihil est, quia eo modo, quo concedimus conceptum entis prædicari formaliter, & in quid de conceptu substantiæ: eo modo concedimus substantiam esse formaliter ens.

¶ Si dicatur. Vnus conceptus non est de quiditate alterius. Potest dici, & si conceptus in communi non sit propriè de essentia alterius: tamen pro tanto potest dici de essentia pro quanto illud, à quo sumitur conceptus entis est de essentia illius, à quo accipitur conceptus substantiæ. Sic posset dici in proposito, quòd si sapientia formaliter infinita sit formaliter ens infinitum, quòd sapientia in communi erit formaliter ens in communi: quia conceptus entis in communi accipitur ab aliquo, quod est de essentia sapientiæ, & sapientia in communi accipitur ab aliquo, quod includit essentialiter illud, à quo accipitur ens in communi.

Deus est supra oẽ ens in modo essendi ens verò in mõ prædicãdi & quo ad nostrum modum concipiendi. Ens prædicatur in quid de sapiẽtia Dei.

¶ Dico secundo, quòd etsi ens commune Deo, & creaturæ, siue cõceptus entis non dicat aliquam realitatem priorem ipso Deo, vt supra notaui: tamen prædicatur in quid de Deo: quia talis conceptus acceptus est ab aliqua entitate in Deo dicente quid: vt exposui. infra distinct. 25. ideo hæc est quiditatiua. Deus est ens. Sic dico de conceptu entis, qui prædicatur in quid de sapientia Dei: hæc enim est in quid. sapientia est ens. & tunc ens accipitur ab aliquo in sapientia dicente quid. Et sic bene sequitur. si sapientia formaliter infinita est formaliter ens infinitum. ergo sapientia in communi est formaliter ens in communi. Et sic si ista esset vera. sapientia formaliter infinita est bonitas infinita. ergo sapientia in communi est formaliter bonitas in communi: vel saltem illud, à quo accipitur bonitas in communi esset de formalitate, & de quiditate illius, à quo accipitur sapientia in communi: quod est manifestè falsum.

¶ Posset etiam dici, quòd etsi sapientia in communi, vt abstracta à sapientia diuina non dicat conceptum realem respectu illius, nec similiter conceptus entis, vt abstractus à Deo: tamen conceptus sapientiæ in communi, etiam transcendentis, vt abstractus à sapientia creata: & similiter conceptus entis, vt abstractus à creatura posset dici conceptus alicuius realis, qui non diceretur actus intelligendi: & sic dico de bonitate. diceretur tamen conceptus entis in quid de conceptu sapientiæ in communi. Et hoc modo posset concedi, quòd si sapientia formaliter infinita sit formaliter ens infinitum: quòd sapientia in communi sit formaliter ens in communi. Et tamen esset valde inconueniens de sapientia, & bonitate: quia si sapientia infinita sit formaliter bonitas infinita. ergo sapientia in communi erit formaliter bonitas in communi, quòd est manifestè falsum. Et sic patet quomodo hæc instantia facta ab Ocham nihil facit contra rationem Doc.

Ad aliam instantiam.

¶ Ad aliam instantiam. cum dicit si sapientia infinita sit formaliter bonitas infinita. ergo, & sapientia in communi erit formaliter bonitas in communi. ergo similiter videretur sequi hic. sapientia infinita est realiter ens infinitum. ergo sapientia in communi erit realiter ens in communi: sed hæc consequentia est falsa: quia sapientia in communi non est realiter ens in communi, vt patet.

¶ Respondeo vt supra responsum est. Concedo enim quòd sapientia infinita sit realiter ens infinitum. ergo sapientia in communi est realiter ens in communi. Vnde dico primo, quòd illud, à quo accipitur sapientia in communi est realiter idem illi, à quo accipitur ens in communi: & hoc quando accipiuntur ab eadem re. Dico secundo, quòd consequentia hæc non tenet: quia identitas realis est ratione infinitatis: ideo enim sequitur, quòd si sapientia sit formaliter infinita, quòd ratione infinitatis identificet sibi realiter quicquid potest illi competere ex natura rei: & quia infinitum ens competit sibi ex natura rei: ideo illud sibi realiter identificat: abstracta tamen infinitate non remanet causa identitatis realis ad ens tale, nisi fortè econtra propter infinitatem entis. Et ideo abstracta infinitate, tam ab ente, quàm a sapientia, tantum rationes formales illorum remanent, quæ non sunt causæ identitatis realis. Et ideo non est simile hic, & ibi: quia hic tollitur ab vtroque extremo ratio identitatis realis: ideo non sequitur. sapientia infinita est realiter ens infinitum. ergo sapientia in communi erit realiter ens in communi? quia in antecedente remanet, & affirmatur causa identitatis realis, scilicet infinitas actualis, & in consequente negatur causa identitatis realis. s. infinitas actualis: & ideo non sequitur. Si tamen arguatur, vt Doc. noster arguit. Si sapientia infinita est formaliter infinita entitas, siue infinita bonitas, statim sequitur, quòd sapientia in communi erit formaliter bonitas in communi: quia illud, quod est causa identitatis formalis, tam in antecedente, quàm in consequente affirmatur: quia quiditas sapiẽtiæ, & bonitatis est præcisa ratio identitatis formalis, tenendo, quòd sapientia infinita sit formaliter bonitas infinita, & tales entitates etiam remanent in communi: vt patet. Et ideo non est simile hic, & ibi. Et quod dicit, quòd quando conceditur. sapientia infinita est formaliter bonitas infinita. ergo sapientia in

communi erit bonitas in cõmuni. Concedit, q si sapiẽtia infinita distinguitur à bonitate infinita. ergo, & in communi: quia infinitas additur tantum ipsis conceptibus: & sic isti conceptus distinguuntur. Dico primo, q infinitas intensiua non potest inesse realiter ipsis conceptibus: quia tunc cõceptus talis esset realiter infinitus: sed additur ipsis rebus: puta sapiẽtiæ, vt supponit pro re: non autem vt supponit pro conceptu. Et semper loquitur Doct. de rebus significatis, non autem de conceptibus cum dicit sapientia infinita &c.

¶ Conceditur illud argumentum, scilicet, quando aliqua communia distinguũtur quodlibet contentũ sub vno à quolibet contento sub alio aliquo modo distinguitur. Et similiter illa cõfirmatio sequens scilicet diuersorum generum, &c. Et falsa est illa respõsio, scilicet q idem omnibus modis potest esse contentum sub vtroque communi secundùm Philosophum lib. Topic. Dico q Arist. in nullo loco asserit, q vnum, & idem possit contineri quidditatiuè sub diuersis generibus, hoc enim ẽ simpliciter impossibile: loquendo semper de diuersis generibus non sub alternatim positis: immo expresse contrarium asserit in libro Prædicamentorum. Et etiam falsa est expositio illius auctoritatis, scilicet. Diuersorum generũ, & non subalternatim positorum, &c. q tantum intelligatur de diuersis generibus ordinatis in eadem ꝑdicamẽtali coordinatione: ita q primo modo vnũ primum diuidatur in aliqua inferiora quorũ quodlibet immediate negetur de alio, &c. Patet hoc non esse ad mentem Philosophi. Ibi enim in prædicamẽtis exemplificat de diuersis generibus in diuersis coordinationibus. Et vltra. posito etiam, q intelligat in eadem prædicamentali coordinatione: adhuc non sequitur, q vnum, & idem possit cõtineri sub diuersis generibus non subalternatim positis, & hoc quidditatiuè. Et sic falsum est q deitas possit cõtineri sub diuersis communibus: & hoc quidditatiuè vt sub sapientia in communi, & sub bonitate in cõmuni tanquam sub cõmunibus quidditatiuis: quamuis illa cõmunia non sint subalterna: quia ambo continentur sub ente. Hæc enim sunt manifeste falsa. primo quia deitas non continetur quidditatiuè sub sapientia: quia tunc sapientia posset de deitate quidditatiuè prædicari. Tum etiam, quia non esset perfectio attributalis, patet quia talis perfectio præsupponit esse quidditatiuum illius, cuius est perfectio attributalis. Tũ quia secundùm Damascenum huiusmodi perfectiones circunstant substantiam infinitam, & præsupponunt eam. Et multa alia videntur sequi inconuenientia.

In nullo loco asserit Arist. q vnum, & idem possit contineri quidditatiuè sub diuersis generibus.

Deitas non potest contineri sub diuersis cõmunibus.

¶ Ad secundam responsionem, quam dat ad confirmationem rationis Doc. dicẽns, q includere formaliter, aliud est illud includere in sua ratione formali: ita q si diffinitio includentis assignaretur: inclusum esset diffinitio, vel pars diffinitionis. Sicut autem diffinitio bonitatis in communi non habet in se sapientiam: ita nec infinita infinitam. hæc Scotus. Contra quòd dicit Ochã q non debet proprie concedi, q sapientia infinita includat formaliter bonitatem infinitam: sed propriè debet dici, & veraciter, q sapientia infinita est formaliter bonitas infinita: ita q sunt omnibus modis idem. Dico, q ista respõsio non soluit rationem Doct. quia si sapientia infinita esset formaliter bonitas infinita: statim sequitur, q etiam in cõmuni: quia identitas formalis propriè respicit quidditatem, ita q vnum sit de quidditate alterius, vel sit quidditas alterius. Cum enim dico, q homo est formaliter animal, statim sequitur, q animal sit de quidditate hominis. Nec enim homo est quidditatiuè idem animali ratione gradus intrinseci, vel alicuius proprietatis: sed ratione propriẽ quidditatis, ita q quidditas hominis, circũscripto omni alio, quòd non est de quidditate illius, est formaliter idem animali. Sic in proposito. Si sapientia infinita sit formaliter bonitas infinita, statim sequitur, q bonitas vt etiam præscindit ab infinitate sit de essentia sapientiæ infinitæ: quia quidditas vtriusque esset ratio identitatis formalis: & sic semper stat argumentum Doct. q si sapientia infinita sit formaliter bonitas infinita, q sapientia in communi erit formaliter bonitas in communi: & sic vnum erit de diffinitione quidditatiua alterius.

Homo ẽ formaliter animal.

¶ Ad expositionem, quam dat Damascenus, cum dicit q Damascenus non intelligit, q hoc nomen qui est, dicatur de diuina essentia in quid, & non hoc nomen sapientia, sed intelligit, q secundum proprietatem vocis magis dicitur in quid, quam sapiens, iustus, &c. Dico, q hæc non est expositio ad mentem Damasceni, quia Damascenus ibi intendit exprimere perfectiones Dei, & non tantum voces. Vult enim, q ista omnia circunstent substantiam diuinã: & q esse propriè dicat quid de Deo: sed aliæ perfectiones non dicunt, quid ipsius Dei. Et vide expositionem suo loco factam: & statim patebit, q ista expositio Ocham non potest stare ad intentionem Damasceni. Et quòd dicit, q nullum nomen dictum de Deo dicit immediate substantiam Dei: ita q apprehendendo nomen immediatè possimus apprehẽdere substantiam Dei, sed dicunt immediate conceptus aliquos prędicabiles de Deo, qui non sunt ipse Deus, sed circunstant naturam Dei tantum per prædicationem. Dico, q aliqua nomina, & si immediate significent conceptum rei, mediate tamen significãt ipsam rem. vt notat Doctor super primo Perhyer. & sic hoc nomẽ sapientia diuina, & si immediate significet conceptum ipsius sapientiæ: mediatè tamen significat ipsam sapientiam. Et intentio Damasceni non est, q tantum huiusmodi conceptus circunstent essentiam diuinam, vt prædicabiles de ea: quia tunc non exprimerẽtur perfectiones diuinæ, quas ibi intendit ostendere. Et quòd dicit de apprehẽsione nominis, &c. Relinquatur infra in dist. 22. vbi ostendit Doctor, q nomina possunt plus significare, quam nos intelligamus.

Intentio Damasceni.

¶ Ad aliã expositionem auctoritatis Augustini. Cum dicit, q contingit probare, q nõ est maius duę personæ, quam vna: quia non est verius propter solam distinctionem conceptuum: quantumcunque in Deo nulla sit distinctio. Patet quomodo hæc non est intentio Aug vt supra exposui illam auctoritatẽ. vide ibi in loco suo. Et quia eodem modo exponit alias auctoritates, ideo aliter non improbo, cum ex superius dictis appareat has expositiones non esse ad mentem Doctorum: immo totaliter dissonas.

NVNC ostendendum est responsiones datas ad rationes factas pro via Doctor. non euacuare illas rationes: quæ rationes possunt colligi ex diuersis dictis Scoti sparsim in diuersis locis. Responsio ad primã rationem non soluit. Tum, quia modi omnino repugnantes in producendo de necessitate præsupponunt distinctionem principiorum. Et cum dicit, q isti modi. producere per modum naturæ, & producere per modum libertatis, possunt esse ab vno principio omnino indistincto ex natura rei. Hoc improbatum est supra contra ipsum Ocham. distinct. 1. & improbatum extat à Doctore supra distinctione 2. parte. 2. Patent etiam multa inconuenientia, quæ sequuntur ex isto dicto Ocham, quæ vide supra cõtra Tho. Gate.

Respõsiones Ocham non satisfaciũt.

¶ Ad illud, quòd dicit contra secundam rationem, q vna, scilicet emanatio non est per modum naturæ, vel intellectus, & alia per modum voluntatis, siue libertatis: quia tunc vna persona produceretur libere, & quòd producitur libere, & non naturaliter

liter producitur contingenter.

Quomodo Spiritus ſanctus producatur.

¶ Dico, ꝙ communiter Doct. concedunt Spiritum ſanctum produci liber, & per modum libertatis, nec tamen contingenter: quia cum neceſſitate productionis ſtat nedum libertas, ſed perfectiſſima libertas, vt infra diſtinct. 10 quæſt. 1. ſubtiliter oſtendit Docto. & clarius pertractat in quolibe. quęſt. 16. vide ibi Et vide quæ dixi. ſupra diſ. 1. q 4. contra Ocham. Et cum dicit, ꝙ filius dicitur produci per modum naturæ: quia intellectus dicit ipſam diuinam eſſentiam elicitiuam actus generandi, & Spiritusſanctus per modum voluntatis: quia volũtas diuina dicit ipſam diuinã eſſentiam elicitiuam actus ſpirãdi.

¶ Sed hæc expoſitio per modum naturæ, & per modum voluntatis, nec eſt ſecundum mentem philoſophorum, nec ſanctorum. Philoſophus enim diſtinguit productionem per modum naturæ à productione per modũ libertatis propter diuerſa principia. Vt patet 2. phi. t. c. 44 & 9. met. t. c. 10. Iſtas etiã cauſas diſtinguit Augu. 5. de ciui. Dei. c. 9. Eſt inquit cauſa fortuita, eſt naturalis, eſt voluntaria. Et declarat ibi omnia membra.

¶ Item ſi actus generandi dicitur per modum naturæ, & actus ſpirandi per modum libertatis, quæro à quo habent hoc, aut à ratione intrinſeca, aut à ratione extrinſeca? Non primo? quia nulla productio, vt productio poteſt dici, nec libera, nec naturalis: vt patet. Si ſecundo? quæro quæ ſit illa cauſa extrinſeca? Si eſſentia diuina, vt tu aſſeris? quæro aut eſſentia, inquantum præciſè eſſentia? aut inquantum intellectus, & voluntas? Si primo? nulla apparet diſtinctio prodoctionum: quia non magis vna dicitur libera, quàm alia: nec magis vna per modum naturæ, quàm alia, immo eſſentia, vt eſſentia mere naturaliter ſe habet reſpectu cuiuſcunque productionis. Et vltra. ſi iſtæ productiones ſunt immediatè ab eſſentia, vt eſſentia, æque primo productio Spiritusſancti erit ſicut productio filij: nec eſt maior ratio, quòd prius producatur Spiritusſanctus, quàm filius: quia quando eſt agens perfectum circa obiectum perfectè diſpoſitum natum producere plures effectus, non eſt maior ratio, quòd vnus per prius producatur, quàm alius. Sic erit in propoſito. Cum enim eſſentia ſit principium producẽdi perfectiſſimum, tam reſpectu filij, quàm Spiritusſancti, & ſit omnino diſpoſita, & nullum appareat impedimentum, & ipſa tantum agat de neceſſitate naturæ reſpectu filij, & Spiritusſancti: (etiam ſecundum Ocham) ſequitur, quòd non erit maior ratio, ꝙ per prius pducatur filius, quàm Spiritusſanctus, nec econtra. Nec valet dicere, ꝙ poteſt ſe determinare per prius ad vnum, quam ad alium: quia eſt ſimpliciter illimitata.

Nulla productio vt productio poteſt dici nec libera, nec naturalis.

Eſſentia eſt principium producendi perfectiſſimum.

¶ Sed hoc nihil eſt: quia ſtante neceſſaria habitudine ad vtrunque, & perfectiſſima diſpoſitione reſpectu vtriuſque, non poteſt aſſignari prioritas vnius producti reſpectu alterius. vt patet de ſole reſpectu paſſi æqualiter diſpoſiti. Vel ergo eſſentia diuina, nec filium, nec Spiritumſanctum producet, vel vtrunque ſimol: & tunc ſequitur, quòd Spiritusſanctus nullo modo producatur à filio. Ideo enim producitur à filio: quia productio Spiritusſancti præſupponit productionem filij, in qua productione communicatur ſibi idem principium formale ſpirandi Spiritumſanctum.

¶ Stat ergo ratio Sco. quòd ex quo iſtæ productiones habent à cauſa extrinſeca, quòd vna dicatur naturalis, & alia libera, & eſſentia diuina, vt eſſentia nõ poteſt eſſe immediatè cauſa talis diſtinctionis. ergo erit ab intellectu, & voluntate: quia nullæ aliæ aſſignari poſſunt: & per cõſequens intellectus, & voluntas erunt ibi ex natura rei diſtincta præter omne opus intellectus, & per conſequens diſtinctio emanationum præſupponit diſtinctionẽ ex natura rei intellectus, & voluntatis. Si detur aliud membrum, ſcilicet ꝙ eſſentia, vt intellectus, & voluntas, eſt ratio producendi per modum naturæ, & per modum libertatis: ita quòd eſſentia, vt intellectus eſt ratio producendi filium per modum naturæ, & eſſentia, vt voluntas eſt ratio producendi Spiritumſanctum per modum voluntatis: quæro tunc aut intellectus, & voluntas aliquo modo diſtinguuntur præter omne opus intellectus, aut non? Si primum? habetur propoſitum. Si ſecundum tunc eſſentiam producere, vt intellectus, & voluntas, nihil aliud eſt, ꝙ eſſentiam, vt eſſentia producere: cũ ibi nulla per te ſit diſtinctio.

¶ Ad illa, quæ dicit contra tertiam rationem Doc. Conceſſo, quòd natura ex ſe poſſit determinari ad certum numerum productorum ſpecie diuerſorũ; licet includat aliqua dubia, tamen illud, quod dicit, ꝙ pater, & filius ſi immediatè ſunt à natura diuina non ſunt eioſdem rationis: & per conſequens natura diuina determinatur ad certum numerum ſuppoſitorum. Dico, ꝙ hoc eſt falſum. Tum quia ſuppoſita eiuſdem naturæ ſpecificæ ſunt eiuſdem rationis: vt patet de indiuiduis naturę humanę. Ideo enim Franciſcus, & Io. ſunt eiuſdem rationis, & eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſimæ: quia conueniunt in natura ſpecifica. Sed ſuppoſita diuina ſunt ſimpliciter eiuſdem naturæ diuinæ, vt ab omnibus conceditur. Nec valet dicere, quòd pater ratione paternitatis ſit alterius rationis à filio, & econtra: quia idem ſequeretur de Franciſco, & Io. quia Fran ratione ſuæ hæcheitatis eſt alterius rationis à Io. (modo tamen præexpoſito ſupra præſenti diſtinctione. q. 3. contra Ocham) & tamen ab omnibus conceditur, quòd ſunt eiuſdẽ ſpeciei ſpecialiſſimæ. Sic in propoſito. Tum etiam quia ſi duo ſuppoſita creata ſunt eiuſdem ſpeciei ſpecialiſſimæ: quia conueniunt in natura habente vnitatem ſpecificam: quæ tamen in illis diuiditur; multo magis ſuppoſita diuina dicuntur eiuſdem rationis, quæ conueniunt in eadem natura habente perſectiſſimam vnitatem numeralem: eſt enim tota in tribus ſuppoſitis. Ex his patet quomodo tres perſonæ ſunt ſimpliciter eiuſdem rationis: hoc etiam ſupra pamit d. 7. & magis patebit, infra d. 13. Cum ergo Ocham concedat, quòd principium producendi plura eiuſdem rationis ex ſe non determinatur ad certum numerum ſuppoſitorum, per cõſequens erit principium producendi infinita. Si ergo eſſentia diuina, vt omnino indiſtincta ab intellectu, & voluntate eſt ratio producendi duo ſuppoſita eiuſdem rationis, ergo erit principium producendi infinita, ergo poterit producere infiuita, ergo actu ſunt infinita ſuppoſita diuina, quia quicquid ibi poteſt eſſe, neceſſario eſt, vt ſopra patuit à Doct. diſt. 2. parte. 2. q. 1. & in quoli. q. 2.

Suppoſita diuina ſũt ſimpliciter eiuſdem natura diuina.

Quomodo tres perſonæ ſunt ſimpliciter eiuſdẽ rationis.

¶ Deinde miror, quod dicit, quòd ideo pater, & filius non ſunt eiuſdem rationis, quia eſt maior diſtinctio inter patrem, & filium, quàm eſſet ſi quælibet earum eſſet pater, &c. Nam hoc aſſerere eſt ſimpliciter negare ſuppoſita eiuſdem ſpeciei poſſe dici ſuppoſita eiuſdem rationis, quia Franciſcus, & Ioan. & Antonius plus differunt inter ſe, quàm ſi quilibet eorum eſſet Franciſcus, quod nihil eſt dictu. Et quod dicit de illa adæquatione non oportet aliter diſcutere, quia non poteſt euadere argumentum pro via Sco. tenendo perſonas diuinas eſſe eiuſdem rationis, & principiũ producendi poſſe producere plura eiuſdem rationis, ſtatim ſequitur, ꝙ etiam infinita, quia ex ſe non põt determinari ad certũ numerũ ſuppoſitorum. Sed tenendo, ꝙ intellectus diuinus formaliter

distinguatur à voluntate diuina: omnis ambiguitas tollitur: quia tunc intellectus sic determinatur ad vnam productionem, quòd est simpliciter impossibile habere plures. immo sic necessariò determinatur ad illam generationem singularem, quòd si per impossibile illa non esset, nulla alia esset. vt innuit Doc. in quol. q. 2. Hoc idem dico de voluntate diuina, quòd sic necessariò determinatur ad vnam spirationem, quòd non solum est impossibile habere plures, sed etiam si per impossibile illa non esset, nullam aliam posset habere.

Difficultas.

¶ Sed occurrit vna breuis difficultas: quia secundum Doct. supra distinctione secunda, parte secunda. quæst. tertia, & distinct. 7. & in secundo distinc. 1. quæst. 1. vult, quòd essentia diuina sit principium formale producendi: & hoc tantum partiale. Cum ergo essentia diuina, vt essentia possit esse principiũ partiale tam productionis filij, quàm Spiritussancti: quare sic determinatur tantum ad istas duas productiones, ita quòd non in plures. Patet responsio: quia per intellectum determinatur tantum ad filij productionem, & per voluntatem ad Spiritussancti productionem.

Responsio.

Cõtra Ochã etiam instatur.

ARGVITVR contra aliqua dicta in illa responsione de adæquatione. quia concesso, quòd virtus productiua, licet possit producere aliud productum sibi adæquatum in perfectione sicut, & primũ productum, vt exemplificat de calore, qui & si in passo a. producat calorem sibi adæquatum in perfectione: adhuc simul, & semel in alio passo: puta b. poterit producere calorem æqualẽ, &c. Hoc dato. sequitur quòd argumentum pro via Docto. nullo modo soluatur: quia sicut ipse calor potest simul producere circa plura passa plures caliditates æquales, & sibi adæquatas. ergo circa infinita passa posset infinitas producere. Sic in proposito. Si essentia diuina potest simul producere, vel si est ratio producendi plura eiusdem rationis sibi adæquata, ergo, & infinita. quia si propter adæquationem primi producti non repugnat secundum productum. ergo nec tertium: cum non sit maior ratio de tertio, quàm de secundo. Et si concederetur, quòd idem calor simul posset producere plures caliditates sibi adæquatas circa idem passum: concederetur etiam, quòd sicut duas ita, & tres, & quatuor: cum non sit maior ratio de quarta, & tertia, quàm de secunda. Sic à fortiori concederetur de diuina essentia, quæ si esset ratio totalis producendi duo supposita eiusdem naturæ æque perfecta, & omnino sibi adæquata: concederetur etiam de tertio, & quarto: & sic in infinitum. Nec credo verum esse: quòd idem calor etiam circa diuersa passa simul possit producere duas caliditates sibi secundum perfectionem adæquatas: & hoc æque perfectè duas simul, sicut & quamlibet seorsum, vt supra ostendi distinctione secunda, parte prima, quæst. 1. & in secundo distinct. 3. & vide ibi quæ dixi.

Opinio Lycheti.

¶ Secundo arguitur contra illud, quod secundo dicit ad confirmationem: quòd eadem virtute producuntur ista duo supposita ordine quodam, scilicet quia primum productum est productiuum secundi. Hoc non potest stare: & arguo sic. Quando agens est perfectè approximatum passo, & agit modo naturali: nec oportet ipsum inducere prius dispositionem præuiam, cum sit perfectum agens, si habet in virtute sua duos effectus æque perfectos, & sibi adæquatos, vel simul producit illos, vel nullum eorum: cum non sit maior ratio de vno, quàm de alio. Si enim ignis haberet duas materias æque præsentes, & æque dispositas: & haberet in virtute sua duas formas substantiales ignis, vel simul induceret illas, vel nullam illarum: quia non esset maior ratio de vna, quàm de alia, nec sint effectus ordinati adinuicem: ita quòd secunda non potest induci, nisi prius prima inducatur. Sic erit in proposito: quia ponitur essentia diuina eadem numero omnino indistincta ab intellectu, & voluntate esse principium formale, & totale tam respectu filij, quàm respectu Spiritussancti: & nullum apparet impedimentum: cum ponatur principium sub ratione perfectissima: nec vnum productum necessariò præexigit aliud: cum non sint effectus ordinati. patet, quia si per impossibile non produceret filium, adhuc produceretur Spiritussanctus: cum sit æque principium perfectum Spiritussancti, sicut & filij. ergo vel simul producuntur filius, & Spiritussanctus, vel nec filius, nec Spiritussanctus producuntur. Non enim apparet maior ratio de vno, quàm de alio. Et ponitur etiam ipsa essentia diuina in supposito: quod æque bene potest producere vnum, sicut aliud.

Essentia diuina est eadem numero omnino indistincta ab intellectu, & voluntate. Nota & bene.

¶ Secundo arguo sic. Si essentia diuina per impossibile esset sine supposito patris, & ipsa est ratio totalis formalis producendi per te duo supposita adæquata sibi secundum perfectionem quæro tunc si essentia diuina de necessitate prius produceret filium, quàm Spiritumsanctum? an simul stante æquali dispositione? Si primum? Contra. quia nulla hic apparet ratio, quòd magis vnum, quàm aliud, vt patet de sole respectu eiusdem passi si haberet in virtute sua duos effectus sibi adæquatos: & esset æqualis dispositio tam ex parte passi, quam ex parte agentis. Si secundum? habetur propositum: quia vt est in patre, etiam tunc erit ratio simul producendi filium, & Spiritumsanctum: patet quia modus producendi non variatur per hoc, quòd ponitur in supposito patris, nec pater concurrit, vt aliqua virtus producendi, sed tantum est conditio producentis, vt supra expositum est. Tota enim ratio agendi, vel producendi est à principio formali producendi: & non à conditione requisita: immo tota perfectio productionis est tantum à formali principio productiuo, vt supra expositum est. Nec valet dicere, quòd ad productionem Spiritussancti requiritur filius: quia quæro rationem quare requiritur? nulla apparet ratio: quia filius non concurrit, vt aliqua virtus productiua addita principio formali productiuo: vt patet: quia illud est in se perfectissimum. nec requiritur, vt conditio agentis, siue producentis: quia essentia, vt in patre est in supposito conuenienti respectu cuiuscunque productionis. ita enim essentia diuina, vt in patre est perfectissimum, & aptissimum principium producendi Spiritumsanctum: sicut si esset in supposito filij. vt omnes concedere habent. Et ideo non potest saluare ordinem productionis diuinæ: ita quòd vna sit prior alia ponendo essentiam diuinam esse totale principium istarum productionum. Sed ponendo distinctionem præter omne opus intellectus inter intellectum, & voluntatem, & quòd intellectus sit partiale principium productionis filij, & voluntas partiale principium productionis Spiritussancti, nulla erit difficultas in ponendo ordinem prioritatis vnius productionis ad aliam: quia sicut supra expositum est à Docto. distinctione secunda, parte secunda, quæstio. tertia, intellectus est prius operatiuus, quàm voluntas: quia est impossibile voluntatem esse operatiuam circa aliquod obiectum volendo illud: si intellectus prius non intellexerit illud. Sic etiam in producendo intellectus est prius productiuus, quàm voluntas. In illo ergo priori quo essentia diuina est in supposito patris: est prius patri ipsa essentia, vt intellectus

Tota ratio agendi est à pricipio formale.

Intellectus est prius operatiuus quàm voluntas.

ratio producendi filium, quàm Spiritum sanctum, & ideo pater necessario prius producit filium. Et si per impossibile filius non produceret Spiritum sanctum, adhuc pater perfectissimè ipsum produceret: posita tamen prius operatione intellectus. Et nunc si filius concurrit, non concurrit propter hoc, quòd sit aliquo modo necessarius in tali productione Spiritus sancti, sed tantum quia in illo priori, quo generatur, cõmunicatur sibi idem principium formale producendi Spiritum sanctum, & hoc ante productionem ipsius Spiritus sancti.

¶ Ad responsionem datam ad aliam rationem de productione libera, & per modum naturæ, cum dicit, quòd productio per modum naturæ, & productio per modum libertatis. (etiam loquẽdo de libertate contradictionis, & contingentiæ) possunt saluari per vnum principium formale, quod esset respectu vnius naturale, & respectu alterius liberum.

¶ Ista responsio est satis improbata supra di. 1. q. 4. Nec valet dicere sicut ipse dicit in primo dist. 1. quòd eadem voluntas diuina est principium producendi aliquid de necessitate, vt patet de productione Spiritus sancti, & de amore respectu diuinæ essentiæ, & etiam est principium producendi merè contingenter creaturam, quia cum producit necessario Spiritum sanctũ quodammodo accidit sibi, quia hoc est ratione obiecti formaliter infiniti, & ratione suæ infinitatis intrinsecæ, vt alias exposui, tamen ex se producit merè liberè, ita q; talis productio non sit merè, & absolutè per modum naturæ, & necessitatis, licet enim necessario producat, hoc tamen est, quia respicit tale obiectum, quod est formaliter infinitum. Si enim produceret Spiritum sanctum de alio obiecto creato tantum contingenter produceret, vt patet à Doct. in pluribus locis, nec oportet hic immorari.

Productiones an sint se ipsis distinctæ. ¶ Ad responsionem argumenti, quòd productiones sunt seipsis distinctæ, & requirunt aliquam priorem distinctionem. Cum dicit, quòd sufficit distinctio terminorum.

¶ Dico, quòd hæc responsio parum valet. Tum quia termini capiunt esse per illas productiones, ergo non distinguntur per illos terminos. Tum quia in se præintelliguntur distinctæ ipsis terminis, patet quia sicut producens prius est aliquo modo producto, ergo & productio, qua producit erit prior ipso producto, hoc posset esse notum ex doct. in isto primo dist. 26. & in 2 dist. 1. & in quolib. Si ergo productiones sunt priores terminis productis, sequitur, q; est impropria locutio, dicere tales productiones esse, & per illos terminos posteriores distingui. Et qđ dicit ad confirmationem scilicet quòd circunscriptus per intellectum principijs productiuis, adhuc productiones illæ remanebunt distinctæ, & quòd seipsis formaliter distinguũtur. Verum dicit, sed non sequitur ex hoc, quòd earum distinctio non reducatur ad aliqua prius distincta, immo necesse est ipsam distinctionem reduci ad distinctionem principiorũ originatiuè, loquendo de distingui originatiuè, vt sæpe Doct. loquitur. Et quòd prædicta distinctio productionum sit originatiuè à distinctis principijs productiuis supra probatum est. Illud enim argumentum factum pro opi. doc. quòd talis distinctio debeat sic reduci, tenet per hoc, quòd illæ productiones non possunt poni in esse, nisi per principia distincta. Et ex hoc tenet etiam illa confirmatio.

¶ Ad aliam responsionem, quæ est ad illam rationẽ de determinatione diuinæ essentiæ ad distinctas productiones, cum dicit, quòd diuina essentia determinatur ex se ad diuersas productiones, quia ex se respicit illas, & quamlibet illarum, & etiam vniformiter se habet ad illas. Sed hoc improbatum est supra, quia tunc non apparet ratio: quare simul non producit illa duo producta, nec apparet ratio, quare prius vnum quàm aliud: cum vniformiter se habeat ad illa. Nec etiam (vt supra dixi) apparet ratio quare si potest in duo eiusdem rationis simul: quare etiam non in infinita. hæc omnia exposita sunt supra. Et ex his etiã apparet ad illa, quæ respondent ad confirmationem. Non assignat tamen causam quare pater per idem omnino principiũ prius necessariò producit filium, & post Spiritumsanctũ: nec sufficit theologo assignare causam ita communẽ, scilicet quòd sola fide hoc est tenendum: nec est possibile aliquem in via ista scire quare ita est. quia licet sit articulus fidei, quòd Spiritussanctus procedit à filio, & per consequens filius producitur prius, tamẽ ex aliquibus creditis possunt inferri aliqua rationabiliter. Licet enim productio in diuinis sit tantũ credita, tamen ex illo credito multa inferuntur, scilicet quòd generans, & genitum realiter distinguntur, & multa alia.

Quare prius producatur filius, q̃ Spiritussanctus. ¶ Sic posita generatione filij, & spiratione Spiritussancti, vt articulis fidei: erit facilè videre quare per prius producitur filius, quàm Spiritussanctus: quia tenendo, quòd productio filij sit per modum naturæ, & productio Spiritussancti per modum voluntatis: statim cõcedimus, quòd productio filij est prior productione Spiritussancti, vt supra exposiũ est. quia intellectus sicut est prius operatiuus, quàm voluntas, ita est prius productiuus. & sic hæc conclusio: filius prius producitur à patre, quàm Spiritussanctus: licet sit credita, quia dependet ab aliquibus creditis, tamẽ ex illis deducitur, sicut etiam ex vna præmissa naturali, & altera credita tantum sequitur conclusio credita. vt notat Doc. in quolib. q. 14. tamen ꝰ la conclusio est sufficienter probata stante vna præmissa credita.

¶ Ad illam expositionẽ ad auctoritatẽ philosophi, scilicet quòd est intelligenda de formis incompossibilibus, & agentibus naturalibus. non credo esse veram expositionẽ, vt patet 8. meta. c. 11. & 12. De hoc vide Sco. in 4. dis. 43. q. 3. sustinendo viam mediam, quæ ponitur à Ric.

¶ Ad illa quæ dicit contra aliam rationem: quæ procedit ex hoc, quòd si aliqua sint idem realiter, & formaliter quicquid conuenit vni, conuenit, & alteri, &c. Cum dicit primo de actu dicendi, &c. patet, quòd non soluit instantiam. Non enim est verum, q; memoria importet hoc totum, scilicet essentiam diuinam elicientem actum generandi: & voluntas totum illud, scilicet essentiam productiuã actu spirandi: & hoc supra improbatum est vide ibi. Ad omnia alia, quæ sequuntur, q̃a procedunt ex eadem radice faciliter potest ostendi ex dictis supra nihil valere: quia circunscripta omni connotatione istorum nominum, intellectus, voluntas, essentia diuina, bonitas, & huiusmodi: aliquid verificatur de vno præter omne opus intellectus, quod non verificatur de altero: quia intellectus verè intelligit, voluntas autem non. ergo actus intelligendi verè competit intellectui: qui tamen non competit voluntati. Nec valet dicere, quòd non est possibile loqui de istis rebus, nisi mediantibus vocibus, vel conceptibus, vel alijs signis: quia semper stat difficultas posito, quòd nullũ esset signum, nec conceptus, nec vox huius, scilicet intellectus intelligit, & voluntas non intelligit. Si dicatur, quòd in re ista sunt penitus idẽ intellectus, & voluntas: & quòd quicquid in re conuenit vni, etiam alteri conuenit: statim sequitur, quòd illa eadẽ operatio, quæ immediatè est ab intellectu, immediatè etiam sit à voluntate: immo immediatè ab essentia diuina. & magis sequitur, quòd ipsa intellectio erit immediatè à seipsa: cum nullo modo ex natura rei distin-

distinguatur ab essentia, & intellectu, & sic similiter sequitur, quòd circunscriptis omnib. signis vocibus, vel conceptibus solis rebus manentib. voluntas vult, ergo intellectus vult, ergo essentia vult, ergo velle vult aliquid, quæ omnia videntur inconuenientia, & sic sequitur, quòd actus intelligendi sit simpliciter idem, quòd actus volendi, immo quòd essentia diuina sit absolutè idem, quòd operatio, & sic ita operatio erit principium operandi, & producendi, sicut, & voluntas, & essentia, & intellectus. Iste tamen omnia ista concederet, & multo maiora incōuenientia, nec poterit saluare realem generationem filij, nec processionem Spiritus sancti, vt deduxi supra dis. 2. parte secunda. Nec poterit saluare contingentiam in rebus, cum intellectus, & voluntas sint omnino idem ex natura rei, & producant ad extra vt sunt verè res. Intellectus enim agit tantum per modum naturæ, & de necessitate naturæ, vt conceditur tam à philosophis, quàm à theologis. Et ad omnia alia, quæ respondent, patet q non oportet multum immorari, quia ex dictis supra patet quòd nō soluunt rationes Doct. Et sic patet impugnatio ad Ocham &c.

Intellectus agit per modū naturæ.

TERTIO principaliter respondeo ad obiectiones Alph. Et primo ad instantiam, quam facit contra primam rationē Doct. cum dicit, quòd si ista consequentia esset vera, sapientia infinita est formaliter bonitas infinita, ergo sapientia in communi est formaliter bonitas in communi, sequeretur, quòd ista similiter consequentia valeret. Sapientia infinita est realiter bonitas infinita, ergo sapientia in communi est realiter bonitas in communi, consequens est falsum, ergo. Dico, quòd cōsequentia, quam facit Doc. est bona, sed ista quam facit Alph. non est bona. Et ratio diuersitatis assignata est prius ad instantias, quas feci contra rationem illam Doct. Et similiter respondendo ad instantias Ocham. In prima enim cōsequētia si antecedens esset verum, etiam consequens esset verum, quia ratio identitatis remaneret eadem, tam in antecedente, quàm in consequente. Si enim ista esset vera. Sapientia infinita est formaliter bonitas infinita, sapientia quiditatiuè sumpta (etiam per impossibile circunscripta infinitate) esset præcisa ratio identitatis formalis, quia idētitas formalis est ratione quiditatis. In consequente etiam remaneret eadē ratio quiditatiua scilicet ratio formalis sapientiæ, & bonitatis. Sed in secunda cōsequentia non remanet eadem ratio realis identitatis, scilicet in antecedente & consequente, quia in proposito ratio realis identitatis in antecedente est infinitas intensiua. In consequente verò non remanet identitas intensiua, vt patet.

Alph. obiectiones soluuntur.

¶ Ad secundam instantiam factam contra rationē doct. respōdeo præmittendo aliqua Primum, quòd essentia diuina est simpliciter prima entitas, & absoluta, & simpliciter ratio essendi in diuinis, hoc patet diffusè à Doct. in quolib. q. 1. Et vltra omnes perfectiones simpliciter originatiuè sunt ab essentia diuina. Ipsa enim est origo, & fundamentum omnis perfectionis in diuinis, vt supra patuit. dist. 1. q. 2. & dist. 8. q. 3. & in quoli. q. 1. Secundo præmitto, quòd essentia diuina, cum sit prima entitas, & origo omnis pfectionis in diuinis, per realem identitatem continet quicquid est in diuinis, & non econtra, vnde ista de rigore sermonis est magis vera; essentia propter suā infinitatem continet realiter sapientiam formaliter infinitam, quàm ista, sapientia formaliter infinita cōtinet realiter essentiam diuinam, hoc potest elici à doct. in locis supra dictis, patet etiam expresse in 2. dist. 16. vbi dicit Doct. quòd anima intellectiua continet per realem identitatem suas potentias, non ecōtra, sicut essentia diuina continet &c. Tertio præmitto, quod realis identitas cum essentia diuina non est præcisa ratio, quare aliqua dicuntur formaliter infinita, quia tunc quicquid esset idem realiter illi esset formaliter infinitum, & sic paternitas, & filiatio, & omnis alia relatio diuina esset formaliter infinita, qđ est impossibile, vt probat doct. in quoli. q. 5. Principalis tamen ratio est identitas realis, sed non præcisa, requiritur enim quòd primo pullulet ab essentia entitas talis quiditatiuè, cui non repugnet formaliter infinitas intensiua. Et sic dico, quòd ab essentia diuina diuersimodè pullulant entitates, quæ realiter identificantur illi. Quædam enim pullulant, vt entitates absolutæ perfectionis capaces, vt bonitas, sapientia, &c. quędam pullulant vt tantum relationes quędam, quibus formaliter repugnat perfectio. Primæ dicuntur formaliter infinitæ, licet originatiuè hoc habeant ab essentia diuina. Secundæ nec finitæ, nec infinitæ dicuntur.

Essentia est origo omnis perfectio in diuinis.

Ratio quare aliqua sunt infinita formaliter

¶ Istis præmissis. Dico ad instantiam, quam facit ipse Alph. (videlicet perfectiones attributales secundum Sco. nō sunt infinitæ, nisi propter identitatem ad essentiam, igitur eodem modo, quo sunt idem essentiæ diuinæ sunt infinitæ) quòd negatur ista consequētia scilicet igitur eo modo, quo sunt idem sunt infinitæ, & non aliter, quia vt dixi, licet realis identitas sit principalis ratio, quare sapientia dicatur infinita, non tamen præcisa, quia oportet addere, & talis entitas pullulat, cui formaliter non repugnet infinitas, & sic propter infinitatem essentiæ diuinæ (quæ omnia realiter identificat ipsi essentiæ) quædam pullulant, vt perfectiones simpliciter, quibus non repugnat formaliter infinitas, & si non repugnat, actu est talis. Non ergo sequitur, sapientia est formaliter infinita propter realem identitatem cum essentia diuina modo præexposito, ergo tantum eo modo, quo est idem illi est infinita? & sic si est idem realiter erit infinita realiter, si formaliter erit infinita formaliter, & si non sit idem formaliter non erit infinita formaliter. Dico etiam, quòd ex quo essentia diuina est simpliciter prima entitas in diuinis, & primo formaliter infinita, quæcunque entitas, cui non repugnat ex sua ratione formali, vt sit perfectio simpliciter, si est in Deo idem realiter propter realem identitatem pullulat in ea formalis infinitas.

Attributa sunt infinita formaliter ex se & non a se.

¶ Ad omnia alia dicta Alph. patet quid dicendum ex dictis hic, & contra alias opi. prius positas.

QVARTO principaliter, & vltimo. Respondeo primo ad argumenta, quæ facit Greg. contra Sco. secūdo ostendam responsiones datas rationibus Sco. non soluere illas.

Rōnes Greg soluuntur.

¶ Ad primam ergo rationem. Dico, quòd præscindendo essentiam, ita quòd in se tantum consideretur non est sapientia, neque bonitas, sed tantum essentia, quia sapientia est attributum circunstans essentiam, & perfectio quasi secūda, & sic essentia in se præcisè sumpta non est sapientia, sicut nec homo præcisè sumptus est risibilis. Et cum infert, si vt sic præcisè sumpta non est sapientia, ergo in Deo sunt plures sapientiæ, negatur consequentia. Præsupponit enim vnum falsum, quòd deitas sic præcisè sumpta sit sapientia. Et cum probat per Aug. 15. de tri. c. 6. quòd Deus est sua sapientia, verum est per realem identitatem, nō autem formaliter. Et si dicatur, an essentia, vt sic præcisè sumpta sit sua sapientia realiter, vel formaliter? Dico, quòd hoc prædicatum sapientia non cōuenit deitati, nec realiter, nec formaliter, vt sic præcisè sumptæ, quia in tali prioritate tantum conueniunt prædicata essentialia. Alia enim prædicata conueniunt tātum in aliquo posteriori, puta in quo illa sibi identificat. Sicut nec homo in illo priori, in quo præcisè considerat est realiter risibilis, sed in aliquo posteriori, in quo identificat sibi risibile. Et quòd talis ratio Greg. non concludat, patet quia potest

Deus est sua sapientia per realem identitatem, non autem formaliter.

argui

argui eodem modo comparando essentiam ad paternitatem diuinam. Essentia præcisè sumpta, aut est paternitas, aut non? sic sic? ergo essentia est sua paternitas, si non, ergo erunt possibiles paternitates, sicut ergo hec ratio nõ concludit. Similiter nec illa Greg.

Deus est sapiens nõ per sapientiam sibi inhærentem, sed per sapientiam eandem sibi realiter.

¶Ad confirmationem. Dico quòd Deus esset sapiens & non per sapientiam sibi inhęrentem, sed per sapientiam eandem sibi realiter. Denominatur.n. sapiens non per sapientiam informantem, neque perficientem, sed sapientia esset tantum id, quo Deus diceretur sapiens, & tamen non informaret, sicut dicimus, quòd homo est animatus, & tamen anima non informat hominem, sed tantum corpus, cui inhæret informando illud. De hoc vide doct. supra distin. 5. q. 2. & pręsenti. q. Nec enim pono ipsum Deum subsistere alicui, vt ipse innuit, sed tantum pono prędicationẽ denominatiuam sapientiæ de Deo sine omni informatione, & inhærentia ipsius sapientiæ. Et Aug. cum dicit. Nefas est dicere, quòd subsistat suę bonitati, exponendus est de subsistentia accidẽtibus per informationem, & inhærentiam, & sic nulli subsistit. Sed loquendo de prædicatione denominatiua sapientiæ sine informatione, & inhærentia nõ negat Aug. Et sic admittitur ista responsio, quòd essentia diuina est sua sapientia identicè, & non formaliter, & per consequens non subest illi.

Essentia diuina est sua sapiẽtia quo modo.

¶Ad illud, quod dicit contra hanc responsionem. Dico, quòd diuinitas non est formalitas sapientiæ, sed est alia ab illa id est quòd diuinitas dicit vnã formalitatem distinctam à formalitate sapientiæ, & cõcedo, quòd formalitas sapientiæ est quiditas sapientiæ, quæ exprimitur per propriam diffinitionem sapientiæ. Et cum infert sic arguẽdo, formalitas deitatis non est formalitas sapientiæ, ergo deitas non est sapientia. Concedo, quòd non est sapientia formaliter. Et concedo, quòd sicut deitas non est formalitas sapientiæ per identitatem, ita deitas non est sapientia per identitatem, accipiendo identitatem vniformiter tam in antecedente, quàm in consequente, id est quòd sicut deitas non est formalitas, seu quiditas sapientiæ per identitatem formalem, ita deitas non est sapientia per identitatem formalem, & hoc conceditur. Si verò velit inferre absolutè, quòd non sit sapientia per identitatem, negatur consequentia propter fallaciam consequentis, quia non sequitur. a. & b. non sunt idem formaliter, ergo a. & b. non sunt idem absolutè, arguitur enim à negatione antecedentis ad negationem consequentis.

Formalitas sapientia nõ est formalitas deitatis.

¶Ad secundum argumentum dicitur, quòd formalitas sapientiæ præcisè sumpta est ipsa quiditas sapientiæ, siue ipsa sapientia. Si etiam daretur aliud, quod formalitas sapientiæ diceret aliquid intrinsecum sapientiæ, tunc non sequitur, nec ex primo intellectu, ex secundo quod infert, scilicet quòd deitas non est sapientia, sed tantum sequitur, quòd deitas non est sapientia formaliter. Et dicatur ad hoc secundum argumentum vt dictum est ad primum.

¶Ad tertium quod procedit per rationem Ansel. Dico, quòd potestas Dei est ei substantialis, vt substantiale distinguitur contra accidentale propriè, nõ autem, vt substantiale accipitur pro essentiale, vt distinguitur contra quodlibet quod est extra quiditatiuam rationem alicuius. Et breuiter dico, quòd attributum est Deo substantiale, id est quòd est idem substantialiter, siue realiter, non autem formaliter, quod patet per rationem Ansel. qui vult, quòd si est accidentale, quòd potest separari, & quia attributa non possunt separari à Deo, ideo dicuntur substantialia Deo, non quòd sint de substantia eius, quia tunc contradiceret sibi, qui dicit mono. 15. quòd horum vltimum significat substantiam. Cętera verò substantiæ qualitates scilicet sapiens, bonus, iustus, & huiusmodi Spiritus verò significat substantiam. Et cum infert, quòd ex hoc Deus posset intelligi sine potestate, & sine alijs attributis, & sic sine omni alia perfectione, cum tales perfectiones per Sco. sint extra quiditatem Dei. Dico, quòd commutat abstractionem non mendacem in abstractionem mendacem. Considerare enim Deum non considerando bonitatem est abstractio non mendax, quia ibi nulla est separatio, sed considerare Deum sine bonitate est abstractio mendax, quia est considerare illud non esse, a quo fit abstractio. Possum enim considerare hominem non considerando proprietatem, tamen non possum considerare sine proprietate. Sic in proposito. Nec plus probat ratio. Et quando vltimo infert, si possum considerare deitatem, non considerando huiusmodi attributa, tunc diuinitas ipsa non esset aliqua perfectio essentialiter, vel posset cõsiderari sine aliqua perfectione essentialiter. Dico quòd ipsa est perfectio essentialis, & infinita perfectio, etiam per possibile, vel impossibile circunscripto omni attributo, vt supra patuit. Et quod arguit à minori, quia aliqua creatura est sua potestas, vel sua virtus, ergo à fortiori in Deo. Dico, quòd si virtus accipiatur pro formali ratione agendi, in multis virtus est idem, sicut calor, vt calor est ratio formalis calefaciendi, & non est in eo aliqua virtus distincta, qua vt principio formali possit calefacere. Et similiter substantia solis dicitur hoc modo potestas, siue virtus causandi, quia substantia solis est ratio formalis causandi, hoc modo non accipitur potestas in Deo, siue virtus causandi, quia deitas nõ est ratio formalis causandi aliquid, quia tunc illud de necessitate naturæ causaretur, & vt sic esset ratio agendi secundum totum conatum, & secundum totam virtutem, cuius oppositum supra patuit. dist. 2. & patebit in q. immediatè sequenti. hoc modo potestas causandi est voluntas diuina, vel actus ipsius, vt patebit infra di. 39. & in 2. dist. 1. q. 1. & in quoli. q. 8. & 14. & talis potestas, vel virtus distinguitur à Deo formaliter. Si verò potestas accipiatur pro aliqua potentia fundamentaliter, de qua supra di. 7. vt puta pro intellectu, & voluntate, quæ dicuntur potentiæ animæ. Dico, quòd huiusmodi potestas in aliquibus est idem realiter, licet non formaliter, vt patet de intellectu nostro, & voluntate, quæ sunt idem realiter ipsi animæ, nõ tamen formaliter, vt probat doct. in 2. dist. 16. & in aliquibus fortè distinguitur realiter. Ad propositum. Dico, quòd in Deo intellectus, & voluntas sunt necessario distincta saltem ex natura rei, vt supra patuit, & nõ formaliter secundum aliquos, quod tamen non credo esse verum, vt exposui. q. 2. quoli. secus de ipsa intellectualitate, vide ibi.

Attributa non sunt formaliter deo nec sunt sibi accidẽtalia.

Quid sit abstractio mendax. & non mendax.

Deitas non est ratio formalis causandi aliqd.

¶Ad quartum quando infert, si sapientia distinguitur formaliter à Deo, sequitur, quòd Deus non erit eo sapiens, quo Deus. Dico, quòd Deus tripliciter est eodem Deus quo sapiens. Primo, quia sapientia, & deitas sunt perfectiones eiusdem rationis, quia sunt perfectiones essentiales, accipiendo essentiale pro perfectione communi tribus suppositis eo modo, quo loquitur Doc. in quoli. q. j. Et sic sicut deitas est perfectio communis, ita sapientia. Secondo quia sunt perfectiones simpliciter, & sicut Deus deitate est perfectus simpliciter, sic, & sapientia, quæ est perfectio simpliciter. Tertio eodẽ est Deus quo sapiens, quia deitas, & sapientia sunt quasi idem identitate mutua, quia vtraque infinita formaliter, licet tamen de rigore sermonis (vt supra dixi) deitas magis identificet sibi sapientiam, quàm econtra. Istis modis potest concedi, quòd eodem pater est Deus, quo, & sapiens, sed non sequitur, quòd eodem formaliter, ita quòd deitas, & sapiẽtia sint idem formaliter, primis tribus modis possunt exponi omnes auctoritates de

Quomodo Deus tripliciter est eodem modo quo sapiens.

ista

ista materia. Et concedo dictum Aug. 7. de trin. c. 1. quòd si patri non est hoc esse quod sapere nō ibi erit iam summa simplicitas. Verum est, quòd si in patre esse Dei, & sapientia non essent idem realiter, tunc non esset summa simplicitas, quia tunc essent ibi aliqua realiter distincta, quorum vnum esset actus, & aliud potētia. Non autem intendit de identitate formali, quia idem sequeretur de essentia, & paternitate, qa si patri non esset idem paternitas, & deitas non esset in eo summa simplicitas, quod non potest intelligi, nisi de distinctione reali, non autē de distinctione formali, cum qua stat summa simplicitas, vt supra patuit, & tamen vult Aug. expresse, quòd paternitas distinguatur à deitate, vt patet 7. de trini. c. 1. Omnis essentia, quæ relatiuè dicitur est aliquid excepto relatiuo. Et c. 3. Si pater non est aliquid ad se non est omnino quod relatiuè dicatur ad aliquid. Et c. 2. Non eo verbum quo sapientia, quæ auctoritates concludunt aliquam distinctionem inter essentiam, & relationem præter omne opus intellectus. Nec isti possunt soluere has auctoritates, vt supra patuit. dist. 2. parte. 2. q. 1. improbando illas opi.

¶Ad quintum cum dicit, quòd sequeretur, quòd Deus haberet formalitatem sapientiæ, & non esset ipsa sapientia, & sic non esset summè simplex. Dico primo, quòd posita tali distinctione formali non concederetur, quòd propriè haberet sapientiam, quia habere aliquid importat maiorem distinctionem inter rem habentem, & rem habitam, sed bene conceditur, quòd est ipsa per identitatem realem, non autem per identitatem formalem, & ex hoc non sequitur quin sit summè simple, vt supra patuit. Dico secūdo, quòd posita tali formali distinctione potest concedi, (licet fortè non de rigore sermonis) quòd Deus haberet sapientiam. Et cum infertur, quòd non esset ipsa, si inferat, quòd absolutè non sit ipsa, negatur: qa potest esse ipsa prædicatione identica. Et concedo, q eo modo, quo habet ipsam, eo modo est ipsa. sed habet ipsam tantum per identitatem realem, & sic est ipsa realiter, & identice, formaliter tamen nō habet ipsam, & sic formaliter non est ipsa. Et quod adducit de August. 11. decim. Dei scilicet in quo pater ad semetipsum dicitur non ad alterum, hoc est quod habet. Concedo, quòd pater quo ad omne absolutum dictum de ipso est illud, quia bonus, iustus, sapiens, sed si vltra inferatur, ergo est formaliter illud, quod habet, non sequitur, sed sequitur, quòd est ipsum, vel realiter, vel formaliter, & ex hoc non sequitur ipsum non esse summè simplex. Hoc idem dico ad Isydo. & Magistrum, cum dicunt, quòd Deus dicitur summè simplex, quia non aliud est ipse, & aliud quod in ipso est. Verum dicunt de non alietate reali, sunt enim vnum realiter, & essentialiter, & sic intelliguntur. Est etiam falsum quod dicit, quòd tunc deitas haberet sapientiam. Licet enim ista posset concedi, quòd Deus habet sapientiam, non tamen ista conceditur, quòd deitas, quia vt sic vltimatè abstracta non habet sapientiam, quia tunc sapientia formaliter posset de ipsa prædicari, accipiendo formaliter denominatiuè, cuius oppositum ostensum est supra distinct. 5. quæst. 1.

Deus nō habet sapientiam & quomodo intelligitur.

Quomodo Deus dicatur simplex.

¶Ad sextum cū dicit, quòd demonstrata in subiecto formalitate sapientiæ, & in prædicato deitate. Si hæc entitas non est illa, ergo hæc entitas est creatura. Dico primo, quòd consequentia non valet, quia eodē modo arguo, paternitas in diuinis non est deitas, ergo paternitas est creatura, non sequitur. Dico secūdo quòd si arguatur sic, sapientiæ entitas nō est identicè realiter deitas, ergo est creatura, potest concedi. Si verò sic arguatur, entitas sapientiæ non est formaliter deitas, ergo est creatura negatur consequentia, quia creatura distinguitur realiter, & est verè causata de nihilo. Et cum probat consequentiam, quia omnis entitas, quæ Deus non est creatura est. Verum est, quòd omnis entitas, quæ nō est Deus per realem identitatem creatura est, sed nō est verum de non identitate formali.

¶Ad Aug. quando dicit primo de trini. c. 6 quòd omnis substantia, quæ Deus non est creatura est, & quæ creatura non est, Deus est. Concedo, quòd talis substantia, quæ non est identice realiter Deus, creatura est, non autem sequitur de nō identitate formali, quia cum secundum ipsum Aug. paternitas non sit formaliter Deus, sequeretur quòd esset creatura.

¶Ad septimum vbi arguit ex dictis Sco. in reportatis. dis. 35. primi. Dico, quòd intellectualitas est idē formaliter deitati, & si deitas posset diffiniri diffiniretur per intellectualitatem, vt expressius dicit in q. 1. quoli. Sed intellectualitas non est perfectio attributalis, vt dicit Doct. præsenti. dist. q. 2 & in q. 1. quoli. In præsenti autem. q. Doct. tantum loquitur de perfectionibus attributalib. quæ præsupponunt deitatem, quam vt perfectiones simpliciter circunstant, & ille bene, & inter se, & ab essentia diuina formaliter distinguntur. Et cum probat vniuersaliter de omni perfectione per hoc dictum Sco. vbi supra valet qd potest idem esse alicui non est perfectissimè in illo, nisi sit de ratione quiditatiua, & sic intrinsecè sibi idem, ergo omnis perfectio diuina erit idem formaliter illi. Dico quod hoc dictum Sco. debet sanè intelligi. Intentio enim doct. est, quòd eo modo, quo aliquid potest esse idem alicui non erit perfectissimè in illo, nisi eodem modo, quo potest esse idem illi sit idem, si formaliter formaliter, si realiter realiter. Et quia intellectualitas potest esse idem formaliter naturę intellectuali, ergo in tali natura non esset perfectissimè, nisi ibi esset formaliter de ratione formali ipsius. Similiter quia attributa sunt nata esse perfectè idem realiter naturæ diuinæ propter eius infinitatem, non erunt perfectissimè in illa, nisi fuerint idē realiter, & hoc intendit Doc. & hoc modo ibi loquitur, & etiam alibi vtitur isto modo loquendi.

Intellectualitas est eadem formaliter deitati.

¶Ad octauum vbi arguit ex dictis Sco. in reportatis dist. 45. primi, qui dicit, quòd nunquam est prædicatio vera in abstracto, nisi sit vera in primo modo dicendi per se, & hoc idem supra dist. 5. q. 1. cum ergo ista sit vera, deitas est sapientia, & est abstracti de abstracto, ergo erit vera in primo modo. Dico, q Doct. intendit de prædicatione formali, non identica id est quòd omnis prædicatio formalis abstracti de abstracto non est vera, nisi in primo modo, non autem loquitur de prædicatione identica, quia prædicatio identica erit vera abstracti de abstracto, & tamen non erit in primo modo, quia non formalis, & hoc expresse patet à Doc. præsenti. q. in responsione ad argumentum principale, & supra patuit. dis. 5. q. 1. In proposito ista prædicatio. deitas est sapientia, est vera tantum prædicatione identica, & nullo modo formali prædicatione.

Prædicatio abstracti de abstracto nō est vera, nisi in primo modo dicendi per se.

Deitas est sapiētia ista propositio est vera tātum prædicatione identica, non autem formali.

¶Ad primam auctoritatem Aug. 15. de tri. concedo, quòd Deus non percipit sapientiam, vt realiter distinctam, qua esset sapiens sapientia realiter distincta sibi inherente, sicut apparet esse in nobis, sed ipse sapientia est scilicet prædicatione identica non formali.

¶Ad secundam quæ est Greg. 16. mor. Concedo, quòd eo modo, quo aliquid habet idem sibi, eo modo est illud, & quia habet æternitatem per realem identitatem, ideo est ipsa æternitas realiter, & identicè, quia etiam similiter habet sapientiam per identitatem realem, ergo est ipsa sapientia prædicatione identica non formali.

¶Ad auctoritates sequentes quæ in idem coincidunt exponantur eodem modo.

SECVN-

Soluuntur rônes Greg. falsa contra cõclusionem secũdã Sco.

SECVNDO principaliter respondeo ad argumenta facta contra secundam conclusionem. Ad primum, negatur ista consequentia scilicet si tales perfectiones essent in Deo ex natura rei distinctè, Deus non esset summè simplex. Ad probationem consequentiæ per Ansel. mon. c. 17. Dico, quòd auctoritas illa debet exponi, quòd nõ sunt plura realiter distincta, sed bene possunt esse, & sunt de facto plura formaliter distincta, & hæc est intentio Ansel. vbi supra exposita est alia auctoritas, in qua dicit, quòd omnes istæ perfectiones circumstant essentiam, &c. Dicit ergo sic. Cum summa natura nullo modo composita sit, & tamen omni modo tot illa bona sint scilicet per realem identitatem, necesse est, vt illa omnia non plura, videlicet per realem pluralitatem, sed vnum sint, supplè per realem identitatem.

¶Ad secundam probationem eiusdem consequentiæ concedo, quòd de ratione simplicis, inquantum simplex est nõ includere plura scilicet realiter distincta, nec posse actu, aut intellectu in plura realiter distincta diuidi. Et tota probatio sequens nihil aliud concludit, licet de sermonis rigore nõ concederetur pluralitas, quia illa propriè respicit realem diuersitatem, nec simpliciter videtur concedi aliqua diuisio, quia sonat imperfectionem, quia diuidi propriè respicit totum natum in plures partes diuidi, in propriè tamen loquendo potest ibi concedi pluralitas formalitatum. Cum addit, quòd si sit talis multitudo diuinarum perfectionum extra animam comprehendens illas est diuisum in illas, ergo non est simplex. Patet responsio, quia nec propriè concedimus multitudinem perfectionum in diuinis, sed magis distinctionem, vel non identitatem, eo tamen modo, quo multitudo ibi conceditur potest concedi diuisio, sed quia ibi est tantum multitudo aliquarum perfectionum formaliter distinctarum, habens illas distinguitur in eas, siue diuiditur.

Quid sit propriè diuidi.

¶Ad aliam etiam probationem illius consequentiæ, quæ videtur procedere ex dictis Sco. Cum dicit istæ perfectiones aut distinguũtur se totis primo, aut non? Dico primo quòd non se totis primo, & concedo, quòd aliquo sui conueniunt, quia in realitate aliqua, & formalitate differunt. Sicut oportet etiam cõcedere de personis diuinis, quòd aliquo sui conueniunt scilicet essentia diuina, & aliquo sui differunt scilicet suis proprietatibus personalibus, vt exposui supra distin. 2 parte. 2 q. 1. respondendo ad quasdam obiectiones Greg. Et cum vltra quærit si a. distinguitur. a. b. sua formalitate, & conuenit cum. b. aliqua sui realitate, formalitas a puta sapientiæ, aut distinguitur à sua realitate, aut non? Dico, quòd distinguitur. Et cũ infertur, ergo sapientia erit composita, negatur consequentia, sicut nec sequitur in personis diuinis, quia pater essentia conuenit cum filio, & paternitate distinguitur à filio. ergo paternitas, aut distinguitur ab essentia, aut non? Dico quòd sic, ergo persona patris non erit in se simplex, negatur consequentia. Sic in proposito. Si etiam detur, (licet non credam verum) quòd se totis distinguantur, nõ sequitur illud inconueniens quod infert. Cõcedo, quòd si se totis distinguuntur, ergo sunt primo diuersa. Tunc vltra, ergo comprehendens in se sapientiam, & iustitiam non est simplex? negatur istud vltimũ illatum. Dico enim quòd diuersitas talis non impedit simplicitatem. Idẽ enim posset argui, quòd essentia diuina, vt est fundamentum paternitatis, & filiationis non esset summè simplex, quia paternitas, & filiatio se totis distinguntur, & sunt primo diuersæ, & sunt in essentia diuina, & tamen non sequitur, quòd essentia non sit summè simplex. Immo posset argui à fortiori sic. Si paternitas, & filiatio in essentia diuina non faciunt compositionem, nec multo minus tales duæ perfectiones formaliter distinctæ, patet quia paternitas nullo modo includit per realem identitatem filiationem, nec ecõtra. Sapientia autem ob sui infinitatem continet per realem identitatem ipsam bonitatem, & econtra, ergo minus videtur, quòd talis distinctio attributorũ faciat compositionem, quàm distinctio relationum.

Obiectio.

Solutio.

Essentia & filiatio non faciunt compositionem.

¶Deinde admitto illas duas responsiones, quæ videntur esse Sco. saltem in sententia, vt patet in isto primo dist. 5. q. 2. & dist 26. & distin 8. q. pen. Et cum dicit, quòd prima responsio non valet, quæ dicit, ex quo nulla formalitas est potẽtialis, sed omnes in summa actualitate, ideo nullam compositionem faciũt. Dicit ergo, quòd illa prima responsio non valet, quia licet per illam vitetur compositio, tamen non saluatur simplicitas. Dico primo, quòd videtur repugnãtia dicere aliquid nullo modo esse compositum, nec quasi compositum, & non esse summè simplex, cum simplicitas summa excludat omnem compositionẽ, & omnem componibilitatem. Dico secundo quòd saluat summam simplicitatem. Cum hic probat, quia nihil includens plura est summè simplex. Negatur. Et cum vltra dicit, quòd minus faciunt vnum possibilia, quorum quodlibet est in actu, & nullum in potẽtia respectu alterius, quàm ea, quorum vnum est in potentia alterius, sicut minor est vnitas aggregationis, quàm compositionis verè, vt etiam ipse Sco. fatetur in primo di. 2 parte. 2. q. 1. Dico primo, quòd hæc instantia nulla est, quia attributa omnia sunt vnum per perfectã identitatem realem, & hoc in composito esse non potest, nec est ibi vnitas aggregationis, sed perfecta identitas realis, quæ non stat cum vnitate aggregationis. Secundo dico, quòd aliud est loqui de maiori vnitate, & aliud de maiori simplicitate. Maxima enim vnitas excludit omnem pluralitatem, & quasi pluralitatem, & summa simplicitas excludit propriè omnem compositionem, & quasi compositionem, & omnem componibilitatem, & quasi componibilitatem, non tamen omnem pluralitatem. Stat ergo summa simplicitas sine summa vnitate, quæ summa vnitas excludit omnem distinctionem re, & ratione, & hoc modo Deus non est summè vnus, nec talis vnitas includit perfectionem, quia tunc albedo esset perfectior composito substantiali.

Summa simplicitas excludit omnẽ compositionem, & componibilitatem.

Instantia.

Solutio.

Quõ attributa omnia sint vnum.

Differentia inter maiorem vnitatẽ & maiorem simplicitatem.

¶Ad aliam instantiam contra secundam responsionem cum dicit, aut illa infinitas permittit secum distinctionem talium entitatum, & tunc non saluatur simplicitas. Dico, quòd permittit, immo de facto sunt ibi tales entitates distinctæ, & tamen saluatur simplicitas, quia (vt sæpe dictũ est) distinctio formalis stat cum summa simplicitate.

Distinctio formalis stat cum summa simplicitate.

¶Ad confirmationem contra secundam responsionem. Dico, quòd realitas generis, & realitas differentiæ (etiam vt simpliciter accipiuntur ab aliqua re non composita ex re, & re) semper faciunt aliqualem compositionem, quia ex natura extremorum nõ est perfecta identitas illorum realis propter finitatem vtriusque extremi, hic autem infinitas in vtroque extremo est ratio perfectæ identitatis realis, vt supra expositum est. Quomodo identitas realis in Deo cũ distinctione formali stat cum summa simplicitate, non autem in creaturis, vide ibi. Et quod adducit, quòd Sco. in 2. dist. 3. q. 6. quòd illa infinitas nullam pluralitatem aliquorum permittit secum, patet responsio supra quòd hoc verum est de pluralitate aliquorum realiter distinctorum non formaliter, aliter sibimet contradiceret.

Quomodo intelligatur illa propositio infinitas nullam pluralitatẽ aliquorum secum permittit.

¶Ad primam auctoritatem Aug. 6. de trin. qui dicit. Eodem est Deus magnus, & sapiens, &c. patuit responsio supra. Et vide expositionem, quam dat Doct. præsenti. q. in fine vltimi art. quia potest exponi tripliciter, quòd eodẽ est sapiens, & magnus, vide ibi.

¶Ad

Deum esse æternum sapientem immortalē est tantum vna res realiter, sed non formaliter.

¶Ad secundam auctoritatem Aug. 15. de tri. Concedo, quòd Deum esse æternum, sapientem, immortalem est tantum vna res realiter, sed non formaliter, & hoc modo intelligit Aug. aliter sibi contradiceret in his, quæ adducta sunt, in præsenti. q. pro Aug. Et similiter exponitur Aug. cum dicit hæc quatuor scilicet vita, sapientia, potentia, species, non æqualia diuidenda sunt, nomina enim quatuor, res autem vna, patet, quòd non negat distinctionem formalem, sed tantum affirmat identitatem realem, cum dicit res vna, nec plus habetur. Et cum dicit, quòd non potest stare prædicatio in abstracto talium perfectionum stante formali distinctione earum. Dico, quòd non potest stare prædicatio in abstracto, loquēdo de formali prædicatione, tamen bene potest stare prædicatio identica, vt dixi supra. Per idem dico ad aliam auctoritatem.

Greg. nō concludit contra Sco.

VLTIMO loco restat ostendere responsiones, quas facit Greg. ad rationes Sco. non soluere illas.

¶Ad primam patet respōsio ex his quæ supra dixi ad Ocham, & Alfonsum, vide ibi.

¶Ad secundam responsionem contra secundam rationem de emanationibus, cum negat omne principium emanationum præter personas, &c. hæc responsio stare non potest, vt supra ostensum est contra Greg. dist. 5. & 7. quomodo paternitas non potest esse ratio formalis producendi. Et quod secundo dicit, quod dato etiam principio eodem negat antecedens, quoniam diuersæ productiones possunt esse ab eodem principio. Sed hoc improbatum est supra di. 1. q. 4 contra Ocham, & præsenti. q. contra ipsum Ocham, vide ibi.

¶Et instantiæ, quas adducit de eodem principio non sunt ad propositum. Prima non, quæ est Sco. in primo dist. 10 q. 1. quòd voluntas diuina est principium Spiritus sancti, & creaturarum, quòd non sit ad propositum, patet per ea, quę dixi supra. distin. 1. q. 4. contra Ocham, & patebit magis per ea, quæ dicentur infra dist. 10. q. 1. & in quoli. q. 16.

¶Secunda instantia, quòd voluntas nostra potest esse principium diuersorum actuum, hæc minus valet, quia non negatur quin ab vno, & eodem principio possint possibilia esse, sed bene negatur, quòd ab vno omnino indistincto ex natura rei possint esse plura, quorum vnū sit per modum naturæ, & aliud per modum libertatis, quia isti modi sunt simpliciter incompossibiles in eodem principio omnino indistincto, vt supra patuit.

¶Tertia etiam instantia de luce minimè valet, quia lux respectu vnius non erit principium per modum naturæ, & respectu alterius per modum voluntatis, erit enim tam respectu calefactionis, quàm respectu illuminationis tantum principium per modum naturæ.

¶Ad alia, quæ dicit contra aliam rationem Doct. (quæ probat si non esset talis distinctio principiorū non posset saluari productio naturalis filij, & productio Spiritus sancti libera) scilicet quòd idē erit principium liberum respectu vnius, & naturale respectu alterius. Hoc supra improbatum est, & cōtra Ochā & contra nouum expositorem primæ partis sancti Tho. vide ibi.

Intellectus diuinus intelligit essentiam vt veram non vt bonam.

¶Ad illa, quæ dicit contra illam rationem de intelligere, vt verum, & diligere, vt bonū. Patet quòd responsio in re nihil valet, quia vt supra dixi contra Nouum expositorem S. Tho. & contra Ocham, si intellectus diuinus intelligit essentiam, vt veram, & non vt bonam, & hoc præter omne opus intellectus, statim sequitur, quòd bonitas, & veritas ibi distinguūtur pter omne opus intellectus, abstractis enim nominibus, & signis, & conceptibus, adhuc intellectus diuinus intelligit essentiam, & non vult illam, & voluntas vult illam, & non intelligit. Et similiter intellectus in re intelligit essentiam, vt verum, & non amat, vt bonum, & volūtas vult ipsam, vt bonum: & non intelligit, nec vt bonum, nec vt verum. ergo bonitas, & veritas distinguuntur præter omne opus intellectus, & similiter intellectio, & volitio distinguūtur, & etiam intellectus, & voluntas simili modo distinguuntur præter operationem collatiuam intellectus: patet quia quod conuenit vni præter omne opus intellectus, & non conuenit alteri, immo sibi repugnat, illa verē distinguuntur, sed intelligere conuenit intellectui, & repugnat voluntati: & similiter velle conuenit voluntati, & repugnat intellectui. ergo intellectus non sunt omnino idē ex natura rei: quia da oppositum. Si sunt omnino idem: ita quòd ex parte rei nulla sit penitus differentia, tunc sequitur, quòd conuenit vna natura rei necessariò conuenit alteri.

¶Ad responsiones, quas dat auctoritatibus pro opinione Doc. patet ex his, quæ exposui supra, quòd responsio ad Dama. non est ad intentionem Dama. Neq valet dicere, quòd sequendo sonum auctoritatis etiam sequeretur, quòd sapientia non esset natura diuina.

¶Dico, quod de necessitate sequitur, quòd ipsa non est formaliter, & quiditatiue natura diuina: licet sequatur, quòd sit identice natura diuina ex alijs auctoritatibus ipsius Dama. ita quòd ex diuersis dictis eius concluditur perfecta identitas realis, & aliqualis distinctio ex natura rei. Nec responsio, quam ipse dat est ad intentionem Dama. cum dicit, quòd Dama. non intendit, quòd talia nomina significent aliqua existentia in Deo a Dei natura distincta, sed intentio eius est, quòd ista secundum formam vocis videntur significare, non ipsam naturam, sed aliquid circa ipsam: quia sic etiam significant in nobis, licet autem sic videatur, tamen non est ita. Sed certè admirabile est, quòd tantus Doct. velit imponere Dama. quòd posuerit tantum nomina circa essentiam diuinam circunstare, vt perfectiones diuinas. Dam. enim intendit ostendere quomodo essentia diuina sit vere pelagus substantiæ infinitæ, & quomodo omnes aliæ perfectiones simpliciter sunt veræ in ipsa essentia, & non tantum nomina &c.

¶Alia ipsius Greg. faciliter soluuntur ex dictis supra contra Ocham. Et ex his omnes aliæ instantiæ aliorum Doc. vt Io. Angli. Bac. & multorum aliorū facillimè solui possunt. & hæc tantæ prolixitatis causa vitandæ sufficiant.

Quæstio Quarta.

De immutabilitate Dei. Vtrum solus Deus sit immutabilis?

Seraphicus Bonauent primo sententia. distinctio. 3. quæstio. 3. Artic 2.
Alexander Alensis prima parte summa quæst. 4. memb 2.
Scotus primo sententia. dist. 8. q 5.
D. Thomas prima parte summa q. 9. Artic. 1.
Ricardus primo sent. dist 8. q. 1.
Durandus primo sent. dist 8. q 3.
Franciscus de Mayronis primo sent dist. 9. q. 2.

QVARTO quæritur. An solus Deus sit immutabilis. Titulus quæstionis intelligitur dē omni immutabilitate tam respectu Dei in se, quàm respectu omniū intrinsecorum.

HVIVS exclusiuæ de qua quæritur pars affirmatiua: probatur à philosopho 7. physi. t. c. 1. videlicer

Solus Deus est immutabilis.

cet quòd solus Deus sit immutabilis, & probat per hoc, quod omne quod mouetur mouetur ab alio. Omne inquit quod mouetur necesse est ab aliquo moueri. Siquidem igitur, vt in ipso non habet principium motus manifestum, quòd ab altero mouetur, aliud enim erit mouens. Et intendit hic de motu per cóparationem ad motorem corporeum, ostendendo quomodo per motum cótingit deuenire ad motorem immobilem. Et in lib. 8. determinat de motore incorporeo. Et quòd omne quod mouetur ab alio moueatur, ostendit philosophus in quibus hoc est manifestum, dicens, quòd in his, quę mouentur ab extrinseco, cuiusmodi sunt illa, quæ mouentur per violentiam, est manifestũ quòd illud, quod mouetur ab alio mouetur, & hoc est quod dicit. Siquidem igitur, vt in ipso non habet principium motus. Dubium tamen est de motis ab intrinseco, vt graue, quod mouetur à grauitate intrinseca. De quo doc. in 2. di. 2. q. 10. & philosophus 7. physi. tex. com. 1. & 2. & vide quæ ibi exposui. Et probat Arist. quòd omne quod mouetur ab alio moueatur per hoc, quòd quiescente parte quiescit & totum, hoc patet. tex. com. 2. Amplius inquit, quod à seipso mouetur nullo modo pausabit, cum mouetur in stando aliquid alterum, quod mouetur. Necesse est ergo si aliquid pausat, quod mouetur in stando aliquid alterum hoc ab altero moueri, hoc autem manifesto facto necesse est omne, quod mouetur (cum sit diuisibile) moueri ab aliquo, quoniam enim accepto. a. b. esse quod mouetur diuisibile erit, diuidatur igitur in c. necesse igitur. b. c. quiescente quiescere & a. b. Intendit ergo philosophus in ista litera, quòd omne motum diuisibile quiescit quiescente parte sua. Et arguitur sic secũdum philosophum. Omne motum diuisibile quiescit altero quiescente, sed omne quod mouetur est motum diuisibile, ergo omne quod mouetur quiescit altero quiescente, & p consequens omne motũ ab intrinseco diuisibile quiescit altero quiescente. Si ergo omne quod mouetur ab alio mouetur, & non est procedere in infinitum in motis ab alio, ergo oportet stare ad aliquod mouens, quod non moueatur ab alio, & per consequens nullo modo mouetur. Et quòd non sit procedere in infinitũ in motis ab alio, patet à philosopho vbi supra tex. com. 3. Et mouens igitur ab altero quoniam, & ipsum mouetur, & iterum hoc ab altero. Non autem in infinitum abibit, sed stabit alicubi, & erit aliquid quod primo causa erit motus, hæc ille. Et addit philosophus infra tex. com. 4. quòd si in motis esset procedere in infinitum, tunc posset fieri ex eis vnum infinitum mobile, quod moueretur tempore finito, quod est improbatum 6. phy. tex. com. 62. Eadem inquit ratio, & quòd neque infinito tempore infinitũ possibile est moueri, &c. vide ibi. & hoc similiter est subtiliter improbatum à doct. supra dist. 2. parte. 1. q. 1. respondendo ad vltimum argumentum, vide quæ ibi exposui. Quod autem daretur vnum infinitum mobile, quòd moueretur tempore finito, hoc probat philosophus. tex. comm. 4. qui tex. incipit. Si enim non sed in infinitũ procedet sit. a. quidem, &c. Vult dicere in illo tex. quòd si in mouentibus, & motis sit processus in infinitum, tunc infiniti motus essent in tempore finito, probat quia moueatur. a. a b. & b. a. c. & c. a. d. & sic in infinitum, cum igitur corpus non moueat, nisi quando mouetur, sequitur, quòd omnia illa mouentia, & mota. s. a. b. c. & sic in infinitum simul mouentur, quoniam in eodem tempore, in quo. a. mouetur a. b. b. mouetur, quia quando. b. mouet, tunc. b. mouetur, & cum. b. mouetur a. c. c. mouetur, & per consequens erit procedere in infinitum, & per consequens omnia illa simul in eodem tempore mouentur, sed vnum istorum mouetur tempore finito, ergo omnia illa mouentur in tempore finito, & illa sunt infinita per positum, ergo infinita mobilia mouentur in tempore finito, & per consequens infiniti motus, vt motus istorum omnium mobilium essent in tempore finito, & per consequens aliquis motus infinitus erit in tẽpore finito, quod est impossibile.

Non est procedere in infinitum in motis ab alio.

¶ Ibi. Probatur etiam ab eo. 8. phy. tex. com. 31. illa conclusio scilicet quòd in motis, & mouentibus non est processus in infinitum, & probatur per diuisionẽ mouentium, & motorum naturaliter, & violenter, vbi in tex. comm. 31. fit diuisio de mouente, scilicet quòd quoddam est mouens violentum, & quoddã est mouens per naturam. Exemplum primi. Vt baculus est causa motus grauis, vt lapidis non naturalis, sed per violentiam. Exemplum secundi. Vt calidum in actu secundum naturam mouet illud, quod est calidum in potentia donec fiat calidum in actu. Vnde illud, quod mouet naturaliter est illud, in quo est natura ad mouendum aliquid donec faciat illud in actu. Et post tex. com. 33. ait. Si igitur omnia, quæ mouentur à natura mouentur, aut extra naturam, & violentia, & quæ vi, & extra naturam omnia à quodam, & ab alio &c. In isto tex. vult, quòd omne quod mouetur violenter ab alio moueatur, & omne, quod mouetur à natura, siue naturaliter ab alio mouetur, & probat ibi de omnibus. Et in istis non oportet procedere in infinitum in motis scilicet & mouentibus, sed oportet stare ad vnum primum immobile, vt patet per ipsum Ari. vbi supra tex. comm. 34. Sed inquit necesse est omne, quod mouetur ab aliquo moueri, & aut ab eo quod mouetur, aut ab alio, aut non. Et si quidem ab alio, quod mouetur necesse aliquid esse mouens, quod non ab alio primum. Si autem huiusmodi primum non necesse est esse alterum. Impossibile est enim infinitum abire mouens, vt quod mouetur ab alio ipsum. Infinitorũ enim non est aliquid primum. Si ergo omne, quod mouetur ab alio mouetur. Primum autem mouens mouetur quidẽ, non ab alio autem necesse est ipsum à seipso moueri, hæc ille.

Pulchrum exemplum.

¶ Ibi. Sed processus isti. Hic Doct. dicit, quòd hæc dicta in 7. & 8. phy. indigent maiori expositione, & forte illæ rationes diminutæ concludunt, & forte non plus concludunt, nisi quòd primum non mouetur, vt corpus, vel vt virtus in corpore, sicut anima mouetur per accidens in corpore moto.

Anima mouetur per accidens.

¶ Ibi. Ideo non insistendo &c. Hic Doct. ostendit immutabilitatem Dei duplici ratione. Prima, quia summè simplex, ideo non potest mutari ad aliquam formam, quæ in ipso recipiatur. Secunda, quia est necesse esse, ideo non potest mutari ab esse in non esse, vel à non esse in esse, quæ mutatio dicitur versio à Dama.

SED PARS negatiua illius exclusiuæ, scilicet quòd nihil aliud à Deo habeat immutabilitatem habet maiorem difficultatem Et dicit Doct. quòd primo videndum est de opin. philosophorum, deinde quæ motiua eorum, & quæ sint rationes contra eos.

¶ Ibi. Quantum ad primum specialiter de intentione Arist. & Aui. dicitur ab Hen. quòd decem modis potest aliquid se habere ad esse. Primus, est esse ex se necessarium, & à nullo productum, vt Deus pater. Secundus, est esse ex se necessarium & ab alio productum, non tamen causatum, vt filius in diuinis. Tertius, esse ex se necessarium, & ab alio causatum. Quartus, esse ex se necessarium, non tamen productum, nec causatum, sed tantum dependens ab alio. Quintus, esse ex se contingens, sed ab alio necessariò. Sextus, esse ex se possibile, vel contingens, & à nullo est, tamen necessario est. Septimus, esse ex se con-

Decem modus pōt aliquid se habere ad esse. Hen. quolt. 8. q. 9

Henricus tenet quòd intelligẽtia inferiores sũt entia necessaria ex se

contingens, tamen ab æterno causatum. Octauus, esse in se possibile, siue contingens, tamen ab alio causatum, nõ ab æterno, sed cum toto tempore. Nonus, esse ex se contingens, tamen ab alio causatum cum parte temporis. Decimus, nec ex se, nec ex alio necessarium esse. Sed in quoli. 6. q. vlt. ponit quatuor modos, primus, vt orbes capiunt à Deo tantum motũ, & non esse, secundus, esse ex se necessarium, & tamen ab alio causatum, tertius, quòd orbes sint ex se contingentes, tamen necessario causentur à Deo, & dicit, quòd Aui. illum modum posuerit, quartus, quòd orbes sint ex se contingentes, & ab alio contingenter fiant, & illum modum dicit Platonem ponere, & fidem. Ideo aliquando in Sco. dicuntur quatuor modi iuxta quoli. 6. q. vlt. aliquando. 10. iuxta quoli. 8. q. 9. Et dicit doct. quòd ad propositũ sufficiant tres modi. Potest enim aliqua intelligentia tripliciter poni in esse. Primo, quòd ex se formaliter sit necesse esse, sed ab alio causaliter, secundo quòd ex se formaliter sit necesse esse, & ab alio dependenter, sic quòd secundum ordinem essentialem contradictio esset secundum esse sine primo, & non econuerso, & tertiũ sine secundo, & non econuerso, & est ordo inter perfectius, & minus perfectum, non inter causam & causatum. Tertio aliquid habet esse ex se formaliter possibile, necessario autem ab alio est, quia illud aliud necessario causat.

¶ Istorum trium modorum primus includit contradictionem, & illum non posuit philosophus, quia non videtur contradictoria posuisse. Sed talis modus includit contradictionem, quia quod est causaliter ab alio est ens possibile, aliter impossibile causaretur. Sed quod est necesse esse nullo modo est possibile. Negauit etiam Aristo. tertium modum, quia includit contradictionem, quia tunc esset possibile simul, & necessarium, vt patet.

¶ Ibi. Confirmatur. Quia Com. 12. met. com. 41. 1. q. Ioan. grammatici, vult quòd motus cum sit de se possibilis possit ab alio perpetuari, quia habet esse ab alio, substantia autem possibilis non potest perpetuari, ergo substantia perpetua non est necessaria ab alio. Vult dicere, quòd ex quo substantia possibilis non potest ab alio perpetuari, quòd si aliqua sit perpetua, & per consequens necessaria non erit ab alio necessaria, sed à seipsa.

¶ Ibi. Item Com. primo celi. com. 138. Et litera stat in hoc, quòd si esset aliquod generabile æternum, possibile esset, vt natura possibilis transmutaretur in necessariam, & licet concludit secundum ipsum, quia omne æternum est simpliciter necessarium, & omne generabile est simpliciter possibile, ergo si aliquid generatur ab æterno natura possibilis transmutaretur in necessariam.

¶ Ibi. Vlterius imponitur philosopho primo celi. tex. com. 198. Hoc vult dicere in substantia, quòd omnis substantia est à semetipsa, & hoc in duplici genere. Nam quædam est temporalis, & quædam æterna, & si æterna posset esse ab alio, cum omne æternũ sit necessarium, natura necessaria mutaretur in possibilem, patet quia ex quo est causata ab alio, ideo possibilis, & quia æterna, ideo necessaria. Imponitur etiam sibi, quòd omnis substantia possibilis ex quo est à se sit corruptibilis tantum à semetipsa per principium intrinsecum.

¶ Ibi. Item ex istis scilicet primo celi. & 12. me. &c. Sensus huius literæ est, quòd substãtiæ separatæ sunt naturæ necessariæ intrinsecæ id est à semetipsis, & in ipsis species est tantum in vno indiuiduo; & sic ex quo non ponit eas causatas ab alio, sed tantum præsupponunt primam, sequitur quòd secundum eum erit aliquid neccessarium dependens ab alio, non in ratione causæ, sed sicut minus perfectum à magis perfecto. Et addit, quòd in rebus corruptibilibus species de se sunt necessariæ, & incorruptibiles. indiuidua verò sunt verè corruptibilia: & ad corruptionem eorum dicit species corrumpi per accidẽs, idest quòd corrupto indiuiduo illa species desinit habere esse in illo: non tamen in se, & simpliciter desinit esse.

CONTRA istam opin. &c. Hic Docto. intendit ostendere ex dictis philosophi. quòd ipse non negauerit primum modum: videlicet aliquid esse causatum ab alio, & esse necessarium. Et primo probat per philosophum. 2. met. t. c. 4. Sempiternorũ principia verissima esse necesse est: quia alijs sunt causa veritatis: ait enim sic. Quapropter semper entium principia semper esse verissima necesse est: non enim quandoque sunt vera, quandoque non. hæc ille. Vult dicere, quòd principia semper existẽtium, idest corporum cœlestium, cuiusmodi sunt substantiæ separatæ semper necesse est esse vera, idest sunt verissima, cuius duplex ratio assignatur. Prima: quia non quandoque sunt vera, quandoq; non, & in hoc præcellunt generabilia, & corruptibilia. Secunda: quia illis non est alia causa suæ veritatis, sed illa sunt causa alijs: & in hoc præcellunt corpora cœlestia, quæ licet sint sempiterna: tamen habent causam sui esse, & sui motus. Et necessariorum sunt causæ, vt corporum cœlestium vide Comm. vbi supra commen. 4. Item patet ab ipso philosopho primo cœli. t. c. 138. quomodo omne sempiternum est necessarium. Itẽ 5. met. c. de necessario. t. c. 6. Nihil prohibet quorundam necessariorum alteras esse causas. Dicit enim sic. Horum quidem vtique altera causa essendi necessaria: horum autem nulla, sed propter hæc alia sunt ex necessitate. hæc ille.

¶ Vult dicere ex ista littera, & præcedente, quòd principia demonstrationis, & conclusionis sunt necessaria. ergo sequitur, quòd necessariorum quædã sunt causæ, quædam sunt causata. Sequitur in tex. Quare primum, & necessarium propria quidẽ simplex est &c. Si enim aliqua necessaria sunt causæ, & aliqua causata, & in causis non est processus in infinitum. ergo aliquod erit principium necessarium, & illud oportet esse simplex.

¶ Item 12. met. t. c. 52. cõcludit vnitatem vniuersi ex vnitate finis. Littera stat in hoc: quia ex quo principium effectiuum primum est finalis causa omniũ aliorũ à se, sequitur, quòd erit causa effectiua: quia causa finalis non dicitur causa finalis efficientis, sed effectus: causa enim finalis inquantum amata mouet efficiens (vt supra patuit distin. 2.) ad efficiendum aliquid in ordine ad ipsam. & sic primum effectiuum producit omnia propter semetipsum, scilicet ordinando illa ad seipsum, vt ad causam finalem desideratam, & amatam. modo secundæ intelligentiæ, & cœlum sunt alia à Deo, & ordinata ad ipsum, vt ad causam finalem. ergo sunt ab ipso primo causata.

¶ Item Com. 12. met. com. 36. concedit, quòd est ibi causa, & causatum. sicut intellectus est causa intellectionis, &c. Hæc littera patet sic. Obiectum maximè perfectissimum in entitate est causa intellectionis, qua substantiæ separatæ ipsum intelligunt, & intellectio substantiæ separatæ est substantia eius. sequitur, quòd quia primum mouet intelligentias, vt intellectum, & amatum, quod est in ratione obiecti, & obiectum causat intellectionem. ergo causat illas secundum suum esse, cum intellectio illarum sit suum esse.

¶ Si dicatur hic, vt aliqui dicunt, quòd mouet, vt finis, non vt efficiens.

¶ Hoc non staret: quia vt inquit Com. vbi supra est ibi causa, & causatum sicut intellectum, i. obiectũ intelle-

& formaliter, non tamen sunt à Deo effectiuè, & causaliter, sed dependenter, & hoc in via Arist. & ratio est, quia omne quòd est à Deo effectiuè, & causaliter, est ens possibile, repugnat autem intelligẽtijs vt sint entia possibilia, & non necessaria esse, ergo non sunt vt dicit Scotus à Deo causaliter, & effectiuè, sed dependenter.

Respõdetur pro Scoto, quod ens possibile duplex est obiectiuũ, & subiectiuũ, enti possibili subiectiuo repugnat necessitas, non autem enti possibili obiectiuo, vt autem sint ex se sũt necessaria esse. Declaro me de, ens possibile subiectiue est id quod est in potentia contradictionis, potest enim esse, & non esse, & hoc impossibile est, quod sit necessariũ, ens possibilẽ obiectiuè dicitur illud quod est in potentia obiectiua Dei. Declaro dicitur illud esse in potentia obiectiua Dei, quod est à diuina volũtate volitũ, adhuc non est sed potest, et hoc modo dicitur antichristus esse ens possibile obiectiuè, intelligentia sunt creatæ ab æterno possibiles in potentia obiectiua, et sic intelligẽtia sunt entia possibilia, & hoc ens põt esse ens necessarium, ideo bñ dicit Scotus, quod aliquid dicitur immutabile ex se formaliter, non tamẽ à se, sed à Deo.

intellectum est causa intellectionis, vt Balneum in mente mouet effectiuè s̄m Com. vbi supra com. 36.

¶Si dicatur. Nonne intellectio causatur ab intelligente & intellecto, vt patuit supra a doct. dist. 3. q. 7. & in quodlib. q. 15. Cum ergo intellectus substantiæ separatæ sit sua substantia, sequitur quòd substantia separata erit partialis causa sui met, quod est impossibile.

¶Dico ad mentem philosophi, quòd ex quo intelligere substantiæ separatæ est suum esse. Si ergo intelligere est à primo, etiam & esse erit à primo, & quia esse non potest esse à primo, nisi vt à totali causa, ita intelligere erit à primo, vt à totali causa, secus est de intellectione realiter distincta ab intelligente, quia illa potest esse ab obiecto, & intellectu, vt à causis partialibus.

¶Ibi. Item Auicen ponit necessariom ab alio causari, vt patet 9. meta. c. 4. ergo si in hoc non vidit contradictionem, quare debet negari ab Arist. propter contradictionem quam tu ponis.

¶Ibi. Item Com. de substantia orbis. c. 3. Corpus cæleste non indiget virtute mouente corpus tantum in loco, sed etiā virtute largiente in se, & in sua substantia permanentiam æternam. Et sequitur post de opi. Arist. Dixerunt quidam ipsum non dicere causam agentem cœlum, sed causam mouentem tantū, & illud fuit valde absurdum eis.

Resp. aliorum. ¶Ibi. Respondetur ab eis. Dicunt isti quòd Arist. & Aui. ponunt aliquid necessarium esse verè causatum ex rationibus verisimilibus id est sophysticis. Ideo oportet contradicere eis ex rationibus veris. Sed certè isti nimis vilificant hos philosophos, quia vilius est dicere, quòd Arist. contradicat dictis suis, quàm consequenter ad antecedens falsum concedere conclusionem falsam. Nam ex quo ponit primam causam necessario causare effectum sibi immediatum, licet hoc sit falsum, tamen habet consequenter concedere ipsum effectum esse necessarium formaliter, quod adhuc est falsum, & hoc non est ita vilificare philosophum sicut dicere, quòd sibi contradicat.

¶Ibi. Item, quòd non posuerit secundum modū, quem imponis ei. Hic ostendit doct. propter irrationabilitatem illius modi, scilicet quòd aliquid dependeat ab alio in essendo, à quo nō habet esse, & in permanendo, à quo non habeat permanentiam Nec est simile de figuris, & numeris, quia numerus posterior dependet à priori, & tamen non causatur à priori, quia numerus posterior dependet à priori, & tamen non causatur à priori, quia nomerus prior, & si non sit causa effectiua posterioris, est tamen pars illius, & ideo posterior dependet à priori in essendo.

¶Ibi. Quod etiam imponitur Arist. Hæc litera consistit in duobus dictis. Primum, quòd nulla species in se est formaliter necessaria, quia cum necessitas sit conditio existentiæ, & nulla species sit in se existens, sequitur, quòd nulla erit necessaria. Sed si Arist. posuit species horum corruptibilium esse necessarias, hoc posuit ex hoc, quòd conseruantur in alio, & alio indiuiduo. Et quia voluit motum cœli esse necessariū, ideo voluit successionem indiuiduorum esse necessariam, & hoc propter aliam, & aliam approximationem agentis ad passum, puta (quod fit per motum ipsius) generat aliud, & aliud indiuiduū. Et hoc est, quod dicit Arist. quòd sol in circulo obliquo est causa generationis. i. quòd secūdum, quòd sol motu suo fit in alio, & alio signo gradu minuto, & coniungitur alicui vni planetæ, alicui ideo fit alia, & alia generatio. Secūdum dictum est. quòd ad mentem Arist. elementum cum sit pars existens principalis sit necessarium, licet aliquæ partes generentur continuè & continuè corrumpantur, vt pars aeris, quæ est pro-

Quomodo species corruptibilium sunt necessaria.

pinquior igni, & sic secundum totum est incorruptibile. & secūdū partes est generabile, & corruptibile.

¶Ibi. Quod etiā imponitur Arist. quòd nulla substantia est ab alio effectiuè. Videtur manifestè falsum de generabilib. generatio. n. est ad substantiā, vt patet. 5. phy. t. c. 4. ergo ipsa generatione substātia accipit esse, quæ prius nō fuit, & ita eius qd producit est cā efficiēs. nihil. n. seipsum producit ad esse per Aug. primo de tri.

¶Ibi. Item si corruptibile, &c. Si dicatur, nonne homo potest corrumpi ab intrinseco? Dico quòd verū est et ab extrinseco, vt patet, sed multæ sunt substantiæ, vt puta omnes non viuentes, quæ non corrompuntur ab intrinseco, sed ab extrinseco.

¶Ibi. Imponitur etiā Aui. 3. modus. Sensus huius literæ est. Quia. n. causatum secundum totum suum est à causa, sequitur quòd quantum est ex ratione causati inest ei, vt non sit, cum esse suum non sit à se sed ab alio, & cum à causa habeat suum esse, tunc inerit ei à causa, vt sit. Et sic illud, quod in sua ratione formali quantum est ex se inest ei, vt non sit est prius aliqua prioritate puta naturæ, accipiendo tamen prius natura non positiuè, sed s̄m negatiuè, quia si non præueniretur à causa extrinseca dando esse in isto priori, quo dat esse si non daret, tunc non esse esset prius natura positiuè, sed quia præuenitur, ideo nō esse inest tm̄ prius natura negatiuè vel priuatiuè. Et de hoc vide quæ exposui in 2. dist. 1. q. 2. & in 3. di. 3. q. 1. Et hęc vocatur creatio. s. dare esse post non esse absolutè, extendendo tn̄ nomē creationis, quia creatio propriè est à non esse simpliciter, ad esse, ita quòd nō esse præcedat aliqua duratione ipsum esse, creatio. n. propriè importat nouitatem effectus Et si aliquid de nihilo esset productum ab æterno, ita quòd ly nihil tantum præcesserit natura modo præexposito nō esset propriè creatura, vt etiam supra exposui dist. 2. q. 1. parte prima, & clarius vide in secundo dist. 1. q. 2.

Homo potest corrūpi, ab intrinseco, et ab extrinseco.

Quid sit creatio.

¶Ibi. Contra ipsum arguitur. Vult dicere in ista litera, quòd si causatū necessarium pōt poni nō esse, non tm̄ hoc est falsum, quia tunc necessariū esset possibile nō esse, sed est impossibile s̄m Aui. quia tūc si tale necessarium posset non esse, causa necessaria, & necessario producens non de necessitate daret tale esse, quod adhuc est impossibile, ergo falsum est dicere aliquod necessarium esse possibile, & hoc est qd dicit.

DE INTENTIONE istorum philosophorum Ari. & Aui. nescio, sed nolo imponere eis absurdiora, quàm ipsi dicant, vel quàm ex dictis eorum necessario sequatur, & ex dictis eorum volo rationabiliorem intellectum accipere, quem possum.

Positio Ari. & Auic. de necessitate primæ causæ.

¶Respōdeo igitur, quòd Arist. & Aui. In ista litera ponūtur tria dicta. Primum, quòd cā prima respectu eorū, quæ immediatè comparantur ad ipsam s̄m Ari. & Aui. est simpliciter cā necessaria, & immutabiliter se habens, & sic quodlibet aliud necessario se habet ad ipsam qd immediate comparatur ad ipsam. Secūdum, prima cā pōt cōparari ad motū vniformem. Nā ipsa mouet primū mobile s̄m aliquos vniformiter ab oriente in occidēte, & tali motu oēs sphęræ inferiores mouētur, & vt s. talis motus sit necessarius necessitate ineuitabilitatis, qoia semper mouens, non autē immutabilitatis, quia necessitas immotabilitatis solum permanentibus congruit, & habent necessitatem in actu formaliter, & sic adhuc est cā merè necessaria. Tertium, prima causa comparatur ad difformitatē motus in partibus mobilis, quæ difformitate dixi supra distinct. 2. q. 1. & sic quia in toto ponit difformitatem in partibus mobilis, generabilia, & corruptibilia mediante tali motu difformi difformiter comparantur ad ipsam primam causam.

¶Ex his infert Doct. quòd tenendo illud falsum fundamentum, s. quòd sit causa necessaria nō videt Arist. contradicere sibi ponendo causatum necessarium, vt

vt vult 5. metha. c. de necessario t. com. 6. quòd quorundam necessariorum est altera causa, &c.

¶ Ibi. Aui. autem statim videtur contradicere sibi, ponendo illud esse possibile: quia tunc necessariũ non necessariò comparatur ad illud.

¶ Sed arguatur pro Aui. Doc. hic intendit ostendere, quòd Aui. sibi non contradicat. Et ratio stat in hoc: quia illud, quod est ab alio non includit in suo esse quiditatiuo aliquod esse, idest quòd ex quo est ab alio causatiue non includit quiditatiuè suum esse, nec essentiæ, nec existentię: quia tale sic includens est à seipso. Si enim esse existentiæ includeretur quiditatiuè in tali esse possibili, cum illud esse possibile non sit verè productum, nisi tantum secundum quid; vt patet infra à Doc. distin. 36. & 43. Vera enim productio terminatur ad esse existentiæ, quod est simpliciter idem cum esse essentiæ, vt patet à Docto. infra distinct. 36. 39. & in 2. dist. 1. & distinct. 3. quæst. 1. & in 3. distin. 2. sequeretur, quòd tale esse existentiæ non esset vere causatum. Hoc ergo dictum debet sic intelligi, quòd in aliquo priori naturæ, saltem negatiue non est, nec secundum esse reale essentiæ, nec existentiæ, sed tantum in esse possibili, & in secundo instanti naturæ de necessitate producitur à causa necessario causante. Et talis possibilitas stat cum necessitate, & dicitur possibilitas iuncta actui in eodem instanti durationis, & in eodem instanti naturæ positiuo: licet nõ negatiuo, siue priuatiuo, vt dixi supra, possibilitas verò, quæ dicitur ante actum, quæ est prior duratione ipso actu non stat cum necessitate illius actus: quia ens simpliciter necessarium est ens sempiternum. Et hanc necessitatem negant philosophi, & etiam theologi posse stare cum necessitate actus existentiæ, ad quem est talis possibilitas. Ex his potest elici vnum: videlicet quòd illud, quod est à semetipso, idest quòd habet essentiam, & existentiam à semetipso, includit ipsum esse existẽtiæ in suo quiditatiuo.

Vera productio terminatur ad esse existentiæ.

¶ Ibi. Ad illa, quæ adducebantur prius ad probandum quòd Arist. negaret primum modum. Ad primũ quòd nititur probare contradictionem, &c. Diceret Arist. quòd possibile obiectiuè non repugnat necessariò, idest illud quod est obiectum potentiæ productiuæ, meritò cuius dicitur possibile obiectiuè nõ repugnat necessariò, accipiendo possibile, vt tantum præcedit esse in aliquo instanti naturæ, non durationis vt supra expositum est.

¶ Ibi. Hoc probatur per confirmationem argumenti. Hoc vide supra distinct. 5. quæst. 2. & infra dist. 27. q. 1.

¶ Ibi. Ad illud, quod adducebatur de primo cœli. Sensus huius literæ est, quòd ex quo substantia habet verum esse permanens, & non successiuum, sicut motus, qui tantum habet esse successiuum, si tale esse permanens sit à causa necessaria, habet à causa necessitatem permanentem, & si tale esse posset non esse, sequeretur, quòd natura necessaria posset mutari in possibilem, quod est falsum, vt patet.

¶ Ibi. Per idem patet ad illud 12. met. Et littera stat in hoc, quòd differentia est inter causatum permanens de necessitate, & causatum successiuè de necessitate: quia primum habet necessitatem permanentem, sicut habet esse permanens. secundum verò: quia tñ habet esse successiuum: ita, & necessitatem tantũ successiuam, quæ propriè nõ dicitur necessitas: cum necesse esse non varietur, & successiuum continuè variatur. Dicitur ergo, quòd motus perpetuatur de necessitate: quia continuè noua pars producitur, & ratio; quia totum mobile, puta cœlum necessario vniformiter se habet ad dans esse vniformiter necessariò. & hæc habitudo necessariò vniformis mobilis ad motorem est causa motum necessario fieri, idest quia ipsum mobile, puta primũ mobile vniformiter respicit ipsum motorem, qui motor de necessitate mouet illud: ideo talis motus perpetuatur, & quòd talis motus perpetuetur est necessitas tñ ineuitabilitatis: sine necessitate immutabilitatis in motu; sed ex necessitate immutabilitatis in causis motus: motus enim nõ est necessariò immutabilis: patet quia cõtinuè variatur: est tamen ineuitabilis: quia talis variatio euenit necessariò, causa tñ ipsius motus est simpliciter immutabilis (& quæ sit dfia inter necessitatem absolute sumptam, & necessitatem immutabilitatis. vide infra à Doct. d. 39. & quæ ibi exposui.) Et licet causa mouẽs cœlum sit necesse esse immutabiliter, tñ motus causatus dicitur tñ necessarius ineuitabiliter. Est ergo repugnantia, quòd necessarium immutabiliter, & permanens sit corruptibile, & non sic est de motu: quia sp corrumpitur: adueniente. n. vna parte alia desinit.

Differentia est inter causatum permanens de necessitate, & causatũ successiue de necessitate.

¶ Ibi. Vel argm̃ Arist. Nam argm̃ Arist. est tale: quia dicit Aui. Substantia aliqua, puta cœlum potest perpetuari quo ad esse, & est causatũ de necessitate: & arguit sic Arist. Si cœlum potest perpetuari: ergo est causatum de necessitate. ergo sequitur, quòd est possibile, & si sic. ergo posset corrumpi. Dico, quòd si cœlum potest perpetuari. & ab agente necessario, non sequitur, quòd possit corrumpi. Nam hæc cõsequentia est bona. Si potest perpetuari secũdum esse ab agente necessario. ergo necessariò perpetuabitur, & tali repugnat actus iste, quòd est corrumpi, & cui repugnat necessariò actus, ei necessario repugnat potentia ad talem actum. Si ergo illud, quod necessariò perpetuabitur sit in potentia ad corrumpi, tunc simul erit in potentia ad opposita: patet quia est possibile perpetuari. ergo est in potentia ad actum perpetuitatis, & per te est in potentia ad corrumpi, quæ opponitur potentiæ ad perpetuari: quia sicut corrumpi opponitur perpetuari: ita & potentia opponitur potentiæ, sicut sanari, & ęgrotari opponuntur, ita posse sanari, & posse ęgrotari opponuntur, vt patet, 5. phy. t. c. 10. Et hoc est, quod dicit. Licet non cuique contingenti, Hoc debet referri ad corrumpi, idest quòd licet illi, quod est posse ppetuari à causa necessaria repugnet posse corrumpi: quia illud tale habet necesse esse permanens, & in actu: motui tamen, qui etiam perpetuatur à causa necessario mouente non repugnat posse corrumpi: patet quia noua parte adueniente prior semper desinit esse: & hoc est, quod dicit. Licet non cuique contingenti. Et hoc non debet referri ad verba immediatè præcedẽtia. Sicut necessariò repugnat actus necessario repugnet potentia: & hoc est verũ tam in necessario, quàm in contingenti. Et qd̃ addit, quòd tali possibili in esse posito, sic intelligitur. si possibile est cœlum perpetuari secundum esse à causa necessaria, si tale possibile ponatur in esse nullum sequitur impossibile. Et sic ex positione possibilis in esse non sequitur impossibilitas: nec noua incompossibilitas alicui necessariò. Et sic patet illa litera.

Q cœlum non pot corrumpi.

QVANTVM ad secundum principale. Hic Docto. arguit pro opi. Arist. & Auice. probando, quòd aliquod causatum possit esse formaliter necessariũ; quia in omni differentia entis necessitas dicitur perfectior cõditio contingentia: quia necessitas est perfectio entis in se: ergo in illa differentia entis, quæ est causa, necessitas est perfectior contingentia. prima ergo causa necessariò causat.

Agere necessario est perfectior modus agendi, q agere contingenter. Vide Scotũ 16. q. quols. quãdo talis modus agendi est cõpossibilis.

¶ Respondetur, quod necessitas est perfectior cõditio vbi est possibilis, est autem incompossibilis rationi causæ, vt causa.

¶ Contra. In multis diuisionibus entis alterum diuidens est perfectum alterum imperfectum, & extrema illa, quæ sunt perfecta, aut necessariò concomitantur, aut compatiuntur se, vt patet si diuidatur ens per finitũ, & infinitũ, necessariũ, & contingens

poten-

potentiam, & actum, infinitas, necessitas & actus se compatiuntur.

¶Secundo arguit doct. sic. Si primum causans necessario causet, tunc daret necessitatem suo causato, patet quia ad necessario causans sequitur causatum necessarium. Sed nulla perfectio tollitur à causato propter modum causandi ipsius causantis æquè perfectum, causare autem voluntariè nō est modus causandi minus perfectus, quàm causare naturaliter, ergo causa causans voluntariè potest dare necessitatem effectui.

¶Confirmatur. Quia si causaret naturaliter posset causare plures differentias entis scilicet possibile, & necessarium, ergo si causans voluntariè non posset causare, nisi tantum ens contingens, videretur causa imperfecta.

¶Tertio arguit sic, aliqua causa necessario causat, ergo prima necessario causat, tenet consequentia, quia secunda eo modo mouet, quo mouetur à prima. & secunda agit simpliciter in virtute primæ.

Hen. lib. 5. q. 4. CONTRA istam conclusionem, in qua communiter concordant philosophi quòd prima causa necessario, & naturaliter causat primum causatum, arguitur sic ab Hen. quia primū agens nullo modo perficitur aliquo alio à se, agens naturale aliquo modo perficitur sua actione, vel producto, qa agit propter finem. 2. phi. tex. com. 49. sed nihil videtur agere propter finem, quo nullo modo perficiatur.

¶Ibi. Sed ad istud primo respondetur secundum intentionem. Auic. 6. meta. c. vlt. Hic Doct. videtur improbare hanc rationem, & litera stat in hoc, quia ratio Hen. quam doct. dicit non esse sufficientem, qa quod agens naturale. i. agens de necessitate naturæ p productionem suam aliquo modo producat aliud a se, vt perfici possit ex productione est tantum verum in agentibus imperfectis naturalibus, & ideo huiusmodi agentia per productionem suam dicuntur perfici aliquo illorum modorū, qui ponuntur infra à Doc. hoc autem non concludit de primo agente, quia ipsum agit de necessitate naturæ ex sua perfectione, sicut patet per exemplum Auic. De aqua frigida. Ideo Doct. hanc rationem magis ampliat, & fortificat. Sequentia sunt clara vsque ad secundam rationem.

¶Ibi. Secunda ratio apponitur. Ratio ista consistit in hoc, quòd potentia, quæ respicit aliquod obiectū primo, & per se id est quæ habet operationē primo, & per se circa illud, de necessitate operatur circa illa, quæ ordinantur ad primum obiectum. i. quod nunquam posset (puta voluntas) velle aliquid, nisi de necessitate velit ordinata essentialiter ad habendum illud. Sicut aliquis non vult efficaciter sanitatem, nisi velit illa media, sine quibus sanitas acquiri non possit, secus est de illis, quæ ordinantur tantum accidentaliter, quia non sunt simpliciter necessaria, vt si aliquis vult efficaciter sanitatem, non oportet ipsum velle de necessitate illa, sine quibus sanitas haberi potest.

¶Deinde addit Hen. quòd voluntas diuina vult essentiā de necessitate, & nulla creatura est ordinata essentialiter ad bonitatem essentiæ id est quòd non est ordinata essentialiter ad dilectionem voluntatis diuinæ habendam circa essentiam, quia tunc voluntas diuina non posset diligere essentiam, nec velle ipsam efficaciter, nisi etiam vellet, & diligeret necessario creaturam. quod est falsum, ergo voluntas diuina non potest producere aliquid extra de necessitate.

Doctor facit duas instantias contra Henricum. ¶Doctr. facit duas instantias cōtra, quarum prima non est contra rationem illam, sed tantum contra hominem, quia repugnat aliquibus dictis. Hen. Henricus enim ponit, quòd voluntas diuina, vt respicit res in esse quiditatiuo necessario vult quicquid vult, & hoc est verum, loquendo de velle complacentiæ, quia necessario complacet omni quiditati in esse quiditatiuo, & tamen ipsę quiditates non habent magis ordinem necessarium ad bonitatem diuinam, quàm ipsę in esse existentię, patet quia non est necessitas simpliciter ad hoc, quòd voluntas diuina velit essentiam suam, quòd velit illas quiditates, quod patet, quia prius vult illam absolutè, & efficacissimè. Immo prius vult illam, quàm creaturæ habeant aliquod esse, siue simpliciter, siue secundum quid, vt patet à Doct. in secundo dist. 1 q. 1. Ista ergo instantia non est contra rationem in se, sed contra rationem factam ab Hen. quia repugnat aliquibus dictis eius scilicet quia ponit in ratione, quòd voluntas ideo non vult creaturas necessario, quia non sunt essentialiter ordinatæ ad volitionem essentiæ diuinæ, & ex alia parte vult, quòd ipsæ res in esse quiditatiuo non sint essentialiter ordinatæ ad volitionem essentiæ diuinæ, & tamen ipse vult, quòd voluntas diuina de necessitate velit illas. Vel ergo contradicit sibimet, vel oportebit dicere ipsam voluntatem diuinam velle ipsas res in esse existentiæ, & hoc de necessitate.

¶Secundam instantiam facit Doct. vt magis fortificet illam, quę sic breuiter fortificatur, quia aliqua voluntas non potest acquirere aliquem finem. (puta sanitatem, quæ est finis acquisibilis) nisi velit ordinata essentialiter ad illum finem, dico ordinata, & conclusa per syllogismum practicum esse simpliciter necessaria ad talem finem acquirendum, sicut medicus vult sanitatem ægrotanti, & imperio voluntatis intellectus discurrit per omnia media, quibus potest acquiri sanitas, & tandem inuento necessario medio, talis cognitio, quæ est cognitio conclusionis syllogismi practici, dictat voluntati, vt si vult sanitatem efficaciter, quòd necesse est ipsam velle tale medium. Hoc idem dico de fine non acquirendo in se, sed de fine, vt diligendo, id est quòd voluntas nunquam potest efficaciter amare aliquem finem, nisi velit ordinata essentialiter ad amorem illius finis, & hoc si sit conclusum per syllogismum practicum talia esse media, vt dixi supra. Sed intellectus diuinus non cognoscit aliquid aliud à Deo esse necessario volendum ad hoc, vt voluntas diuina velit, vel diligat Deum, immo intellectus diuinus respectu eorum, quæ fiunt ad extra nullo modo dirigit voluntatem, immo voluntas prius vult, quàm intellectus ostendat esse volendum, & voluntas prius determinat aliquid velle ad extra, & postea intellectus intelligit illud, vt supra patuit in prolo. q. vlt. & infra patebit. distinct. 38. & melius. distinct. 39. Et sic patet ista littera. *Volūtas nō potest amare aliquem finem efficaciter nisi uelit ordinata ad illū.*

Notāda ratio de necesse esse. ISTIS RATIONIBVS cuiusdam Doct. aliqualiter sic fortificatis addo alias rationes. Et primo arguo sic. Hæc ratio est euidentissima, & in hoc consistit, aliqua supponendo. Primo, quòd illud, quod est necessarium a se, & à nullo dependet sic est necessarium, quòd circumscripto quocunque alio à se, à quo non dependet, nec in essendo, nec in necesse esse impossibile est ipsum non esse, hoc patet supponendo, quòd necesse esse, vt duo, erit impossibile non esse vt duo, quia sicut aliquid est euidens in veritate, ita oppositum erit euidens in falsitate, vt patet primo poste. Sic etiam quanto aliquid est necesse esse in essendo, tanto est impossibile in non essendo. Similiter necessarium, vt vnum erit impossibile non esse, vt vnum, quia tanta est impossibilitas non essendi, quanta est necessitas essendi. Si ergo necesse esse, vt duo posset nō esse ex hoc, quòd necesse esse, vt vnum potest non esse, tunc impossibile esse, vt duo sequeretur ex impossibili, vt vnum, & sic

impossibile potest sequi ex possibili, patet quia si remoueatur ab impossibili, vt duo vna ratio impossibilitatis, adhuc remanet impossibile. Similiter si ab impossibili, vt vnum remoueatur vna ratio impossibilitatis, amplius non erit impossibile, ergo possibile, & tu dicis, quòd nunquam impossibile potest sequi ex minus impossibili, ergo impossibile absolutè non potest sequi ex possibili. Hoc idem dico de magis falso, & minus falso. Secundo suppono, quòd primum effectiuum est ex seipso necesse esse, & à nullo alio à se, nec in esse, nec in necesse esse dependet, quia hoc esset contra rationem primi effectiui, vt supra patuit, dist. 2 q. 1. Tertio suppono, quòd si primum effectiuum producit aliquid aliud à se in essentia, quod habeat necessariam habitudinem ad illud, quæ necessaria habitudo non potest separari ab illo cum de necessitate agat, ergo illa habitudo necessaria necessariò terminatur ad productum, & sic ipso producto non existente talis habitudo non erit, & si talis habitudo non erit ipsum primum effectiuom non erit, quia illa habitudo inest necessariò, & inseparabiliter, & sic sequeretur primum posse non esse ex minus impossibili, quod est ens aliud à se, primũ enim est simpliciter magis necesse esse, quia à se habet esse necesse esse, quàm creatura aliqua, quę habet necesse esse ab alio. Et licet filius in diuinis sit necesse esse originatiuè à patre, tamen formaliter non est minus necesse esse, quàm pater, quia habet formaliter eandem rationem, quæ est simpliciter ratio essendi necesse esse scilicet deitatem, creatura vero habet aliam naturam, quæ & in esse, & necesse esse dependet essentialiter à prima natura, vt patuit supra distinct. 2. q 3. partis secundæ in responsione ad argumentum principale.

Primũ effectiuũ est ex seipso.

Filius est necesse esse originatiuè à patre, non formaliter.

¶Ibi. Contra istam rationem. Doct. instat contra istam rationem, vt magis appareat euidentia ipsius. Et arguit sic, quia principium destruitur destructa conclusione, ex primo priorum, & tamen principiũ ex se videtur esse formaliter necessarium, conclusio autem non est necessaria, nisi ex principio, vt supra patuit ex 5. metha. c. de necessario. tex. com. 6.

Tota sententia literæ.

¶Hæc instantia nulla est. Tota sentẽtia huius literæ consistit in duobus dictis, primum est, quòd quãdo aliquid dependet ab alio, quod impossibile est esse sine alio in quocunque genere, sequitur ipsum posse non esse, (etiam si illud sit magis tale) per non esse alterius. Exemplum totum est magis ens, & per consequens magis necesse esse, quàm esse partium, & tamen ad non esse partium sequitur non esse totius. Similiter numerus quaternarius est magis ens dualitate, & tamen ad non esse dualitatis sequitur ipsum non esse, & hoc est quia totum dependet à suis partibus. Sic est in proposito, quamuis veritas principij sit maior veritate conclusionis, tamen ad non esse veritatis conclusionis sequitur non esse veritatis principij, & hoc est, quia veritas conclusionis suo modo est pars veritatis principij, & sic non est alia simpliciter à veritate principij patet. Nam veritas huius principij. Omne animal rationale est risibile, includit de facto hanc veritatem, quòd omnis homo sit risibilis. & quòd Ioan. sit risibilis, sic quòd totalis veritas principij integratur ex veritatibus omnium conclusionum contentarum in illo. Hoc etiam patet de veritate propositionis vniuersalis, quæ integratur ex veritatibus omnium singularium, sicut ista veritas, omnis homo est risibilis integratur ex istis hic homo est risibilis, & hic homo est risibilis, &c. ergo si hæc esset falsa puta, hic homo est risibilis, sequeret ipsam veritatẽ propositionis vniuersalis esse falsam, & hoc est quod dicit Doct. in exemplis mathematicalibus, quòd veritas hæc. Lineæ talis trianguli sunt æquales, est pars veritatis huius vniuersalis. Omnes lineæ ductæ à centro ad circumferentiam sunt æquales, quòd enim lineæ trianguli æquilateri sint æquales probatur in Euclide per hoc, quod dixi supra quòd omnes lineæ &c. Sed exemplum positum prius scilicet quòd omnis homo est risibilis est clarius. Secundum dictum est, quòd quando vna entitas in se perfecta, quæ habet esse à se, & est causa alterius entitatis, nec dependet ab illa, nec in esse, nec in conseruari, sicut totum à partibus, & veritas principij à veritate conclusionis integrantis, &c. non sequitur ipsam posse non esse ad non esse alterius entitatis, à qua non dependet, aliter magis impossibile sequeretur ex minus impossibili, & magis necessarium sequeretur posse non esse ex non esse minus necessariò, à quo non dependet, nec in esse, nec in conseruari, quod est impossibile, & sic patet quomodo instantia nihil contra rationem concludit.

Quomodo veritas principij integrãtur ex veritatibus cõclusionum.

¶Secundo principaliter arguit Doct. contra opi. philosophorum. Ibi. Secundo arguo sic. Aliquid fit contingenter. Hæc ratio supra patuit. distinct. 2. quæst. 1. & clarius patebit infra distinct. 39. respondendo ad Nouum expositorem sancti Tho. vide ibi multa bona.

¶Tertio arguit ibi Præterea, & redit in idem. Duo sunt in ista litera Primum est de malo naturæ, quod est defectus in entitate naturali, vt supra dist. 2. q. 1. in responsione ad primum argumentum principale. Secundum est de malo culpæ quod est vituperabile, sicut peccatum. Si enim fieret de necessitate à causa secunda non esset vituperabile, ergo si fit contingenter oportet primam causam contingenter concurrere. Et hic nota quòd in malo culpæ sunt duo secundum communiter theologos scilicet ipsum substratum, quod est actus, & deformitas, quę est priuatio rectitudinis, quæ deberet inesse actui, vt patet à doct. in secundo distin. 34. 36. & 37. & in quarto di. 14. Exemplum velle dare eleemosynam, potest esse rectum tale velle, vt velle dare cum omnibus circunstantijs requisitis, & tunc tale velle est primo rectum, quia primo conformè rationi rectæ, vt supra patuit. q. vlt. prolo. & infra patebit. distin. 17. & magis in 2. distin 40 & distin. 42 Si verò tale velle caret huiusmodi circunstantijs, talis carentia dicitur deformitas, & tale velle denominatur malum culpæ à tali carentia, siue priuatione rectitudinis. Et nisi illud velle esset in potestate nostra, & per consequens in potestate nostra posse elicere illud cum debitis circunstantijs, vel sine illis, nunquam esset vituperabile. Deus ergo concurrit contingenter ad ipsum velle, & etiam ad rectitudinem illius, sed voluntas nostra dicitur peccare ex hoc, quòd primo deficit à tali rectitudine, quia cum possit dare rectitudinem, & non dat, ideo ipsum non dare est deficere à rectitudine, & talis defectus vocatur deformitas, & ad deformitatem non concurrit Deus, vt patebit in secundo distinct. 37. Si ergo Deus ageret necessario, nullum malum culpæ esset in vniuerso, quia tunc necessario produceret omnem effectum secundum bonitatem suæ capacitatis cuius oppositum experimur, & si hoc posset fortè euadi à philosophis dicendo, quòd tale malum est tantum à causa secunda, non autem à prima, tamen non potest euadi de malo culpæ, quia si illud sit à voluntate nostra, vt necessario mota à Deo, tunc tale malum eueniret necessario, & sic nullo modo esset vituperabile, ergo.

Quid sit malum naturæ, & malum culpæ.

In culpa duo sunt & quo Deus non concurrit ad deformitatem.

Quomodo Deus concurrat ad velle cõtingenter.

Si Deus ageret necessario nullum malum culpæ esset in vniuerso. Quia necessario produceret omnẽ effectum secundum bonitatem suæ capacitatis

¶Quarto arguit ibi. Omnis causa necessario agens, &c.

¶In ista litera quatuor principaliter tangũtur. Primum, quod ex quo causa prima est perfectissima, & per philosophos agit de necessitate naturæ, & sic agit inquantũ pót, & prius cócurrit ad effectũ, quàm cã secũda,

ergo

ergo in illo priori præuenit causalitatem omnis causæ secundæ, & sic homo fuit ab æterno, & vltra cum producat de necessitate naturæ, omnis effectus erit necessarius, quia si agit de necessitate naturæ omnia producit immediatè, & quia ab æterno fuit perfectissima, ergo ab æterno produxit omnia producibilia.

¶ Secundum, non valet dicere, quod producit aliquem effectum mediante secũda causa, quia vt dictũ est supra dist. 2. q. 1. cum eminenter contineat causalitatem omnis causæ secundæ, & ipsa in aliquo priori concurrat ad omnem effectum, & si de necessitate agat in illo priori producit omne producibile nulla secunda causa concurrente, alias si in illo priori non produceret, non esset perfectissima causa agens de necessitate naturæ.

Obiectio. ¶ Si dicatur, quòd si causa prima prius influit in effectum, quàm secunda per propositionem allegatam, ergo & nunc vt contingenter agit præuenit causalitatẽ causæ secundæ, quia in illo priori in quo influit dicatur. a. & in posteriori, quo causa secunda concurrit dicatur. b. Quæro an voluntas diuina in priori. a. aliquid producit, vel nihil? Si primũ: aut totum effectum, aut partem? non partem: quia dicitur prius influere in totum effectum, si totum: ergo causa secunda in instanti. b. nihil producit, vel si produceret idẽ, tunc idem bis produceretur, quod est impossibile. Non nihil: quia tunc non influeret.

Responsio. ¶ Dico primo quòd hæc propositio, prima causa magis influit, &c. debet intelligi de prioritate perfectionis id est perfectius influit, vt exponit Doct. in secunda distin. 37.

Instantia. ¶ Si dicatur, ergo quando agit de necessitate dicetur prius influere tantũm prioritate perfectionis, & sic non præueniret rationem secundæ causæ.

Solutio. ¶ Dico, quòd si ageret de necessitate ex quo de necessitate est prior in essendo, & in illo priori, quo est, & vt præcedens omnem causam secundã sit perfectissima causa, & nullo modo impedita, ergo in illo priori si ageret de necessitate præueniret omnem causalitatem causæ secundæ, & sic stat argumentum Doct. Sed quando agit contingenter licet sit prior in essendo, & possit prius producere effectum nulla causa secunda concurrente, tamen ex libertate sua potest expectare tempus & coagere causæ secundæ in eodem instanti, & tunc dicetur prius, influere. i. perfectius. Sed si ageret de necessitate naturæ diceretur prius influere, & prioritate naturæ perfectionis. De hoc tamen vide infra dist. 42. quæ dixi, respondendo ad rationes Ocham contra Sco. vide etiam quę prolixè exposui in secundo doct. dist. 37.

Hic perpen. de absurda, quę tunc sequeretur, quando prima causa ageret necessario ad extra. ¶ Tertium dictum. Si causæ secundæ priuarentur suis actionibus, quod accideret si prima causa ageret de necessitate naturæ, tunc immediatè ipsa causaret omnia, & hæc omnia essent tantum vnum, patet, quia ex quo causaret inquantum potest, & sic perfectissimum effectum, quem posset, ergo omnia causabilia essent illud perfectissimum causatum, patet quia simul non potest causare plura perfectissima, ergo si in eodem instanti potest causare omnia causabilia, & in eodem potest causare perfectissimum, ergo omnia illa tantum erunt vnum, cuius cõtrarium experimur.

¶ Quartum, quia si de necessitate causat, ergo cœlum mouebit in non tempore, patet quia potentia finita in tanto gradu mouet, & in tanto tempore, & maior in minori tempore, ergo infinita in non tempore, ergo cœlum mouebitur in instanti, & sic periret omnis generatio, & corruptio, quę fiunt per motum in tempore. Si ergo primum moueret de necessitate naturæ, tunc motus cœli fieret in instanti, cuius oppositum ostensum est supra distin. 2. q. 1. De istis tamen rationibus an contra philosophos concludant vide aliqua infra dist. 39. respondendo ad quasdam obiectiones Noui expositoris San. Th. & in distinctione 42. respondendo ad obiectiones Ocham.

AD Q. RESPONDET Docto. dicens, quòd rationes istæ contra philosophos, licet fortè aliquæ non conuincerent philosophos quin possent respondere, sunt tamen probabiliores illis, quæ adducuntur pro philosophis, & fortè aliquæ necessariæ.

¶ Deinde dicit, quòd nihil aliud à Deo est immutabile, loquendo de mutatione, quæ est versio: quia nihil aliud est formaliter necessarium. Quodlibet etiam aliud est mutabile subiectiuè, nisi propter imperfectionem negatiuam, puta vltimum accidens, quod nullius perfectionis est capax propter sui imperfectionem, vt relatio, quę non videtur mutabilis subiectiuè, quia non est capax alicuius perfectionis. Nam mutari subiectiuè, vel est recipere aliquam entitatem realem, quam prius non habuit, vel transire ab entitate ad carentiam eius, vt patet infra à Doct. dist. 39. & in 4. distin. 11. Et sic relatio non potest fieri subiectum entis realis, ita quòd subiectiuè nõ potest transire à priuatione entitatis realis ad talem entitatem, nec econuerso, ab entitate in priuationem. *Mutari subiectiuè quid sit.*

Instantia. ¶ Si dicatur, nonne aliqua relatio realis potest esse subiectum relationis realis, etiam secundum Doct. vt patet supra d. 2. & in 4. d. 12. patet enim quòd proportionalitas fundatur in proportionibus.

Responsio. ¶ Dico, quòd mutari propriè potest dupliciter intelligi, vt docet Doct. in quarto d. 10. scilicet ad se & ad aliud. Primo modo dicitur mutari ad absolutũ. Secundo modo ad respectum. Relatio non mutatur primo modo, licet fortè possit mutari secundo modo. Dico etiam, quòd non potest esse subiectum vltimatum. Et patet littera sequens. *Mutari propriè pōt dupliciter intelligi.*

AD argumenta principalia ibi. Respondeo, quòd voluntate antiqua.

¶ Hic nota, quòd si voluntas diuina posset mutari posset transire à contradictorio in contradictorium. s. à priuatione realis entitatis, & hoc absolutè, vel relatiuè, ad illam, vel à tali entitate ad priuationem eiusdem. Si ergo volũtas diuina potest mutari, hoc erit, vel recipiendo absolutum nouum, vel relationem nouam ad creaturam. Non primo modo: quia sua volitio est sua essentia, & tantum vna est, vt supra patuit. dist. 2. q. 1. Vel erit secundo modo: & hoc non, quia nullam nouam relationem potest recipere, loquendo de relatione reali, vt infra patebit distin. 30. Nec potest amittere aliquid reale: quia quicquid in Deo est, est simpliciter necesse esse. Et eadem volitione vult quicquid vult. vt patet infra distinct. 39. & ab æterno vult quicquid vult, vt infra patet d. 45. sed non pro æterno, sed pro tempore determinato, & sic non mutatur.

Obiectio. ¶ Si dicatur, non creauit Petrum, & nunc creat. ergo mutatur: quia non potest transiri à contradictorio in cõtradictorium sine mutatione, vt patet à Docto. infra d 39.

Solutio. ¶ Dico, quòd non mutatur: quia nunc creans non habet nouum velle, sed simpliciter idem, quod ab æterno. Sed vel non dicit aliquam relationem, vel si dicit tantum erit relatio rationis. De hoc infra d. 30. Dico etiam, quòd non quilibet transitus à contradictorio in contradictorium facit mutationem: vt diffusè infra exposui d. 39. vide ibi. De ista tamen immutabilitate tam voluntatis diuinę, quàm intellectus ipsius clarè expositum est infra d. 39. Sequentia clara sunt ex dictis hic, & dicendis infra d. 39.

¶ Ibi. Per idem apparet ad argumentum principale. Vult dicere in ista littera, quòd mutabile in se,

id est contingens potest esse immediate ab immutabili id est ab ente quod in se est necesse esse, & simpliciter immutabile, quia habitudo entis immutabilis ad proximum sibi id est ad effectum immediatè productum est contingens, & si illa habitudo, siue productio est contingens, & extremum illius habitudinis id est causatum, vel productum per talem productionem est contingens, & mutabile in se, licet fundamentum sit immutabile id est quòd licet fundamentum talis habitudinis, quod est primum ens sit immutabile in se, terminus tamen illius habitudinis potest esse mutabilis, & contingens, cum talis habitudo sit cõtingẽs. Et hoc est, qđ dicit in litera.

AD ARGVMENTA posita pro philosophis. Ad primum.

¶ In ista litera possunt haberi tria dicta. Primum, quòd necessitas est conditio perfectior in ente, cui non repugnat, & sic melius est simpliciter primum ens esse in se necesse esse, cum sibi non repugnet, quàm esse ens possibile. Et sic debet intelligi quando ens diuiditur per necessarium, & possibile, quòd necessitas potest esse perfectionis in ente, cui non repugnat, & hoc in respectu ad posterius non in essentia, sed tantum in persona, & sic melius est simpliciter patrem habere principium productiuum necessariũ respectu alicuius producti, cui ex perfectione talis principij cõmunicatur tota perfectio patris.

Obiectio. ¶ Si dicatur, si producere filium de necessitate est perfectionis. ergo in patre erit aliqua perfectio, quæ non erit in filio, cum filius nõ producat alium filiũ.

Solutio. ¶ Dico quòd producere de necessitate non est perfectionis, sed habere principium productiuum necessarium, hoc est perfectionis, & tale principium etiam est in filio, & in Spiritu sancto, licet filius, & Spiritus sanctus tali principio non producant, quia vt in filio, & Spiritu sancto habet terminum adæquatum, tam intensiuè, quàm extensiuè, vt supra patuit. dist. 2. & dist. 7. Et sic potest intelligi ista diuisio entis quod diuiditur in productiuum, & productũ, & in productiuo necessitas est perfectionis, accipiendo pro principio formali productiuo. Et sic potest intelligi, quod dicit Doct. supra distinct. 2. parte. 2. q. 3. in tertia ratione principali. Secundum dictum, necessitas potest accipi, vt fundatur in causa respectu posteriorum essentialiter id est respectu producti, vel causati essentialiter distincti à tali causa, & sic dico, quòd talis necessitas non est perfectionis in causa prima, quia sibi repugnat. Nam quia causa producit aliud, illud aliud erit possibile, & si de necessitate produceret, possibile esset necessarium, talis ergo necessitas non est perfectionis in primo respectu posterioris essentialiter, immo talis necessitas non stat cum perfectissima necessitate primi entis in se, quia si primum ens de necessitate causaret aliud per argumentum factum supra, ipso causato per impossibile non existente primũ ens posset non esse, vt patet.

Producere de necessitate nõ est perfectionis. sed habere principium productiuũ necessariũ hoc est perfectionis.

¶ Ad secundum. Dicit Doct. quòd si causaret naturaliter, quòd necessario causaret, sicut ex antecedente includente incompossibilia sequitur consequens includens incompossibilia. In antecedẽte enim repugnat, quod est causare modus ille, qui est naturaliter, patet quia. a. inquantum causat contingenter causat, & inquantum naturaliter, necessario causat, & sic. a. simul contingenter, & necessario causaret. b. quod est impossibile. Similiter in consequente includuntur incompossibilia, quia cum dico. b. causatum, dico ipsum esse contingens, & contingenter causatum, cum verò dico naturaliter, dico. b. esse necessarium, & necessario causatum. Et cum additur, quòd nulla perfectio tollitur à causato propter modum perfectiorem causandi ipsius causæ. Concedo, nec modus causandi voluntariè tollit aliquam perfectionem à causabili, sed tollit à causabili necessitatem, quæ est in se perfectio, sed incompossibilis causabili, & dat perfectionem causato compossibilem sibi, sicut voluntariè in causatione dicit modũ compossibilẽ causationi.

¶ Per hoc apparet ad cõfirmationem de pluribus entis differentijs producibilibus.

¶ Dicit quòd ens causabile non potest habere differentias istas, necessarium, & possibile esse, sed omne ens causabile est tantum ens possibile, & ideo non est imperfectionis in causa non posse causare istas differentias, quia ad impossibile nulla est potentia. Similiter si naturaliter causaret, & ideo necessario, non produceret plures differentias entis, quia tantum produceret necessaria, non contingentia.

Ad impossibile nulla est potentia.

¶ Ad vltimum. Dicit Doct. quòd nulla est connexio causati, & causæ secũdę simpliciter necessaria, nec aliqua causa secunda causat necessario simpliciter, quia tunc stante approximatione passi necessario ageret, sed tantum dicitur necessario agere secundũ quid, prima pars patet, quia qua libet dependet ab habitudine potentiæ causæ ad causatum. Similiter nulla causa secunda causat, nisi prima causa causante causatum eius, & hæc prius naturaliter prima causat contingenter ergo &c.

Distinctio Nona.

Circa distinctionem Nonam quæritur vtrum generatio filij sit æterna in diuinis.

Quæstio prima.

Seraphicus Bonauent. 1. sent. dist. 9. q. 3. art. 1.
Alexander Alensis 1. parte summæ q. 40 memb. 5. artic. 1.
Scotus primo sent. dist. 9. q. 1.
D. Thomas 1. parte summæ q. 42. art. 2.
Durandus primo sent. dist. 9. q. 4.
Franciscus de Mayronis 1. sent. dist. 9. q. 1.

QVÆRIT Doct. circa nonam. q. An generatio in diuinis sit æterna.

AD quæstionem. Dicit Doc. quòd in diuinis non est generatio sub ratione mutationis, vt supra expositũ est. dist. 2. parte. 2. q. 3. & dist. 5. q. 2. & infra patebit distin. 27. q. 1. Ideo talis generatio nõ habet terminos correspondentes generationi mutationi, qui termini mutationis sunt esse post non esse, ita tamen quòd ly non esse præcedat duratione ipsum esse, aliter non esset mutatio, vt patuit in q. immediatè præcedenti, & diffusè infra dist. 39. generatio enim mutatio præsupponit materiam, quæ mutetur à non esse formæ generandæ ad esse ipsius, siue à priuatione ad habitum, & priuatio propriè præcedit duratione habitum, vt expositum infra dist. 39. Et propter hos terminos scilicet esse post non esse generationi mutationi repugnat æternitas, quia esse, & non esse non possunt simul esse sed necessario alterum ante alterum, ergo non æternitas. Sed tantum est ibi generatio productio in esse substantiæ per modum naturæ, vt supra expositum est.

Generatio est sibi similis in substantia.

¶ Ibi. Ex hoc ostendo, quòd sit æterna. Nunc Doct. ostendit generationem in diuinis esse æternam. Et ratio stat in hoc. Quia pater generat per modum naturæ, & est agens omnino sufficiens, & in nullo dependens, & non producit per motum, ergo generatio filij est æterna, ergo, & filius est æternus. Quia enim producens præcedat duratione productum, hoc non potest esse, nisi quia vel producens agit contingenter, vel quia non est sufficiens, vel quia

Quid sit æternum vide Boetium libro quarto de consolatione prosa vltima.

agit

agit per motum, vel quia est impedimentum, nullum vero istorum est in patre producente filium. Et sic sequitur, quòd generatio filij sit ęterna, & filius similiter.

Qd in Deo sit æternitas. & quòd tres personæ sim æterna non triplici æternitate sed vnica æternitate vide Petrũ de Aquila bio.

¶ Ibi. Per istam rationem tenet illud exemplum Aug. 6. de trinit. c. 1. de igne, & splendore. Et litera stat in hoc, quòd ratio productionis est communior ratione causationis, patet quia omne causans producit, sed non omne producens causat, quia pater in diuinis verè producit filium, quem tamen non causat, producere enim est commune, & ad producere in ordine ad productum alterius naturæ essentialiter, & in ordine ad productum eiusdem naturę. Sed causare tantum respicit aliud in natura. Si ergo causans potest habere effectum sibi coęuum etiam inquantum causans, à fortiori poterit habere coęuum inquantum producens, quia ratio causandi non potest separari à ratione producendi, sed bene ratio producendi potest separari à ratione causandi. Et hoc est quod dicit.

¶ Ista solutio etiam confirmatur. Hic Doct. ostendit per bonum exemplum quomodo generatio filij sit æterna, ita quòd filius semper generetur, & semper sit genitus, accipiendo quod est perfectionis in permanentibus, relinquendo quod est imperfectionis, & similiter accipiendo quod est perfectionis in successiuis, relinquendo quæ sunt imperfectionis.

Prima diffi.

OCCVRRVNT hic aliquæ difficultates. Prima quia si filius æternaliter generatur à patre, ita quòd ista sit vera, filius semper generatur, ergo filius generat seipsum, patet quia habens principium formale productiuum. a. in aliquo instanti, in quo non præintelligitur habere terminum productum illo semper potest producere, hoc patet à doct. supra distin. 2 & dist 7. & per hoc probat infra distinct. 10. quæst. 2. quòd filius producit Spiritum sanctum, quia in generatione filij communicatur filio principium productiuum Spiritus sancti, & hoc in aliquo priori, in quo non præintelligitur habere Spiritum sanctum, vt productum. Si ergo filius in primo instanti æternitatis (in quo possunt imaginari plura instantia nedum originis, & naturæ, sed etiam plura temporis, quia instans æternitatis coexistit omni parti temporis, vt patet in ista q. & infra distin. 39. & 40) per generationem accipit idem principium formale productiuum, scilicet eandem memoriam fęcundam, quam pater habet, ergo in secundo instanti, puta naturę, vel temporis coexistens instanti æternitatis filius eodem principio producit filium, patet consequentia, quia in illo secundo instanti memoria fęcunda est verè principium generandi patri, aliter in secundo instanti ista non esset vera. Pater in isto instanti generat, & sic generatio non esset æterna, ergo, & filio in isto instanti est principium formale generandi filium, ergo filius nunc generat seipsum, & semper generabit seipsum.

¶ Confirmatur, quia pono casum, quòd calor nũc existens in igne per mensem continuè calefaciat lignum, producendo in illo caliditatem, ita quòd in quolibet instanti illius mensis ista est vera calor calefacit lignum. Si tertio die illius mensis idem calor existens in igne communicaretur ligno, non ne illo calore calefaceret lignum? certum est quòd sic, quia habet idem principium formale calefaciendi, vt pręintelligitur non habere terminum productum pro quarto, vel quinto die.

¶ Confirmatur iterum ex dictis Doct. Ipse enim vult in 2. distin. 2. q. 2. de mensura angelorum, quòd creare, & conseruare sunt idem, & exponẽdo Bona. dicit, quòd in alio, & alio instanti ponit ipsam creaturam in esse, sicut etiam sol semper illuminat, ita ꝙ conseruare semper est aliquid efficere. Et hoc etiam expressius ponit in quolibe. q. 12. Ex his pono, quòd per possibile, vel impossibile cõmunicet angelo potentiam creandi lapidem, sic intelligendo, ꝙ Deus in hoc instanti creet lapidem, & conseruet per annum, & crastina die communicet angelo eandem potẽtia creandi ipsi angelo. ergo videtur, quòd angelus mediãte illa potentia possit creare lapidem pro tempore sequenti: quia in tempore sequenti non præintelligitur lapis habere esse. ergo pro illo tpe poterit creare. Sic erit in proposito: quia pro tpe futuro nõ pręintelligitur filius habere esse: quia pater pro quolibet instãti verè producit illum. ergo filius nunc hñs idẽ principium formale productiuũ, qđ pater habet. ergo filius mediante tali principio poterit pducere seipsum pro tpe futuro: quia pro illo tpe non pintelligitur habere esse. si producitur a patre in tali esse. ergo sicut tale principium est patri rõ producẽdi filiũ, erit silr rõ filio producẽdi seipsum: & si sic? tunc idẽ filius distingueretur realiter à seipso: quia inter producens, & productum est realis distinctio.

¶ Vltimo confirmatur. Et accipio quoddam dictũ Doc. in secundo d. 1. q. 1. ꝙ filius non potest produci de lapide sm quid in illo instanti, quo producitur à patre: quia in illo instanti lapis nullum esse habet, vel simpliciter, vel sm quid. tñ in secundo instãti in quo intelligitur lapis habere esse sm quid in memoria diuina: pater producit filium de lapide, nõ simplr, sed sm quid: & quia filius habet etiam ipsum lapidem, vt in memoria diuina, non ex natura rei, sed per actũ intellectus diuini: filius producit seipsum de lapide habente tale esse secundum quid. Immo plus dico (vt ibi exposui) quòd idem filius producit seipsum de seipso, vt habente esse in memoria diuina: quia vt sic producit seipsum in esse cognito, & etiam in esse volito, quod est esse secundum quid tantum. ergo à simili in proposito poterit simpliciter producere seipsum in esse simpliciter. patet consequentia: quia eo modo, quo habet principium productiuum, eo modo põt producere. si simpliciter simplr: si secundum quid secundum quid. Ideo enim producit seipsum secundum quid de lapide: quia lapis habet tantum esse secundũ quid in memoria diuina. ergo nũc producit simpliciter: quia memoria diuina est ibi ex natura rei, & in esse simpliciter.

SECVNDA difficultas est: quia videtur ꝙ non tantũ pater producat filium: sed ẽt ipsum conseruet: quod videtur inconueniens: conseruare. n. sonat imperfectionem in re conseruata, ꝙ sequatur ipsum à patre cõseruari: patet quia sm Doc. in secundo d. 2. & in quol. q. 12. & alibi. Si consideretur esse creaturæ in primo instanti, vt transit de non esse ad esse, in quo esse in primo instanti dicat ordinẽ immediatè ad nõ esse præcedens tunc dr creari, in secundo verò instanti dr conseruari: quia in secundo instanti dicit ordinem ipsius esse, vt accepti in secundo instanti ad seipsum, vt habẽs esse in primo instanti, & dicit etiam ordinem ad non esse non immediatè præcedens, sed tantum ad non esse mediatè præcedens, & sic in isto secundo instanti verè conseruatur. Sic in proposito: licet non esse filij non præcesserit esse ipsius pro aliqua duratione: quia habet esse ab æterno, tamen non esse pro aliquo instanti originis, & fortè naturæ præcedit esse ipsius filij, ita quòd in illo instanti, in quo accipit esse à patre dicit ordinem ad non esse præcedens, saltem origine; cum ergo in secundo instanti verè accipiat esse à patre; in illo secundo instanti dicit ordinem immediatum ad esse acceptum in primo instanti, & dicit ordinem ad non esse præcedens esse in primo instanti acceptum, ordinem dico mediatè tantum, & non immediatè, & talis ordo videtur suo modo im-

Non esse filij nõ præcedit esse ipsius p aliqua duratione, sed p aliquo instãti originis.

portare conseruationem, & sic filius vt conseruari.

Respondeo ad primam diff.

RESPONDEO ad has difficultates, præmittendo aliqua. Primo, quòd principium formalè productiuum, si non est de formalitate, siue quiditate producentis non potest esse principium alicui producenti, nisi præsupponat illud in se habere esse, sicut dicimus, quòd calor est principium formalè calefaciendi ipsi igni calefacienti, vel si est constitutiuum, saltem partialiter suppositi producentis, tunc suppositum non potest illo producere, nisi actu existens per ipsum, sicut forma substantialis ignis est ratio formalis generandi ipsi igni. Sic in proposito, memoria fęcunda in diuinis est principium formale generandi filium, & constituit saltem suo modo partialiter personam diuinam, quæ constituitur ex essentia, & proprietate, vt satis infra patet. distin. 26. Non posset ergo esse principium formale productiuum alicui personæ, nisi ipsam personam præsupponeret, & hoc si non sit ipsius constitutiua, vel si est constitutiua tunc in eodem instanti, quo est illi principium productiuum, persona per ipsum producens intelligitur habere verum esse. Secundo præmitto, quòd principium productiuum, vt huiusmodi in quocunque præintelligitur ipso producto, & prius est producenti ratio formalis producendi, quàm intelligatur habere productum, vt supra patuit. distin. 2. parte. 2 quæst. 3. & dist 7. & infra dist. 26. & 27. in quolib. quæst. 4. Et sic memoria fęcunda est prius patri ratio producendi filium, quàm intelligatur filius productus, & sic producens in essendo est prius producto. Tertio præmitto, quòd pater in diuinis producit filium, vt terminum adæquatum, & totalem, & communicat filio memoriam fęcundam, vt terminum formalem, vt supra patuit distinct. 5. quæst. 2. & sic filius totaliter accipit esse à patre, per illam productionem.

Quid sit patrem semper filium producere in esse.

Quarto præmitto, quòd patrem producere semper filium in esse, est ipsum pro quocunque instanti ponere in esse suo personali, ita quòd pater ita verè producit filium in secundo instanti sicut in primo, & sicut in primo instanti dicitur filius perfectè productus à patre, ita similiter in secundo instanti perfectè producitur à patre. Et si per impossibile pater in secundo instanti non produceret filium, filius nullum esse haberet, vt posset ex multis deduci. Et sic ista est vera, filius in diuinis in præsenti instanti .a. est verè productus à patre, & ista est falsa, quòd filius pro instanti futuro sit productus à patre. Sicut etiam tenendo, quòd conseruare .a. sit ipsum productione ponere in esse pro quocunque instanti, in quo conseruat, & hæc est vera .a. pro isto instanti verè creatur, & ista est falsa quòd .a. pro instanti futuro sit nunc creatum. Sic pariformiter dico de filio.

Quare filius Dei non potest seipsum generare.

¶Istis præmissis dico, quòd filius in diuinis, nec pro secundo, nec pro tertio, nec pro quocunque instanti potest generare seipsum, quia generans prius est genito. Si ergo in secundo instanti posset generare mediante principio formali productiuo, ipse filius de necessitate esset prior seipso. Cum ergo arguitur. Filius in secundo instanti habet potentiam generandi eandem cum patre, vt potentia illa præintelligitur filio producto. Dico, quòd in illo secũdo instanti habet memoriam fęcundam, quam pater habet, sed non habet potentiam generandi, vt supra patuit distin. 7. ergo in tertio instanti, mediante illa memoria poterit generare vna cum patre? negatur ista consequentia, quia in illo tertio instanti, in quo pater generat filium, filius non est, & loquor de instanti originis, & quòd filius non sit, patet ex præmissis, quia in illo tertio instanti ipsum generat, vt supra patuit, ergo filius in illo instanti accipit esse à patre, & si pater in tertio instanti non produceret filium, filius nullo modo esset.

Filius non habet illam memoriã fęcundam, vt fęcunda est & vt productiua.

Si ergo argumentum valeret oporteret arguere sic. Filius in instanti .a. accipit esse a patre, & in eodem instanti communicatur sibi eadem memoria, & in instanti .b. quo pater producit filium, siue in quo pater habet memoriam, vt principium producendi inquantum intelligitur prior producto, in eodem instanti .b. filius est, vt habens eandem memoriam, ergo filius potest generare. Posset concedi hoc vltimum consequens, sed negatur, quòd filius in eodem instanti .b. sit huiusmodi, immo si pater non produceret filium, filius nullo modo esset, quia ergo filius in quocunque instanti accipit esse totaliter à patre, & in quocunque potest intelligi posterior patre, quia in quocunque verè producitur à patre, & semper communicatur ei memoria, vt præhabens productum adæquatum, ideo non sequitur, quòd filius generet seipsum, quia quod non est, generare non potest, sed ipse pater producit pro tertio, vel quarto instanti, ergo non intelligitur filius habere esse, quia in illo producitur, vt terminus adæquatus suæ productioni. Ex his apparet, quomodo ratio non concludit.

¶Ad primam confirmationem de calore. Dico, quòd non est simile, quia calor communicatur ligno non accipienti esse in eodem instanti, quo sibi communicatur, quia ergo lignum, cui communicatur calor in instanti .a. habet verum esse in se, & eundem calorem pro instanti .b. quo ignis producit caliditatem, ideo in illo instanti lignum habens eundem calorem verè producit vna cum igne caliditatem, posito tamen quòd possit lignum calefacere seipsum, sed exempla ponimus &c. primo priorum. Sed si ignis habens calorem in instanti .b. causaret lignum, communicando sibi eundem calorem, lignum mediante illo calore pro instanti .b. non causaret eandem caliditatem, quia in illo instanti quo caliditas producitur ab igne, accipit esse ab ipso igne. Et si iterum in instanti .c. in quo ignis producit caliditatem, verè produceret ipsum lignum communicando eundem calorem, nunquam lignum pro instanti .c. produceret simul cum igne caliditatem. Et sic patet, quòd confirmatio illa non concludit.

¶Ad secundam confirmationem. Dico sicut dixi de calore. Si enim angelus nunc creatus, & existens per mensem acciperet eandem virtutem creandi, quam Deus habet, & continuè haberet illam per totum mensem. Dico, quòd angelus pro quocunque instanti seqnenti, in quo Deus crearet, & angelus crearet, quia potentia creandi esset in angelo, vt præintellecta ipsa creatura producta. Sed si angelus pro illo eodem signo, quo Deus creat .b. crearet angelum, ita quòd angelus creatus nullo modo præcederet .b. in quocunque signo, licet tunc acciperet potentiam illam creandi, tamen illa mediante non crearet .b. quia non esset in angelo, vt prior .b. immo simpliciter in illo signo, quo .b. producitur, & sic dico de omni alio instanti.

Semp. filius intelligitur produci à patre.

¶Ad aliam confirmationem patet solutio per superius dicta. Concedo enim absolutè, quòd si filius in diuinis pro quocunque instanti posteriori haberet principiũ productiuum, vt pię intellectum filio producto, quòd illo posset ita verè producere, sicut & pater. Sed quia in quocunque instanti posteriori semper filius intelligitur produci à patre, & sic principium formale productiuum in patre intelligitur non habere pro instanti posteriori productum, ideo patri est principium, & quia in illo signo non intelligitur filius, ideo filius pro illo signo non producit seipsum.

AD secundam difficultatem. Dico, quòd est facilis solutio: quia cõseruare rem propriè respicit rem possibilem, & contingẽtem, & omnis talis quantum est ex se dicit ordinem ipsius ad non esse præcedens duratione, & agens primum non de necessitate producit illam: quia tunc ab æterno produceret illam, vt supra patuit distinct. 8. quæst. vlt. Si enim angelus produceretur de necessitate naturæ esset simpliciter necesse esse, & esset impossibile pręcedere duratione non esse ipsum esse. In proposito ergo quia filius de necessitate naturæ producitur a patre, ideo in ipso non potest præcedere non esse ipsum esse filij. immo simpliciter pro quocunq; instanti producitur de necessitate naturæ, & sic nec simpliciter, nec secundum quid potest dici conseruari.

¶ Dico etiam, quòd posito, quòd angelus causaretur necessariò à prima causa, & haberet necesse esse; adhuc posset dici magis conseruari, quàm filius in diuinis: quia in filio non tantum est necessitas productionis, sed etiam esset in eo tota ratio essendi necessariò, scilicet essentia diuina, & eadem, quæ in patre. In angelo verò, & si esset necessitas causationis, non tamen esset necessitas formaliter, quæ esset in causa producente. vt patet à Doct. supra distinct. 2. parte 2. quæst. 3. in responsione ad primum argumentum. Absolutè ergo concedendum est, quòd pater pro quocunque instanti perfectè producit filium. Et si per impossibile filium non produceret in secundo instanti, filius nullum esse simpliciter haberet productum pro quocunque instanti de necessitate simpliciter, & absoluta.

AD argumenta principalia. Primo arguit Doct. quòd generatio non sit æterna: quia si sic, tunc pater esset principium durationis: quia quod est principium esse alicuius est principium durationis eius, sed pater est principium esse filij, quia diuinitatis in filio. ergo pater est principium durationis filij.

Principium multiplex.

¶ Respondet Doct. & responsio stat in his dictis. Primum, quòd principium accipitur multipliciter, vt patet 5. meta. c. 1. t. c. 1. Primo pro termino, à quo, puta alicuius durationis, vel alicuius magnitudinis, vel motus. Secundo sicut dicimus, quòd fundamentum est principium domus, & sedile est principium nauis. Tertio pro principio extrinseco, puta pro principio effectiuo, vel productiuo, & multis alijs modis accipitur ibi principium. vide ibi à principio illius capi. Secundum dictum est, quòd quando principiũ construitur cum genitiuo durationis, vt cum dico principium durationis, tunc de vi sermonis nõ accipitur principium durationis pro principio originatiuo: quia de vi sermonis principium durationis dicitur terminus à quo illius durationis, idest à quo incipit duratio talis. Tertium dictum est, quòd cum dico pater est principium durationis filij, de vi sermonis intelligitur, quòd sit terminus à quo durationis filij, & non potest accipi pro principio originatiuo, nisi addatur aliquid, puta sic dicendo, pater est principium originatiuum, siue productiuum durationis filij. & hoc modo accipitur pro principio productiuo. Cum verò dicit in littera de fallacia æquiuocationis formetur sic syllogismus. Quicquid est principium esse filij est principiũ durationis illius, sed pater in diuinis est principium esse filij. ergo pater est principium durationis filij. Si in maiori principium accipitur pro principio productiuo est vera: si in minori accipitur pro principio productiuo est vera, & sic sequitur conclusio de principio productiuo durationis. Si verò in maiori accipitur pro termino à quo est vera: si in minori pro principio à quo est falsa, & tunc non sequitur conclusio. Si verò in minori accipitur pro principio productiuo, & in maiori pro principio à quo t vtraque est vera: sed non sequitur conclusio: quia syllogismus est in quatuor terminis: quia medium variatur, & sic committitur fallacia æquiuocationis. Potest etiam esse fallacia amphibologiæ propter diuersa significata, vt cũ dicimus, seculum scit, potest intelligi, vel quòd seculum habeat scientiam de aliquo, & hoc falsum est, vel quòd aliquis habeat scientiam de seculo, & hoc verũ est. Sic in proposito ista, pater est principium durationis filij, potest habere duplicem sensum, scilicet quòd pater sit terminus à quo, sic est falsum, vel quòd sit principium originatiuum, & sic est verum, & fit tertius modus amphibologiæ, & parum differt ab æquiuocatione quia fallacia æquiuocationis attẽditur penes diuersa significata termini. sed tertius modus amphibologiæ attenditur penes diuersa significata propositionis. Et sic patet ista littera.

Pater ẽ principiũ durationis filij, potest habere duplicem sensum.

¶ Secundo principaliter arguit Docto. quia per August. 15. de trini. capitu. 15. imperfectionis est in verbo nostro, quod est formabile antequam formetur. ergo imperfectionis videtur in verbo, quod est formari. hoc igitur non competit verbo diuino.

¶ Respondet Doctor, quòd verbum nostrum potest dici dupliciter in fieri. vno modo dicitur in fieri, quod est propria gignitio ipsius, idest verbum fit, scilicet verbum gignitur, siue producitur, & hoc nõ est imperfectionis. Alio modo dicitur in fieri, quod est propria inquisitio illius gignitionis: & hoc modo est imperfectionis: quia ponit nouitatem in verbo, & etiam ex parte intellectus nostri ponit imperfectam causalitatem: si enim intellectus esset perfectus statim gigneret. Primo modo accipitur verbũ gigni in diuinis non secundo modo.

¶ Tertio principaliter arguit. Si generatio filij est æterna. ergo filius semper generatur, & ita nũquam est filius. hæ duæ consequentiæ, scilicet quòd semper generetur, & quòd filius nunquam sit probátur per August. 83. quæst. 7. Qui semper nascitur, nunquam natus est. ergo si filius semper nascitur. ergo filius nunquam est natus. Et vltra. quod nunquam natus est nunquam est filius. igitur si filius semper nascitur. ergo nunquam est filius.

¶ Respondet Doct. dicens secundum Aug. quòd sermo iste, semper nascitur, non significat generationem ita esse perfectam, sicut sermo iste significat eandem generationem esse perfectam, scilicet semper natus est: ista enim semper est natus, magis exprimit veritatem, quàm ista: semper nascitur: licet vtraque sit vera. Ideo August. magis vtitur ista: semper natus est, quàm ista semper nascitur. Vnde ait. Non possumus inquit dicere semper nascitur, ne imperfectum aliquid videatur, non dicit imperfectio est si dicatur semper nasci, sed videtur significari imperfectio.

Verius tamẽ est dicere filius Dei semper est natus, rõ est quia ly semper dicit æternitatem, ly est natus dicit natiuitatis, et generationis perfectionem.

¶ Ibi. Ad cuius intellectum. Hic docet Docto. quomodo verba cuiuscunque temporis possunt dici de diuinis. Dicit ergo. Verba cuiuscunque temporis dicuntur de Deo, siue significent actus personales, idest actus pertinentes ad personas, sicut generare, generari: spirare, spirari: siue significent actus essentiales, idest actus communes tribus personis, vt intelligere, scire, velle, creare, gubernare, & huiusmodi: ita enim est vera. Deus pater generauit filium, generat filium, & generabit filium, sicut ista Deus cognouit creaturas, cognoscit, & cognoscet, & sic de alijs.

¶ Ibi. Sed quid significant verba istorum diuersorum temporum cum dicuntur de Deo.

¶ Dicit Doct. quòd cum dico: pater generauit. nõ consignificat tempus præteritum: quia tunc generare mensuraretur tempore, nec similiter quodcunq; aliud verbum dictum de Deo consignificat aliquam differen-

De nunc æternitatis, vt coexistit diuersis temporibus.

differentiam temporis. Sed significant potius nunc æternitatis, non tamen absolutè: quia in illo nunc, quod est mensura Dei, non est aliqua successio, cum æternitas sit omnino indiuisibilis tota simul, & perfecta possessio: tunc enim non esset variatio diuersorum temporum, & sic de rigore sermonis ista negaretur, pater generauit filium: quia in æternitate nõ potest esse præteritio. Significat ergo nunc æternitatis non absolutè, sed inquantum coexistit diuersis temporibus. Et sic cum dico, pater generauit, ly generauit consignificat nunc æternitatis, vt coexistens tempori præterito, & similiter cum dico. Deus generat, significat nunc æternitatis inquantum coexistit tempori nostro præsenti, & generabit, significat idem nunc æternitatis, vt coexistet tempori futuro. Et de huiusmodi significatione. vide etiam infra quæ dicit Docto. dist. 39. & dist. 40. Et sic finis huius distinctionis.

Distinctio Decima,

Circa istam distinctionem decimam, quæro, vtrum Spiritussanctus producatur per modum voluntatis?

Quæstio Prima.

Seraphicus Bonauent. primo sententia. distinct. 10. quæstio. 1. Artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summæ quæst. 43. memb 3. Art. 2.
D. Thomas prima parte summæ q 41 Artic. 2. Ad tertium Argumentum.
Scotus primo sententia. dist. 10. q 1.
Ricardus primo sent. dist. 10. q. 1.
Durandus primo sent. dist 10 q 1.
Franciscus de Mayronis primo sent dist. 10. q. 1.
Ioannes Bacconitanus primo sentent. dist 11. q. 1.



VÆRITVR circa distin. 10. Vtrum Spiritussanctus producatur per modũ voluntatis, idest an Spiritussanctus producatur liberè, vt distinguitur contra productionem per modum naturæ.

Ad quæstionem dico: quomodo in Deo sit voluntas ex natura rei. vide supra d. 2. q. 1. in illis præambulis ad infinitatem Dei: & d. 8. q. pe. Quomodo voluntas sit ibi sub ratione principij productiui, vide supra distinct. 2. parte secunda, & ibi omnia diffuse exposita supra.

¶ Ibi. Ex his vltra probo conclusionem principalem, scilicet quòd Spiritussanctus producatur per modum voluntatis: quia in quocunque est principium aliquod, quod ex ratione sua est principium productiuum, illud erit in eo principium producendi, si est in eo sine imperfectione. Ista propositio. supra distinctione 2 parte secunda. quæstio. 3. exposita est, & soluta etiam obiectio facta ab Alph. Toleta. vide ibi.

¶ Et pro intelligentia litteræ sequentis notanda sunt aliqua.

In Deo est duplex notitia & duplex amor.

¶ Primo, quòd sicut in Deo est duplex notitia, scilicet genita, quæ est filius Dei, & notitia essentialis, quæ est intellectio formaliter infinita communis tribus personis. Sic, & amor est duplex. quidam est verè productus, & spiratus, qui dicitur Spiritussanctus, & alius est essentialis, qui est velle, siue volitio, siue dilectio diuina formaliter infinita communis tribus personis, & talis non potest esse Spiritussanctus: quia tunc persona Spiritussancti esset communis tribus personis, & sic pater verè esset Spiritussanctus, similiter & filius. Sequeretur etiam, quòd Spiritussanctus esset antequam produceretur: quia omne essentiale in diuinis dicens perfectionem est prius omni notionali, vt supra patuit distin. 1. quæst. 2. & clarius in quoli. q. 1. & sic esset prior patre, & filio: Similiter nec notitia essentialis in Deo potest dici filius propter easdem rationes, quæ dictæ sunt de amore essentiali.

¶ Secundo notandum est, quòd sicut notitia genita, siue filius est quid constitutum ex essentia, & proprietate personali, sic Spiritussanctus, siue amor spiratus est constitutus ex essentia diuina, & proprietate personali puta spiratione passiua. Et sicut filius dicitur formaliter infinitus non absolutè, cum sit relatiuum, sed ratione essentiæ diuinæ, quæ est de esse constitutiuo filij. Sic Spiritussanctus, vel amor spiratus dicitur formaliter infinitus tantum ratione essentiæ, quæ est formaliter in illo. Et sic intelligit Docto. cum dicit, quod voluntas diuina est ratio producendi amorem infinitum, &c.

Quo filius dicatur formaliter infinitus.

¶ Tertio notandum est, quòd sicut filius propriè dicitur notitia genita, siue verbum: quia exprimitur per modum intellectus, & dicitur notitia essentialis appropriatè tantum: quia cum ipse producatur per modum intellectus, cuius est notitia tã genita, quàm essentialis, meritò appropriatur sibi notitia essentialis, vt patet infra à Doc. dist. 27 & in secundo dis. 1. & in quol quæst. 8. Sic Spiritussanctus dicitur propriè amor spiratus, & appropriatè amor essentialis: quia est per modum voluntatis, quæ est principium productiuum amoris spirati, & quasi productiuum amoris essentialis.

Spiritussanctus dicitur propriè amor spiratus.

¶ Quarto est notandum, quòd sicut intellectus diuinus, qui est infinitæ fœcundus respicit essentiam, vt obiectum infinitum: & sic ipse intellectus vna cũ essentia, quasi sunt principium productiuum intellectionis formaliter infinitæ, quæ est communis tribus: & quia ipse intellectus vna cũ essentia, propter sui infinitatem natus est se communicare alteri perfectissimè: ideo hoc totum, scilicet intellectus, & essentia est verè principium productiuum, & communicatiuum sui met alicui producto scilicet filio, i. quod pater habet huiusmodi principium, & mediante illo non solum quasi producit intellectionem communem tribus, sed etiam verè producit filium mediante illo, vt principio formali productiuo, cui producto communicat essentiam, & intellectum, & omnem perfectionem, quod communicare nihil aliud est, nisi patrem producere filium, tanquam terminũ adæquatum: in quo filio est essentia diuina, vt primus terminus formalis productionis, & omnia attributa, vt quasi concomitantia primum terminum formalem. Ideo hæc conceditur: essentia diuina cõmunicatur, vt terminus formalis, idest habet esse in filio, vt terminus formalis productionis filij, non tamen conceditur, quòd generetur, vel producatur, vt supra patuit distinct. quinta, quæst. prima, pari forma miter dico de voluntate, & essentia diuina, quæ sunt principium formale, quasi productiuum amoris essentialis, & verè productiuum amoris spirati, siue producti.

Essentia diuina cõmunicatur, vt terminus formalis.

¶ Nota tamen pro iunioribus multa signa in diuinis, quibus intellectis, satis manifesta erit productio in diuinis. Et licet multi conentur destruere signa naturæ, & originis in diuinis. vt Ocham Gre. Alph. & Ioan. Angl Bac. tamen opin. Doc. præualet: vt patet infra distinct. 16. & distin. 41. Licet etiam Docto. aliquando nominet tantum duo signa originis, vt in secundo dist. 1. quæst. 1. In primo signo est productio ad intra. in secundo est productio ad extra, non negat tamen, quòd ad intra non sint plura, & originis,

nis,& naturæ sicut,& ad extra Nam intellectus diuinus ad extra prius producit obiecta secundaria in esse cognito,quàm voluntas velit illa,vt patet à Docto,supra quæst.vlt.prolo & distin.3.q.p.& infra distinct.35.36.& 39. Et similiter voluntas diuina prius vult contingentia esse, quàm intellectus diuinus intelligat,vt infra patet dist 39.& in quoli.q.14.Possunt ergo assignari multa signa tam ad intra,quàm ad extra, quæ diuersimodè in diuersis locis à Docto. eliciuntur.

In primo signo. *Multa signa assignantur in diuinis.*

¶ In primo ergo signo est essentia diuina sub ratione absolutissima,& vt pelagus,& fundamentum omnis perfectionis,vt patet à Doc.supra d.8.q.3.& in quoli.q.1.

In secūdo signo.

¶ In secundo signo omnes perfectiones secundæ suo modo quasi pullulant ab essentia diuina, & in essentia diuina ordinatè tamen,sicut est ordo in perfectionibus simpliciter,vt supra patuit. distinctione octaua,q.3.

In tertio signo.

¶ In tertio signo essentia diuina est præsens intellectui diuino in ratione obiecti intelligibilis: & sic intellectus diuinus, & essentia diuina sunt quasi vnum principium totale intellectionis diuinæ, ita quòd ista est vera, quòd Deus intelligit etiam per impossibile circunscripta omni persona: est enim intellectio simpliciter.

In quarto signo.

¶ In quarto signo essentia diuina prius cognita est præsens voluntati diuinæ in ratione obiecti summè diligibilis,& sic voluntas diuina, siue Deus voluntate diuina diligit seipsum amore infinito, & talis amor, cum sit perfectio simpliciter præcedit omne suppositum diuinum,vt supra patuit.d.1.quæst.2.& in quoli.q 1.vbi probat Doct. quòd essentialia absoluta sunt immediatiora notionalibus ipsi essentiæ diuinæ. Ex his apparet error multorum opinantium intellectionem diuinam esse filium, & amorem diuinum esse Spiritumsanctum. Sequitur etiam,quòd Deus in aliquo priori,in quo non intelliguntur personæ diuinæ est perfectissimè beatus in seipso videndo se, & amando, ad quem perfectum, siue infinitum amorem sequitur infinitum gaudium, & sic in tali priori est tota ratio beatitudinis diuinæ,& obiecti fruibilis: vt supra patuit d.1.q.2.

In quinto signo.

¶ In quinto signo est persona patris sic intelligendo,quòd ab essentia diuina, siue à memoria fœcunda in ipsa essentia pullulat proprietas constituens patrem: vt infra patet distinct.28. Ipsa enim memoria fœcunda est principium formale verè productiuum filij: & per illam productionem actiuam constituitur pater in esse personali,vt patet à Doct.infra dist. 28.& in quolib.q.4. generatio ergo actiua primo est à memoria fœcunda,& ipsa constituit patrem: quia pater dicit essentiam cum paternitate, siue generatione actiua. Et nota,quòd sustinendo,quòd personæ constituantur in esse personali per relationes originis: ista nomina in re important idem, ita quòd ex natura rei sunt simpliciter idem, licet fortè differant ratione, scilicet paternitas, generatio actiua, productio actiua filij, gignitio filij, verbatio actiua, & huiusmodi: omnia enim important eandem proprietatem constituentem patrem. Et in isto signo, in quo pater est pater sunt omnes perfectiones diuinæ in patre eo ordine,quo se inuicem respiciunt: ita quòd primo est Deus deitate, secundo infinitus infinitate diuina: tertio bonus bonitate diuina: quarto intelligens essentiam intellectione diuina: quinto volens, siue amans essentiam diuinam amore infinito, & sic perfectè beatus: sexto gaudens gaudio infinito: & sic ordinatè intelligitur habere perfectiones diuinas,& simpliciter eo ordine, quo sunt in essentia diuina. Et hoc est,quod dicit Doct. supra distinctione prima, quæst. secunda, quòd pater prius origine est beatus,quàm generet filium,vt exposui ibi.

In sexto signo.

¶ In sexto est generatio filij. sic intelligendo,quòd generatio illa actiua est prior ipso filio,vt supra exposui.pater,ergo in isto signo est principium,quod producit, & memoria fœcunda est principium quo pater producit: non enim memoria sola posset producere: quia tunc realiter distingueretur à producto, quod est impossibile: requiritur ergo memoria illa, vt principium quo,& pater,vt principium quod. Et inter producens,& productum semper est realis distinctio. Sed inter principium formale productiuū, & ipsum productum non requiritur distinctio realis,aliter non esset eadem essentia in patre,& filio; ratione ergo principij formalis est vnitas naturæ in generãte,& genito,& ratione producentis est realis distinctio producentis,& producti. Et vide supra quæ dixi distin.quarta,& quæst. 2. & distin.7. In sexto ergo signo pater producit filium.

Inter principium formale productiuum, & productum non requiri distinctio realis.

In septimo signo.

In septimo signo filius est verè productus: qui filius duo includit, non vt partes, neque vt quasi partes, scilicet essentiam & filiationem: non enim essentia,& proprietas constituunt filium,vt duæ partes,vel quasi partes,nec essentia,vt materia,vel quasi materia: quæ omnia sonant imperfectionem, sed vt sunt perfectè idem realiter, Hæc exposita sunt,supra distinct.5. quæst.secunda. Et nota,quòd filiatio, generatio passiua, productio filij passiua, verbatio passiua, dictio passiua ex natura rei significant eandem proprietatem filij: tantum enim differunt,vel nomine,vel ratione, & similiter in concreto ista sunt ex parte rei, scilicet filius, verbum, genitus, notitia, genita,&c. Nota etiam, quòd in filio sunt omnes perfectiones diuinæ ordinatæ eo ordine,quo sunt in patre: & eodem ordine communicantur filio à patre quo ordine sunt in patre: & sic filius primo est Deus deitate, & sic deinceps.

Essentia, & proprietas nō constituunt filium,ut duo partes, sed sunt perfecta idē realiter.

Pater & filius sū: principiū, quod spirādi Spiritūsanctū, & voluntas diuina, vna cum essentia est principiū quo.

¶ In septimo signo, pater, & filius spirant Spiritumsanctum,ita quòd pater,& filius, sunt principiū quod,& voluntas diuina vna cum essentia est principium quo, ita quòd ratione principij, quo habetur vnitas naturæ in patre, filio, & Spiritusancto, & ratione producentium, scilicet patris, & filij habetur distinctio realis patris.& filij à Spiritusancto. Et ista Spiritussanctus,amor spiratus,&c. significant idem, & dic pariformiter sicut de filio. Nota etiam,quòd pater,& filius communicant perfectiones, quas habent Spirituisancto eo ordine, quo sunt in ipsis. Et sic Spiritussanctus primo est Deus deitate, & sic deinceps. In isto ergo signo terminatur omnis productio ad intra. Et in nullo istorum signorum, nec pater,nec filius, nec Spiritussanctus intelligunt creaturas: quia adhuc nullum esse habent, nec simpliciter, nec secundum quid. vt patet à Doc. in secundo d.1. q.1.& alibi.

Productio creaturarū cōis tribus personis.

¶ In octauo signo sequitur productio creaturarum primo in esse cognito,secundo in esse volito, quæ productio est communis tribus personis. De qua vide Doc In secundo.d 1.q.1.

Ocham arguit contra Doct.

OCHAM arguit contra aliqua dicta Doct. in præsenti.q. Et primo contra illud argumētum, quo probat voluntatem diuinam esse principium formale productiuum Spiritussancti,& dicit sic. Contra istam opin.arguo primo; quia non probatur sufficienter, quòd voluntas sit principium productiuū Spiritussancti: quia propositio illa accepta, scilicet in quocunque est principium aliquod, quod ex ratione sua est principium productiuum, est in eo principium producendi, &c. videtur esse neganda secundum istum Docto. quia si sic, sequeretur, quòd essent plures personæ in diuinis,quàm tres probatio istius: quia sicut intellectus est de se principium notitiæ: ita actus amandi est de se principium produ-

ctiuum

Quid sit principium producendi Spiritūsanctum secundum Ochā.

ctiuum amoris habitualis, ergo cum actus amandi Deum sit in Deo sine omni imperfectione, erit in Deo principium producēdi Spiritumsanctum. Sed non potest esse principium producendi Spiritumsanctum: quia secundum istum Doc. voluntas, & nō actus volēndi est principium producendi Spiritumsanctum. ergo est aliqua alia persona producta à Spiritusancto,

¶ Si dicatur, quòd actus amandi non habet ex ratione sua, quòd sit productiuus amoris habitualis, sed tantum in nobis, & non vniuersaliter. Contra, eadem facilitate dicetur, quòd voluntas ex ratione sua non habet, quòd sit productiua, sed tantum in nobis. & ita argumentum illud non plus concludit de voluntate, quam de actu amandi. Eodem modo potest argui de actu intelligēdi respectu sapientiæ; quia actus sciendi, vel actus speculandi est principiū productiuum sapientiæ. Nec valet dicere, quòd nullum istorum est principium productiuum, nisi alicuius imperfecti, & nihil imperfectum est in Deo, & ideo nō potest esse principium productiuum alicuius ad intra. Hoc non valet: quia sicut intelligere est perfectio simpliciter: ita ipsa essentia est perfectio simpliciter. ergo ita poterit aliquis actus intelligendi esse principium productiuum sapientiæ in diuinis, sicut intellectus est principium notitiæ genitæ.

¶Contra istum videtur 1 posito, quòd essent principia productiua alterius rationis, quòd non oportet producta esse alterius rationis: quia principia alterius rationis possunt concurrere ad vnum productum: igitur ex pluralitate talium principiorum nō potest argui pluralitas productorum. Assumptum patet: quia secundum istum Doct. essentia, & intellectus concurrunt tanquam vnum principium totale ad productionem verbi, & tamē sunt alterius rationis. Similiter si repugnet intellectui diuino, & voluntati diuinæ facere vnum totale principium respectu vnius personæ productæ, aut hoc est, quia vnum est naturale, & aliud liberum, aut quia vtrunque est de se perfectum, & infinitum se solo sufficiens in ratione principij productiui respectu sui producti. Primum non impedit: quia secundum eum obiectum, & voluntas in nobis concurrunt tanquam duæ causę partiales respectu eiusdem volitionis producendæ. Tum: quia secundum eundem. sicut intellectus paternus habens obiectum intelligibile sibi pręsens est principium productiuum verbi, ita volūtas habens obiectum volibile, vel amabile sibi præsens est principium productiuum Spiritussancti. ergo sicut secundum eum essentia, & intellectus faciunt vnum totale productiuum principium verbi, ita essentia, quæ est primum obiectum voluntatis, & ipsa voluntas faciet vnum principium Spiritussancti. ergo nec in Deo, nec in nobis est repugnantia: quia principiū naturale, & liberum faciunt vnum principium totale eiusdem producti Nec secundum impedit: quia sicut dictum est per eundem essentia diuina, & intellectus (non obstante infinita perfectione tam essentiæ, quàm intellectus) faciunt vnum principium totale respectu verbi. ergo eodem modo nō obstante infinitate intellectus, & voluntatis, poterunt facere vnum principium totale eiusdem producti.

Voluntas in quantū voluntas non est principiū Spiritussancti secundū Ocham.

¶ Ex istis patet, quòd rationes probantes, quòd voluntas nō est principium Spiritussancti inquantum voluntas, & quòd pater, & filius non spirant Spiritumsanctum inquantum diligunt se mutuo, per hoc scilicet quod voluntas sit prior actu volendi, etiam vt prior tali actu mutuo se diligendi non sunt sufficientes: quia posito, quòd esset ibi talis prioritas, & distinctio non potest probari aliquod illorum esse principium sufficiens sine alio respectu talis personæ, sicut nec potest probari, quòd natura sit principium sufficiens cuiuscunque personę sine intellectu, & voluntate.

¶ Si dicatur, quòd non est simile: quia nulla persona produci potest in diuinis, nisi per modum intellectus, vel voluntatis: & ideo natura se sola sine intellectu, & voluntate non potest esse principium totale cuiuscunque personæ.

¶ Hoc non satisfacit. de hoc enim est quæstio an scilicet ex quo essentia est principium actiuum perfectum, & infinitum possit esse principium sufficiēs respectu alicuius personæ, non concurrente intellectu, & voluntate in ratione principij productiui, sicut ponis essentiam, & intellectum esse principiū totale personæ secundæ sine voluntate: & posset æque rationabiliter vnum sicut reliquum. Ita enim videtur in nobis, quòd essentia, vel natura est principiū productiuum sine intellectu, & voluntate sicut intellectus sine voluntate.

¶ Confirmatur: quia essentia est prior intellectu secundum istos. ergo in illo priori poterit habere personam productam; & per consequens esset persona aliqua producta ante filium: ita enim arguunt, quòd esset aliqua persona producta ante Spiritumsanctū si produceretur à voluntate inquantum voluntas: quia voluntas habens obiectū diligibile sibi præsens est prior actu volendi.

¶ Si dicatur, quòd non est simile; quia volūtas perfecta habens obiectum diligibile præsens in supposito conuenienti est principium productiuū sufficiēs, sed non sic essentia, vt ipsa est prior intellectu. Hoc non sufficit. Primo, quia hoc deberet probari, scilicet quòd essentia non sit sic principium sufficiens, & quòd voluntas est sic sufficiens: quia eadem facilitate, qua tu dicis, quòd essentia non est sufficiens sine intellectu, eadē facilitate diceret aduersarius, quòd voluntas non est sufficiens sine actu volendi. Secūdo non sufficit: quia sicut ex prioritate voluntatis habētis obiectum diligibile sibi præsens non potest probari, quòd prius sit principium spirandi Spiritumsanctum, quam habeat actum volendi: quia cum tali prioritate stat etiam prioritas actus volendi respectu actus spirandi, etiam secundos istos: & ita ex tali prioritate non potest probari, quòd sit principium spirandi, & non actus volendi: immo stat, quòd tam voluntas, quàm actus volendi sit principium spirandi Spiritumsanctum.

¶ Si dicatur, quòd non: quia in nobis videmus, quòd ipsa sola voluntas cum obiecto præsente sufficit, & ideo etiam in Deo sufficiet. Contra, quamuis voluntas creata cum obiecto sufficiat respectu producti primi à voluntate, si tamen essent duo producta à voluntate ordinata necessariò: vel inter voluntatem, & productum esset aliquod medium non productū à voluntate: vel vltimum productum necessariò esset a priori medio in aliquo genere principij. ergo eodem modo in diuinis si actus volēdi sit prior actu spirandi. oportet quòd habeat rationem principij respectu ipsius. Assumptum patet: quia secundū istos: omnis effectus sufficienter dependet à suis causis essentialibus. ergo nihil est essentialiter prius aliquo, nisi sit causa illius in aliquo genere causæ. ergo omne prius, siue productum, siue non productum à voluntate respectu actus producti à voluntate est causa ipsius actus in aliquo genere causæ.

¶ Ex prædictis patet contra tertium, quòd ex dualitate principiorum productiuorum (si poneretur) non potest probari dualitas personarum productarum, cum (sicut probatum est) non potest probari quin illa principia productiua possint cōcurrere ad vnum productum.

¶Præterea, non potest probari quin vnum principium productiuum habeat diuersa producta alte-

rius

rius rationis, cum productiuum vnius rationis possit habere producta alterius rationis. Hęc Gulielmus Ocham.

Declaratio positionis. Sco. & improbatio rationũ Och. RESPONDEO ad rationes Ocham: sed primo præmitto aliqua. Primum: ratio producẽdi non aliquid in se subsistens, sed tãtùm alteri inherens; siuè aliud suo modo perficiens, non potest esse ratio producendi illud, nisi habeat potentiam suo modo receptiuam. Nam hoc patet de se, & à Doc. in 4.d.12. Secundum est, quòd actus, siuè operatio aliqua nullo modo est principium productiuum: & præcipuè alicuius per se subsistentis, cum operatio, vt operatio sit finis potentiæ. Et si aliquando ponitur principium productiuum habitus: accidit sibi: quia hoc non est vniuersaliter verum. Tertium habitus ponitur in potentia, vel vt inclinet potentiam ad producendum similes actus illis, ex quibus generatur: vel vt potentia per ipsum perfectius agat: vt infra patebit.d.17. Sed vbi actus ponitur formaliter infinitus, *In Deo nullus ponitur habitus.* & æternus quasi productus ab obiecto, & potentia infinitis non apparet quòd tali actu generetur habitus: quia nec vt inclinans: cum potentia infinita sit infinitè inclinata, nec vt partialis causa, vt actus sit perfectior, cum (vt producitur ab obiecto, & potentia infinitis) sit formaliter infinitus. Frustra ergo poneretur talis habitus.

¶ Istis præmissis. respondeo ad primam rationem. Et negatur, quòd actus amandi, siuè amor essentialis in diuinis sit principium productiuum habitus, siuè amoris habitualis: quia talis amor habitualis est omnino superfluus. Dico secundo, quòd posito, q̃ talis amor actualis ex se sit principium productiuũ amoris habitualis; adhuc requiritur potentia habituabilis in quam producat talem habitum, sed in proposito voluntas diuina nullo modo est potentia habituabilis: quia hoc est imperfectionis. Tom etiam qa ponitur determinabilis, nec regulabilis ab actu intellectus diuini. vt supra patuit. q. vltim. prolo. & infra *Cognitio Dei non est practica licet sit regulatiua.* patebit. distinc. 38. & in 4.d.46. Hoc enim sonat imperfectionem: licet enim talis cognitio de se sit regulatiua; non tamen est verè practica: quia nõ respicit potentiã verè regulabilem. vt supra patuit in q. vlt. prolo. sic in proposito; licet amor actualis ex se sit productiuus amoris habitualis; tamen non nisi in potentia habituabili; cuiusmodi non est voluntas diuina. Dico tertio q̃ posito, q̃ amor actualis in diuinis sit quasi productiuus amoris habitualis; tamen nõ sequitur, q̃ amor habitualis sit alia persona à spiritu sancto. Tum quia persona producta realiter distinguitur à persona producente; sed talis amor habitualis (cum sit perfectio simpliciter) est idem realiter omnibus personis, & communis illis, vt patet. Tum quia talis amor habitualis non erit per se subsistens; quia hoc est contra rationem habitus, q̃ sit suppositum, siuè subsistens incommunicabile, sed persona, quæ ponitur alia à persona spiritus sancti de necessitate esset per se subsistens. Omnes istę responsiones sunt verę.

¶ Et quod dicit contra illam responsionem, quòd actus amãdi nõ habet ex ratione sua, q̃ sit principium productiuum amoris habitualis, sed tantum in nobis, & non vniuersaliter: quia eadẽ facilitate dicetur, quòd voluntas nõ habet ex ratione sua, q̃ sit productiua, sed tantum in nobis. Dico, q̃ nõ est simile. Tũ quia voluntas est verè ex sua ratione formali productiua: & per consequens quælibet voluntas est verè pductiua, nõ sic est de operatione, vt operatio, cum operatio, vt operatio sit finis potẽtię. Tũ quia potẽtię intellectiuę. vel volitiuę in diuinis correspondet duplex actus scilicet actus productiuus, cui correspondet productum pro termino totali, & actus operatiuus, cui nullum productum correspondet pro termino, nec formali, nec totali, vt supra patuit. dist.2. parte.2. Tum, quia operatio, vt operatio non videtur productiua alicuius, quia est id, quo potentia tendit in obiectum, vt patet de intellectione, & volitione, quòd modo operationi correspondeat aliquod productum hoc est per accidens, productio verò, vnde productio est id, quo potẽtia productiua tendit in productum, siue quo habet productum. De ratione autem potentiæ videtur, quòd sit productiua alicuius, non sic est de ratione operationis vnde operatio.

¶ Si etiam detur responsio sequens scilicet quòd operatio, puta intellectio, & volitio sint tantum pro ductiua alicuius imperfecti, puta habitus, & in diuinis nihil est imperfectum, ergo &c. Cum dicit contra hoc, quia etiam actus intelligendi in Deo est perfectio simpliciter, sicut essentia, ergo si essentia est principium productiuum perfectè, ergo, & intellectio. Dico, quòd quãuis intellectio sit perfectio simpliciter, quia tamen operatio, ideo non est ratio pro ducendi, nisi fortè habitum, & cũ habitus æquiuocè producatur, vt infra patebit. dist.17. ideo erit imperfectus respectu intellectionis. *Habitus æquiuocè producitur.*

¶ Ad aliud contra Doct. de principijs productiuis alterius rationis, &c. Dico primo quòd non dicit Doct. quòd si principaliter productiua sint alterius rationis, quòd producta sint alterius rationis, immo Doc. expresse vult, quòd talia producta sint eiusdem rationis, puta filius, & Spiritus sanctus, vt supra patuit distin.7. & infra magis patebit dist.13. dicuntur enim eiusdem rationis, quia terminus formalis in vtroq; producto est eadem essentia diuina. Loquendo tamen de productionibus, siue actionibus, siue passiuis, illæ de necessitate sunt alterius rationis, quia spiratio actiua, & generatio actiua sunt simpliciter alterius rationis, similiter spiratio passiua, & generatio passiua sunt alterius rationis, vt patet à Doct. supra dist 7. & infra magis patebit. dist. 13. & in quoli.q.2. Loquendo ergo de productionibus. Dico, quòd quia intellectus, & voluntas sunt principia alterius rationis, ideo spiratio, & generatio sunt alterius rationis. Et cum probat contrarium, quia essentia diuina, & intellectus sunt principia alterius rationis, & tamen ab eis est productio vnius rationis, quia scilicet generatio filij. Dico primo, quòd intellectus, & essentia non sunt alterius rationis, accipiendo intellectum pro intellectualitate diuina, non vt est potentia, vt supra dixi dist 8. & infra q.1. quoli. quia vt inquit Doct. supra dist.8. q.3. & in quoli.q.1. si essentia diffiniretur diffiniretur per quiditatem intellectus, *Quomodo intellectus & voluntas non distinguuntur formaliter ab essentia diuina.* & voluntatis, & sic patet quòd non sunt alterius rationis formalis, quicquid sit de distinctione ex natura rei. Intellectus ergo, & voluntas non distinguntur ab essentia diuina formaliter, licet inter se formaliter distinguantur, vt supra patuit distin.8.q.3. Dico secundo, posito, quòd intellectus, & essentia distinguantur formaliter, adhuc non sequitur quod intendit probare. Vnde præmitto aliqua. Primum, quòd essentia diuina sicut in cognitione, & volitione sui concurrit, vt obiectum intellectus, & voluntatis, ita q̃ eadem essentia, & sub eadem ratione est ratio intelligibilitatis, & diligibilitatis, & sub eadem ratione est obiectum tam intellectus diuini, quàm voluntatis diuinæ, cum obiectum intellectus, & voluntatis sit idem & sub eadem ratione, vt supra patuit distin 3.q.3. & specialiter in 4 dis.49. Sic videtur, quòd in productione filij, & Spiritus sancti habeat magis rationem obiecti, quàm potentiæ, immo non videtur habere rationem potentiæ. Vnde verbum producitur, vt expressiuom essentiæ diuinæ, vt supra patuit. dist.2. parte.2. q. vlt. contra opi. Hen. & infra magis patebit dist.27. & in 2. dist.1. q.1. & in quolib. q.8. Secun-

Secūdum est quidem obiectum, & sub eadem ratione, vt concurrit cum alia, & alia potentia cognitiua, est causa partialis alterius, & alterius operationis specificæ: patet quia idem color, vt concurrit cum potentia visiua est partialis causa visionis, vt verò concurrit cum intellectu est partialis causa intellectionis, quæ specie distinguitur à visione. Sic etiam eadē potentia numero, vt concurrit cum vno & eodem obiecto est partialis causa actus eiusdem rationis. Vt verò concurrit cum obiecto alterius rationis est partialis causa actus alterius rationis, vt patet de intellectu comparato ad hominem, & lapidem in ratione obiecti. Sicut ergo distinctio actus sumitur principaliter à distinctione obiectorum, quando eadem potentia numero cōcurrit, vt partialis causa cum distinctis obiectis specie. Sic quando idem obiectum numero concurrit, vt causa partialis cum distinctis potētijs formaliter, distinctio actus, videtur principaliter accipi à distinctis potentijs. Et sic erit in proposito: quia essentia diuina, vt concurrit cum intellectu diuino est partialis causa productionis eiusdē rationis: & quando cōcurrit cum voluntate diuina erit partialis causa productionis alterius rationis: & sic generatio, & spiratio dicuntur alterius rationis: quia sunt à potentijs omnino alterius rationis. Tertium est, quòd sicut duo obiecta specie distincta nō integrant vnam causam totalem respectu alicuius intellectionis, vt patet: sic nec duæ potentiæ formaliter distinctæ integrant vnam causam totalem respectu alicuius intellectionis. Ex his patet solutio ad rationem Ocham: licet enim essentia, & intellectus sint alterius rationis: tamen vt vniuntur tantum sunt ratio producendi aliquid eiusdem rationis: quia sunt tales entitates, quæ sunt natæ vniri adinuicem, vt integrantes vnam totalem causam, intellectus verò, & voluntas non sunt tales entitates, vt sint natæ vniri, vt duæ causæ partiales respectu productionis diuinæ. Ex his etiam patet solutio ad rationem sequentem. Cum dicit, si repugnat intellectui diuino, & voluntati diuinæ facere vnum totale principium respectu vnius personæ, &c. Dico, quòd illa diuisio est insufficiens: non enim repugnat, quia vnum agit libere, & aliud per modum naturæ, nec quia vtrunque est infinitum, sed repugnat eis, quia sunt tales entitates, quæ non sunt natæ facere vnum principium, sicut etiam patet in nobis. Intellectus enim diuinus est talis entitas, quòd sicut respectu actus intelligendi non potest vniri, nisi essentiæ diuinæ in ratione obiecti, & nullo modo voluntati diuinæ, sic respectu actus producendi non potest vniri, vt partialis causa talis actus, nisi essentiæ diuinæ, & nullo modo voluntati diuinæ. Nec potest assignari alia ratio: nisi quia talis entitas. Et sic patet solutio ad omnia alia Ocham: procedunt enim ex malo intellectu dictorum Scoti: vt patet intuenti positionem Doctoris.

Notabilis passus.

HIC tamen sunt tria dubia. primum quomodo volūtas potest esse principium communicandi naturam, cum ita non sit in creaturis. Secundum quomodo voluntas potest esse principium necessariò producendi, & quæ necessitas requiritur in ista productione. Tertium si productio est necessaria quomodo non sit per modum naturæ: sed distinctū contra illam, vt libera.

¶ Quantum ad primum dubium est: dicitur ab Hen. Et positio Hen. stat in multis dictis. Primum in principio est, quòd natura in diuinis capitur quatuor modis. Primo modo pro essentia diuina nudè, & sic non dicitur principium naturale productiuū, sed fundamentum proprietatum. Secundo pro essentia cum relatione puta paternitate, & sic dicitur principium naturale productiuum. Tertio pro qualibet vi productiua, & sic voluntas dicitur principiū naturale productiuum. Quarto pro modo, vel conditione principij productiui respectu actus eliciti, qui modus nihil aliud est, nisi productio per modū naturæ: quia productio quædam est per modum voluntatis, quædam per modum naturæ. Secundum dictum est ibi. Ex his ad propositum. Dicit Hen. quòd nec intellectus, vt intellectus, nec voluntas, vt voluntas, sunt principia elicitiua actuum notionalium, idest personarum productarum. Non enim est imaginandum, quòd productio illa sit elicita, vel actus notionalis sit elicitus, sed quia persona dicitur persona per actum notionalem, puta per proprietatem, ideo hic nominat actum notionalem pro ipsa persona: quia tunc in quocunque essent principia productiua actuum similium produceretur simile in forma, quod est falsum in creaturis, idest quòd si intellectus esset principium productiuum alicuius similis in forma: quod nihil aliud esset, nisi creaturam habentem intellectum posse communicare intellectum alteri, quod non conuenit creaturis, quia per intellectum in creaturis nihil producitur, nisi accidens, puta intellectio, quæ non est similis intellectui, cum sit substantia. ergo si intellectus, vt intellectus non est sic principium: quia tunc hoc idem esset in creaturis. ergo nec intellectus, vt in Deo, & hanc cōsequentiam improbat Sco.

Hen. in sum ar. 6. q. 1.
Natura in diuinis sumitur quatuor modis.

¶ Ibi. Præterea, contra opinantem, &c. quasi circa finem illius articuli, qui incipit. Contra dicta primo, &c.

¶ Hic dicit Doct. in summa, quòd aut consequentia illa nulla erit, aut contradicit sibimet. Si enim intellectus diuinus dicat conceptum omnino alium à conceptu intellectus creati: ita quòd non conueniant quiditatiuè in conceptu communi intellectus, consequentia nulla erit. intellectus, vt intellectus nō est principium, &c. quia aut loquitur de intellectu creato, & non sequitur: intellectus creatus non potest. ergo nec diuinus? aut loquitur de diuino, & nō sequitur si diuinus, ergo & creatus? si ergo loquitur de intellectu, vt intellectus est communis creato, & increato, tunc contradicit sibimet: quia ipse ponit nihil esse cōmune Deo, & creaturæ, & hoc est, quod dicit Doc. contra Hen.

¶ Tertio dicit Hen. ibi. Sunt enim solūmodo principia elicitiua, &c. quòd intellectus est principium elicitiuum actus naturalis, scilicet intellectionis essentialis communis tribus, & hoc tantùm passiuè: quia vt habuimus supra in propositione Hen. dist. 2. parte 2. quæst. 4. intellectus recipit notitiam essentialem essentiæ diuinæ ab ipsa essentia, vt verò est principium elicitiuum actus notionalis, puta alicuius personæ, hoc non est à se: sed quia est in natura diuina, & sic per illam habet in se naturalitatē quandam ad productionem personæ. Similiter voluntas diuina est principium actus naturalis, idest volitionis, vel amoris: & hoc differenter ab intellectu: quia ipsa est principium productiuum talis actus, vt verò est productiuum actus notionalis, puta Spiritussancti hoc habet, vt est in natura diuina, à qua habet hāc naturalitatem.

Opinio Henrici.

¶ Quarto dicit, ibi. Ad cuius declarationem sciendum, quòd intellectus habet hanc naturalitatem aliter à voluntate. Nam ipse intellectus ad hoc, vt dicatur principium naturale productiuum filij, hoc habet inquantum coincidit cum essentia sub paternitate iuxta secundum modum naturæ, idest quòd intellectus, vt est ipsa essentia cū paternitate dicitur principium productiuum filij. Et addit, quòd ipse intellectus est quodammodo posterior ipsa essentia cum paternitate, & determinat ipsam hoc modo. quòd essentia diuina habens paternitatem est principium

produ-

Nota & bene.

productiuum per modum intellectus. Et ideo melius esset dicere, quod pater generet natura intellectuali, quã naturali intellectu, idest quòd magis propriè est naturam intellectualem idest essentiam diuinã cũ paternitate esse principiũ productiuũ, quã naturalis intellectus: quia naturalis intellectus non põt dici principiũ productiuũ, nisi inquantum coincidit cũ natura secundo modo, & ideo addit quod idem productum dicitur filius, & dicitur verbum, dicitur filius à prima ratione, idest inquantum consideratur, vt est à patre natura eliciente, idest essentia diuina determinata per paternitatem eliciente: & dicitur verbum per secundam rationem idest inquantum cõsideratur, vt est à patre naturali intellectu quodammodo determinante naturam secundo modo dictam.

§ Quinto dicit ibi. Voluntas autem habet idest quod voluntas est principium formale productiuum spiritus sancti, & hoc non habet à natura primo modo sumpta, quasi ipsa essentia sit principiũ productiuũ, nec a natura secundo modo dicta, quasi essentia sub proprietate sit principium productiuum spiritus sancti; ita quod naturalitas primo, & secundu modo, sit præueniens eius libertatem in producendo: quia tunc spiritus sanctus non liberè produceretur; sed ipsa voluntas dicitur principium productiuum spiritus sancti inquantum essentia diuina sibi consistit, idest inquãtũ essentia diuina cõicat volũtati hanc facultatẽ producendi actũ notionalem. Et sic essentiã diuinam coassistere voluntati, vt principio productiuo est ipsam dare voluntati hanc ratioué, & hanc entitatem, vt dicatur huiusmodi principium: & sic patet positio Henr. quo ad primum dubium.

Henr. vbi supra.

QVANTVM ad secundum dubium. Ista litera consistit in tribus dictis. Primum, quod actio voluntatis circa bonum finitum procedit à voluntate, merè liberè, & contingenter, vt puta volitio vel amor circa creaturã. Secundum quod actio, vt elicitur à voluntate, circa bonum infinitum clarè visum necessario, siuè necessitate immutabilitatis procedit ab ipsa. Tertiũ actio voluntatis, vt procedit à voluntate nõ vt volũtas est simpliciter: sed vt sibi annectitur natura tertio modo dicta, vt patet supra quando diximus, quod volũtas est principium spiritus sancti, non coincidendo in naturã primo modo idest in essentiam nudè, nec secundo modo scilicet in essentiam cum proprietate, vt ista duo sit principium productiuũ, sed tertio modo, vt ipsa essentia annectitur volũtati modo præexposito; sic procedit à voluntate, vt ipsa est natura naturalitate sibi annexa, vt exposui, & vt sic in solo Deo ipsa voluntas tendit non solum in bonum summum amatum, & visum, sed etiam in ipsum amorẽ, procedentem. s. in spiritum sanctum, quo incentiuè amatur, supple bonum infinitum, quia spiritus sanctus appropriatè tamen dicitur amor essentiæ: licet diuersimodè tendat in ipsum amatum, & amorem procedentem: & hoc secundum aliam necessitatem annexam ipsi actioni. Nam inquantum actio voluntatis ordinatur in amatum summum ab ipsa sola voluntate, ratione qua libera elicitur necessitas immutabilitatis in actione eius secunda, & in actione eius tertia. In actione secũda, vt quando elicitur spiratio circa essentiam diuinam, in actione eius tertia quando elicitur spiratio circa productum tendentem in amatum (idest essentiam diuinam amatam) terminatiuum voluntatis, & sic necessitas in actione tertia procedit ab illa naturalitate suprà dicta annexã voluntati circa solum actum elicitum notionalem scilicet circa spiritũsctũ. Et sensus huius est, quod spiratio spiritus sancti est dupliciter necessaria: nã vnam necessitatem habet inquantum est à voluntate diuina absolutè, vt terminatur ad essentiam amatam: aliam habet inquantum procedit a voluntate diuina naturalitate tertio modo dicta sibi annexa, & hoc inquãtum talis spiratio terminatur ad actum notionalem idest ad spiritum sanctum.

Ratio Scoti contra Henricum.

IBI. CONTRA dicta. Hæc ratio Docto. stat in hoc. Ex quo per te voluntas est principium formale productiuum spiritus sancti, & est in supposito apto & disposito, & hæc ante productum, puta in patre, & filio. Quæro à te quid facit ista assistentia essentiæ? aut aliquid operatur circa productionem spiritus sancti: & sic sola voluntas non est principium productiuum, quod est contra te: aut non operatur? ergo nõ est necessaria. Si dicis, quòd dicitur assistere, quia dat tale esse volũtati, puta quod sit productiua &c. si sic? ergo ipsa essentia, vt assistit magis est principium spiritus sancti, quam voluntas, patet quia quicquid est cã causæ est cã causati. ergo si essentia dat sibi tale esse, vt sit principium, & ipsa non potest esse principiũ nisi inquantum sibi assistit. ergo ipsa essentia magis erit principium, & ex hoc patet quomodo intelligitur secundum argumentum.

§Ibi Præterea, quando aliqua. Et ibi, Præterea. quod ponitur vnica necessitas. Hoc totum clarum est. vt patet intuenti literam.

§Ibi Præterea videtur Quia dicit Hen. quod necessitas naturalitatis consequitur actum voluntatis, & cõcomitatur. idest quod necessitas talis actus est à volũtate inquantum fundatur in essentia, & non ab essentia. Contra hoc: quia magis videtur, quod sit ab essentia: patet quia illud quod consequitur rationem essentiæ, vt essentia, vel voluntatem ratione essentiæ, consequitur ipsam essentiã per prius, quam illud quod consequitur voluntatem, vt voluntas est: quia voluntas, vt voluntas est, est posterior essentia, & sic, cum voluntas dicatur habere hanc naturalitatem idest quod producat actum notionalem naturali necessitate inquantũ essentia diuina sibi annectitur. ergo ipsa naturalitas erit essentia, vt essentia, & sic præcedet ipsam voluntatem, & per consequens impediet ipsam libertatẽ, quod est contra eum.

§Ibi. Præterea cõtra opinantem. Hoc declaratum est supra in primo dubio Hen.

§Ibi. Et similiter quæ est necessitas? Quasi dicat Doc. Ex quo per te natura diuina. & voluntas sunt simpliciter idem, & tantum ratione differunt per te, quæ erit necessitas distinguendi illa duo? scilicet vt natura dicatur assistere voluntati, cum sit simpliciter eadem, sicut absurdum est dicere Plato. assistit sibimet. Et nota quod Hen. in primo, & secũdo dubio multa falsa dicit: quæ tamen mihi non improbantur à Doct. quia alibi improbauit. Primum falsum est, quod essentia cum proprietate dicatur principium productiuum, & hoc improbatum est à Doct. d. 7. Secũdũ est, quòd intellectus diuinus, vt intellectus non est principium formale productiuum filij, nisi inquantum cui accidit cum natura secundo modo dicta: & hoc est improbatum, supra d. 2. & d. 7. quia intellectus est verum principium partiale productiuum. Tertium est, quòd intellectus se habet merè passiuè respectu notitiæ essentialis, & hoc improbatum est: supra d. 2. & d. 6. Quartum est, quod intellectus videtur magis determinare naturam diuinã, quàm è conuerso, & hoc improbatum est supra d. 2. & 7. & potest elici. d. 5. q. 2. quia nec intellectus determinat essentiam, vt dicatur principium productiuum, nec è cõuerso. Quintum est, quòd natura diuina non dicatur principium productiuum spiritus sancti; sed sola voluntas, & hoc improbatum est. supra d. 2. & 6. & alibi. Sextum est, quod voluntas respectu obiecti infiniti clarè visi de necessitate elicit actum circa illud; & hoc improbatũ est supra d. 1. & aliqua alia dicit quæ transeo.

Henricus multa falsa dicit.

ALITER DICO, quòd volũtas potest esse principium

Infinitas est proprius modus volũtatis diuinæ.

cipium communicandi naturam, & non voluntas, vt communiter sumpta ad creatam, & increatã, sed volũtas vnde infinita est. Est enim infinitas proprius modus voluntatis diuinæ, sicut & cuiuscunque alterius perfectionis essentialis, vt patet supra d. 8. q. 3. quia ergo voluntas est principium amoris sibi adæquati, idest tanti amoris, quanto ipsa nata est amare obiectum. nata est autem amare obiectum infinitũ amore infinito: igitur & est productiua amoris infiniti: quia quicquid est infinitum realiter est essentia diuina. ergo ipsa, vt est voluntas est principium communicandi essentiam diuinam amori producto.

¶Hæc littera exponatur sicut expositũ est respondendo ad quæstionem.

Naturã diuinam coassistere volũtati in productione Spiritussancti potest dupliciter intelligi.

¶Ibi. Et si quæras à me de coassistentia naturæ aliquo modo. Naturam diuinam coassistere voluntati in productione Spiritussancti põt dupliciter intelligi. Primo, q sibi assistat, vt principiũ formale, & partiale productiuũ Spiritussancti, sic quòd ipsa sit principium partiale, & voluntas similiter, & integrent vnum principiũ totale, & hoc modo coassistit voluntati, & voluntas naturæ: quia nec voluntas sola, nec natura sola possunt producere. Secundo modo põt intelligi, q ipsa natura diuina coassistat volũtati dando sibi rationem partialem producendi, quasi quòd voluntas non possit dici principium partiale, nisi inquantum natura coassistit: & hoc falsum est: quia ex quo volũtas diuina est formaliter infinita sicut essentia, & tantæ perfectionis, quãtæ essentia, ideo ex sua perfectione habebit, quòd sit principium, & non à tali coassistentia, & hoc est, quod dicit in littera.

¶Ibi. Ad secundum dubium de necessitate, patet per idem quia principium productiuum perfectũ potest dare producto omnem perfectionem, quę sibi non repugnat, voluntas infinita est principiũ producendi perfectum, cum ergo producto non repugnat necessitas essendi. ergo voluntas illam potest dare: immo talis necessitas conuenit Spirituisancto necessariò: quia infinitũ habet esse necessariò, sed si productum habet à voluntate, q sit necessarium: ergo, & productio erit necessaria, patet cõsequentia: quia productum productione capit esse necessarium: ergo necessariò producitur: ergo productio est necessaria. Istud argumentum videtur concludere necessitatem productionis, quasi à posteriori: quia ex necessitate producti, quod est posterius productione.

Infinitũ habet esse necessariò.

¶Ibi. Sed quæritur ratio à priori, siue causa quid sit illud, per quod voluntas ista dat necessitatem isti productioni. Respondeo, q voluntas infinita respiciens obiectum infinitum est causa talis necessitatis, & patet quia obiectum infinitum est diligibile amore infinito à voluntate infinita: ergo voluntas infinita non esset rectissima si ipsum infinitè nõ diligeret, & vltra si posset ipsum non diligere amore infinito posset deficere à rectitudine, & sic non esset Deus, & hoc intendit Doct.

¶Ibi. Et si respondeas &c. Sententia huius litteræ patet supponendo aliqua. primo q tantum est vna voluntas in homine, & hoc ab omnibus conceditur. secundo quòd agere per modum naturæ, & per modum voluntatis, & liberè sunt modi repugnantes in eadem re omnino indistincta: quia impossibile est vnum, & idem & sub eadem ratione consideratũ posse producere liberè, & per modum naturæ, & sic impossibile est eandem voluntatem velle finem de necessitate naturæ, & velle ea, quæ sunt ad finem liberè, & contingenter.

¶Et si diceretur, quòd respectu finis est vna voluntas, quæ elicit per modum naturæ, & respectu eorũ, quæ sunt ad finem est alia voluntas, quæ elicit liberè, & contingenter.

Nota bene hanc instantiam,

¶Contra: quia tunc impossibile esset eandem voluntatem velle aliquid propter Deum, patet quia si aliqua voluntas diligit propter Deum. ergo diligit Deum. si ergo vna esset tantum respectu Dei, & alia tantum respectu aliorum à Deo. ergo aliqua vna voluntas non posset diligere creaturam propter Deũ.

¶Littera sequens clara est.

Difficultas.

SED oritur difficultas: quia tu dicis, quòd impossibile est eandem voluntatem velle aliquid cõtingenter, & aliquid necessariò. Contra: quia voluntas diuina vult essentiam diuinam de necessitate, & vult creaturam merè contingenter: ergo.

Responsio notabilis.

¶Dico, q aliud est de voluntate diuina, & aliud de voluntate creata: quia voluntas diuina, vt fertur in obiectum infinitũ vult ipsum merè liberè, & quod de necessitate velit: hoc non est a voluntate inquantũ voluntas, sed ex hoc, quòd est infinita, & respicit obiectum infinitum, & quia infinita de necessitate erit rectissima, & si de necessitate est rectissima, de necessitate diligit obiectum infinitum quãtum est diligibile, & si posset non diligere, posset deficere à tali rectitudine, & sic posset esse non rectissima, & per consequens non perfectissima, & sic posset esse nõ Deus, quod est absurdum. Quòd ergo diligat est à mera libertate ipsius, q autem necessariò, est quia infinita, & respicit obiectum infinitum, vt autẽ respicit obiectum finitum, & creatum ipsum vult merè contingenter: quia bonum creatum non est ratio mouens voluntatem diuinam, vt ipsum diligat, sicut essentia diuina mouet: immo ideo bonum: quia ipsum diligit, & non ideo diligit, quia bonum. Voluntas autẽ creata, cum sit finita respectu cuiuscunque obiecti est merè libera, & si esset formaliter infinita, & respiceret obiectum infinitum, diligeret illud de necessitate, & hoc quia non posset non esse perfectissima. Quòd ergo non diligat merè liberè, & contingẽter, hoc non est ratione voluntatis, vt voluntas, sed hoc est, quia infinita, & respicit obiectum infinitum, & necessariò est rectissima, & bene nota hãc responsionem: quia ex hac soluuntur aliqua argumenta Gul. Ocham d. 1. primi: quia arguit a simili probando, q sicut voluntas diuina vult de necessitate Deum, & contingenter creaturas, sic etiam voluntas creata, & per hoc dictum patet tota littera vsque ibi. Sed verũ voluntas infinita, &c. Hoc dictum habet solui. dist. 1. q. 1. secundi sententiarum.

Gulie Ochã arguit contra Sco.

CONTRA aliud dictum Doc. s. q cum libertate stat necessitas: arguit Ocham in 1. d. 10. q. 2. probando, q s̃m vsum auctorũ libertas, vt distinguitur contra principium naturale actiuum, est quædam contingentia, vel indifferẽtia, ex quo sequitur, q libertas non stat cum necessitate. Secundo arguit contra modum ponendi libertatem stare cum necessitate.

¶Contra primum arguit sic. per philosophum 2. phi. vbi distinguens principia actiua distinguit ea in naturam, & intellectum, tunc quæro, aut intendit distinguere intellectũ respectu cuiuslibet suæ operationis à principio actiuo naturali, aut non? Si sic? ergo intellectus respectu nullius est principiũ actiuũ naturale, quod est manifestè falsum, etiam secũdum istos: si enim hoc esset verum filius in diuinis nõ magis pduceretur naturaliter, quàm Spiritussanctus, quod isti negant. Si non? ergo oportet, quòd hoc sit, quia aliter est principium aliquorũ actiuum, & aliter aliorum, sed non potest dari talis differentia: nisi quia aliquos actus habet in sua potestate, & aliquos non. Et ita intellectus ibi distinguitur a natura respectu operationum respectu quarum contingenter se habet.

¶Præterea 9. met. t. c. 10. distinguit philosophus inter potentias rationales, & irrationales: quia rationales valent ad opposita. Ex hoc arguo sic. Omnis potentia, quæ valet ad opposita contingenter agit, sed

potentia

potentia rationalis valet ad opposita, ergo cōtingenter agit. Sed potentia rationalis, & potentia libera secundum istos idē sunt. Vnde dicunt sic Diuisio principij actiui diuersis nominibus exprimitur, nō solū autem apud diuersos, sed etiam apud Arist. vt patet in 2. phi. vbi præmisit secundum propositum, & non secundum propositum, subdit; ab intellectu, & natura. Et in 9. met. rationales, & irrationales potētiæ. Per ista non secundum propositum, & natura, & potētia irrationalis, intelligitur principium quod coïter dicimus naturam, per alia tria intelligitur aliud principium actiuum, in quo cōcurrunt intellectus, & volūtas. Ex isto patet, φ philosophus per ſm propositum intellectum, & potentiam rationalem intelligit principium liberum, seu principium actiuum distinctum contra principium actiuum naturale. ergo respectu cuiuscunq; aliquid est principium actiuum, & respectu eiusdem non dicitur potentia rōnalis actiua, respectu cuius dicetur principium actiuū naturale ſm philosophum principium actiuum naturale distinguitur contra principium actiuum liberum. Sed oē principium actiuum, respectu cuius necessariò agit respectu illius non potest dici potentia rōnalis: quia respectu illius, non potest dici potentia valens ad opposita. Ideo respectu illius dicet naturale principiū actiuum, & ita apud philosophos idem sunt principium actiuum naturale, & principium actiuum necessarium, seu necessariò Hoc patet per philosophū, & Co. 9. met. c. 9. vbi philosophus distinguens inter potētias rationales, & irrationales subdit. Tales quidem potentias necesse est quādo actiuum, & passiuū appropinquant, hoc quidem facere, illud verò pati, illas vero non necesse, vbi dicit Com. Potentiæ, quæ sunt sine ratione quando agens appropinquat passo, & non est illic aliquod impediens extrinsecum, necesse est, quòd agens agat, & patiens patiatur. Et subdit. Aliæ verò potētiæ, scilicet quæ sunt cum ratione non est necesse quando appropinquant suis passiuis, vt agant. Ex isto patet, quòd philosophus, & Com. nō ponunt potentiam realem respectu alicuius rōnis actionis, nisi quam habet agens in sua potestate. quòd possit agere, & non agere. ergo si idem sunt potentia rationalis, & libera respectu nullius dicitur potentia rationalis, & libera respectu nullius dicitur potenna libera, nisi respectu cuius est indifferens, & contingenter se habet.

Intētio Damasceni. ¶ Præterea, hæc videtur esse intentio Dama. in sen. suis c. 40. vbi dicit, φ illa, q̄ sunt in potestate nostra, si faciamus ea, vel si non faciamus sunt obiecta liberi arbitrij ergo potentia nō est libera respectu aliquorum, nisi quæ habet in sua potestate si faciat, & non faciat. Vnde dicit Dama sic. Eorum quæ fiunt hæc quidem sunt in nobis, hæc autem non in nobis. In nobis quidem sunt, quæ nos sumus liberi arbitrij facere, & nō facere. Hoc est opera, quæ per nos voluntariè aguntur, & sequitur. Et similiter supple sunt in nobis, quæ sequitur laus, vel vituperatio, & lex, principaliter autem in nobis sunt illa opera, de quibus consiliamur, consilium autem est eorum, quæ pariter contingunt. Ex isto patet, quòd illa dicuntur esse in nobis. quæ sunt in nostra potestate. Sed respectu talium est indifferentia ergo &c.

Quid sit esse in nobis, & respectu quorum sit.

Gulie. Ocha. vbi supra. ¶ Præterea omnem actionem liberam cōsequitur laus, vel vituperium. Sed solam operationem elicitā contingenter consequitur laus, vel vituperium: igitur sola dicetur liberè elicita.

CONTRA secundum, scilicet modum ponendi, qui modus ponitur à Sco in quolī. q. 16. qui modus pro maiori intelligētia hic ponitur ad litteram. Si inquit quæratur vnde est, quòd voluntas, licet sit necessariò agens, non tamen naturaliter agit, cū non possit natura magis esse determinata ad agendum, quàm φ sit necessitata ad agere. Declarat sic. Omne (inquit) naturale agens, vel est omnino primum, vel si est posterius est ab aliquo priori naturaliter determinatum ad agendum. Sed voluntas nunquam pōt esse agens oīno primum, sed nec potest esse determinata naturaliter ab alio agēte superiori: quia ipsa est tale actiuum, φ seipsam determinat ad agendum. sic intelligendo, φ si voluntas aliquid necessariò velit; puta a. non tamen illud velle naturaliter causatur à causante voluntatem, etiam si naturaliter causaret voluntatem. Sed posito actu primo, quo volūtas est voluntas, si ipsa sibi relinqueretur, & si posset cōtingenter habere, vel non habere hoc velle, tamen seipsam determinaret ad hoc velle Quando igitur dicitur, φ naturale agens non potest magis determinari, quàm quòd necessitetur. Respondeo, φ licet necessarium sit summè determinatum, quia ad exclusionē indeterminationis ad virumlibet, tamē aliquod necessarium aliquo modo est magis determinatum, quàm aliud. sicut ignem esse calidum, vel cęlum esse rotundum est determinatum à causante, vel dante esse cœli, & rotunditatem, sed graue est determinatū ad descensum non habito actu descendendi ab ipso generante, sed tantum hab.to ab ipso principio naturaliter determinato ad descendendum. Voluntas autem creata si necessariò vult aliquid non est sic determinata a creante ad illud velle, sicut graue ad descensum, sed tantum a creante habet principium determinatiuum sui ad velle.

¶ Si dicas si descensus grauis causatur à grauitate intrinseca, tunc graue mouet se, quale igitur non æque libere sicut voluntas mouet se ad illud velle, respectu cuius ipsa voluntas est necessaria ratio causandi?

¶ Respondeo. Illa causatio grauitatis respectu descensus est naturalis, & ista libera: quia hoc est hoc: & illud est illud.

¶ Breuiter ergo posset dici, quòd esse, & modus essendi, agere & modus agendi sunt immediata. ideo sicut non est alia ratio, quare hoc habet talem modum essendi, nisi quia est tale ens, sic non est aliqua ratio, quare hoc habet talem modum agendi, puta liberè, nisi quia est tale principium actiuum sic liberum. Sic ergo tenetur, quòd Spiritussanctus necessariò producitur, & liberè, & non naturaliter. hæc Scotus.

CONTRA aliqua dicta in isto modo dicendi arguit ipse Ocham. Et primo contra illud, φ volūtas non est prima simpliciter causa: quia ſm Aug. voluntas diuina est prima causa omnium. Similiter probatum est prius, φ voluntas diuina, & intellectus, & essentia diuina nullo modo distinguūtur. ergo si Deus est agens primum, voluntas erit agens primum. *Item Gulie. Ocham vbi supra arguit contra Dec.*

¶ Præterea, quod dicit, quòd aliter determinatur graue ad descensum, & voluntas aliter ad hoc velle, si necessariò velit: non est verum, quia quandocunque sunt duo actiua necessaria respectu actuum suorum, quæ omnino vniformiter à suis causis producuntur, & dependent, & ab eisdem causis, etiam vniformiter dependent actus illorum principiorum, necessariorum actiuorum, non aliter determinatur vnum illorum principiorum actiuorum ad suum actum, quàm reliquum ad suum: si enim aliter determinaretur vnum, quàm reliquum: æque faciliter diceretur, quòd aliter determinatur calor ad calefaciendum, & sol ad illuminandum, & ita æque saluaretur libertas in sole respectu illuminationis, & non in calore respectu calefactionis. sicut saluatur libertas in voluntate respectu illius actus necessariò eliciti, & non in graui respectu descensus necessariò eliciti, sed graue si causetur à solo Deo (sicut possibile est)

æqualiter dependet à Deo, sicut voluntas: quia neutrius est causa naturalis, sed libera. Similiter vniformiter dependet descensus grauis à Deo: & talis voluntas: quia Deus neutrius est causa naturalis, sed libera. Similiter non plus oportet, quòd Deus sit causa immediata, & partialis vnius, quàm alterius, nec aliter dependet vnus actus à Deo, quàm alius potest dependere. ergo ex parte actuum in comparatione ad Deum, vel ad aliam causam quamcunque non est diuersitas: ergo diuersitas est ex parte illorum principiorum actiuorum immediatorum. Sed diuersitas naturæ non sufficit: quia talis diuersitas naturæ non potest reperiri inter solem, & ignem. ergo requiritur diuersitas ex ea parte: quia volun. habet actum in sua potestate, & aliud non. hæc Guliel. Ocham.

Solutio rationũ Ochã. RESPONDEO ad rationes Ocham præmittendo aliqua. Primum est, quòd diuisio principij actiui diuersis nominibus exprimitur apud Aristo. vt patet secundo physi. t.c.44. vbi præmisit secundũ propositum, & non secundum propositum: & subdit ab intellectu, & à natura. Et in 9. metha. t.com. 10. rationales, & irrationales potentias. Per ista tria modo secundum propositum, & à natura, & potentia irrationalis, intelligit principium actiuum, quod communiter dicimus naturam, per alia tria, scilicet secundum propositum, ab intellectu, & potentia rationalis intelligit illud aliud principium actiuum, in quo concurrunt respectu actus extrinseci, & intellectus, & voluntas. Secundum est, quòd intellectus habet proprium modum principiandi distinctum à modo principiandi voluntatis; intellectus quidem per modum naturæ; licet eius principium productiuum sit memoria, voluntas autem semper habet suum modum causandi, scilicet liberè. Et ideo quando concurrit cum intellectu, vt in productione artificialium totum dicitur produci liberè, & à proposito: quia propositum est principale, & immediatum principium illius productionis extrinsecæ. Si autem quandoque concurrat potentia naturaliter actiua cum ipsa voluntate, sicut est de potentijs inferioribus, quibus vtimur ad agẽdum, licet actio propriè, vt est huius principij sit per modum naturæ; tamen quia totum subiacet voluntati, ideò liberè vtimur, & dicimur agere liberè à principali agente. Et hoc modo loquitur philosophus. 9. metha. t. com. 10. vbi vult, quòd vltra intellectum sit aliquod determinans, vt appetitus. alioquin simul faceret contraria. Nam ipsa potentia simul contraria ostendit, & ipsa quantum est ex parte sui esset principium per modum naturæ; & necessariò quantum est ex parte sui causaret quodlibet, respectu cuius est potentia, vt exposui. supra distinctione secunda, parte secunda, quæst. tertia. Ille inquit philosophus contrariorum quare simul faciet contraria hoc est impossibile: necessarium igitur alterum adesse, quod propositum est. hoc est determinans ad vltimum oppositorum. Et subdit. Dico autem hoc appetitum, &c. Ad propositum dico, quòd licet aliquod principium posset concurrere in agendo cum voluntate, puta obiectum intellectus secundum aliquos, & illud concurrens, quantum est ex se sit naturaliter actiuum, tamen voluntas (per se loquendo) nunquam est principium per se actiuum naturaliter, quia esse naturaliter actiuum, & esse liberè actiuum sunt primæ differentiæ principij actiui, & voluntas, vnde voluntas est principiuum actiuum liberè. Non magis igitur potest intellectus esse naturaliter actiuus, vt est principium distinctum contra voluntatem, quàm voluntas potest esse liberè actiua. Tertium est. Quod intellectus, aut comparatur ad suam naturam, & ad suam propriam operationem, cuius est principium elicitiuum, & productiuum aliquo modo, aut comparatur ad operationes aliarum potentiarum, respectu quarum est potentia directiua, vel regulatiua. Primo modo intellectus est mere natura, & in eliciendo, & in producendo: quemcunque enim actum intelligendi producit cum obiecto præsente, & memoria naturaliter producit, & quamcunque operationem operatur, merè naturaliter operatur. Secundo modo, vt comparatur ad voluntatem, quæ imperat intellectui elicere aliquam operationem, non dicitur tunc esse actiuus mere naturaliter respectu talis operationis, siue determinationis voluntatis determinantis ad alterum appositorum.

¶ Istis præmissis. Dico, quòd quando philosophus distinguitur principium actiuum in naturam, & intellectum, quòd non accipit ibi intellectum, vt præcisè comparatur ad naturam suam, & ad operationẽ suam: quia vt sic est actiuus merè naturaliter; sed accipit ibi intellectum pro agente à proposito, vt comprehendit, scilicet intellectum, & voluntatem modo præexposito. Non enim intellectus præcisè sumptus, vt distinguitur contra volũtatem aliter est principium actiuum aliquorum, & aliter aliorum: quia respectu cuiuscunque productibilis ab ipso eodem modo se habet, scilicet per modum naturæ. & si respectu aliquorum non se habet per modum naturæ, hoc erit verum, vt determinatur à volũtate ad agendum, aliter non. Nec oportet inferre. agit per modum libertatis. ergo cõtingenter? Non sequitur, vt ostendit Doc. in quoli. q. 16.

¶ Ad secundum cum arguit. Omnis potentia, quæ valet ad opposita contingenter agit. Dico, quòd valere ad opposita potest dupliciter intelligi. Vno modo quantũ est ex natura talis potentiæ absolutè sumptæ. Alio mõ vt potentia non comparatur ad quodcunque obiectum, & vt est talis potentia. Primo modo omnis voluntas absolutè sumpta valet ad opposita etiã voluntas diuina. Secundo modo non sequitur, præcipuè quando voluntas est infinita intensiuè, & respicit obiectum perfectissimum: quia tunc vult illud obiectum necessariò, & non potest non velle: quia tunc posset deficere à perfectione summa. Voluntas enim infinita, quæ respicit obiectũ formaliter infinitum propter infinitam sui perfectionem: non potest non velle illud. Cõcedo ergo primo, ꝙ omnis voluntas absolutè sumpta potest in opposita cõtradictoria, nego tñ de volũtate infinita comparata ad obiectum formaliter infinitum. Et secundo concedo, ꝙ omnis voluntas finita formaliter respectu cuiuscunque obiecti, valet ad opposita: & omnis voluntas infinita comparata ad obiectum finitum. Immo vult Doct. (vt supra patuit dist. 1. q. 4.) quòd voluntas, vt comparatur ad finem vltimum necessariò velit illum, & media ad finem illum contingenter. Ex his patet responsio ad Dama. & ad alias rationes sequentès: non enim ostenditur, quòd necessitas non possit stare cum summa libertate.

Aliquid valere ad oppositum potest dupliciter intelligi.

¶ Ad obiectiones contra modum ponendi. Et primo ad illud, quod dicit contra Docto. scilicet quòd voluntas non potest esse agens omnino primum. Dico, ꝙ patet manifestè ipsam non posse esse agens simpliciter primum. Et quod dicit, ꝙ secundum Augu. voluntas diuina est prima causa omnium. Dico, ꝙ accipiendo causam propriè dictam: quæ tantum respicit causabile in esse simpliciter ipsa est prima cã omnium. Accipiendo verò causam, vt comparatur ad causabile ſm esse tãtum secundum quid, puta ſm esse cognitum, vel ſm esse possibile, intellectus diuinus est prima causa: quia ante oẽm actum voluntatis ad extra ꝓducit oia obiecta secundaria in esse cognito, siue in esse ſm quid: vt patet à Doc. 3. d. 2. q. 4. & 7. dist.

Quõ voluntas diuina sit prima cã omnium.

Causa accipitur dupliciter.

distin. 35. 36. 39. 43. in 2. distin. 1. quæst. 1. in quolib. quæst. 14. & alibi. Dico secundo, quòd Docto. loquitur absolutè, quòd primum productiuum primitate originis est productiuum per modum naturæ. & illud est essentia diuina, & intellectus diuinus. Essentia enim diuina per modum naturæ ante omnē actū voluntatis diuinæ mouet suo modo intellectum diuinum ad sui cognitionem, & hæc est prima simpliciter productio, quæ omni alij productioni tam ad intra, quàm ad extra præsupponitur, vt subtiliter docet Doc. in quolib. quæst. decimaquarta. Et hoc modo intelligit Docto. de primitate principij actiui. Cum secundo dicit, quòd intellectus diuinus, & voluntas, & essentia nullo modo distinguuntur. ergo si essentia est primum, & voluntas erit primum. Dico, quòd antecedens est manifestè falsum, vt supra ostensum est. distinctione octaua, quæst. tertia, contra ipsum Ocham.

Principium productiuū primitate originis est productiuū p modū naturæ & illud ē essentia diuina, & intellectus diuinus.

¶ Ad aliud quod dicit contra modum ponendi, (scilicet contra illud quod Docto. dicit: videlicet, q aliter determinatur graue ad descensum, & voluntas aliter ad hoc velle, si necessariò velit.) Concedo Maiorem, scilicet quòd quando sunt duo actiua necessaria respectu actuum suorum, quæ omnino vniformiter à suis causis producuntur, & dependent, & ab eisdem causis, etiam vniformiter dependent actus illorum principiorum necessariorum actiuorum non aliter determinatur vnum illorum principiorū actiuorum ad suum actum, quàm reliquum ad suū. Sed postea negatur ista minor, videlicet quod voluntas, & grauitas vniformiter se habeant respectu suorum actuum necessariò elicitorum. Grauitas enim est principium descensus simpliciter per modum naturæ, ita quòd graue non determinat seipsum ad descensum: habet enim ab agente superiori, quòd sit sic determinatum ad descensum. Voluntas verò, & si aliquod obiectum necessariò velit, determinat tamen seipsam ad volendum illud, licet necessariò se determinet. vt satis patet à Docto. in quolibe. quæstione 16. vide ibi articu. vlt. Et breuiter nulla alia causa potest assignari (scilicet quare causa non grauitatis respectu descensus dicitur naturalis, & productio necessaria voluntatis libera) quàm illa, quæ assignatur à Docto. in quolibe. quæstio. 16. quia voluntas est talis entitas, quòd quicquid producit, siue necessariò, siue contingenter semper liberè producit, & graue est talis entitas, quòd quicquid producit per modum naturæ producit: nō enim omnium assignandæ sunt rationes. Ex his patet quomodo obiectiones Ocham non concludunt contra positionem Doct.

Grauitas est principiū descensus simpliciter per modum naturæ.

Non omniū assignandæ sunt rōnes. quia omniū quærere causam indisciplinati est. Ratio Sco.

DICO vltra, q responsiones, quas facit Ocham ad rationes Doct. quibus probat, quòd cum libertate stat necessitas non soluunt illas. Et pro maiori intelligentia adduco illas rationes Docto. quas facit in quolibe. quæst. 16. Prima fundatur super auctoritate Augustini in Enchi. cap. 8. & 83. quæst. q. 72. Sic (inquit) oportebat prius fieri hominem, vt bene velle posset, & male, nec gratis si bene, nec impunè si male. Postea verò, sic erit, vt male velle non possit, nec ideo libero carebit arbitrio, quippe liberius erit, quod omnino non potest seruire peccato. Et subdit quasi pro probatione. Neque enim culpanda est voluntas, aut voluntas non est, aut libera dicenda non est, qua beati sic esse volumus, vt esse miseri non solum, non velimus, sed nequaquam velle possimus.

¶ Respondet Ocham, quòd à tali voluntate, quæ male agere non potest non est neganda libertas simpliciter libera; quamuis illum actum non eliciat liberè, quem elicit necessariò: & ita eius libertas non minuitur, quamuis talem actū non eliciat pro tunc. Vnde non intendunt sancti, quòd voluntas respectu illius actus, quem necessariò habet liberè operetur, sed q simpliciter est libera, & liberior, quàm prius: quia minus potest quantum ad actus multos imperatos impediri à causis extrinsecis per talem confirmationem in bono, quàm ante.

Respondet Ocham.

¶ Sed hæc responsio minimè soluit auctoritatem Augu. & aliorum sanctorum: quia voluntas non dicitur libera, vt in sua natura considerata, sed simpliciter dicitur libera: quia potest operationē producere liberè, vt ly liberè distinguitur contra productionem per modum naturæ, patet. Dicitur enim contingenter agere quando agit: quia habet in potestate sua posse producere oppositum non tantū successiue, sed etiam pro eodem instanti quo agit, vt patebit infra d. 39. & dicitur necessariò agere propter hoc: quia actum aliquem sic necessariò elicit, quòd eius oppositum, nec pro eodem instanti, quo elicit, nec pro alio instanti elicere potest. Si ergo sancti volunt, quòd quamuis voluntas velit aliquid necessariò, illud idem tamen vult, & liberè: talis libertas accipitur prius productionem actus, ita quòd nullum actum liberè eliciat. Et quòd talis libertas voluntatis dicatur accipi per comparationem voluntatis ad actum elicitum. vide Docto. infra in isto primo distinctione 39. & in secundo distinct. 15. & in quol. q. 16.

Improbatur Ocham. Quare volū tas dicatur libera, & agere necessariò.

¶ Deinde Ocham pro confirmatione suæ responsionis addit vnam congruentiam, & vnam auctoritatem. Congruentia est: quia eadem voluntas habens primo in sua potestate actus contrarios, scilicet bonum, & malum, si postea firmetur in vno illorum non magis dicetur liberior respectu illius, quàm diceretur liberior respectu alterius si firmetur in alio contrario. sed voluntas damnati firmatur in aliquo malo, & tamen propter talem firmitatem non est liberior respectu illius actus, quàm ante. ergo quando bonus firmatur in aliquo bono quod necessariò habet, non dicetur liberior respectu illius actus, ergo intelligunt sancti, quòd sit liberior voluntas beati, qua peccare non potest: quia ad actus imperatos indecentes, & non expedientes et minus cogi potest quàm prius: immo nullo modo potest cogi, ad quos tamen ante saltem ad multos cogi potuit.

¶ Auctoritas est August. 5 de ciui. Dei. cap. 10. vbi vult, quòd sicut nō minus dicitur Deus omnipotēs, quamuis non possit mori, nec falli, ita non minus dicitur voluntas libera, quamuis necesse sit eam velle, quod vult. ergo nō minus potest dici libera, quamuis velit hoc necessariò, dum tamen propter hoc minus possit ad alia cogi, non dico ad actus elicitos, sed ad actus imperatos: bene enim cogitur homo ad actus elicitos, qui actus tunc non sunt imperati.

¶ Respondeo, quòd congruentia illa parum valet. Tum quia non ideo dicitur liberior: quia magis firmetur in bono, quam in malo, sed dicitur libera, quia liberè elicit actum, quamuis necessariò eliciat, & quantum ad hoc, ita voluntas dicitur libera, quæ necessariò vult malum (si tamen potest velle malum) sicut quando necessariò vult bonum: quia tota libertas vtriusque est in eliciendo actum. Sicut ita dicitur libera contingenter quando vult malum contingenter, sicut quando vult bonum contingenter. Potest tamen dici liberior quando vult bonum: quia bonum habet rationem diligibilis, & volibilis, non sic malum. Dicitur etiam liberior quando vult bonum: quia magis inclinatur ad bonum, quàm ad malum. Et ideo quando vult contingenter bonum dicitur magis libera, quàm quando vult contingenter malum. Sic quando necessariò vult bonum, & necessariò firmatur

Responsio ad Ocham.

in illo dicitur liberior, quam quando necessariò firmatur in malo propter conditiones supradictas, & multas aliàs extrinsecas. Propriè tamen loquendo de libertate illa attenditur penes elitionem actus, ita quòd actu dicitur libera quando actu liberè elicit, licet necessariò, & dicitur potentia libera quando potest libere elicere actum. Ex sic patet, quod congruentia illa non est ad propositum, nec ad mentem sanctorum. Auctoritas Augu. est magis ad propositum, quàm ad oppositum, vt patet intuenti: ad hoc enim vt dicatur omnipotens requiritur respectus ad possibilia. Sicut enim non dicitur actu creator, nisi actu creet, sic non dicitur actu omnipotens nisi actu possit in omne possibile. Omnipotentia enim attenditur ex hoc, quòd potest in omne possibile. vt infra patebit. d. 20 & dist. 42. & in quolibet. q. 7. Sic est de voluntate, quo nullo modo dicitur actu libera, nisi actu eliciat liberè, nec dicitur potentia libera, nisi quia potest libere elicere, & sicut cum tali libertate stat contingentia, ita etiam stat necessitas elitionis; nec plus concludit auctoritas Augustini.

Quid requiratur ad hoc, vt dicatur omnipotens.

Ratio Doct.

SECVNDO principaliter arguit Doct. per Ansel. de libero arbitrio. c. 1. qui sic habet quod decet, & expedit, vt hoc amittere nõ queat liberior est quã ille qui sic habet hoc ipsum, vt possunt perdere. Et ex hoc concluditur liberior. est igitur voluntas, quæ à rectitudine declinare nequit.

Respondet Ocham. Quõ sit intelligenda auctoritas Anselmi.

¶Respondet Ocham dicens, quòd Ansel. non intelligit, quòd libere velit illud, quod necessariò vult, sed quòd voluntas, quæ à rectitudine declinare nequit est liberior: quia causa non potast seruire peccato, & ita à seruitute, quæ opponitur libertati est liberior. Et ideo eo ipso, quòd à seruitute peccati est liberior, est etiam à coactione quantum ad actus alios ab actibus volendi, & nolendi liberior: & propter hoc posse peccare non est libertas, nec pars libertatis sed magis minuit libertatem, non tamen minuit libertatem a coactione quantum ad actus intrinsecos volendi, & nolendi. ergo minuit aliatu libertatem, de qua loquitur Ansel. ibidem.

¶Si dicatur. quòd potestas peccandi, nec minuit, nec auget libertatem. Contra hoc est expressè Ansel. ibidem dicens sic. Potestas peccandi, quæ addita voluntati eius minuit libertatem, & si dematur auget; nec est libertas, nec pars libertatis.

Responsio ad Ocham.

¶Respondeo, quòd in volendo rectitudinem est libertas voluntatis: quia sicut voluntas liberè vult actum, quantum ad substantiam, & intensionem eius ita vult liberè rectitudinem actus (quod nihil aliud est, nisi velle actum circunstantionatum circunstantijs requisitis ad ipsum actum rectum: vt infra patebit. d. 17. & in secundo d. 7. & d. 40. & in quolib. q. 18.) & sic in volendo rectitudinem est libertas, vel pars libertatis. Respectu verò peccati, siuè deformitatis non potest esse libertas, nec pars libertatis: quia talis deformitas nihil est. Est enim tantum priuatio rectitudinis, quæ debere inesse actui. vt ostendit Doc. in secundo dist. 34. & d. 37. Libertas enim, vel pars libertatis respicit aliquid positiuum. Peccare enim non est efficere, sed magis deficere: modo in deficiendo non attenditur libertas, nec pars libertatis. De hoc prolixè vide Doc. in secundo distin. 34. 37. & 44. Si verò voluntas comparetur ad substratum peccati illud dicitur librè producere. Ita enim liberè producit substratum deformitatis, sicut & substratum rectitudinis, & quo ad hoc nulla est differentia, & tũc ita est libertas, vel pars libertatis respectu substrati peccati, sicut & respectu substrati rectitudinis. Comparando tamen voluntatem ad rectitudinem absolutè, & ad deformitatẽ respectu rectitudinis est libertas, vel pars libertatis. Respectu verò deformitatis nulla est libertas nec pars libertatis. Et sic auctoritas Ansel. est ad propositum, & non ad oppositum: vt iste nititur ostendere.

Respectu peccati nulla è libertas. Peccare non est efficere, sed magis deficere.

Ratio Doct.

TERTIO principaliter arguit Docto. cuius ratio est; quia voluntas diuina necessariò vult bonitatem suam, & tamen in volendo eam est libera. ergo. Mi. probatur. quia potentia operans circa vnum obiectum non absolute, sed in ordine ad aliud est operatiua circa vtrumque obiectum: (sicut arguit philosophus secundo de anima. t. comm. 146. de sensu communi) sed voluntas diuina refert ad finem omnia alia. ergo operatur circa omnia alia, sed circa illud, quod est ad finem liberè operatur, & contingenter. ergo liberè vult bonitatem suam.

Respondet Ocham.

¶Respondet Ocham, quòd voluntas diuina necessariò vult bonitatem suam, non tamen liberè, sed ita naturaliter, sicut naturaliter intelligit bonitatẽ suã. Ad probationem dicit, quòd innuit imaginationẽ falsam, s. quòd potentia volitiua operatur circa diuinam essentiam, quasi eliciendo aliquam volitionem quocunq; modo distinctam ex natura rei ab illa voluntate: hoc enim est simpliciter falsum. Hoc tamen posito argumentum non valet: quia non sequitur. eadem potentia, & sub ratione eiusdẽ potentiæ operatur circa hoc, & circa illud. ergo si liberè operatur circa hoc, libere operatur circa illud? nõ sequitur sicut non sequitur. eadem potẽtia operatur circa hoc & circa illud, & operatur circa hoc necessariò. ergo & circa illud necessariò operatur? Vnde sicut isti negant istam consequentiam, ita nego ego primam.

Responsio ad Ocham.

¶Dico, quòd consequentia Doc. non intelligitur eo modo, quo fit à Doct. vnde pro intellectione illius rationis præmitto aliqua. Primum, quòd producere, & causare sic se habẽt, quòd causare tantum respicit contingens, ita quod nihil potest causare necessariò: repugnat enim causare, & causare necessariò, vt supra patuit d. 8. q. vlt. & patet in secundo distinctio. 1. q. 3. & in quolib producere verò est communius, & stat cum productione contingenti, & productione necessaria, & productio necessaria est duplex, scilicet libera, & per modum naturæ. Similiter dico, quòd libere, & contingenter sic se habent: quòd productio libera stat cum productione contingenti, & necessaria, non tamen stat cum productione per modum naturę. Productio verò contingens tm̃ stat pro possibili, & nullo modo necessariò. Secundum. vna & eadem potentia habet tm̃ vnum modum producendi, s. vel per modum naturæ, vel libere, vt supra ostensum est, & quod eadem potẽtia velit aliquid necessariò, & aliud contingenter accidit sibi: non enim cõpetit sibi velle necessariò, nisi quia talis potentia est circa tale obiectũ, vt dixi supra velle ergo necessariò, vel contingenter accipitur magis à ratione extrinseca, sed velle libere accipitur à ratione intrinseca potentiæ volitiuæ. Sicut ergo bene sequitur. aliqua potentia causat a. ergo producit a. & si causat per modum naturæ. ergo producit per modum naturæ, & similiter si operatur modum naturæ circa ea, quæ sunt ad finem, ergo & circa finem, cum vna potẽtia vnius rationis habeat tm̃ vnum modũ producendi. Si bene sequitur. potentia a. vult ordinatum ad finẽ libere. ergo vult, & ipsum finem libere: aliter nõ esset eadem potentia, si posset velle per modum naturæ: cum isti modi sint omnino incompossibiles, vt ostensum est, supra. Sequitur ergo secundum Doc. quod si voluntas diuina operatur libere, licet contingenter circa creaturas, quod etiam liberè, licet necessariò operatur circa essentiam Dei. Ex his patet quomodo non sequitur. si vult necessariò bonitatem suam, quòd etiam velit necessariò bonitatem creaturarum. Sed bene sequitur. voluntas diuina vult libere, licet necessariò bonitatem suam. ergo liberè vult; licet non

Repugnat causare, & causare necessariò.

Duplex est productio.

Differentia inter velle cõtingẽter, & liberè.

necessa-

necessariò bonitatem creaturarum. Et similiter sequitur vult bonitatem creaturarum liberè licet contingéter ergo vult liberè, licet necessariò bonitatem essentiæ diuinæ.

Ratio Scoti.

¶ Item arguit Doct. Propter quid actio circa finē vltimum est perfectissima, in tali actione necessitas in agendo est perfectionis ergo necessitas in ea non tollit, sed magis ponit, quod est perfectionis cuiusmodi est libertas.

Respondet Ocham.

¶ Respondet Ocham, quòd necessitas non tollit perfectionem. ideo non tollit libertatem, quamuis repugnet libertati respectu eius, cuius est necessitas.

Resp̄ōsio ad Ocham.

¶ Sed ista responsio (vt patet ex supra dictis) nihil vel parum valet, nec oportet hic immorari Et quod dicit, q voluntas diuina non elicit actum distinctum ex natura rei. Supra improbatum est.d.8.q.3. Ex his patet firma positio Doc.& quomodo rōnes Ocham non concludunt contra Docto. nec responsiones ad rationes Doc euacuant.

A D tertium dubium. Quando quæritur tertio. si productio sit necessaria quomodo non est per modum naturę, sed distincta contra illam, & libera? Dicit Hen. quòd natura agit per impressionem, & sic intellectus diuinus, vt coincidit cum natura modo supradicto agit per impressionem, idest p̄ducit notitiam genitam, imprimendo illam in intellectu nudo, voluntas verò licet agat de necessitate, non tamē dicitur natura: quia producit Spiritumsanctū non per impressionem illius in aliquo, sed per expressionem quandam, vt supra patuit declarando positionē Hen.d.2.parte 2 q.4 & Doc. non arguit contra hoc: quia supra loco præallegato improbauit illam opin. Hen. q intellectus ageret per impressionem, &c. Sed respondendo ad dubium, dico, quòd quamuis voluntas agat de necessitate, non tamen per modū naturæ: quia necessitas stat cum perfecta libertate, vt declarauit Doct. supra. & ideo hic non declarat; & hæc est vera, quòd agens per modum naturæ agit de necessitate; non tamen econtra.

A D argumenta principalia. Ad primum dico, q licet Spiritussanctus sit æque similis patri in omnibus perfectionibus, sicut, & filius. & etiam ex vi productionis producatur, vt similis, & patri, & filio, (vi enim productionis habet simpliciter eandem perfectionem, quam filius. & per consequens videtur produci sicut, & filius) tamen filius specialiter dicitur esse similis ex vi productionis: quia vltra omnia supradicta producitur per modum intellectus, ideo specialiter dicitur imago patris, & verbum expressiuū, & declaratiuum memoriæ fœcundæ patris. Et quantum ad hoc ex vi productionis suæ dicitur produci, vt similis, &c.

¶ Ibi. Ad vltimum. &c. Ista responsio consistit in hoc, quod voluntas non potest habere actum circa aliquod obiectum, nisi illud obiectum sit præcognitum, & præostensum, & non oportet actu illum eliciendum esse cognitum, immo prius elicitur, & postea cognoscitur. Sic in proposito, pater, & filius non possunt producere Spiritumsanctum mediante voluntate, nisi essentia diuina esset præcognita, & præostensa; non autem Spiritussanctus præcognoscitur, & præostenditur: in primo ergo instanti originis pater, & filius præcognoscunt essentiam, & in secundo Spiritumsanctum, & licet tota trinitas similiter cognoscatur in eodem instanti æternitatis, non tamen simpliciter in eodem originis.

¶ Aliter posset dici, &c. Et quod dicit Doc. quòd pater prius origine, quàm producatur Spiritussanctus videt eum intuitiuè in essentia diuina, sicut, & creaturas ante existentiā propriam. hoc non videtur simile: quia essentia diuina ex hoc potest esse ratio formalis videndi omnem creaturam antequam existant: quia eminenter continet omnem creaturam secundum totam suam entitatem, vt patet supra à Doc. Spiritussanctus autem, nec aliquid quod est in diuinis ad intra eminenter continetur in Deo, vt supra patet à Doc. ergo non videtur, q esse tia diuina sit ratio formalis vidēdi Spiritumsanctum prius origine, quam producatur. Ideo prima responsio videtur melior. Si tamen secunda responsio est vera sic est intelligenda, quòd pater videndo essentiam diuinam, videt Spiritumsanctum.i. q videndo essentiam diuinam videtur illud quod est ratio formalis videndi Spiritumsanctum na essentia diuina est ratio formalis videndi omnia tam ad intra quàm ad extra, vt patet in prologo q.pe.& d.35 primi. & quantum est ex parte sua semp nata est esse ratio formalis cognoscendi quodcunque in eodem, in quo est, & hoc loquendo de intrinsecis, & hoc habet videri à Doc. infra d.39. Tertio potest dici quòd pater, & filius intuitiuè cognoscunt Spiritumsanctum in illo priori, in quo nō intelligitur Spiritussanctus productus: quia essentia diuina est ratio cognoscendi quodcunq; intrinsecum; licet in aliquo signo non sit in se existens. sicut etiam est ratio cognoscēdi oēm creaturam intuitiuè ab æterno Et sic cognitio intuitiua Spiritussancti in illo priori, quo non intelligitur productus terminatur ad Spiritumsanctum non in se productum, sed ad Spiritumsanctum producendum, vt.s. relucentem in essentia diuina. Essentia enim diuina est ratio cognoscendi Spiritumsanctum nō tantum in se productum, sed etiā Spiritumsanctum, vt producendum, sicut dictum est supra d 6. q pater volēs generat filium. ergo præintelligit illum nō in se productum, sed producendum. Et essentia diuina est ratio cognoscendi intuitiuè tam filium, vt in se productum, quam producendum.

Nota & bene.

Essentia diuina est ratio formalis videndi omnia, tam ad intra, quàm ad extra.

Essentia diuina est ratio cognoscē di Spiritumsanctum.

Distinctio Vndecima.

Circa distinctionem vndecimam quæro. Vtrum Spiritussanctus procedat à Patre, & Filio?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauen. prima sententiarum distin.11. quæst.1. Artic 1.
Alexander Alensis prima parte summæ. quæst 43. memb.4. Artic 4
Scotus 1. senten dist.11 q 1
D.Thomas 1 parte summæ.q.36 Artic.2.
Ricardus 1 senten dist.11 q 1.
Durandus 1.senten.dist.11 q 1.
Franciscus de Mayronis 1.sent.dist.11.q.1.
Ioannes Bacconitanus 1 sent.dist.12 q.1.



VÆRITVR circa 11.dist. An Spiritussanctus procedat à patre, & filio? Ista quæstio clara est in littera.

IN ista quæstione dicuntur Græci discordare à Latinis, &c. Ista littera clara est vsque ibi. Multipliciter enim dicitur sicut hoc huius &c. Sicut cum dicitur Spiritussanctus est spiritus filij, potest habere multiplicem sensum. Primo, vt dicatur spiritus filij, vt correlatiui, vel spiritus filij, idest p̄ducti à filio, vel spiritus filij, idest quiescentis in filio. Similiter cum dicitur ex illo, vel hoc ab illo, scilicet vel ex principio productiuo formali, vel ex principio p̄ducente quod, vel ex materia, vel ex quasi materia, vel ex opposito, sicut cum dicimus

primo physi. ex non albo fit album, & sic possunt exprimi multipliciter ista scilicet Spiritussanctus est spiritus filij & Spiritussanctus est à filio, &c.

¶Ibi Ad hoc est ratio talis. Habens principiũ perfectum productiuum priusquam intelligatur habere productum potest illo principio producere quãdo scilicet principium est ita perfectum, quòd &c. Et ista ratio est clara in littera, & supra d. 2 parte 2. exposita: & fere omnia supra exposita sunt vsque ibi probant alij istum ordinem.

Ocham arguit contra Doct.

CONTRA rationem Doc. qua probat Spiritumsanctum procedere à filio. Instat Ocham in primo d. 11. q. 1. Et dicit sic. Licet inquit ista ratio subtilis videatur, non tamen videtur sufficienter probare Spiritumsanctum procedere à filio.

¶Primo quia videtur ex imaginatione falsa procedere. Imaginatur enim, quod in patre sunt duo principia productiua habentia ordinem inter se, quorum vnum, scilicet primum est productiuum filij, & reliquum Spiritussancti, & quòd ista prius cõmunicatur filio, quàm Spiritussanctus producatur. Quia autem hoc sit falsum ex prioribus patet: quia prius ostensum est, quòd intellectus, & voluntas in Deo nullo modo distinguuntur ex parte rei, & ita non sunt talia duo principia.

¶Secundo posito, quòd intellectus, & voluntas aliquo modo distinguerentur in Deo ex natura rei, nõ tamen sequeretur, ꝙ haberent talem ordinem prioritatis, vel perfectionis, vel originis, vel durationis, vel naturæ, vel communitatis, vel quia sunt aliquo prædictorum modorum ordinati, patet inductiuè. ergo nullum talem ordinem habent.

¶Si dicatur, quòd est ordo naturalis præsuppositionis: quia voluntas naturaliter præsupponit intellectum. Contra. Ordo naturalis præsuppositionis est quando hoc potest esse sine illo, & non econuerso, & ita ordo naturalis præsuppositionis est ordo naturę. Sed intellectus non est prior natura ipsa voluntate.

¶Ex prædictis patet, ꝙ ex ordine potentiarum, siue principiorum actiuorum in diuinis non potest probari prioritas generationis respectu spirationis. Tum quia non sunt talia distincta principia. Tum quia si essent, non esset inter ea ordo. Et hoc vltimum cõfirmatur: quia intellectus creatus, & voluntas non habent talem ordinem. ergo nec intellectus diuinus, & voluntas. Assumptũ probatur, quia intellectus creatus, & volũtas creata, vel distinguũtur realiter vel formaliter, vel nullo mõ, sed quæcunq; istarum opi. ponatur: non oportet ponere talem ordinẽ inter intellectum, & voluntatẽ. Nam si ponatur prima opi. non oportet ponere aliquem ordinem inter ea, nisi fortè ordinem perfectionis, scilicet quòd vna potentia sit perfectior alia. Nec ponendo secundam opi. nec tertiam. Cuius ratio communis omnib. est: quia talis ordo nun poneretur, nisi quia tenetur, ꝙ naturaliter prius intellectus intelligit, quàm voluntas velit. Sed ex hoc non contingit arguere, quòd intellectus ipse sit prior naturaliter voluntate: quia nunquam formaliter, & necessariò ex ordine effectuum contingit arguere consimilem ordinem in causis. Tum quia ab eadem causa possunt esse ordinati effectus; patet quia ab eodem intellectu potest esse notitia principij, & conclusionis; & ab eadem voluntate volitio finis & volitio illius, quòd est ad finem. Tum quia à duabus causis, quarum vtraque potest esse indifferenter sine altera possunt produci duo actus, quorum vnus non potest esse sine alio, quamuis econuerso. Tum quia aliquãdo causę sunt inseparabiles per naturam, & tamen effectus sunt separabiles. ergo non est sp similis ordo in causis, & in effectibus causarum, & ita ex ordine effectuũ nõ contingit arguere ordinem causarum, nec è conuerso.

¶Præterea. Falsum accipitur, vel quod accipitur, non est ad propositum, scilicet quòd filio prius communicatur fęcunditas volũtatis, quam producatur Spiritussanctus: quia ibi nulla potest esse prioritas, nisi prioritas cõmunitatis, vel originis, vel quia sunt aliquorum habentium ordinem talẽ. Et ita si prius communicatur filio fęcunditas volũtatis oportet (si hæc propositio sit vera) quòd sic exponatur scilicet, quòd fęcunditas voluntatis existens in filio sit communior Spiritusancto, & tunc ista propositio, vel erit conclusio probanda, vel non erit ad propositũ. Si enim accipiatur, quòd voluntas illa, quæ est fęcunda: est communior Spiritusancto, vel productione Spiritussancti, sic est vera, sed tunc non est ad propositum: quia ita secundum talem expositionem exortam concedendum est, quòd fęcunditas intellectus prius est in filio quam producatur filius: quia hæc est vera intellectus, qui est fœcundus existens in filio est communior filio: quia pluribus conuenit. Si autem accipiatur, ꝙ fœcunditas voluntatis, hoc est, ꝙ totum esse productiuum voluntatis pluribus cõuenit, quam Spiritussanctus: tunc accipitur, quod debet probari. De hoc enim est quæstio vtrum producens, vel esse productiuum Spiritussancti conueniat tãtum vni personæ in diuinis, sicut Spiritussanctus, vel productio passiua Spiritussancti.

¶Si dicatur, quòd quando dicitur, ꝙ filio prius communicatur fœcunditas voluntatis, quàm producatur Spiritussanctus. Intelligendum est de prioritate originis: quia in primo signo originis communicatur filio fœcunditas voluntatis; in quo signo originis non producitur Spiritussanctus.

¶Contra. ostensum est prius, quòd non potest esse ibi aliquod signum, nisi illud signum sit pater, vel essentia; & tunc idem erit dicere. in primo signo originis communicatur filio fœcunditas voluntatis, in quo signo originis non producitur Spiritussanctus. & dicere communicatur filio fœcunditas voluntatis in patre, vel in essentia, antequam producatur Spiritussanctus in patre, vel in essentia, & ita dicere, quòd prius communicatur filio fœcunditas voluntatis, antequam producatur Spiritussanctus: est modus non intelligibilis, vel simpliciter falsus.

DICITVR ergo breuiter ad prædictum argumentum. Primo ad maiorem, quòd maior est falsa, si idem principium productiuum cum diuersis productionibus realiter distinctis concurrat ad constituendum supposita realiter distincta. sicut idem calor, cum distinctis calefactionibus passiuis realiter distinctis inter se, & ab omni calefactione actiua, ita tamen, quòd nulla calefactio, etiam actiua distincta realiter à quacunque calefactione actiua concurreret ad constituendum diuersa supposita distincta realiter; tunc nullum suppositum habens calefactionem passiuam haberet calefactionem actiuam, & tamen quodlibet illorum haberet illud principium actiuum, & essent hic duo supposita immediate ab eodem, & neutrum ab altero: quia non esset maior ratio quare vnum esset ab altero, quàm econuerso. Ita diceretur in proposito, quòd essentia diuina cum vna productione actiua, & duabus productionibus passiuis concurrit ad constituendum tria supposita distincta realiter. Et ideo quamuis in vno producto sit essentia diuina, quæ est principium productiuum: quia tamen sibi repugnat illa productio actiua, quæ realiter distinguitur à sua productione passiua, ideo non potest producere.

¶Et si dicatur, quòd si sint duæ productiones passiuæ oportet, ꝙ sint duæ actiuæ: quia distinctis relatio-

relationibus correſpondent diſtinctæ relationes cor relatiuæ.

¶ Ad iſtud dicerent faciliter negantes prædictam concluſionem multipliciter. Primo, quia ſicut ſic arguentes ponunt, quòd relationibus diſtinctis realiter non correſpondent relationes diſtinctæ realiter, ſed tantum formaliter: quia generatio actio, & ſpiratio actio non diſtinguuntur realiter, ſed tantum formaliter, ita æque faciliter dicunt ip ſi, quòd relationibus diſtinctis realiter correſpondet vnica relatio realis, nec haberent hoc pro inconueniente. Secundo dicerent, quòd illæ relationes actiones formaliter diſtinguerentur inter ſe, & realiter à qualibet productione paſſiua, ſicut dicunt iſti, quòd filiatio, & ſpiratio paſſio poſſent diſtingui realiter, non obſtante, quòd ſpiratio actio, & filiatio diſtinguerentur realiter. per hoc ſaluantes, quòd Spiritusſanctus poſſet diſtingui à filio, quamuis non procederet ab eodem, & ideo quælibet productio paſſiua diſtingueretur realiter à qualibet productione actiua, ideo nullum ſuppoſitum productum poſſet eſſe producens. Ad Minorē dicerent per prædicta quomodo filius prius habet voluntatem, q̃ producatur Spiritusſanctus, & quomodo non. Ad probationem dicerent, quòd generatio non eſt prior ſpiratione. Ad probationem patet, quòd non eſt ibi talis ordo potentiarum, nec actus primi habent talem ordinem, ſicut iſti imaginantur. Ad confirmationem, quòd in Deo intellectus, & voluntas non ſunt potentiæ operatiuæ (ſicut iſti imaginantur) ac ſi haberent aliquas operationes quocunque modo diſtinctas inter ſe, & ab intellectu, & voluntate. Verum tamen in creaturis poſſunt concedi potentiæ operatiuæ: quia intellectio, & volitio ſunt duæ operationes productæ, & ſunt aliquo modo productiuę non tantum illarum operationum, ſed etiam aliquorum aliorum, ſed non eſt conſimilis ordo inter producta illa, & iſtas operationes: quia iſtæ operationes diſtinguuntur realiter, & vna eſt effectiuè ab alia; ſed productum aliquod ſub iſtis eſt vnum, & idem, quòd producitur ab intellectu, & voluntate, ſiue mediatè, ſiue immediatè non curo ad præſens.

¶ Ad exemplum poſſet dici, quòd multipliciter peccat. primo, quia non poteſt eſſe talis ordo, quòd ſiccitas non poteſt deſiccare, niſi prius calor calefaciat, & hoc quando ſunt in eodem: quando enim in eodem ſunt duo pura actiua ſufficientia reſpectu duorum effectuum, ita quòd neutrum illorum actiuorum eſt cauſa efficiens partialis alterius, impoſſibile eſt, quòd ſit talis ordo, quòd actio vnius principij præſupponat actum alterius: quia illud actiuum ad hoc, vt agat non præſupponit actionem alterius, quod poteſt agere in paſſum ſuum ſibi approximatum, & ſufficienter diſpoſitum, etiam alio circunſcripto, ſed circunſcripto alio principio actiuo ex hoc ipſo, quòd illud actiuum eſt ſufficienter approximatum paſſo ſufficienter diſpoſito ſequitur actio ſecundum iſtos. igitur illud actiuum non præſupponit actionem alterius. Et ideo ſi in igne calor, & ſiccitas ſunt duæ cauſæ actiuæ calefactionis, & deſiccationis, & nec calor eſt cauſa partialis actiua deſiccationis, nec ſiccitas cauſa partialis actiua calefactionis, impoſſibile eſt, quòd ſiccitas ad hoc, quòd agat præſupponat actionem caloris, nec econuerſo.

¶ Si dicatur, quòd actio voluntatis præſupponit actionem intellectus. ergo à ſimili non eſt inconueniens ſiccitatem ad hoc, quòd agat, præſupponere actionem caloris.

¶ Dico, q̃ actio voluntatis non præſupponeret actionē intellectus, niſi operatio intellectus eſſet cauſa ſaltem partialis operationis voluntatis, nōn ſic aũt effectus caloris eſt cauſa effectus ſiccitatis, & ideo non poteſt eſſe talis præſuppoſitio: hæc Ocham.

NVNC oſtendendum eſt dicta Ocham non ſoluere rationem Doc. Et primo cum dicit, quòd intellectus, & voluntas in Deo non ſunt principia diſtincta ex natura rei. patet hoc eſſe falſum: quia tunc ita Spiritusſanctus produceretur per modum naturæ, ſicut, & filius. Tum: quia tunc generatio, & ſpiratio non diſtinguerentur formaliter. Tum: quia non eſſet maior ratio, quòd Spiritusſanctus prius producatur, quàm filius. Et multa alia ſequerentur inconuenientia. Sed de huiuſmodi diſt. vide ſupra diſt. 8. q. 3. quæ dixi reſpondendo ad obiectiones Ocham Greg. Alphonſi. Io. Angli. & multorū aliorum. Ibi. n. expreſſè patet qualiter voluntas, & intellectus in diuinis neceſſariò diſtinguuntur pręter oē opus intellectus.

¶ Ad aliud cum dicit, q̃ inter intellectum, & voluntatem non eſt ordo. Dico, q̃ eſt ibi ordo naturalis p̃ſuppoſitionis: quia voluntas neceſſariò pręſupponit intellectum. Et cum infert, q̃ vbi eſt talis ordo vnū poteſt eſſe ſine alio, & non econuerſo. Dico primo, q̃ ordo præſuppoſitionis naturalis non eſt, q̃ vnum poſſit eſſe ſine alio; patet quia paternitas in diuinis præſupponit eſſentiam diuinam, & tamē eſt impoſſibile eſſentiam poſſe eſſe ſine paternitate. Et ſimiliter inter eſſentiam, & ſapientiam eſt talis ordo. vt ſupra patuit d. 8. q. 3. & tamen eſſentia non poteſt eſſe ſine attributis. Attributa enim præſupponunt eſſentiam. vt ſupra patuit per auctoritates Aug. & Dam. & Anſel. vt expoſui. ſupra d. 8. q. 3.

¶ Dico ergo, q̃ non ſemper ordo naturalis præſuppoſitionis eſt, q̃ prius poſſit eſſe ſine poſteriori, & non econuerſo. Sufficit. n. quòd prius poſſit intelligi poſteriori non intellecto, & tunc in tali abſtractione non ſit mendacium. Poteſt enim intelligi eſſentia non intellecta paternitate. vt ſupra patuit dist. 2. parte 2. q. 3. non tamen poteſt intelligi eſſentia ſine paternitate: quia tunc in tali abſtractione committeretur mendacium. Dico ſecundo quòd aliquid poſſe eſſe ſine alio poteſt intelligi pro nunc dupliciter Primo, quòd ex ſua ratione formali non repugnet eſſe ſine alio. Secundo, quòd concomitanter repugnet ſibi. Exemplum primi. non repugnat homini ex ſua ratione formali, & quiditatiua poſſe eſſe ſine riſibilitate, cum homo nullo modo dependeat, nec præſupponat riſibilitatem Exemplum ſecundi. Homini, vt idem realiter riſibilitati repugnat eſſe ſine riſibilitate. Sic in propoſito. non repugnat formaliter intellectui eſſe ſine voluntate: quia tamen intellectus diuinus propter ſuam infinitatem identificat ſibi realiter voluntatem, ideo repugnat eſſe ſine voluntate.

¶ Ex his patet, quòd ex quo eſt talis ordo inter intellectum, & voluntatem: & quia intellectus ſicut prius eſt operatiuus, quàm volūtas ſit operatiua, ſic prius eſt productiuus, quàm voluntas ſit productiua, ſequitur, quòd generatio filij ſit prior ſpiratione Spiritusſancti, & per conſequens, quia pater in generatione filij cōmunicat ſibi eandem voluntatē non hītem productum adæquatum, filius ſpirat Spiritumſanctum, ſicut & pr hñs idē principiū ſpiratiuū.

¶ Ad illud de intellectu creato, & voluntate creata: patet quomodo inter tales potentias eſt ordo pra ſuppoſitionis naturalis ſtante aliqua diſtinctione præter omne opus intellectus. De qua vide Doc. in ſecundo diſtin. 16 Et cum probat, quòd non eſt talis ordo ex hoc ſolo, quòd intellectus prius intelligit, quàm voluntas velit. Dico primo, quòd ordo inter aliqua multipliciter poteſt probari. primo à priori ratione entitatis eorum. ſicut probamus conſtitutiuum eſſentialiter eſſe prius conſtituto.

Reſpōſio ad Ocham.

Attributa p̃ſupponunt eſſentiam.

Aliquid poſſe eē ſine alio cōtingit dupliciter.

Poteſt intelligi eſſentia non intellecta paternitate, non tñ pōt intelligi eſſentia ſine paternitate

Intellectui diuino repugnat eſſe ſine voluntate, non formaliter, ſed quia identificat ſibi realiter voluntatem, ideo ſibi repugnat eſſe ſine voluntate.

Ordo inter aliqua multipliciter potest probari.

Secundo probatur a posteriori, puta per effectum, Tertio à signo: & etiam alijs modis potest probari. Ad propositũ entitatem intellectus esse aliquo modo priorem entitate voluntatis potest probari. Primo modo quia si quis intuitiue videret animam intellectiuam, à qua istæ potentiæ suo modo pullulãt, intuitiuè videret intellectum prius pullulare ab anima, quàm volũtas, sed hoc non cognoscitur pro statu isto. Secundo modo probatur ista prioritas: quia est impossibile voluntatem habere aliquem effectũ, nisi intellectus prius haberet suum effectum, vt patet experimentaliter, & auctoritates tam sanctorum, quam philosophorum. necesse est enim intellectum prius intelligere, quàm voluntas velit. Et ideo arguimus, ꝙ quando vna causa non potest agere, nisi præsupponat actionem alterius causæ, & non econuerso: quòd illa causa, cuius actio præsupponitur necessariò est prior. Sic est in proposito. A signo etiam patet. Et quando dicit, quòd nunquam formaliter, & necessariò ex ordine effectuum contingit arguere consimilem ordinem in causis. Dico, quòd loquendo absolutè de effectu, & causa, ꝙ non sequitur semper similis ordo in causis, qualis est in effectibus. Loquendo tamen de tali effectu, & tali causa aliquando sequitur. Sicut est in proposito. Est enim talis ordo istorum effectuum, ꝙ vnus necessariò præsupponit alium, & non eiusdem causæ, sed alterius causæ. Cõcedo enim absolute, ꝙ non semper est similis ordo in causis, & effectibus. Nec Doct. hoc intendit probare, sed duntaxat, loquendo de aliquibus effectibus & causis, vt in proposito. Nec oportet multum immorari; quia communiter conceditur tam à Doc. sanctis, quàm à philosophis, ꝙ inter intellectum, & voluntatẽ in creaturis est ordo præsuppositionis: quia voluntas necessariò præsupponit intellectum.

Scotus in 4. dist. 49 q. 4 dicit ꝙ intellectus Dei ordine naturæ præcedit voluntatem, vt est præsuppositio huius ab hoc tantũ.

¶ Ad aliud, quod dicit contra Doct. scilicet quod falsum accipit, vel quod accipit non est ad propositum, scilicet quòd filio prius communicatur fęcunditas voluntatis, quàm spiritussanctus producatur: Dico primo, quod Doc. non accipit falsum. Et cum dicit, quòd ibi nulla est prioritas. Dico, quòd oppositum non probat vt supra patuit distin 6. respondẽdo ad rationes Ocham & Greg. de prioritate in diuinis. Est enim intellectus sicut in operãdo prior voluntate, sic in ratione principij productiui. Nec dico quòd sit prior prioritate communitatis ipso producto: quia hoc clarũ est, quia intellectus est perfectio communis tribus, nõ sic productum. Ista enim prioritas nõ est modo ad propositum. Sed est prior prioritate originis, accipiendo prius origine: quia saltem secundum rationem prius intelligitur quasi ab essentia originari: si tamen non ponatur esse de formali ratione deitatis ꝙ saltem est ibi prioritas præsuppositionis, & quo ad entitatem, & quo ad operationem, & productionem. Si enim intellectus, & voluntas verè distinguerentur realiter ab anima, & essent verè producta ab ipsa, intellectus realiter esset prior voluntate. modo cum talis sit ordo inter aliqua vbi ratione distinguntur, qualis esset inter illa, si realiter distinguerentur. vt patet à Doct. in pluribus locis, sequitur, quòd in diuinis intellectus est prior voluntate. Ex his patet, quod Doc. nõ accipit falsum. Posito etiam, quòd intellectus non sit prior voluntate in entitate, nec secundum rem, nec secundum rationem, adhuc Doctor. non accipit falsum: quia saltem intellectus est prius productiuus, quàm voluntas sit productiua, ergo in illo priori, quo pater per intellectum producit filium, communicat filio omnem perfectionem, quàm ipse pater habet, & per consequens communicat sibi eandem voluntatem, & quia in illo priori voluntas non habet terminum productum, & communicat sic filio; sequitur quòd sicut in patre est principium productiuum spiritussancti, sic & in filio: quia in quocunque supposito, est principium formale productiuum non præhabens productum, illud suppositum potest mediante tali principio verè producere. Sic est in proposito. Et cum probat, quòd in Deo non est aliquod signum, nisi illud signum sit pater, vel essentia. Ad hoc argumentum, supra responsum est. d. 6. Hoc enim argumentum fit ibi ab isto Doct. & à Greg. & Io. Angli. & ibi solutum est.

In diuinis intellectus est prior voluntate.

¶ Ad responsionem, quam dat ad argumentum Sco. qui probat filium producere spiritumsanctum. Cum dicit, quod maior est falsa, si idem principium productiuum cum diuersis productionibus realiter distinctis concurrat ad constituendum supposita realiter distincta &c. Respondeo quòd in illa responsione sunt nonnulla falsa. Primum, quod essentia diuina sola sit principium productiuum diuersis productionibus, & hoc patet supra improbatum. Secundum posito, quòd ipsa sola sit principium productiuum diuersis productionibus realiter distinctis, adhuc maior argumenti Docto. erit vera posito, quòd essentia diuina sit prius productiua per generationem, quam per spirationem, & posito, quòd essentia diuina. licet sit principium productiuum, non tamen producit: quia tunc realiter distingueretur à producto vt supra patuit distinc. 5. quęst. 1. sed persona habens ipsam, vt principium productiuum producit.

Essentia diui. a sola: ß est principium productiuum.

¶ Si dicatur, quòd essentia diuina nõ sit prius productiua filij, quam spiritussancti.

¶ Contra. quia tunc non esset maior ratio, quòd spiritussanctus ęque producatur, quam filius: & sic filius nullo modo produceret spiritum sanctum, quod est hæreticum, & multa alia inconuenientia, sequerentur quæ non oportet adducere in præsenti. De hoc vide supra distinct. octaua quæst. 3. & distin. 6. Istis ergo suppositis, tanquam simpliciter veris, & necessarijs: patet veritas maioris propositionis Sco. quia essentia diuina esset principium productiuum filij in aliquo priori, in quo non esset principium productiuum spiritussancti. & per consequẽs in illo priori quo essentia diuina cõmunicaretur filio per generationem esset ipsi filio principium formale productiuũ respectu Spiritussancti. patet quia ĩ illo priori quo filio communicatur non intelligitur habere productum. ergo filius mediante essentia diuina, vt principio productiuo spiraret spũmsanctũ. Sicut ẽt ponitur de patre: quia enim pr ĩ aliquo priori hẽt essentiã diuinã, in quo nõ intelligitur prehrẽ filium productum, ideo pater mediante ipsa, vt principio formali generatiuo generat filium. Sic in proposito est de filio. Exẽplũ de calore respectu calefactionum realiter distinctarum. si rectè intelligatur erit magis ad propositum, quam ad oppositum: quia si prius haberet vnam calefactionem, quàm aliã, & p illã communicaretur alicui supposito, vt principio productiuo, illud suppositũ illo calore produceret. Sequentia non oportet aliter improbare: quia non sunt directè contra Docto. Quod tamen dicit de relationibus, certum est, quòd sicut vni relationi correspondet relatio correlatiua, ita pluribus relationibus correspondent plures correlatiuę. De hoc in secundo d. 1. & 3. di. 8. nõ tñ requirit tanta distinctio in vna quanta in alia: quia in eodem supposito possunt esse plures paternitates, & tamen plures filiationes correspondentes non possunt esse in vno, & eodem simpliciter supposito: quia idem non potest pluribus productionibus totalibus dependere. Sed hoc non est multum ad propositum.

Exemplum de calore.

¶ Ad aliud, quod dicit, quòd intellectus, & voluntas in diuinis non sunt potentiæ operatiuæ. Dico,

Quomodo intellectus & voluntas sunt quasi potentię operatiuæ.

Dico, quod si intelligit potẽtiam operatiuam illam, quæ habet operationem verè productam, quòd nõ sunt potentiæ operatiuæ, sunt tamen potentiæ quasi operatiuæ, quia saltem secundum rationem tales operationes producuntur, per illam propositionem sæpius allegatam, scilicet quòd qualis est ordo inter aliqua vbi realiter distinguuntur, &c.

¶Ad instantiam contra exemplum Doct. patet q nihil concludit, quia Doct. non arguit assertiuè de calore, & siccitate, sed arguit ex præsupposito illo de calore, & siccitate, &c. Et exempla ponimus ex primo priorum.

IBI. PROBANT alij istum ordinem. Nam ibi *Henricus quoli. 6. q. 1.* Henri. probat Spiritum sanctum de necessitate procedere à filio, ex hoc, quòd sicut intelligere præcedit velle, ita & dicere, siue generare præcedit spirare; ergo cum filius habeat esse per dici, vel generari, quo erit prior ipso spirare actiuè, & in illo priori quo habet esse, communicatur sibi omnis perfectio, & voluntas, ergo idem principium productiuum Spiritus sancti, quod est in patre erit in filio prius origine, quàm sit spiratio Spiritus sancti, ergo si filius habet simpliciter idem principium spirandi, ergo de necessitate spirat.

¶Sed Doct. improbat hoc, non quòd hoc non sit verum, quòd dixit Hen. sed ex hoc, quòd non videtur similis necessitas spirare ad dicere, sicut velle ad *Velle de necessitate præsuppone intelligere.* intelligere, quia velle de necessitate præsupponit intelligere, quia nunquam volũtas posset habere essentiam diuinam sibi præsentem, & vt actu volendam, nisi prius esset intellecta, & quando voluntas in patre habet essentiam diuinam sibi perfecte præsentem actu cognitam, potest esse principium productiuũ Spiritus sanctus, patet quia ad hoc quòd voluntas producat amorem infinitum, de necessitate habet obiectum præsens, cuius est talis amor, & cum non posset esse præsens nisi actu cognitum, ideo velle præsupponit de necessitate intellectionem, & similiter spirare. Cum ergo essentia diuina nõ sit præsens per dicere, quia nunc per notitiam genitam, siue per verbum dictum non habetur essentia diuina præsens in ratione obiecti volibilis, quia tunc pater haberet ipsam præsentem per notitiam genitam, & sic prius intelligeret ipsam notitia genita, quod est contra Aug. ergo non est tanta neccessitas spirare ad dicere, quanta est spirare, & velle ad intelligere. Et hoc est, quod dicit doct. infra ibi. Concedo, quòd instantia, &c.

¶Argumenta principalia q. cum suis responsionibus supra satis clara in litera, nec indigent alia expositione.

Quæstio Secunda.

Secundo vtrum. Si spiritus sanctus non procederet à filio, posset stare distinctio realis ipsius à filio?

Scotus primo sent dist 11. q 2.
D Thomas, 1. parte summa q 36 art. 2.
Ricardus 1. sent. dist. 11. q 2.
Durandus primo sent dist 11. q 2.
Franciscus de Mayronis 1 sent. dist 11 q. 2.
Ioannes Bacconitanus, 1. sent. dist. 13. q. 1.



VÆRITVR secundo. Vtrum si Spiritus sanctus nõ procederet à filio posset stare distinctio realis ipsius à filio.

Gors. quoli. 7 q 4. HIC dicitur à Gors. quòd quæstio nulla est. In ista positione sunt aliqua notanda. Primo, quòd dicta potentia quæ includit incompossibilia non debet sustineri, quia statim sustinens posset redargui. Exemplũ. Si quis sustineret istam, quòd homo esset non animal absolutè ab arguente posset redargui, quia sustinens tenetur concedere omne cõsequens, & sic arguens arguit, homo per te est non animal, ergo homo est homo, sequitur ex ista positione, & vltra, homo non est animal. ergo homo non est, à negatione superioris ad negationẽ inferioris, ergo sustinens concederet hominem esse, & non esse, & sic esset redargutus. *Sustinens tenetur concedere omne consequens regula.* Secundo, duæ sunt regulæ disputationis pertinentes ad respondentem, Prima est, quòd debet concedere sequens ex sua positione. Secunda, quòd debet negare repugnans suæ positioni. *Duæ sunt regulæ dispositionis pertinẽtes ad respondẽtem.* Exemplum. Nam Fran. ponit istam, quòd homo est animal, arguens infert, ergo est corpus, ergo substantia, ergo ens, respondens cõcedit hæc omnia, quia sequuntur ad suam positionem. Si verò arguẽs sic arguat per te, homo est animal, ergo homo est asinus, quia etiam asinus est animal, respondens debet negare, vt repugnans suæ positioni. Tertia ista opi. dicit, quòd positio, quæ ponitur. Si Spiritus sanctus non procederet a filio an posset distingui, includit duo incompossibilia scilicet filium esse, & filium non esse, & sic ponens illam posset redargui. Nam arguens posset arguere sic. Si Spiritus sanctus non procederet à filio an distingueretur ab ipso, ergo filius est, patet quia si non esset, non posset distingui, respondens habet cõcedere. Deinde arguens arguat sic, sed filius de necessitate spirat Spiritum sanctum, ergo spirare inest filio de necessitate, ergo si non spiraret, non esset filius, patet quia remouetur ab illo quod sibi de necessitate inest, & sic ponens hanc positionem includentem ista duo incompossibilia posset redargui.

CONTRA istam positionem. Hic sunt duo notanda. Primo, quòd aliud est ponere aliquàm positionem in se, & ex suo intellectu, & absolutè includentem incompossibilia, vt in ista, homo est non animal, & aliud est ponere aliquam positionem, quãuis includentem incompossibilia, non tamen in se absolutè, sed vt inquiratur aliqua veritas sicut si quæreretur sic. *Vide hic hunc authorẽ, q valde egregie declarat hanc positionem.* Posito, quòd homo non sit animal, an rationale possit esse ratio formalis distinguendi hominem ab asino. Nam hic non ponitur absolutè positio, vt includit incompossibilia, sicut ponendo absolutè, homo non est animal, sed ponitur sic, an ratio distinguendi hominem ab asino sit ipsa animalitas, vel ipsa rationalitas, & tunc ad videndum hoc circunscribamus per impossibile ipsam animalitatẽ an rationalitas distinguat, vel ne, & sic est in proposito, aliud est enim ponere, filius est non spirans Spiritum sanctum, & aliud est ponere, si nõ spiraret Spiritum sanctum, an distingueretur, nam quæritur hic de ratione formali distinguendi filium à Spiritu sancto id est an filiatio distinguat personaliter filiũ à Spiritu sancto, an ipsa spiratio? & sic quæritur circũscripta ipsa spiratione actiua filij, an ipsa filiatio distingueret personaliter filium à Spiritu sancto? & sic est intentio doct.

¶Ibi. Præterea licet positio q statim &c. Tota ista litera dicit duo scilicet quòd aliqua positio ponit duo incompossibilia ex intellectu formali, & quidditatiuo, & formali consequentia, non sumendo formalem consequentiam, quæ accipitur communiter, quæ est, quando quælibet sibi similis in forma est vera, vt ista, homo currit, ergo animal currit, est consequentia formalis, quia quælibet sibi consimilis in forma hoc est ab inferiori ad superius eo modo arguitur, sicut hæc erit vera, asinus est albus, ergo animal est album. Sed accipitur hic consequentia formalis quando extrema sic se habent, quòd vnum est de essentia alterius, sicut in ista, homo est, ergo animal est. Dicit ergo doct. quòd positio, quæ ponit in-

com-

compossibilia consequentia formali, siue essentiali non debet admitti, vt ista, homo est non animal, nā statim consequentia formali concluduntur duo incompossibilia, patet nam bene sequitur, homo est, ergo animal est, & ex alia parte tu dicis, quòd non est animal, & sic idem prædicatum essentiale simul verificatur de aliquo, & negatur. Similiter hic homo est nō animal, statim sequitur, ergo homo est, & ex alia parte non est animal, ergo homo non est, patet quia illud quod est de essentia hominis remouetur ab illo. Secundum dictum est, consequentia accidentalis, vel per locum extrinsecum in isto loco dicitur illa, quando illud, quod concluditur de aliquo non concluditur per aliquod essentiale illius, nec remouetur per remotionem alicuius essentialis. Exemplum. Homo est non risibilis, sequitur hominem non esse consequentia accidentali. Nam bene sequitur, homo nō est risibilis, ergo homo est, & ex alia parte risibile nō est, ergo homo non est, patet quia sunt idem realiter, destructo vno destruitur, & reliquū, ergo destructo risibili destruitur homo. Dico, quòd sequitur hominem non esse tantum consequentia accidentali, siue per locum extrinsecum, quia per remotionem alicuius, puta risibilis, quod non est de essentia hominis. Tertio dico, quòd in ista positione. Si Spiritus sanctus non esset à filio an distingueretur ab illo, consequentia essentiali sequitur ipsum filium esse, consequentia verò accidentali sequitur ipsum non esse, quia si spiratio filij non esset, quæ est idem realiter ipsi, licet non sit de essentia illius, ergo filius non est, & sic consequentia accidentali id est per remotionē alicuius, quod non est de essentia filij, sequit non esse, licet ergo prima positio, quæ ex intellectu suo, & cōsequentia essentiali includat incompossibilia non sit ponenda, tamen ista quæ includit incompossibilitatem consequentia tantum accidentali est ponenda. Et nota, quòd Sco. accipit ibi locum extrinsecum solum pro eo quod non est de essentia.

Quid sit cōsequētia accidentalis.

Pro quo accipiatur locus extrinsecus.

¶Ibi. Item si aliquid essentialiter. Ex dictis supra patet totum vsque ibi. Item philosophus quarto phi. tex. comm. 58. Nam ibi philosophus arguit, posito, quòd aliquod spacium nō haberet aliquod corpus sensibile, sed sonum, vel colorem, quærit vtrum esset vacuum, &c. & tamen hæc positio includit incompossibilia scilicet quòd color, vel sonus sit in vacuo. Nam sequitur formali consequentia, color, vel sonus est in vacuo, ergo est, sequitur etiam ipsum non esse, quia subiectum non est consequentia non naturali, sed sicut ad impossibile sequitur quodlibet.

Ad impossibile sequitur quodlibet.

IDEO admittendo quæstionem est opi. sancti Tho. Et Ægi. quæ dicit, quòd si Spiritus sanctus non procederet à filio nullo modo distingueretur ab eo. Et probat. Primo, quia relatio in diuinis, aut distinguit secundum esse, aut secundum quiditatem? non primo? quia sic transit in essentiam diuinam. Si secundo? ergo distinguit inquantum respicit oppositum, & sic tantum distinguit ab opposito, ergo filiatio non distinguit filium à Spiritu sancto, siue à spiratione passiua, cum illa tantum opponatur paternitati.

Tho. prima parte sum. q. 36 art. 2. & Egi. de Roma quolib. 4. q. 16.

¶Secundo. Si relationes disperatæ possent sufficienter distinguere personas, ergo cum tales duę sint in patre, scilicet generatio actiua, & spiratio actiua, pater esset duæ personæ.

¶Confirmatur ratio, quia tantam distinctionem videntur habere istæ relationes generatio actiua, & spiratio actiua, quantam habent eorum correlatiua, igitur ita possunt hæc distinguere, sicut illa.

CONTRA istam opi. Arguit Doct. Primo ex medio sumpto ex ratione formalis constitutiui. Secundo ex medio sumpto ex distinctione emanationum.

¶Ex primo arguitur sic, quocunque formaliter aliquid constituitur in esse eodem distinguitur, quia eodem est aliquod ens, & vnum vnitate conueniente tali entitati, & si vnum, igitur & in se indistinctum. Sed filius constituitur in esse personali filiatione, ergo, & ea formaliter distinguitur ab omni alia persona, igitur per impossibile, vel incompossibile circunscripto quocunque alio, & maximè posteriori filiatione, remanebit filius filiatione distinctus personaliter à quacunque persona. Assumptum patet, quia filius non constituitur in esse personali spiratione actiua, quia illa est communis patri, & filio, & non sunt in eo proprietates positiuæ aliæ, quàm generatio passio, & spiratio actiua, ergo &c.

¶Respondetur ab eis, φ formali constitutiuo nō distinguitur aliquid à quocunque, sed tātum ab illis cum quibus maximè conuenit, & à quibus nō distinguitur aliquo alio, nisi illo formali constitutiuo. Exemplum. Homo rationalitate non distinguitur à lapide, sed à speciebus animalis, à lapide. n. distinguitur animalitate, quæ non est formale constitutiuum hominis. Ita dicitur in proposito: φ filius cum patre conuenit cum spiratione actiua; & in hac distinguitur à spiritu sancto: proprio autem suo formali. s. filiatione distinguitur à patre, cum quo maximè cōuenit.

¶Contra. Quia quodlibet habens aliquod esse distinguitur distinctione conueniente illi esse à quocūque alio per aliquod, quod est de ratione eius inquantum habet tale esse: filius igitur personaliter distinguitur per aliquod, quod est de ratione eius inquantum persona est: spiratio actiua non est de ratione eius inquantum persona, sed filio iam posito est quasi proprietas aduentitia. Ex his patet quòd exemplum adductum non est ad propositum: quia & si homo distinguitur à lapide non per rationale, primo distinguitur tamen per aliquid, quod est de essentia eius: ita quòd inconueniens esset ipsum per nihil, quod est de essentia sua à lapide distingui, sed tantum per risibilitatem. Ita est in proposito.

QVIDAM nouus expositor primæ partis. S. Th. q. 36 arti. 2. nititur soluere istas rationes quas Doct. facit contra Tho. Et primo præmittit sic dicens. Scito, quòd cum in diuinis non sit formaliter, nisi substantia, & relatio, & substantia, vt potè communis, nec constituat, nec distinguat hypostases, oportet φ vtrunque relationi tribuatur Relationi autem cum possit aliquid conuenire dupliciter secundum scilicet propria relationis, & secundum communia sibi, & absolutis. Quæcunque attribuuntur diuinis relationibus necesse est conuenire eis inquantum relationes, & sic constituere, ac distinguere relationi diuinæ prout relatiua res est conuenit. Inter rem autē absolutam, & relatiuam hoc interest: quia res absoluta constituit rem in se; relatio verò constituit rem ad aliam. Et quoniam vnumquodque sicut est ens ita vnum, & distinctum constitutiuum absolutum, sicut constituit ens in se, ita distinguit illud secundū se, & consequenter ab vniuersis alij: constitutiuū verò in esse relatiuo, quia constituit ens ad aliud vnum correlatiuum, scilicet ita distinguit illud ab illo vno tantum: alioquin diuersitas, siue distinctio non esset proportionata passio entis, plus enim faceret constitutiuum aliquid distinguendo, quàm constituendo, quod non videtur intelligibile. Si igitur in diuinis sola relatio multiplicat trinitatem, & hoc non conuenit relationi per accidens, sed quatenus res relatiua est. Et res relatiua, vt sic constituit, & distinguit relatiuè tantum. quācunque enim aliam distinctionem habet non facit inquantum res relatiua, sed haberet eam ex communibus sibi, & absolutis, vt patet de disperatione, hæc enim non est propria relatiuis,

Tho Gaie. nititur soluere rationes Sco.

&sic

& sic non potest causari à relatione secundum rationem relationis. Consequens est, quòd in diuinis nulla sit distinctio realis, nisi relatiua, ita quòd non solù res distinctæ sunt relatiuæ, sed distinctio ipsa est relatiua. Et cum constet distinctionem relatiuam non esse sine oppositione, relatione, & respectu correlatiui tantum manifeste sequitur, quòd sola oppositio relatiua distinguit realiter diuinas personas.

¶Ex his respondet ad obiectiones ex parte constitutiui. Cum enim dicitur, quòd idem est constitutiuum, & distinctiuum alicuius ab omni alio, distinguendũ est de duplici constitutiuo, scilicet absoluto, vel respectiuo, & quòd in absolutis verũ est, in relatiuis verò sub distinguendũ est de duplici distinctione scilicet relatiua, vel quacũque alia, puta disperata, vel contraria, vel cõtradictoria, seu etiam priuatiua. Et dicendum, quòd de distinctione relatiua, loquendo falsum est assumptum, quoniam constitutiuum alicuius in esse relatiuo non est distinctiuum illius distinctione relatiua, nisi à suo correlatiuo propter ipsam relationis naturam, à ceteris autem distinguit quouis alio modo. Duplum enim vt sic, quia non est nisi ad dimidium, non distinguitur etiam relatiuè, nisi à dimidio, à triplo autem, & quadruplo, & reliquis entibus distinguitur quidem duplicitate inquantum est hoc ens non relatiuè, vt de se patet. Et quia in diuinis persona est formaliter relatio non est distinctio personalis, neque realis nisi sit relatiua. Et propterea de facto ista est falsa, filius distinguitur realiter, siue personaliter à Spiritu sancto filiatione, quia ista est falsa, filius filiatione distinguitur relatiuè à Spiritu sancto, quamuis ista sit vera filius distinguitur filiatione à Spiritu sancto, sed talis distinctio non sufficit ad realem distinctionem, hæc ille.

Contra Th. Caiet. SED ISTA responsio nec est ad mentem S. Th. nec soluit rationes Sco. Et quòd diuertat à S. Tho. patet in litera eius in prima parte, q. 36. ar. 2. qui sic dicit. Necesse est (inquit) dicere Spiritum sanctum esse à filio, si enim non esset ab eo nullo modo posset ab eo personaliter distingui. Non enim est possibile dicere, quòd secundum aliquid absolutum diuinæ personæ ab inuicem distinguantur, quia sequeretur, quòd non esset trium vna essentia. Quicquid enim in diuinis absolutè dicitur ad vnitatem essentiæ pertinet. Relinquitur ergo, quòd solum relationibus diuinæ personæ adinuicem distinguantur, relationes autem personas distinguere non possunt, nisi secundum quòd sunt oppositæ. Quod ex his patet, quia pater habet duas relationes, quarum vna refertur ad filium, & alia ad Spiritum sanctum, quæ tamen, quia non sunt oppositæ, nõ constituunt duas personas, sed ad vnam personam patris tantum pertinent. Si ergo in filio, & Spiritu sancto non esset inuenire, nisi duas relationes, quibus vterque refertur ad patrem, illæ relationes non essent adinuicem oppositæ, sicut neque duæ relationes, quibus pater refertur ad illos. vnde sicut persona patris est vna, ita sequeretur, quòd persona filij, & Spiritus sancti esset vna habens duas relationes oppositas duabus relationibus patris. hoc autem est hæreticum, cum tollat fidem trinitatis, oportet ergo quòd filius, & Spiritus sancti adinuicem referantur oppositis relationibus. Non autem possunt esse in diuinis aliæ relationes oppositæ, nisi relationes originis. Oppositæ autem relationes accipiuntur secundum principium, & secũdum quòd est à principio, hæc sancti Tho.

Quicquid in diuinis absolutè dicitur ad vnitatem essentiæ pertinet.

¶Ex ista litera expressè patet, quòd si filius nõ spiraret Spiritum sanctum, nullo modo distingueretur à Spiritu sancto, neque distinctione relatiua, neque alia dist. vbi enim habetur litera clara, & aperta sancti Tho. non oportet ipsam ad alium sensum diuertere.

¶Dico secundo, quòd iste nouus expositor non soluit Scoti rationes. Ad quod intelligendum præmitto aliqua. *Caietanus non soluit Scoti rationes.*

¶Primum, quòd quæcunque sunt principia essendi, eo modo quo sunt principia essendi sunt etiam principia distinguendi, hæc propositio supra patuit. q. vlt. prologi. respondẽdo ad argumenta principalia. Si enim sunt principia constituendi essentialiter, siue quidditatiuè, sunt etiam principia distinguendi illud essentialiter, & quidditatiuè à quocunque alio. Similiter si sunt principia constituendi accidentaliter, sunt principia distinguẽdi accidentaliter. Si verò sunt principia constituendi personaliter, sunt principia distinguendi personaliter.

¶Secundum est, quòd eo modo, quo relatio constituit relatiuum, eo modo est ratio distinguendi illud, si essentialiter essentialiter, si suppositaliter suppositaliter, si accidentaliter accidentaliter. Relatio verò vnde relatio non constituit relatiuum inquantum ipsa dicit habitudinem ad correlatiuum, vt correlatiuum, quia non est de ratione relationis habere habitudinem, siue terminari ad correlatiuum, sufficit enim quòd terminetur ad absolutum correlatiui, vt patet infra dist. 30. Quicquid sit in diuinis tenendo personas constitui per relationes. Si enim teneretur ipsas constitui per absoluta, de quo videbitur infra dist. 26. relatio terminaretur ad absolutum correlatiui. *Eo modo, quo relatio cõstituit relatiuum, eo modo est ratio distinguendi illud.*

¶Tertium est, quòd quæcunque conueniunt, suis rationibus formalibus conueniunt, loquendo de quacunque conuenientia, siue essentiali, siue formali, siue reali, siue ex natura rei, &c. Similiter quæcunque differunt, suis rationibus formalibus differunt, loquendo de quacunque differentia, siue diuersitate. Ista relatio patet à Doct. in pluribus locis. *Quæcunque conueniunt suis rationibus formalibus conueniunt, ex ijsdem etiã differũt, & cunque differunt.*

¶Quartum est, quòd quando in vno constituto tantum sunt duæ entitates constituentes, quarum vna est ratio conueniendi tantum, & alia ratio distinguendi tantum, illa entitas, quæ est ratio distinguendi erit præcisã ratio distinguẽdi à quocunque, quod non est ipsum. Sicut si ponatur, quòd in homine tantum sint animalitas, & rationalitas, & animalitas sit ratio cõuenientiæ, & rationalitas rõ differentiæ, tunc homo distingueretur à quolibet alio præcisè per rationalitatem, in proposito, cum filius præcisè constituatur in esse per essentiam, & filiationem, & essentia est ratio tantum conuenientiæ personarum adinuicem, vt patet, & filiatio est ratio præcisè distinguendi vnam personã ab alia. posito ergo, quòd Spiritus sanctus nõ procederet à filio, certum est, quòd filius distingueretur à Spiritu sancto, & nõ per essentiam, ergo per filiationem tãtum, falsum esset ergo dicere, quòd non per filiationem. Ex his patet quòd responsio Noui expositoris non concludit intentum. Cum enim filius præcisè cõstituatur in esse per essentiam, & filiationem, ipsa filiatio, vt filiatio erit ratio distinguendi, non tantum à correlatiuo, sed etiam à dispe rato. Cum dicit, quòd tantum constituit in habitudine ad correlatiuum. Dico, quòd hoc posito adhuc sequitur, quòd erit ratio distinguendi non tantum à correlatiuo, sed etiã à disperato. Posito enim, quòd pater in creaturis cõstituatur in esse per paternitatem, tunc paternitas nõ tantum erit ratio distinguendi patrem à filio, sed etiam à quolibet alio abso luto qđ non est pater. Et sic patet quomodo filiatio tantum vno modo distinguit filium à Spiritu sancto, & non illo duplici modo, quem ipse nititur assignare. *Responsio Caietani nõ cõcludit intentum.*

¶Præterea. Si Spiritu sancti nõ procederet à filio, sed tantum à patre, certum est, quòd filius non esset Spiritus sanctus, quo quo tunc distingueret ab illo? non essentia diuina, vt patet, nõ aliquo alio à filiatione per

ne per ſuppoſitum, quòd tantum cõſtituatur in eſſe per eſſentiam,& filiationem:ergo diſtingueretur ſola filiatione:& per conſequens non aliter diſtingueretur filiatione à patre, quã à ſpirituſancto,ita enim filiatione realiter diſtingueretur à ſpirituſancto, ſicut à patre.

¶Præterea. Sicut idem abſolutum eſt ratio diſtinguendi eſſentialiter conſtitutum per ipſum,non tantum ab alio abſoluto, ſed etiam à quolibet alio reſpectiuo. Sic relatio erit ratio diſtinguendi relatiuum (loquendo de relatione conſtituente) non tantum ab alio correlatiuo,ſed etiam à diſperato relatiuo. necnon & ab abſoluto, vt patet. Sic in propoſito filiatio in diuinis erit ratio diſtinguendi non tantum filium à patre,ſed etiam à ſpirituſancto.

Filiatio nõ poteſt prædicari formaliter, & in recto de filio

¶Multa alia dicit in litera, quæ non credo eſſe vera,ſed breuitatis cauſa omitto. Quod enim dicit. ꝙ perſona filij ſit formaliter ipſa filiatio.falſum eſt. Tũ quia filius includit formaliter eſſentiam,& filiationẽ vt ſupra patuit reſpondendo ab obiectiones Gre. d. 2.parte.2.q 1. Tum quia filiatio non poteſt prædicari formaliter, & in recto de filio hæc enim eſt falſa. filius eſt formaliter filiatio. Item quod dicit aſſumptum eſſe falſum, &c. patet quomodo aſſumptum illud eſt manifeſtè verum. Nec oportet hic immorari.

Expoſitio litera Doc,

¶Ex his etiam apparet quid dicendum ad Greg. de Arimino in primo d. 11. quæſt. vnica. articu. 1. vide ibi.

SEQVITVR in litera. Ibi. Secundo ſic per formale. Hic ſunt aliqua dicta. Primum, quòd aliquid diſtingui ab altero adæquate contingit dupliciter.

Aliqua diſtingui adæquate contingit dupliciter.

Primo quando extrema, inter quæ eſt diſtinctio cõuertuntur,ſic intelligendo quòd ſi a.vniuerſaliter diſtinguitur à b. ꝙ b. vniuerſaliter diſtinguit ab a. Exẽplum.rationale,& lapis ſic adæquate diſtinguũtur,vt ſunt extrema diſtinctionis:quia bene ſequitur, nullũ rationale eſt lapis ergo nullus lapis eſt rationale. vel omne rationale diſtinguitur ab omni lapide. ergo omnis lapis diſtinguitur à rationali, & ſic rationale eſt ratio diſtinguendi quodlibet, de quo prædicatur ab omni lapide,& ſimiliter differentia vltima lapidis eſt ratio formalis diſtinguendi omne illud de quo prædicatur ab omni rationali. Et ſic intelligit Doct. cum dicit, quòd formale conſtitutiuum diſtinguit conſtitutum ab omni alio, etiam ſi per impoſſibile quodcunque aliud ab illo, ſupple formali conſtitutiuo circumſcribatur, & per illud, ſupple conſtitutiuum ipſum conſtitutum diſtinguitur primo id eſt adæquate ab omni non tale: quod ſupple non habet illam formam conſtitutiuam;& ſic homo diſtinguitur eſſentialiter per rationale ab omni eo,quod non eſt rationale; & hoc adæquate id eſt conuertibiliter modo ſupradicto:quia bene ſequitur.omnis homo per rationale diſtinguit à lapide, ab aſino, & huiuſmodi,& ſic conuertibiliter ſequitur. ergo omnis lapis,omnis aſinus,&c. diſtinguitur eſſentialiter ab homine. Secundo accipitur adæquate id eſt conuertibiliter,& hec cooperãdo membrum diſtinctum non ad aliud membrum diſtinctum, ſed ad ipſum diſtingui. Exemplum. Nam finitum,& infinitum huc modo diſtinguũtur:quia omne finitum diſtinguitur ab infinito, & omne diſtinctum ab infinito eſt finitũ, & econtra:& hoc loquendo de diſtinctione eſſentiali: quia ſapientia diuina diſtinguitur a bonitate diuina infinita,& tamen ſapientia diuina eſt infinita, & hoc modo rationale non diſtinguitur adæquate à lapide vt ipſum rationale habet ipſum eſſe diſtinctum pro extremo:quia non ſequitur: omne rationale diſtinguitur à lapide, ergo omne diſtinctum à lapide eſt rationale. Similiter hic in genere corporis; corpus animatum,& corpus inanimatum adæquate diſtinguũtur:quia bene ſequitur:omne corpus animatum diſtinguit à corpore inanimato ergo omne corpus diſtinctum à corpore inanimato eſt animatum, & ſic patet iſta ratio Et cum dicit,quod adæquate in genere corporis primo diſtinguitur, ſupple homo à lapide per animatum. Nõ debet intelligi ſic,quòd omnis homo, vt animatus diſtinguitur à lapide: ergo omne corpus diſtinctum à lapide erit animatum:nõ ſequitur,ſed ſic intelligitur quòd prima ratio diſtinguendi hominem in genere corporis a lapide eſt animatum,non tamen eſt præciſè:quia per impoſſibile circumſcripto animato, adhuc diſtingueretur per rationale.

¶Ex ſecundo medio ſcilicet ex diſtinctione emanationum arguitur ſic Generatio, ſupple paſſiua diſtingui à ſpiratione paſſiua, & hoc per impoſſibile circumſcripto omni alio à ratione generationis, & ſpirationis paſſiuæ: aut ſaltem circumſcripto hoc, ꝙ ſpiratio actiua:eſſet à filio, dum ſtaret tamen diſtinctio principiorũ generandi, & ſpirandi, ſ. diſtinctio intellectus,& volũtatis. ergo, & quolibet tali circũſcripto, puta ſpiratione actiua filij. ſtaret diſtinctio filij,& ſpirituſſanct. : patet circumſcripta ſpiratione actiua,gñatio paſſiua, & ſpiratio paſſiua diſtinguũt. ergo generatio paſſiua, cum ſit cõſtitutiua filij diſtinguit filium à Spiritu ſancto conſtituto per ſpirationem paſſiuam, & ſic diſtinguerentur circunſcripta ſpiratione actiua. Probatio conſequentiæ ſcilicet ergo, & quolibet tali circunſcripto ſcilicet ſpiratione actiua, &c. quia impoſſibile eſt vnam perſonam &c. Vult dicere hic Doct. quòd ſi etiã ſpiratio actiua filij diſtinguat perſonaliter ipſum filium à Spiritu ſancto,ergo erit conſtitutiua ipſius filij, quia diſtinctiuum eſſentiale alicuius eſt cõſtitutiuum eiuſdem eſſentialiter, & ſic filius dependeret eſſentialiter à filiatione,ſiue generatione paſſiua, & ſpiratione paſſiua,quod eſt impoſſibile,vt patet in litera,&c.

AD ARGVMENTA principalia, primo arguitur auctoritate Boe. de trinit. eſſentia continet vnitatem,relatio multiplicat trinitatem,ergo perſona non diſtinguitur ab alia,niſi quæ refertur &c.

Quomodo relatio dicatur opponi relationi.

¶Ad auctoritatem Boe. ſcilicet quòd relatio multiplicat trinitatem, concedit, quòd relatio dicitur opponi relationi, vel relatiuè,vel diſperatè,relatio, quæ opponitur alteri relatiuè eſt correlatiua ad illã, ſicut paternitas, & filiatio,& illa, cui opponitur diſperatè non eſt correlatiua, vt paternitas opponitur diſperate ſpirationi paſſiuæ.

Obiectio

¶Si dicatur, nonne omnes ſpecies inter ſe opponuntur diſperate?

Solutio.

¶Dico,quòd aliquæ tantum opponuntur diſperatè,aliquæ,& diſperatè,& relatiuè,& ſic paternitas,& filiatio, vt ſunt ſpecies opponuntur diſparatè, & vt ſunt correlatiua opponuntur relatiuè. Cætera patent.

¶Ad Aug. Sententia literæ eſt,quòd in diuinis aliqua perſona dicitur habere aliquid dupliciter. Primo, vt correlatiuum, ſicut pater habet filium, & econtra. Secundo intrinſecè,& quodammodo eſſentialiter, vt pater habet deitatem, habet bonitatem, & huiuſmodi. Primo habens non eſt res habita,quia pater non eſt filius. Secundo modo habens eſt res habita,quia pater eſt Deus, & ſapiens, prædicatione formali,& pater,& deitas, & ſapientia prædicatione identica,accipiendo patrem ſubſtantiuè, vt patet ſupra diſt.5.q.2 Spirituſſanctus non habet filiũ, neque vt correlatiuum, quia eſt tantum correlatiuum patris,neque intrinſecè,patet, quia vna perſona non eſt intrinſecè in alia, & ſic patet ꝙ ſi Spirituſſanctus non procederet à filio, & ſic non haberet filium, vt correlatiuum, non tamen ſequitur, quòd ſit filius, quia non haberet illum intrinſecè,

Perſona dicitur habere aliquid dupliciter.

AD

AD RATIONES pro ſecunda opi. ſcilicet ſancti Tho.

Ricardus q. 2. huius diſtinc. monet iſtā quæſtionem & docet tenere opinionem Thomæ, & etiā opinionem quā inſequit Scotus, nam Scotus accepit modum ſuū à Ricardo.

¶Hic Doct. accipit relationem ſecūdum eſſe pro proprio eſſe relationis, quod eſt eſſe ad aliud. quiditas enim relationis eſt eſſe ad aliud. Si etiam acciperetur ſecundum eſſe realis exiſtentiæ, non eſſet inconueniens, vt ſupra expoſui. diſt. 1. q. 2. & diſt. 2. parte. 2. q. 1. Dicit ergo Doct. quòd relatio in diuinis manet & ſecūdum quiditatem & ſecundum eſſe, quia quiditas relationis nō poteſt eſſe ſine eſſe ad aliud, quia aliter eſſet abſolutum ſecundum Aug. 7. de trini. c. 1. vel 6. Si eſt ad aliud non eſt ſubſtantia, & ſi eſt ſubſtantia, ſiue ad ſe iam non eſt relatio. Deinde addit Doct. quòd quocunque modo tranſit eſſe, tranſit, & quiditas, quia ſicut eſſe ad aliud, quod eſt eſſe relationis verè eſt idem eſſentiæ (ſcilicet realiter non autem formaliteer, quia tunc eſſentia eſſet formaliter ad aliud) ita. & quiditas relationis eſt idē eſſentiæ, nihil enim eſt ibi, quod non eſt idem, videlicet, realiter, & eſſentialiter. Manet igitur quiditas, & eſſe, quia relatio non eſt formaliter eſſentia, quia ſecundum Aug. 7. de trin. non eo verbum, qun ſapientia.

¶Cum igitur dicit Tho. aut diſtinguitur ſecundū eſſe, aut ſecundum quiditatem.

¶Dicit, quòd ſecūdum eſſe, & ſecundum quiditatem. Cum dicis ſecundum eſſe tranſit in eſſentiam, ergo non ſic diſtinguit. Dicit Doc. quòd tranſit ſecūdum identitatem ſupplè realem, ſed manet ſecundū formalitatem, vt ſatis ſupra patuit. diſt. 5. q. 2. & di. 8. q. 3. & diſt. 2. parte. 2. q. 1.

Diſtinctio Duodecima.

Circa iſtam diſtinctionem duodecimā quæritur. Vtrum Pater, & filius ſpirent Spiritum ſanctum, inquantum omnino vnum, vel inquantum aliquo modo diſtincti?

Quæſtio Prima.

Seraphicus Bonauent. 1. ſent. diſt. 11. q. 2. art. 1.
Scotus primo ſent diſt. 12. q. 1.
D. Thomas. 1. parte ſumma. q. 36. art. 4.
Ricardus. 1. ſent. diſt. 11. q. 3.
Durandus primo ſent diſt. 11. q. 3.
Franciſcus de Mayronis. 1 ſent. diſt. 12 q. 1.
Ioannes Bacconitanus. 1. ſent. diſt. 12. q. 1.



IRCA 12. diſt. quærit Doct. primo. An pater, & filius ſpirent Spiritum ſanctum inquantum omnino vnum, vel inquantum aliquo modo diſtincti.

In ISTA. q. planum eſt, quòd pater, & filius ſunt vnum principium Spiritu ſancti huc declaratum eſt in concilio Lugdunen. ſub Greg. X. ſicut patet extra de ſum. tri. & fide ca. & eſt hodie in 6. lib. decretalium.

¶Ratio autem huius veritatis eſt iſta, quia (vt dictum eſt. diſt. 2.) pater prius origine habet actum fęcunditatis intellectus, quàm volūtatis, in illo priori communicatur filio fęcunditas eadem, quæ eſt in patre.

Nota hanc expoſitionē.

¶Hic debet accipi prius origine id eſt prius natura, quia certum eſt, quòd pater prius natura intelligitur principiare filium, quàm principiare Spiritū ſanctum, quia ſicut intellectus intelligitur prior natura voluntate, ita & prius natura eſt operatiuus, quā voluntas, & ſimiliter eſt prius productiuus, quàm voluntas. Si enim acciperet prius origine propriè id eſt prius origine, vt habet à ſe, & poſterius origine, vt habet ab alio, tunc ſequeretur, quòd pater à ſe haberet actum fęcunditatis intellectus, & ab alio actū fęcunditatis voluntatis, quod eſt inconueniens. Accipit ergo hic prius origine pro priori naturæ, poteſt tamen dici prius origine non referendo habere eſſe à ſe, vel ab alio, ſed referendo ad originationem, quia originatio intellectus eſt prior originatione voluntatis, tamen in re illa originatio eſt prius natura, & tamen dicimus, quòd vna originatio eſt prior alia, &c.

¶Ibi. Hic dicitur quòd ſuppoſita, &c. poſitio Hen. conſiſtit in aliquibus dictis. Primum ibi in principio quòd ſuppoſita producentia, puta pater, & filius ſunt verè diſtincta, & tamen non dicuntur ſpirare inquantum plura, quia habent vnam vim ſpiratiuā. Secundum ibi. Sed vlterius. Vult Hen. quòd vis ſpiratiua non dicatur proximum principium fęcundum, quo pater, & filius ſpirant inquantum eſt omnino vna, ſed ſub ratione concordis, id eſt quòd ipſa voluntas abſolutè ſumpta, vel amor abſolutè ſumptus non eſt principium proximum productiuum Spiritus ſancti, ſed inquantum voluntas eſt concors id eſt quòd inquantum eſt ſub amore concordi, quia amor concors, licet in ſe ſit vnus, poteſt tamen diuerſificari ſecundum diuerſos reſpectus, vt puta. Nam quando eſt id, quo pater amat filium, tunc includit vnum reſpectum patris amantis ad filium amatum. Et vt eſt id, quo filius amat patrem includit alium reſpectum ſcilicet filij amantis ad patrem amatum. Et hoc modo voluntas ſub tali amore, vel amor iſte ſub illis reſpectibus dicitur ab Hen. fundamentum proximum productiuum Spiritus ſancti, & talis amor, vt ſic mutuus, vel volūtas ſub tali amore dicitur perfectum principium, quia vt ſic eſt amor perfectiſſimus. Vt dicit ibidem Ricar.

Henricus in ſumma ar. tic. 54.

¶Dicit Hen. quòd patris, & filij diſtinctio dupliciter eſt conſideranda. Primo modo, vt dicuntur elicientes actum ſpirationis, & ſic non ſunt dicendi ſpirare, vt plures, quia licet ſint plures in ſe, non tamen propter pluralitatem illam ſpirauit, quia vt ſic habent vnam vim ſpiratiuam, ſed poſſunt dici, vt plures ſpirare ſolum ex diſtinctione eorum connotata, quæ diſtinctio prius dicta eſt, quia ex quo amor ille, vt eſt patris ad filium, & ecōtra, dicitur principium formale productiuum, vel voluntas ſub tali amore, & quia includit hos reſpectus patris amantis ad filiū amatum, & econtra, ideo pater, & filius poſſunt dici ſpiratur, vt plures pluralitate non primo modo ſumpta, vt dicuntur plures elicientes actum, ſed pluralitate connotata (vt dixi) & ſic patet tota illa opinio.

Lib. 3. c. 19.

CONTRA iſtam opi. In iſta ratione plura ſunt notanda, & ſupponenda. Primum eſt, quòd Spiritus ſanctus dicit liberè productus à principio formali liberè productiuo, quod eſt ſola voluntas, vt communiter conceditur. Secundum, quòd quando dicit doct. quòd voluntas infinita intellecta ante omne velle, &c. hoc poteſt intelligi dupliciter. Primo, quòd voluntas diuina prius eſt principium productiuum Spiritus ſancti antequam eliciat velle, ſiue actum amoris, & hoc non poteſt eſſe, quia vt dixit Doct. diſt. 2. & 6. primi, quando aliqua potentia eſt operatiua, & productiua prius eſt operatiua, quàm productiua, & ſic voluntas diuina, cum ſit operatiua, quæ operatio eſt ipſum velle, & verè productiua, quæ productio eſt ſpiratio, ergo prius vult obiectū infinitum, quam ſpiret, vel quàm ſit principium ſpiratiuum. Secundo ante omne velle, &c. poteſt ſic intelligi, quòd ad productionem Spiritus ſancti requiritur aliquo modo ipſum velle vt principium formalè

Voluntas infinita poteſt intelligi dupliciter.

male productiuũ, vel vt ratio formalis productiua, vel aliquo modo pertinens ad rationem formalem producendi, sicut posuit Hen. & hoc modo intelligitur, quòd voluntas ante omne velle, &c. & sic voluntas est principium productiuum, ita quòd per impossibile circunscripto ipso velle, adhuc verè esset principium productiuum. Tertio principaliter suppono, q velle quomodocunque accipiatur, siue vt est amor absolutè, siue vt amor mutuus patris, & filij, nuoquam potest esse principium liberum, vt patet. His declaratis sequitur intentum, quòd ex quo sola volũtas est principium formale productiuum, & merè liberum, sequitur, quòd habens illam ante productum in eodem instanti producit illa, vt principio formali productiuo, ergo & sic habebitur Spiritus sanctus. Et si per Hen. pater, & filius producũt Spiritum sanctum amore concordi, vt formali principio productiuo, ergo habebitur duplex Spiritus sanctus, & hoc est quod intendit Doc. & hæc omnia patent vsq; ibi. Secundo probo consequentiam principalem sic, &c.

Aduerte bene ad ista notanda. ¶In ista ratione sunt aliqua valde notanda. Primo, quod sicut respectu intellectus duplex est obiectum scilicet primarium, & secundarium, & primarium dicitur à quo essentialiter (vt ita loquar) operatio intellectus dependet, vel saltem à principio partiali, & secundarium, à quo talis operatio nõ dependet, hoc patet à Doct. supra dist. 1. q. 2. Idem dico de voluntate. Secundo suppono, quòd in diuinis essentia diuina est obiectum primariũ, & relationes sunt obiecta secundaria, & intellectio intellectus diuini sic suo modo depender ab essentia respectu cuiuscunq; intelligibilis, maximè necessarij, quòd ipsa circunscripta esset impossibile intellectum diuinũ cognoscere aliquid, circunscripta vero omni relatione, siue persona in diuinis adhuc posset intelligere, qa essentia diuina est primarium obiectum, & motiuum, vt patet à doct. vbi supra & q. 1. prolo. & 35. & 39. dist. primi. Doct. idem dico de voluntate, quia velle ipsius sic suo modo dependet ab essentia, vt ab obiecto formaliter infinito, & amore infinito amabili, quòd ipsa circunscripta non posset habere amorem, quia à sola bonitate infinita mouetur saltem partialiter, circũscripta verò omni alia ꝓprietate hypostatica, perfectè eliceretur amor à voluntate, & ab essentia. Tertio suppono, quòd sicut intellectus, vt operatiuus quasi dependet ab essentia modo præexpositio, ita, & intellectus vt productiuus sic dependet, id est quod sicut operatio intellectus est primo ab essentia, & intellectu, ita & productio erit primo ab essentia, & intellectu, vt à duobus principijs partialiter productiuis integrantibus vnum totale, sic & voluntas, vt productiua id est quòd sicut operatio voluntatis essentialiter (vt ita loquar) est à voluntate, & ab essentia, ita & productio Spiritus sancti erit à voluntate, & ab essentia, vt à duobus principijs partialiter productiuis integrantibus vnum totale. Quarto sequitur ex dictis, quòd ex quo voluntas vt habens essentiam sibi perfectè præsentem tanquã obiectum primarium erit principium Spiritus sancti, & non vt habens personam, vt obiectum amatum, ergo si per Hen. voluntas est principium Spiritus sancti, siue amoris, vt habet personam amatam, sequitur, q habebitur duplex Spiritus sanctus quod est hærencum, quia voluntas, vt habet essentiam præsentem, erit etiam principium productiuũ Spiritus sancti, & vt habens personã amatam erit aliud principium, & sic patet tota ista litera, cuius expositio est valde notanda.

Essentia diuina est obiectum primarium, & relationes sũt obiecta secundaria.

Quomodo productio erit primo ab essentia & intellectu.

Volũtas habens essentiã est principium Spiritus sancti.

¶Si dicatur essentiam, id est si dicatur quòd ipsa essentia non est primum obiectum voluntatis, sed ratio formalis illius obiecti, & rõ formalis est psona.

¶Dicit Doct. quòd hoc est falsum scilicet quòd persona, vel proprietas personalis sit ratio formalis obiecti primi, & patet quia vnius obiecti est tantum vna ratio formalis quæ ratio formalis (vt alias dixi) est entitas perfectissima constituens intrinsece illud, quod dicitur obiectum in tali ratione obiectali, & sic ratio formalis essentiæ erit ipsa deitas, vel essentia, vt hæc. Tum quia ratio formalis obiecti amati prius amatur, & habetur propositum, quia tunc illa ratio formalis erit ratio spirandi, eo modo, quo concurrit obiectum primum ad spirare, litera sequens est clara ex dictis supra dist. 2. dist. 6.

Vnius obiecti est tantum vna ratio formalis.

¶Ibi. Secundo sic, principium æquè perfectum, &c. In ista ratione est tantum notandum vnum dictũ, scilicet quòd tota perfectio producentis non est à supposito producente, sed à principio formali producendi, ita quòd suppositum producens non requiritur in producendo, vt aliqua perfectio addenda principio formali productiuo, sed tantum requiritur, vt quædam dispositio, id est quòd quando illud principium productiuum requirit productum realiter distinctum, & quando non distinguitur ab ipso realiter, tunc requirit suppositum, in quo sit, quod distinguatur realiter ab alio supposito producto, sicut memoria fœcunda, quamuis sit principium formale productiuum, & perfectissimum, non tamen est in potentia propinqua, quia filius in diuinis non distinguitur realiter ab illo. Ad hoc ergo, vt sit in potentia propinqua oportet, quòd sit in aliquo supposito, quod distinguatur realiter à producto, quod suppositum mediante illo principio producit. Si ergo suppositum requiritur tantum, vt principium productiuum sit in potentia propinqua, & si perfectè reperitur in aliquo supposito, hoc sufficit.

Nota & bene.

¶Ibi. Et si dicas, quòd illud. Vult dicere, quòd voluntas, vt in patre, siue amor mutuus absolutè, non est principium, nisi ipsa etiam volũtas sit in alia persona scilicet in filio, & quàm primum est in filio derelinquitur, quòd vt in patre sit principium, & sic ad hoc, vt pater habeat ipsam, vt principium, habet inquãtum prior est in filio. Et ideo Doct. sic arguit, quia pater omnem realitatem, quam potest habere, habet à semetipso, etiam per impossibile filio non intellecto, & loquor semper de realitate propria relatiuè, quia relatio similitudinis, & æqualitatis, cum non possint esse, nisi saltem inter duo, vt puta quia pater non est sibi similis sed filio similis, ideo talis similitudo etiam dependet à filio, vt termino, dicentia verò perfectionem quamuis communia sunt in patre à semetipso, possumus etiam dicere, quòd omnis relatio, siue ad intra, siue ad extra sit in patre à semetipso, quia fundamentum earum est in patre à semetipso.

¶Si dicatur, nonne paternitas dependet à filio.

Obiectio cũ breui solutione.

¶Dico, quòd non quia prius origine pater est, pater, quàm filius sit, cum talis relatio sit constitutiua patris, secus est in creaturis vbi relationes non constituunt, &c.

¶Item. Si in patre est perfecta voluntas hoc clarum est.

¶Item aut pater voluntate, &c.

¶Sensus huius literæ est, quòd si volitio patris, vel voluntas vt habet respectum ad filium amatum sit sufficiens principium eliciendi, ergo circunscripto filio, vt amante, poterit esse principium, ergo non requiritur amor, vt mutuus. Si dicatur, quod non, sed requiritur ad hoc, quòd sit principium in patre, quòd includat respectum ad filium, & similiter in filio, vt includat respectũ ad patrem, & sic hoc principium esset vnum aggregatum ex duobus imperfectis, quod est inconueniens.

Sensus huius literæ.

¶Præterea amor. In hoc quod dicit Doct. quòd cognitio

cognitio illius amoris videtur esse magis immediata ratio principij.

¶ Contra hoc quidam arguit, quia non est immediata ratio producendi, vt patet à Doctore dist. 2. & 6. & 7. primi dist. 1. q. 1. secundi. Similiter intellectus diuinus prius intelligit essentiã, quàm voluntas velit, vel spiret, & tamen talis intellectio nõ est immediata ratio producendi, vel spirandi.

¶ Respondeo ad eum, quòd non bene perpendit verba Doc. vt omnes alij, qui contra ipsum arguunt Nam sensus literæ est talis. Quia Hen. dixit, quòd amor perfectus, qui tunnc est perfectus, quia mutuus, & quanto perfectior, & quanto iucundior, tanto est ratio formalis producendi, & quia cognoscere diligenter verè condiligere, talis cognitio necessario requiritur ad hoc, vt amor sit iucundior. Nam per impossibile ipsa cognitione circunscripta, amor non esset iucundior patet. Si ergo per illam est iucũdior, sequitur, quòd erit ratio magis immediata producendi, non sic est de cognitione respectu filij, quia hoc est ex ordine potẽtiæ operatiuæ, & productiuæ. Nam prius est operatiua, vt patet à doct. supra & si per impossibile non intelligeret, adhuc ipse intellectus esset verè productiuus. Hoc idem dico de voluntate.

¶ Ibi. Præterea contra opinantem. Sensus literæ est, quia tenet, quòd Spiritus sanctus distingueretur à filio, dato, quòd non esset à filio. Ex quo sequitur Spiritum sanctum, vel non necessariò requirere filiũ ad sui productionem, nec per consequens amorem mutuum, vel quòd illud dictum suum sit falsum, scilicet quòd distingueretur à filio, quia distingueretur à filio, si non esset à filio, quia distinguitur à filio propter alium modum procedendi.

IVXTA. q. istam. In ista litera sunt aliqua notanda. Primum nomen verbale est tale, quòd significat actum per modum habitus, & quietis, & accipio habitum pro quiete eo modo, quo dicimus, habitibus præsentibus cessat motus, & quòd tale nomen verbale significat principium productiuum, si tale, vt tale principium denominat suppositum, vel aliud singulare. Exemplum. Genitor significat principium generandi, vt tale principium denominat suppositum, quod dicitur genitor. Non enim dicimus principium generandi est genitor. Et similiter lectio significat actum per modum quietis, & lector significat principium legendi, vt denominat suppositũ, quia principium legendi non est lector, sed suppositum. Secundum dictum, quando verbum significat aliquid per modum fluxus, & fieri, sicut generare, legere, & huiusmodi, nomen participium sumptum ab illis, vt legens, generans significat per modum fluxus, & fieri, nomen verò verbale, vt genitor, vel lector tantum significat per modũ quietis, & sic est quando dico spirans, & spirator, nam spirator significat principiũ spirandi per modũ quietis. Tertium, quòd omnis numerus ponit suum significatum, quod est numerare circa significatum determinabilis ab ipso, sicut cum dico duo homines. Nam significatum hominis est determinabile per numerum, & sic numerus binarius ponit suum significatum scilicet dualitatem circa hominem, vt verè dicantur duæ naturæ distinctæ, sicut cum dico spiratores, ponit suum significatum numerus circa significatum determinabilis, quod est spirator, & significatum spiratoris est principiũ formale productiuũ, & sic sensus esset, quòd si pater, & filius essent duo spiratores non tamen essent duo supposita, sed in eis essent duo principia productiua Spiritus sancti, non sic cum dico duo spirantes.

Habitibus præsentibus cessat motus.

Differentia inter lectionem, & lectorem.

¶ Ibi. Sed quę ratio quare terminus &c. Tho. dicit in sententia, quòd adiectiuum quia significat formam adiacentem suppositis, ideo distinguitur ad distinctionem suppositorum. Substantiua verò quia non significant formam per modum adiacentis, sed absolutè, ideo non numerantur ad numerationem suppositorum. Exemplum est de albo, & albedine.

¶ Sed Doc. ex hoc arguit contra; quia cum substantiuum, & adiectiuum simpliciter significent idem, licet non eodem modo, non videtur possibile adiectiuum numerari quin & substantiuum. sicut si sunt duo alba. ergo & duę albedines.

¶ Sed videtur, quòd opi. Tho. possit stare: quia quãdo eadem forma numero plura denominat, adiectiua numerantur ad numerationem suppositorum, & tamen forma illa non numeratur, sicut non sequitur eadem intellectio est in patre, & filio, & spiritussancto. & denominat illas personas, & per ipsam dicuntur tres intelligentes. ergo & tres intellectiones? non sequitur. Sic est in proposito de virtute spiratiua, quæ denominat patrem, & filium. *Obiectio.*

¶ Dico, quòd instantia Sco. bene valet contra Th. quia de virtute sermonis, cum dico tres intelligẽtes, sequitur ergo tres intellectores: quia ex quo intellector idem simpliciter significat quod intelligens, sequitur propositum. Secus si diceretur. tres personę intelligentes: quia tunc sensus est. quod vna intellectio in proposito denominat tres personas, sed cum dico absolutè tres intelligentes, videtur importari distinctio in forma. *Solutio.*

¶ Ibi Assigno alia rationem. In ista litera sunt plura notanda. Primo, quòd omne dependens de necessitate terminatur ad aliquod independens, & hoc accipiendò dependens, & independens eiusdem generis. Nam effectus dependet à sua causa effectiua, ideo terminatur ad illam, & finitum ad finem, & accidens ad subiectum, & hæc vltimo modo accipitur hic in proposito. Secundo quando sunt aliqua duo æque dependentia eodem genere dependentiæ, vnũ non potest terminare dependentiam alterius, & dixi æquali dependentia: quia quantitas quamuis dependeat ad substantiam in ratione subiecti, potest tamen terminare dependentiam albedinis, vt patet in sacramento altaris, & quando æqualiter dependent vtrũque terminatur ad tertium independens. Tertio, cũ dico duo spirantes. ista duo adiectiua æqualiter dependent eodem genere dependentiæ, ideo ly duo, non potest dependere, vel terminari ad spirantes: quia sic terminari est ponere suum significatum circa spirantes, quod non potest esse, cum æqualiter dependeant. ergo ista duo terminantur ad tertium, puta ad personas, & est sensus. duo spirantes idest duæ personæ spirãtes. cum verò adiectiuum terminatur ad substantiuum ponit suũ significatum circa illud, & sic dicendo duo spiratores: ly duo ponit suum significatum circa spiratoris significatum: & sic ponit suum significatum circa vim spiratiuam, & sic essent duæ vires spiratiuæ, quod est falsum. Quarto cum dicit, quòd adiectiuum in diuinis videtur posse substantiuari in masculino genere. Hoc debet intelligi, quòd semp subintelligitur Deus, & similiter spiritus subintelligitur persona, & similiter cum dicitur pater, & filius sunt vnus. ly vnus quamuis sit adiectiuũ dicitur substantiuari: quia statim subintelligitur aliquis idest sunt vnus Deus, & similiter hoc, pater, & filius non sunt vnus idest non sunt vnus aliquis, vel vna persona, &c.

Quando dicimus duo spirantes, tam duo quæ spirantes adiectiua sunt id, sequitur aliquod substantiuum subintellectu quòd terminet eorũ significationem scilicet per se, ut dicatur duo spirantia supposita seu duę personæ spirantes & hoc nisi qñ nero dice duo spiratores, duo est adiectiuum & spirator est substantiuum, & ita significatur spirationem actuã in patre, & filio multiplicari.

¶ Ibi. Tunc ad illam consequentiam, &c. Quando dicit Doct. quod verum est quando consequens distinguitur in illis non accipitur hoc consequens pro omni eo, quod sequitur ad antecedens, sed accipitur consequens prout accipitur in fallacia consequentis, quod est superius, vel commune ad plura, & antecedens

dens quod est quodammodo inferius, & sic ad numerationem antecedentis, sequitur numeratio consequentis, quando ipsum consequens id est commune distinguitur in inferioribus, sicut hic sunt duo homines, ergo duo animalia. quia animal distinguitur in illis. In proposito verò, quia vis spiratiua, quæ est communis patri, & filio non distinguitur in illis, immo est tantum vna, ideo non sequitur ad numerũ personarum numerus virtutis spiratiuæ, & ideo nõ sequitur, sunt duo spirantes, id est duæ personæ spirantes, ergo duo spiratores? quia in cõsequente significatur vis spiratiua distingui.

AD ARGVMENTA. Omnia videtur mihi clara præter pauca, quæ ponimus.

¶Ad secundum dico. Quia licet actio vere sit alicuius singularis existentis, vt ipsemet doct. declarauit supra dist. 4. q. 2. & in quoli. q. 2. Et hoc non improbat doct. sed quia dicit quòd spirare est alicuius spiratoris singularis existentis communis patri, & filio, contra hoc arguit, quia spirator dicit relationẽ realem ad Spiritum sicut generator ad genitum, & sic aliquid, quod esset commune patri, & filio diceret relationem realem ad Spiritum sanctum, & si spirator prius intelligeretur in se, videretur habere relationem realem ad Spiritum sanctum, hoc autẽ est inconueniens, quia relatio realis in diuinis est tantũ personæ ad personam, vt patet.

Obiectio. ¶Si dicatur nonne principium productiuum in diuinis, puta memoria fęcunda dicit relationem realem ad productum?

Solutio. ¶Dico quòd non, vt patet supra dist. 2. & 5. q. 1. in diuinis producẽtis ad productum est relatio realis, sed principij productiui ad productum non, quia tunc memoria fęcunda realiter distingueretur à producto.

SECVNDAM huius distinctionis quæstionem pertranseo, cum ex se pateat, maximè in scotica via imbutis. Nec iudicio meo ibi aliqua video, quæ maiori nostra expositione egeat, nisi ad responsionem illius confirmationis ibi. Respondeo de istis ordinibus.

¶Pro cuius dilucidatione nota glosam nostram super di. præsenti in principio responsionis quæ sic incipit. In ista. q. planum est, quòd pater, & filius, &c. Vide etiam Doct. in 2. dist. 1. q. 1. & in quoli. q. 4. & in reportatis. q. 1. prolo. & in formalitatibus, & in theorematibus, & alibi. Et sic terminatur ista di. 12.

Distinctio Decimatertia.

Quæritur vtrum Spiritus sanctus sit genitus, vel vtrum productio Spiritus sancti sit generatio, vel distinguatur ab ea?

Quæstio Prima.

Seraphicus Bonauent. 1. sent. dist. 13 q. 1. art. 1.
Alexander Alensis. 1. parte summa. q 43. memb 2.
Scotus primo sent dist. 13. q 1.
D. Thomas. 1. parte summa. q. 27. art. 2.
Ricardus. 1. sent. dist. 13. q. 3.
Durandus primo sent. dist. 13. q 2.
Ioannes Baconitanus in corpore quæstionis 13. q. vnica.

VTRVM Spiritus sanctus sit genitus, &c.

¶Titulus. q. sic intelligitur, cum quæritur an Spiritus sanctus sit genitus, quia persona genita tantum differt à spirata per generationem passiuam, & spirata tantum per spirationem passiuam, & ideo si persona spirata esset genita nulla esset differẽtia, & propriè cum istæ personæ differant inter se per generationem passiuam, & spirationem passiuam, quæritur an generatio passiua differat à spiratione passiua?

HIC SVNT multæ viæ. Prima opi. est Ægi. Et varro. Opi. Ægi est, ꝙ generatio passiua, & spiratio passiua distinguitur per terminos id est per personas productas, ad quas terminantur istæ productiones. Et patet hoc ꝑ illud philosophi. 5. phi. t. c. 4. vbi vult, ꝙ motus distinguantur per terminos. Magis (inquit) in quod, quàm ex quo mouetur denominatur mutatio id est mutatio denominatur magis à termino ad quem, quàm à termino à quo. hoc idẽ patet. tex. com. 5. & tex. com. 48. vbi dicit. Et dicitur vnusquisque in quod mutat magis, quàm ex quo vt sanatio in sanitatem, & ęgrotatio in ęgritudine. *Ægi. de Roma & Varro.* *Primo sententiarum dist. 12. art 2.*

¶Contra hunc instat Doct. quia emanationes non habent esse per terminos, igitur nec distinctionem. Hic Sco. supponit vnum scilicet quòd generatio passiua, & spiratio passiua inter se differant, sed dubitatur per quid differant & hoc dupliciter scilicet per quod differant formaliter an per seipsas, an per aliquam differentiã intrinsecam eis? sicut homo differt ab asino per rationale. Secundo per quid quasi principiatiuè, vel causatiuè? id est quæ est causa distinguendi istæ duo in ratione principiatiuè? sicut dicimus, quòd aqua principiatiuè est causa distinguendi frigiditatem a calore ignis & econtra, & est sensus, quia sunt tales causæ, ideo producunt sic distinctos effectus, & sic Sco. diuersimodè quærit per quid istę productiones differant essentialiter. Et ponitur prima opi. Ægi. quòd spiratio passiua, & generatio differant per producta, ideo Doct. arguit contra, quia non formaliter per illa, cum non sint de essentia, nec originaliter, quia non habent esse per producta, immo magis econtra. *Scotus querit distinctionẽ a priori. & Aegidius. & D Thomas reddũt causam a posteriori.*

¶Ad illud. 5. phi. est ad oppositum, quia motus nõ distinguitur penes terminos, nisi quia formæ fluentes sunt eiusdem rationis cum formis terminãtibus, vt patet de calefactione, & frigefactione, quæ ita distinguũtur sicut calor, & frigus, ad quæ terminãtur, & non accipitur calefactio. pro solo respectu, sed pro ipso calore, qui successiuè acquiritur. Et de hoc satis dictum est in secundo dist. 2. q 9. Sed in proposito non est hic fluxus eiusdem rationis, cum termino, patet quia generatio non est eiusdem rationis cũ verbo, qui fluxus dicitur via ad terminum, sicut generatio est via in genitum id est & terminatur ad genitum, nec similiter generatio est via, siue quasi fluxus cum termino formali generationis, quia ille est essentia diuina vt supra patuit dist. 5. q. 2. sed generatio est relatio ergo non est eiusdem rationis. *D Thomas prima parte summa. q. 36. art 2 soluendo vltimum argumentum.*

ALIO MODO ponitur, &c. Tho. dicit, quòd spiratio passiua differt à generatione passiua ꝑ hoc, ꝙ ipsa est à patre, & filio, & generatio passiua tm̃ à patre id est quòd ipsam esse à duobus est ratio distinguendi ab illa, quæ tantum est ab vno, & doct. improbat hoc. Et sensus primi argumenti est, quòd quæ sunt ab eodem principio formali possunt esse eiusdem rationis si illud sit in pluribus, siue in vno, vt exemplificat de albedine. Aliquid ergo esse à pluribus suppositis non est ratio distinguendi respectu illius, quod tantum est ab vno supposito ergo oportet quærere aliquid aliud, per quod distinguantur. *D Thomas debebat assignare distinctiuã rationem, formalem, & intrinsecã, deinde assignã do distinctionem extrinsecam penes principia, debebat assignare rationem extrinsecam essentialẽ tamen assignauit rationẽ extrinsecã accidentalem, videlicet ipsa supposita.*

¶Item secundum istam viam. Non saluat Tho. tantum esse duas productiones, quia si vna productio tantum differt ab alia, quia est a duobus, & alia tantum ab vno, ita posset poni, quòd tertia productio per eandem rationem potest distingui, ita quòd tertia distinguatur à secunda, & prima, quia tertia est à tribus, secunda à duobus, prima ab vno, & similiter de quarta, & sic in infinitum eundo, sic non ponit

tantum duas productiones sub aliqua ratione distingui sic, quòd impossibile est esse plures.

¶ Ibi. Item omnis distinctio. Sensus huius literæ est, quòd omnis distinctio est inter extrema primo diuersa, vel est reducenda ad aliqua primo diuersa, & hoc formaliter. Exemplum distinctio, quæ est inter hominem, & asinum, vel est inter ipsa tanquam inter aliqua primo diuersa? & hoc non, quia conueniunt quiditatiuè in animali. ergo distinctio hominis, & asini reducenda est ad aliqua primo diuersa, & sic distinguuntur per rationale, & irrationale. Et sic debemus accipere primo diuersa, id est non conuenientia quiditatiuè in eodem simpliciter prædicato, quomodo conueniunt homo, & asinus, qui conueniunt in animali quiditatiuè, rationale vero, & irrationale non. Et si vltra quæratur an rationale, & irrationale sint primo diuersa in se? patet quòd non, quia conueniunt in ente quiditatiuè, vt patet supra distinctione 3. quæstione tertia, & sic distinctio rationalis, & irrationalis reducenda est ad aliqua primo diuersa, puta ad vltimas differentias, quæ non conueniunt in aliquo quiditatiuè, vt patet à Doct. vbi supra & est sensus. Si homo, & asinus differunt essentialiter, ex quo non sunt primo diuersa, per quid differunt? Dico, quòd per rationale, & irrationale, rationale, & irrationale differunt, ex quo non sunt primo diuersa absolutè; ergo per aliquid. Dico, quòd per vltimas differentias, quæ non conueniunt in aliquo quiditatiuè, & illa sunt primo diuersa. Et illæ per quid differunt? seipsis tantum, & intelligo sic, quòd quando aliqua differunt, & seipsis differunt, circunscripto quocunque alio per impossibile, adhuc differunt per suas rationes formales, & illæ rationes formales sunt primo diuersa maximè vltimæ, & differunt per quid? dico quòd seipsis, id est quòd circunscripto quocunque alio adhuc seipsis differunt, & sunt rationes formales distinguendi formaliter illa, quorum sunt tales rationes. Sed spirationem passiuam esse à duobus, ita quòd esse à duobus sit ratio formalis distinguendi illam à generatione passiua, quæ tantum est ab vno, tunc circunscripto quocunque alio, adhuc esset ratio distinguendi posito illo solo, & hoc est falsum, quia prius res est in se, quàm intelligatur esse ab alio, sicut habuimus à doct. distinct. q. quæst. quinta contra Henri. Nam prius intelligo lapidem absolutè, & secundo intelligo relationem fundari in illo, & terminari ad producēs, in illo ergo priori certum est, quòd distinguitur à generatione passiua, ergo non per se, quia à duobus. Et vltra. Si ipsa tantum esset à patre adhuc distingueretur à generatione passiua, vt patuit supra distinctione 11. quæstione secunda. Et quia doct. addit ibi. Talia non sunt vnitas, vel pluralitas, &c. Argumentum formaliter. Omnis distinctio est inter aliqua primo diuersa, vel reducenda ad aliqua primo diuersa, id est quòd omnis distinctio est originatiuè, vel ab aliquibus primo diuersis, vel reducenda ad aliqua primo diuersa originatiuè, sed spiratio passiua, & generatio passiua verè distinguuntur, ergo erit ab aliquibus primo diuersis, quibus positis, & omni alio circunscripto, erunt originatiuè talium distinctorum, sed posita pluralitate suppositorum, & vnitate, id est posito, quòd spiratio passiua sit à duobus, & generatio passiua ab vno; certum est, quòd circunscripto intellectu, & voluntate, esse à duobus non est principium distinguendi spirationem passiuam à generatione passiua, sed quia vna est per modum naturæ, & alia per modum voluntatis, modo si spiratio passiua posset esse à patre, & filio circunscripta voluntate non esset libera, & hoc est, quod dicit, non tamen sic intelligo, quòd intellectus, & voluntas sint

Rationes quæ sunt à Scoto tantum cedunt contra eos, qui tenent quod in diuinis intellectus, & volūtas sūt tantum ibi distincta per intellectū.

primo diuersa absolutè, quia in conceptu entis conueniunt, sed dicuntur primo diuersa, quia non conueniunt in formali realitate, ita quòd dicantur vnum formaliter, vel si non sunt primo diuersa absolutè, possunt tamen reduci ad aliqua primo diuersa, puta ad vltimas differentias distinguentes illa.

ALITER PONITVR. Quia Doct. non tantum quærit an spiratio passiua, quomodo distinguatur à generatione passiua, sed etiam quomodo spiratio actiua distinguatur à generatione passiua, & à generatione actiua. Nam est similis. q. ideo Goffr. hic ponit spirationem actiuam distingui à generatione passiua, & actiua, & vult, quòd ratio distinguendi illam ab eis, est quia ipsa stat cum generatione actiua, & passiua, & generatio passiua non stat cum actiua.

Gosf. quolib. 3. q. 3.

¶ Et quia hoc nihil est ideo doct. arguit contra; & tota sententia est hæc, quia aliquid esset compossibile cum aliquo, & aliquid esset incompossibile; ista compossibilitas, vel incompossibilitas præsupponit illa compossibilia, & incompossibilia prius esse in se, & in tali priori distingui, patet quia compossibilia suis rationibus formalibus sunt compossibilia, & incompossibilia suis rationibus formalibus sunt incompossibilia, vt patet à Doct. supra distinctione 2. parte prima, quæst. 1. ad hoc ergo vt a. dicatur compossibile, vel incōpossibile b. oportet quòd a. habeat prius esse, sed in proposito loquimur de prima dist. scilicet de distinctione essentiali proprietatum adinuicem, & sic prius dicuntur quiditatiue distingui, quàm intelligatur compossibilitas, vel incompossibilitas.

Contra opinio Gosf.

¶ Deinde instatur, quia ista opi. non assignat quare non possunt esse infinitæ personæ, quia semper posterior relatio posset stare cum oppositis relationibus prioribus, sicut tu dicis, quòd spiratio actiua stat cum generatione actiua, & generatione passiua, & generatio passiua non stat cum actiua, ideo spiratio distinguitur à generatione, ergo si tres personę producerent quartam, tunc productio respectu quartæ personę stat cum tribus oppositis prioribus, & vna illarum pręcedentium non stat cum alia, & sic posset procedi in infinitum in personis. Si enim spiratio actiua tantum distinguitur, quia potest stare cum generatione actiua, & cum opposito generationis actiuę scilicet cum generatione passiua, & passiua non potest stare cum actiua, nec econtra, ex hoc non ponis in diuinis tantum esse duas productiones, scilicet vnam per modum naturę, & aliam per modum voluntatis, patet quia & si poniretur tertia productio, quę fit à patre, filio, & Spiritu sancto tunc illa stabit cum generatione actiua, & passiua, & cum spiratione actiua, & passiua, & generatio actiua non stabit cum passiua, nec spiratio actiua stabit cum spiratione passiua, & sic stat distinctio illius productionis tertię ab alijs, & sic posset esse processus in infinitum, & ista opi. non ponit necessario determinatum numerum productionum, siue rationem determinati numeri. Nam à Sco. ponuntur tātum duę productiones diuersarum rationum propter diuersitatem principiorum, scilicet intellectus, & voluntatis.

¶ Ibi Contra istam viam. Hoc argumentum vadit contra Tho. inquantum res prius intelligitur in se, quàm in respectum ad aliud, vt dixi supra, & vadit cōtra Goff. quia res prius intelligitur in se, quàm intelligatur compossibilis, vel incōpossibilis alteri, ita quòd talis entitas est causa compossibilitatis vel incompossibilitatis, & distinctio aliquarum rerum est causa compossibilitatis, vel incompossibilitatis earū, & non ecōtra. i. quòd compossibilitas, vel incompossibili-

D. Thomas prima parte summæ quæstio. 27 art. 4. in solutione argumenti primi.

tæ non est causa distinctionis, quia prius in se sunt distincta, quam intelligantur compossibiles, vel incompossibiles, & sic ly. non econuerso, positum in litera oportet referri ad hoc scilicet ꝙ distinctio talis rei, & rei est causa compossibilitatis, vel incompossibilitatis, & non econuerso. idest ꝙ compossibilitas, vel incompossibilitas talium rerum non est causa distinctionis earum.

¶Ibi. Præterea istæ productiones distinguuntur; quia vna est per modum naturæ, & altera per modũ voluntatis hæc autem distinctio productionum nõ tantum est à suppositis producẽtibus: patet quia suo modo præintelliguntur ipsis suppositis, loquendo de relationibus constitutiuis, nec distinguũtur, quia vna stat cũ aliqua, & altera non stat vt supra patet. sed distinguũtur à principijs formalibus distinctiuis originatiue; quia vnum est productiuum per modum naturæ, & aliud per modum voluntatis.

¶ Respondet sic opinans, ꝙ productio ibi vna est per modum naturæ, & alia per modum voluntatis, non quia vna persona producatur naturaliter, & alia non, sed quia productio vna est similis productioni naturali, & alia est similis productioni voluntariç, naturale enim agens producit non supponens aliã productionem, & sic productio filij dicitur per modũ naturæ; quia non præsupponit aliam; productio voluntatis præsupponit aliam s. illam, quæ est per modũ naturæ, & intellect⁹: & ita ꝓductio spiritussancti dr̃ per modũ volũtatis; quia spiritussanctus producitur simili modo illi productioni, quæ propriè dicitur esse productio voluntatis. s. præsupponendo aliã productionem.

¶Doc. instat contra hoc ibi. Ista expositio non videtur esse secundum intentionem sanctorum attribuentium istas productiones propriè intellectui, & voluntati, &c. Nam filius in diuinis dicitur verbum ex vi productionis suæ, vel filius; quia ex vi productionis (vt declaratum est supra) est imago patris spiritussanctus verò non, sed spiritussanctus ex vi productionis suæ dicitur amor, vt declaraui. supra in di. 10. in responsione ad primum argumentum principale. Si ergo spiritussanctus diceretur produci libere ex hoc solo, ꝙ præsupponit productionem filij, sequeretur, ꝙ ex vi productionis suæ esset filius, quia si idẽ principium producit vnum per prius, & aliud per posterius, ita quòd necessariò prius præsupponitur. secundum non diceretur alterius rationis ex vi productionis suæ à primo; nec secundum diceretur magis produci libere ex vi productionis suç, quam primum. Et vltra quia productio artificialis præsupponit productionem verbi in intellectu idest cognitionem perfectam illius artificialis, quæ dicitur verbũ. ergo spiritussanctus cum præsupponat huiusmodi cognitionem posset dici produci per modum artis.

Filius in diuinis dicitur verbum ex vi productionis.

ALITER dicitur à Tho. quòd generatio passiua, & spiratio passiua per hoc distinguuntur; quia vna est prior, & altera posterior. Sed hoc nihil est; quia res prius intelligitur in se, quam comparetur ad aliã in ratione prioris, vel posterioris, & sic in tali priori distinguuntur.

Tho. parte prima, q. 27

ALITER dicitur ab Hen. Ipse dicit, quòd spiratio actiua, & passiua distinguuntur penes principia formalia elicitiua: quia vult (vt supra patuit dist. 7. & 10. ꝙ ipsa essentia sub relatione est principium determinatum ad productionem, puta filij, & sub alia ad productionem spiritussancti. Sed improbatio huius clara est, vt patuit supra dist. 7. Et vltra, quæ est manifestior distinctio inter spirationem passiuam, & generationem passiuam, cum sint in diuersis suppositis, quam inter relationes existentes in eodem supposito, modo manifestior, & notior distinctio non est per aliquam minus manifestam.

Hen. in sū. art. 37. q. 7.

ALITER ponitur, quòd generatio passiua, & spiratio passiua distinguantur per naturam, & voluntatem, quæ inter se sola ratione differunt. idest quòd voluntas est principium spirationis passiuæ, & non generationis passiuæ, & sicut sunt principia essendi elicitiua, ita, & distinguendi.

Henr. quol. 5 q. 6.

¶Ibi. Contra istud. quia distinctio realis non præexigit necessario distinctionem rationis. Vide glo. supra dist. 8. q. pen. contra Henr. Maior istius rationis (quæ est distinctio realis non præexigit necessariò distinctionem rationis) ab aliquibus negatur; & ponitur instantia de ideis, quæ differunt tantum ratione, & creaturæ realiter differunt, & tamen distinctio realis creaturarum necessario præsupponit distinctionem rationis idearum.

¶Contra istud arguitur. Et primo probatur maior. scilicet quòd distinctio rationis non sit ratio, vel causa distinctionis realis. probatio clara est, quæ consistit in hoc. Si enim ens rationis est causa distinguendi aliqua realiter, & per consequens essendi, tunc ens reale dependebit in esse, & in distingui ab ente rationis tanquam à ratione formali producendi, quod est impossibile: quia ratio formalis producendi, vel est nobilior producto, vel æquè nobilis, & ens rationis semper est ignobilius ente reali: & hoc est quod dicit: quia si sic. s. ita. causa vt quod, & diuersæ rationes, sub quibus causat sint. h. e. quæ sint rationes formales producendi, vt quo, & sic patet.

Ens rationis semper est ignobilius ente reali.

¶Ibi. Etsi dicas. Dicit Henr. quòd licèt intellectus, & voluntas, quæ sunt diuersæ rationes producendi, & tantum sunt entia rationis, in diuinis tantum vt habent esse cognitum in intellectu participat esse existentiæ intellectus, & inquantum participant tale esse, possunt esse rationes formales producendi ens reale.

¶Contra. Ex hoc sequitur. In ista litera Sco. ponit duo inconuenientia. Primum: quia si voluntas esset principium formale productiuum inquantum participat esse existentiæ intellectus diuini. ergo intellectus ille, cuius est tota existentia, erit magis ratio producendi spiritum sanctum. patet quia si non producit, nisi inquantum participat tale esse existentiæ. ergo à fortiori, vt est existens per essentiam magis producit. Secundum, quòd respectu verbi erit duplex principium productiuum, patet quia intellectus per se, vt habet esse cognitum, & vt est ens rationis causatum ab intellectu est principium productiuum inquantum participat esse realis existentiæ intellectus negociantis. ergo a fortiori, & ipse intellectus, cuius est tota existentia erit principium, & sic respectu verbi erit duplex principium, quod est falsum. Et quomodo intelligatur secundum Hen. quòd intellectus sit ibi, vt intellectus, & vt negociatiuus, & vt causatus in esse rationis à seipso patet supra d. 8. q. penul.

Henricus contra Scotum.

¶Ibi. Quia si non attribuas, &c. idest quòd voluntas, vt tantum est ens rationis habens esse cognitum tantum, cum possint habere esse cognitum, etiam ipsis non existentibus, sequitur, quòd actio realis poterit esse ab ente diminuto nullam existentiam habente, quod est impossibile.

¶Ibi. Si dicatur hic. Vult dicere Henr. quòd quamuis cognitio abstractiua possit esse non existentis, non tamen cognitio intuitiua, & cum omne cognitum in diuinis respectu intellectus diuini sit intuitiuè cognitum, sequitur, quòd illud, vel erit in se existens, vel in essentia diuina existens.

¶Ibi. Contra. Illa ratio. Dicit Doc. ꝙ illa ratio puta intellectus, & volũtas, ꝗ ponit ꝓpria rõ principiãdi in Deo, ponitur causari ab ipso Henr. per actum intellectus

tellectus in obiecto cognito, & causatum in obiecto cognito, inquantum tale, non dicitur ibi existere, quia obiectum cognitum inquantum tale habet esse diminutum.

Obiectio. ¶ Si dicatur, quòd causatur in essentia inquantum existens, & non inquantum cognita.

Solutio. ¶ Contra, quia nihil causatur ab intellectu negociante in aliquo inquantum existente, sed solum inquantum cognito, vt patuit supra in glo. contra Henri. distin. 8. quæst. 3. & quicquid est in essentia, vt est existens, est ibi præter intellectum negociantem, ergo ex natura rei, & sic si intellectus, & voluntas essent ibi hoc modo, tunc non essent entia rationis, quod est contra Hen.

¶ Ibi. Præterea secundo. Hæc ratio includit aliqua. Primo, quòd essentia diuina existens in tribus mouet intellectum patris ad simplicem notitiam sui, ita quòd existens in tribus prius mouet ad notitiam simplicem sui, quàm sit ibi aliqua ratio fabricabilis ab intellectu. Nam prius est notitia simplex, & deinde est notitia negociatiua, siue comparatiua, qua comparatur vnum cognitum ad aliud. Secundo si essentia diuina est in filio, & in Spiritu sancto, & vt ibi prius mouet ad notitiam simplicem, ante omnem negociationem, certum est, quòd erit in filio, & in Spiritu sancto per productionem. Et quæro quid sit principium productiuum respectu filij, & Spiritus sancti? Non essentia sola: quia tunc vna persona non esset magis per modum voluntatis, quàm alia. Nec per essentiam, & paternitatem, & spirationem actiuam: quia istæ non sunt formales rationes producendi, neque determinandi essentiam ad productionem filij, & Spiritus sancti, vt patuit supra distin. 7. & 10. ergo erit in filio per intellectum, tanquam per principium productiuum, & in Spiritu sancto per voluntatem, ergo intellectus, & voluntas sunt ibi principia ex natura rei, quod patet, quia ipsa essentia, vt est in filio, & Spiritu sancto prius mouet ad notitiam simplicem, quàm ad negociatiuam, & non est in illis, nisi per intellectum, & voluntatem, & præcedunt omnem negociationem. Et hoc quod dicit. Et si intellectus est ibi ens rationis, tunc esset circulus in prioritate naturali, quia idem prius, & posterius, patet nam si essentia est in filio per intellectum, & intellectus ibi est ens rationis, vt præcedit essentiam, vt in filio, & ex alia parte essentia, vt in filio, cum prius moueat ad notitiam simplicem, præcedit omne ens rationis, & sic ipsa, vt in filio esset prior, & posterior, quod est inconueniens.

Essentia sola cum intellectu est principium productiuũ.

¶ Ibi. Si autem dicas. Quamuis hoc sit extra textum, tamē solutio huiusmodi patet ex dicto modo, & ex dictis in dist. 8. q. 3. & magis patebit infra di. 30. & in secundo distin. 1 q. 1. quòd omnis relatio rationis, siue omne ens rationis causatur ab intellectu negociatiuo, vt communi tribus, vt quòd omne ens rationis sequitur ipsum intellectum tam in tribus existentem.

¶ Ibi. Præterea tertio. Hæc ratio clara est, & in hoc consistit, quia respectu vnius productionis oportet assignare vnam rationem formalem producendi, illa ergo ratio producēdi, vel erit essentia sola vnà cū intellectu ex natura rei, & habetur propositū, quòd persona habens illam potest producere, vel erit essentia, & intellectus, vt est ens rationis? & sic erunt vnum ens per accidens, & magis ens per accidens, quàm subiectum, & passio, modo nullum aggregatum ex subiecto, & passione potest esse vna ratio formalis producendi aliquid per se, multo minus aggregatum ex ente reali, & ex ente rationis, aut erit sola relatio rationis, potassi intellectus, vt est quædam relatio rationis, & patet quòd non, quia relatio realis, cum non sit formaliter infinita, non potest esse principium formale producendi aliquid infinitum, multo minus nec relatio rationis.

Quare relatio non potest esse principium producendi aliquid infinitum, nec essentia diuina sola.

¶ Si dicas, quòd essentia nuda: Hoc improbatum est supra, quia tunc non essent duæ productiones, vna per modum naturæ, & alia per modum voluntatis.

¶ Ibi. Præterea quarto. Hæc ratio in hoc consistit, quia si intellectus, vel voluntas sunt ibi tantum ens rationis, & non idem formaliter essentiæ, nec possunt identificari sibi realiter, quia quod identificatur enti reali, est ex natura rei, & sic essent aliqua plura in Deo non identificata realiter sibi, quod est contra simplicitatem diuinam.

Difficultas. SED ORITVR difficultas contra Sco. quia ipse vult, quòd in Deo sit aliqua relatio rationis ab æterno causata ab intellectu diuino, vt patet infra distin. 30. & in secundo distinct. 1. quæstione prima, & certum est, quòd non est idem formaliter Deo, nec identificatur realiter, ergo erit contra simplicitatem Dei.

Responsio. ¶ Dico, quòd est inconueniens apud Hen. quia ipse ponit illas esse in essentia diuina formaliter, non quòd sint de formalitate ipsius, sed quòd sint ibi fundatæ, & quòd sint rationes producendi, quæ sunt valde inconuenientia, quæ sequeretur sic ponere illas in Deo, & non perfectè idem realiter. Doct. autem si ponit eas rationis, non ponit illud habere aliquam rationem principij, nec dicere aliquam perfectionem, & huiusmodi, & sic non est contra simplicitatem Dei.

Alia responsio. ¶ Dico vltra quòd non habet ponere illa subiectiuè in Deo, sicut Hen. sed tantum obiectiuè, sicut etiā ideæ sunt in mente diuina non formaliter, & subiectiuè, sed tantum obiectiuè.

Ideæ sunt in mente diuina non formaliter, & subiectiuè, sed tantum obiectiuè.

¶ Ibi. Illam instantiam. Hic doctor dicit non affirmando, quòd si idea ponitur esse rationem formalem in Deo producendi ideatum ipsum, ipsa est perfectior ipso ideato. Nam esse cognitum lapidis in mente diuina, vel ipsum lapidem inesse cognito in mente diuina, ponitur habere simpliciter verius, & perfectius esse, quàm in seipso, quia vt intelligit ab intellectione diuina denominatione extrinseca, ab illa dicitur esse cognitum, & quia intellectio diuina est ipse Deus, ideo lapis in tali esse cognito participatiuè potest dici Deus, patet similiter à Doct. in quarto distinctione prima, quæstione prima.

Esse cognitũ lapidis in Deo est perfectius ipso lapide.

¶ Ibi. Præterea instantia. Vide glo. supra distinctione 8. quæst. 3. contra Henri. quomodo distinctio realis non præexigit necessario distinctionem rationis, &c.

Doct. arguit contra opin. Adam & ni de Alen. de alos. Adam primo libro senten. distin. 6. q 1. art. 2.

IBI. CONTRA hoc. In hac ratione Sco. supponit aliqua. Primo, quòd Spiritus sanctus secundum sanctos est productus liberè, & filius naturaliter, siue per modum naturæ. Secundo, quòd si Spiritus sanctus est productus liberè, aut hoc est, quia immediatè ab essentia diuina? & hoc non, quia essentia diuina, vt essentia non est principium productionum liberum, vt patet. Et vltra, si filius, & Spiritus sanctus sunt immediatè ab essentia diuina? non apparet quomodo vna persona dicitur liberè producta, & alia naturaliter, aut hoc est quia productio, qua producitur Spiritus sanctus est libera, ita quòd talis productio posita in esse dicitur liberè elicitiua, quamuis talis productio sit immediatè ab essentia? & hoc non, quia productio illa posita in esse non est liberè elicitiua, & hoc est, quod probat Doct. in simili de actu voluntatis, quia ille actus, posito etiam, quòd liberè producatur, tamen vt est potius in

actu, non est liberè elicitiuus, quod dupliciter probat doct. Primo, quia si volitio generat, generat habitum naturaliter. Secundo, quia tunc esset in potestate voluntatis, posito actu in esse, tristari, & lętari, quod est falsum. Nam voluntas si liberè delectatur, hoc est, quia liberè producit actum, ad quem naturaliter sequitur delectatio, sed stante tali actu non est in facultate tristari, & lętari, patet quia posita volitione circa præsens delectabile, stante illa non est in facultate voluntatis delectari, vel non, quia ad ipsam volitionem necessario sequitur delectatio, & si talis volitio esset liberè elicitiua delectationis, stante ipsa volitione, adhuc esset in potestate voluntatis delectari, vel non, quod non videtur. Similiter est de nolitione respectu noliti. Exemplum de nolitione mutilationis manus. nam stante mutilatione manus est in potestate voluntatis tristari de illa, vel non, quia est in potestate eius nolle illam, vel non, sed stante nolitione illius mutilationis nolitæ, ad quam nolitionem sequitur tristitia; non est in facultate voluntatis tristari, vel non de mutilatione manus. Et si ipsa nolitio esset liberè elicitiua tristitiæ, tunc stante tali nolitione esset in facultate voluntatis posse tristari, & non tristari, cuius contrarium experientia docet. Si ergo actus voluntatis liberè productus, & positus in esse non est elicitiuus liberè, multominus spiratio erit liberè productiua. Nam ipsa, vt est ab essentia immediatè, est naturaliter producta, non liberè. Cætera patent vsque ad argumenta principalia. Et Sco. concludit ad quæstionem, quòd ipse productiones seipsis distinguuntur formaliter, & principiatiuè, siue originatiuè distinguũtur per intellectum, & voluntatem, quia illæ potentiæ sic se habent, quòd intellectus producit per modum naturæ, & voluntas per modum libertatis.

Pulchrum exemplum.

AD ARGVMENTA principalia ad primum. In ista litera sunt tria dicta satis singularia. Primum, quòd generatio in creaturis, vt est mutatio (de qua supra dist. 2. quæst. 3. & dist. 5. quæst. 2.) dicitur naturalis, quia materia, quæ est subiectum generationis est naturaliter inclinata ad formam substantialem, & hoc vt recipiat illam. Et merito dicit doct. distin. 18. secundi, quòd natura dicitur de principio passiuo, de quo ibi. Dicitur etiam generatio naturalis, quia principium generatiuum habet naturalem inclinationem ad producendum sibi simile. Secundum est, quòd generatio in diuinis dicitur vt tantum est à principio productiuo, & terminatur ad productionem, ita quòd non est ibi essentia, vt materia, quæ quodammodo dicatur subiectum generationis, siue filiationis, vt satis deductum est. distin. 5. quæst 2.

Natura dicitur de principio passiuo.

¶ Non dicitur ergo generatio naturalis in diuinis ex hoc, quòd essentia sit inclinata ad talem proprietatem, quia cum æqualiter sit inclinata ad omnes, etiã spiratio posset dici generatio, sed dicitur naturalis quia habitudo, quæ idem est, quod ipsa generatio dicitur naturalis, & ex hoc dicitur naturalis, quia pater generans naturaliter inclinatur ad generationem filij, & quod naturaliter inclinetur hoc habet à ratione formali producendi, puta à memoria fęcunda, & hæc est optima responsio. Tertium, quòd generatio vno modo sumitur, vt terminatur ad substãtiam productã, & est à substantia producente, alio modo, vt terminatur ad viuum, & est à viuo, & hoc modo animal generatur, & non propriè ignis dicitur generari, & ibi agens inclinatur, &c. vt supra. Et hoc vltimo modo videtur esse generatio in diuinis, quia viuens à viuo, & hoc cum inclinatione naturali, vt supra. Tamen prima responsio videtur melior, scilicet quòd dicatur generatio, vt simpliciter est à producente ad productum cũ naturali inclinatione, &c. & non solum vt est viuens à viuo. Modo Spiritus sanctus non dicitur generari, quia talis productio non est per modum naturæ.

Quare dicatur generatio naturalis in diuinis.

Generatio duplex. Ignis nõ propriè dicitur generari. Sp. sanctus nõ dicitur generari, quia talis productio non est per modum naturæ.

¶ Ad secundum. Et patet responsio, quia non sequitur, aliqua duo dicuntur vniuoca id est eiusdem rationis in tertio, ergo inter se sunt eiusdem rationis. & ratio est; quia illud tertium est illimitatum.

¶ Ibi. Contra istud argumentum. Hoc argumentum, & secundum, & responsiones eorum sunt claræ ex dictis hic, & supra distinctione 2. quæst. 3. & alibi.

¶ Ibi. Præterea productum. Vult in isto argumento, quòd si istæ productiones non sint vniuocæ inter se, sed alterius rationis, quòd etiam producta per illas sint alterius rationis, quod patet quia productũ per intellectum ex vi productionis talis dicitur notitia genita, & productum per voluntatem ex vi talis productionis dicitur amor procedens, ergo videtur quod si tales productiones sint formaliter alterius rationis, quòd etiã notitia genita, & amor spiratus, vt huiusmodi, sint alterius rationis, quod videtur inconueniens.

¶ Ibi. Ad tertium dico. Hic Doct. respondet in simili, quòd hoc argumentum non concludit ipsa producta esse alterius rationis, patet quia sicut tenentes generationem in diuinis esse æquiuocã in se, ex hoc tenere habent, quia productum est alterius rationis à producente, & similiter tenentes spirationem esse æquiuocam in se, tenere habent ex hoc, quòd spiratũ esset alterius rationis à spirante, & tamen non sequitur, quòd si illæ productiones sint æquiuocæ inter se, quòd producta sint æquiuoca inter se, quod patet, quia sol si producit duos vermes eiusdem speciei specialissimæ inter se, productio vnius vermis dicitur æquiuoca, quia vermis ille est alterius rationis à sole, & similiter productio alterius vermis erit æquiuoca, quia ille alius vermis est alterius rationis à sole. Sic in proposito, non sequitur. Si productiones istæ sint alterius rationis inter se, quòd producta sint alterius rationis, & si quid concluditur, concluditur tantum, quòd si productiones sunt distinctæ, ergo & producta sunt distincta, non tamen tanta distinctione quanta inter productiones, vel sequitur, quòd si productiones sunt distinctæ, quòd formales termini erunt distincti, & accipit hic doct. formales terminos generati, & spirati pro ipsis proprietatibus, quæ formaliter constituunt personas, & non essentia diuina, quia est eadem simpliciter, & hoc est quod dicit.

¶ Ibi. Sed contra arguo. Vult hic probare doct. quòd generatio notitiæ genitæ sit vere æquiuoca, & productio amoris infiniti sit verè æquiuoca. Nam doct. vult, quòd generatio filij sit vniuoca, & spiratio Spiritus sancti similiter, vt patet supra dist. 8. inter se tamen non dicuntur vniuocæ, id est non eiusdem rationis, & probatur sic, quia notitia actualis est alterius rationis a memoria, & similiter amor actualis est alterius rationis à voluntate, cum ergo filius dicatur notitia genita, ergo filius est alterius rationis à memoria fęcunda, & sic dico de amore. Respondet doct. quòd aliud est loqui de primo termino productionis scilicet primitate originis, & primitate adæquationis, & tamen in ista litera ponit plura dicta. Primum, quòd quando dicit doct. quòd genitum ex vi productionis suæ sit notitia actualis. Hoc debet intelligi appropriatè id est quòd filius ex quo producitur per modum intellectus est notitia actualis appropriatè tamen, & dicitur appropriatè, quia in creaturis, quod producitur ab intellectu dicitur verè notitia, tamen hæc

notitia

notitia est communis tribus, licet approprietur filio ex vi productionis suæ. Secūdū, q filium esse notitiā actualē appropriate pōt dupliciter intelligi, aut primitate originis, aut primitate adęquationis, non primo, quia primum absolute, quod est in filio est essentia, quæ est quodammodo fundamentum notitiæ actualis, & aliarum perfectionum, & si notitia illa esset primum origine in filio, & non essentia, tunc essentia non vniformiter esset in tribus, quòd est falsum. Nam vt in patre est fundamentū omnium perfectionum, & vt in filio, & vt in spiritu sancto, & si notitia illa esset primum in filio esset fundamentum essentiæ, & aliarū perfectionū. primū ergo primitate originis in filio, & in spiritu sancto est ipsa essētia, nō q propriè sit origo inter essentiam, & illas perfectiones. Sed sic debet intelligi, q in originatione filij, primum est essentia, secundum aliæ perfectiones, tertiū proprietates: & sic in originatione spiritussācti. Tertium dictum, q notitia illa, nec essentia, nec perfectiones illæ, nec proprietas est primū primitate adęquationis, sed est ipsa persona constituta ex essentia, & proprietate, & alijs perfectionibus. Quartum, quando in productione alicuius ponitur aliquod primum primitate originis contingit dupliciter, primo, vt talis primitas, & posterioritas est inter res, & res, vt si ignis generaret ignem causando materiam, & formam. Tunc materia, quæ est alia res à forma diceretur primum primitate originis, & ignis productus compositus ex tali materia, & forma diceretur primum primitate adæquationis. Aliquando talis primitas, & posterioritas non est propriè inter rem, & rem, sed inter conceptum, & conceptum, vt si homo produceret hominem. primus cōceptus in homine producto esset ens, secundus substantia, & sic descendendo. primum tamen primitate adęquationis esset & ipse homo productus.

Primum primitate originis in fi. non est essentia diuina.

¶ Vult ergo dicere Doc. quòd primum productū primitate adæquationis est simpliciter eiusdem rationis cum producente: quia omnis perfectio, quę est in producto, est etiam in producente, licet ergo primum productum primitate originis, cuiusmodi est essentia non sit eiusdem rationis cum producente, quia producens est relatiuum, & essentia non nec etiam notitia actualis cum patre: quia ipsa est absoluta, & formaliter infinita: pater verò non, nec etiam proprietas filij sit eiusdem rationis cum proprietate patris, vt patet, tamen ipsum productum primitate adęquationis dicitur eiusdem rationis, cum idem habeat eandemmet perfectionem cum producente. Et hoc est, quòd intendit Doct. in ista litera.

Primum productum primitate adęquationis est simpliciter eiusdem rationis cum producēte. Aduerte hunc passum.

¶ Et cum addit ibi. Sed adhuc videtur stare argumentum. Ista instantia, licet sit soluta, tamen Docto. respondet dando eandem solutionem, scilicet quòd vniuocatio attenditur penes productum primum, primitate adæquationis eo modo, quo exposui. Dicit ergo, respondeo, & dico, quòd non est æquiuoca productio, si principium productiuum non est eiusdem rationis cum termino formali producto, loquēdo de termino formali primo producto, qui est persona producta, & principio productiuo, supple, qd est ratio formalis producendi: quia certū est, q memoria fęcunda, quæ est principium formale producendi filium non est simpliciter eadem cum filio, sed requiritur, quòd illud, quod est principium productiuum nō communicetur genito eiusdem rationis, & illud quod est terminus formalis in producto, nō sit eiusdem rationis in producente. exemplum homo producit hominem, natura humana in homine est principium formale producendi Frācīscum, certum est, quod ipsa est alterius rationis à Francisco, & tamen talis generatio non dicitur æquiuoca, immo vniuoca: quia similis ratio producendi, puta natura humana cōicatur Frācīsco, vt terminus formalis, & ille terminus formalis est eiusdē rōnis cū principio formali productiuo ideo Franciscus productus est eiusdē rōnis cū homine producēte. Si verò terminus formalis Francisci esset alterius rationis à formali principio productiuo, puta si sol produceret Frācīscū natura huāna in Frācīsco est alteri⁹ rōnis à natura solis, q̄ē principio formale productiuū, & hoc est, q dicit.

¶ Ibi. Opposita autē istorū, sunt in proposit. &c. Supple quia principium formale productiuum in patre est simpliciter idem in filio, & illud idem in filio est terminus formalis, & sic filius est eiusdem rationis cum patre, & cum dicit quia memoria est formaliter in notitia genita actuali, idest quòd eadē memoria fęcunda, quæ est in patre est formaliter in filio genito, qui dicitur notitia actualis, & hoc per attributionem, & talis notitia attributa filio est formaliter in persona generante, & hoc sic debet intelligi. Et in sententia vult dicere, quòd omnis perfectio, quæ est in patre generante est in filio genito, & econtra, licet ordine quodam: quia prius origine essentia, & primo aliæ perfectiones. vt supra exposui.

Distinctio decimaquarta.

Decima Quinta, & Decimasexta. Vtrum Quælibet persona diuina mittat quamlibet personam, & mittatur.

Quæstio prima.

Seraphycus Bona. 1. sent. dist. 15. q. 3. & 4 Artic. 1.
Alex Alensis. 1. parte summa. q. 77. membro. 1.
Scotus 1. sent. dist. 14. 15. 16.
D Thomas. 1. parte summa q. 43. Artic. 4. 5. & 7.
Ricardus 1. sent. dist. 15 q. 1. & 2.
Durandus. 1. sent. dist. 14. q. 1.

VTrum quælibet persona diuina mittat quamlibet personam, & mittatur. Titulus hic expositione minime indiget; quia ex se clarus est.

IN ISTA quæstione videtur esse opinio Magistri, quæ stat in vno scilicet q mitti, siue missione inuisibili, siue visibili cōpetit tm̄ personis productis, mittere verò tribus personis. Sed Doc. vult probare hic, quòd sicut mitti tantum competit personis productis, ita & mittere tantum competit personis producentibus, & argumenta videntur clara. Et quando dicit in vltimo mittere, & mitti videntur dicere relationes oppositas, sicut producere, & produci. si ergo mittere non includit producere ergo nec correlatiuum includit correlatiuum, idest ergo nec mitti, quod est correlatiuum ad mittere includit produci quod est correlatiuum ad producere.

Opinio. Magistri.

VIDETVR ALITER posse dici. Hæc opin. consistit in isto, quòd sicut mitti tantum competit personis productis, ita, & mittere competit personis producentibus, & sic solus pater mittit filium: pater verò & filius spiritum sanctum. Et vltra dicit, quòd mittere personam est operari per eam, & ita operari effectum cum illa persona per modum auctoris dantis illi personæ actionem, idest quòd quando pater mittit filium, tunc per ipsum filium operatur aliquem effectum, puta incarnationem, & cum ipso filio ipsam operatur, tamen pater auctoritatiuè, & filius subauctoritatiuè, quia habet à patre vt efficiat illam incarnationem, & sic de alijs missionibus.

Quid sit mittere per sonam.

¶ Et si dicatur, nonne Spiritus sanctus misit filium?

¶ Respondet, quòd non, sed tantum Christum incarnatum, non autem verbum incarnandum, id est non efficit cum filio incarnationem quasi auctoritatiuè.

¶ Si dicatur, ergo operationes ad extra non sunt communes tribus.

Omne opus ad extra est cōmune tribus. ¶ Respondet, quòd omne opus ad extra est commune tribus, & ita Spiritus sanctus effecit incarnationem filij, sicut pater, & filius, sed tamen Spiritus sanctus non misit illum incarnandum, quia mittere personam, est vltra efficere aliquid cum illa persona auctoritatē habere, id est quòd persona mittens operetur auctoritatiuè cum persona missa, & missa subauctoritatiuè, quia hoc est quando habet virtutem operandi à persona, & sic licet Spiritus sanctus effecerit incarnationem filij simul cum filio, quia tamen non dedit hanc virtutem filio, ideo non misit illum, & hoc est, quod dicit in responsione argumenti magistri, & hac opi. est satis probabilis.

Ad Dardanum. *Mittere est cōmune tribus.* LICET AVTEM hæc via. Hic doct. propter verba Aug. declinat ad opi. Magistri scilicet quòd mittere sit commune tribus, & mitti tantum competat productis, & hanc positionem declarat, & dicit aliqua. Primum, quòd mittere aliquam personam alicui est manifestare illi talem personam procedere, vel produci id est quando pater, filius, & Spiritus sanctus mittunt filium alicui, nihil aliud est, nisi quòd reuelant, vel manifestant ipsum filium produci à patre, vel esse à patre. Similiter quando tres personæ mittunt Spiritum sanctum alicui, nihil aliud est, nisi reuelare illi Spiritum sanctum procedere à patre, & filio, ita quòd mittere tantum significat ipsam manifestationem actiuam, & non connotat personam producentem, quia tunc sola persona producens mitteret. Secundum dictum, personā

Quid sit mitti. mitti significat ipsam manifestari, & connotat ipsum produci ab alio, ita quòd de ratione mitti passiuè

Quid sit mittere. duo sunt, &c. Et hoc est, quod dicit Doct. quòd mittere est merè essentiale id est commune tribus, nec connotat respectum realem æternum in mittente id est quòd non connotat in mittente relationem realē producentis ad productum, sed mitti vltra significatum, quod est manifestari, connotat respectum supernaturalem in persona missa, scilicet relationem realem producti ad personam producētem. Tertiū ibi Et posset quidem aliud verbum imponi id est posset poni aliquod verbum, quod tantum significaret missionem actiuè id est manifestationem, non connotando relationem realem, &c. & missionem passiuam, connotando relationem realem, vt supra sed quia indigemus vocabulis, & verbis, ideo oportet vti sicut possumus.

AD ARGVMENTA principalia. Ad primum dico, &c. Clara est responsio ex superius dictis, quia mitti significat respectum rationis formaliter admittentem, quod est manifestari ad manifestantem, sed connotat respectum æternum scilicet relationem realem (vt dixi) non ad mittentem, quia mittens id est quòd persona missa non dicit relationem realem, puta producti ad mittentem inquantum mittens, quia tunc, cum tres personæ mittunt, diceret relationem realem ad seipsam, vt mittentem, quod est falsum, sed connotat relationem realem producti ad aliquam personam producentem inquantum producens non inquantum mittens.

Mittere, & mitti significant simpliciter idem. ¶ Ibi. Ad secundum cōcedo. Hic Doct. vult, quòd mittere, & mitti significent simpliciter idem, quia mittere significat missionem actiuam, siue manifestationem, & mitti significat missionem passiuam, siue manifestationem, sed non vult doct. quòd si passiuum vltra principale significatum connotat aliquid, quòd actiuum connotet correlatiuum connotati à passiuo, quia mittere tantum significat missionem, non connotando relationem realem producentis ad ipsum productum, mitti verò significat missionem passiuam, connotando relationem realem producti ad personam producentem.

Distinctio Decimaseptima.

In qua magister agit de immissione inuisibili? Vtrum necesse sit ponere charitatem creatam formaliter inhærentem naturæ beatificabili, vel sic necesse inhabitu ponere.

Quæstio Prima, & Secunda.

Seraphicus Bonauent. 1. senten. distinct. 17. quæstione prima Artic. 1.
Scotus primo sent. dist. 17. q. 1.
Ricardus 1. sent. dist. 17. q. 1.
Durandus primo sent. dist. 17. q. 4.
Franciscus de Mayronis 1. sent. dist. 17. q. 1.



TRES quæstiones mouet Doct. in præsenti dist. quarum prima est. An necesse sit ponere charitatem formaliter inhærentem naturæ beatificabili? Secunda. An necesse in habitu ponere rationem principij actiui respectu actus? Tertia est de modo augmenti charitatis. Et doct. primo respondet ad secundam, & primo ponit opi. Hen. quæstat in duobus dictis. Primum, quòd habitus naturalis id est naturaliter acquisitus ex frequentatis actibus sic se habet ad potentiam, cuius est, quòd ipsa potentia est principium effectiuum actus sequentis habitum, sed habitus est causa expeditionis illius actus. Exemplum. Voluntas, quæ de se est indeterminata ad actus temperantiæ, iustitiæ, & huiusmodi, causat immediatè actum temperantiæ, vel iustitiæ, ita quòd talis actus tantum est à voluntate, vt à totali causa. Sed quòd expeditè, & faciliter elicitur à voluntate hoc habet ab habitu. Et hoc forte non est improbabile. Ideo doct. contra hoc non arguit. Et secundum hoc debet intelligi virtus, quæ habentem perficit formaliter, & opus eius bonum reddit id est promptū, & expeditum. *Opi. Henri. quolib. 4. q. 10.*

¶ Secundum dictum est de habitu supernaturali puta charitate. Vult enim Hen. quòd voluntas nullo modo se habeat effectiuè ad actum meritorium, puta ad dilectionem Dei, vel proximi meritorium puta ad dilectionem Dei, vel proximi meritoriam, sed sola charitas sit principium effectiuum actus meritorij. Et sic de habitu supernaturali intelligitur illa diffinitio virtutis primo cœli rex. commen. t. 16. vbi sic ait. Dicamus ergo, quòd diffinitio potentiæ est vltimum potentiæ rei, & ibi Commen. Manifestum est autem, quòd potentia non est diffinienda, nisi per vltimum actionis, & cum ita sit manifestum est, quòd potentiæ rerū non terminantur, nisi per suos fines, & per eos distinguitur qualiber potentia rerum habentium potentias diuersas. Verbi gratia, vt cum voluerimus diffinire potentiam illius, quod potest mouere per centū leuchas, nō dicemus, q̄ habeat potentiam mouendi per minus,

minus,quàm per centum. Potentia igitur non diffinitur,nisi per finem sui actus,non per illud,quod est ante finem. Hæc commen.& sic communiter allegatur, quòd virtus est vltimum de potentia. Et sic charitas dicitur talis virtus,id est quòd est virtus supernaturalis agens secundum vltimum potentiæ.

CONTRA ISTAM opi.Hic Doct.arguit contra secundum dictum. Et primo sic, quia tunc sequeretur, quòd charitas esset simpliciter potentia, patet quia illud est potentia, quo quis potest simpliciter operari, ergo si charitas est totale principium actus meritorij, erit quo voluntas potest simpliciter mereri, & sic charitas dicetur potentia merendi,& non voluntas, quod est falsum. Sicut dicimus, quòd calor in igne est simpliciter potentia calefaciendi, quia est, id quo ignis simpliciter calefacit.

¶Secundo arguit ibi. Præterea ex hoc sequitur vlterius, quòd non plus erit voluntas bona, si operetur per habitum charitatis, quam lignum perficitur in agendo, si agit per calorem sibi accidentaliter inhærentem &c. Inimo plus sequitur,quòd sicut calor,si esset separatus æque calefaceret,ita & charitas, si esset separata æquè meritoriè ageret. Propter istas tamen rationes Doct.est notandum quòd actus meritorius potest dupliciter accipi. Primo prò substantia actus. Secundo pro acceptatione passiua, quæ est quædam relatio rationis, vt infra patebit. Exemplum.dilectio Dei super omnia,potest accipi, vt tantum includit illam entitatem absolutam, quæ est dilectio, vel vt vltra includit acceptationem passiuam,qua à voluntate diuina acceptatur,vt condigna vita æterna. Si Hen. intelligit, quòd sola charitas est principium actus meritorij, tam quo ad substantiam actus, quàm quo ad acceptationem illam argumenta Doct. concludunt contra ipsum. Si verò intelligit, quòd sola charitas est principium illius acceptationis passiuæ, principium dico totale,& si hoc sit falsum, vt infra patebit, tamen hæc argumenta non concludunt contra Hen. quia talis acceptatio passiua est tantum à voluntate diuina, quæ determinauit actum procedentem à charitate acceptare ad vitam æternam. Sed quia Henri. intendit de actu meritorio, etiam quantum ad substantiam, quòd sit à sola charitate,ideo argumenta Doct.concludunt contra ipsum. Et quòd sic intelligat patet per tertiam rationem,quam doct.facit contra Hen.

Actus meritorius potest dupliciter accipi.

¶Ibi.Præterea, operatio non elicitur liberè, cuius principium actiuum est merè naturale, & agens per modum naturæ, sed habitus, cum non sit formaliter voluntas, nec per consequens formaliter liber, si est principium actiuum erit merè naturale, ergo operatio eius non erit libera, & ita nullum velle erit liberum, si elicatur ab habitu, vt à totali principio actiuo.

¶Quarta ratio est ibi. Præterea. Tunc homo habens semel charitatem nūquam posset peccare mortaliter: Quia habens formam aliquam actiuam sibi prædominantem, nunquam potest moueri contra inclinationem formæ prædominantis id est totius actionis producentis, sed charitas si est principium actiuum totale prædominatur ipsi voluntati, quæ non potest in actum illum,ergo voluntas semper sequitur inclinationē charitatis in agendo, & ita nunquam peccabit.

¶Quinto,& vlti.arguit.ibi.Præterea actus non est meus, qui non est in potestate mea, quia ipse si est actiuus non erit liber,sed principium naturale,ergo illud diligere non erit meum, nec potero dici agere ista operatione. & ita actiones meritoriæ non sunt voluntatis,nec suppositi volentis,qd est incōueniēs.

ALIA VIA. Hic ponitur opi Gotf quoli.9.q.4. *Opin.Got.* Et hæc opi. cōsistit in duobus dictis. Primum,quòd potentia est causa tam actus naturalis, quàm meritorij,& hoc quo ad substantiam actus. Exemplum. Supponendo, quòd actus potest considerari dupliciter. Vno modo quo ad essentiam, & substantiam ipsius, vt hæc dilectio tantum includit essentiam dilectionis, & hæcheitatem cum actuali existentia. Alio modo quo ad intensionem, sicut ipsa eadem dilectio vltra essentiam, & hæcheitatem includat aliquam intensionem, qua dicatur intensa, vt duo, vel tria. Dicit ergo ista opi. quòd voluntas bene est causa dilectionis, primo modo.s.quo ad substantiam dilectionis.Sed non secundo modo.s.quo ad intensionem ipsius.Secundum dictum est, quòd habitus, siue naturalis, siue supernaturalis est tantum causa intensionis actus,& nō substantiæ actus, & hanc opi. improbat Doct.quia non videtur possibile, quòd vna causa sit causa alicuius actus quo ad substantiam, & non sit causa quo ad intensionem, & hoc probat.

¶Ibi. Contra istud arguo sic. Et ratio stat in hoc, quia non est possibile recipere naturam ab aliquo,& hanc signatam,quin recipiat eam in certo gradu, vt quòd à calore sit hæc natura caliditatis, & non sit in aliquo gradu perfectionali, hoc patet, quia intensio formaliter est gradus intrinsecus ipsius. Dicere enim aliquam causam, puta.a.causare hāc albedinem actu existentem, & aliam causam causare intensionem ipsius,est dicere repugnantiam, quia quicunque gradus intensionis de necessitate includitur in aliquo indiuiduo, ita quòd non potest causari vnus gradus intensionis albedinis ab aliqua causa, quin ab eadem causetur albedo,cuius est talis gradus. Gradus enim intrinsecus non distinguitur formaliter,nec realiter ab eo,cuius est gradus, vt supra exposui. in distin.8. quæst.2. in responsione ad primum argumentum principale.

Gradus intrinsecus nō distinguitur formaliter, nec realiter ab eo, cuius est gradus.

¶Ibi. Iuxta hoc quasi ex eodem medio Hæc litera infra declaranda est, & supra declarata est in simili. dist.3.q pen.

¶Ibi. Præterea secundo. Per hanc rationem reducit ad hoc inconueniens, quòd voluntas habituata producens actum secundū substantiam semper produceret illum intēsissimè, patet quia ex quo habitus agit secundum vltimum potentiæ,& est causa intensionis actus, sequitur, quòd illi actui tantam intensionem, quantam potest dare, & ita voluntas quantuncunque ex modico conatu operetur, semper esset actus eius æque intensus. Cuius oppositum experimur.

¶ Ibi. Præterea si habitus det intensionem actui. Ista ratio stat in hoc, quia certum est, quòd habitus ille,qui dat intensionem actui,cum non sit infinitus, dat intensionem in certo gradu, puta si ipse habitus est perfectus vt quatuor, tunc voluntas habituata tali habitu causabit actum intensum, vt quatuor, ita quòd substantia actus erit à voluntate, & tota intensio ab habitu, modo fiat voluntas perfectior, quæ dicatur perfecta, vt quinque, ita quòd excedat in perfectione aliam voluntatem sic habituatam, certum est, quòd talis voluntas poterit producere actū perfectum sine habitu, sicut voluntas illa habituata, & sic intensio actus potest esse à sola voluntate, vt patet.

¶Ibi. Præterea sola voluntas infinita circunscripta omni ratione habitus potest habere actū infinitum.Vt patet de intellectu diuino, qui habet intellectionē formaliter infinitam,& similiter voluntas habet amorem formaliter infinitum, cuius est principiū,vt supra patuit.d.2.q.1.& specialiter de volūtate. di.10. Ergo volūtas in quocūq; gradu naturæ pōt in actum determinati gradus,vt voluntas perfectior in

actum perfectiorem, & imperfectior in actum minus perfectum, & patet ista consequentia: quia sicut summũ ad summũ, ita simpliciter ad simpliciter &c.

TERTIO MODO attribuendo habitui aliquo modo rationem principij actiui, &c.

Opinio Scoti.

¶Doc. vult hic, quòd habitus concurrat actiuè, vt causa partialis ad actum, & hanc opi. tenet quamuis ita expressè non dicat, tamẽ vt infra patebit ad hoc declinare videtur; & hoc idẽ tenere videtur in 3. d.37. q. vnica in responsione ad argumenta principalia. Et in hac litera videtur tenere, quòd habitus, & potentia sint duę causę partiales respectu actus eo modo, quo dicendum est de intellectu, & obiecto, sic intelligendo, quòd voluntas habituata nata est habere perfectiorem actum, quam non habituata agens æquali conatu: ergo habitus est partialiter causa respectu actus perfecti, qui vt sic non posset esse à potentia nõ habituata. Et in hoc istæ duæ causæ differunt ab intellectu, & obiecto: quia intellectus, & obiectũ sic sunt causæ partiales necessariæ respectu intellectionis, quòd est impossibile vnam sine altera producere, etiam minimam intellectionem talis obiecti. Et ideo intellectio quantum ad suum esse, etiam perfectissimum necessario dependet ab intellectu, & obiecto, vt supra patuit. d.3. q.7. & 8. Hic autem actus, etsi necessariò dependeat ab habitu, saltem quantum ad aliquẽ gradum perfectionalem, in quem sola potentia non posset, tamen actus absolutè consideratus, non necessariò dependet ab habitu, vt patet de actibus præcedentibus habitum.

Intellectio quantum ad suum esse, etiam imperfectissimum dependet ab intellectu, & obiecto.

¶Ibi Sed tunc est dubitatio, cum illa duo non sint causæ eiusdem ordinis, vel rationis, sicut duo trahentes nauem, quod eorum habeat rationem prioris.

¶Arguit Doct. pro vtraque parte: & primo probat, quòd habitus sit prior causa, siuè principalior: quia determinat, & inclinat potentiam ad actum, & non econuerso.

¶Deinde arguit ibi Sed oppositum huius videtur primum. Hic probat, quòd potentia sit principalior causa actus, & hoc tenet, & probat multis rationibus, vt patet in litera: Primo: quia potentia vtitur habitu, & non econuerso. ergo. Secundo: quia potentia est illimitatior ad agendum, eo quòd ad plura se extendit. Tertio: quia si habitus esset principalior causa, cum agat per modum naturæ: moueret voluntatem per modum naturæ: quia potentia eo modo agit, quo mouetur, & sic omnis potentia habituata esset naturalis, & nullo modo libera. Quarto: quia tunc habitus esset potentia: quia esset illud, quo primo habens potest operari. Quinto: quia potentia est causa habitus non econtra. ergo est causa superior.

¶Ibi. Concedo igitur propter istas rationes, quòd tenendo habitum esse causam partialem respectu actus erit causa secunda, non prima. Sed ipsa potentia erit causa prima, & absolutè non indiget habitu ad operandum, minus tamen perfectè operabitur sine habitu, quàm cum habitu. & hoc posito ęquali conatu ex parte potentiæ, & litera patet.

¶Ibi. Contra istam opi. arguo sic. Hic Doct. arguit quatuor modis probãdo, quòd habitus non sit cã actus.

Quomodo habitus non sit causa actus.

¶Primo sic, nulla distincta specie sunt ęquiuocè causæ sibijnuicem agentes. Sed habitus, & actus distinguuntur specie, & actus est necessariò causa ęquiuoca habitus: ergo habitus non erit causa similis actus. Pro intelligentia huius literæ est notandum, quòd quando dicit Doc. quòd causæ ęquiuocæ non sunt sibi inuicem causæ, non debet sic intelligi, quòd si. a. est causa ęquiuoca respectu b. quòd b. sit causa æquiuoca respectu a quia ibi nulla est difficultas: quia talis circulus in causis essentialiter òrdinatis est impossibilis. Sed sic debet intelligi, quod quando vnũ indiuiduum alicuius speciei est causa æquiuoca indiuidui alterius speciei, nullum indiuiduum alterius speciei poterit esse causa æquiuoca alicuius indiuidui contenti sub specie, cuius aliud indiuiduum ponitur causa. Exemplum. Sol est causa æquiuoca vermis, certum est, quod nullus vermis erit causa solis, & ratio est, quia si vnum indiuiduum alicuius speciei ex sua ratione formali sit causa æquiuoca indiuidui alterius speciei, sequitur ipsum ex sua ratione formali esse perfectius illo, & quolibet indiuiduo illius speciei, & sic nullum indiuiduum speciei imperfectioris poterit esse causa æquiuoca indiuidui speciei perfectioris. Sicut enim aliqua species est essentialiter perfectior alia, ita quodlibet indiuiduũ speciei perfectioris erit essentialiter perfectius quolibet indiuiduo speciei imperfectioris, vt patet à Docto. Cum ergo actus præcedens habitum sit causa ęquiuoca habitus, sequitur, quòd habitus non erit causa æquiuoca actus sequentis habitum; quia tam actus præcedentes habitum, quam sequẽtes sunt eiusdem speciei.

Aliqua species est perfectior alia.

¶Secundo arguit ibi: Præterea, comparando ad eandem causam primam duos effectus, &c. Declaro hanc literam sic. Comparando effectus diuersarum specierum ad eãdem causam: videtur, quòd effectus vnius speciei habeat determinatum ordinem ad causam scilicet mediatam, vel immediatam priorem, vel posteriorem. i. si. a. & b. sunt effectus c. specie differentes inter se, tunc a. aut immediatè causabitur. a. c. & sic quodlibet eiusdem speciei. Cum ergo potentia sit causa actus, & habitus, sequitur quòd ex quo aliquis actus est immediatè à potentia, quòd etiam quilibet eiusdem speciei, & sic habitus non erit causa actus.

Ratio quare habitus non est causa actus.

¶Tertio arguit ibi. Prætérea si habitus sit causa partialis actus, & æquiuoca &c. Hęc ratio stat in hoc quod ex quo actus præcedens habitũ est causa ęquiuoca habitus, & habitus est causa æquiuoca actus sequentis, sequitur, quòd actus pręcedens sit perfectior habitu, & actu sequente: quia quod est causa causæ est nobilius causa, & causato: ergo videtur quòd voluntas mediante actu præcedente posit esse causa actus perfecti sequentis habitum, quod est inconueniens: quia tunc darentur duo actus perfecti simul in voluntate, & si duo perfecti. ergo: & infiniti possent dari, quod est inconueniens, patet consequentia in simili de duabus intellectionibus ęque perfectis, vt supra exposui. d.2. q.1. Et præcipuè est inconueniens ponere duos actus perfectos in eadem potentia respectu eiusdem obiecti. Nec etiam videtur, quòd actus præcedens sit partialiter causatiuus alterius actus, & tamen si habitus poneretur causa partialis actus sequentis, sequeretur, quòd actus præcedens cũ sit causa habitus, esset partialis causa actus sequentis: quia quod est causa causæ, est, & causa causati.

¶Quarto arguit ibi. Præterea. si habitus sit causa secunda supplendo aliquem gradum causalitatis, qui deest potentiæ, posset igitur fieri habitus ita perfectus, quòd suppleret vicem totius potentiæ, &c.

¶Ibi Præterea si teneretur, &c. Hic probat Doct. quòd tenendo, quòd in intensione formæ: forma præexistens corrumpatur, esset necesse ponere habitum non esse causam actus: quia corrumpitur illo actu, quo intenditur Sed de hoc patebit in 3. q. præsentis. d. An in intensione & remissione totum pręexistens corrumpatur.

QVI VELLET tenere conclusionem istarum rationum posset negare ab habitu omnem rationem principij actiui. Hic Doc. docet modum, quo teneri posset habitum concurrere ad actum, non tamẽ esse partialem causam actus, sed quod tantum ponatur, vt inclinans potẽtiã ad operãdum. Et licet ista litera sit satis clara, tamen aliqua dicta ibi declaro.

Habitus concurrit ad actum, non vt partialis causa actus, sed qd tantum ponitur, vt inclinans potentiam ad operandum.

¶ Ibi. Sicut grauitas est actus prior determinans, & inclinans ad determinatum vbi; licet secundum aliquos grauitas non sit principium respectu esse in illo vbi, & illud videtur probabile, &c. Hoc quod dicit illud videtur probabile debet referri ad habitum non ad grauitatem, idest quòd probabile videtur habitum non esse partialem causam actus, sed tantum esse quandam qualitatem inclinãtem potentiam ad actum, vt patebit, infra. Et quòd non debeat referri ad grauitatem patet: quia tunc statim sibi contradiceret, cum expressè probet grauitatem esse causam motus, & quietis corporis grauis, vt patet in 2 distin. 2. quæst. 10.

Quõ habitꝰ nõ sit causa partialis actus. Quatuor cõditiones saluãtur in habitu.

¶ Ibi. Assumptum patet: quia illę quatuor conditiones, quæ habitui attribuuntur, &c. Hic probat qualiter non apparet necessitas ponendi habitum esse partialem causam actus. Et si diceretur, quòd ideo habitus est actiuus: quia est quo habẽs faciliter, & delectabiliter promptè, & expeditè operatur. Dicit Doc. quòd istæ quatuor conditiones saluantur in habitu propter solam inclinationem habitus, quam tribuit potentiæ, vt receptiua est operationis: quia inclinat ipsam potentiã ad recipiendum ipsam operationem promptè, & expeditè. Nam delectatio est propter conditionem recipientis, cui conuenit operatio recepta, & obiectum circa, quod est operatio: nunquam enim delectatio est in factione, quæ præcisè est factio: non enim voluntas præcisè delectatur in eo, quòd elicit actum circa obiectum delectabile, sed in eo, quòd recipit illum in se, & patet littera.

AD ARGVMENTA, quæ facta sunt contra secundam viam ponẽtem habitum esse principium actiuum intensionis in actu, videntur esse contra istam viam pro tanto, quia ista ponit actum elicitum ab habitu, & potentia agente cum æquali conatu esse intẽsiorem, quàm elicitum à potentia sola, & patet littera. Quomodo illa argumenta facta ibi non cõcludunt contra viam ponentem habitum esse causam.

AD ARGVMENTA, quæ facta sunt contra tertiam opin. quæ est quarta in ordine, quæ opin. dicit, quòd habitus est partialis causa actus. Ad primũ dicit, quòd duo distinctarum specierum possunt esse sibi inuicem causæ æquiuocæ partiales, idest quòd vnum indiuiduum alicuius speciei, puta a. potest esse partialis causa indiuidui alterius speciei, puta b. & c. quod est eiusdem speciei cum b. potest esse partialis causa d. quod est eiusdem speciei cum a & patet in exemplo: quia volitio præcedens habitum est partialis causa habitus, qui est alterius speciei, & habitus est partialis causa actus sequentis, qui est eiusdem speciei cum actu præcedente. Et cum dicit, ꝙ causa æquiuoca est perfectior effectu, & ideo si indiuiduum eiusdem speciei est causa æquiuoca indiuidui alterius speciei, & per consequens quodlibet vnius speciei erit perfectius quolibet alterius. Dicit Doc. ꝙ ista propositio: causa ęquiuoca est perfectior effectu: est vera de causa æquiuoca totali, non autem partiali.

Causa æquiuoca est perfectior effectu verũ est de causa totali, non autẽ partiali.

¶ Ibi ad aliam probationem, &c. Dicit Doc. quòd duo effectus comparati ad vnam causam communẽ eorum possunt habere ordinem mutuum ad seinuicem in ratione causæ partialis, ita quòd actus, & habitus sunt partialiter causati à potẽtia, & tamẽ actus erit partialis causa habitus, & similiter habitus erit partialis causa actus sequentis. Bene verum est, quòd aliqua duo, vt specie distincta si comparantur ad causam communem, si indiuiduum vnius speciei est totalis causa indiuidui alterius speciei, & prima species dicatur a. secunda b. sequitur, quòd aliud indiuiduum ipsius b. non poterit esse totalis causa alterius indiuidui ipsius a. sed non sequitur de causis partialibus. Et quod dicit ibi. Sicut species intelligibilis, & intelligere comparando ad intellectum agentem, & possibilem: quia respectu intellectionis partialis causa est species, & posset poni intellectio esse aliqua causa speciei pro quanto intendit eam.

¶ Et ex hac littera expressè habetur à Docto. ꝙ species intelligibilis est partialis causa cognitionis abstractiuæ contra aliquos exponentes Doct. quòd tantum obiectum relucens in specie intelligibili sit partialis causa intellectionis abstractiuæ. Sed hoc diffusius exposui supra d. 3. q. 6.

Species intelligibilis, & non obiectũ relucens est causa intellectionis.

¶ Ibi. Ad aliud potest dici, quòd non oportet omnem actum generatiuum habitus esse rationẽ agendi quo. Vult Doc. in ista littera, quòd quamuis actus præcedens habitum sit partialis ratio formalis agendi habitum, & habitus sit partialis ratio formalis agendi actum sequentem, non tamen actus præcedens erit ratio formalis agendi actum sequentem. Et ex hoc habetur, quòd habitus, & actus præcedens non sunt causæ essentialiter ordinatæ respectu actus sequentis: quia si sic: actus sequens non posset esse ab habitu actu præcedente non concurrente: possunt ergo dici causæ accidentaliter ordinatæ. Et quod dicit: quod est causa causæ. Hoc verum est de causis essentialiter ordinatis, quæ sic se habent, quòd secunda agit in virtute primæ, & secunda agente ad aliquẽ effectum, prima necessariò concurrit, vt supra expositum est. d. 2. q. 1. Sed non sic se habent actus præcedens habitum, & ipse habitus respectu actus sequentis. Et cum dicit, quòd actus est principium quo remotũ. Sic debet intelligi: quòd ex quo actus est principium habitus, & habitus est principium immediatum actus sequentis, sequitur ꝙ actus præcedens sit principium quo remotum actus sequentis, non ꝙ actus sequens depẽdeat ab actu præcedente in esse, & conseruari.

Quõ actus ẽ principiũ quo remotũ.

¶ Ibi. Ad tertium dico. Dicit Doct. quòd si habitus intenderetur etiam in infinitum, nunquam posset supplere vicem potentiæ: quia causalitas potẽtiæ esset simpliciter alterius rationis à causalitate habitus: quia ex ratione sui habitus est causa secũda, qua scilicet potẽtia potest vti, & similiter patet hoc idem in simili. supra dist. 3. q. 8. de obiecto, & potentia. Vide ibi.

¶ Ibi. Ad vltimum. Illud suppositum negabitur: videlicet, quòd in intẽsione, & remissione totum existens corrumpatur, vt patebit in materia de augmento charitatis.

HOC tenendo de actu quo ad substantiã actus, siue quo ad gradum intrinsecũ, restat vlterius quærere de bonitate accidentali actus, qualis est bonitas moralis, & de habitu morali. Vtrum habitus moralis inquantum virtus sit aliquo modo principium actiuum respectu bonitatis in actu? & arguit Doct. pro vtraque parte: quæ argumenta postea exponentur respondendo ad illa.

QVANTVM ad istum articulum. In ista littera sunt aliqua dicta. Primum, quòd actus moralis vltra substantiam, & intensionem actus includit aliquam relationem, quę est relatio conformitatis ad prudentiam. Exemplum. Velle dare eleemosinam cũ omnibus circunstantijs requisitis. ipsum velle quantum ad substantiam, & intensionem ipsius dicit entitatẽ absolutam, sed inquantum elicitur à voluntate conformiter dictamini recto dictanti de omni circunstantia includit relationem conformitatis, quæ conformitas est rectitudo actus. Actus moralis quantum ad substantiam, & intensionem ipsius causatur à voluntate, & ab habitu: si est habituata. Sed rectitudo actus nullo modo est per se causata, cum sit quædam conformitas ad dictamen intellectus, & talis confor-

conformitas est relatio intrinsecus adueniens, quæ de necessitate oritur positis extremis. Nã posita cognitione dictatiua actus, puta abstinentiæ, & posito illo actu, & elicito à voluntate conformiter se habẽti illi cognitioni, de necessitate ex parte actus oritur conformitas passiua, & ex parte cognitionis dictantis oritur conformitas actiua. Secundum dictum est quòd non est necesse actum moralem esse ab habitu morali, nec dictati ab habitu prudentiæ, patet quia primum dictamen, puta cognitio abstinentiæ cum omni circunstantia dictat voluntati, vt eliciat primũ actum sic conformem. Et sicut ex actibus moralibus, puta abstinentiæ generatur in voluntate habitus moralis abstinentiæ, sic ex pluribus dictaminibus, puta pluribus cognitionibus dictantibus ad actum abstinentiæ cum omni circunstantia, generatur in intellectu vnus habitus, qui dicitur prudẽtia. Similiter si cognosco, quòd actus iustitiæ est eligendus cum debitis circunstantijs, talis cognitio dictat voluntati, vt eliciat actum iustitiæ conformiter cognitioni dictanti. Et sicut ex pluribus actibus iustitię generatur habitus iustitiæ in voluntate, sic ex pluribus cognitionibus dictatiuis, siuè regulatiuis ad actũ iustitiæ generatur quidam habitus in intellectu, qui dicitur prudentia alius à priori habitu prudentiæ. Et sicut exemplificaui de his duobus, tam in intellectu, quàm in voluntate, ita potest exemplificari de omnibus alijs. Tertium dictum est, quòd potest generari in aliqua voluntate habitus de genere bonorum quo ad substantiam, & intensionem, qui tamen non erit perfectè moralis, quia non conformis dictamini prudentiæ. Et si idem habitus postea conformetur dicetur moralis formaliter, & ex parte habitus nulla fit mutatio, sed tantummodo habet nouum respectum ad prudentiam, quem prius non habuit. Quartum est. Etsi dictamen intellectus possit dictare de aliquo actu eliciendo à voluntate cum omni circunstantia, siue habitu prudentiæ, vt patet de dictamine præcedente habitum prudentiæ, & causatiuum eiusdem habitus; tamen habitus prudetiæ non potest immediatè dictare ad actum moralẽ eliciendum, nisi mediante dictamine actuali, idest nisi mediante cognitione actuali regulatiua ad huiusmodi actum partialiter causata ab habitu prudentię secundum tertiam viam, quæ ponit hábitum esse causam partialem actus, vel causata à voluntate, & obiecto habitu prudentiæ inclinante intellectum ad huiusmodi cognitionem secundum quartam viam, quæ ponit habitum tantum esse inclinatiuum potẽtiæ. Et hoc patet: quia prudentia habitualis non dictat immediate, sed inclinat intellectum ad eliciendum actum consimilem actibus generatiuis ipsius prudentię. Quintum dictum est, quòd si habitus moralis formaliter dicitur causatiuus partialiter actus moralis, hoc sic debet intelligi, quòd ille habitus, quo ad substantiam, & intensionem sit causatiuus ipsius actus quo ad substantiam, & intensionem: quia vt sic talis habitus est qualitas absoluta, sed habitus sumptus pro conformitate passiua ad prudentiam non est causatiuus actus sumpti pro conformitate ad prudentiam, patet quia relatio non est causa, nec absoluti, nec alterius relationis. Potest tamen dici ipsum habitum primo modo sumptum esse causam ipsius conformitatis in actu ex hoc, quòd est causa absoluti in actu, scilicet substantiæ & intensionis actus, ad quam de necessitate consequitur talis conformitas, sicut dicimus, quòd Franciscus causando albedinem, ad quã consequitur similitudo ad aliam albedinem, dicitur causa filius similitudinis. Sextum dictum est, quando dicit Docto. quòd habitus moralis dicitur causa secunda actus moralis, & dictamẽ prudẽtię causa prima. Sic debet intelligi. q habitus

Habitus dupliciter potest intelligi. vnomodo quoad substantiam, & hoc modo habitus est quedã qualitas absoluta & est causatiuus act⁹ secundo modo sumitur pro conformitate, quã habet ad prudentiã & hoc modo non est causatiuus actus,

moralis sumptus pro substantia (vt supra) est causa actus sumpti pro substantia, &c. Et quantum ad hoc dictamen prudentiæ non dicitur causa, nisi fortè teneatur opinio recitata in 2. distin. 25. quòd cognitio obiecti est partialis causa volitionis. Sed tenendo, quòd voluntas sit causa sui actus non concurrente actu intellectus, sic posset dici, quòd dictamen prudentię erit causa prima quo ad hoc, quia habitus moralis causat illum actum, vt conformem dictamini recto, & quia talis conformitas est principaliter à tali notitia sic dictante, cum sit regulatiua, & conformatiua actus voluntatis, ideo dicimus dictamen esse causam primam, & hoc extendendo causam respectu illius, quòd verè non est causatum, sed quod sequitur de necessitate naturæ, posito alio causato, vt supra patuit. Et ex his patet sententia illius literæ.

TENENDO tertiam viam, quæ videtur plus attribuere habitui, &c.

¶Hic declarat doct. quomodo habitus potest dici concurrere ad actum, vt partialis causa, & ista litera non indiget expositione.

IBI HANC viam tenendo ad argumenta principalia respondeo.

¶Hic doct. respondet ad argumenta facta contra habitum, quòd non sit causa actiua actus, quæ argumenta ponuntur quasi in principio secundæ quæstionis.

¶Ibi. Contra. Relatio non est principium actiuũ, nec aliquid essentialiter includens relationem, & arguit sic. Nulla relatio est de genere actiuorum. Sed habitus est relatio, vt patet. 7. physicorum tex. com. 17. vbi ait Arist. sic. Virtus aut omnis, & malitia ad aliquid sunt. Et parum infra. Quoniam igitur virtutes, & malitiæ sunt ad aliquid, hæc autem, neque generationes sunt neque ipsorum generatio est, neque omnino alterationes hæc ille.

¶Vult dicere, quòd ex quo habitus est relatio, nec est principium alterandi, nec generandi, nec similiter terminus generationis, vel alterationis.

¶Respondet doc. ibi. Hanc viam tenẽdo, ad argumenta principalia respondeo. Ad primam, quamuis dicatur habitum non esse formam absolutã propter illa verba philosophi.

¶Ista responsio stat in hoc, quòd habitus est in prima specie qualitatis, & per consequens entitas absoluta, posito tamẽ propter verba Arist. quòd habitus includat realiter relationem ad aliud, tamen illa relatio non est ratio formalis agendi ipsi habitui sumpto pro qualitate absoluta. Sed ipsa qualitas erit ratio formalis producendi actum, sicut etiam patet de creatura, quę realiter includit relationem ad Deum eandem sibi, vt patet à doct. in 2. distinct. 1. & tamen entitas absoluta creaturæ, erit ratio formalis agendi, & non relatio. Sufficit enim, quòd relatio formaliter distinguatur. Et quomodo possit stare identitas realis cum distinctione formali, supra patuit. dist. 2. parte. 2. & distin. 8. q. pen. Et in secundo patebit. distinct. 1. & alibi.

Habitus est ĩ prima specie qualitatis & entitas absoluta.

¶Secundo arguitur, ibi. Confirmatur quia non minus requiritur entitas realis absoluta in principio motus, quàm in termino motus. Si ergo habitus caret entitate absoluta, quæ sufficiat ad terminandũ motum, vt patet per philosophum vbi supra, qui vult, quòd habitus non sit terminus alicuius motus, quia nec generationis, nec alterationis, &c. ergo multo magis caret entitate absoluta, quæ requiritur in principio actiuo.

¶Respondet doct. Ibi. Ad confirmationem rationis. Doct. dat duas responsiones. Prima est, quòd maior absolutio requirit in termino motus, quàm in principio agendi, quia nihil potest terminare motum, quod habet relationem eandem sibi non sic de principio actiuo, & patet quia aliqua creatura, quæ

de

de necessitate includit relationem eandem sibi realiter potest causare aliquid per motum, & tamen in tali causatione illud causatum oon includit per identitatem realem aliquam relationem. Et hoc comparando ipsum causatum ad creaturam, non autem ad primam causam: quia vt sic de necessitate includit relationem eandem sibi ad causam primã, & de hoc vide Doc. in 3.d.11.q.1.

¶ Aliqui tameo dicunt, quòd ideo requiritur maior absolutio in termino motus: quia terminus motus est partibiliter acquisibilis. Relatio autem, quæ identificatur realiter alicui est indiuisibilis. ideo non potest identificari alicui diuisibili.

¶ Sed hoc patitur instantiam, quia similitudo potest intendi ad intensionem albi. Si dicatur, quòd non identificatur realiter. adhuc remanet difficultas: quia si Deus partibiliter causaret charitatem, certum est, quòd talis charitas, quæ est terminus motus dicit relationem ad ipsum Deum mouentem eandem sibi realiter. Secunda responsio est, quòd habitus dicit entitatem absolutam, orc de necessitate includit relationem realiter eandem sibi, licet Doc. hic expresse non dicat, tamen hoc patere potest ex dictis Docto. in quoli. q. 13.

¶ Ibi. Ad secundum argumentũ dico. Hæc responsio patet hic, & clarius. supra d.3.q.7. respõdendo ad quæstionem. Vide ibi.

Quõ species intelligibilis sit principium intellectionis receptæ in intellectu possibili.

¶ Ibi. Ad aliud dico, quòd accidens bene potest esse principium alicuius effectus receptibilis in suo subiecto: sicut species intelligibilis est principium intellectionis receptæ in intellectu possibili.

¶ Ibi. Ad aliud de appetitu sensitiuo. Nota in ista littera, quòd mens Docto. est, quòd appetitus sensitiuus partialiter concurrat effectiuè ad actum sentiendi. & patet littera.

QVI vult tenere quartam viam, quæ est quinta in ordine, potest respondere ad rationes principales adductas pro prima parte.

¶ Istæ rationes ponuntur in principio secundæ quæstionis quibus probat Doct. quòd habitus concurrat actiuè ad actum. Dicit ergo, quòd qui vult tenere quartam viam, quæ dicit, quòd habitus non se habet actiuè ad actum, sed tantum inclinatiuè. vt patuit in exponendo illam quartam viam.

Quõ potentia possit vti habitu.

¶ Ad argumentum primum dicit Doc. quòd potentia potest vti habitu, vt inclinatiuo ad operationẽ non autem, vt actiuo.

¶ Ibi. Ad alias conditiones quatuor. Patet responsio hic, & supra vbi exponitur illa quarta via.

¶ Ibi. Ad aliud de inclinatione. Posset dici, quòd inclinat sicut formaliter prior ad susceptionem formæ posterioris, sicut grauitas inclinat ad esse deorsum. hæc littera clara est.

¶ Ad aliud de scientia. Dico, quòd scientia, per quam anima reducitur de potentia essentiali ad accidẽtalem est species intelligibilis ipsius obiecti, &c. Hoc declaratum est prolixè. supra distinctione tertia, quæst. sexta. respondendo ad rationes Hen. Vide ibi.

¶ Ibi. Per hoc apparet ad illud, quod adducitur de esse quo. Dico, quòd scientia strictè accipiendo pro habitu acquisito ex speculationibus nõ est propriè quo speculamus, idest oon est propria ratio formalis producendi partialiter actum speculandi, sed species intelligibilis: quia illa est principium partiale produceodi actum speculatiuum.

¶ Ibi. Ad aliud dicitur, quòd habitus intellectus practicus dici potest, quia inclinat ad praxim: non quòd illa praxis sit eius, vt principij actiui, sed quasi terminans inclinationem eius, &c.

AD argumenta alia adducta pro quinta opin. quæ est sexta in ordine, quæ videntur ostendere, quòd habitus moralis, inquantum est virtus est principium actiuum actus, inquantum est moralis: illa argumenta posita sunt in principio illius articuli, qui incipit.

¶ Hoc tenendo de actu quo ad substantiam actus, siue quo ad gradum intrinsecum. Restat inquirere vlterius de bonitate accidentali actus, &c. Prima ratio, quæ probat, quòd virtus moralis est principium actiuum actus moralis fundatur super illud Aristo. 2. ethi. c.5. quòd virtus est, quæ habentem perficit, & opus eius reddit bonum, & non reddit bonum, nisi in ratione principij actiui. Secundo virtus est dispositio perfecti ad optimum ex 7. phisic. tex. comen. 17.

Quid sit virtus.

¶ Ibi. Præterea virtus est moderatria passionum.

¶ Vltimo arguitur ex dicto phi. 2. ethi. quòd non habens iustitiam, etsi possit operari iusta, non tamen iustè. Bonitas autem moralis requirit operari iustè, vel fortiter.

¶ Ad omnia ista responder Doc. vbi supra. Et licet ista littera sit satis clara ex superius dictis de bonitate morali, tamen aliqua dicta hic exponũtur. Quod dicit de dictamine completo rõnis. vide supra Doc. in prolo. q. vlti. respõdendo ad rationes pro opinione opposita, quæ responsiones ponuntur circa finẽ quæstionis. Dictamen enim completum est cognitio proprijssimè practica, quæ & qualis sit vide ibi. Et quod dicit ibi, quòd recta electio præcedit habitum moralem: quia per ipsam electionem generatur virtus moralis in primo gradu. Quomodo hoc sit verum. vide expositioonem, quam feci super q. vltimam prolog. quæ est ibi. Exponendo tertiam viam.

¶ Ibi. Intelligendum autem, quòd illud, qood generatur de virtute morali est quædam qualitas de cuius ratione, vt est absolutè talis qualitas nõ est conformitas eius ad prudentiam. Posset enim eadem qualitas generari ex actibus similibus elicitis sine prudẽtia, immo cum ratione erronea, si inesset. Hæc littera potest patere ex superius dictis. Sequitur. Sed ista qualitas, quæ generatur ex istis actibus secundũ speciem naturæ, vt habitus abstinendi generatur ex pluribus volitionibus abstinendi. talis habitus, siue qualitas noo est virtus ex hoc, quòd est quædã qualitas absolutè. Sed ad hoc necessariò requiritur conformitas eius ad prudentiam, vel saltem ad aliquod dictamen causatiuũ prudentiæ. Sequitur. Vel quod est expressius ipsius coexistentia cum prudentia in eodem operantè, idest quòd ad hoc, quòd talis qualitas derelicta ex actibus dicatur actu moralis est necesse, quòd coexistat prudentiæ io eodem operante; idest quòd actu sit conformis prudentiæ. Et talis actus quantum est ex se semper est natus coexistere prudentiæ Sequitur. Sicut habitus abstinendi generatus ex actibus factis ex ratione erronea semper, quantum est ex se natus est esse conformis prudentiæ, si tamen talis habitus non sic generatus ex actibus excessiuis: quia vt sic non esset natus esse conformis. Sequitor. Quando igitur qualitas, quæ nata est esse conformis prudentiæ, quæ coexistit cum ea, tunc non solum habet conformitatem aptitudinalem, sed actualem ad prudẽtiam: quia ad similia inclinat vterque habitus, & actus elicitus secundum inclinationem istorum duorum habituum est bonus moraliter, qui si esset elicitus secundum inclinationem illius solius qualitatis, quæ est materialiter virtus moralis prudentia non coexistente io eodem operante, nec inclinante ad actum illum, non esset actus ille bonus moraliter. Et infra tribuere quidem

dem moralem bonitatem est tribuere conformitatē ad rationem rectam, & hoc tribuit qualitas illa, non ex hoc, quòd qualitas solum, sed quia in causando coexistit prudentiæ simul inclinanti. idest quòd illa qualitas, quæ dicitur habitus moralis, dicitur tribuere bonitatem moralem actui, ex hoc solutio, quòd in causando illum coexistit prudentiæ, quod nihil aliud est, nisi conformiter eliceret illum prudentiæ. Et ex his concludit Doct. quòd virtus moralis inquantum huiusmodi non habet causalitatem specialem respectu bonitatis moralis in actu, sed tantū ex hoc, quòd est virtus habet coexistentiam cum quadā alia causa eiusdem actus, non tamen sic intelligendo, quòd habitus prudentiæ sit causa actus moralis quantum ad substantiam, & intensionem actus, sed quantum ad hoc, quòd est conformatiua actus. Et addit Doct. quòd bonitas, vt attribuitur prudentiæ sic inclināti non necessariò conuenit habitui prudentiæ, nec soli, sed illi actui, qui natus est esse actus prudentiæ, qui est dictamen rectum, & si illud dictamen rectū non inesset, & prudentia inesset, secundum quam intellectus posset rectè dictare, adhuc actus elicitus sine dictamine recto nō esset perfectè bonus, supplē moraliter.

AD illas igitur auctoritates adductas pro quinta via, quæ videntur sonare, quòd virtus vnde virtus effectiuè causat bonitatem actus patet responsio.

¶ Ibi. Ad aliud de moderari. In ista littera Doct. dicit duo. Primum, quòd actus moralis non moderatur actiuè passionem, quasi eam factam ab obiecto faciat esse minorem. Obiectum enim delectabile præsens naturaliter mouet secundum vltimum sui. Vult dicere, quòd habitus quando obiectum delectabile est præsens potentiæ: & quia obiectum delectabile agens secundum vltimum potentiæ suæ causando passionem, puta delectationem, non moderatur illam, faciendo illam minorem: quia hoc non videtur possibile via naturali. Sed ex hoc dicitur moderari, quia facit obiectum delectabile esse minus conueniens. quia habitus ille, vel effectiuè causat actum contrarium delectationi, vel inclinat potentiam ad illum. Et hoc patet per exemplum in homine habituato habitu honestatis, & castitatis: quia quamuis præsentetur sibi obiectum valde delectabile; tamen quia ille habitus inclinat magis ad oppositū, ideo facit illud obiectum esse minus conueniens. Secundum dictum est, quòd habitus moderatur passionem non iam factam, sed fiendam, pro quanto inclinat potentiam, (& hoc cum prudentia coexistente) vt fugiat immoderatè delectabilia.

Pulchrum exemplum.

AD primam quæstionem dicitur esse opinio magistri, quòd solus Spiritussanctus inexistens sine aliquo habitu medio informante voluntatem, mouet ipsam ad actum meritorium, aliter quàm moueat animam ad credere, & sperare: quia ad credere, & sperare mouet mediantib. habitibus fidei, & spei, & ita dicitur negasse omnem charitatem creatam. Et hoc probatur multis rationibus.

CONTRA istam conclusionem, siue sit secundum intentionem magistri, siue non. Hic Doctor intendit probare necessitatem charitatis creatæ: & quia tangit vnam viam de iustificatione peccatoris, præmitto vnum dictum à Doc. in 4. d. 1. q. 6. qui sic dicit. Item distin. 17. primi libri. probatum est charitatem esse in animam per mutationem illam, quæ fit in iustificatione peccatoris. Si autem peccator posset iustificari, seu reconciliari Deo sine mutatione eius, illa media non concluderent. ergo dicendo consequenter his, quæ dicta sunt ibi, necesse est ponere, quòd peccator non possit reconciliari Deo sine mutatione ad formam absolutam. & illa repugnabit termino à quo, & per consequens erit gratia.

Quō peccator possit reconciliari Deo.

¶ Respondet Doct. ad hoc argumentum dicens, quòd in iustificatione peccatoris est vna mutatio priuatiua, qua de inimico fit non inimicus. Est etiam positiua, qua de indigno vita æterna fit dignus vita æterna, & non potente meritoriè agere fit potens meritoriè agere. Licet ex prima mutatione non possit concludi aliqua forma noua in iustificatione: tamen ex secunda potest, & sic argutum est ibi dist. 17 primi. Non enim est verè dignus de nouo vita æterna, neque nunc de nouo potest meritoriè agere, nisi aliquam formam nouam habeat, qua sit dignus, & qua possit agere. hæc ille. Et ex ista littera patet, quòd hic Doct. non intendit probare absolutè peccatum non posse deleri sine infusione gratiæ. Et antequam adducam exponam argumenta Doct. præmittendo aliqua. Primum, quòd Deus de potentia absoluta potest saluare hominem sine infusione cuiuscunque gratiæ, & acceptare actum hominis, vt dignum vita æterna sine infusione gratiæ. vt patet à Doctore infra præsenti distin. Et quòd possit delere omnem culpam sine infusione gratiæ, patere potest ex dictis Doct. sparsim in diuersis locis, vt in quarto distinct. 1. q. 2. & 6. & d. 14. & 16. q. 1. & in secundo. Secundum præmittendum est, quòd istæ rationes non concludunt absolutè ad hoc, vt homo sit dignus vita æterna gratiam requiri de necessitate absoluta: quia tunc Deus nō posset aliter acceptare hominem, vt dignū vita æterna. Cuius oppositum expressè tenet in præsenti dist. Tertium, quòd concludimus gratiam formaliter inhærere homini tantum ex aliquibus dictis scripturæ sacræ, & ex dictis sanctorum. Quartū, quòd nec in testamento veteri, nec nouo expressè habemus Deum ordinasse hominem ad vitam æternā mediante gratia, vel charitate, vt habitu superna turaliter infuso, & formaliter inhærente animæ, quo ipsa anima dicatur digna vita æterna, & quo actus eius dicatur meritorius vita æternæ: quia hæc omnia saluari possunt ex sola voluntate diuina sic: vel sic acceptante, vel ex Spirituſancto sic, vel sic assistente, puta acceptando animam, & operationes eius. Et licet hoc sit commune toti trinitati, tamen dicitur appropriari Spirituisancto, qui procedit à patre, & filio, vt charitas, & amor. Quintum est, quòd stante diuina ordinatione elicitiuè declarata ex aliquibus dictis scripturæ sacræ possumus dicere charitatem esse necessariam. Et si aliquæ rationes ad probandum huiusmodi necessitatem probabiles inueniantur, inter omnes istæ positæ à Doctore videntur probabiliores, & persuasibiliores, quas, vt intelligantur clarè sigillatim pertracto.

Gratia formaliter inhæret homini.

ET prima via arguitur sic. Peccator ante pœnitentiam iniustus est post pœnitentiam est iustus. Et parum infra. Ex hoc arguitur. Iniustitia cum sit formaliter priuatio.

Quō peccator sit iniustus, & iustus.

¶ Pro intelligentia huius rationis suppono aliqua. Primo, quòd non loquitur hic Doc. de iustitia, quæ est virtus moralis de qua Aristo. 5. ethi. quæ diuiditur in punitiuam, & præmiatiuam de quibus Doct. in quarto distinct. 14. quæst. 2. & sic non accipitur hic iniustitia pro priuatione talis iustitiæ. Secundo suppono secundum Docto. in quarto distinctione 14. quæstione prima. quòd duplex est iustitia, quædā habitualis, & illam vocat charitatem, & iniustitia habitualis, quæ opponitur ipsi charitati non est peccatum, vt patet à Docto. in secundo. distinct. 28. & in quarto distinct. 1. quæst. 6. & quæst. 1. distinct. 14. q. 1. distinct. 16. quæst. 2. Sed iustitia habitualis, quæ formaliter opponitur charitati, est solum priuatio ipsius charitatis in subiecto apto nato. Alia est iustitia actualis, & hanc vocat rectitudinem actus. & iniustitia

Duplex est iustitia.

tia actualis eſt carentia huiuſmodi rectitudinis, quæ deberet ineſſe actui. vt patet à Docto. in ſecundo di. 34 36. & 37. & in quarto diſtinct. 14. quæſt. 1. De hac iuſtitia actuali, & iuſtitia oppoſita non loquitur hic Docto. quod patet, quia ſicut carentia rectitudinis in actu aufert ab ipſo actu tantum iuſtitiam actualē, ſiue rectitudinem, qua mediante dicitur iniuſtus, ita etiam ſi poſt eliceret actum cum debitis circunſtantijs verè diceretur iuſtus. vt patet à Doctore in pluribus locis, & ſic non requireretur aliqua gratia ſupernaturalis, qua diceretur iuſtus. quia eſſet iuſtus formaliter, rectitudine inhærente actui. Tertio ſuppono, quòd in propoſito aliquem hominē poſt pœnitentiam eſſe iuſtum, idem eſt, quòd eſſe iuſtificatū, vt ſcriptura loquitur de iuſtificatione impij: & iniuſtum idem eſt, quòd non eſſe iuſtificatum, nec dignū iuſtificari. Quarto ſuppono, quòd quando aliquod oppoſitum; puta aliqua priuatio ineſt alicui formaliter, non expellitur ab illo, niſi per aliud oppoſitum poſitiuum inexiſtens ſibi formaliter, vt patet de cecitate inexiſtente alicui formaliter, quæ non abijcitur, niſi per viſionem inexiſtentem formaliter. Si ergo in peccatore ante pœnitentiam eſt formaliter iniuſtitia, quæ reddit ipſum indignum iuſtificari: ergo non abijcitur talis iuſtitia; niſi per iuſtitiam ſibi oppoſitam. Per iuſtitiam dico iuſtificantem, ideſt reddentē ipſum iuſtificatum in conſpectu Dei, & talis iuſtitia eſt charitas. Nam charitas ſecundum ſanctos reddit hominem iuſtificatum, & opera elicita à tali charitate reddit verè iuſtificata. Si ergo in peccatore ante pœnitentiam eſt formaliter iniuſtitia, qua verè dicitur iniuſtus, & poſt pœnitentiam formaliter dicitur iuſtus, ideſt iuſtificatus: ergo formaliter eſt ibi aliqua forma iuſtificans ipſum, & illa erit charitas. Hoc tamen concludit de neceſſitate abſoluta: quia ſi Deus ordinaſſet aliquid aliud à charitate eſſe formam iuſtificantem, priuatio illius formæ diceretur iniuſtitia reddens hominem indignum iuſtificari Sed quia ſancti communiter dicunt gratiam, & charitatem iuſtificare hominem. Ideo valde probabile eſt, ſi priuatio habitus charitatis ineſt peccatori, qua formaliter dicitur iniuſtus, quòd poſt pœnitentiam, poſt quā dicitur iuſtus, ſiue iuſtificatus inſit charitas formaliter, qua formaliter dicatur iuſtus, ſiue iuſtificatus Et ſic patet iſta ratio prima.

Nota bene hæc omnia.

Qui iuſtificat charitas.

¶ Ibi. Præterea peccator ante pœnitentiam. Hæc ratio ſic eſt intelligenda ſupponendo aliqua. Primo, quòd quot modis dicitur dignitas, tot & indignitas, quæ opponitur dignitati. Secundo ſuppono, quòd eſſe dignum vita æterna contingit quadrupliciter. Vno modo, quòd natura intellectualis beatificabilis ex natura ſua, & ex perfectione ſua naturali dicatur digna, & hoc non: quia perfectior natura eſſet magis digna, & ſic magis beata, quod falſum eſt: Nō enim dat Deus beatitudinem ſecundum perfectionē naturalem, vt patet à Doctore in ſecundo diſtinct. 6. quæſt. 2. & in tertio diſtin. 7. & alibi, & eſt communis opin. Secundo modo, quòd dicatur digna ex hoc ſolo, quia accepta ad beatitudinem, & ſic Deus ſine infuſione cuiuſcunque habitus potuiſſet acceptare naturam intellectualem ad beatitudinem. vt infra diſtinct. præſenti. patet à Docto. Tertio modo, vt dicatur digna per aliquod formaliter ſibi inexiſtens, & tunc dico, quòd Deus potuiſſet acceptare naturam intellectualem per aliquem habitum formaliter ſibi inexiſtentem, ſiue ſit naturaliter acquiſitus, vt habitus moralis, ſiue ſupernaturaliter infuſus, vt habitus fidei, & ſpei, & charitatis, Nam omnia iſta ex ordinatione diuina poſſent formaliter reddere naturam intellectualem dignam vita æterna, vt patet à Franciſco decimoſeptimo. primi, & ab Ocham ibi. & eliciuè à Docto. quæſtione primo, proloꝰ & diſtin. 2. primi. & 7. q. vlti & 17. & 29. & 46. 40. & 41. & alibi. Quarto modo aliquid dicitur dignū vita æterna per aliquod formaliter ſibi inexiſtens, & hoc ſecundum ordinationem diuinæ voluntatis elicitam à diuerſis ſcripturæ ſacræ locis, & à multis ſanctis diuinam ſcripturam gloſantibus: quia eodem ſpiritu ſcriptura ſacra eſt interpretata, quo a diuina voluntate reuelata. vt dicunt Theo & Sco. in quarto d. 15. q. 1. Et ſic illud reddens dignum eſt charitas, & reddens indignum eſt priuatio charitatis, quam charitatem peccatum priuat ſolum demeritoriè, vt habetur à Doctore. d. 1. q. 1. & d. 16 q 2. quarti. Et ſic charitas dicitur formaliter quędam dignitas animę, quæ formaliter reddit animam dignam vita ęterna. Et priuatio charitatis dicitur formaliter indignitas quędam reddens formaliter ipſam animam indignā vita æterna, & peccatum dicitur demeritoriè indignitas, quia per ipſum anima demeretur, vt auferatur ſibi charitas. hoc vltimo modo, in argumento debet accipi dignitas formaliter, & indignitas formaliter.

Quadrupliciter aliquis pōt dici dignus vita æterna.

¶ Dicit ergo Doct. ex quo peccator ante pęnitentiam eſt formaliter indignus vita æterna. ideſt quòd formaliter ſibi inhæret indignitas priuatio charitatis reddens ipſum indignum vita æterna: & poſt pœnitentiam eſt formaliter dignus vita æterna. ideſt ꝙ ſibi formaliter inhæret dignitas, ideſt charitas reddens ipſum formaliter dignum vita æterna. Cum ergo priuatio inexiſtens formaliter alicui non tollatur ab illo, niſi per aliquod poſitiuum formaliter inexiſtens ſibi, ſequitur quòd ſi ante pęnitentiam ēſt formaliter indignus, & poſt pęnitentiam formaliter dignus, & charitas eſt talis dignitas (vt dixit) quia talis charitas poſt pęnitentiam inhærebit formaliter.

¶ Ibi. Præterea Deus non acceptat peccatorem. Hoc argumentum ex dictis ſupra ſatis clarum eſt. Dicit tamen primo, ꝙ acceptare ad vitam ęternam: hoc non eſt voluntate beneplaciti velle beatificare pro tunc: quia tunc beatificaret, vt infra patebit. diſtin. 46. Velle ergo acceptare iuſtum eſt ſecundum diſpoſitionem voluntatis ſuæ, ſecundum quam nunc habet eſſe dignum tali præmio, quem prius non voluit eſſe dignum, ideſt quòd voluntas diuina tunc acceptat ad vitam æternam peccatorem poſt pœnitentiā propter dignitatem modo præexpoſito ordinatam à diuina voluntate.

¶ Secundo quærit Doctor, quia ex quo voluntas diuina prius non acceptabat peccatorem ante pœnitentiam, & nunc acceptat poſt pœnitentiam. Certū eſt, quòd in voluntate diuina nulla eſt mutatio. ergo in ipſo peccatore erit aliqua mutatio: quia prius nō erat acceptus, & poſt eſt acceptus. Hoc dictum non concludit abſolutè charitatem eſſe neceſſariā: quia abſolutè non acceptauit peccatorem ad vitam æternam, & poſt acceptat. ergo mutatio in peccatore. Et videtur, quòd poteſt eſſe mutatio ſine infuſione gratiæ: quia prius non pœnitens, & nunc pœnitens: & talis pœnitentia potuit acceptari, vt digna vita æterna ſine gratia, Et ſimiliter prius non acceptauit: quia peccator, ideſt obligatus ad pœnam æternam: quia peccatorem eſſe propriè poſt actum peccati, eſt eſſe obligatum ad pœnam æternam, vt declarat Docto. diſtin. 14 quæſt. 1. diſtinct. 22. quæſt. vnica quarti. Et voluntas diuina ſine infuſione gratiæ poteſt delere illam obligationem, vt patet à Doctore vbi ſupra. Et ſic eſt aliqua mutatio in ipſo peccatore: quia prius obligatus ad pęnam æternam, & vt ſic non fuit acceptus, & poſt liberatus à tali obligatione, & vt ſic acceptus, & ſic non habetur, quòd charitas ſit neceſſaria. Dico ergo, quòd hoc argumentum concludit ex elicitis à diuina ſcriptura, vt dixi ſupra; quia vt peccator eſt obligatus ad pęnam

In voluntate diuina nulla ē mutatio.

æternam

Deus nõ acceptat aliquẽ sine charitate.

æternam non est acceptus: & post pœnitentiam est acceptus, & hoc per charitatem: quia habetur à scriptura diuina, quòd Deus non acceptat aliquem, nisi in se habeat formaliter charitatem. Sicut ergo in peccatore formaliter erat aliquid quo formaliter non erat acceptus, & illud propriè est priuatio charitatis, & si post pœnitentiam formaliter est acceptus: ergo in ipso formaliter est charitas reddens ipsum acceptum, & formaliter expellens ipsam priuationem, qua formaliter dicebatur non acceptus. Et sic tenet hoc argumentum confirmatione sequenti.

¶ Ibi. Vltimo secundum istam viam. Hoc argumentum clarum est, & magis patebit in 4.d.16.q.2. Et sic patet ista prima via.

EX SECVNDA VIA ARGVITVR. Nam Doctor in prima via probauit charitatem esse necessariam ratione personæ beatificabilis, vt acceptandæ, in se à diuina voluntate. In ista vero secunda via probat charitatem esse necessariam ratione actus meritorij. In ista prima ratione supponenda sunt aliqua. Primo, quòd aliquam operationem esse meritoriam potest contingere quadrupliciter. primo, quòd talis operatio, puta dilectio Dei secundum substantiam, & intensionem, & rectitudinem moralem dicatur meritoria, ita quòd secundum talem entitatem dicatur meritoria vitæ æternæ, & hoc non etiam de potentia Dei absoluta: quia nulla est operatio hominis, quæ sit tantæ entitatis, quòd mereatur de condigno visionem Dei claram, & fruitionẽ eiusdem clare visi. Secũdo, quòd dicatur meritoria ex hoc, quòd accepta à diuina voluntate: etiam ipsa elicita ab ipsa sola voluntate creata, & hoc tantum de potentia Dei absoluta posset esse meritoria vitæ æternæ, quia Deus potuit acceptare illam, vt dignam tali præmio. Tertio potest dici meritoria, vt elicita à voluntate regulata à fide infusa, verè prudentia, vel etiam elicita à voluntate informata spe, vel alio habitu appetitiuo, puta amicitia, & huiusmodi. & vt sic absolutè sumpta non est meritoria vitæ æternæ, etiam de potẽtia Dei absoluta: quia nulla operatio voluntatis creatæ quomodocunque elicita, etiam mille habitibus concurrentibus, non est ex natura talis operationis digna vita æterna. Potest tamen esse digna inquantum accepta, vt dixi supra. Quarto potest dici meritoria: quia elicita à voluntate concurrente charitate formaliter sibi inhærente, & tunc dico, quòd talis operatio quantumcunq; intensa quantumcunque à perfectissima charitate elicita, ex ratione sua formali, & natura propria non est meritoria vitæ æternæ, propter rationem superius factam Sed si est meritoria, ideo est quia accepta, & quia Deus ordinauit operationem elicitam à charitate acceptare, vt dignam vita æterna. Non est ergo digna vita æterna, quia absolutè à charitate, sed quia à diuina voluntate accepta sic ordinante. Addo quintum modum, quòd operatio potest dici meritoria: quia est à voluntate assistente Spiritusancto, siue cõcurrente speciali modo ad huiusmodi operationem (cum opera trinitatis sint indiuisa ad extra.) Sed quia Spiritui sancto attribuitur dilectio, charitas, benignitas, misericordia, & huiusmodi. Hoc appropriatè dicitur Spirituisancto conuenire, & si hoc vltimo modo intelligit magister, quòd ideo voluntas habet actum meritorium, quia Spiritussanctus specialiter sibi assistit, & cõcurrit ad huiusmodi operationem rectè dicit. Ideo Doct. in ista prima ratione, & secunda secundæ viæ, vult probare, quòd charitas inhæreat homini: quia ex quo secundum omnes sanctos principium actus meritorij est charitas: licet postea sit diuersitas, quòd aliqui nominant illã charitatem Spiritumsanctum, sibi assistentem speciali modo. Aliqui charitatem creatam à trinitate, vt

Operatio potest intelligi meritoria quadrupliciter.

Charitas, benignitas, misericordia conueniunt Spiritusancto appropriatè.

donum supernaturale formaliter inhærens homini. Et hoc secundo modo vult probare Doct. Secundo suppono, quòd hominem mereri per operationem propriam non est ex hoc, quòd recipit, sed ex hoc, quòd producit illam, vt patet. Tertio suppono, quòd aliquod agens non dicitur formaliter habere talem actionem, nisi principium formale productiuum sit formaliter in ipso, sicut ignis non dicitur formaliter calefacere, nisi principium calefaciendi sit formaliter in ipso. Nam si est extra non dicitur formaliter agere. Cum ergo ipse homo formaliter dicatur mereri per operationem meritoriam elicitam à voluntate, & charitate, vt supposui, oportet ipsam charitatem, quæ est principium formale productiuum saltẽ partiale actus meritorij formaliter inexistere ipsi voluntati. Cætera patent.

¶ Ibi. Prætereà nulla actio est in potestate, &c.

¶ Ista ratio ex dictis supra, & præsuppositis declaratis satis clara est. Si enim charitas est principiũ formale productiuũ actus meritorij, & illa sit ipse Spiritussanctus tantum assistens; tunc non esset in potestate volũtatis mereri: quia principium formale productiuum merendi non esset in potestate eius: quia esset totaliter extra ipsam. Cum ergo mereri sit in facultate voluntatis: oportet principium merendi esse in illa formaliter, quo liberè possit vti ad operationem meritoriam, & sic charitas cum sit principiũ merẽdi, erit formaliter in voluntate, vt volũtas possit dici liberè mereri.

¶ Si dicatur, nonne voluntas posset dici mereri liberè, quia coagit Spirituisancto?

¶ Dico, quòd non: quia nunquam aliquis actus potest mere dici liber, nisi principium formale productiuum insit liberum, & liberè producat, & sit in potestate merentis. Modo Spiritussanctus non est in potestate voluntatis.

¶ Si iterum dicatur, nonne charitas est principiũ merendi merè naturale, & agens de necessitate naturæ, vt patet à Doct. infra distinctione ista, & supra, & alibi? Quomodo ergo principium formale productiuum erit liberum? *Obiectio.*

¶ Dico aliquem actum produci liberè contingit dupliciter. Vno modo, quòd actus meritorius sit à totali principio liberè agente, & hoc non: quia charitas agit merè naturaliter, & de necessitate. Alio modo, quia talis operatio est à voluntate liberè agente, & liberè vtente charitate, vt principio formali, &c. Et sic talis operatio dicitur verè meritoria, & verè libera. *Solutio.*

¶ Si dicatur, nonnè charitas est causa principalis actus meritorij completiuè sumpti? patet quòd sic à Doctore infra distinctione ista. Cum ergo charitas concurrat de necessitate, vt dixi, & vt causa principalis: talis operatio meritoria non dicitur libera. *Alia obiectio.*

¶ Dico, quòd ille actus nunquam acceptatur à Deo, quia est magis à charitate, quàm à voluntate cum secundum substãtiam, & intensionem actus sit magis à voluntate, quàm à charitate, sed charitas dicitur principalis causa acceptationis, quia ille actus libere productus, quo ad substantiam, & intensionẽ, quòd modo acceptetur non est in potestate nostra, sed in potestate volũtatis diuinæ, quæ determinauit acceptare talem actum productum à voluntate vtente charitate, ita quòd ista acceptatio est magis à charitate, quàm à voluntate, id est, quòd Deus magis acceptat hunc actum: quia est à charitate, quàm a voluntate, licet voluntas sit principalis causa actus quo ad substantiam, & intensionem. *Solutio notanda.*

¶ Præterea. Si Spiritussanctus moueat. Ad hoc, vt argumentum concludat præsupponitur vnum, scilicet quòd Spiritussanctus moueat, vt causa totalis

nullo

nullo præſuppoſito, & ſic talis motio eſſet creatio, & totum, quod ſequitur clarum eſt. Si verò voluntas concurrat, vt cauſa inferioris, tunc talis motio non eſſet creatio; quia concurreret aliqua cauſa ſecunda, nam propriè dicitur aliquid creari, quando ad eius eſſe non concurrit aliqua cauſa intrinſeca præſuppoſita illi, vt pars illius, vt patet à Doctore. diſtinct. 18. ſecundi. Et vltra quando cum cauſa prima effectiuè non concurrit aliqua ſecunda, & hoc eſt, quia ſecunda effectiua ſemper præſupponit aliquid in quod agat. Et ſi magiſter intellexit Spiritumſanctum mouere primo modo, currit argumentum, non ſecundo modo. Et quòd ipſe non intelligat primo modo, patet quia tenentes hoc, quod imponitur magiſtro, ponunt ipſum Spiritumſanctum eſſe totalē cauſam merendi.

§ Ibi. Præterea quarto.

§ In iſta ratione ſupponuntur aliqua. Primo, quòd voluntas verè mereatur. Secundo, quod ex hoc dicatur mereri; quia Spiritusſanctus vnitur ſibi, & ideo verè dicitur voluntatē mereri: quia Spiritusſanctus, qui ſibi vnitur eſt principium merendi. Tertio, quòd talis identitas Spiritusſancti ad volūtatem non ſit ſufficiens, vt voluntas dicatur mereri Spirituſancto, vt principio formali actiuo, patet quia pater eſt magis idem filio, & econtra, quam Spiritusſanctus voluntati, & tamen iſta eſt vera, quòd filius verè operatur ad extra, & pater verè operatur, & ſimiliter Spiritusſanctus, & tamen non conceditur, quòd pater operetur filio, ſupplè vt principio formali productiuo, vt infra patebit. diſtinct. 27. & in ſecundo diſtinct. 1. quæſt. 1. & in quolib. quæſt. 4. quia nec ipſo, vel notitia genita dicitur ſapiens, ergo iſta identitas non poteſt eſſe ratio, quare dicatur voluntatem creatam mereri Spirituſancto, vt principio formali merendi; quia vnitur tali voluntati. & hoc eſt, quod dicit.

AD SOLVTIONEM huius quæſtionis tria ſunt videnda.

§ Ex ſuperius habitis de ſubſtantia actus intenſione rectitudine, & ipſum eſſe à potentia, & ab habitu. Omnia clara ſunt vſque ibi.

§ Hoc ſecundum membrum verius eſſet, ſi actus eſſet, &c. Doc. tangit hoc duo motiua, quibus probat actum non eſſe meritorium ex actione, ſiue ex acceptatione diuina. Primum, quia actus dicitur meritorius, quia eſt in poteſtate voluntatis, vt ſupra dixi. Sed actio diuina, ſiue acceptatio diuina non eſt in poteſtate voluntatis. ergo &c. Secundum ibi. quod etiā probatur: quia reſpectu huius acceptari. In hoc probat, quòd meritum non eſt ex acceptatione diuina: quia ante acceptationem aliquis actus eſt dignus acceptari, & aliquis non: ergo iſta dignitas, vel indignitas eſt ex parte actus, & non ex parte acceptationis, vel actionis diuinæ.

§ Ibi. Contra ratio meriti, &c. Dicit Doct. quòd actus non eſt completè meritorius, niſi in ipſo habeatur ratio digni, vel dignè ordinabilis ad præmium, idest quod actus humanus qualiſcunque ſit, non eſt ex ſe dignus beatitudine. Sed, quòd ſit dignus eſt à voluntate diuina dante ſibi talem dignitatem, quod nihil aliud eſt, niſi ex bonitate ſua, & non ex ratione actus acceptare ipſum in ordine ad vitam æternam, & ſic patet. Et hoc eſt, quod dicit ibi, quòd ratio meriti in actu eſt ipſum actum eſſe dignum, vt ſupra dixi, & ſic meritum in actu eſt quædam relatio paſſiua, ſiue acceptatio paſſiua in ordine ad voluntatem diuinam ſic acceptantem, ita quod talis acceptatio paſſiua eſt de ratione meriti completè accepti, non autem de ratione meriti ſumpti pro ſubſtantia intenſione, & rectitudine morali actus. Sed dicitur de ſubſtantia meriti, vt actus vltra prædicta includit illam dignitatem, ſiue acceptationem paſſiuam, &c.

§ Ibi. Per idem dico ad ſecundum. Hic dicit Docto. quòd quamuis complementum meriti ſit ab acceptatione diuinæ voluntatis, nō tamen voluntas diuina meretur. Ratio quia meritum (pro vt hic loquimur) eſt actus procedens à voluntate informata charitate inclinante, vel partialiter concurrente ad huiuſmodi actum, quo actui beatitudo debetur illi voluntati, vt præmium. Sed iſta non concurrunt in voluntate diuina. Tum quia voluntas diuina ad extra non vtitur aliquo habitu charitatis concurrente effectiuè, ſiue inclinante. Cum nullus habitus ponatur ibi, maximè inclinans ad extra. vt patet à Docto. diſtinctione 46. quæſtione prima, quarti. Tum etiā quia voluntati diuinæ non debetur præmium aliquod propter aliquam operationem ad extra, cum ſit ex ſemetipſa beata, nec etiam meretur nobis: quia tunc includeret imperfectionem aliquam, & multa alia, quæ tranſeo. Cætera patent.

§ Ibi. Ad illud, quod adducitur pro ſecundo membro. Dicit Docto. quòd acceptatio paſſiua ad vitam æternam non eſt de ratione meriti de congruo. Et eſt ſciendum pro nunc, quòd duplex eſt meritum, meritum condigni, & meritum congrui. Primum propriè reſpicit, præmium reddendum, ſecundum condignitatem, idest quòd tanto merito condigni tanta gloria debetur. Secūdum propriè reſpicit gratiam, quæ datur tali merito de congruo, non autem de condigno, quia gratia non eſſet gratia. *Duplex eſt meritum.*

SI DICATVR, ſunt ne aliqua opera noſtra, quæ de congruo mereantur gratiam gratum facientem? Videtur quòd ſic. Nam Docto. dicit in 4. diſt. 14. quæſt. 2. quòd aliquis ex puris naturalibus poteſt ſe diſponere ad gratiam, puta per actum diſplicētiæ de peccatis, quæ diſplicentia ſi eſt intenſa debitè dicitur attritio, & diſpoſitio ad gratiam: quia diſpoſitione poſita, vt merito de congruo, ſtatim Deus impartitur gratiam. *Difficultas.*

§ Dico, quòd Doct. in iſto paſſu eſt valde ponderandus: non enim dicit ſimpliciter, quòd ex puris naturalibus, &c. quia ponit duplicem regulam in intellectu dictantem de diſplicentia peccati, quarum prima eſt merè naturalis, quæ eſt cognitio dictatiua voluntati, vt deteſtetur peccatum abſolutè: quia in ſe malum. Alia eſt ſupernaturalis, & hoc vel ſibi immediatè reuelata ab aliquibus ſanctis, puta ab Apoſtolis, & Prophetis, quibus credimus, & talis regula eſt cognitio dictatiua voluntati, vt deteſtetur peccatum ſub iſtis circunſtantijs, vt eſt offenſiuum Dei, vt eſt retardatiuum à bono, expulſiuum à vita æterna, inductiuum ad æternam pœnam, & deteſtetur principaliter propter amorem Dei, & huiuſmodi. *Solutio notanda. Hic bene pōdera, & diligenter examina mentē Scoti.*

§ Dicit ergo Docto. quamuis ibi non expreſsè, quòd habita iſta regula ſupernaturali poteſt poſtea ex puris naturalibus ſe diſponere, puta elicere actum diſplicentiæ de peccatis cum debitis circunſtātijs, &c. & talis diſplicentia debitè intenſa dicitur meritum de congruo.

¶ Sed vt detur difficultas, quia Doct. dicit in quarto vbi ſupra, quòd poſita tali diſplicentia præuia diſpoſitione ad gratiam in vltimo inſtanti illius diſpoſitionis infunditur gratia ex ordinatione diuina. Et tamen videtur, quòd talis diſplicentia, vt huiuſmodi, non ſit meritum de congruo, niſi inquantum acceptatur, &c. *Alia difficultas.*

§ Dico, quòd in merito de congruo ſunt duo, puta in diſplicentia peccati eſt primo ſubſtantia, intenſio, rectitudo moralis illius actus diſplicentiæ, & hoc totum dicitur meritum de congruo ſecundum quid. Secundo eſt acceptatio paſſiua, qua acceptatur à voluntate diuina, vt meritum de congruo, & talis acceptatio paſſiua non poteſt eſſe ab homine ex pu- *Reſponſio.*

ris

formaliter inhærente spiritusſanctus inhabitat tanquam perfectiſſimo habitui, non ſic poſſunt actus credendi,& ſperandi attribui immediatè illi habitui per quem ſpiritusſanctus inhabitat propter imperfectionem iſtorum actuum, & perfectionem illius habitus, quo ſpiritusſanctus inhabitat mentes.iſte.n. debet eſſe ita perfectus, quòd nec in patria euacuef, quando anima erit templum Dei: tunc enim nõ manebunt credere,& ſperare. Et hoc modo auctoritates Augu.faciunt pro magiſtro, non quòd nullus ſit habitus ſupernaturalis formaliter gratificans animam,ſed quod non alius ab iſto,per quem ſpiritusſanctus inhabitat animã eo modo, quo habitus credendi,& ſperandi alius eſt ab habitu,quo inhabitat. & hoc patebit ſoluendo rationes, quæ adducuntur pro prima parte quæſtionis. Secundum hoc igitur non videtur magiſter diſcordare ab alijs, niſi quia vel ponat gratiam aliam habitum eſſe à charitate, vel ſaltem dicat iſtum habitum, qui realiter eſt gratia formaliter eſſe in voluntate,& non in eſſentia animæ: quia tunc non inhabitaret ſpiritusſanctus per habitum vnum quaſi radicalẽ reſpectu fidei, & ſpei, niſi primo infuerit,ſed in habitaret per habitum formaliter informantem voluntatem, qui quandam ordinenaturæ eſſet poſterior fide. & ſpe. Sed tenendo eundem habitum eſſe realiter charitatem & gratiã: vtrum ille habitus informet eſſentiam animę primo & ſic à ſpiritusſancto inhabitante eſſentiam animæ fluant virtutes informantes potentias,vel ſit in voluntate formaliter iam præſuppoſitis fide,& ſpe in potentijs.de hoc in ſecundo lib. d.26. ſaltem charitas non videtur alius habitus realiter ab iſto, per quem ſpiritusſanctus inhabitat animam, & ita non ſic ſpiritusſanctus per habitum medium alium ab illo, quo inhabitat mouet ad diligere, ſicut mouet ad credere,& ſperare. Dicit Doctor, quòd ſecundum magiſtrum ponitur gratia informans, ſiuè charitas. Secùdo, quia magiſter videtur dicere, quòd ipſa charitas eſt tantum ſpiritusſanctus. Hoc ſic debet intelligi, q̃ ſpiritusſanctus inhabitat animam per ipſam charitatem informantem,& non per alium habitum,& cũ ponit fidem,& ſpẽ eſſe formaliter in anima, & ſpiritusſanctus non dicitur ipſa fides, & ſpes. Hoc ideo eſt, quia ſpiritusſanctus non dr̃ inhabitare aiam per fidem,& ſpem, ſed tantum per charitatem, ideo nominat ipſam charitatẽ. Et vltra quia ſpiritusſanctus non tm̃ inhabitat animam in vita præſenti,ſed ſpecialiter in vita beata, & quia charitas, & operatio illius perfectè remanet in patria, ideo dicitur inhabitare animam per charitatem,& non per alium habitum: quia nec fides, nec ſpes, nec actus eorum manent in patria. Magiſter ergo non videtur diſcordare ab alijs, niſi quia vel ponat gratiam alium habitum eſſe à charitate, vel ſaltem dicat iſtum habitum, qui realiter eſt gratia formaliter eſſe in voluntate, & non in eſſentia animæ mediatè: quia tunc ſpiritusſanctus non inhabitaret animam per habitum iſtum, ſcilicet charitatem quaſi radicalem reſpectu fidei, & ſpei: niſi primo inſint tales habitus: quia tunc ſpiritusſanctus inhabitaret per habitum, puta charitatem formaliter informantem voluntatem, quæ charitas ordine naturæ eſſet poſterior fide, & ſpe, & ſic propriè ſpiritusſanctus diceretur charitas: quia inclinaret ipſam voluntatem per ipſam charitatem informantẽ ipſam, & nullo modo per alium habitum.

Spiritusſanctus perſonã cundem ... et in nobis, pãt duplic- ter intelli, vno mõ ad inhærendũ. Secundo mõ ad fruẽdũ. Primo modo Spiritusſanctus non eſt qualitas inhærẽs,ſed bene poteſt frui. D.Dionyſ.° dixit charitatẽ eſſe Spiritũſanctũ poſſe intelligi trib. modis. Primo exẽplariter, & ſic ver... eſt dicere, quod Spiritusſanctus è charitas .ſ. exemplũ noſtri amoris. ac naturæ charitatis. Secũdo cauſaliter vera eſt ratio opinio:quia verum eſt dicere q̃ Spiritusſanctus è charitas cauſaliter quia eſt cauſa effectiua bonorum. Tertio ſi intelligeaſ formaliter, ita q̃ iſta charitas formaliter ſit q̃ ſe

A D argumenta principalia. In hoc primo argumento, vt aliquid concludat intelligitur de dilectione meritoria. Et cum dicit, q̃ cum dicitur dilectio eſt D[...] intelligatur dilectio effectiuè, ideſt quòd effici[...] dilectionem: argumẽtum eſt in quatuor terminis, & ita non eſt vera, niſi de dilectione formaliter. Vt videatur iſta fallacia. Formetur ſic argumentum. Omne diligens dilectionem ſuam diligit Deum. Sed diligens proximum diligit dilectionem ſuam.ergo diligens proximum diligit Deum. Si maior accipiatur pro dilectione, quæ formaliter eſt Deus, vera eſt. Si minor pro dilectione effecta à Deo variatur medium,& maior non eſt vera, niſi de dilectione, quæ formaliter eſt Deus: quia non ſequitur diligens dilectionem aliam à Deo. ergo diligit Deum? Si etiam in iſta maiori accipiatur dilectio, vt eſt alia à Deo, vel a dilectione, quæ formaliter eſt Deus, erit fallacia conſequentis. Non enim ſequitur. Diligit dilectionem. ergo diligit Deum, vel dilectionem, quæ Deus eſt: quia arguitur à poſitione conſequentis ad poſitionem antecedentis.

na Spiritusſancti, hoc modo nõ potest eſſe, & ſi ita magiſter ſenſit, tantum intellexit erraui.

¶ Doct. reſpondet ad hoc argumentum. Et tota reſponſio cõſiſtit in hoc, quòd diligens dilectionem ſuam, quæ eſt participata, multo magis debet diligere dilectionem per eſſentiam, quæ eſt ipſe Deus, maximè cum ratio diligibilitatis dilectionis participatæ ſit à dilectione per eſſentiam, & ſic patet.

¶ Item de trinitate. 15.c.18 vel 49. Ratio conſiſtit in hoc charitas eſt principaliter donum excellentiſſimum, ſed ſpiritusſanctus eſt charitas. ergo ſpiritusſanctus eſt principaliter donũ excellentiſſimum. Si in minori accipiatur charitas effectiuè, ideſt quòd ſpiritusſanctus efficit charitatem: argumentum eſt in quatuor terminus, quia variatur medium: quia charitas in maiori accipitur, vt eſt formalitee donum excellentiſſimum, quod competit ſolum ſpiritusſancto formaliter, & cætera.

¶ Reſpondet Docto. quòd ex hoc charitas creata dicitur donum excellentiſſimum creatum: quia charitas, licet vt creata includat limitationem, tamen, vt charitas eſt, nullam includit limitationem, & ſic eſt perfectio ſimpliciter, & ex hoc poteſt dici perfectio ſimpliciter. Nihil ergo aliud concluditur in argumento, niſi quia ex quo ipſa charitas eſt perfectio ſimpliciter,& vt in Deo abſque omni limitatione, & in creatura cum aliquali limitatione. Dicimus Deum principaliter eſſe charitatem, & etiam efficere ipſam charitatem participatam. Multa autem alia ſunt effectiuè à Deo, & nullo modo aliquid eiuſdem rationis formalis formaliter prædicatur de Deo. Nam Deus efficit charitatem,& efficit humanitatem,& tamen non dicitur humanus: quia ratio humanitatis in ſe abſolutè,vt etiam abſtrahit à productione includit limitationem, & tamen dicitur charitas formaliter: quia charitas ex ſua ratione formali nullam includit limitationem, licèt vt in creatura dicatur limitata, in creatore uero omnino illimitata, & hoc eſt, quod dicit Docto. Sequitur poſt. Sed quid faciunt iſtæ auctoritates pro magiſtro?

¶ Patet reſponſio ex dictis ſupra in exponendo magiſtrum. Deinde mouet duas difficultates.

¶ Prima: quia dicit Doctor quòd omni eo, quod non dicit perfectionem ſimpliciter, illud, quod dicit perfectionem ſimpliciter eſt ſimpliciter perfectius. Contra: quia ſupremus Angelus eſt perfectior quălibet charitate creata. Dico, quòd accipiendo perfectionem ſimpliciter, & in ſe, cui repugnat omnis imperfectio, pota charitatem in ſe, eſt perfectior ſupremo Angelo, quia Angelus ex natura ſua includit limitationem. Secundo dico, quòd charitas creata adhuc poteſt dici perfectior Angelo, ex hoc, quòd formaliter participat charitatem, quæ eſt perfectio ſimpliciter. Angelus, vt Angelus nun-

quam est perfectio simpliciter (etiam posito, quòd nō esset creatus, vt alij voluerunt dicere ad mentem Arist. vt patuit supra dis. 8 q. 1.) quia ratio formalis angeli includit limitationem, non sic ratio formalis charitatis.

¶ Secunda instantia est: quia dicit Doc. quòd illæ auctoritates Augustini faciunt pro magistro, vt Spiritussanctus dicatur charitas, & dilectio, nō sic fides, & spes in anima: quia charitas est simpliciter perfectio, & principium proximum perfectionis simpliciter, puta dilectionis. Ideo Spiritussanctus, quia inhabitat animam per huiusmodi charitatem dicitur charitas, non autem inhabitat per fidem, & spem: quia isti habitus non sunt perfectio simpliciter, nec principium proximum perfectionis simpliciter: qa nec credere, nec sperare sunt perfectio simpliciter. Contra hoc instat Doc. quia vt adducitur ex prima ratione ad intentionem magistri, Spiritussanctus est formaliter dilectio per essentiam, & ex secūda habetur ad intentionem magistri, ꝙ Spiritussanctus est formaliter charitas per essentiam. Quomodo ex his auctoritatibus infertur, quòd nō est in nobis aliqua dilectio habitualis, siue charitas alia ab isto habitu, per quem dicitur Spiritussanctus inhabitare. Nam iste habitus supernaturalis, quo Spiritussanctus inhabitat, vel non est perfectio simpliciter, sed aliqua limitata (& sic esset contra superius dicta. Quia diximus Spiritumsanctum inhabitare per charitatem, quia perfectio simpliciter, &c.) Vel si est supple perfectio simpliciter, non sequitur quin alius habitus ab isto possit poni in anima, per quem inhabitaret Spiritussanctus, puta habitus amicitiæ, & huiusmodi, qui quidem habitus posset poni principiū proximum eliciendi actum meum diligendi. Nam iste actus ex quo est illimitatus potest esse à tali principio. Doct. non soluit: sed breuiter solui potest, ꝙ ideo Spiritussanctus specialiter dicitur inhabitare voluntatem per charitatem, & non per alium habitum: quia etsi per alium habitum posset inhabitare, cum nulla sit repugnantia: quia tamen charitas specialiter, & singulariter appropriatur Spirituisancto, qui est perfectio simpliciter, ideo magis dicitur inhabitare voluntatem per charitatem informantem illam participatam à charitate per essentiam specialiter Spiritui sancto attributam. Et hoc forté (saluo semper iudicio meliori) potest adduci ad propositum magistri, &c.

Spiritussanctus dicitur specialiter inhabitare voluntatem per charitatem informantem, & per essentiam specialiter Spiritui sancto attributam.

¶ Ibi Præterea per rationem. Omnis creatura, &c. Argumentum stat in hoc. Quando aliquid est tale per essentiam, puta bonum per essentiam, non potest intelligi non bonum, & econtra: illud, quod non pōt intelligi non bonum videtur bonum per essentiam. Sed charitas non potest intelligi, non nisi bona. ergo charitas erit bona per essentiam. ergo Deus. Omnis autem creatura potest intelligi non bona ergo charitas creata non debet poni. Dico, quòd verum est, ꝙ etiam charitas creata, & participata potest intelligi non bona: quia tota bonitas illius est à bonitate per essentiam. Et concedo, quòd talis charitas creata non est Deus.

AD ARGVMENTA pro opinione, quæ imponitur Magistro, quæ videlicet negat habitum supernaturalem gratificantem respondeo, quæ argumenta ex se patent in littera, nec indigent alia formatione. Et primo ad primum dico, quòd iste habitus simpliciter dat acceptabiliter operari, & etiam dat aliquam actiuitatem respectu actus, sicut aliqua causa secunda respectu eius, sed non dat delectabiliter, neque faciliter, quæ conueniunt habitui acquisito inquantum distinguitur ab infuso per hoc, quòd acquiritur ex frequenter agere.

¶ Ad secundum, quamuis aliqui dicant voluntatem in puris naturalibus nullum actum posse habere circa obiectum supernaturale visum, tamen hoc improbatum est distinctione prima, quæstione quarta. Concedo igitur, quòd posset habere actum circa tale obiectum ostēsum, siue nude, siue per actum fidei, sed iste actus circa obiectum ostensum à fide non esset meritorius: quia non esset secundum inclinationem illius habitus, secūdum quem solus Deus disponit acceptare actum, nec etiam in prima esset beatitudo: quia non esset ita perfectus, sicut posset haberi à tali potentia, si esset perfecta proportionaliter habitui supernaturali.

¶ Et si obijcias, ꝙ ille actus circa diuinam essentiā visam posset esse ita perfectus, ꝙ totaliter quietaret voluntatem: quia eliceretur secundum totum conatum eius, & per consequens esset beatificus.

¶ Quod etiam videtur: quia talis voluntas haberet quicquid vellet, & nihil vellet male, hoc autē est esse beatum secundum Aug. 13. de trini. c. 5. vel 15.

¶ Ibi. Respondeo, ꝙ non solum illa voluntas non esset beata: quia non haberet quicquid vellet eo mō, quo deberet velle: deberet. n. velle acceptabiliter diligere, & hoc non haberet, sed etiam non esset beata: quia non haberet actum, ita perfectum, sicut competeret sibi in gradu naturæ suæ: nulla enim potentia habitualis potest habere actum, ita perfectum, sine habitu, sicut cum habitu: immo quanto potentia est perfectior, tāto minus potest habere actum proportionabilem suæ perfectioni si careat omni habitu: quia ex quo est similis proportio geometrica duarū potentiarum inæqualium ad habitus proportionaliter perfectiuos erit aliqua proportio arithmetica, & ita simpliciter magis deficiet potentia perfectior, si non perficiatur per habitum, quàm potētia imperfectior, &c. Doc. dat duplicem respōsionem. Prima quamuis aliqua voluntas summè diligeret Deū clarè visum, non tamen esset beata sine charitate: quia non haber quicquid rectè posset velle: & quia rectè posset diligere Deum meritoriè, quod non posset fieri sine charitate: quia Deus sic ordinauit, ideo si nō haberet charitatem, nō esset beata. Secunda: quia posito, quòd non requiratur talis actus meritorius, adhuc voluntas non esset beata: quia non haberet perfectam dilectionem, quam posset habere cum habitu charitatis: immo potētia perfectior, puta supremi angeli simpliciter magis deficeret ab operatione perfecta, quam nata esset habere cum habitu, si non haberet illum, quàm potentia volitiua infima, quod est valde inconueniens. Et quia responsio Docto. est satis intrincata reduco illā p verba planiora, supponendo mihi aliqua. Primo, quòd duplex est proportio, scilicet geometrica, & arithmetica: geometrica attenditur penes similitudinem proportionis tantū, vt sicut se habent quatuor ad duo, ita octo ad quatuor. ergo sicut quatuor ad duo est pportio dupla, ita octo ad quatuor erit proportio dupla. Arithmetica verò attenditur penes excessum tantum, vt sicut quatuor excedunt duo in duabus vnitatibus, sic octo quatuor in quatuor vnitatibus. Hæc patent. 5. Euclidis. Secundo suppono, quòd voluntas supremi angeli sit perfecta, vt octo, & nata producere dilectionem Dei, vt octo, & sit habituata proportionaliter, idest quòd habeat habitū secundum proportionem perfectionis suæ per quē possit attingere in dilectionem perfectam, vt duodecim. Et sit voluntas infima tantum perfecta, vt quatuor, & nata habere dilectionem Dei, vt quatuor, & sit habituata secūdum proportionem [illegible]ctionis suæ, & per talem habitum possit in dilec[illegible], vt sex. In vtraque operatione pōt esse proportio, & geometrica, & arithmetica. Geometrica sic, Sicut se

Duplex proportio.

habet

habet perfectio dilectionis Dei causata à voluntate angeli proportionabiliter habituata ad perfectionē eiusdem dilectionis Dei causatam tantum à voluntate angeli non habituata, sic se habet perfectio dilectionis voluntatis infimæ causata ab ipsa voluntate proportionaliter habituata ad perfectionem eiusdem dilectionis, vt tantum causatam à voluntate non habituata. Sed perfectio dilectionis causata à voluntate angeli habituata se habet ad eandem, vt tantum causatam à voluntate in proportione sexqui altera: ergo & illa, quæ est voluntatis infimæ similiter erit proportio sexquialtera: quia sex ad quatuor: sex enim continent quatuor, & medietatem illius, & sic patet proportio geometrica. Sed secundum proportionem arithmeticam sic infertur, sed dilectio causata à voluntate angeli habituata excedit eandem, vt tantum causatam à voluntate non habituata in quatuor gradibus, ergo & illa alia excedit in duobus gradibus. In prima proportione est excessus, vt quatuor, in secunda autem, vt duo. Et sic quando voluntas angeli sola operatur ad dilectionem, vt octo, deficit secundum proportionem geometricam ab operatione, vt causata à voluntate habituata: quia sicut prima se habet ad secundam in proportione sexquialtera, ita hic defectus erit secundum proportionem sexquialteram, & similiter est de voluntate infima. Sicut in alijs proportionibus dicimus, puta in proportione dupla. Sicut se habēt quatuor ad octo, ita duo ad quatuor, sed quatuor ad octo est proportio subdupla, et ita duo ad quatuor. Arithmeticè verò quatuor deficit ab octo in quatuor vnitatibus, & duo à quatuor in duabus.

Quæ sit proportio geometrica.

¶ Sic cum dico voluntas angeli deficit à perfectione dilectionis, vt solum causatæ ab illa voluntate nō habituata in proportione subsexquialtera à perfectione dilectionis causatę à voluntate habituata ipsius angeli. Et sic quomodo deficit ista proportione Geometrica, sic deficit alia causata à voluntate infima non habituata, &c. sed in proportione arithmetica voluntas angeli non habituata deficit à perfectione dilectionis causatæ à voluntate habituata in quatuor gradibus, & sic similiter dico de voluntate infima, quòd dilectio causata à tali voluntate non habituata deficit in duobus gradibus à dilectione causata a volūtate habituata. Et hoc est, quod intendit Doc. Et sic sequitur, quòd magis deficit voluntas perfectior angeli, si non perficitur per habitū proportionaliter, quàm deficiat voluntas creata infima, deficit dico secundum proportionem arithmeticam, nō secundum proportionem geometricam, cum defectus vtriusque sit tātum proportio subsexquitertia. vt supra patuit.

¶ Ibi. Cum additur, quòd habet quicquid vult. Respondeo, quòd non tanta dilectione, quanta potest ordinatè diligere illud obiectum: patet quia habitu charitatis potest ordinatè perfectiori modo diligere.

¶ Contra, quia tunc videtur, quòd nulla voluntas esse beata, quæ non haberet charitatem maximam. Respondet, quòd non potest ordinatè velle habere obiectum beatificum maiori actu, quàm correspondente meritis suis. talis non est maximus cuius est capax. Semper tamen est maior illo, quem posset habere existens in puris naturalibus. Sequētia sunt clara, vt patet intuenti litteram.

AD primum & secundum secundæ viæ. Responsio clara est.

¶ Ibi. Cum igitur dicis, &c. quasi in fine cum dicit. Aut si concedatur, quòd prius cooperetur Spiritussanctus quàm habeat charitatem, non sequitur. ergo æque posset cooperari voluntati non habenti charitatem: quia non ita cooperatur nō habenti formam ad agendum sicut habenti, idest quòd quando Spiritussanctus cooperatur voluntati habenti charitatem ad actum meritorium cooperatur sibi secundum communem cursum, & communem influentiam, qua cooperatur omni creaturæ. Cum verò cooperatur voluntati non habenti charitatem ad actū meritorium, non cooperatur sibi secundum cōmunem cursum, & communem influentiam, sed quodammodo miraculosè: quia secundum specialē influentiā, & singulare priuilegium, & hoc est, qđ dicit.

¶ Ibi. Ad tertium. Patet responsio: quia si verbum propter communicationem naturæ humanæ dicatur operari opera naturæ humanæ, & verè mereri secundum illa opera, puta ieiunando, vigilando, & huiusmodi. Nam opera ista elicita ab homine vnito verbo dicuntur meritoria, & sic verbū propter communicationem naturæ dicatur mereri, non tamen dicitur mereri homo assumptus à verbo, ex hoc, ꝙ verbum creauit animas: quia meritum est in potestate merentis, creare autem mundum non est in potestate hominis assumpti. Et licet dicatur hominem creare mundum, hoc est tātum propter communicationem idiomatum. Et sic est in proposito de Spiritusancto, & voluntate.

Verbum dicitur opari opera naturæ humanæ per cōicatiōnē idiomatum.

¶ Ibi. Ad vltimum. Doc. tangit vnam difficultatē: quia si ad visionem requiratur species in intellectu, vt principium formale, & totale visionis: tenenti hāc opi. difficillimè est soluere hoc argumentum, scilicet ꝙ intellectus non indigeat aliqua specie, vel forma, vt principio productiuo totali visionis obiecti, & maximè Dei, & dicit, ꝙ talis difficultas non est, si ponatur obiectum in se, vel in specie intelligibili esse causam partialem, & hoc dictum est bene ponderandum. Nam vt in specie intelligibili tātum habet esse, non est causa partialis, cum nullam existentiam habeat, sed speciei intelligibilis, quæ supplet vicē obiecti, vt expressè patuit. supra d. 3. q. 6. 7. & 8. & dis. 17. in responsione ad argumenta facta contra tertiam viam. Sed quando obiectum est in se præsens, tunc est causa partialis, & non requiritur aliqua species, vel forma, vel lumen, vt principium formale productiuum visionis obiecti: quia potentia, & obiectum perfectè pñs, sufficiunt ad talem visionem, & addit Doc. Videtur. n. ꝙ sicut in voluntate ad habendam perfectam fruitionem Dei requiritur charitas, ita in intellectu ad habēdam perfectam visionem, cum sit minoris actiuitatis, quàm voluntas. Et respondet Doc. quòd nullus negat in gloria habitum luminis gloriæ in intellectu.

SED contra hoc arguitur ab aliquibus non bene penetrantibus dicta Doct. sic reducendo Doctorem ad contradictionem. Quia Docto. supra in distinctione 3. quæst. .. Contra Tho. negat expressè lumen requiri ad cognitionem substantiarum separatarum. hoc idem in quarto d. 49. Et hic concedit lumen gloriæ. ergo idem negat, & affirmat, & sic contradicit sibi.

Apparēs cōtradictio.

¶ Dico, quòd Doct. non contradicit sibi: quia qñ negat lumen gloriæ in intellectu, negat ex hoc: quia posuit Tho. intellectum nostrum nullo modo posse cognoscere substantias separatas quantumcunque præsentes, nisi eleuetur per lumen gloriæ, ita quòd impossibile est ipsum habere etiam minimam visionem de illo obiecto, etiam perfectè præsente, nisi per lumen gloriæ. Et Docto. vbi supra improbat hoc, & quia ad huiusmodi visionem, vel cognitionē sufficit potentia intellectiua, & obiectum in se præsens. hic autem concedit aliquem habitum in intellectu, qui dicatur lumen gloriæ requiri ad visionē Dei in se præsentis. Ad visionem dico perfectam: quia visio, quæ nata est esse à potentia habituabili per-

Solutio.

Scotus non negat lumē gloriæ de facto, sed negat necessitatem talis luminis.

perfectior elicitur ab illa potentia habituata agente æquali conatu, quàm à non habituata. Vult ergo q requiratur non ad visionem simpliciter, vt voluit Tho. Sed ad visionem perfectissimam, & sic patet quomodo non contradicit sibi.

Quæstio Tertia.

Tertio circa augmentum charitatis supposito, quod charitas possit augeri.

Vtrum tota charitas præexistens corrumpatur cum noua inducitur?

Seraphicus Bonauent. 1. senten. distinct. 17. quæstione prima.
Scotus primo sent. dist. 17. q. 1.
D. Thomas, 2. parte secunda q. 52. art. 1. & 2.
Ricardus. 1. sent. dist. 17. q. 1.
Durandus primo sent dist 17. q. 1.
Franciscus de Mayronis. dist. 17. q. 2.
Ioannes Bacconitanus 1. sent. dist. 17 q. 1.

CIRCA augmentum charitas.

¶ Titulus quæstionis licet sit tantũ de charitate simpliciter, tamen intelligitur de qualibet forma intensibili, & remissibili. Et sic quæritur per exẽplum. Pono, quòd charitas sit intensa, vt quatuor, & quòd intendatur, vt sex, an quando intenditur, vt sex, corrumpatur tota illa, vt quatuor, ita quòd de nouo generetur charitas, vt sex? Et hoc idem dico de qualibet alia forma intellectuali. Similiter est eadem difficultas de remissione, an charitas, vt sex si fiat remissa, vt quatuor? an tota illa, vt sex corrumpatur, & creetur noua charitas, vt quatuor? an tantum duo gradus charitatis, vt sex corrumpantur? & sic de alia forma remissibili dico idem.

Opi. Gotfri, quoli. 9. q. 7.

HIC dicitur, quòd nihil &c. Hæc est opi. Gotfre. quolib. 7. quæst. 7. & sequaces eius, qui tenent, quòd in augmento totum præexistens corrumpatur, & similiter in decremento, & nouum generetur, eo modo, quo exposui in titulo quęst. Et probat duobus medijs. Primo: quia quando forma intenditur, tunc forma mouetur à forma minus intensa ad formam magis intensam, ita quòd forma minus intensa est terminus à quo motus, & forma magis intensa est terminus ad quem motus. Sed terminus à quo, & terminus ad quem sunt incompossibiles ex quinto phisi. ergo &c.

Terminus à quo, & terminus ad quẽ sunt duplices.

¶ Dico, q terminus à quo, & terminus ad quem motus sunt duplices, scilicet formales, & concomitantes. Primi (si est motus acquisitiuus) sunt priuatio, & habitus, & sic subiectum existens sub charitate, vt quatuor mouetur à priuatione charitatis, vt duo, tanquam à termino à quo ad charitatem, vt duo tanquam ad terminum ad quem, & isti sunt incompossibiles. Si verò est motus deperditiuus, tunc aliquid mouetur, puta à charitate, vt sex ad priuationẽ illius. Secundi: quando mouetur à charitate, vt quatuor, tanquam à termino à quo, ad charitatem, vt sex tanquam ad terminum ad quem, & sic charitas, vt sex, & charitas, vt quatuor sunt compossibiles. & sic patet solutio argumenti.

¶ Ibi. Confirmatur ista ratio. Hæc confirmatio est clara, & soluitur à Doc in responsione argumenti.

Charitas meritorũ nostrorum totalis sunt Deus, charitas, & volun-

CONTRA istam positionem. Argumentum stat in hoc supponendo. Primo, quòd charitas sit principium actus meritorij. Secundo, quòd per actum meritorium in eodem instanti, quo elicitur augeatur charitas. Et tunc vltra quæro in instanti a. elicitur actus meritorius à charitate, & in eodem instanti augetur charitas. Aut ergo charitas præexistens? & habetur propositum, quòd in augmento nõ corrumpatur præexistens, aut generatur noua charitas perfectior præexistens? & tunc sequitur, q actus meritorius in instanti a. erit à charitate non existente in instanti a. Et sic non ens posset producere ens, quod est falsum. Si dicatur, quòd non augetur in instanti a. quo elicitur actus, sed post non potest effugere de habitibus naturaliter acquisitis, & de istis eo modo fiet argumentum sicut de charitate.

tas nostra. Deus effectiuè charitas inclinatiuè, & voluntas nostra electiuè.

¶ Ibi. Sequitur, quòd actus augmentatiuus habitus nõ elicietur ab habitu, sed à sola potentia, quod videtur inconueniens.

¶ Hoc debet sic intelligi. supponendo, q voluntas habeat habitum iustitiæ intensum, vt nouem, & aliquis actus elicitus post illum habitum intendat illũ, vt decem. Si ille actus est causatus à potentia, & ab habitu, tunc in eodem instanti, quo causatur intendit habitum. Aut præexistentem? & habeo intẽtum. Aut producit nouum habitum iustitiæ intensum, vt decem? & tunc ille actus erit à sola potentia, & non ab habitu: quia in eodem instanti, quo elicitur habitus præexistens non est. Hoc autem est inconueniẽs, q sit à sola voluntate: quia tunc esset imperfectior alio actu, qui esset à voluntate, & ab habitu, & non augmentatiuo illius habitus: quia actus elicitus à potentia habituata agente æquali conatu est perfectior illo, qui est à potentia sola. Et tunc sequitur, q actus augmẽtatiuus, vt decem, qui est imperfectior actu non augmentatiuo possit causare habitum iustitiæ intensum, vt decem, & sic imperfectius causabit omnino perfectius. & hoc est, quod innuit Doc. Cætera patent vsque. Ad secundam viam.

SECVNDA VIA. Hæc positio secundæ viæ consistit in hoc, supponendo. Primo, quòd actus volũtatis, puta primum velle iustum, potest esse perfectius decimo velle elicito à voluntate. Secundo suppono, quòd iustitia habitualis sit in voluntate, vt nouem. Certum est, quòd neque per velle primum, neque per secundum potest fieri intensum, vt decẽ, sed per decimum velle. Aut ergo decimum velle intendit habitum iustitiæ præexistentẽ? & habeo propositum, aut causat nouum habitum iustitiæ intensum, vt decem? ergo actus imperfectior potest causare habitum perfectum, qui non potest causari ab actu perfecto, quod est incõueniens. & hoc est, quod dicit Doc. in ista ratione.

¶ Ibi. Si dicatur, q præcedentes actus eliciti à charitate manent in acceptatione diuina, sed non in se, cum transeant, nec in alio impresso à se, puta in alio causato à se, vel ab eis. & si hoc sit verum tamen non potest concludi de habitu naturali, vt patet per rationem nunc factam.

¶ Ibi. Præterea rõ non soluitur. Patet ista ratio per illam nunc superius dictam: quia si sit calidũ, vt nouem, & adueniat sibi calidũ, vt vnum. quæro aut intendit p̃existens? & habeo intentũ, aut causat calidũ, vt decem? & hoc est impossibile: q̃a est imperfectius calido, vt nouem, & à fortiori calido, vt decem.

¶ Ibi. Nec potest euadi hoc. Ista euasio stat in hoc, puta, q lignum si debet fieri album, vt decem, prius fit album, vt vnum, & deinde fit album, vt duo, & corrumpitur album, vt vnum, & causatur nouum album, vt duo, & sic si fit album, vt tria corrũpitur album, vt duo, & causatur nouum, vt tria, & sic deinceps, & non posset causari album, vt tria, nisi prius esset causatum album, vt vnum, vel vt duo, licet non maneant illa quando causatur album, vt tria.

¶ Ibi. Non valet inquam hæc rñsio. Quia si calidũ vt octo adueniat calido, vt nouẽ, ita quòd calidum,

vt

vt octo adueniens calido, vt nouem fiat calidum, vt decem. Aut ergo calidum. vt octo intendit calidum vt nouem praexistēs, & calidum vt nouem corrumpitur, & calidum, vt octo causat calidum, vt decem: ergo imperfectius causabit perfectius, quod est falsum.

TERTIA via. Hic arguit à simili: quia dicūt isti, quòd eadem est ratio in intensione, & remissione, quòd scilicet semper præexistens corrumpitur. vt dixi in titulo quæstionis. Et ratio clara est.

Arist. in accidentib. cōcedit magis & minus.

QVARTA via sumitur. Hæc ratio stat in hoc: quia Arist. concedit in accidentibus magis, & minus eodem modo, quo non est substantia. Si enim diceretur substantiam esse magis: quia recipit nobiliorē formam aliam simpliciter à prima, vt si lignum est album, vt quatuor dicitur magis album quando est, vt sex, non quòd illa albedo, vt quatuor fiat intensa, vt sex Sed quia corrumpitur illa albedo, vt quatuor, & causatur vna, vt sex, hoc idem erit in substantijs, quia vna, quæ est sub forma ligni, vt quatuor, & illa corrupta fit sub alia forma, vt sex, & sic eo modo erit magis, & minus. Si ergo vult esse magis, & minus in accidentibus, ex hoc vult, quòd idem accidens potest intendi, & remitti. & hoc est, quod dicit.

¶ Ibi. Quinto arguitur per hoc. Argumentum stat in hoc. Supponendo aliqua. primo, quod detur aliqua natura, vt natura, quæ sit species specialissima, puta albedo, vt albedo. secundo quòd quando aliquid albedini, vt albedo aduenit, puta aliquis gradus: tunc præexistens corrumpitur, & fit albedo, vt duo, & similiter quando aduenit albedini, vt do corrumpitur illa, vt duo, & fit vt tria. Albedo, vt duo est ipsa essentia albedinis: patet quia constitutum ex duobus prædictis est albedo per se, & essentialiter perfectior albedine, vt albedo: quia per te gradus non adueniunt præexistenti. Si ergo albedo, vt duo essentialiter sit perfectior albedine, vt albedo, tunc illa duo prædicabitur de ista albedine, vt duo per se, & de illa vt duo per se. Et sic erit species inferior albedine, vt albedo, quod est inconueniens. Nos autem ponimus albedinem, vt albedo esse speciem specialissimam, & prædicari per se de albedine, vt duo, & albedine, vt quatuor, vt sex, vel vt octo: quia isti gradus adueniunt tantum albedini singulari, & existenti, & fiunt vnum per se, tamen albedo, vt albedo dicit totam essentiam omnium istorum.

Albedo, vt albedo ē species specialissima.

¶ Et si dicatur: nonne albedo, vt duo, prædicatur de ista vt duo?

¶ Dico, quòd non secundum rem, vt sequitur ex alia opi. Sed tantum secundum nomen sicut canis.

¶ Ibi. Sexto, & vltimo. Omnia clara sunt vsque in finem quæstionis. vt patet intuenti.

Quæstio Quarta.

Quartò quæritur, an charitas possit augeri?

Scotus 1 sent. distin. 17. q. 4.
D Thom. 1. 2. q. 52. Artic. 1. & 2.

SECVNDO quæro vtrum illud, &c.

¶ Titulus quæstionis licet sit simpliciter de charitate, est etiam de omni forma intensibili, & consistit in hoc. An cum dico Franciscus est albior Ioanne. An dicatur albior propter maiorem albedinem in se. An illa albedo, qua denominatur albior dicat solum eandem entitatem, quam dicit albedo, qua denominatur minus albus? Et est quæstio. An albedo in se possit intendi, & remitti, an intensio, & remissio sit ab aliquo alio. Et hic dicit Tho. quòd maius, & minus in forma dicitur ex maiori, vel minori dispositione subiecti, & non ex maiori, vel minori intensione formæ in se.

Opin. S. Th. Secunda q. 52 artic. 1. & 2.

CONTRA istam opi. Argumentum clarum est, sed est ibi intelligendum vnum, quod cum dicit, quod cōtraria in summo sunt incompossibilia in eodem, in gradibus verò remissis sunt compossibilia. Hoc non debet intelligi in gradibus remissis æqualibus, ita quod in eodem subiecto sint tantum duo gradus caliditatis, & tantum duo frigiditatis. Et sic quatuor, & quatuor, octo, & octo. Sed sic, quod cum octo gradibus caliditatis stant duo, vel tres frigiditatis. De hoc alias, maximè in quarto distin. 12. & vide etiam, quæ exposui in tertio dist. 5. respondendo ad argumenta principalia.

D Thomas prima secunda duo dicit. Primum est, quod forma intendatur propriè, & remittatur, tamen secundum habitudinē ad subiectum. Secundū est, quod res aliqua in qua ē forma quoniā intenditur, & remittitur, nihil sui reale absolutum acquirit, aut perdit, sed solū aliquid in ordine ad subiectum.

¶ Ibi. Prætereà. Idem non potest bis produci. Hæc ratio stat in hoc. Pono, quòd Franciscus sit calidus, vt quatuor, & fiat magis calidus, puta vt sex, aut caliditati præexistenti adduntur duo gradus, & sic habeo propositum, quòd scilicet forma intenditur. Aut illud additum nihil aliud est, nisi quiditas caliditatis præcedens, cum ergo de nouo dicatur magis calidum, sequitur, quòd caliditas præexistens de nouo generatur, & sic idem bis generatur. Sed hic fortè diceret Thom. quòd non diceretur magis calidū propter nouam caliditatem, sed propter nouam dispositionem, vel maiorem dispositionem. Et hoc nō potest stare: quia idem sequeretur de dispositione, vt prius, vt patebit parum infra.

Contra hoc arguit Scot. sic cōtraria ī summo nō possunt esse simul in eodem, & in remisso sunt ī eodem, ergo aliquid ē in summis, quod non est in remissis, nec illa compossibilitas, vel incompossibilitas est ex in esse subiecto, sed ex ratione formali contrariorum, & ex existentia reali eorū, præterea nihil idem potest bis produci, sed secundū D. Tho. forma aucta est vna realiter ante, & post, et tamē ē bis producta, quia ante semel, & nunc iterū, et totiēs augetur Caietanus dicit & D. Thoma prima secunda

¶ Ibi Præterea si forma indiuisibilis. Hic suppono duo. Primum, quòd subiectum potest dici diuisibile, vel indiuisibile absolutè. Secundum, quòd dicatur diuisibile secundum aliud. & hoc dupliciter, vel intensiuè, vel extensiuè. Exemplum primi. vt Margarita dicitur magis diuisibilis secundum albedinem, quàm paries albus. Secundo modo, scilicet extensiue est è contra, & hoc est. quod dicit Doc. quòd forma tale esse dat subiecto, quale esse habet in se. Si ergo albedo in Margarita est indiuisibilis intensiuè, ergo dat subiecto esse intensiuè, & sic Margarita non posset magis alba dici, quàm paries albus.

¶ Fortè hic diceret Tho. quòd est indiuisibilis intensiuè, & subiectum dicitur diuisibile, & magis album propter maiorem dispositionem ad albedinē. Et hæc instantia non videtur ad propositum, tū quia aut dispositio est eiusdem rationis cum albedine? ergo erit diuisibilis in se. Aut alterius speciei specialissimæ? ergo subiectum secundum eam non diceretur magis album, cum nō sit ibi maior albedo, tum etiā quia non denominatur tale per dispositionem solū, sed per formam sibi inhærentem, &c.

¶ Ibi. Prætereà, contra istos modos. Tota ratio in hoc consistit a. dicitur magis album: quia magis dispositum: sit illa dispositio b & a. dicitur minus albū quia minus dispositum. & sit illa dispositio c. Quæro aut b. & c. sunt eiusdem speciei? ergo ipsa dispositio, quæ est forma intenditur, & remittitur in se: patet quia maior, & minor. Aut b. & c. sunt alterius speciei (vt dicunt?) quia dispō ad maiorem caliditatem in a. est siccitas, & dispō ad minorem in a. est humiditas. Contra hoc: quia sicut forma specifica respicit talem dispōnem, ita quælibet forma singularis contenta sub forma specifica respicit dispōnem eiusdē rationis, vt patet. Nam caliditas respicit siccitatem pro dispositione. ergo & quælibet caliditas, & si dispositio est eiusdem rationis fiat argumentum, vt prius.

¶ Ibi. Prætereà. Si præcedant tales dispositiones. Hæc ratio sic declaratur supponendo aliqua. Primo

motus intensionis est vnus per se, & similiter motus remissionis. Secundo, quòd motus vnus est ab vnitate subiecti, & termini ad quem, & ex continuatione illius. Tertiò, quòd quando aliquod subiectum mouetur ad formam, mouetur ad illam inquantum habet dispositionem cõuenientem receptioni illius formæ; patet non enim lignum, vt est sub frigiditate mouetur ad caliditatem tanquam per dispositionem, sed per siccitatem.

¶ Si ergo a. mouetur à minori albo ad magis album, vel econtra, sit dispositio ad minus album b. & ad magis album c. quæ sunt diuersarum rationum. Certum est, quòd quãdo a. mouetur à minori albo, quòd in ipso a. est dispositio faciẽs pro minori albo, & sit humiditas, vt verò mouetur ad maius album, tunc a. erit sub dispositione conueniente, puta sub siccitate, & quando mouetur ad illud, non est ibi siccitas; quia tunc tantum sub humiditate. ergo erit impossibile aliquid moueri à minori albo ad magis album, & econtra: & sic non erit vnus motus à minus intenso, & econtra. Cætera patent vsque ad responsionem argumentorum.

AD primum de numeris. In ista responsione tangit Docto. tria. Primum, quòd quiditas diffinibilis secundum Pla. sunt species, & genera abstractè, & verè existentes, & secundum ipsum indiuisibiles. Secundum quòd Aristo. comparat numeros ad huiusmodi quiditates diffinibiles secundum quatuor. Primo; quia sicut numerus diuiditur in indiuisibilia, puta in vnitates, quæ sunt indiuisibiles, ita, & diffinitio quiditatiua diuiditur in conceptus indiuisibiles. patet: quia non est processus in infinitum in illis. Secundo, quòd sicut vnitas addita, vel remota à numero variat speciem numeri, ita differentia specifica addita, vel remota variat quiditatem. Exemplum. Nam animal est substantia animata sensibilis, si remoueatur sensibile amplius non est animal, sed tantum animatum. Si vero addatur aĩal risibile contrahitur ad esse specificum. & hoc est, quod dicit Doc. quòd de vna specie facit aliam, vel de non specie facit speciẽ. Tertio; quia sicut numerus, puta ternarius est per se vnũ vnitate specifica, sic quiditas diffinibilis est per se vnum, siue diffinitio. Quarto, quod sicut numerus non intenditur, neque remittitur, ita nec entitas specifica, sed consistit in indiuisibili, vt abstrahit ab inferioribus. In indiuiduis verò potest intendi, & remitti, secundum gradus perfectionales aduenientes indiuiduo, qui nullo modo constituunt aliquid in esse specifico, vel in esse essentiali. Loquitur ergo Aristo. de forma specifica, quæ variat speciem, vt supra dixi, non autem de forma indiuiduali, idest de perfectione adueniente tali naturæ indiuiduatæ.

¶ Ad illud de decimo metaphi. dicit Docto. quòd differentia formalis, siue secundum formam de rigore sermonis est differentia specifica, sicut dicimus, quòd homo, & asinus differũt formaliter, siue secundum formam, scilicet per rationale, & irrationale. Differentia verò formarum potest esse, & specifica, & accidentalis. Nam albedo, & nigredo differũt inter se, vt sunt duæ formæ specificæ. vt verò comparantur ad subiecta, illa subiecta dicuntur differentiæ accidentaliter. Deinde addit, quòd etiam logicè non sequitur. Est differentia formarum. ergo differẽtia formalis, siue specifica? Nam prædicatum sequens ly differentiam in vtraq; stat confusè distributiuè mobiliter, propter negationem inclusam in ly differentia. Et ideo committitur fallacia consequentis à negatione inferioris ad negationem superioris. Est differentia formarum, siue differunt in forma. ergo est differentia formalis, siue differunt formaliter? Committitur ergo fallacia consequentis à negatione inferioris ad negationem superioris: quia si forma a. & forma b. sunt eædem formæ, scilicet numero ergo sunt idem formaliter, siue specificè? Sicut ergo non sequitur sunt idem specie. ergo sunt idem numero? propter fallaciam consequentis à positione superioris ad positionem inferioris. Ita non sequitur, non sunt idem numero. ergo non idem specie? ly differt non tantum distribuit terminum differentiæ: sed etiã rationem formalem. vt si Franciscus differt ab asino humanitate, tam asinus, quàm humanitas stãt distributiuè. Licet ergo hoc antecedens sit verum, scilicet hæc natura humana differt ab ista natura humana. ergo hæc natura humana differt ab ista formaliter, siue humanitate simpliciter sumpta. Hoc consequens est falsum: quia statim sequitur, quòd hæc humanitas, puta a. non est eadem isti humanitati, puta b. nec ista humanitate est eadem, nec ista, & sic de alijs, & sic committitur fallacia consequentis à negatione inferioris ad negationem superioris, sic arguendo a. non est idem b. nec ista humanitate, nec ista. ergo nõ est idem b. humanitate in communi? non sequitur. Et hoc est, quod dicit Doc. logicè.

de q. 10 art. 2 Quod secundum veritatem secundũ dictũ non est D. Thome, nec est mirũ, quòd impugnetur à Scoto. vnde inquit nõ oportet rñdere obiectis cõtra illud. Opinio Scoti est, quòd charitas, seu gratia est augmentabilis, & diminuibilis per gradus, subiecta tamen verò nõ, nisi per partem post partem. Vnde D. Augu. ad Bonifacium. dicit, charitas meretur augeri, vt et aucta mereatur perfici. Sed oritur dubium an corrumpatur realitas charitatis praexistentis cum aduenit et non gradus? Respõdeo, quòd non corrumpitur, sed adueniente et nouo gradu, ipsa intenditur, vt dicit Scotus i hac dist 17 q. 3. Sed oppositũ tenet Diuus Thomas. quòd non intendatur essentia rei, sed accidens eius, vt habetur in 2. sen. distin. 42 ar 1. q 2. Verũ arguitur pro D. Thoma sic. Arist. 8. meta. in cõtex 10. dicit formæ sũt sicut numeri, hoc est sicut numerus variat speciẽ quando additur vnitas, ita si formæ addantur aliqua perfectio, variatur species, vt si sen-sitiuo addatur intellectiuũ fit hõ. Respõdeo verum est, quòd addatur perfectio specifica, si autẽ addatur perfectio indiuidualis, nõ variatur spẽs. nõ gradus ẽ perfectio rei indiuidualis. non aũt specifica sic et gratia intensa, & gratia remissa solo numero differunt, nullo modo specie.

Distinctio Decimanona.

Quæro vtrum. Tres personæ sint æquales secundum magnitudinem.

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauen. primo sententiarum distin. 19. quæst. 1. Artic 1.
Alexander Alensis prima parte summa. quæst. 47. memb. 1.
Scotus 1. senten. dist. 19 q 1.
D. Thomas 1 parte summæ. q. 42. Artic 4.
Ricardus 1. senten dist 19 q 1.
Durandus 1 senten. dist. 19 q 1.
Franciscus de Mayronis 1. sent. dist. 19. q. 1.

QVÆRITVR à Doc. circa distinctionem 19. Vtrum personæ sint æquales secundum magnitudinẽ?

DE primo philosophus secundo meta. &c. Sunt aliqua notãda. Primo, quòd quando dicit, quòd relatio similitudinis æqualitatis, & identitatis in creaturis fundatur super vnum, vt album est simile alteri albo. Sic debet intelligi, quòd non fundatur similitudo super albedine communi, sed sic similitudo fundatur in a. albo, & terminatur ad b. album, idest quòd similitudo fundatur in a. quod est simile, & vnum vnitate specifica cum b. Et sicut dixi de similitudine, idem dico de æqualitate, & identitate: & propriè æqualitas similitudo identitas fundantur super vnitate specifica speciei specialissimæ modo præexposito. Hoc tamen magis patebit præsenti quæstione. Respondendo ad quædam argumenta Gregorij, & Ocham, & Alphon. Secundo quanto fundamentum est perfectius in pluribus, & magis vnum in illis, tanto æqualitas fundata in illo erit perfectior, & sic æqualitas in diuinis est perfectissima, quia fundamentum est formaliter infinitum, & simpliciter indiuisum in tribus personis. Est enim ibi perfecta distinctio personarum æqualium, & perfectissima identitas fundamenti secundum quam dicuntur æquales. Cætera sunt clara vsque ad illam difficultatem, quæ habet solum infra distinctione trigesimaprima, huius. Et sic patet tota ista

quæstio

quæstio ex se, nec volumus amplius in his facilibus immorari, sed procedamus ad responsionem argumentorum.

AD ARGVMENTA. ibi. Et sic nomen quantitatis.

¶ Vult dicere Doc. quòd propriè loquendo quantitas accipitur pro quantitate molis, & non virtutis, appropriatè verò dicitur quantitas virtualis. Magnitudo verò, propriè loquendo, accipitur pro magnitudine virtutis, appropriatè verò pro magnitudine molis, & hoc est, quod dicit.

¶ Ibi. Ad primum respondeo, quòd magnitudo est æquiuocum, &c. Vult dicere, quòd magnitudo potest accipi dupliciter. Vno modo absolutè, vt distinguitur contra multitudinem, quæ est species quantitatis, & sic talis magnitudo est species quantitatis, & non transcendens. Alio modo respectiuè, scilicet vt comparatur ad paruitatem. In concreto verò dicuntur paruum, & magnum. & hoc modo magnitudo est transcendens, & sic potest applicari ad diuina.

¶ Ibi. Ista distinctio satis habetur à philosopho.

¶ Ab ipso expressè habetur 10. meta. tex. c. 20. vbi Arist. vult, quòd magnitudo opponatur vnitati, & non paucitati. Et arguit ibi. quòd non paucitas. Quia tūc si opponitur vnitati, & paucitati sequeretur, quòd vnitas esset paucitas, &c. Nam Arist. accipit multitudinem vno modo absolutè, & sic opponitur vnitati, & multum opponitur vni. Alio modo respectiuè sicut dicimus, quòd maius opponitur minori, & sic multitudo est æquiuocum ad vnum, & ad paucum. Cætera patent vsque in finem.

CIRCA istam quæstionem primam distinctionis decimænonæ arguit Ocham contra multa dicta Scoti. Et primo contra hoc, quod dicit Sco. quòd vnitas est proxima ratio fundandi æqualitatem, & non res illius generis.

¶ Primo: quia illud, quo posito cum termino ponitur relatio, etiā & omni alio circumscripto est proxima ratio fundandi illam relationem, sed posita quantitate hac, & quantitate illa omni alio circumscripto ponitur æqualitas, vel inæqualitas. ergo quantitas est proxima ratio fundandi æqualitatem, vel inæqualitatem.

¶ Secundo: posita hac albedine, & illa ponitur hæc similitudo. ergo hæc albedo est proxima ratio fundandi.

¶ Tertio: res alicuius generis potest immediatè fundare relationem similitudinis, vel æqualitatis, vel identitatis sicut relationē alterius modi. Sed res alicuius generis potest esse ratio proxima fundandi relationem alterius modi. Maior patet: quia talis relatius immediatius conuenit sibi. Vnde secundū quantitatem æquale, vel inæquale dici est proprium quantitati. ergo ista immediatione sibi conuenit.

¶ Quarto: quæro de illa vnitate, quæ est ratio fundandi, aut est vnitas realis numeralis, aut vnitas specifica? non vnitas specifica? Tum: quia vnitas specifica non est aliqua res distincta quocunque modo ab indiuiduis, & per consequens non potest esse ratio fundandi vnam relationem numero. Tum: quia vna relatio, habet vnam rationem fundandi numero: quia sicut relatio in communi ad rationem fundamenti in communi, ita relatio vna numero ad rationem fundandi vnam numero. Nec potest dici, quòd illa vnitas sit vnitas numeralis: quia quæro de illa numerali, aut est idem realiter cum sorte, qui est fundamentum remotum identitatis? aut aliud realiter? aut ens rationis? Si detur primum? ergo res de genere substantiæ est proximum fundamentum, & habetur propositum. Si detur secundum? oportet, quòd sit accidens, sed manifestum est, quòd nullum potest dari: quia nec quantitas, nec qualitas, & sic de alijs. Si detur tertiū? ergo ens rationis esset proxima ratio fundandi relationem realem, quod est impossibile.

¶ Si dicatur, quòd illa vnitas est eadem realiter cum sorte, distinguitur tamen formaliter, ideo est in genere substantiæ non per se, sed reductiuè.

¶ Contra: quia nihil in creaturis distinguitur formaliter quin distinguatur realiter. Item illud est proximum fundamentum identitatis, quod est idem identitate, sed indiuiduum per se existens est primo idem, &c.

¶ Secundo principaliter arguit contra illud Doc. scilicet quòd istæ relationes large sumptæ sunt transcendentes, aut intelligit, quòd relatio similitudinis, qua sortes est similis Platoni, & relatio æqualitatis, qua vnus Angelus est æqualis alteri, vel inæqualis, & sic de alijs? aut hoc commune similitudo? aut hoc commune æqualitas est transcendens. Si primo modo? hoc videtur contra principia sua esse: quia alibi probat, quòd similitudo est realiter differens à fundamento per hoc, quòd fundamentum potest esse sine similitudine, & impossibile est idem separari à seipso. Eodem modo arguo in proposito, quando vnum potest esse sine alio illa distinguuntur realiter, sed Angelus potest esse sine similitudine: quia destructo alio Angelo non est similitudo. ergo illa similitudo differt realiter ab ipso Angelo. Et ex hoc arguo vltra. Ista similitudo si differt ab Angelo oportet, quòd sit accidens, & per consequens est in determinato genere, & non nisi in genere relationis. ergo non plus est ista relatio transcendens, quàm quæcunque alia.

Secundo arguit Ochā.

¶ Confirmatur ratio, quando quodlibet contentum sub aliquo communi est per se determinati generis, illud commune est per se determinati generis, sed quælibet talis similitudo in creaturis est determinati generis. ergo &c. Ex isto patet, quòd licet ens diuersorum generum possit esse fundamentum istarū relationum nō sequitur istas relationes non esse determinati generis. Sicut ex hoc, quòd secundum aliquos qualitas est in rebus diuersorum generū subiectiuè non potest argui, quòd qualitates illæ non sunt generis determinati. Si intelligit secundo modo? hoc non potest dici, nisi quia est commune æqualitati diuinarum personarum, & alijs æqualitatibus creaturarum, sed ita posset poni vnum commune æqualitati fundatæ super quantitatem, & æqualitati diuinarum personarum, & per cōsequens tunc esset transcendens illud cōe sicut ēm, & hoc quia nulla est rō ad probandum, quòd relationes æqualitatis idētitatis, & similitudinis strictè sumptæ sunt magis in genere relationis, quam ad probandum de alijs relationibus identitatis, æqualitatis, & similitudinis, quæ fundantur in alijs rebus aliorum prædicamentorum.

RESPONDEO breuiter ad omnes rationes Gulielmi Ocham. Et primo declaro aliqua, siue primo præmitto aliqua, quibus præmissis patebit responsio ad Ocham. Primo ergo præmitto, quòd respectu similitudinis est duplex fundamentum, vt etiam patet in littera Doctoris, scilicet remotum, & proximum. Exemplum. duo alba sunt realiter similia. fundamentum remotum est albedo in vtroque albo, fundamentum proximum est vnitas albedinis in qua conueniunt ista duo alba. Similitudo ergo fundatur in vnitate reali specifica albedinis, vt in fundamento proximo sic intelligendo; quod ratio proxima fundandi talem similitudinem est vnitas albedinis specificæ.

Respōsio ad Ocham dantur.

¶ Si dicatur, nonne album a. est fundamentum similitudinis terminatæ ad album b. & albū b. est fun-

damentum alterius similitudinis terminatæ ad albũ. a. & sic album. a. nõ est simile sibi sed albo. b. & sic nõ oportet ponere vnitatem albedinis in communi?

Similitudo dupliciter capitur.

¶Dico, quòd hoc nihil est: quia capitur similitudo dupliciter scilicet formaliter, & sic album. a. est simile similitudine albo b. & econtra. & fundamentaliter, quæ est ratio proxima fundandi similitudinẽ, supple, quæ est ratio proxima quare album a. est simile albo. b. Et certum est, quod non potest dari alia ratio proxima, nisi vnitas albedinis, in qua ista duo alba conueniunt realiter.

¶Si dicatur, quòd album. a. seipso est simile, & album. b. seipso est simile. Hoc non valet: quia tunc esset facilis responsio, & in omnibus possumus dicere, quòd quia talis natura, &c. Sequeretur etiam, quòd similitudo non fundaretur super vno sed super duobus, quod est contra Aristo. 5. meta. ca. ad aliquid. t. c. 20. vbi sic ait Arist. Et dicitur etiam alio modo æquale, simile, & idem, sunt igitur eadẽ. Omnia enim ista dicuntur secundum vnum modum: quia referuntur ad vnum. Sunt quædam igitur eadem, quorum substantia eorum est vna, & similia, quorum qualitas est vna, & vnum est principium numerorum, & mẽsura eorum. hæc ibi. Et ibi expresse Commen. vult, q dicantur similia, ęqualia, & eadem, quia cõueniũt in aliquo. vide ibi. Certum est ergo, q ex quo nõ cõueniunt realiter in vno numero, quòd conuenire dicantur in vno specie.

In specie specialissima fit comparatio, sed non in genere.

¶Præterea. Ex quo per Arist. 7. Phy. t. cõ. 19. in specie athoma fit comparatio: secundum magis, & minus tantum fiet in specie specialissima, & non in genere, vt diffusè declarat Commem. ibi. Tunc ergo quæritur quare vnum album est magis simile alteri albo, quam aliud: nulla alia causa potest assignari, nisi quia magis participat albedinem communem. vtrique. patet: ergo ex quo duo indiuidua alba sunt similia, sequitur, quòd conueniunt in vnitate specifica albedinis, quæ est simpliciter ratio fundandi similitudinem. Non tamen intelligo, quòd albedo sic in communi, vt abstrahit à singularibus fundet immediatè similitudinem realem: quia hoc est impossibile: quia vt sic habet tantum esse possibile, sed intelligo sic, q ratio formalis, quare vnum potest dici simile alteri est: quia vtrumque conueniunt in vna natura specifica albedinis. Nec intelligo, quòd prius fundetur in tali vnitate communi: & mediante illa in vnitate numerali, sicut aldedo immediatè fundatur in superficie, & mediante illa in substantia: quia tũc oporteret albedinem in communi habere existentiam propriá sicut, & superficies, sed similitudu albi. a. fundatur super a. vt in fundamento proximo non absolutè, sed inquantum conuenit cum alio albo, puta. b. in vnitate specifica albedinis. Et si fundamentum proximũ esset vnum numeru exemplum esset, magis clarum.

Quare inter patrem, & filium est perfectissima similitudo.

Sicut enim dicit Doct. in primo di. 31. & in quol. q. 6. q inter patrem, & filium est perfectissima similitudo: quia tam fundamentum remotum, quam proximum est vnum numero, & illud idem numero est perfectissime in tribus. Sic dico in proposito, quòd si posset dari vna albedo numeru, quæ esset realiter communis duobus albis, in qua realiter conuenirẽt, tunc secundum eandem albedinem numero communicabilem essent realiter similia, sic, quòd albedo esset fundamentum remotum, & inquantum vna in illis duobus albis esset fundamentum proximum. ergo nunc si duo alba sunt realiter similia conueniunt in albedinis vnitate in communi modu præexposito, tanquam in ratione proxima fundandi &c. Idem dico de equalitate, & identitate. Et ex his præmissis patet quid sit respondendum ad Ocham.

¶Ad primum de illis quantitatibus. Dico, q si illę quantitates non essent eiusdem speciei specialissimę, quòd non dicerentur formaliter æquales: quia ibi non esset proximum fundamentum ęqualitatis, siuè proxima ratio fundandi æqualitatem.

¶Ad aliud de albedine hac, & illa. dico similiter q essent similes inquantum essent vna ratio proxima fundandi similitudinem eo modo quo supra exposui, & si non conuenirent in vnitate speciei specialissimæ nullo modo dicerentur formaliter similes.

¶Ad aliud patet similiter ex supradictis.

In creaturis est vnitas specifica.

Ad aliud, cum quærit de illa vnitate, an sit vnitas realis numeralis, an specifica. Dico, q in creaturis est vnitas specifica. Et cum dicit, quòd illa non est realis. Dico, quòd hoc habet probare, nec hoc sufficiẽter probauit, vt patet videndo rationes, quas facit in primo dist. 2. & magis patebit in dist. 3. q. 1. secundi Doc. Sco. vbi soluit omnes rationes Ocham, & aliorum negantium posse dari præter opus intellectus vnitatem naturæ minorem vnitate numerali. Vide ibi. Sed in diuinis dico, quòd talis vnitas realis, quæ est proxima ratio fundandi similitudinem, & ęqualitatem est vnitas numeralis, vt infra patebit à Doct. dist. 31. & ibi exponam. Et cum vltra dicit, quòd vna relatio numero habet vnam rationem fundandi numero. Dico, quòd si intelligit de ratione proxima negatur, vt supra patuit.

¶Ad alia motiua de ęqualitate, & similitudine trãscendenti. Dico, quòd concesso, quòd illa similitudo sit distincta realiter ab ipso Angelo, & concesso ex consequenti, quòd sit accidens reale, negatur tamen quòd illud sit determinati generis (tenendo semper, quòd illud dicitur transcendens, quòd est commune pluribus prædicamentis) huiusmodi erit similitudo, & æqualitas vt fundantur in pluribus rebus diuersorum prædicamentorum, nec oportet hic multum insistere &c.

Alph. respõdet ad argumenta Scotista.

ALPHONSVS in primo. Respondet ad argumenta facta ex fundamentis Sco. quæ talia sunt, probando, quòd proximum fundamentum ęqualitatis in creaturis sit vnitas specifica rerum æqualium. Similitudinis verò vnitas specifica rerum similium. Primò sic: Illud est per se proximum fundamentum similitudinis rerum similium, in quo sibiinuicem sunt similia, sed in qualitate in communi tantũ sunt similia. ergo. Maior supponitur, & minor probatur: quia quę sunt similia, non sunt similia in eo, quod est proprium similitudini alteri similium, sed in eo, qđ est commune vtrisque: sed hæc albedo numero est propria huic, & illa illi: igitur duo alba non sunt similia in hac, vel in illa albedine, sed in albedine in communi.

Secundo vnitas relationis oritur ex vnitate alicuius absoluti præuij, sed similitudo in duobus similibus est eiusdem rationis in extremis: igitur hæc vnitas similitudinis oritur ex vnitate eiusdem rationis alicuius absoluti præuij, sed illud absolutum præuium non est hæc albedo, vel illa: quia neutra est communis alteri: ergo albedo in communi: & per consequens relationes æquiperantiæ, qualis est similitudo, præter extrema singularia, requirit aliquid commune, quod sit fundamentum ipsius.

¶Tertio. Si similitudo non fundatur super vnitate specifica, sed super hac albedine, & illa numerali, pari ratione posset super hac albedine, & hac nigredine numeraliter distinctis, quod est falsum. Probat consequentiã: quia non potest assignari ratio quare hæc albedo, & illa sunt similes, & hæc albedo, & nigredo non similes, nisi quia duæ albedines sunt eiusdem speciei, sed hoc non esset, nisi vnitas specifica esset per se fundamentum similitudinis.

¶Ad has rationes respondet Alphonsus ubi supra Ad primam negat minorem, & dicit, quòd sicut duo

alba

alba sunt formaliter similia suis proprijs similitudinibus, & non similitudine communi, sic sunt fundamentaliter similia suis proprijs albedinibus. Et similiter similitudo propriè dicta non est nisi inter distincta, vt distincta sunt, duæ autem albedines in albedine in communi non distinguũtur, igitur non assimilantur in illa. Item albedo in communi est fundamentum identitatis huius albedinis, & illius, igitur non est fundamentum similitudinis, vt condiuiditur identitati.

In quibus propriè sit similitudo.

Improbatur Alphon.

RESPONSIO patet ex supra declaratis, & concedo, quòd duo alba sunt formaliter similia suis proprijs similitudinibus, & nõ similitudine in communi, vnum tamen album non est fundamentum proximum similitudinis, nisi inquantum conuenit cum alio albo in vnitate specifica albedinis, ita quòd vnitas realis specifica est proxima, & præcisa ratio fundandi similitudinem, vt supra exposui. Et cum addit, quòd est inter distincta. Dico quòd requirit de necessitate, & distinctionem, & vnitatem, vnitatem respectu fundamenti proximi, in quo sunt similia, & distinctionẽ inter relatiua similia, quæ mutuo referuntur, vt patet à Sco. in primo distinct. 31. & in quolib. q. 6. Et quod dicit vltra scilicet quòd albedo in cõmuni est fundamentum identitatis huius albedinis, & illius. Concedo. Et cum infertur, ergo non est fundamentum similitudinis. Dico, quòd sub alia ratione est fundamentum identitatis & sub alia similitudinis, vt infra patebit à Doct. distinctione 31. & in quoli. q. 6.

Responsio Alphonsi.

¶Ad secundum respondet ipse Alphonsus dicens, quòd ratio soluit seipsam, quia si vnitas relationis venit ex vnitate fundamenti, oportet quòd talis sit vnitas fundamenti, qualis est vnitas relationis, nunc autem ita est quòd inter duo alba non est vna similitudo communis, sed duæ particulares, igitur non oportet quærere vnum fundamentum commune, sed duo particularia.

¶Responsio patet ex his, quæ dixi respondendo ad Ocham. Non enim accipitur vnitas similitudinis, vt sicut fundamentum dicitur commune, quòd ipsa dicatur communis, sed sic accipitur, quòd istæ duæ relationes, siue similitudines non possunt dici tales similitudines, quibus aliqua dicãtur adinuicem similia, nisi detur fundamentum vnum vnitate specifica, in quo conueniunt similia.

¶Ad tertium respondet. Idem Alphonsus, & dicit, quòd vt duæ albedines sint similes sufficit, quòd quælibet earum per naturam suam sit vera albedo, & non est alia causa quærenda. Vnde sicut non est quærenda causa quare ab hac albedine, & illa intellectus abstrahit conceptum specificum, & non ab hac albedine, & hac nigredine, nisi quia quælibet particularis albedo per suam naturam particularem vera est albedo, ideo ab eis potest abstrahi conceptus eiusdem rationis, sic in proposito.

¶Respondeo, quòd hoc non est soluere rationem, sed magis ipsam declinare, vt exposui in dist. 3. q. 1. secundi Doct. vide ibi, nec oportet hic pertractare an detur vnitas realis minor vnitate numerali. Ibi enim prolixè exposui Doct. & solui omnes rationes aliorum contra Doct.

ITEM ALPHONSVS vbi supra respondet ad argumenta, quæ facit Landulphus in primo dist. 18. q. 2. art. 1. conclusione quinta pro conclusione Sco. quòd inter personas diuinas est æqualitas propriè dicta, vt ponit ipse Sco. in primo dist. 19. & dist. 31. & in quoli. q. 6. Et primo arguit sic Landulphus ex fundamentis Sco. Vbicunque est perfecta ratio fundamenti, & distinctio extremorum, ibi est vera relatio, sed in personis diuinis est perfecta ratio fundamenti æqualitatis propriè dictæ, ergo. Maior patet quia ex sufficientia causæ infertur effectus, sed fundamenti, & extrema sunt sufficiens causa relationis, minor patet, quia personæ sunt extrema realiter distincta, & & ibi est magnitudo perfecta, quia infinitas, est etiã vnitas fundamenti, quia vna magnitudo numero est in tribus personis, ergo ibi est perfecta æqualitas, & hæc ratio patet in doct. subtili in primo dist. 31. & in quoli. q. 6.

¶Secundo arguit idem Landulphus. Ad æqualitatem, & similitudinem propriè dictam sufficit vnitas numeralis fundamenti, ergo inter personas diuinas est ponenda æqualitas, & similitudo propriè dicta. Consequentia patet, quia per Alphonsum totalis causa quare inter personas diuinas non sit ponenda æqualitas, & similitudo est, quòd earum nõ est alia, & alia quantitas, nec alia, & alia qualitas. Probatur ergo à Landulpho, quòd sufficit vnitas numeralis fundamenti, & probat quadruplici ratione, vt patet in suo primo dist. 8. q. 1. art. 1. conclusione secunda. Primo sic. Non minus repugnat vnitas fundamenti relationibus fundatis super vno, sicut est, idem, simile, & æquale, quàm relationibus non fundatis super vno, sed relationes, quæ non fundantur super vno possunt esse verè relationes, & propriè cum vnitate numerali fundamenti, ergo multo plus relationes fundatę super vno. Maior patet, quia relationes fundatæ super vno non distrahuntur per conditionem vnitatis plusquam illæ, quæ non fundantur super vno. Minor probatur, quia relationes producentis, & producti non fundantur super vno ex quinto meta. capitulo ad aliquid, & tamen in diuinis relationes producẽtis, & producti fundantur in eadem essentia numero. Et similiter in creaturis eadem res fundat relationes mouentis, & moti, vt patuit à Sco. in primo dist. 2. parte. 2. q. 3. & in distin. 3. q. 7. & in secundo dist. 25. & in quoli.

¶Secundo sic, habita vna quantitate, & vna qualitate reali numero in duobus realiter distinctis illa dicuntur æqualia, & similia realiter, & propriè, ergo cum vna vnitate numerali fundamenti stabit relatio realis fundata. Antecedens probatur, quia demus vnam quantitatem, & vnam albedinem separatam in sacramento vini, & substantiæ panis, ille panis nũc effectus istis accidentibus esset æqualis pani priori realiter, & propriè, & sibi similis.

¶Si dicatur, quòd ista non est æqualitas realis, nec similitudo, quia panis, qui præfuit non est, sed est transubstantiatus.

¶Istud non valet, quia hoc non est propter vnitatem realem fundamenti, sed propter defectum extremi, sed si rediret idem panis transubstantiatus, & maneret, esset æqualis pani affecto illis accidẽtibus, & tunc esset idem fundamentum numero.

¶Tertio sic. Vnitas numeralis fundamenti, non plus repugnat relationibus æquiparãtiæ, quàm relationibus superpositionis, sed istis nõ repugnat, ergo nec illis. Maior patet, quia relatiua superpositionis plus recedunt ab vnitate, quàm relatiua æquiparantiæ. Minor probatur, quia totum ad partem se habet secundum rationem excedentis, quia omne totũ maius est sua parte, & tamẽ totius, & partis est vnitas numeralis, ergo relatio superpositionis stat cum vnitate numerali, & per consequens multo plus relatio æquiparantiæ.

¶Quarto sic. In entibus est dare perfectam distinctionem, & inæqualitatem realiter, ergo & perfectã identitatem, & æqualitatem. Ista consequentia patet, quia secundum beatum August. æqualitas perfectior est simpliciter inæqualitate, & identitas distinctione. Si ergo est dare in vniuerso illud, quod est imperfectius scilicet inæqualitatem, & distinctionẽ perfectam, non deficiet illud, quod est perfectius

scilicet

scilicet æqualitas perfecta, & identitas, sed non potest esse perfecta identitas, nec perfecta æqualitas, nisi cum distinctione extremorum realistet vnitas substantiæ numeralis, sic est in diuinis personis, & sic patet.

Alph. quærit soluere rationes Landulphi.

RESPONDET ALPHONSVS vbi supra. Primo ad primam dicit, quòd licet in diuinis sit magnitudo perfecta, quia tamen non est ibi alia, & alia magnitudo, ideo nõ est ibi æqualitas propriè dicta.

2. ¶Sed hæc responsio non soluit rationem. Tum, quia cum vnitate fundamẽti sufficit realis distinctio extremorum. Tum, quia relatio originis magis requirit distinctionem fundamenti, quàm relatio similitudinis, vel æqualitatis, vt patet quinto metaphi.ca.ad aliquid.tex.com.20. vbi vult philosophus, quòd relatio secundi modi fundatur super actionẽ, & passionem. Et quomodo hoc intelligatur. Vide Sco.in tertio dist.8.& in quolib.q 13. Relatio verò similitudinis, & æqualitatis fundatur super vnum, & tamen in diuinis paternitas, & filiatio, quę sunt relationes secundi modi fundantur super eadem essentia numero, vt patet à communiter theologis, quæ relationes originis ex sua ratione formali non requirunt vnitatem fundamenti, à fortiori ergo relationes æqualitatis in diuinis possunt fundari super vno fundamento numero, quum de ratione sua requirant vnitatẽ fundamenti, vt expresse patet ab Arist. & com. vbi supra.

Nota & bene.

¶Ad secundum respondet. Idem Alphonsus dicẽs primo, quòd non est simile de relationibus originis, quæ non fundatur super vno, & de relationibus, quæ fundantur super vno, quia relationes originis sunt alterius, & alterius rationis in extremis, ideo non supponunt aliquam distinctionem priorem, relationes autem, quæ fundantur super vno sunt eiusdem rationis in extremis, ideo requirunt aliquam distinctionem priorem, vt determinentur ad certum numerum.

¶Dat etiam aliam responsionem negando minorem, scilicet quòd fundentur in eodem fundamento numero, non enim relationes originis fundantur in eadem essentia realiter, cum sint realiter ipsa per exclusionem omnis distinctionis ex natura rei.

¶Ad secundam probationem dicit, quòd in creaturis nulla vna res fundat relationem mouentis, & moti, quia omne, quod mouetur ab alio mouetur, vnde voluntas non secundum illud quod mouet mouetur, sed secundum aliud.

¶Ista responsio non soluit rationem, vt patet intuenti. Quando dicit, quòd quia relationes similitudinis sunt eiusdem rationis in extremis, ideo requirunt fundamenta distincta, vt determinentur ad certum numerum. Dico primo, quòd sufficit, quòd sint determinate, puta ad dualitatem, vel quaternitatem propter extrema, quia ergo pater, & filius tantum sunt duo extrema, ideo ex natura rei inter patrem, & filium sunt duæ similitudines, & duæ æqualitates, vna in patre, & alia in filio. Et si per impossibile essent in diuinis centum filij, ratione tot extremorum essent tot, & tot similitudines Nam inter duo extrema tantum non possunt esse, nisi duæ similitudines, vna in vno extremo, & alia in alio extremo. Dico secundo, quòd determinatus numerus relationum eiusdem rationis non accipitur à fundamento, vt patet, quia idem fundamentum numero potest fundare mille similitudines eiusdem rationis, vt subtiliter probat Sco. in tertio dist.8.

Quomodo paternitas & filiatio sint idem et distinguantur.

¶Ad aliud vbi negat minorẽ. Dico primo, quòd quamuis paternitas, & filiatio sint realiter ipsa essentia diuina, distinguũtur tamen ex natura rei, vel sunt non idem formaliter, vt probat Sco. in primo dist.2. parte 2.q.1. & expresse vult, quòd formaliter distinguantur, vt patet dist.8. primi.q.pen. & sic possunt fundari ex natura rei in eadem essentia numero. Secundo dico, quia si propter identitatem relationis originis cum essentia, ipsa essentia non dicitur fundamentum, & tamen sunt verè origines realiter distinctæ, ita dicetur in proposito, quòd similitudo, & æqualitas quamuis sunt idem cum essentia, tamen cum vera vnitate numerali ipsius stat, quòd erunt reales, & realiter distinctę.

¶Respondet ipse Alphonsus, quòd si tales essent possibiles non fundarentur in essentia propter identitatem, sed nõ sunt possibiles in diuinis, quia ibi nõ est alia, & alia quantitas. Sed iudicio meo hoc dicit ad placitum, cum non appareat maior ratio de relationibus originis, quàm de istis.

¶Ad illud, quod dicit, quòd eadem res non potest fundare relationes mouentis, & moti. Dico, quòd hic non oportet insistere, cum hoc sit quodammodo notum per experientiam, sed quia hoc manifestè apparet à Sco. in primo dist.2.q.3. secundæ partis, & dist 3. q.7. & in sec. dist.2. q 10. & dist.25. quæstio vnica. & in quolib. & 26. distinc. primi. Et vide expositiones quæ feci in primo distin.3. q.7. & in secundo dist.2.q.10. & dist.25. Concedit tamen ipse Alphonsus, quòd in nobis sunt duę voluntates scilicet agens, & possibilis, quicquid sit etiam posito, quòd tantum esset vna, patet quòd potest mouere se causando aliquem actum in seipsa.

¶Ad secundam probationem illius antecedentis, quòd idem numero potest esse proximum fundamentum æqualitatis. Dicit idem Alphonsus, quòd si eadem quantitas numero esset in diuersis talia nõ essent æqualia, sed eadem. Ad probationem dicit, quòd si rediret idem panis transubstantiatus, non esset æqualis pani affecto illis accidentibus, sed idem in quantitate, licet diuersus in substantia.

¶Sed ex superius declaratis patet, quòd hæc responsio non euacuat rationem, nec oportet amplius insistere.

¶Respondet ipse Alphonsus. Primo negando maiorem sicut respondit ad primam rationem. Secundo per interemptionem minoris, quia totum realiter distinguitur à qualibet sui parte ratione alterius.

¶Dico quicquid sit de illo exemplo totius, & partis, quòd ratio illa eodem modo tenet sicut prima, vt patet, nec multum curandum est de exemplis, vbi habetur veritas propositionis. Nec est præsentis speculationis quomodo totum dicatur distingui à suis partibus. De hoc patebit dist.2. tertij Doctoris vbi multa exposui.

Non est multum curandũ de exemplis, vbi habetur veritas propositionis.

¶Ad quartam. Idem Alphonsus concedit, quòd in entibus potest reperiri perfecta ęqualitas, immo si in entibus reperitur æqualitas propriè dicta, necessario est perfecta, quia cõsistit esse punctuali, nec suscipit magis, & minus. Et dicit, quòd nunquam cũ quantitate numerali stat ęqualitas propriè dicta.

¶Hęc responsio nihil valet, quia procedit ex eodẽ fundamento, dic vt supra.

Idem Alph. soluere nititur aliã rationem Landulphi.

NOTA ETIAM quòd iste Doct. nititur soluere rationem, quam facit Landulphus in primo dist. 19.q.2.art.2. conclusione prima, qua probat ex fundamentis Scoti, quòd in diuinis ęqualitas est distincta ab identitate, & similitudine. Et arguit sic Fundamenta non eadem ex natura rei fundantia relationẽ, necessario fundat relationes distinctas. Sed infinitas, & essentia, similiter infinitas, & sapientia sunt non idem ex natura rei, & fundant relationes adęquantes suam rationem totalem, ergo fundant relationes distinctas, & per consequens ęqualitas, quę fundatur in infinitate, & identitas in essentia, & similitudo in sapientia erunt relationes distinctę. Maior patet,

quia

quia ex qno ponitur relatio adæquari fundamento: si fundamentum non sit illud relatio nõ erit eadem, si enim esset eadem alteri relationi excederet fundamentum suum: quia fundaretur in altero fundamẽto distincto à suo: Minor quantum ad primam partem supponitur, quantum ad secũdam scilicet quòd istæ relationes adęquent totam rationem fundamẽti: patet quia pater est filio æqualis secundũm totã infinitatem adæquate, & similiter idem secundum essentiam, & similis secundum sapiẽtiam adæquatissimè. hæc Landulphus. & hæc ratio potest patere à Sco in primo. di. 19 & di. 3 t.in quoli. q. 6.

¶ Respondet Alphonsus vbi supra dicens quòd nulla est distinctio, nec formalis, nec ex natura rei inter infinitatem, & essentiam, & per consequens nõ pononiur fundamenta distincta respectu harum relationum scilicet similitudinis, identitatis & æqualitatis.

DICO qoòd supra di. 8. q. 2. in responsione ad principale argumentum patet quomodo inter infinitatem intensiuam (quæ ponitur gradns intrinsecus essentiæ diuinæ) & essentiam diuinam ponitur distinctio, & si non formalis, ponitur tamen distinctio ex natura rei, quæ est minima distinctio inter distinctiones, quæ sunt præter opus intellectus. Dico etiam, quòd saltem sunt non idem formaliter, vel saltem distinguũtur formaliter negatiuè: licet nõ positiue, cum gradus intrinsecus non dicat distinctã formalitatem ab eo, cuius est gradus intrinsecus. vt patet à Doc. vbi supra. Ex his ergo patet infallibilis positio doctoris subtilis, & quomodo etiam possunt solui multæ obiectiones contra ipsum. Sed sufficiant quæ dixi, vt euitem tantam prolixitatem relinquendo multa ingeniosis, & intellectus acumine prędius. Et sic terminatur hæc distinct. 19. quam bene libra.

Distinctio ex natura rei, est minima distinctio inter distinctiones, quæ sunt præter opus intellectus.

Quæstio Secunda.

Vtrum quælibet persona diuina sit in alia.

Scotus 1. Sent. dist. 19. q. 2.
D. Thomas 1 parte summa, q. 42. Artic. 5.
Durandus. 1 sent dist. 19. q. 1.
Ricardus 1. sent dist 19. q 1.
Franciscus de Mayronis. 1. sent. dist 20 q. 3.
Ioannes Bacconitanus. 1 sent. dist. 19. q 2.

Henricus in summa art 1. & quolib 6. Artic. 5.

SECVNDO quæritur. Vtrum quælibet persona diuina sit in alia?

QVAESTIO præsens est tam plana, & facilis in textu, quòd non indiget expositione nostra. In qua quidem ponitur opi. Hen. q duobus modis potest intelligi aliquid esse in alio. primo scilicet secundum totum, vt vinum in amphora, aut secundum partem &c. Vide in textu vbi hęc opi. clara est ex se.

CONTRA illud. Quia dicit Hen. quòd licet persona quæ est in alia sit in illa secundum partem, quia secundum essentiam, tamen illa persona, in qua est alia quasi continet illam secundum se totam. Cõtra hoc arguit. Doc. & probat primo, quòd persona secundum se totam continet aliam: quia illa alia est in illa secundum se totam. Et supponit vnum. quòd persona esse in alia, & econtra dicit relationem communem, quæ dicitur communis quia est inter extrema eiusdem rationis, vt similitudo, & æqualitas, præsentialitas, amicitia, & huiusmodi. Cum enim dicimus, quòd una persona est in alia, accipimus in proposito esse perfectè præsentem illi, & econtra. Cum ergo hæc præsentialitas requirat extrema eiusdem rationis, idest quòd requirit fundamẽtum eiosdem rationis in extremis, quæ sic referuntur. ergo si una dicitur præsens secundum partem, & alia similiter. Et si una secundum se totam. & alia similiter.

¶ Ibi secundo sic. Quando aliquid dicitur esse in alio, &c.

¶ Hæc ratio probat, qnòd una persona non dicatur esse in alia secundum partem, & tota ratio clara est, &c. clara sunt usque ibi.

¶ Ad primum dico &c. In quo dicit aliqua. Primo, quòd non sequitur, ut si aliquid alicui primo cõueniat, conueniat parti maxime in etherogeneis. Et sic licet filio conueniat primo esse in patre (accipiẽdo esse in, vt est suppositi perfectè præsentis patri) non tamen conuenit patri. Et sic non sequitur, quòd essentia sit in patre, uel filiatio, ut esse in dicit suppositum esse præsens patri, & econtra. Secundo dicit, q etiam licet aliquid conueniat alicui primo, non autem sequitur, quòd æqualiter cuilibet parti: quia forte potest competere uni parti & non alteri vt intelligere primo competit homini, & tamen non competit corpori: quia corpus non intelligit. Sed forte animæ, licet tamen hæc sit impropria, anima intelligit, ut est coniuncta corpori. vt patet à Docto. in 4 di. 44. Et posito etiam, quòd competat animæ, non tamen competit homini: quia animæ: quia tunc sibi competeret per partem.

¶ Si dicatur. nonne homo intelligit per animam;

¶ Dico quòd licet anima sit proxima ratio, qua intelligere competit homini, sicut risibile per animam, non tamen sequitur, quòd primo intelligat per animam, quia intelligere primo sequitur totum coniunctum. Tertio dicit, quòd posito, quòd intelligere competat primo homini, & nullo modo corpori, nec animæ: non tamen sequitur, quòd si anima est ratio formalis inhærentię huius prædicati, quòd etiam corpus sit talis ratio. Sic est in proposito: quia licet filius sit in patre secundum se totum non tamẽ filiatio, & essentia sunt in patre, & si essentia sit ratio formalis quare filius sit in patre, nõ tamen sequitur, quòd sit filiatio. Cætera patent.

Homo primo non intelligit per animã quia intelligere primo sequitur totum coniunctum.

QVANTVM ad secundum art. dico In isto articulo habetur, quòd nec sola essentia est ratio talis præsentialitatis, nec sola proprietas, sed utraque quia perfecta pręsentialitas aliquorum requirit distinctionem realem illorum inter se, & perfectam vnionem personę. ergo per proprietates sunt realiter distinctę, & per essentiam diuinam perfectissimè unitę, & sic sunt sibi adinuicem perfectissimè pręsentes.

QVANTVM ad tertium arti. Quia iste modus essendi in: non est aliquis istorum modorum formaliter, quos ponit philosophus 4 physi. formaliter dico: quia omnes illi modi sunt per hoc, quòd contentum est aliquid continentis, & non econtra ut patet: quia genus continetur in specie, vt pars essentialis: & non econuerso, & pars integralis continetur in toto integrali, ut pars, & non econuerso. Et breuiter vult dicere, quòd in illis modis non est mutua continentia eiusdem rationis, sicut est in modo essendi in pręsentiali: quia eo modo, quo pater est perfectè pręsens filio, & filius patri. Cętera patent.

Quid enim est patrẽ esse in filio nisi filium esse cõsubstantialẽ patri, et idẽ de spiritu sancto idẽ dicendum que de fruitione & de uisione.

AD primum argumentum. Dico, quòd confusio esset. Si quodlibet esset in quolib. secundum opi. Anaxa. quia sic quodlibet esset in alio, sicut pars eius sicut videtur philosophus imponere sibi, persona autem non est in persona, sicut pars eius. ut supra patuit. artic. 3. ideo non sequitur confusio.

¶ Cum confirmatur ratio per illud phil. 6. phi. de indiuisibilibus, quòd sicut indiuisibile non distinguitur ab indiuisibili, nisi sit extra illud: quia duo indiuisibilia simul posita non faciunt maius, immo nec infinita. Cum ergo personę in diuinis sint indiuisibiles,

uisibiles, si sunt simul: non sunt distinctæ. Hæc ratio non concludit. Tum: quia non est simile de indiuisibili in quantitate, & de indiuisibili in substantia. Tum etiam: quia non sequitur, quòd si essent duo indiuisibilia simul, quòd non essent distincta inter se, tantum enim sequitur, quòd non essent distincta situ: per se autem non habent situm, ut patet.

¶ Ibi. Ad secundum argumentum. Responsio stat in hoc. Primo, quòd si plura concurrunt in aliquo realiter, quòd non est intelligibile ipsum non componi ex illis. Et sic essentia diuina cum proprietate componeret ipsam personam, si proprietas illa esset formaliter in essentia diuina, & realiter distincta ab illa. Secundo cùm dicimus, quòd persona est, in alia persona non dicimus quòd sit illa formaliter: nec pars illius, & distincta realiter: sed sic dicimus quòd est unum suppositum realiter distinctum ab alio, quòd perfecte est in alio idest, quod perfectissimè est præsens illi.

¶ Ibi Ad tertium. Dico quòd quando abstractū dicitur esse in aliquo: aut de uirtute sermonis denotatur esse in: sicut forma in informato: sicut cum dicitur color est in lapide, denotatur quòd color sit in lapide: sicut forma informans, & non sicut pars in toto: & tunc ista propositio est neganda, filiatio est in patre: & tunc prima consequentia non valet. Arguendo sic, in patre est filius: ergo in patre est filiatio: quia in antecedente accipitur esse in consequente per perfectam præsentialitatem in consequente autem per informationem: & sic patet responsio. Et cum dicit circa finem, accipiendo esse in, pro inexistentia intima: non sequitur: ergo pater est filius? sed est fallacia æquiuocationis: quia cum dico paternitas intime inexistit patri, idest quòd perfectissime, & intime est præsens patri. Et cum infertur, quod si paternitas perfectissime inexistit patri, modo præexposito: ergo pater est filius: infertur de inexistentia formali, ac si paternitas formaliter inexisteret patri: & sic patet.

¶ Ibi Ad quartum Hic notantur plura. Primum: quod quando. a. habet habitudinem aliquam ad. b. & b. habet similem habitudinem ad. c. & hoc est verum in relatiuis superpositionis, & suppositionis: licet non in omnibus: & hoc tenet secundum rationem prioris, & posterioris, vt patet infra. Vt sicut se habet abauus ad auum: ita auus ad patrem meum: ergo sicut pater, meus est prior me: ita auus est prior patre meo: & abauus auo meo: & sic semper procedendo: & per consequens prior me: non ualet autem conuertendo idest, quod sicut se habet auus meus ad patrem meum: ita pater meus ad auum. ergo sicut auus erit prior patre meo. ergo & pater meus erit prior auo meo? quia tunc sequeretur quòd idem esset prior seipso. Secundum est: quòd propositio prius dicta, non est vera in relatiuis æquiparantiæ: quia sequeretur quòd idem esset, sibi simile: & si debet esse uera, oportet addere istam specificationem scilicet omni alio à se. sic dicendo. Quicquid est simile sorti, est simile omni alij à sorte simili sorti: ut patet in textu. Tertio addit: quòd medium ad quod cōparantur extrema sit limitatum: vt patet in textu. Quarto addit: quòd sic arguendo tenet de priori, & posteriori in essentialiter ordinatis, in ratione prioris, & posterioris: non autem in alijs conditionibus consequentibus prius, & posterius, vt mediate, vel immediatè: quia non sequitur: pater meus est immediatè prior me: & auus est immediatè prior patre meo. ergo auus meus est immediatè prior me? & sic patet responsio ista. Et argumētum non est ad propositum: quia cum dico filius est in patre: & pater in filio: tantum dico perfectam præsentialitatē adinuicem: & non dico aliquem ordinem essentialem inter patrem, & filium in ratione præsentialitatis: vt supra dixi.

¶ Ibi. Ad aliud: quòd Deus est in Deo. Et cum infertur. ergo Deus distinguitur à Deo. Negatur consequentia propter fallaciam consequentis: quia in prima ly, Deus, qui sequitur præpositionem in, non confunditur: & ideo potest stare pro aliquo supposito indeterminato indeterminatè. In consequente vero ly, Deus, qui sequitur ad distingui, confunditur propter negationem inclusam in distingui: & sic est fallacia consequentis arguendo à termino non distributo, ad eundem distributum: ut patet quia non sequitur. Animal est genus. ergo omne animal est genus?

¶ Ad ultimum dico, quòd exitus filij à patre, est processus producti à producente: talis autem exitus in se, nihil prohibet, quin exiens maneat in eo, à quo exijt &c.

Quod sit exitus filij à patre.

Distinctio Vigesima.

Circa istam distinctionem Vigesimam quæro unum: utrum tres personæ sint æquales in potentia.

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauent 1 sent dist 24 q. 1 artic 1.
Alexander Alensis 1 parte summa q 45 memb. 1.
Scotus primo sent dist. 24 q. 1.
D Thomas. 1 parte summa q 30 art. 3.
Ricardus. 1 sent dist 23 q 1.
Durandus. 1. sent. dist. 24. q 1.
Franciscus de Mayronis primo sent. dist. 24. & 25.

CIRCA vigesimam distinctionem quærit doct. Vtrum tres personæ sint æquales in potentia.

RESPONDEO omittendo potentiam logicam quæ dicit modū compositionis ab intellectu factæ &c. Quia alias declaraui, quid sit potentia logica: ideo non aliter extendo me in præsenti declarare. Et cætera clara sunt.

Potentia logica nihil aliud est quā posse ius quodam. causatus à ratione ex nō repugnātia terminorum, in quantū non repugnant.

¶ Incidit tamen in hac. q. una difficultas: cum omnipotentia dicat vere potentiam actiuam: quæritur an pater respectu generationis filij dicatur omnipotens: siue posse generare filium in diuinis pertineat ad omnipotentiam? Egidius expressè dicit: quòd sic, & rationes suæ patent: excepto quòd quando dicit de actione immanente, & transeunte: vult dicere, quòd actio transiens ad extra, quę non denominat agens, dicitur possibilis: vel ex sua ratione formali: vel quia terminatur ad terminum possibilem: puta generare ignem, ut transit in materiam extrinsecā dicitur esse possibile: & ex ratione sua formali: & quia terminus eius scilicet ignis generatus est possibilis. Actio vero immanens, ex hoc quòd est in agente. & ultra prędicta, requiritur quòd non repugnet agenti. Et sic generare simpliciter in diuinis. Primo modo est simpliciter possibile: ut patet. Secūdo modo est possibile tantum respectu patris: quia tantum denominat patrem, & non filium: & hoc est quod dicit.

Egidius de Roma primo sen. præsenti distinctione.

CONTRA istud non comparando &c. Doc. intēdit improbare, quòd generare in diuinis pertineat ad omnipotentiam, vt omnipotentia dicit potentiā mere actiuam. Et supponit unum ab omnibus cōcessum. scilicet quòd tres personę sint ęquales in omnipotentia,

&c in

& in potentia: vt patet in ſymbolo. Et ideo quærit accipiendo generare in diuinis, non comparando ad aliquod ſuppoſitum: an ipſum reſpectu termini producendi, puta filij dicat potentiam actiuam, an non? Si primo? filius non erit æque omnipotens, cum patre: quia non poteſt generare. Si non? ergo generare non pertinet ad omnipotētiam, quod eſt intuentum.

QVANTVM ergo ad iſtum artic. dico aliter: ꝙ potentiæ actiuæ primum correlatiuum eſt poſſibile: non communiter ſumptum, vt opponitur impoſſibili: quia hoc modo poſſibile eſt Deum eſſe: & tamen illud poſſibile, non eſt terminus alicuius potentiæ actiuæ. ergo oportet, ꝙ poſſibile, vt eſt potentiæ actiuæ correlatiuum ſumatur determinatiuus: hoc autem non videtur, niſi ſecundum ꝙ Auicen. accipit poſſibile 6. meta. & alibi frequenter, prout opponitur ei quod eſt neceſſarium ex ſe: & tunc, cum quodlibet intrinſecum Deo ſit in ſe formaliter neceſſarium, vel per identitatem cum eſſentia, quæ eſt formaliter ex ſe neceſſaria, nihil intrinſecum Deo erit terminus potentiæ proprie dictæ: & ſi hoc eſt, cum ad omnia alia ab eſſentia diuina eandem rationem principij habeant tres perſonæ: quia prius intelligitur principium illud producendi creaturas, communicatum tribus, quam poſſit habere actum producendi iſta alia.: ſequitur quòd æqualis erit potentia trium perſonarum, quantum ad numerum poſſibilium. Aſſumptum autem declaratur in q. illa de ordine productionum extrinſecarum ad intrinſecas ſecundo lib. q. prima &c. vide textum Doc. Sententia huius eſt, quòd cum potentiæ actiuæ correlatiuum ſit ens poſſibile contingens ſcilicet quod poteſt eſſe, & non eſſe: & poſſibile obiectiuè, non autem ſubiectiuè: quia poſſibile ſubiectiuè quod eſt materia, vel ſe habens loco materiæ. eſt correlatiuum potentiæ actiuæ transmutatiuæ: quia tranſmutat materiam ab vna forma in aliam: vt patet de igne: & ſic omnis potentia creata dicitur tranſmutatiua, quia de neceſſitate præſupponit ſubiectum in quod agat: potentia verò diuina eſt ſimpliciter actiua, & reſpicit primo ens poſſibile obiectiuè. Et licèt aliquando tranſmutet materiam de vna forma in aliam: non tamen eſt neceſſe: quia poſſet producere omne poſſibile, nulla præſuppoſita materia. Et ſic omnipotētia dicitur potentia actiua vt reſpicit omne poſſibile: ſiue omne cauſabile: & quòd talis potentia actiua reſpiciat aliud, inquantum aliud probat infra per duas auctoritates philoſophi.

Vide ſecūdā q. quolibet & hic, ꝙ obiectum omnipotentiæ eſt ens cauſabile, ideſt creatura, non autem producibile tantū cuiuſmodi eſt filius Dei ſiue nō vnitate generali. Si enim pater poſſet creare aliquam creaturam et filius nō poſſet, pater eſſet omnipotentior filio, ſed vnica eſt cauſalitas in tribus.

Dubitatio. Reſponſio.

¶ Ibi. Sed tunc reſtat dubitatio ſcilicet ex quo in patre eſt potentia generandi: & talis potentia reſpicit poſſibile: & filius non eſt poſſibilis. Reſpondet quòd poſſibile poteſt accipi. primo vt opponitur impoſſibili: vt patet: ſupra d. 2. & ſic filius eſt poſſibilis. ſecūdo vt opponitur neceſſario ex ſe formaliter: & ſic filius non eſt poſſibilis, cum ſit neceſſe ex ſe formaliter: vt patet ſupra. d. 2. & 8. q. vlti. & hoc modo omne ens aliud à Deo dicitur poſſibile: vt patet ſupra d. 8. q. vltima. tertio vt opponitur neceſſario à ſe originaliter, ideſt quòd nō eſt neceſſe eſſe à ſe originaliter: quia hoc habet a patre: & hoc modo poteſt dici poſſibilis. Sed poſſibile primo & tertio modo non reſpiciunt proprie potentiam actiuam. & ſic non eſt correlatiuum potentiæ: ſed ſolum ſecundo modo.

¶ Ibi. Sed nec ſic vtuntur Sancti. Nam philoſophi, & Sancti cum loquūtur de poſſibili, quod eſt terminus potentiæ productiuæ vel actiuæ: loquuntur de poſſibili ſecundo modo. Et Docto. dicit quòd licèt poſſibile primo, & tertio modo verè ſit in diuinis: quia tamen hoc nomen poſſibile ſonat in voce, licèt non in re, aliquam imperfectionem: ideo dicit ꝙ non debet proprie concedi, quòd filius ſit poſſibilis, ſed ꝙ ſit productus, vel originatus, & huiuſmodi: & patet quod ſequitur.

¶ Ibi. Hoc modo loquendo ad quæſtionem. Senſus huius literæ eſt, quòd etiam poſito, quòd in patre ſit verè potentia generandi: tamen filius eſt ei æqualis in potentia. Et hic intendit Doc. ꝙ filius habet ſimpliciter eandem memoriā fęcūdam quam pater habet: licet in patre habeat terminum adęquatum, vt productum à patre: & in filio habeat eūdem terminum, ſed non productum à filio: ſed ſolum à patre. Cętera patent:

AD argumenta principalia. Ad primum. Ibi. Argumentum Augu. Et argumentum tale eſt. Si non poteſt generare filium ſibi æqualem. ergo nō eſt omnipotens. Si ergo poteſt generare filium ſibi æqualē. erit omnipotens. ergo & poſſe generare pertinet ad omnipotentiam: Dicit Doc. ꝙ hoc non tenet per locum intrinſecum (qui eſt quando terminus inferens continetur in termino illato: ſicut ſuperius in inferiori, vel totum in quantitate, quò eſt vniuerſale vniuerſaliter ſumptum, reſpectu partium ſubſtātiuarū) quaſi ſic arguendo. Patet eſt omnipotēs, ideſt poteſt omnia poſſibilia: ergo poſſe generare ptinet ad omnipotentiā? non ſequitur: quia omnipotentia dicit potentiam actiuam, quæ reſpicit poſſibile obiectiuè ſecundo modo dictum: poſſe verò generare, non eſt poſſe potentiæ actiuæ, quæ reſpicit aliud: ſed eſt poſſe potentiæ productiuę, vel originatiuè: quod in diuinis non reſpicit aliud diſtinctum eſſentiāliter: ſed reſpicit tantum productum diſtinctum tantum perſonaliter. Cętera patent, vſque in finem.

Quæſtio Vnica.

Circa vigeſimamprimam Diſtinctionem. Quæritur. Vtrum. Hæc ſit vera. ſolus Pater eſt Deus.

Seraphycus Bona. 1. ſent. diſt. 21. q. 1. Artic. 1.
Alex. Alenſis. 1. parte ſumma. q. 60 membro. 3. Arti. 1. & 2.
Scotus 1. ſent. diſt. 21. q. 1.
D Thomas. 1. parte ſumma q. 31. Artic 4.
Ricardus 1. ſent. diſt. 21. q. 3.
Durandus. 1. ſent. diſt 21. q. 1.
Fran. de Mayronis primo ſen. diſt. 21. q 1.



IRCA vigeſimam primam diſtinctionem quærit Doctor Vtrum hæc ſit vera: ſolus pater eſt Deus.

PROBAT Doct. in præſenti diſ. per multas rationes ꝙ hæc propoſitio ſit vera, ſolus pater eſt Deꝰ. Prima clara eſt: & etiam probatio antecedentis.

¶ Ibi. Item ſolus Deus eſt pater. Hoc antecedens patet per exponentes: nam exponentes excluſiuę affirmatiuæ & primi ordinis ſunt iſtæ. Solus Deus eſt pater: exponitur ſic. Deus eſt pater: & non alius à Deo eſt pater: vel nullus alius à Deo eſt pater. Et iſtæ ſunt veræ.

¶ Ibi. Item ſolus Deus eſt Deus. ergo ſolus pater eſt Deus. Hanc conſequentiam probat: quia ſemper illa conſequentia eſt bona, quando antecedens infert exponentes conſequentis. Exemplum; tantum animal rationale eſt riſibile. ergo tantum homo eſt riſibilis. exponentes huius conſequentis ſunt iſtę: homo eſt riſibilis: & nullus non homo, vel nihil non homo eſt riſibile: ſi iſtæ inferuntur ab antecedente, conſequentia erit vera: & patet quòd inferuntur: quia bene ſequitur: tātum animal rationale eſt riſibile. ergo

omne

omne risibile est animal rationale: patet ab exclusiua vt supra ad uniuersalem affirmatiuam de terminis transpositis valet consequentia. Tunc vltra, omne risibile est animal rationale. ergo homo est risibilis: patet, quia est animal rationale: & sic habetur prima exponens. Secunda habetur sic. Tantum animal rationale est risibile. ergo nihil non animal rationale est risibile: & animal rationale est diffinitio hominis. ergo sequitur. nihil non homo est risibile. Sic doc. arguit in proposito. Solus Deus est Deus: hæc est vera: ergo solus pater est Deus. Negat consequentia. Probatur: antecedens infert vtranque exponentē consequentis, scilicet istas pater est Deus & non alius à patre est Deus. Negatur, quòd inferat istas: bene infert primam, scilicet istā pater est Deus vt patet ibi. Sed non infert secundam. Cum probatur sic. Solus Deus est Deus. Concedo, ergo non alius a Deo est Deus. Cōcedo: quia hæc est secunda exponens huius solus Deus est Deus. Et ultra non alius à Deo est Deus. ergo non alius à patre est Deus? Negatur ista vltima consequentia. Cum probatur: quia hic videtur fallacia consequentis. Alius à Deo, ergo alius à patre, si est fallacia consequentis. ergo arguendo negatiue eodem ordine erit bonum argumētum. Dicit doc. quòd non est fallacia consequentis: immo hæc simpliciter est vera. Alius à Deo: ergo alius a patre: sicut in ista, aliud ab animali; ergo aliud ab homine: quia animal stat ibi confuse, distributiue pro omni animali: & probatur quòd alius à Deo non inferat aliud a patre: quia si infert, ex hoc inferretur Deus stat ibi distributiue: quia alius à Deo. ergo alius ab isto Deo. Et quòd non stet distributiue: probatur: quia tunc esset omnis propositio falsa, vbi prædicaretur relatiuum diuersitatis de aliquo: puta diuersum: differens &c & sic dicendo, homo est aliud: ly, aliud, distribueretur: & sic si homo est aliud, erit aliud ab isto, aliud ab isto, aliud ab isto & cæt. & sic aliud à semetipso. Et tota vis huius argumenti stat circa hoc. An relatiuum diuersitatis distribuatur in se, an terminus sequens: & in responsione videbitur, quòd tantum terminus sequens: & sic patent istæ rationes.

Quomodo Deus accipiatur. AD q Hic sunt aliqua notanda Primum: quòd solus aliquando accipitur cathegorematice, & idē est quòd solitarium. Al quando sincategorematice: & tunc est exclusio: & negat associationem cū alio. Secundum. Solus potest determinare aliquid in se absolutè: ut cum dico solus homo, uel solus pater est in diuinis, & huiusmodi. Aut determinat aliquid non in se absolutè: sed respectu alicuius prædicati, vt cum dico. Solus homo est risibilis. ly, solus, determinat hominem in comparatione ad risibile: & est sensus quòd risibile excluditur, uel negatur à quolibet. quod non est homo. Tertium. Solus primo modo siue solitarie, uel ut determinat aliquid in se absolute, non est in diuinis: quia nihil est ibi solitariū. Si uero accipiatur secundo modo, & tunc aut comparatur ad essentiale: & uoco hic essentiale commune tribus: & sic hæc est falsa: solus pater est Deus: solus pater creat: gubernat: intelligit: est bonus, est sapiens: & huiusmodi. Si uero comparatur ad prædicatum tantum notionale, quod competit uni personæ: sic istæ sunt vera: solus pater generat: solus pater est innascibilis: accipiendo innascibili pro improducibili: vt patet infra. d. 28. solus filius est genitus: solus spiritus sanctus est spiratus: & huiusmodi. Quartum ibi. Probatur etiam falsitas. Probat hic Doct. hanc propositionem esse simpliciter falsam scilicet solus pater est Deus. Et prima probatio clara est & secunda: licet enim ista tantum homo est risibilis, habeat duas expunentes scilicet homo est risibilis, & nullus nō homo est risibilis: tamen per istā secundam exprimitur totus intellectus huius: tantum homo est risibilis.

¶ Ibi. Et ultra. Nullum risibile est non homo: ergo nullum risibile non est homo per illud secundi perhyermenias, ex negatiua de prædicato infinito sequitur affirmatiua de prædicato finito: unde bene sequitur. Nullum risibile est non homo ergo omne risibile est homo. Sequitur etiam propositio negatiua de prædicato negato scilicet ista nullum risibile est tantum homo. ergo nullum risibile non est homo. quod probatur per primum principium scilicet quod ex negatiua de prædicato infinito sequatur negatiua de prædicato negato: aliter de eodem diceretur affirmatio & negatio. Si enim ista: nullum risibile est non homo non ualeret istam: nullum risibile non est homo: tunc homo affirmaretur de risibile. & negaretur. Et sic patet ista probatio.

IBI Hinc aliqui instant. Aliqui volunt concedere quòd ista est uera: solus pater est Deus: quia non excluditur filius: quia nunquam exclusiua comparata ad extremū prædicatum excludit aliquid, quod sit de per se conceptu subiecti: sicut in ista. Tantum homo est risibilis: non excludit quin animal sit risibile, & quin rationale sit risibile: cum sit de conceptu hominis. Sic in proposito. Cum enim correlatiuum sit de conceptu correlatiui, ꝙ non intelligitur excludi.

¶ Doctor dicit, quòd correlatiuum non est sic de conceptu correlatiui, quòd sit pars eius essentialis, uel integralis: nec quòd pertineat ad diffinitionem illius quiditatiuam: immo tanta est diuersitas inter illa, quòd unū verè excluditur ab alio: & homo patet expresse à philosopho primo phi arguente contra Parme & Meli. ponentes tātum esse vnum principium: & tantum esse unum ens: & arguit sic. Si tantum est unum principium, ergo principiatum non est: & sic vult, quod talis exclusio, vere excludat correlatiuum: aliter argumentum philosophi non concluderet contra illos.

AD argumenta ibi. Ad primum argumentum antecedens distinguitur secundum compositionē, & diuisionem sicut ista: omnis homo qui est albus currit: sensus cōpositionis falsus est quia ibi Deus determinatur ad standum pro patre per istam implicationem qui est pater: sicut determinatur homo ad standum pro homine albo in sensu compositionis, ibi homo, qui est albus: & tunc consequentia tenet &c.

¶ Vult dicere Doct. quòd ista. Solus Deus, qui est pater est Deus: in sensu compositionis est falsa. Nā sensus est propriè, quòd solus pater est Deus: quia in sensu compositionis, ly, Deus in subiecto determinatur ad standum pro patre tantum. In sensu uero diuisionis est vera: & est sensus: solus Deus est Deus, & solus Deus est pater: & sic sunt duæ propositiones. quarum una enunciat Deum de Deo: & alia patrem de Deo: & neutra specificat aliam. Cū enim dico solus Deus est Deus: non facit stare Deū pro solo patre. Et hoc est quod dicit. Et cum infertur sic arguendo solus Deus est Deus: & hæc est uera: solus Deus est pater. Similiter hæc est vera. ergo solus pater est Deus. Negatur consequentia: quia non ualet à superiori ad suum inferius cum exclusione: quod sic debet intelligi cum exclusione addita inferiori: ut hoc. Solum animal est sensibile: ergo solus homo est sensibilis? Non sequitur. Tamen sine exclusione inferioris bene sequitur. Solū animal est sensibile: ergo inferius ad animal erit sensibile Sic in proposito. Solus Deus est: ergo pater est Deus: non tamen sequitur: ergo solus pater est Deus: & hoc est quod dicit.

¶ Ibi.

¶Ibi. Et si obijcitur. Quia in creaturis hæc videtur vera: vel saltem potest esse vera: tam in sensu cõposito, quàm diuiso scilicet ista. Solũ animal quod est rationale est sensibile in sensu composito: hæc est vera vel potest esse uera. Solom rationale est sensibile. Et similiter ista, si accipiatur in sensu diuisionis: quia sensus est: solum antmal est sensibile: solũ animal est rationale: & sic potest sequi vltra, quód solum rationale est sensibile.

Singularis responsio.

¶ Doctor dat vnam singularem responsionem: quare in creaturis possit esse vera tam in sensu composito, quàm diuiso: quæ est hæc: quia illud cui additur dictio exclusiua diuiditur & numeratur in illis: pro quibus stat. Nam cum dico solum animal quod est rationale est sensibile: potest stare pro ipso rationali: siue in sensu composito, siue diuiso: quia ex quo nomeratur in illis: potest stare pro vno numerato. Nam cum dico solum animal, quod est rationale est sensibile: in sensu composito, accipio tantum ipsum animal non absolutè, vt est commune omni animali: sed pro ipso numerato & diuiso in rationali. Et similiter in sensu diuiso: quia cum dico solum animal est sensibile & solum antmal est rationale: accipio in vtraque ipsum animal diuisum in rationali: & sic semper idem animal accipitur tã in sensu composito, quàm diuiso. Secundo dico: q̃ in ista: solus Deus, qui est pater est Deus in sensu cõposito est manifeste falsa: & tunc tantũ stat pro patre: & sic hæc est falsa: quia ipse Deus, est simpliciter idem, & indiuisibilis in tribus. In sensu vero diuiso est uera: quia non tantum stat pro una persona: sed etiam stat pro tribus. Nam cum dico io sensu diuiso: solus Deus est Deus. ly, Deus in subiecto potest supponere pro tribus. Et sic patet responsio: quia non est simile in creatura, & in Deo.

Varro lib. 3. d. 2 q. vnica et Bonauentura libr. 1. d. 4. dubio. 3. literali.

IBI. Aliqui etiam distingunt principalem propositionem: qua si ista. solus pater est Deus possit habere sensum compositionis falsum & sensum diuisionis uerum: adducentes illud Prisciani secundo constructioonum, inter exigens & exactum, cadit aliquid medium. Dicunt quod hæc: solus pater est Deus: potest distingui in sensu composito & diuiso. primo modo est falsa: & accipitur in sensu composito, vt iacet. In sensu vero diuiso, est vera: & est sensus: solus Deus, qui est pater est Deus.

¶Contra hoc arguit Docto ibi. Sed istud non est logicè dicendum, nec grammaticè. Logice non: quia tunc non posset aliqoid contrahi, vel determinari per aliquam contractionem, vel determinationem: quantuncumque enim immediatè adderetur alicui determinatio cathegorica, vel syncathegorica: ut homo albus currit, vel omnis homo albus currit: adhuc restaret distinguere, sicut hic in sensu compositionis & diuisionis: & in vtroque sensu restaret vlterius distinguere: & sic in infinitum: nec posset aliquis sensus determinatè exprimi: nec docuit philosophus in talibus multiplicitatem secundum compositionem, & diuisionem: sed tantum in aliis, vbi eadem materialia composita, & diuisa diuersum sensum faciunt. ista autem materialia: omnis homo currit: vel omnis homo albus currit, cõposita & diuisa nullum alium sensum faciunt: secus est hic: iste videt nunc me currere: componendo nunc aduerbium cum verbo præcedente, vel sequente.

¶Nec etiam est dicẽdũ grammaticè: quia exigẽs & exactum dicuntur constructibilia: quorum alterum dicitur à pueris regere alterum, ex vi aliqua: non est autem syncathegorematicum constructibile respectu cathegorematici quasi vnum regat aliud ex aliqua ui. Et ideo licet hic cadat mediũ, vel implicatio media cappa sor. idest cappa quæ est sor. non tamen hic homo albus: & omnis homo albus.

¶Ibi. Ad secũdom dico &c. Hæc responsio ex habitis superius est clara. Et cum dicit, quòd licet superius sequatur ad inferius distributum: non tamen sequitur cum distributione superioris: vt patet in exemplo posito. Et addit, quòd nunquam sequitur distributio superioris ad distributionem inferioris respectu inferioris ad inferius, nisi sequatur distributio ipsius superioris ad inferius quod est superius ad aliud inferius. Exemplum. Omnis homo est animal: non sequitur. ergo omne animal est homo: vel sic oomnis humo currit. ergo omne animal currit. ergo. Franci. currit? non sequitur. Si enim distributio animalis non sequitur ad hominem: multo minus non sequitur ad inferius ad hominem.

¶Ibi. Sed cum probatur ista ma Cum dicit, quòd aliqua illatio in termiois transpositis &c. Vult dicere, quòd aliquando maior identitas notatur io conuersa, quàm in conuertente: vt patet de uniuersali negatiua in particularem negatiuam: quia cum dico nullum animal currit. tam hooio, quàm animal stat cõfuse distributiuè mobiliter. ergo aliquod currens oon est animal. ibi currens supponit tantum determinatè: & ideò maior identitas est extremorũ in prima quàm in secunda. De rigore ergo sermonis, vniuersalis negatiua, non conuertitur in particularem negatiuam, licet inferat eam. Secundo notatur in vniuersali affirmatiua de terminis transpositis: tanta identitas extremorum, quanta haberi potest in exclusiua: quia cum dico: tantum homo est risibilis. ly, homo stat confusè tantum: & ly risibile stat confusè distributiuè mobiliter: quia bene sequitur: & hæc sunt suot omnia risibilia. ergo tantum homo est hoc risibile & hoc risibile & cæt. Et similiter omne risibile est homo, quæ est vniuersalis affirmatiua correspondens exclusiuç &c. Nam ly, risibile stat confusè distributiue mobiliter: & ly, homo, confusè tantum: & ideo exclusiua affirmatiua conuertitur in vniuersalem affirmatiuam de terminis transpositis. & econtra.

Quare vniuersalis negatiua non conuertitur in particularẽ negatiuam.

¶Et si obijcias. Ari. male docuit &c.

¶Patet respo sic: quia ipse Ari. tantum docuit cõuersiones quib. syllogismi iperfecti (cuiusmodi sunt omnes secundæ & tertiç figuræ: & etiam particulares primæ: vt patet primo priorum) possent reduci ad syllogismos perfectos: & exclusiua non teneret alium locum in perficiendo syllogismum perfectũ quàm aliqua indiffinita non exclusiua: vt patet discurrenti per omnes syllogismos imperfectos: vt diffuse tractatur primo priorum.

¶Ibi. Ad tertium dico, Negat Doct. quòd ex negatiua exponente antecedens, scil. cet nõ alius à Deo est Deus: non sequitur negatiua exponens cooseuens, s. ergo non alius à patre est Deus Sequitur. Cum probatur, quia non sequitur. Alius à Deo: ergo alius à patre, negatur. Nam hæc consequentia est bona. ut dixi supra.

Relatiuum in cõi non refertur.

¶Ibi. Et cum vlterius probatur. Dicit Docto. hic quòd relatiuus diuersitatis in se, oon potest distribui: & ratio sua est: quia sicut relatiuum æquiparantiæ acceptum in communi, non refertur: ut patet. Nam simile in communi non refertur sed refertur in suis inferioribus, vbi vnum inferius distinguitur ab altero. Et sic hoc simile secundum similitudinẽ refertor ad aliud simile: quia oportet relatiuũ semper referri ad aliud. Sic in proposito. Nam differẽs in communi acceptum: siue diuersum, est relatiuũ æquiperantiæ: & certum est, quòd non refertur. Sed si refertur in suis inferioribus. puta homo est differens ab isto. Sicut homo est differens ab asino, vel diuersus ab asino. Terminus ergo huius differentiæ vel diuersitatis bene distribuitur. Sed ipsa differẽtia

vel

vel diuersitas: vt est relatio, siue relatiuum modo præexposito nô distribuitur. Et tota ratio est: quia semper relatiuum, quod refertur requirit distinctionem ab illo, à quo refertur; & relatiuum æquiperantiæ in communi acceptum nô habet aliquod distinctum à quo referatur, vt dicatur simile alicui simili simile. Et exemplum positum à Doct. de igne satis clarum est.

¶Ibi. Ad aliam probationem cum dicitur solus Deus. ergo solus pater, vel solus filius. Quasi velit inferre: sicut sequitur solus deus: ergo solus pater: pater à superiore distributo ad inferius: sic similiter solus Deus est Deus. ergo solus pater est Deus.

Opinio aliemius docto ris. ¶Vnus Doctor distinguit istam. solus Deus: quia ly Deus, aut comparatur ad prædicatum: puta sic dicendo solus Deus est Deus: & sic, ly, Deus in subiecto supponit personaliter. Et sequitur. ergo solus pater est Deus. Sed sicut antecedens est falsum: ita & consequens. Aut comparatur ad exclusionem tantum: & sic habet suppositionem simplicem, vt dicendo solus Deus est: & tunc non sequitur. ergo solus pater: quia ly, Deus in antecedente tantum supponit pro Deo.

Scotus arguit cōtra. ¶Ibi. Contra istud. Dicit Doc. quòd vnum extremum: puta subiectum in vno actu componendi, & diuidendi, puta in propositione affirmatiua, & negatiua, habet rationem vnam, secundum quam accipitur respectu alterius extremi idest, quòd respectu talis extremi: puta prædicati habet vnam rationem supponendi. Et addit quòd diuersæ rationes accipiendi idem extremum respectu eiusdem termini: puta subiectum respectu prædicati, non videtur stare cum vnitate actus componendi idest, quòd si idem subiectum comparetur ad idem prædicatum in vno actu componendi puta in vna propositione affirmatiua, non videtur habere diuersas rationes supponendi: & si haberet, hoc non posset esse eodem actu componendi, vt patet, cum dico omne animal est substantia: stante tali compositione: certum est quòd animal stat confuse distributiuè mobiliter: & non potest stare confusè tantum, vel simpliciter, nisi variato prædicato, seu variata compositione: vt patet. Et Doct. hic intendit dicere: quòd ratio vna supponendi puta confusè distributiuè &c. vel simpliciter, vel materialiter, est ex hoc quòd comparatur ad prædicatum. Et ideo non valet illud quod sequitur quòd ly, Deus sub exclusione habet aliam rationem &c. quia subiectum non supponit respectu suę dispositionis: sed tantū respectu prædicati: quia talia sunt subiecta quo ad suppositionem simplicem, vel materialem. seu personaliter qualia permittunt eorum prædicata.

¶Ibi. Ideo dico aliter. Cum dicitur solus Deus est Deus. conceditur. ergo solus pater est Deus? negat consequentiam. Subiectum enim huius exclusiuę stat tantum confuse: ideo non licet descendere sub eo. ergo solus pater &c. Sicut in ista. Solus homo est risibilis: ergo solus Fran. est risibilis: non valet & sic patet responsio. Dat etiam aliam responsionem, quòd cum dico solus Deus: subiectum tantum stat pro ipso Deo: vt patuit supra dist. 4. quęst. 2. Et sic patet expositio huius quæstionis.

Quæstio Prima.

Circa Vigesimamsecundam Dist. quæritur. Vtrum Deus sit nominabilis à nobis uiatoribus aliquo nomine significante essentiam diuinam.

Seraphycus Bonauent. 1. sent. dist. 22. q. 1. artic. 1.
Alexander Alensis 1. parte summæ. q. 48 memb. 1.
Scotus primo sent. dist. 22. q. 1.
D Thomas. 1. parte summæ. q 13 art. 3.
Ricardus 1. sent dist 22 q 1.
Durandus. 1. sent. dist. 22. q 1.
Franciscus de Mayronis primo sent. dist. 22. q. 1.



Irca Vigesimamsecundam distinctionem quærit Doct. Vtrū Deus sit nominabilis à nobis viatoribus aliquo nomine significante essentiam diuinam, vt hæc? Titulus huius. q. potest dupliciter intelligi. Vno modo q. nominetur à viatore imponente nomen. Alio modo quòd nominetur à viatore vtente nomine imposito ab aliquo puta ab angelo: dubium ergo est, si Deus primo modo sit nominabilis à viatore & hanc. q. clare vide in Doc. in reportatis cum opi. Hen. & eius impugnationibus. *Titulus huius quæstionis potest dupliciter intelligi.*

HIC dicitur quòd sicut Deus intelligitur à nobis: ita pōt & à nobis nominari. Hæc est opi. Hen. quæ nunc prætermittatur à nobis propter suam facilitatem, & similiter eius impugnatio. Et veniam ad solutionem quæstionis nostri Doctoris subtilis cætera prætereundo.

IBI. Potest dici breuiter ad q. quòd ista propositio cōmunis multis opin. scilicet quòd sicut aliquid intelligitur ita & nominatur: falsa est si intelligatur præcisè: quia distinctius potest aliquid significari, quàm intelligi. Et hoc persuadet Doct. multipliciter. Tum: quia substantia potest distinctius significari, per nomen, quàm in se intelligi. Patet quia pro statu isto tantum cognoscitur in conceptu communi: vt supra patuit. dist. 3. quæst. 3. & tamen potest imponi aliquod nomen quod significet mihi distinctè substantiam aliquam, aliter enim nullum nomen impositum à viatore significaret aliquam rem de genere substātiæ: sed tantum aliquam proprietatem accidentalem, quæ intelligebatur ab imponente: & sic per hoc nomen lapis non significaretur aliquid de genere substantiæ, sed tantum aliquid de genere actionis: puta læsio pedis, quam exprimit ethymologia huius nominis: & fuit ratio à qua imponebatur nomen.

¶Deinde probat Doct. qualiter sit possibile. videlicet aliquid distinctius significari, quàm intelligi: quia uidemus diuersa accidentia succedere in eodē: & tamen vtrunque illorum manet sine altero. vt patet. Et probatur vtrique illorum esse aliquod subiectum commune: quia vtrumlibet illorum potest destrui non destructo altero. ergo concluditur aliquid esse subiectum vtriusque, vt quantitati & qualitati: & illud quod subest non concipitur in conceptu quiditatiuo, nisi entis, vel huius entis. Ex quo etiam diuersimode ista accidentia contingunt in diuersis, concluditur substratum istis esse diuersum à substrato illis. Et ex hoc concluditur tertium illud esse aliud ab alio tertio &c.

¶Ad propositum. ergo nō accidentibus illis: sed isti alij sic distincto quicquid sit, quod est cum istis coniunctis quæ intelliguntur, imponitur nomen aliquod: illud videtur esse proprium signum huius sub ratione qua hoc: ita quòd imponens nomen intendat

intendat illam essentiam de genere substantiæ significare: & sic intendit significare, & sicut intēdit significare, ita nomen quod imponit est signum: & tamē ipse non intelligit distinctè, quod distinctè intēdit significare per hoc nomē, uel per hoc signum. Et exemplum positum: patet in litera &c.

Quomodo Deus sit nominabilis à Viatore. ¶Vltimo dicit Doc. quod Deus est nominabilis à uiatore nomine significante propriam essentiam, vt est hæc essentia: quia uiator potest uti illo signo, & intendere exprimere significatum illius signi: siue ipse im posuerit illud signum, siue alius quicunque qui cognouit significatum: & tali etiam signo potest viator vti tanquam nomine: licet non potuerit illud imponere tanquam signum: unde aliud est imponere nomen, & aliud est vti nomine imposito. Et addit Doc. quod si ista propositio esset vera, quod nullum nomen potest alicui imponi distinctius, quàm intelligatur: hæc tamen est falsa, quod nullus potest vti nomine distinctius significante rem, quàm ipse possit intelligere. Et ideo simpliciter concedēdū est, quod multis nominibus potest vti viator exprimentibus essentiã diuinam sub ratione essentiæ diuinæ: licèt nec via naturali nec supernaturali loquendo de lege communi, non possit eam distinctè cognoscere.

Tho. Gaie. AD hæc tamen. Quidam nouus expositor primæ partis S. Tho. q. 13. arti. primo. Respondet dicēs ista non esse consona veritati. Ad illud de substantia dicit, quòd non est imaginabile imponi nomen distinctius significans, quàm concipiatur: quia voces significant res, non nisi media conceptione intellectus: igitur significatio causatur conceptione. ergo distincta generatio suppositi distinctam conceptionem: & confusa confusam: & maior maiorem: & minor minorem: quare ab hanc vniuersalissima regula de causa & causato hæc excipienda sunt Probatio autē sua nihil valet. Tum quia antecedens pro prima parte est f lsum Tum quia pro secūda parte male probatur D co. n. & ita esse experimur, quod cognitis accidētibus, cognoscimus rem quandam sublatere, & sm se esse & subsistere &c. & huiusmodi res nunquam magis significabitur, quàm cognoscetur. Si n. cognoscit confusè, vt in exemplo dicto, nunquã significabitur nisi confusè. Ex tali siquidē noie nunquã aliquis plus intelligeret, quod perfectus impositor apprehēderit: quis ex meliori ingenio proprio cognito alicuius nominis significato in re discurrēdo alia cognoscat: sicut ex principijs conclusiones deducimus: sed hoc non est ex ui significationis nominis. Vñ & ipsemet Sco. ibidem sub dubio primum dictum dubium relinquere videtur.

¶De secūdo uero bñ dicit Sco. Experimur enim quod multis noibus unimur cōfusè notis, anteq ad notitiam distinctam illarum terminorum ueniamus.

¶De tertio aût qa expiētia teste, nullū tale nomē diuinū hēmus Et rursus, qa frustra hoibus darēt talia noia: qm nos nō possum⁹ Deū sm se cognoscere. Et qa fine sufficiēti auctoritate nouitas hæc dr. Et quia Dio in primo cele. hyer. dicit. Impossibile est nobis aliter lucere diuinū radiū, nisi uarietate sacrorū uelaminū occultatum. Vr mihi simpr falsum dictum Sco. Et dicēdū quod De⁹ i hac uita nō ē à nobis noiabilis, nisi ex creaturis: & hoc iā quo ad impositionē quàm usum: hæc expositor ille.

Resp. sio ad Th. Gaie. RESPONDEO. ad hūc expositorē. Et primo dico cū Doc. quod possumus iponere aliqd nomē distinctiº significare aliqd, quàm illud in se cognoscam⁹. Et cū dicit, quod uoces significāt res admittit. Et cū ultra dicit, quod significatio uocis cātur à conceptione intellectus. Hæc indiget pbatione: aliud est. n. cāri, & aliud est psupponere: hoc. n. nomē lapis, siue significatio huius nominis, non causatur à conceptione lapidis, nec à conceptione forte alterius, nisi forte occasionaliter: imponitur enim talis significatio à uoluntate instituentis: præsupposita tamen aliquali cognitione, saltem in communi: & sic imponit quòd hoc nomen lapis significet mihi quiditatiuè substantiam lapidis, quam instituens distinctè non cognoscit. Non enim conceptio rei, & significatio eiusdem sic adinuicem adæquantur, quòd quanta sit cognitio rei, tanta sit præcisè significatio nominis illius rei. Posito etiam quòd conceptio aliqua sit causa significationis nominis: adhuc habet probare quòd ab aliqua conceptione non possit causari nomen distinctius significans aliquid, quam sit talis conceptio. Sed hoc requirit prolixiorem tractatum: uidelicet à quo causetur nomen significans: de hoc habet uideri in primo perhyer.

¶Et quod dicit quod Sco. sub dubio loquitur &c. Hoc non est uerum: quia expressè in principio quæstionis, dicit quòd credit esse falsum: ut patet in litera. Et quod vltimo dicit quod quantū ad vsum non possumus habere aliquod nomen distinctè significans essentiam: falsum dicit Sæpe enim vtimur nominibus distinctè nobis significantibus essentiam diuinam, vt patet in litera Doc. licèt non ista distinctè cognoscitur illam. Multa etiam alia dicit iste expositor minus vera, quæ transeo pro nunc.

Distinctio Vigesimatertia.

Quæritur. Vtrum persona secundum quod dicit Aliquid commune patri filio, & Spiritui sancto dicat præcisè aliquid secundæ intentionis?

Quæstio Vnica.

Scotus 1. sent dist. 23. q. 1.
Fran. de Mayronis primo sen. dist. 24. q. 3.
Ioannes Baccontanus. 1. sent dist. 24. q. 1.

CIRCA Vigesimamtertiā distinctionem quærit Doc. Vtrum persona secūdum quod dicit aliquod cōe patri filio & Spiritui sancto dicat pcisè aliqd secūdæ intētionis.

HIC dicitur quod persona tantum dicit intentionem secundam: quia sicut indiuiduū in omni natura, ita suppositum in natura substantiali, & persona in natura intellectuali &c.

Opin. Egi. et Varro distinctione præsenti. ¶Ista opi. dicit, quod persona quæ est cōis tribus personis diuinis est tantum intentio secunda: sicut in diuiduum quod est commune pluribus indiuiduis: & talis persona quæ est intentio secunda, accipitur in concreto: & sic supponit pro tribus personis. Cætera patent quo ad istam opi.

CONTRA opi. in se. Hæc ratio similiter clara est. Cum tamen dicit quod intentio secunda est relatio pertinens ad extremum, vel ad actum intellectus cōponentis, vel diuidentis &c. i. quod secunda intētio vel per se pertinet ad extremum intellectus cōponētis, vel diuidentis. s. quod est prædicatū vel subiectum propositionis affirmatiuæ, vel negatiuæ; & sic accipitur secunda intentio sm quod ponitur in lib. prædicabilium: quia omne subiectum, vel prædicatum pertinet ad terminos simplices, qui sunt vniuersale, singulare, proprium, vel accidens &c. ptinet ad actū intellectus componentis, vel diuidentis. i. quod accipit vel pro relatione fabricata in propositione affirmatiua, vel negatiua: vel ad actum intellēs comparantis vnū obiectū ad alterū: & hoc ultimo mō est ad intētionē Doc. vt patet in suis vbibus. Et cum dicit quod intellēs negocians non pōt causare circa iē primæ intētionis: puta circa obiectū inquantū cognitū, nisi relationem rōnis. Hoc declaratum fuit supra. dis. 8. q. pe. Tertio dicit quod si ipsa persona esset relatio rationis:

nis: tunc neceſſario eſſet ad aliud, tanquam ad correlatiuum: hoc patet diffuſe in ſuis vniuerſalibus: & ꝙ perſona non ſit ad aliud: accipiendo ipſam in communi: patet infra. diſt. 25.

¶Ibi. Præterea. Contra rationem. Quia ſi tres perſonæ ſunt tres res: ſupple ſubſiſtentes: & res non dicit ſecundam intentionem: & tamen res ſignificata per perſonam eſt cõis tribus: patet, quia quando aliqua numerantur: numerantur propter aliquod cõmune diuiſum in illa: ſicut dicimus tria animalia, quia animal eſt diuiſum in illa: & per eandem rationem tenet illud quod dicit magiſter. d. 25. ca. 8.

¶Ibi. Præterea. Contra addiuum arguo ſic. Quia dixit quòd perſona quæ eſt communis tribus eſt adiectiuum. Arguit Doct. quomodo tale adiectiuum poteſt terminare dependentiam relationis adiectiui cuiuſmodi eſt tres. Et hoc patet clare. ſupra. d. 12.

AD quæſtionem &c. Omnia iſta clara ſunt ex dictis hic, & ſingulariter ex dictis. d. 2. art. 2. q. 1. & habetur bona glo. ibi.

¶Contra iſtud poteſt obijci. Iſtæ obiectiones claræ ſunt.

¶Ibi. Ad primum iſtorum dico. Hæc rñſio valde notanda eſt: & dicit in ſententia, ꝙ abſtractum ab vltimis diſtinctiuis (quæ vltima diſtinctiua ſunt primo diuerſa; ut patuit. ſupra. d. 3. q. 3.) eſt tantū vel conceptus negatiuus, uel conceptus poſitiuus dict[9] tantum denominatiue: accipiendo denominatiue, pro non prædicari eſſentialiter: vt ſatis patuit. ſupra d. præallegata. Et ſic cõceptus abſtractus ab vltimis differentijs non erit aliquo modo in quid.

Apparens cõtradictio. ¶Ibi. Tamen dubitatur. Nota hanc reſponſionē, quia ſingularis eſt.

¶Si dicatur, nonne Doc. ſupra d. 3. q. 1. cõtra Th. & alibi arguit, ꝙ negatio non poteſt ineſſe alicui, niſi per aliquam affirmationem? & tamen hic dicit, quòd negatio poteſt eſſe cõis pluribus: & negatio eiuſdem rationis: & tamen non ineſt illis pluribus per aliquam affirmationem commonem illis: ſiue per aliquod poſitiuum commone illis.

Solutio. ¶Reſpondeo & dico, facilis eſt reſponſio: quia ibi dicit ꝙ negatio non prædicatur de aliquo, niſi p̄ſupponat aliquam affirmationem in illo: ſicut non lapis non conuenit homini, niſi pp aliquam affirmationem: ſiue pp aliquam realitatem poſitiuam exiſtentem in homine, cui repugnat affirmatio lapidis. Et ſic dicit in propoſito: ꝙ illa negatio cõis non poteſt competere inferiori, niſi per aliquod poſitiuū, vel affirmationem in illo: & non eſt neceſſe ꝙ competat ſibi per aliquod poſitiuum commune inferioribus &c. Secundo dicit ꝙ negatio dicitur eiuſdem rationis quæ repugnat affirmationi vnius rationis. Exemplum. Nam affirmatio lapidis repugnat animali. ergo negatio oppoſita illi competit animali. Et dicitur vnius rationis, quia opponitur affirmationi vnius rationis &c.

Quid ſit negatio in genere & extra genus. ¶Ibi. Cum ſecundo obijcitur. Hic diſtinguit ꝙ negatio eſt duplex. ſ. extra genus, & in genere. prima dicitur illa quæ non determinat ſibi aliquod ſubiectum, ſicut non ens: ſimiliter non chymera: & huiuſmodi. Secunda eſt illa quæ determinat ſibi aliquod ſubiectum; ſicut non lapis: determinat ſibi aliquod ſubiectum, puta illud ſubiectum cui repugnat affirmatio lapidis. Et ſic in propoſito: eſſe incommunicabile vt quo, & vt quod: dicit negationem in genere, quia determinat aliquod ſubiectum: puta ſuppoſitum cui repugnat affirmatio cõicabilitatis. Secundo dicit ꝙ duplex eſt priuatio. ſ. ẜm ſe, & ẜm genus, de qua patet, & dr̄ priuatio ẜm ſe negatio in ſubiecto apto nato: quod ẜm ſe formaliter eſt aptum natum hr̄e habitum oppoſitum tali priuationi. Et ẜm genus eſt illa quæ negatio in ſubiecto apto nato: nõ

Duplex priuatio.

ẜm ſe ſed ẜm genus. Et ſic talpa, licet inquantū talpa non ſit apta nata videre: tñ inquantum animal: eſt apta nata videre. Tertio dicit ꝙ eſſe incõicabile modo prædicto eſt negatio in genere: & etiam eſt negatio ſic in genere, ꝙ talis negatio opponitur priuationi, quia non eſt negatio in ſubiecto apto nato, quia cum dico ſuppoſitum eſt incõicabile: non intelligo ꝙ illud ſit aptum natum cõicari: & hoc loquendo de priuatione ẜm ſe: quia forte ẜm genus non repugnat ſibi; quia licèt Fran. ſecundum ſe non ſit aptus natus communicari: tamen inquantum homo, vel animal, non repugnat ſibi.

¶Ibi. Eſt dubitatio vlterior. Dubitat Docto. An à ſuppoſitis diuinis abſtrahatur tantum cõceptus negatiuus, vel poſitiuus: & videtur declinare ad ẜm; vt patet expreſſè ab ipſo in tertio. d. 1. q. 1. Et cum dicit, ꝙ ab indiuiduis non tantum poteſt abſtrahi ſpecies: puta à Franciſco Ioan. Pau. &c. poteſt abſtrahi homo, qui dicit totam quidditatem indiuiduorum. Sed etiam aliquid, quaſi proprium: puta ratio indiuidualis, quæ prædicatur de iſta & de iſta: vel etiam indiuidui, quod prędicatur de iſto indiuiduo, & de iſto, & dicitur quaſi proprium: quia nullo modo dicit quiditatem: vt patet ſupra. Et ſic patet iſta diſtinctio. *Dubitat Docter.*

Diſtinctio Vigeſimaquarta.

Quæritur. Vtrum in diuinis ſit propriè numerus.

Quæſtio Vnica.

Seraphycus Bona 1. lib ſent. diſt. 24. q. 1. art. 1.
Alex Alenſis. 1. parte ſumma. q 45. membro. 1.
Scotus 1. Sent. diſt. 24. q. 1.
D. Thomas. 1. parte ſumma, q. 30 Artic. 3.
Ricardus 1. ſent diſt 23. q 1.
Durandus. 1 ſent diſt. 24. q. 1.
Franciſcus de Mayrones. 1. ſent. diſt 24 & 25.



IRCA Vigeſimamquartam diſtinctionem quærit Doct. Vtrum numerus ſit propriè in diuinis.

ISTA q. ponitur propter trinitatem perſonarum: an. ſ. perſonæ in diuinis poſſint propriè numerari: ſicut etiam dicimus tres homines, vel tria animalia: ſic ſimpliciter propriè poſſumus dicere tres perſonæ? Reſpõdet Doct. primo diſtinguendo de numero: videlicet ꝙ numerus aut ponitur ꝙ habeat vnitatem formalem reſpectu cuius formalitatis vnitates ſunt materiales, & ſic materia illius formæ: hęc unitas formalis poteſt dupliciter intelligi. Vel quòd tantum ſit vnitas aggregationis: ita ꝙ numerus nihil aliud ſit, niſi aggregatio vnitatum, quæ vnitates ſunt modi rerum eſſentialiter, & realiter diſtinctarum: ita quòd non ſit alia vnitas in numero niſi aggregationis: ita quòd numerus ternarius ſolum diceretur tria ſimul aggregata. Vel poteſt intelligi vnitas formalis pro alia vnitate diſtincta ab vnitatibus materialibus reſultans ex illis: ut ternarius dicat vnitatem formalem, & ſpecificam reſultantem ex illis tribus vnitatibus materialibus, quæ dicatur vnitas ſpecifica, qua numerus ternarius ſpecie diſtinguitur à numero ſenario, vel ab alijs numeris. Quicquid ſit, non videtur eſſe præſentis ſpeculationis nunc tractare de numero in ſe: habet enim hoc alibi videri. Dico tamen quòd vnitas formalis numeri debet magis accipi ſecundo modo quàm primo modo. *Not. aliqua de numero.*

¶Deinde Doct. dicit ꝙ accipiendo numerū pro

vnitate

Aut diuinis sit numerus. vnitate formali specifica, & non pro vnitate aggregationis in diuinis non est numerus: quia vna persona non potest esse ibi pars: quia quælibet persona est infinita, & quælibet proprietas personalis est eadem.s. realiter infinito: licet non formaliter: vt supra patuit: & tale infinitum nullius potest esse pars: vt supra patuit d.8.q.2. Et sic tenendo istam positionem de numero, numerus non erit in diuinis. Si vero accipiatur numerus, vt tantum dicit aggregationem vnitatum: cum aggregata sint simpliciter diuersa, nec faciant per se vnum, nec sunt aliquid per se vnum: immo sunt minus vnum, quàm illa q̄ sunt vnum per accidens: vt supra patuit.d.2 parte.2.q.1. & quæ sunt in diuinis sunt vere idem alicui, vere vni quod est essentia: sequitur quòd ibi nulla est aggregatio rei ad rem: & ita nullus est numerus secundū istam positionem numeri.

¶Deinde dicit Doct. q̄ si numerus habeat esse in intellectu tm̄ simul concipiente plura vna, vel plures vnitates: hoc modo posset poni numerus in diuinis: & sic talis numerus esset tantum vnus conceptus: & sic trinitas esset tantum vnus conceptus totalis trium personarum. De hoc numero in intellectu respectu diuinarum personarum.clarius dixi.supra.d.3.q.5. de vestigio trinitatis.

Quo in diuinis sit numerus secundū quid. ¶Vltimo dixit, q̄ loquendo de numero in re, in diuinis non est simpliciter numerus. Conceditur tamen ibi numerus s̄m quid, cum hac determinatione personarum: quia trinitas personarum dicit distinctionem realem trium personarum: ibi enim fit abstractio a numero, quod non dicit imperfectionem.s. distinctionē ab eo quod notat imperfectionem aut in vtroque numeratorum aut saltem in altero.s. à potentialitate, si numerus est vnus secundum formam: vel à diuersitate si numerus est vnus per aggregationem vnitatum plurium: bene tamē ibi conceditur distinctio sine diuersitate, vel potentialitate, vel etiam aggregatione, quæ dicunt imperfectionem aliquam in vnitate. Et vult dicere, q̄ ab-

Absolutè in re in diuinis non est numerus. solute in re non debemus concedere numerum in diuinis: quia numerus sic in re simpliciter sumptus de necessitate includit potentialitatem numeratorum, vel vnitatum, si accipiatur numerus pro vnitate formali, & specifica: vel de necessitate dicit diuersitatem realem, & essentialem plurium, si accipitur numerus pro aggregatione vnitatum: vt supra patuit. Cum tamen dicitur numerus personarum, vel tres personæ ibi tantum notatur distinctio realiter personarum, & nulla potentialitas, nec diuersitas ibi notatur. Et sic patet ista quæstio.

Distinctio Vigesimaquinta.

Quæritur, Vtrum. Personæ in diuinis dicat substantiam, vel relationem.

Quæstio Vnica.

Seraphicus Bonauent. 1. sent. dist. 25. q. 1. artic. 1.
Alexander Alensis. 1. parte summæ q. 56. memb. 1.
Scotus primo sent. dist. 25 q. 1.
D. Thomas. 1 parte summæ q. 29 art. 4.
Ricardus 1. sent. dist. 25 q. 1.
Durandus 1. sent. dist. 25 q. 1.
Franciscus de Mayronis prima sent. dist. 24. q. 4.



VÆRIT Doct. circa vigesimaquintam distinctionem. Vtrum personæ in diuinis dicant substantiam, vel relationem: i. an persona puta patris, sit vere substantia, an tantū dicat relationē.

HÆC q. stat in pluribus dictis.

¶Primum. persona non dicit relationem propriā quia hoc nomen persona est commune tribus s̄m Aug. 7. de tri. Si tres personæ sunt, cōe est eis hoc, q̄d est persona, & hoc communitate vniuocationis: ga in æquiuocis, æquiuocata nō numerantur: vt patet, modo personæ numerantur, cum sint tres ergo.

¶Secundum: persona non dicit relationē cōem. Probatur: quia q̄n inferius refertur ad aliud, & superius refertur ad illud, patet, quia si duplum refertur ad dimidium, etiam multiplex refertur ad dimidium: immo vsq; ad genus generalissimum: sed in proposito patet per se refertur ad filium: quia hæc est vera: pater filij pater: & tamen persona, quæ est superius ad patrem, nō refertur ad filium: quia hæc est falsa: pater est persona filij: sicut hæc est vera: duplum refertur primo ad dimidium: ergo & multiplex refertur ad dimidium: licet non primo: quia hæc est vera: duplum est multiplex ad dimidium: & ideo conceditur duplum esse multiplex dimidij. Et nota q̄ superius non refertur primo ad correlatiuū inferioris.i. non adæquate, & conuertibiliter. Non enim sequitur: omne dimidium est dimidium multiplicis. ergo oē multiplex est dimidij multiplex, vt patet: non sequitur: quia multa sunt multiplicata, quæ nō ad æquate referuntur ad dimidium: multiplex uero adæquate refertur ad submultiplex: ga omne multiplex est submultiplicis multiplex: & econuerso: omne submultiplex est multiplicis submultiplex. Si ergo persona esset relatiuum cōe patri & filio: sicut hæc est vera: pater primo est filij pater: ergo hæc esset vera. pater est filij persona per se, licet nō primo. Et similiter sicut hæc est vera filius est primo patris filius: ergo hæc esset vera: filius est persona patris per se, & si non primo: patet ergo ex his quomodo persona non dicitur relatio propria: nec similiter potest dici relatio communis.

¶Tertium dictum. persona non potest dici substātia secunda.i. quiditas quia illa non numeratur in tribus personis: persona autem numeratur: vt patet: quia concedimus tres esse personas in diuinis: non autem tres substantias: quia tantum est vna numero in tribus scilicet natura diuina. *Quo persona non dicatur relatio propria.*

¶Quartum dictum. si accipiatur persona pro negatione in genere, supple q̄ persona sit incōicabilis existentia, quæ est negatio in genere cōis tribus personis, sic non significat substantiam nec relationem: patet quia nulla negatio de suo significato importat aliquid positiuum, cuiusmodi est cōis substantia, & omnis relatio: potest t̄n aliquid connotare, & connotat: persona hoc modo est accepta.s. pro negatione in genere: primo ergo cōnotat illud de quo primo prædicatur.s. patrem, & filium, & Spiritum sanctū quæ sunt positiua: non tamen connotat quasi ex primo intellectu suo: sed sicut cōe connotat inferius pro quo supponit secundo talis negatio connotat relationem quæ.s. patri conuenit talis negatio, & similiter filio. Omnis.n. negatio in genere præsupponit aliquā affirmationem: quia si quęratur quare pater non est cōicabilis, nec ut quo, nec vt quod Rn̄detur, quia p̄ includit aliquam proprietatem, per quam sibi repugnat sic cōicari, & ideo hæc negatio cōis in genere, non inest alicui nisi propter positiuū in illo, non enim inest talis negatio albedini, ut patet quia tunc albedo esset simpliciter incommunicabilis vt quod, & vt quo. Et sic negatio in genere determinat sibi aliquod positiuum in aliquo subiecto, per quod talis negatio sibi conuenit: non sic est de negatione extra genus: & differentia istarum negationum patuit supra.d.13. & magis infra patebit.d.28. Sic ergo ista negatio, quam significat p̄sona, importat secundo relationem, siue proprietatem patris, per quam proprietatem talis negatio conuenit *Quo pater non sit cōicabilis, nec ut quo, nec ut quod.*

patri. & similiter dico de filio, & Spiritu sancto. tertio connotat essentiam que licet sit in primo connotati s. in patre & filio, & Spiritu sancto. non tamen est ibi ratio istius negationis: patet, quia sola ꝓprietas est ratio, quare talis negatio conueniat patri & filio & Spiritui sancto: quia per illam repugnat eis ista affirmatio. s. esse cōicabile alteri. ergo per illam proprietatem conuenit negatio talis communicabilitatis: & hoc est quod dicit.

¶ Quintum dictum est. Si teneatur ꝙ persona quiditatiuę sit, siue significet aliquid positiuum cōe tribus: itaꝙ tale cōe sit abstractum à tribus personis, non tamen abstractum vt species, sed magis vt proprium. sicut. supra. d. 23. Expositum est: tunc potest concedi, ꝙ persona cōis patri & filio & Spiritui sancto, significet immediate aliquod positiuum cōe illis tribus. Sed illud cōe positiuum, nec est substātia, nec relatio, sed est aliquod positiuum indifferens ad vtrunque. s. substantiam & relationem. Ratio. n. subsistentis indifferens est ad absolutum, & respectiuū: & hoc sustinendo, ꝙ relatio possit constituere aliquid in ratione suppositi, siue subsistentis. hoc. n. tātum habet veritatem in diuinis, vbi cōiter tenetur, ꝙ personæ constituantur in esse personali & per aliquam relationem. Persona tamen hoc modo accepta ex consequenti dat intelligere sicut superius suū inferius illud, pro quo accipitur, puta patrem filiū. & Spiritum sanctū. & secundo dat intelligere ipsas relationes, quę sunt rationes formales incommunicabiliter existenti. tertio ipsam essentiam, quæ est in primo connotato siue in primo intellecto, scilicet patre & filio & Spiritu sancto.

¶ Deinde Doct. sic epilogat quæ dixit. Vtraq; opinio posita. d. 23. concordat in hoc, ꝙ persona de prima ratione sua, non dicit nec relationem, nec substātiam: & hoc nec primam, nec secundam: sed ſm vnā opi. dicit: conceptum negationis in genere cōis trib' qui distinguitur in eis: ſm aliam opi. dicit conceptū positiui cōis distinctiui in eis. Et ſm vtranque opi. tale, siue positiuum, siue negatiuum cōnotat sicut suū inferius illud de quo formaliter dicitur; puta patrē filium & Spiritum sanctum; & quasi secundo connotat formalia distinctiua in eis. & tertio essentiam communem eis &c.

Quid dicat persona.

DEINDE Doc. arguit probando, ꝙ persona significet substantiam secundam, siue quiditatem per hoc, quod dicit Aug. 7. de tri. cap. 4. vel 7. per hoc ꝙ est tres personæ.

¶ Respondetur ad q illam, qua quæritur in diuinis quid tres: quid autem quærit essentiam.

¶ Secundo. 7. de tri. c. 5. vel 9. ꝙ non est aliud Deū esse, & personā esse. ergo pſona est mere essentiale.

¶ Respondet Doc. ad primum, ꝙ quid quandoq; quærit diffinitionem. vt patet. 1. topi. c. 4. Diffinitio est oratio indicans quid est esse rei. Quandoq; quærit illud, de quo aliquid dicitur. vt patet per philos. 10. Metha. t. c. 7. vbi quærit quid vnum quemadmodum, & quid ens tanquā non sufficiens: quia hoc ipsum istius naturæ. Intendit dicere ꝙ non sufficit dicere ipsum vnum esse principium, sicut aliqui philosophi, vt platonici: sed aliquid de quo dr̄ vnum, & hunc textum prolixe exposui. supra d. 8. q. 2. Et ſm hoc quæstio ista, quid est elementum, duplicem habet responsionem, vnam assignando elementi diffinitionem; aliam assignando illud de quo dicitur elementum. Nunc autem catholicis confitentibus tres quæsierunt hæretici, quid tres, non interrogantes huius nominis diffinitionē. sed quid esset illud substantiuum, quod determinaretur per illud adiectiuum tres: siue de quo diceret: & ad hoc bene respondetur, per hoc quòd est persona.

¶ Ad secundum de Aug. patebit. d. 26. quòd persona est ad se tam in se, quam in suis inferioribus, licet non sit ita ad se sicut essentia est ad se: & hoc ibi expositum est exponendo opi. Ioannis de Ripis. tenendo tantum, quòd personæ constituantur in esse, non per relationes, sed per absoluta. Et videtur Doct. tenere quòd constituantur in esse per absoluta, vt infra patebit: & etiam vt patet ex intentione: quia dicit. Si non ponatur diuinas personas constitui in esse personali per proprietates absolutas, difficile videtur posse exponere auctoritatem beati Augustini.

Quomodo personæ cōstituantur per absoluta.

¶ Nota tamen quòd Doctor videtur magis declinare quòd personæ diuinæ constituantur in esse personali per aliquid positiuum: ita quòd persona diuina de suo formali significato importat aliquid positiuum, quicquid sit de persona creata. Et hoc expresse vult in tertio distinctione prima quæstione prima. Et hoc magis patebit distinctione 28. & ibi vide omnino prolixam expositionem de ratione formali constituendi personam.

QVIDAM arguit contra Docto. non contra hoc quod dicit Docto. quòd à tribus personis potest abstrahi persona in communi, siue persona significet positiuum, siue negationem in genere. in hoc enim non videtur Ocham contradicere. Sed arguit, quia dicit quòd Docto. videtur contradicere dictis suis in hoc, quòd vult quòd à paternitate & filiatione potest abstrahi relatio communis vniuoca. licet hoc non pertineat ad principalem intentionem, huius quæstionis, quia hic tantum loquitur de persona, quæ non significat, nec substantiam, nec relationem: tamen pro nunc adducitur ista positio de relatione communi paternitati & filiationi: quia vult Docto. distinctione sequenti: quòd relatio sit communis paternitati: & filiationi in diuinis. Et licèt Ocham videatur hoc concedere: arguit tamen quòd contradicat dictis Doctoris.

Quomodo possit abstrahi relatio communis vniuoca à paternitate, & filiatione.

¶ Et arguit sic. Primo secundum Sco. alibi. Quandocunque aliquibus distinctis est aliquod commune vniuocum necessario in vtroque illorum est aliquid quo conuenit cum alio, & aliquid quo differt ab eodem, ergo si paternitati & filiationi sit relatio communis vniuoca, paternitas aliquo conuenit cum filiatione, & aliquo differt ab eadem, quod est impossibile quia tunc paternitas non esset vltimum constitutiuum, sed esset aliud magis vltimate constitutiuum.

¶ Si dicatur quòd non est aliquid reale commune diuinis relationibus, sed tantum aliquis conceptus.

¶ Contra. ergo eadem ratione vltimis differentijs posset esse aliquis conceptus communis: quamuis ipse differētiæ seipsis differrēt, & nō per differentias.

¶ Præterea. ex istis sequeretur, quòd potest esse conceptus communis sinè omni communitate à parte rei. ergo ponendo commune vniuocum differentijs vltimis in creaturis, non erit processus in infinitum.

¶ Præterea ex isto sequeretur quòd aliquod vniuocum potest descēdere in sua inferiora sine omnibus conceptibus contrahentibus: ita quòd non oportet ponere conceptum determinantem & determinabilem præter conceptum includētem vtrumque: quæ omnia sunt contra istum Doc. alibi.

¶ Si dicatur. quòd in paternitate includitur relatio, & etiam aliquid præter relationem sed illud nō est vltimum constitutiuum personæ.

¶ Contra. quicquid est constitutiuum constitutiui, est etiam cōstitutiuum cōstituti. ergo quicquid est differentia differentiæ, est etiam differentia differentis, sed illud in paternitate præter relationem est cōstitutiuū paternitatis. ergo est ēt cōstitutiuū patris.

¶ Con-

¶Cõfirmatur. quia fm istum ab anima intellectiua non sumitur vltima dña hoïs, quia ipsa differt differentia. ergo similiter à paternitate non accipitur vltima dña qua pater distinguitur à filio, si ipsa paternitas non se tota distinguitur à filiatione, sed p aliquid sui. Ex isto potest inferri, ꝙ dicere ꝙ ab vltimis constitutiuis naturæ creatæ non potest abstrahi conceptus quiditatiuus, quia sunt eiusdem generis: & ab vltimis constitutiuis naturæ creatæ potest abstrabi conceptus quiditatiuus, est non causa vt causa, sed siue sint eiusdem generis, siue non, ex hoc ipso ꝙ potest abstrahi cõe contractum per aliqđ contrahens, illa sic constituta ex contrahente & contracto, non sunt vltima constitutiua.

¶Præterea. si ab omni habente vnitatem quiditatiuam potest abstrahi conceptus quiditatiuus. ergo àb vltimis differentijs potest abstrahi cõceptus quiditatiuus: quia accipio vltimam dñam generis, & quæro de ea, an habeat vnitatem quiditatiuam: an eam quam vocat hic vnitatem indiuiduationis, & singularitatis? Si detur primum? habeo propositum. Si detur fm? Contra. Oïs differentia est eiusdem ambitus cum illo qđ per ipsam constituitur. ergo vltima differentia generis est eiusdem communitatis cum genere. & per consequens non habet ex se vnitatem singularitatis.

¶Ideo dico, quòd si á personis diuinis potest abstrahi aliquis conceptus communis quiditatiuus p̄dicabilis in quid de eis. Similiter potest à relationibus, & vltimis constitutiuis abstrahi talis conceptus & non tantum hoc est possibile in Deo sed etiam à creaturis: quia à quibuscunque realitatibus constitutiuis potest abstrahi aliquod cõmune vniuocum prædicabile in quid de eis. hæc Ocham.

Rñsio ad rõnes ocham. RESPONDEO præmittendo vnum quod dicit Doct. Natura creata est determinabilis per aliqđ determinatiuum eiusdẽ generis respectu cuius est in potentia & comparatur ad illud, vt potentiale ad actuale. Illud autem determinatiuum naturæ creatæ non habet vnitatem quiditatis: quia tunc nõ determinaret quiditatem ad rationem singularitatis. Et ideo ab huiusmodi determinationibus non potest abstrahi aliquis conceptus communis quiditatiuus, sed tantum à natura, & quiditate abstrabitur. Sed per omnia opposito modo est in diuinis. Nam ibi natura est determinatissima, & singularissima. vt supra patuit. d. 5. q 2. & quolibe. q. 1. Et ideo non est determinabilis per aliquid eiusdem generis. s. de genere substantiæ nec est potentiale ad tale determinatiuum. Vnde per nihil pertinens ad genus substãtiæ determinatur. Et ideo si sint aliqua determinantia pertinent ad aliud genus. s. relationis eo modo, quo ponitur ibi genus. Et ideo huiusmodi determinantia habent rationem quiditatis, ac si naturam non determinarent: quia non habent naturam aliã à natura in eodẽ genere, sed in alio genere propter quod retinent vnitatem quiditatiuam alterius generis. Et ideo ab huiusmodi determinatiuo potest abstrahi conceptus communis quiditatiuus. Vnde relationes, quia sunt determinatiuæ alterius generis, non tribuunt singularitatem essentiæ, sed determinant ad certum suppositum, & retinent suas rationes quiditatiuas. Et ideo ab illis potest abstrahi conceptus communis.

¶Hoc præmisso respondeo ad primum argumẽtum, Primo, quòd illa maior. s. quando aliquibus distinctis esse aliquod cõe &c. vera est vbi tale cõe est cõe ex natura rei: ita ꝙ tantum conceptus non sit cõis: ibi contentum sub tali cõi habet aliquid quo differt, modo paternitati, & filiationi in diuinis relatio non est tale cõe. ergo. Et cum infertur, ꝙ eodẽ modo posset esse de vltimis differẽtijs in creaturis. Patet responsio, ꝙ non est simile cum sint eiusdem rationis cum contrahibili. Et cum infertur, ꝙ tunc posset esse conceptus cõis sine communitate à parte rei. Hoc non hꝫ pro inconuenienti. Et cum vltra infert, quòd aliquod cõe vniuocum tunc posset descendere ad sua inferiora sine conceptibus contrahentibus. Dico ꝙ non esset inconueniens loquendo de conceptu tantum: non de contrahibili à parte rei, quia illud descendit ad inferiora per contractiua. Et quod dicit ꝙ hæc sunt contra Scotum. Verũ est loquendo de cõi à parte rei, & non de cõi conceptu tantum. Cum etiam infertur, ꝙ non est maior ratio de vltimis constitutiuis in creaturis, quàm in diuinis. ergo si ab vltimis constitutiuis in diuinis potest abstrahi talis conceptus: quare etiam non ab vltimis constitutiuis in creaturis? Dico ꝙ conceptus cõis dictus in quid, tantum est abstrahibilis ab illis quæ ex sua ratione dicunt quiditatem. modo vltima constitutiua in creaturis (vt supra patuit) nullo modo dicunt quiditatem. Vltima autem constitutiua in diuinis ex sua ratione formali dicunt quiditatem: non tamen quiditatem importantem aliquam perfectionem, vel imperfectionem: sed dicunt quiditatem nec perfectam nec imperfectam. ut patet à Doctore in pluribus locis. Et cum dicit de vltima differentia generis: aut dicit vnitatem singularitatis aut vnitatem quiditatis? Dico, quòd nec hoc, nec illud. sicut etiam de vltima differentia animæ intellectiuæ, qua ipsa anima differt ab alia: illa differentia vltima non dicit vnitatem quiditatiuam, cũ sit eiusdem generis vt patet à Doc. supra. d. 3. nec dicit vnitatem singularitatis: quia potest esse communis. Sic vltima differentia animalis, quæcunque sit, illa non dicit ex se vnitatem singularitatis: cum sit idem cũ animali: nec vnitatem quiditatis. vt patet.

¶Et nota pro ista materia illa quæ dixi. supra d. 2. q. 1. parte prima in exponendo illud argumentum quo non possunt esse plura necesse esse. Et quæ exposui. supra. d. 8. q. 2. Illa enim quæ proprie conueniunt in aliqua realitate cõi quiditatiua, & differunt adinuicem habent aliquid ex natura rei, quo conueniunt, & aliquid quo differunt sicut Fran. & Ioannes conueniunt ex natura rei quiditatiue in humanitate, & non tantum in conceptu cõi: & differunt per suas proprias hecheitates contractiuas humanitatis ad esse singulare: & sic realiter conueniũt in humanitate, & realiter differunt per hecheitates. Illa vero quæ dicunt quiditatem, & tantum conueniunt in conceptu aliquo & non in realitate quiditatiua, non habent aliquid ex natura rei, quo conueniant, & aliquid quo differant, sed tantum seipsis ex natura rei sunt primo diuersa. Sic in proposito. paternitas in diuinis seipsa distinguitur: nec habet aliquid quo conueniat cum filiatione quiditatiue. pater vero ex natura rei habet aliquid, quo quiditatiue conuenit cum filio, & Spiritu sancto: & similiter filius quo conuenit cum patre. s. essentiam diuinam quæ est ex natura rei in tribus personis. habent etiã aliquid quo realiter differunt abinuicem, scilicet suas proprietates.

¶Si dicatur. nonne paternitas & filiatio in creaturis, vel duæ paternitates ex natura rei conueniunt in aliqua realitate puta relationis: & per aliquid ex natura rei differunt? Obiectio bona.

¶Dico ꝙ sic. Quare etiam hoc nõ erit in diuinis? Solutio. Dico ꝙ non est simile hic, & ibi: quia in diuinis paternitas vt paternitas est in vltima actualitate. nec. n. ibi est aliqua relatio q̄ ex natura rei sit cõtrahibilis: ideo ab illis tm̃ potest abstrahi conceptus cõis dictus in quid, non ꝙ ex natura rei detur aliqđ cõe in quid: sed dr̃ ille conceptus in quid ex hoc; quia est abstractus à realitatibus quiditatiuis. vt dixi. supra.

In creaturis autem datur relatio vere potentialis ex natura rei ad hechetiatèm contractiuam ad esse indiuiduale: & sic patet q̃uo non est simile. Et hoc est quod ẽt dicit Doc. vbi supra. d. 8. q. 2 ꝙ Deus & creatura sunt primo diuersa in realitatibus, non in conceptu cõi. Non. n. est aliqua realitas ex natura reiq̃ sit cõis Deo, & creaturæ quæ sit potentialis ad aliquid in Deo: cum ipse Deus sm omnem realitatẽ sit sic in vltima actualitate, ꝙ seipso distinguitur à creaturis, conuenit tamen cum creatura in cõceptu quiditatiuo abstracto per intellectum: quia tã Deus quàm creatura dicunt quiditatem: & sic conceptus abstractus ab eis poterit dici q̃ditatiuus qd bñ nota.

Aliqua esse primo diuersa potest dupliciter intelligi.

¶ Nota. etia. n ꝙ aliqua esse primo diuersa potest dupliciter itelligi. Primo ꝙ sint primo diuersa, hoc est non conuenientia in aliquo quiditatiue ex natura rei. i. in aliqua realitate cõi quiditatiue. Similiter nec in aliquo cõceptu, quiditatiuo. hoc modo dr̃æ vltimæ dñr primo diuersa: quia nec in aliqua realitate cõi, nec in conceptu cõi conueniunt quiditatiue. Secundo aliqua dñr primo diuersa quia non cõueniunt in aliqua realitate cõi in quid: possunt tamẽ conuenire in conceptu cõi in quid: & hoc modo Deus, & creatura dicuntur primo diuersa. Similiter paternitas, & filiatio in diuinis: & sic de multis alijs. Ista. n. sic se habent, ꝙ quæ conueniunt quiditatiue in realitate, pñt cõuenire quiditatiue i cõceptu cõi. sed non econtra. Similiter sequitur, ꝙ quæ sunt primo diuersa in conceptu quidiatiuo, sunt etiam primo diuersa in realitate quiditatiua. Sed non sequitur, ꝙ quæ sunt primo diuersa in realitate communi, sint primo diuersa in conceptu communi. Quæ omnia bene nota. Et ex his apparet quomodo rationes Ocham non concludunt contra Doct. Et sic patet ista distin. 25.

Quæstio Vnica.

Distinctio Vigesimasexta. Queritur, Vtrum. Personæ diuinæ constituantur in esse p̃sonali per relationes originis?

Seraphycus Bona 1. sent. dist. 26. q 3.
Scotus 1. sent dist. 26 q 1.
D Thomas. 1 parte summa q. 40. Artic 2.
Ricardus 1. sent dist. 26. q 1.
Durandus 1. sent dist 26 q. 1.
Fran de Mayronis prime sen. dist. 26. q 1.



VAERITVR circa distinctionẽm: 26. Vtrum personę constituãtur in esse personali per relationes originis. Titulus q̃onis sic exponitur supponendo aliqua. Primo ꝙ persona dicat aliquod constitutũ ex essentia diuina, & proprietate personali: sic ꝙ persona patris ad suum esse personale includit essentiam diuinam, & aliquã proprietatem: ita ꝙ illa proprietas est ratio vltimate constitutiua personę patris: & ratio formalis distinguẽdi personam patris à qualibet alia persona. Titulus ergo quæstionis sic intelligitur. An proprietas constitutiua personæ in esse personali, sit relatio originis: vt paternitas respectu patris: & filiatio respectu filij. siue generatio actiua patris, quæ est idem quod paternitas: vel generatio passiua, quę est idem quod filiatio. An illa proprietas constitutiua sit aliqua entitas absoluta.

Opinio præpositiui primo sen. d. 26

RESPONDEO Opi. quorundam est sicut pręposititui ꝙ personæ seipsis distinguntur. Et ita non est quęrere quo formaliter distinguntur, vel quibus constituuntur: quia non habent constitutiuum.

¶ Confirmatur positio ista: quia persona diuina est ęq; simplex, sicut essentia, esẽtia aũt pp sui simplicitatem seipsa distinguit à quocũq;: igitur & p̃sona.

¶ Item abstractum, & concretum idẽ significant. ergo paternitas. & pater. ergo dicere patrem distingui paternitatem, est dicere ipsum seipso distingui. Vult ergo ista opi. ꝙ persona tantum includat proprietatem personalem: ita ꝙ non est quoddam constitutum ex proprietate & essentia. Et probatur duabus rationibus quæ sunt claræ in litera.

CONTRA istud arguitur sic. Quæcunque nõ sunt primo diuersa, aliquo sui distinguntur: quia quæ se totis distinguntur, sunt primo diuersa. Si. n. non sunt primo diuersa: sed aliquid idem entia: tũc non eo distinguntur quo sunt idem: sed aliquo sui, quo non sunt idem. Sed personæ diuinæ non sunt primo diuersæ: quia sunt eiusdem essentię. ergo adhuc est quærere, quo distinguntur.

¶ Hic Doc. improbat hanc opi. ostendendo ꝙ p̃sonæ sunt vere constitutæ ex aliquo, in quo conueniunt, & ex aliquibus, quibus differunt: & per consequens non seipsis distingũtur. Et arguitur sic Quę se totis distingũtur sunt primo diuersa. i. in nullo q̃diatiue conuenientia. Sed personæ diuinæ nõ sunt primo diuersæ: patet quia cõueniunt quiditatiue in deitatem: patet, quia hæc est quiditatiue vera. pater est Deus, filius est Deus & p̃ ꝓprietates distĩguntur;

¶ Ibi. Item plures proprietates sunt in eadem persona, sicut in patre inascibilitas: & generatio actiua. Et distinguntur hæc sm Aug. 5. de trini. c. 6. vel 13. vbi vult ꝙ si pater non esset ingenitus: posset tamen esse pater: & ecõuerso. ergo etsi per impossibile vna non distingueret patrẽ ab aliquo: posset alia distinguere. & econuerso. ergo semper est aliquid, quo distinguitur pater à filio: ita ꝙ non primo se toto. Vnde arguit sic Doc. in sententia probando ꝙ pater nõ seipso primo distinguitur à filio, & ꝙ persona patris non sic sit simplex, vt non includat plura: quia includit innascibilitatem, & generationem actiuam. Posito ergo ꝙ non distinguatur à filio generatione actiua: poterit tamen distingui innascibilitate. Tunc sic. quod includit aliquid quo distinguitur ab alio: vel quod includit aliquid, quod est ratio distinguẽdi. & aliquid quod non est ratio distinguendi: non distinguitur seipso primo. vt patet: sed pater includit innascibilitatem, & generationem actiuam. Posito ergo ꝙ generatio non sit ratio distinguendi: innascibilitas erit ratio distinguendi: vel si innascibilitas non est ratio distinguendi, generatio actiua erit ratio distinguendi. ergo includeret aliquid quo distingueretur: & aliquid quo non distingueretur. & sic non seipso primo distingueretur. Vel sic formetur ratio. Nihil includẽs plures proprietates seipso primo distinguitur ab alio: sed persona patris includit plures proprietates: quia innascibilitatem, & generationem actiuam: per Aug. 5. de tri.

Persona patris includit plura.

¶ Ibi. Item in patre est generatio actiua, & spiratio actiua. Et spiratione actiua non distinguitur à filio: quia illa est in filio: ergo pater non seipso. toto eque primo distinguitur: sed aliquo qd est in eo.

¶ Tertio arguit Doct. cõtra præpositiuum sic. Nihil primo se toto distinguitur ab alio, quod habet aliquid quo conuenit cum alio: & aliquid quo differt: sed pater conuenit cum filio in spiratione actiua, & differt a filio paternitate. ergo pr̃ non seipso toto, ęque primo distinguit: sed aliquo qd est i eo.

¶ Ibi. Item in præfatione de trinitate dicitur: in personis proprietas. non autem persona est in seipsa, hoc modo sicut proprietas intelligitur esse in p̃sona. si ergo persona esset sola ꝓprietas: sequeretur ꝙ p̃sona esset in seipsa: & sic patet improbatio huius opi.

opi.q̃ opi. non tenetur à sequentib. doctrinā Scoo.

Herueus Brito sequitur hanc viam.

ARGVITVR etiam ab alijs aliter contra ipsum. Hic Doct. recitat vnam rationem quam facit Herueus Brito contra positionē Præposiui. Et arguit sic. quia si pater se toto distinguitur à filio. ergo & à Spiritu sancto. ergo eandem habitudinem habet ad vtrunq;: patet, quia eodem distinguitur ab vtroque ergo filius & Spiritus sanctus habebunt habitodinē eiusdem raoonis ad patrem: sicut si Paulus est simi lis Petro & lino. ergo Petrus & linus habent similitudinem eiusdem rationis ad Paulum: & tunc filius videtur distingui à patre relatione eiusdem rationis cum ea, qua distinguitur Spiritus sanctus à patre.

¶ Ibi. Sed forte istud argumentum nō concludit: quia quocunque pater constituitur in esse personali: eo distinguitur primo personaliter a filio. & Spiritus sanctus non tamen sequitur econuerso. φ filiꝰ & Spiritus sanctus distinguerentur aliquo eiusdem raoonis à patre.

¶ Dicit Doc. φ hoc argumentum non concludit: quia eodem quo pater constituitur in esse distinguitur à filio & Spiritu sancto non tamen sequitur φ filius & Spiritus sanctus distinguantur à patre aliquibus eiusdem rationis: quia filius filiatione distinguitur & Spiritus sanctus spiratione passiua.

Th. 1. parte summa. q. 40 art 2.

ALIA est opi. communis quæ dicit personas cōstitui per relationes: & conclusio probatur multis auctoritatibus sanctorum: & etiam multis rationibus. Et vt magis ordinate procedam adducam auctoritates, & rationes soluendo illas: & post adducā rationes. quibus probatur personas constitui in esse per absoluta. Probatur ergo primo φ constituātur in esse per relationes. Prima auctoritas est Boetij de trinitate, qui multa videtur tangere de hoc. & Aug. similiter. 5. de trin. Quapropter illud præcipuē teneamus, quicquid ad se dr̃ præstantissima illa & diuina sublimitas substantialiter dici. i. φ omne absolutum in diuinis pertinet ad substantiam diuinā. Et paolopost. Quicquid ad seipsum de singulis dicitur: nō pluraliter in summa: sed singulariter accipiatur idest φ omne absolutum in diuinis dictum de personis non plurificatur: sed tantum singulariter accipitur. Nec est ratio distinguendi: cum omne tale dicatur de tribus. Et ibid. in. 23. de patris. Et breuiter istę auctoritates concludunt φ omne absolutū in Deo est commune tribus: & tale non constituit aliquid in esse personali.

Cōis opinio quā ferè omnes Doctores eam tenent, excepto Gregorio Ariminense, & D Bona. dist. 25 1. son 91

RESPONDET Doct. ad istas auctoritates Aug. ibi. Ad illa quæ secundo modo videntur esse cōtra eam. Responderet discurrendo per ordinē supple Bona. & Ioan. de Ripa. qui tenent personas constitui per absoluta: & dicerent φ Aug. loqoitur de his quæ sunt ad se: ita φ nec sont relatiuæ, nec referibilia. i. φ illa absoluta quæ nullo modo sunt referibilia: sunt communia tribus, & pertinent ad substantiam: & talia non sunt proprietates personales: sed illa absoluta, quæ non sunt essentialiter relatiua. tamen sunt soppofita referibilia, & non sunt communia tribus. Et de istis absolutis non intendit Augu. φ sint communia &c. sicut patet pęr exempla sua. Vř enim dicere ipsemet ibi, φ aliquid est ad se: licèt sit referibile ad aliud. sicut expresse vult Aug. 7. de tri. c. 4. vbi tractans qñ Græci dicunt tres esse substantias: vult φ subsistere secundum φ competit substātiæ illo modo sumptę sit ad se. Subdit. n. ibi. Si aliud est Deo esse, & aliud subsistere: sicut aliud est Deum esse: & aliud patrē esse: relatione igitur subsistit, sicut relatione gignit. Et ex hoc infert. Itaque substantia iam non erit substantia, quia relatiuum. Et infra. Absurdum est aūt vt substantia relatiue dicatur. Oīs enim substantia ad se subsistit: quanto magis Deus: quid expressius, quam substantia sm φ Græci accipiunt eam. s. pro persona. s. φ substantia prima non secunda sit ad se: & ad se subsistat illo subsistere, qđ competit substantiæ sic dictæ. Vult ergo Aug. φ personæ dicantur substantia prima: accipiendo substātiā primā vt exponitur in exposioone Bona. & Ioā. de Ripa. vt post declarabitur.

¶ Nota tamen φ Doct. exponit hanc auctoritatē aliter in quoli. Oīs substantia ad se subsistit, quanto magis Deus: accipit ibi subsistere pro existentia. i. si quælibet substantia est per se existens: quanto magis Deus erit per se existens. Si vero exponatur de persona debet sic accipi. Oīs substantia ad se subsistit. i. incommunicabiliter existit quanto magis Deus idest persona diuina incommunicabiliter existet.

¶ Ibi. Etsi obijciatur, φ ista verba August. de substantia & persona non debent magis accipi de personali quam de essentiali: quia dicit quòd eodem dicitur Deus, & persona.

Dici ad se accipitur dupliciter.

¶ Dicit Doc. φ eodem. i. aliquo dicto ad se dicitř Deus, & persona. Illud tamen ad se potest accipi dupliciter. Vno modo illud dř ad se vt distinguitur cōtra illud quod est ad aliud. eo modo quo př non est persona filij. sicut nec est Deus filij: & sic eodem dř Deus, & persona: quia persona vt persona non est correlatiuum. Alio modo accipitur ad se oīno absolutē: & sic non eodē dř Deus, & psona: & patet lra.

¶ Ibi. Ad Aug 11. de Ciui. Dei. Hic respondet ad dictum Aug. quod erat tale. Deus est quicquid habet excepto, φ vna persona dř ad aliam & non est ipsa. nam př habet filium: nec tamen est ipse filius. Et ex hoc vř concludere φ si persona filij esset quid absolutum: tunc př esset filius. Dicit Doc. concedo φ pater est quicquid habet, excepto relatiuo, quod habet, & non est ipsum. Et sic concedit φ prima persona est quicquid habet, ad quod non refertur. Posito ergo quò sua persona sit quid absolutum: pater habet illam vt correlatiuum, ad quod refertur. Et sic patet, quòd non est illa.

Multiplica re trinitatē quō intelligitur.

¶ Ibi. Ad Boetium qñ dicit, φ relatio multiplicat trinitatē &c. Dico φ Doc. ille accipit relatiouē pro origine: & sic intelligendo accipitur multiplicare non pro formaliter distinguere: sed quasi principiatiue correspondenter principio effectiuo: & hoc quidē non est extorquere verba. multiplicare. n. est multa facere, sicut Christus vere multiplicauit panes euangelicos: & tamen ipse non fuit forma illa qua formaliter multiplicabanř panes illi: & Deus creās multiplicat animas: non tamen est ipse forma, qua formaliter animæ ipsæ distinguuntur.

¶ Hic Doc. dat singularem rñsionem, φ multiplicare trinitatem siue distinguere personas potest contingere dupliciter: Vnomodo originatiue, siue principiatiue. Alio modo formaliter. Primo modo relationes originis multiplicant trinitatem. i. φ generatio actiua per quam hř filius, & spiratio actiua per quam hř Spiritus sanctus: dñr principia, per quę persona filij & persona Spiritus sancti originantur. Et hoc modo tales relationes dñr principiatiue distinguere: sicut etiam expositum est in q. vlti. prologi. Sed secundo modo personæ formaliter distinguūtur per suas proprietates absolutas.

¶ Ibi. Ad Io. Dam. qui dicebat φ pater & filius & Spiritus sanctus secundum omnia vnum sunt: præter ingenerationem, & generationem, & processionem. Sed ista tria non sunt absoluta. ergo. Dicit Do. φ vna eius auctoritas soluit aliam: quia c. 1. præcisè ponit ingenerationē. Et in lib. 3. c. 5. ponit paternalem proprietatem: & sic patet φ per ingeneraoonē intelligit omne personale patris: & tunc est sensus. quòd pater & filius & Spiritus sanctus secundum omnia sunt vnum præter ingenerationem, & generationem, & processionem, i. præter proprietates per-

personales. Et hoc modo etiam exponit in quoli. q. 4. & hoc idem, infra di. 28.

¶ Ibi. Ad Ricar. dico. Quando Ricar. dicit quòd personæ non distinguũtur in diuinis, nisi per alium & alium modum habendi eandem naturam. ergo filius distinguitur à patre: quia habet naturam per generationem: & à Spiritu sancto: quia habet eandem per spirationem.

¶ Dicit Doct. quòd modus existentiæ alius est: & hoc pertinet ad originem: quia natura diuina existit in filio per generationem, & in Spiritu sancto per spirationem: sed non sequitur quod originatũ non sit aliquid subsistẽs ad se distinctum aliqua realitate personali absoluta alia ab originante.

¶ Ibi. Ad Ansel. Patet responsio sicut responsum est ad Boetium. Omnia enim sunt vnum, & eadem: vbi non obuiat relationis oppositio, vel formaliter. sicut relatio obuiat alicui relatiuo: vel sicut natum referri relatione opposita: & isto modo personæ si essent absolutę distinguerentur: quia in eis sunt relationes principiantes &c.

Rationes 2 opi. cõmuni. ITEM per rationem. Deinde Doct. adducit rationes quod scilicet non constituantur per absoluta. Et prima stat in hoc. Quia ex quo persona constituitur ex essentia, & proprietate: si talis proprietas esset absoluta tunc persona esset composita: quia absolutum additum absoluto facit compositionem.

Prima rõ. Sed hoc non sequitur de relatione: quia nihil addit supra suum fundamentum: & per consequens non facit compositionem.

Secunda. ¶ Ibi. Aliter confirmatur ista ratio: quia relatio vt comparatur ad essentiam transit in essentiam: & vt comparatur ad oppositum manet. Sed absolutũ semper manet, etiam quando comparatur ad essentiam: & per consequens relatio non facit compositionem: quia nihil facit compositionem cum aliquo nisi comparetur ad illud: sed relatum vt comparatur ad essentiam nihil addit cum transeat in illã: absolutum vero vt comparatum ad essentiam, vere manet, & additur illi. ideo facit compositionem.

¶ Respondet Doct. ibi.

Ad rõnes Tho. & opi. communis, ad primã. AD rationes pro secunda opi. respondet. Dicit Doct. ad hanc rationem quòd realitas propria subsistentiæ in creatura non facit compositionem cum natura creata: relatio autem in creaturis facit compositionem cum fundamento. Ergo si relatio in diuinis non facit compositionem cum fundamento: multo minus realitas subsistentiæ, siue realitas suppositi.

Dubium. ¶ Hic tamen occurrit dubium: quia Doc. supra d. 5. q. 2. vult q naturã dicat potẽtialitatem respectu singularitatis: & singularitas est actus ipsius naturæ contrahens illam ad esse indiuiduale. ergo facit cõpositionẽ. Si dicatur q verum est de realitate singulariter, sed non de realitate substantię siue suppositi. Cõtra, quia quæro an ratio suppositi dicat aliquid positiuum additum naturæ? & sic idem videtur. Si vero dicat tantum negationem? vt videtur ipse tenere infra di. 28. & in 3. d. 1. q. 1. & in quoli. q. 19. tunc licet non faciat compositionem in creaturis: tamẽ non ostendit quin talis entitas suppositalis nõ faciat compositionem in Deo: quia ibi dicit entitatem positiuam: vt videtur ipse tenere in isto 1. dist. 23. & 28. & expresse in 3. di. 1. q. 1.

Responsio. ¶ Dico breuiter q entitas indiuidualis, & si sit cõtractiua naturæ: quia tamen identificatur realiter cum natura. vt patet à Doct. in 2. di. 3. ideo non facit compositionem cum natura. Et posito q impropriè faciat quasi compositionem propter diuisibilitatem naturæ in plura indiuidua: in diuinis tamen non sequitur: quia natura diuina ex sua entitate formali est in vltima actualitate.

Alia rñsio. ¶ Dico secundo posito q in creaturis actus indiuidualis faciat aliquam compositionem cum natura: actus tamen suppositalis etiam positiuus, si poneretur nullam penitus facit compositionem cum natura singulari, cuius est talis actus. vt clare in præsenti dist. patebit.

Quid sit relatio transire in essentiam. ¶ Ibi. Et cum confirmatur ratio. Dicit Doc. q relatio: licet transeat secundum identitatem realẽ in essentiam: manet tamen secundum realitatem formalem cum non sit eadem formaliter cum essentia diuina: & etiam vt comparata ad essentiam manet secundum realitatem formalem. Idem diceretur de absoluto constituente personam, q transiret in essentiam realiter: maneret tamen secundum entitatem formalem. Hoc idem patet de attributis vt cõparantur ad essentiam. Quomodo autem relatio vt comparata ad essentiam dicatur transire, & manere vide prolixius in quoli. q. 3.

Secunda rõ. ¶ Secũdo principaliter arguitur pro ista opi. Ibi. Item eadem natura non potest esse in diuersis suppositis absolute, nisi distinguatur in eis. Si enim sũt duo supposita absoluta, videtur q quicquid est in vno, sit aliud à quocunque, quod est in alio. Si dicatur q idẽ videtur de natura quæ est in pluribus suppositis relatiuis. Dico q non est simile: quia eadem natura omnino illimitata potest esse fundamentum plurium relationum originis: & sic potest eadem esse in pluribus suppositis relatiuis.

Ad secũdã. ¶ Respondetur ibi. Ad secundum argumentum dico: q ponendo personas relatiuas: oportet ponere eas vere subsistentes: & sic eis esse eandem naturã indiuisã: hoc non potest poni propter aliquam imperfectionem personarum in subsistendo: quia ponuntur ita subsistentes, sicut si essent absolutę. ergo oportet quòd ponamus propter infinitatem essentię quæ est in subsistentibus: sed eadem est infinitas, si personę essent absolutę: ergo.

Tertia rõ. ¶ Tertio principaliter arguitur. ibi Item secundũ omnes relationes, sunt in personis diuinis. ergo si non constituunt, videtur sequi primo: q sint ibi accidentales, & aduentitiæ personis secũdo q sint entia rationis: quia relatio Dei ad creaturam, ideo est rationis: quia præsupponit personam in esse perfecto: nec dependentem ad creaturã: nec in necessario contingentem eam ad suum esse personale. ergo.

¶ Respondet Doc. ibi. Ad tertium instando dicitur q patri & filio spiratio actiua est aduentitia: & tamen non accidentalis secundum eos: nec etiam relatio rationis. Et quod dicitur de relatione ad creaturam non est simile: quia relatio ad creaturam non oritur ex natura rei, & ex necessitate fundamenti sicut relatio originis: vt patet.

¶ Quarto arguitur. Si proprietas absoluta constitueret esset formaliter in Deo, ergo dans esse. ergo tria esse.

¶ Respondet Doctor ibi, quòd ista ratio innititur huic propositioni, scilicet q omne absolutum est actus: & per consequens dans esse: & hoc improbatur multipliciter. Primo: quia in creaturis actus Hypostaticus non dat esse: quia tũc natura humana in Christo non haberet idem esse, quod haberet dimissa: patet, quia actus personalis non est assumptibilis: quia sibi repugnat: vt patet à Docto. in 1. d. 2. par. 2. & in 3. di. 1. & d. 2. & in quoli. q. 9. & 19. Sed de hoc an dicat esse positiuum: vide gl. quam feci. 1. d. 2. q. 1. tertio. vide ibi. Secundo quia actus dans esse, dat operationem. hoc verum est de esse dicente quiditatem: quia ratio formalis agendi alicui est entitas quiditatiua: vt patet à Docto. supra. d. 1. & vide glo. in d. 3. q. 6. Sed proprietas Hypostatica in creaturis non dat operationem: vt patet per Dam. lib. 3. cap. 15. Naturales & non Hypostaticas animus: &

volun-

voluntas, & operationes, &c. Ex hoc enim quòd personæ diuinæ nõ habent tres operationes, concludit quòd operatio non est Hypostatica.

§ Si dicatur, posito quòd pater sit constitutus per proprietatem absolutam: nonne dicimus, quòd pater verè generat filium. Dico, quòd operatio ista tantum competit patri ratione memoriæ fœcundæ, non ratione proprietatis, vt patuit supra distinctione septima.

§ Item arguit: & ratio stat in hoc, quòd illud quod est ratio recipiendi esse, non dat esse illi recepto: vt patet, sed proprietas Hypostatica est ratio recipiendi esse ipsi supposito: patet, quia cum suppositũ habeat esse, & natura det illi esse, proprietas suppositalis erit ratio recipiendi esse naturæ. ergo non dat esse ipsi, & per consequens non facit aliquam compositionem.

§ Ibi. Ad argumentum tunc potest dici, &c. Et dicit, quòd sicut dupliciter est entitas, scilicet quidditatiua, & Hypostatica: ita duplex est esse, scilicet quidditatiuum, & Hypostaticum: & sic concedit quod proprietas Hypostatica dat esse Hypostaticum, siue personale, siue suppositale, siue incommunicabile, quæ idem sunt: non autem dat aliquo modo esse quidditatiuum. Expono tamen istam litteram, si cũ dicit, sicut quidditatiuè est dare esse: quia sicut talis entitas est de se communicabilis: ita & entitas Hypostatica est, vt non sit actus dans esse: quia de se est incommunicabilis, vt quo. Quomodo dicatur incommunicabilis, vt quo supra exposui in dist. 2. parte 2. quæst. 4. illius partis, & prolixe exposui in di. 1. q. 1. tertij. vide ibi vbi multa singularia dixi. Sequitur. Et licet in creaturis proprietas indiuidualis det esse: quia est alicuius gradus entitatis positiuæ vltra entitatem quidditatiuam naturæ. De hoc vide Doct. in 2. dist. 3. quæst. 6. Sequitur. Tamen vltra entitatem singularẽ proprietas suppositi nullam entitatem dat: immo nullum positiuum addit ex q. 1. d. 1. tertij libri. vbi dicit Doctor. quòd proprietas personalis dicit tantum negationem duplicis dependentiæ, scilicet actualis, & aptitudinalis. vide ibi, & expositionem quam feci. Sequitur. Et licet illud adderet, tamen nõ esset ratio dandi esse, idest posito, quòd proprietas Hypostatica addat aliquod positiuum naturæ: tamen illud positiuum non est ratio dandi esse, nisi tantum Hypostaticum. Sequitur. Quia hæc natura existens in qua includentur natura, & entitas singularitatis est ratio totalis dandi esse, idest quòd sola natura actu existente cum sua singularitate: quæ dicit entitatem positiuam eandem realiter cum tali natura existente, est tota ratio dandi esse: vt patet discurrẽdo per omnia illa, quæ dant esse alteri. Sequitur. Et ita quicquid intelligitur aduenire, siue positiuum, siue priuatiuũ, siue absolutum, siue respectiuum non dabit esse: quia per illud, quod iam præintelligitur datur esse, idest quòd nihil dat esse Fran. intrinsecè: nisi natura, & singularitas existens in illo, quia hoc totum est totum esse verè communicabile intrinsecè ipsi Franc. licet ergo proprietas Hypostatica, vt ens positiuum adueniat naturæ singulari Francisci nullum tamen esse dat tali naturæ: quia si daret aliquod esse, illud esset verè communicabile: modo proprietas Hypostatica dat tantum esse incommunicabile. Sequitur. Licet igitur in diuinis non sit proprietas personalis tantum negatio: sed aliqua entitas positiua: tamen quia natura diuina est de se. Hæc, vt supra exposui distin. 5. quæst. 1. & est per se existens. immo est quidditatiuè sua existentia, vt supra patuit. distinctione 2. q. 2. & patet in 1. q. quolib. ipsa natura diuina habebit totam rationem dandi esse: quod esse est verè communicabile.

Actus dupliciter accipitur.

§ Ibi. Ad argumentum igitur cum probatur, quòd sit actus: quia est ibi actualiter. Dico, quòd est fallacia æquiuocationis. Actus potest accipi dupliciter. Vno modo, vt est differentia entis opposita potẽtiæ, sicut dicimus, quòd ens diuiditur per actum, & potentiam, & sic omne illud, quod habet esse extra suã causam, potest dici actus. Alio mõ accipitur actus pro actu constituente cum aliquo aliquod totum. & sic forma est actus materiæ: quia ipsa forma cũ materia constituunt aliquod totum. Arguẽdo ergo sic, actus dat esse, proprietas absoluta est actus: ergo proprietas dat esse. Si maior accipitur pro actu qui distinguitur contra potentiam est falsa: & minor vera. Si verò accipitur pro actu secundo modo: maior est vera, & minor falsa. Si verò in maiori accipitur actus pro actu secundo modo: & in minori pro actu primo modo, argumẽtum est in quatuor terminis, & peccat per fallaciam æquiuocationis.

§ Ibi. Secunda ratio videtur deficere: quia istud non habet se ad essentiam, vt perfectio ad perfectibile: & de hoc vide supra d. 5. q. 2. & expositionẽ quam ego feci.

§ Ibi. Secundo dato, quòd aliquo modo se haberet ad essentiam, vt informans ipsam. Dicit Doctor quòd etiam posito, quòd proprietas absoluta informaret essentiam: non tamen sequitur, quòd sit perfectio essentiæ patet, quia si esset aliqua perfectio esset perfectio simpliciter: quia in diuinis non ponitur aliqua perfectio limitata, & quòd non sit perfectio simpliciter, patet: quia quod est incommunicabile, nullo modo est perfectio simpliciter, vt diffusè exposui in prima q. partis 2. dist. 2. vide ibi multa de perfectione simpliciter.

§ Ibi. Tertio dato, quòd haberetur hoc, quod informat: non sequitur, quòd sit perfectio simpliciter: nec illa, quæ inferuntur vlterius, scilicet quòd essentia diuina non sit simpliciter perfecta: vel quòd vna persona non sit simpliciter perfecta in se.

§ Ibi. Præterea. Ista ratio melius concluderet contrarium de relatione. Hic Doct. dicit quòd si sequatur hoc absolutum incommunicabile est actus essentiæ, ergo est perfectio essentiæ: magis sequitur de relatione in diuinis: quia certum est, quòd paternitas est actus: si ergo est actus essentiæ, ergo sequitur quòd magis erit perfectio essentiæ, quàm proprietas Hypostatica absoluta: patet quia nulla proprietas Hypostatica dicit aliquam perfectionem: quia si sic, maximè proprietas Hypostatica in diuinis diceret perfectionem: & sic aliqua perfectio esset in vna persona, quæ non esset in alia: relationi tamen vnde relatio non repugnat perfectio: immo aliquã includit perfectionem: vt patet per Augu. de quantitate animæ, cap. 7. dicentem. Inæqualitati æqualitatem iure præponimus, nec quisquam omnino est, vt opinor humano sensu præditus, cui nõ id videatur: hoc autem non est tantum à fundamento: potest enim inæqualitas fundare in fundamentis perfectioribus, quàm æqualitas.

§ Ibi. Si dicatur, quòd dictum Augost. verum est ratione fundamentorum proximorum, non remotorum. proximum autem fundamentum æqualitatis est paritas. Dicit Doct. hoc esse falsum. Et hæc littera clara est.

§ Item arguitur pro ista opin. probando, quòd personæ non sint constitutæ per absoluta: quia multiplicato aliquo absoluto multiplicatur omne aliud absolutum circunstans illud, patet, quia multiplicata quantitate, multiplicari dicitur albedo inhærens, & econuerso. ergo essentia diuina distingueretur ad distinctionem talium absolutorum.

§ Ibi. Et confirmatur maior, scilicet quòd multiplicato aliquo absoluto, &c. quia plura eiusdem

speciei

speciei non possunt esse in eodem: sed istæ proprietates si ponuntur absoluta erunt eiusdem speciei: quia si essent alterius speciei oporteret quærere per quid altera istarum sit incommunicabilis: sicut enim ponitur paternitatem, quæ differt spẽ à filiatione non posse esse de se incommunicabilem: ita erit de illa proprietate absoluta.

¶Ibi. Confirmatur ista ratio: quia sicut non sunt plura eiusdem rationis in eodem perfecto, sic non sunt plura verba in essentia diuina.

¶Respondet Doct. ibi. Tertia ratio habet maiorem falsam, in omnibus ordinatis essentialiter ex forma: licet gratia materiæ quandoque sit vera: quia ad multiplicationem posterioris formaliter non sequitur multiplicatio prioris. Et hoc patet per exempla posita in littera. Non enim sequitur ad multiplicationem potentiarum animæ, ꝙ ipsa anima multiplicetur. Et quod dicit ꝙ plura eiusdem speciei non possunt esse in eodem. Hoc est improbatum. d.8. tertij vbi ostensum est, ꝙ plures paternitates possunt esse in eodem.

Dicimus quod pater constituitur per essentiã, tanquã per principium conueniẽdi: & p paternitatem tanquam per principium differendi patris à quolibet alio.

¶Ibi. Cum autem maior declaratur per inductionem, fit fallacia consequentis. Et patet littera. Et qñ dicit ꝙ sunt eiusdem speciei. Hoc potest negari: sicut etiam patet de proprietatibus indiuidualibus, quæ sunt primo diuersa. Nam quæ sunt eiusdem speciei, non possunt esse primo diuersa: cum sint in aliquo quiditatiuè conuenientia. Et cum infert, ergo sunt alterius speciei. Negatur ista consequentia: quia nec duæ proprietates indiuiduales dicuntur alterius speciei. Et si quæratur, quid ergo sunt? aut sunt eiusdem speciei: aut alterius? Dico, ꝙ loquẽdo de specie propria: nec sunt eiusdem: nec alterius: sed sunt primo diuersa: & hoc satis patuit. supra d. 13. vbi ostenditur ꝙ productiones seipsis distinguuntur.

¶Item arguitur pro ista opin. ibi. quarto. Si proprietas absoluta. quæ dicatur a. exprimatur, vel pullulat ab essentia. Et similiter b. & expressum est in eodem supposito cum eo, a quo exprimitur, ergo a. & b. erunt in vna persona: quod est impossibile.

¶Respondet Doc. ibi. quarta. ratio ẽt procedit ex falsa imaginatione: ꝙ istæ proprietates exprimantur ab essentia, quasi per originẽ: quod nõ fuit dicendũ sed sicut aliqui concedunt, quòd relationes pullulãt in essentia: sic posset concedi contra eos: ꝙ illę proprietates absolute pullulent in essentia. Et cum dicit, ꝙ tunc erunt in eadem persona: patet, quia si pullulant in essentia. ergo erunt in eadem persona, in qua est essentia. Hoc concedit Doc. non tamen ex hoc sequitur, ꝙ aliqua sit in eadem persona cum illa à qua habetur per veram originem: nec repugnat vera originatio personæ habenti vnam à persona habente aliam: sicut etiam isti habent dicere, qui dicunt suppositum constitui per relationem scilicet, ꝙ filius pulluler à patre per originem: & tamen filiatio aliquo modo pullulat in essentia: siue ab essentia diuina. Sed de ista pullulatione proprietatum habet videri, infra d.28. q. vlt.

¶Vltimo arguit pro ista opin. ibi. quinto. sequit̃ ꝙ non sit ibi origo: quia persona originata per originem capit essentiã: sed persona si est absoluta præcedit ipsam relationem originis. Et sic secunda persona præcederet in essendo ipsam originem passiuam.

¶Respondet Doc. ibi quinta ratio: videtur deficere, quia difficilius videtur sustinere originem ponẽdo extrema tantum relatiua formaliter, quàm ponẽdo ea esse absoluta. Nam si tantum sint relatiua nihil aliud erit personam originare personam, quàm relatiuum habere correlatiuum: sed relatiuum positum sine omni alia actione videtur habere correlatiuum. Si vero ponantur absoluta, non videtur tanta difficultas; quomodo vnum suppositum gignatur ab alio: cum in creaturis secundum eos sint supposita absoluta: & tamen nõ negatur originatio huius ab alio. Et cum dicitur, ꝙ absolutum præcederet originationem. Dicit Doc. ꝙ originatio pertinet ad generans causæ efficientis, nõ formaliter: nec videtur maior difficultas de prioritate absoluti. & respectiui in creaturis, quam hic.

¶Sustinendo tamen opi. quòd personæ constituãtur tantum per relationes, potest hoc declarari: & expono literam in qua Doc. declarat intentum, quẽ ponit.

IBI. DE modo igitur ponendi qualiter possit relatio constituere personas & eas distinguere: declaratur per hoc, ꝙ producens necessario distinguitur à suo opposito realiter: quia idem non producit seipsum, ergo erit aliqua relatio realis, & distinctio realis aliquorum, quæ sunt in essentia diuina. Sed quomodo intelligatur distinctio realis proprietatum existentium in essentia diuina supra exposui. d. 2 q. 1. parte 2. Sequitur. Non autẽ possunt ibi esse aliquo modo per informationem propter simplicitatem diuinam. hoc expositum est supra d.5. q 2 ergo erũt personæ per se subsistentes in illa natura. Hoc non debet intelligi, ꝙ huiusmodi relationes personales sint personæ subsistentes: cum tantum sint rationes subsistendi: sed debet intelligi, ꝙ erunt ibi personæ subsistentes per huiusmodi relationes, tanquam per relationes formales subsistendi. Nam personam patris nihil aliud includit nisi essentiam: & proprietatẽ. Et quia huiusmodi relationes realiter distinguũtur tanquam tres rationes subsistendi: ideo per eas personæ constitutæ, realiter distinguũtur. Sequitur. Qualiter autẽ ex hoc non sequatur distinctio essentiæ in qua subsistunt declaratur: quia idem illimitatum potest esse fundamentum relationum oppositarum: hoc prolixè expositum est supra d 2. q 3. vide ibi. Sequitur. Et tunc illa relatio dicitur vno modo manere: & alio modo transite hoc supra declaratũ est Innuit etiam hic: quòd ipsa relatio nõ est formaliter essentia: sed hoc supra prolixe expositum est d. 2. q. 1. partis. 2. Sequitur in litera. ipsa etiam ex hoc, quòd est relatio est oppositi necessario, vt terminis ita ꝙ comparare eam ad essentiam, non includendo habitudinem ad oppositum, est non comparare relationem ad essentiam: patet quia essentia nõ potest esse terminus relationis originis: quia tunc esset a verè posset referri relatione originis: quod est improbatum. supra d. 5. q. 1. Cum ergo essentia nõ possit esse terminus talis relationis: sequitur, ꝙ comparare relationem ad essentiam est ipsam non comparare ad essentiam. Sequitur. Et ex hoc quòd est oppositi necessario, distinguitur realiter ab illo: & tamen non oportet essentiam realiter distingui: quia essentia non formaliter est relatio, licèt realiter. vide tamen quæ dixi supra d. 2. par. 2. q 1. Sequitur. Nec oportet ibi esse compositionem. Hæc litera clara est & prolixius declarata est supra d. 5. q. 2. quomodo persona constituta ex essentia, & proprietate non sit composita, nec quasi composita. Sequitur. In speciali autem ponitur vlterius, quòd tantum relationes originis constituunt personas, & distinguunt eas: quia illæ primo pullulant in essentia diuina: quia primo in essentia diuina est duplex fęcunditas inquantum est intellectus infinitus, & voluntas infinita: & mediantibus istis statim pullulant relationes originis: & post pullulant relationes communes, vt ęqualitas, & similitudo: de quibus supra patuit d. 19. q 1. & infra patebit. d. 31. & in quol. q. 6.

Quatuor vijs probat q persona diuina constituantur in esse personali per absoluta.

CONTRA istam conclusionem Hic Doc. intendit probare quòd personæ diuinæ constituantur in esse personali per absoluta: siue per proprietates personales absolutas: & probat quatuor vijs. primo cõparando

rando relationem ad relatum. secundo comparãdo relationem ad originem. tertio modo ex propria ratione ipsius constitutiui. quarto per auctoritates. Et credo q hæc via sit magis sustentab.lis, & clarior, & facilior, & q Doc. magis declinet ad hanc viam per argumenta, quæ quodammodo videntur insolubilia, quamuis ea nitatur soluere: & credendum est, q nisi opi. communis esset in contrarium Doct. asseruisse hanc opi. licet nunc vtranque viam sustinere videatur. Et vt facilius exponantur ista argumenta cũ suis responsionibus, ordinate exponam argumenta: sic quòd exposito vno argumento: immediatè exponam responsionem illius: & sic deinceps.

EX PRIMA via arguitur sic. Omne relatiuum: siue omnis relatio, secundum quam aliquid dicitur esse relatiuum, præsupponi: ur aliquid quod tali relatione vere refertur: hoc patet per August. 7. de trinitate quia omne relatiuum est aliquid excepta relatione. Sed paternitas in diuinis est relatio, qua aliquid dicitur vere relatiuum: & qua refertur ad aliud. ergo paternitas de necessitate præsupponit aliquod prius quod secundum eam referatur. S: sic. illud præsuppositum non potest esse essentia diuina: patet, quia essentia diuina non refertur: vt supra expositum est. d. 5 q. 1 ergo erit aliquod suppositum realiter distinctum à termino ad quem refertur: & illud erit persona patris. ergo prima erit prius constituta per aliquod absolutum, & non per aliquam relationem: cum illa sit posterior: & posterius non est constitutiuum prioris. Ex isto etiam medio arguitur sic. Omne constitutum præexigit partes constituentes, & vnionem earum hoc patet tam in constituto per se, quàm per accidens: sed relatiuum est constitutum ex aliquo absoluto, & relatione. ergo præsupponit relationem prius vniri tali absoluto: siue informare tale absolutum. Sed informarũ aliqua forma statim denominatur ab illa. ergo absolutum in patre prius includens paternitatem, qua dicatur pater: denominatur à paternitate: illud ante quod denominatur à paternitate, non est essentia: quia tunc essentia posset referri paternitate. ergo erit aliquod absolutum, qd non est essentia: & illud tale quòd denominatur à paternitate non videtur esse, nisi persona patris.

¶Cõfirmatur ista ratio in simili: quia sicut homo non esset animatus primo, nisi corpus esset, quasi prius informatum anima. Sic in proposito, nihil erit relatum primum, nisi aliquid prius relatum quasi denominatiuè per denominationem realem, sit relatũ tali relatione.

¶Secundo principaliter arguit eadem via. Nihil præexigens realem distinctionem aliquorum est cõstitutiuum illorum: sed relatio realis præexigit realem distinctionem extremorum. ergo non cõstituit illam. Maior est nota: quia nullum posterius est constitutiuum prioris. Minor patet per philosophum. 5. met. ca. de eodem. text. non habente commem. & incipit tex. Eadem vero dicuntur, & quidem secundum accidens, vt album. & patet in illo tex. quomodo identitas non est relatio realis: quia non præexigit realem distinctionem extremorum. Et sic patet ista minor quomodo relatio realis est inter extrema realia, realiter distincta.

¶Si dicatur, quòd illa relatio, non est realis: quæ nec præexigit extrema realiter distincta, nec facit distinctionem extremorum, siue non constituit extrema realiter distincta. Sed in proposito, quamuis paternitas, & filiatio in diuinis non dicantur relationes reales ex hoc, quòd præexigunt extrema realiter distincta: dicuntur tamen reales: quia constituunt extrema realiter distincta, & hoc sufficit.

¶Contra ergo istud argumentum extrema non sunt realiter distincta, ergo non est relatio realis non valeret. Et tamen hoc argumentum tenet: quia si extrema non sunt realiter distincta. ergo relatio non est realis. Et quòd teneat, patet per Arist. vbi supra. Arguit enim Doc. quòd si relatio diceretur realis ex hoc, quòd constituit extrema realiter distincta: statim sequeretur, quòd hoc argumentum non valeret, extrema non sunt realiter distincta. ergo relatio in ret illa nõ videtur realis: & quòd non valeat. probat: quia in antecedente, aut accipitur, quòd extrema nõ sunt distincta realiter distinctione præcedente relationem, & tunc non sequitur. ergo relatio non est realis. Quare autẽ non sequatur, patet: quia sic posset accipi in proposito: quia per te extrema paternitatis in diuinis sunt realiter distincta, & non sunt realiter distincta distinctione præcedente paternitatẽ, & sic sequeretur, quòd paternitas in diuinis nõ esset relatio realis: aut accipitur in antecedente sic. extrema non sunt realiter distincta distinctione facta hac relatione. Si sic accipis, ideo non est facta distinctio realis extremorum per illam: quia illa non est relatio realis. ergo inferre ex antecedente sic sumpto relationem non esse realem: est inferre: quia non est realis: ideo non est realis, idest si extrema a. & b. non sunt realiter distincta, relatione c. quia c. non est relatio realis: statim sequitur. ideo c. nõ est relatio realis: quia non est relatio realis.

¶Aliter dicitur, quòd maior est vera de accidentali relatione, quæ non constituit: sed tantum aduenit alicui post suum esse completum. Et sic ista est vera. relatio realis aduenients alicui post suum esse completum, præexigit extrema realiter distincta: sed paternitas in diuinis non aduenit supposito post suum esse completum: sed constituit illud, ergo.

¶Contra istud: quia relationi vnde relatio est: conuenit, quòd sit aliud, idest quòd relatio inquantum relatio est ad aliud. ergo paternitas de necessitate est ad aliud. aut ergo ad aliud distinctum sola filiatione? aut ad aliud distinctum distinctione priori, quàm illa, quæ esset à filiatione. Si secundo modo, habetur propositũ, scilicet quòd relatio realis præexigit extrema realiter distincta. Si primo modo. ergo arguendo, paternitas non est ad distinctum realiter, ergo non est realis, est arguere sic: huic relationi nõ est relatio realis opposita, ergo non est realis: sed hæc videtur petitio principij, quia antecedens non videtur manifestius consequente, vt patet.

¶Tertio arguitur eadem via sic. Omnis relatio primo terminatur ad absolutum, hæc probabitur infra distinctione 30. Sed paternitas in diuinis est relatio. ergo terminatur ad aliquod absolutum, sed non terminatur nisi ad personam filij, ergo persona filij erit absoluta.

TENENDO opin. secundam quę est magis communis, scilicet quòd personæ constituantur per relationes. Respondetur ad rationes contra eam.

¶Ad primam primæ viæ. Hic concedit Docto. q in diuinis est aliquid, quod refertur relatione, & illud est suppositum. Et cum dicitur, quòd tale præexigitur relationi. Respondet, quòd non sequitur de relatione constituente. Nam suppositum, quod refertur in diuinis refertur relatione non adueniente, sed relatione ipsum constituente. Ad illud de compositio, siue constituto dat duas responsiones. vnam pro opi. illorum, qui dicunt, quod relatio est in essentia, quasi actus in susceptiuo: dicens, quòd oportet eis dicere, quòd in ipsa persona: quæ est quasi constituta: non oportet præintelligere informationem, quasi partis à quasi parte per denominationem, antequam intelligatur totum constitutum, idest quòd relatio non prius denominat essentiam, quam ipsam personam: sed tantum denominat personam. Et quamuis præintelligatur quasi informatio ipsi personæ

personæ constitutæ:non tamen prius intelligitur talis vnio, vel quasi informatio per modum formæ denominantis: quia talis relatio non est nata denominare essentiam, sed tantum personam.

Relatio non est quasi forma, vel actus respectu essentiæ.

¶Ibi. Sed melius videtur dicendum. Hic Doc. dat aliam rōsionē, quæ stat in hoc: q̄ relatio non est quasi forma, vel actus respectu essentiæ: vt supra patuit. d.5.q.2. Sed magis videtur essentia esse, quasi forma, & actus: qua relatio subsistens est Deus: & hoc videtur probare ex hoc: quia quantumcunque fundamē tum est potentiale ad relationem: prius naturaliter informatur fundamentum relatione, quam suppositum. Et conceditur etiam ibi relatio esse aliquid formaliter secundum ipsum fundamentum: sicut conceditur for. esse similem secundum albedinem: neutrum videtur esse dandum in proposito: nec q̄ paternitas prius insit essentiæ, quam patri: nec q̄ pater secundum deitatem sit formaliter pater &c.

Difficultas valde singularis.

IN HAC littera occurrit aliqualis difficultas In hoc quod dicit: quòd paternitas non inest prius essentiæ quàm patri. Hoc non videtur esse verum. Tū quia paternitas immediate pullulat ab essentia: vt infra patebit. d.28.q. vlt. Et in illo priori, quo pullulat non est pater: probatur, quia constitutum est posterius constituentibus. Tum etiam: quia paternitas siuè generatio actiua, quod idem est non præsupponit suppositum patris: vt patet à Doc. in quol. q.4. nec simul est cum patre: patet, quia aliquid dicitur prius esse tale in se, quam ad aliud comparetur ergo paternitas, siue generatio actiua erit prius in se talis, quā alteri comparetur. Et præsertim in ratione constituendi. Tum tertio: quia quando sunt duo constituē tia intrinsece, prius est habitudo ad inuicem, quam ad constitutum. Cum ergo paternitas, & essentia vere constituant personam patris. ergo paternitas suo modo prius habebit respectum ad essentiam, quam ad personam constitutam: & sic paternitas prius est in essentia, quam intelligatur persona patris.

Responsio.

¶Respondeo supponendo aliqua. Primo quòd differentia est inter constitutum à natura, & ratione suppositali: & inter constitutum ab actibus essentialibus: quia constitutum secundo mō dicit aliq̄ tertiam entitatem realiter distinctam à partibus: quod probat Doc. in 3.d.2. Constitutum vero primo modo, non dicit aliquam tertiam entitatem aliam à natura & a ratione suppositali: quia tale constitutum nihil aliud est nisi natura, & proprietas suppositalis: & sic persona patris tantum dicit essentiam, & proprietatem: quæ est ratio subsistendi: ita quòd hoc totum essentia vt habens paternitatem est pater. Et ex hoc patet, quomodo paternitas non prius insit essentiæ, quam patri: quia in eodem instanti quo paternitas est in essentia pater est.

¶Sostinendo etiam, q̄ pater dicat entitatem aliquam præter essentiam & paternitatē: adhuc paternitas non inest prius essentiæ quàm patri (nisi forte secundum rationem) quia essentia, & paternitas nō dicuntur intrinsece causare aliquid distinctum: sicut materia, & forma causant compositum realiter distinctum, & ideo prius inest forma materiæ quàm composito. Et cum dicitur, quòd constituens est prius constituto. verum est de constituente aliud distinctum à se.

¶Ad secundum. Dico quòd in eodem instāti quo generatio actiua dicitur operatio naturæ diuinæ: non præsupponit suppositum: in eodem tamen instanti, quo est talis productio, est primum suppositū diuinum. Et similiter patet responsio ad tertium.

Alia responsio singularis.

¶Dico tamen ad omnes istas instantias, vnica responsione, quòd aliquid prius inesse alteri contingit dupliciter. Vno modo vt actus informans, siue vt perficiens. Alio modo vt ratio subsistendi in natura in qua subsistit. Primo modo paternitas non inest prius essentiæ: quia non est actus perficiens essentiā. Secundo modo inest prius essentiæ quā patri: quia proprietas personalis prius præintelligitur in natura cuius est, quàm intelligatur suppositum constitutum ex natura & tali proprietate. Si dicatur. Si paternitas prius inest essentiæ isto modo. ergo paternitas denominat essentiam. Negatur consequentia: & ratio negationis supra posita est. d.5.q.2.

¶In proposito intelligit Doc. q̄ paternitas non in sit prius essentiæ, vt actus perficiens: siue vt actus inhærens: siue vt actus determinans: non autem intelligit, quando prius insit essentiæ eo modo, quo proprietas Hypostatica inest naturæ: & sic patet litera.

¶Cum confirmatur ratio per hoc quod nihil est quantum primo, & per se, nisi aliquod sit quantum per se denominatiuè. Doct. dicit, quòd si quantitas possit esse eadem alicui, ita quòd non informaret illud aliquid esset quantum primo. Et tamen nihil esset quantum per informationem: sicot est in proposito de essentia & proprietate.

¶Ad secundum principale. Dicit Doc. quòd relatio in diuinis loqendo de relatione originis: seipsa est formaliter realis: ita quòd non dicitur realis: ex hoc præcisè, quòd præexigat extrema realia realiter distincta: nec ex hoc, quòd constituat extrema realia realiter distincta: sed si per impossibile daretur paternitas diuina separata: adhuc esset vere realis. Et hæc est sententia literæ. Quia tamen hæc litera est aliqualiter obscura: ideo ipsam sic declaro. Cum dicit. Quælibet forma, si ipsa est talis forma, nec est alia ratio intrinseca: quare est talis forma: ly seipsa intelligitur formaliter, & non originatiuè: sicut dicimus quòd humanitas est seipsa formaliter talis forma: licet originatiuè possit esse ab alio. Sequitur. Ita etiam relatio aliqua seipsa est formaliter realis: & aliqua seipsa formaliter est tantum relatio rationis.

Explanatio literæ.

Nam paternitas, siue creata, siue increata seipsa formaliter est talis generatio realis & secunda intentio seipsa formaliter est relatio rationis: originatiuè tamen, siue à causa extrinseca. huiusmodi relationes sunt dici talis, vel talis. Et hoc est quod sequitur. Tamen huius vel illius aliquando sunt causæ extrinsecę effectiuę vel materiales: aliquando etiam aliqua causata, vel aliqua signa posteriora sunt, ex quibus inferuntur tales relationes esse reales, vel rationis. Sequitur. Dico tunc, quòd identitas &c. id est si quæratur quare identitas, inquantum identitas, sit formaliter, siuè quiditatiuè relatio rationis: & patet nitas inquantum paternitas sit quiditatiuè relatio realis: non est assignanda alia causa intrinseca: nisi quia talis entitas. Sicut etiam dicimus de humanitate inquantum humanitas, est entitas realis: quare? quia talis entitas: & hoc est quod dicit: Sequitur. Tum quia relatio realis nata est habere causas extrinsecas causantes eam, communiter loquendo in creaturis. Sequitur. Ibi. supple in creaturis: quòd relatio quæ non habet tales causas: super extrema realia causantia huiusmodi relationem non est realis. Et tenet cōsequentia à negatione causæ ad negationem causati: puta extrema. a. & b. nō causant relationem ex natura rei. ergo talis relatio inter extrema non est ex natura rei: vel sic: extrema non sunt ex natura rei realiter distincta. ergo relatio inter illa non erit realis. Sequitur. Similiter relatio aliqua realis, si non habet talem distinctionem causarum priorem: saltem caosat distinctionem: vt paternitas in diuinis, quæ & si non dicatur realis ex hoc q̄ oritur ab extremis realibus, & realiter distinctis: dicitur tamen realis quia causat extrema realia: vt puta paternitas in diuinis realiter constituit personā patris, & filiatio realiter constituit personam filij: quæ dicuntur extrema talium re-

relationum. Sequitur. Et tūc ex remotione tam causæ quàm causati: quorum alterum correspondet relationi reali: potest concludi aliquam relationem non esse realem, vt ista identitas numeralis, non præexigit extrema realia realiter distincta, nec realiter constituit extrema realia realiter distincta. ergo identitas numeralis non est relatio realis. Ibi enim est negatio tam causæ quàm causati. Est negatio causæ in hoc, quod dico non præexigit extrema, &c. Est negatio causati in hoc, quod dico: nec constituit extrema, &c. Sequitur. Sed, consequentia bona est sicut ex remotione causæ sequitur remotio causati: & ex remotione causati sequitur remotio causæ demonstratione quia: arguimus enim multotiens talem causam non esse talis conditionis: quia talis effectus non sequitur Sequitur. Cum dicitur vlterius: ergo inferre relationem non esse realem: quia non est inter extrema realiter distincta: est inferre non est realis: quia non est realis. Dico quòd non: licet non sequatur. ideo non distinguit extrema: quia non est relatio realis: quasi arguendo à causa ad causatum: tamen sequitur, non distinguit, ergo non est realis: sicut à causato ad causam. Et hoc addito, quòd nec præexigit distinctè extrema: quia tunc concurrunt ibi, & negatio causæ relationis realis: & negatio signi. Ex quibus concurrentibus perfectè infertur negatio relationis realis. hæc littera clara est. Sequitur. Sed quandoque distinctione præcedente relationes reales. Ista littera vsque ibi. Ad tertium dici potest: non est littera Doct. Et quia in ista littera tangitur vnum, scilicet quòd eadem voluntas realiter refertur ad ipsam, vt mobilis ad mouentem & ecōtra, quomodo ponitur talis relatio realis: quæ tamen non est inter extrema realiter distincta? De hoc vide expositionem quam feci in distinctione 25. secundi Doc.

Absolutum semper terminat relationem.

¶ Ad tertium argumentum huius primæ viæ. Dicit Doct. hic, quòd absolutum semper terminat relationem: quæ est mensurati ad mensuram, vt infra patebit. distin. 30 Et addit, quòd vniuersaliter loquendo, non oportet concedere terminum relationis esse absolutum, nisi in relationibus diffinibilibus, vt infra patebit distinct. 30. quales non sunt relationes diuinæ. Addit quòd etiam relatio terminatur ad absolutum: loquendo de termino formali, scilicet ratione cuius primus terminus, idest totalis, siue adæquatus terminat. Et sensus est. Relatio realis, vel per se terminatur ad terminum totalem absolutum: vel saltem terminatur ad aliquid: quod licet in se non sit totaliter absolutum: includit tamen aliquod absolutum in ratione termini formalis. Et hoc secundo modo relatio originis in diuinis potest dici terminari ad absolutum. & patet littera.

EX secunda via. Arguitur primo ex ordine quē necessariò requirit originatio. Et arguitur primo sic. Originans est prius originato, relatiuum nullo modo est prius suo correlatiuo.

¶ Confirmatur ratio quasi ex opposito conclusionis sic. Si personæ non sunt absolutæ; sed primo relatiuæ: tunc non erit aliud patrem originare filium, quàm patrem habere filium, vt correlatiuum: sed pater inquantum pater habet filium, vt correlatiuū. ergo non originat illum: quod est falsum.

¶ Hoc manifestius sic arguitur. Illud non originatur, quod posito innascibili; puta prima persona, & circunscripta omni actione habet suum totum esse: tale est correlatiuum innascibilis: patet quia ex sola natura relationis, quæ est actus primus circunscripta omni actione, siue actu secundo; correlatiuum innascibilis est innascibili existente: patet quia patre existente, qui est innascibilis, filius est. ergo circunscripta omni originatione, filius erit; sequentia argumenta clara sunt.

Quid sit patrem originare filiū.

AD primum & secundum. Hic Docto. respondet ad argumenta facta pro prima via: & dicit, quòd patrem originare filium non est tantum patrem habere filium pro correlatiuo: sed est patrem habere filium, vt tale correlatiuum: & quia talis correlatio est relatio originis; ideo vnum extremum potest esse prius origine altero: licet sint simul natura. Sed hoc magis patebit. infra dist. 28. Potest etiam dici conformiter ad ea, quæ dixi supra dist. 1. quæst. 2. exponendo illud: quomodo pater prius origine sit beatus, quàm generet filium.

¶ Ad tertium. Primo Doct. negat istam, quòd relatio non possit esse terminus formalis generationis: patet enim quòd vnio naturæ humanæ ad verbum, est verè causata à trinitate. vide Docto. in 3. distinctione prima, quæst. prima. Et expositionem quam ibi feci.

Apparens cōtradictio.

¶ Sed hæc responsio non videtur ad propositum: quia Docto. ibi se exponit de relatione extrinsecus adueniente, quòd illa potest esse terminus alicuius productionis: & simpliciter negat de relatione intrinsecus adueniente: in proposito autem filiatio est relatio intrinsecus adueniens. Dico, quòd Doct. sibi non contradicit: quia ibi in tertio loquitur tantum de relatione, quæ de necessitate oritur positis fundamento, & termino: vt ibi prolixius exposui; filiatio autem in diuinis non oritur ex natura extremorum: patet quia ipsa constituit filium. Si enim filiatio creata esset aliqua forma constituens aliquid, ipsa per se terminaret aliquam productionem. Vult ergo dicere Docto. quòd relationi vnde relatio non repugnat sibi esse terminum formalem alicuius productionis: licet alicui in particulari repugnet: & patet littera.

Solutio.

¶ Ad quartum, quod erat tale. Nulla productio in diuinis est generatio: quia generatio est ad primā substantiam, & ad productum. Hic autem ponitur relatio, vel relatiuum primum productum. Et dicitur, quòd ista productio est generatio: quia ista relatio habet vim constituendi secundam personam, vel primam substantiam in natura diuina, vel saltem oportet dicere tenendo istam viam: quòd relatio constituat personam in esse personali: & ista relatio potest esse proprietas personalis subsistentis in natura diuina: sicut si esset aliqua proprietas personalis absoluta.

¶ Ad quintum. Nunc respondet ad argumentum factum pro secunda via: quod est tertium in ordine: & ponitur ibi. Præterea, ad tertium. Omne relatiuum æque naturaliter respicit suum correlatiuum, &c. Dicit Doct. quòd est facile eis respondere, qui dicunt personas esse relatiuas: & cum hoc relationes esse principia agendi: quia tunc nec ex parte agētis, nec ex parte principij agendi potest esse libertas, & hoc supra patuit distinct. 7. Ideo tenendo, quòd relationes constituant personam. & quòd non sint rationes principiandi, patet responsio: quòd de necessitate prior est relatio generantis ad genitum, quàm spirantis ad spiratum, vt supra patuit dist. 2. parte 2. & d. 7. & 13.

¶ Deinde ex eadem via arguit: quia suppositum aliquo modo præintelligitur actioni, &c. Ad ista argumenta sequentia. Doct. non respondet: sed facilis est responsio ex his quæ supra exposui. dist. 1. quomodo generatio non præsupponit suppositum: & facilis est responsio ex his, quę ponit Docto. 1. quæstione quarta, quolib. respondendo ad argumenta principalia.

QVANTVM ad tertiam viam arguitur. Primo sic: quæ via sumitur ex propria ratione ipsius constitutiui: & arguit quatuor medijs. Quorum primum,

Quicquid

Quicquid constituit formaliter in aliquo primo esse,& in vnitate correspondente tali esse, se toto repugnat distinctioni oppositæ illi vnitati,& esse. Exemplum. Si rationale primo constituit hominem in entitate,& vnitate specifica, se toto primo repugnat distinctio specificę:patet,quia rönali,vt rationale repugnat sibi diuidi in plura speciei:& similiter homini constituto. Sed per te paternitas constituit patrem in esse personali,& incommunicabili: ergo paternitati ex sua ratione primo repugnat communicabilitas: sed hoc videtur falsum. Tum quia secundum illos, qui tenent hanc opin. nulla quiditas de se est incommunicabilis:ergo nec paternitas. Tum secūdo: quia paternitas non erit de se hæc: circunscripto omni eo, quod non est de ratione formali paternitatis, & sic circunscripta deitate, patet quòd non est de se hæc,& si non est de se hæc, nec multo magis erit de se incommunicabilis,& probat: quia paternitas non est de se formaliter infinita, & per consequens nō est de se hæc.probatur consequentia,continens p identitatem aliquid quod est extra eius rationem propriam est quodammodo illimitatum:ergo continēs formaliter tale est simpliciter illimitatum, siue infinitum: continentia enim formalis requirit maiorē perfectionem continentis.

¶ Hæc littera declaratur sic. Ista est consequentia: paternitas non est de se formaliter infinita. ergo nō est de se hæc. probat hanc consequentiam,ibi. Continens per identitatem aliquid, quod est extra eius rationem propriam,vel primam, idest cōtinens per identitatem hæcheitatem est quodammodo illimitatum: sed continens illam formaliter est simpliciter illimitatum, & infinitum. Cum ergo paternitas non sit formaliter infinita: sequitur, quòd non erit de se formaliter hæc, & infert: continentia enim formalis requirit maiorem perfectionem continentis.

Apparēs cōtradictio ¶ Sed hoc videtur repugnare dictis Doct. supra d.2.vbi vult, quòd prima causa ex hoc, quòd continet virtualiter causalitatem secundarum causarum, dicatur perfectior, quàm si formaliter contineret. hoc idem ex intentione distinctione octaua, quæstio de vlt.

Responsio. ¶ Dico, quòd aliqua est continentia virtualis,quæ est perfectior formali, sicut causa æquiuoca dicitur perfectior ex hoc, quòd continet effectum virtualiter,quam si contineret formaliter, vt patet. Et similiter dicitur causa prima perfectior ex hoc,quòd virtualiter continet caliditatem solis, quàm si illam haberet formaliter. Aliqua verò est continentia formalis:

Multiplex continentia formalis. quæ dicitur perfectior continentia virtuali: vt patet de perfectionibus simpliciter. Nam perfectius est in Deo habere formaliter sapientiam,quam virtualiter, & similiter perfectius est in se habere formaliter, & ex sua ratione formali hæcheitatem, qua dicimr hic Deus,quàm habere illam virtualiter: & hoc modo loquitur Doct. & sic non est contradictio. Multa alia possent dici de continentia virtuali, & formali: quæ breuitatis causa transeo. Tum tertio quia, qualibet relatio diuina originis est æque eadem essentiæ diuinæ. ergo si paternitas est incommunicabilis, etiam spiratio erit incommunicabilis:quod est falsum. Et ex hoc sequitur,quarto: quia cum opposita relatiua videantur vniformiter se habere ad incommunicabilitatē. ergo si spiratio passiua sit incōicabilis,& spiratio actiua erit incommunicabilis. Tū quinto: quia positis positionibus quibuscunque impossibilibus, vel incompossibilibus, stante intellectu rationalitatis repugnaret sibi diuidi in plures naturas specificas:puta si ponatur, quòd rationale esset differentia specifica coloris: & quòd ille color posset causare substantias de nihilo: vel quæcunque talia. posita autem hac positione impossibili, quòd prior esset productio voluntatis, quàm intellectus saluata ratione generationis,& spirationis: spiratio actiua esset in vno supposito: & generatio actiua tunc esset in duobus. ergo modo generationi actiuæ in se non repugnat in se formaliter incommunicabilitas.

Quomodo paternitas sit incōmunicabilis ¶ Ibi. Ad istud argumentum de primo incommunicabili. Respondetur dupliciter. Vno modo quòd paternitas:licet non sit incommunicabilis: vnde paternitas:tamen paternitas vnde diuina,est incommunicabilis. Alio modo dicitur quòd paternitas subsistens qualis est ista:quæ est in Deo est incommunicabilis:sed non paternitas inhærens.

¶ Contra primam responsionem. Hæc litera pater vsque ibi. Præterea. Essentia non dat incommunicabilitatem patri,vt mere essentia est: quia est communicabilis.ei go vt ipsa intelligitur habere virtualiter paternitatem in se:& est sensus: quòd essentia non dat incommunicabilitatem patri,vt essentia est: quia tunc ipsa esset ratio formalis incommunicabilitatis patri: quod est impossibile: quia quod est ex sua ratione formali communicabile, non potest esse ratio formalis incommunicabilitatis.ergo erit ratio vt virtualiter.idest quòd ipsa essentia habet in virtute sua:vel habet virtutem aliquam tribuendi incommunicabilitatem patri:& hoc est falsum: vt patet ex hoc,quod sequitur &c.

AD primum tertiæ viæ dico, quòd paternitas est de se formaliter incommunicabilis.Hæc responsio ad argumentum est singularis, tenendo personā constitui per relationem: licet sit valde dubium: quomodo paternitas pullulet ab essentia diuina vt hæc: cum relatio realis, vt huiusmodi sit quiditas: & sic communicabilis: tamen sustinendo ipsam paternitatem constituere personam in esse incommunicabili. hæc responsio solennis est. Alia clara sunt vsque ibi. Et per hoc patet ad omnes alias probationes.

¶ Nota bene illud, quòd dicit Doc. quòd à paternitate creata, & increata potest abstrahi conceptus communis,qui tamen non dicitur contrahi per aliquid,ad quod sit in potentia: quia (vt vidimus supra d.8 q.2.) ille conceptus est in potentia ad alium: qui accipitur ab vna realitate: quæ est in potentia ad aliā realitatem à qua accipitur alius conceptus ad quē est in potentia: & ibi vide pulchras glossas.

¶ Ibi. Nec illa propositio est vera: q omnis quiditas est communicabilis,patet ibi.

¶ Dicerem tamen vnum, quòd omnis quiditas vt quiditas est communicabilis: licet aliqua quiditas quæ de se est hæc: ita quòd non est contrahibilis ad hecheitatem:cum sit de natura sua hæc: & ratio subsistendi sit incommunicabilis: & hoc modo accipitur quiditas paternitatis in diuinis: cętera patent. Et nota bene dicta in ista litera.

SECVNDO principaliter arguitur sic quantum ad illam viam scilicet tertiam. Hoc argumentum clarum est.

¶ Ibi. Respondetur negando minorem. Vult dicere Doc quod ex quo fiunt multa problemata de generatione: siue de productione in cōmuni: puta an productio sit actio transiens: an mutatio: an sit causa & huiusmodi: & ista problemata soluuntur per media generalia antequam deueniatur, & quæratur de productionibus in speciali. cum ergo problemata ista de productione non fiant tantum de voce, sed de conceptu: sequitur quòd intellectus certus de isto conceptu, puta quòd productio filij in diuinis sit productio: & dubius sit an sit generatio, vel spiratio: an per modum naturæ: vel per modum libertatis. ergo habet illum conceptum de productione in communi alium ab illis conceptibus dubijs:

dubijs: & hoc est quod dic t.

¶Ad aliud dico: quòd licèt aliquis conceptus cõmunis posset haberi qui dicitur in quid de generatione diuina &c. Nota hanc responsionem: quia ex hac habetur expressè, quòd datur aliquis conceptus dictus in quid de Deo: vel de aliquo vt Deo: qui tamen est verè posterior: cum non accipiatur ab aliqua realitate priori: quæ sit in potentia ad aliam, vt dixi supra distin 8. quæst. 2. & hæc responsio multum valet ad intelligendum glo. quam feci distinct. 2. q. 1.

Nota bene de conceptu dicto in qd de Deo.

¶Ibi. Quod primum effectiuum sit simpliciter necesse esse. vide ibi. Et quia Doctor dicit hic: quòd à generatione, & spiratione potest abstrahi conceptus communis realis dictus in quid.

Difficultas. CONTRA hoc arguitur sic. Sco. dixit supra distinct. 23. quòd ab vltimis distinctiuis non potest abstrahi conceptus realis dictus in quid. hoc idem d. 3. & alibi. Sed generatio, siue actiua, siue passiua, & spiratio passiua sunt vltima distinctiua: vt patet à Doct. hic, & supra distinct. 23. & tantum seipsis distinguuntur, vt patet à Doct. supra d. 13. ergo videtur, quòd sibi contradicat.

Solutio tri membris. ¶Responsio primo, quòd Doct. non asserit hic ab vltimis distinctiuis, scilicet à generatione, & spiratione passiua posse abstrahi huiusmodi conceptus: quia non declinat ad hanc partem: quòd huiusmodi relationes sint vltimo distinctiuæ, & constitutiuæ.

Obiectio. ¶Si dicatur. Nonne Doct. communiter nominat personas esse cõstitutas à relationibus: vt patet supra d. 2. & 5. q. 2. & 7. & 11. & 13. & in quol. q. 2. & infra d. 28. ergo, &c.

¶Dico, quòd non asserit hoc ex intentione propria: sed ex intentione communi aliorum.

¶Secundo dico, quòd licet à generatione, & spiratione: siue à paternitate, & filiatione: siue à paternitate increata, & creata possit abstrahi huiusmodi conceptus dictus in quid: quia dicunt quiditatem, vt patet d. ista: licet non communicabilem. Nam sola illa quiditas est cõmunicabilis, vel quæ dicit perfectionem simpliciter, vel quæ est diuisibilis, siue numerabilis, vt patebit infra à Doct. & ista non sunt huiusmodi, & sic fortè paternitas, & spiratio passiua, siue generatio non dicuntur vltimo constitutiua personæ: quia vel persona dicit negationem duplicis communicabilitatis: vel si dicit aliquod positiuum: sicut patet supra d. 23. & 26. fortè illud aliquo modo differt à relatione: puta paternitate. hoc tamen firmiter non asserio.

¶Dico tertio, quòd Doct. quando vult quòd ab vltimis differentijs non potest abstrahi conceptus dictus in quid. Non intelligit hoc absolutè, scilicet quòd non possit abstrahi conceptus communis dictus in quid: qui tamen non sit potentialis ad conceptum contractiuum: & sic est in proposito. Nam Doct. dicit hic. & supra dist. 23. quòd ista dicuntur primo diuersa, idest non idem realiter includentia, scilicet quòd in re ante omnem abstractionem sit aliquid reale in quo verè conueniant, & aliquid in quo verè differant: modo vltimo constitutiua, siue vltimæ differentiæ sic se habent inter se, quòd non habeat aliquid verè reale in quo conueniant: & aliquid in quo differant, quod quidem reale in quo conueniunt est in potentia perfectibile ab illo in quo differunt, & sic ab ipsis non potest abstrahi conceptus verè dictus in quid, qui sit in potentia, &c. Et hoc est, quod Doctor dicit hic, quòd licet ista vltimo distinctiua non sint primo diuersa in conceptu dicto in quid: sunt tamè primo diuersa in realitate propria, idest quòd paternitas, siue realitas paternitatis se sola est diuersa à realitate spirationis passiuæ, vel filiationis. Nam

Nota & bene.

in paternitate & filiatione diuina non est aliqua realitas in qua realiter conueniant: quæ sit perfectibilis à realitate in qua differunt. Hoc idem dico de vltimis differentijs.

SED contra. Nam Doc. supra d. 3. & 8 vult quòd ens prædicetur in quid de Deo, & decem prædicamentis: & ibi negat expressè ipsum prædicari in quid de vltimis differentijs. Nec po'es euadere dicè do, quòd vt prædicatur in quid de Deo, & creatura, est in potentia: vt supra quia expressè Doc. d. 3. & 8. vult quòd non sit aliqua realitas in Deo, à qua abstrahatur conceptus entis quæ sit perfectibilis ab alia realitate: vt glo' supra. d. 8. Immo expressè Doct. d. 8 vult quòd licèt Deus, & creatura nõ sint primo diuersa in conceptu entis: dicuntur tamen primo diuersa in realitatibus proprijs, modo præexposito. Si ergo vult Doct. quòd ens dicatur in quid de Deo, & creatura: & hoc negat ab vltimis differentijs. ergo eo modo quo concedit ibi prædicari: eo modo negat de vltimis differentijs.

Apparens contradictio.

¶Dico saluo super melior iudicio: quòd en modo prædicatur in quid de Deo, & de vltimis differẽtijs: licèt de decem prædicamentis alio modo prædicetur in quid. nam de Deo & vltimis differentijs prædicatur in quid, vt dicit conceptum non acceptũ a realitate perfectibili ab alio: sed vt prædicatur de decem prædicamentis: sic prædicatum dicit conceptum abstractum à realitate verè perfectibili ab alia realitate. Aliter iudicio meo Doctor non po'est saluari: nec habeo pro inconuenienti, quòd ab vltimis distinctiuis possit abstrahi conceptus dictus in quid de illis modo præexposito.

Responsio.

¶Sed adhuc remanet difficultas: quia hic dicit, quòd ab huiusmodi distinctiuis potest abstrahi conceptus dictus in quid: & tamen hoc expressè negat supra dist. 2.

Diff.

¶Respondeo. Nam dixit Doct. d. 23. quòd ab vltimis distinctiuis non potest abstrahi conceptus dictus in quid: quia sunt primo diuersa idest nihil idem realiter includentia: ideo intelligit quòd non potest abstrahi conceptus dictus in quid acceptus à realitate perfectibili.

Solutio.

¶Sed adhuc restat difficultas: quia Doctor vult ex pressè supra d. 23 & 25. quòd persona quæ prædicatur de tribus personis in diuinis dicat conceptum positiuum non speciei: sed magis alicuius proprij & 23 d. vult quòd huiusmodi conceptus abstractus ab vltimis distinctiuis: vel erit conceptus simpliciter negatiuus, vel positiuus denominatiuus non dictus in quid.

Alia difficultas.

¶Dico, quòd accipiendo in quid: vt est propriè su perioris de inferiori: quòd superius sit in potentia ad inferius: ita quòd sit acceptum à realitate perfectibili: vt supra dixi: sic non dicit conceptũ in quid: si autem accipiatur alio modo, vt dixi: dicit conceptum in quid impropriè tamen.

Solutio.

¶Si iterum dicatur. ergo conceptus entis dictus de Deo non propriè accipitur ibi in quid: & tunc videtur inconueniens apud Doc. qui supra d. 3 q. 1. & 3. & d. 8 vult ostendere quòd via naturali possumus cognoscere de Deo aliquid reale dictum in quid de ipso: & ibi subtiliter disputat hanc materiam cõtra Hen. & Tho. præcipue. d. 3. q. 1.

Obiectio.

¶Dico breuiter: quòd in omnibus operibus Doc. non reperitur, quòd expressè dicat ens prædicari in quid de Deo: accipiendo in quid propriè: vt supra d. 1. E iudicio meo quando Fran. de may. d. 3 primi dicit quòd ens prædicatur denominatiuè de Deo: vult quòd non prædicetur in quid propriè: licèt tamen impropriè: & talis prædicatio in quid im propria potest dici quodammodo denominatiua. De huiusmodi tamen prædicatione entis in quid, vide

Responsio.

de quæ dixi supra in d. 2. parte 1. quæst. 1. exponendo illud argumentum Doc. quo probat: ꝙ primum effectiuum sit simpliciter necesse esse, ita ꝙ sit impossibile esse plura necesse esse.

¶ Ibi. Tertio principaliter sic. Primum constitutiuum suppositi in aliqua natura, videtur facere per se vnum cum illa natura. Hic Doct. ex eadem tertia via tertio arguit, & intendit deducere ad inconueniens, scilicet quòd si persona diuina esset constituta per relationem, & per essentiam: non esset vnum ens per se: sed magis esset vnum per accidens: quia non videtur esse vnus conceptus per se cõstitutus ex absoluto, & relatione, sicut etiam in nobis patet, ꝙ res diuersorum prædicamentorum non possunt facere vnum per se, etiam si illę res sint absolutę, vt patet de substantia, quantitate, & qualitate: multo minus quando constituentium vnum est absolutum, & reliquum relatiuum. cum ergo persona diuina sit vnum ens per se: videtur quòd cõstituatur per aliquid aliud quam per relationem.

¶ Ibi. Confirmatur ratio sic. Prima identitas videtur esse primæ naturæ ad proprium suppositum: ergo erit omnino per se. si sic: ergo suppositum nõ includit aliquid quasi alterius generis à natura: patet in nobis.

¶ Confirmatur secundo: quia si suppositum diuinum includat naturam, & relationem, suppositum verò creatum tantum includat substantiã. ergo maior erit identitas naturæ creatæ ad suppositum proprium quàm naturæ diuinæ ad suppositum diuinũ.

¶ Confirmatur tertio: quia secunda substantia dicit totum, quod quid est primæ substantiæ. ergo in prima substantia nõ concurrit aliqua quiditas distincta à quiditate secũdum substantiam. Nec valet hæc responsio dicendo, ꝙ quia hæc quiditas est illa per identitatem, & ideo idem per se vnum potest esse per se suppositum vtriusque quiditatis: hoc enim nõ saluat per se vnitatem suppositio: quia suppositum ponitur per se suppositum quiditatis acceptæ secundum formalem rationem: non autem propter identitatẽ realem: tunc enim per se suppositum entis esset per se suppositum vnius propter verã identitatem vnius ad eas.

¶ Ad istam tertiam rationem, quæ procedit ex per se vnitate suppositi naturæ diuinæ respondetur ab aliquibus, quòd relatio constituit, vt transit in essentiam: & ita non, vt est alterius generis, nec propter hoc sequitur, ꝙ constitutum sit absolutum: quia relatio seruat illud, quòd est proprium sibi.

¶ Contra istam responsionem arguitur. Aut enim relatio constituit, vt est idem formaliter essentiæ? & sic sequitur, quòd relatio nõ erit relatio, vt patet per Aug 7. de trini. & similiter sequitur, ꝙ constitutum erit absolutum, vt patet in littera Doc. Aut cõstituit inquantum est idem realiter, & nõ formaliter? & sic ipsa relatio, vt formliter distincta constitueret. ergo constituentia erunt alterius generis.

¶ Ibi. Ad aliud de supposito per accidens.

¶ Hic Doct. respondet ad tertium argumentum factum pro tertia via. Et primo distinguit de per accidens, vt consideratur à logico, & vt consideratur à metaphysico. Et nota in littera, quòd logicus dicit aliquid esse per accidens. Primo, quando subiectum non includit rationem inhærentiæ prædicati in se: sicut in ista rationale est animal, & econtra. Secundo dicitur per accidens moltipliciter, quando conceptus includit duo, quorum vnum est per accidens determinatiuum alterius, vt homo albus: vel quorũ vnum est per se terminatiuum alterius. tamen vnum non est de quiditate alterius, nec econtra, vt animal rationale, vel per accidens. Quarto modo, quando includit duo quorum vnum, nec per se, nec per accidens est determinatiuum alterius. Et hoc quarto modo propriè reperitur in diuinis. Nam cum dico. Deus pater, nec deitas determinat paternitatem, nec econtra, vt patet supra dist. quinta, quæst. vndecima. Et hoc est, quod dicit Doct. quòd per accidens hoc quarto modo logicè loquendo, non reperitur in creaturis, cui in re metaphysicaliter loquendo: correspondeat aliquid sic per accidens, quorum vnum non sit determinatiuum, nec per se, nec per accidens alterius: & sic patet quid intelligatur per accidens logicè.

Logicus dicit aliquid esse per accidens.

Quid autem sit per accidens metaphysicaliter, dicit quòd illud est ens per accidens metaphysicaliter, quod includit in se res duorum generum, vt patet 5. metaphysice. c. de ente, & vno tex. com. decimotertio. Ad propositum. hæc potest concedi per accidens. paternitas est deitas: quia subiectũ vt subijcitur, non includit rationem inhærentiæ prædicati, vt prædicati: quia subiectum non est formaliter prædicatum: iungendo etiam conceptum subiecti conceptui prædicati, sic dicendo: Deus pater. vnus conceptus non per se determinat alterum: quia secundum Dama. proprietas determinat hypostases non naturam, vt supra exposui hanc auctoritatem distinctione sexta. Iste igitur conceptus non est in se, & per se vnus, & ita non dicit conceptum per se suppositi respectu alicuius: quod enim non est in se, & per se vnum non est alicuius per se suppositum. hoc patet supra in simili distinctione secunda, parte prima, quæstione secunda. Sic igitur logicè loquendo concedi posset, quòd pater non est per se suppositum Dei.

Quid autẽ sit per accidens metaphysicaliter.

¶ Sed contra hoc arguo: quia prima identitas non potest esse per accidens: sed prima identitas in prædicatione est per se natura ad suum suppositum.

¶ Dicit Doct. quòd prima identitas prædicationis est cuiuscunque ad se, vt homo est homo, Deus est Deus. Sed comparando hunc Deum ad suppositum: dico, quòd realiter loquendo secundum metaphysicum, cum ibi non sint genera, nec aliquid alicuius generis: nihil erit ens per accidẽs, nec sequitur, est suppositum per accidens logicè, ergo est suppositum per accidens metaphysice? quia esse suppositum logicè dicit habitudinem alicuius, vt subiecti ad aliquid, vt prædicati, & ita potest dici suppositum per accidens propter accidentalitatem ex parte inhærentiæ non extremorum, vt supra patuit de per accidens quarto modo.

¶ Si obijciatur contra primum membrum, cum in creaturis possit esse per se suppositũ naturæ: quare non hic.

¶ Hic Docto. dat singularem responsionem, dicens, quòd absolutum imperfectum potest esse incommunicabile, & vniuersaliter aliquid contrahens per se in aliquo genere potest esse incommunicabile, sicut aliquid communicabile: & ita in quocunque creato, quod pertinet ad genus aliquod potest esse aliquid illius generis constituens incommunicabile, vt diffusè exposui in distinctione prima tertij: simpliciter autem perfectum non potest esse incommunicabile, neque aliquid eiusdem rationis: quale secundum istam viam, est omne absolutum in diuinis. Et ideo nihil quasi eiusdem generis cum essentiã potest constituere suppositum ibi: sed tantum aliquid, quod sit quasi alterius generis: & exemplum ponit in littera satis clarum. Hæc omnia de ista prædicatione naturæ ad suppositũ dicta sunt de rigore logicè, vt vnitas suppositi per se dicitur tm̃ includere pertinentia ad idem genus: tñ realiter loquendo tenendo, quòd persona dicat aliquam entitatem aliquo modo ex natura rei distinctã ab essentia, & relatione: poterit dici per se suppositũ naturæ diuinę. Non. n. natura humana per se prędicatur,

Singularis responsio.

nisi de supposito, vt constituto ex natura, & ratione suppositali, & nullo modo per se prædicatur de illa ratione suppositali: quæ omnia exposui in d.1.3. Do cto. Sic in proposito. Forte non videtur inconueniens concedere hanc esse per se, pater est Deus: & ip se Doct. supra dist.4.q.2. concessit, quòd hæc est magis formalis, pater est Deus, quàm econtra: quia est quasi superioris de inferiori.

Pt est D. eus est p. se concedi tur.

QVARTO principaliter secundum istam tertiã viam arguitur sic. Quia prima substantia est maximè substantia: cum ergo persona in diuinis maximè subsistat, siue maximè sit per se: videtur q relatio nõ possit formaliter constituere aliquid per se subsistens.

¶ Confirmatur, sicut secũda substantia nihil includit, nisi quod est substantia: ita de prima substantia. cum ergo persona diuina dicatur prima substantia. ergo &c.

¶ Confirmatur, quia in substantia creata, licet imperfectionis sit limitari ad vnam substantiam: tamẽ quòd natura ipsa sine aliquo alterius generis possit habere vltimum esse, quod nõ est natum aliquo alio contrahi: hoc non est imperfectionis, patet: ergo videtur quòd natura diuina, vt est ad se: habebit vltimum esse actuale, & vltimam vnitatem absque limitatione ad esse subsistentiæ vnius.

¶ Respondetur ad hanc rationem quartam, quòd relatio habet vim proprietatis incommunicabilis primæ substantiæ.

¶ Contra istud arguitur sic: quia quæro aut habet vim causæ efficientis, aut formalis? Si primo? quasi causabit ibi quandam realitatem absolutã, quæ formaliter constituet primam substantiam: & ita conceditur propositum, quòd substantia prima constituitur aliqua realitate absoluta: & cũ hoc additur aliud impossibile, q relatio possit causare illam realitatẽ absolutam. Si enim per te habet vim cõstituendi primam substantiam: & prima substantia dicit entitatẽ realiter absolutam, si ergo effectiuè habet vim cõstituendi: sequitur q relatio habet vim efficiendi realitatem absolutam. Si secundo modo. f. formaliter: cũ nulla forma habeat vim cõstituendi aliquid formaliter, nisi tale quale natum est esse tali forma. sicut albedo non hẽt vim constituendi aliquid, nisi albũ, &c.

¶ Respondetur ibi. Ad quartum dicitur, q prima substantia in creaturis habet aliquid perfectionis. s. vltimam vnitatem. ideo est indiuisibilis, & hoc consequitur vltimam actualitatem, propter quam cõpetit sibi per se esse: & duo opposita his cõueniunt substantiæ secundæ. Istas conditiones primæ substantiæ habet essentia diuina ex se: est enim de se hæc. vt expo sui. supra d.5.q.2. & ex se subsistit, idest est per se existens: probatum est. n. supra d.2. par.1.q.2. q existentia prædicatur per se primo modo de essentia: & sic dicitur per se subsistere, idest per se existere, in vltima actualitate, non tamen incommunicabili, licet indiuiduali. Et ex hoc, q prima substantia in diuinis quo ad hoc, quod est de se hoc, & perfectissimè per se existens, est maxime substantia, & non constituitur in ea si esse relatione, sed deitate. persona autem posset dici prima substantia quantum adhoc, q est simpliciter incommunicabilis & etiam quantum adhoc, q est esse per se existens. Sed quod sit incommunicabilis: hoc habet a relatione. Sed q per se sit existens, hoc habet ab essentia: & sic patet tota ista littera.

Ex istentia p̃dicatur p se primo mõ de essentia.

EX quarta via arguitur etiam per auctoritates. Et primo per Augu 7. de trini. Omne relatiuum est aliquid excepta relatione. Item in eodem. c. 4. Omnis res ad se subsistit, quanto magis Deus: & loquitur de subsistere, quod conuenit substantiæ prout græci accipiunt substantiam: accipiunt autem ipsi secundũ eum substantiam sicut nos personam. ergo subsistere quod conuenit personæ inquantum persona, numeratur in tribus, prout scilicet dicuntur tres subsistentes: illud est secundum eum.

¶ Ad auctoritates Aug. Aliqui respondent, quòd loquitur de formali significato huius nominis persona: quod est significare aliquid indistinctum a se, & ab alio distinctum in natura intellectuali: non autem loquitur de materiali significato: hoc est de ipso constitutiuo personæ.

¶ Contra hanc responsionem arguo. Aut Aug intelligit in illo significato formali personæ indistinctum à se, & distinctum ab al.o secundum essentiã? & tunc non magis haberet concedere, quòd sint tres personæ, quàm tres essentiæ, siue tria distincta secundum essentiam: quod est inconueniens, & contra intentionem suam: vbi vult quòd aliter vtimur nos nomine substantiæ quàm græci: igitur ipsi vtuntur pro prima substantia, & concedunt tres substantias, eo modo, quo nos tres personas. ergo nos propriè secundum eum concedimus tres personas. Aut intelligit indistinctum in se secundum substantiam incommunicabilem: & sic distinctum ab alio, & tunc si illud secundum formale significatum est ad se, habetur propositum.

Nos aliter vtimur hoc nomine substantiæ quã Græci.

¶ Ad illa de quarta via. Ad primum responsum est supra. Ad secundum patet responsio in littera, vide ibi.

TERTIA opi. concordans rationibus, & auctoritatibus adductis contra secundam opi ponit diuinas personas esse absolutas. & ista est opin. Bona. & Io. de Ripis, & hanc viam (vt credo) sequitur Doctor; vt dixi supra, & in sententia hæc via dicit, quòd substantia, aut dicit quid, & perfectionem quiditatiuam? & sic essentia diuina, & omnis perfectio diuina potest dici substantia. Nam talis est perfectio simpliciter, & commonicabilis tribus suppositis. Aut substantia non dicit quid, siue quiditatem perfectionalem, sed tantum aliquid, idest suppositum, vel personam? siue vt est id quo pater in diuinis dicitur suppositum, siue persona, siue incõmunicabile, vt quo, & vt quod? & hoc modo substantia est quædam proprietas absoluta constituens personã in esse suppositali, siue personali. Et hæc littera clara est, vsque ibi. Ad illa, quæ secundo modo videntur esse cõtra eum respondere discurrendo per ordinem, quæ omnia prius soluta sunt.

D. Bona. di. 25. q.1. & 26.

AD argumenta principalia. Ista argumenta clara sunt, & similiter responsiones: excepto, quòd respondendo mouet vnam difficultatem: quia dicit, quòd relationes originis, ideo constituunt personas, quia prius pullulant, quàm relationes communes, vt æqualitas, & similitudo, &c. Et arguit Docto. q istæ relationes communes prius pullulant, quia consequuntur essentiam.

¶ Respondet, q essentia diuina potest tripliciter considerari. Primo, vt quiditas, siue essentia. Secundo, vt quanta virtualiter. Tertiò vt qualis essentialiter. Et sicut identitas immediatè fundatur super quiditatem, sine immediate consequitur illam. Nam pater & filius dicũtur simpliciter idẽ propter essentiam quiditatiue sumptam: sic actio, siue productio immediatè consequitur qoiditatem: quia actio propriè est a quiditate, vt à principio formali productiuo. vt supra patuit. dist. prima. quæst. secunda. Et quod talis quiditas dicatur tantæ perfectionis, vel tantæ: quodammodo accidit, scilicet quòd actio consequitur quiditatem in tali, vel tali quantitate virtuali.

Essentia diuina potest tripliciter considerari.

¶ Si dicatur. Nonne productio in diuinis ex hoc, est, quia essentia diuina eadem cõicatur filio, & Spũi sancto. vt supra patuit. d. 2. parte. 2. Et tamen q ipsa sit communicabilis hoc est ratione suæ infinitatis: vt patet infra à Doc. d. vigesimaoctaua. ergo videtur

Instantia.

quòd talis productio immediatè consequatur quantitatem virtualem.

¶ Dico, q prior est quiditas essentiæ non in re, sed tantum in conceptu: & quiditas, vt quiditas est simpliciter ratio agendi, & si illa quiditas sit perfectior erit in re perfectior ratio agendi: & illa quiditas dicitur perfectior in re cui competit gradus intrinsecus perfectionalis perfectior. Et quia quiditas essentiæ diuinæ sic se habet, q infinitas intensiua est eius gradus intrinsecus: & sic ipsa vt talis quiditas erit prior ratio agendi: licet in re ipsa essentia diuina, vt infinita sit principium formale productiuum, &c.

Difficultas. ¶ Hic dubitatur: quia si illæ relationes, quæ prius intelliguntur pullulare sunt constitutiuæ: identitas, quæ immediate fundatur super quiditate essentiæ, tunc erit constitutiua.

Responsio. ¶ Dico, q non est simile, quia licet relatio identitatis fundetur super quiditate essentiæ; tamen non intelligitur fundari nisi prius essentia sit communicata: idẽtitas enim requirit distinctionem extremorũ, & similiter possum de æqualitate dicere, q licet fundamentum æqualitatis sit magnitudo intensiua essentiæ, vt supra patuit d. 13. non tamen intelligitur esse fundamentum actu æqualitatis, nisi ipsa essentia, & magnitudine prius sit communicata: quia æqualiter requirit distinctionem extremorum æqualium, vt supra patuit d. 19. & clarius patet in quodl. q. 6.

¶ Ibi. Contra, hæc responsio videtur supponere essentiam merè, vt est quid esse rationem communicandi in diuinis, &c.

Nota & bene. ¶ In hac responsione. Nota aliqua dicta. Primum, q essentia intelligitur prius ratio communicandi se, quàm intelligatur quanta, vel qualis: & rõ quia quiditas, vt quiditas est communicabilis. vt supra patuit d. 2. parte 2 q. 1. Secundum, q sicut ipsa præintelligitur ratio communicandi se: ita præintelligitur ratio producendi, & similiter ratio operandi. Tertium, q ipsa essentia, vt intellectus, idest vna cum intellectu est principium operatiuum intellectionis, & productiuum notitiæ genitæ: & similiter, vt voluntas, idest vna cum voluntate est principium operatiuum amoris essentialis, & productiuum Spiritussancti: & hoc priusquam intelligatur quanta, modo prius præexposito. Sequentia clara sunt. Et sic finis huius distin.

Distinctio Vigesimaseptima.

Circa istam distinctionem vigesimamseptimam queritur de verbo. Vtrum verbum creatum sit intellectio actualis?

Quæstio Prima.

Scotus 1. senten. dist. 27. q. 1.
D. Thomas 1 parte summæ. q. 34. Artic. 1.
Durandus 1. senten. dist. 26. q. 1.
Franciscus de Mayronis 1. sent. dist. 27. q. 1.
Joannes Bacconitanus 1. sent. dist. 27 q. 1.

VTRVM verbum creatum sit intellectio actualis?

¶ Secundo, an verbum in diuinis dicat proprium personæ genitæ?

¶ Tertio, an verbum diuinum dicat respectum ad creaturam? Et sic in ista distinctione ponuntur tres q. principales.

Opin. Henr. quol. 6. q. 1. AD primam q. Hic ponitur primo opin. Hen. & positio Hen. stat in hoc, q verbum creatum est notitia actualis non quæcunque: sed solum illa, quæ est declaratiua: & hæc causatur à notitia simplici: & vult quòd talis notitia declaratiua præsupponat ipsam notitiam simplicem: & conuersionem actualem super illam: ita quòd, primo ponit intellectum informatũ simplici notitia obiecti. Secundo ponit ipsum intellectum conuerti super notitiam simplicẽ, & habita huiusmodi conuersione gignitur notitia declaratiua ab ipso intellectu informato notitia simplici: ita q talis notitia declaratiua est actus conuersiuus, siue intellectio conuersiua; qua mediante ipse intellectus conuertitur super notitiam simplicem: & obiectũ cognitũ cognitione simplici: & super seipsum cognoscentem cognitione simplici; & sic tali cognitione cõuersiua propriè intellectus scit se cognoscere: & ideo ipsa est declaratiua notitiæ simplicis: & obiecti cogniti cognitione simplici: & ipsius intellectus informati tali notitia simplici, & hoc est, qd dicit in sñia, quæ ẽt litera plixius. s. exposita est. d. 2. parte 2. q. vlti. vide ibi.

¶ Ibi. Huic conformiter respondetur ad secundã q. &c. Hic ponitur opi Hen. vbi supra qui vult, quòd intellectus patris primo informetur quasi notitia simplici essentiæ. Sed hoc vide supra d. 2.

CONTRA istam opi. quantum ad primam q. Hic Doc. Arguit contra Hen. ex hoc, q Hen. vult, q intellectus sit mere passiuus respectu notitiæ simplicis: & mere actiuus respectu notitiæ conuersiuæ, & argumẽtum clarum est: quia non videtur, q eadem potentia sit actiua respectu vnius actus sui, & passiua respectu actus alterius. Quare enim potẽtia visiua dicatur tantum passiua respectu vnius visionis, & actiua respectu alterius; videtur impossibile, nisi ipsa ponatur duplex potentia.

¶ Ibi. Videtur ẽt inconueniens, q non possit habere aliquam actiuitatem respectu actus imperfectioris; & possit esse totale actiuum respectu actus perfectioris. Modo actus conuersiuus, secundum illos est actus perfectior intellectione simplici.

¶ Ibi. Quod postea additur, quòd intellectio actualis est ratio gignendi notitiam declaratiuam. Hæc argumenta patent in litera, & exposita sunt supra distinctione tertia, quæstione septima. vide ibi. Hæc etiam opin. clare improbata est supra distin. 2. parte secunda, quæst. vlti. Et sic patet improbatio positionis Hen. quo ad ea, quæ dicit respondendo ad primam quæst.

CONTRA etiam illud, quod dicit ad secundam q. videtur posse obijci.

¶ Hic Doc. improbat positionem Hen. quo ad secundam q. quæ etiam positio clare improbata est supra d. 2. parte 2 q. vlti.

¶ Ibi. Præterea, Aliqui dicunt conuersionem istã intellectus paterni esse quasi dispositionem materię, quod videtur incõueniens: quia materiæ dispositio non est perfectior, neque æque perfecta cum forma actiua agentis. Hæc autem conuersio est actus æque perfectus cum notitia simplici, vel perfectior.

¶ Item. Ista opin. quantum adhoc, quòd ponit intellectionem patris esse rationem gignendi verbũ improbata est supra distin. 2. quæst. vlti. Et quantum adhoc, quòd ponit intellectum patris esse illud de quo gignitur verbum improbata est vbi supra dis. 5. d. 1. 2. & repeto vnum argumentum ibi iactum, quia intellectus, vt conuersus est alicuius suppositi, &c. Hoc argumentum factum est supra d. 2. q. vlti. Et ibi diffusè exposui hoc argumẽtum: ideo hic aliter non expono.

¶ Ibi. Respondetur, quòd sicut in generatione in creaturis est distinguere tria signa naturæ. Hic ponitur responsio Henrici, qui ad euitandum argumentum Doct. de intellectu patris, vt conuerso &c. dicit, quòd intellectus, siue essentia diuina potest tripliciter considerari, scilicet primo, vt est patris. secundo nude, tertio vt notitia genita; & exemplificat *Responsio Henrici.*

de

de generatione naturali. Et quòd verbum est de intellectu nude considerato, vt de principio quo, siue quasi materiali per impressionem. Et sic non sequitur quòd ipsum verbum sit formaliter in patre: & littera clara est.

¶ Et si contra hoc obijcitur, quòd non magis generatur de intellectu: vt est patris, quàm de intellectu, vt est filij, & Spiritussancti: negatur consequentia: quia est ibi duplex vt, vnum &c. Vult dicere Hen. quòd adhoc quòd intellectus, siue essentia diuina dicatur respectu verbi requiritur duplex vt, vt scilicet primo ipsa essentia sit sub proprietate patris, secundo consideretur nude: ita quòd ipsa nude considerata non esset id de quo verbum generaretur per impressionem: nisi prius consideretur, vt sit sub proprietate patris: sicut materia aceti, non potest esse id de quo acetum generatur, nisi prius fuerit sub forma vini: & deinde consideratur: vt nuda: & tunc de ipsa generatur acetum. Non enim acetum potest immediatè generari ex qualibet materia prius existente sub alia, & alia forma, puta sub forma lapidis, vel ligni: nisi fierent multæ transmutationes. sic est in proposito, quòd filius in diuinis non potest immediatè generari de essentia diuina, siue de intellectu diuino, tanquam de principio quo per impressionem: nisi ipsa essentia diuina prius fuerit sub proprietate patris: & hoc est, quod dicit, &c.

¶ Additur autē, quòd decipiuntur aliqui arguentes contra istam opin. de quo quasi de materia, quasi imaginantes ibi esse distinctionem, quasi potentiæ passiuę ab actu: quod non est verum sicut tenetur generaliter à quibusdam de attributis. Sed tantum sicut est ibi sapientia formaliter, & bonitas formaliter sine distinctione: ita ponitur ibi, quòd est vere impressio, & vere imprimens sine distinctione: distinctio enim ista est tantum per actus intellectus negociantis circa idem vnum, quod est in re.

Scotus contra Henricum. ¶ Ibi. Contra, ista generatio in creaturis videtur esse formaliter generatio. Hic Doct. arguit contra responsionem Hen. Et deducit ad aliqua inconuenientia. Primo, quòd si notitia genita est de essentia nude, vt de quasi materia: sequitur quòd ibi erit mutatio saltem secundum rationem. Per hoc enim ponitur in creaturis generatio mutatio: quia materia, vt nullius prius postea intelligitur sub forma geniti: & tunc in diuinis erit mutatio saltem in intellectu negociante, patet: quia si essentia consideratur prius, vt nuda: & vt quasi materia, & postea consideratur, vt est sub notitia genita per impressionem notitiæ genitæ, erit quasi mutatio. Si verò dicatur, quòd ista conuersio, & gignitio verbi est tantum per actum intellectus negociantis: sequitur, quòd verbum non erit persona realis, patet: quia productum reale non potest esse nisi mediante productione reali.

Pulchrum exemplum. ¶ Confirmatur ratio in eorum exemplo, & patet littera: posito enim quòd vinum non corrumperetur in generatione aceti, & quòd generetur acetum ex tali vino: adhuc erit vera mutatio: quia à priuatione aceti ad formam aceti: licet non concurrat ibi alia mutatio, scilicet à forma vini ad priuationem eiusdem formæ. ergo ita erit in proposito: ꝙ illud inquantum est prius nullius: & ita sub priuatione termini ad quem: & post sub illo termino mutatur.

¶ Præterea. Si primo est patris. Secundo nullius. Tertio est filij: per hoc, quòd recipit notitiam illam impressam. ergo essentia diuina per hoc, quòd est filij est quasi potentiale recipiens formale filij, & est filij, vt est terminus formalis communicatus filio per generationem. sicut ostensum est prius. supra distinctione quinta, quæst. 2. ergo filius quasi dupli-ci modo habendi habebit essentiam: & sic filius erit bis Deus. vt supra expositum est. distinctione quinta, quæstione secunda. probando, quòd si essentia diuina est terminus formalis generationis, ꝙ non possit esse materia, nec quasi materia respectu generationis vide ibi.

¶ Et quod additur de duplici vt: ex parte materiæ quasi ad illud vt quod, est ratio proximi susceptiui necessariò præexigitur illud, vt quod est eiusdem, vt sub forma ordinata ad formam generandam videtur non esse per se in creaturis, patet: quia si poneretur materia illa, quæ est sub forma vini absque omni forma: & agens creatum posset agere in illud, sic à forma denudatum, ipsum esset proximum susceptiuum cuiuscunque formæ natæ imprimi in materiã puram: & per consequens secundum vt, sufficit præcisè in creaturis ad potentiam proximam: licet frequenter modo concomitetur ille ordo illud vt: quia nunquam materia est sine forma, & vt est sub forma non transmutatur indifferenter à quacunq; forma ad quamcunque formam per agẽs creatum. Sed à determinata forma in determinatam formã. Sic in proposito videtur esse de essentia diuina: & patet littera.

¶ Ibi. Quod autem additur ad excludendum deceptionem, videtur esse dictum decepti: quia illud dictum videtur in se absurdum, & seipsum interimere: patet littera.

AD quæstiones istas igitur aliter respondeo. Hic Doct. Primo respondet ad primam q. de verbo creato. Et primo describit quid sit verbum creatum dicens, quòd verbum est actus intelligentiæ productus à memoria perfecta: non habens esse sine actuali intellectione: repræsentans verbum diuinum, propter illud enim Augustin. inquisiuit de verbo nostro.

¶ Hoc sic debet intelligi per constructionẽ intransitiuam, idest ꝙ verbum in nobis est actualis intellectio producta à memoria perfecta repræsentans verbum diuinum, non quo ad omnia: sed quo ad aliqua, scilicet quo ad hæc. Primo, quòd sicut verbum diuinum est productum à memoria fœcunda patris, vt à principio formali productiuo, & ab ipso patre, vt à principio quod, producente. sic verbum nostrum ꝓducitur à supposito: vt à principio quod: & à memoria perfecta existente in tali supposito: vt à principio quo formali productiuo. Secundo ꝙ sicut verbum diuinum est declaratiuum memoriæ perfectę, vt supra exposui. d. 2. parte 2. q. vlti. sic, & verbum nostrum est declaratiuum obiecti relucentis in intellectu, quod est pars memoriæ. Est autem dissimile. primo, quia verbum diuinum est in se subsistens: nrm verò est tantum qualitas inhærens, quia actualis intellectio. Secundo, quia verbum diuinum non est intellectio actualis. Nam illa est cõis tribus suppositis: nostrum aũt est intellectio actualis. Tertio, quia verbum diuinum est perfectissime simile, & æquale patri producenti secundũ omnem perfectionem; verbum autem nostrum non, patet. *In quib. conueniunt. & in quib. differunt verbum diuinũ & humanũ.*

¶ Ibi. Ex his apparet, ꝙ verbum nihil est pertinens ad voluntatem, nec ad memoriam, &c. Hic Doc. ponit quinque opiniones de verbo nostro. Prima, ꝙ verbum nostrũ est actualis intellectio obiecti, & hæc est opi. Doc. Secunda quòd obiectum intellectum dr verbum: & hæc est opin. Petri Aureol., & Nicolai Boneti. Tertia, ꝙ est species intelligibilis genita in intelligentia, idest in intellectu, siue recepta in intellectu: species dico intelligibilis genita de alia specie intelligibili in memoria, idest pertinet ad memoriam. Et hæc est opin. Egi. qui Egidius ponit duplicẽ speciem intelligibilem. Prima pertinet ad memoriam, idest ꝙ ipsa vna cum intellectu dicitur me-

moria. Secunda est causata à specie intelligibili, quæ est pars memoriæ, vt supra patuit, distinct., quæst. 7., & hæc secunda est in intelligentia, siue recipitur in intellectu, & hoc vocatur verbum. Quarta est, quòd verbum est aliquid formatum, siue causatum ab actu intelligēdi, siue ab intellectione. & hæc est opi. S. Tit. Quinta est, quòd ipsa eadem intellectio, vt passio dicitur verbum. : quæ causatur à seipsa, vt actio, quæ opi. est Thom. vbi supra & vult dicere Thom. quòd intellectio, vt est ab agente dicitur actio; & sic non est verbum, vt autem recipitur in intellectu dicitur passio; & sic est verbum.

Opi. D Thoma vbi supra.

§ Ibi. Non est autem verbum species. Hic Docto. improbat opin. Egi. quia dicit Egi. quòd verbum est species in intelligentia prior actu intelligendi. Dicit Doctor quòd est superfluum ponere talem speciem: quia ipsa non repræsentat perfectius obiectu, quàm species in memoria; & sufficit habere vnum perfectè repræsentans obiectum per actum intelligēdi. Quia autem non perfectius, probatur per Aug. 15. de trin. nihil plus in prole, quam in parente, idest q. parens, quæ est memoria: non plus repræsentat obiectum, quàm proles. Si accipiatur proles pro specie intelligibili secunda: & parens pro specie intelligibili primæ, quæ est pars memoriæ: argumentum concludit contra Egi. quia vna illarum superfluit. Si verò accipiatur proles pro intellectione obiecti: & parēs pro specie repræsentante obiectum: tunc vadit contra Doc. qui supra dixit. d. 3. q. 2. q actus intelligēdi perfectius repræsentat, quàm species intelligibilis: hoc autem non. Dico, q hæc auctoritas bene concludit contra Egi. sed non contra Doc. quia Doc. posuit. supra d. 3. q. 6. speciem intelligibilem requiri ante actū intelligendi, vt per ipsam habeatur præsentia obiecti in ratione obiecti intelligibilis: licet intellectio actualis sit perfectior in repræsentando: non tamen per ipsam habetur obiectum in ratione obiecti intelligibilis: sed magis in ratione cogniti.

Opi. Egidij.

§ Ibi. Tunc etiam duæ essent species intelligibiles. Hoc est contra Egi. quia secundum ipsum duo accidentia solo numero differentia non possunt esse in eodem subiecto, modo istę species solum numero differunt, & sunt in eadem potentia: quæ est idē intellectus, vt memoria, idest vt habens speciem intelligibilem, vt partem memoriæ, & vt in intelligētia, idest vt habens speciem intelligibilem causatam à priori, quæ species intelligibilis causata pertinet ad intelligentiam, vt patet supra secundū opi. Egidij, d. 3. q. 7.

Cōtra Egidium.

§ Ibi. Tum etiam habitus. Si ponitur habitus causatus ex frequentatis actibus esse principium immediatum actus sequentis est expressè contra. Egi. quia tunc actus intelligendi non posset tunc secundum ipsum esse ab habitu, sed à specie intelligibili: & tunc certum est, q actus intelligendi sequens habitum est perfectior, & sic perfectius verbum, vt patet. supra dist. 17.

§ Ibi. Nec habens habitum. Nam certum est, q potentia habituata est magis in potentia accidentali, siue propinqua ad agendum, etsi potentia habens habitum non posset in actum per illum habitum: non diceretur magis in potentia propinqua, quàm prius. Si ergo secundum Egi. requiritur forma prior ipsa operatione: puta species intelligibilis alia ab habitu: tunc per habitum potentia non esset in potentia accidentali, siue propinqua ad agendum, qd est falsum.

§ Ibi. Nec ista species in intelligentia. Quia Egi. alibi ponit, quòd actualis intellectio nihil aliud est, nisi species intelligibilis, vel causata ab obiecto præsente intellectui, vel ab alia specie intelligibili repræsentante obiectum, vt patet supra distinctione 3. q. 7. in sexta opin. sequitur, quòd cum actualis intellectio saltem secunda subsit imperio voluntatis, quòd talis species intelligibilis non posset poni gigni naturaliter, nec etiam libere, patet; quia si hic Egidius ponit formam priorem ipsa operatione: patet quod illud, quod subest imperio voluntatis est tantum actualis intellectio.

§ Ibi. Nec ipsum obiectum. Hic tanguntur tria. Primum, quòd obiectum in se, non est aliquid productum virtute memoriæ. Secundum, quòd etiam nec ipsum obiectum, vt habet esse in memoria, idest vt relucet in specie intelligibili, non producitur virtute memoriæ, hoc est virtute intellectus, & speciei intelligibilis: vt patet. Tertium, nec etiam obiectum, vt habet esse in intelligentia, idest vt actu intelligitur non gignitur in se, & si dicitur gigni in esse cognito, siue in esse secūdum quid, hoc erit per aliquid prius genitum vere, & realiter in quo habet esse tale. hoc est si obiectum dicitur gigni in esse cognito: hoc erit per cognitionem actualem vere genitam, à qua denuminatur denominatione extrinseca habere esse cognitum. Cum ergo de ratione verbi sit, q sit vere genitum virtute memoriæ obiectum non erit verbum, sed magis intellectio actualis.

Tria hic tanguntur.

§ Ibi. Nec etiam est terminus aliquis productus per intellectionem. Doc. dicit hic, q intellectio non est actio productiua alicuius termini: tunc enim im possibile esset, &c.

§ Pondera dictum Doct. Nam supra dixit d. 3. q. vlt. in solutione vlti. argumenti. & d 17. quòd intellectio potest esse principium formale productiuum habitus. Hic autem dicit, q non potest esse producti ua alicuius termini.

Apparēs contradictio.

§ Dico non est contradictio: quia Docto. hic dicit, quòd intellectio non est actio de genere actionis productiui, &c. & hoc verum est, vt supra patuit, distinctione 3. q. præallegata, & tunc sequitur, quod dicit. Non autem negat, quin ista sit principium formale productiuum habitus.

Solutio.

§ Si dicitur, saltem vna intellectio potest produce re aliam, & alia producta dicitur verbum.

Obiectio.

§ Hoc nihil est: quia tunc non esset maior ratio de vna, quàm de alia, vt diceretur verbum. Et vltra, aut produceret intellectionem eiusdem rationis, aut alterius, Sed nec hoc, nec illud, vt alias videbitur.

Solutio.

§ Ibi. Improbatur etiam hæc via. Istæ improbationes claræ sunt. Nam quinta, & quarta via concordant, q verbum est productum per intellectionem: contra quas arguit Doct. quia tunc intelligentia gigneret verbum, & non memoria: accipitur hic intelligentia pro intellectione actuali.

§ Ibi. Sed restat dubitatio vlterius vtrum quælibet intellectio actualis sit verbum. Ad hoc dicitur, quòd non, &c. Hic dicit Hen. quòd intellectio illa actualis (vt declarat) dicitur verbum: vt patuit. supra quia voluit ipse, quòd intellectio conuersiua super intellectionem simplicem; super obiectum intellectum intellectione simplici: & super intellectum intelligentem notitia simplici, & sic ista notitia, vt declaratiua notitiæ simplicis; & obiecti, & intellectus, dicatur verbum.

Hen. quolib. 5. q. 6.

§ Ibi contra hoc arguitur. Dando instantiam contra ipsum: quia intellectio patris in diuinis est declaratiua obiecti, & potentiæ, & tamen non dicitur proprie verbum: patet, quia ipsa est cōis tribus. Verbum aūt in diuinis, ꝓprie sumptū est propriū scdæ psonę.

Improbatur Hen.

§ Ibi. Similiter verbum declarat se. Hic Doctor supponit, quòd verbum diuinum non tantum dicat relationem rationis: puta declarantis ad declaratum. Sed dicit relationem realem ipsius geniti, siue verbati ad ipsum generantem, siue verbantem, siue exprimentem, vt patebit. quæstione secunda, & tamen relatio declarantis ad rem declaratam in diuinis

diuinis est relatio rationis: maximè quando illud declarat seipsum. Cum ergo verbum in diuinis per Augu. sit declaratiuum sui: ergo si talis notitia, vt declaratiua diceretur verbum: tunc verbum non diceret relationem realem ad personam exprimētem, quod est inconueniens Et vltra. Si ad rationem verbi sufficeret hoc, quòd esset notitia declaratiua: cum talis notitia sit formaliter in patre: tunc verbum proprie esset formaliter in patre: quod est falsum.

IBI. Aliter dicitur quantum ad istum articulum. Ista opinio dicit, quòd verbum est notitia actualis non quæcunque, sed illa, quæ est terminus inquisitionis notitiæ inquisitiuæ: ita quòd est necesse primo intellectum habere notitiam inquisitiuam qui quodammodo sit causa notitiæ inquisitiuæ: & illa inquisita dicitur verbum. Et probat August. Sed ista probatio nulla est. vt patet infra quia etsi Aug. ad habendum verbum perfectum, idest notitiam quidditatiuam rei ponat prius intellectum inquisitiuum, vt scilicet prius cognoscat communiora: deinde diuidendo vltimate cognoscat sub ratione propria: hoc ponit propter imperfectionem intellectus, & vult ipse, quòd quot sunt cognitiones, tot sint verba: si imperfectæ imperfecta verba: si perfectæ perfecta verba, & non vult, quòd inquisitio sit de ratione verbi.

¶ Ibi. Contra istud arguitur sic. Ista quatuor argumenta contra istam opinionem sunt clara, & probant, quòd potest fieri perfectum verbum actualiter absque hoc, quòd præcedat talis inquisitio. vt patet intuenti.

IDEO istis opin. omissis. Hic Docto. dicit tria. Primum, quòd non quælibet intellectio actualis est verbum: hoc tantum est verum in diuinis: loquendo de verbo propriè sumpto, prout scilicet dicit relationem realem ad personam exprimentem per intellectum. In creaturis verò omnis intellectio actualis est verbum: quia omnis talis est genita à memoria. Secundum, quòd notitia actualis genita in creatura, quæ est cognitio imperfecta. seu confusa obiecti, dicitur verbum imperfectum. Tertium, quòd notitia actualis obiecti perfecta, & distincta dicitur verbum perfectum.

¶ Et cum dicit Doct. infra ibi. Primum istorum, quod primo declarat. debet referri ad secundum dictum: & secūdum, quòd secundo declarat: debet referri ad tertium dictum ibi. Imperfecta autem de imperfecta.

Duplex memoria.

¶ Nota hoc, quòd memoria est duplex prima est intellectus, & obiectum præsens in propria existentia: vel eminenter contentū in alio obiecto perfectè præsente in propria existentia, vt patuit supra d. 8. q. pen. Et quanto obiectum est perfectius præsens, modo præexposito: tanto memoria perfectior, & à tali memoria in creaturis paritur notitia intuitiua: quæ dicitur verbum perfectum. Secunda est intellectus, & præsentia obiecti non in se, sed in specie intelligibili, & ex tali memoria paritur notitia abstractiua, quæ dicitur verbum, & hæc memoria habet gradus. Aut enim species intelligibilis repræsentat obiectum distinctum, & sub ratione propria: & tunc est memoria perfecta: & ab illa paritur notitia perfecta, quæ dicitur verbum perfectum. Aut repręsentat obiectū confusè, & quāto magis confusè tāto imperfectior: & quanto minus confusè tanto perfectior: & sic secundum perfectionem memoriæ causatur verbum perfectum, vel minus perfectum. Et hoc est, quod dicit hic.

¶ Probat ergo Doc. quòd notitia genita à memoria imperfecta, dicitur verbum ibi. Omne, quod notū est verbum dicitur, i. omnis notitia obiecti dr̄ verbū impressum animo, sequitur. Quamdiu de memoria diffiniri. Hoc debet referri ad notitiam distinctam, vt patet infra Ibi. Igitur nec interest quando illud dedicerit. i. nō interest an intellectus sciat aliquid inquisitiuè, aut non inquisitiue: quod patet sequitur. Aliquando enim statim, vt dicit hoc dicit, idest quòd intellectus aliquando exprimit illud, quod cognoscit de obiecto, & hoc statim, siue cognoscat confusè, siue distinctè.

¶ Ibi. Et breuiter quæcunq; differentia Dicit Docto. quòd quamuis vna notitia sit imperfectior: puta cōfusa, quæ statim habetur sine inquisitione, & alia sit perfectior: puta distincta, quę habetur communiter per inquisitionem, vt exponit infra non tamen inter istas cognitiones est differentia formalis: sic quòd vna dicatur verbum, & non alia. Immo vtraque est verbum. Sed vna dicitur perfectius verbum.

¶ Ibi. Et tunc si obijciatur Hic Doc. notat aliqua. Primum, quòd motus est necessarius adhoc, vt inducatur forma imperfecta, & tamen non erit causa formæ perfectæ, vt patet de se: & simpliciter adhoc, vt ignis inducat formam substātialem ignis in materia ligni, oportet prius inducere dispositiones contrarias dispositionibus ligni: puta inducere caliditatē, siccitatem, & huiusmodi: & tamen istæ formæ inductæ non sunt causa productiua formæ ignis in materia ligni. vt patet in 4. dis. 11. vel 12. Sic est de inquisitione. Secundum ibi. Et sic secundum hoc ponitur iste ordo. Et hic ordo satis clarus est: maximè ex præhabitis supra distinctione tertia, quæstione 1. 2. 6. & 7.

Vltimum dubium.

¶ Ibi. Vltimum dubium istius quæstionis. Dicit Doc. hic quærendo: an ad hoc, quòd aliqua notitia dicatur verbum, requiratur necessariò, quòd sit imperata à voluntate, vel requiratur, quòd voluntas complaceat in illa: puta detinendo intellectum in cognitione talis obiecti: & hoc est, quod dicit. vel voluntate agente, idest imperante, vel copulante eam: supple notitiā memoriæ, idest detinente intellectum in cognitione obiecti relucentis in memoria: & hoc est voluntate complacere in tali notitia.

¶ Ibi. Et respondet: non omnia, quæ quoquomodo tangunt, idest quòd non omnia, quæ quoquomodo tangunt, idest mouent intellectum cōcipiuntur, idest dicuntur concepta, siue verba. Sequitur. Sed aliqua vt tantum nota sint. Supple mouent non tamen verba dicuntur, sicut illa de quibus nūc agimus: supple verba. & probat, quòd non omnia, quæ mouent dicantur verba, de quibus hic agit. Sequitur: aliter enim dicuntur verba, quæ spatia temporum sillabis tenent, vt verba grammaticalia, &c.

¶ Ibi. Veruntamen cum illa, quæ odimus Hoc totum clarum est: & vult Doct. quòd nō est de ratione notitiæ adhoc, vt dicatur verbum, quòd sit imperata à voluntate, vel quòd voluntas complaceat in illa detinendo intellectum in cognitione talis obiecti. Immo si intellectus cognosceret aliquid voluntate non imperante, nec copulante (vt supra dixi) talis cognitio diceretur verbum. Veruntamen quia intellectus noster est imperfectus pro statu isto: & diuersa phantasmata diuersimodè excitant species intelligibiles: vel causando illas partialiter. vt patuit supra distinctione tertia, quæstione penulti. vel quodammodo excitando, & sic illæ species diuersimodè mouent, modo vna, modo alia: secundum quod phantasmata magis, vel minus excitant, vel imprimuntur, vt satis diximus. supra distinctione tertia, quæstione sexta, & septima. Ideo requiritur voluntas, quæ imperet intellectui, vt inquirat perfectam cognitionem obiecti, detinendo illum intellectum in tali inquisitione: & habita cognitione perfecta requiritur voluntas, quæ complaceat cognitioni tali, &

Intellectus noster est imperfectus pro statu isto, ideo requiritur voluntas, vt imperet intellectum.

obiecto cognito: requiritur dico, vt detineat intellectũ in tali cognitione: & hoc est, quod dicit Paulus. Nemo potest dicere Dominus Iesus nisi in Spiritusancto, idest ex amore

AD argumenta huius quæstionis. Ad primum, Cum dicit, quod species carthaginis est verbum. Si accipit speciem intelligibilem, quæ est pars memoriæ esse verbum: tunc debet intelligi causaliter, idest ꝙ talis species vna cum intellectu est causa productiua ipsius verbi. vt satis patuit, supra d. .q.6 7 & 8 & d. 17. Si verò accipitur species carthaginis pro similitudine carthaginis; quę similitudo potest esse actualis intellectio: tunc cum dicit species carthaginis est verbũ, idest intellectio carthaginis, quæ est perfecta similitudo carthaginis dicitur verbum. Nam actus intelligẽdi est similitudo obiecti, vt patet supra d.3. q.vlt.& alibi.

¶ Ibi. Ad secundum argumentum factum clarum est. Et vult inferre, quod licet conceptus vox, & scriptura significent eandem rem ordine quodã; tamen ipsa vox licet nõ significet conceptum, siue verbum tamen primo repræsentat ipsum conceptum, quàm significet rem, & sic debet intelligi Aug.

¶ Ibi. Ad tertium, patet ex superioribus, & ex glo. facta. d.3. q.vlt. in solu. vlti. argu.

AD secundam quæstionem dico. Vult dicere in sententia, ꝙ verbũ in diuinis propriè sumptum significat relationem ipsius terminatam ad patrem terminantem ipsum verbum per modum intellectus: quia principium formale productiuũ verbi est memoria fęcunda: & hoc modo verbum est proprium filij. Et quod dicit, quòd si filius accipiatur denominatiuè: significat filiationem per modum denominantis suppositum relatiuum: & tunc adiectiuè filius idem erit, quòd genitus; sicut pater adiectiuè accipitur pro generante. Si verò accipiatur subiectiuè, vt puta pro persona illa; tũc significat relationem cum tali subsistente, & non per modum denominantis; vt satis pa e., supra distin.5. quæst.1. Hoc idem dico de verbo, & in re simpliciter idem sunt verbatio passiua, siue expressio passiua per modum intellectus; generatio passiua, & filiatio, & sic verbum filius, & genitum sunt idem, sed differunt quo ad connotata. Nam ista tria significant simpliciter idem, scilicet relationem realem ad personam producentem. Sed filius connotat naturam viuentem: quia propriè filius est viuentis à viuente. Verbum connotat notitiam actualem cuius est talis expressio. cætera patent ex superius habitis, distinctione secunda, & quinta.

Filius potest accipi denominatiuè, & subiectiuè.

Quid sit propriè filius.

AD argumenta. Cum primo, &c. Bene concludit in nobis, quòd verbum est notitia cum amore, quia communiter, vt in nobis nõ potest haberi perfecta notitia, & distincta obiecti, nisi voluntas imperet intellectui, vt inquirat huiusmodi notitiam, & vt vltimate eliciat: & hoc est imperfectionis intellectui nostro, quòd statim non possit haberi notitia genita, vt glosaui supra voluntas autem diuina non habet notitiam genitam, vt imperatam, vt patet. supra distinct.6.

¶ Ibi. Ad aliud de 15. de tri Hic Docto. dicit duo. Primum, quòd ex quo verbum perfectum est notitia genita: intellectio patris, quæ est formaliter in ipso, non est verbum: cum non sit notitia genita Secundum, ꝙ accipiẽdo verbum impropriè, vt est notitia declaratiua, & quasi genita: sic notitia, quæ est formaliter in patre, & in filio, & in spiritusancto, potest dici verbum.

IBI. Ad tertiam q. quasi in principio. Dicit Hen, in sententia, ꝙ verbum diuinum non tantum includit relationem regularem ad patrem, sed ẽt includit relationem ad creaturas: quia dicit respectum declarantis ad creaturam declaratam,

Hẽricus quodlib.6.q.1.

¶ Ibi, Declaratur istud. Cum dicit de dono. Vult dicere, quòd Spiritussanctus ex quo dicitur donum, relatio ipsius aptitudinalis pertinet ad proprietatem Spiritussancti, non actualis, sic pariformiter de verbo.

¶ Ibi, Contra istud, Hic intendit probare Doct. ꝙ nulla persona includit aliquem respectum ad creaturam, vt sibi propriam, & quod dicit de dono videinfra in additionibus. d.18.

¶ Ibi. Tamen propter auctoritatem Aug. est sciendum, ꝙ donum potest multipliciter accipi. Similiter ibidem. Respondeo primo ad rem in se. secundo ad intentionẽ Aug & ibi clarum est, qđ hoc dicit Doc.

Donum potest multipliciter accipi.

¶ Non est ergo difficultas de re an, scilicet verbum dicat aliquam relationem propriam ad creaturas: quia in re omnis respectus Dei ad creaturam est cõis tribus, & singulariter Doc. hoc probat in d.1 q.1. est ergo vis de hoc nomine, verbum. An supple formaliter significet respectum ad creaturam. & hoc dicit multa Primũ, ꝙ relatio verbi expressi ad exprimentem est alia à relatione verbi declarantis ad rem declaratam. prima est realis, secunda tantum rationis. Siue verbum dicit respectum declarantis ad creaturam declaratam, siue ad exprimentem declaratum, siue ad seipsum, vt declarantis ad declaratum, & semper est relatio rationis. Secundum ex quo relatio rationis, & realis non faciunt vnum conceptum per se verbum, vt dicit hanc duplicem relationem non significat vnum conceptum per se. Tertium verbum diuinum propriè significat relationem realem expressi ad exprimentem: & cõnotat notitiam, & quia talis notitia est communis tribus: & ipsa est declaratiua omnium obiectorum, quæ cognoscuntur per illam: verbum ex cõsequenti connotat huiusmodi relationem rationis. Et sicut connotat illam notitiam essentialem, non vt proprium, sed vt appropriatum, sic etiam connotat illam relationem rationis, non vt proprium, sed vt appropriatum. & hoc est, quod intendit hoc Doc.

¶ Ibi Ad illud pro opinione.

¶ Vult Doc. ꝙ melius interpretatur, logos, græce per verbum latinæ, quàm per rationem: quia verbũ propriè diuinum (vt dixi) significat relationẽ expressi ad exprimentẽ: & connotat relationẽ rationis ad declaratum; rõ autem nõ: & ideo melius interpretatur logos per verbum, q̃ per rationem, & sic tũ habetur ꝙ verbum significa., & connotat mõ præexposito, Et ꝙ non dicat relationẽ rõnis ad creaturã sibi proprium, vt dixit Hen. & hæc est intentio Aug. cum dicit, ꝙ per verbum nõ solum significatur respectus ad patrem, sed ad illa ẽt, q̃ per verbũ facta sunt operatiua potentia. i. mediante potentia operatiua, vt principio formali productiuo. Et cum dicitur hoc, ꝙ ẽt significatur respectus ad illa, &c. Debet intelligi sic, ꝙ verbum significat respectum ad p̃rem, & cõnotat respectum ad illa, &c. Et potẽtia operatiua patris nõ dicitur propriè verbũ, ita ꝙ pater ipso verbo, vt potẽtia operatiua, dicatur operari: quia sic pater est potentia operatiua, sicut & verbum: sed debet intelligi, ꝙ verbum sit potentia operatiua patris appropriate tantum: & de hoc in secundo. d.1. q.1.

Verbum diuinum. significat relationẽ.

¶ Ibi. Si autem aliter. s. intendat, &c. Vult dicere, ꝙ si etiam Aug. intẽdat, quòd verbum significet istum duplicem respectum: dicit Doc. ꝙ etiam hoc admittendo: verbum significabit primum respectum. s. relationem, vt proprietatem filij: & alium respectum tantum significabit, vt appropriatum.

¶ Ibi. Cum additur postea. Hæc littera patet hic, & supra in glo. de dono, quæ remittit, &c.

CONTRA aliqua dicta Doc. in q r. d. præsentis. Videlicer contra hoc, quòd verbum nostrum sit actualis intellectio obiecti. Et arguit sic Ioannes

Ioannes Anglic. li.1. d.27.

Anglicus

Anglicus Bacchonis. Verbum secundum omnes, est terminus actus dicendi: sed intelligere, vel actus intelligendi non est huiusmodi: quia actionis terminus non est actio, vt patet à philosopho quinto phyco.tex.commen.10.

¶Item. Quicumque intelligit actu intelligendi intelligit. Si ergo intelligere esset verbum: pater in diuinis intelligeret verbo: & ita esset verbo vt deducit Augu.7 tri.c 9 de paruis.

Responsio ad angli. ¶Respondetur ad Ioannem: & conceditur quòd verbum est terminus actus dicendi: & negatur quòd intelligere in nobis non sit huiusmodi: imo verbũ quod est actualis intellectio dictione dicitur. Nam ipsum præcedit productio, quæ vt terminatur ad intelligere dr dictio: & hoc patuit supra à Sco.d.3.q. vlti respondendo ad vltimum argumentum principale: & hoc idem patet in quoli.q.13.

¶Ad secundum concedo ꝙ actu intelligendi intelligimus, & per consequens verbo. Cum infertur, ergo pater in diuinis intelligit verbo. Dico ꝙ si accipiatur verbum pro intelligere illo intelligit formaliter, vt supra patuit. Si vero accipiatur pro persona producta, quæ dicitur verbum: pater tali verbo non intelligit & sic debet intelligi Augu.

Idem angl ITEM Idem Ioã. Vbi supra arguit probando ꝙ intelligere non sit qualitas absoluta. vt dicit Scotus in primo d.3 q 9 & in quolibetis.q.13.

¶Primo arguit ex dictis Sco. quia supra d.3.q.vlti. dicit Doct. ꝙ intelligere non est proprie actio de genere actionis: quia deficit sibi ista conditio scilicet habere terminum productum, cum sit finis: eadem ratione dicetur quòd non est qualitas: quia habet vnam conditionem quæ non conuenit qualitati scilicet habere obiectum circa quod.

¶Secundo si ex hoc non est actio, quia non habet terminum productum. ergo philosophus nono metha.tex.com.16. male diuidit actionem in actionem cuius est aliquid operatum, & in actionem cuius nõ est aliquid operatum sed ipsa est finis. Probatur consequentia: quia vtrumque diuidentium includitur in natura diuisi.

¶Tertio philosophus. 10. ethi.c.3. dicit ꝙ non sequitur si delectatio non est qualitas, propter hoc nõ est bonum, vt quidam inferebant: quia nec operationes virtutis sunt qualitates nec fęlicitates, & tamẽ sunt bona. Vnde Com. ibidem com.3. Quædam bona non entia qualitates induxit sed nõ virtutẽ: operationes autẽ bonæ quidẽ sunt: qualitates autẽ nõ sunt.

¶Specialiter arguit ꝙ non sit in prima specie qualitatis (vt tenet Sco. in quoli.q.13) Quia in prima specie ponuntur tantum actus primi patet quia si ibi essent actus secundi: superflue philosophus.7.phi. tex. com.17. probaret speciali processu ꝙ ad ea quæ sunt in prima specie qualitatis non est motus: cum speciali processu in 5.phi. tex. com.10. probauit ꝙ ad actũ secundum scilicet actionem non est motus. sed vna esset probatio vtriusque.

Responsio ad argu. Ioan. angli. ¶Responsio ad primum. quòd intelligere nõ includit formaliter, & quidditatiuè relationem ad obiectum, vt ad terminum, licèt concomitanter: & ideo Intellectio absolutè sumpta erit verũ ens absolutum actio verò formaliter & quidditatiuè includit hæc ꝙ est esse ad terminum productum: & sic non est simile. Et ꝙ intellectio non includat formaliter talem relationem ad obiectum. patet à Sco. in quolibetis. quæst 13.

¶Ad secundum Dico quòd Arist. nõ diuidit actionem proprie dictam in actionem cuius est aliquid operatum, & in actionem cuius non est aliquid operatum, tanquam superius in inferiora: sed magis æquiuoci in æquiuocata. Accipit ergo actionem cuius est aliquid operatum pro factione proprie dicta & non pro actione proprie dicta: vt patet ibi in textu, & in commento. Aedificatoria inquit est in illo quod ædificatur: & textoria in illo quod texitur. oia vero quæ non habent aliam operationem præter actionem: actus est in eis, vt consideratio in considerante &c. Et Commentator idem exprefse.

¶Ad illud de 10. ethic. dico quòd intendit ibi tantum de qualitatibus in esse quieto. Cum dicit neque virtutis operationes qualitates sunt. vt glossat Sco. in q. 3. quoli. vide ibi circa finem tertij articuli: vbi ostendit quòd philosophus tãtum intelligat de qualitatibus permanentibus in esse quieto.

¶Datur alia responsio, ꝙ operationes virtutis dicuntur actiones elicitiuæ operationum propriè dictarum: & illæ actiones bonæ sunt: quia generatio boni est bona: illa autẽ operationes actiones non sunt qualitates, sed proprie sunt de genere actionis: & hoc patet à Commentatore sic dicente. Siquidem operatio motio: motio autem non est qualitas. hæc ille. Hæc responsio ponitur à Scoto ubi supra.

¶Ad illud quo probat, quòd non sit in prima specie qualitatis. Dico quod ista est falsa: quòd actus secundus non sit ibi, quamuis sit immanens. Et quomodo tales actus dicuntur in prima specie qualitatis. vide Sco. ubi supra expositionem textus philosophi & omnia ibi erunt clara, & aperta &c.

Distinctio Vigesimaoctaua.

In qua Magister agit de Proprietatibus constitutiuis. Quæritur. Vtrum. Ingenitum sit proprietas Patris.

Quæstio Prima.

Seraphicus Bonauentura primo sententiarum distinctione 28.q.3.
Alexander Alensis prima parte summa quæstione 69. membro 3.
Scotus primo sent. dist 28.q 1.
D. Thomas. 1. parte summa q.33 art.4.
Ricardus 1. sent. dist. 28.q 2.
Durandus primò sent dist 28. q 2.
Franciscus de Mayronis. 1 sent. 28.q.1.


IRCA vigesimam octauam distinctionem quærit Doct. Vtrum ingenitum sit proprietas ipsius patris?

IBI Quantum ad primũ dico, quòd Arist. 5 meth. tex. cõ. 17. assignat multiplicitatem potentiæ Primo in abstracto. Secundo in concreto. Nam potentia primo accipitur pro potentia actiua, siue transmutatiua. Secundo pro potentia passiua, qua aliquid natum est trãsmutari Tertio pro potentia benefaciendi, siue bene agendi. Nã differunt agere, & bene agere. Quarto pro potentia, qua aliquid est potens resistere: sicut patet de corpore forti, quod est potens resistere infirmitatibus. In concreto applica iu: & sicut potẽtia, siue potens his quatuor modis accipitur: ita impotens, vt est priuatio potentiæ potest accipi his quatuor modis.

¶Dicit ergo Doct. quòd dictio composita ex aliquo multiplici, & particula priuatiua: sicut impotentia, quæ componitur ex potentia, & priuatione, est dupliciter multiplex: patet quia potentia accipitur quadrupliciter: & similiter impotentia, siue priuatio illa quadrupliciter. & tunc applica ad inge-

Negatio de se nō est absoluta.

¶ Ad secundum concedo. Hic nota tãtum vnum, scilicet quòd negatio de se non est absoluta, neque respectiua, cum nihil sit. posset tamen dici absoluta quando opponitur affirmationi absolutè: vt cum dico homo non est asinus, quæ opponitur affirmationi: puta asino: aliquando respectiua, quando opponitur affirmationi respectiuæ, sicut ingenitum opponitur genito. Cætera patent.

Quæstio Secunda.

Quæritur secundo. Vtrum innascibilitas sit proprietas constitutiua personæ in diuinis?

Seraphycus Bona. lib. 1. dist. 27. q. 2. & 28 q. 1.
Scot. 1. sent. dist. 28. q. 2.

D. Bon. lib. 1. sent. dist. 27. q. 2. & dist. 28 q 1 dist 13. q. 1



SECVNDO quæritur. Vtrum innascibilitas sit proprietas constitutiua personæ in diuinis.

AD quæstionem secundam videtur posse dici. Ista opi. quæ non est Doct. dicit in sententia, quòd ingenitum vt dicit negationem vere producti constituit primam personam in esse personali: & probat supponendo. Primo quòd essentia sit alicui actu communicata: nam actu communicatur filio per generationem & spiritui sancto per spirationem: non filio præexistenti: sed sic dicitur communicari, vt filius habet esse perfectionale per istam: vt declaratum fuit supra. d. 5. q. 2. dubio quarto. Secundo supponit quod ipsa essentia est in aliquo actu non communicata: hoc est non est in illo per aliquam productionem, & sic est in patre ex semetipsa. Tertio supponit quòd generatio actiua, & paternitas sunt idē, & sunt in persona patris per respectum ad filium; & sic paternitas & generatio actiua præsupponunt ipsam personam primam: & sic non constituunt ipsam in esse personali. ergo aliquid prius illis constituet personam patris, & illud tale videtur esse ingenitum. Et sic cōstitutum ex essentia diuina & negatione huius quod est esse productum cōstituitur prima persona & hoc est quod dicit ista opi. in sententia. Et confirmatur per Aug. quia si pater non genuisset, adhuc esset ingenitus: & sic ingenitum, prius in est, quàm generatio actiua, siue paternitas.

¶ Ibi. Præterea in omni ordine essentiali. Dicit ꝙ si. a. sit productum a. b. & ipsum. a producit. c. a prius habet respectum ad b. quàm ad ipsum. c. patet quia ipsum. a. prius intelligitur habere esse a. b. quã intelligatur producere. c. sicut ergo affirmatio respectus a. ad b. est prior affirmatione respectus. a. ad c. sic si. a. non esset productum prior esset respectus, siue negatio ad non producens, quàm respectus ipsi. a ad productum. ergo cum pater non sit productus, siue persona patris non sit producta: prius habet negationem ad non producens, quàm habeat respectum ad filium productum. ergo in tali priori erit persona patris prior respectu ad filium: & sic erit vere constituta ex essentia & tali negatione, quæ est non esse producta.

CONTRA istam viam. Quia hæc via dicat ꝙ vltimum constitutiuum primi suppositi in diuinis est negatio modo exposito. Doct. contra hoc arguit. Primo quia constituens aliquid in esse personali est simpliciter incommunicabile, vt conceditur ab omnibus. Sed negatio aliqua ex sua ratione non est incommunicabilis: quia nec de se est vna, vel plures. & si aliqua dicatur incommunicabilis hoc erit propter aliquod positiuum in illa. Exemplum. Non finitum est negatio finitatis, vt soli Deo competit: etsi sic dicitur incommunicabilis creaturæ: hoc nō erit ratione negationis quòd scilicet competat soli Deo: sed propter aliquod positiuum, quòd tantũ competit Deo, puta infinita perfectio. Similiter dicimus, quòd indiuiduum signatum puta hæc albedo est incommunicabilis vt quod. Hæc negatio puta nō communicari vt quod, dicitur hoc modo incommunicabilis: non ratione sui, sed ratione hecheitatis: quæ est ratio formalis, vt hæc albedo sit incommunicabilis, vt quod. Si ergo negatio aliqua non potest dici incommunicabilis vt quo, & vt qd, nisi propter aliquod positiuum, quod est ratio incommunicabilitatis vt quo, & vt quod. Cum ergo ingenitum dicat negationem geniti: illa negatio si est incommunicabilis: erit propter aliquod positiuum, detur illud. Si essentia ? hoc non: quia essentia de se est communicabilis tribus. si aliqua proprietas incommunicabilis, siue sit absoluta, siue respectiua ? habetur propositum, quod negatio illa non cōstituet personam: quia non inest, nisi personæ constitutæ. Alia argumenta sequentia clara sunt.

Negatio nō constituit personam.

SED oritur mihi difficultas. Ex quo enim negatio non est ex sua ratione formali incommunicabilis, nec vt quo nec vt quod, & sic non est ratio constituendi aliquid in esse suppositi, vel personali: quo modo persona creata constituitur in esse personali, vel suppositali per negationem ? Ideo quidam volt deducere Doct. ad contradictionem dicens Doct. supra. d 2. d. 23. dicit quòd suppositum creatum dicit tantum negationem duplicis communicabilitatis vt quo & quod: & in tertio expresse. d. 1. q 1. dicit quod suppositum dicit negationem duplicis dependentiæ actualis & aptitudinalis. in quolibetis in quæstione, qua quæritur, an angelus possit informare materiam. in quarto & in secundo & alibi. Et hic dicit quod negatio ex se nō est incommunicabilis, nisi propter aliquod positiuum. ergo si ista duplex negatio inerit supposito & non sit à se incommunicabilis. ergo inerit sibi propter aliquod incommunicabile positiuum, quod erit ratio communicabilitatis vt quo & vt quod: ergo suppositum creatum constituitur in esse per aliquod positiuum. ergo contradicit sibi.

¶ Præterea. Hic dicit in secundo argumento ꝙ negatio non potest esse propria alicui, nisi propter aliquod positiuum proprium in illo: sicut negatio finitatis non potest esse propria Deo, nisi per aliquod positiuum in ipso proprium sibi. Hoc idem Doct. in d. 3. q. 1. & ex intentione. d. 23. primi. hoc idem & in tertio. d. 1. q. 1 Et expresse in quolibetis. ergo si negatio duplicis communicabilitatis, vel duplicis dependentiæ actualis, & aptitudinalis erit propria alicui supposito: hoc erit propter aliquod positiuum in illo, non propter naturam: cum illa sit communis, non propter hecheitatem: cum illa sit communicabilis vt quo. vt patet à Doct. d. 2. d. 26. primi. in tertio. d. 1. q. 1. & in quolibetis & q. præallegata & alibi. ergo erit propria propter aliquod aliud positiuũ quod erit proprium illi, quod erit ratio incommunicabilitatis, vt quo & vt quod.

¶ RESPONDEO quòd si Doctor determinatè, & assertiue diceret personam creatam constitui in esse personali per solam negationem, & ex alia parte diceret quòd negatio qualibet ex sua ratione est incommunicabilis, esset difficilè soluere, quin sibi contradiceret. Potest tamen dici quòd negatio est duplex. Quædam extra genus, & quædam in genere, quæ determinat sibi aliquod subiectum, & illa posset constituere. Sic intelligendo quòd negatio duplicis communicabilitatis tantum competat in-

Negatio duplex.

diuiduo

diuiduo de genere substantiæ: & sic in eodem instanti, quo ponitur tale indiuiduum de necessitate oritur negatio duplicis communicabilis, & hoc semper sibi inest, nisi præueniatur ab alio supposito. vt patet de indiuiduo naturæ humanæ personato in verbo diuino de quo. in 3. d. 1. q. 1. Et sic talis negatio posset dici ibi propria ex se: quia consequitur talem naturam sic indiuiduatam. hæc autem negatio non competit albedini singulari: quia ipsa posita non sequitur huiusmodi negatio.

¶ Dicerē ergo quòd talis negatio inest propter aliquod positiuum: & illud positiuum est singulare non quodlibet, sed singulare prædicamenti substantiæ. Cum dicis. illud singulare est ex se communicabile. Concedo Cum infers. ergo non est ratio quare insit sibi talis negatio. Negatur: quia dico quòd est talis naturæ sic quòd ipso posito, & non præuēto ab alio statim inest talis negatio, quæ non inerit alteri singulari. vt patet de albedine singulari.

¶ Secundo dico quòd secundum Doct. forte non esset inconueniens dicere negationem aliquam esse ex se incommunicabilē: & posset elici ab ipso supra. d. 23 & alibi.

¶ Tertio dico (sustinendo quæ supra dixi in argumentando: quòd persona creata constituatur in esse personali per aliquod positiuum) quòd erit ratio incommunicabilitatis vt quo & vt quod: & sic talis negatio diceretur incommunicabilis propter huiusmodi positiuum: nec habeo pro inconuenienti.

¶ Si dicatur Doct. dicit contrarium. Dico quòd hoc non inuenio à Doct. assertiue: tantum enim dicit. vt supra. d. 2. d. 23. quòd suppositum dicit negationem duplicis communicabilitatis &c. & in 3. dicit. d. 1. q. 1. quòd suppositum dicit negationem duplicis dependentiæ vt supra dixi.

Obligatio. ¶ Si dicatur contra. Nam Doct. in 3. vbi supra facit differentiam inter personam diuinam, & creatam: quia diuina dicit aliquod positiuum, creata vero non: & in 1. d. 26. dicit expresſè quòd suppositū, vel ratio suppositalis non dicitur actus in creatura: cum dicat negationem.

Responsio. ¶ Respondeo quòd licèt Doct. vbi supra asserat personam diuinam constitui per positiuum, & creatam non: hæc fortè dicit non ad intentionem propriam. Nam ipse Doct. in 1. d. 26. dicit quòd ratio suppositalis, siue sit ratio negatiua, siue positiua adhuc non erit actus dans esse &c. Posset autem dici, quòd aliud est de persona diuina, & aliud de creata propter maximas difficultates. Videtur enim valde difficile quòd persona diuina sit tantum essentia, & aliqua negatio. Ideo ad fugiendum hanc difficultatem asserit ipsam constitui per positiuum: non negando tamen expresſè personam creatam non constitui per positiuum.

Alia obligatio. ¶ Si dicatur. si ratio suppositalis dicit aliquod positiuum. ergo potuit assumi à verbo. vt patet à Doc. in 3. hoc autem est falsum: quia suppositum expresſè dicit negationem duplicis communicabilitatis.

¶ Si dicatur quòd non assumpsit illud positiuum: licet hoc Doct. neget: vltra hoc sequitur quòd non assumpsit totam. naturam humanam, & omnem perfectionem humanam. & vltra si nunc naturam humanam assumptam dimitteret. quæro in quo supposítaretur? aut in positiuo quod prius habuit? aut in alio? Si primo modo? videtur inconueniens. Nā tunc oporteret illud conseruare. Eo iam esset dubiū in quo posset constitui: quod esset difficile soluere. Si in alio ergo primum non pertinebit ad esse naturæ.

Solutio. ¶ Dico sine assertione, & saluo semper meliori iudicio: sustinendo quòd ratio suppositalis dicat aliquod positiuum, quòd illud non fuit assumptum: quia in eodem instanti quo natura singularis fuit assumpta verbo: si non fuisset assumpta esset supposítata in illo positiuo: quia tūc ex natura rei ortum fuisset tale positiuum in tali natura. Cum dicitur, quòd tunc non assumpsisset omnem perfectionem naturæ humanæ. Negatur, & dico tunc, quòd huiusmodi positiuum esset tantum actus personalis, & nullo modo perficiens naturam. vt patet à Doc. in primo d. 5 q 2 d. 10. Et cum dicitur. Si verbum nunc dimitteret naturam humanam, in quo supposítaretur? Dico quòd in eodem instanti quo natura fuisset dimissa: statim oriretur in ipsa huiusmodi positiuum & hoc ex natura rei: nec oporteret dicere, quòd de nouo crearetur illud positiuum: quia etiam posita nunc albedine, statim ex natura rei oritur relatio.

Nota & bene. Hæc quæ dixi magis disputatiuè, quàm assertiue dixi: licèt nullam contradictionem inueniam nec ex se, nec in Doct. sustinendo tamen ea quæ dixi: & multa alia essent hic dicenda: sed breuitatis causa transeo. Et sic oportet te publice confiteri. Sco. sibi non contradicere: immo fateri, vel teipsum ignorare, vel proteruire: quod non est signum docti viri &cæt.

¶ Ad argumentum in oppositum. Solutio ista patet hic ex glo. superiori. in 26. d. in soluendo auctoritate Damā. quam videas ibi.

Solutio singularis. ¶ AD argumenta pro opi. Nota hoc vnum dictū scilicet, quòd aliud est priuationem connotare aliquod subiectum. & aliud est ipsam præexigere aliquod positiuum in subiecto: quo positiuo in subiecto non existente talis priuatio non inerit: vt patet. Nam cæcitas connotat oculum, quod est subiectum visionis, & cæcitatis: non tamen potest inesse oculo nisi propter aliquod positiuum repugnans visioni vt puta dispositio praua visioni. Sic in proposito: licèt ingenitum connotet aliquam personam: non tamen potest inesse alicui personæ, nisi propter aliquod positiuum, quod repugnet genito, siue generari. Et nota hanc solutionem quia singularis est. Cætera patent.

Quæstio Tertia.

Quæritur. Vtrum prima persona constituatur in esse personali, aliqua relatione positiua ad secundam personam?

Seraphicus Bona. dist. 28 & 29 q. 1.
Scotus. 1 sent dist. 29. q. 3.



ERTIO quæritur. Vtrum prima prima constituatur in esse personali aliqua relatione positiua ad secundam personam?

In præsenti quæstione ponuntur plures ac variæ doctorum opiniones. vt diui Thomæ. Sancti Seraphici Docto. Bonauenturæ. Cardi. Item Henrici & Ioannis de Ripa: tamen quia & illę opi. hic recitatæ satis claræ sunt, & earum improbationes: paruo & hebeti meo iudicio apertiori nō indigent interpretatione. Et sic me confero ad opin. Ioannis de Ripa declarandam; quæ est ibi.

¶ Aliter ponitur tenendo conclusionem oppositam istis tribus opi. Hic nota ista duo argumenta, quæ iudicio meo satis manifestè ostendunt personas constitui per absoluta. Primum est clarum. Secundum etiam, secundum magis patebit infra. dist. 30. quomodo relatiuum nō primo refertur ad correlatiuum.

¶ Ibi.

¶ Ibi. Contra istam opi. arguitur quòd esset hæretica. Hoc non dicit ex intentione cum magis declinet ad istam opi. Sed ex intentione aliorum qui tenent personas necessario constitui per relationes &c. Nec amplius hic tempus contero quia alibi supra tacta sunt ea quę dicenda erant in pręsenti opi.

AD quæstionem istam. Hic Doct. sustinendo q pater cõstituatur in esse per paternitatem; dat modum sustinendi quomodo est possibile patrem posse generare filium: cum in eodem instanti quo pater est, filius sit: & tamen generans debet esse prius generato. Dicit ergo Doct. quòd sufficit ad hoc vt sit generans, quòd sit prius origine ipso generato: licet non sit prius natura. Et probationes eius claræ sunt.

Generãs est prius origine generato.

¶ Ibi. Ad hoc etiam adducitur Aui. cum dicit, q causa inquantum causa est prior natura causato inquantum causato Non debet hic accipi prius natura. vt supra dixit: quia vt sic non repugnaret causæ inquantum causa, posse esse sine causato. Sed debet accipi prius natura idest prius origine &c.

¶ Ibi. Sed tunc est aliud dubium. Totum clarum est vsque ad argumenta, & sunt valde notabilia, quæ hic dicit.

¶ Ibi. Ad argumenta solutio patet hic, & ex supra habitis in distin. 26.

Distinctio Vigesimanona.

Quæritur. Vtrum principium vno modo dicatur de principio sumpto personaliter, & notionaliter, & sumpto etiam essentialiter?

Quæstio vnica.

Seraphycus Bonauent. 1 sent. dist. 29. q. 1. artic. 1.
Alexander Alensis. 1 parte summæ q 70. memb. 1 art. 1.
Scotus primo sent. dist. 29. q. 1.
D Thomas. 1. parte summæ. q 33 art. 1.
Ricardus 1 sent dist 29. q. 1.
Durandus. 1 sent. dist. 29 q 1.



IRCA distinctionem. 29. Vtrum principium vno modo dicatur de principio sumpto personaliter, & notionaliter &c.

AD istam. q dico. Suppono vnũ quòd hic accipitur principium pro principio productiuo: & hoc pro significato tantum; sicut satis supra patet. dis. 7. principium enim pro significato dicit relationem connotando subiectum. Secundo suppono, quòd principium personale hic dicitur generans, siue spirans: principium notionale dicitur generatio actiua, & spiratio actiua quæ reducuntur ad genus principij. vt supra. d. 36 in exponendo opi. Io. de Ripa. Principium essentiale accipitur pro respectu ad extra dicens principiationem, sicut creatio &c. Tertio suppono, quòd principium essentiale (quod in proposito dicitur essentiale; quia commune tribus: nõ quòd sit de essentia alicuius, nec quòd dicat essentiã, nec perfectionem aliquam: sed quia tantum communes vt patet à Doct. 1. q. quoli.) est tantum relatio rationis: quia omnis relatio Dei ad creaturam, est tantum rationis; vt patet infra. d. 30. q. 1. & 2. & supra d. 2, & 8. & alibi. Principium uero notionale est relatio naturæ realis, scilicet generatio actiua, & spiratio actiua: & personale est ipsa relatio realis sumpta in concreto. Quarto sequitur ex dictis quòd principium in communi tantum potest se habere vno modo idest non potest esse vniuocum ad huiusmodi prius; quia enti rationis, & enti reali non est commune vniuocum, vt patet hic à Doc. & in quol. q. 3 Quinto nota quòd principium ad intra prædicatur vniuoce de personali, & notionali. Sexto nota q primum argumentum factum in principio quæstionis tantum vadit de principio, vt est commune personali, & notionali: non autem essentiali: & sic Doc. respondet q tale principiũ potest esse vniuocũ notionali, & personali.

Qũo accipiatur principium.

Principium ad intra quomodo prædicetur vniuoce de personali, & notionali.

¶ Ibi. Ad argumentum ad oppositum patet responsio Creans ergo principians &c. Nam cum dico: Deus est creans. ergo principians. Nam sicut creans dicit respectum rationis: ita & principians: & cum dicit: pater est generans ergo principians. Hic. generans dicit relationem realem: & similiter pricipians. Et sic patet ista distinctio.

Distinctio trigesima.

Circa trigesimam Distinctionem. Quæritur. Vtrum. Aliqua relatio dicatur de Deo ex tempore, SECVNDO quæro. Vtrum. Dei ad creaturam possit esse aliqua relatio realis?

Quæstio Vnica.

Seraphycus Bona. 1. lib. sent. dist. 30. q. 3.
Alex. Alensis. 1. parte summæ. q. 53 membro. 4. Artic. 2.
Scotus 1 Sent. dist. 30. q. 2.
D. Thomas. 1. parte summæ. q. 13 Artic. 7.
Ricardus. 1. sent. dist 30 q 4.
Durandus. 1 sent dist. 30. q. 3.
Franciscus de Mayronis. 1. sent dist 30 q 2.
Ioannes Baccconitanus. 1. sent. dist. 29. q 1.



IRCA trigesimam distinctionem quæruntur duo. Primo. Vtrum de Deo dicatur aliqua relatio ex tempore? Secũdo. An Dei ad creaturã possit esse aliqua relatio realis?

Henricus quolib. 7. q. 1. & quoli. 9. q. 1.

AD primam, q. Hen. vult q non sit aliqua relatio in Deo noua in se; sed tãtum noua appellatio. Nam relatio Dei vt creatiui, vt potentis creare, vt creantis est simpliciter eadem, sed diuersimode nominata: & sic negat in Deo omnem relationem nouam, siue realem, siue rationis.

¶ Ibi. Ad secundam. q. Hic vult Hen. q in Deo nulla sit relatio realis ad creaturam etiam ab eterno, & in hoc verum dicit. Sed probatio sua in multis deficit, vt patebit infra.

CONTRA istam opin. Doc. in ista ratione probat, quòd relatio aptitudinalis in Deo, & actualis nõ sunt simpliciter eadem. Tum quia sicut relationi aptitudinali in Deo: puta relationi creatiui correspondet in creatura relatio aptitudinalis ab eterno: puta relatio creabilis. ergo cum creatura habeat esse de nouo, & temporaliter: tunc dicet relationem actualem creati de nouo ad Deum creantem de nouo. Si ergo relatio creantis, & creatiui est simpliciter eadẽ in Deo: sic & in creatura relatio creabilis, & creati erit eadem. Et cum relatio creatiui in deo sit ab eterno, & similiter creantis (cum sit eadem) erit ab eterno, ergo & relatio creati actualiter & ex tempore (cũ sit eadem cum relatione creabilis) erit ab eterno: & sic nulla creatura dicit relationem ex tempore determinatam ad Deum creantem: quod est inconueniens. Tum quia si relatio illa non est noua creatura,

ergo

ergo nec ipsa creatura erit noua: patet quia impossibile est fundamentum relationis esse posterius relatione. Tum quia sequitur ipsam creaturam esse de necessitate ab eterno, si relatio ipsius est ab eterno: patet quia secundum Hen. totum esse creaturæ, siue esse ratum est ipsa relatio creaturæ exemplatæ ad Deum, vel participatiuè ad ipsum Deum, vt patuit. supra d.3.q.5. in positione illa de ratitudine.

¶Ibi. Specialiter etiam videtur consequens inconueniens secundum istos. Hoc consequens est illud. supra: ergo pari ratione non est aliqua relatio noua creaturæ ad Deum, & quòd sit inconueniens probat supponendo ꝙ Hen. dicit scilicet ꝙ esse existentię dicit tantum respectum ad causam efficiẽtem inqua tũm effectus est, idest ꝙ existentia creaturæ nõ aliud est nisi respectus terminatus ad causam efficientem. Tunc vltra: aut ille respectus erit nouus? & habetur propositum: aut non erit nouus? ergo nihil creatur de nouo: & sic nihil simpliciter creatur: quia creari propriè est aliquid fieri de nihilo: ita ꝙ ly nihil præcedat in aliqua duratione ipsum esse, vt patuit supra di.2.q.1.& di.8.q vlti.& in 2. di.1.& in quoli.q.1. ergo cum aliquid creetur secundum fidem, & de nouo. ergo respectus ipsius creaturæ erit nouus: & pariformiter in Deo creante de nouo erit aliquis respectus nouus

¶Ibi. Præterea. Non potest esse relatio. Ista ratione probat Doc. quòd relatio aptitudinalis in Deo quæ terminatur ad esse possibile in creatura: & relatio actualis quæ terminatur ad esse existentiæ creaturæ non sunt simpliciter eadem relatio: quia termini earum sunt diuersi: quia esse possibile, & esse existens simpliciter differunt: vt notat Doc. in confirmatione. Si ergo intellectus diuinus comparat eundem actum intelligendi ad creaturam intellectam in esse possibili. derelinquitur ibi aliqua relatio rationis q̃ terminatur ad creaturam, vt cognitum in esse possibili. Et vltra si comparat eundem actum ad creaturã intellectam in esse existentiæ, pro tali, vel tali tempore: derelinquitur vna relatio rationis quæ terminatur ad creaturam intellectam in esse existentiæ pro tali tempore: & sic istæ duæ relationes rationis inter se differunt: quia termini earum inter se differunt. Cætera patent.

¶Contra illud quod dicitur ad secundam. q. Istæ improbationes claræ sunt: quia hic dicit ꝙ necessario perfecta similitudo, & æqualitas est in personis diuinis: & parum infra. Et si ibi per impossibile essent duo fundamenta, esset similitudo realis: & parum infra. Quia modo non ponitur esse rationis, nisi per intellectum comparantem illam magnitudinem vnam.

Apparens contradictio.

¶Hoc videtur contra ipsum: quia expresse distin. 19.q.1 & infra dist. 31. primi. & in quoli. q.6. ponit illam similitudinem in diuinis, & æqualitatem esse reales.

¶Dico ꝙ sibi non contradicit: quia hic vult exemplum ponere, ꝙ si per impossibile essent ibi duæ magnitudines realiter distinctæ, vna non ordinaretur, ad aliam realiter: & non negat, ꝙ ibi non sit similitudo realis.

Solutio.

¶Secundo dico, ꝙ ibi potest esse similitudo rationis comparando illam magnitudinem tantum ad seipsam: & hoc per actum intellectus negociantis: quia omnis comparatio eiusdem ad se, siue relatio est tantum rationis. Doc. autem in locis præallegatis ponit extrema æqualia, & similia inter se realiter distincta, habentia eãdem magnitudinem, quæ est fundamentum ęqualitatis: & positis talibus extremis ex natura rei oritur æqualitas eorum: vel si hoc dicit hic quod est tantum similitudo, & æqualitas relatio rationis: quia fundamentum est vnum, fortè loquitur secundum opi. Hen. qui expressè negat in Deo, vel in personis diuinis similitudinem, & æqualitatẽ, & identitatem esse relationes reales. vt infra patebit. di.31.& contrarium probat Doc.

¶Ibi. Nec sequitur ad inuicem ordinantur. ergo dependent adinuicem. patet, quia cum causa dicat relationem realem ad causatum, secundum opi. istam ordinabitur ad illud, & tamen non dependebit ab illo. Et probat ꝙ non dependeat.

ALITER dicitur. Ad primam.q. Ista opi. concordat cum præcedente. Sed modus ponendi est diuersus: vult enim ꝙ si Deus dicatur creator de nouo: non denominatur creator per aliquam relationem de nouo existentem in illo. Sed per relationem existentem in creatura qua refertur ad Deum creantem &c.

¶Ibi. Ad secundam. q. Ista opi. concordat cum præcedente. Sed modus ponendi est alius: vt patet in litera.

CONRRA primum &c. Quia illa opinio dicit ꝙ actio est in patiente: & sic creatio actiua est in creatura. Contra hoc arguit: quia impossibile est aliquã relationem esse in aliquo subiecto, vbi non est fundamentum illius relationis. Sed voluntas Dei, siue velle Dei est fundamentum creationis actiuæ: & tale fundamentum non est in creatura: ergo falsum est dicere quòd creatio actio sit formaliter in creatura.

Varro in præsenti distinc. D. Thomas prima parte summæ q.13. Ar:ic.7. in solutione princ. ipali.

¶Ibi. Præterea oppositæ relationes &c. quomodo istæ relationes repugnant patet supra d 2. Sed per istam opi. in creatura est creatio passio, & est creatio actio: quæ magis repugnant, quam relatio producentis, & producti: patet quia istę possunt esse in eadem natura: quia essentia diuina. vt patet supra d.2. Istæ autem non possunt esse in eadem natura. vt patet supra. Ergo multo minus nec in eodem supposito. ergo falsum est dicere ꝙ creatio actio sit in supposito creato: quia ibi etiam est creatio passio: & hoc est quod dicit.

¶Ibi. Ratio quæ ponitur ad secundam. q. primo petit principium: cum dicit quòd relatio realis non est sine ordine. Hoc deberet probare.

¶Ibi. Et Deus non habet ordinem: hoc deberet probare. Secundo committit fallaciam consequentis arguendo a negatione inferioris ad negationem superioris. Nam bene sequitur. Omnis ordo est relatiò, & non econtra: non tamen sequitur in aliquo: quoniam in deo non est ordo ad creaturam. ergo nõ est relatio? non sequitur, sicut si argueretur in Francisco non est albedo. ergo non est color? Et sic patet improbatio harum opi. &c.

Omnis ordo est relatio: sed non econtra.

IBI. Respondeo igitur ad primam. q. Hic Doctor intendit probare ꝙ non est necesse relationem alicuius relatiui habere de necessitate relationem oppositam correspondentem sibi: quia potest terminari ad aliquod absolutum: & quod in tali absoluto sit relatio correspondens magis accidit sibi: & probat singularibus rationibus. Prima ratio est clara.

¶Ibi. Et istud etiam probatur ex intentione philosophi. Vult ibi Arist. ꝙ potentia diffiniatur per actum vt patet: quia visibile diffinitur per hoc, quòd est aptum natum videri: & similiter ædificatiuum per hunc actum, quod potest ædificare: & sic si potẽtia diffinitur per actum: quia terminatur ad ipsum: actus erit prior potentia. Si ergo actus esset correlatiuus potentiæ diffineretur per potentiam: & sic potentia esset prior actu. ergo circulus: quia idem esset prius, & posterius essentialiter respectu eiusdem, quod est impossibile & contra Arist. in pluribus locis.

9. meth. com. tex. 13.

¶Ibi. Hoc etiam probatur generalius per omnia relatiua. Hic dicit in sententia, quòd ex quo relatiuũ non refertur primo ad correlatiuum, sicut pater ad filium, & sic non terminatur primo ad filium: quia si pa-

si paternitas terminaretur ad filium, inquantum filius diffinitur per ipsum: & omne diffiniens siue essentialiter, siue per additamentum est prius diffinito: & quod diffiniens per additamentum sit prius patet per Arist. in 7. met. comparando accidens ad substantiam. Nam substantia est prior accidente diffinitione &c. Relatiuum autem diffinitur per fundamentū & terminum ad quem primo refertur, siue primo terminatur: & sic terminus erit prior: & sic paternitas diffinitur per fundamentum patris: & per absolutum filij ad quod terminatur. Si ergo relatio terminatur primo ad absolutum: non requiritur in tali absoluto quod terminet inquantum habet relationem oppositam: immo accidit sibi econuerso referri relatione sibi inhærente. ergo non est impossibile creaturam referri realiter & terminari ad Deum sub ratione absoluta: & sic in Deo non erit relatio opposita relatione creaturæ.

7. met. contex. 4. & inde.

¶ Ibi. Præterea. licet intellectus possit negotiari. Dicit Doc. quod etiam posito quod intellectus causaret aliquam relationem rationis in essentia diuina; puta relationem rationis creantis ad creaturam: non tamen sequitur, quod ipse Deus terminet ipsam relationē creaturæ sub ratione illius relationis rationis: quia si illa non esset: adhuc posset terminare relationem creaturæ: terminat ergo sub ratione absoluta: & sic non est necesse ponere in Deo aliquam relationem, siue realem, siue rationis ex hoc quod creatura realiter, & ex tempore refertur ad ipsum. & hoc est quod dicit.

¶ Ibi. Absolute igitur dico. Doc. hic tangit duo. Primum quod in Deo potest poni aliqua relatio rationis, & de nouo: & hoc causata per intellectum creatum, puta si intellectus angeli comparat essentiam diuinam cognitam ad creaturam cognitam: puta in ratione creantis: vel in ratione gubernantis: vel in ratione amantis: & huiusmodi causat in Deo relationem rationis nouam: & talis relatio non facit compositionem nec nouitatem, nec mutationem in Deo vt patet. Secundum quod omnis relatio rationis causata ab intellectu diuino in essentia diuina est ab eterno causata. Tertium quod intellectus diuinus nō potest causare relationem nouam rationis in essentia diuina: & hoc probat, & patet probatio ipsius. Quia tamen doctor dicit quod si intellectus diuinus causaret relationem rationis nouam in essentia diuina: de necessitate esset ibi aliqua mutatio: quia causare nouā relationem fit ex noua comparatione. Exemplum: intellectus diuinus ab eterno comparauit voluntatē diuinam cognitam, & volentem antichristum pro instanti a. esse album ad ipsum antichristum cognitū in tali esse albo: tunc derelinquitur relatio rationis in voluntate diuina sic cognita terminata ad antichristum sic cognitum. Si ergo intellectus diuinus posset causare relationem nouam: hoc esset quia de nouo compararet ipsam voluntatem sub alio modo cognitam: vt puta volentem antichristum fore tantum nigrum: & sic aliter cognosceretur voluntas diuina, & aliter antichristus: quia prima cognita fuit sub illa ratione qua voluit antichristum fore album, & post sub illa ratione qua voluit ipsum fore nigrū: ergo aliter & aliter intellecta. ergo mutatio non in antichristo: quia non est: ergo in intellectu diuino aliter & aliter cognoscente: & sic esset transitus à cōtradictorio in contradictorium: & per consequens mutatio.

Quomodo in Deo possit parte aliqua relatio rationis.

¶ Dico tñ (saluo semper meliori iudicio) non intendendo aliquo modo contradicere dictis Docto. immo in omnibus sibi inhærendo: quod non haberem pro impossibili relationem rationis causari de nouo ab intellectu diuino. Et si ponitur aliqua mutatio: erit tantum rationis: quia esse cognitum, vt sic: non esse cognitum vt sic, sunt tantum respectu rationis.

Lychetus modeste se habet.

¶ Si dicatur, intellectus diuinus si cognoscit antichristum fore album, & post non cognoscit fore album. ergo mutatur? nego consequentiam: quia simpliciter eadem cognitione cognoscit vtrumque. Illa ergo cognitio non dicitur variari in se: sed variari secundum diuersos respectus, qui non faciunt mutationem aliquam. vt patet à Doc. supra d. 2. & infra d. 39. & in quol. q. 14. & alibi.

¶ Dico secundo, quod si intellectus diuinus nunc causat aliquam relationem rationis. ergo de nouo? non sequitur: quia semper illam causat in instanti æternitatis, quod non transit in præteritum, neque in futurum. Hic multa essent dicenda: sed reseruo ad materiam de prædistinatione &c. Cætera patent.

AD argumenta. Ad primum patet & similiter ad secundum, & ad tertium.

¶ Ibi. Ad secundam q. respondeo, Doct. probat quod in Deo nō sit aliqua relatio realis terminata ad creaturam: & probatio sua est clara supponēdo quod Deus sit summe simplex: & per consequens quicquid est ibi realiter & essentialiter est perfecte idem sibi, & idem quod Deus. vt patet supra d. 2. & 8. & 5. q. 2. & 26. & alibi, & est simpliciter necesse esse: & quicquid est ibi realiter est simpliciter necesse esse, vt supra patuit, d. 2. Secundo supponendo quod declaratum est supra di. 8. q. vlti. quod illud quod est ex necesse esse perfectissime non potest non esse: posito quocunque alio ab ipso: vel destructo quocunque alio ab ipso: siue quacunque positione impossibili ratione alterius ab ipso: quia tunc si ex destructione alicuius, quod est impossibile non esse, sequeretur destructio ipsius Dei: quod est simpliciter impossibile ipsum nō esse: tunc maius impossibile sequeretur ex minus impossibili, vt patet supra dis. 8. Tertio supponendo, quòd qualibet creatura quantumcunque perfecta quo ad suum esse existentię simpliciter potest non esse: vt patuit. supra. d. 8. q. vlti. Quarto supponendo quod relatio realis actualis de necessitate exigit terminum realem actu existentem, vt patet: & ipso destructo statim destruitur relatio ad ipsum. Si ergo Deus haberet relationem realem terminatam ad creaturam, ergo destructa creatura destrueretur talis relatio: & per cōsequēs destrueretur Deus cū ipsa sit realiter & essentialiter id quod Deus. Hoc autē est impossibile ergo est impossibile Deum realiter referri ad creaturam: & hoc est quod infert hic Doc.

In Deo non est relatio realis.

¶ Ibi. Contra istam rationem instatur primo. Hic Doc. per ista argumenta intendit probare, quod possit esse relatio realis ad creaturam. Et primo ex hoc: quod si relatio realis in Deo (vt dicis) est idem quod Deus & sic necesse esse: & sic de necessitate requirit terminum puta creaturam: & sic talis terminus erit necesse esse, aliter ipsa non erit necesse esse: & per te creatura non est necesse esse &c. Potest tamen saluari quod licet non sit necesse esse in esse existentiæ: est tamen necesse esse in esse possibili. Cum ergo producat ipsum in esse possibili, vt patet à Docto. supra. distin. 3. q. 4. & infra. di. 35. & 36 & 43. ergo erit relatio ad ipsum in tali esse possibili. Secūda ratio clara est ex istis nunc dicta, & istæ duæ soluuntur dupliciter. Primo quia si est aliqua relatio ad illa in esse possibili: erit tātum rationis: quia in tali esse nihil reale dicūt. Sed tātum esse cognitum: vt patet supra in locis prehabitis. Secundo quòd etiam posito quod sit necesse esse, tamen illud necesse esse esset participatum, & per consequens minus necesse esse, quam ipse Deus. Si ergo est relatio realis ad illud: destructo tali esse creaturæ per impossibile: sequeretur destructio Dei: & sic maius impossibile sequeretur ad minus impossibile, vt patuit supra.

¶ Alia

¶ Alia duo argumenta patent, & responsiones eorum maximè responsio ad vltimum argumentum. Nam non est simile de sole & de Deo, quia posito quòd sol sit necesse esse: non est simpliciter simplex: & per consequens si haberet relationem realem ad aliquod causatum possibile, & contingens: illa tamē relatio non esset idem realiter, & essentialiter cum sole, in Deo autem (cum sit simpliciter simplex) quicquid est ibi realiter, est perfectè idem sibi: & ex alia parte, si esset relatio ad creaturam, destructa creatura destrueretur Deus.

Sol non est simpliciter simplex.

AD ARGVMENTA secundæ. q. ibi. Ad aliud de actione, & passione. Sed quæres. Durandus dicit quòd relationes primi & secundi modi: ideo dicuntur reales, & mutuæ propter naturalem inclinationē fundamenti vnius ad fundamentum alterius. Et hoc improbat Doc multiplici ratione, quæ sunt manifestæ &c. Et nota ibi singulare dictum, quare causæ creatæ ad causatum sit relatio mutua, & realis: non autem Dei ad creaturam.

CONTRA HOC quod dicit Sco. scilicet quòd ratio formalis terminandi relationem est absolutum relatiui, arguit Nouus interpres philosophi dicēs, quòd hæc positio non est peripatetica.

Augu. Suess. instat cōtra Sco.

¶ Primo, quia si relatio non esset ratio terminandi; tunc omnes relationes essent tertij modi. & deducitur, quia relatiua tertij modi sunt, quæ non per relationes eorum referuntur, sed quia alia ad ipsa: modo apud istum virum omnia relatiua referūtur, quia alia ad ipsa referuntur. igitur omnia essent relatiua tertij modi: vel saltem non posset assignari differentia inter relatiua tertij modi & aliorum generum.

¶ Secundo, si ita esset, non quicunq; diffinite sciret alterum relatiuum, diffinite sciret & alterum. deducitur, quia non quicunque diffinite sciret vnum relatiuum, diffinite sciret absolutum alterius: non enim vnum relatiuum conuertitur cū absoluto alterius: consequens est contra Arist. in prædicamentis. igitur & antecedens.

¶ Tertio. Ea ratione alterum correlatiuum terminat relationem alterius, qua ratione refertur ad ipsum, vt patet in prædicamentis: sed non refertur per absolutum. igitur nec per absolutum terminat relationem.

¶ Quarto Aristo. in prædicamentis habet pro impossibili, quòd substantia sit ad aliquid, igitur secundum ipsum ratio terminandi non potest esse absolutum: tenet argumentum: quia vbi est absolutum ratio terminandi: substantia potest esse ad aliquid: saltē quia aliud est ad ipsam.

¶ Et respondet ad rationes Sco. quas succinctè sic recitat, & forte non ad intentionem Sco. Prima ratio Sco. patet de relatiuis tertij generis: quia vt dicitur in textu hæc dicuntur relatiua: quia alia referuntur ad ipsa. igitur terminant, vt absoluta, & non vt relatiua.

¶ Secundo de actu & potētia: quia habetur in hac conclusione, quòd potentia per actum diffinitur, & non econtra. igitur actus vt prior potentia diffinit potentiam: sed vt relatiuum non est prius. igitur vt absolutum diffinit potentiam: & per consequens, vt sic terminat potentiæ relationem.

¶ Tertio, omnis relatio diffinitur per terminum ad quem. igitur terminus ad quem est prior relatione diffinita secundum diffinitionem. igitur non sub ratione relatiui terminat: quia vt sic non est prius.

¶ Quarto, tunc in diffinitionibus esset circulus: quia relatio alterius esset ratio diffiniendi alterum: & illius relatio esset ratio etiam diffiniendi alterum: & sic in diffinitionibus esset circulus.

¶ Respondet ad ista. primo ad primum, & secundum, & dicit, quòd concludunt de relatiuis tertij generis. Illa enim solum referuntur: quia alia referuntur ad ipsa: secus est de relatiuis reciprocis, de quib. rationes non cogunt.

¶ Ad tertium dicit, quòd vnum relatiuum diffinitur per alterum: & negatur quòd illud, quod est de diffinitione sit prius: quia solum in relatiuis habetur, quòd diffiniens, & diffinitū sint simul natura, vt dicit Arist. Immo nec per notius, sed per æque notum: quia vt dicit Boe. Magis condiffiniuntur, quàm vnum per alterum diffiniatur. Sunt enim diffinitione & intelligentia simul natura.

¶ Ad quartum concedit circulū in relatiuis: quia magis condiffiniuntur ambo quàm alterum altero diffiniatur. secus est in alijs aliorum prædicamentorum. Hæc expositor nouus.

RESPONDEO primo ad rationes istius interpretis. Deinde ostendam, quòd solutiones quas facit ad rationes Scoti non soluunt rationes.

Respōsio ad Augu. Suess.

¶ Ad primam dico negando istam consequentiā, quòd omnes relationes essent tertij modi. Ad probationem cum dicit, quòd secundum Sco. omnia relatiua referuntur: quia alia ad ipsa referuntur. Dico, quòd hoc non reperitur dictum à Sco. nisi tantum de relatiuis tertij modi. Et cum dicit, quòd non potest assignari differentia inter relatiua tertij modi, & aliorum modorum. Dico, quòd differentia est satis clara ab Arist. 5. met. c. de ad aliquid. & est cap. 14. t. c. 20. vide ibi. vbi Arist. & Com. assignant differentiā tertij modi relatiuorum ab alijs modis: nec oportet hic insistere: cum differentia sit clara: non enim assignatur ibi ratio: quia relatio tertij modi terminatur ad absolutum: sed quia absolutum ad quod terminatur talis relatio: vt puta mensurati ad mensuram, nō refertur realiter relatione reali sibi inhęrente ad correlatiuum.

¶ Ad secundum licet parum valeat ad propositū: tamen dico, quòd nihil concludit: quia si quis diffinite sciret paternitatem, vel patrem: diffinite etiam sciret, & filium. Et cum dicit, quòd diffinite sciens vnū relatiuum, non sequitur, quòd diffinite sciat absolutum alterius. Dico, quòd cognitio relationis dependet à fundamento, & termino. ergo non præcognitis fundamento, & termino relatio nō potest cognosci. vt satis patet à Sco. in quolib. q 14 & sic cognitio paternitatis dependet à cognitione fundamenti in patre, & à cognitione absoluti in filio: & per consequens cognoscens diffinite patrem diffinite cognoscit rem, quæ est pater, & rem quæ est filius: cum cognitio patris dependeat à cognitione vtriusque extremi, scilicet fundamenti, & termini: & quia fundamentum, & terminus sunt causæ mere naturales: sequitur quòd res, quæ est filius, causant necessariò cognitionem relationum: ita quòd fundamentum filiationis, & terminus eiusdem causant cognitionem filiationis: & similiter fundamentum paternitatis, & terminus eiusdem causant cognitionem paternitatis. ergo si quis diffinite cognosceret paternitatem, etiam cognosceret terminum absolutum paternitatis. Nunquam enim potest distinctè cognosci aliqua relatio, nisi distinctè cognoscatur terminus talis relationis, vt dixi supra secundum Sco. in quolib. & in q. 1. prologi, & alibi. Immo dico plus, quòd magis sequitur, quòd si quis distinctè cognoscit paternitatē distinctè cognoscat terminum absolutum paternitatis quàm ipsam filiationem. Non enim filiatio est causa cognitionis paternitatis: quia nulla relatio potest esse causa alicuius cognitionis, vt supra exposui. d 3. q. 3.

¶ Ad tertiam negatur ista, scilicet quòd ea ratione terminat

terminat relationem correlatiui quàm refertur ad ipsum: quia aliud est referri, & aliud est terminari. Pater enim refertur ad filium, quia dicimus pater filij pater. semper enim refertur sub habitudine alicuius casus: vt pater refertur ad filium sub habitudine casus genitiui: vt pater filij pater. aliquando sub habitudine casus datiui: vt simile simili simile &c. Terminatur vero ad aliquod absolutum: quia paternitas non terminatur ad filium: sed ad absolutum filij: & sic aliud est relatiuum referri: quia referri est proprie referri sub habitudine alicuius casus, non sic terminari. Et miror quòd ista ignoret qui profitetur se esse perfectissimum Aristotelicum & habere pre manibus omnia Arist. & aliorum.

¶Ad quartam concedo, quòd substantia non est ad aliquid formaliter, & quiditatiue: licèt esse ad aliquid realiter, & denominatiuè. Cum infertur. ergo secundum Arist. non est ratio terminandi relationem. Negatur. Cum probatur: quia tunc ipsa posset esse ad aliquid. Nego. Cum dicis, saltem posset esse ad aliquid: quia aliud est ad ipsam. Dico quòd hoc nihil est ad propositum. Tum: quia hoc non est inconueniens, cum etiam possit esse ad aliquid denominatiue, & relatione reali fundata in ipsa. Tum: quia Arist. non habet pro inconuenienti substantiã posse esse ad aliquid: quia aliud ad ipsam: quia & scibilis est mensura scientiæ: & sic refertur ad scientiam: quia scientia ad ipsam. Et sic patet solutio istarum rationum. Ex his, & dicendis ad Ocham, patet quòd Tho. Gaie. non euacuat rationes Scoti, & minus intelligit eas: vide ipsum in prima parte. q. 13. art. 7. nec oportet hic adducere dicta sua: cum dicta antiquorum Doct. sint euidentiora: & sic patet solutio ad illa.

¶Ad solutiones rationum Sco. Ad primam, & secundam ipse concedit quod Sco. etiam concedit.

¶Ad tertiam, patet quomodo vnum relatiuum non est diffinitio alterius. Tum: quia diffinitio datur causa innotescendi. Non enim paternitas potest esse ratio cognoscendi filiationem: quia tunc ipsam contineret, aut essentialiter, aut virtualiter, vt supra exposui dist. 3. q. 3. & tunc si contineret virtualiter; aut essentialiter. ergo & filiatio similiter contineret paternitatem: quod est manifestum inconueniens. Tum etiam, quia sicut vna relatio non est ratio cognoscendi seipsam: multominus nec relationem sibi oppositam. Et ex his patet, quomodo non est circulus in relatiuis: & multa alia essent dicenda. Sed quia responsiones, vt patet intuenti, nihil valent contra rationes Sco. & multo minus rationes suæ, transeo.

Augu. suess. arguit contra Sco. DEINDE arguit quòd Sco. non bene intellexit ponendo actum non referri ad potentiam per se: sed quia potentia refertur ad actum. Vnde actus est quid per se absolutum: verum quia potentia refertur ad ipsum, actus dicitur relatiue ad potentiam relatione potentiæ ad actum: hoc pacto scientia refertur ad scibile, & scibile ad scientiam. Scientia enim per se ad scibile dicitur: & scibile refertur ad scientiam, relatione scientiæ ad scibile. Vnde scibile potius terminat relationem scientiæ, quàm ad scientiam refertur: & hoc pacto potius relationem potentiæ terminat, quàm ad potentiam referatur.

¶Secundo dicunt quòd ea quæ non sic mutuo referuntur, non oportet esse simul ratione. Erit enim alterum altero ratione prius, quia extremum absolutum prius ratione est extremo relatiuo, vt scibile prius ratione scientia. Ex his dicunt, quòd actus est ratione prior potentia: quia non refertur ad potentiam: sed magis econtra. Potius enim relationem potentiæ terminat: aut si refertur: non per se: sed per accidens refertur relatione potentiæ ad actum & propterea actus cadit in ratione potentiæ: & non potentia ratione actus. Hæc secundum Sco. vt ipse recitat: & dicit quòd Sco. ista dicit in primo. dist. 30.

¶Contra hãc positionem adducit Auerroim. ix. Met. Commen. 21. qui sic ait. quòd actus & potentia sunt relatiua contraria: & vtrunque relatiuorum accipitur in diffinitione alterius. & non accidit inde malum: Hæc Auerrois. Ecce quomodo vult illa mutuo referri, mutuoque alterum in alterius diffinitione collocari.

¶Præterea quòd relatio non possit referri, aut terminari ad absolutum bonis rationibus est persuasum. 5. Met.

¶Et addit quòd actus & potentia possunt accipi dupliciter, scilicet formaliter, & materialiter. Primo modo pro relationibus accipiuntur, quibus aliquid dicitur esse formaliter in potentia, & formaliter aliquid dicitur esse in actu. Secundo modo pro his quæ denominantur. verbi gratia. potentia moueri deorsum pro graui: actus vero pro descensu. potentia moueri sursum pro leui: actus autem pro ascensu. Tunc dicit (saluo meliori iudicio) si actus: & potẽtia sumantur formaliter sunt simul ratione: quia vt sic sunt relatiua vt rectè Auerrois sentit in dicto. 21. Commento. At si sumuntur materialiter: sic actus est prior ipsa potentia. vnde Arist. per moueri ad medium: diffinit graue: & per moueri à medio diffinit leue: & per moueri circa medium diffinit neutrum.

¶Secundo dicit quòd licet actus sit potentia ratione prior: tamen nec omnis actus omni potentia est ratione prior, nec aliquis actus omni potentia: sed omnis actus omni potentia sibi correspondente est prior: vt moueri ad medium est ratione prius ipso graui: quatenus in illius ratione cadit, & non econtra.

RESPONDEO ad nouum expositorem. Et primo dico quòd istæ rationes quas dicit esse Scoti in primo dist. 30. non bene vidit Sco. Ibi enim tantum facit vnum argumentum de potentia, & actu quo probat relationem potentiæ terminari ad absolutum. vide ibi. *Respõsio ad Augu. suc.*

¶Dico secundo, quòd posito quòd Sco. hoc asserat, verum dicit, & rationes positæ veræ sunt, licèt ab isto interprete non soluantur. Deinde concedo, actus est simpliciter prior potentia. Vnde Arist. 9. Meth. t. c. 13. Omni itaque tali prior est actus ratione idest diffinitione, & substantia idest perfectione. tempore vero est quidem vt sic: est autem vt non. vt patet infra in textu: sed pro nunc non est præsentis speculationis terminare: an actus sit prior tempore potentia. De hoc vide expositionem Sco. super. 9. Meth. t. Com. 14. & in quoli. Sed sufficit quòd actus sit prior potentia diffinitione. Nam potentia dicit ordinem ad actum: & ille ordo essentialiter est respectus ad actum, & non econuerso: quia ratio actus est absoluta: & sic diffinitur per actum. Et sic potentia formaliter sumpta diffinitur per actum ad quem terminatur: & non tantum potentia fundamentaliter sumpta: & forte talis non diffinitur per actum. sed de hoc alias.

¶Deinde iste interpres contradicit sibimet: quia prius. 5. Meth. suæ concessit quòd relatio potentiæ terminatur ad absolutum. Hic vero negat. vt patet intuenti. Et quod adducit de Commentatore, soluat ipse, qui soluendo contradicit his quæ dixit in 5. Meth. Nec Commentator intendit quòd actus proprie diffiniatur per potentiam: sed forte quia actus terminat relationem potentiæ aliqualiter cognoscitur per potentiam. Non enim est intentio Arist. quòd actus propriè diffiniatur per potentiã: vt patet per ipsum. 9. Meth. t. Com. 13. vbi simpliciter

ter vult quòd potentia diffiniatur per actum: non autem dicit econuerso: vt patet intuenti textum illum.

Grego. de Ari. in 1. d. 38 q. 1.

NOTA quòd Grego. de Arimino in primo probat duas conclusiones. Prima quòd Deus referebatur eternaliter ad creaturam quæ non erat: & hoc relatione reali. Secũda quòd Deus refertur realiter ad creaturam ex tempore.

¶Primam probat sic. Deus ab eterno fuit realiter causatiuus, & pręscius. ergo ab eterno realiter referebatur ad causabile & ad præscita: consequentia patet: quia causatiuus, & præscius hæc ipsa quæ sunt ad aliquid sunt. Antecedens patet: quoniam secundum fidem constat quòd fuit causatiuus, & præscius: quòd autem realiter etiam non est dubium: cum nulla anima fuerit quæ ab ęterno cognouerit Deum. Nec valet dicere, quòd Deus ab æterno cognouit se causatiuum, & præscium: quia istud nõ tollit, quin fuerit realiter causatiuus, & præscius, non ad se, sed ad creaturam causabilem, & præscitam: alioquin æque faciliter diceretur, quòd Deus pater non referebatur realiter ad filium. Nam & semper nouit se patrem. Etsi dicatur, quòd licèt nouerit se patrem non tamen per huiusmodi notitiam fecit se patrem: nec ideo fuit pater quia nouit se patrem & ideo non secundum rationem sed realiter referebatur ad filium. Sic in proposito dicetur: quòd nec per illam notitiam qua nouit se causatiuum: nec ideo fuit causatiuus vel præscius: quia nouit se causatiuum, & præscium quapropter simpliciter sequitur quòd realiter referebatur ad causabile, & præscitum.

¶Probat tamen prius duas alias conclusiones, ex quibus videtur dependere ista. Prima, quòd aliquid potest referri realiter ad non ens. Secunda, quòd non ens potest realiter referri ad ens. Primam probat sic. Possibile est aliquid dum non apprehendit ab anima esse veram imaginem alicuius non existẽtis. ergo aliquid potest realiter referri ad non existẽs. Antecedens patet. nam imago Herculis existẽs in pariete, vel in vi memoratiua: ita est imago eius dum illud non est: sicut dum est. consequentia patet: quia imago vt imago, est ad aliquid secundum Augu. 7. de tri. cap. primo. Quid autem absurdius, quàm imaginem ad se dici?

¶Secundo, aliquid est realiter memoria non existentis. ergo aliquid refertur realiter ad non existens consequentia patet. Nam constat quòd memoria dicitur memoria relatiue: & idem ponit expresśe Augu. 10. de Trini. Antecedens etiam satis est notum. Nam memoria est respectu præteritorum secundum philosophum in de me. & remi. etiam secundum Aug. 9. de tri. c. 11.

¶Tertio, secundum philosophum. 5. Metha. cap. de ad aliquid. t. Commen. 20. Quædam dicuntur ad aliquid secundum potentiam & passiuam, vt calefactiuum ad calefactibile, quia potest. Et post dicit quòd aliqua dicuntur secundum tempora. vt quod fecit ad factum: & facturum ad faciendum. Ex his arguitur. Aliquid est realiter productiuum, seu perfectiuum, & realiter facturum. ergo aliquid realiter refertur ad non ens. Antecedens est certum. nam quod sol, vel ignis sit productiuus caloris, aut alterius ignis: aut sit producturus, vel facturus non plus dependet ab anima, quàm quòd sit sol, vel ignis. cõsequentia patet quia productiuum dicitur ad producibile, & facturum ad faciẽdum, & constat quòd nec producibile nec factabile est ens.

Ignis, siue sol est productiuus caloris.

¶Secundam conclusionem probat sic. Omnia relatiua dicuntur ad conuertentiã. ergo non ens realiter refertur ad ens. Antecedens patet per August. 7. de tri. cap. primo, qui dicit quòd omnia quæ relatiue dicuntur ad inuicem dicũtur: & per hoc probat, quòd pater non dicitur relatiue ad essentiam: cum essentia non dicatur relatiue ad patrem. Patet etiam per philosophum in prædicamentis consequentia probatur. Nam productiuum dicitur ad producibile, & facturum ad faciendum, & imago ad imaginatum, & memoria ad memoriam. ergo econuerso producibile refertur ad productiuum, & tale non est. ergo.

¶Nec valet dicere, quòd talia etsi referantur non tamen realiter: sed secundum rationem tantum. Nam siue talia considerentur ab anima: siue non: nihil minus producibile est producibile à productiuo, ergo.

Secunda conclusio Gre. contra Sco.

¶SECVNDA conclusio principalis videlicet quòd Deus refertur realiter ad creaturam ex tempore probatur sic à Gregorio. Nam constat quòd ex tempore, seu de nouo Deus est creans seu Dominus creaturarum: & vt sic refertur ad creaturam ex tempore. vt dicit Aug. 5. de tri. & hoc non est per operationem animæ, quia siue anima Deum intelligat siue non: non minus ipse est creans, & Dominus.

¶Confirmatur, quia si solum secundum rationẽ refertur: aut ideo est quia ipse non est Dominus, vel creator, nisi per operationem animæ? quod nullus catholicus diceret: aut quia etsi absque operatione animæ sit Dominus, & creator: non tamen absque operatione animæ est relatiue Dominus, & creator? Et illud implicat manifestam contradictionem, quoniam contradictio est dicere, quòd aliquis sit Dominus, & non sit Dominus alterius: & per consequens quòd non sit relatiue Dominus. Si enim non sine operatione animæ est Dominus relatiue? non sine operatione animæ est Dominus: & sic sine operatione animæ est Dominus, & non sine operatione animæ est Dominus: quæ manifestè cõtradicunt. Eodem modo potest probari quòd ab ęterno realiter referebatur: supposito secundum fidem, quòd æternaliter fuerit præscius: quia sine operatione animæ fuit præscius: & non potuit esse præscius, nisi relatiue. Scientia enim: præscientia: dispositio, prouidentia: & prædestinatio: sunt ad aliquid: sicut dicit Aug. de sacra. lib. 1. par. 2. cap. 9. & vbi non diceret, de se patet.

¶Secundo arguitur sic iuxta modum communẽ loquendi. Quæcunque relatio cõsequitur extrema ex natura rei sine consideratione intellectus est realis: hoc patet per Sco. in primo dist. 30. vbi ponit eã in propria forma. Omnes etiam communiter ponẽtes relationes rationis dicunt eas cõsequi actum intellectus, & realiter non habere esse: & quando nõ dicerent, propositio patet de se: alias quælibet relatio realis posset dici rationis. Sed aliqua relatio Dei ad creaturam consequitur sua extrema scilicet Deũ & creaturam ex natura rei sine consideratione intellectus. ergo. Minor declaratur: nam posito Deo & lapide, & nulla consideratione intellectus existente: Deus est distinctus à lapide & causa & Dominus eius: ac per hoc iuxta illum modum loquendi consequitur distinctio Dei à lapide, & causalitas ad Dominum, & certè non minus quàm consequatur distinctio lapidis à Deo & seruitus. Et si diceretur quod Deus esset distinctus & Dominus absque distinctione & dominio. Eadem facilitate posset dici quod lapis esset distinctus, & causatus, & seruus sine distinctione, & alijs relationibus.

¶Tertiò, exclusa omni consideratione animæ, natura humana est vnita verbo in Christo. ergo exclusa omni consideratione animæ verbum est vnitum naturæ humanæ. Et patet consequentia: quia impossibile est aliquid esse vnitum non vnito. Vnitũ enim

vnito

vnito vnitum est. cum ergo omne vnitum referatur ad vnitum: sequitur quòd verbum exclusa omni consideratione animæ est vnitum: & per consequés realiter refertur ad vnitam sibi naturam.

¶Quarto. Spiritus sanctus temporaliter est datus & donatus creaturæ, nec in hoc est necessaria consideratio animæ nostræ: cum etiam pueris detur in baptismo, & datum & donatum relatiue dicuntur: sicut patet per Aug. 5. de tri. c. 15. vel 16. Si hoc deberet negari: aut hoc esset propter auctoritatem ecclesiæ, vel scripturæ sacræ? aut alicuius sancti, vel famosi philosophi? vel pp cogentem rationem ad oppositum? Sed nec ecclesia alicubi dicit oppositũ, nec in tota scriptura sacra: aut doctrina cuiuscunque sancti, nec aliqua auctoritas reperitur ad oppositum, quã vnquam viderim: vel audierim. Inuenitur autem frequenter in scriptura & in dictis sanctorum q Deus est omnipotens creator & Dñs: & plura alia quæ denotant eum ad creaturam referri: & nullibi dr̃ q tantum ſm rationem sit Dominus, vel omnipotens, vel creator. Similiter nec philosophus, nec Commentator, vnquam hoc dixerunt: cum tamen dixerint Deum esse principium, & motorem, & causam finalem aliorum.

¶Et si arguatur contra hanc conclusionem per rationes Sco. sic dicentis. Deus est perfecte simplex. ergo non refertur realiter ad creaturam: Probatur consequentia, quia si est perfecte simplex, nihil est in eo, quod non sit ipsum: secundum Aug. 11. de ciui. Dei. c. 10. Deus inquit simplex est: & quia est id qđ habet. Item perfecta necessitas eius est talis, quòd nõ variabitur esse eius quacunque hypothesi possibili, siue impossibili ponatur circa aliud à se: quia alia non sunt necessaria nisi secundaria. Ex his autem sequitur, q nulla est in eo realitas, quæ necessario coexigat aliud à se. Tale enim necessario exigens aliud à Deo non esset illo exacto non existente, & per cõsequens aliquid quod esset perfecte idem Deo non esset aliquo alio quod non est necessarium ex se non existente. relatio autem realis necessario coexigit ad suum esse terminum relationis. ergo in Deo non est relatio realis ad aliud à se.

Q̃ro Deus dicatur simplex.

¶Ad hoc etiam vr̃ esse auctoritas Magistri in 30. d. qui dicit sic. Appellatio qua creatura dicitur ad creatorem relatiue relatiua est: & relationem notat: q̃ est in ipsa creatura. Appellatio vero illa qua creator relatiue dicitur ad creaturam relatiua quidem est: sed nullam vocat relationem, quæ sit in creatore.

¶Item potest argui contra fundamentum probationis prædictarum conclusionum. Ex hoc enim q Deus omni animæ consideratione exclusa est vere præscius, & Dominus: & sic de alijs quæ relatiue dicuntur de eo, arguebatur quòd esset realiter præscius & Dominus.

¶Contra hoc quidem: quia similiter probaretur q identitas eiusdem ad seipsum esset relatio realis; nam exclusa omni consideratione animæ quodlibet est sibijpsi idem. vt Sor. est idem Sorti. ergo illa identitas esset realis quod est contra philosophum. 5. metha. c. de eodem. t. c. 16. Palam quia identitas, vnitas quædam est, aut plurium essendi. i. eorum quæ sunt plura in esse: aut quando vtitur pluribus veluti q̃n aderit ipsum ipsi idem. nam vt duobus vtitur eodem. Ex quibus innuit quòd relatio talis non fit, nisi quando intellectus vtitur eodem tanquam duobus idem sibi referendo.

¶Respondet ipse Greg. dicens quòd non omnis relatio exigit necessario ad suum esse quòd eius terminus sit in rerum natura. sicut supra patuit.

Interpretatio authoritatis Magistri.

¶Ad auctoritatem Magistri dicit q non est contra: cum ipse non dicat q Deus nõ refertur ad creaturam, licet dicit oppositum. Intendit tamen quòd cum de nouo dicitur ad creaturam, nulla nouitas vel mutatio est in Deo sed tantum in creatura: quã mutationem in creatura propter quam, & ipsa ad Deum, & Deus ad ipsam referuntur vocat relationem iuxta modum suum, quo talia complexe significabilia quibus dicitur aliquid referri vocare consueuit relationes.

¶Ad aliud de identitate, concedit quòd identitas eiusdem ad se sit realis: si illud quod dicitur idẽ, sit res. Nec philosophus dicit oppositum: nec aliquis alius deberet hoc negare: cum nullus sanæ mentis negaret, quòd Sortes est sibiipsi idẽ realiter, & multo plus quàm sit Platoni, cui tamen conceditur esse realiter idem secundum speciem.

¶Præterea constat quòd aliqua res vnã numero est vna realiter: cum ergo identitas numeralis non sit aliud, quàm entitas numeralis: sequitur q identitas numeralis est identitas realis. Dico ergo q talis identitas est realis: & si ipsa sit relatio, est relatio realis. Nec philosophus oppositum sentit: sed solũ vult q quibus modis dicitur vnum dr̃ idem: & q sicut vnitas, sic & identitas est duplex. quædam eorũ quæ sunt plura, sicut identitas generis, & specifica. quædam vnius, sicut identitas numeralis, quæ est illa quam significamus cum eodem vtimur, vt duob' idest sicut vtimur duobus hoc autem est quando dicimus ipsum ipsi idem. verbi gratia. Petrus est idem Petro: sic enim vtimur tunc Petro pro eo quod refertur, & eo cui refertur: sicut in significando identitate aliam, quæ est plurium vtimur duobus. verbi gratia: cum dicimus Petrus est idem Paulo.

¶Et si dicatur q quælibet relatio realiter requiritur duo extrema realiter distincta. Dicẽdum hoc esse falsum, quod patet, quia inter mouẽs, & motũ, vel agens, & patiens est relatio realis etiam ſm communem doctrinam: & tamen uolũtas agit in se causando suum actum: ita q ipsa est agens, & patiens, & mouens, & mota. Vnde non plus requiritur ad relationem realem, nisi q præter operationem animæ ipsum quod refertur sit tale, quale denotatur per prædicationem relatiuam de ipso. Et adeo si identitas inquantum identitas sit relatio, non requiritur ad hoc quod sit relatio: nisi quòd illud quod dicitur idem sit idem præter operationem animæ. hæc Gregorius.

Pate tanti viri ista solutio est fuganã Scot. 6. q. quolib. declarat æqualitatem in diuinis esse relationem realem quia habet extrema realia, & realiter distincta. Aliter soluit Franciscus de May. in 1. dist. 3. q. 8. nam relatio realis est duplex, quedã est realis formalis, & hec requirit extrema realia. Alia ẽ realis fundamentalis & hec non requirit extrema realiter distincta.

RESPONDEO ad omnes rationes Greg. quia sunt directe contra Sco. Ad illam qua probat quòd Deus relatione reali referatur ab æterno ad creaturam non existentem. Cum arguitur quòd Deus realiter est causatiuus, & præscius. Concedo: ergo realiter refertur ad non existens? Negatur consequentia. Tum: quia esse tantum causatiuum non dicit relationem, nisi aptitudinalem: quia esse realiter causatiuum est ipsum habere aptitudinem ad causandum: sed super tali natura sic apta non potest fundari relatio actualis realis: sed tm̃ aptitudinalis (si tamen posset dari aliqua aptitudinalis in Deo ad creaturam.) Tum etiam quia si realiter refertur hac relatione reali. ergo creatura fuit ab æterno in esse realis existentiæ: patet quia relationes secundi modi sunt mutuæ. ergo si Deus actu refertur ad creaturã relatione reali secundi modi: ergo & creatura ab æterno refertur relatione reali: quæ fundatur super potentia passiua. ergo ipsa fuit ab æterno: patet quia aut ponis relationem realem creaturæ esse aliam realiter ab ipsa? & tunc sequitur quòd est impossibile ipsam esse nisi in fundamento realiter existente: quia nullum accidens reale potest fundari in non existẽte realiter vt patet: si vero ponis ipsam relationem nullo modo distingui ab ipsa creatura: sed tantum esse ipsam creaturam. q̃ refertur (vt isti

videntur dicere) adhuc sequitur ꝙ sit de necessitate ab æterno: patet quia nihil realiter refertur nisi sit ens reale: sed non potest dici ens reale non includē do existētiam. ergo creatura ab æterno existit, & sic si Deus refertur ab æterno relatione reali ad creaturam: oportet ipsam creaturam ab æterno existere. Non enim diceretur album esse realiter simile. s. similitudine reali, nisi album vere esset. Nam qđ non est: nulli realiter erit simile. Sic in proposito. Item cum de ratione relationis sit ad aliud terminari, vt patet in prædicamento relationis & in quinto Meta. c. ad aliquid. t. c. 20. ergo terminans relationem realem actu est.

¶Dico ergo ad argumentum, ꝙ Deus ab æterno est realiter causatiuus, sed non relatione reali: quia vt sic nihil aliud est nisi ab æterno hẽre realiter potentiam quæ possit causare: & ex hoc nulla ponitur relatio in Deo. Cum dr̃ causatiuum realiter refertur ad causabile. Dico ꝙ tm̃ dicit aptitudinem ad causandum, quæ aptitudo est ipsa voluntas diuina realiter. Et quando dicit ꝙ refertur ad causabile. Dico ꝙ nullo modo refertur, nisi forte relatione rationis: quando. s. intellectus diuinus comparat voluntatem diuinam ad ipsum causabile in ratione causatiui. Et ideo non valet dicere ꝙ anima non cōsiderat: quia sufficit ꝙ intellectus diuinus actu suo sic comparet. vt patet a Sco præsenti distin. Hoc idem dico de præscientia ꝙ Deus est ab æterno realiter p̄scius. Si intelligatur ꝙ ab æterno habuit actum realem quo præscit? Concedo, quia actum intelligendi. Si vero ꝙ talis actus ab æterno terminetur ad p̄scitum, & hoc terminatione vel transitione reali? Negatur, quia actum illum sic terminari ad creaturam, non est aliquod reale in Deo. vt patet à Scot. infra dis. 39. Si etiam intelligat ꝙ actus intellectus diuini, quo præscit ab æterno includat relationem realem ad præscitum? hoc habet probare: quia si huiusmodi relationem includeret: creatura præscita necessario ab æterno existeret: vt supra patuit de causatiuo.

Nam licet relatio intrinsecus adueniens nō acquiratur immediate primo aliquo motu, relatio extrinsecus adueniēs potest de nouo produci sine productione alicuius fundamenti.

¶Ad illa argumenta quibus probat ꝙ aliquid realiter potest referri ad non ens. Dico præmittendo aliqua. Primo quòd relatio realis, & maxime intrinsecus adueniens, necessario dependet in esse a termino, & fundamento, immo sic depēdet ꝙ nullo modo potest causari. ut patet 5. Phi. tex. c. 10. quia in ad aliquid, nō est motus, nec mutatio: quia posito fundamento, & termino necessario oritur ex natura rei, & sic ab illis dependet in esse, & conseruari. Secundo præmitto, quòd nihil ab eo quod non est: potest dependere in esse, & conseruari. uerum ens reale, hoc patet. Istis præsuppositis dico ad primū de imagine ad imaginatum: ꝙ si imaginatum non est actu, nec relatio imaginis realis est inter imaginem, & imaginatum. Cum arguit ꝙ imago non est ad se. Dico ꝙ imago potest dupliciter considerari. Vno modo quantum ad suum fundamentum reale: puta pro illa imagine erea Herculis. Alio modo formaliter. i. vltra fundamentum includit relationē ad imaginatum. Dico quòd imago potest esse primo modo sine imaginato: non tamen secundo modo potest esse. Nec valet dicere per imaginem cognoscit imaginatum non existens. ergo refertur ad illud realiter? Negatur consequentia: quia cognito prius Hercule: post cognita imagine illa erea statim ducor in cognitionem Herculis: & tamen non sequitur quòd relatione reali referatur talis imago. Et si refertur aliqua relatione actuali ad ipsum imaginatum: hoc erit tantum relatione rationis: quæ fit per actum collatiuum intellectus comparantis imaginem eream vt cognitam ad ipsum Herculem prius cognitum. Nec enim est imaginabile aliquid referri relatione reali ad aliquid quod nullo modo est ens: cum talis relatio in esse & conseruari dependeat à termino, & diffiniatur per ipsum. Et per istā responsionem, patet responsio ad omnes alias rationes. s. de memoria, & potentia actiua, & passiua, & huiusmodi. Nisi enim dentur extrema. s. fundamentum & terminus, est impossibile dari relationem realem. Nisi iste velit dicere, ꝙ relatio imaginis est tantum ipsa imago, & nulla relatio differt realiter ab eo cuius est relatio (quāuis sit manifeste falsum, vt subtiliter probat Sco. in 2. d. 1. & ibi vide expositionem, quam feci, & resolutiones argumentorum contrarium probantium.) Dico ꝙ adhuc requiritur existentia correlatiui patet. Si enim pater actu realiter refertur ad filium. ergo filius actu est: patet quia si filius non est actu, nec pater erit actu. relatiua enim posita se ponunt, & perempta se perimunt: ergo si imago realiter actu refertur ad imaginatū: sequitur quòd imaginatum erit actu existens. Et patet, quomodo illæ rationes non concludunt propositum suum.

AD argumēta alterius conclusionis quibus probat Grego. ꝙ actu non existens potest realiter referri ad ens, siue ad id quod existit. Antequam respondeam præmitto ꝙ accidens dependens à termino, & fundamento includit maiorem necessitatem fundamenti, quàm termini. Tum quia accidentis esse est inesse. vt patet. 7. met. Tum quia substantia est prior accidente, cognitione, diffinitione & t. c. 9. Met. t. c. 4. Secundo præmitto ꝙ relatio realis necessario requirit fundamentum existere. Non enim est imaginabile aliquod accidens reale posse fundari in non existente.

¶Si dicatur quòd relatio realis non est res distincta a fundamento.

¶Adhuc dico, quòd si accipiatur relatio realis pro re quæ refertur: adhuc patet, quomodo nihil non realiter ens, potest realiter, & actu referri. Si enim realiter referri est ipsum esse ens reale: quō nō ens poterit realiter referri? Nec valet dicere, ꝙ ideo realiter dr̃ referri: quia non refertur per operationem intellectus. Hoc nihil est: quia præsupponit falsum, s. ꝙ non ens possit referri. Bene enim sequeretur non ens refertur relatione actuali, & non per operationem intellectus. ergo non ens realiter refertur. Sed constat antecedens esse falsum.

Relatiua dicuntur ad conuertētiā loquēdo de relatiuis si actu, actu, si potentia, potentia. & hæc relatio vocatur relatio mutua.

¶Ad probationem, concedo, quòd correlatiua, dicuntur ad conuertentiam: & eo modo quo sunt correlatiua dicuntur ad conuertentiā s. si actu, actu: si potentia, potentia: si aptitudine, aptitudine: ut patet in omnibus correlatiuis. Sed postea negatur, ꝙ non ens sit correlatiuum realiter. Cum probatur: quia causatiuum realiter refertur ad causabile. Negatur immo dico quòd actualiter nullo modo refertur: & si actu refertur ad causabile non existens: hoc erit tantum per operationem intellectus comparantis vnum ad aliud vt supra dixi. Hoc idem dico de productiuo, & producibili. Dico etiam posito ꝙ productiuum referatur realiter ad producibile non existens: adhuc non sequitur quòd producibile non existens referatur realiter ad productiuū: quia licet dicantur ad conuertentiam: non tamen sequitur quòd si vnum realiter refertur: quòd reliquum realiter referatur. vt exposui supra respondē do ad obiectiones Ocham contra Sco. præsenti distin. vide ibi. Et patet ad istam opi. quid dicendum.

Aliæ rōnes Grego. soluuntur.

AD rationes quibus probat Grego. quòd Deus referatur realiter ex tempore ad creaturam. Ad primam, cum dicitur quòd Deus de nouo est realiter creans. Si intelligit, quòd sit realiter creans relatione reali de nouo sibi adueniēte. Negatur, sic ēt etiam ipse negat. Si vero intelligat, ꝙ de nouo sit

realiter

realiter creans: quia noua actione reali in ipso existente: similiter hæc negatur etiam à te. Si autem intelligis, quòd ipse Deus de nouo dicitur creator: quia aliqua creatura accipit esse de nouo per creationem. i. q Deus dr realiter referri ad creaturam: quia creatura relatione reali refertur ad ipsum: & sic denominatione extrinseca, dr de nouo realiter referri? & hoc etiam Magister concedit, & hoc non habet difficultatem: vt patuit supra respondendo ad obiectiones Ocham. Si vero intelligitur, de nouo referri realiter ad creaturam, & non per relationem creaturæ terminatam ad ipsum: sed de sola. i. entitate sua? Hoc non vr intelligibile, q dicatur realiter referri, & non per aliquid de nouo sibi aduenientis: nec per hoc q aliud: puta creatura referatur ad ipsum. Si vero dicatur quòd de nouo realiter referatur. i. relatione actuali. Dicitur illa non potest dari, nisi quia de nouo creat, & tunc ista nouitas tm est in creatura: vt patet, & sic pp nouum effectum, dicatur realiter referri: non quòd adueniat sibi nouum aliquid. Sed hoc non est proprie realiter referri de nouo, nisi habeat vel relationem realem nouã, vel saltem, quia relatio realis creaturæ terminatur ad ipsum. vt docet Arist. 5. Meth. c. de ad aliquid. t. c. 20 Omne enim quod ad aliud refertur, vel refertur relatione, quam habet, vel ideo refertur quia aliud refertur ad ipsum. vt supra patuit cõtra Ochã. Non enim datur alius modus, nisi prauus sensus de tur philosopho vbi supra sicut etiam ipse Greg. vult exponere philosophum, & similiter modo exponit Ocham, vide supra, quia certè non est exponere textum: sed magis extorquere.

¶Ad aliud de confirmatione. Dico q si Deus intelligitur creator de nouo: potest dici creator, quia noua creatura refertur ad ipsum relatione reali: & sic quia talis relatio terminatur ad ipsum ex tempore, ita conceditur creator ex tempore. Si vero intelligatur creator de nouo aliqua relatione noua existente in Deo. Dico tũc, q nulla relatio inest Deo, nisi tm rationis, & talis relatio rationis est tm causata ab intellectu creato: nõ ab intellectu diuino, qui nullũ ens rationis potest de nouo causare. vt supra patuit à Doc. Et cum dicit, q est inconueniens esse creatorem, vel Dñm tm per operationem animæ. Verum esset si operatio animæ concurreret ad creare. Solo enim actu voluntatis suæ creat, & non aliquo respectu rationis: immo si nullus intellectus creatus esset: adhuc crearet lapidem: licet tunc non diceretur creator aliqua relatione sibi inhærente. vt patuit.

Nulla est relatio in deo nisi rationis.

¶Ad aliud, quando dicit fm Sco. quæcunque relatio consequitur extrema ex natura rei sine consideratione intellectus est realis. Concedo Istã. Sed negatur ista. s. quòd inter Deum, & creaturam oriatur relatio ex natura rei sine consideratione intellectus, & hoc loquendo de relatione Dei ad creaturã quia bene certum est, q oritur relatio realis in creatura. Ad probationem, cum dr q posito Deo, & lapide, nulla consideratione intellectus existẽte, Deus est distinctus à lapide. ergo realiter refertur, vt distinctus realiter ad ipsum lapidem distinctum. Dico q distingui realiter ab aliquo contingere potest dupliciter. s. fundamentaliter, & formaliter. sicut etiam simile dr fundamentaliter, vt albedo, & sic fortes est similis albedine vt fundamento similitudinis alteri albo. Formaliter vero dr similis similitudine relatione, sic Deus dr deitate realiter distinctus à lapide: deitate dico vt ratione fundamentali distinguendi. Et dr distinctus formaliter distinctione sed tũc negat, q talis distinctio, qua Deus dr formaliter distingui, sit relatio realis. Est enim tm relatio rationis, & æterna, vt qn intellectus diuinus comparat Deum cognitum in ratione distincti, ad creaturam cognitam, & potest esse temporalis, vt qñ intellectus creatus comparat ex tempore. Et cum dr, q posito Deo, & lapide nullo intellectu creato existẽte, Deus realiter distinguitur à lapide. Cõcedo. Cũ infertur. ergo realiter refertur. Negatur consequentia, quia ipsum sic realiter referri est realiter habere relationem realem.

Duplex est distinctio realis.

¶Si dicatur distinctio qua distinguitur ante omne opus intellectus est relatio. Negatur. Quid ergo est? Dico quòd nihil: quia vt sic tantum intelligitur Deus in se. Si inferatur. Deus non est lapis. ergo distinguitur à lapide. Dico quòd ista comparatio nõ fit sine actu intellectus. Sicut dicimus nullo intellectu considerante, homo non est asinus: non est ibi ista negatio, nisi tantum fundamentaliter. Sic in proposito.

EX supradictis patet quomodo ille nouus expositor S. Tho. male intellexit Sco. cum ipse attribuat Scoto sic dicens. Hinc habes defectum Scoti credẽtis, quod Deus dicitur Dominus ex sola relatione, quę est in creatura. Ponit enim effectum formalem scilicet Dominum absque causa formali scilicet relatione dominij: quod non est intelligibile. Hæc ille. Hic habes multiplicem responsionem ex superius dilucidatis.

Improbatur Tho. Gaiet.

¶Ad aliud de vnione naturæ humanæ ad verbũ. Concedo. q natura humana realiter, & relatione reali refertur ad verbum: & q talis vnio qua natura humana ad vniri verbo est relatio vere realis extrinsecus tamen adueniens. vt patet à Doct. in 3. d. 1. q. 1. Sed negatur q verbum realiter. s. relatione reali referatur ad naturam humanam. Cum dicitur verbum realiter est vnitum. Si intelligis q vnione reali sibi de nouo inhærente? Negatur. Si vero vnione reali naturæ humanæ terminata ad ipsum? Concedo. Si vero aliqua vnione sibi inhærente? nulla potest dari nisi tantum rationis. vt patet à Doct. in 3 dist. 1. quæst 1.

¶Ad alia duo, patet responsio ex supradictis. Ad solutiones, quas facit ad rationes Scot. patet ex his quæ dixi, quòd nihil valent, nec quouis modo soluunt rationes.

OCHAM arguit contra multa dicta Scoti. primo contra hoc quod dicit, quòd aliquę relationes sunt mutuæ, & aliquę non: & propter hoc distinguitur tertius modus à duobus primis: arguit sic primo. Quia fm intentionem philosophi omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam. Et si dicatur quòd non intelligit de tertio modo. Cõtra. de isto modo exemplificat specialiter. Vnde subdit post. Similiter & in alijs, sed aliquoniens differunt fm locutionem vt scientia scibilis scientia, dicitur, & sensus sensati sensus, & sensatum sensu sensatũ. Vult dicere quòd omne relatiuum, si conuenienter assignetur, assignabitur ad vnum quod similiter refertur ad ipsum: quamuis non referatur ad ipsum sub eodem casu, quo ipsum refertur ad illud.

Ocham arguit contra Sco.

¶Item ibidem philosophus. At vero aliqualiter non vr conuerti, nisi conuenienter illud ad quod dr assignetur. ergo semper quando conuenienter assignatur illud, ad quod dicitur conuertitur: & per cõsequens relatio mutua. Item postea concludit. Omnia ergo quæ ad aliquid dñr, si conuenienter assignentur, ad conuertentiam dñr. Ex quibus auctoritatibus patet, quòd inter omnia relatiua conuenienter assignata, est conuertentia hoc est relatio mutua quia scilicet sicut vnum refertur ad aliud: ita econuerso aliud refertur ad ipsum.

¶Et si dicatur, quòd quamuis in tertio modo possit assignari aliquod nomen, qđ relatiue dicatur ad aliud: tñ in alio extremo non est relo ex natura

rei: sed in primis duobus modis est relatio ex natura rei. Istud non sufficit. Tum quia ex natura rei sensibile est sensibile: ita quòd calidum non est calidum, nec sensibile per actum intellectus, plusquam sol sit calefactiuus per actum intellectus. Tum quia eadem facilitate dicam, quòd in agente non est relatio ex natura rei, sed tantum in passo: & ita in secundo modo non est relatio mutua.

Nota & leue.

¶Item philosophus in prædicamentis ostendens ꝙ aliqua relatiua sunt simul natura: specialiter excipit illa relatiua, quæ sunt de tertio modo vbi autem dicit quòd omnia relatiua dicuntur ad conuertentiam, illa non excipit: sed etiam de illis dicit, ꝙ dicuntur ad conuertentiam, sicut alia. ergo tertius modus magis distinguitur ab illis per hoc, quòd in tertio modo relatiua non sunt simul natura, quàm per hoc, quòd in illis non est relatio mutua: in alijs autem est.

Item Ochā arguit contra Sco.

SECVNDO principaliter arguit contra aliud dictum Scot. videlicet ꝙ omnes relationes Dei ad creaturam sunt relationes communes. Et arguit primo sic. Quandocunque aliquid importat per aliquod nomen, quod non potest alicui competere nisi aliqua causa causante: si illa causa non causat illud: nullo modo nomen tale dicetur de aliquo: sed per te istud nomen creator Dominus, & huiusmodi importat relationem rationis, quæ nullo modo potest esse nisi intellectu nostro causante. ergo si intellectus creatus non causet talem relationem rationis, non dicetur vere creator, vel creans. ergo nec existente intellectu, Deus non posset creare vnum lapidem.

¶Secundo. quando aliquid est tale, siue intellectus sit, siue non sit: per nullum extremum importatur aliquid causatum ab intellectu. sicut si homo realiter sit albus, siue intellectus sit, siue non sit: nec per hominem nec per album importatur aliquid causatum ab intellectu: sed siue intellectus sit, siue non sit, Deus est realiter creās. sicut sensibile est realiter sensatum. ergo nec per Deum, nec per creantem importatur aliquod causatum ab intellectu.

¶Tertio per istos. sicut intellectus causat respectū rationis: ita etiam voluntas potest causare respectum rationis: sed ad hoc quòd Deus creet lapidē, nihil penitus plus facit intellectus noster, quàm voluntas creata. ergo vel vtrunque causabit illum respectum: vel neutrum: & per consequens vel nullū respectum importabit: & habetur propositum, vel importabit duos respectus rationis, vnum causatū per actum intellectus, alium per actum voluntatis, quod videtur satis inutile.

¶Quarto. Sicut propositio est in voce, ita etiam in scripto: secundum Boe. ergo sicut aliqua vox est relatiua, ita & nomen scriptum. ergo posito quòd nullus intellectus esset, & tamen quòd hæc scriberetur. Deus creat, vel Deus est creans. adhuc esset hoc nomen relatiuum, & certum est quòd non importaret respectum rationis, quia tunc esset falsa. talia enim nomina creator, redemptor, & huiusmodi, non important aliquos respectus rationis.

Iterū Ochā arguit contra

CONTRA aliud quod dicit Scot. scilicet quòd relatio Dei ad creaturam non potest dici realis illo modo, quo relatio solis ad corpora patientia inferiora dicitur realis. Et instat: quia ita potest dici relatio realis Dei ad creaturam, sicut solis ad effectus suos quia sicut per hoc quòd sol efficit effectus suos nihil reale nouum ponitur in sole: ita per hoc quòd Deus creat creaturas, nihil reale nouum ponitur in Deo.

Occhā contra Scotum arguit.

¶Ideo ipse Ocham probat quòd creans, conseruans, & huiusmodi non important respectus rationis. Primo sic, secūdum istos respectus rationis causatur ex operatione intellectus comparantis vnam rem ad aliam, vel ad seipsam: tunc sic. Quandocunque ex comparatione alicuius ad alterum, causatur aliquid ex simili comparatione ad aliud causatur simile, quia quando aliquid potest eodem modo cōparari ad diuersa, non maior ratio quòd causetur ex vna comparatione, quàm ex alia. ergo si ad comparationem, qua Deum comparat ad creaturam consequitur respectus rationis, per quem dicatur Deus creator creaturæ: eadem ratione ad comparationem, qua intellectus comparat creaturam ad aliam creaturam. sequitur respectus rationis per quem dicetur vna creatura creatrix alterius creaturæ, quod est manifeste falsum.

¶Si dicatur quòd vna comparatio est vera, & alia erit falsa, & ideo vnam consequitur respectus rationis, qui aliam non consequitur.

¶Hoc non sufficit: quia respectus rationis, ita cōsequitur comparationem falsam, sicut veram.

¶Item sicut nihil vere est album, nisi albedo sit in esse sibi conuenienti: ita nihil est vere creans, nisi creatio sit in esse sibi conuenienti. ergo si creatio est quidam respectus rationis: nunquam realiter, nec vere Deus crearet, nisi talis respectus communis poneretur vere per talem comparationem intellectus quod est manifeste falsum: quia non plus comparatio intellectus requiritur ad hoc, quòd Deus creet, quàm ad hoc quòd sol illuminet medium.

¶Item, si intellectus potest comparare causam nō habentem respectum realem ad effectum suum: ita secundum istos & realiter vere potest comparare causam habentem respectum realem ad effectum suum: ex qua ratione ex prima comparatione consequeretur talis respectus rationis: eadem ratione ex secunda comparatione consequeretur consimilis respectus rationis: & per consequens talis causa haberet duos respectus ad effectum suum. i. vnum realem, & vnum rationis: quod est superfluū. Ideo dico ꝙ per tales terminos creans, creatiuus, conseruans, conseruatiuus, Dominus, secundum quòd cō petunt Deo & per huiusmodi nomina quæ competunt Deo ex tempore, nullus respectus rationis importatur: nec comparatio intellectus ibi aliquid operatur plusquam in alijs relatiuis quibuscunque quia ita vere, & ita realiter est Deus creans, & similiter ita realiter conseruat, sicut sol calefacit.

¶Secundo dico, quòd potest aliquo modo dici talis relatio realis: non quòd aliqua res Deo adueniat. sicut nec res imaginabilis adueniit Sorti albo, secundum hoc quòd sit similis Platoni de nouo existenti albo. Sed sicut similitudo dicitur relatio realis propter hoc, quòd vnum album ex natura rei est simile alteri albo, & ad hoc quòd vnum sit simile alteri, non plus facit intellectus, quàm facit ad hoc, quòd Sortes sit albus, vel Pla. sit albus. Ita in proposito, intellectus creatus nihil facit ad hoc, quòd Deus sit creans: immo potest realiter Deus creare lapidem, si intellectus non sit: ideo potest illa relatio dici aliquo modo realis, non quidem, quòd ista relatio sit aliqua res: sed quòd importat veras res, quæ non requirunt operationem intellectus ad hoc, quòd vna sit creans, & alia creata. sicut similitudo dicitur relatio realis, non quòd sit una res alia ab absolutis: sed quia importat veras res, circa quas nihil facit intellectus ad hoc, quòd vna sit similis alteri. & econuerso. hæc Ocham.

Ocham respondet ad rōnes Sco.

VLTIMO respondet ad rationes Sco. Ad primam dicit, quòd hæc non est differentia inter relatiua de tertio modo, & relatiua aliorum modorum quòd in illo non est relatio mutua: & in alijs est relatio mutua: immo semper in om-

nibus

nibus relatiuis est mutua relatio. si conuenienter assignentur. nam ita est relatio scibilis ad scientiam: sicut dupli ad dimidium & cætera. Nec aliter replico eius responsiones: quia respondendo ad dicta supra patebunt omnia alia hic dicta ab Ocham.

Responsio ad rōnes ochā.

RESPONDEO ad rationes Ocham quibus probatur quòd omnes relationes sunt mutuæ. Ad primum, dico quòd omnia correlatiua dicuntur ad cõuertentiam, tam tertij modi, quàm aliorum modorum: licèt sub alia, & alia habitudine casuum. Sed postea, nego quòd huiusmodi correlatiua includāt relationes oppositas, vel mutuas. Licèt enim scientia reali relatione referatur ad scibile: non tamen scibile refertur relatione reali sibi inhærente formaliter: sed si refertur ideò tantum refertur: quia relatio scientiæ terminatur ad ipsum: Et cum dicit de sensibili quòd ex natura rei est sensibile. Concedo ergo realiter refertur? Dico quòd realiter referri relatione potest dupliciter intelligi aut denominatione intrinseca: aut extrinseca: primo modo non refertur ad visionem, quæ est mensurata à visibili. Tunc enim sibi realiter, & formaliter inesset relatio realis mensuræ ad visionem mensuratam: Sed secūdo modo realiter refertur: quia relatione reali mēsurati ad mensuram. Et cum vltra dicit: quòd eadē facilitate diceretur, quòd in agente nō est relatio ex natura rei. Dico primo quòd communiter Doct. hoc non concederent. Sed quomodo scibilis, siue mensura referatur ad mensuratum: vide prolixe Scot. in quolibe. quæst. 13. Et aliqualiter potest in litera Sco. præsenti distin. assignari ratio: vbi docet quare inter aliqua oritur relatio ex natura rei. vide ibi.

Referri relatione dupliciter contingit.

¶Dico secundo, quòd vbi habemus expressum textum philosophi, illum debemus sequi, & maxime cum non appareat ita manifesta differentia. Vide expresse philosophus. 5. Meth. cap. de ad aliquid. Omnia inquit relatiua quæ dicuntur, modo numeri, & potentiæ sunt relatiua: quia essentia eorum dicunt ad aliquid: & non quia illud aliud dicitur ad illa. Mensurabile autem & scibile, & intellectuale, eo quòd aliud ad ipsum dicitur, ad aliquid dicuntur. nam intellectuale aliqoid significant, quòd ipsius intellectus est idest, quòd intellectuale obiectū significat, quòd intellectio ipsius est. Similiter est de sensibili respectu sensus: hæc enim quantum est de se, non referuntur, nisi quatenus alia referuntur ad ipsa. puta sensus ad sensibile, & intellectus ad intelligibile. Constat ergo quòd in tertio modo relatiuorum oon est mutua relatio. Hoc idem Commentator expresse ibi Commento. 20 nec oportet hic amplius insistere.

In tertio modo relatiuorum non est mutua relatio.

Ad aliod Ocham vbi arguit qoòd creator, & conseruator non dicant relationem rationis. Dico præmittēdo aliqua. Primo quòd nulla relatio rationis noua potest inesse Deo per actum intellectus diuini. vt patet hic à Doc. & sic cum esse creatorem actu dicat aliquid ex tempore, si illud sit respectus rationis, non erit ab intellectu diuino, qui vt dixi: oihil de nouo potest comparare. Esse tamen creatiuum, vel conseruatiuum, siue potens creare, vel potens conseruare potest dicere aliquem respectum rationis, & hoc ab æterno: quia intellectus diuious potuit ab æterno comparare voluntatem diuinam, vt potentem creare ad creaturam vt possibilem creari: & sic ex tali comparatione potest oriri in Deo aliquis respectus rationis. vt patet hic in litera Doc. Secundo præmitto quòd Deum esse creatorem potest dupliciter intelligi, vel fundamentaliter, vel formaliter. Primo modo est quid reale. quia actus realis voluntatis diuinæ. Ista est enim vera Deus creat actu voluntatis suæ: & sic creare importat aliquid reale, scilicet illum actum æternum: & idem realiter quòd Deus & hoc modo nulla est difficultas. Secūdo modo, scilicet formaliter vt cum. Dico Deus creat creatione, siue creatione est creator. Sicut cū dicimus agens actione respectus agit. Et hoc modo potest dupliciter intelligi scilicet vel Deus dicitur creator creatione respectus: creatione, scilicet sibi formaliter inhærente: vel creationē non sibi formaliter inhærente, sed creatione ad ipsum terminante. Secundo modo nulla est difficultas: vt patuit supra loquendo de denominatione extrinsecus aduenien te. sicut etiam dicimus quòd paries est visus, non tamen visione sibi inhærente, sed visione ad ipsum terminante, primo modo, scilicet loquendo de relatione formaliter inhærente: patet quòd creatio actiua nullam relationem realē dicit: vt probat Doct. in litera. Sed an dicat relationē rationis distinguo. Aut intelligitur quòd creare de necessitate dicit relationem rationis, quasi impossibile sit lapidem creari nisi in creante sit talis relatio rationis? hoc modo oon ponitur: quia si nullus intellectus creatus esset adhuc posset Deus creare lapidem: aut intelligitur quòd intellectus creatus potest comparare ipsum Deum in ratione creatoris ad ipsam creaturam? & sic ex tali comparatione posset esse in Deo nouus respectus rationis, quo formaliter diceretur ex tempore creator: non tamen est necessarius: quia si intellectus creatus nullo modo compararet: adhuc vere diceretur creator lapidis: sed noo relatione sibi formaliter inhærente, nec reali, nec rationis. Non enim Sco. intelligit quòd huiusmodi relatio rationis sit necessaria respectu creare. vt patet intuenti literam Doctoris. Nec ponitur talis relatio, vt ratio formalis creandi: quia sola voluntas diuina, vel eius actus est ratio formalis creandi. vt patet à Doct in secundo. distinct. 1. quæst. 1. & in quolibe. quæst 8.

Deum esse creatorē potest intelligi dupliciter.

Relatio rationis nō est necessaria respectu creare.

¶ Et ex his patet quid dicendum ad argumenta Ocham. Procedunt enim ex falso intellectu positionis Scoti quasi quòd Sco. velit dicere, quòd creare sic necessario dicat respectum rationis nouum causatum per actum intellectus creati: quòd si talis respectus rationis non inesset: oon posset Deus aliquid creare: vel oon posset dici quouis modo creator quod tamen ipse Sco. non dicit. Immo dicit, quòd nullus respectus est necessarius in Deo: quia relatio creaturæ potest terminari ad absolutum in Deo: immo & de facto terminatur. vt patet hic in litera, & in quolibe. q. 8.

¶Ad aliud vbi dicit quòd sicut sol dicit relationem realem, quando est agens: ita & Deus vt creans, videtur dicere relationem realem. Patet responsio ex his quæ dicit Sco. in soluendo argumenta principalia. Vide ibi. Multa etiam falsa dicit hic Ocham quæ breuitatis causa, omitto ingenio sioribus &c.

Ocham ingratus discipulus Scoti.

Distinctio Trigesimaprima.

Quæritur Vtrum. Identitas, similitudo, & æqualitas sint relationes reales in Deo?

Quæstio vnica.

Seraphycus Bonauent. 1. sent. dist. 31. q. 1.
Alexander Alensis. 1. parte summæ. q. 54. memb. 1. art. 1.
Scotus primo sent. dist. 31. q. 1.
D. Thomas. 1. parte summæ. q. 42. art. 1.
Ricardus. 1. sent. dist. 31. q. 1.
Durandus. 1. sent. dist. 31. q. 1.
Franciscus de Mayronis primo sent. dist. 31. q. 1.
Ioannes Baccomitanus. 1. sent. dist. 31. q. 1.



QVÆRITVR circa trigesimam primam dist. Vtrum identitas: similitudo, & æqualitas sint relationes reales in Deo.

AD quæstionem videtur dicendum &c. Ex istis patet expreßè, quod ad relationem realem requiritur necessario distinctio realis extremorum: & hoc nota propter illud quod habetur supra dist. 28. quod alias notaui quòd sit extra textum.

¶Ibi. Quantum ad primam conditionem &c. Opi. Hen. est: quòd æqualitas similitudo &c. non sit relatio nisi rationis in diuinis: quia magnitudo quæ est fundamentum æqualitatis: non est ibi ex natura rei: sed transit totaliter in essentiam diuinam: ita quòd ex natura rei non est, nisi essentia diuina.

SED contra istud. Hoc argumentum clarum est. vt patet supra dist. 8 quæst. pen.

¶Ibi. Item intellectus. Hic nota quod supponit Doct. quòd essentia diuina sit formaliter infinita: quod probauit supra d. 2. q. 2. Secundo, quòd actus comprehensiuus alicuius obiecti commensuretur ipsi obiecto in perfectione: ita quòd si essentia diuina est formaliter infinita: intellectio comprehensiua erit formaliter infinita. & hoc patet à Doc. q. 14. quolibe. Tertio, quòd actus comprehensiuus essentiæ præcedit omnem actum negociatiuum intellectus. Immo habito actu comprehensiuo potest circa essentiam reducere omnes relationes in actu id est quòd potest efficere omnes relationes rationis, quæ natæ sunt fieri circa essentiam. Quarto, sequitur ex dictis quòd illa intellectio, & intellectus erūt ibi formaliter infinita, & ex natura rei. ergo erit ibi magnitudo infinita ex natura rei.

¶Ibi. Præterea ratio illorum non valet. Hic nota aliqua. Primo quòd quantitas accidentalis est aliqd simpliciter additum naturæ subiecti: & sic repugnat sibi, quòd possit transire in identitatem realem subiecti: & manere sub ratione formali quantitatis molis. quod patet. Secundo magnitudo virtutis, siue quantitatis virtualis est simpliciter idem realiter cum ente cuius est: & tamen potest manere sub sua ratione formali.

¶Sed videtur difficultas contra hoc. Nam Doct. supra d. 8. dicit quòd gradus intrinsecus, cuiusmodi est quantitas virtualis: non dicit distinctam formalitatem à re cuius est: ita quòd res illa sit quodammodo in potentia perfectibili ad illum: vt patet supra. Et vltra: non dicit distinctam formalitatem: accipiendo formalitatem proprie, vt sit obiectum formale distinctum formaliter à re cuius est. vt patet supra dis. 8. Ipsa tamen aliquo modo secundum suam rationem distinguitur à re, cuius est. Et sic Doc. cum dicit hic quòd manet secundum propriā rationem distinctam à re cuius est: non debet intelligi: secundum distinctam formalitatē, modo præexposito. Tertio Doc. ex isto argumento vult inferre quòd sit quantitas virtualis est eadem res realiter quòd essentia diuina: licet sit non idem formaliter, vt patet supra dist. 8 sequitur quòd cum essentia diuina sit ibi ex natura rei, quòd sic etiam talis quantitas virtualis, quę est infinitas intensiua sit ibi ex natura rei: & sic fundamentum ęqualitatis erit ibi ex natura rei.

SECVNDVM principale. Hæc ratio clara est. Cum dicit quòd in filio est æqualitas: sic debet intelligi. quòd cum nihil possit esse realiter sibi æquale. & sic pater non potest esse sibi æqualis realiter. Sequitur quòd filio producto qui distinguitur realiter à patre: cui communicatur omnis perfectio: statim erit æqualis patri secundum illam perfectionē: & econtra. Et sic intelligitur quòd in filio est prima æqualitas scilicet quòd producto filio: statim sequitur prima æqualitas. *Quo in filio sit æqualitas.*

¶Ibi. Quantum ad tertiam conditionem infra. Sed de æqualitate &c. Primo videtur quòd æqualitas nullo modo distinguatur à similitudine, & identitate in diuinis. & suppono quòd essentia, vt vna, est fundamentum identitatis: & magnitudo vt vna, est fundamentum æqualitatis in diuinis. Similiter qualitas essentialis vt vna, est fundamentum similitudinis. vt patet supra dist. 19. q. 1. Secundo suppono, quòd ipsa magnitudo sit perfectè eadem cum essentia diuina. & similiter cum omnibus attributis. cum ergo pater dicatur idem filio propter vnitatem essentiæ: & si est perfectè idem: erit idem, quia habet eandem simpliciter essentiam secundū omnem perfectionem. ergo æqualitas patris, & filij non videtur differre ab identitate. Nam ex quo dicuntur perfectè idem essentialiter, quia est eadem essentia perfectissime in vtroque, & non potest esse perfectissime in vtroque, nisi sit ibi cum omni perfectione: quia est impossibile quòd detur essentia actu existens sine gradu intrinseco: vt patet supra d. 8. ergo secundum eandem essentiam sic perfectam dicuntur æquales, & sic æqualitas, & identitas sunt idem in Deo. hoc idem dicō de similitudine.

AD primum potest concedi. Hic nota singularem responsionem quæ stat in hoc. Ex quo enim æqualitas dicit proprium modum fundamenti similitudinis, & identitatis, & etiam proprium modum vtriusque relationis: sequitur quòd sit alia à qualibet illarum, & quod dicat proprium modum fundamenti, patet: nam si essentia esset in patre, vt infinita: hæc eadem esset in filio, vt centum gradus: pater esset idem filio secundum essentiam: & tamen non esset ęqualis secundum essentiam, quia perfectior esset in patre. Verum tamen non esset ibi perfectissima identitas. Si ergo esset essentia formaliter infinita in patre, & in filio: tunc pater secundum essentiam esset perfectissime idem filio: quia esset sibi æqualis secundum omnem perfectionem essentiæ. Et sic æqualitas dicit proprium modum fundamenti perfectissimę identitatis. Nam illud est perfectissime idem alicui secundum aliquam perfectionem, quod est sibi æquale secundum eandem perfectionem. Hoc idem dico de similitudine: nam si pater haberet sapientiā formaliter infinitam, & filius eandem, sed finitam: pater secundum sapientiam esset similis filio: non tamen ęqualis secundum sapientiam, quia perfectior in patre. Si ergo pater, & filius haberet eandem sapientiam secundum omnem perfectionem: tunc pater esset similis perfectissime filio secundum sapientiam, quia esset æqualis sibi secundum sapientiam. Et sic æqualis *Singularis responsio.*

dicit

dicit proprium modum fundamenti similitudinis perfectissime.

¶Ibi. Ad 3m potest concedi. Doc. dicit hæc duo. Primũ, q; in patre põt esse tot æqualitates formaliter distinctæ, quot magnitudines sunt ibi formaliter distinctæ. Et q̃a quodlibet attributũ distinguit formaliter, & à se inuicem, & quodlibet est formaliter infinitum vt patet supra distinct. 8. quæst. penul. ergo quodlibet habet propriam infinitatem: & sic propriam magnitudinem perfectionalem: & per consequens secundum omnes istas magnitudines potest esse æqualis filio: & econtra. Secundum, quia essentia, & omnia attributa, & magnitudo omnium istorum sunt simpliciter vna res realiter: ideo in patre secundum omnia ista erit vna æqualitas ad filium realiter: licet sint plures distinctæ formaliter. Et hoc est quod dicit.

IBI. Ad primum argumentum. Hæc responsio clara est. Nam pater secundum essentiam infinitam est æqualis filio fundamentaliter, & secundum æqualitatem est æqualis filio formaliter. Et similiter secundum sapientiam est similis filio fundamẽtaliter: quia est fundamentum similitudinis: & secundum similitudinem est similis formaliter.

Obiectio. ¶Ibi. Et si obijcias: tunc pater posset dici secundum essentiam. Quod tamen negatum est supra distinct. 5. quæst. 1. in responsione illius argumenti. Pater & filius est essentia. Vltra responsionem hic datam à Doct. posset dici: quòd aliud est dicere patrem secundum essentiam: & patrem esse idem secundum essentiam vel æqualem: quia licèt paternitas fundetur in essentia, non tamen habet vim quodammodo denominandi illam: vel quòd quasi formaliter sit in illa. Est enim sicut subsistens in natura in qua subsistit. vt patet supra dist. 5. quæst. 2. & 26. identitas, siue æqualitas non sunt in essentia sicut subsistens: sed magis formaliter denominatiuè: licèt non per informationem vt *Responsio.* patet supra dist. 5. quæst. 2. & dist. 26. Responsio tamen Doct. clara est. quia essentia, vt est fundamentum similitudinis &cæt. accipitur sub illa ratione qua est perfectissima vna in tribus. vt patet supra distin. 19. quæst. 1. Et sic potest dici quòd pater secundum essentiam est similis filio. Cum vero dicitur pater secundum essentiam: de virtute sermonis non habetur, quòd essentia vt vna sub ratione perfectissima vnitatis sit in tribus. Immo magis ex hoc quod dico pater qui producit distinctum realiter à se: ex virtute sermonis, videtur quodammodo distincta vt pater. Nam vt in patre est: simpliciter consideratur vt est principium formale productiuum: & vt in filio vt terminus formalis generationis: licèt tamen in re sit simpliciter indiuisa in tribus. Si ergo diceretur pater secundum essentiam: & similiter filius secundum essentiam; ita quòd pater dicatur pater filij secundum essentiam: & filius dicatur filius patris secundum essentiam: sequeretur q; de virtute sermonis essentia sub ratione perfectissima vnitatis esset fundamentum harum relationum.

¶Ad quartum. Ex hac responsione videtur declinare Doct. ad hanc opinionem, quòd personæ sint constitutæ per absoluta: quia dicit Aristo. difficile est &cæt. Et sic finis istius distinctionis.

Distinctio Trigesimasecunda.

Circa Distinctionem Trigesimamsecundam. Quæritur. Vtrum. Pater & filius diligant se Spiritu sancto? Secundo an pater sit sapientia genita?

Quæstio Prima & Secunda.

Seraphycus Bona 1. lib sent. dist. 32. q1 art 1.
Alex Alensis. 1 parte summa, q 67 membro. 3. Artic. 3.
Scotus, 1 Sent. dist 32. q. 1.
D. Thomas. 1 parte summa, q. 37 Artic. 2.
Ricardus 1. sent dist 32. q 1.
Durandus, 1 sent dist. 32. q. 1.
Franciscus de Mayronis. 1. sent dist. 32. q 3.



IRCA istam distinctionem duo quæruntur. Primo an pater, & filius diligant se Spiritu sancto? Secundo, an pater sit sapiens sapientia genita.

PRIMAM quæstionem Magister reputat difficilem, & dimittit eam insolutam. *Magister dimittit hanc conclusionẽ insolutam.* Aliqui negauerunt istam propositionem, pater, & filius diligunt se Spiritu sancto, & dixerunt eam ab Augu. retractatam in simili primo Retra. c 36. vbi retractat istam pater est sapiens sapientia genita: cui ista videtur assimilari.

¶Contra. Non solum diuersas materias retractãdas seorsum Aug. retractat: sed etiam eandem materiam quæ in diuersis libris ponitur: quæ tamen est retractanda: Aug. pluries retractat: quando scilicet facit mentionem de illis diuersis libris: ergo multo magis retractaret istam seorsum, si esset retractanda. Item Augu. non retractat dicta aliorum sanctorum, qui istam videntur concedere.

ALII dixerunt quòd debet sic exponi, Spiritu sancto se diligunt, vt signo dilectionis communis. *Simon de Tornaco.*

¶Contra. Ita potest dici, quòd diligunt se creatura: quia ipsa est signum dilectionis eorum.

ALII dicunt quòd diligunt se amore appropriato Spiritui sancto. *Alexan. de Ales.*

¶Contra. Igitur ita essent boni Spiritu sancto: quia bonitas appropriatur Spiritui sancto.

ALITER dicitur quòd ablatiuus iste cõstruitur in ratione effectus causæ formalis: quia licèt non omnis res sit forma: tamen omne illud à quo aliquid denominatur quantum ad hoc habet habitudinem formæ vt si dicatur iste est indutus indumẽto: construitur in habitudine causæ formalis: licèt non sit forma hominis. *Tho. 1. par. su. q. 37. artic. 2.* Cõtingit autem aliquid denominari per illud quod ab ipso procedit: non solum sicut agens ab actione: sed etiam sicut termino actionis, qui est effectus eius, quando ipse effectus in intellectu actionis includitur: dicimus enim de igne, quòd est calefaciens calefactione: quamuis calefactio non sit calor qui est forma ignis: sed actio quæ ab igne procedit: & dicimus quòd arbor est florens floribus; quamuis flores non sint forma arboris: sed quidam effectus ab ipsa procedentes. Secundum hoc igitur dicendum quòd cum diligere in diuinis dupliciter sumatur scilicet essentialiter & notionaliter. *Diligere vnde in diuinis dupliciter sumitur.* Primo modo pater & filius non diligunt se Spiritu sancto, sed essentia sua. Secũdo modo sic diligere, nihil aliud est quam spirare amorem: sicut dicere est verbum producere, & florere flores producere. Sicut igitur arbor dicitur florens floribus; ita pater dicitur dicens verbo *Quod sit dicere.*

vel filio se & creaturam: & pater & filius dicuntur diligentes se & nos Spiritu sancto vel amore producente hæc Tho.

CONTRA hanc positionem arguit Doct. Primo quia ædificare distinctè importat ædificium: & tamen non conceditur, quòd ædificator ædificet ædificio. cum spirare distinctius importet Spiritum sanctum quàm diligere: & tamen non conceditur quòd spirent Spiritu sancto. Secundo etsi talis prædicatio concederetur: non tamen vt est conuersiua super agens, idest dato quod concederetur talis modus prædicandi, non tamen cum pronomine reciproco, quod est conuersiue prædicari, vt est in proposito. cum dico pater & filius diligunt de Spiritu sancto: quia etiam non concederetur de igne dici aliquid quod terminaretur ad ipsum ignem vt aliquo producto à se.

¶Item in constructione transitiua nunquam effectus ex vi effectus construitur cum ablatiuo. diligere est verbum transitiuum vt patet. Nec exemplum Sancti Tho. est ad propositum sed ad oppositum. Florere est verbum neutrum non actiuum. Omne autem verbum neutrum significat Idem cum nomine adiectiuo si esset nomen impositum nisi quòd nomen significat per modum habitus & quietis. Verbum autem quasi significat in fieri: vt idem est ignis calet calorem: & est calidus calore, & vtrunque est in ratione formæ, à qua est ista denominatio, per modum quietis in vno, & per modum fieri in alio. Ista autem forma in aliquo inhærens, vt qualitas aliquando se hēt per modum formę ab extra denominantis. sicut est de genere habitus & vtroque modo potest fieri denominatio. Et sic sicut potest dici iste est ornatus vestimento à quo extrinsece denominatur: ita potest dici iste nitet vestimento, vel aliquo alio verbo neutro. Ita est in proposito: quia arborem florere non significat formaliter arborem producere florem. Si enim ponatur verbū actiuum, quod sic significet puta florificare si esset in vsu: hæc esset falsa. arbor florificat floribus. hæc autem vera. arbor floret floribus: quia per istud verbum neutrum significatur aliquid denominās subiectum, quasi per modum habitus: licèt non sit propriè habitus in inanimatis: quia propriè habitus est, tamen in animatis possunt tamen denominari ab aliquo adiacente, quod inquantum est aliquo modo ornamentum, vel tegumentum eorum potest reduci ad genus habitus. Exemplum igitur est ad oppositum loquendo, de verbo actiuo: & nihil ad propositum vt verum est de verbo neutro.

Exemplum S. Tho. non facit ad rē.

Tho. Gaie.

SED quidam nouus expositor. San. Thom. in prima parte. quæst. 37. ar. 2. nititur soluere has rationes Sco contra Tho. Et primo præmittit aliqua. Primo quòd in intellectu actus sic significati claudi effectū contingit dupliciter. Vno modo vt significantem, seu, vt determinantem qualitatem actionis: sicut in dealbare clauditur albedo: & in calefacere clauditur calor. Vt enim ostendatur quòd non quodcunque facere sed tale significetur calefacere, & dealbare, & ædificare. Secundo modo clauditur effectus, vt coniunctus illi actioni, vt productum suæ productioni & hoc modo sumitur in proposito: ita quòd sensus illius fundamenti est quandocunque in intellectu actionis tali termino significante clauditur effectus vt effectus coniunctus suę productioni: tunc producens denoīari potest ab illo effectu ī ablatiuo.

¶Tunc ad primum argumentum respondet negando assumptum: quoniam ædificare, spirare, & huiusmodi non important effectum, nisi specificatiue.

¶Ad secundum dicit quòd potest fieri constructio conuersiua super se: quando obiectum actus potest esse ipsum agens, vt accidit in proposito, & in similibus. Potest enim sortes dicere se ipsum non minus, quàm Troiæ hystoriam.

¶Ad tertium negatur assumptum in verbis claudentibus in se effectum, & transeuntibus super obiectum: qualia sunt diligere, dicere &c. vt sortes dicit verbo hystoriam.

¶Ad aliud de exemplo, dici potest, quòd exempla ponimus non vt ita sint &c. Tamen sustinendo exēplum dicimus quòd flore vere significat flores emittere: vt ex vsu loquentium. nec huic repugnat neutralitas verbi: quoniam hæc ad modum significandi non ad significatum. Si autem Deus flores imprimeret, quàm vere diceretur arbor florida, non tamen quòd floruit. Esset enim ista vera. arbor, quæ non floruit est florida. hæc ille expositor.

DICO primo quòd iste exponit, & non ad mentem Thomę. vt patet in litera vbi sic ait in prima parte quęst. 37. ar. 2. Contingit aliquid denominari per id quod ab ipso procedit: non solum sicut agens actione: sed etiam sicut ipso termino actionis: qui est effectus quando ipse effectus clauditur in intellectu actionis. Dicimus enim quòd ignis est calefaciens calefactionem: quamuis calefactio non sit calor, qui est forma ignis: sed actio ab igne procedens. Et dicimus quòd arbor est florens floribus: quamuis flores non sint forma arboris, sed quidam effectus ab ipsa procedentes. hæc ille ad literam. Si ergo Th. intelligit vt iste exponit in secundo membro: cum omnis effectus sit coniunctus suæ productioni: sequitur quòd producens possit à tali effectu denominari: quod est falsum: quia sic est ista vera. ædificans ædificat ædificio. Et quod dicit ad primum argumētum cum dicit, quòd ædificare, & spirare non important effectum, nisi primo modo scilicet specificatiue: & non secundo modo, vt includitur, siue vt coniunctus suæ actioni. Dico, quòd hoc est dictum ad placitum. quare enim magis calor includitur in calefactione, vt coniunctus illi quam ædificatiuum in ædificatione? nulla apparet differentia, nisi voluntaria. Similiter, quare Spiritussanctus magis est coniunctus dilectioni notionaliter sumptæ, quàm spirationi? cum ex vi vocabuli apparet manifestè quòd Spiritussanctus magis est coniunctus suæ productioni per hoc quod dico spirare quàm per diligere notionaliter: cum spirare dicat tantum productionem, & spiratione passiua dicitur Spiritussanctus. Et ideo responsio ista est tantum voluntaria.

Solutiones Tho. Gaie. quo ... nulla.

¶Ad secundam responsionem: cum dicit quòd potest fieri constructio conuersiua super se: vt Ioānes dicit. se scilicet verbo: patet quòd ista responsio de virtute sermonis est manifeste falsa: nec conceditur quòd aliquis dicat se verbo, vt ly, dicere importat actionem: sicut nec concedimus quòd ignis calet se calore. Et cum dicit, quòd vera est, quādo obiectum actus potest esse ipsum agens, vt accidit in proposito. quæro quid intelligis per obiectum actus? si ipsum producens puta quòd talis actus terminetur ad ipsum: vt cum dico me verbo: quia ipsum dicere terminatur ad me, vt obiectum circa quod. hoc modo non est vera: quando dicimus pater diligit se Spiritu sancto. non enim diligere notionaliter terminatur ad patrem producentē: sed tantum terminatur ad Spiritum sanctum. Et si tamen detur aliquod obiectum circa quod: nō potest dari nisi essentia diuina: sed illa non est producens, nec spirans, nec diligens notionaliter. vt patuit supra dist. 5. q. 1. Si vero accipitur obiectum ipsum agens alio modo: detur ille modus, & non poterit dari.

¶Per hoc patet responsionem ad tertium argumentum Sco. nihil valere.

¶Ad

¶ Ad aliam de florere, quod dicit exempla ponimus,&c. Patet, quòd S. Tho. accipit illud pro verò exemplo. vt patet ex littera sua. Et cum quærit sustinere illam, quòd hæc est vera, arbor floret floribus, prout florere est florem actiue emittere: patet hoc esse contra verbum neutrum, vt neutrum, quod nullo modo dicit actionem. Et cum dicit, quòd naturalitas spectat tantum ad modum significandi, & nõ ad significatum. Concedatur, & tamen ex hoc sequitur, quòd quo ad modum significandi dicat actionẽ per te. Si enim dicis arbor floret floribus, idest emittit flores. ergo florere per modum significandi importat actionem, & non neutralitatem. Cum addit, quòd si Deus imprimeret flores, hæc esset vera, arbor est florida floribus: & hæc falsa arbor floret floribus. Dico, ꝙ si Deus imprimeret flores per modũ fieri, siue infieri: hæc esset optima. arbor floret floribus. vt patet ex superius dictis.

Caietanus male in hoc ex ponit. D. Thomam.

¶ Ex his patet quomodo iste nouus expositor, & male exponit Sanctum Thomam, & peius ipsum defendit,&c.

IBI ad istam quæstionem soluendam. Primo respondendum est ad secundam quæstionem. Et antequam respondeat ad quæstionem præmittit vnum, scilicet quòd memoria gignit notitiam actualem: quæ ad memoriam habet duplicem relationem, scilicet geniti ad gignens: & hæc relatio est de secundo modo relatiuorum, & mutua: & alia est declarantis ad declaratum: & hæc tertij modi, & non mutua: sicut autem notitia genita declarat obiectum latẽs in memoria: ita illud quod producit notitiam actualẽ, & dat illi istam vim declarandi potest dici declarare ista notitia, quasi effectiue.

¶Nota cum dicit, quòd memoria gignit: non debet accipi simpliciter pro ipsa memoria: sed pro supposito habente memoriam: quia suppositum tali mediante memoria, vt principio formali gignendi, gignit. Et similiter, cum dicit, ꝙ notitia genita dicit relationem secundi modi ad memoriam. Debet intelligi ad suppositum habens memoriam: aliter in diuinis relatio realis notitiæ genitæ terminaretur ad memoriam, vt memoria est: & sic realiter distingueretur notitia genita à memoria, etiã in creaturis, quãuis notitia genita realiter distinguatur à memoria: non tamen relatio notitiæ genitæ terminatur ad memoriam: quia tunc de virtute sermonis ipsa memoria gigneret: sed tantum terminatur ad suppositum gignens. De relatione declarantis in diuinis, talis potest terminari ad memoriam, vel ad obiectum relucens in memoria, idest vt est præsens intellectui, quia vt sic, tunc est pars memoriæ, quia talis declaratio (vt supra patuit d. 27.) est tantum relatio rationis. Et quo. i dicit declarare formaliter, & effectiue: patet in litera: & per exemplum ibi positum.

¶Ibi. Ad propositum verbum diuinum à patre exprimitur siue producitur & hæc expressio est relatio originis quia est idem quod originatio actiua siue productio actiua. Huic enim expresso scilicet verbo diuino communicatur ex vi productionis suæ notitia infinita, quæ ex hoc est declaratiua omnis declarabilis scilicet omnis obiecti per ipsam intelligibilis. Intellectio enim super est declaratiua formaliter obiecti ad quod terminatur. Sequitur. Habet igitur relationem realem (scilicet ipsum verbum siue notitia genita) ab exprimente à quo gignitur, & accipitur hic notitia genita, quæ in re est ipse filius Dei: & non pro notitia essentiali formaliter infinita, quæ filio communicatur: quia illa est communis tribus: nec est genita sed tantum communicata per generationem filij: & ideo non dicit relationem aliquam realem. Sequitur. Sed aliam relationem scilicet declarantis habet scilicet notitia genita non tantum ad ipsum scilicet exprimentem, sed quia est infinitum scilicet ipsum verbũ habet respectum declaratiui ad se, & ad ipsum & ad omnia alia: & ista est tantum relatio rationis quia non tantum est ad creaturam, sed ad seipsum. Sed istud declarare competit formaliter verbo: producenti autem competit principiatiuè: & tunc verbum declarat formaliter omne declarabile pater autẽ verbo declarat, non formaliter, sed principiatiue inquantum verbo communicat notitiam actualem infinitam, quam verbum formaliter declarat, & actualiter.

Dicere accipitur multipliciter.

¶Applicando igitur hanc realitatem ad illud vocabulum quod est dicere. Dico ꝙ dicere vno modo accipitur essentialiter, vt patet per Anselm. mono. 2. c. 64. & sic non loquitur Aug. quia secundum ipsum pater, & filius, & spiritussanctus sunt vnum dicens: & quælibet persona dicit formaliter, & nulla dicit alia ablatiue. nam quælibet persona formaliter intelligit omne intelligibile: & quælibet suo modo dicit illam intellectionem essentialem. Alio modo accipitur dicere personaliter: & sic denotat illam relationem originis quæ est gignentis ad genitum: & hoc modo solus pater dicit: quia solus gignit verbum: & sic solus pater dicit non quidẽ verbo, sed ipsum verbum. Tertio modo dicere potest significare illam relationem rationis, quæ est declarare, & hoc formaliter: & sic verbum dicit formaliter omne declarabile & seipsum seipso formaliter: & sic loquitur Au. 7. de tri. c. 3. vel 16. & sic dicere est essentiale: appropriatur tamẽ filio. nam quælibet persona declaratur sua intelligentia, quæ in ipsa est: appropriatur tamen filio. Quarto potest significare istam relationem declaratiui, non formaliter sed principiatiuè: & hoc modo conuenit patri, qui sic dicit verbo, & hoc modo loquitur Aug. 7. de tri. c. 1. vel 2. pater dicit verbo hoc etiam modo loquitur. Aug. 15. de tri. c. 14 quòd pater seipsum dicens genuit filium sibi æqualem per omnia: vbi accipitur dicere pro principiatiue declararè licet non addat ibi illud principiatiuum, quo pater dicit. Et sic principale significatum eius est essentiale: connotat tamen notionale, vt supra dictum est de dono.

¶Sed tunc ibi est vnum dubium, vtrum declarare omne declarabile sit proprium verbi.

¶Dicit Hen. ꝙ sic: quia ex vi productionis suæ hoc sibi competit. Sed hoc improbatum est d. 37. q. 3. huius primi. vide ibi. Sequentia sunt clara vsque ad secundam quæstionem.

Pater nõ est sapiens sapientia genita.

AD secundam quæstionem. Doct. concedit partẽ negatiuam q. s. ꝙ pater non est sapiens sapientia genita propter rationem Aug 7. de tri. c. 4. cuius declaratio est ista. Actus essentialis non potest esse alicuius suppositi mediante aliquo principio, vt quo: nisi illud sit tali personæ principium essendi formale. Actus essentialis non accipitur pro actu, qui sit de essentia alicuius: sed dicitur essentialis, quia communis tribus suppositis sicut sapere, vel intelligere. Similiter quando dicit principium essendi formale non semp accipitur pro principio dante esse essentiale: sed eo modo quo est principium alicui formaliter, eo modo dat esse illi. Dicit ergo Docto. ꝙ hic actus essentialis scilicet sapere, non potest inesse formaliter alicui supposito mediante aliquo principio vt quo: nisi tale principium sit formaliter in tali supposito. sicut dicimus ignis calet formaliter calore, vt quo sibi formaliter inexistente. Et hoc modo non est sapiens sapientia genita: quia tunc sapientia genita esset formaliter in patre vt principium quo &c. Sequitur. Vel sit principium sibi essendi principiatiuum, sicut dicimus ꝙ filius est sapiens sapientia ingenita à qua filius habet ꝙ sit sapiens. scilicet ab ipso patre qui est sapientia ingenita. Nec hoc modo pater

dicitur

dicit sapiens sapientia genita: quia tunc hoc haberet à filio originatiuè, &c. Sequitur. Vel sit principium subauctoritatiuum talis actus, quomodo côceditur, quòd pater creat verbo, scilicet vt principio subauctoritatiuo: & hoc modo pater non dicitur sapiens sapientia genita: quia verbum non producit istum actum in se, sed communicatur sibi à patre. Et sic patet ad secundam quæstionem.

Quo conc: dicitur pater creat verbo.

¶ Ad argumenta principalia huius quæstionis. Patent omnia illa cum suis responsionibus ex declaratis in littera.

Tho. Gaie. de vio.

NOTA tamen quòd quidam Nouus expositor S. Tho. imponit Doc. quòd hic in præsenti. d. q. 1 tenet quòd verbum sic procedit de scientia solius essentiæ, quòd non procedit, vt verbum personæ, nisi concomitanter. Ita quòd imaginatur patrem ex hoc, q intelligit diuinam essentiam verbum producere: quod quidem ex vi productionis suæ exprimit essentiam: personas autem diuinas concomitanter tanq res necessariò iunctas essentiæ: creaturas verò habet, quòd repræsentet completa iam productione ipsius verbi. Est autem fundamentum positionis suæ: quia ponit in 35. d. primi creaturas produci à Deo in esse cognito: & propterea imaginatur, quòd essentia diuina primo quasi mouet intellectum paternum ad productionem termini infiniti, idest verbi, & deinde ad terminum finitum, idest creaturam in esse cognito: & sic verbum non potest produci de scientia creaturarum, quæ est in secundo instanti naturæ. Arguit quoque ad hoc in secundo distinctione prima. q. 1.

¶ Primo si verbum procederet, vt verbum diuinæ essentiæ, & omnis intelligibilis: pari ratione Spiritussanctus spiraretur, vt amor diuinæ essentiæ, & omnis amabilis intellecti: & tunc sequeretur, quòd vel necessariò amaret creaturas: vel quòd Spiritussanctus non necessariò produceretur: quæ sunt impossibilia.

¶ Secundo. Si verbum procederet ex omnibus &c. ergo procederet ex seipso verbo, vt noto patri: quod est inconueniens.

Nulla relatio realis est alicuius per sonæ diuinæ ad creaturas.

¶ Tertio. Nulla relatio realis alicuius personæ diuinæ est ad creaturas: sed geniti ad id de quo genitur (si est distinctum real (re) est relatio realis. ergo verbum non est genitum de lapide, vt noto patri. Si verò Tho tenet, quòd verbum est genitum ex omnibus, quæ sunt in scientia patris, sc. licet essentiæ personis, & omni alio intelligibili simplici: quod dico propter scita à Deo scientia visionis.

¶ Ad imaginationes autem Scoticas facile est respondere. Primarium enim fundamentum nihil valere ex eo, patet quòd productio illa creaturarum chimerica est: & periculosam ingerens doctrinam. Sequitur enim Deum gloriosum non posse esse absque hoc sini creaturæ in esse diminuto, quod in philosophia ridiculum: in fide autem scandalum videtur. Nos enim essentiam diuinam, & formaliter, & obiectiue omne intelligibile comprehendere tenemus: & sic verbum procedit ex notitia omniû, quæ sciuntur.

¶ Ad primam obiectionem Sco. dicitur quòd vniformiter loquendo, scilicet de creatura intellecta in Deo: & similiter amata in Deo, par ratio est de verbo, & Spiritusancto: nec aliud sequitur inconueniês. Posset tamen simpliciter negari sequela, & paritas rationis: quia amor respicit res amabiles in seipsis: verbum autem in intellectu.

¶ Ad secundâ dicitur, quòd nullum inconueniens est verbum procedere ex seipso, & Spiritusancto, vt notis patri, idest ex notitia, quam habet pater de eis. immo hoc est necessarium propter illam rationem: quin potius, & ipse Scot. in primo distinctione 6. expresse teneat, quòd pater prius intelligit filiû, quàm producat ipsum voluntariè, reputatur hoc inconueniens.

¶ Tertia autem obiectio, responsione non est digna: quoniam verbum oon distinguitur realiter ab his à quibus procedit, vt cognitis: sed à quo procedit, vt dicente, vt de se patet. hæc ille.

Dicta Tho. Gaie. improbantur.

AD istum expositorem. Dico q male Intelligit Sco cum imponat sibi q ideo pater non producit filium de creaturis cognitis: quia in secundo instanti, & post productionem filij producit eas in esse cognito. Hæc enim non est ratio fundamentalis Sco. vt patet ab ipso Sco. in secundo. d. 1. q. 1. vbi sic ait. Non igitur verbum prima productione producitur de lapide, vt est in memoria patris: quia vel lapis non est in memoria patris, vel si memoria est principium productiuum verbi: vel si habet esse in memoria: nô tamen prius naturaliter, quàm ipsa intelligatur in tribus. hæc ille. Et magis fundamentum Sco. est, q lapis nullo modo est in memoria patris, vt memoria est principium producendi: quia tunc oporteret lapidem esse rationem formalem producendi filium. Posito ergo, quòd ante productionem filij lapis esset verè intellectus à patre: adhuc pater non produceret filium de lapide, vt de memoria: vt parte memoriæ, vt propriè memoria est. Nam ideo ponitur, vt memoria inquantum est principium productiuû, vt patet à Doct. in isto primo distinctione 2. parte 2. q. 1. d. 5. q 2 d. 6 q. vnica d. 7 q. vnica. d. 13. 27. & in secundo d. 1 q. 1. in quolib & alibi sæpe. Si enim lapis posset pertinere ad memoriam ex natura rei, vt memoria est: ipse lapis posset mouere intellectum diuinum: quod est impossibile, quòd autê posset sic mouere: patet ex multis dictis Sco. in primo dist. 2. d. 3. q. 7. q. 8 q 9. & alibi. Et vltra posset esse principium formale producendi filium, & communicandi ei essentiam diuinam: quæ omnia sunt absurda. Et ideo patet, quomodo pater non produceret filium de lapide, vt pertinente ad memoriam patris, vt memoria est. Et sic hæc est principalis ratio fundamêtalis, & non illa quam ponit ille expositor, non percipiês, nec mentem, nec verba Sco.

An lapis possit mouere intellectum diuinum.

¶ Ad responsiones ipsius. Ad primam cum primo dicit, q par est ratio de spiritusancto, & de verbo. Dicit verum: & ideo vtrumque inconueniens est de spiritusancto, quia tunc certè pater vellet necessario ipsas creaturas. Sicut enim sequitur, pater producit filium de essentia sua, ergo necessario intelligit illam cum intellectio necessario præsupponatur generationi filij, vt supra patuit. d. 2 parte 2 q. 3. & d 6. & 7. sic si produceret spiritumsanctum de lapide cognito, ipse lapis necessario esset prius dilectus a patre & filio: cum talis dilectio necessario præsupponatur productioni spiritussancti, vt patet à Docto. distinc. vbi supra.

¶ Ad secundam eius responsionem, patet quòd nô intelligit Sco. loquitur enim (vt dixi) de productione filij simpliciter. Si ergo posset ipsum producere de filio, & spiritusancto vt pertinentibus ad memoriam patris: vt memoria est principium producendi: sequeretur necessariò alterum duorum. Vel q filius, & spiritusanctus intelligerentur prius habere esse in memoria patris, quam producerentur: & sic idem esset ratio producendi seipsum, vel saltem filius bis produceretur: & similiter spiritussanctus: quæ omnia sunt absurda. Et quod dicit iste, q etiam Sco. concedit. d. 6. primi. q pater prius intelligit filiû quam producat eum. Hoc concesso, & similiter q prius pater & filius intelligit spiritumsanctum, vt patet à Sco. in primo d 10. non tamen ex hoc sequitur q producat de ipso filio vt pertinente ad memoriâ: quia filiatio nullo modo pertinet ad memoriam: cû

quicquid

quicquid pertinet ad memoriam patris, vt memoria est perfectio simpliciter, vt patet à Sco. ibi ratio enim nullam perfectionem dicit vt supra patuit: adeo non ponitur pertinere ad memoriam patris, vt memoria est. Bene enim concedit Doc. in secundo d. 1. q. 1. quod filius producit seipsum de seipso, loquendo tantum de productione secundum quid, vide ibi & expositionem quam feci: sed quod possit producere de seipso secundum esse simpliciter, est omnino impossibile. Bene etiam pater prius intelligit paternitatem, quam producat filium: & tamen non conceditur quòd producat filium in esse simpliciter, licet forte secundum quid, vt puta in esse cognito. Doleo tamen quod iste nouus expositor tantum laboret in vacuum, & circa ea quæ non percipit.

¶ Ad tertium cum dicit quòd ratio Sco. non est digna responsione: verum dicit, quia non potest solui. Item etiam quia non est digna responsione talis noui expositoris, & male interpretatis. Recurrere enim ad nuuntias est declinare argumenta, & non soluere ea, quod proprium est prauorum nec sane intelligentium. Stat enim ratio Doc. solida & firmata supra durissimam veritatis petram. Sicut enim in nobis dicimus, quod verbum nostrum realiter distinguitur ab eo cuius est verbum: & per consequens habet relationem realem ad illud obiectum (quis enim dubitat quòd intellectio distincta lapidis, & intuitiua necessario includat relationem realem ad ipsum lapidem, vt partem memoriæ & hoc ideo quia talis intellectio distinguitur realiter à lapide) sic, si filius realiter distingueretur ab essentia, haberet necessario relationem realem ad ipsum: cum ipsa essentia sit principium formale productiuum. Cum ergo verbum in diuinis sit omnino aliud à creaturis: sequitur quòd necessario diceret relationem realem ad ipsas: quòd est impossibile, vt probatū est supra d. 30. Et cum dicit, quod non distinguitur realiter &c. Posito, quod non distinguatur realiter: quia res, vt ibi non habent esse realis existentiæ: si tamen haberent tale esse sequeretur intentum. Et vltra certum est, quòd verbum est simpliciter aliud ab illis: cum in quocunque esse creaturarum sit semper aliud ab illis.

¶ Et quando dicit de esse cognito creaturarum, quòd si in tali esse essent productæ ab intellectu diuino: tunc Deus non esset gloriosus absque illis. O mirabilis ratio. Nec etiam pater est beatus in paternitate, nec in filiatione, nec in æqualitate, & huiusmodi: quæ tamen necessariò cognoscūtur. Est enim beatus in obiecto fruibili, siue in obiecto verè beatificatiuo: quod est sola essentia diuina, & perfectiones simpliciter. principaliter tamen essentia diuina est origo, & fundamentum omnis perfectionis, vt patet à Sco. in primo, distinctione prima. in quarto, distinctione 49. Oportet ergo inuenire alias rationes meliores. Et cum dicit ponere huiusmodi in esse cognito ridiculum est philosophis. Verum est non intelligentibus philosophum, vt supra patuit distinctione secunda, quæstione prima, & distin. 36. & 35. Et quòd est scandalum in fide. Verum est deuiantibus à vera fide catholica: & parum intelligentibus ea, quæ sunt fidei. Fides enim non docet sic calumniosè loqui contra verum Doct. ab omnibus sanæ mentis commendatum: cuius nec minimum eius dictum constat ab vniuersali studio Parisiensi esse reprobatum. Nec mirum, quòd iste Nouus expositor talis dicat: quia in hoc ostendit se vere esse Nouum expositorem: quia recedit à vestigijs patrum antiquorum.

[...]ter è bea[...] [...]in obie[...]cto fruibili.

Nota & bene.

¶ Ex his patet improbatio huius expositoris.

AD aliam quæstionem de Spirituſancto procedendum est eodem modo, quo in præcedenti q. processum est. Dicit ergo primo, quòd amor in nobis productus habet ad voluntatem, vt producentem relationem secundi modi; & illa forte est mutua. habet etiam aliam relationem ad obiectum pertinentem ad tertium modum relatiuorum; & illa non est mutua: quia sicut scientia refertur ad scibile: & non econuerso: ita amor ad amabile, & non econuerso. Et sicut habet amor formaliter habitudinem aliquam ad obiectum: ita illud quod producit amorem posset denominari ab illa habitudine, si esset verbum impositum hoc significans actiue. Ita in diuinis Spiritusſanctus ex vi productionis suæ non quidem proprie, sed appropriate est amor omnis amati necessariò: & ideo habet aliquam relationem rationis formaliter ad sic amatum. Producens autem ipsum potest denominari ab eadem habitudine quasi principiatiue: & ista habitudo, vt principiatiuè denominans importatur per hoc verbum diligere: quando dicuntur pater, & filius diligere se Spiritusancto. hoc quippe est patrem, & filium producere amorem, qui est patris, & filij: sicut patrem dicere se verbo est producere ipsum verbum, quod est declarans ipsum patrem, &c.

Quo Spiritusſanctus sit amor.

AD ARGVMENTA principalia clara sunt.

¶ Nota tamen pro responsione ad tertium argumentum cum dicitur. ergo pater diligit se Spiritusancto, ly, se, potest construi transitiue, vt sit sensus, pater diligit filium, & filius patrem, vel reciprocè, vt sit sensus. pater diligit se: & filius se, & vtroque modo propositio est vera.

¶ Ad improbationem, respondet Doct. quòd prius origine pater diligit se formaliter dilectione essentiali: sed Spiritusancto diligit se principiatiue, eo modo quo supra expositum est. hoc Hen. velit, quod propositio sit concedenda capiendo ly, se, transitiue: quasi pater, & filius voluntate inquantum concors est spirent. Sed hoc improbatum est supra di. 12.

¶ Ibi. Ad vltimum dico, quod non oportet. Cum vltimo arguitur sicut eodem diligunt pater, & filius se, & creaturam, sed non diligunt creaturam Spiritusancto. ergo nec se. Respondet Doct. in sententia, quòd maior est falsa proprie loquendo: & minor vera: quia dilectio essentialis non est communicata creaturæ sicut Spiritusancto: nec Spiritusſanctus necessariò, vel ex vi productionis est amor creaturæ: quia ipsa contingenter amatur à Deo. Completa enim productione personarum est pure contingentia ad amandum creaturam. vt clare patebit in secundo distin. 1. q. 1. Et sic finis huius distin.

Dilectio essentialis nō est communicata creaturæ.

Distinctio Trigesimatertia, & Trigesimaquarta.

An proprietas sit idem cum persona.

Secundo an proprietas sit idem cum essentia.

Tertio an persona sit idem cum essentia.

Quæstio Prima.

Scotus primo sent. dist. 33. q. 1.

D. Thomas. 1. parte summæ q. 39. art. 2.

HIC tria quæruntur. Primo an proprietas sit idem cum persona? Patet quòd non in d. 26. contra Præpositiuum: & patuit improbando opinionem Grego. qui dicit, quod in persona non erat proprietas inclusa, vt supra

supra patuit distinct.2.parte 2.quæst.1.

¶ Secundo an proprietas sit idem cum essentia? Patet quòd distinguitur, vt supra patuit dist.2. vbi supra & d.8 q pe.

¶ Tertio an persona sit idem cum essentia? Patet, q distinguitur ex habitis. supra distin. 2. loco prææallegato. distinct.8 q.pen.d.13.d.23 d.25.d.26.& alibi. Et ideo non oportet modo istas quæstiones aliter pertractare,&c.

Distinctio Trigesimaquinta.

Quæritur. Vtrum in Deo sint relationes æternæ ad omnia scibilia, vt quiditatiue cognita?

Quæstio Prima.

Scotus 1. senten.dist.35 q 1.
D.Thomas 1.parte summæ.q.15 Artic.2.



Ad intelligendum aliquid tria requiruntur. mo parte.q.

CIRCA distinctionem trigesimaquintam quæritur. An in Deo sint relationes æternæ ad omnia scibilia,&c.

CIRCA istam q. Notandum est, quòd ad intellectionem alicuius tria requiruntur. Primo obiectum cognoscibile: quod maximè requiritur in ratione termini: & quòd actiue concurrat ad intellectionem, hoc non est principaliter ex rōne obiecti: sed quasi accidit sibi. Secundo requiritur intellectus, vt recipiens talem intellectionem qua formaliter intelligit vt patet supra d.3. q.7. Et q intellectus, vt intelligens concurrat actiuè ad intellectionem: hoc nō est ex ratione intellectus: patet, quia si Deus infunderet intellectionem lapidis in intellectu: intellectus tunc diceretur intelligere, & tamen non concurreret actiue. Tertio requiritur ratio cognoscendi. Et hæc ratio dupliciter intelligi potest. Aut quòd sit simpliciter ratio repræsentandi obiectum in ratione intelligibilis, sicut species intelligibilis in cognitione abstractiua. vt patet supra di inst.3 q 6.& pen. Aut quòd sit ratio repræsentandi in cognitione intuitiua: & sic quiditas actu exist ēs potest esse ratio repræsentandi se in ratione intelligibilis intuitiue, quod tunc dicitur perfectè præsens, quando est in potentia perfecta ad causandum partialiter cognitionem intuitiuam, & hoc dupliciter: quia aut est ratio repræsentandi se sub ratione propriæ essentiæ, & sub propria præsentialitate; aut sit ratio repræsentandi non tantum se: sed etiam aliud eminenter contentum in illo. Primo modo qualibet creatura actu existens in propria existentia: & maximè loquendo de creatura absoluta poterit esse ratio repræsentandi se cuilibet intellectui creato. Secundo modo, essentia diuina est ratio repræsentandi se perfectissimè: & quodlibet aliud distinctum ab ipsa. vt patet à Doc. supra quæst. penul. prolo. dist. 2. & 8.& infra 39.& alibi. Nam aliud ab essentia diuina ex sua ratione non sit præsens intellectui diuino. vt patet à Doct. Secundo principaliter: ratio intelligendi potest intelligi requiri: aut vt ratio mouendi, idest producendi partialiter ipsam intellectionem: & hoc modo in cognitione abstractiua species intelligibilis dicitur ratio cognoscendi obiectum: quia ipsa est causa partialis intellectionis abstractiuæ. vt patet supra dist 3.q 6.& pe. & d:18. Et hoc loquendo de cognitione naturaliter acquisita: quia Deus posset infundere cognitionem abstractiuam alicuius obiecti. vt patet à Doc. in secundo. d. 3. aut in cognitione intuitiua requiritur ratio cognoscendi in ratione motiui: & sic quælibet creatura habens propriam existentiam distinctam ab alia (maximè si est absoluta) potest esse ratio cognoscendi in ratione motiui, idest quòd partialiter potest concurrere ad productionem intellectionis sui. Et hoc modo nulla creatura potest esse ratio cognoscendi se: respectu intellectus diuini. vt patet à Doc. supra q. penul. prolog. d.1.& 2 & hic infra & 39.& alibi. Potest etiā aliquid esse ratio cognoscendi aliquid in ratione motiui, nō tantum se, sed & quodlibet eminenter cōtentum in illo, & quodlibet identificatum realiter illi: & sic essentia diuina est ratio cognoscēdi se in ratione quasi motiui, & proprietates hypostaticas, & relationes communes in ipsa, vt æqualitas similitudo i identitas, & omnem aliam creaturam. vt patet à Doc. sparsim in diuersis locis: maximè in prolo q.1.& pen.d.3 & 35.39.14 q. quolib. & alibi. Ex hoc vltimo modo probabit Doct. quòd essentia diuina est ratio cognoscendi respectu intellectus diuini omne aliud ab ipsa, non tantum in ratione motiui, vel quasi motiui: sed etiam in ratione repræsentatiui. nam ipsa sola sufficit ad habendam cognitionem cuiuscunque.

¶ Si dicatur nonne intellectus diuinus concurrit ad huiusmodi cognitionem respectu aliorum?

¶ Dico, quòd sic, tamen obiectum dicitur concurrere respectu cognitionis sui, & omnium contentorūm in illo: quia talis cognitio principaliter specificatur ab obiecto: ideo magis appropriate dicitur essentiam esse rationem cognoscendi se: & omnia alia à se: & sic patet titulus huius quæstionis: quomodo debeat intelligi.

¶ Ibi. Ponuntur igitur relationes esse æternas.

¶ Dicit Tho. quòd essentia diuina non est ratio cognoscendi omnia alia ab ipsa. Sed tot relationes rationis requiruntur in ipsa quot sunt obiecta cognoscibilia inter se distincta alia ab ipsa: ita q essentia sub relatione rationis repræsentatiua lapidis, est ratio cognoscendi ipsum lapidem. Et similiter sub alia relatione rationis repræsentatiua hominis, est ratio cognoscendi hominem. Et sic de alijs. *S.Thom. pri 15.art.2.*

IBI aliter ponitur,&c. Hen. vult quòd essentia nude sumpta non sit ratio cognoscendi alia obiecta à se, sed essentia sub ista relatione rationis, qua comparatur ad creaturam in ratione immitabilis: & sic illa relatio erit ratio cognoscendi omnem creaturā. & hæc opi. differt à prima in hoc: quòd hæc vult, q ipsa essentia diuina, vt cognita sub ista relatione rationis sit simpliciter ratio cognoscendi alia. Alia dicit, quòd ipsa essentia sub distinctis relationibus rationis est ratio cognoscendi alia: ita quòd quodlibet obiectum cognoscibile requirit in essentia diuina propriam relationem rationis, quæ sit propria ratio cognoscendi illud. Et sic patent istæ duæ opiniones. *Hen. quol.5. 13.*

CONTRA conclusionem in qua concordant istæ opi. Concordant enim in hoc, quòd essentia diuina non est ratio cognoscendi distincta obiecta: sed est ratio cognoscendi inquantum habet relationem rationis ad ipsa. Contra hoc arguit Doct. Cuius ratio stat in hoc. Quia cum illæ rationes cognoscendi sint distincta obiecta inter se: sunt ita cognoscibiles ab intellectu diuino sicut obiecta distincta repræsentata per illas. ergo si essentia diuina non potest esse ratio cognoscendi distincta obiecta nisi sub alia, & alia ratione. Si est ratio cognoscendi per illas rationes distincta obiecta: sequitur q erit ratio cognoscēdi sub alia, & alia ratione repræsentante illas alias rationes. Et sic in infinitum ergo si essentia, vt nude accepta est ratio cognoscendi illas distinctas rationes cum sint distincta obiecta cognoscibilia: erit etiam ratio *Quo essentia diuina sit ratio cognoscēdi obiecta.*

ratio cognoscendi, vt nude accepta obiecta repræsentata per illas rationes &c. Et cum dicit quod essentia sit ratio cognoscendi, vel vt obiectum cognitũ, vel vt ratio. Sic intelligitur, quod cognitio essentiæ est ratio cognoscendi alia obiecta: & hoc est quod dicit, vel obiectum cognitum: vel ipsa sit ratio cognoscendi in repræsentando, vel in mouendo, vt dixi supra. Et similiter secundum illos qui ponunt rationem communis &c. vel illa ratio communis est ratio cognoscendi, vt obiectum idest quod cognitio illius rationis sit ratio cognoscendi obiectum repræsentatum: vel quod ipsa sit ratio repræsentandi, vel mouendi. Et sic patet ista ratio.

¶Ibi. Sed dices, quòd istæ rationes &c. Hoc patet.

¶Ibi. Præterea. Secundo cuiuscunque obiecti ratio. Tota ista ratio stat in hoc. Si enim aliquod obiectum puta a. sit ratio cognoscendi se perfecte idest quòd ipsum a. sub ratione sua absoluta: & vt nude acceptũ est ratio limitata: puta cognoscẽdi se tm̃. Sed si aliquod obiectum sit ratio illimitata cognoscendi se, & alia sequitur quòd sicut nude acceptum est ratio cognoscendi se: ita vt nude acceptum, est ratio cognoscendi alia. Nam illa alia secundum suam entitatem absolutam eminenter continet, & patet, quòd sub ratione absoluta est ratio cognoscendi alia: quia illimitatio obiecti non aufert ab aliquo aliquam perfectionem, immo magis addit, vt patet. Nam si ignis sub ratione absoluta ignis est ratio limitata producendi ignem in alia materia: sol qui est illimitatus ad producendum plura specie distincta etiam sub ratione sua absoluta, & essentiali erit ratio producendi illa absoluta. Cum enim essentia diuina sit simpliciter ratio illimitata respectu omnium cognoscibilium: & respectu cognitionis suæ est ratio, vt nude accepta. ergo vt nude accepta erit ratio cognoscendi omnia alia, &c.

¶Et tangit Doc. hic vnum de determinato ad plura positiua: & de indeterminato ad plura contradictoria: hoc vide supra d. 28. q. vltima. Hic in proposito essentia diuina sub ratione sua absoluta est indeterminata ad omnia obiecta cognoscibilia, tanquam ad plura positiua: quia ipsa est ratio cognoscendi omnia, non est autem indeterminata cõtradictorie: ita quòd sit indeterminata ratio cognoscendi a. vel non cognoscendi a. immo est determinata ratio sic simpliciter cognoscendi a. quòd contradictorium huius simpliciter repugnat sibi, scilicet esse rationẽ non cognoscendi a.

¶Ibi. Præterea tertio. Hic nota aliqua. Primum, quòd vna operatio maximè intellectiua, & perfecta debet habere vnum principium per se, quod sit ratio formalis principiandi illam operationem, & vnum per se obiectum, ad quod terminetur illa operatio per se: vt patet. Secundum, essentia diuina, & relatio rationis sunt vnum per accidens. vt patet hic & supra d. 8. q. penul. Cum ergo intellectio puta lapidis in intellectu diuino sit vna per se operatio: & lapis sit vnum obiectum per se respectu huius operationis: oportet assignare aliquod principium quo per se vnum: illud non potest esse constitutum ex essentia diuina & illa relatione: cum sit vnum per accidens: ergo vel ista relatio erit principium per se? aut essentia sola? Non primum, patet: quia relatio rationis non potest esse ratio cognoscendi lapidem: nec vt obiectum cognitum nec vt ratio cognoscendi quia cognitio lapidis in Deo est perfectio simpliciter. Nec potest dici quòd sit ratio recipiendi cognitionẽ lapidis in intellectu diuino: sicut dicimus, quod rationale est ratio recipiendi risibile in homine. Nam si sic esset ratio: tunc ens rationis esset ratio recipiendi perfectionem simpliciter: & sic ens rationis præexigeretur de necessitate ad entitatem perfectionis simpliciter: quod est falsum, & supra improbatum est distinct. 8. q. penul. Relinquitur ergo quod ipsa essentia diuina vel vt proprium obiectum cognitũ vel vt ratio cognoscendi: sit ratio cognoscendi lapidem, & omnia alia.

Essentia diuina, & relatio rationis sunt vnum per accidens.

SED oritur difficultas, primo quia dicit quod essentia cum tali relatione, non potest esse principiũ &c. Nam supra d. 3. q. pe. d. 27. Intellectus & species intelligibilis faciunt vnum per accidens: & tamen sunt vnum principium quo cognoscendi. ergo similiter erit hæc.

Prima difficultas.

¶Dico quòd supra dixit Doctor quod accidit intellectui, quòd informetur tali specie. Immo intellectus vt intellectus, est causa partialis: & similiter species intelligibilis vt huiusmodi. Hic autẽ non est sic: quia isti ponunt illam relationem rationis esse totalẽ rationem cognoscendi, vel ipsam essentiam sub tali relatione, quod est falsum.

¶Si dicatur quod sicut species intelligibilis concurrit partialiter, ita & hæc relatio.

Obiectio.

¶Dico quòd non sequitur: quia ibi species intelligibilis est vnum ens reale habens propriam existentiam, vt supra pa. d. 3. q. 6. 7. & 8. distinct. 17. & in 2. d. 3. & alibi. Hæc antẽ relatio est ens rationis. cognitio autem lapidis est ens absolutum, & perfectio simpliciter.

Solutio.

¶Secundo dubitatur. Ibi quãdo dicit quod cognitio lapidis est perfectio simpliciter. Aut intelligit quod ipsa cognitio absolute sumpta, est perfectio simpliciter? aut vt est lapidis, tanquam termini cogniti. Primo modo, verum dicit, sed nihil ad rem. Secundo modo talis respectus non est perfectio simpliciter, vt patet à Doc. q. 1. quoli.

Secũda difficultas.

¶Dico quòd ipsa intellectio potest tripliciter intelligi perfectio simpliciter. Primo in se, & absolute sumpta. Secundo, vt est ratio proxima producendi omnia entia in esse cognito. vt patet supra d. 3. q. 4. d. 36. Tertio modo, vt terminatur ad esse cognitum. Primo, & secundo modis, est simpliciter perfectio simpliciter. Tertio modo: licet in se formaliter, vt dicit talem respectum non sit perfectio simpliciter: est tamen talis perfectio, quòd de necessitate præexigit perfectionem simpliciter. Aliquam enim intellectionem terminari ad omnia obiecta perfectissimẽ præexigit ipsam esse formaliter infinitam: vt ex intentione Doc. patere potest supra dist. 2. & in quol. quæst. 1. Potest etiam dici, quòd intellectio lapidis in Deo est perfectio simpliciter completiue: hoc scilicet modo, quòd licet in se sit formaliter infinita, vt patet supra distinct. 8 quæst. pen. tamen quodammodo dicitur cõpleri ex hoc, quòd terminatur ad omnia cognoscibilia: non quòd talis terminatio addat sibi aliquam nouam perfectionem: quia si per impossibile talis intellectio non terminaretur ad aliquod obiectum extra adhuc esset formaliter infinita: sed quo ad hoc, quod illa intellectio non videtur ita manifesta sapientia, nisi terminetur ad omne cognoscibile: & hoc patet supra respondendo ad Aug.

Nota hanc distinctionẽ.

TERTIO est dubium in hoc, quòd dicit Doct. in principio, quòd intellectionis per se, debet esse vnum obiectum, & vnum principium quo. Nam ipse expressè vult, quod principium formale quo productiuum, est obiectum, & intellectus, vt patet supra distinctione 2. & distinctione 3. quæstione 7. 8. & 9. & distin. 7. quæst. 5. quolib. & alibi. Quomodo ergo si obiectum sit principium quo: sit etiam obiectum requisitum, vt terminus?

Dubium.

¶Dico, quòd tenendo, quòd essentia diuina, & intellectus diuinus sit principium quo respectu cognitionis lapidis: clara est responsio: quia obiectum

puta

puta lapis tantum requiritur in ratione termini, & nullo modo, vt principium quo: vt patet à Doct. in pluribus locis: & ſic eſt de quolibet obiecto, quod virtualiter continet aliud, vel eſſentialiter: illud obiectum ſi eſt cauſa cognitionis alterius contenti eſſentialiter, vel virtualiter erit principium quo: & illud aliud contentum erit obiectum tantum terminatiuum. vt patet ſupra à Doc. d. 3.

Alia difficultas. ¶ Sed eſt difficultas de obiecto, quod eſt principium ſuæ cognitionis: quomodo requiratur, & vt quo, & vt terminatiuum.

Solutio. ¶ Dico, quòd obiectum vt eſt perfectè præſens intellectui in ratione obiecti, eſt ſimpliciter principiũ quo producendi cognitionem ſui: & quia talis cognitio erit alicuius termini: vt patet ſupra à Docto. diſ. 3. q. vlt. in reſponſione vltimi argumenti: illa cognitio non poterit eſſe alterius termini, niſi obiecti cogniti: & ſic idem poteſt eſſe principium quo producendi cognitionem, & obiectum terminãs. Nam terminare cognitionem, non dicit relationẽ realem in ipſo termino. vt patet infra d. 36.

Alia dubitatio. VLTIMO dubitatur. Quia dicit Doc. ꝙ cognitio lapidis in Deo eſt vna operatio per ſe. Hoc videtur contra ipſum: quia ipſe vult expreſſe, quòd ens abſolutum, & ens rationis dicantur tantum vnum per accidens. vt patet hic. & ſupra d. 2. q. pen. & d. 27. q. vlti. & vult ꝙ oĩs reſpectus ad extra ſit tantũ ens rationis. vt patet ab ipſo d. 27. q. 3. & d. 18. in reportationibus. d. 1. q. 1. ſecundi. q. 1. quoli. d. 1. tertij. diſ. 30. primi. & alibi. Cum ergo cognitio lapidis dicat reſpectum ad ipſum lapidem, vt patet quia ipſe dixit ſupra diſtinctione 2. & infra diſtin. 39 quòd talis intellectio in ſe non diuerſificatur: ſed tantum ſecundum diuerſos reſpectus rationis. ergo cognitio lapidis, vt lapidis includit aliquem reſpectum rationis. ergo talis cognitio lapidis non erit vna operatio per ſe.

Solutio. ¶ Dico breuiter, quòd ipſa cognitio diuina eſt vna operatio per ſe: & quòd terminetur ad lapidem. Dico, quòd terminari ad lapidem non dicit aliquem reſpectum rationis. vt patet infra diſ. 36. & patet ſupra diſt. 30. Immo prior eſt intellectio lapidis, quàm ſit reſpectus rationis. vt patet infra iſta diſtinct. Et cum dicitur, quòd ipſa diuerſificatur non in ſe, ſed ſecundum diuerſos reſpectus prout terminatur ad aliud, & aliud obiectum. Dico, quòd hoc non debet intelligi, quòd diuerſificetur quo ad reſpectus diuerſos formaliter exiſtentes: ſed tantum ſecundum diuerſas terminationes, quæ attenduntur penes diuerſos terminos: hoc eſt, quòd terminatur ad alium, & ad alium terminum, & talis diuerſitas in illa eſt ibi ſecundum denominationem extrinſecam terminorũ. Sicut etiam dicitur, quòd volitio diuina diuerſificatur ſecundum diuerſa producta, vel creata, non ꝙ ſit ibi alia, & alia relatio ad creaturas: ſed denominatione extrinſeca: quia alia, & alia creatura ſecundum aliam, & aliam relationem terminatur ad ipſam. vt patet ſupra diſtinctione 30. & hic, & infra diſtin. 36. & alibi.

¶ Ibi. Ex hoc vltra oſtenditur. Quia dicit iſta opi. quòd eſſentia ſub iſta relatione eſt, ita formaliter infinita, & illimitata ſicut in ſe; & per conſequens ſi poteſt eſſe ſub iſta relatione: ita & ſub alia, & alia, & ſub quacunque ponatur ſemper erit illimitata reſpectu omnis cognoſcibilis. ergo falſum eſt dicere, ꝙ talis relatio terminet illam, &c.

Scotus reducit D. Tho. ad inconueniens. CONTRA opi. primam. Hic Doc. reducit Tho. ad hoc inconueniens, ꝙ ſi in eſſentia diuina requiritur relatio rationis reſpectu lapidis: & alia reſpectu hominis, erunt ibi reales. quod probat: quia relatio rationis eſt fabricata per intellectionem negociatiuam: iſta relatio rationis non erit cauſata per intellectionem lapidis, vt lapidis. patet quia ratio cognoſcendi lapidem præcedit cognitionem lapidis, vt lapis eſt, nec erit cauſata per intellectionem terminatam ad Deum. Et hoc ipſi concedunt. ergo ſi ponuntur huiuſmodi relationes: erunt ibi reales: quod falſum eſt. Et quod dicit ibi, quòd conceditur ab eis vbi minus videtur Nam ipſi concedunt, quòd perſonæ diuinæ, ſiue proprietates relatiuæ non ſunt ibi cauſatæ per intellectionem Dei, nec principia producendi illas proprietates ſunt ibi per huiuſmodi cognitionem. Si illæ non ſunt ibi per cognitionem Dei, multo minus, nec iſtæ relationes rationis.

¶ Ibi. Præterea. Secundum aliquos iſtorum. Hæc eſt opi. Hen. quæ patet. Si ergo relatio rationis lapidis, & relatio rationis albedinis inquiruntur de neceſſitate cum ſint illæ tantum diſtinctæ ratione, & dicuntur ideo erunt ſufficientes ad diſtinctionem realem ipſius: puta a. & b. Nam ideata producuntur ad extra ſecundum rationes ideales. & hoc videtur inconueniens.

¶ Ibi. Præterea res extra. Hic ſupponitur vnum ꝙ quicquid Deus intelligit eſt intra ſe. i. ꝙ talis intellectio terminatur ad obiectum vt relucet in Deo, & non in ſe. Cum ergo iſti maxime Hen. velit ꝙ omnis diſtinctio quæ ponitur intra, præcedat intellectionẽ. ergo nihil intra terminat intellectionẽ, quàm obiectum ſecundarium.

CONTRA ſecundã poſitionem Hic Doct. reducit Hen. ad hoc inconueniens, quòd eſſentia diuina ſub tali relatione ſi neceſſario requiritur: ita eſſet ratio cognoſcendi lapidem ſi in ſe non exiſteret ſupple eſſentia: ſicut ſi in ſe exiſteret: quod eſt valde inconueniens. Et hæc ratio eſt ſatis clara: hic & ſupra d. 8. quæſt. pe.

¶ Aliæ duæ rationes ſequentes ſunt claræ. Quarũ prima ſtat in hoc: quia eſſentia eſt prius immitabilis à creatura, quam comparetur ad creaturam, vt immitabilis: aliter non poſſet verè comparari ſub tali ratione. ergo ante iſtam comparationem eſt in eſſentia immitabilitatis: ſed ſecundum aliquos iſtius viæ relatio aptitudinalis eſt eadem cum actuali propter quam identitatem in Deo dicunt non eſſe aliam relationem nouam, & antiquam: nec etiam aliã creati, & creantis. ergo iſtæ relationes in eſſentia, vt in obiecto comparato non erunt primæ ad extra: ſed erunt aliæ priores & reales: vt videtur. Secunda ſtat in hoc. Poſito quòd eſſentia vt cognita ſit ratio deueniendi in notitiam lapidis: tamen videtur poſtea ꝙ intellectus diuinus poſſit cognoſcere lapidem in ſe, & non præciſe per hoc, quòd comparat eſſentiam ſuam ad lapidem: quia ſic ſine tali comparatione alterius ad ipſum poſſumus nos intelligere lapidem. In iſta intellectione lapidis, quæro in quo eſt relatio ad lapidem? non in eſſentia, vt in obiecto comparato: quia in iſto obiecto vt ſic: non eſt intelligere vt obiectum comparatum, ergo oportet quærere eam in intellectione, vel in ratione intelligẽdi: & redibit ad aliquam illarum opinionum.

Apparēs contradictio. ¶ Sed in hoc, quod dicit Doc. quòd intellectus diuinus poterit poſtea cognoſcere lapidem in ſe videtur ſibi contradicere: quia in quoli. q. 15. arti. vlti. ſic dicit ad litteram. Illud quod cognoſcitur per aliud bene poteſt immediatè cognoſci: ſed non ſic illud, quod præcisè cognoſcitur in illo, ſicut intellectus diuinus præcisè cognoſcit creaturam in eſſentia diuina: & non per illam creaturam, vt obiectum immediatum: quia tunc intellectio eius vileſceret. hæc ibi.

Concordantia notãda. ¶ Reſpondeo. Primo, ꝙ poſito, quòd intellectus diuinus non cognoſcat lapidem, niſi præcisè in eſſentia ſua, adhuc non contradicit ſibi: quia hæc accipit lapidem poſſe in ſe cognoſci, vt præcisè diſtinguitur

contra

contra hoc, quod est cognosci præcisè per essentiam, vt actu comparatam ad ipsum lapidem; quasi talis comparatio sit ratio cognoscendi ipsum lapidem. In quolib. verò accipit prout ipse lapis cognoscitur absolutè in essentia cognita; & non præcisè in essentia inquantum comparatur ad ipsum lapidem.

¶ Dico secundo, quòd lapidem cognosci in se potest dupliciter intelligi. Vno modo, vt in se præsens intellectui diuino. Alio modo, vt tantum præsens in essentia diuina. Primo modo non potest in se cognosci: quia tunc intellectus diuinus vilesceret: quia tunc ex natura sua non haberet, vnde posset habere præsentiam cuiuscunque obiecti: & per consequens nõ haberet a se vnde posset quodcunque intelligibile intelligere. Secundo modo potest intelligere lapidẽ in se, vt supra patuit dist. 2. quæst. 1. modo in quolib. vult, quòd creatura nõ cognoscatur in se primo modo, licet bene secundo modo. Forte etiam potest intelligi, quòd non cognoscit lapidem in se, idest per motionem ipsius lapidis, &c.

POTEST DICI ad q. Nunc Doc. respondendo ad q. ponit plura dicta.

¶ Primum, quòd relatio præcipuè realis terminatur ad absolutũ, vt absolutum, vt supra patuit dist. 30. & ibi improbatæ sunt multæ opin. Et si diceretur, quòd aliqua relatio terminatur etiam ad aliquod relatiuũ. patet in relationibus quarum vna fundatur in alia, vt patet de proportionalitate, & proportione de quibus supra patuit. Dico primo, quòd relatio realis vltimate terminatur ad absolutum. Dico secundo, quòd quamuis aliqua relatio terminetur ad relatiuum aliquod: non tamen terminatur ad illud sub ratione relatiui, sed magis sub ratione absoluti; idest quòd non terminatur, vt ad correlatiuum: licet enim relatiuum terminet non tamen sub ratione qua sit correlatiuum.

¶ Secundum dictum, quòd obiectum intellectionis nostræ terminat relationem ipsius inquantum mensurabilitatum, & sic ipsa intellectio est mensurata per ipsum. Hoc debet sane intelligi de ista mensura: quia fortè non quodcunque obiectum terminatiuũ est mensura intellectionis: quia intellectio aliquãdo terminatur ad ens rationis, & fortè ens rationis non erit mensura entis absoluti; cuiusmodi est intellectio ipsius. Et ideo de huiusmodi mensura, vide Doct. in quol. q. 13.

¶ Tertium dictum est, quòd intellectio diuina est mensura omnium aliorum à se intelligibilium; & sic sequitur, quòd omnia alia præcisè referuntur ad intellectionem diuinam: & ipsa terminabit relationem istam sub ratione mere absoluti.

Doct. videtur sibi contradicere.

HIC videtur aliqualis contradictio. Tum: quia Doc. vult in 4. d. 10. q. 5. quòd non requiratur præsentia obiecti propter terminationem intellectionis, licet requiratur propter causationem: & sic licet creatura etiam ab æterno nullum esse habeat: tamen poterit terminare actum intellectus diuini: & per consequens obiectum tale non terminatur ad ipsum actum. Tum quia alibi Doct. vult quòd de ratione obiecti sit terminare actum intellectus, & non mouere ipsum intellectum. ergo respectu intellectus diuini obiectum terminabit actum intelligendi diuinum. Tum: quia ipse infra dist. 39. vult quòd idem actus intellectus diuini possit diuersificari secũdum diuersos respectus inquantum; scilicet terminatur ad aliud; & aliud obiectum. Tum: quia hic præsenti distinctione dicit, quòd obiectum: quia terminat intellectionem est mensura ipsius. ergo vt hic terminat habebit rationem mensuræ, & non ipsa intellectio diuina.

Solutio.

¶ Dico quòd intellectio diuina, ideo dicitur mensura omnis obiecti alterius à seipsa: quia omnia tali actu intelligendi producuntur in esse cognito. Tum quia huiusmodi obiecta non sunt in memoria diuina ex natura rei: sed tantum per actum intellectus diuini, vt patet a Doc. in 2. d. 1. q. 1. & in quoli. q. 15. Tum quia totum eorum esse possibile est ab actu intellectus diuini, vt infra patebit. d. 36. & dist. 43. Et sic dicimus, quòd huiusmodi obiecta terminantur ad actum intellectus diuini. Et per consequens est mensura omnium illorum. Non negamus tamen quin intellectus diuinus cognoscat illa: & per consequens quin talis intellectio terminetur ad huiusmodi obiecta habentia esse per actum intellectus diuini: sed non terminatur ad illa: vt habentia esse ex natura rei: idest vt inquantum sunt in memoria diuina ex natura rei: quia tunc intellectus diuinus vilesceret. Ex his patet ad obiectiones.

Quomodo obiecta sunt in memoria diuina.

¶ Quartum dictum. Prima intellectio diuina quæ beatifica est: est essentiæ vt essentia sine omni respectu rei vel rationis: & hoc propter identitatem realẽ perfectam intellectus ad essentiam absolutam. De hoc clarius vide in quolib. q. 13. vbi Doc. vult quòd non est necesse intellectionem includere relationem ad obiectum etiam vt actu existens: & patet de intellectione diuina: vide ibi. Et quòd non sit relatio realis inter primam intellectionem beatificam, & essentiam diuinam, patet quia relatio realis est inter extrema realiter distincta. Et si etiam extrema non sunt realiter distincta: & sit relatio realis: cuiusmodi est relatio mouentis, & mobilis in eadem re puta volũtate tamen talis relatio non erit realis, nisi ipsa voluntas vt mouẽs, & vt mota comparetur ad aliquid realiter distinctum, cuius ipsa sit principium productiuum & eiusdem principium receptiuum: puta quando comparatur ad velle productum. De hoc vide in 2. d. 25. expositionem quam ibi feci. In proposito autem intellectus diuinus & essentia diuina nec realiter distinguntur nec comparantur ad aliqđ tertium, sic, quòd possit realiter recipi, vt distinctum realiter. Sic ergo patet, quomodo ibi non est relatio realis: nec etiam rationis: quia relatio rationis est per actum comparatiuum intellectus: & talis actus præsupponit actum rectum Et ideo dixit Doct. quòd intellectio diuina omnino prima non includit &c.

¶ Quintum dictum: quod est conclusio principalis illata ex aliis dictis est: quod non oportet propter intellectionem alicuius obiecti præcisè quærere relationem, nec in vtroque extremo scilicet intellectione & obiecto: nec in altero. ergo oportet aliquid aliud addere propter quod sit relatio in vtroque extremorum, vel in altero. Illud autem non videtur esse nisi vel mutua coexigentia si est relatio mutua: vel dependentia in altero extremo, si non est mutua Hic autem quando Deus intelligit aliquid aliud à se, non potest poni mutua coexigentia in vtroque extremo: ergo præcisè sufficit ponere relationem in altero extremo vbi est dependentia: illud est obiectum, vt cognitum. Aduerte tamen quòd obiecti cogniti ad actum cognoscendi diuinum non est dependentia aliqua realis, nec essentialis: quia talis propriè fundatur in aliquo reali actu existente. & patebit. infra d. 36. & supra patuit d. 3. q. 4. Sed eo modo quo obiectum cognitum habet esse, eodem modo dicitur dependere: & quia habet esse tantum secundum quid ideo est ibi dependentia tantum secundum quid.

¶ Ibi. Præterea voluntas fruens fine non producit aliud ab ipso fine in esse volito: sed tãtum producit ipsum finem in esse tali: puta volito, vel amato: & hoc comparando ipsum finem ad aliud idest quòd quando voluntas amat finem vltimum comparãdo ipsum puta ad Ioannem: nihil producit in ipso fine præter ipsum esse volitum, siue amatum idest quòd

Notabilis declaratio.

nullum

nullum respectum vltra respectũ quod est esse amatum producit in ipso fine: sed magis econtra scilicet amando a. propter finem comparando ipsum a. producit in ipso a. respectum aliquem rationis. ergo à simili in intellectu cognoscente primum obiectum, & ex illius cognitione cognoscente obiectum secundarium nulla relatio videtur produci in ipso primo obiecto ad secundum obiectum sed econtra. Aduerte tamen quòd non negat Doct. quin possit causari aliqua relatio rationis in ipso fine: quia intellectus potest ipsum comparare in ratione amabilis &c. Sed vult, quòd voluntas ex hoc solo quod diligit vltimum finem: puta vt summum bonum mihi non causat in ipso summo bono aliquem respectum prætes hoc quòd est esse amatum, vt summum bonum. Sed si tamen per huiusmodi cognitionem debet causari aliquis respectus: magis erit amãdo aliquid propter finem. & hoc est, quod dicit.

¶ Ibi. Concedi potest. &c. Hic declarat intentum principale de huiusmodi relationibus æternis. Dicit ergo q̃ potest concedi, q̃ in Deo sunt relationes æternæ ad obiecta cognita: sed non priores naturaliter ipsis cognitis in ratione obiectorum. Et declarat per exemplum. Deus in primo instanti intelligit essentiã suam sub ratione mere absoluta. In secundo instanti producit lapidem in esse intelligibili, & intelligit lapidem: ita quòd est ibi relatio in lapide intellecto ad intellectionem diuinam: sed nulla adhuc in intellectione diuina ad lapidem: sed intellectio diuina terminat relationem lapidis intellecti ad ipsam. In tertio instanti forte intellectus diuinus potest comparare suam intellectionem ad quodcunque intelligibile, ad quod nos possumus comparare, & tunc comparando se ad lapidem intellectum potest causare in se relationem rationis. Et in quarto instanti potest quasi reflecti super ipsum relationem causatam in tertio instanti, & tunc illa relatio rationis cognita erit.

De istis instantibus habes supra sæ

¶ Aduerte tamen quòd quando Doc. dicit quòd in primo instanti cognoscit essentiam sub ratione absoluta accipitur illud instans pro instanti vt complectitur omnia instantia quæ respiciunt omnia illa quæ sunt ad intra. Sunt enim ibi plura instantia quã vnum. vt patet à Doc. supra d. 2. d. 1. d. 16. & alibi sæpe, & sic antequam comparetur ad extra prius intelligit omnia quæ sunt ad intra. s. essentiam: attributa: proprietates personales: personas: relationes communes. Et post comparatur ad extra, & sic debet intelligi illud secundum instans in quo scilicet intellectus diuinus comparatur ad extra.

¶ Item nota quod dicit, quòd in illo secundo instati producit omnia in esse intelligibili: debet sic intelligi, quòd antequam actus intellectus diuini comparetur ad extra: creaturæ nullum esse habentes nec etiã sm quid: sed actu suo facit illa in esse obiectiuo, idest q̃ producit illa in esse cognito: sic quòd ante illud esse cognitum nullum penitus esse habent sed hoc magis patet infra d. 36. & d. 43. & in 2. d. 1. q. 1.

Dubium.

¶ Deinde cũ dicit, q̃ forte intellectus diuinus &c. Dubitatur quo talis relatio rationis dicatur cognosci ab intellectu diuino, cum sit primum ens rationis & per consequens non sit ibi ex natura rei & proprie non contineatur nec virtualiter, nec eminenter in Deo: nec intellectus diuinus possit aliquo modo cognoscere abstractiue sed tantum intuitiue. Vide prolixam expositionem quam prius feci vbi singula ria dubia sũt soluta &c. Patet ergo ex his q̃ si relationes æternæ ponantur in essentia diuina ad oẽs creaturas: q̃ tales relationes non sunt priores ipsis obiectis cognitis: quia fiunt in tertio instanti. Et sic patet q̃ relatio rationis non est necessaria ad intelligendum lapidem, tanquam prior lapide, vt obiectum. Immo

Responsio.

ipsa, vt causata est posterior: quia in tertio instanti, & adhuc erit posterior vt cognita, quia in quarto instanti.

¶ Vltimo dicit, quòd ista via vf tenere istam propositionem quæ videtur probabilis, q̃ relatio non naturaliter cognoscitur, nisi cognito termino hoc magis supra patuit in prologo. q. 1. & patet diffuse in quol. q. 14. Et quomodo cognitio relationis dependeat à termino exposui supra dist. 3. q. 3.

Apparēs cōtradictio.

¶ SED hic occurrit dubium, quia dicit q̃ relatio non potest cognosci, nisi termino præcognito & expresse dicit in prologo. q. pen. q̃ cognitio relationis dependet à cognitione terminorũ: hoc idem in isto. 1. q. 2. d 8. Hoc idem in quol. q. 14. ergo ex his sequitur q̃ cognitio relationis quã cognoscit intellectus diuinus ex quo terminatur ad creaturam non poterit cognosci sine creatura, & sic dependebit à creatura. quod est falsum & contra ipsum in prologo. q. pe. & in quol. q. 15.

Responsio.

¶ Respondeo quòd licet relationis cognitio dependeat à fundamento, & termino, sicut la esse, ita & in cognosci: talis tamen cognitio poterit causari ab aliquo virtualiter continente terminum, & fundamentum secundum totam suam entitatem: ipsa in cognitio non poterit haberi, nisi præcognitis fundamento, & termino: quamuis enim intellectus diuinus possit vere causare cognitionem paternitatis: nõ tamen poterit cognoscere distinctè paternitatem, nisi præcognoscat terminum, & fundamentum: quia cognoscere paternitatem in se, & non cognoscere esse ad aliquid: est non cognoscere paternitatem. Sic dico in proposito, quamuis cognitio illius relationis sit tantum à Deo: ipsam non potest distinctè cognoscere, nisi præcogni a ipsa creatura ad quam terminatur: continet enim virtualiter secundum totam entitatem omnem creaturam in quocunque esse, siue reali, siue secundum quid: & sic patet quomodo Doc non contradicit sibi in aliquo.

Quo idea sunt in Deo.

¶ CONTRA istud arguitur. Hic Doc. arguit probando, q̃ ideæ sint relationes: & q̃ sint in Deo antequam intelligatur obiecta secundaria. Et probat primo Aug. 83. q. q. 46. Si quidem in ideis tanta vis constituitur, vt nisi eis intellectis sapiens esse nemo possit: secundum autem istam positionem sapiẽtia perfecta Dei ad creaturas erit in secundo instanti: & præcedit naturaliter tam esse idearum, quàm cognitionem earum. ergo talia obiecta non sequuntur intellectionem Dei. Item ibidem 1 q̃ istarum visione fiet anima beatissima: quod non esset verum de visione prima, quæ est in creatore, nec de visione, quæ est in creaturis.

¶ Item, quæ sunt diuisa in inferioribus, quæ sunt alterius rationis non reducuntur ad aliquid vnum in superiori: ad vnum dico formaliter, & eiusdem rationis: vt patet de intellectu, & voluntate in nobis, & in Deo. ergo sicut intellectus in nobis secundum suam formalem rationẽ est passiuus: ita erit in Deo, & per consequens oportet sibi dare aliquam formã antequam operetur actu: & sic, vt habeat distinctam operationem, oportet sibi dare distinctam formã: non autem potest hoc dari si ideæ ponuntur consequi creaturarum intellectionem.

¶ Ibi. Præterea. Si propter illimitationem essentiæ diuinæ ponatur ipsa essentia, vt omnino absoluta esse ratio cognoscendi omnes creaturas: cum ita sit illimitata, inquantum intellecta, sicut inquantum ratio sequitur q̃ ipsa sola cognosceretur sub ratione obiecti. Aut si ponatur pluralitas ex parte obiectorum, non obstante infinitate vnius obiecti: pari ratione videtur posse poni ex parte rationis intelligendi.

Idea qd sit.

¶ AD ista. Sentẽtia Aug &c. Hic Doc. exponit mentem propriam quid sit idea ipsam declarando per dicta

dicta Aug. Idea est ratio æterna in mente diuina secundum quam aliquid est formabile extra, vt secundum propriam rationẽ eius, & exponit omnes particulas. Probatio primę particulæ. s. q idea sit rõ æterna in mẽte diuina: & probat sic. Deus omnia potest causare rationabiliter. i. intelligendo & videndo. vt supra patuit. d. 2. q. 1. quia est impossibile Deum aliquid causare ad extra, nisi præintelligat illud, & voluntas velit, vt infra etiam patebit. d. 39. & 45. Igitur habet rationem secundũ quam format, idest si Deus causat a. intelligendo illud, & volendo, oportet quòd prius habeat obiectũ creabile præsens non in se, nec in memoria ex natura rei, sed tãtum in esse cognito: & illud esse cognitum vocat rationem, sm quam format. vt patet in 2. d. 1. q. 1. Sequitur. Non autem eandem: s. rationem omnium supple causabiliũ: sed singula causabilia proprijs rationibus format. i. q omne causabile à volũtate diuina habet prius esse cognitum, & tale esse cognitum (vt dixi) vocatur ratio: & quia non potest distincta causabilia causare, nisi præcognoscat illa: ideo singulum causabile à voluntate diuina est prius cognitum ab intellectu diuino. ergo quodlibet causabile habet in mente diuina propriã rationem, idest proprium esse cognitum. Sequitur. Non autem rationibus extra se: quia non eget in efficiendo aliquo alio à se, idest q istæ rationes sic necessariæ ad causandum non sunt extra intellectum diuinum supple in esse reali: quia tunc in causando dependeret ab aliquo ente reali extra se, quod est impossibile: sed sunt ibi in intellectu diuino tantum in esse obiectiuo, & non ex natura rei: quia tunc intellectus diuinus vilesceret: sed tantum sunt ibi per actũ intellectus diuini necessario causantis talia causabilia in esse cognito, vt supra patuit. & sic huiusmodi esse cognita dicuntur rationes in mente diuina: non quòd sint idem realiter: cum illa sint tantum ibi, sicut cognitum in cognoscente obiectiue. Sequitur. Nihil autem est in mente diuina nisi incommutabile, idest q tale esse cognitum, vt est in mente diuina, est incommutabile. Hoc prolixe expositum est supra d. 3. q. 4. de sinceris veritatibus. Sequitur. ergo omne formabile. i. omne causabile potest formare. i. secundum proprium esse cognitum æternum in mente diuina. Nam omnia obiecta secundaria prius omni actu voluntatis ad extra producuntur ab intellectu diuino de necessitate naturæ, vt supra patuit. dist. 3. q. de sinceris veritatibus. & sic patet.

D. Augu. nomen ideæ à Platone accepit.

¶Ibi. Istud videtur consonare cum dicto Platonis, à quo accepit Aug. nomen ideæ. Ipse enim posuit ideas quiditates rerum per se quidem existentes sm Arist. & male secundum Aug. in mente diuina, & bene. Vnde aliquando loquitur de mundo intelligibili secundum eum. Sicut igitur ponerentur ideæ secundum illam impositionem Arist. quiditates rerũ, ita ponuntur secũdum Pla. vt videtur quiditates habentes esse cognitum in intellectu diuino.

Prima diffi.

SED in ista littera occurrunt aliquę difficultates. Prima in hoc, quod dicit, quod esse cognitum lapidis, vt causabilis, est ratio æterna in mente diuina, idest quòd tale esse cognitũ necessario præcedit quid sit illud esse cognitum an sit esse quiditatiuum rei: & tunc tale esse erit vnum per accidens: & sic de illo nihil per se potest prædicari, vt patet à Doct. supra d. 2. q. 2. & in 3. di. 7. & sic omnes propositiones de quiditatibus erunt per accidens, & nullæ erunt in primo modo dicendi per se: aut huiusmodi quiditates dicunt esse possibile rei præcedens esse cognitum? Et hoc, non vt infra patebit. d. 36. & 43.

Secunda.

¶ Secundo dubitatur in hoc, quod dicit, q respectu omnis causabilis præcedit ratio sm quam illud est causabile: & talis ratio dr idea. ergo vr sibi cõtradicere: quia vult expresse: vt patebit. infra d. 39. cõtra Bona. q idea est tantum respectu necessariorum, & non respectu contingentium. modo causabile est cõtingens cum illud sit producibile in actuali existẽtia. ergo lapis, vt existens habet ideam in mente diuina.

¶ Tum etiam vr sibi contradicere in hoc, quod dicit, q tale causabile habet rationem in mente diuina sm quam voluntas diuina potest illud causare: & sic tale esse cognitum necessario præcedit hoc, quod est causabile à voluntate diuina. Et contradicit his quæ supra dixit in q. vlt. prolo. vbi vult q volũtas diuina prius determinet aliquid fore, quam intellectus diuinus intelligat fore. Hoc idem patet infra dt. 39. Et sic videtur sibi contradicere.

Tertia.

¶Item dubitatur, quia ponit ipsum esse cognitũ, siue ideas esse in mente diuina: & q vt ibi habet relationem dependentiæ ad actum intellectus diuini, vt supra patuit. Tunc quæro quam relationem habet. Si rationis? ergo & lapis, vt sic fundans huiusmodi relationem erit tantum ens rationis: patet quia talis relatio non poneretur distingui ab ipso lapide cognito, sicut nec dependentia creaturæ in esse reali ponitur distingui realiter ab ipsa, vt patet à Doc. in 2. d. 1. Tum etiam quia talis relatio esset causata ab aliquo: & hoc tantum ab intellectu diuino. ergo per actum tantum collatiuũ. ergo prius creatura habet esse cognitum, quàm comparetur, & in tali esse cognito vere dependet ab actu intellectus diuini. ergo. Si ponitur relatio realis? ergo creatura fundans illam ab æterno habet esse reale: & sic existit ab æterno, quod est impossibile: non enim ens reale potest fundari in ente, non reali, vt patet. Tum etiam quia essentia, & existentia sunt idem realiter, vt patet à Doct. in d. 1. ergo nec habuit esse realis essentiæ, & tũc quæro esse cognitum, quod esse habet? si esse tm̃ rationis? ergo non fundat relationem realem. si esse reale pcedens existentiam? & hoc non, vt patebit infra à Doc. d. 36.

Quarta.

¶ Tum etiam, quia si tale esse cognitum habet tm̃ esse secundum quid, & non esse reale: sequitur quòd non erit differentia inter lapidem cognitum, & intentionem secundam. Et multa alia possent adduci, quæ transeo pro nunc.

Respõsio ad primam.

RESPONDEO ad primum dubium. vt exposui in secundo Doc. d. 1. quomodo esse, & essentia distinguuntur: vide ibi. Dico secundo, q tale esse, quod dicitur ab æterno esse quiditatiuum, est esse possibile: quod esse possibile fundatur in esse cognito, vt infra patebit: d. 36. Intellectus enim diuinus prius producit rem in esse cognito, & post in esse possibili. Vnde Doc. infra d. 43. probat, q possibilitas rerum est primo ab actu intellectus diuini.

Ad secundam.

¶Ad secundum dubium dico pręmittẽdo aliqua. Primum, q idea proprie respicit terminos: ita q termini in esse cognito dicuntur ideæ: & non sunt propriæ respectu propositionum nisi forte necessariarum. vt infra patebit. d. 39. Secundum, q esse existentiæ puta lapidis habet ideam: ita q in mente diuina non tm̃ fuit ab æterno esse cognitum lapidis, inquantum lapidis: sed etiam ab æterno fuit esse cognitum esse existentiæ aptitudinalis: & ab æterno ante oẽm actum voluntatis diuinæ ista fuit cognita. lapis est aptus natus existere. Sed quòd lapis actu existat tantum fuit cognitum post determinationem diuinæ voluntatis, quæ determinauit producere lapidem in esse actualis existentiæ. Et sic præcessit tantum cognitio terminorum. Et similiter ab ęterno ante oẽm actum volũtatis diuinæ ad extra intellectus diuinus cognouit Ioannem: & etiam distinctè cognouit albedinem: & isti termini, vt sic dicuntur propriè ideati. Sed quòd Ioannes erit albus in tali, vel tali tẽpore, cognouit post determinationem diuinæ voluntatis. Volũtas enim diuina necessario præsupponit cognitionem terminorum propõnis contingentis: sed nõ

præsupponit cognitionem propositionis contingentis: illa.n.sequitur determinationem voluntatis diuinæ, vt patebit infra dis.38.& 39. Et Doc.loquitur de causabili, &c. Et hoc modo intelligendus est Sco. in q. vlt. prolo. Ex his patet responsio ad aliud dubiũ, videlicet quomodo idea dicatur prior determinatione voluntatis diuinæ: quia respectu contingentium tãtum esse cognitum terminorum vocatur proprie idea:& tale esse præcedit simpliciter actum voluntatis diuinæ, vt comparatur ad extra.

Ad tertiũ. Relatio rationis est multiplex. ¶Ad aliud dubium de relatione. Dico, ꝙ relatio rationis potest multipliciter intelligi. Vno modo, ꝙ tñ fiat ex comparatione duorum obiectorũ cognitorum, vt cõiter fiunt secundæ intentiones. Aliqñ nõ fit ex tali comparatione: sed quia sic denominatur tale, quia aliud terminatur ad ipsum: sicut dicimus, ꝙ lapis est visus. Aliquando ẽt dicitur relatio realis: qa actu est inter extrema realia, & realiter distincta, & hæc ex natura rei. Aliquando quia est inter extrema non actu existentia, sed apta nata existere. Aliquando quia est inter extrema quorum vnum actu existit, qđ est tñ terminus talis relationis: & aliud est tñ aptũ natum existere, vt in proposito. relatio lapidis æternaliter cogniti terminata ad actum intellectus diuini. Et hoc vltimo modo ponitur relatio inter ideã, & actum intellectus diuini: & sic partim potest dici realis. Tum: quia terminatur ad actum intell's diuini: & hoc sub ratione absoluta. Tum: quia fundatur in aliquo quod licet non sit actu existens: tñ est aptũ natum existere, & hæc ẽt, quia oritur ex natura extremorum. Tñ nõ dr̃ proprie realis: quia ex natura rei non consequitur fundm̃ reale actu existens. Et sic, qa magis recedit ab esse existentiæ fundamenti, & accedit ad non esse existentiæ ideo quo ad hoc põt dici rõnis per illud argm̃, quod facit Doc. supra in prol. q. vlt. de scientia vere practica, ꝙ quanto aliquid recedit ab vno extremo, & appropinquat ad aliud, &c.

Ad quartũ. Differentia inter eũ cognitum, & intentionẽ secundam. ¶Ad vltimum dico, ꝙ est magna dña inter lapidẽ cognitum, & secundam intentionem: quia lapidi cognito non repugnat esse realis existentiæ immo per diffinitionem lapidis põt demonstrari de lapide, ꝙ non repugnat lapidi actualis existentia, vt patet à Docto. in secundo d. 1. q. 3. Sed secundæ intentioni repugnat sibi realiter posse existere. Nam ratio formalis secundæ intentionis est rationaliter repugnãs actuali existentiæ ipsius. Et sic patet dña lapidis cogniti, vt cogniti, & secundæ intentionis, vt alias exposui. Et sic patet responsio ad ista dubia.

¶Ibi. Hoc posito non oportet laborare circa relationes aliquas formaliter, &c. Nunc Doct. respõdet ad argumenta prius facta. Et primo ad Augu Responsio stat in hoc, ꝙ nemo est plenæ sapiens, nisi etiam cognoscat ideas: licet enim principalis sapientia sit in essentia: non tamen potest dici plena, nisi etiam ideæ cognoscantur. Et addit, quòd ponitur Deus perfecte sapiens in primo instanti. videlicet in quo cognoscit essentiam diuinam, & omnia intrinseca: & si per possibile, vel impossibile nihil aliud cognosceret, adhuc diceretur perfectissime sapiens: nõ tamen diceretur plene sapiens, & hoc extensiue nisi etiam cognosceret in secundo instanti (in quo comparatur ad extra) omnes ideas: si tamen non cognosceret ens, nihil minus intensiue esset perfectissime sapiens: quia tota perfectio intensiua cognitionis Dei est ab essentia diuina, & nullo modo à creaturis, vt patet.

¶Ibi. Similiter alia auctoritas. Charum visione anima sit beatissima. Si ideæ ponuntur esse quiditates, vt cognitæ, tunc exponenda est de beatitudine, quæ potest haberi in creaturis, vt in obiectis: quia certũ est, ꝙ non est perfectissima beatitudo in creatura absolute sm̃ ipsum quinto confe. Beatus est qui te, & illa novit, nec propter illa beatior: sed intelligendũ est beatissima: hoc est totali beatitudine possibili beato: nõ quidem in eis formaliter, sed in obiecto cuius cognitio præsupponitur istis: & quasi concomitanter in istis in quibus aliqua beatitudo est; licet non prima.

¶Ibi. Et si aliquando Aug. loquatur, ꝙ ideæ sint rationes cognoscendi; cum tamen hic non dicat ipsas nisi esse rationes secũdum quas formantur, quæ formantur: põt exponi, &c. Vult dicere, ꝙ etsi nominet ideas esse rationes cognoscendi, non debet intelligi ꝙ maneant in intellectu diuino sic, ꝙ moueant intellectũ, diuinum, vel ꝙ sint causæ intellectionis earũ: sed ꝙ tñ sint obiecta, quæ intelliguntur, & non mouent: sed diuina essentia mouet ad notitiam earum; vt exposui supra. & sic dicuntur tantum obiecta secundaria non mouentia intellectum diuinum ad earum cognitionem: sed quòd tantum sint terminantia cognitionem diuinam.

¶Ad secundum de intellectu passiuo; quomodo dicatur passiuus in nobis aliqualiter dictum est, supra in q. 1. prolo, & d. 3. q. 7. Et prolixius vide in quo lib. quæst 15. Est enim vere passiuus quãtum ad hoc, quia receptiuus speciei intelligibilis: & etiam intellectionis, vt supra patuit, distin. 3. quæst. 6. & 7. De intellectu autem diuino patet, quod non dicitur proprie passiuus. Nullius enim est receptiuus: quia recipere proprie est respectu recepti realiter distincti. & hoc non contingit in intellectu diuino: vt patet, potest tamen impropriissime dici quasi passiuus, idest, quasi receptiuus intellectionis. Declarat tamen litteram sequentem. Cum dicit, ꝙ essentia diuina est quasi forma, qua intellectus diuinus operatur: quia ipsa est ratio cognoscendi non tantum ipsammet: sed ẽt est ratio cognoscendi omne aliud sub quacunque ratione cognoscibili, & hoc isto modo intelligendo. *Intellectus diuinus nõ est passiuus, sed quasi passiuus.*

Distinctio Trigesimasexta.

Quæritur. Vtrum creatura inquantum est fundamentum relationis æternæ ad Deum, vt cognoscentem habeat vere esse essentiæ ex hoc, quod est sub tali respectu.

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauen. primo sententiarum distin. 36. quæst. 1. Artic. 1.
Scotus 1. senten. dist. 36. q. 1.
Ricardus 1. senten. dist. 35. q. 4.
Durandus 1. senten. dist. 36. q. 2.



QVÆRITVR circa dist. 36. Vtrum creatura inquantum est fundamẽtum relationis æternæ ad Deum, vt cognoscentẽ habeat vere esse essentiæ ex hoc, quòd est sub tali respectu? *Henricus in summa Artic. 2. q. 23. & 25. & quoli. 8. q. 3 & quolib. 9 q. 1. & 2. & quolib. 11. q. 3.*

¶Quidam titulum q. sic exponunt: quia creatura, vt cognita habet relationẽ ad Deum, vt cognoscentem: illa relatio dicitur cognosci: & illa similitudo creaturæ cognitæ dicitur fundamentum illius relationis, & non ipsa creatura: quia nõ illa creatura fuit ab æterno. Mens ergo q. est vtrum illa similitudo cui subest quam Deus apud se habet: sit vera essentia illius cuius est similitudo?

¶Sed iudicio meo titulus huius q non debet sic intelligi. vt patet ex dictis infra à Doc. Vnde præmitto aliqua pro notitia huius tituli q. Primo præmitto, quod dicit Doc. 1. d. 35. ꝙ in primo instãti intellectus est in actu per essentiã sub rõne mere absoluta, &

& hoc in actu primo sufficienti ad producendum quodlibet in actu intelligibili. In secundo instanti producit lapidem in esse intellecto: ita quòd terminus iste habet respectum ad diuinam intellectionē: nullus autem est respectus econuerso in intellectu diuino. Et hoc apparet. quòd lapis habeat prius esse cognitum, quàm fundet relationem ad Deum, vt cognoscentem: vt etiam patet ex littera superiore. d. 35. Secundo præmitto, quod dicit Doc. in præsenti. d. de Cęsare si esset annihilatus, &c. vide exemplum.

¶ Titulus ergo q. potest intelligi, quòd fundamentum talis relationis est tantum esse vel cognitum, vel possibile: sic intelligendo. quòd lapis habet prius esse cognitum quam funde. relationem ad Deum, vt cognoscentem, & tale esse cognitum non dicitur propriè similitudo creaturę. puta lapis, vt habens esse cognitum ab intellectu diuino: non dicitur similitudo lapidis, vt existentis. Et tunc quæritur an tale esse cognitum, quod lapis habuit ab æterno fuerit verum esse essentiæ reale ipsius lapidis? Vel si exponatur de fundamento talis relationis, quòd esse possibile ipsius lapidis, quod esse possibile fundatur in esse cognito: an tale esse possibile fuerit verum esse essentiæ? Et sic (vt credo) debet siue potest intelligi titulus. q. licet Sco. magis videatur declinare ad primum modum, scilicet quòd fundamentum talis relationis, vt ad Deum cognoscentem sit ipsum esse cognitum, vt satis patet in littera eius.

Hēricus vbi supra. HIC quidam dicunt, quòd sic Hic Docto. recitat opi. Henrici, qui vult quòd creatura fuerit ab æterno secundum esse essentiæ: ita quòd fundamentū ipsius relationis, vt ad Deum cognoscentem, fuit verum esse essentiæ. Et hanc opi. probat multis medijs: quæ post adducentur soluendo illa media. Prius ergo Doc. improbat subtiliter hanc opin. Deinde soluet, &c.

CONTRA hanc positionem arguit Docto. Primo sic. Si lapis habuit verum esse reale. ergo non creatur. Hic Doct. supponit, quòd illud dicitur vere creari, cuius nihil reale pertinens ad esse pręcessit: quia creari est de nihilo sui aliquid fieri: ita quòd non esse aliquod ipsius præcedat: licet enim præcedat esse cognitum ipsius: illud tamen non dicitur ens reale, & realiter dans esse. ergo si lapis fuit ab æterno secundum aliquod esse reale: lapis non dicitur creari de nouo: quia eius esse vere præcessit

¶ Secundo arguit ex dictis Henri. qui dicit, quòd aliquid ex hoc dicitur vere de nouo creari, non quia incipiat esse post non esse: quia suum esse reale præcessit: sed quia accipit nouum respectum ad efficiens, ita quòd creatio lapidis non dicitur terminari ad esse absolutum in lapide: sed tantum ad ipsum lapidem, vt sub nouo respectu ad primum efficiens terminato. Ex hoc arguit Doc. Creatio est productio ad esse simpliciter: præsertim quando est creatio substantiæ: sed lapis vt sub tali respectu non habet esse simpliciter, sicut nec homo, vt sub albedine dicitur habere esse simpliciter secundum quòd cōsideratur sub illa. Albedo enim & si sit esse simpliciter in se: non tamen erit esse simpliciter hominis.

Creatio est ꝑductio ad esse simpliciter.

¶ Tertio arguit ex dictis Hen. probando, ꝙ si lapis diceretur creari secundum respectum actualem ad Deum: tunc lapis diceretur creari: & tamen nihil de nouo acciperet: quod est impossibile: quia omnis productio est de non esse ad esse, quòd autem in lapide secundum talem respectum de nouo nihil acquireretur: patet secundum ipsum Henri. qui vult, quòd relatio aptitudinalis in Deo qua est aptus creare: vel qua dicitur creatiuus nullo modo differat a relatione actuali qua dicitur actu creans. ergo simpliciter hoc erit increabili: quia relatio qua lapis dicitur creabilis, & relatio qua dicitur actu creari nullo modo differunt. ergo si lapis dicitur creari secundum hanc relationem actualem: tunc lapis nihil accipit de nouo, quod non habuerit ab æterno: & sic nullo modo creatur.

¶ Quarto ex eodem fundamento arguit, & probat quòd est impossibile ipsum lapidem creari secūdum nouum respectum: ita ꝙ talis respectus est impossibile, quòd sit nouus.

¶ Hoc patet: quia non potest esse relatio noua, nisi propter nouitatem, vel fundamēti, vel termini: quia aliter in ad aliquid posset esse motus, & mutatio: quod est contra Aristo. 5. phy. t. c. 10. & patet ibi per Com. & subtiliter est expositum in tertio Doct. d. 1. q. 1. Et sic sequitur, quòd nulla facta mutatione, nec in termino, nec in fundamento, nulla relatio poterit esse noua. Cum ergo esse essentiæ per Hen. sit fundamentum talis relationis: & illud fuit ab æterno, & nullo modo mutatur, nec variatur: & talis relatio terminetur ad Deum, vt ad primum efficiens, qui omnino est immutabilis. ergo talis respectus non poterit esse nouus: & sic lapis non poterit creari.

¶ Quinto ex eodem fundamēto arguitur. Hic Docto intendit deducere ad hoc inconueniens, scilicet quòd lapis dicatur creari ab æterno, & per consequens non erit creatus: quia in creatione non esse semper præcedit duratione ipsum esse, vt supra patuit d. 2. q. 1. & d. 8. q. vlt. & in 2. d. 1. q. 2. Tunc arguo sic. Productio de nou esse absolute ad esse dicitur creatio, vt patet. sed per te esse lapidis fuit productum ab æterno. ergo lapis fuit creatus ab æterno: quod est implicatio contradictionis, scilicet quòd sit creatus ab æterno: cum creatio necessario importet nouitatem: & tamen ipse Hen. nititur ostendere, quòd creatio fuerit ab æterno.

¶ Nec valet hæc responsio Francisci de Mayronis in suo conflatu: vbi nititur sustentare, ꝙ esse essentiæ fuit ab æterno: sed tale esse non fuit productum, nec non productum, sed abstrahit. Nec. n. est manifesta implicatio contradictionis. s. ꝙ tale esse sit verū esse reale & ēt distinctum ab existētia. Quamuis hoc sit impossibile, vltra est impossibile non sit productū. cum oē aliud à Deo eo modo quo est aliud, est ēt productum, ita ꝙ si habet esse secundum quid, est productum ſm quid: immo si habet esse tm possibile ſm illud esse, est productum. vt infra patebit à Doc. d. 43. à fortiori, quando habet esse essentiæ, quod est esse simpliciter erit productum: & sic non oportet fugere, ꝙ tale esse non erit productum, nec improductū.

Cōtra Franciscum de Mayronis.

¶ Sexto ex eadē via de annihilatione: statim sequitur ꝙ nihil potest anihilari. Tum: quia anihilatio est ab esse in non esse simpl'r: sed per te tale esse fuit ab æterno. ergo anihilatio potest fuisse ab æterno: quod est impossibile. Tum etiam quia tale esse per te est necessarium. Tum etiam si ponatur creari secundum illum respectum: & per consequēs annihilari ſm talem respectum: contra hæc possunt fieri argumenta prius facta: & pręcipuè illud videlicet, ꝙ talis relatio non poterit non esse: quia sicut in ad aliquid non est generatio: ita nec corruptio. vt patet vbi supra modo fundamento manente immutabili, & similiter termino, relatio inter illa non poterit destrui.

¶ Præterea. Secundo principaliter contra hāc opi. possunt fieri rōnes factæ contra Aui. ꝙ nihil aliud à Deo sit formaliter necessarium. vide d. 8. q. vlt.

¶ Item tertio principaliter arguit ex dictis Hen. & intendit reducere ad hoc inconueniens: ꝙ aliquid in Deo per actum intellectus diuini existens potest mutari: cuius oppositum probatum est d. 30 Adducendo hoc argm expono illud. Cum dicit. Res secundū esse essentiæ, aut est terminus relationis ideę, quam ipsi ponunt in Deo? aut non? (Supra dist. 35.

patuit quomodo Hen poni: ideam esse quandam relationem in mente diuina, quæ est ratio cognoscendi rem, sed secundum aliud esse cognitum, id est quod ipsa res non est terminus talis relationis secundũ suum esse essentiæ; sed tantum secundum esse cognitum.) Si secundo? tunc sequitur, quòd ipsę res secundum esse essentiæ frustra ponuntur; quia secundũ eos non videntur aliter poni, nisi inquantum sunt termini relationum idealium: quæ æternaliter sunt in Deo. Si primo modo? scilicet quòd terminant secũdum esse essentiæ. ergo aliquid est in Deo per actũ intellectus diuini secundum quod Deus potest aliter se habere; patet quia per Hen. omne aliud à Deo nõ est formaliter necessarium ex se ponatur igitur (licet per impossibile) istud ens quidditatiue aliter se habere: sequitur quod illa entitas in Deo, siue rei, siue rationis, s. illa relatio, quæ vocatur idea, quæ habet istud esse pro termino aliter se habebit; & sic ex positione alicuius circa aliud à Deo mutari poterit aliquid, quod est in Deo per actum intellectus sui quod est impossibile. Ponunt enim isti, quòd istę relationes, quæ dicuntur ideæ: sunt in ipso Deo per actum intellectus diuini: & sic illud tale poterit non esse per non esse talium rerum in esse quiditatiuo.

Singularis difficultas. HIC tamen oritur difficultas contra Doc. quia ipse ponit, quòd intellectus diuinus per actum suum potest causare relationem rationis comparando se, vt intelligentem ad rem, vt intellectam, vt patuit. supra dist. 30. & 35. & alibi. sed talis relatio rationis necessariò est ad aliquem terminum, puta ad esse cognitum creaturæ. ergo ex quo tale esse cognitum nõ sit ex se necessarium si ponatur (licet per impossibile) ipsum non esse: sequitur quòd aliquid quod est in Deo per actum intellectus diuini poterit non esse: & sic aliter se habere. Si ergo contra Hen. est impossibile de illis ideis: non minus hoc erit impossibile apud Docto.

¶ Item ipse expressè ponit, quod intellectus diuinus ab æterno non tantum potest comparare voluntatẽ diuinam, vt potentem creare: sed etiam potest comparare, vt actu volẽtem creare ad ipsam creaturam, vt sic volitam: & ex tali comparatione causat in voluntate diuina, vt sic comparata aliquam relationẽ rationis: quę necessariò terminatur ad creaturam ad quam comparatur voluntas diuina, vt volens creare. ergo posito (licet per impossibile) quòd talis creatura in tali esse nõ sit: sequitur quòd talis relatio causata per actum intellectus diuini poterit non esse: quod est impossibile. Si ergo argumẽtum Scoti concludit contra Hen. non minus ista videntur concludere contra Sco.

Responsio val de singularis. ¶ Respondeo primo, quòd non est simile: quia Henri. posuit illud esse, non esse ex se necesse esse formaliter: posuit enim illud posse non esse, & per consequens sequitur quod Sco arguit cõtra ipsum. Sed esse cognitum, quod Doct. posuit: licet non dicatur necessarium simpliciter; quia tantum habet esse diminutum: est tamen sic necessarium, quod est simpliciter impossibile ipsum non esse: cum producatur ab actu intellectus diuini ante omnem actum voluntatis ad extra comparatum. Per idem dico, quod intellectus diuinus necessariò cognoscit voluntatem diuinam ab æterno, vt volentem creare pro a. & similiter cognoscit creaturam ad quam vt cognitam fit comparatio; & sic stat talis relatio rationis: licet voluntas diuina contingẽter determinet creare pro a. tamen facta determinatione ab æterno intellectus diuinus cognoscit illã: & sic potest comparare.

Obiectio notanda. ¶ Si dicatur, quod istæ rationes factæ possent esse contra aliqua prius determinata à Doc. d. 8. q. vlt. vbi probauit, quod si Deus causaret creaturam de necessitate: tunc haberet relationem realem ad illam: & talis relatio esset idem quod Deus, vt probatum est. dist 8. quia nihil est ibi formaliter quin sit idem realiter ipsi Deo: & per consequens cum relatio necessariò dependeat à termino. ergo termino non existente, talis relatio non existet. ergo nec Deus: & sic magis necesse esse poterit non esse per aliquid minus necesse esse. Sic arguo in proposito. talis relatio causata in tertio instanti, aut est idem, quod Deus, aut aliud? Si aliud? Contra: quia intellectus diuinus causat illam de necessitate in essentia sua. ergo ibi habet esse necessarium, & omne tale in Deo est idem, quod ipse Deus. Si ponitur idem? ergo ipso destructo destruitur Deus: patet quia quæ sunt idem destructo vno, destruitur & reliquum. Sed talis relatio necessario terminatur ad aliquid aliud à Deo: & sic per possibile, vel impossibile destructo tali termino alio ab ipso Deo, destruitur & relatio: & per consequens ipse Deus: & sic magis impossibile poterit sequi ex minus impossibili: & magis necessarium poterit non esse. ex non esse minus necessarij.

¶ Respondeo præmittendo vnum quod dicit Doctor in 2. dis. 1. q. aliquid non posse esse sine alio, nec ẽ contra: potest dupliciter intelligi. Primo ex rationibus suis entitatiuis: ita quod simpliciter repugnet a. esse sine b. & econtra ratione entitatis a. & b. quia. a. est talis entitas: ideo a. non põt esse sine b. similiter quia b. est talis entitas ideo repugnat sibi posse esse sine a. ita quòd talis repugnantia non essendi vnum sine altero, est ab intrinseca entitate eorum. Secũdo, quòd talis inseparabilitas sit tantum à causa extrinseca necessario causante aliquid in alio. sicut ponitur, quòd cœlum non potest esse sine motu: & hoc non est ratione entitatis cœli: sed tantum ab agente extrinseco necessario mouente cœlum, & causante motum in cœlo. Sic dico in proposito. quod talis relatio rationis dicitur inseparabile ab essentia diuina: & hęc tñ est ab intellectu diuino necessario causante talem relationem rationis: & per consequens non est idem realiter cum essentia diuina: & sic non sequitur, quod ipsa destructa destruatur essentia, sicut nec corrupto motu, corrumpitur cœlum. *Solutio.*

¶ Dico vltra, quòd esse cognitum lapidis non est minus necesse esse, quam talis relatio: immo magis erit necesse esse. Tum: quia prius necessario causatur ab intellectu diuino. Tum; quia tale esse præsupponitur relationi illi, vt terminus: & sic talis relatio dependet ab illo, &c.

¶ Quarto principaliter arguit ducens ad hoc inconueniẽs, scilicet quòd ideę habeant perfectius esse ipsis rebus ideatis, quod est inconueniens. Et arguit sic. Ex quo sunt prius productæ ab intellectu diuino per modum naturæ: & secundum totam virtutem ipsius intellectus, videntur ex hoc habere perfectius esse: quia causa perfecta, & independens naturaliter in causando: & agens per modum naturæ videtur producere immediatiora sibi perfectiora: hęc etiam patuit supra d. 3. q. 2.

¶ Quinto arguit sic. Istas ideas producit in esse, aut vt cognoscens, aut vt non? Si sic, ergo sunt cognita antequam sint in isto esse: & ita frustra ponuntur istæ entitates propter cognitionem diuinam æternam. Si non? igitur producit eas mere naturaliter: quod videtur inconueniens de quocunq; producto alio a se in natura: immo et producit filiu, vt intell: licet non vt intelligens formali: sicut expositum est. supra d. 2. par. 2. q. 3. in simili: & hæc expresse patet supra d 6. q. vnica. & in simili d. 10 de productione Spiritussãncti, vide quæ ibi notaui; pater enim producit filium, vt filius est prius intellectus: licet intellectio qua ipsum intelligit, nõ sit ratio formalis producendi filium, vt patuit supra d. 2 6. & 13. & alibi. ergo multum erit absurdũ dicere, quod intell

diuinus

diuinus producat aliquid non intelligens illud: sed quòd producat eo modo, quo ignis producit.

Apparēs cōtradictio, et notāda impugnatio.

HIC tamen occurrit difficultas ex dictis Sco. Videtur enim in hoc sibi cōtradicere. Tum: quia quando producit rem in esse cognito, aut prius intelligit illam, aut non? siue aut producit intelligens, aut nō? Si sic? ergo prius præintelligūtur, quàm producantur. non ergo producit mere naturaliter, sicut ignis producit lignum calidum. Tum: quia per Docto. intellectus diuinus in tertio instanti producit relationem rationis. vt supra patuit distinct. 30. & 35. aut producit intelligens, aut non? Si sic? ergo talis relatio fuit præcognita: & tunc certum erit, quòd non actu reflexo sicut ipse ponit ipsam cognosci, aut nō intelligēs, & tunc producit mere naturaliter. Tum: quia ipse concedit, quòd intellectio diuina est quasi producta. Tunc sic: aut producit eam, vt intelligēs, aut non? Si primo? ergo prius præintelligebatur: & tunc alia intellectione: & sic processus in infinitū. Si secundo? ergo mere naturaliter producit, sicut ignis producit ignem. Tum: quia voluntas diuina vult Ioannem esse album: aut hoc, quod est Ioānem esse album est præintellectum, aut non? Si sic? contra ipsum qui vult, quòd contingens inquantum huiusmodi non sit præcognitum, antequam voluntas determinet: immo ipsa prius determinat, & post intelligitur. vt patuit supra distinctione 39. & in prolo. q. vlt. in materia an theo. sic scientia practica. vide ibi.

Responsio.

RESPONDEO, q nulla est contradictio. Et præmitto aliqua, q aliud est producere aliquid tantum secundum esse secundum quid: & aliud est producere secundū esse simpliciter. Esset enim inconueniens intellectum diuinum omnino independentem, & in essendo, & in causando producere aliquid secūdum verum esse simpliciter, & reale, & non præintelligere illud. Et posuit Doc. independens in agendo: quia hoc non est inconueniens de agente omnino dependente, vt de sole, quòd producat non intelligendo, vt supra patuit. distin. 2. parte 1. quæst. 1. in illis præambulis: tunc enim dirigeretur ad finem ab alio cognoscēte, & amante finem, vt ibi patuit. Esset ergo inconueniens in intellectu diuino producere aliquid in esse simpliciter, non cognoscendo illud. Loquendo vero de esse secundum quid: nullum est inconueniens. Modo Hen. posuit res ab æterno habere verum esse essentiæ, quod est esse simpliciter. Et sic patet ad argumenta.

Alia rñsio.

¶ Potest etiam aliter responderi ad omnia argumenta singillatim. Ad primum dico, q producit intelligendo: sic tamen q actu illo quo producit etiam intelligit: ita q ante illam intellectionem, nihil creaturæ fuit in quocunque esse, & sufficit, q producat in esse intellecto, siue in esse cognito. Et sic producere aliquid, vt intelligens potest dupliciter intelligi. Primo, quòd intellectio prius terminetur ad ipsum producibile, quàm producatur in esse. Secūdo, q ipsa intellectio tantum terminetur ad esse cognitum in eodem instanti, quo producit illud in tali esse: & sic intellectus diuinus isto secundo modo producit intelligens.

Producere. vt itelligēs capitur dupliciter.

¶ Ad aliud de relatione rationis: dico quòd non est producta, sed tantum derelinquitur ex tali comparatione: & quòd entia rationis non dicantur proprie produci, supra exposui ad mētem Doc. d. 3. q. 7. Posito etiā q sit producta non est inconueniens producere ipsam non intelligens: non enim est aliquod producibile, vt in vltimum finem ordinabile. Et forte nullum etiam esset inconueniens intellectum diuinum producere illam, vt intelligens: sic intelligendo, quòd producit illam, vt prius terminum, & fundamentum intelligens: & hoc modo ipse concedit, vt supra patuit distinctione 35.

De productione relationis rationis.

¶ Ad aliud de diuina intellectione, patet respōsio: quia non est producta, cum sit idem realiter, & essentialiter. Et vltra intellectus nō comparatur ad ipsam operationem qua intelligit: ipsa enim præsupponitur omni productioni: aliter oporteret procedere in infinitum in intellectionibus.

¶ Ad vltimum de voluntate. Dico, vt infra patebit d. 39. q voluntas de necessitate fertur in præcognitū. Et hoc debet intelligi de terminis: nunquam. n. posset velle Ioannem fore album, nisi intellectus diuinus præintelligeret Ioannem, & albedinem: & non oportet ipsum præintelligere, vt album: & sic patet quomodo Doc. subtilis sibi non contradicit, & qūo argm̄ concludit contra Hen. & non contra seipsum.

¶ Item 6. arguit Doc. dicens, q non videtur probabile, quod dicit Hen. scilicet q respectu causæ exemplaris sit vnus effectus alius ab effectu causæ efficientis. Dicit enim Henri. quòd res in esse cognito causantur à Deo, vt à causa exemplari: quia Deus, vt habens illas relationes ideales producit diuersas res in esse cognito, & producuntur ab ipso Deo in esse existentiæ, vt a causa efficiente. Contra hoc arguit: quia, causa efficiens, & exemplaris nō videntur distingui: causa enim exemplaris videtur efficiens: efficiens enim diuiditur in efficiens per intellectum, siue à proposito, & efficiens per naturam. vt patet 2. physi. t. c. 49. Sed de ista distinctione, supra patuit d. 2. parte 2. q. 3. Et de hoc vide prolixius in quoli. q. 16. Sicut igitur naturaliter producens non est alia causa ab efficiente: ita nec exemplaris, nec exemplariter producens: & ita idem est effectum, & exemplariter productum alicuius intelligentis inquantum est intelligēs, & inquantum exemplans. Et proprie loquendo causa exemplaris est causa libera: quæ ideo dicitur exemplaris: quia in mente semper habet similitudinem rei causabilis, vt exemplar dirigens in opere. Nam vt in prolo. q. de praxi exposui: omnis actus elicitus, vel imperatus à voluntate non potest dici rectus, nisi pro quanto elicitur, vel imperatur conformiter rationi rectæ: præcedit enim in intellectu ratio recta, siue cognitio practica qua puta artifex cognoscit tale opus sic debere fieri: & talis cognitio dicitur exēplar: & pro tanto voluntas dicitur causa efficiens exemplaris, pro quanto vult illud opus fieri conformiter tali cognitioni. Vtrum modo tale exēplar concurrat effectiue ad actum voluntatis patuit, supra quid dicendum in q. de praxi. & magis patet in 2. d. 25.

Quid sit cā exemplaris.

¶ Ibi. Quod etiam addit compositionem esse in creaturis per istam potentialitatem ad actum, non videtur rationabile. Henri. posuit, quòd ex ipso esse essentiæ, & esse existentiæ ipsius creaturæ componitur ipsa creatura. Doc. contra hoc arguit: quia secundum istos esse essentiæ, & esse existentiæ sunt simpliciter idem. ergo non faciunt compositionem rei, & rei: patet per eos qui volunt, quòd relatio non facit compositionem cum fundamento: quia ipsa non est aliud à fundamēto. ergo. Et in hoc Doc. non sibi cōtradicit qui supra d. 8. q. de simplicitate an. s. creatura sit simplex: vult q omnis creatura sit cōposita ex actu, & potentia obiectiua: quia hic loquitur, q ex actu, & potentia obiectiua, non componitur tanq̃ ex duabus rebus: quia ens tm̄ in potentia obiectiua non potest dici res realis: cū tm̄ habeat esse ꝭm quid. Et sic patet quantum ad improbationem opinionis.

Solutio contradictionis tacita.

CONCEDO conclusionem istarum rōnum. s. q creatura, inquantum fundm̄ relationis æternæ ad Deum, vt cognoscentem habeat vere esse essentiæ ex hoc, quòd est sub tali respectu. Et hoc specialiter probatur: quia non tantum esse essentiæ fundat relationem talem ad Deum: sed etiam esse existentiæ:

quia secundum August 5. super Gen. c. 7. Non aliter nouit facta, quàm fienda præcognouit; igitur esse existentiæ, sicut esse essentiæ: & tamen propter istam relationem fundatam non concedit aliquis esse existentiæ fuisse verum reale esse ab æterno, ergo pari ratione non est concedendum de esse essentiæ, idest q Deus ab æterno sicut produxit Ioannem in esse cognito quoad esse essentiæ: ita produxit ab æterno quoad esse existentiæ: quia producendo Ioannem in esse cognito, quantum ad esse essentiæ: & quia sibi non repugnat esse existentiæ. ideo ab æterno produxit in esse cognito quantum ad esse existentiæ, & tamen non est necesse, q vt cognoscatur, siue vt habeat esse cognitum secundum esse existentiæ: quòd talis existentia fuerit in vero esse reali: sufficit enim quòd fuerit in esse cognito in quo esse forte fundatur existentia in esse possibili. hoc idem videtur dicendum de esse essentiæ.

¶ Ibi. Omnia etiam motiua, quæ adducuntur de intellectu diuino, videtur etiam posse adduci de intellectu nostro: quia si aliquid non sit: potest tamen à nobis intelligi: & hoc siue essentia eius, siue existentia eius: & tamen non propter intellectionem istam ponitur, q illud habeat verum esse existentiæ, vel essentiæ. Nec est differentia quoad hoc: nisi q intellectus diuinus produxit illa intelligibilia in esse intelligibili primo: ita quòd ante illum actum nullum esse habēt, nec reale, nec intelligibile, nec simpliciter, nec secundum quid: sed intellectus noster non producit primo: quia omnia per se intelligibilia ab æterno fuerunt de necessitate naturæ producta ab actu intellectus diuini in esse intelligibili. Et sic patet quid dicēdum ad q. principalem.

CONTRA illud &c. Hic Doc. per ista duo argumenta intendit probare, quòd esse essentiæ vere fuerit ab æterno. Et probat sic primo: quia omne fundamentum relationis secundum q fundat relationē sic est: patet quia si album secundum esse albi fundat similitudinem, secundum tale esse erit. Sed lapis secundum verum esse essentiæ fundat istam relationē ad Deum, vt scientem: & hoc ab æterno. ergo lapis secundum illud esse erit in æternitate. ergo esse essentiæ lapidis fuit ab æterno. Probatur minor: quia lapis secundum illud esse fundat relationem ſm quod esse eius, vt obiectum cognoscitur ab intellectu diuino: cognoscitur autem verè ſm esse essentiæ. ergo.

¶ Præterea. Prima productio, non est tantum alicuius relationis: quia relatio non est nisi in absoluto. ergo cum concessum sit in præcedenti q. Deum producere res in esse intelligibili, secūdum quòd res cognita dicitur esse idea: sequitur quòd in illo instanti secundo, oportet ponere aliquam entitatem absolutam rei productæ: ita q in ente absoluto habente talem entitatem fundetur relatio ad producens, ergo &c.

AD primum dico. Doc. respondet ad ista duo argumenta. Et licet respōsio ad primum sit facilis. Nota tamen aliqua dicta ibi. Primum. Distractum non est respectu distrahentis distractum: sed respectu tertij ad quod comparatur sub ratione distrahentis, vt patet 2. peryermenias. c. 2. Distrahere propriè est propriam termini significationem mutare, & oppositū inducere: vt homo mortuus: ly, mortuus distrahit, ly, homo: quia tollit rem significatam per ly, homo, & oppositum inducit. s. priuationem hominis, siue humanitatis. Et sic, ly, homo nō distrahitur respectu, ly, mortuus: sed respectu cadaueris de quo prædicatur homo mortuus: est enim contradictio hō mortuus puta dicendo: cadauer est homo mortuus. Similiter diminutum respectu diminuentis, non diminuitur: sed respectu tertij: vt, homo albus ſm dentes, respectu ethyopis de quo dicitur. Et dicit diminutum,

Notabile de determinatione distrahēte, vel diminuente.

quando non tollitur significatū diminuti, sed aliqua pars, & pars maior: vt album secundum dentes dicitur diminutum album: quia si secundum dentes nō adderetur: significaret. q principalior pars esset alba: sed cum additur. significatur oppositum, idest quod non principalior pars sit alba.

¶ Secundum dictum, hæc determinatio esse in opinione est determinatio diminuens ſm philosophum vbi supra, & similiter esse in intellectione: siue esse exemplatum; siue esse cognitum: siue esse repræsentatum, quæ omnia æquiualēt. Esse. n. Homeri simpliciter, & non diminutum est obiectum opinionis. sed illud esse simpr, vt in opinione est esse ſm quid: & ideo nō sequitur. Home. est in opin. ideo Home. est? est enim fallacia ſm quid. Sic in proposito. lapis simpliciter comparatur ad intellectionem diuinam, & non tantum ſm esse essentiæ lapidis: sed etiam ſm esse existentiæ: tñ illud vt acceptum sub ista cōparatione ad scientiam Dei diminuitur: non quidē distrahitur, quasi nō staret ens simpliciter cum tali respectu: sed diminuitur: ita q talis respectus nō ponit necessario suum determinabile esse ens simpliciter.

¶ Ex hoc apparet, q quidam exponentes Scotum non ipsum intelligūt. Dicunt. n. sic. Esse in opinione, vel intellectu tm̄ est determinatio diminuens immo distrahens: quia est esse similitudinem rei cognitæ, & cognosci, quæ est relatio tantum fundata in similitudine rei. In hoc enim contradicit Doc. qui expresse vult, q non sit determinatio distrahens, sed tantum diminuens; quia cum determinatione distrahente nullo modo potest stare oppositum, &c. Nam cum dico homo mortuus: est impossibile, q cum, ly, mortuo stet significatum hominis: vt patet. sed non in opinione: stat enim quòd Franciscus habeat esse in opinione: & quòd etiam habeat verum esse.

Improbatio quorundam exponētium Sco.

¶ Ibi. Tunc ad formam argumenti, &c. Dicit, q quando dicitur fundm̄ relationis est ſm illud esse secundum quod fundat relationem. Verum est qn̄ relatio illa fundata non est simpliciter diminuens esse fundamenti. Sic est in proposito. lapis ab æterno habet tantum esse cognitum: & sic tantum est in cognoscente, sicut cognitum dicitur esse in cognoscente: & sic patet, q talis relatio diminuit. Cum enim dicitur lapis est in intellectu: ibi lapis verus accipitur in subiecto: quia verus lapis cognoscitur, ideo respectu cognitionis non diminuitur: tamen comparādo ad cognosci, quod habet in cognitione: tunc diminuitur, & ideo non sequitur, lapis habet esse cognitum. ergo lapis existit, vel lapis est verum ens? sed est fallacia secundum quid ad simpliciter. Et Doc. assignat rationem realem huius scilicet secundum quid, & simpliciter: quia prima distinctio videtur esse in ens extra animam, & in ens in anima. Et ens extra animam potest distingui in actum, & potentiam essentiæ, & existentiæ: & quodcunque istorum, potest habere esse in aīa, & illud esse in anima aliud est ab omni esse extra animam. Et ideo de nullo ente sequitur: si habet esse diminutum in anima, q propter hoc habeat esse simpliciter: quia illud esse est ſm quid absolute: quod tn̄ accipitur simpliciter inquantum comparatur ad animam, vt fundamētum illius esse in anima.

¶ Nota tamen secundum aliquos, q quando Doc. accipit actum, & potentiam esse extra aīam, accipit ibi materiā, & formā: & nō accipit pro esse in potentia obiectiua: quia tale ens in potentia nihil est. Sed hoc non videtur ad mentem Doc. quia actus, & potentia pertinent ad idem genus, loquendo de potentia obiectiua, vt ipse exponit in secundo dist. 12. & 16. eadem enim est albedo numero, quæ est in potentia obiectiua, & quæ existit. Et ideo non vr accipere ens in potentia obiectiua pro ente rationis. Enti enim propriè rōnis repugnat esse existentiæ: non aūt

lapidi

lapidi in potentia obiectiua. Ideo etiam non ſequitur, habet eſſe cognitum. ergo eſt ens poſſibile exiſtere: chimera enim habet eſſe cognitum, & ſimiliter ſecundæ intentiones: & tamen non ſunt poſſibiles exiſtere: non ergo videtur accipere ens in potentia, pro materia prima.

¶ Ad ſecundum argumentum. Dicit Doc. q productio in eſſe cognito eſt alterius rationis ab omni productione ſecundum eſſe ſimpliciter: & talis productio in eſſe cognito non eſt relationis tantum, ſcilicet cognoſci, id eſt q non eſt tantum ipſum cognoſci paſſiue: ſed etiam eſt fundamenti abſoluti: non ſecundum eſſe eſſentiæ, vel exiſtentiæ, quod eſt verum eſſe: ſed ſecundum eſſe diminutum, quod eſt eſſe ſecundum quid, etiam entis abſoluti: quod tamen ens abſolutum ſecundum iſtud eſſe diminutum concomitatur eſſe relationis. Ex iſta littera (vt videtur) non rectè exponunt hic Doctorem ſic dicentes. Productio rei in eſſe cognito, non eſt tantum productio illius relationis, quod eſt cognoſci paſſiue: ſed etiam fundamenti abſoluti, id eſt ſimilitudinis rei cognitæ: quam ſimilitudinem concomitatur illa relatio rationis: quæ eſt cognoſci. Hæc enim non videtur intentio Doct. quia non video, quòd ab æterno producatur ſimilitudo lapidis, in qua fundetur illa relatio rõnis: quia oporteret quærere, quod eſſe habet illa ſimilitudo. Si rationis tantum? ergo relatio rationis, ſcilicet cognoſci paſſiue fundaretur in alia relatione rationis: & vltra non cognoſceretur tũc lapis, nec proprie diceretur lapis cognitus. Ideo melius videtur dicendum, q ipſe lapis ſecundum eſſe diminutum eſt fundamẽtum talis relationis. Et hoc etiam patet per exemplum ſequens in littera de Cæſare, &c.

¶ Ibi. Et ſi velis quærere aliquod eſſe verum huius obiecti, &c.

¶ Dicit Doc. q lapis ab æterno cognitus, nullum eſſe verum habet, ſed tantum habet eſſe ſecundum quid, quod ſcilicet eſſe verum formaliter prædicet de lapide cognito. Si tamẽ loquamur de aliquo eſſe terminatiue: hoc modo lapis habet verũ eſſe reale: quia terminatur, vt ſic cognitus ad intellectionẽ diuinam ſub ratione abſoluta. & ſic participatiue, & denominatione extrinſeca, lapis ab æterno cognitus poteſt dici habere verum eſſe ſimpliciter. Et quod addit de regulis æternis, &c. Vide quę expoſui ſupra di. 3. quæſt. 4. Nunc reſtat ſoluere argumenta principalia.

AD argumenta principalia. Primo arguebatur ſic. Homo non eſt ex ſe ens ratum: quia tunc eſſet Deus, & tamẽ eſt ens ratum per reſpectum ad Deũ, vt efficientem: quia tunc haberet verum eſſe exiſtentiæ, & vt ſic non poſſet diffiniri. ergo erit ens ratum per reſpectum ad exemplar in Deo: & ſic erit ens ratum per talem reſpectum, quo ad eſſe eſſentiæ. ergo.

Quõ homo non ſit ens ratum. ¶ Reſpondet Docto. dicens, q homo non eſt ex ſe ens ratum, accipiendo ens ratum pro ente firmo, ſiue eſſentiæ, ſiue exiſtentiæ: quia iſta non ſeparantur qualitercunque diſtinguantur: ſed ab efficiente hoc modo eſt ens ratum: eſt tamen ens ratum accipiẽdo ens ratum pro omni eo, cui non repugnat verum eſſe eſſentiæ, & exiſtentiæ: & ſic chimera hoc modo non poteſt dici ens ratum. Et cum infertur, q non eſt ens ratum, niſi effectum. Conceditur de ente rato primo modo, & tale ſic effectum eſt exiſtens Et cum vltra infertur. ergo non eſt eius diffinitio, niſi vt exiſtens. Negatur iſta conſequentia: quia diffinitio eſt diſtincta rei cognitio ſecundum omnes partes eſſentiales. diſtincta autem cognitio poteſt eſſe alicuius non exiſtentis. De qua diffinitione ſupra expoſitum eſt. Sufficit enim quòd homo ſit ens ratũ ſecundo modo: quia ex ſe non repugnat ſibi eſſe tam eſſentiæ, quàm exiſtentiæ: & vt ſic poteſt diſtinctæ cognoſci ſecundum omnes eius partes eſſentiales: quæ diſtincta cognitio dicitur diffinitio. Et non ſequitur vltra. homo iſto ſecundo modo eſt ex ſe ens ratum, ergo eſt Deus? quia Deus non eſt tantum cui non repugnat eſſe, ſed eſt ex ſe ipſum eſſe, vt ſupra patuit diſtinctione ſecunda. Quod etiam infertur, q homo eſt formaliter ens ratum aliqua relatione. Hoc patet eſſe diffuſe improbatum. ſupra diſtinctione tertia, quęſtione quinta. de illa ratitudine contra Hen.

¶ Secundo arguitur ſic. Intellectio realis, & metaphiſica eſt ad terminum realem, ſed cognitio qua Deus cognouit lapidem ab æterno eſt realis, & metaphyſica, patet. ergo lapis habuit eſſe reale ab æterno.

¶ Reſpondet Docto. quòd cognouit lapidem ab æterno, & quòd talis cognitio fuit realis, & metaphyſica, ſcilicet qua cognoſcitur res, & non logica qua ſcilicet tantum cognoſcitur ens rationis: & ſic ſequitur. ergo res ſemper fuit cognita. ergo quando fuit cognita fuit vera res exiſtens, ſiue ſecundum eſſe eſſentiæ: non ſequitur. Dicitur ergo realis, quia terminatur ad rem, quæ licet ab æterno habeat eſſe diminutum: tamen ſibi non repugnat, quòd ſit vera res, & quantum ad eſſentiam, & quantum ad exiſtentiam. Cognitio verò logica proprie terminatur ad ens rationis, cui repugnat formaliter eſſe ens reale. Ex his ergo patet reſponſio ad argumenta principalia.

PER idem ad illud, quod adducitur pro opinione. Nunc Doc. ſoluit argumenta adducta pro opin. Hen. quorum primum fuit. Obiecti ad potentiam eſt proportio aliqua, vt patet. ſed lapis ab æterno fuit obiectum intellectus diuini. ergo ab æterno habuit proportionem ad intellectum diuinum. ergo ab æterno habuit eſſe reale. patet, quia proportio eſt paſſio entis. non ens enim non poteſt proportionari enti.

¶ Reſpondet Doc. q hæc proportio eſt relatio cogniti ad cognoſcentem: & hæc relatio eſt diminuens ens, in quo fundatur, vt ſupra patuit. modo relatio diminuens ens, non oportet, q requirat ſecum entitatem ſimpliciter illius entis, quod determinat. Et cũ dicis, non eſt talis proportio alicuius impoſſibilis ad intellectum diuinum. Dico, q bene poteſt eſſe, q omnino niger non ſit albus: nec tamen propter hæc albus ſecundum dentes eſt ſimpliciter albus: ita poteſt eſſe, q omnimoda improportio ſit impoſſibilis ad intellm diuinum, & aliqualis proportio ſit poſſibilis ad intellectum eius: non tamen ad eſſe ſimpliciter. Et ſenſus eſt. q licet impoſſibile eſſe ſimpliciter nullam proportionem habeat ad Deum: tamen ens poſſibile exiſtens, licet actu non exiſtat poterit habere aliqualem proportionem: & ſic eſt in propoſito. *Quid ſit proportio.*

¶ Secundo, Arguit à commutata proportione ſic. ſicut ens ad non ens: ita poſſibile ad impoſſibile. ergo per mutatam proportionem. ſicut ens ad poſſibile: ſic non ens ad impoſſibile: ſed oẽ ens eſt poſſibile. ergo purum non ens eſt ſimpliciter impoſſibile.

¶ Reſpondet Doc. Et nota primo, q iſte modus arguendi à permutata proportione eſt ſumptus ab Euclide li. 5. concluſione 16. Si inquit quatuor quantitates proportionales fuerint, permutatim proportionales erũt: quæ probatur per 15 concluſionẽ præcedentem: eadem eſt proportio multipliciũ, & ſubmultiplicium. Exemplum proportionis 16. concluſionis. ſicut ſe habent 8. ad 4. ita 6 ad 3. nam ſicut 8. ad 4. eſt proportio dupla: ſic 6. ad tria. permutemus ergo comparando primum ad tertium: & ſecũdum ad quartũ, ſiue comparando primum extremũ proportionis ad tertiũ: & ita ſm ad quartũ permutatur

ergo sic.ergo sicut se habent 8.ad 6.ita 4.ad duo. Sed 8.ad 6.est proportio sexquitertia patet, quia 8.continet 6.& tertiam partem.f.duo.ergo 4.ad 3.erit similiter proportio sexquitertia:quia 4.continet 3. & tertiam partem trium.f.vnum. Exemplum secundi de multiplici. Multiplex.n.est quantitas,quę aliquoties continet aliam: sed sub multiplex est quantitas,quæ aliquotiens continetur ab alia ponitur ergo tale. Exemplum,sicut se habent 24.ad 8.ita 12 ad 4.ergo permutando sicut se habent 24.ad 12.ita 8.ad 4.quia in prima est proportio tripla. in secunda est proportio dupla. Dicit ergo Doc. quod ista proportione certa in quantitatibus vtuntur aliqui in argumentis,& philosophus vsus est in duabus regulis in secundo priorum.Si a & b.conuertuntur,& c & d.conuertuntur, & a.& c contradicunt b.& d.contradicunt, & econuerso cõsequentia est necessaria:patet quia si homo, & risibile conuertantur,& similiter nõ homo, & nõ risibile conuertantur:sequitur permutatim,quod si homo, & non homo contradicant: quod etiam risibile, & non risibile contradicunt. Et addit,quod vbicunque potest haberi aliqua proportio correspondens illi conclusioni 15. Euclidis per quam tenet ista permutatio correspõdens 16.tunc permutatio est bona: & quando,non non.

Multiplex quantitas.

¶ Deinde notat, quod talis permutatio communiter tenet in terminis conuertibilibus:& nunquam tenet in terminis, vbi vnus est superior, & alius inferior: quia ibi committitur fallacia consequentis:quia extrema duarum contradictionum adinuicem cõparata habent proportionem conuersam in inferẽdo, & non eadem, idest quando in affirmatiuis arguitur ab antecedente ad conseque.s:quia aliter nõ tenet, vt homo est.ergo animal est.in negatiuis debet argui econuerso.vt non animal est . ergo homo non est: & non debet argui sicut primum ad tertium,& secundum ad quartum; sed debet dici.ergo sicut primum ad tertium,ita quartum ad secundum:quia debet negatiue econuerso argui vbi in tertio loco ponit quartum,& secũdum in quarto loco:vt sicut se habet homo ad non hominem sic animal ad nõ animal. ergo sicut se habet homo ad animal: sic non animal ad nõ homo: sed sic arguendo. si brunellus est homo. brunellus est animal:sed non est homo.ergo non est animal:non valet consequentia : sed debet quartuo ad secundum comparari: quia nõ animal est quartum, & non homo est secundum:& debet sic argui. ergo si brunellus non est animal,brunellus non est homo. Sic in proposito debet argui,si omne ens est possibile.ergo omne impossibile est non ens, & non ecõuerso.ergo omne non ens est impossibile.

¶ Et quod additur, quod vnum nihil est magis nihil, quam aliud nihil: Respondet quod tripliciter inest negatio alicui.Primo non propter repugnãtiam alicuius positiui ad affirmationem illius negationis: sed propter negationem causæ non ponentis illum effectũ: vt lignum non est calidum, quia ignis non calefacit illud . Secundo inest negatio positiui propter repugnantiam eius ad affirmationem oppositam: illi negationi.& hæc dupliciter:aliquãdo enim præcise est talis repugnãtia pp aliquid vnũ de intellectu vtriusque,sicut speciebus eiusdem generis proximi,negationes earum mutuę dñr de se pp repugnantiam earum: quæ est pp solum vnum inclusum in intellectu vtriusque.f.dfiam vltimam completiuam. Quandoque verò pp plura inclusa in intellectu alterius, vel vtriusque. Sicut si accipiantur duæ species specialissimæ duorum generum generalissimorũ,repugnant sibiinuicem affirmationes pp multa inclusa in eis, quot sunt.quot sunt prædicata dicta in quid de vtroq; in suo genere.vt Ioannes nõ est albedo, quia homo, substantia,animal corpus:& hmõi.Sic in proposito,

Nota hanc responsionem.

Primo modo homo in æternitate est non ens:quia homini non repugnat affirmatio entis, chimeræ aũt repugnat esse ens:& ideo non dicimus,quod chimera sit nõ ens primo modo: sed bene chimera tertio modo est nõ ens:quia repugnat sibi simpliciter entitas. Sed quare homini non repugnat sibi, & chimeræ repugnat,quia hoc est hoc,& illud est illud:& hoc in quo cunque intellectu concipiente: quia (sicut sępe dictũ est) quæcunque repugnant suis formalibus rõnibus repugnant:& hæc magis infra patebit d.43.

¶ Ad Aug.de capacitate. Dico,quod accipit capacitatem formæ pro materia, quæ dicitur capacitas formæ : quæ materia habet aliquam veram entitatem, & non tantum qualem habet anima antichristi antequam creetur. De hoc in 2.d. 12.q.1.& 2. Vbi probat,quod materia hẽt verũ esse existentiæ extra suã cãm.

¶ Ibi. Ad ipsum sup Io. Dicit Do.quod qñ manus litteras format actu,ẽt cor dirigit,& simul, & non prius causat,& plus facit cor quàm manus: tamen qñ manus nõ causat, sed solum cor, producit lras in esse cogníto:tunc litterę illæ non habent aliquod esse verũ.

Pulchrum exemplum.

¶ Ad Aui. Dico,quod duplex est fluxus rerũ à Deo, vnus in esse cognito:alius in esse reali:& ille in esse cognito est primus:quia intellectus diuinus prius producit non ens in esse cognito,quàm voluntas habeat actũ circa illud . Sed talis fluxus in esse cognito in nobis non est primus : immo res prius realiter existunt, quàm producantur in nobis in esse cognito. Nec Auic. dicit fluxum rerum in esse cognito esse rerum in esse quiditatiuo.Nam esse quiditatiuum est esse reale. Et sic finis huius distinctionis.

Duplex est fluxus rerũ à Deo.

Distinctio Trigesimaseptima.

Quæritur. Vtrum Deum esse præsentem vbique secundum potentiam inferat ipsum esse vbique secundum essentiam. Hoc est vtrum omnipotentia inferat immensitatem?

Quæstio Prima.

S.raphycus Bonauen. primo sententiarum distin.37. quæst.2. Artic 1.
Alexander Alensis prima parte summe, questione 9. membro 2 & 3.
Scotus 1. senten dist. 37 q 1.
D.Thomas 1.parte summa.q.8.Artic 3.
Ricardus 1.senten dist.37.q.1.
Durandus 1.senten.dist.37.q.2.
Franciscus de Mayronis.1.sent.dist.37 q.1.



IRCA distinctionem trigesimamseptimam quæritur. Vtrum Deum esse vbique per potentiam,inferat eũ esse vbiq; per præsentiam,idest an illa consequentia sit bona: Deus operatur,vel potest operari vbiq;. ergo Deus est essentialiter vbique secundum propriam,& realem præsentiam suæ essentiæ: & sic intelligitur titulus q.

RESPONDEO, agens creatum potest agere vbi non est,tamen oportet communiter,quod sit immediatum cuilibet suo proximo passo, in quod agat: licet quandoque non agat in illud actione eiusdem rõnis actioni, qua agit in remotum . vt piscis mortificans manum piscatoris non mortificat rethe,exemplum. Sol in visceribus terræ aliquid agit, vt metalla, & calefacit superficiem terræ, & aerem, & illuminat cœlum sibi contiguum: & ideo non agit actione eiusdem rationis in passa omnia. vt patet in exemplo. Addit Doc. quod non semper agit eadem potentia

Pulchrum exemplum.

tentia in remotum, & propinquum, patet quia corpus celeste generans mineram in visceribus terræ, vel aliquod mixtum in his inferioribus, generat mediante sua forma substantiali: quia non substantia, non potest generare substantiam, vt probat Doct. in 4. dist. 12. & tamen calefacit propinquum mediante lumine, & similiter mediante luce sua illuminat cœlum. Et dicit quòd hoc accidit scilicet quòd secundum vnam potentiam agat in remotum, & secũdum aliam in propinquum vel scilicet propter coniunctionem istarum potentiarum, quarum vna habet pro passo proportionato propinquum, & alia remotum. Vel accidit propter imperfectionem agentis, in quo est defectus virtutis actiuæ propter quem defectum prius agit secundum formam imperfectiorem, quàm perfectiorem: sicut generans corruptibile prius alterat, quàm generat &c.

¶ Concludit Doct. quòd si tollamus ab agente creato talem concursum duarum potentiarum, & secundo tollamus ab eo istam imperfectionem, nõ oportebit eum prius producere imperfectius, quia non videtur aliqua ratio quare non erit præsens remoto secundum potentiam, secundum quod est modo præsens sibi secundum potentiam actiuam. Et maxime si illa potentia secundum quam agit in remotum sit simpliciter potentia actiua perfecta: quanto enim est perfectior forma in creaturis, tanto videtur ratio agendi in remotius.

¶ Ex his respondet ad q. dicens quòd cum omnipotentia quæ est simpliciter perfecta potentia actiua, non requirat actionem in vnum passum prius, quàm in aliud: nec propter diuersas potentias concurrentes in agente, nec propter priorem generationem imperfectioris: quòd talis omnipotentia sit ratio agendi in quodcunque, & producendi quodcunque possibile: licet per impossibile ipsum cuius est omnipotentia non esset vbique: & secundum hoc videtur esse tenenda pars negatiua quæstionis.

¶ Confirmatur. Si enim omnipotentia est voluntas ad cuius velle sequitur rem esse: cum voluntas possit æque velle distans, sicut propinquum, videtur quòd si omnipotens esset per impossibile in aliquo loco determinato, & non vbique: posset velle aliquid esse in alio loco, cui non repugnaret esse: & per consequens suo velle illud haberet esse in illo loco, & per consequens illud fieret ab omnipotente absque hoc, quòd omnipotens esset præsens sibi secundum essentiam.

¶ Confirmatur etiam quia ante mundi creationẽ non est imaginandum vacuum infinitum: quasi ibi prius fuerit Deus præsens secundum essentiam, antequam produceret mundum: immo non vt alicubi præsens Deus secundum essentiam, fuit potẽs facere mundum. Sicut igitur ibi præsentia immensitatis non præexigebatur præsentiæ potentiæ suæ, vt potentia est: immo potentia prius habuit terminũ suum, quàm esset præsentia secundum essentiam, ita videtur modo quòd non oporteat præintelligere Deum in aliqua parte vniuersi, vt ibi aliquid causet: sed magis e conuerso primus sit ibi secundum potentiam, vbi prius causet aliquid, & tunc licet per impossibile non esset ibi præsens secundum essentiam, posset tamen ibi causare.

Quomodo agens sit præsens passo. ¶ Ad illud philosophi. 7. phys. c. quòd omne agẽs est præsens passo. Dicit quòd verum est de agentibus naturalibus, quæ agunt per qualitates naturales vel formas actiuas, quæ non sunt principia agendi in remotum: nisi sint aliæ formæ concurrentes, quæ sunt principia agendi in propinquum: ita autem non est de voluntate, qua omnipotens agit. Cõcluditur ergo esse vbique ratione suæ immensitatis. vt alibi patebit.

Tho. Gaiet. contra Sco. SED quidam nouus expositor. San. Tho. respondet in prima parte. quæst. 8. art. 1. Primo dicens, quòd hæc est falsa, quòd sol agat immediate in distans: & similiter quòd forma substantialis sit principium elicitiuum mineræ est falsum, quoniam substantia nullius operationis est proximum elicitiuum. Nec inconuenit accidens esse principium instrumentale generationis substantiæ; instrumentum enim non est causa, sed causæ organum. Deinde dicit quòd propter neutram illarum causarum conuenit agentibus naturalibus non posse agere in distans, nisi in propinquum præagat: sed est propter imperfectionem negatiue pertinentem ad virtutem actiuam inquantum limitata est. & ideo reseruatur hoc soli Deo. Hanc rationem à sensibus accepimus. Illas vero Sco. finxit. Vnde Aris. septimo physicorum inductiuè ex sensibilibus probat mouens etiam intentionale, & motum oportere esse simul. vt patet ibi de obiectis sensuum. Et si quæratur quæ vniuersalis ratio sit, quòd agens & immediatum patiens oportet esse simul, seu coniungi. Respondetur quòd cũ esse simul, seu coniungi & immediate attingere non vniformiter se habeant: non potest eis vniformis ratio assignari: præsentia enim substantiæ, & præsentia potentiæ immediate in quibusdam sunt diuersæ omnino, in quibusdam vero coincidunt: & propterea dicendum est, quòd vbi hæc præsentiæ sunt omnino diuersæ: præsentia operationis infert præsentiam potẽtiæ ex limitatione agentis. Vbi autem sunt quasi idem illatio tenet ex identitate illarum, & propterea propositio illa omne agens &c. est vniuersaliter vera in omnibus agentibus.

Responsio ad Tho. Gaiet. SED istæ responsiones non infringunt rationes Sco. Nec pro nunc intendo instare contra, cum nõ sit præsentis speculationis. Et quod dicit quod Sco. has rationes finxit. Loquitur more eorum qui palpitando sunt super terram reptantes. & vere loquitur, vt nouus expositor &c. Et quòd sol possit immediate agere in remotum: patet de minerabilibus, quæ virtute solis generantur in visceribus terræ, & certũ est, vt dicit Sco. & veritas, quòd huiusmodi mineralia non generantur ab aliquo accidente: quia generans est nobilius genito; si est æquiuocum. Omnis autem substãtia est prior omni accidente perfectione. vt patet. 7. meth. t. c. 4. Nec valet dicere quòd accidentia generant in virtute substantiæ. Vt patebit à Doct. in 4. in materia de Eucharistia, dist. 12. Vbi subtiliter probat Doct. quòd est simpliciter impossibile, aliquod accidens attingere aliquam substantiam, vt productam nec in virtute propria, nec in virtute alterius, vt diffuse ibi patet. Et de hoc etiã vide Doct. in 2. dist. 18. de rationibus seminalibus: quæ si ponuntur qualitates quædam non possunt immediate attingere aliquam substantiam: sed tantum aliquam dispositionem ad substantiam. Probans ergo quòd sola substantia producit substantiam. & quòd nullum accidens potest producere substantiam: statim patebit quomodo sol potest immediate attingere effectum producens formam substantialem in passiuum, & remotum: & lumen si requiritur, siue calor non requiritur vt attingens substantiam minerali(um), sed tantum vt dispositiue. Et sic patet quomodo Sco. non finxit &c.

Distin-

Distinctio Trigesimaoctaua.

Quæritur. Vtrum Scientia Dei respectu factibilium sit practica.

Quæstio vnica.

Scotus primo sent. dist. 38. q. 1.



IRCA distinctionem trigesimãoctauam quæritur. Vtrum scientia Dei respectu factibilium sit practica idest. An cognitio qua Deus cognoscit factibilia à volunate diuina sit practica?

SVPRA in quæstione de theo. Vtrum sit practica vel speculatiua multum dictum est de cognitione practica.

¶Hæc litera clara est vsque ibi. Et ex hoc sciendũ vlterius, quòd licet cognitio practica actualissima, & proxima praxi sit aliqua scientia de praxi elicienda: puta iudicium de conclusione syllogismi practici. Iudicium enim de conclusione est cognitio qua intellectus assentit illi conclusioni: quæ cognitio dicitur proprijssime practica. Exemplum. Cum per discursum syllogisticum concludo, quòd talis herba est medium ordinatum ad sanitatem acquirendam: talis cognitio de illo medio dicitur proprie practica, & iudicium de conclusione. Iudicium enim proprie est de particularibus vt patebit infra, dist. 44. Sequitur. Quæ conclusio finis est motus intelligentiæ sed ab ea incipit operatio idest quòd cõclusio est proprie finis discursus syllogistici, & sic motus intelligentiæ dicitur discursus. habita ergo conclusione, vt fine discursus ab ea incipit operari: quia cum talis cognitio conclusionis dictet voluntati, hoc esse eligendum: tunc voluntas potest incipere rectè operari. De qua cognitione proprijssime practica in q. de praxi respondendo ad argumenta pro opi. Hen. prolixe patet. Sequitur. Sed etiam cognitio principiorum practicorum, quæ virtualiter continet istam idest quòd cognitio talium principiorum, quæ cognitio continet virtualiter cognitionem conclusionis dicitur practica cognitio licet tamen non ita propriè. Sequitur. Et etiam cognitio quiditatiua terminorum idest qua cognosco quiditatiue terminos principiorum practicorum: quæ cognitio terminorum continet virtualiter cognitionem principiorum talis cognitio terminorum adhuc dicitur practica, & minus proprie, quàm cognitio principiorum: quia talis cognitio plus recedit à vera cognitione practica quæ est cognitio conclusionis. vt potest patere à Doct. vbi supra in q. de praxi. Sequitur. Quicunque intellectus non potest habere aliquam cognitionem dictatiuam de operãdo naturaliter, priorem dictantem illam praxim, quam respicit talis cognitio: nec potest habere cognitionem principiorum quibus inferat talem cognitionem dictatiuam operandorum. Nec potest habere cognitionem quiditatiuam terminorum, in quibus includuntur talia principia: talis intellectus non videtur posse habere cognitionem practicam proprijssime sumptam secundum duas conditiones prædictas scilicet conformitatem ad obiectũ & prioritatem. Sed intellectus diuinus comparando cognitionem eius ad actum voluntatis eius, non præhabet cognitionem dictatiuam aliquam de aliquo faciendo. Nec cognitionem alicuius principij. Nec quiditatiuam terminorum. ergo non habet aliquam cognitionem conformem, & priorem praxi. Probatio minoris: quia si intellectus diuinus ante actum voluntatis diuinę posset habere aliquam talem cognitionem, haberet esse mere naturaliter, & necessario, & sic de necessitate cognosceret hoc esse faciendum, & tunc voluntas cui offert, non posset non velle illud: quia tunc posset esse non recta.

¶Hic instatur primo: quia per istam rationem intellectus diuinus: non haberet aliquam cognitionem nisi speculatiuam. aut enim voluntas necessario vellet illum intellectum speculari? & tunc non esset libertas prima ex parte voluntatis: aut posset non velle intellectum speculari? & tunc posset esse non recta: quia si imperaret intellectui, ne specularetur facienda, & regulanda, tunc esset non recta, sicut voluntas mea, si imperaret intellectui non speculari ordinata ad vltimum finem.

Intellectus diuinus necessario est speculatiuus.

¶Respondet. Et primo dicit quòd intellectus diuinus necessario est speculatiuus, & non est ad hoc libertas: quia præsente obiecto necessario intelligit illud, licet non sit sine voluntate complacente: complacet enim voluntati, vt intellectus speculetur: sed talis complacentia non fit proprie per actum voluntatis libere elicitum, sicut communiter dicimus, quod ipsa complacet quiditatibus rerum. Cum arguitur: ergo si voluntas non potest non velle intellectum speculari. ergo non est summe libera. non sequitur: quia libertas eius est tantum ad factibilia. & hic loquitur de libertate, quæ potest ad vtrumlibet, quæ proprie respicit contingentia, & non de libertate absolutè sumpta: quia illa etiam perfectissime est ad intra. vt patet à Doct. supra. dist. 10. & in quolib. q. 16. Et ideo est necesse ponere primam determinationẽ in voluntate respectu factibilium: non sic autem esset si intellectus prædeterminaret. immo nec proprie libertas posset saluari respectu factibilium, nec contingentia aliqua. quia intellectus necessario prædeterminaret eam mera necessitate naturali, & voluntas necessario conformaret se intellectui.

Dubitatio singularis.

Sed occurrit dubium. Primo quia Doct. supra in q. de praxi dixit, quòd cognitio practica dicitur practica ab obiecto a quo sumuntur principia practica &c. Cum ergo ante actum voluntatis diuinæ intellectus diuinus cognoscat omnes terminos quorumcumque factibilium. ergo ex illis potest formare factibilia, & sic cognoscere illa, & tandem conclusiones deducendas. ex quo enim cognitio contingẽtis dependet à cognitione terminorum. ergo præhabens cognitionem terminorum potest præhabere cognitionem contingentium, & sic habere cognitionem practicam.

Responsio.

¶Dico quòd cognitio practica, quæ virtualiter includitur in obiecto, est tantùm respectu necessariorum. vt supra in q. de praxi plane dixi. & ideo cognitio tam principiorum, quàm conclusionum necessariarum virtualiter includitur in fine, vt obiecto non vt causa finali. Sed non sic est de cognitione contingentium, vt ibi patuit. Et cum dicitur, quòd habens cognitionem terminorum alicuius contingentis, potest cognoscere illud esse contingens. Dico quòd notitia propositionis contingentis non tãtum dependet à notitia terminorum: sed etiam dependet ab actuali vnione eorum vt supra expositũ est in q. de subiecto theo. Et quia vnio talium terminorum primo est à voluntate diuina sic vel sic determinante: ideo cognitio huius, antichristus est futurus. dependet à determinatione diuinæ voluntatis determinantis ab æterno antichristum fore. Et sic patet quomodo, nulla est hic contradictio.

Alia contradictio apparens.

¶Secundo dubitatur in hoc quod dicit. quod si intellectus prædeterminaret: tunc voluntas necessa-

rio conformaretur illi. Hoc videtur esse contra illa quæ supra dixit in q. de Theo. an sit practica. vbi dicit quòd adhoc quòd cognitio necessariorum dicatur practica, tria requiruntur. Primo, quòd sit prior praxi elicienda. Secundo, quòd sit conformis, siue confirmatiua, siue directiua. Tertio, quòd respiciat voluntatem regulabilem, & determinabilē. & hoc vltimum videtur negare: quia videtur importare imperfectionem, quòd sit determinabilis aliunde. Et hoc dicit quòd de necessitate conformaretur, & sic contradictio.

Solutio trimembris.

¶Dico. Primo quòd Sco. non asserit expresse q voluntas non sit aliquomodo regulabilis ab intellectu diuino, vt patet ibi.

¶Dico Secundo quòd posito quòd hoc assereret adhuc sibi non contradicit: quia ibi loquitur tantum de his quæ sunt ad intra, & quæ sunt simpliciter necessaria. hic autem loquitur de factibilibus, & tunc esset inconueniens quòd diuina volūtas determinaretur necessario ab intellectu diuino respectu factibilium, quia tunc necessitaretur producere illa.

¶Et Tertio posset dici quòd posito quòd voluntas diuina esset potentia vere regulabilis: tunc vere determinaretur de necessitate, & sic produceret omnia factibilia de necessitate. immo ab æterno cum talis determinatio fuisset ab æterno.

¶Ibi præterea. si primo offerat &cæt. secundo arguit Doct. sic. Si primo offeratur intellectui diuino aliqua lex vniuersalis. puta omne glorificandum esse gratificandum, & istam acceptat voluntas diuina. & ex hoc statuitur aliqua lex sapientiæ. & secundo offeratur intellectus voluntati Petrum esse beatificandum. Si voluntas istam acceptet: videtur ex hoc intellectum cognoscere Petrum esse gratificandum: & hoc cognitione dictatina, non accepta in se formaliter à voluntate: licet voluntas ex se verificauerit præmissas ex quibus intellectus istam habet.

¶Respondet Doct. quòd intellectus diuinus, non cognoscit aliqua sic discurrendo vt argumentum procedit. Sed distinguendo de instanti naturæ, primo apprehendit quodcumque operabile: ita vniuersalia principia operabilium sicut particularia operabilia. Et in secundo offert ista voluntati, quorum omnium aliqua acceptat, tam principiorum practicabilium, quàm particularium operabilium. Et tunc in tertio signo intellectus scit æque immediate illa particularia, sicut illa vniuersalia, & ita non acquirit cognitionem particularium: ex principijs prædeterminatis per voluntatem: & hoc magis patebit. d. immediate sequenti.

¶Ad argumenta principalia: patet litera hæc, & ex his quæ supra exposita sunt. quæst. vltim prolo. & cætera.

Tho. Gaiet. instat cōtra Sco.

HIC quidam expositor nouus S. Tho. in prima parte. quæst. 14. art. vlt. Respondet primo ad aliqua dicta à Sco. in prolo. dicens sic Sco. in prolo. dicit scientiam Dei de seipso esse practicam. aut nihil sibi deest, quin sit practica, nisi quia voluntas Dei nō est bona ex regula, sed naturaliter ex seipsa. Et in 38. d. primi tenet quòd Deus non habet scientiam practicam de alijs à se, sed speculatiuam. Ratio primi est quia scientia Dei de essentia, est prior naturaliter amore illius scientiæ & rectificatiua illius, ergo. Ratio secundi. nulla notitia de rebus ante determinationem diuinæ voluntatis dictat res esse agendas, ergo.

¶Ad has rationes respondet sic. Ad primam negatur consequentia: quia plus exigitur ad notitiam practicam, & tunc valeret, si Deus aut operatio qua à se amatur fieret, vel etiam regularetur scientia practica. Oportet namque omnem causam esse causam vel operationis, vel effectus. Scientia autem practica causam sonat. vt patet ex nomine & 9. me. Et respectu quidem creaturarum factibilium causa in Deo ponitur in ordine ad effectum non in ordine ad factionem: quia illa est substantia Dei. Respectu autē ipsius Dei quo ad neutrum poni potest; quia nec ipse, aut operatio sit aut pendet. Ridiculum ergo est audire Deum esse operabilem scientia sua practica.

¶Ad obiectionem aliam, negatur consequentia: quia falsum est, quòd notitia practica debeat esse dictatiua ad operandum: satis enim est quòd sit regulatiua. Ars enim domificatiua non dictat domificandum esse: immo est indifferens ad opposita vt patet. 9. metha. Et per hoc patet responsio ad obiectionem secundo loco adductam. Falsum quippe est assumptum: quoniam vt dicitur. 9. me. potentia rationalis quam constat esse notitiam practicam determinatur ab appetitu, & non econuerso: Et ideo præsupponitur ab appetitu, vt indifferens. Vnde mirum est de isto homine: quomodo præclarum eius ingenium non aduertit, quòd quemadmodum ars domificatiua absolute præuenit actum voluntatis & præuenitur à voluntate, vt determinatiua ipsius ad operandum, & præuenit executionem scilicet ipsam domificationem: ita rationes omnium factibilium à Deo naturaliter in essentia diuina relucent præueniendo omnem voluntatis actum, & præueniri eas oportet à voluntate diuina vt determinentur ad operandum. Vnde quædam rationes sunt determinatæ ad operandum, & quædam non. Et illæ etiam quæ determinatæ sunt à diuina voluntate, præueniunt executionem scilicet factionem ad extra. hæc ille nouus expositor.

Soluuntur opiniones Tho. Gaiet. contra Sco.

RESPONDEO. Et quando primo dicit quòd non sufficit ad scientiam practicam, quia ipsa sit prior praxi, & conformatiua eiusdem, & si respiciat voluntatem regulabilem. hoc non sanè dicit: quia scientia practica propriè dicitur practica, quia directiua in veram praxim: & de hoc satis dictum est, supra in q. de praxi. Et quod addit, quòd oportet scientiam practicam esse causam operationis, vel effectus. Hoc minus vere dicit: sufficit enim quòd sit directiua opationis, vel effectus, licet operationis primo: quia actus eliciti primo, & imperati non primo. Et quando dicitur, quòd scientia practica est actiua, siue causatiua operationis, vel effectus loquēdo proprie de scientia practica. Negatur, quòd philosophus hoc dicat. 9. meth. nec alibi: licet distinguat practicam in actiuam, & factiuam: sed hoc expositum est supra in prologo quomodo intelligatur. Et quando dicit de domificatiua arte idest de cognitione domificandi, non dictat &c. Falsum dicit, quia talis cognitio est apta nata dictare domum sic esse fiendam à domificatore; nec accipiendo hoc modo dictare est ad opposita, cum dictet naturaliter: sicut cognitio sanitatis est dictatiua, siue directiua (quod habeo pro eodem) actus voluntatis quo voluntas velit sanitatem. Hoc idem dico de medijs ad sanitatem: nec hoc modo. Arist. 9 Methaphi. dicit artem esse ad opposita. Et quod infert de potentia rationali. 9. me. quæ est ad opposita. Quomodo hoc intelligatur vide Sco. supra dist. 2. & in quoli. q. 6. Nec est verum, quòd potentia rationalis. vt huiusmodi ꝑprie dicatur practica: quia intellectus vt intellectus qui proprie dicitur potentia rationalis est practica potētia: vt supra exposui in q. de praxi. Et quod admiratur quòd Sco. non viderit. Ego miror quæ dicit non probando, sed ad placitum: quādo ergo dicit quòd ars domificatiua præuenitur à voluntate, vt determinatiua ipsius ad operandum.

Si

Si intelligit quòd ars sit vere operatiua ex determinatione voluntatis. Hoc patet esse falsum: quia principium artificialium est agens à proposito. vt patet. 2. phy. & tale agens est proprie voluntas, quæ in agendo præsupponit in intellectu notitiam practicam, directiuam ad opus: nullo enim modo est esse ctiua operis extrinseci: sed voluntas est primo elicitiua, & deinde imperat potentijs exequutiuis. vt patet per experientiam. Et multo magis falsum est scilicet quòd rationes omnium factibilium à Deo naturaliter in essentia diuina reluceant vt infra patebit. dis. 39. cognitio enim contingentis vt huiusmodi necessario est posterior actu voluntatis diuinæ, quo vult aliquid esse ad extra. Et ideo, licet in nobis præcedat notitia factibilium actum voluntatis nostræ: quia prima contingentia non est a voluntate creata, in Deo tamen est manifeste falsum. vt supra patuit in q. de praxi. & infra patebit. d. 9.

Nota & bene. ¶Item. Iste nouus expositor nō bene studuit Doctrinæ Scoticæ: non enim Sco. asserit (vt ipse fatetur) cognitionem Dei de seipso esse simpliciter practicam, & ideo parum curandum est de dictis istius expositoris: qui fere in omnibus, dum disceptare studet in quinternis suis de Doctrina Scoti, aut sensum retorquet: aut quid dicturus sit non intelligit. aut totaliter, & à via suorum, communique deuiate videtur.

Distinctio Trigesimanona.

Quæritur. Vtrum Deus habeat determinatam notitiam omnium, quantum ad omnes conditiones rerum necessarias, & contingentes?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauent 1. sent. dist. 35. & 39. quæst finali Artic. 1.
Alexander Alensis. 1. parte summæ quæst. 23. memb. 3. Articul 4.
Scotus. 1. sent dist 38. & 39.
D Thomas. 1. parte summæ. q. 14. art. 9. & 13. & 1. Contra gentiles. cap. 66.
Franciscus de Mayronis primo sent. dist. 38. & 39.



CIRCA istam distinctionem quæruntur quinque.

¶Primo. Vtrum Deus habeat notitiam determinatam omnium quantum ad omnes conditiones existentiæ?

¶Secundo. Vtrum habeat certam notitiam, & infallibilem omnium quantum ad omnes conditiones existentiæ. Et hæc quæstio differt à prima in hoc, quod addit infallibilem idest quamuis habeat certam notitiam omnium, an possit decipi.

¶Tertio. An habeat immutabilem notitiam de omnibus quantum ad omnem conditionem existētiæ? Et hæc similiter differt à secunda & prima. Stat enim aliquem habere certam, & infallibilem notitiam huius antichristus erit: sed non sequitur ex hoc, quòd talis notitia sit immutabilis.

¶Quarto. An necessario sciat omnem conditionem existentiæ respectu omnium? & hæc quæstio addit necessitatem.

¶Quinto. Vtrum cum determinatione, & certitudine scientiæ suæ possint stare aliqua contingentia ex parte rerum in existentia.

Opi. S. Bona. CIRCA istas. q. ponitur à Bo. in 1. d. 35. certitudo diuinæ scientiæ respectu omnium quantum ad omnes conditiones existentiæ propter ideas quæ ponuntur in intellectu diuino, quia repræsentant illa, quorum sunt non solum sm se totum: sed etiam secundum conditionem, & habitudinem extremorum.

¶Contra hoc arguit Doct. primo quia rationes cognoscendi terminos non causant notitiam complexionis eorum, nisi illa nata sit cognosci ex terminis. vt patuit supra dist. 2. parte. 1. quæst 2. sed complexio contingens non est nata cognosci per cognitionem terminorum. vt supra expositum est in quæst. 1. prolo. ergo ideæ quæ per te ponuntur rationes cognoscendi terminos: non possunt causare cognitionem complexionis contingentis, & sic causarent talis complexio esset necessaria. vt patet ex dictis supra distinct. 3. quæst. 4. & in quoli. quæst. 14.

¶Item ideæ mere naturaliter repræsentant illud quod repræsentant, & sub ratione sub qua aliquid repræsentant, quia ideæ sunt in intellectu diuino ante omnem actum voluntatis ad extra comparatum & sic necessario repræsentant: vt supra patuit. dis. 3. q. 4. 35. & 36. & in quoli. Tunc accipio duas ideas, puta hominis, & albi. aut repræsentant compositionem extremorum, aut diuisionem, aut vtrumque? si primo? ergo naturaliter cognoscit illam, ergo necessario necessitate absoluta. ergo nullo modo potest cognoscere diuisionem. Eodem modo arguatur, si tantum repræsentant diuisionem. Si vtrumque? ergo per istas Deus nihil nouit: quia scire contradictoria esse, vel esse vera nihil est scire.

¶Tertio. eodem modo sunt ideæ possibilium nō futurorum, sicut futurorum, quia differentia ista possibilium futurorum, & non futurorum est tantum per actum diuinæ uoluntatis. ergo idea futuri possibilis non magis repræsentat ipsum futurum esse, quàm idea possibilis non futuri. ergo vel nulla repræsentat futuram existentiā, vel vtraque, & sic semper vna falsè repræsentat.

¶Quarto. Non magis repræsentabit idea futuri ipsum ponendum in hoc nunc, quàm in alio: & per consequens non repræsentat certum nunc, in quo existet. Et sic patet improbatio huius opinionis de certitudine notitiæ Dei.

ALITER ponitur. Hic ponitur opi. Thom. qui dicit quòd Deus habet certam notitiam de futuris contingentibus per hoc, quòd totus fluxus temporis præsens est æternitati & omnia quæ sunt in tempore. Et probatur primo, quia sicut Deus propter immensitatem suam est simul necessario præsens omni loco. sic propter æternitatem simul præsens est omni tempori, & existenti in tempore. sicut, si baculus figatur in fluuio, & successiue totus fluuius ipsum prætereat; tunc baculus non est immensus respectu fluuii, eo quòd non est simul toti fluuio. Opi. S. Tho. 1. par. summa. q. 14. ar. 9 & 13.

¶Secundo nunc æternitas, vt est cum nunc temporis, non æquatur ei, sed est simul cum alio nunc. Esset etiam bonum exemplum de centro circuli, cuius circunferentia ponatur totum tempus, & centrum æternitas: tunc totum tempus esset semper præsens æternitati, sicut tota circunferentia centro. Et sic patet positio Tho. in sententia.

CONTRA hunc modum ponendi arguit Doc. Primo reducendo contra eos quod ibi adducunt de immensitate. Et supponit vnum. quòd coexistentia dicit relationem realem: sed relatio non est realis, cuius fundamentum non est reale. Et uota quòd est tantum realis ex vno extremo scilicet creaturæ existentis non alio. quādo illud aliud est Deus: quia non potest referri relatione reali ad creaturam. Tūc sic. pono quod locus continue crescat in infinitum: ita

ita quòd hodie non sit pars futura cras: tunc immensitas non erit ratio coexistendi loco futuro: cum talis locus non sit præsens in se: & per consequens non potest fundare relationem realem coexistendi Deo immenso. Eodem modo arguitur de æternitate: quia non erit ratio coexistendi tempori futuro.

¶Secundo arguit sic. Si effectus habet esse in seipso respectu causæ primæ simpliciter est in se: quia respectu nullius habet verius esse. Si ergo aliquod futurum sit in actu respectu Dei. ergo simpliciter est in actu ergo impossibile est, postea ipsum poni in actu, nisi bis ponatur. quod est impossibile.

¶Tertio arguit. Si sessio mea pro crastina die, non tantum habet esse cognoscibile, sed etiam esse existentiæ, inquantum est præsens æternitati. ergo sessio mea nunc existit, & sic idem productum adhuc producetur.

Contra D. Thomam. Quarto. ista positio Thomæ non iuuat ad illud propter quod ponitur scilicet ad habendam certam notitiam futurorum: quia antichristus præter hoc, quòd est præsens æternitati, secundum quòd est in aliqua parte temporis: ipsa tamen est futura in se, & secundum hoc, quòd est futura, est & à Deo producenda. quæro vtrum habeat certam notitiam eius: igitur hoc non est per hoc, quòd iam est existens, sed secundum quòd est futura, & istam certitudinē oportet ponere per aliquid aliud, quàm per æternitatem coexistentem &c.

¶Item isti ponunt quòd æuum Angeli est omnino simplex coexistens toti tempori. ergo Angelus qui est in æuo præsens est toti fluxui temporis, & omnibus eius partibus. ergo videtur secundum illam rationem eorum, quòd Angelus possit naturaliter cognoscere futura contingentia. quod est falsum.

AD argumenta pro secunda opin. Ad primum argumentum pro opi. S. Thomæ concedit Doct. ꝙ immensitas est præsens omni loco, sed non omni loco potentiali sed tantum actuali, & sic dicit de æternitate. Et per hoc patet ad exemplum de baculo in fluuio: quia enim non habet vnde possit esse præsens omni parti fluuij, ideo non est immensus respectu illarum. Modo æternitas habet ex parte sua, quòd esset præsens omnibus partibus temporis, si essent.

¶Per hoc ad aliud de nunc æternitatis, vt coexistit non coæquatur nunc temporis. Verum est, quia nunc æternitatis est formaliter infinitum: ideo excedit formaliter nunc temporis: non tamen coexistendo alteri nunc.

¶Per idem ad aliud. patet quòd si totum tempus esset simul æternitas complecteretur illud, & ita concedo, quòd ęternitas quantum ex se est: habet infinitatem sufficientem ad complectendum totum tempus, si totum simul esset.

¶Ad aliud exemplum de centro, & circunferentia, simpliciter est ad oppositum: quia si imaginemur lineam rectam habentem duo puncta terminantia a. & b. sit a. punctus mobilis & b. circumducatur. sicut est de pede circini vno immobili, alio mobili. b. circunductum causat circunferentiam. hoc posito, si nihil remaneat de circunferentia per fluxum ipsius. b. sed tantum in circunferentia sit punctus iste: ita quòd quandocunque punctus iste desinet esse alicubi: tunc nihil circunferrentiæ erit ibi, tunc nunquam circunferentia esset præsens simul centro: sed tantum aliquis punctus in circunferrentia si tamen tota circunferrentia esset simul tota, præsens esset centro. Ita hic cum tempus non sit circunferrentia stans, sed fluuens cuius circumferrentiæ nihil est nisi instans actu: nihil etiam eius erit præsens æternitati, quod est quasi centrum, nisi illud instans quod est quasi præsens. Ex his patet solutio ad argumenta opinionis.

Tho. Gaiet. quærit soluere rationes Sco. contra San. Thom. AD has tamen obiectiones quas facit Doc. contra Tho. de æternitate respondet quidam nouus expositor San. Thom. in 1. parte. quæst. 14. artic. 13. Et præmittit quòd res temporales esse præsentes æternitati potest dupliciter intelligi. Vno modo sic quòd in quolibet nūc temporis sint pᷣsentes ęternitati: ita quòd coexistentia cuiuslibet rei ad æternitatem mēsuratur quolibet instanti temporis: & hunc sensum acceperunt quoniam videtur mihi aduersarij, ex verbis San. Thom. Sed errauere: hoc enim nunquā somniauit Tho. immo manifeste implicat contradictionem: quoniam coexistentia rei ad æternitatē æquatur in duratione mensuræ eiusdem existentię: cum non coexistat, nisi secundum suam actualem existentiam: sed existentia instantis, in quo cras sol oritur, non mensuratur instanti aliquo præcedente, aut sequente. ergo nec quolibet. Alio modo potest intelligi, quòd in quolibet nunc æternitatis sint præsentes æternitati: ita quòd coexistentia cuiuslibet rei ad æternitatem saluetur in quolibet nunc æternitatis. Et hic sensus est verus, & intentus a San. Thom. Verus quidem: quia cum æternitas non habeat nisi vnum nunc, quod æquatur ipsi æternitati, & excedit omne tempus: necesse est quòd omne instans nostri temporis, & quicquid in illo est, aut fit: saluetur in nunc æternitatis non vt à mensura adæquata, sed excessiua. Tunc ad obiectiones. Cum dicitur sessio mea crastina vt futura, aut scitur certe, aut non. Respondetur distinguendo, quòd quia ista sessio futura, vt futura nō habet esse, nisi in suis causis. Ad causas autem suas potest dupliciter comparari. Vno modo vt indeterminatas ad producendam crastinam sessionem meam, vel eius negationem. Alio modo vt determinatas ad illius productionē magis, quàm oppositi, vel cum exclusione oppositi. Futura primo modo non sumuntur vt futura, sed vt futura penitus contingentia. Futura autem secundo modo sumuntur quidem, vt futura, sed declināt à contingentia secundum quòd determinatio causarum ad alteram partem magis, vel minus, vel totaliter exigit. Futura igitur contingentia, vt futura ex causis indeterminatis non sunt scibilia. vt in litera dicitur, nec à Deo, nec à quocunque: quia non sunt entia, nec in actu, nec in potentia magis ipsa, quàm opposita. Ex causis autem determinatis sunt cognoscibilia iuxta determinationem causarum. Et cum dicitur. ergo Deus aliter nouit facta, quàm fienda. Simpliciter negatur consequentia: quia, ly, aliter in auctoritate Augustini dicit modum cognoscendi ex parte cognoscentis: quia in Deo non variatur. Ad probationem autem superfluum est respondere adeo puerilis videtur. Dicit enim cognosci autem sessionē certitudinaliter Deus cum illa fuerit actu: quis enim ignorat Deo nullam accedere cognitionem. Vnde debet dicere, & tamen cognoscit illam certitudinaliter secundum eius actualem existentiam. Sed hoc non probat consequentiam. Aliud est enim quòd aliter se habeant res vt factæ, quàm vt fiendæ ad Dei cognitionem, & aliud quòd aliter Deus nouit facta, quàm fienda. Illud enim est verū in materia contingenti loquendo: hoc autem est falsum. Illud significat quòd res aliam dispositionem habet ut facta, & aliam vt fienda: quia vt facta innuit necessitatem quandam, vt fienda non. Et sic facta est scibilis certe vt fienda non. Et rursus vt facta potest certum intuitum Dei terminare, vt fienda non.

¶Ad secundam dicitur, quòd aliud est scientiam Dei capere certitudinem ex sessione sortis, & aliud

est

est sessionem sortis nō esse capacem, vt sit terminus certæ Dei notitiæ, nisi secundum quòd est in se certa. Primum enim inconueniens. Secundum autem est necessarium. primum non habetur ex litera sed secundum: quare conceditur tota ratio vtpote nihil contra nos dicens: sed supponens falsum scilicet ꝙ ex hac positione habeatur, quòd scientia Dei capiat certitudinem ab alio obiecto, quàm substantia: deberet supponere quòd exigit certitudinem etiam in alio obiecto, seu termino scientiæ suæ non solum in substantia sua: hæc enim hic habetur, & non ꝙ capit certitudinem ab alio.

¶Ad tertiam dicitur, quòd dupliciter deficit. Primo, quia cognitio Angeli, qua cognoscit temporalia non mensuratur æuo, & ideo ratio nihil infert. Secundo, quia repræsentatio singularium temporalium per principium cognitionis angelicæ scilicet speciei intelligibilis non mensuratur æuo, sed de nouo aduenit. Et ideo impossibile est quòd futura contingentia naturaliter sciant Angeli. Et sic patet responsio ad obiectiones factas contra applicationem &c.

¶Ad alias de coexistentia respondet sic dicens, Ad has obiectiones respondendo præmitto, quòd iste locus ab aduersantibus iudicatur plenus contradictionis, & erroris: à sequentibus autem doctrinam S. Thom. reputatur adeo obscurus, vt neminē hactenus viderim, siue scripto, siue verbo assertiue teneri in hoc dictum, & me iam annis fortè 15. fateor latuisse. Sed nudius tertius dum super commētationem huiusmodi articuli meditarer illuxit (vt arbitror) Diui Thom. ope veritas plana, & in manifeste posita, & ideo paucissimis verbis pertransita.

¶Sciendum est igitur primo ad euidentiam terminorum, quòd esse præsens seu existere æternitati formaliter loquendo: abstrahit à præsentia cogniti ad cognoscentem: quoniam si æternitas esset res nō cognoscitiua, & lapis quandoque esset: esset ibi vera præsentia, siue existentia absque cognitione aliqua. Patet ergo ex litera, quod sermo est de esse rerum quæ fiunt in tempore non obiectiuo, nec potentiali &c. Sed de esse in actu in rerum natura secundum seipsas extra causas suas: ita quòd sermo præsens est de coexistentia reali contingentium in actu ad æternitatem. Sensus est omnia secundum esse in actu, in rerum natura, sunt præsentia idest coexistunt æternitati. Et sic patet responsio ad istas obiectiones Sco.

Opinio D. Thom. quæ imponitur D. Bonauēt. DEINDE hic nouus expositor respondet ad rationes factas contra primam opi. quæ imponitur Bonauenturæ: & huius opi. enam est San. Tho. qui vult quòd ideæ repræsentent etiam complexionem contingentem. Et præmittit aliqua, quæ transeo. Et post dicit. Ex his prælibatis dicitur quòd cum apud San. Thom. ideæ sint ipsa existentia Dei, vt est obiectiua rerum ratio: optime dictum est, quòd quia rationes seu ideæ rerū præsentes apud se habet Deus ideo nouit omnia futura contingentia certe. Vnde ad primam obiectionem simpliciter negandum est assumptum. Potest tamen pro claritate doctrinæ distingui, quòd idea alicuius quiditatis potest dici dupliciter perfecta. Vno modo vt perfectio dicit modum intrinsecum rei cuius est, & sic verum est assumptum, quia quantumcunque perfectè repræsentetur homo secundum omnem scilicet suæ intrinsecæ entitatis modum: nunquam repræsentaretur coniunctio eius cum sessione, seu fortuita inuentione thesauri. Alio modo vt perfectio dicit totalitatem omnimodam rei: & sic falsum est assumptum: quoniam si homo repræsentatur secundum omne esse suum. Hoc enim est totaliter repræsentari, quia secundum omnia sua esse necesse est, quòd repræsentetur secundum esse, quod habet in tali, & tali coniunctione contingenti. Sic autem perfectè repræsentant ideæ diuinæ res, & ideo assumptum in proposito est falsum. Ad secundum autem & reliqua negatur antecedens, quod est radix omnium scilicet ꝙ ideæ mere naturaliter repræsentent quicquid repræsentant. Dicimus, quòd aliquid repræsentant mere naturaliter: puta quiditates rerum, & aliquid non mere naturaliter, sed naturaliter ex suppositione libera scilicet existentias rerum, & coniunctiones contingentes. Illa enim repræsentant ante omnem actum voluntatis diuinæ. Ista autem supposita libera determinatione diuinæ voluntatis est ad alteram partem contradictionis. vt ipsemet Sco. accepit de repræsentatione horum in essentia, vt ratione intelligendi. Et sic patet cætera ruere: quoniam non eodem modo se habent ad futura: & ad hoc tēpus, & aliud. Sed determinate sunt supposita voluntate diuina.

¶Et per hæc patet responsio ad argumenta Grego. contra idem in 38. dist. primi. hæc ille.

AD hæc huius expositoris Noui. Dico quòd nec soluit rationes Scoti, nec soluere potest. Et primo, illæ rationes quæ sunt de præsentialitate (quę præsentialitas dicit coexistentiam creaturæ æternitati: & per consequens oportet creaturam existere) nullo modo soluuntur ad intentionem Thomæ. *Responsio ad 7. ho. Caiet.* Cum enim dicit quòd sermo San. Thom. est de esse rerum, quæ fiunt in tempore non obiectiuo, nec potentiali, sed de esse in actu in rerum natura secundū ipsas extra causas suas: ita quòd sermo præsens est de coexistentia reali contingentium in actu ad æternitatem. Et sic cum dicitur, omnia sunt præsentia æternitati sensus est: omnia secundum suum esse in actu in rerum natura sunt præsentia idest coexistūt æternitati. hæc ille. Tunc quæro, aut iste expositor intelligit quòd Thomas loquitur tantum de rebus actu existentibus, & coexistentibus æternitati? aut intelligit de rebus non in se existentibus, sed vt tantum coexistunt æternitati? Si primo modo (vt videtur ipse tenere) tunc sequitur quòd intellectus diuinus tantum habeat cognitionem de existentibus in se, & sic nullam habebit cognitionem antichristi, quia in se non existit, & per consequens non est coexistens æternitati. coexistere enim alicui dicit existentiam vtriusque extremi. Tum quia hæc non est intentio Thomæ scilicet quòd tantum loquitur de rebus actu existentibus. vt patet in litera. Ait enim sic in prima parte, quæst. 14. art. 13. Deus autem cognoscit omnia contingentia, non solum prout sunt in suis causis, sed etiam prout vnum quodque eorum actum est in seipso. Et licet contingentia fiant in actu successiue: non tamen Deus successiue cognoscit contingentia, prout sunt in suo esse, sicut nos, sed simul: quia sua cognitio mensuratur æternitate, sicut etiam suum esse. Eternitas autem tota simul existens ambit totum tempus. Vnde omnia, quæ sunt in tempore: sunt Deo ab ęterno præsentia, non solum ea ratione, qua habet rationes rerum apud se pręsentes (vt quidam dicunt) sed quia eius intuitus fertur ab ęterno supra omnia prout sunt in sua pręsentialitate. Vnde manifestum est, quòd cōtingentia infallibiliter à Deo cognoscuntur inquantum subduntur diuino conspectui secundum suam pręsentialitatem: & tamen sunt futura contingentia suis causis comparata. hęc San. Tho. Iste textus tam clarus est, quòd non indiget expositione. Et sic patet manifeste quomodo non huic nouo expositori Diui Thomę ope veritas ista plana & in manifesto posita illuxit: quia expositio huius est apertissime contra literam San. Thom. *Hæc non est intentio D. Thomæ.* Si vero intelligit secundo modo,

modo, vt forte est intentio San. Thom. vt patet in litera, qui non tantum loquitur de rebus vt actu præsentibus: sed etiam de rebus futuris, & actu non existentibus, vt patet in litera. Manifestè etiam patet quòd argumenta Sco. contra hoc facta non sunt soluta: nec iudicio peritorum virorum solui possunt: loquendo semper de rigore sermonis, & loquendo vt San. Thom. loquitur quòd æternitas sit ratio qua re omnia temporalia sunt præsentia ipsi intellectui diuino, & per consequens oportet huiusmodi temporalia coexistere æternitati, & esse præsentia: quæ præsentia (vt dixi) est relatio realis, & per consequens inter extrema realia, & realiter distincta.

Argumenta Scoti nō sūt soluta.

¶ Ex his etiam patet quomodo ad intentionem San. Thom. non soluit argumenta Scoti facta contra applicationem de illa sessione futura. Concessis enim omnibus de causis indeterminatis, & de causis determinatis, quæritur quomodo antichristus nunc cognoscitur ab intellectu diuino: qui tamen est vere futurus, & est à causa determinata vt patet. Si per æternitatem cui omnia sunt præsentia. Contra. quia futurum vt futurum, & non existens in se nulli est præsens. ergo æternitas non est ratio præsentialitatis. ergo oportet assignare aliam causam, quare cognoscat futura vt futura. Si enim non nouit certitudinaliter futura, vt futura. ergo producit futura non præcognoscens illa: cognoscet autē certitudinaliter cum fuerint producta. ergo nouit aliter facta quàm fienda quod est contra Aug. 5. super Gen. Dicit tamen iste expositor, quòd ista consequētia non est vera. ergo nouit aliter facta quàm fienda: quia, ly, aliter tantum dicit modum cognoscēdi ex parte cognoscentis. Sed hoc nihil est, quia semper quæro quomodo cognoscit ab æterno antichristū? si per æternitatem per quam antichristus est præsens? stant argumenta Doct. supra insoluta. Tum etiam quia æternitas per ipsum tantum respicit præsentia, & non futura inquantum futura. Si vero cognoscit antichristum, & non per æternitatem? ergo per alium modum, qui non assignatur.

¶ Si dicatur (vt iste. Nouus expositor dicit.) Sicut inquit ad hoc, vt aliquid sit præsens visioni nostræ corporali nihil aliud exigitur, nisi quod illud visibile sit, & adsit pro mensura durationis, qua mensuratur & est ipsa visio. Ita ad hoc quòd aliquid sit præsens secundum se diuino conspectui, exigitur quòd sit, & adsit secundum illam durationis mensuram, qua mensuratur visio diuina. hæc autem est æternitas. ergo stat quòd sint secundum æternitatem sumpta præsentia: & non præterita, aut futura, quamuis secundum tempus sumpta sint futura. hæc ille.

Ruit responsio Th. Gai.

SED hæc responsio parum valet, & minime soluit argumentum. Tum quia quando dicit quod sunt, & adsunt æternitati, si pōis quòd sint in se. ergo fuerunt in se ab æterno. Si intelligis quòd sint, quæro secundum quod esse? aut obiectiuum, aut potentiale? hoc est contra te. Et vltra. vt sic non sunt præsentia, vt loquimur aut intelligis quòd ideo sunt, quia æternitas est quę mensurat diuinam visionem? ergo in se nihil erunt. ergo non præsentes æternitati. Item quod dicit de visibili, vt cōparatur visioni. Oportet enim quòd non tantum adsit, sed quòd vere in se sit; & secundum verum esse reale, vt patet. Et cum dicitur, quòd æternitati sunt præsentia. vt vero comparantur tempori sunt futura, & præterita. Hoc nihil est ad propositum: quia posito quòd antichristus vt tempori comparatur sit futurus: quia natus mensurari tempore futuro: tamen quādo antichristus erit præsens in se tempori, idest cum mensurabitur tempore præsenti, & fuerit vere præsens, nonne antichristus erit in se existens? Certe sic. Sic in proposito. Si antichristus est vere præsens æternitati? ergo antichristus erit in se existens. Si ergo nūc est vere præsens. ergo nunc vere existit. Nunquam enim æternitas est præsens nisi existenti. Et cum dicimus, quòd coexistit tempori præsenti, præterito, & futuro, non intelligitur quòd sit præsens tempori, quod nihil est in se: sed dato quocunque tempore existente semper est præsens, ita quòd tempori præterito quando illud fuit in se, perfectè sibi coexistebat. Similiter quamuis nunc non sit præsens tempori, quod erit mensura antichristi: tamen cum primum fuerit tempus illud. & similiter antichristus tunc æternitati perfecte coexistet, & erit sibi præsens. quantum ergo est ex parte æternitatis, quia tota simul & perfecta possessio, & indiuisibilis assistit cuicunque parti temporis, & cuicunque temporali pro quacunque duratione ponitur illud habere esse actuale, & existēs. Et patet quomodo responsio istius nihil sit ad propositum.

¶ Et cum addit dicens. Ad probationem autem superfluum est respondere, adeo puerilis videtur. Miror quòd vir tanti ingenij vtatur his verbis contra tam solemnem Doctorem, cuius non est dignus nominari discipulus. nec mirum. Si enim male exponit. San. Tho. cuius doctrinam tanto tempore imitatus est: multo minus intelligit Sco. cuius superficiem forte non vidit. Dico ergo quòd probatio Sco. contra Tho. concludit. vt patet ex supradictis. Dicit enim iste quòd, ly, aliter vt se tenet ex parte creaturæ: aliter se habent res vt factæ, & aliter vt fiendæ. Res enim aliam dispositionem habet vt facta, & aliam vt fienda, quia vt facta innuit necessitatem quandam, vt fienda non. Et sic vt facta est scibilis certe, vt vero fienda non. rursus vt facta potest certum intuitum Dei terminare, vt fienda non. hæc ille. Videtur ergo expresse sibi contradicere, quia prius exposuit Augu. quòd, ly, aliter dicit modum cognoscendi ex parte cognoscentis, qui in Deo non variatur, & ex alia parte dicit, quòd rem vt facta cognoscit certe, sed vt fienda non cognoscit. ergo sequitur quòd Deus aliter se habet ad rem, vt factam; & aliter ad rem, vt fiendam. patet quia vt factam cognoscit certe, & vt fienda nō cognoscit certe. Tum etiam quæritur, quomodo cognoscit futurum vt futurum quomodocunq; comparetur, siue ad causas indeterminatas, siue ad causas determinatas? Si per æternitatem? improbatum est supra. Si per alium modum? ergo non inquantum est præsens æternitati. Nec est dicendum quòd omnia futura non cognouerit ab æterno. Nec valet dicere, quòd omnia fuerunt pręsentia æternitati &c. quia improbatum est supra.

Nota quæso hæc omnia, quomodo Lychetus delirat.

¶ Ad aliam responsionem de Angelo. cum dicit, quòd cognitio Angeli nō mensuratur æuo: & ideo ratio nulla.

¶ Dico quòd hæc responsio, aut nihil, aut parum valet. Posito enim quòd cognitio Angeli non mensuretur æuo: adhuc stat ratio Sco. quia si existētia Angeli mensuratur æuo, & æuum est omnino simplex coexistens toti tempori, & per cōsequens cuicunque temporali. sicut ergo totum tempus est præsens æternitati, & per consequens omne temporale: sic econuerso æternitas est præsens toti tempori, & mensuratum ab æternitate erit similiter præsens toti tempori & omni temporali. ergo similiter patet de æuo. ergo Angelus. vt existens in æuo habebit præsens omne tempus, & omne existens in tempore, & sic poterit cognoscere futurum. Similiter secunda responsio non est ad propositum, & procedit ex eodem medio: quia principium cognitionis &c. non mensuratur æuo. hoc parum refert, quia si per æternitatem habetur præsentia rerum: quia

coexistit

coexistit toti tempori. sic similiter erit de æuo vt coexistête toti tempori. Ex his patet quomodo rationes non soluuntur.

Ad alia de ideis. Cum primo dicit, quòd ideæ sũt ipsa essentia diuina, vt est obiectiua rerum ratio. Hoc forte non sic intelligit San. Tho. qui in prima parte. quæst. 15. art. 2. vult expresse, quòd sint plures ideæ, & allegat Aug. pro hac opi. & tandem concludendo sic ait. Potest inquit cognosci essentia diuina ab intellectu diuino, non solum secundum quòd in se est: sed secundum quòd est participabilis secundũ aliquem modum similitudinis à creaturis: vnaquæque autem creatura habet propriam speciem secũdum quòd aliquo modo participat diuinæ essentiæ similitudinem. Sic igitur inquantum Deus cognoscit suam essentiam vt sic imitabilem à tali creatura: cognoscit eam, vt propriam rationem & ideam huius creaturæ: & similiter de alijs. & sic patet quòd Deus intelligit plures rationes proprias plurium rerum, quæ sunt plures ideæ. hæc San. Tho. Ex ista litera patet quòd non sic absolutè intelligit ideam esse essentiam diuinam, vt iste exponit. Sed quicquid sit an ista opinio Thomæ sit vera, an falsa supra patuit. dist. 35.

Formaliter vnica idea est in mente Dei, obiectiue plures, nã quot sũt obiecta, tot sunt et ideæ

¶Et quòd dicit quòd prima ratio non concludit &c. Quæro cum diuina essentia dicatur idea inquãtum cognita, vt imitabilis à creatura: quid tunc repræsentat? certum est quòd non complexionem contingentem: vt patet. Tum etiam quia essentia vt sic cognita est simpliciter necesse esse, & Deus necessario sic cognoscit. Si sic? ergo non repræsentabit complexionem contingentem: quia tunc illã necessario cognosceret: quia ante omnem actum voluntatis: & sic non esset contingens, vt patet ex dictis Doct. subtilis in quoli. quæst. 14 vbi vult quòd essentia diuina, non moueat intellectum diuinum ad distinctam notitiã veritatis alicuius complexionis contingentis. vide ibi. Et quod dicit quòd idea potest dupliciter intelligi perfecta scilicet vt perfectio dicit modum intrinsecum rei: vel perfectio dicit totalitatem omnimodam rei. primo modo idea terminorum non est ratio cognoscendi complexionem contingentem, sed bene secundo modo. Hoc est manifeste falsum scilicet quòd sit idea hominis in mente diuina repræsentans ideatum secundum omnimodam perfectionem, siue intrinsecam, siue extrinsecam. Nec San. Thom. hoc diceret. qui vult quòd essentia diuina dicatur idea hominis inquantum est cognita, vt participabilis ab ipso homine: & sic loquitur de homine participante perfectionem diuinam, vt tantum dicit perfectionem intrinsecã, & entitatiuam ipsius hominis. vt patet intuenti literam San. Tho. Et multa hic possent adduci contra istum: quæ breuitatis causa omitto. Sed vide quę dixi supra dist. 35 de ideis.

¶Ad aliam responsionem, quando negat antecedens scilicet quòd ideæ mere naturaliter repræsentent supra patuit, quòd ex quo repræsentant vt præcedunt omnem actum voluntatis diuinæ &c. Et cũ dicit, quòd quædam repræsentant supposita libertate voluntatis diuinæ. Hoc non videtur verum. Tum quia ante omnem actum voluntatis diuinæ: essentia diuina cognoscitur ab intellectu diuino, vt imitabilis à diuersis creaturis, & vt sic dicitur idea, & hoc patet ex litera San. Tho. Tum quia libertas voluntatis diuinæ non respicit terminos, sed complexionem contingentem: ita quòd talis complexio subest imperio voluntatis diuinæ. ergo ideę terminorum non sunt rationes cognoscendi complexionem contingentem, quia si sic? cum ideæ terminorum præcedant omnem actum voluntatis diuinæ: semper erunt rationes cognoscendi complexionem contingentem, & sic talis complexio erit necessario cognita à Deo, quia talis cognitio necessario præcedet actum voluntatis diuinæ. Tum etiam quia secũdum Aug. 83. q. q. 46. ideæ sunt formæ ęternæ, & incommutabiles in mente diuina. Et eo modo quo ponuntur Ideæ in mente diuina, eo modo repræsentant, & sic non possunt repręsentare, nisi tantum naturaliter. Et quod adducit de Sco. quòd ipse Sco. ponit essentiam diuinam esse rationem repræsentandi contingentia. Verum dicit. sed modum positionis Sco. non dicit & positio Sco. bene potest dare: quia non ponit essentiam esse ideam vt iste ponit: & non potest sic saluare dicta sua, sicut Sco. saluat. Modus tamen ponendi ipsius Scoti patebit in præsenti distinctione. Et sic patet quid dicendum.

ADVERTE quòd Aureolus dicit, quòd quamuis opi. San. Bona. quòd contingẽtia cognoscuntur per ideas &c. sit falsa: tamen rationes quas Doct. facit contra non sunt efficaces. Vnde dicit quòd ad primam rationem Scoti responderent, quòd complexio terminorum futura est aliquid aliud à terminis: propter quod habet propriam ideam in Deo, vltra ideas simplicium terminorum: & sic per huiusmodi ideam, futura complexio certitudinaliter cognoscitur.

Petrus Aureo. in 1 dis 38. q. 1. a.

¶Ad secundam dicerent quòd quia fienda futura sunt idcirco est in Deo idea repræsentans complexionem, pro illo tunc, quo fierent. Et similiter dicerent ad tertium.

CONTRA hanc responsionem Aureoli arguit Grego. de Arimino in primo dist. 38 quæst. 2. Dicit enim sic. Cum dicitur quòd complexio est aliud à terminis habens propriam ideam: si ad propositum debeat sumi cum non solum ipsorum terminorum vocalium, vel mẽtalium, aut aliorum quæ sunt signa rerum ponantur ideæ, sed ipsarum rerum per huiusmodi terminos significatarum, secũdum opi. istam oportet, quòd intelligatur quòd ista complexio terminorum sit aliquid in re extra significatum per copulam verbalem distinctum à rebus per terminos simplices propositionis significantis habens propriam ideam in Deo. Sic autem intelligendo, hoc dictum est penitus falsum. quod patet. Tum per philosophum primo Perhier. vbi ait quòd ipsum est, si purum dixeris nihil est, id est nihil secundum se significat, sed est purum syncathegorema. Item 6. Metha. t. c. 8. dicit quòd ens quod est in affirmatione, & negatione est passio mentis, & nullam naturam extra significat præter ens, quod est quid aut quantum aut quale &cæt. quod tamen falsum esset. cum quodlibet quid aut quantum &cæt. significetur per terminos simplices prædicamentales. Et ibi dicit ex quibus componitur affirmatio vel negatio.

Grego. de Ari. contra Aureo.

¶Item, qua ratione complexio vnius propositionis significat huiusmodi entitatem, eadem ratione, & cuiuslibet, & sic complexio huius Deus est Deus: significabit vnam entitatem, quæ non est Deus.

¶Item complexio huius Deus non est lapis: & huius Chimera non est ens, & cuiuslibet alterius negatiuæ: habebit suam talem aliquam entitatem. quòd est nimis mirabile.

¶Item, si Deus cognoscat quòd antichristus sedebit in templo pro tempore. a. ex eo habet ideas & terminorum, & complexionis huius enunciabilis: cum sit possibile quòd antichristus currat pro tempore. a. per vnicum instans, & non sedebit tunc in templo, & per consequens hoc sit præcognoscibile à Deo: sequitur quòd si antichristus tunc curreret, vel aliqua idea esset in Deo, quę nũc nõ est in Deo: quod est sacrilegium dicere. vel Deus simul habet ideam vtriusque complexionis, & terminorum eorundem:

eorumdem: ac per hoc secundum istam viam simol cognoscit, quòd ipse tunc curret, & sedebit. quod est falsum.

¶Et per idem patet, quòd solutio ad secundum non pôt stare, quia quodlibet possibile non futurum pôt esse futurũ. Nam quodlibet tale Deus posset facere, quando sibi placeret: & per cõsequens quodlibet tale potest habere ideam repræsentantem ipsum pro aliquo tempore futurum: & si sic · ergo habet eam: vel noua idea possibilis est in Deo. & sic patet quòd tales solutiones non sufficiunt cõtra rationes istas. hæc Grego &c.

Positio San. Tho 1. par. summa. q 14. art. 13. TERTIA positio dicit. Hic recitatur opin. Thom. qui dicit quòd aliqua respectu scientiæ diuinæ sunt necessaria: tamen non sequitur quin respectu causarum proximarum possint esse contingentia. Et confirmatur per Boe. quinto, consultationum. capitulo vltimo siue prosa 6. vbi dicit sic. Si dicas quòd euenturum, quod Deus videt, illud non euenire non possit: quod autem non potest nõ euenire illud necessitate contingere: meque ad hoc nomen necessitatis astringas. Respondebo: idem futurum cum ad diuinam notitiam refertur est necessarium. cum vero in sua natura perpenditur, liberum prorsus est, & à vinculis necessitatis absolutum.

¶Item arguitur. quia defectus rei potest esse circa proxima, licèt non apud: vt patet de peccato, &c. sic licèt ex parte Dei esset necessitas rerum, tamen ex causis proximis earum potest esse contingentia in eis.

Impugnatio opi. S. Tho. CONTRA ISTAM positionem. Dicit Doct. quòd hæc positio est falsa & improbata supra distinct. 2. quæst. 1. & dist. 8. quæst. vlt. Et breuiter hic etiam improbatur.

¶Primo: quia causa mouens inquantum mota, si necessario mouetur necessario mouet: & sic tota coordinatio causarum vsque ad vltimum effectum necessario produceret.

¶Secundo: quia causa prior prius naturaliter simpliciter respicit effectum suum, quàm causa posterior. ergo in illo priori si habet necessariam habitudinem ad ipsum dabit sibi esse necessarium. ergo secunda causa in secundo instanti naturæ, vel nihil causabit, vel idem bis produceretur.

¶Item, quicquid producitur à causis posterioribus pôt immediate produci à prima. & hanc hẽt cõcedere Theologus, quicquid Philosophi dicant: & tunc ille effectus haberet eandem entitatem quam modo habet: & tunc esset contingens, sicut & modo est contingens: habet ergo contingentiam suam etiam modo à prima & non tantum à causa proxima.

¶Item, Deus immediate multa produxit, & producit: sicut creauit mundum, & nunc creat animas: & tamen omnia contingenter. ergo ista positio est falsa.

Tho. Gaiet. HAS TAMEN rationes nititur soluere quidam Nouus expositor San. Tho. in prima parte. quæst. 14. articulo decimotertio, quas solutiones supra adduxi ostendẽdo nullo modo euacuare rationes istas Sco. vide supra distinct. 8. quæst. vltima. Et quod hic dicit ad tertiam, & quartam rationes, quòd illi effectus essent contingentes propter efficaciam primæ causæ: & propter supplementum supplens vicem causæ contingentis in tertia obiectione: & ipse Deus est causa proxima in quarta obiectione non contingens formaliter: sed contingens virtualiter.

SED HÆC responsio vt patet ex his quæ ibi dixi nulla est. nec (vt credo) est ad mentem San. Tho. vt patet intuenti literam eius vbi supra. quæstione 14 artic. 13. Pono tamen positionem illius & soluo illam.

¶Ad rationem illam de contingentia primæ causæ. Respondet, Nouus expositor primæ partis San. Thom. quæst. decimaquarta, articul. 13. dicens sic. Respondetur ex duplici capite. distinguitur enim primo, ly, inquantum mota ab alia. aut ostendit causam præcisam? aut concausam? si præcisam? sic illa propositio implicat in adiecto. Si enim causa secunda est causa. ergo non præcise mouet, quia mota: sed etiam ex se aliquid confert. Et si præcise mouet, quia mota: nihil ex se confert: & sic non est causa. Si vero concausam principalem? tunc negatur assumptum: quoniam stat quòd necessario moueatur, & non necessario moueat aliud: quia motio causæ prioris modificatur in causa secunda secundum modum ipsius causæ secundę. Et sic licet à prima causa moueatur necessario secunda: recepta tamen motio in secunda. si secunda causa imaginetur contingens modificatur contingentia recipientis & quoniam prius natura modificatur, quàm impellat ad mouendum: motio illa iam modificata ad causam contingentem, mouebit secundam ad mouendum non necessario, sed contingenter. Et si causa secunda ponatur naturalis: possibilis tamen deficere: motio illa iam modificata ad naturam causæ secundæ mouebit illam secundam ad mouendum non necessario: sed vt in pluribus iuxta modum proprium ipsius causæ secundæ, & non primæ. Et sic patet totius Scotici ędificij responsio ex vno capite. Rursus, ly, mota ab alia altera distinctione, scilicet aut motione præuia propriæ actioni? sicut aqua calefacta ab igne: aut actione cooperante intrinsece ad propriam actionem? Primo modo dato, qòòd esset vera, aut sustentabitur; Secundo tamen modo sustineri non potest prædicta propositio: quoniam causa cooperans intrinsece cooperatur vnicuique secundum modum eius, cui cooperatur. Talis est autem cooperatio primæ causæ de qua scriptum est, quòd attingit à fine vsq; ad finem fortiter, & disponit omnia suauiter iuxta, scilicet modum cuiuslibet cooperans vnicuique.

¶Ad secundam obiectionem, quam specialiter facit Sco. in 2. distinct. 1. quæst. 3. Dicitur quòd illa prioritas non est vniuersaliter secundum aliquam quasi durationem naturæ. vt in vno instanti naturæ effectus attingatur à prima causa: & in alio à secunda. vt arguens imaginator: sed est secundum independentiam, & immediationem virtutis: quia prior independentius, & immediatius immediatione virtutis attingit effectum, quàm secunda. In eodem tamen instanti naturæ effectus ab vtraque attingitur. Nec propterea sequitur, ergo simul suscipit necessitatem, & contingentiã: quia non attingitur à prima secundum se, & seorsum, sed modificata in secunda. Sed sequitur, ergo suscipit contingentiam à duabus causis simul necessaria, & contingenti. hæc ille.

Responsiones Tho Gaiet. non valent. Ad omnia istius noui expositoris elucidanda pręmitto aliqua. Primum. quòd inter causam secundã, & primam est simpliciter ordo essentialis, vt omnes tam Philosophi, quàm Theologi asserunt. Et tunc sequitur quòd secunda causa simpliciter agat in virtute primæ: ita quòd in agendo dependeat à prima, & est impossibile secũdam aliquid agere prima non agente. Secundo suppono, quòd vt causa simpliciter prima & causa secunda comparãtur ad eundem effectum communem eis, q̃ vtraque agat, vt etiam ipsi habent concedere, & concedunt, & tũc quæritur. aut enim comparantur vt duæ causæ totales eiusdem effectus? aut vt partiales? Si primo? tunc prima erit totalis causa effectus, & secunda similr. Et

forte non esset inconueniens eundem effectum posse simul esse à duobus causis totalibus: maxime quando prima agit contingenter. Secus si vtraque ageret de necessitate naturæ; quia tunc bene sequerentur inconuenientia Sco. quòd scilicet idem effectus simul esset, & non esset; hoc tamen non assero licèt multi asserant. Si secundo modo? quæro, aut comparantur ad eundem effectum, vt duæ partiales causæ eiusdem speciei, sicut duo homines trahentes nauem: ita quòd virtus vnius cum sit diminuta non potest, sed requiritur virtus alterius: si tamen virtus vnius posset augeri, solus posset trahere nauem; & hoc modo non comparantur adinuicem causa prima, & secunda. Tum: quia si virtus causæ secundæ augeretur posset se sola causare. Tum quia causa prima cum sit infinita virtus; omnem effectum produceret nulla secunda causa concurrente. Tum; quia vt sic non essent essentialiter ordinatæ: quia tunc vna non ageret in virtute alterius. Aut comparantur adinuicem, vt duæ causæ partiales? sic tamen quòd vtraque agat virtute propria, & vna illarum nec in essendo, nec in agendo dependeret ab alia: nec econuerso; sicut ponimus de intellectu, & obiecto. vt supra patet à Doct. distinct. 3. quæst. 7. & 8 & in secundo distinc. 25. & in tertio distinct. 4. & in quolibet Et hoc modo causa prima & secunda adinuicem non comparantur, quia tunc non essent essentialiter ordinatæ. ponimus enim tam secundum Philosophos, quàm Theologos secundam causam in agendo dependere à prima, agere in virtute primæ. Aut sic comparantur ad effectum vt duæ causæ partiales: sic tamẽ quòd prima sit principalior, & in eius virtute agat secunda: ita quòd secunda, & in agendo, & in essendo dependeat a prima: & sit impossibile secundam agere prima non agente.

¶ Istis præmissis, patet quòd si prima agat simpliciter per modum naturæ & necessario: & secunda agit tantum in virtute primæ est simpliciter impossibile effectus communis non esse. erit enim necessarius. ergo a causa agente necessario. Et sic cum dicit, secunda mouet quia mota à prima, vt concausa: ita quòd prima sit principalis. sequitur quòd effectus ille erit simpliciter necessarius. Et cum dicit quòd stat quòd necessario moueatur: & tamen non necessario moueat aliud, & aliud: quia motio causæ primæ modificatur in causa secunda secundum modum ipsius causæ secundæ. Ista responsio implicat manifestam contradictionem. Quæro à te quid est secundam causam moueri necessario à prima? aut est secundam causam tantum accipere esse à prima, & hoc necessario? Et hoc implicat scilicet quòd accipiat esse de necessitate, & quòd secunda causa non sit simpliciter necesse esse. Et tunc vltra. si accipit ab alio esse, ab ipso habet & operari. si ergo secunda causa habet necesse esse. ergo secunda causa necessario causabit, non enim videtur possibile, quòd vna causa necessario agens, & secundum vltimum potentiæ producat effectum potentem libere agere. Aut intelligis quòd secunda causa necessario mouetur à prima in agendo: & quòd tamen ipsa secunda agat contingenter? & hoc implicat quòd aliquid in agẽdo necessario moueatur ab alio; & quòd talis motio sit contingens vt patet intuenti. Deinde quæro, quid intelligis per hoc quod dicis, quòd secunda causa necessario mouetur à prima; recepta tamen motio in secunda: si secunda causa imaginetur contingens modificatur contingentia recipientis: & quoniam prius natura modificatur, quàm impellat ad mouendum motio illa iam modificata &cæt. Aut illa motio recepta in secunda causa est aliqua forma absoluta? aut aliqua actio primæ causæ; vt aliqua relatio; si forma aliqua, & illa modificat causam secundam, quæro quid sit ipsam modificari. aut enim est ratio formalis agendi, vel mouendi ipsi causæ secundæ: & tunc sequuntur multa inconuenientia. Primum. quòd tunc causam secundam agere, est ipsam tantũ moueri à prima: & quia necessario mouetur, necessario aget. Tum: quia tunc causa secunda non poterit agere secundum formam propriam, si talis motio recepta est ratio agendi; sic eo modo quo lignum calidum per accidens calefacit, sic secunda causa tantum per accidens causabit: & sic causæ æternaliter ordinatæ non essent per se causæ. Tum etiam sequetur, quòd causa secunda tantum necessario ageret: patet, quia illa motio quæ ponitur forma absoluta non erit potentia libera. vt patet. ergo erit aliqua qualitas, vel aliquid aliud à voluntate: & illa erit ratio necessario agendi: & sic causa secunda per illam diceretur agere necessario. Si talis motio necessario recepta ponatur actio, vel relatio: patet quòd hoc nihil est dictu. Deinde cum dicis, quòd prius natura causa contingens modificatur, quam impellat ad mouendum. Quid est in illo priori motionem illam modificari. aut enim modificatur per nihil receptum? & hoc nihil est: quia non diceretur nunc magis modificata, quàm prius? aut modificatur per aliquid receptum a prima causa? quæro de illo recepto: certum est quòd illud receptum à prima causa erit necessario productum à prima causa; cum illa ponatur necessario agere, & tale receptum non poterit poni aliqua substantia; vt patet. ergo quicquid aliud ponatur sequuntur inconuenientia contra ipsum. aut modificatur talis motio causæ prioris per aliquid receptum à causa secunda? & hoc est impossibile: aut modificatur ex hoc, quòd vnitur causæ secundæ? & sic causa secundo quodammodo determinaret primam.

Quid sit primam causã agere.

¶ Deinde, cum dicit quòd motio causæ prioris modificata mouet causam secundam ad mouendũ non necessario: sed contingenter. Certe iudicio meo iste nouus expositor (qui audet dicere quòd hæc responsio sua sit ruina ædificij Scotici) non intelligit seipsum Vtitur enim verbis quodammodo non intelligibilibus: quia ratio doctoris subtilis nõ potest solui: quicquid sit non est curandum. Tu dicis, quòd motio causæ primæ modificata mouet causam secundam ad causandum non necessario. Quid intelligis per motionem istam? aut enim est actio aliqua primæ causæ, qua attingit effectum communem primæ & secundæ causæ? & hoc non: quia talis motio præintelligitur causatione illa (vt ipse dicit) quòd motio ista prius modificatur, quã impellat ad causandum. aut intelligitur ista motio causæ primæ aliquis effectus immediate productus à causa prima? & sit ille a. aut a. mouet secundam causam, aut non? Si secundo? Contra te: quia dicis quòd motio ista prius modificata mouet secundam causam. Si primo? ergo prima causa mouet secundam tantum mediante suo effectu, & sic mediante secunda causa, & tunc quæro quomodo a. mouet si mouet: quia mouetur necessario à prima causa? ergo per te aliqua alia motio recipitur in a. & sic processus in infinitum. si mouet, & non mouetur à prima? ergo non mouebit in virtute primæ. Et vltra: aut aliqua secunda causa in agendo non dependebit à prima. Aut talis motio est tantum actio Dei immediate ab ipso Deo? ergo erit necessaria. Nec valet dicere, quòd modificatur prius in causa secunda: quia tunc actio diuina dependeret à causa secunda, & determinaretur ab ipsa; quod nullus sane mentis diceret. est enim contra naturam causæ primæ posse in agendo determinari, siue

modi-

modificari à causa secunda.

¶Et præterea. Causa prima per se agit de necessitate naturæ, & est causa perfectissima. ergo in quocunque instanti ponatur agit de necessitate naturæ. ergo non potest dari aliquod instans prius in quo modificatur: & aliquod posterius in quo intelligatur mouere secundam causam. Et multa alia inconuenientia sequuntur ex dictis huius expositoris quæ tantæ prolixitatis causa euitandæ prætermitto.

Vbi sit positū ædificiū Scoti. ¶Ex his patet solidum ædificium Scoti supra durissimam petram ædificatum.

¶Et quod addit de causa secunda naturali, scilicet quòd si causa secunda ponatur causa naturalis: possibilis tamen deficere: motio illa iam modificata ad naturam causæ secundæ mouebit illam secundā ad mouendum non necessario: sed vt in pluribus iuxta modum proprium ipsius causæ secundæ. Iste certe, nec vt Theologus, nec vt Philosophus loquitur de ista motione. Simili modo vt prius potest improbari. Adduco tamen pro vtraque causa tam naturali, quàm contingenti vnam paruam rationem. Tu dicis, quòd secunda causa necessario recipit motionem primæ causæ: aut secunda causa tantum semel recipit: aut totiens recipit, quotiens causat? Si primo? ergo poterit agere prima causa non concurrente secunda: concurrente effectu primæ causæ prius posito. Si secundo? ergo oportebit primam causam totiens producere nouum effectum in secunda causa, quotiens secunda agit: quæ omnia sunt absurda.

¶Ad aliud de priori &cæt. Dico quòd (parcat mihi reuerentia sua) quia argumentum Scoti nullo modo potest solui: quia si primum effectiuum ponitur infiniti vigoris, & agere de necessitate naturæ: & secundum totam virtutem suam: & ipsum esse causam simpliciter primam: & omnem causam secundam tantum agere in virtute illius. de necessitate prius natura attingit effectum quàm secunda causa. vt infra exposui. distinct. 44. Probatur: quia entitas primi in agendo non dependet ab aliquo. secunda causa in agendo dependet ab illo: & etiam in essendo: & per consequens præsupponit ipsum primum. Cum ergo in illo priori agat de necessitate naturæ, & est perfectissimum agens. ergo in illo priori producit immediatè effectum perfectissimum, quem potest producere: quia dato oppositum. sequitur quòd non erit perfectissimum agēs: & quòd non erit infiniti vigoris, vt supponimus. Si enim oporteret ipsum expectare secundam causam tunc videretur dependere à secunda causa: & sic nō esset perfectissimum actiuum. Immo ex quo est prius secundum entitatem omni causa secūda: erit etiam prius secundum causalitatem omni causa secunda: præsertim si ponatur ipsum agere de necessitate. Et ideo videtur implicatio contradictionis concedere primum agere independenter, & secundam causam agere tantum dependenter, & ipsum agere de necessitate naturæ: & concedere similiter quòd secunda causa mouetur à prima: & per prius quàm ipsa causet: & quòd intelligatur primum effectiuum non agere prius ad effectum, quàm causa secunda. Sed nullum horum inconuenientium sequitur ponendo ipsum agere contingēter. vt exposui. d. 24. primi.

CIRCA solutionem istarum quæstionum. Diuiditur hic articulus in duos articulos principales. Primus est de contingentia. Secundus est quomodo cum contingentia stet certitudo, & infallibilitas diuinæ scientiæ.

Passiones entis aliqua sunt simplices aliqua disiuncta. QVANTVM ad primum. Notanda sunt plura dicta quorum.

¶Primum est de passionibus disiunctis: passiones disiunctæ circumloquuntur aliquam passionē conuertibilem cum ente, vt necessarium, vel possibile: non tamen sic intelligendo quòd totum disiunctum possit esse vnum incomplexum, nec unum totum incomplexum includens: immo necessario plura incomplexa includit: sed dicitur circumloqui, quia habetur loco vnius incomplexi. Et in syllogismo demonstratiuo potest demonstrari: ac si esset vnum incomplexum, sic arguendo. Omne ens est necessariū, vel possibile: sed lapis est ens. ergo lapis est necessarius, vel possibilis. Sed loquēdo de passionibus entis incomplexis, illæ secundum se sunt conuertibiles cum ente. vt vnum, verum, bonum, & huiusmodi: passio vero disiuncta tantum conuertitur ratione totius disiuncti & non ratione alicuius partis tantum: vt patet: quia hæc est vera. omne ens est necessarium, vel possibile, & hæc falsa. omne ens est necessarium. & similiter ista. omne ens est possibile. *Dīa inter passiones disiunctas & incōplexas.* Est etiam forte alia differentia inter passionem incōplexam, & passionem disiunctam: quia passio incōplexa conuertitur cum ente, vt est indifferēs ad omnia inferiora, non addendo signum distributionis. vt ens est vnum, verum, bonum: tamen hæc non est vera absolute. ens vt ens est necessarium, vel possibile Abstrahit enim ab vtroque: licèt enim omne ens sit necessarium, vel possibile: non tamen ens vt ens. sicut etiam hæc est vera. omne animal est rationale, vel irrationale: non tamen hæc est vera. animal, vt animal est rationale, vel irrationale.

Ponentes ordinē inter passiones vt facit Antonius Andreas habēt dicere, q ꝛ8 est ordo causalitatis, sed est ordo effectuū. de quo ordine effectuū mētionē facit Sco. in 1. d. 27. & 2 di. 1. q 1. & d. 9. 13 & 25. & in 4. dis. 9 6. & 7 q. quolibet & sic patet ad præsens dubium satis, difficilè apud Scotistas. ¶Secundum dictum est ibi. Passiones autem entis conuertibiles immediate dicuntur de ente, idest ꝙ vnum quod est passio entis conuertibilis inest enti immediate, & non per aliquod medium quod sit inter ens & vnum; loquendo de medio quiditatiuo quod est diffinitio: quia nec ens vt ens est diffinibile, nec aliqua passio entis: cum sint conceptus simpliciter simplices. Nec obstat, quod supradictum est de subiecto Theologiæ, quòd passio entis est demōstrabilis de seipso per rationem entis: quia accipitur ibi ratio entis pro entitate simpliciter simplici ipsius entis, quæ est causa immediata passionis: & sic ipsa entitas est principium demonstrandi.

¶Tertium dictum est ibi. Si etiam sit aliqua passio entis non prima &c. Hic Doc. dubitatiue loquitur: an scilicet sit ordo inter passiones entis ordo. s. prioris, & posterioris: licet aliqui imitatores Scoti velint inter eas ponere ordinē: sed difficile esset eis hoc probare. Posito tamen ꝙ inter eas sit ordo: non est tamen verisimile vnam passionem demonstrari de ente per aliam passionem: quia esset difficile videre quæ esset prima passio, quæ esset medium demonstrandi alias posteriores. Dato etiam ꝙ sciretur quæ prima, & quæ secunda: adhuc præmissæ non essent multum euidentiores cōclusione. Posito enim ꝙ vnitas sit prima passio entis, & bonitas secūda, & arguatur sic Omne vnum est bonum. ens est vnum. ergo ens est bonum. Patet quòd præmissæ non sunt euidentiores conclusione.

¶Quartum dictum est: licet totum disiunctum sit conuertibile cum ente, & demonstrabile de eo: non tamen aliquod membrum illius disiuncti: sed quando membrum ignobilius demonstratur de aliquo ente, concluditur membrum nobilius de aliquo alio ente. vt si aliquod ens est finitum. ergo aliquod ens est infinitum: quia imperfectius non posset inesse alicui, nisi perfectius inesset alicui à quo imperfectius inest alteri; sed econuerso. perfectius inest alicui. ergo imperfectius inest alicui? non sequitur nisi essent correlatiua. Non credo tamen, quòd absolute teneat hęc consequentia. aliquod ens est finitū. ergo aliquod ens est infinitū: quia statim

posset demonstratiue ostendi infinitas intensiua: cuius oppositum dictum est supra distinct. secunda, parte prima, quæst. prima. Nec Doct. (ut ibi dixi) demonstrat hoc per rationes vere demonstratiuas: sed per quasdam persuasiones: vt ibi patet. Præsupponit ergo hic Doct. quòd infinitas non repugnet enti: & tunc sequitur aliquod ens est finitum. ergo aliquod est infinitum.

¶Si dicatur. quòd ens infinitum necessario depēdet ab infinito. vt videtur innuere in littera.

¶Dico quòd non sequitur: sed bene sequitur, quod accepto ente finito pro ente imperfecto, quod si est ens imperfectum. ergo erit ens perfectum: & illud perfectum non oportet esse formaliter infinitum. (Posito quòd infinitas intensiua repugnet enti) sed sufficit quòd ens perfectissimum, sit inter omnia entia.

¶Quintum dictum est ibi. Nec etiam ista pars disiuncti, quòd est contingens posset demonstrari de aliquo supposito necessario, & ideo videtur ista aliquod ens est contingens esse vera primo, & non demonstrabilis propter quid. Ideo Philosophus arguens contra necessitatem futurorum non deducit ad aliquid impossibilius Hypotesi, idest quòd quando Philosophus in lib. Perhyer. arguit quòd futura nō de necessitate fiunt: arguit ex Hypotesi, idest supposito quòd futura fiant necessaria, siue quòd necessario eueniant, & infert ex illo supposito inconueniēs illud, scilicet quòd non opporteret consiliari &c. sed illud inconueniens non est ex natura rei maius, quā suppositum, scilicet quo ad nos. Deducit ergo ad hoc inconueniens, scilicet quòd non oporteret negociari &c. quod scibet est impossibile nobis manifestius. Et ideo negantes talia manifesta indigent pœna, vel sensu. quia secundum Aui. primo Metha. cap. primo. Negantes primum principium sunt vapulandi, vel exponendi igni, quousque concedant quòd non est idem comburi, & non comburi: vapulare & non vapulare: & ita etiam isti qui negant aliquod ens contingens exponendi sunt tormentis: quousque concedant quòd possibile est eos non torqueri.

Negātes primū principium sunt vapulandi.

¶Supposito ergo isto tanquam manifesto vero, quod aliquod ens est contingens: inquirendum est quomodo possit saluari cōtingentia in entibus. Et dico propter rationes factas supra distinct. 2. & distin. 8. quòd prima contingentia est quærenda in voluntate diuina.

¶Sextum dictum. Prima ratio contingentis est in diuina voluntate contingenter causante: quia nisi illa contingenter causaret, nihil contingenter causaretur. vt supra patuit locis præallegatis. Nec contingentia potest esse in diuino intellectu: quia ille necessariu operatur quicquid operatur. vt supra patuit dist. 3 quæst. 4. Et dicit Doct. quòd ad videndum cōtingentiā in diuina voluntate, primo videndū est de voluntate nostra. Et declarat tria. Primum ad quæ sit libertas voluntatis nostræ. Secundum qualiter istam libertatem sequatur contingentia. Tertiū de logica distinctione propositionum quomodo exprimitur contingentia ad opposita.

De contingentia voluntatis nostræ.

QVANTVM ad primum dicit Doct. sic. quòd voluntas inquantum est actus primus, libera est ad oppositos actus, idest quòd voluntas vt consideratur vt principium operatiuum, libera est ad oppositos actus, scilicet positiuos. videlicet ad velle & nolle: siue ad diligere, & odire, quæ important idem, vt patet à Doct. in secundo distinct. 6. quæst. 2. & in tertio distinct. 30. Sequitur. Libera etiam est mediantibus illis actibus oppositis ad opposita obiecta, in quæ tendit. puta diligere vnum obiectum, & aliud odire: ita quòd vnum habeat rationem dilecti, & aliud rationem oditi. Sequitur. Et vlterius ad oppositos effectus quos producit: & hoc mediantibus potentijs exterioribus, quibus potest imperare: vt facere aliquod corporale, quod diligit, vel vult esse in rerum natura. Et destruere aliquod corporale, quod odit esse in rerum natura. Sequitur. Prima libertas habet necessario imperfectionem annexam, scilicet potentialitatem passiuam voluntatis, & mutabilitatem. patet, quia si potest in oppositos actus, qui recipiuntur in ea, & non simul sed successiue: ideo quia recipiuntur propriè notatur ibi potentialitas, quia vero successiue recipiuntur notatur mutabilitas: & etiam notatur mutabilitas: quia transit à priuatione vnius actus ad illum recipiendum. Sequitur. Tertia libertas non est prima: quia etsi per impossibile nihil efficeret extra: adhuc inquantum voluntas posset libere tendere in obiecta: & sic habere velle, & nolle absque hoc, quòd nihil efficeret extra. Sequitur. Media autem ratio libertatis ipsa est sine imperfectione, immo necessaria ad perfectionem: quia omnis potentia perfecta potest tendere in omne illud, quod est natum esse obiectum talis potentiæ. ergo volūtas perfecta potest tendere in omne illud quod natum est esse volibile. Libertas igitur prima sine imperfectione inquantum libertas est ad opposita obiecta in quæ tendit: cui vt sic accidit, vt opposit os effectus producat.

DE SECVNDO, scilicet qualiter istam libertatem sequatur contingentia. Dicit Doct. quòd loquendo de libertate secundo modo in nobis, quæ est ad opposita obiecta in quæ tendit: concomitatur vna potentia ad opposita manifesta: licet enim in ea non sit potentia ad simul velle, & non uelle: quia hoc nihil est: quum illud quod includit incompossibilia, siue contradictoria, nihil sit simpliciter. Vnde Sco in quolib. quæst. tertia, dicit quòd illud quod implicat contradictionem est verissime nihil: & non solum illud: sed etiam quia illud excludit omne esse extra intellectum, & in intellectu quod enim est sic includens contradictionem, sicut non potest esse extra animam: ita non potest esse aliquid intelligibile, vel ens aliquod in anima: quia nunquam contradictorium cum contradictorio constituit unum intelligibile: nec sicut obiectum cum obiecto: neque sicut modus cum obiecto. Sic tamen intelligendo, quòd implicans contradictionem non intelligitur certitudinaliter, & cum assensu tanquam obiectum unum. ut dicit Doct. ubi supra & ut sic non est unum intelligibile: licet forte posset intelligi indeterminate, & sine assensu. & ut per consequens ut se: & per cōsequens sequitur quod tale repugnans si non potest esse unum intelligibile cum assensu: quòd multo minus nec erit uolibile: & sic in uoluntate non est potentia ad simul uelle, & non uelle. Sequitur. In ea tamen est potentia ad uelle, post non uelle: siue ad successionem actuum oppositorum: & ista potentia est manifesta in omnibus mutabilibus ad successionem oppositorum in eis. Tamen est & alia non ita manifesta absque omni successione. Ponendo enim uoluntatem creatam tantum habere esse in uno instanti: & quòd ipsa in illo instanti habeat hanc uolitionem non necessario haberet eam. Probatio. Si enim in illo instanti haberet eam necessario: cum non sit causa nisi in illo instanti, quando causaret eam. ergo uoluntas simpliciter, quando causaret eam necessario causaret. Nō enim modo est cōtingēs causa quia præexistebat ante illud instans in quo causat. & tunc ut præexistens potuit causare, uel non causare: quia sicut hoc ens quando est: est necessarium, uel contingens: ita causa, quando causat: causat necessario, uel contingenter:

Quid sit illud quod implicat contradictionem.

ex

ex quo in isto instanti causat hoc velle, & non necessario: ideo cõtingenter. Est ergo potentia huius causæ ad oppositum eius quod causat sine successione idest, quòd in eodem instanti quo producit hoc: posset producere oppositum quia antequam determinauit se ad producendum illud potuit se determinare ad producendum oppositum illius. Licet nunc legam Scotum: si tamen noluissem: nunc nõ legerem. Est tamen impossibile, quod ego simul legam vobis Sco. & non legam: quia hoc nihil est: vt dixi parum supra. Sequitur. Et ista potentia realis est potentia prioris naturaliter, vt actus primi ad opposita, quę sunt posteriora naturaliter, vt actus secundi. Actus enim primus consideratus in illo instanti in quo est prior naturaliter actu secundo ita ponit illum inesse tanquam effectum suum contingentem, quòd vt prior naturaliter posset æque ponere aliud oppositum inesse. De hoc tamen vide diffuse in secundo distinct. quinta, in qua quæritur an voluntas potuit peccare in primo instanti, in quo habuit esse. & in distinct. 25. & in quoli. aliqualiter. quæst. 16. Deinde infert Doct. quòd hanc potentiam realem actiuam priorem naturaliter ipso quod producitur: concomitatur potentia logica quæ est non repugnantia terminorum. Voluntati enim vt est actus primus, etiam quando producit hoc velle: nõ repugnat oppositum velle, idest quòd voluntas pro quocunque instanti sicut potest producere oppositum: non intelligendo quòd simul possit producere vtrunque: sed quòd in illo instanti: puta a. sicut habet in potestate sua posse producere velle: ita habet in potestate sua posse producere oppositum: sicut enim in instanti a. potuit producere velle. ita potuit producere oppositum illius. Et quando dicit, quòd quando producit hoc velle, quòd tunc non repugnat sibi oppositum velle Hoc ideo verum est: quia vt producit semper est prior natura producto. vt patet à Doc. in secundo. & ideo sibi in tali priori non repugnat oppositum. Tum etiam quia contingentia voluntatis, nunquàm attenditur ante productionem: sed tantum quando producit. dicitur enim contingenter se habere quando actu producit effectum. vt patet à Doct. in secundo & ideo quando producit velle, tunc potest producere oppositum: non tamen simul producit vtrunque &c. Sequitur. Libertatem igitur voluntatis nostræ inquantum est ad oppositos actus concomitatur potentia tam ad opposita successiue (ita quòd pro instanti a. potest producere velle & pro alio instanti oppositum) quàm ad opposita pro eodem instanti. vt supra patuit. Semper enim voluntas est naturaliter prior actu etiã in eodem tempore quo actus elicitur: & inquantum sic prior est sufficienter causa libera, & contingens. & econtra oppositum posset ponere in actu: licet illa duo opposita sint simul incompossibilia.

Volũtas est naturaliter prior actu.

DE TERTIO principali, scilicet de distinctione logica & cæt. Hic ponit duas conclusiones. Prima est de voluntate pro alio & alio instanti, & est ista voluntas volens a. potest non velle a. est vera in sensu diuisionis, vt possibilitas significatur ad opposita successiue: quia voluntas volens pro a. potest non velle pro b. Secunda est de voluntate pro eodem instanti: & est ista voluntas non volens pro a. potest velle pro a. est vera in sensu diuisionis. Et infra declarat Doct. quomodo sint vere in sensu diuiso: non autem in sensu composito. Nam cum dico voluntas volens a. potest non velle a. in sensu diuiso, notatur quòd pro quocumque instanti inest voluntati velle a. potest sibi inesse non velle a. & tunc non sequitur, quòd possit simul velle a. & non velle a. Cum enim dicimus voluntas volens a. potest non velle a. in sensu diuiso: non intelligitur quòd simul velit a. & non velit a. quia hoc est simpliciter impossibile: sed sic intelligitur, quòd si velle a. non inesset: in eodem instanti posset non velle a. inesse voluntati. In sensu tamen composito esset falsa: quia esset sensus quòd voluntas in instanti b. simul vellet a & non vellet a. & sic esset vna cathegorica cuius subiectum est voluntas volens a & prædicatum non volens a. & tunc attribuit hoc prædicatum possibiliter. hoc est cum modo possibilitatis subiecto cui omnino hoc prædicatum repugnat, scilicet nolens a. & per consequens impossibiliter sibi conuenit, quod notatur possibiliter conuenire. Hoc enim prædicatum nolens a. notatur posse simul conuenire huic subiecto: voluntas volens a. quod tamen prædicatum omnino sibi repugnat stante tali subiecto. Sicut hic: album potest esse nigrum, in sensu composito: hoc prædicatum esse nigrum denotatur simul posse inesse huic subiecto album: & sic duo contraria simul posse verificari de eodem. Sed in sensu diuiso sunt duæ cathegoricæ enunciantes de voluntate duo prædicata. in vna propositione de inesse enunciatur de voluntate hoc prædicatum velle a. quæ cathegorica intelligitur per compositionem implicitam. & in alia cathegorica de possibili enunciatur possibiliter non velle a Et est sensus. voluntas vult a. & voluntas potest non velle a præexposito modo. vna enim istarum propositionum non repugnat alteri pro eodem instanti. Nam voluntati isti in eodem instanti conuenit velle a. cum possibilitate ad oppositum pro eodem instanti, sicut significat ista de possibili.

Explanatio de sensu diuiso & composito.

Exemplum huius distinctionis est in ista, omnis homo qui est albus currit: quæ posito isto casu quòd omnes homines albi currant, & non nigri, nec medij: vera est in sensu compositionis, & falsa in sensu diuisionis. in sensu compositionis est vna propositio habens vnum subiectum determinatum per hoc qui est albus. in sensu diuisionis sunt duæ propositiones enunciantes duo prædicata de eodem subiecto: & sensus est: quòd omnis homo est albus, & omnis homo currit. Similiter patet exemplum sequens, omnis homo qui est albus necessario est animal: quæ in sensu compositionis est falsa: quia prædicatum non necessario conuenit toti subiecto. In sensu vero diuisionis vera &c.

Exemplum.

Exemplum.

¶SED CONTRA istam distinctionem arguitur tripliciter. quòd ipsa non sit logica: nec quòd potentia aliqua sit pro aliquo instanti ad oppositum eius quod inest in illo instanti. Primo arguitur per Philosophum primo Perhyer. cap. vii. Omne quod est quando est necesse est esse. sed nunquam aliquid est nisi quando est. igitur semper necesse est esse: & sic in rebus nihil est contingenter: & sic voluntas nihil potest contingenter producere.

¶Respondet Doct. dicens quòd illa propositio Philosophi potest esse cathegorica, uel hypotetica. sicut & ista animal currere, si homo currit, est necessarium. hæc quidem secundum quòd conditionalis est: est distinguenda secundum quòd necessariũ potest dicere necessitatem consequentiæ, uel consequentis. primo modo est uera. secundo modo falsa. Primo modo sensus est. quòd si homo currit, necessario sequitur, quòd animal currit: uel sensus est quòd ista consequentia est necessaria. homo currit ergo animal currit. Secundo modo sensus est. si homo currit, hoc consequens est necessarium scilicet animal currit: & hic sensus est falsus: quia animal currere semper est contingens. stat enim aliquam consequentiam esse necessariam: cuius tam antecedens, quàm consequens sunt contingen-

Declaratio singularis philosophi.

tia vt patet. Sequitur. Secundum autem quòd est cathegorica, sensus est. hoc totum currere si homo currit: prædicatur de animali cum modo necessitatis: & est vera, quia prædicatū sic determinatum necessario inest subiecto licet nō pdicatū absolute. Vult dicere Doct. quòd hoc totum scilicet currere, si homo currit, prædicatur de animali cum modo necessitatis. Nam hoc prædicatum scilicet currere absolute sumptum non necessario inest animali: tamen vt sumptum cum ista determinatione scilicet si homo currit, tunc necessario inest animali, & significat vt est cathegorica, quòd anima li necessario inest currere si homo currit, & ista est vera de necessario, non tamen sequitur. ergo animal currere est necessarium? quia arguitur à secundum quid ad simpliciter. vt patet. Sequitur. Ita dico hic, quòd si ista propositio. Nunc Doct. applicat supradicta ad propositum dicens. quòd si ista propositio philosophi accipiatur vt est hypotetica temporalis: tunc necessitas, aut notat necessitatem concomitantiæ vel concomitantis. Primo modo est vera. secundo modo falsa. Et accipitur necessitas concomitantiæ pro necessitate consequentiæ: & concomitantis pro necessitate consequentis. primo modo est sensus. omne quod est quando est: necessario sequitur ipsum esse, & tunc propositio est vera. secundo modo est sensus. omne quod est: quando est, necessario est, & tunc est falsa. Patet quia aliquid quod est contingens est: & tamen non est necessario: immo in quocunque instanti est contingenter est. Deus enim pro quocunque instanti posset annihilare. Sequitur Si autem accipiatur vt est cathegorica: tunc hoc: quod est quando est: non determinat compositionem implicitam in hoc: quod est: sed compositionem principalem significatam per hoc: quod est esse: & tunc prædicatum hoc: esse quando est: denotatur dici de subiecto quod est, cum modo necessitatis: & sic est propositio vera. Vult dicere, quòd quando hoc prędicatum esse determinatum per, ly, quando est: dicitur de subiecto, cum modo necessitatis, tunc est sensus. omne quod est quando est, necesse est esse: ita quod hoc totum quando est necesse est esse: dicitur necessario de eo, quod est: & talis necessitas est necessitas secundum quid, & sic non sequitur ex hoc. ergo omne quod est, necesse est esse: sed est fallacia secundū quid ad simpliciter: quia iste terminus esse simpliciter sumptus prædicatur de subiecto cum modo necessitas, & sic propositio isto modo est falsa. Sequitur. Nullos igitur sensus verus huius propositionis denotat, quòd esse aliquid in instanti in quo est: sit simpliciter necessarium: sed tantum quod sit necessarium secundum quid. s. quando est, & cum hoc stat quòd in illo instanti in quo est sit simpliciter cōtingens: & per consequens quòd in illo instanti posset oppositum illius inesse.

Proprium Dei solum est anihilare.

¶Secundo principaliter arguit Doct. per vnam regulam artis obligatorię scilicet posito falso contingenti de præsenti, est negandum ipsum esse: sed nullum possibile est negandum. ergo falsum contingēs pro instanti in quo est necessario est, & probatur illa regula per hoc, quòd illud positum sustinendum est tanquam verum: non autem est verum possibile pro illo instanti pro quo est positum, quia si esset possibile pro illo instanti. ergo posset esse verum: & tunc esset, vel per motum, aut per mutationem: nō per motum: quia non est in instanti: nec per mutationem, quia mutatio non est in aliquo instanti ad oppositum eius quod tunc inest.

¶Respondet Doct. dicens quòd illa regula est falsa, & probatio non valet: quia licet positum debeat sustineri sicut verum: potest sustineri pro illo instanti non negando illud instans esse pro quo est falsum, quia non sequitur: est falsum pro illo instanti: ergo est impossibile, sicut innuit illa probatio. patuit enim supra quomodo voluntas volens. a. potest non velle. a. ideo non sequitur. voluntas in illo instanti. a. vult. b. ergo simpliciter impossibile velle oppositū? non sequitur vt patuit. Et cum dicit illa positio de illa regula. Si potest esse verum pro illo instanti &c. Dicit Doct. quòd nec sic nec sic, quia ista possibilitas ad veritatem eius non est possibilitas aliqua cum successione, vt alterum post alterum insit: sed est potentia ad oppositum huius quod inest alicui inquantum est prior naturaliter illo actu. vt supra expositum est.

¶Tertio principaliter arguit sic. Si pro aliquo instanti sit potentia ad aliquid, cuius oppositum inest: aut ista est potentia cum actu, aut ante actum? Non cum actu patet. Nec ante actum: quia tunc esset ad actum pro alio instanti quam pro quo inest illa potentia.

¶Respondet Doct. quòd est potentia ante actum: accipiendo, ly, ante: tantum ordine naturæ: & hoc satis supra expositum est: quia illud quod præcedit naturaliter istum actum, vt præcedit actum naturaliter posset esse cum opposito illius actus.

Quo potentia sit ante actum.

¶Ibi. Quarto obijcit contra illud: quia si potest velle. a. pro hoc instanti, & non vult. a. pro hoc instāti. ergo potest non velle. a. pro hoc instanti: quia ad illam de inesse sequitur illa de possibili: & tunc videtur sequi, quòd possit velle. a. & non velle. a. simul pro eodem instanti.

¶Respondet secundum philosophum. 9. Metha. tex. Commen. 10. & decimi septimi. quod habens potentiam ad opposita si faciat vt faciendum habet potentiam: & non autem vt potentiam habet faciendi idest si aliquid simul habet potentiam faciendi opposita: tunc exeundo in opus, debet exire sicut faciendi habet potentiam idest sic facibilia patiuntur: quia non simul possunt esse: & non debet in opus exire sicut potentiam habet faciendi idest simul vtrunque facere: sicut simul habet potentiam faciendi vtrunque: quia simul habeo potentiam: sed non ad opposita simul: quia referendo illum modum simul ad potentiam tunc est vera: sed referendo illum modum ad opposita tunc est falsa. Nō sequitur ergo. potest velle. a. pro hoc instanti & potest nolle. a. pro hoc instanti. ergo potest nolle & velle simul in hoc instanti: habet tamen simul potentiam ad vtrunque diuisim, idest quod illorum voluerit: sed non ambo simul. Et exemplum de permanentibus positum in littera est multum ad propositum: quia hoc corpus potest esse in hoc loco in a. instanti, & aliud corpus potest esse in eodem loco in a. instanti. igitur ista duo corpora possunt simul esse in eodem loco in a. instanti. non sequitur? ita enim hoc corpus potest esse ibi, quòd potest illud corpus non esse ibi, & econuerso. Et ideo non sequitur: si potentia est ad vtrunque pro eodem siue instanti, siue in loco. ergo ad ambo simul? sed fallit quandocunque vtrumlibet illorum duorum excludit alterum: ita etiam non sequitur. &c.

IVXTA prædicta de voluntate nostra videnda sunt quædam de voluntate diuina: & ponuntur aliquæ conclusiones.

¶Prima conclusio. Voluntas diuina non est libera ad diuersos actus: quia voluntas diuina habet tantum vnum actum, & non plures, vt satis patuit supra distinct. 2. quæst. 1. eodem enim modo probatur vnitas numeralis actus voluntatis diuinæ quo probatur vnitas numeralis actus intelligendi intellectus diuini. Si enim esset libera ad actus oppositos: puta ad velle & nolle: tunc esset imperfectio: sicut etiam patuit de voluntate nostra.

Prima conclusio. Voluntas diuina habet unu actum.

Volun-

Voluntas enim nostra non posset esse libera ad diuersa obiecta, nisi esset libera ad diuersos act⁹: quia quilibet actus voluntatis est limitatus respectu sui obiecti. Sed actus uoluntatis diuinæ cum sit formaliter infinitus: est simpliciter illimitatus: & sic idem actus numero poterit esse ad diuersa obiecta: immo eodem actu potest uelle infinita obiecta. Et sic eodē actu omnes creaturas conseruat: omnes prædestinat, quos vult: omnes reprobat, quos vult: & simpliciter eodem actu numero omnino eodem ex natura rei (licet fortè diuerso propter diuersos respectus) facit quicquid facit. Ipsa etiam voluntas diuina est libera ad diuersos effectus: sed hęc non est prima libertas: sicut nec in nobis. vt supra patuit. Remanet ergo libertas illa, quæ est per se perfectionis, scilicet ad obiecta opposita: ita quòd sicut voluntas nostra potest diuersis volitionibus tendere in diuersa volibilia: ita voluntas diuina potest vnica volitione simplici illimitata tendere in quæcunque volibilia: ita quòd si volitio illa esset tamen vnius volibilis, & non posset esse oppositi: quod tamen est de se uolibile: hoc esset imperfectionis in voluntate: sicut deductum est prius de voluntate nostra.

Secunda conclusio. Voluntas nostra cum superatur tripliciter.

¶Secunda conclusio. Voluntas nostra consideratur tripliciter. Primo ut productiua, siue elicitiua actuum. Secundo, vt receptiua actuum. Tertio, vt operatiua, idest inquantum per actus attingit obiecta volibilia: & hoc tertio modo dicitur voluntas, vt qua habens formaliter operatur: sicut etiam primo modo dicitur voluntas vt qua habens ipsam producit actus: & secundo modo dicitur voluntas ut qua habens recipit actus. Ipsa enim est ratio formalis supposito habenti eam producendi actus: & recipiendi: & similiter operandi. Tamen hoc tertio modo attenditur magis proprie libertas uoluntatis: quia hoc modo est qua habens operatur formaliter circa obiecta uolibilia. Est enim ipsa quæ suppositum formaliter uult obiecta volibilia. Et hoc modo ponitur libertas in uoluntate diuina per se, & primo supple inquantum est operatiua: licet ipsa non sit productiua operationis suæ: quia tunc realiter distingueretur. Nec similiter sit receptiua, quia hoc est imperfectionis: quia diceret potentialitatē. Addit etiam quòd non est necesse, si uoluntas diuina uult res quòd ex hoc res actu existant: quia in æternitate uoluit quicquid uult, ut infra patebit di.45. & tamen res non fuerunt ab æterno: tamen bene sequitur, quòd si uult aliquid extra se: quòd illud producat saltem secundum quid scilicet in esse uolito: & sic ab ęterno produxit quæcunque uoluit in esse tantum uolito, quæ dicitur productio secundum quid.

Tertia conclusio. Volluntas diuina nihil necessario vult nisi essentiam diuinam.

¶Tertia conclusio. Voluntas diuina nihil necessario uult nisi essentiam diuinam, & omnia intrinseca illi essentię: alia autem quæ sunt extra essentiam suam, uult tantum contingenter. Prima pars huius conclusionis scilicet, quod uelit necessario essentiam, &c. supra patuit distinct. 10. quæst. prima. quomodo cum necessitate stet libertas uoluntatis: & magis patebit in quoli. quæst. 16. Secunda pars, scilicet quòd omnia alia tantum contingenter uelit: satis ostensum est supra. distinct. secunda. quæst. prima. distinct. 8. q. ulti. & aliqualiter distinctio. 10. & patet etiam in secundo distinct. prima. quæst. prima. & distinct. 37. & in quolib. quæst. 16. Et hic simpliciter patet quomodo cōtingenter se habet ad quodlibet aliud à se: ita quòd etiam posset esse oppositi: modo præexposito, ut scilicet considerando ipsam ut est prior naturaliter tendentia in illud obiectum: nec solum ipsa in uolitione prior est naturaliter suo actu: sed etiam inquantum est uolens: quia in eodem instanti quo uult: puta a. posset oppositum uelle potentia logica, quæ est non repugnantia terminorum: & reali potentia scilicet ex naturali prioritate ad suum actum. Ipsa enim uoluntas diuina existens acto sub uolitione, qua primo uult essentiam diuinam est prior naturaliter tali tendentia: quia ipsa volitio in se est naturaliter prior omni tendentia, quia tendit in alia à se: tendentia enim ipsa est simpliciter posterior, & ideo in eodem instāti quo tendit in obiectum aliquod volendo ipsum posset non tendere, vt patuit.

VISO de contingentia rerum quantum ad existentiam, & hoc considerando respectu voluntatis diuinæ: restat videre secundum principale: qualiter cum hoc stet certitudo scientiæ eius. Hoc potest poni dupliciter. Vno modo per hoc, quòd intellectus diuinus videt determinationem voluntatis diuinæ. videlicet illud fore pro a. quia voluntas diuina determinauit illud fore pro a. scit enim illam voluntatem esse immutabilem, & non impedibilem.

¶Secundo modo potest dici aliter: quia ista via videtur ponere quendam discursum in intellectu diuino, quasi ex intuitione determinationis voluntatis, & immutabilitatis eius concludat hoc fore. Non tamen Doct. improbat hunc modum dicendi: nec reputo inconueniens ponere in Deo huiusmodi discursum. vt satis supra exposui in quæstione illa an Theologia sit scientia. vide in prologo. Ponit tamen alium modum, scilicet quòd intellectus diuinus aut offert simplicia quorum vnio est contingēs in re: aut si offert complexionem offert eam vt neutram: & voluntas eligens vnam partem, scilicet coniunctionem istorum pro aliquo nunc in re facit illud determinate esse verum: hoc erit pro a. hoc autem existente determinate vero: essentia est ratio intellectui diuino intelligendi istud verum: & hoc naturaliter quantum est ex parte essentiæ: ita quòd sicut naturaliter intelligit omnia principia necessaria, quasi ante actum voluntatis diuinæ: quia eorū veritas non dependet ab illo actu voluntatis diuinę. vt supra patuit dist. 3. quæst. 4. & dist. 35. Ita essentia diuina est ratio cognoscendi ea in illo priori instanti naturæ, quia tunc sunt vera, non quòd illa vera moueant intellectum diuinum, nec etiam termini eorum: quia tunc vilesceret. Sed sicut essentia diuina est ratio cognoscendi simplicia: ita & complexa talia. tunc autem scilicet in illo priori instanti naturæ non sunt vera contingentia: quia nihil est tunc per quod habeant determinatam veritatem. Posita autem determinatione voluntatis diuinæ iam sunt vera, scilicet pro illo secundo instanti: & hoc idem erit ratio intellectui diuino intelligendi ista: quòd erat in primo; & si ista contingentia fuissent vera in illo primo instanti: tunc fuissent cognita, & essentia diuina fuisset ratio cognoscendi. ergo in isto secundo instanti, in quo sunt vera essentia diuina est ratio cognoscendi ipsi intellectui diuino. Exemplum clarum est in litera.

Ocham in 1. di 38. arguit cōtra.

CONTRA hanc positionem arguit Ocham. Et primo contra hoc, quod dicit quòd secundum libertatem voluntatis consequitur vna potentia ad opposita non manifesta, quæ est ad opposita obiecta sine successione. Hoc enim non videtur verum: cuius ratio est: quia illa potentia quæ per nullam potētiam etiam infinitam, potest reduci ad actum non est potentia: sed per nullam potentiam potest ista potentia non manifesta reduci ad actum: quia si reducatur. ergo voluntas vult aliquid pro a. & non vult pro a. & ita manifesta contradictoria sunt vera.

¶Si dicatur quòd si reducitur ad actum iam non est hæc vera. voluntas non vult hoc pro a. nec etiam ista voluntas vult hoc pro a. quia eo ipso quòd voluntas non vult hoc pro. a. sequitur, quòd hæc nō est vera voluntas vult hoc pro a.

¶Contra. hoc est communiter concessum à phisicis & Theologis, quòd Deus non potest facere de præterito non præteritum, quin sit postea verum dicere quòd fuit præteritum. ergo cum per positũ hæc sit determinatæ vera voluntas vult hoc pro.a.& per consequens hæc semper erit postea vera: & nunquam hæc fuit vera. voluntas non vult hoc pro.a. ergo postea hæc semper fuit impossibilis. voluntas nõ voluit hoc pro.a. Et vltra. ergo modo postea est verum. quòd hæc nunquam potuit esse vera in illo instanti in quo sua opposita fuit vera: quia propositio vera fuit impossibilis frequenter.

¶Si dicatur. quòd illa potentia potest reduci ad actum: quia potest cessare ad hoc pro. a.

¶Respondeo, ꝙ hoc non valet: quia ista potentia ad opposita est manifesta, & cum successione. Nam in vno instanti hæc est vera voluntas vult hoc pro.a. sed ꝙ in eodem instanti sint ambę veræ per quacunque potentiam est omnino impossibile: sicut impossibile est quòd hæc sit primo vera. voluntas creata vult hoc pro.a.& quòd postea sit hæc vera. voluntas nunquam voluit hoc pro.a. & ita in creaturis est vniuersaliter verum, ꝙ nunquam est potentia ad opposita obiecta sine successione non magis quam ad oppositos actus: immo per idem argumentũ probari potest potentia ad oppositos actus voluntatis creatæ sine successione, & ad opposita obiecta. Nec ratio sua concludit: quia concedendum, ꝙ volũtas q̄ñ causat contingenter causat. Sed ista potest habere duas causas veritatis, vel quia possibile est, ꝙ in eodem instanti sit verum dicere ꝙ non causet: & hoc est impossibile: quia posito ꝙ in aliquo instanti sit causans impossibile est, ꝙ in eodem instanti sit non causans. Vel dr̃ causare contingenter, quia libere sine omni variatione adueniente sibi vel alteri: & nõ per cessationẽ alterius causæ potest cessare ab actu in alio instanti: ita ꝙ in alio instanti sit non causans: & isto modo voluntas causat contingenter. Non sic autẽ est causa naturalis: quia causa naturaliter agens semper agit, nisi ipsa mutetur: vel aliqua nouitas fiat circa ipsam: vel quia aliqua causa cessat causare: vel per aliquem alium modum, sine quo omnino potest voluntas sola sua libertate cessare ab actu.

Volũtas q̄ñ causat contingenter causat.

¶Ad formam ergo argumenti dico, ꝙ in illo instanti in quo causat, contingenter causat: nec tunc necessario causat: sed ex hoc non sequitur, ꝙ hęc potentia causæ ad oppositum sit ad non causare, & ad eius oppositum siue successione, quia impossibile est ꝙ per quamcumque potentiam reducatur ad actum sine successione, sed est potentia ad eius oppositum quæ potentia potest reduci ad actum per successionem: non tamen illo modo quo præcisè potẽtia causæ naturalis ad non causandum potest reduci ad actum. Nam accipio calorem calefacientem lignum: iste calor potest non calefacere: & hęc potentia potest reduci ad actum, vel per destructionẽ caloris agentis: vel per ammotionem passi: vel per impedimentum interpositum, vel per subtractionem causæ coagentis: puta ꝙ Deus non vult sibi coagere, vel per perfectiooem termini productiui: quia scilicet ita perfectius calor est productus quòd ab isto calore non potest produci perfectior: præter istos modos adhuc est vnus quo potest voluntas creata cessare ab actu causandi. s. se sola: quamtumcumque nullum prædictorum desit, sed omnia sint posita, & hoc est & non aliud voluntatem contingenter causare. Ex isto patet quòd non est conuenienter dictũ, quòd voluntas diuina vt prior naturaliter ita ponit suum effectum in esse in a. quòd potest eum non ponere in esse in eodem instanti: quia non sunt talia instãtia naturæ, sicut iste imaginatur: nec est in primo instanti naturæ talis indifferentia ad ponendũ, sed si in aliquo instanti ponit effectum suum in esse: impossibile est per quamcumque potentiam quòd sit illud instans, & quòd in illo non sit: sicut est impossibile quòd per quamcumque potentiam contradictoria sint simul vera.

¶Ideo dico, quòd vniuersaliter nunquam est potentia illa ꝙ opposita verificentur sine successione: immo impossibile est quòd Deus respiceret obiectum, & non respiceret illud, nisi esset aliqua successio saltem in actu: vel coexisteret. & tunc fore: in alio quocunque mutato.

¶Item, arguit contra illud de determinatione voluntatis diuinæ, & primo arguit ꝙ conclusio principalis non sit vera: quia quando aliquid determinatur contingenter: ita ꝙ possibile est quòd nunquam fuisset determinatum per talem determinationem non potest haberi euidentia certa, & infallibilis. Sed voluntas diuina ita determinatur, quòd adhuc possibile est eam nunquam fuisse determinatam, ergo euidentia certa, & infallibilis non potest haberi per talem determinationem: ex quo simpliciter potest nunquam fuisse, & ita videtur quòd determinatio voluntatis diuinæ si esset parum faceret.

¶Præterea. Quamtumcumque posset saluari certitudo scientiæ per determinationem voluntatis respectu omnium effectuum productorum à voluntate, & etiam respectu omnium effectuum causarũ naturalium, quibus voluntas diuina coagit: tñ non videtur quòd certitudo actuum futurorum ipsius voluntatis creatæ possit per prædictam determinationem saluari: quia si respectu omnium est voluntas diuina determinata. quæro aut illam determinationem sequitur necessario determinatio, vel productio voluntatis creatæ, vel non? Si sic? ergo ita naturaliter agit voluntas creata sicut quæcunque causa naturalis: quia sicut voluntas diuina existente determinata ad vnum oppositorum non est in potestate causę naturalis cuiuscunque noo coagit: & etiã ipsa non determinata nõ coagit causa naturalis: ita voluntate diuina existẽte determinata voluntas creata coageret: nec haberet in potestate sua non coagere, & per consequens nullus actus voluntatis creatæ esset sibi imputandus. Si autem determinationem voluntatis diuinæ non necessario sequitur determinatio voluntatis creatæ? ergo ad sciendum verum vtrum effectus poneretur, vel non poneretur non sufficit determinatio voluntatis diuinæ.

¶Præterea. Quamtumcumque voluntas creata sit determinata ad alteram partem, & quamtumcũque intellectus videat illam determinationem: quia tamen uoluntas nostra potest ab illa determinatione cessare, & non determinari: intellectus nõ habet certam notitiam de illa parte. ergo visio determinationis voluntatis quæ voluntas potest non determinari ad illam partem: non sufficit ad notitiam certam illius partis.

¶Præterea. Quod dicit ꝙ in primo instanti intellectus diuinus offert simplicia: & post voluntas diuina eligit vnam partem, & post hoc intellectus euidẽter cognoscit illam partem: non videtur esse verum, q̄a nõ est talis processus nec proprietas talis in Deo, ꝙ intellectus diuinus pro aliquo instanti nõ cognoscat futura contingentia euidẽter, & pro aliquo cognoscat. Hoc enim esset imperfectionis ponere, ꝙ intellectus diuinus quamcumque perfectionem reciperet ab alio.

¶Ideo dico quòd indubitanter est tenendum, quòd Deus certitudinaliter, & euidenter scit omnia futura contingentia. Sed hoc euidenter declarare: & modum quo scit omnia futura contingentia exprimere: est impossibile omni intellectui pro statu isto, hæc Ocham.

Deus indubitãter scit omnia futura contingẽtia.

NOTA

Gre. de ari. soluit ratio nes Ocham

NOTA quòd Grego. de Ari, in primo di.38 q.1. Respondet ad rationes Ocham quas facit contra cõtingentiam. Et primo præmittit quòd aliquid, quod est in aliquo instanti possit non esse in illo instanti; sic quòd propositio enuncians illud non esse possit esse vera in illo instãti potest intelligi tripliciter. Primo quòd hoc sit possibile in sensu composito; sic q in illo instanti ista res simul cum hoc q ipsa est non sit in illo instanti: & q tam propositio enuncians ipsam esse quam propositio enuncians ipsam non esse coniunctim, & simul in illo instanti sint verę:. & iste sensus est vere impossibilis propter implicationem contradictionis Secundo potest concipi, vel intelligi hoc esse possibile i sensu diuiso; & hoc dupliciter. Vno modo quòd aliqua res quæ est in aliquo instanti dato: possit iam posita in esse desinere esse; & de esse transmutari in non esse, in eodem dato instanti, & quòd propositio enuncians ipsam esse desinat esse vera: & de vera fiat falsa; sic quòd in illo instanti ipsa sit falsa: & econuerso sua opposita desinat esse falsa: & fiat vera: & ille sensus est impossibilis: quoniam talis transmutatio, & successio non est possibilis in instanti. Alio modo quòd absolute, & simpliciter possibile est istam rem non tunc esse, & non poni per suã causam in esse: & propositionem enunciantem istam nõ esse in illo instanti veram; & ille sensus verus est, & nihil inconuenientis includit.

¶Tunc ad rationem illam de præterito, vt præterito &c. Dicit Greg. q concessa pro nunc ista suppositione (scilicet quod per nullam potentiam etiam diuinam: potest fieri de præterito non præterito quin semper sit post verum dicere, quòd fuit preteritum) quamuis oppositum aliqui, & magni Doctores tenuerunt etiam Theolo. Dico quòd si voluntas vult aliquid in instanti b. postea semper erit hæc vera. voluntas voluit hoc in instanti.b. ita quòd ista consequentia nunc est necessaria, voluntas vult hoc in b. ergo post.b. semper hæc erit vera si formetur. voluntas voluit hoc in b. Sed dico quòd antecedens est contingens, & potest non esse verum, etiam in instanti.b. & si ponatur ipsum non esse verum in b. sicut est possibile iuxta tertium sensum præmissum: ista voluntas voluit hoc in b. non erit vera post.b. & per cõsequẽs nec necessaria, nec eius opposita impossibilis. Si tamen ponatur antecedens verum in b. quia non est possibile, quòd cum hac suppositione eius oppositũ sit verum in b. nec in primo, nec in secũdo sensu: ideo nec post b. ista erit possibilis voluntas non voluit hoc in b. Et ut dicit arguens per nullam potentiam poterit unquam fieri, quòd ista sit falsa in b. uolũtas vult hoc in b. sic enim sequeretur quòd ipsa fuisset vera in b. & adhuc fuisset falsa in b. & per consequens eius opposita etiam fuisset uera in b. quod est impossibile:. & ita patet quòd hæc ratio procedit contra primum sensum, & secundum: non autem cõtra tertiũ. Et reuera si dictus arguens uelit loqui consequenter, hoc ipsum habet tenere. Nam in secundo quoli. q.6. tenet q Angelus potuit mereri, & demereri in primo instanti Et ad hoc probandum in quadam ratione assumit, quòd angelus potuit in primo instanti se libere conformare rectæ rationi, & non conformare. Et infra in soluendo quandam obiectionem, quæ est; quòd actus non est imputabilis ad meritum uel demeritum, nisi fiat scienter, & contingenter: & ita quòd possit oppositum elicere, concedit utramque conditionalem esse necessariam ad actum meritorium. Et dicit quòd utraque potest esse in instanti. Ex quibus euidenter patet quòd in illa quæstione uult expresse, q angelus in illo instanti quo se conformauit rectæ rationi, & habuit actum meritoriũ: potuit se non conformare tunc, & habere tunc actũ demeritorium, & non habere demeritorium.

¶ Item ibi dicit, quòd deliberatio, vel perfecta cognitio; aut syllogismus practicus requisitus ad actũ meritorium potest esse non solum in tempore, & respectus actus futuri; sed etiã in instanti, & respectu actus qui elicitur in illo instanti. hæc Greg.

Destruuntur omnes impugnationes Ocham contra Sco.

HÆC enim solutio est ad viam Sco. & ideo admittenda est. Non enim est difficultas soluere si principia Doct. recte intelligantur.

¶ Ad alias rationes. Ad primam concedo illam maiorem, scilicet quòd nulla potentia, quæ per nullam potentiam potest reduci ad actum, est potentia. Sed minor scilicet quòd ista potentia non possit reduci ad actũ potest dupliciter intelligi. Primo, q potentia sit simul potentia ad opposita; ita quòd possit reduci ad actum respectu vtriusque oppositi, & sic est impossibile, vt supra patuit exponendo philosophum 9 meta. Secundo quòd ipsa potentia in illo instanti, quo vult b. possit non velle b. & sic conceditur: quia talis potentia sicut in illo instanti vult b. ita posset non velle b, reducta tamen ad actum in instanti illo; puta quòd velit b. tunc non potest simul reduci ad actum, vt non velit b. quia tunc contradictoria simul verificarentur. Et ideo non sequitur, sicut ipse infert. ergo voluntas vult aliquid pro b. & non vult illud pro b. sed debet sic inferre. volũtas vult aliquid pro instanti b. & potest non velle pro instanti b. quia ipsa etiam pro illo instanti est prior natura. vt patuit supra. Imaginatur enim iste q volũtas simul possit p instãti b. velle, & non velle Nos, n. ponimus prioritatem naturalem ipsius volũtatis respectu vtriusq; oppositi: ita q pro instanti b. ipsa est prior ipso velle, & similiter ipso non velle; & ideo sicut pro instãti b. potest velle a. ita pro eodem instanti potest non velle a. non quòd simul possit velle a. & non velle a. sed q qñ vult a. potest non velle a. & similiter quando nõ vult a. pro instanti b. potest velle a. pro eodem instanti. Et sic patet falsa imaginatio eius.

¶ Et quando dicit, quòd ratio Doct. non concludit: quia quando voluntas causat cõtingenter potest habere duas causas veritatis. Dico, quòd non assignat veram causam causandi contingenter. Causa enim est, quia ipsa vt prior natura, sicut potest in vnum oppositum, ita potest in aliud: quia semper respectu vtriusque oppositi consideratur; vt prior natura; & vt habens ptãtẽ causandi, siue eliciendi, qđ voluerit.

¶ Et cum dicit contra formam argumenti. Doct. quòd in illo instanti in quo causat contingenter causat: & quod ex hoc non sequitur, quòd hæc potentia possit esse ad oppositũ sine successione: quia impossibile est, quòd per quamcunque potentiam reducatur ad actum sine successione.

¶ Dico, quòd iudicio meo non bene percipit, nec mentem, nec verba Scoti. Non enim vult Scotus, q quando causat pro instanti a. quòd possit tunc reduci ad actum oppositum: puta in instanti a. vult b. & in eodem instanti potest non velle b. reducatur talis potentia ad actum. patet quòd secundum Doc. stante volitione qua vult b. non potest reduci ad actum, quo non vult b. Sed sic Doc. intelligit, & bene, quòd ideo volens a, pro b. potest non velle a. pro eodem instanti: quia sicut pro instanti b. vult a. sic pro eodẽ instanti potuit non velle a. & hoc modo nullum sequitur impossibile. Et quod dicit de calore calefaciente lignum. Patet ex dictis supra quòd non est ad propositum. Et quod addit, quòd in voluntate diuina non sunt talia instantia naturæ. hoc patebit infra d.41. vbi respondetur ad Greg. & Ocham. & Alfon. de istis instantibus in diuinis.

¶ Ad aliud de notitia euidenti: negatur illa maior scilicet quando aliquid determinatur contingenter: ita quòd possibile est, quòd nunquam fuisset determinatum: per talem determinationem non potest

haberi

haberi notitia certa, & infallibilis: quia aliud est loqui de notitia alicuius certa, & infallibili cum necessitate absoluta: ita quòd pro quocunque instanti naturæ necessario cognoscatur: & aliud de cognitione certa, & infallibili non cum necessitate absoluta pro quocunque instanti naturæ: sed pro aliquo instanti, quæ intelligitur esse tale. Primo modo tantum termini incomplexi, & propositiones simpliciter necessariæ cognoscuntur: quia talis cognitio præcedit omnem determinationem voluntatis diuinæ, vt supra patuit, & sic intellectus diuinus nullam cognitionẽ, neque certam, neque infallibilem pro illo instanti habuit de contingentibus, quia talia nullum esse: nec simpliciter, nec diminutum: puta nec cognitum, nec volitum, nec repræsentatum habuere: cum in illo instanti fuerint simpliciter nihil. Secundo modo habuit certam, & infallibilem notitiam de eis: quia in illo instanti quo habuerunt esse volitum ex determinatione diuinæ volũtatis, intellectus diuinus cognouit certitudinaliter illam determinationem: & per consequens ipsum determinatum: quia cognoscendo certitudinaliter aliquod antecedens, potest certitudinaliter cognoscere cõsequens: quia bene sequitur. Voluntas diuina determinauit antichristum fore pro a. ergo antichristus erit pro a. & sic cognoscẽs voluntatem diuinã sic determinasse, cognoscit & determinatum. Cum dicitur potuit non determinari. Concedo, quòd in illo instanti, quo determinauit voluntas diuina antichristum fore, quòd potuit determinare ipsum non fore, vt supra patuit. ergo euidenter non cognoscit antichristum fore. negatur cõsequentia: quia & si in illo instanti: puta a. potuit determinasse oppositum propter prioritatem naturalem: tamen ex quo determinauit ipsum fore, stante tale determinatione cognoscit illam euidenter, & certitudinaliter: & etiam immutabiliter, siue infallibiliter: quia intellectus diuinus non tantum cognoscit illam determinationem, sed cognoscit immutabilitatẽ talis determinationis: scit enim esse impossibile voluntatem diuinam posse mutari ab vna determinatione in aliam sibi oppositam: non tantum pro eodem instanti, sed nec pro alio, & alio instanti.

¶ Ad aliud cum dicit. Aut illam determinationem necessario sequitur determinatio voluntatis creatæ, siue productio. Dico, quòd sicut voluntas diuina determinat contingenter: ita voluntas creata vult illud determinatum contingenter. Exemplum. Voluntas diuina ab æterno determinauit me velle operari virtuose pro tempore b. in tali tẽpore sicut voluntas diuina concurrit ad opus virtuosum libere, & contingenter: ita voluntas mea libere, & contingenter, & nullo modo necessario: ita enim voluntas creata in suo ordine (licet vt dependens à prima causa in agendo) contingenter agit, sicut & voluntas diuina: & ignis in suo ordine (licet in agendo dependeat essentialiter à prima causa agente libere) agit necessario: quia principium actionis in igne est principium tantum per modum naturæ, & determinatum ex se tantum ad vnum. Ista tamen requirunt prolixiorem tractatum, & alias declaratum est in secundo Doct. distin. 37. vide ibi expositionem quam feci.

Aliter etiã soluũtur rõnes Ocham.

DICI etiam potest ad primum, & redit in idem, quòd maior est falsa: quia licet determinatio diuinæ voluntatis, & ad alteram partem contradictionis possit non fieri: & sic consequenter Deus posset non scire tale, vel tale futurum. Ex hoc tamen non sequitur, quòd talis notitia de futuro determinato non sit infallibilis: quia non dicitur infallibilis pro eo, quòd non potest esse aliter, quin sic sciat. Sed pro eo, quòd est impossibile talem determinationẽ esse, & intellectum diuinum non scire talem determinationem. sicut impossibile est aliquod futurum esse, & intellectum diuinum nõ cognoscere illud.

¶ Nec valet dicere, quòd æque bene cognosceremus certitudinaliter effectus futuros, qui sunt à voluntate nostra. Dico, quòd non est simile: quia voluntas diuina (vt dixi) determinat infallibiliter, quia licet voluntati diuinæ in eo instanti quo determinat contingens ad alterum oppositorum (considerando ipsam, vt est prior naturaliter actu determinationis, quæ non solum ipsa volitione prior est naturaliter: sed etiam inquantum est volens, vt supra exposui) possit inesse alterum oppositum infallibiliter: tamẽ determinat futurum contingens: quia est simpliciter in obliquabilis: cum sit simpliciter prima regula omnium. vt patuit. supra, & sic non est simile de intellectu diuino, & intellectu creato. Ex duobus enim prouenit infallibilitas scientiæ Dei respectu futurorum. Primo, quia quicquid diuina voluntas determinat, intellectus diuinus determinate apprehendit. Secundo, quia scit intellectus diuinus, voluntatem diuinam esse immutabilem, & omnino non impedibilem. primum cõcurrit in voluntate nostra non secundum.

Ex quibus proueniat infallibilitas scientiæ.

¶ Ad secundum argumentum ipsius Ocham, qđ etiam argumentum facit Grego. de Ari. in primo distinctione 38. quæst. 2. Dico, quòd voluntas diuina est determinata respectu omnium. Et cum dicitur talem determinationem, aut sequitur necessario determinatio diuinæ voluntatis creatæ, aut non? Dico, quòd sequitur necessario necessitate consequentiæ, non autem consequentis: quia ista consequentia est necessaria. Deus vult me producere a pro instanti b: ergo ego producam a: pro instanti b. Et cum dicitur quòd tunc ageret mere naturaliter. Negatur, quia ista determinatio diuinæ voluntatis non est necessaria: & ideo nec determinatio volũtatis creatæ. Quod enim agit ex suppositione alicuius principij simpliciter liberi contingenter agentis, est simpliciter liberum, & contingenter agens. Vnde si per impossibile voluntas diuina non ageret, & voluntas creata ageret libere, & contingenter ageret, ergo sicut in casu voluntas creata esset libera, sic nunc vbi ei cooperatur voluntas diuina: erit libera, & contingenter agens.

¶ Posset etiam instari vnico medio, probando, qꝫ non cognoscat intellectus diuinus certitudinaliter, & infallibiliter omne contingens futurum: quia non cognoscit infallibiliter antichristum peccaturum: patet ex superius dictis: quia ideo cognoscit aliquod futurum certitudinaliter: quia illud est determinatum infallibiliter à diuina voluntate. Sed antichristum fore peccaturum non est sic determinatum, ergo.

¶ Respondeo primo, vt exposui infra distinctione 41. Dico etiam, quòd diuina voluntas non habet actum volendi respectu alicuius peccati: quia peccatum velle non potest, sed bene habet actum permissionis respectu ipsius: quæ permissio non est aliquis actus positiuus voluntatis diuinæ, vt infra patebit distinctione 47. sed solum negatiuus, scilicet non velle prohibere actum peccati: & tunc Deus habet certitudinem de peccato futuro: quia scit se cooperaturum voluntati creatæ ad substratum peccati, si voluntas creata operabitur ad ipsum: & hoc si fuerit peccatum commissionis. vel Deus scit se non cooperaturum ad tale substratũ, si fuerit peccatum omissionis. hæc vide infra à Docto. distinctione 41. & vide quæ ibi dubitaui. Sed de ista materia. An Deus concurrat ad peccatum? vide Doct. in secundo distin. 37. & ea quæ ibi per longum exposui.

¶ Ad

¶ Ad aliud de intellectu creato, & voluntate creata. Dico, quòd non est simile: quia voluntas creata est libera ad oppositos actus, nec determinat sic immutabiliter quin semper quantum est ex se t nō possit oppositum pro quocunque instanti sequenti determinare. Et ideo licet cognoscat talem determinationem, non tamen infallibiliter, siue immutabiliter cognoscit: quia determinatio voluntatis creatæ non est ex se immutabilis: tamen est simile quo ad hoc: quia facta aliqua determinatione cognoscit illam: & per consequens cognoscit determinatum forte pro a. si talis determinauit pro a. & hoc efficaciter & non possit impediri: & sic certus erit, q̄ tale determinatum erit pro a. non tamē est certus simpliciter infallibiliter, & immutabiliter: quia nec volūtas creata est immutabilis simpliciter.

¶ Ad vltimum cum dicit de illis instantibus. Dico, quòd non oportet hic multum immorari: quia ipse negat huiusmodi instantia: & de ista materia diffuse expositum est infra distinctione quadragesimaprima. vide ibi. Et quod dicit, quòd nullus intellectus potest huiusmodi cognoscere. hoc habet probare, &c.

Eliduntur rationes Gre de Arimi. Ex his patet responsio ad Greg. de Ari. in 1. d. 38. q. 2. qui videtur improbare hunc modum certitudinis contingentium quem ponit Sco. Dicit enim q̄ talis modus deficit. Primo, quia ponit aliquid esse rationem cognoscendi intellectui diuino. Secundo, quia talia instantia non sunt ponenda, vt ipse probat in primo distinctione nona. Tertio, quia impossibile est, quòd pro aliquo instanti, talis complexio de futuro sit neutra.

¶ Dico ad primam instantiam, quòd est simpliciter necesse aliquid ponere rationem intelligendi ipsi intellectui diuino, vt supra patuit in prolo. in quæstione de subiecto theologiæ. & in quæst. an theologia sit de omnibus. & in q. an theologia sit scientia. & in d. 3. & 39 & alibi patet.

¶ Ad secundum patet di. 41. primi. vbi responsum est ad Ocham: & magis patet supra dis. 6. vbi responsum est ad Greg.

¶ Ad vltimum patet ex dictis, quomodo in illo primo instanti naturæ ante determinationem diuinæ voluntatis futurum contingens: licet tamen pro tūc nullum sit futurum: est tantum propositio neutra. potest enim intellectus offerre voluntati diuinæ Petrum, & gloriam: ita q̄ tunc non est certus, an Petrus habebit gloriam: nec similiter est certus an non habebit, sed est simpliciter neuter.

QVANTVM ad quartam quæstionem in qua quærebatur: an intellectus diuinus necessario sciat omnem conditionem existentium omnium?

Opin. B. Bo. Car in 1. d. 38. art. 2. q. 2. & alibi. ¶ Hic ponitur primo opi. S. Bona. in primo, qui distinguit illam. Deus necessario scit a. secundum compositionem, & diuisionem: vt in sensu compositionis notetur necessitas scientiæ, & in sensu diuisionis notetur necessitas obiectum. In sensu diuisionis notetur necessitas scientiæ absolutæ, quæ tamen transit super hoc obiectum primo modo est falsa: secundo modo vera: quia primo modo non tantum notatur necessitas scientiæ in se: sed quòd etiam necessario trāsit super hoc obiectum, scilicet antichristus erit pro a. sic, quòd necessario sciat antichristum fore pro a. secundo modo tantum notatur, quòd scientia Dei est in se simpliciter necessaria: patet quia idem quod Deus. non tamen necessario simpliciter transit super hoc, quod est antichristum fore pro a. & sic non est necessario talis obiecti. Tamen talis distinctio non videtur logica: quia quando actus transit super obiectum, non videtur de illo distinguendum absolute, vel vt transeunte supra obiectum. puta, si dico video fortem, quòd distinguatur, vel de visione absoluta (quæ tamen est fortis) vel de visione pro vt trāsit in fortem. Et ita videtur ista simpliciter neganda. Deus necessario scit a. pro eo, quòd hoc prædicatum sic determinatum nō necessario conuenit subiecto, scilicet hoc quod dico scire creaturam: licet prædicatum non determinatum conueniat, scilicet ipsum scire absolute: ita q̄ hæc est vera. Deus necessario scit, & hæc est falsa Deus necessario scit creaturam.

¶ Contra hoc obijcitur, quia actus rationalis cuiusmodi est scire, intelligere, & huiusmodi. non distrahitur per materiam super quam transit: & sic scire non distrahitur per hoc, quòd additur obiectum cuius est. vt cum dico scit antichristum, & si non sit notitia diuina non necessaria, eo quòd transit super antichristum non necessarium, siue contingentet.

¶ Respondetur à Doc. concedo antecedens, quòd scilicet non distrahitur, vt stet secundum quid. Patet enim quòd scire non dicitur stare secundum quid ex hoc quòd transit super obiectum scibile quodcunq; sit illud. Tamen scientia Dei licet in se sit simpliciter necessaria, non tamen vt transit super creaturā: quia licet Deus necessario intelligat, quòd talis intellectio est ipse Deus realiter: tamen talis intellectio non est necessario cuiuscunque obiecti intelligibilis. Sicut etiam patet de velle diuino, quod quum sit in se necesse esse, quia realiter, & essentialiter Deus: non necessario transit super creaturam: quia tunc creatura necessario esset. Addit Doct. quòd hoc est verum maximè si sit actus potens respicere diuersa obiecta: & hoc contingenter. sicut si haberem actum loquendi eundem realiter virtuti motiuæ: & ille actus posset transire super diuersa obiecta contingenter: licet necessario haberem actum sicut, & potentiam: non tamen necessario haberem actum, vt transeuntem contingenter super tale obiectum: & ideo non sequeretur necessario dico. ergo necessario dico istud: quia posset esse necessitas dictionis in se cum contingentia respectu huius obiecti: & tamen dictio huius obiecti esset simpliciter necessaria dictio: ita q̄ nō dictio secundum quid. Sic in proposito de scientia Dei respectu creaturæ. *Intellectio Dei est ipse Deus.*

AD argumenta primæ q. Vbi primo arguitur probando, quòd Deus non habeat notitiam determinatam omnium quantum ad omnes conditiones existentiæ: & sic arguitur. Quia in futuris cōtingentibus non est determinata veritas, vt patet primo Perhyer. cap. vltimo. ergo nec determinata scibilitas.

¶ Secundo, quia tunc potentia Dei esset imperfecta, si esset determinata ad vnam partē: quia si Deus ita posset hoc, quòd non posset eius oppositum, esset potentiæ limitatæ, & non omnipotentiæ. ergo eodem modo, si ita sciat vnam partem, q̄ non aliam esset limitatus secundum scientiam, & sic non esset omnisciens.

¶ Respondet Doct. ad primum. Primo facies differentiam inter veritates præsentes: præteritas: & futuras. quia præteritæ, & præsentes sic sunt determinatæ, quòd amplius non est in potestate agentis, vt ponantur, nisi idem bis poni posset: quod non est intelligibile. non modo talis determinatio non est ex parte veritatis futuræ: quia licet alicui intellectui sit vna pars vera determinata: & etiam vna pars sit in se vera determinata (licet eam nullus apprehenderet) non tamen ita quin in potestate causæ sit pro illo instanti ponere oppositum. & ista indeterminatio sufficit ad negociandum, & consiliandum. si autem neutra pars esset futura: non oporteret negociari, vel consiliari. ergo quòd aliqua pars sit futura dum tamen reliqua possit euenire, non prohibet negociationem, nec consiliationem. Et sic vult Doc. quòd *Differentia inter veritates præsentes, præteritas, & futuras.*

intellectus diuinus sit certus de veritate, vel falsitate cuiuscunque propositionis de futuro, & quòd quælibet talis est in se determinata. Nam ab æterno voluntas diuina determinauit alterum oppositorum, scilicet quòd antichristus erit pro instantia a. vel non erit pro instanti a. omne enim futurum ab æterno est à voluntate diuina determinatum fore futurũ pro tali instanti determinato. vt infra patebit à Doc. distinctione 45. Posito ergo per possibile, vel impossibile, quòd nullus intellectus etiam diuinus cognosceret antichristum fore, vel non fore: adhuc veritas de antichristo futuro, vel non futuro ab æterno fuit in se determinata: quia à voluntate diuina determinante vnam partem. Impossibile est enim contradictoria simul esse falsa, vel simul esse vera. Et ideo contradictorijs de futuro positis necesse est vnum illorum esse verum, & aliud esse falsum non tamen necessario, nec vnum, nec aliud est verum, vel falsum: sed in potestate causæ est vnam partem, vel aliam verificare, certum tamen est, quod vnam verificabit: & intellectus diuinus nouit certitudinaliter determinationem diuinæ voluntatis. Et talis indeterminatio causæ, scilicet quia non est necessitas ad vnam partem contradictionis, sufficit ad hoc, quòd sit consilium: quia sæpe oportet consilium habere: quę pars verificatur.

Primum dictum. ¶ Ad secundum. Dicit Doc. multa. Primum, quòd scientiam esse vnius partis, & non posse esse alterius est imperfectionis. puta quòd intellectus sic determinate sciat antichristum fore pro a. vt non possit scire oppositum esset imperfectionis, scilicet si per possibile oppositum euenire posset: non posset scire illud. Non est tamen imperfectionis si actu cognoscit antichristum fore pro a. quia sic est determinatum: & quòd actu nesciat ipsum non fore pro a. quia ipsum non fore pro a. nihil est patet quia respectu illius nulla est determinatio à voluntate diuina: & solum illud dicitur fore, vel non fore, quod est determinatum fore, vel non fore. Si enim antichristum non fore esset aliquod obiectum scibile: & intellectus diuinus, siue actus intelligendi diuinus non esset respectu illius: esset imperfectio tam ex parte intellectus, quàm ex parte actus intelligendi.

Secundum dictum. ¶ Secundum dictum. ponere voluntatem esse vnius oppositi, & non posse esse alterius est imperfectionis. Exempli gratia. Ponere voluntatem diuinam velle antichristum pro a. & non posse non velle pro a. est imperfectionis, vt patet, quòd tamen volun tas actu velit antichristum pro a. & actu non velit oppositũ, nulla est imperfectio in voluntate. Hoc idem dicit de potentia.

Tertium dictum. ¶ Tertium dictum. Dissimile est de potentia voluntate, & scientia, & hoc secundum aliquos: quia multi dicunt, quòd Deus potest velle, vel cognoscere omnia sub omni modo: tamen non potest causare. Si tamen æqualiter accipiatur vtrobique est simile: tunc enim erit æqualis determinatio ex vtraque parte: quia quodlibet istorum est actu vnius oppositi non amborum quodlibet etiam istorum potest esse vtriusque. quia actu tam actus intelligendi, quàm actus volendi, & potentia causandi sunt solius vnius partis: possunt tamen esse alterius: patet quia voluntas diuina potuisset oppositum determinare.

¶ Nota tamen, quòd semper Deus vtranque partem actu cognoscit. sed non semper actu causat vtranque partem, nec semper efficiter vult vtranque partem. Cognoscit actu, quòd Petrus est glorificandus, & cognoscit actu oppositum eius, quòd est non glorificari. non sic intelligendo, quòd cognoscat, ꝙ Petrus glorificabitur: & quòd cognoscat, quòd Petrus non glorificabitur: quia hoc est simpliciter impossibile: sed cognoscit actu quid importatur per hoc quod dicitur Petrum glorificari: & quid importatur per hoc, quòd est Petrum non glorificari: vel sic actu cognoscit possibile esse Petrum glorificari, & actu cognoscit oppositum, scilicet possibile est Petrum non glorificari, & tamen non sequitur, quòd voluntas determinate velit Petrum glorificare, vel efficaciter velit non glorificare. Et sic patet quomodo aliqualiter est dissimile. Nec hoc repugnat superius dicto, quòd intellectus diuinus actu cognoscit vnum, & actu non cognoscit oppositum: quia ibi patet, quòd si actu cognoscit antichristum fore actu non cognoscit ipsum non fore.

AD argumenta secundæ q. quæ talis fuit. Vtrum intellectus diuinus habeat certam, & infallibilem notitiam omnium quantum ad omnes conditiones existentiæ? & arguit, ꝙ non.

¶ Primo Deus nouit me sessurũ cras, & nõ sedebo cras. ergo decipitur. ergo à simili sequitur. Deus nouit me sessurum cras, & possum non sedere cras. ergo Deus potest decipi. prima illatio est manifesta: quia credens illud, quod non est in re decipitur. probo ex hoc, quòd ex secunda cõsequentia teneat: quia sicut ad duas de inesse sequitur cõclusio de inesse: ita ex vna de inesse, & altera de possibili sequitur conclusio de possibili.

¶ Secundo, si Deus scit me sessurum cras, & possibile est me non sedere cras. ponatur in esse: non sedebo cras. sequitur quòd Deus decipitur. sed ex positione possibilis in esse, non sequitur impossibile. igitur Deum decipi non erit impossibile.

¶ Respondet Doc. ad primum in qua responsione plura ponuntur. Primo, ꝙ ad duas de inesse, sequitur conclusio de inesse: nõ quidem syllogistice: quia est oratio non syllogistica reducibilis in syllogismos plurimos.

¶ Hic aduerte, ꝙ non dicit Docto. absolute, quòd ad duas de inesse non sequatur conclusio syllogistice de inesse, idest quòd non sequatur conclusio immediate ex duabus de inesse: quia hoc esset contra philosophum primo priorum: qui docet formare syllogismos ex propositionibus de inesse, vt patet ibi. Sed intelligit sic, quòd ad istas duas de inesse (scilicet Deus nouit me sessurum cras: & non sedebo cras. ergo Deus decipitur) non sequitur syllogistice, idest immediate ista. ergo Deus decipitur. Ista enim conclusio non deducitur immediate ex illis: sed tãtum mediate reducendo hunc syllogismum in multos syllogismos. Secundo dicit, quòd ex vna de inesse, & altera de possibili, nec syllogistice, nec necessario sequitur conclusio de possibili. Hic non loquitur absolute: quia bene sequitur. Possibile est omne animal esse album. omnis homo est animal. ergo possibile est omnem hominem esse album. Sed loquitur in proposito, scilicet ꝙ ex his. Deum nouit me sessurũ cras, & possum non sedere cras: non sequitur syllogistice, idest immediate. ergo Deus potest decipi. Rationem assignat: quia falli est rem opinari aliter esse quam sit pro tunc, pro quando creditur esse. *Quid sit falli.* Istud autem includitur in illis duabus præmissis de inesse quarum altera significat istum credere hoc, & reliqua negat hoc esse: & hoc pro eodem instanti. ideo sequitur conclusio de falli. Et ideo bene sequitur. Deus nouit, siue credit me sessurum cras, & non sedebo cras. ergo Deus decipitur: & hoc, quia totũ est: pro eodem instanti, scilicet Deus nouit me sedere pro instanti a. & non sedebo pro instanti a. ergo decipitur. Sed non sequitur. Deus nouit me sessurũ pro instanti a. & possum non sedere pro instanti a. ergo Deus potest decipi? quia maior asserit me sedere

pro

pro instanti a. & minor asserit potentiam ad oppositum pro eodem non instanti a. ita quòd simul possit sedere, sed diuisim, idest potest alteram partem eligere quam vult: quia non potest in re coniungi non sedere cum sedere, quod creditur: nec est possibile nó sedere, cum hoc quòd Deus sciat me sessurum pro instanti a. ideo non sequitur possibilitas deceptionis, quæ includit istam coniunctionem. Addit Docto. ꝙ similis est ratio in mixtione de contingenti, & inesse: quare illa non teneat nisi sit etiam minor de inesse simpliciter: non autem de inesse, vt nunc. vt patet primo priorum. Nisi forte quando subiectum maioris de contingenti restringatur ad esse, vt nunc: si tamē subiectum contingentis maioris stat simpliciter, oportet & minorem de inesse esse de inesse simpliciter. non autem de inesse, vt nunc. Similiter etiam ex maiori de inesse, & minori de contingenti maior debet accipi de inesse simpliciter. vt patet primo priorum. Sequitur. Ista etiam ratio (scilicet arguendo in proposito ex maiori de inesse, & minori de possibili: non sequitur conclusio de possibili) patet quia si ex opposito conclusionis arguatur cum illa de possibili, non infertur oppositum nisi alicuius de necessario: & ita oporteret maiorem esse eandem cum illa de necessario, ad hoc vt inferat cōclusionem. Arguatur sic. Deus scit Petrum sessurum. sed Petrus potest non sedere. ergo Deus potest decipi. oppositum conclusionis est hoc. Deus non potest decipi: & ponatur pro maiori ad inferendum oppositum maioris primi syllogismi. Addatur minor de possibili, scilicet ista. Petrus potest non sedere. ergo Deus non scit Petrum sessurum: patet, quòd hoc non sequitur: sed sequitur tantum cum modo necessitatis, scilicet ergo Deus non scit necessario Petrum sessurum: & hoc est, quod dicit. Et quòd non sciat necessario ostendit dicens: quia si intellectus meus semper sequeretur mutationem in re ita quòd te sedente opinarer te sedere, & te surgente opinarer te surgere, non posset decipi. Et tamen ex istis tu sedes pro a. & nō possum decipi: non sequitur nisi non necessario scio te sedere pro a. Ita in proposito. Licet intellectus diuinus non sequatur res sicut effectus causam: tamen concomitantia est ibi, quòd sicut res potest non esse: ita intellectus diuinus pōt non scire: & ideo non sequitur, quòd intellectus diuinus cognoscat aliter rem, quàm est. Et ideo nunquam possunt simul stare illa, quæ requiruntur ad deceptionem. Sed sicut res scita potest esse, ita Deus potest eam scire: & sicut res scita potest non esse: ita Deus potest eam non scire: & si nō erit, non sciet.

§ Ad secundum de illa positione possibilis in esse. dico, quòd ex tali positione in se, nunquam sequitur aliquod impossibile: tamen illa de inesse in qua ponitur illa de possibili potest repugnare alicui, cui non repugnat illa de possibili, posita inesse: quia antecedens potest repugnare alicui, cui non repugnat consequens: & tunc ex antecedente, & suo repugnante potest consequi aliquod impossibile: quod non sequitur ex consequente simpliciter, & eodem: quia non est sibi incompossibile. Vult dicere, quòd quando ponitur possibile inesse: puta possibile est me non sedere: supponatur quòd non sedeam ex hoc solo nullum sequitur impossibile: sed si ponatur cum aliquo alio poterit sequi incompossibile. puta si cum hoc quod est non sedebo cras ponatur hoc. Deus scit certitudinaliter me sessurum cras: ista enim sunt impossibilia, scilicet quòd possim non sedere cras, & ꝙ ponatur in esse: & quòd Deus simul sciat, quòd sedebo cras. Ex isto ergo antecedente incompossibili, & totali potest sequi hoc impossibile. ergo Deus decipitur quod tamen consequens non consequeretur ex hoc solo, possum non sedere cras: quia si ponatur inesse, quòd non sedeam cras: sequitur quòd Deus sciet me non sedere cras: & sic nō deciperetur, sed cum totali antecedente, scilicet possum non sedere cras, & Deus scit me non sessurum cras: statim sequitur hoc impossibile. ergo Deus decipitur. sicut etiam patet secundo priorum: in syllogismo ex oppositis: vbi sequitur conclusio impossibilis: quæ tamen ex vna præmissarum non sequeretur: sed quia vna præmissa est impossibilis alteri: ideo ex illis duabus sequitur conclusio impossibilis: vt ibi patet. Et hoc est, quod dicit Docto. vt patet in littera sequenti cum dicit. Dico tunc, quòd posita ista inesse, idest supposito, ꝙ non sedeam cras: ex ista sola nihil impossibile sequitur. sed ex ista, & alia scilicet Deus scit me sessurum: sequitur impossibile, scilicet Deum falli, & illud impossibile non sequitur ex impossibilitate aliqua, quæ est absolute in ea: sed ex ipsa, & quodam alio simul, quod est incompossibile. Nec hoc est inconueniens, quòd illud quod est impossibile sequatur ex aliqua de inesse, in qua ponitur alia de possibili, & aliqua de inesse: quia cum ista. ego sedeo. stat ista, possibile est me stare. illa tamen de inesse in qua ponitur illa de possibili repugnat illi alteri de inesse, scilicet huic ego sto: quia possibili posito inesse, cum dicitur possibile est me stare. posito isto inesse. sequitur ego sto. Et ex illis duabus de inesse sequitur istud impossibile, scilicet stans, & sedens, nec tamen sequitur. ergo illa, quæ ponebatur de possibili inesse fuit falsa: sed vel illa fuit falsa: vel alia cum qua de sua de inesse accipitur est incompossibilis suæ de inesse: & sic patet responsio ad rationes secundæ quæst.

AD argumenta tertiæ q. quæ talis fuit. An Deus habeat immutabilem notitiam de omnibus, quantū ad omnem conditionem existētiæ. Et arguit primo quòd non: & probat, quòd possit habere mutabilem notitiam Et prima ratio stat in hoc, quòd est impossibile transire de cōtradictorio in contradictorium sine aliqua mutatione: patet ista. quia si a. transit ab albo in non album, vel econtra necessario mutatur: quia si non mutaretur non diceretur a. per talem transitum: aliter se haberet nunc quàm prius, modo mutatio est qua aliquid aliter se habet nūc, quàm prius vt patet per philosophum quinto physicorum t. c. 32 & 63.

§ Nota tamen pro intellectione huius propositionis, quæ sæpe est in vsu apud Doc. quòd transire de contradictorio in contradictorium potest multipliciter contingere. Primo, quòd Deus transeat a non creante ad creans: quia ab æterno non creauit aiam: & nunc creat. ergo aliter se habet nunc quàm prius se habuerit: & tamen non conceditur ipsum mutari. Similiter ab æterno non fuit dominus, & ex tempore dicitur dominus. vt dicit August. & Magister in d. 30. primi, nec tamen dicitur mutari. Dico, quòd ideo non dicitur mutari, quia non se habet aliter secundum aliquid receptum, quod prius non habuerit. Si enim dicitur creator nunc, & prius non dicitur creator: ex hoc dicitur creator nunc, & referri ad creaturam, non per nouam relationem receptā in se: sed quia creatura habet nouam relationē, quæ terminatur, vt nunc ad ipsum Deum, quæ prius non terminabatur: quia non erat, vt supra exposui. distinctione 30. vbi improbaui Grego. & Ocham. De Domino patet, quòd dicitur dominus ex tempore: non autem per aliquid de nouo in ipso receptum, vt patet vbi supra. *Q̃o Deus non sit mutabilis.*

§ Si dicatur. potest habere de nouo relationem rationis, quam prius non habuit, vt patet a Doc. vbi supra d. 30. & sic recipit nouum respectum rōnis, quē prius non habuit: & sic transit de contradictorio in contradictorium, & tamen non mutatur. *Obiectio bona.*

§Dico

Solutio. ¶ Dico primo, quòd per nullum respectum rationis sibi de nouo aduenientem, & causatum à creatura dicitur mutari: quia aliter se haberet nunc, quàm prius secundum tantum respectum rationis nulla ex hoc sequitur mutatio. *Quid sit mutari proprie.* Mutari enim proprie est aliter se habere nunc realiter, quàm prius se habuerit, sic intelligendo. Vel quod transeat à priuatione alicuius entitatis realis, siue absolute, siue respectiue, ad ipsam recipiendam. Vel quod transeat ab entitate positiua, siue absoluta, siue respectiua ad priuationem eiusdem: & hoc modo proprie contingit aliquid mutari.

¶ Dico secundo, quòd si transiret à priuatione respectus ad ipsum respectum ex tempore causatum in ipso: & hoc ab actu intellectus diuini de nouo causantis talem respectum: de necessitate mutaretur nõ per receptionem illius respectus, qui ex se nullã mutationem facit: sed quia talis respectus non posset causari ab intellectu diuino, nisi per nouum actum intellectus diuini comparantem ipsum Deũ ad creaturam: & sic mutaretur: quia haberet nouum actum intelligendi, quem prius non habuerit, vt supra patuit à Doc. d. 30.

Alia obiectio singularis. ¶ Si iterum dicatur. intellectus diuinus in primo instanti naturæ, in quo tantum cognouit necessaria, tunc non cognouit contingentia. Patet per Doct. præsenti distinct. quia cognouit illa in secundo instanti naturæ. ergo transit de contradictorio in contradictorium: & tamen non conceditur secundum hoc mutari.

Solutio notanda. ¶ Dico ad hoc, & ad omnia similia, quòd mutari proprie est aliter se habere nunc, quàm prius, sic intelligendo, quòd oppositum infuerit pro aliqua duratione: sicut cum dicimus, quòd materia ligni nũc est priuata forma ignis: ita quòd talis priuatio duratione præcedit in ipsa materia: & post puta in vltimo instanti illius durationis fit sub forma ignis: tunc ꝓprie mutatur, & similiter quando in aliquo priori secundum durationem est sub aliqua forma, & in vltimo instanti illius durationis fit sub priuatione talis formæ: tunc proprie mutatur, & sic transitus à contradictorio in contradictorium facit mutationem, sic intelligendo, quòd vnum contradictorium prius duratione infuerit. Et patet hoc in multis locis a Docto. præcipue in isto 1. d. 2. parte a. quæst. 3. vbi dicit, quòd essentia diuina non mutatur puta à non relatione in relationem: licet enim prius natura sit essentia diuina, quàm intelligatur esse actu fundamentũ filiationis, tamen non mutatur, quia in aliqua duratione priori non fuit sub opposito: quia nunquam fuit priuata illa. Priuatio enim proprie non respicit huiusmodi instantia puta originis, vel naturæ. Nã cum dicitur aliquid esse priuatum aliquo: talis priuatio inest in aliqua duratione priori. Vnde Docto. in 4. distinct. 43. quæst. 5. sic ait. Nunquam autem est mutatio, nisi quãdo susceptiuum termini ad quem alicuius inductionis, præcedit duratione ipsum terminum ad quem: & tunc est sub priuatione termini. hæc ille.

Instantia. ¶ Si dicatur, quòd Docto. in tertio distinctione tertia. quęst. 1. dicit, ꝙ si virgo Maria in aliquo instanti naturæ fuit non sub gratia, quòd tunc diceretur priuari gratia: & quòd si realiter in aliquo priori naturæ fuisset sine gratia, etiã in aliqua duratione fuisset sine gratia.

Responsio valde bona. ¶ Respondeo, vt ibi exposui. Aliud est enim aliquid esse prius natura alio (loquendo de priori natura positiue) in essendo, & existendo: & aliud est esse prius natura ex hoc, ꝙ vnum non includit aliud, & quantum est ex parte sua non repugnat sibi formaliter esse sine alio: licet propter aliquid consequens nõ possit esse: sicut homo est prior natura risibilitate, non tamen in essendo, & existendo: cum sit impossibile hominem existere sine risibilitate: immo dicunt eandem existentiam: dicitur tamen prius natura in intelligendo: quia homo potest perfecte intelligi nõ intellecta risibilitate. Nec etiam repugnat homini quiditatiue sumpto esse sine risibilitate: licet sibi repugnet concomitanter. videlicet propter realẽ identitatem cum risibilitate. Sic dico de diuina essentia respectu filiationis: non enim est prior natura positiue ipsa filiatione videlicet quòd in essendo, & existẽdo, sit in aliquo instanti priori naturæ in quo nõ sint omnia intrinseca diuina: quia tunc esset etiam prior vel posset esset prior duratione. Sed dicitur prior natura quiditatiue, videlicet. quia ipsa potest distincte intelligi non intellecta aliqua proprietate. Modo transire à contradictorio in contradictorium proprie loquendo non verificatur isto modo: quia non sequitur: essentia diuina est prior natura filiatione, & sit in secundo instanti naturæ modo præexposito sub filiatione. ergo transit à contradictorio in contradictorium? non sequitur, quia tunc sequeretur ipsam prius duratione fuisse non sub filiatione. Ex his patet propositio. Docto. ergo per istam propositionem probat mutabilitatem diuinæ notitiæ. quia si Deus scit nunc a fore pro instanti b. & potest nescire a. pro instanti b. ergo potest transire à contradictorio in contradictorium, scilicet à scire ad non scire. ergo talis scientia mutatur, siue intellectus diuinus potest mutari: quia potest transire à scientia a. ad non scientiam ipsius a. & talis mutatio non erit in ipso a. scito: quia ipsum a. habet tantum esse in scientia Dei: & per consequens in ipso nulla mutatio potest fieri. Si ergo est mutatio in tali transitu à contradictorio, &c. erit tantum in scientia Dei.

¶ Secundo arguit. Quicquid non est a. & potest esse a. potest incipere esse a. patet si paries non est albus, & potest esse albus. ergo potest incipere esse albus: quia non videtur esse intelligibile, quòd affirmatio negationis, quæ non inest possit inesse, nisi incipiat esse: affirmare enim albedinẽ de aliquo prius negatam, non potest esse sine inceptione albedinis in illo. ergo si Deus non scit a. & potest scire a. potest incipere scire a. ergo potest mutari ad scire a.

¶ Tertio arguit sic. Si Deus non sciat a. & potest scire a. quæro quæ est ista potentia? aut est passiua, siue receptiua? & tunc est ad formam, & sequitur mutatio: quia nunc recipit aliquam scientiam, quam prius non habuit, aut est actiua? & patet quòd naturalis: quia intellectus, vt intellectus non est liber, sed naturaliter agens: talis autem potentia nõ potest agere postquam non egerit nisi mutetur. igitur, vt prius sequitur mutatio.

¶ Respondet Doct. ad primum concedendo maiorem, scilicet quòd non est transitus, &c. quod debet intelligi modo præexposito. & negat minorem: *Transitus non põt esse sine mutatione.* quia in diuina scientia talis transitus non potest esse sine successione: ita quòd oppositum succedat opposito: sicut enim non possunt simul stare scire, & non scire: ita non potest stare, quòd aliquando sciat, & aliquando nesciat: quia tunc esset in eo successio: & tunc etiam de nouo posset acquirere actum scientię. & per consequens scire Dei non esset idem quod Deus, vt supra patuit d. 2. q. 1. in illis præambulis.

¶ Et si quæras saltem si potest non scire b. quod scit: aliquid aliter se habebit. quæro quid est illud?

¶ Dico, quòd b. in esse cognito non tamen aliter quàm prius se habuit: sed aliter quàm nunc se habet, ita ꝙ illud aliter esset non alicuius succedentis oppositi

situ

ſiti ad oppoſitum, ſed eſt alterius oppoſitorũ, quod in eodem inſtanti poſſet ineſſe, in quo ſuum oppoſitum ineſt: & hoc non ſufficit ad mutationem, quia ineſſe cognito poſſibile eſt prædicari a. ſedebit pro inſtanti b. & pro eodem inſtanti a. poteſt non ſedere ſimiliter a. ſedet pro inſtanti b. & poteſt non ſedere: vt prius expoſitum eſt: ſed illa non eſt mutatio: quia ſemper vna pars eſt de poſſibili, quod nihil reale eſt, vt patet. Sed mutatio ſemper requirit ſucceſſionem realem, vt ſupra expoſui: & ſic patet reſponſio ad primum argumentum.

¶ Ad ſecundum reſpondetur à Docto. quòd iſta conſequentia non valet, non ſciens a. poteſt ſcire a. ergo poteſt incipere ſcire a. & hoc quando eſt potentia præciſe alicuius prioris naturaliter ad oppoſitum poſterioris pro eodem inſtanti, pro quo habet hoc poſterius contingenter eſſe, ſicut eſt in propoſito.

¶ Vult dicere, quòd illud poſſe ad oppoſitum, (ſcilicet poſſe ſcire a. quod prius neſciuit, quod poſſe ſcire eſt oppoſitum ei, quòd eſt neſcire) non eſt poſſe reale cum ſuo oppoſito, quod eſt non ſcire a. idest q; non ſcire a. non præcedit duratione ipſum poſſe ſcire a ita quòd poſſe ſcire a. realiter poſſit ſuccedere ipſi non ſcire a. Sed talis ſucceſſio (ſi tamen poteſt nominari ſucceſſio) ſolum conſiſtit in prioritate naturæ cauſæ ad ſuum effectum, ſiue principij cognitiui ad obiectum ſecundarium. ideo conſequentia non valet. Si enim in primo inſtanti naturæ Deus non ſcit a. fore pro inſtanti b. & poteſt ſcire in ſecundo inſtanti naturæ adhuc non ſequitur. ergo poteſt incipere ſcire: quia ly, incipere ſcire: dicit ſucceſſionem realem oppoſiti ad oppoſitum: ita quòd in aliqua duratione vnum oppoſitum, ſcilicet non ſcire a. præcedat aliud oppoſitum, ſcilicet ſcire a. ponendo poſſe ſcire ineſſe, ſicut & quodlibet poſſibile debet poni ineſſe. Sic ergo in primo inſtanti naturæ quo tantum ſcit neceſſaria neſcit a. quia adhuc a. nihil eſt: poteſt tamen ſcire, & ponatur ineſſe in ſecundo inſtanti naturæ in quo ipſum a. habet eſſe contingenter: & ſic in illo ſecundo inſtanti ſcit a. & vt ſic nulla apparet ſucceſſio realis oppoſiti ad oppoſitũ. Addit Docto. quòd gratia materiæ tenet in creaturis, vbi eſt poſſibilitas ad oppoſita ſucceſſiue: quia bene tenet conſequentia. Petrus non cognoſcit nunc ſortem, & poteſt cognoſcere. ergo poteſt incipere cognoſcere. certum eſt enim quòd de facto ipſum neſcire præcedit duratione ipſum ſcire: & ſic ibi eſt ſucceſſio realis oppoſiti ad oppoſitum quando ipſum poſſe ſcire ponitur ineſſe: & poteſt eſſe ſucceſſio realis oppoſiti ad oppoſitum poteſt poni ineſſe. Addit etiam dicẽs. Sed licet illa non eſſet, ſcilicet poſſibilitas ad oppoſita ſucceſſiue: adhuc tamen eſſet poſſibilitas ad vtrunque illorum pro vno inſtanti. in cõtingentibus enim etiam reſpectu creaturæ eſt poſſibilitas ad vtrunque illorum oppoſitorum ſimul pro eodem inſtãti temporis, vt ſupra patuit.

¶ Ad tertium reſpondet Docto. quòd iſta potentia ad oppoſita eſt potentia actiua, ſcilicet qua poteſt ſcire a. & non ſcire a. non quòd ſit potentia actiua phyſica, quæ producit aliud inquantum aliud, ſcilicet realiter, & eſſentialiter diſtinctum, vt patet. 5. meta. t. c. 17. & 6. t. c. 2. ſed accipit magis potentia actiua metha de qua ſupra dixi in ꝓlo. q. de ſubiecto theologiæ: & hæc potentia actiua in diuino intellectu reſpectu intellectionis, non eſt ad intellectionem realiter diſtinctam. licet ergo non ſit vere productiuus ſuæ intellectionis: quia illa realiter diſtingueretur. vt ſupra patuit diſtinctione 2. parte 2. habet tamen eam ac ſi eam realiter produxiſſet. Et cum comparatur intellectus diuinus ad obiecta ſecundaria: poteſt dici potentia actiua, non tamen phyſica: quia illa producit tantum ens reale ineſſe realis exiſtentię. hæc autem producit tantum ineſſe ſecundum quid. vt ſupra patuit diſtinct. 3 quæſt. 4 diſtinct. 35. 36. & in 2 diſ. 1. q. 1. & hoc eſt, quod dicit. Intellectus diuinus inquantum eſt actu per eſſentiam, & per actualem intellectionem infinitam ſit potentia actiua reſpectu quorumcunque obiectorum, quæ producit ineſſe intellecto. Sequitur. Et cum dicit igitur ipſa, ſcilicet potẽtia actiua non poteſt agere circa aliquid circa, quod prius non egit, niſi prius mutetur. Dico, q; conſequentia non valet quando agens requirit obiectum circa quod agat, ſicut in agentibus creatis: non oportet quòd agens mutetur ſi de nouo agat, ſcilicet ſi de nouo appropinquetur ſibi paſſum in quod agat. Et vult dicere, quòd nouiter agere poſt non agere poteſt dupliciter intelligi. Vno modo per nouam actionem in cauſa: & ſic tale agens vere mutatur: quia habet nouam actionem quam prius non habuit. *Agere de nouo cõtingit dupliciter.* Alio modo per nouam approximationem obiecti, vel paſſi: ſicut ſi igni ſemper approximentur noua combuſtibilia, ipſe ignis ſemper calefacit: & tamen nec productio caliditatis, nec alia mutantur in ſuo eſſe, vel in ſuo proprio ſuppoſito. Sic in propoſito voluntas diuina determinans aliquid fore oſtenſum ab intellectu, facit complexionem talem eſſe veram; & ideo intelligibilem, & ex hoc iſtud ſcilicet verum eſt præſens intellectui in ratione obiecti intelligibilis: non quòd tale obiectum poſſit mouere intellectum diuinum ad ſui cognitionem: quia tantum à ſola eſſentia mouetur ad cognitionem cuiuſcunque, vt ſupra patuit, nec etiam quòd ſit præſens ex natura rei, vt ſupra patuit diſtinctione tertia, quæſtione tertia, & in quol. patet quæſt. 14. fit enim pręſens per eſſentiam diuinam, ipſum verum contingens repræſentantem: & vt ſic præſens intelligit ipſum eadem ſimpliciter intellectione, qua intelligit etiam eſſentiam ſuam. Sequitur. Et ſicut voluntas poteſt facere iſtud volitum, & non facere: ita poſſet eſſe verum, & non verum: & ita poteſt cognoſci, & non cognoſci ab iſto intellectu diuino: quia poſito ipſo vero intelligit: non poſito non intelligit: & hoc quod eſt intelligere, & non intelligere non eſt propter aliquã contingentiam in ipſo intellectu diuino: quaſi intellectus diuinus contingenter poſſit intelligere, & nõ intelligere: quia intellectus neceſſario intelligit, quãdo obiectum eſt ſibi præſens in ratione obiecti intelligibilis. Sed quòd poſſit intelligere a. fore pro inſtanti b. & poſſit non intelligere; eſt ex ſola contingentia voluntatis diuinæ ponentis contingenter, ſiue determinantis a. fore pro inſtanti b. vel non fore pro inſtanti b. ſi determinat ipſum fore pro inſtanti b. intellectus diuinus neceſſario intelligit a. fore pro inſtanti b. ſi vero determinat a. non fore pro inſtanti b. intelligit neceſſario a. non fore pro inſtanti b.

¶ Deinde obijcit dicens, quòd adhuc non poteſt eſſe ſine mutatione, ſaltem in obiecto intellecto: ſicut nec illa approximatio paſſi naturalis ad agens naturale, poteſt eſſe ſine mutatione paſſi: & forte ipſius agentis approximantis.

¶ Reſpondet quòd non mutatur obiectum iſtud in iſto eſſe: quia non poteſt eſſe ſucceſſiue ſub oppoſitis: contingenter tamen eſt in iſto eſſe: non enim tale obiectum in intellectu diuino poteſt eſſe ſub oppoſitis. puta quòd in aliquo priori duratione fuit nõ cognitum a. fore pro inſtanti b. & in aliquo inſtanti immediato poſt illam durationem ſit cognitum ab intellectu diuino ipſum fore pro inſtanti b. quia talis ſucceſſio eſt ſimpliciter impoſſibilis, vt obiectum comparatur intellectui diuino, vt ſupra patuit. Similiter tale obiectum ineſſe volito non poteſt eſſe ſub oppoſitis ſucceſſiue: ſic quòd in aliquo priori du-

ratione

ratione a. non sit volitum à voluntate diuina pro instanti b. & quòd in aliquo instanti posteriori immediate sequente durationem illam sit volitum à voluntate diuina pro instanti b. hoc est enim impossibile: quia voluntas diuina quicquid voluit ab æterno voluit: licet enim in eodem instanti quo vult a. possit non velle a. tamen si vult a. esse ipsum vult ab æterno. Et hoc est, quod Doc. hic intendit in ista littera. Et sic patet ad argumenta q.

AD argumenta q.4 quæ talis fuit. An intellectus diuinus necessario sciat omnem conditionem existentium omnium? & arguit quòd sic. Primo. Deus scit immutabiliter antichristum fore dicatur a. ergo necessario scit ipsum a. fore. Probatio consequentiæ. Primo, quia non ponitur in Deo nisi necessitas immutabilitans. Secundo, quia omne immutabile videtur esse necessarium formaliter, sicut omne possibile, quod repugnat necessario videtur esse mutabile.

¶ Secundo arguit: quia quicquid potest esse in Deo, est necesse esse, patet: sed scire a. potest esse in Deo, ergo scire a. est necesse esse.

¶ Tertio arguit sic. omnis perfectio absoluta simpliciter de necessitate inest Deo. scire autē a. est perfectio simpliciter: quia aliter non esset Deus perfectus, si nesciret a. formaliter: quia non est imperfectus nisi propter carentiam perfectionis simpliciter. ergo necessario scit a.

¶ Ad primum argumentum respōdet Doc. negando consequentiam. Ad probationem primam præmittit primo, ꝙ quartus modus necessitatis positus ab Arist. 5. me. t. c. 6. est non contingere aliter se habere. Vnde sic ait Aristo. Amplius quod non contingit aliter se habere necessarium dicimus sic se habere. hæc ille. Et hic quartus modus distinguitur à tribus præcedētibus: quia quartus modus est absolutus: sed duo primi sunt ad aliquod bonum intrinsecum, vel extrinsecum acquirendum: vel malum possibile euitandum. vt patet de primo modo, scilicet cibus & respirare, quę sunt necessaria animali: & medicina, quę est necessaria ad euitādum infirmitatem. tertius modus dicitur per operationem ad agens extrinsecum violentās. Vnde ait. Amplius vim faciens, & vis, id est violentia, & vim faciens. i. violentiam faciens. hoc autem est, quod præter impetum, & præter voluntatem. i. ꝙ violentia est aliquid impediens, & prohibēs præter impetum, & præter voluntatem. i. contra appetitum naturalem, & rationalem. Sequitur in textu: violētum enim necessarium dicitur. Sed quartus modus accipitur absolute, & in se: & sic alij tres modi requirunt imperfectionem in se: licet ergo in Deo sit ista necessitas immutabilitatis, quæ est quartus modus necessitatis: non tamē est ibi illa sola: sic ꝙ immutabilitas ex se sit necessitas: quia immutabilitas ex se non priuat, nisi possibilem successionem oppositi ad oppositum. Necessitas autem simpliciter absolute priuat possibilitatem huius oppositi, & non successionem huius oppositi, sicut hic: & ideo nō sequitur oppositum non potest succedere opposito. ergo oppositum non potest inesse. Vnde licet voluntas diuina possit velle, & non velle a. non tamen cum successione: vt supra exposui respondendo ad argumenta alterius quæst. Sed quando est necessarium simpliciter, nunquam oppositum potest inesse: sicut dicimus, quòd intellectus necessario simpliciter intelligit essentiam diuinam: & sic necessario intelligit, ꝙ est sibi simpliciter impossibile non intelligere. Et simpliciter voluntas sic necessario vult essentiam diuinam, quòd est ei simpliciter impossibile ipsam nō velle: non sic est cum comparatur ad creaturam: licet enim ipsam diligat necessitate immutabilitatis: non tamen necessitate simpliciter.

Voluntas diuina an possit velle, vel nō velle: nō tamen cum successione.

¶ Ad secundam probationem dicit Doc. primo, quod omne ens possibile in esse existentiæ est mutabile. patet quia tale ens non includit formaliter necessitatem, nec immutabilitatem: est enim mutabile, vel mutabilitate versionis de qua Doct. supra d. 8. & in 4. d. 11. vel aliqua alia mutabilitate: & hoc satis patuit in 1. d. 8. Addit Doct. quòd tale ens possibile est mutabile ponendo etiam tale ens creari secundum mentem Aui. qui voluit aliquid posse causari ab ęterno. vt expositum est, supra d. 2. d. 8. q. vlt. & in 2. dis. 1. q. 2. & 3. ita ꝙ non esse tantum præcedat ipsum esse in aliquo priori naturę: non tamen accipiendo prius natura positiue, sed tantum negatiue: quia scilicet nō esse quantum est ex se inesset, nisi ipsum esse præueniretur à causa superiori producēte tale esse in illo instanti naturæ, in quo non esse ex se inesse: vt expositū est. supra dist. 8. q. vlti. & in 2. d. 1. q. 2. & in simili in 3. d. 3. q. 1. Si tamen acciperetur ipsum esse creari ab æterno, de necessitate naturæ: sicut secunda intelligentia (forte secundum ipsum, & Arist. vt supra patuit. d. 8. q. vlt.) est necesse esse, & de necessitate naturæ producta ab æterno, tunc talis esset immutabilis: quia ēt secundum philosophum omne sempiternum est necessariū: & tale est immutabile in suo esse. Dico ergo ꝙ si effectus produceretur ab æterno, & esset vere possibile, & contingens, ꝙ tale esset immutabile etiam in suo esse. Secundo vult Doc. ꝙ nullum ens possibile consideratum tantum in esse cognito, vel in esse volito. sit mutabile: quia mutari proprie est realiter aliter se habere. vt exposui supra, sed esse cognitum ab intellectu diuino, siue esse volitum à voluntate diuina habet tm̄ esse secundum quid, & nullum esse reale, vt supra patuit dist. 3. q. 4. d. 35. & 36. & per consequens, vt sic est omnino immutabile: licet dicaſ ens possibile pro eo, ꝙ sibi non repugnat pro aliquando realiter existere. Et tale esse cognitum ab intellectu diuino, vt præcedit actum voluntatis diuinæ dicitur necessarium: quia de necessitate naturæ ab actu intellectus diuini productum, vt supra patuit d. 3. q. 4. 35. 36. & 39. dicitur tamen necessarium secūdum quid: quia & esse tale est esse secundum quid. esse tñ cognitum respectu contingentis est tantum necessariū necessitate consequentiæ, & non consequentis: quia sequitur determinationem voluntatis diuinæ, q mere contingenter se habet respectu omnis contingentis. sicut ergo esse volitum est tantum necessarium in tali esse necessitate consequentiæ, nullo ēt modo in tali esse est mutabile: quia nullum esse reale dicit, immo ēt vt sic est omnino immutabile: quia ibi non potest esse transitus à contradictorio in ꝯtradictorium: ita ꝙ vnum oppositū succedat alteri: quia in aliquo priori duratione non dr̄ non habere esse volitum, & post habere esse volitum, sed si fuit volitū necessario fuit volitum ab æterno. vt supra exposui. Deinde addit Doc. ꝙ istud esse cognitum, vel volitū reducitur ad aliquod esse reale simpliciter necessarium: quia esse cognitum lapidis reducitur ad actū intelligendi intellectus diuini, qui actus est simpliciter necesse esse, vt supra patuit. di. 36. & esse volitū lapidis reducitur ad velle diuinum, quod est verum ens reale, & simpliciter necessarium. Sequitur. Propter cuius alterius necessitatem non potest esse hæc mutabilitas: & tamen illius alterius necessitas ex se non continet huic formaliter: ideo istud non ex se formaliter necessarium: illud enim esse cognitum lapidis non est formaliter intellectio diuina, qua intellectus diuinus intelligit lapidem, nec similiter esse volitum ipsius est formaliter volitio diuina qua voluntas diuina vult ipsum: istud autem esse volitum cum tm̄ sit esse sm̄ quid, & non reale, non ex se formał necessarium: quia non habet esse extremi, quod respicit realiter. i. ꝙ esse volitum non habet esse formaliter extremi.

Opinio Auicennæ.

Quid sit mutari.

Esse cognitū ab intellectu diuino habet esse secū dum quid, & nullum esse reale.

Esse cognitum reducitur ad aliquod esse reale.

volitionis

volitionis diuinæ quam respicit realiter, idest quam respicit, vt extremum vere reale. nec tamen illud esse volitum est mutabile: quia secundum illud esse diminutum respicit extremum immutabile, scilicet volitionem diuinam: ex quo enim habet tantum esse volitum volitione diuina, statim sequitur, quòd si volitio diuina sit omnino immutabilis, quòd etiam obiectum à tali volitione volitum erit immutabile: quia mutatio in aliquo inquantum respicit aliud non potest esse sine mutatione in illo, idest ex quo esse volitum lapidis, vt comparatur ad volitionem diuinam, dicitur tantum sibi competere inquantum sibi comparatur: non potest esse mutatio in tali esse volito, nisi sit mutatio in volitione diuina per cuius comparationem dicitur habere tale esse.

Aliquid potest inesse Deo dupliciter.

¶ Ad secundum argumentum. Respondet Doct. dicens, quòd aliquid potest inesse Deo dupliciter. s. formaliter, vel inesse subiectiue: sicut logice prædicatũ quodcunque dicitur inesse subiecto. i. quòd aliquid inest Deo realiter, & formaliter, siue intrinsece. vt omnis perfectio diuina, & oĩa intrinseca realiter: & tale est realiter Deus: aliquid etiã inest tm̃ prædicatiue, & nullo modo intrinsece: sicut dicimus, quòd paries est visus: visio inest parieti tantum prædicatiue, & denominatione extrinseca: sicut etiam dicitur Deus dominus ex tempore, nõ propter nouam relationem formaliter inexistentem ipsi: sed tantum prædicatiue, & denominatione extrinseca. Sic in proposito. Deum scire a. est idem quòd Deus: verum est accipiendo ipsum scire absolute, quia illud est realiter Deus: sed accipiendo scire pro obiecto scito: non inest Deo realiter, sed tantum obiectiue, vel prædicatiue, & denominatione extrinseca. Scire enim b. inest Deo: quia hoc scitum habet respectum ad scientiam diuinam, & per hoc aliqua appellatio relatiua inest Deo sicut prædicatum subiecto: & hoc magis patuit, supra dist. 35. de ideis, & aliqualiter. d. 36.

Nulla perfectio simpliciter in Deo dependet à creatura.

¶ Ad tertium & vltimum dicit Doc. quòd nulla perfectio simpliciter in Deo dependet à creatura, nec etiam simpliciter coexigit creaturam necessario in quocunque esse: & loquitur hic de perfectione simpliciter formaliter, & non præexigitiue: quia aliqua talis coexigit necessario creaturam in aliquo esse, vt patet ab ipso in quoli. q. 1. sed non perfectio formaliter simpliciter, vt intellectus, voluntas, volitio, intellectio, & huiusmodi: & quòd non requirant respectum aliquem ad extra, siue ad creaturam subtiliter probat Doc. in q. 1. quoli. Et ideo Deum scire b. prout intelligitur non tantum pro scire absolute: sed et prout transit super ipsum b. non est perfectio simpliciter. patet, quia nulla talis (vt dixi) includit respectũ ad extra, põt tamen dici perfectio simpliciter, nõ formaliter, sed cum hoc addito, quòd scilicet scire b. necessario concomitatur perfectionem simpliciter: ita si intellectio diuina sit formaliter infinita, statim concomitatur, quòd sit omnis obiecti intelligibilis. & sit necessario omnis obiecti intelligibilis nõ necessitate consequentis respectu obiecti contingentis, sed tantum necessitate consequentiæ. vt supra patuit. Et breuiter posito quocunque obiecto necessario est illius: & sic posito contingenti ex determinatione diuinæ voluntatis necessario talis scientia terminatur ad illud: & sic scire a. concomitatur perfectionem simpliciter, scilicet ipsam scientiam Dei formaliter infinitam. Et sic respondendo formaliter ad argumentũ, dicit, quòd maior argumenti est vera de perfectione illius scientiæ absolute sumptæ: quia talis scientia absolute sumpta inest necessario ipsi Deo. sic autem minor est falsa, scilicet quòd scire a. sit hoc modo perfectio simpliciter absolute sumpta. Et probatio eius non probat, nisi quòd ad perfectionem simpliciter consequitur necessario, quòd sit talis obiecti: quia consequitur necessario, quòd habeat aliquem talem respectum ad talem perfectionem simpliciter: non tamen ex tali respectu alterius ad ipsum, nec ex appellatione relatiua eius est perfectio simpliciter in eo &c.

AD ARGVMENTA. quæst. quintæ, quæ talis fuit. An cum determinatione, & certitudine scientiæ suæ possint stare aliqua contingentia ex parte rerum in existentia? Arguit primo, quòd non: quia sequitur. Deus scit a. ergo necessario erit. Probatur consequentia: quia actus rationalis cuiusmodi est scire non distrahitur propter materiam, super quam transit. idest quòd talis actus non destruitur in sua ratione quidditatiua, nec implicat contradictionem propter obiectum additum, dicendo, Deus scit a. fore pro instanti b. ergo si scire sit in se necessarium, propter hoc, quod additur a. fore pro b. scitur: non fit non necessarium. Cum ergo scire Dei sit simpliciter necessarium, non distrahitur ab hac necessitate per hoc, quòd transit super contingens.

¶ Secundo arguit sic. Omne scitum à Deo fore necessario erit a. est scitum à Deo fore. ergo. Maior est vera prout est de necessario: quia prædicatum, scilicet scire de necessitate inest subiecto, scilicet Deo. Et minor est de inesse simpliciter: quia pro æternitate est vera: non enim minor est de inesse, vt nunc. Sed ex maiori de necessario, & minori de inesse simpliciter, sequitur conclusio de necessario. vt patet primo priorum. Sequitur. Necesse est omne animal esse substantiam. Sed omnis homo est substantia. ergo necesse est omnem hominem esse substantiam. sic in proposito.

¶ Respondet Doct. ad primum quòd antecedens est falsum: quia scire a. fore pro b. tantum contingenter: quia talis scientia sequitur contingenter determinationem diuinæ voluntatis. Et cum probatur actus non distrahitur &c. Responsum est supra ad illam propositionem in articulo facto contra solutionem huius. q. vnde ibi.

¶ Ad secundum. Dicit Doct. quòd in mixtione de necessario, & de inesse &c. oportet quòd illa de inesse, non tantum sit de inesse simpliciter. ita quòd sit vera pro omni tempore: sed quòd etiam sit necessario vera. Vnde nõ sequitur. Necesse est omne album esse coloratum. Sed omnis homo est albus: posito quòd pro omni tempore sit albus. ergo necesse est omnem hominem esse coloratum: non sequitur cum omnis homo sit cõtingenter albus. Et addit Doct. quòd etiam vltra hoc requiritur forte, quòd significet sumptum sub per se contineri sub medio. Ad propositum tamen sufficit; quòd sit necessario vera. Modo in proposito minor non est necessario vera.

Nec sit ita simplex consequentis, et consequentiæ.

AD argumenta pro tertia opi. Ad primum dicit Doc. quòd Boe. exponit se statim ibidem: immediate post distinguit de necessitate consequentis, & consequentiæ: & per hoc concedit quòd contingentia relata ad diuinam scientiam, sunt necessaria necessitate consequentiæ. hoc est; ista consequentia est necessaria. Si Deus scit illa esse futura, illa erunt: non tamen sunt necessaria necessitate absoluta, siue consequentis.

¶ Ad aliud pro ista tertia opi. dicit quòd cõtingẽtia non est tantum priuatio, vel defectus entitatis sicut est deformitas in actu secundo, qui est peccatũ: talis enim deformitas est tantum priuatio, siue defectus rectitudinis, quæ deberet inesse actui, quæ tamen nõ inest: & sic talis deformitas nihil est. De hoc vide Doc. in 2. d. 30. 34. 37. in 4. distinct. 14 & alibi sæpè. Sed contingentia est modus positiuus entitatis, & forte gradus intrinsecus secundum aliquos.

stinatus potest damnari. In sensu vero diuiso est vera: quia sunt duæ cathegoricæ: pnia Franciscus est prædestinatus, & Franciscus potest damnari. Sicut etiam ista est vera in sensu diuiso. album potest esse nigrum, idest Franciscus est albus: & Franciscus potest esse niger: quia tunc possent verificari duo opposita de eodem, pro eodem instanti: sed pro alio instanti. Sic & ista: prædestinatus potest damnari, idest Ioannes est prædestinatus, & Ioan. potest damnari: posse enim damnari non potest verificari simul pro eodem instanti naturæ: licet pro eodem instanti æternitatis.

¶ Sed dicuntur tamen vera simul inquantum diuina volitio consideratur, vt prior naturaliter transitu ipsius super illud obiectum quod est gloria isti: in illo priori naturaliter non repugnat sibi esse oppositi obiecti: immo posset esse æqualiter oppositi: licet non simul amborum. Et ideo hoc, quod dico posse damnari: non potest succedere huic, quod est esse prædestinatum: ita quòd si Ioannes sit actu prædestinatus in aliqua duratione posteriori, non potest esse damnatus. Et ratio: quia omnis determinatio voluntatis diuinæ semper est ab æterno: & nihil de nouo vult, quin ab æterno præordinatum fuerit, vt patuit supra distinctione trigesimanona. & infra patebit. distinctione quadragesimaquinta. & sic patet littera Docto. Si tamen Deus possit nunc aliter ordinare, quàm ab æterno ordinauerit, ipse nouit.

AD primum argumentum dico. Hic Docto. respondet ad argumenta principalia. Quorum primum probat, quòd semel prædestinatus de necessitate saluabitur: quia secundum philosophum 6. ethi. cap. tertio. Hoc solo priuatur Deus ingenita facere, quæ facta sint. Sed prædestinatio transit in præteritum: quia prædestinatio fuit ab æterno.

Obiectio. ¶ Si dicatur posito, quòd prædestinauerit ab æterno potest tamen nunc ipsum reprobare. Concedo enim quòd si est prædestinatus, quòd non potest esse non prædestinatus: quia præteritum non potest non præteriisse: quia si præteritum posset fieri non præteritum: tunc esset mutatio de non ente in non ens: quod non est intelligibile. de hoc vide Docto. in 4. d. 1. q. 6.

Quare non potest præteritū non præteriisse.

Solutio. ¶ Dico, quòd Doct. in isto argumento supponit, quòd omne volitum à voluntate diuina est simpliciter volitum ab æterno: licet non pro æterno: si enim haberet nouam determinationem posset esse mutatio in voluntate diuina, vt patet supra distinct. 30. in simili de actu intellectus, & expresse distin. 39. præsupponit. ergo quòd si aliquid est prædestinatū ab æterno pro nulla duratione sequenti oppositum euenire non potest. ergo si est prædestinatum ab æterno non potest non prædestinari, ergo necessario prædestinatur.

¶ Respondet Docto. per quoddam exemplum satis clarum. Et responsio Docto. stat in aliquibus dictis. Primo, quòd in æternitate non est transitus in præteritum, neque in futurum: sed omnia sunt ibi præsentia. Æternitas enim est mensura, siue duratio omnino indiuisibilis, de hoc in secunda distinctione 2. & sic ista propositio, vt comparatur ad æternitatem, scilicet Deus prædestinauit Ioannem est falsa de rigore sermonis. hæc autem est vera. Deus prædestinat, ita quòd quicquid Deus determinat semper vt in præsenti determinat, & omnia sunt sibi simpliciter præsentia. Secundo, quòd instans æternitatis potest coexistere cuicunque differentiæ temporis, scilicet præteritę præsenti, & futuræ: & sic prędestinatio, vt comparatur tempori nostro potest dici præsens, præterita, & futura.

Deus sp prædestinat beatos. ¶ Et nota, quòd voluntas diuina semper prædestinat quos prædestinat: & sic omnes beatos semper prædestinat. Sicut dicimus, quòd semper creat: ita quòd pro tota duratione ipsius creaturæ semper est verum dicere, quod semper ipsam creat: ita quod vt comparatur ad æternitatem non dicimus, quod ipsam creauit, vel creabit: sed tantum hoc est verū, vt coexistit creatio tempori nostro. Et sic, vt prædestinatio comparatur, siue vt coexistit tempori nostro, istæ sunt veræ. Deus prædestinauit Petrū: nunc prædestinat: & cras prædestinabit, & post cras. Dico ergo ad argumentum, quod sicut in instanti æternitatis contingenter prædestinat: ita potest oppositum. vt supra patuit di. 39. & sic prædestinatio non est simpliciter necessaria.

¶ Secundo arguit. Si prædestinatus posset damnari, hoc esset tantum per actum suum. ergo per actum voluntatis creatæ posset impediri actus voluntatis diuinæ: quod est impossibile.

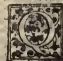
¶ Respondet, quòd tunc impediretur si staret propositum voluntatis diuinæ, & oppositum illius propositi eueniret per voluntatem creatam. Sed hoc est impossibile: quia sicut voluntas creata potest mereri damnationem: ita etiam potest cōcomitanter sequi, quod voluntas diuina nō præordinauerit ipsum ad gloriam. vt dictum est distinctione præcedente in solutione primi argumenti ad secundam quæstionem, quod Deus non possit falli: quia non potest stare intellectio eius respectu actus cum opposito illius: ita non potest impediri voluntas eius: quia non potest stare ordinatio sui cum opposito eius, quod ordinauit. de hoc supra d. 39. vide ibi.

Distinctio Quadragesimaprima.

Quæritur. Vtrum sit aliquod meritum prædestinationis, & reprobationis?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauen. primo sententiarum distin. 41. quæst. 2. Artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summæ quæstione 28. membro 3. Arti. 1.
Scotus 1. senten. dist. 41. q. 1.
D. Thomas 1. parte summæ. q. 23. Artic. 5.
Ricardus 1. senten. dist. 41. q. 1.
Durandus 1. statim. dist. 41. q. 2.
Franciscus de Mayronis. 1. sent. dist. 41. q. 4.



VÆRITVR circa dist. 41. Vtrū sit aliquod meritum prædestinationis, vel reprobationis? Titulus quæstionis sic intelligitur. An merita nostra saltem vt præuisa sint causa prædestinationis? siue an Deus tantum prædestinet propter merita nostra: ita quod si non essent opera meritoria in præuisione diuina Deus non prædestinaret. Similiter an peccata sint causa reprobationis nostræ? ita quod si peccata prius nō præuiderentur: nunquam Deus reprobaret aliquem. Et sic patet titulus q.

CIRCA istam q. dicit Doc. quod fuit opi. Aug. quā post retractauit. s. quòd licet bona opera in præsentia Dei non sint ratio prædestinationis: fides tamen in præscientia Dei est ratio prædestinandi. Sed hoc retractauit primo retra. 22. innuens contra se rationē: quia fides est donum Dei: sicut & alia bona opera: quod probatur per Apo. primæ ad Cor. vbi dicit. Illud non dixissem si fidem inter dona Spiritussancti connumerare sciuissem.

Opin. Magistri sententiarum.

MAGISTER videtur sentire, quòd omnino nullum sit meritum prædestinationis, vel reprobationis: & videtur innui auctoritate Augu. & Apostoli, vt patet in littera, &c. Et Magister adducit auctoritatem Augustini contra se 83. q. quæst. 68. vbi videtur velle, quòd præcedat aliquid in peccatoribus, quo digni efficiantur iustificatione: & aliquid præcedat in alijs peccatoribus, quo digni sint obstinatione.

¶ Respondet Magister, quòd istam auctoritatem videtur retractasse in simili retractando illud, quod dicit super epist. ad Ro. Et hoc confirmat per hoc, quòd quædam, quæ subdiderat in eadem quæstione retractat, sicut apparet primo retrac. 25.

¶ Sed contra responsionem Magistri de retractatione auctoritatis ad Roma. obijcit Henri. per hoc, quòd August. librum illum super epist. ad Roma. edidit, quando fuit presbyter: illum autem 83. quæstionum, iam compleuit, antequam esset episcopus.

¶ Sed istud non cogit: quia licet prius scripserit vnum librum, quàm alterum: simul tamen fecit librum retractationum: & tunc habuit illos duos libros editos [illegible].

¶ Sed aliter posset argui contra expositionem Magistri: quòd non inuenitur vbi Aug. illa verba retractet: quia sicut ipsemet confitetur, & verum est: post illa verba, quæ adducit, sequuntur alia verba, quæ retractat de illa positione 68. primo Retra. c. 25. & ista verba non retractat. videtur autem, quòd si intelligeret ea esse retractanda, non inciperet à verbis sequentibus ista, omittendo ista.

Opi. S. Tho. 1. par. summa q. 23. arti. 5. ALITER dicitur. Hic ponitur opin. Sancti Th. qui dicit, quòd quicquid Deus operatur circa creaturas: solo beneplacito suæ voluntatis operatur. Et hoc confirmat auctoritatibus Pauli, & Aug. quæ patent in littera.

¶ Ibi. Vlterius addit Tho. quòd licet assignare rationem in generali, scilicet quare aliquos damnet, & quare aliquos saluet, quia bonitas eius vna, & simplex multipliciter manifestetur in rebus diuersis: eo quòd in vna re tota bonitas manifestari non potest: & sic manifestatur vno modo reprobos iuste puniendo: & alio modo iustos iuste præmiando: & sic in generali assignatur aliqua ratio prædestinationis, & reprobationis. Sed quare hunc prædestinet, vel hunc reprobet, nulla ratio potest assignari, nisi sola voluntas Dei sic determinantis. Vnde August. super illud Ioan. Nemo venit ad me, nisi pater meus traxerit eum. dicit quare hunc trahat, & illum non trahat, noli velle diiudicare, si non vis errare. Et patet in breuitate positio San. Th. Contra quam arguit Henri. quol. 5. quæst. 5. & quol. 8. quæst. quinta. Et ista littera in qua Henr. arguit contra San. Tho. satis clara est.

Opin. Henr. quol. 5. q. 5. ISTE igitur improbans istam positionem dicit aliter. Hic ponitur opi. Hen. quol. 4. q. 14. quæ stat in aliquibus dictis: Primo, quòd actus diuinus si consideretur, vt est à Deo agente, nulla est ratio actionis diuinæ; neque vt finis, nisi vt bonitas eius manifestetur; neque vt efficientis, nisi vt voluntas sua manifestetur. Secundo, quòd actus, siue actio diuina, si comparetur ad obiecta extra: oportet assignare aliquam rationem, per quam illud ens circa quod est talis actio, vt ens ad finem congruit fini. Et hoc probat triplici modo. Tum: quia in rebus omnino æqualibus electio esse non potest. Tum: quia in operibus diuinis concurrit iustitia: ergo aliqua congruentia ex parte illius circa quod misericorditer operatur, &c. Tertio dicit, quòd ratio ex parte electi est bonus vsus præuisus liberi arbitrij, & ex parte reprobati est malus vsus liberi arbitrij.

Et hoc probat, & probatio clara est.

¶ Et si obijciatur contra istud, quòd bonus vsus liberi arbitrij est per gratiam: ergo vsus liberi arbitrij pertinet ad effectum prædestinationis: & ita non est ratio eligendi. Respondet quòd bonus vsus non includitur, nec sub prædestinatione, nec sub effectu eius: licet non sit sine eius effectu. Et sic secundum Henri. in communi circa totum genus humanum potest assignari bonus vsus, & malus vsus: sic de quocunque homine potest assignari ratio ex parte ipsius: non propter quam, sed sine qua non. Tamen in speciali circa determinatum hominem non est homini illam rationem inuestigare, quamuis non desit: & vix possit sciri eam in speciali secundum eum magna nimis reddendæ rationis. Apost. laborauit cum dixit Ro. 11. O altitudo, &c.

Improbatio opi. Hen. SED contra istud arguitur. Hic Docto. improbat positionem Henr. Tum quia Deus non præuidet istum bene vsurum libero arbitrio, nisi quia præordinat istum bene vsurum: quia cognitio huius sequitur determinationem voluntatis diuinæ, vt supra patuit, distinctione 39. & in prolo. quæst. vltima, & alibi. Et sic si attendatur voluntati diuinæ ab intellectu diuino duo æquales in naturalibus; non apparet quare hunc præordinat bene vsurum libero arbitrio, & illum non: nisi voluntas diuina sic, vel sic ordinans. Et de hoc vide in prolo. quæstione vltima, & illa quæ exposui de ratione videndi in prolo. quæst. decimaquarta.

¶ Secundo, ista ratio non est communis omnibus prædestinatis, & reprobatis; quia nõ paruulis in quibus non præuidet Deus vsum bonum vel malum. Si dicatur, quod præuidet vsum bene vsurum, si vixisset. Sed hoc ipse non probat: quia propter bonum vsum præuisum alicuius, si superuixisset non acceptatur, vel damnatur: erunt enim ad bonum secundum eos morientes in gratia, hon præmiantur secundum merita, quæ nunc habent, sed secundum illa, quæ præmiaretur habituris, si superuixisset. Similiter si loquamur de angelis prædestinatis, quem vsum liberi arbitrij primo [illegible], si offeratur gratia, quem non præuidet in illo, propter quẽ prædestinat istum, & illum reprobat.

Opin. Sco. POTEST aliter dici. Hæc est opin. Docto. quæ stat in duabus conclusionibus Prima: prædestinationis nulla est ratio aliquo modo prior: nec ex parte prædestinantis, nec ex parte prædestinati. Et probat singulari ratione: quia ordinate volens finem, & ea quæ sunt ad finem, prius vult finem, idest quòd ordinate volens alicui puta Francisco finem, scilicet sanitatem, & ea quæ sunt ad sanitatem ordinata: prius vult illi sanitatem, idest prius amat illi sanitatem: & post ordinata ad sanitatem: ita quod vult illi simpliciter sanitatem, idest quod non amat illi sanitatem propter potionem, & huiusmodi: imo econtra ideo amat illi potionem amaram propter sanitatem prius illi amatam: ita quòd in aliquo priori actus voluntatis ordinate volens terminatur ad sanitatem, vt bonum Francisco: & in illo priori nullo modo terminatur ad necessaria ad sanitatem: & tamen si ordinata ad sanitatem essent ratio quare vult sanitatem Francisco, prius haberet actum circa ordinata, quàm circa sanitatem: & sic patet ista propositio. Sed voluntas diuina ordinatissime vult beatitudinem, vt finem vltimum: puta Petro, & ordinata ad illam: puta merita, siue opera meritoria, & gratiam, & huiusmodi: & quod ordinate velit: patet à sanctis, & ab omnibus theo. voluntas enim diuina, est prima regula ordinatissima: imo, omnis rectitudinis; quòd non indiget rectificari etiam ab intellectu diuino: vt patet à Sco. in prolo. quæstione vltima, & alibi sæpe; ergo vult prædestinato

prius

prius beatitudinem: ita q actus diuinæ voluntatis prius terminatur ad beatitudinem volendo illam prædestinato, & post ille idem actus terminatur ad gratiam, & ad opera meritoria volendo illa prædestinato propter beatitudinem acquirendam. Et sic patet, quomodo ex parte prædestinati nō assignatur aliqua ratio prior.

Ocham instat contra Sco.

CONTRA istam rationem arguit Ocham in 1. distinct. 41. q. vnica. & probat, quòd eadem ratione sequitur in prædestinatione, sicut & in reprobatione: quia sicut Deus non est prius vltor, quàm aliquis sit peccator: ita Deus non est prius retributor, quàm aliquis sit primo iustificatus per gratiam. ergo sicut peccatum finale præuisum est ex parte obiecti ratio reprobationis: ita aliquando gratia, vel meritū præcedens, siue præuisum erit ratio prædestinationis.

¶ Secundo. Ratio non videtur concludere: quia non semper aliquis vult prius finem alicuius, quàm illud quod est ad finem: & hoc est quando finis iste non datur nisi propter aliquod præcedens, quod est ad finem: & sic videtur esse in proposito, q beatitudo aliquando non datur alicui nisi propter merita. ergo tunc non oportet Deum prius velle finem, qui est beatitudo istius, quàm velit illud quod est ad finem. Similiter non videtur bene dictum, q Deus velit prius finem, quàm illud quod est ad finem: quia ibi non est talis prioritas actuum: nec sunt ibi talia instantia qualia ponit.

¶ Ad rationem Sco. Respondet, dicens q ordinate volens finem suiipsius, & ea quæ sunt ad finē, prius vult finem quàm ordinata ad finem. Nunc autem beatitudo respectu cuius est prędestinatio non est finis Dei prædestinantis: sed est finis prædestinati. Et ideo oportet, q prædestinatus volēs finem, & ea quæ sunt ad finem prius velit propriam beatitudinem, quàm aliquod quod est ad illū finem. hæc Ocham.

Destruūtur rationes Ocham.

RESPONDEO primo ad rationes Ocham: ad primam. Et præsuppono aliqua. Primo q voluntas diuina posset absolutè reprobare aliquem nō demerito præcedente in præuisione diuina: quia libere se habet respectu cuiuscunque ad extra: & non potest determinari ab aliquo creato: quia hoc est contra rationem primæ causæ agentis omnino indepedenter. Si ergo non posset reprobare Petrum absolutè, sed q peccatum in Petro sit ratio necessaria reprobationis: sequeretur, q in reprobando necessario depēderet à creatura: & posito, q reprobaret nullo peccato præuiso: adhuc iustissime reprobaret: cum omnis determinatio voluntatis diuinæ sit iustissima, & ex se rectitudo formaliter. vt patet ex dictis Doc. sparsim in diuersis locis, vt in prolo. q. vlt. & in 1. d. 39. 41. 44. in 2. d. 23. in quoli. De hoc vide specialiter in 4 d. 46. q. 1. vbi etiam dicit, q si iustum esset Petrum saluari, si eum damnaret, iuste damnaret. Secūdo suppono, q multa operatur Deus, vt in tali operatione appareat bonitas sua, ēt quo ad nos: licet absolutè appareat vltima bonitas in omni opere suo quōcunque fiat. Ideo qū reprobat aliquem tm̄ pp peccatum prę uisum, in eo manifestatur præcipua iustitia Dei: & ēt apud quemcunque euitatur omnis rō iniustitiæ, vel crudelitatis: licet vt dixi si reprobaret absolutè iustissime reprobaret, & nulla esset crudelitas. tertio suppono, q & si liberalitas Dei appareat in omni opere positiuo cōicando bonum creaturæ: & tanta, q non expectat vnde retribuetur à creatura: tñ videtur maior ratio bonitatis, & liberalitatis ordinando aliquem ad hæreditatem æternam absolutè: & non pp aliquod opus, vt præuisum exhiberit merito prius prædestinat quos vult, anteq̄ habeat actum aliquem circa media ad illum finem. Et est maxima corrēdentia bonitatis diuinæ, vt non reprobet, nec malum inferat, nisi pro quāto opera nostra mala hoc demerentur: & q prædestinet ad bonum supremum nō respiciendo opera nostra: non enim est tanta excellentia liberalitatis diuinæ dicere: q ideo te prędestinet propter opera tua: quasi si talia opera non essent præuisa non prædestinaret, quàm si mere prædestinaret non propter opera. Dico ergo, q licet posset prædestinare .i. determinare eligere Petrum ad gloriam tm̄ propter opera bona præuisa: quia nulla est ibi implicatio contradictionis: tamen (vt dixi) quia est infinitæ liberalitatis absolutè eligit prius ad gloriam. Et ex his patet responsio ad argumentum Ocham. quam responsionem bene nota propter multa.

¶ Ad secundum ipsius Ocham. Dico, quòd aliud est ordinare aliquem ad gloriam, & aliud est illam actu cōferre: licet ergo aliquis ordinet prius ad præmium: ita quòd in aliquo priori tantum habet actū circa præmium conferendum, & post circa merita: tamen determinat actu non conferre præmium, nisi actu habeat gratiam, & opera bona. Sicut princeps prius eligeret aliquos ad curiam: ita quòd pro tunc non sit consideratio ad aliqua opera exhibenda: tamen actu non facit illos de familia, nisi prius habuerint tale signum, vel aliquid aliud.

¶ Ad illud quod dicit respondendo ad rationem Scoti. Dico, quòd oportet eum probare, quòd intelligatur de fine ipsius volentis. Nam medicus si ordinat: vult sanitatem ęgroto, vt finem & potionem, vt ordinatam, ad finem, prius habet actum circa sanitatem, idest quòd prius eligit hunc velle sanari, quàm eligat velle potionem amaram: hoc idem dico de voluntate diuina. Et sic patet responsio ad Ocham.

DVBITATVR circa dicta Docto. primo, quia si voluntas diuina, vt ordinate volens finem, & ea quæ sunt ad finem, si prius vult finem, aut vult efficaciter: aut non? si sic arguo sic. Volens .i. efficaciter. ergo si potest dare in illo instanti dabit: quia agens efficaciter si non impeditur statim operatur, & sequitur effectus. vt patet in agentibus perfectis. ergo Deus ab æterno beatificat, quem vult esse beatum: immo antequam habeat actum circa media. *Dubitatio prima.*

¶ Dico, quòd hoc nihil est: quia vult efficaciter ordinare ad gloriam, idest quòd efficaciter ipsum ordinat ad gloriam: quam tamen non confert in illo instanti: sed in illo pro quo determinauit conferre: sicut ab æterno determinat creare animam, non tamen creat nisi pro illo instanti pro quo determinauit ipsam creare. Et cum dicis, quòd agens efficaciter statim agit, si non impeditur. Dico, quòd verum est de agenti naturali, & per modum naturæ, quod agit de necessitate naturæ: sed non est verum de agente libero, quod ratione suæ libertatis potest expectare, quantum vult: maxime loquendo de primo agente: vt patet à Doct. supra distinctione secunda. quæst. 1. distinctione octaua, quęst. vlt. distinctione 39. immo potest agere in tempore, & expectare nos. vt patet à Docto. in tertia distinctione tertia. quæst. prima. Et vide expositionem quam feci in distinct. 37. secundi. Doct. *Solutio.*

¶ Secundo dubitatur: quia si non vult reprobare aliquem nisi propter peccata, ne videatur iniustus, & crudelis: & vt appareat perfectio iustitiæ, vt patet à Docto. præsenti distin. ergo quare absolute non confert gloriam, non expectando opera nostra, vt appareat perfectio maioris liberalitatis diuinæ? *Dubitatio secunda.*

¶ Dico primo, quòd liberalitas est præmiare vltra condignum, & vltra quod opera merentur: & hoc quando huiusmodi opera elicita sunt pp vtilitatem præmiantis. Vbi vero præmians non indiget aliquibus operibus: & tamen vult opera exhiberi pp *Solutio.*

vtilitatem, & maiorem dignitatem illius qui præmiatur: tunc in præmiante maxima bonitas ostenditur. Et hinc est, quòd noluit angelis prius conferre gloriam ante meritum: sed voluit eos prius mereri. Vnde Doct. in 2. distinct. 5. quæst. secunda. Respondendo ad primum argumentum sic ait. Deus inquit potuisset angelis dedisse beatitudinem, in instanti creationis, si voluisset: sed gloriosius est eam habere ex merito: & ita disposuit sua sapientia. Et ideo hoc modo conferendo beatitudinem, vt gloriosiores inueniamur in conspectu eius, est signum maximæ bonitatis, & liberalitatis.

¶ Si dicatur. ergo gloriosius est prædestinare propter opera meritoria: & sic merita erunt causa prædestinationis.

¶ Dico, quòd in eligendo nos ad vltimum finem, non habendo respectum ad opera nostra est singularissimæ liberalitatis, & bonitatis. Sed postea conferendo illam, vt gloriosiores inueniamur est signum excellentissimæ liberalitatis: ita quòd eligendo non propter merita, & in conferendo eam propter merita, & hoc propter maiorem vtilitatem nostrã, est signum maximæ bonitatis diuinæ.

Alia solutio. ¶ Secundo posset dici, quòd etiam si prædestinaret propter opera, vt gloriosiores essemus in eius conspectu, non esset inconueniens: sic tamen quòd opera nostra non essent causa propter quam præcise prædestinaret: quasi quòd nullo modo prædestinaret, nisi prius haberet actum ad opera nostra: sed attenta maiori gloria nostra, propter opera prædestinet.

¶ Secunda conclusio est: quòd reprobationis assignanda est aliqua causa ex parte nostra, scilicet peccatum finaliter præuisum: & hoc probatur per Augo. super Gene. 41. Non est prius Deus vltor, quam aliquis sit peccator: videtur enim esse crudelitatis punire aliquem nõ præexistente culpa in eo: & sic non vult aliquem prius punire, quàm videat esse peccatorem.

CONTRA ISTVD. Petrus & Iudas æquales in naturalibus voliti à Deo inesse existentiæ in illo instanti quo offeruntur voluntati diuinæ in existentia naturali, & æquales: Deus per te primò vult Petro beatitudinem, quæro tunc quid vult Iudæ? si damnationem? ergo reprobat sine causa. si beatitudinem? ergo prædestinat Iudam.

¶ Respondet Docto. dicens, quòd in primo signo voluntas diuina prædestinat Petrum & in tali signo nullum actum positiuum habet circa Iudam: & in secundo signo intellectus diuinus præuidet ipsos casuros, &c. vide litteram, quæ clara est, vt patet intuenti.

Guliel. Ocham. in 1. d. 9. q. 3. QVIDAM Docto. Dicit quòd iste modus loquendi de prioritate puta originis, vel naturæ, & huiusmodi in diuinis est simpliciter falsus, & abusiuus. Ideo contra istam opinionem arguit. Primo, Quando dicitur, quòd signa talia originis, & naturæ sunt ibi: ita quòd in primo signo sit vnum, & in alio aliud: quæro quid sunt illa signa, aut sunt entia realia? aut entia rationis? non entia realia? quia nihil est reale in diuinis nisi absolutum, vel relatio, vel persona. ergo dicere, quòd pater in primo signo, vel instanti originis habeat essentialia: est dicere, quòd pater in patre, vel in essentia, vel in relatione, vel in aliquo absoluto habet essentialia: quod nihil est ad propositum. Si autem illa instantia, vel signa sunt entia rationis? Contra, circunscripto omni ente rationis pater est prior origine filio. ergo circunscriptis omnibus talibus instantibus, vel signis pater est prior filio, ergo illa instantia, vel signa frustra ponuntur?

¶ Secundo quando dicitur, quòd essentialia sunt in primo instanti originis: aut, signo supponitur pro ente reali? aut pro ente rationis? si pro ente reali? aut pro ente creato? aut increato? non pro ente creato certum est: quia illa essentialia erant, quando nullum ens creatum erat. Si pro ente increato? aut pro absoluto, aut respectiuo? Si pro absoluto? & in quolibet absoluto in quo est pater est filius. ergo sicut pater est in primo signo originis: ita filius erit in primo signo originis: quod tamen non conceditur. Si pro respectiuo? hoc esset dicere, quòd essentialia essent in aliquo respecto: & ita magis sequeretur, quòd respectus esset prior essentialibus, quàm econuerso.

¶ Tertiò. Quandocunque aliqua ordinata quorum vnum est in vno signo, vel instanti, & aliud in alio: quamuis repugnet posteriori esse in primo instanti: tamen non repugnat priori esse simul cum posteriori in secundo instanti: patet de ordinatis in tempore: quamuis enim prius, & posterius, non sint simul in primo instanti durationis: tamen poterunt simul esse in secundo instãti durationis. ergo quamuis pater, & filius non possint esse simul in primo signo originis, tamen poterunt esse simul in secundo instanti originis. ergo pater, & filius erunt simul origine: saltem in aliquo instanti: sed nihil est in secundo instanti originis nisi originatum: quia esse in secundo instanti originis est esse originatum: quia esse ab alio. ergo essentialia vere originarentur.

¶ Quarto. Inter quæcunque est ordo originis aliquod illorum vere originatur. ergo si essentialia sint in primo signo originis, & notionalia in secundo: tunc paternitas esset in secundo signo originis: & per consequens, vel aliquod essentiale vere originaretur, vel paternitas: quorum vtrunque est manifeste falsum: quia tunc pater haberet aliquid vere originatum.

¶ Si dicatur. quòd quamuis essentialia sint priora notionalibus: non tamen sunt essentialia in primo signo originis, & notionalia in secundo. Contra, iste Doct. dicit sic. In primo signo originis pater intelligit formaliter: & tunc etiam potest habere actum volendi formaliter. in secundo signo originis gignit filium: non tamen vult tunc istam gignitionem volitione sequente illam gignitionem: sed volitione habita in primo signo originis. ergo patet manifeste, quòd in primo signo originis est manifeste intellectio, & volitio secundum istum Doc & in secundo signo est ipsa gignitio. Ideo dico aliter quia in diuinis est prius productiuum tale: quia producens est prius producto: & hoc non est aliud dicere, quam quòd à patre est filius: vel quòd pater producit filium: non tamen debet concedi, quòd pater sit in aliquo signo priori, nec naturæ, nec durationis, nec originis in quo non sit filius. Vt dicunt quidam, quòd sicut sunt instantia temporis: ita sunt instantia naturæ, vel originis. Addit etiam, quòd ibi est prioritas communitatis: ita quòd illud dicatur prius à quo non conuertitur subsistendi consequentia. vt pater de essentia, & personis: quia bene sequitur a. est pater. ergo a. est essentia non tamen econtra: & sic de alijs.

DICO ad primum quod sustinendo, quod huiusmodi instantia, siue signa sint aliquid positiuum ex natura rei (vt exposui supra distinct. 6. contra Grego. & Io. Angli.) quòd sunt entitates absolutæ sicut & determinate oportet dicere. Si vero teneatur (vt exposui) quod huiusmodi instantia in re nihil sint distincta à diuinis. facilis est responsio ad oẽs obiectiones Ocham: & dic conformiter sicut respondit ad argumenta Greg. in isto 1. d. 6. q. vnica. Nec oportet hic instare: quia ibi prolixe ista exposui. *Ad argumẽta Ocham.*

¶ Et

¶ Ex sic patet quomodo ista instantia sint ponenda. Ita quòd in primo instanti voluntas diuina vult gloriam Petro: & in secundo vult gratiam: & in istis duobus nullum actum habet circa Iudam positiuũ. in tertio instanti vult permittere Petrum cadere in peccatum, & similiter Iudam: & in isto instanti vniformiter se habet circa Petrum, & Iudã. Sed ex isto actu est verum dicere. Iudas erit finaliter peccator positis illis negationibus, quia scilicet non vult sibi dare, nec gloriam, nec gratiam. In quarto instanti offertur Iudas, vt peccator finaliter voluntati diuinæ, & tunc vult iuste punire, & damnare Iudam. Nec mirum, quòd non ponitur similis processus prædestinationis, & reprobationis: quia bona omnia attribuuntur principaliter Deo: mala autem nobis.

SED in ista littera accidunt aliqua dubia: quia videtur, quòd reprobet simpliciter Iudam sine aliqua causa.

Primum dubium. ¶ Primo, q̃a agens habens in potestate sua effectũ, & dispositionem ad illum: volens effectum, quia vult dispositionem ad illum: non vult illum effectum propter hoc tantum, quia vult dispositionem ad illum, quam habet totaliter in sua potestate. Cum ergo voluntas diuina, possit simpliciter nolle Iudam cadere: si eum vult permittere cadere, vt propter hoc eum reprobet quem etiam absolute reprobare posset: nõ videtur quòd casus ille sit simpliciter causa reprobationis.

Secundum dubium. ¶ Secundo. Non videtur quòd aliquis iuste puniat aliquẽ propter illud quod nõ est in potestate puniendi, patet. Sed si voluntas diuina in tertio signo vult efficaciter Iudam permittere cadere: & hoc intellectus diuinus certitudinaliter cognoscit ab æterno. ergo non erit in potestate Iudæ non cadere. si sic ergo non videtur eum iuste reprobare: si enim Iudas potest peccare. ergo intellectus diuinus poterit decipi, vel voluntas diuina mutari oppositum determinando.

¶ Secundo dubitatur. Posito, q; in primo signo voluntas diuina habeat actum negatiuum circa Iudam respectu gloriæ: & in secundo signo simpliciter habeat actum negatiuum respectu gratiæ: an in tertio signo possit ipsum prædestinare. Si sic? quare (cum sint ex præsupposito æquales in naturalibus: & vt sic præsentes voluntati diuinæ) in primo instanti prædestinat Petrum, non Iudam? cum ipsum postea in tertio signo prædestinare velit? & sic videtur acceptatio personarum. Si non? ergo voluntas diuina, non erit libera circa aliquod obiectum nullo actu positiuo circa ipsum prius elicito: quia in primo & secundo signis nullum actum positiuum habuit circa Iudam, vt dicit Doct.

Tertium dubium. ¶ Tertio dubitatur. An voluntas diuina in quarto signo in quo eum reprobat possit ipsum prædestinare? Si sic: ergo peccatorem prædestinat: quia in quarto signo offertur ei, vt finalis peccator: & sic sequitur q; dignum reprobari prædestinat. Si non? Cum in illo instanti quarto quo ei offertur, vt finaliter peccator nullum actum habeat circa Iudam, nisi permissiuum: sequitur quòd ipsum non possit prædestinare.

Quartũ dubium. ¶ Quarto dubitatur. Posito q; in primo signo non habeat actum positiuum circa Iudam respectu gloriæ nec in secundo respectu gratiæ: & in tertio vult permittere. Petrum, & Iudam cadere in peccatum. Et in quarto offertur Iudas. vt finaliter peccator, & Petrus non vt finaliter peccator: cum tam in Petro, quam in Iuda præuideatur peccatum: quare magis vult Petrum resurgere à peccato. quàm Iudam? cum vterque offeratur vt peccator. Et quare peccatum Petri non est ita causa reprobationis Petri, sicut & peccatum Iudæ? Si dicatur, quòd quia Iudas offertur, vt finaliter peccator Petrus verò non. Hoc non videtur: quia simpliciter est in potestate Dei Iudam esse finaliter peccatorem: posset enim si vellet facere Iudam non fuisse finaliter peccatorem, & ex alia parte potuisset facere Petrum finaliter peccatorem; quare ergo magis vnum, quàm alium, cum hæc omnia sint simpliciter in potestate diuina? Possent adduci multa alia dubia, quæ breuitatis causa omitto.

Responsio ad primum dubium. RESPONDEO ad dubia. Sed prius præmitto aliqua primo aliquid esse in potestate alicuius potest dupliciter intelligi. primo quòd ita sit in potestate eius, quòd tantum sit ab illo. secundo quòd non tantum sit ab illo primo: licet concomitanter. Exemplum. Vendere Christum iudæis. ista venditio fit tantum à Deo, & nullo modo à Iuda: & per consequens non est in potestate Iudæ dare rectitudinem actui; quia nec actus est in potestate eius: vel sit ista venditio principaliter à Deo, vt à causa prima omnis positiui, & minus principaliter à Iuda: Sed rectitudo etiam sit principaliter à Deo, & minus principaliter à Iuda: defectus tamen dandi rectitudinem non sit primo à Deo: qui ideo non dat, quia Iudas non dat: vt patet à Doct. in secunda distinctione 37. Et vide ibi expositionem singularem. Secundo præmitto, quòd voluntas diuina ab æterno determinauit relinquere hominem in potestate sui liberi arbitrij. & Ideo licet posset de facto dare semper rectitudinem actibus nostris: & sic cogere voluntati nostræ, vt non posset declinare ab huiusmodi rectitudine: non tamen hoc facit propter multas rationes à Doct. assignatas. in secunda distinctione vigesimatertia.

¶ Ex his dico, quòd voluntas diuina, & si habeat in potestate sua, vt possit non dare rectitudinem actibus nostris: non tamen facit immo voluntate antecedente dat actibus nostris rectitudinem: & consequenter, siue voluntate consequente, siue efficaci semper daret, nisi esset defectus ex parte nostra. vt probat Docto. in 2. vbi supra. Et ab æterno determinauit semper efficaciter dare rectitudinem operibus Iudæ nisi ipse Iudas ponat obicem: quod contingit, quando defectus incipit prius ab ipso Iuda.

¶ Dico vltra, q; si Iudas voluisset à peccato resurgere per pœnitentiam causando in se actum attritionis, semper voluntas diuina concurrisset, vt principalis causa tam actus attritionis, quàm etiam rectitudinis in tali actu: nisi ponatur obex à Iuda. Immo dedisset statim gratiam per actum illum attritionis delentem omnem culpam, & hoc ab æterno determinauit. Dico ergo quòd peccatum finale est causa reprobationis: quia licet voluntas diuina determinauerit nunquam negare rectitudinem actibus nostris quantum est ex parte sua: tamen ab æterno determinauit nunquam dare rectitudinem, si nos incipimus non dare. Et ex his patet solutio ad rationes pro primo dubio.

Ad secũdũ. ¶ Ad secundum dubium dico. Posito quòd in primo signo, & in secundo nullum actum habuerit circa Iudam, quòd potest ipsum prædestinare. Et cum dicis, quare non in primo, cum sint præsentes, vt æquales. Dico primo, q; ostendit non velle prædestinare propter perfectionem naturæ. vt notat Docto. in 3. d. 7 q. vlt. Dico secundo, q; in his nulla est quærenda causa: cum velle diuinum sit ex se simpliciter perfectissimum, & à nullo regulatum: & sic patet quid dicendum ad secundum dubium.

Ad tertiũ. ¶ Ad tertium dubium dico, quòd si Iudas præsentatur voluntati diuinæ, vt finaliter peccator non potest ipsum p̄destinare: & hoc stante determinatione

voluntatis diuinæ qua determinatur non saluare finaliter existente in peccato Et cum dicitur, quòd in illo quarto instanti quo sic præsentatur nullum actum positiuum habet circa ipsum puta velle ipsum reprobare. Dico quòd hoc non refert: sufficit enim quòd præcedat causa reprobationis quæ est peccatum Sed an posset de potentia absoluta ipsum prædestinare. Dico quòd nullam video repugnantiam.

Ad quartū. ¶Ad quartum dubium patet responsio ex supradictis,& dicendis: hic enim non est quærenda aliqua caosa quare velit Petrum resurgere & non Iudam. sicut etiam patet per exemplum Docto. positum in litera. Iuditio meo in his omnibus nimius est se committere voluntati diuinæ tanquam rectissimę regulæ omnium actuum humanorum: nec altiora supra nos quærere. quæramus toto corde, & totis viribus seruire maiestati suæ: & forte maiorem curam habebit de salute nostra, quam nos credamus. siue saluet, siue damnet: semper creaturæ suæ computati sumus apud eum. Ipse enim scit quid vult de nobis facere.

Nota & bene. SED adhoc contra istud instatur &c. Hic Doctor arguit probando quòd, Deus nesciat certitudinaliter Iudam esse malum: quia si in tertio signo voluntas diuina vult permittere Iudam cadere in peccatum: non videtur quòd ex tali permissione prçuideat certitudinaliter Iudam fore finaliter malum. Nam sola certitudo alicuius actus, & certitudo de permissione non facit certitudinem de illo actu: quia oporteret habere aliquam causam efficientem; igitur ex hoc solo, quod Deus præscit se velle Iudam permittere peccare non erit certus de Iuda peccaturo. Item quid est illud uelle permittere luciferum peccare? si est aliquis actus positiuus voluntatis respectu peccati? igitur uidetur quòd uult eum peccare: si non est actus positiuus respectu actus peccati, sed respectu actus permissionis? tunc erit actus reflexus, & tunc erit quærere de ista permissione quis actus sit. Si actus positiuus uoluntatis? ergo uidetur adhuc quòd Deus habeat actum positiuum respectu peccati, quod permittit.

¶Primum istorum soluitur per hoc, quòd Deus prçscit se cooperaturum ad substantiam illius actus qui erit peccatum. hoc autem præscit quia uult cooperari illi, si est peccatum commissionis, vel præscit se non cooperaturum ad actum aliquem, si non uult ipsum: & hoc si iste actus primum est peccatum ommissionis: puta non diligere Deum tempore determinato: vel non subuenire proximo, & huiusmodi & sciendo se cooperaturum ad talem substantiam actus cum non circunstantijs debitis, uel non cooperaturum ei ad actum necessarium: & per consequens quem omittet scit illum peccaturum: ita quòd scit huic peccaturum non solum quòd scit se permissurum: sed etiā quia scit se cooperaturum huic ad substantiam actus, non circunstantionati: & per consequens iste committet, uel non cooperaturum ei ad actum necessarium: & per consequens iste omittet. hoc Docto. Exemplum. Iudas præsentatur voluntate diuinæ, & similiter Petrus. In primo instanti nullum actum habet uoluntas diuina, circa Iudam: nec similiter in secundo instanō. ut supra patuit. In tertio instanti uoluntas diuina uult permittere Iudam cadere primo in peccatum commissionis, puta uēdendi Christum Iudęis. Et in illo instān uolūtas diuina non concurreret ad rectitudinem actus, & hoc intellectus diuinus cognoscit: & per consequens cognoscit, quòd Iudas committet tale peccatum.

Contradictio apparēs. SED hoc uidetur contradicere dictis Doctoris: qui expreßè dicit in secundo dist. 30. & clarius in 37. quòd uoluntas diuina uult antecedenter dare rectitudinem actibus nostris, & semper dat consequēter, si nō sit defectus ex parte nostra. Si ergo determinat ab eterno non dare talem rectitudinem, uidetur quod negatio rectitudinis sit primo à uolūtate diuina: & tūc ipsa erit prima rō peccādi. ut patet à doc. 2. d. 37.

¶Respondeo supponendo. Primo, quòd voluntas diuina potest se determinare efficaciter concurrere cum voluntate Petri, non tantum ad substantiam actus: sed etiam ad omnem circunstantiam actus facientem illud bonum moraliter, & vt sic est simpliciter prima ratio tam respectu substantiæ actus, quam respectu circunstantiæ, & tunc ipsa agente, vt prima ratione agendi, siue vt prima causa voluntas Petri coaget illi: aliter voluntas diuina consequens, siue efficax non semper impleretur: quod est falsum, & contra omnes Doct. Talis ergo actus nunquam posset poni inesse, nisi voluntas diuina efficaciter voluisset illum poni inesse. Secundo suppono, quòd respectu alicuius actus eliciendi puta a Iuda voluntas diuina actu non determinet dare rectitudinem actui, nec determinet non dare, & sic non dicitur prima ratio deficiendi: diceretur enim prima ratio deficiendi à rectitudine, si prius actu determinasset non dare, quod non facit: & sic tantum habet actum neutrum respectu certitudinis, non dandæ. videlicet: quia nō determinat dare: nec determinat non dare. Et stante tali actu neutro voluntatis diuinæ, intellectus diuinus certus est, quòd Iudas non eliciet actum cum rectitudine: siue eliciet illum non dando, illi rectitudinem, quæ deberet inesse. Scit enim certitudinaliter nihil posse euenire, nisi sit determinatum à voluntate diuina illud fore venturum: Scit etiam aliquid simpliciter non fore, quod est determinatum a voluntate diuina: non fore. Scit etiam esse impossibile rectitudinem aliquam inesse alicui actus stante actu voluntatis diuinæ neutro respectu talis rectitudinis. Tertio præsuppono, quòd voluntas diuina ab æterno potest determinare velle aliquid consequenter, siue efficaciter quod prius voluit antecedenter, siue non efficaciter, si voluntas creata non ponat obicē, siue non sit defectus ex parte voluntatis creatæ. Exemplum. Voluntas diuina antecedenter vult Petrum amare Deum. Et si Petrus vult cooperari voluntati diuinæ ad talem amorem vult consequenter Petrum amare. Si vero Petrus ponat obicem: puta nolendo cooperari voluntati diuinæ ad amorem. tunc vult efficaciter Petrum non amare: quia tunc talis amor nunquam eueniet, Primus ergo defectus est simpliciter ex parte Petri, Et licet posset absolute efficaciter nolle Petrum amare Deum: & sic erit impossibile Petrum amare: tamen hoc non facit propter suam libertatem, & contingentiam in operando: sed vult quòd totus defectus imputetur Petro. Determinat ergo ab æterno, quòd pro quocunque instanti Petrus vult cooperari ad amorē statim, vt principalis causa concurrere. Et sic intellectus diuinus sciet certitudinaliter. Petrum pro tali tempore velle amare Deum; quia scit certitudinaliter voluntatem diuinam velle efficaciter Petrum amare: & sic Petrus cooperabitur, aliter non eueniret, quod efficaciter determinatum est euenire. Similiter de certitudine, quòd Iudas non amabit. & per consequens peccabit, patet per exemplum. Voluntas diuina non determinat efficaciter Iudam amare Deum pro tali tempore: quia si determinasset, Iudas amaret Deum, Secundo voluntate antecedente, siue absoluta, idest quantum est ex parte sua vult Iudam amare Deum: & talis voluntas non semper adimpletur. Tertio determinat velle efficiter Iudam amare Deum, si Iudas non ponit obicem, siue

Responsio.

siue si non sit defectus ex parte Iudæ. idest quòd si Iudas in instanti a. vult Deum amare in eodem instanti voluntas diuina vult efficaciter Iudam amare. Sed quia voluntas diuina non vult absolute, & efficaciter Iudam amare: quia tunc amaret eu sed vult ipsum amare, nisi sit defectus ex parte Iudæ: Iudas tunc nõ amabit: & quia non amabit voluntas diuina. deficiet. Et sic intellectus diuinus scit hoc modo certitudinaliter. Iudam non amare: & per consequens scit certitudinaliter. Iudam peccaturum. De hoc tamen vide singularem expositionem quam feci dist. 37. secundi Doctoris & multa ibi videbis &c.

AD PRIMVM argumentum principale hic Doct. Respondet ad argumenta principalia posita in principio quæstionis quorum primum fuit tale. Si aliquem prædestinaret, & aliquem non prædestinaret: nulla ratione præcedente in prædestinato, non videretur summè bonus, siue summe liberalis: quia si in primo signo vterque præsentatur in puris naturalibus, & non apparet maior ratio, quòd vnus magis prædestinetur, quàm alius. ergo si sola voluntate prædestinat, si vtrunque non prædestinat, non videtur summæ liberalis: quia liberalior est qui pluribus communicat, quam qui tantum vni.

¶Respondet Doct. quòd summe liberalis potest aliquibus duobus apprehensis æqualibus velle bonum non æqualiter communicare, nec in hoc sit iniustitia aliqua. Tum quia nihil est debitum, Tum etiam quia bonitas creata non mouet voluntatem diuinam, vt supra patuit à Doc.

¶Secundo principaliter arguitur: quia tunc in tali primo signo cum vterque ex parte sua sit ordinabilis ad ultimum finem, ergo si uoluntas diuina non ordinat vtrumque, videtur quòd sit acceptatrix personarum.

¶Respondet Doct. quòd quando sunt aliqua duo æque uolibilia, & ordinabilia ad al quem finem, & ex parte sui habent rationem illam propter quam sunt volenda ab aliqua uoluntate idest quòd bonitas in illis sit ratio propter quam uoluntas debet sic vel sic eligere: tunc talis voluntas præacceptans unum illorum alteri ad illum finem, peccat secundum acceptionem personarum, talis est autē omnis voluntas creata: quia respectu illius bonitas amabilis est ratio recte amandi. Et ratio quia nullus actus voluntatis creatæ est ex se rectus, vt supra patuit a. Doc. distinct. 1. quæst. prima, & distinct. 17. & infra patebit. distinct. 44. & in secunda distinct. 5. 23. 34 & alibi sæpe. Oportet enim actum voluntatis esse conformem rationi rectæ adhoc ut sit rectus, & quia ratio recta quæ mouetur ab obiectis iudicat tale obiectum sic, vel sic esse diligendum: & hoc totum accipit à bonitate obiecti, à qua mouetur, vt supra patuit. quæst. vltim. prolo. Sequitur. Non sic voluntas increata respectu alicuius boni alterius ab essentia sua, nullum enim aliud bonum: quia bonum ideo amatur ab illa voluntate, sed econuerso. Et ideo non potest acceptare personas, quia non est in eis bonitas, quæ sit sibi ratio amandi. Vnde sciendū est quòd voluntas diuina, non amat aliquod obiectū extra, amore affectus sed tantum amore effectus, quòd notat Doct. in 3. distinct. 32. & ideo tota dilectio voluntatis diuinæ attenditur penes effectum, quem producit: si enim producit effectum perfectiorem, dicimus quòd illud magis amat, quia communicatur maior bonitas. Apparet ergo, quòd in nulla creatura est aliqua bonitas, quæ sit ratio mouendi voluntatem diuinam: cum tota bonitas sit immediate a voluntate diuina: & totum bonum rei creatæ ideo dicitur bonum, quia sic dilectū, siue productū actu volūtatis diuinæ. Et quō voluntas diuina dicatur diligere bonum creaturæ, quia bonum &c. vide Doct. alibi præcipue. infra 42. dist. & 44. & in 2. dist. 37. Respondendo ad argumenta principalia: & in tertia distinct. 18. & distinct. 29, & alibi sæpe.

AD primum in oppositum Hic Doct. respondet ad argumenta facta ad oppositum in principio. q. quæ videntur concludere quòd nulla sit ratio in creatura etiam nec respectu reprobati. Et arguit sic. Rom. 9. Cum enim nondum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali, vt secundum electionem propositum maneret, non ex operibus, sed ex voluntate. Præterea ibidem, exemplificat de figulo, de eadem massa potest formare vnum vas in honorem, & aliud in contumeliam, ex quo videtur arguere ex simili de prædestinatione huius, & de reprobatione alterius.

¶Respondet Doct. dicens quòd vult tenere opi. San. Thom. potest respondere, quòd datur ratio in communi licèt nō in particulari. Et in hoc Apostolus redarguit præsumptuosos inquirentes illa quorum non sunt capaces, non autem propter inopiam reddendæ rationis saltem in communi; licèt in particulari nesciatur quod malum præuideat Deus in isto propter quod reprobet eum, & in istis specialibus peccatis præuisis est altitudo diuitiarum; & sunt iudicia incomprehensibilia: cui videtur concordare illud vocabulum iudicij: quia iudicium est de particulari agibili. Et de hoc infra patebit. 44. distinct. & in 2. distinct. 6. quæst. 2. quomodo iudicium differat à lege. & ideo non obstante quòd sit principium practicum statutum per diuinam voluntatem, quòd omnis præuisus finaliter malus damnetur; tamen de particularibus assumendis sub. puta iste præuidetur sic finaliter malus, & ille sic quasi ex hoc iudicatur iste reprobandus propter hoc: & ille propter illud ista iudicia sunt inscrutabilia: non enim scit homo, nec potest scire in quod peccatum Deus vult permittere istum cadere respectu cuius sit non volitio conferendi gratiam: & vt sic offeratur tanquam finaliter peccator in illo peccato: & sic propter illud peccatum præuisum reprobetur. De bonis autem potest poni quòd nulla sit ratio, & hoc sustinendo opi. Doct.

¶Et si contra hoc arguas, quòd saltem circa bonos non erunt iudicia inscrutabilia. facile enim est dicere de eis, quòd quia vult, ideo saluat. Respondet Doct. dicens quod de eis inquantum prædestinat non est iudicium neque de facto in existentia, neque quasi in præscientia diuina: iudicium enim est de aliquo facto, vel præuiso. Sed de malis licet non sit iudicium de facto, quia non peccauerunt: potest tamen condemnatio dici iudicium de eis in præsentia Dei, vbi dicuntur mali. Et tunc inscrutabilitas iudiciorum potest referri ad malos, ex parte quorum ponitur aliqua ratio: licet ... illæ ... rationes ex parte diuersorum, propter quas quasi ex parte eorum feruntur iudicia sint inscrutabiles, & per hoc iudicia inscrutabilia. hæc Sco.

D. Augustinus Bernardus Hylari D. Tho Sco Franciscus de Mayronis tenent causam nostræ prædestinationis esse diuinam voluntatem, solum & diuinum propositum. D. Hieronymus. Chrisostomus & origenes asserunt causam nostræ prædestinationis esse prescientiā bonorum operum nostrorum, & bonū vsum liberi arbitrij. Possumus hos conciliari data hac distinctione quod prædestinatio potest considerari duobus modis primo modo pro æterna creatura intellectualis prædestinatione destinationis. & preparationis ad gloriam, & sic prædestinatio nostra habet pro causa diuinam voluntatem, & diuinum beneplacitū, & sic intelligunt primi. Alio modo potest accipi prædestinatio pro possessione finis scilicet gloriæ, ac cæli. & sic pro causa habet opera nostra & merita, ac vsum bonum liberi Arbitrij, & de ipsa valet secunda opinio. Vnde dicebat saluator nr̄ Matth 24. Venite benedicti, patris mei possidete regnū paratum &c. quia exuriui & dedistis mihi mā ducare, non quia exurierim, sed quia præparaui vobis antequā exurirē, sed quia beneplacitū est mihi, adeo q licet præparatio non sit ex nr̄is bonis operibus, tū possessio erit ex nr̄is operib. mediātibus meritis, Xpi & ex nr̄o recto vsu liberi Arbitrij.

Diftn-

Distinctio Quadragesimasecunda.

In qua magister agit de Omnipotentia Dei.

Quæritur. Vtrum Deum esse omnipotentem possit probare naturali ratione?

Quæstio vnica.

Seraphicus Bona. 1. sent. dist. 43. q. 1 art. 1.
Alex. Alensis. 1. parte summa. q. 21. membro. 1. artic. 1.
Scotus 1. Sent. dist. 42. q. 1.
D. Thomas. 1 parte summa. q. 25 Artic. 1.
Ricardus. 1 sent. dist. 43. q. 2.
Durandus. 1. sent. dist. 42. q. 1.



IRCA Distinctionem quadragesimamsecundam quæritur. Vtrũ Deum esse omnipotentem possit probari naturali ratione. Hæc quæstio prolixius & clarius exponitur à Doct. in quoli. quæst. 7. vide ibi & cæt.

HIC responderi posset. Hic Doct. distinguit ꝙ ex quo omnipotentia respicit omne possibile. vt supra expositum est. d. 20 hoc patet dupliciter intelligi. vel quòd respiciat omne possibile mediate, i. ꝙ possit in omnem effectum cuiuscunque causę secũdæ ipsa causa secunda concurrente. Et hoc modo si naturali ratione probari potest esse aliquod primum effectiuum sicut supra probatum est. dis. 2. q. 1. etiam naturali ratione potest probari ipsum esse omnipotens loquendo de omnipotentia mediata. Alio modo potest accipi omnipotentia immediata sic intelligendo ꝙ principium effectiuum potest immediate in omnem effectum, & in omne possibile, etiam nulla secunda causa concurrente: & hoc tantum est creditum. & hoc est quod intendit Doct. in ista littera quam tamen aliqualiter declaro. Cum dicit. Alio modo accipitur omnipotẽs proprie Theologicé, prout omnipotens dicitur qui potest in omnem effectum immediate, & in quodcunque possibile. Hoc est in quodcunque quod non est ex se necessarium, nec includit in se contradictionem: ita inquam immediate, quòd sine omni cooperatione cuiuscunque alterius causæ agentis, & hoc modo omnipotentia videtur esse credita, de primo efficiente, & non demonstrata.

Aduerte ne cõtradictione incurras

IN ista littera nota quod dicit Doct. ꝙ omnipotentia non respicit aliquod ex se necessarium: quia in hoc videtur sibi contradicere: quia supra dis. 8. q. vlt. sustinendo opi. Philosophorum probat quomodo primum effectiuum sit vere causa alicuius entis ex se necesse esse: & per consequens videtur quòd omnipotentia primi effectiui respicit illud.

¶Respondeo primo quòd Doc. reputat omnino pro impossibili, & pro contradictoria includente, ꝙ aliquod ex se necesse esse, sit ab alio causabile: est enim implicatio contradictionis dicere aliquã causam causare aliquid de necessitate: quia omne causabile: est mere possibile. & de hoc vide supra dis. 8. q. vlt & in 2. d. 1. q. 3. Et ideo dicit hoc, quòd omnipotentia non respicit aliquod ex se necesse esse: quia illud nullo modo est causabile.

¶ Dico secundo quòd sustinendo viam Philosophi: Doct. haberet dicere ꝙ etiam aliquid necesse esse, quod vere est causabile, esset obiectũ omnipotentiæ, nisi velit dicere ꝙ obiectum omnipotentiæ esset tantum ens possibile: & tunc oporteret dicere, ꝙ non omne ens aliud à primo effectiuo esset obiectum omnipotentiæ primi effectiui: quia secunda intelligentia, & cęlum, quæ sunt ex se necesse esse formaliter: non essent obiecta omnipotẽtiæ. Sed quicquid sit: prima responsio est magis ad mẽtem Doc. quia expresse tenet ꝙ est simpliciter impossibile aliquod necesse esse: esse ab alio causabile. Sequitur. Quia licet primum efficiens habeat in se potentiam effectiuam eminentiorem potentia cuiuscunque alterius causæ effectiuæ &c. Hic intendit probare Doct. ꝙ talis omnipotentia non potest naturali ratione demonstrari, & excludit obiectionem: quia non vr sequi ꝙ posito ꝙ primum effectiuum sit eminentius ẜm causalitatem omni causa secunda: & posito etiam ꝙ habeat in se eminenter potentiam effectiuam cuiuscunque alterius causæ, vt supra deductum est. d. 2. q. 1. d. 8. q. vlt. Adhuc non sequitur, ꝙ vt sic possit immediate in omnem effectum: quia non in effectum imperfectum. & ideo secundæ causæ requiruntur non pp perfectionem addendã primæ causæ cum causalitas primę causæ sit perfectissima: sed magis requiruntur propter imperfectionem addendam: quia effectus imperfectus non põt esse immediate à causa perfectissima: cum illa agat ẜm vltimum potentiæ suæ ẜm totam virtutem: sustinendo opi. Philosophorum ꝙ tantum agat de necessitate naturæ. Et exemplum positum de sole est satis clarum: si tamen verum sit quòd sol eminenter contineat causalitatem bouis, & asini: quod est dubiũ. vt patet ex dictis à Doct. in 2. dist. 18. Sed hoc non est præsentis speculationis.

Omnipotentia non potest naturali ratione demonstrari

¶Præterea. si Philosophi non potuerunt per rationem naturalem concludere Deum posse contingenter causare: quanto magis nec posse immediate in quemcunque effectum? Sequentia clara sunt.

Ad rationes principales. Ad illud quod dicit Ricar. scilicet ad omnia quæ fide tenemus, non solum habemus rationes naturales, sed necessarias.

¶Respondet Doc. dicens ꝙ etsi sint necessariæ rationes ad omnipotentiam probandam: non tamen sunt euidenter necessariæ & veræ: sicut illa ratio q̃ probat trinitatem propter duplicem productionẽ in diuinis: quia licet sit ex necessarijs, non tamẽ præmissæ sunt necessario euidentes: quia non sunt notæ ex terminis nobis notis: neq; ex immediatis nobis notis, possibile est hoc inferre sicut dictũ est. d. 2. q. 1.

¶Secundo arguitur sic. naturali ratione probatur Deum esse potentiæ infinitæ sicut probatur. 8 Phis. t. c. 78. & 12 Met. t. c. 41. Sed potẽtia infinita nota est esse omnipotentia: quia notum est potentia infinita non posse maior cogitari: quæcunque autem potentia, quæ non est omnipotentia potest maior cogitari sine contradictione, & ita erit, potentia quæ est omnipotentia.

¶Si dicatur quòd non potest naturaliter probari omnipotentiã esse cogitabilẽ sine contradictionẽ.

¶Contra. omnipotẽtiam esse in entibus verũ est. ergo omnis ratio probans impossibilitatem omnipotentię Sophistica est: omnis autem ratio Sophistica potest per intellectum ex puris naturalibus solui ergo intellectus talis ex puris naturalibus potest cognoscere nullum impossibile sequi ex omnipotẽtia & sic ꝙ illud est possibile ad quod nullum sequitur impossibile: cognoscit ergo omnipotentiã esse possibilem. Ex isto etiam potest fieri ratio per se: quia si naturaliter potest probari omnipotentiam esse possibilem, quia non impossibilẽ. ergo naturaliter põt probari eam esse necessariam: quia non põt esse nisi possit esse necessaria: & quod potest esse necessarium est necessarium.

¶Respon-

¶Respondet Doc. primo negando consequentiã. quia non sunt idem infinita potentia, & omnipotẽtia, proprie dicta: quia non valet. infinita potentia continet eminenter causalitatẽ omnis causæ secundæ. ergo immediate potest in omnem effectum sine secundis causis. vt supra patuit de sole, &c. Secundo dicit. ꝙ licet non possit cogitari maior potentia infinita intensiue: non tamen sequitur quin possit cogitari maior extensiue. i. ad plura cogitari quàm infinita potentia. Tertio. dato etiam quòd omnipotentia esset maior infinita potentia: propter hoc tamen non oportet quòd naturali ratione possit hoc sciri à nobis potentiam sic intellectam esse omnipotentiã.

¶Et cum dicitur notam esse omnipotentiam proprie sumptam. hoc negatur. Et cum probatur quia omnis ratio probans impossibile sequi ex ea, est Sophistica.

¶Respondet Egidius quoli. 5. q. 7. ꝙ est Sophistica, tamen non potest solui per rationem naturalem quia prout dicitur Sophistica, & peccans in materia est, habens aliquam præmissam falsam: & nõ potest solui nisi per interemptionem illius præmissæ, quæ tamen non potest cognosci interimenda per rationem naturalem. sicut non potest cognosci vera per rationem naturalem.

¶Sed contra hoc arguit Sco. sic. Aut illa quæ apparent vera, & non apparent interimenda ex ratione naturali apparent esse vera ex terminis tanquam immediata? aut apparent esse conclusa ex immediatis? Si primo: ergo intellectus noster non potest esse certus de positionibus immediatis, quæ sit vera & quæ non: quia tunc apparerent aliquæ ꝓpositiones veræ & immediatæ quæ tamen sunt simpliciter falsæ: & ita non erunt aliqua principia certa, tanquam ianua in domo: cõtra Philosophum & Com. 2. Me. t. c. primi circa quæ non contingit errare. Si secundo? tunc arguo sic. de illo sillogysino Sophistico sicut de isto: aut peccat in materia? aut in forma? Si in materia. tunc potest solui: quia præmissa falsa peccans in materia potest interimi. Si in forma? adhuc potest solui per artem logicam.

¶Si autem dicatur quòd peccat in forma, & tamẽ nõ potest solui naturaliter. Hoc videtur absurdum: quia sicut intellectus inclusus in naturalibus tradidit omnem artem de syllogismo apparenti informi, & defectuoso: sic posset soluere per illam artem omnem talem syllogismum applicando talem artẽ, ad talem paralogismum.

¶Doct. dat propriam responsionem dicens. ꝙ & si quicunq; paralogismus deducens apparenter ad impossibile ex præmissa significante Deum esse omnipotentem. (i. in quo vna præmissarum sit ista, Deus est omnipotens: & ex illa apparenter deducat ad impossibile: quia vere deducere ex illa ad impossibile, est simpliciter impossibile) posset solui per intellectum, & rationem naturalem siue peccet in materia, siue in forma: non tamen posset solui ab omni intellectu sed tantum ab illo intellectu qui nouit inferens non esse impossibile: vel illa tom non esse impossibile. Sequitur in littera. Et intellectus posset scire quemcunque talem paralogysmum diuisim tactum esse solubilem, idest si opposita syllogizentur ex eadem propositione, siue præmissa opposita inferãtur: intellectus bene nouit, quòd vnus syllogismus est Sophisticus. Sed non sequitur quòd naturaliter sciat quis illorum: quia potest dubitare, quòd illud quod pro impossibili infertur, sit oppositum illi propositioni, vel præmissæ ex qua videtur inferri, s. ex illa Deus est omnipotens: quia sæpe Sophistæ in syllogismo Falsigrapho ad impossibile inferunt aliquod impossibile ex vna propositione, ex qua nullo modo sequitur. Similiter potest dubitare, ne aliud manifestius impossibile inferatur ex tali præmissa, s. Deus est omnipotens; quod illatum sit oppositum nunc illati: & ꝙ in tali casu tale argumentum esset insolubile. Et stat totum in illo. possibile est intellectum soluere naturaliter omnem paralogysmũ peccantem in forma, si materia est intellectui euidenter nota. Si autem intellectui materia non est euidẽter nota: ipse non potest scire vtrum illud sequatur ex illo: cum non intelligat propositiones. Sequitur in littera. Vel aliter potest responderi ad illud argumentum, ꝙ potest fieri generaliter ad omne creditũ ꝙ illud sit necessarium ad omne possibile, & credibile. i. ꝙ argumentum illud secundum potest applicari ad omnem creditum: quia in omni tali potest fieri paralogysmus: qui tamen non potest à nostro intellectu solui propter non intellectum propositionum: licet ab intelligente materiam sit solubilis &cæt.

CONTRA rationes, quas facit Scotus (probando non posse naturali ratione demonstrari Deum esse omnipotentem proprie loquendo de omnipotentia) instat Ocham. *Ocham in 1 d. 42. nititur soluere rõnes Doct.*

¶Et primo contra primam rationem instat dicẽs. ꝙ Philosophi non posuere causam secundam concurrere propter imperfectionem effectus, vt scilicet aliqua imperfectio adderetur effectui à causa secunda, quia ẽm istum Philosophus ponit Deum esse causam omnium. ergo est causa immediata, & totalis alicuius effectus: aliter esset processus in infinitum. Sed ẽm istum effectus iste est imperfectus: & Deus est in infinitũ perfectior effectu illo. ergo ẽm opi. Philosophorum est causa immediata, & totalis alicuius effectus imperfecti. ergo propter imperfectionem effectus non repugnat Deum esse immediata causa omnium ẽm opi. Philosophorum. *Prima rõ.*

¶Si dicatur. quòd quamuis effectus sit imperfectus respectu Dei: est tamen perfectus respectu aliorum effectuum, qui propter imperfectionem illam non possunt produci a solo Deo.

¶Hoc non videtur sufficere, quia ex quo imperfectio in cõi in effectu non repugnat Deo quin possit producere effectum imperfectum: oportet assignare rationem specialem quare plus repugnat Deo producere istum effectum, quàm alium.

¶Confirmatur. Deus potest esse causa totalis, & immediata plurium effectuum ordinatorum ẽm perfectius, & imperfectius. ergo nisi aliud obstet nõ videtur ratio, quin possit esse causa immediata omnium effectuum imperfectorum. Antecedens patet secundum illum: quia per eum sola prima causa potest creare omnia creata proprie, quæ à solo Deo fiunt: sed talia sunt multa. ergo talia multa sunt à solo Deo: & ita non est verum, quod assumitur ꝙ secundum opi. Philosophi causa secunda concurrat cum causa prima, ne causa prima, producat secundum vltimum potentiæ suæ: & ne producat effectum ita perfectum, sicut potest.

¶Confirmatur ratio. quia in causis naturalibus videmus ꝙ eadem causa producit plures effectus perfectiores, & imperfectiores sine omni alia causa cõcausante. sicut sol in eodem passo producit plures effectus ordinatos.

¶Et instat contra secundam rationem quæ talis erat. Si Philosophi non potuere per rationem naturalem concludere Deum posse contingere causare, quanto magis nec posse immediate in quemcunq; effectum. Instat sic dicens. Secunda ratio videtur cõcludere, vel saltem est multum probabilis, quamuis iste alibi videatur dicere oppositum. Nam alibi videtur velle se demonstrare, quòd nulla contingentia potest esse in rebus, nisi prima causa contingenter causet: sed hoc patet esse notum ratione naturali ꝙ *Secunda r.*

con-

contingentia est in rebus: & quòd aliquid contingenter agit. ergo potest esse notum rationem naturali, quòd prima causa contingenter agat ſm istum.

Tertia rō. ¶Contra tertiam instat quæ talis est. Ipsi Philosophi habuerūt pro principio, q de nihilo nihil fit. ergo saltem in istis generalibus, & corruptibilibus non vr eos posuisse Deum sic esse omnipotentē, q posset omnem effectum producere sine omni causa concausante. Et instat sic. Tertia rō etiam vr efficax: quia quamuis ſm Philosophos de nihilo fiat aliquid ab æterno: tamen videtur fuisse opi. Philosophorum quòd de nihilo nihil fiat de nouo: & ita posuerunt quòd Deus non causat omnia sine omni alia causa concausante.

Quarta rō. ¶ Contra quartam rationem instat quæ talis est. Philosophi posuerunt Deum necessario agentē. ergo si cum hoc posuerunt q esset ops illo modo haberet negare omnem causalitatem cuiuscunq; causæ secundæ: quod est maximum inconueniens eis: consequentia patet. Nam causa necessario causans ī quocunq; instanti comparetur effectui necessario in eodem instanti causat, & agit. ergo cum prius cōparetur causa superior ad effectum, quam causa inferior, & tunc est ops illo modo. ergo in illo instāti, in quo comparatur causa secunda nō potest causare Contra hanc sic instat. Quarta rō illo modo deducta non concludit. Nam probatio consequentiæ nō valet: quia si illa probatio esset bona: sequeretur q Deus nullo modo posset coagere creaturæ ad aliquem effectum producendū. probatio consequentiæ: nam si Deus coagit creaturæ (sicut ipse arguit) arguo ego. nam causa agens prima sine qua nō pōt effectus produci in quocunq; instanti comparatur effectui in illo instanti agit. ergo cum causa prima prius comparetur effectui, quam causa secunda; & tunc causatur. ergo in illo instanti totum producit effectum. ergo in secundo instanti in quo comparatur causa secunda ad effectum nihil intelligitur tunc causandum. ergo causa secunda nihil causat.

¶Si dicatur quòd argumentum de causa prima libere causante non valet; quia illa potest causare, quādo placet sibi sed bene valet de causa necessario causante: quia illa causa in quocunque instanti comparatur ad effectum, necessario causat.

¶Istud non sufficit quia accipiendo cām primam sine causa secunda non potest talem effectum producere. Et tunc quæro aut causa prima prius cōparatur ad illum effectum? aut non? si sic? ergo tunc causat effectum. ergo nihil remanet causandum. Si non prius, sed in eodem instanti comparatur ad effectum in quo causa secunda comparatur ad effectū, & ita non plus repugnat duabus causis naturalibus operari in eodem instanti ad effectum, quā duabus causis, quarum vna sit libera, & alia naturalis? ergo non obstante primitate causæ poterit Deus cōcurrere, & causare eundem effectum cum causa secunda, etiam si Deus esset causa naturalis. vnde vr q eadem ratio concludat, q nulla causa naturalis prior potest concurrere cum causa secunda ad producendum aliquem effectum. Nam accipio causam priorem quamcunq;, & cām secundam subordinatā: & quæro aut illa causa prior prius comparatur ad effectum, q̄ causa secunda, aut non? si sic? ergo in primo instanti causat causa prior: & certum est q non causat partem effectus: quia non est maior ratio, q causet vnam, q̄ aliā: & similiter frequenter effectus est indiuisibilis non habens partes. ergo in primo instāti causat totum effectum. ergo in secundo instāti nihil remanet causandum, & per consequens nunquā causa secunda agit cum causa prima, & ita illa rō destruit ordinem essentialē causarum. Si autem illa cā prima non prius comparatur ad effectum, quā causa secunda? eadem ratione nec causa prima simpliciter prius comparatur ad effectum, quàm causa secunda, & ita propter talem prioritatem nō oportet Deum negare esse causam immediatam omnium.

Rn̄sio ad dicta Ocham. RESPONDEO ad oīa dicta Ocham ꝫ Sco. Et p̄mitto aliqua. primo q imperfectio effectus potest multipliciter intelligi. s. vel quātum ad suū esse quiditatiuū, & essentialem, & sic musca est perfectior cœlo, & hoc sustinendo cęlum non esse formaliter animatum. Vel quantū ad aliquam conditionē consequentē esse essentiale vel quiditatiuum vt necessitas, & perpetuitas. & hoc modo cęlū est perfectius musca. Secundo p̄mitto q ſm viam Philosophi multa sunt immediate causata à prima causa ita q actio ipsius immediate terminatur ad illa, & illa tali actione simpliciter accipiunt esse nullo alio præsupposito, qd̄ dico pp animam intellectiuam quæ licèt sit de foris veniens. vt patet. 16. de aīalibus non tñ alia actione accipit esse immediate à causa, ita q actio primæ causæ prius terminetur ad ipsam in se: diceret enim Philosophus non esse aliam productionem animæ intellectiuę, & cōpositi, sicut nec in igne forma ignis sed illam animationem corporis organici ponit esse productionem p accidens ipsius animæ. Sed quō agens immutabile potest aliquid nouum producere ſm Ari. vide Sco. in 4. d. 43. q. 2. circa finem tertij arti. Nos aūt ponimus duas productiones. vnam de non esse animæ ad esse eius, & illa est creatio, aliam à non animatione corporis ad aīationem eius: & illa est productio corporis animati per mutationem proprie dictam. De hoc vide Doc. in 2. d. 17. & in 4. d. 43. q. 2.) & talia sunt simpliciter æterna, & necessaria, vt sunt cęlū, & intelligentiæ. & quō sint vere causata vide supra. d 8 q. vlt. Tertio præmitto q ſm viā Philosophi prima causa de necessitate naturæ agit etiam ſm totam virtutem suam, & per consequens nō tm̄ producit effectum perfectum quem potest, sed necessario producit ipsum ab æterno & perpetuat ipsum, & dat illi simpliciter esse necessarium, & per consequens oīs effectus immediate productus à tali causa erit necesse esse: & ppetuus, & æternus, & nulla nouitas contingit esse in illo in suo esse.

Quō agens immutabile potest aliquod nouū producere.

¶Ex his potest dici ad Ocham, q secūda causa ponitur pp imperfectionem effectus: quia si causa secunda non concurreret, nullus effectus esset nouus: sed omnis esset sempiternus. nullus etiam effectus esset simpliciter possibilis: sed oīs necessarius, cuius oppositum experimur. Et sic loquendo de ista imperfectione effectus: patet ſm Philosophos quō requiruntur secundæ causæ. Vnde Cōm. vult. 12. Me. cō. 41. q pp primam mouens quod est infinitæ virtutis requiritur mouens coniunctū potentiæ finitæ: ita q ex primo mouente sit infinitas motus, & ex secundo sit successio: quasi aliter non posset esse successio, nisi concurreret illud mouens finitum: quia si solum infinitum ageret, ageret in non tpe &c Ex his ergo apparet q instantiæ quas facit Ocham contra primam rationem Doc. q causæ secundę requiruntur pp imperfectionem effectus nō cōcludunt.

¶Secundo dico, q ēt loquendo de perfectione, & imperfectione essentiali, q secundæ causæ requiruntur pp imperfectionem effectus. Et concedo q inter effectus immediate productos datur ordo: ita q vnus est perfectior essentialiter alio: quia intelligētia est perfectior cęlo: non tñ sequitur q causa prima possit in effectum alium imperfectiorem sine secunda causa concurrente. vt etiam patet in alijs causis naturalibus multæ. n. sunt causæ naturales, quę licet possint producere effectum perfectū vnius speciei; non tamen pn̄t producere effectum imperfectum alterius speciei. Ista. n. propositio, qn̄ datur ordo inter perfectum, & minus perfectum si potest

in

in perfectum, ergo & in imperfectũ, vera est qñ sunt eiusdem rõnis, aliter non. Et si prima causa põt immediate producere calorem vt 8. fortiori poterit producere vt 6. Dicerent ergo Philosophi q̃ sunt aliqui effectus, ita perfecti, q̃ nullo modo possunt esse à secunda causa, sed tm̃ à prima, & aliqui effectus ita imperfecti q̃ nullo modo possunt esse immediate à prima causa, sed tantum à prima concurrente secunda: ita q̃ tota imperfectio attribuatur secundæ: Prima tñ responsio videtur probabilior, q̃ secunda.

¶ Ad scdam instãtiã vbi primo dicit Ocham q̃ secunda rõ Doc. vñ concludere &c. Et cum dicit q̃ vñ alibi dicere oppositũ: quia hic dicit Philosophi nõ potuere per rõnem naturalem concludere Deum posse contingenter causare, & alibi dicit oppositũ. s. d. 2. q. 1. & 8. q. vlt. primi. Dico q̃ Doc. sibi non cõtradicit si sñia Doc. sane intelligatur hic & ibi. Dicit enim ibi q̃ Philosophi non potuere saluare contingentiam in rebus, si prima causa non agit contingẽter. & si apud Philosophos sit notum aliquid fieri contingenter à secunda causa: ita q̃ qñ fit illud oppositum tunc posset fieri: esset etiam notum eis primam causam contingenter agere. Sed non erat notum eis aliquid sic contingenter fieri: quia forte Philosophus posuit non pp contingenter Deum velle contingentiam in inferioribus: sed ex motu qui necessario causatur, inquantum vniformis: sed difformitas sequitur in partibus eius, & ita contingentia.

Ari non põt negare primum effectiuum agere contingẽter Et Doc. dicit. d. 2. q. 1. primi. q̃ Philosophus non põt negare primum effectiuum agere contingenter saluando aliquid contingenter fieri per motum accipiendo contingenter causatũ quodcunq; non necessarium, vel sempiternum: sed cuius oppositum posset fieri qñ illud fit: ideo dixit aliquod contingẽter causatum & non aliquod contingens. Si ergo Philosophi posuere sic aliquid contingenter fieri habuerunt concedere q̃ prima causa cõtingenter agat. Et sic patet quõ sibi non cõtradicit: quia si Philosophi euidenter cognouissent aliquid cõtingenter fieri à causa secunda: euidenter conclusissent primam causam contingenter agere: & hoc sustinendo ordinẽ essentialem causarũ sicut expositũ est supra d. 2. q. 1.

¶ Tertiam rationem Doc. concedit ipse Ocham. vt supra patuit.

¶ Ad quartam instantiam. Dico q̃ non est simile de causa naturali, & libera: quia libera potest expectare vt exposui. d. 37. secundi. Doc. Et qñ dicit: aut prius comparatur ad effectum: aut non? Dico q̃ si loquamur de priori s̃m perfectionem, est prior. Si vero loquamur de priori natura. i. q̃ in aliquo prio ri natura producat effectum. Dico q̃ non vt patet à Doc. in 2. d. 37. sed simul natura causat cum secunda causa. potest. n. pp suam contingentiam in agendo expectare per quodcunq; tps: & sic in eodẽ instanti naturæ incipere actionem cum creatura, & ipsam continuare per aliquod tps. Et cum dicit, q̃ si in eodem instanti comparatur ad effectum, in quo causa secunda comparatur ad effectum: & ita non plus repugnat duabus causis naturalibus operari in eodẽ instanti ad effectum, q̃ duabus causis quarum vna sit libera, & alia naturalis. Dico q̃ hoc non sequitur de duabus naturalibus essentialiter ordinatis, quarũ vna agat in virtute alterius, & in agendo dependeat ab alia: quia tunc superior de necessitate naturæ prius comparatur ad effectum, q̃ secunda: Et cum addit q̃ eadem rõ concluderet q̃ nulla causa naturalis prior potest concurrere cum causa secunda ad producendum aliquem effectum &c. Dico q̃ si sint

Nota hanc distinctionẽ de causis. essentialiter ordinatę & causæ totales, q̃ prior prius comparatur: & sic concedo q̃ causa secunda nihil producet. Si vero sunt partiales causæ vna non põt agere sine alia: vt patet de intellectu, & obiecto respectu intellectionis: licet non sint proprie causæ essentialiter ordinatæ, nisi forte quantũ ad hoc q̃ vna est perfectior alia. Et dico q̃ omnes causæ secundæ quocunque sint inter se essentialiter ordinatæ (quia in agendo dependent à prima causa contingenter agente) in agendo vna non agit prius alia ad eundem effectum: quia tantum in illo instanti incipiũt agere in quo primum effectiuum incipit agere. Et sic patet solutio ad omnes obiectiones Gulielmi Ocham &c.

Distinctio Quadragesimatertia.

Quæritur. Vtrum prima ratio impossibilitatis rei fiendæ, sit ex parte Dei, vel ex parte rei factibili?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bona. 1. sent. dist. 43. q. 3.
Alexander Alensis. 1. parte summa. q. 21. memb. 1. Art. 3.
Scotus. 1. sent. dist. 43. q. 1.
D. Thomas. 1. parte summa. q. 25. art. 3.
Ricardus. 1. sent. dist. 43. q. 3.
Durandus. 1. sent. dist. 43. q. 3.
Franciscus de Mayronis. 1. sent. dist. 44. q. 2.



QVÆRITVR circa 43. dist. Vtrum prima ratio impossibilitatis rei fiendæ sit ex parte Dei, vel ex parte rei factibilis? Titulus. q. clarus est.

IN præsenti. d. ponitur duplex opin. Hen. sibi contradicentis. prima ponitur quoli. 6. q. 3. secunda quoli. 8. q. 3. *Opi Hen. 6. quoli. q. 3. Quare inreportatis has opiniones.*

¶ De prima opi. Hen. ponit primo q̃ triplex est prædicatum de Deo. prima prædicata sunt perfectiones simpliciter quæ conueniunt Deo absolute sine respectu ad creaturas. Sed sic distinguit q̃ istæ perfectiones possunt cõsiderari vno modo s̃m id cui nomen imponitur, & sic considerantur in se absolute, alio modo s̃m rationem à qua imponunt. i. s̃m id cuius occasione nomen est impositum, bonitas primo modo est infinitas in Deo, sed secundo modo respicit creaturas: quia ex hoc q̃ Deus cõicat creaturis suam bonitatem. & ex hoc q̃ sua infinita potentia aliquid circa creaturas operatur dr̃ bonus, & s̃m hanc considerationem Deus, vel bonitas consideratur in ordine ad creaturas. Secunda prædicata sunt quæ dñt dignitatem: i. non tñ perfectionem simpliciter vt esse Dñs, gubernator, & illa dicunt respectus ad creaturas: Tertia sunt priuatiua, vel negatiua, vt im mortalis, & incorruptibilis, & sic impossibile dicitur quod priuat potentiam.

¶ Ex his infert Hen. q̃ omnipotentia non põt dici de Deo tertio modo: quia non est priuatio, vel negatio, ergo secundo vel primo modo dicitur de Deo.

¶ Item notat, q̃ potentia actiua põt dupliciter cõsiderari. primo comparando ad Deum in quo est. secundo ad creaturam aliquam producenda. primo modo est perfectio simpliciter, & absolute conueniens Deo. secundo modo non, quia s̃m Ans. nulla relatio ad creaturam est perfectio simpliciter, cum ergo potentia actiua sit perfectio simpliciter: ideo in creatura potentia passiua est absoluta.

¶ Item notat, q̃ potentiam actiuam in Deo. i. omnipotentiam consequitur relatio potentiæ passiuæ in creatura ad potentiam actiuam Dei: & illa relatio est realis & econuerso, est vna relatio rationis in potentia Dei actiua ad potentiam passiuam in creatura. Ex quo sequitur, q̃ ideo Deus refertur ad creaturam, quia creatura refertur ad ipsum, & non econuerso. Ex quo infert principalem conclusionem. *Potẽtia actiua põt dupliciter considerari.*

quia,

quia, s. creatura est factibilis, ideo Deus potest eam facere, & non econuerso: quia Deus potest creaturam facere, ideo potest fieri.

¶De tertijs prædicatis, s. negatiuis dicit quod illa quæ negatiue dicuntur de Deo in ordine ad creaturā, debent primo quæri in creatura non in Deo: ita quod primo est negatio in creatura: secundo cōsequitur negatio relatiua creaturæ ad Deum. terno consequitur relatio negatiua Dei ad creaturam. Ex quo sequitur quod primo creatura est impossibilis fieri. secundo est impossibile eam à Deo fieri, tertio impossibile est Deū ipsam facere: ita quod possibilitas, & ipossibilitas sunt primo ex parte creaturæ, & non ex parte Dei.

¶Secunda opi. Hen. est illa quod quando aliquid est simpliciter impossibile prima ratio impossibilitatis est, quia non potest Deus facere, ideo non pōt creatura fieri, & non econuerso. Similiter prima ratio possibilitatis est in Deo. Res. n. ideo est à Deo factibilis, quia eā Deus pōt facere, & non econuerso. Ex quo patet quod prima opi. directe cōtradicit secūdæ, & ecōuerso.

Improbat Hen.

¶Contra hanc opi. Doc. arguit multipliciter. Primo sic. nihil est simpliciter impossibile, nisi quia simpliciter repugnat sibi esse. cui autem repugnat esse repugnat ei ex se primo, & non propter respectum aliquē affirmatiuum, vel negatiuum eius ad aliquid aliud & loquitur hic: Doc. de repugnantia formali quæ formaliter inest rei: sicut dicimus quod repugnat hominem esse asinum, sic quod repugnantia formaliter prædicatur de homine, & sic patet quod talis repugnantia non dicitur inesse homini per respectum ad aliquid extrinsecum: sed magis per rationem formalem, & intrinsecam ipsius hominis. Et hoc est quod dicit infra. Repugnantia quæcunque extremorum est ex ratione sua formali, & per se essentiali: circunscripto quocunquo alio respectu vtriusque extremi positi ad quodcunque aliud: sicut album, & nigrum per se ex suis rationibus formalibus contrariantur. vt puta quia albedo est talis entitas in se ideo contrariatur nigro: quia talis entitas est & ipsa nigredo. Nam per impossibile circumscripto quocunque alio à ratione nigredinis, & albedinis: adhuc quia tales entitates in se dicuntur contrariari & includere formalem repugnantiam essendi simul in eodem subiecto. igitur illud est simpliciter impossibile, cui per se primo repugnat esse, etiam circumscripto quocunque alio respectu ad aliud, & sic dicimus quod chimera est simpliciter impossibilis esse, siue existere: quia ex ratione formali chimeræ repugnat sibi simpliciter posse existere, & non per respectum ad Deū affirmatiuum, vel negatiuum: quia si per impossibile Deus non esset adhuc existere sibi repugnaret. Et dicitur respectus affirmatiuus, qui aliquid ponit, & negatiuus qui nihil ponit: causare. n. est respectus affirmatiuus, similiter posse aliquid: sed non posse, vel impossibile esse est respectus negatiuus. Addit Doc. quod prima sententia siue prima opi. Hen. sit probabilior secunda sententia siue secunda opi. Hen. contra quam secūdam sententiā ista rō præcipue cōcludit.

SED contra istam primam siniam. Deinde Doct. arguit contra primā opi. Hen. & intendit probare quod possibilitas lapidis, siue quod lapis sit possibilis non habet ab omnipotentia, & ad hoc probandum plura dicit in ista littera. Primo quòd potentia actiua qua Deus dicitur omnipotens, non est formaliter intellectus, sed quasi præsupponit actionem intellectus: & accipit hic potentiā actiuam fundamētaliter, & non pro respectu fundato: quæ distinctio patuit supra d. 7. q. vnica: & sic potentia actiua qua Deus dicitur omnipotens est aliquod absolutū, quo vt principio actiuo potest agere. Et talis potentia actiua non intellectus &c. Vult Doct. quòd potentia vere actiua, qua Deus dicitur omnipotens respicit

Deus dicitur omnipo-

tens potentia actiua.

aliquod productum in vero esse realis existentiæ. vt supra patuit. d. 20. & d. 36. & 42. & in quoli. q. 7. & in 2. d. prima. q. prima: & talis potentia tantum est ipsa voluntas diuina qua Deus libere agit, vt patet ab ipso supra d. 2 q. 1. & d 8. q. ulti. & clarius in 2. d. 1. q. 1. & in quoli. q. 7. & 8. Intellectus enim vt præcedit actum voluntatis necessario operatur. ut patet a Doc. supra d. 3. q. 4. & in quoli. q. 14. & alibi. ideo intellectus non est potentia actiua qua Deus dicitur omnipotēns, sed sola voluntas, vel actus volūtatis. Et quod dicit quod potentia actiua præsupponit actionem intellectus, intelligitur de actione tantum secūdum quid, quæ terminatur ad productum habens esse tātum secundum quid, quod est esse cognitum rei, vt supra patuit. d. 3. q. 4. d. 35. 36. & clarius in 2. d 1. q. 1. & in quoli. q. 8. & sic lapis prius habet esse secundum quid, siue esse cognitū, quam omnipotentia Dei respiciat illud. Deinde addit, quod lapis habet esse possibile ex se formaliter, quia per rationem intrinsecam: quia si quæratur quo lapis potest vere existere? respōdetur quia est talis entitas, cui nō repugnat formaliter existere: & sic diffinitio, siue quiditas lapidis est rō formalis quare lapidi non repugnat formalis existentia, & per ipsam diffinitionem, vel quiditatē posset à priori demonstrari aptitudo existendi: vt patet à Sco. in 2. d. 1. q. 3. Deinde addit quod reducendo quasi ad primum principium extrinsecum, intellectus diuinus erit illud, a quo est prima ratio possibilitatis in lapide. i. quod loquendo de ratione extrinseca, siue originatiua, siue productiua dante esse tale, vel tale: intellectus diuinus, siue actus intellectus diuini est ille qui producit lapidem in tali esse possibili, vt supra patuit. d 3 q. 4. & d. 15. & 36. & sic illa potentia actiua, à qua dicitur Deus omnipotens non est prima ratio possibilitatis in lapide.

Quo lapis possit vere existere.

¶Confirmatur ista ratio. Hic Doc. confirmat rationem probando, quod creatura non dicitur habere esse possibile per omnipotētiam. Et ratio stat in hoc Quia potentia actiua quæ est omnipotentia, si dat alicui esse dat producendo: & hoc productione vere reali idest quæ terminatur ad productum reale: patet quia omnipotētia aliquid fit extra suam causam: sed ante istam productionem realem quæ terminatur ad productum in esse reali, est alia productio tātum secundum quid quæ terminatur ad productū tantum secundum quid. puta ad esse cognitum, vel ad esse possibile. ergo esse possibile rei non habet esse per omnipotentiam.

¶Item, in causis præcisis, si affirmatio est causa affirmationis, & negatio erit causa negationis, vt patet primo poste. 1. co. 30. ergo si potentia actiua quæ est omnipotentia in Deo est præcisa ratio possibilitatis in creatura: negatio potentiæ actiuæ in Deo esset causa negationis possibilitatis in creatura: quod ipse negat, & bene quantum ad hoc: quia impossibilitas in creatura est propter formalem repugnantiam terminorum, siue partium. Si enim omnipotentia Dei sit præcisa causa, quare homo possit esse in rerum natura: ita quòd possibilitas cuiuscunque creaturæ sit præcise ab omnipotentia: ita quòd chimera non possit existere erit simpliciter à negatione omnipotentiæ: quod ipse negat.

¶Item, ille respectus qui consequitur potentiam actiuam in Deo in quarto instanti (ista instantia assignantur. supra d. 3. q. 5. & d 30 & 36. ita quod in primo instanti est Deus. in secundo instanti est lapis. in tertio instanti resultat respectus lapidis ad Deum.) Aut est realis, & ad extra? Aut est rationis? Si primo modo? improbatum est supra dis. 30 vbi probatum est, quòd Deus nō potest referri relatione reali ad creaturam. Si secundo modo? ergo in tertio instanti terminatur possibilitas ad Deum sub ratione absoluta.

ta quod non infero, sicut in se inconueniens, sed tanquam à pluribus concedendum, & saltem non habendum pro inconuenienti ab eis, qui tenent opi. il lius Doc. ex quo sequitur ad eam.

¶Ibi similiter propter idem. Ista littera clara est.

ALITER dico a prima sententia quantum ad il lud quod probant illa duo argumenta.

¶Nunc Doc. declarat opi. propriam, quæ stat in aliquibus dictis Primum, q potentia Dei accepta pro fundamento de qua supra d. 7. est quid absolutum, & illud absolutum vel est voluntas diuina, vel vel velle, diuinum quæ potentia, siue omnipotentia hoc modo accepta est perfectio simpliciter, & est id quo Deus dr formaliter potens; accipiendo formaliter fundamentaliter, & cõuenit Deo in primo instanti naturæ, i. in illo instanti in quo adhuc non comparatur ad extra. secundum instans naturæ est in quo comparatur ad extra: in illo tamen instanti naturæ primo plura possunt esse. vt patet supra dist. 10 q. vnica. Potest etiam accipi omnipotentia pro respectu fundato in absoluto illo. & dic parisformiter sicut supra dictum est de potentia actiua. dis. 7. s. pro respectu fundato in absoluto; sicut potentia calefaciendi fundatur in calore: accipiendo potentiam calefaciendi pro respectu. Secundum dictum est, q omnipotentia quæ est potentia actiua, non habet obiectum quod sit primo possibile. i. q non producit aliquid in esse possibili: sed tantum producit in vero esse existentiæ quod esse existentiæ præsupponit esse possibile. Et quamuis Doc. supra d. 20. dicat q obiectum omnipotentiæ est ens possibile: & hoc idem in quolib. 7. aliter tamen, & aliter: quia ibi dicit q non potest producere in esse, nisi tantum illa entia, quæ vere sunt possibilia causari: non q producat illa in esse possibili: immo præsupponit esse possibile. Hic vero dr q non habet possibile pro obiecto primo. f. in tali esse producibili. Sed per intellectum diuinum siue per actum intelligendi intellectus diuini omnia producuntur in esse intelligibili, & sic in esse possibili. vt supra patuit. d. 3. q. 4. & dist. 36. & 39. Et talis intellectus non est formaliter potẽtia actiua, qua Deus dr omnipotens: patet: quia si sic. tunc producerentur ad extra omnes res possibiles, in esse vero reali, & hoc de necessitate naturæ; quia talis productio necessario præcederet determinationem voluntatis. hoc patet supra. d. 3. q. 4. & d. 36. & 39. Tertium dictum est, q res producta ab intellectu diuino in esse possibili, siue intelligibili in primo instanti naturæ; habet seipsa esse possibile in secundo instanti naturæ Et hoc sic intellige: quia lapis in primo instanti naturæ producitur ab actu intellectus diuini in esse cognito; & in secundo instanti naturæ habet seipsa esse possibile: quia illud vt supra exposui fundatur in esse cognito. Sic tamẽ intelligendo quod in primo instanti naturæ lapis habet esse cognitum seipso formaliter: sed originatiue ab actu intellectus diuini. Similiter in secundo instanti naturæ lapis habet esse possibile seipso formaliter; originatiue vero ab actu intellectus diuini. Quartum dictum. possibilitas in obiecto nullo modo est prior omnipotentia in Deo: accipiendo omnipotentiam pro absoluto: quia omne absolutum in Deo præcedit omne esse creaturarum quodcunque sit illud esse. ut supra patuit. d. 30. & singulariter. patet in secundo. d. 1. q. 1. Addit Doc. q si intelligatur res esse possibilis, antequam Deus per omnipotentiam producat eam; sic est verum supple, q talis res præcedit omnipotentiam: sed in illa possibilitate res talis non est simpliciter prior sed producitur ab intellectu diuino.

¶Hæc littera debet sane intelligi. Non enim res in esse cognito, siue possibili est prior volitione diuina

Hæc littera debet sane intelligi.

absolute sumpta; cum ipsa vt sic sit prior omni persona; vt supra patuit. d. 1. q. 2. & d. 19 q. vnica. Et personæ de necessitate sunt priores omni creatura in quocunq; esse, siue simpliciter, siue fm quid: vt supra exposui. d. 10. & clarius ostenditur a Doc. in 2. d. 1. q. 1. ergo talis res in esse possibili, nullo modo est prior omnipotentia accepta pro absoluto. s. pro volitione diuina. Debet ergo sic intelligi littera. q res in esse existentiæ nullo modo sunt priores omnipotentia, accipiendo omnipotentiam pro velle diuino nedum vt terminato ad essentiam diuinam: sed nec vt terminato ad creaturam; tale enim velle vt sic necessario est prius creatura in esse existentiæ; patet quia voluntas diuina velle suo voluit omnia quæcũque voluit ab æterno, licet non pro æterno. vt supra patuit. d. 39. & clarius infra patebit. d. 45. Res vero in esse possibili siue in esse cognito sunt priores omnipotentia; accipiendo omnipotentiam pro velle diuino, qui vult talia possibilia esse pro aliquando in esse existentiæ: quia talis volitio præsupponit esse cognitum rei volitæ. Et sic debet intelligi ista Doc.

¶Ibi. Quantum ad impossibilitatem. Hic Doc declarat à quo est impossibilitas rerum. puta à quo est hoc impossibile. f. homo est asinus, vel hominem esse asinum erit manifestum impossibile: à quo erit istud impossibile, siue impossibilitas. Et solutio stat in aliquibus dictis: Primo. impossibilitas talis non potest esse primo ex parte Dei, sicut dicit prima sententia Hen. quia ipsa est impossibilis pp repugnantiam eius, vt fiat. Et hoc est q Doc. multotiens vtitur ista sententia. Quæcunq; repugnant suis rationibus repugnant. vt patuit supra. d. 2. q. 1. & in 3. d. 1. q. 2. & in quolib. Dicimus enim q repugnat hominem esse asinum; quia ratio formalis asini est simpliciter in compossibilis rationi formali hominis; irrationale enim repugnat rationali, & sic omnia repugnantia suis rationibus formalibus repugnant, si habent rationes formales: si non habent sufficit q suis conceptibus, siue quiditatibus, siue rationibus qualitercũque sumptis repugnent. Secundo dicit Doc. q talis impossibilitas potest esse originatiue ab intellectu diuino: quia à quo sunt rationes formales repugnãtiæ ab eo est originatiue repugnantia; sed termini incompossibiles, & rationes terminorum sunt ab actu intellectus diuini; quia omnia obiecta secũdaria simpliciter sunt immediate ab actu intellectus diuini. vt supra patuit. Exemplum. dicimus q homo, & asinus adinuicem repugnant: homo in esse cognito est ab actu intellectus diuini, & similiter asinus, & incõpossibilitas fundatur in illis pp rationes eorum formaliter repugnantes, & incompossibiles. Et sic impossibilitas est immediate, à terminis qui sunt incompossibiles pp incompossibilitatem rationum formalium, remote tamen est à Deo, quia termini incompossibiles sunt à Deo producti in esse possibili. Sequitur in littera. Et istam impossibilitatem istorum terminorum sequitur impossibilitas totius figmenti includentis ea. Figmentum enim est compositum ex incompossibilibus componi. i. cõponitur ex partibus sibiinuicem incompossibilibus & ideo figmentum non potest proprie diffiniri: q partes diffinitionis non sunt adinuicem incompossibiles: vt supra patuit. d. 3. q. 5. contra Hen. Sequitur. Et ex ista impossibilitate figmenti in se & ex incompossibilitate partium suarum sequitur incompossibilitas eius respectu cuiuscunque agentis: quia cum figmentum sit impossibile ex partium incompossibilitate, ideo est impossibile ipsum posse produci in rerum natura à quocunque agente, quãtumcunque perfecto. Sequitur. Et ex hoc habet complere totus processus impossibilitatis rei: quasi vltimus gradus impossibilitatis sit negatio respectus ad quodcunq; agens.

Figmẽtum non est compositum ex incompossibilibus.

agens. Nec oportet habere aliquem respectum negatiuum ex parte Dei, nec ex parte cuiuscunq; alterius, vt dicit Hen. nec est forte aliquis in natura rei, licet intellectus possit comparare Deum, vel aliud agēs ad istud sub negatione respectus. Sic igitur impossibilitas prima est formaliter ex parte impossibilis, & principiatiue à Deo. Et si principiatiue reducatur ad aliquid, non tamen reducitur ad negationem possibilitatis in Deo: immo reducitur principiatiue ad intellectum diuinum principiantē illud in illo esse, in quo partes illæ formaliter repugnant, propter quam formalem repugnātiam totum ex eis simpliciter est impossibile.

¶ Ex hoc apparet Hic Doc. declarat quō impossibilitas non potest esse in aliquo viro simplici: quia illa tm̄ est ex impossibilitate, & repugnantia pluriū adinuicem: homo enim non est aliquod impossibile. Nec est simile de impossibili & necesse esse: quia necesse esse est alicuius in se primo sicut deitas est ex se formaliter necessaria: impossibile vero non est alicuius in se. Dato enim quocunque termino simplici, & incomplexo: in illo solo nulla inuenitur repugnantia, siue impossibilitas. Et patet ista littera.

Ochā in 1. d. 43 q. 2. arguit contra Scot.

CONTRA quædam dicta à Doc. in præsenti. q. Arguit Ocham. Et primo contra illud quod intellectus diuinus producit omnia in esse intelligibili arguit sic Primò, quia illud quod per aliquem actum nullum esse formaliter recipit, sed tantum denominatur denominatione extrinseca non producitur p talem actum: sed creatura per hoc q intelligitur à Deo nihil formaliter recipit, sed tantum denominatur quadā extrinseca denominatione. sicut obiectū intellectus creati non producitur per hoc quòd intelligitur, sed tantum denominatur quadam extrinseca denominatione ergo creatura in tali esse intelligibili, non producitur.

¶ Secundo. Aut creatura producitur in esse intelligibili præcise, quia intelligitur: aut quia nihil prius fuit? aut quia prius non erat intelligibile? Non pp primum: quia tunc essentia diuina vere produceretur in esse intelligibili, cum vere intelligatur: & tunc quilibet intelligens Deum produceret ipsum in esse intelligibili. Nec propter secūdum: quia etiam qn̄ intelligitur creatura: tunc nihil est quàmuis sit intellecta Nec propter tertium? quia essentia diuina ante intellectionem suam non fuit intelligibilis.

¶ Tertio sm̄ istum nunquam producitur aliquid in esse intelligibili, nisi quia producit aliquid in esse reale sed sm̄ istos creatura quādo producitur p intellectum diuinum non producitur nisi in esse intelligibili. ergo aliquid aliud producitur in esse reale: sed nihil potest dari, sicut patet inductiue.

¶ Secundo principaliter arguit contra aliud dictum, s. quòd creatura in primo instanti habet esse possibile: arguit sic. Accipio primum instans naturæ in quo intellectus præcedit in esse intelligibili creaturæ. & quæro aut in illo instanti creatura est possibilis? aut non est possibilis: si est possibilis? ergo est possibilis antequam producatur in esse intelligibili Si non est possibilis? ergo sibi repugnat esse.

¶ Tertio principaliter arguit contra illud dictū. s. quòd status est in illo processu ad impossibilitatē respectu cuiuslibet agentis, sine respectu correspondente in Deo: arguit sic contra. Sicut in omni respectu creaturæ in esse possibili ad Deum correspōdet aliquis respectus in Deo ad creaturam in esse possibilitica ad negationem respectus correspondebit negatio respectus in Deo ad impossibile. ergo non est ibi status. Si dicatur quòd respectus creaturæ in esse possibili ad Deum correspōdet respectus in Deo. Contra aut ille respectus creaturæ in esse possibili est realis? aut respectus rationis? non realis? quia non habet fundamentum reale. ergo est respectus rationis, qui fit per actum intellectus comparantis creaturam ad Deum secundum istum: sed ita potest intellectus comparare Deum ad creaturam, sicut econuerso. ergo ita potest esse respectus in Deo ad creaturam, sicut econuerso. ergo. Hæc Ocham ad literam.

Responsio ad rōnes Ochā.

RESPONDEO ad primum argumentum præmittendo aliqua. Primo, quòd res potest comparari aut ad intellectum diuinum: aut ad intellectum creatum: Secundo modo forte nullus intellectus creatus potest aliquid producere sm̄ primum esse illius. loquendo de primo esse simpliciter, quod præcedit verum esse reale, & hoc supra patuit. d. 36 non enim aliquis intellectus creatus potest producere lapidem sm̄ suum esse simpliciter, & primum: quia illud fuit ab æterno. Sed posito quòd lapis nullum esse ab æterno habuerit, an intellectus creatus posset illum producere in esse intelligibili, & per consequens in esse possibili? hoc pertractare non est præsentis materiæ. Primo modo. s. comparando ad intellectum diuinum: Intellectus diuinus actu suo cū sit formaliter infinitus potest producere omnes terminos in esse sm̄ quid, siue in esse intelligibili. Secūdo præmitto, quòd intellectus diuinus, siue actus intellectus diuini in primo instanti, est tantum ens absolutum, & formaliter infinitum: & in illo instanti nihil producit. In secundo instanti producit lapidem in esse intelligibili: ita quòd in illo instanti lapis habet esse intelligibile non ex natura rei sed per illum actum: vt supra exposui. d 35. 36. 43. In tertio instanti intellectus diuinus illo actu quo producit lapidem in tali esse, actu intelligit illum, non virtute lapidis intelligibilis, sed virtute essentiæ diuinę: quę in illo instanti suo modo mouet intellectum suum ad intellectionem lapidis. vt potest patere ex dictis in 2. d. 1 q. 1. Tertio præmitto: quòd aliud est dicere aliquid esse actu cognitum: & aliud est dicere esse cognoscibile, siue esse obiectum cognoscibile: quia primo modo esse cognitum est posterius, non tantum cognitione in se considerata: sed etiam cognitione vt ad obiectum cognitum terminata: prius enim cognitio terminatur ad obiectum: & post obiectum dicitur habere esse cognitum: & sic esse cognitum, siue obiectum denominatur cognitum denominatione extrinseca: quia cognitione non existente in obiecto cognito, sed à cognitione existente in potentia cognitiua & hoc patet à Doc. in 4 d. 1. q. 1.

Aliud est dicere aliqd esse actu cognitum, & aliud est dicere esse cognoscibile.

Sed secundo modo, scilicet esse cognoscibile nō est posterius cognitione, saltem quo ad terminationē eius. Aliquando enim est prius cognitione in se: vt in creaturis quando obiectum est partialis causa cognitionis. tunc enim præcedit obiectum in ratione intelligibilis. vt supra patuit. d 3 q. 3. & q. 7. & alibi sæpe à Doc. Aliquando etiam præcedit cognitionē in se in ratione termini, vt cum cognitio noua causatur ab aliquo virtualiter cōtinente tale obiectum terminatiuum: de quo supra d. 3. q. 3. & 7. In proposito tamen dico duo. Primum, quòd esse cognitum lapidis est simpliciter posterius actu cognoscendi intellectus diuini, & in se considerato, & vt terminato ad ipsum lapidem: & sic lapis denominatione tantum extrinseca denominatur cognitus. Secundum. esse cognoscibile lapidis, & si sit simpliciter posterius actu intellectus diuini in se considerati, & vt est ratio formalis producendi lapidem in tali esse intelligibile: est tamen prius actu intelligendi intellectus diuini vt terminato ad ipsum, & vt est id quo intellectus diuinus actu intelligit lapidem: & sic esse intelligibile lapidis non dicitur tale denominatione extrinseca, sed magis denominatione intrinseca. ante enim illud esse intelligibile lapis nullum

Nota bene passum.

penitus

penitus esse habebat: sed per actum intellectus diuini primo accipit esse intelligibile: ita quòd tale esse competit formaliter lapidi, sed originatiue ab actu intellectus diuini. Ex his patet responsio ad primum argumentum. falsè enim imaginantur, quòd esse intelligibile lapidis sit tantum denominatione extrinseca: & per hoc solum, quia intelligitur. Si etiam volumus tenere quòd lapis producitor in esse intelligibili per hoc quòd actu intelligitur ab intellectu diuino; adhuc sequitur quòd esse intelligibile lapidis non sit tantum denominatione extrinseca: sed denominatione intrinseca: originatiue vero ab actu illo. Nec est simile de actu intelligendi intellectus creati: quia intellectus creatus non producit per actum suum esse intelligibile obiecti. vt supra patuit.

¶Ad secundum cum dicitur. Aut producitur in esse intelligibili præcise, quia intelligitur? aut quia prius nihil fuit? aut quia prius non erat intelligibile? Dico quòd possunt concedi omnia ista membra. Et cum arguit contra primum de essentia diuina. Dico quòd non est simile de essentia, & creatura: quia essentia est simpliciter prior omni perfectione etiam diuina habens verum esse existentiæ. vt ostendit Doct. in quoli. quæst. prima, & supra patuit distinct. 8. quæst. 3. & ideo præcedit omnem intellectionem in ratione obiecti intelligibilis. Est enim obiectum intelligibile ex natura rei. vt supra patuit. Creatura autem quia ante actum intellectus diuini nullum penitus esse habet nec simpliciter nec secundum quid: ideo per actum intellectus diuini producitur in esse intelligibili, & potest concedi, quòd producitur dum intelligitur: quia ille actus est formaliter infinitus: & ideo est ratio formalis producendi in esse intelligibili, dum actu intelligit illud: quod ex natura rei nullo modo potest esse obiectum intellectus diuini, & quòd nullo modo præcedit ipsum actum. Potest etiam concedi, quòd illo actu intelligendi prius creatura producitur in esse intelligibili, quàm actus ille terminetur ad ipsam; ita quòd in aliquo signo priori producitur in esse intelligibili, & in alio signo posteriori producitur in esse cognito: & in illo signo actus intelligendi terminatur ad esse intelligibile vt supra exposui. Datur etiam secundum membrum scilicet quòd dum intelligitur producitur in esse intelligibili: quia prius nihil fuit. Et potest dici primo quòd actu intellectus diuini prius producitur in esse intelligibili, & post intelligitur. potest dici secundo quòd tunc producitur, quando actu intelligitur, & ante esse cognitum nihil fuit. vt supra expositum est. Et cum dicit quòd tunc intelligens Deum produceret ipsum in esse intelligibili. patet responsio quòd non sequitur: quia Deus vt prior omni actu intelligendi est obiectum ex natura rei vere intelligibile: & tale per nullum actum intelligendi producitur in esse intelligibili. Nam intelligibilitas primi entis conuenit tali enti: etiam per possibile, vel impossibile circumscripto omni actu intelligendi. Et sic patet quomodo non est simile de esse intelligibili creaturæ, & ipsius Dei. Tertium etiam membrum potest concedi dupliciter. Primo: quia creatura ante actum intelligendi diuinum nullum esse intelligibile habet: & sic per illum actum producitur primo in tali esse, & post intelligitur. Secundo quòd ante esse cognitum creaturæ esse intelligibile ipsius non fuit, sed dum actu intelligitur actu intellectus diuini producitur in esse intelligibili. Et cum dicit quòd essentia ante intellectionem suam non fuit intelligibilis. Patet hoc esse falsum: quia esse intelligibile cum consequitur entitatem cõuenit essentiæ diuinæ etiam circumscripto omni actu intelligendi

Creatura ante actum intellig̃edi diuinũ nullum esse intelligibile habet.

vt patet expresse à Doc. in quoli. q. 1. & alibi sæpe.

¶Ad tertium potest concedi quòd nõ producitur aliquid in vero esse intelligibili: nisi aliquid producatur in esse reali. hoc potest esse multipliciter verum. Primo: quia productum in vero esse intelligibili cõcomitatur non repugnantia ad verum esse reale. Secundo quia esse intelligibile productum præsupponit actum intellig̃edi vere realem: quia nihil potest produci in tali esse, nisi simul producatur, vel quasi producatur actus intelligendi reale.

¶Ad aliud de esse possibili in secundo instanti. Dico quòd antequam creatura produceretur ab actu intellectus diuini in esse intelligibili non erat possibilis. Et cum infertur ergo impossibilis. Negatur consequentia: quia esse impossibile dicit repugnantiam siue incompossibilitatem terminorum. vt supra patuit. quia incompossibilitas præsupponit esse possibile terminorum simplicium. In illo ergo instanti creatura nullũ esse habuit, nec intelligibile, nec possibile. Ad vltimum patet responsio ex supra expositis in Doc. Et sic patet quomodo rationes Ocham nihil contra Doc. concludunt.

AD argumenta principalia. Et primo arguit quòd impossibilitas rei fiendæ sit ex parte Dei, & probat sic. Magister arguit d. 44. primi quòd vniuersum posset fieri melius, quòd si nõ: aut hoc esset propter hoc quòd nullum bonum sibi deesset? & tunc esset Deus: aut quia aliquid sibi deesset sed nõ esset capax ad illud recipiẽdum? & tũc arguit quòd melius fieret si daretur sibi capacitas à Deo ad illud. Ita arguo in proposito. Si aliquid sit infactibile. ergo si daretur sibi capacitas à Deo posse fieri. ergo modo non potest fieri quia nõ datur sibi capacitas: ergo ista ĩpossibilitas vt primo ex parte Dei non potentis dare capacitatem.

¶Respondet Doc. dicens. quòd rõ Magistri tenet supponendo quòd vniuersum possit esse maioris perfectionis capax: quia tunc melius fieret, si daretur sibi illa capacitas quàm sit sine illa capacitate, vt si esset capax multorum aliorum. Absolute autem nõ tenet ratio Magistri negato isto. s. quòd potuit melius fieri: sicut non sequitur quòd ignis manẽs ignis possit fieri melior, si fiat capax intellectus vel voluntatis: quia nõ potest istorum esse capax. Dico tunc ad formã argumenti quòd Deus non potest dare capacitatem nihilo, vt sit factionis capax, siue passiuum: sed ista non est prima ratio: sed quia tale non potest hr̃e capacitatẽ: & ista rõ reducitur ad formalem repugnantiam partium, & vlterius ad intellectum diuinũ. hoc Sco.

Quõ valeat rõ Magistri.

Distinctio Quadragesimaquarta.

Quæritur. Vtrum Deus potuerit facere meliores res, quam fecit?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bona. 1. sent. dist. 44. q. 1. art. 1.
Scotus primo sent. dist. 44. q. 1.
D. Thomas. 1. parte summæ q. 25. Artic. 6.
Ricardus 1. sent. dist. 44. q. 1.
Durandus. 1. sent. dist. 44. q. 1.

CIRCA 44. d. quæritur. Vtrum Deus potuit fecisse melius res quam fecit? Siue an Deus possit facere aliter res quã ab ipso ordinatum est fieri? Titulus q. clarus est.

RESPONDEO in omni agente per intellectum, & voluntatem potentem conformiter agere legi rectæ: & tamen non necessario conformiter agere legi rectæ est distinguere potentiam ordinatam à potentia absoluta. Docto. in ista. q. multa declarat quæ satis sunt facilia. In aliquo potest

In Deo potentia ordinata et ab-

soluta non sunt duæ potentiæ.

distingui potentia ordinata & potentia absoluta, & est in omni agente potente recte agere, & non recte agere. Est tamen aduerte dum quod potentia absoluta, & ordinata in Deo non sunt duæ potentiæ distinctę ex natura rei, nec formaliter. immo proprie cum dicitur potentia absoluta, vel ordinata non dicitur aliqua potentia, sed magis quidam modus agendi, scilicet ordinate vel absolute. Absoluta ergo potentia est illa quæ respicit omne non includens contradictionem. Et sic volūtas diuina dicitur posse agere secundum potentiam absolutam, inquantū absolute potest in omne possibile, siue in omne non includens contradictionem. Ordinata vero est illa qua Deus potest conformiter agere ordini, & statuto à se posito. vt Iudas potest saluari absoluta potentia; idest quòd Deus habet naturalem potentiam qua potest Iudam saluare: sed ipse ordinauit quòd nullum vult saluare, qui decesserit in mortali peccato. stante ergo illo ordine non potest Iudam saluare. Dicit ergo Doct. quòd potentia ordinata dicitur inquantum est principium exequendi alia conformiter legi rectæ secundum ordinem præfixum ab illa lege. Dicitur vero potentia absoluta inquantum potest agere præter illam legem, vel contra eā: & tunc potentia absoluta excedit potentiam ordinatam: quia est absoluta, vt est in potestate agentis obseruare illam legem & aliquid agere, de quo nihil disponit illa lex: & similiter oppositum illius, de quo illa lex disponit. excedit ergo ordinatam inquantum est voluntas in se considerata in ordine ad omne possibile ab ipsa fieri, vel omitti.

Quæ sit potentia absoluta, & ordinata.

Dria inter agere præter legem & cōtra legem.

¶ Nota quòd agere præter legem, & cōtra legem multum differunt. primo modo est agere aliquid de quo illa lex non determinat, vel disponit: ita quòd siue sit agere aliquid, siue eius oppositum dummodo non sit à tali lege dispositum est præter legem agere. Sed agere contra legem est agere oppositum illius, quod lex disponit. Exemplum primi: Lex disponit non esse furandum. si ago aliquid non dispositum in tali lege, nec oppositum illius legis. Exemplum secundi. Si committo furtum: tunc ago contra legem.

¶ Item nota quòd Doct. non tantum distinguit potentiam absolutam, & ordinatam in Deo: sed etiam in omni libero agente qui potest secundum legem, & præter legem, & contra legem agere tam contra legem præfixam à superiori, quàm secundū dictamen rationis rectæ ex natura sumptum. Exemplum secundi. Vt lex naturalis. De qua Doct. in 2. d. 39. & in 3. d. 17. & in 4. d. 17.

Error in sua cant in loco à plenitudine potestatis per totū.

¶ Ibi Ideo dicunt Iuristæ. Dicit Doc quòd illud quod dicimus de potentia absoluta. Iuristę dicunt de facto: & quod dicimus de potentia ordinata: ipsi dicunt de iure. Id enim possumus, quod de iure possumus.

¶ Ibi. Quando autem illa lex recta secundum quā ordinate agendum est, non est in potestate agentis: tunc potentia absoluta eius non potest excedere ordinatam circa obiecta alia, nisi circa illa agat inordinate. non posset ergo ordinate agere alia ab illa lege statuta, & si ageret inordinate ageret, & potentia absoluta licet inordinate ageret: & hoc modo absoluta posset excedere ordinatam.

¶ Ibi. Sed quando in potestate agentis est lex, & rectitudo eius: ita quòd non est recta, nisi quia statuta: tunc potest recte agere agendo aliter, quàm lex illa dictet: quia potest statuere aliam legem rectam secundum quàm agat ordinate: nec tunc potentia sua absoluta simpliciter excedit potentiam ordinatam: quia esset ordinata secundum illam legem, sicut & secundum priorem; tamen excedit ordinata præcise secundum priorem propter quam vel contra quam facit; idest quòd si statuat aliam legem à priori lege, & agat secundum illam legem posterius statutam, agit de potentia ordinata accipiendo potentiam ordinatam pro ordinate agere ita enim ordinate agit secundum secundam legem, sicut secundum primam. potest tamen dici absoluta non quia inordinata: sed quia absoluta à priori lege. Et quomodo omnis actus voluntatis diuinę sit de se rectus immo rectitudo. vide Doct. supra in prolo. quæst. vlt. 1. quæst. 1. distinct. trigesimanona, & distinct. 41. in 2. d. 23. &c.

Dria inter lex legē & iudicium.

¶ Ad propositum igitur applicando dico. Doct. nunc applicat ad propositum suum principale ea quæ dixit. Sed prius declaro differentiam quæ est inter legem, & iudicium. Nam lex est propositio vniuersalis dictans determinationem diuinæ voluntatis circa esse, vel agere creaturæ rationalis. vt omnis finaliter in mortali peccato moriens damnatur. Similiter omnis finaliter hinc exiens in gratia Dei est beatificandus. Iudicium vero est de particularibus, ad quæ applicat lex, vt in syllogismo practico. vt arguendo sic. Omnis finaliter moriens in mortali peccato est damnandus, Sed Iudas est huiusmodi: ergo Iudas est damnandus. cognitio maioris vniuersalis dicitur lex. sed cognitio conclusionis deductę ex maiori & minori dicitur iudicium. Vnde iudicat Iudam esse damnandum. Et ista de lege vniuersali, & iudicio satis patent hic, & etiam satis diffuse in 3 distinc. 6. quæst. 2. Nunc expono litteram. Cum dicit quòd leges aliquę generales rectę de operabilibus dictantes præfixæ sunt à voluntate diuina. vt dictum est supra dist. 38.

Dictare congruit cognitioni practicæ.

¶ Aduerte, quòd lex statuta proprie non dictat voluntati cum ex se non possit esse præsens: sed dictare congruit cognitioni practicæ cognitio ergo in aliquo intellectu alicuius determinationis diuinæ voluntatis diceretur lex dictans: puta cognosco per reuelationem, quòd Deus determinauit omnem homicidam decapitari talis cognitio potest dici lex regulatiua voluntatis, vt conformiter velit tali dictamini. Sed vide quæ dicta sunt in q. de scientia practica. Sequitur. Sed quando intellectus offert voluntati diuinæ talem legem: puta quòd omnis glorificandus est prius gratificandus si placet voluntati suæ quæ libera est, recta est lex &c.

¶ Sed pro intelligentia litteræ huius, & sequentis præmitto aliqua. Primo. Si intellectus diuinus offert hoc voluntati diuinæ, quòd quilibet glorificandus est prius gratificandus. si offert vt rectum & iustum; ita quòd rectitudo sit à tali dictamine: tunc voluntas diuina (vt videtur) non posset iuste, & ordinate agere contra illud dictamen: & sic non posset ordinate aliter velle quàm dictatum est. Sicut etiam Doct. in 4 distinct. 46. quæst 1. dicit expresse quòd accipiendo iustitiam vt est rectitudo voluntatis propter se seruata, & etiam vt est ad quasi alterum: talis iustitia est in Deo præcedens actum voluntatis diuinæ: vt puta cognitio qua intellectus diuinus cognoscit quòd Deus est super omnia diligendus. talis cognitio dictat necessario voluntati diuinæ vt diligat Deum super omnia: tunc voluntas diuina non posset iuste velle oppositum, nec agere contra nec præter illud dictatum. vide ibi Sicut in proposito. Si ponitur talis lex præcedens in intellectu diuino & rectitudo esse à tali lege: voluntas diuina non posset velle oppositum. & hoc ordinate nec etiam inordinate, quia agere inordinate est simpliciter ei impossibile. Posito hoc non posset in ea distingui potentia ordinata & absoluta: quia tantum posset agere conformiter tali legi. Et sic forte videretur velle de necessitate: quia et intellectus dictaret de necessitate naturæ. Nisi forte diceretur

quod

quod dicit Sco. in 4. distinc. 46. quæst. prima. qui sic dicit ad litteram. Esto tamen quòd intellectus de aliquo ante apprehenderet illud esse agendũ, quam voluntas illud vellet, sicut apprehendit de hoc. Deus est diligendus. non sequitur naturali necessitate. illud apprehendit, & voluntas non potest discordare. ergo voluntas naturali necessitate hoc vult, quia non potest discordare in obiecto? vt scilicet velit aut nolit illud quod ostendit volendum in modo tendẽdi in illud obiectũ discordat, vel magis proprie distinguitur: quia intellectus suo modo tedit in illud scilicet naturaliter & voluntas suo modo. s. libere & illę potentiæ concordant quæ semper in idem obiectum tendunt suis proprijs modis tendendi. Sicut fantasia, & intellectus non discordant: licet hæc tendat in obiectum vt singulare & ille in obiectum vt vniuersale. hæc Sco.

¶ Dico ergo duo. Primum. quòd respectu eorum quæ fiunt ad extra nulla lex intellectus siue nulla cognitio regulatiua voluntatis diuinę, siue dictãs quid agendum præcedit in intellectu diuino respectu voluntatis diuinæ: & hoc est magis s̃m mentem & verba Doc. vt patet expressè. supra in prolo. q. vlt. & in isto primo d. 38. 39. & 41. & præsenti dist. & in 2. di. 1. q. 1. & in 4. d. 46. q. 1. & in quoli. q. 14 & alibi. vide diligenter, & inuenies expressam Doc. intentionem nullo ergo modo regulatur voluntas diuina ab intellectu diuino: respectu creaturæ. Et si aliquando præcedit cognitio respectu operabilium tantum, præcedit vt neutra. non enim intellectus diuinus ante determinationem diuinæ voluntatis scit determinate: puta Christum esse adorandum in sacramento altaris esse iustum: vel parentibus obediendum esse iustum. vt satis patere posset ex his quæ sunt dicta. supra in dis. 39. talia enim sunt recta ex natura rei. sunt enim recta quia à diuina voluntate præcepta. Secus forte esset de his quæ recta sunt ex natura rei. sicut de principijs practicis notis ex terminis: & de conclusionibus ex talibus principijs deductis, q̃ ex natura rei sunt recta. contra quæ etiam voluntas diuina dispensare non posset & forte contra istam legem non posset ordinate aliqua voluntas: & sic non esset distinguenda potentia absoluta & potentia ordinata. De quibus principijs & cõclusionibus. vide Doc. in 2. d. 39 & in 3. d 37. & in 4. d. 17. & alibi. Secundum. quòd omnis actus voluntatis diuinę maxime circa omnia contingentia de se, est rectus: immo ipsa rectitudo: etiam posito ꝙ nulla cognitio directiua præcedat, & si præcederet adhuc non diceretur rectus, quia conformis tali regulæ: sed simpliciter ex hoc ꝙ a tali voluntate eliceretur de necessitatè diceretur rectus a regula De hoc vide Doc. in prolo. q. vlt. & in primo. d. 38. 39. 41. in secundo aliqualiter. d. 23. & 34. Omnis ergo determinatio diuinæ voluntatis de aliqua propositione vniuersaliter, dr̃ lex vt cum determinat, omnem in mortali peccato decedentem fore damnandum. omnis etiam determinatio circa aliquod particulare, siue circa aliquam conclusionem sumptam sub illa lege vniuersaliter, dicitur iudicium: vt determinat Iudam in mortali peccato decedentem fore damnandum. Et in istis, siue circa ista contingit distinguere in voluntate diuina potentiam absolutam, & ordinatam. Et ex his patet littera Docto.

Quõ nullo modo regulatur voluntas diuina ab intellectu diuino respũ creaturæ.

OCCVRRIT tamen dubium in littera Doct. in hoc quod dicit. quòd in voluntate diuina contingit distinguere potentiam absolutam, & ordinatam, & ꝙ potentia absoluta potest agere præter & contra legem prius ordinatam. pono ꝙ Deus ab æterno ordinauit, vel statuit omnem finaliter in gratia decedẽtem fore glorificandum. quæro si potest statuere legem contrariam: puta ꝙ omnis moriens in gratia non glorificetur: aut non? Si non? ergo non erit in eo potentia absoluta. Si sic? ergo voluntas diuina poterit mutari. Patet quia non potest habere aliam determinationem contrariam primę determinationi sine mutatione: quia non sine nouo velle: vt patuit supra d. 39. Licet enim voluntas dicatur libera circa opposita, pro quanto est in potestate sua eligere quod voluerit: tamen postquam se determinauit ad vnum oppositorum non poterit se determinare ad aliud vt supra patuit. d. 39.

Bona dubitatio.

¶ Respondeo quòd voluntas diuina non potest statuere oppositum illius, quod prius statuit, vt si statuit omnem homicidam damnari, nõ potest postea contrarium statuere. Hoc enim non posset esse sine noua determinatione voluntatis. Quo ergo in ea est distinguere potẽtiam ordinatam, & absolutam? Dico quòd etiam hoc stante est distinguere in ea potentiam ordinatam & absolutam: hoc. s. modo: quia voluntas diuina est libera ad opposita, siue successiue, siue pro eodem instanti. vt supra patuit dis. 39 & quodcunque statueret ordinate statueret. si enim statueret omnem glorificandum esse prius glorificandum, ista lex esset ordinata. Similiter si statueret omnem glorificandum non esse prius glorificandum: ista lex esset ordinata: tamẽ posset dici absoluta pro quanto ab alia lege esset absoluta. Diceretur ergo posse agere de potentia absoluta inquantum voluntas diuina absolute considerata pro eodem instanti quo statuit omnem glorificandum esse prius gratificandum, potuit oppositum statuere, & si oppositum statuisset illud diceretur de potentia absoluta: quia absoluta ab alia lege quam pro eodem instanti potuit statuere. Et sic forte debet intelligi ista littera cum dicit. Deus igitur agere potens secundum istas rectas leges vt præfixæ sunt ab eo dicitur agere s̃m potentiam ordinatam. vt autem potest agere multa quæ non sunt secundum istas leges iam præfixas, sed præter illas dicitur eius potentia absoluta: quia multa alia potest agere ordinate: & multa alia posse fieri ordinate ab illis, quæ fiunt conformiter istis legibus non includit contradictionem: quia rectitudo illius legis secundum quam quis dicitur recte & ordinate agere est in potestate ipsius agentis.

Responsio.

Declaratio de potentia Dei absoluta & ordinata.

¶ Posset etiam dici quòd Deus dicitur agere potentia absoluta, & potentia ordinata, & hoc semper ab æterno: quicquid vult ab æterno voluit. vt patet infra d. 45. Et ideo si ab æterno vult omnem glorificandum prius gratificandum esse, hoc vult de potẽtia ordinata. Et quia volens hoc potest in illo instanti velle oppositum & sic potest velle oppositum potentia absoluta. s. à priori lege. Sicut dicit Doct. supra d. 39. quòd voluntas diuina volens actu a. fore pro instanti b. potest non velle a. pro eodem instanti b. vt ibi diffuse expositum est. Sic ergo posito quòd velit a. pro instanti b. & hoc potentia ordinata: potest tamen non velle a. pro instanti b. & hoc potẽtia absoluta: & sic ponatur in esse quòd velit oppositũ: tunc vult de potentia absoluta à priori lege. Et sic de nouo non posset velle oppositum illius, quod ordinatum, & statutum est: quia volũtas diuina quicquid vult immutabiliter vult. sicut & intellectus diuinus quicquid intelligit, immutabiliter intelligit. vt supra ostensum est d. 30.

Quõ Deus agat potentia absoluta & ordinata.

¶ Ibi. Aduertendum tamen est &c. In ista littera plura tangit Doct. Primum. quòd aliquid esse ordinatum & ordinate fieri potest esse dupliciter scilicet ordine vniuersali: & tunc tale ordinatum dicitur lex quæ est de casibus vniuersalibus. & ordine particulari: & tale ordinatum dicitur iudicium, quod est conclusio legis vl̃is. Secundum. Deus nõ tm̃ põt aliter agere q̃ ordinatum sit ordine particulari: sed etiam

Voluntas diuina quicquid vult immutabiliter vult.

etiam aliter quàm sit ordinatum ordine vniuersalis quia tam illa quæ sunt præter illum ordinem, quàm illa quæ sunt contra, possunt ordinate fieri potentia absoluta. Tertium. Potentia ordinata non dicitur, nisi secundum ordinem legis vniuersalis: non autẽ secundum ordinem legis rectæ de aliquo particulari, quod apparet ex hoc: quia possibile est Deo saluare aliquem: qui tamẽ morietur finaliter in peccato mortali, & damnabitur: & hoc est ei possibile potentia ordinata: quia adhuc non est iudicatus, nec incidit in lege statuentis quæ est: quòd omnis finaliter moriens in peccato mortali damnetur. potest enim præuenire ne incidat in illam sententiam. Non autem conceditur posse saluare Iudam iam damnatũ: & hoc potẽtia ordinata: quia iam iudicatum est secundum legem vniuersalem, quæ est ꝙ omnis finaliter moriens in mortali peccato damnabitur. potest tamen potentia absoluta ipsum saluare: quia nõ includit contradictionem. Addit Doc illum ergo potest saluare de potentia ordinata, & Iudam non: non quidem ordinatione particulari quæ est quasi de isto agibili, & operabili particulari tantum: sed ordine vniuersali &c.

Possibile est Deo potẽtia ordinata saluare moriturũ in peccato mortali.

¶Ista littera stat in duobus dictis. Primũ. Si Deus potest saluare a. qui finaliter morietur in peccato, & damnabitur, hoc erit de potentia ordinata: quia hoc stat cum lege vniuersali, scilicet quòd omnis finaliter malus damnabitur: quia iste adhuc non est finaliter peccator: quia potest Deus cum gratia sua præuenire, & sic potest non esse peccator dum est in via. Secundum. Iudam damnatum posse saluari non stat cum illa lege priori: & ideo non potest saluare de potentia ordinata, idest confirmati priori lege: sed si potest hoc erit de potẽtia absoluta: quia contra legem præfixam. Si tamen statueret Deus aliam legem: puta quòd finaliter morientes in peccato mortali non damnabũtur. vel quòd omnis damnatus saluabitur: tunc posset Iudam saluare de potentia ordinata: quia Iudam saluari stat cum illa lege &c.

Distinctio Quadragesimaquinta.

Quæritur. Vtrum Deus ab æterno voluerit alia à se.

Quæstio Prima.

Scotus 1 Sent dist 41 q. 1.
D. Thomas 1 parte summæ. q. 19 Artic. 2.
Ricardus. 1 sent dist 41 q 4
Durandus. 1 sent dist 45 q. 1.



IRCA distinctionem. 45. quæritur. Vtrum Deus ab æterno voluit alia à se.

RESPONDEO. Omnis potentia operatiua. Ista littera clara est, & stat in duabus conclusionibus.

¶Prima. ꝙ voluntas diuina. est potentia perfecta respectu omnis volibilis, & sic cum ab æterno fuerit perfectissima, ab æterno voluit quicquid voluit. Et Doc. vult, quòd sicut itellectus perfectus est principium omnis intelligibilis. vt supra patuit. d. 35 36. & 39. quia si producit omnia in esse intelligibili, & in esse cognito. sic voluntas diuina quæ est formaliter infinita. vt supra ostensum est. d. 2 q 1. erit principium omnis volibilis differenter tamen, quia intellectus est principium mere necessarium: voluntas vero tñ liberum. Est etiam differentia: quia intellectus producit omnia in esse cognito & in esse possibili, vt supra patuit. d. 44. voluntas vero præsupponit de necessitate esse cognitum illorũ, & esse possibile. Nunquam enim voluntas diuina producit aliqua in esse volibili sed tantum in esse volito, vel in esse simpliciter & reali. prius enim res est volibilis, quàm voluntas habeat aliquem actum circa illa. Antequam enim determinetur antichristũ fore à diuina voluntate. prius habet esse possibile, & esse volibile. Non sic est de intellectu diuino, qui solo suo actu producit omnia in esse cognito, & per consequens in esse possibili quod fundatur in esse cognito: & sic ante illum actum nihil est, nec in esse simpliciter: nec in esse cognito: nec in esse possibili: nec in esse intelligibili.

Prima conclusio.

Esse volibile non est à volũtate diuina.

¶Secunda. Voluntas diuina non potest velle aliquid de nouo, sed quicquid voluit ab æterno voluit, licèt non pro æterno: quia si posset velle aliquid de nouo, tunc mutaretur: quia est impossibile transire a contradictorio in contradictorium sine mutatione vt supra. dist. 39. prolixe exposita est ista propositio. Sed ista mutatio non posset esse in obiecto: quia tantum habet esse volitum, & nullum esse reale. ergo si esset aliqua mutatio illa esset in voluntate diuina: quia transiret à priuatione alicuius actus ad ipsum actum. Sed an voluntas diuina possit velle aliquid de nouo quod prius tamẽ noluit, & si voluit aliquid ab æterno an oppositum illius possit nunc velle sine sui mutatione Hoc esset difficile sustinere. Si tamen diceretur, ꝙ sicut eodem actu simplicissimo, & singularissimo potest prædestinare, reprobare, creare, &c. Et si eodem modo simpliciter actu potest nunc creare, & prius non creauit: quare etiam & de nouo non potest aliquid eodem simpliciter actu velle, quod prius noluit, & hoc sine mutatione? In ista tamen materia dic vt exposui in secundo: semper me submittendo pedibus sanctæ Romanæ Ecclesiæ & peritioribus me. Nec illa dixi assertiue sed tantum sine assertione: & saluo semper meliori iudicio, vide ibi. Deinde addit Doc. ꝙ voluntas diuina, quæ est perfectum principium volẽdi ab æterno: non est ratio volendi simul opposita. licet enim ipsa voluntas sit libera respectu oppositorum: ita quòd sicut potest velle a. pro instanti b. ita potest non velle a. pro eodem instanti b. non tamen potest simul velle a. pro instanti b & nolle a. pro eodem instanti: quia tunc duo opposita simul verificarentur de eodem. Nec est ratio volẽdi neutrum: puta quòd sit ratio volendi a. nec hoc nec illud: quia tunc in creaturis nihil causaretur: quia contingentia non potest esse in Deo, nisi à parte voluntatis: vt supra patuit. d. 39 ergo in æternitate est ratio volendi alterum oppositum in quibuscunq; alijs à se &c.

Secunda conclusio.

Lychetus submittit se pedibus Sãctæ Romanæ Ecclesiæ.

AD argumenta principalia. Doc. facit vnum argumentum probando, ꝙ si voluntas diuina voluit omnia ab æterno, ꝙ tunc in ea esset relatio ad creaturam: cuius oppositum probatum est. supra dist. 30. Quare aũt hoc sequatur patet: ꝗa prius deus vult aliquid, quàm intelligat se velle illud. vt patet supra. q. vlt. prolo. & d. 39. Certitudo. n. intellectus diuini circa contingentia non est sine certitudine voluntatis. ergo relatio illa quæ est in voluntate diuina primo ad a præcedit omnem considerationem intellectus de illa volitione. igitur non est in voluntate siue in volitione, vt cognita est sed vt in se est: & per consequens est ibi ex natura rei, & non in cognito vt cognitum est: modo relatio rõnis semper vł fundari in cognito vt cognitum est. vt supra patuit. d. 8. q. 3. & in vniuersalibus Doct. & omnis relatio quæ oritur ex natura extremorũ siue ex natura rei est realis.

¶Respõdet Doct. Et in ista rñsione pulchra quędam sunt notanda. Primum, ꝙ voluntas diuina eo modo terminat relationẽ esse voliti quo mõ intel-

Pulchra notanda.

lectus

lectus terminat relationem esse cogniti: sed intellectus, siue actus intelligendi terminat sub ratione absoluta vt supra patuit d. 36. ergo & volũtas, siue actus volendi sub ratione absoluta terminat relationem volito ab ipsa: & dic conformiter sicut dictum est. d. 36. terminatioue actus intellectus diuini respectu relationis cogniti ad ipsum actum.

¶Sed tunc argues. Doct. arguit probando quòd in volito non est talis relatio ad voluntatem diuinam: quia illa relatio aut est realis, aut rationis? Non primo? quia fundamentum non est reale, vt patet: quia tantum esse volitum. Non secundo? quia non est per actum intellectus diuini comparantis ipsum obiectum volitum, ad intellectum suum. ergo in eo non est relatio rõnis licet enim intellectus diuinus prius comparet illud obiectum, vt cognitum ad intellectũ suum, quam sit volitum: & in illo priori causet relationem ipsius obiecti, vt cogniti ad intellectum suum: non tamen videtur causare aliquam relationẽ eius ad voluntatem.

¶Respondet Doct. dando plures responsiones. Primo respondet, ꝙ in obiecto volito potest esse relatio rationis terminata ad voluntatem, quia intellectus diuinus. potest prius comparare obiectum volitum ad ipsam voluntatem volentem illud, quam ad seipsum: & ex tali comparatione causatur in obiecto volito: vel saltem derelinquitur quæ immediate terminatur ad voluntatem diuinam. potest etiam in ipso obiecto volito causare aliam relationem terminatam ad ipsum intelligentem: quia potest ipsum vt cognitum comparare ad seipsum, vt cognoscentem: & sic in illo derelinquitur quædam relatio rationis; & terminatur ad actum intellectus diuini.

Non omnis relatio rationis fit ex comparatione.

¶Est tamen aduertendum quòd secundum Doct. non omnis relatio rationis fit ex cõparatione vnius ad aliud, sicut sunt secundæ intentiones: quæ super causantur, vel saltem derelinquuntur ex comparatione duorum cognitorum: vt patet à Docto. in suis vniuersalibus: & in 4. d. 1. q 2 Sunt enim multæ relationes rationis, quæ nullam præsupponunt comparationem, vt omnis relatio quæ fundatur in esse cognito, vel in esse volito, inquantum huiusmodi, vt patet à Doc. supra distin. 35. & expressius. d. 36 ubi vult quòd primo est intellectus diuinus. secundo actus intelligendi. tertio intellectus diuinus illo actu intelligendi producit lapidem in esse cognito: & quarto in ipso lapide vt cognito statim fundatur relatio quę terminatur ad actum intellectus diuini: & hoc nulla præcedente comparatione, qua ipsum lapidem vt cognitum comparatur ad intellectum diuinum, vt cognoscentem. Dico ergo ad mentem Docto. supra. dist. 8 q 3. dist. 35. 36 quòd omnis relatio quæ fundatur in aliquo esse cognito, vt cognito siue in esse volito: vt volito: siue in esse viso vt viso: & sic de alijs potest dici relatio rationis, & nullo modo realis: quia non habet fundamentum reale. Et sic etiam in proposito in esse volito, vt huiusmodi fundat relatio rationis quæ immediate terminatur ad actum voluntatis diuinę & hoc nulla adhuc pręcedente comparatione.

In obiecto volito vt volito potest causari aliqua relatio rationis.

¶Ibi Tamen respondeo aliter. Hic Doct. intendit ostendere, quòd in obiecto volito, vt volito potest causari aliqua relatio rationis etiam per comparationem alterius potentiæ ab intellectu. Sicut enim intellectus comparare potest vnum cognitũ ad aliud cognitum: & ex tali cõparatione derelinquitur aliqua relatio rationis in obiecto, sic comparato. Sic similiter voluntas põt cõparare aliquod volitũ ad aliud volitum, vel ad seipsum, vt volentem: & ex tali comparatione potest derelinqui relatio rationis. Et addit Doct. quòd hoc non tantum est verum de intellectu & voluntate: sed etiam de omni potentia collatiua. Illa tamen relatio rationis, quæ esset causata ab alijs potentijs collatiuis ab intellectu, (quæ solus proprie dicitur ratio, siue rationalis) non diceretur proprie relatio rationis: accipiendo relationem rationis, vt denominatur à ratione proprie sumpta: quia huiusmodi relatio tantum est ab intellectu. posset tamen improprie dici relatio rationis, vel melius relatio quædam distincta à relatione vere reali. Dico ergo, quòd in volito à voluntate diuina per actum voluntatis diuinæ possunt fundari plures relationes rationis, siue nullo modo reales. primo est voluntas. secundo est actus voluntatis. tertio illo actu ab æterno producit lapidem in esse volito. quarto in ipso lapide, vt volito oritur vna relatio rationis, quę terminatur ad actum voluntatis diuinæ: & hoc nulla adhuc præcedente comparatione. quinto ab æterno comparat lapidem volitum ad seipsum volentem: & sic in lapide volito causatur vna relatio rationis, & in ipsa voluntate, vt volente causatur alia. Similiter comparando vnum volitum ad aliud volitum in vtroque volito comparato causatur relatio rationis. Et sic breuiter ad quot comparat lapidem volitum tot relationes rationis causat in eo.

¶Aduerte etiam quòd non potest causare relationem rationis in se, nec in obiecto volito de nouo, siue ex parte, sed tantum ab æterno. & dic conformiter sic de intellectu diuino, qui non potest causare relationem nouam rationis, vt supra patuit dist. 36.

Distinctio Quadragesimasexta.

Quæritur. Vtrum voluntas beneplaciti Dei semper impleatur?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bonauen. primo sententiarum distin. 47. quæst. 1. Artic. 1.
Alexander Alensis prima parte summæ, quæstione 36 membro 2.
Scotus 1. senten. dist 46. q 1.
D. Thomas 1 parte summa. q. 19. Artic. 6.
Ricardus 1. senten dist. 47 q. 1.



VÆRITVR circa 46. dist. Vtrum voluntas beneplaciti Dei semper impleatur?

RESPONDEO voluntas Dei, &c.

¶Pro intelligentia huius præmittienda sunt aliqua. Primo, ꝙ voluntas in proposito non accipitur pro voluntate absoluta, siue pro ipsa potentia volitiua: patet quia vt sic nullum actum habet: nec vt sic est ibi aliquid beneplacitum. Sed accipitur hic voluntas pro actu voluntatis secundum quem potest voluntas diuersimode nominari videlicet, vel voluntas beneplaciti, vel voluntas signi. Nam ꝑpter hmõi actum insunt sibi plura prædicata. Secundo. Idem actus volũtatis est tm̃ vnus, & simplicissimus in se, & ex parte rei nullo modo diuersificatus. potest tamen dici alius & alius secundum alium, & alium respectum, secundum quòd diuersimode transit super diuersa obiecta. vt enim transit super essentiam diuinam siue vt respicit illam necessario vult illam vt supra patuit. dist. 10. q. vnica. Vt vero transit super creaturas, tunc contingenter vult illas. Dico ergo ꝙ idem actus potest dici actus beneplaciti: & tunc dicitur beneplaciti, quando transit efficaciter super obiectum. Exemplum vt velle transit super Petrum vt glorificandum efficaciter ille actus dicitur actus beneplaciti, siue actus efficax: quia tunc voluntas diui-

na

Voluntas efficax beneplaciti & consequens idem importane.

na illo actu vult petrum efficaciter beatificari. Et voluntas efficax: voluntas beneplaciti: voluntas consequens: idem penitus important. istam enim forte solo nomine differűt. Cum vero ille actus transit super obiectum non efficaciter dicetur actus non efficax: actus absolutus: actus antecedens quæ idem important. Potest enim voluntas imaginari aliquid velle multipliciter. vt infra patet à Doc di. immediate sequenti. Primo: ꝙ aliquid fiat: & sic est præceptum. Secundo ne aliquid fiat: & sic est prohibitio. Tertio nec fieri nec non fieri absolute: sed si fiat expedit vel bonum est: & sic est consilium. Quarto: nec absolute fieri, nec non fieri: sed nolle prohibere, vel licere fieri: & sic est permissio. Quinto: velle fieri: & sic est impletio, & coincidit cum voluntate efficaci, siue beneplaciti. Et de ista voluntate est præsens quæstio. Et ꝓbat Doct ꝙ volűtas beneplaciti Dei semper adimpletur: quia sicut oīpotens potest omne possibile: ita quando voluntas diuina determinatur ad volēdum aliquid esse vltima determinatione illud erit. velle autem illud voluntate beneplaciti est vltima determinatio quæ potest poni ex parte voluntatis omnipotentis volentis ponere effectum inesse: & sic tale volitum de necessitate erit scilicet necessitate consequentiæ: licet enim voluntas in eodem instanti quo vult petrum prædestinari possit non velle: tamen posita volitione in esse qua vult petrum esse de numero saluandorum: tunc petrus necessario saluabitur. Et de hoc prolixe tractatum est. supra. di. 39.

¶Confirmatur: quia si causa vltima determinatione ad aliquid determinatā non poneret effectum in esse. hoc non videretur nisi propter impotentiā eius: vt puta quia non sufficeret ex se: vel quia esset impedita ab aliquo alio, vel propter mutabilitatem eius antequam intelligatur effectus poni in esse. Sed omnipotens: nec est impotens: nec impeditus: nec mutabilis. ergo determinatum ab ea efficaciter necessitate consequentiæ eueniet.

AD argumentum principale, quod fundatur in dicto Pauli ad Thi. secundo. Dat duas solutiones. Prima quòd potest dictum Pauli exponi de distributione accommoda scilicet pro omnibus qui salui fient. Secunda & melior quòd potest exponi de voluntate antecedente. & litera est nota. De ista tamen voluntate antecedente & consequente: vide aliqua quæ exposui in secundo dist. 37.

Distinctio Quadragesimaseptima.

Quæritur. Vtrum permissio diuina sit aliquis actus voluntatis diuinæ?

Quæstio Prima.

Seraphicus Bonauentura primo sententiarum distinctione 47 q. 3.
Scotus primo sent dist 47. q 1.

IRCA dist. 47. quæritur. An permissio diuina sit aliquis actus volűtatis diuinæ? RESPONDEO in nobis potest distingui dupliciter actus voluntatis positiuus. s. velle & nolle. De quibus vide clarius in 2. d. 6. q 2 d 7 & in 3. d. 30. & alibi. Et velle in nobis potest distingui. s. in velle efficax, & in velle remissum. Velle efficax est quo voluntati non tātum complacet esse voliti: sed si statim posset ponere volitū inesse statim poneret. Nolle vero efficax est quo non tantum noles impedit aliquid, sed si posset omnino destrueret illud. Sed velle remissum est quo ita placet volitum: ꝙ tamen voluntas tale volitum non ponit in esse: licet possit ponere illud in esse. Et nolle remissum est, quo ita displicet volitum, quod non prohibet illud esse, licet possit. In nobis ergo permissio proprie dicta est nolitio remissa alicuius mali, quod scio. Nam ad permissionē proprie dictam tria requiruntur. Primo, quòd permissum, siue sic volitum volitione remissa sit malum, siue male fiat. Secundo, quòd sciatur quòd sit tale: quia non dicor proprie permittere illud de quo nihil scio: vel illud quod ita fit ab alio, quòd placet mihi: sed illud permitto quòd scio ab alio male fieri & displicet, sed nō prohibeo: hæc permitto, si possem prohibere. Tertio ergo est quòd nō velim prohibere: licet possem prohibere. Sequitur in litera Doct. Signum autem efficacis nolitionis si fiat immediate à volűtate est adimpletio. si per alterum est præceptum. Et volitionis remissæ in nobis forte est consilium signum, vel persuasio, siue monitio: ita signum volitionis remissæ est permissio, vel dissuasio: & signum nolitionis efficacis, est prohibitio.

Tria requiruntur ad ꝑmissionē proprie.

¶Ibi. Sic ista distinctio posset poni in Deo: ita ꝙ sicut vnus actus eius est velle, & nolle, & hoc sine cōtrarietate. Et sic secundum vnam opi. omnia supradicta de velle & nolle efficaci, vel remissio sunt in Deo respectu obiectorum: ita quòd aliqua velit efficaciter, alia remisse, aliqua nolit efficaciter, vel remisse. Et sic idē actus posset dici nolitio Dei remissa respectu illorum obiectorum quę ita nollet, quod tamen non vellet ista prohibere. & hæc nolitio Dei posset dici permissio eius: & ita est actus in Deo inquantum transit super obiectum sic se habens ad voluntatem diuinam.

¶Si autem istud non placet: quia nolitio cuiuscűque positi in esse videtur esse cum aliqua tristitia, & cum aliqua imperfectione voluntatis. Tunc potest dici quòd permissio diuina. est pura negatio volitionis scilicet non volendo prohibere illud, quòd fit contra præceptum: tamen voluntas diuina potest velle, quòd non velit prohibere: sed illud velle non est permissio: sed per ipsum dicitur Deus velle sinere illum peccare, vel velle non prohibere eo modo quo dictum est supra de Iuda. d. 41. Et sic permissio potest dici voluntaria. Exemplum. In primo signo offertur Iudas, vt peccaturus: & voluntas diuina non habet primo velle Iudam peccare idest ꝙ voluntas non vult ipsum peccare: quia non potest velle aliquē habere peccatum. Secundo potest intelligere voluntatem suam non volentem hoc: & tunc potest velle voluntatem suam non velle hoc; & ita dicitur volēs sinere, & uoluntarie permittere. In primo ergo instanti uoluntas diuina habet non uelle Iudam peccare. illud non uelle non est actus positiuus: immo nō uelle est negatio actus: sicut cum dicimus uoluntas diuina. habet non uelle gratiam. Iudæ. illud non uelle est tantum negatio gratiæ Iudæ: & sic habet non uelle Iudam peccare: & non habet nolitionem: quia stante nolitione peccati & positione peccati uideretur sequi aliqualis tristitia quæ secundum ipsum in 2. & in 3. d. 15. & in 4. di. 14. & 20 & 44. concomitatur nolitionem alicuius positiui habet ergo tantum non uelle peccatum. In secundo signo intellectus diuinus cognoscit uoluntatem diuinam habere tantum actum negatiuum respectu peccati Iudæ qui actus negatiuus est non uolitio peccati: & tunc uoluntas reflectitur supra se non uolētem, & post uult ipsam non uolitionem modo uelle non uolitionem illam est uoluntarie sinere Iudam peccare. permittere enim iudam peccare est non uelle ipsum peccare: cum tamen posset prohibere: & sic non prohibere cum possit est permittere, & significatum huius est non uelle. Iudam peccare: & sic primo est permissio,

Permissio diuina, e pura negatio uolitionis.

missio, secundo est permissio uoluntaria in hoc quod voluntas vult tale non velle scilicet iudam peccare. Et ponit Doc. bonum exemplum de prædestinatione quomodo scilicet voluntas diuina volens non prædestinat Iudam: quæ in primo signo non habet circa Iudam nolle dare beatitudinem: quod nolle in nobis est actus positiuus: sed habet non velle dare beatitudinem vbi tantum negatur actus. Secundo. Intellectus diuinus cognoscit voluntatem diuinam non velle dare beatitudinem: & tunc voluntas reflectitur supra se non volentem: & tunc vult se non velle dare beatitudinem. Ex hoc sequitur quòd voluntarie non prædestinat Iudam: quia voluntarie vult se non velle. Primo ergo non habet nolle absolute: sed tantum non velle. Posset etiam sustineri, quòd primo habeat nolle. Sic in proposito primo habet non velle peccatum. secundo habet actum reflexiuum quo vult se non velle. Ex hoc sequitur quòd voluntarię vult Iudam peccare: non tamen voluntarie primo, sed voluntarie tantum actu reflexo: modo præexpositio.

Pulchrum exemplum de prædestinatione.

¶ Aduerte tamen quòd prima opin. non reprobatur à Doct. immo est sustentabilis. Solum enim remouetur, quia videtur sonare aliqualem imperfectionem. Secundum tamen primam opi. etiam potest dici quòd volens permittit sicut & secundum secundam opi. differenter tamen: quia in prima actus affirmatiuus voluntatis quo reflectitur est tantum reflexiuus super nolle remissum. Exemplum. Voluntas diuina habet nolle remissum iudam peccare. secundo. Intellectus diuinus hoc cognoscit, & repræsentat hoc voluntati diuinę: & tunc ipsa reflectitur super se nolentem: & vult se nolle remisse iudam peccare: & quia talis nolitio remissa respectu peccati quòd posset prohibere si vellet dicitur permissio: ideo cum reflectitur supra se nolentem volendo se nolle voluntarie permittit. In secũda vero opinione voluntarie permittit: quia actu reflexiuo reflectitur supra se non nolentem volendo se non velle. vt supra exposiii.

DEINDE Docto facit vnum argumentum probando quod permissio diuina sit aliquis actus voluntatis diuinæ: quia aliter non videtur Deus hunc certitudinaliter scire peccaturum: nescit enim futurum contingens sine determinatione diuinæ voluntatis: sed circa peccatorem non videtur habere aliquem actum nisi permittere eum peccare: neque enim habet respectu illius velle, vel nolle. ergo si permittere non erit aliquis actus, ergo nec Deus erit certus de peccato istius futuro: quia non erit aliqua determinatio voluntatis suę ad istud futurum contingens certitudinaliter cognoscendum.

An permissio diuina sit actus voluntatis.

¶Respondet Doctor remittendo se ad ea quæ supra distinctione 41. dixit, videlicet quomodo non est certitudo Dei de peccato futuro per hoc solum quód scit se permissurum hunc peccare finaliter. sed cum hoc requiritur quód sciat se cooperaturum isti in actu peccandi. vel non cooperaturum ad actum filium, cuius omissio erit peccatum omissionis: concomitatur tamen vtranque permissionum istarum Deum præuidere se non velle prohibere hũc peccare. Et sic patet quomodo permissio diuina sit actus voluntatis: & quomodo non. Dic tamen cõformiter ad ea quæ supra exposui dist. 41.

Distinctio Quadragesimaoctaua.

Quæritur. Vtrum. Voluntas creata, sit bona moraliter, quandocunque conformatur voluntati diuinæ?

Quæstio Prima.

Seraphycus Bona. 1. sent. dist. 48. q. 1.
Alexander Alensis. 1. parte summæ. q. 41. memb. 1 & 3.
Scotus. 1. sent dist 48. q. 1.
Ricardus 1. sent. dist 48 q 2.
Durandus. 1. sent. dist 48 q. 1.
Franciscus de Mayronis. 1. sent. dist. 46. q. 5.



QVÆRITVR circa 48 dis. & vlt. An voluntas creata sit bona moraliter, quandocunque conformatur voluntati increatæ?

RESPONDEO secũdum Dyo. de di. no. c. 4. Bonũ est ex causa integra. Et secundum philosophum. 2. Ethi. c. 5. oportet omnes simul circunstantias concurrere in actu quocunque morali ad hoc vt dicatur moralis: sufficit tamen defectus vnius circunstãtiæ ad hoc vt dicatur malus moraliter. De bonitate actus moralis. Hic Docto. breuiter se expedit quia alibi prolixe determinat. vt supra patuit. distinct. 17. & in secundo distinct. 7. dist. 40. 42. & in 3. dist. 34 36. & in 4. aliqualiter. dist. 14 quæst 2. & diffuse in quoli. quæst. 18. hoc supposito scilicet de actu morali ponit aliquas conclusiones.

¶Prima. Posito quòd voluntas creata eliciat actum: puta amandi proximum cum omnibus circunstantiis: & quantum ad substantiam, & intensionẽ & circunstantias actus quantum sibi possibile est: adhuc non oporteret quòd uoluntas creata esset ita bona, sicut voluntas diuina: quia non eędem circunstantię conueniunt volitioni diuinæ & creatæ: quia diuina infinite vult: creata vero finite: vt patebit in 3. dist. 32. ubi ostenditur quomodo uoluntas diuina æqualiter diligit omnia comparando dilectionem diuinam ad Deum, siue accipiendo uolitionem diuinam in se: differenter tamen quantum ad connotata loquendo de dilectione effectus, non affectus, quia nemini afficitur.

¶Secunda conclusio. Posito quòd uoluntas creata in actu & in obiecto conformetur, adhuc non sufficit nisi in omnibus circunstantijs conformetur: sed hoc non uidetur: quod uoluntas creata non potest elicere actum aliquem conformem actui recto voluntatis diuinæ quo ad omnes circunstantias requisitas: aliqua enim circunstantia est in actu uoluntatis diuinæ circa idem obiectum, quæ non potest esse in actu uoluntatis creatæ. uoluntas enim diuina diligit. a. ut omnino prima regula: & nullo modo priori regulæ determinabilis: quia hoc sonat imperfectionẽ: ut supra patuit in prolo. q. ult. & d 38. Voluntas uero creata non potest moraliter diligere. a. nisi inquãtum regulatur ab aliqua superiori regula: quia actus uoluntatis creatæ non est de se rectus ut elicitur vt supra patuit. d. 1. q. 1. & d. 44. & in 2 d. 23. & alibi Voluntas etiam diuina cum diligit aliquod bonum: puta a. nullo modo mouetur ab illo. immo illud est bonum: quia à uoluntate diuina uolitum. ut patuit. supra, dist. 41. & in 2. dist. 37. & in 3. dist. 18. & 19. Voluntas uero creata mouetur à bonitate creata. Et innumeræ differentiæ possunt assignari. Et sic patet quod alia est bonitas moralis actus uoluntatis diuinæ, & alia actus uoluntatis creatæ. Et sic ad bonitatem actus moralis in uoluntate creata, non requiritur omni-

Actus voluntatis creatæ non est de se rectus.

omnimoda conformitas actui morali voluntatis diuinæ circa idem obiectum.

¶ Deinde Doc. facit vnum argumentum quo probat quòd voluntas creata non sit bona moraliter, nisi conformetur voluntati increatæ: quia veritas intellectus creati est quando conformatur intellectui increato ergo à simili voluntas creata tunc est bona, quando conformatur voluntati increatæ.

¶ Respondet Doct. quòd non est simile: quia veritas intellectus non depêdet nisi à solo obiecto, quòd obiectum si ita se habeat sicut intelligitur verus est intellectus. Bonitas autem voluntatis non dependet à solo obiecto: sed ab omnibus alijs circunstantijs præcipuè à fine. Et quod dicit Docto. quòd veritas intellectus dependet ab obiecto: debet intelligi sicut supra in distinctione tertia. quæst. tertia. expositum est. Multa enim essent hic dicenda, quæ breuitatis causa omitto.

Veritas intellectu n dependet nisi a solo obiecto. Bonitas volütatis non depēdet à solo obiecto sed à fine.

F I N I S.

¶ Expliciunt commentaria eximij Doctoris. R. Patris Fratris Francisci Lycheti de Brixia Ordi. Minorum regularis obseruantiæ super primum sententiarum. Ioan. Scoti. Nouiter ab ipso aliquibus difficultatibus earumque solutionibus necnon litteræ. Doct. explanatione ampliata.

R E G I S T R V M.

*A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z.
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm.

Omnes sunt Quaterniones, præter *, & M m, qui est Duernio.



VENETIIS, MDLXXXVII.
Apud Ioannem Zenarium, & fratres.

TABVLA IN PRIMVM SENTENTIARVM LYCHETI,

STVDIO ILLVSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI F. CONSTANTII à Sarnano ita ordinata.



INDEX.

Aliqua

I N D E X.

B

C

Causarum

INDEX.

Cœlum

D

Distingui

INDEX.

F

G

INDEX.

Inclu-

INDEX.

Intel-

L

M

N

Notitia

Præcepta

INDEX.

Productum

Quomodo

Finis Indicis Primi Sententiarum Lycheti.



TABVLA PROPOSITIONVM FAMOSARVM IN DOCTRINA SCOTI

Ex Primo Sententiarum desumptarum.

Poten-

Omnis

INDEX.



DICTA



Ex Diuo Augustino.

Dictum



PROPOSI-

PROPOSITIONES FAMOSIORES
ARISTOTELIS,
& aliorum Philoſophorum,
IN PRIMO SENTENTIARVM
LYCHETI EXPOSITAE.

Ex Libris Metaphyſicces Ariſtotelis.



Aristo.

Positio

Propositiones Auerrois.

Auicennæ Propositiones.

Finis Indicis Primi Sententiarum Lycheti.

